

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

TOMUS QUARTUS.

PARISIIS,

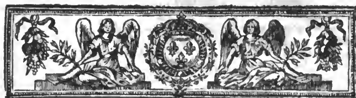
Apud FRANCISCUM MUGUET, Regis & Illustrissimi Archiepiscopi Parisiensis Typographum.

M. DC. LXXXV.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ.
LIBER XX.

I. MAXIMUM hine opus naturæ ordiemur, & cibos suos homini narrabimus, faterique cogemus ignota esse, per quæ vivat. Nemo id parvum ac modicum existimaverit, nominum vilitate deceptus. Pax simul in his aut bellum naturæ dicetur, odia, amicitiæque rerum surdarum ac sensu carentium: &, quo magis miremur, omnia ea hominum causa, quod Græci sympathiam appellavere: [1] quibus cuncta constant, ignes aquis restinguentibus, aquas Sole devorante, Luna pariente, altero alterius injuria deficiente sidere. Atque ut a sublimioribus recedamus, ferrum ad se trahente magnete lapide, [2] & alio rursus abigente a sese: adamantem opum gaudium, infragilem omni cetera vi & invictum, sanguine hircino rumpente, quæque alia in suis dicemus locis, paria, vel majora

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Quibus cuncta constant.*] Mira est, inquit, rerum etiam sensu carentium consensio & conspiratio ad hominum utilitates procurandas: quam conspirationem, ac veluti condolentiam & commiserationem Græci *συμπάθειαν* vocant: etsi ignes & aquæ quibus cuncta constant, Sol ac Luna, quibus cuncta gignuntur, perpetuum sibi bellum indixisse videantur. Hunc locum Pintianus cum non intelligeret, mutilum esse ac vitiatum falso existimavit: & *antipathiam* addi hic oportere.

2. *Et alio rursus abigente.*] Nempe Theamede lapide, de quo lib. 36. sect. 25. Vide Notas & Emend. num. I.

mira. Tantum venia sit, a minimis, sed a salutaribus ordienti, primumque ab hortensiis.

CAPUT I. II. [1] Cucumim silvestrem esse diximus, multo infra magnitudinem sativi. Ex eo fit medicamentum, quod vocatur [2] elaterium, succo expresso [3] e semine. Cujus causa [4] nisi maturius incidatur, semen exsilit, oculorum etiam periculo. [5] Servatur autem decerptus una nocte: postero die inciditur arundine. [6] Semen quoque cinere conspergitur, ad coërcendam succi abundantiam: qui expressus suscipitur aqua cælesti, atque subsidit: deinde Sole cogitur in pastillos, ad magnos mortalium usus. [7] Obscuritates & vitia oculorum sanat, genarumque hulcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus vitium, non attingi uvas ab avibus. [8] Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, succoque dentium dolori medetur. [9] Arida cum resina impetiginem & scabiem, [10] quæ psoram & lichenas vocant,

NOTÆ.

Sect. II. 1. *Cucumim ... diximus.*] Superiore libro, sect. 24. Diosc. lib. 4. cap. 154. Σίκυς ἄγριος τῷ καρπῷ μόνῳ διαφέρει τοῦ ἡμέρου σικύος· ἐλάσσονα πολλῷ ἔχει, &c.

2. *Elaterium.*] Ita vocatur a Celso, lib. 5. cap. 12. Galenus, tom. 2. in Explic. vocum Hippocr. pag 89. Ἐλατήριον, οὐ μόνον τὸ ἀπὸ τοῦ ἀγρίου σικύου γιγνόμενον, ἀλλὰ καὶ πᾶν τὸ τὴν κάτω κοιλίαν καθαῖρον. *Elaterium, non solum ex silvestri cucumere factum, sed etiam omne quod alvum purgat per infernas partes.* Hesychius: ἐλατήριον, φάρμακον καθαρτικόν. Scribonius Largus, Compos. 70. *Elaterium, qui est succus cucumeris silvatici.* Ἀπὸ τοῦ ἐλᾶν, pellere, quasi depulsorium, quod vim purgandi habet acrem.

3. E *semine.*] Hoc est, e fructu. Theophrastum ex verbo reddit, ita statuentem, lib. 9. histor. cap. 10. Τὸ δὲ σπέρμα χυλισθὲν ποιεῖ τὸ ἐλατήριον. *Succus expressus e semine facit elaterium.* At Diosc. lib. 4. cap. 155. Τὸ δὲ λεγόμενον ἐλατήριον ἐκ τοῦ καρποῦ τῶν σικύων σκευάζεται. &c. ubi parandi idem artificium fuse edocet, quod a Plinio paulo contractius.

4. *Nisi maturius.*] Ante nimirum quam maturitatem sit assecutus. Nam si maturitas exspectetur, tum tactu vel impulsu tenuissimo pediculus cucumim destituit, factoque ostiolo statim internus humor summo cum impetu, una cum semine, ejaculatur. Cucumim asininum vocant: ut recte Anguillara, par. 14. pag. 291. Vidimus in horto Regio: est & in Eystetensi: A Dodonæo pingitur, pag. 652.

5. *Servatur autem.*] Diosc. loc. cit.

6. *Semen quoque.*] Semen iterum pro fructu usurpat. Nunc a Diosc. parum discedit.

7. *Obscuritates &c.*] Diosc. loc. cit.

8. *Radix autem.*] Diosc. lib. 4. cap. 154. Marcellus Empir. cap. 36. pag 250. Plinius Valer. lib. 3. cap. 14. Apuleïus, cap. 113. tit. 1. *Ad nervorum dolorem, & podagram: Cucumeris silvatici radices in olei cibarii pondo tribus decoques ad tertias, & exinde perunges, sanabuntur.* Et tit. 4. *Cum aceto decocta radix valet contra podagram.* Accepere omnes a Celso, lib. 4. cap. 24. *Fovere oportet spongia, quæ in aquam calidam demittatur, in qua cucumeris silvestris radix decocta sit.*

9. *Arida cum resina.*] Diosc. loc. cit. Μετὰ ῥητίνης τερεβινθίνης. Aridam autem radicem intellige: ξηρὰ δὲ καὶ λεῖα ἀλφοὺς, λέπρας, καὶ λειχῆνας σμήχει. Adde & Theophr. lib. 9. hist. cap. 10.

10. *Quæ psoram.*] Ψώρα scabiei genus est, corporis summam cutem varia erosione depascens, furfurosaque magis quam squamosa ex se remittens. Vulgo,

[11] parotidas [12] & panos sanat, & cicatricibus colorem reddit. [13] Et foliorum succus auribus surdis cum aceto instillatur.

III. [1] Elaterio tempestivus est autumno : nec ullum ex medicamentis longiore ævo durat. [3] Incipit a trimatu. Si quis recentiore uti velit, pastillos in novo fictili igne lento in aceto domet. Melius, quo vetustius : fuitque jam ducentis annis servatum, ut auctor est [4] Theophrastus. [5] Et usque ad quinquagesimum lucernarum lumina exstinguit. Hoc enim veri experimentum est, si admotum prius quam exstinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. [6] Pallidum ac læve herbaceo ac scabro melius, ac leniter amarum. [7] Putant conceptus adalligato semine adjuvari, si terram non attigerit. Partus vero, si in arietis lana alligatum inscientis lumbis fuerit, ita ut protinus ab enixu rapiatur extra domum.

Ipsum cucumim qui magnificant, nasci præcipuum in Arabia, mox in Arcadia, Cyrenis alii tradunt, [8] similem heliotropio, cujus inter

NOTÆ.

le mal Saint Mein. At λειχὴν impetiginosi morbi genus, quod mentagram Latinos vocasse Plinius auctor est, lib. 26. sect. 2. fœdo pariter cutis furfure totos primum vultus, deinde vero & colla, pectusque, & manus occupante, oculis tantum immunibus. Martialis lib. XI. Epigr. 99.

Nec triste mentum, sordidique lichenes.

Gallis, *Dartre farineuse.*

11. *Parotidas.*] Παρωτὶς. *Tumores repentinos sub auribus innatos, parotidas vocamus*, inquit Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 8. de parotidibus. Galli, *Parotide.*

12. *Et panos.*] Diosc. φύματα ῥήττει. Φῦμα tumor est præter naturam obortus in quacumque corporis parte, cum inflammatione : & hos appellant aliqui panos. Celso lib. 5. cap. 25. panus tumor dicitur non altus, latus, in quo quiddam pustulæ simile est. Sunt qui φύγεθλον dici Græce velint, & a phymate differre. Vide Gorræum in Definit. Med. Apuleïus, cap. 113. tit. 3. pro panis tumores dixit

13. *Et foliorum*] Diosc. loc. cit Ἁρμόζει δὲ ὁ τῶν φύλλων χυλὸς ἐνσταζόμενος ὠταλγίαις. Sic & radicis succum ad sonitum aurium emendandum prodesse Celsus monet, lib. 6. cap. 7.

Sect. III. 1. *Elaterio.*] Theophr. lib. 9. histor. cap. 10. Τίμνεται δὲ τοῦ φθινοπώρου (τὸ σπέρμα,) τότε γὰρ βέλτιστον. *Legitur autumno fructus : tunc enim optimus* ad elaterium concinnandum.

2. *Nec ullum.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 14.

3. *Incipit a.*] A bimatu a decennium utile esse dejectionibus scribit Dioscor. loc. cit.

4. *Theophrastus.*] Libro 9. histor. cap. 14.

5. *Et usque.*] Humorem servat ad illud usque tempus : quare etiamtum lucernis admotum, lucem exstinguit, ob humoris copiam : Ἀλλ' ἔχει πεντήκοντα ἐτῶν σβέννυσι προσαγόμενον τοὺς λύχνους · αἰτία δὲ τὸ χρηστότης ἢ ὑγρότης. Theophrastus loc cit.

6. *Pallidum.*] Sic Dioscor. lib. 4. cap. 154. candidum ac læve, gustuque amarum, λευκὸν, λεῖον, πικρότατον τῇ γεύσει anteponit alteri quod scabrum est, & porracei herbidive coloris : τὸ μὲν γὰρ πρασίζον, καὶ τραχὺ, φαῦλον

7. *Putant*] Superstitiose.

8. *Similem heliotropio.*] Tricocco nimirum, sive scorpiuro heliotropio, de quo lib. 22. sect 29. Hæc vero non de cucumere quovis, sed Arabico, Arcadico, Cyrenaïcoque accipienda sunt.

folia & ramos provenire magnitudine nucis Juglandis. [9] Semen autem esse ad speciem scorpionum cauda replexa, sed candida. Aliqui etiam ab eo scorpionium cucumim vocant, efficacissimum contra scorpionum ictus & semine & elaterio, & ad purgandum uterum alvosque. Modus portione virium ab dimidio obolo [10] ad solidum. Copiosius necat. Sic & contra [11] phthiriasin bibitur: [12] & hydropises. [13] Illitum anginas [14] & arterias cum melle & oleo vetere sanat.

CAPUT II. IV. Multi hunc esse apud nos [1] qui anguinus vocetur, ab aliis erraticus, arbitrantur. Quo decocto sparsa mures non attingunt. Iidem podagris cum articuli morbis decoctum in aceto illinunt, præsentaneo remedio. Lumborum vero dolori semine Sole siccato, dein trito, triginta denariorum pondere in hemina dato aquæ. Sanat & tumores subitos illitum cum lacte mulierum. [2] Purgat eas elaterium. [3] Sed gravidis abortum facit. Suspiriosis prodest. [4] Morbo vero regio in nares conjectum. [5] Lentigines ac maculas e facie tollit in Sole illitum.

V. Multi eadem omnia sativis attribuunt. Magnum etiam in eis

NOTÆ.

9. *Semen autem esse.*] Semen cucumere illo peregrino inclusum intelligit.

10. *Ad solidum.*] Ad integrum obolum. Diosc. loc. cit Ἡ δὲ πλείστη δόσις, ὀβολὸς· ἡ δὲ ἐλαχίστη, ἡμιωβόλιον .... πλείων γὰρ πολὺν κίνδυνον ἐπιφέρει.

11. *Phthiriasin.*] Φθειρίασις, pedicularis morbus est in quo pediculi acervatim per cutim erumpunt. Gignuntur vero ii non in superficie cutis, ut furfures: *sed in ejus profundo*, inquit Gorræus in Defin. Med.

12. *Et hydropises.*] M S S. omnes, *hydropicis*. Sed *hydropises* legi structura orationis jubet. Est autem hydrops morbus, quem Latini aquam inter cutem vocant: ejus tres species Celsus definit, lib. 3. cap. 21.

13. *Illitum.*] Diosc. loc. cit. Συναγχικοῖς δὲ διάχρισμα φρακτικὸν μετ᾽ ἐλαίου παλαιοῦ, ἢ μέλιτος, ἢ χολῆς ταυρείας. De angina Celsus libro & cap. quarto. *Pestiferum acutumque morbum in faucibus nostri anginam vocant: apud Græcos nomen, prout species est. Interdum enim neque rubor, neque tumor ullus apparet, sed corpus aridum est, vix spiritus trahitur, membra solvuntur, id συνάγχην vocant. Interdum lingua faucesque, cum rubore intumescunt, vox nihil significat, oculi vertuntur, facies pallet, singultusque est, id ὡς συνάγχην vocatur. Illa communia sunt: æger non cibum devorare, non potionem potest; spiritus ejus includitur. Levius est, ubi tumor tantummodo & rubor est, cetera non sequuntur, id παρασυνάγχην appellant.*

14. *Et arterias.*] Hoc est, fauces, angina scilicet & suffocatione spiritus laborantes. In faucibus enim aspera arteria est, quæ spiritus conceptaculum, quo vox editur.

Sect. IV. 1. *Qui anguinus.*] Cucumis flexuosus Lobelio, a quo pingitur in Observat. pag. 363. ita dictus a figura fructus, qualem in horto Regio vidimus.

2. *Purgat eas.*] Mulieres.

3. *Sed gravidis.*] Dioscor. lib. 4. cap. 154. Κινεῖ δὲ τὸ ἐλατήριον καὶ ἔμμηνα, καὶ ἔμβρυα κτείνει ἐν προσθέτῳ. *Menses ciet, & partus necat elaterium in pesso subditum.*

4. *Morbo vero.*] Diosc. loc. cit Ἐγχυθὲν δὲ μετὰ γάλακτος εἰς τὰς ῥῖνας, ἴκτερον ἀποκαθαίρει, &c. *Cum lacte naribus infusum, regium morbum pellit*, &c. Quis sit morbus regius, dicemus sect. XXXIV.

5. *Lentigines.*] Sic etiam Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129.

momentum. Namque & eorum semen, quantum tres digiti apprehenderint, cum cumino tritum, potumque in vino, tussientibus auxiliatur. Sed & phreniticis in lacte mulieris. [1] Et dysentericis acetabuli mensura. [2] Purulenta autem exspuentibus cum cumino pari pondere, & jocineris vitiis in aqua mulsa. [3] Urinam movet ex vino dulci, & in renum dolore clysteribus simul cum cumino infunditur.

VI. [1] Pepones qui vocantur, refrigerant maxime in cibo, & emolliunt alvum. [2] Caro eorum epiphoris oculorum aut doloribus imponitur. [3] Radix sanat hulcera concreta in modum favi, [4] quæ ceria vocant. [5] Eadem contrahit vomitiones: siccatur, & in farinam tusa datur quatuor obolis in aqua mulsa, ita ut qui biberit, quingentos postea passus ambulet. [6] Hæc farina & in smegmata adjicitur. Cortex quoque vomitionem movet, faciem purgat. [7] Hoc & folia cujuscumque sativi illita. Eadem cum melle & [8] epinyctidas sanant:

NOTÆ.

Sect. V. 1. *Et dysentericis.*] Inter intestinorum mala, inquit Celsus, lib. 4. cap. 15. tormina esse consueverunt, *δυσεντερία* Græce vocatur. Intus intestina exhulcerantur: ex his cruor manat: isque modo cum stercore aliquo, semper liquido, modo cum quibusdam quasi mucosis excernitur: interdum simul quædam carnosa descendunt. Frequens dejiciendi cupiditas, dolorque in ano est, &c. Plinius Valer. lib. 4. cap 15. *Semen cucumeris dysentericis ex lacte muliebri acetabuli mensura datum prodest.*

2. *Purulenta.*] Plinius Valer. loc. cit. ad verbum.

3. *Urinam movet.*] Plinius Valer. loc. cit. Diocles item Carystius libro primo de tuenda valetudine, apud Athen. lib. 2. pag. 68. cucumim elixum ad ciendam urinam laudat in primis.

Sect. VI. 1. *Pepones.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 4. cap. 14.

2. *Caro eorum.*] Plinius Valer. loc. cit. & Diosc. lib. 2. cap. 164. Ἡ δὲ τῶν πεπόνων σὰρξ ... ὀφθαλμῶν φλεγμονὰς πραΰνει.

3. *Radix sanat.*] Iisdem verbis Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. Diosc. quoque loc. cit. Ἰᾶται δὲ καὶ κηρία κατασταθέντα μετὰ τοῦ μέλιτος.

4. *Quæ ceria.*] Κηρία, & μελικηρίδα, a favi mellisque similitudine, propter foramina, & mellei coloris emanantem humorem, ut testis Aëtius serm. 8. cap. 15. pag. 8. *Tubercula, quæ μελικηρία, id est, favi*, inquit Celsus, lib. 5. cap. 18.

5. *Eadem contrahit vomitiones.*] Vomitionem movet. Vide Notas & Emend. num. II.

6. *Hæc farina & in smegmata.*] Etiam & smegmatis vicem obtinet, & faciei nitorem conciliat, succus cum semine, auctore Diosc. lib. 2. cap 164. Ὁ δὲ χυλὸς σὺν τῷ σπέρματι μιγεὶς ἀλεύρῳ, καὶ ξηρανθεὶς ἐν ἡλίῳ, σμῆγμα γίνεται ῥυπτικὸν καὶ λαμπρυντικὸν προσώπου. De radice vero in farinam tusa, consentit Plinio Galenus, lib 8. de simpl. medic. facult. pag. 228. Est autem σμῆγμα medicamentum ad tergendum. Unde & dentifricia tergendis dentibus sic appellantur.

7. *Hoc & folia.*] Hoc præstant, inquit, nempe faciem purgant & folia sativi cucumeris, trita, & illita.

8. *Epinyctidas.*] Corn. Celsus, lib. 5. cap. 28. *Pessima pustula est*, inquit, *quæ ἐπινυκτὶς vocatur: colore vel sublivida, vel subnigra, vel alba esse consuevit. Circa hanc autem vehemens inflammatio est: & cum adaperta est, reperitur intus exhulceratio mucosa. Color est humori suo similis. Dolor ex ea supra magnitudinem ejus est: neque enim faba ea major est. Atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & fere noctu: unde nomen quoque a Græcis ei ἐπινυκτὶς impositum est.* Hactenus Celsus. Est & alia ei voci vis, de qua dicemus sect. 21.

[9] cum vino, canis morsus. [10] Item millepedæ: [11] sepa Græci vocant, oblongam, pilosis pedibus, pecori præcipue [12] nocivam. Morsum tumor insequitur, & putrescit locus. [13] Ipse cucumis odore defectum animi. Coctos deraso cortice, ex oleo, & melle, jucundiores esse certum est.

CAPUT III. VII. Cucurbita quoque silvestris invenitur, [1] spongos a Græcis appellata, inanis, (unde & nomen) digitali crassitudine, non nisi in saxosis nascens. Hujus commanducatæ succus stomacho admodum prodest.

VIII. [1] Colocynthis vocatur alia, ipsa plena, sed minor quam sativa. [2] Utilior pallida, quando ejus sunt medicinæ. [3] Herbacea arefacta per se inanit alvum. [4] Infusa quoque clysteribus, intestinorum omnibus vitiis medetur, & renum, & lumborum, & paralysi: ejecto semine, aqua mulsa in ea decoquitur ad dimidias: [5] tutissimo infunduntur oboli quatuor. Prodest & stomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle sumptis. In morbo regio utiliter semina ejus sumuntur, & protinus aqua mulsa. [6] Carnes ejus cum absinthio & sale dentium dolorem tollunt. [7] Succus vero cum aceto calefactus

NOTÆ.

9. *Cum vino, canis morsus.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 15.

10. *Item millepedæ.*] Subintellige, morsus sanat. Multipedam vocat idem, sect. 10.

11. *Sepa Græci.*] Σῆπα, a tabe quam infligit suo morsu, in quo vis tabifica inest, *σηπτικὴ δύναμις*. De hac millepeda dicetur uberius lib. 29. sect. 39. Alius ab isto seps est, de quo Lucanus lib. 9. vers. 723. & Diosc. lib 2. cap. 70. serpentis nimirum genus, aut lacertæ potius.

12. *Nocivam.*] Sic libri omnes, etiam M S S. Usus & ea voce Phædrus, lib. 1. fab.

Plerumque stulti risum dum captant levem,
Gravi destringunt alios contumelia,
Et sibi nocivum concitant periculum.

13. *Ipse cucumis .... defectum animi.*] Subintellige, insequitur, ex antecedentibus: hoc est, pellit. Diosc. lib. 2. cap. 163. de cucumere sativo: *ἀναχωτικὸς λειποθυμοῦν ὀσφραινόμενος*, *olfactu defectos animo recreat.*

Sect. VII. 1. *Spongos a Græcis.*] Ita M S S. omnes, a fungosa nimirum laxitate, instar spongiæ. Libri editi, *somphos*, *σομφὸς*, quæ vox pariter inanem & fungosum sonat. Marcellus Empir. cap. 12. pag. 92. *Cucurbita radix quam Græci sonchon appellant*: Forte *spongon* rectius.

Sect. VIII. 1 *Colocynthis.*] Sive cucurbita silvestris. Diosc. lib. 4. cap. 178. Κολοκυνθὶς, οἱ δὲ κολόκυνθα ἀγρία, οἱ δὲ σικύαν πικρὰν, &c.

2. *Utilior pallida.*] Sic eligendam cucurbitam Dioscorides admonet, loc. cit. cum cœperit ad colorem pallidiorem vergere, *ἀρχομένην μεταβάλλειν ἐπὶ τὸ ὠχρότερον*.

3. *Herbacea.*] Viridior, herbidique coloris.

4. *Infusa quoque.*] Diosc. loc. cit.

5. *Sic tutissimo.*] Ita codex Chiffletianus, & alii: quæ lectio ut nobis magis arrideat, quam quæ recepta hactenus, *sic tussienti infunditur obolis quatuor*, facit ipsa orationis series, & medicinæ ratio.

6. *Carnes ejus.*] Decoqui in eum usum cum aceto nitroque, jubet Diosc. lib. 4. cap. 178.

7. *Succus vero.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 66.

mobiles

mobiles sistit. [8] Item spinæ, & lumborum, ac coxendicum dolores, cum oleo si infricetur. [9] Præterea, mirum dictu, semina ejus si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare dicuntur, quas [10] Græci periodicas vocant. [11] Sativæ quoque rasæ succus tepefactus auribus medetur. Caro ejus interior sine semine, clavis pedum, & suppurationibus, quæ [12] Græci vocant apostemata. [13] Decoctæ autem universæ succus, dentium motus stabilit, & dolores inhibet. [14] Vinum cum ea fervefactum, oculorum etiam impetus. Folia ejus cum recentibus cupressi, contusa, & imposita: ipsa quoque tosta in argilla, ac trita cum adipe anseris, vulneribus medetur. [15] Nec non ramentis corticis recentes podagras refrigerat, [16] & ardores capitis, infantium maxime. [17] Et ignes sacros, [18] de strigmentis, vel his impositis,

NOTÆ.

8. *Item spina &c.*] His vero morbis non succum prodesse, sed semen contritum, Marcellus Empir. prodidit, c. 25. p. 173. At succum Galenus quoque ischiadicis utilem fatetur, lib. 7. de facult. simp. med. pag. 193. & Diosc. loc. cit.

9. *Praterea.*] Superstitiosum.

10. *Graci periodicas.*] Περιοδικοὶ πυρετοὶ, febres circulares, febrium circuitus, febres reduces, quæ statis certisque diebus recurrunt.

11. *Sativa quoque.*] Ita Diosc. lib. 2. cap. 161. Marcellus Empiricus, cap. 9. pag. 77. & Plinius Valer. lib. 4. cap. 6. ubi ejus rei auctorem Galenum laudat. Galeni locus est e lib. 7. de facult. simp. med. pag. 193. Scribonius Largus, Compos. 39. *Ad auricula & tumorem & dolorem sine hulcere, prodest cucurbita ramentorum succus tepens per strigilem in foramen auris dolentis infusus.*

12. *Graci .... apostemata.*] Diosc. loc. cit. Οἰδήματα καὶ ἀποστήματα θεραπεύει. Ἀπόστημα suppurationem sonat: Galenus in definitionibus, ait esse transitum corporis ab inflammatione ad pus. Gallis, *une Apostume.*

13. *Decocta autem.*] Diosc loc. cit. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 36.

14. *Vinum cum ea.*] Diosc. loc. cit.

15. *Nec non ramentis.*] Diosc. loc cit. & Plinius Valer. lib. 4. cap. 6. Vide Notas & Emend. num. III.

16 *Et ardores capitis &c.*] Diosc. & Plin. Valer. locis cit. Marcell. Empir. cap. 1. pag. 35. Hunc capitis ardorem in pueris Græci σειρίασιν vocant: hoc est, ex vehementi Solis æstu capitis inflammationem. Adustionem infantium appellat idem lib. 30. sect. 47.

17. *Et ignes sacros.*] Ignis sacer morbi genus ex pustulis perexiguis, in quibus semper fere pus est, & sæpe rubor cum calore. Vulgo S. Antonii ignem appellant, *le Feu S. Antoine.* Sæpius tamen ubi Dioscorides ἐρυσιπέλατα dicit, Plinius qui ex iisdem fontibus hausit, sacros ignes reddit: vix ut aliud morbi genus intellexisse eum existimandum sit. Et in Glossis sane Græco-Lat. MSS. ἐρυσίπελας, *sacer ignis* dicitur. Sacer autem, hoc est, *crudelis & pessimus*: quomodo Donatus ad 7. Æneïd. Virgilii vocem *sacer* interpretatur: *unde*, subdit ille, *& ignis sacer dicitur morbus, qui hominem perniciose persequitur.* Idem Virgil. lib. 3. Georg.

Nec longa moranti
Tempore, contractos artus sacer ignis edebat.

Liber Miraculorum S. Theodorici Abbatis Remensis: *Ea tempestate sacer ignis, quem Graci herefipelam dicunt*, &c. Qui eo morbo correpti *Ardentes* dicebantur olim: in Gallias sæpe pervasit hæc lues: cui D. Genovefæ patrocinium remedium fuit: quare Luteriæ Parisiorum exstructa ei ædes, *Ardentium* cognomine. Qui ex hoc argumento scripserint auctores, vide apud Du-Cangium in Gloss. v. *Ardentes.*

18. *De strigmentis.*] Hoc est, de ramentis.

vel feminibus. [19] Succus ex ſtrigmentis, illitus cum roſaceo & aceto, febrium ardores refrigerat. [20] Aridæ cinis impoſitus mire combuſta ſanat. Chryſippus medicus damnabat eas in cibis. Sed omnium conſenſu ſtomacho utiliſſimæ judicantur, & interaneorum veſicarumque exhulcerationibus.

IX. [1] Eſt & rapo vis medica. [2] Perniones fervens impoſitum ſanat. [3] Item frigus pellit e pedibus. [4] Aqua decocti ejus fervens podagris etiam frigidis medetur: & crudum tuſum cum ſale, cuicumque vitio pedum. [5] Semen illitum & potum in vino, contra ſerpentes & toxica ſalutare eſſe proditur. [6] A multis vero antidoti vim habere in vino & oleo. [7] Democritus in totum ea abdicavit in cibis, propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, [8] etiam Venerem ſtimulari ab eis profeſſus: Item Dionyſius: magiſque, [9] ſi eruca condirentur. [10] Toſta quoque articulorum dolori cum adipe prodeſſe.

X. [1] Silveſtre rapum in arvis maxime naſcitur, fruticoſum, [2] ſemine candido, duplo majore, quam papaveris. Hoc [3] ad lævigandam cu-

NOTÆ.

19. *Succus ex ſtrigmentis.*] Dioſc. loc. cit. Ὁ δὲ χυλὸς τῶν ξυσμάτων, &c. Hæc iiſdem verbis Plinius Valer. lib. 4. c. 6.

20. *Aridæ cinis.*] Ad verbum hæc quoque idem Plinius Valer. lib. 3. cap 36.

Sect. IX. 1. *Eſt & rapo.*] Plinius Valer. iiſdem verbis, lib. 4. cap. 34.

2. *Perniones.*] Plinius Valer. loc. cit. Marcellus, cap. 34. pag. 236. & Dioſc. lib. 2. cap. 134. Eſt autem pernio χίμετλον, morbus pedum ex nimio frigore proveniens, & calcaneum maxime infeſtans hieme: unde & nomen Græcum χίμετλα, perniones, & ambuſta frigore. Vulgus in Gallia *mulas* vocat, *Avoir les mules aux talons.*

3. *Item frigus.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Aqua decocti ejus.*] Iiſdem verbis Plinius Valer. loc. cit. *Aqua in qua discocta ſunt, frigidis podagris ſalubre fomentum eſt.* Dioſc. quoque, loc. cit. Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῆς, ποδάγραις καὶ χιμέτλοις ἐστὶ καταντλημα.

5. *Semen illitum.*] Dioſc. & Plinius Valer loc. cit.

6. *A multis vero.*] A Diocle & Dionyſio, ut refert Plinius Valer. loc cit. Adde Galenum, lib. 2. de antidotis, cap 1. pag. 899.

7. *Democritus.*] Ad verbum hæc quoque Plinius Valer. lib. 4 cap. 34. Democrito Galenus ſubſcribit, lib. 6 de facult. ſimp med. pag. 168. Hinc carmen illud in ore vulgi:

Ventum ſæpe rapis, ſi tu vis vivere rapis.

Et Schola Salernitana:

Rapa juvat ſtomachum, novit producere ventum, &c.

8. *Etiam Venerem.*] Dioſc. & Galenus, locis cit.

9. *Si eruca condirentur.*] Si eruca admiſceretur, quæ herba concitatrix Veneris eſt, ut dictum eſt ſuperiore libro, ſect. 44. Ita Plinius Valer. loc. cit Audaculus neſcio quis emendabat, *ſi muria condirentur.*

10. *Toſta quoque.*] Plinius Valer. loc. cit. Vide Notas & Emend num. IV.

Sect. X. 1. *Silveſtre rapum.*] Iiſdem verbis Dioſc. deſcribitur, lib. 2. cap. 135. γογγύλη ἀγρία. A Dodonæo pingitur, pag. 163.

2. *Semine candido.*] Foris nigro, intus candido. Dioſc loc. cit.

3. *Ad lævigandam.*] Dioſc ad detergendam. Q. Serenus, cap 12. de cutis & faciei vitiis propellendis, pag. 131.

Crudaque dulcacido miſcebis rapa liquori.

Dulcacidum liquorem acetum vocat.

tem in facie, totoque corpore, utuntur, [4] mixta farina, pari mensura, ervi, hordei, tritici, & lupini. Radix ad omnia inutilis.

XI. [1] Naporum duas differentias & in medicina Græci servant. [2] Angulosis foliorum caulibus florentis, quod bunion vocant, [3] purgationibus feminarum, [4] & vesicæ & urinæ utile decoctum, potum ex aqua mulsa, vel succi drachma. [5] Semen dysentericis tostum, tritumque in aqua calida, e cyathis quatuor. [6] Sed urinam inhibet, si non lini semen una bibatur. [7] Alterum genus buniada appellant, & raphano & rapo simile: seminis præclari contra venena: [8] ob id & in antidotis utuntur illo. CAPUT IV.

XII. [1] Raphanum & silvestrem esse diximus. Laudatissimus in Arcadia: quanquam & alibi nascitur, utilior urinæ duntaxat ciendæ. [2] Cetero æstivo usus in Italia, & armoraciam vocant.

XIII. Et sativi vero, [1] præter ea quæ circa eos dicta sunt, sto-

NOTÆ.

4. *Mixta farina, pari mensura, ervi, &c.*] Vide Notas & Emend. num. V.

Sect. XI. 1. *Naporum.*] Hæc iisdem fere verbis Plinius Valer. lib. 4. cap. 33. *Non unam eandemque virtutem in omnibus napis experta est medicina. Id enim quod angulosis foliorum caulibus ad anethi flores similitudinem, vesica laboranti, itemque cessantibus menstruis feminarum decoctum ex aqua mulsa utile existimant*, &c. Has porro differentias, quas in napis Græci agnoscunt, Plinius quidem affert in medium, nec tamen probat. Caute videlicet, nam quod βούνιον vocant, diversa longe planta a napo est: Efficit enim, præter cetera, similitudo cum anetho, apioque, quam in bunio Diosc. lib. 4. cap. 124. & Plinius Valer. proxime laudatus, agnoscunt, ut non aliam esse existimem, quam saxifragam Dodonæi, Pemptad. 2. lib. 5. cap. 21. pag. 312. quæ ob radicis affinitatem napi quoque appellatione venire forte potuerit apud Medicos Græcos.

2. *Angulosis.*] Utile, inquit, decoctum foliorum ejus generis quod est angulosis caulibus: bunion Græci vocant: utile, inquam, purgationibus feminarum, &c. Diosc. quoque loc. cit. caule esse quadrangulo animadvertit, καυλὸν ἀνίησι τετράγωνον.

3. *Purgationibus.*] Galenus lib 6. de facult. simp. med. pag. 164. & Plinius Valer. loc. cit.

4. *Et vesica & urina*] Forte, *& vesica & reni*, cum Diosc. loc. cit. Σπληνί τε, καὶ νεφροῖς, καὶ κύστει ἐπιτήδειον. Verum & per se urinas ciere, οὐρητικόν ἐστι, idem prodit.

5. *Semen dysentericis.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 33. ad verbum.

6. *Sed urinam.*] Plinius Valer. loc. cit. totidem verbis.

7. *Alterum genus buniada.*] Diosc. lib. 2. cap. 126. Hæc Græcorum βουνιὰς Latinorum napus est, eademque quæ γογγυλίς. Galenus, lib. 2. de alim. facult. cap. 62. pag. 367. Εἴτε γογγυλίδα καλεῖν, εἴτε βουνιάδα τὸ φυτὸν τῶν λαχανωδῶν. De napis egimus lib. 18. sect. 35. & lib. 19. sect. 25. Transcripsit & hunc locum Plinius Valer. lib. 4. cap. 33.

8. *Ob id & in antidotis.*] Plinius Valer. loc. cit. Andromachus junior, Andromachi senioris F. ejus qui Neronis ἀρχίατρος exstitit, apud Galen. lib. 1. de antid. cap. 7. pag. 877. βουνιάδος σπέρματος, e semine buniadis certum adhiber modum, theriacæ e viperis concinnandæ.

Sect. XII. 1. *Raphanum .... diximus.*] Libro 19. sect. 26.

2. *Cetero æstivo usus.*] Æstivo nempe raphano. Vide Notas & Emend. num. VI. De armoracia diximus l. 19. sect. 26.

Sect. XIII. 1. *Præter ea, quæ circa eos.*] Præter ea remedia, quæ circa raphanos jam dicta sunt.

machum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant, bilem detrahunt. Præterea cortices in vino decocti, mane poti ad ternos cyathos, comminuunt & ejiciunt calculos. Iidem in posca decocti contra serpentium morsus illinuntur. [2] Ad tussim etiam mane jejunis raphanus prodest cum melle: Semen eorum tostum, ipsumque commanducatum, [3] ad lagonoponon: Aquam foliis ejus decoctis bibere, vel succum ipsius cyathis binis contra phthiriases: phlegmonæ ipsos illinere tusos, [4] livori vero recenti corticem cum melle: [5] veternosis autem quam acerrimos mandere: [6] semenque tostum, dein contritum cum melle, suspiriosis. [7] Iidem & contra venena prosunt. [8] Cerastis & scorpionibus adversatur: [9] vel ipso, vel semine infectis manibus impune tractabis: [10] impositoque raphano scorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hyoscyami venena æque, ut [11] Nicander tradit: Et contra viscum quoque dari [12] Apollodori duo jubent: sed Citieus semen ex aqua tritum, Tarentinus succum. [13] Lienem item extenuant: jocineri prosunt, & lumborum doloribus. [14] Hydropicis quoque ex aceto aut sinapi sumpti, & lethargicis. Praxagoras & iliosis dandos censet: Plistonicus [15] & cœliacis. Intestino-

NOTÆ.

2. *Ad tussim.*] Sic Florentinus in Geopon. lib. 12. cap. 22. pag. 346. Nec multum discrepat Diosc. lib. 2. cap. 137. Ἑφθὴ δὲ ποιεῖ λαμβανομένη βήσσουσι χρονίως, καὶ τοῖς παχέα γεννῶσιν ἐν θώρακι. *Elixa vero si sumatur, valet ad eos qui diuturna tussi infestantur, quique crassiores succos in pectore cumulant.*

3. *Ad lagonoponon.*] Λαγόνων πόνοι, iliorum dolorem.

4. *Livori vero.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 47. Marcellus Empir. cap. 19 pag. 132. *Radicis*, inquit, *qua manducatur, id est, raphani cortex tritus diligenter, & cum melle permixtus, illitusque, sugillationes, atque livores, qui ex ictibus eveniunt, celeriter absterget.*

5. *Veternosis.*] Veternosus est, qui gravi somno premitur, inquit Festus.

6. *Semenque tostum &c.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 1.

7. *Iidem & contra.*] Diosc. lib. 2. cap. 137. & Florentinus loc. cit.

8. *Cerastis & scorpionibus.*] Vide Notas & Emend. num. VII.

9. *Vel ipso, vel semine.*] Ita etiam MSS. omnes. Sic & Florentinus in Geopon. lib. 12. cap. 22. pag. 346. Εἰ δέ τις χυλῷ ῥαφανίδος ἐπιμελῶς τὰς χεῖρας ἑαυτοῦ χρίσῃ καὶ τρίψει, ἀφόβως καὶ ἀκινδύνως ἑρπετῶν ἐπιλήψεται. Habet eadem Diophanes, lib 13. cap. 9. pag. 367.

10. *Impositoque.*] Florentinus, & Diophanes locis citatis.

11. *Nicander.*] Contra hyoscyamum prodesse scribit Nicander in Alexiph. pag. 159. adversus fungos, pag. 167. De fungis quoque Diosc. lib. 2. cap. 137. Et Scribonius Largus, Compos. 198. *Ad fungos venenatos: Adjuvantur autem radice ea quam nos edimus, acri, quamplurima, per se, vel cum sale manducata: ejusque semine, si ipsa non fuerit, poto ex vino.*

12. *Apollodori duo.*] De his in Auctorum indice.

13. *Lienem item.*] Dioscor. loc. cit. Semini raphani hanc vim adjudicat, quod ex aceto bibatur. Florentinus quoque loc. cit.

14. *Hydropicis.*] Diosc. & Florentinus, locis citatis.

15. *Et cœliacis.*] Cœliacus dicitur, qui morbo ventriculi cœliaco laborat: De quo Celsus lib. 4. cap. 12. *In ipsius ventriculi porta consistit is, qui & longus esse consuevit*, κοιλιακὸς *a Græcis nominatur. Sub hoc, venter indurescit, do-*

rum hulcera ſanant : ac purulenta præcordiorum, ſi cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto malunt : ſic & feminas purgari. [16] Ex aceto & melle ſumpti, inteſtinorum animalia detrahunt. [17] Item ad tertias decocto eorum poto cum vino. [18] Enterocelis proſunt : [19] ſanguinem quoque inutilem ſic extrahunt. [20] Medius ad hæc & ſanguinem exſcreantibus coctos dari jubet : [21] & puerperis ad lactis copiam augendam. [22] Hippocrates capitis mulierum defluvia fricari raphanis : [23] & ſuper umbilicum imponi contra tormenta vulvæ. [24] Reducunt & cicatricem ad colorem. [25] Semen quoque ex aqua impoſitum, ſiſtit hulcera, quæ [26] phagedænas vocant. [27] Democritus Venerem hoc cibo ſtimulari putat : [28] ob id fortaſſis voci nocere ali-

NOTÆ.

lorque ejus eſt. Alvus nihil reddit, ac ne ſpiritum quidem tranſmittit : extremæ partes frigeſcunt : difficulter ſpiritus redditur. Aliter, & brevius, Scribonius Largus, Compoſ. 95. *Cœliacus, qui ſubito univerſa dejicit.* Marcellus Empiricus ſimiliter, cap. 17. pag. 186. *Ad cœliacos,* inquit, *id eſt, qui ſubito & multa defundunt.*

16. *Ex aceto & melle.*] Vide Notas & Emendationes num. VIII.

17. *Item ad tertias.*] Marcellus Empir. cap. 28. pag. 200. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 21. ad tineas ejiciendas.

18. *Enterocelis.*] Ε'ντεροκήλη, ramex inteſtinorum, deſcenſus inteſtini in alterum naturæ locum. Celſus lib. 7. cap. 18. de ſcroto loquens : *Interdum vel ex morbo primum inflammatur, deinde poſtea pondere abrumpitur : vel ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus inteſtina debuit : tum pondere eo devolvitur aut omentum, aut etiam inteſtinum.... ἐντεροκήλην, & ἐπιπλοκήλην Græci vocant : apud nos indecorum, ſed commune his herniæ nomen eſt.*

19. *Sanguinem inutilem.*] E pectore.

20. *Medius.*] De eo in auctorum indice. Suffragatur ei quoque Dioſc. lib. 2. cap. 137. Marcellus, cap. 16 pag. 120. & Florentinus in Geopon. lib. 12. cap. 22. pag. 346.

21. *Et puerperis.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 2.

22. *Hippocrates.*] Libro 1. de morbis mulierum, sect. 67. Ἠ'ν δὲ ῥέωσιν αἱ τρίχες ... καὶ ἢν μαδίῃ, κύμινον ἐμπλάσσε, ἢ ῥαφάνῳ τρῖψον, &c. Ρ'άφανος Hippocrati ubique raphanus eſt : braſſica, κράμβη. Alopecias raphani affrictu ſanari ſcribit & Florent. loc. cit.

23. *Et ſuper umbilicum.*] Libro 2. de morbis mulierum, sect. 78.

24. *Reducunt & cicatricem.*] Sic Florentinus, loc. cit. Et ad ſugillata tollenda Galenus raphanum commendat, lib. 8. de ſimp. med. fac. pag. 224.

25. *Semen quoque.*] Iiſdem verbis hæc Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. ſed apud hunc *faredines* corrupte legitur in libris editis, pro *phagedænas.*

26. *Phagedænas.*] Φαγέδαινα, hulceris nomen ab exedendo. Eſt autem hulcus, quod huc atque illuc ſerpendo, cutem ac ſubjectam illi carnem, ſed extimam tantum, & in ſuperficie conſtitutam, depaſcitur ac rodit. Celſus lib. 6. cap 18. caput inſcripſit, de phagedænæ in cole naſcentis curatione, aitque eſſe cancri genus. Alia, præter iſtam, phagedæna eſt, ſtomachi affectus, de quo alibi dicturi ſumus.

27. *Democritus.*] Et Plinius Valer. lib. 4. cap. 1.

28. *Ob id fortaſſis voci.*] Hoc ipſum auctoritate Florentini tradit auctor Geopon. lib. 12. cap. 22. Ex quo intelligis ea quæ libidinem incitant, vocem quoque lædere : uti e diverſo, quæ Venerem inhibent, vocem juvare. Nam Plinius.

qui tradiderunt. Folia quæ in oblongis duntaxat nafcuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Ubi vero acrior raphani medicina admota fit, hyffopum dari protinus imperant: [29] Hæc antipathia eft. [30] At aurium gravitati fuccum raphani inftillant. [31] Nam vomituris fummo cibo effe eos, utiliffimum eft.

XIV. [1] Paftinacæ fimile hibifcum, quod molochen agriam vocant, & aliqui piftolochiam, hulceribus cartilaginis & offibus fractis medetur. Folia ejus ex aqua pota alvum folvunt, ferpentes abigunt. Apum, vefparum, crabronum ictibus illita medentur. Radicem ejus ante Solis ortum erutam involvunt lana coloris, [2] quem nativum vocant, præterea ovis quæ feminam peperit, ftrumifque vel fuppuratis alligant. Quidam ad hunc ufum auro effodiendam cenfent: cavendumque ne terram attingat. [3] Celfus & podagris quæ fine tumore fint, radicem ejus ex vino decoctam imponi jubet.

CAP. V. XV. Alterum genus eft [1] ftaphylinos, quod paftinacam vocant. [2] Ejus femen contritum & in vino potum, tumentem alvum, & fuffocationes mulierum, doloresque lenit in tantum, ut vulvas corrigat: illitum quoque e paffo ventri earum profit: viris vero prodeft, cum panis portione æqua tritum, ex vino potum contra ventris dolores.

NOTÆ.

lib. 26. fect. 61. auctor eft, radicem Nymphææ inhibere Venerem, & effluentiam genituræ, ob idque corpus ac vocem alere.

29. *Hæc antipathia.*] Raphanum humectare, hyffopum vero calidum natura effe, docet Hippocr. lib. 2. de diæta, fect. 25. & 26.

30. *Et aurium gravitati.*] Marcell. Empir. lib. de medic. cap. 9. pag. 75. *Raphani quoque*, inquit, *id eft, radicis quæ manducatur, fuccus infufus auriculæ dolenti, infinitum prodeft.*

31. *Nam vomituris fummo cibo.*] Hoc eft, primo cibo, & a jejunis. Diofcor. lib. 2. cap. 137. Ἁρμόζει δὲ καὶ τοῖς ἐμεῖν μέλλουσι προσδειπνούμενον. Atque ipfe quidem Plinius libro fuperiore, fect. 26. de raphanis, *Medici fuadent*, inquit, *dandos cum fale jejunis effe, atque ita vomitionibus præparant meatum.* Haufit a Celfo, lib. 1. cap. 3. *Qui vomere poft cibum volet, fi ex facili facit, aquam tantum tepidam ante debet affumere: fi difficilius, aquæ, vel falis, vel mellis paulum adjicere. At qui mane vomiturus eft, ante bibere mulfum, vel hyffopum, aut effe radiculam debet.* Quando præterea juvet ex raphano ciere vomitum, vide apud Galenum, lib. 2. κατὰ τόπους.

Sect. XIV. 1. *Paftinacæ .... hibifcum.*] Illud ipfum, de quo egimus libro fup. fect. 27. Id vero a nonnullis perperam appellari μολόχην five μαλάχην ἀγρίαν, hoc eft, malvam agreftem, & πιστολοχίαν, obiter admonet.

2. *Quem nativum vocant.*] Is pullus fcilicet color eft. De nativis coloribus egimus lib. 8. fect. 73.

3. *Celfus.*] Libro 4. cap. 24. de articulorum doloribus in manibus, pedibufque: *Ubi dolor*, inquit, *vehemens urget, intereft fine tumore is fit, an tumor cum calore .... Nam fi tumor nullus eft, calidis fomentis opus eft ... ac deinde noctu cataplafmata calefacientia imponere, maximeque hibifci radicem ex vino coctam.*

Sect. XV. 1. *Staphylinos.*] Paftinacæ genus agrefte intelligit, de quo lib. 19. fect. 27. Diofcoridi lib. 3. cap. 59. eft σταφυλῖνος ἄγριος.

2. *Ejus femen.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 32.

[3] Pellit & urinam: [4] & phagedænas hulcerum sistit recens cum melle impositum, vel aridum farina inspersum. [5] Radicem ejus Dieuches contra jocineris, ac lienis, ilium, lumborum, & renum vitia, ex aqua mulsa dari jubet. Cleophantus [6] & dysentericis veteribus. [7] Philistion in lacte coquit, & [8] ad stranguriam dat radicis uncias quatuor: [9] Ex aqua hydropicis, similiter & [10] opisthotonicis, & pleuriticis, & comitialibus. [11] Habentes eam feriri a serpentibus negantur: [12] aut qui ante gustaverint, non lædi. Percussis imponitur cum axungia. Folia contra cruditates manduntur. Orpheus amatorium inesse staphylino dixit, fortassis quoniam [13] Venerem stimulari hoc cibo certum est: [14] ideo conceptus adjuvari aliqui prodiderunt. [15] Ad reliqua & sativa pollet. Efficacior tamen silvestris, magisque in petrosis nata. [16] Semen sativæ quoque contra scorpionum ictus, ex vino aut posca, salutare est. [17] Radice ejus circumscalpti dentes, dolore liberantur.

XVI. Syria in hortis operosissima est: indeque proverbium Græcis: [1] Multa Syrorum olera. Simillimam staphylino herbam serit, quam alii [2] gingidion vocant, tenuius tantum & amarius, ejusdem-

Notæ.

3. *Pellit & urinam.*] Ita Diocles Caryst. libro primo de tuenda valetud. apud Athen. lib 9. pag. 371. Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 231.

4. *Et phagedænas.*] Galenus loc. cit. Plinius Valer. lib. 4. cap. 32. Dioscor. loc. cit.

5. *Radicem ejus.*] Plinius Valer. loc. cit.

6. *Et dysentericis.*] Sic etiam Plinius idem Valer. *Dysentericis vetustis.*

7. *Philistion in lacte coquit.*] Nempe ad dysenteriam, & præterea ad stranguriam: uti ex Plinio Valeriano intelligimus.

8. *Ad stranguriam.*] Στραγγουρίαν Græci dixere, urinæ stillicidium, dum scilicet urina nonnisi per intervalla stillis fluit.

9. *Ex aqua hydropicis &c.*] Plinius Valer. loc. cit. & Dioscor. lib. 3. cap. 59.

10. *Opisthotonicis.*] Ὀπισθοτονικὸς dicitur, cui cervix in posteriorem partem ita contractis nervis diriguit, ut flecti non possit. Plinius lib. 28. sect. 52. *dolorem inflexibilem* ὀπισθότονον definit. Vide & quæ dicturi sumus lib. 23. sect. 24.

11. *Habentes eam.*] Sic Plinius Valer. loc. cit.

12. *Aut qui ante.*] Diosc. loc. cit. & Plinius Valer.

13. *Venerem stimulari.*] Diphilus Siphnius apud Athen. lib. 9. pag. 371. qui & idcirco ait φίλτρον id a nonnullis appellari. Sic Plinius Valer. loc. cit.

14. *Ideo conceptus.*] Dioscor. loc. cit. Συνεργὸν ἐστὶ καὶ συλλήψει.

15. *Ad reliqua, &c.*] Dioscor. loco citato.

16. *Semen sativæ.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 52.

17. *Radice ejus.*] Plinius Valer. loc. cit.

Sect. XVI. 1. *Multa Syrorum.*] Πολλὰ Σύρων λάχανα: quo de proverbio, vide Cæl. Rhodig. lib. 25. cap. 25. pag. 1188 & Erasmum, Chiliad. 1. Cent. 8. Adag. 56. Id ad Syrorum ignaviam Cælius refert.

2. *Gingidion.*] Galenus, lib. 2. de alim fac. cap. 55. pag. 364. tom. 6. Πλεῖστον ἐν Συρίᾳ τὸ Γιγγίδιον φύεται. Simillimum pastinacæ silvestri pariter Dioscorides facit, lib. 2. cap. 167. sed tenuius, amariusque. Græci scriptoris

que effectus. [3] Estur coctum crudumque stomachi magna utilitate. [4] Siccat enim ex alto omnes ejus humores.

XVII. [1] Siser erraticum sativo simile est, & effectu: [2] stomachum excitat, fastidium absterget, ex aceto [3] laserpitiato sumptum, aut ex pipere & mulso, vel ex garo. Urinam ciet, ut [4] Opion credit, & Venerem. In eadem sententia est & Diocles. Præterea cordi convenire convalescentium, aut post multas vomitiones perquam utile. Heraclides contra argentum vivum dedit, [5] & Veneri subinde offensanti, ægrisque se recolligentibus. Hicesius [6] ideo stomacho utile videri dixit, quoniam nemo tres siseres edendo [7] continuaret: esse tamen utile convalescentibus ad vinum transeuntibus. Sativi privatim succus cum lacte caprino potus sistit alvum.

XVIII. Et quoniam plerosque similitudo nominum Græcorum confundit, conteximus [1] & de sili: sed hec est vulgatæ notitiæ. Optimum [2] Massiliense: lato enim grano & fulvo est. Secundum Æthio-

NOTÆ.

verba sie legenda esse ex Crateva suo prodit Anguillara, par. 7. pag. 107. Φύεται πλεῖστον ἐν Κιλικίᾳ τε καὶ Συρίᾳ, βοτάνη σταφυλίνῳ μὲν ἐοικυῖα ἀγρίῳ, λεπτοτέρα δὲ καὶ πικροτέρα, καὶ πικρὰ πρὸς τῇ γεύσει. Vulgo *Visnagha* & *Busnagha* vocant. A Matthiolo pingitur, in lib. 2. Diosc. pag. 525. quale in horto Regio vidimus. Glossæ Philoxeni: *Cerepulium*, γιγγίδιον: ubi eruditi, *Cerefulium* legi monent oportere: idque adeo esse gingidion censent, quod Galli *Cerfeüil*, vocitant: falso imperiti Glossarum concinnatoris errore delusi: neque enim cerefulium, γιγγίδιον est.

3. *Estur coctum.*] Iisdem verbis Diosc. loc. cit. Λαχανεύεται δὲ ὠμὸν καὶ ἑφθὸν, καὶ ταριχευθὲν ἐσθίεται· ἔστι δὲ εὐστόμαχον. Vide & Galen. lib. 6. de simp. medic. fac. pag. 166.

4. *Siccat enim ex alto.*] Ita libri omnes. Fuit cum *ex alvo* mallem. Sed *ex alto* idem valet atque ex imo ac profundo stomachi recessu, sinuve.

Sect. XVII. 1. *Siser erraticum.*] De sativo dictum est sup. libro, sect. 28.

2. *Stomachum excitat.*] Diosc. lib. 2. cap. 139. Stomacho prodest, urinam ciet, appetentiam invitat: εὐστόμαχος, οὐρητικὴ, ὀρέξεως προκλητική. Vide Notas & Emend. num. IX.

3. *Laserpitiato.*] Quod fuerit prius laserpitii succo dilutum.

4. *Opion credit.*] In MSS. *Opinion.* Nos *Ophelion*, ut in Indice diximus, sincerius arbitramur.

5. *Et Veneri .... offensanti.*] Deficienti.

6. *Ideo stomacho utile.*] Ita libri omnes. Sunt qui velint *inutile* legi: Frustra: Idcirco utile Hicesius stomacho credidit, quod periculi nihil sit ne largius sumatur: neminem enim esse qui siseres tres edere continuo possit: Modice porro sumptos, prodesse: nocere, si copiosius edantur.

7. *Continuaret.*] Sic Horatius, lib. 2. Serm. 6. *Continuatque dapes.*

Sect. XVIII. 1. *Et de sili.*] Veteribus Græcis Σίλι sive Σίλι, idem fuit, quod recentioribus deinde σέσελι. Herodoto, in Euterpe, σιλλικύπριον, quod Dioscoridi, lib. 4. cap. 164. σέσελι Κύπριον. Nec Græcis modo, sed & Latinis scriptoribus Festus: *Silatum antiqui, pro eo quod nunc jentaculum dicimus, appellabant: quia jejuni vinum sili conditum ante meridiem absorbebant.*

2. *Massiliense.*] Tria hæc genera in horto Regio vidimus. Massiliense a Lobelio pingitur, in Observ. pag. 457. Creticum sive Tordylion, ab eodem, pag. 425. Æthiopicum seseli frutex a Dodonæo, pag. 310.

picum,

picum, nigrius. Creticum odoratissimum omnium. [3] Radix jucundi odoris est. Semen esse & vultures dicuntur. [4] Prodest homini ad tussim veterem, [5] rupta, convulsa, in vino albo potum. [6] Item opisthotonicis, & jocinerum vitiis, & torminibus, & stranguriæ, duarum aut [7] trium ligularum mensura. [8] Sunt & folia utilia, ut quæ partus adjuvent etiam quadrupedum. [9] Hoc maxime pasci dicuntur cervæ pariturae. Illinuntur & igni sacro. [10] Multumque in summo cibo concoctionibus confert, vel folio, vel semine. Quadrupedum quoque alvum sistit, sive tritum potui infusum, sive mandendo commanducatum e sale. [11] Boum morbis tritum infunditur.

XIX. [1] Inula quoque a jejunis commanducata, dentes confirmat, si ut eruta est, terram non attingat: [2] condita tussim emendat. [3] Radicis vero decoctæ succus [4] tineas pellit: siccatæ autem in umbra

NOTÆ.

3. *Radix jucundi.*] In triplici nempe genere proxime laudato. Dioscor. quoque, lib. 3. cap. 60. de Massiliensi, ῥίζα μακρά, εὐώδης.

4. *Prodest .... ad tussim veterem.*] Diosc. loc. cit.

5. *Rupta, convulsa.*] Ῥήγματα καὶ σπάσματα Græci dicunt, ut Diosc. lib. 2. Εὐπορ. sect. 54. pag. 78. Ῥῆγμα nervorum, tendonumque fractura est: (alii arteriarum & venarum esse volunt:) Σπάσμα eorundem nervorum convulsio, retractio, & quædam quasi complicatio.

6. *Item opisthotonicis.*] Orthopnoïcis & stranguriæ mederi prodidit similiter Galenus, lib. 8. de fac. simp. medic. pag. 227.

7. *Trium ligularum.*] In MSS. trium *linguarum*. Lingua, seu ligula, mensuræ genus est, quæ & cochlear dicitur: est autem pars quarta cyathi, de quo lib. 21. sect. 109.

8. *Sunt & folia.*] Et semen quoque capris, ceterisque pecudibus, ad partum juvandum dari, scribit Dioscor. lib. 3. cap 60. Δίδοται δὲ καὶ αἰξὶ καὶ τοῖς λοιποῖς κτήνεσι πρὸς εὐτοκίαν ποτόν.

9. *Hoc maxime.*] Vide quæ diximus lib. 8. sect. 50.

10. *Multumque in summo cibo.*] Primo cibo, ut supra sect. 13. Semen quidem e vino potum, conferre concoctioni plurimum, auctor est Diosc. loc. cit. Et vinum silatum idcirco ante meridiem bibere solitos veteres fuisse paulo ante ex Festo diximus.

11. *Boum .... infunditur.*] Faucibus scilicet.

Sect. XIX. 1. *Inula quoque.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. & Apuleïus, cap. 95. tit. 2.

2. *Condita tussim.*] Nempe condita melle. Plinius Valer. lib. 1. cap. 58. *Inula pulvere*, inquit, *ligula plena melle mixto & cocto, unam mane, & alteram sero accipies: hoc tussi medetur, & arterias lenit.*

3. *Radicis vero decoctæ.*] In vino videlicet. Nam Marcellus Empir. cap. 28. pag. 200. *Radix inulæ*, inquit, *in vino decoquitur: deinde succus ejus exprimitur, potuique datur ad tineas enecandas. Sed ea radix posteaquam eruta est, terram non debet attingere.* Eadem habet pæne totidem verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 21. De foliis Apuleïus, cap. 95. tit 3. *Ad lumbricos: Herbæ inulæ folia ex vino trita, mirifice quum bibuntur, necant lumbricos.*

4 *Tineas pellit.*] Sive tænias. Ταινίαι vocantur lati longissimique vermes, qui totius intestini longitudinem interdum adæquant. Veteres tænias & tineas indiscrete dixerunt. Sic Cato de re rust. cap. 126. *Si tineæ & lumbrici molesti erunt.* Scribonius Largus, compos. 140. *Ad tineas & lumbricos necandos.* Apuleïus

farina tussi, & convulsis, & inflationibus, & arteriis medetur. Venenatorum morsus abigit. [5] Folia ex vino lumborum dolori illinuntur.

XX. Cæpæ silvestres non sunt. Sativæ olfactu ipso [1] & delacrymatione caligini medentur, magis vero [2] succi inunctione. [3] Somnum etiam facere traduntur, & hulcera oris sanare, commanducatæ cum pane. [4] Et canis morsus, virides ex aceto illitæ, aut siccæ cum melle & vino, ita ut post diem tertium solvantur. [5] Sic & attrita sanant. Coctam in cinere & epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium hulceribus. [6] Succo & cicatrices oculorum, & albugines, & argema inunxere: & serpentium morsus, & omnia vulnera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum: [7] & in iisdem sonitum ac gravitatem emendantes, cum adipe anserino, aut

NOTÆ.

item, cap. 35. tit. 4. *Ad lumbricos & tineas.* Plinius Valer. lib. 2. cap. 21. *Tinea quoddam vitium ventris est*, &c. Q. Serenus, cap. 31. de lumbricis & tineis purgandis, pag. 145.

Quid non adversum miseris mortalibus addit
Natura, interno cum viscere tinea serpens,
Et lumbricus edax, &c.

Alias etiam Plinio nostro tineæ, lib. XI. sect. 41. eæ sunt fere, quas idem blattas appellat, lib. 29. sect 39. quas simul, ceu diversas, appellat Horatius, lib. 2. Satyr. 3.

Stragula vestis,
Blattarum ac tinearum epulæ.

5. *Folia ex vino.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 36. *Lumbis dolentibus curandis: Inula foliorum sive radicis pulveris denarii duo ex vini cyatho uno bibiti, emendant.*

Sect. XX. 1. *Et delacrymatione.*] Delacrymatio, inquit, acrimonia cæparum excita, oculorum caligini depellendæ prodest.

2. *Succi inunctione.*] Sic Diosc. lib 2. cap. 181. & Galenus, lib. 7. de facult. simp. med. pag. 198. E Latinis Plinius Valer. lib. 1 cap 18. omnes Hippocratem secuti, cujus illud effatum est, lib. 2. de diæta, χρῶμα τῇ ὄψει ἀγαθόν.

3. *Somnum etiam.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 26.

4. *Et canis morsus.*] Diosc. & Plinius Valer. locis citatis.

5. *Sic & attrita.*] Attritus nempe calceamentorum. Vide Notas & Emend. num. X.

6. *Succo &c.*] Diosc. loc. cit. Cicatrix porro νεφέλιον est, vitium scilicet oculorum, quod nubeculam vocant. Paulus Ægineta, lib. 3. albugines & cicatrices ita distinguit, ut has in superficie consistere dicat, & non solum οὐλάς, sed & νεφέλια appellari: illas vero λευκώματα dictas, altius progressas cicatrices esse. Ἄργεμα vero tum dicitur, quoties circa orbem iridis, propinquasque ei partes, sic exhulceratio fit, ut extimæ iridis partes rubere, interiores vero albescere videantur. Ἄργεμον vocat Hippocr. lib. 1. de morb. mul.

7. *Et in iisdem sonitum.*] Diosc. lib. 2. cap 181. Marcellus Empir. lib. de medic. cap. 9. pag 80. *Cæpæ succus cum melle permixtus, & auriculæ instillatus, graviter audientes emendat, dolorem sedat, purulenta expurgat, vermes enecat: aquam etiam, quæ ingressa fuerit, & omnem humorem educit.* Plinius Valer. lib. 1. cap. XI. *Cæpæ succum cum melle, quod in carbonibus calefacies, & auriculæ infundis, mire sanat.* Theodor. Priscianus, lib. 1. cap. 7. *de aurium causatione: Sed & cæparum succum, cum anserinis adipibus mixtum similiter injicito, & ovi alborem cum lacte mulieris.*

cum melle ſtillavere. [8] Et ex aqua bibendum dedere repente obmuteſcentibus. [9] In dolore quoque ad dentes colluendos inſtillavere, & plagis beſtiarum omnium, privatim ſcorpionum. [10] Alopecias fricuere, & pſoras, tuſis cæpis. [11] Coctas dyſentericis veſcendas dedere, & contra lumborum dolores: purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto ſerpentium morſibus, [12] ſepiſque multipedæ ex aceto. [13] Reliqua inter medicos mira diverſitas. [14] Proximi utiles eſſe præcordiis & concoctioni, inflationemque, & ſitim facere dixerunt. Aſclepiadis ſchola, [15] ad colorem quoque validum profici hoc cibo. [16] Et ſi jejuni quotidie edant, firmitatem valetudinis cuſtodiri: ſtomacho utiles eſſe, [17] ſpiritus agitatione: ventrem mollire, [18] hæmorrhoïdas pellere, ſubditas [19] pro balanis: ſuccum cum ſucco feniculi contra incipientes hydropiſes mire proficere. [20] Item contra anginas, cum ruta & melle. [21] Excitari eiſdem lethargicos. Varro, quæ ſale, & aceto piſta eſt arefactaque, vermiculis non infeſtari, auctor eſt.

XXI. [1] Porrum ſectivum profluvia ſanguinis ſiſtit in naribus contrito eo obturatis, vel gallæ mixto, aut mentæ: Item ex abortu pro- CAP. VI.

NOTÆ.

8. *Et ex aqua.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 26.

9. *In dolore quoque.*] Plinius Valer. loc. cit.

10. *Alopecias.*] Plinius Valer. locis citatis. Marcellus Empir. cap. 6. pag. 45. Schola Salernitana:

Contritis cæpis loca denudata capillis
Sæpe fricans, capitis poteris reparare decorem.

E Græcis Dioſcor. & Galenus, locis citatis.

11. *Coctas dyſentericis.*] Plinius Valer. loc. cit.

12. *Sepiſque multipeda.*] Subintellige, morſibus. De ſepe multipeda, ſive millepeda, ſuperius ſect. 6.

13. *Reliqua inter.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 4. cap. 26.

14. *Proximi.*] Inter medicos noviſſimi, quos etiam Dioſcorides ſecutus eſt, cap. cit. de cæpis: *Dioſcorides*, inquit, *putat ex cibo earum ſitim accendi, inflationes fieri, caput prægravari.* Dioſcoridis verba repetenda, ex lib. 2. cap. 181.

15. *Ad colorem quoque.*] Plinius Valer. loc. cit. Schola Salernitana, de cæpis:

Non modicum ſanas Aſclepius aſſerit illas,
Præſertim ſtomacho, pulcrumque creare colorem.

16. *Et ſi jejuni.*] Plinius Valer. loco citato.

17. *Spiritus agitatione.*] Ea ratione quod ſpiritus agitet, inquit Plinius Valer. loc. cit.

18. *Hæmorrhoïdas.*] Galenus, lib. 7. de fac. ſimp: med. pag. 198.

19. *Pro balanis.*] Balani ſunt glandes, & id quod glandis forma ad ſubducendam alvum in podicem manu inditur. Suppoſitorium vulgus officinarum vocat, *Donner un ſuppoſitoire à un malade.*

20. *Item contra anginas.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 181.

21. *Excitari eiſdem.*] Cæpis ſcilicet, ſi largius edantur. Vide Celſum, lib. 3. cap. 20. & Dioſc. loc. cit.

Sect. XXI. 1. *Porrum ſectivum.*] Marcellus Empir. cap. 10. pag. 83. *De porro ſectivo trito nares fluentes recte obturantur.* Et Plinius Valer. lib. 1. de re med. cap. 26. *ad profluvium narium: In hoc caſu*, inquit, *porro ſectivo trito nares obturantur.* De galla in hunc uſum admiſcenda, meminit idem Marcellus. Addi mannæ vel thuris micam jubet Dioſc. lib. 2. cap. 179.

fluvia, poto succo cum lacte mulierum. [2] Tussi etiam veteri, ac pectoris & pulmonis vitiis medetur. Illitis foliis sanantur & ambusta, & epinyctides : [3] ita vocatur hulcus, quæ & syce, in angulo oculi perpetuo humore manans. [4] Quidam eodem nomine appellant pusulas liventes, ac noctibus inquietantes. [5] Et alia hulcera cum melle trito : vel bestiarum morsus ex aceto : [6] item serpentium. [7] Aurium vero vitia cum felle caprino, vel pari mensura mulsi : stridores cum lacte mulieris : capitis dolores, si in nares fundatur : [8] dormiturisve, in aurem duobus succi cochlearibus, uno mellis. [9] Succus & ad serpentium scorpionumque ictus bibitur cum mero, [10] & ad lumborum dolores cum vini hemina potus. [11] Sanguinem vero exscreantibus & phthisicis, distillationibus longis, vel succus, vel ex ipso cibus prodest. [12] Item morbo regio, vel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idem modus cum melle, vul-

NOTÆ.

2. *Tussi etiam.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 63. cui titulus, *Ad sanguinem exscreantes, & phthisicos affectus : Porri sectivi succum cum lacte mulieris, cyathos duos jejuno dabis tepefactum.* Adde & & Diosc. lib. 2. cap. 179.

3. *Ita vocatur .... qua & syce.*] Alia ἐπινυκτίδος acceptio hæc est, præter eam quam sect. 6. attulimus. Est porro σῦκα, hulcus in capite, superciliis, mento, ac podice, cui a fici similitudine nomen est : rubereulum videlicet hulcerosum, rotundum, subdurum, rubicundum, cum dolore, in partibus præcipue quæ pilo vestiuntur : capite, palpebris, mento, &c. Σύκωσις Celso dicitur lib. 6. cap. 3. Et Seribon. Largus, Compos. 38. *Excrescentem carnem, συκώσεις quam vocant.* Lusit. in hoc morbi genus Martialis, lib. 1. Epigr. 66.

Cum dixi ficus, rides quasi barbara verba,
Et dici ficos, Cæciliane, jubes.
Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci :
Dicemus ficos, Cæciliane, tuos.

Et *ficos* Plinius non semel de arborum feru dixit : at femineo, ut vocant, genere, non virili.

4. *Quidam.*] Quos inter Celsus a nobis laudatus sect. 6.

5. *Et alia hulcera.*] Theodorus Priscianus, lib. 1. cap. 17.

6. *Item serpentium.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 22. *de apum percussibus, vel scorpionum, ceterorumque serpentium. Et porrum tritum impositum, statim curat.*

7. *Aurium vero vitia.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 10. & lib. 4. cap. 20. de porro : *Aurium quoque dolores*, inquit, *cum felle caprino, vel pari mensura usi* (lege *mulsi*) *compescuerunt.* Plinius ipse noster lib. 28. sect. 48. taurinum fel ad aurium dolores & vitia commendat, cum porri succo. Diosc. quoque his adjungendus, lib. 2. cap. 179. & Marcellus Empir. cap. 9. pag. 80.

8. *Dormiturisve.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 20. & Marcellus Empir. cap. 1. *Porri sectivi succum cochlearia duo, & unum mellis, permixta, ituro dormitum, vel in nares, vel in auriculam tepidum infunde, statim proderit.*

9. *Succus & ad serp.*] Diosc. lib. 2. cap. 179. Sotion in Geopon. lib. 12. cap. 29. pag. 352. Theod. Priscianus, loc. cit.

10. *Et ad lumborum.*] Marcellus Empir. cap. 25. pag. 172. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 36. & lib. 4. cap. 20.

11. *Sanguinem vero.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. & Plinius Valer. lib. 4. cap. 20.

12. *Item morbo.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 59.

vas purgat. Estur vero & contra fungorum venena : imponitur & vulneribus. [14] Venerem stimulat, sitim sedat : ebrietates discutit : [14] Sed oculorum aciem hebetare traditur : inflationem quoque facere, quæ tamen stomacho non noceat, ventremque molliat. [15] Voci splendorem affert.

XXII. [1] Capitato major est ad eadem effectus. [2] Sanguinem rejicientibus succus ejus cum gallæ aut thuris farina, vel acacia, datur. [3] Hippocrates & sine alia mixtura dari jubet : vulvasque contractas aperire putat : fecunditatem etiam feminarum hoc cibo augeri. [4] Contritum ex melle hulcera purgat. [5] Tussim & distillationes thoracis, pulmonis & arteriæ vitia sanat, datum in [6] sorbitione ptisanæ : vel crudum, [7] præter capita, sine pane, ita ut alternis diebus sumatur : [8] vel si pura exscreentur. [9] Sic & voci, vel Veneri, somnoque multum confert. [10] Capita bis aqua mutata cocta, alvum sistunt, & flu-

NOTÆ.

13. *Venerem stimulat.*] Diosc. loc. cit.

14. *Sed oculorum aciem.*] Diosc. loc. cit.

15. *Voci splendorem.*] Diosc. loc. cit. Καθαίρει δὲ καὶ τὴν ἀρτηρίαν, purgat arteriam. Arist. sect. 11. problem. 39. pag. 741. Διὰ τί τὰ πράσα συμφέρει πρὸς εὐφωνίαν, ἐπεὶ καὶ τοῖς πέρδιξιν ; *Cur porrum voci confert? nam & perdici in ea re conferre scimus.* Sotion quoque in Geopon. loc cit. Vide quæ de Nerone dicta, lib 19. sect. 33.

Sect. XXII. 1. *Capitato major.*] Hæc Plinius Valer. a nostro plane ad verbum, lib. 4. cap. 20.

2. *Sanguinem.*] Plinius Valer. loc. cit.

3. *Hippocrates.*] Libro 2. de morbis mulier. tex. 89. pag. 612. ac lib. de sterilibus, tex. 13. pag. 630. Item Plinius Valer. loc. cit. In vulvæ præclusione ac duritie, πρὸς μύσιν καὶ σκληρίην ὑστέρας, porri capitati comam in aceto coctam dari Diosc. jubet, lib. 2. cap. 179.

4. *Contritum.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 21. & lib. 4. cap. 20.

5. *Tussim.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 4. cap. 20. Marcellus Empir., cap. 16. pag. 116. *Porri contusi succus expressus, cum oleo decoctus, & epotus, plurimum tussientibus prodest.*

6. *Sorbitione ptisanæ.*] Sive ptisanæ, dicatur, de qua lib. 18. sect. 15. sive alicæ, de qua libro eodem sect. 29. perinde est. Marcellus Empir. cap 15. pag. 106. *Pulticulam ex alica facies, in quam capita porrorum contusa mittes, & simul decoques, & deinde colabis & sorbitione ea contra faucium molestias, cum volueris, uteris.* Et cap. 17. pag. 124. *Vtiles sunt inter initia, quamvis molesta, suspiriosis sorbitiones de porro capitato factæ, & ex urtica, atque nasturtii semine.* Hausere omnes a Celso, lib. 4. cap. 4. qui ad tussim *sorbitiones* commendat, *in quibus porrum incoctum tabuerit : cibumque mollem, ut malvam, & urticam.*

7. *Præter capita.*] Demptis capitibus, folia uti cruda edantur. Sic in morbo haud multum absimili, Plinius Valer. lib. 1. cap. 28. *Ad stillationem narium ex humore : Porri capitati folia cruda sine pane eduntur.* Item de sectivo Marcellus, pag. 14. pag. 102. *Vvæ distillationi . . . prosunt porri sectivi folia non cocta, sine pane, assidue manducata.*

8. *Vel si pura.*] Etiam si e thorace pus exscreetur. Diosc. lib. 2. cap. 179. Ἀνάγει τὰ ἐκ θώρακος.

9. *Sic & voci &c.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 4. cap. 20.

10. *Capita bis.*] Plinius Valer. loc. cit.

xiones veteres. Cortex decoctus illitusque [11] inficit canos.

XXIII. [1] Allio magna vis, magnæ utilitates [2] contra aquarum & locorum mutationes. [3] Serpentes abigit, & scorpiones odore: [4] atque ut aliqui tradidere, & bestiarum omnium ictibus medetur, potu, vel cibo, vel illitu: [5] privatim contra hæmorrhoïdas prodest, cum vino redditum vomitu. [6] Ac ne contra araneorum murium venenatum morsum valere miremur, aconitum, quod alio nomine pardalianches vocatur, debellat: item hyoscyamum: [7] canum morsus, in quæ vulnera cum melle imponitur. [8] Ad serpentium quidem ictus potum [9] cum restibus suis efficacissime ex oleo illinitur: attritisque corporum partibus, [10] vel si in vesicas intumuerint. [11] Quin & suffitu eo secundas partûs evocari existimavit Hippocrates: [12] cinere eorum cum oleo, capitis hulcera manantia sanitati restituens. [13] Suspiriosis coctum, aliqui crudum id tritum dedere. [14] Diocles hydropicis cum cen-

NOTÆ.

11. *Inficit canos.*] Canitiem pellit, capillosque denigrat.

Sect. XXIII. 1. *Allio magna.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 4. cap. 17.

2. *Contra aquarum.*] Plinius Valer. loc. cit. *Peregrinantibus esui datum, minime patitur eos aquarum ac locorum mutatione perturbari.*

3. *Serpentes abigit &c.*] Plinius Valer. loc. cit. & Simeon Sethi, lib. de alim. tit. de allio: Φεύγουσι δὲ τοῦτο καὶ οἱ ὄφεις, ὥσπερ καὶ τὰ πτήματα, &c.

4. *Atque, ut aliqui.*] Plinius Valer. loc. cit. & auctor Geopon. lib. 12. cap. 30. pag. 353.

5. *Privatim contra hæmorrhoïdas.*] Αἱμοῤῥοῒς non morbi hoc loco, sed serpentis quoddam genus est, ex eo dictum, quod morsu sanguinem eliciat, & dissolutis venarum commerciis, quidquid animæ est, evocet per cruorem, ut refert Solinus, cap. 27. pag. 51. De eo Lucanus, lib. 9. vers. 708.

At non stare suum miseris passura cruorem,
Squamiferos ingens hæmorrhoïs explicat orbes.

Vide Sarraceni notas in Diosc. lib. 2. cap. 182. De serpente porro hic agi, non de morbo venarum ani, qui hæmorrhoïs quoque appellatur, vel ex orationis serie ipsa constat.

6. *Ac ne contra.*] Diosc. lib. 2. cap. 182.

7. *Canum morsus.*] Diosc. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 51. & lib. 4. cap. 17.

8. *Ad serpentium.*] Hæc ad verbum Plinius Valer. lib. 4. cap. 17.

9. *Cum restibus suis.*] Cum foliis.

10. *Vel si in vesicas.*] Etiamsi partes eæ attritæ, in vesicæ morem intumescant. Plinius Valer. loc cit. *Quæque in vesica* (lego, *in vesicas*) *tumescunt, lenit impositum.*

11. *Quin & suffitu eo.*] Et esu quoque allii, secundas evocari auctor est idem Hippocrates, lib. 1. de morbis mul. sect. 74. Suffitu vero Plinius Valer. loc. cit. ex eodem Hippociate: & Diosc. lib. 2. cap. 182. Secundas porro ὕστερα, Latini pariter ac Græci membranam eam vocant, qua partus obvolutus utero prodit, quæ & secundina dicitur. Vulgo ab Anatomicis, *L'arriercfaix.*

12. *Cinere eorum.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 17. & Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40. *Allium cum sua veste comburitur, cinisque ejus ex oleo capiti hulceroso imponitur.*

13. *Suspiriosis &c.*] Vide Notas & Emend num. XI.

14. *Diocles.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. loc. cit.

taurio, [15] aut in fico duplici ad evacuandam alvum : quod efficacius præſtat viride cum coriandro in mero potum. [16] Suſpirioſis aliqui & tritum in lacte dederunt. [17] Praxagoras & contra morbum regium vino miſcuit : & contra ileum in oleo & pulte : ſic illinens ſtrumis quoque. Antiqui & inſanientibus dabant crudum. [18] Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi, & gargarizare prodeſt. [19] Dentium dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit, vel ſi decocti aqua colluantur, addaturque ipſum in cava dentium. [20] Auribus etiam inſtillatur ſuccus cum adipe anſerino : [21] phthiriaſes [22] & porrigines potum, tuſum item cum aceto & nitro compeſcit : diſtillationes cum lacte, vel tritum, permixtumve caſeo molli : quo genere & raucitatem extenuat : vel phthiſin, in fabæ ſorbitione. [23] In totum autem coctum utilius eſt crudo, elixumque toſto : ſic & voci confert. [24] Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto mulſo coctum. [25] Teneſmo in pulte medetur. [26] Temporum doloribus illitum elixum : & puſulis coctum cum melle, deinde tritum.

NOTÆ.

15. *Aut in fico duplici.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. de hyropiſi : *Allium viride*, inquit, *cum fico duplici malum evocat.* Et lib. 2. de allio : *Viride cum coriandro & ficu datum, alvum mollire perhibetur.* Ficus duplex ea eſt, quæ reliquis major, ampliorisque formæ, quæ & mariſca appellata eſt, lib 15. ſect. 19. Vegetius, lib 1. Artis Veterin. *Addiſne novem duplices ficus?* Idem alio loco : *Ficus duplices viginti, ruta faſciculum.* Horatius, lib. 2. Satyr. 2. verſ. 122.

At nux ornabat menſas, cum duplice ficu.

16. *Suſpirioſis*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 17.

17. *Praxagoras*] Plinius Valer. hæc iiſdem verbis, loc. cit. & lib. 2 cap 59. Q. Serenus, cap. 59. de regio morbo pellendo, pag. 161.

Allia trita dabis vino madefacta calenti.

18. *Diocles.*] Et Plinius Valer. lib. 3. cap. 9.

19. *Dentium .... vel ſi decocti aqua.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. & Dioſc. lib. 2. cap. 182.

20. *Auribus etiam.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 17. Rurſum hoc medicamentum proponitur ad aurium vitia, lib. 29 ſect 39.

21. *Phthiriaſes.*] Q. Serenus, cap. 6. de phthiriaſi arcenda, pag. 128.

Sæpius ergo decet mordax haurire ſinapi :
Vel nitro ac ſale permixtis, acidove liquore
Laxatis, ut ſint ſimul allia, tangere corpus.

22. *Et porrigines.*] Porrigo, Græce πιτυρίασις, eſt ubi inter pilos quædam quaſi ſquamulæ ſurgunt, eæque acutæ reſolvuntur, in modum furfuris, & interdum madent, multo ſæpius ſiccæ ſunt. Fere in capillo fit, rarius in barba, aliquando in ſupercilio. Celſus, lib. 6 cap. 2. Deſcribitur ſatis eleganter a Q. Sereno, cujus carnem recitabimus ſect. 84. Vide Notas & Emendationes num. XII.

23. *In totum autem.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 17.

24. *Tineas &c.*] Marcellus Empir. cap. 28. pag. 100. Plin. Valer. lib. 2. cap. 21. & lib. 4. cap. 17. Scribonius Largus, Compoſ. 140. *Ad tineas necandas, ejiciendas, per triduum allium plurimum edat, &c.*

25. *Teneſmo &c.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 17.

26. *Temporum.*] Plinius Valer. loc. cit.

[27] Tussi cum adipe vetusto decoctum, vel cum lacte: Aut si sanguis etiam exscreetur, vel pura, sub pruna coctum, & cum mellis pari modo sumptum: Convulsis, ruptis, cum sale & oleo. Nam cum adipe [28] tumores suspectos sanat. [29] Extrahit fistulis vitia cum sulphure & resina, [30] etiam arundines cum pice. [31] Lepras, lichenas, lentigines exhulcerat, sanatque cum origano: [32] vel cinis ejus ex oleo & garo illitus. [33] Sic & sacros ignes. [34] Sugillata aut liventia ad colorem reducit, combustum ex melle. [35] Credunt & comitialem morbum sanari, si quis eo in cibo utatur ac potione. [36] Quartanas quoque excutere potum caput unum cum laserpitii obolo in vino austero. [37] Tussim & alio modo, ac pectorum suppurationes quantaslibet sanat, [38] fractæ incoctum fabæ, atque ita in cibo sumptum, donec sanitatem restituat. Facit & somnos, atque in totum rubicundiora corpora. Venerem quoque stimulat cum coriandro viridi tritum, potumque e mero. [39] Vitia ejus sunt, quod oculos hebetat, inflationes facit, stomachum lædit copiosius sumptum, sitim gignit. [40] Cetero contra pituitam, & gallinis & gallinaceis prodest mixtum farre in cibo. Jumenta urinam reddere, atque non torqueri tradunt, si trito [41] natura tangatur.

NOTÆ.

27. *Tussi cum adipe.*] Crudum coctumve allium in cibo sumptum, tussim lenire ait Diosc. lib. 2. cap. 182. Q. Serenus, cap. 18. pag. 136.

Interdum fauces tussi quatiuntur acerba:
Allia tum sumes decocta, & melle peruncta.

Celsus, lib. 4. cap. 4. ubi de tussientibus: *Utilis est*, inquit, *cibus interdum mollis, ut malva, ut urtica: interdum acer, ut lac cum allio coctum.*

28. *Tumores suspectos.*] Quos esse pestilentes jure suspiceris.

29. *Extrahit fistulis.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. Et Marcell Empir. cap. 4. pag. 42. *Allium contritum cum sulfure & resina, hulcerum & fistularum qualibet vitia extrahit.*

30. *Etiam arundines.*] Arundinum infixas corpori assulas. Vide Notas & Emend. num. XIII.

31 *Lepras &c.*] Diosc. lib. 2 cap. 182.

32. *Vel cinis ejus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 34.

33. *Sic & sacros.*] Plinius Valer. loc. cit.

34. *Sugillata.*] Diosc. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 47. iisdem verbis. Sugillata Græcis τὰ ὑπώπια, partes sunt circa oculos percussionibus contusæ & lividæ: sed & de omni contusione corporis, & livore, in qualibet parte, ea vox tum Latina tum Græca effertur. Glossarium: *Sugillare, πελιόω, ὑπωπιάζω.*

35. *Credunt &c.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 58.

36. *Quartanas quoque.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 6.

37. *Tussim & alio modo.*] Præter allatum proxime his verbis, *Tussi cum adipe vetusto decoctum, vel cum lacte.* Hic Gelenius caespitavit.

38. *Fracta incoctum faba.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 17. ubi hæc transcripsit, *in faba coctum* dixit.

39. *Vitia ejus.*] Hæc pariter Diosc. lib. 2. cap. 182. Oculos hebetare prodidit, etiam Hippocr. lib. 2. de diæta, tex. pag. 224.

40. *Cetero contra.*] Vide quæ diximus lib. 10. sect. 78.

41. *Natura tangatur.*] Natura pro genitalibus frequenter usurpat, verecundiæ causa. Alii Latine, *radium*, *colem*, *virilitatem.* Vide inferius lib. 22. sect. 15.

XXIV.

XXIV. [1] Lactucæ ſponte naſcentis primum eſt genus ejus, [2] quam caprinam vocant, qua piſces in mare dejecta protinus necantur, qui ſunt in proximo. [3] Hujus lac ſpiſſatum, mox in aceto pondere obolorum duûm, adjecto aquæ uno cyatho, hydropicis datur. Caule & foliis contuſis, aſperſo ſale, [4] nervi inciſi ſanantur. [5] Eadem trita ex aceto, colluta matutinis bis menſe, dentium dolorem prohibent.

XXV. Alterum eſt genus quod [1] Græci cæſapon vocant. Hujus folia trita, & cum polenta illita, hulceribus medentur. Hæc in arvis naſcitur. [2] Tertium genus eſt in ſilvis naſcens, iſatin vocant. [3] Hujus folia trita cum polenta vulneribus proſunt. [4] Quarto infectores lanarum utuntur: ſimile erat lapatho ſilveſtri foliis, niſi plura haberet, & nigriora. [5] Sanguinem ſiſtit. Phagedænas & putreſcentia hulcera, quæ ſerpunt, ſanat: item tumores ante ſuppurationem.

NOTÆ.

Sect. XXIV. 1. *Lactuca ſponte naſcentis*] Hoc eſt, ſilveſtris, quæ a ſativa diſtat.

2. *Quam caprinam,*] Hanc eo nomine jam ſuperius indicavit, libro 19. ſect. 39. Marinam vocat Celſus, lib. 2. cap. 12. *Lactuca marina lac*, inquit, *cujus gutta pani adjecta abunde purgat.* Et lib. 3. cap. 21. de aqua inter cutem: *Prodeſt etiam lactuca marina qua grandis juxta naſcitur, ſemen cum aqua potui datum.* Eadem τιθύμαλος eſt, uti dicetur l. 26. ſect. 39 Et teſtis quoque Celſus lib. 5. cap. 7. *Lactuca marina*, inquit, *qua a Græcis τιθύμαλος nominatur*: Igitur iſtud eſt tithymali genus, quod paralium vocant, purgationibus aptum, de quo lib. 26. ſect. 41. Plinius ipſe ejuſdem libri 26. ſect. 39. *Tithymalum noſtri herbam lactariam vocant, alii lactucam caprinam*, &c.

3. *Hujus lac.*] Dioſc. lib. 2. cap. 166. hanc vim eandem lactucæ ſilveſtris lacti adſcribit, eundemque fere dandi modum imperat: lactucæ marinæ ſemini, Celſus, lib. 3. cap. 21.

4. *Nervi inciſi.*] Ad hos uſus adhibitum a ſe tithymali ſuccum Galenus ipſe prodidit, lib. 3. κτ γέν, cap. 2. pag. 716.

5. *Eadem trita.*] Idem fere de tithymalo Dioſc. lib. 4. cap. 165.

Sect. XXV. 1. *Græci cæſapon.*] Sic libri omnes etiam M S S. tum hoc loco, tum in hujus loci indice. Dalecampius *aſopon* legit: ſed in ea voce nugari eum recte Salmaſius admonuit, in Solin. pag. 258.

2. *Tertium genus.*] Lactucæ videlicet: quo nomine nunc comprehenduntur genera herbarum omnia, quæ lacteum ſuccum fundunt. Hanc porro iſatin, quam in ſilvis naſci Plinius admonet, ſilveſtrem intelligi ab eo perſpicuum eſt, atque adeo diverſam ab ea qua infectores uti conſuevere: hæc enim ſativa eſt, uti mox ex Oribaſio docebimus: quod Salmaſium fugit, loc. cit.

3. *Hujus folia.*] Sic Dioſc. lib. 2. cap. 216. nec paulo etiam expreſſius Galenus, lib. 6. de ſimp. medic. fac. pag. 179.

4. *Quarto.*] Iſati nimirum ſativa. Oribaſius, lib. XI. fol. 199. poſt Dioſc. lib. 2. cap. 215. & Galenum, lib. 6. de fac. ſimp. medic. pag. 179. *Iſatis ſativa herba eſt, qua tingendis lanis infectores utuntur: folia plantaginis habet, pinguiora tamen & nigriora. Silveſtris vero iſatis eſt ſativa ſimilis: folia tantum habet majora ad lactucæ foliorum ſimilitudinem, &c.* De iſati plura dicemus lib. 22. ſect. 2. Silveſtris iconem exhibet Dodonæus, pag. 79. Sativæ idem, & Lobelius in Obſerv. pag. 189.

5. *Sanguinem ſiſtit, &c.*] Hæc totidem verbis Dioſc. lib. 2. cap. 215. de ſativa iſati: & Galenus loc. cit. Uterque poſt Hippocr. lib. de hulceribus, tex. 7. pag. 669.

Contrà ignem ſacrum radice vel foliis prodeſt : [6] vel ad lienes pota. Hæc propria ſingulis.

XXVI. [1] Communia autem ſponte naſcentibus , candor, caulis interdum cubitali longitudine , [2] & ipſo, & foliis ſcabritia. Ex his rotunda folia & brevia habentem ſunt [3] qui hieraciam vocent, quoniam accipitres ſcalpendo eam , ſuccoque oculos tingendo, obſcuritatem, cum ſenſere , diſcutiant. Succus omnibus candidus, viribus quoque papaveri ſimilis : carpitur per meſſes inciſo caule : conditur in fictili novo, ad multa præclarus. [4] Sanat omnia oculorum vitia cum lacte mulierum : argema, nubeculas, cicatrices, [5] aduſtioneſque omnes : præcipue caligines. Imponitur etiam oculis in lana [6] contra epiphoras. [7] Idem ſuccus alvum purgat, in poſca potus ad duos obolos. [8] Serpentium ictibus medetur in vino potus. Et folia, thyrſique triti, ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maxime contra ſcorpionum ictus. Verum contra phalangia commixto vino ex aceto. Aliis quoque venenis reſiſtunt, exceptis quæ ſtrangulando necant, aut iis quæ veſicæ nocent : item pſimmythio excepto. Imponuntur & ventri ex melle atque aceto , ad detrahenda vitia alvi. Urinæ difficultates, ſuccus emendat. Cratevas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho vini dari jubet.

NOTÆ.

6. *Vel ad lienes.*] Et iſati quoque ſilveſtri hanc vim attribuit Dioſc. loc cit.

Sect. XXVI. 1. *Communia autem ſponte naſcentibus.*] Hoc eſt, ſilveſtribus, ſuperius explicatis. De ſativis inferius.

2. *Et ipſo.*] Et in ipſo caule , & in foliis quædam ſcabrities ineſt.

3. *Qui hieraciam.*] Apuleïus, cap. 30. *Græcis thridax agria dicitur , aliis hieracion . . . . Itali lactuca ſilvatica.* Et tit. 1. *Ad oculorum caliginem : Dicunt aquilam , cum in altum volare voluerit , proſpicere rerum naturas , lactuca ſilvatica folium evellere , & ſucco ejus ſibi oculos tingere , & maximam inde claritudinem accipere. Herba igitur lactuca ſilvatica ſuccum cum vino optimo vetere , & melle acapno , quod ſine fumo collectum eſt , mixtum in ampullam vitream condito , & eo utaris : ſummam medicinam experieris.* Hoc ipſum refert de accipitre Ælianus , lib. 2. hiſt anim. cap. 43.

4. *Sanat omnia.*] Apuleïus , loc. cit. Et Dioſc. lib. 2. cap. 166. Ἀποκαθαίρει δὲ καὶ ἄργεμα, ἀχλύν. Ποιεῖ δὲ πρὸς ἐπικαύσεις ἐγχεομένη σὺν γυναικείῳ γάλακτι. Hoc loco *ἐπικαύσεις* , oculorum eſt ſordidum, impurum , cruſtoſumque hulcus.

5. *Aduſtioneſque omnes.*] Hulcera oculorum exuſta putat hic Dalecampius intelligi : nos ambuſta, (niſi de iis paulo poſt ſermo foret) hoc eſt , aduſtiones a fervente aqua vel igni factis. De his enim Theodorus Priſcianus , lib. 1. cap. 17. *De uſtione calida , vel ignis . . . . Et lactuca trita cum ſalibus , pro cataplaſmate impoſita , continuo curant . . . . Alumine ſciſſo cum oleo contrito omnes uſtiones ungo.*

6. *Contra epiphoras.*] Ἐπιφορά, oculi præcipue morbus eſt, qui fit ab humorum influxu , atque impreſſione. Is cum cetera membra obſidet, partis in quam fit impetus ingruentis humoris ſemper nomen adjici conſuevit , ventris puta , aut uteri , aut teſtium epiphoras appellando.

7. *Idem ſuccus.*] Dioſc. loc. cit. Καθαίρει δὲ μετ' ὀξυκράτου ποθεὶς ὁ ὀπὸς δυοῖν ὀβολοῖν ὁλκὴ, ὑδατώδη κατὰ κοιλίαν.

8. *Serpentium.*] Dioſc. loc. cit. *Scorpionum.*

[9] Quidam & e sativis colligunt succum minus efficacem. [10] Peculiares earum vires partim jam dictæ sunt, somnum faciendi, Veneremque inhibendi, æstum refrigerandi, stomachum purgandi, sanguinem augendi. Non paucæ restant : quoniam & inflationes discutiunt, ructusque lenes faciunt. [11] Nec ulla res in cibis aviditatem incitat, inhibetque eadem : [a] in causa alterutraque modus est. Sic & alvum copiosiores solvunt, modicæ sistunt. Lentitiam pituitæ digerunt, atque ut aliqui tradiderunt, [12] sensus purgant. Stomachi dissoluti utilissime adjuvantur : in eo usu & [13] oxypori obolis asperitatem addito dulci ad intinctum aceti temperantes : si crassior pituita sit, scillite aut vino absinthite : & si tussis sentiatur, hyssopite admixto. Dantur cœliacis cum intubo erratico, & ad duritiam præcordiorum. Dantur & melancholicis candidæ copiosiores, & ad vesicæ vitia. Praxagoras & dysentericis dedit. Ambustis quoque prosunt recentibus, priusquam pustulæ fiant, cum sale illitæ. Hulcera etiam, quæ serpunt, coërcent, initio cum aphronitro, mox in vino. Tritæ igni sacro illinuntur. Convulsa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. [14] Eruptiones papularum, ex vino & polenta. In cholera quoque coctas patinis dederunt : ad quod utilissimæ quam maximi caulis & amaræ. [b] Quidam lacte infundunt. Defervefacti hi caules & stomacho utilissimi traduntur : sicut somno æstiva maxime la-

INTERPRETATIO.

[a] *In causa.*] Utrumque præstat, pro diverso sumendi modo.

[b] *Quidam.*] Quidam cum lacte infundunt elysteribus.

NOTÆ.

9. *Quidam & e sativis.*] Diosc. loc. cit. iisdem verbis.

10. *Peculiares ... jam dicta sunt.*] Libro 19. sect. 38. Has quoque lactueæ dotes complexus est Diosc. lib. 2. cap. 165. & 166.

11. *Nec ulla res.*] Forte, *nec alia res.*

12. *Sensus purgant.*] Sic paulo inferius, sect. 34. brassicæ esu sensus purgari dicit

13. *Oxypori obolis.*] Lactucis, inquit, stomachi adjuvantur, cum oxyporo, quod oboli mensura capiatur, cujus asperitatem addito passo (γλυκεῖ dulci) mitigant ad intinctum aceti. Si crassior pituita in stomacho videbitur, non oxyporo dulcibus edomito : sed scillite aceto, aut absinthite vino utendum cum lactucis. Ὀξύπορα dicebantur, quæ aceto condita ad intinctus servabantur. Apud Columellam, lib. 12. caput postremum inscribitur, *Moretum oxyporum, vel ut alii, oxygarum, quemadmodum componas.* Muria condiri lactucas auctor est Diosc. lib. 2. cap. 165. Oxymelite, Plinius lib. 19. sect. 38.

14. *Eruptiones papularum.*] Quæ Græci ἐξανθήματα, Plinius nunc papulas, nunc eruptiones pituitæ vocat : tubercula videlicet, quæ jejunæ salivæ defricatione curantur. Papulis cutis exasperatur, & rubet, leviterque roditur. Celsum vide, lib. 5. cap. postremo, *tit. de papulis.*

ctuca, & amara lactensque, quam [15] meconidem vocavimus. [16] Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte utilissimum esse præcipitur, dum tempestive capiti inunguntur. [17] Oculorum quoque vitiis, quæ frigore in iis facta sunt. Miras & alias invenio laudes: Thoracis etiam vitiis prodesse, non secus quam abrotonum, cum melle Attico. Purgari & feminas hoc cibo. Semen sativarum contra scorpiones dari. Semine trito ex vino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. [18] Tentantes aquas non nocere lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

CAPUT XVIII.

XXVII. Nec beta sine remedio est utraque. Sive candidæ, sive nigræ radix recens, & madefacta, suspensa funiculo, contra serpentium morsus efficax esse dicitur. [1] Candida beta cocta, & cum allio crudo sumpta contra tineas: nigræ radices ita in aqua coctæ, [2] porriginem tollunt: atque in totum efficacior esse traditur nigra. Succus ejus capitis dolores veteres, & vertigines: [3] item sonitum aurium sedat, infusus iis: ciet urinam. Medetur dysentericis injecta, [4] & morbo regio. Dolores quoque dentium sedat illitus succus. Et contra serpentium ictus valet, sed hujus radici duntaxat expressus. [5] Ipsa vero decocta, pernionibus occurrit. [6] Albæ succus epiphoras sedat, fronte illita: aluminis pauco admixto, [7] ignem sacrum. [8] Sine oleo trita

NOTÆ.

15. *Meconidem vocamus.*] Libro 19. sect. 37. Μηκωνὶς atræ lactucæ & amaræ genus, cui nomen est a lactis soporiferi copia. Laudat eam Galenus, lib. 8. κτ̄ τόπους, cap. 4. pag. 577.

16. *Hoc lac.*] Diosc. loc. 2. cap. 166.

17. *Oculorum quoque vitiis.*] Adustionibus forte ex frigore, quas ἐπικαύσεις eo loco appellat Dioscorides.

18. *Tentantes aquas.*] Aquas quæ sensus cerebrumve tentent, quales memorantur, lib. 31 sect. 11. 12. &c.

Sect. XXVII. 1. *Candida beta.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer lib. 2 cap. 21.

2. *Porriginem tollunt.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40. *Beta viridis contusa expressaque succo porriginosum caput frequenter in balneo lotum, omni tabe purgatur.* Diosc. lib 2. cap. 149. Τὸ δὲ τῆς ῥίζης καὶ τῶν φύλλων ἀφέψημα, πιτύρων καὶ κονίδων σμηκτικόν, &c.

3. *Item sonitum.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 10. *Gummi edera*, inquit, *cum beta nigra succo tritum & tepefactum auribus infundis: ita tamen ut & rubi teneri succum misceas .... ventositatem & dolorem tollit.*

4. *Et morbo regio.*] Celsus lib. 3. cap. 42. *potui dat* ictericis *cum aqua betam albam contritam.*

5. *Ipsa vero decocta.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 10. de beta. *Pernionibus in fomento adhibita prodest.* Theod Priscianus, lib. 1. cap. 28. de pernionibus. *Prosunt & decoctiones betarum, quibus alumen scissum infuderis.* Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ τῆς ῥίζης καὶ τῶν φύλλων ἀφέψημα.... χιμέτλους ἀφαιρετικὸν καταντλούμενον. *Decoctum radicum ac foliorum perniones fotu mitigat.*

6. *Albæ succus.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. *Ad oculorum dolorem: Beta alba trita fronti imponitur.*

7. *Ignem sacrum.*] Huic medendi facultatem utriusque betæ radici Dioscorides adjudicat, lib. 2. cap. 149.

8. *Sine oleo trita licet.*] Forte rectius, *sine oleo trita elixave.* Nam Theodorus Priscianus, lib. 1. cap. 17. *De ustione calida, vel ignis: Beta elixa contrita imponuntur.*

licet, [9] adustis medetur. [10] Et contra eruptiones papularum, coctaque eadem contra hulcera quæ serpunt, illinitur: [11] & alopeciis cruda, & hulceribus quæ in capite manant. [12] Succus ejus cum melle naribus inditus caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, [13] ut ventrem molliat. [14] Validius cocta fluxiones stomachi sistit & ventris.

XXVIII. [1] Est & beta silvestris, quam limonion vocant, alii neuroïdes, multum minoribus tennioribusque ac densioribus foliis, undecim sæpe, caule lilii. Hujus folia ambustis utilia, [2] gustantium os adstringunt. [3] Semen acetabuli mensura dysentericis prodest. Aqua & e radice coctæ maculas vestium elui dicunt, [4] itemque membranarum.

XXIX. [1] Intubi quoque non extra remedia sunt. [2] Succus eorum cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. [3] Idemque cum vino potus, jocineris, & vesicæ: & epiphoris imponitur. Erraticum apud

NOTÆ.

9. *Adustis medetur.*] Sive ambustis, πυρικαύστοις. Diosc. loc. cit. de radice betæ coctæ.

10. *Et contra eruptiones.*] Dioscotides loco citato.

11. *Et alopeciis.*] Diosc. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 4. cap. 10.

12. *Succus ejus.*] Diosc. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 5. pag. 44.

13. *Vt ventrem molliat.*] Alba nimirum beta, quæ mollit alvum: ut dos est nigræ contraria, sistendi: Diosc. loc. cit. Τεῦτλον διττόν ἐστι, ὧν τὸ μὲν μέλαν σταλτικώτερον κοιλίας σὺν φακῇ ἑψηθέν· καὶ μᾶλλον ἡ ῥίζα· τὸ δὲ λευκὸν, εὐκοίλιον. Martialis, lib. 3. Epigr. 47.

Pigroque ventri non inutiles betas.

Injusta accusatione hoc loco Dalecampius Plinii famæ notam inurit, quem rei medicæ fuisse rudem ait: quod convitium quidem cum ingerit, suam magis inscitiam prodit.

14. *Validius cocta.*] Ut brassicam constat inter auctores, quemadmodum dicetur sect. 34. non percoctam alvum solvere, bis coctam sistere: idem & in beta fieri indicat: ut non percocta ventrem molliat, validius cocta sistat. Quare sic & Celsus accipiendus est, qui lib. 2. cap. 30. inter ea quæ ventrem adstringunt, lenticulam affert, cui beta adjecta sit, brassicamque bis decoctam.

Sect. XXVIII. 1. *Est & beta.*] Hæc iisdem verbis Oribasius, lib. XI. fol. 204. Oribasio Dioscorides præïvit, lib. 4. cap. 16. Vide Notas & Emend. num. XIV. Pingitur a Matthiolo λειμώνιον, seu νευροειδὲς, in lib. 4. Dioscor. pag. 980. quale in horto Regio observavimus. Λειμώνιον porto scito vocitari, quod in pratis nascitur, ut Diosc. ait, ἐν λειμῶσι.

2. *Gustantium os.*] Vide Notas & Emendationes num. XV.

3. *Semen acetabuli.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 7. de facult. simp. medic. pag. 201.

4. *Itemque membranarum.*] Pergamenarum membranarum elui sordes ait aqua ea, in qua cum sua radice cocta beta sit.

Sect. XXIX. 1. *Intubi quoque.*] Intubus vel intubum Latinis, genera duo complectitur: sativum, sive serin: & cichorium, quod silvestre sive erraticum.

2. *Succus eorum.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. XI. de intubo.

3. *Idemque cum vino.*] Plinius Valer. loc. cit. *Iecoris & vesicæ vitia intubus cum vino haustus emendat.* Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 13. *Intuba frequenter comesta semper hepaticos juvant.*

nos quidam [4] ambulam appellavere. [5] In Ægypto cichorium vocant, quod silvestre sit. Sativum autem serin, quod est minus & venosius.

XXX. [1] Cichorium refrigerat. In cibo sumptum & illitum collectiones, succusque decocti ventrem solvit. Jocineri, & renibus, & stomacho prodest. Item si in aceto decoquatur, urinæ tormina discutit. Item morbum regium e mulso, si sine febre sit. Vesicam adjuvat. Mulierum quidem purgationibus decoctum in aqua adeo prodest, ut emortuos partus trahat. Adjiciunt Magi, succo totius cum oleo perunctos favorabiliores fieri, & quæ velint, facilius impetrare. Quod quidem propter singularem salubritatem [2] aliqui chreston appellant, alii pancration.

XXXI. [1] Et silvestre genus, alii hedypnoida vocant, latioris folii. Stomachum dissolutum adstringit cocta: crudaque sistit alvum. Et dysentericis prodest, magis cum lente. Rupta & convulsa utroque genere juvantur. [2] Item quibus genitura valetudinis morbo effluat.

XXXII. [1] Seris & ipsa lactucæ simillima, duorum generum est: silvestris melior. Nigra ista, & æstiva. [2] Deterior hiberna, & candidior. Utraque amara, stomacho utilissima, præcipue [3] quem hu-

NOTÆ.

4. *Ambulam appellavere.*] Ita MSS. omnes, quos vidimus, quasi indita appellatione ab ambulando, quo satis apte convenit cum altera erratici intubi nomenclatione. Iidem tamen libri in Indice, *Ambubaïa*. Celsus, lib. 2. cap. 30. *Vel intubus, vel ambubeïa*, non semel. Est cichorium silvestre sive picris Dodonæi, pag. 624. *Chicorée sauvage.*

5. *In Ægypto cichorium vocant.*] Erraticum scilicet illud genus, de quo dictum proxime. Ita Galenus lib. 8. de fac. simp. medic. pag. 227. *πικρίδα* & *κιχώριον* vocat silvestre genus: *σέριν* sativum. Quanquam & ipsum silvestre cichorium Aëtius *σέριν* vocat.

Sect. XXX. 1. *Cichorium.*] Erraticum videlicet intubum, sive *πικρίς*.

2. *Aliqui chreston.*] Χρηστὸν, a bonitate, πολύχρηστον ab eximia vi, efficientiaque omnimoda.

Sect. XXXI. 1. *Et silvestre genus.*] Cichorium latioris folii, apud Dodon. pag. 623. Quod in cibo sumptum jucundiorem animam, suavioremque faciat, id apud Græcos nomen invenit, *ἡδυπνοΐς*.

2. *Item quibus genitura.*] Genitale semen.

Sect. XXXII. 1. *Seris & ipsa.*] Columella, lib. 8. cap. 14. *Genus intubi, quod Græci σέριν appellant:* Sativum videlicet, sive hortense: *Chicorée.* Hæc duûm generum, Dioscoride etiam auctore est, lib. 2. cap. 160. quanquam is diversas discriminis notas affert. De vocis hujus *Seris* intellectu, vide Galenum lib. 2. de alim. fac. cap. 41. pag. 360.

2. *Deterior .... & candidior.*] Quæ a similitudine lactucæ, alba lactuca a Plinio Valeriano dicitur, eo quem mox afferemus loco. Silvestris eadem appellatur, quod est, ut ait Diosc. angustiore folio, & amariore.

3. *Quem humor vexat.*] Ita MSS. Reg. Colbert. &c. In Chiffl. *quem uror vexat.* Diosc. loc. cit. prodesse ait dissoluto & æstuanti stomacho, *ἀτονοῦντι στομάχῳ παρηγοροῦσι, καὶ καυσουμένῳ.*

mor vexat. [4] Cum aceto in cibo refrigerant vel illitæ : [5] discutiuntque & alios, quam stomachi. [6] Cum polenta silvestrium radices stomachi causa sorbentur : [7] & cardiacis illinuntur super sinistram mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles, & sanguinem rejicientibus : Item quibus genitura fluat, [8] alterno dierum potu. Petronius Diodotus, qui [9] anthologoumena scripsit, in totum damnavit serin multis modis arguens. Sed aliorum omnium opinio resistit.

XXXIII. Brassicæ laudes longum est exsequi, [1] cum & Chrysippus medicus privatim volumen ei dicaverit, per singula membra hominis digestum, & Dieuches: ante omnes autem Pythagoras & Cato non parcius celebrarint. Cujus sententiam vel eo diligentius persequi par est, ut noscatur qua medicina usus sit annis [2] DC. Romanus populus. [3] In tres species divisere eam Græci antiquissimi. Crispam, quam selinoïdea vocaverunt, a similitudine apii foliorum, stomacho utilem, alvum modice mollientem. Alteram leam, latis foliis e caule exeuntibus. Unde caulodem quidam vocavere, nullius in medicina momenti. Tertia est proprie appellata crambe, tenuioribus foliis, & simplicibus, densissimisque: amarior, sed efficacissima. [4] Cato crispam maxime probat, dein lævem grandibus foliis, caule magno. [5] Prodesse tradit capitis doloribus, oculorum caligini scintillationi- CAP. IX.

NOTÆ.

4. *Cum aceto.*] Diosc. loc. cit.

5. *Discutiuntque & alios.*] Humores videlicet, quæ vox ex antecedentibus subintelligi hoc loco debet.

6. *Cum polenta.*] Cum farina hordeacea, σὺν ἀλφίτῳ, Diosc. loc. cit.

7. *Et cardiacis.*] Diosc. loc. cit. & totidem fere verbis Didymus in Geopon. lib. 12. cap. 28. pag. 350. Plinius Valer. lib. 3. cap. XI. *Cardiacis sanandis: Lactuca alba nomen est seris: quæ trita & imposita mammæ sinistræ, magnifice sudorem minuit.* Cardiacus dicitur, qui morbo laborat cardiaco. Ait autem Celsus lib. 3. cap. 19. cardiacum morbum aliud nihil esse, quam nimiam imbecillitatem corporis, quod stomacho languente immodico sudore digeritur. Καρδίαν veteres stomachum appellabant, hoc est, os ventriculi.

8. *Alterno dierum potu.*] Si alternis diebus sumatur. Didymus in Geopon. loc. cit. Αἱμοπτυϊκοῖς ὁ χυλὸς ὠφελιμώτατος, εἰ παρὰ μίαν πίνοιτο.

9. *Anthologoumena.*] Ἀνθολογούμενα, (sic enim MSS. Reg. Colb. & Chiffl. non, ut libri editi, *antilegomena*;) hoc est, florilegia.

Sect. XXXIII. 1. *Cum & Chrysippus &c.*] Transcripsit hæc Plinius Valer. lib. 4. de re med. cap. 29.

2. *Annis D C.*] Quot ab Urbe condita anni fluxere ad Catonis ævum. Elegans est Plinii Valeriani paraphrasis in hunc locum, cap. cit. *Cato tradit populum Romanum*, inquit, *sexcentis fere annis medicina brassica usum: nondum enim in Vrbem commeaverant Medici, qui in artem redegerunt, quemadmodum magno sanitas constet, & peregrina secum pigmenta attulerunt, ut illis imponerent pretia quæ vellent. Ceterum militares viri gloriosas cicatrices gratuito olere curabant: eodem horto cura usi ad salutem, dum illos pascit, & sanat.*

3. *In tres species.*] De his actum est libro sup. sect. 41. Græci vocant σελινοειδῆ, λείαν sive καυλώδη, κράμβας.

4. *Cato crispam.*] De re rust. cap. 157. pag. 85.

5. *Prodesse tradit.*] Ibidem, pag. 86. Hæc ad verbum Plinius alter Valerianus, lib. 4. cap. 29. ubi hoc Catonis antidotum vocat.

que, lieni, ſtomacho, præcordiis, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, menta, laſeris radicula, ſumptam acetabulis duobus matutino: tantamque eſſe vim, ut qui terat hæc, validiorem fieri ſe ſentiat. Ergo vel cum his tritam, ſorbendam, vel ex hoc intinctu ſumendam. [6] Podagræ autem morbiſque [7] articulariis illini cum rutæ, coriandri, & ſalis mica, hordei farina. [8] Aqua quoque ejus decocta, nervos articuloſque mire juvari. [9] Si foveantur vulnera, & recentia & vetera, etiam carcinomata, quæ nullis aliis medicamentis ſanari poſſint. Foveri prius aqua calida jubet, ac bis die tritam imponi. [10] Sic etiam fiſtulas, & luxata, & humores evocari, quæque diſcuti opus ſit. [11] Inſomnia etiam, vigiliaſque tollere decoctam, ſi jejuni edant quamplurimam ex oleo, & ſale. [12] Tormina, ſi decocta iterum decoquatur, addito oleo, ſale, cumino, polenta. Si ita ſumatur ſine pane, magis profuturam. [13] Inter reliqua bilem detrahi per vinum nigrum pota. [14] Quin & urinam ejus qui braſſicam eſitaverit, aſſervari, calefactamque nervis remedio eſſe. Verba ipſius ſubjiciam, ad exprimendam ſententiam: [15] Pueros puſillos ſi laves ea urina, nunquam debiles fieri. [16] Auribus quoque ex vino ſuccum braſſicæ tepidum inſtillari ſuadet. Idque etiam tarditati audientium prodeſſe aſſeverat. [17] Et impetigines eadem ſanari ſine hulcere.

XXXIV. Græcorum quoque opiniones jam & Catonis cauſa poni

NOTÆ.

6. *Podagra autem.*] Idem Cato, pag. 86. *Verum morbum articularium nulla res tantum purgat, quantum braſſica cruda, ſi eam edes cum ruta, & coriandro conciſam.* Ita etiam Paxamus in Geopon. lib. 12. cap. 17. pag. 337. & Plinius Valer. loc. cit.

7. *Articulariis.*] Ita M S S. omnes. Plinius Valer. *articularibus.* Quædam Catonis exemplaria *articularem* morbum habent.

8. *Aqua quoque ejus.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 29.

9. *Si foveantur.*] Cato, cap. 157. pag. 85. Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. Paxamus in Geopon. loc. cit.

10. *Sic etiam fiſtulas.*] Vide Notas & Emend. num. X V I.

11. *Inſomnia etiam.*] Cato, loc. cit. pag. 86.

12. *Tormina.*] Cato, cap. 156. pag. 84. & cap. 157. pag. 87.

13. *Inter reliqua.*] Hæc paulo enucleatius Cato, cap. 156. pag. 84.

14. *Quin & urinam.*] Cato, cap. 157. pag. 87.

15. *Pueros.*] Cato, loc. cit. & Plinius Valer. lib. 4. cap. 29.

16. *Auribus quoque.*] Verba hæc ſunt Catonis, cap. 157. fere extremo: *Auribus ſi parum audies, terito cum vino braſſicam, ſuccum exprimito, in aurem intro tepidum inſtillato: cito intelliges te plus audire.* Habet hoc ipſum Plinius Valer. lib. 1. cap. 12. & Paxamus in Geopon. lib. 12. cap. 17. pag. 338.

17. *Et impetigines.*] Cato, loc. cit. *Deinde impetigini parce braſſicam apponito, ſanam faciet, & hulcus non faciet.* Paxamus in Geopon. loc. cit. Λειχῆνα δὲ ἐξαιρεῖ τὰ φύλλα προστιθέμενα. Impetigo, fœdatio cutis eſt, ſerpens cum pruritu, quam alii ſcabiem ſiccam, aſperam, & prominentem intelligunt: alii morbum ſimilem ſcabiei ſquamoſum. Plerique λειχῆνα Græcis dici exiſtimant, de quo jam ſect. 2. egimus. Delicias Turnebus facit, dum *porca petigines* hoc loco legit.

convenit

convenit, in iis duntaxat, quæ ille prætermiserit. Biles detrahere non percoctam putant. [1] Item alvum solvere, candemque bis coctam sistere. [2] Vino adversari, ut inimicam vitibus. [3] Antecedente in cibis caveri ebrietatem, postea sumpta crapulam discuti. [4] Hunc cibum & oculorum claritati conferre multum : [5] succum vero crudæ vel angulis tantum tactis cum Attico melle, plurimum. Facillime concoqui, ciboque eo sensus purgari. Erasistrati schola clamat, nihil esse utilius stomacho nervisque, ideo & paralyticis [6] & tremulis dari jubet, & sanguinem exscreantibus. [7] Hippocrates cœliacis & dysentericis bis coctam cum sale. Item ad tenesmon, & renum causa : [8] lactis quoque ubertatem puerperis hoc cibo fieri judicans, [9] & purgationem feminis. [10] Crudus quidem caulis si mandatur, partus quoque emortuos pellit. [11] Apollodorus adversus fungorum venena semen aut succum bibendum censet. Philistion opisthotonicis succum ex lacte caprino cum sale & melle. Invenio &. a podagra liberatos edendo eam, decoctæque jus bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito sale. [12] Item splenicis in vino albo per dies XL. [13] Ictericis, nec non & phreneticis radicis crudæ succum gargarizandum bi-

NOTÆ.

Sect. XXXIV. 1. *Item alvum solvere, eandemque.*] Hæc quoque tradit Galenus, lib. 3. de simp. med. fac. cap. 15. pag. 70. & Diosc. lib. 2. cap. 145. & 146. *Brassicam bis decoctam alvum adstringere* Celsus pariter admonet, lib. 2. cap. 30. *movere, si subcruda est*, cap. 30.

2. *Vino adversari.*] Si quis dum coquitur brassica, vini paululum instillet, minime percoctum iri, ait Geopon. auctor, lib. 5. cap. XI. pag. 131. De hac antipathia rursum sect. 36.

3. *Antecedente.*] Hoc pariter auctor Geopon. loc. cit. Theophrastus, Eubulus, Apollodorus Carystius, Timæus, Nicochates, aliique apud Athæneum, lib. 1. pag. 34. Aristoteles quoque, sect. 3. problem. 17. pag. 697. Διὰ τί ἡ κράμβη παύει τὴν κραιπάλην; E Latinis etiam Cato ipse, cap. 156. pag. 83. *Si voles in convivio multum bibere, cœnareque libenter, ante cœnam esto crudam brassicam quantum voles ex aceto: & item, ubi cœnaveris, comesto aliqua quinque folia: reddent te quasi nihil ederis, biberisque: bibesque quantum voles.*

4. *Hunc cibum.*] Ita etiam Paxamus in Geopon. lib. 12. cap. 17. pag. 338. Diosc. quoque, lib. 2. cap. 146.

5. *Succum vero cruda.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 55. *Brassica cruda*, inquit, *trita, cum pane candido madefacto subacta, ac fronti illita, dolorem oculorum plurimum relevat.*

6. *Et tremulis.*] Dioscor. lib. 2. cap. 146. Τρομώδεσι, quibus sunt artus tremuli.

7. *Hippocrates.*] Libro 2. de morb. mul.

8. *Lactis quoque.*] Hippocr. lib 1. de morb. mul. tex. 73. pag. 460.

9. *Et purgationem.*] Hippocr. lib. de nat. mul. tex. 29. pag. 376. & tex. 31. pag. 391. Item lib. 1. de morb. mul. tex. 74. pag. 461.

10. *Crudus quidem.*] Hippocr. loco citato proxime, commanducatam brassicam menses trahere prodidit: affricatam, partum ejicere, pag. 377.

11. *Apollodorus.*] Paxamus quoque in Geopon. loc. cit.

12. *Item splenicis.*] Hæc pariter Paxamus, loc. cit. Et Diosc. σπληνικοῖς ὠφελεῖ, loc. cit.

13. *Ictericis.*] Et his quoque in vino albo dari per dies XL. Paxamus præcipit, loc. cit. Sunt autem icterici, qui

bendumque demonstrat. Contra vero singultus cum coriandro & anetho, melle ac pipere, ex aceto. Illitam quoque prodesse [14] inflationibus stomachi. Item serpentium ictibus, & sordidis hulceribus, ac vetustis, vel ipsam aquam cum hordeacea farina: succum ex aceto, [15] vel cum feno Græco. Sic aliqui & articulis, podagrisque imponunt. [16] Epinyctidas, ac quidquid aliud serpit in corpore, imposita levat. [17] Item repentinas caligines: has & si manditur ex aceto. Sugillata vero & alios livores pura illita. [18] Lepras, & psoras cum alumine rotundo ex aceto. [19] Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus testium & genitalium malis hanc utilissime imponi asserit. Efficacius eandem cum faba trita. Item convulsis cum ruta. Contra ardorem febrium & stomachi vitia cum rutæ semine: [20] & ad secundas. Et muris aranei morsus, foliorum aridorum farina [21] alterutra parte exinanit.

XXXV. Ex omnibus brassicæ generibus suavissima est [1] cyma, etsi inutilis habetur, difficilis in coquendo, & renibus contraria. Illud quoque non est omittendum, aquam decoctæ, ad tot usus laudatam, fœtere humi effusam. Stirpium brassicæ aridorum cinis, [2] inter caustica intelligitur. Ad coxendicum dolores cum adipe vetusto. At cum lasere & aceto [3] in vicem psilothri evulsis illitus pilis, nasci alios prohibet. Bibitur & cum oleo subfervefactus, vel per se elixus,

NOTÆ.

ictero morbo laborant, quem Varro vocat regium morbum, ut dicemus lib. 22. sect. 53. Vulgus in Gallia a colore flavo, *la jaunisse*.

14. *Inflationibus stomachi.*] Ita libri omnes, etiam MSS. non, ut quidam voluêre, *inflammationibus*. Sunt enim diversæ eæ affectiones stomachi, ut Celsus docet lib. 4. cap. 5. de morbis stomachi: *Modo ingens calor*, inquit, *modo inflammatio, modo exhulceratio afficit.*

15. *Vel cum feno Græco.*] Cum aceto, & feni Græci farina, podagricis articulatioque morbo prodesse, hulceribus quoque sordidis ac vetustis, auctor est Diosc. lib. 2. cap. 146.

16. *Epinyctidas.*] Diosc. loc. cit.

17. *Item repentinas.*] Diosc. loc. cit. brassicam ait auxiliari plurimum iis, quibus est obtusior oculorum acies: *ἀμβλυωποῦσι δὲ βοηθεῖ ἐσθιομένη.*

18. *Lepras &c.*] Paxamus, loc. cit. iisdem fere verbis.

19. *Sic & fluentes.*] Diosc. loc. cit. Ἴσχει δὲ καὶ ῥύσιν τῶν ἐν κεφαλῇ τριχῶν.

20. *Et ad secundas.*] Subintellige, ejiciendas: ἐκβάλλειν χορία dixit Hippocrates, lib. 1. de morb. mul. sect. 121.

21. *Alterutra parte.*] Sive superne vomitum, sive inferne alvum ciendo.

Sect. XXXV. 1. *Cyma.*] In omni, inquit, brassicæ genere, cyma quidem suavissima est, ut agnoscunt omnes subtilioris gulæ magistri: est enim, ut dictum est libro superiore, sect. 41. ipsorum caulium tenerior delicatiorque cauliculus: sed idem tamen est medicinæ inutilis: quippe difficilis in coquendo, &c. Cave credas brassicæ genus cymam appellari.

2. *Inter caustica.*] Καυστικὰ medicamenta sunt, quæ adurendi vim habent.

3. *In vicem psilothri.*] Ψίλωθρον, φάρμακον πρὸς ψίλωσιν τῶν τριχῶν, medicamentum ad evellendos pilos, quasi depilatorium.

ad convulsa & rupta intus, lapsumque ex alto. Nulla ergo sunt crimina brassicæ? imo vero apud eosdem animæ gravitatem facere, dentibus & gingivis nocere: [4] & in Ægypto propter amaritudinem non estur.

XXXVI. Silvestris, sive erraticæ, immenso plus effectus [1] laudat Cato, [2] adeo ut aridæ quoque farinam [3] in olfactorio collectam, vel odore tantum naribus rapto, vitia earum graveolentiamque sanare affirmet. Hanc alii [4] petræam vocant, [5] inimicissimam vino, quam præcipue vitis fugiat: aut si non possit fugere, moriatur. [6] Folia habet una, parva, rotunda, lævia, plantis [7] oleris similior, candidior sativa, & hirsutior. Hanc inflationibus mederi, melancholicis quoque, ac vulneribus recentibus, cum melle, ita ne solvantur ante diem septimum: strumis, fistulis, in aqua contritam, Chrysippus auctor est. Et alii vero compescere mala corporis quæ serpant: [8] nomas vocant. Item excrescentia absumere. Cicatrices ad planum redigere. Oris hulcera & tonsillas, manducatam & coctam, succo gargarizato cum melle tollere. Item psoras, & lepras veteres, ipsius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus satis esse eam contra canis rabiosi morsum imponi. Melius si cum lasere, & aceto acri. Necari quoque canes ea, si detur, ex carne. Semen ejus tostum auxiliatur contra serpentes, fungos, [9] tauri sanguinem. Folia cocta splenicis in cibo data, & cruda illita cum sulphure & nitro pro-

NOTÆ.

4. *Et in Ægypto.*] Diosc. lib. 2. cap. 145.

Sect. XXXVI. 1. *Laudat Cato.*] Cap. 157. pag. 87. & 88.

2. *Adeo ut aridæ.*] Cato, loc. cit. pag. 88. *Si polypus in naso introierit, brassicam erraticam aridam tritam in malum conjicito, & ad nasum admoveto: ita subducito sursum animam quamplurimum poteris: in triduo polypus excidet*, &c.

3. *In olfactorio.*] Olfactorium, inquit Joan. de Janua, *vas est unguentarium muliebre, in quo odoramenta gestantur*, nempe ex Isidoro, lib. 19. cap. 31.

4. *Petræam vocant.*] Quod in locis petrosis, præruptisque nascitur, *ἐν κρημνώδεσι τόποις*, ut ait Diosc. lib. 2. cap. 147. a quo hæc *ἀγρία κράμβη* vocatur. Hæc eadem illa est, inquit Ruellius lib. 2. cap. 132. pag. 446. quæ tot exercuit, imo fere occidit Grammaticos, illo Satyrici senariolo vaticinante, quantam crucem nostris Criticis olim poneret,

Occidit miseros crambe repetita magistros.

5. *Inimicissimam vino.*] Quippe cui si vitis adseratur, a brassica recedat ea quam possit longissime, ut quidem prodit auctor Geopon. lib. 5. cap. 11. pag. 131. Paxamus apud eundem auctorem, lib. 12. cap. 17. pag. 339. ait aut tabe tum brassicam, aut vitem interituram esse. De hac inimicitia iterum Plinius lib. 24. sect. 1.

6. *Folia habet una.*] Ita Reg. 1. cod. Alii *bina* legunt: sed falso. *Una* vero idem est, atque unius generis, ac modi.

7. *Oleris similior.*] Hoc est, brassicæ sativæ.

8. *Nomas vocant.*] Νομαὶ sunt τὰ νεμόμενα τῶν ἑλκῶν, hulcera serpentia quæ depascunt.

9. *Tauri sanguinem.*] Et adversus taurini sanguinis epoti venenum auxiliari brassicæ semen, auctor est Diosc. in Alexipharm. cap. 25.

ſunt. Item mammarum duritiæ. Radicum cinis uvæ in faucibus tumenti tactu medetur : & parotidas cum melle illitus reprimit : ſerpentium morſus ſanat. Virium braſſicæ unum & magnum argumentum addemus, & mirabile. Cruſtæ ſi occupent intus vaſa omnia, in quibus aquæ fervent in tantum, ut non ſit eas avellere, ſi braſſica in iis decoquatur, abſcedunt.

XXXVII. Inter ſilveſtres braſſicas & [1] lapſana eſt, pedalis altitudinis, hirſutis foliis, napi ſimillimis, niſi candidior eſſet flore. [2] Coquitur in cibo. Alvum lenit & mollit.

XXXVIII. [1] Marina braſſica vehementiſſime ex omnibus alvum ciet. [2] Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne, ſtomacho inimiciſſima.

XXXIX. [1] Scillarum in medicina alba eſt quæ maſculus, femina nigra. Quæ candidiſſima fuerit, utiliſſima erit. [2] Huic aridis tunicis direptis [3] quod reliquum e vivo eſt, conſectum ſuſpenditur lino, modicis intervallis. [4] Poſtea arida fruſta in cadum aceti quam aſperrimi pendentia immerguntur, ita ne ulla parte vas contingant. [5] Hoc fit ante ſolſtitium, diebus XLVIII. Gypſo deinde oblitus cadus ponitur ſub tegulis, totius diei Solem accipientibus. Poſt eum numerum dierum tollitur vas, ſcilla eximitur, acetum transfunditur. [6] Hoc clariorem oculorum aciem facit. [7] Salutare eſt ſtomachi laterumque doloribus, parum ſumptum binis diebus. Sed tanta vis eſt, ut avidius hauſtum exſtinctæ animæ momento aliquo ſpeciem præbeat. Prodeſt & gingivis, & dentibus, vel per ſe commanducata. Tineas & reliqua ventris animalia pellit ex aceto & melle ſumpta.

NOTÆ.

Sect. XXXVII. 1. *Lapſana.*] De qua ſuperiore libro, ſect. 41.

2. *Coquitur in cibo.*] Et caulis & folia, inquit Dioſc. lib. 2. cap. 142.

Sect. XXXVIII. 1. *Marina braſſica.*] Hæc totidem verbis Dioſc. lib. 2. cap. 148. Galenus item, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 196. A Lobelio pingitur id braſſicæ genus in Obſerv. pag. 329. quale in horto Regio vidimus.

2. *Coquitur propter.*] Iiſdem verbis Dioſc. loc. cit.

Sect. XXXIX. 1. *Scillarum.*] Delibata hæc jam ſuperiore libro, ſect. 30.

2. *Huic aridis tunicis.*] Hanc ipſam aceti ſcillini concinnandi rationem vide apud Columellam, lib. 12. cap. 33. Marcellum Empir. cap. 20. pag. 149. & apud Dioſc. lib. 5. cap. 25.

3. *Quod reliquum e vivo.*] E medio, quod tenerius, interiuſque eſt. Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232. *Scillæ bulbi*, inquit, *quod interius eſt.* Τὸ μεσαίτατον, quod intimum eſt meditullium, inquit Dioſc. lib. 2. cap. 202.

4. *Poſtea arida.*] In umbra ſiccata: Hæc totidem verbis Dioſc. loc. cit. Sectas taleolas vocat Columella, lib. 12. cap. 33.

5. *Hoc fit ante ſolſtitium.*] Diſcrepat Columella, qui diebus ante vindemiam XL. id fieri præcipit.

6. *Hoc clariorem.*] Dioſcor. lib. 5. cap. 25.

7. *Salutare eſt.*] Stomachicis, & iis qui ægre cibum concoquunt. Dioſc. loco proxime cit.

[8] Linguæ quoque recens subjecta præstat, ne hydropici sitiant. [9] Coquitur pluribus modis: in olla, quæ conjiciatur in clibanum aut furnum, [10] vel adipe aut luto illita, aut frustatim in patinis. [11] Et cruda siccatur, deinde conciditur, coquiturque in aceto, tum serpentium ictibus imponitur. [12] Tosta quoque purgatur, & medium ejus iterum in aqua coquitur. [13] Usus sic coctæ ad hydropicos, ad urinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potæ. [14] Item ad splenicos, & stomachicos, ([15] si non sentiant hulcus,) quibus innatet cibus. [16] Ad tormina, regios morbos, tussim veterem cum suspi-

NOTÆ.

8. *Linguæ quoque.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 12. plane ad verbum. Apuleïus quoque, cap. 42. tit. 4.

9. *Coquitur pluribus.*] Ita Diosc. lib. 2. cap. 202.

10. *Vel adipe aut luto.*] Dioscor. loc. cit. Σταιτὶ δὲ ἢ πηλῷ περιπλάσσεται, καὶ δίδοται εἰς κλίβανον ἢ ἄνθραξιν ἐγκρύπτεται μέχρις ἂν ἐπιληφθῇ ἱκανῶς τὸ περικείμενον σταῖς. *Farina subacta, lutove oblinitur, & in clibanum conjicitur, aut prunis obruitur, donec ambiens crusta sufficienter tosta sit.* Ex iisdem, ut videtur, fontibus uterque hausit. At vocem ambiguam σταιτὸς, quæ & adipem, & farinam subactam fermentumve significet, *de la paste*, cur adipem potius reddiderit quam farinam, non liquet. Hesychius, pag. 862. Σταῖτα, ἄλευρα, ζύμη. Σταῖς, λίπος. Nisi forte numero solum multitudinis, ut Hesychius innuit, fermentum significet, ac farinam: numero singulari, adipem. At adipe involvi, incoquique scillam, minus commodum videtur, quam si id farina fiat subacta

11. *Et cruda.*] Hæc quoque Diosc. lib. 2. cap. 202. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 22. de apum percussibus, vel scorpionum, ceterorumque serpentium. *Scilla cruda trita imponitur, & statim curat.*

12. *Tosta quoque.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 12. ad verbum: & Scribonius Largus, Compos. 76.

13. *Usus sic cocta*] Diosc. loco cit. Apuleïus quoque, cap. 42. tit. 1. & ante hos Celsus, lib. 3. cap. 21. Plinius Valer. loc. cit. *Scillæ bulbus torretur, deinde purgatur, & medium ejus in aqua coquitur: cum madidum est, ex eo tres oboli dantur potui ex melle & aceto: evacuatur per urinam.* Theodotus Priscianus, lib. 4. *Ad hydropem: Squilla, id est, bulbus sub prunis furno assatur: deinde circumpurgatur, & medietas ejusdem bulbi in aqua coquitur: posteaquam coquendo colorem mutaverit, tollitur. Ex quo bulbo scrupulus unus & dimidius teritur cum oxymelle: tribus cyathis calefactum, bibendum datur: omnem calamitatem per urinam evacuat.*

14. *Item ad splenicos & stomachicos.*] Diosc. loc. cit. Καὶ στομαχικοῖς οἷς ἐπιπολάζει τὰ σιτία. *Stomachicis quibus innatat cibus.* Celsus lib. 4. cap. 9. in lienis morbo *acetum acre sorbere per se, & magis etiam quod scilla conditum sit, expedire* ait. Σπληνικὸς est lienosus, sive qui lienis indurationem patitur. Vide Galenum, lib. 9. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 598. Στομαχικὸς, qui stomacho, hoc est, ventriculi orificio laborat, & cibum continere nequit. Vocis hujus acceptiones alias vide apud eundem Galenum, lib. 8. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 563.

15. *Si non sentiant hulcus.*] Cavendus enimvero scillæ usus iis, quibus interna quæpiam exhulceratio est, inquit Dioscor. lib. 2. cap. 202. Φυλάττεσθαι δὲ αὐτοῦ τὴν δόσιν δεῖ, ἐφ᾽ ὧν ἑλκῶσίς τις ἐστὶν ἐντός.

16. *Ad tormina, &c.*] Diosc. loc. cit. Καὶ ἐπὶ ἰκτέρῳ, στροφουμένοις, βηξὶ χρονίαις, ἀσθματικοῖς, αἱμοπτυϊκοῖς. Celsus lib. 4. cap. 4. ad tussim pariter veterem *delingere scillam* jubet. Scribonius Largus, Compos. 76. *Ad suspirium faciunt bene inter simplicia quidem acetum scillites, quod vocant, cochleario ter quaterve sumptum in die. Prodest & ipsa scilla,*

rio. [17] Discutit & foliis strumas, quadrinis diebus soluta. [18] Furfures capitis, & hulcera manantia illita, ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maxime uti coctionem facias. [20] Sic & interiora purgat. [21] Rimas pedum sanat in oleo cocta, & mixta resinæ. Semen ejus lumborum dolori ex melle imponitur. [22] Pythagoras scillam in limine quoque januæ suspensam malorum medicamentorum introïtum pellere tradit.

XL. Ceterum bulbi ex aceto & sulphure vulneribus in facie medentur. Per se vero triti nervorum contractioni, & ex vino [1] porrigini: cum melle, [2] canum morsibus: Erasistrato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alii si e naribus fluat, coriandrum & farinam adjiciunt. [3] Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat: [4] & erumpentia in capite, cum vino austero aut ovo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Æque vitia quæ sunt in facie, [5] eorum rubentes maxime, in Sole illiti cum melle & nitro emendant: [6] lentiginem cum vino, aut cucumi cocto. [7] Vulneribus quoque mire prosunt per se, [8] aut, ut Da-

NOTÆ.

argilla circumdata, & furno cocta, purgatis exterioribus putaminibus, & quod tenerrimum est ejus mellis duabus partibus Attici admixtum & tritum, cochleario semel in die bisve sumptum profuit multis.

17. *Discutit & foliis.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 9. ubi de furunculis, & strumis: *Scilla quoque*, inquit, *si contrita in vicem cataplasmatis imponatur, quatuor diebus permanens continuis, duritias solvit.*

18. *Furfures &c.*] Hanc vim bulbis adscribit Diosc. lib. 2. cap. 20. cum nitro cocto.

19. *Coquitur &c.*] Diosc. totidem verbis, lib. 2. cap. 202.

20. *Sic & interiora.*] Quoniam sic sumpta, viscida excrementa alvo detrahir, inquit Diosc. loc. cit.

21. *Rimas pedum.*] Diosc. loc. cit. & Marcellus Empir. cap 34 pag. 232. totidem verbis.

22. *Pythagoras.*] Et Diosc. quoque loc. cit. Ἔστι δὲ καὶ ἀλεξιφάρμακον ὅλη πρὸ τῶν θυρῶν κρεμαμένη. Sic etiam Zoroastres in Geopon. lib. 15. cap 1. pag. 406 Quin & vulpes quoque, gnara lupo & scillam adversari, pro speluncæ foribus scillam suspendit, quæ lupum ab ingressu arceat, teste Habdarrahmano Ægyptio, cap. 23. pag. 96. Scilla vim expiandi habere credita olim: quare apud Theophr. in Charact. superstitiosus subinde se scillæ circumlatione purificat. Vide Casauboni Notas in eum locum.

Sect. XL. 1. *Porrigini.*] Furfuribus, πιτύρας, Diosc. lib. 2. cap. 200. & Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40.

2. *Canum morsibus.*] Diosc. loc. cit. cum melle, ac pipere trito.

3. *Theodorus & lichenas.*] Proximum certe licheni & affine malum elephantiasin, hoc medicamento sanari auctor est Plinius Valer. lib. 2. cap. 57. & Q. Serenus, cap. XI. huic propellendo malo, inquit,

Non frustra bulbos, & sulphura jungis aceto.

4. *Et erumpentia.*] Subintellige hulcera: ἄχωρας dixit Diosc. loc. cit.

5. *Eorum rubentes.*] E bulbis ii maxime, quorum cortex radicis rubet. Dioscoridi lib. 2. c. 200. βολβὸς πυῤῥός.

6. *Lentiginem cum vino.*] Cum melle maluit Q. Serenus, cap. 12.

Proderit & bulbus mellis dulcedine victus.

7. *Vulneribus quoque.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 20.

8. *Aut, ut Damion, ex mulso.*] Vide Notas & Emend. num. XVII.

mion, ex mulso, si quinto die solvantur. [9] Iisdem & auriculas fractas curat, [10] & testium pituitas. In articulorum doloribus miscent farinam. [11] In vino cocti illiti ventri, duritiam præcordiorum emolliunt. [12] Dysentericis in vino ex aqua cælesti temperato dantur. Ad convulsa intus, cum silphio pilulis fabæ magnitudine. [13] Ad sudorem tusi illinuntur. [14] Nervis utiles: ideo & paralyticis datur. [15] Luxata in pedibus, qui sunt rufi ex his, citissime sanant cum melle & sale. [16] Venerem maxime Megarici stimulant: [17] hortensii, partum cum sapa aut passo sumpti: silvestres, interaneorum plagas & vitia, cum silphio pilulis devoratis sedant. Et sativorum semen contra phalangia bibitur in vino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentium ictus. Semen antiqui bibendum insanientibus dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas varietatesque igne factas emendat. [18] Diocles oculos hebetari ab iis putat. Elixos assis minus utiles esse adjicit, & difficile concoqui ex vi uniuscujusque naturæ.

XLI. [1] Bulbinem Græci vocant herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Hæc traditur vulneribus mire utilis duntaxat recentibus. [2] Bulbus quem vomitorium vocant ab effectu, folia habent nigra, ceteris longiora.

NOTÆ.

9. *Iisdem & auriculas.*] Diosc. lib. 2. cap. 200.

10. *Et testium pituitas.*] Sic opinor, aquosos testium tumores vocat. Dolorem testium simpliciter Marcellus Empir. appellat, cap. 33. pag. 228. *Bulbi ex mulso triti atque illiti, dolentibus testiculis medentur.*

11. *In vino cocti.*] Plinius Valer. lib. 2. cap 15. *Bulbi triti*, inquit, *inliti ventri, bene molliunt, & præcordiorum tumorem curant.*

12. *Dysentericis.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 28. *Dysenteria compescenda: Per se bulbi triti dantur, & in vino austero potio miscetur.*

13. *Ad sudorem.*] Compescendum. Diosc. lib. 2. cap. 200.

14. *Nervis.*] Largiore tamen cibo sumptos nervis nocere bulbos ait Diosc. lib. 2. cap. 200.

15 *Luxata.*] Diosc. lib. 2. cap. 200. Græci σπάσματα luxata, seu artus luxatos vocant, cum suo loco mota ossa legitimos naturæ in ea parte motus cum dolore remorantur.

16. *Venerem maxime.*] Hoc de bulbis satis universe prodidit Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 164. & Diosc. loc. cit. De Megaricis in primis Ovidius a nobis laudatus, lib. 19. sect. 30. De Regiis appellatis, Athenæus lib. 2. pag. 64. Referri huc forte potest vulgata illa apud eundem Athenæum, loc. cit. parœmia. ἡ δὲ παροιμία φησίν,

Οὐδέν σ' ὀνήσει βολβός, ἂν μὴ νεῦρ' ἔχῃς.

Nervis carentem juverit bulbus nihil.

De qua Erasmum consule, Chiliad. 4. Cent. 2. Adag. 42.

17. *Hortensii.*] Idemque sativi, esculentique appellati.

18. *Diocles oculos.*] Diphilus quoque Siphnius apud Athen. lib. 2. pag. 64.

Sect. XLI. 1. *Bulbinem.*] Βολβίνη dicitur Theophrasto, lib. 7. hist. cap. 13. & Matroni apud Athen. lib. 2. pag. 64.

2. *Bulbus quem.*] Oribasii interpres, lib. XI. pag. 193. post Diosc. lib. 2. pag. 201. *Bulbus qui ad ciendum vomitum accommodatus dicitur, folia habet .... multo longiora, quam is qui edendo est, &c.* Dioscoridi, Βολβὸς ἐμετικός, &c. A similitudine quam folio cum juncis habet, Hispani Jonquillas nuncupant: a quibus & Galli *Jonquille: Jonquille d'Espagne: grande Jonquille: petite Jonquille.* Pingitur a Dodonæo, pag. 226. Sed & quisquis bulbus vomitum eiet, vomitorius dici potest. Vide Anguillaram, par. 7. pag. 119.

CAPUT X. XLII. [1] Utilissimus stomacho cibus asparagi traduntur. [2] Cumino quidem addito inflationes stomachi colique discutiunt: [3] iidem oculis claritatem afferunt. [4] Ventrem leniter molliunt. Pectoris & spinæ doloribus, intestinorumque vitiis prosunt, vino cum coquuntur addito. [5] Ad lumborum & renum dolores, semen trium obolorum pondere, pari cumini bibitur. [6] Venerem stimulant. [7] Urinam cient utilissime, præterquam vesicam exhulcerant. [8] Radix quoque, plurimorum prædicatione, trita, & ex vino albo pota, calculos quoque exturbat, [9] lumborum & renum dolores sedat. [10] Quidam & ad vulvæ dolorem radicem cum vino dulci propinant. [11] Eadem in aceto decocta contra elephantiasin proficit. Asparago trito ex oleo perunctum pungi ab apibus negant.

XLIII. Silvestrem asparagum aliqui [1] Libycum vocant, [2] Attici hormenum. [3] Hujus ad supra dicta omnia efficacior vis, & candidiori major. [4] Regium morbum extenuat. Veneris causa aquam eorum decoctam bibi jubent ad heminam. Ad idem & semen valet cum anetho, ternis utriusque obolis. Datur & ad serpentium ictus succus decoctus. Radix miscetur radici marathri inter efficacissima auxilia. Si

NOTÆ.

Sect. XLII. 1. *Utilissimus.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 30.

2. *Cumino quidem.*] Plinius Valer. loc. cit.

3. *Iidem oculis.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Ventrem leniter.*] Plinius Valer. loc. cit. Diosc. lib. 2. cap. 152. & Diocles apud Athen. lib. 3. pag. 120.

5. *Ad lumborum.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 36. *Asparagi semen & cumini*, inquit, *pari pondere tritum, & ex vino vel aqua calida potui datum, emendat lumborum & renum vitia.* Et Q. Serenus, cap. 26. de lumbis & renibus sanandis:

Aut caput asparagi cum vino sume vetusto,
Seu mavis, appone: modus conducit uterque.

6 *Venerem.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 30.

7. *Urinam.*] Plinius Valer. loc. cit.

8. *Radix quoque.*] Diosc. lib. 2. cap. 152. Plinius Valer. lib. 2. cap. 36. & lib. 4. cap. 30. cap. 176. & cap. 179 Marcellus Empir. cap. 25. pag 173. & cap. 26. pag. 176.

9. *Lumborum & renum.*] Diosc. loc. cit. Marcellus Empir cap. 25 pag. 173. Plinius Valer. lib 2. cap. 36. & lib. 4. cap 30. Apuleïus, cap. 84. tit. 4.

10. *Quidam & vulva.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 30.

11. *Eadem in acete.*] Plinius Valer. loc. cit. *Contra elephantiasim efficax creditur.* Marcellus Empir. cap. 19. pag. 130. *Radix asparagi decocta in aceto, & elephantiosis rationabiliter imponitur.* Apuleïus, cap. 84. tit. 3. *Ad elephantiosos. Herba asparagi radix cocta contrita imponatur elephantiace, liberabitur.*

Sect. XLIII. 1. *Libycum vocant.*] Apuleïus, cap. 84. *Græci myacanthan, alii asparagon agrion, Latini corrudam, alii asparagum agrestem, alii asparagum rusticum, alii asparagum nostrum.* Nostrum cum dicit, Libycum, opinor, intelligit: Fuit enim is ex Africa, oppido Madaura.

2. *Attici hormenum.*] Vide quæ diximus superiore libro sect. 42.

3. *Hujus ad supra dicta.*] Athenæus, lib. 2. pag. 62.

4 *Regium morbum.*] Diosc. lib. 2. cap. 152.

sanguis

sanguis per urinam reddatur, semen asparagi, & apii, & cumini ternis obolis in vini cyathis duobus, quinis diebus, Chrysippus dari jubet. Sic & hydropicis contrarium esse, quamvis urinam moveat, docet: [5] Item Veneri. Vesicæ quoque, nisi decoctum: [6] quæ aqua si canibus detur, occidi eos: [7] In vino decoctæ radicis succum, si ore contineatur, dentibus mederi.

XLIV. [1] Apio gratia in vulgo est. Namque rami largis portionibus per jura innatant; & in condimentis peculiarem gratiam habent. [2] Præterea oculis illitum cum melle, ita ut subinde foveantur ferventi succo decocti, aliisque membrorum epiphoris: per se tritum, aut cum pane, vel polenta impositum, mire auxiliatur. Pisces quoque si ægrotent in piscinis, apio viridi recreantur. Verum apud eruditos non aliud erutum terra in majore sententiarum varietate est. Distinguitur sexu. Chrysippus feminam esse dicit crispioribus foliis & duris, crasso caule, sapore acri & fervido. Dionysius nigriorem, brevioris radicis, vermiculos gignentem: Ambo neutrum ad cibos admittendum, imo omnino nefas: [3] nam id defunctorum epulis feralibus di- CAP. XI.

NOTÆ.

5. *Item Veneri.*] Chrysippum secutus Diosc. loc. cit. docet decoctum radicis asparagi haustum, ποιεῖν ἀτόκιον ἢ ἄγονον, partum impedire, ac sterilitatem inducere.

9. *Quæ aqua si canibus.*] Et hoc ex aliorum sententia refert Diosc. loc. cit.

7. *In vino decoctæ.*] Marcellus Empir. cap. 12. pag. 94. Apuleïus, cap. 84. tit. 2. *Ad dentium dolorem Herba asparagi succum in ore oportet continere.* Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. *Asparagi silvatici radicem in vino decoques: ex hoc in ore contineat: dolorem sedat: succusque ejus similiter facit.* Adde his Diosc. loc. cit. & Galenum, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 160.

Sect. XLIV. 1. *Apio.*] Sativum intelligit, sive hortense: vulgo *Persilum* dicitur: etsi aliter sentire intelligo Aloïsium Anguillara, par. 7. pag. 121.

2. *Præterea oculis.*] Oculorum inflammationibus, πρὸς ὀφθαλμῶν φλεγμονάς, inquit Diosc. lib 3. cap. 74. Oculorum epiphoris, (quæ Plinii hoc loco mens est, cum sequatur statim, *aliisque membrorum epiphoris*) Apuleïus, cap. 118. tit. 1. *Ad epiphoras oculorum: Herba apio trita bene cum pane molli, oculi tegantur: mirifice sanat.* Eadem habet Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. Oculis tumentibus, vel dolentibus, apium imponi cum lacte mulieris Marcellus Empir. jubet, cap. 9. pag. 56. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 10. *de oculorum causis. Et caseus recens*, inquit, *cum apiorum foliis contritis impositus, sæpe oculos liberavit: & panis mundus vino infusus, & cum oleo roseo tritus, par beneficium præstitit.*

3. *Nam id defunctorum.*] In feralibus epulis usi convivæ corona ex apio. Suidas: Σελίνου στέφανος. Πένθιμος· τὸ γὰρ σέλινον πένθεσι πρέπει, ὡς ἔφη καὶ Δέξιος ἐν τῷ Περὶ ἀγώνων. Adde, ut Plutarchus est auctor, in vita Timoleontis, coronari apio sepulcra: unde vetus illud, *Indigere apio*, de iis qui profligata valetudine utuntur. Suidas, tom. 2. pag. 930. verbo, Τοῦ σελίνου δεῖται, ἐπὶ τῶν ἀσφαλῶς νοσούντων· Καὶ γὰρ ἐκάλλυνον τὰ μνήματα στεφανοῦν σελίνοις, ὥς φασι Πλούταρχος. Arnobius lib. 5 contra Gent. pag. 169. *Oblivioni etiam Corybantia sacra donentur, in quibus sanctum illud mysterium traditur, frater trucidatus a fratribus, interempti ex sanguine Apium natum, prohibitum mensis olus illud apponi, ne a manibus mortui inexpiabilis contraheretur offensio.*

çatum esse : visus quoque claritati inimicum. Caule feminæ [4] vermiculos gigni. [5] Ideoque eos qui ederint, sterilescere, mares feminasque. In puerperiis vero ab eo cibo [6] comitiales fieri qui ubera hauriunt. Innocentiorem tamen esse marem. Eaque causa est, ne inter nefastos frutices damnetur. [7] Mammarum duritiam impositis foliis emollit. [8] Suaviores aquas potui incoctum præstat. Succo maxime radicis cum vino lumborum dolores mitigat. Eodem jure instillato gravitatem aurium. [9] Semine urinam ciet, menstrua, [10] ac secundas partûs. Et, si foveantur semine decocto, sugillata reddit colori. [11] Cum ovi albo illitum, [12] aut ex aqua coctum potumque renibus medetur : In frigida tritum oris hulceribus. Semen cum vino, vel radix cum veteri vino, vesicæ calculos frangunt. Semen datur & arquatis ex vino albo.

XLV. [1] Apiastrum Hyginus quidem melissophyllon appellat. [2] Sed in confessa damnatione est venenatum in Sardinia.

NOTÆ.

4. *Vermiculos gigni.*] Cum e terra erutus Soli exponitur.

5. *Ideoque eos .... sterilescere.*] Dissentire a Chrysippo videtur auctor Geopon. lib. 12. cap. 13. Βρωθὲν δὲ τὸ σέλινον καταφέρεσθαι εἰς τὰ ἀφροδίσια ποιεῖ τὰς γυναῖκας, &c. Habet eadem Simeon Sethi, lib. de alim. tit. Σέλινον.

6. *Comitiales.*] Comitiales fieri, qui apio in cibis utuntur, auctor est Simeon Sethi, loc. cit. Galenus tamen in Consilio, pro puero epileptico, tom. 10. cap. 4. pag. 492. apium, smyrniumque, quod genus apii est, degustari ab ejusmodi ægrotis utilissime admonet : Πηγάνου δὲ καὶ σελίνου, καὶ σμυρνίου ἀπογεύσασθαι τοῦτο συνοίσει, &c.

7. *Mammarum.*] Diosc. lib. 2. cap. 74. Mammas, inquit, χονδρουμένας, grumoso lacte turgentes reprimit.

8. *Suaviores aquas*] Hinc ægris, quibus vino interdictum est, vel hydromeli, vel apiatam aquam præscribit Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap 2. & 6.

9. *Semine urinam.*] Diosc. loc. cit. Plinius Valer. lib. 4. cap. 2. *de facultate apii : Nulla res fortius vel urinæ difficultates resolvit, vel feminarum menstruis imperat.*

10. *Ac secundas partûs.*] Ita M S S. Reg. & Colb. 1. ut sect. 23. hoc est, secundas a partu. Prius legebatur, *ac secundos partus*, aliena a Plinii mente sententia.

11. *Cum ovi albo.*] Vel sic sugillatis sanandis, de quibus dictum est proxime, adhiberi jubet Marcellus Empir. cap. 19. pag. 131. *Apium viride*, inquit, *subtiliter tritum, cum ovi albo illitum, livoribus prodest.*

12. *Aut ex aqua coctum*] Hoc vero ad verbum Marcellus exscripsit, cap. 26. pag. 177.

Sect. XLV. 1. *Apiastrum.*] Μελισσόφυλλον, ab apibus, quæ ea herba plurimum lætantur. Illud est quod in coronamenta venire dicitur, lib. 21. sect. 29. Alii citraginem aut Melitenam, Galli Melissam vocant, *Melisse, ou citronelle.* Apiastrum ab Hygino vocari cœpit, eruditissimo alioqui viro, sed quem omnes hac in parte damnent, & quod magis mirere, sequantur tamen. Nam Marcus Varro ita appellat, lib. 3. de re rust. cap. 16. & Diosc. in Nothis pag. 457. Μελισσόφυλλον, οἱ δὲ μελίτταιαν, οἱ δὲ μελίφυλλον ..... Ῥωμαῖοι ἀπιάστρουμ, οἱ δὲ κιτράγο, &c. A Matthiolo pingitur, in lib. 3. Diosc. pag. 826. In horto Regio septem melissæ genera diversa vidimus.

2. *Sed in confessa.*] Damnatur id vero, inquit, quod affinitatem habet nominis cum apiastro seu melissophyllo, quoniam & ipsum apiastrum vocatur : non eo

[8] Contexenda enim sunt omnia, ex eodem nomine apud Græcos pendentia.

XLVI. [1] Olusatrum quod hipposelinum vocant, adversatur scorpionibus. Poto semine torminibus, & interaneis medetur, [2] Itemque difficultatibus urinæ semen ejus decoctum ex mulso potum. [3] Radix ejus in vino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabiosi morsibus potum & illitum medetur. [4] Succus ejus algentes calefacit potus. [5] Quartum genus ex eodem faciunt aliqui oreoselinon, palmum alto frutice ac recto semine, [6] cumino simili, [7] urinæ & menstruis efficax. Heleoselino vis privata contra araneos. [8] Sed & oreoselino feminæ purgantur e vino.

XLVII. Alio genere petroselinon quidam appellant in saxis natum, præcipuum ad vomicas, cochlearibus binis succi additis in cyathum marrubii succi, atque ita aquæ calidæ tribus cyathis. Addidere quidam [1] buselinon, differens brevitate caulis a sativo & ra- CAP. XII.

NOTÆ.

sane, quod sit apibus gratum, ut melissophyllum, de quo proxime diximus: sed quod apium æmuletur: nam quæ ita desinunt, imitationem quandam, ut Grammaticis placet, important. Istud enim ipsum est, quod battachion, & ranunculum appellant. Agemus de eo iterum, lib. 25. sect. 109. Apuleïus, cap. 8. de scelerata: *Græci*, inquit, *batrachion dicunt .... alii rhuselinon ..... alii selinon agrion .... Latini apium rusticum, iidem apium risus, iidem apiastellum*, &c. Hæc Sardonia herba est, de qua historici multa, & Diosc. in Alexiph. cap. 14. Ruellium vide, lib. 2. de nat. stirp. cap. 116. pag. 426. Agresti apio, hoc est, apiastro similem herbam eam Sallustius facit. Adversus id venenum remedia plura Sennertus affert, lib. 6. Pract. pag. 1055.

3. *Contexenda enim.*] Etiam ea, inquit, interdum connectimus, quorum tractatio & natura dissimilis, sed nominis affinitas maxima. Sic libro 23. sect. 65. cum erineo, hoc est, caprifico arbore, erinei quoque herbæ vires explicat, *propter gentilitatem*, inquit, hoc est, propter similitudinem nominis. Ea cautione admonet se melissophyllon ab apiastro Sardo secernere: nec alterutrius fieri mentionem, alterius admonitione, nisi propter quandam cognationem nominis.

Sect. XLVI. 1. *Olusatrum.*] De quo lib. 19. sect. 48. Hæc Plinius a Nicandro in Theriac. pag. 60.

2. *Itemque difficultatibus.*] Diosc. lib. 3. cap. 78. totidem verbis Apuleïus, cap. 106. tit. 1. *Ad vesicæ dolorem, & stranguriam: Herba olusatrum trita ex passo in potu sumpta, stranguriam potenter emendat.* E Græcis quoque, unus instar omnium Theophr. lib. 7. hist. cap. 6.

3. *Radix ejus.*] Et petroselino has vires assignat Dioscorides, lib. 3. cap. 77. At hipposelino sive olusatro, Theophr. loc. cit.

4. *Succus ejus.*] Hipposelino suo easdem vires attribuit Diosc. lib. 3. cap. 78. Θερμαίνει τοὺς ῥιγῶντας, πινόμενος καὶ ἐγχεόμενος.

5. *Quartum genus.*] Primum enim genus apii hortensis, seu sativi, statuitur. Alterum apiastri. Tertium, hipposelini.

6. *Cumino simili.*] Vide Notas & Emendationes num. XVIII.

7. *Urinæ & menstruis.*] Urinæ ciendæ, menstruisque pellendis. Diosc. lib. 3. cap. 76.

8. *Sed & oreoselino.*] Totidem verbis hoc Diosc. loc. cit.

Sect. XLVII. 1. *Buselinon.*] Βουσέλινον, quasi majus apium: ut ab hortensi apio, cui brevitas caulis pal-

dicis colore rufo, ejusdem effectus. [2] Prævalere contra serpentes potu & linitu.

XLVIII. [1] Ocimum quoque Chrysippus graviter increpuit, inutile stomacho, urinæ, [2] oculorum quoque claritati. [3] Præterea insaniam facere, & lethargos, & jocineris vitia : ideoque capras id aspernari, hominibus quoque fugiendum censet. [4] Addunt quidam tritum si operiatur lapide, scorpionem gignere : commanducatum & in Sole positum, vermes afferre. Afri vero, si eo die feriatur quispiam a scorpione, quo ederit ocimum, servari non posse. Quinimo tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis vel fluviatilibus trito, convenire ad id scorpiones ex proximo. Diodotus in empiricis, [6] etiam pediculos facere ocimi cibum.

[7] Secuta ætas acriter defendit : nam id esse capras. Nec cuiquam mentem motam, [8] & scorpionum terrestrium ictibus, marinorumque venenis mederi ex vino, addito aceto exiguo. Usu quoque compertum deficientibus ex aceto odoratum salutare esse. Item lethargicis, & inflammatis refrigerationi. [9] Illitum capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto : [10] Item oculorum epiphoris impositum ex

NOTÆ.

mum non excedit, magnitudine dirimatur. Nam particula βὶ in compositione dictiones auget : a bovis magnitudine, qui βοῦς dicitur. Sic enim, auctore Festo, & *Bulimum Græci magnam famem dicunt, assueti magnis & amplis rebus præponere βυ, a magnitudine scilicet bovis. Hinc est, quod grandes pueros bupædas appellant : & mariscam ficum, busycon.*

2 *Prævalere.*] Alii *peculiare* legunt.

Sect. XLVIII. 1. *Ocimum quoque.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 21.

2. *Oculorum quoque*] Plinius Valer. loc. cit. Copiosiore cibo si sumatur scilicet, oculis nocere prodidit Diosc. lib. 2. cap. 171.

3. *Præterea insaniam.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Addunt quidam.*] Plinius Valer. loc. cit. *Ocimum*, inquit, *edere nonnulli reformidant, quod commanducatum, & in Sole positum vermiculos gignit : Φυλάσσονται δέ τινες αὐτὸ, ἢ καὶ ἐσθίειν, διὰ τὸ μασσηθὲν ἢ τεθὲν ἐν ἡλίῳ σκώληκας γεννᾷν.* Quod vero scorpionem gignat, falsum esse Galenus admonet, lib. 2. de alim. facult. cap. 56. pag. 365. tom. 6. Vide quæ diximus lib. 9. sect. 51.

5. *Afri vero.*] Plinius Valer. loc. cit. Dioscorides contra loc. cit. Afros ait in ea esse hæresi, ut existiment, si scorpione quis feriatur, qui eo die ocimum ederit, incolumem eum fore.

6. *Etiam pediculos.*] Pediculis infestari eos, qui ocimum adhibeant in cibis.

7. *Secuta ætas.*] Posteriores medici, inquit, innocuum esse ocimi esum defenderunt, contra Chrysippum : neque officere oculorum claritati, quandoquidem illud capræ edunt, quibus est visus acutissimus, ut dictum est lib 8 sect. 76 neque insaniam facere, cum nemini compertum sit motam ex eo cibo mentem esse &c.

8. *Et scorpionum &c*] Diosc. loc. cit.

9. *Illitum capitis.*] Apuleïus, cap. 117. tit. 1. *Capitis dolori medendo : Herbam ocimum tritam cum oleo rosacco, aut myrtino, vel aceto, fronti imponas : mirabiliter capitis dolorem sanat.*

10. *Item oculorum.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. ad verbum Et Apuleïus, cap. 117. tit. 2. *Ad epiphoras oculorum : Ocimum ex vino optimo tritum, oculis illinitur.* Vide & Diosc. lib. 2. cap. 171.

vino. [11] Stomacho quoque utile, [12] inflationes & ructum ex aceto dissolvere sumptum. [13] Alvum sistere impositum, [14] urinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodesse. [15] Choleras eo & distillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philistion dedit : & coctum dysentericis, [16] & colicis Plistonicus. Aliqui & in tenesmo, & sanguinem exscreantibus, in vino : duritia quoque præcordiorum. Illinitur mammis, [17] exstinguitque lactis proventum. Auribus utilissimum infantium, præcipue cum adipe anserino. [18] Semen tritum & haustum naribus sternutamenta movet, & [19] distillationes quoque capiti illitum: vulvas purgat in cibo, ex aceto. [20] Verrucas mixto atramento sutorio tollit. Venerem stimulat. Ideo etiam equis asinisque, admissuræ tempore ingeritur.

CAPUT XIII. [21] Silvestri ocimo vis efficacior ad eadem omnia : peculiaris ad vitia, quæ vomitionibus crebris contrahuntur. Vomicisque vulvæ, contraque bestiarum morsus e vino radice efficacissima.

XLIX. [1] Erucæ semen scorpionum venenis & muris aranei medetur. [2] Bestiolas omnes innascentes corpori arcet : [3] Vitia cutis in facie cum melle illitum. [4] Lentigines ex aceto.

NOTÆ.

11 *Stomacho quoque &c*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 15.

12 *Inflationes.*] Plinius Valer. lib 4. cap. 20. & Diosc loc cit.

13. *Alvum sistere.*] Plinius Valer loc. cit & lib. 2. cap 27.

14 *Urinam ciere.*] Hoc de ocimi semine Diosc. loc cit

15. *Choleras eo.*] Χολέρα stomachi, intestinorumque pariter vitium est : nam & dejectio & vomitus est, intestina torquentur, bilis supra infraque erumpit : *Déboraement de bile.*

16. *Et colicis Plistonicus.*] In M S S. *Et contra Plistonicum aliqui :* ut adhuc varietatem & contrarietatem opiuionum de ocimo tractet.

17. *Exstinguitque*] Quin imo Dioscoride auctore loc cit. lactis proventum facit : tanta fuit olim sententiarum de ocimo varietas, ut Plinius animadvertit, inter vetustos scriptores, ut de ejus viribus discrepantia pugnantiaque prodiderint.

18. *Semen tritum*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 20. iisdem verbis. Diosc quoque lib. 2. cap. 171.

19. *Et distillationes.*] Diosc. loc. cit. ocimi succo fluxiones capitis siccari quoque prodidit.

20. *Verrucas.*] Plinius Valer. totidem syllabis, loc. cit.

21 *Silvestri ocimo.*] Præter sativum ocimum, de quo suo loco egimus, plura alia in horto Regio a nobis sunt diligenter observata : ex quibus quodnam sit illud quod silvestre Plinius nunc appellat, incertum. Cave interim Daleeampio credas aïenti ὠκιμοειδὲς a Plinio intelligi, de quo Diosc. lib. 4. cap 28. cum silvestris ocimi radicem Plinius laudet, ὠκιμοειδοῦς supervacuam esse Dioscorides haud obscure testetur.

Sect XLIX. 1. *Erucæ semen.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 13. & Florentinus in Geopon. lib. 12. cap. 26. pag. 349.

2. *Bestiolas omnes.*] Pediculos, credo, puliceesque intelligit. Forte & lumbricos : nam Florentinus, loc. cit de eruca, ἕλμινθας ἐξάγει, inquit, *lumbricos educit.* Sed hos nusquam Plinius bestiolas vocat.

3. *Vitia cutis.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Lentigines.*] Plinius Valer. loc. cit. & Q. Serenus, cap. 11. pag. 131.

[5] Cicatrices nigras reducit ad candorem cum felle bubulo. [6] Aiunt verbera subituris potum ex vino duritiam quandam contra sensum inducere. [7] In condiendis obsoniis tanta est suavitas, ut Græci [8] euzomon appellaverint. Putant subtrita eruca si foveantur oculi, claritatem restitui. [9] Tussim infantium sedari. [10] Radix ejus in aqua decocta fracta ossa extrahit. [11] Nam de Venere stimulanda diximus: [12] tria folia silvestris erucæ sinistra manu decerpta, & trita, in aqua mulsa si bibantur.

L. E contrario nasturtium [1] Venerem inhibet, animum exacuit, [2] ut diximus. Duo ejus genera: [3] Alvum purgat, detrahit bilem potum in aqua [4] x. pondere. [5] Cum lomento strumis illitum, opertumque brassica, præclare medetur. Alterum est nigrius, quod [6] capitis

NOTÆ.

Invida si maculat faciem lentigo decoram,
Nec prodesse valent natura dona benigna,
Erucam, atque acidum laticem simul illine malis.

5. *Cicatrices.*] Plinius Valer. loc. cit. & lib. 3. cap. 46. & Florentinus, loco citato.

6. *Aiunt verbera.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 13. & Florentinus loc. cit.

7. *In condiendis.*] Plinius Valer. loco citato.

8. *Euzomon.*] Εὔζωμον, ἀπὸ τοῦ εὖ & ζωμὸς, propter suavitatem quam juribus præbet, quasi juribus grata.

9. *Tussim infantium.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 13.

10. *Radix ejus.*] Plinius Valer. loco citato.

11. *Nam de Venere ... diximus.*] Libro 19. sect. 44.

12. *Tria folia.*] Vide Notas & Emendationes num. XIX.

Sect. L. 1. *Venerem inhibet.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 12. Auctor Geopon. lib. 12. cap. 27. pag. 350. At dissentit ab utroque Diosc. lib. 2. cap. 185. Conciliare ambos inter se Pseudo-Macer videtur, cum eam vim inhibendi Venerem nasturtio tum solum adscribit, cum usu frequenti adhibetur:

Dicunt ferventes quod habent nasturtia vires,
Et siccas: hac re Venerem ceu ruta coërcent,
Siccando semen: fuerint si sumpta frequenter.

2. *Ut diximus.*] Libro 19. sect. 44.

3. *Alvum purgat.*] Illud nimirum, quod minus nigrum est. Nam alterum genus, ut mox dicetur, est nigrius. De hoc igitur Marcellum Empir. intellige, cap. 30. cujus lemma est, *Ad ventrem resolvendum*, &c. Sic enim ille, pag. 215. *Prodest & ad hoc nasturtium potum ex vino: nam & calefacit, & mollit viscera, & urinam movet. Prodest & intestinorum doloribus, & inflationibus*, &c. *Album* pro *alvum* legi hoc loco, etsi ita contendente Barbaro, plane nolim, libris invitis.

4. *X. pondere.*] Hoc est, denarii argentei pondere.

5. *Cum lomento.*] Hoc est, cum farina fabacea. Florentinus in Geopon. lib. 12. cap. 27. pag. 350. Καρδάμου σπέρμα μιχθὲν ἀλεύροις κυαμίνοις, προσλαβὸν στακτῆς μέρος, ἰᾶται χοιράδας, ... χρησιμον δὲ αὐτὸ ὅθεν φύμασι κεχρημένοις. Plinius Valer. lib. 3. cap. 29. Cum alumine contritum, inlitum, vel impositum, strumis opitulari ait Marcellus Empir. cap. 15. pag. 108. Cum lomento, idem pag. 109. & Apuleïus, cap. 20. tit. 4.

6. *Capitis vitia purgat.*] Ope sternutationis, quam provocat. Apuleïus, cap. 20. de nasturtio, tit. 1. *Ad caput deplendum: Herba nasturtii succum naribus injicis, caput deplet, & de phlegmate purgat. Hoc nasturtium non seritur, sed per se nascitur.* Ita M S.

vitia purgat. [7] Visum compurgat. Commotas mentes sedat ex aceto sumptum. [8] Lienem ex vino potum, vel cum fico. [9] Tussim ex melle, si quotidie jejuni sumant. [10] Semen ex vino omnia intestinorum animalia pellit: efficacius addito mentastro. Prodest & contra suspiria & tussim, cum origano & vino dulci. [11] Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. [12] Panos discutit cum pice, [13] extrahitque corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adjicitur ovorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus vero e melle utilissime. [14] Sextius adjicit, ustum serpentes fugare, scorpionibus resistere. Capitis dolores contrito, [15] & alopecias emendari addito sinapi: [16] gravitatem aurium trito imposito auribus cum fico. [17] Dentium dolores infuso in aures succo. [18] Porriginem & hulcera capitis cum adipe anserino. [19] Furunculos concoquit cum fermento. [20] Carbunculos ad suppurationem perducit, & rumpit. Phagedænas hulce-

NOTÆ.

7. *Visum compurgat.*] Ita M S S. omnes.

8. *Lienem &c.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 4. cap. 12. Celsus, lib. 4. cap. 9. *Nasturtium lienem extenuat.* Diosc. lib. 2. cap. 185. ex melle, non ex vino, adhibet.

9. *Tussim ex.*] Plinius Valer. loc. cit. Florentinus in Geopon. loc. cit.

10. *Semen ex vino.*] Plinius Valer. & Florentinus, locis citatis, & Diosc. lib. 2. cap. 185. sed hic minus distincte, quam ceteri.

11. *Pectoris doloribus.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 57. & Florentinus in Geopon. loc. cit. Dat Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 17. ipsum nasturtium ex melle coctum: ac mentæ viridis pariter decoctum laudat.

12. *Panos discutit.*] Marcellus Empir. cap. 32. pag. 224.

13. *Extrahitque . . . aculeos.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 49.

14. *Sextius adjicit*] Et Florentinus, loc. cit. & Dioscor. lib. 2. cap. 185. & Plinius Valer. lib. 4. cap. 12. Columella denique lib. 10. pag. 353.

Spargantur cæcis nasturtia dira colubris.

15. *Et alopecias.*] Marcellus Empir. iisdem verbis, cap. 6. pag. 46. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 6. E Græcis Florentinus, ac Diosc. locis citatis.

16. *Gravitatem aurium.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 82. *Nasturtium tritum cum fico, atque auricula inditum, his qui gravius audiunt, prodesse fertur.* Eadem habet Plinius Valer. lib. 1. c. 12.

17. *Dentium dolores.*] Florentinus, loc. cit. & Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 12.

18. *Porriginem.*] Iisdem verbis Plinius Valer. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40. *Nasturtii semen mixtum adipi anserino, tritumque, furfures capitis assidua levatione depellit.* Apuleïus cap. 20. tit. 2. *Ad capitis vitia, porrigines, vel furfures: Herba nasturtii semen &c.* Florentinus item loc. cit. Στέαρ δὲ χήνειον ἀναληφθὲν, τὰ φύσματα ἐν κεφαλῇ ἑλκύδρια, καὶ πιτυρίασιν θεραπεύει. Hulcera capitis Plinius intelligit ea, quæ favi dicuntur, κηρία, de quibus sect. 6.

19. *Furunculos.*] Florentinus loc. cit. Δοθιῆνας μετὰ ζύμης πεπαίνει. Sic & Plinius Valer. lib. 3. cap. 32. & Apuleïus, loc. cit. tit. 5. Dioscorides loc. cit. pro fermento muriam adsciscit. Porro furunculus, ut Celsus ait lib. 5. cap. 28. *tuberculum est acutum cum inflatione* (legi malim, *cum inflammatione*) *& dolore: maximeque ubi jam in pus vertit. Qui ubi adapertus est, & exit, super apparet pars carnis in pus versa, pars corrupta, subalbida, subrubra, quem ventriculum quidam furunculi nominant.* Gallis, *Froncle.*

20. *Carbunculos.*] Dioscor. lib. 2. cap. 185. Et Plinius Valer. lib. 3. cap.

rum expurgat cum melle. [21] Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur: [22] Item licheni: Item unguibus scabris: quippe natura ejus caustica est. [23] Optimum autem Babylonium. Silvestri vero ad omnia ea effectus major.

LI. In præcipuis autem medicaminibus ruta est. Latiora sativæ folia, rami fruticosiores. [1] Silvestris horrida ad effectum est, & ad omnia acrior. Succus exprimitur, tusa & aspersa modice, & in pyxide Cypria asservatur. Hic copiosior datus veneni noxiam obtinet, [2] in Macedonia maxime juxta flumen Aliacmonem. Mirumque, cicutæ succo exstinguitur: adeo etiam venenorum venena sunt, quando cicutæ succus prodest [3] manibus colligentium rutam. [4] Cetero inter prima miscetur antidotis, præcipueque Galatica. [5] Quæcumque autem ruta & per se pro antidoto valet, foliis tritis, & ex vino sumptis. [6] Contra aconitum maxime, [7] & viscum. [8] Item fungos, sive in potu detur, sive in cibo. [9] Simili modo contra serpentium ictus, utpote cum [10] mustelæ dimicaturæ cum his, rutam prius edendo se

NOTÆ.

20. *Carbunculo medendo: Nasturtium fermento mixtum utiliter medetur.* Et lib. 4. cap. 12. de nasturtio: *Fermentum mixtum & appositum furunculos, itemque carbunculos provocat, ac suppurata dirumpit.*

21. *Coxendicibus.*] Dioscor. loc. cit. Marcellus, cap. 25. pag. 173. Plinius Valer. lib. 2. cap. 36. & lib. 4. cap. 12.

22. *Item licheni.*] Diosc. loc. cit.

23. *Optimum autem.*] Diosc. loc. cit. Κάλλιστον μὲν εἶναι δοκεῖ τὸ ἐν τῇ Βαβυλῶνι κάρδαμον. Nicander, τὸ ἀπὸ Μήδων κάρδαμον laudat in primis.

Sect. LI. 1. *Silvestris horrida.*] Vehemens, acris. Diosc. lib. 3. cap. 52. Πήγανον ὀρεινὸν καὶ ἄγριον, τοῦ ἡμέρου καὶ κηπευτοῦ δριμύτερον, ἄθετον πρὸς βρῶσιν. *Ruta montana & silvestris acrior est quam sativa & hortensis, & in cibus damnata.* Apuleïus, cap. 89. de ruta: *Altera est usualis, altera agrestis atque virtutis acrioris: sed utraque ferventissima comprobantur.*

2. *In Macedonia.*] Dioscor. loc. cit. Τὸ δὲ ἐν Μακεδονίᾳ φυόμενον περὶ τὸν Ἀλιάκμονα ποταμὸν, ἀναιρεῖν φασὶ βρωθέν.

3. *Manibus colligentium.*] Alioqui enim, ut Columella est auctor, lib. XI. cap. 3. debet ruta velata manu runcari, quam nisi contexeris, perniciosa nascentur hulcera, prurigo atque tumor incesset, &c.

4. *Cetero inter prima.*] Dioscor. loc. cit. Galenus, lib. 2. de antidotis, cap. 1. pag. 898. & 899.

5. *Quæcunque autem.*] Sive sativa, sive silvestris. Diosc. lib. 2. cap. 52.

6. *Contra aconitum.*] Scribonius Largus, Compos. 188. ad aconitum: *sed adjuvantur facile qui id sumpserint, ruta quamplurima pota cum vino.* Sic etiam Theopompus Chius, apud Athen. lib. 3. pag. 85.

7. *Et viscum.*] Hoc est, adversus chamæleonis herbæ venenatum succum, quem ἰξίαν Græci vocant, a visco, quod ad ejus radices quandoque invenitur. Idem de ruta ad ixiam Scribonius Largus prodit, Compos. 192.

8. *Item fungos.*] Scribonius, Compos. 198. ad fungos: *Item ruta ex aceto trita & pota proficit.*

9. *Simili modo.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 3. Diosc. item loc. cit.

10. *Mustelæ dimic.*] Vide quæ dicta sunt lib. 8. sect. 41.

muniant.

muniant. [11] Valent & contra scorpionum, & contra araneorum, apum, crabronum, vesparum aculeos, [12] & cantharidas, ac salamandras, [13] canisve rabiosi morsus: [14] acetabuli mensura succus e vino bibitur, & folia trita vel commanducata imponuntur cum melle & sale, vel cum aceto & pice decocta. Succo vero perunctos aut eam habentes, negant feriri ab his maleficiis: [15] Serpentesque, si uratur ruta, nidorem fugere. Efficacissima tamen est silvestris radix cum vino sumpta. Eandem adjiciunt efficaciorem esse sub dio potam. Pythagoras & in hac marem minoribus herbaceique coloris foliis a femina discrevit: eam lætioribus foliis & colore. Idem oculis noxiam putavit: Falsum, quoniam scalptores [16] & pictores hoc cibo utuntur oculorum causa, cum pane vel nasturtio: [17] capræ quoque silvestres [18] propter visum, ut aiunt. [19] Multi succo ejus cum melle Attico inuncti discusserunt caligines, [20] vel cum lacte mulieris puerum enixæ, vel puro succo angulis oculorum tactis. [21] Epiphoras cum polenta imposita lenit. [22] Item capitis dolores pota cum vino, aut cum aceto & rosaceo il-

NOTÆ.

11. *Valent & contra.*] Apuleïus, cap. 115. tit. 7. *Ad eos quos scorpio percusserit: Ruta silvatica semen contritum ex vino dabis potui: dolorem sedat.*

12. *Et cantharidas.*] Scribonius, Compos. 189. *Ad cantharidas: Item oleum irinum ex ruta tritum, & potum.*

13. *Canisve rabiosi.*] Apuleïus, cap. 89. tit. 7. *Ad morsum canis rabidi: Herba ruta pondus denariorum sex ex vino bibatur: plaga vero imponantur ruta folia trita cum melle, sale, & pice: liberabitur.*

14. *Acetabuli mensura.*] Dioscor. loco citato.

15. *Serpentesque.*] Odorem rutæ odisse viperam & alia venenata ait Albertus M. lib. 8. de animal. tract. 2. cap. 2. pag. 251.

16. *Et pictores.*] Simeon Sethi, pag. 97. post Aëtium, lib. 1. cap. 327. Λέγεται δὲ καὶ ὡς ὀξυδερκές ἐστιν ἐσθιόμενον, καὶ διὰ τοῦτο οἱ ζωγράφοι συνεχῶς αὐτὸ ἀπογεύονται. *Dicitur etiam visum comesta acuere: atque idcirco pictores olim eam assidue degustabant.*

17. *Capræ quoque silvestres.*] Vide Notas & Emend. num. XX.

18. *Propter visum.*] Idcirco Ovidius, lib. 2. de Remed. Amor. circa finem, *acuentes lumina rutas* appellat.

19. *Multi succo.*] Sic Florentinus in Geopon. lib. 12. cap. 25. pag. 349. Diosc. lib. 3. cap. 52. cum feniculi succo & melle rutæ succum adhibet. Simeon Sethi, loc. cit. Τινὲς δὲ καὶ τὸν πηγάνου χυλὸν μέλιτι μιγνύντες, ὀξυωποῦσι τούτῳ φαρμάκῳ. Plinius Valer. lib. 1. cap. 16. *Ad lacrymosos oculos: Ruta sicca & melle Attico aquis ponderibus mixta, oculos inunges: certum est.* Apuleïus, cap. 89. tit. 6. *Ad caliginem oculorum: Herba rutæ rorem matutinum, aut matutino madentis succos collectos in vasculo habeto, & ex eo inunges.*

20. *Vel cum lacte mulieris.*] Florentinus, loc. cit.

21. *Epiphoras.*] Oculorum videlicet. Plinius Valer. lib. 1. cap. 4. *Ad epiphoras oculorum, & tumores. Ruta in polenta contrita, & imposita, lenit dolorem.* Apuleïus, cap. 89. tit. 5. *Ad epiphoras oculorum: Herba ruta cum polenta bene trita & imposita lenit epiphoras: Nam & radix ejus contusa & inlita eas emendat.* Diosc. lib. 3. cap. 52. Ταῖς ἐν ὀφθαλμοῖς φλεγμοναῖς σὺν ἀλφίτῳ καταπλασθεῖσα πραΰνει.

22. *Item capitis.*] Diosc. loc. cit. Apuleïus, cap. 89. tit. 13. *Ad capitis dolorem: Herba ruta ex vino potui detur, & trita capiti instilletur cum aceto & rosaceo oleo.* Q. Serenus, cap. 8. de capite purgando, pag. 129.

Aut mixtum ruta cerebro instillatur acetum.

lita. Si vero fit [23] cephalæa, cum farina hordeacea, & aceto Eadem cruditates discutit, [24] mox inflationes, [25] dolores stomachi veteres. [26] Vulvas aperit, [27] corrigitque conversas, illita in melle, toto ventre & pectore. [28] Hydropicis cum fico, & decocta ad dimidias partes, potaque ex vino. [29] Sic bibitur & ad pectoris dolores, laterumque, & lumborum, tusses, suspiria: pulmonum, jocinerum, renum vitia, [30] horrores frigidos. [31] Ad crapulæ gravedines decoquuntur folia poturis. Et in cibo vel cruda, vel decocta conditave prodest. [32] Item torminibus in hyssopo decocta, & cum vino. [33] Sic & sanguinem sistit interiorem, [34] & narium indita: sic & collutis dentibus prodest. [35] Auribus quoque in dolore succus infunditur, custodito, [36] ut diximus, modo, in silvestri. Contra tarditatem vero sonitumque, cum rosaceo, vel cum laureo oleo, aut cumino & melle. [37] Succus & phreneticis ex aceto tritæ instillatur in tempora & cerebrum. Adjece-

NOTÆ.

23. *Cephalæa.*] Κεφαλαία, capitis dolor est inveteratus, atque ægre cedens, in quo differt ἀπὸ τῆς κεφαλαλγίας. Vide Celsum lib. 4. cap. 2. & Galenum, lib. 2. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 377.

24. *Mox inflationes.*] Marcellus Empir. c. 20. p. 143. *Ruta hortensis paululum cibo sumptum, vel in potione dilutum atque epotum, inflationes stomachi compescit.* Sic etiam Apuleïus, cap. 89. tit. 2.

25. *Dolores stomachi.*] Marcellus Empir. loc. cit. Apuleïus, cap. 89. tit 9. *Ad stomachi dolorem: Herba ruta semen cum sulphure vivo, & aceto, jejunus gustato: prodesse dicimus.*

26. *Vulvas aperit.*] In eo nempe morbi genere, quod suppressionem mensium Medici appellant: cujus morbi causas, signa, curationesque varias Sennertus affert, lib. 4. pract. part. 2. sect. 2. cap. 3. pag. 663. Hoc illud est quod Q. Serenus cecinit, cap. 35. pag. 148.

Sed si forte cruor clausa remorabitur alvo,
Aut molles nepeta, aut ruta quæcumque bibantur.

27. *Corrigitque conversas.*] Mutat enim situm interdum uterus, cum suffocatione: Vide Hippocr. lib. 2. de morb. mulier. sect. 16. & sect. 33. ac seqq. Vulvæ strangulatui mederi rutam, auctor est Diosc. lib. 3. cap. 52. κατὰ ἐν αἰδοίῳ ἄχες ὑστεραλγίη ἐπιτεθῆ.

28. *Hydropicis.*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

29. *Sic bibitur &c.*] Diosc. loc. cit. Plinius Valer. lib. 1. cap. 57. Marcellus Empir. cap. 22. pag. 156.

30. *Horrores frigidos.*] Rigores febrium circuitu repetentes, ῥίγη περιοδικὰ, inquit Diosc. loc. cit.

31. *Ad crapula.*] Apuleïus, cap. 115. tit. 6. *Ad stertentes vino: Ruta silvatica semen cum vino potum mire facit.*

32. *Item torminibus.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 195. ad verbum, & Plinius Valer. lib. 2. cap. 22.

33. *Sic & sanguinem sistit interiorem*] Hoc est, quem ex pectore hæmoptoïci rejiciunt: item sanguinem narium, iisdem indita ruta sistit. Vide Notas & Emend. num. XXI.

34. *Et narium.*] Marcellus Empir. cap. 10. pag. 85. *Ruta sæpius olfactata, vel trita, inlita, sanguinem ex naribus nimis fluentem retundit.* Sic etiam Apuleïus, cap. 89. tit. 1.

35. *Auribus quoque.*] Diosc. lib. 3. cap. 52. Plinius Valer. lib. 1. cap. 10. & lib. 4. cap. 3.

36. *Ut diximus.*] Paulo ante: nam copiosior scilicet datus, veneni noxiam obtinet.

37. *Succus & phreneticis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 9.

runt aliqui & ferpyllum, & laurum, illinentes capita, & colla. [38] Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendum. [39] Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ fuccum in cyathis quatuor ante acceffiones, quarum frigus intolerabile eft: [40] alfiofifque crudam in cibo. [41] Urinam quoque vel cruentam pellit. [42] Feminarum etiam purgationes, fecundafque, etiam emortuos partus, [43] ut Hippocrati videtur, ex vino dulci nigro pota. Itaque illitam & vulvarum caufa etiam fuffire jubet. [44] Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo, & velleribus collecta. Multi vero & contra purulentas exfcreationes ficcæ drachmas duas, fulphuris unam & dimidiam fumi cenfent: Et contra cruentas, ramos tres in vino decoctos. Datur & dyfentericis cum cafeo in vino contrita. [45] Dederunt & cum bitumine infriatam potioni propter anhelitum. Ex alto lapfis feminis tres uncias. Olei libra vinique fextario illinitur cum oleo coctis foliis, partibus quas frigus adufferit. [46] Si urinam movet (ut Hippocrati videtur) [47] mirum eft quofdam dare velut inhibentem potui, contra incontinentiam urinæ. Pforas & lepras cum melle & alumine illita emendat. [48] Item vitiligines, verrucas, ftrumas, & fimilia, cum ftrychno & adipe fuillo ac taurino fevo. [49] Item ignem facrum ex aceto & oleo, vel pfimmithio:

NOTÆ.

38. *Dederunt & lethargicis.*] Plinius Valer. totidem verbis, lib. 3. cap. 7. Apuleïus, cap. 89. tit. 9. *Ad lethargicos excitandos: Herba ruta trita ex aceto infundatur fronti.* Item Q. Serenus, cap. 57. lethargiæ expellendæ, pag. 160.

39. *Dederunt & comitialibus.*] Diofc. loc. cit.

40. *Alfiofifque.*] Alfiofi dicuntur qui naturæ funt plus nimio frigefcentis, quique facile læduntur a frigore.

41. *Urinam quoque.*] Apuleïus, cap. 115. tit. 4.

42. *Feminarum etiam.*] Apuleïus, cap. 115. tit. 5. *Si mulier intrinfecus aliquid mali habuerit*, (hoc eft, fi menftruorum, vel fecundæ retentione laborat,) *Herba ruta filvatica femen contritum ex vino auftero da bibat, præter partum*, (hoc eft, quando non eft gravida,) *liberabitur.* Adde & Diofc. lib. 3. cap. 52.

43. *Ut Hippocrati.*] Libro 1. de morb. mul. fect. 128. Alia expulforia idem affert, fect. 110. Hippocratem fequitur Diofc. loc. cit.

44. *Diocles & cardiacis.*] Iifdem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. x1. Apuleïus quoque, cap. 89. tit. 8. *Ad cardiacos: Herba ruta fafciculus cum rofaceo decoquatur: adjecta aloës uncia & olei: perunctio dolorem fiftit.*

45. *Dederunt & cum bitumine.*] Hoc medicamentum phthificis, & iis qui pura exfcreant, præcipit Marcellus Empir. cap. 16. pag. 111. *Ruta tenera contrita*, inquit, *cum ramufculis fuis, & expreffa fuccus, cum aliquantulo bitumine, ex vino vetere calido, phthificis celeriter, fimiliter & empyïcis in potu medetur.*

46. *Si urinam ... ut Hippocrati.*] Libro 2. de diæta, fect. 26.

47. *Mirum eft quofdam.*] Quos Diofcorides fequitur, lib. 3 cap. 52.

48. *Item vitiligines.*] Diofcor. loco citato.

49. *Item ignem facrum.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 43. fed pro pfimmithio five ceruffa, argenti fpumam adhibet. Pfimmithium prætermifit Apuleïus, cap. 89. tit. 9. de ruta: *Eadem ignem facrum ex aceto & oleo illinita fa-*

[50] carbunculum ex aceto. Nonnulli laserpitium una illini jubent, sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, [51] & pituitæ eruptionibus cum cera. [52] Testium vero epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeo peculiari in visceribus his effectu, ut silvestri ruta cum axungia veteri illitos ramices sanari prodant. Fracta quoque membra semine trito cum cera imposito. Radix rutæ sanguinem oculis suffusum, & toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quæ traduntur, mirum est, cum ferventem rutæ naturam esse conveniat, [53] fasciculum ejus in rosaceo decoctum addita uncia aloës, perunctis sudorem reprimere. [54] Itemque generationes impediri hoc cibo: [55] ideo in profluvio genitali datur, & Venerem crebro per somnia imaginantibus. [56] Præcavendum est gravidis abstineant hoc cibo: [57] necari enim partus invenio. Eadem ex omnibus satis quadrupedum quoque morbis in maximo usu est, sive difficile spirantibus, [58] sive contra maleficorum animalium ictus, infusa per nares ex vino: aut si sanguisugam exhauserit, ex aceto: & quocumque in simili morborum genere, ut in homine, temperata.

CAPUT XIV. LII. Mentastrum silvestris menta est, differens specie foliorum,

NOTÆ.

nat. Plinius Valerianus similiter, lib. 3. cap. 34. At idem lib. 4. cap. 3. de ruta, *Ignes sacros*, inquit, *cum aceto & oleo rosaceo, & cerussa temperata, illico exstinguit.* Ad erysipelata quoque rutam cum aceto & psimmithio, rosaceoque inungi jubet Dioscor. loc. cit.

50. *Carbunculum.*] Ita Plinius Valer. lib. 3 cap 30. Apuleïus, cap. 89. tit. 6. & Theodor. Priscianus, lib. 1. cap. 18. *Rutæ viridis folia cum aceto.*

51. *Et pituitæ eruptionibus.*] His papularum eruptionibus cum cerato myrteo prodesse rutam sativam auctor est Diosc. loc. cit. De papulis diximus sect. 26.

52. *Testium vero*] Diosc. lib. 3. cap Τὰς δὲ τῶν διδύμων φλεγμονὰς σὺν δάφνης φύλλοις καταπλασθὲν ὠφελεῖ. *Testium inflammationibus cum lauri foliis imposita medetur.*

53. *Fasciculum ejus.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib 3. cap. x1.

54. *Itemque generationes.*] Plinius Valer. loc cit. Diosc. lib. 3. cap. 52. Γονήν τε σβέννυσιν ἐσθιόμενον, καὶ πινόμενον, *seu esitata ruta seu bibita, genituram exstinguit.* Simeon Sethi, pag. 97. de ruta. Τὴν πρὸς τὰ ἀφροδίσια ὁρμὴν ἐπέχει, καὶ ξηραίνει γονάς.

55. *Ideo profluvio.*] Apuleïus, cap. 89, tit 12. *Si fluit semen: Herba ruta manducetur ex vino cum liquamine.*

56. *Præcavendum.*] Occurrit huic Plinii cautioni Plinius alter Medicus, lib. 4. cap. 3. *Stultissime quidam, inquit, rutæ vitia dixere, quod ventrem inhibeat, genitale semen exstinguat, infantes in utero necet. Facit enim hæc non ipsa, sed qui virtutis ejus obliti, nec modum, nec tempus aspiciunt: ideo temperare prudentis est, ut de auxilio non fiat venenum.*

57. *Necari enim partus.*] Florentinus in Geopon. lib. 12. cap. 25 pag. 349. Ὁ δὲ χυλὸς τοῦ ἀγρίου εὐζώμου πινόμενος ἡμέρας ιε΄. ἔμβρυα φθείρει, &c. *Semen silvestris erucæ potatum per dies quindecim, fetus necat, &c.*

58. *Sive contra maleficorum.*] Florentinus, loc. cit. Καὶ τὰς ἐκ θηρίων βλάβας μετ᾽ οἴνου πινόμενον.

quæ sunt figura ocimi, [1] pulegii colore. [2] Propter quod quidam silvestre pulegium vocant. [3] Iis commanducatis & impositis sanari elephantiasin, Magni Pompeii ætate, fortuito cujusdam experimento propter pudorem facie illita compertum est. [4] Eadem illinuntur bibunturque adversus scolopendras, & serpentium ictus, drachmis duabus in vini cyathis duobus. Adversus scorpionum ictus cum sale, oleo, & aceto. Item adversus scolopendras jus decocti : adversus omnia venena servantur folia arida, ad farinæ modum. [5] Substratum vel accensum fugat etiam scorpiones. [6] Potum feminas purgat a partu : sed partus necat. [7] Ruptis, convulsis, sed parcius : [8] Orthopnoïcis, torminibus, choleris, efficacissimum : [9] item lumbis, podagris impositum. [10] Succus auribus verminosis instillatur. [11] In regio morbo bi-

Notæ.

Sect. LII. 1. *Pulegii colore.*] Quia nigriora paulo, minusque incana folia, cujusmodi mentastrum est Campense & Zvvolense Lobelii in observ. pag. 273. Dalecampii, lib. 5. hist. plant. pag. 573. Nos in horto Regio vidimus. Nullum est e tribus calaminthæ generibus, quæ a Dioscoride describuntur, lib. 3 cap. 43. etsi vires utrobique vix dispares. Sed menta silvestris, ab eodem delibata, cap. 42. ut diximus lib. 19 sect. 47. Quare frustra hoc loco Dalecampius Censoriam notationem distringit in Plinium. Est tamen Galeni καλαμίνθη, lib. 7. de fac. simp med cap. 10. p. 176. & 182.

2. *Propter quod quidam.*] Scholiastes Nicandri, pag. 8. de calamintha : τινὲς δ' ἀγρίαν γλήχωνα αὐτὴν καλοῦσι. Apuleïus item cap 90.

3. *Iis commanducatis*] Galenus, & Schol. Nicandri, locis cit. Apuleïus, cap. 90. tit. 3. ad elephantiosos : *Herba mentastri folia frequenter commanducato. Sanare certum est.* Q. Serenus, cap. XI. de elephantiasi propellenda, pag. 130.

Mentastri folium potu, appositumque salubre est.

Et Marcellus Empir. cap 19. pag. 130. *Mentastri folia commanducata, vel contrita adposita, elephantiosis medentur.* Plinius Valerian. similiter, lib. 2. cap. 57. Hoc ipsum de calamintha refert Diosc. lib. 3. cap. 43. Ὠφελεῖ δὲ καὶ ἐλεφαντιῶντας βρωθεῖσα, ἐπιπινομένου ὀῤῥοῦ γάλακτος. *Esitata juvat elephantiacos, si serum lactis superbiberint.*

4. *Eadem illinuntur.*] Galenus, loc. cit. pag. 182.

5. *Substratum, &c.*] Nicander in Theriac. pag. 4. & de calamintha Diosc. lib. 3. cap. 43.

6. *Potum feminas.*] Galenus loc. cit. & de sua calamintha idem refert Diosc. lib. 3. cap. 43.

7. *Ruptis, convulsis, &c.*] Vide Notas & Emendationes num. XXII.

8. *Orthopnoicis.*] Ὀρθόπνοια morbi genus est, quum quis spirare non valet, nisi recta cervice spiritus trahatur. Asthmaticis prodesse calamintham scribit Galenus loc. cit.

9. *Item lumbis.*] Ischiadicis pariter calaminthem suam prodesse Dioscorides tradidit, loc. cit.

10. *Succus auribus.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 10. Apuleïus, cap. 90. tit. 1. *Ad aurium vermes : Herba mentastri succus cum vino austere mixtus, & in auriculam conjectus, vermes natos necare traditur.* Q. Serenus, cap. 13 pag. 132. *De aurium vitiis succurrendis :*

Mentastri liquor expressus conducere fertur.

Adde & e Græcis Galenum, loc. cit. pag. 183 Vermes minutos, quales in caseis semiputridis inveniuntur, ex auribus interdum prodire, etiam & majores; exemplis compluribus confirmat Schenckius, lib. 1. Observ. Medic. pag. 192.

11. *In regio morbo.*] Galenus, loc. cit. Diosc lib. 3. cap. 43. Schol. Nicandri, pag. 8.

bitur. [12] Strumis illinitur. Somnia Veneris inhibet. [13] Tineas pellit ex aceto potum. Contra porriginem ex aceto infunditur capiti in Sole.

LIII. [1] Mentæ ipſius odor animum excitat, & ſapor aviditatem in cibis, [2] ideo embammatum mixturæ familiaris. [3] Ipſa aceſcere, aut coïre, [4] denſerique lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne hujus coagulati potu ſtrangulentur. Datur in aqua aut mulſo: eadem vi reſiſtere generationi creditur, cohibendo [5] genitalia denſeri. Æque maribus ac feminis ſiſtit ſanguinem: & purgationes feminarum inhibet: [6] Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. [7] Syriation & vomicas vulvæ curavit illa. Jocinerum vitia ternis obolis ex mulſo datis. [8] Item ſanguinem exſcreantibus in ſorbitionem. [9] Hulcera in capite infantium mire ſanat. [10] Arterias humidas ſiccat, ſiccas adſtringit. Pituitas corruptas purgat in mulſo & aqua. Voci ſuccus ſub certamine utilis duntaxat, qui & gargarizatur uva tumente, adjecta ruta & coriandro ex lacte. Utilis & contra tonſillas cum alumine: [11] linguæ aſperæ cum melle. Ad convulſa intus per ſe, vitiiſque pulmonis. [12] Singultus & vomitiones ſiſtit cum ſucco granati, ut De-

NOTÆ.

12. *Strumis.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107. cum vino idcirco gargarizari jubet.

13. *Tineas pellit.*] Galenus, & Dioſc. locis cit. Plinius ipſe ſuperius ſect. 50. ubi de naſturtio: *Inteſtinorum animalia pellit: efficacius mentaſtro addito.*

Sect. LIII. 1. *Menta ipſius.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 20.

2. *Ideo embammatum.*] Ἔμβαμμα, jurulentum eſt, quod ad intinctus paratur: liquidum illud quo panem in vaſculis, obſoniumve intingimus.

3. *Ipſa aceſcere.*] Ita Dioſc. lib. 3. cap. 41. Coïre lac, inquit, denſarique in caſeum non patitur, ſi folia ei immergantur. Florentinus item in Geopon. lib. 12. cap. 24. pag. 348. Εἰ δὲ καὶ εἰς γάλα ἐμβληθῇ, καὶ μετὰ ταῦτα ἡ πυτία ἐπιβληθῇ, οὐ πήγνυται τὸ γάλα. *In lac ſi injiciatur, & coagulum poſtea immittatur, lac non coagulabitur.*

4. *Denſerique lac.*] Ita M S S. Reg. Colb. &c. non *denſare*, vel *denſari.* Sic Lucretius, lib. 1. verſ. 647.

Nil prodeſſet enim calidum denſerier ignem.

Et verſ. 656.

Denſeri poterunt ignes.

5. *Genitalia denſeri.*] Hoc eſt, vel τὰ αἰδοῖα ἐντείνειν, vel denſari potius & veluti coagulari genitale ſemen: nam & ſect. 84. genitale pro genitura ſeu ſemine genitali accipit. Sic Hippocrates, lib. 2. de diæta, ſect. 26. Μίνθη θερμαίνει.... καὶ ἢν πολλάκις ἐσθίῃ τις, τὸ σπέρμα αὐτοῦ τήκει, ὥστε ῥέειν καὶ ἐντείνειν κωλύει, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενὲς ποιεῖ. *Menta calfacit .... & ſi quis ſæpe comedat, ſemen genitale colliquefacit, ut diffluat, & arrigere prohibet, & corpus debile facit.*

6. *Cum amylo &c.*] Ita fere Q. Serenus, cap. 27. pag. 143.

7. *Syriation.*] In MSS Reg. & Colb. *Siratione ... curavit illa.* Medici nomen, vel obſtetricis priore vocabulo contineri, haud dubium eſt: quodnam ſit illud, adhuc obſcurum. An *Serapion*, de quo nos in Auctorum Indice, tomo priore? Antiochenſis Medicus ſcilicet.

8. *Item ſanguinem.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 23. Dioſc. lib. 3. cap. 41.

9. *Hulcera in capite.*] Apuleïus, cap. 120. tit. 2.

10. *Arterias humidas.*] Fauces.

11. *Linguæ aſperæ.*] Dioſc. loc. cit.

12. *Singultus &c.*] Dioſc. lib. 3. cap. 41.

mocritus monstrat. Recentis succus narium vitia spiritu subductus emendat. Ipsa trita choleras, in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam imposita cum polenta: [13] & si mammæ tendantur. [14] Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra scolopendras, & scorpiones marinos, & ad serpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus: [15] itèm sedis vitiis. [16] Intertrigines quoque, vel si teneatur tantum, prohibet. [17] Auribus cum mulso instillatur. Aïunt & lieni mederi eam in horto gustatam, ita ne vellatur: si is qui mordeat, dicat se lieni mederi, per dies IX. [18] Aridæ quoque farinam tribus digitis apprehensam, & stomachi dolorem sedare in aqua: & similiter aspersam in potionem, [19] ventris animalia expellere.

LIV. Magna societas cum hac [1] ad recreandos defectos animo pulegio, cum surculis suis in ampullas vitreas aceti [2] utrisque dejectis. Qua de causa dignior e pulegio corona [3] Varroni, quam e rosis, [4] cubiculis nostris pronunciata est. [5] Nam & capitis dolores imposita dicitur levare. [6] Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æstusque injuriam, & ab siti traditur: neque æstuare eos, qui duos e pu-

NOTÆ.

13. *Et si mammæ tendantur.*] Distentas mammas, & nimio lacte turgentes compescit. Diosc. loc. cit.

14. *Illinitur & temporibus.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 23. Fronti, Diosc. loc. cit.

15. *Item sedis vitiis.*] Sedes a Medicis pro natibus accipitur, totaque ea parte corporis, super qua sedentes innitimur.

16. *Intertrigines.*] Intertrigo malum est, quo femina equitatu, aliave simili de causa atteruntur, aduunturque. Alias attrita dicuntur. *Intertrigo*, inquit Varro, lib. 4. de ling. Lat. *ab eo quod duo inter se trita.*

17. *Auribus cum mulso.*] Diosc. lib. 3. cap. 41. cum mulsa: Ὠταλγίαις δὲ ὁ χυλὸς σὺν μελικράτῳ ἀρήγει. Plinius Valer. similiter lib. 4. cap. 3. At MSS. *mulso.*

18. *Aridæ quoque.*] Hæc iisdem verbis Plinius Valer. lib. 4. cap. 23.

19. *Ventris animalia.*] Hoc est, lumbricos. Plinius Valer. Diosc. locis cit. Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap 17. mentæ viridis decoctum in hoc usu laudat in primis.

Sect. LIV. 1. *Ad recreandos.*] Vel solum pulegium naribus admotum cum aceto, defectos animo recreare, auctor est Diosc. lib. 3. cap. 36.

2. *Utrisque dejectis.*] Mentæ, pulegiique surculis.

3. *Varroni.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII.

4. *Cubiculis nostris.*] In quibus, ut nunc quoque fit, clavis alligabantur acervi florum & herbarum odoratarum ad Medicos usus. Petronius, in Satyr. pag. 493.

Mitia sorba
Inter odoratas pendebant texta coronas,
Et thymbræ veteres, & passis uva racemus.

5. *Nam & capitis.*] Q. Serenus, cap. 2. pag. 126. inter remedia capiti medendo:

Vel corno ex arbore sertum,
Pulegiumve potens una super aure levabis:
Aut illud mixto coctum clementer aceto
Cauta nare trahes.

Sic etiam Apuleïus, cap. 92. tit. 6.

6. *Quin & olfactu.*] Apuleïus, cap. 92. tit. 1. *Capiti ne noceat æstus aut frigus: Herbam pulegium tecum, aut super aurem, aut sub anulo portato: hoc & hieme tota facies: nec gravedinem senties, nec perfrictionem.*

legio surculos impositos auribus in Sole habeant. Illinitur etiam in doloribus cum polenta & aceto. [7] Femina efficacior. Est autem hæc flore purpureo. Mas candidum habet. [8] Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac ventris dolorem. [9] Stomachi autem ex aqua, item rosiones sistit, & vomitiones cum aceto & polenta. Intestinorum vitia melle decocta & nitro sanat. [10] Urinam pellit ex vino : & si ammineum sit, [11] & calculos, & interiores omnes dolores. [12] Ex melle & aceto sedat menstrua, & secundas. [13] Vulvas conversas corrigit. [14] Defunctos partus ejicit. [15] Semen obmutescentibus olfactu admovetur. Comitialibus in aceto cyathi mensura datur. Si aquæ insalubres bibendæ sint, tritum aspergitur. [16] Salsitudines corporis, si cum vino tradatur, minuit. [17] Nervorum causa, & in contractione, cum sale & aceto, & melle confricatur in opisthotono. [18] Bibitur ad serpentium ictus decoctum : ad scorpionum & in vino tritum, maxime quod in siccis nascitur. Ad oris exhulcerationes, ad tussim efficax habetur. Flos recentis incensus, [19] pulices necat odore. [20] Xenocrates pulegii ramum lana involutum, in tertianis ante acces-

NOTÆ.

7. *Femina.*] Apuleïus, cap. 92. *Duo genera ejus sunt : masculus, & femina : Masculus florem album habet, femina rubrum sive purpureum : utrumque utile est, & mirabile.*

8. *Nauseas.*] Marcellus Empir. cap. 20. pag. 138. Apuleïus, cap. 92. tit. 3. *Contra nauseam stomachi : Pulegium tritum, vel in aqua maceratum cum aceto potui dabis : nauseam sedas.* Diosc. lib 3 cap. 36. ad nauseam μετ' ὀξυκράτου ex posca bibi præcipit.

9. *Stomachi....rosiones.*] Sive morsus. Diosc. δηγμοὺς στομάχου.

10. *Vrinam pellit.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181. Id vero vini genus *pulejatum* a Lampridio appellatur, in Elagabalo, pag. 103. Græcis οἶνος γληχωνίτης.

11. *Et calculos*] Apuleïus c. 92. tit. XI.

12. *Ex melle.*] Bibitum ejicere menstrua & secundas, scribit pariter Diosc. loc cit.

13. *Vulvas conversas*] Dioscor. lib. 3. cap. 36. Πρὸς ἀποστροφὰς ὑστέρας ἁρμόζει.

14. *Defunctos.*] Diosc. loc. cit. Apuleïus, cap. 92. tit 7. *Si infans in utero mulieris mortuus fuerit : Pulegii cauliculos tres recentes, qui adolent suaviter, tritos in vino vetere optimo, sextarii quartario da bibat, liberabitur.*

15. *Semen obmutescentibus.*] Illud nimirum est quod Apuleïus aliquanto planius, cap. 92. tit. 14. *Si mulier obticuerit :* nempe in partu : *Pulegium contritum & in pulverem redactum lana convolutum subjiciatur ab obstetrice.*

16. *Salsitudines.*] Forsan, *Lassitudines*, rectius. Idcirco enim & tueri capita dicitur, contra æstus frigorumque injuriam, quæ causæ sunt lassitudinum : & idem nervorum confricationi prodesse, quod lassitudinem pariter respicit.

17. *Nervorum causa.*] Apuleïus, cap. 92. tit. 13. *Contra spasmum : Pulegium in aceti cyathis duobus jejunus bibat, si spasmus molestus fuerit.* Spasmus, nervorum distentio est, atque convulsio. Tetanus, corundem rigor, auctore Celso, lib. 2. cap. 1. Opisthotonum spasmum Plinius dixit lib. 22. sect. 9. De opisthotono diximus sect. 15. Est enim opisthotonos e tribus spasmi generibus unum, quæ fusius explanaturi sumus, lib. 23. sect. 24.

18. *Bibitur ad serp.*] Diosc. lib. 3. cap. 36.

19. *Pulices necat.*] Atque inde fortassis pulegii nomen.

20. *Xenocrates.*] Apuleïus quoque, cap. 92. tit. 6. *Ad tertianas : Pulegii ramulos tres lana involutos odoret ante accessionem.*

sionem

sionem olfactandum dari, aut stragulis subjici, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit.

LV. Silvestri ad eadem vis efficacior est, quod simile est origano, minoribus foliis, quam sativum ; & a quibusdam dictamnus vocatur. Gustatum a pecore caprisque, balatum concitat. [2] Unde quidam Græci litera mutata blechona vocaverunt. Natura tam fervens est, ut illitas partes exhulceret. [3] Tussi in perfrictione fricari ante balnea convenit : & ante accessionum horrorem, [4] convulsis, & torminibus. [5] Podagris mire prodest. Hepaticis cum melle & sale bibendum datur : [6] pulmonum vitia exscreabilia facit. [7] Ad lienem cum sale utile est, & vesicæ, & suspiriis, [8] & inflationibus : [a] decoctum succo æqualiter, & [9] vulvas corrigit : & contra scolopendram terrestrem vel marinam : item scorpiones : privatimque valet contra hominis morsum. Radix [10] contra increscentia hulcera recens potentissima. Arida vero cicatricibus decorem affert.

LVI. Item pulegio est nepetæque societas. Decocta enim in aqua ad tertias [1] discutiunt frigora, [2] mulierumque menstruis prosunt. Et

INTERPRETATIO.

[a] *Decoctum.*] Decoctum æqualiter prodest succo, & simul vulvas corrigit.

NOTÆ.

Sect. LV. 1. *Balatum concitat.*] Diosc. lib. 3. cap. 36. iisdem verbis : Καλοῦσι δέ τινες αὐτὴν βλήχωνα, ἐπειδὴ τὰ γευσάμενα κατὰ τὴν ἄνθησιν τῶν ποιμνίων, βληχῆς ἐμπίμπλαται.

2. *Unde quidam Græci.*] Hesychius : Βλήχων. γλήχων, ἢ οὕτως λέγεται. Apuleïus quoque, cap. 92. ἀπὸ τοῦ βληχῆς, quæ vox balatum sonat.

3. *Tussi in perfrictione.*] Eos, inquit, qui tussi laborant, quam ex perfrictione collegerint, ut Marcellus Empir. loquitur, cap. 16. pag 115. silvestri pulegio fricari ante balnea convenit. Perfrictio Græcis περίψυξις vehemens frigus est, (*a perfrigesco :*) qualis affectio illa est febre laborantium, quæ præcedit horrorem, hoc est, φρίκην. Hoc frigore pars interdum aliqua una tantum corporis laborat, quo & rigescit, torpescitque : unde κατεψυγμένη ἢ παράφορος γλῶσσα, rigens & balbutiens lingua dicitur.

4. *Convulsis.*] Convulsis, τοῖς σπωμένοις, cum melle & sale auxiliari ait Diosc. lib. 3. cap. 36.

5. *Podagris.*] Diosc. loc. cit.

6. *Pulmonum vitia.*] Cum melle item & sale : Diosc. loc. cit. Vide & Galenum, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 167.

7. *Ad lienem.*] Diosc. loc. cit. Ex aceto propinat Apuleïus ad splenis dolorem, cap. 92. tit. 17.

8. *Et inflationibus.*] Apuleïus, cap. 92. tit. 15. *Ad inflationem stomachi, vel intestinorum : Pulegium ex aqua calida contritum, vel ex vino, aut per se dato: rem miraberis illico.*

9. *Vulvas corrigit.*] Conversas scilicet, ut dictum est, sect. 51. Ad inflationes præterea duritiamque vulvæ egregie facere scribit Diosc. loc. cit.

10. *Contra increscentia.*] In quibus caro supra modum excrescit

Sect. LVI. 1. *Discutiunt frigora.*] Quæ febrium horrorem antevertunt.

2. *Mulierumque menstruis*] Eam vim pulegio vel soli Q. Serenus vendicat, cap. 35. pag. 148.

Pulegii calido purgatur femina potu.

æstate sedant calores. [3] Nepeta quoque vires contra serpentes habet. Fumum ex ea nidoremque fugiunt, quam & substernere [4] in metu obdormituris utile est. [5] Tusa ægilopiis imponitur, & capitis doloribus recens cum tertia parte panis temperata aceto illinitur. [6] Succus ejus instillatus naribus supinis, profluvium sanguinis sistit. Item radix, quæ cum myrti semine in passo tepido gargarizata anginis medetur.

LVII. [1] Cuminum silvestre est prætenue, quaternis aut quinis foliis veluti serratis. Sed & sativo magnus usus, [2] in stomachi præcipue remediis. [3] Discutit pituitas, [4] & inflationes, tritum & cum pane sumptum, vel potum ex aqua vinoque: [5] tormina quoque & intestinorum dolores. Verumtamen omne [6] pallorem bibentibus gignit. Ita certe ferunt [7] Porcii Latronis, clari inter magistros dicendi, affectatores, similitudinem coloris studiis contracti imitatos: & paulo

Notæ.

3. *Nepeta quoque.*] Apuleïus, cap. 94. *Morsibus serpentum curandis: Herba nepita montana ex vino trita succus expressus cum vino potui datur: cujus etiam folia contrita plagæ utiliter imponuntur.* Est hæc fortassis Dioscoridis καλαμίνθη.

4. *In metu obdormituris.*] In eo loco obdormituris, in quo serpentes metuendæ.

5. *Tusa ægilopiis.*] Αἰγίλωψ oculi vitium est, quod in angulo oculi, qui est ad nares, fieri omnes testantur: esseque tumentem abscessum, qui in ea parte suppuret, & fistulæ modo distillet: Nostri *Fistule lacrymale*, ex ea re vocant: Græci αἰγίλωπας & τὰ αἰγιλώπια, quæ vox oculum caprinum sonat, a vitio scilicet & labe, quæ capris fere propria est & continua. Vide Celsum, lib. 7. cap. 7.

6. *Succus ejus.*] Quin & narium morbis medetur, si Theod. Priscianum audimus. *Naribus vero specialiter sic medeberis:* (inquit ille, lib. 1. cap. 11. *de narium morbis.*) *Succum nepitæ, quam Græci calaminthen vocant, frequenter infunde: aut ejusdem siccatæ & contusæ pulverem per canalem exsufflato.*

Sect. LVII. 1. *Cuminum silvestre.*] Hæc totidem verbis interpretes Oribasii, lib. 11. fol. 102. post Dioscoridem, lib. 3. cap. 69.

2. *In stomachi præcipue.*] Marcellus Empir. cap. 20. pag. 141. *Cuminum teres, & vino mixtum dabis bibendum jejuno, si non febricitabit: si febricitabit, ex aqua tritum dabis: continuo emendabis stomachi dolorem.* Apud Diosc. lib. 3. cap. 68. εὔστομον hodie legitur, hoc est, ori gratum, forte pro εὐστόμαχον. Nam silvestre cuminum cap. 69. ad stomachi imbecillitatem levandam in primis laudatur.

3. *Discutit pituitas.*] Crassiores humores ac pituitosos, per alvum & urinas educit: eosdem a capite evocat.

4. *Et inflationes &c.*] Hæc deinceps iisdem verbis Diosc. tum de cumino sativo, tum de silvestri, lib. 3. cap. 68. & 69.

5. *Tormina quoque.*] Diosc loc. cit. Q. Serenus, cap. 27. de ventris dolore mitigando: pag. 142.

Quin etiam ex lymphis tritum potare cuminum
Conveniet, quod jam nobis documenta probarunt.

6. *Pallorem.*] Unde cuminum pallens Q. Sereno, cap 14. & Persio Satyra 5. Exangue cuminum, Horatio, lib. 1. Epist. 20. Et hoc pariter notat Diosc. loc. cit.

7. *Porcii Latronis.*] M. Porcius Latro, genere Hispanus, primus clari nominis Professor, ut auctor est Quintil. lib. 10. cap. 5. pag. 775. Hunc Seneca pater, in Præf. Controv. pag. 59. tam egregie commendat, ut egregiis declamatoribus, qui Augusti sæculum illustrarunt, præripuisse gloriam videatur.

ante [8] Julium Vindicem assertorem illum a Nerone libertatis, [9] captatione testamenti sic lenocinatum. [10] Narium sanguinem pastillis inditum vel ex aceto recens sistit. [11] Et oculorum epiphoris per se impositum, [12] tumentibus cum melle prodest. Infantibus imponi in ventre satis est. [13] Morbo regio in vino albo a balineis datur: * Æthiopicum maxime in posca, & [14] in ligmate cum melle. Africano paulatim urinæ incontinentiam cohiberi putant. Sativum datur ad jocineris vitia tostum, tritum in aceto. Item ad vertiginem. Iis vero quos acrior urina mordeat, in dulci tritum vino. [15] Ad vulvarum vitia in vino: præterque, impositis vellere foliis: [16] testium tumoribus, tostum, tritumque cum melle, aut cum rosaceo & cera.

* Caput XV.

Silvestre ad omnia eadem efficacius. Præterea ad serpentes cum oleo, ad scorpiones, ad scolopendras. Sistit & vomitionem nauseasque ex vino, quantum apprehenderint tres digiti. Propter colum quoque bibitur illiniturque, [17] vel penicillis fervens adprimitur fasciis. Strangulationes vulvæ potum in vino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis vini. [18] Auribus instillatur ad sonitus atque tinnitus cum sebo vitulino, vel melle. [19] Sugillatis illinitur cum melle, & uva

NOTÆ.

8. *Julium Vindicem.*] Qui primus adversus Neronem conspiravit: natione Gallus, stirpe regia, ordinis Senatorii. Vide Dionem, lib. 63. pag. 724.

9. *Captatione testamenti.*] Cum ejus testamentum & hereditatem Nero captaret: sic ille Principis cupiditati lenocinabatur, ut ejus amicitia summos honores adipisceretur: dum pallido interim colore simularet adversa valetudine se premi, atque adeo brevi interiturum.

10. *Narium sanguinem.*] Diosc. lib. 3. cap. 68.

11. *Et oculorum epiphoris.*] Vide Notas & Emend. num. XXIV.

12. *Tumentibus.*] Oculis. Quem morbum ita Serenus expressit, cap. 14. pag. 133.

Si tumor infestat, rufos & gliscit in orbes:

Vel ut alii libri habent:

Si tumor insolitus typho se tollat inani,
Turgentes oculos vili circumline cœno.

13. *Morbo regio.*] Plinius Valer. lib 2. cap. 59. ad verbum.

14. *In ligmate.*] Vel ut alii, in ecligmate. Ἔκλειγμα arteriaca compositio est, quæ linctu absumitur, non vorando, ut catapotia. Vulgo Electuaria vocant. Τὰ ἐκλείγματα, quæ ori imposita sensim liquefiunt, ac deinde deglutiuntur: a λείχειν, hoc est, lingendo.

15. *Ad vulvarum vitia.*] Hippocr. lib. 1. de morb. mul. tex. 56. pag. 450.

16. *Testium tumoribus.*] Testium inflammationibus auxiliari Diosc. ait, cum uva passa, & fabarum lomento, vel cum cerato impositum: Διδύμων δὲ φλεγμονὰς ἀρήγει σὺν σταφίδι, καὶ ἐρεγμίνῳ ἀλεύρῳ, ἢ κηρωτῇ ἐπιτεθέν. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 24. *Fervores testium, vel indignationes, cuminum cum melle & oleo tritum, & appositum curat.*

17. *Vel penicillis.*] Hoc est, linteolis concerptis fervens cuminum imponitur, deinde fasciarum ope ventri adprimitur.

18. *Auribus instillatur.*] Marcellus, Empir. cap. 9. 80. *Cuminum silvestre contritum, & succo rutæ immixtum, instillatumque auricula, dolorem lenit: ventos quoque interius sonantes removet, atque omne vitium potenter emendat.*

19. *Sugillatis.*] Diosc. lib. 3. cap. 69. Αἴρει δὲ καὶ ὑπώπια μασηθὲν καὶ καταπλασθὲν σὺν μέλιτι καὶ σταφίδι.

passa, & aceto. [10] Lentigini nigræ ex aceto.

LVIII. [1] Est cumino simillimum, quod Græci vocant ammi. [2] Quidam vero Æthiopicum cuminum id esse existimant. [3] Hippocrates regium appellat, videlicet quia [4] efficacius Ægyptio judicavit. [5] Plerique alterius naturæ in totum putant, quoniam sit exilius & candidius. Similis autem & huic usus: Namque & panibus Alexandrinis subjicitur, & condimentis interponitur. Inflationes & [6] tormina discutit. [7] Urinas & menstrua ciet. [8] Sugillata & oculorum epiphoras mitigat. Cum lini semine [9] scorpionum ictus in vino potum drachmis duabus, privatimque cerastarum, cum pari portione myrrhæ. [10] Colorem quoque bibentium similiter mutat in pallorem. [11] Suffitum cum uva passa & resina, vulvam purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coïtum.

LIX. [1] De cappari satis diximus inter peregrinos frutices. [2] Non utendum transmarino: innocentius Italicum est. Ferunt, eos qui quotidie id edunt, paralysi non periclitari, nec lienis doloribus. [3] Radix ejus vitiligines albas tollit, si trita in Sole fricentur. [4] Splenicis prodest

NOTÆ.

10. *Lentigini nigræ.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 32. *Sunt quibus certis ex accidentibus maculæ in corporibus frequentius inhæserunt. Sunt nigræ, sunt albæ, velut elephantiasim annunciantes .... Cuminum cum aceto tritum, sæpe profuit.*

Sect. LVIII. 1. *Est cumino.*] Hæc totidem verbis interpres Oribasii, lib. XI. pag 189. post Diosc. lib 3. cap. 70. Ammi vulgare a Dodonæo pingitur, pag. 299. quo officinæ passim utuntur.

2. *Quidam vero.*] Diosc. loc, cit. *Ἄμμι ἔνιοι ϗ τῶν Αἰθιοπικὸν*, &c.

3. *Hippocrates.*] Κύμινον Αἰθιοπικὸν Ἱπποκράτης βασιλικὸν ἐκάλεσε. Diosc lib. 3. cap. 68.

4. *Efficacius Ægyptio*] Vide Notas & Emend. num XXV.

5. *Plerique alterius.*] Diosc lib 3. cap. 70.

6. *Tormina discutit.*] Diosc. loc. cit

7. *Vrinas &c*] Diosc loc. cit.

8. *Sugillata.*] Diosc. loc. cit. *Καὶ ὑπώπια καταπλασθὲν σὺν μέλιτι αἴρει.*

9. *Scorpionum*] Omnium venenatorum morsibus opitulari ex vino, scribit Diosc. loc. cit.

10. *Colorem quoque.*] Et potu, & illitu similiter colorem pallidiorem efficere, ut cuminum, Diosc. etiam auctor est loc. cit.

Sect. LIX. 1. *De cappari ... diximus.*] Libro 13. sect. 44.

2. *Non utendum transmarino.*] Africano scilicet, eo præsertim quod apud Marmaridas nascitur, vel quod ex Arabia, & Rubro mari defertur: nam id in ore pustulas excitat, & gingivas ossetenus excedit, &c. Vide Diosc. lib. 2. cap. 204. & Galenum, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 185.

3 *Radix ejus vitiligines.*] Diosc. loc. cit. *Ἀλφούς τε λευκοὺς ἀποσμήχει σὺν ὄξει λεῖα, cum aceto trita lentigines albas exterit.* Sic etiam Galenus, lib. 7. de fac. simp. med pag. 184.

4. *Splenicis.*] Marcellus Empir. cap. 23. pag 167. Plinius Valer. lib. 2. cap. 18. *Corticis ex radice capparum cochlear plenum teres, & dabis bibere cum aqua calida, addens, si volueris, permodicum acetum: hocque per triduum facies, & sanus eris.* Aliter Celsus, lib. 4. cap. 9. de lienis morbo: *Multis modis huic rei cappari aptum est. Nam & ipsum cum cibo assumere, & muriam ejus cum aceto sorbere commodum est. Quin etiam extrinsecus radicem contritam, vel corticem ejus cum furfuribus, aut ipsum cappari cum melle contritum imponere expedit.*

in vino potus radicis cortex duabus drachmis, dempto balinearum usu. [5] Feruntque XXXV. diebus per urinam & alvum totum lienem emitti. [6] Bibitur in lumborum doloribus, ac paralysi. [7] Dentium dolores sedat tritum ex aceto semen decoctum, vel manducata radix. [8] Infunditur & aurium dolori decoctum oleo. [9] Hulcera quæ phagedænas vocant, folia & radix recens cum melle sanant. [10] Sic & strumas discutit radix: [11] parotidas, [12] vermiculosque cocta in aqua. Jocineris quoque malis medetur. Dant & ad tænias in aceto & melle. Oris exhulcerationes in aceto decocta tollit: [13] stomacho inutiles esse inter auctores convenit.

L X. Ligusticum ([1] aliqui panacem vocant) [2] stomacho utile est. Item convulsionibus [3] & inflationibus. Sunt & qui cunilam bubulam appellaverint, ut diximus, falso.

L X I. Cunilæ [1] præter sativam plura sunt in medicina genera. CAP. XVI. [2] Quæ bubula appellatur, semen pulegii habet, utile ad vulnera com-

NOTÆ.

5. *Ferunt XXXV.*] Diosc. loc cit. post dies XL. Galenus loc. cit. spatium dierum nullum assignat.

6. *Bibitur &c.*] Diosc. loc. cit.

7. *Dentium dolores.*] Diosc. & Galenus, locis citatis.

8. *Infunditur.*] Diosc loc. cit. Σχώληκάς τε τοὺς ἐν ὠσὶν ὁ χυλὸς ἐγχυματισθεὶς κτείνει. *Aurium vermiculos infusus succus enecat.* Sic etiam Galenus, loc. cit. pag. 185.

9. *Hulcera.*] Diosc. & Galenus locis citatis.

10. *Sic & strumas.*] Galenus, καὶ χοιράδας διαφορεῖ, loc. cit. pag. 184. Sic & Diosc. loc. cit. Struma, inquit Celsus lib. 5. cap. 28. tumor est, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine, quasi glandulæ oriuntur. Latini etiam scrofulas appellant: vulgo, *les Ecrouëlles.* Celsus eas maxime in cervice aït oriri, sed in aliis etiam partibus, inguinibus, lateribusque, & mammis feminarum.

11. *Parotidas.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 8. *de parotidibus: Capparis corticem in aqua elixa: & cum vino commisces; & cataplasma facies.*

12. *Vermiculosque.*] Aurium scilicet, de quibus dictum est proxime.

13. *Stomacho inutiles.*] Κακοστόμαχοι & caulem & fructum perinde esse, auctor est Diosc. loc. cit.

Sect. L X. 1. *Aliqui panacem.*] Ut dictum est lib. 19. sect. 50.

2. *Stomacho utile.*] Ita M S S. omnes, & Parm. edit. Diosc. lib. 3. cap. 58. de ligustico: ἱκανῶς δὲ εὐστόμαχόν ἐστι, &c. In libris editis perperam ad hunc diem *inutile*: uti & ex sequentibus liquet.

3. *Et inflationibus.*] Subintellige, utile est. Diosc. loc. cit. Δύναμις δὲ ἡ τοῦ σπέρματος καὶ τῆς ῥίζης . . . ἁρμόζουσα πρὸς ἐμπνευματώσεις, καὶ μάλιστα τὰς περὶ τὸν στόμαχον &c. Sic etiam Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 203. ἄφυσον ait esse, hoc est, flatus exstinguere.

4. *Ut diximus.*] Libro superiore, sect. 50.

Sect. L X I. 1. *Præter sativam.*] Quæ satureïa, ut diximus lib. 9. sect. 50.

2. *Quæ bubula.*] Cunila hæc bubula, uti indicavimus lib. 8. sect. 41. origanum silvestre est, quod ab aliis Heraclei panacis, ab aliis, quos inter Nicander est, teste Dioscor. lib 3. cap. 34. cunilæ nomen accepit. Exstat adhuc certe Nicandri carmen, in Theriac. pag. 44.

Πανάκτειόν τε κονίλην,
Ἥν τε καὶ Ἡράκλειον ὀρείγανον ἀμφενέπουσι.

Non panactea conila,

manducatum impositumque, ut quinto post die solvatur. [3] Et contra serpentes in vino bibitur, ac tritum plagæ imponitur. Vulnera ab iis facta perfricantur. [4] Item testudines cum serpentibus pugnaturæ hac se muniunt: quidamque in hoc usu panaceam vocant. Sedat & tumores, & virilium mala, sicca, vel foliis tritis, in omni usu mire congruens ex vino.

LXII. [1] Est alia cunila, gallinacea appellata nostris, Græcis origanum heracleoticum. Prodest oculis trita addito sale. [2] Tussim quoque emendat, & jocinerum vitia. Laterum dolores cum farina, oleo & aceto in sorbitionem temperata. [3] Præcipue vero serpentium morsus.

LXIII. [1] Tertium genus est ejus, quæ a Græcis mascula, a nostris cunilago vocatur, [2] odoris fœdi, radicis lignosæ, folio aspero. Vires ejus vehementissimas [3] in omnibus generibus earum tradunt. [4] Manipulo quoque ejus abjecto, omnes e tota domo blattas convenire ad eam. Privatim adversus scorpiones ex posca pollere. [5] Tribus foliis ex oleo perunсto homine, fugari serpentes.

LXIV. [1] E contrario quæ mollis vocatur, pilosioribus foliis ac ramis aculeatis, trita mellis odorem habet, digitis tactu ejus cohæ-

NOTÆ.

Quam quidam Heracleon origanon indigitarunt. Vulgo *Origan*. Accurate a Lobelio pingitur, in Observ. pag. 263. a quo Agrioriganum sive Onitis major vocatur. Vidimus in horto Regio. Est origanum vulgare Matthioli, in lib. 3. Diosc. pag. 701.

3. *Et contra serpentes.*] Contra venenatorum morsus. Diosc. loc. cit.

4. *Item testudines.*] Id jam antea indicatum lib. 8. sect. 41.

Sect. LXII. 1. *Est alia cunila.*] Apuleïus, cap. 122. *Origanum a Græcis Heracleoticum . . . Latini cunilam Gallicam*, (lege ex Plinio, *gallinaceam*, sic enim M S S. omnes,) *& origanum nominant.* Diosc. lib. 3. cap. 32. Ὀρίγανος Ἡρακλεωτική, ἡ δὲ κονίλην καλοῦσι, φύλλον ἔχει ἐμφερὲς ὑσσώπῳ, &c. Delineatum accurate a Matthiolo, in lib. 3. Dioscor. pag. 699. quale nos vidimus. De eo rursum Plinius, lib. 25. sect. 12.

2. *Tussim quoque.*] Dioscor. lib. 3. cap. 32. cum melle delingi ad tussim jubet. Apuleïus, loc. cit. *Tussi medendo: Herbam origanum commanducet*, &c.

3. *Præcipue vero.*] Dioscor. loc. cit.

Sect. LXIII. 1. *Tertium genus.*] Hæc conyza mascula est, de qua rursum dicetur lib. 21. sect 32. Eadem conyza major Dioscoridis, lib. 3. cap. 136. cujus iconem Lobelius exhibet in Adversariis, pag. 146. qualem nos in horto Regio vidimus.

2. *Odoris fœdi.*] Βαρύοσμος, Diosc. loc. cit.

3. *In omnibus generibus.*] Sive mascula sit, sive femina: sive silvestris, sive sativa.

4. *Manipulo.*] Substratu, suffituque venenatas fugare bestias, abigere culices, pulices necare, tradit Diosc. lib. 3. cap. 136.

5. *Tribus foliis.*] Folia serpentium morsibus imponuntur utiliter, inquit Diosc. loc. cit.

Sect. LXIV. 1. *E contrario quæ mollis.*] Eadem conyza femina Theophrasto lib. 6. histor. cap. 2. Conyza minor Diosc. loc. cit. a Lobelio picta accurate in Adversar. pag. 146. Visa a nobis in horto Regio.

rescentibus. [2] Altera thuris, quam libanotidem appellamus. [3] Medetur utraque contra serpentes ex vino vel aceto. [4] Pulices etiam contritæ cum aqua sparsæ necant.

LXV. [1] Sativa quoque suos usus habet. Succus ejus cum rosaceo auriculas juvat. Ipsa ad ictus bibitur. [2] Fit ex ea montana, serpyllo similis, efficax contra serpentes. [3] Urinam movet: purgat & a partu mulieres. Concoctionem mire adjuvat, & ad cibos aviditatem. Utraque vel in cruditate jejunis in potione aspersa. Luxatis quoque utilis. Contra vesparum & similes ictus, ex farina hordeacea & posca, utilissima. [4] Libanotidis alia genera suis dicentur locis.

LXVI. Piperitis, quam & siliquastrum [1] appellavimus, contra morbos comitiales bibitur. [2] Castor & aliter demonstrabat, caule rubro & longo, densis geniculis, foliis lauri, semine albo, tenui, gustu piperis, utilem gingivis, dentibus, oris suavitati, & ructibus. CAPUT XVII.

LXVII. [1] Origanum quod in sapore cunilam æmulatur, [2] ut diximus, plura genera in medicina habet: [3] onitin vel prasion ap-

NOTÆ.

2. *Altera thuris.*] Altera conyza, inquit, hoc est, mascula, thuris odorem habet: quapropter & ipsa libanotis appellatur, quanquam id nomen & aliæ plantæ verius sortiuntur. Plinius ipse lib. 21. sect. 32. *Folia femina mellis odorem habent. Mascula radix a quibusdam libanotis appellatur, de qua diximus*, hoc nimirum loco.

3. *Medetur utraque.*] Diosc. loc. cit.

4. *Pulices etiam.*] Diosc. loc. cit. ut paulo antea diximus. Democritus in Geopon. lib. 13. cap. XI. pag. 370. ubi de culicibus necandis, περὶ κωνώπων. Φεύξονται δὲ, εἰ κόνυζαν ὑφάψεις, καὶ τῷ ζέματι ῥανεῖς τὸν οἶκον. *Fugient, si conyzam decoxeris, decoctoque domum resperseris.* Et cap. 15. de pulicibus, περὶ ψύλλων, pag. 374. necari hos ait, κονύζης ὑφαιθείσης, ἢ ζέματος ἐπιῤῥαινομένου.

Sect. LXV. 1. *Sativa quoque.*] Sativa nempe cunila: nam, ut dictum est initio sect. 61. cetera genera hactenus, præter sativam, descripta sunt. Hæc est quam θύμβραν aliqui, rectius alii cunilam nostram & satureïam vocarunt, ut diximus lib. 19. sect. 50.

2. *Fit ex ea montana.*] Satureïa montana, quæ Thymbra Dodonæi, pag. 287. visa a nobis in horto Regio.

3. *Urinam &c.*] Diosc. loc cit.

4. *Libanotidis.*] Aliarum herbarum, quibus est libanotidis pariter nomen inditum, genera viresque suis locis dicentur: nempe, lib. 24. sect. 59. ubi rosmarinum tractabitur, quod alio nomine libanotidem appellari dictum est superiore libro, sect. ult. ac genera quidem illius duo afferentur.

Sect. LXVI. 1. *Appellavimus.*] Libro 19. sect. 62. Illud est quod piper Indicum appellant vulgo, quod quidem quadrigemino genere a Dodonæo pingitur, sub nomine Capsici, pag. 704. & 705. nempe oblongioribus, recurvis, latis, minimisque siliquis. Nostris, *Poivre d'Inde.*

2. *Castor & aliter.*] Alterum intelligi vult piperitidis genus, a Castore descriptum.

Sect. LXVII. 1. *Origanum, quod in sapore cunilam.*] Sive satureïam.

2. *Ut diximus.*] Libro 19. sect. 50.

3. *Onitin.*] Diosc. lib. 3. cap. 33. Ἡ δὲ ὀνῖτις καλουμένη, λευκοτέρα τοῖς φύλλοις ἐστὶ, καὶ μᾶλλον ἐοικυῖα ὑσσώπῳ, &c. Sic etiam interpres Oribasii, lib. 12. fol. 209. Galeno, lib. 7. de fac. simp. medic. pag. 215. ὀνῖτις scribitur. Marcellus Empir. cap. 30. pag. 212. *Cunila, quam*

pellant, non dissimile hyssopo. [4] Privatim ejus usus contra rosiones] stomachi in tepida aqua, & contra cruditates: contra araneos scorpionesque in vino albo: [5] luxata & incussa in aceto, & oleo, & lana.

LXVIII. [1] Tragoriganum similius est serpyllo silvestri. [2] Urinam ciet, tumores discutit, [3] contra viscum potum, viperæque ictum efficacissimum, [4] stomachoque acida ructanti, & præcordiis. [5] Tussientibus quoque cum melle datur, & pleuriticis, [6] & peripneumonicis.

LXIX. [1] Heraclium quoque tria genera habet, nigrius, latioribus foliis, glutinosum. [2] Alterum exilioribus, mollius, sampsucho non dissimile, quod aliqui prasion vocare malunt. Tertium est inter hæc medium, minus quam cetera efficax. [3] Optimum autem Creticum. Nam & jucunde olet. Proximum [4] Smyrnæum, odorius. Hera-

Notæ.

Græci onitim vocant. Id ei nomen inditum, quod ab asinis præcipue expetatur: Schol. Nicandri: Ὀνῖτιν λέγει, ὅτι αἱ ὄνοι ἐσθίουσι. Πράσιον a viridi foliorum colore. Vidimus in horto Regio.

4. *Privatim ejus usus.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 36. De origano: *Ex vino albo tritum, & in potione sumptum, scorpionum & araneorum venenis resistit: cruditates discutit: morsus stomachi ex aqua calida datum lenit.*

5. *Luxata &c.*] Plinius Valer. loc. cit.

Sect. LXVIII. 1. *Tragoriganum.*] Diosc. lib. 3. cap. 35. Τραγορίγανος θαμνίσκος ἐστὶν ὀριγάνῳ ἢ ἑρπύλλῳ ἀγρίῳ τὰ φύλλα καὶ τὰ κλωνία. Ab hircis, quibus gratum id pabulum est, nomen habere, ut ab asinis onitin, auctor est scholiastes Nicandri. Est Thymbra legitima Clusii, quam ille pinxit lib. 3. hist. rar. plant. pag. 358. nos in horto Regio observavimus.

2. *Urinam ciet &c.*] Dioscor. loco citato.

3. *Contra viscum.*] Hoc est, contra ἰξίαν, ut diximus sect. 51. Dioscor. loc. cit. Nicander in Alexiph. pag. 151. tragoriganum valere ait contra ἰξόεν ὑλοφόνον.

4. *Stomachoque.*] Diosc. loc. cit. Τοῖς κακοστομάχοις, καὶ ὀξυρεγμιῶσι δίδοται· καὶ ἐφ' ὧν ἀλυσμὸς, καὶ ναυτία, καὶ θέρμη ὑποχονδρίων παρακολουθεῖ. *Stomacho male affectis, & acida ructantibus exhibetur, & iis quos qualis ex maris agitatione anxietas, nausea, & præcordiorum æstus comitantur.*

5. *Tussientibus, &c.*] Dioscor. loco citato.

6. *Et peripneumonicis.*] Diosc. Βηχί τε καὶ περιπνευμονικοῖς σὺν μέλιτι ἐν ἐκλεικτῷ δίδοται, *in ecligmate.*

Sect. LXIX. 1. *Heraclium.*] Sic in Indice hujus loci: *De origano heraclio: Genera tria.* Illud ipsum quod Heracleoticum superius appellatum est sect. 62. Hoc tragorigani genus quoddam lætius Dioscorides appellat, lib. 3, cap. 35.

2. *Alterum exilioribus.*] Alterum tragorigani genus apud Diosc. loc. cit. Ἡ δέ τις τραγορίγανος λεπτόκαρφος, καὶ λεπτόφυλλος, ἣν καὶ πράσιον ἔνιοι καλοῦσιν.

3. *Optimum.*] Diosc. loc. cit. Ἀρίστη δ' ἡ Κιλίκιος, καὶ ἡ ἐν Κῷ, καὶ Χίῳ, καὶ Σμύρνῃ, καὶ Κρήτῃ.

4. *Smyrnæum, odorius.*] Ita MSS. Reg. 2. Colb. 2. Chiffl. &c. ut sit sententia, jucundius Smyrnæum origanum olere, quam Creticum. Sunt qui *smyrnium* legant: falso: quanquam esse percommode hic possit videri σμύρνειον sive σμύρνιον, a σμύρνα hoc est, amyrrha. Est autem *odorius* ab *odorus*, quæ vox cum sæpius in absoluto gradu apud idoneos Latinitatis auctores occurrat, tum vero est in comparativo infrequens.

cleoticum,

cleoticum, ad potum utilius, [5] quod onitin vocant.

[6] Communis autem usus serpentes fugare, percussis esui dare decoctum, potu urinam ciere, ruptis, convulsis mederi cum panacis radice, hydropicis cum fico, aut cum hyssopo, acetabuli mensuris decoctum ad sextam. Item ad scabiem, pruriginem, psoras, [7] in descensione balinearum. Succus auribus infunditur cum lacte. [8] Tonsillis quoque & uvis medetur, & capitis hulceribus. [9] Venena opii & gypsi exstinguit decoctum, si cum cinere in vino bibatur. [10] Alvum mollit acetabuli mensura. [11] Sugillatis illinitur. Item dentium dolori, quibus etiam & candorem facit, cum melle & nitro. Sanguinem narium sistit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias asperas cum galla & melle teritur: ad lienem folia cum melle & sale. [12] Crassiores pituitas & nigras extenuat coctum cum aceto & sale, sumptum paulatim. Regio morbo tritum [13] cum oleo in nares infunditur. Lassi perunguntur ex eo, ita ut ne venter attingatur. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit cum fico trito: Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones sanguinis in genitalibus tusum, & aceto illitum. Reliquias purgationum a partu.

LXX. [1] Lepidium inter urentia intelligitur. [2] Sic & in facie cutem emendat exhulcerando, ut tamen cera & rosaceo facile sanetur. [3] Sic & lepras, & psoras tollit semper facile, & cicatricum hulcera. [4] Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio qua doleat, [5] convertere dolorem.

NOTÆ.

5. *Quod onitin vocant.*] Hoc est, eo quod onitin vocant. Vide Notas & Emend. num. XXVI.

6. *Communis autem.*] Communes Heracleotici & onitidis vires. Sic Dioscor. lib. 3. cap. 32. & 33.

7. *In descensione balinearum.*] Diosc. lib. 3. cap. 32. Κνησμοὺς δὲ καὶ ψώρας, καὶ ἴκτερον τὸ ἀφέψημα αὐτοῦ ἐν λουτρῷ ὠφελεῖ. *Prurigini, psora, ac morbo regio decoctum ipsius in balneo prodest.*

8. *Tonsillis &c.*] Dioscor. loc. cit. Παρίσθμια, καὶ κιονίδας, καὶ ἄφθας θεραπεύει.

9. *Venena opii &c.*] Diosc. loc. cit. iis qui cicutam biberint, opiumve, præbet ex vino dulci, seu passo: ex oxymelite, seu aceto mulso, iis qui gypsum.

10. *Alvum mollit.*] Diosc. loc. cit. Ξηρὰ δὲ ποθεῖσα ὀξυβάφου πλῆθος σὺν μελικράτῳ, μέλαινα κατὰ κοιλίαν ἄγει. *Aridum acetabuli mensura cum aqua mulsa epotum, atros humores per alvum extrahit.*

11. *Sugillatis.*] Marcell. Empir. cap. 19. pag. 132.

12. *Crassiores pituitas.*] Has per alvum extrahit, inquit Diosc loc. cit.

13. *Cum oleo in nares.*] Cum oleo irino in nares infusum caput purgare, scribit Diosc. loc. cit.

Sect. LXX. 1. *Lepidium.*] Dioscor. lib. 2. cap. 205. Λεπίδιον. Δύναμις δέ ἐστι τῶν φύλλων δριμεῖα ἑλκωτική, &c. *Vis foliorum acris & exhulcerans*, &c.

2. *Sic & in facie.*] Inde nomen habet, quod faciei nempe maculas, τὰς λεπίδας delet. Servi compuncti notas tollebant lepidio: quare, id ubi animadversum est, candenti ferro inuri eos invecta consuetudo est.

3. *Sic & lepras.*] Diosc. loc. cit.

4. *Tradunt in dolore.*] Totidem verbis hæc Diosc. Sed collo lepidium jubet appendi.

5. *Convertere dolorem.*] Sic MSS. omnes, Reg Colb. Th. Chiffl. In libris editis,

LXXI. [1] Gith ex Græcis, alii melanthion, alii melanspermon vocant. [2] Optimum, quam excitatissimi odoris, & quam nigerrimum. Medetur serpentium plagis & scorpionum. Illini ex aceto ac melle reperio, [3] incensoque serpentes fugari. [4] Bibitur drachma una & contra araneos. [5] Distillationem narium discutit tusum in linteolo olfactum. [6] Capitis dolores illitum ex aceto & infusum naribus. Cum irino oculorum epiphoras & tumores. [7] Dentium dolores coctum cum aceto. Hulcera oris tritum aut commanducatum. [8] Item lepras & lentigines ex aceto. [9] Difficultates spirandi addito nitro potum. [10] Duritias, tumoresque veteres, & suppurationes, illitum. [11] Lacte mulierum auget continuis diebus sumptum. Colligitur succus ejus, [12] ut hyoscyami. [13] Similiterque largior, venenum est, quod miremur: [14] cum semen gratissime panes etiam condiat. Oculos quoque purgat: [15] urinam & menses ciet. Quinimo linteolo deligatis tantum granis xxx.

Notæ.

compescere, male. Excitat enim pustulam quæ humoris impetum, quo dens vexatur, ad brachium revocet. Sic quidam in eo morbo hodieque aurium radici medicamenta admovent, quæ pustulas gignunt.

Sect. LXXI. *Gith ex Græcis.*] Et Celso quoque, lib. 2. cap. postremo, *git.* Item Scribonio Largo, Compos. 131. Dioscoridi μελάνθιον, ceteris a nigritia seminis, μελανόσπερμον, μήκων ἄγριος μέλαιν, Ῥωμαῖοι πιπέρεμ νίγρουμ, ut est in Nothis ejusdem, pag. 456.

2. *Optimum quam.*] Dioscor. lib. 3. cap. 93. Μέλαν, δριμὺ, εὐῶδες.

3. *Incensoque ... fugari.*] Dioscor. loc. cit.

4. *Bibitur.*] Contra phalangiorum etiam araneorum morsus: Βοηθεῖ δὲ καὶ φαλαγγιοδήκτοις ὅσον < α΄ μεθ᾽ ὕδατος ποθέν. Diosc. loc. cit.

5. *Distillationem.*] Iisdem verbis Diosc. loc. cit. Λεανθὲν δὲ καὶ ἐν ἀποδέσμῳ διθὲν, καὶ ὀσφραινόμενον, τοὺς καταῤῥοιζομένους ὠφελεῖ. Sic etiam Galenus, lib. 7. de facult. simp. med. pag. 206. Κατάῤῥους ἰᾶται, θερμὸν ἐν ὀθονίῳ προσφερόμενον, &c.

6. *Capitis dolores.*] Diosc. loc. cit. Ἁρμόζει δὲ καὶ κεφαλαλγοῦσι καταπλασσόμενον τῷ μετώπῳ καὶ τοῖς αἰρομένοις ὑποχύσεσι, ἐγχεόμενον εἰς τὰς ῥῖνας μετ᾽ ἰρίνου λεῖον.

7. *Dentium dolores.*] Diosc. loc. cit. Ὠφελεῖ δὲ καὶ ὀδονταλγίαν μετ᾽ ὄξους ..... ἑψηθὲν καὶ διακλυζόμενον. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 14. *de dentium curationibus. Quibus putres cavernæ obvenerint, melanthium elixum in aceto commixtum.*

8. *Item lepras & lentigines.*] Diosc. Αἴρει δὲ καὶ φακὸν καὶ λέπρας &c. Lentigo φακὸς, macula est subrufa, vel nigricans in facie, ad lentis similitudinem.

9. *Difficultates.*] Diosc. & Galenus, locis citatis. Vide Sarraceni notas in Diosc.

10. *Duritias.*] Diosc. loc. cit.

11. *Lacte mulierum.*] Diosc. loc. cit. Πινόμενον δὲ πλείους ἡμέρας γάλα ἄγει. *Lacte* porro vetusto more M S S. omnes exhibent, pro *lac*, quod & antea observatum a nobis & in Plauto, aliisque, ad librum Plinii xv. sect. 16. nota 4.

12. *Ut hyoscyami.*] De quo dicetur, lib. 25. sect. 17.

13. *Similiterque.*] Ut in hyoscyamo evenit, cujus foliis constat mentem corrumpi, ut suo loco dicetur mox appellato, si plura quam quatuor bibantur. De melanthio Diosc. loc. cit. Φασὶ δὲ καὶ ἀναιρεῖν αὐτὸ πλεῖον ποθέν.

14. *Cum semen.*] Libro sup. sect. 52.

15. *Urinam &c.*] Si nempe pluribus diebus continuis sumatur, ut ait Diosc. loc. cit. Vide etiam, Galenum, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 206.

ſecundas trahi reperio. [16] Aïunt & clavis in pedibus mederi tritum in urina : culices ſuffitu necare : item muſcas.

LXXII. [1] Et aniſum adverſus ſcorpiones ex vino bibitur, Pythagoræ inter pauca laudatum, ſive crudum, ſive decoctum. Item viride aridumve, omnibus quæ condiuntur, quæque intinguntur, deſideratum. Panis etiam cruſtis inferioribus ſubditum. [2] Saccis quoque additur : Cum amaris nucibus vina commendat. [3] Quin ipſum oris halitum jucundiorem facit, fœtoremque tollit manducatum matutinis cum ſmyrnio, & melle exiguo, mox vino collutum. Vultum juniorem præſtat. Inſomnia levat ſuſpenſum in pulvino, ut dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præſtat, quando id quoque inter artificia deliciæ fecere, ex quo labor deſiit cibos poſcere. Ob has cauſas quidam [4] anicetum id vocavere.

LXXIII. [1] Laudatiſſimum eſt Creticum, proximum Ægyptium. Hoc liguſtici vicem præſtat in condimentis. [2] Dolores capitis levat ſuffitum naribus. Epiphoris oculorum [3] Evenor radicem ejus tuſam imponit : Iollas ipſum cum croco pari modo & vino, & per ſe tritum cum polenta ad magnas fluxiones, extrahendiſque, ſi qua in oculos inciderint. [4] Narium quoque carcinodes conſumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & hyſſopo ex aceto gargarizatum. [5] Auribus infunditur cum roſacco. Thoracis pituitas purgat toſtum : cum

Notæ.

16. *Aiunt & clavis.*] Dioſcor. loc. cit. *Καὶ ἥλους περιχαραχθέντας ἐκτινάσσει σὺν οὔρῳ παλαιῷ. Clavos circumſcarificatos excutit cum urina vetere impoſitum.* Vulgati codices habent σὺν οἴνῳ. At Serapio, ut Plinius, σὺν οὔρῳ legit.

Sect. LXXII. 1. *Et aniſum.*] Ita Nicander in Theriac. p. 44. ubi ἄννησον ſcribitur : quod Atticæ conſuetudinis eſſe geminato ν ſcholiaſtes admonet, pag. 31. Sic etiam Dioſc. lib. 3. c 65. apud quem ἄνισον vulgari more. *De l'Anis.* Iconem apud Dodon. vide, pag 297. In M S S. omnibus, Reg. Colbert. &c. *aneſum* legitur.

2. *Saccis quoque.*] Quibus vina ſaccantur, ſive percolantur, ut dictum eſt lib. 14. ſect. 28 & lib. 18. ſect 17. Vide Hieron. Mercurial. lib. 2. Var. cap. 17.

3. *Quin ipſum.*] Dioſcor lib. 3. cap. 65.

4. *Anicetum.*] Ἀνίκητον, invictum, quod aliis omnibus medicamentis antecellat. Non aniſo id nomen, ſed anetho in Nothis pag. 455. Pſeudo Dioſcorides attribuit.

Sect. LXXIII. *Laudatiſſimum &c.*] Sic Dioſc loc. cit. Auctor libri de ſimp. med. ad Paternianum, qui Galeno adſcribitur, tom. 13. pag. 985. *Aniſum optimum eſt Creticum, deinde Ægyptium : Gallicum inertiſſimum*, &c.

2. *Dolores capitis, &c.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit.

3. *Evenor.*] Ita eruimus e veſtigiis codicum Reg. Colb. &c. in quibus *Evenenor* legitur. In editis, *e vino* perperam. De Evenore & Iolla, in Auctorum ſyllabo.

4. *Narium ... carcinodes.*] Exſtat ea vox apud Celſum, lib. 6. de polypo. Καρκινώδης ὄγκος hoc loco intelligitur a Plinio, tumor cancro ſimilis, qui abſque exeſione eſt. In M S S. Reg. & Colb. *narium cardines.*

5. *Auribus.*] Cum roſaceo tritum, inquit, Dioſc. lib. 3. cap. 65. & inſtillatum fractis auribus medetur. Καὶ τὰς ῥήξεις τῶν ὤτων λεῖα σὺν ῥοδίνῳ ἐνσταζόμενον ἰᾶται.

melle sumptum melius. Cum acetabulo anisi nuces amaras t. purgatas tere in melle ad tussim. Facillime vero anisi drachmæ tres, papaveris duæ miscentur melle ad fabæ magnitudinem, & ternis diebus sumuntur. [6] Præcipuum autem est ad ructus: [7] ideo inflationibus stomachi, & intestinorum torminibus, [8] & cœliacis medetur. Singultus & olfactum decoctum, potumque, inhibet. [9] Foliis decoctis digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus [10] sternumenta inhibet. Potum somnum concitat: calculos pellit: vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorum vitiis, [11] nervis quoque, quibus succinctum est corpus, utilissimum. Prodest & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud utilius ventri & intestinis putant: ideo dysentericis & in tenesmo datur tostum. Aliqui addunt & opium, pilulis in die ternis lupini magnitudine in vini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborum dolores succo usus est. [12] Semen hydropicis & cœliacis dedit tritum cum menta: [13] Evenor radicem ad renes. Dalion herbarius parturientibus ex eo cataplasma imposuit cum apio: item vulvarum dolori: deditque bibendum cum anetho parturientibus. Phreneticis quoque illinivit recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale vitium, [14] aut contractiones sentientibus. Pythagoras quidem negat corripi vitio comitiali in manu habentes: Ideoque quamplurimum domi serendum. Parere quoque facilius olfactantes. Et statim a partu dandum potui polenta aspersa. Sosimenes contra omnes duritias ex aceto usus est eo, & contra lassitudines, in oleo decoquens addito nitro. Semine ejus poto, lassitudinis auxilium viatoribus spopondit. Heraclides ad inflationes stomachi semen tribus digitis cum castorei obolis duobus ex mulso dedit. Similiter ad ventris aut intestinorum inflationes. Et orthopnoïcis, quod ternis digitis prehenderit seminis, tantumdem hyoscyami cum lacte

NOTÆ.

6. *Præcipuum . . . ad ructus.*] Ad ructum modice ciendum. Vide quæ de anetho dicenda sunt sect. 74. statim initio.

7. *Ideo inflationibus.*] Diosc. loc. cit. & Galenus lib. de fac simp. med. cap. 48. pag. 157.

8. *Et cœliacis.*] Alvum enim sistere scribit Diosc. loc. cit.

9. *Foliis decoctis*] Ita fere Galenus, & Diosc. locis citatis, cum aniso vim pariter digerendi attribuunt, *δυνάμει διαφορητικήν.*

10. *Sternumenta inhibet.*] Ita M S S. fere ubique: infrequentius, *sternutamenta.* Aëtius quoque, lib 6. cap. 99. pag. 249. anisum cohibere sternutationem scribit.

11. *Nervis quoque, quibus.*] Hoc verborum ambitu septum transversum signat, quod alii præcordia, id est, περικάρδια, plures διάφραγμα appellant. Id enim membranis constat, quibus cor & pulmo, a jocinere & liene dispescitur.

12. *Semen hydropicis.*] Potum semen, inquit Diosc. lib. 3. cap. 65. hydropicis sitim sedat.

13. *Evenor radicem.*] Ita rursum M S S. omnes: non ut libri editi, *e vino.*

14. *Aut contractiones.*] Nervorum σπασμούς.

asinino. Multi vomituris acetabula ejus & folia lauri decem trita in aqua, bibenda inter cœnam suadent. [15] Strangulatus vulvæ, si manducetur & linatur calidum, vel si bibatur cum castoreo in aceto & melle, sedat. Vertigines a partu cum semine cucumeris & lini pari mensura ternûm digitorum, vini albi tribus cyathis discutit. [16] Tlepolemus ad quartanas ternis digitis seminis anisi & feniculi usus est in aceto & mellis cyatho uno. Lenit articulares morbos, cum amaris nucibus illitum. [17] Sunt qui & aspidum venenis adversari naturam ejus putent. [18] Urinam ciet. Sitim cohibet. [19] Venerem stimulat. Cum vino sudorem leniter præstat. Vestes quoque a tineis defendit. [20] Efficacius semper recens, & quo nigrius. Stomacho tamen inutile est, [21] præterquam inflato.

CAPUT XVIII.

LXXIV. [1] Anethum quoque ructus movet, & tormina sedat. Alvum sistit. [2] Epiphoris radices illinuntur ex aqua vel vino. [3] Singultus cohibet semen fervens, olfactum. Sumptum ex aqua, [4] sedat cruditates. [5] Cinis ejus uvam in faucibus le-

NOTÆ.

15. *Strangulatus vulvæ.*] Ita MSS. non *strangulationes.* Uterina suffocatio, quæ Dioscoridi ὑστερικὴ πνὶξ, Plinio sæpenumero vulvæ conversio, & vulva conversa dicitur: Est uteri ad superna decursus, quo fit ut strangulari & suffocari feminæ videantur.

16. *Tlepolemus ad quartanas.*] Vide Notas & Emendationes num. XXVII.

17. *Sunt qui & aspidum.*] Virulentorum animalium venenis adversari ait Diosc. lib. 3. cap. 65.

18. *Urinam ciet.*] Diosc. loc. cit.

19. *Venerem.*] Diosc. loc. cit.

20. *Efficacius.*] Commendat in primis Diosc. loc. cit. quod recens, quod odore vehementi, quod plenum, ac minime furfurosum.

21 *Præterquam inflato.*] Nam prodest ad inflationes, ὡς ἐμπνευματώσεις. Diosc. loc. cit. & Plinius ipse supra.

Sect. LXXIV. 1. *Anethum quoque.*] Nempe, ut anisum, de quo dictum est paulo ante. Plinius Valer. id paulo uberius, lib. 4. cap. 27. de anetho: *Stomachi querelas*, inquit, *coctum in aqua cyathis tribus potum, miro modo relevat: indicio est ructus, per quem intelligere datur aperta omnia, quæ clausa torquebant: digestiones adjuvat: ideo ventrem videtur inhibere.* Diosc. lib. 3. cap. 67. Ἀνήθου ξηρῶν τῆς κόμης καὶ τοῦ καρποῦ τὸ ἀφέψημα πινόμενον... στρόφους τε καὶ ἐμπνευματώσεις παύει. Aquam anethinam cum melle commendat ad sedanda tormina Marcellus Empir. cap. 27. pag. 176. & cap. 28. pag. 201. Nostris, *Aneth.* Pingitur a Dodonæo, pag. 296.

2. *Epiphoris.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. *Ad epiphoras oculorum, & tumores... Anethi radix ex vino trita illinitur.* Et lib. 4. cap. 27. de anetho: *Tritæ radices & impositæ fervoribus medentur oculorum.*

3. *Singultus.*] Diosc. lib. 3. cap. 67.

4. *Sedat cruditates.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 27. Q. Serenus, cap. 19. pag. 137.

At male digestis si crapula sæviet escis,
Aut cubitum pergens succum cape tristis anethi, &c.

5. *Cinis ejus.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 27. de anetho: *Cinis ejus suspendit uvam faucibus ingravescentem.* Q. Serenus, cap. 16. pag. 135.

Si vero afflictam languor dejecerit uvam:
Tunc horas aliquot pronus recubare memento:
Aut illam pulvis tosti relevabit anethi,
Aut cinis ex cochlea, vel torrida brassica flammis.

vat.: [6] oculos & genituram hebetat.

LXXV. Sacopenium, quod apud nos gignitur, in totum [1] transmarino alienatur. [2] Illud enim Hammoniaci lacrymæ simile, sagapenon vocatur. [3] Prodest laterum & pectoris doloribus, convulsis, tussibus vetustis, [4] exscreationibusque, præcordiorum tumoribus. [5] Sanat & vertigines, tremulos, opisthotonicos, lienes, lumbos, [6] perfrictiones. [7] Datur & olfactandum ex aceto in strangulatu vulvæ. Ceteris & potui datur, & cum oleo infricatur. Prodest & contra mala medicamenta.

LXXVI. [1] Papaveris sativi tria diximus genera: & sponte nascentis alia promisimus. [2] E sativis, albi calyx ipse teritur, & e vino bibitur somni causa. Semen elephantiasi medetur. E nigro papavere [3] sopor gignitur scapo inciso, ut Diagoras suadet, [4] cum turgescit: ut Iollas, cum deflorescit, [5] hora sereni diei, hoc est, cum ros in eo exaruerit. Incidi jubent [6] sub capite & calyce. Nec in alio genere ipsum inciditur caput.

Succus & hic, & herbæ cujuscumque lana excipitur: aut si exi-

NOTÆ.

6. *Oculos &c.*] Diosc. totidem verbis, lib. 3. cap. 57. Ἀμβλύνει τε τὰς ὄψεις, καὶ γονὴν σβέννυσι συνεχῶς πινόμενον. Leontius in Geopon. lib. 12. cap. 34. pag. 355. Τὸ ἄνθος ἐσθιόμενον ἀμβλύνει τὴν ὄψιν.

Sect. LXXV. 1. *Transmarino.*] Longe discrepat a transmarino.

2. *Illud enim.*] Transmarinum videlicet: de quo Dioscor. lib. 3. cap. 95. Σαγαπηνὸν ὀπός ἐστι τινὸς ναρθηκοειδοῦς, γεννωμένης ἐν Μηδείᾳ. *Sagapenum ferulaceæ herbæ liquor est, quæ quidem in Media nascitur.* Id & frutici & liquori, qui manat ex frutice, nomen esse, Galenus ait lib. 8. de fac. simp. med. pag. 226. In officinis Sagapenum, & Serapinum appellatur, quoniam odore pinum refert. Describitur a Charasio, in Pharmac. pag. 298.

3. *Prodest laterum.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib 3. cap. 95.

4. *Exscreationibusque.*] Quoniam crassos humores pulmoni molestos expurgat, inquit Diosc. loc. cit.

5. *Sanat &c.*] Diosc. loc. cit.

6. *Perfrictiones.*] Δίδοται κατεψυγμένοις, inquit Diosc. *Datur perfrigeratis*, frigidis, quorum vel pars aliqua corporis, vel totum pariter perfrigescit.

7. *Datur & .... vulva.*] Dioscor. loco citato.

Sect. LXXVI. 1. *Papaveris ... tria diximus.*] Libro 19. sect. 53

2. *E sativis, albi calyx.*] Hæc pariter Diosc. lib. 4. cap. 65.

3. *Sopor gignitur.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colbert. 1. 2. 3. &c. tum hoc loco, tum in hujus libri indice: non *sapor*. Soporem poëtice pro succo soporifero usurpavit, quem opium vocant, ut mox dicetur.

4. *Cum turgescit.*] Cum germinat, & florere incipit.

5. *Hora sereni diei.*] Vide Notas & Emend. num. XXVIII.

6. *Sub capite, & calyce.*] Diosc. loc. cit. Ὀπίζοντας δὲ δεῖ, μετὰ τὸ τὴν δρόσον ἀνικμασθῆναι, περιξέειν μαχαιρίῳ τὸν ἀστερίσκον, ὡς μὴ εἰς τὰ ἐντὸς διατρῆσαι· καὶ ἐκ πλαγίων δὲ τῆς κωδίας ἐπ' εὐθείας ἐντέμνειν ἐξ ἐπιπολῆς, &c. *At opii faciendi ratio hæc est: Cum ros exaruerit, stellulam quæ in summo papaveris capite visitur, cultello ita scarificare oportet, ut ne penitus intro adigatur: & a capitis lateribus per directum summam cutem incidere*, & erumpentem lacrymam digito excipere, &c.

guus est, ungue pollicis, [7] ut lactucis, & postero die magis quod inaruit. [8] Papaveris vero largus densatur, & in pastillos tritus in umbra siccatur, non vi soporifera modo, verum si copiosior hauriatur, etiam mortifera [9] per somnos : [10] opion vocant. Sic scimus interemptum Licinii Cæcinæ Prætorii viri patrem [11] in Hispania Bavili, cum [12] valetudo impatibilis odium vitæ fecisset : item plerosque alios. Qua de causa magna concertatio exstitit. [13] Diagoras & Erasistratus in totum damnavere, ut mortiferum, infundi vetantes. Præterea, quoniam visui noceret. [14] Addidit Andreas, ideo non protinus excæcari eo, quoniam adulteraretur Alexandriæ. Sed postea usus ejus non improbatus est medicamento nobili, [15] quod diacodion vocant. [16] Semine quoque ejus trito in pastillos, e lacte utuntur ad somnum : [17] Item ad capitis dolores cum rosaceo : [18] cum hoc & aurium dolori instillatur. [19] Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & foliis ipsis utuntur. [20] Item ad sacro signes & vulnera ex aceto. [21] Ego ta-

NOTÆ.

7. *Vt lactucis.*] Perinde, inquit, ut in lactucis fieri mos est, cum ex iis incisis succus lacteus excipitur : Sic Diosc. lib. 4. cap. 65. *δακτύλῳ* digito hunc succum excipi jubet, & in conchulam deinde abstergi. Hunc idem adjicit succo silvestris lactucæ sæpe adulterari.

8. *Papaveris vero.*] Hæc pariter Diosc. loc. cit.

9. *Per somnos.*] Ita recte Reg. 2. aliique : non, *per somnum*.

10. *Opion vocant.*] Ὄπιον, succus lacteus qui papaveris scapo inciso manat. Ὀπὸς succum lacteum sonat, qui non sponte, ut lacryma, id est, *τὸ δάκρυον*, emanat : sed castratione, scarificatione, terebratione, vel alio quovis vulnere effluit.

11. *In Hispania Bavili.*] Vel *Bajuli* potius : ut nomen id magistratur fuerit, quem nos *Baillif* vocamus. Vide Notas & Emend. num. XXIX.

12. *Valetudo impatibilis.*] In MSS. omnibus, *impetibilis*, quod idem valet : hoc est, non ferenda, nimia, intoleranda.

13. *Diagoras &c.*] Ex Diagora quoque, & Erasistrato, opii usum damnat Dioscorides lib. 4. cap. 65. tum in aurium doloribus, tum in lippitudine oculorum : quoniam & visus aciem hebetet ; & somnum inducat.

14. *Addidit Andreas.*] Diosc. loc. cit. Ἀνδρέας δέ φησιν, ὅτι εἰ μὴ ἐδολοῦτο, ἐτυφλοῦντο ἂν οἱ ἐγχριόμενοι ὑπ' αὐτοῦ. *Addidit Andreas protinus excæcatum iri, quo illinerentur, nisi adulteraretur.*

15. *Quod diacodion.*] Διὰ κωδειῶν, ut dicetur sect. 79.

16. *Semine quoque.*] Diosc. loc. cit.

17. *Item ad capitis.*] Diosc. loc. cit.

18. *Cum hoc.*] Hoc est, cum rosaceo, quod & rosam veteres appellaverunt : ut ceram pro cerato dixerunt. Marcellus, cap. 9. pag. 78. *Virentis papaveris succus cum rosa, vel amygdalino....infusus dolentibus auribus prodest.* Adhibet Diosc. loc. cit. amygdalinum, myrrham, & crocum.

19. *Podagris.*] Diosc. loc. cit.

20. *Item ad sacros ignes.*] Diosc loc. cit. Καὶ πρὸς ἐρυσιπέλατα δὲ καὶ τραύματα σὺν ὄξει.

21. *Ego tamen.*] Ita Galenus, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 369. collyria ex apio multis tanto fuisse detrimento ait, ut etiam *ἀμβλυωπίαν*, & *βαρυηκοΐαν*, visus hebetudinem, & aurium gravitatem induxerint. Sunt autem collyria, & medicamenta oculorum, & glandulæ quæ ano, & pessi qui vulvæ subduntur, & quæ induntur naribus.

men damnaverim collyriis addi : [22] multoque magis quas vocant [23] lexipyretos, quasque pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in vino datur. Sativum omne majus : rotunda ei capita : [24] At silvestri longa ac pusilla, & ad omnes effectus valentiora. [25] Decoquitur & bibitur contra vigilias : eademque aqua fovent ora. Optimum in siccis, & ubi raro pluat. [26] Cum capita ipsa & folia decoquuntur, succus meconium vocatur, multum opio ignavior.

Experimentum opii est primum in odore : sincerum enim [27] perpeti non est : [28] mox in lucernis, ut pura luceat flamma, & ut exstinctum demum oleat : quæ in fucato non eveniunt. Accenditur quoque difficilius, & crebro exstinguitur. Est sinceri experimentum & in aqua, [29] quoniam in nubila innatat : fictum in pustulas coït. Sed maxime mirum, æstivo Sole deprehendi. Sincerum enim sudat, & se diluit, donec succo recenti simile fiat. Mnesides optime servari putat hyoscyami semine adjecto : alii in faba.

CAPUT XIX. LXXVII. Inter sativa & silvestria medium genus, [1] quoniam in arvis, sed sponte nasceretur, [2] rhœam vocavimus & erraticum. Quidam id decerptum protinus cum toto calyce mandunt. [3] Alvum exi-

NOTÆ.

22. *Multoque magis*] Subintellige, damnaverim addi iis, quas &c.

23. *Lexypiretos.*] Ληξιπυρέτους. Medicinæ sunt, quæ febres fugant : ἀπὸ τοῦ λήγειν Marcellus Empir. cap. 16. pag. 114. *Prodest & his qui sine horrore circuitu febrium vexantur : quamobrem lexipiretos hæc compositio dicitur.* Alexander Iatros, lib. 3. cap. 66. *Lyxoperita epithimata febrientibus* : lege, *Lexipyreta epithemata.* Interpres eo loci in margine, *fervores apta lenire* reddit. Πεπτικαὶ sunt quæ abscessuum collectiones maturant, & quæ stomachi concoctionem adjuvant Κοιλιακαὶ, quæ cœliacis medentur. Succum papaveris nigri, concoctionem eam juvare, & cœliacorum affectibus auxiliari, scribit Diosc. lib. 4. cap. 65.

24. *At silvestri.*] Diosc. loc. cit.

25. *Decoquitur &c.*] Diosc. loc. cit.

26. *Cum capita.*] Μηκώνιον, sive μηκώνειον parari, tusis papaverum capitibus, prelo expressis, tritis in mortario, digestisque demum in pastillos, docet Diosc. loc. cit. Sed prinsquam torculari exprimantur, decoqui folia & capita juvat.

27. *Perpeti non est.*] Quoniam vel solo odore soporem inducit : ἐν τῇ ὀσμῇ καρωτικὸς, inquit Diosc. loc. cit.

28. *Mox in lucernis &c.*] Hæc omnia pariter Diosc. loc. cit.

29. *Quoniam in nubila innatat.*] Quoniam in nubium morem sparsum diluitur, & in aqua innatat : adulteratum contra in grumos coït, instar pustularum. Diosc. loc. cit. *Præstantissimus est ..... qui facile aqua diluitur .... neque asper, neque grumosus* : Κράτιστος δέ ἐστιν ὀπὸς ... εὐχερῶς διειμένος ὕδατι .... οὐ τραχὺς, οὔτε θρομβώδης, &c. Ita porro M S S. omnes : Aliis magis placet, *quoniam in nubecula* : qua forma dictum est ab eodem Plinio, lib. 28. sect. 19 de urina : *Mala, & in qua veluti furfures & nubeculæ apparent.*

Sect. LXXVII 1. *Quoniam in arvis.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 13. Ἐν ταῖς ἀρούραις, μάλιστα ἐν ταῖς κριθαῖς, maxime inter hordea, quæ cibaria sunt & sativa : sed ipsum tamen inter illa sponte, non satu, provenit : idcirco medii generis censetur.

2. *Rhœam vocavimus.*] Libro 19. sect. 53.

3. *Alvum exinaniunt.*] Paulo aliter Diosc. lib. 4. cap. 64. Ait enim capita papaverum quina vel sena, in vini cya-

naniunt

maniunt capita quinque decocta in vini tribus heminis pota, & ſomnum faciunt.

LXXVIII. [1] Silveſtrium unum genus, ceratitin vocant, nigrum, cubitali altitudine, radice craſſa & corticoſa, [2] calyculo inflexo, ut cornicula. Folia minora & tenuiora, quam ceteris ſilveſtribus. [3] Semen exile, [4] tempeſtivum eſt meſſibus : [5] alvum purgat dimidio acetabulo in mulſo. [6] Folia trita cum oleo, argema jumentorum ſanant. [7] Radix acetabuli menſura cocta in duobus ſextariis ad dimidias, datur ad lumborum vitia & jocineris. [8] Carbunculis medentur ex melle folia. Quidam hoc genus [9] glaucion vocant, [10] alii paralion. Naſcitur enim in afflatu maris, [11] aut nitroſo loco.

LXXIX. [1] Alterum e ſilveſtribus genus heraclion vocatur, ab aliis

NOTÆ.

this tribus decocta, dum ad duos redeant, ſomnum pota inducere : ſemen autem acetabuli menſura ex aqua mulſa potum, alvum leniter emollire. Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 13. hoc tantum, καθαίρει δὲ κάτω.

Sect. LXXVIII. 1. *Silveſtrium.*] Hæc totidem verbis Theophr. loc. cit. Μήκωνες δ' εἰσὶν ἄγριαι πλείους · ἡ μὲν κερατῖτις καλουμένη, ἡ δὲ μέλαινα, lego ἡ καὶ μέλαινα. Papaver, ut reor, corniculatum violaceum eſt, quod in horto Regio vidimus, quale depictum eſt a Cluſio lib. 5. hiſt. rarior. plant. cap. 6. pag. XCII. Aliud præterea corniculatum vidimus luteo, aliud phœniceo flore.

2. *Calyculo inflexo.*] Siliqua longa, in corniculi modum inflexa, unde & nomen accepit, inquit Dioſc. lib. 4. cap. 66. Καρπὸν δὲ μακρὸν, καμπύλον ὥσπερ κέρας .... ὅθεν καὶ ἐπωνόμασται.

3. *Semen exile.*] Dioſc. lib. 4. cap. 66. Σπέρμα δὲ μικρὸν, μέλαν, &c.

4. *Tempeſtivum eſt*] Theophr. loc. cit. Συλλέγεται δὲ περὶ πυρομήτου, *per meſſem legitur.*

5. *Alvum purgat.*] Theophr. Δύναται δὲ καθαίρειν κοιλίαν. Dioſc. lib. 4. cap. 66. Τὸ δὲ σπέρμα πλῆθος ὀξυβάφου ἥμισυ σὺν μελικράτῳ, κοιλίαν ἐπιεικῶς καθαίρει.

6. *Folia trita.*] Theophr. & Dioſc. locis cit. Hujus verba ſunt : Τὰ δὲ φύλλα καὶ τὰ ἄνθη .... ἐγχελωθέντα, τὰ ἐπὶ κτηνῶν ἄργεμα καὶ νεφέλια ἀποκαθαίρει.

7. *Radix &c.*] Dioſc. loc. cit.

8. *Carbunculis.*] Dioſcor. loc. cit. Τὰ δὲ φύλλα .... ἐσχάρας περιῤῥήσσει καταπλασθέντα σὺν ἐλαίῳ. Illita ex oleo folia cruſtas emarginant, cruſtulas hulcerum erodunt, carbunculos rumpunt.

9. *Glaucion vocant.*] Atque idcirco, ut ait Dioſc. loc. cit. glaucion ex eo factitari, (qui ſuccus herbæ eſt in Syria naſcentis, foliis ſimilibus corniculato papaveri, ut idem ait lib. 3. cap. 100.) falſo exiſtimarunt, decepti quadam foliorum ſimilitudine.

10. *Alii paralion.*] Dioſc. loc. cit. Μήκων κερατῖτις, οἱ δὲ παράλιον, οἱ δὲ ἀγρίαν μήκωνα, οἱ δὲ θαλάσσιον, quod nempe in maritimis præſertim ſponte naſcitur : nunc ubique ſatum provenit. Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 208. Καλεῖται δ' ὑπό τινων παραλία μήκων, ἐπειδὴ τὰ πολλὰ πλησίον τῆς θαλάττης φύεται.

11. *Aut nitroſo loco.*] Quoniam nitri natura haud multum a ſale, marinique afflatus virtute diſtat. Ita MSS. Theophr. lib. hiſt. cap. 13. addit etiam petroſo loco provenire : Φύεται δὲ παρὰ τὴν θάλατταν, οὗ ἂν ᾖ πετρώδης χώρα.

Sect. LXXIX. 1. *Alterum.*] Theophraſto, loc. cit. Μήκων Ἡράκλεια. Dioſc. lib. 4. cap. 67. Μήκων ἀφρώδης, ὑπὸ δέ τινων Ἡράκλεια καλεῖται, &c. *Papaver ſpumeum : ab aliquibus Heracleum vocatum, &c.* Niſi Latino ritu ac ſono Græca ſæpius pronunciaret Plinius, rectius ſane aphrodes, ut lib. 27. ſect. 93. quam *aphron* diceret. Spumeum porro appellatum eſt a colore : nam ſpumam candore refert, inquit Galenus, loc. cit.

aphron, foliis (si procul intuearis) [2] speciem passerum præbentibus [3] radice in summa terræ cute, semine spumeo. [4] Ex hoc lina splendorem trahunt æstate. [5] Tunditur in pila [6] comitialibus morbis, acetabuli mensura in vino albo : vomitionem enim facit. Medicamento, quod [7] diacodion & [8] arteriace vocatur, utilissimum. Fit autem hujus papaveris [9] aut cujuscumque silvestris [10] capitibus CXX. in aquæ cælestis sextariis tribus biduo maceratis, in eademque discoctis : deinde saccatis, iterumque cum melle decoctis ad dimidias partes vapore tenui. Addidere postea [12] drachmas senas croci, hypocisthidis, thuris, acaciæ, & passi Cretici sextarium. Hæc ostentatione : simplex quidem & antiqua illa salubritas papavere & melle constat.

LXXX. [1] Tertium genus est tithymalon, mecona vocant, alii paralion, [2] folio lini, albo, capite [3] magnitudinis fabæ. [4] Colligitur

NOTÆ.

Peplos est, sive esula rotunda, picta a Joan. Bauhino, tom. 3. pag. 669. & a Dodonæo, pag. 371. Visa a nobis in horto Regio. Nostris vulgo dicitur *Réveil matin des vignes*. Sic etiam Ruellius, pag. 654. & Dalec. lib. 16. p. 1658.

2. *Speciem passerum.*] Sicuti στρούθιον, hoc est, herba lanaria, sive radicula, de qua lib. 19. sect. 18. cui id nomen quoque inditum a similitudine aliqua cum ea ave. Vide Notas & Emend. num. XXX.

3. *Radice in summa.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 13. Ῥίζαν δὲ λευκὴν ἐπιπόλαιον. Diosc. lib. 4. cap. 67. Ῥίζαν δὲ λεπτὴν ἐπιπόλαιον, lege ex Theophr. ἐπιπόλαιον. Sic ipse Diosc. lib. 4. cap. 66. radicem papaveris corniculati tradidit ἐξ ἐπιπολῆς φυομένην, per summa cespitum nasci.

4. *Ex hoc lina.*] Supra lib. 19. sect. 4. *Est & inter papavera genus quoddam, quo candorem lintea præcipuum trahunt.*

5. *Tunditur in pila.*] Hoc est, in mortario, ut alibi monuimus.

6. *Comitialibus.*] Acetabuli mensura, inquit Dioscor. loc. cit. in aqua mulsa sumptum, vomitione purgat : privatimque hujuscemodi purgatio comitialibus prodest. Theophr. hoc tantum : Καθαίρει ἄνω ταύτης ἡ ῥίζα. Χρῶνται δέ τινες πρὸς τοὺς ἐπιλήπτους ἐν μελικράτῳ, ex mulso.

7. *Diacodion.*] Διὰ κωδειῶν, hoc est, ex capitibus papaveris : est enim κωδεία papaveris caput. Compositionis hujus concinnandæ modos multiplices vide apud Galenum, lib. κατὰ τόπους, c. 2. p. 535.

8. *Arteriace.*] Est arteriace, omne medicamentum ad arteriæ asperæ vitia faciens, ut auctor est Aëtius, serm. 8. cap. 51. pag. 38.

9. *Aut cujuscumque silvestris.*] Vide Notas & Emend. num. XXXI.

10. *Capitibus CXX.*] Sequitur fere in arteriace paranda Heræ medici placitum apud Galenum, loc. cit.

11. *Deinde saccatis.*] Id est, colatis. Sic Heras Medicus apud Galen. loc. cit. pag. 536. Καὶ ἀνηθίσας &c.

12. *Drachmas senas.*] Non singulorum, sed omnium simul generum. Sic Heras, Damocrates, Soranus, apud Galen. loc. cit.

Sect. LXXX. 1. *Tertium genus.*] De quo Diosc. lib. 4. cap. 165. Ὁ δὲ παράλιος τιθύμαλος, ὃν ἔνιοι τιθυμαλίδα ἢ μήκωνα καλοῦσιν. Vidimus hoc genus in horto Regio, quale a Dodonæo pingitur, pag. 366. Dicetur de eo rursum, lib. 26. sect. 41. In Indice quoque Reg. 1. &c. paralium vocatur.

2. *Folio lini.*] Vide Notas & Emend. num. XXXII.

3. *Magnitudinis fabæ.*] Capite, inquit Diosc. loc. cit. in cacumine orbiculato, in quo semen ervi simile continetur : κεφαλὴ δὲ ἐπ' ἄκρου περιφερὴς, ἐν ᾗ ὁ καρπὸς ὡς ὄροβος. Est autem faba, quemadmodum ervum, plane rotunda, ut diximus, lib. 18. sect. 30.

4. *Colligitur.*] Theophr. l. 9. hist. c.12.

uva florente. Siccatur in umbra. [5] Semen potum purgat alvum, dimidio acetabulo in mulso. Cujuscumque autem papaveris caput viride, vel siccum, illitum epiphoras oculorum lenit. Opium ex vino meraculo si protinus detur, scorpionum ictibus resistit. Aliqui hoc tantum nigro tribuunt, si capita ejus vel folia terantur.

LXXXI. [1] Est & porcilaca, quam peplin vocant, [2] non multum sativa efficacior : cujus memorabiles usus traduntur. Sagittarum venena, & serpentium hæmorrhoidum, [3] & presterum restingui : pro cibo sumpta, & plagis imposita, extrahi. Item hyoscyami, pota e passo expresso succo. Cum ipsa non est, semen ejus simili effectu prodest. Resistit [4] & aquarum vitiis, [5] capitis dolori, hulceribusque in vino tusa & imposita. Reliqua hulcera commanducata cum melle sanat. Sic & infantium cerebro imponitur, umbilicoque prociduo. In epiphoris vero omnium, fronte temporibusque cum polenta. Sed ipsis oculis, e lacte & melle. Eadem, [6] si procidant oculi, foliis tritis cum corticibus fabæ. Pustulis cum polenta & sale & aceto. Hulcera oris tumoremque [7] gingivarum commanducata cruda sedat : item [8] dentium dolores. Tonsillarum hulcera, succus decoctæ. Quidam CAP. XX.

NOTÆ.

5. *Semen potum.*] Diosc. loc. cit. πλῆθος ἡμίσυς ὀξυβάφυ ποτιζόμενα.

Sect. LXXXI. 1. *Est & porcilaca, quam peplin.*] Ita MSS. omnes, tum hoc loco, tum in Indice hujus libri. Editi, *Est & portulaca, quam peplion.* Hippocrates tamen peplion vocat, inquit Oribasius, lib. 12. pag. 211.

2. *Non multum sativa.*] Quod sane mirum : quoniam in reliquis fere herbarum generibus, vis efficacior silvestribus est. Sativa certe, sive hortensis, ac domestica, quæ ἀνδράχνη Dioscoridis est, lib. 2. cap. 150. ut diximus, lib. 13. sect. 40. vulgatissima est, *le Pourpier, le Pourpier doré.* Silvestris angustifolia, visa a nobis in horto Regio, a Dodonæo pingitur, pag. 650. De ea Diosc. in Nothis : Ἀνδράχνη ἀγρία .... οἱ δὲ πλέφιον, Ῥωμαῖοι πορτυλάκαμ, &c.

3. *Et presterum.*] Ad hæmorrhoi, dipsadisque morsus, portulacam pariter commendat Diosc. in Theriacis, cap. 30. Est autem prester serpentis genus haud absimile, de quo Lucanus, lib. 9. pag. 722.

Oraque distendens avidus spumantia
Prester.

4. *Et aquarum vitiis.*] Prohibet ne aquæ potæ noceant.

5. *Capitis dolori.*] Impositam cum polenta capitis dolori Diosc. mederi dixit, lib. 2. cap. 150. Καταπλασσομένη μετ' ἀλφίτων κεφαλῆς ἀλγήμασι καὶ ὀφθαλμῶν φλεγμοναῖς, καὶ ταῖς ἄλλαις, καὶ στομάχου πυρώσει, &c.

6. *Si procidant.*] Subintellige, *tunc imponitur*, ex antecedentibus. Oculorum procidentia, morbus est uveæ tunicæ prociduæ, ab erosione aut ruptura corneæ. Celsus, lib. 6. cap. 6. *Nonnunquam*, inquit, *ingens inflammatio erumpit tanto impetu, ut oculos sua sede propellat : πρόπτωσιν id, quoniam oculi procidant, Græci appellant.* Scribonius Largus, Compos. 27. *Vastus tumor, quem quia a loco interdum videtur propellere oculum, πρόπτωσιν vocant.*

7. *Gingivarum.*] Quin *si ex gingivis sanguis exit*, inquit Celsus lib. 4. cap. 4. *portulacam manducasse satis est.*

8. *Dentium dolores.*] Stuporem, inquit Diosc. loc. cit. αἱμωδίαν, & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. cap. 43. pag. 156. post Arist. sect. 1. problem. 38. pag. 683. Marcellus Empir. cap. 12. pag. 94. *Portulaca assidue commanducata, stridorem dentium tollit.*

adjecere paulum myrrhæ. Nam & mobiles dentes stabilit commanducata. Cruditates sedat, vocemque firmat, [9] & sitim arcet. Cervicis dolores, cum galla, & lini semine, & melle, pari mensura sedat. Mammarum vitia, cum melle, aut Cimolia creta. Salutaris est suspiriosis, semine cum melle hausto. [10] Stomachum in acetariis sumpta corroborat. [11] Ardentibus febribus imponitur cum polenta. [12] Et alias manducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones sistit. [13] Dysenteriæ & vomicis estur ex aceto, vel bibitur cum cumino. Tenesmis autem cocta, & comitialibus cibo vel potu prodest. [14] Purgationibus mulierum, acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis, cum sale illita, & sacro igni. Succus ejus potus renes juvat, ac vesicas. [15] Ventris animalia pellit. Ad vulnerum dolores ex oleo cum polenta imponitur. Nervorum duritias emollit. Metrodorus, qui ἐπιτομὴν τῶν ῥιζοτομουμένων scripsit, purgationibus a partu dandam censuit. Venerem inhibet, Venerisque somnia. [16] Prætorii viri pater est, Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles uvæ morbos, radicem ejus filo suspensam e collo gerere, præterquam in balineis: ita liberatum incommodo omni. Quin etiam inveni apud auctores, caput illitum ea distillationem anno toto non sentire. Oculos tamen hebetare putatur.

LXXXII. [1] Coriandrum inter silvestria non invenitur. Præcipuum tamen esse constat Ægyptium. Valet contra serpentium genus unum, quod amphisbænas vocant, potum impositumque. Sanat & alia vulnera. [2] Epinyctidas, pustulas tritum.

NOTÆ.

9. *Et sitim arcet.*] Auctor Geopon. lib. 12. cap. 42. Τὸ δὲ φύλλον, αὐτῆς ὑποτιθέμενον τῇ γλώττῃ ἀδίψους ποιεῖ. *Folium ejus linguæ subditum, sitim arcet.*

10. *Stomachum.*] Marcellus, cap. 20. pag. 141. *Portulaca*, inquit, *coquitur diligentissime: & coctum bene edetur ex aceto ab eo qui stomachum dolebit, vel vitiosum habebit: cito proderit.*

11. *Ardentibus.*] In febribus etiam potu prodesse scribit Diosc. loc. cit. Impositam ventri & hypochondriis, æstuantes juvare plurimum in febribus hecticis, Galenus lib. 6. de fac. simp. med. pag. 156.

12. *Et alias.*] Sic etiam Diosc. lib. 2. cap. 150.

13. *Dysenteriæ & vomicis.*] Hoc est, cruentis exscreationibus: ὡς; αἱματώδη τε πτύον, ἢ ἀναγωγαῖς. Dioscor. lib. 2. cap. 150. Celsus lib. 4. cap. 15. inter dysenteriæ remedia, affert & illud: *Portulacam vel coctam, vel ex dura muria edisse.*

14. *Purgationibus.*] Profluvio mulierum sistendo, commendat Galenus, loc. cit.

15. *Ventris animalia.*] Diosc. loc. cit. ἕλμινθας στρογγύλας, *teretes lumbricos.*

16. *Prætoris viri.*] Licinii Cæcinæ, de quo superius sect. 76.

Sect. LXXXII. 1. *Coriandrum.*] Non est, inquit, silvestris coriandri forma dispar a sativo, nec sunt vires diversæ. Alias enim & sponte sua provenit in pratis, campestribusque locis. Et Nicander in Theriac. pag. 63. adversus serpentes & scorpiones, laudat in primis καρπὸν ὀρεγενέος κορίοιο, montani coriandri semen. Nicandri Schol. sativum a silvestri quibusdam notis secernit: sed nemine ipsi, quod quidem sciam, suffragante. Nostris æque, ac Latinis, *Coriandre.* Pingitur a Dodonæo, pag. 300.

2. *Epinyctidas.*] Diosc. lib. 5. cap. 71. sanari has ait, coriandro, cum melle & uva passa, imposito.

[3] Sic & omnes tumores collectionesque cum melle, aut uva passa. [4] Panos vero ex aceto tritum. [5] Seminis grana tria in tertianis devorari jubent aliqui ante accessionem : vel plura illini fronti. [6] Sunt qui & ante Solis ortum cervicalibus subjici efficaciter putent. [7] Vis magna ad refrigerandos ardores viridi. [8] Hulcera quoque, quæ serpunt, sanat cum melle vel uva passa : [9] item testes, ambusta, carbunculos, aures : [10] cum lacte mulieris epiphoras oculorum : [11] ventris & intestinorum fluxiones semen ex aqua potum. Bibitur & in choleris cum ruta. [12] Pellit animalia interaneorum, cum mali Punici succo & oleo semen potum. [13] Xenocrates tradit rem miram, si vera est : menstrua contineri uno die, si unum granum biberint feminæ : biduo, si duo : & totidem diebus quot grana sumpserint. Marcus Varro, coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptam æstate servari putat.

LXXXIII. [1] Atriplex & silvestre & sativum est. Pythagoras, tanquam faceret hydropicos, morbosque regios, & pallorem, concoqueretur difficillime : ac ne in hortis quidem juxta id nasci quidquam, nisi languidum, culpavit. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos. Nec nisi mutata sæpe aqua coquendum : stomacho contrarium esse, lentigines & papulas gignere. Miror, quare difficulter in Italia id nasci tradiderit Solon Smyrnæus.

NOTÆ.

3. *Sic & omnes.*] Plinius Valer. iisdem verbis, lib. 4. cap. 4. & de testium privatim tumoribus, Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 24.

4. *Panos.*] Diosc. loc. cit. panos ait & strumas discutere cum faba fresa, μετ' ἐρεγμοῦ.

5. *Seminis grana.*] Plinius Valer. loc. cit.

6. *Sunt qui & ante.*] Plinius Valer. loc. cit.

7. *Vis magna.*] Diosc. lib. 3. cap. 71. Δύναμιν ἔχει ψυκτικήν.

8. *Hulcera quoque.*] Plinius Valer. loc. cit. ad verbum. Addit hoc loco Dalecampius ex Dioscoride, etiam ignes sacros coriandro sanari, cum pane aut polenta. At eo nomine reprehendi Dioscoridem a Galeno, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 174. bonus Medicus nescivit. Id igitur a Plinio caute prætermissum.

9. *Item testes.*] Plinius Valer. loco citato.

10. *Cum lacte mulieris.*] Plinius Valer. loc. cit. & lib. 1. cap. 14. *Coriandrum viride tritum, & mixtum lacte mulieris, super tumorem oculorum inunges: & statim sanat.* Habet eadem Marcellus Empir. cap. 8. pag. 56.

11. *Ventris &c.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 4.

12. *Pellit animalia.*] Lumbricos videlicet. Ita Dioscor. lib. 3. cap. 71. & Plinius Valer. loc. cit. Apuleius, cap. 102. tit. 1. infundi clysteribus jubet.

13. *Xenocrates.*] Hæc Plinius Valer. iisdem verbis, loc. cit.

Sect. LXXXIII. 1. *Atriplex.*] Dioscoridi, lib. 2. cap. 145. Ἀτράφαξις, οἱ δὲ χρυσολάχανον. Cælius Aurel. lib. 5. Chron. cap. XI. *Atriplex, quam Græci andraphaxin vocant.* Genera sedecim diversa in horto Regio observata a nobis. Sativam Galli vocant *Arroche*, & *Bonne-Dame.* Iconem sativæ apud Lobelium videsis in Observ. pag. 127. Silvestrium, apud Matthiolum, pag. 460. 461. & 462.

[2] Hippocrates vulvarum vitiis id infundit cum beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. [3] Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, vel coctо vel crudo utiliter illini putavit. [4] Item ignem sacrum, cum melle, aceto nitroque: similiter podagras. [5] Ungues scabros detrahere dicitur sine hulcere. [6] Sunt qui & morbo regio dent semen ejus cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, alvum moveant, cocto vel per se, vel cum malva aut lenticula, concitantes vomitiones. Silvestri capillos tingunt, & ad supra scripta utuntur.

CAPUT XXI. LXXXIV. E contrario in magnis laudibus [1] malva est utraque, & sativa & silvestris. [2] Duo genera earum amplitudine folii discernuntur. [3] Majorem Græci malopen vocant in sativis. [4] Alteram [5] ab emolliendo ventre dictam putant malachen. E silvestribus, cui

NOTÆ.

2. *Hippocrates.*] Libro 2. de morbis mul. tex. 57. pag. 588. Μητρίων ὀδύνης ἔγχυτον· ἢν ὀδύνη μούνη ᾖ συνεχὴς καὶ βίαιος, ἀχλὺς ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἔνι, καὶ φῦσα οὐκ ἔξεισι τὸ στῦμα, ἀλλ' αὐτόθι μένῃ· κακόν. Δεῖ δὲ οὕτως θεραπεύειν· Ἀνδραφάξυος ἀγρίης καρπὸν, καὶ τεῦτλα τρίψας ὁμοῦ λεῖα, χλιήνας τε ἔγχει ἐς τὰς μήτρας. *Ad dolorem uterorum medicamentum quod infundi debet. Si dolor solum fuerit vehemens ac violentus, caligo in uteris inest, nec flatus exitum habet, sed manet ibi. Malum. Oportet igitur sic curare: Atriplicis silvestris semen, & betas, simul trita ac tepefacta, in uteros infundito.* Hæc vulvarum vitia, quam falso Dalecampius, & Medicus tamen, inflammationem uteri interpretatus sit, ex ipso fonte liquet, unde hausit Plinius.

3. *Panos, furunculos.*] Hæc deinceps verbis iisdem Plinius Valer. lib. 4. cap. 7. Galenus quoque, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 161.

4. *Item ignem.*] Plinius Valer loc. cit. de atriplice: *Ignes sacros sedat: podagra fervorem cum nitro & aceto, cum melle restinguit.*

5. *Vngues scabros.*] Plinius Valer. loco cit.

6. *Sunt qui & morbo.*] Ut Dioscor. lib. 2. cap. 145. Galenus loco mox citato, & Plinius Valer. lib. 4. cap. 7.

Sect. LXXXIV. 1. *Malva est utraque.*] Sativa, quæ & hortensis appellatur flore simplici, in Eystetensi horto: eadem malva major unicaulis, apud Matthiolum, pag 457. Præter istos etiam & a Dodonæo pingitur, pag. 641. priore loco: a colore florum roseo nostris dicitur, *Rose d'Outremer, ou de Tremier.* Vidimus in horto Regio. Silvestris commune retinuit nomen, *Mauve.* Pumila, proceriorque pingitur a Dodonæo, pag. 642.

2. *Duo genera earum.*] Duo sativæ genera, totidem silvestris.

3. *Majorem.*] Quæ malva hortensis, multiplici flore apud Dodon. pag 641. Malva major Matthioli, pag. 456.

4. *Alteram.*] E sativis scilicet: quæ malva hortensis prior Dodonæi, pag. 641.

5. *Ab emolliendo.*] Μαλάχην Græci dixere, ἀπὸ τοῦ μαλάσσειν, a ventre molliendo. Unde Martialis, lib 3. Epigr. 89.

Vtere lactucis, & mollibus utere malvis.
Nam faciem durum, Phœbe, cacantis habes.

Forte dictum in Vespasianum, qui erat vultu veluti nitentis, inquit Suetonius in ejus vita, cap. 20. Schola Salernitana:

Dixerunt malvam veteres, quod molliat alvum, &c.

grande folium [6] & radices albæ, [7] althæa vocatur, [8] ab excellentia effectus: a quibusdam [9] plistolycia. Omne folium, in quo ferantur, pinguius faciunt. [10] Huic contra omnes aculeatos ictus efficax vis, præcipue scorpionum, vesparum, similiumque, & muris aranei. [11] Quin & trita cum oleo [12] qualibet earum peruncti ante, vel habentes eas non feriuntur. Folium impositum scorpionibus torporem affert. [13] Valent & contra venena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ cum nitro: [14] potæ vero decoctæ cum radice sua, leporis marini venena restinguunt: [15] & ut quidam dicunt, si vomatur.

De eisdem mira & alia traduntur. Sed maxime, si quotidie quis succi ex qualibet earum sorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. [16] Hulcera manantia in capite sanant in urina putrefactæ, lichenas & hulcera oris cum melle. [17] Radix decocta, furfures capi-

NOTÆ.

6. *Et radices albæ.*] Intus albæ, ῥίζαν λευκὴν ἔνδοθεν, inquit Diosc. lib. 3. cap. 163. Sed dum is folia althææ attribuit, quæ sint ut cyclamino rotunda, φύλλα περιφερῆ ὥσπερ κυκλάμινος, & ceteris adversatur, nec visam a se althæam prodit.

7. *Althæa vocatur.*] Diosc. loc. cit. Ἀλθαία, ἔνιοι δὲ ἰβίσκον καλοῦσι, μαλάχης ἐστὶν ἀγρίας εἶδος .... Ὠνόμασται δὲ ἀλθαία, διὰ τὸ πολυαλθὲς, καὶ πολύχρηστον αὐτῆς. Apuleïus, cap. 38. *Græcis appellatur althæa: alii althæan rhizan, alii elæomolochen, alii molochen agriam .... Itali Ibiscum vocant.* Ibiscus Dodonæi est, pag. 644. Nostris, *Guimauve.* Capitulare de Villis, cap. 70. *Eismalvas, hoc est, alteas.*

8. *Ab excellentia.*] Διὰ τὸ πολυαλθὲς, ut ait Diosc. a verbo ἀλθαίνω, sive ἀλθέω, *medeor, curo, sano.*

9. *Plistolycia.*] Πλειστολυκία, forte quod instar Lycii medicamenta præbeat plurimi effectus. Alii πλειστολοχία malunt: quo nomine & altera nominatur herba, lib 25. sect. 54. In Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiffl. *plitolicia.* In Indice, *plistolocia.* Interpolatores *aristalthæa* hic scripsere, nempe ex Diosc.

10. *Huic contra.*] Hæc Diosc. totidem verbis loc. cit. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 22. de apum percussibus, vel scorpionum, &c.

11. *Quin & trita.*] Habet hoc a Nicandro in Theriac. pag. 7. Descripsit ab eodem etiam Dioscor. lib. 2. cap. 144.

12. *Qualibet earum.*] Nempe silvestrium.

13. *Valent & contra.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIII.

14. *Potæ vero.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 54. Avicenna, tomo 2. lib. 4. pag. 201. semen althææ laudat, contra venenum leporis marini. Alibi juvare ait & malvæ cauliculos, & althææ folia recens elixata. Caules cum radice, Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 156. pag. 123.

15. *Et ut quidam dicunt.*] Hos secutus Aëtius, serm. 13. cap. 53. pag. 263. de iis qui leporis marini venena sentiunt: *His*, inquit, *lac asininum recens mulctum cum passo assidue præbeatur: aut si hoc non adsit, bubulum, aut malva decoctum: indeque confestim vomant*, &c. Diosc. quoque lib. 2. cap. 144.

16. *Hulcera manantia.*] Diosc. lib. 2. cap. 144. Et Marcellus Empiricus cap. 4. pag. 40. *Malva erratica cum urina humana, id est, puerili, trita & imposita, valde siccat capitis humores.* De capitis hulceribus ibi sermo.

17. *Radix decocta.*] Diosc. loc. cit. Q. Serenus, cap. 4. pag. 127. *Porrigini depellendæ.*

Est insensibilis morbus, sed noxia forma
Cum caput immensa pexum porrigine ningit.

tis & dentium mobilitates. [18] Ejus, quæ unum caulem habet radice circa dentem qui doleat pungunt; donec desinat dolor. Eadem strumas & parotidas panosque, addita hominis saliva, purgat citra vulnus. Semen in vino nigro potum a pituita & nauseis liberat. [19] Radix mammarum vitiis occurrit, adalligata in lana nigra. [20] Tussim in lacte cocta, & sorbitionis modo sumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles [21] Sextius Niger dicit. Olympias Thebana, abortivas esse cum adipe anseris: aliqui purgari feminas, foliis earum manus plenæ mensura in oleo & vino sumptis. Utique constat parturientes foliis substratis celerius solvi: [22] protinus a partu revocandum, ne vulva sequatur. Dant & succum bibendum parturientibus jejunis, in vino decoctæ hemina. Quin & semen adalligant brachio, [23] genitale non continentium. Adeoque eæ Veneri nascuntur, ut [24] semen unicaulis aspersum genitali, feminarum aviditates augere ad infinitum Xenocrates tradat: Itemque tres radices juxta adalligatas: Tenesmo & dysentericis utilissime infundi: [25] Item sedis vitiis, vel si foveantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus: & insanientibus, quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. His & calculosis, & inflatione, & torminibus, aut opisthotonico laborantibus, tepidus illinitur. [26] Et sacris ignibus, [27] & ambustis, decocta in oleum folia imponuntur: & ad vulnerum impetus cruda cum pa-

NOTÆ.

Copia farris uti frendentibus edita saxis:
Hanc poterit malva radix decocta levare.

18. *Ejus quæ unum*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 5. *Radix unius caulis*, inquit, *admota denti, pellit dolorem.* Hæc malva major unicaulis Matthioli, de qua superius dictum est.

19. *Radix mammarum.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 5.

20. *Tussim.*] Malvam in cibo commendat pariter ad tussim Celsus, lib. 4. cap. 4.

21. *Sextius Niger.*] Et qui Sextium transcribit, etsi eundem in præfatione vituperat, Dioscorides lib. 2. cap. 144. Κακοστόμαχος δὲ ἢ εὐκοίλιος &c. Plinius Valer. lib. 4. cap. 5. *Olympias Thebana abortivas putat esse malvas cum adipe anseris genitali parti subjectas. Sextius Niger & Dioscorides stomacho inutiles arbitrantur.*

22. *Protinus a partu revocandum.*] Removendum statim a partu medicamentum.

23. *Genitale.*] Seminis profluvio laborantium. Genitale pro semine accipi monuimus, sect. 53.

24. *Semen unicaulis.*] Malvæ majoris unicaulis, de qua dictum est superius. Plinius Valer. lib. 4. cap. 5. de radice malvæ unius caulis: *Eadem femori alligata stimulat Venerem.*

25. *Item sedis.*] Dioscor. lib. 2 cap. 144.

26. *Et sacris ignibus.*] Althææ hanc vim Dioscorides attribuit, lib. 3. cap. 163. quam & ad hæc morborum genera efficaciorem esse reliquis, Plinius ipse mox tradit. Erysipelatis sanandis malvam idem commendat, lib. 2. cap. 144.

27. *Et ambustis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 36. *Ambustis sanandis: Malvæ folia ex aqua decoquuntur, & ex ea aqua foventur combusta.* Diosc. item, lib. 2. cap. 144. Theodorus Priscianus, lib. 1. cap. 17. *De ustione calida, vel ignis... Malvarum folia elixa, & cum oleo superintrita impones.*

ne.

ne. [28] Succus decoctæ nervis prodest, & vesicæ, & intestinorum rosionibus. Vulvas & cibo [29] & infusione emollit in oleo : succus decoctæ [30] pori meatus suaves facit.

[31] Althææ in omnibus supra dictis efficacior radix : præcipue convulsis ruptisque. Cocta in aqua alvum sistit. [32] Ex vino albo strumas, & parotidas, & [33] mammarum inflammationes, [34] & panos in vino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet perniciosæ tussi citissime medentur. Hippocrates vulneratis, sitientibusque defectu sanguinis, radicis decoctæ succum bibendum dedit : & ipsam vulneribus cum melle & resina : item contusis, luxatis, tumentibus, & musculis, [35] nervis, articulis imposuit : [36] & asthmaticis ac dysentericis in vino bibendum dedit. [37] Mirum, aquam radice ea addita addensari [38] sub dio, atque lactescere. Efficacior autem, quo recentior.

LXXXV. [1] Nec lapathum dissimiles effectus habet. [2] Est autem

NOTÆ.

28. *Succus decocta.*] Dioscor. lib. 2. cap. 144. Apuleïus, cap. 40. tit. 1. Ad vesicæ dolorem. Et tit. 2. Ad nervorum dolorem.

29. *Et infusione.*] Clysteribus. Alii *insessione* legunt, invitis M S S. Diosc. loc. cit. *Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτοῦ μαλακτικὸν ἐγκάθισμα ὑστέρας· ὡς τε ἐνέματα πρὸς δηγμοὺς ἐντέρων καὶ μήτρας καὶ δακτυλίου ἁρμόδιον.* *Ejus decoctum insessione vulvas emollit: quin & ad intestinorum, vulvæ, sedisque rosiones, commode infunditur.*

30. *Pori meatus.*] Ita libri editi, cum Colb. 1. At Reg. 1. & Colb. 2. cum Chiffl. *Permeatus.* Urinæ credo meatum intelligit : nam vesicæ utiles malvæ caules esse prodidit Diosc. loc. cit. *οἱ καυλοὶ κύστει ὠφέλιμοι.*

31. *Althaa.*] Plinius Valer. lib. 4. cap 5.

32. *Ex vino albo.*] Diosc. lib. 3. cap 163 *Ἑψηθεῖσα γὰρ ἐν μελικράτῳ ἢ οἴνῳ ... ποιεῖ πρὸς τραύματα, παρωτίδας, χοιράδας, ἀποστήματα, μαστοὺς φλεγμαίνοντας*, &c.

33. *Mammarum inflam.*] M S S. *inflationes*, quod fere perinde est : cum ex inflatione inflammatio fere consequi soleat. Theod Priscianus, in Gynæciis, sive lib. 3. cap. 1. *Mamillas cum tensione tumentes vel dolentes, quod post partum quam maxime mulieribus evenire consuevit, quas ex eo etiam gravis dolor inquietat*, &c. Et mox : *Si indignatio illa his minime potuerit prohiberi, & lactis aggregatio maximum fervorem locis incusserit*, &c.

34. *Et panos in vino.*] Ita Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag 170. *Πεπτικὴ φυμάτων δυσπέπτων*, panos difficiles concoquit, sive discutit.

35. *Nervis, articulis.*] Ad nervos articulosque vulneratos althææ radicem Galenus commendat, lib. 3. *κατὰ γένη*, cap. 7. pag. 719.

36. *Et asthmaticis.*] M S S. Reg. & Colb. *Imposuit, ut supra : spasticis, dysentericis*, &c. De dysentericis, subscribunt Diosc. lib. 3. cap. 163. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. cap. 5. pag. 170.

37. *Mirum aquam.*] Dioscor. lib. 3. cap. 163. *Πήγνυσι δὲ ἡ ῥίζα καὶ ὕδωρ, μιγεῖσα λεία, καὶ συνεξαιθριασθεῖσα.* Accepit a Theophrasto Plinius, e lib 9. histor. cap 19.

38. *Sub dio.*] M S S. omnes, *sub divo.*

Sect. LXXXV. 1. *Nec lapathum.*] Hortense videlicet, Dodonæi Lapathum sativum, pag. 637. Gallis, *la Patience.*

2. *Est autem & silvestre.*] Id esse quod Gallicum vulgus oxalim adhuc imitatione Græca nuncupat, aliqui *ozel-*

& silvestre, quod alii oxalidem appellant, sapore proximum, foliis acutis, colore betæ candidæ, radice minima: [3] nostri vero rumicem, alii [4] lapathum cantherinum, [5] ad strumas cum axungia efficacissimum. [6] Est & alterum genus fere, [7] oxylapathon vocant, sativo idem similius, & acutiora habet folia ac rubriora, non nisi in palustribus nascens. [8] Sunt qui hydrolapathon tradunt in aqua natum. [9] Est & aliud hippolapathon majus sativo, candidiusque, ac spissius. [10] Silvestria scorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. [11] Radix aceto decocta si colelur, succus dentibus auxiliatur: si vero bibatur, [12] morbo regio. [13] Semen stomachi inextricabilia vitia sanat. [14] Hippolapathi radices privatim ungues scabros detrahunt.

NOTÆ.

lam, *l'Ozeille*: alii *vinetam*: e recentioribus herbariis plerique asseverant: quibus ut assentiar, vehementer laboro: cum absit ab ozellæ foliis color betæ candidæ: sunt enim e nigro viridia. De hoc genere Diosc. lib. 2. cap. 140. Ἔστι δὲ καὶ τέταρτον εἶδος, ὃ ἔνιοι ὀξαλίδα, ἢ ἀναξυρίδα, ἢ λάπαθον καλοῦσι.

3. *Nostri vero rumicem.*] Cum in hortis seritur. Sed & alii rumicem silvestre lapathum appellarunt: ut Plinius Valer. lib. 1. cap. 38.

4. *Lapathum cantherinum.*] Forte quod cantheriis, hoc est, jumentis pabulo datur. Sic hordeum cantherinum vocat Columella, lib. 2. cap. 9. pag. 55. *quod & alia animalia quæ ruri sunt melius quam triticum, & hominem salubrius quam malum triticum pascit.*

5. *Ad strumas.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIV.

6. *Est & alterum genus fere.*] Ita libri omnes: nequicquam *feri*, hoc est, silvestris, reponere tentante Pintiano. Fere hoc genus alterum recte a Plinio dicitur, quod sit nempe sativo, etiam quam illud quod est proxime antea memoratum, similius affiniusque: vix ut diversi generis esse putes.

7. *Oxylapathon.*] Id ei nomen ob acutiora folia datum: ob id officinæ nostrates *Lapatium acutum* nominant. *Grandem oxillam* officinæ dicunt: vulgus Parellam, *Pareille*. Lapathum silvestre seu Oxylapathum Dodonæi est, pag. 637.

8. *Sunt qui hydrolapathum.*] Hanc hippolapatho congenerem herbam esse nemo diffitebitur, cum aquarum vernacula & ea sit, ambæque paludibus exsiliant: sed oleribus repudiatur. Galenus, lib. 7. de fac. simp. medic. pag. 201. Ἱππολάπαθον, ἐν ἕλεσι γεννᾶται.

9. *Est & aliud hippolapathon.*] A folii amplitudine id nomen sortitur: Ἵππος enim in compositione amplitudinem supra modum designat. Hoc genus plerique Rhabarbarum Monachorum nominant, quod ejus radice rhabarbari loco nonnulli utuntur. Sic Anguillara, par. 7. pag. 110. Pingitur a Dodonæo, pag. 637.

10. *Silvestria scorpionum.*] Seu semen, seu radix decocta bibatur, Diosc. lib. 2. cap. 140.

11. *Radix ... si colelur.*] Si per vas aliquod aut linteolum pauxillatim stillatimque exprimatur. Vide Notas & Emend. num. XXXV.

12. *Morbo regio.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 59. & Dioscor. loc. cit. Item Africanus in Geopon. lib. 12. cap. 38. pag. 357.

13. *Semen stomachi.*] Stomachi tantum fastidia, ἄσην στομάχου, semine poto depelli Diosc. prodidit, loc. cit.

14. *Hippolapathi.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 8. *de lapatho. Scabros ungues sine injuria detrahit.* Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 30. *Scabiosos, veluti elephantiosos, si quis forte ungues habuerit, ... lapathi agrestis radix in aceto cocta & contrita curat.* Et Diosc. lib. 2. cap 140. λειχῆνας, ὄνυχας λεπρούς.

[15] Dysentericos semen duabus drachmis in vino potum liberat. Oxylapathi semen lotum in aqua cælesti, sanguinem rejicientibus adjecta acacia lentis magnitudine prodest. Præstantissimos [16] pastillos faciunt ex foliis & radice, addito nitro & thure exiguo. In usu aceto diluunt.

LXXXVI. Sed sativum in epiphoris oculorum illinunt frontibus. [1] Radice lichenas & lepras curant. [2] In vino vero decocta, strumas, & parotidas, & calculos: [3] Pota vino & lienes illita, cœliacos æque, & dysentericos, & tenesmos. [4] Ad eademque omnia efficacius jus lapathi: & ructus facit, & urinam ciet, & caliginem oculorum discutit: [5] item pruritum corporis, in solia balinearum additum, aut prius ipsum illitum sine oleo. [6] Firmat & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum vino, sistit alvum: [7] folia solvunt. Adjecit Solon (ne quid omittamus) [8] bulapathon, radicis tantum altitudine differens, & erga dysentericos effectu, potæ ex vino.

LXXXVII. [1] Sinapi, cujus in sativis tria genera diximus, Pythagoras principatum habere ex his, quorum sublime vis feratur, ju- CAPUT XXII.

NOTÆ.

15. *Dysentericos.*] Plinius Valer. loc. cit. & Diosc. Πίνεται ὠφελίμως μεθ' ὕδατος ἢ οἴνου πρὸς δυσεντερίας. Galenus quoque, lib. 7. de fac. simp. medic. pag. 201.

16. *Pastillos.*] Τροχίσκους Græci vocant ab orbiculari forma. Pastilli medicis arida sunt medicamenta, contrita humore non pingui, aut vino vel aceto incocta, quæ a coctione rursus inaruerunt: quæ quum utendum est, subinde ejusdem generis humore diluuntur, deinde vulneribus illinuntur: non autem imponuntur, ut emplastra. Ita Budæus.

Sect. LXXXVI. 1. *Radice lichenas.*] In MSS. Reg. 1. 2. &c. *licherias* male. Sed unde *lichenas* erui sincerius a nobis intelligas, quam ab Hermolao, ceterisque qui sunt deinde subsecuti, *meliceridas*. Impetigines sive lichenas radice lapathi cum aceto decocta ad tertias, sanari ait Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129.

2. *In vino vero.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 8. & Diosc. lib. 2. cap. 140.

3. *Pota vino.*] Ita Colb. 1. recte: non *poto*. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194. *Herba oxylapathos cum semine suo arida, contrita & ex vino arido pota, magnum incontinentiæ ventris præstat remedium.* Plinius Valer. loc. cit. *Radices ex aceto cocta & posita, duritiem lienis confringunt.* Idcirco scilicet, & potari Plinius & illini voluit.

4. *Ad eademque.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 8.

5. *Item pruritum.*] Ita Diosc. loc. cit. Πραΰνει δὲ καὶ κνησμοὺς τὸ ἀφέψημα αὐτῶν ἐπικαταντλούμενον, ἢ λουτρῷ μιγνύμενον. Radicum decoctum pruritus corporis sedat, vice fotûs affusum, aut in solia balinearum additum.

6. *Firmat &c.*] Ita fere Marcellus Empir. cap. 12. pag. 92.

7. *Folia solvunt.*] Lapathi folia pariter alvum solvere, semen vero sistere, scribit Galenus, lib. de theriaca ad Pison. cap. 4. pag. 935.

8. *Bulapathon.*] Quod idem cum hippolapatho videtur, aut affine certe: Nam βοῦς & ἵππος apud Græcos in compositione solam magnitudinem indicant: non similitudinem ullam cum bove, nisi ea forte utraque compositæ vocis parte designetur: ut in βούγλωσσον, & βούκερας, linguæ cornuque bubuli notatur effigies.

Sect. LXXXVII. 1. *Sinapi .... tria genera diximus.*] Libro 19. sect. 54.

dicavit, quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. [2] Ad serpentium ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. [3] Fungorum venena discutit. [4] Contra pituitam tenetur in ore, donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur: [5] ad uvam gargarizatur cum aceto & melle. [6] Stomacho utilissimum contra omnia vitia, pulmonibusque. Exscreationes faciles facit in cibo sumptum: datur & suspiriosis. [7] Item comitialibus tepidum cum succo cucumerum. [8] Sensus, atque sternutamentis caput purgat, alvum mollit, menstrua & urinam ciet. [9] Hydropicis imponitur, cum fico & cumino tusum ternis partibus. [10] Comitiali morbo, & vulvarum conversione suffocatas excitat odore, aceto mixto: [11] item lethargicos. [12] Adjicitur tordylion. Est autem id semen ex seseli. [13] Et si vehementior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico ex aceto. [14] Veteres dolores thoracis,

NOTÆ.

2. *Ad serpentium.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 28.

3. *Fungorum.*] Plinius Valer. loc. cit. & Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 160. pag. 124. & in Alexiph. cap. 23.

4. *Contra pituitam.*] Marcellus Empir. cap. 5. pag. 45. *Mellis & sinapis triti aequaliter mixta partes tepefiunt: & humor multus e capite post longam gargarizationem deducitur.* Sic Diosc. lib. 2. cap. 184. Ἀποφλεγματίζει διαμασσηθὲν, *commanducatum ad pituitam capitis eliciendam valet.*

5. *Ad uvam.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 43.

6. *Stomacho &c.*] Marcellus Empir. cap. 20. pag. 150.

7. *Item comitialibus.*] Diosc. lib. 2. cap. 184. In M S S. non *tepidum*, sed *comitialibus tedis* legitur: unde *tadiis* forsan legendum, ut Peliccrius in Notis M S S. monet.

8. *Sensus, atque &c.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 28.

9. *Hydropicis.*] Celsus quoque lib 3 cap. 21. & ad hydropises crebrius imponi ventri sinapi jubet, donec cutem erodat Vide Notas & Emend. num. XXXVI.

10. *Comitiali morbo, & vulvarum.*] Diosc. lib. 2. cap. 184. Ἐπιληπτικοῖς τε βοηθεῖ, καὶ ὑστερικῶς πνιγομένας διεγείρει.

11. *Item lethargicos.*] Celsus, l. 3. c. 20. *Præcipueque proficit, & ad excitandam hominem, naribus admotum, & ad morbum ipsum depellendum, capiti frontive impositum sinapi.* Quin & in sopore qui ex vulvæ conversione oritur, sinapi jubet idem, lib. 4. cap 20. *super imum ventrem tertio quoque aut quarto die imponi, donec corpus rubeat.*

12. *Adjicitur tordylion.*] Diosc. lib. 3. cap. 63. Τορδύλιον, ἔνιοι δὲ σέσελι Κρητικὸν καλοῦσι. Ejusdem nominis fuerit, cum ipsa herba, semen id quod ex ea prodit. De Cretico seseli sive tordylio, dictum est superius sect. 18 Ὄρδυλον a Nicandro dicitur in Theriac. pag. 60. Additum a Diosc. articulum, ut Τόρδυλον diceret, a Nicandro neglectum, ait Anguillara, par. 5. pag. 91.

13. *Et si vehementior.*] Diosc. lib. 2. cap 184 Καὶ ἐπὶ ληθαργικῶν καταπλάττεται ξυρηθείσης τῆς κεφαλῆς. *Quin & lethargicorum capiti deraso illinitur.* Plinius Valer. lib 4. cap. 28. *Aiunt & lethargos excitari, si pedes eorum simul tritis sinapi & ficu arida perfricentur.*

14. *Veteres dolores.*] Et hic quoque ficos admisceri vult Dioscor. loc. cit. Μιγὲν δὲ σύκοις, καὶ ἐπιτεθὲν ἄχει φοινίξεως, ἁρμόζει ἰσχιάδι, σπληνικοῖς, καὶ καθόλου εἰς πᾶν χρόνιον ἄλγημα. Plinius quoque tacite ficum subintelligit hic adhibendam: cum proxime sequatur, *At in magna duritia sine fico.* M S S. omnes paulo post *ustio*, non, ut editi, *urigo*, exhibent.

lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacumque parte corporis [15] ex alto vitia extrahenda sunt, illitum caustica vi emendat, pustulas faciendo. At in magna duritia sine fico impositum: vel si vehementior ustio timeatur, [16] per duplices pannos. [17] Utuntur ad alopecias cum rubrica, psoras, lepras, [18] phthiriases, [19] lithanicos, opisthotonicos. [20] Inungunt quoque scabras genas, aut caligantes oculos cum melle. [21] Succusque tribus modis exprimitur in fictili, calescitque in eo Sole modice. [22] Exit & e cauliculo succus lacteus, qui ita cum induruit, dentium dolori medetur. [23] Semen ac radix, cum immaduere musto, conteruntur, manusque plenæ mensura sorbentur ad firmandas fauces, stomachum, oculos, caput, sensusque omnes: mulierum etiam lassitudines, [24] saluberrimæ genere medicinæ. Calculos quoque discutit potum in aceto. [25] Illinitur & livoribus sugillatisque cum melle & adipe anserino, aut cera Cypria. [26] Fit & oleum ex eo semine madefacto in oleo expressoque, quo utuntur ad nervorum rigores, lumborumque & coxendicum perfrictiones.

LXXXVIII. Sinapis naturam effectusque eosdem habere traditur [1] adarca, inter silvas tacta, in cortice calamorum sub ipsa coma nascens.

LXXXIX. [1] Marrubium plerique inter primas herbas commendavere, quod Græci prasion vocant, alii linostrophon, nonnulli philopæda, aut philochares, notius quam ut indicandum sit. Hujus

NOTÆ.

15. *Ex alto vitia.*] Cum ex alto in summam cutem evocare humores animus est, translato scilicet in extimam partem morbo interius latente: *ὅπου μετάγειν τι ἐκ τοῦ βάθους εἰς τὴν ἐπιφάνειαν βουλόμεθα, τῷ τῆς ἐπιφοινίξεως λόγῳ.* Diosc. lib. 2. cap. 184. Hanc curationem Medici sinapismum vocant: cujus vis hujusmodi est, ut quemadmodum Cælius Aurel. loquitur, lib. 2. cap 1. *corpus valeat papulare lacessendo*, hoc est, pusulas facere.

16. *Per duplices.*] Supra, *vel per duplicatum pannum.*

17. *Utuntur ad.*] Diosc. loc. cit.

18. *Phthiriases.*] Q. Serenus, cap. 6. de phthiriasi arceoda, pag. 128.

Sæpius ergo decet mordax haurire sinapi.

19. *Lithanicos.*] Ita libri omnes. Alii *tetanicos*: ego, *lichenas* malim.

20. *Inungunt quoque.*] Dioscorides, lib. 2. cap. 184.

21. *Succusque tribus modis.*] E semine, radice, cauliculo. De succo eo, qui debet in fictili a Sole calescere, Diosc. loc. cit.

22. *Exit & e cauliculo.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 28. *Est & alius succus qui caule colligitur: hic quum expressus fuerit, lacteam facit guttam, utilem dentibus, si in dolore illiniatur.*

23. *Semen ac radix.*] Plinius Valer. loc. cit. totidem verbis

24. *Saluberrima.*] Sic M S S. omnes.

25. *Illinitur & livoribus &c.*] Iisdem verbis Plinius Valer. lib. 3 cap. 47.

26. *Fit & oleum.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 4. cap. 28.

Sect. LXXXVIII. 1 *Adarca, inter silvas tacta.*] Hoc est, libro 16. quo silvestrium arborum naturæ pertractantur, obiter indicata ibi, sect. 66. in arundinum tractatione, circa quas adarca nascitur.

Sect. LXXXIX. 1. *Marrubium.*] Diosc. in Nothis, pag. 457. *Πράσιον οἱ δὲ εὐπατόριον, οἱ δὲ φιλοχαρές .... Ῥωμαῖοι μαρρούβιουμ.* Nostris, *du Marrube.*

folia semenque contrita prosunt [2] contra serpentes, pectorum & [3] lateris dolores, tussim veterem. [4] Et iis qui sanguinem rejecerint, eximie utile, [5] scopis ejus cum panico aqua decoctis, ut asperitas succi mitigetur. [6] Imponitur strumis cum adipe. Sunt qui viridis semen quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & salis, sorbere jejunos ad tussim jubeant. [7] Alii nihil comparant in eadem causa marrubii & feniculi succis ad sextarios ternos expressis, decoctisque ad sextarios duos, tum addito mellis sextario, rursus decocta ad sextarios duos, si cochlearii mensura in die sorbeatur in aquæ cyatho. [8] Et virilium vitiis tusum cum melle mire prodest. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, convulsis, [9] spasticis nervis salutare. Potum alvum solvit cum sale & aceto. [10] Item menstrua & secundas mulierum. [11] Arida farina cum melle ad tussim siccam efficacissima est. Item ad gangrænas, [12] & pterygia. [13] Succus vero auriculis, & naribus, & morbo regio, minuendæque bili cum melle

Notæ.

2. *Contra serpentes.*] Et sane in theriacæ compositionem adsciscitur marrubium virens, ab Andromacho apud Galen. lib. 1. de theriaca ad Pison. cap. 7. pag. 939.

3. *Lateris dolores, tussim.*] Sic Diosc. lib. 3. cap. 119. Apuleïus, cap. 45. tit. 1. *ad tussim gravem : Herbam marrubium decoques ex aqua, & dabis bibere eis qui graviter tussiunt : mire sanat.* Et Q. Serenus, cap. 35. pag. 148. Prævivit omnibus Celsus, lib. 4. cap. 4. qui ad tussim veterem jubet *porri vel marrubii succum assumi.*

4. *Et iis qui sanguinem.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. *Ad exscreationem cruentam .... Marrubii quoque scopa cum pane,* (ex Plinio nostro scribe, *cum panico,*) *decoquuntur : aque ex aqua bibuntur.* Marcellus Empir. cap. 16. pag. 119. *Marrubii viridis fasciculum, & ambrosia fasciculum .... postea decoque ad crassitudinem mellis : ex eo uteris jejunus ... ad sanguinis rejectionem sedandam, & stomachum confirmandum.*

5. *Scopis ejus.*] Manualibus fasciculis.

6. *Imponitur strumis.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 109. Apuleïus, cap. 45. tit. 8. *Ad omnem duritiam : Herba marrubium tusa cum axungia, & imposita, mire sanat.*

7. *Alii nihil comparant.*] Ita fere Marcellus Empir. cap. 16. p. 116. & 117.

8. *Et virilium vitiis.*] Hulceribus sordidis genitalium. Diosc. lib. 3. cap. 119.

9. *Spasticis nervis.*] Contractis, ac rigentibus. Apuleïus, cap. 45. tit. 9. *Si quis ab opere lassus inciderit in languorem, & nervorum habuerit dolorem & spasmum : Herba marrubii succo cum oleo rosaceo permixto perunges eum : sine mora sanabitur.*

10. *Item menstrua.*] Diosc. loc. cit. & Q. Serenus, cap. 35. pag. 148. ex edit. Pithœi.

11. *Arida farina.*] Diosc. loc. cit.

12. *Et pterygia.*] Celsus lib. 6. cap. 19. *In digitis recedere ab ungue caruncula cum magno dolore consuevit : πτερύγιον Græci appellant.* Sunt ab his diversa πτερύγια τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς, ungues in oculis orientes : de quibus idem Celsus, libro & cap. 7. *Unguis vero, quod πτερύγιον Græci vocant, est membranula nervosa, oriens ab angulo, quæ nonnunquam ad pupillam quoque pervenit, eique officit. Sæpius a narium, interdum etiam a temporum parte nascitur, &c.* De priore πτερυγίου genere, τῶν ἐν δακτύλοις, hic locus accipiendus est. Concinit Plinio Diosc. lib. 3. cap. 119.

13. *Succus vero.*] Diosc. loc. cit. Galenus quoque, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 221.

prodest. [14] Item contra venena inter pauca potens. [15] Ipsa herba stomachum & exscreationes pectoris purgat, cum iride & melle. Urinam ciet: [16] Cavenda tamen exhulceratæ vesicæ, & renum vitiis. [17] Dicitur succus & claritatem oculorum adjuvare. [18] Castor marrubii duo genera tradit: nigrum, & quod magis probat, candidum. [19] In ovum inane succum addit is, ipsumque ovum infundit melle æquis portionibus, tepefactum: vomicas rumpere, purgare, persanare promittens: [20] illitis etiam vulneribus a cane factis tuso cum axungia veteri.

XC. [1] Serpyllum a serpendo putant dictum. [2] Quod in silvestri evenit, in petris maxime. [3] Sativum non serpit, [4] sed ad palmæ altitudinem increscit. [5] Pinguius voluntarium, & candidioribus foliis

NOTÆ.

14. *Item contra venena.*] Contra aconita, Nicander in Alexiph. p. 130. Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 137. p. 120. Apuleïus, cap. 45. tit. *Contra venenum, si quis sumpsit: Herba marrubii succum dabis ex vino vetere, &c.*

15. *Ipsa herba.*] Vide Notas & Emend. num. XXXVII. Et Apuleïum adi, cap. 45. tit. 2. *Ad stomachi dolorem: Herba marrubii succus potus; &c.*

16. *Cavenda tamen.*] Dioscor. lib 3. cap. 119. Κύστι μάχεται ϗ νεφροῖς ἀλγεῖ

17. *Dicitur succus.*] Cum vino scilicet ac melle inunctus. Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag 221. Oleo quoque in quo marrubii folia maduerint, Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 10. *de oculorum causis.*

18. *Castor marrubii duo genera.*] Hoc etiam Diosc. loc cit. hoc & ante Dioscoridem Theophr. lib. 6. hist. cap. 2. hoc alii faciunt. Πράσιον candicans a Diosc describitur lib. 3. cap. 119. Μέλαν πράσιον, quod nigrum est Castoris marrubium, βαλλώτη etiam Græce dicebatur: de qua Diosc. idem, lib. cit. cap. 117. Βαλλώτη, ἡ δὲ μέλαν πράσιον καλοῦσι Nigri marrubii formam ac vires persequitur uberius paulo Plinius lib. 27. sect. 30. Hujus iconem Dodonæus exhibet, pag. 90. Candidi, Matthiolus in lib. 3. Diosc. pag. 818. Utrumque in horto Regio vidimus.

19. *In ovum inane.*] Marcellus Empir. hoc medicamentum ita digerit cap. 17. pag. 125. *Ovum incoctum in calicem defunditur, & testa ejus succo marrubii impletur, & in ipsum calicem defunditur, & mellis optimi despumati tantumdem: omnia hæc in se permiscentur, ac tepefacta hauriuntur: miro modo vomicas rumpunt, & ad sanitatem laborantem stomachum perducunt.*

20. *Illitis etiam*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 3. cap. 51.

Sect XC. 1. *Serpyllum a serpendo.*] Et Græce ἕρπυλλος ἀπὸ τοῦ ἕρπειν, inquit Diosc. lib 3. cap. 46. quoniam radicatur, quacumque sui parte terram attingit.

2. *Quod in silvestre.*] Est illud serpyllum vulgare repens, quod Clusio pingitur, lib. 3. hist. rarior. plant. pag. 359. visum a nobis in horto Regio.

3. *Sativum non serpit.*] Ut Theophrasti, lib. 6. hist. cap. 7. sic etiam Plinii sativum serpyllum, sive hortense, non aliud est quam silvestre Dioscoridis in hortis satum, uti ante nos Matthiolus, etsi paulo obscurius, animadvertit, in l. 3. Diosc. p. 725. Ut intelligas temere Dalecampium Censoriam animadversionem hoc loco in Plinium distrinxisse, perinde ac si sativi silvestrisque serpylli formam imprudenter miscuerit.

4. *Sed ad palmæ.*] Ita recte Colb. 2. non *palmi*, ut editi: vel *palmum*, ut alii MSS.

5. *Pinguius voluntarium.*] Illud ipsum, quod in hortis seritur, cum sponte provenit: quamobrem silvestre, ut diximus, a Diosc. appellatur.

ramiſque, [6] adverſus ſerpentes efficax, [7] maxime cenchrin, & ſcolopendras terreſtres ac marinas, & ſcorpiones, decoctis ex vino ramis foliiſque. [8] Fugat & odore omnes, ſi uratur. [9] Et contra marinorum venena præcipue valet. [10] Capitis doloribus decoctum in aceto illinitur temporibus ac fronti cum roſaceo. [11] Item phreneticis, lethargicis: [12] contra tormina, & urinæ difficultates, anginas, vomitiones, drachmis quatuor datur. Ex aqua bibitur & [13] ad jocinerum deſideria. [14] Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. [15] Ad cruentas exſcreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis.

XCI. [1] Siſymbrium ſilveſtre a quibuſdam thymbræum appellatum, pedali non amplius altitudine. [2] Quod in riguis naſcitur, [3] ſimile naſturtio eſt. [4] Utrumque efficax adverſus aculeata animalia, ut cra-

NOTÆ.

6. *Adverſus ſerpentes.*] Dioſc. lib. 3. cap. 46. Καὶ πρὸς ἑρπετὰ πινόμενα τε ἢ καταπλαττόμενος.

7. *Maxime cenchrin*] Genus id ſerpentis eſt, quod & κεγχρείδιον Dioſc. in Theriac. nominat, cap. 32. Pluribus hunc maculis variatam tingere alvum Lucanus docet, lib. 9. verſ. 713. quæ quoniam milii ſeminibus ſimiles ſunt, quam frugem Græci κέγχρον vocant, nomen hoc ſerpenti fecerunt.

8. *Fugat & odore.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 38.

9. *Et contra marinorum.*] Leporis marini, draconis, paſtinacæ.

10. *Capitis doloribus.*] Dioſc lib. 3. cap. 46 Plinius Valer. loc. cit. & Apuleïus, cap. 99. tit. 1. ambo iiſdem verbis. Scribonius Largus, Compoſ. Medic cap. 1. Ad capitis dolorem.

11. *Item phreneticis &c.*] Dioſc. loc. cit.

12. *Contra tormina, &c.*] Dioſc. & Plinius Valer. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 196. *Serpyllum ad pondus victoriati argentei tritum bene valenti ex vino, febriculento ex aqua potui datum, omnes ventris dolores ſedat.*

13. *Ad jocinerum deſideria.*] Ad ea omnia quæ jecur deſiderat, quæ opus habet Sic oris deſideria dicit idem lib. 22. ſect. 50. Thoracis præcordiorumque deſideria, lib. 27. ſect 109. Corporum deſideria ſuperius, lib. xi. ſect. 211. Ad jocineris inflammationes prodeſſe ſerpyllum ſcribit Dioſcorides, loc. cit.

14. *Folia obolis.*] Plinius Valer. lib. 4. cap 38.

15. *Ad cruentas.*] Plinius Valer. loc. cit.

Sect. XCI. 1. *Siſymbrium.*] A quibuſdam ſerpyllum ſilveſtre appellatum, inquit Dioſc. lib. 2. cap 155. Σισύμβριον, οἱ δὲ ἕρπυλλον ἄγριον καλοῦσι. Theophraſtum, credo, indicat, qui lib. 6. hiſt. cap. 7. ἕρπυλλον ἄγριον in montibus ait θυμβρώδη naſci, thymbræ ſimilem: atque inde thymbræi appellatio ſiſymbrio indita. Siſymbrium eſt hortenſe Matthioli, in lib. 2. Dioſc. pag 485.

2. *Quod in riguis.*] Hoc ſiſymbrium Dioſcoridis alterum, l. 2. c. 156. Σισύμβριον ἕτερον .... ἔνυδρός ἐστι πόα. Prius enim in culto ſolo oritur, ἐν χέρσοις φύεται. Aquaticum a Dodonæo pingitur, pag. 97. idem ſiſymbrium ſilveſtre Matthioli, in lib. 2. Dioſc. pag. 486 *Mente ſauvage*, quoniam ſilveſtris mentæ genus eſt.

3. *Simile naſturtio.*] Naſturtium guſtu repræſentat, atque idcirco cardaminen vocant, inquit Dioſc. lib. 2. cap 156. Καρδαμίνην ἔνιοι λέγουσι, διὰ τὸ ἐοικέναι καρδάμῳ τῇ γεύσει.

4. *Utrumque efficax*] Hoc de ſolo priore, quod in ſicco naſcitur, Dioſcorides prodidit, qui conciſæ nimium brevitati ſtudens multa prætermiſit.

brones

brones & ſimilia. [1] Quod in ſicco ortum, odoratum eſt, & inſeritur coronis, [6] anguſtiore folio. [7] Sedant utraque capitis dolorem. Item epiphoras, ut Philinus tradit. Alii panem addunt: alii per ſe decoquunt in vino. [8] Sanat & epinyctidas, cutiſque vitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impoſitum, diebuſque detractum. [9] Vomitiones, ſingultus, tormina, ſtomachi diſſolutiones cohibet, ſive in cibo ſumptum, ſive ſucco potum. Non edendum gravidis, niſi mortuo conceptu. Quippe etiam impoſitum ejicit. [10] Movet urinam cum vino potum: ſilveſtre & calculos. [11] Quos vigilare opus ſit, excitat infuſum capiti cum aceto.

XCII. Lini ſemen cum aliis quidem in uſu eſt: [1] & per ſe mulierum [2] cutis vitia emendat in facie. Oculorum aciem ſucco adjuvat. [3] Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac vino ſedat: [7] parotidas cum melle, aut adipe, aut cera: ſtomachi ſolutiones inſperſum polentæ modo: [1] anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniſo illitum. Torretur, ut alvum ſiſtat. [6] Cœliacis, & dyſentericis imponitur ex aceto. Ad jocineris dolores eſtur cum uva paſſa. [7] Ad phthiſin utiliſſime e ſemine fiunt ecligmata. Muſculorum, nervorum,

NOTÆ.

5. *Quod in ſicco.*] Hortenſe Matthioli ſiſymbrium, ut diximus: quod, quemadmodum Dioſc. ait, loc. cit. foliis latioribus eſt, quam mentra hortenſis, odoratius idem, & coronis inſeritur.

6. *Anguſtiore folio.*] Quam quod in riguis naſcitur.

7. *Sedant utraque.*] Hoc de ſolo priore rurſum Dioſc. lib. 2. cap. 155. ſed negligentius, ut opinor: Τὰ δὲ φύλλα ἐπιπλάσσεται πρὸς κεφαλαλγίαν κατὰ τῶν κροτάφων καὶ τοῦ μετώπου.

8. *Sanat &c.*] Hoc vero de ſolo poſteriore, ſive aquatico, Dioſc. lib. 2. cap. 156. Ἀποκαθαίρει δὲ καὶ φακοὺς καὶ ἔφηλιν καταπλασθέντα δι᾽ ὅλης τῆς νυκτὸς, ἕωθεν δὲ ἀπολυθέν.

9. *Vomitiones, &c.*] Hæc de priore pariter, quod in ſicco oritur, Dioſc. lib. 2. cap. 155. Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 229.

10. *Movet urinam.*] Hoc de utroque etiam Dioſc. prodit, lib. 2. cap. 155. & 156. Marcellus item Empir. cap. 26. pag. 180. & Apuleïus, cap. 105. tit. 1. *Ad veſica dolorem, & ſtranguriam: Herba ſiſymbrii contriti exceptos ſuccos unciis duabus .... ex vino potui date, &c.*

11. *Silveſtre.*] Illud ſilveſtre, quod in ſicco oritur. Dioſc. lib 2. cap. 155.

12. *Quos vigilare.*] Somnolentos, veternoſos, lethargicos

Sect. XCII. 1. *Et per ſe.*] Sine ulla admixtione rei cujuſcumque: quo ſenſu *per ſe* uſurpatur a Scribonio Largo, Compoſ. 2. 10. 19. 23. 189. Etiam & Compoſ. 108. *Vomitus per ſe factus*, id eſt, ſponte.

2. *Cutis vitia.*] Ἐφήλεις etiam, hoc eſt, vitia cutis in facie ab inſolatione. Dioſc. lib. 2. cap. 125.

3. *Epiphoras.*] Omnem inflammationem. Dioſc. loc. cit.

4. *Parotidas.*] Iiſdem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 13. At pro melle lixivium Dioſcorides adhibet, loc. cit. σὺν κονίᾳ.

5. *Anginas in aqua.*] Vide Notas & Emend. num. XXXVIII.

6. *Cœliacis &c.*] Dioſc. lib. 2. cap. 125.

7. *Ad phthiſin.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 63. Quid ſit phthiſis, ex Celſo diſces, lib. 3. cap. 22. *Tertia eſt*, inquit, *longeque periculoſiſſima ſpecies tabis, quam Græci φθίσιν nominaverunt. Oritur fere a capite: inde in pulmonem deſtil-*

articulorum, [8] cervicum duritias, [9] cerebri membranas mitigat farina seminis, nitro aut sale, aut cinere additis. Eadem cum fico idem concoquit ac maturat. [10] Cum radice vero cucumeris silvestris extrahit [11] quæcumque corpori inhæreant. [12] Sic & fracta ossa. [13] Serpere hulcus in vino decocta prohibet, [14] eruptiones pituitæ cum melle. Emendat ungues scabros cum pari modo nasturtii: [16] testium vitia & ramices cum resina & myrrha: & gangrænas ex aqua. [17] Stomachi dolores cum feno Græco sextariis utriusque decoctis in aqua mulsa. Intestinorum & thoracis perniciosa vitia, clystere in oleo, aut melle.

XCIII. [1] Blitum iners videtur ac sine sapore, aut acrimonia ulla. [2] Unde convitium feminis apud Menandrum faciunt mariti.

NOTÆ.

lat: huic exhulceratio accidit: ex hac febricula levis fit: qua etiam cum quievit, tamen & repetit. Frequens tussis est, pus excreatur, interdum cruentum aliquid. Quidquid exscreatum est, si in ignem impositum est, mali odoris est. Educi ea quæ pectori intus hærent, eo eeligmate etiam Diosc. affirmat, loc. cit. Et Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 10. de empyicis: *Eclegmate utor, quod ex lini semine frixo, cum nucleis & melle despumato conficitur.*

8. *Cervicum duritias.*] Rigorem. Marcellus Empir. cap. 18. pag. 127 *Farina lini seminis addito nitro ex vino calido, in modum malogmatis temperatur, & imponitur: cervicum dolori statim medetur.*

9. *Cerebri membranas.*] Inflammatas. Inde est quod ad dolores capitis puerorum lini semen tritum ex aqua commendat Marcellus Empir. cap. 1. pag 88 Et phreneticorum, quibus *jugis insomnietas est ex meningis tensione, succo lini seminis irrigari articulos* præcipit Theod. Priscianus, lib. 2. parte 1 cap. 2.

10. *Cum radice vero.*] Ad verbum hæc Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 49.

11. *Quæcumque corpori inhæreant.*] Aculeos, spicula.

12. *Sic & fracta.*] MSS. Reg. Colb. Chiffl. *sic effracta.*

13. *Serpere hulcus in vino decocta.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. pariter *in vino decocta.* Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. *ex melle adposita.*

14. *Eruptiones pituitæ.*] Marcellus Empir. & Plinius Valer. loc. cit.

15. *Cum pari modo nasturtii.*] Adjicit Diosc. lib. 2. cap. 125. & parem etiam mellis mensuram.

16. *Testium vitia.*] Marcellus Empir. cap. 33. pag. 228. *Farina lini seminis, cum resina & myrrha pari pondere permixta, & imposita testiculis, dolori ac tumori eorum subvenit.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 2. cap. 42. Adde & Theod. Priscianum, lib. 1. cap. 25. *ad veretri dolores.*

17. *Stomachi dolores.*] Plinius Valer. iisdem verbis, lib. 2. cap. 25.

Sect. XCIII. 1. *Blitum iners.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 4. cap. 9. Gallis, *Blettes, ou Bettes.* Iconem apud Lobelium vide, in Observat pag. 125 In Narbonensi Gallia *Turgon* vocant, inquit Ruellius, lib 2. pag. 356.

2. *Unde convitium.*] Plautus, in Trucul. act 4. sc. 4. *Blitea & lutea est meretrix, nisi quæ sapit in vino ad rem suam.* Viles, abjectas, fatuasque mulieres βλιτάδας antiqui vocabant. Suidas: Βλιτάδας οἱ παλαιοὶ τὰς εὐτελεῖς γυναῖκας ἔλεγον. Quod nomen adhuc in nostrum vulgus manavit, socordes ignavosque homines *Belsteros* Græca imitatione nominans, inquit Ruellius, lib. 1. pag. 75. Festus: *Blitum, genus oleris a saporis stupore appellatum esse ex Græco putatur, quod ab his βλὰξ dicatur stupidus.* At Græcis quoque βλίτον est. Hesych. Βλίτον, λαχάνου εἶδος. Schol. Aristoph. Βλίτον μωρόν ἐστι διότι λάχανον. *Blitum videtur olus esse insipidum.*

[3] Stomacho inutile est. [4] Ventrem adeo turbat, ut choleram faciat aliquibus. [5] Dicitur tamen adversus scorpiones potum e vino prodesse, & clavis pedum illini : item lienibus, & [6] temporum dolori, ex oleo. [7] Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

XCIV. [1] Meum in Italia non nisi a medicis seritur, & iis admodum paucis. Duo genera ejus. Nobilius Athamanticum vocant, illi tanquam ab Athamante inventum, hi quoniam laudatissimum in Athamante reperiatur, [2] foliis aniso simile, & caule aliquando [3] bicubitali, radicibus multis [4] & obnigris, quibusdam altissimis : Minus rufum, [5] quam illud alterum. [6] Ciet urinam in aqua potum, radice trita vel decocta. [7] Inflationes stomachi mire discutit. Item tormina, [8] & vesicæ vitia : [9] vulvarumque articulis cum melle, [10] infantibus cum apio illitum imo ventri urinas movet. — CAPUT XXIII.

XCV. [1] Feniculum nobilitavere serpentes gustatu, [2] ut diximus,

NOTÆ.

3. *Stomacho.*] Tamen bonam alvum facere Diosc. vere dixit, lib. 2. cap. 143.

4. *Ventrem adeo.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 4. cap. 9.

5. *Dicitur tamen.*] Plinius Valer. loc. cit.

6. *Temporum dolori &c.*] Sic Apollonius apud Galenum, lib. 2. κτ̀ τόπυς, cap. 1. pag. 368. Βλῖτον πέψας σὺν ἐλαίῳ δεῖς, χρῶ.

7. *Hippocrates menstrua sisti.*] Ita libri omnes. Et Plinius quoque Valer. lib. 4. cap. 9. *Hippocrate*, inquit, *præcipiente ad sistenda omnia menstrua feminarum in cibo dandum.* Hippocrates sane, lib. 2. de diæta, sect. 26. Βλῖτον θερμὸν, ὑ διαχωρητικόν. *Blitum calidum est, non movens alvum.*

Sect. XCIV. 1. *Meum.* Diosc. lib. 1. cap. 3. Μῆον τὸ καλούμενον Ἀθαμαντικὸν γεννᾶται πλεῖστον ἐν Μακεδονίᾳ ϗ Ἱσπανίᾳ. Galeno, lib. 1. de Antidotis, cap. 7. pag. 878. Μῆον Ἀθαμαντικόν. Vidimus in horto Regio, quale depingitur a Dodonæo, pag. 302. Meum in Italia reperiri, & in Calabria quidem ab incolis *Imperatrice* appellari, in montibus Nursinis *Spicura*, alibi aliter, scribit Anguillara, lib. de simp. par. 1. pag. 20. Etiam & in Gallia obvium. Describitur a Charasio in Pharmac pag. 134. Nostris officinis, inquit Ruellius, lib. 2. pag. 284. anethum silvestre hodie vocatur, quod anethum plane videatur imitari foliis, & umbella, & caule : unde quidam herbarii tortuosum anethum appellaverunt.

2. *Foliis aniso.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIX.

3. *Bicubitali.*] Sic Diosc. lib. 1. cap. 3. Διπηχὺ τὸ ἀναβαῖνον. Sic Oribasii interpres, lib. XI. fol. 206 Sic rerum ipsa natura postulare videtur. Tamen MSS. omnes, Reg. Colb. Chiffl. *bipedali.*

4. *Et obnigris.*] In MSS. Reg Colb. &c. *obolis, nigris.* Forte, *oblongis, nigris.* Diosc. μακραῖς. Oribasii interpres, *longis.*

5. *Quam illud alterum.*] In Italia natum.

6. *Ciet urinam.*] Dioscor. loc. cit. Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 209.

7. *Inflationes .... discutit.*] Diosc. loc. cit. Galenus quoque loc. cit. sed hanc exceptionem iste adjicit, quod simul caput lædat : si tamen largius bibatur, inquit Diosc.

8. *Et vesicæ.*] Diosc. loc. cit.

9. *Vulvarumque articulis.*] Subintellige ex sequentibus, illitum urinas movet.

10. *Infantibus.*] Diosc. lib. 1. cap. 3. apium prætermisit.

Sect. XCV. 1. *Feniculum.*] Hæc iisdem verbis Plinius Valer. lib. 4. c. 24.

2. *Ut diximus.*] Libro 8. sect. 41. Habet & istud Diosc. lib. 3. cap. 81.

senectam exuendo, oculorumque aciem succo ejus reficiendo: [3] unde intellectum est, hominum quoque caliginem præcipue eo levari. Colligitur hic [4] caule turgescente. In Sole siccatur, inungiturque ex melle. Ubique hoc est. [5] Laudatissimus in Iberia e lacrymis fit, & ex semine recenti. [6] Fit etiam & e radicibus prima germinatione incisis.

XCVI. Est & in hoc genere silvestre, quod alii hippomarathron; [1] alii myrsineum vocant, foliis majoribus, gustu acriore, procerius, brachiali crassitudine, radice candida. Nascitur in calidis, sed saxosis. [2] Diocles & aliud hippomarathri genus tradit, longo & angusto folio, semine coriandri. [3] Medicinæ in sativo, ad scorpionum ictus & serpentium, semine in vino poto. [4] Succus & auribus instillatur, vermiculosque in his necat. Ipsum condimentis prope omnibus inseritur: oxyporis etiam aptissime. Quin & panis crustis subditur. [5] Semen stomachum dissolutum adstringit, vel in febribus sumptum. [6] Nauseam ex aqua tritum sedat. [7] Pulmonibus & jocineribus laudatissimum. [8] Ventrem sistit, cum modice sumitur, [9] urinam exciet,

NOTÆ.

3. *Unde intellectum.*] Plinus Valer. loc. cit. Q. Serenus, cap. 14. pag. 133.

Si tenebras oculis obducit pigra senectus,
Expressa marathro gutta cum melle liquenti
Detergere malum poterunt: vel vulturis atri
Fella, chelidonia fuerint queis gramina mixta.

Adde & Galenum, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 206.

4. *Caule turgescente.*] Quod fit cum primo germinat, κτ᾽ τ ἀρτίως ἐκβλάστημα, inquit Dioscor. lib. 3. cap. 81.

5. *Laudatissimus.*] Diosc. loc. cit. Caulem, inquit, medium, dum floret herba, demetunt indigenæ, ignique admovent: quo facilius vi caloris veluti exsudans, lacrymam seu gummi remittat.

6. *Fit etiam.*] Iisdem verbis Diosc. loc. cit.

Sect. XCVI. 1. *Alii myrsineum.*] Mallem trajecta litterula *smyrneum* legi. Nam Anacreon in libro rei herbariæ, seu περὶ ῥιζοτομικῶν, hippomarathron a quibusdam σμυρνεῖον vocari scribit, teste Nicandri Scholiaste, in Theriac. pag. 28. Smyrnium porro dici potuit, quod, uti de altero smyrnio Plinius refert, lib. 19. sect. 62. myrrham radice resipit. Vidimus in horto Regio, quale describitur a Lobelio in Advers. p. 147.

2. *Diocles & aliud.*] Hæc Dioscorides lib. 3. cap. 82. totidem verbis, tacito modo Dioclis nomine. Galenus item lib. 7. de fac. simp. med. pag. 206. Sed id feniculi genus a nemine adhuc cognitum ait Matthiol. in lib. 3. Diosc. pag. 777.

3. *Medicina in sativo.*] Iisdem verbis hæc Plinius Valer. lib. 4. cap. 24. Quæ de feniculo scilicet accipienda sunt.

4. *Succus & auribus.*] Plinius Valer. loc. cit.

5. *Semen stomachum.*] Iisdem hæc iterum verbis Plinius Valer. loc. cit. Q. Serenus, cap. 19. de digestione & stomacho medendo, pag. 136.

6. *Nauseam.*] Plinius Valer. loc. cit. has vires semini pariter, Diosc. lib. 3. cap. 82. foliorum decocto attribuit.

7. *Pulmonibus &c.*] Plinius Valer. loc. cit.

8. *Ventrem sistit &c.*] Plinius Valer. loc. cit.

9. *Urinam.*] Diosc. lib. 3. cap. 81. Apuleïus, cap. 124. *Urinam movet cibo datum, lac provocat, &c.* Galenus item, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 206.

& tormina mitigat decoctum, [10] lactisque defectu potum mammas replet. [11] Radix cum ptisana sumpta renes purgat, sive decocto succo, sive semine sumpto. [12] Prodest & hydropicis radix ex vino cocta. Item convulsis. [13] Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos vesicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo haustum facit. Verendis amicissimum, sive ad fovendum radice cum vino cocta, sive contrita in oleo illitum. Multi tumoribus & sugillatis cum cera illinunt. [14] Et radice in succo vel cum melle contra canis morsum utuntur, & contra multipedam ex vino.

Hippomarathron ad omnia vehementius. [15] Calculos præcipue pellit. [16] Prodest vesicæ cum vino leni, & feminarum menstruis hærentibus. Efficacius in eo semen, quam radix. Modus in utroque, quod duobus digitis tritum additur in potionem. Petrichus, qui Ophiaca scripsit, & [17] Micton, qui rhizotomumena, adversus serpentes nihil hippomarathro efficacius putavere. [18] Sane & Nicander non in novissimis posuit.

XCVII. [1] Cannabis in silvis primum nata est, nigrior foliis, & asperior. [2] Semen ejus exstinguere genituram virorum dicitur. [3] Succus ex eo vermiculos aurium, & quodcumque animal intraverit, eji-

NOTÆ.

10. *Lactisque defectu.*] Id vero de hippomarathro Diosc. lib. 3. cap. 82. De marathro sativo, seu feniculo, Apuleius loc. cit. & Galenus, lib. 7. de fac. simp. medic. pag. 206. Et de semine quidem feniculi, Plinius Valer. lib. 4. cap. 24. cum Hippocrate, lib. de nat. mul. tex: 88. pag. 405, qui parem hippomarathro quoque vim ac dotem asserit.

11. *Radix cum.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 24. & lib. 2. cap. 37. *Radix feniculi cum ptisana decocta, & in cibo data, renum densitates relaxat: & ejusdem radicis succus ad cyathos duos in vino potui datus mirabiliter vitia sanat.*

12. *Prodest &c.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 24.

13. *Illinuntur.*] Plinius Valer. loc. cit. *Tumores, & quæ ictu vel repentina indignatione commota sunt, folia ex aceto trita dissolvunt.*

14. *Et radice.*] Plinius Valer. loc. cit. hoc ipsum refert de semine: de radice, Diosc. lib. 2. cap. 81.

15. *Calculos præcipue.*] Diosc. lib. 2. cap. 82, Galenus loc. cit.

16. *Prodest vesicæ.*] Diosc. loc. cit. Στραγγουρίας ἴσταται.

17. *Micton.*] In M S S. Reg. Colb. & Chiffl. *Miccon*: male. Vide Auctorum indicem. Mictoni interim Dioscorides suffragatur, loc. cit.

18. *Sane & Nicander.*] In Theriacis, pag. 43. adversus serpentes:

Ἠὲ καὶ ἱππείου μαράθρου πολυαυξέα ῥίζαν.

Aut magnas grandis radices hippomarathri.

Sect. XCVII. 1. *Cannabis &c.*] Diosc. lib. 3. cap. 166. Κάνναβις ἀγρία... τὰ φύλλα ἔχει ὅμοια τῇ ἡμέρῳ, τραχύτερα δὲ καὶ μελάντερα.

2. *Semen ejus.*] Dioscor. lib. 3. cap. 165. de sativa cannabi: Galenus quoque, lib. 7. de facult. simp. medic. pag. 184.

3 *Succus ex eo.*] Ex recenti semine, inquit Diosc. & post eum Galenus, locis citatis, sunt qui succum exprimant, ad aurium dolores, ex obstructione, ut mihi quidem videtur, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, natos, accommodatum maxime. At Plinius Valer. lib. 1. cap. 10. & Marcellus

cit, sed cum dolore capitis. [4] Tantaque vis ei est, ut aquæ infusa, coagulare eam dicatur. [5] Et ideo jumentorum alvo succurrit pota in aqua. [6] Radix contractos articulos emollit in aqua cocta: item podagras, & [7] similes impetus. Ambustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam arescat.

XCVIII. Ferula semen anetho simile habet. Quæ ab uno caule dividitur in cacumine, femina putatur. [1] Caules eduntur decocti, commendanturque musto ac melle, stomacho utiles. [2] Sin plures sumpti, capitis dolorem faciunt. [3] Radix denarii pondere in vini cyathis duobus, bibitur adversus serpentes. Et ipsa radix imponitur. [4] Sic & torminibus medetur. [5] Ex oleo autem & aceto, contra sudores immodicos, vel in febribus proficit. [6] Succus ferulæ alvum solvit fabæ magnitudine devoratus. [7] E viridi medulla vulvis utilis, & ad omnia ea vitia. [8] Ad sanguinem sistendum decem grana seminis bibuntur, in vino trita, vel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant Luna quarta, sexta, septima, [9] ligulæ mensura. Natura ferularum murænis infestissima est: tactæ siquidem ea moriuntur. Castor radicis succum & oculorum claritati conferre multum putavit.

XCIX. [1] Et de carduorum satu inter hortensia diximus: quapropter & medicinam ex iis non differamus. Silvestrium genera sunt

NOTÆ.

Empir. cap. 9. pag. 76. & 80. hunc Plinii locum summa fide transcribunt, & suo defendunt calculo.

4. *Tantaque vis.*] Quam ipse vim experimento non didicit, timide profert, nec audet asseverare. Cautæ id quidem.

5. *Et ideo.*] Alvum sistit jumentorum, cum est concitatior: quoniam vim spissandi habeat, & desiccandi.

6. *Radix contractos.*] Diosc. lib. 3. cap. 166.

7. *Similes impetus.*] Ἐμφυσὶς, inflammationes & tumores.

Sect. XCVIII. 1. *Caules eduntur.*] Vide quæ dicta sunt lib. 19. sect. 56.

2. *Sin plures.*] Sic pariter Dioscor. lib. 3. cap. 91.

3. *Radix denarii.*] Q. Serenus, cap. de serpentium morsibus:

Aut ferula radix potatur in imbre Lyæi.

Diosc. loc. cit. non radicem adversus serpentes, sed medullam commendat. Nicander quoque in Theriac. pag. 43.

4. *Sic & torminibus.*] Hoc de poto semine, Diosc. loc. cit.

5. *Ex oleo.*] Plinius Valer. lib 5. cap. 1x. *Radix item ferulæ ex oleo & aceto perunctione sudorem minuit.*

6. *Succus ferulæ alvum solvit.*] Sistere congruentius forsan diceret: nam cœliacis medullam epotam prodesse scribit Diosc. loc. cit. nisi succus expressus e ferula, medullaque ipsa, dispares habent facultates.

7. *E viridi medulla.*] Vide Notas & Emend. num. XL.

8. *Ad sanguinem.*] Hæmoptoïcis medullam epotam prodesse scribit Dioscor. lib. 3. cap. 91. Galenus similiter, lib. 8. de fac. simp. medic. pag. 213.

9. *Ligulæ mensura.*] MSS. Reg. Colb. Chiffl. *lingulæ*. Sed utrumvis dixeris, perinde est.

Sect. XCIX. 1. *Et de carduorum . . . diximus.*] Libro 19. sect. 43.

duo, [2] unum fruticosius a terra statim: [3] alterum unicaule crassius. Utrique folia pauca, spinosa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter canescentem, & abeuntem cum aura: scolymon Græci vocant. [4] Hic antequam floreat contusus atque expressus, illito succo alopecias replet. Radix cujuscumque ex aqua decocta [5] potoribus sitim facere narratur. [6] Stomachum corroborat: [7] & vulvis (si credimus) etiam conferre aliquid traditur, ut mares gignantur. Ita enim Chæreas Atheniensis scripsit, & Glaucias, qui circa carduos diligentissimus videtur. [8] Mastiche cardui odorem commendat oris.

C. Sed discessuri ab hortensiis, unam compositionem ex his clarissimam subtexemus, adversus venenata animalia, incisam lapide [1] versibus [2] in limine ædis Æsculapii. [3] Serpylli duûm denariorum pondus: opopanacis, [4] & mei, tantumdem singulorum, trifolii pon- CAPUT XXIV.

NOTÆ.

2. *Unum fruticosius.*] Scolymos est Theophrasti, de quo lib. 22. sect: 43. Eryngium idem luteum Monspeliensium, visum a nobis in horto Regio, quale a Lobelio delineatur, in Observ. pag. 478.

3. *Alterum unicaule:*] Cinara hæc hortensis aculeata, Dioscoridis σκόλυμος, lib. 3. cap. 16. Forte Theophrasti κάκτος, lib. 6. hist. cap. 4. *L'Artichaut.* Adstipulatur etiam Anguillata, par. 8. pag. 136.

4. *Hic antequam floreat.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 16. & Marcellus Empir. cap. 6. pag: 46. iisdem verbis. *Herbam cardui agrestis in mortario usque ad levitatem terito: succoque ejus expresso locum alopeciæ novem diebus oblinito: sed his per dies singulos perunctione renovata.*

5. *Potoribus sitim.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 16 de carduo: *Radix ex aqua cocta, cupiditatem bibendi potoribus subministrat.* Columella, lib. de cultu hortorum, qui decimus operis est, pag. 353.

Hispida ponatur cinara, quæ dulcis Iaccho
Potanti veniat, nec Phœbo grata canenti.

6. *Stomachum corroborat.*] Si non avidius sumatur, inquit Plinius Valer. lib. 4. cap. 16.

7. *Et vulvis.*] Transcripsit & istud Plinius Valer. loc. cit. ubi Glauciam pariter laudat auctorem.

8. *Mastiche cardui.*] Vide Notas & Emend. num. XLI. Mastiche cardui, tenuior ille est & quodam modo lacteus succus, quem cinaræ radix, ubi defloruit ac durescit, scarificata emittit, ut & experientia docet, & Theophrastus conceptis verbis admonuit, lib. 6. hist. cap. 4.

Sect. C. 1. *Versibus.*] Quos recitat Galenus, lib. 2. de Antidotis, cap. 14. pag. 912. ex Eudemo medico. Sunt omnino sedecim.

2. *In limine ædis.*] Apud insulam Coum in templo Æsculapii, inquit Plinius Valer. lib. 3. cap. 57.

3. *Serpylli &c.*] Galenus loc. cit. recitatis Eudemi versibus, medicamenta quæ iis continentur, ita breviter colligit: Μήου ῥίζης, ἑρπύλλου, ὀποπάνακος, ἀνὰ < β'. Τριφύλλου σπέρματος, < α'. Ἀνίσου, μαράθρου, ἄμμεως, σελίνου σπέρματος, ἀνὰ ὀξύβαφον· Ἀλεύρου ὀρόβου λεπτοτάτου ὀξύβαφα β'. Οἴνου παλαιοῦ ὡς ἀναλαβεῖν ὅσον ἐξαρκεῖ· Ἀνάπλαττε τροχίσκους, καὶ ξήραινε ἐν σκιᾷ. καὶ δίδου τριώβολον μετ' οἴνου κυάθων γ'. Quæ totidem ferme verbis Plinius habet: modo tantum medicamentorum paululum discrepante.

4. *Et mei.*] Ita ex Galeno modo laudato rescripsimus: cum prius *mili* perperam legeretur. Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. insulse mel pro meo desiderat: & pro ammi amylum, lib. 4. cap. 38.

dus denarii : anesi, & feniculi seminis, & ammii, & apii, denariorum senûm singulis generibus, ervi farinæ duodecim. Hæc tusa cribrataque vino quam possit excellenti, digeruntur in pastillos, victoriati pondere. Ex his singuli dantur ex vini mixti cyathis ternis. Hac
5 theriaca [5] magnus Antiochus Rex adversus omnia venena usus traditur.

Notæ.

5. *Magnus Antiochus.*] Eo nomine tertius, Syriæ Rex. Hunc Philometora Eudemus vocat iis versibus, quibus hæc theriacæ compositio continetur :

Ἴσκω μάθε τήνδε πρὸς ἑρπετά, ἣν Φιλομήτωρ
Νικάδας πεῖρᾳ κέκρικεν Ἀντίοχος.
Hoc cape præsidium ad serpentia, quod Philometor
Usu præcipuum repperit Antiochus.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XX.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

I. ET *alio rursus abigente a se se.*] Alio nempe lapide, ut diximus, abigente ferrum. Ita M S S. omnes, ipsaque loci sententia legi ita postular. Frustra sunt Majolus, Cæsius, aliique, qui *allio* hic scriptum a Plinio autumant, quo ejus viri auctoritate magnetis & allii dissensionem & antipathiam stabiliant: quasi magnes allio confricatus ac perunctus ferrum non trahat. Albertum tamen Magnum scimus ita sensisse, lib. 2 Mineral. tract. 2. cap. 11. & ante eum, Zoroastrem in Geopon. lib. 15 cap. 1. & Jo. Tzetzen, Chiliad. 4. histor. 140. vers. 407. Sed illud haud dubie nunc Plinius spectat, quod alibi planius expressit, libro nempe 36. sect. 25. *Alius rursus*, inquit, *in eadem Æthiopia non procul mons gignit lapidem theameden, qui ferrum omne abigit, respuitque. De utraque natura sæpius diximus*, & quidem nunc primum de utraque dicit. Sect. 1.

II. *Eadem contrahit vomitiones: siccatur, &c.*] Contraria plane sententia prius legebatur, *Eadem contra vomitiones siccatur.* Quid igitur illa sibi volunt, quæ proxime sequuntur, *Cortex quoque vomitionem movet?* An non ea aperte significant eandem modo cortici assignari vim, quæ radici fuerant prius attributa? Adde Dioscoridem, lib. 2. cap. 164. ubi de peponis facultatibus: Ἡ δὲ ῥίζα ξηρὰ, inquit, ποθεῖσα σὺν ὑδρομέλιτι ∠ ὁλκῆ, ἐμέτους κινεῖ. *Sicca radix ex mulsa drachmæ pondere bibita, vomitum ciet.* Sect. 6.

III. *Nec non ramentis corticis recentes podagras refrigerat, &c.*] In M S S. *recens.* Plinius Valer. *recentis* legisse videtur, hoc est, viridis. Sic enim ille, lib. 4. cap. 6. de cucurbita: *Dioscorides*, inquit, *ramenta corticis viridis in cucurbita laudat, earumque effectus sic tradit: Phthiriasim* (lege ex Diosc. lib. 2. cap. 162. *Siriasim*) *infantium, cuti imposita depellunt cum polenta: podagra æstuanti, & ignibus sacris cum pane subveniunt.* Verba sunt hæc Græci scriptoris: Τὸ δὲ ξέσμα αὐτοῦ παιδίοις σειρίασιν ὠφελίμως κατὰ τοῦ βρέγματος καταπλάσσεται. Item Marcellus Empir. cap. 1. pag. 35. *Cucurbita viridis ramenta cerebro imposita, infantibus quoque, qui ex dolore capitis nauseam patiuntur, validissime prosunt.* Sect. 8.

IV. *Tosta quoque.*] Rapa videlicet. Prius *costa* legebatur: ab aliis *cocta*: a Salmasio, *Cato quoque*: nos *Tosta*, tum ex M S S. Reg. Colb. &c. tum ex Plinio Valeriano, lib. 4. cap. 34. hæc totidem verbis describente, defendimus. Sect. 9.

V. *Mixta farina, pari mensura, ervi, hordei, tritici, & lupini. Radix ad omnia inutilis.*] Naporum videlicet silvestrium radix inutilis. Insigniter corruptus hic locus ad hunc diem fuit: Sic quippe legebatur: *mixta urina pari mensura, Ervi, hordei, tritici, & lupini radix ad omnia inutilis.* Quid causæ est, amabo, cur de ervi, hordei, ceterorumque radice agat, ubi tota in rapis oratio habitat? Et lupini radicem, ut ceteras omittam, commendat in primis ad pellendam urinam, lib. 22. sect. 74. Detexit errorem Dioscor. qui ex iisdem fontibus areolas suas aspersit, ex quibus Plinius rigavit hortos. Sic enim ille lib. 2. cap. 135. de Sect. 10.

rapo silvestri: Μίγνυται δὲ σμήγμασι ῥυπτικοῖς καὶ τὸ ἄλευρον, ὅσα δι' ἀλεύρων γίνεται θέρμων, ἢ πυρῶν, ἢ αἰρῶν, ἢ ὀρόβων. *Admiscetur in smegmata, quibus ad detergendam cutem in facie, reliquoque corpere utuntur: quæ quidem ex lupini, tritici, lolii, aut ervi farina fiunt.* Et de ervo sane diserte Plinius, lib. 22. sect. 73. *Farina eius maculas toto corpore emendat.* De lupinorum & ervi farina, ad eosdem usus Hippocr. lib. 2. de morb. mulier. sect. 67. pag. 596.

Sect. 12. V I. *Cetero æstivo usus in Italia, & armoraciam vocant. Et sativi vero, præter ea quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant, bilem detrahunt. Præterea cortices in vino decocti, mane poti ad ternos cyathos &c.*] Hunc locum ita restituimus ex fide Reg. 2. codicis, cum omnia mire perturbata prius, depravataque, sic legerentur: *Cetero bilem detrahunt. Præterea cortices in vino. Præterea, quæ circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant. Est & sativi usus in Italia, & armoraciam vocant. Et sativi vero decocti, mane poti ad ternos cyathos,* &c Proh Superi! Tantumne in bonos auctores aut criticis aut librariis licuit, ut miscerent omnia ac pessumdarent? Incamus, si fieri potest, mendorum quæ scatent, numerum. *Cetero bilem detrahunt.* Orationis structura *detrahit* legi postulabat: antecedit enim, *Laudatissimus in Arcadia . . . alibi nascitur . . . utilior urinæ.* Mox, *præterea cortices . . . præterea quæ circa eos:* Geminata tam repente ea vox *præterea*, Pliniire stilum & ingenium sapit? *Est & sativi usus in Italia, & armoraciam vocant.* At armoraciam constat esse silvestris generis, quod ipse Plinius diserte confirmavit superiore libro, sect. 26. Deinde, quam frigida rursum repetitio earumdem vocum, *Est & sativi usus*, statimque, *Et sativi vero.* In M S S. *Cetero æstivosus.* Pintianus legi volebat, *Cetero æstivosus ipse.* Nos, uti speramus, paulo felicius, *Cetero æstivo usus in Italia,* &c.

Sect. 13. V I I *Cerastis & scorpionibus adversatur.*] Legebatur ante, *Cetero & scorpionibus.* In M S S. Reg. 1. 2. &c. *Ceterascis.* At emendatione locum egere Dioscorides admonuit, lib. 2. cap. 137. de raphano: ubi contra ceraslæ morsum ex vino potum auxiliari tradit: Καὶ πρὸς κεράστου δῆγμα σὺν οἴνῳ πινόμενον βοηθεῖ. Haud penitus tamen improbanda prior scriptura.

Ibid. V I I I. *Ex aceto & melle sumpti, intestinorum animalia detrahunt.*] Num locus hic mutilus sit, considerandum amplius. Nam Plinius Valer. qui totum fere opus suum ex Plinii nostri verbis contexuit, lib. 4. cap. 1. de raphani virtutibus, ita habet: *Semine raphani cum melle trito & sumpta, suspirium mitigatur, & tussis arcetur. Solut cum sale sumptus ventris animalia exstinguit.* Nihil tamen fine vade movere ausim. Quod vero ad periodum proxime insequentem attinet, quæ hactenus ita legebatur perpetua serie, *Item ad tertias decoctio eorum poto cum vino enterocelis prosunt:* in duas distrahendam esse partes ex Plinio Valeriano, Marcelloque Empirico constat: ut prior illa, *ad tertias decocto eorum poto, cum vino,* ad superiorem morbum spectet, nempe ad intestinorum animalia detrahenda: Posterior, nova ibi instituta periodo, ad enterocelas. Marcelli hæc verba sunt, cap. 28. pag. 200. *Raphanus ex aqua ad tertias decoquitur, eaque vino mixta, ad exstirpandas tineas utiliter bibitur.* Plinii vero Valeriani, lib. 2. cap. 21. *Tineis purgandis: Raphani decoquuntur ex aqua ad tertias, & ea aqua vino miscetur.*

Sect. 17. I X. *Stomachum excitat, fastidium absterget, ex aceto . . . . vel ex garo. Urinam ciet, &c.*] Præpostera interpunctione locus hic ante laborabat, in hunc modum. *Stomachum excitat, fastidium absterget. Ex aceto . . . . vel ex garo urinam ciet.* Ut sic restitueremus, auriculam vellit Galenus, & admonuit, lib 2. de alim. facult. cap. 55. pag. 364. de gingidio: Προσφέρονται δ' αὐτὸ τινὲς δι' ἐλαίου, καὶ γάρου· τινὲς δὲ καὶ οἶνον ἢ ὄξος ἐμβάλλοντες· καὶ πολύ γε μᾶλλον εὐστόμαχόν τ' ἐστι, καὶ τὴν ἀπόσιτον ὄρεξιν ἐπεγείρει μετ' ὄξους ἐσθιόμενον. *Sunt qui ipsum cum oleo & garo mandant: alii autem vinum etiam, vel acetum injiciunt: multoque magis ita stomachum juvat, collapsamque cibi appetentiam, si cum aceto sumatur, excitat.*

Sect. 20. X. *Sic & attrita sanant.*] Prius legebatur, *sic & trita sanant.* In M S S.

trita. Emendandi Dioscorides auctor fuit, qui lib. 2. cap. 181. contra calceamentorum attritus utiles cæpas esse prodidit : πρὸς ἐκτρίμματα ὑποδημάτων χρί-σμα.

X I. *Suspiriosis coctum, aliqui crudum id tritum dedere.*] Vocem hanc *tritum* adjecimus, tum ex exemplarium M S S. fide, tum ex vetustis scriptoribus geminis, quorum alter a Plinio nostro, ab altero Plinius ipse noster hausit. Nam Plinius Valer. lib. 4. cap. 17. de allio : *Suspiriosis quidam*, inquit, *per se crudum, aliqui & cum lacte tritum dedere.* Celsus, lib. 4. cap. 4. *de difficultate spirandi. Datur etiam utiliter frictum allium, deinde contritum, & cum melle mixtum.* Sect. 23.

X I I. *Et porrigines.*] Prius *& pruriginee* legebatur. At errotis admonuit Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40. *Ad pityriasin*, inquit, *& porrigines capitis ..... prodest ungere caput allio trito ex aceto & nitro* Nec non Dioscorides, qui lib 2. cap. 182. τὰ πίτυρα allio quoque eximi prodidit. Adde consensum exemplarium manu scriptorum, Reg. Colb. Chiffl. &c. in quibus *porrigines* non *prurigines* scribitur. Ibid.

X I I I. *Etiam arundines cum pice.*] Subintellige, allium extrahit. Ita libri omnes, etiam M S S. Plane ut suspecta sit fides antiqui exemplaris, ex quo Pintianus *hirudines*, hoc est, sanguisugas, reponere conatus est. Præsertim Marcello Empirico, Plinioque Valeriano, huic lectioni mire suffragantibus : scriptoribus quidem, non eruditissimis, sed quibus tamen concedendum in hac parte plurimum, cum opus ambo suum ex Plinii fere sententiis verbisque concinnarint. Et ille quidem, cap. 34. pag. 233. *Allium elixum*, inquit, *cum pice impositum, arundines extrahit corpori adfixas. Filix radix trita arundinem extrahit : rursum arundinis radix*, &c. Iste, lib. 3. cap 49. *Ad extrahenda ea quæ corpori infixa sunt : Allium elixum cum pice, arundines extrahit*, &c. Ibid.

X I V. *Est & beta .... foliis, undecim sæpe, caule lilii.*] Libri hactenus editi, *undecim sæpe caulium.* Repugnat ipsa plantæ natura, quam nos in horto Regio vidimus ; ipseque Dioscorides, qui ex iisdem fontibus, unde Plinius noster hausit, ea quæ de limonio prodidit, mutuatus, librariorum in hac parte vitium texit. Sic enim ille lib. 4. cap. 16. Λειμώνιον, οἱ δὲ νευροειδὲς, τὰ μὲν φύλλα ἔχει ὅμοια σεύτλῳ, λεπτότερα δὲ, καὶ μακρότερα, δέκα ἢ πλείω. Καυλὸν λεπτὸν, ὀρθὸν, ἴσον λει-ρίῳ. *Limonium, aliis neuroides dictum, folia habet betæ, verum tenuiora & minora, decem aut plura : Caulem tenuem, rectum, liliaceo æqualem*, &c. Sect. 28.

X V. *Gustantium os adstringunt.*] Prius legebatur, *gustantia adstringunt*, nulla plane sententia. In Reg. 1. & Colb. 1. 2. *gustantia musati stringant.* In Reg. 2. *gustantium os atstringant.* Dioscor. lib. 4. cap. 16. rem decidit, cum semen limonii prodit gustu adstringere, στύφοντα κατὰ τὴν γεῦσιν. Ibid.

X V I. *Sic etiam fistulas, & luxata, & humores evocari.*] Recepta hactenus lectio fuit ejuscemodi, *sic etiam fistulas eluxatas, & tumores evocari.* At quæ fistulæ eluxatæ auditæ unquam fuerint, aut vero esse possint, quive tumores evocandi, non satis intelligo. Locum sanavimus ex auctore gemino : altero, qui ex Plinio : altero, ex quo Plinius ipse hausit. Ille enim, qui Plinius Valerianus dictus est, lib. 4. cap. 29. de brassica : *Fistulas*, inquit, *atque luxata discutit, humores aut evocat, aut spargit imposita, insomnia ac vigilias compescit*, &c. Cato vero, cap. 157. pag. 85. *Si cancer ater est, is olet, & saniem spurcam mittit. Si albus, purulentus est. Sed si fistulosus, subtus suppurat sub carne. In ea vulnera hujuscemodi tere brassicam, sanum faciet .... Et luxatum si quod est, bis die calida foveto, brassicam tritam apponito, cito sanum faciet.* Sect. 33.

X V I I. *Prosunt per se, aut, ut Damion, ex mulso.*] Plinium Valerianum miror, qui & Medicus haberi & dici voluit, dum hunc scriptoris nostri locum exscriberet, tam fœdo errore prolapsum, ut pro mulso muscum legerit, & suum nobis deinde errorem intrepide obtruserit : Sic enim ille, lib. 3. de re med. cap. 20. *Efficaces*, inquit, *sunt & bulbi triti per se ad vulnera glutinanda : Adjiciebat tamen illis Damon medicus muscum qui in aqua gignitur, & die quinto solvebat.* Sect. 40.

At multo cautius ex mulso legit Marcellus Empiric. cap. 33. pag. 228.

Sect. 45. XVIII. *Semine recto, cumine simili.*] Non, ut prius editum erat, *similes*: ad ipsum enim semen vox ea refertur, cujus similitudo notatur cum cumini semine. Diosc. lib 3 cap. 76. Ὀρεισέλινον, καυλός ἐστι σπιθαμιαῖος ἐκ ῥίζης λεπτῆς· ... ὁ καρπὸς ἐπιμήκης, δριμύς, λεπτός, εὐώδης, ἐοικὼς κυμίνῳ.

Sect. 49. XIX. *Nam de Venere stimulanda diximus: tria folia silvestris erucæ sinistra manu decerpta, & trita in aqua mulsa si bibantur.*] Non ad stimulandam Venerem, sed ad regium morbum pellendum hoc medicamento Florentinus utitur in Geopon. lib. 12. cap. 26. pag. 349. Ἀγρίου δὲ εὐζώμου φύλλα τὸν ἀριθμὸν γ', τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ ληφθέντα, ἴκτερον ἰᾶται. Quin & Plinius alter Valerianus, qui suum opus ex Plinii nostri verbis sententiisque concinnavit, lib. 2. cap. 59. ad morbum regium sanandum hæc refert: Capitis lemma est, *Regio morbo pellendo*: atque inter medicamenta illud accensetur, *Erucæ silvestris tria folia sinistra manu decerpta ex aqua mulsa bibuntur.* Nihil hic porro manu scripti codices juvant: nihil conjectura: quanquam aut mutilatione aliqua verborum, aut trajectione sententiæ laborare hunc locum haud levis suspicio est. Ad Venerem non folia, sed semen ipsum erucæ adhibet auctor libri, qui falso Kiranus inscribitur, pag. 24.

Sect. 51. XX. *Idem oculis noxiam rutam putavit. Falsum: quoniam scalptores & pictores hoc cibo utuntur oculorum causa, cum pane vel nasturtio: capra quoque silvestres propter visum, ut aïunt. Multi succo ejus cum melle Attico inuncti discusserunt caligines, &c.*] In libris hactenus editis sic legebatur: *Idem oculis noxiam putavit falso, quoniam.... oculorum causa. Cum pane quoque vel nasturtio sativa atque silvestris propter visum. Ut aïunt, multi succo ejus* &c. Quo in loco mire grassata interpolatorum audacia est: Nam ut omittam *falso* pro *falsum*, quod levissimum est, primum voculam *quoque* suo loco movere: adjecere deinde alteram *sativa*, quæ nusquam in libris conditivis apparet; ac de sativa silvestrique ruta locum hunc accepere: quem errorem Ruellius, Dalecampius, & alii, qui Plinium exscripsere, secuti sunt. Denique & inepta constructione verborum, cui nulla legitima sententia subest, & præpostera interpunctione omnia corrupere. In MSS. omnibus sic plane legitur: *Falsum...., cum pane vel nasturtio, atque quoque silvestres propter visum, ut aïunt. Multi* &c. Unde nos ex conjectura, quam esse certissimam fidenter asseveramus; *capra quoque silvestres*, legi oportere pronunciamus, quod uti nunc de ruta Pythagoram, sic ipse Plinius sect. 47. Chrysippum in ocimo coarguit, quod iste oculorum claritati inimicum aïebat, secuta deinde ætas cum Plinio falsum esse deprehendit, *nam id esse capræ*. Mox paulo eadem sect. ubi prius legebatur, *Epiphoras cum polensa imposito. Lenit autem capitis dolores*, ex MSS. fide rescripsimus, *Epiphoras cum polenta imposita lenit. Item capitis dolores.*

Ibid. XXI. *Sic & sanguinem sistit interiorem, & narium indita.*] Ita libri omnes, etiam manu exarati. Mirum est laborasse nonnullos uti hanc vocem, *interiorem*, vel omnino expungerent, vel in deterius immutarent. Alii *sanguinem interioribus indita*, Alii *trita & naribus indita*, legi voluere. At *interiorem sanguinem* Plinii sedulus imitator Marcellus Empir. cap. 17. pag. 123. eruptionem sanguinis ex interioribus partibus vocat. Et Plinius Valer. lib. 5. cap. 64. cui titulum fecit, *Sanguinem rejicientium curatio: Aqua*, ait, *in qua rosa, & ruta, & hyssopum decocta sunt, vino miscetur, & ita potus propinatur.*

Sect. 52. XXII. *Ruptis, convulsis, sed parcius: orthopnoïcis, torminibus, choleris, &c.*] Prioribus verbis prætermissis recepta hactenus lectio id solum exhibuit, *orthopnoicis, torminibus colericis*: Lacunam intrepide supplevimus, tum ex fide codicum MSS. Reg. Colbert. & vet. Dalec. tum ex Diosc. qui easdem calaminthæ suæ vires adscribit, quas mentastro Plinius. Sic enim ille lib. 3. cap. 43. Βοηθεῖ δὲ καὶ ῥήγμασι, σπάσμασι, ὀρθοπνοικοῖς, στρόφοις, χολέρᾳ, καὶ ῥίγει.

Sect. 54. XXIII. *Dignior e pulegio corona Varronis, quam e rosis, cubiculis nostris pronunciata est.*] Sincera hæc lectio est Reg. 2. cod. & Chiffl. In aliis, *contra*

vertigini: In editis, *corona vertigini*, legitur, satis insulse. Et certe *dignior corona cubiculis* cum dicitur, ad cubiculorum magis ornatum, quam ad remedium vertiginis, suggerendum spectat haud dubie hæc loquendi forma. Deinde, ne quis temere Varronem a nobis huc insertum putet, in ipso hujus libri indice, inter primos appellatur. Et justum hoc loco ac verum fuit, auctorem eum qui digniorem e pulegio coronam, quam e rosa pronuntiasset, appellasse. Id vero obiter quoque animadvertendum, non pulegium veteres, sed extrita littera g, puleïum ubique scripsisse. Martialis, lib. 12. Epigr. 32.

Quadrima nigri nec coronæ pulei.

XXIV. *Et oculorum epiphoris .... tumentibus cum melle prodest.*] Ex Dioscoride, *Testiculorum epiphoris*, hoc est, inflammationibus, reponere Dalecampius omni ope nititur: vocemque *tumentibus*, quæ mox sequitur, de hernia nescio qua flatuosa accipit: qua in re vereor magnopere ut suffragatores habeat Medicæ rei magistros. Nos qui nihil astutius meditamur, pertinacem omnium codicum consensionem secuti, de oculorum epiphoris, ac tumore accipimus: cum præsertim de testium tumore mox ex ipso cumino medicina præscribatur, quam proinde hoc loco ante delibare, non fuit operæ pretium. *Sect. 57.*

XXV. *Quia efficacius Ægyptio judicavit.*] In libris hactenus editis, *quia efficacius in Ægypto judicavit.* Quid porro istud rei est? idcircone cuminum Æthiopicum Hippocrates regium appellaverit, quoniam illud in Ægypto efficacius judicarit? An cohærent ista inter se satis apte? In MSS. Reg. Colb. &c. *quia efficacius Ægypto judicavit:* Nos ex indubitata conjectura *Ægyptio* reponimus: cui post Æthiopicum Dioscorides pariter lib 3. cap. 68. secundas partes ac vires assignat: Κύμινον τὸ ἥμερον εὔστομον· καὶ τούτου μᾶλλον τὸ Αἰθιοπικὸν, ὅπερ Ἱπποκράτης βασιλικὸν ἐκάλεσε· δεύτερον τὸ Αἰγύπτιον, &c. *Sect. 58.*

XXVI. *Heracleoticum ad potum utilius, quod onitin vocant.*] Sincerius, credo, legas, *eo quod onitin vocant:* vel, *quam quod onitin vocant.* Discrepat enim onitis, de quo sect. 67. ab Heracleotico, de quo sect. 61. Galenum adde, cujus eadem fere sententia est, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 215. Ὀρίγανος ἡ μὲν Ἡρακλεωτικὴ δραστικωτέρα τῆς ὀνίτιδος, *efficacior est onitide.* Subscribit & Dioscor. lib. 3. cap. 33. Atque hanc esse Plinii mentem, vel ex verbis, quæ proxime subsequuntur, perspicuum est: Subjicitur enim statim, *Communis autem usus*, utriusque scilicet origani, Heracleotici, onitidisque: quorum forma dispar, ad potum dissimilis usus, eædem in medicina vires. *Sect. 59.*

XXVII. *Tlepolemus ad quartanas ternis digitis seminis anisi & feniculi usus est in aceto, & mellis cyatho uno.*] Hoc medicamentum dum Q. Serenus a Tlepolemo, Pliniove, transcriberet, pro aniso, anethum reposuit. Sic enim ille, cap. de quartana medicanda: *Sect. 73.*

Sume tribus digitis apprensum semen anethi,
Tantumdem marathri, mulsum nec desit aceti:
In cujus cyatho prædicta salubriter hauris.

Nisi forte amanuensium id incuria factum est, qui pro *anesi*, ut vetustiores libri omnes manu exarati habent, *anethi* de suo inseruerint.

XXVIII. *Hora sereni diei.*] Sic libri omnes, etiam conditivi, quos vidimus: Reg. Colb. Th. &c. Rectius forsan, ut in suis membranis vidisse Gronovius contestatur, *hora sereni diei tertia*: si probatæ admodum fidei forent. Certe hora diei tertia, hoc est, medio inter Solis exortum & meridiem intervallo, ros inarescere solet, æstusque incipere: quare Columella, lib. x 1. cap. 2. in Augusto monet, *Quascumque vineas culturi sumus per æstum sed mane usque in tertiam: & a decima usque in crepusculum fodiamus.* Sextam horam, meridiem intelligi oportet. *Sect. 76.*

XXIX. *P. Licinii Cæcinæ Prætorii viri patrem in Hispania Bavili.*] In MSS. Reg. 1. 2. &c. *Postlicini.* Forte pro *Postumii Licinii.* Sed quod ad vocem *Bavili* attinet, quam libri omnes pertinaciter retinent, ea si mutari debet, non in Bil- *Ibid.*

bili, quod nomen oppidi quidem in Hispania est, sed quod a veteris scripturæ vestigiis recedat sane longius: quanquam ea fuit Dalecampii conjectura, quam Salmasius avide arripuit, in Solin. pag. 876. Sed in *Bajuli* potius, quod multo affinius est, cum totidem plane vox ea constet apicibus, converti crediderim oportere. Fuisse enim jam tum videtur in Hispania, ut modo in Gallia, id Prætoris nomen: Nam quos Ballivos dicimus, a voce *Bajulus* dictos omnino constat, ut egregie observavit V. Cl. D. Du-Cange in Glossario, pag. 436. apud quem & Bajuli vocem pro Ballivo usurpari sæpe, & pro Mercatorum Prætore, & pro aliis magistratibus, videre licet. Stabilit egregie conjecturam nostram, quod is ipse qui nunc in Hispania Bajulus appellatur, idem paulo mox sect. 81. Hispaniæ Princeps vocatur.

Sect. 79. XXX. *Foliis . . . speciem passerum præbentibus. Ex hoc lina splendorem.*] Quoniam Theophrastus, lib. 9. hist. cap. 13. de papavere Heraclio ita prodidit: τὸ μὲν φύλλον ἔχουσα οἷον στρουθίον, ᾧ τὰ ὀθόνια λαμπρύνουσι. Hoc est, *folium habet simile struthio, quo lintea dealbantur.* Idcirco geminum errorem a Plinio nunc admissum clamat Salmasius, in libello quem inscripsit, *Præfatio in Plinium*, pag. 110. Primum, quod vocis στρουθὸς ambiguitate deceptus, de passeribus interpretatus est, quod de struthio herba dicere debuit, qua de egimus lib. 19. sect. 18. Alterum, quod virtutem eam dealbandi lina, quia ad passerem non poterat, ad heraclion papaver transtulit, quod struthii herbæ proprium ac peculiare est. Sed ne hoc primum a Salmasio animadversum putes, id antea Hermolaus Barbarus, & Leonicenus Pliniomastix, id deinde Matthiolus, in lib. 4. Diosc pag. 1061. id Dalecampius in Notis, auctori nostro jampridem objecerant. Sed frustra omnes: Est enim ille tum Plinii mos, tum herbariorum omnium, ut non herbas modo, sed & animalia, resque surdas interdum, ac diversissimas in exemplum afferant. Quod si, ut nominis, ita & formæ similitudinem aliquam cum passere στρουθίον herba habet, quid causæ demum esse potest, cur non & cum eadem ave affinitatem habeat papaver heraclium, quod ei herbæ simillimum ultro agnoscitur, quæ cum ea ave quandam cognationem formæ ac nominis habeat? Sic & in silvestris quoque papaveris genere, corniculatum unum dici Theophrastus ipse scribit, quod fructus inflexi, ut cornicula, figurantur. Sic cum psyllium describunt herbarii, flores caninis capitibus similes pingunt: cum echion, vipereis: cum antirrhini fructum, vitulinis naribus: cum myosotin, auribus murinis: cum alectorolophon, cristis gallinaceis, &c. Plura apud Collinutium vide, in defensione Plinii adversus Leonicenum, unde hæc fere decerpsimus. Sunt & apud nos quæ ab hujusmodi affinitate nomen vernaculum habent, *Pied d'alouette, Gueule de loup*, &c.

Ibid. XXXI. *Fit autem hujus papaveris, aut cujuscumque silvestris.*] Hic falli Plinium Dalecampius iterum asseverat: quod Dioscorides ex sativo tantum papavere diacodion concinnari dicat. Bene se res habet. Exhausisse naturam omnem, viresque singularum rerum attigisse, Dioscoridem unum putat. Quid igitur fiet Critoni Medico, & qui Critonem sequitur, Galeno, qui lib. 7. κατὰ τόπους, cap. 7. pag. 515. ad arteriacen parandam κωδύας ἀγρίας desiderat? Quid Damocrati, cujus hæc carmina apud eundem exstant, pag. seq.

Μήκωνος ἃς λέγουσιν οἱ γεγονότες
Μήκωνα ἀγρίαν· οὐδὲ γάρ πω σπείρεται.
Κεφαλὰς ἔτι χλωρὰς, ἃς λέγομεν καὶ κωδύας.

Quid denique Seribonio Largo, ut & Latinos afferam, qui Compos. Medic. 18. *Ad tumorem & raucitatem arteriæ, & vocis abscissionem*, num. 73. *Ad tumorem arteriæ*, inquit, *papaveris silvatici jam maturi, viridis tamen adhuc, capita quam plurima vase fictili conjiciuntur, aquaque superfunduntur, &c. Hoc medicamentum ad arteriæ tumorem, & ad tussim facit.*

Sect. 80. XXXII. *Alii paralion, folio lini.*] Prius legebatur, *folio levi.* In MSS. Reg. Colb. &c. *folio leni.* Nos intrepide *lini* rescribimus, a Dioscoride admoniti, cu-

jus hæc oratio est in describendo tithymalo paralio, lib. 4. cap. 165. φύλλα ἐμ-
πόνα λίαν.

XXXIII. *Valent & contra venena.* Sic libri omnes editi. In MSS. Reg. 1. Sect. 84.
Colb. 1. 2. *Valent & contra phyſtim venena.* In Reg. 2. *& contra pſitim venena.*
Ut legi videatur oportere, *Valent & contra preſterum venena.* Est enim prester e
serpentium genere, quatum de venenis in præsenti agitur. Vel certe, *Valent & contra*
pſimmithii venena, hoc est, cerussæ: nam contra cerussam epotam, valere malvæ
cum radicibus decoctum, auctor est Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 163. pag. 125. Ψιμ-
μύθιν ἢ ποθέντος .... μαλάχης ἀφέψημα σὺν ταῖς ῥίζαις.

XXXIV. *Lapathum cantherinum, ad strumas cum axungia efficacissimum. Est* Sect. 85.
& alterum genus fere, oxylapathon vocant.] Num mutata interpunctione legi in
hunc modum oporteat, *Lapathum cantherinum. Ad strumas cum axungia efficacis-*
mum est & alterum genus fere &c. scrupulum Apuleïus, injicit. Is enim cap. 33.
tit. 1. *Si qua duritia in corpore: Herba oxylapathon*, inquit, *cum axungia vetere*
pisata, & cum pane domestico facta quasi malagma, & imposita mirifice sanat. Sed
oxylapathum is pro oxalide accepit haud dubie, quam & oxylapalin appellari prodi-
dit Scholiastes Nicandri, in Theriac. p. 39. Ὀξαλίς, ἣ ὀξυλάπαθις, ἣ, ἀναξυρὶς καλεῖται.

XXXV. *Radix aceto decocta si colatur, succus dentibus auxiliatur.*] *Si collua-* Ibid.
tur, aliqui legi malunt, ad differentiam bibiti. Sequitur enim, *Si vero bibatur,*
morbo regio. Favere ei conjecturæ, Marcellus Empir. videtur, cap. 12. pag. 95.
Lapathi radix, inquit, in aceto acerrimo coquitur, atque eo aceto dentes colluuntur,
vel foventur. Plinius Valer. lib. 1. cap. 38. *Agrestis lapathi, quod alii rumicem di-*
cunt, radix .... cum aceti cyathis quinque cocta, in ore aceto tento, dolorem dentium
tollit. Diosc. quoque, lib. 2. cap. 140. Παρηγορεῖ ἢ .... ὀδονταλγίας ἑψηθεῖσαι ἐν
οἴνῳ, ἢ διακλυζόμενα. Nihilominus omnium exemplarium, quæ videre licuit, fi-
dem secutus, nihil muto. Colari enim radicis succum oportere Plinius ait ad
utrumque medicamentum: sive ad dentium dolorem leniendum, quos eo collui
necesse est: sive ad potum, regio morbo pellendo. Plinius Valer lib. 2. cap. 59.
Lapathi radices conteres ex vino austero, colabisque, & potui dabis: mire auruginem
tollit.

XXXVI. *Hydropicis imponitur cum fico & cumino tusum ternis partibus. Comi-* Sect. 87.
tiali morbo, & vulvarum conversione suffocatas excitat odore, aceto mixto.] Præpo-
stera interpunctione perturbata hactenus omnia hoc loco fuere, & quæ hydropi-
cis adhibita remedia, eadem epilepticis attributa. Sic enim legebatur: *Hydropi-*
cis imponitur: cum fico & cumino tusum ternis partibus comitiali morbo: vulvarum
conversione suffocatas excitat odore, aceto mixto. Erroris admonuere scriptores duo:
alter qui de hydropicis, alter qui de epilepticis & vulvarum conversione suf-
focatis eadem prodidere. Plinius Valer. 3. cap. 12. de hydropisi: *Sinapi*, inquit,
& ficus, & cuminum, æquis partibus tusa, ventri imponuntur. Cælius Aurel. lib. 1.
Chron. cap. 4. de epilepsia. *Articulos quoque omnes*, inquit, *ligatione constringen-*
tes, sternutamento commoto ex aceto, naribus interius flato, cum sinapi, ... vel iis
quæ ad matricis præfocationes incendenda posuerunt.

XXXVII. *Ipsa herba .... exscreationes pectorie purgat cum iride & melle. Vri-* Sect. 89.
nam ciet.] Prius legebatur, *pectoris purgat. Cum iride & melle urinam ciet.* Vi-
tiosam hanc interpunctionem esse Dioscorides admonuit, cujus hæc verba lib. 3.
119. de marrubio agentis: Ἀνάγει ἢ πάχος ἐκ θώρακος, ἴριδος ξηρᾶς μιγνύμενον. *Craſ-*
ſam quoque pituitam pectore contentam, admixta iride ſicca, exſcreatione purgat.

XXXVIII. *Anginas .... & cum aniso illitum.*] In MSS. ubique, uti mo- Sect. 92.
nuimus, hoc loco *aneso* pro *aniso*, scribitur. Sed anethum legerunt, Marcellus
Empir. cap. 15. pag. 106. *Lini semen*, inquit, *& anethum, cum sale: & oleo, &*
aceto decoctum, bene contra facium dolores gargarizabitur. Et pag. 108. ad fauces
curandas rursum anethum adhibet. Et Plinius Valer. lib. 1. cap. 52. cui lemma
inscriptum, *Anginæ medendo: Lini semen*, inquit, *& anethum in oleo & aqua de-*
coctum ad tertias, imponitur: acetum item & sal gargarizatur. Et cap. 45. de con-

ſillarum vitio: *Lini ſemen*, inquit, *& anethum in oleo & aqua decoctum imponitur, & acetum gargarizatur.*

Sect. 94. XXXIX. *Foliis aniſo ſimile.*] Et hic rurſum in MSS. omnibus, Reg. Colb. &c. ut proxime ante monuimus, *aneſo* legitur. Verum haud dubie *anetho* legendum, res ipſa & ſimilitudo mei anethique foliorum admonet. Adde Dioſc. lib. 1. cap. 3. Μῆον .... ὅμοιον καυλῷ καὶ τοῖς φύλλοις ἀνήθῳ· παχύτερον δὲ τοῦ ἀνήθου. Habet eadem quoque interpres Oribaſii, lib. XI. fol. 206.

Sect. 98. XL. *E viridi medulla, vulvis utilis, & ad omnia ea vitia.*] Libri hactenus editi *Et viridi ferula ramuſculus utilis eſt ad omnia ea vitia.* Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Et viride medulla vultui utile eſt ad omnia ea vitia.* In Chiffl. *vultuis:* unde nos ſatis feliciter, ut remur, *vulvis* effinximus. Vocibus deinde iſtis, *omnia ea vitia*, quæ MSS. omnes editique conſpirante conſenſu exhibent, ante dicta morborum genera ſignari intelligimus.

Sect. 90. XLI. *Maſtiche cardui odorem commendat oris.*] Interpolatores ſic prius edideſrant, *Manducatus carduus.* At in MSS. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Maſtethe carduus.* Errorem auctore Plinio altero Valeriano corrigimus, ita ſcribente lib. 4. cap. 16. *Maſticha carduorum odorem oris commendabilem reddit.*

C. PLINII

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXI.

I. IN hortis seri coronamenta jussit Cato, inenarrabili florum maxime subtilitate : quando nulli potest facilius esse loqui, quam rerum naturæ pingere, lascivienti præsertim, & in magno gaudio fertilitatis tam variæ ludenti. Quippe reliqua usus alimentique gratia genuit : ideoque sæcula annosque tribuit iis. Flores vero odoresque in diem gignit : magna, ut palam est, admonitione hominum, quæ spectatissime floreant, celerrime marcescere. Sed ne pictura quidem sufficiente imagini colorum reddendæ, mixturarumque varietati, [1] sive alterni atque multiplices inter se nectantur, sive privatis generum funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum, quædam coronæ per coronas currunt. CAPUT I.

II. Tenuioribus utebantur antiqui, [2] stroppos appellantes : unde nata strophiola. Quin & vocabulum ipsum tarde communicatum est, inter sacra tantum & bellicos honores coronis suum nomen vindicantibus. Cum vero e floribus fierent serta, [3] a ferendo serviæ appellabantur : [4] quod apud Græcos quoque non adeo antiquitus placuit. CAPUT II.

NOTÆ.

Sect. I. *Sive alterni.*] Sive alterni flores atque multiplices nectantur in coronam : sive singulorum generum diversi funiculi modo in orbem ducantur, modo in obliquum : etiam quandoque tota coronæ ambitu, ut coronæ complures in una corona ductæ videantur

Sect. II. 1. *Tenuioribus.*] Coronis videlicet, non e floribus quidem, sed e duabus tribusve tæniis, sive corollis invicem tortis : sic ut e pluribus una fieret. Στρόφια dicebantur, hoc est fasciæ capitis. Nomen ex eo, quod essent ex tortiles. Virg. in Copa :

Et gravidum roseo necte caput strophio.

2. *Stroppos appellantes.*] Hoc est, strophia. Vide Notas & Emendationes num. I.

3. *A ferendo servia.*] Vide Notas & Emend. num. II. Serere porro intellige *ligare* : unde & conserere.

4. *Quod apud Græcos.*] Σπεῖρα recentiores Græcs, a σπείρω, quod & *sero* seu *necto* significat, pro serris dixisse innuit. Quod & stabilire Hesychius videtur, cum σπεῖρα interpretatur ῥάμματα, & βόστρυχα.

III. Arborum enim ramis coronari [1] in sacris certaminibus, mos erat primum. [2] Postea variari cœptum mixtura versicolori florum, quæ invicem odores coloresque accenderet, [3] Sicyone, ex ingenio Pausiæ pictoris atque Glyceræ coronariæ, dilectæ admodum illi, cum opera ejus pictura imitaretur, & illa provocans variaret, essetque certamen artis ac naturæ: quales etiam nunc exstant artificis illius tabellæ, atque in primis appellata [4] Stephaneplocos, qua pinxit ipsam. Idque factum est post Olympiadem centesimam. Sic coronis e floribus receptis, paulo mox subiere, quæ vocantur [5] Ægyptiæ, ac deinde [6] hibernæ, cum terra flores negat, ramento e cornibus tincto. Paulatimque & Romæ subrepsit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollariis, postquam e lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

CAP. III. IV. Crassus dives, primus argento auroque folia imitatus, ludis suis coronas dedit. Accesseruntque & [1] lemnisci, quos adjici ipsarum coronarum honos erat, propter [2] Etruscas, quibus jungi nisi aurei non debebant. Puri diu fuere ii. Cælare eos primus instituit [3] P. Claudius Pulcher, [4] bracteasque etiam philyræ dedit.

NOTÆ.

Sect. III. 1. *In sacris certaminibus.*] Vide Archiæ Epigramma allatum a nobis, lib. 15. sect. 5.

2. *Postea variari.*] *Pantarpia*, inquit Festus, *dicantur corona ex vario genere florum facta.*

3. *Sicyone, &c.*] Sic MSS. Reg. Colb. &c. De Glycera, Pausiaque, hæc multo tradentur uberius, lib. 35. sect. 40.

4. *Stephaneplocos.*] Ita MSS. laudati, non *stephanoplocos*. Στεφανηπλόκος, ut apud Theophr. legitur lib. 6. hist. cap. 7. qui, vel quæ nectit, & texit coronas. De hac pictura seu tabula dicetur fusius loco cit.

5. *Ægyptia.*] Ex edera, narcisso, mali puniceæ floribus, aliisque quas Athenæus enumerat, lib. 15. pag. 679. & 680.

6. *Hiberna.*] Quales nunc fiunt e charta picta atque concisa, flores multiplices repræsentante.

Sect. IV. 1. *Lemnisci.*] Festus: *Lemnisci sunt fasciæ coloriæ dependentes ex coronis, quod antiquissimum fuit genus coronarum lanearum.* Hesychius: Λημνίσκος, τὰς ταινίας Συρακούσιοι ταινίας. Capitolinus in Vero, pag. 37. *Coronas quin etiam datas, lemniscis aureis interpositis, & alieni temporis floribus.* Nempe ad imitationem veterum, ex lauro foliisque nexæ coronæ: quibus lemnisci aurei additi. Antiquitus ex auro, nunc e serico fasciolæ sunt, quibus lemniscorum possit appellatio tribui, *des rubans*. Non coronis modo, sed & palmis, quæ præmia Circensis victoriæ, lemnisci addebantur: unde utræque lemniscatæ dictæ.

2. *Etruscas.*] Tertullianus, lib. de Corona Mil. anteponi ait reliquis coronis Etruscas: subjicitque, *Hoc vocabulum esse coronarum, quas gemmis & foliis ex auro quercinis, ob Jovem insignes, ad deducendas tensas cum palmatis togis sumebant.* Plinius ipse lib. 33. sect. 4. *Corona ex auro Etrusca.*

3. *P. Claudius Pulcher.*] Is qui Consulatum Romæ gessit, anno V. C. DLXX. L. Porcio Licinio collega.

4. *Bracteasque.*] Tenuisque jam, philyræ instar, ex auro argentove laminis, quibus lemnisci constabant, adjecit tenuiores bracteas alias, quæ tæniarum instar adtextæ ac pendulæ forent.

V. [a] Semper tamen auctoritas vel ludicro quæsitarum fuit. Namque ad certamina in Circum per ludos & ipsi descendebant, & servos suos quique mittebant. Inde[1] illa XII. tabularum lex: Qui coronam parit ipse, pecuniave ejus, virtutis ergo [2] duitor ei. Quam servi equive meruissent, pecunia partam lege dici, nemo dubitavit. Quis ergo honos? ut ipsi mortuo, [3] parentibusque ejus, dum intus positus esset, forisve ferretur, sine fraude esset imposita. Alias in usu promiscuo ne ludicræ quidem erant.

VI. Ingensque & hic severitas. L. Fulvius[1] argentarius, bello Punico secundo, cum corona rosacea interdiu e pergula sua in forum prospexisse dictus, ex auctoritate Senatus in carcerem abductus, non ante finem belli emissus est. P. Munatius, cum demptam [2] Marsyæ coronam e floribus capiti suo inposuisset, atque ob id duci eum in vincula Triumviri jussissent, appellavit Tribunos Plebis. [3] Nec intercessere illi: [4] aliter quam Athenis, ubi comessabundi juvenes ante meridiem conventus sapientium quoque doctrinæ frequentabant. Apud nos exemplum licentiæ hujus non est aliud quam[5] filia Divi Augusti,

INTERPRETATIO.

[a] *Semper.*] Semper magna fuit auctoritas coronarum, etiam earum quæ ludo parabantur.

NOTÆ.

Sect. V. 1. *Illa XII. tabularum.*] Sic ab Ursino emendata: QUEI. CORONAM. PARET. IPSUS. PECUNIAEVE EJUS. VIRTUTISVE. DIDITOR. IPSEIQUE. MORTUO. PARENTALIBUS. EJUS. QUOM. ENTUS. POSITOS. EST. QUOMQUE. FORIS. EXFERTOR. IMPOSITAD. SE. FRAUDE. ESTOD. Sententia est: ut qui coronam vel ipse virtute peperisset, vel servorum ministerio & quadrigis, eidem ea donaretur: eique etiam mortuo acquisita corona sine fraude imponeretur: non tantum illis septem diebus, quibus intus, id est, domi positus esset: sed eo etiam die, quo cum pompa & ornatu in forum ad Rostra efferretur.

2. *Duitor ei.*] Ἀρχαϊκῶς, more vetusto, pro *dator ei.* In MSS. Reg. 2. &c. *dividitur:* non, ut editi, *arguitur.*

3. *Parentibusque ejus.*] Haud legisse satis diligenter eam legem Ursinus, vel ex eo loco intelligitur, cum PARENTALIBUS, pro PARENTIBUSQUE scripsit. Nam præter Plinium accedit Tullii ipsius auctoritas, ita legem referentis, lib 2. de Legibus: *Illa jam significatio est, laudis ornamenta ad mortuos pertinere, coronam virtute partam, & ei qui peperisset, & ejus parenti sine fraude esse lex impositam jubet.* Vide & Suidam, verbo Καταγειν.

Sect. VI. 1. *Argentarius.*] Τραπεζίτης, *un Banquier.*

2. *Marsyæ coronam.*] Capiti ejus dei impositam. Marsyas minister Liberi Patris per civitates liberas in Foro positus, libertatis indicium est, qui erecta manu testatur nihil urbi deesse, inquit Servius, in lib. 4. Æneïd. vers. 58

3. *Nec intercessere.*] Sed castigandum censuere.

4. *Aliter quam.*] Contrario Atheniensium more, apud quos juvenes comessabundi ludum Philosophicum petebant.

5. *Filia Divi.*] Julia, de qua diximus lib. 7. sect. 46. Ut ad statuam Marsyæ in Foro positam, meretriculæ con-

cujus luxuria noctibus coronatum Marsyam, [6] litteræ illius Dei gemunt.

VII. Florum quidem populus Romanus honorem Scipioni tantum habuit. [1] Serapio cognominabatur, propter similitudinem suarii cujusdam negotiatoris. Ob id erat in Tribunatu plebi admodum gratus, dignusque Africanorum familia. Nec erat in bonis funeris impensa. [2] Asses ergo contulit populus, ac funus elocavit, quaque præferebatur, [3] flores e prospectu omni sparsit.

VIII. Et jam tunc coronæ [1] Deorum honos erant, & [2] Larium

NOTÆ.

venirent, impudicitiæque suæ testem corollam alicui minorum gentium Deo imponerent, malo te a Lipsio, si pudor suadet, ediscere, lib. 3. Antiq. Lect. pag. 120. quam immorari me in ista tenebris Stygiis digna fœditate. De Julia Seneca, lib. 6. de Benef. cap. 32. *Augustus flagitia principalis domus in publicum emisit, admissos gregatim adulteros, pererratam nocturnis comessationibus urbem....quotidianum ad Marsyam concursum, cum ex adultera in quæstuariam versa &c.*

6. *Littera illius Dei.*] Ita MSS. omnes. Sic dolentes scriptas litteras eas innuit, ut ingemiscere quodammodo viderentur. Deum autem vocat, ut lib. 7. sect. 46. *In summa Deus ille, calumque nescio adeptus magis, an meritus &c.*

Sect. VII. 1. *Serapio.*] Diversus hic videtur ab eo Scipione Nasica, quem Serapionem quoque cognominatum vidimus lib. 7. sect. 10. Neque enim Nasicam Tribunum fuisse plebis, aut quisquam prodidit, aut simile veri est: Nec fuit is ex Africanorum familia, sed ex Cornelia tantum Scipionum gente, in qua familiæ duæ diversæ Nasicarum, & Africanorum fuerunt: Nec tam angusta re fuit, Pontifex Max. cum esset, & agrum publicum teneret, ut Plutarchus refert in Gracchis, uti funeri deesset impensa: nec denique is Romæ, sed Pergami in Asia diem extremum obiit, uti ex Plutarcho, loc. cit. pag. 834. aliisque didicimus. Aliquem unum a Nasicæ liberis fuisse hunc necesse est, qui quam esset similis suario negotiatori pater, tam ipse vultu referret patrem.

2. *Asses ergo.*] Factitatum id & alias, ut in funere Valerii Publicolæ regum exactoris: Menenii Agrippæ, qui populum cum Senatu in gratiam adduxerat: Q. quoque Fabii Maximi, ut Valerius Max. prodidit, lib. 5. cap. 2. pag. 253. His ære collato a populo Rom. justa sunt peracta. Huc pertinet vetus inscriptio, apud Gruter. pag. 488.

M. VINICIO. P. F.
POST. MORTEM.
MUNICIPES. SUI.
AERE. CONLATO.
PIETATIS. CAUSA.
P P.

3. *Flores e prospectu.*] E pergulis, e fenestris, unde prospectus in vicum. Supra lib. 19. sect. 19. n. 3. *Præfigi prospectus*, hoc est, obstrui fenestras. Has ἀνθέων βολὰς florum sparsiones receptas in eos, quos honore volebant affectos, Lipsius ad xv. Taciti jam olim ex variis Auctoribus adnotavit. Id observatum quoque in Bruti funere, auctor est Dionys. Halic. lib 5. In funere etiam filiæ Virginii, lib. xi.

Sect. VIII. 1. *Deorum honos.*] Vetus inscriptio in thesauro Goltzii, pag. 172. CORONAE. CENTENAE. FORTUNAE. PRIMIGENIAE. DEDICATAE.

2. *Larium publicorum.*] Compitalium scilicet, de quibus diximus in Notis & Emend. ad lib. 3. num. XLVI. Adi quoque Notas & Emend. ad hunc librum, num. II. De privatis atque domesticis, Cato de re rust. cap. 143. *Villica focum purum circumversum, quotidie priusquam cubitum eat, habeat. Kalendis, Idibus, Nonis, festus dies cum erit,* CORONAM *in focum indat, perque*

publicorum privatorumque, [3] ac sepulcrorum, & Manium: summaque auctoritas [4] pactili coronæ. [5] Sutiles [6] Saliorum sacris invenimus, & solennes cœnis. Transiere deinde [7] ad rosaria: eoque luxuria processit, ut non esset gratia [8] nisi mero folio: sutilibus mox petitis ab India, aut ultra Indos. Lautissimum quippe habetur e nardi folio eas dari, aut veste serica versicolores unguentis madidas. Hunc habet novissime exitum luxuria feminarum.

IX. Et apud Græcos quidem de coronis privatim scripsere Mnesitheus atque Callimachus medici, [1] quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc est aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipue odorum vi surrepente fallaciter, scelerata Cleopatræ solertia. Namque in apparatu belli Actiaci gratificationem ipsius reginæ Antonio timente, nec nisi prægustatos cibos sumente, fertur pavore ejus lusisse, extremis coronæ floribus veneno illitis, ipsaque capiti impo-

NOTÆ.

tos dies Lari familiari pro copia supplicet. Plautus in Triuummo, act. 1. sc. 2.

Larem corona nostrum decorari volo.

Juvenalis, Satyra 9.

O parvi nostrique Lares, quos thure minuto,
Aut farre, aut tenui soleo exornare corona.

3. *Ac sepulcrorum.*] Idem Tibullus, lib. 2. Eleg. 4.

Atque aliquis senior veteres veneratus amores,
Annua constructo serta dabit tumulo.

Aram sepulcralem coronari solitam ex vetere inscriptione scito, quæ apud Gruterum exstat, pag. 715.

4. *Pactili corona.*] Seu plectili, quod idem est. E multiplici flore folioque textæ. *Plexa*, inquit Festus, *colligata significat, ex Græco πλέκω*, id est, concinno, texo, necto. Πλεκτὸν Græci dicunt, & πηκτὸν, a πηγνύω compono.

5 *Sutiles.*] Hæ pactilibus opponuntur: e rosarum foliis consutæ. Martialis, lib. 5. Epigr. 65.

Pinguescat nimio madidus mihi crinis amomo,
Lassenturque rosis tempora sutilibus.

Et lib. 9. Epigr. 91. ad Flaccum:

Perfundas glaciem triente rubro:
Frontem sutilibus ruber coronis &c.

Et Epigr. 94.

Sutilis aptetur decies rosa crinibus.

Sic & *lapillos sutiles* Prudentius appellat, hymno 7. vers. 158. & hyacinthos sutiles, in Hamartigenia, vers. 268.

6. *Saliorum sacris.*] Salii sacerdotes Romæ fuere, a saliendo dicti, quod ancilia per urbem gestantes salire soliti. Varro, lib. 4. de Ling. Lat. *Salii a saltando, quod facere in Comitio in sacris, quotannis & solent, & debent.* Inde saliares epulæ, pro lautis & opiparis, quia tales erant Saliorum. Vide Festum.

7. *Ad rosaria.*] Ut e solis rosis coronæ necterentur.

8. *Nisi mero folio.*] Rosarum foliis, e quibus sutiles coronæ: cum antiquitus totæ rosæ sutilibus insererentur. Sed eo tandem luxuria processit, ut fastidita gratia floris pulcherrimi, ejus tantum folia retenta sint, quæ ut alia aliis veluti squamatim insererentur, inventa est conditura ratio, qua sic macerarentur, ut manus artificis, & puncturas quibus necterentur, pati possent. Tradit eam rationem Apicius, lib. de re culinar. cap. 1.

Sect. IX. 1 *Quæ nocerent capiti.*] Aristoteles ἐν τοῖς φυσικοῖς προβλήμασιν, inquit Athen. lib 15. pag. 692. hoc quærit, cur magis canescant, qui unguento magis caput illinunt? causasque aliquas affert, quæ in Problematum libro hodie non leguntur.

ſita, mox procedente hilaritate invitavit Antonium, ut coronas biberent. Quis ita timeret inſidias? Ergo concepta in ſcyphum incipienti haurire oppoſita manu: En ego ſum, inquit, illa, Marce Antoni, quam tu nova prægustantium diligentia caves: ² adeo mihi, ſi poſſim ſine te vivere, occaſio aut ratio deeſt. ³ Inde eductum custodia bibere juſſit, illico exſpirantem. De floribus ᵃ ſupra dictos ſcripſit ⁴ Theophraſtus apud Græcos. Ex noſtris autem inſcripſere aliqui libros ⁵ Anthologicon: flores vero perſecutus eſt nemo, quod equidem inveniam. Nec nos nunc ſcilicet coronas nectemus: id enim frivolum eſt: ſed de floribus, quæ videbuntur digna, memorabimus.

X. Pauciſſima noſtri genera coronamentorum inter hortenſia novere, ac pæne violas roſaſque tantum. * Roſa naſcitur ſpina verius, quam frutice, ¹ in rubo quoque proveniens, illic etiam jucundi odoris, ² quamvis anguſti. Germinat omnis primo incluſa ³ granoſo cortice. Quo mox intumeſcente, & ⁴ in virides alabaſtros faſtigato, paulatim rubeſcens dehiſcit, ac ſeſe pandit, ⁵ in calycis medio ſui ſtantis complexa luteos apices. Uſus ejus ⁶ in coronis prope minimus eſt.

*CAP. IV.

INTERPRETATIO.

ᵃ *Supra dictos.*] Præter dictos ante ſcriptores.

NOTÆ.

2. *Adeo mihi.*] Εἰρωνικῶς.

3. *Inde eductum.*] Reum unum aliquem.

4. *Theophraſtus.*] Maxime libro 6. hiſt. plant. cap. 6. & 7.

5. *Anthologicon.*] Ἀνθολογικῶν. Vox ea florilegium, ſeu librum Collectaneorum ſonat: nou quod de floribus hortorum hi libri tractarent, ſed quod ſententiarum flores ex variis ſcriptoribus collectos continerent.

Sect. X. 1. *In rubo quoque.*] In cynoſbato, de quo lib. 16. ſect. 71.

2. *Quamvis anguſti.*] Nec late ſe ſe ſpargentis.

3. *Granoſo cortice.*] Intus veluti quibuſdam granis ſcabro. Nodum enim, ſeu globulum eum quo ſemen continetur, corticem Plinius nuncupat, non ſemel. Nam infra: *Tardiſſime proveniunt ſemine, quod in ipſo cortice eſt.* Μῆλον Theophraſtus appellat, lib. 6. hiſt. cap. 6. Umbilicum ὀμφαλὸν Ariſt. ſect. 12. problem. quæſt. 8.

4. *In virides alabaſtros.*] Alabaſtrum vocat roſæ calycem, antequam ea ſit expanſa: a ſimilitudine nimirum cum alabaſtro, vaſe unguentario, cujus eſt longitudo faſtigata, in pleniorem orbem deſinens, ut Plinius ipſe ait, lib. 9. ſect. 56. Poëta quidam pyramides vocat, quos Plinius alabaſtros: & calathos, quos ille calyces:

Prima dies oſtendit ſpicula florum,
Altera pyramides nodo majore tumentes:
Tertia jam calathos.

5. *In calycis.*] Forte ſincerius, *ſe ſe pandit in calyces, medio ſui ſtantes complexa luteos apices.* Calyx vocatur, qui lutea ſtamina ſeu apices, & floris folia continet.

6. *In coronis prope minimus.*] Præ ceteris utilitatibus, quas roſa præbet: nam & oleo præterea maceratur, & in unguenta tranſit, & emplaſtris inſeritur, &c. Hunc locum Barbarus prave intellexit: dum *nimius*, contra codicum fidem, & mentem ſcriptoris repoſuit.

Oleo maceratur, idque jam a Trojanis temporibus, [7] Homero teste. Præterea in unguenta transit, [8] ut diximus. Per se medicas artes præbet. Emplastris atque collyriis inseritur mordaci subtilitate. Mensarum etiam deliciis perungendis minime noxia.

Genera ejus nostri fecere celeberrima, [9] Prænestinam & [10] Campanam. Addidere alii Milesiam, cui sit ardentissimus colos, non excedenti duodena folia. Proximam ei [11] Trachiniam minus rubentem. Mox Alabandicam viliorem, albicantibus foliis. [12] Vilissimam vero plurimis, sed minutissimis, spineolam. [13] Differunt enim multitudine foliorum, asperitate, lævore, colore, odore. Paucissima quina folia, ac deinde numerosiora: cum sit genus ejus, quam [14] centifoliam vocant: quæ est in Campania Italiæ, Græciæ vero circa Philippos: sed ibi non suæ terræ proventu. [15] Pangæus mons in vicino fert, numerosis foliis ac parvis: unde accolæ transferentes conserunt, ipsaque plantatione proficiunt. [16] Non autem talis odoratissima est, nec cui latissimum maximumque folium. [17] Breviterque indicium est odoris, scabritia corticis. Cæpio Tiberii Cæsaris principatu, negavit centifoliam in coronas addi, præterquam extremos velut ad cardines. [18] Nec odore, nec specie probabilis est, quæ Græca appellatur a nostris, a Græcis [19] lychnis, non nisi in humidis locis proveniens, nec unquam excedens quinque folia, violæque magnitudine, odore nullo. Est & alia Græcula appellata, convolutis [20] foliorum paniculis, nec

NOTÆ.

7. *Homero teste.*] Iliad. ψ. vers. 186. ubi oleum rosaceum memoratur:

Ῥοδόεντι δὲ χρῖεν ἐλαίῳ.

8. *Vt diximus.*] Libro 13. sect. 2.

9. *Prænestinam.*] Ea est quam vulgus Provincialem appellat, *Rose de Provins*, ut quidem Clusius arbitratur, lib. 1. hist. rar. plant. cap. 114.

10. *Campanam.*] Ubi nimirum biferi, ut Maro cecinit, rosaria Pæsti.

11. *Trachiniam.*] Ab Heracleæ agro, quæ Trachin appellata est, ut vidimus lib. 4. sect. 14.

12. *Vilissimam.*] Ita MSS. Reg. Colb. Chiffl. non *utilissimam*. Recte: antecedit enim *viliorem*. Spineola vero a spinarum densitate, quibus est obsita, traxisse nomen videtur.

13. *Differunt.*] Hæc accepta a Theophr. lib. 6. hist. cap. 6.

14. *Centifoliam.*] Et nos trecentifoliam maximam in horto Regio vidimus, flore, ut aiunt, incarnato: eamque odoris perjucundi. Centifoliam quoque Batavicam, qualis a Clusio delineatur, lib. 1. hist rarior. plantar. pag. 113.

15. *Pangæus.*] Theophr. ἐκ τοῦ Παγγαίου.

16. *Non autem talis.*] Theophr. loc. cit.

17. *Breviterque.*] Theophr. Εὐ δὲ τοῖς μεγάλοις εὐώδη μᾶλλον, ὧν τραχὺ τὸ κάτω. *Odoratiores sunt inter amplas, quibus pars ima scabra.*

18. *Nec odore, nec specie.*] Vide Notas & Emend. num. III.

19. *Lychnis.*] Dioscoridis hæc coronaria lychnis est, sive sativa, de qua concisa brevitate Græcus auctor, lib. 3. cap. 114. Λυχνὶς στεφανωματικὴ, ἄνθος ἐστὶν ὅμοιον λευκοΐῳ, ὑποπόρφυρον δὲ, πλεκόμενον εἰς τὰ στέφανα. Pingitur a Dodonæo, pag. 170. Galli vocant *Oeillet-Dieu, ou Passe-rose.*

20. *Foliorum paniculis.*] Quidquid sublonga & subrotunda forma tumet, ut hic rosæ foliorum globulus, panicula appellatur.

dehiscens nisi manu coacta, semperque nascenti similis, latissimis foliis. [21] Alia funditur e caule malvaceo, folia oleæ habente, [22] mosceuton vocant. Atque inter has media magnitudine autumnalis, quam coroneolam vocant. Omnes sine odore, præter coroneolam & in rubo natam: tot modis adulterantur. Et alias vera quoque plurimum solo prævalet. [23] Cyrenis odoratissima est: ideoque ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine Hispaniæ, hieme tota præcox. Refert & cæli temperies. Quibusdam enim annis minus odorata provenit. [24] Præterea omnis siccis quam humidis odoratior. Seri nec pinguibus vult, nec argillosis locis, nec riguis, contenta raris, proprieque [25] ruderatum agrum amat. Præcox Campana est, sera Milesia. Novissime tamen desinit Prænestina. Fodiuntur altius quam fruges, levius quam vites. Tardissime proveniunt semine, [26] quod in ipso cortice est, sub ipso flore, opertum lanugine: ob id potius [27] caule conciso inseruntur: [28] & ocellis radicis, ut arundo, unum genus inseritur pallidæ, spinosæ, longissimis virgis, quinquefoliæ, quæ [29] e Græcis altera est. [30] Omnis autem recisione atque ustione proficit: translatione quoque, ut vitis, optime ocyssimeque provenit, surculis quaternûm digitorum longitudine, aut ampliore, post Vergiliarum occasum sata: dein per Favonium translata, pedalibus intervallis crebroque circumfossa. [31] Qui præcocem faciunt, pedali circa radicem scrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce.

CAPUT V. XI. Lilium rosæ nobilitate proximum est, & quadam cognatione

NOTÆ.

21. *Alia ... e caule malvaceo.*] Forte althæa rosea, *rose d'outremer*, sed peregrina, ab unicauli malva, de qua diximus superiore libro, diversa, etsi commune nomen utrique vulgus imposuit. Vidimus in horto Regio.

22. *Mosceuton.*] In quibusdam MSS. *muceuton.* In aliis, *aceton.*

23. *Cyrenis.* Theophr. lib. 6. histor. cap. 6. Εὐοσμότατα δὲ τὰ ἐν Κυρήνῃ· διὸ καὶ τὸ μύρον ἥδιστον.

24. *Praterea omnis.*] Omnis rosa scilicet. Didymus in Geopon. lib. XI. cap. 19 pag. 315. Εἰδέναι δὲ χρὴ, ὡς ἐν τοῖς ἀνύδροις ῥόδα, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κρίνα εὐωδέστερα ἐστι.

25. *Ruderatum agrum.*] In quo rudera, veterumque ædificiorum materies plurima inest.

26. *Quod in ipso cortice.*] Ex Theophr. loc. cit. Φύεται μὲν γὰρ ἡ ῥοδωνία καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος· ἔχει δὲ ὑπὸ τὸ ἄνθος ἐν τῷ μήλῳ .... ἔχον δέ τινα χνοῦν. Quid cortex sit, superius diximus.

27. *Caule conciso.*] Malleolis a caule decisis. Theophr. lib. 6. hist cap. 6. Κατακόπτοντες τὸν καυλὸν φυτεύουσιν.

28. *Et ocellis, ut arundo.*] Quid sint in arundine oculi, diximus lib. 16. sect. 67. Quod genus illud sit rosæ pallidæ, spinosæ, Græculæ, quinquefoliæ, non satis compertum.

29. *E Gracis altera.*] Quæ paulo ante Græcula appellata.

30. *Omnis autem.*] Hæc a Theophr, loc. cit.

31. *Qui præcocem.*] Palladius, lib. 3. in Februar. tit. 21. *Si rosam temperius habere volueris, duobus palmis ab ea in gyrum fodies, & aqua calida bis rigabis in die.* Sic Didymus in Geopon. loc. cit.

unguenti

unguenti oleique, [1] quod lirinon appellatur. [2] Et impositum etiam maxime rosas decet, medio proventu earum incipiens. Nec ulli florum excelsitas major, interdum cubitorum trium, languido semper collo, & non sufficiente capitis oneri. Candor ejus eximius, foris striati, & ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxantis effigie calathi, resupinis per ambitum labris, tenuique filo, & semine, stantibus in medio crocis. Ita odor, colorque duplex, & alius calycis, alius staminis, differentia angusta. In unguenti vero oleique usu, & folia non spernuntur.

Est flos non dissimilis illi in herba, quam [3] convolvulum vocant, nascens per fruteta, nullo odore, nec crocis intus: candorem tantum referens, ac veluti naturæ rudimentum lilia facere condiscentis. [4] Alba lilia iisdem omnibus modis seruntur, quibus rosa: & hoc amplius [5] lacryma sua, [6] ut hipposelinum: nihilque est fecundius, una radice quinquagenos sæpe emittente bulbos. [7] Est & rubens lilium, quod Græci crinon vocant. Alii florem ejus [8] cynorrhodon. Laudatissimum in Antiochia, & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide. Quartum locum obtinet in Italia nascens.

XII. [1] Sunt & purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnosiore tantum radice, majorisque bulbi, sed unius: [2] narcissum vo-

NOTÆ.

Sect. XI. 1. *Quod lirinon.*] Λειρινὸν, nam Græci λείριον lilium appellant Idem & σούσινον nuncupavere, ut diximus lib. 13. sect. 2. Diosc lib. 3. cap. 16. de lilio: Ἀφ' οὗ καὶ τὸ χρῖσμα κατασκευάζεται, ὅ τινες λείρινον, οἱ δὲ σούσινον καλοῦσι.

2. *Et impositum*] Mallem *interpositum*. Intelligit enim, opinor, gratiam hortorum, vel coronarum, esse non levem, quemadmodum Maro cecinit, lib. 12. Æneïd.

Mixta rubent ubi lilia multa
Alba rosa.

3. *Convolvulum.*] Gallis, *Lizeret.* Smilax lævis minor a Dodonæo vocatur, apud quem iconem ejus vide.

4. *Alba lilia.*] Ex Theophr. lib. 2. histor. cap. 2. Ῥοδωνιὰ δὲ καὶ κρινωνιὰ, &c.

5. *Lacryma sua.*] Theophr. lib. 6. hist. cap. 6. Ποιεῖ δέ τινα καὶ δακρυώδη συῤῥοὴν, ἣ καὶ φυτεύουσι. *Reddit lilium lacrymarum confluxum quendam, quem & serunt.* Et lib. 2 ejusdem operis cap. 2. Ἰδιωτάτη δὲ γένεσις ἡ ἀπὸ δακρύων· καὶ γὰρ ὑπὸ δοκεῖ τὸ κρίνον φύεσθαι, ὅταν ξηρανθῇ τὸ ἀποῤῥυέν· φασὶ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἱπποσελίνου· καὶ γὰρ τοῦτο ἀφίησι δάκρυον. *Peculiaris generatio, quæ ex lacryma fit: quippe lilium ita exire videtur, cum id quod defluxit, Sole exaruerit, &c.*

6. *Vt hipposelinum.*] De quo lib. 19. sect. 48.

7. *Est & rubens.*] Lilium illud purpureum majus Dodonæi est, pag. 198. quod in horto Regio vidimus: Galli vocant, *Lis orangé.* Diosc. lib. 3. cap. 116. Πορφυρᾶ ἄνθη κρίνου.

8. *Cynorrhodon.*] Ita libri omnes: & Hesychius: Κυνόῤῥοδον, κρίνον ὅμοιον ὑακίνθῳ.

Sect. XII. 1. *Sunt & purpurea.*] Cave accepta hæc putes a Theophr. lib. 6. hist. cap. 6. ut visum iis, qui censoriam animadversionem distringere in Plinium, ponunt in lucro.

2. *Narcissum vocant.*] Purpureus hic Maronis narcissus, Eclog. 5. vers. 38. Nondum id a nobis genus animadversum.

cant. Hujus alterum genus flore candido, [3] calyce purpureo. Differentia a liliis est & hæc, quod narcissis folia [4] in radice sunt, probatissimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cetera eadem, calyx herbaceus. [1] Omnes serotini. Post Arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum.

XIII. Inventa est & in his [1] ratio inserendi, monstrificis hominum ingeniis. Colliguntur namque mense Julio scapi arescentes, liliaque suspenduntur in fumo. Dein nudantibus se [2] nodulis, in fæce nigri vini, vel Græci, mense Martio macerantur, ut colorem percipiant, atque ita in scrobiculis seruntur, heminis fæcis circumfusis. Sic fiunt purpurea lilia: mirumque, tingi aliquid, ut nascatur infectum.

CAPUT VI.

XIV. [1] Violis honos proximus. Earumque plura genera. [2] Purpureæ, luteæ, albæ: [3] plantis omnes, ut olus, satæ. [4] Ex iis vero, quæ sponte apricis & macris locis proveniunt, purpureæ, latiore folio, statim ab radice carnoso, exeunt: solæque Græco nomine a ceteris

NOTÆ.

3. *Calyce purpureo.*] Calycem id vocat, quod in medio flore, circuli instar, & stamina & apices continet. Narcissum medio purpureum Dodonæus vocat, & delineat, pag. 223. Nascitur plerisque Galliæ locis, in pratis. *Narcisse.* Diosc. commendat eum qui ἐν ὀρεινοῖς τόποις gignatur, lib. 4. cap. 161.

4. *In radice sunt.*] Bulbo, non cauli, hærent. Quare narcissi caulem Theophrastus lib. 6. histor. cap. 6. ἄφυλλον vocat.

6. *Omnes serotini.*] Ex Theophr. loc. cit. de narcisso universim: Ὄψιον δὲ σφόδρα· μετὰ γὰρ Ἀρκτοῦρον ἡ ἄνθησις, καὶ περὶ ἰσημερίαν. Post Arcturi occasum, de quo lib. 18. sect. 74.

Sect. XIII. 1. *Ratio inserendi.*] Hoc est nova serendi ratio excogitata est, non e bulbo, sed e radicula quam caulis emittit, ut mox dicemus. Ita M S S. omnes: nullus Pintiano favet, qui *inficiendi* mavult. Hunc porro modum totidem fere verbis expressit Anatolius in Geopon. lib. XI. cap. 21. pag. 317.

2. *Nodulis.*] E singulis enim nodis radiculæ quædam tum enascuntur, quæ seri debent. Anatolius, loc. cit.

Sect. XIV 1. *Violis honos proximus*] A rosis & liliis.

2. *Purpureæ &c.*] Sic auctor libri de simp. med. ad Paternian. tomo 13. operum Galeni, pag. 1002. *Viola*, inquit, *species habet tres: est enim alba, & purpurea, & aureo colore: floresque de radice ejus excrescunt: quibus melior habetur, quæ est purpurea.* Purpurea, quæ Theophrasto lib. 6. hist. cap. 6. nigra dicitur, τὸ μελάνιον, Virgilio quoque, Ecloga 10. ceteris ἴον & ἴον πορφυροῦν, a Dodonæo pingitur, pag. 156. *Violette.* Candida, quæ Græcis λευκόϊον, visa a nobis in horto Regio, ab eodem Dodonæo delineatur, pag. 159. Luteam Clusius exhibet, lib. 3. hist. rarior. plant. pag. 309. quam violam montanam vocat. Galli, *Giroflée jaune.* Adde his & tricolorem, quæ hos simul colores in se una colligit, purpureum, luteum, candidumque, apud eundem Clusium, pag. 310. sæpius a nobis observatam in horto toties appellato, cum generibus violarum aliis fere duodecim.

3. *Plantis omnes.*] In nostris regionibus nec lutea, nec alba, plantis propagatur, sed semine: nigra vero, seu purpurea etiam plantis.

4. *Ex iis vero.*] Hæc a Theophr. loc. cit. ubi viola nigra dicitur πλατύφυλλος, ἢ ὀλιγόφυλλος, ἢ σαρκόφυλλος.

discernuntur, appellatæ ïa, [5] & ab his ïanthina vestis. E sativis maxima auctoritas luteis. Genera iis Tusculana, & quæ marina appellatur, [6] folio aliquanto latiore, sed minus odorato. In totum vero, sine odore, minutoque folio [7] calathiana, munus autumni, ceteræ veris.

X V. [1] Proxima ei caltha est concolori amplitudine. Vincit numero foliorum marinam, quinque non excedentem. Eadem odore superatur: est enim gravis calthæ. [2] Non levior ei, quam scopam regiam appellant: quanquam folia ejus olent, non flores.

X V I. [1] Bacchar quoque radicis tantum odoratæ est, [2] a quibusdam

N O T Æ.

5. *Et ab his ïanthina vestis.*] Hoc est, purpurea & violacea. *Violet pourpre.* Martialis, lib. 2. Epigr. 39.

Coccina famosæ donas, & ïanthina mœchæ, &c.

Hinc *violarii* apud Plautum, in Aulul. act. 3. sc. 5. qui vestes violacea purpurea infectas distraherent.

6. *Folio .... latiore.*] Folia intellige, quibus flos constat.

7. *Calathiana.*] A calathi effigie. Alii *calthiana* legunt, a similitudine calthæ Pintianus, & ex illo Salmasius in Solin. pag. 1160. Calatina, a Calatia oppido Italiæ. His favet codex Reg. 2.

Sect. X V. 1. *Proxima ei caltha.*] Et hæc e violarum lutearum genere est, non ut a Ruellio primum, deinde a Salmasio creditum est, loc. cit. flos ille, quem solsequium dicimus, *le soucy*, plane diversi generis. Nam & in Indice hujus loci sic legitur: *Violæ colores* 111. *Lutea genera* v. *De caltha: Regius flos.* Genera porro violæ luteæ tria duntaxat appellantur hoc loco, Tusculana, marina, calathiana: nisi ad eum numerum caltha quoque, & regius flos, seu regia scopa, accesserint. Et sane inferius cum singulorum florum medicinæ narrantur, quorum modo tractantur naturæ, de violis universim, sigillatimque de luteis, atque purpureis, longissima habetur oratio: de caltha, scopaque regia, ne γρῦ quidem: satis probabili argumento eas scilicet idcirco taceri, quod lutearum nomine censeantur, quod & fecisse Columella videtur in Hortulo, duo violarum genera carmine uno complexus: candidum, luteumque,

Candida leucoia, & flaventia lumina calthæ.

Caltham nos suspicamur esse, aut ei certe affinem, quæ viola lutea multiplex a Dalec. appellatur, lib. 7. hist. plant. pag. 803. quæ cultu mangonioque evadit in florem densissimis foliolis stipatum atque congestum, præstantissimi ac suavissimi odoris.

2. *Non levior.*] Perinde gravis, atque calthæ, odor est ei luteæ violæ generi, quam scopam regiam, sive, ut est in Indice, regium florem vocant: qui quo nomine hodie appelletur, certo statui non potest. Porro cum gravis odor dicitur, cave injucundum dici continuo putes: nam, ut Plinius ait, sect. 18. quorundam florum suavitati etiam gravitas inest, ut lilio.

Sect. X V I. 1. *Bacchar quoque.*] Dioscoridi, lib. 3. cap. 51. Βάκχαρις, βοτάνη ἐστὶ θαμνώδης, εὐώδης, ἡ στεφανωματική, &c. Idem & Cratevas habet, cujus fragmentum antea ineditum recitat Aloys. Anguillara, par. 1. pag. 26. etsi de asaro sermonem ibi esse falso contendit, cum & asaron στεφανωματικὸν esse Plinius paulo post neget: & quæ vires ei herbæ tribuuntur a Crateva, eas ipsas idem inferius sect. 77. bacchari adjudicet.

2. *A quibusdam.*] Libro 12. sect. 27. *Baccharis vocatur nardum rusticum, de quo dicemus inter flores.* Rura apud nos, inquit Ruellius, lib. 3. pag. 517. *Divæ Mariæ chirothecas* appellant, *Gant Nostre*

nardum rusticum appellatum. Unguenta ex ea radice fieri solita apud antiquos, [3] Aristophanes priscæ Comœdiæ Poëta testis est. Unde quidam errore falso [4] barbaricam eam appellabant. [5] Odor est ei cinnamomo proximus. [6] Gracili solo nec humido provenit. Simillimum ei, [7] combretum appellatur, foliorum exilitate usque in fila attenuata, & procerius quam bacchar: [8] hæc sunt tantum. Sed eorum quoque error corrigendus est, qui bacchar rusticum nardum appellavere. Est enim alia herba sic cognominata, quam [9] Græci asaron vocant, cujus speciem figuramque diximus in nardi generibus. Quin imo asaron invenio vocitari, [10] quoniam in coronas non addatur.

XVII. [1] Crocum silvestre optimum: serere in Italia minime expedit, [2] ad scrupula usque singula areis decoquentibus. Seritur radicis

NOTÆ.

Dame, haneque nectunt in coronas. Dodonæus, a quo delineatur, pag. 169 & Fuchsius, Digitalem: Galli interdum etiam *Digitale*. Vidimus in horto Regio, purpureo, luteo, rubente, candido, ferrugineoque colore conspicuam.

3. *Aristophanes.*] In fabula cui titulum fecit, Θεσμοφοριάζουσαι, teste Athenæo, lib. 15. pag. 690. hæc poëtæ carmina recitante, quæ ad propositum attinent:

Ὦ Ζεῦ πολυτίμητ', οἷον ἔπνευσε ὁ μυρηρὸς
Φάσκωλος εὐθὺς λυόμενός μοι τοῦ μύρου,
Καὶ βακχάριδος.

O venerande Jupiter, ut oboluit soluta confestim pera unguentum mihi, & baccharim. Adde Galenum, tom. 2. in Explic. vocum Hippocr. pag. 88. Βάκχαρις, Λυδιόν τι μύρον. Hippocr. ipse lib. de nat. mul. text. 6. pag. 362. βακχάρινον ἔλαιον vocat. Erotianum ibidem pag. 115. Βάκχαρις, εἶδος βοτάνης καὶ μύρου, οὗ καὶ Ἀριστοφάνης μέμνηται. Adde Hesychium, Jul. Pollucem, lib. 6. cap. 19. pag. 296. Simonidem poëtam apud Clem. Alexand. lib. 2. Pædag. pag. 177. &c.

4. *Barbaricam.*] Ita MSS. omnes: hoc est, exoticam & peregrinam, nec in orbe Romano natam. Medicamenti meminit Marcellus Empir. cap. 8 pag. 65. & 66. quod barbaricum similiter vocat: nempe ex rebus conflatum extra hunc orbem Romani imperii natis. Error falsus veterum in eo fuit, quod barbaricam radicem vocarent, quæ foret domestica. Hunc locum ut interpolet, expliceturque, Salmasius frustra desudat, in Solin. pag. 1068. cum *baccharida* pro *barbaricam* reponit.

5. *Odor est ei.*] Radici scilicet. Diosc. lib. 3. cap. 51. Ῥίζαι δὲ ὅμοιαι ταῖς τοῦ μέλανος ἐλλεβόρου, ἐοικυῖαι τῇ ὀσμῇ κινναμώμῳ.

6. *Gracili solo.*] Diosc. loc. cit. Φιλεῖ δὲ τραχέα χωρία, καὶ αὐχμηρά.

7. *Combretum.*] In Indice, *Combetrum.* In Tuscia, *Herba Luzula*, inquit Anguillata, par. XI. pag. 179.

8. *Hæc sunt tantum.*] Hac re solum, inquit, affinitatem habet combretum cum bacchare: cetera absunt: odor, unguentique in radice dos. Vide Notas & Emendationes num. IV.

9. *Græci asaron.*] De quo lib. 12. sect. 28.

10. *Quoniam in coronas.*] Quoniam coronas non ornet. Ἄστεφος, non ornatus. Vide Lexicon Constantini, & Voss. in Etymol.

Sect. XVII. 1. *Crocum.*] Mauritanorum appellatione *Zaffarano* vocamus: *du Safran*, inquit Ruellius, lib. 2. pag. 294.

2. *Ad scrupula.*] Sive, ut MSS. *scripula.* Decoquunt areæ, inquit, quod acceperunt: ut vix reddant singulæ sin-

bulbo. [3] Sativum latius, majusque, & nitidius, sed multo lenius, degenerans ubique, nec fecundum [4] etiam Cyrenis, [5] ubi semper flores laudatissimi. [6] Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco monte: dein Lycio, monte Olympo: mox Centuripino Siciliæ. [7] Aliqui Phlegræo secundum locum dedere. [8] Adulteratur nihil æque. Probatio sinceri, si imposita manu crepat, [9] veluti fragile. Humidum enim, quod evenit adulteratione, cedit. Altera probatio: si manu prolata ad ora leniter faciem oculosque mordeat. Est per se genus sativi blandissimum vulgo, [10] cum sit mediocre, dialeucon vocant. Contra Cyrenaïco vitium, quod omni croco nigrius est, & celerrime marcescit. Optimum ubicumque quod pinguissimum, & brevis capilli: pessimum vero, quod situm redolet. Mucianus auctor est, in Lycia anno septimo aut octavo [11] transferri in locum subactum, atque ita degenerans renovari. [12] Usus ejus in coronis nusquam. [13] Herba enim est folio angusto pæne in capillamenti modum. [14] Sed vino mire congruit, præcipue dulci: tritum [15] ad theatra replenda. [16] Floret Vergiliarum

NOTÆ.

gula scripula. Scripulum est pars quarta & vicesima unciæ, assis ducentesima octogesima octava. As est area, vel totum quod seritur in area. Ea area decoquit ad singula scripula, id est, ad quartam & vicesimam partem unciæ: ut vix ea supersit ex tota area.

3. *Sativum latius.*] Ita MSS. Forte *latius*. Depictum vide in Eystetensi horto.

4. *Etiam Cyrenis.*] Hæc a Theophr. lib. 6. hist. cap. 6. cujus oratio ex Athenæo corrigenda est, lib. 15. pag. 682.

5. *Ubi semper flores.*] Reliqui flores, præterquam croci. Athen. loc cit.

6. *Prima nobilitas.*] Diosc. lib. 1. cap. 25. Transcripsit hæc Solinus, cap. 38. pag. 68.

7. *Aliqui Phlegræo.*] Cave hic Plinium ex Diosc. corrigas, quod Turnebus tentavit, lib. 16. Adv. cap. 16. pag. 642.

8. *Adulteratur.*] Vide Galenum, lib. 1. de antidotis, cap. 14. pag. 886.

9. *Veluti fragile.*] Cum inaruit. Sic Dioscoridi, ex optima edit. Ald. *κρόκος εὐθραυστος* laudatur: improbatur *ἐκμαίζων*, humidus.

10. *Cum sit mediocre.*] Ita MSS. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Th. & alii: non, ut editi hactenus, *cum sit medio candidum*. Quin etiam in Reg. 1. cod. *dileacon*. In Colb. 3. *dialeacon* legitur, forte pro *Deliacon*.

11. *Transferri.*] Ita fit & in Gallia passim. Nullibi vegetius est, quam in Agennensi agro & Narbonensi provincia.

12. *Usus ejus in coronis nusquam.*] Nisi in conviviis ad arcendam ebrietatem, ut dicetur sect. 81.

13. *Herba enim.*] Hæc totidem verbis, Theophr. lib. 6. hist. cap. 6.

14. *Sed vino.*] Hoc illud est fortassis quod idem paulo explanatius, sect. 81. *Qui crocum prius biberint, crapulam non sentiunt: ebrietati eo resistunt.* Vel potius, dilui croco trito commode vinum innuit, ad theatra replenda.

15. *Ad theatra replenda.*] Subintellige, congruit. Lucretius, lib. 2. vers. 416.

Et cum scena croco Cilici perfusa recens est.

Spartianus in Hadriano, pag. 9. *In honorem Trajani balsama & crocum per gradus Theatri fluere jussit.* Et aqua crocata, qua veteres uti pro rosacea soliti, & vinum crocatum, & crocus per se spargebatur, in theatris. Vide Martialem, lib. 8. Epigr 33.

16. *Floret &c.*] Hæc a Theophr. lib. 6. hist. cap. 6.

occasu paucis diebus, [17] folioque florem expellit. [18] Viret bruma, & colligitur: [19] Siccatur umbra, melius etiam hiberna. [20] Carnosa & illi radix, vivaciorque quam ceteris. [21] Gaudet calcari & atteri, pereundoque melius provenit. [22] Ideo juxta semitas ac fontes lætissimum.

* CAPUT VII.

* Trojanis temporibus jam erat honos ei. Hos certe flores [23] Homerus tres laudat, loton, crocon, hyacinthum.

XVIII. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia est in colore, & odore, & succo. Odorato sapor raro ulli non amarus: [1] e contrario dulcia raro odorata. [2] Itaque & vina mustis odoratiora, [3] & silvestria magis omnia sativis. [4] Quorundam odor suavior e longinquo, propius admotus hebetatur, ut violæ. [5] Rosa recens a longinquo olet, sicca propius. [6] Omnis autem verno tempore acrior, & matutinis: quidquid ad meridianas horas diei vergit, hebetatur. [7] Novella quoque vetustis minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æstate media. Rosa & crocum odoratiora, cum serenis diebus leguntur: [8] & omnia in calidis, quam in frigidis. [9] In Ægypto tamen minime odorati flores, quia nebulosus & roscidus aër est [10] a Nilo flumine. Quorundam suavitati gravitas inest. [11] Quædam,

NOTÆ.

17. *Folioque florem.*] Cum folio florem emittit: Εὐθὺς δ' ἅμα τῷ φύλλῳ καὶ ἄνθος ἀνθεῖ, δοκεῖ καὶ πρότερον Theophr. Sic etiam Florentinus in Geopon. lib. XI. cap. 27.

18. *Viret bruma*] Theophr. loc. cit.

19. *Siccatur &c.*] Diophanes in Geopon. lib. XI. cap. 27. Διοφάνης δέ φησιν ὅτι τὸ χειμῶνι ἐν σκιᾷ χρὴ ψύχειν. Hunc ipsum Diophanem Plinius in hujus libri Indice laudat auctorem.

20. *Carnosa.*] Theophr. loco citato. Ῥίζα δὲ πολλὴ, καὶ σαρκώδης, καὶ τὸ ὅλον εὐζωος.

21. *Gaudet calcari.*] Vide Notas & Emend. num. V.

22. *Ideo juxta semitas.*] Theophr. loc. cit.

23. *Homerus.*] Iliad. ξ. vers. 348.

Λωτόν θ' ἑρσήεντα, ἰδὲ κρόκον, ἠδ' ὑάκινθον

Sect. XVII. 1. Ex Theophr. lib 6. de causis, cap. 22. pag. 377. Τῶν δὲ γλυκέων οὐδὲν ὡς εἰπεῖν (εὔοσμος) ἢ ἐπὶ μικρόν. Ἐπεὶ καὶ τὰ μῆλα τὰ γλυκέα πάντων ἥκιστα εὔοσμα, καὶ ἔτι δὲ γλυκύτερα, ἧττον. Rationem ejusce rei ibi diligenter investigat.

2. *Itaque & vina.*] Theophr. loc. cit. pag. 378.

3. *Et silvestria.*] Theophr. lib. 6. de causis, cap. 24. pag. 349. Διὰ τί δ' αἱ ἄγριαι χλωραὶ τῶν ἡμέρων εὐοσμότεραι τῶν ἡμεγηρῶν, οἷον μῆλά τε, καὶ ἀχράδες, &c.

4. *Quorundam odor.*] Theophr. cap. 23. pag. 378.

5. *Rosa recens.*] Theophr. loco proxime cit.

6. *Omnis autem.*] Theophr. lib. 6. de causis, cap. 25. pag. 382.

7. *Novella quoque.*] Theophr. loc. cit.

8. *Et omnia in calidis.*] Theophr. lib. 6. de causis, cap. 22. pag. 377.

9 *In Ægypto.*] Theophr lib. 6. de causis, cap. 27. pag. 384. *In Ægypto flores, coronamentaque deterrima fere omnium generantur: quia cælum caliginosum ac roscidum est:* Ἐν Αἰγύπτῳ γὰρ χείριστα τὰ ἄνθη, καὶ τὰ στεφανώματα ὡς εἰπεῖν· ὅτι ὁ ἀὴρ ὁμιχλώδης καὶ δροσοβόλος.

10. *A Nilo flumine.*] In Reg. 1. *a multo flamine.* Reg. 2. *a multo flumine.* Nullus *a Nilo.*

11 *Quædam, dum virent.*] Theophr. lib. 6. de causis, cap. 22. pag 378. Συμβαίνει δὲ καὶ τῶν τοιούτων ἔνια, χλωρὰ μὲν ὄντα μὴ ὄζειν διὰ τὴν ὑγρότητα· ξηρανθέντα δὲ, καθαίρεσθαι ἄλλα καὶ τὸ βάρος.

dum virent, non olent, propter humorem nimium: ut buceros, quod est fenum Græcum. Acutus odor non omnium sine succo est, ut violæ, rosæ, croco. Quæ vero ex acutis succo carent, eorum omnium odor gravis, [12] ut in lilio utriusque generis. [13] Abrotonum & amaracus acres habent odores. [14] Quorundam flos tantum jucundus, reliquæ partes ignavæ, ut violæ, ac rosæ. [15] Hortensiorum odoratissima quæ sicca, ut ruta, menta, apium, & quæ in siccis nascantur. [16] Quædam vetustate odoratiora, ut cotonea: [17] eademque decerpta, quam in suis radicibus. Quædam non nisi defracta, aut ex attritu olent: alia non nisi detracto cortice: quædam vero non nisi usta: sicut thura myrrhæque. [18] Flores triti omnes amariores, quam intacti. [19] Aliqua arida diutius odorem continent, ut melilotos. [20] Quædam locum ipsum odoratiorem faciunt, ut iris: quin & arborem totam, cujuscumque radices attingit. [21] Hesperis noctu magis olet, inde nomine invento. [22] Animalium nullum odoratum, nisi si de pantheris, [23] quod dictum est, credimus.

XIX. Illa quoque omittenda differentia est, odoramentorum multa nihil pertinere ad coronamenta, ut irin, atque saliuncam, quanquam

NOTÆ.

12. *Vt in lilio utriusque generis.*] Albo, quod λείριον Græci, & rubente quod κρίνον vocant, ut diximus sect. xi. Theophr. lib. 6. de causis, cap. 21. pag. 376. Ὅσαι δὲ αὐτῶν μὴ ἔγχυλα, καὶ ἐν ταῖς ὀσμαῖς ἐμφαίνει γέ τινα βαρύτητα, καθάπερ τὸ κρίνον, καὶ τὸ λείριον, καὶ σχεδὸν πλεῖστα τούτοις.

13. *Abrotonum &c.*] Theophr. lib. 6. de causis, cap. 22. pag. 378.

14. *Quorundam flos.*] Theophr. lib. 6. de causis, cap. 15. pag. 369.

15. *Hortensiorum &c.*] Iisdem verbis Theophr. lib. 6. de causis, cap. 22. pag. 377.

16. *Quædam vetustate.*] Theophr. loc. cit.

17. *Eademque decerpta.*] Theophr. loc. cit. pag. 378.

18. *Flores triti.*] Theophr. lib. de odoribus, pag. 443. Τὰ δ' ἄνθη μαλακωδέστερα τριβόμενα.

19. *Aliqua arida.*] Theophr. lib 6. de causis, cap. 23. pag. 378. Ὁ δὲ μελίλωτος καὶ εἰς πλείω χρόνον ἴσχει τὰς δυνάμεις, &c.

20. *Quædam locum ipsum.*] De iride herba qui hoc proderet, nemo veterum adhuc occurrit: De iride seu arcu cælesti, Theophr. ad verbum, lib 6. de causis, cap. 25. pag. 382. Καὶ γὰρ τὸ περὶ τῆς ἴριδος λεγόμενον, ὡς ὅπου ἂν κατάσχῃ, ποιεῖ τὰ δένδρα καὶ τὸν τόπον εὐώδη, τοιοῦτόν ἐστι. Ποιεῖ γὰρ οὐ πάντως, ἀλλ' ἐὰν ὕλη τις ᾖ νεόκαυστος· οὐδ' ἴσως καθ' αὑτήν, ἀλλὰ τρόπον τινὰ κατὰ συμβεβηκός· ἐμφύει γὰρ ὅπου ἂν ἐφίστῃ. *Nam & quod de arcu cælesti referunt, arbores & loca reddere odorata, ubicumque constiterit, tale est. Reddit enim non omnibus modis odorata: sed si qua materia recenter sit adusta: nec id forsitan per se agit, sed quodammodo per accidens: impluit enim iis locis in quibus constiterit, &c.* Hoc ipsum antea Plinius delibavit, lib. 12. sect. 53.

21. *Hesperis.*] Theophr. loco proxime allato: Ὥσπερ καὶ ἔστιν ἐπὶ τῆς ἑσπερίδος καλουμένης· αὕτη γὰρ τῆς νυκτὸς ὄζει μᾶλλον ἢ καθ' ἡμέραν, &c.

22. *Animalium.*] Ad verbum ex Theophr. lib. 6. de causis, cap. 26. pag. 383. Arist. pantheras jucunde olere plane affirmat, sect. 13. problem. 4. pag. 748.

23. *Quod dictum est.*] Libro 8. sect. 23. Vide quæ diximus in Notis & Emend. ad eundem librum, num. XLVIII.

nobilissimi odoris utramque. [1] Sed iris radice tantum commendatur, unguentis & medicinæ nascens. [2] Laudatissima in Illyrico, & ibi quoque non in maritimis, sed in silvestribus Drilonis, & Naronæ. [3] Proxima in Macedonia, longissima hæc & candicans, & exilis. [4] Tertium locum habet Africana, amplissima inter omnes, gustuque amarissima. Illyrica quoque duorum generum est: [5] Raphanitis a similitudine: [6] & quæ melior, rhizotomos subrufa. [7] Optima, quæ sternumenta [8] tactu movet. Caulem habet cubitalem, erectum. [9] Floret diversi coloris specie, sicut arcus cælestis, unde & nomen. Non improbatur & Pisidica. [10] Et fossuri tribus ante mensibus mulsa aqua circumfusa, hoc veluti placamento terræ blandiuntur, circumscripta mucrone gladii orbe triplici: & cum legerint eam, protinus in cælum attollunt. [11] Natura est fervens, tractataque pustulas ambusti modo facit. Præcipitur ante omnia, ut casti legant. Teredines non sicca modo, verum & in terra celerrime sentit. [12] Optimum antea

NOTÆ.

Sect. XIX. 1. *Sed iris.*] Ex qua unguentum irinum, de quo nos obiter lib. 13. sect. 2. plura prolixe Diosc. lib. 1 cap. 66.

2. *Laudatissima.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 7. Ἶρις δ' ἀρίστη ἐν Ἰλλυρίοις· οὐκ ἐν τῇ πρὸς θάλατταν χώρᾳ· ἀλλ' ἐν τῇ ἀνακεχωρηκυίᾳ, χειμερίῳ δὲ μᾶλλον πρὸς ἄρκτον. *Iris optima, quæ apud Illyrios exit, non tamen prope maritima, sed mediterranea magis & deserta regione*, &c. Nicander in Theriac. pag 43.

Ἶριν θ' ἣν ἔθρεψε Δρίλων καὶ Νάρωνος ὄχθη.

Naronam coloniam Plinius maluit, quam proximum amnem, signare. Porro in officinis retinuit iris appellationem: rura nostra partim *Flambe*, partim *Glaïeul* vocant, a similitudine florum cum gladiolo, lilioque, ut Lobelius animadvertit, in Adversar. pag. 31. Incolis Drilonis & Naronæ *Macinaci* appellari ait Anguillara, lib. de simp. par. 1. pag. 17. Vide Ruellium, lib. 2. cap. 1. pag. 282.

3. *Proxima in Macedonia.*] Theophr. lib. 6. de causis, cap. 28. pag. 386.

4. *Tertium .... Africana.*] Diosc lib. 1. cap. 1. & Galenus lib. 1. de antid. cap. 12.

5. *Raphanitis.*] A similitudine radicis cum raphano: Galenus lib. κατὰ τόπους, cap. 1. ἀστεμαλῖτιν vocat.

6. *Et quæ melior .... subrufa.*] Plinius infra sect. 38 *Iris rufa melior quam candida.* Quam sententiam Diosc. probat loc. cit. & Anguillara, qui non foris, sed intus rufam esse radicem, recte admonet, pag. 18.

7. *Optima, quæ.*] Auctor libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 992. *Optima*, inquit, *est iris Illyrica, & Macedonica: est enim spississima .... & dum tunditur, sternutare facit.*

8. *Tactu movet.*] In M S S. Reg. 1. *tractu.* Reg. 2. *tractatu.* Ego *tritu* mallim: tum ex auctore proxime appellato, tum Diosc. lib. 1. ubi de iride, πταρμούς τε ἐν τῷ κόπτεσθαι κινοῦσι. Mox tamen ipse Plinius *tractatu* videtur agnoscere, dum ait, *Tractata pustulas ambusti modo facit.*

9. *Floret diversi.*] Sic Dioscorides loc. cit.

10. *Et fossuri.*] Hæc quoque Theophr. ad verbum, lib. 9. hist. cap. 9. de silvestri iride, quæ & ξύρις vocatur.

11. *Natura est.*] Theophr. lib. de odoribus pag. 189. Θερμὴ δὲ καὶ στυπτικὴ ἡ ἶρις· Καθ' ὑπερβολὴν δὲ πικρὰ νέα οὖσα, καὶ τὰς χεῖρας τῶν ἐργαζομένων αὐτὴν ἐφελκοῖ.

12. *Optimum antea.*] Vide quæ diximus lib. 13. sect. 2.

irinum Leucade & Elide ferebatur : jampridem enim & feritur : nunc e Pamphylia : fed Cilicium maxime laudatur,[13] atque e Septentrionalibus.

XX. [1] Saliunca folio quidem fubbrevi, & quod necti non poffit, radici numerofæ cohæret, herba verius quam flos, denfa veluti manu preffa, breviterque cefpes fui generis. Pannonia hanc gignit & Norici, Alpiumque aprica : urbium, Eporedia : tantæ fuavitatis, [2] ut metallum effe cœperit. Veftibus interponi eam gratiffimum.

XXI. [1] Sic & apud Græcos polion herbam, inclytam Mufæi & Hefiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, fuperque cetera ad famam etiam ac dignitates, prorfufque miram, fi modo ([2] ut tradunt) folia ejus mane candida, meridie purpurea, Sole occidente cærulea afpiciuntur. [3] Duo genera ejus : campeftre, majus : filveftre, quod minus eft. Quidam teuthrion vocant. [4] Folia canis hominis fimilia, a radice protinus, nunquam palmo altiora.

XXII. Et de odoratis floribus fatis dictum : * in quibus unguento viciffe naturam gaudens luxuria, veftibus quoque provocavit eos flores qui colore commendantur. Hos animadverto tres effe principales. [1] Rubentem, in cocco, qui a rofis migrante gratia, idem tra- * CAP. VIII.

NOTÆ.

13. *Atque e feptentrionalibus.*] Hoc eft, ex iride concinoatum, qoæ in feptentrionalibus locis nata fit. Vide Notas & Emend. num. VI.

Sect. XX. 1. *Saliunca.*] Quæ falionca fit hodierno die, haud facile eft ftatuere. Neque Lavendula noftra eft, neque nardns Celtica, ut recte Matthiolus animadvertit, in lib. 1. Diofc. pag. 34. & ea eft quam Virgilius breviter indicavit in Eclogis,

Puniceis humilis quantum faliunca rofetis.

2. *Metallum.*] Ut io vectigali redituque pnblieo effe cœperit, haud fecus ac metalli fodina.

Sect. XXI. 1. *Sic & apud Græcos.*] Ut Romanis, inquit, faliuncam, fic & apud Græcos polion veftibus interferi mos eft, ad tineas necandas Hæc iifdem verbis Theophr. lib. 9. hift. cap. 21. Καὶ ὥς δή φασι, τὸ πόλιον, καθ' Ἡσίοδον καὶ Μουσαῖον εἰς πᾶν πρᾶγμα σπουδαῖον χρήσιμον ἐστί· διὸ καὶ ἐρύσθαι αὐτὸ νύκτωρ, &c. Et lib. 1. hift. eap. 16. Πόλιον δὲ καὶ σῆς τοὺς σῆτας τοὺς ἐν τοῖς ἱματίοις ἀγαθόν. Eft autem σὴς, ut Gloffæ admonent, *tinia*, feu tinea veftes corrodeos. Unde herba tioiaria appellata, tefte Scriboοio Largo, Compof. 83. *Ad fanguinis eruptionem, five ex arteriis, five a pulmone, ... prodeft & herba quam πολιὸν vocant, nos, ut opinor, tiniarsam, fafciculum &c.*

2. *Vt tradunt.*] Famæ, opinionifque vnlgi, vadem fe præbere non audet : quod eruditi nonnulli eam dotem, non polio, fed tripolio, affignarent : quos inter Diofcorides ceofendus, lib. 4. cap. 135.

3. *Duo genera ejus.*] Utrumque a Dodonæo pingitur, pag. 282. Utriufque Diofcorides meminit, lib. 3. eap. 124. Πόλιον, τὸ μὲν ἐστι ὀρεινὸν, ὃ καὶ τεύθριον καλεῖται, &c.

4. *Folia canis hominis.*] Polium Salmafius non vidit, qui negat in Præfat. ad Plinium, pag. 10. & 11. ea canefcere : qnoniam id Diofeorides fileat, affirmetque hoc tantum, eapitula in fummo effe, quadam corymbi fpecie, cæfariei canæ fimili. Vel fi Dodonæum legiffet, Plinium erroris infimulando, fuum non proderet.

Sect. XXII. 1. *Rubentem in cocco*] Rubens, inquit, color in cocco micat, (eft enim coccum rubens granum, ut

hitur [2] ſuſpectu & in purpuras [3] Tyrias, dibaphaſque, ac Laconicas. Alium in amethyſto, [4] qui a viola, & ipſe in purpureum, [5] quemque ianthinum appellavimus. Genera enim tractamus, in ſpecies multas ſeſe ſpargentia. [6] Tertius eſt, qui proprie conchylii intelligitur, multis modis : unus in heliotropio, & in aliquo ex his plerumque ſaturatior : [7] alius in malva, ad purpuram inclinans : alius in viola ſerotina, conchyliorum vegetiſſimus. Paria nunc componuntur, & natura atque luxuria depugnant. Lutei video honorem antiquiſſimum, [8] in nuptialibus flammeis totum feminis conceſſum : & fortaſſis ideo non numerari inter principales, hoc eſt, communes maribus ac feminis,

Notæ.

dictum eſt lib. 9. ſect. 65.) cujus coloris gratia omnis a roſa profecta, ſive a roſæ ſimilitudine : inde trahitur & in purpuras, dibapaſque, & Laconicas, in quibus idem colos deprehenditur ſuſpectu, hoc eſt, cum in ſublimi poſitæ ſpectantur. Vide Notas & Emendationes num. VII.

2. *Suſpectu.*] Uſus iterum ea voce Plinius, lib. 37. ſect. 40. *Præcellens*, inquit, *debet eſſe in ſuſpectu, velut ex carbunculo refulgens, quidam in purpura leviter roſeus nitor.* Vim vocis aperit egregie Seneca, in hoc ipſo purpuræ argumento habitans, lib. 1. quæſt. Natur. cap. 5. *Sunt etiam quidam colores, qui ex intervallo vim ſuam oſtendunt. Purpura Tyria, quo melior ſaturiorque eſt, eo oportet altius teneas, ut fulgorem ſuum oſtendat : &c.*

3. *Tyrias &c.*] De his egimus lib. 9. ſect. 60. 62. & 63.

4. *Qui a viola.*] Subintellige ex antecedentibus, qui a viola migrante gratia & ipſe trahitur in purpureum colorem. Eſt enim quidam purpuræ fulgor, non ex toto igneus, ſed qui in violam deſinat, & vini colorem, ut ait Plinius lib. 37. ſect. 40. Hujus coloris veſte qui indutus ſit, *amethyſtinatus* Martiali dicitur, lib. 2. Epigr. 57.

5. *Quemque ïanthinum appellavimus*] Ubi veſtis ïanthinæ facta mentio eſt, ſect. 14. Utriuſque coloris nomen in Notis quæ falſo Tironi adſcribuntur, apud Gruterum, pag. 159. *Amitextinum. Iantinum.* Lege : *Amethyſtinum. Ianthinum.*

6. *Tertius eſt.*] Locum hunc jam ſuperius explicuimus, lib. 9. ſect. 53.

7. *Alius in malva.*] Græcis malva μολόχη eſt, ut omnes probe norunt. Hinc ii qui colorem tingebant ad purpuram inclinantem, qualis in malvæ flore ſpectatur, *molochinarii* a Plauto nuncupati, in Aulularia, act. 3 ſc. 5. verſ. 40. Qui violatium, violarii : & auctore Feſto, *Flamearii, infectores flamei coloris*, de quo mox dicemus.

8. *In nuptialibus flammeis.*] Sive *flammeolis.* Petronius in Satyr. pag. 70. *Conſurrexi ad officium nuptiale : Jam Pſyche puella caput involverat flammeolo.* Amiculum fuit, quo amiciebatur nubens, inquit Feſtus, verbo *Flameo*, boni ominis cauſa : quod eo Flaminica, hoc eſt, Flaminis Dialis uxor, cui divortium facere nefas erat, aſſidue utebatur : atque hinc nomen traxit, non a flammæ colore : nam erat luteum. Lucanus, lib. 2. verſ. 361.

Lutea demiſſos velarunt flammea vultus.

Flammeum vocat Sulpitius Severus. hiſt. ſacræ, lib. 2. de Nerone. Nonius Marcellus, cap. 14. num. 41. *Flammeus, veſtis vel tegmen, quo capita matronæ tegunt.* Flammea, Juvenali Satyr. 6. verſ. 224. ubi vetus Schol. *Genus amicti, quo ſe cooperiunt mulieres die nuptiarum.* Vide alia multa de flammeo, apud Briſſonium, l. de ritu nupt. pag. 178. & 179.

[a] quoniam societas principatum dedit.

XXIII. [1] Amaranto non dubie vincimur. Est autem spica purpurea verius, quam flos aliquis, & ipse sine odore. Mirum in eo, gaudere decerpi & lætius renasci. Provenit Augusto mense : durat in autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus asservatur. Mireque, postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua revivescit, & hibernas coronas facit. [2] Summa ejus natura in nomine est, appellato, quoniam non marcescat.

XXIV. In nomine & [1] cyani colos : item [2] holochrysi. Omnes autem flores non fuere in usu Alexandri Magni ætate, quoniam proximi a morte ejus auctores siluere de illis : quo manifestum est postea placuisse. A Græcis tamen repertos quis dubitet : non aliter Italia usurpante nomina illorum ?

XXV. At Hercules [1] petilio [b] ipsa nomen imposuit, autumnali, circaque vepres nascenti, & tantum colore commendato, qui est rosæ silvestris. Folia parva, quina. Mirumque in eo flore, inflecti cacumen, & non nisi retorto folia nasci, parvo calyce, ac versicolori, luteum semen includente.

[2] Luteus & bellio [3] pastillicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Pratenses hi flores, ac sine usu plerique, & ideo sine nominibus. Quin & his ipsis alia alii vocabula imponunt.

XXVI. [1] Chrysocome sive chrysitis, non habet Latinam appel-

INTERPRETATIO.

[a] *Quoniam societas.*] Quoniam qui colores societatem habent, *ut communes maribus feminisque sint*, ii principatum obtinent.

[b] *Ipsa.*] Italia nomen petilio flori dedit.

NOTÆ.

Sect. XXIII. 1. *Amaranto.*] Amarantus spicatus vocatur in Eystetensi horto, qualem in Regio vidimus : *Amarante, ou Passe-velours : amarante à creste de coq, ou crestée.* Italis, *Fior di velluto.*

2. *Summa ejus natura.*] Ita MSS. recte, non ut vult Salmasius in Solin pag. 966. *Summa ejus natura.* 'Αμάραντον porro diei affirmat, ἀπὸ τοῦ μὴ μαραίνεσθαι, & vere id quidem.

Sect. XXIV. 1. *Et cyani colos.*] Cyanus vulgaris, in Horto Regio, qualis a Lobelio pingitur, in Observ. pag. 296. Nostris, *Bluet, ou Aubifoin.*

2. *Holochrysi.*] Ita MSS. omnes, tum hoc loco, tum in Indice, tum denique libri hujus sect. 85. Inter ignotas herbas censenda.

Sect. XXV. 1. *Petilio.*] MSS. Reg. Colb. Th. *petellio.* At in Indice, *petilium*, in recto casu. Genus esse rosæ silvestris videtur, cui a Petilia forte nomen inditum, magnæ Græciæ oppido.

2. *Luteus & bellio.*] Lutei coloris, inquit, & bellio est. Ipsa Bellis lutea est, quam Chrysantemum segetum Lobelius vocat, in Observat. pag. 298. & in Advers. pag. 257. Eadem poëtarum caltha, *le Soucy.*

3. *Pastillicantibus.*] Pastilli rotundam figuram repræsentantibus.

Sect. XXVI. 1. *Chrysocome.*] Χρυσοκόμη Diosc. lib. 4. cap. 55. Et in Nothis, pag. 465. Χρυσοκόμη, οἱ δὲ χρυσῖτις, οἱ δὲ χρυσάνθεμον, &c. Galenus, lib 8. de fac. simp. med. pag. 242. Χρυσοκόμη,

lationem. [2] Palmi altitudine est, comantibus fulgore auri corymbis, radice nigra*, ex austero dulci, in petrosis opacisque nascens.

Cap. IX. XXVII. Et fere peractis colorum quoque celeberrimis, transeat ratio ad eas coronas, quæ varietate sola placent. Duo earum genera, quando aliæ flore constant, aliæ folio. Florem esse dixerim genistas: (namque & iis decerpitur luteus:) item rhododendron: item zizipha, quæ & Cappadocia vocantur: his odoratus, similis olearum floribus. In vepribus nascitur cyclaminum, [1] de quo plura alias. Flos ejus colossinus in coronas admittitur.

XXVIII. Folia in coronamentis smilacis & ederæ, corymbique earum obtinent principatum, de quibus in fruticum loco [1] abunde diximus. Sunt & alia genera nominibus Græcis indicanda, quia nostris majore ex parte hujus nomenclaturæ defuit cura. Et pleraque eorum in exteris terris nascuntur, nobis tamen consectanda, quoniam de natura sermo, non de Italia est.

XXIX. Ergo in coronamenta folio venere [1] melothron, spiræa, origanon, cneoron, [2] quod casiam Hyginus vocat: & [3] quod cunilaginem, quæ conyza: melissophyllon, [4] quod apiastrum: [5] meliloton, quod sertulam Campanam vocamus. Est enim in Campania Italiæ lau-

NOTÆ.

καλεῖται δὲ καὶ χρυσίτης, ... Ῥωμαῖοι, Ἰσ-βις βάρβα. Nec vidisse se, nec nosse quæ sit, scribit Anguillara, par. 14. pag. 264 Forte Stœchas citrina Dodonæi, pag. 267.

2. *Palmi altitudine.*] Diosc. loc. cit. Χρυσοκόμη θαμνίον ἐστὶ σπιθαμιαῖον, ἔχον κόμην κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὑσσώπῳ, &c.

Sect. XXVII. 1. *De quo plura alias.*] Libro 25. sect. 67. 68. & 69.

2. *Flos ejus colossinus.*] Purpureus, a Colossis urbe Troadis, ubi simile pigmentum paratur. Vide Strabon. lib. 12. pag. 578. Etsi id Scaliger negat, Exercit. 325. in Card. pag. 1044. Plinius, lib. 25. sect. 67. de cyclamino: *Caule exiguo, inani, floribus purpureis, &c.*

Sect. XXVIII. 1. *Abunde diximus.*] Libro 16. sect. 62. & 63.

Sect. XXIX. 1. *Melothron.*] Ex his hæc recenset Theophrastus, lib. 6. hist. cap. 1. *μήλωθρον, σπειραία, ὀρίγανον, ἑλ-χειον, κόνυζα, μελισσόφυλλον, καὶ ἕτερα τινῶν.* Melothron, vitem albam esse arbitramur, de qua lib. 23. sect. 16. Origanon illud est, de quo lib. 20. sect. 69. Spiræa, si Dalecampio credimus, & Rob. Constantino in Lexico, verbo *Σπειραία*, ea est, quam pro viburno Matthiolus, rei herbariæ alioqui peritissimus accepit: vulgo, *Blanche-putain.* Alia est Spiræa Clusii, lib. 1. hist. rarior. plant. pag. 84. quam ipse viciniorem Theophrasteæ, seu Plinianæ, putat: & nos in horto Regio vidimus.

2. *Quod casiam.*] Non aromaticam quidem illam, de qua lib. 12. sect. 43. sed alteram, de qua mox, cui id nomen inditum ab Hygino, quod juxta casas agricolarum nascitur.

3. *Quod cunilaginem.*] De qua lib. 20. sect. 63.

4. *Quod apiastrum.*] Non ab apio illud quidem, sed ab apibus dictum, quibus id pabulum suave est. Vide quæ de eo diximus, lib. 20. sect. 45.

5. *Meliloton.*] Diosc. lib. 3. cap. 48. *Μελίλωτος, κράτιστος ὁ Ἀττικός, καὶ ὁ ἐν Κυζίκῳ, καὶ ὁ ἐν Καλχηδόνι γεννώμενος, κροκίζων καὶ εὐώδης· φύεται καὶ ἐν Καμπανίᾳ.* Græco nomine Gallis, ipsisque adeo officinis, notior, quam Latino: *Melilot.* Lobelii Melilotus Germanica est, in Observat. pag. 601.

datiſſima, Græcis in Sunio: [6] mox Chalcidica & Cretica: ubicumque vero aſperis & ſilveſtribus nata. [7] Coronas ex ea antiquitus factitatas, indicio eſt nomen ſertulæ, quod occupavit. [8] Odor ejus croco vicinus eſt, & flos, ipſa cana. Placet maxime foliis breviſſimis atque pinguiſſimis.

XXX. Folio coronat & trifolium. Tria ejus genera. [1] Minyanthes vocant Græci, [2] alii aſphaltion, majore folio, quo utuntur coronarii. [3] Alterum acuto, oxytriphyllon. Tertium ex omnibus minutiſſimum. [4] Inter hæc nervoſi cauliculi quibuſdam, ut marathro, hippomarathro, [5] myophono. [6] Utuntur e ferulis & corymbis, [7] & ederæ flore purpureo. [8] Eſt & in alio genere earum ſilveſtribus roſis ſimilis. Et in iis quoque colos tantum delectat, odor autem abeſt.

N o t æ.

6. *Mox Chalcidica.*] Forte *Chalcedonica*, ex Dioſc.

7. *Coronas ex ea.*] Melilotinæ coronæ, apud Athenæum perquam odoratæ, lib. 14. pag. 678. Unde nunc etiam in Campania Romana, retinet nomen, *Coronello*. Anguillara, par. 12. pag. 105. Reperitur frequens in Macſis.

8. *Odor ejus.*] Auctor libri de ſimp. medic. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 1001. *Sertula herba eſt humilis, odore ſuavi, exalbida, floſculum habens ſubrufum*, &c. Et Dioſc. loc. cit. ex quibuſdam libris, ὀσμῇ χεγνίζει dixit.

Sect. XXX. 1. *Minyanthes.*] Scholiaſtes Nicandri, in Theriac. pag. 25. Τὸ τρίφυλλον Διονύσιος μὲν ἐν τοῖς Ῥιζοτομικοῖς, μινυανθὲς καλεῖ. Tria genera complectitur Dioſc. his verbis, lib. 3. cap. 123. Τρίφυλλον, οἱ δὲ ὀξύφυλλον, οἱ δὲ μινυανθές, οἱ δὲ ἀσφάλτιον, οἱ δὲ κνήκιον καλοῦσι. Vulgo *Trefle*. Oxytriphyllon officinæ *Alleluia* & Trifolium vocant.

2. *Alii aſphaltion.*] Quoniam, ut Nicander cecinit, in Theriac. pag. 36. Οἷόν τ' ἀσφάλτῳ ἀπερεύγεται, *aſphalto fragrat gravis*, inquit interpres Gorræus. Columella, lib. 6. cap. 17. pag 227. *Simonianum trifolium, quod invenitur confragoſis locis, efficaciſſimum traditur*, ad ictus ſerpentis videlicet, & noxiorum animalium, *odoris gravis, neque abſimilis bitumini, & idcirco Græci eam ἀσφάλτιον appellant: noſtri autem propter figuram vocant acutum trifolium; nam longis & hirſutis foliis viret, caulemque robuſtiorem facit, quam pratenſe.* Simonianum dicitur, fortaſſis a Simo medico, quem in Indice hujus libri Plinius laudat auctorem.

3. *Alterum acuto.*] Scribonius Largus, Compoſ. 163. *Trifolium acutum, quod* ὀξυτρίφυλλον *Græci appellant. Naſcitur & hoc Siciliæ plurimum: nam in Italia regionibus nuſquam eam vidi herbam, niſi in Lunæ portu .... plurimum ſuper circumdatos montes. Eſt autem foliis, & ſpecie, & numero, ſimilis communi trifolio: niſi quod hujus pleniora ſunt, & quaſi lanuginem quandam ſuper ſe habent, & in extrema parte velut aculeum eminentem. Sed hujus frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior conſpicitur, & odorem gravem emittit; quorum nihil circa pratenſe trifolium invenitur.*

4. *Inter hæc nervoſi.*] Theophr. lib. 6. hiſt. cap. 1.

5. *Myopheno.*] Quod & μυακάνθαν vocant, ſive aconitum, de quo lib. 27. ſect 2. Theophr. loc. cit. μυόφωνον.

6. *Utuntur e ferulis &c.*] Utuntur, inquit, ad coronamenta & corymbis ſive umbellis ferularum. Ἀσφαιρίδι Scaliger, lib. 1. Epiſt. 17. ad Vertunianum, cum libris invitis omnibus, *ſphærulis* hoc loco reponit.

7. *Et edera flore.*] De quo dictum eſt lib. 16. ſect 62.

8. *Eſt & in alio*] Vide quæ diximus lib. 16. ſect. proxime appellata.

[9] Et cneori duo genera, nigri atque candidi. Hoc & odoratum: ramosa ambo. Florent post æquinoctium autumnum. *Caput X. * [10] Totidem & origani in coronamentis species. Alterius enim nullum semen. [11] Id, cui odor est, Creticum vocatur.

XXXI. [1] Totidem & thymi: candidum, ac nigricans. [2] Floret autem circa solstitia, cum & apes decerpunt, & augurium mellis est. Proventum enim sperant apiarii large florescente eo. [3] Læditur imbribus, amittitque florem. [4] Semen thymi non potest deprehendi, cum origani perquam minutum, non tamen fallat. Sed quid interest occultasse id naturam? In flore ipso intelligitur, satoque eo nascitur. Quid non tentavere homines? Mellis Attici in toto orbe summa laus existimatur. [5] Ergo translatum est ex Attica thymum, & vix flore (uti docemus) satum. Sed alia ratio naturæ obstitit, non durante Attico thymo, [6] nisi in afflatu maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoque non nasci [7] in Arcadia. Tunc oleam non putabant gigni, [8] nisi intra ccc. stadia a mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in provincia Narbonensi refertos scimus: hoc pæne solo reditu, e longinquis regionibus pecudum millibus convenientibus, ut thymo vescantur.

XXXII. [1] Et conyzæ duo genera in coronamentis, mas ac fe-

Notæ.

9. *Et cneori.*] Sive casiæ, ut dictum est. Theophr. lib. 6. hist. cap. 2. Δύο δ' εἴδη καὶ τοῦ κνεώρου· ὁ μὲν γὰρ λευκός, ὁ δὲ μέλας, ... ἔστι δὲ ἑρμοειδής· ὁ δὲ μέλας ἄοσμος.... καὶ τὰς ἀκρέμονας πολλάς.... βλαστάνει δὲ καὶ ἀνθεῖ μετ' ἰσημερίαν μετοπωρινήν. De hac casia Virgilius, lib. 4. Georg. vers. 304. *Thymum, casiasque recentes.* Non est autem ea Lavendula, *la Lavende*, ut Daleeampio visum, post Anguillaram, par. 1. pag. 32. reclamante merito Dodonæo, pag. 273. & Matthiolo, pag 45. & 56. Nigrum vero cneoron forte thymelæa est, ut Dodonæus suspicatur, pag. 360. & post eum Salmasius, pag. 405.

10. *Totidem & origani.*] Subintellige genera, ut cneori, nigri atque candidi: hujus quidem fructuosi, illius infecundi. Theophr. loc. cit. Καὶ τοῦ ὀριγάνου δὲ ἡ μὲν μέλαινα ἄκαρπος· ἡ δὲ λευκὴ κάρπιμος.

11. *Id cui odor.*] Plinius lib. 20. sect. 69. de origano: *Optimum autem Creticum: nam & jucunde olet.*

Sect. XXXI. 1. *Totidem & thymi, &c.*] Hæc iisdem verbis Theophr. loco citato.

2. *Floret autem.*] Ad verbum hæc iterum ex Theophr. loc. cit.

3. *Læditur.*] Theophr. loc. cit.

4. *Semen thymi.*] Theophr. loc. cit. Et lib. 1. de causis, cap. 5. pag. 203. Κατὰ μὲν ὄψιν οὐ φανερά, κατὰ δὲ τὴν δύναμιν φανερά, ἀποσπωμένου γὰρ τοῦ ἄνθους γεννᾶται, &c.

5. *Ergo translatum.*] Theophr. loco citato.

6. *Nisi in afflatu.*] Nisi quo flatus e mari possit pertingere: Οὐ γάρ φασι δύνασθαι φύεσθαι καὶ λαμβάνειν, ὅπου μὴ ἀναπνοὴ διικνεῖται ἡ ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Theophr.

7. *In Arcadia.*] Theophrastum carpit, ita de thymo & olea sentientem, loc. cit.

8. *Nisi intra CCC.*] Vide quæ diximus lib. 15 sect. 1.

Sect. XXXII. 1. *Et conyza.*] Et hæc quoque Theophrastea sunt, e lib. 6. histor. cap. 2. De utroque genere jam diximus superiore libro, sect. 63. & 64.

mina. Differentia in folio. Tenuius feminæ, & constrictius, angustiusque: [2] imbricatum maris, & ramosius. Flos quoque magis splendet ejus, serotinus utrique post Arcturum. Mas odore gravior, [3] femina acutior: & ideo contra bestiarum morsus aptior. [4] Folia feminæ mellis odorem habent. Masculæ radix a quibusdam libanotis appellatur, [5] de qua diximus.

XXXIII. [1] Et tantum folio coronant. Jovis flos, amaracus, hemerocalles, abrotonum, helenium, sisymbrium, serpyllum, omnia [2] surculosa, rosæ modo. [3] Colore tantum placet Jovis flos, odor abest: sicut & illi, qui Græce phlox vocatur: Et ramis autem & folio odorata sunt, [4] excepto serpyllo. [5] Helenium e lacrymis Helenæ dicitur natum, & ideo in Helene insula laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens dodrantalibus ramulis, folio simili serpyllo.

XXXIV. [1] Abrotonum odore jucunde gravi floret: Est autem

NOTÆ.

2. *Imbricatum.*] Imbricis modo curvum & obtortum. Imbrex tegula curva est, per quam imber defluit.

3. *Femina acutior.*] Theophr. Δριμύτερα δὲ θηλείας. Hesychius: Δριμύς, ὀξύς. Ita porro M S S. non, ut editi prius, *acrior*. Aliud enim odor acris est, aliud acutus.

4. *Folia feminæ.*] Scilicet, dum teruntur, ut dictum est libro superiore, sect. 64.

5. *De qua diximus.*] Libro 20. sect. 64.

Sect. XXXIII. 1. *Et tantum folio coronant.*] Nempe conyzæ duo genera proxime memorata: nam quæ subsequuntur, etiam flore coronant, rosæ modo. Theophr. lib. 6. histor. cap. 1. Ἐν τοῖς στεφανωτικοῖς ἐστι, ῥοδωνιά, ἰωνιά, Διὸς ἄνθος, ἀμάρακος, ἡμεροκαλλές· ἔτι δὲ ἕρπυλλος, σισύμβριον, ἑλένιον, ἀβρότονον· ἅπαντα γὰρ ταῦτα ξυλώδη, καὶ μικρόφυλλα. Ut de ceteris sileam, Catullus certe, Carm. 62.

Cinge tempora floribus
Suaveolentis amaraci.

2. *Surculosa.*] Ξυλώδη, lignosa. Theophr. loc. cit. & cap. 6.

3. *Colore tantum.*] Theophr. lib. 6. hist. cap. 6. Ἄοσμα, ὥσπερ Διὸς ἄνθος, φλόξ. Jovis florem, inquit Ruellius, lib. 2. pag. 448. rura nostra *cocolurdas*, *Coquelourdes* nominant. Φλόγα, sive φλόγινον, seu flammeam, nos violæ inodoræ genus esse remur, quam vulgus Gallicum Penseam, *Pensée*, vocat, suffragante nobis Ruellio, pag. 449. & Dodonæo, pag. 358. a quo viola tricolor assurgens appellatur.

4. *Excepto serpyllo.*] Serpyllum tamen Theophrastus, ut cetera, & ramis & folio esse odoratum scribit, lib. 6. hist. cap. 6. Τῶν δὲ καὶ οἱ κλῶνες, καὶ τὰ φύλλα, καὶ ὅλως ἡ πᾶσα φύσις εὔοσμος· οἷον ἑρπύλλου, ἑλενίου, σισυμβρίου.

5. *Helenium e lacrymis.*] Fabulam apud Nicandrum in Theriacis vide, & apud Phavorinum. Ælianum quoque, si lubet, adi, lib. 9. hist. anim. cap. 21. Helenium istud Ægyptium est, orbi huic nostro incognitum, de quo eadem fere Diosc. lib. 1. cap. 28. ex Crateva recitat. In Etymologico Phavorini: Ἑλένειον, βοτάνη ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γινομένη. εἴρηται ὅτι ἐκ τῶν δακρύων τῆς Ἑλένης ἀνέφυ· ὅτε ἐπὶ Κανώβῳ τῷ κυβερνήτῃ Μενέλαος ἐδάκρυσεν ὑπ' αἱμοῤῥοΐδος ἀποθανόντι. Hoc & nectarion appellavere, ob suavitatem succi, quam dotem Plinius animadvertit inferius, sect. 91. Hinc nectarites vinum, de quo lib. 14. sect. 19. num. 5.

Sect. XXXIV. 1. *Abrotonum.*] Ἀβρότονον. Galli nunc vocant, Latinos imitati, *Aurone*: aliqui vestiarium custodem, *Garderobe*, quod armariis sparsum vestes a tineis vindicet. A Lobelio

[2] flos aurei coloris. [3] Vacuum sponte provenit. Cacumine suo se propagat. [4] Seritur autem semine melius, quam radice aut surculo: semine quoque non sine negotio: plantaria transferuntur. [5] Sic & Adonium. Utrumque æstate. [6] Alsiosa enim admodum sunt: & Sole tamen nimio læduntur. Sed ubi convaluere, [7] rutæ vice fruticant. Abrotono simile odore [8] leucanthemum est, flore albo foliosum.

CAP. XI. XXXV. [1] Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellavere, quod Ægyptus & Syria sampsuchum. [2] Seritur utroque genere, & semine & ramo, [3] vivacius supradictis, & odore melius. Copiosum amaraco æque, quam abrotono, semen. Sed abrotono radix una & alte descendens: ceteris in summa terra leviter hærens. Reliquorum satio autumno fere incipiente, nec non & vere quibusdam locis, quæ umbra gaudent, & aqua, ac fimo.

XXXVI. [1] Nyctegretum inter pauca miratus est Democritus,

NOTÆ.

pingitur mas & femina, duo enim sunt ejus genera, in Observ. pag. 443. Diosc. lib. 3. cap. 29. Ἀβρότονον..... πλῆρες ἄνθους .... θερείῳ γενόμενον, εὐώδης μετ' πόσου βάρους, πικρὸν τῇ γεύσει.

2. *Flos aurei.*] Ita Diosc. loc. cit.

3. *Vacuum sponte.*] Hoc est, ut quidem interpretor, semine vacuum, vel sine semine sponte provenit. Causa subjungitur, quoniam cacumine suo se propagat, dum vertex suo pondere delapsus terra excipitur, & radices agit. Libris omnibus adversantur, qui vel *vacuis sponte*, vel, ut Pelicerio placuit in Notis M S S. *vasculis depositum* legunt.

4. *Seritur autem semine.*] Vide Notas & Emend num. VIII.

5. *Sic & Adonium.*] In Indice pariter, *De Abrotono: Adonium.* Quid Adonium sit Plinio, satis ex Theophrasti verbis potest colligi, id esse abrotoni genus, quod in turbinibus eadorum, aut testa, viviradice comprehendit, in quem modum Adonidis hortulos pangebant. Sic enim Græcus auctor, lib 6. histor. cap. 7. de abrotono: Παραμοσχευόμενον ἐν ὀστρακίοις, ὥσπερ οἱ Ἀδώνιδος κῆποι· τοῦ θέρους δὲ σπείρεται, &c. Hic tragice, pro suo more, infeliciter tamen, in Plinium Salmasius invehitur, in Præfat. pag. 100. & 101. errorisque insimulat, quem ut Plinio objiceret, a Dalecampio, quem tamen non laudat, est mutuatus.

6. *Alsiosa.*] Facile læduntur a frigore. Theophr. loc. cit. de abrotono: Τοῦ θέρους δὲ σπείρεται· δύσριζον γὰρ σφόδρα, καὶ ὅλως ἐπίκηρον, ὅταν καὶ ὁ ἥλιος σφόδρα λάμπῃ.

7. *Rutæ vice.*] Vide Notas & Emend. num. IX.

8. *Leucanthemum.*] Differt ab ea quæ anthemis appellatur, & leucanthemon, lib. 22. sect. 26. De ea nobis nihil compertum.

Sect. XXXV. 1. *Amaracum.*] Diosc. lib. 3. cap. 47. Σάμψυχον.... καλεῖται δὲ ὑπὸ Κυζικηνῶν, καὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ ἀμάρακον. Majorana nostra, *la Marjolaine*, vulgus officinarum existimat esse veterum sampsuchum, amaracumve: sed falso errore: σάμψυχον enim, ut cetera argumenta sileam, per terram repit, πολὺ ἕρπουσα ἐπὶ τῆς γῆς, teste Diosc. Majorana in altum assurgit.

2. *Seritur utroque.*] Theophr lib. 6. histor. cap. 7. Ὁ δὲ ἀμάρακος ἀμφοτέρως φύεται, καὶ ἀπὸ παρασπάδος, καὶ ἀπὸ σπέρματος.

3. *Vivacius prædictis.*] Abrotono, & adonio.

Sect. XXXVI. 1. *Nyctegretum.*] Νυκτήγρετον, quasi nocturnas agens excubias. Sunt qui hanc esse censeant, quam Chimistæ Lunariam nominant, noctibus cum Luna lucentem: inde nomen, inquit Ruellius, lib. 2. pag. 457.

[2] coloris

[2] coloris hysgini, folio spinæ, nec a terra se attollentem, præcipuam in Gedrosia narrat. Erui post æquinoctium vernum radicitus, siccarique ad Lunam triginta diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorumque reges uti hac herba ad vota suscipienda. Eandem vocari [3] chenomychon, quoniam anseres a primo conspectu ejus expavescant: ab aliis [4] nyctalopa, quoniam e longinquo noctibus fulgeat.

XXXVII. [1] Melilotos ubique nascitur: laudatissima tamen in Attica: ubicumque vero recens nec candicans, & croco quam simillima: quanquam in Italia odoratior candida.

XXXVIII. [1] Florum prima ver nunciantium viola alba. [2] Tepidioribus vero locis etiam hieme emicat. Postea quæ ion appellatur, & purpurea. [3] Proxime flammea, quæ & phlox vocatur, silvestris duntaxat. [4] Cyclaminum bis anno, vere & autumno: æstates hiemesque fugit. [5] Seriores supra dictis aliquando narcissus & lilium trans maria: in Italia quidem, [6] ut diximus, post rosam. Nam in Græcia tardius etiamnum anemone. [7] Est autem hæc silvestrium bulborum flos, aliaque quam quæ [8] dicetur in medicinis. [9] Sequitur œnanthe,

NOTÆ.

2. *Coloris hysgini.*] Ita MSS. Reg. Colb. &c. non *ignei*.

3. *Chenomychon*] Χηνόμυχον, quod anseres χῆνες ea visa in recessus locaque abdita, εἰς τοὺς μυχοὺς, fugiunt.

4. *Nyctalopa*] Ita MSS. Reg. Colb. Th. tum hoc loco, tum in Indice, non ut olim, *nyctilopa*. Νυκτάλωπας similiter quos Græci vocent, dicemus. lib. 28. sect. 47.

Sect. XXXVII. 1. *Melilotos &c*] Hæc verbis iisdem interpres Oribasii, lib. xi. fol. 205. post Dioscor. lib. 3. cap. 48.

Sect. XXXVIII. 1. *Florum prima.*] Transcripta hæc ad verbum e Theophrasto, lib. 6. histor. cap. 7. Transcripsit & Athenæus, lib. 15. pag. 680.

2. *Tepidioribus.*] Theophr. loc. cit.

3. *Proxime flammea.*] Flos ille nimirum, quem & φλόγα & φλόγινον appellari diximus sect. 33. Theophr. Ἅμα δὲ τῷ ἴῳ, ἢ μικρὸν ὕστερον τὸ ἄνθος τὸ φλόγινον καλούμενον τὸ ἄγριον. Jovis flamma eadem appellatur, lib. 27. sect. 27. Hic Plinium immerito Salmasius carpit, in Solin. pag. 1361.

4. *Cyclaminum.*] Ita MSS. veteres, ipso Pintiano teste. In Reg. 1. & Colb. 1. *Cocliaminum*. In Reg. 2. *Clyclaminum*. In Thuanæo, *Clilaclaminum*. In editis, insulse *Codiaminum*. Hoc vero Plinius, ut alia plurima, iis interserit, quæ mutuatur a Theophrasto.

5 *Seriores.... lilium*] Album scilicet, quod λείριον appellavimus, sect. xi. Theophr. lib 6. histor. cap. 7. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ νάρκισσος, καὶ τὸ λείριον, καὶ τὸ τοῦ βολβοῦ κώδιον.

6. *Ut diximus.*] Sect. xi. ubi lilium medio rosarum proventu incipere dicitur.

7. *Est autem hæc.*] Theophrasti oratio, ex Athenæo refingenda est, a quo ea transcripta accuratius est, quam in libris nunc editis legitur: Καὶ λείριον, inquit, lib. 15. pag. 680. καὶ ἐκ τῶν τριῶν ἀνεμώνης γένος τὸ καλούμενον ὄρειον, καὶ τὸ τοῦ βολβοῦ κώδιον. *Postea lilium, & ex tribus anemones generibus genus illud, quod montanum vocant, & bulbi codion.* Sic legisse hunc locum, sic accepisse Plinium liquet: sed quod sit genus illud anemones, nec se nosse quidem, quod ingenui viri est, palam præ se fert.

8. *Dicetur in medicinis.*] Infra, sect. 94.

9. *Sequitur œnanthe.*] Ea quæ describetur inferius, sect. 95. Theophr. lib. 6.

[10] melianthum: ex silvestribus heliochrysos. Deinde alterum [11] genus anemones, quæ limonia vocatur. Post hanc gladiolus comitatus hyacinthis. [12] Novissima rosa: eademque prima deficit, excepta sativa: [13] e ceteris hyacinthus maxime durat, & viola alba, & œnanthe: [14] sed hæc ita, si divulsa crebro prohibeatur in semen abire. Nascitur locis tepidis. Odor idem ei, qui germinantibus uvis, atque inde nomen.

Hyacinthum comitatur [15] fabula duplex, luctum præferens ejus quem Apollo dilexerat, aut ex Ajacis cruore editi, ita discurrentibus venis, ut Græcarum litterarum figura AI legatur inscripta.

[16] Heliochrysos florem habet auro similem, folium tenue, cauli-

NOTÆ.

hist. cap. 7. & ex illo Athæneus, loc. cit. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἡ οἰνάνθη, καὶ τὸ μελάνιον, καὶ τῶν ἀγρίων δὲ τὸ ἑλειόχρυσος, καὶ τῆς ἀνεμώνης ἡ λειμωνία καλουμένη, καὶ τὸ ξίφιον, καὶ ὑάκινθος.

10. *Melianthum.*] Vide Notas & Emend. num. X.

11. *Genus anemones.*] Et hoc coronarium: *l'Anemone:* diversum a medicis anemones generibus, de quibus sect. 94. Centum & quinquaginta anemones genera in horto Regio vidimus. Hanc Theophrastus λειμωνίαν vocat, quasi pratensem.

12. *Novissima rosa &c.*] Et hæc a Theophr. loc. cit.

13. *E ceteris hyacinthus &c.*] Theophr. loc. cit.

14. *Sed hæc ita.*] Ita diutissime floret, inquit, si crebro florem vellas auferasque, nec seminescere sinas, nec solum apricum desit: Theophr. Ὀψιαίτατος δὲ καὶ ἡ οἰνάνθη· καὶ γὰρ τοῦ ἀνθεῖν μὲν.... ἐάν τις ἀποτίλλῃ καὶ ἀφαιρῇ τὸ ἄνθος, καὶ μὴ ἐᾷ σπερματοῦσθαι, καὶ ὅπου τόπον εὐειλον ἔχῃ.

15. *Fabula duplex.*] Alteram describit Ovidius lib. 10. Metam. a vers. 162. ad 220. ubi Hyacinthi pueri, quem Apollo adamarat, in florem sui nominis conversionem enarrat. Alteram, lib. 13. vers. 135. ubi Ajacem in eundem quoque florem mutatum scribit: in quo

Littera communis mediis pueroque, viroque,
Inscripta est foliis: hæc nominis, illa querela.

Nam in illo flore inscripta diphthongus Græca AI, querimoniæ simul index est occisi ab Apolline pueruli, dum simul disco luderent: & Ajaci eadem, nominis nota. De Apolline puerum lugente, Ovidius:

Ipse suos gemitus foliis inscribit, & AI AI
Flos habet inscriptum, funestaque littera ducta est.

Prudentius quoque. περὶ στεφάνων, hym. 10. in S. Romanum, vers. 191.

Mox flevit imparatus occisum gravi
Disco, & dicavit florulentum succubam:

Nempe Hyacinthum Apollo. De nomine Ajacis lugubri, ipse Ajax apud Sophoclem:

Αἲ αἶ, τίς ἄν ποτ' ᾤεθ' ὧδ' ἐπώνυμον
Τοὐμὸν ξυνοίσειν ὄνομα τοῖς ἐμοῖς κακοῖς;
Νῦν γὰρ πάρεστι καὶ δὶς αἰάζειν ἐμοί,
Καὶ τρίς.

16. *Heliochrysos.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 21. Ἔχει δὲ ὁ ἑλειόχρυσος τὸ μὲν ἄνθος χρυσοειδὲς, φύλλον δὲ λεπτὸν (non λευκὸν) καὶ τὸν καυλὸν δὲ λεπτὸν καὶ σκληρόν. Nomen ei a gemina causa: & ab aureo flore, & a paludibus in quibus oritur. Hanc amaranti nomine Galenus intellexit, nec aliter vocavit. Rura nostra, inquit Ruellius, lib. 3. pag. 604. vocant *Chanesum majus.* Hujus corymbos rustici, ut qui non facile marcescant, ad hibernas reservant coronas. A Dodonæo pingitur, pag. 267. Dicemus de ea iterum sect. 96.

culum quoque gracilem, sed durum. [17] Hoc coronare se Magi, si & unguenta sumantur ex auro, [18] quod apyron vocant, ad gratiam quoque vitæ gloriamque pertinere arbitrantur. Et verni quidem flores hi sunt.

XXXIX. Succedunt illis æstivi, [1] lychnis, & Jovis flos, [2] & alterum genus lilii. [3] Item tiphyon, & amaracus, quem Phrygium cognominant. [4] Sed maxime spectabilis pothos. Duo genera hujus: unum, cui flos hyacinthi est: alterum candidius, [5] qui fere nascitur in tumulis, quoniam [6] fortius durat. [7] Et iris æstate floret. Abeunt & hi, marcescuntque. Alii rursus subeunt autumno: [8] Tertium genus lilii: & crocum in utroque genere: unum hebes, alterum odoratum: primis omnia imbribus emicantia. [9] Coronarii quidem & spinæ flore utuntur: quippe cum spinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoque condiantur. Hic est trans maria ordo florum. In Italia violis succedit rosa: huic intervenit lilium: rosam cyanus exci-

NOTÆ.

17. *Hos coronare.*] Theophr. loc. cit. Εὐδοξεῖ δὲ καὶ ἐάν τις τὸ ἑλειοχρυσον τῷ αὐτῷ στεφανῶται, μύρῳ ῥαίνων ἐκ χρυσίου ἀπύρου.

18. *Quod apyron.*] Quod ignem non sit expertum.

Sect. XXXIX. 1. *Lychnis.*] Theophr. lib. 6. hist cap. 7. Τὰ δὲ θερινὰ μᾶλλον, οἷον λυχνὶς, καὶ τὸ Διὸς ἄνθος.

2. *Et alterum genus lilii.*] Rubens scilicet, quod Græci κρίνον vocant, ut dictum est sect. XI. Candidum enim inter vernos flores sup. sect. recensitum est.

3. *Item tiphyon.*] Theophr. loc. cit. & ex eo Athenæus lib. 15. pag. 679. Καὶ τὸ ἴφυον, καὶ ὁ ἀμάρακος ὁ Φρύγιος. In MSS. Reg. & Colb. *Tiphon.* In Indice, *tiphyon.* In Thuan. *ipyon.* Theophr. ipse lib. 7. hist. cap. 12. τὸ τίφυον scripsisse videtur. Et lib. 1. de causis, cap. 10. τὰ τίφυα. Quid sit porro tiphyon, nescit Anguillara, par. 12. pag. 212. neque nos exploratum habemus.

4. *Sed maxime .... pothos. Duo genera &c*] Expressa hæc quoque a Theophr. lib. 6. histor. cap. 7. Πόθον nos arbitramur esse, quem modo florem Constantinopolitanum vocant, Galli *Croix de Hierusalem*, in horto Eystettensi pictum apprime, & apud Dodon. pag. 178.

5. *Qui fere nascitur in tumulis.*] Forte, *qui fere jacitur in tumulis:* Nam ita Theophr. lib. 6. hist. cap. 7. cujus verba videtur exscribere: ὃ χαίρεται τοῖς τάφοις. Sic enim legit Athenæus, lib. 15. pag. 679.

6. *Fortius durat.*] Χρονιώτερος, Theophr. *diutius vivit.*

7. *Et iris.*] Theophr. loc. cit. Ἀνθεῖ δὲ καὶ ἡ ἶρις τοῦ θέρους.

8. *Tertium genus lilii.*] Purpureum videlicet, sive narcissum, de quo superius sect. 12. quod Theophrasto lib. 6. hist. cap. 6. alterum λειρίου genus est, ὁ δὲ νάρκισσος, ἢ τὸ λείριον. Quare rursum secundum lilii genus appellat, cap. 7. unde hæc Pliniana manant: Τὸ δὲ λείριον τὸ ἕτερον, καὶ ὁ κρόκος, ὅ τε ὀρεινὸς ἄοσμος, καὶ ὁ ἥμερος· εὐθὺς γὰρ ἀνθεῖ τοῖς πρώτοις ὕδασι, subintellige ex antecedentibus, μεθοπώρου.

9. *Coronarii ... & spinæ flore.*] Dum spinæ florem audis, acanthi duplex genus intellige, de quo lib. 22. sect. 34. *Brancam Ursinam* vocant. Plinius in indice hujus loci id satis perspicue admonet, cum ea appellat ex ordine, quæ nunc explanat uberius: *Pothi genera duo: Orsina genera duo: Vincapervinca*, &c. De spina alba dicetur, lib. 24. sect. 66.

pit, cyanum amaranthus. Nam [10] vincapervinca semper viret, [11] in modum lineæ foliis geniculatim circumdata, [12] topiaria herba. Inopiam tamen florum aliquando supplet. Hæc a Græcis chamædaphne vocatur.

XL. [1] Vita longissima violæ albæ est trimatu. Ab eo tempore degenerat. [2] Rosa & quinquennium perfert, nec recisa, nec adusta. Illo enim modo juvenescit. [3] Diximus & terram referre plurimum. [4] Nam & in Ægypto sine odore hæc omnia: [5] tantumque myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis mensibus antecedit germinatio omnium. Rosaria a Favonio fossa oportet esse, iterumque solstitio. Et id agendum, ut intra id tempus perpurgata ac pura sint.

CAP. XII. XLI. Verum hortis coronamentisque maxime alvearia & apes conveniunt, res præcipui quæstus compendiique, cum favit. [1] Harum ergo causa oportet serere thymum, [2] apiastrum, rosam, violas, lilium, cytisum, fabam, erviliam, [3] cunilam, papaver, conyzam, [4] casiam, melilotum, [5] melissophyllum, cerinthen. [6] Est autem cerinthe folio candido, incurvo, cubitalis, capite concavo, mellis succum

NOTÆ.

10. *Vincapervinca.*] Retinet in officinis nomen *Pervenche.* Delineatur a Dodonæo, pag. 401. ubi ab eo Clematis daphnoïdes major appellatur. Vidimus in horto Regio.

11. *In modum lineæ.*] Alii, *in modum lini.* Dodonæus, loc. cit. *in modum lauri.* Utrique male. Linea hoc loco est, quam formidinem alii in venatione appellitant, vario plumarum nexu discolorem, qua terrentur apri, cervique. Hanc, foliorum congerie, plane repræsentat vincapervinca.

12. *Topiaria herba.*] Topiarium intelligitur opus, quod ex arbore, frutice, vel herba, ad decorem componebatur in testudines, aut cameras fornicatum: hinc topiariæ dici merentur arbores, vel herbæ, quæ nimirum huic operi, quod flexiles sunt, & suo lentore sequaces, accommodantur.

Sect. XL. 1. *Vita longissima.*] Theophr. lib. 6. hist. cap. 7.

3. *Diximus.*] Sect. 10.

2. *Rosa &c.*] Theophr. loc. cit. Ῥοδωνίας δ' ὅπερ τὰ σφῶν; ἢ αἰχμὴν μὴ ἐπιχειρομένης διαλοιπῇ, μὴ δ' ἐπιτεμνομένης.

4. *Nam in Ægypto.*] Theophr. loc. cit.

5. *Tantumque myrtis.*] Theophr. loc. cit. Cur porro myrtus in Ægypto odoratissima sit, reliquæ inodoratæ gignantur, causam idem investigat, lib. 6. de causis, cap. 27. pag. 385.

Sect. XLI. 1. *Harum ergo causa.*] Accepta hæc fere ex Varrone, lib. 3. de re rust. cap. 9. pag. 320.

2. *Apiastrum.*] Hoc est, agreste apium, ἀγριοσέλινον, non melissophyllon, de quo mox. Columella, lib. 9. cap. 8. pag. 328. *Sunt qui per initia veris apiastrum, atque (ut ille vates ait) trita meliphylla, & cerintha ignobile gramen, aliasque colligant similes herbas, quibus id genus animalium delectatur, & ita alvos perfricent, ut odor & succus vasis inhæreat.*

3. *Cunilam.*] Sive satureïam, de qua lib. 19. sect. 50.

4. *Casiam.*] Seu cneorum, de quo sect. 30.

5. *Melissophyllum.*] Quod & apiastrum Hyginus vocavit, sect. 29.

6. *Est autem cerinthe*] Ea est quæ cerinthe quorundam major versicolore flore appellatur a Clusio, delineaturque lib. 5. hist. rar. plant. pag. clxvij. visa a nobis in horto Regio. Cave Ruellio credas qui Pasquetam putat esse, l. 2. p. 446.

habente. Horum floris avidissimæ sunt, atque etiam sinapis, quod miremur, [7] cum olivæ florem ab his non attingi constet. Ideoque hanc arborem procul esse melius sit: [8] cum aliquas quam proxime seri conveniat, quæ & evolantium examina invitent, nec longius abire patiantur.

XLII. Cornum quoque arborem caveri oportet: [1] flore ejus degustato, alvo cita moriuntur. Remedium, sorba contusa e melle præbere his, [2] vel urinam hominum, vel boum, [3] aut grana Punici mali, ammineo vino conspersa. At genistas circumseri alveariis gratissimum.

XLIII. Mirum est dignumque memoratu, de alimentis quod comperi. [1] Hostilia vicus alluitur Pado. Hujus inquilini pabulo circa deficiente imponunt navibus alvos, noctibusque quina millia passuum contrario amne naves subvehunt. Egressæ luce apes pastæque, ad naves quotidie remeant, mutantes locum, donec pondere ipso pressis navibus plenæ alvi intelligantur, revectisque eximantur mella. * Et in Hispania mulis provehunt, simili de causa. *CAPUT XIII.

XLIV. Tantumque pabulum refert, ut mella quoque venenata fiant. [1] Heracleæ in Ponto, quibusdam annis perniciosissima existunt, ab iisdem apibus facta. Nec dixere auctores, e quibus floribus ea fierent. Nos tradémus, quæ comperimus. Herba est ab exitio & jumentorum quidem, sed præcipue caprarum, appellata [2] ægolethron. Hujus flores concipiunt noxium virus, aquoso vere marcescentes. Ita fit, ut non omnibus annis sentiatur hoc malum. Venenati signa sunt, quod omnino non densatur, quod color magis rutilus est, odor alienus, [3] sternumenta protinus movens, quod ponderosius innoxio. Qui edêre, abjiciunt se humi, refrigerationem quærentes: [4] nam & su-

NOTÆ.

7. *Cum oliva.*] Vide quæ diximus lib. XI. sect. 8.

8. *Cum aliquas quam proxime.*] Ut palmam, & oleastrum. Virgil. lib. 4. Georg. vers. 20.

Palmaque vestibulum, aut ingens oleaster obumbret:
Ut cum prima novi ducent examina reges,
Vere suo, ludetque favis emissa juventus,
Vicina invitet decedere ripa calori,
Obviaque hospitiis teneat frondentibus arbos.

Sect. XLII. 1. *Flore ejus degustato.*] Et floribus tithymalli, ulmique samera degustatis, alvi profluvio apes interire Columella prodidit, lib. 9. cap. 13.

2. *Vel urinam &c.*] Sic etiam Hyginus apud Columellam, loc. cit.

3. *Aut grana Punici.*] Columella, loc. cit. & Palladius, lib. 4. in Martio, tit. 15. pag. 106.

Sect. XLIII. 1. *Hostilia.*] Hostilia vicus Veronensium, inquit Tacitus, lib. 3. hist. pag. 63. Nunc est Ferrariensis agri, & nomen servat: *Ostiglia.*

Sect. XLIV. 1. *Heraclea.*] Sic Diosc. lib. 2. cap. 103. & lib. 2. Εὐπορ. cap. 138. pag. 121.

2. *Ægolethron.*] Quod sit αἰγῶν ὄλεθρος, caprarum pernicies.

3. *Sternumenta.*] Diosc. loc cit.

4. *Nam & sudore.*] Diosc. loc. cit.

dore diffluunt. Remedia sunt multa, quæ [5] suis locis dicemus. Sed quoniam statim repræsentari aliqua in tantis insidiis oportet, [6] mulsum vetus e melle optimo & ruta : salsamenta etiam, si rejiciantur sumpta crebro. Certumque est id malum [7] per excrementa ad canes etiam pervenire, similiterque torqueri eos. Mulsum tamen ex eo inveteratum, innocuum esse constat : & feminarum cutem nullo melius emendari cum costo, sugillata [8] cum aloë.

XLV. [1] Aliud genus in eodem Ponti situ, gente Sannorum, mellis, quod ab insania, quam gignit, [2] mænomenon vocant. Id existimatur contrahi flore rhododendri, quo scatent silvæ. Gensque ea, cum ceram in tributa Romanis præstet, mel (quoniam exitiale est) [3] non vendit. Et in Perside, & in Mauretaniæ Cæsariensis Gætulia, contermina Massæsylis, venenati favi gignuntur : quidamque a parte, quo nihil esse fallacius potest, nisi quod livore deprehenduntur. Quid sibi voluisse naturam iis arbitremur insidiis, ut ab iisdem apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis favis? Parum erat genuisse rem, in qua venenum facillime daretur : etiamne hoc ipsa in melle tot animalibus dedit? Quid sibi voluit, nisi ut cautiorem minusque avidum faceret hominem? [4] non enim & ipsis jam apibus cuspides dederat, & quidem venenatas? remedio adversus has utique non differendo. [5] Ergo malvæ succo, aut foliorum ederæ perungi salutare est, vel percussos ea bibere. [6] Mirum tamen est, venena portantes ore, fingentesque ipsas non mori : nisi quod illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus : sicut contra serpentes [7] Psyllis Marsisque inter homines.

Notæ.

5. *Suis locis dicemus.*] Libro 29. sect. 31. &c.

6. *Mulsum vetus.*] De mulso & salsamentis, concinit Plinio Diosc. loc. cit. sed ita ut salsamenta vomitione rejiciantur, quæ Plinii quoque mens est.

7. *Per excrementa.*] Sic libri vulgati, cum Reg. 1. cod. At Reg. 2. & Chiffl. *per excreamenta.* An excreationes intelligunt, quas lambere canes solent? De excremento seu stercore, Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 138. accepit. Τὴν ἄφοδον δὲ τῶν φαγόντων τὸ μέλι αὐτὸ, ἢ κύνες φαγόντες, ἐν αὐτῷ πάσχουσι.

8. *Cum aloë.*] Sic etiam MSS. Diosc. loc. cit. *cum sale*, μετὰ τῆς ἁλὸς, πλυμα-μα.

Sect. XLV. 1. *Aliud genus.*] De eo melle insano, vide Diodor. Sicul. lib. 14. Bibl. pag. 260. Ælianus, lib. 5. hist. anim. cap. 42. & auctor libri de Mirab. auscult. e buxo legi mel istud aïunt.

2. *Mænomenon.*] Μαινόμενον Græce insano.

3. *Non vendit.*] Forte rectius, *non pendit.*

4. *Non enim & ipsis*] Hoc est, quasi non apes ipsæ haberent, quo lædere possent, & hominem esse cautiorem cogerent.

5. *Ergo malva succo.*] Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 121. pag. 126.

6. *Mirum tamen.*] Mirari subit, cur apes ipsæ non moriantur, quæ venena portant ore, & venena fingunt.

7. *Psyllis Marsisque.*] De quibus dictum est lib. 7. sect. 2.

XLVI. Aliud in Creta miraculum mellis. [1] Mons est Carina IX. M. passuum ambitu: intra quod spatium muscæ non reperiuntur, natumque ibi mel nusquam attingunt. Hoc experimento singulare medicamentis eligitur. CAPUT XIV.

XLVII. [1] Alvearia orientem æquinoctialem spectare convenit. Aquilonem evitent: nec Favonium minus. [2] Alvos optimas e cortice, secundas ferula, tertias vimine. [3] Multi eas & speculari lapide fecere, ut operantes intus spectarent. [4] Circumlini alvos fimo bubulo utilissimum, operculum a tergo esse [5] ambulatorium, ut proferatur intus, si magna sit alvus, aut sterilis operatio, ne desperatione curam abjiciant: [6] id paulatim reduci, fallente operis incremento. [7] Alvos hieme stramento operiri, crebro suffiri, maxime [8] fimo bubulo. [9] Cognatum hoc iis, innascentes bestiolas necat, araneos, papiliones, teredines: apesque ipsas excitat. Et araneorum quidem exitium facilius est: papilio pestis major. [10] Tollitur vere, cum maturescit malva, noctu, interlunio, cælo sereno, accensis lucernis ante alvos. In eam flammam sese ingerunt.

NOTÆ.

Sect. XLVI. 1. *Mons est Carina.*] Sic MSS. Reg. Colb. 2. &c. Quidam *Carma.* Colb. 1. *Narina.* Forte *Carnia*: cujus nominis montem in Arcadia esse auctor est Callimachus, hym. in Dian. vers. 109. Montem Cretæ, melle nobilem, ut Atticæ Hymettum, auctor Geopon. lib. 15. cap. 7. Ἀχεραμαμμοεῖν vocat.

Sect. XLVII. 1. *Alvearia orientem.*] Deflecti in orientem brumalem præcipit Columella, lib. 9. cap. 7. pag. 315. Palladius quoque, lib. 1. cap. 38. pag. 33.

2. *Alvos optimas.*] Columella, lib. 9. cap. 6. pag. 323. *Igitur ordinatis sedibus, alvearia fabricanda sunt pro conditione regionis: sive illa ferax est suberis, haud dubitanter utilissimas alvos faciemus ex corticibus, quia nec hieme rigent, nec candent æstate: sive ferulis exuberat, iis quoque, cum sint natura corticis similes, e quibus commode vasa texuntur. Si neutrum aderit, opere textoria salicibus connectuntur,* &c. Sic etiam Palladius loc. cit. Præïvit omnibus Varro, lib. 3. de re rust. cap. 16. pag. 110.

3. *Multi eas.*] Et e vitro, & e cornu laternæ condita alvearia vidimus, lib. XI. sect. 16.

4. *Circumlini.*] Varro, loc. cit. *Vitiles fimo bubulo oblinunt intus & extra, ne asperitate absterreantur.*

5. *Ambulatorium.*] Mobile, ut proferatur intus, cum opus, & sic coangustetur alveare, si majus æquo sit, ne in vasto loco & inani despondeant animum. Varro, loc. cit.

6. *Id paulatim reduci.*] Subintellige, utilissimum. Quod autem sequitur, *fallente operis incremento*, simili forma loquendi Seneca usus, lib. 3. Nat. quæst. cap. 27. *Natura parce utitur viribus, dispensatque se incrementis fallentibus.*

7. *Alvos hieme.*] Sic MSS. omnes ubique: sic Varro, & alii, alvos femineo genere pro alveari dixere.

8. *Fimo bubulo.*] Columella, lib. 9. cap. 14. pag. 336.

9. *Cognatum hoc iis &c.*] Columella, loc. cit. & Pallad. lib. 4. in Martio, tit. 15. pag. 107.

10. *Tollitur vere.*] Colum. lib. 9. cap. 14. pag. 338. *Quo tempore florent ...., si vas aneum simile miliario vespero ponatur inter alvos, & in fundum ejus lumen aliquod demittatur, undique papiliones concurrent: dumque circa flammulam volitant, aduruntur.* Ita Pallad. lib. 5. in Aprili, tit. 8. pag. 113. Sic porro MSS. omnes: non, ut editi, *Tollitur vero.*

[1]XLVIII. [1] Si cibus deesse censeatur apibus, uvas passas siccasve, ficosque tusas, ad fores earum posuisse conveniat. [2] Item lanas tractas madentes passo, aut defruto, aut aqua mulsa. Gallinarum etiam [3] crudas carnes. Quibusdam etiam æstatibus iidem cibi præstandi, cum siccitas continua florum alimentum abstulit. Alvorum, cum mel eximitur, illini oportet exitus, melissophyllo aut genista tritis: aut medias alba vite præcingere, ne apes diffugiant. Vasa mellaria aut favos lavari aqua præcipiunt: hac decocta, fieri saluberrimum acetum.

XLIX. [1] Cera fit expressis favis, sed ante purificatis aqua, & triduo in tenebris siccatis, quarto die liquatis igni in novo fictili, aqua favos tegente, tunc sporta colatis. Rursus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturque alia frigida, vasis melle circumlitis. Optima, [2] quæ Punica vocatur. [3] Proxima quam maxime fulva, odorisque mellei, pura, natione autem Pontica, quam constare equidem miror [4] inter venenata mella: [5] deinde Cretica, plurimum enim ex propoli habet, [6] de qua diximus in natura apum. Post has Corsica, quoniam ex buxo fit, habere quandam vim medicaminis putatur. [7] Punica fit hoc modo. Ventilatur sub divo sæpius cera fulva. Deinde fervet in aqua marina, ex alto petita, addito nitro. [8] Inde lingulis hauriunt florem, id est, candidissima quæque, transfunduntque in vas, quod exiguum frigidæ habeat. Et rursus marina decoquunt separatim: dein vas ipsum refrigerant. Et cum hæc ter fecere, juncea crate sub dio siccant Sole, Lunaque: hæc enim

NOTÆ.

Sect. XLVIII. 1. *Si cibus.*] Varro, lib. 3. de re rust. cap. 16. pag. 110. *Præparandus his cibus, ne tum melle cogantur solo vivere.... Igitur ficorum pinguium.... in offas prope apponunt.... Alii aquam mulsam in vasculis prope ut sit, curant: in qua addunt lanam purpuream, per quam sugant: uno tempore, ne potu nimium impleantur, aut ne incidant in aquam.... Alii uvam passam, & ficum cum pinserunt, affundunt sapam &c.* Vide etiam Colum. loc. cit. pag. 339.

2. *Item lanas tractas.*] Carminatas, pexas.

3. *Crudas carnes.*] Ita libri vulgati, cum Colb. 1. Rectius forte, cum Reg. 1. 2. Colb. 2. Th. & Chiffl. *nudas carnes*, hoc est, a pelle exutas, ac pingui, ut exhiberi ægris solet.

Sect. XLIX. 1. *Cera fit.*] Eleganter Columella, lib. 9. cap. 16. pag. 344. *Expressa favorum reliquia, posteaquam diligenter aqua dulci perluta sunt, in vas aneum conjiciuntur: adjecta deinde aqua liquantur ignibus: quod ubi factum est, cera per stramenta vel juncos defusa colatur: atque iterum similiter de integro coquitur, & in quas quisque volvit formas, aqua prius dejecta, defunditur.*

2. *Qua Punica.*] Candoris eximii.

3. *Proxima quam.*] Sic Diosc. lib. 2. cap. 105.

4. *Inter venenata mella.*] Quæ in eodem Ponti situ nascuntur, ut dictum est sect. 44. & 45.

5. *Deinde Cretica.*] Diosc. loc. cit.

6. *De qua diximus.*] Libro xi. sect. 6.

7. *Punica fit.*] Hunc fere modum candidissimæ ceræ concinnandæ tradit Diosc. loc. cit.

8. *Inde lingulis.*] Ita M S S. sive, ut editi, *ligulis*, hoc est, cochlearibus.

candorem

candorem facit. Sol siccat : & ne liquefaciat, protegunt tenui linteo. Candidissima vero fit, post insolationem etiamnum recocta. Punica medicinis utilissima. Nigrescit cera addito chartarum cinere, sicut anchusa admixta rubet. Variosque in colores pigmentis traditur, ad edendas similitudines, & innumeros mortalium usus, [9] parietumque etiam & armorum tutelam. Cetera de melle apibusque in natura earum dicta sunt. Et hortorum quidem omnis fere ratio peracta est.

CAPUT XV.

L. Sequuntur herbæ sponte nascentes, quibus pleræque gentium utuntur in cibis, maximeque Ægyptus, frugum quidem fertilissima, sed ut prope sola iis carere possit : tanta est ciborum ex herbis abundantia. In Italia paucissimas novimus, fraga, [1] tamnum, [2] ruscum, [3] batin marinam, batin hortensiam, quam aliqui asparagum Gallicum vocant. Præter has [4] pastinacam pratensem, [5] lupum salictarium, eaque verius oblectamenta, quam cibos.

LI. In Ægypto nobilissima est [1] colocasia, quam [2] cyamon aliqui vocant. Hanc e Nilo metunt, caule, cum coctus est, [3] araneoso in

NOTÆ.

9. *Parietumque.*] Ad tutelam picturæ, qua parietes, clypeosque, & arma reliqua ornabant, quasi cujusdam tectorii vice, ceræ tenuissimæ crustam coriumve inducere, mos veterum fuit, nunc antiquatus.

Sect. L. 1. *Tamnum.*] Ita MSS. omnes, Reg Colb. Th. Chiffl. tum hoc loco, tum in Indice : non *tanum*, ut editi. Viris silvestris Dodonæi est, pag. 396. Vitis nigra Matthioli, pag. 1285. cujus fructus uva taminia appellatur. Hæc Martio mense mittit asparagos seu prima germina : quæ digesta in fasciculos venalia circumferunt, & asparagorum more decocta mandunt.

2. *Ruscum.*] Seu myrtum silvestrem, cujus cauliculi quoque incipientes asparagorum modo in cibo sumuntur, ut dicemus lib. 23. sect. 83.

3. *Batin.*] De ea dicemus l. 26. sect. 50.

4. *Pastinacam.*] Gallicam, opinor, cui *carota* nomen vulgus affinxit, ut diximus lib. 19. sect. 27.

5. *Lupum.*] Lupulum officinæ passim vocant, lupumque salictarium : Galli, *du Houblon.* Pingitur a Dodonæo, pag. 404. Asparagi, seu primi turiones, qui vere erumpunt, mitiores sunt, & in edulia recipiuntur.

Sect. LI. 1 *Colocasia.*] Quam in Ægypto colocasiam videre Bellonius, & Prosper Alpinus, & ab incolis *Culcas* appellari tradunt, radice prædulci, edulique, non a Pliniana modo descriptione discrepat, sed alterius plane formæ est, quam qualem esse dixere Herodotus, Theophrastus, Dioscorides, aliique. Vide Bellonium, lib. 2 Observ. cap. 19. Alpinum, lib. de plantis Ægypti, cap 33. pag. 102. Clusium, lib. 4. hist. rar. plant. cap. 50. ex quibus multa Salmasius in suum prægrande volumen Plinianarum Exercit. transtulit, pag. 972. & seqq. Sed neque arum Ægyptium est colocasium istud, seu *Culcas* hodiernum, quanquam ita Salmasio visum est, pag. 975. ut conferenti ea quæ de aro dicta sunt lib. 19. sect. 30. cum icone colocasiæ a prædictis auctoribus delineata, constabit.

2. *Cyamon aliqui.*] Κύαμον, fabam. Sed unde isti hanc colocasiæ appellationem affinxerint, unde hæc nata appellatio, incompertum. Hodierna Ægypti colocasia, & fructu, & flore, & caule, atque adeo similitudine fabæ omni caret. Cave enim fabam Ægyptiam intelligi hic putes, quæ a colocasia diversissima est, uti ex illius descriptione liquet, quam Plinius affert l. 18 sect. 30.

3. *Araneoso.*] Hoc est, caule filis minutis, cujusmodi aranea sunt, fibrisque

mandendo : thyrſo autem, qui inter folia emicat, ſpectabili : foliis latiſſimis, ſi arboreis comparentur, ad ſimilitudinem eorum [4] quæ perſonata in noſtris amnibus vocamus. Adeoque Nili ſui dotibus gaudent, ut implexis colocaſiæ foliis in variam ſpeciem vaſorum, potare gratiſſimum habeant. [5] Seritur jam hæc in Italia.

LII. [1] In Ægypto proxima auctoritas cichorio eſt, quam diximus intubum erraticum. [2] Naſcitur poſt Vergilias. [3] Floret particulatim. Radix ei lenta, quare etiam ad vincula utuntur illa. [5] Anthalium longius a flumine naſcitur, meſpili magnitudine & rotunditate, ſine nucleo, ſine cortice, folio cyperi. [6] Mandunt igni paratum : mandunt [7] & œtum, cui pauca folia minimaque, verum radix ma-

NOTÆ.

nervoſo Diphilus Siphnius, apud Athen. lib. 3. pag. 73. fabæ quoque Ægyptiæ radicem (quam & κολοκάσιον quidam imperite dixere) ἐριώδη ait eſſe, hoc eſt, lanoſam. Idem de colocaſiæ caule Martialis lib. 13. Epigr. 57. cujus lemma, *Colocaſia* :

Niliacum ridebis olus, lanaſque ſequaces,
Improba cum morſu fila manuque trahes.

Et lib. 8. Epigr. 33.

Lenta minus gracili creſcunt colocaſia filo.

4. *Quæ perſonata in noſtris amnibus.*] M S S. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Th. &c. *quæ perſonata in noſtris manibus.* Forte, *mœnibus* rectius. Nam perſonata, de qua lib. 25. ſect. 58. in amnibus non naſcitur. Salmaſius, pag 970. legit, *quæ per ſe nata in noſtris amnibus notamus*, ſed nec ſcriptis ſecundis, in quibus *vocamus* legitur : nec oratione ſatis perſpicua : quid enim illud eſt *per ſe nata ?* Quin ſtatim Nymphæam diceebat, quam probe norat, quam prolixe deſcribit lib 25. ſect. 37. ſi Nymphæam, ut Salmaſius putat, intellexit ?

5. *Seritur jam.*] Ipſa colocaſia Ægyptiaca, etſi peregrina, alienique cæli ac ſoli, ſerebatur olim in Italia. Teſtis Maro in Eclogis, 4. verſ. 40.

Mixtaque ridenti colocaſia fundet acantho.

Dicit inter acanthos, notiſſimam tum in hortis herbam colocaſia quoque ſponte ſua naſcitura paſſim, quæ peregrina erat herba. Eſt & alia vulgaris colocaſia, quam Palladius deſcribit in Februario, tit. 24.

Sect. LII. 1. *In Ægypto . . . . cichorio.*] De quo diximus lib. 19. ſect. 40. & lib. 20. ſect. 29.

2. *Naſcitur.*] Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 10.

3. *Floret &c.*] Theophr. loc. cit.

4. *Radix ei lenta.*] De caule id prodidit Theophr. Ὁ δὲ τοῦ κιχορίου καυλὸς μέγας . . . . ἔτι δὲ γλισχρὸς καὶ δυσθραυστος· διὸ καὶ δεσμῷ χρῶνται.

5. *Anthalium longius.*] In locis arenoſis, inquit Theophraſtus lib. 4. hiſt. cap. 10. haud procul a flumine : Ἐν δὲ τοῖς ἀμμώδεσι χωρίοις, ἅ ἐστιν οὐ πόῤῥω τοῦ ποταμοῦ, φύεται κατὰ γῆς ὃ καλοῦσι μαλιναθάλλη. Anthalium, ex ἀνὰ & θάλλω, regermino : quam vim habet & Theophraſtea vox μαλιναθάλλη, ex μάλα valde, & ἀναθάλλω, regermino. Iiſdem notis delineatur a ſcriptore Græco : Στρογγύλον τῷ σχήματι, μέγεθος δὲ ἡλίκον μέσπιλον, ἀπύρηνον δὲ, ἄφλοιον· φύλλα ἀφίησιν ἀπ' αὐτοῦ ὅμοια κυπείρῳ.

6. *Mandunt igni.*] Theophr. ἕψουσιν ἐν βρύτῳ, *decoquunt in bryto*, quod potionis genus eſt ex hordeo, inquit Athenæus, lib. 10. pag. 446. aut ex radicibus, ut Hellanicus ἐν κτίσεσι.

7. *Et œtum.*] Theophr. lib. 1. hiſt. cap. 11. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἐν Αἰγύπτῳ καλούμενον οὔϊγγον. Heſychius : Οὔϊγγον, τὸ ὑπ' ἐσίων οἶδα.

gna. [8] Arachidna quidem & aracos, cum habent radices ramosas ac multiplices, nec folium, nec herbam ullam, aut quidquam aliud supra terram habent. [9] Reliqua vulgarium in cibis apud eos herbarum nomina, [10] condrilla, [11] hypochœris, & caucalis, [12] anthriscum, [13] scandix, quæ ab aliis tragopogon vocatur, foliis croco simillimis: [14] parthenium, strychnum, corchorus, [15] & æquinoctio nascens aphace, acinos: [16] epipetron vocant, quæ nunquam floret. [17] At e contrario aphace subinde marcescente flore emittit alium, tota hieme, totoque vere, usque in æstatem.

LIII. [1] Multas præterea ignobiles habent: sed maxime celebrant [2] cnicon Italiæ ignotam, ipsis autem oleo, non cibo gratam. [3] Hoc faciunt e semine ejus. Differentia prima, silvestris & sativæ. Silvestrium

Notæ.

8. *Arachidna.*] Theophr. loco proxime cit. de ἀράχιδνῃ & ἀράχῳ habet plane paria. Herbæ hoc ævo ignotæ.

9. *Reliqua vulgarium.*] Hæc ex eodem Theophr. lib. 7. hist. cap. 7.

10. *Condrilla*] Κονδρίλλη Dioscoridi, lib. 2. cap. 161. Apud Theophr. loc. cit. ἀνδρύαλα, pro χονδρύαλα. Nam MSS. Pliniani omnes tum hoc loco, tum in Indice, Reg. Colb. Th. habent *candryala*. Herba est cichorio similis, ob idque καὶ κιχώριον καὶ σερίδα quidam vocarunt, teste Diosc. & agrestis intybi genus esse dixerunt, inquit Oribasii interpres, fol. 201. lib. XI.

11. *Hypochœris &c.*] Ὑποχοιρίς, καυκαλίς, Theophr. loc. cit.

12. *Anthriscum.*] Vitiose legitur apud Theophr. ἀνθυσκὸν Hesychius: ἄνθρισκον, λάχανον ἔχον ἄνθος ὡς ἄνηθον. Auctor Etymolog. Ἄνθρισκα, ἄγρια λάχανα τὰ παραπλήσια ἀνήθοις. Folio hæc similitudo constat, non umbella, aut semine.

13. *Scandix.*] Theophr. lib. 7. hist. cap. 8. Σκάνδιξ. Et cap. 7. Κόμη, ἣν τραγοπώγωνα καλοῦσιν, ὃ δὲ καὶ ῥίζαν ἔχει μακρὰν καὶ γλυκεῖαν, τὰ δὲ φύλλα τῷ κρόκῳ ὅμοια, &c.

14. *Parthenium &c*] Παρθένιον, στρύχνον, κόρχορος, Theophr. lib. 7. hist. cap. 7.

15. *Et æquinoctio.*] Primis post æquinoctium imbribus germinationem fieri ἀφάκης, καὶ τοῦ κύαμος, scribit Theophr. lib. 7. hist. cap. 8 ubi κύαμος Turnebus ait legendum. In MSS. Reg. 2. Colb. Th. Chiffl. tum hoc loco, tum in Indice, *acypos*. Tamen iidem inferius sect. 101. *acinon* vocant. Et Reg. 1. qui codex est optimæ notæ, hoc loco, sic habet: *aphace, acino, epipetron vocant &c.* In eo Theophrasti loco ἐχινόπους legit Salmasius, in Solin. pag. 1292. Sed diversam echinopoda ab acino puto. Aphace hæc Theophrastea, ex olerum genere est, & intubaceorum, soli Ægypto cognita. De acino dicemus sect. 101. ubi de cognatarum simul herbarum, batis, colocasiæ, anthalii, strychni, corchori, medicinis agetur.

16. *Epipetron.*] Theophr. lib. 7. hist. cap. 8. Ἔνια δὲ καὶ ὅλως ἀνανθεῖ, καθάπερ καὶ τὸ ἐπίπετρον. Meminere hujus & alii: Arist. lib. 4. de part. anim. cap. 5. Galenus, lib. 4. Meth. med. cap. 5. Hesychius, aliique.

17. *At e contrario.*] Theophr lib. 7. hist. cap. 8. & cap XI. totidem verbis.

Sect. LIII. 1. *Multas præterea .... habent.*] Ægyptii nimirum.

2. *Cnicon.*] De qua Theophr. lib. 6. hist. cap. 4. Τῆς κνίκου δύο γένη &c. Alii κνῖκον scribunt, Galenus, Aristoteles, ceteri, præter Hesychium. Cnicus sativus, seu Carthamum officinarum a Clusio pingitur, lib. 5. pag. clii. cnici vulgaris nomine. In horto Regio vidimus. Galli vocant, *Saffran bastard, ou Graine de Perroquet.*

3. *Hoc faciunt.*] Oleum videlicet.

duæ ſpecies : [4] Una mitior eſt, ſimili caule, [5] tamen rigido : [6] itaque & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis : quare quidam [7] atractylida vocant. [8] Semen ejus candidum & grande, amarum. [9] Altera hirſutior, toroſiore caule, [11] & qui pæne humi ſerpat, minuto ſemine. [12] Aculeatarum generis hæc eſt : quoniam diſtinguenda ſunt & genera.

LIV. Ergo quædam herbarum ſpinoſæ ſunt, quædam ſine ſpinis. Spinoſarum multæ ſpecies. [1] In totum ſpina eſt aſparagus, [2] ſcorpio : nullum enim folium habet. [3] Quædam ſpinoſa, foliata ſunt, ut carduus, eryngion, [4] glycyrrhiza, urtica. Iis enim omnibus foliis ineſt aculeata mordacitas. [5] Aliqua & ſecundum ſpinam habent folium, ut tribulus, & ononis. [6] Quædam in folio habent & in caule,

Notæ.

4. *Una mitior eſt.*] Atractylis ea eſt, a Dodonæo delineata, pag. 724. & a Lobelio in Obſerv. pag. 485. Græcis ἀτρακτυλὶς, & κνῆκος ἀγρία, ut Aëtio, Heſychio & Galeno, lib 6. de fac. ſimp. med. pag. 161. Cnico, ſativæ ſcilicet, ſimilem dicit Dioſc. lib. 3. cap. 140. Viſa a nobis in horto Regio.

5. *Tamen rigido.*] Hoc eſt, erecto, ſive rectiore : ὀρθοκαυλότερον dixit Theophraſtus.

6. *Itaque & colu.*] Theophr. loc. cit. Διὸ καὶ ποιοῦσιν ἔνιαι τῶν ἀρχαίων ἐχρῶντο γυναικῶν. Πήνιον & ἄτρακτος colum interdum ſonant.

7. *Atractylida.*] Scholiaſtes Theocriti ad verſ. 52. Idyll. 4. Ἀτρακτυλὶς, εἶδος βοτάνης, ἢ ἀκάνθης· εἴρηται δὲ ἀπὸ τοῦ τὰς ἀρχαίας γυναῖκας ἀτράκτους ποιεῖν ἐξ αὐτοῦ.

8. *Semen ejus.*] Fructus : καρπὸν δὲ ἔχει μέλανα καὶ μέγαν, καὶ πικρόν. Theophr. lib. 6. hiſt. cap. 4. verius

9. *Altera hirſutior.*] Altera Dodonæi Atractylis, ſeu Carduus benedictus, pag 725. a Lobelio item delineatus, pag 484. *Chardon benit.*

10. *Toroſiore.*] Craſſiore, pinguiore.

11. *Et qui pæne humi*] Theophr. loc. cit. τρόπον τινὰ ἐπιγειόκαυλος.

12. *Aculeatarum*] Theophr. lib. 6. hiſt. cap. 3. Καὶ ὁ κνῆκος τὴν γε φύσιν ἀκανθώδη ἔχει. Sic etiam Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag, 161.

Sect. LIV. 1. *In totum ſpina.*] Quæ tantum ſpinas pro foliis habent, ſimpliciter ἀκάνθας vocat Theophr. lib. 6. hiſt. cap. 1. Τὰ μὲν ἁπλῶς ἐστὶν ἀκάνθαι, καθάπερ ἀσπάραγος καὶ σκόρπιος· οὐδὲ γὰρ ἔχουσι φύλλον οὐδὲν παρὰ τὰς ἀκάνθας. Quod iterum cap. 3. repetit. De Ravennate aſparago Martialis, lib. 13. Epigr. 21.

Mollis in æquorea quæ crevit ſpina Ravenna.

2. *Scorpio.*] De eo dicemus lib. 22. ſect. 17.

3. *Quædam ſpinoſa, foliata.*] Hoc eſt, quædam folia habent ſpinis aculeata : φυλλάκανθα ea vocantur a Theophr. lib 6. hiſt. cap. 3. adducente σκόλυμον carduum in exemplum : ἠρύγγιον & κνῆκον, cap. 1.

4. *Glycyrrhiza.*] Vide quæ de ea dicturi ſumus lib. 22. ſect. 10.

5. *Aliqua & ſecundum.*] Theophr. lib. 6. hiſtor. cap 3. παρὰ τὰς ἀκάνθας ἔχοντα φύλλον, juxta aculeum folium gerunt.

6. *Quædam in folio.*] Theophr. loc. cit. Ὁ τε φλέως, καὶ ὁ τρίβολος, καὶ ὁ κάππαρις, ἴδιον ἔχει, τὸ μὴ μόνον τὸν καυλὸν ἀκανθώδη ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τὸ φύλλον ἐπακανθίζειν. *Phleos, tribulus, capparisque, peculiare hoc habent, ut non ſolum caulem aculeatum, ſed etiam folium hiſpidum habeant.* Et cap. 1. ἡ ὄνωνις, καὶ ὁ τρίβολος, καὶ ὁ φλέως, ὃ δή τινες καλοῦσι στοιβήν.

[7] ut pheos, quod aliqui stœben appellavere. [8] Hippophaës spinis geniculatum; [9] tribulo proprietas, quod & fructum spinosum habet.

LV. Ex omnibus his generibus [1] urtica maxime noscitur, [2] acetabulis in flore purpuream lanuginem fundentibus, sæpe altior binis cubitis. Plures ejus differentiæ: Silvestris, quam & feminam vocant: mitiorque. Et in silvestri, [3] quæ dicitur cania, acrior, caule quoque mordaci, fimbriatis foliis. Quæ vero etiam odorem fundit, Herculanea vocatur. Semen omnibus copiosum, nigrum. Mirum sine ullis spinarum aculeis lanuginem ipsam esse noxiam, & tactu tantum leni pruritum, [4] pusulasque confestim adusto similes existere. Notum est & remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipsa herba gignitur, nec nisi Solibus roborata. Incipiens quidem ipsa nasci vere, non ingrato, multis etiam religioso in cibo est, ad pellendos totius anni morbos. Silvestrium quoque radix omnem carnem teneriorem facit, simulque cocta innoxia est. Morsu carens, [5] lamium vocatur. [6] De scorpione dicemus inter medicas.

LVI. [1] Carduus & folia & caules spinosæ lanuginis habet. Item acorna, leucacanthos, chalceos, cnicos, polyacanthos, onopyxos, helxine, scolymos. Chamæleon, in foliis non habet aculeos. [2] Est & CAPUT XVI.

NOTÆ.

7. *Vt pheos.*] Ita libri omnes, etiam M S S. tum hoc loco, tum in Indice. Theophrasto nihilominus, φλέως. Sed eidem, lib. 6. hist. cap. 5. ἱππόφεως, quæ & ipsa στοιβὴ nuncupatur.

8. *Hippophaës.*] In M S S. *hippophes.* Græcis, ἱππόφυές, ἱππόφαες, ἱππόφαές, & ἱππόφεως promiscue dicitur. Vide lib. 22. sect. 14. & Diosc. in Nothis, p. 474.

9. *Tribulo proprietas.*] Theophrast. lib. 6. hist. cap. 4. Ὁ δὲ τρίβολος ἴδιον ἔχει, διότι περικαρπάκανθός ἐστι. *Id vero tribulus peculiare habet, quod fructus integumentum spinosum sive aculeatum habet.* In M S S. *tributo*, pro *tribulo*.

Sect. LV. 1. *Vrtica.*] *De l'Ortie*: cui cognatam minorem novimus, *l'Ortie griesche.*

2. *Acetabulis.*] Vasculis quibusdam, quibus semen & lanugo continetur, quæ acetabuli speciem repræsentant.

3. *Quæ dicitur cania.*] Ita MSS. omnes. Sunt qui *canina* legi malint.

4. *Pusulasque.*] Sic Libri omnes M S S. non *pustulas*. Celsus lib. 5. cap. 28. *Pustularum plura genera sunt. Nam modo circa totum corpus, partemve, asperitas quædam fit similis his pustulis, quæ ex urtica, vel ex sudore nascuntur: ἐξανθήματα Græci vocant: eaque modo rubent, modo colorem cutis non excedunt. Nonnunquam plures similes varis oriuntur, nonnunquam majores pustulæ, lividæ, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato: subestque his humor. Vbi hæ ruptæ sunt, infra quasi exhulcerata caro apparet: φλυκταίνας Græce nominantur. Fiunt vel ex frigore, vel ex igni, vel ex medicamentis.* Gallis, *des pustules, des ampoules, des élevures.*

5. *Lamium vocatur.*] Sive urtica iners, cujus triplex genus a Dodonæo depingitur, pag. 155. visum a nobis in horto Regio: *Ortie morte.* Galeopsis est Dioscoridi, lib. 4. cap. 95.

6. *De scorpione dicemus.*] Libro 22. sect. 17.

Sect. LVI. 1. *Carduus.*] Theophrasto σκόλυμος est, eadem recensenti, lib. 6. hist. cap. 3. Σκόλυμος, ἄκορνα, λευκάκανθος, χάλκειος, κνῆκος, πολυάκανθος, ὀνόπυξος, ἑλξίνη, χαμαιλέων. πλὴν οὗτος οὐ φυλλάκανθος.

2. *Est & illa.*] Hæc e Theophrasto, loc. cit. sed mutilum scriptoris Græci locum ante nos alii agnovere.

illa differentia, quod quædam in iis multicaulia ramosaque sunt, ut carduus. Uno autem caule, nec ramosum, cnicos. Quædam cacumine tantum spinosa sunt, [3] ut eryngium. [4] Quædam æstate florent, ut tetralix, & helxine. [5] Scolymus quoque floret sero & diu. [6] Acorna colore tantum rufo distinguitur, & pinguiore succo. [7] Idem erat atractylis quoque, nisi candidior esset, [8] & nisi sanguineum succum funderet. [9] Qua de causa phonos vocatur a quibusdam, odore etiam gravis, sero maturescente semine, nec ante autumnum: quanquam id de omnibus spinosis dici potest. Verum omnia hæc & semine & radice nasci possunt. Scolymus carduorum generis ab iis distat, quod radix ejus [10] vescendo est decocta. [11] Mirum, quod sine intervallo tota æstate aliud floret in eo genere, aliud concipit, aliud parturit. Aculei arescente folio desinunt pungere. [12] Helxine rara visu est, neque in omnibus terris: est [13] a radice foliosa, ex qua media veluti malum extuberat, contectum sua fronde. Hujus vertex summus lacrymam continet jucundi saporis, [14] acanthicen mastichen appellatam.

Notæ.

3. *Vt eryngium.*] MSS. ut *erynge.* Theophr. non eryngium in exemplum affert, sed rutrum, herbam incognitam: loc. cit. Ἔνια δὲ ἀκανθώδη ἔχει ἐξ ἄκρου (ἀποφύσεις,) καθάπερ τὸ ῥύτρον. Eryngium campestre pingit Dodonæus, pag. 718. Nos *Chardon Roland* dicimus.

4. *Quædam æstate.*] Theophr. lib. 6. hist. cap. 3. Ἔνια δὲ καὶ τοῦ θέρους, ὥσπερ ἡ πετράλιξ ὑπό τινων καλουμένη, καὶ ἡ ἰξίνη.

5. *Scolymus quoque.*] Theophr. loc. cit. Εὐανθὴς γὰρ ὁ σκόλυμος, καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον.

6. *Acorna colore.*] Theophr. lib. 6. histor. cap. 4. Acorna, inquit, quoad figuram cnico sativo similis est, colore flavicans, succo pinguis. Ἡ δ' ἄκορνα προσεμφερὴς ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κατὰ τὴν μορφὴν τῷ κνίκῳ τῇ ἡμέρᾳ· Χρῶμα δ' ἐπίξανθον ἔχει, καὶ λιπαρὸν χυλόν. Hesychius: Ἀκορνά, ἀκανθώδης φυτόν. In Illyrico reperiri scribit Anguillara, par. 8. pag. 146.

7. *Idem erat.*] Sic Virgilius, *Laurus erat.* Similis esset, inquit, acornæ atractylis, nisi candore antecelleret. Et hoc a Theophr. lib. 6. histor. cap. 4.

8. *Et nisi sanguineum.*] Theophr. loc. cit. ait decerpta folia, & carni admota, sanguineum succum effundere, αἱματώδη ποιεῖ τὸν χυλόν, τῇ σαρκὶ προσφερόμενον. Idcirco & αἱμόρραγμον dictam a veteribus scribit Aëtius, lib. 1.

9. *Qua de causa.*] Theophr. loc. cit. Διὸ καὶ φόνον ἔνιοι καλοῦσι τὴν ἄκανθαν ταύτην. Est enim φόνος Græcis sanguis effusus.

10. *Vescendo est decocta.*] Etiam & cruda, τὴν ῥίζαν ἐδώδιμον ἔχει καὶ ἑφθὴν, καὶ ὠμὴν, inquit Theophr. De hoc scolymo diximus, lib. 20. sect. 99. Non est is sane articactus noster: quis enim radicem hujus edulem dixit?

11. *Mirum quod sine.*] Theophr. loc. cit.

12. *Helxine rara.*] Quæ Theophrasto ἰξίνη dicitur, ubique Plinio helxine est. Ἡ ἰξίνη, inquit ille, οὐ φύεται πολλαχοῦ. Contra permutatis vocibus, ut facere vulgus solet, quæ helxine ab omnibus sive perdicium appellatur, eadem ixine agria ab Apuleïo nominatur, cap. 81. Diversa hæc porro ab ea de qua dicemus lib. seq. sect. 19.

13. *A radice foliosa.*] Theophr. loc. cit. Ῥιζόφυλλον δ' ἐστι· ἀπὸ δὲ τῆς ῥίζης μέσης ὁ σπερματικὸς ἄκανθος ἐπιπέφυκεν, ὥσπερ μῆλον τὸ μαλακὸν ἐπικεχυμμένον ἐπὶ τῶν φύλλων.

14. *Acanthicen*] Ἀκανθικὴν μαστίχην, quasi spinalem mastícham, inquit Gaza.

LVII. [1] Et cactos quoque in Sicilia tantum nascitur, suæ proprietatis & ipse: in terra serpunt caules, a radice emissi, lato folio & spinoso. [2] Caules vocant cactos: nec fastidiunt in cibis, inveteratos quoque. [3] Unum caulem rectum habent, quem vocant pternica, ejusdem suavitatis, sed [4] vetustatis impatientem. [5] Semen ei lanuginis, quam pappon vocant: quo detracto & cortice, teneritas similis cerebro palmæ est: [6] vocant ascalian.

LVIII. [1] Tribulus non nisi in palustribus nascitur, dira res alibi, juxta Nilum & Strymonem amnes excipitur in cibis, inclinatus in vadum, folio ad effigiem ulmi, pediculo longo. [2] At in reliquo orbe genera duo: [3] uni cicerculæ folia, [4] alteri aculeata. [5] Hic & serius floret, magisque septa obsidet villarum. [6] Semen ei rotundius, nigrum, in siliqua: [7] Alteri arenaceum. [8] Spinosorum etiamnum aliud genus ononis. In ramis enim spinas habet, [9] apposito folio rutæ si-

NOTÆ.

Sect. LVII. 1. *Et cactos.*] Ad verbum excerpta hæc a Theophr. lib. 6. hist cap. 4. quæ transcripsit etiam Athenæus, lib. 2. pag. 70. Ἡ δὲ κάκτος καλουμένη περὶ Σικελίαν μόνον &c. In Indice, *Ectacus*, *sive cactus*. Forte idem cum cinara, seu articacto nostro, cujus edulis est globus foliorum cum stipitis medulla summa, uti indicavimus libro sup. sect. 99. Phanias quoque apud Athen. loc. cit. peculiarem Siciliæ cactum facit: κάκτος Σικελική. In Græcia reperiri Theophrastus negat.

2. *Caules vocant.*] Theophr. loc. cit. cactos vocari similiter tradit, in cibis gratos, si decorticentur, nonnihil subamaros, muria condiri & inveterari.

3. *Unum caulem.*] Theophr. Ἕτερον δὲ καυλὸν ὀρθὸν ἀφίησιν, ὃν καλοῦσι πτέρνικα.

4. *Vetustatis.*] Qui sale, ut cæteri, condiri nequeat.

5. *Semen ei.*] Hæc Theophr. ad verbum, loc. cit.

6. *Vocant ascalian.*] Theophr. Καλοῦσι δὲ αὐτὸ ἀσκαλίαν.

Sect. LVIII. 1. *Tribulus nonnisi.*] Hæc tribuli palustris descriptio petita ex Theophrasto est, lib 4. histor cap. 11. Ὁ δὲ τρίβολος αὐτὸς ἐν τῷ ὕδατι νεύει εἰς βυθόν· τὸ δὲ φύλλον ἐστὶ πλατύ, προσεμφερὲς τῷ τῆς πτελέας, μίσχον δὲ ἔχει σφόδρα μακρόν.

2. *At in reliquo.*] Hæc deinceps e Theophr. lib. 6. hist. cap. 5.

3. *Uni cicercula.*] Hoc est, ciceris exigui, ut diximus lib. 19. sect. 61. Theophr. loc. cit. Τὸ μὲν γὰρ ἔχει φύλλον ἐρεβινθῶδες. Tribulus terrestris est Clusii, lib. 6. Rarior. plantar. pag. cxlj. & Dodonæi, cap. 547.

4. *Alteri aculeata.*] Quem idcirco φυλλάκανθον vocat. Magnam hic habet affinitatem cùm tribulo Dioscoridis, lib. 4. cap. 15.

5. *Hic & serius.*] Theophr. loc. cit. Diosc. item, loc. cit.

6. *Semen ei.*] Theophr. loc. cit.

7. *Alteri arenaceum.*] Σησαμῶδες dixit Theophr. sesamæ vicinum. Est fortassis ei tribulo, ob formam σησαμῶδες, ob duritiam idem ἀμμῶδες.

8. *Spinosorum ... ononis.*] Græcis ὄνωνις de qua quæ hic referuntur, hausta e Theophr. sunt, lib. 6. hist. cap. 5. Dioscoridi, lib. 3. cap 21. Ἄνωνις, οἱ δὲ ὀνωνίδα καλοῦσι. Herbariis nunc Resta bovis, *Arreste-bœuf*, quod in opere boves subinde sistat, nominatur: frustra negante Anguillara, par. 8. pag. 147. Delineatur a Dodonæo, pag. 731.

9. *Apposito folio.*] Appositumque spinis folium habet rutæ simile, ἔστι πτερυγάκανθον, ... φύλλον ἔχει, πηγανῶδες, παρακαρπικὸς παρ' ὅλον τὸν καυλόν, ὥσπερ σφαίρας τὴν ὅλην ἔχον μορφὴν διαλαμβανομένην ὑπ' ἀλλήλων. *Ramus aculeigera est, ... folio*

mili, toto caule foliata in modum coronæ: [10] sequitur a frugibus, aratro inimica, [11] vivaxque præcipue.

LIX. [1] Aculeatarum caules aliquarum per terram serpunt, ut ejus quam [2] coronopum vocant. [3] E diverso stant, anchusa inficiendo ligno cerisque radice apta, & e mitioribus [4] anthemis, & phyllanthes, & anemone, & aphace. [5] Caule foliato est & crepis, & lotos.

LX. [1] Differentia foliorum & hic quæ in arboribus, brevitate pediculi ac longitudine, angustiis ipsius folii, amplitudine, angulis, incisuris, odore, flore. [2] Diuturnior hic quibusdam per partes florentibus, ut ocimo, heliotropio, aphacæ, onochili. * [3] Multis inter

*Caput XVII. hæc æterna folia, sicut quibusdam arborum, in primisque heliotropio, adianto, polio.

LXI. [1] Aliud rursus spicatarum genus, ex quo est [2] cynops,

Notæ.

ruta similis, sed per totum apposito caulem, ut veluti coronam ex intervallis tota species repræsentet.

10. *Sequitur a frugibus.*] Post fruges in segetibus atque cultis sponte nascitur, &c. Theophr. loc. cit.

11. *Vivaxque præcipue.*] Theophr loc. cit. Καὶ ἔτι δυσώλεθρος, difficile tota evellitur, exscinditurve.

Sect. LIX. 1. *Per terram serpunt.*] Hoc est, ut ipse ait lib. 18. sect. 10. earum caules sparguntur per terram, si non habeant adminiculum, ut pisa. Hæc alio e fonte Plinius, quam e Theophrasto.

2. *Coronopum.*] Diosc. lib. 2. cap. 158 Κορωνόπους πόαμιον βοτάνιον κατὰ τῆς ἐδάφους ἐστρωμένον, *herbula humi strata* Ea est, quam nostri Cornu Cervi vocant, *Corne de Cerf*, ut placere video Scaligero, in lib. 2. Theophr. de causis plant. cap. 8. pag. 117. aliisque omnibus. Pingitur a Dodonæo, pag. 110. In multis Italiæ locis *Herba stella* dici auctor est Anguillara, par. 7. pag. 115.

3. *E diverso stant.*] Per terram non serpit istarum caulis, anchusæ, anthemidis, &c. De anchusa dicetur libro seq. sect. 23.

4. *Anthemis &c.*] Græcis, ἀνθεμίς, φυλλανθὲς, ἀφάκη. De anthemide, libro seq. sect. 26. Φυλλανθὲς Gaza frondifloram reddidit: Jacea nigra Dodonæi est pag. 124. Ἀφάκην esse eam, quam rura nostra agrestem viciam vocant, scribit Ruellius, lib. 2. pag 395. Ἀνεμώνην, ob floris præstantiam & pulcritudinem passiflorem appellati, *Passe-fleur*, pag. 428. Diversa hæc ab aphace intubacea est, de qua superius sect. 52.

5. *Caule foliato.*] Vide Notas & Emendationes num. XI. Crepis inter ignotas herbas censetur.

Sect. LX. 1. *Differentia.*] Theophr. lib. 7. hist. cap. 9.

2. *Diuturnior.*] Theophr. loc. cit. de ὠκίμῳ, ἡλιοτροπίῳ, ὀνοχείλῳ. De ἀφάκη, & ὀνοχειλεῖ, cap. 10.

3. *Multis inter hæc.*] Ex Theophr. lib 7. hist. cap. 10. Ἀείφυλλα τῶν τοιούτων ἐστιν ἔνια, καθάπερ τὸ πόλιον, καὶ τὸ ἡλιοτρόπιον, καὶ τὸ ἀδίαντον.

Sect. LXI. 1. *Aliud rursus.*] Theophrasto, loc. cit. Σταχυώδη μὲν ὅν ἐστιν, ὅτε χύνωψ (alii κύνωψ) ἴσως τινα καλύμενος, τελείως ἔχων ἰδίας ἐν ἑαυτῷ: καὶ ὁ ἀλωπέκουρος, καὶ ὁ στελέφουρος, ὑπ᾽ ἐνίων δὲ ὀρσίγλωσσον, τῶν δὲ ὄρτυξ καλούμενος. Παρόμοιον δὲ τούτῳ τρόπον τινὰ καὶ ὁ θρυαλλίς.

2. *Cynops.*] In MSS. *stanyps.* In Indice, *stanyopos.* Theophrasti codices hac parte vitiati. Quia sub eo nomine ignota est hæc herba nobis, auspicato nihil geri potest.

[3] alopecuros,

[3] alopecuros, ſtelephuros, (quam quidam ortygem vocant, alii plantaginem, de qua plura dicemus inter medicas,) [4] thryallis. Ex iis alopecuros ſpicam habet mollem, & lanuginem denſam, non diſſimilem vulpium caudis, unde ei & nomen. [5] Proxima eſt ei & ſtelephuros, niſi quod illa particulatim floret. Cichorion, & ſimilia, circa terram folia habent, germinantibus ab radice [6] poſt Vergilias.

LXII. [1] Perdicium & aliæ gentes, quam Ægyptii, edunt: nomen dedit avis, id maxime eruens. Craſſas plurimaſque habet radices. Item [2] ornithogale, caule tenero, candido, ſemipedali radice, bulboſa, molli, [3] tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pulte.

LXIII. [1] Mirum, loton herbam, & ægilopa, non niſi poſt annum e ſemine ſuo naſci. [2] Mira & anthemidis natura, quod a ſummo florere incipit, cum ceteræ omnes, quæ particulatim florent, ab ima ſui parte incipiant.

LXIV. [1] Notabile & in lappa, quæ adhæreſcit, quoniam in ipſa flos naſcitur, non evidens, ſed intus occultus, [2] & intra ſeminat, velut animalia, quæ in ſe pariunt. Circa Opuntem [3] Opuntia

NOTÆ.

3. *Alopecuros.*] Quaſi caudam vulpinam dixeris, *Queüe de renard.* Pingitur a Dodonæo, pag. 532. Rura caudati frumenti nomine norunt.

4. *Thryallis.*] Hæc θρυαλλὶς ſpicata, omnino pimpinella ſanguiſorba Dodonæi eſt, pag. 105. *La Pimprenelle.*

5. *Proxima eſt ei.*] Theophr. loc. cit. Ὅμοιος δὲ τούτῳ καὶ ὁ ϛελέφουρος. πλὴν οὐχ ὥσπερ ἐκεῖνος αὐθεῖ κατὰ μέρος, ἀλλὰ δι' ὅλου τοῦ ϛάχυος, ὥσπερ ὁ πυρός. *Huic plantago ſimilis eſt, niſi quod florem non quemadmodum illa particulatim edit, ſed per totam ſpicam, tritici modo.*

4. *Poſt Vergilias.*] Poſt Vergiliarum exortum, de quo lib. 18. ſect. 66.

Sect. LXII. 1. *Perdicium*] Aliunde hoc Plinius quam a Theophraſto, qui de perdicio hoc ſolum tradit: craſſas id habere radices, pluresque quam folia: nomen ei ea re eſſe, quod perdices ad id ſe volutent, terramque ſuffodiant. De hoc perdicio dicetur iterum lib. 22. ſect. 19. Diverſum illud a Celſi perdicio, de quo ſect. 104. hujuſce libri.

2. *Ornithogale.*] Hæc totidem verbis Dioſcor. lib. 2. cap. 174. Ὀρνιθόγαλον καυλίον ἐϛὶ, &c. Depingitur a Dodonæo, pag. 221. Eſt in horto Regio. Tota naſci Italia tradit Anguillara, par. 7. pag. 117.

3. *Tribus aut quatuor.*] Tribus aut quatuor in cacumine mollibus agnatis, ſeu propaginibus, unde flores prodeunt: ἄνω παραφυάδας ἔχει τρεῖς ἢ τέσσαρας ἁπαλὰς, ἀφ' ὧν ἄνθη &c. Dioſcor. loc. cit. Poteſt & Plinii locus accipi, de bulbis minoribus, qui majori adnaſcuntur.

Sect. LXIII. 1. *Mirum, loton.*] Hoc e Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 12. καθάπερ τὸν αἰγίλωπά φασι, καὶ τὸν λωτόν. Ægilops bulbi genus eſt, cujus facta jam ſuperius mentio, lib. 19. ſect. 30.

2. *Mira & anthemidis.*] Theophr. lib. 7. hiſtor. cap. 13.

Sect. LXIV. 1. *Notabile & in lappa.*] Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 14. Lappa, Græcis ἀπαρίνη: noſtris, *de la Bardane, du Glouteron.* Contactu veſtibus adhæreſcit, quare φιλάνθρωπος ab Aëtio appellatur. A Dodonæo pingitur, pag. 38.

2. *Et intra ſeminat.*] Vide Notas & Emendationes num. XII.

3. *Opuntia.*] Hanc depictam egregie vide in Eyſtettenſi horto. Habet hæc Theophr. lib. 1. hiſt. cap. 12.

est herba, etiam homini dulcis. [4] Mirumque e folio ejus radicem fieri, ac sic eam nasci.

LXV. [1] Iasione unum folium habet, sed ita implicatum, ut plura videantur. [2] Condrylla amara est, & acris in radice succi. [3] Amara & aphace, [4] & quæ picris nominatur, & ipsa toto anno florens: nomen ei amaritudo imposuit.

LXVI. [1] Notabilis & scillæ crocique natura, quod cum omnes herbæ folium primum emittant, mox in caulem rotundentur, in iis caulis prior intelligitur, quam folium. Et in croco quidem flos impellitur caule: in scilla vero caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eademque ter floret, [2] ut diximus, tria tempora arationum ostendens.

LXVII. Bulborum generi [1] quidam annumerant & cypiri, hoc est, gladioli, radicem. [2] Dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosioremque simul subacta. [3] Non dissimilis est & quæ thesion vocatur, gustu aspera.

NOTÆ.

4. *Mirumque.*] Quod & de ficu Indica, quæ est in Eystetrensi horto, narrant ii qui in eo opere ejus horti plantas αὐτόπται testes descripserunt. De ficu Indica hoc ipsum Plinius admonuit, lib. 12. sect. x1. De Euphorbio quoque narrant hodierni Herbarii. Vide Dodon pag. 375.

Sect. LXV. 1. *Iasione.*] Theophr. lib. 1. histor. cap. 21. Ἔνια δὲ μονόφυλλα φύεται, παραλλαγὴν ἔχοντα μόνον τῶν πλειόνων, ὥσπερ τὸ τῆς ἰασιώνης. Florem Iasiones ait unico constare folio, sed similitudinem plurium foliorum in ambitu ostendere: est enim, ut lilium, fere calathi figura. Vulgo Campanulas vocant, *Clochettes.* Vide quæ dicturi sumus lib. 22. sect. 39.

2. *Condrylla.*] Quæ intybi agrestis genus est, ut diximus sect. 52. Theophr. lib. 7. hist. cap. x1. Ἡ χονδρίλλη... ἄβρωτος, καὶ ἐν τῇ ῥίζῃ δριμὺν ὀπὸν ἔχει καὶ πολύν.

3. *Amara.*] Theophr. loc. cit. Ἄβρωτος δὲ καὶ πικρὰ ἡ ἀφάκη. Aphace hæc intubacea est, de qua sect. 52.

4. *Et quæ picris.*] Theophr. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ πικρίς, καὶ γὰρ αὕτη πικρὰ ὀψὲ ἀνθεῖ, καὶ παραπλησία δι' ὅλου τοῦ [illegible] θέρους παρανθεῖ· τῇ γεύσει δὲ πικρά. διὸ καὶ τοὔνομα εἴληφε. Quæ Plinius totidem fere verbis. Est autem πικρὶς hæc, non silvestre intubum, de quo diximus lib. 8. sect. 41. sed peculiare quodpiam genus, needum satis nobis compertum, quod rotundo esse folio dicitur, lib. 22. sect. 32. quale ex intybis nullum habet.

Sect. LXVI. 1. *Notabilis.*] Hæc sunt petita pariter ex Theophr. lib. 7. hist. cap. 12.

9. *Ut diximus.*] Libro 18. sect. 65.

Sect. LXVII. 1. *Quidam annumerant.*] Quoniam scilicet radix bulborum similitudinem habet, ut ait Diosc. lib. 4. cap. 20. qui illud ξίφιον vocat, seu gladiolum, & μαχαιρώνιον, a gladii figura: Theophr. lib. 7. hist. cap. x1 φάσγανον. Est gladiolus utrinque floriferus apud Dodon. pag. 209. Est in horto Regio. Nec κύπειρος Græcorum is, nec κύπερος fuit: sed Latinorum duntaxat: Apuleïus, cap. 46 *Græcorum quidam xiphion, alii phasganon vocant, Itali gladiolum dicunt.* Scribonius Largus, Compos. 20. num. 82. *Cypiri radicis, quem nos gladiolum appellamus:*

2. *Dulcis ea est.*] Theophr. loc. cit. Ἀλλ' ἡ τοῦ φασγανίου καλουμένου γλυκεῖά τε ῥίζα ἑψηθεῖσα, καὶ πεφθεῖσα, μιγνυμένη τῷ ἀλεύρῳ, ποιεῖ τὸν ἄρτον γλυκὺν καὶ ἀσινῆ.

3. *Non dissimilis.*] Theophr. loc. cit. Ἡ δὲ τοῦ θησείου τῇ μὲν γεύσει πικρά, πε-

LXVIII. Ceteræ ejuſdem generis folio differunt. [1] Aſphodelus oblongum & anguſtum habet, ſcilla latum & tractabile, gladiolus ſimile nomini. Aſphodelus manditur, [2] & ſemine toſto, & bulbo: ſed hoc in cinere toſto, dein ſale & oleo addito: [3] præterea tuſo cum ficis, præcipua voluptate, ut videtur [4] Heſiodo. Traditur & ante portas villarum ſatum, remedio eſſe contra veneficiorum noxiam. Aſphodeli mentionem & [5] Homerus fecit. Radix ejus napis modicis ſimilis eſt: neque alia numeroſior, [6] LXXX. ſimul acervatis ſæpe bulbis. Theophraſtus, & fere Græci, princepſque Pythagoras, caulem ejus cubitalem, & ſæpe duûm cubitorum, [7] foliis porri ſilveſtris anthericon vocavere: radicem vero, id eſt, bulbos, aſphodelon. [8] Noſtri illud albucum vocant, & aſphodelum haſtulam regiam, [9] caulis acinoſi: ac duo genera faciunt. [10] Albuco eſt ſcapus cubitalis, amplus, purus, lævis. De quo Mago præcipit, exitu menſis Martii, & initio Aprilis, cum floruerit, nondum ſemine ejus intumeſcente, demetendum: findendoſque ſcapos, & quarto die in Solem proferendos: ita ſiccatis manipulos faciendos. Idem piſtanam dicit a Græcis vocari, quam inter ulvas [11] ſagittam appellamus. Hanc ab Idibus Maii uſque ad finem Octobris menſis decorticari, atque leni Sole ſiccari jubet. Idem & gladiolum alterum, quem cypiron vocant, [12] & ipſum paluſtrem, Julio menſe toto ſecari jubet ad radicem, tertioque die in Sole ſiccari, donec candidus fiat. Quotidie autem ante Solem oc-

NOTÆ.

τομὴν δὲ κοιλίαν ἀποτεθλιμμένη. Similem gladiolo hanc herbam Plinius ait eſſe, quoniam pariter bulboſa eſt. Radix eſt cava minor Dodonæi, pag. 325.

Sect. LXVIII. 1. *Aſphodelus oblongum.*] Sunt iſta pariter a Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 12. Gallis *Aſphodelle*. Iconem apud Cluſium vide, lib. 2. pag. 196. Eſt in horto Regio.

2. *Et ſemine toſto.*] Theophr. loc. cit. Καὶ ὁ ἀνθέρικος ἐδώδιμος ταγηνιζόμενος, καὶ τὸ σπέρμα φρυγόμενον.

3. *Præterea tuſo.*] Theophr. loc. cit.

4. *Heſiodo.*] Ἔργων, verſ. 41.

Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.

5. *Homerus.*] Odyſſ. λ. verſ. 538. & ω. verſ. 13.

6. *LXXX. ſimul.*] Centenarium ſæpe numerum excedere ait Matthiolus in lib. 2. Dioſc. pag. 602.

7. *Foliis porri.*] Dioſc. lib. 2. cap. 199. Φύλλα ἔχει πράσῳ μεγάλῳ ὅμοια.

8. *Noſtri illud albucum.*] Scribonius Largus, Compoſ. 154. *Haſtula regia, quam ἀσφόδελον Græci dicunt.* Apuleïus, cap. 32. *A Græcis dicitur aſphodelos, Latinis haſtula regia, aliquibus albucus.*

9. *Caulis acinoſi.*] Ferentis ſemen rotundum, inſtar acinorum. Dioſc. loc. cit. χλωρὸν δὲ στρογγύλον.

10. *Albuco eſt ſcapus.*] Dioſcor. loc. cit. lævoris modo ſcapi meminit: καυλὸν δὲ λεῖον.

11. *Sagittam appellamus.* Recentiores ſagittalem: alii Linguam ſerpentis. Pingitur a Dodonæo, pag. 577. Patavii frequentem eſſe ait Anguillara, par. 11. pag. 182.

12. *Et ipſum paluſtrem.*] Quemadmodum & paluſtris ſagitta eſt, de qua dictum proxime. Forte gladiolus eſt aquatilis Dodonæi, pag. 590.

cidentem in tectum referri, quoniam paluſtribus defectis nocturni rores noceant.

CAPUT XVIII.

LXIX. Similia præcipit & de junco, [1] quem mariſcon appellat, ad texendas tegetes: & ipſum Junio menſe eximi ad Julium medium præcipiens. Cetera de ſiccando, eadem quæ de ulva [2] ſuo loco diximus. [3] Alterum genus juncorum facit, quod marinum, & a Græcis oxyſchœnon vocari invenio. [4] Tria genera ejus: acuti, ſterilis, quem marem, & oxyn Græci vocant: [5] reliqua feminini, ferentis ſemen nigrum, quem melancranin vocant. Craſſior hic & fruticoſior: Magiſque etiamnum tertius, qui vocatur [6] holoſchœnos. [7] Ex his melancranis ſine aliis generibus naſcitur. Oxys autem & holoſchœnos eodem ceſpite. [8] Utiliſſimus ad vitilia holoſchœnos, quia mollis & carnoſus eſt. [9] Fert fructum ovorum cohærentium modo. [10] Naſcitur autem is, quem marem appellavimus, ex ſemetipſo, [11] cacumine in terram defixo: melancranis autem ſuo ſemine. [12] Alioqui omnium radices omnibus annis intermoriuntur. Uſus ad naſſas marinas, vitilium elegantiam, lucernarum lumina, præcipua medulla, amplitudine juxta maritimas Alpes tanta, ut inciſo ventre impleant pæne [13] unciarum latitudinem: in Ægypto vero cribrorum longitudinem, [14] non alias utiliorem.

NOTÆ.

Sect. LXIX. 1. *Quem mariſcon.*] Mariſcus juncus, major juncus videtur eſſe, ut ficum mariſcam majorem ficum eſſe diximus lib. 15. ſect. 19.

2. *Suo loco diximus*] Libro 18. ſect. 67. num. 5. ubi de feni ſectione ac ſiccatione agitur.

3. *Alterum genus.*] Hæc a Theophr. lib. 4. hiſtor. cap. 13.

4. *Tria genera ejus.*] Totidem verbis hæc Theophr. loc. cit.

5. *Reliqua feminini.*] Nempe melancranis, & holoſchœnos: utrumque enim fert nigrum ſemen. Dioſc. lib. 4. cap. 52

6. *Holoſchœnos.*] Ὁλόσχοινος, idem qui juncus mariſcus. Sic Theophr. loc. cit. & Dioſcor. lib. 4. cap. 52. Pingitur a Dodonæo, pag. 595.

7. *Ex his melancranis.*] A nigro fructu ſeu ſemine id ei nomen. Theophr. loc. cit. Ἡ μὲν οὖν μελαγκρανὶς αὐτὸς τις καθ' αὑτήν. ὁ δ' ὀξὺς καὶ ὁλόσχοινος ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐκχωρήματος φύονται. *Melancranis per ſe ſuo genere provenit: acutus autem, atque holoſchœnus eodem ex ceſpite exeunt.* Heſychius: Μελάγκρανις, ὀξύσχοινος.

8. *Utiliſſimus.*] Theophr. loc. cit.

9. *Fert fructum.*] Theophr. Κάρπον ἐκφέρει καθάπερ ᾠά.

10. *Naſcitur autem.*] Is nempe, quem oxyn, acutum, ſterilem, & marem appellavit.

11. *Cacumine in terram.*] Bulbi nempe radicis cacumine in terram defixo, ex quo junci radices quotannis pullulant. Hæc enim Græci ſcriptoris ſententia eſt, a quo fonte hæc derivata, cum ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ σχοίνου dixit, lib. 4. hiſtor. cap 13. Cave enim exiſtimes ipſius junci cacumen intelligi, quo demiſſo in terram, ut in aliis vidimus, propagatio fiat.

12. *Alioqui.*] His radicibus, inquit Theophr. peculiare eſt, quod ſingulis annis intereant, & rurſum ſuperne ex radicis capite pullulent: Ἀναφύονται κατ' ἐνιαυτὸν, καὶ ἡ τοῦ αὐλοῦ πάλιν ἡ γένεσις.

13. *Unciarum*] Unciæ unius, quæ pars eſt pedis duodecima.

14. *Non alias.*] In MSS *non aliis.* Sententia eſt, non ex aliis rebus fieri in Ægypto cribra utilius, quem e junco.

Quidam etiamnum unum genus faciunt junci trianguli: cyperon vocant. Multi vero non discernunt a cypiro vicinitate nominis. Nos distinguemus utrumque. Cypirus est gladiolus, [15] ut diximus, radice bulbosa, laudatissimus in insulis Creta, dein Naxo, & postea in Phœnice. Cretico candor odorque vicinus nardo, Naxio acrior, Phœnicio exiguum spirans, nullus Ægyptio. Nam & ibi nascitur. [16] Discutit duritias corporum. Jam enim remedia dicemus: quoniam & florum odorumque generi est magnus usus in medicina.

[17] Quod ad cypiron attinet, Apollodorum quidem sequar, qui negabat bibendum: quanquam professus efficacissimum esse adversus calculos, os eo fovet. [18] Feminis quidem abortus facere non dubitat. Mirumque tradit, barbaros suffitum hujus herbæ excipientes ore, lienes consumere; & non egredi die omni, nisi ab hoc suffitu: Vegetiores enim firmioresque sic etiam in dies fieri. Intertriginum & alarum vitiis, perfrictionibusque cum oleo illitum, non dubie mederi.

LXX. [1] Cyperos juncus est, [2] qualiter diximus, angulosus, juxta terram candidus, cacumine niger, pinguisque. [3] Folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ est semen. [4] Radix olivæ nigræ similis, quam, cum oblonga est, cyperida vocant, magni in medicina usus. Laus cypero prima Hammoniaco, secunda Rhodio, tertia [5] Theræo, novissima Ægyptio: [6] quod & confundit intellectum, quoniam & cypiros ibi nascitur. [7] Sed cypiros durissima, vixque spirans. [8] Ceteris odor & ipsis nardum imitans. [9] Est & per se

NOTÆ.

15. *Vt diximus.*] Sect. 67. Ξίφιον ibi Dioscoridis esse monuimus.

16 *Discutit duritias*] Et ξίφιον Dioscoridis lib. 4. cap. 20 panos discutit, διαφορεῖ φύγεθλα, quod genus est tumoris ac duritiei.

17. *Quod ad cypirum.*] Sive gladiolum, ξίφιον, ut diximus.

18. *Feminis quidem.*] Sterilitatem induci pota τῦ ξιφίυ superiore radice e vino, scribit Diosc. loc. cit.

Sect. LXX. 1. *Cyperos juncus.*] Hic Græcorum κύπειρος & κύπειρος est. Cyperus officinarum, Dodonæi pag. 336. Cyperus longus, Gallis *Souchet.* Vidimus in horto Regio. Scribonius Largus, Comp. 12. num. 61. *Cypiri, hoc est, junci radicis,* &c.

2. *Qualiter diximus.*] Sup. sect. *Quidam etiamnum unum genus faciunt junci trianguli &c.* Sunt qui quadratum vocent, ut Celsus, lib. 3. cap. 21. & lib. 4. cap. 20.

3. *Folia ima.*] Ita Diosc. lib. 1. cap. 4.

4. *Radix olivæ.*] Diosc. loc. cit.

5. *Theræo.*] Vide Notas & Emend. num. XIII.

6. *Quod & confudit.*] Vocum affinitas, inquit, cyperi & cyperi, multos induxit in errorem.

7. *Sed cypiros.*] Gladiolus, ξίφιον.

8. *Ceteris.*] Cypero nimirum Græco, seu κυπείρῳ, vel κυπείρῳ, & radici quam κυπερίδα vocant. Hic enim cyperus est, quo propter vicinitatem odoris adulterari nardum admonuit, lib. 12. sect. 27.

9. *Est & per se.*] Diosc. lib. 1. cap. 4. Ἱστορεῖται δὲ καὶ ἕτερον εἶδος κυπείρου ἐν Ἰνδίᾳ γεννώμενον, θερμαντικὸν ζιγγιβέρει· ὃ διαμασώμενον, κροκῶδες, καὶ πικρὸν εὑρίσκεται, καταχρισθὲν δὲ ξυρόχρισμα ψιλοῖ τὰς τρίχας, *depilat illico.* Hæc porro *cypira*, in Reg. Colb. Chiffl. & Thuan. scribitur, tum hoc loco, tum in Indice: non, ut hactenus editi, *cyperis*, quod cyperi radicis nomen est.

Indica herba, quæ cypira vocatur, zingiberis effigie: commanducata croci vim reddit. [10] Cypero vis in medicina psilothri. Illinitur pterygiis, hulceribusque genitalium, [11] & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris hulceribus. [12] Radix adversus serpentium ictus, & scorpionum, præsenti remedio est. [13] Vulvas aperit pota. Lagiori tanta vis, ut expellat eas. [14] Urinam ciet, & calculos, ob id utilissima [15] hydropicis. [16] Illinitur & hulceribus, quæ serpunt, sed his præcipue, quæ in stomacho sunt, ex vino vel aceto illita.

LXXI. [1] Junci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tussi medetur. Semen tostum & in aqua potum, sistit alvum, & feminarum menses. [2] Capitis dolores facit, qui vocatur holoschœnos: [3] ejus quæ proxima sunt radicis, commanducantur adversus araneorum morsus. Invenio etiamnum unum junci genus, [4] quod euripicen vocant. Hujus semine somnum allici, sed modum servandum, ne sopor fiat.

LXXII. Ob id & odorati junci medicinæ dicentur, quoniam & in Syria Cœle ([1] ut suo loco retulimus) nascitur. [2] Laudatissimus ex Nabatæa, cognomine teuchites, proximus Babylonius, pessimus ex Africa, ac sine odore. [3] Est autem rotundus, vinosæ [4] mordacitatis ad linguam. [5] Sincerus in confricando odorem rosæ emittit, rubentibus fragmentis. [6] Discutit inflationes, ob id stomacho utilis, bilemque & sanguinem rejicientibus. Singultus sedat, ructus mo-

NOTÆ.

10. *Cypero vis.*] Hanc Indicæ cyperidi Dioscorides vim adscribit, ut proxime vidimus: nec tamen cypero idcirco abjudicat.

11. *Et quæ in humore.*] Sic infra sect. 76. Hulcera vocat, quæ in humidis sunt.

12. *Radix.*] Diosc. lib. 1. cap. 4.

13. *Vulvas.*] Vide Notas & Emend. num. XIV.

14. *Urinam ciet & calculos.*] Diosc. loc. cit & Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag 198

15. *Hydropicis.*] Diosc. loc. cit. & Celsus, lib. 3. cap. 21.

16. *Illinitur.*] Diosc. loc. cit.

Sect. LXXI. 1. *Junci radix.*] Diosc. lib. 4. cap. 52.

2. *Capitis dolores.*] Diosc. loco proxime cit.

3. *Ejus quæ proxima.*] Folia nimirum radici vicina. Dioscor. lib. 4 cap. 52. *Τὰ δὲ πρὸς τὴν ῥίζαν ἁπαλὰ φύλλα καταπλαττόμενα, φαλαγγιοδήκτοις ἁρμόζει.*

4. *Quod euripicen.*] Diosc. loc. cit. totidem verbis: *Ἡ δὲ εὐριπικὴ σχοῖνος ὑπνωτικὸν ἔχει τὸν καρπόν· φυλάττεσθαι δὲ δεῖ διδόναι ἐν ταῖς πόσεσι τὸ πλῆθος· καροῖ γὰρ λίαν.*

Sect. LXXII. 1. *Ut suo loco retulimus.*] Libro 12. sect. 48.

2. *Laudatissimus.*] Ita fere Diosc. lib. 1. cap. 16. sed *τευχίτην* is Babylonium, non Nabatæum vocat. *Τευχίτης* potro cognominari videtur, quod e Syria afferebatur vasis: *τεῦχος*, *ἀγγεῖον* est.

3. *Est autem rotundus.*] Talis a Celso inter aromata censetur, lib. 3. cap 21. *Junci rotundi semen*, inquit, *σχοῖνον hoc Græci vocant, &c.*

4. *Mordacitatis.*] Qui linguam multo cum fervore mordeat: *Δάκνουσα τὴν γλῶσσαν μετὰ πολλῆς πυρώσεως.* Diosc. loc. cit.

5. *Sincerus &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

6. *Discutit &c.*] Diosc. loc. cit. *Δύναμιν δὲ ἔχει πνευμάτων διαλυτικήν*, &c.

vet, [7] urinam ciet, vesicæ medetur. [8] Ad muliebres usus decoquitur. Opisthotonicis cum resina arida imponitur [9] excalfactoria.

LXXIII. [1] Et rosa adstringit, refrigerat. Usus ejus dividitur in folia, & flores, & capita. Foliorum partes quæ candidæ, [2] ungues vocantur: In flore aliud est semen, [3] aliud capillus: in capite, aliud cortex, aliud calyx. Folium siccatur, aut tribus modis exprimitur. Per se, cum ungues non detrahuntur: ibi enim humoris plurimum. Aut cum detractis unguibus, reliqua pars aut oleo aut vino maceratur in Sole vasis vitreis. Quidam & salem admiscent, & anchusam nonnulli, aut aspalathum, aut juncum odoratum: quia talis maxime prodest vulvæ ac dysentericis. [4] Exprimuntur eadem folia detractis unguibus, trita per linteum spissum in æreum vas, lenique igni succus coquitur, donec fiat crassitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratissima quæque folia. * [5] Vinum quomodo fieret e rosa, diximus inter genera vini. [6] Usus succi ad aures, oris hulcera, gingivas, tonsillas, gargarizatus, stomachum, vulvas, sedis vitia, capitis dolores. In febre per se, vel cum aceto ad somnos, nauseas. [7] Folia uruntur in callibléph arum. [8] Et siccis femina asperguntur. Epiphoras quoque arida leniunt. Flos somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maxime albas, in posca potus: & sanguinis exscreationes. Stomachi quoque dolores, quantum in vini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo vetustius: & in umbra siccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Urinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni sacro non veteri. Naribus subductum caput purgat. [9] Capita pota ventrem & sanguinem sistunt. Ungues

*Caput XIX.

Notæ.

7. *Vrinam.*] Diosc. loc. cit.

8. *Ad muliebres.*] Ad vulvæ inflammationes insessione prodesse scribit Diosc. loc. cit.

9. *Excalfactoria.*] Cui resinæ vis est excalfactoria. Vide Notas & Emend. num. XV.

Sect. LXXIII. 1. *Et rosa.*] Diosc. lib. 1. cap. 130. Peracta jam hortorum ac florum ratione, herbarumque sponte nascentium explanata natura, nunc ad horum omnium vires medicas enarrandas transilit. Et rosa, primum, inquit, adstringit, refrigerat, ut juncus, qui ideirco bilem & sanguinem rejicientibus utilis.

2. *Vngues.*] Et Diosc loc. cit. *ὄνυχας* appellat, *ὅπερ ἐστὶ τὸ λευκὸν τὸ ἐν τῷ φύλλῳ*

3. *Aliud capillus.*] Capillum vocat luteos, qui intra florem stant, apices. Corticem, id quod semen complectitur, ut dictum est sect. 10. Calycem denique, id quod luteos apices, & folia floris continet, remanetque foliis decussis.

4. *Exprimuntur eadem.*] Diosc. loc. cit.

5. *Vinum... diximus.*] Lib. 14. sect. 19.

6. *Vsus succi.*] Hæc omnia Diosc. lib. 1. cap. 130. de liquore expresso ex aridis rosis in vino decoctis.

7. *Folia uruntur.*] Diosc. Καίεται δὲ καὶ εἰς τὰ καλλιβλέφαρα. Καλλιβλέφαρον medicamentum est quo fucantur, ornanturque palpebræ.

8. *Et siccis femina.*] Femorum intertrigines. Diosc. *Ξηρὰ δὲ λεῖα παρὰ μηροῖς παραπάσσεται.* Ubi Marcellus interpres, *παρατρίμμασι μηρῶν.* Dalecampius Plinium immerito reprehendit, quod *μηροῖς* pro *μύροις* legerit.

9 *Capita pota.*] Diosc. loc. cit *Αἱ κεφαλαὶ δὲ ποθεῖσαι, κοιλίαν ἱστᾶσι, καὶ αἵματος ἀναγωγὴν ἐπέχουσι.*

rosæ epiphoris salubres. Hulcera enim oculorum rosa sordescunt, præterquam initiis epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem [10] vitiis stomachi, rosionibus & vitiis ventris, & intestinorum, [11] & præcordiis utilissima, vel illita. Cibo quoque lapathi modo condiuntur. [12] Cavendus in his situs celeriter insidens. Et aridis & expressis aliquis usus. [13] Diapasmata inde fiunt [14] ad sudores coërcendos, ita ut a balineis inarescant corpori, dein frigida abluantur. [15] Silvestris pilulæ cum adipe ursino alopecias mirifice emendat.

LXXIV. [1] Lilii radices multis modis florem suum nobilitavere, contra serpentium ictus ex vino potæ, & contra fungorum venena. Propter clavos pedum in vino decoquuntur, triduoque non solvuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ, pilos quoque adustis reddunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum alvo trahunt. Lienique, & ruptis, [2] vulsis prosunt, & mensibus feminarum. [3] In vino vero decoctæ, impositæque cum melle nervis præcisis medentur. [4] Lichenas, & lepras, & furfures in facie emendant. [5] Erugant corpora. [6] Folia in aceto cocta, vulneribus imponuntur: [7] epiphoris testium, melius cum hyoscyamo & farina tritici. [8] Semen illinitur igni sacro: flos & folia hulcerum vetustati. Succus qui flore expressus est, ab aliis mel vocatur, [9] ab aliis syrium, [10] ad emolliendas vulvas, sudoresque faciendos, & suppurationes concoquendas.

LXXV. Narcissi duo genera in usu medici recipiunt. [1] Unum pur-

NOTÆ.

10. *Vitiis stomachi.*] Celsus, lib. 4. cap. 5. *Ubi stomachus exæstuat, aceto cum rosa extrinsecus subinde fovendus est: &c.*

11. *Et præcordiis.*] Inflammatis: Ἐπιπλασσόμενα φύλλα ποιεῖ πρὸς ὑποχονδρίων φλεγμονάς. Diosc. loc. cit.

12. *Cavendus.*] Idcirco, dum siccantur, assidue versanda, ne situm contrahant, aut a vermiculis erodantur.

13. *Diapasmata.*] Hæc totidem verbis Diosc lib. 1. cap. 1[illegible].

14. *Ad sudores.*] Ad sudorum graveolentiam, πρὸς τὴν ἱδρώτων δυσωδίαν.

15. *Silvestris.*] Rosæ silvestris.

Sect. LXXIV. 1. *Lilii .... contra serpentium.* Apuleïus, cap. 107. tit. 1. *Ad morsum serpentis: Herba lilii bulbum conterito, & expressos succos potui dato: ipsum etiam bulbum tritum morsui apponas.*

2. *Vulsis.*] Convulsis, de quibus lib. 20. sect. 18.

3. *In vino .... nervis præcisis.*] Diosc. lib. 3. cap. 116. & Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 197.

4. *Lichenas &c.*] Diosc. loc cit.

5. *Erugant.*] Erugari faciem trita radice, prodidit etiam Diosc loc. cit.

6. *Folia in aceto cocta*] Condita maluit dicere Diosc. loc cit. ταριχευθέντα ἐν ὄξει. In vino vetere oleoque decoctis sanari ambusta Celsus prodidit, lib. 5. cap. 27. sub finem.

7. *Epiphoris testium.*] Hoc est, inflammationibus. Diosc. loc. cit. Σὺν ὄξει δὲ λεία (ῥίζα) ἢ σὺν ὑοσκυάμου φύλλοις, καὶ ἀλεύρῳ πυρίνῳ, ὄρχεων φλεγμονὰς θεραπεύει.

8. *Semen illinitur.*] Diosc. loc. cit. Ἐρυσιπελάτων δὲ κατάπλασμα &c.

9. *Ab aliis syrium*] Ita etiam MSS. Dalecampio legi *siraum* placuit, hoc est, sapam, ut diximus lib. 14. sect. XI.

10. *Ad emolliendas.*] Hanc vim assignat unguento lirino Diosc. loc. cit.

Sect. LXXV 1. *Unum purpureo*] Primum est narcissi genus, quod & purpureum lilium vocat, sect. 12.

pureo

pureo flore, & alterum [2] herbaceum. Hunc stomacho inutilem, [3] & ideo vomitorium, alvosque solventem, nervis inimicum, caput gravantem, [4] & a narce narcissum dictum, [5] non a fabuloso puero. Utriusque radix mulsei saporis est. Ambustis prodest cum exiguo melle. [7] Sic & vulneribus, & luxatis. [8] Panis vero cum melle & avenæ farina. [9] Sic & infixa corpori extrahit. [10] In polenta tritus oleoque, contusis medetur, & lapide percussis. [11] Purgat vulnera permixtus farinæ. [12] Nigras vitiligines emaculat. [13] Ex hoc flore fit narcissinum oleum ad emolliendas duritias, calfacienda quæ alserint. Auribus utilissimum: sed & capitis dolores facit.

LXXVI. Violæ silvestres, & sativæ. [1] Purpureæ refrigerant. [2] Contra inflammationes illinuntur stomacho ardenti. Imponuntur &

NOTÆ.

2. *Herbaceum.*] Tertium narcissi genus, de quo sect. 12 cui calyx herbaceus Πρασίζειν ait Diosc. lib. 4. cap. 161. porrum referre. Abeant cum suo helvaceo colore, quibus est omnia corrumpendi verius quam corrigendi, prurigo.

3. *Et ideo vomitorium.*] Q. Serenus, cap. 20. pag. 137.

Ad vomitum radix narcissi pota movebit.

Sic etiam Apuleïus bulbum vomitorium vocat, cap. 55. Dioscoridem adde, lib. 4. cap. 161.

4. *Et a narce.*] Ἀπὸ τῆς νάρκης, hoc est, a torpore. Eandem appellationis rationem afferunt Plutarchus, & Clemens Alex. apud Vossium in Etymol.

5. *Non a fabuloso puero.*] Narcisso adolescente, a quo flori nomen inditum fabulantur. Vide Ovidium, lib. 16 Metam. & auctorem Geopon. lib. XI. cap. 25. aliosque.

6. *Ambustis.*] Dioscorides, lib. 4. cap. 161.

7. *Sic & vuln.*] Diosc. loc. cit. præcisos nervos glutinari radice imposita: luxatis malleolis, diuturnisque articulorum doloribus tritam ex melle & illitam prodesse narrat Cum oleo & farina ad vulnera Apuleïus jubet adhiberi, cap. 55 tit. 1

8. *Panis vero.*] Hoc est, tumoribus abscessibusque ægre maturescentibus. Pro avenæ farina ervinam admiscet Dioscorides, lib. 4. cap. 161. Σὺν ὀρόβῳ δὲ καὶ μέλιτι ..... τὰ δυσπεπτα τῶν ἀποστημάτων ῥήσσει.

9. *Sic & infixa.*] Diosc. loc. cit. cum ærinea, loliaceave farina imposita, σὺν αἰρίνῳ ἀλεύρῳ καὶ μέλιτι ἐπιπλασσομένη.

10. *In polenta &c.*] Diosc. loc. cit.

11. *Purgat.*] Diosc. loc. cit.

12. *Nigras vitiligines.*] Diosc. ἀλφούς. Vitiligo, cutis vitium est, ex malo corporis habitu. Hujus duo sunt genera, quæ diversi humores faciunt: nam ex pituitoso humore fit candida: ex atra bile, nigra. Galenus, tom. 2. in Medico, cap. 18. pag. 393. ἀλφοὺς λευκοὺς, & ἀλφοὺς μέλανας vocat. Sic etiam lib. 1. κατὰ τόπους, cap. 3. pag 342. Cum vitiligo profundius agit, tum eam λεύκην vocat: ἄλφος summam tantum corporis cutem immutat. Vide Pollucem, lib. 4. cap. 25. pag. 120. & Celsum, lib. 5. cap ult. cui titulus, *De vitiliginis speciebus, id est, de Alpho & Mela, & Leuce, & earum curatione.*

13. *Ex hoc flore.*] Sic Diosc. lib. 1. cap. 63. ἔλαιον ναρκίσσινον, cujus concinnandi modum edocet: dotes ad eadem vulvæ auriumque vitia commendat: sed cavendum capiti monet. Ποιεῖ δὲ πρὸς τὰ ἐν ὑστέρᾳ, μαλάσσον τὰς περὶ αὐτὴν σκληρίας, καὶ μύσεις, ἔστι δὲ κεφαλαλγές.

Sect. LXXVI. 1. *Purpureæ.*] Sic Diosc. lib 4. cap. 122.

2. *Contra inflam.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. p 179.

capiti in fronte. [3] Oculorum privatim epiphoris, & sede procidente, vulvave : & contra suppurationes. [4] Crapulam, & [5] gravedines capitis impositis coronis olfactuque discutiunt. Anginas ex aqua potæ. [6] Id quod purpureum ex iis, comitialibus medetur, maxime pueris, in aqua potum. Semen violæ scorpionibus adversatur. Contra flos albæ suppurata aperit : ipsa discutit. [7] Et alba autem & lutea extenuant menstrua, urinam cient. Minor vis est recentibus : [8] ideoque aridis post annum utendum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menses trahit. [9] Radices ejus cum aceto illitæ sedant lienem : [10] item podagram : oculorum autem inflammationes cum myrrha & croco. [11] Folia cum melle purgant capitis hulcera : [12] cum cerato rimas sedis, & quæ in humidis sunt. Ex aceto vero collectiones sanant.

LXXVII. Bacchar in medicinæ usu aliqui ex nostris [1] perpressam vocant. [2] Auxiliatur contra serpentes, capitis dolores fervoresque : item epiphoras. Imponitur mammis tumentibus a partu, & ægilopis incipientibus, & ignibus sacris. Odor somnum gignit. Ra-

NOTÆ.

3. *Oculorum.*] Diosc. pariter, lib. 4. cap. 122. Καὶ ὀφθαλμῶν φλεγμοναῖς, καὶ ταῖς τῆς ἕδρας προπτώσεσι.

4. *Crapulam &c.*] Plutarchus, in Sympos. lib. 3. probl. 1. pag. 647 Αἱ τῶν ἀνθῶν ἀποῤῥοίαι πρὸς τοῦτο θαυμασίως βοηθοῦσι, καὶ ἀποτειχίζουσι τὴν κεφαλὴν ἀπὸ μέθης ὡς ἀκρόπολιν, τῶν μὲν θερμῶν μαλακῶς ἀναχαλώντων τοὺς πόρους καὶ ἀναπνοὴν τῷ οἴνῳ διδόντων· ὅσα δὲ ἡσυχῆ ψυχρὰ τῷ μετρίως, ἐπιψαύοντα ἀνακρουομένων τὰς ἀναθυμιάσεις, ὥσπερ ὁ τῶν ἴων καὶ ῥόδων στέφανος· στύφει γὰρ ἀμφότερα, καὶ στέλλει τῇ ὀσμῇ τὰς καρηβαρείας. *Florum halitus mire huic malo medentur, caputque veluti arcem muniunt contra ebrietatem : nam & calidi flores molliter aperiendo meatus faciunt ut perspirare vinum possit : & quæ sunt modice frigida moderato contactu vapores cohibent, ut violacea & rosacea corona : utrumque enim horum adstringit, reprimitque odore suo ea quibus corpus gravatur.* Schola Salernitana, de viola :

Crapula discutitur, capitis dolor, atque gravedo.

5. *Gravedines capitis.*] Τῆς κεφαλῆς βαρύτητα intelligit. Gravatum caput dixit Columella, lib. 6. cap. 9. de febre boum. *Pesanteur de teste.*

6. *Id quod purpureum.*] Diosc. loc. cit. Φασὶ δὲ τὸ πορφυρίζον τοῦ ἄνθους &c. Schola Salernitana :

Purpuream violam dicunt curare caducos.

7. *Alba autem.*] Diosc. lib. 3. cap. 138. & Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 202.

8. *Ideoque aridis.*] Diosc. & Galenus, locis cit. Sic etiam MSS. Reg. Colb. &c. non *attritis.*

9. *Radices ejus.*] Diosc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 23. pag. 166. *Sedant lienis dolorem radices violæ luteæ, si ex aceto spleni vice emplastri apponantur.* Plinius Valer. lib. 2. cap. 18. *Radices violæ lotæ,* (lege *luteæ*) *ex aceto illinuntur.*

10. *Item podagram.*] Diosc. loc. cit.

11. *Folia cum melle.*] Folia quibus flos constat, intellige, non quæ ambiunt. Sic & oris hulcera his sanari auctor est Diosc. loc. cit.

12. *Cum cerato.*] Diosc. loc. cit Ἀναληφθέντα δὲ κηρωτῇ, ῥαγάδας τὰς ἐν δακτύλῳ θεραπεύει. Ceratum, sive cerotum κηρωτὴ, medicamentum est cera temperatum. *Du Cerat.*

Sect. LXXVII. 1. *Perpressam vocant.*] Vide Notas & Emend. num. XVI.

2. *Auxiliatur.*] Vires plane easdem bacchari Dioscorides attribuit, lib. 3. cap. 51. & Cratevas item cujus fragmentum recitat Anguillara, par. 2. p. 26.

dicem decoctam bibere spasticis, [3] eversis, convulsis, suspiriosis, salutare est. [4] In tussi vetere radices ejus tres quatuorve decoquuntur ad tertias partes. Hæc potio mulieres ex abortu purgat. Laterum punctiones tollit, & vesicæ calculos. [5] Tunditur & in diapasmata. Vestibus odoris gratia inseritur. [6] Combretum, quod simile ei diximus, tritum cum axungia, vulnera mire sanat.

LXXVIII. Asarum jocinerum vitiis salutare esse traditur, uncia sumptum in hemina mulsi mixti. [1] Alvum purgat ellebori modo. [2] Hydropicis prodest, & præcordiis, vulvisque, ac morbo regio. In mustum si addatur, facit vinum urinis ciendis. Effoditur cum folia emittit. Siccatur in umbra. Situm celerrime sentit.

LXXIX. Et quoniam quidam, [1] ut diximus, nardum rusticum nominavere radicem baccharis, contexemus & Gallici nardi remedia in hunc locum dilata [2] in peregrinis arboribus. [3] Ergo adversus serpentes duabus drachmis in vino succurrit. Inflammationibus coli, vel ex aqua, vel ex vino. [4] Item jocineris, & renum: suffusisque felle. Et hydropicis per se, vel cum absinthio. Sistit purgationum mulierum impetus. CAP. XX.

LXXX. [1] Ejus vero quod phu eodem loco appellavimus, radix datur potui trita, vel decocta ad strangulatus, vel pectoris dolores, [2] vel laterum. [3] Menses quoque ciet. Bibitur cum vino.

LXXXI. Crocum melle non solvitur, nulloque dulci: facillime autem vino, aut aqua. Utilissimum in medicina. [1] Asservatur cornea pyxide. [2] Discutit inflammationes omnes quidem, [3] sed oculorum

NOTÆ.

3. *Eversis.*] Ex alto præcipitatis, πτώμασι, Diosc. loc. cit.

4. *In tussi vetere radices.*] Ita Reg. 1. Colb. 2. & 3. ipseque Diosc. loc. cit. At Reg. 2. Th. & Chiffl. *rami*, non *radices* legit.

5. *Tunditur & in diap.*] Diosc. loc. cit. Καὶ εἰς διαπάσματα χρώμενοι, ἱκανὴν ἔχουσι τὴν εὐωδίαν.

6. *Combretum, quod ..... diximus.*] Sect. 16.

Sect. LXXVIII. 1. *Alvum purgat &c.*] Diosc. lib. 1. cap. 9. ait radices bibitas drachmis sex ex aqua mulsa, ellebori modo purgare.

2. *Hydropicis.*] Diosc. loc. cit.

Sect. LXXIX. 1. *Ut diximus.*] Sect. 16.

2. *In peregrinis arboribus.*] Libro 12. sect. 26.

3. *Ergo adversus.*] Totidem verbis Diosc. lib. 1. cap. 7.

4. *Item jocineris.*] Subintellige ex antecedente sententia, *inflammationibus.* Diosc. loc. cit. Ὠφελεῖ δὲ καὶ τὰς ἐν τῷ ἥπατι φλεγμονὰς, καὶ ἰκτέρους, καὶ πνευματώσεις στομάχου, μετ' ἀψινθίου πινομένη.

5. *Suffusisque felle.*] Ictericis.

Sect. LXXX. 1. *Ejus vero quod phu.*] Libro 12. sect. 26. Nardum Creticam sic veteres appellaverunt.

2. *Vel laterum.*] Diosc. lib. 1. cap. 10. πρὸς πλευρᾶς πόνον.

3. *Menses quoque.*] Diosc loc. cit.

Sect. LXXXI. 1. *Asservatur cornea.*] Nostri plumbea magis utuntur.

2. *Discutit.*] Mitigat erysipelata, inquit Dioscor. lib. 1. cap. 25. quæ sunt cum inflammatione conjuncta: aurium quoque inflammationibus prodest.

3. *Sed oculorum.*] Diosc. lib. 1. cap. 25. Ῥεύματά τε ὀφθαλμῶν ἐπέχει ἐγχριόμενος πλάσει σὺν γάλακτι γυναικείῳ. *Oculorum fluxiones illitus ex lacte muliebri cohibet.*

maxime ex ovo illitum. Vulvarum quoque strangulatus, stomachi exhulcerationes, pectoris, & renum, jocinerum, pulmonum, vesicarumque, peculiariter inflammationi earum vehementer utile. Item tussi & pleuriticis. Tollit & pruritus. [4] Urinas ciet. [5] Qui crocum prius biberint, crapulam non sentient, ebrietati resistent. Coronæ quoque ex eo mulcent ebrietatem. [6] Somnum facit. Caput leniter movet. Venerem stimulat. Flos ejus igni sacro illinitur cum creta Cimolia. Ipsum plurimis medicaminibus miscetur.

LXXXII. [1] Collyrio uni etiam nomen dedit. Fæx quoque expressi unguento crocino, quod [3] crocomagma appellant, [4] habet suas utilitates contra suffusiones oculorum, [5] urinas. [6] Magis excalfacit, quam crocum ipsum. [7] Optimum, quod gustatu salivam dentesque inficit.

LXXXIII. Iris rufa melior quam candida. Infantibus eam circumligari salutare est, dentientibus præcipue, & tussientibus, [1] tinearumve vitio laborantibus instillari. Ceteri effectus ejus non multum a melle differunt. Hulcera purgat capitis, præcipue suppurationes veteres. Alvum solvit duabus drachmis cum melle. [2] Tussim, tormina,

NOTÆ.

4. *Vrinas ciet.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 138.

5. *Qui crocum.*] Plutarch. lib. 3. Sympos. quæst. 1. pag. 647. Dioscorides loc. cit. bibi idcirco crocum ex passo jubet : *Ἀκραιπάλοις ἐστὶ μετὰ γλυκέος πινόμενος.*

6. *Somnum facit.*] Celsus, lib. 3. cap 18. ubi de phreneticis : *Omnibus vero sic affectis*, inquit, *somnus & difficilis, & præcipue necessarius est : sub hoc enim plerique senescunt. Prodest ad id, atque etiam ad mentem ipsam componendam crocinum unguentum cum irino in caput datum.*

Sect. LXXX. 1. *Collyrio uni.*] Quod *διὰ κρόκου* dicitur, descriptum a Celso, lib. 6. cap. 6. tit. *Διὰ κρόκου collyrium. Proprie etiam ad caligationem oculorum quæ ex lippitudine oritur, componitur quod διὰ κρόκου vocant. Habet piperis* P. X. I. *Croci Cilicis, papaveris lacryma, cerussa, singulorum* P. X. III. *psorici, gummi, singulorum* P. X. IIII. hoc est, pondo denariûm quaternûm. In collyriis oculorum plurimis admiscetur a Marcello Empirico, cap. 8.

2. *Fæx quoque expressi.*] Ita MSS. tum nostri, tum Pintiani : non, ut editi, *ex eo quoque expresso.*

3. *Crocomagma.*] Diosc. lib. 1. cap. 26. *Τὸ δὲ κροκόμαγμα γίνεται ἐκ τοῦ κροκίνου μύρου, τῶν ἀρωμάτων ἐκπιεσθέντων καὶ ἀναπλασθέντων. Crocomagma fit ex unguento crocino, expressis aromatis, & in pastillos digestis.* Crocomagma igitur fæx est & recrementum olei unguentive crocini. Celsus, lib. 5. cap. 18. *Crocomagma, quod quasi recrementum ejus est.*

4. *Habet suas.*] Diosc. loc. cit. *Δύναμιν δὲ ἔχει σμηκτικὴν τῶν ἐπισκοτούντων ταῖς κόραις. Vim habet ea detergendi, quæ pupillis oculorum caliginem offundunt.*

5. *Vrinas.*] Subintellige, habet utilitates & contra urinas, quas admodum ciet : *δύναμιν ἔχει οὐρητικήν*, inquit Diosc. loc. cit.

6. *Magis excalfacit.*] Et vim ei *θερμαντικὴν* Dioscorides assignat loc. cit.

7. *Optimum, quod.*] Diosc loc. cit.

Sect. LXXXIII. 1. *Tinearumve vitio.*] Hoc est, vermium, seu lumbricorum.

2. *Tussim, tormina.*] Diosc. lib. 1. cap. 1. *πρὸς βῆχας, καὶ στρόφους.*

inflationes, pota: [3] Lienes ex aceto. Contra serpentium & araneorum morsus, ex posca valet. Contra scorpiones, duarum drachmarum pondere in pane vel aqua sumitur. Contra canum morsus, ex oleo imponitur: & contra perfrictiones. Sic & nervorum doloribus. [4] Lumbis vero & coxendicibus cum resina illinitur. [5] Vis ei concalfactoria. Naribus subducta, sternumenta movet, caputque purgat. [6] Dolori capitis cum cotoneis malis aut strutheis illinitur. Crapulas quoque & orthopnœas discutit. Vomitiones ciet, duobus obolis sumpta. [7] Ossa fracta extrahit, imposita cum melle. Ad paronychias farina ejus utuntur: cum vino, ad clavos, vel verrucas, triduoque non solvitur. Halitus oris commanducata abolet, alarumque vitia. Succo duritias omnes emollit. [8] Somnum conciliat, [9] sed genituram consumit. Sedis rimas, [10] & condylomata, omniaque in corpore excrescentia sanat. Sunt qui silvestrem, [11] xyrin vocent. [12] Strumas hæc, vel panos, vel inguina discutit. Præcipitur, ut sinistra manu ad hos usus eruatur, colligentesque dicant, cujus hominis utique causa eximant. [13] Scelus herbariorum aperietur in hac mentione. Partem ejus servant, & quarundam aliarum herbarum, sicut plantaginis: & si parum mercedis tulisse se arbitrantur, rursusque opus quærunt, partem eam quam servavere, eodem loco infodiunt: [14] credo, ut vitia, quæ sanaverint, faciant rebellare.

NOTÆ.

3. *Lienes &c.*] Diosc loc cit. Μετ' ὄξους δὲ πινόμεναι, θηριοδήκτοις ἀρήγουσι, καὶ σπληνικοῖς.

4. *Lumbis vero.*] Diosc. loc. cit

5. *Vis ei concalfactoria*] Δύναμιν ἔχει θερμαντικὴν, Diosc. loc. cit.

6. *Dolori capitis*] Ex aceto ad id & rosaceo applicari Dioscorides præcipit, σὺν ὄξει καὶ ῥοδίνῳ.

7. *Ossa fracta.*] Diosc. loc. cit.

8. *Somnum.*] Diosc. loc. cit.

9. *Sed genituram consumit.*] Consumendoque, ne effluat, facit. Unde Diosc. loc. cit. auxiliari ait iridem potam iis, quibus genitura effluit, τοῖς γόνον ῥεομένοις.

10. *Et condylomata.*] Scribonius Largus, Compos. 225. ad condylomata: *Multis & iris contusa, & ex vino mixta, cocta, & posita velut farina hordeacea profuit.* Κονδυλώματα, excrescentia carnis est circa anum, & tubercula quædam in locis muliebribus sanguinem fundentia: sic dicta a similitudine extremorum in quatuor digitis pugno clauso nodorum.

11. *Xyrin vocent.*] Ξυρὶς est Dioscoridi, lib. 4. cap. 22.

12. *Strumas hæc.*] Collectiones omnes, οἰδήματα, ea apposita discuti auctor est Diosc loc. cit.

13. *Scelus herbariorum.*] Herbarii sunt qui medicas herbas legunt, venduntque. Firmicus, lib. 8. cap. 13. *Herbarios faciet, qui scilicet herbas solerti arte collectas ad medelam laborantium servent.* Græci ῥιζοτόμους & βοτανολόγους vocant. Alias *herbarius* etiam veneficum sonat. Vide Du-Cangium in Glossario.

14. *Credo, ut vitia*] Eruentes, inquit, colligentesque eam herbam, si dicant, cujus hominis causa eximant, prodesse ægro tum creduntur: quid igitur existimandum est aliud velle eos, dum infodiunt rursus eodem loco, ubi parum mercedis tulisse se credunt, quam rebellare iterum ac recrudescere eos morbos, quos ante sanaverint? Horum verborum quis esset sensus, aut quo illa pertinerent, negabat Salmasius se per-

Saliuncæ radix in vino decocta sistit vomitiones, corroborat stomachum.

LXXXIV. [1] Polio Musæus & Hesiodus perungi jubent dignationis gloriæque avidos: polium tractari, coli: [2] Polium contra serpentes substerni, uri, vel portari: In vino decoqui recens, vel aridum, illinique. [4] Splenicis propinant ex aceto: [5] morbo regio in vino: [6] & hydropicis incipientibus in vino decoctum. [7] Vulneribus quoque sic illinunt. Secundas mulierum, partusque emortuos pellit: item dolores corporis. Vesicas inanit: & epiphoris illinitur. Nec magis alia herba convenit medicamento, quod [8] alexipharmacon vocant. [9] Stomacho tamen inutile esse, caputque eo impleri, & abortum fieri poto, aliqui negant. Ad religionem addunt, ubi inventum sit, protinus adalligandum contra oculorum suffusiones, cavendumque ne terram attingat. Hi & folia ejus thymo similia tradunt, nisi quod molliora sunt, & lanatiore canitie. Cum ruta silvestri, & si teratur ex aqua cælesti, aspidas mitigare dicitur: & non secus atque cytinus adstringit & cohibet vulnera, prohibetque serpere.

LXXXV. Holochrysos medetur stranguriæ in vino pota, & oculorum epiphoris illita. Cum fæce vero vini cremata & polenta, lichenas emendat. [1] Chrysocomes radix calfacit, & stringit. [2] Datur potui ad jocinerum vitia: item pulmonum: vulvæ dolores in aqua mulsa decocta. Ciet menstrua: & si cruda detur, hydropicorum aquam.

LXXXVI. Melissophyllo [1] sive melittæna si perungantur alvearia, non fugient apes. Nullo enim magis gaudent flore. [2] Copia

NOTÆ.

cipere, in Præexercit. ad Plinium, pag. 44. Plinius, de batrachio herba, lib. 25. sect. 109. *Credunt eâ rursus satâ, rebellare, quæ curaverint, vitia: quo scelere & plantagine utuntur.*

Sect. LXXXIV. 1. *Polio Musæus.*] Vide quæ diximus sect. 21.

2. *Polium contra.*] Vide Notas & Emend. num. XVII.

3. *Vel portari.*] Vide Notas & Emendationes num. XVIII.

4. *Splenicis.*] Dioscor. lib. 3. cap. 124.

5. *Morbo regio.*] Diosc loc. cit.

6. *Et hydropicis.*] Diosc. loc. cit.

7. *Vulneribus.*] Diosc. loc. cit.

8. *Alexipharmacon.*] Ἀλεξιφάρμακον, remedium adversus venena, amuletum contra veneficia.

9. *Stomacho tamen.*] Prodesse certe stomachicis polion cum melle tritum, auctor est Marcellus, cap. 20. pag. 139. Contra Diosc. loc cit. & male stomachum habere, & ciere capitis dolorem scribit.

Sect. LXXXV. 1. *Chrysocomes.*] Diosc. quoque, lib. 4. cap. 55. Δύναμιν δ' ἔχει θερμαντικὴν, ϗ στυπτικὴν ἡ ῥίζα.

2. *Datur potui.*] Diosc loc. cit. tum istud, tum cetera chrysocomes remedia totidem verbis affert.

Sect. LXXXVI. 1. *Sive melittæna.*] Vide Notas & Emendationes num. XIX.

2. *Copia istius.*] Respicit illud Maronis, lib. 4. Georg. vers. 63.

Huc tu jussos asperge sapores,
Trita meliphylla, & cerinthæ ignobile gramen:
Ipsæ consident medicatis sedibus: ipsæ
Intima more suo sese in cunabula condent.

istius examina facillime continentur. [3] Idem præsentissimum est contra ictus earum vesparumque, & similium, sicut araneorum : item scorpionum. [4] Item contra vulvarum strangulationes, addito nitro. Contra tormina, e vino. [5] Folia ejus strumis illinuntur, & sedis vitiis, cum sale. [6] Decoctæ succus feminas purgat, & inflammationes discutit, & hulcera sanat. [7] Articularios morbos sedat, canisque morsus. [8] Prodest dysentericis veteribus, & cœliacis, & orthopnoïcis, lienibus, hulceribus thoracis. Caligines oculorum succo cum melle inungi eximium habetur.

LXXXVII. Melilotos quoque oculis medetur [1] cum luteo ovi, aut lini semine. Maxillarum quoque dolores lenit : [2] & capitis cum rosaceo : [3] item aurium e passo, quæque in manibus intumescunt, vel erumpunt. [4] Stomachi dolores in vino decocta, vel cruda tritaque. [5] Idem effectus & ad vulvas. [6] Testes vero, & sedem prociduam, quæque ibi sint vitia, recens ex aqua decocta, vel ex passo. Adjecto rosaceo illinitur ad carcinomata. Defervescit in vino dulci. [7] Peculiariter & contra meliceridas efficax.

CAPUT XXI. LXXXVIII. [1] Trifolium scio credi prævalere contra serpentium ictus & scorpionum, ex vino aut posca, seminis granis viginti potis : vel foliis, & tota herba decocta : serpentesque nunquam in trifolio aspici. Præterea celebratis auctoribus, contra omnia venena pro antidoto sufficere XXV. grana ejus, quod [2] minyanthes ex eo appellavimus, tradi. Multa alia præterea in remediis ejus adscribi. Sed me contra sententias eorum gravissimi viri auctoritas movet. So-

NOTÆ.

3. *Idem præsentissimum.*] Diosc. lib. 3. cap. 118.

4. *Item contra vulvarum.*] Vide Notas & Emend. num. XX.

5. *Folia ejus.*] Diosc. loc. cit. Καταπλαττόμενα δὲ (φύλλα) σὺν ἁλσὶ, διαφορεῖ χοιράδας.

6. *Decocti succus.*] Καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ αὐτῶν . . . πρὸς ἐμμήνων ἀγωγὴν εὐθετεῖ. Diosc. loc. cit.

7. *Articularios.*] Hoc folia præstare cum sale imposita Diosc. ait loco cit. & contra canis rabidi morsus eadem cum vino pota prodesse.

8. *Prodest dysentericis &c.*] Dioscor. loc. cit.

Sect. LXXXVII. 1. *Cum luteo ovi.*] Vide Notas & Emendationes num. XXI.

2. *Et capitis.*] Dioscor. lib. 3. cap. 48. Καὶ κεφαλαλγίας πραΰνει ἐμβρεχόμενος μετ' ὄξους ἢ ῥοδίνου.

3. *Item aurium &c.*] Diosc. loc. cit.

4. *Stomachi dolores.*] Diosc. loc. cit.

5. *Idem effectus.*] Diosc loc. cit.

6. *Testes vero &c.*] Diosc. loc. cit.

7. *Peculiariter*] Diosc. loc. cit. Θεραπεύει ἢ μελικηρίδας &c

Sect. LXXXVIII. 1. *Trifolium scio.*] Vide auctorem libri de simp. med. tomo 13. operum Galeni, pag. 1002. Dioscoridem quoque, lib. 3. cap. 123. Et quæ de trifolio acuto refert Scribonius Largus, Compos. 163

2. *Minyanthes.*] Μινυανθὲς Galeno, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 236. qui quæ sit ejusce vocis originatio nescire se fatetur Forte a minuendo dolore : ἄνθος enim florem, μινύω *minuere* Græce sonat.

phocles enim Poëta venenatum id dicit. [3] Simus quoque e medicis, decocti, aut contriti succum infusum corpori, [4] easdem uredines facere, quas si percussis a serpente imponatur. Ergo non aliter utendum eo, quam contra venena, censuerim. Fortassis enim & his venenis inter se contraria sit natura, sicut multis aliis. Item animadverto, semen ejus, cujus minima sint folia, utile esse ad custodiendam mulierum cutis gratiam, in facie illitum.

LXXXIX. Thymum colligi oportet in flore, & in umbra siccari. Duo autem sunt genera ejus: candidum, radice lignosa, in collibus nascens, quod & præfertur: alterum nigrius, [1] florisque nigri. [2] Utraque oculorum claritati multum conferre existimantur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tussi: in ecligmate faciles exscreationes facere [3] cum aceto & sale. [4] Sanguinem concrescere non pati e melle: Longas faucium distillationes extra illita cum sinapi, extenuare: [5] item stomachi & ventris vitia. Modice his tamen utendum est, quoniam excalfaciunt, quamvis sistunt alvum: quæ si exhulcerata sit, denarii pondus in sextarium aceti & mellis addi oportet. Item si lateris dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Præcordiis medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis, ac melancholicis. [6] Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Aïunt & dormire eos oportere in molli thymo. [7] Prodest & orthopnoïcis, & anhelatoribus, mulierumque mensibus retardatis. [8] Vel si emortui sint in utero partus, decoctum in aqua ad tertias. Et viris vero contra inflationes cum melle & aceto. Et si venter turgeat, testesve, [9] aut si vesicæ dolor exigat. E vino

NOTÆ.

3. *Simus quoque.*] A quo Simonianum trifolium appellatum videri possit. Simo Galenus adstipulatur, lib. de theriaca ad Pisonem, cap. 4. pag. 935.

4. *Easdem uredines.*] Eosdem pruritus.

Sect. LXXXIX. 1. *Florisque nigri.*] Hoc est purpurascentis, πορφυρίζοντες, ut ait Dioscor. lib. 3. cap. 44. atque adeo in nigredinem vergentis, ut violæ.

2. *Utraque oculorum.*] Dioscor. loc. cit. Ἀμβλυωποῦντας ἐσθιόμενοι σὺν τροφῇ ὠφελεῖ. *Hebetiore oculorum acie prædstis in cibo confert.* Sic etiam Plinius Valer. lib 4. cap 35. de utroque thymo..

3. *Cum aceto & sale.*] Cum melle, Dioscor. loc. cit. Cum vino Marcellus Empir. cap. 17. pag. 21.

4. *Sanguinem concrescere.*] Dioscor. loc. cit. Καταπλασθὲν μετ' ὄξους αἵματος θρόμβους διαλύει.

5. *Item stomachi.*] Quoniam cum sale & aceto potum, vim habet pituitam per alvum detrahendi, inquit Dioscor. loc cit.

6. *Datur & comitialibus.*] Scribonius Largus, Compos. Med. cap. 2. num. 15. *Ad recentem comitialem morbum cito proficit: ad veterem tardius: Thymi albi X. P. III. ex aceti cyathis tribus, & mellis boni pondo uncia: ut dilutum jejunus bibat per dies XLV.*

7. *Prodest &c.*] Diosc. lib. 3. cap 44. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 178.

8. *Vel si emortui.*] Diosc. & Galenus, locis citatis. Plinius Valer lib 4. cap. 35. *Emortuos* partus extrahit

9 *Aut si vesicæ dolor*] Urinam ciere thymum produnt Diosc. & Galenus, loc. cit.

tumores

tumores [10] & impetus tollit impositum. [11] Item cum aceto callum & verrucas. [12] Coxendicibus imponitur, cum vino: articulariis morbis, & luxatis, tritum ac lanæ inspersum ex oleo. Dant & potionem articularibus morbis trium obolorum pondere in tribus aceti & mellis. Et in fastidio, tritum cum sale.

XC. [1] Hemerocalles pallidum e viridi & molle folium habet, radice odorata atque bulbosa: [2] quæ cum melle imposita ventri, aquas pellit, & sanguinem etiam inutilem. [3] Folia epiphoris oculorum, mammarumque post partum doloribus illinuntur.

XCI. Helenium ab Helena, [1] ut diximus, natum, favere creditur formæ: cutem mulierum in facie reliquoque corpore nutrire incorruptam. Præterea putant usu ejus quandam gratiam iis veneremque conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum eidem potæ in vino, cumque quem habuerit nepenthes illud prædicatum [2] ab Homero, quo tristitia omnis aboleatur. [3] Est autem succi prædulcis. Prodest & orthopnoïcis radix ejus in aqua jejunis pota. Est autem candida intus & dulcis. Bibitur & contra serpentium ictus ex vino. Mures quoque contrita dicitur necare.

XCII. [1] Abrotonum duorum traditur generum, campestre ac

NOTÆ.

10. *Et impetus.*] Quas Græci ἐπιφορὰς appellant, de quibus lib. 20. sect. 26.

11. *Item cum aceto... verrucas.*] Et hæc pariter Diosc. loc. cit.

12. *Coxendicibus.*] Diosc. loc. cit. Καὶ ἰσχιαδικοῖς μετ' οἴνου καὶ ἀλφίτων ἐπιτεθὲν ἁρμόζει.

Sect. XC. 1. *Hemerocalles.*] Iisdem fere verbis describitur a Dioscor. lib. 3. cap. 137. Ἡμεροκαλλὶς φύλλα ἔχει καὶ καυλὸν ὅμοια κρίνῳ, χλωρὰ δὲ ὥσπερ πράσον. *Caulem ac folia lilii habet, porri instar virentia.* Lilium est rubrum miniatum seu Byzantinum Clusii, lib. 2. histor. rarior. plant. pag. 131. Est & in horto Eystetensi, ibi Hemerocallis Chalcedonica appellata. Vidimus in Horto Regio.

2. *Quæ cum melle.*] Cum melle lana subdita in pesso adhiberi Diosc. præcipit, loc. cit. Ῥίζα λεία ποθεῖσα, καὶ σὺν μέλιτι ἐν ἐρίῳ προστεθεῖσα, ποτὸς ἐστιν ὑδραγωγὸς καὶ αἱμαγωγός.

3 *Folia epiphoris.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XCI. 1. *Vt diximus.*] Sect. 33.

2. *Ab Homero.*] Odysseæ δ'. vers. 221.

Αὐτίκα γὰρ εἰς οἶνον βάλε φάρμακον, ἔνθεν ἔπινον
Νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.

Esse vero nepenthes quam subsecuta ætas buglosson vocavit, nos borraginem, Plutarchus innuit, lib. 1. Sympos. quæst. 1. pag. 614. Nos plane affirmamus, vel eo ducti argumento, quod vis buglossæ plane par adscribitur a summis viris, ut dicturi sumus, lib. 25. sect. 40. Nam in vinum dejecta animi voluptates auget, atque ex ea re vocatur & εὐφρόσυνον.

3 *Est autem succi prædulcis.*] Helenium scilicet. Quare & nectaream appellavere alii, & ex ea vinum nectarites concinnatum olim, ut Plinius superius adnotavit, lib. 14. sect. 19. num. 5.

Sect. XCII. 1. *Abrotonum.*] Scholiastes Nicandri, in Theriac. pag 9. Τοῦ ἀβροτόνου δύο γένη εἰσί· τὸ μὲν καμπεστρον, τὸ δὲ ὀρεινόν. Diosc lib. 3. cap. 29 duo genera pariter agnoscit, marem, feminamque: illud Galaticum, istud vero Siculum.

montanum : hoc feminam, illud marem intelligi volumus. [2] Amaritudo absinthii in utroque. Siculum laudatissimum, dein Galaticum. [3] Usus & foliis, sed major semini ad excalfaciendum : ideo nervis utile, tussi, [4] orthopnœæ, convulsis, ruptis, lumbis, urinæ angustiis. Datur bibendum [5] manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. [6] Prodest & vulvæ. [7] Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur, cum cotoneo malo cocto. [8] Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum vino, illiniturque. Efficacissimum contra ea, quorum veneno tremores & frigus accidunt, ut scorpionum & phalangiorum : & contra venena alia pota prodest, [9] & quoquo modo algentibus, & ad extrahenda ea, quæ inhærent corporibus. [10] Pellit & interaneorum mala. Ramo ejus, si subjiciatur pulvino, Venerem stimulari aiunt : efficacissimamque esse herbam contra omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur.

Caput XXII. XCIII. Leucanthemum suspiriosis medetur, duabus partibus aceti permixtum. [1] Sampsuchum sive amaracum, in Cypro laudatissimum & odoratissimum, scorpionibus adversatur, ex aceto ac sale illitum. [2] Menstruis quoque multum confert impositum. Minor est eidem poto vis. [3] Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. [4] Succus decocti tormina discutit. [5] Et urinis & hydropicis utile. Movet & aridum sternutamenta. [6] Fit ex eo & oleum, quod sampsuchinum

NOTÆ.

2. *Amaritudo.*] Feminæ quidem hanc inesse Diosc. prodidit, loc. cit.

3. *Usus est & foliis &c.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. cap. 1 pag. 145.

4. *Orthopnoicu &c.*] His quoque morbis reliquis mederi abrotonum Diosc. admonet loc. cit.

5. *Manualibus fasciculis.*] Qui manum impleant.

6. *Prodest & vulva.*] Mensibus commorantibus, *ἐμμήνων ἐποχῆσι*, Dioscor. loc. cit.

7. *Concoquit &c.*] Diosc. loc. cit. & Galenus totidem verbis, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 146.

8. *Serpentes.*] De serpentibus, phalangiis, ac venenis, eadem tradit Diosc. loc cit. post Nicandrum in Theriac. pag. 7.

9. *Et quoquomodo algentibus.*] Etiam periodicis febrium rigoribus, inquit Galenus, lib. 6. de facult. simp. med. pag. 145.

10. *Pellit &c.*] Galenus, loc. cit. *ἕλμινθας ἀναιρεῖ.* Item Ælianus, lib. 9. hist. anim. cap. 33.

Sect. XCIII. 1. *Sampsuchum &c.*] Diosc. lib. 3. cap. 47. totidem verbis.

2. *Menstruis ... impositum.*] In pesso subditum, *ἐν πεσσῷ*. Dioscor. loc. cit.

3. *Cohibet &c.*] Diosc. loc. cit.

4. *Succus decocti.*] Diosc. loc. cit.

5. *Et urinis &c.*] Diosc. loc. cit.

6. *Fit ex eo.*] Seorsim ac diversis capitibus de amaracino oleo, & sampsuchino Dioscorides egit : ac de isto quidem, cap. 58. de illo, cap. 68. libri primi : non quod amaracum a sampsucho differre velit : sed quod unguenta ea concinnandi modos tradat geminos : quos ut confectionis genere, sic & appellatione secerni voluit.

vocatur aut amaracinum, [7] ad excalfaciendos molliendosque nervos: & vulvas calfacit. [8] Et folia fugillatis cum melle, & luxatis cum cera prosunt.

XCIV. [1] Anemonas coronarias tantum diximus: nunc reddemus & medicas. [2] Sunt qui phrenion vocent. [3] Duo ejus genera: Silvestris prima, altera in cultis nascens, utraque sabulosis. [4] Hujus plures species. Aut enim phœniceum florem habet, quæ & copiosissima est: aut purpureum, aut lacteum. [5] Harum trium folia apio similia sunt. Nec temere semipedem altitudine excedunt, [6] cacumine asparagi. [7] Flos nunquam se aperit, nisi vento spirante: unde & nomen accepere. [8] Silvestri amplitudo major, latioribusque foliis, flore phœniceo. [9] Hanc, errore ducti, [10] argemonem putant multi: alii rursus papaver, [11] quod rhœan appellavimus. [12] Sed distinctio magna, quod utraque hæc postea floret. Nec aut succum illarum anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec nisi asparagi cacumen. [13] Prosunt anemonæ capitis doloribus & inflammationibus, vulvis mulierum, lacti quoque. [14] Et menstrua cient cum ptisana sumptæ, aut vellere

CAPUT XXIII.

NOTÆ.

7. *Ad excalfaciendos.*] Diosc. lib. 1. cap. 68.

8. *Et folia.*] Hæc totidem fere verbis Diosc. lib. 3. cap. 47.

Sect. XCIV. 1. *Anemonas .... diximus.*] Sect. 38.

2. *Sunt qui phrenion.*] Vide Notas & Emend. num. XXII.

3. *Duo ejus genera.*] Eadem leges pariter apud Dioscor. lib. 2. cap. 207. Ἀνεμώνη διττή, ἡ μὲν ἀγρία, ἡ δὲ ἥμερος. Recentiores herbarii centum amplius genera norunt, ut diximus sect. 38.

4. *Hujus plures.*] Sativæ scilicet. Diosc. loc. cit. Καὶ τῆς ἡμέρου ἡ μέν τις φοινικοῦν φέρει τὸ ἄνθος· ἡ δὲ ὑπόλευκον ἢ γαλακτίζοντα, ἢ πορφυροῦν.

5. *Harum trium folia apio.*] Coriandro, quod eodem ferme recidit, Diosc. loc. cit. & Oribasius, lib. XI. pag. 190. Sed sunt tamen apio, quam coriandro propiora.

6. *Cacumine asparagi.*] Nec calyces habent anemonæ, nec capita, seu vascula: Sed cacumen instar asparagorum est. Οὔτε κωδίαν ἔχουσιν, ἀλλ' οἱονεὶ ἀσπαράγου ἄκρον. Dioscor. loc. cit. Vide iconem anemones primæ apud Dodon. pag. 431.

7. *Flos nunquam.*] At nostræ etiam tranquillo se se aperiunt. Verius forsan nomen iis inditum, quod facile flos vento decutitur Hesychius: Ἀνεμώνη .... τῷ φυτῷ ταχέως ὑπ' ἀνέμου φθειρόμενον.

8. *Silvestri amplitudo.*] Diosc. hæc totidem verbis, lib. 2. cap. 207.

9. *Hanc errore.*] Totidem verbis Diosc. & Oribasius, locis cit.

10. *Argemonem.*] Hanc depictam vide apud Lobelium in Observat. pag. 144. Est & in horto Regio. Similis fere papaveri rhœadi. Ceteras ejus notas disce a Diosc. lib. 2. cap. 208. Plinioque ipso, lib. 25. sect. 56.

11. *Quod rhœan.*] Libro 19. sect. 53.

12. *Sed distinctio &c.*] Eadem discrimina afferunt auctores mox appellati. Quod & argemone & rhœas papaver serius florent: nec croceum, ut argemone, dum caulis conciditur: nec candidum, ut papaver succum reddit, &c.

13. *Prosunt anemonæ.*] Radicis succo naribus infuso valere Dioscorides ait, loc cit. ad purgandum caput: folia cum ptisana decocta, & in cibo sumpta, fecunditatem lactis præstare. Habet hæc etiam Galenus, lib. 6. de facult. simp. med. pag. 157.

14. *Et menstrua.*] Diosc. loc. cit.

appositæ. [15] Radix commanducata pituitam trahit, dentes sanat: [16] decocta oculorum epiphoras, & cicatrices. Magi multum quidem iis tribuêre, quamprimum aspiciatur eo anno tolli jubentes: dicique, colligi eam tertianis & quartanis remedio. Postea alligari florem panno roseo, & in umbra asservari, ita cum opus sit adalligari. Quæ ex his phœniceum florem habet, radice contrita, cuicumque animalium imposita, hulcus facit [17] septica vi. [18] Et ideo expurgandis hulceribus adhibetur.

Caput XXIV. XCV. [1] Oenanthe herba nascitur in petris, folio pastinacæ, radice magna, numerosa. Caulis ejus & folia cum melle ac vino nigro pota, facilitatem pariendi præstant, secundasque purgant. Tussim e melle tollunt: urinam cient. Radix & vesicæ vitiis medetur.

Caput XXV. XCVI. [1] Heliochrysum, quod alii chrysanthemon vocant, ramulos habet candidos, folia subalbida, abrotono similia: ad Solis repercussum, aureæ lucis in orbem veluti corymbis dependentibus, qui nunquam marcescunt: qua de causa Deos coronant illo, quod diligentissime servavit Ptolemæus rex Ægypti. [2] Nascitur in fruteчtis. [3] Ciet urinas e vino pota, & menses. Duritias & inflammationes discutit. [4] Ambustis cum melle imponitur. [5] Contra serpentium ictus, [6] & lumborum vitia bibitur. [7] Sanguinem concretum ventris aut vesicæ absumit cum mulso. Folia ejus trita trium obolorum pondere

Notæ.

15. *Radix &c.*] Diosc. & Galenus, locis citatis.

16. *Decocta oculorum &c.*] Decocta in passo, ἐν γλυκεῖ. Diosc. loc. cit. De cicatricibus Galenus loc. cit. οὐλὰς λεπτύνει. Has voculas, *& cicatrices*, ex M S S. addidimus.

17. *Septica vi.*] Σηπτικὴ δύναμις, vis putrefaciendi. Celsus, lib. 7. cap. 21. *Medicamenta, quæ sic exedunt, ne erodant, σηπτικὰ Græci vocant.*

18. *Et ideo.*] Galenus, loc. cit.

Sect. XCV. 1. *Oenanthe herba.*] Filipendula Dodonæi, pag. 56. Oenanthe staphylini folio, Joan. Bauhini, tom. 3. pag. 191. Dioscor. lib. 3. cap. 135. Οἰνάνθη . . . τὰ μὲν φύλλα ἔχει ὥσπερ σταφυλῖνος, &c. De forma œnanthes, ac viribus ejusdem, paria prorsus cum Plinio tradit. Radicem ad stranguriam adhibet Apuleïus, cap. 54. tit. 1.

Sect. XCVI. 1. *Heliochrysum.*] De quo jam superius, sect. 38. Diosc. iisdem fere verbis, lib. 4. cap. 57. Ἑλίχρυσον, οἱ δὲ χρυσάνθεμον, οἱ δὲ καὶ τὸν ἀμάραντον καλοῦσιν, ᾧ καὶ τὰ εἴδωλα στεφανοῦσι· ῥαβδίον λευκόν, χλωρὸν . . . φύλλα στενὰ ἐκ διαστημάτων ἔχει πρὸς τὰ τοῦ ἀβροτόνου· κόμην κυκλοτερῆ, χρυσοφαῆ, σκιάδιον περιφερές, ὥσπερ κορύμβους ξηρούς, &c.

2. *Nascitur in fructetis.*] Dioscor. loc. cit. Φύεται δὲ ἐν τραχέσι καὶ χαραδρώδεσι τόποις, *in asperis & salebrosis.* Interpres Oribasii, lib. xi. pag. 196. *in asperis & aquosis convallibus.*

3. *Ciet urinas &c.*] Diosc. loc. cit.

4. *Ambustis.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 21. Καὶ πρὸς τὰ πυρίκαυστα, κατακαύσαντες καὶ μίξαντες μέλιτι.

5. *Contra serpentium.*] Theophr. loc. cit. Χρῶνται δὲ αὐτῷ πρὸς τὰ δηκτικὰ ἐν οἴνῳ. *Usus illius ad serpentium morsus e vino.* Diosc. quoque loc. cit.

6. *Et lumborum.*] Diosc. loc. cit.

7. *Sanguinem &c.*] Hæc iisdem verbis Diosc. loc. cit.

sistunt [8] profluvia mulierum in vino albo. [9] Vestes tuetur odore non ineleganti.

XCVII. [1] Hyacinthus in Gallia maxime provenit. [2] Hoc ibi fuco hysginum tingunt. [3] Radix est bulbacea, [4] mangonicis venalitiis pulchre nota: [5] quæ e vino dulci illita, pubertatem coërcet, & non patitur erumpere. Torminibus & [6] araneorum morsibus resistit. Urinam impellit. [7] Contra serpentes & scorpiones, [8] morbumque regium, semen ejus cum abrotono datur. CAPUT XXVI.

XCVIII. [1] Lychnis quoque flammea illa adversus serpentes, scorpiones, crabrones, similiaque bibitur e vino semine trito. Sil-

NOTÆ.

8. *Profluvia mulierum.*] Diosc. loc. cit. Ἴσχει δὲ καὶ κατάῤῥους, ὅσον τριώβολον νήστει δοθεῖσα ἐν κράματι οἴνου λευκοῦ. *Sistit & destillationes, trium obolorum pondere jejunis potui data in vino albo diluto.* Alios secutus auctores Plinius videtur, aut κατάῤῥους perperam pro mulierum profluvio accepisse, cum ea vox destillationem pituitæ, & catarrhum significet.

9. *Vestes tuetur.*] Vestibus interponi ait Dioscor. loc. cit. ut eas a teredinum injuriis tueatur.

Sect. XCVII. 1. *Hyacinthus.*] Hyacinthus iste, vacciniumve Gallicum, quo hysginum vel purpura inficitur, gladiolus est, & hyacinthus, ut verbis Columellæ utar, lib. 9. cap. 4. cælestis nominis, hoc est, qui & iris vocatur, ut ex Palladio liquet, lib. 1. cap. 37. nec tamen iris est, de qua diximus sect. 19. quæ radix medicinæ tantum & unguentis nascitur, non tingendis lanis: sed quam Galli Glaïeutum vocant, quasi gladiolum, *du Glaieul.* Ita Anguillara, par. 9. pag. 153. quos alii deinde secuti sunt. Decepti vero errore omnes, qui nihil itin ab hyacintho differre censent. Hyacinthi porro Gallici tractationem Plinius nunc attingit obiter, ubi de vulgari tantum hyacintho agendum ex proposito videbatur, quod, ut ipse admonuit, lib. 20. sect. 45. sæpe contexenda sunt ea, quæ sunt ex eodem nomine pendentia.

2. *Hoc ibi fuco.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII. Hysginum porro colos est affinis coccineo.

3. *Radix est bulbacea.*] Hyacinthi nimirum alterius, seu vulgaris, atque Italici, ut diximus lib. 16. sect. 31. mancipiis sati. Lilium purpureum tertium Dodonæi videtur esse, pag. 199. quam ille sententiam idoneis stabilit argumentis. Dioscorides Plinio suffragatur, lib. 4. cap. 63. Ὑάκινθος φύλλα ἔχει ὅμοια βολβῷ..... ῥίζαν δὲ αὐτὴν ἐμφερῆ βολβῷ. Et Galenus, lib. 8. de fac. simp med. pag. 237. Ὑακίνθου ἡ μὲν ῥίζα βολβοειδής.

4. *Mangonicis venalitiis.*] Ita MSS. omnes. Venalitii sunt venditores teste Nonio, cap. 2. num. 919. testimonio ipsius Ciceronis in eam rem adducto. Mangonici venditores erant, negotiatores mancipiorum, qui pueros puellasque, quo facilius vendi possent, artificio quodam componere, atque horum ætatem tegere pubertate coërcita solebant, ut vendibiliores essent.

5. *Quæ e vino dulci.*] Diosc. lib. 4. cap. 63. de radice hyacinthi: ἥτις σὺν οἴνῳ καταπλασθεῖσα λευκῷ (vel γλυκεῖ) ἐπὶ παίδων, ἀνήβους τηρεῖν πιστεύεται. Galenus, loc. cit. ἐν οἴνῳ tantum.

6. *Araneorum.*] Phalangiorum. Diosc. Φαλαγγιοδήκτοις ὠφελεῖ.

7. *Contra serpentes &c.*] Diosc. loc. citato.

8. *Morbumque regium.*] Dioscor. & Galenus, abrotonum non adsciscunt: sed id solum, ἰκτερικοῖς δίδοται σὺν οἴνῳ.

Sect. XCVIII. 1. *Lychnis quoque.*] De qua sect. 10. Habet eadem Diosc. lib. 3. cap. 114.

vestris eadem stomacho inutilis. [2] Alvum solvit. [3] Ad detrahendam bilem efficacissima duabus drachmis. [4] Scorpionibus adeo contraria, ut omnino visa ea torpescant. Radicem ejus Asiani boliten vocant: qua alligata oculo, albugines tolli dicuntur.

Caput XXVII. XCIX. Et vincapervinca, sive chamædaphne, arida tusa hydropicis datur in aqua, cochleari mensura, celerrimeque reddunt aquam. Eadem decocta in cinere sparsa vino, tumores siccat. Auribus succo medetur. [1] Alvinis imposita multum prodesse dicitur.

C. [1] Rusci radix decocta, bibitur alternis diebus in calculorum valetudine, & [2] tortuosiore urina, vel cruenta. Radicem pridie erui oportet, postremo mane decoqui: ex eo sextarium vini cyathis duobus misceri. Sunt qui & crudam radicem tritam ex aqua bibant: & in totum [3] ad virilia, cauliculis ejus ex aceto tritis, nihil utilius putant.

CI. [1] Batis quoque alvum mollit. Illinitur podagricis cruda & contusa. [2] Acinon & coronarum causa & ciborum Ægyptii serunt. Eademque erat, quæ ocimum, nisi hirsutior ramis ac foliis esset, & admodum odorata. [3] Ciet menses & urinas.

Caput XXVIII. CII. [1] Colocasia Glaucias acria corporis leniri putavit, & stomachum juvari.

Caput XXIX. CIII. Anthalii, quod Ægyptii edunt, nullum alium reperi usum. [1] Sed est herba anthyllion, quam alii anthyllum vocant, duorum generum, [2] foliis & ramis lenticulæ similis, palmi altitudine,

NOTÆ.

2. *Alvum.*] Diosc. lib. 3. cap. 115.

3. *Ad detrahendam.*] Per alvum scilicet, κατὰ κοιλίαν, Diosc. loc. cit.

4. *Scorpionibus.*] Diosc. loc. cit. post Nicandrum in Theriac. pag. 64. cujus & Scholiasten vide, pag. 41.

Sect. XCIX. 1. *Alvinis.*] Quibus alvus est fluida.

Sect. C. 1. *Rusci radix.*] Hoc iterum Plinius libro sequente, sect. 83. ubi de oxymyrsine, quæ nihil a rusco differt.

2. *Tortuosiore.*] Hoc est, ut ipsemet interpretatur, lib. 23. sect. 83. difficili urinæ, præcipue crassæ: hoc est, turbidiori: atque adeo hominem torquenti, dum veluti tortuosa exit. Dioscor. lib. 4. cap. 146. simpliciter στραγγουρίαν dixi

3. *Ad virilia.*] Ad virilium morbos. Diosc. loc. cit. *ad urinam.*

Sect. CI. 1. *Batis quoque.*] Hæc rursum dicentur, lib. 26. sect. 50.

2. *Acinon.*] Dioscor. lib. 3. cap. 50. Ἄκινος, ἢ ἄκονος .... πόα φρυγανώδης, παραπλησία ὠκίμῳ, δασυτέρα δὲ καὶ εὐώδης· παρ' ἐνίοις δὲ καὶ κηπεύεται. Quid sit Dioscoridis ἄκινος nescire se fatetur Anguillara, par. 12. pag. 206. Videtur esse ocimum silvestre pictum a Dodonæo, pag. 279.

3. *Ciet menses.*] Contra Diosc. loc. cit. ἵστησι sistit.

Sect. CII. 1. *Colocasia.*] Diosc. lib. 2. cap. 128. ad cœliacos, dysentericosque commendat: additque vim habere εὐστόμαχον.

Sect. CIII. 1. *Sed est herba.*] Diosc. in Nothis, pag. 460. Ἀνθυλλίς, οἱ δὲ ἄνθυλλον, οἱ δὲ ἀνθεμίδα, οἱ δὲ λευκάνθεμον.

2. *Foliis & ramis.*] Hæc prior anthyllis descripta a Diosc. iisdem verbis lib. 3. cap. 153. ἡ μὲν γὰρ φακῷ παραπλήσια φύλλα ἔχει, &c. Delineata a Dodonæo, pag. 542.

[3] sabulosis apricis nascens, subsalsa gustanti. [4] Altera chamæpityi similis, brevior & hirsutior, purpurei floris, odore gravis, in saxosis nascens. [5] Prior vulvis aptissima, ex rosaceo ac lacte [6] imposita, & vulneribus. [7] Bibitur in stranguria, reniumque arenis, tribus drachmis. [8] Altera bibitur in duritia vulvarum, & in torminibus, & in comitiali morbo, cum melle & aceto, quatuor drachmis.

CIV. [1] Parthenium, alii leucanthes, alii amnacum vocant. [2] Celsus apud nos, perdicium, [3] & muralem. Nascitur in hortorum sepibus, [4] flore albo, [5] odore mali, sapore amaro. [6] Ad insidendum, decoctum in duritia vulvarum, & inflammationibus. [7] Sicca cum melle, & aceto imposita, bilem detrahit atram. Ob hoc contra vertigines utilis, [8] & calculosis. [9] Illinitur & sacro igni: item strumis, cum axungia inveterata. Magi contra tertianas sinistra manu evelli eam jubent, dicique cujus causa vellatur, nec respicere. Dein ejus folium ægri linguæ subjicere, ut mox in cyatho aquæ devoretur. CAPUT XXX.

CV. [1] Trychno, quam quidam strychnon scripsere, utinam CAPUT XXXI.

NOTÆ.

3. *Sabulosis &c.*] Diosc. loc. cit. Ἐν ὑφάμμοις τόποις, καὶ εὐηλίοις, γευομένῳ ὕφαλμος.

4. *Altera chamæpityi.*] Sic Diosc. totidem verbis loc. cit. Galenus quoque, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 157. & interpres Oribasii, fol. 190. Est anthyllis chamæpityides minor Lobelii, in Observ. pag. 208. scite admodum ibi delineata. Fruticat in aridis arvorum marginibus juxta Monspelium.

5. *Prior vulvis.*] Diosc. totidem fere verbis, loc. cit.

6. *Imposita.*] Diosc. in pesso subdita, προστιθεμένη.

7. *Bibitur &c.*] Diosc. loc cit. Sed quatuor drachmis bibi jubet

8. *Altera &c.*] Diosc. & Galenus, locis cit.

Sect. CIV. 1. *Parthenium.*] Posterior ætas Matricariam appellavit, *Matricaire, ou Marone.* Delineatur a Dodonæo, pag. 35. a Matthiolo, in lib. 3. Diosc. pag. 907. Vide Notas & Emend. num. XXIV.

2. *Celsus apud nos.*] Libro 2. cap. 33. *Herba muralis*, inquit, *(parthenium, vel perdicium appellant,) reprimit ac refrigerat.* Et parthenium istud sane refrigerandi ac reprimendi habere vim insitam, haud obscure Dioscorides innuit, qui erysipelatis & inflammationibus imponi jubet. Quamobrem immerito carpitur hoc loco a Barbaro Daleeampioque Plinius, perinde ac si parthenium istud cum altero cognomine confuderit.

3. *Et muralem.*] Sic MSS. Reg. & Chiffl. non *muralium.* Ita etiam Celsus loc. cit.

4. *Flore albo.*] Diosc. ἄνθη λευκὰ κύκλῳ. Et vero a candore floris λευκανθὲς quoque ei nomen fuit.

5. *Odore mali.*] Ita libri omnes. An *odore malo?* Nam Diosc. loc. cit. ὀσμῇ ὑποβαρεῖαν, Oribasii interpres, lib. 12. fol. 210. *odore subvirose.*

6. *Ad insidendum.*] Ad insidendum valet decoctum, in vulvarum duritiis & inflammationibus: τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῆς, ἐγκάθισμα ὑστέρας ἐσκληρυμένης καὶ φλεγμαινούσης ἐστίν. Diosc. loc. cit.

7. *Sicca .... imposita.*] Ita libri omnes. Sed Dioscoridem si unum audimus, *pota* legendum, non *imposita.* Δύναται δὲ ξηρὰ σὺν ὀξυμέλιτι, ἢ σὺν ἁλσὶ ποθεῖσα ..... φλέγμα καὶ χολὴν ἄγειν κάτω. Diosc. loc. cit.

8. *Et calculosis.*] Diosc. loc. cit.

9. *Illinitur. &c.*] Diosc. loc. cit.

Sect. CV. 1. *Trychno.*] Ita Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 237.

[2] nec coronarii in Ægypto uterentur, quos invitat [3] florum similitudo; in duobus ejus generibus. [4] Quorum alterum, cui acini coccinei, granosi folliculi, halicacabum vocant, alii callion. Nostri autem [5] vesicariam, quoniam vesicæ & calculis prosit. Frutex est surculosus verius, quam herba: folliculis magnis, latisque, & turbinatis, grandi intus acino, qui maturescit Novembri mense. [6] Tertio folia sunt ocimi, minime diligenter demonstrando, remedia non venena tractantibus: quippe insaniam facit, parvo quoque succo. Quanquam & Græci auctores in jocum vertêre. Drachmæ enim pondere [7] lusum pudoris gigni dixerunt, species vanas imaginesque conspicuas obversari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimam insaniam facere. Quidquid vero adjiciatur ponderi, [8] repræsentari mortem. Hoc est venenum, quod innocentissimi auctores simpliciter [9] dorycnion appellavere, ab eo, quod cuspides in præliis tingerentur illo passim nascente. [10] Qui parcius insectabantur, manicon cognominavere: qui nequiter occultabant, erythron, aut neurada: [11] ut nonnulli, perisson: cavendi causa curiosius dicendum.

NOTÆ.

Τρύχνον, ἔνιοι δὲ κατὰ τὸ σῖγμα στρύχνον ὀνομάζουσι. Solanum Latini vocant, teste Plinio lib. 27. sect 108. ex Celso. Hortense hoc prius a Dodonæo depingitur, pag 451. Gallis, *Morelle*: Oribasio, in MS. cod. lib. 2. Τρύχνον τὸ ἐδώδιμον, καὶ ἐν τοῖς κήποις φυόμενον. Cælio Aureliano, lib. 2. cap. 7. *Uva lupina*.

2. *Nec coronarii.*] Alterum certe genus, quod halicacabum dicitur, adhiberi solitum in coronas, auctor est Galenus, lib. 8. de fac. simp med. pag 237. post. Diosc. lib. 4. cap. 72.

3. *Ederæ florum.*] MSS. Reg. Colb. & Chiffl. *ederæ foliorum*, verius.

4. *Quorum alterum.*] Secundum hoc solani genus, πυῤῥὸν ἔχει τὸν καρπὸν, ἐοικότα ῥαγὶ σταφυλῆς κατὰ τὸ χρῶμα, καὶ τὸ μέγεθος, inquit Galenus loc. cit. Theophr. lib 9. histor. cap. 12. καρπὸν dixit ἐρυθρόπυρον κόκκον. Diosc. lib. 4 cap. 72. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον στρύχνον ὃ ἁλικάκκαβον καλοῦσι, &c. Et in Nothis: ἁλικάκαβον, οἱ δὲ καλλιάδα. Cratevas apud Diosc. lib. 4. cap. 75. καλλέαν vocat.

5 *Vesicariam.*] Quemadmodum Græci φυσαλίδα vocant, quoniam intra folliculos orbicularos vesicæ similes fructum, sive grana, includit, καρπὸν ἐν θυλακίοις περιφερέσιν ὅμοιον φύσαις ἔχει. Diosc. loc. cit. Officinæ Mauritanos secutæ *Alcaquengi* vocant, alii *Baguenaudes*.

6. *Tertio.*] Tertio solani generi, quod Græci θρύον vocant. Diosc. lib 4. cap. 74 Στρύχνον μανικὸν, ὃ ἔνιοι περισσὸν, οἱ δὲ θρύον ἐκάλεσαν. Τοῦτο τὸ μὲν φύλλον προσεμφερές ἐστιν εὐζώμῳ, &c. *Huic folium erucæ proximum*, &c. Solanum letale Dodonæi, pag. 453 Italis *Belladona*.

7. *Lusum pudoris.*] Hoc verborum ambitu vanas imagines notat, quibus exercere se Venerem somniant ii qui drachmæ pondere solanum letale biberint. Tamen in MSS vox *pudoris* abest.

8. *Repræsentari mortem.*] Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 169. & lib. 8. pag. 237. si quatuor drachmæ bibantur.

9. *Dorycnion.*] Sic Apuleïus, cap. 22. *Alii strychnon manicon, alii dorycnion, alii cacabon, Itali Apollinarem* vocant. Diosc. quoque, in Alexiph. in præf. pag. 401. & cap. 6. Στρυχνὸν μανικὸν, ὃ καὶ δορύκνιον καλοῦσι. Galenus denique, lib. 10. κατὰ τόπους, cap. 3. pag. 637. Στρύχνου, ἢ δὲ δορυκνίου ῥίζης. Græcis δόρυ cuspis est, & lancea.

10. *Qui parcius insectabantur.*] Vide Notas & Emendationes num. XXV.

11. *Ut nonnulli.*] Sic Diosc lib. 4. cap. 74. περισσόν. Sic enim legendum, non πέρσιον.

12 Quin

[12] Quin & alterum genus, quod halicacabon vocant, soporiferum est, atque etiam [13] opio velocius ad mortem: ab aliis morion, ab aliis moly appellatum. Laudatum vero a Diocle & Evenore, Timaristo quidem etiam carmine, [14] mira oblivione innocentiæ: quippe præsentaneum remedium, ad dentium mobiles firmandos, [15] si colluerentur halicacabo in vino: exceptionem addidere, ne diutius id fieret: Delirationem enim gigni. En demonstranda remedia, quorum medicina majoris mali periculum afferat. Commendatur ergo in cibis tertium genus, licet præferatur hortensium saporibus. Et nihil esse corporis malorum, cui non salutare sit strychnos, Xenocrates prædicat. Non tamen auxilia eorum tanti sunt, ut vel profutura de iis commemorare fas putem, præsertim tanta copia innoxiorum medicaminum. Halicacabi radicem bibunt, qui sunt vaticinandi callentes, quod furere ad confirmandas superstitiones aspici se volunt. Remedio est (id enim libentius retulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data. Nec illud præteribo, aspidum naturæ halicacabum in tantum adversam, ut radice ejus propius admota soporetur illa sopore enecans vis earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

CVI. [1] Corchorum Alexandrini cibi herba est, convolutis foliis ad similitudinem mori, præcordiis (ut ferunt) utilis, alopeciisque, & lentigini. Boum quoque scabiem celerrime sanari ea invenio: [2] apud Nicandrum quidem & serpentium morsus, antequam floreat. CAPUT XXXII.

CVII. [1] Nec de cnico sive atractylide verbosius dici par esset, Ægyptia herba, ni magnum [2] contra venenata animalia præberet au-

NOTÆ.

12. *Quin & alterum.*] Soporiferum ab halicacabo discernit Dioscorides lib. 4. cap. 73. quanquam & ipsi soporifero halicacabi quoque appellationem inditam fatetur.

13. *Opio velocius.*] Diosc. contra, loco cit. vim somnificam habere prodidit, opio mitiorem.

14. *Mira oblivione innocentiæ.*] Oblitι hi videntur innocentiæ, quam præ se ferre Medici debent, cum tam periculosam herbam laudarint. Innocentia enim Medici est, non monstrare, nedum laudare, quod majore discrimine adhibetur. Sic paulo ante innocentissimos appellat auctores eos, qui vel nomine ipso absterruere legentes ab ejus usu.

15. *Si colluerentur.*] Vide Notas & Emend. num. XXVI.

Sect. CVI. 1. *Corchorum.*] Corchoron appellant Cratevas, Theophrastus, & Nicander, quam Dioscorides Anagallidem, inquit Anguillara, par. 5. pag. 92. Ἀναγαλλὶς gemina apud Diosc. lib. 2. cap. 209. Pingitur a Dodonæo, pag. 32. Folia esse ad similitudinem ocimi scribit Theophr. lib 7. hist. cap. 7. sed mori dixeris, an ocimi, parum interest.

2. *Apud Nicandrum.*] Is in Theriacis, pag. 44. ubi adversus serpentes laudat Κέρχορον ἠμωέντα. De eo parœmia vulgata, tum apud Suidam, tum apud Schol. Nicandri, Κέρχορος ἐν λαχάνοις, *etiam corchorus inter olera*, quod vile olus haberetur.

Sect. CVII. 1. *Nec de cnico.*] Silvestri scilicet, de qua sect. 53.

2. *Contra venenata.*] Contra scorpionum ictus, Diosc. lib. 3. cap. 107.

xilium : item adversus fungos. [3] Constat a scorpione percussos, quandiu teneant eam herbam, non sentire cruciatum.

CAPUT XXXIII. CVIII. [1] Et persolutam Ægyptus in hortis serit, coronarum gratia. Duo genera ejus : femina ac mas. Utraque subdita Venerem inhiberi, virorum maxime, tradunt.

CAPUT XXXIV. CIX. Et quoniam in mensuris quoque ac ponderibus crebro Græcis nominibus utendum est, interpretationem eorum semel in hoc loco ponemus. [1] Drachma Attica [2] (fere enim Attica observatione medici utuntur) denarii argentei habet pondus. [3] Eademque sex obolos pondere efficit. [4] Obolus x. chalcos. [5] Cyathus pendet drachmas.

NOTÆ.

3. *Constat &c.*] Diosc. loc. cit.

Sect. CVIII. 1. *Et persolutam.*] Peregrina hæc, & ignota.

Sect. CIX. 1. *Drachma Attica.*] Transcripsit hoc caput de mensuris Plinius alter Valer. in præf. operis. Sic etiam Galenus, lib. 8. de compos. medic. κατὰ τόπους, cap. 5. pag. 573. Προείπον, ὅτι δραχμὴν λέγομεν νῦν ἐν τοῖς πᾶσιν ἅπασιν, ἣν οἱ Ῥωμαῖοι δηνάριον ὀνομάζουσιν. Celsus ad Natalem, epistola præfixa operi Marcelli Empiri : *Græci Medici pondera medicamentorum ad drachmas redigunt : quæ quia ad denarium conveniunt, (octoginta enim quatuor in libram incurrunt,) pro nota Græca drachmæ notam denarii posui, & ad ejus pondus drachmas redegi.* Scribonius Largus ad Callistum : *Erit nota denarii unius pro Græca drachma : æque enim in libra denarii LXXXIV. apud nos, quot drachmæ apud Græcos incurrunt.* Ceteris, qui plurimi sunt, appellandis supersedeo. Est autem denarius apud Romanos, nummus argenteus, quales in Cimeliis vulgo visuntur, seu Consulum ævi, seu Imperatorum : Quaternos ex his denarios fere nummus noster argenteus in Gallia complectitur, qui triginta assibus æreis permutatur.

2. *Fere enim.*] Caute *fere* addidit : nam & Urbis Romæ ponderibus interdum usi, ut Andromachus Medicus Neronis, ipso referente Galeno, lib. 6. κατὰ τόπους, cap. 6. pag. 499.

3. *Eademque sex*] Dioscorides, tomo 13. operum Galeni, pag. 984. Ἡ δὲ δραχμὴ, ἡ καὶ ὁλκὴ λεγομένη, ἄγει γράμματα τρία, τουτέστιν ὀβολοὺς ϛ'. Suidas : Δραχμὴ, ἓξ ὀβολοί. Cleopatra, apud Galenum, tom. cit. pag. 981. Ἡ δραχμὴ ἔχει ὀβολοὺς ϛ'. Et apud Marcellum Empiricum Victoriati pondus, seu denarii dimidii, trium esse obolorum dicitur, cap. 9. pag. 78.

4. *Obolus X. chalcos.*] Pauciores alii, ut video, chalcos in obolo uno computant. Diodorus apud Suidam, tantum sex : ὁ δὲ ὀβολὸς χαλκοῦς ϛ'. Octo, Cleopatra loc. cit Ὀβολὸς ἔχει χαλκοῦς η'. Plinius decem : ut in drachma chalci omnino sint sexaginta, quas ipse denariorum sexagesimas vocat, lib. 29. sect. 11. & alibi.

5. *Cyathus .... drachmas X.*] Cyathi mensuram, inquit, drachmarum decem pondere Medici definiunt : acetabuli, quindecim : quicumque demum is liquor fuerit, qui ad pondus exigeretur. Isidorus, lib. 16. Orig. cap. 25 *Cyathi pondus decem drachmis appenditur.* Fannius :

At cotyle cyathos bis ternos una recepit.
Sed de abaco nobis id pondus sæpe notatur :
Bis quinæ hunc faciunt drachmæ : si appendere velles.
Oxybaphum fiet, si quinque addantur ad istas.

Demetrius Alabaldus, de minutiis, cap. de Mensuris, inter Authores Linguæ Lat. pag. 1527. *Cyathi vero pondus,* inquit, *fere drachmæ decem, sicut oxybaphi quindecim.* E Græcis item, Cleopatra, loc. cit. Ὁ κύαθος ἔχει δραχμὰς ι'.

x. [6] Cum acetabuli mensura dicitur, significat heminæ quartam partem, id est, drachmas xv. [7] Mna, quam nostri minam vocant, pendet drachmas Atticas centum.

Notæ.

6. *Cum acetabuli.*] Græci ὀξύβαφον vocant, quasi proprie ita dictum fuerit vasculum infundendo aceto comparatum, in quod intingerent cibum sumentes. De liquorum eo pondere, quod acetabulum caperet, suffragantur Plinio, præter Fannium ac Demetrium proxime appellatos, Heras Medicus, apud Galenum, lib. 5. κτ̀ γέν, cap. 6. pag. 786. ubi cotylen, quam Plinius heminam vocat, drachmas omnino ait sexagenas efficere, si appendantur, ὡς ξ' δραχμὰς ἑλκούσης τῆς κοτύλης· καὶ γὰρ ἕλκει ἥγε Ἀττικὴ, θ' οὐγκιῶν οὖσα τῶν Ἰταλικῶν. Cleopatra, loc. cit. Ἡ κοτύλη, μέτρῳ μὲν ἔχει κυάθους ϛ'. σταθμῷ δὲ < ξ', ℥ο ζ, καὶ σ''. . . . τὸ ὀξύβαφον, ἔχει μέτρῳ μὲν κοτύλης τέταρτον, κύαθον α' σ''. σταθμῷ δὲ < ιέ. *Cotyle sive hemina, mensura quidem habet cyathos sex, pondere vero drachmas* 60. *sive uncias septem & semis . . . . . Acetabulum habet mensura quidem heminæ quartam partem, cyathum unum & semis : pondere vero drachmas* X V.

7. *Mna, quam.*] Hæc Cleopatræ pariter Medica definitio est, mnæ pondus intelligi in medicamentis, ubi sunt Atticæ drachmæ centum : Ἡ Ἀττικὴ μνᾶ ἔχει οὐγκίας ιβ σ''. < ρ. *Mina Attica habet uncias duodecim & semis, drachmas centum.* Nec vero una semper apud Medicos locis omnibus temporibusque minæ æstimatio : Ex iis enim, inquit Galenus, lib. 5. κτ̀ γέν, cap. 3. pag. 778. qui minam in drachmas secant, alii centum, alii etiam plurium drachmarum esse confirmant : quia & unciam plerique septem drachmas & semissem valere malunt, alii septem duntaxat : octo reliqui. Ἀλλὰ τῶν εἰς δραχμὰς ἀναγόντων τὴν μνᾶν, εἰσὶν οἱ φασὶν ἑκατὸν εἶναι δραχμῶν τὴν μνᾶν, ἔνιοι πλειόνων. ἐπειδὴ καὶ τὴν οὐγκίαν οἱ πλεῖστοι μὲν ἑπτὰ καὶ ἡμίσεος δραχμῶν εἶναί φασιν· ἔνιοι δὲ ζ' μόνον· ἕτεροι δὲ η.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XXI.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

Sect. 2. I. ENUIORIBUS *utebantur antiqui, stroppos appellantes: unde nata strophiola.*] Sic *stroppos* priore loco exhibent M S S. Reg. Colb. Chiffl. &c. non ut editi, *strophia.* Et vero Festus: *Stroppus est*, inquit, *ut Atteius Philologus existimat, quod Græce* στρόφιον *vocatur, & quod sacerdotes pro insigni habent in capite. Quidam coronam esse dicunt, aut quod pro corona insigne in caput imponatur, quale sit strophium. Itaque apud Faliscos diem festum esse, qui vocatur Strupearia; quia coronati ambulent, &c.* Alio longe significatu, *strophium dactylicum* Prudentius cecinit, hym. 3. ante cibum, vers. 26.

Sperne, Camena, leves ederas,
Cingere tempora queis solita es:
Sertaque mystico dactylico
Texere docta liga strophio,
Laude Dei redimita comas.

Dactylicum strophium vocat, carminis genus, quod Grammatici dactylicum, a dactylo pede, quo fere constat, appellarunt. Sic idem hymno tertio, περὶ στεφάνων, vers. 208.

Ast ego serta choro in medio
Texta feram pede dactylico.

Strophium vero pro carmine usurpavit, quod στροφὴ Græcis, ut ᾠδὴ, carmen est, quo Deorum laudes continentur.

Ibid. II. *Serta, a serendo servia appellabantur.*] Ita M S S. omnes proxime appellati. Forte rectius tamen *a serendo serieve.* Nam & *a sero*, hoc est, necto, series dicta est. Rationem etymi Tertullianus subindicat, lib. de Corona mil. cap. 5. *Coronam si forte fascem existimas florum per seriem comprehensorum.* Et quoniam hic Tertulliani mentio incidit, juvat obiter alterum ejus locum afferre, quem Rigaltius & perperam edidit, & præpostere intellexit: libro nimirum de idololatria, cap. 10. *Flora schola coronanda:* ubi Rigaltius: *Floralibus scilicet, Flora sacris.* Sed quid ad Floram referri hæc opus est? Lege *Flore schola coronanda:* nam ad eum modo morem alludit, quem Plinius sect. 8. libri hujus significat, cum ait coronas Larium publicorum privatorumque honorem quondam fuisse.

Sect. 10. III. *Nec odore nec specie probabilis est, qua Græca appellatur a nostris, a Græcis lychnis.*] Minus commode prius legebatur, *Nec odore nec specie probabilem, & qua Græca &c.* oratione nec satis apte cohærente, nec quæ similitudinem veri ullam habeat. Quis enim centifoliam rosam, de qua proxime antea sermo, ad quam prior sententiæ hujus pars referebatur olim, si minus odore, at specie saltem, quodcumque demum genus illud rosæ sit, negaverit esse commendabilem probabilemque?

Sect. 16. IV. *Hæc sunt tantum.*] Sic M S S. omnes, Reg. Colb. &c. Libri vero editi,

Nec hæc sunt tantum. Salmasius in Solinum, pag. 1068. *nexui tantum*: quasi sententia sit, combretum nexui tantum esse, id est, ad corollas necti. Id vero nec aures Latinæ ac teretes ferunt, & scriptoris menti planissime adversatur. Nam in medicinis præterea quem usum id habeat, ipse inferius admonet, sect. 77. non igitur tantum in coronas utile.

V. *Gaudet calcari, & atteri, pereundoque melius provenit.*] In M S S. Reg. 1. Sect. 17.
&c. *& atteri pedoque melius.* Forte, *& atteri pede, quo melius provenit.* Sic Theophr. lib. 6. hist. cap. 6. unde hæc manarunt: Φιλεῖ δὲ καὶ πατεῖσθαι, καὶ γίνεται καλλίων καταπατουμένης πως τῆς ῥίζης. At in Reg. 2. tamen, *pereundoque*, hoc est, dum perire videtur. Quare nihil moveo. Ut ut est, quod veteres illi de croci natura cultuque tradunt, magnopere discrepat a consuetudine nostri temporis, curaque, quam nunc in eo tuendo rustici homines adhibent. Illi namque loca ubi sererent, eligebant pressa vestigiis hominum: arbitrabanturque, quanto magis solum tereretur, tanto melius provenire. Nunc vero nihil tam inimicum putant, quam pedibus terram eam calcari, summoque studio inde & belluas & homines arcent.

VI. *Cilicium maxime laudatur, atque e Septentrionalibus. Saliunca folio, &c.*] Sect. 19.
Ita M S S. Reg. Colb. &c. non, ut editi, *atque septentrionale*, quanquam eodem ferme recidente sententia. Salmasius in Solin. pag. 1066. interpunctionem mutat, in hunc modum: *Atque e septentrionalibus saliunca*, &c. Non intellexit iridem præcipue commendari, quæ in partibus Illyridis, quæ magis vergerent ad septentriones, oriretur, a Theophrasto scilicet, lib. 9. hist. cap. 7. Ἶρις δ' ἀρίστη ἐν Ἰλλυριοῖς . . . . ἐν τῇ ἀνακεχωρηκυίᾳ, χειμέρια δὲ μᾶλλον πρὸς Ἄρκτον.

VII. *Rubentem in cocco, qui a rosis migrante gratia, idem trahitur suspectu &* Sect. 22.
in purpuras Tyrias, dibaphasque, ac Laconicas. Alium in amethysto, qui a viola, & ipse in purpureum, &c. Misere affectus ad hunc diem locus hic fuit. Sic enim libri editi: *Unum in cocco, qui in rosis micat. Gratius nihil traditur aspectu: & in purpuras . . . . . Alium in amethysto, qui in viola, & ipse in purpureum.* Libri melioris notæ; Reg. 1. *In cocco, qui a rosis migrante gratia nihil traditur suspectu & in purpuras . . . . amethystum qui viola & ipse in purpureum.* Reg. 2. & Pintiani codex: *ut rubentem in cocco, qui a rosis migrante gratia nihil trahitur suspectu & in purpuras . . . . amethystum, qui a viola, & ipse in purpureum* &c. Sic etiam Vossianus, teste Gronovio. Atque hæc sane sincerior lectio visa nobis est, tutiorque conjecturis semita, si voculam unam exceperis, *nihil*, cujus vice *idem* idcirco rescripsimus, quod cetera percommode congruant, uti ex interpretatione nostra perspicuum est. Nihil fere attinet hic commemorare, quam varie hunc locum viri fama insignes emendare conati fuerint: ne tamen aliquid vel negligenter prætermisisse, aut maligne tacuisse videamur, id etiam referre operæ pretium ducimus. Itaque Pintianus ita legebat: *unum in cocco, qui rursus migrante gratia trahitur in species. In purpuras*, &c Salmasius, in Tertull. de Pallio, pag. 138. *In cocco, qui a rosis micat, & gratius nihil: suspectu trahitur & in purpuras Tyrias, dibaphasque, ac Laconicas Amethystum, qui in viola, & ipse in purpureum* &c. Idem in Solinum, pag. 273. libri, ut ait, melioris auctoritate: *ut rubentem in cocco, qui a rosis, migrante gratia: hic trahitur suspectu & in purpuras* &c. Gronovius, Notis in aliquot Plinii libros: *Ut rubentem in cocco, qui rosis nigrante gratia*, (vel *micante nigritia*) *nihil cedit, suspectum & in purpura Tyria, dibaphaque, ac Laconica: amethystum, qui viola, & ipso in purpura, eaque quam ianthinam appellavimus*, &c. Hæc vero qui sine præjudicata opinione cum libris conditivis fidei probatæ contulerit, accedere nos propius ad veteris scripturæ vestigia, non inficias, ut remur, ierit. Retineri certe oportere illud, *migrante gratia*, indicant ista liquido, *a rosis*, & *a viola*. *Trahitur* quoque non *traditur* legi sincere, admonet istud *in purpuras Tyrias* &c & quod mox sequitur de amethysto, *& ipse in purpureum, quemque ïanthinum*, quæ libri omnes pertinaciter defendunt.

VIII. *Seritur autem semine melius, quam radice.*] Hic censoria nota Pli- Sect. 34.

nium Dalecampius perſtringit, poſt Ruellium, lib. 2. pag. 498. & poſt utrumque Salmaſius, in Præf. pag. 99. falſos ſecuti Theophraſti codices, cum ex optimis editionibus Aldina & Baſil. plane conſentiant Theophraſtea Plinianis. Sic enim ille ſcripſit, lib. 6. hiſt. cap. 7. Ἀβρότονον δὲ μᾶλλον ἀπὸ σπέρματος βλαστάνει, ἢ ἀπὸ ῥίζης, ἢ παραφυάδος· χαλεπῶς δὲ καὶ ἀπὸ σπέρματος, σπερμοχωνευόμενον ἐν ὀστρακίοις, &c.

Ibid. I X. *Ruta vice fruticant.*] Sic M S S. Reg. Colb. Th. Chiffl. In editis perperam, *ritu vitis.* Theophr. loc. cit. unde hæc Pliniana manarunt: Ἐμβιώσαν δὲ καὶ αὐξηθὲν, μέγα καὶ ἰσχυρὸν, καὶ δενδρῶδες· ὥσπερ τὸ πήγανον.

Sect. 59. X. *Sequitur œnanthe, melianthum &c.*] Quiſquis demum flos ille ſit melleus, quem melianthum ex ea re vocat, ſinceram hanc lectionem eſſe hujus loci tum libri omnes pertinaciſſime clamant, tum res ipſa admonet. Nam & hoc loco & in Indice, M S S. Reg. Colb. Th. *melianthum* legunt: & quod ex Theophraſto ſcribi *melanion* malunt, abhorret id a conſuetudine Plinii, qui violam nigram purpuream ve dixiſſet, uti λευκόϊον violam albam proxime ante reddidit: nec res ipſa μέλαν ἴον ſeu violam purpuream hoc loco appellari patitur, poſt narciſſum liliumque: quam fere ante reliquos flores prodire Martio menſe, vere ineunte, & Plinius paulo ante docuit, & omnes norunt: unde Martiæ violæ nomen ei vulgus adjudicat.

Sect. 60. X I. *Caule foliato eſt & crepis & lotos.*] Sic reſtituimus ex M S S. Reg. Colb. Th. aliorumque fide, qua neglecta libri editi perperam habent, *& crepis & apate.* Quin & in Indice hujus libri, ex iiſdem exemplaribus legitur, *crepis, lotos.* Denique Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 9. qui nunc, ut ſæpe alias, Plinio præit, ἐπικαυλόφυλλα, inquit, κρηπὶς, λωτὸς, &c. Quanquam ſunt qui πηκὶς ibi litteris permutatis legi, quam κρηπὶς, malunt.

Sect. 64. X I I. *Et intra ſeminat.*] Prius legebatur, *intra ſe germinat*, invitis libris omnibus primitivis, Reg. Colb. Th. Chiffl. quos ſecuti ſumus: adſtipulante præſertim ſcripturæ veteri Theophraſto, hoc ipſo loco quem ob oculos Plinius haud dubie habuit, lib. 7. hiſt. cap. 14. ubi de lappa agit: ἐν τούτῳ γὰρ ἐγγίνεται τῷ τραχεῖ τὸ ἄνθος οὐ προϊὸν, οὐδὲ ἐκφανὲς, ἀλλ᾽ ἐν ἑαυτῷ πεπτόμενον, καὶ σπερμογονοῦν· ὥστε παρόμοιον εἶναι τὸ συμβαῖνον, ὥσπερ ἐπὶ τῶν γαλέων .... ἐκεῖναί τε γὰρ ἐν ἑαυταῖς ἀποτεκοῦσαι ζωοτοκεῖ, &c. *Naſcitur enim flos in eo ipſo hirſuto & aſpero, non exiens, neque evidens, ſed intus matureſcens, & ſemen pariens: ut illi ſimile ſit, quod in muſtelis evenit: quæ ubi intra ſe ova pepererunt, mox gignunt animalia*, &c.

Sect. 70. X I I I. *Tertia Therao.*] Ita reſcripſimus admonitu codicis Reg. 2. in quo *Thereon* legitur, ſuffragante in primis Dioſcoride, qui lib. 1. cap. 4. cyperum pariter laudat, qui e Cycladibus inſulis petitur, ἀπὸ τῶν Κυκλάδων νήσων, in quibus eſt Thera, ut in Geographicis libris docuimus. Prius *Thracio* legebatur.

Ibid. X I V. *Vulvas aperit pota.*] Quærit Pelicerius in Notis M S S. an potius, *vulvas aperit fotu?* Nam Dioſc. lib. 1. cap. 4. de cypero: Ταῖς δὲ μήτραις δὲ καταψύξεσι καὶ μύξεσι πεπονημέναις ἁρμόζει, ἄγουσα ἔμμηνα. *Vulva perfrigerationibus & obſtructionibus fotu accommodatur, menſeſque evocat.* Sed nihil movendum Plinius ipſe admonet, ſubjungens ſtatim, *Largiori tanta vis, ut expellat eas*: quæ de largiore potu haud dubie accipienda ſunt.

Sect. 72. X V. *Opiſthotonicis cum reſina arida imponitur excalfactoria. Et roſa adſtringit, refrigerat.*] Prius legebatur, *arida imponitur. Excalfactoria & roſa uteros aſtringit, refrigerat.* Inſulſe: nam ſi excalfactoria roſa eſt, qui tantam vim refrigerandi habeat? Deinde vox *uteros* abeſt a M S S. At calefaciendi vim reſinis omnibus ineſſe Galenus admonet, lib. 8. de fac. ſimp. med. cap. 17. pag. 224. Ῥητῖναι πᾶσαι ξηραίνουσι καὶ θερμαίνουσι. Roſæ vero refrigerant & adſtringunt ſane, ut Dioſc. quoque vidit, lib. 1. cap. 130. & filii ceteri Medicorum agnoſcunt: Ῥόδα ψύχει καὶ στύφει. Quare appoſite Plinius dixit, *Et roſa adſtringit, refrigerat*, quemadmodum juncus odoratus ſcilicet, de quo proxime antea ſermo fuit, quem ipſe idcirco bilem & ſanguinem rejicientibus eſſe utilem prodit: Dioſcorides, lib. 1.

cap. 16. leviter ac modice adstringere, ad sanguinis rejectiones esse salutarem, radice etiam magis adstrictoria, & ad stomachi fastidia utili: Δύναμιν δὲ ἔχει … ὑποστύφουσαν μετρίως … χρήσιμον πρὸς αἵματος ἀναγωγάς … Ἡ δὲ ῥίζα στυπτικωτέρα, διὸ καὶ τοῖς ἀνορέκτοις στομάχοις δίδοται, &c.

X V I. *Bacchar …. perpressam vocant.*] Sic Reg. 2. Th. & Chiffl. Sic ipse Plinius, lib. 26. sect. 55. Sic Dioscor. in Nothis, pag. 441. etsi ibi bacchar, errore haud levi, non secernatur ab asaro: Ἄσαρον, οἱ δὲ νάρδος ἀγρία … Ῥωμαῖοι περπρέσσουμ, οἱ δὲ βάκχαρ. In aliis codd. *perpensam* legitur. Sect. 77.

X V I I. *Polium contra serpentes.*] Hoc ipsum de tripolio narrat Dioscorides: Sect. 84.
Unde Salmasius, in Solin. pag. 1067. effici vult habitam a Plinio magno errore herbam eandem, πόλιον ac τριπόλιον. Salmasio præivit Nic. Leonicenus. Sed aberravere ii a vero longissime, dum unius Dioscoridis vestigiis insistunt: quem liquet eorum abductum errore, quos Plinius admonet lib. 26. sect. 22. cum polio tripolium confudisse. Nam de polio hæc accipienda esse, præter Plinium docet, Dioscoride Plinioque multo vetustior Nicander in Theriac. pag. 4. ubi ea recenset, quæ vel instrata serpentes abigant:

Ἠὲ σύ γ' ὑποστορέσαιο λύγου πολυανθέα κλῶνας,
Ἢ πόλιον βαρύοδμον. -

Ubi Gorræus interpres,

Viticis aut longa sectis molire cubile
Candicibus, poliove olidis insternere ramis.

Scholiastes ad eum locum, pag. 8. Τὸ πόλιον εἶδος βοτάνης βαρύοσμον, &c.

X V I I I. *Substerni, uri, vel portari.*] In editis hactenus, *substernitur, vel portatur.* In Reg. 1. *substernsturi portari.* In Reg. 2. *substerni, uri, potari*, lectione sane haud pœnitenda. Nam Diosc. lib. 3. cap. 124. polii decoctum epotum ait venenatorum morsibus succurrere: ac mox, substrato eo suffitoque abigi bestias venenatas. Ibid.

X I X. *Melissophyllo, sive melittana.*] Sic Reg. 1. 2. Thuan. Chiffl. non, ut editi, *sive melittide.* Sic Diosc. lib. 3. cap. 118. Μελισσόφυλλον, ὃ ἔνιοι μελίταιναν καλοῦσι. Et Nicander, in Theriac. pag. 39. Sect. 86.

Τὴν ἤτοι μελίφυλλον ἐπικλείουσι βοτῆρες,
Οἱ δὲ μελίτταιναν· τῆς γάρ περὶ φύλλα μέλισσαι
Ὀδμῇ θελγόμεναι μέλιτος ῥοιζηδὸν ἵενται.
Agrestes meliphyllon eam dixere bubulci,
Sive melittanam, quod capta mellis odore
Stridere apes circum soleant, & sidere ramis.

Hesychio, Μελίταινα, πόα τις, ἣν ἔνιοι μελικταίναν, ἄλλοι μελισσόφυλλον.

X X. *Item contra vulvarum strangulationes, addito nitro.*] Ita M S S. omnes, Ibid.
editique libri. Tamen Saracenus in Notis ad Dioscoridem, Plinianam orationem emendatione egere putat, ac *fungorum* potius quam *vulvarum* legi oportere. Dioscorides enim, lib. 3. cap. 118. ubi de melissophyllo: Βοηθεῖ, inquit καὶ τοῖς ὑπὸ μυκήτων πνιγομένοις σὺν νίτρῳ τὰ φύλλα ποθέντα, καὶ στροφουμένοις. *Folia quoque addito nitro bibita iis auxiliantur, qui a fungis strangulantur, nec non & torminosis.* Strangulati autem eos qui fungos ederint, vel ex ipso Dioscoride notum est in Alexiph. cap. 23. Corrigendum igitur ex Dioscoride Plinium pronunciat. Cur, quæso, magis quam ex Plinio Dioscoridem, cujus vitiata fœde exemplaria norunt eruditi? An non fieri perfacile potuit, ut pro ὑπὸ μητρῶν, ab erudito aliquo ὑπὸ μυκήτων scriberetur? Aut si strangulationi quæ a fungis oritur, mederi hæc herba potest, cur non eadem & strangulationi ei opituletur, quæ a conversione vulvæ proficiscitur?

X X I. *Melilotos …. cum luteo ovi, aut lini semine.*] Prius legebatur, *cum lacte, aut cum lini semine.* At Reg. 1. *cum luteo.* Reg. 2. *cum luteo cui ante lini semine.* Quæ certissima sinceræ scripturæ vestigia. Adde Diosc. lib. 3. cap. 48. de meliloto. Δύναμιν ἔχει μαλακτικὴν πάσης φλεγμονῆς, μάλιστα δὲ περὶ ὀφθαλμούς … Sect. 87.

ἐνίοτε δὲ μετ' ᾠοῦ λεκίθου, ἢ λινοσπέρμου. Melilotum ad caligines, obscuritates, & suffusiones oculorum commendat pariter Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 10. *de oculorum caussis.*

Sect. 94. XXII. *Sunt qui phrenion vocent.*] Φρένιον. Sic sane in Indice. Et MSS. Reg. Th. Chiffl. *fremion* habent. Vera tamen lectio φαίνιον videtur. Nam Theocriti Scholiastes, ad Idyll. ε'. vers. 92. Σαπφείους, inquit, τὰς αἱμηρὰς παρὰ Λάκωσι φαινίδας καλεῖσθαι φησί. A splendore fortassis & coloris venustate, ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι.

Sect. 97. XXIII. *Hoc ibi fuco hysginum tingunt.*] Parmensis editio, ceteræque ante Hermolaum, atque adeo libri omnes manu exarati, Reg. Colb Chiffl. Th. *Hoc ibi loco hysginum tingunt.* Reposuit Hermolaus, *hoc ibi pro cocco hysginum tingitur.* Nos certiore conjectura, *hoc ibi fuco hysginum tingunt.* Sic roseo fuco tinctam purpuram Catullus dixit, in Argonaut.

Sect. 104. XXIV. *Parthenium, alii leucanthes, alii amnacum.*] Sic MSS. omnes, etiam in Indice: non, ut editi, *tamnacum.* Quanquam verius utrobique forsan, *amaracum.* Nam Diosc. lib. 3. cap. 155. Παρθένιον, οἱ δὲ ἀμάρακον, οἱ δὲ λευκάνθεμον. Sic etiam interpres Oribasii, lib. 12. fol. 210.

Sect. 105. XXV. *Qui parcius insectabantur, manicon cognominavere.*] Libri hactenus editi, post Hermolaum, *qui parcius spectaverant.* Prius in edit. Parm. *spectabatur.* At in Reg. 2. cod. *inspectabantur*, unde nos extrita litterula, *insectabantur* rescripsimus. Tria fuisse nomina ejus herbæ ait: primum, quod innocentissimi scriptores indiderint, dorycnion, qui infamare eam voluere, & quantum in ipsis erat, cavere, ne cui noceret. Alterum, quod ii qui parcius insectabantur, & subesse tamen in ejus usu quiddam periculi admonebant, insaniam videlicet: Manicon igitur appellarunt. Postremum est, quod ab iis impositum, qui nequiter occultabant, & virus ejus nosci appellato ejus nomine nolebant: quare erythron illi, aut neurada dixere.

Ibid. XXVI. *Si colluerentur halicacabo in vino: Exceptionem addidere &c.*] Prius legebatur: *Si colluerentur: halicacabo uni exceptionem addidere.* Plane contra Dioclis, Evenoris, ac Timaristi sententiam, quos Plinius laudat auctores: ad eam enim medicinam halicacabum adeo non excepere ii, ut in primis potius commendarent: quo nomine carpuntur obiter a Plinio: etsi exceptionem eam, cautionemque adderent, ne diutius in ore id teneretur. In Reg 2. cod. legitur, *halicacabon vino.* In Colb. 3. *halicacabon vivo.* At Diosc. plane rem decidit, lib. 4. cap. 73. ubi succum halicacabi decoctum in vino opitulari dentibus ait, si contineatur ore: ἐκζεσθεὶς δὲ ἐν οἴνῳ καὶ διακρατούμενος, ὀδονταλγίας ἀρήγει. Ut ex vino Dioscorides, sic ex aceto adhiberi jubet Archigenes apud Galenum, lib. 5. κατὰ τόπους, cap. 5. pag 474. & 475.

C. PLINII

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXII.

I. IMPLESSE poterant miraculum sui natura atque tellus, reputantium [1] vel prioris tantum voluminis dotes, totque genera herbarum, utilitatibus hominum, aut voluptatibus genita. Sed quanto plura restant? quantoque mirabiliora inventu? Illa enim majore in parte cibi aut odoris decorisve commendatio ad numerosa experimenta duxit. Reliquarum potentia approbat, nihil a rerum natura sine aliqua occultiore causa gigni.

II. Equidem & formæ gratia ritusque perpetui, in corporibus suis CAPUT I. aliquas exterarum gentium uti herbis quibusdam, adverto animum. Illinunt certe aliis aliæ faciem in populis Barbarorum feminæ, maresque etiam apud Dacos & Sarmatas corpora sua inscribunt. Simile plantagini [1] glastum in Gallia vocatur, quo Britannorum conjuges

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Vel prioris tantum.*] Superioris proxime libri.

Sect. II. 1. *Glastum in Gallia.*] Ἰσάτιν Græci, Latini vitrum dixere, quod vitreo, hoc est, cæruleo colore tingit. Marcellus Empir. cap. 23. pag. 162. *Lienosis prodest .... herba quam nos vitrum, Græci isatida vocant.* Cæsar Comment. lib. 5. de Gallico bello tradit omnes se Britannos vitro inficere, quod cæruleum colorem efficiat, atque hoc horridiores fieri in pugna aspectu. Et Mela, lib. 3. cap. 6. pag. 56. *Britanni, incertum ob decorem, an aliquid aliud, vitro corpora infecti.* Nunc etiam apud Cambrobritannos retinet vetustum nomen, & *Glas* appellatur. Similiter & cæruleum colorem *Glas* vocant: & qui ab iis genus duxisse perhibentur, Aremorici Galliæ Britanni. Magnum quæstum multis regionibus in Gallia affert. Viridem herbam molis premunt, ut herbaceam saniem excludant: dein abacto liquore digerunt in magnos globos, quos tabulatis in cinerem sinunt computrescere: herbam ipsam *Pastellum* plerisque locis ab effigie pastillorum in quam glomerantur, nominantes: *Pastel.* Hos deinde globos cortinis infectoriæ coqunnt officinæ, & laneos pannos ac vellera demergunt, ut cæruleum ebibant colorem. Cæruleam illam spumam innatantem, quam igni confervescentes eructant cortinæ, Iudum nostri vocant infectores: hanc ad pictorum usus siccant. Hæc fere ex Ruellio, lib. 2.

nurusque toto corpore oblitæ, quibusdam in sacris & nudæ incedunt, Æthiopum colorem imitantes.

CAPUT II. III. Jam vero infici vestes scimus admirabili fuco. Atque ut sileamus [1] Galatiæ, Africæ, Lusitaniæ granis; coccum Imperatoriis dicatum [2] paludamentis, Transalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, omnesque alios colores. Nec quærit in profundis murices, seque objiciendo escam, dum præripit belluis marinis, intacta etiam ancoris scrutatur vada, ut inveniat per quod facilius matrona adultero placeat, corruptor insidietur nuptæ. [4] Stans & in sicco carpit, quo fruges modo: [5] sed culpa non ablui usu: alioqui fulgentius instrui poterat luxuria, certe innocentius. Non est nunc propositum ista consectari: nec committemus, ut [6] subjiciendo tutiora [7] luxuriam vilitate circumscribamus, [8] dicturi & alias herbis tingi lapides, parietesque pingi. Nec tingendi tamen rationem omisissemus, si unquam ea liberalium artium fuisset. [9] Interim fortius agetur: auctoritasque quanta debeatur etiam surdis, hoc est, ignobilibus herbis, perhibebitur. Siquidem auctores imperii Romani conditoresque immensum quiddam & hinc sumpsere, quoniam non aliunde [10] sagmina

NOTÆ.

pag. 434. quem alii deinde sunt secuti. His adde quæ de Isati diximus, lib. 20. sect. 25. Cave autem Salmasio credas, qui *guastum* non *glastum*, scribi jubet, nec libris ullis secundis, neque id ferente Britannici hodieque sermonis usu.

Sect. III. 1. *Galatiæ.*] Coccum Galatiæ reliquis omnibus antiqui prætulerunt: ut dictum est lib. 9. sect. 65. & alibi sæpe. Inde *Scarlati* vox, quæ nunc cocco tribuitur, deflexa nobis a Galatico videtur.

2. *Paludamentis.*] Paludamentum vestis Imperatorum fuit, hoc est, eorum qui exercitus educebant. Hodie *Cottam armorum* vocamus, inquit Budæus *Cotte d'armes*. Isidorus, lib. 19. cap. 24. *Paludamentum erat insigne pallium Imperatorum cocco, purpuraque, & auro distinctum.* Vide Voss. in Etymol.

3. *Transalpina ... herbis.*] Vaccinio, uti dictum lib. 16. sect. 31.

4. *Stans & in sicco.*] Minore impendio, inquit, ac labore, stans Gallia Transalpina, & in sicco ac solido, ut fruges demetit, sic carpit herbas, quibus Tyria, atque conchylia, omnesque alios colores imitetur.

5. *Sed culpa.*] Sententia hæc videtur esse, culpari idcirco eum colorem, quod pati aquam non posset, dilabereturque paulatim abluendo, dilutiorque fieret. Uno verbo: culpa ejus coloris est, quod ablui in usu vestis non possit, quin diluatur & evanescat color. Vide Notas & Emendationes num. I.

6. *Subjiciendo tutiora.*] Quæ facilius, nec tanto impendio aut periculo comparantur. Male hactenus *utiliora* legebatur.

7. *Luxuriam vilitate.*] Non committemus, ut id agere nunc videamur, ne viliora quædam proponamus, quibus quasi finibus luxuria contineantur.

8. *Dicturi & alias.*] Libro 35. sect. 1.

9. *Interim fortius.*] Fortius acturum nunc se pollicetur, hoc est, argumentis rerum quæ viros fortes magis deceant, cujusmodi sunt usus herbarum minus celebrium in sacris, in legationibus, in præmiis bellicæ fortitudinis. Nam quæ sunt allata hactenus, ad formam scilicet colendam pertinentia, vestesque tingendas, mollia ac muliebria jure videantur.

10. *Sagmina.*] Festus: *Sagmina vocantur verbena, id est, herba pura, quia ex loco sacro arcebantur a Consule, Præ-*

[11] in remediis publicis fuere, & in sacris legationibusque verbenæ. [12] Certe utroque nomine idem significatur, hoc est, [13] gramen ex arce cum sua terra evulsum: ac semper e legatis cum ad hostes clarigatumque mitterentur, id est, res raptas clare repetitum, unus utique Verbenarius vocabatur.

CAP. III.

IV. [1] Corona quidem nulla fuit graminea nobilior, in majestate populi terrarum principis, præmiisque gloriæ. Gemmatæ & aureæ, vallares, murales, rostratæ, civicæ, triumphales, post hanc fuere, suntque cunctæ magno intervallo, magnaque differentia. Ceteras omnes singuli, & duces ipsi, Imperatoresque militibus, aut aliquando [2] collegiis dedere: * decrevit in triumphis Senatus, cura belli solutus, & populus otiosus: [3] Graminea nunquam nisi in desperatione suprema contigit, nulli nisi ab universo exercitu servato decreta. Ceteras Imperatores dedêre, hanc solam miles Imperatori. Eadem vocatur obsidionalis, liberatis obsidione abominandoque exitio totis castris. Quod si civicæ honos uno aliquo ac vel humillimo cive servato, præclarus sacerque habetur, quid tandem existimari debet, unius virtute servatus universus exercitus? Dabatur hæc viridi e gramine, decerpto inde ubi obsessos servasset aliquis. [4] Namque summum apud antiquos signum victoriæ erat, her-

*CAP. IV.

NOTÆ.

torève, legatis proficiscentibus ad fœdus faciendum, bellumque indicendum: vel a sanciendo, id est, confirmando. Livius, lib. 1. pag. 9. *Sagmina, inquit Fecialis, te Rex posco.* Vide Voss. in Etymol. Origo ex Græco, *σαγμα*, pro *ἄγμα*, unde sagmen: ut ex *ἄγμα* agmen.

11. *In remediis.*] Vel ornandis Deorum aris, vel lustrandis domibus.

12. *Certe utroque nomine.*] Sagminis, ac verbenæ. De verbena seu verbenaca privatim Plinius, lib. 25. sect. 59. *Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicavimus:* Hunc nempe respiciebat locum.

13. *Gramen ex arce.*] Unde arceri dicebatur auctore Festo, id est, ex arce velli.

Sect. IV. 1. *Corona quidem.*] Vide quæ diximus, lib. 16. sect 3. Festus etymon Gradivi Martis petere quosdam ait, *quia gramine sit ortus: quod interpretantur, quia corona graminea in re militari maxima est honorationis.*

2. *Collegiis dedere.*] Firmat hoc Claudius Saturninus, qui librum de Coronis edidit, quem Tertullianus laudat, lib. de Corona mil. cap. 10. pag. 107. *Ipsa denique fores,* inquit, *ipsa hostia & ara, ipsi ministri & sacerdotes eorum coronantur. Habes omnium collegiorum sacerdotalium coronas apud Claudium.*

3. *Graminea nunquam.*] Festus: *Obsidionalis corona est, qua datur Imperatori ei, qui obsidione liberavit ab hostibus obsessos: Ea fit ex gramine viridi fere ex eo loco decerpto, in quo erant inclusi.... Inter obsidionalem & civicam hoc interest, quod altera singularis signum salutis est, altera diversorum civium servatorum.*

4. *Namque summum.*] Festus: *Herbam do, cum ait Plautus, significat, victum me fateor, quod est antiqua & pastoralis vitæ indicium: Nam qui in prato, cursu aut viribus contendebant, cum superati erant, ex eo solo in quo certamen erat, decerptam herbam adversario tradebant.* Servius in lib. 8. Æneïd. ad eum versum,

Et vitta comptos voluit prætendere ramos:

bam porrigere victos, hoc est, terra & altrice ipsa humo, & humatione etiam cedere: [5] quem morem etiam nunc durare apud Germanos scio.

CAP. V. V. [1] Donatus est ea L. Siccius Dentatus semel, cum civicas quatuordecim meruisset, depugnassetque cxx. præliis semper victor. Tanto rarius est servatorem unum a servatis donari. Quidam Imperatores & sæpius donati sunt, veluti [2] P. Decius Mus, Tribunus militum, ab exercitu: altera ab his, qui in præsidio obsessi fuerant, quanta esset ejus honoris auctoritas, confessus religione: siquidem donatus bovem album Marti immolavit, & centum fulvos, qui ei virtutis causa dati fuerant simul ab obsessis. Hic Decius postea se Consul, [3] Imperioso collega, [4] pro victoria devovit. Data est & a Senatu populoque Romano, qua claritate nihil equidem in rebus humanis sublimius duco, [5] Fabio illi, qui rem omnem Romanam restituit non pugnando. Nec data, cum [6] Magistrum Equitum & exercitum ejus servasset: tunc satius fuit nomine novo coronari, [7] appellatum patrem ab his quos servaverat: sed quo dictum est consensu

NOTÆ.

Hinc est illud proverbium, Herbam do, id est, cedo victoriam. Quod Varro in Antiquitatis libris ponit: Cum in agonibus herbam in modum palmæ dat aliquis ei, cum quo contendere non cupit, & fatetur esse meliorem.

5. *Quem morem ..... in Germania.*] Et in Vasconia hodieque In Formulis veteribus, ea quæ est ordine XIX. *Traditoria de terra*, hujusce moris vestigium servat, pag 134. his verbis: *Vel herbam, vel terram visus fuit tradidisse.* De his similibusque traditionis symbolis multa pererudite V. Cl. Du-Cangius, in Glossario, verbo *Investitura.*

Sect. V. 1. *Donatus est.*] Vide quæ diximus lib. 7. sect. 29.

2. *P. Decius Mus.*] Transcripsit hunc locum Festus, verbo *Obsidionalis.* Accepit a Livio Plinius, lib 7. pag. 133. *Legionis gramineam coronam obsidionalem .... Decio imponunt: altera corona ejusdem honoris index a præsidio suo imposita est. His decoratus insignibus, bovem eximium Marti immolavit: centum boves militibus dono dedit, qui secum in expeditione fuerant* P. Decius pater is fuit, de quo jam antea dictum est, lib. 16. sect. 5. Intelligitur porro ad Veserim pugna, Samnitico bello.

3. *Imperioso collega.*] T. Manlio Torquato, L. Manlii Imperiosi Dictatoris filio: eo qui filium, quod injussu suo pugnarat, securi percussit. Consulatum ambo gessere, anno Urbis CCCCXIV. De Imperiosi cognomine, quod a plebe primum inditum est, mox ab ipso Manlio ad sævitiæ ostentationem adscitum, vide Livium lib. 4. pag. 76. & lib. 7. pag. 122.

4. *Pro victoria devovit.*] Livius, lib. 8. pag. 139. & 140. & Valerius Max. lib. 1. cap. 7. num. 3. pag 52.

5. *Fabio illi.*] Q. Fabius Maximus, qui Prodictator a populo factus cunctando restituerat rem, ni plaga Cannensis anno sequente, Urbis DXXXVIII. alterius temeritate Consulis accidisset.

6. *Magistrum Equitum.*] Minucium, victum ab Hannibale.

7. *Appellatum patrem.*] A Minucio ipso, quem servarat. Hujus oratio ad suos milites a Livio recitatur ejusmodi, lib. 22. pag. 218. *Castra cum Fabio jungamus: ad prætorium ejus signa cum tulerimus, ubi ego eum parentem appellavero, quod beneficio ejus erga nos, ac majestate dignum est: vos milites eos, quorum vos modo arma dexteraque texerunt, patronos salutabitis*, &c.

honoratus est Hannibale ex Italia pulso. Quæ corona adhuc sola ipsius imperii manibus imposita est, & quod peculiare ei est, sola a tota Italia data.

VI. Præter hos contigit ejus coronæ honos, M. [1] Calpurnio Flammæ, Tribuno militum in Sicilia: Centurioni vero uni ad hoc tempus Cn. Petreïo Atinati, Cimbrico bello. [2] Primum pilum is capessens sub Catulo, exclusam ab hoste legionem suam hortatus, Tribunum suum dubitantem per castra hostium erumpere interfecit, legionemque eduxit. Invenio apud auctores eundem præter hunc honorem, adstantibus [3] Mario & Catulo Coss. prætextatum immolasse ad tibicinem foculo posito. Scripsit & Sylla Dictator, ab exercitu se quoque donatum apud Nolam, legatum bello Marsico. Idque etiam in villa sua Tusculana, quæ fuit postea Ciceronis, pinxit. Quod si verum est, hoc exsecrabiliorem eum dixerim, quandoquidem eam capiti suo proscriptione sua ipse detraxit, tanto paucioribus civium servatis, quam postea occisis. Addat etiamnum huic gloriæ superbum cognomen Felicem, ipse tamen obsessis in toto orbe proscriptis, hac corona Sertorio cessit. [4] Æmilianum quoque Scipionem Varro auctor est donatum obsidionali in Africa, [5] Manilio Consule, cohortibus servatis, totidemque ad servandas eas eductis: quod & statuæ ejus in foro suo Divus Augustus subscripsit. Ipsum Augustum [6] M. Cicerone filio Consule Idibus Septembris Senatus obsidionali donavit. Adeo civica non satis videbatur. Nec præterea quenquam hac invenimus donatum. CAP. VI.

VII. Nullæ ergo herbæ fuere certæ in hoc honore: sed quæcumque fuerant in periculi sede, quamvis ignobiles ignotæque, honorem nobilem faciebant: quod latere apud nos minus quidem miror, cernens negligi ea quoque, quæ ad valetudinem conservandam, cru-

NOTÆ.

Sect. VI. 1. *Calpurnio Flamma.*] Manlii oratio, apud Livium, lib. 22. pag. 227. *Sicut nobis adolescentibus priori Punico bello Calpurnius Flamma trecentis voluntariis, cum ad tumulum eos capiendum, situm inter medios hostes, duceret, dixit, Moriamur milites, & morte nostra eripiamus ex obsidione circumventas legiones, &c.* Vide Aurel. Victor. lib. de viris illustr. cap. 39. in Attilio Calatino.

2. *Primumpilum.*] Pila, tela Romana sunt. Primum pilum, prima centuria est, in qua gravis armaturæ milites, & eo genere teli instructi. Cæsar, lib. 5. de bello Gall. *T. Balventio, qui superiore anno primum pilum duxerat, viro forti &c.*

3. *Mario & Catulo.*] Marii quarto Consulatu, Urbis anno DCLII.

4. *Æmilsanum.*] P. Cornelium Scipionem, qui Paulo Æmilio genitus a Scipionis Africani filio adoptatus erat, qui Carthaginem Numantiamque devicit, Africanus minor appellatus.

5. *Manilio Consule.*] Anno Urbis DCV. Vide Notas & Emend. num. III.

6. *M. Cicerone.*] In fastis Consularibus, anno Urbis DCCXXIII. Consul notatur, EX. EID SEPTEMB. M. TVLLIVS. M. F. M. N. CICERO.

ciatusque corporis propulsandos, & mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores jure castiget? [1] Addidere vivendi pretia deliciæ luxusque. Nunquam fuit cupido vitæ major, nec minor cura. Aliorum hanc operæ esse credimus: [2] ne mandato quidem nostro alios id agere, medicisque provisum esse pro nobis. Ipsi fruimur voluptatibus, & (quo nihil equidem probrosius duco) vivimus aliena fiducia. Imo vero plerisque ultro etiam irrisui sumus ista commentantes, atque frivoli operis arguimur: [3] magno, quanquam immensi laboris, solatio, sperni cum rerum natura: quam certe non defuisse nobis docebimus, & invisis quoque herbis inseruisse remedia: quippe cum medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime restant ex his, [4] quas priore libro nominavimus, in quibus ipsis providentiam naturæ satis mirari, amplectique non est. Dederat, [5] quas diximus, molles cibisque gratas. Pinxerat remedia in floribus, visuque ipso animos invitaverat, etiam deliciis auxilia permiscens. Excogitavit aliquas aspectu hispidas, tactu truces, ut tantum non vocem ipsius fingentis illas, rationemque reddentis exaudire videamur, ne se depascat avida quadrupes, ne procaces manus rapiant, ne neglecta vestigia obterant, ne insidens ales infringat: his muniendo aculeis, telisque armando, [6] remediis ut tuta ac salva sint. Ita hoc quoque, quod in iis odimus, hominum causa excogitatum est.

CAP. VII. VIII. Clara in primis aculeatarum erynge est, sive eryngion, [2] contra serpentes & venena omnia nascens. [3] Adversus ictus morsusque radix ejus bibitur drachmæ pondere in vino: aut si plerumque tales injurias comitatur & febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra chersydros ac ranas. Omnibus contra toxica & aconita efficaciorem Heraclides medicus, in jure anseris decoctam,

NOTÆ.

Sect. VII. 1. *Addidere vivendi pretia.*] Vitam fecere cariorem deliciæ, cum valetudo prius parvo constaret, obviis unicuique morbo medicamentis, vel ex hortorum proventu.

2. *Ne mandato.*] Majores, inquit, nostri tegebant ipsi valetudines suas, & suæ operæ curam eam esse ducebant, voluptatibus parcentes: nunc in libidines nos ingurgitamus, quid de corporibus nostris fiat securi, omni ea providentia Medicis delegata. Ita recte Gronovius: cui MSS. Reg. & Colb. ac Chiffl. favent.

3. *Magno .... solatio*] Quis enim idem pati, quod natura rerum, gravate ferat?

4. *Quas priore libro.*] Proxime superiore.

5. *Quas diximus.*] Libro 20.

6. *Remediis.*] Ut ad remedia servarentur.

Sect. VIII. 1. *Clara in primis.*] Sic Oribasii interpres, lib. XI. pag. 197. post Diosc. lib. 3. cap. 24. Ἠρύγγιον τῶν ἀκανθωδῶν ἐστι, &c. Id officinæ vocant Iringium. Diximus de eo, superiore libro, sect. 56.

2. *Contra serpentes &c.*] Nicander in Theriac. pag. 47. & 60. ad id ἤρυγγον pariter commendat. Ubi Scholiastes, pag. 30. ἤρυγγος βοτάνη ἐστίν. Et pag. 39. ἤρυγγος εἶδος λαχάνου ἀκανθώδους.

3. *Adversus ictus &c.*] Sic Diosc. lib. 3. cap. 24.

arbitratur. Apollodorus adversus toxica cum rana decoquit, ceteri in aqua. [4] Ipsa dura, fruticosa, spinosis foliis, caule geniculato, cubitali, & majore aliquanto, alia albicans, alia nigra, radice odorata, & sativa quidem est. [5] Sed & sponte nascitur in asperis & saxosis: & in litoribus maris, durior, nigriorque, folio apii.

IX. [1] Ex his candidam nostri centum capita vocant. Omnes ejusdem effectus, caule & radice in cibos Græcorum receptis utroque modo, sive coquere libeat, sive cruda vesci. Portentosum est, quod de ea traditur: Radicem ejus alterutrius sexus similitudinem referre, raram inventu: sed si viris contigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc [2] & Phaonem Lesbium dilectum a Sappho. [3] Multæ circa hoc non Magorum solum vanitates, sed etiam Pythagoricorum. [4] Sed in medico usu præter supra dicta auxiliatur inflationibus, torminibus, cordis vitiis, stomacho, jocineri, præcordiis in aqua mulsa, lieni in posca. Item ex mulsa renibus, stranguriæ, [5] opisthotonicis spasmis, lumbis, hydropicis, [6] comitialibus, mulierum mensibus, [7] sive subsidant, sive abundent, vulvarumque omnibus vitiis. Extrahit infixa corpori cum melle. Strumas, parotidas, panos, recedentes ab ossibus carnes sanat cum axungia salsa, & cerato: item fracturas. Crapulam præsumpta arcet, alvum sistit. Aliqui e nostris sub solstitio colligi eam jussere. Ex aqua cælesti imponi omnibus cervicis vitiis. Oculorum quoque albugines sanare adalligatam tradiderunt. CAP. VIII.

X. [1] Sunt qui & acanon eryngio adscribant, spinosam brevemque, CAP. IX.

NOTÆ.

4. *Ipsa dura &c.*] Dioscor. loc. cit.

5. *Sed & sponte.*] Diosc. loc. cit. Quod vern in litoribus maris nasei dicitur, Eryngium marinum est, a Clusio depictum, pag. clix. & a Dodonæo, pag. 718.

Sect. IX. 1. *Ex his .... centum capita.*] Appellationis causa videtur esse, quod in illius vertice coacta in globum capitella, muricato spiculorum vallo, stellæ modo radiantur: quorum colos in pubertate virides, adultæ cæruleus, flaccescenti candidus conspicitur. Radix ei pollicaris est, intus alba, foris nigra, sed odorata, quam hodie Gallia saccharo vel melle condit, eryngiatum vocans, inquit Ruellius, lib. 3. pag. 491. In Indice Plinii, *De centumcapite.*

2. *Et Phaonem.*] Palæphatus, lib. de incred. hist. pag. 66. *Οὗτος ὁ Φάων ἐστὶν, ἐφ' ᾧ τὸν ἔρωτα αὐτῆς ἡ Σαπφὼ πολλάκις ἄσμα ἐποίησεν. Hic ille Phaon est, in cujus amorem sæpe Sappho carmen cecinit.* Prius Lesbium eum esse monuerat. Sappho Lesbia seu Mitylenæa, meretrix fuit, de qua Ælianus lib. 12. Var. hist. cap. 19. Eresiam facit Athenæus, lib. 13. pag. 596.

3. *Multa circa hoc.*] Si otium est vanitates eas plane nosse, libellum consule, qui falso *Kiranidum Kirani* inscribitur, pag. 37.

4. *Sed in medico.*] Tradit hæc pariter Diosc. lib. 3. cap 24.

5. *Opisthotonicis spasmis.*] Diosc. loc cit.

6. *Comitialibus.*] Idem Diosc. loc. cit.

7. *Sive subsidant.*] Sic vires oppositas, ciendi menstrua, sanguinemque sistendi, Diosc. quibusdam herbis attribuit, ut adianto, lib. 4. cap. 136.

Sect. X. 1. *Sunt qui & acanon.*] Acanon advectam e Creta describit Anguillara, par. 8. pag. 189. sed sine vulgari nomine.

ac latam herbam, ſpiniſque latioribus. Hanc impoſitam, ſanguinem mire ſiſtere.

XI. Alii eryngen falſo eandem putaverunt eſſe [1] & glycyrrhizam, quare ſubjungi eam protinus refert. Et ipſa ſine dubio inter aculeatas eſt, [2] foliis echinatis, pinguibus, tactuque gummoſis, fruticoſa, binûm cubitorum altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum platani magnitudinis. Præſtantiſſima in Cilicia, ſecunda Ponto, radice dulci, & hac tantum in uſu. Capitur ea Vergiliarum occaſu, [3] longa ceu vitium: coloris buxei melior, quam nigra: quæque lenta, quam quæ fragilis. Uſus in ſubditis decoctæ ad tertias, cetero ad mellis craſſitudinem, aliquando & tuſæ: quo genere & vulneribus imponitur, & faucium vitiis omnibus. [5] Item voci utiliſſimo ſucco: ſic ut ſpiſſatus eſt, linguæ ſubdito. [6] Item thoraci, jocineri. [7] Hac diximus ſitim famemque ſedari. Ob id quidam adipſon appellavere eam, & hydropicis dedere, ne ſitirent. Ideo & commanducata [8] ſtomatice

NOTÆ.

Sect. XI. 1. *Et glycyrrhizam.*] *De la Reglice.* Pingitur a Dodonæo, pag. 339.

2. *Foliis echinatis.*] Hanc ipſam eſſe glycyrrhizan, quæ a Dioſcoride deſcribitur, lib. 3. c. 7. omnia conferenti liquido conſtabit. Unde ſuſpicatur Saracenus in notis, ad Dioſc. aliique poſt eum, ut Dalecampius primum, ac deinde Salmaſius, in Præf. pag. 90. legiſſe Plinium raptim curſimque apud ſcriptorem Græcum, unde hæc hauſit, ἐχίνῳ non σχίνῳ: cum folia echinata dicit, quæ lentiſci ſimilia dixiſſe oportuit. Sic enim Dioſc. Γλυκύρριζα γεννᾶται πλείστη ἐν Καππαδοκίᾳ, καὶ Πόντῳ· ἔστι δὲ θαμνίσκος, ῥάβδους ἔχων διπήχεις, περὶ ἃς τὰ φύλλα πυκνά, ὁμοιότατα σχίνῳ, λιπαρά, καὶ κολλώδη ἁπτομένῳ· τὸ δὲ ἄνθος ὑακίνθῳ ὅμοιον· καρπὸς δὲ πλατάνου σφαιρίων μέγεθος, &c.

3. *Longa, ceu vitium.*] Dioſc. loc. cit. ῥίζαι μακραί, πυξοειδεῖς, ὡς γεντιανῆς. *Radices longæ, coloris buxei, ut gentiana.*

4. *Uſus in ſubditis.*] Pelicerio in notis M S S. & Dalecampio, Plinius videtur *ſubdita* hic ſubſtantive dixiſſe, pro his quæ linguæ ſubduntur, & linctu diluuntur, liqueſcunt, & in fauces arteriaſque immittuntur, qualia Græci ecligmata, Latini linctus appellant. Nos longe ſecus verbum iſtud accipimus. Subdita interpretamur medicamenta ea, quæ molli lana excepta, feminis ſubjiciuntur, ut Celſus ait, lib. 5. cap. 21. hoc eſt, naturalibus mulierum apponuntur: μοτοὺς Græci & προσθέτα nuncupant. Nam quod ad fauces attinet, quibus linguæ ſubdita glycyrrhiza prodeſt, id mox Plinius quoque prodet, quod hic indicare iterum ſuperfluum idcirco fuerit.

5. *Item voci.*] Dioſc. lib. 3. cap. 7. Ποιεῖ δὲ τὸ χύλισμα πρὸς τραχύτητας ἀρτηρίας· δεῖ δὲ ὑποτεθέντας τῇ γλώττῃ ἀποχυλίζειν. *Eſt vero ſuccus ſpiſſatus ad arteriæ ſcabritias efficax: verum oportet ut linguæ ſubditus eliqueſcat.*

6. *Item thoraci, &c.*] Dioſc. loc. cit. poſt Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 13.

7. *Hac diximus.*] Libro XI. ſect. 119. Marcellus Empir. cap. 17. pag. 126. *Glycyrrhizæ ſurculum parvum ſub lingua habeto, & ſalivam quæ creverit transglutito, quo facto neque ſities, neque os tibi inareſcet.* Item cap. 20. pag. 148. Columella ſimiliter lib. 1. c. 35. *Et quia famem ſitimque ſedat glycyrrhiza, ob hoc* ἄδιψος *vocata eſt.* Sic etiam Dioſc. loc. cit.

8. *Stomatice.*] Subintellige, δύναμις, hoc eſt, compoſitio, ad vitia oris accommodata. Sic Dioſc. loc. cit. Στοματικὸν διαμασσώμενον, commanducatum prodeſt oris affectibus.

eſt,

est, & hulceribus oris [9] inspersa sæpe, & pterygiis. [10] Sanat & vesicæ scabiem, renum dolores, condylomata, hulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquæ. Commanducata sanguinem ex vulnere sistit. [11] Sunt & qui calculos ea pelli tradiderunt.

XII. [1] Tribuli unum genus in hortis nascitur, alterum in fluminibus tantum. [2] Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Est enim refrigerantis naturæ; & ideo utilis contra inflammationes collectionesque. Hulcera per se erumpentia, & præcipue in ore, cum melle sanat: item tonsillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, foliis tribuli equos saginant: ipsi nucleo vivunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahat ventrem. Radix caste pureque collecta, discutit strumas. Semen adalligatum, varicum dolores sedat: [3] tritum vero, & in aquam sparsum, pulices necat. CAPUT X.

XIII. [1] Stœbe, quam aliqui phleon vocant, [2] decocta in vino, præcipue auribus purulentis medetur: [3] item oculis ictu cruentatis: hæmorrhagiæ quoque & dysenteriæ [4] infusa. CAPUT XI.

XIV. [1] Hippophyes in sabulosis maritimisque nascitur, spinis CAP. XII.

NOTÆ.

9. *Inspersa sæpe & pterygiis.*] Sunt qui sic interpungendum putent: *hulceribus oris: inspersa sæpe, & pterygiis.* Quod hulceribus oris inspergi vix possit. Et vero Diosc. loc. cit. Ἡ δὲ ῥίζα ξηρὰ, inquit, λειοτριβηθεῖσα, πτερυγίοις καταπαστὸς ἐστιν ἐπιτήδειος. *Arida autem radix ad lævorem detrita, pterygiis commode inspergitur.*

10. *Sanat &.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp med. pag. 167. Vesicæ scabiem seu scabritiem dixeris perinde est. Diosc. πρὸς ψωριάσεις κύστεως dixit, Galenus τραχύτητας ἐν ψωρώδει κύστει.

11. *Sunt & qui.*] Urinam certe efficaciter promovere ait Marcellus Empir. cap. 26. pag 180.

Sect. XII. 1. *Tribuli unum.*] Sic etiam Diosc. lib. 4. cap. 15. ubi Saracenus consulendus in Notis. De utroque genere egimus, libro sup. sect. 58.

2. *Succus ex his.*] Med einæ hæ omnes, ad ea verba, *Radix caste* &c totidem verbis exstant apud Diosc. loc. cit. Habet nonnullas Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 236.

3. *Tritum vero .... pulices necat.*] Hoc pariter Diosc. tradit loc. cit.

Sect. XIII. 1. *Stœbe .... phleon.*] In M S S. ut jam monuimus, *pheon.* Tamen Tiberius Mulomedicus, lib. 1. cap. 55. Στοιβὴ· ἔστι δὲ φλέως. Quæ de stœbe hic referuntur, totidem verbis leges apud Galenum loc. cit. pag. 230. In officinis nomen est, ut plurimis videtur, *Scabiosa.* Iconem vulgaris majoris apud Dodon. vide, pag. 122.

2. *Decocta in vino.*] Iisdem fere verbis hæc Diosc. lib. 4. cap. 12.

3. *Item oculis.*] Diosc. loc. cit.

4. *Infusa.*] Clystere videlicet. Diosc. ἐγκλύζεται.

Sect. XIV. 1. *Hippophyes.*] Sive, quod idem est, hippophaës. Diosc. in Nothis: Ἱππόφαες, οἱ δὲ ἱππόφυες, οἱ δὲ ἱππόφανες, &c. Et Oribasius, lib. XI. pag. 199. Ἱππόφαες, *quod alii hippophyes, id est, lappaginem vocant, qua fullones vestes poliunt in arenosis, maritimisque locis nascitur.* In Peloponneso, ἄκανθα καθαρτική, hoc est, spina purgatoria, appellatur, inquit Anguillara, par. 8. pag. 144. ubi eam accurate describit, nec dum in Italia sibi visam testatur. Iisdem porro notis a Dioscoride, lib. 4. cap. 162. quibus & a Plinio nostro, delineatur.

albis. [2] Ederæ modo racemosa est, candidis, & ex parte rubentibus acinis. [3] Radix succo madet, qui aut per se conditur, aut pastillis farinæ. [4] Hæc bilem detrahit obolo ponderis, saluberrime cum mulso. [5] Est altera hippophyes, sine caule, sine flore, foliis tantum minutis. [6] Hujus quoque succus hydropicis mire prodest. [7] Debent accommodatæ esse & equorum naturæ, neque ex alia causa nomen accepisse. Quippe quædam animalium remediis nascuntur, locupleti divinitate ad generanda præsidia : ut non sit mirari satis ingenium ejus, disponentis auxilia in genera, in causas, in tempora, ut aliis prosit aliud horis, diesque nullus prope sine præsidiis reperiatur.

CAP. XIII. XV. Urtica quid esse invisius potest ? At illa præter oleum, quod [1] in Ægypto ex ea fieri diximus, vel plurimis scatet remediis. [2] Semen ejus cicutæ contrarium esse Nicander affirmat : item fungis & argento vivo. [3] Apollodorus & salamandris cum jure decoctæ testudinis. [4] Item adversari hyoscyamo, & serpentibus, & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax, uvas in ore, [5] procidentesque vulvas, & infantium sedes, tactu resilire cogit : [6] lethargicos expergisci, tactis cruribus, magisque fronte. [7] Eadem canis morsibus addito sale medetur. [8] Sanguinem trita naribus indita sistit, & magis radice. [9] Carcinomata & sordida hulcera, sale admixto :

NOTÆ.

2. *Ederæ modo.*] Diosc. loc. cit.

3. *Radix succo.*] Diosc. & Oribas. locis cit. Pastillos farinæ intellige, ex farina concinnatos globos, quam quidem ὀρόβινον, ervinam esse Diosc. jubet.

4. *Hæc bilem.*] Diosc. loc. cit. & Marcellus Empir. cap 30. pag. 212.

5. *Est altera hippophyes.*] Hippophæston intelligit, de qua dicemus lib. 27. sect. 66.

6. *Hujus quoque.*] Succum hujus, seu foliis, seu radice, seu capite expressum, ex aqua mulsa bibitum, aquam pituitamque per alvum detrahere, scribit Diosc. lib 4. cap. 163.

7. *Debent accommodata*] Ego vero sic censeo, & ἱππόφαὲς & ἱππόφαιστον, nomen accepisse, quod valde candidos ac lucidos, seu splendidos pannos efficiunt : sunt enim plantæ fulloniæ ἵππον in compositis præstantiam, magnitudinemque significat : φάος splendorem.

Sect. XV. 1. *In Ægypto .... diximus.*] Libro 15. sect 7.

2. *Semen ejus.*] Nicander, in Alexipharm. adversus cicutam, pag. 143.

Ἠὲ πίσθι κνίδης τε μέγα σπέρμα κεί-
ρας.

Nicandro concinit Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 142. pag. 121.

3. *Apollodorus & salamandris.*] Nicander quoque in Alexiph. pag. 167.

Καί ποτε κνίδην
Ἐμφαλέην χείμωνι παλυνάμενος ψαφαρῷσιν, &c.

4. *Item adversari.*] Diosc. lib. 2. Εὐπορ cap. 151. pag. 123. Πρὸς δὲ ὑοσκύαμον, κνίδης σπέρμα σὺν οἴνῳ, ἢ τὰ φύλλα.

5. *Procidentesque.*] Diosc lib. 4. cap. 94 Καὶ ὑστέρας προπιπτούσας ἀποκαθίστησι καταχριόμενα τὰ φύλλα.

6. *Lethargicos.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 7. *Lethargicis : Vrtica fronti & pedibus illinitur.*

7. *Eadem canis.*] Ita plane Diosc. loc cit.

8 *Sanguinem &c.*] Diosc. loc. cit. & Plinius Valer. lib 1. cap. 26. Vide etiam Marcellum Empir. cap. 10. p. 85.

9. *Carcinomata &c.*] Diosc. loc. cit. Galenus lib. 6. de fac. simp. med. pag. 151. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 20.

[10] item luxata sanat, & panos, parotidas, carnesque ab ossibus recedentes. [11] Semen potum cum sapa, vulvas strangulantes aperit, & profluvia narium sistit impositum. Vomitiones in aqua mulsa sumptum a cœna faciles præstat, duobus obolis: uno autem in vino poto lassitudines recreat. Vulvæ vitiis tostum, acetabuli mensura: potum in sapa resistit stomachi inflationibus. [12] Orthopnoïcis prodest cum melle: & thoracem purgat eodem ecligmate. Et lateri medetur cum semine lini. Addunt hyssopum & piperis aliquid. [13] Illinitur lieni. [14] Difficilem ventrem tostum cibo emollit. [15] Hippocrates vulvam purgari poto eo pronunciat. Dolore levari tosto acetabuli mensura, [16] dulci poto, [17] & imposito cum succo malvæ. Intestinorum animalia pelli cum hydromelite & sale. [18] Defluvia capitis semine illito cohonestari. Articulariis morbis & podagricis plurimi cum oleo vetere, aut folia cum ursino adipe trita imponunt. At eadem radix tusa cum aceto non minus utilis: item lieni. Et cocta in vino discutit panos, cum axungia vetere salsa. Eadem psilothrum est sicca.

Condidit laudes ejus Phanias physicus, utilissimam cibis coctam conditamve professus arteriæ, [19] tussi, ventris destillationi, stomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo sudorem, [20] coctam cum

NOTÆ.

10. *Item luxata &c.*] Diosc. loc. cit.

11. *Semen potum.*] Diosc. loc. cit.

12. *Orthopnoïcis .... ecligmate.*] Hæc verbis totidem Diosc. cit.

13. *Illinitur lieni.*] Folia cum cerato lienosis imponi scribit Diosc loc. cit.

14. *Difficilem.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 23. & Galenus loc. cit.

15. *Hippocrates.*] Libro primo de morb. mul. tex. 47. pag. 447. Ἢν κύουσα οἰδῇ, κνίδης καρπὸν ὡς πλεῖστον καὶ μέλι καὶ οἶνον κεκρημένον εὐώδεα διδόναι πιεῖν, δὶς τῆς ἡμέρης. *Si prægnans intumescat, urticæ semen plurimum, & mel, ac vinum dilutum odorandum potu bis die dabis.*

16. *Dulci poto.*] Cum vino dulci, σὺν γλυκεῖ, seu passo. Hippocr. lib. 1. de morb mul. tex. 88 pag. 472. Ἢν δὲ αἱ μῆτραι ἑλκωθῶσιν .... ὀδύνη ὀξεῖα λαμβάνει ἐς τὰς ἰξύας, καὶ ἐς τοὺς βουβῶνας, καὶ ἐς τὴν νειαίρην γαστέρα, καὶ ἄνω φοιτᾷ ἡ ὀδύνη .... καὶ ἐς τὰς πλάγιας, καὶ ἐς τὰς ὠμοπλάτας .... Et pag 474. Κνίδης καρπὸν τρίβων ἐν οἴνῳ εὐώδει μέλανι κεκρημένῳ. *Si uteri fuerint hulcerati .... dolor acutus corripit lumbos, & inguina, & imum ventrem, & dolor sursum procedit .... ad costas, & ad scapulas .... Urticæ semen terito in vino odorato nigro, & potui dato.*

17. *Et imposito cum succo malvæ.*] Libro de natura muliebri, tex. 105. pag. 413. Ἢν γυνὴ μὴ κυΐσκηται, καθαρτήριον· κνίδης καρπὸν καὶ μαλάχης χυλὸν, ἐν στέατι χηνὸς τρίψαντα, προσθεῖναι. *Purgatorium, si mulier non concipiat. Semen urticæ & malvæ succum, cum adipe anserino tritum subdat.*

18. *Defluvia ..... cohonestari.*] Ita MSS. Hoc est, corrigi. Tradit hoc Hippocr. lib. 2. de morbis mulierum, tex. 67. pag 596. Et Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 4. *ad defectionem capillorum: Agrestis urticæ semine oleo contrito loca confrigo.*

19. *Tussi.*] Celsus, lib. 4 cap. 4. de tussi.

20. *Coctam cum conchyliis .... pectus purgare .... menses.*] Hæc omnia pariter Diosc. loc. cit. Sed is evocari menses cum myrrha, dixit.

conchyliis ciere alvum, cum ptiſana pectus purgare, mulierumque menſes: cum ſale, hulcera quæ ſerpant cohibere. Succo quoque in uſu eſt. Expreſſus illituſque fronti, ſanguinem narium ſiſtit: [21] potus urinam ciet, calculos rumpit: [22] uvam gargarizatus reprimit. Semen colligi meſſibus oportet. Alexandrinum maxime laudatur. Ad omnia hæc & mitiores quidem teneræque efficaces, ſed præcipue [23] ſilveſtris illa, & amplius lepras e facie tollit, in vino pota. * [24] Si quadrupes fetum non admittat, urtica naturam fricandam monſtrant.

Caput XIV. XVI. [1] Ea quoque num, quam lamium inter genera earum [2] appellavimus, mitiſſima, & foliis non mordentibus, medetur cum mica ſalis contuſis, [3] incuſſiſque, inuſtis, & ſtrumis, tumoribus, podagris, vulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus ſacris medetur. Quidam e noſtris tempore diſcrevere genera. Autumnalis urticæ radicem alligatam in tertianis, ita ut ægri nuncupentur, cum eruitur ea radix, dicaturque cui, & quorum filio eximatur, liberare morbo tradiderunt. Hoc idem & contra quartanas pollere. Iidem urticæ radice addito ſale, infixa corpori extrahi. Foliis cum axungia ſtrumas diſcuti: vel ſi ſuppuraverint, erodi complerique.

Cap. XV. XVII. [1] Ex argumento nomen accepit ſcorpio herba. Semen enim habet ad ſimilitudinem caudæ ſcorpionis, folia pauca. Valet & ad-

INTERPRETATIO.

* *Si quadrupes.*] Si equa *marem* non admittat ad feturam, urtica fricari oportere genitalia aïunt.

NOTÆ.

21. *Potus urinam.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 177.

22. *Uvam gargar.*] Dioſc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 14. pag. 100. *Urtica teritur, ejuſque ſuccus expreſſus & tepefactus, ab eo qui uvam dolet, ſalubriter gargarizatur.* Et Plinius Valer. lib. 1. cap. 43. *Ad uvam .... ſuccus urtica gargarizetur.*

23. *Silveſtris illa.*] Quæ cania, & Herculanea dicta eſt, lib 21. ſect. 55.

24. *Si quadrupes.*] Si coïtum neget, τὰ μόρια τῆς ἵππου pariter fricari jubet Anatolius, in Veterin. cap. 14. pag 56. Simile eſt quod habet Hippocr. in Ἱππιατρ. Εἰ βούλει συλλαβεῖν φορβάδα, κνίδας ἆσον εἰς τὸ στόμα τῆς ἵππου. Ut porro Græci φύσιν pro pudendis dicunt tam virorum, quam feminarum: ſic Latini naturam. Tullius, 2. de Divin. num. 145. *Parere quadam matrona cupiens, dubitans eſſetne pragnans, viſa eſt in quiete obſignatam habere naturam &c.* Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 25. *De veretri, hoc eſt, de natura vitiis.* Utuntur & alii ea voce, quos Du-Cangius appellat in Gloſſario.

Sect. XVI. 1. *Ea quoque num.*] Pro *etiamnum.* Utitur hac particula rurſum lib. 25. ſect. 5.

2. *Appellavimus.*] Libro ſuperiore, ſect. 55.

3. *Incuſſiſque.*] Ut cum quis temere digitum incuſſit parieti.

Sect. XVII. 1. *Ex argumento.*] Sic Dioſc. lib. 4. cap. 195. Σκορπιοειδὴς *herbula*, inquit, *eſt, foliis paucis & ſemine cauda ſcorpionis effigie. Hac illita contra ſcorpionum ictus praſentaneo remedio ſunt.* Eſt ſcorpioïdes bupleuri folio, a Lobelio delineatum, pag. 244. Galli vocant *Chenille.*

versus animal nominis sui. [2] Est & alia ejusdem nominis effectusque sine foliis, asparagi caule, in cacumine aculeum habens, & inde nomen.

XVIII. [1] Leucacantham alii phyllon, alii [2] ischiada, alii polygonaton appellant, radice cyperi, quæ commanducata dentium dolores sedat. Item laterum, & lumborum, [3] ut Hicesius tradit, semine poto drachmis octo, aut succo. [4] Eadem ruptis, convulsis medetur. CAP. XVI.

XIX. [1] Helxinen aliqui perdicium vocant, quoniam perdices ea præcipue vescantur. Alii sideritin, nonnulli parthenium. Folia habet mixtæ similitudinis plantagini & marrubio, cauliculos densos, leviter rubentes, semina [2] in capitibus lappaceis adhærentia vestibus: [3] unde & helxinem dictam volunt. [4] Sed nos qualis vera esset helxine, diximus priori libro. [5] Hæc autem inficit lanas, [6] sanat ignes sacros, & tumores, collectionesque omnes, & adusta. [7] Panos succus cum psimmythio, & guttura incipientia turgescere. [8] Item veterem tussim cyatho hausto, [9] & omnia in humido, CAPUT XVII.

NOTÆ.

2. *Est & alia.*] Tragos sive scorpion appellatur, de qua dicemus lib. 27. sect. 116.

Sect. XVIII. 1. *Leucacantham.*] Leucacanthos dicta est, lib. 21. sect. 55. Diosc. lib. 3. cap. 22. Λευκάκανθα (& in Nothis additur, οἱ δὲ πολυγόνατον, οἱ δὲ φύλλον, οἱ δὲ ἰσχιάδα καλοῦσι, Ῥωμαῖοι γαϊδάρδους, Θοῦσκοι ἄτιρα ἄλβα,) Ταύτης ἡ ῥίζα ἐοικυῖα κυπείρῳ, ... ἥτις μασσηθεῖσα ὀδονταλγίας παραμυθεῖται. In Gallia Carlinam vocant: frustra id nomen ad Chamæleones Ruellio, lib. 3. pag. 482. aliisque transferentibus, ut recte probat Dodonæus, pag. 415. a quo & Carlina sive Leucacantha depingitur.

2. *Ischiada.*] Quoniam ἰσχιαδικοῖς medetur, ex Diosc. Galenus quoque, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 201. Λευκάκανθα, οἱ δὲ πολυγόνατον, οἱ δὲ ἰσχιάδα καλοῦσι.

3. *Ut Hicesius.*] Et qui Hicesium transcripsit totidem verbis Dioscor. loco citato.

4. *Eadem ruptis.*] Dioscor. Βοηθεῖ ῥήγμασι, σπασμοῖς.

Sect. XIX. 1. *Helxinen.*] Dioscor. lib. 4. cap. 86. Ἑλξίνη, οἱ δὲ παρθένιον, οἱ δὲ σιδηρῖτιν, οἱ δὲ ἡρακλείαν, &c. Et Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 173. Ἑλξίνη, ἔνιοι δὲ περδίκιον ὀνομάζουσιν, ἄλλοι δὲ παρθένιον, ἄλλοι δὲ σιδηρῖτιν, εἰσὶ δ' οἱ Ἡρακλείαν. Hesych. Ἑλξίνη, ἡ περδίκιος βοτάνη. Et, Σιδηρῖτιν ποιὰ τὴν ἑλξίνην καλουμένην. Parietaria Officinarum est, *Parietaire, ou Apparitoire*, a Dodonæo picta, pag. 102.

2. *In capitibus lappaceis.*] Quæ lappæ instar adhærescunt.

3. *Unde & helxinen.*] Quasi ab ἕλκω *traho*: ἕλξις, *attractio*, vel *attractus*.

4. *Sed nos.*] Verius helxinen ævo suo appellatam innuit, quæ ἰξίνη Theophrasto dicitur, qua de actum est a nobis libro superiore, sect. 56.

5. *Hæc autem inficit.*] A nemine alio, quod quidem sciam, id proditum.

6. *Sanat ignes &c.*] Hæc pariter Diosc. lib. 4. cap. 86. Καταπλασσομένη ἰᾶται ἐρυσιπέλατα, κονδυλώματα, χοιραδώματα, &c.

7. *Panos succus.*] Diosc loc. cit.

8. *Item veterem.*] Diosc. loc. cit.

9. *Et omnia in humido.*] Hoc est, omnia vitia, hulceraque, & rimas, quæ sunt in humidis: qua loquendi forma usus est libro sup. sect. 76. extrema. Et lib. 23. sect. 4. *Sanat ea quæ in humido*

[10] sicut tonsillas, & varices, cum rosaceo. [11] Imponitur & podagris cum caprino sevo, ceraque Cypria.

XX. [1] Perdicium sive Parthenium (nam sideritis alia est) a nostris [2] herba urceolaris vocatur, ab aliis astericum, folio similis ocimo, nigrior tantum, nascens in tegulis, parietinisque. [3] Medetur cum mica salis trita iisdem omnibus, quibus lamium, & eodem modo: item vomicæ, calfacto succo potu. Sed contra hulcera, rupta, lapsusque, & præcipitia, aut [4] vehiculorum eversiones, singularis. [5] Verna carus Pericli Atheniensium principi, cum is in arce templum ædificaret, repsissetque super altitudinem fastigii, & inde cecidisset, hac herba dicitur sanatus, monstrata Pericli somnio a Minerva. Quare [6] Parthenium vocari cœpta est, assignaturque ei Deæ. Hic est vernula, cujus effigies ex ære fusa est, & nobilis ille [7] Splanchnoptes.

Caput 15 XVIII. XXI. [1] Chamæleonem aliqui ixiam vocant. Duo genera ejus.

NOTÆ.

sunt hulcera, ut oris, tonsillarum, genitalium. Libro 27. sect. 78. *Hulcera quæ fiunt in teneris partibus corporis. Humida hulcera*, lib. 32. sect. 27.

10. *Sicut tonsillas.*] Ad tonsillas oblini & gargarizati succum jubet Diosc loc. cit.

11. *Imponitur & podagris.*] Diosc. loc cit. Καὶ ποδάγραις σὺν κηρωτῇ Κυπρίᾳ αἰαλειφθεὶς, ἢ τραγείῳ στέατι. Apuleïus quoque, cap. 81.

Sect. XX. 1. *Perdicium.*] Ex tribus nominibus, inquit, quæ helxinæ superius explicatæ nonnulli tribuerunt, herba altera, urceolaris appellata, duo sibi verius vendicat, Perdicium, Partheniumque: tertium, nempe sideritin, altera rursum, de qua dicemus lib. 25.

2 *Herba urceolaris.*] Forte quod apta sit detergendis urceis. Cave tamen eandem hanc esse cum superiore helxine idcirco existimes, cujus vim pariter abstersivam in vitreis vasis Galenus commendat, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 173. Dissimilis enim utriusque facies vel ex ipsa foliorum figura, quam Plinius accurate describit, intelligitur. Quæ sit urceolaris tamen ista, statuere haud proclive est.

8 *Medetur ... quibus lamium.*] Medetur itaque tumoribus, podagris, aliisque. De podagris certe scribit Scribonius Largus, Compos. pag. 158. *Ad podagram caldam cum fervore & tumore rubicundo: Benefacit primis diebus herba urceolaris: item caseus mollis recens per se: postea herba salis pusillum admiscere oportet.*

4. *Vehiculorum eversiones.*] Iconem aurigantis vide in Nummis Consularibus: e curru excussi, in Notis Jo. Rhodii ad Scribonium Largum, pag. 169.

5. *Verna carus.*] Plutarchus hoc ipsum refert in vita Periclis, pag. 160. a Minerva remedia indicata dicit, quibus est puer sanatus: parthenium monstratum non dicit. Sed idem in Sylla monet curatum deinde, ut juxta arcem herba ea cresceret, ad memoriam rei sempiternam. Περὶ τὸν ἀκρόπολιν φυομένου παρθένιον vocat, pag 460.

6. *Parthenium.*] Est enim Παρθένος, & Palladis, & virginis nomen: ut Παρθενὼν & Palladis templum est, & locus ubi virgines habitant.

7. *Splanchnoptes.*] Ab extis assatis, ἀπὸ τῶν σπλάγχνων ὀπτῶν, id ei nomen: quod & argumentum operis declarat: Fuit enim statua, exta torrens, ignem oris pleni spiritu accendens, ut dicetur lib. 34. sect. 19. num. 20.

Sect. XXI. 1. *Chamæleonem.*] Diosc. in Nothis, pag. 452. de chamæleone albo, οἱ δὲ χερσοπαπυλέγει, οἱ δὲ ἰξίαν. Ac

Candidior. asperiora folia habet : serpit in terra echini modo spinas erigens, [2] radice dulci, odore gravissimo. Quibusdam in locis viscum gignit album sub alis foliorum, maxime circa Canis ortum, [3] quo modo thura nasci dicuntur : [4] unde & ixia appellatur. [5] Hoc, ut mastiche, utuntur mulieres. [6] Quare & chamæleon vocetur, varietate foliorum evenit. [7] Mutat enim cum terra colores, hic niger, illic viridis, aliubi cyaneus, aliubi croceus, atque aliis coloribus.

[8] Ex his candidus hydropicos sanat succo radicis decoctæ. Bibitur drachma in passo. [9] Pellit & interaneorum animalia acetabuli mensura succi ejusdem, in vino austero, cum [10] origani scopis. [11] Facit ad difficultatem urinæ. [12] Hic succus occidit & canes suesque in polenta. [13] Addita aqua & oleo contrahit in se mures ac necat, nisi protinus aquam sorbeant. Radicem ejus aliqui concisam servari jubent

NOTÆ.

paulo post, de nigro : οἱ δὲ πάνκαρπον, οἱ δὲ ὀλοφόνον, οἱ δὲ ἰξίαν, οἱ δὲ κυνόζολον. Dioscoridem sequitur Oribasius, lib. 12. fol. 223. *Chamæleo albus, quod ixiam, tracto a visco nomine vocant aliqui, propterea quod alicubi viscum ad ejus radices inveniatur, & quo, loco mastiches mulieres utuntur, folia habet silybo carduove similia : nigri tamen chamæleonis foliis asperiora, acutioraque.... Chamæleo vero niger, quem aliqui ulophonon, aliqui ixiam, aliqui cynomachon... vocaverunt: habet ipse quoque folia carduo similia : minora tamen & tenuiora*, &c. Hesychius : Ἰξίας, πόα τις, ἡ καὶ χαμαιλέων. Nusquam in Italia, Gallia, Germaniave chamæleon provenit, quare in certi nominis Gallici possessionem nondum venit. In Creta visum a se album prodidit Bellonius αὐτόπτης & ἀξιόπιστος, lib. 1. Observat. In Lemno, nigrum. Utriusque iconem apud Dodonæum vide, pag. 717.

2. *Radice dulci &c.*] Sic Theophr. lib. 9. hist. cap. 13. Τοῦ μὲν γὰρ λευκοῦ λευκὴ, καὶ γλυκεῖα, καὶ παχεῖα, καὶ ἰσχυρὰν ἔχουσα βαρύτητα. Et Nicander in Theriac. pag 47.

Ῥίζα δ' ὑπαργήεσσα, μελίζωρος δὲ πάσασθαι.

Albaque mellito radix condita sapore est.

3. *Quo modo thura.*] Vide lib. 12. sect. 33.

4. *Unde & ixia*] Ἰξία visci appellatio est : plantæ, unde id manat, ἰξίνη. Folii, ἰξίας. Galenus, tom. 2. in Explic vocum Hippocr. pag. 92. Ἰξίον, φύλλον τοῦ λευκοῦ χαμαιλέοντος.

5. *Hoc, ut mastiche.*] Visco eo scilicet. Ἰξὸν, ᾧ καὶ ἀντὶ μαστίχης χρῶνται αἱ γυναῖκες, inquit Diosc. lib. 3. cap. 10.

6. *Quare & chamæleon.*] Hæc iisdem verbis Diosc. lib. 3. cap. 11. de chamæleone universim.

7. *Mutat enim.*] Diosc. loc. cit. Ὠνόμασται δὲ χαμαιλέων, διὰ τὸ ποικίλον τῶν φύλλων, &c.

8. *Ex his candidus.*] Dioscor lib. 3. cap 10. & Galenus, lib. 8 de fac. simp. med. pag. 241.

9. *Pellit & interaneorum.*] Hoc est, lumbricos, ἕλμινθα πλατεῖαν, inquit Diosc. loc cit post Theophr. lib 9. hist. cap. 13. Galenus quoque, loc. cit.

10 *Origani scopis.*] Scopas Medici vulgo manipulos vocant : fasciculos videlicet manuales herbarum, hoc est, qui teneri manu possunt.

11. *Facit ad.*] Diosc. loc. cit. Καὶ τοῖς δυσουροῦσι τὸ ἀφέψημα αὐτῆς πίνεται.

12. *Hic succus*] Diosc. loc. cit. secutus Theophr. lib. 9. hist. cap 13.

13. *Addita aqua &c.*] Dioscor. loc. cit. Ἀποκτείνει καὶ κύνας, καὶ ὗς, καὶ μύας, σὺν ἀλφίτῳ προφυραμένη, καὶ ὑδρελαίῳ διαιθεῖσα.

funiculis pendentem, decoquuntque in cibo contra fluxiones, quas Græci [14] rheumatismos vocant.

Ex nigris aliqui marem dixere, cui flos purpureus esset: & feminam, cui violaceus. [15] Uno nascuntur caule cubitali, crassitudine digitali. [16] Radicibus earum lichenes curantur, cum sulphure & bitumine una coctis: [17] commanducatis vero dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant. Et ricinos canum necant: [18] juvencos quoque anginæ modo. Quare a quibusdam ulophonon vocatur, [19] & cynozolon, propter gravitatem odoris. Ferunt & hæc viscum hulceribus utilissimum. Omnium autem generum eorum radices scorpionibus adversantur.

CAPUT XIX. XXII. [1] Coronopus oblonga herba est cum fissuris. Seritur interim, quoniam radix cœliacis præclare facit in cinere tosta.

CAP. XX. XXIII. [1] Et anchusæ radix in usu est, digitali crassitudine. [2] Finditur papyri modo: [3] manusque inficit sanguineo colore: præparat lanas pretiosis coloribus. Sanat hulcera in cerato, [4] præcipue senum: [5] item adusta. Liquari non potest in aqua: oleo dissolvitur: idque

NOTÆ.

14. *Rheumatismos.*] Ῥευματισμούς. Vox hæc fluxionem sonat, perinde atque ista, καταῤῥοῦς. De hujus morbi generibus, causisque, ac remediis, vide Theod. Priscianum, lib. 2. parte 2. cap. 7.

15. *Uno nascuntur caule.*] Hoc est, simili ac pari. Tamen in MSS. *Et una nascuntur*, hoc est, simul.

16. *Radicibus earum.*] Diosc. lib. 3. cap. XI.

17. *Commanducatis &c.*] Dioscor. loc. cit.

18. *Juvencos quoque.*] Ita MSS. Juvencorum fauces, inquit, anginæ modo, angit ac strangulat. Quamobrem οὐλοφόνον appellatur, quasi οὖλον vel ὅλον φόνον φέρον, perniciosam, vel omnem mortem afferens. Ita Nicander in Alexiph. pag. 148. ubi Scholiastes, pag. 62. Οὐλοφόνον δὲ, τὸ οὖλα βλάπτον, ἢ ὅλως φονευτικόν. Tamen Pliniani codices MSS. tum hoc loco, tum in Indice, ulophyton, οὐλόφυτον, quæ vox exitiosam herbam indicat, eodem fere significatu.

19. *Et cynozolon.*] A fœtore canis, κυνὸς ὄζειν.

Sect. XXII. 1. *Coronopus.*] Diosc. lib. 2. cap. 158. totidem verbis: Κορωνόπους, φύλλα ἔχουσα ..... κατεσχισμένα .... ῥίζαν λεπτὴν ἔχει, γλυκεῖαν, ἐσθιομένη πρὸς κοιλιακοὺς ποιοῦσα. Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 195. Κορωνόποδος ἡ ῥίζα πεπίστευται κοιλιακοὺς ὠφελεῖν ἐσθιομένη. Frustra sunt qui *colicis* ex Æginetæ solius exemplari vitiato, pro *cœliacis* hic reponunt.

Sect. XXIII. 1. *Et anchusæ.*] Anchusam hodie Gallia *Orcanettam* vocat, mulieribus non ignotam, quæ colorem faciei nativum fuco mentiuntur: quæque vernaculum genarum pallorem, maculasque vultus hoc infectu occulunt: certe malas eleganti commendat purpurisso. Et sui ævi hunc morem fuisse Suidas innuit: Ἄγχουσα, inquit, εἶδος βοτάνης, ἧς ἡ ῥίζα ἐρυθρά, ᾗ ἐρυθραίνονται τὰ πρόσωπα αἱ γυναῖκες.

2. *Finditur.*] Instar papyri Ægyptiacæ.

3. *Manusque.*] Æstate scilicet. Diosc. lib. 4. cap. 23. Ἡ δὲ ῥίζα δακτύλου τὸ πάχος, τῷ χειμῶνι ὕφαιμος, ἐν τῷ θέρει γενομένη, καὶ βάπτουσα τὰς χεῖρας.

4. *Præcipue senum.*] Vetera hulcera, τὰ παλαιὰ ἕλκη, dixit Dioscor. loc. cit. Hulcera senilia Plinius, lib. 31. sect. 42. Diosc. lib. 1. εὐπορ. cap. 182. ἕλκη πρεσβυτικά.

5. *Item adusta.*] Sive ambusta, πρὸς κατακαύματα, Diosc. loc. cit.

sinceræ

ſinceræ experimentum eſt. [6] Datur & ad renum dolores drachma ejus potui in vino : aut ſi febris ſit, [7] in decocto balani. Item in jocinerum vitiis, [8] & lienis, & bile ſuffuſis. [9] Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cum melle & farina, luxatis imponuntur : [10] & pota drachmis duabus in mulſo alvum ſiſtunt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur.

XXIV. Eſt & alia ſimilis, pſeudanchuſa, ob id appellata, [1] a quibuſdam vero echis, aut doris, & multis aliis nominibus : lanuginoſior, & minus pinguis, tenuioribus foliis & languidioribus. [2] Radix in oleo non fundit rubentem ſuccum : & hoc ab anchuſa diſcernitur. [3] Contra ſerpentes efficaciſſima potu foliorum, vel ſeminis. [4] Folia ictibus imponuntur. [5] Virus ſerpentium fugat. [6] Bibitur & propter ſpinam. Folium ejus ſiniſtra decerpi jubent Magi, & cujus cauſa ſumatur dici, tertianiſque febribus adalligari.

CAPUT XXI.

XXV. [1] Eſt & alia herba proprio nomine onochiles, quam aliqui anchuſam vocant, alii arcebion, alii onochelim, aliqui rhexiam, [2] multi enchuſam, [3] parvo frutice, flore purpureo, aſperis foliis & ramis, [4] radice meſſibus ſanguinea, cetero nigra, in ſabuloſis naſcens, [5] efficax contra ſerpentes, maximeque viperas, & radice & fo-

NOTÆ.

6. *Datur & ad renum.*] Dioſc. loc. cit.

7. *In decocto balani.*] Hoc eſt, ex aqua in qua decocta myrobalanus fuerit. De myrobalano diximus, lib. 12. ſect. 46. Dioſc. loc. cit. ex aqua mulſa præberi tum jubet.

8. *Et lienis &c.*] Dioſcor. loc. cit. & Aëtius, lib. 1. de re Med. pag. 6.

9. *Lepris & lentigini.*] Et vitiligini Dioſcorides dixit, καὶ ἀλφοὺς καὶ λέπρας σὺν ὄξει καταπλασσομένη.

10. *Et pota drachmis &c.*] Dioſcor. & Aëtius, locis cit.

Sect. XXIV. 1. *A quibuſdam vero echis.*] Ita MSS. tum hoc loco, tum in Indice. Non, ut editi, *enchuſa*. Echion eſt Dioſcoridi, lib. 4. cap. 27. Ἔχιον, οἱ δὲ αἰγίδιον (ſcribe, ex Ægineta, οἱ δὲ δωρειάδα vel δωρίδα) οἱ δὲ ἀλκίβιον, &c. Iiſdem notis a ſcriptore Græco deſcribitur, quas Plinius affert. Echios altera Plinii eſt, de qua lib. 25. ſect. 58.

2. *Radix.*] Hanc eſſe ſubnigram Dioſcor. ait Vide Notas & Emendationes num. IV.

3. *Contra ſerpentes.*] Dioſc. loc. cit.

4. *Folia ictibus.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Virus ſerpentium.*] Vide Notas & Emend. num. V.

6. *Bibitur & propter ſpinam.*] Ad ſpinæ dolores, & lumborum : Dioſc. loc. cit. Πάυει δὲ καὶ ὀσφύος ἀλγήματα, μετ' οἴνου ληφθέντα.

Sect. XXV. 1. *Eſt & alia.*] Dioſc. lib. 4. cap. 24. Ἄγχουσα ἑτέρα, ἣν ἔνιοι ἀλκιβιάδιον, ἢ ὀνοχειλὲς ὀνομάζουσι. In Nothis additur, οἱ μὲν καπνίσχουσαι, οἱ δὲ ἀρχεβίαιον. Galeno, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 149. ἡ ὀνόχειλος. Et hanc Galli *Orcanettam* vocant. Pingitur a Lobelio, in Adverſar. pag. 248. Vidimus in horto Regio.

2. *Multi enchuſam.*] In Indice, *enchryſam*.

3. *Parvo frutice &c*] Iiſdem plane verbis, notiſque, a Dioſcoride deſcribitur, lib. 4. cap. 24.

4. *Radice meſſibus.*] Hoc eſt, meſſis tempore, περὶ τὸν ἀμητὸν, inquit Dioſc. loc. cit.

5. *Efficax contra ſerp.*] Dioſcor. loc. cit. poſt Nicandrum in Theriac. pag. 60. cujus Scholiaſten vide, pag. 38. Sic poſt Dioſcoridem, totidem verbis Galenus, loc. cit.

liis, æque cibo ac potu. Vires habet messibus. Folia trita odorem cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus vulva procidente. [6] Pellit & tineas cum hyssopo. Et in dolore renum aut jocineris ex aqua mulsa, si febris sit: sin aliter, ex vino bibitur. [7] Lentigini ac lepris radix illinitur. [8] Habentes eam, a serpentibus feriri negantur. [9] Est & alia huic similis flore rubro, minor, & ipsa ad eosdem usus. [10] Traduntque commanducata ea, si inspuatur, mori serpentem.

XXVI. [1] Anthemis magnis laudibus celebratur ab Asclepiade. Aliqui leucanthemida vocant, alii leucanthemum, alii eranthemon, quoniam vêre floreat: alii chamæmelon, quoniam odorem mali habeat. [2] Nonnulli melanthemon vocant. [3] Genera ejus tria flore tantum distant, palmum non excedentia, parvisque floribus, ut rutæ, candidis, aut melinis, aut purpureis. In macro solo, aut juxta semitas [4] colligitur vêre, [5] & in coronamenta reponitur. Eodem tempore & medici folia tusa in pastillos digerunt: item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere, contra serpentium omnium ictus. Pellit mortuos partus: [6] item menstrua in potu, & urinam, calculosque. [7] Inflationes, jocinerum vitia, bilem suffusam, ægilopia commanducata, hulcerum eruptiones manantes sanat. [8] Ex omnibus his generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet: cujus & foliorum & fruticis amplitudo majuscula est. [9] Hanc proprie quidam eranthemon vocant.

NOTÆ.

6. *Pellit & tineas &c.*] Hoc vero Diosc. lib. 4. cap. 25. de anchusa altera prodidit, quam Plinius mox describet: Galenus quoque, loc. cit. pag. 150.

7. *Lentigini ac lepris.*] Galenus, loc. cit. vitiligini, leprisque, dixit: ἀλφοὺς καὶ λέπρας ἰᾶται.

8. *Habentes eam.*] Diosc. loc. cit.

9. *Est & alia.*] De qua Diosc. lib. 4. cap. 25. Nomine hanc carere Galenus ait, loc. cit.

10. *Traduntque.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XXVI. 1. *Anthemis.*] Tot nominibus, quot hic repræsentantur, ab Oribasio appellatur, lib. XI. fol. 190 post Diosc. lib. 3. cap. 154. Ἀνθεμίς, οἱ δὲ λευκάνθεμον, οἱ δὲ ἠρύθεμον, διὰ τὸ ἀνθεῖν ἐπὶ ἔαρος, οἱ δὲ χαμαίμηλον, διὰ τὸ τῆς ὀσμῆς τὰ μῆλα ὁμοιότητα τῇ ὀσμῇ, οἱ δὲ μελάνθεμον, οἱ δὲ χρυσοκόμον, οἱ δὲ καλλίας κάλλιον. Galenus, tomo 2. in Explic. vocum Hippocr. pag. 90. Εὐάνθεμον, ὅπερ καὶ ἄνθεμις λέγεται, καὶ χαμαίμηλον. Omnibus officinis, interpolato postremo hoc Græco nomine, & vulgo quoque *Camomilla* dicitur, notior quam ut debeat aliis depingi notis.

2. *Nonnulli melanthemon.*] Vel, ut M S S. *melanthion.*

3. *Genera ejus.*] Totidem verbis hæc Diosc. & Oribas. locis cit

4. *Colligitur vere.*] Diosc. loc. cit. Apuleius, cap. 23. *Lege eam mense Aprili.*

5. *Et in coronamenta.*] Non ad luxum modo, sed etiam ad usum medicinæ: ad depellendum scilicet capitis dolorem, uti ex Archigene & Galeno discimus, lib. 2. κατὰ τόπους, cap 2. pag. 381.

6. *Item menstrua &c.*] Diosc. loc. cit.

7. *Inflationes &c.*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

8. *Ex omnibus his &c.*] Diosc. similiter, loc. cit.

9. *Hanc proprie.*] Diosc. loc. cit.

XXVII. Loton qui arborem putant tantum esse, vel [1] Homero auctore coargui possunt. Is enim inter herbas subnascentes Deorum voluptati, loton primam nominavit. [2] Folia ejus cum melle, oculorum cicatrices, argema, nubeculas discutiunt.

XXVIII. [1] Est & lotometra, quæ fit ex loto sata, ex cujus semine [2] simili milio, fiunt panes in Ægypto a pastoribus, maxime aqua vel lacte subacto. Negatur quidquam illo pane salubrius esse, aut levius, dum caleat : refrigeratus difficilius concoquitur, fitque ponderosus. Constat eos qui illo vivant, nec dysenteria, nec tenesmo, neque aliis morbis ventris infestari. Itaque inter remedia eorum habetur.

XXIX. Heliotropii miraculum [1] sæpius diximus, cum Sole se circumagentis, etiam nubilo die : tantus sideris amor est : noctu velut desiderio contrahi [2] cæruleum florem. Genera ejus duo : tricoccum, & helioscopium.

NOTÆ.

Sect. XXVII. 1. *Homero auctore.*] Eo versu, quem recitavimus, libro sup. sect. 17.

2. *Folia ejus.*] Loti nimirum herbæ, quam Dioscorides, lib. 4. cap. 111. sativam appellat : herbam Plinius, lib 13. sect. 32. ubi eadem de viribus illius affert.

Sect. XXVIII. 1. *Est & lotometra.*] Sic Dioscor. Λωτομήτρα, ἐκ τοῦ λωτοῦ ἡμέρου γίνεται. Non e loto quidem proxime explicata, quæ ubique nascitur, sed ex congenere, hoc est, Ægyptia, quæ αὐτομάτως sponte nascitur & agrestis est, culturaque melior efficitur, grandiorque, unde ei lotometræ nomen. Sic ortygometram, coturnicem majorem, echinometras majores echinos vocant.

2. *Simili milio.*] Sic lib. 13. sect. 32. *Intus grana, ceu milium.* Diosc. lib. 4. cap. 114. Ἔχει δὲ ὁ καυλὸς μήκωνι μεγίστῃ· ἐν ᾗ καρπὸς ὡς κέγχρος, ὃν ξηράναντες οἱ ἐν Αἰγύπτῳ, βάλλουσιν εἰς ἀρτοποιΐαν. Sic etiam Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 205. In M S S. Reg. Colb. Chiffl. legitur *semine simillimo porri*, quod eodem recidit.

Sect. XXIX. 1. *Sæpius diximus.*] Ut libro 18. sect. 67. &c.

2. *Cæruleum florem.*] Movit hæc cærulei floris nota, inter herbarios, aliosque, lites ingentes, ut quæ planta demum heliotropii nomine censenda esset, pro se quisque statueret. Cichorii florem existimavit esse Dalecampius : risit hoc commentum Salmasius, in Confut. Cercoëtii, pag 141. Hallucinatum esse Plinium vir summus putavit, in Mastigoph. 3. pag. 81. qui cæruleum heliotropio florem affinxerit : Apud Diosc. lib. 4. cap. 193. non ὑποπόρφυρον, sed ὑπόκιρρον, legi oportere : atque id recentiorum calculo firmat : quibus adjungi Oribasius potuit, lib. 11. pag. 198. Nam is *subfulvum* reddidit : nisi id interpretis, aut codicum Græcorum, quod verius reor, vitium fuit. Nam purpureum, cui affinis colos cæruleus est, heliotropio florem Apuleïus tribuit, cap. 49. *Cum flore*, inquit, *in summitate tenui, & veluti purpureo, atque uncato, in similitudinem scorpionum .... Ejus herba divina ad Solis cursum flosculi se vertunt : & quum Sol occidit, flores se claudunt*, &c. Similem violæ facit Ovidius, lib. 4. Metam. vers. 268. ubi de Clytie in heliotropium florem mutata.

Membra ferunt hæsisse solo, partemque coloris
Luridus exsangues pallor convertit in herbas.
Est in parte rubor, violaque simillimus ora
Flos tegit : illa suum, quamvis radice tenetur,

[3] Hoc altius (quanquam utrumque ſemipedalem altitudinem non excedit) ab ima radice ramoſum. Semen in folliculo meſſibus colligitur. Naſcitur non niſi in pingui ſolo, cultoque maxime: tricoccum ubique. Si decoquatur, invenio cibis placere : & in lacte jucundius alvum molliri: & ſi decocti ſuccus bibatur, efficaciſſime exinaniri. Majoris ſuccus excipitur æſtate, hora ſexta: miſcetur cum vino, ſic firmior. Capitis dolores ſedat, roſaceo admixto. [5] Verrucas cum ſale tollit ſuccus e folio: unde noſtri verrucariam herbam appellavere, aliis cognominari effectibus digniorem. [6] Namque & ſerpentibus, & ſcorpionibus reſiſtit, ex vino aut aqua mulſa, ut Apollophanes & Apollodorus tradunt. [7] Folia infantium deſtillationibus, quod ſiriaſin vocant, illita medentur. Item contractionibus, etiam ſi id comitialiter accidat. Decocto quoque foveri os ſaluberrimum eſt. [8] Potum id pellit tineas, & renum arenas. Si cuminum adjiciatur, calculos frangit. Decoqui cum radice oportet, quæ cum foliis & hircino ſevo podagris illinitur.

Alterum genus, quod tricoccum appellavimus, & alio nomine [9] ſcorpiuron vocatur, foliis non ſolum minoribus, ſed etiam in terram vergentibus. Semen ei eſt effigie ſcorpionis caudæ: quare ei nomen. [10] Vis ad omnia venenata & phalangia: ſed contra ſcorpiones præcipue illita. Non feriuntur habentes. Et ſi terram ſurculo heliotropii circumſcribat aliquis, negant ſcorpionem egredi. Impoſita vero

NOTÆ.

Vertitur ad Solem, mutataque ſervat amorem.
Nos interim ad Ruellii ſententiam accedimus, lib. 3. pag. 664. heliotropium cenſentis eſſe herbam eam, quæ novo ab herbariis indito nomine Herba cancri vocitatur, quod flores in caudæ cancri ſimilitudinem inflectuntur. Ruellio adſtipulatur Anguillara, par. 14. pag. 302. Pingitur a Matthiolo accurate, pag. 1300. A Cluſio, lib. 4. hiſt. rar. plant. pag. XLVI. Addimus id huic flori contingere, quod in chamæleone Plinius adnotavit, ſect. 21. ut cum terra mutet colores: alibi candidus, alibi luteus, purpuraſcens etiam alibi, atque cæruleus, ut ſummi viri Dioſcorides, Plinius, aliique teſtantur.

3. *Hoc altius.*] Helioſcopium videlicet, ſeu heliotropium majus, cujus iconem apud Cluſium vide, lib. 4. hiſt. rarior. plant. pag. XLVI.

4. *Et ſi decocti ſuccus.*] Eo pituitam per alvum, bilemque detrahi, pariter docet Dioſc. lib. 4. cap. 193.

5. *Verrucas cum ſale &c.*] Ad verbum iſta Marcellus Empir. cap. 19. pag. 132. & Dioſc. loco cit.

6 *Namque & ſerp.*] Apuleïus, cap. 49. tit. 3. *Ad ſerpentium morſus, & ſcorpionum ictus : Herba ſolago major* &c. Hinc eſt, quod Σκορπιοκτόνον, ab effectu videlicet, appellatum idem Apuleïus ait. Ut ille ſolaginem, ſic *herbam ſolarem* Celſus vocat, lib 5. cap. 27. tit. *Adverſus ictum ſcorpionis : Bibere oportet herbæ ſolaris, quam ἡλιοτρόπιον Græci vocant, ſemen, vel certe folia ex vino.*

7. *Folia infantium &c.*] Dioſc. loc. cit.

8. *Potum id pellit tineas.*] Hoc eſt, latos ventris tereteſque lumbricos. Minori heliotropio hanc vim adſcribunt, Dioſc. lib. 4. cap. 194. & Apuleïus, cap. 63. tit. 1.

9. *Scorpiuron.*] Σκορπίουρον, a floris vel ſeminis inflexione.

10. *Vis ad omnia.*] Nicander in Theriac. pag. 48.

herba, aut uda omnino reſperſum, protinus mori. [11] Seminis grana quatuor pota, quartanis prodeſſe dicuntur, tria vero tertianis: vel ſi herba ipſa ter circumlata ſubjiciatur capiti. Semen & Venerem ſtimulat. Cum melle panos diſcutit. [12] Et verrucas hoc utique heliotropium radicitus extrahit, & excreſcentia in ſedibus. [13] Spinæ quoque ac lumborum ſanguinem corruptum trahit illitum ſemen, & potum, in jure gallinacei decoctum, aut cum beta & lente. Cortex vero liventibus colorem reddit. Magi heliotropium quartanis quater, in tertianis ter alligari jubent ab ipſo ægro, precarique eum, ſoluturum ſe nodos liberatum, & ita facere non exempta herba.

XXX. [1] Aliud adianto miraculum: æſtate viret, bruma non marceſcit: aquas reſpuit, perfuſum merſumve ſicco ſimile eſt: tanta diſſociatio deprehenditur: [2] unde & nomen a Græcis: alioqui [3] frutici topiario. [4] Quidam callitrichon vocant, alii polytrichon, utrumque ab effectu. [5] Tingit enim capillum: & ad hoc decoquitur in vino cum ſemine apii, adjecto oleo copioſe, ut criſpum denſumque faciat: [6] defluere autem prohibet. [7] Duo ejus genera: candidius, & nigrum breviuſque. Id quod majus eſt, polytrichon: [8] aliqui, trichomanes

NOTÆ.

11. *Seminis grana.*] Hæc Dioſc. lib. 4. cap. 193. de majore heliotropio.

12. *Et verrucas.*] De minore pariter id Dioſc. lib. 4. cap 194.

13. *Spinæ quoque.*] Sanguinem impurum, qui hæret in renibus.

Sect. XXX. 1. *Aliud adianto.*] Aliud Plinio, aliud Dioſcoridi ἀδίαντον eſt. Dioſcoridis quidem id eſt quod Capillum Veneris vocant officinæ, *Capillaire.* Plinianum, non aliud quam Dioſcorides trichomanes eſt, pictum a Lobelio in Obſerv. pag. 471.

2. *Unde & nomen.*] Ἀδίαντος, quod οὐ διαίνεται, quod in aqua non madeſcat, ſive, ut ait Nicander, quod imbres ac pluviarum ſtillicidia foliis ejus non inſideant: in Theriac. pag. 60.

> Ἀχράς τ' ἀδίαντον, ὃ δὴ ξμβρυον φαγίντος
> Ἀσπαλέη πίπλυσα νοτὶς πολλῶν ἐφίζει.
> *Et nunquam madidum Veneris compone capillum,*
> *Cui non inſideant effuſi nubibus imbres.*

Accepit autem hæc Plinius a Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 13.

3. *Frutici topiario.*] Subintellige ex antecedentibus, ſimile eſt.

4. *Quidam callitrichon.*] Apuleïus, cap. 47. *Græci callitrichon, iidem adianton, iidem polytrichon, iidem trichomanes, ... Latini capillum Veneris, iidem herbam capillarem, &c.* Sic etiam Marcellus Empir. cap 6. pag. 45. & Galenus, lib. 2. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 381.

5. *Tingit enim.*] Apuleïus, cap. 47. tit 2. *Ad capillos tingendos: Herba callitricho in oleo trita capilli uncti inficiuntur.*

6. *Defluere.*] Galenus lib. 6. de fac. ſimp med cap. 7. pag. 150. etiam ex alopecia glabrum caput capillis conveſtire ait, ἀλωπεκίας δασύνει. Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 13. Χρήσιμα δὲ ἀμφότερα πρὸς ἔκφυσιν κεφαλῆς τριχῶν ἐν ἐλαίῳ τριβόμενα. Dioſc. quoque lib. 4. cap. 136. & Marcellus Empir. cap. 6. pag. 45.

7. *Duo ejus genera.*] Hæc ſunt ex Theophr. lib. 7. hiſt. cap. 13. Majus a Lobelio pingitur, ut diximus: Minus teneriuſque, a Bauhino, tom. 3. lib. 37. pag. pag. 755.

8. *Aliqui trichomanes.*] Ita MSS. Reg. Colb. Chiffl. non, ut editi, *aliud tri-*

vocant. Utrique ramuli nigro colore nitent, foliis filicis: ex quibus inferiora aspera ac fusca sunt: omnia autem contrariis pediculis densa inter se ex adverso: [9] radix nulla. [10] Umbrosas petras, parietumque aspergines, ac fontium maxime specus sequitur: & saxa manantia, quod miremur, cum aquas non sentiat. [11] Calculos e corpore mire pellit, frangitque, utique nigrum. Qua de causa potius quam quod in saxis nasceretur, a nostris [12] saxifragum appellatum crediderim. Bibitur e vino, quantum terni decerpsere digiti. [13] Urinam cient. [14] Serpentium & araneorum venenis resistunt. [15] In vino decocti alvum sistunt. Capitis dolores corona ex his sedat. Contra scolopendræ morsus illinuntur, crebro auferendi, ne perurant: hoc & in alopeciis. [16] Strumas discutiunt, furfuresque in facie, & capitis manantia hulcera. [17] Decoctum ex his prodest suspiriosis, & jocineri, & lieni, & felle suffusis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum absinthio. [18] Secundas cient, & menstrua. [19] Sanguinem sistunt ex aceto, aut rubi succo poti. Infantes quoque exhulcerati perunguntur ex iis cum rosaceo & vino prius. Folium in urina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum ventri mulierum, ne rugosus fiat,

N o t æ.

chomanes. Est enim ea majoris quoque, & candidi, seu polytrichi, callitrichive, appellatio: ut vidit acute Anguillara, par. 14. pag. 189. Iisdem fere verbis a Dioscoride describitur, lib. 4. cap. 137. Τριχομανὲς, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἀδίαντον καλοῦσι... ἐμφερὲς πτέριδι.... στιχηδὸν δ' ἐξ ἑκατέρου μέρους τὰ φύλλα ἔχει λεπτὰ, φακοειδῆ, ἐναντία ἀλλήλοις, ἐπὶ ῥαβδίων λεπτῶν καὶ στιλπνῶν, καὶ στρυφνῶν, ὑπομελαίνων. Vires deinde adjicit easdem huic esse, quæ sunt adianto alteri propriæ.

9. *Radix nulla.*] Sed fibræ tantum & capilli tenues. .Vel, nullius usus, ῥίζα ἄχρηστος, ut ait Diosc. lib. 4. cap. 136.

10. *Umbrosas.*] Dioscor. lib. 4. cap. 136. de adianto suo: Φύεται δὲ ἐν παλισκίοις, καὶ ἐλώδεσι τόποις καὶ τοίχοις ἐνίκμοις, καὶ περὶ τὰς κρήνας. *Umbrosis palustribusque locis, & in parietibus aspergine humentibus, ac circa fontes provenit.* Et cap. seq. de trichomane: φύεται κατὰ τοὺς αὐτοὺς τόπους.

11. *Calculos.*] Diosc. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181.

12. *Saxifragum.*] Et Apuleius sane saxifragum agnoscit, cap. 97. quod & adiantum vocetur, virtute ad pellendos calculos singulari, ramulis nigro colore nitentibus, quales sunt trichomani: Sed folia tribuit similia coriandri, quod falsum est. De hac saxifraga, locutus etiam Q. Serenus videtur, cap. 33. pag. 146.

Si vero in lapides densus convertitur humor
Qui retinet cursus, gemitumque dolore frequentat,
Saxifragam seu fontigenam succurrere credunt.

Fontigenam vocat, quoniam, ut Plinius ait, fontium specus sequitur.

13. *Urinam.*] Theophr. lib. 7. hist. cap. Περὶ στραγγουρεῖν τὸ τριχομανὲς ποιεῖ. Diosc. quoque locis cit.

14. *Serpentium.*] Diosc. locis cit.

15. *In vino decocti.*] Adianti scilicet, nam & vitili genere Latini extulerunt, ut Apuleius.

16. *Strumas &c.*] Diosc. & Galenus, locis cit.

17. *Decoctum ex his.*] Diosc. loc. cit.

18. *Secundas &c.*] Diosc. locis cit.

19. *Sanguinem.*] Diosc. locis cit.

præstare dicitur. [10] Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis: pecorique esse utilissimos.

CAPUT XXII.

XXXI. [1] Picris ab insigni amaritudine cognominatur, ut diximus: rotundo folio. Tollit eximie verrucas. Thesium quoque non dissimili amaritudine est: sed purgat alvum: in quem usum teritur ex aqua.

XXXII. Asphodelum de clarissimis herbarum, quam [1] heroïon aliqui appellaverunt, Hesiodus & in silvis nasci dixit. Dionysius, marem ac feminam esse. [2] Defectis corporibus & phthisicis constat bulbos ejus cum ptisana decoctos, aptissime dari: panemque ex his cum farina subactis, saluberrimum esse. [3] Nicander & contra serpentes ac scorpiones, vel caulem, quem anthericon vocavimus, vel semen, vel bulbos dedit in vino tribus drachmis: substravitque somno contra hos metus. Datur & contra venenata marina, & contra scolopendras terrestres. Cochleæ mire in Campania caulem cum persequuntur, & sugendo arefaciunt. [4] Folia quoque illinuntur venenatorum vulneribus ex vino. Bulbi nervis articulisque cum polenta tusi illinuntur. Prodest & concisis ex aceto lichenas fricare: [5] item hulceribus putrescentibus ex aqua imponere: [6] mammarum quoque & testium inflammationibus. [7] Decocti in fæce vini, oculorum epiphoris supposito linteolo medentur. Fere in quocumque morbo magis decoctis utuntur. [8] Item ad tibiarum tetra hulcera, rimasque corporum quacumque in parte, farina arefactorum. Autumno autem colliguntur, cum plurimum valent. Succus quoque tusis expressus aut decoctis utilis fit [9] corporis dolori, cum melle: [10] idem odorem

NOTÆ.

10. *Perdices.*] Coturnices, inquit Diosc. lib. 4. cap. 136. & gallinaceos pugnaciores facit, in cibum eorum additum adiantum: circa ovilia quoque pecorum utilitatis gratia seritur.

Sect. XXXI. 1. *Picris .... ut diximus.*] Libro 21. sect. 65.

Sect. XXXII. 1. *Heroïon.*] Ἡρώειον.

2. *Defectis.*] Tabe, seu macie. Græci cachectas vocant, ut alibi dicturi sumus.

3 *Nicander.*] In Theriac. pag. 39.

Ἄγρει δ' ἀσφοδέλοιο διανθέος ἄλλοτε ῥίζας,
Ἄλλοτε καὶ καυλεῖον ὑπέρτερον ἀνθερίκοιο,
Πολλάκι δ' αὖ καὶ σπέρμα, ὅτι λοβοῖς ἀμφὶς ἀέξει.

Tu quoque florentis radicem vella rotundam
Asphodeli, aut tollentem alte fastigia caulem,
Vel quæ distincto clauduntur semina folle.

Nicandrum sequitur Diosc. lib. 2. cap. 199. De asphodelo egimus superiore libro, sect. 68. Sunt qui & *Afrodille* vocent, & *Hache Royale.*

4. *Folia quoque &c.*] Diosc. loc. cit.

5. *Item ulceribus.*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

6. *Mammarum &c.*] Diosc. loc. cit.

7. *Decocti &c.*] Diosc. loc. cit.

8. *Item ad tibiarum.*] Apuleius, cap. 32. tit. 1. *Ad dolorem tibiarum, vel pedum: Herba asphodeli succo cum oleo amygdalino unges quod dolet, mire sanatur.*

9. *Corporis dolori.*] Lassitudinem forsan intelligit.

10. *Idem odorem.*] Quia tetrum odorem corporis, alarum præcipue, feminum, ac pedum emendat, ut est ex Xenocrate mox dicturus.

corporis jucundum affectantibus, cum iri arida & salis exiguo. Folia etiam supra dictis medentur, & strumis, panis, hulceribus in facie, decocta in vino. [11] Cinis e radice alopecias emendat, & rimas pedum. [12] Decoctæ radicis in oleo succus, perniones & ambusta. Et ad gravitatem aurium infunditur : [13] a contraria aure in dolore dentium. [14] Prodest & urinæ pota modice radix, & menstruis, & lateris doloribus : item ruptis, convulsis, tussibus, drachmæ pondere in vino pota. [15] Eadem & vomitiones adjuvat commanducata. [16] Semine sumpto turbatur venter. [17] Chrysermus & parotidas in vino decocta radice curavit : [18] item strumas, admixta cachry ex vino. Quidam aïunt, si imposita radice pars ejus in fumo suspendatur, quartoque die solvatur, una cum radice arescere strumam. [19] Sophocles ad podagras utroque modo, cocta crudaque, usus est. Ad perniones decoctam ex oleo dedit, & suffusis felle in vino, & hydropicis. Venerem quoque concitari cum vino & melle perunctis, aut bibentibus tradidere. Xenocrates & lichenas, psoras, lepras, radice in aceto decocta, tolli dicit. Item si cocta sit cum hyoscyamo & pice liquidâ alarum quoque & feminum vitia : & capillum crispiorem fieri, raso prius capite, si radice ea fricetur. [20] Simus lapides renum in vino decocta atque pota eximit. [21] Hippocrates semine ejus ad impetus lienis dari censet. Jumentorum quoque hulcera ac scabiem, radix illita, aut decoctæ succus ad pilum reducit. Mures etiam eadem fugantur, caverna præclusa moriuntur.

NOTÆ.

11. *Cinis e radice.*] Diosc. lib. 2. cap. 199. Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 161. Alexander Iatros, lib. 1. cap. 4.

12. *Decocta radicis.*] Diosc. loc cit.

13. *A contraria.*] Dentium dolores, inquit, mitigat, oppositæ auriculæ instillatus. Diosc. loc. cit.

14. *Prodest & urina &c.*] Hæc totidem verbis Dioscor. loc. cit.

15. *Eadem & vomitiones.*] Diosc. loc. cit.

16. *Semine sumpto.*] Potum in vino semen, inquit Diosc. violenter alvum dejicit : *ὁ δὲ καρπὸς .... καταῤῥήττει τὴν κοιλίαν.*

17. *Chrysermus.*] Marcellus Empir. cap 15. pag. 107. etiam ad collum suspensa radice sanari parotidas credit : cave tu credas.

18. *Item strumas.*] Sic Theod. Priscianus, lib. 1. cap. in quo de furunculis, & de strumis, quas chœradas Græco vocabulo appellat. *Asphodeli radices*, inquit, *in vino tinctæ.*

19. *Sophocles.*] In MSS. Reg. Colb. Chiffl. *Socles.* Forte *Diocles.* Nam is in hujus libri Indice appellatur. In quibusdam aliis *Socrates.* Socratis Chirurgi meminit Cælius Aurel. lib. 5. Chron. cap. 1.

20. *Simus.*] In MSS. Reg. Th. Chiffl. *Timon* legitur : haud recte Simus enim in Indice hujus libri appellatur. Sic Timon in iisdem MSS. pro Damone scribitur, lib. 14. sect. 120.

21. *Hippocrates.*] Lieni sanando, cum abundat bile, *dato*, inquit, *quæ splenem attenuare quotidie valeant, ut asphodeli semen : Διδόναι δὲ καὶ ἃ μέλλει τὸν σπλῆνα λεπτύνειν ἑκάστης ἡμέρης· ἀσφοδέλου τοῦ καρποῦ*, &c. Libro de internis affect. tex. 33. pag. 238.

XXXIII.

XXXIII. [1] Asphodelon ab Hesiodo quidam alimon appellari existimavere, quod falsum arbitror. Est enim suo nomine alimon, non parvi & ipsum erroris inter auctores. [2] Alii enim fruticem esse dicunt densum, candidum, sine spina, foliis oleæ, [3] sed mollioribus: [4] coqui autem hæc ciborum gratia. [5] Radix tormina discutit, drachmæ pondere in aqua mulsa pota: item convulsa, & rupta. [6] Alii olus maritimum esse dixere falsum, & inde nomen, foliis in rotunditatem longis, laudatum in cibis. Duorum præterea generum, [7] silvestre, & mitius: utrumque prodesse dysentericis etiam [8] exhulceratis cum pane, stomacho vero ex aceto. Hulceribus vetustis illini crudum, & vulnerum recentium impetus leniri, & luxatorum pedum ac vesicæ dolores. Silvestri tenuiora folia, sed in eisdem remediis effectus majores, & in sananda hominum ac pecorum scabie. Præterea nitorem corpori fieri: dentibusque candorem, si fricentur radice ea. Semine linguæ subdito sitim non sentiri. Hoc quoque mandi, & utraque etiam condiri. Cratevas tertium quoque genus tradidit, longioribus foliis & hirsutioribus, odore cupressi: nasci sub edera maxime: prodesse opisthotonis, contractionibus nervorum, tribus obolis in sextarium aquæ.

XXXIV. [1] Acanthos est [2] topiaria & urbana herba:

NOTÆ.

Sect. XXXIII. 1. *Asphodelon .... quidam alimon.*] Quamobrem Hesychius, Σφόδιλος, ἄλιμος, interpretatur: Σφόδιλος & ἀσφόδιλος idem, ut στάχυς & ἄσταχυς. Et ἄλιμον quidem asphodelum a fame sedanda appellari crediderim, cum Epimenidem Plato in Legibus dicat, ex malva & asphodelo compositionem ἄλιμον sibi paraſſe, qua se a fame ac siti diu vindicaret.

2. *Alii enim.*] Quos Dioscorides sequitur, ad verbum, lib. 1. cap. 120. Portulaca marina Dodonæi est, pag. 759. *Pourpier marin.* Vidimus in horto Regio.

3. *Sed mollioribus.*] Recte id quidem: etsi a Dioscoride prætermissum: ut quidem sunt hodie libri vulgati.

4. *Coqui autem hæc.*] Ita M S S. Reg. Colb. &c. Hoc est, folia. Diosc. loc. cit. Λαχανεύεται δὲ αὐτῆς τὰ φύλλα ἑψόμενα εἰς βρῶσιν. Germina, cum adhuc sunt tenera, in cibis adhiberi, auctor est Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. cap. 22. pag. 153.

5. *Radix tormina &c.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

6. *Alii olus.*] Et recte illi quidem: nam & folia olerum more eduntur, ut dictum est proxime: & in maritimis oritur, unde nomen, ἀπὸ τῆς ἁλός. Hesychius: Ἁλιμοῦς καὶ ἀλιμοῖς, βοτάνης ἀνδρειώδους ἐπὶ θαλάσσαις, ἢ ξηροῖς τόποις. Diosc. loc. cit. φύεται ἐν παραθαλασσίοις. Unde rectius scripseris *halimon*: etsi variant M S S. Suidæ, ἄλιμον scribitur.

7. *Silvestre, & mitius.*] Hoc est, silvestre & sativum.

8. *Exhulceratis.*] Hoc est, dysenteriæ, quæ cum exhulceratione intestinorum conjuncta est: quæ longe periculosissima. Ἄλιμον facultatis esse substringentis, ὑποστύφον ἔχειν, scribit Galenus loc. cit.

Sect. XXXIV. 1. *Acanthos.*] Ἄκανθα Dioscoridi lib. 3. cap. 19. Lobelio Acanthus sativus, in Observat. pag. 477. Officinæ vocant *Brancam Ursinam.*

2. *Topiaria.*] Idcirco Virgilius Maro, nunc mollem, nunc ridentem acanthum, nunc flexilem cecinit: lubricum & fle-

[3] elato longoque folio : [4] crepidines marginum , assurgentiumque pulvinorum toros vestiens. Duo genera ejus sunt, [5] aculeatum & crispum , quod brevius : [6] alterum læve, quod aliqui [7] pæderota vocant , alii melamphyllum. [8] Hujus radices ustis luxatisque mire prosunt : [9] item ruptis, convulsis , & phthisin metuentibus incoctæ cibo , maxime ptisana. Podagris quoque illinuntur tritæ & calefactæ calidis.

XXXV. [1] Bupleuron in sponte nascentium olerum numero Græci habent, caule cubitali, foliis multis longisque , [2] capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate : in medicina a Glaucone , [3] & Nicandro. Semen contra serpentes valet. Folia ad secundas feminarum , vel succum ex vino illinunt : & strumis folia cum sale & vino. Radix contra serpentes datur in vino , & urinæ ciendæ.

XXXVI. [1] Buprestim magna inconstantia Græci in laudibus ci-

NOTÆ.

xuosum Plinius junior lib. 5. ep. 5. Sed Georgicon secundo refert idem Maro *baccas semper frondentis acanthi :* Servius inibi dictam acanthum interpretatur quasi spinis plenam : nam spinosa , inquit , est arbor, in Ægypto semper frondens &c. Sed homo litterator , rem herbariam parum callens , acanthum cum Ægyptia spina confundit , quæ plurimum ab illa dissidet. Hunc enim acanthum utique constat lævem , glabrumve nullis horrere spinis : sed urbanum esse, ac satu cultuque lætari.

3. *Elato &c.*] Diosc. loc. cit. Folio, quam lactucæ, latiore multo & longiore : ἔχει δὲ πλατύτερα φύλλα πολλῷ καὶ μακρότερα θριδακος.

4. *Crepidines &c.*] Diosc. Φύεται ἐν παραδείσοις , καὶ ἐν πετρώδεσι , καὶ παρύγροις χωρίοις. *Nascitur in hortis , in petrosis , humentibusque locis.*

5. *Aculeatum &c.*] Hæc silvestris acantha Diosc. lib. 3. cap. 20. Γίνεται δὲ καὶ ἀγρία ἄκανθα , ὁμοία σκολύμῳ , ἀκανθώδης , βραχυτέρα τῆς ἐν παραδείσῳ καὶ ἡμέρου. *Est & silvestris acantha , carduo similis , aculeata , brevior sativa , eaque quæ in hortis provenit.* Ut nullis urbanus acanthus spinis horret , sic agrestis contra ferus est, & exertis aculeis aperte minitatur. Branca Ursina aculeata Lobelii , in Observ. pag. 477.

6. *Alterum læve.*] Sativa videlicet, de qua dictum est ante, acantha Diosc. lib. 3. cap. 19. cui & φύλλα λεῖα, & καυλὸς λεῖος.

7. *Pæderota.*] Diosc. in Nothis, pag. 452. Ἄκανθα , … οἱ δὲ μελάμφυλλον, οἱ δὲ παιδέρωτα , &c.

8. *Hujus radices.*] Dioscor. lib. 3. cap. 19. Ῥίζαι πυρικαύστοις καὶ στρέμμασιν ἁρμόζουσι καταπλασσόμεναι.

9. *Item ruptis &c.*] Diosc. Φθισικοῖς τε, καὶ ῥήγμασι , καὶ σπάσμασιν εὐθετοῦσι.

Sect. XXXV. 1. *Bupleuron.*] Herbariis nunc fere incognitum : ipsique Anguillaræ , ipso fatente , par. XI. pag. 170.

2. *Capite anethi.*] Umbellam in cacumine instar anethi gerens.

3. *Et Nicandro*] In Theriacis, pag. 43.
Σπέρματα βουπλεύρου τε, καὶ Ἰδαίης κυπαρίσσου.

Sect. XXXVI. 1. *Buprestim*] Græci & olus, quod laudant in cibis, & venenum, contra quod remedia tradi oportuit, eadem signant appellatione. Galenus, tomo 2. in Explic. vocum Hippocratis, pag. 87. Βούπρηστις, τὸ, τι ζῶον τὸ τῇ κανθαρίδι παραπλήσιον· ἔστι δὲ καὶ τι λάχανον ἄγριον , οὗ μέμνηται Διοσκουρίδης , &c. Hesychius : Βούπρηστις , λαχάνου εἶδος. Igitur Βούπρηστις genus est animalculi , cantharidi similis : quod si forte comederit bos, inflatur protinus , & moritur : inde nomen : παρὰ τὸ πρήθειν τοὺς βοῦς. Vide Nicandrum in Alexiph. pag. 152. & Ælianum , lib. 6. hist. anim.

borum etim habuere : iidemque remedia tanquam contra venenum prodiderunt. Et ipsum nomen indicio est boum certe venenum esse, quos dissilire degustata fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Est vero causa, quare venena monstremus inter gramineas coronas, nisi libidinis causa expetenda alicui videtur, quam non aliter magis accendi putant, quam pota ea.

XXXVII. [1] Elaphoboscon ferulaceum est, geniculatum digiti crassitudine, [2] semine corymbis dependentibus, [3] silis effigie, sed non amaris, foliis olusatri : [4] & hoc laudatum in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad urinam ciendam, lateris dolores sedandos, rupta, convulsa sananda, inflationes discutiendas, colique tormenta. [5] Contra serpentium omniumque aculeatorum ictus. [6] Quippe fama est, hoc pabulo cervos resistere serpentibus. Fistulas quoque radix nitro addito illita sanat. Siccanda autem in eos usus prius est, ne succo suo madeat, qui contra serpentium ictus facit eam deteriorem.

XXXVIII. [1] Scandix quoque in olere silvestri a Græcis ponitur, [2] ut Opion & Erasistratus tradunt. Item decocta alvum sistit. Semine singultus confestim ex aceto sedat. Illinitur ambustis, urinas ciet. [3] Decoctæ succus prodest stomacho, jocineri, renibus, vesicæ. Hæc est, quam [4] Aristophanes Euripidi poëtæ objicit jlocalariter, matrem

NOTÆ.

cap. 35. Sed & olus est, cui a magnitudine fortasse nomen, ut βουλάπαθον, magnum lapathum, βουσέλινον apium magnum dixere. Laudat βούπρηστιν Theophrastus lib. 7. hist. cap. 8. Sed quæ sit ejus herbæ facies, nec ipse indicat, nec aliunde compertum. Haud Plinio latuit, ut Salmasius calumniatur, in Præf. pag. 9. Dalecampium, ut sæpe solet, secutus, buprestim animalis nomen esse, quod sit boum venenum : cum de eo conceptis verbis disputet, lib. 30 sect. 10. Sed Græcorum quorundam, quiqui ii sint, carpit inconstantiam, qui in ipso olere veneni virus latere prodiderint.

Sect. XXXVII. 1. *Elaphoboscon.*] Ἐλαφόβοσκον Diosc. lib. 3. cap. 80. Romani *Cervi ocellum* appellant : Officinæ simul & Herbarii, ut rei ipsis novæ, novum nomen indiderunt, *Gratiam Dei* vocantes Eadem appellationem fecit unguento. Bupleuron falso Dodonæus appellat, pag. 442. ubi delineatum accurate vide, quale a Dioscoride, Plinioque describitur. Vidimus in horto Regio.

2. *Semine corymbis.*] Corymbos appellat umbellas, quales in anetho cernimus, quibus semen continetur. Diosc. loc. cit. σκιάδια, alii κεφάλια vocant.

3. *Silis effigie.*] Vide Notas & Emendationes num. VI.

4. *Et hoc laudatum.*] Diosc. loc. cit.

5. *Contra serpentium.*] Diosc. loc. cit.

6. *Quippe fama.*] Diosc. loc. cit. Atque hinc sane in Nothis Diosc. in magno est ambitu nominum, ἐλαφικόν, νέφελον, ὀφρύνιον, ὀφιοκτόνον.

Sect. XXXVIII. 1. *Scandix.*] Suidas : Σκάνδιξ, ἄγριον λάχανον. Describitur a Dioscor. lib. 2. cap. 168. Inter olera, quæ apud Ægyptios in cibis sunt, censetur a Plinio, lib. 21. sect. 52. Quæ nunc eo nomine indigitanda herba sit, certo statuere se posse negat Anguillara, par. 7. pag. 107. Pingitur tamen a Dodonæo, pag. 689.

2. *Ut Opion.*] In MSS. Reg. Colb. Th. Chiffl. *Opinion.*

3. *Decocta succus.*] Dioscor. loc. cit. totidem verbis.

4. *Aristophanes.*] In ea fabula, quæ

[3] elato longoque folio : [4] crepidines marginum , assurgentiumque pulvinorum toros vestiens. Duo genera ejus sunt, [5] aculeatum & crispum , quod brevius : [6] alterum læve, quod aliqui [7] pæderota vocant , alii melamphyllum. [8] Hujus radices ustis luxatisque mire prosunt : [9] item ruptis, convulsis , & phthisin metuentibus incoctæ cibo , maxime ptisana. Podagris quoque illinuntur tritæ & calefactæ, calidis.

XXXV. [1] Bupleuron in sponte nascentium olerum numero Græci habent, caule cubitali, foliis multis longisque, [2] capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate : in medicina a Glaucone, [3] & Nicandro. Semen contra serpentes valet. Folia ad secundas feminarum , vel succum ex vino illinunt: & strumis folia cum sale & vino. Radix contra serpentes datur in vino, & urinæ ciendæ.

XXXVI. [1] Buprestim magna inconstantia Græci in laudibus ci-

NOTÆ.

xuosum Plinius junior lib. 5. ep. 5. Sed Georgicon secundo refert idem Maro *baccas semper frondentis acanthi* : Servius ibibi dictam acanthum interpretatur quasi spinis plenam : nam spinosa , inquit, est arbor, in Ægypto semper frondens &c. Sed homo litterator, rem herbariam parum callens , acanthum cum Ægyptia spina confundit, quæ plurimum ab illa dissidet. Hunc enim acanthum utique constat lævem, glabrumve nullis horrere spinis : sed urbanum esse, ac satu cultuque lætari.

3. *Elato &c.*] Diosc. loc. cit. Folio, quam lactucæ, latiore multo & longiore : ἔχει δὲ πλατύτερα φύλλα πολλῷ καὶ μακρότερα θρίδακος.

4. *Crepidines &c.*] Diosc. Φύεται ἐν παραδείσοις, καὶ ἐν πετρώδεσι, καὶ παρύγροις χωρίοις. *Nascitur in hortis, in petrosis, humentibusque locis.*

5. *Aculeatum &c.*] Hæc silvestris acantha Diosc. lib. 3. cap. 20. Γίνεται δὲ καὶ ἀγρία ἄκανθα, ὁμοία σκολύμῳ, ἀκανθώδης, βραχυτέρα τῆς ἐν παραδείσῳ καὶ ἡμέρου. *Est & silvestris acantha, carduo similis, aculeata, brevior sativa, eaque qua in hortis provenit.* Ut nullis urbanus acanthus spinis horret, sic agrestis contra ferus est, & exertis aculeis aperte minitatur. Branca Ursina aculeata Lobelii, in Observ. pag. 477.

6. *Alterum læve.*] Sativa videlicet, de qua dictum est ante, acantha Diosc. lib. 3. cap. 19. cui & φύλλα λεῖα, & καυλὸς λεῖος.

7. *Pæderota.*] Diosc. in Nothis, pag. 452. Ἄκανθα, ... οἱ δὲ μελάμφυλλον, οἱ δὲ παιδέρωτα, &c.

8. *Hujus radices.*] Dioscor. lib. 3. cap. 19. Ῥίζαι πεπυρακτωμέναι καὶ στρέμμασιν ἁρμόζουσι καταπλασσόμεναι.

9. *Item ruptis &c.*] Diosc. Φθισικοῖς τε, καὶ ῥήγμασι, καὶ σπάσμασιν εὔθετοῦσιν.

Sect. XXXV. 1. *Bupleuron.*] Herbariis nunc fere incognitum : ipsique Anguillaræ, ipso fatente, par. XI. pag. 170.

2. *Capite anethi.*] Umbellam in cacumine instar anethi gerens.

3. *Et Nicandro*] In Theriacis, pag. 43. Σπέρματα βουπλεύρου τε, καὶ Ἰδαίης κυπαρίσσου.

Sect. XXXVI. 1. *Buprestim*] Græci & olus, quod laudant in cibis, & venenum, contra quod remedia tradi oportuit, eadem signant appellatione. Galenus, tomo 2. in Explic. vocum Hippocratis, pag. 87. Βούπρηστις, τὸ, τι ζῶον τὸ τῇ κανθαρίδι παραπλήσιον· ἔστι δὲ καὶ τι λάχανον ἄγριον, οὗ μέμνηται Διοσκουρίδης, &c. Hesychius : Βούπρηστις, λαχάνου εἶδος. Igitur Βούπρηστις genus est animalculi, cantharidi similis : quod si forte comederit bos, inflatur protinus, & moritur : inde nomen : παρὰ τὸ πρήθειν τὰς βοῦς. Vide Nicandrum in Alexiph. pag. 152. & Ælianum, lib. 6. hist. anim.

borum etim habuere : iidemque remedia tanquam contra venenum prodiderunt. Et ipsum nomen indicio est boum certe venenum esse, quos dissilire degustata fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Est vero causa, quare venena monstremus inter gramineas coronas, nisi libidinis causa expetenda alicui videtur, quam non aliter magis accendi putant, quam pota ea.

XXXVII. [1] Elaphoboscon ferulaceum est, geniculatum digiti crassitudine, [2] semine corymbis dependentibus, [3] silis effigie, sed non amaris, foliis olusatri : [4] & hoc laudatum in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad urinam ciendam, lateris dolores sedandos, rupta, convulsa sananda, inflationes discutiendas, colique tormenta. [5] Contra serpentium omniumque aculeatorum ictus. [6] Quippe fama est, hoc pabulo cervos resistere serpentibus. Fistulas quoque radix nitro addito illita sanat. Siccanda autem in eos usus prius est, ne succo suo madeat, qui contra serpentium ictus facit eam deteriorem.

XXXVIII. [1] Scandix quoque in olere silvestri a Græcis ponitur, [2] ut Opion & Erasistratus tradunt. Item decocta alvum sistit. Semine singultus confestim ex aceto sedat. Illinitur ambustis, urinas ciet. [3] Decoctæ succus prodest stomacho, jocineri, renibus, vesicæ. Hæc est, quam [4] Aristophanes Euripidi poëtæ objicit jöculariter, matrem

NOTÆ.

cap. 35. Sed & olus est, cui a magnitudine fortasse nomen, ut βυλάπαθον, magnum lapathum, βουσέλινον apium magnum dixere. Laudat βούπρηστιν Theophrastus lib. 7. hist. cap. 8. Sed quæ sit ejus herbæ facies, nec ipse indicat, nec aliunde compertum. Haud Plinio latuit, ut Salmasius calumniatur, in Præf. pag. 9. Dalecampium, ut sæpe solet, secutus, buprestim animalis nomen esse, quod sit boum venenum : cum de eo conceptis verbis disputet, lib. 30 sect. 10. Sed Græcorum quorundam, quiqui ii sint, carpit inconstantiam, qui in ipso olere veneni virus latere prodiderint.

Sect. XXXVII. 1. *Elaphoboscon.*] Ἐλαφόβοσκον Diosc. lib. 3. cap. 80. Romani *Cervi ocellum* appellant : Officinæ simul & Herbarii, ut rei ipsis novæ, novum nomen indiderunt, *Gratiam Dei* vocantes Eadem appellationem fecit unguento. Bupleuron falso Dodonæus appellat, pag. 442. ubi delineatum accurate vide, quale a Dioscoride, Plinioque describitur. Vidimus in horto Regio.

2. *Semine corymbis.*] Corymbos appellat umbellas, quales in anetho cernimus, quibus semen continetur. Diosc. loc. cit. σκιάδια, alii κεφάλια vocant.

3. *Silis effigie.*] Vide Notas & Emendationes num. VI.

4. *Et hoc laudatum.*] Diosc. loc. cit.

5. *Contra serpentium.*] Diosc. loc. cit.

6. *Quippe fama.*] Diosc. loc. cit. Atque hinc sane in Nothis Diosc. in magno est ambitu nominum, ἐλαφικόν, νεφέλιον, ὀφρύνιον, ὀφιοκτόνον.

Sect. XXXVIII. 1. *Scandix.*] Suidas : Σκάνδιξ, ἄγριον λάχανον. Describitur a Dioscor. lib. 2. cap. 168. Inter olera, quæ apud Ægyptios in cibis sunt, censetur a Plinio, lib. 21. sect. 52. Quæ nunc eo nomine indigitanda herba sit, certo statuere se posse negat Anguillara, par. 7. pag. 107. Pingitur tamen a Dodonæo, pag. 689.

2. *Ut Opion.*] In MSS. Reg. Colb. Th. Chiffl. *Opinion.*

3. *Decocta succus.*] Dioscor. loc. cit. totidem verbis.

4. *Aristophanes.*] In ea fabula, quæ

ejus ne olus quidem legitimum venditasse, sed scandicem.

[5] Eadem erat anthriscus, [6] si tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus ejus, quod fatigato Venere corpori succurrit, marcentesque senio jam coïtus excitat. Sistit profluvia alba feminarum.

XXXIX. [1] Et iasione olus silvestre habetur, in terra repens, cum lacte multo: florem fert candidum: concilium vocant. Et hujus eadem commendatio ad stimulandos coïtus. Cruda ex aceto in cibo sumpta, mulieribus lactis ubertatem præstat. Salutaris est phthisim sentientibus. Infantium capiti illita, nutrit capillum, tenacioremque ejus cutem efficit.

XL. [1] Estur & caucalis, feniculo similis, brevi caule, flore candido, cordi utilis. Succus quoque ejus bibitur, stomacho perquam commendatus, [2] & urinæ, calculisque & arenis pellendis, & vesicæ pruritibus. Extenuat & lienis, jocineris, [3] renumque pituitas. Semen menses feminarum adjuvat, bilemque a partu siccat. Datur & contra profluvia genituræ viris. [4] Chrysippus & conceptionibus eam

NOTÆ.

Acharnensium inscribitur, act. 2. sc. 4. pag. 394.

Εὐριπίδιον γλυκύτατον, ὦ φίλτατον,
Κάκιστ᾽ ἀπολοίμην, εἴ τί σ᾽ αἰτήσαιμ᾽ ἔτι
Πλὴν ἓν μόνον, τουτὶ μόνον, τουτὶ μόνον,
Σκάνδικά μοι δὸς, μητρόθεν δεδεγμένος.

Hoc est, Frischlino interprete:

Euripides dulcissime, & amicissime,
Male peream, si quid petam a te hoc amplius:
Scandicem da mihi a matre acceptum tua.

Ubi Scholiastes: Καὶ ἐν τοῖς Ἱππεῦσι δεδήλωται, ὅτι ἡ μήτηρ Εὐριπίδου πωλεῖν ἐλέγετο σκάνδικας. Θηλυκῶς δὲ ἡ σκάνδιξ λέγεται· ἔστι δὲ λάχανον ἄγριον εὐτελές. Proverb. e Vatic. Cent. 3. num. 86. Σκάνδιξ. Λάχανον ἄγριον, παρ᾽ ὃ καὶ σκανδικοπώλου τὸν Εὐριπίδην ἔλεγον, ὡς λαχανοπωλήτου υἱόν. Et Gellius, lib. 15. cap. 20. pag. 831. *Euripidis poëta matrem Theopompus agrestia olera vendentem, victum quæsisse dicit.* Vide & Valer. Max. lib. 3. cap. 4. pag. 170.

5. *Eadem erat anthriscus.*] Hoc est, eadem foret. Sic Maro in Georg. lib. 2. vers. 132.

Et si non alium late jactaret odorem,
Laurus erat.

Similis hæc est chærefolio vulgari: a Clusio delineatur, lib. 6. hist. rarior. plant. pag. CXCIX. qualem in horto Regio vidimus. Vide quæ diximus, lib. 21. sect. 52.

6. *Si tenuiora.*] Ita Reg. & Colb. 1. At Chiffl. & Th. *teneriora.*

Sect. XXXIX. 1. *Et iasione.*] Vide quæ de ea diximus, lib. 21. sect. 65. & quæ Dodonæus habet, Pempt. 2. lib. 1. cap. 10. Dissidet tamen a Dodonæo Ruellius, lib. 2. pag. 454. iasionemque existimat eam esse quam nostrum vulgus *Liseronem*, rura *Liserotam* vocant; namque hæc serpit humi, ramulis lacte prægnantibus, flore convolvuli candido, &c.

Sect. XL. 1. *Estur & caucalis.*] Iisdem fere verbis Diosc. lib. 2. cap. 169. & Oribasius, lib XI. fol. 200. Rura nostra a foliorum effigie quam præ se ferunt, Persicum nothum appellant, *Persil bastard*, inquit Ruellius, lib. 2. pag 387. Caucalis albo flore a Clusio pingitur, lib. 6. pag. CCI. qualem in horto Regio vidimus.

2. *Et urinæ.*] Dioscor. loc cit. Arenis quoque, calculisque pellendis, commendat Paxamus in Geopon. lib. 12. cap. 32. pag. 355.

3. *Renumque pituitas.*] Obstructiones renium a pituita factas.

4. *Chrysippus.*] Καυκαλίδος meminisse

putat conferre multum : bibitur in vino jejunis. Illinitur & contra venena marinorum, ficut Petrichus in carmine fuo fignificat.

XLI. His annumerant [1] & fion, latius apio, in aqua nafcens, pinguius, nigriufque, copiofum femine, fapore nafturtii. [2] Prodeft urinis, renibus, lienibus, mulierumque menfibus, five ipfum in cibo fumptum, five jus decocti, five femen e vino drachmis duabus. [3] Calculos rumpit, aquifque quæ gignunt eos, refiftit. [4] Dyfentericis prodeft infufum. Item illitum lentigini, & mulierum vitiis in facie noctu illitum, momentoque cutem emendat, & ramices lenit, & fcabiem equorum.

XLII. [1] Silybum, chamæleoni albo fimilem, æque fpinofam, ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice, ubi nafcitur, coquere tanti eft : [2] ita operofa ejus culina traditur. In medicina nullum ufum habet.

XLIII. [1] Scolymon quoque in cibos recipit Oriens, & alio nomine [2] limoniam appellat. Frutex eft nunquam cubitali altior, criftifque foliorum ac radice nigra, fed dulci : Eratofthenì quoque laudata in pauperis cœna. Urinam ciere præcipue traditur : fanare lichenas & lepras ex aceto. Venerem ftimulare in vino, [3] Hefiodo & Alcæo teftibus : qui florente ea cicadas acerrimi cantus effe, & mu-

NOTÆ.

Chryfippum in opere quod infcripfit, περὶ λαχάνων, de oleribus, auctor eft Schol. Nicandri in Theriac. pag. 39. ubi ait, Καυκαλὶς λάχανόν ἐστιν ἄλιμον, &c.

Sect. XLI. 1. *Et fion.*] Non eft Cratevæ σίον, de quo Diofc. lib. 2. cap 154. hoc eft, nafturtium aquaticum, *Creffon d'eau*, ut vifum Dodonæo, pag. 581. folio evidenter repugnante, nempe mentæ fimili : quod folium ab apio, quicum fion confertur, protfus diffidere nemo inficias ierit. Ruellio magis affentior, aienti, lib. 2 pag. 369. eam effe quam Officinæ Berulam vocant, Laberlam Gallicum vulgus, vel Berlam adhuc appellat : in quo nomine veteris vocabuli relucent veftigia : ut quod apud Latinos antiquitas laver dixerit, fecuta ætas diminutione gaudens *laverulum* pronunciarit : & mox extritis prioribus elementis, in *berulam* appellationem deflexerit. Iconem apud Matthiolum vide, in lib. 2. Diofc. pag. 483. Eft enim σίον Diofcoridis, loc. cit. & Speufippi apud Athenæum, lib. 2. pag. 61. In Indice Pliniano libri 26. num. XXXII. *Laver, five fion.*

2. *Prodeft urinis &c.*] Diofc. loc. cit. & Galenus, lib. 8. de fac. fimp. med. pag. 228.

3. *Calculos &c.*] Diofcor. & Galenus loc. cit.

4. *Dyfentericis.*] Diofc. loc. cit.

Sect. XLII. 1. *Silybum.*] Iifdem verbis Diofc. lib. 4. cap 159. Σίλυβον ἄκανθά ἐστι πλατεῖα, φύλλα ἔχουσα χαμαιλέοντι ὅμοια τῷ λευκῷ. Dicemus de eo, lib. 26. fect. 25.

2. *Ita operofa.*] Cum oleo & fale coctam edi fcribit Diofcor. loc. cit.

Sect. XLIII. 1. *Scolymon .... Oriens.*] Syria. De fcolymo diximus lib. 20. fect. 99.

2. *Limoniam.*] Ita MSS. Reg. Colb. Th. Chiffl. non *limonion*. Theophr. lib. 6. hiftor. cap. 3. Σκόλυμος ὁ καὶ λειμωνία. Quafi carduum pratenfem dixeris, quod fit pratorum gaudium, τὸν λειμώνιον.

3. *Hefiodo.*] Ἔργων, verf. 582.

Ἦμος δὲ σκόλυμός τ' ἀνθεῖ, καὶ ἠχέτα τέττιξ
Δενδρέῳ ἐφεζόμενος, λιγυρὴν καταχεύετ' ἀοιδὴν

lieres libidinis avidissimas, virosque in coïtum pigerrimos scripsere, velut providentia naturæ hoc adjumento tunc valentissimo. Item graveolentiam alarum emendat radicis emedullatæ uncia, in vini Falerni heminis tribus decocta ad tertias, & a balineo jejuno, itemque post cibum cyathis singulis pota. Mirum est, quod Xenocrates promittit experimento, vitium id ex alis per urinam effluere.

XLIV. [1] Estur & sonchos, (ut quem Theseo apud Callimachum apponat [2] Hecale,) uterque, [3] albus & niger: lactucæ similes ambo, nisi spinosi essent: caule cubitali, anguloso, intus cavo, sed qui fractus [4] copioso lacte manet. Albus, qui e lacte nitor, utilis orthopnoïcis lactucarum modo, [5] ex embammate. Erasistratus calculos per urinam pelli eo monstrat, & oris graveolentiam commanducato corrigi. Succus trium cyathorum mensura, in vino albo & oleo calefactus, adjuvat partus, ita ut a partu ambulent gravidæ. Datur & in sorbitione. [6] Ipse caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus,

NOTÆ.

Πυκνὸν ὑπὸ πτερύγων, θέρεος καματώδεος ὥρῃ·
Τῆμος πιόταταί τ᾽ αἶγες, καὶ οἶνος ἄριστος.
Μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δέ τ᾽ ἄνδρες, &c.

Alcæi vero versus & Proclus recitat, in eum Hesiodi locum:

Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ·
Τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται·
Α᾽ δ᾽ ὥρα χαλεπά,

Sequitur apud Athenæum, lib. 10.

Α᾽χεῖ δ᾽ ἐκ πετάλων ἁδέα τέττιξ,
Ἀνθεῖ δὲ καὶ σκόλυμος·
Νῦν δὲ μιαρώταται γυναῖκες,
Λεπτοὶ δέ τοι ἄνδρες.

Huc respexit Arist. sect. 4. problem. 26. pag. 705. Διὰ τί ἐν τῷ θέρει οἱ μὲν ἄνδρες ἧττον δύνανται ἀφροδισιάζειν· αἱ δὲ γυναῖκες μᾶλλον; καθάπερ καὶ ὁ ποιητὴς λέγει· ἐπὶ τῷ σκολύμῳ.

Μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δέ τ᾽ ἄνδρες.

Sect. XLIV. 1. *Estur & sonchos.*] Σόγχος, cujus duo sunt genera apud Dioscor. lib. 2. cap. 159. alterum agreste: urbanum alterum, & esculentum. Sic etiam Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 231. Σόγχος, ... χλωρὸς ἔτι καὶ ἁπαλὸς ἐσθίεται, τοῖς ἄλλοις ἀγρίοις λαχάνοις ὡσαύτως. *Viridis & tener estur perinde, ut cetera agrestia olera.* Galli Lacteronem appellant *Laitron*: herbatii nonnulli *Palatium leporis*: quod hoc animal ut ab æstu vindicetur, & caloris propulser incommoda, soleat sub ejus ramis decumbere, & sæpenumero stabulari. Vide Dodon. pag. 632.

2. *Hecale.*] Id nomen poëmatio fuit, quod a Callimacho est editum. Scholiastes Nicandri, in Theriac. pag. 41. Καλλίμαχος landar ἐν τῇ Ἑκάβῃ ἢ Ἑκάλῃ. Schol. ipsius Callimachi, in Hym. in Apoll. vers. 106. pag. x 1. ait fuisse qui Callimachum sugillarent, quod magnum ac justum poëma non posset condere, idcirco scripsisse leve quoddam, cui Hecale nomen esset, ἵνα σχεδὸν ποιήσῃ τὴν Ἑκάλην. Suidas: Ἑκάλη, ὄνομα κύριον, ἡ ἡρωῒς ἡ παρὰ Καλλιμάχῳ &c. Aliquot versiculos ex eo poëmate recitat Aristophanis Scholiastes, in Acharn. pag. 377. Citatur & a Stephano, in Αἰδηψός.

3. *Albus & niger &c.*] Hæc pariter Oribasius, lib. x 1. pag. 199.

4. *Copioso lacte.*] Inde Lacteronem nostrum vulgus appellare cœpit. Ex eo lacte trahit candorem, seu nitorem, albus.

5. *Ex embammate.*] Ε᾽μβαμμα condimentum est, intinctusque ad condienda obsonia. In lactucis, oleo, sale, acetoque constat.

6. *Ipse caulis.*] Diosc. lib. 2. cap. 159.

coloremque meliorem infantium : utilissimus his, [7] quæ lac sibi coïre sentiant. Instillatur auribus succus, calidusque in stranguria bibitur cyathi mensura, & in stomachi rosionibus cum semine cucumeris, nucleisque pineis. Illinitur & sedis collectionibus. Bibitur contra serpentes scorpionesque : [8] radix vero illinitur. Eadem decocta in oleo, Punici mali calyce, aurium morbis præsidium est. Hæc omnia ex albo. Cleemporus nigro prohibet vesci, ut morbos faciente, de albo consentiens. Agathocles etiam [9] contra sanguinem tauri demonstrat succum ejus. Refrigeratoriam tamen vim esse convenit nigro, & hac causa imponendum cum polenta. Zenon radice albi stranguriam docet sanari.

XLV. [1] Condrillon sive condrille, folia habet intubi, circumrosis similia, caulem minus pedali, succo madentem amaro, radice fabæ simili, aliquando numerosa. [2] Habet proximam terræ mastichen tuberculo fabæ, quæ apposita feminarum menses trahere dicitur. Tusa cum radicibus tota dividitur in pastillos, contra serpentes, argumento probabili. Siquidem mures agrestes læsi ab his, hanc esse dicuntur. [3] Succus ex vino coctæ, alvum sistit. [4] Eadem palpebrarum pilos inordinatissimos, pro gummi efficacissime regit. Dorotheus stomacho & concoctionibus utilem carminibus suis pronunciavit. Aliqui feminis, & oculis, generationique virorum contrariam putavere.

XLVI. Inter ea quæ temere manduntur, [1] & boletos merito posuerim, optimi quidem hos cibi, sed immenso exemplo in crimen adductos, veneno [2] Tiberio Claudio principi per hanc occasionem a

NOTÆ.

7. *Quæ lac sibi coïre.*] In mammis spissari.

8. *Radix vero illinitur.*] Diosc. loc. cit.

9. *Contra sanguinem tauri.*] Qui potu maxime letalis est.

Sect. XLV. 1. *Condrillon &c.*] Hæc Dodonæi condrilla prior, p. 626. Iisdem fere verbis a Diosc. describitur, l. 2. c. 161. quem condrillam unam in duas species temere discerpsisse, non temere suspicamur. Nostris etiamnum, *Condrille.*

2. *Habet proximam.*] Diosc. loc. cit.

3. *Succus ex vino.*] Diosc. loc. cit.

4. *Eadem palpebrarum.*] Diosc. loc. cit. Ἀνακολλᾷ δὲ καὶ τρίχας . . . ῥίζα ... φαγος, βαπτομένης εἰς αὐτὴν βελόνης, &c.

Sect. XLVI. 1. *Et boletos.*] Græci quoque βωλίτας vocant, ut Galenus, lib. 2. de alim. fac. cap. penult. Hi sunt e fungorum genere qui principatum obtinent, qui minus omnium nocentes. De his Martialis, lib. 3. Epigr. 60.

Sunt tibi boleti : fungos ego sume suillos.

In Gallia vulgus appellat, *des Champignons*, quod in campis tepido imbre proveniunt.

2. *Tiberio Claudio.*] Ei qui Tiberio successit. Vide Dionem, lib. 60. pag. 688. Tacitum, sub finem libri 12. Annal. pag. 193. Suetonium, in Claudio, cap. 44. Post obitum ex esu fungorum relatus est Claudius in Divos : qua occasione scripta a Seneca ἀποκολοκύνθωσις. Quo festive Martialis alludens, lib. 1. Epigr. 21. ad Cæcilianum :

Dic mihi, quis furor est ? turba spectante vocata,
Solus boletos, Cæciliane, voras.
Quid dignum tanto ventrique gulæque precabor ?

conjuge Agrippina dato : quo facto illa terris [3] venenum alterum, ſibique ante omnes, Neronem ſuum dedit. Quorundam ex his facile noſcuntur venena, diluto rubore, [4] rancido aſpectu, livido intus colore, rimoſa ſtria, pallido per ambitum labro. Non ſunt hæc in quibuſdam : ſiccique, & nitri ſimiles, veluti guttas in vertice albas ex tunica ſua gerunt. [5] Volvam enim terra ob hoc prius gignit, ipſum poſtea in volva, ceu in ovo eſt luteum. Nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primo naſcente : [6] mox increſcente, in pediculi corpus abſumitur, raroque unquam geminis ex uno pede. Origo prima cauſaque e limo, & aceſcente ſucco madentis terræ, aut radicis fere glandiferæ : initioque ſpuma lentior, dein corpus membranæ ſimile, [7] mox partus. Ut diximus, illa pernicialia, prorſus improbanda. [8] Si enim caligaris clavus, ferrive aliqua rubigo, aut panni marcor affuerit naſcenti, omnem illico ſuccum alienum ſaporemque in venenum concoquit : deprehendiſſe qui, niſi agreſtes, poſſunt, atque qui colligunt ? Ducunt ipſi alia vitia : & quidem ſi ſerpentis caverna juxta fuerit, [9] ſi pateſcentem primo adhalaverit, capaci venenorum cognatione ad virus accipiendum. Itaque caveri conveniet, prius quam ſe condant ſerpentes. Signa erunt tot herbæ, tot arbores fruticeſque, ab emerſu earum ad latebram uſque vernantes : [10] & vel fraxini tantum folia, nec poſtea naſcentia, nec ante decidentia. Et boletis quidem ortus occaſuſque omnis intra dies ſeptem eſt.

CAPUT XXIII XLVII. [1] Fungorum lentior natura, & numeroſa genera, ſed origo non niſi ex pituita arborum. Tutiſſimi, [2] qui rubent callo,

NOTÆ.

Boletum, qualem Claudius edit, edas.

Quem Claudii boletum, cibum Deorum Nero appellabat.

3. *Venenum alterum.*] Ut terrarum venenum Neronem Plinius, ſic malum Reipublicæ Commodum Lampridius dixit.

4. *Rancido aſpectu.*] Qui ipſo aſpectu rancorem ſeu putorem produnt.

5. *Volvam enim.*] Sic tuber appellant, quod fungum in ſe ſe, ceu fetum vulva, complectitur.

6. *Mox increſcente.*] Boleto increſcente, in ſubſtantiam ejus pediculi membrana conſumitur. Vocem *increſcente* adjecimus, ex MSS. Reg. Colb. Th. Chiffl. mutila alioqui obſcuraque ſententia.

7. *Mox partus.*] Fetus, ſeu boletus ipſe.

8. *Si enim caligaris.*] Sic Dioſc. lib. 4. cap. 83. exitioſos fieri fungos ait, ſi juxta clavos rubiginoſos, pannoſve putridos, aut latibula ſerpentum gignantur : vel arboribus denique, quæ privatim noxios pariunt fructus adnaſcantur : ἢ γὰρ ἥλοις κατιωμένοις, ἢ ῥάκεσι σεσηπόσιν, ἢ ἑρπετῶν φωλεοῖς προσπεφύονται, ἢ δένδρεσιν ἰδίως βλαπτικοὺς φέρουσι τοὺς καρπούς.

9. *Si pateſcentem.*] Si erumpentem primo fungum e terra ſerpens halitu ſuo afflaverit.

10. *Et vel fraxini.*] Id jam ſuperius adnotatum lib 16. ſect. 24.

Sect. XLVII. 1. *Fungorum lentior.*] Humidior. Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 210. Μύκης, ψυχρὸν ᾗ ὑγρὸν ἱκανῶς &c.

2. *Qui rubent callo.*] Quibus caro rubet.

minus

minus diluto rubore, quam boleti. Mox candidi, velut [3] apice Flaminis insignibus pediculis. [4] Tertium genus suilli, venenis accommodatissimi. Familias nuper interemere, & tota convivia, [5] Annæum Serenum præfectum Neronis vigilum, & tribunos, centurionesque. Quæ voluptas tanta ancipitis cibi? [6] Quidam discrevere arborum generibus, fico, ferula, [7] & gummim ferentibus: nos item fago, aut robore, aut cupresso, [8] ut diximus. Sed ista quis spondet in venalibus? Omnium colos lividus. [9] Hic habebit veneni argumentum, quo similior fuerit arborum fici. [10] Adversus hæc diximus remedia, dicemusque: [11] interim sunt aliqua & in his. Glaucias stomacho utiles putat boletos. Siccantur pendentes suilli, junco transfixi, quales e Bithynia veniunt. Hi fluxionibus alvi, quas [12] rheumatismos vocant, medentur, excrescentibusque in sede carnibus: minuunt enim eas, & tempore absumunt. Item lentiginem, & mulierum vitia in facie. [13] Lavantur etiam, ut plumbum, oculorum medicamento.

NOTÆ.

3. *Apice Flaminis.*] Pediculis eorum fungorum apicem Flaminis repræsentantibus. Est autem apex, in summo Flaminis pileo virga lanata, hoc est, in cujus extremitate modica lana est: quod primum constat apud Albam Ascanium statuisse. Hæc Servius in 2. Æneïd. Hujus pilei, cum apice, effigiem nummus Julii Cæsaris exhibet, apud Anton. August. Tab. 8. Apex alter Flaminum, alter Pontificum fuit. De utroque Philippus Rubenius, lib. 2. Elect. cap. 25.

4. *Tertium ... suilli.*] Deterioris notæ, majorisque periculi id fungorum genus: de quo Martialis, paulo ante laudatus. Nunc etiam Italia *Porcinos* vocat. De his aliisque generibus Matthiolus consulendus, in lib. 4. Diosc. pag. 1105. & ante ceteros Ruellius, lib. 3. pag. 619.

5. *Annæum Serenum.*] Fuisse hunc Senecæ familiarissimum, auctor est Tacitus, lib. 13. Annal. pag. 200. Seneca ipse, Epist. 63. pag. 293. *Hæc tibi scribo*, inquit, *is qui Annæum Serenum, carissimum mihi, tam immodice flevi, ut quod minime velim, inter exempla sim eorum, quos dolor vicit.* Et inscripserat is eidem libros suos de Tranquillitate.

6. *Quidam discrevere.*] Nostri nunc præferunt e montibus inter juniperos, & in locis apricis enatos, quanquam scribit Horatius, lib. 2. Satyr. 4. vers. 20.

Pratensibus optima fungis
Natura est: aliis male creditur.

Innocentissimi etiam sunt e rubis & carduis vere nati, rotunditate elusili, quos Spinulos inde, & Prunulos appellant, & Cardeolos.

7. *Et gummim.*] M S S. omnes ubique, *gummis & gummim* ubique exhibent feminco genere.

8. *Ut diximus.*] Libro 16. sect. x r.

9. *Hic habebit.*] Ita M S S. non, *his aberit*, ut editi. Certe virus præferre lividum colorem, etiam in boletis, superiore sectione admonuit.

10. *Adversus hæc diximus.*] Libro 20. sect. 13. alibique passim.

11. *Interim sunt.*] Sunt & quæ petantur e fungis remedia.

12. *Rheumatismos.*] Ῥευματισμὸς κοιλίας, rheumatismus alvi, id est, fluxus mali & noxii humoris in alvum: vel simpliciter, fluxio alvi, quo morbo qui laborant, cœliaci dicuntur. Κοιλίας ῥευματιζομένην dixit Diosc. lib. 1. cap. 164. Et est *dysenteria* quoque, teste Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 18. *intestinorum vulneratio cum rheumatismo.*

13. *Lavantur etiam.*] Vide Notas & Emendationes num. VII.

Sordidis hulceribus & capitis eruptionibus, canum morsibus ex aqua illinuntur.

Libet & coquendi dare aliquas communes in omni eo genere observationes, quando ipsæ suis manibus deliciæ præparant hunc cibum solum, & cogitatione ante pascuntur, [14] succineis novaculis, aut argenteo apparatu comitante. [15] Noxii erunt fungi, qui in coquendo duriores fient: [16] innocentiores, qui nitro addito coquentur, si utique percoquantur. Tutiores fiunt cum carne cocti, [17] aut cum pediculo piri. [18] Prosunt & pira confestim sumpta. [19] Debellat eos & aceti natura, contraria iis.

XLVIII. Imbribus proveniunt omnia hæc. Imbre & silphion. Venit primo e Cyrenis, [1] ut dictum est. [2] Ex Syria nunc maxime importatur, deterius Parthico, sed Medico melius, exstincto omni Cyrenaïco, ut diximus. Usus silphii in medicina: Foliorum, ad purgandas vulvas pellendosque emortuos partus: decoquuntur in vino albo & odorato, ut bibatur mensura acetabuli a balneis. [3] Radix prodest arteriis exasperatis: & collectionibus sanguinis illinitur. [4] Sed in cibis concoquitur ægre. [5] Inflationes facit & ructus. [6] Urinæ quoque noxia. Sugillatis cum vino & oleo amicissima, & cum cera strumis. Verrucæ sedis crebriore ejus suffitu cadunt.

NOTÆ.

14. *Succineis novaculis.*] Quarum e succino, hoc est, electro manubrium fuerit. Ait delicatos homines eo luxuriæ devenisse, ut fungos manibus ipsi suis præparent ad cibum: ac simul vel aspectu ipso & cogitatione ante pasci, quam re, cum succineis ad id novaculis utuntur, argenteisque lancibus, in quibus fungi excipiuntur.

15. *Noxii erunt.*] Ita Diphilus Siphnius apud Athen. lib. 2. pag. 61. Ἀσύχυμοι δὲ οἱ μετὰ τὸ ἑψηθῆναι καὶ τεθῆναι πωρούμενοι. *Inconvenientes ii, qui cocti & appositi fiunt duriores.*

16. *Innocentiores.*] Nitri certe, oleique, vel aceti, quo diluatur, potu, fungorum venena discuti auctores sunt, Scribonius Largus, Compos. 198. & Diosc. lib. 4. cap. 83.

17 *Aut cum pediculo.*] Aut cum silvestribus piris, dixit Diosc. lib. 1. cap. 168. At Celsus, lib. 5. cap. 27. tit. *Adversus fungos inutiles: specie quidem, inquit, discerni possunt ab utilibus, & coctura genere idonei fieri: Nam sive ex oleo inferbuerunt, sive piri surculus cum his inferbuit, omni noxa vacant.*

18. *Prosunt & pira.*] Silvestria quidem, ἀχράδες, si Dioscoridem audimus, in Alexiph. cap. 23.

19. *Debellat eos.*] Id multo uberius tractat Athenæus, lib. 2. pag. 61. ex Diphilo, Siphnio Medico. Parari fungos ex aceto jubet, ut virus omne, venenique vis adimatur.

Sect. XLVIII. 1. *Ut dictum est.*] Libro 19. sect. 15.

2. *Ex Syria nunc.*] Dioscor. lib. 3. cap. 94.

3. *Radix prodest.*] Diosc. lib. 3 cap. 94. Ἀρήγει δὲ καὶ βρόγχων χρονίαις τραχύτησι· φωνήν τε αἰφνιδίως ἀπονυθεῖσαν ὕδατι διεθεὶς &c. *Arteriis, seu faucibus, longo tempore exasperatis opitulatur: ac vocem, quæ de repente irraucuerit, aqua dilutus, sorbitione confestim expedit.*

4. *Sed in cibis.*] Dioscor. lib. 3. cap. 94.

5. *Inflationes &c.*] Diosc. loc. cit.

6. *Urina .... sugillatis.*] Hæc pariter Diosc. loc. cit. Κύστεως κακωτικόν. Ἰᾶται δὲ καὶ ὑπώπια σὺν ἐλαίῳ καταπλασθέντα.

XLIX. [1] Laser e silphio profluens, quo diximus modo, inter eximia naturæ dona numeratum, plurimis compositionibus inseritur. Per se autem algores excalfacit, potum nervorum vitia extenuat. Feminis datur in vino. Et lanis mollibus admovetur vulvæ ad menses ciendos. [2] Pedum clavos circumscarificatos ferro, mixtum ceræ extrahit. Urinam ciet ciceris magnitudine dilutum. Andreas spondet, copiosius sumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre senibus & feminis: item hieme, quam æstate, utilius, & tum aquam bibentibus: cavendumque ne qua intus sit [3] exhulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempestive enim datum, [4] cauterii vim obtinet: assuetis etiam utilius, quam expertibus.

[5] Ad extera corporum, indubitatas confessiones habet. [6] Venena telorum & serpentium exstinguit potum: [7] ex aqua vulneribus his circumlinitur: [8] scorpionum tantum plagis ex oleo: hulceribus vero non maturescentibus cum farina hordeacea, vel fico sicca. [9] Carbunculis cum ruta, vel cum melle, vel per se visco superlitum, ut hæreat: [10] sic & ad canis morsus. [11] Excrescentibus circa sedem, cum tegmine Punici mali ex aceto decoctum. Clavis, qui vulgo [12] morticini appellantur, nitro mixto. Alopecias nitro ante subactas replet cum vino, & croco, aut pipere, aut murium fimo, & aceto. Perniones ex vino fovet, & ex oleo coctum imponitur: sic & callo. Cla-

NOTÆ.

Sect. XLIX. 1. *Laser .... quo diximus modo.*] Libro 19. sect. 15.

2. *Pedum clavos circumscarificatos.*] Prius circumcisos, Diosc. lib. 3. cap. 94. Ἥλους τε καὶ τύλους αἴρει προεγχαραχθέντας, προμαλαχθεὶς κηρωτῇ &c. *Clavos callosque prius circumcisos extrahit* laser, seu silphii liquor: *siquidem cerato ante fuerit subactus*, &c. In MSS. Reg. Colb. Th. *circumscariphatos* legitur. Scarificare, seu scarifare, est per ambitum ac superficiem aliquid scindere. Hesychius: Σκαριφᾶσθαι, ξύειν. Σκάριφος, ξέσις.

3. *Exhulceratio.*] Ne sint exhulcerata intestina.

4. *Cauterii vim.*] Καυτήριον, & instrumentum est, & medicamentum, quod urendi vim habet, ad intercipiendas fluxiones solitum adhiberi. Itaque laser cauterii vim dicitur obtinere, quod fluxiones ac pituitas intus desiccat, acrimonia sibi innata, quibus intercipiendis cauterio esset alioqui opus.

5. *Ad extera.*] Ad morbos quibus corpora exterius afficiuntur.

6. *Venena telorum.*] Dioscor. lib. 3. cap. 94.

7. *Ex aqua.*] Diosc. loc. cit.

8. *Scorpionum.*] Diosc. loc cit.

9. *Carbunculis.*] Brevius, sed non accuratius, Diosc. loc. cit. Πρός τε ἄνθρακας, μετὰ πηγάνου, καὶ νίτρου, καὶ μέλιτος, ἢ καθ' ἑαυτό.

10. *Sic & ad canis.*] Dioscor. loco citato.

11. *Excrescentibus.*] Carni excrescenti. Quod de lasere, sive succo Plinius, hoc de silphii radice Dioscor. loc. cit. Τὰς περὶ δακτύλιόν τε ἐξοχὰς αἴρει, σιδίῳ σὺν ὄξει ἑψηθεῖσα, καὶ καταπλασθεῖσα. *Excrescentia circa sedem tollit, tegmini mali Punici incocta cum aceto, & imposita.*

12. *Morticini.*] Hoc est, ut quidem remur, exitiales, letales, mortiferi. Vide Notas & Emend. num. VIII.

vis pedum superrasis præcipuæ utilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, vel dies. [13] In tussi, uva, [14] fellis veteri suffusione, hydropisi, raucitatibus: [15] confestim enim purgat fauces, vocemque reddit. Podagras in spongia dilutum posca lenit. [16] Pleuriticis in sorbitione vinum poturis datur: contractionibus, [17] opisthotonicis, ciceris magnitudine cera circumlitum. [18] In angina gargarizatur. Anhelatoribus, & in tussi vetusta cum porro ex aceto datur: æque ex aceto his [19] qui coagulum lactis sorbuerint. Præcordiorum vitiis [20] syntecticis, [21] comitialibus in vino, in aqua mulsa linguæ paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. [22] Non censuerim, quod auctores suadent, cavernis dentium in dolore inditum cera includi: magno experimento hominis, qui se ea de causa præcipitavit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis: serpentes avidissimas vini admixtum rumpit. Ideo nec inungi suaserim cum Attico melle, licet præcipiant. Quas habeat utilitates admixtum aliis, immensum est referre: & nos simplicia tractamus: quoniam in his naturam esse apparet, in illis conjecturam sæpius fallacem, nulli satis custodita in mixturis concordia naturæ ac repugnantia. [23] Qua de re mox plura.

CAP. XXIV. L. Non esset mellis auctoritas in pretio minor, quam laseris, ni ubique nasceretur. [1] Illud ipsa fabricata sit natura: sed huic gignendo animal, [2] ut diximus: innumeros ad usus, si quoties misceatur, æstimemus.

[3] Prima propolis alvorum (de qua diximus) [4] aculeos & omnia

NOTÆ.

13. *In tussi, uva &c.*] Diosc. loco citato.

14. *Fellis.*] Hoc est, ἰκτερικοῖς, Diosc. loc. cit.

15. *Confestim enim.*] Dioscor. loco citato.

16. *Pleuriticis &c.*] Diosc. loc. cit.

17. *Opisthotonicis.*] His oboli pondere dari laseris succum devorandum præcipit Diosc. loc. cit.

18. *In angina.*] Diosc. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 15. pag. 104. & 105.

19. *Qui coagulum lactis.*] Quibus haustum lac coagulatum fuerit, sive intus concreverit, sumptus ex aceto mulso silphii succus opitulatur, inquit Dioscor. loc. cit. Καὶ τοῖς γάλα τεθρομβωμένον ἔνδον πιοῦσι, μετ' ὀξυμέλιτος ληφθεὶς βοηθεῖ.

20. *Syntecticis.*] Syntectica vitia, sive syntexes, συντήξεις, ad verbum colliquationes, consumptionesve, recte cum Tullio dixeris. In corpore nostro sic vocatur ex tabe quæ sensim fit consumptio, colliquefacta solida substantia. Ita affectos sæpe Plinius syntecticos vocat, συντηκτικούς.

21. *Comitialibus in vino.*] Diosc. loc. cit. in aceto mulso, ἐπιληπτικοῖς μετ' ὀξυμέλιτος ληφθείς.

22. *Non censuerim, quod auctores suadent.*] Suadet Diosc. loc. cit.

23. *Qua de re mox plura.*] Nempe sect. 56. hujus libri.

Sect. L. 1. *Illud ipsa.*] Laser natura, mel apes fingunt.

2. *Ut diximus.*] Libro XI.

3. *Prima propolis.*] *Propolis, quam quidam sacram ceram vocant*, inquit Marcellus Empir. cap. 15. pag. 111. forte ob eximios in medicina usus. De ea cum Plinio egimus, lib. XI. sect. 6.

4. *Aculeos... extrahit.*] Pariter hæc Diosc. lib. 2. cap. 106.

infixa corpori extrahit, tubera discutit, [5] dura concoquit, dolores nervorum mulcet, hulceraque [6] jam desperantia cicatrice includit.

Mellis quidem ipsius natura talis est, [7] ut putrescere corpora non sinat, jucundo sapore atque non aspero, alia quam salis natura. [8] Faucibus, tonsillis, anginæ, omnibusque oris desideriis utilissimum, arescentique in febribus linguæ. [9] Jam vero peripneumonicis, pleuriticis decoctum. [10] Item vulneribus, a serpente percussis. [11] Et contra venena fungorum. Paralyticis in mulso: quanquam suæ mulso dotes constant. [12] Mel auribus instillatur cum rosaceo: [13] lendes & fœda capitis animalia necat. Usus despumati semper aptior: [14] stomachum tamen inflat, bilem auget, fastidium creat, & oculis per se inutile aliqui arbitrantur. [15] Rursus quidam angulos exhulceratos melle tangi suadent. Mellis causas, atque differentias, nationesque, [16] & indicationem, in apium, ac deinde florum natura diximus, cum ratio

NOTÆ.

5. *Dura concoquit*] Scribonius Largus, Compos. 82. *Malagma ad strumam & omnem duritiem mirificum. Idem ad mammarum muliebrium duritiam, & ad paniculos, & ad tubera ..... Propolis, quam quidam ceram sacram vocant*, &c.

6. *Jam desperantia.*] Ita libri omnes: hoc est, jam desperata fere. Tamen in MSS. Reg & Colb. *jam desperantia cicatricem, cludit.* Credo, rectius: quasi, quæ desierint sperare se coïtura in cicatricem. Sic vitam desperare, apud Tullium legas, pro Milon. num. 57. Et Rempublicam desperare, lib. 12. Famil. Epist. 14.

7. *Ut putrescere corpora.*] Huc placitum Democriti pertinet, quod ex Varrone retulimus, lib. 7. sect. 56. Babylonios melle corpora defunctorum condire solitos, Persas cera: testis est Herodotus, libro primo.

8. *Faucibus tonsillis &c.*] Diosc. lib. 2. cap. 101.

9. *Jam vero peripneumonicis.*] Quo morbi genere teneantur ii, qui sic appellantur, Celsus explicat, lib. 4. cap. 7. *Ex pulmone*, inquit, *vehemens & acutus morbus oritur, quem περιπνευμονικὸν Graci vocant: Ejus hac conditio est: Pulmo totus afficitur: Hunc ejus casum subsequitur tussis, bilem vel pus trahens: pracordiorum, totiusque pectoris gravitas, spiritus difficultas, magna febres, continua vigilia, cibi fastidium, tabes. Id genus morbi plus periculi, quam doloris habet.* Nos *Pulmoneos* vulgo appellamus.

10. *Item vulneribus.*] Diosc. lib. 2. cap. 101. iis prodesse pariter scribit, quos serpentes momorderint.

11. *Et contra .... fungorum.*] Diosc. loc. cit.

12. *Mel auribus.*] Diosc. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 9.

13. *Lendes & fœda.*] Dioscor. loco citato.

14. *Stomachum tamen.*] Diosc. loc. cit. φυσῶδες κοιλίας.

15. *Rursus quidam.*] Scribonius Largus, Compos. Med. 25. *Ad sordida hulcera oculorum, crustasque habentia, quas ἐσχάρας vocant: item carbunculos, quos ἄνθρακας dicunt, facit bene & per se mel Atticum, pyxide Cypriis aris conditum, & repositum mensibus duobus, nec minus:* &c. Diosc. loc. cit. melle purgari asseverat ea, quæ pupillis tenebras offundunt: Ἀποκαθαίρει δὲ καὶ τὰ ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις.

16. *Et indicationem.*] Indicium pretii, notæ, ac bonitatis. *Indicaturam* eo sensu dixit, in Præfatione ad Vespasianum. De ea voce dicemus uberius, lib. 29. sect. 8. Cujus mel quodque notæ sit, indicasse se significat, lib. XI. sect. 13. ubi apium natura describitur: mox & libro 21. sect. 44. sequentibusque, qui liber in explicanda florum natura versatur.

operis dividi cogeret miſcenda rurſus, naturam rerum pernoſcere volentibus.

LI. In mellis operibus & [1] aqua mulſa tractari debet. Duo genera ejus: ſubitæ ac recentis, alterum inveteratæ. Repentina deſpumato melle præclaram utilitatem habet [2] in cibo ægrotantium levi, hoc eſt, [3] alicæ elutæ: [4] viribus recreandis, ore ſtomachoque mulcendo, ardore refrigerando. [5] Frigidam enim utilius dari ventri molliendo, invenio apud auctores. Hunc potum bibendum alſioſis: [6] item animi humilis & præparci, quos illi dixere micropſychos. Et eſt ratio ſubtilitatis immenſæ a Platone deſcendens: corpuſculis rerum lævibus, ſcabris, anguloſis, rotundis, magis aut minus ad aliorum naturam accedentibus: ideo non eadem omnibus amara aut dulcia eſſe. [7] Sic & in laſſitudine proniores eſſe ad iracundiam, & in ſiti. [8] Ergo & hæc animi aſperitas, ſeu potius animæ, dulciore ſucco mitigatur. Lenit tranſitum ſpiritus, & molliores facit meatus, ne ſcindant euntem redeuntemque. Experimenta in ſe cuique: nullius non ira luctuſque, triſtitia & omnis animi impetus cibo mollitur. Ideoque obſervanda ſunt, quæ non ſolum corporum medicinam, ſed & morum habent.

LII. [1] Aqua mulſa & tuſſientibus utilis traditur, calefacta invi-

NOTÆ.

Sect. LI. 1. *Aqua mulſa.*] Aqua mulſa eſt, quæ melle concinnatur. Qua illa arte paranda ſit, ex Columella diſce, lib. 12. cap. 12. pag. 420. Hydromeli Græci vocant, ut diximus lib. 14. ſect. 20.

2. *In cibo.*] Una cum cibo.

3. *Alica eluta.*] De alica diximus lib. 18. ſect. 29. Alicæ elutæ iterum mentio inferius, ſect. 61.

4. *Viribus recreandis &c.*] Ad hos uſus vetuſtiorem Dioſcorides commendat, lib. 5. cap. 17. aut mediæ certe ætatis.

5. *Frigidam enim.*] Frigidam mulſam. Dioſc. lib. 5. cap. 17. Χρώμεθα δὲ τῷ μὴ ἀφεψημένῳ, ἐφ' ὧν κοιλίαν μαλάξαι βουλόμεθα. *Cruda utimur, cum ventrem mollire volumus.* Sic fere Hippocrates quoque, lib. 2. de morbis, tex. 12. p. 43.

6. *Item animi humilis.*] Quos Græci μικροψύχους vocant. Vide Notas & Emendationes num. IX.

7. *Sic in laſſitudine.*] Egregie in eam rem Seneca, lib. 3. de Ira, cap. 10. pag. 590. *Fames*, inquit, *& ſitis ex eiſdem cauſis vitanda eſt: exaſperat enim & incendit animos. Vetus dictum eſt, A laſſo rixam quari: aque autem & ab eſuriente, & a ſitiente, & ab omni homine, quem aliqua res urit. Nam ut hulcera ad levem tactum, deinde etiam ad ſuſpicionem tactus condoleſcunt, ita animus affectus minimis offenditur .... Nunquam ſine querela agra tanguntur.*

8. *Ergo & .... dulciore ſucco.*] Sic etiam & vino, teſte Horatio, lib. 1. Serm. 15. verſ. 18.

Ad mare cum veni, generoſum & lene requiro,
Quod curas abigat, quod cum ſpe divite manet
In venas animumque meum, quod verba miniſtret, &c.

Sect. LII. 1. *Aqua mulſa.*] Hujus dotes Marcellus Empir. explanat, cap. 30. pag. 214. Tuſſientibus præberi calefactam, frigidam vomituris, jubet Dioſc. lib. 3. cap. 17. Τῷ δὲ ἀφεψημένῳ ἐπὶ τῶν βησσόντων. Et paulo ante, Χρώμεθα δὲ τῷ μὴ ἀφεψημένῳ, ἐφ' ὧν βουλόμεθα ἐμέτοις κινῆσαι.

tat vomitiones. [2] Contra venenum psimmythii salutaris, addito oleo. Item contra hyoscyamum, cum lacte maxime asinino, & contra halicacabum, [3] ut diximus. Infunditur & auribus, & [4] genitalium fistulis. Vulvis imponitur cum pane molli, subitis tumoribus, luxatis, leniendisque omnibus. [5] Inveteratæ usum damnavere posteri, minus innocentem aqua, minusque vino firmum. Longa tamen vetustate transit in vinum, ut constat inter omnes, stomacho inutilissimum, nervisque contrarium.

LIII. [1] Semper mulsum ex vetere vino utilissimum, facillimeque cum melle concorporatur, & quod in dulci nunquam evenit. [3] Ex austero factum non implet stomachum, neque ex decocto melle, minusque inflat, quod fere evenit. [4] Appetendi quoque revocat aviditatem cibi. [5] Alvum mollit frigido potu, pluribus calido sistit. [6] Corpora auget. Multi senectam longam [7] mulsi tantum nutritu toleravere, neque alio ullo cibo, celebri [8] Pollionis Romilii exemplo. Centesimum annum excedentem eum Divus Augustus hospes interrogavit, quanam maxime ratione vigorem illum animi corporisque custodisset. At ille respondit: [9] intus mulso, foris oleo. Varro regium cognominatum

Notæ.

2. *Contra venenum.*] Omnibus qui venenum quodvis hauserint, inquit Dioscor. loc. cit. *ἐπὶ τῶν θανάσιμον πεπωκότων, διδόντες αὐτὸ μετ' ἐλαίου.*

3. *Vt diximus.*] Libro 21. sect. 105.

4. *Genitalium fistulis.*] *Ex hulceribus*, inquit Celsus lib. 5. cap. 28. *fistulæ oriuntur. Id nomen est hulceri alto, angusto, calloso. Fit in omni fere parte corporis: habetque quadam in singulis locis propria:* &c. Ut Græci quoque *σύριγγα* vocant: Galli *une Fistule.*

5. *Inveterata.*] Vide Hippocr. lib. de victu in morbis acutis, tex. 27. pag. 290.

Sect. LIII. 1. *Semper mulsum.*] Sic Diosc. lib. 5. cap. 16. Mulsum porro vinum est melle delinitum: potio ex vino ac melle confecta.

2. *Quod in dulci.*] In vino dulci, cui mox austerum opponitur, ex quo fit mulsum optimum.

3. *Ex austero.*] Iisdem fere verbis Diosc. loc. cit. *Οἰνόμελι δὲ διαφέρει, τὸ ἐκ τοῦ παλαιοῦ οἴνου καὶ αὐστηροῦ, καὶ μέλιτος καλοῦ γινόμενον· ἧττον γὰρ πνευματοῖ,* &c. Fuisse & istud Aufidii Epicurei placitum videtur, quod Horatius irridet, lib. 2. Satyr. 4. vers. 24.

Aufidius forti miscebat mella Falerno,
Mendose: quoniam vacuis committere venis
Nil, nisi lene, decet: leni præcordia mulso
Prolueris melius.

Et Satyr. 2. vers. 15.

Nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta.

4. *Appetendi quoque.*] Dioscor. loco citato.

5. *Alvum mollit.*] Diosc. loc. cit.

6. *Corpora auget.*] Et θρεπτικὸν ait esse Diosc. loc. cit.

7. *Mulsi tantum nutritu.*] Vide Notas & Emend. num. X.

8. *Pollionis Romilii.*] Romilia gens nota Tullio, orat. 2. in Verrem.

9. *Intus mulso &c.*] Id a Democrito Pollio didicerat: is enim interrogatus, quemadmodum incolumitas diuturna constaret, ac senecta longa, respondisse fertur, si extera corporis oleo, interna melle maderent: Δημόκριτος ἐρωτηθεὶς, *πῶς ἂν ἄνοσοι καὶ μακροχρόνιοι γίγνοιντο οἱ ἄνθρωποι. ἔφη, εἰ τὰ μὲν ἔξωθεν ἐλαίῳ τοῦ σώματος, τὰ δὲ ἔνδοθεν μέλιτι χρίοιντο.* Auctor Diophanes in Geopon. lib. 15. cap. 7. pag. 417. & Athenæus, lib. 2. pag. 46.

morbum arquatum tradit, quoniam mulſo curetur.

LIV. [1] Melitites quo fieret modo ex muſto & melle, docuimus in ratione vini. Sæculis jam fieri non arbitror hoc genus, inflationibus obnoxium. [2] Solebat tamen inveteratum alvi cauſa dari in febre: item articulario morbo, & nervorum infirmitate laborantibus, & mulieribus vini abſtemiis.

LV. Mellis naturæ annexa cera eſt: de cujus origine, bonitate, nationibus, [1] ſuis diximus locis. [2] Omnis autem mollit, calefacit, [3] explet corpora: [4] recens melior. [5] Datur in ſorbitione dyſentericis, favique ipſi, in pulte alicæ prius toſtæ. Adverſatur lactis naturæ: [6] ac milii magnitudine decem grana ceræ hauſta non patiuntur coagulari lac in ſtomacho. Si inguen tumeat, albam ceram in pube fixiſſe remedio eſt.

LVI. Nec hujus uſus, quos mixta aliis præſtat, enumerare medicina poſſit: ſicuti nec ceterorum, quæ cum aliis proſunt. Iſta, [1] ut diximus, ingeniis conſtant. Non fecit [2] cerotum, [3] malagmata, emplaſtra, collyria, antidota, parens illa ac divina rerum artifex: offi-

NOTÆ.

10. *Morbum arquatum.*] Hoc eſt, icterum. Seribonius Largus, Compoſ. 110. arquatum morbum, & auruginem, & regium morbum vocat. Arquatum quidem, ſive arcuatum, ab arcu cæleſti, cui quodam virore affinis. Auruginem pariter, a colore. Regium, a delicatiore genere eibi, mulſo videlieet, quo curatur. Q. Serenus, cap. 59. pag. 161.

Regius eſt vero ſignatus nomine morbus,
Molliter hic quoniam celſa curatur in aula.

Celſus lib. 3. cap. 24. *Æque notus eſt morbus, quem interdum arquatum, interdum regium nominant.... Color autem eum morbum detegit, maxime oculorum, in quibus quod album eſſe debet, fit luteum.... Per omne vero tempus utendum eſt clauſo loco, ludis, laſcivia, per quæ mens exhilaretur: ob quæ regius morbus dictus videtur.* Vide Notas & Emend. num. XI.

Sect. LIV. 1. *Melitites... docuimus.*] Libro 14. ſect. XI.

2. *Solebat tamen.*] Quæ de melitite vino nune dieuntur, ea verbis totidem refert Dioſe. lib. 5. cap. 15.

Sect. LV. 1. *Suis diximus locis.*] Libro XI. ſect. 8. & lib. 21. ſect. 49.

2. *Omnis autem.*] Hæc totidem verbis Dioſeor. lib. 2. cap. 105.

3. *Explet corpora.*] Huleera corporum carne replet. Dioſe. πληρωτικὴ μετρίως.

4. *Recens melior.*] Dioſe. loc. eit.

5. *Datur in ſorbitione &c.*] Ad verbum iſta quoque Mareellus Empir. eap. 27. pag. 193. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 18. Item Dioſe. loe. eit. Præïvit his omnibus Celſus, lib. 4. cap. 19. *de ventris fluxu: Eſt pulticula etiam, cum qua paulum ex favo vetere coctum ſit.*

6. *Ac milii magnitudine &c.*] Dioſe. loe. eit.

Sect. LVI. 1. *Ut diximus.*] In fine ſectionis 49.

2. *Cerotum.*] Sive ceratum, Græcis κηρωτὴ, ut alibi diximus.

3. *Malagmata.*] Μαλάγματα compoſitiones ſunt ex rebus emollientibus concinnatæ, quæ concretas durities emolliant, ſenſimque per evaporationem diſcutiant. Materiam Corn. Celſus aſſignat, lib 5. eap. 17. *Malagmata vero, atque emplaſtra, paſtilliqne, quos τροχίσκους Græci vocant, cum plurima eadem habeant, differunt eo, quod malagmata maxime ex floribus, eorumque etiam ſurculis: emplaſtra paſtilliqne magis ex quibuſdam metallicis ſunt*, &c.

cinarum

cinarum hæc, imo verius avaritiæ commenta sunt. Naturæ quidem opera absoluta atque perfecta gignuntur : paucis ex causa, non ex conjectura, rebus assumptis, ut succo aliquo sicca temperentur [4] ad meatus : aut corpore alio humentia, [5] ad nexus. [6] Scrupulatim quidem colligere ac miscere vires, non conjecturæ humanæ opus, sed impudentiæ est. Nos nec Indicarum Arabicarumque mercium, aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remediis tam longe nascentia : non nobis gignuntur : imo ne illis quidem, alioqui non venderent. Odorum causa, unguentorumque, & deliciarum, si placet, etiam superstitionis gratia emantur, quoniam thure supplicamus & costo. Salutem quidem sine istis posse constare, vel ob id probabimus, ut tanto magis sui [7] delicias pudeat.

LVII. Sed medicinas e floribus coronamentisque & hortensiis, quæque manduntur herbis, prosecuti, quonam modo frugum omittimus ? Nimirum & has indicare conveniat. * In primis sapientissima animalium esse constat, quæ fruge vescantur. [1] Siliginis grana combusta, & trita in vino ammineo, oculis illita epiphoras sedant : tritici vero [2] ferro combusta iis, quæ frigus usserit, præsentaneo sunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta, nervorum contractionibus : cum rosaceo vero, & fico sicca, myxisque decoctis, furfures tonsillis faucibusque gargarizatione prosunt. [3] Sextus Pomponius Prætorii viri pater, Hispaniæ citerioris princeps, cum horreis suis ventilandis præsideret, correptus dolore podagræ, mersit in triticum sese super genua : levatusque siccatis pedibus mirabilem in modum, hoc postea remedio usus est. Vis tanta est, [4] ut cados plenos siccet. Paleam quo-

* CAP. XXV.

NOTÆ.

4. *Ad meatus.*] Ut labi facilius in altum corpus, ac permeare possint.

5. *Ad nexus*] Ad justam crassitiem, & ut vulgus loquitur, consistentiam.

6. *Scrupulatim.*] MSS. omnes, *scripulatim* : hoc est, usque ad singula scripula minute ac scrupulose medicamentorum pondera definire. Scripulum, vel scrupulum, ponderis nomen est : terna drachmam, denariumve efficiunt. Fannius :

In scrupulis ternis drachmam : quo pondere doctus
Argenti facilis signatur pondus Athenis.
Uncia fit drachmis bis quatuor.

7. *Delicias.*] Homines delicatos.

Sect LVII. 1. *Siliginis grana &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14.

2. *Ferro combusta.*] In sartagine patinave ferrea. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 10. *de oculorum causis. Grana tritici in lamina ferri calida impones : & similiter ex succo qui manaverit, cum vino commixto, inungito.*

3. *Sextus Pomponius.*] Rem hanc ipsam tacito viri, in quo id animadversum, nomine, versibus cecinit Q. Serenus, cap. de podagra depellenda :

Non audita mihi sit fas, sed lecta referre :
Hoc quidam raptus morbo per tempora messis
Vicino plantas frumenti pressit acervo,
Evasitque gravem casu medicante dolorem.

Et in hydropis pariter morbo *aliquos tritico sic tectos juvatos esse* scribit Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 19.

4. *Ut cados plenos.*] Aqua aut vino plenos, acervis tritici defossos ac sepultos

que tritici, vel hordei, calidam imponi [5] ramicum incommodis experti jubent, quaque decoctæ sunt aqua foveri. Est & in farre vermiculus teredini similis: quo cavis dentium cera incluso, cadere vitiati dicuntur, [6] etiam si fricentur. [7] Olyram arincam diximus vocari. [8] Hac decocta fit medicamentum, quod Ægyptii atheram vocant, infantibus utilissimum: [9] sed & adultos illinunt eo.

LVIII. [1] Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones, impetusque discutit, lenit, concoquitque. Decoquitur alias in mulsa aqua aut fico sicca. Jocineris doloribus cum posca concoqui opus est, aut cum vino. [2] Cum vero inter coquendum discutiendumque cura est, tunc in aceto melius, aut in fæce aceti, aut in cotoneis, pirisve decoctis. Ad multipedarum morsus cum melle: ad serpentium, in aceto: & contra suppurantia, [3] ad extrahendas suppurationes, ex posca, [4] addita resina & galla. [5] Ad concoctiones vero, & hulcera vetera, cum resina. [6] Ad duritias cum fimo columbarum, aut fico sicca, aut cinere. Ad nervorum inflammationes, aut intestinorum, [7] vel laterum, vel virilium dolores, cum papavere aut meliloto, & quoties ab ossibus caro recedit. [8] Ad strumas

NOTÆ.

5. *Ramicum incommodis.*] Ramex hernia est, interprete Nonio. Vide quæ de enterocele diximus, lib. 20. sect. 13.

6. *Etiam si fricentur.*] Vel si ea cera vitiati dentes fricentur.

7. *Olyram .... diximus.*] Libro 18. sect. 20.

8. *Hac decocta fit medicamentum.*] Fit pultis genus, in medicinæ usu perutile E zea fieri Dioscorides sensit, lib. 2. cap. 114. Ἀθήρα δὲ ἐκ τῆς ἀληλεσμένης εἰς λεπτὸν ζειᾶς σκευάζεται. Subjicit deinde, quid athera sit: ἔστι δὲ ῥόφημα ὡς πολτάριον ὑγρόν, παιδίοις ἁρμόδιον. *Est autem sorbitio, liquida pulticulæ instar, infantibus conveniens.* Quæ sunt Plinianis satis affinia Cassianus, in Collat. 15. cap. 10 *Pulmentum, quod illi Ægyptii Monachi Atheram nominant.* Hesychio pag. 33. Ἀθήρα, βρῶμα διὰ πυρῶν καὶ γάλακτος ἑψημένον παρ' Αἰγυπτίοις. *Edulium quod Ægyptii ex tritico & lacte conficiunt.* Quin & ipsum far Ægyptii Atheram vocant, si Hieronymo credimus, in Genesim: *Moris est*, inquit, *Ægyptiorum* θήραν *etiam far vocare, quod nunc corrupte Atheram nuncupant.*

9. *Sed & adultos illinunt.*] In cataplasmatis adhibetur: Ποιεῖ δὲ καὶ εἰς τὰ καταπλάσματα, inquit Diosc. loc. cit.

Sect. LVIII. 1. *Farina ex hordeo &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 25.

2. *Cum vero.*] Cum anceps cura est, num maturanda collectio sit, an discutienda.

3. *Ad extrahendas suppurationes.*] Ad movendum pus. Diosc. lib. 2. cap. 108. hordeaceæ farinæ cremorem ait ex aqua, cum pice oleoque decoctum, puri movendo idoneum esse: Χυλωθὲν δὲ τὸ ἄλευρον σὺν ὕδατι, καὶ ἑψηθὲν σὺν πίσσῃ καὶ ἐλαίῳ, πυοποιόν ἐστι.

4. *Addita resina & galla.*] Vide Notas & Emend. num. XII.

5. *Ad concoctiones.*] Ad concoquendas duritias. Diosc. lib. 2. cap. 108. Συμπέσσει δὲ καὶ τὰς σκληρίας μετὰ πίσσης καὶ ῥητίνης, καὶ περιστερᾶς κόπρου.

6. *Ad duritias.*] Subintellige, discutiendas Diosc. loc. cit. Διαφορεῖ δὲ τὸ ἄλευρον αὐτῶν μετὰ σύκων καὶ μελικράτου ἑψηθέν, οἰδήματα καὶ φλεγμονάς, &c. Transcripsit hunc locum Plinius Valer. lib. 3. cap. 25. & 27.

7. *Vel laterum, vel virilium.*] Vide Notas & Emendationes num. XIII.

8. *Ad strumas.*] Vide Notas & Emend. num. XIV.

cum pice & impubis pueri urina, cum oleo. Cum Græco feno [9] contra tumores præcordiorum, vel in febribus cum melle vel adipe vetusto.

[10] Suppuratis triticea farina multo lenior. [11] Nervis cum hyoscyami succo illinitur : ex aceto & melle, [12] lentigini. [13] Zeæ, ex qua alicam fieri diximus, efficacior etiam hordaceâ videtur : [14] trimestris, mollior. Ex vino rubro ad scorpionum ictus tepida, & sanguinem exscreantibus : item arteriæ. Tussi cum caprino sebo, aut butyro. [15] Ex feno Græco mollissima omnium. Hulcera manantia sanat, & furfures corporis, stomachi dolores, pedes & mammas cum vino & nitro cocta. [16] Ærina magis ceteris purgat hulcera vetera, & gangrænas : cum raphano & sale & aceto, lichenas : lepras cum sulphure vivo : & capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. [17] Strumas & panos coquit, cum fimo columbino & lini semine decocta in vino.

LIX. [1] De polentæ generibus in frugum loco satis diximus, [2] locorum ratione. A farina hordei distat eo quod torretur, ob id stomacho utilis. [3] Alvum sistit, impetusque rubicundi tumoris. Et oculis illinitur, & capitis dolori cum menta, [4] aut alia refrigerante herba.

NOTÆ.

9. *Contra tumores præcordiorum.*] Contra inflationes intestinorum, πρὸς ἐμπνευματώσεις ἐντέρων. Diosc. loc. cit.

10. *Suppuratis .... lenior.*] Lenior videlicet, & ad coquendum humorem, & ad dolorem mitigandum.

11. *Nervis &c.*] Totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 107.

12. *Lentigini.*] Diosc. loc. cit. Σὺν ὀξυμέλιτι δὲ φακοὺς αἴρει.

13. *Zea.... diximus.*] Libro 18. sect. 29.

14. *Trimestris, mollior.*] Lenior, quam zea. De trimestri tritico diximus, lib. 18. sect. 12.

15. *Ex feno Græco.*] Farina ex feno Græco. Hæc molliendi, discutiendi, ac dissipandi vim habet. Τὸ ἐκ τοῦ τήλεως ἄλευρον μαλακτικὴν καὶ διαφορητικὴν ἔχει δύναμιν. Diosc. lib. 2. cap. 124.

16. *Ærina.*] Farina e lolio, cui nomen αἶραι Græci perinde ac Latini fecere. Diosc. lib. 2. cap. 122. Αἶρα ἡ γινομένη ἐν τοῖς πυροῖς, ἀλεσθεῖσα, δύναμιν ἔχει περιχαρακτικὴν νομῶν, καὶ σηπεδόνων, καὶ γαγγραινῶν, μετὰ ῥαφανίδος καὶ ἁλῶν καταπλασσομένη· καὶ λειχῆνας ἀγρίους, καὶ λέπρας σὺν θείῳ ἀπύρῳ καὶ ὄξει θεραπεύει. *Lolium, quod inter triticeas segetes nascitur, quum molitum est, nomas, putrescentia hulcera, & gangrænam emarginandi vim habet, si cum raphano & sale imponatur. Feros vero lichenas & lepras, cum sulphure vivo & aceto sanat.*

17. *Strumas & panos.*] Dioscor. totidem verbis, loc. cit.

Sect. LIX. 1. *De polenta .... diximus.* Libro 18. sect. 14.

2. *Locorum ratione.*] Aliter enim Græci polentam, aliter Itali parant, ut dictum est loc. cit. Vide Notas & Emend. num. XV.

3. *Alvum sistit.*] Diosc. lib. 2. cap. 108. Τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν (κριθῶν) ἄλφιτον κοιλίας σταλτικόν, καὶ φλεγμονῶν πραϋντικόν. Ibi enim ἄλφιτον legi oportere, non ἄλευρον, perspicuum est : quoniam de ἀλεύρῳ ante disseruit.

4. *Aut alia refrigerante.*] Menta nimirum urbana humiditatem aliquam ex satu cultuque traxit, cum sit alioqui per se, silvestris præsertim, calida, ut docet Galenus, lib. 6. de fac. simp med. cap. 7. pag. 176. Et ad ignem sacrum Apuleïus adhibet, cap. 120. Igitur refrigeratrix est.

Item pernionibus & serpentium plagis : [5] item ambustis ex vino. Inhibet quoque pusulas.

LX. [1] Farina in pollinem subacta, vim extrahendi humoris habet : [2] ideo & cruore suffusis in fascias usque sanguinem perducit : efficacius in sapa. [3] Imponitur & pedum callo, clavisque. Nam cum oleo vetere ac pice decocto polline, condylomata, & alia omnia sedis vitia, quam maxime calido mirabilem in modum curantur. Pulte corpus augetur. [4] Farina, qua chartæ glutinantur, sanguinem exscreantibus datur tepida sorbenda efficaciter.

LXI. Alica res Romana est, & non pridem excogitata : alioqui [1] non ptisanæ potius laudes scripsissent Græci. Nondum arbitror Pompeii Magni ætate in usu fuisse, & ideo vix quidquam de ea scriptum ab Asclepiadis schola. [2] Esse quidem eximie utilem nemo dubitat, [3] sive eluta detur ex aqua mulsa, sive in sorbitiones decocta, sive in pultem. [4] Eadem in alvo sistenda torretur : dein favorum cera coquitur, [5] ut supra diximus. [6] Peculiariter tamen longo morbo ad tabi-

NOTÆ.

5. *Item ambustis ex vino.*] Ex aqua mavult Plinius Valer. lib. 3. cap. 36.

Sect. LX. *Farina in pollinem.*] Pollen farinæ humore subactus. Diosc. lib. 2. cap. 107. Ἡ δὲ ἐκ τῆς ἀλεύρου ζύμη, θερμαντικὴ ἐστι καὶ ἐπισπαστική, &c.

2. *Ideo & cruore.*] Ideo & iis qui partes lividas babent ob cruorem suffusum, sanguinem ea farina sic extrahit, ut fascias ipsas tingat, quibus ipsa involvitur.

3. *Imponitur & pedum &c.*] Diosc. lib. 2. cap. 107. Τὰ ἐν πέλμασι λεπτύνει, καὶ τὰ ἄλλα φύματα, &c.

4. *Farina, qua chartæ.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 107. Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. & Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120.

Sect LXI. 1. *Non ptisanæ potius.*] Alicæ potius, quam ptisanæ laudes scripsissent, si alicam nossent Hippocratem Plinius designat, quem de ptisana volumen edidisse diximus, lib. 18 sect. 15. Plinium nihilominus, tacito viri nomine, reprehendit Galenus, ad eum Hippocratis librum de ptisana, seu de victu in morbis acutis, tom. 12. pag. 14. Τοῖς οἰομένοις μηδέπω χόνδρον εἶναι κατὰ τὰς Ἱπποκράτους χρόνους, &c. *Nam qui alicam Hippocratis temporibus nondum fuisse existimant, eorum inscitiam argues, tum ex quibusdam Comicis vetustioribus, qui alica meminere, tum etiam ex Hippocrate ipso, qui in libro de salubri victu alicæ mentionem fecit, &c.* Quin & libro de Affectionibus, περὶ παθῶν, tex. 39. alica robustior, quam ptisana, miliumque dicitur : χόνδρος δὲ, ὡς ἰσχυρότερος πάντων. Et tex. 42. alicam laudat, ptisanamque triticeam, χόνδρος καὶ πτισάνη πυρίνη· ταῦτα γὰρ τῶν σιτευμάτων τὰ ἰσχυρότερα.

2. *Esse quidem .... utilem.*] Et esse quidem inde ei nomen Festus testatur : *Alica enim dicitur, quod alit corpus.*

3. *Sive eluta detur.*] Sive eluatur in aqua mulsa, quæ detur deinde potui : sive decoquatur & percoletur, sorbeaturque is succus : sive denique in pultem coquatur. Alica & pro tritici genere accipi, ex quo puls, sorbitiove conficitur : & pro ipsa pulte, ac sorbitione, solet.

4. *Eadem in alvo.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 28. *Dysenteria compescenda : Pulvis fit ex alica, tosta priusquam detur, in quem subigitur cera remissa.*

5. *Ut supra diximus.*] Sect. 55. ubi de cera : *Datur in sorbitione dysentericis : favique ipsi in pulte alica prius tosta.*

6. *Peculiariter .... ad tabitudinem.*] Ad tabem & phthisin. Vide Notas & Emend. num. XVI.

tudinem redactis subvenit, ternis ejus cyathis in sextarium aquæ sensim decoctis, donec omnis aqua consumatur. Postea sextario lactis ovilli aut caprini addito per continuos dies, mox adjecto melle. Tali sorbitionis genere emendantur syntexes.

LXII. [1] Milio sistitur alvus, discutiuntur tormina, in quem usum torretur ante. [2] Nervorum doloribus, & aliis, fervens in sacco imponitur: neque aliud utilius: quoniam levissimum mollissimumque est, & caloris capacissimum. Itaque talis usus ejus est ad omnia, quibus calor profuturus est. [3] Farina ejus cum pice liquida, serpentium & multipedæ plagis imponitur.

LXIII. [1] Panicum Diocles medicus mel frugum appellavit. [2] Effectus habet, quos milium. In vino potum prodest dysentericis. Similiter his [3] quæ vaporanda sunt, excalfactum imponitur. Sistit alvum in lacte caprino decoctum, & bis die haustum: sic prodest & ad tormina.

LXIV. [1] Sesama trita in vino sumpta, inhibet vomitiones. [2] Aurium inflammationi illinitur, & ambustis. [3] Eadem efficit, & dum in herba est. [4] Hoc amplius, oculis imponitur decocta in vino. [5] Stomacho inutilis cibus, & animæ gravitatem facit. [6] Stellionum morsibus

NOTÆ.

Sect. LXII. 1. *Milio sistitur &c.*] Hæc totidem fere verbis Diosc. lib 2. cap. 119. Celsus, lib 2. cap. 30. *Alvum adstringit pulticula, vel ex alica, vel ex panico, vel ex milio:* &c.

2. *Nervorum doloribus.*] Diosc. loc. cit. Φωχθέντα δὲ καὶ βληθέντα εἰς σάκκους πυριωμένη, στρόφων καὶ τῶν ἄλλων ἀλγημάτων ἐστὶ βοήθημα, *torminibus, aliisque doloribus auxilio est.* Hydropicis similiter, teste Theod. Prisciano, lib. 2. parte 2. cap. 19. Item ischiadicis, cap. 21.

3. *Farina ejus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 57.

Sect. LXIII. 1. *Panicum .... mel frugum.*] Μελίνην forsan Diocles, a melleo sapore dictum putavit. Μελίνην enimvero idem esse, quod panicum, sive ἔλυμον e Græcis multi dixere, in quibus Galenus lib. 1. de alim. fac. tom. 6. cap. 15. pag. 323 Et Festus, verbo *Milium.* Alii diversum a panico genus constituunt, in quibus Theophrastus. Harpocration verbo Μελίνη. Ἔστι μὲν οὖν εἶδος κέγχρου σμικρὸν τὸ μελίνη, ὥσπερ τις καλεῖ ἔλυμον. Θεόφραστος δὲ ἐν ἑβδόμῳ περὶ φυτῶν, ὡς διαφέροντα ταῦτα ἀναγράφει, Κέγχρον, καὶ Μελίνην, καὶ Ἔλυμον.

2. *Effectus habet.*] Diosc. lib. 2. cap. 120. Valet itaque ad sistendam alvum, ad tormina, &c.

3. *Quæ vaporanda.*] Quæ calore fovenda.

Sect. LXIV. 1. *Sesama.*] MSS. omnes, ut alias monuimus, *Sesima.*

2. *Aurium inflammationi &c.*] Diosc. lib. 2. cap. 121.

3. *Eadem efficit.*] Diosc. loc. cit.

4. *Hoc amplius.*] Subintellige, dum in herba est, efficit. Diosc. loc. cit. Ἡ δὲ πόα καθεψηθεῖσα ἐν οἴνῳ &c.

5. *Stomacho.*] Diosc. Σήσαμον κακοστόμαχον, καὶ δυσωδίας στόματος ποιητικόν, ὅταν διαβρωσκόμενον ἐμμείνῃ μεταξὺ τῶν ὀδόντων. *Sesama stomacho nocet, & animæ gravitatem facit, si quando commanducata dentium commissuris inhæserit.*

6. *Stellionum morsibus.*] Theod. Priscianus, lib. 1 cap. 22. *de apum percussibus, vel scorpionum, ceterorumque serpentium: sesami folia, vel ipsum tritum, & appositum* prodest.

resistit. Item hulceribus, [7] quæ cacoëthe vocant, [8] & auribus, oleum, quod ex ea fit, prodesse diximus.

[9] Sesamoïdes a similitudine nomen accepit, grano amaro, folio minore. [10] Nascitur in glareosis. [11] Detrahit bilem in aqua potum. Semen illinitur igni sacro : discutit panos. [12] Est etiamnum aliud sesamoïdes Anticyræ nascens, quod ideo aliqui Anticyricon vocant : [13] cetera simile erigeronti herbæ, de qua suo dicemus loco : [14] granum sesamæ. Datur in vino dulci [15] ad detractiones, quantum tribus digitis capitur, miscentque ellebori albi unum & dimidium obolum, purgationem eam adhibentes, maxime insaniæ melancholicæ, comitialibus, podagricis. Et per se drachmæ pondere [16] exinanit.

LXV. Hordeum optimum, quod candidissimum. Succus decocti in aqua cælesti digeritur in pastillos, ut infundatur exhulceratis interaneis & vulvis. [1] Cinis ejus ambustis illinitur, & carnibus quæ recedunt ab ossibus, & eruptionibus pituitæ, muris aranei morsibus. Idem asperso sale ac melle, candorem dentibus, & suavitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo utuntur, morbo pedum tentari negant. [2] Novem granis si furunculum quis circumducat, singulis ter,

NOTÆ.

7. *Quæ cacoëthe.*] Κακοήθη, hulcera maligna, insanabilia. De hoc hulcerum genere Celsum consule, lib. 5. cap. 28. tit. *de carcinomate.*

8. *Et auribus oleum.*] Oleum ex sesama fieri, dictum est lib. 15. sect. 7. Auribus id auxiliari dicetur inferius, lib. 23. sect. 49. Quare *dicemus* legi hoc loco forsan satius fuerit : ad utrumque enim hunc morbum, qui nunc indicatur, sesaminum oleum conceptis ibi verbis commendat : *Sesaminum*, inquit, oleum *aurium dolores sanat, & hulcera quæ serpunt, & quæ cacoethe vocant.*

9. *Sesamoides.*] Σησαμοειδὲς, iisdem a Diosc. verbis describitur, lib. 4. cap. 153. Officinis incognitum id grani sive seminis genus.

10. *Nascitur in glareosis.*] Glareosa arva fere saxosa & sabulosa appellantur Dioscor. loc. cit. ἐν τραχέσι dixit.

11. *Detrahit bilem .... panos.*] Hæc ita fere Diosc. loc. cit.

12. *Est etiamnum aliud.*] De quo, Diosc. lib. 4. cap. 152. Σησαμοειδὲς τὸ μέγα ἐν Ἀντικύρᾳ ἐλλέβορον καλοῦσι, διὰ τὸ μίγνυσθαι ἐν ταῖς καθάρσεσι τῷ λευκῷ ἐλλεβόρῳ. *Sesamoïdes majus Anticyræ elleborum vocant, quoniam in purgationibus candido veratro admiscetur.* Galeno idcirco, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 227. Ἀντικυρικὸς ἐλλέβορος appellatur. Et istud pariter officinis herbariisque incognitum.

13. *Cetera simile.*] Sic Diosc. loc. cit. Ἔοικε ἡ πόα ἠριγέροντι ἢ πηγάνῳ. De erigeronte, seu senecione dicemus, lib. 25. sect. 106.

14. *Granum sesamæ.*] Subintellige ; simile. Vide Notas & Emend. num. XVII.

15. *Ad detractiones.*] Ad ejectiones bilis & pituitæ per vomitus & exsecreationes. Diosc. loco cit. Καθαίρει δὲ φλέγματα τε καὶ χολὴν, ὅσον τοῖς τρισὶ δακτύλοις ληφθὲν μετ' ἐλλεβόρου λευκοῦ τριῶν ἡμιωβελίων, σὺν μελικράτῳ.

16. *Exinanit.*] Purgat per alvum, κατὰ κοιλίαν.

Sect. LXV. 1. *Cinis ejus.*] Addit Plinius Valer. lib. 3. cap. 36. ex albo ovorum illini.

2. *Novem granis.*] Plinius Valer. lib. 3 cap 32. iisdem verbis. Similis medicina & in cicercula ad verrucas inferius affertur, sect. 72. ad furunculos ipsos in faba, sect. 69.

manu finistra, & omnia in ignem abjiciat, confestim sanari aiunt. [3] Est & herba Phœnicea appellata Græcis, nostris vero hordeum murinum. Hæc trita e vino pota præclare [4] ciet menses.

LXVI. [1] Ptisanæ, quæ ex hordeo fit, laudes uno volumine condidit [2] Hippocrates, quæ nunc omnes in alicam transeunt. Contra quanto innocentior [3] alica? [4] Hippocrates tamen sorbitionis gratia laudavit, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniam sitim arceret, quoniam in alvo non intumesceret, quoniam facile redderetur, [5] & assuetis hic solus cibus in febri bis die possit dari: tantum remotus ab istis, qui medicinam fame exercent. [6] Sorbitionem tamen

NOTÆ.

3. *Est & herba Phœnicea.*] Ea Dioscoridi lib. 3. cap. 43. Φοῖνιξ appellatur, folio quam hordei breviore & angustiore, spica lolio simili. A Matthiolo recte pingi Anguillara testatur, par. 14. pag. 259.

4. *Ciet menses.*] E dulci vino pota fortassis: nam ex austero sistit, si Dioscoridem audimus, loc. cit.

Sect. LXVI. 1. *Ptisanæ.*] Accipiendum est ptisanæ nomen hoc loco, ut monet Lambinus in Horat. non pro succo, qui in potionem præbeatur, cujusmodi hodie fieri & percolari consuevit ex hordeo cocto, in qua nihil inest præter aquam, & hordei cremorem, sed pro pulte, in qua solidæ partes ipsius hordei manent, quæ dentur in cibum. *Vn orge mondé.*

2. *Hippocrates.*] Vide quæ diximus lib. 18. sect. 15.

3. *Alica.*] Quæ uti ex hordeo ptisana, sic ipsa ex triticea farina concinnatur.

4. *Hippocrates tamen.*] Sic MSS. Reg. Colb. &c. non *tantum*. Verba Hippocratis hæc sunt, lib. de victu in morbis acutis, text. 17. pag. 13. tom. XI. Πτισάνη μὲν ὖν μοι δοκεῖ ὀρθῶς προκεκρίσθαι τῶν σιτηρῶν γευμάτων .... τὸ γὰρ γλίσχρασμα αὐτῆς λεῖον, καὶ συνεχὲς, καὶ προσηνές ἐστι, καὶ ὀλισθηρὸν, καὶ πλαδαρὸν μετρίως, καὶ εὐέκπλυτον, εἴτι καὶ τούτου προσδέοι· καὶ οὔτε στύψιν ἔχει, οὔτε ἄραδον κακὸν, οὔτε ἀνοιδίσκεται ἐν τῇ κοιλίῃ· ἀνῴδηκε γὰρ ἐν τῇ ἑψήσει, ὁκόσον πλεῖστον ἐπεφύκει διογκοῦσθαι. *Ptisana igitur triticeis edulsis recte prælata fuisse mihi videtur ... Cremor enim ejus levis, continuus, suavis, lubricus, & moderate humidus, sitim restinguit: & si quid elui indiguerit, id facile eluitur: neque adstrictionem habet ullam, neque pravam perturbationem, neque in alvo turgescit. Nam in elixatione, quoad maxime intumescere potuit, intumuit.*

5. *Et assuetis hic solus.*] Græca Hippocratis hæc sunt, textu 19. pag. 19. Καὶ τοῖσι μὲν γε εἰθισμένοισι δὶς σιτεῖσθαι τῆς ἡμέρης, δὶς δοτέον, &c. *Bis die cibum sumere consuetis ptisana danda est*, &c. Et text. 6. mane sumi ac vespere commode posse ait, ab iis potissimum, qui tota ptisana uti consueverunt: Ξυμφέρει δὲ τὰ διάδε ὡς ἐπιπολὺ τοῖσιν ὅλῃσι πτισάνῃσιν αὐτῇσι χρεωμένοισιν.

6. *Sorbitionem .... totam.*] Hoc est, ptisanam solidam, nec colatam. Ptisanam enim Hippocrates, textu 30. pag. 25. sorbitionem & ipse vocat, πτισανορρόφιν. Idem & a potu sorbitionem secernit, lib. de vet. med. tex. 12. pag. 19. ubi ægros ait, quibus sorbitio gravior est, potu contentos esse oportere: Ὁκόσοι δὲ μηδὲ τῶν ῥοφημάτων ἐδύναντο ὑποκρατέειν, ἀφεῖλον καὶ ταῦτα, καὶ ἀφίκοντο ἐς πόματα. Tota ergo cum dicitur, non colata intelligitur: quod & Galenus ipse admonnit, Comment. 1. ad lib. 1. Hippocr. de ptisana. pag. 22. tomo XI. Ἐάν τε ὅλας, ἐάν τε κριθώδεις, ἐάν τε ἁπλῶς πτισάνας εἴπῃ, ἓν καὶ ταυτὸν ἐκ τῶν τριῶν σημαίνεται λέξεων, τὰς ἀδιηθήτους πτισάνας δηλοῦντος. Ἔστιν ἰδίᾳ τὸν χυλὸν ἀποκρίνας, ἐκεῖνον διδῷ, οὔθ' ὅλαις πτισάναις, οὔτε κριθώδεσι πτισάναις, οὔτε ἁπλῶς εἰρημέναις πτισάναις ὁ τοιοῦτος λεχθήσεται χρῆσθαι,

dari totam vetuit, [7] aliudve quam succum ptisanæ. [8] Item quamdiu pedes frigidi essent, tunc quidem nec potionem dandam. Fit & ex tritico glutinosior, arteriæque exhulceratæ utilior.

LXVII. Amylon hebetat oculos, gulæ inutile, [1] contra quam creditur. [2] Item sistit alvum, [3] epiphoras oculorum inhibet, & hulcera sanat: item pusulas, & fluxiones sanguinis. Genas duras emollit. [4] Datur cum ovo his qui sanguinem rejecerint. In vesicæ vero dolore, semuncia amyli cum ovo, [5] & passi tribus ovis suffervefacta, a balineo. Quin & avenacea farina decocta in aceto nævos tollit.

LXVIII. Panis hic ipse, quo vivitur, innumeras pæne continet medicinas. [1] Ex aqua & oleo aut rosaceo mollit collectiones, ex aqua mulsa duritias valde mitigat. Datur & ex vino ad discutienda [2] quæ præstringi opus sit, & si magis etiamnum, ex aceto, adversus acutas pituitæ fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant: item ad percussa,

NOTÆ.

χυλῷ δὲ μόνῳ πλειστάκις. *Sive totam, sive hordeaceam, sive ptisanam simpliciter dixerit, unum & idem his tribus dictionibus significatur, ptisanam unoquoque non colatam significante. Nam a decoctione si quis ipsam colaverit, deinde per se cremorem separaverit, illumque dederit: is neque tota ptisana, neque hordeacea ptisana, neque simpliciter dicta ptisana uti dicetur, sed solo ptisanæ cremore.* Vide & textum 46. pag. 35. ubi Hippocratis placita egregio suo Commentario Galenus illustrat. Adde & Commentarium hujus secundum, in text. 19. pag. 49.

7. *Aliudve quam succum.*] Quam cremorem ptisanæ: τὸ χυλὸν, sive τὸ ποτὸν μόνον, ἄνευ ῥοφημάτων, solum potum sine sorbitionibus, hoc est, sine ptisana solida.

8. *Item quamdiu.*] Verba hæc sunt Hippocratis, textu 45. pag. 34. tom. XI. Ὅπου μὲν οἱ πόδες ψυχροὶ ἔωσι, ἐπισχεῖν χρὴ τὸ ῥοφήματος τῆς δόσιος, μάλιστα δὲ καὶ τοῦ ποτοῦ ἀπέχεσθαι. *Quum pedes frigidi fuerint, sorbitionis* (ptisanæ) *exhibitionem prohibere oportet: maxime vero & a potu temperandum est.* Ac rursum: ποδῶν δὲ ψυχρῶν ἐόντων· μήτε ποτὸν, μήτε ῥόφημα, μήτ' ἄλλο μηδὲν διδόναι τοιόνδε, &c.

Sect. LXVII. 1. *Contra quam creditur.*] Recentiores, credo, ævi sui medicos sugillat, quos Dioscorides tamen est secutus, qui lib. 2. cap. 123. τὰ περὶ ἀρτηρίαν τραχύνει, gulæ, sive arteriæ, sive faucium asperitates lenire amylum scribit.

2. *Item sistit alvum.*] Auctor libri de simp. med. ad Patern. inter opera Galeni, tom. 13. pag. 984. *Potest amylum*, inquit, *leniter stringere: propter quod collyriis ad lacrymam facientibus miscetur, & ad profluvium ventris prodesse comprobatur.*

3. *Epiphoras &c.*] Diosc. lib. 2. cap. 123. Ποιεῖ δὲ πρὸς ὀφθαλμῶν ῥεύματα, καὶ κοιλότητας, καὶ φλυκταίνας. *Efficax est contra oculorum fluxiones, cava hulcera, pusulasque.*

4. *Datur cum ovo.*] Ita recte codex Reg. 2. & Colb. 3. In quibusdam aliis, *cum opio*, male.

5. *Et passi tribus ovis.*] Et passi tantumdem, quantum trium ovorum putamine continetur. Vide Notas & Emend. num. XVIII.

Sect. LXVIII. 1. *Ex aqua mulsa.*] Dioscor lib. 2. cap. 107. Duritias porro intellige, quales sunt parotides, de quibus Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 8. *Ex pane mundo, cum oleo infuso, contritoque cataplasmentur.*

2. *Quæ præstringi.*] Quæ coërceri opus sit, ut fluxiones pituitæ, seu ῥεύματα.

luxata.

luxata. Ad omnia autem hæc [3] fermentatus, qui vocatur autopyros, utilior. Illinitur & paronychiis, & callo pedum in aceto. [4] Vetus aut nauticus panis tusus, atque iterum coctus, sistit alvum. Vocis studiosis, & contra distillationes, [5] siccum esse primo cibo, utilissimum est. [6] Sitanius (hoc est, e trimestri) [7] incussa in facie, aut [8] desquamata, cum melle aptissime curat. Candidus ægris, aqua calida frigidave madefactus, levissimum cibum præbet. [9] Oculorum tumori ex vino imponitur. Sic & pusulis capitis, aut adjecta arida myrto. [10] Tremulis panem ex aqua esse jejunis statim a balineis demonstrant. Quin & gravitatem odorum in cubiculis ustus emendat: & vini, [11] in saccos additus.

LXIX. Auxiliatur & faba. [1] Namque solida fricta, fervensque in acre acetum conjecta, torminibus medetur. [2] In cibo fressa, & cum allio cocta, contra deploratas tusses, [3] suppurationesque pectorum, quotidiano cibo sumitur: & commanducata jejuno ore, etiam

NOTÆ.

3. *Fermentatus.*] Qui fermentatus sit, & simul αὐτόπυρος. Hoc est, ut Celsus loquitur, lib. 2. cap. 29. & fermentarus simul & cibarius. Meminit panis αὐτόπυρου Athenæus, lib 3. cap. 110. Is est, cui nihil furfuris ademptum est, teste Celso, lib. 2. cap. 18. Cicero, & Celsus, cibarium panem transtulere.

4. *Vetus aut nauticus.*] Plinius Valer. qui hæc transcripsit, navalem panem appellat, lib. 2. cap. 27. Galli Biscoctum, *Biscuit.* Habet eadem Diosc. lib. 2. cap. 107. Celsus, lib. 2. cap. 30. *Contra, alvum adstringunt, panis ex siligine, vel ex simila, magis si sine fermento est, magis etiam si ustus est: intenditurque vis ejus etiam, si bis coquitur.*

5. *Siccum esse primo cibo.*] Julius Capitolinus, in Antonio Pio, pag. 22. *Senex etiam, antequam salutatores venirent, panem siccum comedit ad sustentandas vires.* Panis siccus est, qui citra potum sumitur. Id veterum jentaculum fuit. Hinc apud Lucianum, *ἀκρατίζειν, jentare.*

6. *Sitanius.*] Subintellige, panis Σητάνιος & σητάνειος Græcis, ut diximus, lib. 18. sect. 12.

7. *Incussa in facie.*] Percussa in facie, inquit Plinius Valer. hæc transcribens, lib. 3. cap. 47.

8. *Desquamata.*] Cutem in squamæ modum perstrictam.

9. *Oculorum tumori.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 10. *de oculorum causis: Panis mundus vino infusus, & cum oleo roseo tritus, sæpe oculos liberavit.* Ante hos Celsus, lib. 6. cap. 6. tit. *Ad oculos scabros: Succurrit his & arida lippitudini, si quis panem ex vino subactum super oculum imponit, &c.*

10. *Tremulis.*] Quibus artus tremunt.

11. *In saccos.*] Per quos vinum saccatur, sive colatur, ut diximus lib. 14. sect. 28. & lib. 18. sect. 17.

Sect. LXIX. 1. *Namque solida.*] Hæc totidem verbis Marcellus Empiricus, cap. 27. pag. 196.

2. *In cibo fressa.*] Hoc est; fracta. Græcis, *ἔτνος κυάμινον, puls fabacea.* Vide Voss. in Etymol. verbo *Frendeo.* Hæc Marcellus Empir. cap. 16. pag. 118. exscripsit ad verbum.

3. *Suppurationesque.*] Quas purulentas exscreationes interpretor, cum Plinio altero Valer. lib. 1. cap. 58. *Faba fricta desfecta, eaque faba in cibo vel ex melle sumpta, & tussi, & purulentis exscreationibus medetur.*

ad furunculos maturandos discutiendosve imponitur : [4] & in vino decocta, ad testium tumores, & genitalium. [5] Lomento quoque ex aceto decocto, tumores maturat atque aperit : item [6] livoribus, combustis medetur. [7] Voci eam prodesse, auctor est M. Varro. [8] Fabalium etiam siliquarumque cinis, ad coxendices, [9] & ad nervorum veteres dolores [10] cum adipis suilli vetustate prodest. [11] Et per se cortices decocti ad tertias sistunt alvum.

LXX. [1] Lens optima, quæ facillime coquitur, & ea quæ maxime aquam absorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, & stomachum inflat, [2] sed alvum sistit in cibo, magisque discocta cælesti aqua : eadem solvit, minus percocta. [3] Crustulas hulcerum rumpit,

NOTÆ.

4. *Et in vino decocta &c.*] Marcellus Empit. cap. 33. pag. 230. Q. Serenus, cap. 37. pag. 149.

Et tumidos testes Nereïa lympha coërcet,
Aut faba cum tepidis Bacchi decocta fluentis.

Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 24. *Faba in vino cocta, aut in melicrato cum melle trita, fervores testium vel indignationes curat.*

5. *Lomento quoque.*] Lomentum farina fabacea est. Hac pariter ex aceto decocta Marcellus Empiricus utitur ad podagram leniendam, cap. 36. pag. 246. quoniam educit sanguinem, & dolorem levat. Q. Serenus, coriandrum pro aceto substituit. cap. 41. pag. 151.

Mollis odorato faba jungatur coriandro :
Proderit appositum, mollitque aperitque tumorem.

6. *Livoribus.*] Ad nigredinem, maculasque vultus farinam de faba Marcellus Empiricus adhibet, cap. 19. pag. 131.

7. *Voci eam prodesse.*] Inde fabarii olim cantores vocati. Rabanus Maurus, lib. 2. de instit. Cleric. cap. 48. *Antiqui pridie quam cantandum erat, cibis abstinebant : pallentia tantum legumina causa vocis sumebant : unde & vulgo Cantores Fabarii dicti sunt. Si ergo hoc apud Gentiles tantum servanda vocis causa agebatur*, &c. Rabano præïvit Isidorus, lib. 2. de divinis offic. cap. 2. *Antiqui pridie quam cantandum erat, cibis abstinebant : psallentes tamen* (ex Rabano malim, *pallenti tantum*) *legumine in causa vocis assidue utebantur. Unde & cantores apud gentiles fabarii dicti sunt.*

8. *Fabalium.*] Fabalia sunt fabarum culmi. Stipulas fabales appellat Ovidius, lib. 4. Fastor. vers. 725.

9. *Et ad nervorum.*] Galenus, lib. 7. de facult. simp. med. pag. 198.

10. *Cum adipis suilli vetustate.*] Hoc est, adipe vetusto. Sic lib. 21. sect. 74. hulcerum vetustatem, pro vetustis hulceribus dixit. Libro 24. extremo, *Nunc claritas herbarum dicetur*, pro herbis clarioribus. Libro vero 28. sect. 18. obstetricum nobilitatem pro *nobiles obstetrices.* Claritates animalium, pro *clariora animalia*, sect. 24. ejus libri.

11. *Et per se cortices.*] Fabarum videlicet. Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 27. & Marcellus Empir. cap. 27. pag. 195.

Sect. LXX. 1. *Lens optima.*] Quæ tota hac sectione de sativa lente referuntur, usque ad ea verba, *Est & palustris lens*, totidem ferme verbis exstant apud Diosc. lib. 2. cap. 129.

2. *Sed alvum sistit &c.*] Præter Dioscoridem refert hoc etiam Galenus, lib. 1. de alim. fac. cap. 18. pag. 323. tomo 6. & lib. 8. de fac. simp. med. pag. 238. Plinius quoque Valer. lib. 2. cap. 23. aliique. Et priores quidem, detracto cortice discoqui accurate jubent, prima aqua inter coquendum effusa : quod primum illius decoctum alvum solvit.

3. *Crustulas hulcerum.*] Crustam ducere hulcus dicitur, quando solidatur. Vide Notas & Emend. num. XIX.

[4] eaque quæ intra os sunt, purgat & adstringit. [5] Collectiones omnes imposita sedat, maximeque exhulceratas & rimosas. [6] Oculorum autem epiphoras cum meliloto, aut cotoneo. [7] Contra suppurantia cum polenta imponitur. [8] Decoctæ succus ad oris exhulcerationes & genitalium adhibetur: [9] ad sedem, cum rosaceo aut cotoneo. [10] In his, quæ acrius remedium exigant, cum putamine Punici, melle modico adjecto. Ad id demum, ne celeriter inarescat, adjiciunt & betæ folia. [11] Imponitur & strumis panisque, vel maturis vel maturescentibus, ex aceto discocta. [12] Rimis ex aqua mulsa: & gangrænis cum Punici tegmine. [13] Item podagris cum polenta, & vulvis, & renibus, [14] pernionibus, [15] hulceribus difficile cicatricem trahentibus. [16] Propter dissolutionem stomachi triginta grana lentis devorantur. [17] In choleris quoque & dysenteria efficacior est in tribus aquis cocta: in quo usu melius semper eam torrere ante, & tundere, ut quam tenuissima detur, vel per se, vel cum cotoneo malo, aut piris, aut

NOTÆ.

4. *Eaque quæ intra os.*] Oris hulcera. Diosc. lib. 2. cap. 129. ἢ ἕλκη ἀνακαθαίρει. In solo Chiffl. cod. *purgat & abstergit.*

5. *Collectiones.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 25. & Dioscor. loc. cit.

6. *Oculorum.*] Dioscor. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 4. *Ad oculorum epiphoras & tumores ... lenticula cum cotoneis cocta, & una trita adjuvat.*

7. *Contra suppurantia.*] Ne tumores suppurent. Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. de lente: *Intra suppurantia cum polenta decocta imponitur.* Lege, *contra suppurantia.* Nam, ut idem admonet, cap. 27. *lens ipsa cum melle imposita, prohibet suppurare.*

8. *Decocta succus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

9. *Ad sedem.*] Ad sedis inflammationes, πρὸς φλεγμονὰς δακτυλίου, Dioscor. lib. 2. cap. 129.

10. *In his quæ acrius.*] Scribonius Largus, Compos. 234. *Ad veretri tumorem lens ex aqua cocta, & trita, rosaceo oleo mixta prodest. Si major tumor erit, mali granati corium ex aqua coctum & tritum, lenticula pari pondere admiscere oportet.*

11. *Imponitur & strumis.*] Plinius Valer. iisdem verbis, lib. 3. cap. 27.

12. *Rimis ... gangrænis &c.*] Diosc. lib. 2. cap. 129.

13. *Item podagris &c.*] Diosc. loc. cit. Παρηγορεῖ δὲ καὶ ποδάγρας σὺν ἀλφίτῳ ἑφθεὶς κατατριφθεὶς καὶ καταπλασθείς.

14. *Pernionibus.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 28. de pernionibus: *Et lenticula cocta & trita cataplasma proderit.*

15. *Hulceribus difficile.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 25.

16. *Propter dissolutionem.*] Contra subversionem stomachi, ἀνατροπὴν στομάχου, Diosc. loc. cit. cum nempe stomachus in vomitiones effunditur.

17. *In choleris quoque.*] Describit hunc morbum Celsus, lib. 4. cap. XI. *Facienda*, inquit, *mentio est cholera, quia commune id stomachi, atque intestinorum vitium videri potest. Nam simul & dejectio, & vomitus est: præterque hæc, inflatio est, intestina torquentur, bilis supra infraque erumpit ... Ergo eo nomine morbum hunc χολέραν Græci nominarunt &c.* Ἀπὸ τῆς χολῆς deductum nomen putat, qui communis Medicorum error a Constantino in Lexico configitur. Ῥεῦμα τῆς κοιλίας fluxionem alvi simpliciter nuncupat lib. 2. cap. 129. ubi hæc ipsa remedia totidem ferme verbis afferuntur.

myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. [18] Pulmoni est inutilis, & capitis dolori, nervosisque omnibus, & felli: [19] nec somno facilis: [20] ad pusulas utilis, ignique sacro, [21] & mammis in aqua marina decocta: [22] in aceto autem duritias & strumas discutit. Stomachi quidem causa, polentæ modo potionibus inspergitur. [23] Quæ sunt ambusta, aqua semicocta curat, postea trita, & per cribrum effuso furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex posca coquitur ad guttura. [24] Est & palustris lens per se nascens in aqua non profluente, refrigeratoriæ naturæ: propter quod [25] collectionibus illinitur, [26] & maxime podagris, [27] & per se, & cum polenta: glutinat & [28] interanea procidentia.

LXXI. [1] Est silvestris & elelisphacos dicta a Græcis, [2] ab aliis sphacos. Ea est sativa lente levior, & folio minore, atque ficciore, & odoratiore. [3] Est & alterum genus ejus silvestrius, odore gravi:

NOTÆ.

18. *Pulmoni, &c.*] Dioscor. ad verbum, loc cit.

19. *Nec somno.*] Quia somnia tumultuosa facit, inquit Diosc. loc. cit. Ἔστι δὲ δυσόνειρος.

20. *Ad pusulas.*] Pustulas prohibere lenticulæ farinam cum melle aut vino, auctor est Celsus, lib. 5. cap 27. Diosc. loc. cit. Πρὸς δὲ φλυκταίνας καὶ ἐρυσιπέλατα. De igne sacro, concinit & alter Plinius Valer. lib. 3. cap. 34.

21. *Et mammis.*] Ad mammas grumoso, concretoque lacte turgentes, nimiumque distentas, τοῖς χονδρεύουσι μαστοῖς, καὶ σπαργῶσι.

22. *In aceto autem.*] Cervicis rigorem (opisthotonon vocant) ita discuti, Q. Serenus cecinit, cap. 17. pag. 135.

23. *Quæ sunt ambusta.*] Explicatius paulo Plinius Valer. lib. 5. cap. 36. *Ambustis sanandis: Lens ex aqua semicocta imponitur: procedente vero curatione lens cruda conteritur, ejectoque furfure ejus, decoquitur, & sic imponitur: & postea mel adjicitur.* Sic & Theodorus Priscianus, lib. 1. cap. 17. *De ustione calida, vel ignis.*

24. *Est & palustris.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 14. & Diosc. lib. 4. cap. 88. Φακὸς ὁ ἐπὶ τῶν τελμάτων εὑρίσκεται, ἐπὶ τῶν στασίμων ὑδάτων, βρύον ὂν ὅμοιον φακῷ. *Lens palustris in aquis pigris stagnantibusque reperitur, muscus videlicet lenticulæ similis.* Vidimus in horto Regio, qualis a Dodonæo pingitur, pag. 576. *Lentille d'eau.*

25. *Collectionibus.*] Collectiones videntur humores esse ex collecta pituita vel sanguine, cum inflammatione interdum conjunctæ. Diosc. loc. cit. inflammationibus mederi lentem palustrem dixit, πάσαις φλεγμοναῖς. Neque nunc modo, sed & sæpius: ubi Plinius *collectiones* habet œdemata οἰδήματα sæpius appellantur, hoc est, molles tumores, laxioresque, ac sine dolore.

26. *Et maxime podagris.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 14. & Marcellus Empir. cap. 36 pag. 250.

27. *Et per se.*] Hoc est, solæ.

28. *Interanea procidentia.*] Ἐντεροκήλας Græci vocant, descensum intestinorum in alterum naturæ locum. Diosc. loc. cit. Παραπλάσσεται δὲ καὶ ἐντεροκήλαις τοῖς ἐπὶ παιδίων.

Sect. LXXI. 1. *Est & silvestris.*] Ex affinitate nominis occasione sumpta, de elelisphaco nunc sermonem instituit, quod lenti scilicet, quæ Græcis φακὸς dicitur, proximam habuerit appellationem, σφακός. Nam re, forma, dotibusque, immensum quantum a lente dissidet. Herbariis nostris incognita.

2. *Ab aliis sphacos.*] Vide Notas & Emendationes num. XX.

3. *Est & alterum genus.*] Perinde officinis, herbariisque ignotum. Ut nunc *silvestrius*, sic l. 16. sect. 50. *silvestriora* dixit.

hæc mitior. [4] Folia habet cotonei mali effigie, ſed minora & candida, [5] quæ cum ramis decoquuntur. [6] Menſes ciet, & urinas: & paſtinacæ ictus ſanat. Torporem autem obducit percuſſo loco. Bibitur cum abſinthio ad dyſenteriam. Cum vino eadem commorantes menſes trahit: abundantes ſiſtit decocto ejus poto. [7] Per ſe impoſita herba vulnerum ſanguinem cohibet. Sanat & ſerpentium morſus. [8] Et ſi in vino decoquatur, pruritus teſtium ſedat. Noſtri, qui nunc ſunt, herbarii elelifphacon Græce, [9] Latine ſalviam vocant, mentæ ſimilem, canam, odoratam. Partus emortuos ea appoſita extrahunt: item vermes aurium hulcerumque.

LXXII. [1] Cicer & ſilveſtre eſt, foliis ſativo ſimile, odore gravi. Si largius ſumatur, alvus ſolvitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Toſtum ſalubrius habetur. [2] Cicercula etiamnum magis in alvo proficit. Farina utriuſque hulcera manantia capitis ſanat, efficacius ſilveſtris. Item comitiales, & jocinerum tumores, & ſerpentium ictus. [3] Ciet menſes & urinas, grano maxime. [4] Emendat & lichenas, & teſtium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exhulceratam veſicam, & renes. Gangrænis utiliora cum melle, & his quæ cacoëthe vocantur. [5] Verrucarum in omni genere prima Luna ſingulis granis ſingulas tangunt, eaque grana in linteolo deligata poſt ſe abjiciunt, ita fugari vitium arbitrantes. [6] Noſtri præcipiunt arietinum in aqua cum ſale diſcoquere, ex

NOTÆ.

4. *Folia habet.*] Ita fere Dioſc. loc. cit. de elelifphaco. Unde perſpicuum eſt non hanc eſſe ſalviam Latinorum, cui folia non ſunt cotonei mali effigie, ſed mentæ potius, ut Plinius recte animadvertit, poſt Cratevam ſcilicet, cujus ſententiam comprobat, tum ipſa experientia, tum etiam Anguillara, par. 12. pag. 201. ubi hæc ſcriptoris Græci verba recitat: φύλλα ἔχει ὅμοια τῷ κυδωνίῳ μήλῳ. φύλλοις τῷ ἡμέρῳ, ὀσμῇ δριμὺς, &c.

5. *Quæ cum ramis.*] Dioſc. loc. cit. de elelifphaco ſuo.

6. *Menſes ciet &c.*] Dioſc. loc. cit.

7. *Per ſe impoſita.*] Dioſc. loc. cit.

8. *Et ſi in vino &c.*] Dioſc. loc. cit.

9. *Latine ſalviam.*] Galli noſtri ſaugiam vocant, *de la Sauge.* Pingitur a Dodonæo, pag. 288.

Sect. LXXII. 1. *Cicer & ſilveſtre.*] Ἄγριος ἐρέβινθος apud Græcos: apud recentiores nullum adhuc certum nomen invenit. Pictum vide apud Dodon. pag. 516. Dioſcor. totidem verbis, lib. 2. cap. 126. Γίνεται δὲ καὶ ἄγριος ἐρέβινθος ὅμοιος τοῖς

2. *Cicercula.*] Cicerculam Plinius pro cicere ſæpe dixiſſe, ipſumque id legumen intellexiſſe, quod ἐρέβινθον Græci vocant, jam ſuperius monuimus, lib. 18. ſect. 83. De ſativi ciceris facultate ad bonam alvum faciendam, Dioſcorides ſuffragatur, loc. cit. Ἐρέβινθος ὁ ἥμερος, εὐκοίλιος, &c.

3. *Ciet menſes &c.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 126.

4. *Emendat.*] Hæc totidem verbis Dioſc. loc. cit.

5. *Verrucarum.*] Totidem verbis hæc rurſum Dioſc. loc. cit.

6. *Noſtri præcipiunt.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 39. *Cicer arietinum*, inquit, *in aqua diſcoquitur cum ſale, & ex ea aqua bibuntur bini cyathi per triduum in difficultate urinæ.* Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181. *Cicer arietinum in aqua decoquito cum ſale, eamque ſtranguarioſo ad binos cyathos bibendam dato.*

eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinæ. [7] Sic & calculos pellit, [8] morbumque regium. Ejusdem foliis sarmentisque decoctis, aqua quam maxime calida morbos pedum mollit, & ipsum calidum tritumque illitum. [9] Columbini decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum, oculorum hulceribus ex passo medetur.

LXXIII. [1] De ervo quædam in mentione ejus diximus: nec potentiam ei minorem veteres, quam brassicæ tribuêre. [2] Contra serpentium ictus ex aceto, ad crocodilorum hominumque morsum. [3] Si quis ervum quotidie jejunus edat, lienem ejus absumi certissimi auctores affirmant. [4] Farina ejus varos, sed & maculas toto corpore emendat. [5] Serpere hulcera non patitur: in mammis efficacissimum. [6] Carbunculos rumpit ex vino. [7] Urinæ difficultates, inflationem, vitia jocineris, tenesmon, & [8] quæ cibum non sentiunt, atropha appellata, tostum, & in nucis avellanæ magnitudinem melle collectum devoratumque corrigit: item impetigines, ex aceto coctum & quarto die solutum. [9] Panos in melle impositum suppurare prohibet. [10] Aqua decocti perniones & pruritus sanat fovendo. [11] Quin & universo corpori, si quis quotidie jejunus biberit, meliorem fieri colorem existimant. Cibis idem hominis alienum. [12] Vomitiones movet, alvum turbat, capiti & stomacho onerosum. [13] Genua quoque degravat. Sed

NOTÆ.

7. *Sic & calculos.*] Plinius Valer. loc. cit.

8. *Morbumque regium.*] Plinius Valer. loc. cit.

9. *Columbini.*] Ciceris columbini, de quo lib. 18. sect. 32.

Sect. LXXIII. 1. *De ervo .... diximus.*] Libro 18. sect 38.

2. *Contra serpentium.*] Plinius Valer. lib 3. cap. 57. Diosc. lib. 2. cap. 131. Σὺν οἴνῳ κυνόδηκτα, καὶ ἀνθρωπόδηκτα, καὶ ἐχιόδηκτα θεραπεύει καταπλασσόμενος.

3. *Si quis ervum.*] Carmine id Q. Serenus expressit, cap. 24. pag. 140.

Nonnulli memorant consumi posse lienem,
Ervum si semper jejuno sumpserit ore.

4. *Farina ejus varos*] Diosc. loc. cit. Vari apud Celsum lib. 6. cap. 5. maculæ sunt in facie, ut lenticulæ, & ephelides. Plinius, lib. 23. sect. 16. *Vitia cutis in facie, varosque, & lentigines, & sugillata emendat, &c.* Vide Notas & Emend. num. XXI.

5. *Serpere hulcera.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. & Diosc. loc. cit. Vide & Celsum, lib. 5. cap. 28. tit. *de fistulis.*

6. *Carbunculos.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 30. Diosc. loc. cit. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 18. *de carbunculis. Ervi pulvis cum vino tritus.*

7. *Vrina &c.*] Hæc pariter Diosc. loc. cit.

8. *Quæ cibum non sentiunt.*] Quæ non aluntur cibo. Quæ nutritionem a cibo non sentiunt. De hac ἀτροφίᾳ nos opportunius, lib. 28. sect. 33. Diosc. loc. cit. Ἁρμόζει δὲ καὶ τοῖς ἀτροφοῦσι, καρύου μέγεθος φρυκτὸν ληφθὲν σὺν μέλιτι.

9. *Panos in melle.*] Marcellus Empir. cap. 32. pag. 224. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 27. *Panos cum melle &c.*

10. *Aqua decocti.*] Ad verbum Diosc. loc. cit.

11. *Quin & universo*] Diosc. loc. cit.

12. *Vomitiones &c.*] Hæc pariter Diosc. loc. cit.

13. *Genua quoque.*] Hippocr. lib. 6. Epidem. sect. 4. textu 13. pag. 490. tom. 9. Ὀροβοφαγέοντες, γουναλγέες. *Qui ervum comedunt, genuum dolore conflictantur.*

madefactum pluribus diebus, mitescit, [14] bubus jumentisque utilissimum. [15] Siliquæ ejus virides, prius quam indurescant, cum suo caule foliisque contritæ, capillos nigro colore inficiunt.

LXXIV. [1] Lupini quoque silvestres sunt, omni modo minores sativis, præterquam amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, sicco nulli minus ponderis est, nec plus utilitatis. Mitescunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant: amari contra aspidas valent. [2] Hulcera atra, aridi decorticatique triti, supposito linteolo, ad vivum corpus redigunt. [3] Strumas, parotidas, in aceto cocti discutiunt. [4] Succus decoctorum cum ruta & pipere, vel in febri datur ad ventris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: [5] pueris vero impositi in ventrem jejunis prosunt. [6] Et alio genere tosti, & in defruto poti, vel ex melle sumpti. [7] Iidem aviditatem cibi faciunt, fastidium detrahunt. [8] Farina eorum aceto subacta, papulas pruritusque in balineis illita cohibet, & per se siccat hulcera. [9] Livores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. [10] Silvestrium efficacior

NOTÆ.

14. *Bubus jumentisque.*] Si elixum apponatur, boves saginat, inquit Diosc. loc. cit. Βοῦς δὲ λιπαίνει ἑφθὸς παρατεθέμενος.

15. *Siliquæ ejus.*] Marcellus Empir. totidem, cap. 7. pag. 48. *Ervi siliquæ, priusquam arescant, cum foliis & caule suo conterentur, & raso capiti, ut capilli nigrescant, protinus inlinuntur.* Plinius Valer. lib. 1. cap. 7. *de capillis denigrandis: Siliquæ erucæ* (lege, *ervi*) cum suis foliis & caulibus *conteruntur, & capiti raso inlinuntur.*

Sect. LXXIV. 1. *Lupini quoque.*] Sic Diosc. lib. 2. cap. 133. Γίνεται δὲ καὶ θέρμος ἄγριος, ἐμφερὴς τῷ ἡμέρῳ, κατὰ πάντα δὲ μικρότερος. Alii μακρότερος. Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 178. Θέρμος ἄγριος πικρότερος, καὶ ἰσχυρότερος εἰς ἅπαντα τοῦ ἡμέρου ἐστιν, &c.

2. *Hulcera atra.*] Ex vetustate, & corruptione. Celsus, lib. 5. cap. 126. *Modo hulcus nigrum est, quia caro ejus corrupta est, idque vehementius etiam putrescendo intenditur.* Et paulo ante: *Interdum enim vetustas hulcus occupat, induciturque ei callus, & circum ora crassa livent, &c.* Marcellus Empir. cap. 4. pag. 43. *Vetustis hulceribus .... medetur farina lupini incocti, & sine cortice, inspersa cum vino.* Sic pariter Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 18.

3. *Strumas &c.*] Diosc. lib. 2. cap. 132. Plinius Valer. lib. 1. cap. 13. & lib. 3. cap. 29. Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107.

4. *Succus decoctorum.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 21. Marcellus Empir. cap. 28. pag. 200. & Diosc. loc. cit. Præivit his omnibus Celsus, lib. 4. cap. 17. *Si lati sunt lumbrici, aqua potui dari debet, in qua lupinum decoctum sit.*

5. *Pueris vero.*] Vide quæ diximus lib. 18. sect. 36.

6. *Et alio genere.*] Diosc. loc. cit.

7. *Iidem aviditatem.*] Diosc. loc. cit.

8. *Farina eorum.*] Diosc. loc. cit. Plinius Valer. lib. 3. cap. 39. & Q. Serenus, cap. 7. de prurigine, & papulis, pag. 129.

Ferventes papulas oleo curato liquenti,
Aut acido Baccho miscebis farra lupini:
Atque hinc in calido percurres membra lavacro.

9. *Livores.*] Diosc. Καθαίρει πελιώματα, καὶ φλεγμονὰς ἀφανίζει σὺν ἀλφίτῳ καὶ ὕδατι.

10. *Silvestrium.*] Et sativis nihilominus dos illa quoque communis, teste Diosc. lib. 2. cap. 132. Σὺν ὄξει δὲ ἰσχιάδας παρηγορεῖ.

vis est contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iisdem decocta lentigines, & foventium [11] cutem corrigunt: [12] si vero ad mellis crassitudinem decoquantur vel sativi, vitiligines nigras & lepras emendant. [13] Sativi quoque rumpunt carbunculos impositi: [14] panos & strumas minuunt, aut maturant, cocti ex aceto: cicatricibus candidum colorem reddunt. [15] Si vero cælesti aqua discoquantur, succus ille smegma fit: quo fovere gangrænas, eruptiones pituitæ, hulcera manantia, utilissimum. [16] Expedit ad lienem bibere, [17] & cum melle menstruis hærentibus. Lieni crudi cum fico sicca triti ex aceto imponuntur. [18] Radix quoque in aqua decocta, urinas pellit. Medentur pecori cum chamæleone herba decocti, [19] aqua in potum collata. Sanant & scabiem quadrupedum omnium, in amurca decocti, [20] vel utroque liquore postea mixto. Fumus crematorum culices necat.

LXXV. [1] Irionem inter fruges sesamæ similem esse diximus, & a Græcis erysimon vocari: [2] Galli velam appellant. [3] Est autem fruticosum, foliis erucæ, angustioribus paulo, semine nasturtii. [4] Utilissimum tussientibus cum melle, & in thoracis purulentis exscreationibus. [5] Datur & regio morbo, & lumborum vitiis, pleuriticis, torminibus, cœliacis. [6] Illinitur vero parotidum & carcinomatum malis.

NOTÆ.

11 *Cutem corrigunt.*] Diosc. loc. cit. Καθαίρει ἢ τὰ ἀλφώδη χρῶτα. Galenus similiter, loc. cit.

12. *Si vero ad mellis.*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129.

13. *Sativi quoque.*] Dioscor. loc. cit. Ἄνθρακας περιῤῥήσσει.

14. *Panos & strumas.*] Vide Notas & Emendationes num. XXII.

15. *Si vero cælesti.*] Diosc. & Galenus, locis cit.

16. *Expedit ad lienem.*] Diosc. & Galenus, locis cit. lienosis aïunt lupini decoctum prodesse, cum ruta potum ac pipere.

17. *Et cum melle.*] Adjicit & myrrham prætcrea Diosc. loc. cit. & subdi in pesso jubet, προσθέτῳ. Dioscoridem sequitur Galenus, loc. cit.

18. *Radix quoque.*] Diosc. loc. cit.

19. *Aqua in potum.*] Non potui, sed ablutione tantum, decoctum ejusmodi prodesse pecorum scabiei tradit Diosc. loc. cit.

20. *Vel utroque liquore.*] Amurca videlicet, & decocto lupini: non, uti Dalecampio visum est, chamæleonis decocto.

Sect. LXXV. 1. *Irionem .... diximus.*] Libro 18. sect. 22.

2. *Galli velam.*] Ita MSS. Reg. Colb. &c. tum hoc loco, tum in Indice: non *velarum*. Est autem hæc hujus loci sententia: irionis, quæ inter fruges censetur, & a Græcis erysimon appellatur, naturam superius atque indolem esse tractatam: nunc ex affinitate nominis occasione sumpta alterum erysimon explicari, quod herbacei generis est, Galli quondam velam appellarunt: e recentioribus nonnulli *Tortelam*. Sic paulo ante sect. 71. a lente, quæ Græcis φακός, ad elelisphacon sive σφακόν, orationem transtulit.

3. *Est autem fruticosum.*] Iisdem verbis a Dioscoride describitur, lib. 2. cap. 188. Pingitur a Dodonæo, pag. 702.

4. *Utilissimum &c.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

5. *Datur & regio &c.*] Diosc. loc. cit.

6. *Illinitur &c.*] Dioscor. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 174.

7 Testium

[7] Testium ardoribus ex aqua, alias cum melle. Infantibus quoque utilissimum. Item sedis vitiis, & articulariis morbis, cum melle & fico. [8] Contra venena etiam efficax potum. Medetur & suspiriosis, item fistulis, cum axungia veteri, ita ne intus addatur.

LXXVI. [1] Horminum semine (ut diximus) cumino simile est, [2] cetero porro, dodrantali altitudine. Duorum generum: alteri semen nigrius, & oblongum. [3] Hoc ad Venerem stimulandam, & ad oculorum argema & albugines. Alteri candidius semen & rotundius. [4] Utroque tuso extrahuntur aculei ex corpore, per se illito ex aqua: folia ex aceto imposita, panos per se vel cum melle discutiunt: item furunculos, [5] priusquam capita faciant, omnesque acrimonias.

LXXVII. Quin & ipsæ frugum pestes in aliquo sunt usu. [1] Infelix dictum est a Virgilio lolium. [2] Hoc tamen molitum, ex aceto coctum, impositumque, sanat impetigines, celerius, quo sæpius mutatum est. Medetur & podagris, aliisque doloribus, ex oxymelite. Curatio hæc a ceteris differt. Aceti sextario uno dilui mellis uncias duas justum est: ita temperatis sextariis tribus, decocta farina lolii sextariis duobus usque ad crassitudinem, calidumque ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta.

LXXVIII. [1] Miliaria appellatur herba, quæ necat milium. Hæc trita, & cornu cum vino infusa, podagras jumentorum dicitur sanare.

LXXIX. [1] Bromos semen est spicam ferentis herbæ: nascitur

NOTÆ.

7. *Testium &c.*] Diosc. & Galenus, locis cit.

8. *Contra venena.*] Diosc. loc. cit.

Sect. LXXVI. 1. *Horminum semine, ut diximus.*] Libro 18. sect. 22.

2. *Cetero porro.*] Dioscor. lib. 3. cap. 145. *Ὅρμινον ἥμερον, πόα ἐστὶν ἐμφερὴς πρασίῳ τοῖς φύλλοις. Horminum herba est foliis marrubio similis.* Apud scriptorem Græcum, quisquis ille fuerit, à quo hæc Plinius mutuatus est, rectius multo *πράσῳ* legit, quam *πρασίῳ* Dioscorides. Hormini enim folia sunt arundinaceis propiora, porraceisque, quam marrubii.

3. *Hoc ad Venerem &c.*] Hæc pariter Diosc. loc. cit.

4. *Utroque tuso.*] Diosc. lib. 3. cap 145. *Καταπλασθὲν δὲ μεθ' ὕδατος .... καὶ σκόλοπας ἐπισπᾶται.*

5. *Priusquam capita faciant.*] Priusquam in capita extuberent, in tubera tundentur.

Sect. LXXVII. 1. *Infelix .... a Virgilio.*] Libro 1. Georg. vers. 153.

Interque nitentia culta
Infelix lolium, & steriles dominantur avenæ.

Infelix autem lolium appellatur, vel quod infecundum est, ut Servius interpretatur: vel quod oculis nocet. Ovidius, lib. 1. Fastor. vers. 691.

Et careant loliis oculos vitiantibus agri.

Fulgent. lib. de prisco sermone: *Luscitiosos dici voluerunt interdiu parum videntes, quos Græci μύωπας vocant, Plautus Milite: Mirum est lolio victitare te, tam vili tritico. PA. Quid jam? SC. Quia luscitiosus. Dicunt enim, quod lolium comedentibus oculi obscurentur.* Gallis, *de l'yvraïe.*

2. *Hoc tamen molitum.*] Diosc. lib. 2. cap. 122.

Sect. LXXVIII. 1. *Miliaria .... quæ necant milium.*] Circumligando sese. Officinis incognita.

Sect. LXXIX. 1. *Bromos semen est.*] Ut Græcis *βρόμος*, sic avena Latinis gemina est; altera sativa, & esculenta,

inter vitia segetis, avenæ genere : [2] folio & stipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes parvulas velut locustas habet. Semen utile ad cataplasmata, [3] atque hordeum, & similia. [4] Prodest tussientibus succus.

LXXX. [1] Orobanchen appellavimus necantem ervum & legumina : [2] alii cynomorion eam appellant, a similitudine canini genitalis : [3] Cauliculus est sine sanguine, foliis rubens. [4] Estur & per se, & in patinis cum tenera est decocta.

LXXXI. Et leguminibus innascuntur bestiolæ venenatæ, quæ manus pungunt, & periculum vitæ afferunt, [1] solipugarum generis. Adversus has omnia eadem medentur, quæ contra araneos & phalangia demonstrantur. Et frugum quidem hæc sunt in usu medico.

LXXXII. Ex iisdem fiunt & potus, [1] zythum in Ægypto, [2] celia

NOTÆ.

quæ inter cerealia non postremum obtinet locum : *de l'Avoine :* jumentorum cibus : altera sponte nascens ac sterilis, quæ inter frugum vitia numeratur, describiturque a Diosc. lib. 4. cap. 140. eadem plane cum sativa forma, ut recte Anguillara, par. 6. pag. 78.

2. *Folio & stipula.*] Dioscor. lib. 2. cap. 116. de avena sativa. *Βρῶμος χαλαμός ἐστι, πυρῷ ὅμοιος καὶ τοῖς φύλλοις, γόνατα δὲ διειλημμένος· Καρπὸν δὲ ἔχει ἐπ' ἄκρῳ ὥσπερ ἀκρίδια δίκωλα, ἐν οἷς τὸ σπέρμα χρήσιμον εἰς καταπλάσματα, ὡς ἡ κριθή. Avena tum culmo, tum etiam foliis triticum imitatur, sed geniculis distinguitur. In cacumine vero dependentes veluti parvulas locustas bipedes gerit, in quibus semen continetur, æque ut hordeum, ad cataplasmata utile.* Totum hoc caput de bromo apud Diosc. supposititium esse spuriumque censet Anguillara, par. 14. pag. 290.

3. *Atque hordeum.*] Forte, *æque atque hordeum*, ex Diosc. & ex Galeno, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 165.

4. *Prodest*] Diosc. loc. cit. *Ὁ δὲ ἐξ αὐτῆς χυλὸς ῥοφούμενος βήττουσιν ἁρμόζει. Ejus tremor tussientibus sorbitione prodest.*

Sect. LXXX. 1. *Orobanchen appellavimus.*] Libro 18. sect. 44. Vide quæ ibi diximus in Notis.

2. *Alii cynomorion.*] Diosc. in Nothis, pag. 446. *Ὀροβάγχη, οἱ δὲ κυνομόριον*, &c. Sed a conjectore aliquo insertam hanc vocem in Dioscoridis textum inde liquet, quod alia est Dioscoridis, alia Plinii orobanche, quæ & cynomorion appellata est, ut antea monuimus ; lib. 18. sect. 44.

3. *Cauliculus est.*] Est & cauliculus ejusdem nominis ; sine sanguine, hoc est, sine humore, quia fistulosus, & fragilis, ac siccioris naturæ. Hæc vero Dioscoridis orobanche est, quam ille describit, lib. 2. cap. 172. pingit Dodonæus, pag. 543. Vide Notas & Emendationes num. XXIII.

4. *Estur & per se.*] Hoc est, sola, sive cruda. Diosc. loc. cit. *Λαχανεύεται δὲ καὶ ὠμὴ καὶ ἑφθὴ, ἐν λοπάδος ὡς ἀσπάραγος ἑψομένη. Estur autem oleris instar cruda, & in patinis asparagi modo decocta.*

Sect. LXXXI. 1. *Solipugarum.*] Vide quæ diximus in Notis & Emend ad librum 8. num. LXXXVIII. & libro ipso octavo, sect. 43.

Sect. LXXXII. 1. *Zythum.*] Ex hordeo parabatur. Suidas : *Ζῦθος, οἶνος ἀπὸ κριθῆς γενόμενος.* Sic Herod. lib. 2. Euterpe, pag. 118. num. 77. & Diodor. Sicul. lib. 1. Bibl. pag. 31. *Pelusiaci pocula zythi* appellat Columella, lib. 10. de cultu Hortor. pag. 349.

2. *Celia.*] Florus, lib. 2. cap. 18. de Numantinis : *Cum sese prius epulis implevissent, carnis semicruda, & celia : sic vocant indigenam ex frumento potionem.* Vide Notas & Emend. num. XXIV.

3 & ceria in Hispania, 4 cervisia & plura genera in Gallia, aliisque provinciis, quorum omnium spuma cutem feminarum in facie nutrit. Nam quod ad potum ipsum attinet, præstat ad vini transire mentionem, atque a vite ordiri medicinas arborum.

NOTÆ.

3. *Et ceria.*] Nomen id Hispanicum pariter, ut celia est: nec Bivarium audio, qui in Maximi Chron. an. 516. *cidria* legi putat hic oportere, quæ vox in Gallia potum e pomorum succo concinnatum indicat. Quæ parentur e fruge non e pomis, potiones, Plinius hoc loco attingit: Nam uti monuit, lib. 14. sect. 29. *Est & occidentis populis sua ebrietas, fruge madida: pluribus modis per Gallias Hispaniasque, nominibus aliis, sed eadem ratione.* Idem vero quæ quibus concinnentur e pomis, explicuit lib. 14. sect. 19.

4. *Cervisia.*] Vox hæc origine Gallica merito censetur a Cambdeno, in Britannia, Vossioque in Etymol. quos consule. Nunc vulgus vocat, *de la Biere*: quidam etiamnum vetusta nomenclatione, *Cervoise*.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XXII.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. 3. I. STANS *& in sicco carpit, quo fruges modo: sed culpa non ablui usu: alioqui fulgentius instrui poterat luxuria.*] Totidem plane syllabis apicibusque locum hunc repræsentamus, quot exhibent codices MSS. Reg. Colb. Chiffl. & Vossianus, teste Gronovio. Fuit mirifice alioqui divexatus a Criticis. In libris nunc vulgatis legitur, *quod frugi mundos exsculpat. His alioqui fulgentibus instrui.* Istud *frugi mundos* ab Hermolao est: *His alioqui fulgentibus* a Gelenio. Pintianus: *carpit frugem, qua mundus sine culpa non absit.* Salmasius in Solin. pag. 272. & 1147. *carpit, quod frugi non ederit, culpa non abnuat: usu alioqui fulgentium &c.* Gronovius: *Sed culpa non placuisse usui, alioqui frugalius.* Sincerum vas alius alio incrustat modo.

Ibid. II. *Interim fortius agetur: auctoritasque quanta debeatur etiam surdis .... herbis perhibebitur.*] Sic restituimus ex fide codicum MSS. Reg. & Colb. cum prius & vitiosa interpunctio, & corrupta verba sententiam everterent: *Interim fortius augetur auctoritas: qua quanta debeatur, &c.*

Sect. 6. III. *Manilio Cos. cohortibus servatis.*] In libris vulgatis, *Manlio Cos. tribus cohortibus servatis.*] Manlium Appianus vocat, toto libro de bello Punico: Manilium, Pliniani codices manu exarati: in quibus nec cohortium numerus signatur: credo, quod incertus foret: Nam Livius in Epitome, lib. 49. duas dicit: *Obsideri*, inquit, *oppugnarique cœpta est Carthago a L. Marcio, M. Manlio Coss. In qua oppugnatione cum neglectos ab una parte muros duo Tribuni temere cum cohortibus irrupissent, & ab oppidanis graviter caderentur, a Scipione Africano expliciti sunt.* Appianus, in bello Punico, pag. 42. quatuor. Aurel. Victor, lib. de viris illustr. cap. 58. octo: *Tribunus in Africa*, inquit, *sub M' Manilio Imperatore, cohortes octo obsidione vallatas consilio & virtute servavit, a quibus corona obsidionali aurea donatus.*

Sect. 24. IV. *Radix in oleo non fundit rubentem succum: & hoc ab anchusa discernitur.*] Ita restituimus hunc locum, tum ex MSS. Reg. Colb. & Chiffl. tum ita postulante sententia: cum prius perperam legeretur, *Radix oleum non fundit, sed rubentem succum*: Nam neque oleum anchusa fundit: nec si rubentem succum dat pseudanchusa, ab anchusa discernitur.

Ibid. V. *Virus serpentium fugat.*] Ita libri vulgati, cum Reg. 3. cod. At Colb. 3. forte sincerius, *Virus serpentes fugat*: ut vox ea, *virus*, non venenum serpentium, sed gravem pseudanchusæ odorem significet, qui serpentes fuget. Sic idem alibi: *Cujus radix avulsa virus hirci redolet.*

Sect. 37. VI. *Silis effigie.*] In libris hactenus editis, *simili effigie*: At quæ ea demum effigies est? nam buprestis certe, quæ proxime antecessit, nota nulla traditur. Mendum indicarunt probatissimi codices, Reg. Colb. Th. Chiffl. in quibus *silis effigie* legitur. Est autem silis, sive seselis, ut alibi diximus, forma plane anetho simillima, quod ad corymbos seu umbellam attinet, quam in cacumine utraque gerunt: id quod Dioscorides cum Plinio pariter adnotavit, lib. 3. cap. 80. Ἔχει [illegible] ὁ καυλὸς, [illegible] ὅμοια ἀνήθῳ &c. *Habet vero can-*

sis ipse agnatos ramulos complures, qui quidem umbellas gerunt anethi similes, &c. Sive, ut Oribasii interpres reddidit, lib. x i. pag. 196. *Multas appendices caulis habet, qua umbellas anetho similes ferunt.*

VII. *Lavantur etiam, ut plumbum, oculorum medicamento.*] Dalecampius, Sect. 47.
(quoniam ita superis placuit,) Medicus, legi jubet, *Linuntur etiam ad plumbum & oculorum medicamenta*: quod nec orationis structura patitur, nec mens scriptoris. Lavari plumbum, quod genus metalli notissimum est, ad oculorum remedia, ipse Plinius prolixe edocet, lib 34. sect. 50. Simili ratione lavari nunc fungos jubet, ad eadem medicamenta: quid planius?

VIII. *Clavis, qui vulgo morticini appellantur, nitro mixto. Alopecias nitro an-* Sect. 49.
te subactas replet cum vino, & croco, aut pipere &c.] Prius legebatur, *Clavis pedum, qui vulgo ..... nitro mixto, ante subactum. Carnes replet* &c. insigni medicamentorum perturbatione, & veterum codicum neglectu: in quibus nec vox *pedum* adest: nec *carnes*, sed *alopecias* diserte legitur. Sic Reg. 2. aliique. De clavis pedum utique paulo post tradentur remedia, quæ diversis locis non forent tractanda, si de ipsis nunc ageretur. Sed vox adjecta, *morticini*, non de vulgari genere clavorum, accipi hæc oportere declarat. Alopecias vero quod attinet, Dioscorides adstipulatur, lib. 5. cap. 94. Ἀλωπεκίας θεραπεύει, σὺν οἴνῳ ἢ πεπέρει, ἢ ἐξ κατα χελιδόνος.

IX. *Item animi humilis & praparci, quod illi dixere micropsychos. Et est ratio* Sect. 51.
subtilitatis immensa, a Platone descendens, &c.] Exclamat Salmasius, in Præfat. Plin. pag. 107. μικροσφύκτους confundi a Plinio, cum μικροψύχοις. Pusilli animi & præparci homines, Græcis vocari μικροψύχους, ut contra liberales & prodigos μεγαλοψύχους. At μικροσφύκτους appellari, quibus minimus est venarum seu arteriarum, pusillusque pulsus, ut est eorum, quibus animus deficit: Μικρὸν σφυγμὸν medicis dici, indeque μικροσφύκτους, quibus talis est. Hoc ante Salmasium dixerat Cælius Rhodig. lib. 3. cap. 15. pag. 110. At subjicit ille deinde, hanc esse Dioscoridis de melicrato, seu aqua mulsa, orationem, libro videlicet quinto, cap. 17. Τῷ δὲ ἀφεψημένῳ ἐπὶ τῶν μικροσφύκτων καὶ ἀσθενῶν, καὶ ἀνορέκτων. Audivisse Plinium ab anagnoste legi μικροψύχους, pro μικροσφύκτους: Esse id vero perridiculum, aquam mulsam prodesse hominibus animi humilis, ac præparci. Alterum hoc convicium Salmasius, ut Plinio ingereret, a Dalecampio mutuum accepit, nec reddidit tamen, non appellato ejus nomine Sed lubet de utroque conqueri, & sane licet. Quid enim? Non poterit impune ac sine noxa Plinius quædam afferre in medium, quæ Dioscoridi latuerint? etiamne si quempiam alium sententiæ suæ adstipulatorem habeat? etiamne si Platonem? Atqui hujus ipsius placiti, auctorem hunc allegat, verbis iis quæ statim subnectit: *Et est ea ratio*, inquit, sententiaque, *a Platone descendens*, molliri videlicet ac mutari cibo mores, tristitiamque, luctumque comprimi: neque magis ad corpora, quam ad animos ipsos cibum pertinere. Platoni, igitur, non Plinio, si jure licet, dicam scribant eruditi illi nostri reprehensores.

X. *Mulsi tantum nutritu toleravere &c.*] In MSS. Reg. Colb. &c. *mulsi tan-* Sect. 53.
tum intrita. Est autem intrita, panis cum vino, mulsove in mortario pistillis contritus: inde intritæ nomen. Sic libro 9. sect. 9. *Nec piscibus tantum, sed intrita panis e vino satiantur.* De cibo autem, hoc est, intrita, non mulso mero intelligendum, satis fortassis declarat id quod continenter subjicitur, *toleravere, neque alio ullo cibo.* Adde Diophanem in Geopon. lib. 15. cap. 7. pag. 417. ita pronunciantem: Οἱ δὲ γάλα μέλιτι μετ᾽ ἄρτου μόνου τρεφόμενοι, ἐπὶ πλεῖστον βιοῦσι. *Qui in senecta melle cum pane nutriuntur, diutissime vivunt.*

XI. *Morbum arquatum.*] In MSS. Reg. Colb. Th. Chiffl. *arquatorum mor-* Ibid.
bum legitur, haud aspernanda sane scriptura. Nam qui eo morbi genere laborant, *Arquati dicuntur*, inquit Nonius Marcellus, cap. 5. num. 14. *quibus color & oculi virent, quasi in arqui similitudinem.*

XII. *Addita resina & galla.*] Sic libri vulgati, cum Reg. 1. cod. in quo Sect. 58.

addita resina galla legitur. At in Reg. 2. Th. Chiffl. *resina Gallica*. Quæ e Gallia Etruriaque convehitur, resinam in primis commendat Dioscorides, lib. 1. cap. 92. itemque larignam, quæ ex Gallia Subalpina afferretur: ἀπὸ Γαλλίας ἢ Τυῤῥηνίας . . . . ἢ ἀπὸ Γαλατίας τ͂ πρὸς ταῖς Ἄλπεσι.

Ibid. XIII. *Vel laterum, vel virilium dolores, cum papavere, aut meliloto &c.*] In MSS. Reg. 1. 2. & Chiffl. nulla laterum, nulla virilium mentio: sed *vel aurium* tantum legas. In Colb. 3. *vel virilium* duntaxat. Eandem tamen medicinam lateris dolori Dioscorides adhibet, lib. 2. cap. 108. Σὺν μελιλώτῳ δὲ ἢ χονδραις ἀνωδυνίαν παρέχει τοῖς πλευρὰς ἀλγῶν.

Ibid. XIV. *Ad strumas cum pice, & impubis pueri urina, cum oleo. Cum Græco feno contra tumores præcordiorum.*] Prius legebatur, vitiata interpunctione, extritaque vocula, *pueri urina. Cum oleo & feno Græco* &c. Verum & in MSS. Reg. Colb. Th. Chiffl. *cum Græco feno* legitur, & scriptores ceteri oleum ad strumas adhibent: ad præcordiorum seu intestinorum inflationes non adhibent. Marcellus Empiricus, cap. 15. pag. 107. *Farina hordeacea, pix liquida, cum cera & oleo mixta, percoctaque, adjecto puerili lotio subacta, more emplastri imposita, strumas utiliter sanat.* Diosc. lib. 2. cap. 108. Μετὰ δὲ πίσσης ὑγρᾶς, ἢ κηροῦ, ἢ οὔρου παιδὸς ἀφθόρου, ἢ ἐλαίου χοιράδας ἐκπέττει. Et paulo ante: Καταπλάσσεται δὲ ἢ πρὸς ἐμπνευματώσεις ἐντέρων, μετὰ λινοσπέρμου, ἢ τήλεως, καὶ πηγάνου.

Sect. 59. XV. *Locorum ratione.*] Ita Reg. 1. & Colbert. cum libris vulgatis, ut opinor, recte, & facili explicatu. In his verbis tamen explanandis Dalecampius cespitavit. In Reg. 2. Thuan. & Chiffl. *Medicorum ratione* legitur, haud ita sincere: ni sententia sit, eatenus ibi de polentæ generibus susceptam disputationem esse, quatenus esset ad medicorum usus satis.

Sect. 61. XVI. *Ad tabitudinem redactis.*] Etsi paulo insolentiore verbo usus auctor videtur, cum tabitudinem pro tabe dixit: sequi tamen exemplarium vetustiorum fidem satius multo visum est, quam vulgatos & typis excusos libros imitari, in quibus *ad habitudinem*, aut nulla prorsus, aut admodum impedita sententia legitur. Reg. 1. 2. Colb. 1. & vet. cod. Dalec. *ad tabitudinem*, diserte exhibent. Thuanæus, *aut tabitudinem*. Latini tabem dicimus, Græci σύντηξιν, de qua diximus, sect. 49. Atque ita sane scripsisse Plinium suadet alter Plinius Valer. lib. 1. de re Med. cap. 62. cui titulum inscripsit, *Syntexi curandæ: Alica*, inquit, *cyathi tres in passi sextario uno, & aqua sextariis sex conjiciuntur, & sensim coquuntur, donec aqua consumatur: tunc suffundunt lactis ovilli aut caprini sextarium: quo subfervefacto fit genus sorbitionis, qua per se primis diebus curationis loco utuntur: procedentibus diebus & mel adjiciunt.* Quæ plane ad verbum, a nostro, ut liquet, auctore mutuatus est. Certe ad phthisin, quæ tabis species est, sorbitionem ex alica, ptisanave commendat, lib. 3. cap. 22.

Sect. 64. XVII. *Granum sesama. Datur in vino dulci.*] Prius legebatur, *Granum sesama datur in vino dulci.* Atqui non sesamæ modo, sed sesamoïdis remedia tractantur: nec ad purgationes sesamæ granum, sed sesamoïdis adhibent. Itaque priores hæ voces, *granum sesama*, cum superioribus connectendæ: ut sententia sit, sesamoïdi granum esse simillimum sesamæ. Mox nova instituta periodo, *Datur* sesamoïdes scilicet, in quo versatur in præsenti oratio; *in vino dulci*, &c. Sic Diosc. lib. 4. cap. 152. de sesamoïde: Σπέρμα ὅμοιον σησάμῳ, πικρὸν ἐν τῇ γεύσει, ὃ καθαίρει ἄνω φλέγμα τε ἢ χολὴν, &c.

Sect. 67. XVIII. *In vesica vero dolore . . . . passi tribus ovis.*] Laborat vehementer Pintianus, ut *tribus obolis*, non *tribus ovis* legatur, libris invitis omnibus. Frustra. Passi ova tria cum audis, tantundem passi intellige, quantum capiat putamen vacuum ovorum trium. Hanc interpretationem gemina auctoritate fulcimus. Marcelli primum Empirici, cap. 26. pag. 180. *Amyli*, inquit, *semunciam terito, atque addito ovum recens, & ejus ovi testam ter passo impleto: idque poculum diu agitatum, & fervefactum, strangurioso reverso a balneis dato: omni eum dolore ac difficultate celeriter absolves.* Deinde Plinii Valer. lib. 2. cap. 39. *Amyli semuncia*

conteritur, & ovum ejusque putamen per impletur passo, idque a balneo subfervefactum datur adversus calculi dolorem.

XIX. *Crustulas hulcerum.*] MSS. Reg. Colb. Chiffl. *Pusulas hulcerum.* Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. hæc transcribens, *fistulas* legit. *Fistulas hulcerum,* inquit, *lenticula cocta rumpit: eadem collectiones sedat.* Dioscorides lib. 2. cap. 129. Ἐσχάρας περιρρήσσει, *crustas seu margines hulcerum rumpit.* Sect. 70.

XX. *Ab aliis sphacos.*] Ita scribendum, non φακὸς, tum ex Suida, apud quem alphabeti series id certo confirmat: Σφακὸς, ait, αὐτὸ τὸ ἐλελίσφακος, &c. tum vero ex Pliniano indice. Sect. 71.

XXI. *Farina ejus varos, sed & maculas toto corpore emendat*] In libris hactenus editis, interpolatorum insigni licentia, *Farina ejus, ut Varro ait, maculas* &c. In Reg. 1. & Colb. *Farina ejus varro sed & maculas.* Sinceram nos scripturam, tum ex iis vestigiis primitivorum codicum, tum ex Plinio Valeriano eruimus, qui totum fere opus suum ex Plinianis verbis ac sententiis concinnavit. Is enim lib. 3. cap. 41. cujus lemma, *Varis tollendis: Farina,* inquit, *ervi ex aqua imposita sanantur, & toto corpore macula emendantur.* Sect. 73.

XXII. *Panos & strumas minuunt, aut maturant; cocti ex aceto: cicatricibus candidum colorem reddunt.*] Prius legebatur, mutata interpunctione, *aut maturant. Cocti ex aceto cicatricibus* &c. Ut ille ex aceto temperandi modus ad posteriorem solum medicinam referendum videretur, non etiam ad superiorem. Contra Dioscor. lib. 2. cap. 132. Φύματα καὶ χοιράδας μεταβάλλει ἐν ὄξει ἑψηθεὶς καὶ καταπλασθείς. Galenus, quoque, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 178. Ἀλλὰ καὶ χοιράδας καὶ φύματα διαφορεῖ θερμαίνων· ἐν ὄξει δ' ἑψηθὲν αὐτὸ χρή &c. Marcellus Empiricus cap. 32. pag. 225. *Lupini ex aceto cocti, & subacti, & pro emplastro adpositi, caussam paniculorum maturant, & minuunt dolorem.* Denique Plinius etiam Valer. lib. 3. cap. 27. *Panis depellendis: Lupini,* inquit, *ex aceto cocti, aut minuunt, aut maturant.* Quod ut ita sane se habeat, & in sequente pariter remedio ex aceto incoqui nihilominus necesse est. Plinius Valer. lib. 3. cap. 46. *Ad colorem cicatricibus reddendum: Lupini ex aceto cocti imponuntur.* Sect. 74.

XXIII. *Cauliculus est sine sanguine, foliis rubens.*] Sic MSS. Reg. Colb. &c. non, ut editi, *Cauliculus est sine foliis, pinguis, rubens.* Folia subpinguia, subrubrumque caulem orobanchæ pariter Dioscorides attribuit, lib. 2. cap. 172. Ὀροβάγχη καυλίον ἐστὶν ὑπέρυθρον εἰς ... φύλλα ἐπιλιπῆ, &c. Sect. 80.

XXIV. *Celia & ceria in Hispania; cervisia & plura genera in Gallia.*] En haud obscure celiam a cervisia Plinius diversam facit: egregie; cum non situ magis terrarum Gallia Hispaniaque dissideant, quam hæ potiones duæ. Celia ex frumento concinnatur, Floro teste, lib. 2. cap. 18. cujus verba retulimus in prioribus Notis, hoc est, e tritico, ut Orosius interpretatur, lib. 5. cap. 7. *Postmodum,* inquit, *diu obsidione conclusi Numantini duabus desubito portis cuncti eruperunt, larga prius potione usi, non vini, cujus ferax is locus non est, sed succo tritici per artem confecto, quem succum a calefaciendo Celiam vocant: suscitatur enim illa ignea vis germinis madefactæ frugis, ac deinde siccatur, & post in farinam redacta molli succo admiscetur, quo fermentato sapor austeritatis, & calor ebrietatis adjicitur.* Orosium sequuntur Isidorus, lib. 20. cap. 3 & Papias. Quibus verbis ii non materiam modo celiæ designant, sed & conficiendi modum. At cervisiæ ex hordeo concinnatur, & ex alia quadam simili fruge, quæ propria caret in Latio appellatione, generali modo frumenti nomenclatione signant: Belgæ vocant, *du Sucrion.* Tacitus, lib. de moribus Germanorum: *Potus, humor ex hordeo, aut frumento, in quandam similitudinem vini corruptus.* Quare nec Matthæum Silvaticum audio, qui parum sibi constans ita primum, *Celea,* inquit, *potio ex succo tritici inebrians:* quod quidem utinam solum diceret: At mox inferius, *Collia, id est, cervisia, dicta a calefaciendo.* Nec Joannem Sarisb. Epist. 85. celiam pariter cum cervisia commiscentem. De Cerevisiæ etymo consulendus, præter jam appellatos, V. Cl. Du-Gangius in Glossario. Sect. 82.

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXIII.

I. PERACTA cerealium in medendo quoque natura est, omniumque quæ ciborum aut florum, odorumve gratia proveniunt [1] supina tellure. Non cessit his Pomona, partesque medicas [2] & pendentibus dedit, non contenta protegere, arborumque [3] alere umbra quæ diximus: imo velut indignata plus auxilii inesse his quæ longius a cælo abessent, quæque postea cœpissent. [4] Primum enim homini cibum fuisse inde, [5] & sic inducto cælum spectare, pascique & nunc ex se posse sine frugibus.

II. [1] Ergo hercule has in primis dedit vitibus, non contenta delicias etiam, & odores, atque unguenta, [2] omphacio, & œnanthe, ac massari, (quæ suis locis diximus,) nobiliter instruxisse. [3] Plurimum, inquit, homini voluptatis ex me est. Ego succum vini, liquorem olei gigno. Ego palmas & poma, totque varietates: neque ut tellus, omnia per labores; aranda tauris, terenda areis, [4] deinde

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Supina tellure.*] Humi, in ipsa terræ superficie: in qua flores frugesque adhærescere natura voluit: pendere contra in sublimi arborum fructus, Pomona. *Colles supinos* Maro, Horatius *Tibur supinum* dixit.

2. *Et pendentibus.*] Fructibus ex arbore pendentibus.

3. *Alere umbra quæ diximus.*] Fruges, & sata quæ diximus. Libro 17. sect. 18. *Non fastidienda hæc quoque scientia, atque non in ultimis ponenda, quando quibusque satis umbra aut nutrix, aut noverca est:* &c.

4. *Primum enim homini.*] Plinius, Lib. 12. sect. 1. *Hinc primum alimenta, harum fronde mollior specus*, &c.

5. *Et sic.*] Dum cibum ex alto petit, sursum oculos tollere hominem Pomona, *cælumque tueri jussit.*

Sect. II. 1. *Ergo hercule has.*] Partes scilicet medicas.

2. *Omphacio &c.*] De his egimus lib. 12. sect. 60. & 61.

3. *Plurimum, inquit.*] Pomonam loquentem inducit, omnis pomorum generis Deam.

4. *Deinde saxis.*] Molis frumentariis. Virgil. lib. 1. Georg. vers. 267.

Nunc torrete igni fruges, nunc frangite saxo.

saxis,

faxis, ut quando, quantove opere cibi fiant? At ex me parata omnia, [5] nec curvo laboranda, ſed ſeſe porrigentia ultro: & ſi pigeat attingere, etiam cadentia. Certavit ipſa ſecum, pluſque utilitatis cauſa genuit etiam, quam voluptatis.

III. [1] Folia vitium & pampini capitis dolores, inflammationeſque corporum mitigant cum polenta. Folia [2] per ſe ardores ſtomachi ex aqua frigida: cum farina vero hordei, articularios morbos. [3] Pampini triti & impoſiti, tumorem omnem ſiccant. [4] Succus eorum dyſentericis infuſus medetur. [5] Lacryma vitium, quæ veluti gummi eſt, lepras & lichenas, & pſoras nitro ante præparatas ſanat. [6] Eadem cum oleo ſæpius pilis illitis, pſilothri effectum habet, [7] maximeque quam virides accenſæ vites exſudant: qua & verrucæ tolluntur. [8] Pampini ſanguinem exſcreantibus, & mulierum a conceptu [9] defectioni, diluti potu proſunt. [10] Cortex vitium & folia arida, vulnerum ſanguinem ſiſtunt, ipſumque vulnus conglutinant. Vitis albæ viridis tuſæ ſucco impetigines tolluntur. [11] Cinis ſarmentorum vitiumque &

Notæ.

5. *Nec curvo laboranda.*] Nec ab homine curvato aranda. Sic *curvus arator* apud Maronem, Ecl. 3. verſ. 42. Vide Notas & Emend. num. I.

Sect. III. 1. *Folia vitium &c.*] Hæc pariter tradidit Dioſc. lib. 1. cap. 1. totidem verbis. Ἀμπέλου εἰσφέρουσι τὰ φύλλα, καὶ αἱ ἕλικες λεῖαι καταπλασσόμεναι, κεφαλαλγίας πραΰνουσι, φλεγμονὴν τε στομάχου δὲ καῦσον σὺν ἀλφίτῳ.

2. *Folia per ſe.*] Dioſcor. loc. cit. Καὶ καθ' ἑαυτὰ ἐπιτιθέμενα τὰ φύλλα, πραΰνει φλεγμονὴν τε στομάχου, καὶ καῦσον.

3. *Pampini.*] Hoc eſt, capreoli, ſive claviculæ, αἱ ἕλικες. Dioſc. loc. cit. De his diximus, lib. 17. ſect. 35. num. 25. Satis eleganter Rufinus in præfat. ad libr. Judæ: Ἕλικα *vitem dicunt Græci*, *non tam palmitem, quam illos runcinulos, vel cincinnulos palmitis, quibus ſuccreſcens palmes ipſe, innectere ſe & ſuſpendere ſolet, vel palis, vel quibuſcumque innititur adminiculis, quos capreolos, ut arbitror, appellant agricolæ: quibus nexibus tutus, & ſine lapſus periculo, vel gravatur fructibus palmes, vel vaga proceritate diſtenditur.* Cælius Aurel. lib. 1. chron. cap. 1. de capitis paſſione, quam Græci cephalæam nominant, eleganter *anulos vitis, quos helicas vocant*, appellat.

4. *Succus eorum.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 28. *Dyſenteriæ compeſcendæ: ſuccus pampinorum & vitium clyſterio immittatur.* Hunc vero ſuccum Dioſc. loc. cit. dyſentericis non infundi tantum clyſtere, ſed & propinari bibendum jubet.

5. *Lacryma vitium.*] Hæc totidem verbis Dioſc. lib. 5. cap. 1. Τὸ δὲ δάκρυον αὐτῆς ὅμοιον ὂν κόμμι &c.

6. *Eadem cum oleo.*] Dioſc. loc. cit.

7. *Maximeque quam virides.*] Subintellige lacrymam, ex antecedentibus, ſeu liquorem, quem accenſa ſarmenta vitium exſudant. Dioſc. loc. cit. Καὶ μάλιστα ὁ ἀπὸ τῶν χλωρῶν καιομένων κλημάτων ἀφιδρούμενος ἰχώρ· ὃς καὶ μυρμηκίας ἐπιχριόμενος ἐκβάλλει.

8. *Pampini ſanguinem.*] Hoc eſt, ut diximus, capreoli, claviculæque. Dioſc. loc. cit. Ἀποβρεχθεῖσαι δὲ καὶ αἱ ἕλικες ἐν ὕδατι, καὶ ποθεῖσαι, ὠφελοῦσι δυσεντερικούς, καὶ αἱμοπτυϊκούς, καὶ στομαχικούς, καὶ κισσώσας.

9. *Defectioni.*] Dioſcorides κίσσαν vocat: proprieque faſtidium eſt feminarum prægnantium, cum alios atque alios cibos appetunt, guſtatoſque mox reſpuunt.

10. *Cortex vitium &c.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 21.

11. *Cinis ſarmentorum.*] Marcellus Empir. cap. 31. pag. 223. & Dioſc. lib. 5. cap. 1. iiſdem verbis.

vinaceorum, condylomatis & sedis vitiis medetur ex aceto: [12] item luxatis & ambustis, [13] & lienis tumori, cum rosaceo & ruta & aceto. Item igni sacro ex vino citra oleum aspergitur, & intertrigini: & pilos absumit. Dant & bibendum cinerem sarmentorum ad lienis remedia aceto conspersum, ita ut bini cyathi in tepida aqua bibantur, utque qui biberit, in lienem jaceat. Claviculæ ipsæ, quibus repunt vites, tritæ, & ex aqua potæ, sistunt vomitionum consuetudinem. [14] Cinis vitium cum axungia vetere contra tumores proficit, [15] fistulas purgat, mox & persanat: item nervorum dolores frigore ortos, contractionesque: contusas vero partes cum oleo, carnes excrescentes in ossibus cum aceto & nitro, scorpionum [16] & canum plagas cum oleo. [17] Corticis per se cinis combustis pilos reddit.

IV. Omphacium qua fieret ratione incipientis uvæ pubertate, in unguentorum loco [1] docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinentia indicabimus. [2] Sanat ea, quæ in humido sunt hulcera, ut oris, tonsillarum, genitalium. Oculorum claritati plurimum confert. Scabritiæ genarum, [3] hulceribusque angulorum, nubeculis, hulceribus quacumque in parte manantibus, [4] cicatricibus marcidis, [5] ossibus purulente limosis. [6] Mitigatur vehementia ejus melle aut passo. Prodest & dysentericis, sanguinem exscreantibus, anginis.

V. Omphacio cohæret œnanthe, quam vites silvestres ferunt, [1] dicta a nobis in unguenti ratione. [2] Laudatissima in Syria, maxime circa Antiochiæ & Laodiceæ montes: & ex alba vite refrigerat, adstringit,

NOTÆ.

12. *Item luxatis &c.*] Diosc. loc. cit.

13. *Et lienis tumori &c.*] Marcellus Empir. cap. 23, pag. 166. Plinius Valer. lib. 2. cap. 18. & Diosc. loc. cit.

14. *Cinis vitium.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. & cap. 36. pag. 250. & Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 9. *de furunculis.*

15. *Fistulas &c.*] Plinius Valer. l. 3. c. 22.

16. *Et canum plagas &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap 51.

17. *Corticis per se &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap 36.

Sect. IV. 1. *Docuimus.*] Lib. 12. sect. 60.

2. *Sanat ea.*] Quæ ex omphacio medicinæ petuntur, tota hac sectione, omnes fere totidem verbis habet Dioscor. lib 5. cap 6.

3. *Hulceribus angulorum*] In angulis oculorum arrosis, ἀποβρώματα κανθῶν. Diosc. loc. cit.

4. *Cicatricibus.*] Deceptum hoc loco Plinium Saracenus in Diosc. putat affinitate vocum, quod οὐλὴ cicatricem, οὖλα gingivam significat. Eundemque cum apud scriptorem Græcum legisset, id quod apud Dioscoridem exstat, lib. 5. cap. 6. prodesse omphacium contra οὖλα πλαδαρά, hoc est, gingivas humore flaccidas, minus caute *marcidas cicatrices*, quas nemo intelligat, interpretatum. At ex alio fonte Plinius fortassis hausit: cicatricesque marcidas, humida vulnera, ac minus bene coëuntia intellexit.

5. *Ossibus purulente.*] Vide Notas & Emendationes num. II

6. *Mitigatur.*] Ita Reg. 2. & Chiffl. In editis, *frangitur.* Reg 1. & Colb. *fatigatur.*

Sect. V. 1. *Dicta a nobis.*] Libro 12. sect. 61.

2. *Laudatissima &c.*] Diosc. l. 5. c. 5.

[3] vulneribus inspergitur, [4] stomacho illinitur, [5] utilis urinæ, jocineri, [6] capitis doloribus, dysentericis. [7] Contra fastidia obolo ex aceto pota. [8] Siccat manantes capitis eruptiones, efficacissima ad vitia quæ sunt in humidis: [9] ideo & oris hulceribus, & verendis, ac sedi, cum melle & croco. Alvum sistit. Genarum scabiem emendat, oculorumque lacrymationes: ex vino stomachi dissolutionem: ex aqua frigida pota [10] sanguinis exscreationes. [11] Cinis ejus ad collyria, & ad hulcera purganda, & paronychia, & pterygia, probatur. Uritur in furno, donec panis percoquatur. [12] Massaris odoribus tantum gignitur: omniaque ea aviditas humani ingenii nobilitavit, [13] rapere festinando.

VI. Maturescentium autem uvæ vehementiores nigræ, ideoque vinum ex his minus jucundum: suaviores albæ, quoniam e translucido facilius accipitur aër. [1] Recentes stomachum, & spiritum inflant, alvumque turbant: itaque in febri damnantur, utique largiores. Gravedinem enim capiti, morbumque lethargicum faciunt. [2] Innocentiores, quæ decerptæ diu pependere: qua ventilatione etiam utiles fiunt stomacho, ægrisque. [3] Nam & refrigerant leviter, & fastidium auferunt. CAPUT I.

VII. [1] Quæ autem in vino dulci conditæ fuere, caput tentant. Proximæ sunt pensilibus [2] in palea servatæ. [3] Nam in vinaceis servatæ,

NOTÆ.

3. *Vulneribus &c.*] Dioscor. loco citato.

4. *Stomacho.*] Diosc. loc. cit. Contra stomachi ardores, cum polline polentæ, ac vino illinitur. Πρὸς καυσούμενον στόμαχον καταπλάττεται σὺν παιπάλῃ ἀλφίτων καὶ οἴνῳ.

5. *Utilis urinæ.*] Sic Diosc. οὐρητικόν, ciendæ utilem urinæ prodidit.

6. *Capitis doloribus.*] In capitis doloribus, inquit Diosc. loc. cit. tam viridis quam sicca, cum aceto rosaceoque perfunditur.

7. *Contra fastidia.*] Dioscor. loc. cit.

8. *Siccat manantes.*] Dioscor. loco citato.

9. *Ideo & oris.*] Vide Notas & Emend. num. III.

10. *Sanguinis exscreationes.*] Diosc. loc. cit.

11. *Cinis ejus &c.*] Diosc. loc. cit.

12. *Massaris.*] Dictum est de massari, lib. 12. sect. 61.

13. *Rapere festinando.*] Prius quam flos in fructum transeat. Nam œnanthe quidem colligitur, cum floret: itemque massaris, quæ in Africa fit: omphacium vero & ex acerba vite conficitur, ut dictum est suis locis, hoc est, lib. 12. sect. 60. & 61.

Sect. VI. 1. *Recentes stomachum.*] Diosc. lib. 5. cap. 3. Vide Notas & Emendationes num. IV.

2. *Innocentiores.*] Diosc. loc. cit. iisdem verbis.

3. *Nam & refrigerant.*] Diosc. loco citato.

Sect. VII. 1. *Quæ autem in vino.*] Plinius, lib. 14. sect. 3. *Conduntur & musto uvæ, ipsaque vino suo inebriantur:* &c. De reliquis uvarum condendarum modis, dictum est abunde, l. 15. sect. 18.

2. *In palea servatæ.*] Paleales idcirco appellatas a Cælio Aureliano meminimus.

3. *Nam in vinaceis.*] Et has quidem vesicam, caputque tentare: ori tamen esse jucundas, Dioscor. scribit, lib. 5. cap. 3. Quid sint vinacea diximus, lib. 14. sect. 3.

& caput, & vesicam, & stomachum infestant. [4] Sistunt tamen alvum, [5] sanguinem exscreantibus utilissimæ. [6] Quæ vero in musto fuere, pejorem vim etiamnum habent, quam quæ in vinaceis. [7] Sapa quoque stomacho inutiles facit. [8] Saluberrimas putant medici in cælesti aqua servatas, etiamsi minime jucundas: sed voluptatem earum in stomachi ardore sentiri, & in amaritudine jecoris, fellisque vomitione in choleris: hydropicis, cum ardore febrium ægrotantibus. [9] At in ollis servatæ, & os, & stomachum, & aviditatem excitant. Paulo tamen graviores existimantur fieri [10] vinaceorum halitu. [11] Uvæ florem in cibis si edêre gallinacei, uvas non attingunt.

VIII. Sarmenta earum, in quibus acini fuere, adstringendi vim habent, efficaciora ex ollis.

IX. [1] Nuclei acinorum eandem vim obtinent. Hi sunt qui in vino capitis dolorem faciunt. [2] Tosti tritique stomacho utiles sunt. [3] Inspergitur farina eorum, polentæ modo, potioni, dysentericis, & cœliacis, & dissoluto stomacho. Decoctoetiam eorum fovere psoras & pruritum utile est.

X. Vinacei per se minus capiti aut vesicæ nocent, quam nuclei: [1] mammarum inflammationi triti cum sale utiles. [2] Decoctum eorum veteres dysentericos & cœliacos juvat, & potione, & fotu.

XI. [1] Uva theriace, de qua suo loco diximus, contra serpentium ictus estur. [2] Pampinos quoque ejus edendos censent, imponendosque,

Notæ.

4. *Sistunt tamen.*] Diosc. loc. cit.

5. *Sanguinem &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. & Diosc. loc. cit.

6. *Quæ vero in musto.*] Diosc. loco citato.

7. *Sapa quoque.*] Diosc. loc. cit.

8. *Saluberrimas*] Diosc. loc. cit.

9. *At in ollis.*] Dioscor. loc. cit. & Galenus, lib. 2. de alim. facult. cap. 9. pag. 342.

10. *Vinaceorum halitu.*] Quibus scilicet uvæ stipantur ollis inclusæ. Supra lib 14. sect. 3. *Alia in sua tantum continentur anima, ollis fictilibus, & insuper doliis inclusa, stipata vinaceis circumsudantibus.*

11. *Uva florem.*] Simile illud est, quod superius attulit, lib. 14. sect. 18. de vitis labruscæ acinis: *Universi nunquam maturescunt: & si prius, quam tota marcescat uva, incocta detur gallinaceo generi, fastidium gignit uvas appetendi.*

Sect. IX. 1. *Nuclei acinorum.*] Diosc. lib. 5. cap. 3. Acini-grana sunt uvarum: nuclei acinis, seu granis includuntur.

2. *Tosti tritique.*] Diosc. loc. cit.

3. *Inspergitur.*] Diosc. Φρυγέντα δὲ, καὶ σὺν ἀλφίτῳ ἐπιπασσόμενα λεῖα, ἁρμόζει δυσεντερικοῖς, καὶ κοιλιακοῖς, καὶ τοῖς τὸν στόμαχον ἀναλελυμένοις.

Sect. X. 1. *Mammarum.*] Dioscor. loc. cit. Τὰ δὲ στέμφυλα αὐτῶν ἀποτεθέντα, καταπλάσσεται μεθ' ἁλῶν πρὸς φλεγμονάς, καὶ σκληρίας, καὶ σπαργώσαις μαστοῖς. *Reconditi vinacei, inflammatis, praduris, ac lacte turgentibus mammis cum sale imponuntur.*

2. *Decoctum eorum.*] Dioscor. loco citato.

Sect. XI. 1. *Uva theriace.*] De qua lib. 14. sect. 21. Quæ de hoc uvæ genere Plinius refert, ea totidem verbis recitat auctor Geopon. lib. 4. c. 7. p. 107.

2. *Pampinos quoque.*] Nunc pampinos pro foliis accipit: nam Græcus auctor proxime laudatus habet, τὰ φύλλα τῆς ἀμπέλου λειούμενα, καὶ ἐπιτιθέμενα.

vinumque & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem vim habet.

XII. [1] Uva passa, quam astaphida vocant, stomachum, ventrem & interanea tentaret, nisi pro remedio in ipsis acinis nuclei essent: [2] iis exemptis vesicæ utilis habetur: [3] & tussi, alba utilior. [4] Utilis & arteriæ & renibus: sicut ex his passum privatim e serpentibus contra hæmorrhoïda potens. [5] Testium inflammationi cum farina cumini, aut coriandri imponuntur: [6] item carbunculis, articulariis morbis, sine nucleis tritæ cum ruta: fovere ante vino hulcera oportet. [7] Sanant epinyctidas, & ceria: & dysenteriam cum suis nucleis. [8] Et in oleo coctæ gangrænis illinuntur cum cortice raphani & melle. [9] Podagris & unguium mobilibus cum panace, & per se ad purgandum os caputque, cum pipere commanducantur.

XIII. [1] Astaphis agria, sive staphis, quam uvam taminiam aliqui vocant falso: [2] suum enim genus habet, cauliculis nigris, rectis, foliis labruscæ: fert folliculos verius, quam acinos, virides, similes ciceri: in his nucleum triangulum. Maturescit cum vindemia: nigrescitque, cum taminiæ rubentes norimus acinos, sciamusque illam in apricis nasci, hanc non nisi in opacis. [3] His nucleis ad purgationem uti non censuerim, propter ancipitem strangulationem: [4] nec ad

NOTÆ.

Sect. XII. 1. *Uva passa, quam astaphida.*] Hæc totidem fere verbis Diosc. lib. 5. cap. 4. ubi hanc uvam σταφίδα vocat, quam ceteri Attice ἀσταφίδα. Vide Lexicon Constantini.

2. *Iis exemptis.*] Diosc. loc. cit.

3 *Et tussi.*] Diosc. loc. cit.

4. *Utilis & arteriæ, & renibus.*] Diosc. loc. cit.

5. *Testium inflammationi.*] Diosc. loc. cit. totidem fere verbis: sed pro coriandri farina, fabarum lomentum adhibet. Idem tamen, lib. 3 cap. 71. cum uva passa coriandrum testium inflammationibus, carbunculisque auxiliari prodidit.

6. *Item carbunculis &c.*] Diosc. totidem verbis.

7. *Sanant epinyctidas.*] Vide Notas & Emend. num. V.

8. *Et in oleo ....gangrænis.*] Et his quoque opitulari, scribit Diosc. loc. cit.

9. *Podagris &c.*] Hæc verbis totidem Diosc. loc. cit.

Sect. XIII. 1. *Astaphis ... taminiam aliqui vocant falso.*] Carpere Corn. Celsum, tacito viri nomine, videtur, cujus hæc verba, lib. 3. cap. 21. *Uva taminia, quam σταφίδα ἀγρίαν Græci nominant.*

2. *Suum enim genus.*] Suum enim σταφὶς ἀγρία genus habet diversum a taminia. Describitur illud a Diosc. lib. 4. cap. 156. Σταφὶς ἀγρία, φύλλα μὲν ἔχει ὥσπερ ἀμπέλου ἀγρίας ἐσχισμένα, καυλία, ὀρθά, μέλανα .... τὸν δὲ καρπὸν ἐν θυλακίοις χλωροῖς ὥσπερ ἐρεβίνθου, τρίγωνον &c. Quæ sunt Plinianis prorsus gemina, pariaque. Pingitur a Dodonæo, pag 362. In officinis retinet nomen: Gallia pedicularem vocat, *l'Herbe aux poux.* Et vetus illa quidem appellatio est, Scribonio quoque Largo agnita, Compos. 8. *Ad capitis dolorem: Σταφίδος ἀγρίας, quam herbam pedicularium, quod pediculos necat, quidam appellant.*

3. *His nucleis.*] Diosc. iisdem verbis, lib. 4. cap. 156.

4. *Nec ad ....siccandam.*] Hoc est, trahendam, & exhauriendam. Nam Dioscoride teste, loc cit. plurimam pituitam commanducata trahit: διαμασηθέντα δὲ, φλέγμα ἄγει πλεῖστον.

pituitam oris ſiccandam, fauces enim lædunt. [5] Phthiriaſi caput & reliquum corpus liberant triti, facilius admixta ſandaracha: [6] item prurítu, & pſoris. [7] Ad dentium dolores decoquuntur in aceto, ad aurium vitia, [8] rheumatiſmum cicatricum, hulcerum manantia. Flos tritus in vino contra ſerpentes bibitur: ſemen enim abdicaverim, propter nimiam vim ardoris. [9] Quidam eam pituitariam vocant, & plagis ſerpentium utique illinunt.

XIV. [1] Labruſca quoque œnanthen fert, ſatis dictam, quæ a Græcis ampelos agria appellatur, ſpiſſis & candicantibus foliis, geniculata, rimoſo cortice: fert uvas rubentes cocci modo, [2] quæ cutem in facie mulierum purgant, [3] & varos: coxendicum & lumborum vitiis tuſæ, cum foliis & ſucco proſunt. Radix decocta in aqua, pota in vini Coï cyathis duobus, [4] humorem alvi ciet: ideo hydropicis datur. Hanc potius crediderim eſſe, quam vulgus uvam taminiam vocat. Utuntur ea pro amuleto: & [5] ad exſpuitionem ſanguinis quoque adhibent, non ultra gargarizationes, [6] & ne quid devoretur, addito ſale thymo, aceto mulſo. Ideo & purgationibus ancipitem putant.

NOTÆ.

5. *Phthiriaſi &c.*] Iiſdem verbis Dioſc. loc. cit. Et Theod. Priſcianus, lib. 1 cap. 4. *de pediculoſis: Staphidos agria unciis II. Sandaraca uncia una, cum oleo & aceto, poſtquam contriveris, omne corpus perungendum eſt.* Atque inde ſane pediculariæ appellationem traxit. Nam Φθεῖρες, Græcis pediculi ſunt.

6. *Item pruritu &c.*] Dioſc. loc cit.

7. *Ad dentium &c.*] Dioſc. loc. cit.

8. *Rheumatiſmum.*] Quid rheumatiſmus cicatricum ſit, nec ſcio ego, nec Medicorum quiſquam ſcit. Suſpicor vero apud ſcriptorem Græcum, a quo hæc accepta, legiſſe Plinium, id quod apud Dioſcoridem hodieque exſtat, lib. 4. cap. 156. οὖλά τε ῥευματιζόμενα, hoc eſt, *gingivarum fluxiones*, quas Græci rheumatiſmos vocant: deceptum porro affinitate vocum, οὐλὰς intellexiſſe, quæ vox cicatrices ſonant. Niſi forte, ut diximus ſect. 4. humentia adhuc vulnera intelligit.

9. *Quidam eam pituitariam.*] Quod pituitam, ut dictum eſt, e capite eliciat: quod Galenus confirmat, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 161. Ἀποφλεγματίζει.

Sect. XIV. 1. *Labruſca .... ſatis dictam.*] Libro 12. ſect. 61. Sic quoque fere deſcribitur a Dioſc. lib. 4. cap. 181. Ἄμπελος ἀγρία κλήματα ἀφίησι μακρὰ, ὡς ἀμπέλου, ξυλώδη, τραχέα, φλοιορραγοῦντα... καρπὸν δὲ βοτρυδίοις μικροῖς ὅμοιον, πεπαινόμενον ἐρυθρόν. *Sarmenta vitis modo longa emittit, eaque lignoſa, aſpera, & rimoſo cortice.... fructum exiguis uvis ſimilem, atque, ubi maturitatem eſt aſſecutus, rubentem.* Hæc vitis ſilveſtris Dodonæi eſt, pag. 396. ut diximus lib. 21. ſect. 50.

2. *Quæ cutem.*] Maculas a Sole contractas, ceteraſque omnes, hujuſce vitis uva purgari, ſcribit Dioſc. loc. cit.

3. *Et varos.*] Vide Notas & Emend. num. VI.

4. *Humorem alvi.*] Aquas quæ alvo continentur: ὑδατώδη καθαίρει, inquit Dioſc. loc. cit. δίδοται δὲ καὶ ὑδρωπικοῖς, *aquoſa purgat: ideo hydropicis datur.* Celſus item, lib. 3. cap. 21. quanquam is uvam taminiam, quam præberi hydropicis præcipit, falſo, ut dictum eſt, σταφίδα ἀγρίαν vocat.

5. *Ad exſpuitionem.*] Contra exſcreationem ſanguinis.

6 *Et ne quid devoretur.*] Ita ut ne quid ſorbeatur ex eo decocto, vel glutiatur.

XV. Est huic similis, sed in salictis nascens : ideo distinguitur nomine, cum eosdem usus habeat, & salicastrum vocatur. [1] Scabiem & pruriginem hominum quadrupedumque aceto mulso trita hæc efficacius tollit.

XVI. [1] Vitis alba est, quam Græci [2] ampeloleucen, alii ophiostaphylon, alii melothron, alii psilothrum, alii archezostin, alii cedrostin, alii madon appellant. [3] Hujus sarmenta longis & exilibus internodiis geniculata scandunt. [4] Folia pampinosa ad magnitudinem ederæ, dividuntur ut vitium. Radix alba, grandis, raphano similis initio : [5] ex ea caules asparagi similitudine exeunt. Hi decocti in cibo alvum & urinam cient. [6] Folia & caules exulcerant corpus : utique hulcerum phagedænis & gangrænis, [7] tibiarumque tædio cum sale illinuntur. [8] Semen in uva raris acinis dependet, succo rubente, postea croci. Novere id qui coria perficiunt : illo enim utuntur. [9] Psoris & lepris illinitur. [10] Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumque. [11] Radix numerosis utilitatibus nobilis, contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. [12] Vitia cutis in facie,

NOTÆ.

Sect. XV. 1. *Scabiem.*] Scribonius Largus, Compos. 243. *Ad papulas in capite effervescentes, vel qualibet parte corporis totius pruriginem, staphis agria trita &c. Item alumen liquidum ex aceto, staphide agria adjecta &c.*

Sect. XVI. 1. *Vitis alba est.*] Ita Dioscor. lib. 4. cap. 184. Ἄμπελος λευκή, οἱ δὲ βρυωνίαν, οἱ δὲ ὀφιοστάφυλον, οἱ δὲ χελιδόνιον, ἢ μήλωθρον, ἢ ψίλωθρον, ἢ ἀρχέζωστιν, ἢ ἄγρωστιν, ἢ κέδρωστιν καλοῦσι. Habet eadem libelli ejus auctor, qui Kiranidum Kirani falso inscribitur, pag. 13. Hippocr. lib. de fistul. tex. 6. pag. 886. Τὰς ἀμπέλου τῆς ἀγρίης, ἣν ἔνιοι καλέουσι ψιλώθρον. De causa hujus appellationis dicemus, lib. 32. sect. 24. A Dodonæo pingitur, pag 395. Visa a nobis in horto Regio : Gallis, *Coulevrée.*

2. *Ampeloleucen.*] Ἄμπελον λευκήν, a radicis colore. Ὀφιοστάφυλον, quasi anguina uva, quod in sepibus nascitur, in quibus angues plerumque latent : &c.

3. *Hujus sarmenta.*] Dioscor. locis cit. & auctor Kiranidum Kirani, pag 14.

4. *Folia pampinosa.*] Folia pampinis seu claviculis instructa tortilibus, similia ederaceis, sativam vitem imitantur. Diosc. locis cit. Ταύτης τὰ κλήματα, καὶ τὰ φύλλα, καὶ αἱ ἕλικες, ὅμοια τῇ ἡμέρῳ ἀμπέλῳ, &c.

5. *Ex ea caules.*] Diosc. loc. cit. Ταύτης οἱ ἀσπάραγοι κατὰ τὴν πρώτην ἐκβλάστησιν ἐσθιόμεναι, οὖρον καὶ κοιλίαν κινοῦντες.

6. *Folia & caules.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit. & auctor proxime laudatus, pag 10.

7. *Tibiarumque tædio.*] Totidem putridis hulceribus, καὶ σηπεδονώδεσιν ἕλκεσι, inquit Diosc. locis cit.

8. *Semen in uva.*] Diosc. καρπὸν *fructum* dixit : quod Plinius, ut ei solenne est, semen transtulit. Καρπὸν δὲ, inquit ille, ἔχει βοτρυώδη, πυῤῥόν, ᾧ ψιλοῦται τὰ δέρματα. *Fructum gerit racemosum, rufum, quo coria depilantur.* Sic etiam auctor Kiranidum Kirani, pag 14.

9. *Psoris &c.*] Diosc. loc. cit. & auctor libri, cui titulus Kiranidum Kirani, pag. 13.

10. *Lactis abundantiam.*] Auctores mox laudati, iisdem locis.

11. *Radix &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit. & auctor modo laudatus, pag. 13.

12. *Vitia cutis &c.*] Diosc. locis cit. & auctor proxime citatus, pag. 12.

varosque, & lentigines, & sugillata emendat, & cicatrices. [13] Eademque præstat decocta in oleo. [14] Decoctæ datur & comitialibus potus: [15] item mente commotis, & vertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquanto [16] sensus purgat. [17] Illa vis præclara, quod ossa infracta extrahit in aqua, imposita, ut bryonia: [18] quare quidam hanc albam bryoniam vocant. [19] Alia vero nigra efficacior in eodem usu cum melle & thure. [20] Suppurationes incipientes discutit, veteres maturat & purgat. [21] Ciet menses & urinam. [22] Ecligma ex ea fit suspiriosis, & contra lateris dolores, vulsis, ruptis. [23] Splenem ternis obolis pota triginta diebus consumit. [24] Illinitur eadem cum fico & pterygiis digitorum. [25] Ex vino secundas feminarum apposita trahit: [26] & pituitam, drachma pota in aqua mulsa, succus radicis. Colligi debet ante maturitatem seminis: [27] qui illitus per se & cum ervo, lætiore quodam colore & cutis teneritate mangonizat corpora. Tunditur ipsa radix cum pingui fico, erugatque corpus, si statim bina stadia ambulentur: alias urit, nisi frigida abluatur. Jucundius hoc idem præstat nigra vitis: quoniam alba pruritum affert.

XVII. [1] Est ergo & nigra, quam proprie bryoniam vocant, alii

NOTÆ.

13. *Eademque.*] Diosc. loc. cit.

14. *Decoctæ.*] Radicis videlicet: atque ita sane Diosc. loc. cit. & auctor Kiranidum Kirani, pag. 13. *Ad epilepsiam,* inquit, *bibitum* ℈ 1. *per annum quoque die cum oxymelle.*

15. *Item mente &c.*] Diosc. loc. cit. & auctor modo appellatus, pag. 13.

16. *Sensus purgat.*] Vide Notas & Emend. num. VII.

17. *Illa vis præclara.*] Diosc. loc. cit. Ἀνάγει δὲ καὶ ὀστᾶ, λεία καταπλασσομένη. Sic etiam auctor Kiranidum Kirani, pag. 9. & 10.

18. *Quare quidam.*] In quibus est Dioscor. lib 4. cap 184. & auctor Kiranidum Kirani, pag. 8. & 13. Galenus queque, lib. 6. de fac. simp. med. cap. 34. pag. 155.

19. *Alia vero nigra.*] De qua sect. seq.

20. *Suppurationes.*] Redit ad vitem albam, cujus dotes absolvit. Inflammationes discutere, ac rumpere abscessus scribit Diosc. loc. cit.

21. *Ciet menses &c.*] Diosc. & Kiranidum auctor, pag. 13.

22. *Ecligma.*] Diosc. loc. cit. Ἐκλεικτὸν δὲ μετὰ μέλιτος δι' αὐτῆς, τοῖς πνιγομένοις, καὶ δυσπνοοῦσι, καὶ βήσσουσι, πλευρὰν τε ἀλγοῦσι, καὶ ῥήγμασι, καὶ σπάσμασι δίδοται.

23. *Splenem.*] Diosc. & Kiranidum auctor, locis cit. Apuleïus quoque, cap. 66.

24. *Illinitur.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 155.

25. *Ex vino &c.*] Diosc. loc cit. Προσθεῖσα ὑστέρᾳ, ἔμβρυα καὶ δεύτερα ἐπισπᾶται. *Apposita, sive in pesso subdita, partus & secundas morantes trahit.* Sic & Kiranidum auctor, pag. 13.

26. *Et pituitam.*] Diosc. loc. cit. Χυλίζεται δὲ ἡ ῥίζα αὐτῆς ἔαρος· πίνεται δὲ σὺν μελικράτῳ ὁ χυλὸς.... ἄγων φλέγμα. *Succus e radice vere exprimitur, qui ex aqua mulsa potus, ... pituitam trahit.*

27. *Qui illitus.*] Diosc. loc. cit. & auctor Kiranidum, pag. 12.

Sect. XVII. 1. *Est ergo & nigra.*] De qua Dioscorides lib. 4. cap. 185. Ἄμπελος μέλαινα, οἱ δὲ βρυωνία μέλαινα, οἱ δὲ Χειρώνιον ἄμπελον. Eadem ex Crateva refert Nicandri Scholiastes in Theriac. pag. 39. Colore tantum ab alba discrepat: in Saxonia, Vvestphalia, Pomerania gignitur, ut Dodonæus testatur, pag. 395.

Chironiam,

Chironiam, alii gynecanthen, aut aproniam, similem priori, præterquam colore. [2] Hujus enim nigrum esse diximus. [3] Asparagos ejus Diocles prætulit veris asparagis in cibo, urinæ ciendæ, lienique minuendo. In fruteclis & arundinetis maxime nascitur. [4] Radix foris nigra, intus buxeo colore, ossa infracta [5] vel efficacius extrahit, quam supra dicta. [6] Ceterum eidem peculiare est, quod jumentorum cervicibus unice medetur. [7] Aiunt si quis villam ea præcinxerit, fugere accipitres, tutasque fieri [8] villaticas alites. Eadem in jumento homineque, [9] flemina, aut sanguinem, qui se ad talos dejecerit, circumligata sanat. Et hactenus de vitium generibus.

XVIII. Musta differentias habent naturales has, quod sunt candida, aut nigra, aut inter utrumque: aliaque, ex quibus vinum fiat, alia ex quibus passum: [1] cura differentias innumerabiles facit. In plenum ergo hæc dixisse conveniat. [2] Mustum omne stomacho inutile, venis jucundum. [3] A balineis raptim & sine interspiratione potum, necat. [4] Cantharidum naturæ adversatur. Item serpentibus, maxime hæmorrhoïdi, & salamandræ. Capitis dolores facit, & gutturi inutile: prodest renibus, jocineri, & interaneis vesicæ: [5] collævat enim ea. Privatim contra buprestim valet. [6] Contra meconium, [7] lactis coa-

NOTÆ.

2. *Hujus enim . . . . . diximus.*] Sup. sect.

3. *Asparagos ejus Diocles.*] Et post Dioclem Dioscorides, lib. 4. cap. 185.

4. *Radix &c.*] Totidem verbis Diosc. loc cit.

5. *Vel efficacius.*] At Diosc. ἧττον μέν τι ἐνεργεῖ, *inefficacius prodest.* Dioscoridem sequitur Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 155.

6. *Ceterum eidem.*] Diosc. locis cit.

7. *Aiunt, si quis villam ea præcinxerit.*] Ita scripsimus ex vestigiis veterum codicum, pro *tinxerit*, quod est insulsum.

8. *Villaticas alites.*] Gallinas videlicet: quibus præterea vitis alba utilis est contra pituitam, ut dictum est lib. 10. sect. 78.

9. *Flemina.*] Quid flemina sint, ipse verbis statim subsequentibus aperit. Vide Notas & Emend. num. VIII.

Sect. XVIII. 1. *Cura.*] Ars, industriaque hominum.

2. *Mustum.*] Vinum novum: unde musteum vocatur, quidquid novellum, inquit Nonius.

3. *A balineis.*] Diosc in Alexiph. cap. 34. Καὶ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ ποθὲν, ἢ ἄκρατος πολὺς, ἢ γλυκὺς οἶνος ποθείς, &c. *Aqua etiam frigida unico haustu, ac sine interspiratione bibita, aut meracum vinum, passumve liberalius haustum, præsertim a balneo, aut cursu, & concitatiore quavis exercitatione, strangulatus ac dolores infert.*

4. *Cantharidum.*] Adversus cantharidas vinum dulce liberalius hauriendum monet Diosc. in Alexiph. cap. 1.

5. *Collævat.*] Læviorem facit vesicam, & magis lubricam. Egimus de hac voce lib. 17. sect. 35. nota 150. Cave Stephano credas, qui *collevare* putat hic esse ἐπικουφίζειν, cum potius sit ἐπιλειαίνειν.

6. *Contra meconium.*] Scribonius Largus, Comp. 180. *Ad opium, sive meconium: Prodest & vini cyathus, & passi, & olei cyathus . . . . Item vinum & acetum pari mensura datum ex aqua mulsa cum rosa ejus mensura, ita ut ista subinde cogatur rejicere, &c.* Opium, sive meconium, papaveris viridis succus est. Potum facit capitis gravitatem, gelationem, & livorem artuum . . . Præterea spirationem impedit, mentem soporat, sensusque abalienat, &c. Hæc idem Largus, loc cit.

7. *Lactis coagul.*] Lac potum, si in stomacho coagulatur, & congelatur, hominem præfocat. Vide Scribon. Largum, Compos. 197.

gulationem, cicutam, [8] toxica, dorycnium, ex oleo potum, redditumque vomitionibus. Ad omnia infirmius album, jucundius [9] passi mustum, & quod minorem capitis dolorem afferat.

XIX. [1] Vini genera differentiasque perquam multas exposuimus, & fere cujusque proprietates. Neque ulla pars difficilior tractatu, aut numerosior: quippe cum sit [2] tardum dictu, pluribus prosit an noceat. Præterea quam ancipiti eventu potu statim auxilium fit, aut venenum? Etenim de natura ad remedia tantum pertinente nunc loquimur. Unum de dando eo volumen Asclepiades condidit, ab eo cognominatum: qui vero postea de volumine illo differuere, innumera. Nos ista Romana gravitate, artiumque liberalium appetentia, non ut medici, [3] sed ut judices salutis humanæ, diligenter distinguemus. De generibus singulis differere immensum & inexplicabile est, discordibus medicorum sententiis.

XX. Surrentinum veteres maxime probavere: sequens ætas Albanum aut Falernum. Deinde alia alii iniquissimo genere decreti, quod cuique gratissimum, ceteris omnibus pronunciando. [1] Quin, ut constarent sententiæ, quota portio tamen mortalium his generibus posset uti? Jam vero nec proceres unquam sinceris. Eo venêre mores, ut nomina modo cellarum veneant, statimque in lacubus vindemiæ adulterentur. Ergo hercle, mirum dictu, innocentius jam est quodcumque & ignobilius. Hæc tamen facere constantissime videntur victoriam, [2] quorum mentionem fecimus. Si quis hoc quoque discrimen exigit, Falernum nec in novitate, nec in nimia vetustate corpori salubre est. Media ejus ætas a quintodecimo anno incipit. [3] Hoc non rigido potu stomacho utile, non item in calido. [4] Et in diutina tussi sorbetur merum utiliter a jejunis: item in quartanis. Nullo æque venæ excitantur. Alvum sistit, corpus alit. [5] Creditum est obscuritatem visus facere: nec prodesse nervis, aut vesicæ. [6] Albana nervis utiliora. [7] Stomacho minus, quæ sunt dulcia: austera

NOTÆ.

8. *Toxica.*] Toxicum genus est veneni nobis haud satis exploratum. De dorycnio diximus, lib. 21. sect. 105.

9. *Passi mustum.*] Vini dulcis mustum.

Sect. XIX. 1. *Vini genera.*] Lib. 14. sect. 8. 9. 10.

2. *Tardum dictu.*] Ita libri omnes. Forte, *arduum dictu.*

3. *Sed ut judices.*] Codices aliqui MSS. *indices.*

Sect. XX. 1. *Quin, ut constarent.*] Quamvis constarent sententiæ.

2. *Quorum mentionem fecimus.*] Surrentinum, Albanum, Falernum. In quibus & ætatis differentia est.

3. *Hoc non rigido.*] Non adeo frigido potu.

4. *Et in diutina.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 58. iisdem fere verbis.

5. *Creditum est.*] Credidit Diosc. lib. 5. cap. 10. Κύστει ἄθετος, καὶ ἀμβλυωπικός.

6. *Albana nervis.*] Diosc. loc. cit. Ἀλβανὸς .... ὁ νευροῖς ἧττον κακοστόμαχος.

7. *Stomacho.*] Stomacho minus utilia ex Albanis ea quæ sunt dulcia. Diosc. loc. cit. Ὁ δὲ Ἀλβανὸς .... ἔκλυτος, ἐμπνευματῶν στόμαχον .... παλαιωθεὶς δὲ ὤν, αὐστηρὸς γίνεται.

vel Falerno utiliora. Concoctionem minus adjuvant: stomachum modice implent. [8] At Surrentina nullo modo, nec caput tentant: stomachi & intestinorum rheumatismos cohibent. Cæcuba jam non gignuntur.

XXI. At quæ supersunt Setina, cibos concoqui cogunt. Virium plus Surrentina, austeritatis Albana, vehementiæ minus Falerna habent. Ab his Statana non longo intervallo absfuerint. [1] Alvo citæ Signinum maxime conducere indubitatum est.

XXII. Reliqua in commune dicentur. Vino aluntur vires, sanguis, colosque hominum. Hoc quoque distat [1] orbis medius, & mitior plaga a circumjectis: quantum illis feritas facit roboris, tantum nobis hic succus. Lactis potus ossa alit, frugum nervos, aquæ carnes. Ideo minus ruboris est in corporibus illis, & minus roboris, contraque labores patientiæ. Vino modico nervi juvantur, copiosiore læduntur: sic & oculi. Stomachus recreatur: [2] appetentia ciborum invitatur: tristitia & cura hebetatur: urina & algor expellitur: somnus conciliatur. Præterea vomitiones sistit: collectiones extra lanis humidis impositis mitigat. Asclepiades utilitatem vini æquari vix Deorum potentia pronunciavit. Vetus copiosiore aqua miscetur, magisque urinam expellit: minus siti resistit. Dulce minus inebriat, sed [3] stomacho innatat: austerum facilius concoquitur. Levissimum est, quod celerrime inveteratur. [4] Minus infestat nervos, quod vetustate dulcescit. [5] Stomacho minus utile est pingue, nigrum, sed corpora magis alit. Tenue & austerum minus alit, [6] magis stomachum nutrit. [7] Celerius per urinam transit, tantoque magis capita tentat: hoc & in omni alio succo semel dictum sit. [8] Vinum si sit fumo invetera-

NOTÆ.

8. *At Surrentina*] Diosc. totidem verbis loc. cit. Ὁ δὲ Συῤῥεντῖνος, αὐστηρὸς ἱκανῶς ἐστι, ὅθεν ἐντέρων καὶ στομάχου ῥεῦμα ἵστησι· κεφαλῆς τε ἧττον ἅπτεται.

Sect. XXI. 1. *Alvo citæ.*] Vide quæ diximus in eam rem, lib. 14. sect. 8.

Sect. XXII. 1. *Orbis medius.*] Zona, ut aïunt, temperata, torridam inter gelidamque media.

2. *Appetentia ciborum.*] Martialis, lib. 5. Epigr. 79.

Post hæc omnia forte si movebit
Bacchus, quam solet, esuritionem, &c.

3. *Stomacho innatat.*] Stomachum inflare στομάχου πνευματωτικόν, dixit Diosc. lib. 5. cap. 8.

4. *Minus infestat nervos.*] Et renes. Diosc. lib. 5. cap. XI. Οἱ δὲ παλαιοὶ, καὶ γλυκεῖς, ἧσσον τῶν νεφρῶν ἐπιληπτικώτεροι.

5. *Stomacho.*] Quod pingue est, & idem nigrum, stomacho minus utile est. Diosc. lib. 5. cap. XI. Οἱ δὲ παχεῖς καὶ μέλανες κακοστόμαχοι, φυσώδεις· σαρκὸς μέντοι γεννητικοί.

6. *Magis stomachum.*] Et Celsus, lib. 2. cap. 24. inter ea quæ stomacho idonea sunt, *vinum austerum* annumerat, *licet jam asperum sit.*

7. *Celerius per.*] Hæc pariter Diosc. lib. 5. cap. 9. & XI. Idcirco fortassis hydropicis dari Celsus idem jubet, lib. cap. 21. *vinum austerum, sed quam tenuissimum.*

8. *Vinum si sit fumo.*] Dolia vel apothecas ipsas iis locis superponebant, unde fumum accipere, & vetustatem facilius citiusque mentiri vina possent. Hinc Venusinus poëta, lib. 3. Ode 8. laudat *Amphoram fumum bibere institutam.*

tum insaluberrimum est. Mangones ista in apothecis excogitavere. Jam & patresfamilias [9] ætatem addi his, quæ per se cariem traxere. Quo certe vocabulo [10] satis consilii dedere prisci : quoniam & in materiis cariem fumus erodit : at nos e diverso fumi amaritudine vetustatem indui persuasum habemus. Quæ sunt admodum exalbida, hæc vetustate insalubria fiunt. [11] Quo generosius vinum est, hoc magis vetustate crassescit, & in amaritudinem corpori minime utilem coït. Condire eo aliud minus annosum, insalubre est. [a] [12] Sua cuique vino saliva innocentissima, sua cuique ætas gratissima, hoc est, media.

XXIII. Corpus augere volentibus, [1] aut mollire alvum, conducit inter cibos bibere. Contra minuentibus, [2] alvumque cohibentibus, sitire in edendo, postea parum bibere. [3] Vinum jejunos bibere, novitio invento, inutilissimum est curis, vigoremque animi [4] ad procinctum tendentibus : [5] somno vero ac securitatibus jamdudum hoc fuit, quod [6] Homerica illa Helena ante cibum ministravit. Sic quoque in proverbium cessit, [7] sapientiam vino obumbrari.

INTERPRETATIO.

[a] *Sua cuique.*] Suus cuique vino nativus sapor, *sine ulla conditura*, saluberrimus est.

NOTÆ.

9. *Ætatem addi.*] Patres familias *etiam* excogitavere *quemadmodum* adderetur ætas, iis, quæ vetustatem per se *sine fumo* acquirerent. Vide Notas & Emendationes num. IX.

10. *Satis consilii*] Non esse a fumo, sed ab ipsa vini indole, cariem vetustatis exspectandam.

11. *Quo generosius &c.*] Vide quæ in eam sententiam diximus, lib. 14. sect. 6.

12. *Sua ... saliva.*] Hoc est, suus naturalis sapor, sine condimento ullo. Hoc enim vocabulo illud expressit, quod prolixius Columella, lib. 12. cap. 19. cui titulus est, *de pluribus generibus conditurarum, quibus vinum confirmatur : Quæcumque vini nota*, inquit, *sine condimento valet perennari, optimam esse eam censemus : nec omnino quidquam permiscendum, quo naturalis sapor ejus infuscetur.* Salivam pro gustu, seu sapore, Latini veteres dixere. Persius, Satyr. 6 vers. 24.

Turdorum nosse salivam.

Propertius, lib. 4. Eleg. 9.

Et Methymnæi Græca saliva meri.

Hoc est, vini Græci sapor.

Sect. XXIII. 1 *Aut mollire alvum.*] Galenus, Comment. 4 Aphor. 23 tom. 9.

2. *Alvumque cohib.*] Galenus, loc. cit.

3. *Vinum jejunos.*] Vide Notas & Emendationes num. X.

4. *Ad procinctum.*] Ad bellicam expeditionem, sive potius ad serias res agendas, animum intendentibus.

5. *Somno vero .... hoc fuit.*] Ad somnum, inquit, conciliandum, abigendasque curas, jamdudum in usu vinum fuit. Adhibuit enim Helena, &c.

6. *Homerica illa.*] Odyss. Δ'. vers. 19.

Ἔνθ' αὖτ' ἄλλ' ἐνόησ' Ἑλένη Διὸς ἐκγεγαυῖα.
Αὐτίκ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε φάρμακον ἔνθεν ἔπινον,
Νηπενθές τ', ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων.

7. *Sapientiam vino.*] Et est in proverbiis Ecclesiasticis, duo esse quæ sapientem etiam virum a mente dejiciant, vinum & mulieres.

[8] Vino debemus homines, quod soli animalium non sitientes bibimus. [9] Aquæ potum interponere utilissimum : [10] Itemque jugi superbibere. [11] Ebrietatem quidem frigidæ potus extemplo discutit.

[12] Meracis potionibus per viginti dies ante Canis ortum, totidemque postea, suadet [13] Hesiodus uti. [14] Merum quidem remedio est contra cicutas, coriandrum, aconita, viscum, meconium, argentum vivum, apes, vespas, crabrones, phalangia, serpentium scorpionumque ictus, contraque omnia quæ [15] refrigerando nocent. Privatim contra hæmorrhoïdas, presteras, fungos. [16] Item contra inflationes, rosionesque præcordiorum, & quorum stomachus in vomitiones effunditur : & si venter aut interanea rheumatismum sentiant. [17] Dysentericis, sudatoribus, in longa tussi, in epiphoris, meracum. Ac

NOTÆ.

8. *Vino debemus.*] In MSS. Reg. Colb. Chiffl. *Vino damus.*

9. *Aqua potum interponere.*] Usus hac voce Martialis, lib. 1. Epigr. 107.

Interponis aquam subinde, Rufe :
Et si cogeris a sodale, raram
Diluti bibis unciam Falerni.

Et Suetonius in Vespas. cap. 20. *Inediam unius diei per singulos menses interponebat:*

10. *Itemque jugi.*] Forte *e jugi*, aqua videlicet, quam post compotationem superbibere utilissimum sit : quoniam, ut statim subjungitur, ebrietatem frigidæ potus discutit. Vide Notas & Emend. num. XI.

11. *Ebrietatem quidem.*] Hanc quidem sententiam memorabili exemplo Celsus confirmat, in præfatione operis sui : *Ingeniosissimus*, inquit, *sæculi nostri medicus, quem nuper vidimus, Cassius, febricitanti cuidam, & magna siti affecto, cum post ebrietatem eum premi cœpisse cognosceret, aquam frigidam ingessit : qua ille epota, cum vini vim miscendo fregisset, protinus febrem somno & sudore discussit.*

12. *Meratis potionibus.*] Meracum a mero distat omnino : quod merum sit, cui nihil : meracum, cui aquæ parum admixtum sit. Tamen meracius bibere dicuntur ii, qui vinum aqua minus diluunt: Celsus, lib. 1. cap. 3. *cibum modicum, potiones meracas.* Et infra : *Vinum dilutius pueris, senibus meracius.* Iterumque : *Hieme plus esse convenit : minus, sed meracius bibere.*

13 *Hesiodus.*] Is cum ardet Sirius, tribus aquæ portionibus quartam vini dilutam bibi jubet, Ἔργων, vers. 594.

Ἐπεὶ κεφαλὴν, καὶ γούνατα
Σείριος ἄζει,
Τρὶς δ' ὕδατος προχέειν, τὸ δὲ τέτρατον
ἱέμεν οἴνου.

14. *Merum quidem.*] Totidem verbis hæc Diosc. lib. 5. cap. XI. Quin & canum morsus multo meracoque vino epoto sanari quidam censuere, teste Celso, lib. 5. cap. 27.

15. *Refrigerando nocent.*] Diosc. loc. cit. *refrigerando necant* : ὅσα πνίξαντα, ἢ δήξαντα, κτ ψύξει ἀναιρεῖ Nempe, ut Celsus ait, lib 5. cap. 27. *Necessarium est exsorbere potionem meri vini cum pipere, vel quidlibet aliud, quo calor movendus est. .... Nam maxima pars venenorum frigore interimit.*

16. *Item contra &c.*] Diosc. ad verbum, loc. cit. Privatim contra cicutam, Scribonius Largus, Compos. 179. vinum merum quamplurimum caldum commendat Contra coriandrum, Compos. 185. *Coriandrum ... facit raucitatem, & mentem movet. Adjuvari autem debent, qui biberunt, ex vino mero, atque plurimo, &c.*

17. *Dysentericis, sudatoribus.*] Diosc. loc. cit. Καὶ ἐφιδροῦσι, καὶ διαφορουμένοις ἁρμόζει, μάλιστα δὲ οἱ λευκοὶ (οἶνοι) καὶ παλαιοὶ, καὶ εὐώδεις.

vero cardiacis, in mamma læva merum in ſpongia imponi prodeſt. Ad omnia autem maxime album [18] inveteraſcens. Utiliter etiam fovetur vino calido [19] virilitas jumentis : [20] quo etiam infuſo cornu laſſitudinem auferri aïunt. Simias, quadrupedeſque, quibus digiti ſunt, negant creſcere aſſuetas meri potu.

XXIV. Nunc circa ægritudines ſermo de vinis erit. Saluberrimum [1] liberaliter genitis, Campaniæ quodcumque tenuiſſimum : vulgo vero, quod quemque maxime juverit [* 2] validum. Utiliſſimum omnibus [3] ſacco viribus fractis. Meminerimus ſuccum eſſe, qui fervendo vires e muſto ſibi fecerit. Miſceri plura genera, omnibus inutile. Saluberrimum, [4] cui nihil in muſta additum eſt : meliuſque, [5] ſi nec vaſis pix affuit. [6] Marmore enim, & gypſo, aut calce condita, quis non etiam validus expaverit ? [7] In primis igitur vinum marina aqua factum, inutile eſt ſtomacho, nervis, veſicæ. [8] Reſina condita, frigidis ſtomachis utilia exiſtimantur. [9] Non expedire vomitionibus, ſicut neque muſtum, neque ſapa, neque paſſum. Novitium reſinatum nulli conducit. [10] Capitis dolorem & vertigines facit : [11] ab

NOTÆ.

18. *Inveteraſcens.*] MSS. Reg. Colb. Chiffl. *invetereſcens.*

19. *Virilitas.*] Genitalia.

20. *Quo etiam infuſo.*] In os. Vide quæ diximus lib. 14. ſect. 28.

Sect. XXIV. 1. *Liberaliter genitis.*] E liberaliore familia genitis, liberaliter educatis, ἐλευθέρως τεθραμμένοις

2. *Validum.*] Dum is integra valetudine eſt.

3. *Sacco viribus.*] Ut ſacco vires vino frangerent, diximus lib. 14. ſect. 28.

4. *Cui nihil in muſta.*] Non pix, non reſina, non marina aqua. Quæ condiendi cauſa in muſta adderent primo fervore, dictum eſt lib. 14. ſect 25 In eam rem egregie Columella, lib. 12. cap. 19. pag. 427. *Quæcumque vini nota ſine condimento valet perennari, optimam eam eſſe cenſemus*, &c.

5. *Si nec vaſis.*] Vino condendo dolia picabantur, ut diximus lib. 14. ſect. 25.

6. *Marmore enim.*] Vide quæ dicta ſunt lib. 14. ſect. 24.

7. *In primis ..... marina aqua factum.*] Admixta marina aqua, uti dictum fuſius eſt, lib. 14. ſect. 10. & 19. Quam varie marina aqua vina factitentur, docet Dioſc. lib. 5. cap. 27. Οἱ δὲ διὰ θαλάττης οἴνοι ποικίλως σκευάζονται. Et mox : Κακοστόμαχοι μέντοι καὶ ὄντες, &c. Sane omnia ſalſa aliena ſtomacho eſſe Celſus edocet, lib. 2 cap. 25.

8. *Reſina condita.*] Dioſc. lib. 5. cap. 9. Οἱ δὲ πίσσαν ἢ ῥητίνην πιτυΐνην ἔχοντες, θερμαντικοὶ καὶ πεπτικοί. *Picata vina aut reſinata excalfaciunt, & concoctionem adjuvant.* Et Celſus inter eas res quæ ſunt ſtomacho idoneæ, vinum reſinatum annumerat, lib. 2. cap. 24. & lib. 4. cap. 5.

9. *Non expedire.*] Dioſcor. loc. cit. Ἄθετοι δὲ τοῖς ἐμετικοῖς.

10. *Capitis dolorem.*] Dioſcor. lib. 5. cap. 43. de vino reſinato : Κεφαλαλγὴς καὶ σκοτωματικός.

11. *Ob hoc dicta crapula.*] Inde, inquit, & reſinæ flori, quo muſta condiuntur, crapula nomen eſt, ut diximus lib 14. ſect. 25. & ebrietati quam vina reſinata faciunt, ut Latinum crapula, ita κραιπάλη Græcum eſt, ἀπὸ τοῦ τὸ κάρα πάλλειν, quaſi caput vibret.

hoc dicta crapula eſt. [12] Tuſſientibus & in rheumatiſmo nominata proſunt. Item cœliacis & dyſentericis, mulierum menſibus. [13] In hoc genere rubrum nigrumve magis conſtringit, magiſque calfacit. Innocentius pice ſola conditum. Sed & picem meminiſſe debemus non aliud eſſe, quam [14] combuſtæ reſinæ fluxum. [15] Hoc genus vini excalfacit, concoquit, purgat: pectori, ventri utile: item vulvarum dolori, ſi ſine febre ſint, [16] veteri rheumatiſmo, exhulcerationi, ruptis, convulſis, vomicis, nervorum infirmitati, inflationibus, tuſſi, anhelationibus, luxatis, in ſuccida lana impoſitum. Ad omnia hæc utilius id, quod ſponte naturæ ſuæ picem reſipit, [17] picatumque appellatur. Helvenaco quoque tamen nimio caput tentari convenit.

Quod ad febrium valetudines attinet, certum eſt non dandum in febre, niſi veteribus ægris: nec niſi declinante morbo. In acutis vero periculis, nullis niſi qui manifeſtas remiſſiones habeant, & has noctu potius: [18] dimidia enim pars periculi eſt noctu, hoc eſt, ſpe ſomni, bibentibus: nec a partu abortuve, nec a libidine ægrotantibus, nec in capitis doloribus, nec quorum acceſſiones cum frigore extremitatum fiant, nec in febri tuſſientibus, nec in tremore nervorumque doloribus, vel faucium, aut ſi vis morbi circa illa intelligatur: nec in duritia præcordiorum, [19] venarum vehementia: neque in opiſthotono, [20] tetano: nec ſingultientibus, nec ſi cum febri

NOTÆ.

12. *Tuſſientibus.... nominata.*] Reſina condita, muſtum, ſapa, paſſum. De reſinato, in primis Dioſc. loc cit. Καταῤῥοιζομένοις, καὶ βήσσουσιν ἁρμόζοντες· κοιλιακοῖς, δυσεντερικοῖς, ὑδρωπικοῖς, καὶ ῥοϊκαῖς γυναιξί.

13. *In hoc genere.*] Dioſcor. lib. 5. cap. 43.

14. *Combuſtæ reſinæ fluxum.*] Igne expreſſæ reſinæ fluxum: ut diximus lib. 14. initio ſect. 25.

15. *Hoc genus vini &c.*] Et has vini picati dotes Dioſcorides quoque refert, loc. cit. totidem fere verbis.

16. *Veteri rheumatiſmo.*] Χρονίοις ῥεύμασι, καὶ ἑλκώσεσι ταῖς ἐν βάθει. *Vetuſtis fluxionibus, & exulcerationibus profundis.* Ῥευματισμὸς fluxus eſt mali ac noxii humoris.

17. *Picatumque.*] Egimus de eo lib. 14. ſect. 3. Allobrogicum appellat & eodem libro ſect. 4. Plinius, & ante ipſum Celſus lib. 4. cap. 5. atque in reſolutione ſtomachi hoc vini genus in primis commendat.

18. *Dimidia enim.*] Dimidio levius periculum eſt.

19. *Venarum vehementia.*] Concitatiore venarum pulſu.

20. *Tetano.*] Celſus, lib. 2. cap. 1. *Frigus modo nervorum diſtentionem, modo rigorem infert: illud σπασμὸς, hoc τέτανος Græce nominatur.* Et lib. 4. cap. 3. ſtatim initio: *Neque alius importunior, acutiorque morbus eſt, quam is qui quodam rigore nervorum, modo caput ſcapulis, modo mentum pectori annectit, modo rectam & immobilem cervicem intendit. Priorem Græci ὀπισθότονον, inſequentem ἐμπροσθότονον, ultimum τέτανον appellant: quamvis minus ſubtiliter quidam indiſcretis his nominibus utuntur.* Tetanum præterea accurate Hippocrates explicat, lib. 3. de morbis, num. 13. pag. 104.

[21] dyſpnœa ſit. Minime vero oculis rigentibus, [22] & genis ſtantibus, aut defectis gravibuſque: nec quorum conniventium [23] perlucebunt oculi, palpebriſve non coëuntibus, vel ſi dormientibus hoc idem eveniet: aut ſi cruore ſuffunduntur oculi, [24] vel ſi lemæ in oculis erunt. Minime lingua fungoſa, nec gravi, & ſubinde imperfecta loquentibus: nec ſi urina difficile reddetur, neque expaveſcentibus repente, nec ſpaſticis, aut rurſus torpentibus, nec ſi per ſomnos genitura effundatur.

XXV. [1] Cardiacorum morbo unicam ſpem in vino eſſe certum eſt. Sed id dandum quidam non niſi in acceſſione cenſent, alii non niſi in remiſſione. Illi, ut ſudorem coërceant: hi, quia tutius putant, minuente ſe morbo: quam plurium ſententiam eſſe video. [2] Dari utique non niſi in cibo debet, nec a ſomno, nec præcedente alio potu, hoc eſt, utique ſitienti, nec niſi in deſperatione ſuprema, & viro facilius quam feminæ: ſeni, quam juveni: juveni, quam puero: hieme, quam æſtate: aſſuetis potius, quam expertibus. Modus dandi pro vehementia vini: item mixtura. Atque vulgo ſatis putant unum vini cyathum duobus aquæ miſceri. [3] Si diſſolutio ſit ſtomachi, dandum: & ſi cibus non deſcendat.

NOTÆ.

21. *Dyſpnœa.*] Difficultas ſpirandi. Celſus lib. 4. cap. 4. *Eſt etiam circa fauces malum, quod apud Græces aliud atque aliud nomen habet, prout ſe intendit. Omne in difficultate ſpirandi conſiſtit. Sed hæc, dum modica eſt, neque ex toto ſtrangulat, δύσπνοια appellatur. Cum vehementior eſt, ut ſpirare æger ſine ſono & anhelatione non poſſit, ἆσθμα. Cum acceſſit id quoque, ne niſi recta cervice ſpiritus trahatur, ὀρθόπνοια.*

22. *Et genis ſtantibus.*] Rigentibus palpebris, quæ non moventur. Rigentes Caio Caligulæ oculos fuiſſe diximus lib. XI. ſect. 54. Genas pro palpebris dici Plinio ſolenne ac familiare eſſe, eodem libro, ſect. 56. & 57.

23. *Perlucebunt oculi.*] Micantibus ſcintillis. Alias *vinum optimum vetus in nocte adhibitum, oculorum aciem refirmare*, auctor eſt Theod. Priſcianus, lib. I. cap. 10.

24. *Vel ſi lemæ.*] Λῆμαι Græcis humor eſt in oculis concretus, unde lippitudo naſcitur. Heſychius: Λῆμαι, αἱ περὶ τὰς γωνίας τῶν ὀφθαλμῶν πεπηγυῖαι συστάσεις, ἐκχύσεις τῶν ὀφθαλμῶν ἀκαθαρσίαι.

Sect. XXV. 1. *Cardiacorum.*] Seneca, epiſt. 15. pag. 192. *Bibere & ſudare, vita cardiaci eſt.* Cardiaci nempe ex virium imbecillitate, immodico ſudore diffluunt, & crebro vini potu foventur. Huc & Juvenalis alluſit, Satyra 5. verſ. 32.

Cardiaco cyathum nunquam mixturus amico.

2. *Dari utique nonniſi in cibo.*] Celſus, lib. 3. cap. 19. *Cardiaci morbi curatio: .... Tertium auxilium eſt, imbecillitati jacentis vino ciboque ſuccurrere ... Niſi autem neceſſe eſt, ad vinum feſtinare non oportet. Si verendum eſt, ne deficiat, tum & intrita ex hoc: & hoc ipſum auſterum quidem, ſed tamen tenue, meracum.*

3. *Si diſſolutio.*] Ex Celſo, loc. cit. *Quod ſi ſtomachus reſolutus parum continet, & ante cibum, & poſt eum, ſponte vomere oportet: rurſuſque poſt vomitum, cibum ſumere. Si ne id quidem manſerit, ſorbere vini cyathum, interpoſitaque hora ſumere alterum. Si id quoque ſtomachus reddiderit, totum corpus bulbis contritis ſuperillinendum eſt: qui ubi inaruerunt,*

XXVI.

XXVI. [1] Inter vini genera, quæ fingi docuimus, nec fieri jam arbitror, [2] & supervacuum eorum usum: cum ipsis rebus, ex quibus finguntur, doceamus uti. Et alias modum excesserat medicorum in his ostentatio, [3] veluti e napis vinum utile esse ab armorum equitandive lassitudine præcipientium: atque ut reliqua omittamus, etiam [4] e junipero. Et quis satius censeat, absinthite vino utendum potius, quam absinthio ipso? In reliquis omittetur & [5] palmeum, capiti noxium, ventrique tantum molliendo, & sanguinem exscreantibus non inutile. Fictitium non potest videri, [6] quod bion appellavimus, cum sit in eo sola pro arte [7] festinatio. [8] Prodest stomacho dissoluto, aut cibos non perficienti, [9] prægnantibus, defectis, paralyticis, tremulis, vertigini, torminibus, ischiadicis. In pestilentia quoque ac peregrinationibus, vim magnam auxiliandi habere dicitur.

XXVII. Vini etiam vitium transit in remedia. [1] Aceto summa vis est in refrigerando, non tamen minor in discutiendo: ita fit ut infusum terræ spumet. Dictum est sæpius, diceturque quoties cum

NOTÆ.

efficiunt ut vinum in stomacho contineatur, exque eo toti corpori calor, venisque vis redeat. Eadem ferme repetuntur, lib. 4. cap. 5.

Sect. XXVI. 1. *Inter vini genera... docuimus.* Libro 14. sect. 18. 19. 20.

2. *Et supervacuum.*] Subintellige, arbitror, ex proxime antecedente sententia.

3. *Veluti e napis.... præcipientium.*] Præcipit ita sane Diosc. lib. 5. cap. 56.

4. *E junipero*] Vinum e juniperis stomacho prodesse, ait Marcellus Empir. cap. 20. pag. 139. Ad alia plurima utile esse, Dioscor. prodidit lib. 5. cap. 46.

5. *Palmeum.*] De quo lib. 13. sect 9. Vinum Phœnicites Græca nomenclatione appellatur a Theod Prisciano, lib. 2. parte 2 cap. 28 οἶνος Φοινικίτης. Vide Notas & Emend. num. XII

6. *Quod bion appellavimus.*] Libro 14. sect. 10. Omphacites id vini genus, ut diximus, a Dioscoride appellatur, lib. 5. cap. 12.

7. *Festinatio*] Quoniam fit ex uvis, ut ibi dictum est, ante maturitatem decerptis.

8. *Prodest stomacho &c.*] Has vini omphacitis utilitates omnes pariter Diosc. commemorat, loc. cit.

9. *Prægnantibus, defectis.*] Quibus vires annique deficiunt Nisi forte sunt ea verba legenda conjunctim, prægnantibus defectis, ut sit idem ac *mulierum a conceptu defectioni*, ut Plinius ipse loquitur sect. 3. libri hujus, quoniam Dioscorides utrobique, κισσῶσι dixit, hoc est, prægnantibus malacia seu pica laborantibus.

Sect. XXVII. 1. *Aceto.*] Dioscor. lib. 5. cap. 21 Ὄξος ψύχει, καὶ στύφει Accepta hæc a Celso, lib 5. cap. 27 *Usus*, inquit, *ipse docuit eum quem aspis percussit, acetum potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cujusdam pueri, qui cum ab hac ictus esset, & partim ob ipsum vulnus, partim ob immodicos æstus, siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum quod forte secum habebat, ebibit, & liberatus est. Credo, quoniam id, quamvis refrigerandi vim habet, tamen habet etiam dissipandi. Quo fit ut terra respersa eo spumet. Eadem ergo vi verisimile est, spissescentem quoque intus humorem hominis ab eo discuti, & sic dari sanitatem.* Venit olim in controversiam, quæ natura aceti foret; calidum aliis, aliis frigidum esse pronunciantibus: qua de re prolixe Galenus, lib. 1. de facult. simp. med. cap. 19. 20. 21. & seqq.

aliis prosit. Per se haustum fastidia discutit, [2] singultus cohibet, sternutamenta olfactu. [3] Vim in balineis æstus arcet, si contineatur ore. Quin & cum aqua bibitur. [4] Multorum stomacho utiliter gargarizatur: [5] cum eadem convalescentium & a Solis ardoribus. [6] Oculis quoque illo modo saluberrimum fotu. [7] Medetur potæ hirudini. [8] Item lepris, furfuribus, hulceribus manantibus, canis morsibus, scorpionum ictibus, scolopendrarum, muris aranei, contraque omnium aculeatorum venena & pruritus. Item contra multipedæ morsum. Calidum in spongia, adjecto sulphuris sextante sextariis tribus aceti, aut hyssopi fasciculo, medetur sedis vitiis. [9] In sanguinis fluxione post excisos calculos, [10] & omni alia, [11] foris in spongia impositum, intus potum cyathis binis quam acerrimum. [12] Conglobatum utique sanguinem discutit. [13] Contra lichenas & bibitur, & imponitur. [14] Sistit alvum, [15] & rheumatismos interaneorum infusum: [16] item procidentia sedis, vulvæque. [17] Tussim veterem inhibet, & gutturis rheumatismos, orthopnœam, dentium labefactationem. Vesicæ no-

NOTÆ.

2. *Singultus cohibet.*] Galenus, lib. de remediis paratu facil. cap. 15.

3. *Vim in balineis.*] Ex Celso, lib. 1. cap. 3. *Si quis in balneo æstuat, reficit hunc ore exceptum, & in eo retentum acetum. Si id non est, eodem modo frigida aqua assumpta.*

4. *Multorum stomacho.*] Εὐςόμαχον Diosc. pronunciat.

5. *Cum eadem.*] Cum eadem aqua prodest stomacho convalescentium ex ægritudine a Solis ardore orta.

6. *Oculis quoque illo modo.*] Cum aqua. Vide Notas & Emendationes num. XIII.

7. *Medetur potæ.*] Dioscor. lib. 5. cap. 21.

8. *Item lepris &c.*] Habet has quoque utilitates aceti omnes Dioscor. loco citato.

9. *In sanguinis fluxione.*] Quam aceto mero Plinius vim attribuit sanguinis sistendi post excisos calculos, hanc aceto salso, seu acidæ muriæ Dioscorides adjudicat, lib 5. cap. 23. his verbis: *Στέλλει δὲ καὶ τὰς ἐπὶ τῶν λιθοτομηθέντων αἱμοῤῥαγίας, εὐθέως μετὰ τὴν χειρουργίαν θερμὴ ἐγκλυζομένη.* Celsus quoque lib. 7. cap 26. tit. *Quæ curatio calculo evulso habenda sit*, acre acetum postulat, cui aliquantum salis sit adjectum: ad vim aceti scilicet mitigandam.

10. *Et omni alia.*] Dioscor. lib. 5. cap. 21. Erumpentem, inquit, undecumque sanguinem, potu, insessuve sistit: *πινόμενον τε καὶ ἐγκαθιζόμενον.*

11. *Foris in spongia.*] Diosc. loc. cit. Laudat hunc Plinii locum, & superiorem proxime de hyssopo, auctor Annalium Eccles. ad annum Christi 34. num. 124. ubi de spongia aceto plena, hyssopo circumposita, Christi Domini ori admota.

12. *Conglobatum.*] Dioscor. loc. cit. Ποιεῖ καὶ πρὸς αἵματος καὶ γάλακτος θρόμβωσιν ἐν κοιλίᾳ. *Facit contra sanguinem in ventriculo conglobatum, & lac ibidem coagulatum.*

13. *Contra lichenas.*] Diosc. loc. cit.

14. *Sistit alvum.*] Diosc. loc. cit.

15. *Et rheumatismos.*] Fluxiones humoris pravi & noxii in alvum.

16. *Item procidentia.*] Dioscor. loco cit. Στέλλει καὶ ὑστέρας καὶ ἕδρας προπεπτωκυίας.

17. *Tussim &c.*] Hæc totidem verbis Dioscor. loc. cit. Καὶ βῆχα χρονίαν ὠφελεῖ... Ἁρμόζει δὲ καὶ πρὸς ὀρθόπνοιαν, θερμὸν καταῤῥοφούμενον· στέλλει δὲ ἀναγαργαριζόμενον καὶ τὰ ἐν βρόγχῳ ῥεύματα... καὶ πρὸς ὀδόντων πόνον, &c.

cet, nervorumque infirmitatibus. [18] Nesciere medici, quantum contra aspidas polleret. Nuper ab aspide calcata percussus utrem aceti ferens, quoties deposuisset, sentiebat ictum, alias illæso similis. Intellectum ibi remedium est, potuque succursum. [19] Neque altero os colluunt venena exsugentes. In totum domitrix vis hæc non ciborum modo est, verum & rerum plurimarum. [20] Saxa rumpit infusum, quæ non ruperit ignis antecedens. Cibos quidem & sapores non alius magis succus commendat aut excitat: in quo usu mitigatur usto pane, aut cum vino: vel accenditur pipere ac lasere: utique sale compescitur. Non est prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa supremis suis annis conflictatus gravi morbo pedum, cum dolorem eum perpeti nequiret, unius medicorum portentosa scientia, ignorante Divo Augusto, tanti putavit usu pedum sensuque omni carere, dummodo & dolore illo careret, [21] demersis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi.

XXVIII. Acetum scillinum inveteratum magis probatur. Pro- CAPUT II.

NOTÆ.

18. *Nesciere Medici.*] Celsus, ut superius indicavimus, lib. 5. cap. 27. Uberius id aliquanto Plinius Valer. lib. 3. cap. ult. *Ad morsum aspidis*, inquit, *unum refugium habebant priores, ut percussus urinam suam biberet: Intra paucos annos inventum est casu & alterum remedium. Nam is qui utrem plenum aceti ferebat, percussus ab aspide dolorem non sensit: donec fatigatus requiescendi gratia utrem deposuit: de facto perniciem sentire cœpit: rursusque imposito sibi utre destit. Intellectumque est, quod si acetum bibisset, posset sanari*, &c. Plinii sententiam laudat & sequitur Q. Serenus, cap. 47. ubi de serpentium morsibus, pag. 155.

Plinius ut memorat, sumpti juvat imber aceti.

19. *Neque altero.*] Ita editi omnes, cum Reg. 1. At Reg. 2. cum Chiffl. *neque alter.*

20. *Saxa rumpit.*] Non per se quidem, ac solum, sed prævio igne incendioque: subsequente etiam vi acieque ferri. Plinius, lib. 33. sect. 21. *Occurrunt silices... Hos igni & aceto rumpunt.* Hac certe industria pervias fecisse sibi Alpes Hannibal memoratur. Rem narrat Plutarchus, in ejus vita: Livius, lib. 21. pag. 200. *Ad rupem muniendam, per quam via una esse poterat, milites ducti, cum cædendum esset saxum, arboribus circa immanibus dejectis, detruncatisque, struem ingentem lignorum faciunt: eamque cum & vis venti apta faciendo igni coorta esset, succendunt: ardentiaque saxa infuso aceto putrefaciunt: Ita torridam incendio rupem ferro pandunt, molliuntque anfractibus modicis clivos: ut non jumenta solum, sed elephanti etiam deduci possent.* Aceto solutos Eleutheratarum muros narrat Dio, lib. 36. pag. 8. Nec sane diffitetur Galenus hanc inesse aceto vim, lib 1. de fac. simp. med. cap. 22 pag. 16. ut instar ignis, lapides, fictilia, æs, ferrum, plumbumque, pervadat ac penetret. Ac ne veteribus tantum exemplis agamus, hac ipsa industria usum hoc nostro ævo, Principem Guisium, ut murum solveret, auctor ipse est in Commentariis rerum a se gestarum in Neapolitana expeditione.

21. *Demersis in acetum.*] In eo genere morbi demergi in muriam Celsus præcipit, lib. 4. cap. 24 ut dicturi sumus, lib. 31. sect. 33. *Si tumor, calorque est, recte in aqua quam frigidissima articulos contineri* idem adjungit: *sed neque quotidie, neque diu, ne nervi lædantur.*

dest, [1] super ea quæ diximus, [2] acescentibus cibis: gustatum enim discutit pœnam eam. [3] Et his qui jejuni vomunt: [4] callum enim faucium facit, ac stomachi: [5] odorem oris tollit, [6] gingivas adstringit, dentes firmat, colorem meliorem præstat. [7] Tarditatem quoque aurium gargarizatione purgat, & transitum auditus aperit. [8] Oculorum aciem obiter exacuit. [9] Comitialibus, melancholicis, vertiginosis, vulvarum strangulationibus, percussis, aut præcipitatis, & ob id sanguine conglobato, nervis infirmis, renum vitiis perquam utile. [10] Cavendum exhulceratis.

XXIX. Oxymeli antiqui ([1] ut Dieuches tradit) hoc modo temperabant: [2] mellis minas decem, aceti veteris heminas quinque, salis marini [3] pondo libram & quadrantem, [4] aquæ marinæ sextarios quinque pariter coquebant, decies [5] defervescente cortina, atque ita [6] diffundebant, inveterabantque. Sustulit totum id Asclepiades, coarguitque. [7] Nam etiam in febribus dabant. [8] Profuisse tamen fatentur contra serpentes, quas sepas vocant, & contra meconium, ac

Notæ.

Sect. XXVIII 1 *Super ea quæ diximus.*] Libro 20 sect 39.

2. *Acescentibus cibis.*] Ventriculo acidam pituitam in fauces eructante.

3. *Et his qui jejuni.*] Diosc. lib. 5. cap. 25.

4. *Callum enim.*] Dioscor loc. cit. Καταπιόμενον δὲ τὰ βρόγχια στερεοῖ, καὶ τυλώδη ποιεῖ, καὶ τὴν ἦχον εὔηχον καὶ λαμπρὸν ἀποτελεῖ *Fauces sorbitione durat, callosasque reddit, vocem denique expedit, ac limpidam canoramque facit.*

5. *Odorem oris.*] Diosc. loc. cit. Plinius Valer. lib. 3. cap 33. *ad fœtorem oris: Si halitus fœtet*, inquit, *quum dormitum vadis, cyathum aceti boni per partes sorbeat: hoc & in coctionem facit*, &c.

6. *Gingivas.*] Diosc. loc. cit. Marcellus Empir cap. 12. pag. 93. *Acetum tepidum scilliticum in ore tentum, & gingivas tumentes constringit, & continet dentes vacillantes.*

7. *Tarditatem.*] Diosc. loc cit.

8. *Oculorum*] Diosc. loc. cit.

9. *Comitialibus &c.*] Dioscor. loco citato.

10. *Cavendum.*] Internis exhulcerationibus, nervorumque vitiis ipsis cavendum Dioscorides admonet.

Sect. XXIX. 1. *Ut Dieuches.*] Et post illum Dioscorides, lib. 5. cap. 22. ipseque Plinius, non hoc loco modo, sed & lib. 14. sect 21

2. *Mellis minas.*] Sive libras decem, ex ipso Plinio loc. cit.

3. *Pondo libram.*] Vide Notas & Emend. num. XIV.

4. *Aquæ marinæ.*] Aquam pluviam Dioscorides adhibet: Piniusque ipse, loc. cit.

5. *Defervescente cortina.*] Cortina, vas æneum est, aquæ, oleo, coloribusve decoquendis.

6. *Diffundebant.*] Quid sit vina diffundi, diximus lib. 14. sect. 16.

7. *Nam etiam in febribus dabant*] In quibusdam M S S. *databant.* Mos ille fuit Hippocratis, ipso ita prodente, & probante, lib. de victu in morbis acutis, tex. 28. pag 291.

8. *Profuisse tamen.*] Diosc. loc. cit. Ἀρήγει καὶ τοῖς ὑπ' ἐχίδνης τῆς καλουμένης σηπὸς δηχθεῖσι, καὶ τοῖς μηκώνιον, ἢ ἰξὸν πιοῦσι Viperei generis hunc sepa Dioscorides facit: Et Aëtius similiter, serm. 13. cap. 26. pag. 256 Est & generi cuidam lacertorum communis hæc appellatio, ut dicemus lib. 29. sect. 32. De priore Lucanus, lib. 9. vers. 723.

Ossaque dissolvens cum corpore tabificus seps.

viscum : [9] & anginis calidum gargarizatum, & auribus, & oris gutturisque desideriis, quæ nunc omnia [10] oxalme contingunt : id sale & aceto recente efficacius est.

XXX. [1] Vino cognata res sapa est, musto decocto, donec tertia pars supersit. Ex albo [2] hoc melius. Usus contra cantharidas, buprestim, pinorum erucas, quas [3] pityocampas vocant, salamandras, & contra mordentia venenata. Secundas partusque emortuos trahit, cum bulbis potum. Fabianus auctor est, venenum esse, si quis jejunus a balineis id bibat.

XXXI. Consequens horum est vini fæx, cujusque generis. [1] Ergo vini fæci tanta vis est, ut descendentes in cupas enecet. Experimentum demissa præbet lucerna, quandiu exstinguatur, periculum denuncians. Illota miscetur medicamentis. [2] Cum iridis vero pari pondere, eruptionibus pituitæ illinitur : Et sicca vel madida contra phalangia, & testium mammarumque [3] inflammationes, vel in quacumque parte corporis. Item cum hordeacea farina, & thuris polline in vino decocta crematur & siccatur. [4] Experimentum est legitime coctæ, ut refrigerata linguam tactu videatur urere. [5] Celerrime exanimatur, loco non incluso condita. Crematio ei multum virium adjicit. Utilissima est ad compescendos lichenas furfuresque cum fico decocta. Sic & lepris & hulceribus manantibus imponitur. [6] Fungorum naturæ contraria est pota, sed magis cruda. [7] Oculorum medicamentis cocta & lota miscetur. Medetur illita & testibus, & genitalibus. In vino autem adversus strangurias bibitur. Cum exspiravit quoque, la-

NOTÆ.

9 *Et anginis.*] Diosc. loc. cit. Ἀναγαργάρισμά τε συναγχικῶν ὠφέλιμον.

10. *Oxalme.*] Ὀξάλμην acetum salsum, seu acidam muriam Latini nuncupant. Hujus vires ususque in medicina plurimos refert Diosc. lib 5. cap. 22.

Sect. XXX. 1. *Vino cognata res sapa.*] De qua lib. 4. sect. xi.

2. *Hoc melius.*] Hæc res, nempe sapa, melior. Latini etiam defrutum, Græci ἕψημα, appellitant

3. *Pityocampas.*] Πιτυοκάμπας. De harum veneno, remediisque ad id adhibendis, Dioscoridem consule in Alexiph. cap. 2.

Sect. XXXI. 1. *Ergo vini faci.*] Habet enim urendi vim maximam, excedendi, siccandi : Δύναμιν ἔχει καυστικὴν σφόδρα, σηπτικὴν ἄγαν ἢ ξηραντικήν. Cupa, vas vinarium majus, *une Cuve*.

2. *Cum iridis vero.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 16. *de papulis*, contra exanthemata, sive eruptiones pituitæ, *Faces vini*, inquit, *& iris Illirica, utraque contusa, & cum oleo roseo commixta medebuntur.*

3 *Inflammationes.*] Quas alibi testium epiphoras vocat. Legit *inflationes* Pintianus, perperam.

4. *Experimentum.*] Diosc. lib. 5. cap. 132. ubi & coquendæ modum tradit.

5. *Celerrime exanimatur.*] Exspirat. Diosc. loc. cit. Χρηστέον δὲ τῇ τρυγὶ προσφάτῳ οὔσῃ· ταχὺ γὰρ διαπνεῖται· ὅθεν οὐδὲ ἀποκείμενον, οὐδὲ χωρὶς ἀγγείου αὐτὴν ἀποθετέον. *Recenti face utendum est, quoniam celeriter exspirat, & exanimatur : proinde nonnisi tecta, & vase aliquo condita inclusave reponi debet.*

6. *Fungorum.*] Diosc. in Alexiph. cap. 23.

7. *Oculorum.*] Diosc. lib. 5. cap. 132.

vandis corporibus & [8] vestibus utilis: tuncque [9] usum acaciæ habet.

XXXII. Fæx aceti [a] pro materia acrior sit necesse est, multoque magis exhulceret. Resistit suppurationum incrementis: stomachum, interanea, ventrem illita adjuvat. [1] Sistit earum partium rheumatismos, & mulierum menses. [2] Panos discutit nondum exhulceratos, & anginas: sacros ignes cum cera. [3] Mammas lactis sui impatientes eadem exstinguit. [4] Ungues scabros aufert. E serpentibus contra cerastas validissima cum polenta. [5] Cum melanthio autem contra crocodili morsus, & canis. Et hæc cremata ampliat vires. [6] Tunc addito lentiscino oleo illita una nocte rufat capillum. Eadem ex aqua in linteolo apposita, vulvas purgat.

XXXIII. [1] Sapæ fæce ambusta sanantur, melius addita lanugine arundinis. Eadem fæce decocta potaque, tusses veteres. Decoquitur in patinis cum sale & adipe ad tumorem quoque maxillarum & cervicum.

CAPUT III.

XXXIV. Olearum proxima auctoritas intelligitur. [1] Folia earum vehementissime adstringunt, purgant, sistunt. [2] Itaque commanducata imposita hulceribus medentur, & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eorum cum melle his quæ medici usserint, gingivarum inflammationibus, paronychiis, [3] sordidisque hulceribus, & putrescentibus.

INTERPRETATIO.

a *Pro materia.*] Ut est *aceti* materia acrior, sic & fæx ejus.

NOTÆ.

8. *Vestibus.*] Ad vestes lavandas ac lintea, in lixiviis nostrates adhibent.

9. *Usum acaciæ.*] Cujus semine ad perficienda coria pro galla utuntur, uti dicturus est libro seq. sect. 67.

Sect. XXXII. 1. *Sistit earum.*] Diosc. lib. 5. cap. 132. Ventris stomachique fluxiones sistit adhibita: *κοιλίαν τε ϗ στόμαχον ῥευματιζόμενον καταπλασθεῖσα ἵστησι.*

2. *Panos &c*] Dioscor. loc cit.

3. *Mammas.*] Diosc loc. cit. *Μαστούς τε σπαργῶντας ῥέοντας γάλα σβέννυσι. Turgentes mammas, suique lactis impatientes exstinguit.* Q. Serenus, cap 21. pag. 138.

Ubera fecundo multum lactantia succo
Sæpe sibi noxa nimium manando fuerunt:
Fæce igitur valida duri reprimentur aceti.

4. *Ungues scabros.*] Diosc. loc. cit. Hanc vim vini fæci adjudicat Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 30. *Scabiosos, veluti elephantiosos, si quis forte ungues habuerit, vini fex sicca, trita, & cum cerotario imposita curat. Et ficus sicca, purgata, & tusa, superimposita, æque medetur.*

5. *Cum melanthio.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 51. *Adversus morsum canis non rabiosi: Fæx aceti cum melanthio plagæ imponitur.*

6. *Tum addito &c.*] Diosc. loc. cit. *Ξανθὰς ποιεῖ τὰς τρίχας.*

Sect. XXXIII. 1. *Sapæ fæce*] Prius legebatur, *Sape fæce.* Mendose. In Indice hujus loci, *De fæce sapæ*, IV.

Sect. XXXIV. 1. *Folia earum.*] Diosc. lib. 1. cap. 137. *Φύλλα στυπτικά*, &c. Ideirco in vino cocta & trita vulneribus adhibentur, teste Theod. Prisciano, lib. 1. cap. 20.

2. *Itaque commanducata.*] Plinius Valer. lib. 3. cap 22. Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. & Diosc. lib. 1. cap. 137 *Ἰᾶται δὲ ϗ τὰ ἐν στόματι ἕλκη, ϗ ἄφθας διαμασσηθέντα. Oris hulceribus & aphthis commanducata medentur.*

3. *Sordidisque hulceribus.*] Diosc. loc. cit. *Ἀνακαθαίρει δὲ ϗ τὰ ῥυπώδη ἕλκη. Purgat sordida hulcera.*

Cum melle profluvium sanguinis e nervosis partibus cohibet. [4] Succus eorum carbunculantibus circa oculos hulceribus & pusulis, procidentique pupillæ efficax : quapropter in collyria additur. [5] Nam & veteres lacrymationes sanat, & genarum erosiones. [6] Exprimitur autem succus tusis, affuso vino & aqua cælesti, siccatusque in pastillos digeritur. Sistit menses in lana admotus vulvæ. Utilis & sanie manantibus. [7] Item condylomatis, ignibus sacris, quæque serpunt hulcera, epinyctidi.

XXXV. Eosdem & flos earum habet effectus. [1] Uruntur & cauliculi florescentes, ut [2] spodii vicem cinis præstet : vinoque infuso iterum uritur. Suppurationes & panos illinunt cinere eo, vel foliis tusis cum melle, oculos vero cum polenta. [3] Succus fruticis recentis accensi distillans sanat lichenas, furfures, manantia hulcera. Nam & lacryma quæ ex arbore ipsa distillat, Æthiopicæ maxime oleæ, [4] mirari satis non est repertos, qui dentium dolores illinendos censerent, [5] venenum esse prædicantes, [6] atque etiam in oleastro quærendum. E radice oleæ quam tenerrimæ cortex derasus, in melle crebro gustatu medetur sanguinem rejicientibus, & suppurata extussientibus. Ipsius oleæ cinis cum axungia tumores sanat : extrahitque fistulis vitia, & ipsas sanat.

XXXVI. [1] Olivæ albæ stomacho utiliores, ventri minus. Præ-

NOTÆ.

4. *Succus eorum &c.*] Dioscor. loc. cit. Carbunculantia hulcera sunt, quæ furunculis carbunculisque similia sunt. Carbunculum *ἄνθρακα* Medici vocant, furunculum ignitum, & ex adusta bile inflammatum : sive similem iis quæ usta fuerint, exhulcerationem. Carbunculos in ipsis oculis ex inflammatione nasci : pustulas quoque, hulceraque e pustulis, Celsus docet lib. 6. cap. 6. quem consule.

5. *Nam & veteres.*] Diosc. loc. cit.

6. *Exprimitur &c.*] Diosc. loc. cit. totidem verbis : sed affundi vinum, quam aquam, multo præstabilius esse idem asseverat.

7. *Item condylomatis.*] Diosc. loc. cit. Ἐρυσιπελάτων, ἑρπήτων, ἐπινυκτίδων. En rursum ubi ignem sacrum Plinius habet, erysipelas Dioscoridi est.

Sect. XXXV. 1. *Uruntur & cauliculi florescentes.*] Folia cum floribus tantum Dioscorides uri præcipit, spodio huic concinnando.

2. *Spodii vicem.*] Dioscor. loc. cit. Ἀντὶ σποδίου λαμβάνεται. Cinerulam Latine *σπόδιον* commode dixeris. Quid illud sit, dicemus suo loco, lib. 34. Præcipuum id habet in oculorum medicamentis usum.

3. *Succus fruticis.*] Diosc. lib. 1. cap. 138 Τὸ δὲ ἐκ χλωροῦ τοῦ ξύλου καιομένου ἐκκρινόμενον ὑγρὸν, πίτυρα, καὶ ψώρας, καὶ λειχῆνας καταχριόμενον ἰᾶται. *Qui humor ex accenso virente ligno emanat, furfures, scabiem, & lichenas illitu sanat.*

4. *Mirari satis non est repertos.*] Ex horum esse numero Dioscoridem scimus, lib. 1. cap. 141.

5. *Venenum esse.*] Cum venenum id esse ipsi fateantur. Diosc. loc. cit. Ἀναγράφεται δὲ καὶ ἐν τοῖς φθαρτικοῖς. *In medicamenta refertur, quæ sunt exitiali vi prædita.*

6. *Atque etiam in oleastro.*] Nostrates oleæ, oleastrique, inquit Diosc. loc. cit. talem lacrymam ferunt.

Sect. XXXVI 1. *Oliva alba.*] Diosc. lib. 1. cap. 139. Ἔστι δὲ ἡ μὲν ὑπόπυῤῥος καὶ ἀστέμφαρς ἐλαία, δυσκοίλιος, εὐστόμαχος.

clarum habent, antequam condiantur, usum recentes per se cibi modo devoratæ. Medentur enim arenosæ urinæ, item dentibus [2] carnem mandendo attritis, [3] aut convulsis. [4] Nigra oliva stomacho inutilior, ventri facilior, capiti & oculis non convenit. [5] Utraque ambustis prodest trita & illita. Sed nigra commanducatur, & protinus ex ore imposita, pusulas gigni prohibet. [7] Colymbades sordida hulcera purgant, inutiles difficultatibus urinæ.

XXXVII. [1] De amurca poteramus videri satis dixisse, Catonem secuti: sed reddenda medicinæ quoque est. [2] Gingivis & oris hulceribus, dentium stabilitati efficacissime subvenit. [3] Item ignibus sacris infusa, & his quæ serpunt. Pernionibus nigræ olivæ amurca utilior: item infantibus fovendis. Albæ vero, mulierum vulvæ in lana admovetur. [4] Multo autem omnis amurca decocta efficacior. [5] Coquitur in Cyprio vase ad crassitudinem mellis. Usus ejus cum aceto, aut vino vetere, aut mulso, ut quæque causa exigat, in curatione oris, dentium, aurium, hulcerum manantium, genitalium, [7] rhagadum. [8] Vulneribus in linteolis imponitur, luxatis in lana: ingens hic usus, [9] utique inveterato medicamento: tale enim fistulas sanat. [10] Infunditur sedis, genitalium, vulvæ exhulcerationi. Illinitur vero podagris

NOTÆ.

2. *Carnem mandendo.*] Hæc verba ex Reg. Colb. ac Chiffl. codice adjecimus.

3. *Aut convulsis*] Dentes emotos stabiliri eo cibo scribit Diosc. loc. cit.

4. *Nigra oliva.*] Diosc. loc. cit. Ἡ δὲ μέλαινα καὶ πέπειρος, εὐδιάφθορος καὶ κακοστόμαχος, ὀφθαλμοῖς τε ἀνεπιτήδειος καὶ κεφαλῇ. *Nigra & matura corrumpi facilis, stomacho contraria: nec oculis convenit, nec capiti.*

5. *Utraque ambustis.*] Dioscor. loc cit. Plinius Valer. lib. 3. cap. 36. *Ambustis sanandis: olivarum carnes teruntur, & imponuntur. Nigra oliva continuo si imponatur commanducata, pustulas gigni prohibet.* Theodorus Priscianus, lib. 1 cap. 17. *De ustione calida, vel ignis: ustiones antequam vesicas erigant, muriam olivarum frequenter infunde: aut easdem olivas salsas contritas imponito.*

6 *Sed nigra.*] Diosc. & Plinius Valer. loc. cit.

7. *Colymbades.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XXXVII. 1. *De amurca.*] Libro 15. sect 8.

2. *Gingivis.*] Plinius Valer. hæc strictim, lib. 1. cap. 50. *Amurca ex oliva nigra oris vitiis subvenit.*

3. *Item ignibus.*] Plinius Valer lib. 3. cap 4. *Amurca oliva nigra igni sacro infunditur.*

4. *Multo autem.*] Diosc. lib 1. c. 134.

5. *Coquitur.*] Dioscor. loc. cit.

6. *Usus ejus.*] Totidem verbis hæc Diosc. loc. cit.

7. *Rhagadum.*] Ῥαγάδες ani fissuras Scribonius Largus exponit. Sic etiam pedum rimas vocant, ῥαγάδες τῶν ἐν ποσί. Dicuntur autem ῥαγάδες, ἀπὸ τοῦ ῥήγνυμι, hoc est, a frangendo.

8. *Vulneribus in linteolis.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 19. *Olivarum amurcam coques primum igne fortiori, ... Cum vero coagulaverit, repones in vas mundum: & cum frigescere coeperit, linteola infusa loco percusso imponimus.*

9. *Utique inveterato.*] Amurca, inquit, inveterata melior evadit. Παλαιουμένη τε βελτίων γίνεται, ait etiam Diosc. loc. cit.

10. *Infunditur.*] Diosc. loc. cit Ἐγχυματίζεται ἕδρᾳ, καὶ αἰδοίῳ, καὶ μήτραις εἰλκωμέναις ἐστὶ χρήσιμος.

incipientibus:

incipientibus : item articulariis morbis. [11] Si vero cum omphacio recoquatur ad mellis crassitudinem, [12] casuros dentes extrahit. [13] Item jumentorum scabiem, cum decocto lupinorum, & chamæleone herba, mire sanat. [14] Cruda amurca podagras foveri utilissimum.

XXXVIII. Oleastri foliorum eadem natura. [1] Spodium e cauliculis vehementius inhibet rheumatismos. Sedat & inflammationes oculorum, purgat hulcera, [2] alienata explet, excrescentia leniter erodit, siccatque, & ad cicatricem perducit : cetera, ut in oleis. [3] Peculiare autem, quod folia decoquuntur ex melle, & dantur cochleatibus contra sanguinis exscreationes. Oleum tantum acrius, efficaciusque : [4] & de eo os quoque colluitur ad dentium firmitatem. Imponuntur folia & paronychiis, & carbunculis, & contra omnem collectionem cum vino : iis vero quæ purganda sunt, cum melle. [6] Miscentur oculorum medicamentis, & decoctum foliorum, & succus oleastri. [7] Utiliter etiam auribus instillatur cum melle, vel si pus effluat. Flore oleastri condylomata illinuntur, & epinyctides. [8] Item cum farina hordeacea venter, in rheumatismo : cum oleo, [9] capitis dolores. [10] Cutem in capite ab ossibus § CAP. IV.

NOTÆ.

11. *Si vero.*] Reliquæ deinceps ex amurca medicinæ, totidem verbis exstant apud Diosc. loc. cit.

12. *Casuros.*] Dentes corruptos extrahit, inquit Diosc. ἐκβάλλει δὲ καὶ τοὺς ἐφθαρμένους ὀδόντας.

13. *Item jumentorum.*] Diosc. loc. cit. Item Cato, de re rust. cap. 96. pag. 56. *Oves ne scabræ fiant, amurcam condito, puram bene facito : aquam ubi lupinus deferverit, & facem de vino bono, inter se omnia commisceto pariter .... Eodem modo in omnes quadrupedes utito, si scabræ erunt.*

14. *Cruda.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XXXVIII. 1. *Podsum e cauliculis.*] Diosc lib. 1. cap. 137. *Uruntur*, inquit, *cum floribus folia, ut spodii vicem præstent .... ita ut in medicamentis oculorum spodio minime cedant.* Καίεται δὲ τὰ φύλλα μετὰ τῶν ἀνθῶν, καὶ ἀντὶ σποδίου λαμβάνεται .... Δοκεῖ δὲ ἡ τοιαύτη καῦσις μὴ λείπεσθαι τοῦ σποδίου εἰς τὰ ὀφθαλμικά.

2. *Alienata explet.*] Vulnera quæ non coëunt, sinus, fissurasque, carne replet.

3. *Peculiare autem.*] Iisdem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 64.

4. *Et de eo os quoque.*] Diosc. lib. 1. cap. 40. Τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀγρίας ἐλαίας ἔλαιον διάκλυσμα οὔλοις ῥευματιζομένοις, καὶ σαλευομένων ὀδόντων ἐστί. *Silvestris olivæ oleum ad gingivas putri uligine laborantes colluitur, dentesque labantes confirmat.* Q. Serenus, cap. 15. de dentium vitio, pag. 133. eam vim quoque commanducatorum foliorum succo attribuit:

Mansus item prodest succis oleaster acerbis.

5. *Imponuntur.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 25.

6. *Miscentur*] Diosc. lib. 1. cap. 137.

7. *Utiliter.*] Diosc. loc. cit.

8. *Item .... venter.*] Subintellige, illinitur, in fluxione alvi. Diosc loc. cit. Φύλλα καὶ ἐπὶ κοιλιακοῖς εὐθετεῖ καταπλασσόμενα σὺν ἀλφίτοις. *Folia cum hordeacea farina illita cœliacis conveniunt*

9. *Capitis dolores*] Subintellige, illinuntur : ut sect. 35 dentium dolores oleæ Æthiopicæ lacryma illinendos dixit.

10. *Cutem in capite.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap 22. Quid sit porro cutis recedens ab ossibus, Marcellus Empiricus, cap. 4 pag. 42. hunc locum transcribens non intellexit : cum putavit esse nimirum cutem in vulneribus plus æquo excrescentem : *Oleastri*, inquit, *cauliculi teneri decocti, & melle impositi, carnes supra oscula in vul-*

recedentem cauliculi decocti, & cum melle impositi comprimunt. Ex oleastro maturi in cibo sumpti sistunt alvum. [11] Tosti autem & cum melle triti, nomas repurgant, carbunculos rumpunt.

XXXIX. [1] Olei naturam causasque abunde diximus. Ad medicinam ex olei generibus hæc pertinent. Utilissimum [2] esse omphacium, [3] proxime viride. [4] Præterea quam maxime recens, (nisi cum vetustissimum quæritur,) tenue, odoratum, quodque non mordeat, e diverso quam in cibos eligitur. [5] Omphacium prodest gingivis. Si contineatur in ore, [6] colorem dentium custodit magis, quam aliud : [7] sudores cohibet.

XL. [1] Oenanthino idem est effectus, qui rosaceo. [2] Omni autem oleo mollitur corpus, vigorem & robur accipit : Stomacho contrarium. [3] Auget hulcerum incrementa. Fauces exasperat, [4] & venena omnia hebetat, præcipue psimmythii, & gypsi, in aqua mulsa, aut ficorum siccarum decocto potum : contra meconium, ex aqua : [5] contra cantharidas, buprestin, salamandras, pityocampas : per se potum, redditumque vomitionibus, contra omnia supra dicta. [6] Et lassitudinum perfrictionumque refectio est. [7] Tormina calidum potum cyathis sex, magisque ruta simul decocta pellit. [8] Item ventris animalia. [9] Solvit alvum

NOTÆ.

neribus qualibet prohibent extrescere. Diosc. rem perspicue & aperte explanat, lib. 1. cap. 137. ubi de oleastri foliis : Σὺν μέλιτι, inquit, καταπλασθέντα καὶ δέρμα κεφαλῆς ἀποσπασθὲν συγκολλᾷ. *Cum melle imposita cutem a capite avulsam agglutinant.* Quam vim & eorum succo, decoctoque adjudicat. Recedit ab ossibus cato, cum ea putrescente ossa nudantur, in hulceribus phagedænicis & cancrosis.

11. *Tosti autem &c.*] Refert de foliis eadem Diosc. loc. cit.

Sect. 1. *Olei .... diximus.*] Libro 15. sect. 2. & seqq.

2. *Esse omphacium.*] De quo lib. 12. sect. 60. Id ex acerbis seu immaturis olivis exprimitur : sive, ut dicitur lib. 15. sect. 2. ex oliva cruda, atque nondum inchoatæ maturitatis.

3. *Proxime viride.*] Diximus de eo lib. 12. sect. 60. Huic ab omphacio secunda laus, & pæne gemina bonitas atque nota : nisi quod viride est, omphacium candidum : ut ibi diximus.

4. *Præterea &c.*] Sic Diosc. lib. 1. cap. 29.

5. *Omphacium.*] Diosc. loc. cit.

6. *Colorem.*] Dentes firmare ait Diosc. loc. cit. ὀδόντων κρατυντικὸν, κρατύμενον ἐν τῷ στόματι.

7. *Sudores.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XL 1. *Oenanthino.*] De quo Plinius, lib. 12. sect. 61. Vim ei adstringendi rosaceo similem Diosc attribuit, lib. 1. cap. 56.

2. *Omni autem.*] Diosc. lib. 1. cap 30.

3 *Auget.*] Carne explet hulcera. Eodem sensu Corn. Celsus, lib. 8. cap. 4. ali hulcus ait, id est, coalescere, συγχῦσαι. Diosc. lib. 1. cap. 53. de rosaceo oleo ; Ἔστι δὲ καὶ θερμαντικὸν κοιλίας· ἑλκῶν. Facit incrementa carnis, hulceribus impositum illitumve.

4. *Et venena.*] Diosc. lib. 1. cap. 30.

5. *Contra cantharidas &c.*] Sic Diosc. in Alexiph. cap. 1. & seqq.

6. *Et lassitudinum.*] De oleo laurino hoc Diosc. prodidit, lib. 1. cap. 49. & de sampsuchino, cap. 58.

7. *Tormina.*] Totidem verbis Diosc. lib. 1. cap. 30.

8. *Item ventris.*] Lumbricos, ἕλμινθάς τε ἐκβάλλει. Dioscor. loc. cit.

9. *Solvit alvum.*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

heminæ mensura, cum vino & calida aqua potum, aut ptisanæ succo. Vulnerariis emplastris utile. Faciem purgat. Bubus infusum per nares, donec ructent, [10] inflationem sedat. [11] Vetus autem magis excalfacit corpora, magisque discutit sudores. Duritias magis diffundit. [12] Lethargicis auxiliare, & inclinato morbo. [13] Oculorum claritati confert aliquid, cum portione mellis acapni. [14] Capitis doloribus remedium est. Item ardoribus in febri cum aqua: [15] & si vetusti non sit occasio, decoquitur, ut vetustatem repræsentet.

XLI. [1] Oleum cicinum bibitur ad purgationes ventris cum pari caldæ mensura. Privatim dicitur purgare præcordia. Prodest & articulorum morbis, duritiis omnibus, vulvis, auribus, ambustis. Cum cinere vero muricum, sedis inflammationibus, item psoræ. Colorem cutis commendat, [2] capillumque fertili natura evocat. Semen ex quo fit, nulla animans attingit. [3] Ellychnia ex uva fiunt, claritatis præcipuæ. Ex oleo lumen obscurum propter nimiam pinguitudinem. Folia igni sacro illinuntur ex aceto: per se autem recentia mammis & epiphoris. Eadem decocta in vino inflammationibus, cum polenta & croco: per se autem triduo imposita faciem purgant.

XLII. [1] Oleum amygdalinum purgat, mollit corpora, [2] cutem erugat, nitorem commendat, [3] varos cum melle tollit e facie. Prodest

NOTÆ.

10. *Inflationem sedat.*] Interaneorum. Sic & infusum clystere homini prodest ad ileolos maxime affectus. Dioscor. loco citato. Καὶ ἐνίεται δὲ τὸ αὐτὸ, μάλιστα πρὸς τὰς εἰλεώδεις.

11. *Vetus autem*] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ παλαιὸν θερμαντικώτερον, καὶ διαφορητικώτερον.

12. *Lethargicis.*] Auctor hujus medicinæ Celsus, lib. 3 c 20. *Excitat autem,* inquit, *lethargicos validissime, repente aqua frigida infusa post remissionem: Itaque perunctum oleo multo corpus, tribus aut quatuor amphoris, totum per caput perfundendum est, &c.*

13. *Oculorum.*] Diosc. loc. cit Πρὸς ὀξυδορκίαν τὸ ὑπάλειμμα.

14. *Capitis doloribus.*] Celsus, lib. 4. cap 2. *Caput vehementer perfricare: deinde calido oleo implere: veste velare quidam etiam id devinciunt.*

15. *Et si vetusti.*] Si desit oleum vetus, inquit, de eo cujus copia est, quod præstantissimum est ad mellis crassitudinem decoquitur. Sic eandem atque vetustum vim habet. Sic Diosc. loc cit.

Sect. XLI. 1. *Oleum cicinum*] De quo Plinius lib. 15. sect. 7. *Fit & e cici arbore in Ægypto, &c.* Commendat illud in primis Diosc. lib. 1. cap 38. ad hulecra capitis, ad psoras, & sedis inflammationes: ad pellendas ex alvo aquas, lumbricosque: ad aurium dolores: &c. Pintianum nihil moror, qui contra omnium exemplarium fidem, *cnecinum* hoc loco, non *cicinum* legit: Galeno quoque, quem non legit, admodum ei reluctante: cujus verba referemus, sect. 45.

2. *Capillumque*] Et hoc ipsum prodit de oleo cicino Marcellus Empir cap 6. pag. 47.

3. *Ellychnia ex uva*] Fert enim arbos ea semen uvarum gracilium pallidarumque, ut dictum est lib. 15. sect. 7.

Sect. XLII. 1. *Oleum amygdalinum.*] Diosc. lib. 1. cap 39. de eo plura.

2. *Cutem erugat &c.*] Diosc. loc. cit.

3. *Varos cum melle.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 41.

& auribus, cum rosaceo & melle & mali Punici germine decoctum, vermiculosque in his necat, [4] & gravitatem auditus discutit, sonos incertos & tinnitus, obiter [5] capitis dolores, [6] & oculorum. Medetur furunculis, [7] & a Sole ustis cum cera. [8] Hulcera manantia & furfures cum vino expurgat: condylomata cum meliloto. Per se vero capiti illitum, somnum allicit.

XLIII. [1] Oleum laurinum utilius quo recentius, quoque viridius colore. [2] Vis ejus excalfactoria, & ideo paralyticis, spasticis, ischiadicis, sugillatis, capitis doloribus, inveteratis distillationibus, auribus, [3] in calyce Punici calfactum illinitur.

XLIV. [1] Similis & myrtei olei ratio: adstringit, indurat: medetur gingivis, dentium dolori, dysenteriæ, vulvæ exhulceratæ, vesicis, [2] hulceribus vetustis vel manantibus, cum squama æris & cera. [3] Item eruptionibus, ambustionibus. [4] Attrita sanat, & furfures, & rhagadas, condylomata, articulos luxatos, [5] odorem gravem corporis. Adversatur cantharidi, buprestî, aliisque malis medicamentis, quæ exhulcerando nocent.

XLV. [1] Chamæmyrsinæ, sive oxymyrsinæ eadem natura. Cupressinum oleum eosdem effectus habet, quos myrteum: Item citreum. E nuce vero juglande, [2] quod caryïnum appellavimus, alope-

NOTÆ.

4. *Et gravitatem auditus &c.*] Diosc. loc. cit.

5. *Capitis dolores.*] Marcellus Empir. cap. 1. pag. 36. & Diosc. loc. cit.

6. *Et oculorum.*] Diosc. loc. cit. Καὶ ἀμβλυωπίας δέ ἐστιν ἀνασκευαστικόν. *Hebetem etiam oculorum aciem emendat.*

7. *Et a Sole.*] Diosc. loc. cit. Αἴρει δὲ καὶ ἐφήλεις μέλιτι μιγνύμενον, καὶ κρίνου ῥίζῃ, καὶ κυπρίνῳ ἢ ῥοδίνῳ κηρωτῇ. *A Sole ustis medetur, admixtum melli, lilii radici, ac rosaceo, cyprinove cerato.*

8. *Hulcera &c.*] Totidem verbis hæc Diosc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 12.

Sect. XLIII. 1. *Oleum laurinum.*] Hæc pariter Diosc. lib. 1. cap. 49.

2. *Vis ejus.*] Diosc. loc. cit.

3. *In calyce Punici.*] Vel, ubi Punici mali non sit occasio, *in strigili ferrea*, ut ait Plinius Valer. lib. 1. cap. 10. *missum & tepefactum, infusumque auribus, dolorem omnem tollit.* Iisdem hæc verbis prodidit Marcellus Empir. cap. 9. pag. 80.

Sect. XLIV. 1. *Similis myrtei.*] Μυρσίνινον ἔλαιον Dioscoridi, lib. 1. cap. 48. Δύναμις δὲ αὐτῷ στυπτική, σκληρυντική.

2. *Hulceribus.*] Hulcera capitis manantia, (ἀχῶρας Græci vocant) sanari eo Diosc. ait, loc. cit.

3. *Item eruptionibus.*] Diosc. loc. cit. Καὶ πρὸς πυρίκαυστα, ἐξανθήματα, &c. Facit quoque ad ambustiones, eruptiones papularum, &c.

4. *Attrita &c.*] Diosc. Παρατρίμματα, ῥαγάδας, κονδυλώματα, ἄρθρα κεχαλασμένα.

5. *Odorem.*] Certe sudores compescit, ἱδρῶτας στέλλει, inquit Diosc. loc. cit.

Sect. XLV. 1. *Chamæmyrsinæ.*] Hoc est, myrti silvestris, ut dictum est lib. 15. sect. 7.

2. *Quod caryïnum.*] Libro 15. sect. 7. Καρύϊνον quoque Galeno, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 172.

ciis utile est, [3] & tarditati aurium infusum. [4] Item capitis dolori illitum. Ceterum iners & gravi sapore. Enimvero si quid in nucleo putridi fuerit, [5] totus modus deperit. [6] Ex Gnidio grano factum, eandem vim habet, quam cicinum. [7] E lentisco factum, utilissimum acopo est. Idemque proficeret æque ut rosaceum, [8] ni durius paulo intelligeretur. [9] Utuntur eo & contra nimios sudores, papulasque sudorum. [10] Scabiem jumentorum efficacissime sanat. [11] Balaninum oleum repurgat varos, furunculos, lentigines, gingivas.

XLVI. [1] Cypros qualis esset, & quemadmodum ex ea fieret oleum docuimus. [2] Natura ejus excalfacit, emollit nervos. Folia stomacho illinuntur: & [3] vulvæ concitatæ succus quoque eorum apponitur. [4] Folia recentia commanducata, hulceribus in capite manantibus, item oris medentur, & collectionibus, condylomatis. [5] Decoctum foliorum ambustis & luxatis prodest. [6] Ipsa rufant capillum tu-

NOTÆ.

3. *Et tarditati aurium.*] Marcellus Empiricus cap. 9. pag. 82. *Oleum ex nuce juglande instillatum auricula, graviter audienti valde prodest.* Diosc. quoque, lib. 1. cap. 41. Α'ρμόζει δὲ καὶ ὠταλγίαις, καὶ ἤχοις, καὶ συριγμοῖς, μετὰ χηνὸς στέατος ἐγχεόμενον. *Contra dolores aurium, sonos atque tinnitus, auxilio est, cum anserino adipe infusum.*

4 *Item capitis.*] Marcellus Empiricus cap. 1. pag. 35. *Oleum ex nuce juglande qua manducatur expressum, subitum capitis dolorem, si eo perfricetur, miro compescit.*

5. *Totus modus*] Sincerius forsan *modius* fuerit. Centenos olei modios, inquit Plinius, lib. 15. sect. 6 factum vocant Sed & modus olei de toto lacu accipi potest, *la Cuvée.*

6 *Ex Gnidio ... quam cicinum.*] Vide Notas & Emend. num. XV.

7. *E lentisco.*] Diosc lib. 1. cap. 50. Τὸ δὲ σχίνινον ... εἰς ἄκοπα. Sunt autem ἄκοπα apud medicinæ scriptores, remedia contra lassitudines confecta, quod contra κόπους, id est, labores, utilia sint Ruellius, apud Diosc. ἄκοπα vertit medicamenta, quæ nervorum lassitudines reficiunt. Scribonius Largus, Compos 268. *Acopum ad perfrictionem, lassitudinem, tensionem nervorum.* Vide plura in Lex Const.

8. *Ni durius paulo.*] Habet enim vim adstringendi, καὶ στύφει, inquit Galenus, lib. 6. de facult. simp. medic. pag. 171.

9. *Utuntur eo.*] Diosc lib. 1. cap. 50.

10. *Scabiem &c.*] Diosc. loc. cit.

11 *Balaninum.*] Quod fit ex unguentaria balano, de qua lib 12. sect. 46. Dioscor. lib. 1 cap. 40. Vide Notas & Emendationes num. XVI.

Sect. XLVI 1. *Cypros qualis ... docuimus.*] Libro 12. sect. 51.

2. *Natura ejus &c.*] Hæc pariter Dioscor. lib. 1. cap 65. & 124.

3. *Vulva concitata.*] Ascendenti vulvæ.

4. *Folia recentia.*] Dioscor. lib. 1. cap. 124. Διαμασηθέντα ἄφθας ἰᾶται.

5. *Decoctum foliorum.*] Diosc. lib. 1. cap. 114 Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῶν, πυρικαύστοις καταντλημα. *Decoctum foliorum igni ambustis affunditur.*

6. *Ipsa rufant.*] Et hic ὁμωνυμίᾳ vocum delusum esse Plinium non immerito quis suspicetur Nam cum apud Græcum scriptorem id legisse videatur, quod exstat apud Dioscor lib 1 cap 124. Ξανθίζει δὲ καὶ τρίχας στρουθίου χυλῷ τὰ φύλλα λεῖα βραχέντα καὶ ἐγχρισθέντα. *Rufant capillos folia trita & illita, quæ in struthii succo maduerint.* Στρούθιον eo loci radicula herba est, qua de egimus lib. 19. sect. 18. De struthio malo Plinius intellexit, quod e genere cotoneorum est, de quo lib. 15. sect 10. Sed & suos forte hæc quoque medicina habuit auctores.

ſa, adjecto ſtruthei mali ſucco. [7] Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus. Idem combuſtus in cruda olla nomas ſanat & putreſcentia hulcera per ſe, vel cum melle. Odor floris olet, qui ſomnum facit. [8] Adſtringit gleucinum, & refrigerat, eadem ratione qua & œnanthinum.

XLVII. Balſaminum longe pretioſiſſimum omnium, ut [1] in unguentis diximus, [2] contra omnes ſerpentes efficax. [3] Oculorum claritati plurimum confert, caliginem diſcutit. [4] Item dyſpnœas, collectiones omnes duritiaſque lenit. Sanguinem denſari prohibet, [5] hulcera purgat: [6] auribus, capitis doloribus, tremulis, ſpaſticis, ruptis perquam utile. [7] Adverſatur aconito ex lacte potum. [8] Febres cum horrore venientes perunctis leviores facit. Utendum tamen modico, [9] quoniam adurit, augetque vitia non ſervato temperamento.

XLVIII. [1] Malobathri quoque naturam & genera expoſuimus. [2] Urinam ciet. [3] Oculorum epiphoris vino expreſſum utiliſſime imponitur. Item frontibus, dormire volentibus: efficacius, ſi & nares illinantur: aut ſi ex aqua bibatur. [4] Oris & halitus ſuavitatem com-

NOTÆ.

7. *Flos capitis.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit.

8. *Adſtringit gleucinum, & refrigerat.*] Dioſcoridi, lib. 1. cap. 67. calfacere dicitur, relaxare, mollire. Et ea ſane aromata, quibus concinnatur, apud Columellam lib. 12. cap. 51. & apud Dioſcor. loc. cit. iis ſunt doribus, ac facultatibus prædita, ut oleum iis conditum, refrigerare vix ullo modo poſſit. Adſtringendi vim œnanthino dat quoque Dioſc. lib. 1. cap. 56.

Sect. XLVII. 1. *In unguentis diximus.*] Libro 12. ſect. 54.

2. *Contra omnes.*] A vipera demorſis opitulari ſcribit Dioſc. lib. 1. cap. 18.

3. *Oculorum.*] Dioſcor. lib. 1. cap. 18.

4. *Item dyſpnœas.*] Dioſc. Δυσπνόοις ἁρμόζει, *agre ſpirantibus convenit.*

5. *Hulcera purgat.*] Dioſc. loc. cit.

6. *Auribus, capitis &c.*] Q. Serenus, Samonicus, (ejus Samonici pater, qui Gordiani Junioris Imp præceptor fuit,) a Caracalla occiſus, ut Spartianus refert, quique ex Plinii ſententiis medicum opus verſibus concinnavit, idem prodidit, cap. 2. pag. 126.

Balſama ſi geminis inſtillans auribus addas,
Tum poteris alacrem capitis reparare vigorem.

Et cap. 3. pag. 127.

Portio ſi capitis morbo tentetur acuto,
Allia diverſam lana contecta per aurem
Inducta proſunt: & eodem balſama pacto.

7. *Adverſatur*] Dioſc. loc. cit.

8. *Febres.*] Dioſcor. Ῥίγη συγχεθέντας λύει, *rigores illitu ſolvit.*

9. *Quoniam adurit.*] Θερμαντικώτατον ὄν, inquit, Dioſc. loc. cit.

Sect. XLVIII. 1. *Malobathri.*] Libro 12. ſect. 59.

2. *Vrinam.*] Dioſc lib. 1. cap. 11.

3. *Oculorum.*] Dioſc. loc. cit. Καὶ πρὸς τὰς ὀφθαλμικὰς φλεγμονὰς ἁρμόζει διαζεσθὲν ἐν οἴνῳ, καὶ λεῖον ἐπιχριόμενον. *Oculorum inflammationibus in vino fervefactum, tritumque, ac illitum apprime confert.*

4. *Oris & halitus.*] Dioſc. loc cit. Ὑποτίθεται δὲ καὶ γλώσσῃ πρὸς εὐωδίαν στόματος.

mendat linguæ ſubditum folium, [5] ſicut & veſtium odorem interpoſitum.

XLIX. [1] Hyoſcyaminum emolliendo utile eſt, nervis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. [2] Therminum e lupinis emollit, p..x mum roſaceo effectum habens. [3] Narciſſinum dictum eſt cum ſuo flore. [4] Raphaninum phthiriaſes longa valetudine contractas tollit, ſcabritiaſque cutis in facie emendat. [5] Seſaminum aurium dolores ſanat, & hulcera quæ ſerpunt, & quæ cacoëthe vocant. [6] Lirinon, quod & Phaſelinum & Syrium vocavimus, renibus utiliſſimum eſt, [7] ſudoribuſque evocandis, [8] vulvæ molliendæ, [9] concoquendoque intus. [10] Selgiticum nervis utile eſſe diximus, ſicut herbaceum quoque, quod Iguvini circa [11] Flaminiam viam vendunt.

L. [1] Elæomeli, quod in Syria ex ipſis oleis manare diximus, ſapore melleo, non ſine nauſea, alvum ſolvit : [2] bilem præcipue detrahit, duobus cyathis in hemina aquæ datis : [3] qui bibêre, torpeſ-

NOTÆ.

5. *Sicut & veſtium.*] Dioſc. loc. cit. *Καὶ σὺν ἱματίοις τίθεται ἄβρωτα γὰρ καὶ εὐώδη ταῦτα τηρεῖ. Veſtibus utiliter interponitur : ſiquidem eas & a tineis defendit, & odore non ineleganti tuetur.*

Sect. XLIX. 1. *Hyoſcyaminum.*] Dioſc. lib. 1. cap. 42. Ὑοσκυάμινον... μαλακτικὸν ὄν.

2. *Therminum.*] Θέρμον Græci lupinum vocant. Vim ei diſcutiendi Galenus adjudicat, διαφορητικὴν, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 178.

3. *Narciſſinum.*] Libro 21. ſect. 75.

4. *Raphaninum.*] De raphanino hæc eadem prodit Dioſc. ad verbum, lib. 1. cap. 41.

5. *Seſaminum.*] Dioſc. lib. 1. cap. 41.

6. *Lirinon .... vocavimus.*] Libro 21. ſect. 11. *Eſt & rubens lilium, quod Græci crinon vocant ..... Laudatiſſimum in Antiochia, & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide.* Dioſc. lib. 3. cap. 116. Κρίνον βασιλικὸν, ... ἀφ' οὗ καὶ τὸ χρῖσμα κατασκευάζεται, ὅ τινες λείρινον, οἱ δὲ σούσινον καλοῦσι. *Crinon ſeu lilium regium ... ex quo paratur unguentum, quod aliqui lirinum, ſuſinum alii appellitant.* Et lib. 1. cap. 62. Τὸ δὲ σούσινον, ὃ ἔνιοι λείρινον καλοῦσι, &c.

7. *Sudoribuſque.*] Hanc vim evocandi ſudoris Plinius ſucco ipſi aſſignat, qui e lilii flore exprimitur, l. 21. ſect. 74.

8. *Vulvæ.*] Dioſc. loc. cit.

9. *Concoquendoque intus.*] Concoquendis, quæ intus latent, vulvæ vitiis. Simile eſt quod de crocino oleo tradit Dioſc. lib. 1. cap. 64. Καὶ πρὸς τὰς ἐν τῇ μήτρᾳ σκληρίας, καὶ μύσεις, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ κακοήθη .... Συμπέπτει γὰρ, καὶ μαλάσσει, καὶ ὑγραίνει, καὶ πραΰνει. *Valet & ad uteri duritias, præcluſiones, malignaque hulcera .... Concoquit enim, emollit, humectat, lenit.* Quanquam & de ſuppurationibus concoquendis accipi hic locus poteſt, quem habemus in manibus : Nam & de ſucco qui e lilii flore elicitur, lib. 21. ſect. 74. *ad emolliendas vulvas*, inquit, valet, *ſudoreſque faciendos, & ſuppurationes concoquendas.*

10. *Selgiticum .... diximus.*] Libro 15. ſect. 7.

11. *Flaminiam.*] A Flaminio dictam, qui eam ſtravit lapidibus ab Urbe Roma Ariminum uſque.

Sect. L. 1. *Elæomeli .... diximus.*] Libro 15. ſect. 7.

2. *Bilem præcipue.*] Dioſcor. lib. 1. cap. 37. totidem verbis.

3. *Qui bibere.*] Dioſc. loc. cit. Ἐπιθέρει δὲ ναρκοῦνται καὶ ἐκλύονται οἱ λαμβάνοντες· ὅθεν οὐ δεῖ εὐλαβεῖσθαι· Διεγείρειν δὲ αὐτοὺς μὴ ἐῶντας καταφέρεσθαι. *Qui aſſumpſere, torpeſcunt, viribuſque deficiuntur : attamen minime terreri eo oportet : quin excitandi ſunt, neque ſinendum ut ſomno graviore conſopiantur.*

cunt, excitanturque crebro. [4] Potores certaturi præsumunt ex eo cyathum unum. [5] Pissino oleo usus & passim ad quadrupedum scabiem est.

LI. A vitibus oleisque proxima nobilitas palmis: inebriant recentes: [1] capitis dolorem afferunt: minus, siccæ: [2] nec, quantum videtur, utiles stomacho: tussim exasperant, corpus alunt. [3] Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad vires recreandas, sitim sedandam, in quo usu præferebant Thebaïcas. [4] Sanguinem quoque exscreantibus utiles, in cibo maxime. [5] Illinuntur caryotæ stomacho, vesicæ, ventri, intestinis, cum cotoneis & cera & croco. Sugillata emendant. [6] Nuclei palmarum cremati in fictili novo, cinere loto spodii vicem efficiunt, miscenturque collyriis, & callıblephara faciunt addito nardo.

CAPUT V. LII. [1] Palma quæ fert myrobalanum, probatissima in Ægypto,

NOTÆ.

4. *Potores certaturi.*] Quasi sic viribus suis fidant, ut & vini vim ebrietatem, & elæomelitos soporem afferentis, sustinere possint, aut vincere.

5. *Pissino oleo.*] De eo Plinius, lib. 15. sect. 7. & Diosc. lib. 1. cap. 95. qui ad eundem usum & pissinum oleum & picem ipsam liquidam adsciscit. Vide Notas & Emend. num. XVII.

Sect. LI. 1. *Capitis dolorem.*] Diosc. lib. 1. cap. 148.

2. *Nec quantum videtur.*] Ita sane Dioscoridi visum est: qui palmas esitatas stomachicis prodesse scripsit: *αἱ δὲ ξηραὶ ὠφελοῦσι βιβρωσκόμεναι .... στομαχικῶς*, &c.

3. *Succum decoctarum.*] Cum hydromelite, non *pro hydromelite* Dioscorides adhibuit, lib. 1. cap. 149. Τῶν δὲ Θηβαϊκῶν τὸ ἀφέψημα ποθὲν, παύει καύσωνα, καὶ τὰς δυνάμεις ἀνακτᾶται, μετ' ὑδρομέλιτος παλαιοῦ λαμβανόμενον. *Thebaicarum decoctum potui datum, febrilem ardorem ac sitim sedat, & cum hydromelite vetusto sumptum vires recreat.*

4. *Sanguinem quoque.*] Dioscor. lib 1. cap 148.

5. *Illinuntur.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 39. *Caryota trita dolori imponuntur, adversus urinæ difficultatem.* Diosc. loc. cit. Ὠφελοῦσι καὶ τὰ περὶ κύστιν, καταπλασσόμενοι λεῖαι μετὰ κυδωνίων καὶ κηρωτῆς οἰνανθίνης. *Trita cum cotoneis, & cerato œnanthino, vesicæ vitiis utiliter illinuntur.*

6. *Nuclei palmarum.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 1. cap. 149.

Sect. LII. 1. *Palma quæ fert.*] Hæc palma est, cujus historiam scripsit, lib. 12. sect. 47. cujus fructus, cum maturitatem est assecutus, phœnicobalani proprie nomen: ante maturitatem idem, ob affinitatem aliquam, similitudinemque cum glande unguentaria, & myrobalani appellationem habuit. Plinius, loco mox cit. *Myrobalano in unguentis similem, proximumque usum habet palma in Ægypto... phœnicobalanus vocatur.* Et Plinius Valer. lib. 3. cap. 20. *Myrobalanum ... genus est caryotæ, quod os non habet*, &c. Similitudinem eam fructus cum Arabica myrobalano attigit Diosc. lib. 1. cap. 148 Φοῖνιξ ἐν Αἰγύπτῳ παρεμφέρων τῇ Ἀραβικῇ μυροβαλάνῳ. Hanc esse remur balanum Ægyptiam, quam Plutarchus ait bellaria suavitate vincere, lib. 8. Symp. quæst. 4. pag. 725. Sugillat hoc loco Plinium Salmasius in præfat. pag. 96. Dalecampium, & alios secutus: sed ita ut livorem potius suum, quam scriptoris perdiligentis errorem prodat ullum. Quod si qua nihilominus exemplaria scripta manu faverent, *Palma quæ refert myrobalanum*, legi hoc loco haud gravate ferrem.

a ossa

[2] offa non habet reliquarum modo in balanis. [3] Alvum & menses ciet in vino austero, [4] & vulnera conglutinat.

LIII. [1] Palma elate, sive spathe, medicinæ confert germina, folia, corticem. [2] Folia imponuntur præcordiis, stomacho, jocineri, hulceribus quæ serpunt, cicatrici repugnantia. [3] Psoras cortex ejus tener cum resina & cera sanat diebus xx. Decoquitur & ad testium vitia. [4] Capillum denigrat suffitu, partus extrahit. [5] Datur bibendus renum vitiis, & vesicæ, & præcordiorum: & capiti, & [6] nervis inimicus. Vulvæ ac ventris fluxiones sistit decoctum ejus. Item cinis ad tormina potus in vino albo, in vulvarum vitiis efficacissimus.

LIV. Proximæ varietates generum medicinarumque, quæ mala habent. [1] Ex his verna, acerba, stomacho inutilia sunt: alvum, vesicam circumagunt, nervos lædunt. Cocta meliora. Cotonea cocta suaviora. [2] Cruda tamen, duntaxat matura, prosunt sanguinem exscrean- CAP. VI.

NOTÆ.

2. *Offa non habet.*] Quoniam immatura colligitur, nondum genito intus nucleo, ut diximus, lib 12 sect. 47.

3. *Alvum & menses ciet.*] Imo, si Dioscoridi fides habenda est, sistit potius: *Est*, inquit, *fructus ille acerbus atque adstringens, & contra alvi profluvia, fluxumque muliebrem in vino austero bibitur.* Ἔστι δὲ στρυφνὸς, στυπτικὸς, πινόμενος σὺν οἴνῳ αὐστηρῷ πρὸς διαῤῥοίας καὶ ῥοῦ γυναικεῖον. Et sane hæc vis sistendi, & fructus acerbitati, & austeritati vini, quicum assumitur, apte congruit. Nihilominus sic M S S. omnes, Reg. Colb. Chiffl. aliique. Et Parmensis editio, ceteræque ante Hermolaum, cui *sistit* reponendum satius visum est. Quin & Plinius Valer. lib. 2. cap 23. cui titulum fecit, *Ventri molliendo: Myrobalanus*, inquit, *genus caryotæ nascens in Ægypto, quæ os non habet, vino austero trita & pota alvum citat.* Sed jam hujus ævo irrepsisse id mendum in Plinii libros suspicari forsan haud temere licet.

4. *Et vulnera.*] Diosc loc. cit. Ἵστησι δὲ καὶ αἱμοῤῥοΐδας, καὶ τραύματα κολλᾷ καταπλασθείς. Plinius Valer. lib 3. cap. 20. *Myrobolanum, ut jam diximus, genus est caryotæ, quod os non habet: hæc ex vino trita austero, vulnera curat & solidat.*

Sect. LIII. 1. *Palma elate.*] Vide quæ de ea diximus, lib. 12. sect. 62.

2. *Folia imponuntur.*] Vires plane similes elatæ suæ, hoc est, tenerarum adhuc palmarum involucro, Dioscorides tribuit, lib. 1. cap. 50.

3. *Psoras &c.*] Hæc rursum in elaten suam Dioscorides transtulit, loc. cit.

4. *Capillum ..... suffitu.*] At illitu, fricatuque etiam crebro spathæ suæ seu elatæ, nigredinem conciliari capillis, auctor est Diosc. loc cit.

5. *Datur bibendus &c.*] Dioscor. de elate seu spathe sua, loc. cit.

6. *Nervis inimicus.*] E diverso Dioscoridis elate laxatos committit articulos: Χαλασμούς τε ἄρθρων συνίστησι.

Sect. LIV. 1. *Ex his verna.*] Diosc. lib. 1. cap 159. Τὰ δὲ τοῦ ἔαρος ἀκμάζοντα μῆλα, χολοποιά, ἀλλὰ τῶν νεύρων κακωτικά, ἐμπνευματωτικά. *Quæ mala verno tempore maturescunt, bilem gignunt, nervos omnes lædunt, inflationesque pariunt.*

2. *Cruda tamen.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag 120. *Phthisicis & empyicis prodest aqua in qua cydonea mala cocta fuerint, assidue propinata: ipsa etiam si incocta manducentur, juvant.* Et cap. 16. pag. 120. *Cydonea bene matura non cocta, in cibo accepta, prosunt choleris reprimendis.* Plinius Valer. lib 1. cap. 64. cui titulus, *Sanguinem rejicientium curatio: Cydonia matura*, inquit, *devorantur cruda.* Et lib. 2. cap. 28. *Dysen-*

tibus ac dysentericis, cholericis, cœliacis. Non idem prosunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim succi. Imponuntur & pectori in febris ardoribus: & tamen decoquuntur in aqua cælesti, ad eadem, quæ supra scripta sunt. [3] Ad stomachi autem dolores cruda decoctave cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat. [4] Cocta in vino, & illita cum cera, alopeciis capillum reddunt. [5] Quæ ex his cruda in melle condiuntur, alvum movent. Mellis autem suavitati multum adjiciunt, stomachoque utilius id faciunt. [6] Quæ vero in melle condiuntur cocta, quidam ad stomachi vitia trita cum rosæ foliis decoctis dant pro cibo. [7] Succus crudorum lienibus, orthopnoïcis, hydropicis prodest. [8] Item mammis, condylomatis, varicibus. [9] Flos & viridis & siccus inflammationibus oculorum, exscreationibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex his mitis, cum vino dulci tusis, utilis & cœliacis & jocineri. [10] Decocto quoque eorum foventur, si procidant vulvæ & interanea. [11] Fit & oleum ex his, quod melinum vocavimus, quoties non fuerint in humidis nata. Ideo utilissima, quæ ex Sicilia veniunt. [12] Minus utilia struthia, quamvis cognata. Radix eorum circumscripta terra manu sinistra capitur, ita ut qui id faciet, dicat quæ capiat, & cujus causa: sic adalligata strumis medetur.

LV. [1] Melimela & reliqua dulcia, stomachum & ventrem solvunt, [2] siticulosa, æstuosa: sed nervos non lædunt. [3] Orbiculata sistunt alvum, & vomitiones, urinas cient. [4] Silvestria mala similia

NOTÆ.

teria compescenda: Cydonia matura cruda eduntur. Et cap. 25. *Cholera quomodo succurritur: Cydonia si matura cruda in cibo sumantur.*

3. *Ad stomachi autem.*] Marcellus Empir. cap. 20. pag. 139. 140. & 141. Plinius Valer. lib. 2. cap. 15.

4. *Cocta in vino.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII.

5. *Quæ ex his cruda.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 2. cap. 23.

6. *Quæ vero in melle.*] Diosc. lib. 1. cap. 160. Marcellus Empiricus cap. 20. pag. 139.

7. *Succus crudorum.*] Dioscor. loco citato.

8. *Item mammis.*] Dioscor. loc. cit. Μαστῶν φλεγμασίας, *mammarum inflammationes adjuvar.*

9. *Flos & viridis &c.*] Diosc. loc. citato.

10. *Decocto quoque.*] Diosc. loc. cit.

11. *Fit & oleum . . . vocavimus*] Libro 13. sect. 2. Hoc pariter Dioscor. loco citato & Plinius Valer. lib. 4. cap. 42.

12. *Minus utilia.*] Dioscor. loc. cit. Τὰ δὲ λεγόμενα στρουθία καὶ μεγάλα, ἧττόν ἐστιν εὔχρηστα.

Sect. LV. 1. *Melimela &c.*] Diosc. lib. 1. cap. 161. Τὰ δὲ μελίμηλα κοιλίαν μαλάσσει . . . κακοστόμαχα δέ.

2. *Siticulosa.*] Sitim & æstum afferentia.

3. *Orbiculata.*] Dioscor. lib. 1. cap. 162. Τὰ δὲ Ἠπειρωτικὰ λεγόμενα, Ῥωμαϊστὶ δὲ ὀρβικουλάτα, εὐστόμαχα, κοιλίας σταλτικά, οὔρων προτρεπτικά, &c. Sic etiam Diphilus apud Athen. lib. 3. pag. 80 ubi ὀρβικλάτα vocat.

4. *Silvestria.*] Totidem verbis de eo malorum genere Dioscor. lib. 1. cap. 163.

ſunt vernis acerbis, alvumque ſiſtunt. Sane in hunc uſum immatura opus ſunt.

LVI. [1] Citrea contra venenum in vino bibuntur, vel ipſa, vel ſemen. [2] Faciunt oris ſuavitatem, decocto eorum colluti, aut ſucco expreſſo. [3] Horum ſemen edendum præcipiunt [4] in malacia prægnantibus: ipſa vero contra infirmitatem ſtomachi, ſed non niſi ex aceto facile manduntur.

LVII. [1] Punici mali novem genera nunc iterare ſupervacuum. Ex his dulcia, quæ [2] apyrina alio nomine appellavimus, ſtomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingivaſque lædunt. Quæ vero ab his ſapore proxima [3] vinoſa diximus, parvum nucleum habentia, utiliora paulo intelliguntur. Alvum ſiſtunt, & ſtomachum, duntaxat pauca, citraque ſatietatem. [4] Sed hæc minime danda, quanquam omnino nulla, in febri, nec carne acinorum utili nec ſucco. Caventur æque vomitionibus, ac bilem rejicientibus. [5] Uvam in his, ac ne muſtum quidem, ſed protinus vinum aperuit natura. Utrumque aſperiore cortice. [6] Hic ex acerbis in magno uſu. [7] Vulgus coria maxime perficere illo novit: [8] ob id malicorium appellant

NOTÆ.

Sect. LVI. 1. *Citrea contra.*] Theophraſtus lib. 4. hiſtor. cap 4 & ex eo Athenæus lib. 3. pag. 84 Dioſc. lib. 1 cap. 166. Oppius apud Macrobium, lib. 2. Saturn. cap. 15. & eleganti carmine Maro, lib. 2. Georg.

Media fert triſtes ſuccos, tardumque ſaporem
Felicis mali: quo non præſentius ullum,
Pocula ſi quando ſævæ infecere novercæ,
Miſcueruntque herbas, & non innoxia verba,
Auxilium venit, & membris agit atra venena.

2. *Faciunt oris.*] Dioſcor. loc. cit. Διάκλυσμά τε ἐστι πρὸς εὐωδίαν στόματος τὸ ἀφέψημα, καὶ ὁ χυλὸς αὐτῶν.

3. *Horum ſemen.*] Dioſcor. loc. cit. Σπέρμα ἔχει ἀντιφ. ἐυχές. Δύναμιν δὲ ἔχει πιθὲν ἐν οἴνῳ..... βιβρώσκεται δὲ μάλιστα ὑπὸ γυναικῶν πρὸς τὰς κίσσας. Quæ Dalecampius ad corticem, ſuccumve mali Punici prave tranſtulit.

4. *In malacia*] Malacia eſt in gravidis ille languor, & mollities diſſoluti, & cuncta faſtidientis ſtomachi. Græci κίσσαν, Latini etiam picam appellant

Sect. LVII 1. *Punici mali.*] Sic in Indice l. 13. num. XXXIX. *Punici mali genera IX.* Vide quæ diximus l. 13. ſect. 34.

2. *Apyrina ... appellavimus.*] Libro 13. ſect. 34. De his Plinius Valer. lib. 2. cap. 40. *de Punicis*, noſtro adſtipulatur: *Dulcia*, inquit, *inflationes ſtomacho movent, nec tute febricitantibus dari poſſunt.*

3. *Vinoſa diximus.*] Libro 13 ſect. 34. Vinolenta vocat Plinius Valer. lib. 4. cap. 40. & ab his acida ſecernit. Hæc medix inter acida ac dulcia facultatis eſſe cenſet Dioſc. lib. 1. cap. 151.

4. *Sed hæc.*] Sed vinoſa minime danda, imo omnino nulla ſunt danda febricitanti. Dioſc lib. 1. cap. 151.

5. *Uvam in his.*] Uvam in his, ac non muſtum modo, ſed cum uva vinum ſtatim oſtendit natura, *hoc eſt, ſuccum vino parem:* utrumque autem, *& uvam, & vinum*, ſub aſperiore cortice incluſit.

6. *Hic ex acerbis.*] Plinius ſupra, lib. 13. ſect. 34. *Corticis major uſus ex acerbis ad perficienda coria.*

7. *Vulgus coria.*] Plinius Valer lib. 4. cap. 40. *Illa vero acerba ſunt, quibus coria curantur*, &c.

8. *Ob id malicorium*] Ita mali Punici corticem vocant Latini: Celſus in primis, lib. 2. cap. poſtremo Græci σίδιον. Simplicius id ei factum nomen putarim,

medici. Urinam cieri eodem monſtrant : mixtaque galla in aceto decoctum, mobiles dentes ſtabilire. [9] Expetitur gravidarum malaciæ, [10] quoniam guſtatu moveat infantem. [11] Dividitur malum, cæleſtique aqua madeſcit ternis fere diebus. Hæc bibitur frigida cœliacis, & ſanguinem exſcreantibus.

LVIII. [1] Ex acerbo fit medicamentum, quod [2] ſtomatice vocatur, utiliſſimum oris vitiis, narium, aurium, [3] oculorum caligini : pterygiis, genitalibus, & his quas nomas vocant, & quæ in hulceribus excreſcunt. [4] Contra leporem marinum hoc modo : [5] Acinis detracto cortice tuſis, ſuccoque decocto ad tertias, cum croci, & aluminis ſciſſi, myrrhæ, mellis Attici ſelibris. Alii & hoc modo faciunt : Punica acida multa tunduntur : ſuccus in cacabo novo coquitur mellis craſſitudine, ad virilitatis & ſedis vitia, & omnia quæ Lycio curantur, aures purulentas, epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami Punicorum ſerpentes fugant. Cortice Punici

Notæ.

quod corio ſimilis eſt ob duritiem, craſſitiemque majorem, quam ſit in vulgari malorum ceterorum cortice.

9. *Expetitur gravidarum &c.*] Alludere ad hanc Punici mali dotem Plautus videtur, in Amphitr. act. 2. ſc. 2. verſ. 51.

Enimvero prægnanti oportet & malum & malum dari,
Ut quod obrodat ſit, animo ſi male eſſe occœperit.

10. *Quoniam guſtatu.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

11. *Dividitur malum.*] De Punico malo univerſe id accipiendum, uti Plinius Valer. intellexit, lib. 4. cap. 40. non de ſingulari uno genere.

Sect. LVIII. 1. *Ex acerbo.*] Hæc verbis totidem Plinius Valer. lib 4. cap. 40. ac fere Dioſc lib. 1. cap. 151.

2. *Stomatice.*] Στοματικὴ, ſubintellige, δύναμις, hoc eſt, compoſitio, quæ ad uvas, tonſillas, omneſque repentinas oris, (quod Græci ςόμα vocant) inflammationes accommodatur. Scribonius Largus Compoſ. 64. *Ad faucium uvæque tumorem ſtomatice hac fere utuntur,* &c. Schola Salernitana :

Mora ſitim tollunt, recreant cum faucibus uvam.

3. *Oculorum caligini*] Præter Dioſcoridem, & Plinium Valer. locis citatis, Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 10. *de oculorum cauſis. Si autem obſcuritas hæc, ſenectutis magis quam oculorum vitium fuerit, ſuccum mali granati m.l i Attico aqua menſura commiſces, & uteris, ... Hoc etiam ſcriptoribus & pictoribus ſæpe profuit.*

4. *Contra leporem marinum.*] Habent ea verba libri omnes, etiam manu exarati : Plinius Valer qui cetera ad verbum exſcripſit, non habet. Eoque magis in ſuſpicionem venimus, minime ea genuina eſſe, ſed ſpuria, quod adverſus leporem marinum quæ vulgo remedia ſtatuuntur, intra corpus omnia ſumi neceſſe ſit : iſtud, cujus nunc forma ſcribitur, externis tantum vitiis apponi poſſe videatur. Ad leporem marinum tamen, Scribonius Largus, Compoſ. 186. prodeſſe ait malorum Punicorum grana aſſidue data : ſed per ſe ac ſola : nec myrrham adjicit, nec alumen. Sic etiam Dioſc. in Alexiph. cap 30.

5. *Acinis detracto.*] Plinius Valer. l. 4. c. 40 *Fit ex acido Punico medicamentum, ςοματικὸν a Græcis nominatum, cujus compoſitio ejuſmodi eſt : Detracto cortice mala tunduntur : ex his ſuccus exprimitur : is decoctus ad tertias, quum ad ſextarium venerit, croci ſcrupuli ſex, myrrhæ ſex, aluminis ſex, mellis optimi libra una, miſcentur : & ex hoc medicamento &c.*

ex vino decocti & impositi, perniones sanantur. [6] Contusum malum ex tribus heminis vini, decoctum ad heminam, tormina & tænias pellit. Punicum in olla nova, [7] cooperculo inlito, in furno exustum, & contritum, potumque in vino, sistit alvum, discutit tormina.

LIX. [1] Primus pomi hujus partus florere incipientis, cytinus vocatur Græcis, miræ observationis multorum experimento. [2] Si quis unum ex his, solutus vinculo omni cinctûs & calceatûs, atque etiam anuli, decerpserit duobus digitis, pollice & quarto sinistræ manus, atque ita lustratis levi tactu oculis, mox in os additum devoraverit, ne dente contingat, affirmatur nullam oculorum imbecillitatem passurus eo anno. [3] Iidem cytini siccati tritique, carnes excrescentes cohibent: [4] gingivis & dentibus medentur: vel si mobiles sint, decocto succo. [5] Ipsa corpuscula trita, hulceribus quæ serpunt putrescuntve, illinuntur. Item oculorum inflammationi intestinorumque: & fere ad omnia, quæ cortices malorum. Adversantur scorpionibus.

LX. Non est satis mirari curam diligentiamque priscorum, qui omnia scrutati, nihil intentatum reliquere. [1] In hoc ipso cytino flosculi sunt, antequam scilicet malum ipsum prodeat, erumpentes, quos [2] balaustium vocari diximus. Hos quoque ergo experti invenerunt scorpionibus adversari. Sistunt potu menses feminarum: [3] sanant oris hulcera, & tonsillas, uvam, sanguinis exscreationes, ventris & stomachi solutiones, genitalia, hulcera quacumque in parte manantia. [4] Siccavere etiam ut sic quoque experirentur, [5] inveneruntque tusorum

NOTÆ.

6. *Contusum.*] Marcellus Empir. cap. 28. pag. 100. Plinius Valer. lib 2. cap. 21. ad verbum. Et ante ceteros Cato, cap. 126. pag. 66.

7. *Cooperculo inlito.*] Vide Notas & Emendationes num. XX.

Sect. LIX. 1. *Primus pomi.*] Plinius Valer. lib. 4. cap. 40. fere ad verbum. Hesychius: Κύτινοι, τὸ ῥοιᾶς τὰ πρῶτα ἐξανθήματα. Ea vox calycem sonat, quo dehiscente in sua se folia flos pandit & explicat: ἐν γὰρ τῷ κυτίνῳ ἄνθος, inquit Theophr. Adde his, si lubet, ea quæ Rob. Const. habet in Lexico.

2. *Si quis unum.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 4. cap. 40. Contractius paulo, neque adeo superstitiose Dioscor. lib 1. cap. 152.

3. *Iidem cytini.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Gingivis.*] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτῶν, οὔλων πλαδώντων, καὶ ὀδόντων σειομένων διάκλυσμα.

5. *Ipsa corpuscula.*] Cytini partem inferiorem intelligit, quæ in fructum transit ac pomum; dum superior una cum staminibus ipsi medio insidet pomo.

Sect. LX. 1. *In hoc ipso cytino.*] Plinius Valer. lib. 4 cap. 40. ad verbum.

2. *Balaustium .... diximus.*] Libro 13. sect. 34.

3. *Sanant oris &c.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. loc. cit.

4. *Siccavere etiam.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag 193.

5. *Inveneruntque.*] Scribonius Largus, Compos. Med cap. 21. num. 85. *Balaustium contunditur, siccatur, sicco mortario teritur .... Atque ille quidem pastillus bene facit ad dysentericos, id est, torminosos.* Adde & Galenum, lib. 6. de fac. simp. med. pag 163.

farina dysentericos a morte revocari, alvum sisti. Quin & nucleos ipsos acinorum experiri non piguit. [6] Tosti tusique stomachum juvant, cibo aut potioni inspersi. [7] Bibuntur ex aqua cælesti ad sistendum alvum. [8] Radix decocta succum emittit, qui tænias necat, Victoriati pondere. [9] Eadem discocta in aqua, quas Lycium, præstat utilitates.

LXI. [1] Est & silvestre Punicum a similitudine appellatum. [2] Ejus radices rubro cortice denarii pondere ex vino potæ somnos faciunt. [3] Semine poto, aqua quæ subierit cutem, siccatur. Mali Punici corticis fumo culices fugantur.

CAP. VII. LXII. [1] Pirorum omnium cibus etiam valentibus onerosus, ægris quoque vini modo negatur. Decocta eadem mire salubria & grata, præcipue Crustumina. Quæcumque vero cum melle decocta, stomachum adjuvant. [2] Fiunt cataplasmata e piris, ad discutienda corporum vitia: & decocto eorum ad duritias utuntur. [3] Ipsa adversantur boletis atque fungis, pelluntque pondere & pugnante succo. [4] Pirum silvestre tardissime maturescit. [5] Conditur, suspensumque siccatur ad sistendam alvum: [6] quod & decoctum ejus potu præstat. [7] Decoquuntur

Notæ.

6. *Tosti tusique.*] Diosc. lib. 1. cap. 151.

7. *Bibuntur &c.*] Diosc. loc. cit.

8. *Radix decocta.*] Marcellus Empir. cap. 28 pag 199. Diosc. quoque lib. 1. cap. 153. Τὸ δὲ ἀφέψημα τῶν ῥιζῶν, ἕλμινθας πλατείας ποθὲν ἐκτινάσσει ἢ ἀποκτείνει.

9. *Eadem discocta.*] Hoc est, ita cocta ut deliquescant. Verbis Columellæ utor, e lib. 12. cap. 41.

Sect. LXI. 1. *Est & silvestre Punicum.*] Dioscoridi, lib. 1. cap. 154. Ῥοιὰ ἀγρία. Hanc temere cum erratico papavere, quæ ῥοιὰς μήκων Græcis vocatur, Plinium miscuisse, Dalecampius falso calumniatur, eumque secutus, ut solet, Salmasius in Præf pag. 11. & 12.

2. *Ejus & radices.*] Ῥοιὰν & ῥοιάδα non esse a Plinio pro uno eodemque accepta, vel hoc unum declarat: quod papaveris erratici κεφαλίοις sive capitibus hanc vim alliciendi somni scriptores adsciverint: Plinius ipse in primis, lib. 20. sect. 77. radicibus, nemo unus.

3. *Semine poto.*] Hæc ῥοιᾶς quoque seu mali granati dos propria. Ῥοιάδος μήκωνος semen exinanit alvum: aquam quæ subter cutem subierit, non educit.

Sect. LXII. 1. *Pirorum omnium.*] Schola Salernitana:

Persica, poma, pira, & lac, caseus, & caro salsa,
Atra hac bile nocent, suntque infirmis inimica.

Iterumque:

Dum coquis, antidotum pira sunt: sed cruda venenum:
Cruda gravant stomachum, relevant sed cocta gravatum.

Ac paulo ante:

Sine vino sunt pira virus.

2. *Fiunt cataplasmata.*] Diosc. lib. 1. cap. 168 de piris: εἰς τὰ ἀποκρουστικὰ καταπλάσματα ἁρμόζουσι. *In cataplasmata repellentia convenienter adduntur.*

3. *Ipsa adversantur.*] Hanc piris silvestribus vim asserit Dioscor. lib. 2. Εὐπορ. cap. 160.

4. *Pirum silvestre.*] Diosc. lib. 1. cap. 168.

5. *Conciditur &c.*] Diosc. loc. cit.

6. *Quod & decoctum.*] Diosc. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 4. cap. 39.

7. *Decoquuntur.*] Diosc. & Plinius Valer. locis cit.

& folia cum pomo ad eosdem usus. [8] Pirorum ligni cinis contra fungos efficacius proficit. Mala piraque portatu jumentis mire gravia sunt vel pauca. Remedio aïunt esse, si prius edenda dentur aliqua, aut utique ostendantur.

LXIII. Fici succus lacteus, aceti naturam habet. Itaque coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi, & in umbra siccatur, [2] ad aperiendā hulcera, cienda menstrua apposîtu cum luteo ovi, aut potu [3] cum amylo. Podagris illinitur cum farina Græci feni & aceto. Pilos quoque detrahit, palpebrarumque scabiem emendat: [5] item lichenas & psoras. Alvum solvit. [7] Lactis ficulni natura adversatur crabronum, vesparumque, & similium venenis, privatim scorpionum. [8] Idem cum axungia verrucas tollit. [9] Folia, & quæ non maturuere fici, strumis illinuntur, [10] omnibusque quæ emollienda sint, discutiendave. Præstant hoc & per se folia. Et alii usus eorum, tanquam infricando lichene, & alopeciis, & quæcumque exhulcerari opus sit. [11] Et adversus canis morsus, ramorum teneri cauliculi cuti imponuntur. [12] Iidem cum melle hulceribus, quæ ceria vocantur, illinuntur. [13] Extrahunt infracta ossa cum papaveris silvestris foliis. [14] Canum rabiosorum morsus folio trito ex aceto restringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illinuntur furunculis, muris aranei morsibus cum cera. Cinis earum e foliis, gangrænis, consumendisque quæ excrescunt.

[15] Fici maturæ urinam cient, alvum solvunt, sudorem movent,

NOTÆ.

8. *Pirorum ligni.*] Diosc. loc. cit.

Sect. LXIII. 1. *Itaque coaguli.*] Columella, lib. 7. cap. 8. pag. 267. *Nec minus lac cogitur ficulneo lacte, quod emittit arbor, si ejus virentem saucies corticem:* Diosc. lib. 1. cap. 183. Ὁ δὲ ὀπὸς τῆς ἀγρίας καὶ τῆς ἡμέρου συκῆς, πηκτικός ἐστι γάλακτος ὥσπερ ἡ πιτύα· λύει δὲ καὶ τὸ πεπηγὸς ὥσπερ τὸ ὄξος. *Tam silvestris quam sativa fici lacteus succus coaguli modo lac contrahit, coagulatumque aceti modo dissolvit.*

2. *Ad aperienda.*] Totidem verbis hæc Dioscor. lib. 1. cap. 183.

3 *Cum amylo.*] Ita sect. seq. de caprifici succo: *Vulvam cum amylo aperit.* Tamen Diosc. loc. cit. μετ' ἀμυγδάλων scripsit, ni mendosus est codex, non μετ' ἀμύλου. Dioscoridi favet Saracenus in Notis.

4. *Podagris &c.*] Diosc. loc. cit.

5. *Item lichenas &c*] Diosc. loc. cit.

6. *Alvum.*] Diosc. loc. cit.

7. *Lactis ficulni &c.*] Diosc. loc. cit.

8. *Idem cum.*] Dioscor. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 42.

9. *Folia & quæ.*] Plinius Valer. lib 3. cap. 29.

10. *Omnibusque quæ.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 25. *Ad collectiones vel tumores: Ficus, quæ adhuc non maturavit, admixto adipe anserino imposita, mire sanat.*

11. *Et adversus canis*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 51. ad verbum.

12. *Iidem cum melle.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

13. *Extrahunt.*] Schola Salernitana, de ficu:

Junge papaver ei, confracta foris trahis ossa.

14. *Canum rabiosorum.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 50.

15. *Fici maturæ &c.*] Diosc. lib. 1. cap. 183. Σῦκα πέπειρα τὰ ἁπαλά, κακοστόμαχα, κοιλίας λυτικά.... ἐξανθηματικὰ καὶ ἱδρώτων προκλητικά.

[8] Concordia valent, cum pix oleo extrahitur, quando utrumque pinguis naturæ est. Oleum solum calci miscetur, quando utrumque aquas odit. Gummi aceto facilius eluitur, atramentum aqua. Innumera præterea alia, quæ suis locis dicentur assidue.

Hinc nata medicina. Hæc sola naturæ placuerat esse remedia parata vulgo, inventu facilia, ac sine impendio, [9] & quibus vivimus. Postea fraudes hominum & ingeniorum capturæ officinas invenere istas, in quibus sua cuique homini venalis promittitur vita. Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decantantur. [10] Arabia atque India in medio æstimantur: hulcerique parvo medicina a Rubro mari [a] imputatur: cum remedia vera quotidie pauperrimus quisque cœnet. Nam si ex horto petantur, aut herba vel frutex quæratur, [11] nulla artium vilior fiat. Ita est profecto, magnitudo populi Romani [12] perdidit ritus, vincendoque victi sumus. Paremus externis, & una artium Imperatoribus quoque [13] imperaverunt. Verum de his alias plura.

CAPUT II.

II. [1] Loton herbam, itemque Ægyptiam eodem nomine, alias & Syrticam arborem, diximus suis locis. [2] Hæc lotos, quæ faba Græca appellatur a nostris, [3] alvum baccis sistit. Ramenta ligni decocta in vino prosunt dysentericis, menstruis, vertigini, comitialibus. [4] Cohibent & capillum. Mirum, his ramentis nihil esse amarius, fructu-

INTERPRETATIO.

a *Imputatur.*] Assignatur.

NOTÆ.

8. *Concordia valent.*] Concordia contra rerum intelligitur, ut cum pix oleo avellitur, quoniam utrumque pinguis naturæ est.

9. *Et quibus vivimus.*] Eadem sententia mox, *Cum remedia vera quotidie pauperrimus quisque cœnet.* Nullus hic pecuniæ locus, uti visum est Pintiano: sed hortensibus tantum oleribus, fruticibusque obviis.

10. *Arabia ... in medio.*] Vide Notas & Emendationes num. I.

11. *Nulla artium.*] Nulla magis vilescat ars, quam medicina.

12. *Perdidit ritus.*] Mores. Libro 29. sect. 8. *Illa perdidere imperii mores*, &c.

13. *Imperaverunt.*] Arte una sua externi medici Imperatoribus etiam nostris imperaverunt.

14. *Verum ... alias plura.*] Libro 29. a sect. 1. ad 9.

Sect. II. 1. *Loton ... diximus suis locis.*] Libro 13. sect. 32.

2. *Hæc lotos.*] Nostras, inquit, lotos, sive Italica. In Indice hujus loci, *De loto Italica, VI.* Egimus de ea, lib. 13. sect. 32. Videtur esse λωτὸς Dioscoridis, lib. 1. cap. 171.

3. *Alvum baccis.*] Fructu. Diosc. loc. cit. Καρπὸν δὲ φέρει .... γλυκὺν, βρώσιμον, εὐστόμαχον, κοιλίας σταλτικόν. Τῶν δὲ πρισμάτων τοῦ ξύλου ἀφέψημα πινόμενον καὶ ἐγκλυζόμενον, βοηθεῖ δυσεντερικοῖς καὶ γυναιξὶ ῥοϊκαῖς. Ξανθίζει δὲ καὶ τρίχας, καὶ ἐπέχει ῥεούσας. Quibus sunt plane paria ac gemina quæ Plinius de sua loto affert: & quæ Galenus, lib. 7. de facult. simp. med. pag. 205.

4. *Cohibent.*] Defluentem continent. Diosc. & Galenus, locis citatis.

que dulcius. [5] Fit & e scobe ejus medicamentum, ex aqua myrti decocta, subacta, & divisa in pastillos, dysentericis utilissimum, pondere Victoriati cum aquæ cyathis tribus.

CAP. III. III. [1] Glans intrita duritias, quas cacoëthes vocant, cum salsa axungia sanat. [2] Vehementiora sunt ligna, & in omnibus cortex ipse, corticique tunica subjecta. [3] Hæc decocta juvat cœliacos. Dysentericis etiam illinitur, vel ipsa glans. [4] Eademque resistit serpentium ictibus, rheumatismis, suppurationibus. Folia, & baccæ, vel cortex, vel succus decocti prosunt [5] contra toxica. [6] Cortex illinitur decoctus lacte vaccino, serpentis plagæ. Datur & ex vino dysentericis. [7] Eadem & ilici vis.

CAP. IV. IV. [1] Coccum ilicis vulneribus recentibus ex aceto imponitur. Epiphoris ex aqua, & oculis suffusis sanguine, instillatur. Est autem genus ex eo in Attica fere & Asia nascens, celerrime in vermiculum se mutans, quod ideo [2] scolecion vocant, improbantque. [3] Principalia ejus genera diximus.

V. [1] Nec pauciora gallæ genera fecimus, solidam, perforatam: item albam, nigram, majorem, minorem. Vis omnium similis. Optima Commagena. [2] Excrescentia in corpore tollunt. [3] Prosunt gin-

NOTÆ.

5. *Fit & e scobe.*] Ita fere Marcellus Empir. cap. 27. pag. 195.

Sect. III. 1. *Glans intrita.*] Diosc. lib. 1. cap. 143. περὶ βαλάνων, *de glandibus.* Σὺν στέατι δὲ χοιρείῳ ταριχηρῷ τοὺς κακοήθεις σκληρίας καὶ νομευόμενα ἕλκη ἁρμόζουσι. Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. *Glandes de robore trita cum axungia, & imposita, duritias quas cacoëthes Medici vocant, emendant, & reprimunt.* Et Plinius Valer. lib 3. cap. 22. *Glans roborea trita cum axungia, duritias quas κακοήθεις vocant, & evocat, & emendat.*

2. *Vehementiora.*] Hoc est, magis adstringentia. Dioscor. lib. 1. cap. 142. hæc totidem verbis habet.

3. *Hæc decocta.*] Dioscor. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 188. *Glandes quercinæ tres aut quatuor, vel ejusdem folia, vel liber ejus, coctus ex aqua: quæ vel sola, vel cum vino, torminosis potui data plurimum prodest.* Torminosos sæpe dysentericos vocat.

4. *Eademque.*] Glans videlicet, quam Dioscorides quoque, lib. 1. cap. 141. esitatam ait resistere venenatorum ictibus; crudam & intritam, inflammationibus, ex quibus suppurationes fieri solent, illitu mederi.

5. *Contra toxica.*] Et baccarum, seu glandium, & corticis pariter decoctum valere adversus toxica, scribit Diosc. loc. cit. & quidem bibitum ex lacte vaccino.

6. *Cortex.*] Illini per se sine lacte Dioscor. loc. cit. suadet.

7. *Eadem & ilici vis.*] Ad omnia supradicta. Diosc. lib. 1. cap. 144.

Sect. IV. 1. *Coccum ilicis.*] Hanc quoque in eo medendi vim Dioscorides agnoscit, lib. 4. cap. 48. Δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικήν, ἁρμόζουσι τραύμασι, καὶ νεύροις τρωθεῖσι, λεία μετ' ὄξους καταπλασσομένη.

2. *Scolecion vocant.*] Σκωλήκιον, quæ vox Græce vermiculum sonat.

3. *Principalia ... diximus.*] Libro 16. sect. 12.

Sect. V. 1. *Nec pauciora ... fecimus.*] Libro 16. sect. 9.

2. *Excrescentia.*] Dioscor. lib. 1. cap. 146. Στέλλουσι λεῖαι τὰς ὑπερσαρκώσεις: *Excrescentia in carne trita cohibent.*

3. *Prosunt &c.*] Dioscor. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 14. pag. 99. *Galla*

givis, uvæ, oris exhulcerationi. [4] Crematæ & in vino exstinctæ, cœliacis, dysentericis illinuntur. [5] Paronychiis ex melle, & unguibus scabris, pterygiis, hulceribus manantibus, condylomatis, vulneribus quæ phagedænica vocantur. [6] In vino autem decoctæ auribus instillantur, [7] oculis illinuntur: [8] adversus eruptiones, & panos cum aceto. [9] Nucleus commanducatus dentium dolorem sedat: [10] item intertrigines, & ambusta. Immaturæ ex his ex aceto potæ, lienem consumunt. [11] Eædem crematæ, & aceto salso extinctæ, menses sistunt, vulvasque procidentes fotu. [12] Omnis capillos denigrat.

VI. [1] Viscum e robore præcipuum diximus haberi, [2] & quo conficeretur modo. [3] Quidam contusum in aqua decoquunt, [4] donec innatet. [5] Quidam commanducantes acinos, exspuunt cortices. [6] Optimum est, quod sine cortice est, quodque levissimum, extra fulvum,

NOTÆ.

trita pulvere uva contacta eodem die resilit, si ter ei interjectis horis medicamentum fuerit appositum.

4. *Cremata.*] Diosc. loc. cit. Et Marcellus Empir. cap. 27. pag. 193. *Galla Commagena comburitur, & cinis ejus extinguitur vino, contritusque ventri cœliaci inlinitur: statim subvenit.* Iisdem verbis, & Plinius Valer. lib 2. cap. 28.

5. *Paronychiis.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 30. *Paronychiis thuris masculi pulvis cum melle mixtus medebitur. Sic etiam gallarum.*

6. *In vino autem.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 80. *Galla ex vino decocta humor instillatus auriculæ, ex qua sanies fluit, etiam quæ fuerint purulenta purgabit.*

7. *Oculis illinuntur.*] Marcellus Empiricus cap. 8. pag. 57. *Galla contrita, thurisque pari modo pulvis, vino permixtus, & fronti inlitus, tumorem oculorum, doloremque sedat.*

8. *Adversus eruptiones.*] Ἐξανθήμασι, eruptiones, pusulas, papulas, papularum & pituitæ eruptiones, Plinius promiscue vocat. Et Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 16. de papulis minutis ubique nascentibus. *Quibus in facie quam maxime, veluti levissimus tumor repente innascitur, humorem aliquando pinguem, aliquando aquatiorem mittens,* &c. Et mox: *Si vero veluti exanthemata, quas scabies dicimus, in facie vel genis, ex humorum acredine, vel plenitudine apparuerint,* &c.

9. *Nucleus.*] Rotundus nimirum & interior gallæ globus. Dioscor. lib. 1. cap. 146. Τὸ δὲ μέσον αὐτῆς. Marcellus Empir. cap. 12. pag. 95. *Nucleus gallæ commanducatus medetur dolori humorique dentium.*

10. *Item intertrigines.*] Marcellus idem, cap. 32. pag. 225. *Galla contusa & in vino cocta, atque imposita, intertrigini plurimum prosunt.*

11. *Eadem cremata.*] Hæc Dioscor. totidem verbis, lib. 1. cap. 146.

12. *Omnis.*] Dioscor. loc. cit. Μελαίνουσι δὲ καὶ τρίχας, ἀποβρεχθεῖσαι ἐν ὄξει ἢ ὕδατι.

Sect. VI. 1. *Viscum .... diximus.*] Libro 16. sect. XI. & 93.

2. *Et quo conficeretur.*] Libro 16. sect. 94.

3. *Quidam contusum.*] Diosc. lib. 3. cap. 103.

4. *Donec innatet.*] Ita Reg. 1. At Reg. 2. & Chiffl. *donec nihil innatet.*

5. *Quidam commanducantes.*] Dioscor. loc. cit.. Ἔνιοι δὲ μασώμενοι αὐτὸν ἐργάζονται.

6. *Optimum est.*] Optimum censet Diosc. loc. cit. quod recens est, intus coloris porracei, extra fulvi: vel, ut Oribasii interpres ait, flavescentis: (Græce ὑπόξανθον dicitur:) quodque nihil asperi habet, aut furfuracei.

intus porraceum, quo nihil est glutinosius. [7] Emollit, discutit tumores, [8] siccat strumas. [9] Cum resina & cera panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adjiciunt, pari pondere singulorum: eoque modo & ad vulnera utuntur. Unguium scabritias expolit, si septenis diebus solvantur, nitroque colluantur. [10] Quidam id religione efficacius fieri putant, prima Luna collectum e robore sine ferro: Si terram non attigit, comitialibus mederi. Conceptum feminarum adjuvare, si omnino secum habeant. [11] Hulcera commanducato impositoque efficacissime sanari.

VII. [1] Roboris pilulæ ex adipe ursino alopecias capillo replent. Cerri folia, & cortex, & glans, siccat collectiones suppurationesque: fluxiones sistit. Torpentes membrorum partes corroborat decoctum ejus fotu: cui & insidere expedit, siccandis adstringendisve partibus. Radix cerri adversatur scorpionibus.

VIII. [1] Suberis cortex tritus, ex aqua calida potus, sanguinem fluentem [2] ex utralibet parte sistit. [3] Ejusdem cinis ex vino calido, sanguinem exscreantibus magnopere laudatur.

CAPUT V. IX. Fagi folia manducantur in gingivarum labiorumque vitiis. [2] Calculis glandis fagineæ cinis illinitur: [3] item cum melle alopeciis.

NOTÆ.

7. *Emollit &c.*] Dioscor. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 35.

8. *Siccat strumas.*] Q. Serenus, cap. 41. *de struma depellenda*, pag. 151.

Proderit & mansum quod traxeris arbore viscum.

9. *Cum resina &c.*] Dioscor. loco citato.

10. *Quidam id religione*] Sexta Luna Gallorum Druïdes religiosius colligi putarunt, teste Plinio, libro 16. extremo, fecunditatem facere tum omni animali existimantes, scilicet potu, non amuleto, ut nunc gestari præcipitur.

11. *Hulcera.*] *Hulcera vetera, malignosque abscessus cum thure mollit*, inquit Diosc. loc. cit. Σὺν λιβανωτῷ δὲ ἕλκη παλαιὰ, καὶ κακοήθεις ἀποστάσεις μαλάσσει.

Sect. VII. 1. *Roboris pilulæ*] Iisdem verbis Marcellus Empir. cap. 6. pag. 46. Q. Serenus, cap. 9. *de fluore capillorum*, pag. 130.

Roboreasve pilas ursino jungito sevo, &c.

Sect. VIII. 1. *Suberis cortex.*] Q. Serenus, cap. 35. pag. 148.

Sed quacumque fluit vis immoderata cruoris,
Subereus cortex calidis potatur in undis,
Ante minutatim, studio vincente, terendus.

2. *Ex utralibet parte.*] Hoc est, sive e vulva profluat, sive e naribus.

3. *Ejusdem cinis*] Q. Serenus, cap. 22. *de rejectione sanguinis restringenda*, pag. 139.

Uritur interdum raptus de subere cortex,
Et cinis ex calido prodest epota Lyæo.

Sic enim legi hunc locum oportere ex Plinio liquet: non *de robore cortex: Et cinis Italsco.*

Sect. IX. 1. *Fagi folia.*] Plinius Valer. lib. 1. cap 29. & Marcellus Empir. cap. 9. pag. 88.

2. *Calculis.*] Ita Reg. 2. codex, aliique. In Reg. 1. *Cauculis*: unde quidam *oculis* legi malunt, cum Hieron. Mercuriali: *callis* alii, cum Guillandino. Alii *calyculis*: nos *calculis* malumus.

3. *Item cum melle.*] Marcellus Empir. cap. 6. pag. 46. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 6.

X. Cupressi folia trita serpentium ictibus imponuntur: [1] & capiti cum polenta, si a Sole doleat: [2] item ramici: qua de causa & bibuntur. Testium quoque tumori cum cera illinuntur. [3] Capillum denigrant ex aceto. [4] Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & e [5] vino ammineo subacta, pedum ac nervorum dolores sedant. [6] Pilulæ adversus serpentium ictus bibuntur, [7] aut si ejiciatur sanguis: collectionibus illinuntur. [8] Ramici quoque teneræ tusæ cum axungia & lomento, prosunt. [9] Bibuntur ex eadem causa. Parotidi & strumæ cum farina imponuntur. Exprimitur succus tusis cum semine, qui mixtus oleo caliginem oculorum aufert. Item Victoriati pondere in vino potus illitusque cum fico sicca pingui, exemptis gra-

NOTÆ.

Sect. X. 1. *Et capiti &c.*] Marcellus Empir. cap. 1. pag. 35. *Si de Sole caput doleat, cupressi folia contrita, cum polenta de hordeo, vel amygdalis, & succo portulacæ fronti inlinuntur.*

2. *Item ramici.*] Q. Serenus, cap. 37. pag. 149.

Ramicis immensum fertur cohibere tumorem
Far madidum lympha, & ferali fronde cupressi:
Unde etiam potu frons hæc memoratur amica.

Adde Diosc. lib. 1. cap. 102. στίλβει δὲ τὰ σφαιρία καὶ ὀστεοκόλλας καταπλασθέντα. Et sic imponi hydropicis ex axungia jubet Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 19.

3. *Capillum.*] Diosc. lib. 1. cap. 102. Marcellus Empir. cap. 7. pag. 48. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 7. Q. Serenus, carmine satis eleganti, cap. 5. pag. 127.

Quos pudet ætatis longæ, quos longa senectus
Offendit, cupiunt properos abscondere canos,
Et nigrum crinem fuco simulare doloso:
His prodest acri contrita cupressus acete,
Vel frons lentisci, vel tristia poma sabuci.

4. *Eadem trita .·. panis mollis.*] Teneri, & adhuc calentis. Q. Serenus, cap. 43. *de podagra depellenda*, pag. 153.

Aut si corruptus persederit altius humor,
Trita cupressus ibi Baccho jungetur acerbo,
Panibus & teneris.

Et cap. 55. pag. 159.

Si vero occultus nervos dolor urit inertes,
Aut Baccho madefacta Ceres cum fronde cupressi,
Quæ poteris fotu recreare rigentia membra.

Non, ut Pithœi codex, *Quo poteris potu.*

5. *Vino ammineo.*] Pro vino axungiam Marcellus Empiricus adhibet, cap. 36. pag. 246 *Folia cupressi contrita*, inquit, *cum panis mollis partibus duabus, & axungia vetere subacta, medentur doloribus podagræ.*

6. *Pilulæ adversus.*] Nicander in Theriac. pag. 43.

7. *Aut si ejiciatur.*] Si sanguis ore rejiciatur, ἁρμόζει πρὸς αἵματος ἀναγωγήν, inquit Dioscor. lib. 1. cap. 103.

8. *Ramici quoque.*] Dioscor. lib. 1. cap. 102. Στίλβει δὲ καὶ ὀστεοκόλλας καταπλασθέντα. Galenus, lib. 7. de facult. simp. medic. pag. 200. Plinius Valer. lib. 2. cap. 42. & Marcellus Empir. cap. 33. pag. 229.

9. *Bibuntur.*] Marcellus Empiricus, cap. 33. pag. 228. *Pilulas cupressi virides ex vino vetere ad tertias decoque, & cyathos binos quotidie jejuno hernioso potui dato: tum folia ejusdem trita testiculis imponito: mire proderis.*

nis, vitia testium sanat, tumores discutit: & cum fermento strumas. [10] Radix cum foliis trita potaque, vesicæ & stranguriæ medetur: & [11] contra phalangia. Ramenta pota menses cient, scorpionum ictibus adversantur.

X I. Cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat picem, [1] quæ cedria vocatur, [2] dentium doloribus utilissimam. [3] Frangit enim eos & extrahit: dolores sedat. [4] Cedri succus ex ea quomodo fieret, diximus, [5] magni ad lumina usus, ni capiti dolorem inferret. [6] Defuncta corpora incorrupta ævis servat, viventia corrumpit: mira differentia, cum vitam auferat spirantibus, defunctisque pro vita sit. [7] Vestes quoque corrumpit, [8] & animalia necat. [9] Ob hoc non censeam in anginis hoc remedio utendum: neque in cruditatibus, quod suasere aliqui, gustu. [10] Dentes quoque colluere ex aceto in dolore

NOTÆ.

10. *Radix cum foliis.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 180. & Q. Serenus, cap. 33. pag. 146. Diosc. loc. cit. *Τὰ φύλλα ποθέντα μετὰ γλυκέος καὶ σμύρνης ὀλίγης, κύστει ῥευματιζομένῃ, καὶ δυσουρίαις βοηθεῖ.*

11. *Contra phalangia.*] Marcellus Empir. cap. 17. pag. 124.

Sect. X I. 1. *Quæ cedria vocatur.*] Diosc. lib. 1. cap. 105. *Κέδρος, δένδρον ἐστὶ μέγα, ἐξ οὗ ἡ λεγομένη κεδρία συνάγεται.* Cedriam alii gummi: alii lacrymam, & unguentum vocant. Matthæus Silvaticus: *Cedria, id est, gummi cedri.* Joan. de Janua: *Cedria a cedrus, hæc cedria: unguentum factum, quo asseres liniti non putrescunt, vel tempore, vel verme.* Et verbo, *Cedrus: Hujus arboris gummi, sive lacryma, dicitur cedria, quæ ad conservationem librorum summe est necessaria. Nam libri ex hac lacryma liniti, nec a tineis corroduntur, nec tempore senescunt.* Picem hoc loco Plinius pro resina dixit, quam cedrus fundit crassiorem, ut idem admonuit, lib. 14. sect. 25.

2. *Dentium doloribus.*] Scribonius Largus, Compos. 58. *Item proderit moventibus dentibus hoc medicamentum: Aceti acerrimi sextarius unus semis, cedria vera, ne habeat picis aliquam mixturam, hemina.... Hoc medicamento si quis ter in mense dentes fricuerit, dolorem eorum non experietur.*

3. *Frangit enim &c.*] Diosc. lib. 1. cap. 105.

4. *Cedri succus ex ea.*] Cedri succus cedrium est, quod ex cedro primum fluit, dum ad conficiendam picem comburitur: ut dictum est, lib. 16. sect. 21.

5. *Magni ad lumina.*] Ad candelas videlicet unguendas, quæ e scirpis fiebant: *Nam e scirpis detracto cortice, candela luminibus serviebant*, inquit Plinius lib. 16. sect. 70. Sic libro 16. sect 19. *teda lumini sacrorum grata* dicitur, hoc est, ad lustrales faces. Nec Pintianum audio, qui lumina hoc loco de oculis accipit: quoniam oculis inunctam cedriam Dioscor. loc. cit. ait conciliare claritatem.

6. *Defuncta.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 1. cap. 105. Vide quæ diximus, lib. 16. sect. 21.

7. *Vestes quoque.*] Dioscor. loc. cit. *Καὶ ἱμάτια δὲ καὶ δερμάτια φθείρει, διὰ τὸ θερμαίνειν ἐπιτεταμένως, καὶ ξηραίνειν. Vestes quoque, pellesque corrumpit: eo quod vehementius calfaciat, & exsiccet.*

8. *Et animalia.*] Lentes, pediculos, lumbricos, tineas. Diosc. loc. cit.

9. *Ob hoc non censeam.*] At censet intrepide Diosc. loc. cit. *Συναγχικοῖς δὲ ἐπιχριστίς ἐστι, καὶ παρισθμίων φλεγμοναῖς βοηθεῖ. Anginosi quoque ea perunguntur: & tonsillarum inflammationibus auxilio est.*

10. *Dentes quoque .... timuerim.*] Non timet Diosc. loc. cit. aut dentibus, aut auribus instillare. *Σὺν ὄξει διακλυζομένη, σκώληκας τοὺς ἐν ὠσὶ κτείνει· ἴχνυσί τε καὶ συ-*

timuerim, vel gravitati aut vermibus aurium instillare. Portentum est : quod tradunt, abortivum fieri in Venere, [11] ante perfusa virilitate. [12] Phthiriases perungere eo non dubitaverim, [13] item porrigines. [14] Suadent & contra venenum leporis marini bibere in passo. [15] Facilius in elephantiasi illinatur. Et hulcera sordida & excrescentia in iis auctores quidam, [16] & oculorum albugines caliginesque inunxere eo: [17] & contra pulmonis hulcera cyathum ejus sorbere jusserunt : item adversus tænias. [18] Fit ex eo & oleum, [19] quod pisselæon vocant, vehementioris ad omnia eadem usus. [20] Cedri scobe serpentes fugari certum est : [21] item baccis tritis cum oleo, si qui perungantur.

Notæ.

ειγμοὺς παύει &c. Εἴς τε ἐμβρώματα ὀδόντων &c. Dioscoridem, ut fere solet, sequitur Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 187. Nec dentibus timet Marcellus Empir. cap. 12. pag. 91. Scribonium secutus antea laudatum.

11. *Ante perfusa.*] Si cedri succo antea virilia perfundantur. Dioscor. loc. cit. Προεγχρισθεῖσα δὲ αἰδοίῳ πρὸ τῆς συνουσίας, ἀτόκιός ἐστι. *Genitali ante coitum circumlita, conceptionem impedit.* Sic etiam Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 187.

12. *Phthiriases.*] Dioscor. loc. cit. Φθεῖρας δὲ καὶ κονίδας φθείρει περιχρισθεῖσα. *Pediculos ac lendes illitu enecat.* Vide Notas & Emendationes num. II.

13. *Itemque porrigines.*] Q. Serenus, cap 4. 127. inter remedia porrigini depellendæ :

Et prodest cedro demissus ab arbore succus.

14. *Suadent.*] Diosc. totidem verbis, loc. cit. Πρός τε λαγωὸν θαλάσσιον πινομένη, σὺν γλυκεῖ λαμβανομένη βοηθεῖ.

15. *Facilius.*] Diosc. loc. cit. Ὠφελεῖ καὶ ἐλεφαντιῶντας Q. Serenus, cap. XI. *de elephantiasi propellenda*, pag. 130.

Huic erit adversus cedri de cortice succus,
Mustelaque cinis, vel sanguis fusus ab illa.

Adde & Marcellum Empir. cap. 19. pag. 130.

16. *Et oculorum albugines.*] Dioscor. loc. cit. Εὔθετεῖ δὲ εἰς τε ὀφθαλμικὰ ὀξυδορκίας ὑπὸ ἐγχριομένη, καὶ λευκώματα, καὶ οὐλὰς σμήχει.

17. *Et contra pulmonis .... jusserunt.*] Jubet Dioscor. totidem verbis loc. cit. & contra pulmonis hulcera, & adversus tænias, sive tineas, hoc est, teretes ventris lumbricos.

18. *Fit ex eo.*] E cedri succo, sive e cedria. Diosc. lib. 1. cap. 105. Γίνεται καὶ ἔλαιον ἐξ αὐτῆς (κεδρίας) χωριζόμενον ἀπὸ τῆς κεδρίας .... ὡς ἐπὶ τῆς πίσσης. *Fit & e cedria oleum, quod ab ea separatur .... ut de pice dictum est.* Id nempe quod pinguissimum, & apprime oleosum, suspensis supra cedriam, dum coquitur, lanis excipitur, colligiturque, ut ait Galenus, loc cit.

19. *Quod pisselaon.*] Sic appellatur iterum lib. 15. sect. 7. & lib. 25. sect. 22. Nempe initio hujus sectionis docuit cedrum dare picem quæ cedria vocaretur : quamobrem quod ex ea extraheretur oleum, recte voce ex utroque conflata πισσέλαιον nuncupavit. Frustra sunt, qui M S S. invitis, *cedrelaon* substituunt. Sic πισσέλαιον picis florem appellat Scribonius Largus, Compos. 40. *id nempe quod excipitur, dum ea coquitur, lana superposita ejus vapori.*

20. *Cedri scobe.*] Nicander, in Theriac. pag. 4. & 7.

21. *Item baccis.*] Cedri fructu : quo si perungitur corpus cum cervi adipe seu medulla, fugari serpentes eo & Dioscorides fatetur, loc. cit. Διώκυσι καὶ θηρία χριομένη τὸ σώματος σὺν ἐλαφείῳ στέατι ἢ μυελῷ.

XII. [1] Cedrides, hoc est, fructus cedri [2] tussim sanant, urinam cient, alvum sistunt: utiles ruptis, convulsis, spasticis, stranguriæ, vulvis, [3] admoti: contra lepores marinos, [4] eademque quæ supra: collectionibus, inflammationibusque.

XIII. [1] De galbano diximus. [2] Neque humidum neque aridum probatur, sed quale docuimus. [3] Per se bibitur ad tussim veterem, suspiria, rupta, convulsa. [4] Imponitur ischiadicis, lateris doloribus, panis, furunculis, corpori ab ossibus recedenti, strumis, articulorum nodis, dentium quoque doloribus. Illinitur & cum melle capitis hulceribus. [5] Purulentis infunditur auribus cum rosaceo, aut nardo. [6] Odore comitialibus subvenit, & vulva strangulante, & in stomachi defectu. [7] Abortus non exeuntes trahit appositu vel suffitu: item ramis ellebori circumlitum atque subjectum. [8] Serpentes nidore urentium fugari diximus. [9] Fugiunt & perunctos galbano. Medetur & a scorpione percussis. Bibitur & in difficili partu fabæ magnitudine in vini cyatho: vulvasque conversas corrigit. [10] Cum myrrha autem & in vino mortuos partus extrahit. [11] Adversatur & venenis, maxime toxicis, cum myrrha, & in vino. [12] Serpentes oleo & spondylio mixto tactu necat. [13] Nocere urinæ existimatur.

NOTÆ.

Sect. XII. 1. *Cedrides.*] Diosc. lib. 1. cap. 105. Κεδρίδες δὲ καλοῦνται οἱ ἐξ αὐτῆς (κέδρου) καρποί. Galenus quoque, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 187. Αἱ δὲ κεδρίδες, οὕτω γὰρ ὀνομάζουσι τὸν καρπὸν τῆς κέδρου, &c.

2. *Tussim &c.*] Dioscor. loc. cit. Βοηθεῖ δὲ βηξί, σπάσμασι, ῥήγμασι, στραγγουρίαις.

3. *Admoti.*] Appositu. Vide Notas & Emend. num. III.

4. *Eademque quæ supra.*] Hoc est, ad eadem quibus utilem esse cedriæ succum sup. sect. dictum est.

Sect. XIII. 1. *De galbano.*] Libro 12. sect. 57.

2. *Neque humidum &c.*] Totidem verbis Dioscor. lib. 3. cap. 97.

3. *Per se bibitur &c.*] Diosc. Καταπίνεται δὲ πρὸς παλαιὰς βῆχα, δύσπνοιαν, ἄσθματα, ῥήγματα, σπάσματα.

4. *Imponitur &c.*] Diosc. loc. cit. de laterum, dentiumque doloribus, & de furunculis. De panis, Marcellus Empir. cap. 32. pag. 224. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 27. De strumis, idem Marcellus, cap. 15. pag. 107. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 13.

5. *Purulentis.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 75. & 81. Item Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 8. *de aurium caussatione.*

6. *Odore comitialibus.*] Comitiales enim odore excitat, uti & lethargicos: quod & Celsus testatur, lib. 3. cap. 20. De comitialibus, feminisque, quas vulva strangulat, subscribit Diosc. loc. cit.

7. *Abortus*] Dioscor loc. cit.

8. *Serpentes .... diximus.*] Libro 12. sect. 57.

9. *Fugiunt.*] Dioscor. loco citato.

10. *Cum myrrha.*] Dioscor. loco cit.

11. *Adversatur.*] Diosc. loc. cit. ex aceto: σὺν ὄξει καὶ σμύρνῃ ποθεῖσα, ἀντιπάχει καὶ τοξικῷ.

12. *Serpentes.*] Dioscor. ad verbum, loc. cit.

13. *Nocere.*] Imo prodesse, si Dioscoridi fides. Δοκεῖ δὲ καὶ δυσουρεῖν ποιεῖν. Sed ibi legendum διουρεῖν ποιεῖν, contraria plane sententia, ex Serapione, alii ante nos viderunt.

XIV.

CAPUT VI.

XIV. [1] Similis Hammoniaci natura atque lacrymæ, probandæ, ut diximus: [2] mollit, calefacit, discutit, dissolvit. Claritati visus in collyriis convenit. Pruritum, cicatrices, [3] albugines oculorum tollit. Dentium dolores sedat, efficacius accensum. [4] Prodest dyspnoïcis, pleuriticis, pulmonibus, vesicis, urinæ cruentæ, lieni, ischiadicis potum. Sic & alvum solvit. Articulis & podagræ cum pari pondere picis aut ceræ & rosaceo coctum. Maturat panos, extrahit clavos cum melle. Sic & duritias emollit. Lieni cum aceto & cera Cypria, vel rosaceo, efficacissime imponitur. [5] Lassitudines perungi cum aceto & oleo, exiguoque nitro, utile est.

XV. [1] Et styracis naturam in peregrinis arboribus exposuimus. Placet præter illa quæ diximus, maxime pinguis, purus, [2] albicantibus fragmentis. [3] Medetur tussi, faucibus, pectoris vitiis, vulvæ præclusæ, duritieve laboranti. [4] Ciet menses potu, appositurve, alvum mollit. Invenio potu modico tristitiam animi resolvi, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infusum: strumas illitum, nervorumque nodos. Adversatur venenis, quæ frigore nocent: [5] ideo & cicutæ.

XVI. [1] Spondylion una demonstratum, [2] infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum: item capitis doloribus longis. [3] Cum oleo vetere bibitur, & in jocinerum vitiis, morbo regio, comitialibus, orthopnoïcis, vulvarum strangulatione: quibus & suffitu prodest. [4] Alvum mollit. [5] Illinitur hulceribus serpentibus cum ruta.

NOTÆ.

Sect. XIV. 1. *Similis.*] Similis, inquit, Hammoniaci natura est galbano, similisque natura lacrymæ, cujus probatio fieri debet eo pacto quo dictum est, lib. 12. sect. 49.

2. *Mollit &c.*] Hæc quoque Diosc. lib. 1. cap. 98.

3. *Albugines.*] Diosc. loc. cit Σμήχει ἢ ᾗ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς λευκώματα. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 10. *de oculorum causis: Nam & lactenti suo mater guttam Hammoniaci masticando, & exhalando, albores oculi, ... sapius permundavit.*

4. *Prodest dyspnoïcis.*] Reliquæ deinceps Hammoniaci medicinæ totidem fere verbis exstant apud Diosc. loc. cit.

5. *Lassitudines .... cum aceto & oleo.*] Oleum cyprinum Dioscorides desiderat, loc. cit.

Sect. XV. 1. *Et styracis .... exposuimus.*] Libro 12. sect. 55.

2. *Albicantibus fragmentis.*] Micis grumisve. Diosc. lib. 1. cap. 79. Θρόμβυς ἔχων ὑπολευκους.

3. *Medetur tussi &c.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. pag. 232.

4. *Ciet menses &c.*] Ad verbum Diosc. & Galenus, locis cit.

5. *Ideo & cicuta.*] Hausto cicutæ veneno resistere styracem e vino potum scribit Diosc. lib. 2. cap. Εὐπορ. cap. 142.

Sect. XVI. 1. *Spondylion.*] Libro 12. sect. 58.

2. *Infunditur &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 7. & 9. Dioscor. quoque totidem plane verbis, lib. 3. cap. 90.

3. *Cum oleo &c.*] Diosc. locis cit. ad verbum, & Galenus, loc. cit. pag. 233.

4. *Alvum.*] Diosc. loc. cit.

5. *Illinitur.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. & Dioscor. ad verbum, loc. cit.

[6] Flos auribus purulentis efficaciter infunditur. Sed succus cum exprimitur, integendus est, quoniam mire appetitur a muscis & similibus. [7] Radix derasa, & in fistulas conjecta, callum earum erodit. [8] Auribus quoque instillatur cum succo. [9] Datur & ipsa contra morbum regium, & in jocineris vitio, & vulvarum. Capillos crispos facit peruncto capite.

XVII. [1] Sphagnos, sive sphacos, sive bryon, & in Gallia, ut indicavimus, nascitur, [2] vulvis decocto insidentium utilis: item genibus & feminum tumoribus, mixtus nasturtio, & aqua salsa tritus. Cum vino autem ac resina sicca potus, urinam pellit celerrime. Hydropicos inanit, cum vino & juniperis tritus & potus.

XVIII. Terebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum stomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in vino, [1] & contra difficultatem urinæ. Ventrem leniter emollit. [2] Venerem excitat.

XIX. [1] Piceæ, & laricis folia trita, & in aceto decocta, dentium dolori prosunt. [2] Cinis corticum, intertrigini & ambustis. [3] Potus alvum sistit, urinam movet. [4] Suffitu vulvas corrigit. [5] Piceæ folia privatim jocineri utilia sunt, drachmæ pondere in aqua mulsa pota. [6] Silvas eas duntaxat quæ picis resinæque gratia radantur, utilissimas esse phthisicis, aut qui longa ægritudine non recolligant vires, satis constat: & illum cæli aëra plus ita, quam [7] navigationem Ægyptiam,

NOTÆ.

6. *Flos.*] Hoc est, flos tritus, seu floris succus. Diosc. loc cit. Τῦ δ᾽ ἄνθυς χλωρῦ ὁ χυλὸς πρὸς εἱλκωμένα ὦτα, καὶ πυόῤῥοντα ἁρμόζει Exscripsit hæc quoque Galenus, loc cit.

7. *Radix derasa.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

8. *Auribus.*] Diosc. loc. cit.

9. *Datur & ipsa &c.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XVII. 1. *Sphagnos ....ut indicavimus.*] Libro 12. sect. 50.

2. *Vulvis decocto &c.*] Diosc. lib. 1. cap 20. Ποιεῖ πρὸς τὰ περὶ μήτραν ἐν ἀφεψήματι εἰς ἐγκάθισμα. *Facit decoctus insessis ad vulvæ affectiones.*

Sect. XIII. 1. *Et contra difficultatem.*] Diosc. lib. 1. cap. 91. & Galenus, lib. 8. de fac. simp med pag. 234.

2. *Venerem*] Dioscor. loc. cit. Ἔςι δ᾽ δειςες πρὸς ἀφροδίσια.

Sect. XIX. 1. *Picea & laricis.*] Πίτυς & πεύκης, quas pinum & laricem Plinius fere reddit, easdem esse dotes Dioscorides asseverat, lib. 1. cap. 86. Sunt nempe pinus, picea, pinaster, congeneres arbores, quibus & cognatæ vires: quin & ea nomina sæpe promiscue a bonis auctoribus permutantur. Vide Saracenum in Notis ad Dioscor. lib. 1. cap. 87 pag. 15.

2. *Cinis corticum*] Ramenta corticum. Dioscor. lib 1. cap 86 Λειούμενοι (φλοιοὶ) πρὸς τὰ παρατρίμματα λεῖοι καταπλασσόμενοι, καὶ πρὸς τὰ κεκαυμένα. *Cortex tritus & inspersus ad intertrigines & ambusta confert.*

3. *Potus &c.*] Diosc. loc cit. Κοιλίαν τε ποιεῖ ἐφίςησι, καὶ οὖρα κινεῖ

4. *Suffitu.*] Vulvas conversas emendat Suffitu partus & secundas ejicere Diosc ait, loc. cit.

5. *Piceæ folia.*] Hoc Diosc. loc. cit. de foliis πεύκης ac πίτυος.

6 *Silvas eas.*] Fere ad verbum hæc Marcellus Empir cap. 16. pag. 119. & Plinius Valer lib. 1. cap 61.

7. *Navigationem*] De ea dicemus, lib. 31. sect. 33.

proficere, plus quam [8] lactis herbidos per montium æstiva potus.

XX. [1] Chamæpitys Latine abiga vocatur propter abortus, ab aliis thus terræ: cubitalibus ramis, flore pinus & odore. [2] Altera brevior, & incurvæ similis. [3] Tertia eodem odore, & ideo nomine quoque, parvula, cauliculo crassitudine digitali, foliis scabris, exilibus, albis, in petris nascens. Omnes herbæ, [4] sed propter cognationem nominis non differendæ. Prosunt adversus scorpionum ictus. [5] Item jocineri illitæ cum palmis, aut cotoneis. [6] Renibus & vesicæ, decoctum earum cum farina hordeacea. [7] Morbo quoque regio, & urinæ difficultatibus, ex aqua decoctæ bibuntur. Novissima contra serpentes valet cum melle. Sic & apposita vulvas purgat. [8] Sanguinem densatum extrahit pota. Sudores facit perunctis ea, peculiariter renibus utilis. [9] Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum fico alvum trahentes. [10] Lumborum dolorem [11] Victoriati pondere in vino finit, & tussim recentem. Mortuos partus, ex aceto cocta, & pota, ejicere protinus dicitur.

NOTÆ.

8. *Lactis herbidos.*] Lactis ex herbis virentibus & vegetis geniti.

Sect. XX. 1. *Chamæpitys.*] Apuleïus, cap. 26. *Græci chamæpityn, Itali abigam: alii cupressum nigram, &c.* Hæc prima Chamæpitys Lobelii est, in Observ. pag. 208. eademque Matthioli Chamæpitys altera, pag. 941. Dodonæi tertia, pag. 46. Pro *abiga* libri quidam *ajuga* perperam exhibent.

2. *Altera brevior.*] Chamæpitys altera Lobelii, pag. 209. & Dodonæi, pag. 46. Hanc quoque Diosc. lib. 3. cap. 176. ait esse ramis cubitalibus in speciem ancoræ incurvatis, ἀγκυροειδεῖς.

3. *Tertia eodem odore.*] Nempe odore pinus. Sic Diosc. loc. cit. Καὶ τρίτη τίς ἐστιν ἄῤῥην καλουμένη.... ὄζει δὲ καὶ τοῦτο πίτυος. Pingitur a Lobelio in Observ. pag. 207. sub Ajugæ nomine. A Dodonæo pag. 46. a quo chamæpitys prima appellatur. *Juam* Galli vocant, cognomento *Arteticam*. Subscribit Anguillara, par. 13. pag. 244. Chamæpitys officinarum & a Dioscorides Pliniique deliniatione abest, & indigna prorsus quæ iis generibus annumeretur, cum nullo sit pinus odore: ut Ruellius animadvertit, lib. 3. cap. 75. pag. 576.

4. *Sed propter cognationem.*] Propter affinitatem nominis cum picea, de qua sect. proxima dictum est: est enim Theophrasto, quem fere Plinius sequitur, picea πίτυς ut diximus: quare de chamæpity ex occasione differit.

5. *Item jocineri.*] Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 241.

6. *Renibus &c.*] Diosc. lib. 3. cap. 175. Marcellus Empiricus cap. 26. pag. 178.

7. *Morbo quoque.*] Diosc. & Galenus, locis cit.

8. *Sanguinem densatum.*] Sive conglobatum, ut dictum sect. 27. & 28. quod in præcipitatis potissimum evenit.

9. *Fiunt ex ea &c.*] Diosc. loc. cit. Λειανθεῖσα δὲ σὺν σύκοις, καὶ ἀντὶ καταποτίου διδομένη, μαλάσσει κοιλίαν. *Contrita vero cum ficubus, & pilularum instar exhibita,* (Plinius addit, *hydropicis,*) *alvum emollit.*

10. *Lumborum.*] Diosc. & Galenus, locis cit. & Marcellus Empir. cap. 25. pag. 173.

11. *Victoriati.*] Hoc est, argentei quinarii, dimidiive denarii vel drachmæ dimidiæ pondere. Victoriati pondus obolorum trium esse recte Marcellus Empir. statuit, cap. 9. pag. 78. Nam drachma seu denarius sex obolos efficit, ut diximus lib. 21. sect. ult. Nota in medicis ponderibus ejusmodi est, Denarius 1. A. 8.

XXI. [1] Cum honore & pityusa simili de causa dicetur, quam quidam in tithymali genere numerant. [2] Frutex est similis piceæ, flore parvo purpureo. [3] Bilem & pituitam per alvum detrahit radix, decocti hemina: aut seminis ligula [4] in balanis. Folia in aceto decocta, furfures cutis emendant: mammas quoque mixto rutæ decocto, & tormina, & serpentium ictus, & in totum collectiones incipientes.

XXII. [1] Resinam e supra dictis arboribus gigni docuimus, & genera ejus & nationes in ratione vini, [2] ac postea in arboribus. Summæ species duæ: sicca, & liquida. [3] Sicca e pinu & picea fit: liquida e terebintho, larice, lentisco, cupresso. [4] Nam & eæ ferunt in Asia & Syria. Falluntur qui eandem putant esse, [5] e picea atque larice. Picea enim pinguem, & thuris modo succosam fundit: larix gracilem, [6] ac mellei liquoris, virus redolentem. Medici liquida raro utuntur, & in ovo fere: e larice propter tussim hulceraque viscerum: nec pinea magnopere in usu: ceteris non nisi coctis. [7] Et coquendi genera satis demonstravimus.

[8] In arborum differentia placet terebinthina, odoratissima atque levissima: nationum, Cypria & Syriaca: utraque mellis Attici colore:

NOTÆ.

Sect. XXI 1. *Cum honore & pityusa simili de causa.*] Propter cognationem nominis, cum picea, quæ πίτυς, ut diximus, Theophrasto fuit. Diosc. lib. 4. cap 166. Πιτυοῦσα.... εἴδει δοκεῖ διαφέρειν τοῦ κυπαρισσίνου τιθυμάλλου· ὅθεν καὶ εἶδος ἐν αὐτοῖς καταριθμεῖται. *Pityusa a cyparissia tithymalo specie differre sola creditur: ideoque in tithymali genere connumeratur.* Nunc omnibus herbariis, officinisque, ac recentioribus Medicis *Esula* nominatur, teste Ruellio, lib. 3. pag. 653. A Dodonæo pingitur, pag. 370.

2. *Frutex est.*] Foliis piceæ, τῆς πίτυος, exiguo flore, ac pæne purpureo, inquit Diosc. locis cit

3. *Bilem &c.*] Diosc. loc. cit. Καθαίρει δὲ κάτω ἡ μὲν ῥίζα < β΄ ὁλκὴ δοθεῖσα σὺν μελικράτῳ· τοῦ δὲ καρποῦ α΄. *Purgat per inferna radix, drachmis duabus data in aqua mulsa: semen vero, drachma una.* Ita fere & Galenus, loc. cit.

4. *In balanis.*] Balani hoc loco non palmulæ videntur esse, ut libro sup. sect. 74. Sed glandes quæ in podicem induntur manu ad subducendam alvum. Medici *Suppositoria* nuncupant.

Sect. XXII. 1. *Resinam .... docuimus ... in ratione vini.*] Libro 14 sect. 25.

2. *Ac postea.*] Libro 16. sect. 16. & seqq.

3. *Sicca e pinu.*] Sic auctor libri de simp. ad Patern. tomo 13. operum Galeni, pag. 998. *Resina sicca*, inquit, *invenitur circa nucipinum & pityn*, quæ Theophrasto picea est, ut monuimus: *alia liquida circa terebinthum, & peucen*, (quæ semper a Plinio larix appellatur:) *& cupressum, & quæ circa lentiscum, quam aliqui mastichinam esse dicunt, in Chio insula &c.* Negant tamen alii liquidam e lentisco fundi. Vide Dalecampium, lib. 1. hist. plant. cap. 20. pag. 69 Resinam e larice, λάρικος, manare liquidam, scribit & Diosc. lib. 1. cap. 92.

4. *Nam & eæ ferunt.*] Lentiscus videlicet, & cupressus: illa in insula Asiæ Chio: ista in Syria. Larix enim Italiæ est & Galliarum peculiaris arbos.

5. *E picea atque larice.*] Hoc est, ut cum Theophrasto loquamur, ἐκ τῆς πίτυος καὶ ἐκ τῆς πεύκης.

6. *Ac mellei.*] Plinius Valer. lib 16. sect. 19. de larice: *Plusculum huic erumpit liquoris, melleo colore, atque lentiore, nunquam durescentis.*

7. *Et coquendi.*] Libro 16. sect. 22.

8. *In arborum,*] Diosc. lib. 1. cap. 91.

ſed Cypria carnoſior, ſicciorque. In ſicco genere quærunt ut ſit candida, pura, perlucida. [9] In omni autem, ut montana potius, quam campeſtris: [10] item Aquilonia potius, quam ab alio vento. Reſolvitur reſina ad vulnerum uſus & malagmata, oleo: [11] in potiones, amygdalis amaris. [12] Natura in medendo contrahere vulnera, purgare, diſcutere collectiones: [13] item pectoris vitia, terebinthina. Illinitur eadem calida membrorum doloribus, ſpaſticiſque in Sole. [14] Illinitur & totis corporibus, mangonum maxime cura, ad gracilitatem emendandam, [15] ſpatiis ita laxantium cutem per ſingula membra, capacioraque ciborum facienda corpora. Proximum locum obtinet e lentiſco. [16] Ineſt ei vis adſtringendi. [17] Movet & ante ceteras urinam. [18] Reliquæ ventrem molliunt, cruda concoquunt, tuſſim veterem ſedant, vulvæ onera extrahunt etiam ſuffitæ. [19] Privatim adverſantur viſco. Panos & ſimilia, cum ſevo taurino & melle ſanant. [20] Palpebras lentiſcina commodiſſime replicat. [21] Fractis quoque utiliſſima, [22] & auribus purulentis: item in pruritu genitalium. Pinea capitis vulneribus optime medetur.

NOTÆ.

9. *In omni autem.*] Hæc petita a Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 2.

10. *Item Aquilonia &c.*] Theophr. loc. cit.

11. *In potiones.*] Si in potiones ſumi reſina debet, reſolvi prius neceſſe eſt oleo ex amygdalis amaris confecto.

12. *Natura in medendo &c.*] Dioſc. lib. 1. cap. 91. Vide & Theod. Priſcianum, lib. 1. cap. 19.

13. *Item pectoris.*] Dioſc loc. cit. de omni reſinarum genere: Βῆξιν, inquit, *ἁρμόζουσι, καὶ φθίσεσιν, ἐν ἐκλεικτοῖς καθ' ἑαυτὴν ἢ μετὰ μέλιτος, ἀνακαθαίρουσι καὶ τὰ ἐν θώρακι. Tuſſi ac tabi conveniunt in eclegmate per ſe, aut ex melle: quæque ex pectore educi oportet, expurgant.* Alludere huc Plautus videtur in Mercat. act. 1. ſc. 2. verſ. 27.

AC. *Tua cauſa rupi ramices, jamdudum ſputo ſanguinem.*

CH. *Reſinam ex melle Ægyptiam vorato, ſalvum feceris.*

De terebinthina ſpeciatim Marcellus Empir. cap. 17. pag. 123. *Reſina terebinthina devoratur ad magnitudinem fabæ Ægyptiacæ ab eo qui ſuſpirio laborat, vini cyatho ſuperſumpto, quæ res magno remedio eſt.* Item Theod. Priſcianus, lib. 2. parte 2. cap. 10. *de empyïcis.* Præïvit utrique Celſus, lib 4. cap. 4. *de difficultate ſpirandi.*

14. *Illinitur & totis.*] Laudat in primis hoc picationis genus ad gracilitatem corporis emendandam, Galenus, lib. 6. de ſanitate tuenda, toto cap. 8. pag. 174. tom. 6.

15. *Spatiis.*] Laxiores ſic faciunt cutis meatus per artus ſingulos.

16. *Ineſt ei*] Dioſcor. lib. 1. cap. 91.

17. *Movet &c.*] Dioſc. loc cit.

18. *Reliquæ*] Dioſc. loc. cit. Ἔστι δὲ *καὶ οὐρητική, καὶ πεπτική, κοιλίας τε μαλακτική... βηξὶν ἁρμόζουσι, καὶ φθίσεσιν,* &c.

19. *Privatim.... viſco.*] De viſco eo libro 20. diximus, ſect. 51.

20. *Palpebras.... replicat.*] Hoc eſt, replet, & pilis ornat. Sic infra ſect. 28. *Maſtiche lentiſci replicandis palpebris.* Dioſc. lib. 1. cap. 91. de quavis reſina: & cap. 90. de lentiſcina: *ἔν τε ἀνακολλητικοῖς τριχῶν ἁρμόζει τῶν ἐν βλεφάροις. Ad agglutinandos palpebrarum pilos confert.*

21. *Fractis quoque.*] Auribus ſcilicet.

22. *Et auribus purulentis.*] Dioſcor. lib. 1. cap. 91. Πρός τε τὰ *ἰχωρροοῦντα ὦτα σὺν μέλιτι καὶ ἐλαίῳ, καὶ πρὸς κνησμοὺς αἰδοίων.*

CAPUT VII.

XXIII. [1] Pix quoque unde & quibus conficeretur modis, indicavimus: & ejus duo genera, spissum, liquidumque. Spissarum utilissima medicinæ Brutia, quoniam pinguissima & resinosissima [2] utrasque præbet utilitates: [3] ob id magis rutila, quam ceteræ. Id enim quod in hoc adjiciunt, e mascula arbore meliorem esse, [4] non arbitror posse intelligi. [5] Picis natura excalfacit, [6] explet. [7] Adversatur privatim cerastæ morsibus cum polenta: [8] item anginæ cum melle, distillationibus & sternutamentis a pituita. [9] Auribus infunditur cum rosaceo: illinitur cum cera. [10] Sanat lichenas, alvum solvit, [11] exscreationes pectoris adjuvat ecligmate, [12] aut illita tonsillis cum melle. [13] Sic & hulcera purgat, explet. Cum uva passa & axungia, carbunculos purgat, & putrescentia hulcera: [14] quæ vero serpunt, cum pineo cortice, aut sulphure. [15] Phthisicis etiam cyathi mensura quidam dederunt, & contra veterem tussim. [16] Rhagadas sedis & pedum, panosque, & ungues scabros emendat: [17] vulvæ duritias & conversiones odore: item [18] lethargicos. [19] Strumas item cum farina hordeacea, & pueri impubis urina decocta ad suppurationem perducit. Et ad alopecias [20] sicca pice utuntur. Ad mulierum mammas Brutia, ex vino

NOTÆ.

Sect. XXIII. 1. *Pix quoque..... indicavimus.*] Libro 14. sect. 25.

2. *Utrasque ... utilitates.*] Et picis videlicet & resinæ. Diosc. lib. 1. cap. 97. de pice Brutia, δύο φύσεις ἐχομένη, πίσσης ἅμα καὶ ῥητίνης.

3. *Ob id.*] Et ad id rutila magis accommodata, quam ceteræ. Diosc. lib. 1. cap. 97.

4. *Non arbitror.*] Quoniam etsi in resiniferis arboribus, ipsaque teda, unde pix coquitur, mas & femina secernantur, ut dictum est lib. 16. sect. 19. in pice tamen notæ discrimen ullum agnoscere haud proclive est.

5. *Picis natura.*] Diosc. lib. 1. cap. 97. & Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 220.

6. *Explet.*] Replet hulcera. Δύναμιν δὲ ἔχει πληρωτικὴν ἑλκῶν, Dioscor. loco citato.

7. *Adversatur.*] Dioscor. lib. 1. cap. 94. Πρὸς ἑρπετῶν δήγματα σὺν ἁλσὶ λείοις καταπλασσομένη. *Valet ad serpentium morsus cum trito sale adhibita.*

8. *Item angina cum melle.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 52.

9. *Auribus.*] Ad aures purulentas cum rosacco pariter Dioscor. adhibet, loco citato.

10. *Sanat lichenas.*] Dioscor. & Galenus, locis citatis.

11. *Exscreationes.*] Dioscor. lib. 1. cap. 94. Δυσαναγώγους τὰς ἐν θώρακι ὑγρῶν, ἐκλειχομένη κυάθου πλῆθος μετὰ μέλιτος. *Valet ad humores intra pectus contentos, ægre exscreabiles, si cyathi mensura cum melle delingatur.*

12. *Aut illita &c.*] Dioscor. loco citato.

13. *Sic & hulcera &c.*] Vide Notas & Emend. num. IV.

14. *Quæ vero serpunt &c.*] Dioscor. lib. 1. cap. 94. totidem verbis.

15. *Phthisicis &c.*] Diosc. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 16. pag. 119.

16. *Rhagadas &c.*] Diosc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 31. pag. 222. & Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 29.

17. *Vulvæ.*] Diosc. loc. cit.

18. *Lethargicos.*] Celsus lib. 3. cap. 20. inter ea quæ lethargicos odore fœdo movent, picem crudam recenset.

19. *Strumas &c.*] Totidem verbis Diosc. loc cit. & Marcellus Empiricus cap. 15. pag. 107.

20. *Sicca pice.*] Liquidam Dioscorides adhibet, lib. 1. cap. 95.

ſubfervefacta cum polline farraceo, quam calidiſſimis impoſitis.

XXIV. [1] Liquida pix, oleumque quod piſſelæon vocant, quemadmodum fieret, diximus. [2] Quidam iterum decoquunt, & vocant palimpiſſam. Liquida anginæ perunguntur intus, & uva. [3] Ad aurium dolores, claritatem oculorum, oris circumlitiones, ſuſpirioſos, vulvas, tuſſim veterem, & crebras exſcreationes pectoris, ſpaſmos, tremores, opiſthotonos, paralyſes, nervorum dolores. [4] Præſtantiſſimum ad canum & jumentorum ſcabiem.

XXV. [1] Eſt & piſſaſphaltos, mixta bitumini pice naturaliter ex Apolloniatarum agro. [2] Quidam ipſi miſcent, præcipuum ad ſcabiem pecorum remedium, aut ſi fetus mammas læſerit. [3] Maturum optimum ex eo, quod cum fervet, innatat.

XXVI. [1] Zopiſſam eradi navibus diximus cera marino ſale macerata. Optima hæc [2] a tirocinio navium. [3] Additur autem in malagmata ad diſcutiendas collectiones.

XXVII. [1] Teda decocta in aceto, dentium dolores efficaciter colluunt.

XXVIII. [1] Lentiſci ex arbore, & ſemen, & cortex, & lacryma

Notæ.

Sect. XXIV. 1. *Liquida pix.*] De liquida pice, lib. 16. ſect. 21. De piſſelæo, lib. 15. ſect. 7.

2. *Quidam iterum.*] Uti dictum eſt lib 16. ſect. 22. Dioſc. lib. 1. cap. 97. Καλεῖται ἡ αὐτὴ ὑπ' ἐνίων παλίμπισσα, quaſi pix iterum cocta.

3. *Ad aurium dolores.*] Picis florem, ſeu piſſelæon, Marcellus Empir. cap. 9. pag. 76. auribus purulentis inſtillat. Scribonius Largus, multo ante, cap. 5. *ad aurium dolorem*, Compoſ. 40. *Sed præcipue picis flos, quod πισσέλαιον appellant .... dolores ſedat, & fere non patitur ſuppurationem fieri .... Florem picis autem appello, quod excipitur, dum ea coquitur, lana ſuperpoſita ejus vapori.*

4. *Præſtantiſſimum.*] Dioſcor. lib. 1. cap. 95 & Auctor Geopon. lib. 17. cap. 24. pag. 446.

Sect. XXV. 1. *Eſt & piſſaſphaltos.*] Ea vox conflatam ex bitumine ac pice naturam ſignificat: ſive naturaliter ſic ex utroque conſtet, quod affirmat Braſavolus, in examine terrarum, pag. 455. Plinium ille quidem, ut auctorem libri de mirab. auſcult. Plinius eſt ſecutus: ſive id nomen ei modo inditum, quod picem bitumenque reſipiat, ſive quod cum bitumen ſit, craſſitie picem æmuletur, ut Dalecampius exiſtimat, poſt Agricolam, lib. 4. de natura foſſil. pag. 215 Illud quod in Apolloniatarum agro manat, Vitruvius lib. 8. cap 3. picem appellat: bitumen Ælianus, lib 13. Var. hiſtor. cap. 16. Πισσάσφαλτον Dioſcor. lib. 1. cap. 100.

2. *Quidam.*] Bitumen pici admiſcent.

3 *Maturum optimum.*] Mature coctum. Vide Notas & Emendationes num. V.

Sect. XXVI 1 *Zopiſſam .... diximus.*] Libro 16. ſect. 23.

2 *A tirocinio.*] A nave primum fluctus experta.

3. *Additur.*] Diſcutiendi, diffundendi, diſſipandi vim Dioſcorides eidem adſcribit; διαφορητικήν. Libro 1. cap. 98.

Sect. XXVII. 1. *Teda decocta.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. *Ad dentium dolorem: Tedas pingues in aſtulas concides, & in aceto decoques, idque acetum in ore continebis.*

Sect. XXVIII. 1. *Lentiſci.* [Dioſc. lib. 1 cap 89. exprimi ſuccum ait, ex cortice, radice, foliis, qui ad ſangui-

urinam cient, alvum sistunt. [2] Decoctum eorum hulcera quæ serpunt, fotu. [3] Illinitur in humidis, & igni sacro: gingivas colluit. Folia dentibus in dolore atteruntur: [4] mobiles decocto colluuntur. [5] Capillum tingunt. [6] Lacryma sedis vitiis prodest, cum quid siccari excalfierive opus sit. Decoctum & e lacryma stomacho utile, ructum & urinam movens: quod & capitis doloribus cum polenta illinitur. [7] Folia tenera oculis inflammatis illinuntur. [8] Item mastiche lentisci [9] replicandis palpebris, [10] & ad extendendam cutem in facie, [11] & smegmata adhibetur, [12] & sanguinem rejicientibus, tussi veteri: [13] & ad omnia quæ Hammoniaci vis. Medetur & attritis partibus, sive oleo e semine ejus facto ceræque mixto, sive foliis, ex oleo decoctis, sive cum aqua virilia foventur. Scio Democratem medicum in valetudine Considiæ [14] M. Servilii Consularis filiæ, omnem curationem austeram recusantis, diu efficaciter usum lacte caprarum, quas lentisco pascebat.

NOTÆ.

nis rejectionem, ad alvi profluvia, ad urinam eiendam prosit. Sic & Galenus lib. 8 de fac. simp. med pag. 233.

2 *Decoctum.*] Dioscor. loc. cit. de lentisci foliis: Καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ αὐτῶν καταντλούμενον τὰ ἀσυμπλήρωτα πληροῖ. *Decoctum eorum fotu cava replet.* Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. *Aqua in qua lentiscus decoctus est, hulcera quæ serpunt utiliter foventur.* Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42.

3 *Illinitur in humidis.*] Hulceribus, quæ sunt in humido, ut diximus lib 22. sect. 19.

4. *Mobiles decocto.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. Dioscor. lib. 1. cap. 89. Στηροῖ δὲ τὸ ἀφέψημα καὶ σειομένους ὀδόντας διακλυζόμενος. *Decoctum dentes mobiles collutione firmat.* Sed & lentisci surculi dentiscalpiorum purgandis dentibus vicem præbuere: in usu a Martiale commendantur, lib. 14. Epigr. 22. cujus lemma, *Dentiscalpium:*

Lentiscum melius: sed si tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna levare potest.

5. *Capillum tingunt.*] Nempe folia. Ita Q. Serenus, carmine a nobis recitato, sect. 10.

6. *Lacryma.*] Hoc ipsum Dioscor. loc. cit. de succo foliorum, radicis ac corticis. Καὶ πρὸς τὰς προπτώσεις ὑστέρας καὶ δακτυλίου, *ad uteri sedisque procidentias.* Sic & Galenus, loc. cit.

7. *Folia tenera.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. *Lentisci tenera folia contrita, & fronti imposita, oculorum epiphoras suspendunt.*

8. *Item mastiche.*] Hoc est, resina lentiscina, a nonnullis mastiche dicta. Diosc. lib. 1. cap. 90. Γεννᾶται δὲ καὶ ῥητίνη ἐξ αὐτῆς σχινίνη καλουμένη, ὑπ' ἐνίων δὲ μαστίχη. *E lentisco resina nascitur, lentiscina cognominata, & a nonnullis mastiche.*

9. *Replicandis.*] Ea voce superius usus sect. 22. rursumque inferius, lib. 35. sect. 51. Dioscor. loc. cit. Ἀνακολλᾷ δὲ καὶ τρίχας ἐν ὀφθαλμοῖς. *Pilos oculorum fluentes glutinat & cohibet.*

10. *Et ad extendendam.*] Ad extendendas rugas in cute. Vide Notas & Emend. num. VI.

11. *Et smegmata.*] Dentifricia, Σμήγματα ὀδόντων, Dioscor. loc cit.

12. *Et sanguinem &c.*] Diosc. pariter loc cit. Χρησιμεύουσα πρὸς αἵματος ἀναγωγάς, καὶ πρὸς παλαιὰν βῆχα πινομένη. Galenus, quoque loc. cit.

13. *Et ad omnia.*] Vide Notas & Emend. num. VII.

14 *M. Servilii.*] De eo diximus in Auctorum indice, verbo *Servilius Democrates.*

XXIX. [1] Platani adversantur vespertilionibus. [2] Pilulæ earum in vino potæ denariorum quatuor pondere, omnibus serpentium & scorpionum venenis medentur : [3] item ambustis. [4] Tusæ autem cum aceto acri, magisque scilliti, sanguinem omnem sistunt. Et lentiginem, & carcinomata, [5] melaniasque veteres, addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & suppurationibus, & decoctum eorum. [6] Corticis autem in aceto, dentium remedium est : [7] foliorum tenerrima in vino albo decocta, oculorum. [8] Lanugo foliorum, & auribus & oculis inutilis. [9] Cinis pilularum sanat ambusta igni vel frigore. Cortex e vino scorpionum ictus restinguit. CAP. VIII.

XXX. [1] Fraxinus quam vim adversus serpentes haberet, indicavimus. [2] Semen foliis ejus inest, [3] quo medentur jocineris & lateris doloribus in vino : [4] Aquam quæ subit cutem, extrahunt. Corpus obesum levant onere, sensim ad maciem reducentes, iisdem foliis cum vino tritis ad virium portionem : ita ut puero quinque folia tribus cyathis diluantur, robustioribus septem folia, quinis cyathis vini. [5] Non omittendum, ramenta ejus & scobem a quibusdam cavenda prædici.

NOTÆ.

Sect. XXIX. 1. *Platani . . . . vespertilionibus.*] Vide Notas & Emend. num. VIII.

2. *Pilulæ earum.*] Nicander in Theriac. pag. 43. Dioscor. lib. 1. cap. 107. Τὰ δὲ σφαιρία χλωρὰ σὺν οἴνῳ ποθέντα, ἑρπετοδήκτοις βοηθεῖ. *Pilulæ virides in vino potæ, serpentium morsibus auxiliantur.*

3. *Item ambustis.*] Dioscor. loc. cit. Ἀναλειφθέντα δὲ στέατι, πυρίκαυστα θεραπεύει. *Pilulæ exceptæ adipe, igni ambusta sanant.* Sic etiam Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 221.

4. *Tusæ autem.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 21. Q. Serenus, cujus verba recitabimus, sect. 37.

5. *Melaniasque.*] Μελανία nigritudo est. Græca voce pro Latina abutitur. In M S S. *malandriasque* male.

6. *Corticis autem.*] Subintellige, decoctum, ex antecedente sententia. Diosc. lib. 1. cap. 107. Ὁ δὲ φλοιὸς ἑψηθεὶς ἐν ὄξει, ὀδονταλγίας ἐστὶ διάκλυσμα. *Cortex in aceto coctus ad dentium dolores colluitur.* Galenus quoque loc. cit.

7. *Foliorum tenerrima.*] Vide Notas & Emend. num. IX.

8. *Lanugo.*] Dioscor. loc. cit. Ὁ δὲ χνοῦς τῶν φύλλων καὶ τῶν σφαιρίων ἀκοὴν καὶ ὄψιν ἐμπεσὼν λυμαίνεται. *Foliorum pilularumque lanugo in aures & oculos illapsa, auditum visumque labefactat.* Sic & arteriam lædi ea lanugine, si spiritu attrahatur, docet Galenus lib. 8. de fac. simp. med. pag. 221. Φυλακτέον δὲ τὸν ἐπὶ τοῖς φύλλοις τοῦ δένδρου χνοῦν· καὶ γὰρ τὴν ἀρτηρίαν ἀδικεῖ, ὥσπερ γε καὶ τὴν ὄψιν, καὶ τὴν ἀκοήν &c.

9. *Cinis pilularum.*] Q. Serenus, cap. 61. *de combusturis igne vel frigore*, pag. 162.

Conversa in cinerem platani pila curat utrumque.

Sect. XXX. 1. *Fraxinus . . . indicavimus.*] Libro 16. sect. 24.

2. *Semen foliis ejus.*] Sive folliculis. Vide Notas & Emendationes num. X.

3. *Quo medentur.*] Q. Serenus, cap. 23. *de jecoris & lateris vitiis medendis*, pag. 139.

Sumitur & semen quod fraxinus alta profundit.

4. *Aquam . . . . extrahunt.*] Semine proxime ante laudato. Q. Serenus, cap. 28. *de hydropisi depellenda*, pag. 143.

Fraxineum semen cum Bacchi rore bibendum est.

5. *Non omittendum.*] Diosc. lib. 1. cap. 108. Τὰ δὲ ῥινίσματα τοῦ ξύλου ποθέντα, φασὶν ἀναιρετικὰ εἶναι. *Ligni ramenta pota letalia esse a quibusdam perhibentur.*

collectiones, privatimque membranæ, quæ circa cerebrum est, lenit infusus. [7] Acini ejus infirmiores, quam reliqua, tingunt capillum. [8] Poti acetabuli mensura, urinam movent. [9] Foliorum mollissima ex oleo & sale eduntur, ad pituitam bilemque detrahendam. Ad omnia efficacior, quæ minor. [10] Radicis ejus in vino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: [11] vulvas emolliunt, [12] has & foliorum decoctum insidentium. [13] Caules teneri mitioris sambuci, in patinis cocti, alvum solvunt. [14] Resistunt folia & serpentium ictibus in vino pota. [15] Podagricis cum sevo hircino vehementer prosunt cauliculi illiti. Iidemque in aqua macerantur, ut ea sparsa pulices necentur. Foliorum decocto si locus spargatur, muscæ necantur. [16] Boa appellatur morbus papularum, cum rubent corpora: sambuci ramo

NOTÆ.

7. *Acini ejus.*] Diosc. loc. cit. Marcellus Empiricus cap. 7. de capillo nigrando, pag. 48. *Herba quæ Græce chamæacte, Latine ebulus, exprimitur etiam cum suis granis, ejusque succo quotidie illito pectine, crines qui inficiendi sunt, perducuntur.* Adde & Q. Serenum, carmine a nobis allato, sect. 10.

8. *Poti acetabuli.*] Q. Serenus, cap. 33. pag. 146.

Si cui vesica tardus concluditur humor
Proderit ex parvis acinos potare sabuci
Aut edere succum, &c.

9. *Foliorum.*] Dioscor. loc. cit.

10. *Radicis ejus.*] Dioscor. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. ad verbum. Q. Serenum, cap. 26. *de hydropisi depellenda*, pag. 145.

Conveniet tenera radix decocta sabuci,
Huic geminos [illegible] cyathos potanda
Lyæi.

Cum oxymelle præbet Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 29. de hydropicis.

11. *Vulvas &c.*] Diosc. loc. cit.

12. *Has & foliorum*] Has vulvas & foliorum decoctum emollit insidentibus feminis. Diosc. loc. cit. εἰς ἐγκαθίσματα. Porro ἐγκαθίσματα a medicis dicuntur insessiones vel insessus: sunt autem decocta ex herbis, radicibus, atque ejusmodi medicamentis, quibus insidetur, ut fotu procidenti vulvæ succurratur, aliisque malis, ut renum, coli, vesicæ: supplent balneorum vicem, cum hæc desunt, aut cum præ imbecillitate horum usum æger ferre non potest. Ita fere Constantinus.

13. *Caules teneri.*] Dioscor. loc. cit. Marcellus Empir. ad verbum, cap. 30. pag. 208. Q. Serenus, cap. 29. *de ventre molliendo*, pag. 144.

Aut edis in patinis tenera decocta sambuci.

14. *Resistunt.*] Dioscor. loc. cit. Q. Serenus, cap. 47. *de serpentium morsibus curandis*, pag. 156.

Proderit & caulem cum vino haurire sabuci.

15. *Podagricis.*] Diosc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 36. pag. 244. & 245. Q. Serenus, cap. 43. *de podagra depellenda*, pag. 153.

Cohibebitque addita questus
Rarum sabucus item, si hircino est calcata sevo.

Scribonius Largus, omnibus illis vetustior, Compos. 160. *Ad frigidam podagram ... sabucum cum axungia vetere tritum & impositum.*

16. *Boa.*] Græci τὰ ὑπὸ βοῶν ἐξανθήματα vocant: Galli, *la Rougeole*. Latine rubentes papulas. Etiam tumorem crurium ex labore collectum, appellat τὸ *boam*: Festus est auctor. & vetus Glossarium: Boa, ἡ τῶν [illegible]. Et boum morbum; ibidem: Boa, [illegible]

verberatur. Cortex interior tritus, ex vino albo potus, alvum solvit.

XXXVI. [1] Juniperus vel ante cetera omnia excalfacit, extenuat, [2] cedro assimilis. [3] Et ejus duo genera : altera major, altera minor. [4] Utraque accensa serpentes fugat. [5] Semen stomachi, pectoris, lateris doloribus utile. [6] Inflationes algoresque discutit : tusses concoquit & duritias. [7] Illitum tumores sistit : [8] item alvum, baccis ex vino nigro potis : item ventris tumores illitis. [9] Miscetur & antidotis [10] oxyporis. [11] Urinas ciet. Illinitur & oculis in epiphoris. [12] Datur convulsis, ruptis, torminibus, vulvis, [13] ischiadicis cum vino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis viginti in vino. Sunt qui & perungant corpus e semine ejus in serpentium metu.

XXXVII. [1] Salicis fructus ante maturitatem in araneam abit : CAP. IX.
sed si prius colligatur, [2] sanguinem rejicientibus prodest. [3] Corticis e ramis primis cinis, clavum & callum aqua mixta sanat. Vitia cu-

NOTÆ.

Sect. XXXVI. 1. *Juniperus.*] Ita Diosc. lib. 1. cap. 103.

2. *Cedro assimilis.*] Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 187. Auctor Geopon. lib. XI. cap. 1. aliique.

3. *Et ejus duo.*] Ad verbum hæc quoque Diosc. loc. cit. cujus verba restituit Anguillata, par. 2. pag. 46.

4. *Utraque.*] Diosc. loc. cit.

5. *Semen.*] Bacca, fructus, ἀρκευθὶς dictus a Græcis : Dioscoride pariter attestante, εὐστόμαχος, πινόμενος πρὸς τὰ ἐν θώρακι, &c.

6. *Inflationes &c.*] Dioscor. loc. cit.

7. *Illitum.*] Plinius Valer. lib. 3. c. 25.

8. *Item alvum &c.*] Marcellus Empir. ad verbum, cap. 27. pag. 196. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 27

9. *Miscetur & antidotis*] Laudat Galenus medicamentum adversus venena, quod quia juniperi fructum adsciscebat, διὰ τῶν ἀρκευθίδων vocabatur, lib. 9. de fac. simp. med. pag. 248.

10. *Oxyporis.*] Si hæc conjunctim legas, *antidotis oxyporis*, sunt ea antidota quasi a celeritate dicta penetrandi, ὀξύπορα. Si divisim, *antidotis, oxyporis* : hoc est, & oxyporis : medicamenta intellige ad facilem concoctionem utilia. Et sane in ejusœmodi oxypora, ad digestionem parandam, juniperi baccas adhibet Marcellus Empir. cap. 20. pag. 145. & 146.

11. *Urinas.*] Diosc. lib. 1. cap. 103.

12. *Datur &c.*] Diosc. loc. cit. Καὶ σπάσμασι, καὶ ῥήγμασι, καὶ ὑστέραις πνιγομέναις (vel πινόμενος) ἁρμόζει.

13. *Ischiadicis &c.*] Cato, de re rust. cap. 123. pag. 66.

Sect. XXXVII. 1. *Salicis .... in araneam.* In araneosa fila : idcirco florem alii, non semen vocant. Vide quæ dicta sunt de salice, lib. 16. sect. 46.

2. *Sanguinem rejicientibus.*] Diosc lib. 1. cap. 136. de salice : ὁ δὲ καρπὸς ποθεὶς αἱμοπτυϊκοὺς ὠφελεῖ. Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. *Semen salicis tritum, & ex vino austero sumptum, sanguinem tussientes sistit, & vitium potenter emendat.* Q. Serenus, cap. 22. pag. 139.

Aut mansus salicum fructus prodesse putatur,
Aut platani pilulas acri infundemus aceto :
Nullus erit sanguis quem non cibus iste moretur.

3. *Corticis e ramis.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 237. *Salicis ramorum primorum vel summorum cortices exuruntur : eorum cinis cum aqua impositus clavellis confestim medetur.* Plinius Valer. lib 2. cap. 52. *Salicis ramorum prunorum cortices* &c. Lege, *primorum.* Diosc. lib. 1. cap. 136. pro aqua acetum adhibet.

tis in facie emendat, magis admixto succo suo. Est autem hic trium generum. Unum arbor ipsa exsudat cummium modo. [4] Alterum manat in plaga, cum floret, exciso cortice trium digitorum magnitudine. [5] Hic ad expurganda, quæ obstent oculis: item ad spissanda quæ opus sunt, ciendamque urinam, & ad omnes [6] collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorum a falce distillans. [7] Ex his ergo aliquis cum rosaceo [8] in calyce Punici calfactus auribus infunditur: vel folia cocta, & cum cera trita imponuntur: item podagricis. [9] Cortice & foliis in vino decoctis foveri nervos utilissimum. [10] Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. [11] Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt usum sæpius sumpta. [12] Amerinæ nigræ semen cum spuma argenti pari pondere, a balneo illitum, psilothrum est.

XXXVIII. Non multum a salice vitilium usu distat vitex, foliorum quoque aspectu, nisi odore gratior esset. Græci lygon vocant, [1] alii agnon, [2] quoniam matronæ Thesmophoriis Atheniensium

NOTÆ.

4. *Alterum manat.*] Manat arbor e plaga succum alterum. Ita libri omnes.

5. *Hic ad expurganda.*] Diosc. pariter loc. cit. de eo succo, qui cortice inciso manat: Δύναμιν δ' ἔχει σμηκτικὴν τῶν ἐπισκοτούντων ταῖς κόραις. *Vim habet ea expurgandi, quæ pupillis offundunt caliginem.* Sic etiam Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 180.

6. *Collectiones intus.*] Pituitæ vel sanguinis collectiones, quæ intus sunt.

7. *Ex his ergo.*] Ex his nullum Diosc. loc. cit. Sed e cortice foliisque tusis succum ad eadem prorsus remedia adhibet: Ο' δ' ἐκ τῶν φύλλων, inquit, καὶ τοῦ φλοιοῦ χυλὸς ἐν κελύφει ῥοᾶς θερμανθεὶς μετὰ ῥοδίνου, ὠταλγίας ἀρήγει· καὶ τὸ ἀφέψημα δ' αὐτῶν, κατάντλημα ποδάγραις ἄριστον. Succum foliorum appellant Marcellus Empir. c. 9. pag. 80. & Plinius Valer. lib. 1. c. 10.

8. *In calyce Punici.*] Punici, pro *Punici mali*, familiaris Plinio locutio.

9. *Cortice & foliis.*] Sic Diosc. loc. cit. Q. Serenus, cap 43. pag. 151.

Quædam sunt rabidæ medicamina digna podagræ:
Ergo age, & arreptam salicis frondemque, librumque,
Cum vino tere, sic contractos perline nervos.

10. *Flos tritus.*] Q. Serenus, cap. 12.

Invida si maculas faciem lentigo decoram,
Frons salicis cum flore suo contrita medetur.

Non flori, sed cortici trito cum foliis, Diosc. loc cit. hanc vim adscribit: sed is multa miscet.

11. *Folia contrita.*] Diosc. loc. cit. de salicis foliis, Καθ' ἑαυτὰ δ' σὺν ὕδατι ληφθέντα, ἀσυλληψίας κατεργάζεται. *Folia per se sumpta cum aqua conceptum impediunt.* Hoc ipsum Plinius de semine dixit ante, lib. 16. sect. 46.

12. *Amerinæ nigræ.*] Totidem verbis ac syllabis hæc Plinius Valer lib. 4. cap 52.

Sect. XXXVIII. 1. *Alii agnon.*] Hoc est, castum. Unde herbarii *Agnum castum* appellant, utraque voce idem significante. Ἄγνος vero dicitur, quod auctore Galeno, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 148 castitatem conservet iis, quibus aut estur, aut bibitur, aut substernitur. Idcirco ἄγνον dici, quasi ἄγονον, contendit Eustathius, in Iliad. λ'. pag. 834 Pingitur a Matthiolo, in lib. 1. Diosc pag 196.

2 *Quoniam matronæ.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 1. cap 135. & Galenus loc. cit. Ælianus item, lib. 9. hist.

castitatem custodientes, his foliis cubitus sibi sternunt. [3] Duo genera ejus: major in arborem salicis modo assurgit: minor ramosa, foliis candidioribus lanuginosis. [4] Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & candida vocatur: nigra, quæ tantum purpureum. [5] Nascuntur in palustribus campis. Semen potum vini quendam saporem habet, & dicitur febres solvere: & cum unguntur oleo admixto, sudorem facere: sic & lassitudines dissolvere. Urinam cient,[6] & menses: [7] Caput tentant vini modo: nam & odor similis est. Inflationes pellunt in inferiora. Alvum sistunt: [8] hydropicis, & lienibus perquam utiles. [9] Lactis ubertatem faciunt. Adversantur venenis serpentium, maxime quæ frigus inferunt. [10] Minor efficacior ad serpentes: [11] bibitur seminis drachma in vino vel posca, aut duabus foliorum tenerrimorum. [12] Et illinuntur utraque adversus araneorum morsus vel peruncti tantum: [13] suffitu quoque aut substratu fugant venenata. Ad Venerem impetus inhibent: eoque maxime phalangiis adversantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate sedant cum rosaceo flos tenerique cauliculi. [14] Seminis decoctum vehementiorem capitis dolorem dissolvit fotu: [15] & vulvam etiam suffitu vel apposito purgat: [16] alvum cum pulegio & melle potum. [17] Vomicas

NOTÆ.

animal. cap. 26. Sunt autem Θεσμοφόρια sacra Cereris, quibus nomen est a ferendis legibus: nam post inventas fruges, mores quoque hominum excoluisse ea creditur, & a silvestri vita ad humanitatem datis legibus revocasse: itaque mortales tanti beneficii memores, hæc sacra instituisse, & Θεσμοφόρια vocasse. Diodor. Sic. lib. 1. Bibl. Plinius lib. 7. sect. 57. de Cerere: *Eadem prima leges &c.* Hinc Θεσμοφόρος Ceres appellata apud Pausan. lib. 1. Attic. pag. 79. & apud Gruterum in vetusto lapide, pag. 309. ΤΗΣ. ΜΕΓΑΛΗΣ. ΘΕΑΣ ΘΕΣΜΟΦΟΡΟΥ. ΔΗΜΗΤΡΟΣ.

3. *Duo genera.*] Hæc pariter Diosc. loc. cit.

4. *Prima album.*] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ ἄνθος, ἡ μὲν τις λευκὸν σὺν τῷ ὑποπορφυρίζοντι· ἡ δὲ πορφυροῦν φέρει· σπέρμα δὲ ὡς πέπερι. Habet his affinia Theophr. lib. 3. hist. cap. 17.

5. *Nascuntur.*] Dioscorides loc. cit. Et idcirco inter aquarum notas vitex censetur, lib 31. sect. 27.

6. *Et menses.*] Diosc. loc cit. de fructu, seu semine: Ἔμμηνα ἄγει πινόμενος ὅσον < α. πλῆθος σὺν οἴνῳ.

7. *Caput tentant.*] Diosc. loc. cit.

8. *Hydropicis &c.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 148.

9. *Lactis.*] Diosc. loc. cit.

10. *Minor efficacior.*] Ælianus, lib. 9. hist. anim. cap 26.

11. *Bibitur seminis.*] Diosc. loc. cit. Sed medicamenti modum non statuit.

12. *Et illinuntur.*] Diosc. Καταπλασσόμενα ἐπὶ τῶν θηριοδήκτων βοηθεῖ.

13. *Suffitu &c.*] Diosc. loc. cit.

14. *Seminis decoctum.*] Diosc. loc. cit. Λύει δὲ καὶ κεφαλαλγίας καταπλασσόμενον.

15. *Et vulvam.*] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ ἀφέψημα τῆς πόας καὶ τοῦ σπέρματος, εἰς ἐγκαθίσματα ταῖς περὶ ὑστέραν διαθέσεσι καὶ φλεγμοναῖς ἄριστον. *Herba ac seminis decoctum ad insessus, vulvæ affectibus & inflammationibus opitulatur.*

16. *Alvum &c.*] Totidem verbis Dioscorides loc. cit.

17. *Vomicas.*] Vomica tumor est excrescens cum sanie, sive suppuratione. Celsus, lib. 4. cap. 8. Sunt etiam vomicæ internæ collectiones, quas Græci

panosque [18] difficile concoquentes, cum farina hordeacea mollit. Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto semen sanat: & oris hulcera, & eruptiones, cum melle: [19] testium, cum butyro & foliis vitium: rhagadas sedis, cum aqua illitum: luxata, cum sale, & nitro, & cera. Et semen, & folium, additur in malagmata nervorum, & podagras. [20] Semen instillatur in oleo decoctum capiti in lethargia, & phrenesi. [21] Virgam qui in manu habeant, aut incinctu, negantur intertriginem sentire.

XXXIX. [1] Ericen Græci vocant fruticem non multum a myrice differentem, colorem rorismarini, & pæne folio. [2] Hoc adversari serpentibus tradunt.

XL. [1] Genista quoque vinculi usum præstat. Flores apibus gratissimi. Dubito an hæc sit, quam Græci auctores sparton appellavere, [2] cum ex ea lina piscatoria apud eos factitari docuerim: & numquid hanc designaverit [3] Homerus, cum dixit navium sparta dissoluta. Nondum enim fuisse Africanum vel Hispanum spartum in usu, certum est: & cum sutiles fierent naves, lino tamen, non sparto, unquam sutas. [4] Semen ejus, quod Græci eodem nomine appellant,

Notæ.

ἐμπνεύματα vocant, ut ait Cælius Aurel. lib. 5. cap. 10. Fiunt autem ex in pulmone, in membrana quæ latera cingit, in liene, in renibus, in intestinis, in vesica, aliisque partibus.

18. *Difficile concoquentes.*] Qui haud facile concoquuntur, maturantur.

19. *Testium.*] Subintellige, eruptiones, ex antecedente sententia: quas & testium dixit Diosc. lib. 1. cap. 135. Σχολείας δὲ διδύμων μετὰ βουτύρου καὶ φύλλων ἀμπέλου μαλάττει. Ῥαγάδας τε τὰς ἐν δακτυλίῳ σὺν ὕδατι ἐπιπλασθὲν τὸ σπέρμα ὠφελεῖ· σὺν δὲ τοῖς φύλλοις στρέμματά τε καὶ τραύματα ἰᾶται.

20. *Semen....in oleo.*] Cum oleo & aceto, Diosc. loc. cit.

21. *Virgam.*] Diosc. loc. cit. Idem de populo Plinius supra, sect. 32.

Sect. XXXIX. 1. *Ericen Græci.*] Diosc. lib. 1. cap. 117. Ἐρείκη, δένδρον ἐστὶ θαμνῶδες, ὅμοιον μυρίκῃ, μικρότερον δὲ πολλῷ &c. Sic etiam Oribas. lib. XI. fol. 196. Diximus de ea, lib. 13. sect. 35.

2. *Hoc adversari.*] Diosc. Oribas. & Plinius ipse locis cit.

Sect. XL. 1. *Genista quoque.*] Genista hæc scoparia vulgi, *du Genest*, cujus iconem Lobelius exhibet, in Observat. pag. 531. Dioscoridis, lib. 4. cap. 158. Σπάρτιον. Plinius supra lib. 16. sect. 69. *Siquidem & genista....alligant.* Martialis, lib. 1. Epigr. 44.

Non pira, quæ lenta pendent religata genista.

2. *Cum ex ea lina....docuerim.*] Libro 16. sect. 2. extrema: *Asia e genista facit lina ad retia præcipua, in piscando durantia, frutice madefacto decem diebus.* Nunc vero id Plinius jure miratur: est enim genista nostra quidem ad vinculorum usum apta: eadem nectendis retibus minus idonea. Sed σπαρτόν, non σπάρτον Græci dixere, de herbis omnibus, atque adeo de lino, & cannabi, aliisque ad vitilia textiliaque idoneis.

3. *Homerus.*] Loco a nobis allato, lib. 19. sect. 6. ubi vide quæ in Notis diximus.

4. *Semen ejus.*] Hæc Diosc. fere totidem verbis lib. 4. cap. 158. Sed σπάρτιον vocat. Galeno, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 231. Σπάρτον, ᾧ τὰς ἀμπέλους παρ' ἡμῖν δεσμοῦσιν, &c. Ex Aëtio, lib. 1. lege Σπάρτον. Aëtii interpres, pag. 18. *Genista qua vites apud nos nectere solent, &c.*

in

in folliculis, phaseolorum modo, nascens, [5] purgat ellebori vice, drachma & dimidia pota in aquæ mulsæ cyathis quatuor jejunis.[6] Rami similiter cum fronde in aceto macerati pluribus diebus, & tusi, succum dant ischiadicis utilem, cyathi unius potu. [7] Quidam marina aqua macerare malunt, & infundere clystere. Perunguntur eodem succo ischiadici addito oleo. Quidam ad stranguriam utuntur semine. [8] Genista tusa cum axungia, genua dolentia sanat.

XLI. [1] Myricen, quam ericen vocat Lenæus, similem scopis amerinis dicit. Sanari ea carcinomata in vino decocta tritaque cum melle illita. [2] Arbitrantur quidam hanc esse tamaricen: [3] sed ad lienem præcipua est, si succus ejus expressus in vino bibatur. [4] Adeoque mirabilem ejus antipathiam contra solum hoc viscerum faciunt, ut affirment, si ex ea alveis factis bibant sues, sine liene inveniri. [5] Et ideo homini quoque splenico cibum potumque dant in vasis ex ea factis. [6] Gravis auctor in medicina, virgam ex ea defractam, ut neque terram, neque ferrum attingeret, sedare ventris dolores asseverat impositam, ita ut tunica cinctuque corpori apprimeretur. [7] Vulgus infelicem arborem eam appellat, ut diximus, quoniam nihil ferat, nec seratur unquam.

XLII. Corinthus, & quæ circa est regio, [1] bryam vocat, ejusque duo genera facit: Silvestrem plane sterilem: alteram mitiorem. Hæc fert in Ægypto Syriaque etiam abundanter lignosum fructum, majorem galla, asperum gustu, [2] quo medici utuntur vice gallæ, in

NOTÆ.

5. *Purgat ellebori.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 4. cap. 158.

6. *Rami .... cum fronde.*] Cum foliis minutis. Vide Notas & Emend. num. XIII.

7. *Quidam marina.*] Ad verbum Diosc. loc. cit. & lib. 1. Εὐπορ. cap. 137.

8. *Genista tusa.*] Marcellus Empir. cap. 36. pag. 246.

Sect. XLI. 1. *Myricen, quam ericen.*] Diximus de ea, lib. 13. sect. 37. Vide Notas & Emend. num. XIV.

2. *Arbitrantur.*] Et ii quidem recte.

3. *Sed ad lienem.*] Diosc. totidem lib. 1. cap. 116. Marcellus Empir. cap. 23. pag 166. & Q. Serenus, cujus verba referemus sect. 47.

4. *Adeoque mirabilem.*] Marcellus Empir. loc. cit.

5. *Et ideo homini.*] Dioscor. loc. cit. Κατασκευάζουσι δὲ ἔνιοι καὶ κύλικας ἐκ τοῦ στελέχους, αἷς ἐπὶ τῶν σπληνικῶν χρῶνται ἀντὶ ποτηρίων, ὡς τοῦ δι' αὐτῶν πόματος ὠφελοῦντος. *Sunt qui & e candice calices parent, quibus poculorum vice splenici utantur, ceu datus in ejusmodi vasis potus lieni conferat.* Cælius Aurel. lib. 3 cap. 4. *Item cibum potum sumere jubent ægrotantes in vasculis tamarici ligno confectis.*

6. *Gravis auctor.*] Sic etiam Q. Serenus, cap. 27. *de ventris dolore mitigando*, pag. 142.

Nec non jungenda est utero nova virga myrica:
Illæsa hæc ferro terraque intacta teretur.

7. *Vulgus .... ut diximus.*] Libro 16. sect. 45.

Sect. XLII. 1. *Bryam vocat.*] De ea egimus lib. 13. sect. 37. Vide Notas & Emend. num. XV.

2. *Quo medici utuntur.*] Ita quidem fieri Galenus præcipit, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 21. Χρῆσθαι δ' ἄν τις αὐτῷ (καρπῷ) δύναται, μὴ παρούσης κηκῖδος, εἰς ταὐτὸ ἐκείνῃ. *Ubi galla ad manum non erit, uti eo myricæ semine licebit, ad ea omnia ad quæ illa utimur.*

compositionibus, quas [3] antheras vocant. Et lignum autem, & flos, & folia, [4] & cortex in eosdem usus adhibentur, quanquam remissiora. [5] Datur sanguinem rejicientibus cortex tritus, & contra profluvia feminarum, cœliacis quoque. [6] Idem tusus impositusque collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur succus ad hæc eadem. Et in vino decoquuntur : ipsa vero adjecto melle gangrænis illinuntur. [7] Decoctum eorum in vino potum, vel imposita cum rosaceo & cera sedant. Sic & epinyctidas sanant. Ad dentium dolorem auriumque, decoctum eorum salutare est : [8] radix ad eadem similiter. Folia hoc amplius, ad ea quæ serpunt imponuntur cum polenta. [9] Semen drachmæ pondere adversus phalangia & araneos bibitur. Cum altilium vero pingui furunculis imponitur. Efficax & contra serpentium ictus, præterquam aspidum. [10] Nec non morbo regio, phthiriasi, lendibusque, decoctum infusum prodest, [11] abundantiamque mulierum sistit. [12] Cinis arboris ad omnia eadem prodest. Aiunt, si bovis castrati urinæ immisceatur, in potu, vel in cibo, Venerem finiri. Carboque ex eo genere urina ea restinctus in umbra conditur : idem cum libeat accendere, resolvitur. Magi id & ex spadonis urina fieri tradiderunt.

Cap. 20 X. X L I I I. [1] Nec virga sanguinea felicior habetur. Cortex ejus

NOTÆ.

3. *Antheras.*] 'Ανθηραὶ compositiones sunt ita dictæ, vel a colore florido, vel a florum mixtione, quæ præcipue adhibentur adversus oris hulcera. Galenus, lib. 4. κατὰ τόπους, cap. 8. pag. 437. & alibi ἀνθηρὰς vocat : idem lib. 5. κατὰ γένη, cap. 15. pag. 801. ἀνθιζούσας.

4. *Et cortex in eosdem.*] Diosc. lib. 1. cap. 116.

5. *Datur sanguinem &c.*] Dioscor. loc. cit. hæc totidem verbis.

6. *Idem tusus.*] Diosc. loc. cit. Οἰδήματα τε πάντα καταπλασθείς.

7. *Decoctum.*] Mutila hæc visa nonnullis oratio : Sed nihil MSS. præterea habent. Voce postrema superioris sententiæ fere repetita, erit fortasse qui legat, *lienem decoctum eorum &c.* Nam Diosc. loc. cit. Τῶν δὲ φύλλων τὸ ἀφέψημα σὺν οἴνῳ ποθὲν σπλῆνα τήκει· καὶ ὀδονταλγίαις βοηθεῖ διακλυζόμενον. *Foliorum decoctum in vino potum lienem absumit : & ore collutum ad dentium dolores salutare est.* Sed collectiones potius ex antecedente sententia putem subintelligi oportere.

8. *Radix ad eadem similiter.*] Hoc est, decocta.

9. *Semen drachma.*] Diosc. loc. cit.

10. *Nec non morbo &c.*] Diosc. loc. cit.

11. *Abundantiamque.*] Vulvæ profluvium : ἁρμόζει ῥεύμασι γυναιξί, Diosc. loc. cit.

12. *Cinis arboris.*] Ligni e caudice. Diosc loc. cit. Καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ ξύλου τέφρα προστεθεῖσα, ῥοῦν ἐκ μήτρας ἵστησι. *Sed & ligni cinis appositus fluxionem ex utero sistit.*

Sect. X L I I I. 1. *Nec virga .... felicior.*] Quam myrice, quam sect. 41. censeri dixit inter infelices arbores. Tarquitius Etruscus in Ostentario arborario, apud Macrob. lib. 2. Saturn. cap. 16. pag. 378. (ubi perperam *Tarquinius Priscus* scribitur,) sic ait : *Arbores, quæ inferûm Deorum avertentiumque in tutela sunt, eas infelices nominant : Alaternum, sanguinem*, &c. Modestinus, dig. lib. 48. tit. 9. lib. 9. *Pœna parricidii more majorum hæc instituta est, ut parricida virgis sanguineis verberatus, deinde culleo insuatur.* Sanguineus frutex, & sanguinea virga, idem. Egimus de eo, lib. 16. sect. 30.

interior cicatrices, [2] quæ præsanavere, aperit.

XLIV. Sileris folia illita fronti capitis dolores sedant. Ejusdem semen tritum, in oleo phthiriases coërcet. Serpentes & hunc fruticem refugiunt: baculumque rustici ob id ex eo gerunt.

XLV. [1] Ligustrum si eadem arbor est, quæ in oriente cypros, suos in Europa usus habet. Succus ejus nervis, articulis, algoribus, folia ubique veteri hulceri cum salis mica, & oris exhulcerationibus prosunt. Acini contra phthiriasin: item contra intertrigines, foliave. Sanant & gallinaceorum pituitas acini.

XLVI. Folia alni ex ferventi aqua certissimo remedio sunt tumori.

XLVII. [1] Ederæ genera viginti demonstravimus. Natura omnium in medicina anceps. [2] Mentem turbat, & caput purgat largius pota. [3] Nervis intus nocet. [4] Iisdem nervis adhibita foris prodest. Eadem natura, quæ aceto, ei est. Omnia genera ejus refrigerant. [5] Urinam cient potu: [6] capitis dolorem sedant, præcipue cerebro, continentique cerebrum membranæ, utiliter mollibus impositis foliis: [7] cum aceto & rosaceo tritis & decoctis, addito postea rosaceo oleo. Illinuntur autem fronti: & decocto eorum fovetur os, caputque perungitur. [8] Lieni & pota & illita prosunt. Decoquuntur & contra horrores

NOTÆ.

2. *Quæ præsanavere.*] Hoc est, quæ prius sunt sanatæ, quam opus esset. Sic sect. 38. *panes difficile concoquentes*, dixit, hoc est, qui difficilius concoquuntur: sect. 69. *genitalia carbunculantia*, hoc est, quæ carbunculantur.

Sect. XLV. 1. *Ligustrum, si eadem.*] In Reg. & Colb. cod. *si ex eadem*. Forte, *si hæc eadem*. Hac loquendi forma usus inferius sect. 91. *Dracontium, si modo hic est, qui apud nos dracunculus vocatur.* Plinius lib. 12. sect. 51. *Quidam hanc esse dicunt arborem, quæ in Italia ligustrum vocetur.* At non est sane ligustrum Cypros, ut eo loci diximus: nec Plinius sibi, sed quibusdam ignotis auctoribus, ita videri ait.

Sect. XLVI. 1. *Folia alni.*] Ad verbum Marcellus Empiricus cap. 19. pag. 132.

Sect. XLVII. 1. *Ederæ genera.*] Libro 16. sect. 62.

2. *Mentem turbat &c.*] Diosc. lib. 2. cap. 210. Τῆς δὲ μέλανος κισσοῦ ὁ χυλὸς, καὶ οἱ κόρυμβοι ποθέντες.... ταράσσουσι τὴν διάνοιαν πλεονασθέντες. *Nigra ederæ succus, & corymbi epoti.... mentem turbant largius sumpti.*

3. *Nervis intus.*] Diosc. lib. 2. cap. 210. de edera: τοῦ νευρώδους ἅπτεται, *nervosum genus tentat.*

4. *Iisdem nervis.*] Marcellus Empir. cap. 36. pag. 246.

5. *Urinam.*] Q. Serenus, laudatus a nobis, sect. 35.

6. *Capitis dolorem.*] Q. Serenus, cap. 4. inter remedia capiti medendo, pag. 126.

Profuit, aut edera ex oleo decocta vetusto.

7. *Cum aceto.*] Dioscor. loc. cit. Πρὸς τὰ χρόνια τῆς κεφαλῆς ἀλγήματα ἁρμόζει, καὶ ἐπιβρέχεται σὺν ὄξει καὶ ῥοδίνῳ. *Contra veteres capitis dolores.... perfunditur eo caput cum aceto & rosaceo.* Apuleïus, cap. 98. tit. 2. *Ad capitis dolorem: Ederæ succo cum vino, tempora vel frontem perfricabis: sedat dolorem.*

8. *Lieni & pota.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 191. Q. Serenus, cap. 24. *de splene curando*, pag. 140.

febrium, eruptionesque pituitæ, [9] aut in vino teruntur. [10] Corymbi quoque poti vel illiti lienem sanant: jocinera autem illiti. [11] Trahunt & menses appositi. [12] Succus ederæ tædia narium graveolentiamque emendat, præcipue albæ sativæ. [13] Idem infusus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. [14] Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. [15] Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus: satisque est acinos sex in vini cyathis duobus sumi. [16] Acini quoque ex eadem alba terni, in aceto mulso poti, tineas pellunt, in qua curatione ventri quoque imposuisse eos utile est. [17] Ederæ, quam chrysocarpon appellavimus, baccis aurei coloris viginti, in vini sextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquam quæ cutem subierit, urina educit Erasistratus. [18] Ejusdem acinos quinque tritos in rosaceo oleo, calefactosque in cortice Punici, instillavit dentium dolori a contraria aure. Acini, qui croci succum habent, præsumpti potu a crapula tutos præstant: item sanguinem exscreantes, aut torminibus laborantes. [19] Ederæ nigræ

NOTÆ.

Aut ederæ succus potu, appositusque juvabit:
Sive myrica potens, seu ros cum pane marinus.

Marcellus item Empir cap. 23. pag. 166. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 18.

9. *Aut in vino teruntur.*] Cum melle teri & illini ad exanthemata, hoc est, ad eruptiones pituitæ, præcipit Theod. Pri cianus, lib. 1. cap. 16

10. *Corymbi.*] Vide Notas & Emendationes num. XVI.

11. *Trahunt.*] Dioscor. loc. cit. Κινεῖ δὲ καὶ καταμήνια ὑποτεθέντες οἱ κόρυμβοι λεῖοι. *Movent & menses & corymbi triti ac subditi.* Καταμήνια, menses, menstrua: quod mulieribus per singulos menses solet accidere profluvium.

12. *Succus ederæ.*] Marcellus Empir. cap. 10. pag. 86. *Nares graviter olentes emendat succus ederæ frequenter infusus.* Apuleïus, cap. 98. tit. 5 *Ad nares graveolentes: Herba ederæ succus bene colatus in nares infunditur, & nares male olentes emendat.* Dioscor. quoque loc. cit. Ὁ δὲ χυλὸς ὀσφραζόμενος τὰς ἐν τοῖς ῥισὶν δυσωδίας ..... ἐκκαθαίρει

13. *Idem infusus.*] Hæc totidem verbis Diosc & Galenus, locis cit. Q. Serenus, cap. 8. de capite purgando, cap. 129.

Expressusque ederæ mandatur naribus humor.

Marcellus Empir. cap. 5. pag. 44. pro nitro florem æris adscisscit. *Æris floris*, inquit, *scripulus unus, & de succo ederæ idem pondus in unum mixtum, & naribus infusum, evocant pituitam, & defluere compellunt.* Scribonius Largus, Compos. 12. *Per nares purgatur caput iis rebus infusis per cornu .... Ederæ succo per se, vel betæ succo cum exiguo flore æris, &c.*

14. *Infunditur etiam*] Diosc. & Galenus, locis cit Apuleïus, cap. 98. tit. 6.

15. *Cicatricibus.*] Q. Serenus, cap. 45. pag. 154.

Ut succis ederæ pulcrescit fœda cicatrix.

Adde Galenum, loc. cit.

16. *Acini quoque.*] Ad verbum hæc Marcellus Empir cap. 28. pag. 200. & Plinius Valer. lib 2. cap. 21.

17. *Ederæ ... appellavimus.*] Libro 16. sect. 62. Hæc verbis fere totidem Plinius Valer. lib. 2. cap 12. *Est edera*, inquit, *quæ chrysocarpos appellatur, propterea quod fert grana aurei coloris, &c.* Apuleïus item, cap. 119. tit. 1

18. *Ejusdem acinos.*] Totidem verbis Dioscor. loc. cit.

19. *Ederæ nigræ.*] Diosc. loc. cit. Τοῦ δὲ μέλανος κισσοῦ ὁ χυλὸς καὶ οἱ κόρυμβοι ποθέντες ἀγωγοὶ πιεῖν

candidiores corymbi poti, steriles etiam viros faciunt. [20] Illinitur decocta quæcumque in vino omnium hulcerum generi, etiamsi cacoëthe sint. [21] Lacryma ederæ psilothrum est, phthiriasinque tollit. [22] Flos cujuscumque generis trium digitorum captu, dysentericos & alvum etiam emendat, in vino austero bis die potus. [23] Et ambustis illinitur utiliter cum cera. [24] Denigrant capillum corymbi. [25] Radicis succus in aceto potus, contra phalangia prodest. [26] Hujus quoque ligni vase splenicos bibentes sanari invenio. Et acinos terunt, moxque comburunt, & ita illinunt ambusta, prius perfusa aqua calida. [a] Sunt qui & incidant succi gratia, eoque utantur ad dentes erosos: [27] frangique tradunt, proximis cera munitis, ne lædantur. [28] Gummi etiam in edera quærunt, quod ex aceto utilissimum dentibus promittunt.

XLVIII. [1] Græci vicino vocabulo cisthon appellant fruticem ma-

INTERPRETATIO.

[a] *Sunt qui.*] Sunt qui & *ederam* incidant succi *eliciendi* gratia, eoque *succo* utantur ad dentes erosos: frangique *eos dentes* tradunt, proximis *dentibus interim* cera munitis, ne lædantur.

NOTÆ.

20. *Illinitur.*] Folia illini dixit Diosc. loc. cit. Καταπλάσσεται δὲ τὰ φύλλα πρὸς πᾶν ἕλκος, ἑψηθέντα σὺν οἴνῳ. Item Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. & Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42.

21. *Lacryma &c.*] Diosc. & Galenus, locis cit. & Q. Serenus, cap. 6. pag. 128.

22. *Flos.*] Totidem verbis Dioscor. loc. cit. Marcellus Empir. cap 27. pag. 193. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 28.

23. *Et ambustis.*] Diosc. & Galenus, locis cit. & Plinius Valer. lib. 3. cap 36. *Cum cera* pro more Plinius, pro cerato dixit: Dioscor. σὺν κηρωτῇ.

24. *Denigrant.*] Dioscor. loco cit. Μελαίνουσι δὲ καὶ τὰς τρίχας οἱ κόρυμβοι.

25. *Radicis.*] Diosc. loc. cit. & Apuleïus, cap. 98. tit. 4.

26. *Hujus quoque*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 18. Q. Serenus, cap. 24. pag. 140.

Quando lien tumido circumligat ilia vinclo,
Et plenum splenis demonstrant membra rigorem:
Mollibus ex edera tornantur pocula lignis:
Hinc trahet assuetos æger quoscumque liquores.

27. *Frangique tradunt.*] Celsus lib. 6. cap. 9. *Quod si dolor eximi dentem cogit, bacca ederæ conjecta in id foramen, dentem findit.*

28. *Gummi etiam.*] Marcellus Empiricus cap. 12. pag. 94. *Ad dentes cavos*, inquit, *& exesos, ne penitus exedantur, aut excidant, facies hoc: Gummi quod in edera nascitur, cavo denti inserito.*

Sect. XLVIII. 1. *Græci vicino.*] Nam ederam Græci κισσὸν, fruticem hunc κίσθον vocant. Sic propter solam cognationem nominis, chamæpityos & pityusæ tractationem instituit una cum larice, piceaque, sect. 20. & 21. hujusce libri: sic herbam erineon, cum caprifico connectit, propter gentilitatem, ut dictum est sup. libro, sect. 65. Idque ipse aperte præfatur, ne quenquam falleret similitudo nominis: ne quis ejusdem generis ea esse existimaret, quæ essent ejusdem fere appellationis.

jorem thymo, follis ocimi. [2] Duo ejus genera. Flos masculo rosaceus, feminæ albus. [3] Ambo prosunt dysentericis & solutionibus ventris, in vino austero, ternis digitis flore capto, [4] & similiter bis die poto: hulceribus veteribus & ambustis [5] cum cera: & per se oris hulceribus. Sub his maxime nascitur hypocisthis, [6] quam inter herbas dicemus.

XLIX. [1] Cissos erythranos ab iisdem appellatur similis ederæ, coxendicibus utilis e vino potus: item lumbis. [2] Tantam vim acini aïunt, ut sanguinem urina detrahat. Item chamæcisson appellant ederam, non attollentem se a terra. Et hæc contusa in vino acetabuli mensura lieni medetur. Folia ambustis cum axungia. Smilax quoque, qui & nicophoros cognominatur, similitudinem ederæ habet, tenuioribus foliis. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aïunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera smilacis dixere. [3] Alterum immortalitati proximum, in convallibus opacis, scandentem arbores, comantibus acinorum corymbis, [4] contra venenata omnia efficacissimis, [5] in tantum ut acinorum succo infantibus sæpe instillato, nulla postea venena nocitura sint. [6] Alterum genus culta amare, & in his gigni, nullius effectus. [7] Illam esse smilacem priorem cujus lignum ad aures sonare diximus. [8] Similem huic aliqui clematida appellaverunt, repentem per arbores, geniculatam & ipsam. [9] Folia ejus lepras purgant. [10] Semen alvum solvit acetabuli

NOTÆ.

2. *Duo ejus genera.*] Dioscor. lib. 1. cap. 126. *Ἄνθη ἄῤῥενος, ὥσπερ ῥοιᾶς· ἐπὶ δὲ τῆς θηλείας, λευκά. Flores masculo, veluti mali Punica: feminæ, albi.* Utriusque generis icones habet Clusius, lib. 1. hist. rarior. plant. pag. 68. & 70. quales in horto Regio vidimus.

3. *Ambo prosunt.*] Dioscor. loc. cit. & Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 190.

4. *Et similiter.*] Ut de edera dictum est sup. sect.

5. *Cum cera.*] Hoc est, cum cerato. Dioscor. loco citato. *Καθ' αὑτὰ δὲ καταπλασθέντα, νομὰς ἐφίστησι· σὺν κηρωτῇ δὲ πεφθέντα, καὶ παλαιὰ ἕλκη ἰᾶται.*

6. *Quam inter herbas.*] Libro 26. sect. 31. Vide Notas & Emend. num. XVII.

Sect. XLIX. 1. *Cissos.*] De cisso erythrano, & chamæcisso diximus, lib. 16. sect. 62. de smilace, sect. 63

2. *Tantam vim acini aïunt.*] Nos ita ex conjectura emendavimus, cum prius insulse legeretur, *Tantamque vim accipiunt.*

3. *Alterum.*] Hæc smilax aspera, de qua l. 16. sect. 63. & Diosc. l. 4. c. 144.

4. *Contra venenata.*] Diosc. loc cit.

5. *In tantum &c.*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

6 *Alterum genus.*] Smilax lævis Dioscoridi appellatur, lib. 4. cap. 145. *Σμίλαξ λεία.*

7. *Illam esse .... diximus.*] Libro 16. sect. 63.

8 *Similem huic.*] *Κληματῖτις* dicta Dioscoridi, lib. 4. cap 182. smilacis in morem se se arboribus circumvolvens. *Περιελίσσεται δὲ τοῖς δένδροις ὡς σμίλαξ.* Hæc Viorna vulgi, Dodonæi Vitalba, pag. 399. Nostris, *l'Herbe aux Gueux.*

9. *Folia ejus.*] Diosc. loc. cit. *Τὰ δὲ φύλλα καταπλασθέντα, λέπρας ἀφίστησι*

10. *Semen alvum.*] Diosc. totidem verbis, loc. cit.

mensura, in aquæ hemina aut aqua mulsa. Datur ex eadem causa & decoctum ejus.

L. [1] Arundinis genera XXIX. demonstravimus, non aliter eviden- CAP. XI.
tiore [2] illa naturæ vi, quam continuis his voluminibus tractamus. [3] Siquidem arundinis radix contrita & imposita, filicis stirpem corpore extrahit: item arundinem filicis radix. Et quoniam plura genera fecimus, illa quæ [4] in Judæa Syriaque nascitur odorum unguentorumque causa, [5] urinam movet cum gramine aut apii semine decocta. [6] Ciet menstrua admota. Medetur convulsis duobus obolis pota, jocineri, renibus, hydropi, [7] tussi etiam suffitu, magisque cum resina. Furfuribus hulcerumque manantibus cum myrrha decocta. Excipitur & succus ejus, fitque elaterio similis. Efficacissima autem in omni arundine quæ proxima radici. Efficacia & genicula. [8] Arundo Cypria, quæ donax vocatur, corticis cinere alopecias emendat: item putrescentia hulcera. [9] Foliis ejus ad extrahendos aculeos utuntur: [10] efficacibus & contra ignes sacros, collectionesque omnes. [11] Vulgaris arundo extractoriam vim habet, & recens tusa, non in radice tantum. Multum enim & ipsam arundinem valere tradunt. [12] Medetur & luxatis, & spinæ doloribus radix in aceto illita. Eadem recens

NOTÆ.

Sect. L. 1. *Arundinis ... demonstravimus.*] Libro 26. sect. 64. 65. & 66.

2. *Illa natura vi.*] Antipathia, ac sympathia.

3. *Siquidem arundinis.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 49. Haud fere omnes a Celso, lib. 5. cap. 26. sub finem: *Ubi surculus corpori infixus est, ... Surculum, si fieri potest, oportet vel manu, vel ferramento ejicere. Si vel præfractus est, vel altius descendit, quam ut ita fieri possit, medicamento evocandus est. Optime autem educit superimposita arundinis radix, si tenera est, protinus contrita: si jam durior, ante in mulso decocta: cui semper mel adjiciendum est, aut aristolochia, cum eodem melle. Pessima ex surculis arundo est, quia aspera est: eademque offensa in filicis hastula est. Sed usu cognitum est utramque adversus alteram medicamentum esse, si contrita superimposita est.*

4. *In Judæa Syriaque.*] Ita M S S. omnes. Tolerabilis tamen vulgata quoque lectio, *in India Syriaque*: Nam de calamo aromatico agit, quem Indis Syriæque communem esse dixit lib. 12. sect. 48. cum Dioscor. lib. 1. cap. 17.

5. *Urinam.*] Diosc. lib. 5. cap. 17. hæc totidem verbis de calamo aromatico: Δύναται δὲ οὖρα κινεῖν ποθείς · ὅθεν ἁρμόζει μετ᾽ ἀγρώστεως ἢ σελίνου σπέρματος ἀφεψηθεὶς καὶ ποθεὶς, ὑδρωπικοῖς, νεφριτικοῖς, &c.

6. *Ciet.*] Diosc. loc. cit.

7. *Tussi etiam.*] Dioscor. loc. cit. Βῆχάς τε ἰᾶται ὑποθυμιώμενος καθ᾽ ἑαυτὸν, καὶ σὺν ῥητίνῃ τερεβινθίνῃ.

8. *Arundo Cypria.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 1. cap. 114. & Alrxander Iatros, lib. 1. cap. 4.

9. *Foliis ejus.*] Dioscor. loc. cit. radice.

10. *Efficacibus.*] Subintellige, foliis, Ita M S S. non *efficacius*. Plinius *ignes sacros*: Dioscorides, ut sæpe monuimus, ἐρυσιπέλατα: ille *collectiones*, φλεγμονὰς iste dixit. Τὰ δὲ φύλλα χλωρὰ κοπέντα καὶ ἐπιτεθέντα, ἐρυσιπέλατά τε καὶ τὰς ἄλλας φλεγμονὰς ἰᾶται.

11. *Vulgaris.*] Dioscor. loc. cit.

12. *Medetur &c.*] Diosc. loc. cit. Σὺν ὄξει δὲ στρέμματα, καὶ ὀσφύος ἀλγήματα παρηγορεῖ.

trita in vino pota, Venerem concitat. [13] Arundinum lanugo illita auribus, obtundit auditum.

LI. Cognata in Ægypto res est arundini papyrus, [1] præcipuæ utilitatis, cum inaruit, ad laxandas ſiccandaſque fiſtulas, & intumeſcendo ad introitum medicamentorum aperiendas. [2] Charta quæ fit ex ea, cremata, [3] inter cauſtica eſt. [4] Cinis ejus ex vino potus ſomnum facit: ipſa ex aqua impoſita callum ſanat.

LII. Ne in Ægypto quidem naſcitur ebenus, [1] ut docuimus: nec tractamus in medicina alienos orbes: non omittetur tamen propter miraculum. Scobem ejus oculis unice mederi dicunt: lignoque ad cotem trito cum paſſo, caliginem diſcutit. Ex aqua vero radice, [2] albugines oculorum. Item tuſſim, pari modo dracunculi radicis adjecto cum melle. Ebenum medici & inter erodentia aſſumunt.

LIII. Rhododendros ne nomen quidem apud nos invenit Latinum: rhododaphnen vocant, aut nerium. [1] Mirum, folia ejus quadrupedum venenum eſſe, homini vero contra ſerpentes præſidium, ruta addita e vino pota. Pecus etiam, & capræ, ſi aquam biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicuntur.

LIV. Nec rhus Latinum nomen habet, [1] cum in uſum pluribus

NOTÆ.

13. *Arundinum.*] Dioſcor. loco citato. Ἡ δ᾽ ἀνθήλη τῶν καλάμων ἐμπεσοῦσα εἰς τὰς ἀκοὰς, κώφωσιν ἐργάζεται. *Panicula flos, ſi aures intraverit, exſurdat.*

Sect. LI. 1. *Præcipuæ utilitatis.*] Dioſc. lib. 1. cap. 115. Εὔχρηστος δ᾽ εἰς τὴν ἐν ἰατρικῇ χρῆσιν, πρὸς ἀναστόμωσιν συρίγγων, Σκελετευθεῖσα διάβροχος, περιειλημένη λίνῳ ἄχρι ξηρασίας. Στεγνωμένη γὰρ καὶ καθιεμένη ἐμπίπλαται ὑγρασίας, καὶ ἐξοιδοῦσα διανοίγει τὰς σύριγγας. *Præcipua in medicina utilitatis eſt, ad laxanda fiſtularum orificia, ſi areſacta fuerit, mox macerata quopiam liquore, lino fuerit obvoluta, donec inaruerit. Ita enim madida atque immiſſa, humore completur, & intumeſcendo fiſtulas aperit.*

2. *Charta.*] Dioſc. lib. 1. cap. 115. Papyrus uſta, inquit, dum in cinerem redacta fuerit, depaſcentia hulcera cohibet: id vero charta combuſta melius efficit: Βέλτιον δὲ ὁ χάρτης καεὶς δρᾷ τοῦτο. Meminit hujus medicamenti, διὰ τοῦ κεκαυμένου χάρτου, ad pudendorum affectus & hulcera, Galenus, lib. 9. κατὰ τόπους, cap. 8. pag. 614. Et ad ἀχῶρας ſanandos, hoc eſt, manantia capitis hulcera, *charta combuſta cinis cum aceto medetur*, inquit Theodorus Priſcianus, lib. 1. cap. 5. *de achoribus.*

3. *Inter cauſtica.*] Καυστικὰ medicamenta ſunt quæ adurendi & exedendi vim habent.

4. *Cinis ejus.*] Q. Serenus, cap. 56. de ſomno ægris adſciſcendo, pag. 160.

Charta igitur, variis quam pinxit littera verbis,
Vritur: inde cinis calido potatur in amni.

Sect. LII. 1. *Vt docuimus.*] Libro 12. ſect. 8.

2. *Albugines oculorum.*] Dioſc. lib. 1. cap. 129.

Sect. LIII. 1. *Mirum.*] Vide quæ diximus, lib. 16. ſect. 33.

Sect. LIV. 1. *Cum in uſum.*] Cum in uſu medicinæ pluribus rebus id nomen accommodetur: & frutici nimirum, fructuique Syriaco, de quo lib. 13. ſect. 13. & herbæ ſilveſtri, quæ tineas pellit: & frutici coriario, de quo mox dicetur.

modis

modis veniat. [2] Nam & herba est silvestris, foliis myrti, cauliculis brevibus, [3] quæ tineas pellit: [4] & frutex coriarius appellatur, subrutilus, cubitalis, crassitudine digitali: cujus aridis foliis, ut malicorio, coria perficiuntur. [5] Medici autem rhoïcis utuntur ad contusa: [6] item cœliacos, & sedis hulcera, aut quæ phagedænas vocant, trita cum melle, & illita cum aceto. [7] Decoctum eorum instillatur auribus purulentis. [8] Fit & stomatice decoctis ramis ad eadem, quæ ex moris: sed efficacior admixto alumine. Illinitur eadem hydropicorum tumori.

LV. [1] Rhus, qui erythros appellatur, semen est hujus fruticis. [2] Vim habet adstringendi refrigerandique. [3] Aspergitur pro sale obsoniis. [4] Alvos solvit, omnesque carnes cum silphio suaviores facit. Hulceribus medetur manantibus cum melle: [5] asperitati linguæ, percussis, lividis, desquamatis eodem modo. Capitis hulcera ad cicatricem celerrime perducit: [6] & feminarum abundantiam sistit cibo.

LVI. [1] Alia res erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum vocant, nos rubiam, qua tinguntur lanæ, pellesque perficiuntur: in medicina [2] urinam ciet: [3] morbum regium sanat ex aqua mulsa, & lichenas

NOTÆ.

2. *Nam & herba est.*] Chamelæagnus Dodonæi hæc est, Pemptade 6. lib. 2. cap. 20. pag. 768. Aliis Rhus myrtifolia Belgica, aliis myrtus Brabantica: Gallis, *Piment Royal.* Vidimus in horto Regio. Viri docti hodie censent eandem esse eum ea, quam vulgo *Thé* Sinatum vocant: neque ab ea vel forma vel viribus discrepare. Vide Commentarium Simonis Pauli, de abusu Tabaci, & herbæ *Theé.*

3. *Quæ tineas pellit.*] Et glites abigi, & pediculos necari ea scimus: nec serpentes in saltibus iis, in quibus ea frequens est, posuere cubilia.

4. *Et frutex coriarius.*] Hoc est, quo coria perficiuntur, ut est alias dictum sæpius. Hæc rhus myrtifolia Lobelii, in Adversf. pag. 412. quam & nos in Regio horto vidimus.

5. *Medici autem rhoïcis.*] Subintellige, foliis: rhoïs illius videlicet, quæ Syriaca dicitur, expedita a nobis lib 13. sect. 13. non myrtifoliæ.

6. *Item cœliacos.*] Dioscor. lib. 1. cap. 147. Monspelii, ubi rhus illa fruticat, panem conficiunt ex jure hujus seminis, & farina, ad dysenteriam accommodatissimum.

7. *Decoctum.*] Diosc. loc. cit.

8. *Fit & stomatice.*] De stomatice, quæ fit ex moris, ejusque dotibus, dictum est lib. 23. sect. 71.

Sect. LV. 1. *Rhus, qui erythros.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII.

2. *Vim habet.*] Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 225.

3. *Aspergitur.*] Diosc. loc. cit.

4. *Alvos solvit.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 191.

5. *Asperitati.*] Diosc loc. cit.

6. *Et feminarum.*] Diosc. loc. cit. Καὶ λευκὸν ῥοῦν ἵστησιν.

Sect. LVI. 1. *Alia res.*] Alia nimirum ab erythro rhoë, cum quo nominis aliquam cognationem habet. Egimus de ea, lib. 19. sect. 17. Cæl. Aurel. lib. 3. chron. cap. 5. *Rubea, quam Græci erythrodanon vocant.* Vide & Dioscor. lib. 3. cap. 160.

2. *Urinam.*] Diosc. loc. cit.

3. *Morbum regium &c*] Diosc. loc. cit. Ἰκτεριῶσι μετὰ μελικράτου πινομένη βοηθεῖ. Plinius quoque Valer. lib. 2. cap. 59. Q. Serenus, cap. 59. de morbo regio, pag. 161.

Huic rubia ex mulsa fertur conducere lympha.

ex aceto illita: [4] & ischiadicos, & paralyticos, ita ut bibentes laventur quotidie. [5] Radix semenque trahunt menses, alvum sistunt, & collectiones discutiunt. [6] Contra serpentes rami cum foliis imponuntur. Folia & capillum inficiunt. Invenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiamsi adalligatus spectetur tantum.

LVII. [1] Distat ab eo, qui alysson vocatur, foliis tantum & ramis minoribus: nomen accepit, [2] quod a cane morsos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto adalligatusque. [3] Mirum est quod additur, saniem conspecto omnino frutice eo siccari.

LVIII. [1] Tingentibus & radicula lanas præparat, quam struthion a Græcis vocari diximus. Medetur morbo regio & ipsa decocto ejus poto, item pectoris vitiis. [2] Urinam ciet, alvum solvit, & vulvas purgat. Quamobrem aureum poculum medici vocant. [3] Ea & ex melle prodest magnifice ad tussim, orthopnœæ cochlearis mensura. [4] Cum polenta vero & aceto lepras tollit. [5] Eadem cum panace & capparis radice calculos frangit, pellitque. [6] Panos discutit, cum farina hordeacea & vino decocta. [7] Miscetur & malagmatis, & collyriis, claritatis causa: sternutamento utilis inter pauca: lieni quoque ac jocineri. Eadem pota denarii unius pondere ex mulsa aqua, suspiriosos sanat.

[8] Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, apocyni semen ex aqua. [9] Frutex est folio ederæ, molliore tamen, & minus longis

NOTÆ.

4. *Et ischiadicos.*] Dioscor. loc. cit. Ἰσχιαδικοῖς τε καὶ παραλελυμένοις. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 175. Sic etiam Marcellus Empir. cap. 25. pag. 174. Plinius Valer. lib. 2. cap. 45. & Q. Serenus, cap. de ischia, & articulari morbo.

5. *Radix &c.*] Diosc. loc. cit. totidem verbis: & Galenus, loc. cit. post Hippocr. lib. de nat. mul. tex. 29. pag. 379.

6. *Contra serpentes.*] Dioscor. loco citato.

Sect. LVII. 1. *Distat … alysson.*] Nec Galeni istud, nec Dioscoridis ἄλυσσον, etsi eadem utrobique originatio nominis, & geminæ vires. Neutrum enim ex iis folia habet ramosque rubiæ seu erythrodano pares.

2. *Quod a cane.*] Et de suo pariter alysso id Diosc. lib. 3. cap. 105. Ἀπὸ τοῦ λύσσαν κυνὸς ἰᾶσθαι.

3. *Mirum est ….. saniem.*] Pus videlicet quod in hulcere est, a morsu canis. Vide Notas & Emendationes num. XIX.

Sect. LVIII. 1. *Tingentibus … diximus.*] Libro 19. sect. 18.

2. *Urinam &c.*] Hæc pariter Diosc. lib. 2. cap. 193.

3. *Ea & ex melle, &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

4. *Cum polenta &c.*] Dioscor. loco citato.

5. *Eadem cum.*] Ad verbum Diosc. loco citato.

6. *Panos &c.*] Diosc. loc. cit. Διαφορεῖ καὶ τὰ φύματα σὺν ἀλεύρῳ κριθίνῳ, καὶ οἴνῳ ἑψηθέν.

7. *Miscetur.*] Dioscor. loc. cit. Μίγνυται δὲ καὶ κολλυρίοις ὀξυδερκέσι, καὶ μαλάγμασι.

8. *Sic &c.*] Hoc est, ex aqua mulsa pota unius denarii pondere. Vide Notas & Emend. num. XX.

9. *Frutex est.*] Totidem verbis describitur a Diosc. lib. 4. cap. 81. Ἀπόκυνον, οἱ δὲ κυνάγχην, &c. Pingitur a Do-

[10] viticulis, [11] semine acuto, diviso, lanuginoso, [12] gravi odore. [13] Canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum.

LIX. [1] Est & rosmarinum. Duo genera ejus. Alterum sterile, alterum cui & caulis, & semen resinaceum, [2] quod cachrys vocatur. [3] Foliis odor thuris. [4] Radix vulnera sanat viridis imposita, & sedis procidentia, condylomata, & hæmorrhoïdas. [5] Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurganda sunt. [6] Oculorum aciem exacuit. [7] Semen ad vetera pectoris vitia datur potui. [8] Et ad vulvas cum vino & pipere. [9] Menses adjuvat. [10] Podagris illinitur cum ærina farina. [11] Purgat etiam lentigines, & quæ excalfacienda sunt, aut cum sudor quærendus, illitum: item convulsis. [12] Auget & lac in vino potum: item radix. [13] Ipsa herba strumis cum aceto illinitur: [14] ad tussim cum melle prodest.

NOTÆ.

doneo, Periplocæ prioris nomine, pag. 403. & a Clusio, lib. 1. hist. rar. plant. pag. 125. a quo Apocynum tertium latifolium appellatur.

10. *Viticulis.*] Virgultis, cauliculis, sarmentis.

11. *Semine acuto.*] Semine acuto, in siliqua fabarum instar discreto, molli intus, candidaque lanugine, quæ tomento similis, incluso.

12. *Gravi odore.*] Dioscor. loc. cit. φύλλα βαρύοσμα.

13. *Canes &c.*] Dioscor. loc. cit.

Sect. LIX. 1. *Est & rosmarinum.*] Diximus de eo, lib. 19 sect. 62. Λιβανωτὶς est Dioscoridis, lib. 3. cap. 87. a quo hæc duo pariter genera totidem verbis delinientur.

2. *Quod cachrys.*] Dioscor. loc. cit. Κάχρυς, & Apuleïo, *Canchrys.* Theophrasto, a quo hæc manarunt, lib. 9. hist. cap. 12. Κάχρυς.

3. *Foliis.*] Dioscor. loc. cit. Φύλλα δὲ.... εὐώδη. At de radice mox, Ῥίζα δὲ.... ὄζουσα λιβάνου. Sic Theophr. lib. 9. hist. cap. 12. Ῥίζαν δὲ μεγάλην, καὶ παχεῖαν, λευκὴν, ὄζουσαν αὐτοῦ λιβανωτοῦ. Ideirco, teste Apuleïo, de virtutibus herb. cap 79. de rosmarino, *antequam thus sciretur, hac herba homines Deos placabant.*

4. *Radix &c.*] Herbæ ipsi Dioscor. has vires adscribit: ἡ μὲν καταπλασθεῖσα λεῖα, &c. At Theophr. loc. cit. radici: Χρήσιμη δὲ ἡ μὲν ῥίζα, πρός τε τὰ ἕλκη.

5. *Succus & fruticis.*] Hoc vero Diosc. loc. cit. poto semini: idem cap. 89. decocto radicis adjudicat.

6. *Oculorum.*] Dioscor. loc. cit. Ὁ δὲ χυλὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πόας, ὀξυδερκεῖς, μιγνύμενος μέλιτι, καὶ ἐγχειόμενος. Galenus item, lib. 7. de facult. simp. med. pag. 203. & Apuleïus, cap. 79. tit. 7.

7. *Semen.*] Dioscor. loc. cit.

8. *Et ad vulvas.*] Vide Notas & Emend. num. XXI.

9. *Menses.*] Dioscor. loc. cit. De radice hoc Theophr. loc cit.

10. *Podagris... cum ærina*] Hoc est, loliacea. Diosc. loc. cit. Ποδάγραις τε καταπλασσόμενος λεῖος σὺν αἰρίνῳ ἀλεύρῳ καὶ ὄξει. Frustra igitur *ervina* hic nonnulli reponunt.

11. *Purgat etiam lentigines.*] Ἀλφοὺς τε σμήχει. Diosc. loc. cit.

12. *Auget & lac.*] Hoc de semine seu fructu pariter Theophr. loc. cit.

13. *Ipsa herba.*] Diosc. loc. cit. Καὶ χοιράδας συμπέπτει.

14. *Ad tussim.*] Apuleïus, cap. 79. tit. 5. *Ad tussim: Herbam rosmarinum cum piperis granis centum, mellis unciis duabus teres, & facies pastillos, & dabis unum mane & unum sero cum dormitum vadis, tussim sedat.*

LX. [1] Cachrys multa genera habet, ut diximus. [2] Sed hæc, quæ ex rore supra dicto nascitur, si fricetur, resinosa est. Adversatur venenis & venenatis, præterquam anguibus. Sudores movet, tormina discutit, lactis ubertatem facit.

LXI. [1] Herba Sabina, brathy appellata a Græcis duorum generum est: altera tamarici similis folio, altera cupresso. [2] Quare quidam Creticam cupressum dixerunt. [3] A multis in suffitus pro thure assumitur: [4] in medicamentis vero duplicato pondere eosdem effectus habere, quos cinnamum, traditur. [5] Collectiones minuit, & nomas compescit. [6] Illita hulcera purgat. [7] Partus emortuos apposita extrahit, & suffitu. [8] Illinitur igni sacro & carbunculis. [9] Cum melle & vino pota, regio morbo medetur. [10] Gallinacei generis pituitas fumo ejus herbæ sanari tradunt.

LXII. [1] Similis herbæ huic sabinæ est selago appellata. Legitur

Notæ.

Sect. LX. 1. *Cachrys... ut diximus.*] Libro 16. sect. 11.

2. *Sed hæc quæ ex rore.*] Hoc est, e rosmarino, sive libanotide, de qua proxima sect. dictum est. Hanc libanotidem cachryferam adversus serpentes & scorpiones commendat Nicander in Theriacis, pag. 60.

Ἄμμιγα καγχρυφόρῳ λιβανωτίδι.

Sect. LXI. 1. *Herba Sabina.*] Diosc. lib. 1. cap. 104. Βράθυς, ἔνιοι βάραθρον καλοῦσι. ἔστι δὲ ταύτης εἴδη δύο. τὸ μὲν γάρ ἐστι τοῖς φύλλοις ὅμοιον κυπαρίσσῳ..... τὸ δὲ ἕτερον μυρίκῃ &c. Sic & Oribasius, lib. 11. pag. 193. Diversa hæc ab arbore peregrina brato, de qua lib. 12. sect. 39. Nunc *Sabine* & *Savinier* Galli vocant. Myricæ seu tamaricis folio pingitur a Matthiolo, in lib. 1. Dioscor. pag. 124. sine baccis illa quidem, seu sterilis. Altera cupressi folio, sive baccifera, a Lobelio in Adverf. pag. 447. Utraque visa nobis in horto Regio

2. *Quare quidam.*] Sabinam Cupressum nominat Apuleïus, cap. 85. Neophytus in Glossis Iatricis: Βραθὺ, κυπάρισσος Κρητικός.

3. *A multis.*] Dioscor. & Oribas. locis citatis. Hesychius: Βραθὺ, πόα τις θεοῖς θυμιᾶται. Ovidius, lib. 1. Fastor. vers. 341. de vetustioris ævi moribus:

Thura nec Euphrates, nec miserat India costum,
Nec fuerant rubri cognita fila croci.
Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis,
Et non exiguo laurus adusta sono.

Virgilius quoque laudatus a nobis lib. 16. sect. 33.

4. *In medicamentis &c.*] Hæc totidem verbis Galenus, lib. 6. de facult. simp. med. pag. 165.

5. *Collectiones &c.*] Diosc. pariter, loc. cit. Τὰ φύλλα ἵστησι νομὰς, καὶ φλεγμονὰς καταπλαττόμενα πραΰνει.

6. *Illita.*] Dioscor. & Galenus, locis citatis.

7. *Partus.*] Dioscor. loco citato. *Et vivos necat, & mortuos extrahit*, καὶ τὰ ζῶντα τῶν ἐμβρύων διαφθείρει, τὰ νεκρὰ δὲ ἐκβάλλει, inquit Galenus loc. cit.

8. *Illinitur.*] Dioscor. loc. cit. Plinius Valer. lib. 3. cap. 30. & 34.

9. *Cum melle.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 59. *Regio morbo pellendo: Herba Sabina, quæ habet folia quasi cupressus, trita ex vino potui datur.* Apuleïus, cap. 85. tit. 1. *Ad morbum regium... Herba Sabina cum melle & vino pota auriginem discutit*, &c.

10. *Gallinacei.*] Vide quæ diximus lib. 10. sect. 78.

Sect. LXII. 1. *Similis... selago.*] Herbariis hodie incognita. Nicol. Chorier, lib. 2. hist. Delph. pag. 90. existimat esse Chamæpeucen, de qua dicetur sect. 86.

sine ferro dextra manu per tunicam, qua sinistra exuitur velut a furante, candida veste vestito, pureque lotis nudis pedibus, sacro facto prius quam legatur, [2] pane vinoque. Fertur in mappa nova. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum vitia fumum ejus prodesse.

LXIII. [1] Iidem samolum herbam nominavere nascentem in humidis: & hanc sinistra manu legi a jejunis contra morbos suum boumque, nec respicere legentem: nec alibi, quam in canali, deponere, ibique conterere poturis.

LXIV. [1] Gummium genera diximus. Ex his majores effectus melioris cujusque erunt. Dentibus inutiles sunt. Sanguinem coagulant, & ideo [2] rejicientibus sanguinem prosunt: item ambustis, arteriæ vitiis. Inutilem urinam cient, amaritudines hebetant [4] adstrictis ceteris. Quæ ex amygdala amara est, [5] spissandique viribus efficacior, habet excalfactorias vires. [6] Præponuntur autem prunorum, & cerasorum, ac vitium. Siccant illitæ & adstringunt: ex aceto vero infantium lichenas sanant. Prosunt & tussi veteri, quatuor obolis [7] in mixto potis. Creduntur & colorem gratiorem facere, ciborumque appetentiam, [8] & calculosis prodesse cum passo potæ. Oculorum & vulnerum utilitatibus maxime conveniunt.

LXV. [1] Spinæ Ægyptiæ, sive Arabicæ laudes in odorum loco di- Cap. XII.

Notæ.

2. *Pane vinoque.*] Ita M S S. omnes.

Sect. LXIII. 1. *Iidem samolum.*] Sic etiam in Indice. At hoc loco M S S. quidam *samosum* habent. Bononiensibus *Samiolo*, teste Anguillara, par. XI. pag. 179. Nostris *Pulsatilla* dicitur. Pingitur a Dodonæo, pag. 430.

Sect. LXIV. 1. *Gummium .... diximus.*] Libro 13. sect. 20. In M S S. *cummium.* Veteres *cummim* dixere, femineo genere: ut diximus lib. 13. sect. 20.

2. *Rejicientibus sanguinem.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. cui lemma inscriptum, *sanguinem rejicientium curatio: Gummi optimum*, inquit, *cum vino solvitur, & datur: & si fieri potest, gummi ex amygdalis sit.* Iterumque, cap 66. cui titulus: *Ad eos qui sanguinem de stomacho vel vena satis emittit. Gummi optimum in ore solvatur: sic paulatim glutiatur: multoque melius, si id amygdalinum fuerit.* Ita fere etiam Marcellus Empir. cap. 16. pag 120.

3. *Arteriæ vitiis.*] Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. p. 193. Τραχύτητας ἰᾶται, *medetur asperitatibus* faucium scilicet.

4. *Adstrictis ceteris.*] Ceteris conglutinatis spissatisque humoribus.

5. *Spissandique.*] Diosc. adstringendi, lib. 1. cap. 176. Τὸ δὲ κόμμι αὐτῆς στύφει καὶ θερμαίνει, καὶ βοηθεῖ πρὸς αἵματος ἀναγωγὴν πινόμενον. *Gummi ex amygdala adstringit, calfacit, & contra sanguinis rejectionem potum auxilio est.*

6. *Præponuntur.*] De his gummium generibus diximus, lib. 13. sect. 20.

7. *In mixto potis.*] Ita etiam M S S. Forte sincerius, *in musto.*

8 *Et calculosis.*] His cerasorum in primis gummi prodesse, scribit Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 189.

Sect. LXV. 1. *Spinæ Ægyptiæ, ... diximus.*] Libro 13. sect. 19. Acacia est, seu spina Ægyptiaca, cujus iconem exhibet Dalecamp. lib 2. hist. plant. pag. 161. & Bellonius, lib. 2. Observ cap. 56. Et nunc in Gallia provenit: sed propter soli cælique mutationem ab Ægyptiaca degener. Vide Notas & Emend. num. XXII.

ximus : [3] & ipsa spissat stringitque distillationes omnes, & sanguinis exscreationes, mensiumque abundantiam, etiamnum radice valentior.

LXVI. [1] Spinæ albæ semen contra scorpiones auxiliatur. Corona ex ea imposita, capitis dolores minuit. [2] Huic similis est spina illa, quam Græci acanthion vocant, minoribus multo foliis, [3] aculeatis per extremitates, & araneosa lanugine obductis : qua collecta, [4] etiam vestes quædam bombycinis similes fiunt in Oriente. [5] Ipsa folia vel radices ad remedia opisthotoni bibuntur.

LXVII. [1] Est & acacia e spina. [2] Fit in Ægypto alba nigraque arbore, item viridi, sed longe melior e prioribus. Fit & in Galatia

NOTÆ.

2. *Et ipsa spissat.*] Diosc lib. 3. cap. 15. Ἄκανθα Ἀραβικὴ ἐοικέναι τὴν φύσιν εἶναι δοκεῖ τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ, στύφουσα· καὶ πρὸς ῥοῦν γυναικεῖον, καὶ πρὸς ἀναγωγὴν αἵματος, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ῥευματισμοὺς, ἡ ῥίζα παραπλησίως ὠφελεῖ. *Spina Arabica natura spinæ albæ similis esse creditur : siquidem adstringit : & ad fluxum muliebrem, sanguinis rejectionem, ceterasque fluxiones radix simili modo valet.* Galenus quoque, lib. 6. de fac. simp. med. Στυπτικωτέρα μὲν καὶ ξηραντικωτέρα τὴν δύναμίν ἐστι. Ex ea spina gummi fit, laudatum jam ante a Plinio, lib. 13. sect. 20. quod *gummi acanthinum* Celsus vocat, lib. 5. cap. 2. atque inter ea annumerat, quæ vulnus glutinent.

Sect. LXVI. 1. *Spina alba.*] Diosc. lib. 3. cap. 14.

2. *Huic similis.*] Diosc. lib. 3. cap. 18. Ἀκάνθιον ἐμφερῆ τὰ φύλλα ἔχει τῇ λευκῇ ἀκάνθῃ· ἐπ᾽ ἄκρῳ δὲ ἀκανθώδεις ἐξοχὰς, καθ᾽ ἃς ἀραχνοειδής ἐστι χνοῦς· ὃ συλλεγόμενον &c. *Acanthium folia gerit spinæ albæ similia : in summo vero aculeatas eminentias, araneosa lanugine obductas, e qua collecta vestes bombycinis similes fieri aiunt.* Ignota hæc nobis, ut & Aloïsio Anguillaræ, ipso fatente, par. 8. pag. 146.

3. *Aculeatis per extremitates.*] Diosc. loc. cit. ἐπ᾽ ἄκρῳ δὲ ἀκανθώδεις ἐξοχὰς, *in summitate eminentias aculeatas*, quales nimirum cernimus in carduis, & congeneribus acanthii spinis : quæ summum capitulum floris instar habent, qui cum senescit, in pappos lanuginosos abit. Verum Plinius, non in summitate caulis ac spinæ, sed in foliorum extremis marginibus hanc lanuginem inesse ait, indeque depecti vesti texendæ, ut ex foliis arborum Sericarum fieri diximus, lib. 6. sect. 20. Quod ut in Orientali acanthio verum sit, (neque enim scire id certo licet,) de nostro certe acanthio, quale in horto Regio contemplati sumus, pictum a Lobelio in Observ. pag. 476. accipi utique non potest.

4. *Etiam vestes.*] Acanthinæ inde appellatæ : de quibus Vossium vide in Etymolog. verbo, *Acanthium.*

5. *Ipsa folia.*] Diosc. loc. cit.

Sect. LXVII. 1. *Est & acacia e spina.*] Ex Ægyptia quidem, Arabicave spina, de qua sect. 65. quam esse acaciam Dioscoridis, lib. 3. cap 133. documus apertissime, lib. 13. sect. 19. & 20. Sed & acaciæ nomen ei succo hæsit, qui ex ea arbore premeretur. Vide Notas & Emend. num. XXIII.

2. *Fit .... alba nigraque*] Plinius, lib. 13. sect. 19. *Nec minus spina celebratur in eadem gente,* (*Ægypto*) *duntaxat nigra .... candida facile putrescit*, &c. Quis color ei succo sit, Dioscorides attigit, loc. cit nempe ex fructu maturo, niger : subfulvus ex immaturo. Quis color arborum præstantissimus, non expressit. Album nigrumque Ægyptiacæ spinæ genus & Theophrastus agnoscit, lib. 4. hist. cap. 3.

tenerrima, [3] spinosiore arbore. [4] Semen omnium lenticulæ simile: minore est tantum & grano & folliculo. [5] Colligitur autumno: ante collectum nimio validius. Spissatur succus ex folliculis aqua cælesti perfusis: [6] mox in pila tusis exprimitur organis: [7] tunc densatur in Sole mortariis in pastillos. [8] Fit & ex foliis minus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla utuntur. Foliorum succus & Galaticæ acaciæ nigerrimus improbatur: item qui valde rufus. [9] Purpurea aut leucophæa, & quæ facillime diluitur, vi summa ad spissandum refrigerandumque est, oculorum medicamentis ante alias utiles. [10] Lavantur in eos usus pastilli ab aliis, torrentur ab aliis. [11] Capillum tingunt. [12] Sanant ignem sacrum, hulcera quæ serpunt, [13] & humida vitia corporis, collectiones, articulos contusos, perniones, pterygia. Abundantiam mensium in feminis sistunt, vulvamque, & sedem, procidentes. Item oculos, oris vitia, & genitalium.

LXVIII. [1] Vulgaris quoque hæc spina, ex qua [2] cortinæ fulloniæ implentur, [3] radicis usus habet. Per Hispanias quidem multi, CAPUT XIII.

NOTÆ.

3. *Spinosiore arbore.*] Cui & acaciæ pariter nomen est inditum. Describitur a Diosc. loc. cit. Φύεται δὲ καὶ ἑτέρα ἀκακία ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ Πόντῳ, παρεμφερὴς οὖσα τῇ Αἰγυπτίᾳ· ἐλάττων μέντοι σφόδρα καὶ χαμαίζηλος, καὶ τρυφερωτέρα· περίπλεως δὲ ἀκάνθης σκολοπειδοῦς &c. Minor, quam Ægyptiaca, dicitur, humilis, ac tenerior, aculeis vallorum in modum obsita.

4. *Semen .... lenticulæ.*] Mole lenticulæ simile, siliquis inclusum. Σπέρμα ἐν θυλακίοις .... ἔλαττον φακοῦ, inquit Diosc. de acacia Pontica: ἐν λοβοῖς, de Ægyptia.

5. *Colligitur.*] Dioscor. loc. cit.

6. *Mox in pila.*] Mox in mortario tusis folliculis, succus exprimitur machinis. De hac voce organi Vitruvium vide, lib. 10. cap. 1. quid nempe distet a machina: hæc pluribus operis aut vi majore agitur: istud unius operæ prudenti tractu perficit, quod propositum est.

7. *Tunc densatur in Sole.*] Dioscor. loc. cit. Ξηραινόμενος ἐν σκιᾷ. Legit tamen & Oribasius, cum Plinio, ἐν ἡλίῳ, *in Sole.*

8. *Fit & ex foliis.*] Dioscor. loc. cit.

9. *Purpurea aut leucophæa.*] Subintellige, acacia, seu succus arboris. Λευκόφαιος color fuscus est, hoc est, mixtus ex albo nigroque.

10. *Lavantur.*] Diosc. loc. cit. Πλύνεται δὲ καὶ εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ .... καὶ οὕτως ἀναλαμβάνεται εἰς τροχίσκους .... Ὀπτᾶται δὲ ἐπ' ἀνθράκων ἐκφυσωμένων. *Lavatur & ad oculorum medicamenta .... atque ita in pastillos cogitur .... Torretur & super carbonibus: igne follibus ventilato.*

11. *Capillum.*] Dioscor. de succo Ægyptiæ acaciæ: μελαίνει δὲ καὶ τρίχας.

12. *Sanant ignem.*] Reliqua deinceps exstant & apud Diosc. loc. cit. qui has esse dotes Ægyptiæ acaciæ proprias innuit.

13. *Et humida vitia.*] Hulcera quæ sunt in humidis, ut dictum est, lib. 22. sect. 19.

Sect. LXVIII. 1. *Vulgaris.*] Hippophæston intelligit, qua de spina dicetur lib. 27. sect 66.

2. *Cortinæ fulloniæ.*] Cortinæ eæ vasa sunt, in quibus foventur aqua calida, curantur, poliunturque vestes. In MSS. non *cortinæ*, sed *unæ* legitur: forte, *aneæ* ut lib. 27. sect. 66. *Hippophæston nascitur in spinis, ex quibus fiunt aneæ fulloniæ &c.*

3. *Radicis usus habet.*] Radiculæ qua lanas diximus lavari, utilitates repræsentat. De radicula, quæ lanis lavandis est utilis, diximus lib. 19. sect. 18.

& inter odores, & ad unguenta [4] utuntur illa, aspalathum vocantes. Est sine dubio hoc nomine spina silvestris in Oriente ([5] ut diximus) candida, magnitudine arboris justæ.

LXIX. [1] Sed & frutex humilior, æque spinosus, [2] in Nisyro, & Rhodiorum insulis, quem alii erysisceptrum, alii adipsatheon, [3] sive diacheton vocant. [4] Optimus, qui minime ferulaceus, rubens, & in purpuram vergens, detracto cortice. Nascitur pluribus locis, sed non ubique odoratus. [5] Quam vim haberet cælesti arcu in eum innixo, diximus. [6] Sanat tetra oris hulcera & ozænas, genitalia exhulcerata aut carbunculantia: item rhagadia: [7] inflationes, potu discutit, & strangurias. Cortex sanguinem reddentibus medetur. [8] Decoctum ejus alvum sistit. Similia præstare silvestrem quoque putant.

LXX. [1] Spina est appendix appellata, quoniam baccæ puniceo

NOTÆ.

4. *Vtuntur illa.*] Utuntur spina vulgari, quam aspalathum, sed forsan male, nuncupant.

5. *Vt diximus.*] Libro 12. sect. 52.

Sect. LXIX. 1. *Sed & frutex.*] Aspalathi quoque nomine donatus, etiam a Dioscor. a quo describitur, lib. 1. cap. 19. diversus ab eo, quem dixit Plinius lib. 12. sect. 52. assurgere in magnitudinem arboris modicæ. Officinæ retinent nomen, *l'Aspalath.* Vis ligno eadem quæ aloës. Describitur a Charasio, in Pharmac. pag. 382. In insula Rhodo nasci ait Anguillara, pag. 36. & aloë Rhodium appellari. Ruellius, lignum Rhodium, lib. 1. de nat. stirp. pag. 113.

2. *In Nisyro.*] Dioscor. lib. 1. cap. 19. Ἀσπάλαθος, οἱ δὲ ἐρυσίσκηπτρον, θάμνος ἐστὶ ξυλώδης, ἀκάνθας πολλὰς κεκτημένος, γεννώμενος.... ἐν Νισύρῳ, καὶ Ῥόδῳ, &c.

3. *Sive diacheton.*] In Indice hujus loci: *Erysisceptro, sive adipsatheo, sive diatiron.* In Reg. 1. cod. hoc loco: *alii syrisceptrum, at ipsi phæsyri diatiron vocant.* Forte, *at ipsi Phœnices Syri diatiron vocant.* Diosc. in Nothis, pag. 441. a Syris *diaxylon* vocari scribit: Ἀσπάλαθος, οἱ δὲ σφάγνον, οἱ δὲ φάσγανον, Σύροι δὲ διάξυλον καλοῦσι.

4. *Optimus, ... ferulaceus*] Non medullosus, ut ferula, sed lignosus: ξυλώδης a Diosc. in primis laudatur, loc cit. καὶ βαρὺς ὑπέρυθρος ἢ πορφυρίζων, πυκνὸς, εὐώδης, &c.

5. *Quam vim ... diximus.*] Libro 12. sect. 52.

6. *Sanat tetra.*] Dioscor. loc. cit Περί τε τὰς ἄφθας ἑψηθεὶς μετ' οἴνου, καὶ διακλυζόμενος ἁρμόζει, καὶ πρὸς τὰς ἐν αἰδοίοις νομὰς καὶ ἀκαθαρσίας ἐγκλυζόμενος, καὶ πρὸς τὰς ὀζαίνας. *Ad tetra oris hulcera in vino decoctus collutusque convenit: atque etiam ad genitalium nomas, immundamque illuviem: necnon ad ozænas commode infunditur.* Quid sit ozæna, Celsus aperit, lib 6. cap. 8. *Sin autem ea hulcera,* inquit, *circa nares sunt, pluresque crustas & odorem fœdum habent, quod genus Græci ὄζαιναν appellant, sciri quidem debet, vix ei malo posse succurri.* Scribonius Largus, ὄζαιναν *gravem odorem narium interpretatur.*

7. *Inflationes.*] Potu decocti ejus rejectionem sanguinis cohiberi, urinæ difficultatem, inflationesque discutit etiam Diosc loc. cit.

8. *Decoctum*] Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ ἀφέψημα αὐτοῦ κοιλίαν ἵστησι.

Sect. LXX. 1. *Spina est appendix.*] Hadrianus Junius eam esse existimat, quæ in officinis hodie Berberis dumetorum vocatur: in Gallia vulgo *Espine Vinette.* A Clusio pingitur, lib. 1 hist. rar. plant. pag. 121. Ego magis esse censuerim, quam vulgus officinarum oxyacantham, Gallia *Aubépine* nuncupat. Deliniatur a Dodonæo, pag. 738. Oxyacanthi, seu spinæ acutæ nomine.

colore

colore in ea appendices vocantur. Hæ crudæ per se, & aridæ in vino decoctæ, [2] alvum citam, ac tormina compescunt. [3] Pyracanthæ baccæ contra serpentium ictus bibuntur.

LXXI. [1] Paliurus quoque spinæ genus est. [2] Semen ejus Afri zuram vocant, [3] contra scorpiones efficacissimum: item calculosis & tussi. [4] Folia adstrictoriam vim habet. [5] Radix discutit panos, collectiones, vomicas: [6] urinas trahit pota. [7] Decoctum ejus potum in vino alvum sistit: serpentibus adversatur. Radix præcipue datur in vino.

LXXII. [1] Agrifolia contusa addito sale, articulorum morbis prosunt: baccæ purgationi feminarum, cœliacis, dysentericis, ac cholericis. In vino potæ alvum sistunt. Radix decocta & illita extrahit infixa corpori. Utilissima est & luxatis, tumoribusque. [2] Aquifolia arbor in domo aut villa sata, veneficia arcet. Flore ejus aquam glaciari Pythagoras tradit: item baculum ex ea factum, in quodvis animal emissum, etiamsi citra ciciderit defectu mittentis, ipsum per sese recubitu propius adlabi: tam præcipuam naturam inesse arbori. [3] Taxi arboris fumus mures necat.

NOTÆ.

2. *Alvum citam.*] MSS. omnes, Reg. Colb. Chiffl. *Alvum citant.*

3. *Pyracantha.*] Dioscoridis hæc Ὀξυάκανθα est, seu spina acuta, lib. 1. cap. 122. piri folio, myrti baccis, spinis asperrima. Pingitur a Lobelio in Advers. pag. 438. Galli vocant tubum ardentem, *Buisson ardent.* Vide Notas & Emend. num. XXIV.

Sect. LXXI. 1. *Paliurus.*] Geminum est paliuri genus: vulgare alterum, de quo Diosc. lib. 1. cap. 21. alterum Africanum, de quo Plinius, lib. 13. sect. 33. Vulgare a Dodonæo pingitur, pag. 744. Africanum a vulgari fructus forma discrepat, magnitudine ea qua cedri bacca est.

2. *Semen ejus.*] Ejus nempe spinæ, quam Afri paliurum vocant.

3. *Contra scorpiones &c.*] Et hæ paliuro quoque vulgari communes sunt dotes atque vires. Diosc. loc. cit. Τὸ σπέρμα πινόμενον βῆχιν ἀρήγει, καὶ τοὺς ἐν κύστει λίθους θρύπτει, καὶ πρὸς ἑρπετῶν δήγματα ποιεῖ.

4. *Folia.*] Diosc. locis citatis. Τὰ δὲ φύλλα καὶ ἡ ῥίζα στυπτικά. Galenus quoque, lib. 8. de fac. simp. medic. pag. 217.

5. *Radix*] Diosc. & Galenus, loc. cit.

6. *Vrinas.*] Diosc. loc. cit.

7. *Decoctum.*] Dioscor. ad verbum, loc. cit.

Sect. LXXII. 1. *Agrifolia.*] Agrifolium frutex est, cui & parvæ ilicis aquifoliæ nomen, ut diximus lib. 16. sect. 12. Vide Notas & Emendationes num. XXV.

2. *Aquifolia arbor*] Eademque ilex, de qua lib. 16. sect. 8. Hoc etiam de rhamno prodidit Diosc. lib. 1. cap. 119. Λέγεται δὲ καὶ κλῶνας αὐτῆς θύραις ἢ θυρίσι προστεθέντας ἀποκρούειν τὰς τῶν φαρμάκων κακουργίας. *Feruntur & hujus rami, januis fenestrisve appositi, veneficiorum maleficia depellere.* Sic & Laërtius in vita Bionis, & Nicander in Theriac. De aquifolia puto locutum esse Theophr. lib. 7. hist. cap. 19. Λέγουσι γὰρ ἄκανθάν τινα εἶναι, ἣ πηγνύει τὸ ὕδωρ ἐμβαλλομένη. *Spinam enim quandam enarrant, quæ aquam injectam congelet.*

3. *Taxi arboris.*] Venenosam arborem leviter sane perstringit: nos corollarii vice & ad viperæ morsum prodesse taxum adjicimus: vademque præbemus Tranquillum in Claudio, cap. 16.

LXXIII. [1] Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura, ideoque [a] & mora his, hoc est, vel hominibus cibos dedit. [2] Vim habent siccandi, adstringendique: gingivis, tonsillis, genitalibus accommodatissimi. [3] Adversantur serpentium sceleratissimis, hæmorrhoïdi & presteri, flos, aut [4] mora. Scorpionum vulnera sine collectionum periculo inungunt, urinam cient. [5] Caules eorum tunduntur teneri, exprimitur succus, mox Sole cogitur in crassitudinem mellis, singulari remedio contra mala oris, oculorumque, sanguinem exscreantes, anginas, vulvas, sedes, cœliacos, potus aut illitus. [6] Oris quidem vitiis etiam folia commanducata prosunt, & hulceribus manantibus, aut quibuscumque in capite illinuntur. [7] Cardiacis vel sic per se imponuntur a mamma sinistra: item stomachi doloribus, oculisque procidentibus. [8] Instillatur succus eorum & auribus. [10] Sanat condylomata cum rosaceo cerato. [11] Cauliculorum ex vino decoctum uvæ præsentaneum remedium est. [12] Iidem per se in cibo sumpti cymæ modo, aut decocti in vino austero, labantes dentes firmant. [13] Alvum

INTERPRETATIO.

[a] *Et mora.*] Et mora rubis, hoc est, *non asinis tantum, qui rubos ac sentes rodunt*, sed hominibus quoque cibos dedit.

NOTÆ.

Sect. LXXIII. 1. *Nec rubos.*] Βάτυς, *les ronces.*

2. *Vim habent siccandi.*] Etiam & nervos præcisos, ac vulnera colligendi, glutinandique, teste Theod. Prisciano, lib 1. cap. 19. *Rubus elixa & trita, hoc facit.*

3. *Adversantur.*] Hanc vim foliis Dioscorides adscribit, lib. 4. cap. 37. & Apuleïus cap. 87. tit. 9. Nicander, in Ther. pag. 60. adversus serpentes commendat ἄνθεα φαιὰ βάτοιο, *florida serta ruborum.*

4 *Mora.*] Τὰ βάτινα, *des mûres.*

5. *Caules earum.*] Hoc totidem verbis Marcellus Empir. cap. 15. pag. 106. & cap. 16. pag. 120. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 45 & 64. Diosc. item, loc. cit.

6. *Oris quidem.*] Plinius Valer. lib. 1. cap 29 & Diosc. lib. 4. cap 37. Κεραμεῖ δὲ ἡ οὖλα, ἡ ἄφθας ὑγιάζει διαμασσώμενα τὰ φύλλα. *Firmant gingivas, orisque hulcera sanant commanducata folia.* Q Serenus, cap. 15. pag. 134.

Manditur apta rubus gingivis, & bona labris.

Et cap 37. *Omnibus obscœnis medendis:*
Obscœnos si forte locos nova vulnera carpent,
Horrendum mansa curantur fronde ruborum.

7. *Cardiacis vel sic.*] Hoc est, trita vel commanducata, Apuleïus, cap. 87. de crusco, sive rubo, tit. 4. *Ad cardiacos: Erusci folia per se trita imponuntur mamilla sinistra: & sic dolori resistunt.* Plinius Valer. lib. 3. cap. XI. *Cardiacis sanandis: Mamma sinistra .... folia rubi in quo mora nascuntur trita per se imponuntur.*

8. *Item stomachi &c.*] Dioscor. lib. 4. cap. 37. Θεραπεύει ἡ ὀφθαλμῶν προπτώσεις .... ἡ ἐπὶ στομαχικῶν &c.

9. *Instillatur.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. *Foliorum rubi, in quo mora nascuntur, succus tepidus instillatus, medetur auricularum fracturis.* Item Apuleïus, cap. 87. tit. 1. *Ad aurium dolorem.*

10. *Sanat.*] Apuleïus, cap 87. tit. 9. & Diosc. loc. cit.

11. *Cauliculorum.*] Vide Notas & Emend. num. XXVI.

12. *Iidem per se.*] Marcellus Empir. cap. 12. pag. 93. & 95.

13. *Alvum.*] Diosc. 4. lib. cap. 37. Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 163. Plinius Valer. lib. 2. cap. 27.

ſiſtunt, [14] & profluvia ſanguinis: dyſentericis proſunt. [15] Siccantur in umbra, ut cinis crematorum uvam reprimat. Folia quoque areſacta & contuſa, jumentorum hulceribus utilia traduntur. Mora, quæ in his naſcuntur, vel efficaciorem [16] ſtomaticen præbuerint, quam ſativa morus. Eadem compoſitione, vel cum hypociſthide tantum & melle bibuntur in cholera, [17] & a cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta, [18] quæ ſtyptica vocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in vino ad tertias partes, ut colluantur eo oris hulcera, & ſedis foveantur: tantaque vis eſt, ut ſpongiæ ipſæ lapideſcant.

LXXIV. [1] Alterum genus rubi eſt, in quo roſa naſcitur. [2] Gignit pilulam caſtaneæ ſimilem, præcipuo remedio calculoſis. [3] Alia eſt cynorrhoda, quam proximo dicemus volumine. * [4] Cynoſbaton [5] alii cynoſpaſton, alii neuroſpaſton vocant: [6] folium habet veſtigio hominis ſimile. [7] Fert & uvam nigram, in cujus acino nervum habet. *CAPUT XIV.

NOTÆ.

14. *Et profluvia.*] Fluorem muliebrem Dioſcorides intellexit, & Galenus, locis cit. & Apuleïus, cap. 87. tit 3. Hæmorrhoïdum ſanguinem Marcellus Empir. cap. 31. pag. 222. Sanguinis rejectionem ex ore Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. cujus lemma eſt, *ſanguinem rejicientium curatio Ruborum*, inquit, *in quibus mora naſcuntur, caules ex vino auſtero decocti eduntur, idque vinum bibitur in potione.*

15. *Siccantur &c.*] Apuleïus, cap. 87. de eruſco, ſive rubo, tit. 6. *Ad uvam remedium: Eruſci herba folia areſiant in umbra: crematorum cinere in tochleario tacta reſiliet.* Marcellus item Empiricus cap. 14. pag. 99.

16. *Stomaticen.*] Stomatica medicamenta ſunt, ut diximus lib. 23. ſect. quæ ad uvas, tonſillas, faucium tumores, & oris vitia accommodantur.

17. *Et a cardiacis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap XI.

18. *Quæ ſtyptica.*] Στυπτικὰ, adſtrictoria: adſtringendi, ſpiſſandique vim habentia.

Sect. LXXIV. 1. *Alterum genus.*] Nunc ut opinor, herbariis incognitum. Rubum roſarium vocat Marcellus Empir. mox citandus. Cynoſbatos ipſe eſt, de quo mox dicetur: quem ſimilitudinem roſæ noſter ferre dixit, lib. 16. ſect. 71.

2. *Gignit pilulam.*] Spongiam vocat Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181. *Spongia*, inquit, *ex rubo roſario agreſti ſumpta, & aqua frigida, donec madeſcat, macerata, ac deinde trita, & ex aqua per triduum potui data, efficaciter calculoſos emendat.* Et cap. 27. pag. 196. *Spongia, quæ in pruno ſilveſtri, vel in ſpina, aut in roſa ſilveſtri naſcitur &c.* Sed is roſam ſilveſtrem, ſeu Eglenterium, cum hoc genere rubi miſcuiſſe, de quo nunc ſermo eſt, nobis videtur. *Spongias* pariter, & *ſpongiolas* Columella, lib. XI. cap. ult. radiculas aſparagorum vocat illigatas, implexaſque mutuo, atque connexas.

3. *Alia eſt cynorrhoda*] Quæ Eglenterii cognomine apud nos venit. De ea, libro ſequente, ſect. 6.

4. *Cynoſbaton.*] Latine *ſentem canis* recte appellaveris.

5. *Alii cynoſpaton.*] Reg. 1. & 2. ac Colb. *cynapanxin.*

6. *Folium habet veſtigio hominis*] Theophr. lib. 3. hiſt. cap. 18. Τὸ δὲ φύλλον ἰχνῶδες. Plinius legit, ἰχνῶδες, ut videtur, ſincerius.

7. *Fert & uvam.*] Hoc nemo præter Plinium, quod ſciam, confirmat.

unde neurospastos dicitur. [8] Alia est a cappari, quam medici cynosbaton appellaverunt. [9] Hujus thyrsus, ad remedia splenis & inflationes, conditus ex aceto manditur. Nervus ejus cum mastiche Chia commanducatus os purgat.

Ruborum rosa alopecias cum axungia emendat. Mora capillum tingunt cum omphacino oleo. Flos mori per messes colligitur. Candidus pleuriticis præcipuus ex vino potus, item cœliacis. Radix ad tertias decocta, alvum sistit, & sanguinem: item dentes collutos decocto. Eodem succo foventur sedis atque genitalium hulcera. [10] Cinis e radice deprimit uvam.

LXXV. [1] Idæus rubus appellatus est, [2] quoniam in Ida non alius nascitur. Est autem tenerior ac minor, [3] rarioribus calamis innocentioribusque, sub arborum umbra nascens. [4] Hujus flos cum melle epiphoris illinitur, & ignibus sacris: [5] stomachicisque ex aqua bibendus datur. Cetera eadem præstat, quæ supra dicta.

LXXVI. [1] Inter genera ruborum rhamnos appellatur a Græcis, candidior & fruticosior. Is floret, ramos spargens rectis aculeis, non, ut ceteri, aduncis: foliis majoribus. Alterum genus est silvestre, nigrius, & quadantenus rubens. Fert veluti folliculos. Hujus radice decocta in aqua fit medicamentum, quod vocatur [2] Lycium. Semen secundas trahit. Alter ille candidior adstringit magis, refrigerat, collectionibus & vulneribus accommodatior. [3] Folia utriusque

NOTÆ.

8. *Alia est .... cynosbaton.*] Diosc. in Nothis, pag. 448. Κάππαρις, οἱ δὲ κυνόσβατος, οἱ δὲ καππαρία, &c.

9. *Hujus thyrsus.*] Cynosbati scilicet, qui diversus a cappari.

10. *Cinis .... deprimit uvam.*] Tumentem uvam.

Sect. LXXV. 1. *Idæus rubus.*] Vulgus apud nos Frambosiam nominat, *Framboisier.* Iconem vide apud Dodon. pag. 731.

2. *Quoniam in Ida.*] Idæus appellatus est, inquit Dioscor. lib. 4. cap. 38. quod in eo monte copiosius nascitur. Nullum, præter id genus, nasci rubum ibi Plinius adjicit. Ita porro Reg. 2. codex. Olim *non alias*, perperam legebatur.

3. *Rarioribus calamis.*] Aculeis. *Minoribus spinis, ac minus aduncis* dixit ipse Plinius, lib. 16. sect. 71. Diosc. loc. cit. ἀκάνθαις μικραῖς.

4. *Hujus flos .... epiphoris.*] Oculorum videlicet inflammationibus. Plinius ipse, lib. 16. sect. 71. *Flos ejus contra lippitudines illinitur ex melle, & igni sacro:* Dioscor. lib. 4. cap 38. Τὸ αὐτῆς ἄνθος σὺν μέλιτι λειωθὲν ὀφθαλμικαῖς φλεγμοναῖς ἐπιχριόμενον βοηθεῖ, καὶ ἐρυσιπέλατα σβέννυσι.

5. *Stomachicisque.*] Vide Notas & Emend. num. XXVII.

Sect. LXXVI. 1. *Inter genera ruborum.*] Latius accepta significatione vocis ejus, *rubus*: alias in ruborum genere censeri rhamnus non debet. Rhamni genera duo Theophrastus agnoscit, lib. 3. hist. cap. 17. nigrum & candidum: Nicandri quoque scholiastes: ἔστι δὲ λευκή, καὶ μέλαινα. Sequitur hoc loco Theophrastum Plinius. Rhamni varia genera deliniantur a Clusio, lib. 1. histor. rar. plant. pag. 109. & 110.

2. *Lycium.*] Græcis Λύκιον, cujus hodie in officinis usus incognitus, ut Dodonæus queritur, pag. 745. Nomen a Lycia, unde advehebatur optimum, vel ab ipsa spina, habet.

3. *Folia.*] Ea hulceribus quæ serpunt, erysipelatibus illini, auctor est Dioscor. lib. 1. cap. 119.

& cruda & decocta illinuntur cum oleo.

LXXVII. Lycium præstantius e spina fieri tradunt, quam & [1] pyxacanthon Chironiam vocant, [2] quales in Indicis arboribus diximus, [3] quoniam longe præstantissimum existimatur Indicum. [4] Coquuntur in aqua tusi rami, radicesque, summæ amaritudinis, æreo vase per triduum, iterumque exempto ligno, donec mellis crassitudo fiat. [5] Adulteratur amaris succis, etiam amurca, ac felle bubulo. [6] Spuma ejus ac flos quidam oculorum medicamentis additur. [7] Reliquo succo faciem purgat, & psoras sanat, erosos angulos oculorum, veteresque fluxiones, aures purulentas, tonsillas, gingivas, tussim, sanguinis exscreationes, fabæ magnitudine devoratum: [8] aut si ex vulneribus fluat, illitum: rhagadas, genitalium hulcera, attritus, hulcera recentia, & serpentia, ac putrescentia. In naribus clavos, suppurationes. [9] Bibitur & a mulieribus in lacte contra profluvia. [10] Indici differentia, glebis extrinsecus nigris, intus rufis, cum fregeris, cito nigrescentibus. [11] Adstringit vehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia utile est, sed præcipue ad genitalia.

NOTÆ.

Sect. LXXVII. 1. *Pyxacanthon.*] Quin & ipsi spinæ, medicamenti quod ex ea fit, nomen est inditum: Lycii nimirum Diosc. lib. 1. cap. 132. Λύκιον, ὃ ἔνιοι πυξάκανθαν καλοῦσι, δένδρον ἐστὶν ἀκανθῶδες, &c. Pyxacantham Latine buxeam spinam jure dixeris. Bellonius repertam a se in Palæstina scribit.

2. *Quales.*] Tum in India, tum in Pelio monte natas. Vide lib. 12. sect. 15.

3. *Quoniam longe*] Scribonius Largus, Compos. 19. *Nulli collyriorum tantum tribuo, quantum Lycio Indico vero per se. Hoc enim inter initia, si quis hoc collyrio inungatur protinus*, &c. Sic etiam Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 204. post Diosc loc. cit.

4. *Coquuntur.*] Totidem verbis hæc Diosc. lib. 1. cap. 132.

5. *Adulteratur &c.*] Dioscor. loc. cit. Δολοῦται δὲ ἀμόργης ἅμα τῇ ἑψήσει μιγνυμένης, ἢ ἀψινθίου χυλίσματι, ἢ βοείᾳ χολῇ. *Adulteratur amurca inter coquendum admixta, aut absinthii succo, aut felle bubulo.* Plinius ipse, lib. 12. sect. 15. *Ea spina* (pyxacanthos, seu Lycium) *& in Pelio monte nascitur, adulteratque medicamentum*: nempe verum, seu Indicum. *Item asphodeli radix, aut fel bubulum, aut absinthium, vel rhus, vel amurca.*

6 *Spuma ejus.*] Dioscor. lib. 1. cap. 132. Καὶ τὸ μὲν ἐπινηχόμενον ἀφρῶδες ἐν τῇ ἑψήσει ἀφελὼν, ἀπόθου εἰς τὰ ὀφθαλμικά, &c. *Quod porro spumosum innatat inter coquendum* (id florem vocant) *eximito, & ad oculorum medicamenta reponito.* Χυλίζεται δὲ τὰς ῥίζας (sic enim legit Oribasius, non ut libri editi habent, τοὺς θάλλους,) οὓς δεῖ κόψαντας θλασθέντας καὶ βραχέντας ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας, εἶθ' ἑψηθέντας, καὶ τὰ μὲν ξύλα ῥιπτομένους, τὸ δὲ ὑγρὸν πάλιν ἑψομένους μέχρι μελιτώδους συστάσεως.

7. *Reliquo succo.*] Hæc totidem fere verbis Dioscor. loc. cit. Galenus item, lib. 7. de facult. simp. med. pag. 204.

8 *Aut si ex vulneribus fluat.*] Sanguis videlicet. Ita Reg. 1. recte: non, ut ceteri, *ex hulceribus.*

9. *Bibitur ... contra profluvia.*] Contra fluxum muliebrem: ἴστησι καὶ ῥοῦν γυναικεῖον ..... ποθὲν μετὰ γάλακτος. Dioscor. loco cit.

10. *Indici differentia.*] Indicum Lycium differt a vulgari, glebis extrinsecus nigris, &c. Sic etiam Dioscor. loco citato.

11. *Adstringit.*] Idcirco dysentericis *lac*, prodesse, *in quo Lycium Indicum solvitur*, scribit Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 18.

LXXVIII. [1] Sunt qui & sarcocollam spinæ lacrymam putent, pollini thuris similem, cum quadam acrimonia dulcem, gummosam. Cum vino tusa sistit fluxiones: illinitur infantibus. Vetustate & hæc maxime nigrescit: melior, quo candidior.

LXXIX. [1] Unum etiamnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporicen vocant. Fit ad dysentericos stomachique vitia, in congio musti albi, lento vapore decoctis malis cotoneis quinque cum suis seminibus, Punicis totidem, sorborum sextario, & pari mensura ejus quod rhun Syriacon vocant, croci semuncia. Coquitur usque ad crassitudinem mellis.

LXXX. His subtexemus ea, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, anne arborum essent.

CAP. XV. [1] Chamædrys herba est, quæ Latine trixago dicitur. [2] Aliqui cam chamæropem, alii Teucrion appellavere. [3] Folia habet magnitudine mentæ, colore & divisura quercus. Alii serratam, & ab ea serram inventam esse dixere, [4] flore pæne purpureo. [5] Carpitur prægnans succo in petrosis, [6] adversus serpentium venena potu illituque efficacissima: [7] item stomacho, tussi vetustæ, pituitæ in gula cohærescenti,

NOTÆ.

Sect. LXIII. 1. *Sunt . . . . sarcocollam.*] Dioscor. lib. 3. cap. 99. Ἡ δὲ σαρκοκόλλα ἐστὶ δάκρυον δένδρου γεννωμένου ἐν Περσίδι, ἐμφερὲς λιβανωτῷ λεπτῷ, ὑπόπυρρον, ἔμπικρον τῇ γεύσει. *Sarcocolla lacryma est arboris in Perside nascentis, thuri tenui similis, subfulva, gustu amarinscula.* Nunc incognita officinis. Habet his affinia, ac prope gemina Galenus, lib. 8. de facult. simp. med. pag 226. Vide quæ dicta sunt de sarcocolla arbore, lib. 13. sect. 20. & de gummi quæ ex ea fit.

Sect. LXXIX. 1. *Unum . . . oporicen vocant.*] Ὀπωρικὴ, sive σκευασία δι' ὀπωρῶν, confectio ex fructibus, qualem concinnat Galenus, lib. 3. κατὰ τόπους, cap 3. pag. 568. ad stomachi subversionem, ad cœliacos, ac dysentericos.

Sect. LXXX. 1. *Chamædrys*] Diosc. lib. 3. cap 112. Χαμαίδρυς, οἱ δὲ χαμαίδρωψ... ἔχει δὲ τὸ αὔξειν τινὰ ἐμφέρειαν τῷ Τευκρίῳ, καὶ ταύτην τινὲς Τεύκριον καλοῦσιν. Et in Nothis, pag. 457. Ῥωμαῖοι, τεξάγο μίνορ. Chamædrys porro, quasi coactæ brevitatis quercus appellatur. Unde & in Gallia servat appellationem, *Chesnette, ou Germandrée.* Italis, *Querciola*, & *Calamandrina*, teste Anguillara, par. 12. pag. 220. Chamædrys est vulgaris Clusii, lib 3. histor. rar. plant. pag. 351. visa a nobis in horto Regio.

2. *Aliqui cam chamæropem.*] Sic MSS. Reg. Colb. &c. tum hoc loco, tum in Indice. Tamen Diosc. χαμαίδρωψ. Et Marcellus Empir. cap. 20. pag. 136. *Chamædropis*, inquit, *quæ herba simillima quercus folia habet*, &c. At Apuleïus, cap. 24. *Chamæreps: Itali trixaginem appellavere.*

3. *Folia habet.*] Diosc. loc. cit. post Theophr. lib 9. hist. cap 10.

4. *Flore pæne.*] Diosc. loc. cit. Ἄνθος ὑποπόρφυρον.

5. *Carpitur.*] MSS. omnes, *capitur.* Diosc. loc. cit. Συλλέγειν δὲ αὐτὴν δεῖ ἐγκύμονα τοῦ καρποῦ. Et paulo ante: Φύεται ἐν τραχέσι καὶ πετρώδεσι τόποις.

6. *Adversus serpentium &c.*] Diosc. loc. cit. & Apuleius, cap. 24. tit. 3.

7. *item stomacho &c.*] Dioscor. totidem fere verbis, loc. cit. Βοηθεῖ σπάσμασι, βηχί, σπληνὶ ἐσκιρρωμένῳ, δυσουρίᾳ, &c. & Marcellus Empiricus, cap. 17. pag. 126. de vulsis, sive ruptis, & rheumaticis, post Theophr. loc. cit.

ruptis, convulsis, [8] lateris doloribus. [9] Lienem consumit, urinam & menses ciet. [10] Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis ejus in tribus heminis aquæ decoctæ usque ad tertias. Faciunt & pastillos, terentes eam ex aqua, [11] ad supra dicta. Sanat & vomicas, [12] & vetera hulcera, vel sordida cum melle. [13] Fit & vinum ex ea pectoris vitiis. [14] Foliorum succus cum oleo caliginem oculorum discutit. [15] Ad splenem ex aceto sumitur. [16] Excalfacit perunctione.

LXXXI. [1] Chamædaphne unico ramulo est, cubitali fere: folia tenuiora lauri folio. [2] Semen rubens adnixum foliis illinitur capitis doloribus recens. [3] Ardores refrigerat: ad tormina cum vino bibitur. [4] Menses succus ejus, & urinam ciet potu, partusque difficiles in lana appositus.

LXXXII. [1] Chamelæa similitudinem foliorum oleæ habet. [2] Sunt autem amara, odorata, in petrosis, palmum altitudine non excedente. [3] Alvum purgat: detrahit pituitam bilemque:

NOTÆ.

8. *Lateris doloribus.*] Celsus, lib. 4. cap. 6. de laterum doloribus: *Multa*, inquit, *a medicis præcipiuntur: ut tamen sine his rusticos nostros epota ex aqua herba trixago satis adjuvet.*

9. *Lienem &c.*] Dioscor. loc. cit. Ἄγει καὶ ἔμμηνα καὶ ἔμβρυα ποθῖνα τήκει σὺν ὄξει ποθεῖσα. Vide & Galenum, lib. 8. de fac. simp. med pag. 240.

10. *Ob id.*] Et hæc pariter Diosc. loc. cit. & Apuleïus, cap. 25. tit. 3.

11. *Ad supra dicta.*] Ad effectus supra dictos. Vide Notas & Emend. num. XXVII.

12. *Et vetera hulcera.*] Diosc. loc. cit. Ἀνακαθαίρει ἕλκη παλαιὰ σὺν μέλιτι. Sic Theophr. pariter lib. 9. hist. cap. 10.

13. *Fit & vinum.*] De quo dictum est, lib 14. sect. 19.

14. *Foliorum.*] Diosc. loc. cit. post Theophrastum, lib. 9. hist. cap. 10.

15. *Ad splenem.*] Dioscor. loc. cit. Σπλῆνα τήκει σὺν ὄξει ποθεῖσα.

16. *Excalfacit.*] Diosc. Καὶ ἀλειφομένη δὲ ἐστι θερμαντική.

Sect. LXXXI. 1. *Chamædaphne.*] Totidem fere verbis describitur a Diosc. lib. 4. cap 149. Χαμαιδάφνη, οἱ δὲ καὶ ταύτην Ἀλεξάνδρειαν ἐκάλεσαν, &c. Herbarii nostri hanc laureolam vocant.

2. *Semen ..... adnixum foliis.*] Ita MSS. Reg. Colb. &c. non, ut editi, *admixtum*. Quin & sincerius forte *adnexum*. Diosc. loc. cit. τοῖς φύλλοις ἐμπεφυκότα.

3. *Ardores.*] Dioscor. loc. cit. Κεφαλαλγίαις, καὶ στομάχου ἐγκαύσεσιν ἀρήγει. *Capitis doloribus, inflammationibusque stomachi succurrit.*

4. *Menses ... appositus.* Dioscor. loc. citato. Ἐν πεσσῷ προστεθεὶς, *in pesso subditus.*

Sect. LXXXII. 1. *Chamelæa.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 1. cap. 172. Χαμελαία, &c. Et Marcellus Empir. cap. 30. pag. 211. Mezereum id Arabes appellant: Hispani, *Olivilla*: Herbarii, *Chamelæa Tricoccos*: Narbonenses, *Garoupe*: Galli ceteri politiores, *Bois de la Dive.* A Clusio pingitur, lib. 1. hist. rar. plant. pag. 87. & a Dalec. lib. 16. hist. plant. pag. 1664. Vidimus in horto Regio.

2. *Sunt autem &c.*] Dioscor. loco citato.

3. *Alvum &c.*] Dioscor. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 30. pag. 211. Idem pag. 212. hanc *restim olivæ* appellari ait, & habere alias dotes ac vires, quas eo loci enumerat. Prævit omnibus Scribonius Largus, Compos. 136. *Purgat ergo belle chamelæa, quæ herba olivæ*

4 foliis in duabus absinthii partibus decoctis, succoque eo cum melle poto. Foliis impositis & hulcera purgantur. Aïunt, si quis ante Solis ortum eam capiat, dicatque ad albugines oculorum se capere, adalligata discuti id vitium: quoquo modo vero collectam jumentorum pecorumque oculis salutarem esse.

LXXXIII. 1 Chamæsyceæ lentis folia habet, nihil se attollentia, in aridis petrosisque nascens. 2 Claritati oculorum, & contra suffusiones utilissima, & cicatrices, caligines, nubeculas in vino cocta, inuncta. 3 Vulvæ dolores sedat apposita in linteolo. 4 Tollit & verrucas omnium generum illita. Prodest & orthopnoïcis.

LXXXIV. 1 Chamæcissos spicata est tritici modo, ramulis quinis fere, foliosa: cum floret, existimari potest alba viola, radice tenui: 2 cujus bibunt ischiadici folia tribus obolis, in vini cyathis duobus VII. diebus, admodum amara potione.

LXXXV. 1 Chamæleucen apud nos farfarum, sive farfugium vocant. 2 Nascitur secus fluvios, folio populi, sed ampliore. Radix ejus

NOTÆ.

folia similia habet, quorum quinque vel sex dare oportet, trita ex aqua mulsa cyathis tribus..... Detrahit enim aquam largiter.

4. *Foliis.*] Dioscor. loc. cit. & Galenus, lib. 8. de facult. simp. medic. pag. 240.

Sect. LXXXVIII. 1. *Chamæsyce.*] Dioscor. lib. 4. cap. 170. Χαμαισύκη... φύλλα φακοειδῆ... πρὸς τῇ γῇ... φύεται ἐν πετρώδεσι καὶ αὐχμηροῖς τόποις. Retinet nomen in officinis. Visa a nobis in horto Regio, qualis a Dodonæo pingitur, pag. 373.

2. *Claritati &c.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 241.

3. *Vulva.*] Dioscor. loco citato. Δύναμιν δ' ἔχουσιν οἱ κλῶνες λειωθέντες σὺν οἴνῳ τὰς περὶ μήτραν ὀδύνας παύειν, αὐτῇ προσθέντες. *Rami ex vino triti, & in pesso appositi, vulva dolores sedant.*

4. *Tollit &c.*] Dioscor. & Galenus, locis citatis.

Sect. LXXXIV. 1. *Chamæcissos.*] De qua jam ante diximus, l. 16. sect. 62. de Ruellium, lib. 3. pag. 634. qui nobiscum & cum Plinio facit.

2. *Cujus bibunt.*] Folia, non radicem, ischiadicis bibi utiliter ait Diosc. lib. 4. cap. 126. Florem Galenus, loc. cit pag. 240.

Sect. LXXXV. 1. *Chamæleuce.*] Χαμαιλεύκη Galeno, loc. cit. pag. 241. In Indice hujus loci: *De chamæleuce, sive farfaro, sive farfugio.* Diosc. in Nothis, pag. 458 Βήχιον.... οἱ δὲ χαμαιλεύκη... Ῥωμαῖοι τουσιλλάγω, οἱ δὲ φαρφάρεαμ. Libri quidam *farfano* male. Meminit hujus Plautus in Pænulo, act. 2. sc. 1. vers. 32.

Eo prasternebam folia farfari.

Apuleïus: *Folia sunt farfari, & nugæ meræ.* Fortasse a Farfaro amne, de quo Ovidius, lib. 14 Metam. vers. 330.

Et opaca Farfarus umbra.

Græci Βήχιον, Latini Bechion & Tussilaginem nominant In officinis, *Farfara, Vngula caballina, Populago:* Galli, *Pas d'Asne, ou Tussilage.* Pingitur a Dodonæo, pag. 486. De ea plura dicentur, lib. 26. sect. 16

2. *Nascitur secus fluvios.*] Manutius in editione Pliniana maluit *secundum*, quam *secus* legi: tametsi constans librorum omnium ante eum consensio foret in eam vocem *secus.* Et sane Catonem meminimus, lib. de re rust. cap. 21. *secus laminas* dixisse: Quintilianum, lib. 8. cap. 2. *secus viam.*

imponitur

imponitur carbonibus cupressi, atque is nidor [3] per infurnibulum imbibitur in vetere tussi.

LXXXVI. [1] Chamæpeuce larici foliis similis, lumborum & spinæ doloribus propria est.

[2] Chamæcyparissos herba ex vino pota contra venena serpentium & omnium scorpionumque pollet.

[3] Ampeloprason in vinetis nascitur, foliis porri, ructu gravis. [4] Contra serpentium ictus efficax. [5] Urinam & menses ciet: eruptiones sanguinis per genitale inhibet potum impositumque. Datur & a partu mulieribus, & contra canis morsum.

[6] Ea quoque quæ stachys vocatur, porri similitudinem habet, longioribus foliis pluribusque, & odoris jucundi, colorisque in luteum inclinati. Pellit menstrua.

LXXXVII. [1] Clinopodion, alii cleonicion, alii zopyron, alii ocymoïdes appellant, [2] serpyllo similem, [3] surculosam, [4] palmi altitudine: [5] nascitur in petrosis, [6] orbiculato foliorum ambitu, spe-

NOTÆ.

3. *Per infurnibulum.*] Ita Reg. 1. At Reg. 2. & Chiffl. *infundibulum.* Instrumentum intelligit, quo in vasa liquores infundimus: *Un entonnoir.* Refert hoc quoque Dioscor. lib. 3. cap. 126. Plinius lib. 26. sect. 16. pro infundibulo adscisci arundinem.

Sect. LXXXII. 1 *Chamapeuce.*] Diosc. lib. 4. cap. 126. Χαμαιπεύκη ποιεῖ ὀσφύος ἀλγήματα, ἐν ὕδατι λεία πινομένη. A chamæpity, de qua diximus sect. 20. ita herba hæc distare videtur, ut larix a picea. Fruticem esse ait Anguillara, inventumque a se in insula *di Vegbia*, iisdem plane notis, quibus a Plinio delineatur, par. 12. pag. 202.

2. *Chamacyparissos.*] Nondum in certi nominis apud herbarios nostrates possessionem venit. Dodonæum vide, pag. 268.

3. *Ampeloprason.*] Ἀμπελόπρασον a vitibus & natali loco nomen accepit, quasi Porrum vitium, aut vitigineum. Pingitur a Dodonæo, pag. 678. Ἄγριον πράσον vocat Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 154.

4. *Contra serpentium.*] Diosc. lib. 2. cap. 180. Θηριοδήκτοις δὲ βεβρωμένον ἁρμόζει. *Contra bestiarum morsus in cibo convenit.*

5. *Urinam &c.*] Diosc. loc. cit.

6. *Ea quoque ... porri.*] Alia Plinii stachys est, alia Dioscoridis. Illa porri, ista marrubii foliorum similitudinem refert. Quæ Dioscoridi stachys est, ea Plinio scorditis appellatur, uti dicemus lib. 25. sect. 26. Pliniana stachys officinis incognita.

Sect. LXXXVII. 1. *Clinopodion.*] Dioscor. in Nothis, pag. 456. Κλινοπόδιον, οἱ δὲ κλεόνικον, οἱ δὲ ὠκιμοειδὲς, οἱ δὲ ζώπυρον καλοῦσι. Pingitur a Matthiolo, pag. 814.

2. *Serpyllo similem.*] Foliis serpyllo similibus. Diosc. lib. 3. cap. 109.

3. *Surculosam.*] Lignosam, φρυγανῶδες. Dioscor.

4. *Palmi altitudine.*] Palmi majoris, qui duodecim digitorum. Dioscor. σπιθαμιαῖον.

5. *Nascitur.*] Diosc. loc. cit.

6. *Orbiculato foliorum.*] Ita MSS. omnes, non *florum*: etsi perinde est: nam in singulis fere geniculis adnexi foliis flores adhærescunt. Diosc. loc. cit. Καὶ τὰ ἄνθη ὅμοιά πως κλίνης ποσὶν, ἐκ διαστημάτων ἐμφερῆ πρασίῳ. *Et floribus* (orbiculato suo ambitu) *lecti pedum speciem præbentibus, ex intervallo marrubii modo dispositis.*

ciem lecti pedum præbens. [7] Bibitur ad convulsa, rupta, strangurias, serpentium ictus. [8] Item decoctæ succus.

LXXXVIII. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minus claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis. [1] Centunculum vocant nostri, foliis ad similitudinem capitis penularum, jacentem in arvis: Græci clematidem: egregii effectus ad sistendam alvum in vino austero. Item sanguinem sistit tritus cum oxymelitis aut aquæ calidæ cyathis quinque, denarii unius pondere: sic & ad secundas mulierum efficax.

LXXXIX. Sed Græci clematidas & alias habent: [1] Unam, quam aliqui echiten vocant, alii laginem, nonnulli tenuem scammoniam: Ramos habet bipedales, foliosos, non dissimiles scammoniæ, nisi quod nigriora minoraque sunt folia. Invenitur in vineis arvisque. Estur, ut olus, cum oleo ac sale: alvum ciet. Eadem a dysentericis cum lini semine ex vino austero sorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta, supposito udo linteolo. Strumas imposita ad suppurationem perducunt, deinde axungia adiecta percurant. Item hæmorrhoïdas cum oleo viridi, phthisicos juvant cum melle. Lactis quoque ubertatem faciunt in cibis sumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto edentium Venerem stimulant.

XC. [1] Est & alia clematis, Ægyptia cognomine, quæ ab aliis daphnoïdes, ab aliis polygonoïdes vocatur: [2] folio lauri, [3] longa tenuisque: [4] adversus serpentes, ac privatim aspidas, ex aceto pota efficax.

*Cap. 25 XVI. XCI. Ægyptus hanc maxime gignit: * quæ & [1] aron, de qua

NOTÆ.

7. *Bibitur.*] Dioscor. loc. cit. totidem verbis.

8. *Item decocta.*] Herbæ nimirum. Dioscor. loc. cit. Πίνεται δὲ ἡ πόα καὶ τὸ ἀφέψημα αὐτῆς, πρὸς θηρίων δήγματα, &c.

Sect. LXXXVIII. 1. *Centunculum.*] Gnaphalium videtur esse, de quo rursum lib. 27. sect. 61. cum & vires ei plane similes ibi adscribantur: & in Nothis Diosc. pag. 459. Γναφάλιον, Ῥωμαῖοι κέντυλυμ, opinor pro κεντύκουλυμ, jampridem appellarint. Pingitur a Dodonæo, pag. 65.

Sect. LXXXIX. 1. *Unam, quam.*] Hæc clematis altera Dodonæi, pag. 402. In Nothis Diosc. pag. 462. Ἑτέρα κληματὶς, &c.

Sect. XC. *Est & alia.*] Dioscor. lib. 4. cap. 7 Κληματὶς, οἱ δὲ δαφνοειδὲς, οἱ δὲ μυρσινοειδὲς, οἱ δὲ πολυγονοειδὲς καλοῦσι. Sic etiam Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 192. Daphnoïdes, a lauri similitudine, ut & myrsinoïdes, appellata. A crebris geniculis, polygonoïdes. Est Dodonæi clematis daphnoïdes. pag. 401. visa a nobis in horto Regio. Vide, si lubet, in Adagiis, Chiliad. 1. Cent. 1. Adag. 22. *Clematis Ægyptia.*

2. *Folio lauri.*] Diosc. loc. cit. Πέταλον δὲ μακρὸν, δάφνῃ ἐμφερὲς τῷ τε σχήματι, καὶ τῇ χροιᾷ, μακρότερον δὲ πολλῷ

3. *Longa.*] Diosc. Κλήματα δὲ ἔχει μακρά. *Sarmentosas spargit viticulas, easque longas.*

4. *Adversus serpentes &c.*] Dioscor. loc. cit.

Sect. XCI. *Aron, de qua .... diximus.*] Libro 19. sect. 30. Sed cave aron vulgarem intelligas, aliamve quam Ægyptiacam.

inter bulbos diximus, magnæ cum dracontio litis. Quidam enim eandem esse dixerunt. [2] Glaucias satu discrevit, dracontium silvestrem arum pronunciando. [3] Aliqui radicem aron appellarunt, caulem vero dracontium, in totum alium, si modo hic est, qui apud nos dracunculus vocatur. [4] Namque aros radicem nigram in latitudinem rotundam habet, multoque majorem, & qua manus impleatur. Dracunculus subrutilam, & draconis convoluti modo: [5] unde & ei nomen.

XCII. [1] Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen dracunculi fervens mordaxque tradendo: tantumque ei virus, ut olfactum gravidis abortum inferat. [2] Aron miris laudibus extulere: primum in cibis feminam præferentes, quoniam mas durior esset, & in coquendo lentior. [3] Pectoris vitia purgare: & aridum in potione inspersum, aut ecligmate, [4] urinam & menses ciere. Sic & in oxymelite potum stomacho: interaneisque exhulceratis ex lacte ovillo bibendum: ad tussim, in cinere coctum ex oleo dedere. Alii coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere: item sugillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoïdum vitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudavit Cleophantus & pro antidoto contra venena: pleuriticis, peripneumonicis, quo tussientibus mo-

NOTÆ.

2. *Glaucias satu.*] Solo satu discrevit aron a dracontio: dracontium, aron silvestrem pronunciando. Ita, credo, etiam Galenus, qui lib 6. de facult. simp. med. pag 169. dracontium ait aro esse persimile, & foliis, & radice: amarius tamen aliquanto. Dioscoridem is secutus est, lib. 2. cap. 197. Serapion quoque dracontii genera bina statuit: alterum, quod dracontion simpliciter: alterum, quod aron appellaretur.

3. *Aliqui radicem.*] Sic Erotianus, in Onomast vocum Hippocr. tom. 2. operum Galeni, pag. 117. Δρακόντιον βοτάνης εἶδος· οὕτω δὲ καλεῖται καὶ ὁ τοῦ ἄρου καυλὸς, παρὰ τὴν πρὸς τὸ ζῶον ὁμοιότητα. *Dracontium, herba genus: sic & ari caulis vocatur, ex similitudine quam cum animali habet.*

4. *Namque aros.*] Ægyptiaca, ut diximus. Nam vulgari radix alba est, & dracunculi radici proxima, ut ait Diosc. lib. 2. cap. 197.

5. *Unde & ei nomen.*] Sic appellari aïunt hodierni herbarii, quod caulem habet anguium more maculosum, & versicolorem, cum lævore. Idcirco & draconteam, & colubrinam quoque Romani dixere, teste Apuleïo, cap. 14. Recentiorum plerique majorem serpentariam vocant, *Grande serpentaire.* Pingitur a Matthiolo, in lib. 2. Dioscor. pag. 590.

Sect. XCII. 1. *Quin & ipsi Græci.*] In his Diosc. lib. 2. cap. 196. dracunculi semen ait esse sapore mordax, ἐνδάκνοντα τὴν γεῦσιν καρπὸς: olfactuque ipso recens conceptos fetus enecare: Καὶ τὴν ὀσμὴν δέ φασι... τῶν ἄρτι συνειλημμένων ἐμβρύων φθαρτικὸν εἶναι.

2. *Aron.*] Sive Ægyptiacam hoc loco intelligas, sive Græcam, periude est: affines enim utrique cognatæque vires, & invicem, & cum dracontio. Quæ autem apud nos Aros appellatur, non est ullo modo edulis.

3. *Pectoris vitia.*] Hoc de dracontio, Diosc. loc. cit. de aro quoque vulgari, 197.

4. *Urinam.*] Diosc. loc. cit.

ciem lecti pedum præbens. [7] Bibitur ad convulsa, rupta, stranguriasֹ, serpentium ictus. [8] Item decoctæ succus.

LXXXVIII. Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minus claras, nobilibus in sequentia volumina dilatis. [1] Centunculum vocant nostri, foliis ad similitudinem capitis penularum, jacentem in arvis: Græci clematidem: egregii effectus ad sistendam alvum in vino austero. Item sanguinem sistit tritus cum oxymelitis aut aquæ calidæ cyathis quinque, denarii unius pondere: sic & ad secundas mulierum efficax.

LXXXIX. Sed Græci clematidas & alias habent: [1] Unam, quam aliqui echiten vocant, alii laginem, nonnulli tenuem scammoniam: Ramos habet bipedales, foliosos, non dissimiles scammoniæ, nisi quod nigriora minoraque sunt folia. Invenitur in vineis arvisque. Estur, ut olus, cum oleo ac sale: alvum ciet. Eadem a dysentericis cum lini semine ex vino austero sorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta, supposito udo linteolo. Strumas imposita ad suppurationem perducunt, deinde axungia adiecta percurant. Item hæmorrhoïdas cum oleo viridi, phthisicos juvant cum melle. Lactis quoque ubertatem faciunt in cibis sumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto edentium Venerem stimulant.

XC. [1] Est & alia clematis, Ægyptia cognomine, quæ ab aliis daphnoïdes, ab aliis polygonoïdes vocatur: [2] folio lauri, [3] longa tenuisque: [4] adversus serpentes, ac privatim aspidas, ex aceto pota efficax.

*Cap. 25. XVI. XCI. Ægyptus hanc maxime gignit: * quæ & [1] aron, de qua

NOTÆ.

7. **Bibitur.**] Dioscor. loc. cit. totidem verbis.

8. *Item decocta.*] Herbæ nimirum. Dioscor. loc. cit. Πίνεται δ' ἡ πόα ϗ τὸ ἀφέψημα αὐτῆς, πρὸς θηρίων δήγματα, &c.

Sect. LXXXVIII. 1. *Centunculum.*] Gnaphalium videtur esse, de quo rursum lib. 27. sect. 61. cum & vites ei plane similes ibi adscribantur: & in Nothis Diosc. pag. 459. Γναφάλιον, Ῥωμαῖοι κέντυλλυμ, opinor pro κεντούκουλλυμ, jampridem appellarint. Pingitur a Dodonæo, pag. 65.

Sect. LXXXIX. 1. *Unam, quam.*] Hæc clematis altera Dodonæi, pag. 402. In Nothis Diosc. pag. 462. Ἑτέρα κληματὶς, &c.

Sect. XC. *Est & alia.*] Dioscor. lib. 4. cap. 7. Κληματὶς, οἱ δὲ δαφνοειδὲς, οἱ δὲ μυρσινοειδὲς, οἱ δὲ πολυγονοειδὲς καλοῦσι. Sic etiam Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 192. Daphnoïdes, a lauri similitudine, ut & myrsinoïdes, appellata. A crebris geniculis, polygonoïdes. Est Dodonæi clematis daphnoïdes. pag. 401. visa a nobis in horto Regio. Vide, si lubet, in Adagiis, Chiliad. 1. Cent. 1. Adag. 22. *Clematis Ægyptia.*

2. *Folio lauri.*] Diosc. loc. cit. Πέταλα δὲ μικρὰ, δάφνῃ ἐμφερῆ τῷ τε σχήματι, ϗ τῇ χρόᾳ, μικρότερα δὲ πολλῷ.

3. *Longa.*] Diosc. Κλήματα δ' ἔχει μακρά. *Sarmentosas spargit viticulas, easque longas.*

4. *Adversus serpentes &c.*] Dioscor. loc. cit.

Sect. XCI. *Aron, de qua .... diximus.*] Libro 19. sect. 30. Sed cave aron vulgarem intelligas, aliamve quam Ægyptiacam.

inter bulbos diximus, magnæ cum dracontio litis. Quidam enim eandem esse dixerunt. [2] Glaucias satu discrevit, dracontium silvestrem arum pronunciando. [3] Aliqui radicem aron appellarunt, caulem vero dracontium, in totum alium, si modo hic est, qui apud nos dracunculus vocatur. [4] Namque aros radicem nigram in latitudinem rotundam habet, multoque majorem, & qua manus impleatur. Dracunculus subrutilam, & draconis convoluti modo: [5] unde & ei nomen.

XCII. [1] Quin & ipsi Græci immensam posuere differentiam, semen dracunculi fervens mordaxque tradendo: tantumque ei virus, ut olfactum gravidis abortum inferat. [2] Aron miris laudibus extulere: primum in cibis feminam præferentes, quoniam mas durior esset, & in coquendo lentior. [3] Pectoris vitia purgare: & aridum in potione inspersum, aut ecligmate, [4] urinam & menses ciere. Sic & in oxymelite potum stomacho: interaneisque exhulceratis ex lacte ovillo bibendum: ad tussim, in cinere coctum ex oleo dedere. Alii coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere: item sugillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoïdum vitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudavit Cleophantus & pro antidoto contra venena: pleuriticis, peripneumonicis, quo tussientibus mo-

NOTÆ.

2. *Glaucias satu.*] Solo satu discrevit aron a dracontio: dracontium, aron silvestrem pronunciando. Ita, credo, etiam Galenus, qui lib. 6. de facult. simp. med. pag. 169. dracontium ait aro esse persimile, & foliis, & radice: amarius tamen aliquanto. Dioscoridem is secutus est, lib. 2. cap. 197. Serapion quoque dracontii genera bina statuit: alterum, quod dracontion simpliciter: alterum, quod aron appellaretur.

3. *Aliqui radicem.*] Sic Erotianus, in Onomast vocum Hippocr. tom. 2. operum Galeni, pag. 117. Δρακόντιον βοτάνης εἶδος· ὑπὸ δὲ καλεῖται καὶ ὁ τοῦ ἄρου καυλός, ἀπὸ τῆς πρὸς τὸ ζῷον ὁμοιότητος. *Dracontium, herba genus: sic & ari caulis vocatur, ex similitudine quam cum animali habet.*

4. *Namque aros.*] Ægyptiaca, ut diximus. Nam vulgati radix alba est, & dracunculi radici proxima, ut ait Diosc. lib. 2. cap. 197.

5. *Vnde & ei nomen.*] Sic appellari aiunt hodierni herbarii, quod caulem habet anguium more maculosum, & versicolorem, cum lævore. Idcirco & draconteam, & colubrinam quoque Romani dixere, teste Apuleïo, cap. 14. Recentiorum plerique majorem serpentariam vocant, *Grande serpentaire.* Pingitur a Matthiolo, in lib. 2. Dioscor. pag. 590.

Sect. XCII. 1. *Quin & ipsi Græci.*] In his Diosc. lib. 2. cap. 196. dracunculi semen ait esse sapore mordax, ἐπιδάκνοντα τὴν γεῦσιν καρπόν: olfactuque ipso recens conceptos fetus enecare: Καὶ τὴν ὀσμὴν δέ φασι... τῶν ἄρτι συνειλημμένων ἐμβρύων φθαρτικὸν εἶναι.

2. *Aron.*] Sive Ægyptiacam hoc loco intelligas, sive Græcam, perinde est: affines enim utrique cognatæque vires, & invicem, & cum dracontio. Quæ autem apud nos Aros appellatur, non est ullo modo edulis.

3. *Pectoris vitia.*] Hoc de dracontio, Diosc. loc. cit. de aro quoque vulgari, 197.

4. *Vrinam.*] Diosc. loc. cit.

do : ſemen intritum cum oleo aut roſaceo infundens aurium dolori. [5] Dieuches tuſſientibus, aut ſuſpirioſis, & orthopnoïcis, [6] & pura exſcreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit. Diodotus phthiſicis e melle ecligmate, & pulmonis vitiis, oſſibus etiam fractis impoſuit. [7] Partus omnium animalium extrahit, naturæ circumlitum. [8] Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac ſtomachi vitia diſcutit, tuſſim decocti jus cum melle. [9] Hulcera omnium generum, ſive phagædænæ ſint, ſive carcinomata, ſive ſerpant, [10] ſive polypi in naribus, ſuccus mire ſanat. Folia ambuſtis proſunt ex vino & oleo cocta. Alvum inaniunt ex ſale & aceto ſumpta. Et luxatis cocta cum melle proſunt : [11] item articulis podagricis cum ſale, recentia vel ſicca. [12] Hippocrates utralibet ad collectiones cum melle impoſuit. Ad menſes trahendos ſeminis vel radicis drachmæ duæ in vini cyathis duobus ſufficiunt. Eadem potio, ſi a partu non purgantur, & ſecundas trahit. [13] Hippocrates & radicem ipſam appoſuit. Dicunt & in peſtilentia ſalutarem eſſe in cibis. Ebrietatem diſcutit. Serpentes nidore, cum crematur, privatimque aſpidas fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inveniantur. [14] Perunctos quoque aro e laureo oleo fugiunt. Ideo & contra ictus dari potu in vino nigro putant utile. [15] In foliis ari caſeus optime ſervari traditur.

XCIII. [1] Dracunculus, quem dixi, hordeo matureſcente effoditur, Luna creſcente. Omnino habentem ſerpentes fugiunt. Ideo percuſſis prodeſſe in potu aïunt [2] majorem : ut & menſes, ſi ferro non

NOTÆ.

5. *Dieuches.*] Et Dioſc. locis cit.

6. *Et pura exſcreantibus.*] Sive purulenta. Ita M S S. a *pus*, *puris*.

7. *Partus omnium.*] Affine eſt, quod Dioſc. prodidit, locis cit. e dracontio, arove, collyria fingi ad extrahendos partus.

8. *Succus radicis.*] Dioſc. locis cit. & Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 169.

9. *Hulcera &c.*] Hæc pariter Dioſc. & Galenus, locis citatis.

10. *Sive polypi.*] De dracontio, Marcellus Empir. cap. 10. pag. 86. *Polypum*, inquit, *emendat herba, quæ Græce dracontium appellatur, vel ſi ſuccus ejus naribus infundatur : vel ſi papyrus inde infecta, & ſpecillo involuta, naribus inferatur, & poſtera die educatur.*

11. *Item articulis podagricis.*] Radicem ari cum fimo bubulo podagricis impoſitam auxiliari ſcribit Dioſcor. lib. 2. cap. 197.

12. *Hippocrates utralibet.*] Sive recentia folia, ſive ſicca.

13. *Hippocrates & radicem.*] Eam ob rem & cervæ aron a partu edunt, ut diximus, lib. 8. ſect. 50.

14. *Perunctos.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 196. *Aiunt*, inquit, *& qui manus radice perfricuerit, a vipera morſu tutum & illæſum exiſtere.* Φασὶ δὲ ὅτι καὶ εἰ διατρίψειέ τις τὰς χεῖρας τῇ ῥίζῃ, ἀπὸ ἐχίδνης ἄδηκτος μένει.

15. *In foliis ari.*] Et dracontii pariter. Dioſc. loc. cit. Τυρός τε ἐνειλούμενος τοῖς φύλλοις ἄσηπτος διαμένει.

Sect. XCIII. 1. *Dracunculus, quem dixi.*] Sect. 91. ſub finem : *qui apud nos dracunculus vocatur.* Hujus radicem effodi hordei meſſibus ſcribit. Dioſc. loc. cit. ἐν πυραμητῷ.

2. *Majorem.*] Nam & alter minor dracunculus eſt, delineatus a Matthiolo, pag. 591.

attingatur, sistat. [3] Succus ejus & aurium dolori prodest.

Id autem quod Græci dracontion vocant, triplici effigie demonstratum mihi est: foliis betæ, non sine thyrso, flore purpureo. [4] Hoc est simile aro. [5] Alii radice longa, veluti signata articulosaque, monstravere: tribus omnino cauliculis: folia ejus ex aceto decoqui contra serpentium ictus jubentes. [6] Tertia demonstratio fuit, folio majore, quam cornus, radice arundinea, totidem (ut affirmabant) geniculata nodis, quot haberet annos, totidem esse folia. Hi ea ex vino vel aqua contra serpentes dabant.

XCIV. [1] Est & aris, quæ in eadem Ægypto nascitur, similis aro, minor tantum minoribusque foliis, & utique radice, quæ tamen olivæ grandis magnitudinem implet: alba geminum caulem, altera unum tantum emittens. Medetur utraque hulceribus manantibus: item combustis, [2] ac fistulis collyrio immisso. Nomas sistunt decocta earum in aqua, & postea tritarum rosaceo addito. [3] Sed unum miraculum ingens, contacto genitali cujusque feminini sexus, animal in perniciem agi.

XCV. [1] Myriophyllon, quod nostri millefolium vocant, caulis est tener, similis feniculo, plurimis foliis: unde & nomen accepit. [2] Nascitur in palustribus, magnifici usus ad vulnera. Cum aceto bibitur ad difficultates urinæ & vesicæ, & suspiria, [3] præcipitatisque ex alto. [4] Efficacissima eadem ad dentium dolores. Etruria hoc nomine appellat [5] herbam in pratis tenuem a lateribus capillamenti mo-

NOTÆ.

3. *Succus ejus.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 77.

4. *Hoc est simile aro.*] Ita etiam MSS. Est dracontium majus, , sive dracunculus modo explicatus.

5. *Alii radice.*] Hæc Bistorta nunc vulgo dicitur, a radice intorta & convoluta anguium more. *La Bisterte.* A Dodonæo pingitur, qualem vidimus in horto Regio, pag. 331.

6. *Tertia.*] Dracunculus aquatilis Dodonæi, pag. 329. Gesneri, arum palustre: Vidimus in horto Regio.

Sect. XCIV. 1. *Est & aris.*] Ἀρίσαρον a Diosc. appellatur, a quo & verbis totidem describitur, lib. 2. cap. 198. ut & ab Oribasio, lib. XI. Pingitur a Lobelio in Adversf. pag. 260. In Italia vulgo nota, etsi nomine vulgari careat, auctor est Anguillara, par. XI. pag. 176.

2. *Ac fistulis.*] Vide Notas & Emend. num. XXIX.

3. *Sed unum.*] Diosc. loc. cit. Φθείρει δὲ καὶ αἰδοῖον παντὸς ζώου ἐπιτεθεῖσα. *Imposita, inditave, cujuslibet animalis genitale corrumpit.*

Sect. XCV. 1. *Myriophyllon.*] De eo paria prodidit Dioscor. lib. 4. cap. 115. Μυριόφυλλον &c. Millefolium aquaticum est, seu Feniculus aquaticus Dalecampii, lib. hist. plant. pag. 1023. Vidimus in horto Regio.

2. *Nascitur &c.*] Dioscor. loc. cit. Φύεται ἐν ἑλώδεσι τόποις. Vide Notas & Emendationes num. XXX.

3. *Præcipitatisque.*] Plinius Valer lib. 1. cap. 64 *Si ex alto præcipitati sunt, millefolium bibendum datur ex aceto, cruenta exscreantibus.*

4. *Efficacissima.*] Apuleïus, cap. 88. tit. *Ad dentium dolorem: Herba millefolii radicem jejunus manducet laborans dentibus.*

5. *Herbam in pratis.*] Millefolium terrestre purpureis foliis illud est, pi-

do foliosam, eximii usus ad vulnera: boum nervos abscissos vomere solidari ea, rursusque jungi addita axungia affirmans.

XCVI. [1] Pseudobunion napi folia habet, fruticans palmi altitudine. Laudatissima in Creta. [2] Contra tormina atque stranguriam, laterum præcordiorumque dolores bibuntur rami ejus quini senive.

XCVII. [1] Myrrhis, quam [2] alii smyrrhizam, alii myrrham vocant, simillima est cicutæ, caule foliisque & flore, minor tantum & exilior, cibo non insuavis. [3] Ciet menstrua & partus cum vino. [4] Aiunt eandem potam in pestilentia salutarem esse. Subvenit & phthisicis in sorbitione. Aviditatem cibi facit. [5] Phalangiorum morsus restringit. Hulcera quoque in facie aut capite succus ejus in aqua triduo maceratæ sanat.

XCVIII. [1] Onobrychis folia habet lentis, longiora paulo, florem rubentem, radicem exiguam & gracilem. [2] Nascitur circa fontes. [3] Siccata in farinæ modum, & inspersa vino albo, strangurias finit. Alvum sistit. [4] Succus ejus perunctis cum oleo sudores movet.

NOTÆ.

ctum a Lobelio, in Observat. pag. 431. Militarem etiam vocant, στρατιωτικὸν, in Nothis Diosc. pag. 476. quia vulnera ferro facta sanat, ideoque in militia & castris multus ejus est usus. Apuleïus, cap. 88. tit. 2. *Ad vulnera ferro facta: Herba millefolium cum axungia pisata & imposita, vulnera purgat & sanat.* Vide & Galenum, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 211. Describitur ea rursum a Plinio, lib. 25. sect. 19. Lepidum est quod refert Schenckius, lib. 1. Observ. Medic. tit. de naribus, pag. 101. ex Follerio, lib. 2. Chirurg. cap. 5. *Cuidam decisus nasus*, inquit, *qua os in cartilaginem desinit, rusticus propendentem partem alteri digitis conjunxit, herbam tusam & e vino nigro tritam, quod millefolium appellant, impegit, rudius omnia colligavit, unde celerrime restitit profluens sanguis, & vulnus pulcra cicatrice brevi coiit.*

Sect. XCVI. 1. *Pseudobunion.*] Diosc. lib. 4. cap. 125. Ψευδοβούνιον θαμνίον ἐστὶ σπιθαμιαῖον ἐν Κρήτῃ, ἔχον φύλλα βουνίῳ ὅμοια &c.

2. *Contra tormina &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

Sect. XCVII. 1. *Myrrhis.*] Diosc. lib. 4. cap. 116. Μυῤῥὶς, οἱ δὲ μύῤῥαν καλοῦσι, τῷ καυλῷ καὶ τοῖς φύλλοις ἔοικε κωνείῳ· ῥίζαν δὲ ἔχει ἐπιμήκη, ἁπαλὴν, περιφερῆ, εὐώδη, ἡδεῖαν βρωθῆναι. Pingitur a Dodonæo, pag. 689 Galli vocant, *Cerfeuil musque*, ob odoris jucunditatem. Vidimus in horto Regio.

2. *Alii smyrrhizam.*] Ita M S S. cum hoc loco: in Indice *myrizan*, forte, *smyrrhizusam*, vel *myrizusam*: quod odore myrrham, unguentumve referat.

3. *Ciet &c.*] Diosc. loc. cit & Galenus, lib. 7. de fac. simp. med pag. 211.

4. *Aiunt quoque.*] Arcere sic mali contagia scribit & Diosc. loc. cit. Ἱστοροῦσι δὲ ἔνιοι, πινομένης αὐτῆς δὶς ἢ τρὶς τῆς ἡμέρας σὺν οἴνῳ ἐν λοιμικαῖς καταστάσεσι, βοηθεῖν εἰς τὸ ἀνόσους διαμένειν.

5. *Phalangiorum.*] Diosc. Πινομένη σὺν οἴνῳ φαλαγγιοδήκτοις βοηθεῖ.

Sect. XCVIII. 1. *Onobrychis.*] Hæc totidem verbis Dioscor. lib. 3. cap. 170. Ὀνοβρυχὶς, &c. A Dodonæo delineatur, pag. 539 Recentioribus ἀνώνυμος est. In Paduano agro nasci tradidit Anguillara, par 13. pag. 242.

2. *Nascitur.*] Diosc. loc. cit.

3. *Siccata.*] Diosc. loc. cit. & Galenus lib. 8. de fac. simp. med. pag. 215.

4. *Succus ejus.*] Diosc. & Galenus, locis cit.

CAPUT XVII.

XCIX. In promisso herbarum mirabilium, occurrit aliqua dicere & de Magicis. Quæ enim mirabiliores sunt? Primi eas in nostro orbe celebravere Pythagoras atque Democritus, consectati [1] Magos. Coracesia & callicia Pythagoras [2] aquam glaciari tradit: quarum mentionem apud alios non reperio, nec apud eum alia de his.

C. [1] Idem minyada appellat, nomine alio [2] corysidiam, cujus decocto in aqua succo, protinus sanari ictus serpentium, si foveantur, dicit. Eundem effusum in herba qui vestigio contigerint, aut forte respersi fuerint, insanabili leto perire, monstrifica prorsus natura veneni, præterquam [3] contra venena.

CI. Ab eodem Pythagora aproxis appellatur herba, cujus radix e longinquo concipiat ignes, ut naphtha, [1] de qua in terræ miraculis diximus. Idem tradit: si qui morbi humano corpori acciderint florente aproxi, quamvis sanatos admonitionem eorum sentire, quoties florere eam contigerit: & frumentum, & cicutam, & violam similem conditionem habere. Nec me fallit, hoc volumen ejus a quibusdam Cleemporo medico adscribi: Pythagoræ pertinax fama antiquitasque vindicant. Et idipsum auctoritatem voluminibus affert, [2] si quis alius curæ suæ opus, illo viro dignum judicavit: quod fecisse Cleemporum, cum alia suo & nomine ederet, quis credat?

CII. Democriti certe [1] chirocmeta esse constat. At in his ille post Pythagoram Magorum studiosissimus, quanto portentosiora tradit? [2] Aglaophotin herbam, quæ admiratione hominum propter eximium

NOTÆ.

Sect. XCIX. 1. *Magos.*] Ægyptios, credo, Chaldæosque intelligit, apud quos Pythagoras peregrinando vixit: præcipue vero Mercurium Trismegistum, qui librum edidit, *de sex & triginta sacris horoscoporum herbis*, Galeno teste, in prooemio libri sexti de simp. med. facult.

2. *Aquam glaciari.*] Flore aquifoliæ arboris id quoque fieri Pythagoras tradidit, ut dictum est supra, sect. 72.

Sect. C. 1. *Idem minyada.*] Ita MSS. Reg Colb. &c. non *menaidem*, ut editi. Minyanthes autem, tum ex allusione vocum, tum ex virium proprietate singulari, intelligi oportere hoc loco censuerim: Has enim facultates Galenus, Ægineta, Dioscorides, Plinius ipse lib. 21. sect. 88. huic trifolii generi adscribunt.

2. *Corysidiam*] Sic MSS. non *corinthadem*, ut editi.

3. *Contra venena*] Contra serpentium ictus, ut dictum est proxime.

Sect. CI. 1. *De qua in terra .... diximus.*] Libro 2. sect 109.

2. *Si quis alius*] Si quis alius scriptor industriæ suæ opus, illius viri nomine dignum judicavit.

Sect. CII. 1. *Chirocmeta.*] Χειρόκμητα, hoc est, manu ipsius facta. Hesychius: Χειρόκμητα, χειροποίητα, ἤγουν ὑπὸ χειρῶν γεγενημένα. Vitruvius lib. 9. cap. 3. *Multas res attendens, admiror etiam Democriti de rerum natura volumina, & ejus commentarium, qui inscribitur* Χειροκμήτων, *in quo utebatur anulo, signans cera molli, quæ esset expertus.* Scripsit Zosimus Alexandrinus Philosophus ad Theosebiam sororem suam Χειροκμήτων, id est Manufactorum libros XXVIII. teste Suida verbo Ζώσιμος.

2. *Aglaophotin.*] De hac Ælianus, lib. 14. hist anim cap. 27. qui & cynosspaston vocari ait, nocte stellæ instar lucere, & igneo splendore faci-

colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiæ nascentem [3] Persicò latere. Qua de causa & marmaritin vocari. Magos utique ea uti, cum velint Deos evocare. [4] Achæmenida, colore electri sine folio, nasci in [5] Tardistilis Indiæ, cujus radice in pastillos digesta, in dieque pota in vino, [6] noxii per cruciatus nocte confiteantur omnia, per varias numinum imaginationes. [7] Eandem hippophobada appellat, quoniam equæ præcipue caveant eam. [8] Theombrotion xxx. schœnis a Choaspe nasci, pavonis picturis similem, odore eximio. Hanc autem a regibus Persarum comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda, instabilitatemque mentis: [9] eandem semnion a potentiæ majestate appellari. [10] Aliam deinde adamantida, Armeniæ Cappadociæque alumnam. Hac admota leones resupinari cum hiatu laxo. Nominis causam esse, quod conteri nequeat. Arianidem in Arianis gigni, igneam colore: colligi, cum Sol in Leone sit. Hujus tactu perunctа oleo ligna accendi. [11] Therionarca in Cappadocia & Mysia nascente, omnes feras torpescere, nec nisi hyænæ urinæ aspersu recreari. [12] Æthiopida in Meroë nasci. Ob id & Meroïda appellari, folio lactucæ, hydropicis utilissimam e mulso potam. Ophiusam in Elephantine ejusdem Æthiopiæ, lividam, difficilemque aspectu, qua pota terrorem minasque serpentium obversari, ita ut mortem sibi eo metu consciscant: ob id cogi sacrilegos illam bibere. Adversari autem ei palmeum vinum. Thalassaeglen circa Indum amnem inveniri, quæ ob id nomine alio [13] potamantis appellatur, hac pota lymphari homines, [14] obversantibus miraculis. Theangelida in Libano Syriæ, Dicte Cretæ montibus, & Babylone, & Susis Persidis nasci, qua pota Magi divinent. [15] Gelotophyllida in Bactris, & circa Borysthenen. Hæc si bibatur cum

NOTÆ.

le internosci. Vide & Diodorum Tarsensem, apud Photium in Bibl. cod. 223. pag. 681. Et Pæoniæ id nomen esse inditum scribit Apuleïus, c 64. Ἀγλαοφωτὶς Græce dicitur, *ἀγλαΐα φώτων, admiratio hominum*.

3. *Persico latere.*] Qua Persidem spectat Arabia.

4. *Achæmenida*] Forte a Persis negotiatoribus sic appellata, in gratiam Achæmenis, qui Cambysis pater, Cyri avus fuit, teste Herod, lib Polym. pag. 389. num. x1. vel gentis totius. quæ Achæmenia pariter ab eo est cognominata.

5. *Tardistilis.*] M S S. *Taradastilis.*

6. *Noxii.*] Rei criminum.

7. *Eandem hippophobada.*] Ab ἵππος & φόβος. quasi equis terrorem incutiens, ἱπποφοβάς.

8. *Theombrotion.*] Θεομβρότιον, *Deorum cibus.*

9. *Eandem semnion.*] A Græco σεμνὸς, *venerandus, colendus.*

10. *Aliam .... adamantida.*] Ἀπὸ τοῦ α, καὶ δαμάζω, quod nulli materiæ cedat.

11. *Therionarca.*] Θηριονάρκη, quod serpentibus torporem inferat.

12. *Æthiopida.*] Visa nobis in horto Regio, qualis a Dodonæo pingitur, pag. 148.

13. *Potamantis.*] Vel potius ποταμῖτις, quasi fluvialis: vel, ut in Indice, *potamucyde*, quasi ποταμοῦ κῦδος.

14. *Obversantibus*] Animo per noctem miras species imaginante.

15 *Gelotophyllida*] Γελωτοφυλλίδα, quasi folio risum ciente, si edatur. Forte

myrrha

myrrha & vino, varias obversari species, ridendique finem non fieri, nisi potis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle in vino palmeo. [16] Hestiatorida a convictu in Perside nominari, quoniam hilarentur illa. Eandem protomediam, [17] qua primatum apud reges obtineant. [18] Casigneten, quoniam secum ipsa nascatur, nec cum ullis aliis herbis. Eandem Dionysonymphadem, quoniam vino mire conveniat. [19] Helianthes vocat in Themiscyrena regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo vino, perungi Magos & Persarum reges, ut fiat corpus aspectu jucundum. Ideo eandem heliocallidem nominari. Hermesias ab eodem vocatur, ad liberos generandos pulchros bonosque, non herba, sed compositio e nucleis pineæ nucis tritis cum melle, myrrha, croco, vino palmeo, postea admixto theombrotio & lacte, bibere generaturos jubet, & a conceptu puerperas partum nutrientes: ita fieri excellentes animo & forma, atque bonos. Harum omnium Magica quoque vocabula ponit. Adjecit his Apollodorus assectator ejus, herbam [20] æschynomenen, quoniam appropinquante manu folia contraheret. [21] Aliam crocida, cujus tactu phalangia morerentur. [22] Cratevas œnotheridem, cujus aspersu e vino feritas omnium animalium mitigaretur. [23] Anacampserotem [24] celeber arte Grammatica paulo ante, cujus omnino tactu redirent amores, vel cum odio de-

NOTÆ.

apiastrum, sive batrachion illud est, quod & herbæ Sardoniæ nomine vulgatius venit, de quo lib. 25. sect. 109.

16. *Hestiatorida.*] Vide Notas & Emendationes num. XXXI.

17. *Qua primatum.*] Qua primum locum apud Mediæ Reges aulici eam edentes obtineant.

18. *Casigneten.*] Forte *acasigneten*, quasi sine fratribus: nam *κασίγνητος*, *frater*, *germanus*.

19. *Helianthes.*] Ἡλιανθὲς, quasi flos Solis.

20. *Æschynomenen.*] *Αἰσχυνομένην*, quasi verecundam. Ex eo genere est, atque in hujus nominis possessionem venire pro suo jure potest arbos ea quæ circa Memphim crescere dicitur a Theophr. lib. 4. hist. cap. 9. quam & Plinius attigit, lib. 13. sect. 19. ut & herba ea quæ Impariens a Dodonæo dicitur, pag. 648. a Lobelio in Observ. pag. 171. Persicaria siliquosa, & in Advers. pag. 135. quæ digitis appropinquantibus siliquas contrahit: Vulgus herbariorum *Noli me tangere* ideirco vocitat. Maxime vero ea quam Herbam vivam nuncupant, visam satamque a Dalecampio, ipso prodente, lib. 18. hist. plant. pag. 1915. ubi ea deliniatur. Hanc si quis cupit apprehendere, folia contrahit: si quis assequatur, marcescit: si manum retrahat, revirescit: Persidi hæc Asiæque familiaris est. Similis denique sensitiva Brasiliana, quam in horto Regio sæpe conspeximus.

21. *Aliam crocida.*] Κροκίδα, a colore crocco.

22. *Cratevas œnotheridem.*] De hac dicemus, lib. 26. sect. 69.

23. *Anacampserotem.*] Hesychius: Ἀνακαμψέρως, φυτόν τι, ὃ καὶ ἀρθὲν ἀπὸ γῆς ζῇ. *Herba quædam, quæ evulsa & extra terram vivit.*

24. *Celeber .... Grammatica.*] Apionem Grammaticum signat, de quo nos in Auctorum Indice. Hic paulo ante Plinii tempora Tiberii principatu vixit.

positi. Et abunde sit hactenus attigisse insignia Magorum in his herbis, alio de his aptiore dicturis loco.

CAPUT XVIII.

CIII. [1] Eriphiam multi prodidere. Scarabæum hæc in avena habet, sursum deorsum decurrentem cum sono hœdi, [2] unde & nomen accepit. Hac ad vocem nihil præstantius esse tradunt.

CIV. [1] Herba lanaria ovibus jejunis data, lactis abundantiam facit. [2] Æque nota lactoris vulgo est, plena lactis, quod degustatum vomitiones concitat. [3] Eandem hanc aliqui esse dicunt, alii similem illi, [4] quam militarem vocant, quoniam vulnus ferro factum, nullum non intra dies quinque sanat, ex oleo imposita.

CV. [1] Celebratur autem & a Græcis stratiotes, sed ea in Ægypto tantum & inundatione Nili nascitur, aïzoo similis, ni majora haberet folia. [2] Refrigerat mire, & vulnera sanat ex aceto illita. [3] Item ignes sacros, ac suppurationes. [4] Sanguinem quoque qui defluit a renibus, pota cum thure masculo mirifice sistit.

CAPUT XIX.

CVI. [1] Herba in capite statuæ nata, collectaque alicujus in vestis panno, & alligata in lino rufo, capitis dolorem confestim sedare traditur.

CVII. Herba quæcumque a rivis aut fluminibus ante Solis ortum collecta, ita ut nemo colligentem videat, adalligata lævo brachio, ita ut æger quid sit illud ignoret, tertianas arcere traditur.

CVIII. [1] Lingua herba nascitur circa fontes. Radix ejus combusta & trita cum adipe suis, (adjiciunt ut nigra sit & sterilis,) alopecias emendat ungentium in Sole.

NOTÆ.

Sect. CIII. 1. *Eriphiam.*] Nunc haud satis cognitam.

2. *Vnde & nomen.*] Voce Græca ἐρίφος hœdum significante.

Sect. CIV. 1. *Herba lanaria.*] In Nothis Diosc. ἔριϐα λαναρία Ῥωμαῖοις, στρυθιον est, sive radicula, *l'herbe au foulon*, de qua nos egimus, lib 19. sect. 18.

2. *Æque nota lactoris.*] Forte lactuca marina, de qua lib. 20. sect. 24.

3. *Eandem hanc aliqui.*] Falso.

4. *Quam militarem.*] Millefolium terrestre, de quo egimus sect. 95.

Sect. CV. 1. *Celebratur.*] Hæc totidem fere verbis Diosc lib. 4. cap. 102. Στρατιώτης &c. Deliniatur hæc Stratiotes a Prospero Alpino, αἰτίζω, libro de plantis Ægypti, pag. 108. Στρατιώτης etiam Galeno, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 132.

2. *Refrigerat &c.*] Diosc. & Galenus, locis citatis.

3. *Item ignes.*] Καὶ ἐρυσιπέλατα, Diosc. loc. cit.

4. *Sanguinem.*] Diosc. loc. cit. Ἐφιστάνει τὰς ἐκ νεφρῶν αἱμοῤῥαγίας.

Sect. CVI. 1. *Herba in capite.*] Hæc totidem verbis Marcellus Empir. cap. 2. pag. 39. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 1. Theodorus Priscianus, lib. 4. *Herba polygono coronatus .... dolore capitis caret. Similiter etiam herba illa, quæ forte inventa fuerit in capite anearum statuarum.* Vide Eusebii historiam Eccles. lib. 7. ubi de herbæ ignoto genere, ad pedes Christi statuæ, enascente Cæsareæ Philippi morborum omnium medela certissima. Sed hæc ei vis præter naturam ab auctore naturæ.

Sect. CVIII. 1. *Lingua herba.*] Quæ lingulaca dicitur, lib. 15. sect. 84. Vide quæ ibi dicturi sumus.

CIX. [1] Cribro in limite adjecto, herbæ intus exstantes decerptæ adalligatæque gravidis, partus accelerant.

CX. Herba quæ gignitur supra fimeta ruris, contra anginas efficacissime pollet ex aqua pota.

CXI. Herba, juxta quam canes urinam fundunt, evulsa ne ferro attingatur, luxatis celerrime medetur.

CXII. [1] Rumbotinum arborem demonstravimus inter arbusta. Juxta hanc viduum vite nascitur herba, quam [2] Galli rhodoram vocant : caulem habet virgæ ficulneæ modo geniculatum, folia urticæ in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum : præcipua contra tumores, fervoresque, & collectiones, cum axungia vetere tusa, ita ut ferro non attingatur : qui perunctus est despuit ad suam dextram ter. Efficacius remedium esse aïunt, si tres quoque trium nationum homines perungant dextrorsus.

CXIII. [1] Herba impia vocatur incana, rorismarini aspectu, thyrsi modo vestita atque capitata. Inde alii ramuli exsurgunt sua capitula gerentes : ob id impiam appellavere, quoniam liberi super parentem excellant. Alii potius ita appellatam, quod nullum animal eam attingat, existimavere. Hæc inter duos lapides trita fervet, præcipuo adversus anginas succo, lacte & vino admixto. Mirum traditur, numquam ab eo morbo tentari qui gustaverint. Itaque & suibus dari : quæque medicamentum id noluerint haurire, eo morbo interimi. Sunt qui & in avium nidis inseri aliquid ex ea putent, atque ita non strangulari pullos avidius devorantes.

CXIV. [1] Veneris pectinem appellant a similitudine pectinum, cujus radix cum malva tusa, omnia corpori infixa extrahit.

CXV. Veterno liberat, [1] quæ exedum vocatur, Nodia herba, coriariorum officinis nota : [2] ea mularis est aliis, aliisve nominibus. Nomas curat : efficacissimamque adversus scorpiones esse potam in vino aut posca reperio.

CXVI. [1] Philanthropon herbam Græci appellant hirsutam, quo-

NOTÆ.

Sect. CIX. 1. *Cribro in limite adjecto.*] Ita etiam MSS. Malim, *abjecto.* In Indice, *Herba de cribro*, subintellige, nata.

Sect. XII. 1. *Rumbotinum.*] Libro 14. sect. 3.

2. *Galli rhodoram.*] Nempe Galli Circumpadani. In MSS. Reg. & Colb. *Rhodaram.* In Indice, *rhodarum.*

Sect. XIII. 1. *Herba impia.*] Filago ea est, sive Impia Dodonæi, pag. 66. visa a nobis in horto Regio. Subscribit etiam Anguillara, par. 12. p. 203.

Sect. CXIV. 1. *Veneris pectinem.*] Hanc esse Ruellius arbitratur, quam Plinius alibi scandicem vocat, lib. 22. sect. 38. deliniatam a Dodonæo, pag. 689.

Sect. CXV. 1. *Qua exedum.*] Fortean ab exedendo dicta. In Indice hujus loci, *Exedum*, *sive Nodia.* Ceteris scriptoribus incognita.

2. *Ea mularis.*] In Reg. 2. cod. *Ea villaris* legitur.

Sect. CXVI. 1. *Philanthropon.*] Est Aparine Dodonæi, pag. 350. & Lobelii, in Observ. pag. 464. Fuschsii φιλάν-

niam veſtibus adhæreſcat. Ex hac corona impoſita capitis dolores ſedat. [2] Nam quæ canaria appellatur lappa, cum plantagine & milleſolio trita ex vino carcinomata ſanat, ternis diebus ſoluta. Medetur & ſuibus effoſſa ſine ferro, & addita [3] in colluviem poturis, vel ex lacte ac vino. Quidam adjiciunt & fodientem dicere oportere : Hæc eſt herba argemon, quam Minerva reperit ſuibus remedium, qui de illa guſtaverint.

CXVII. [1] Tordylon alii ſemen ſilis eſſe dixerunt : [2] alii herbam per ſe, quam & ſyreon vocaverunt. Neque aliud de ea proditum invenio, quam [3] in montibus naſci : [4] combuſtam potu ciere menſes, & pectoris exſcreationes, efficaciore etiamnum radice : [5] ſucco ejus ternis obolis hauſto renes ſanari : addi radicem ejus & in malagmata.

CXVIII. [1] Gramen ipſum inter herbas vulgatiſſimum. Geniculatis ſerpit internodiis, crebroque ab his, [2] & ex cacumine novas radices ſpargit. Folia ejus in reliquo orbe [3] in exilitatem faſtigantur. [4] In Parnaſſo tantum ederacea ſpecie, denſius quam uſquam fruticant, flore odorato candidoque. [5] Jumentis herba non alia gratior, ſive viridis, ſive in feno ſiccata, cum detur aſperſa aqua. Succum quoque ejus in Parnaſſo excipi tradunt [6] propter ubertatem. Dulcis hic eſt. [7] In vicem ejus in reliqua parte terrarum ſuccedit decoctum ad vul-

NOTÆ.

θρωπος, cap. 14. hiſt. plant. Plinii aſperugo, lib. 26. ſect, 65. Vulgus in Gallia *Gratteronem* vocat.

2. *Nam quæ canaria.*] Lappam canariam habere quandam cum philanthropo affinitatem haud obſcure innuit: prorſus ut alterum lappaginis genus eſſe videatur, quod mollugo a Plinio appellatur, lib. 26. ſect. 6. pingiturque a Dodonæo, pag. 351.

3. *In colluviem.*] In aquam ſordidam, in qua furfur & olera mixta. Gallis, *la Lavaille*

Sect. CXVII. 1. *Tordylon . . . . ſemen ſilis.*] Hoc eſt, ſeſelis. Dioſcor. lib. 4. cap. 164. Τορδύλιον, ἔνιοι δὲ σέσελι Κύπριον, &c. Et in Nothis, pag. 455. οἱ δὲ τόρδυλον.

2. *Alii herbam per ſe.*] Ipſum eſt Creticum ſeſeli, de quo nos egimus, lib. 20. ſect. 18. & 87. Dioſcor. lib. 3. cap. 63. Τορδύλιον, ἔνιοι δὲ σέσελι Κρητικὸν καλοῦσι.

3. *In montibus.*] In Amano Ciliciæ monte, Dioſc. loc. cit.

4. *Combuſtam &c.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Succo ejus.*] Dioſcor. loc. cit.

Sect. CXVIII. 1. *Gramen ipſum.*] Dioſc. lib. 4. cap. 30. Ἄγρωστις κλήματα ἔχει γονατώδη ἕρποντα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ τῶν κλάδων ἀφιέμενα ῥίζας γλυκείας, γονατώδεις. *Gramen viticulas habet viticulatas, per terram repentes, quæ a ſuis articulis radices ſpargunt dulces, internodiis ſeu geniculis diſtinctas.* Hoc gramen caninum vocant rura noſtra, *Chien-dent.* Pingitur a Lobelio, qui Caninum medicatum appellat, in Obſerv. pag. 11.

2. *Et ex cacumine.*] Cum depreſſo cacumine terra obruitur, vel ſic radices agit : tam pertinacis eſt vitæ.

3. *In exilitatem.*] Inſtar exilis arundinis inquit Dioſc. loc. cit. Φύλλα ὀξέα. . . . ὡς καλάμου μικροῦ.

4. *In Parnaſſo.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 32. Ἡ δὲ ἐν τῷ Παρνασσῷ γεννωμένη ἄγρωστις, πολυκλαδωτέρα ἐστί, *denſius fruticat* : ἄνθος λευκὸν καὶ εὐῶδες, *flore candido & odorato, &c.*

5. *Jumentis herba.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 30. & 32.

6. *Propter ubertatem.*] Ad fecunditatem.

7. *In vicem ejus.*] In locum Parnaſſii graminis, gramen vulgare ſuccedit in orbe reliquo. Dioſc. loc. cit. Ταύτης ἡ ῥίζα καταπλασθεῖσα λεία, τραύματα κολλᾷ.

nera conglutinanda, quod & ipsa herba tusa præstat, [8] tueturque ab inflammationibus plagas. [9] Decocto adjicitur vinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, myrrhæque tertiæ portiones. [10] Rursusque coquitur in æreo vase ad dentium dolores [11] & epiphoras. [12] Radix decocta in vino torminibus medetur, & urinæ difficultatibus, hulceribusque vesicæ. [13] Calculos frangit. [14] Semen vehementius urinam impellit. [15] Alvum vomitionesque sistit. Privatim autem draconum morsibus auxiliatur. Sunt qui genicula novem, vel unius, vel e duabus tribusve herbis, ad hunc articulorum numerum involvi lana succida nigra jubeant, ad remedia strumæ, panorumve. Jejunum debere esse qui colligat: ita ire in domum absentis cui medeatur, supervenientique ter dicere, jejuno jejunum medicamentum dare, atque ita adalligare, triduoque id facere. [16] Quod e graminum genere septem internodia habet, efficacissime capiti contra dolores adalligatur. Quidam propter vesicæ cruciatus decoctum ex vino gramen ad dimidias a balineis bibi jubent.

CXIX. Sunt qui & aculeatum gramen vocent trium generum: [1] cum in cacumine aculei sunt plurimum quini, dactylon appellant: hos convolutos naribus inserunt, extrahuntque sanguinis ciendi gratia. [2] Altero quod est aïzoo simile, ad paronychia & pterygia un-

NOTÆ.

8. *Tueturque .... plagas.*] MSS. *placata*, ut ad vulnera referatur.

9. *Decocto.*] Parnassii scilicet graminis, ubi id suppetit, ita prodente Diosc. lib. 4. cap. 32. reliquo in orbe, vulgaris.

10. *Rursusque coquitur.*] In Reg. 1 *cogitur*. Condi in æreo vase oportere ait Diosc. lib. 4. cap. 32.

11. *Et epiphoras.*] Oculorum inflammationes. Dioscor. loc. cit. Φάρμακόν ἐςι δέλςιν πρὸς ὀφθαλμοὺς · ἀποτίθεται δὲ ἐν χαλκῇ πυξίδι. Apuleïus, cap. 77. tit. 2. *Ad epiphoras oculorum: Herba gramen ..... decrescente Luna sublata plurimum valet. Repositam habeto diligenter, exinde lippire incipientibus ad collum ligato, celeriter imminentem epiphoram discutere & sanare dicimus.*

12. *Radix decocta.*] Et hæc pariter de vulgari gramine Diosc. lib. 4. cap. 30.

13. *Calculos.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib 6. de fac. simp. med. cap. 5. Vide & Marcellum Empir. cap. 26. pag. 180.

14. *Semen.*] Dioscor. & Galenus, loc. cit.

15. *Alvum &c.*] Diosc. & Galenus, loc. cit.

16. *Quod e graminum.*] Q. Serenus, cap. 2. pag. 126. inter remedia capitis, hoc habet:

Vel quæ septenis censentur gramina nodis,
Utiliter nectes.

Sect. CXIX. 1. *Cum in cacumine.*] Hoc primum aculeati graminis genus. Gramen aculeatum, inquit, Ruellius, lib. 3. pag. 563. rura nostra etiam canarium dentem appellant: aliqui e vulgo *Capriolam*, quod capris grato sit pabulo: multi ab effectu *sanguinariam*, quod aculei foliorum quini senive in echinatum fastigium una convoluti nares farciunt, eliciendi sanguinis gratia, cum extrahuntur.

2. *Altero.*] Et istud dactyli genus, & tertium quod sequitur, aïzoï tertiam speciem, sive illecebram Dioscoridis, lib. 4. cap. 91. ita repræsentant, ut nulli paulum versato non liquido constet, nihil discrepare. Vide Lobelium in Ad-

guium, & cum caro unguibus increvit, utuntur cum axungia : ideo dactylon appellantes, quia digitis medeatur. Tertium genus dactyli, sed tenuis, nascitur in parietinis, aut tegulis. Huic caustica vis est. Sistit hulcera quæ serpunt. Gramen capiti circumdatum, sanguinis e naribus fluxiones sistit. [3] Camelos necare traditur in Babylonis regione, id quod juxta vias nascitur.

CXX. Nec feno Græco minor auctoritas, [1] quod telin vocant, alii carphos : aliqui buceras, alii ægoceras, [2] quoniam corniculis semen est simile, nos siliciam : quomodo sereretur, [3] suo loco docuimus. [4] Vis ejus siccare, mollire, dissolvere. [5] Succus decocti feminarum pluribus malis subvenit, sive duritia, sive tumor, [6] sive contractio sit vulvæ, foventur, insidunt : infusum quoque prodest. [7] Furfures in facie extenuat. [8] Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur. Item ex aceto. Sic & jocineri decoctum. Diocles difficile parientibus semen ejus dedit acetabuli mensura tritum in novem cyathis sapæ, ut cum tertias partes biberint, calida lavarentur : & in balneo sudantibus dimidium ex relicto iterum dedit : mox a balneo reliquum, pro summo auxilio. Farinam fenigræci cum hordeo, aut lini semine decoctam aqua mulsa contra vulvæ cruciatus subjecit. Item imposuit imo ventri. Lepras, lentigines, sulphuris pari portione mixta farina curavit, nitro ante præparata cute, sæpius die illinens, [9] perungique prohibens. [10] Theodorus feno miscuit quartam partem purgati nasturtii acerrimo aceto ad lepras. [11] Damon semen feni acetabuli dimidii mensura cum sapæ & aquæ novem cyathis ad menses ciendos dedit potu. [12] Nec dubitatur, quin decoctum ejus utilissimum

NOTÆ.

vers. pag. 4. & Aloys. Anguill. par. 5. pag. 94. De hac illecebra dicemus, lib. 25. sect. 103.

3. *Camelos.*] Jumenta universim omnia necari illo gramine, quod secus vias in Babylonis regione nascitur, prodit Diosc. lib. 1. cap. 31.

Sect. CXX. 1. *Quod telin.*] Τῆλιν. Galenus, in Explic. vocum Hippocr. tom. 2. pag. 89. Βυκέρας, ἡ τῆλις. Et lib. 1. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 335. Ὀνομάζεται δὲ παρ' ἡμῖν ἐν Ἀσίᾳ τοῦτο τὸ φυτὸν, αἰγόκερας. Diosc. in Nothis, pag. 444. Τῆλις, οἱ δὲ κάρφος, quæ vox paleam & festucam sonat.

2. *Quoniam corniculis.*] Quoniam siliqua quæ semen continet in cornus speciem est falcata.

3. *Suo loco docuimus.*] Libro 18. sect. 39.

4. *Vis ejus.*] Diosc. lib. 1. cap. 124. hoc tantum : μαλακτικὴν καὶ διαφορητικὴν ἔχει δύναμιν, molliendi ac discutiendi vim habet.

5. *Succus decocti &c.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc cit.

6. *Sive contractio.*] Præclusio oris vulvæ, μύσις, Dioscor. loc. cit.

7. *Furfures.*] Dioscor. loc. cit.

8. *Spleni.*] Diosc. loc. cit.

9. *Perungique prohibens.*] Ita M S S. omnes : non, ut vulgati libri, *præcipiens.*

10. *Theodorus feno.*] Feno Græco scilicet. Ita M S S.

11. *Damon.*] Qui & Damion. Vide Auctorum indicem. In M S S. *Timon*, mendose.

12. *Nec dubitatur.*] Dioscor. loco citato.

fit vulvis, interaneisque exhulceratis : ficuti femen articulis atque præcordiis. Si vero cum malva decoquatur, postea addito mulso potus ante cetera vulvis interaneisque laudatur : quippe cum vapor quoque decocti plurimum profit : alarumque etiam graveolentiam decoctum feni emendat. Farina porrigines capitis furfuresque cum vino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur : item pano, parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibusque quæ recedunt ab offibus : aceto vero fubacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto & melle tantum. Carcinomata fubacta ex vino purgat : mox addito melle perfanat. [13] Sumitur & sorbitio e farina ad pectus exhulceratum, longamque tussim. Diu decoquitur, donec amaritudo desinat. Postea mel additur. Nunc ipsa [14] claritas herbarum dicetur.

NOTÆ.

13. *Sumitur & sorbitio.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 58. *Feni Græci farina*, inquit, *cum aqua decocta, donec amaritudinem amittat : adjecto melle iterum coques : & devorata tantum tussim sedat, & pectoris hulcera expurgat.*

14. *Claritas herbarum.*] Herbæ clariores & insigniores. Qua forma loquendi sæpius abutitur. Sic *vetustatem adipis* pro *adipe vetusto* alibi dixit. Locum autem nunc respicit sectionis 88. ubi hæc præfatus erat : *Nunc subtexemus herbas mirabiles quidem, sed minus claras, nobilibus insequentia volumina dilatis,*

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XXIV.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

Sect. 1. I. RABIA *atque India in medio æstimantur.*] Reg. 2. Colb. & Chiffl. *in media.* Forte, *in remedia*: propter id quod sequitur haud multo post: *cum remedia vera quotidie pauperrimus quisque cœnet.*

Sect. 11. II. *Phthiriases perungere eo non dubitaverim, itemque porrigines.*] Sic libri omnes editi. In MSS. *Ptiriasis.* Qui *phthiriases* legi maluerint, tueri se possunt Q. Sereni calculo, cap. 6. cui titulus est, *phthiriasi arcendæ*, quo morbi genere interiisse Pherecydem, Syllamque, commemorat, pronunciatque oportere corpus,

Succo perducere cedri.

Qui *pityriases* sincerius putaverint, ob id quod sequitur, *& porrigines*: objicere Marcellum ii possunt, cap. 4. pag. 40. ita statuentem: *Ad pityriasin & porrigines capitis, prodest cedria tantum ungere caput.* Est autem πιτυρίασις idem quod Latinis porrigo: de qua diximus, lib. 20. sect. 23.

Sect. 12. III. *Vtiles... vulvis, admoti. Contra lepores marinos, &c.*] Ita MSS. *Poti* tamen multo mallem. Nam Diosc. lib. 1. cap. 105. Καὶ ἔμμηνα ἄγει μετὰ πεπέρεως λείου ποτιζόμενα. *Ex trito pipere poti, menstrua cient.* Vel legi satius fortasse, *vulvis. Ac poti contra lepores marinos* &c. Pergit enim Græcus auctor: Καὶ πρὸς λαγωὸν θαλάσσιον πόσιν σὺν οἴνῳ λαμβάνεται. *Contra haustum leporem marinum in vino sumuntur.*

Sect. 13. IV. *Sic & hulcera purgat, explet. Cum uva passa & axungia carbunculos purgat.*] Mutata hactenus interpunctio medicinas confuderat in hunc modum: *Sic & hulcera purgat: explet cum uva passa & axungia. Carbunculos purgat* &c. & quo temperamento carbunculos purgaret, obscurum erat. Erroris admoniti primum sumus a Plinio Valer. lib. 3. cap. 22. ita prodente: *Pix Brutia*, inquit, *cum melle hulcera purgat, explet, sanat: eadem pix cum uva passa, & axungia, hulceribus putrescentibus medetur.* Et cap. 30. *Carbunculo medendo: Pix Brutia cum uva passa, exemptis nucleis, addita axungia, purgat.* Tum deinde a Diosc. lib 1. cap. 94. etsi is pro axungia mel adsciscit: Σὺν σταφίδι δὲ καὶ μέλιτι, ἄνθρακας καὶ σηπεδόνας περιχαράσσει. *Quin & cum uva passa & melle, carbunculos putrescentiaque hulcera emarginat.*

Sect. 15. V. *Maturum optimum ex eo, quod cum fervet, innatat.*] Priorem vocem hujus sententiæ verbis antecedentibus Pintianus adnectit, & *matrum* legit, eo pacto: *aut si fetus mammas læserit matrum. Optimum ex eo* &c. Hermolaus Barbarus, ex Dioscoride, *Naturale optimum* reponit. Sed quidquid is ex Dioscoride corrigi velit, ego *maturum* cum omnibus libris antiquis, Reg. Colb. Chiffl. editionibusque pervetustis, defenderim. De artificiali enim pissasphalto, quod bitumini admixta pice confici proxime antea indicarat, agere videtur: mature coctum & commixtum, optimum esse, quod innatat, quum una coquuntur, & fervent: alioqui non video quemadmodum intelligi queat naturale fervendo innatare, quandoquidem glebarum modo concretum in litora ejectetur e Cerauniis montibus

fluminum

fluminum impetu ad Apolloniam Epiri, ut historici referunt. Sed & magna mihi suspicio est, quod ex Dioscoride Hermolaus confirmare nititur, existimasse eum, id quod de asphalto ipso, hoc est, bitumine, ille refert, quod in Agrigentinorum agro fontibus supernatare proditur, ad fervorem innatantis pissasphalti trahi oportere.

V I. *Et ad extendendam cutem in facie.*] *Ad extergendam* alii, alii *ad exterendam* legunt. A libris antiquis, Reg. Colb. &c. non discedo, auctore etiamnum Q. Sereno, cap. 12. pag. 131. *Sect.* 28.

Attrito sapone genas purgare memento,
Rugarum sulcos lentisci mastiche tendens.

Facit tamen & ad nitorem cutis faciei illita. Diosc. lib. 1. cap. 90. *Μίγνυται δὲ καὶ . . . ἐπιχρίσμασι προσώπου στιλβωτικοῖς.*

V I I. *Et ad omnia quæ Hammoniaci vis.*] Sic libri omnes editi. In Reg. 2. *& amonia quævis.* In Reg. 1. *& ad omnia quæ ejus*, vel *quævis*. Alii aliter, sed ita ut certi nihil ex ullis eruas. Dioscorides lib. 1. cap 89. succum lentisci prodesse scribit ad omnia ea ad quæ prosit acatia : Καὶ καθόλου ἀντὶ ἀκακίας ἔστιν αὐτῷ χρῆσθαι. *Ibid.*

V I I I. *Platani adversantur vespertilionibus.*] In vetere libro *scorpionibus* legi, non *vespertilionibus* Dalecampius admonet. Quisquis is liber fuit, fidem haud meretur, reclamantibus ceteris, tum M S S. tum scriptoribus etiam antiquis. Vertigine premi vespertilionem, si platani folio tangatur, scribit Sextus Empir lib. 1 Pyrrh. hypoth. cap. 14 pag. 12. Πλατάνου φύλλου θίξασα, νυκτερὶς καροῦται. Africanus in Geopon. lib. 13. cap 13. pag. 372 objectis platani foliis additum obstrui vespertilionibus asseverat : Εἰς τὰς ὀπὰς κρέμασον φύλλα πλατάνου, καὶ οὐκ εἰσελεύσονται νυκτερίδες. Addit idem auctor, lib. 15. cap 1 pag. 404. ciconias nidis suis platani folia imponere, ne vespertiliones subeant. Πελαργοὶ πλατάνου φύλλα ταῖς νεοττιαῖς ἐντιθέασι διὰ τὰς νυκτερίδας Quod & Phile prodidit, lib. de propr. animal. pag. 74. & Ælianus, lib. 1. hist anim. cap 37. *Sect.* 29.

I X. *Foliorum tenerrima in vino decocta &c.*] Ita M S S. Reg. Colb. & Chiffl. quos secuti sumus : cum prius perperam legeretur, *folia eorum tenerrima*. Dioscor. lib. 1. cap. 107. *Πλατάνου τὰ τρυφερὰ τῶν φύλλων ἑψηθέντα ἐν οἴνῳ, καὶ καταπλασθέντα, ἵστησι ῥεύματα ὀφθαλμῶν. Tenerrima platani folia in vino decocta, mox illita, oculorum fluxiones sistunt.* *Ibid.*

X. *Semen foliis ejus inest.*] De fraxino sermo instituitur. At *folliculis* scribi oportere, non *foliis ejus*. sunt qui vehementer contendant, quoniam contineri siliqua sive folliculo semen illud constet. Itaque a Dalecampio aliisque hoc loco Plinius erroris arguitur. Verum non intelligunt viri alias eruditi, siliquam eam, qua semen includitur, foliaceas in circumferentia præferre lacinias, atque adeo folii latitudinem imitari : quamobrem & folii nomenclationem haud immerito in eam transferri. *Sect.* 30.

X I. *Humor e cavis populi nigra effluens.*] Ita M S S. omnes, editique libri. Quæ lectio si cui non admodum arriserit, conjecturam ei aliam lubet hoc loco proponere : num *e cymis* legi magis probaturus sit. Nam e germinibus & surculis incipientibus (cymas Græci Latinique vocant) crassiusculus & lentore suo resinaceus, gummosusve exit humor, odoratissimus aromatum modo : unde unguenti populei vulgo dicti materiam sumendam censuerim. *Sect.* 31.

X I I. *Gutta aquæ propoli ex aqua efficax.*] Libri ante nos editi, impedita admodum, vel ut verius, nulla sententia, *Gutta quoque aquæ propolis ex aqua remedium efficax est.* In M S S. hoc tantum : *Gutta quoque aquæ propolis ex aqua efficax.* In quibus vestigia haud obscura sinceræ scripturæ. Sententia est, ut diximus, pares ei guttæ vires in usu medico, ac propoli, esse. *Æque propoli*, pro *æque ac propolis*, phrasis est Pliniana : qua usus iterum ille lib. 35. sect. 6. *Quibus equidem nullas æque demiror tam longo ævo durantes.* Hic *quibus æque*, vel *æque illas* dixit, pro æque atque illas. Nec Pliniana modo locutio, sed etiam Plautina, *Ibid.*

in Amphitr. act. 1. sc. 13. vers. 137.

Nullus est hoc meticulosus æque.

Sect. 40. XIII. *Rami similiter cum fronde.*] De genista loquitur, cui minuta sunt folia. Tamen hoc inepte a Plinio dici Dalecampius asseverat: quod foliis carere σπάρτιον auctores testantur. Qui tandem? Dioscorides, credo, cujus hæc verba, lib. 4. cap. 158. Σπάρτιον θάμνος ἐστὶ φέρων ῥάβδους μακράς, ἀφύλλους &c. Verum dictionem eam ἀφύλλους in vetustioribus libris abesse, jamdudum admonuit Saracenus. Et folia inesse genistæ, non modo res ipsa clamat, sed & ipse Diosc. perspicuis verbis, lib. 1. Εὐπορ. cap. 237. Ἰσχιαδικοὺς δ' ὠφελεῖ ποτιζόμενα . . . ἀποβρέχειν τὰς ῥάβδους σὺν τοῖς φύλλοις ἐν ὄξει βρέχον πλείονας ἡμέρας, ἔπειτα κόψας καὶ χυλίσας, καὶ πίνειν κύαθον. Quæ Plinianis plane paria ac gemina. Neque vero sum nescius, a Marcello Empirico, cap. 25. pag. 174. & a Plinio Valer. lib. 2. cap. 45. hæc totidem verbis exscribi: voculas tamen eas *cum fronde* ab utroque prætermitti: id vero factum ab iis eo consilio reor, non quod fronde carere genistam putarint, sed quod eam in medicos usus adhiberi haud operæ pretium esse fortasse censuerint.

Sect. 41. XIV. *Myrice, quam ericen Lenæus vocat.*] M S S. Reg. Colb. & Chiffl. *Myrice camericam Lenæus.* Libri hactenus editi, *Myrice, quam & tamaricen.* Perperam: nam de hac altera appellatione dicetur inferius. A Pompeïo Lenæo ericen vocatam & istam, ob similitudinem, innuit: recte, an secus, non definit. Plinius sect. 39. hujus libri: *Ericen Græci vocant fruticem non multum a myrice differentem.* Inde orta perturbatio nominum.

Sect. 42. XV. *Corinthus . . . . bryam vocat.*] Libri editi, *bryoniam*, male. M S S. omnes, Reg. Colb. Chiffl. aliique, tum hoc loco, tum in Indice, *bryam* scribunt. Ipsa est, de qua idem Plinius, lib. 13. sect. 37. *Achaïa fert bryam silvestrem: insigne in ea, quod sativa tantum ferat galla similem fructum.* In Achaïa Corinthum esse nemo ignorat.

Sect. 47. XVI. *Corymbi quoque poti vel illiti lienem sanant.*] Hinc Plinium alterum Valerianum obiter emendabis, lib. 2. cap. 18. *Spleni quomodo succurrendum: Gummi edera*, inquit, *poti vel illiti prosunt.* Scribe, *corymbi ederæ.*

Sect. 48. XVII. *Sub his maxime nascitur hypocisthis, quam inter herbas dicemus. Cissos erythranos &c.*] Prius legebatur, *quam inter ederas diximus.* Qua lectione perculsus Dalecampius, Plinii memoriam desiderat, qui nullam hypocisthidis mentionem in ederarum historia fecerit. Amanuensium potius fidem desideraret, non scriptoris sane quam diligentis & accurati. In Reg. 1. cod. *quam inter ederas dicemus.* In Reg. 2. totidem plane apicibus, quot repræsentamus, *quam inter herbas dicemus:* Nempe libro 26. sect. 31. quo volumine pertractantur herbæ, ut ipse in fine libri 24. præstiturum se his verbis pollicetur: *Nunc ipsa claritas herbarum dicetur.* Eo enim libro ac sectione mox citata, de hypocisthide, *Nascitur*, inquit, *ut diximus, sub cistho, unde nomen* &c. Hunc locum restituere Salmasius ita tentabat, in Solin. pag. 367. *Sub his maxime nascitur hypocisthis. Jam inter ederas diximus cissen. Erythranos* &c. Jos. Scaliger, lib. 1. Epist. 18. ad Franc. Vertun. in hunc modum. *Sub his . . . . hypocisthis. Quam inter ederas diximus, cissos erythranos* &c. Angelum Politianum secutus. Hinc factum est ut in Indicibus Plinianis, qui hactenus concinnati exstant, *hypocistis ederæ genus* appelletur: falso.

Sect. 55. XVIII. *Rhus, qui erythros appellatur, semen est hujus fruticis. Vim habet adstringendi &c.*] Prius legebatur: *Rhus, qua erythros appellatur, frutex est: & hujus fruticis semen vim habet* &c. Quæ lectio Dalecampium impulit, ut Plinium diceret rhun erythron a rhoë coriariorum, ceu diversos frutices, inepte discriminare. Sed librariorum ille, non Plinii, omnis error est. Quid ille senserit, scripseritque, sincera scriptura exhibet, quam totidem syllabis apicibusque repræsentamus, quot sunt in Regio 2. codice. Et sane si fruticem diversum putaret, formam, ut solet, ob oculos poneret: neque tantum fruticem esse admoneret,

quæ ipsi cum thoë altero communis appellatio est. Sed de semine ejus fruticis, non de toto frutice agit.

XIX. *Mirum est quod additur, saniem conspecto omnino frutice eo siccari.*] De sanie quæ fluat ab hulcere ex morsu canis nunc agi, commonstrat ipsa per se orationis series. Et *saniem* quidem, & *siccari*, præ se ferunt M S S. omnia exemplaria: præter Reg. 2. in quo *insaniam* manifesto errore legitur: quid enim est, *insaniam siccari*? Non placet tamen Saraceno ea lectio: sed *singultum* non *saniem*: moxque *sanari*, non *siccari*, scribi contendit oportere, in Notis ad Dioscoridem. Plinii porro sic refingendi mentem Dioscorides primum injecit: Sic enim ille lib. 3. cap. 105. de alysso: Ταύτης τὸ ἀφέψημα ποθὲν, λυγμοὺς τοὺς δίχα πυρετοῦ λύει· καὶ κρατηθὲν δὲ ἢ ὀσφρανθὲν, τὸ αὐτὸ δρᾷ. *Hujus decoctum potu solvit singultus, qui sunt citra febrim: idem præstat, si teneatur, vel olfiat.* Mox etiam Plutarchus, tertio Symposiacon libro, ubi in eodem argumento habitat: Τὴν δὲ ἄλυσσον καλουμένην βοτάνην, καὶ λαβόντες εἰς τὴν χεῖρα μόνον, οἱ δὲ καὶ προσβλέψαντες, ἀπαλλάττονται λυγμοῦ. Sed quidquid illi demum scripsere, nec dici a Plinio necesse est omnia ea, quæ illi commemorarint: nec tractare nefas miraculum naturæ aliquod, quod illi non attigerint. Sect. 57.

XX. *Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, apocyni semen ex aqua. Frutex est &c.*] Sic M S S. omnes, editique libri. An igitur ἀπόκυνον Galeni, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 158 quod ait esse homini quoque venenum, ἔστι δὲ ἀνθρώποις δηλητήριος, nihil a Pliniano discrepet: an legendum hic potius, *Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores semen ex aqua*: ut ad radiculam, de qua proxime antea agitur, ista referantur: mox, *Apocynon frutex est* &c. quod jam visum est nonnemini satius: amplius considerandum censeo. Sect. 58.

XXI. *Et ad vulvas cum vino & pipere.*] An Plinius hoc loco ex Dioscoride: an, quod verius puto, ex Plinio Dioscorides emendandus sit, eruditi dijudicent. Scripsit ille lib 3. cap. 87. de libanotide seu rore marino: Ὁ δὲ καρπὸς ποθεὶς ... βοηθεῖ.... ἰκτερικοῖς τε, μετὰ πεπέρεως καὶ οἴνου διδόμενος. *Semen potum ... auxiliatur ... ictericis, hoc est, regio morbo laborantibus, cum pipere ac vino exhibitum.* Legisse Plinium ὑστερικοῖς, non ἰκτερικοῖς plane apparet: hoc est, *mulieres vulvæ malo opportunas*, non *morbum arquatum*, seu *regium*. Sect. 59.

XXII. *Spina Ægyptia, sive Arabica laudes in odorum loco diximus.*] Divulsa hæc ad hunc diem sententia distractaque in partes duas, impeditum habuit intellectum. Sic enim legebatur: *e spina Ægyptia*, quæ verba superiori adnectebantur sectioni. Mox ducto a sequentibus verbis initio capitis alterius, *Spina Arabica laudes*, &c. quod incogitanter & obliviose scriptum a Plinio Dalecampius exclamat. At sinceram esse, quam repræsentamus, scripturam, vel ex ipso hujus loci indice perspicuum est: sic enim habet, *Spina Ægyptia, sive Arabica*. Et suffragatur etiam Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. cap. 17. pag. 152. Ἄκανθος Αἰγυπτία· ἔνιοι δὲ Ἀραβικὴν ὀνομάζουσι. Sect. 65.

XXIII. *Est & acacia e spina.*] Prius legebatur, *Est & acacia spina*, litterulis duabus, *a* & *e* in unam perverse conflatis, perturbataque eam ob rem sententia. Acaciæ nomen inditum semini ipsi fructuique arboris, succoque qui inde exprimitur, scriptores plurimi contestantur. In quibus auctor libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 984. *Acacia fructus est arboris spinosa, qua maxime in Ægypto nascitur: Hic igitur fructus velut oliva exprimitur, & succus in Solo siccatur, & in glebam redigitur*, &c. Galenus ipse, lib. 1. de antidotis, cap. 14. pag. 889. ad hunc versiculum Andromachi senioris, ejus qui Neronis medicus fuit: Sect. 67.

Δάκρυον ἐν μίσγοις βαλὼν κυανωπὸν ἀκάνθης.

Δηλοῖ γάρ. inquit, τὴν ἐκ τῆς Αἰγυπτίας ἀκάνθης γινομένην ἀκακίαν. *Lacrymam misceto cærulea spina. Innuit acaciam ex Ægyptia spina factam.*

XXIV. *Pyracantha bacca contra serpentium ictus bibuntur.*] Ita rescripsimus admonitu codicum M S S. tum hoc loco, tum vero in Indice: cum prius lege- Sect. 70.

retur, *pyxacanthi.* At de pyxacantho sermo instituitur sect. 77. De pyracantha nunc agi & Nicander probat, qui in Theriac. pag. 60. commendat in primis, adversus serpentes & scorpiones:

Αἴζει ἢ πυρακάνθου, ἰδὲ φλόμου αἴθοπος ἄνθη.

Πυράκανθα quasi ignea dicitur spina, id est, valde urens pungensque. Diosc. lib. 1. cap. 122. oxyacantham vocat, & a nonnullis πυρίναν appellari, & πυρνάκανθαν ait: lege, πυρακάνθαν, quod nempe urentes pungentesque spinas habet.

Sect. 72. XXV. *Agrifolia contusa addito sale, articulorum morbis prosunt: baccæ purgationi feminarum, cœliacis, dysentericis, ac choleriticis. In vino pota alvum sistunt. Radix decocta & illita extrahit infixa corpori.*] Prius legebatur, *Aliqui folia contusa.... articulorum morbis imponunt: Prosunt baccæ &c.* Ut ad paliurum hæc spectare viderentur, de quo proxime antea agebatur. At vocem eam *imponunt* M S S. codices, Reg. Colb. nullus denique unus agnoscit. Baccas paliurus nullas habet: habet aquifolium quales describuntur, lib. 15. sect. 29. Et de agrifolio sermonem hoc loco institui vel ex eo credibile fit, quod statim ob affinitatem nominis, ut fere Plinio familiare est, hac ipsa sectione ad aquifoliam arborem transfertur oratio. Sed rem plane decidit, emendationemque nostram egregie constabilit Plinius alter Valerianus, qui suum fere opus ex scriptoris nostri sententiis verbisque concinnavit: Is enim, lib. 3. de re Med. cap. 15. *Ad nervos, articulos, & arthriticos*, hunc ipsum locum exscribens: Agrifolium *tusum*, inquit, *addito sale & oleo prodest.* Idem lib. 2. cap. 25. *cholera quomodo succurritur: Baccæ agrifolii tritæ & vino datæ prosunt.* Denique lib. 3. cap. 49. *Ad extrahenda ea quæ corpori infixa sunt: Radix etiam agrifolii coquitur, & teritur, & sic imponitur.* Quæ totidem plane verbis noster hic habet: qui cum *Agrifolia contusa* multitudinis numero dixit, folia fruticemque simul intellexit.

Sect. 73. XXVI. *Cauliculorum ex vino decoctum, uvæ præsentaneum remedium est.*] Prius legebatur, *vel præsentaneum:* ut ad sananda condylomata, de quibus prius agebatur, spectare id quoque remedium videretur. In Reg. 1. cod. *ve præsentaneum.* Nos *uvæ* rescripsimus, indubitata conjectura. Auctor ita conjiciendi primum exstitit Marcellus Empir. cap. 14. pag. 99. *Rubi*, inquit, *cauliculi teneri discoquuntur ex vino: idque vinum gargarizatur, quod confestim uvam prominentem coërcet. Folia rubi arefacta in umbra in cinerem concremantur: is cinis in cochleari uvæ subjectus, præsentaneo remedio eam contrahit.* Et Plinius Valer. lib. 1. de re med. cap. 43. cujus lemma est, *Ad uvam distillantem: Rubi*, inquit, *in quibus mora nascuntur cauliculi decoquantur ex vino, & eo ipso vino gargarizetur.* Et Pintiani inde conjectura exploditur, *calculorum* scribere enitentis, pro *cauliculorum.*

Sect. 75. XXVII. *Stomachicisque ex aqua bibendus datur.*] Ita restituimus, tum admonitu codicum M S S. Reg. Colb. &c. tum ipsius Plinii, qui lib. 16. sect. 71. de eodem rubo Idæo agens, *Contra stomachi quoque vitia*, inquit, *bibitur ex aqua.* Dioscoridis quoque, lib. 4. cap. 38. ita scribentis: Στομαχικοῖς τε μεθ' ὕδατος ἐν ποτῷ δίδοται. Prius *stomaticis* legebatur.

Sect. 80. XXVIII. *Faciunt & pastillos, terentes eam ex aqua, ad supra dicta: sanat & vomicas, &c.*] Ad supra dicta, hoc est, ad eosdem effectus, qui sunt supra commemorati. Sic etiam Diosc. lib. 3. cap. 112. Αὕτη δὲ δύναται ἢ εἰς καταπότια ἀναπλάττεσθαι πρὸς τὰ εἰρημένα. *Sed & trita in catapotia redigi potest ad supra dicta.* Mutata prius interpunctione, perturbataque sententia legebatur, *terentes eam ex aqua. Ad supra dicta sanat & vomicas.*

Sect. 94. XXIX. *Ac fistulis collyrio immisso. Nomas sistunt decocta earum in aqua, & postea tritarum rosaceo addito.*] Prius legebatur, *ac fistulis. Collyrio immixto nomas sistunt, decoctarum in aqua*, &c. Emendandi auctor Dioscorides exstitit, qui de ari seu arisaro ita prodidit, lib. 2. cap. 198. Νομὰς ἵστησι καταπλασσομένη: κολλύριά τε πρὸς σύριγγας ἐνεργῆ ἐξ αὐτῆς γίνεται. *Illitu nomas sistit: ex eadem collyria concinnantur, ad fistulas efficacia.*

Sect. 95. XXX. *Nascitur in palustribus, magnifici usus ad vulnera. Cum aceto bibitur ad*

difficultates urinæ.... præcipitatisque ex alto.] Num satius sit ita legi, *ad vulnera cum aceto. Bibitur &c.* considerandum amplius. Nam Diosc. lib. 4. cap. 115. de millefolio. Τὴν πόαν, inquit, ἀφλέγμαντα τὰ νεότρωτα τῶν ἑλκῶν, σὺν ὄξει χλωρόν τε καὶ ξηρὸν καταπλασσόμενον. Πίνεται δὲ καὶ τοῖς πτώματα σὺν ὕδατι καὶ ἁλός. *Vulnera recentia ab inflammatione vindicat: seu viride, seu etiam siccum ex aceto oblinatur. Præcipitatis quoque ex alto cum aqua & sale potus datur.* Tamen Apuleïus vulgatæ quoque scripturæ suffragatur, cap. 88. tit. 4. *Ad urinæ difficultatem. Herbæ millefolii succus cum aceto potus, prodest & sanat.*

XXXI. *Hestiatorida a convictu.*] Prius in editis legebatur, *Syssitieterida.* In Regio 1. cod. *Hesititateridu.* Reg. 2. *Hestitaterida.* Nos *Hestiatorida*, ἑστιατορίδα, ab ἑστιάτωρ, *convivator.* *Sect.* 101.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER XXV.

Caput I. I. Psa quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantum gignente eas tellure, in admirationem curæ priscorum diligentiæque animum agit. Nihil ergo intentatum inexpertumque illis fuit : nihil deinde occultatum, quodque non prodesse posteris vellent. At nos elaborata iis abscondere atque supprimere cupimus, [1] & fraudare vitam etiam alienis bonis. Ita certe recondunt, qui pauca aliqua novere, invidentes aliis : & neminem docere, [2] in auctoritatem scientiæ est. Tantum ab excogitandis novis, ac juvanda vita mores absunt, summumque opus ingeniorum diu jam hoc fuit, ut intra unumquemque recte facta veterum perirent. [3] At hercules singula quosdam inventa Deorum numero addidere : omnium utique vitam clariorem fecere cognominibus herbarum, tam benigne gratiam memoria referente. Non æque hæc cura eorum mira in his, quæ fatu blandiuntur, aut cibo invitant : culmina quoque montium invia & solitudines abditas, omnisque terræ fibras scrutati invenere, quid quæque radix polleret, ad quos usus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta ad salutis usus vertentes.

Caput II. II. Minus hoc, quam par erat, nostri celebravere, omnium utilitatum & virtutum rapacissimi. Primusque & diu solus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magister, paucis duntaxat attigit, boum etiam medicina non omissa. Post eum unus illustrium tentavit C. Valgius eruditione spectatus, imperfecto volumine ad Divum Augustum, inchoata etiam [1] præfatione religiosa, ut omnibus malis

Notæ.

Sect. I. *Et fraudare.*] Et fraudare homines qui vivunt, bonis quæ alii invenere.

2. *In auctoritatem.*] Id auctoritatem conciliare scientiæ videtur.

3. *At hercules.*] Quæ singuli homines invenerunt, quosdam e suis inventoribus in Deorum numerum addidere : omnium certe, qui in eo elaborarunt vitam clariorem fecere, cognomine herbis indito.

Sect. II. 1. *Præfatione religiosa.*] Inserta precatione, ut humanis calamitatibus opitularetur principis majestas, felici administratione imperii.

humanis illius potissimum principis semper mederetur majestas.

III. Antea condiderat solus apud nos, quod equidem inveni, Pompeïus Lenæus, Magni libertus: quo primum tempore hanc scientiam ad nostros pervenisse animo adverto. Namque Mithridates, maximus sua ætate regum, quem debellavit Pompeïus, omnium ante se genitorum diligentissimus vitæ fuisse argumentis,[1] præterquam fama, intelligitur. [2] Uni ei excogitatum, quotidie venenum bibere præsumptis remediis, ut consuetudine ipsa innoxium fieret. Primo inventa genera antidoti, ex quibus unum etiam nomen ejus retinet. [3] Illius inventum autumant, sanguinem anatum Ponticarum miscere antidotis, quoniam veneno viverent. [4] Ad illum Asclepiadis medendi arte clari, volumina composita exstant, cum solicitatus ex urbe Roma, præcepta pro se mitteret. [5] Illum solum mortalium viginti duabus linguis locutum certum est, nec de subjectis gentibus ullum hominem per interpretem appellatum ab eo [6] annis LVI. quibus regnavit. Is ergo reliqua ingenii magnitudine medicinæ peculiariter curiosus, & ab omnibus subjectis, qui fuere pars magna terrarum, singula exqui-

NOTÆ.

Sect. III. 1. *Præterquam fama.*] Præter singularem famam, quam ille apud omnes obtinuit, etiam argumentis quamplurimis diligentissimus naturæ scrutator fuisse intelligitur.

2. *Uni ei.*] Celsus, lib. 5. cap. 23: *Nobilissimum est antidotum Mithridatis, quod quotidie sumendo, Rex ille dicitur adversus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse.* Vide Dionem Cassium, lib. 37. pag. 35.

3. *Illius inventum.*] Gellius, lib. 17. cap. 16. pag. 972. *Anates Ponticas dicitur edundis vulgo venenis victitare. Scriptum etiam a Lenæo Cn. Pompeïi liberto, Mithridatem illum Ponti Regem, medicæ rei & remediorum id genus solertem fuisse, solitumque eum sanguinem miscere medicamentis, quæ digerendis venenis valent: eumque sanguinem vel potentissimum esse in ea confectione.* Sanguinem anatum utilissime in antidotis misceri, tradit quoque Dioscor. lib. 2. cap 97. anseris quoque, atque hœdi. Meminit etiam Scribonius Largus, Compos. Med 187.

4. *Ad illum.*] Ad Mithridatem libros misit de medendi arte Asclepiades, cum solicitatus ab eo rege ut ad se veniret, pro se præcepta ab Urbe misit. Commentarios edidisse in quasdam libros Hippocratis, aliaque plurima scriptis consignasse, ex Brasavoli indice in Galenum intelliges: præter ea quæ nos recensuimus in Auctorum syllabo. Fuisse e posteris ejus, artis heredem ac nominis eum auguramur, de quo vetus exstat inscriptio apud Reinesium, pag. 608.

C. CALPVRNIVS. ASCLEPIADES
PRVSA. AD. OLYMPVM.
MEDICVS.
PARENTIBVS. ET. SIBI.
ET. FRATRIB.
CIVITATES. VII. A. DIVO.
TRAIANO.
IMPETRAVIT, &c.

5. *Illum solum.* Transcripsit hæc Gellius totidem verbis, lib. 17. cap. 17. pag. 974. indicavitque jam Plinius, lib. 7. sect. 24.

6. *Annis LVI.*] Sic libri etiam MSS. Reg Colb. &c. Appianus, lib de bell. Mithrid. pag. 249. vixisse ait annos novem supra LX. imperitasse annos LVII. *Ἔζησε δ' ὀκτὼ ἢ ἐννέα ἐπὶ τοῖς ἑξήκοντα ἔτεσι· ἢ τούτων ἑπτακαιπεντήκοντα ἔτεσιν ἐβασίλευσεν.* Strabo lib. 12. pag 477. auctor est ætatis anno undecimo susceptum ab eo imperium.

rens, scrinium commentationum harum & exemplaria, effectusque in arcanis suis reliquit. Pompeius autem omni regia præda potitus, transferre ea sermone nostro libertum suum Lenæum, [7] Grammaticæ artis, jussit: vitæque ita profuit non minus, quam reipublicæ victoria illa.

IV. Præter hos Græci auctores medicinæ prodidere, quos suis locis diximus. [1] Ex his Cratevas, Dionysius, Metrodorus, ratione blandissima, sed qua nihil pæne aliud, quam rei difficultas intelligatur. Pinxere namque effigies herbarum, atque ita subscripsere effectus. Verum & pictura fallax est, & coloribus tam numerosis, præsertim in æmulatione naturæ, multum degenerat [2] transcribentium sors varia. Præterea parum est singulas earum ætates pingi, cum quadripartitis varietatibus anni faciem mutent.

V. Quare ceteri sermone eas tradidere: aliqui ne effigie quidem indicata, & nudis plerumque nominibus defuncti, quoniam satis videbatur potestates vimque demonstrare quærere volentibus. Nec est difficile cognitu. Nobis certe, exceptis admodum paucis, contigit reliquas contemplari scientia Antonii Castoris, cui summa auctoritas erat in ea arte nostro ævo, visendo hortulo ejus, in quo plurimas alebat, centesimum ætatis annum excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria aut vigore concussis. Neque aliud mirata magis antiquitas reperietur. Inventa jampridem ratio est prænuncians horas, non modo dies ac noctes, Solis Lunæque defectuum. Durat tamen tradita persuasio in magna parte vulgi, veneficiis & herbis id cogi, [1] eamque num feminarum scientiam prævalere. Certe quid non replevere fabulis Colchis Medea, aliæque, in primis Itala Circe, Diis etiam adscripta? unde arbitror natum, ut [2] Æschylus e vetustissimis in Poëtica, refertam Italiam herbarum potentia proderet, multique Circeios, ubi habitavit illa, magno argumento etiamnum durante [3] in Marsis a filio ejus orta gente, quos esse domitores serpentium constat. Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multus alias in admiratione Circes, gloriam herbarum Ægypto tribuit: cum etiam, quæ rigatur, [4] Ægyptus

NOTÆ.

7. *Grammaticæ artis.*] Vide Notas & Emend. num. I.

Sect. IV. 1. *Ex his Cratevas.*] Vide Notas & Emend. num. II.

2. *Transcribentium.*] Depingentium. *Scribere* veteres dixere pro *pingere*. Statius, lib. 8. Thebaïd vers. 270.

Inscriptaque Deæ, qui navigat alno.

Sect. V. 1. *Eamque num.*] Hanc voculam jam ante mirati sumus, lib. 22. initio sect. 16.

2. *Æschylus.*] Hujus poëtæ versiculum ἐκ τῶν ἐλεγείων recitat hunc Theophrastus, lib. 9. hist. cap. 15.

Τυῤῥηνῶν γενεὰν φαρμακοποιὸν ἔθνος.

Gens Tyrrhena suis clara veneficiis.

3. *In Marsis a filio ejus.*] De his egimus lib 7. sect 2.

4. *Ægyptus illa.*] Pars Ægypti ea quæ Delta dicitur, ac Nili ostiis secatur. Vide quæ diximus, lib. 2. sect. 87.

illa

illa non esset, postea fluminis limo invecta. [5] Herbas certe Ægyptias a regis uxore traditas suæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes, oblivionem tristitiæ veniamque afferens, & ab Helena utique omnibus mortalibus propinandum. Primus autem omnium, quos memoria novit, Orpheus de herbis curiosius aliqua prodidit. [6] Post eum Musæus & Hesiodus polion herbam in quantum mirati sunt, diximus. Orpheus & Hesiodus suffitiones commendavere. Homerus & alias nominatim herbas celebrat, quas suis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus sapientia, primus volumen de earum effectu composuit, Apollini, Æsculapioque, & in totum Diis immortalibus inventione & origine assignata. Composuit & Democritus, ambo peragratis Persidis, Arabiæ, Æthiopiæ, Ægyptique Magis. [7] Adeoque ad hæc attonita antiquitas fuit, ut affirmaret etiam incredibilia dictu. Xanthus historiarum auctor, in prima earum tradit, occisum draconis catulum revocatum ad vitam a parente, herba, quam balin nominat: eademque Thylonem, quem draco occiderat, restitutum saluti. Et Juba in Arabia herba revocatum ad vitam hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophrastus, esse herbam, cujus contactu illatæ ab alite, [8] quam retulimus, exsiliret cuneus a pastoribus arbori adactus: quæ etiam si fide carent, admirationem tamen implent: coguntque confiteri, multum esse quod vero supersit. Inde & plerosque ita video existimare, nihil non herbarum vi effici posse, sed plurimarum vires esse incognitas: quorum in numero fuit Herophilus clarus medicina, a quo ferunt dictum, quasdam fortassis etiam calcatas prodesse. Observatum certe est inflammari vulnera ac morbos superventu eorum, qui pedibus iter confecerint.

VI. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare non plures noscantur, causa est, quod eas agrestes litterarumque ignari experiuntur, ut qui soli inter illas vivant: [1] præterea securitas quærendi, obvia Medicorum turba. Multis etiam

NOTÆ.

5. *Herbas certe.*] Fuit ea Polydamna Thonis Ægyptii regis uxor. Odyss. δ. vers. 228.

Ἐσθλὰ, τά οἱ Πολύδαμνα πόρε Θῶνος παράκοιτις
Αἰγυπτίη, τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Prospera, quæ quondam Thonis dulcissima conjux
Ægypti Polydamna dedit, quæ plurima gignit
Noxia terra ferax, & multa probata venena.

De nepenthe diximus, lib. 21. sect. 91. Vide & Euseb. lib. 10. Præpar. Evang. pag. 481. Hausit hæc porro Plinius a Theophr. lib. 9 hist. cap 15.

6. *Post eum Musæus .... diximus.*] Libro 21. sect. 21. & 84.

7. *Adeoque ad hæc.*] Ad eximias herbarum vires sic hæsit attonita, ut audacior facta nihil vereretur etiam auditu incredibilia addere.

8. *Quam retulimus.*] Libro 10. sect. 20.

Sect. VI. 1. *Præterea securitas.*] Quærendi curam adimit obvia Medicorum turba.

inventis nomina desunt, [2] sicut illi, quam retulimus in frugum cura, scimusque defossam in angulis segetis præstare, ne qua alis intret. Turpissima causa raritatis, quod etiam qui sciunt, demonstrare nolunt, tanquam ipsis periturum sit, quod tradiderint aliis. Accedit ratio inventionis anceps. Quippe etiam in repertis, alias invenit casus, alias (ut vere dixerim) Deus.

[3] Insanabile ad hosce annos fuit rabidi canis morsus, [4] pavorem aquæ, potusque omnis afferens odium. [5] Nuper cujusdam militantis in Prætorio mater vidit in quiete, ut radicem [6] silvestris rosæ, quam cynorrhodon vocant, blanditam sibi aspectu pridie [7] in frutecto, mitteret filio bibendam: in Lacetania res gerebatur, Hispaniæ proxima parte: casuque accidit, ut milite a morsu canis incipiente aquas expavescere, superveniret epistola orantis ut pareret religioni: servatusque est ex insperato, & postea quisquis auxilium simile tentavit. Alias apud auctores cynorrhodi una medicina erat: [8] spongiolæ, quæ in mediis spinis ejus nascitur, cinere cum melle, alopecias capitis expleri. In eadem provincia cognovi in agro hospitis nuper ibi repertum dracunculum appellatum caulem, pollicari crassitudine, versicoloribus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedio: alium, quam quos [9] in priori volumine ejusdem nominis diximus: sed huic alia figura, aliudque miraculum exserentis se terra ad primas serpentium vernationes, bipedali fere altitudine, rursusque cum iisdem in terram condentis: nec omnino occultato eo apparet serpens: vel hoc per se satis officioso naturæ munere, si tantum præmoneret, tempusque formidinis demonstraret.

CAP. III. Nec bestiarum solum ad nocendum scelera sunt, sed interim aquarum quoque ac locorum. In Germania trans Rhenum castris [10] a Ger-

Notæ.

2. *Sicut illi, quam retulimus.*] Libro 18. sect. 45.

3. *Insanabile*] Sic MSS. non *insanabilis*. Ut *Triste lupus stabulis*.

4. *Pavorem aquæ.*] Ὑδροφοβίαν Græci vocant. Vide quæ de eo morbo diximus, lib. 8. sect. 63.

5. *Nuper cujusdam.*] Indicavit hoc ipse superius, lib. 8. sect. 63.

6. *Silvestris rosæ, quam cynorrhodon.*] Rosa silvestris hæc est quæ Eglenterii nomine apud Gallos venit, *l'Eglantier*. Est in Eystettensi horto: vidimus in Regio. Scribonio Largo, Compos. 85. *Rosa silvatica, quam caninam quidam vocant.*

7. *In frutecto.*] Frutectum, per syncopen, pro *fruticetum*, habent libri MSS. ubique omnes. Vulgo tamen & *frutetum* scribitur.

8. *Spongiolæ.*] Spongiam ex rubo rosario agresti sumptam vocat Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181. & cap. 27. pag. 196.

9. *In priori volumine.*] Superiore libro, sect. 93. Nondum mihi herbæ compertum genus illud est, in quod omnia ea conveniant, quæ hic referuntur: illudque in primis, ut feris anni mensibus, quo latent angues, ipsum arescat. In Indice, dracunculus caulis appellatur.

* 10. *A Germanico.*] Tiberii F. Caligulæ patre. Vide Tacitum, lib. 2. Annal. pag. 43. & seq.

manico Cæsare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis solus, [11] qua pota intra biennium dentes deciderent, compagesque in genibus solverentur. [12] Stomacacen Medici vocabant, & [13] sceletyrben, ea mala. Reperta auxilio est herba, quæ vocatur [14] Britannica, non nervis modo & oris malis salutaris, [15] sed contra anginas quoque, & contra serpentes. Folia habet oblonga nigra, radicem nigram. Succus ejus exprimitur & ex radice. [16] Florem vibones vocant: qui collectus prius, quam tonitrua audiantur, & devoratus, securos in totum reddit. Frisii, qua castra erant, nostris demonstravere illam: [17] mirorque nominis causam: nisi forte confines Oceano Britanniæ,

Notæ.

11. *Qua pota.*] *Et Susis*, inquit Vitruvius, lib. 8. cap. 3. pag. 165. *in qua civitate est regnum Persicum, fonticulus est, ex quo qui biberunt, amittunt dentes.* Quam in rem lepidum idem Epigramma Græcum eo loci recitat.

12. *Stomacacen.*] Στομακάκην, vel potius, ut ars suadet, στομοκάκην, quæ vox *vitium* quoddam *oris* sonat. Scorbutum ætas posterior appellavit. Vide Sennertum, lib. 3. pag. 504. Sunt qui στομοκάκην malint hic legi, quoniam scorbuticis os κακκᾷ, hoc est, stercus olet. Et id morbi genus hodieque grassatur in Frisiis, ex aquarum vitio.

13. *Sceletyrbon.*] Σκελοτύρβη, *paralysis species, quando recti nequeunt incedere: sed nunc in lævam, nunc in dextram corpus contorquent, pedesque proferunt: interdum etiam, velut inutile syrma, anguium more pedem promovent.* Σκελοτύρβη ἐστὶν εἶδος παραλύσεως, ὅταν περιπατεῖν ἐπ' εὐθείας μὴ δύνωνται, καὶ ποτὲ μὲν κατ' αὐτὸ, ποτὲ δὲ εὐώνυμα εἰς τὰ δεξιὰ περιφέρειν, ἢ τὸ δεξιὸν εἰς τὰ ἀριστερά, καὶ ποτὲ μὲν ἐπισύρειν τὸ σκέλος, ὥσπερ ἀναβαίνοντες τι μέγα. Galenus, in Defin. Med. tom. 2 num. 293. pag. 265. A σκέλος & τύρβη, quod crura is morbus tentaret, turbaretque. Ælii Galli exercitum laborasse hoc utroque mali genere ex Arabicorum fructuum esu, & aquarum potu, auctor est Strabo, lib. 16. pag. 781. Τῶν μὲν περὶ τὸ στόμα, τῶν δὲ περὶ τὰ σκέλη παραλυτικά τινα... Et paulo ante, Στομακάκη καὶ σκελοτύρβη.

14. *Britannica.*] Hydrolapathum nigrum esse, quam veteres Britannicam appellarunt, satis idoneis efficit argumentis. Abrah. Muntingius, opere singulari de vera antiquorum herba Britannica. Galenus, certe lib. 6 de fac simp. med. pag.   folia ait esse agresti lapatho similia, ὅμοια τοῖς τοῦ ἀγρίου ὄντα λαπάθου.

15. *Sed contra anginas.*] Apuleïus, cap. 29. de Britannica, tit 7. *Ad anginam: Herba Britannica flos antequam tonitruum audiatur collectus, qui eo usus fuerit, per totum annum anginam non experietur.*

16. *Florem vibones.*] Strabo auctor est, lib. 6. pag 1 6 ad Vibonem oppidum, (de quo lib 3 sect. 10.) e Sicilia Proserpinam migrasse ad legendos flores: ubi matronæ collectis eis texunt coronas: hincque repertum coronis flores nectere. Unde putandum vibonum florum nomen venisse. Vide in nummis nostris, ΙΠΠΩΝΙΒΩΝ.

17. *Mirorque.*] Mirum est, inquit, Britannicam vocari herbam, quæ non in Britannia, sed in Germania inventa sit. At vero Lipsius in lib 1. Taciti Annal. pag. 30. paludes ait, uliginesque, haud procul Amisia flumine, inter Lingam, Vveddam, & Coëvordam, aliquot milliarium spatium occupare: vocari ab accolis Bretaniæ uligines, *Bretansche heyde:* Ab ista Bretannia in Frisiis, nomen herbæ Britannicæ datum. Muntingius, pag. 131. a stabiliendis dentibus Frisiorum lingua deductum id nomen, suadere nititur quidem: at non omnino persuadet.

velut propinquæ, dicavere. [18] Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima nasceretur, certum est, etiamnum Britannia libera.

VII. Fuit quidem & hic quondam ambitus, nominibus suis eas adoptandi, [1] ut docebimus fecisse reges: [2] tanta res videbatur, herbam invenire, vitam juvare, nunc fortassis aliquibus curam nostram frivolam quoque existimaturis: adeo deliciis sordent etiam quæ ad salutem pertinent. Auctores tamen quarum inveniuntur, in primis celebrare par est, effectu earum digesto in genera morborum. Qua quidem in reputatione misereri sortis humanæ subit, præter fortuita casusque, [3] & quæ nomina omnis hora excogitat, ad millia morborum singulis mortalium timenda. Qui gravissimi ex his sint discernere, stultitiæ prope videri potest, cum suus cuique ad præsens quisque atrocissimus videatur. [4] Et de hoc tamen judicavere avi experimento, asperrimos cruciatus esse calculorum a stillicidio vesicæ: proximum stomachi, tertium eorum quæ in capite doleant: [5] non ob alios fere morte concita. A Græcis & noxias herbas demonstratas miror equidem. Nec venenorum tantum: quoniam ea vitæ conditio est, [6] ut mori plerumque etiam optimi portus sit: tradatque M. Varro, Servium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum, [7] veneno crura perunxisse, & postea caruisse sensu omni, æque quam dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit venia monstrandi, [8] qua mentes solverentur, partus eliderentur, multaque similia? Ego nec abortiva dico, ac ne amatoria quidem, memor [9] Lucullum Imperatorem clarissimum amatorio periisse: nec alia Magica portenta, nisi ubi cavenda sunt aut coarguenda, in primis fide eorum damnata.

NOTÆ.

18. *Non enim.*] Non est verisimile appellatam eam herbam esse a milite Romano de Britanniæ nomine, qnoniam ibi plurima nasceretur, cum præsertim Britannia tum sui juris esset, nec populo R. subdita.

Sect. VII. 1. *Vt docebimus.*] Sect. 33. & seqq.

2. *Tanta res.*] Vide Notas & Emend. num. III.

3. *Et quæ nomina.*] Nomina nova novis morborum generibus, quæ subinde nascuntur, indita.

4. *Et de hoc tamen ..... avi experimento.*] Vide Notas & Emendationes num. IV.

5. *Non ob alios.*] Non alios fere morbos morte consecuta.

6. *Vt mori.*] Ferdinandus Pintianus, qui in eadem exornanda sparta laboravit, in qua nos sudamus, vir de Plinio optime meritus, insculpi Salmanticæ sepulcro suo jussit, OPTIMVM VITAE BONVM MORS. Vide quæ dicta sunt lib. 7. sect. 54. nota 1.

7. *Veneno.*] Cicutæ succo.

8. *Qua mentes.*] Quæ herba faceret insaniam, partus elideret, &c.

9. *Lucullum .... amatorio*] Amatorium poculum dicitur, quod ad amoris insaniam impellit: quale Lucullo Callisthenes libertus suus obtulit, ut impensius ab eo diligeretur: verum veneni vi alienata domini mens est, & mors consecuta. Plutarchus in Lucullo, pag. 520.

Satis operæ fuit abundeque præstitum vitæ, salutares dixisse, ac postea inventas.

VIII. 1. Laudatissima herbarum est [1] Homero teste, quam vocari a Diis putat moly, & inventionem ejus Mercurio assignat, contraque summa veneficia demonstrat. [2] Nasci eam hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica, radice rotunda nigraque, magnitudine cæpæ, folio scillæ: effodi autem difficulter. [3] Græci auctores florem ejus luteum pinxere, [4] cum Homerus candidum scripserit. Inveni e peritis herbarum Medicis, qui & in Italia nasci eam diceret, afferrique Campania mihi aliquot diebus effossam inter difficultates saxeas, radicis xxx. pedes longæ, ac ne sic quidem solidæ, sed abruptæ. CAP. IV.

IX. 2. Ab ea maxima auctoritas herbæ est, quam [1] dodecatheon vocant, omnium Deorum majestatem commendantes. In aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. [2] Folia ejus septem, lactucis simillima, exeunt a lutea radice.

X. 3. [1] Vetustissima inventu Pæonia est, nomenque auctoris reti-

NOTÆ.

Sect. VIII. 1. *Homero.*] Odyss. κ'. vers. 302.

Ὣς ἄρα φωνήσας πόρε φάρμακον Ἀργειφόντης,
Ἐκ γαίης ἐρύσας, καί μοι φύσιν αὐτοῦ ἔδειξεν.
Ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος.
Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί· χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν
Ἀνδράσι γε θνητοῖσι· θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

Transcripsit hunc Plinii locum Apuleïus, cap. 48. Homericum moly, esse Democriti aglaophotin, de qua nos egimus libro superiore, Lobelius scripsit in Notis marginalibus M S S. ad Anguillara, pag 90. Esse rutam silvestrem affirmat Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 219.

2. *Nasci eam.*] Tota hæc descriptio petita ex Theophrasto est, lib. 9. hist. cap. 15. Sed is errasse Homerum ait, qui ægre evelli hanc e tellure cecinit. Vide & Diosc. lib. 3. cap. 54.

3. *Græci auctores.*] Quos Priapeïorum auctor est secutus, eo carmine:

Hinc legitur radix, cujus flos aureus exit:
Quam cum moly vocant, mentula moly vocant.

4. *Cum Homerus.*] Loco allato: & qui Homerum imitatus est Naso, lib. 14. Metam. vers. 291.

Pacifer huic florem dederat Cyllenius album:
Moly vocant superi: nigra radice tenetur.

Diosc. quoque loc. cit. ἄνθη λευκοῖοις ὅμοια, γαλακτόχροα dicit esse, violæ albæ flores similes, & lactei coloris. Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 211. ἄνθος γαλακτῶδες.

Sect. IX. 1. *Dodecatheon.*] Δωδεκάθεος, herba a duodecim Diis majoribus appellata.

2. *Folia ejus.*] *Profecto hac effigie*, inquit Ruellius, lib. 2. pag. 449. *frequenter in dumetis enatam vidimus: verum cum nec plura de ea tradantur, an dodecatheos sit, non ausim affirmare.*

Sect. X. 1. *Vetustissima ... Pæonia.*] A Pæone Medico nomen invenit, qui vulneratum Plutonem ab Hercule, ut Homerus quidem fabulatur, Iliad. ε'. vers. 401. curasse ea perhibetur. Nomen in officinis servat: vulgus Pivoniam vocat: *Pivoine.* Genera ejus quatuordecim in horto Regio vidimus. Pæonia mas a Matthiolo deliniatur, in lib. 3. Diosc. pag. 914.

net, [1] quam quidam pentorobon appellant, alii glycysidem. Hæc quoque difficultas est, quod eadem aliter alibi nuncupantur. [3] Nascitur opacis montibus, [4] caule inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine veluti Græcas nuces quatuor aut quinque. [5] Inest iis semen copiosum, rubrum, nigrumque. Hæc medetur & [6] Faunorum in quiete ludibriis. [7] Præcipiunt eruere noctu, quoniam si picus Martius videat, tuendo in oculos impetum faciat.

XI. 4. [1] Panaces ipso nomine omnium morborum remedia promittit, [2] numerosum & Diis inventoribus adscriptum. [3] Unum quip-

Notæ.

2. *Quam quidam*] Diosc. lib. 3. cap 157. Παιωνία, ἢ γλυκυσίδη, οἱ δὲ πεντόροβον. Sic etiam Galenus, lib. 6. de fac simp. med. pag 167. Dicitur sane πεντόροβον, quasi quintuplex ervi granum: a granorum numero, quæ ervum imitantur Γλυκυσίδη, quod acinos dulces, mali Punici similes habere videtur: nam σίδη Bœotis malum Punicum est Vide etiam Apuleïum, cap. 64 & auctorem libri, qui Kiranidum Kirani inscribitur, pag. 18.

3. *Nascitur.*] Hæc totidem fere verbis Diosc. loc. cit.

4. *Caule inter folia*] Inter singulos nodos, unde folia erumpunt. Alias totus caulis bicobitalis est, ut ait Diosc. loc. cit. καυλὸς ὡς διπιθαμιαῖος.

5. *Inest iis.*] Diosc. loc. cit. Λοβοὺς δὲ φέρει οὗτος ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ, ἀμυγδάλαις ὁμοίους· ὧν ἀνοιχθέντων εὑρίσκονται ἐρυθροὶ κόκκοι πολλοί, μικροί, ἐμφερεῖς τοῖς τῆς ῥοιᾶς· ἐν μέσῳ δὲ μέλανες, ἐμπόρφυροι, ε' ἢ ς'. *Summo caule fert siliquas quasdam, veluti Græcas nuces: quibus dehiscentibus grana multa rubentia, parva, acinis Punicorum similia inveniuntur: & inter hæc media quinque aut sex, nigra, purpurea.*

6 *Faunorum.*] Faunos lib. 30. sect. 24 nocturnos Deos interpretatur. Dioscor. loco citato. Οἱ δὲ μέλανες καὶ πρὸς τοὺς ὑπ' ἐφιαλτῶν πνιγμούς, *grana nigra valent adversus suppressiones incuborum nocturnas, quas ephialtas vocant.* Quindecim grana bibi ex aqua jubet idem, lib 1. Εὐπορ. cap. 22. Ἐφιάλτης sive ἐπιάλτης malum est, ubi aliquis noctu se grandi mole opprimi, invadique ab alio credit. Macrobius de hac re ita prodidit, lib. 1 in somn. Scip. cap. 3. pag. 13. Φάντασμα *vero hoc est visum, quum inter vigiliam, & adultam quietem, in quadam, ut aiunt, prima somni nebula, adhuc vigilare se existimans, qui dormire vix cœpit, aspicere videtur irruentes in se vel passim vagantes formas, ... In hoc genere est* ἐφιάλτης, *quem publica persuasio quiescentes opinatur invadere, & pondere suo pressos ac sentientes gravare* De hoc genere morbi plura Cælius Aurel. lib 3 cap. 3. *Quidam veteres*, inquit, *ephialten vocaverunt, ... Afficit crapula vel indigestione jugi vexatos .... Sequitur per somnum gravedo atque pressura, & veluti præfocatio, qua sibi quenquam irruisse repente existiment, qui sensibus oppressis sensus exanimet, neque clamare permittat: quo fit ut sæpe erumpentes non articulata, sed confusa voce exclament....* Ac paulo ante: *Sed quod neque Deus, neque semideus, neque Cupido sit, libris Causarum, quos* αἰτιολογουμένους *Soranus appellavit, plenissime explicavit* Inde Pæonia ἐφιαλτία dicitur apud Aëtium, lib. 1 pag. 32. (sic enim legendum, non *elephantia*) quia τὸν ἐφιάλτην curat.

7. *Præcipiunt eruere.*] Hæc a Theophrast. ad verbum expressa, lib. 9. hist. cap. 9.

Sect. XI. 1. *Panaces ipso nomine.*] Ἀπὸ τοῦ πάντα ἀκεῖσθαι, quod omnia medetur: sive a πᾶν & ἄκος, hoc est, ab omni remedio.

2. *Numerosum.*] Cujus multa genera.

3. *Unum ... Asclepion.*] Τὸ πάνακες τὸ Ἀσκληπιεῖον, Theophrasto, lib. 9. hist. cap. 9. ab Æsculapio Medico, ut Ni-

pe Asclepion cognominatur, quoniam is filiam Panaceam appellavit. [4] Succus coactus ferulæ qualem diximus, [5] radice multi corticis & salsi. [6] Hac evulsa scrobem repleri vario genere frugum religio est, ac terræ piamentum. [7] Ubi, & quonam fieret modo, & quale maxime probaretur, inter peregrina docuimus. Id quod e Macedonia affertur, [8] bucolicon vocant, armentariis sponte erumpentem succum excipientibus: hoc celerrime evanescit. [9] Et in aliis autem generibus improbatur maxime nigrum ac molle. Id enim argumento est cera adulterati.

XII. 5. [1] Alterum genus heraclion vocant, & ab Hercule inventum tradunt: alii origanum heracleoticum silvestre, quoniam est origano simile, radice inutili: de quo origano diximus.

XIII. 6. [1] Tertium panaces Chironion cognominatur ab inventore. Folium ejus lapatho simile, majus tamen & hirsutius. Flos aureus, radix parva. Nascitur pinguibus locis. Hujus flos efficacissimus, eoque amplius, quam supra dicta, prodest.

XIV. 7. [1] Quartum genus panacis ab eodem Chirone repertum, centaurion cognominatur: sed & Pharnaceon, [2] in controversia in-

NOTÆ.

cander cecinit in Theriacis. Filiam ejus Πανάκειαν, cum altera, quæ Ὑγίεια nominata est, in suo jurejurando testem Hippocrates advocat, pag. 1. Idem panacis genus Ἡράκλειον a Diosc. appellatur, lib. 3. cap. 55. & a Galeno, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 217.

4. *Succus ... ferulæ.*] Est, inquit, ferula panaces: cujus succus excipitur inciso caule, cogiturque: coacti candor probatur, ut diximus lib. 12. sect. 57.

5. *Radice multi.*] Radices permultas haber, crasso & subamari gustus cortice vestitis: Ῥίζας πλείονας .... παχὺν ἐχούσας τὸν φλοιὸν, ὑπόπικρον τῇ γεύσει. Diosc. lib. 3. cap. 55. post Theophr. l. 9. hist. c. 12.

6. *Hac evulsa.*] Cum effoditur, ex omni frugum genere offa mellita terræ injicitur, Theophr. lib. 9. hist. cap. 9.

7. *Ubi ... docuimus.*] Libro 12. sect. 57.

8. *Bucolicon.*] Βουκολικὸν, quasi pastoritium.

9. *Et in aliis.*] In aliis succis qui non sponte erumpunt, sed inciso caule vel radice manant. Ipse Plinius, lib. 12. sect 57. *Niger color improbatur.* Dioscor. lib. 3. cap. 55. Ὁ δὲ μέλας φαῦλος καὶ μαλακός. Δολοῦται γὰρ ἀμμωνιακῷ ἢ κηρῷ.

Sect. XII. 1. *Alterum.*] Origanum est Heracleoticum, de quo lib. 20 sect. 62. Diosc. lib. 3. cap. 56. Καλοῦσι δέ τινες πάνακες καὶ τὴν ἀγρίαν ὀρίγανον, οἱ δὲ καὶ ἡρακλεωτικόν, οἱ δὲ κονίλην· περὶ ἧς εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ὀριγάνου.

Sect. XIII. 1. *Tertium.*] Ita sunt Theophrasti verba, lib. 9. hist. cap. 12. Ἔχει δὲ τὸ μὲν Χειρώνιον φύλλον μὲν ὅμοιον λαπάθῳ, μεῖζον δὲ καὶ δασύτερον· ἄνθος δὲ χρυσοειδές· ῥίζαν δὲ μικράν. φιλεῖ δὲ τὰ χωρία τὰ πίονα. Neque Nicandri, neque Dioscoridis panaces Chironium esse constat: sed est Helenium Dioscoridis primum, sive inula, ut recte vidit Anguillara, par. 5. pag. 89. etsi id minus probare Ruellius videtur, lib 3. pag. 524. Pingitur a Lobelio, in Observ. pag. 309

Sect. XIV. 1. *Quartum.*] Herbariis id genus incognitum.

2. *In controversia.*] Aliis Chironi Centauro, aliis Pharnaci regi originem assignantibus. Chironi medicinæ inventionem Plinius adjudicat, lib. 7. sect. 57. Pharnaces, Mithridatis Pontici filius fuit: quo devicto Cæsar inter pompæ fercula trium verborum prætulit titulum, *Veni, Vidi, Vici.*

ventionis, a Pharnace rege deductum. Seritur hoc, longioribus, quam cetera, foliis, & serratis. Radix odorata in umbra siccatur, vinoque gratiam adjicit. [3] Hujus genera duo fecere, alterum lævis folii, alterum tenuius.

XV. 8. [1] Heracleon siderion & ipsum ab Hercule inventum est, caule tenui digitorum quatuor altitudine, flore Puniceo, foliis coriandri. Juxta lacus & amnes invenitur, [2] omniaque vulnera ferro illata efficacissime sanat.

XVI. 9. [1] Est Chironis inventum ampelos, quæ vocatur Chironia, de qua diximus inter vites, [2] sicuti de herba, cujus inventio assignatur Minervæ.

XVII. 10. [1] Herculi eam quoque adscribunt, quæ Apollinaris, [2] apud Arabas altercum: apud Græcos vero hyoscyamus appellatur. Plura ejus genera: [3] unum nigro semine, floribus pæne purpureis, spinosum. Talis nascitur in Galatia. [4] Vulgare autem candidius est, & fruticosius, altius papavere. [5] Tertii semen irionis semini simile:

NOTÆ.

3 *Hujus genera.*] Alio spectat Theophrastea panacis universim distributio in duo genera, τὸ μὲν λεπτόφυλλον, τὸ δὲ πλατύφυλλον, lib 9. hist. cap. 12. alterum latioris folii, tenuioris alterum.

Sect. XV. 1. *Heracleon.*] Hæc sideritis tertia Dioscoridis est, lib. 4. cap 35. quam & Cratevas ibi Ἡράκλειαν vocat, flore puniceo, foliis coriandri, caulibus σπιθαμιαίοις, hoc est, palmi altitudine. Geranium est Dodonæi Robertianum, pag. 62. visum a nobis in horto Regio.

2. *Omniaque vulnera.*] Dioscor. loc. cit. Καὶ ξηρὸν ἡ δύναμις ἐπιτηδείως κολλητικὴ ἐναίμων καὶ νεοτρώτων. *Hujus impositæ ea vis est, ut cruenta recentiaque vulnera glutinet.*

Sect. XVI. 1. *Est Chironis .... de qua diximus.*] Libro 23. sect. 17.

2. *Sicuti de herba.*] Parthenio scilicet, de quo lib. 22 sect. 20.

Sect. XVII. 1. *Herculi eam.*] Vox hæc ὑοσκύαμος, suis fabam, seu fabam porcinam sonat. Cum porro suem, aprum Erymanthium Hercules occiderit, qui aper in Arcadum terra fuerat enutritus, idcirco & faba suis Arcadicæ hæc appellata est, & in partem aliquam ejus inventionis Hercules venit. Vide Galen. lib. 9. κατὰ τόπους, cap. 4 pag. 609. Eadem Apollinaris dicitur, quod mentem percellat, quasi æstu Apollinis.

2. *Apud Arabas.*] Ita Reg. 2 librique editi. Reg. 1. *apud Arbilas*: unde quidam *apud alios* fingunt. Certe vocem eam esse Latini oris, non Arabici soni, vel ex Scribonio Largo intelligitur, qui Plinio vetustior, (nam is Tiberii principatu vixit:) Compos. 181 *Altercum*, inquit, *quod Græci ὑοσκύαμον vocant, qui biberunt, caput grave, venisque distentum habent: mente abalienantur, cum quadam verborum altercatione: inde enim hoc nomen herba trahit altercum.* Sic etiam Apuleïus, cap. 4. *A Græcis Hyoscyamos dicitur, & Dioscyamos .... Latini insanam vocant, aliqui Apollinarem, alii altercu-lum, &c.* Gallis, *Hannebane*: Jusquiamus, officinis Tergemini hyoscyami icones exhibet Dodonæus, pag. 447. Vidimus in horto Regio.

3. *Unum nigro*] Dioscor. lib 4. cap. 69. Ὁ μὲν γάρ τις αὐτῶν ἄνθη ὑποπόρφυρα ἐκφέρει .... σπέρμα μέλαν, καὶ τὰς κωδύας σκληρὰς καὶ ἀκανθώδεις.

4 *Vulgare.*] Et idem nigrum, sed hujus cæli solique, non Galatici, nec saturi coloris, sed ex candido nigro.

5. *Tertii semen.*] Alterum hoc Dioscoridis, qui non omnia genera attigit, altercum est: Ὁ δέ τις, ἄνθη μηλινά-

&

& omnia insaniam gignentia, capitisque vertigines. [6] Quartum genus molle, lanuginosum, pinguius ceteris, candidi seminis, in maritimis nascens, hoc recepere Medici. [7] Item rufi seminis. Nonnunquam autem candidum rufescit, [8] si non ematuruit, improbaturque. Et alioqui nullum, nisi cum inaruit, legitur. [9] Natura vini, ideoque mentem caputque infestans. Usus seminis & per se, & succo expresso. [10] Exprimitur separatim, & caulibus foliisque: utuntur & radice, temeraria in totum (ut arbitror) medicina. Quippe etiam foliis constat mentem corrumpi, si plura quam quatuor bibantur. [11] Etiam antiqui in vino febrem depelli arbitrabantur. [12] Et oleum fit ex semine, ut diximus, [13] quod ipsum auribus infusum tentat mentem. [14] Mireque, ut contra venenum, remedia prodidere his qui id bibissent, & ipsum pro remediis: adeo nullo omnia experiendi fine, ut cogerentur etiam venena prodesse.

CAPUT V.

XVIII. II. [1] Linozostis, sive parthenion, Mercurii inventum est: ideo apud Græcos [2] Hermupoan multi vocant eam, apud nos omnes Mercurialem. [3] Duo ejus genera: masculus, & femina, quæ ef-

NOTÆ.

ἄν.... σπέρμα ὑπόξανθον, ὅμοιον ἐρυσίμῳ. Οὗτοι δὲ μανιώδεις ὑπάρχουσι καὶ καρωτικοί. *Alterius flores sunt lutei.... subflavum, & erionis seminis simile. Insaniam illa gignunt, & soporem.*

6. *Quartum.*] Quod Dioscoridi loc. cit. tertium est, eisdemque plane verbis ab eo describitur.

7. *Item rufi.*] Quod, inquit, est rufi seminis, ξανθὸν, in medicinæ usus adhibetur. Diosc. loc. cit.

8. *Si non ematuruit.*] Cum nequit maturescere, aut percoqui.

9. *Natura vini.*] Inest vis ei vini: nam caput tentat, &c. Ita libri omnes, non *veneni*. Et aliud ei nomen ab ea causa inditum. *Milimindrum*, inquit Papias, *vulgus vocat pro eo quod elevationem mentis inducat: hac herba hyoscyamos appellatur.*

10. *Exprimitur.*] E semine ait, & caulibus, & foliis, separatim exprimi succum, utilem in medicina. Vide Notas & Emend. num. V.

11. *Etiam antiqui.*] Dioscor. loc cit. *Terna*, inquit, *quaternave* folia cum vino pota febres epialas depellunt, ἠπιάλους πυρετοὺς θεραπεύει. Febris continuæ quotidianæ genus hoc nomine Græci intelligunt.

12. *Et oleum.... ut diximus.*] Libro 15. sect. 7. & lib. 23. sect 49.

13. *Quod ipsum auribus.*] Prodest auribus, menti nocet. Apuleïus, cap. 4. *de Symphoniaca*, sive hyoscyamo, tit. 1. *Ad aurium dolorem: Herba symphoniaca succus tepefactus cum oleo rosaceo, & in aurem instillatus, aurium dolorem mirifice tollit: & si vermes fuerint, necat eos.*

14. *Mireque.*] Mirum est a Medicis, tanquam contra venenum, remedia tradi, ab iis sumenda, qui hyoscyamum bibissent: & ex ipso simul hyoscyamo remedia peti.

Sect. XVIII. 1. *Linozostis.*] Diosc. lib. 4. cap. 191. Λινόζωστις, οἱ δὲ παρθένιον, οἱ δὲ Ἑρμοῦ βοτάνην καλοῦσι. Et in Nothis: Ῥωμαῖοι ἕρβα Μερκουριάλις μασκουλα. Mercurialem Galli, ut Latini, vocitant, *Mercuriale* Vide iconem maris ac feminæ apud Lobelium, in Observ. pag. 131. Vidimus in horto Regio.

2. *Hermupoan.*] Ἑρμοῦ πόαν, id est, Mercurii herba: quo sensu & Hermubotane, ἑρμοῦ βοτάνη ab Apuleïo etiam appellatur, cap 82.

3. *Duo ejus genera.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

ficacior, caule cubitali, interdum ramoso in cacumine, ocimo angustioribus foliis, geniculis densis, [4] alarum cavis multis, [5] semine in geniculis dependente: feminæ copioso, mari juxta genicula stante, rariori ac [6] brevi, contortoque: feminæ, soluto & candido. Folia maribus nigriora, feminis candidiora: radix supervacua, prætenuis. Nascuntur in campestribus cultis. [7] Mirum est, quod de utroque eorum genere proditur: ut mares gignantur, hunc facere: ut feminæ, illam. [8] Hoc contingere, si a conceptu succus protinus bibatur in passo, edanturve folia decocta ex oleo & sale, vel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in novo fictili cum heliotropio, & duabus aut tribus spicis, donec decoquatur. [9] Decoctum dari jubent, & herbam ipsam in cibo, altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die a balneo coïre eas. [10] Hippocrates miris laudibus in mulierum usu prædicavit has: ad hunc modum [11] Medicorum nemo novit. Ille eas vulvæ cum melle, vel rosaceo, vel irino, vel lirino admovit: [12] item ad ciendos menses secundasque. [13] Hoc idem præstare potu fotuque dixit. [14] Instillavit auribus olidis succum, inunxitque cum vino vetere. Alvo folia imposuit, [15] epiphoris, stranguriæ, &

NOTÆ.

4. *Alarum cavis.*] Diosc. μασχάλας πολλάς, πυκνὰς ἔχοντα. Ala proprie pars est hominis concava, subter brachium, quæ & axilla dicitur. Ad hujus similitudinem, in herbis ala, quæ Græcis μασχάλη, significat cavum illum, inter caulem, & ramulos, anfractum: unde nova proles egreditur. In arborum ramis pars eorundem cava, qua marri adhærescunt: in qua & gigni aliquando viscum fungosque contingit.

5. *Semine in geniculis.*] E sinu foliorum, dependente.

6. *Brevi contortoque.*] In formam resticulorum, ὥσπερ ὀρχίδια, inquit Diosc. unde & testiculatam Latini dixere, ut auctor est Apuleïus, cap. 82.

7. *Mirum est.*] Hoc pariter Dioscor. totidem verbis, loc. cit.

8. *Hoc contingere.*] Dioscor. loc. cit.

9. *Decoctum.*] Diosc. loc. cit.

10. *Hippocrates.*] Libro 1. de morb. mul. tex 63. pag. 455. tex. 74 pag 461. tex 82. pag. 465. tex 85. pag. 468. &c Libro de nat. mul. tex 8. pag. 364 tex x 1. pag. 366 tex. 18. pag. 371. &c. Libro 2. de morbis, tex. 12. pag. 43. &c.

11. *Medicorum nemo.*] Carpit ævi sui medicos. Nostra ætate mercuriali utuntur in pessis.

12. *Item ad ciendos.*] Apuleïus, cap. 82. tit. 2. *Ad menstrua cienda: Herba Mercurialis cum oleo irino vel rosaceo admota, mox provocat sanguinem menstruum.*

13. *Hoc idem*] Hippocr. lib. de nat. mul. tex. 29. pag. 377. ad ciendos menses, ἢν τὰ ἐπιμήνια μὴ γίνηται. Λινοζώστιος τὸ καρπὸν καὶ τὰ φύλλα ἐν οἴνῳ δίδου πιεῖν. *Mercurialis semen & folia in vino bibenda præbe.* Et pag. 378. Λινοζώστιος φύλλα τρίψας ἐν ῥάκει προσθεῖναι. *Mercurialis folia trita in linteo subde.*

14. *Instillavit auribus olidis.*] Cum quis ex aure male olet, ἐκ τοῦ ὠτὸς κακὸν ὄζει, inquit Hippocr. lib. de internis affectionibus, tex. 34. id quod accidere splenicis docet. Apuleïus, cap. 82. tit. 4. si aqua in aures irruoïerit, ad extrahendam, mercurialis quoque succum instillat.

15. *Epiphoris.*] Oculorum videlicet: neque enim alias Plinius intelligit, nisi speciatim significet. Dalecampius *fluxiones in ventrem* interpretatur, quo sensu nusquam vocem eam noster accepit. Sed & ab Apuleïo Lugdunensis Medicus ar-

vesicæ. Decoctum ejus dedit cum myrrha & thure. [16] Alvo quidem solvendæ, vel in febri, decoquitur quantum manus capiat in duobus sextariis aquæ ad dimidias : bibitur sale & melle admixto : necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putavere aliqui [17] utramque dandam, sive cum malva decoctum. Thoracem purgant, [18] bilem detrahunt, sed stomachum lædunt. Reliquos usus dicemus suis locis.

XIX. 12. Invenit & Achilles discipulus Chironis, qua vulneribus mederetur, quæ ob id [1] Achilleos vocatur. Hac sanasse [2] Telephum dicitur. [3] Alii primum æruginem invenisse, utilissimam emplastris, ideoque pingitur a cuspide decutiens eam gladio in vulnus Telephi. Alii utroque usum medicamento volunt. [4] Aliqui & hanc panacem heracleon, alii sideritin, & apud nos millefoliam vocant, cubitali scapo, ramosam, minutioribus quam feniculi foliis vestitam ab imo. Alii fatentur quidem illam vulneribus utilem, sed veram Achilleon esse scapo cæruleo pedali, sine ramis, ex omni parte sin-

NOTÆ.

guitur, ita scribente scilicet, cap. 82. tit. 3 *Ad epiphoras oculorum : Herba mercurialis folia*, inquit, *cum vino albo vetere impone.*

16. *Alvo quidem.*] Q. Serenus, cap. 29. pag. 143.

Sæpe cibi specie, vitio vel corporis ipso,
Potibus aut duris restricta morabitur alvus :
Vincetur talis mora gramine Mercuriali,
Cujus aquam cocti minimo cum melle bibemus.

Et Apuleïus, cap. 82. tit. 1. *Ad ventris duritiam : Herbam Mercurialem coques, & tritam ex passo dabis : statim detrahet, & stomachum purgabit : aut semen ejus tritum ex passo dato, &c.* Scribonius Largus, Compos. 135. *Mollit ergo alvum herba Mercurialis, lenibus oleribus quamplurima mixta.*

17. *Vtramque dandam.*] Marem feminamque.

18. *Bilem detrahunt*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 217.

Sect. XIX. 1. *Achilleos vocatur*] Hæc sideritis Heraclea est, de qua sect. 15.

2. *Telephum.*] Herculis filium, Mysorum regem ab Achille ipso sanatum, a quo vulneratus fuerat. Consulto enim oraculo, responsum tulit, Ὁ τρώσας ἰάσεται. Supplex itaque Achilli factus, id ab ipso impetravit. Horatius, Epod. 17. vers. 8.

Movit nepotem Telephus Nereïum,
In quem superbus ordinarat agmina
Mysorum, & in quem tela acuta torserat.

3. *Alii primum æruginem.*] Quo spectat Ovidius, lib. 1. de Remed. Amor. vers. 47.

Vulnus in Herculeo quæ quondam fecerat hoste,
Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.

Hoc iterum Plinius repetit, lib. 34. sect. 45.

4. *Aliqui & hunc panacem.*] Aliqui sanatum, inquit, Telephum aïunt, herba millefolia, quam & panacen heracleon, & Achilleam, & sideritin vocant. In his Apuleïus, cap. 88. *Græci myriophyllon .... alii Achilleen .... Latini millefolium .... Hanc herbam Achilles invenit : unde vulnera ferro facta sanabat : & ob id Achilleos vocatur : hac sanasse Telephum dicitur.* Hæc Ἀχίλλειος Dioscoridis est, lib. 4. cap 36 quam & sideritin appellatam ait. Millefolium idem terrestre, seu militaris herba, de qua diximus libro anteriore, sect. 95 picta a Lobelio, ut diximus, & a Dodonæo, pag. 102.

gulis foliis rotundis eleganter vestitam. [5] Alii quadrato caule, capitulis marrubii, folio quercus. [6] Hanc etiam præcisos nervos glutinare faciunt. [7] Alii sideritin in maceriis nascentem, cum teratur, fœdi odoris. Etiamnum aliam similem huic, sed candidioribus foliis & pinguioribus, tenuioribus cauliculis, in vineis nascentem. [8] Aliam vero binûm cubitorum, ramulis exilibus, triangulis, folio filicis, pediculo longo, betæ semine, omnes vulneribus præcipuas. Nostri eam, quæ est latissimo folio [9] scopam regiam vocant. Medetur anginis suum.

XX. 13. [1] Invenit & Teucer eadem ætate [2] Teucrion, quam quidam hemionion vocant, spargentem juncos tenues, folia parva, asperis locis nascentem, austero sapore, nunquam florentem: neque semen gignit. Medetur lienibus. [3] Constatque sic inventam: Cum exta super eam projecta essent, adhæsisse lieni, eumque exinanisse. Ob id a quibusdam splenion vocatur. [4] Narrant, sues, qui radicem ejus ederint, sine splene inveniri. [5] Quidam ramis hyssopi surculosam,

NOTÆ.

5. *Alii quadrato.*] Hæc sideritis prior Diosc. lib. 4. cap. 33. de qua ille paria refert totidem verbis: folio nempe marrubii, ad similitudinem foliorum quercus accedente: e quadrangulis caulibus, in quibus orbiculata interdum, ut in marrubio, verticilla spectantur. Recentior ætas in officinis herbam Judaïcam, & *Tetrahil* barbaro nomine vocat. A Dodonæo pingitur, pag. 94. Ruellio adstipulante, lib. 3. pag. 594.

6. *Hanc etiam.*] Diosc. loc. cit. *Δύναμιν δ' ἔχει τὰ φύλλα καταπλασσόμενα τραυμάτων κολλητικήν*, &c. Et est ea dos herbæ Judaïcæ propria.

7. *Alii sideritin.*] Et id heracleæ sideriti natale solum, de qua sect. 15. diximus. Diosc. lib. 4 cap. 35. Σιδηρῖτις ... Ἡράκλεια .... *φυομένη ἐν τοίχοις καὶ ἀμπελῶσιν, in maceriis, vinetisque.*

8. *Aliam vero.*] Nempe sideritin Dioscoridis alteram, quam ille iisdem omnino notis deliniat, lib. 4. cap. 34. quæ omnes pulere cadunt in eam quam Pimpinellam in Gallia vulgus appellat, *la Pimprenelle*: quam & thryallidem a Theophrasto vocari diximus, lib. 21. sect. 61. Hujus est eximia vis ad vulnera. Anguillara, par. 14. pag. 257. *La seconda siderite non e altro che la Pimpinella nostra commune.*

9. *Scopam regiam,*] In Indice *scopa regia*. In MSS. quibusdam, *scopas regias* hoc loco legitur. Pimpinella silvestris est, seu sanguisorba major, delineata a Dodonæo, pag. 105. Ruellius, lib. 3. pag. 594. falso arbitrantur eam esse quam vulgus *Carpentariorum herbam* appellat: quod materiarii fabri sæpiuscule hac utuntur ad glutinanda vulnera.

Sect. XX. 1. *Invenit & Teucer.*] Telamonis filius, Priami ex sorore nepos. De quo Horat. lib. 4. Carm. Ode 9.

Primusque Teucer tela Cydonio
Direxit arcu.

2. *Teucrion.*] Non illud quidem Dioscoridis Teucrium est, sed hemionitis, cujus ille iisdem fere verbis meminit, lib. 3. cap. 152. *Ἡμιονῖτις, οἱ δὲ σπλήνιον*, &c. Sic etiam Oribasius, lib. 11. pag. 198. Pingitur a Dodonæo, pag. 464. Hemionion pariter Teucrion appellari, auctor est Apuleïus, cap. 56. Sed cum lonchitide male confundit.

3. *Constatque &c.*] Hæc totidem verbis Apuleïus, loc. cit.

4. *Narrant.*] Apuleïus, loc. cit.

5. *Quidam ramis.*] Et hæc pariter Apuleïus, loc. cit. Hoc Teucrium Dioscoridis videtur, lib. 3. cap. 111. simillimum chamædryï, vel ipsa forte chamædrys, de qua libro anteriore diximus, sect. 80. Nam & ipsam aliqui appellavere Teucrion.

folio fabæ, eodem nomine appellant, & colligi florentem adhuc jubent: adeo florere non dubitant: maximeque ex Ciliciis & Pisidiæ montibus laudant.

XXI. 14. [1] Melampodis fama, divinationis artibus nota est. Ab hoc appellatur unum ellebori genus Melampodion. [2] Aliqui pastorem eodem nomine invenisse tradunt, capras purgari pasto illo animadvertentem, datoque lacte earum sanasse Prœtidas furentes. Quamobrem de omnibus ejus generibus dici simul convenit. [3] Prima duo sunt, candidum & nigrum. [4] Hoc radicibus tantum intelligi tradunt plerique. [5] Alii folia nigri, platano similia, sed minora, nigrioraque & pluribus divisuris scissa: [6] albi, betæ incipientis: hæc quoque nigriora, & canalium dorso rubescentia. [7] Utraque caule palmi ferulaceo, bulborum tunicis convoluto, [8] radice fimbriata cæparum modo. [9] Nigro equi, boves, sues necantur: itaque cavent id, cum candido vescantur. [10] Tempestivum esse tradunt messibus. [11] Plurimum autem nascitur in Oeta monte: & optimum uno ejus loco circa Py-

NOTÆ.

Sect. XXI. 1. *Melampodis.*] De quo nos strictim lib. 7. sect. 33.

2. *Aliqui pastorem.*] Ita Diosc. lib. 4. cap. 151. At Apollodorus Athen. in Biblioth. purgationem Prœti filiarum, potius ad vatem Melampoda, quam ad pastorem refert: natasque ait ex Prœto & Stenobœa filias, Lysippen, Iphinoën, & Iphianassam: quæ ubi primum adoleverint, vexatæ insania sint: sed Melampodis cura purgatione usas ex iis duas resipuisse. Hunc autem in eis errorem fuisse mentis animique, boves ut se crederent, quod Virgilius quoque in Bucolicis, Eclog. 6. vers. 48. significat, neutiquam fabulosum videri debere, disce ex Æginera, lib. 3. ubi de atra bile.

3. *Prima duo.*] Accepta hæc deinceps ad verbum, ex Theophr. lib. 9. hist. cap. XI. Genus utrumque vidimus in horto Regio. Nigrum, *Ellebore noir*, a Clusio pingitur accurate, lib. 2. histor. rar. plant. pag. 274. Candidum, *Ellebore blanc*, in Eystettensi horto.

4. *Hoc radicibus.*] Alii similia esse aïunt genera ellebori duo: radice tantum differre: hujus candida, alterius nigra. Οἱ μὲν γὰρ ὁμοίους εἶναι, πλὴν τῷ χρώματι μόνον διαφέρειν· τὴν δὲ ῥίζαν τὴν μὲν λευκὴν, τὴν δὲ μέλαιναν. Theophrast. loco citato.

5. *Alii folia.*] Diosc. de veratro nigro, lib. 4. cap. 151. Ἔχει δὲ τὰ φύλλα χλωρὰ, πλατάνῳ προσεμφερῆ, ἐλάττονα δὲ, καὶ πολυσχιδέστερα, καὶ μελάντερα.

6. *Albi, betæ.*] Ellebori albi folia sunt, inquit Dioscor. lib. 4. cap. 150. betæ silvestris similia, sed breviora, nigrioraque, & dorsi spina rubescit: ὅμοια τοῖς τοῦ σεύτλου ἀγρίου, βραχύτερα δὲ καὶ μελάντερα, καὶ τῇ ῥάχει ἐρυθρά.

7. *Utraque caule*] De candido id diserte Diosc. loc. cit. Καυλὸν δὲ παλαιστιαῖον, κοῖλον, περιφλοιζόμενον, ὅταν ἄρξηται ξηραίνεσθαι. *Caulem palmi altitudine, concavum, qui quidem tunicas, quibus convolvitur, abdicat, cum arescere incipit.*

8. *Radice fimbriata.*] Fibrata, tenuibus fibris distincta. Vide Notas & Emend. num. VI.

9. *Nigro equi &c.*] Sic Theophr. loc. cit. sed idem candido vesci tantum oves dixit, τὰ πρόβατα.

10. *Tempestivum.*] Candidum quidem messibus colligi Dioscorides jubet, lib. 4. cap. 150.

11. *Plurimum.*] Theophr. loc. cit. Ἐκ τῆς Οἴτης συλλέγουσι· πλεῖστος γὰρ ἐνταῦθα φύεται καὶ ἄριστος· μοναχοῦ δὲ φύεται τῆς Οἴτης περὶ τὰς Πύρας. Pyra locus est in

ram. [12] Nigrum ubique provenit, sed melius in Helicone, qui mons & aliis laudatur herbis. [13] Candidum probatur Oetæum: secundum Ponticum: tertio loco Eleaticum, quod in vitibus nasci ferunt: quarto Parnassium, quod adulteratur Ætolico, ex vicino. Nigrum ex his [14] Melampodion vocant, [15] quo & domos suffiunt, purgantque, spargentes & pecora, cum precatione solenni: hoc & religiosius colligitur. [16] Primum enim gladio circumscribitur. Dein qui succisurus est, ortum spectat: [17] & precatur, ut id liceat sibi concedentibus Diis facere, [18] observatque aquilæ volatus: fere enim secantibus intereft: & si prope advolavit, moriturum illo anno qui succidat, augurium est. [19] Nec album facile colligitur, caput aggravans, maxime nisi præsumatur allium, & subinde vinum sorbeatur, celeriterque fodiatur. [20] Nigrum alii ectomon vocant, alii polyrrhizon: purgat per inferna: [21] candidum autem vomitione, causasque morborum extrahit: quondam terribile, postea tam promiscuum, [22] ut plerique studiorum gratia ad pervidenda acrius, quæ commentabantur, sæpius

NOTÆ.

ejus montis vertice, in quo sacrificantem Herculem, ubi se conjecisset in rogum, arsisse ferunt. Claudianus, de tertio Consul. Honorii, vers. 114.

Juga deserit Oetes,
Herculeo damnata rogo.

11. *Nigrum &c.*] Diosc lib. 4. cap. 151. post Theophr. loc. cit. ad verbum.

13. *Candidum &c.*] Theophr. loco citato.

14. *Melampodion.*] Ab inventore. Theophr loc. cit. Καλῦσι δὲ τὸν μέλανα τινὲς ἐκ τοῦ τμηθέντος καὶ ἀνευρόντος Μελαμπόδιον, &c. Sic etiam Diosc. lib. 4. cap. 151.

15. *Quo & domos.*] Diosc. loc. cit. Περιῤῥαίνουσι δὲ καὶ οἰκίαις αὐτὸν, καθαρτικὸν εἶναι νομίζοντες. *Sed & eo domos aspergunt, purgandi expiandique vim inesse ei rati.* Theophr. loc. cit. Καθαίρουσι δὲ καὶ ὗας αὐτῷ καὶ πρόβατα, συνεπᾴδοντές τινα ἐπῳδήν. *Lustrant eo sues, ovesque cum incantatione quadam.*

16. *Primum enim.*] Hic ritus omnis e Theophrasto desumptus, lib. 9. hist. cap. 9.

17. *Et precatur.*] Stant, inquit, & Apollinem, Æsculapiumque deprecantur, ut ea res sibi feliciter cedat. Dioscor. lib. 4. cap. 151.

18. *Observatque aquilæ.*] Observat, num aquila sibi in eo opere occupato, interveniat: abstinet, si cernat. Periculum enim imminet secanti, &c. Theophrast. & Dioscor. locis cit.

19. *Nec album*] De nigro hæc Diosc. prodidit, loc. cit. de elleboro universim, Theophr. lib. 9. hist. cap. 9.

20. *Nigrum alii ectomon.*] Galenus in Explic. vocum Hippocr. pag. 89. Ἔκτομον, ἐλλεβόρου μέλανος. Hesychius: ἐκτομός, ἐλλέβορος. Erotianus, in collect. diction. Hippocr. apud Galen pag. 119. Ἔκτομον, Διοκλῆς φησιν οὕτω καλεῖσθαι τὸν μέλανα ἐλλέβορον. Diosc loc. cit. Ἐλλέβορος μέλας, οἱ δὲ Μελαμπόδιον, οἱ δὲ ἐκτόμον, (lege ἔκτομον,) οἱ δὲ πολύῤῥιζον, a multa, ut diximus, radice fimbriata. Prius in editis libris *entomon:* in M S S. *encymon:* utrumque perverse.

21. *Candidum autem.*] Marcellus Empir. cap 30. pag. 212. & Dioscor. lib. 4. cap. 150. Καθαίρει δὲ δι' ἐμέτων, ἄγων ποικίλα. *Purgat vomitionibus varii coloris humores extrahens.*

22. *Ut plerique.*] Hæc totidem verbis Gellius, lib. 17. cap. 15. pag. 988. de Carneade in primis. Et Valerius Max. lib. 8 cap. 7. num. 5. *Carneades cum Chrysippo disputaturus, elleboro se ante purgabat, ad exprimendum ingenium suum*

ſumptitaverint. Carneadem reſponſurum Zenonis libris: [23] Druſum quoque apud nos, tribunorum popularium clariſſimum, (cui ante omnes plebs ſtans plauſit, [24] optimates vero bellum Marſicum imputavere:) conſtat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra inſula. Ibi enim tutiſſime ſumitur, quoniam ([25] ut diximus) ſeſamoïdes admiſcent. Italia veratrum vocat. Farina eorum per ſe, & mixta radicula, [26] qua lanas diximus lavari, [27] ſternumentum facit, amboque ſomnum. Leguntur autem tenuiſſimæ radices breveſque, ac velut decurtatæ etiam hæ. Nam ſumma, quæ eſt craſſiſſima, cæpis ſimilis, canibus tantum datur purgationis cauſa. [28] Antiqui radicem cortice quam carnoſiſſimo ſeligebant, quo tenuior eximeretur medulla. [29] Hanc humidis ſpongiis opertam, turgeſcentemque acu in longitudinem findebant. Deinde fila in umbra ſiccabant, iis utentes: [30] nunc ramulos ipſos ab radice quam graviſſimi corticis ita dant. [31] Optimum, quod acre guſtu ferventque, in frangendo [32] pulverem emittit. Durare vim ejus XXX. annis ferunt.

NOTÆ.

attentius, & illius refellendum acrius: quas potiones induſtria ſolida laudis cupidis efficit appetendas. De Carneade alia diximus, lib. 7. ſect. 31.

23. *Druſum quoque.*] Hunc locum Gellius ita recitat, loc. cit. pag. 971. *Sed elleborum ſumi poſſe tutiſſime in inſula Anticyra Plinius ſecundus in libris Naturalis Hiſtoriæ ſcripſit: propterea Livium Druſum, qui Tribunus plebis fuit, quum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram navigaſſe, & in ea inſula elleborum bibiſſe ait, atque ita morbo liberatum.* Nigrum veratrum ad comitialem morbum Celſus quoque commendat, lib. 3. cap. 23.

24. *Optimates vero.*] Sociale, vel Marſicum bellum appellatum eſt, quod a Marſis primum concitatum fuit. Etenim Latini omnes, ac plerique Italiæ populi, indigne ferentes ſe laborum omnium, ac periculorum participes, ab communione imperii & honoris excludi, fruſtra per Druſum, qui hac arte conciliatis animis affectabat imperium, ſperata civitate, quod jure non poterant, armis conſequi ſtuduerunt. Hæc prolixius Florus, lib. 3. cap. 18. aliique.

25. *Vt diximus.*] Libro 22. ſect. 64.

26. *Qua lanas diximus.*] Libro 19. ſect. 18.

27. *Sternumentum.*] Scribonius Largus, Compoſ. Med. cap. 1. num. 10. *Provitat ſternutamentum etiam per ſe contuſum, & naribus injectum veratrum album. Nigrum, ſiccum & aridum, ſternutationem ſtatim invitat.*

28. *Antiqui.*] Sic Dioſc. de utroque elleboro, eligi jubet carnoſum, & cui tenuis medulla ſit: Ἐκλέγου δὲ τὸν εὐσάρκους, καὶ εὐτρόφους, λεπτὴν ἔχοντα τὴν ἐντεριώνην.

29. *Hanc humidis.*] Ut aqua madefacta radix turgeſceret, faciliuſque divideretur acu, vel forficula, in tenuia fila.

30. *Nunc ramulos.*] Fibras radicum integras.

31. *Optimum.*] Candidum probat Dioſc. lib. 4. cap. 150. quod non ſit admodum guſtu fervens, σκληρὸν τῇ γεύσει λίαν. Nigrum, cap. ſeq. acre guſtu, ferventque, δριμὺν ἐν τῇ γεύσει, καὶ πυρώδη.

32. *Pulverem.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 150. Χνοῦν ἀφιεὶς ἐν τῷ θραύεσθαι, *pulverem emittens, dum frangitur.* Ut plurimum evanidam vetuſtatem ſapit; quod dum frangitur, fatiſcit in pulverem.

XXII. [1] Nigrum medetur paralyticis, insanientibus, hydropicis, dum citra febrim, podagris veteribus, articulariis morbis. [2] Trahit alvum, & bilem, pituitasque. [3] Ex aqua datur ad leniter molliendam alvum, plurimum drachma, modice quatuor obolis. [4] Miscuere aliqui & scammoneam, sed tutius salem. In dulcibus datum copiosius periculum infert: [5] oculorum caliginem fotu discutit: ob id quidam & inunxere trito. Strumas, suppurata, duritias concoquit & purgat: [6] item fistulas, tertia die exemptum. Verrucas tollit cum squamis æris & sandaracha. [7] Hydropicorum ventri imponitur cum farina hordeacea & vino. [8] Pecorum & jumentorum pituitas sanat, surculo per aurem trajecto, & postero die eadem hora exempto. [9] Scabiem quadrupedum cum thure aut cera, ac pice, vel cum pisselæo.

XXIII. [1] Album optimum, quod celerrime movet sternumenta: sed multum terribilius nigro, præcipue si quis apparatum poturorum apud antiquos legat, contra horrores, strangulatus, intempestivas somni vires, singultus infinitos aut sternumenta, stomachi dissolutiones, tardiores vomitus aut longiores, exiguos aut nimios. Quippe alia dare soliti, quæ concitarent vomitiones, ipsumque elleborum extraherent medicamentis, aut clysteribus: sæpe etiam sanguine venis emisso. Jam vero & cum prospere cedat, terribili visu, variis coloribus vomitionum, & post vomitiones observatione alvi, balinearum dispensatione, totius corporis cura, antecedente omnia hæc magno terrore famæ. [2] Namque tradunt absumi carnem, si coquatur una. Sed antiquorum vitium erat, quod propter hos metus parcius dabant: cum celerius erumpat, quo largius sumitur. Themison binas non amplius drachmas [3] datavit: sequentes & quaternas dedere, claro He-

NOTÆ.

Sect. XXII. 1. *Nigrum medetur &c.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 4. cap. 151.

2. *Trahit alvum &c.*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 212. Diosc. loc. citatis. Καθαίρει δὲ τὴν κάτω κοιλίαν, ἄγει φλέγματα καὶ χολήν, *purgat per inferna, trahitque pituitam, & bilem.*

3. *Ex aqua &c.*] Diosc loc. cit.

4. *Miscuere &c.*] Marcellus Empir. & Diosc. loc. cit.

5. *Oculorum.*] Collyriis admisceri ait Diosc lib. 4 cap. 150. ad oculorum discutiendam caliginem.

6. *Item fistulas.*] Dioscor. lib. 4. cap 151. Σύριγγας δὲ καθαίρει καταθεὶς, καὶ μετὰ τρίτην ἐξαιρεθείς: *Fistulas inditum, ac tertia die exemptum purgat.*

7. *Hydropicorum.*] Totidem verbis Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 65.

8. *Pecorum &c.*] Vim omnino parem ac geminam consiliginis radici inferius attribuit, lib. 26. sect. 21.

9. *Scabiem.*] Diosc. lib. 4. cap 151. Θεραπεύει δὲ καὶ ψώρας, μετὰ λιβανωτοῦ ἢ κηροῦ, καὶ πίσσης, καὶ κεδρίνου ἐλαίου καταχριόμενος. Quod ἔλαιον κέδρινον vocat Dioscorides, Plinio, ut monuimus lib. 24. sect. XI. pisselæon est.

Sect. XXIII. 1. *Album optimum.*] Diosc. lib. 4 cap. 150.

2. *Namque tradunt.*] Hoc pariter Diosc. loc. cit. Συγκαθεψόμενός τε κρέασι, συντήκει αὐτά.

3. *Datavit.*] Ita Reg. 1. cum editis. Reg. 2. *dedit.*

rophili

rophili præconio, qui elleborum fortissimi ducis similitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipsum in primis exire. Præterea mirum inventum est, quod incisum forficulis, [4] ut diximus, cribrant: cortex remanet, [5] hoc inaniunt: medulla cadit, hæc in nimia purgatione data vomitiones sistit.

XXIV. Cavendum est felici quoque cura, ne nubilo die detur: quippe impetibiles cruciatus existunt. [1] Nam æstate potius, quam hieme dandum, non est in dubio. [2] Corpus septem diebus ante præparandum cibis acribus, abstinentia vini, quarto & tertio die vomitionibus, pridie cœnæ abstinentia. [3] Album & in dulci datur, aptissime vero in lente aut pulte. [4] Nuper invenere, dissectis raphanis inserere elleborum, rursusque comprimere raphanos, [5] ut transeat vis, atque eo lenimento dare. Reddi post quatuor fere horas incipit. Totum opus septenis peragitur horis. [6] Medetur ita morbis comitialibus, ut diximus, vertigini, melancholicis, insanientibus, [7] lymphaticis, [8] elephantiasi albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibusque [9] tympaniticis, stomachicis, [10] spasticis, cyni-

NOTÆ.

4. *Vt diximus.*] Sect. 21.

5. *Hoc inaniunt*] Hoc sumpto cortice exinaniunt purgantque alvum. Sic lib. 26. sect. 56. *Et alvum & bilem & pituitam exinanit*, hoc est, purgat. Hunc locum nec Dalecampius intellexit, nec interpres Gallicus. Sed & in aliis plurimis cespitarunt.

Sect. XXIV. 1. *Nam æstate.*] Vere junioribus, senibus æstate dari suadet Aëtius, lib. 1. cap. 129. pag. 114. Celsus, lib. 2. cap. 13. de vomitu: *At ubi longi valentesque morbi sine febre sunt, ut comitiales, aut insania, veratro quoque albo utendum est: id neque hieme, neque æstate recte datur: optime vere, tolerabiliter autumno.*

2. *Corpus septem.*] Aëtius, lib. 1. cap. 131. pag. 115.

3. *Album &c.*] Diosc. lib. 4. cap. 150. Δίδοται δὲ πᾶσι καθ' ἑαυτὸ, ἢ μετ' σησάμου . . . ἢ μελικράτῳ, ἢ φακῷ, ἢ ἄλλῳ ῥοφήματι.

4. *Nuper invenere.*] Tradit hunc modum uberius paulo Aëtius, lib. 1. cap. 124. pag. 114.

5. *Vt transeat vis.*] Ut vis ellebori vehementior dissipetur.

6 *Medetur ita ... ut diximus.*] Nempe sect. 21. His morborum generibus mederi elleborum scribit pariter Aëtius, lib. 1. cap. 125. pag. 114. In comitiali morbo in primis, ter aut quater veratro albo utendum, haud ita multis interpositis diebus, Celsus admonet, lib. 3. cap. 23.

7. *Lymphaticis.*] Furiosis, qui vitium contraxerunt ex aquæ conspectu, vel ex imagine visa in aqua. Festus: *Lymphæ dictæ sunt a Nymphis. Vulgo autem memoria proditum est, quicumque speciem quamdam e fonte, id est, effigiem nymphæ viderint, furendi non fecisse finem, quos Græci νυμφολήπτους vocant, Latini lymphatos appellant.* Vide plura, si lubet, in Etymol. Vossii.

8. *Elephantiasi albæ.*] Elephantiasi elleborum mederi, Celsus testatur, lib. 3. cap. 25. Vide Notas & Emend. num. VII.

9. *Tympaniticis.*] Qui hydrope incipiente laborant. Est enim hydropis genus τυμπανίας sive τυμπανίτης, quod nomen est a tympano: quia pulsatus venter vento distentus, qui inter peritonæum & intestina, tympanum refert sonitu. Nicandro in Alexiph. Τυμπανίης ὕδρωψ appellatur. Et Celsum vide, lib. 3. cap. 21.

10. *Spasticis, cynicis.*] Κυνικὸς σπασμὸς

cis, ischiadicis, quartanis, quæ aliter non desinant, tussi veteri, inflationibus, torminibus redeuntibus.

XXV. [1] Vetant dari senibus & pueris: item mollis ac feminei corporis animive, exilibus aut teneris: & feminis minus quam viris. Item timidis, aut si exhulcerata sint præcordia, vel tumeant: minime sanguinem exscreantibus, [2] causariis vel latere, vel faucibus. [3] Medetur extra corporis, eruptionibus pituitæ cum axungia salsa illitum: item suppurationi veteri. [4] Mures polentæ admixtum necat. [5] Galli sagittas in venatu elleboro tingunt, circumcisoque vulnere teneriorem sentiri carnem affirmant. Muscæ quoque necantur albo trito, & cum lacte sparso. [6] Eodem & phthiriasis emendatur.

CAP. VI. XXVI. 15. Ipsi Mithridati Cratevas adscripsit unam [1] Mithridatiam vocatam. Huic folia duo a radice acantho similia. Caulis inter utraque sustinens roseum florem.

XXVII. 16. [1] Alteram Lenæus, scordotin, sive scordion, [2] ipsius manu adscriptam, magnitudine cubitali, quadrangulo caule, ramosam [3] quernæ similitudine, foliis lanuginosis: reperitur in Ponto, campis pinguibus humidisque, gustus amari. [4] Est & alterius generis, latio-

NOTÆ.

oris est convulsio, distortioque, inde nomen sortita, quod rictum canis repræsentet. Vide Notas & Emend. num. VIII.

Sect. XXV. 1. *Vetant dari.*] Hæc totidem fere verbis Aëtius, lib. 1. cap. 128. pag. 115. secutus Hippocratem, libro singulari, περὶ ἐλλεβορισμῶ, pag. 611.

2. *Causariis.*] Valetudinariis. Livius, lib. 6. pag. 107. *Tertius exercitus ex causariis senioribusque a L. Quintio scribatur, qui Urbi mœnibusque præsidio sit.* Seneca, ep. 68. *Sic in animo nostro sunt quasi causariæ partes, quibus adhibenda curatio est.* Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 7. *De aurium causatione.* Et cap. 10. *De oculorum causis.* Ulpiano, *Causaria mixtio*, quæ valetudinis causa datur. Martiano I C. *Causarius miles.*

3. *Medetur extra corporis.*] Externis corporis vitiis. Sic libro 22. sect. 49. *Ad extera corporum.*

4. *Mures polentæ.*] Dioscor. lib. 4. cap. 160. de elleboro albo: *Καὶ μύας κτείνει σὺν μέλιτι ἢ ἀλφίτῳ φυραθείς.* Sic etiam Paxamus in Geopon. lib. 13. cap. 4. pag. 361. *Οἱ μύες ἀναιροῦνται, ἐλλεβόρῳ μετ' ἀλφίτων συμβληθέντος.*

5. *Galli.*] Hoc fuit igitur venenum venatorium, quo uti in primis Gallos scribit Corn. Celsus, lib. 5. cap. 27. Gellius, lib. 17. cap. 15. pag. 972. *Præterea scriptum legimus*, inquit, *Gallos in venatibus tinguere elleboro sagittas: quod his icta exanimata feræ teneriores ad epulas fiant: sed propter ellebori contagium, vulnera ex sagittis facta circumcidere latius dicuntur.*

6. *Eodem &c.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 43. *Ad pedunculos in omni parte corporis necandos efficax hoc remedium est: ellebori radicis uncia*, &c.

Sect. XXVI. 1. *Mithridatiam.*] Hanc a se repertam in Forojuliensi agro, describit Aloysius Anguillara, par. XI. pag. 174.

Sect. XXVII. 1. *Alteram... scordotin.*] Σκόρδιον hæc est Dioscoridis, lib. 3. cap. 120. picta a Lobelio, in Observ. pag. 285. visa a nobis in horto Regio.

2. *Ipsius manu.*] Mithridatis manu descriptam.

3. *Querna.*] *Quernæ* potius, vel *quercus.*

4. *Est & alterius.*] Et hoc scordii genus visum a nobis in horto Regio, quale a Lobelio delineatur in Observ. pag. 262.

ribus foliis, mentastro similis, plurimosque utraque ad usus per se, [5] & inter alia in antidotis.

XXVIII. 17. [1] Polemoniam, alii Philetæriam, [2] a certamine regum inventionis appellant. Cappadoces autem chiliodynamam, radice crassa, exilibus ramis, quibus in summis corymbi dependent, nigro semine: cetero [3] rutæ similis. Nascitur in montuosis.

XXIX. 18. [1] Eupatoria quoque regiam auctoritatem habet, caulis lignosi, nigricantis, hirsuti, cubitalis, & aliquando amplioris, foliis per intervalla quinquefolii, aut cannabis, per ambitum incisis [2] quinquepartito, nigris & ipsis, plumosisque: radice supervacua. [3] Semen dysentericis in vino potum auxiliatur unice.

XXX. 19. [1] Centaurio curatus dicitur Chiron, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma, sagitta excidisset in pedem: quare aliqui Chironion vocant. [2] Folia sunt lata & oblonga, serrato ambitu, densa ab radice, [3] caules ternûm cubitorum, geniculati. [4] In his capita ceu papaverum. [5] Radix vasta, rubescens, tenera fragilisque,

NOTÆ.

5. *Et inter alia in antidotis.*] Vide Galen. lib. 1. de antid. cap. 12. pag. 883.

Sect. XXVIII. 1. *Polemoniam.*] Diosc. lib. 4. cap. 8. Πολεμώνιον, οἱ δὲ φιλεταίριον· Καππάδοκες μὲν χιλιοδύναμον, &c. Iisdem fere verbis ab utroque describitur. Latino ore ac sono Plinius, tum hoc loco, tum in Indice, chiliodynamam vocat. Quæ venire hodie possit in possessionem ejus nominis, non constare sibi fatetur Anguillara, par. 14. pag. 249.

2. *A certamine regum.*] Cum sit inter herbarios controversia, aliis Polemoni, aliis Philetæro regi originem assignantibus. Fuit porro Philetærus Attali & Eumenis frater, a quibus Pergamenorum regum stemma cœpit.

3. *Rutæ similis.*] Foliis rutæ scilicet, sed majoribus paulo. Dioscor. loc. cit.

Sect. XXIX. 1. *Eupatoria.*] Hæc verbis totidem Dioscorides, lib. 4. cap. 41. Officinarum Agrimonia est, ut recte Anguillara, par. 14. pag. 258. in Italia frequens, picta a Lobelio in Observat. pag. 394. qualem in horto Regio vidimus: *Aigremoine.* Eadem plane forma, iisdemque viribus a Diosc. describitur, loc. cit. A Mithridate Eupatore nomen sortita.

2. *Quinquepartito.*] Sic etiam Diosc. loc. cit. Φύλλα δὲ ἐκ διαστημάτων ἐσχισμένα μάλιστά που εἰς ε μόιρας ἢ καὶ πλείους, τοῖς τῆς πενταφύλλου ἢ καννάβεως μᾶλλον ἐοικότα, &c. *Foliis per intervalla quinquepartito ut plurimum, aut etiam amplius divisis, quinquefoliis aut cannabis potius similibus, nigricantibus & ipsis, ac per ambitum serræ modo incisis.*

3. *Semen.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XXX. 1. *Centaurio.*] Centaurium hoc magnum Dodonæi est, pag. 312. In Apulia frequens, ubi ab incolis *Ra Pontico* appellatur, ut testis est Anguillara, par. 12. pag. 194. Nobis, *La grande Centaurée.* Est in horto Regio. Chironiam quoque Apuleïus vocat, cap. 34. Κενταύριον & κενταύρειον Græci: Maro *graveolentia centaurea* dixit.

2. *Folia sunt lata &c.*] Hæc iisdem fere verbis Diosc. lib. 3. cap. 8.

3. *Caules ternûm cubitorum geniculati.*] Postremam hanc vocem Dioscorides non habet: hoc tantum: Καυλὸν δὲ ἔχει ὡς λαπάθου δίπηχυν, ἢ καὶ τρίπηχυν, *caulem habet binûm ternûmve cubitorum, ceu lapathi.*

4. *In his capita.*] Dioscor. loco cit. Παραφυάδας ἀπὸ ῥίζης ἔχοντα πολλάς, ἐφ' ὧν κεφαλαὶ ὅμοιαι μήκωνι.

5. *Radix vasta &c.*] Diosc. totidem verbis, loc. cit.

ad bina cubita, madida ſucco, amara cum quadam dulcedine. [6] Naſcitur in collibus pingui ſolo. [7] Laudatiſſima in Arcadia, Elide, Meſſenia, Pholoë, & Lycia: & in Alpibus vero, plurimiſque aliis locis. [8] In Lycia quidem & ex ea Lycium faciunt. [9] Vis in vulneribus tanta, ut cohæreſcere etiam carnes tradant, ſi coquantur ſimul. [10] In uſu radix tantum duabus drachmis bibenda, quibus dicetur: ſi febris ſit, in aqua trita, ceteris in vino. [11] Medetur & iiſdem morbis decoctæ ſuccus.

XXXI. 20. [1] Eſt alterum centaurion cognomine lepton, minutis foliis, quod aliqui [2] libadion vocant, quoniam ſecundum fontes naſcitur, [3] origano ſimile, anguſtioribus & longioribus foliis, [4] anguloſo caule paululum alto, fruticante, flore lychnidis, radice tenui & [5] ſupervacua, ſucco efficax. Ipſa herba autumno legitur, [6] ſuccus e fronde. [7] Quidam caules conciſos madefaciunt diebus XVIII. atque ita exprimunt. [8] Hoc centaurion noſtri fel terræ vocant, propter amaritudinem ſummam. [9] Galli exacon, quoniam

NOTÆ.

6. *Naſcitur.*] Dioſcor. loc. cit.

7. *Laudatiſſima.*] Dioſc. loc. cit. iiſdem verbis.

8. *In Lycia quidem*] Dioſc. loc. cit. Οἱ δὲ ἐν Λυκίᾳ αὐτὴν χυλίζοντες, χρῶνται αὐτῇ ἀντὶ Λυκίου. *Lyciæ incolæ ſuccum illius exprimunt, quo pro Lycio utuntur.*

9. *Vis in vulneribus.*] Vulnera, inquit Dioſcor. loc. cit. colligat, & conglutinat: Quin & tuſam ſi quis ſimul cum carnibus coquat, carnes ipſæ cohæreſcent. Συνάγει γὰρ καὶ κολλᾷ· καὶ τὰ ἑψόμενα δὲ κρέα συνάγει, ἐάν τις αὐτὴν κόψας συνεψήσῃ. Apuleïus, cap. 34. *de centauria majore*, tit. 5. *Ad vulnera recentia: Herba centauria major tam efficax eſt ad plagas glutinandas, ut etiam carnes coëant, quæ ex aqua ejus coquuntur.*

10. *In uſu radix.*] Totidem verbis Dioſcor. lib. 3. cap. 8.

11. *Medetur & iiſdem.*] Vide Notas & Emend. num IX.

Sect. XXXI. 1. *Eſt alterum.*] Dioſc. lib. 3. cap. 39. Κενταύριον τὸ μικρὸν καὶ λεπτόν, &c. Centaurium minus Dodonæi, pag. 334. pictum & in Eyſtettenſi horto: vidimus in Regio. *La petite Centaurée.*

2. *Libadion vocant.*] Ita MSS. omnes, tum hoc loco, tum in Indice. Dioſcor. loc. cit. ὅ τινες λιμνήσιον καλοῦσι, quaſi paluſtre, quoniam humecta loca, & rigua amet. Qua cauſa & *libadion* recte cognominatur, quoniam ſunt λιβάδες rivi, ſtagna, latices, ſcaturigines.

3. *Origano ſimile.*] Dioſc. φύλλα ... ὀριγάνῳ παραπλήσιός ἐστι.

4. *Anguloſo.*] Καυλὸν ἔχουσα ὑπὲρ σπιθαμήν, γεγωνιωμένον. Dioſcor. loc. cit. ex quo forte legendum, *anguloſo caule, palmum alto.*

5. *Supervacua.*] Inutili. Ῥίζα μικρά, ἄχρηστος &c. *nullius uſus*, ut ait interpres Oribaſii, lib. XI. pag. 201.

6. *Succus e fronde.*] Ex herba virente, ac ſeminibus prægnante exprimi ait Dioſc. loc. cit.

7. *Quidam.*] Succi extrahendi modum alterum Dioſcor. edocet, loco citato.

8. *Hoc ... fel terræ.*] Dioſc. in Nothis, pag. 451. ipſi quoque majori centaurio, tribuit hanc nomenclationem. Οἱ δὲ Χειρωνίς. Ῥωμαῖοι, φελτέρρα.

9. *Galli exacon.*] Celticæ vocis originationem e Græco fonte qui repetunt, ἀπὸ τοῦ ἀκεῖσθαι, a medendo hoc vocabulum effictum volunt. Iis qui venena ſumpſerint, centauriam minorem commendat in primis Apuleïus, cap. 35. tit 5. ex aceto bibendam.

omnia mala medicamenta potum e corpore exigat per alvum.

XXXII. 21. [1] Tertia est centauris, cognomine triorchis. Qui eam secat, rarum est, ut non vulneret sese. Hæc succum sanguineum mittit. [2] Theophrastus defendi eam, impugnarique colligentes tradit a triorche accipitrum genere, a quo & nomen accepit. [3] Imperiti confundunt hæc omnia, & primo generi assignant.

XXXIII. 22. [1] Clymenus a rege herba appellata est, ederæ foliis, ramosa, caule inani, articulis præcincta, odore gravi, & semine ederæ, silvestribus & montuosis nascens. Quibus morbis pota medeatur, dicemus. Sed hic indicandum est, [2] dum medeatur, sterilitatem pota etiam viris fieri. [3] Græci plantagini similem esse dixerunt, caule quadrato, folliculis cum semine [4] inter se implexis, velut in polyporum cirris. [5] Et succus autem in usu, vi summa in refrigerando. CAP. VII.

XXXIV. 23. [1] Gentianam invenit Gentius rex Illyriorum, ubique nascentem, in Illyrico tamen præstantissimam, folio fraxini: sed

NOTÆ.

Sect. XXXII. 1. *Tertia est.*] Quis eam centaurida Plinio Theophrastoque commonstrarit, obscurum: quæ forma ac facies illius sit, ne ipsi quidem indicant: divinare nec licet, nec lubet.

2. *Theophrastus.*] Libro 9. histor. cap. 9.

3. *Imperiti.*] Et sunt hac ætate herbarii, qui se istis adjungant.

Sect. XXXIII. 1. *Clymenus a rege.*] Fuit is Cænei filius, Arcadiæ rex, de quo Hyginus, fab. 206. pag 45. & fab. 242. pag. 47. Gemina porro clymenos a Plinio hac sectione describitur. Prior hæc alio nomine a Diosc. lib. 4. cap. 14. periclymenos appellatur, pingiturque iisdem plane notis: Eandem esse sane vel ex remediorum similitudine sæpius ostensuri sumus. Clymenos a Theophrasto, quem Plinius sequitur, nuncupata. A Diosc. ipso in Nothis, pag. 462. Περικλύμενον, οἱ δὲ κλύμενον, οἱ δὲ αἰγίνιον, &c. quod & Oribasius confirmat. Pingitur a Matthiolo, pag 972. Gallis, *Chevre-feuille*, & Caprifolium officinis.

2. *Dum medeatur.*] Interim dum medetur. Theophrastus quoque, lib. 9. hist. cap. 9. sterilescere penitus hominem ait, si diebus xxx. continuis clymeni semen e vino albo ad sextarii mensuram ebiberit. Ἄτοκον idcirco dici Diosc. prodit, in Nothis, pag. 462.

3. *Græci.*] Hæc altera, a Dioscor. quidem, lib. 4. cap. 13. sic appellata, clymenos est, quam verbis ille totidem deliniat. Κλύμενος καυλὸν ἀνίησι τετράγωνον, ὅμοιον τῷ τοῦ κυάμου· φύλλα δὲ ὡς τὰ τοῦ ἀρνογλώσσου· θυλάκια δὲ ἔχει ἐπὶ τοῦ καυλοῦ εἰς ἄλληλα νεύοντα, ἐοικότα ἴριδι, καὶ πολυπόδος πλεκτάναις. *Clymenon caulem profert quadrangulum, ceu faba, folia plantagini similia: folliculos vero habet supra caulem ita dispositos, ut alter in alterum propendeat, velut in iride & in polyporum cirris.* Quæ notæ omnes satis apte in Matthioli Clymenum cadunt, quod ipse exhibet, pag. 971. & Lobelius in Observat. pag 517.

4. *Inter se implexis.*] In se se mutuo conversis, εἰς ἄλληλα νεύοντα.

5. *Et succus.*] Dioscor. hæc paulo uberius, loc. cit.

Sect. XXXIV. 1. *Gentianam*] Iisdem verbis Dioscor. lib. 3 cap. 3. Γεντιανὴ &c. Nomen apud omnes officinas retinet: *Gentiane.* A Dodonæo pingitur, pag. 340. De Gentio rege multa Livius, lib. 40. pag. 517. Cum Perseo Macedone bellum Romanis intulit: cum eo ductus in triumphum est. Vide Eutrop. lib. 2. pag. 767. & 769.

magnitudine lactucæ, [2] caule tenero; pollicis crassitudine, cavo & inani, ex intervallis foliato, trium aliquando cubitorum, radice lenta, subnigra, [3] sine odore, aquosis montibus Subalpinis plurima. [4] Usus in radice & succo. Radicis natura est excalfactoria, sed prægnantibus non bibenda.

XXXV. 24. [1] Invenit & Lysimachus herbam Lysimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Erasistrato. [2] Folia habet salicis viridia, florem purpureum, fruticosa, ramulis erectis, [3] odore acri: [4] gignitur in aquosis. Vis ejus tanta est, ut jumentis discordantibus jugo imposita, asperitatem cohibeat.

XXXVI. 25. Mulieres quoque hanc gloriam affectavere, in quibus [1] Artemisia uxor Mausoli, [2] adoptata herba quæ antea [3] parthenis vocabatur. Sunt qui ab [4] Artemide Ilithyia cognominatam putant, quoniam privatim medeatur feminarum malis. [5] Est autem absinthii modo

NOTÆ.

2. *Caule tenero &c.*] Diosc. loc. cit.

3. *Sine odore.*] At non est omnino expers odoris in cælo hoc nostro, soloque.

4. *Usus in.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XXXV. 1. *Invenit &c.*] Hesychius: Λυσιμαχία βοτάνη εὑρεθεῖσα ὑπὸ Λυσιμάχου, a Lysimacho scilicet Thraciæ rege, Alexandri comite. Sic dictam alii putant, παρὰ τὸ λύειν μάχην, quod animantium pugnas dirimat. Retinet nomen apud herbarios. Pliniana hæc, quæ purpurea est, & major communis, accurate delineatur a Clusio, lib. 4. hist. rar. plant. pag. lj. visa a nobis in horto Regio.

2. *Folia habet.*] Sic etiam a Diosc. describitur, lib. 4. cap. 3. Λυσιμάχιον, οἱ δὲ λύτρον καλοῦσι .... φύλλα λεπτὰ, παραπλήσια τοῖς τῆς ἰτέας.

3. *Odore acri.*] Sapore & gustu acri esse folia Diosc. prodidit, loc. cit. στύφοντα ἐν τῇ γεύσει.

4. *Gignitur.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XXXVI 1. *Artemisia.*] Artemisiam tamen herbam ab Hippocrate nuncupatam, ante hujus Artemisiæ tempora, apud ipsum Hippocratem reperio Artemisia enim Mausoli uxor Hippocrate posterior est, quippe quæ Isocratis, Demosthenisque ætate floruerit. Quare herbam hanc, si ab Artemisia regina nomen habet, non ab ea quæ uxor Mausoli fuit, sed ab altera quæ Lygdamidis filia, Persico bello, nomen sortitam esse oportet. Geminam hanc Artemisiam agnoscit Harpocration, pag. 48. Agnoscit & Tzetzes, Chiliad. 12. vers. 966. hist. 455.

Μίαν Ἀρτεμισίαν μὲν ἔχεις τὴν τοῦ Μαυσώλου,
Ἄλλην Ἀρτεμισίαν δὲ τὴν Ξέρξου ἔχεις,
Ἄμφω δὲ στρατηγίδας, γενναίας ἀμφοτέρας.

Sed cum ille utramque dicat Cariæ reginam fuisse, in eam suspicionem venio, reges Cariæ omnes Mausolos, ut Ægypti Ptolemæos, cognominatos esse: ac de vetustiore Plinium locutum.

2. *Adoptata.*] Hanc Galli armosiam vocant, & matrem herbarum, *Armoise.* A Lobelio pingitur in Observ. pag. 441. qualis visa a nobis in horto Regio

3. *Parthenis.*] Parthenion Apuleïo, cap. 10. *de Artemisia*: quasi virginea, quod Diana inventrix nomen ei fecerit, ut idem significat, cap. 12.

4. *Artemide Ilithyia.*] Solenne Græcis feminis erat in partu Dianam sive Artemidem Ilythiiam, Εἰλείθυιαν, invocare: quemadmodum Romanæ Junonem Lucinam implorabant. Ovidius, lib. 9. Metam. vers. 284.

Propositam tumidis parientibus Ilithyiam.

5. *Est autem.*] Diosc. lib. 3. cap. 127. Ἀρτεμισία φύεται ἐν παραθαλασσίοις τόποις

fruticosa, majoribus foliis, pinguibusque. [6] Ipsius duo genera: altera latioribus foliis, altera tenera tenuioribus, & non nisi in maritimis nascens. [7] Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent, simplici caule, minimis foliis, floris copiosi, erumpentis cum uva maturescit, odore non injucundo, quam quidam botryn, alii ambrosiam vocant. Talis in Cappadocia nascitur.

XXXVII. 26. [1] Nymphæa nata traditur Nympha zelotypia erga Herculem mortua. [2] Quare heracleon vocant aliqui, alii rhopalon, a radice clavæ simili. [3] Ideoque eos, qui biberint eam [4] duodecim diebus, coïtu genituraque privari. [5] Laudatissima in Orchomeno & Marathone. Bœoti [6] madon vocant, qui & semen edunt. [7] Nascitur in aquosis, foliis magnis, in summa aqua, & aliis ex radice prodeuntibus, flore lilio simili, & cum defloruit, [8] capite papaveris, tenui caule: secatur autumno. Radix nigra in Sole siccatur, adversaturque [9] alvinis. [10] Est & alia nymphæa in Thessalia, amne

NOTÆ.

ὡς τὸ πολὺ, πία, θαμνοειδὴς, παρόμοιος ἀψινθίῳ, μείζω δὲ καὶ λιπαρώτερα τὰ φύλλα ἔχουσα, &c. Auctor libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 985. *Artemisia herba est subsimilis absinthio, sed per omnia vastior, id est, foliis latior, ramis altior, & fortior, sed aspectu & colore humidus.*

6. *Ipsius duo.*] Dioscor. lib. 3. cap. 127. & 128. & Apuleïus, cap. 10. & 12.

7. *Sunt qui.*] Hæc totidem fere verbis Dioscor. lib. 3. cap. 127. Ἔνιοι δὲ τὸ ἐν μεσογείοις λεπτόκλαδον βοτάνιον ἁπλοῦν τῷ καυλῷ..... καλοῦσι ἀρτεμισίαν μονόκλωνον, &c. Diversa hæc botrys ab ea, de qua dicetur lib. 27. sect. 31.

Sect. XXXVII. 1. *Nymphæa.*] Νυμφαία Diosc. lib. 3 cap. 148. Ab aquis dictam putat, in quibus nascitur. *Nenuphar* ab officinis barbara Maurorum voce nuncupatur. A ceteris in Gallia quidem, *Blanc d'eau, ou lis d'étang.* Hæc Nymphæa alba Dodonæi est, pag 575. observata a nobis in horto Regio.

2. *Quare heracleon.*] Apuleïus, cap 67. *Græci Nymphæam.... rhopalon, heracleon &c.* Dioscor. loc. cit. Ῥίζα ῥοπαλοειδὴς. Plinius ipse in Indice hujus libri, num. LXXXIII. *Nymphæa Heraclia.* Ῥόπαλον Græcis clavam sonat. Quare Marcellus Empir. cap. 33. pag. 231. hanc *clavam Herculis* vocat.

3. *Ideoque eos.*] Diosc. loc. cit. Ἀτονίαν τε ἐργάζεται αἰδοίου πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, εἴτις ἐνδελεχῶς πίνοι. Τὸ αὐτὸ δὲ ποιεῖ καὶ τὸ σπέρμα ποθέν. Galenus lib. 5. de fac. simp. med. pag. 213. Nymphæam ait cohibere genituram, sive per somnum, sive alio pacto, immodice profluentem.

4. *Duodecim diebus.*] Decem modo, si Marcello Empir. credimus, cap. 33. pag. 231. *Herba est*, inquit, *quæ Græce Nymphæa, Latine Clava Herculis, Gallice Baditis appellatur: ejus radix contunditur, & ex aceto edenda datur puero per continuos decem dies: mirandum in modum fiet eunuchus.*

5. *Laudatissima.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 13.

6. *Madon vocant.*] Hesychius: Μαδὼν, πόα. Theophr. loc. cit. Καλοῦσι δ' αὐτὴν οἱ Βοιωτοὶ Μαδωνίαν, καὶ τὸν καρπὸν ἐσθίουσι. Ut ῥόδον & ῥοδωνία Græce dicitur, sic μαδὼν & μαδωνία.

7. *Nascitur &c.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

8. *Capite papaveris &c.*] Diosc. ad verbum, loc. cit.

9. *Alvinis*] Iis qui alvi profluvio laborant: κοιλιακοῖς καὶ δυσεντερικοῖς, inquit Diosc. loc. cit. post Theophr. Sic etiam Apuleïus, cap. 67. tit. 1. *Ad dysentericos: Herba nymphæa semen &c.*

10. *Est & alia.*] De qua totidem verba facit Diosc. lib. 3. cap. 149. Γίνε-

Peneo, radice alba, [11] capite luteo, rosæ magnitudine.

XXXVIII. 27. [1] Invenit & patrum nostrorum ætate rex Juba, quam appellavit Euphorbiam, medici sui nomine. [2] Frater is fuit Musæ, a quo Divum Augustum conservatum indicavimus. [3] Iidem fratres instituere a balineis frigida multa corpora adstringere. Antea non erat mos, nisi calida tantum lavari, sicut [4] apud Homerum etiam invenimus. [5] Sed Jubæ volumen quoque exstat de ea herba, & clarum præconium. [6] Invenit eam in monte Atlante: [7] specie thyrsi, [8] foliis acanthinis. Vis tanta est, ut e longinquo succus excipiatur: [9] incisæ conto, subditis excipulis ventriculo hœdino, humor lactis videtur effluere: siccatus cum coïit, [10] thuris effigiem habet. [11] Qui colligunt, clarius vident. [12] Contra serpentes medetur, quacumque parte per-

NOTÆ.

ταῖ ἢ ἄλλη νυμφαία &c. Nymphæa lutea Dodonæi, pag. 575. visa a nobis in horto Regio. Eadem apud vulgus & officinas nomina, quæ prior, habet.

11. *Capite luteo*] Hoc est, flore: *Ἄνθος μήλινον, ςίλβον, ἐμφερὲς ῥόδῳ*, inquit Dioscor. loc. cit.

Sect. XXXVIII. 1. *Invenit..... Euphorbiam.*] Dictum id superius lib. 5. sect. 1. Nihilominus Homeri ævo cognitam, & ab Euphorbo Patrocli occisore, de quo Homerus Iliad. 16. appellatam aït Galeous, lib. 9. *κατ' ἔθνος*, c. 4. p. 609. Sed in Africa fortassis, Europave, Juba prior invenit. De Juba rege diximus in Auctorum Indice Euphorbium hodieque nomen retinet in officinis.

2. *Frater.... Musa.*] Antonii Musæ, de quo diximus, lib. 29. sect. 38.

3. *Iidem fratres.*] Marcellum ab Augusto adoptatum, ea aquæ frigidæ lotione, Musam occidisse, cum curare vellet, refert Dio lib. 53. cap. 517. Frigida sic lavari a balneis, docuit etiam Agathinus apud Oribasium, lib. 10. Collect. Medic. cap. 7.

4. *Apud Homerum*] Iliad. χ. v. 444.

Θερμὰ πέλοιτο λοετρὰ ἐμοί.

Tamen aqua marina primum lavabantur, hoc est, frigida, qua sudorem sordesque detergerent: mox dulci seu calida, recreandi animi gratia. Homeri versus ex Iliad. κ'. sunt hi: vers. 572.

Αὐτοὶ δ' ἱδρῶ πολλὸν ἀπενίζοντο θαλάσσῃ
Ἐσβάντες &c.

5. *Sed Juba.*] Vide Auctorum Indicem.

6. *Invenit.*] Solinus, cap. 24. pag. 46.

7. *Specie thyrsi.*] Specie baculi, longiorisve caulis. In plantis id quod in virgulæ modum, vel teli rectitudinem consurgit, thyrsi nomen sibi vendicat. Vide Notas & Emend. num. X.

8. *Foliis acanthinis.*] Acantho similibus, de quo dictum est lib. 22. sect. 34. Quam immerito Plinium carpat hoc loco Salmasius, in Præf. pag. 29. tu, lector, ipse, si otium est, excute.

9. *Incisa conto.*] Inciditur planta conto hastilive: subditur utriculus qui succum manantem excipiat, ex hœdi ventriculo. Ita Dioscor. pariter, lib. 3. cap. 96 Excipulum pro utriculo qui excipit, dictum. De ea voce jam diximus lib. 9. sect. 38.

10 *Thuris.*] Coïre vitri effigie, dixit Dioscor. loc. cit *Τὸ δὲ τι ὡς τοῖς κοιλίαις ὑαλῶδες ἢ συνεςός.*

11. *Qui colligunt.*] Dioscor. loc. cit. hanc ejus herbæ dotem esse solum admonuit, ut ejus succus oculorum suffusiones discuteret, & collyriis misceretur.

12. *Contra serpentes.*] Diosc. loc. cit. *Ἱςοροῦσι δέ τινες μηδὲν ἀκολουθεῖν δυσχερὲς τοῖς ὀφιοδήκτοις, ἐάν τις ἀναλύσας ἄχρις ἐπὶ τὸ δέρμα τῆς κεφαλῆς, ἐγχέῃ τε ἐπιὼν λεῖον, ἢ ῥάψῃ τὸ τραῦμα. Tradunt nonnulli nihil incommodi sensuros, qui a serpentibus*

cussa:

cussa : vertice inciso, & medicamento addito. Ibi Gætuli, qui legunt, hœdino lacte adulterant : sed discernitur igni. Id enim, quod sincerum non est, fastidiendum [13] odorem habet. Multum infra hunc succum est, [14] qui in Gallia fit ex [15] herba chamelæa, granum cocci ferente. [16] Fractus Hammoniaco similis est, etiam levi gustu os accensum diu detinens, & magis ex intervallo, donec fauces quoque siccet.

XXXIX. 28. [1] Celebravit & Themison Medicus vulgarem herbam plantaginem, tanquam inventor, volumine de ea edito. [2] Duo ejus genera. Minor angustioribus foliis & nigrioribus, [3] linguæ pecorum simillimis, caule anguloso, in terram inclinato, in pratis nascens. Altera major, foliis laterum modo inclusa : quæ quia septena sunt, quidam eam [4] heptapleuron vocavere. Hujus & caulis cubitalis est, & napi similis. [5] Nascitur in humidis multo efficacior. [6] Vis mira in siccando densandoque corpore, cauterii vicem obtinens. [7] Nulla res æque sistit fluxiones, quas Græci rheumatismos vocant, CAP. VIII.

NOTÆ.

demorsi fuerint, si quidem incisa osse tenus capitis cute intritus liquor infundatur, vulnusque postea consuatur. Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. *Ejus qui percussus est, vertex inciditur, eoque additur euphorbium, & medetur quacumque corporis parte periculum est.*

13. *Odorem.*] Vel nidorem potius, dum igni aduritur. Sic galbanum odore vel nidore probant, ut dictum est lib. 12. sect. 56. *Nam sincerum si uratur, fugat nidore serpentes.* Hœdinum lac, quo dicetur euphorbium adulterari, olet pessime.

14. *Qui in Gallia.*] Nempe Circumpadana. *In partibus Italiæ, quæ Galliæ adjacent*, inquit auctor libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 987.

15. *Herba chamelæa.*] Thymelæam intelligit, quam & chamelæam vocant de qua nos egimus, lib. 13 sect. 35. Significat porro Plinius caute admodum & erudite, chamelææ succum ab euphorbio longe discrepare : neque adeo se favere se hac in parte Sextio Nigro, qui teste Diosc. in præf. lib 1. pag. 2. euphorbium esse chamelææ in Italia nascentis succum prodidit

16. *Fractus.*] Jam redit ad verum Euphorbii succum, de quo hæc accipienda sunt, quæ totidem verbis recitat pariter Diosc. lib. 3. cap. 96. & Galenus, lib. 5. κτ̃ γένη, cap. 4. pag. 725. Hic sunt in Plinium, ut fere esse solent, iniquiore animo, Dalec. in notis, & Salmasius, in Solin. pag. 301. & 303. nullo scriptoris, ut apparet, accurati, crimine.

Sect. XXXIX. 1. *Celebravit .... plantaginem.*] Græcis est ἀρνόγλωσσον : Gallis *Plantain*.

2. *Duo genera.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 153. Utraque a Dodonæo pingitur, pag. 107.

3. *Lingua pecorum.*] Unde nomen ἀρνόγλωσσον, agnina lingua, & προβάτειον, & ἀρνίς.

4. *Heptapleuron.*] Quasi septenis costis instructum, Dioscor. in Nothis, pag. 445. Ἀρνόγλωσσον, οἱ δὲ ἄρνειον, οἱ δὲ προβάτειον, οἱ δὲ κυνόγλωσσον, οἱ δὲ ἑπτάπλευρον, οἱ δὲ πολύνευρον ... Ῥωμαῖοι πλανταγίνεμ.

5. *Nascitur in humidis.*] Hæc plantago aquatica est, picta a Lobelio, in Observ. pag. 160. visa a nobis in horto Regio.

6. *Vis mira.*] In exsiccando adstringendoque : Δύναμιν δὲ ἔχει τὰ φύλλα ξηραντικήν, στυπτικήν. Diosc. loc. cit. Densare pro *adstringere*, Plinio familiare est.

7. *Nulla res*] Diosc. loc. cit.

XL. 29. [1] Jungitur huic buglossos, boum linguæ similis: [2] cui præcipuum; quod in vinum dejecta, animi voluptates auget: & vocatur euphrosynum.

XLI. 30. [1] Jungitur & cynoglossos, caninas imitans linguas, topiariis operibus gratissima. [2] Aiuntque quæ tres thyrsos seminis emittit, ejus radicem potam ex aqua ad tertianas prodesse: quæ quatuor, ad quartanas. [3] Est alia similis ei, quæ ferat lappas minutas: ejus radix pota ex aqua, ranis & serpentibus adversatur.

XLII. 31. [1] Est & buphthalmos, similis boum oculis, folio feniculi, circa oppida nascens, fruticosa caulibus, qui & manduntur decocti. [2] Quidam cachlam vocant. [3] Hæc cum cera scirrhomata discutit.

NOTÆ.

Sect. XL. 1. *Jungitur huic.*] Quoniam affinis utriusque est appellationis causa: a lingua nempe animalium, ἀρνόγλωσσος, & βούγλωσσος. De ea Diosc. lib. 4. cap. 128. Βούγλωσσον .... φύλλα ἔχει ὅμοια βοὸς γλώσσῃ· ἐμβαλλόμενον εἰς τὸν οἶνον, εὐφροσύνης αἴτιον εἶναι. Borraginem nunc vulgus vocat, *Bourrache*. Pingitur a Dodonæo, pag. 616.

2. *Cui præcipuum.*] Dioscor. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 164. Apuleius, cap. 41. *Buglosson Græci .... Romani linguam bubulam dicunt .... Hæc in vino mixta hilaritatem convivis facit.* Et Schola Salernitana:

Vinum potatum, quo sit macerata buglossos,
Mærorem cerebri dicunt auferre periti:
Fertur convivas decoctio reddere lætos.

Buglosson esse nepenthes Homericum, diximus lib. 21. sect. 91. Est autem vis eadem & buglosso nostræ vulgari, quam eadem Schola borraginem nuncupat, eo versiculo:

Dicit borrago, Gaudia semper ago:
Cardiacos aufert, borrago gaudia confert.

Sect. XLI. 1. *Jungitur & cynoglossos.*] De qua Dioscor. lib. 4. cap. 129. Κυνόγλωσσον &c. Celso, lib. 5. cap. 27. sub finem, *Lingua canina.* Plantagini similem Diosc. ait esse. Nondum satis nobis explorata, nec Anguillaræ, ut ipse fatetur, 14. pag. 287.

2. *Aiuntque quæ tres.*] Quæ tergeminum caulem, seu ramulum, seminę instructum habeat. Hæc Dioscorides incaute ad ἀρνόγλωσσον, hoc est, ad plantaginem transtulit, lib. 2. cap. 153. quoniam & κυνόγλωσσον nomine aliquando ea designata est, ut diximus. Quin & Dioscoridis interpolator, in Nothis, pag. 478. buglossi hanc propriam dotem esse credidit, ipseque Apuleius, cap. 41. tit. 1. qui tamen & ipse cap. 96. tit. 2. cynoglosso adjudicat: *Ad quartanas,* inquit, *Herbaque cynoglossa, quæ folia habet, pisata, & ex aqua potui data, prodest.*

3. *Est alia.*] Hæc Dodonæi cynoglossos est, pag. 53. a Lobelio quoque deliniata, in Observ. pag. 313 visa a nobis in horto Regio In Gallia vulgo, *Langue de chien.* Fert semina fere quaterna simul cohærentia, aspera, & lapparum modo vestitui inhærentia. A Dioscoridis cynoglosso diversa.

Sect. XLII. 1. *Est & buphthalmos.*] Habet eadem Dioscor. lib. 3. cap. 156. Βούφθαλμον .... φύλλα δὲ μαράθρῳ ὅμοια, ἄνθη μῆλινα ... ὀφθαλμοειδῆ, ὅθεν καὶ ὠνόμασται. *Folia fœniculi, flores oculorum similitudine gerit: unde nomen.* Pingitur a Clusio, lib. 3. hist. rar. plant pag. 332. Vidimus in horto Regio. Gallis, *œil de bœuf.*

2. *Quidam cachlam.*] Diosc. loc. cit. Βούφθαλμον. οἱ δὲ κάχλαν καλοῦσι.

3. *Hæc cum cera.*] Dioscor. loc. cit. Ταύτης τὰ ἄνθη λεῖα σὺν κηρωτῇ οἰδήματα καὶ σκληρίας διαφορεῖ. *Hujus flores triti cum cerato œdemata, duritiasque discutiunt.* Dioscoridem Galenus sequitur, lib. 6.

XLIII. 32. Invenere herbas & universæ gentes. Scythia primum eam, quæ Scythice vocatur, [1] circa Bœotiam nascens, [2] prædulcem alias, utilissimamque ad ea quæ spasmata vocant. [3] Magna & ea commendatio, quod in ore eam habentes, famem sitimque non sentiunt.

XLIV. 33. [1] Idem præstat apud eosdem hippace dicta, quod in equis quoque eundem effectum habeat. Traduntque his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame sitique.

XLV. 34. [1] Ischæmonem Thracia invenit, qua ferunt sanguinem sisti, non aperta modo vena, sed etiam præcisa. Serpit e terra milio similis, foliis asperis & lanuginosis, farcitur in nares. Quæ in Italia nascitur, & sanguinem eadem adalligata sistit.

XLVI. 35. [1] Vettones in Hispania eam, quæ Vettonica dicitur in Gallia, in Italia autem serratula, a Græcis cestros, aut [2] psychotrophon.

NOTÆ.

de fac. simp. med. pag. 165. Est autem σκίῤῥος sive σκίῤῥωμα, scirrhus, durities, tumor præter naturam durus, & doloris expers. Vide Gorræum in Defin. Med.

Sect. XLIII. 1. *Circa Bœotiam.*] Vide Notas & Emendationes num. XI.

2. *Prædulcem alias.*] Hoc est, præter ceteras dotes, prædulcem. Hæc glycyrrhiza est, de qua egimus lib. 22. sect. 14.

3. *Magna & ea.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 13. Δύναται δὲ καὶ τὸ δίψος παύειν, ἐάν τις ἐν τῷ στόματι ἔχῃ· διὸ ταύτῃ τε καὶ τῇ ἱππάκῃ διάγειν φασὶ τοὺς Σκύθας ἡμέρας καὶ ἕνδεκα, καὶ δώδεκα. *Sitim exstinguit si teneatur in ore: quapropter Scythas contentos ea & hippace, undenos aut duodenos dies vitam tolerare aiunt.*

Sect. XLIV. 1. *Idem .... hippace.*] Hippacen, (sic enim libri omnes habent, tum hoc loco, tum in Indice, non *hippicen*,) herbæ genus esse Plinius credidit. Pintianus aliique post eum, caseum equinum interpretantur. Hippocrates enim, lib. 4. de morbis, num. XXV. Ὥσπερ οἱ Σκύθαι, inquit, ποιέουσιν ἐκ τοῦ ἱππείου γάλακτος. Ἐγχέοντες γὰρ τὸ γάλα.... Ἐπὴν δὲ παγῇ καὶ ξηρανθῇ, ἱππάκην μιν καλέουσιν. *Quod e lacte concretum ac siccatum fuerit, hippacen vocant.* Diosc. lib. 2. cap. 80. Ἡ δὲ καλουμένη ἱππάκη, τυρός ἐστιν ἵππειος .... καὶ πολύτροφος &c. *Quod hippacen vocant, caseus est equinus .... qui magnopere alit.* Hesychius denique: Ἱππάκη Σκυθικὸν βρῶμα ἐξ ἵππου γάλακτος &c. Verum singulare quiddam narrare de Scythis velle Plinius ac Theophrastus videntur: nullam vero admirationem habet dies duodecim aut paulo plures, ea radice, quæ glycyrrhiza dicitur, & equino caseo, qui plurimum alat, aliquando transigi, cum Zoroastrem prodat ipse Plinius annos viginti totos caseo vixisse, lib. XI. sect. 97. Neque hippaces appellationem casei aut coaguli equini propriam esse idem nescivit, qui id diserte prodit, lib. 28. sect. 34. & 58. sed & cum herba aliqua singulari, quæ sit incomperta nobis, communem esse eam, Theophrasto, alterive credidit.

Sect. XLV. 1. *Ischæmonem.*] Hæc Plinius a Theophr. ita scribente, lib. 9. cap. 15. Περὶ δὲ τὴν Θρᾴκην .... τὴν ἰσχαιμόνα δὴ λέγουσιν, οἱ μὲν κεντηθείσης τῆς φλεβὸς, οἱ δὲ καὶ σφοδρότερως διατμηθείσης, ἴσχειν καὶ χωλύειν τὴν ῥύσιν. Est Matthioli panicum silvestre, in lib. 2. Dioscor. pag. 407. A sistendo sanguine ei nomen, παρὰ τὸ ἴσχειν τὸ αἷμα.

Sect. XLVI. 1. *Vettones .... Vettonica.*] Nomen Betonicæ in officinis retinet: Gallis *Betoine*. Pingitur a Dodonæo, pag. 40. De hac singulare volumen edidit Antonius Musa, quod inscripsit, *De herba Vettonica*.

2. *Psychotrophon.*] Quoniam frigidis reperitur in locis, ut ait Musa, loc. cit. pag. 1. Diosc. quoque, lib. 4. cap. 1.

ante cunctas laudatissima. [3] Exit angulоso caule, cubitorum duûm, a radice spargens [4] folia fere lapathi; serrata, semine purpureo. [5] Folia siccantur in farinam plurimos ad usus. [6] Fit vinum ex ea & acetum, stomacho & claritati oculorum. [7] Tantumque gloriæ habet, ut domus in qua sata sit, tuta existimetur a piaculis omnibus.

XLVII. 36. In eadem Hispania inventa sic [1] Cantabrica, per Divi Augusti tempora a Cantabris reperta. Nascitur ubique caule junceo pedali, in quo sunt flosculi oblongi, veluti calathi: in his semen perquam minutum. Nec alias defuere Hispaniæ herbis exquirendis, ut in quibus etiamnum hodie in numeroso & lætiore convictu, potionem e centum herbis mulso additis, credidere saluberrimam suavissimamque: nec quisquam genera earum jam novit aut multitudinem: numerus tamen [2] constat in nomine.

XLVIII. 37. [1] Nostra ætas meminit herbam in Marsis repertam. Nascitur in Æquicolis circa vicum [2] Nervesiæ: vocatur consiligo. Prodest, ut demonstrabimus [3] suo loco, deploratis in phthisi.

XLIX. 38. [1] Invenit nuper & Servilius Democrates e primis me-

NOTÆ.

Κέστρον τὸ καλούμενον ψυχότροφον, (vel ψυχοτρόφον,) ἐπειδὴ ἐν τοῖς ψυχροτάτοις εὑρίσκεται τόποις· οἱ Ῥωμαῖοι βεττονικὴν καλοῦσι.

3. *Exit angulоso.*] Hoc est, quadrangulo. Diosc. loc. cit. Πόα ἐστὶ καυλὸν ἔχουσα πήχεως τὸ ὕψος, ἢ καὶ μείζονα, τετράγωνον.

4. *Folia fere lapathi.*] Rectius ita multo Plinius, quam Dioscorides, qui similia quernis folia prodidit.

5. *Folia siccantur.*] Et mox teruntur in farinam. Dioscor. loc. cit. τὰ φύλλα ξηρὰ λεῖα, breviter & concise dixit.

6. *Fit vinum.*] Dioscor. lib. 5. cap. 54. περὶ κεστρίτου οἴνου. Γίνεται καὶ ἐκ τοῦ κέστρου τοῦ ψυχοτρόφου οἶνος.

7. *Tantumque.*] Anton. Musa, loc. cit. *Animas hominum & corpora custodit, & nocturnas ambulationes a maleficiis & periculis, & loca sancta & busta etiam a visibus metuendis tuetur & defendit, &c.*

Sect. XLVII. 1. *Cantabrica.*] Pingitur a Clusio, lib. 4. hist. rar. plant. pag. xlix. Videre nondum licuit.

2. *Constat in nomine.*] Genera herbarum, quibus ea potio constaret, nemo scit: numerus constat ex potionis nomine: appellatur enim ea *Potio centum herbarum.*

Sect. XLVIII. 1. *Nostra ætas ... consiligo.*] Consiliginem mulomedicis nunc Pulmonariam dici testatur Vegetius. Vulgus Gallicum Pomoleam vocat, *Pommelée*, quasi pulmoneam: herbarii quidam, *Leonis patam*, pastoribus bubulcis, equisonibus, totique turi præclare cognitam, qui ad eosdem quos veteres consiliginem, usurpant effectus. Hæc uberius multo tractat Ruellius, lib. 2. pag. 448. Cœpit pulmonaria dici, quod pulmonum vitiis præsens habeatur auxilium; invenitque in posteris nomen a viscere, cui præsertim nuncupatur. Consiliginem rustici veteres olim vocarunt, quod in campis inter siliginem triticumque sæpius emicet. Pingitur a Lobelio, in Observ. pag. 317. Vide quæ dicturi sumus ex Columella, lib. 26. sect. 21.

2. *Nervesiæ*] Situs hodie incogniti.

3. *Suo loco.*] Libro 26. sect. 21.

Sect. XLIX. 1. *Invenit... iberida.*] Græcis ἰβηρὶς & καρδαμαντική. Galeno, lib. 10. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 635. aliisque apud ipsum, pag. 636. etiam λεπίδιον. Pingitur a Dodonæo, pag 703. Vidimus in horto Regio. De ejus inventore Servilio Democrate, sive Damocrate, diximus in Auctorum indice.

dentium, quam appellavit iberida, quanquam ficto nomine, inventioni ejus [2] assignato carmine. Nascitur maxime circa vetera monumenta parietinasque, & inculta itinerum. [3] Floret semper folio nasturtii, caule cubitali, semine tam parvo, ut vix aspici possit. [4] Radici odor nasturtii. [5] Usus æstate efficacior, & recenti tantum. Tunditur difficulter. [6] Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica utilissima, viris plurimum quaternis horis, feminis minus dimidio [7] adalligata, ut deinde in balineis descendatur in calidam, & postea oleo ac vino corpus perungatur: diebusque vicenis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris supersit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur non in ipsa inflammatione, sed imminuta.

L. 39. [1] Animalia quoque invenere herbas, in primisque chelidoniam. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido restituunt visum, [2] ut quidam volunt, etiam erutis oculis. [3] Genera ejus duo:

NOTÆ.

2. *Assignato carmine.*] Quod apud Galenum exstat, loc. cit. pag 636. expressumque est a Plinio totidem plane verbis hac reliqua sectione.

3. *Floret semper.*] Democrates, loco citato

Ἀεὶ δ' ἤ θάλλει, φύλλ' ἔχουσα καρδάμῳ,
Ἔαρος μὲν ἄνθαλλ' τι ἢ μεῖζω, &c.

Florere hoc loco virere est, non florem mittere: quem colore lacteo ferre æstate mox idem subdit:

Φέρει δ' ὁ καυλὸς ἐν θέρει λεπτὸν πάνυ
Πολύχρουν ἄνθος, τῇ χρόᾳ γαλακτινόν.

4. *Radicis odor.*] Servilius, loco citato

Ἡ ῥίζα δ' ὀσμὴν δριμυτάτην ἔχει,
Μάλιστα πάντων καρδάμῳ προσεμφερῆ.

5. *Vsus æstate.*] Servilius, loc cit.

Ταύτην ὀρύξας ἢ λαβὼν πλῆθος πολύ,
Θέρους μάλιστα δ' ἐστὶ πρακτικωτάτη,
Καὶ πρόσφατος· ξηρὰ γὰρ ἀδρανὴς πέλει.

Quæ idcirco referuntur a me, ut intelligant ii, qui Plinium, atque adeo veritatem ipsam ex Dioscoridis verbis sensuque metiuntur, quam inique agant: cum Plinium de iberide scribentem, haud semel errasse autument, qui ab illo discedat scriptore, quem a Democrate ipso, longe probatioris fidei, deficere intelligimus.

6. *Coxendicibus &c.*] Hæc totidem verbis Damocrates, loc cit.

7. *Adalligata.*] De ejusœmodi ligaturis, sive amuletis, multa pereruditc V. Cl. Du-Cangius in Glossario, verbo *Ligatura.*

Sect. L. 1. *Animalia . . . chelidoniam.*] Pingitur a Dodonæo chelidonium majus appellatum, pag. 48. Gallis, *Esclaire.* In horto Regio visum a nobis.

2. *Vt quidam volunt.*] Id vulgo credi refert etiam Dioscor. lib. 2. cap. 211. Fabulosum Celsus existimat, lib. 6. cap. 6. sub finem: *Harum avium*, inquit, *acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redit, celerrimeque hirundinis. Vnde etiam locus fabulæ factus est, aut per parentes, aut id herba chelidonia restitui, quod per se sanescit.* Vide in eam rem quæ afferant auctores Miscellaneorum Medico-physicorum, seu Ephemeridum Germanicarum, anno 8. Observ. 18. pag. 31.

3. *Genera ejus &c.*] Quæ de gemina chelidoniæ specie hac sectione deinceps continentur, ea totidem fere verbis habet Dioscor. loc. cit. Minor delineatur a Dodonæo, pag 49. & a Dalecampio, pag. 1048. Gallis est, *Petite Chelidoine.* Italis, *Coglie di Prete*, teste Anguill. par. 12. pag. 181.

Major fruticosa caule, folio pastinacæ erraticæ ampliore, ipsa altitudine duûm cubitorum. Color albicans, flos luteus. Minori folia ederæ rotundiora, minus candida. Succus croci mordax, semen papaveris. Florent adventu hirundinum, discessu marcescunt. Florentibus succus exprimitur, & in æreo vase cum melle Attico leniter cinere ferventi decoquitur, singulari remedio contra caligines oculorum. Utuntur & per se succo in collyriis, quæ chelidonia appellantur ab ea.

LI. 40. [1] Invenerunt & canes canariam, [2] qua fastidium deducunt, eamque in nostro conspectu mandunt, sed ita ut nunquam intelligatur quæ sit: etenim depasta cernitur. Notata est hæc animalis hujus malignitas in alia herba major. Percussus enim a serpente mederi quadam sibi dicitur: sed illam homine inspectante non decerpit.

LII. 41. [1] Simplicius cervæ monstravere elaphoboscon, de qua diximus. [2] Item seseli, enixæ a partu.

LIII. 42. [1] Dictamnum ostendêre (ut indicavimus) vulneratæ, pastu statim decidentibus telis. [2] Non est alibi, quam in Creta, ramis prætenue, pulegio simile, fervens & acre gustu: foliis tantum utuntur. [3] Flos nullus ei, aut semen, aut caulis. Radix tenuis ac su-

NOTÆ.

Sect. LI. 1. *Inveneruut ..... canariam.*] *Gramen* esse *legitimum* Clusii videtur, lib. 6. histor. rar. plant. pag. ccxvij In insula Chio dici nunc quoque ἀκύρωψ, simillimamque gramini esse, ait Anguillara, par. 12. pag. 190.

2. *Qua fastidium.*] Cient & vulgari gramine vomitum, ut deducant pituitam canes: gramine eo, inquam, quod Græci ἄγρωστιν vocant, de quo anteriore libro diximus, sect. 118.

Sect. LII. 1. *Simplicius .... elaphoboscon.*] De qua diximus, lib. 22. sect. 37.

2. *Item seseli.*] Vide quæ diximus in Notis & Emend. ad lib. 8. sect. 50. num. XCII. & XCIII.

Sect. LIII. 1. *Dictamnum .... ut indicavimus.*] Libro 8. sect. 41. Dictamnum hoc Francum seu Gallicum Angli vocant: A Lobelio pingitur, in Observat. pag. 267.

2. *Non est alibi.*] Hæc sunt ex Theophrast. lib. 9. hist. cap. 16.

3. *Flos nullus ei.*] Nullius in medicina usus: nam prius dixit, *foliis tantum utuntur.* Nam florem habere, caulemque vel ipse Maro cecinit, lib. 12, Æneïd.

Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis & flore comantem
Purpureo: non illa feris incognita capris
Gramina, cum tergo volucres hæsere sagittæ.

Damocrates quoque apud Galen. lib. 5. κατὰ γένη, cap. 10. pag. 789. dictamni meminit, quæ florem habeat, ἄνθος ἔχοντος. Confirmant interpretationem nostram Theophrasti verba, unde hæc manarunt, lib. 9. histor., cap. 16. Χρῶνται δὲ τοῖς φύλλοις, οὐ τοῖς κλωσὶν οὐδὲ τῷ καρπῷ. *Foliis utuntur, non ramulis, neque fructu.* Quare apud Diosc. ubi legitur, lib. 3. cap. 37. οὔτε ἄνθος, οὔτε καρπὸν φέρει, aut errasse illum, quod verius puto, existimandum est: aut legi oportere, quod Matthiolus censuit, οὔτε καρπὸς συμφέρει .... Verum haud ita scripsisse Dioscoridem, sed ut in editis habetur, & Oribasii interpres

pervacua. [4] Et in Creta autem non spatiose nascitur: mireque capris expetitur. [5] Pro eo est & pseudodictamnum, multis in terris nascens, folio simile, ramulis minoribus, a quibusdam chondris vocatum. [6] Minoris effectus statim intelligitur. Dictamnum enim minima portione accendit os. Qui legêre eam, in ferula vel arundine condunt, præligantque, [7] ne potentia evanescat. [8] Sunt qui dicant, utramque nasci multifariam, sed deteriores in agris pinguibus, veram quidem dictamnum non nisi in asperis. Est & tertium genus dictamnum vocatum, sed neque facie, neque effectu simile, folio sisymbrii, ramis majoribus, [10] præcedente persuasione illa, quidquid in Creta nascitur, infinito præstare ceteris ejusdem generis alibi genitis: proxime quod in Parnasso. [11] Alioqui herbiferum esse & Pelium montem in Thessalia, & Telethrium in Euboea; & totam Arcadiam ac Laconicam tradunt. [12] Arcades quidem non medicaminibus uti, sed lacte circa ver, quoniam tunc maxime succis herbæ turgeant, [13] medicenturque ubera pascuis. [14] Bibunt autem vaccinum, quoniam boves omnivoræ fere sunt in herbis. [15] Potentia earum per quadrupedes etiam-

NOTÆ.

admonet, & Apuleïus, qui ita reddidit, cap. 62. *Et neque florem generat, neque fructum.*

4. *Et in Creta.*] Theophr. loc. cit. Σπάνιον δ' ἐστί· καὶ γὰρ ὀλίγος ὁ τόπος ὁ φέρων· καὶ τοῦτον αἱ αἶγες ἐπινέμονται διὰ τὸ φιλεῖν. *Et rara*, inquit, *hæc herba est: locus enim qui fert, exiguus est admodum: eamque capræ depascunt, quod sit eis pergrata.*

5. *Pro eo est.*] Hæc totidem verbis Theophr. lib. 9. histor. cap. 16. & Diosc. lib. 3 cap. 38. Pingitur a Lobelio, in Observ. pag. 267. pseudodictamnum. In paucorum hortis repertum ait Dodonæus, pag. 281. Vidimus in horto Regio. Chondris iterum appellatur, lib. 26. sect. 31. & in Indice ejus loci.

6. *Minoris.*] Theophr. loc. cit. Ἔστι δὲ εὐθὺς ἐν τῷ στόματι φανερὰ ἡ τοῦ δικτάμνου δύναμις· θερμαίνει γὰρ ἀπὸ μικροῦ σφόδρα.

7. *Ne potentia.*] Ne vis omnis exspiret. Theophr. loco citato Τιθέασι δὲ καὶ τὰς δεσμίδας ἐν νάρθηκι ἢ καλάμῳ, ὅπως τὸ μὴ ἀποπνέῃ· ἀσθενέστερον γὰρ ἀποπνεῦσαν. *Manipulos ferula aut canna intercludunt, ne exspiret: imbecillius enim, cum exspiraverit.*

8. *Sunt qui.*] Totidem verbis Theophr. loc. cit.

9. *Est & tertium.*] Hæc pariter Theophr. loc. cit. ad verbum. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον δίκταμνον, ὥσπερ ὁμώνυμον, οὔτε τὴν ὄψιν ἔχον, οὔτε τὴν δύναμιν αὐτήν, &c. Est hoc Dioscoridis dictamnum alterum.

10. *Præcedente.*] Theophr. loco citato.

11. *Alioqui.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 15. Τῶν δὲ περὶ τὴν Ἑλλάδα τόπων, φαρμακωδέστατον τό, τε Πήλιον τὸ ἐν Θετταλίᾳ, καὶ τὸ Τελέθριον τὸ ἐν τῇ Εὐβοίᾳ, καὶ ὁ Παρνασός. ἔτι δὲ ἡ Ἀρκαδία, καὶ ἡ Λακωνική, καὶ γὰρ αὗται φαρμακώδεις ἀμφότεραι. Montes herbiferos Plinius appellat, qui herbis scatent, quarum usus in medicina frequens & probatus.

12. *Arcades.*] Pro medicamine, inquit, quod alvum purget, lac sorbent vere, &c. Theophr. loc. cit. Ἀρκάδες εἰώθασιν ἀντὶ τοῦ φαρμακοποτεῖν, γαλακτοποτεῖν διὰ τὸ ἔαρ &c.

13. *Medicenturque.*] Vim medicam accipiant.

14. *Bibunt.*] Theophr. Πίνουσι δὲ τὸ βόειον· δοκεῖ γὰρ πολυφαγώτατον καὶ παμφαγώτατον πάντων ὁ βοῦς.

15. *Potentia earum.*] Herbarum scilicet, non dictamni.

num duobus claris exemplis manifesta fit. Circa Abderam, & limitem, qui Diomedis vocatur, equi pasti inflammantur rabie: circa Potnias vero & asini.

LIV. 43. Inter nobilissimas aristolochiæ nomen dedisse gravidæ videntur, quoniam esset [1] ἀρίςη λοχώσαις. [2] Nostri malum terræ vocant, & quatuor genera ejus servant. [3] Unum tuberibus radicis rotundis, foliis inter malvam & ederam, nigrioribus mollioribusque. [4] Alterum masculæ, radice longa quatuor digitorum longitudine, baculi crassitudine. [5] Tertium longissimæ tenuitatis, vitis novellæ, cujus sit præcipua vis, quæ clematitis vocatur, ab aliis Cretica. [6] Omnes colore buxeo, caulibus parvis, flore purpureo. Ferunt bacculas parvas, ut capparis. Valent radice tantum. [7] Est & quæ plistolochia vocatur, quarti generis, tenuior, quam proxime dicta, densis radicis capillamentis, junci plenioris crassitudine. [8] Hanc quidam polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicatus, sed oblongæ radici tenuiorique gratior. Carnosi enim est corticis, [9] unguentis quoque nardinis

NOTÆ.

Sect. LIV. 1. Ἀρίςη λοχώσαις.] Dioscor. lib. 3. cap. 4. Ἀριστολοχία ὠνόμασται μὲν ἀπὸ τοῦ δοκεῖν ἄριστα βοηθεῖν ταῖς λοχοῖς. *Ex eo nomen accepit, quod optime puerperis opitulari credatur.* Auctor est Tullius, l. 1. de Divin. a muliere inventrice nomen habere. Favet & Nicandri Schol. in Theriac. Ταύτην δέ φασιν Ἀριστοτέλης γυναῖκα εὑρηκέναι.

2. *Nostri.*] Apuleïus, cap. 19. *A Græcis dicitur Aristolochia . . . Itali terræ malum, Daci absinthium rusticum.* Diosc. in Nothis, pag. 451. Σικελοὶ δὲ χαμαίμηλον, Ἰταλοὶ τέρρα μάλα. Nunc retinet in officinis nomen, & in vulgo, *Aristolochie, ou Aristoloche.*

3. *Vnum tuberibus.*] Radice in orbem tuberis aut napi modo conglobata. Hæc aristolochia prima, rotunda, eademque femina appellata, στρογγύλη, θήλεια καλουμένη, φύλλα ἔχει κισσοειδῆ, inquit, Dioscor. lib. 3. cap. 4. Foliis inter ederam & periclymenum, inquit Nicander in Theriac. pag. 36. A Clusio deliniatur, lib. 4. histor. rar. plant. pag. lxx. Aristolochia rotunda 1.

4. *Alterum.*] Quo de genere Diosc. lib. 3. cap 5. Ἡ δὲ μακρὰ ἀριστολοχία, ἄρρην καλεῖται, καὶ δακτυλῖτις, &c. Cælio Aurel. lib. 3. Chron. cap 5. Aristolochia longa. Clusio item dicitur aristolochia longa prima, pingiturque loc. cit. Italam a Græca discrepare scribit Anguillara. par. 12. pag. 191. Verum in Græcia, Apulia, Syriaque nasci.

5. *Tertium.*] Dioscor. lib. 3. cap. 6. Ἔστι δέ τις καὶ τρίτη μακρά, ἥτις καὶ κληματῖτις καλεῖται, κλωνία ἔχουσα λεπτά, &c. *Est etiamnum tertia longa, quæ & clematitis*, quasi sarmentosa, sive sarmentitia *vocatur, ramulos tenues habet*, &c. Galeno pariter lib. 6. de facult. simp. med. pag. 158. Κληματῖτις ὠδινηρά. Et hæc a Clusio delineatur, loc. cit pag. lxxi.

6. *Omnes colore.*] Diosc. lib. 3. cap. 4. & 5. duo priora genera ait esse colore buxeo: flore purpureo: fructu piro simili. Pirastro Nicander assimilat, in Theriac. pag. 36.

7. *Est & quæ plistolochia.*] Sic MSS. tum hoc loco, tum in Indice: quasi maximæ puerperis opis. Sic Λοχεία Diana cognominatur, *parturientium opitulatrix* Potest & πιστολοχία dici, fidelis puerperis. Et hujus iconem Clusius exhibet, loc. cit. pag. lxxij. Et istud & tria superiora genera vidimus in horto Regio.

8. *Hanc . . . polyrrhizon.*] A densis radicibus. In Indice, *Lochia polyrrhizos.*

9. *Vnguentis.*] Aristolochiæ tertiæ, seu clematiti, radices esse crasso cortice conveniens.

conveniens. Naſcuntur pinguibus locis & campeſtribus. Effodere eas meſſibus tempeſtivum: ita [10] deſquamato terreno ſervantur. Maxime tamen laudatur Pontica: & in quocumque genere ponderoſiſſima quæque, medicinis aptior. Rotunda contra ſerpentes. [11] Oblonga tamen in ſumma gloria eſt, ſi modo a conceptu admota vulvis in carne bubula, mares figurat, ut traditur. Piſcatores Campaniæ radicem eam quæ rotunda eſt, venenum terræ vocant, coramque nobis contuſam immixta calce, in mare ſparſere: advolant piſces cupiditate mira, ſtatimque exanimati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominatur, convulſis, contuſis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utiliſſima eſſe traditur: ſemine pleuriticis [12] & nervis: confirmare, excalfacere, [13] eadem ſatyrion eſſe.

L V. Verum & effectus earum uſuſque dicendi ſunt: ordiendumque a malorum omnium peſſimo, id eſt, ſerpentium ictu. Medentur ergo Britannica herba, [1] panaciſque generum omnium radix e vino, [2] Chironii flos & ſemen potum, illitumve ex vino & oleo: [3] privatimque, quæ cunila bubula appellatur: [4] Polemonia vel Philetæria radicis drachmis quatuor ex mero: [5] teucria, [6] ſideritis, ſcordotis ex vino, privatim ad angues, potæ & illitæ, ſive ſucco, ſive folio, ſive decocto: [7] centaurii majoris radix drachma in vini albi cyathis

N o t æ.

veſtitas, quæ aroma redoleant, privatimque unguentariis utiles ſint ad unguenta ſpiſſanda, auctor eſt Dioſcor. lib. 3. cap. 6.

10. *Deſquamato.*] Deraſa excuſſave terra, qua obvolutæ ac ſordidæ extrahuntur

11. *Oblonga tamen.*] In eam ſententiam Albertus M. lib 10. de animal. tract. 2. cap. 3 pag. 318. *Dixerunt quidam de valde expertis, quod ſi ſumatur ariſtolochia aureus unus, & teratur, & conficiatur cum melle, & ſupponatur in vulvam cum lana viridi a mane uſque ad meridiem jejunanti mulieri: tunc ſi dulceſcit ſaliva ejus, concepit maſculum: ſi amaricatur, concepit feminam ..... Sed ego miror ſi hoc eſt verum*, &c.

12. *Et nervis.*] Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 19. *Si tele, ſeu morſu canum, ſeu ex quolibet caſu nervo vulnerato, quos νευροτρώτους appellamus, ... hoc adhibendum erit quod glutinare & curare valeat membra vulnerata .... Ariſtolochia pulvis cum aqua mixtus, hoc idem facit.*

13. *Eadem ſatyrion eſſe.*] Subintellige, traditur. Et ſatyrii vim, inquit, ineſſe ei creditur, hoc eſt, vim Veneris concitatricem. Prius legebatur: *ſemine pleuriticos & nervos confirmare, excalfacere: Eadem ſatyrion eſt.* At M S S. *pleuriticis & nervis*, & *ſatyrion eſſe.*

Sect. L V. 1 *Panaciſque.*] Dioſcor. lib. 3. cap. 55. & 56.

2. *Chironii.*] Panacis Chironii, de quo ſect. 13. Dioſc. lib. 3. cap. 57.

3. *Privatimque.*] Diximus, lib. 20. ſect. 61.

4. *Polemonia.*] Dioſc. lib. 4. cap. 8. & lib. 2. Εὐπορ. cap. 114.

5. *Teucria.*] Sive Teucrion, de quo ſect. 20. Tradit hoc Dioſc de altera Teucria, quæ & chamædrys dicta eſt, lib. 3. cap. 111. & a Plinio lib. 24. ſect. 80.

6. *Sideritis.*] Sideritis Heraclea, de qua ſect. 15.

7. *Centaurii majoris.*] Et minoris quoque, teſte Apuleïo, cap. 35. tit. 1. *Ad viperæ morſum: Herba centauria minoris pulver in vino exhibitus, aut ipſa piſata in vino veteri, & potui data, vi-*

tribus: [8] Gentiana præcipue adversus angues, duabus drachmis cum pipere & ruta, vini cyathis sex, sive viridis, sive sicca. [9] Et Lysimachiæ odorem fugiunt. Datur ex vino percussis chelidonia. [10] Morsibus imponitur Vettonica præcipue, cui vis tanta perhibetur, [11] ut inclusæ circulo ejus serpentes, ipsæ sese interimant flagellando. [12] Datur ad ictus semen ejus denarii pondere cum tribus cyathis vini: vel farina drachmis tribus sextario aquæ imponitur. Cantabrica, dictamnum, [14] aristolochia: radicis drachma in vini hemina sæpius bibenda. Prodest & illita ex aceto: similiter plistolochia. Quin & omnino suspensa supra focum fugat e domibus serpentes.

CAP. IX. LVI. 1. [1] Argemonia quoque, radice ejus denarii pondere in vini cyathis tribus pota. Plura de ea convenit dici, ceterisque quæ primum nominabuntur: in eo autem genere medendi primum nominari quamque, in quo maxime valebit. [2] Folia habet, qualia anemone, divisa apii modo, caput in cauliculo papaveris silvestris, item radicem. Succum croci colore acrem & acutum. Nascitur & in arvis apud nos. Nostri tria genera ejus faciunt, & id demum probant, cujus radix thus redoleat.

LVII. 2. [1] Agaricon ut fungus nascitur in arboribus circa Bosphorum, colore candido. [2] Datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti mulsi. [3] Id quod in Gallia nascitur, infirmius habetur. Præterea mas spissior, [4] amariorque. Hic & capitis dolores facit.

NOTÆ.

lidissime proficit. Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. *Centauria radix pondere denarii in tribus cyathis vini bibitur*, adversus serpentium morsus scilicet.

8. *Gentiana.*] De Gentianæ temperamento ad venenatarum bestiarum morsus, hæc totidem verbis Dioscor. lib. 3. cap. 3.

9. *Et Lysimachia.*] Dioscor. lib. 4. cap. 3.

10. *Morsibus.*] Diosc. lib. 4. cap. 1. & Plinius Valer. loc. cit.

11. *Ut inclusa.*] Simile est quod de fraxino retulit, lib. 16. sect. 24.

12. *Datur ad ictus.*] Dioscor. lib. 4. cap. 1.

13. *Aristolochia.*] Plinius Valer. lib 3. cap 57. *Aristolochia radix pondere denarii in vini hemina sæpius bibitur: & ipsa ex aceto contrita imponitur plagæ.* Sic etiam Apuleïus, cap. 19. de aristolochia, tit. 5. Ante omnes Theophr. lib. 9. hist. cap. 23.

Sect. LVI. 1. *Argemonia quoque.*] Apuleïus, cap. 31. tit. 5. *Ad morsum serpentis, & scorpionis percussum: Herba argemonia drachmis duabus in vini cyathis duobus potui data, mire discutit venenum.* Egimus de ea, lib. 21 sect. 94.

2. *Folia habet*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 2. cap 208. & Oribas. lib. XI. fol. 190. Ἀργεμώνη, ὅλον μὲν ἐστι ὅμοιον ἀγρίᾳ μήκωνι, τῷ φύλλῳ ἀνεμώνῃ &c.

Sect. LVII. 1. *Agaricon.*] Dioscor. lib. 3. cap 1. ab Agaria Sarmatiæ regione deduci id nomen putat.

2. *Datur obolis.*] Plinius Valer. lib. cap. 57. ad serpentium morsus: *Agarici oboli quatuor in duobus cyathis aceti mulsi propinantur.*

3. *Id quod in Gallia.*] Plinius, lib. 16. sect. 13. *Galliarum glandifera maxime arbores agaricum ferunt:* maxime vero larices, ut ibi diximus.

4. *Amariorque.*] Ita Reg. 2. In Reg. 1. *majorque*, minus recte.

Femina lonutior, [5] initio gustu dulcis, mox in amaritudinem transit.

LVIII. 3. [1] Echios utriusque generis: pulegio similis foliis coronata, drachmis duabus ex vini cyathis quatuor datur. [2] Item altera, quæ lanugine distinguitur spinosa, [3] cui & capitula viperæ similia sunt, hæc ex vino & aceto. [4] Quidam echion personatam vocant, cujus folio nullum est latius, grandes lappas ferentem. Hujus radicem decoctam ex aceto dant potui. Hyoscyamum contusum cum foliis ex vino datur peculiariter contra aspidas.

LIX. 4. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet, quam hierabotane. [1] Aliqui peristereona, nostri verbenacam vocant. [2] Hæc est, quam legatos ferre ad hostes indicavimus. [3] Hac Jovis mensa verritur, [4] domus purgantur lustranturque. Genera ejus duo sunt: foliosa,

NOTÆ.

5. *Initio gustu &c.*] Hæc de utroque, mare ac femina, Dioscor. loc cit. Galenus item, lib. 6. de fac. simp. medic. pag. 150.

Sect. LVIII. 1. *Echios.*] Serpentium morsibus, inquit, opitulatur echios utriusque generis: hoc est, ea quæ pulegio similis.... Item altera &c. Priorem hanc ocimum illud esse silvestre censent herbarii eruditi, de quo egimus, lib 20. sect. 48. Plinius ibidem: *silvestri ocimo vis efficacior.... contraque bestiarum morsus e vino radice efficacissima.*

2. *Item altera.*] Echium vulgare Clusii, lib. 5. hist rar. plant. pag. cxliij. Buglossum nostri vocant, *Buglosse.* Borraginem, schola Salernitana, ut diximus sect 40.

3. *Cui & capitula.*] Semina, Nicander in Theriac pag. 44. cum Scholiaste, pag. 4. Dioscor. lib. 4. cap. 27. Ἔχιον.... τὰ μὲν φύλλα ἔχει προμήκη.... ὡς τὰ τῆς ἀγχούσης, ... τὰ δὲ ἄνθη παρὰ τὰ φύλλα πορφυρίζοντα, ἐν οἷς ἐστι καὶ ὁ καρπὸς κεφαλῇ ἔχεως ὅμοιος. *Echion ... folia habet oblonga ... anchusa proxima ... flores secundum folia purpureos, in quibus semen est viperæ capitulo simile.* Addit demorsis a serpente opitulari e vino.

4. *Quidam echion.*] Vide Notas & Emend. num. XII. Alia non est hæc personata, quam lappa major, de qua egimus lib 21. sect. 64.

Sect. LIX. 1. *Aliqui peristereona.*] Diosc. lib. 4. cap. 61. Περὶ βοτάνη, οἱ δὲ περιστερεῶνα ὀνομάζουσι, &c. Gallis, *Verveine.* A Clusio pingitur lib. 4. pag. xlv. Apuleius, cap. 3. *Peristereona, hoc est, columbinam.* Est enim Græcis columba, περιστερά. Vide quæ dicturi sumus, lib. 27. sect. 6.

2. *Hæc est, quam ... indicavimus.*] Libro 22. sect. 3.

3. *Hac Jovis mensa*] Magna in templis sacrisque Gentilium, usus mensarum fuit. Festus: *Mensæ in ædibus sacris ararum vicem obtinebant.* Hinc Tullius, orat de Arusp. resp. aras, mensas, focosque conjungit. In mensis sacris sacra fiebant, ac res divinæ. Aureas argenteasque fuisse discimus, ex Valerio Maximo, lib. 1. cap. 12. Tullioque, lib 3 de Nat. Deor. Marmoreas, ex eodem in Verrem. Proprio autem vocabulo, teste Festo, *Anclabris mensa ministeriis divinis apta* nominatur Quibus verrendi eas munus obtigit, everriatores crediderim appellatos, qua voce a Festo signari alios intelligo, qui domum purgarent, ex qua mortuus ad sepulturam ferendus esset, certo scoparum genere adhibito, ab extra verrendo. Ut porro Jovis, sic & aliorum Deorum peculiares mensæ fuere: in primis Junonis, quæ Curiales nominatæ sunt, auctore Festo, *quod* Juno *Curis est appellata.*

4. *Domus purgantur, lustranturque.*] Lustrationes, cærimoniæ fuere, quibus se a noxis purgare, mala avertere, Nu-

quam feminam putant: mas rarioribus foliis. Ramuli utriusque plures, tenues, cubitales, angulosi. Folia minora, quam quercus, angustioraque, divisuris majoribus, flos glaucus, radix longa, tenuis. Nascitur ubique in planis aquosis. [5] Quidam non distinguunt, sed unum omnino genus faciunt, quoniam eosdem effectus habeat. [6] Utraque sortiuntur Galli, & præcinunt responsa. Sed Magi utique circa

NOTÆ.

men placare nitebantur. Domus, si funus in illis fuisset: urbes, si prodigia nunciata, si triste aliquod averruncandum omen: homines ipsi, tum aliis causis, tum vero in primis si cæde se polluissent, purgabantur, lustrabanturque. De domibus, testis Plinius, Festusque, verbo *Everriator*. De urbibus quoque ipsis, Plinius, lib. 10. sect. 17. Lucanus, lib. 1. apud quem Aruns vates,

Mox jubet & totam pavidis a civibus urbem
Lustrari, & festo purgantes mœnia lustro,
Longa per extremos pomœria cingere fines: &c.

Homine a cæde præsertim, Plinius lib. 15. sect. 40. ubi laurum docet esse suffimentum cædis & purgationem: similiterque Festus, verbo *Laureati*. *Laureati milites sequebantur currum triumphantis, ut quasi purgati a cade humana intrarent urbem. Itaque eandem laurum omnibus suffitionibus adhiberi solitum erat, vel quod medicamento siccissima sit: vel quod omni tempore viret, ut similiter resp. vireat.* Quin & exercitus lustrari mos fuit, quem Livius lib. 40. fuse describit. Dii porro varii in lustrationibus culti: Jupiter τροπαῖος, Apollo ἀποτρόπαιος, hoc est, depulsor malorum: Hercules ἀλεξίκακος, Juno Sispita, Venus Cluacina, hoc est, purgatrix, ut dictum est lib. 15. sect. 36. A sacerdotibus lustratio sæpe peracta: etiam & a muliereulis. Ovid. lib. 2. de arte:

Et veniat qua lustret anus lectumque, locumque: &c.

Etiam se ipsi quandoque lustrabant. Sic Æneas:

Donec me flumine vivo Abluero.

Lustrationum denique multiplices ritus. 1. Circumactio, sive circumlatio. Quod enim rei lustrandæ admovebant, id in orbem ducebant. Hinc illud Maronis, sexto Æneïdos:

Socios pura circumtulit unda;

Hoc est, *purgavit*, ut ait Servius: *Nam lustratio dicta est a circumlatione vel teda, vel sulphuris.* Hanc religionem & villaribus inesse gallinis, ut se circumactæ purificent, credidit Plinius lib. 10. sect. 57. Quod ex Aristotele hauserat, ut ibi monuimus, lib. 6. histor. anim. cap. 3. pag. 650. ubi de περικαθαρισμῶν gallinarum. 2. Aspersio, quæ in lustrationibus præcipuas partes obtinuit. E lauro fiebant aspergilla: Testis Theophrast. in Charact. tit. de superstitione: Ovidius, lib. 5. Fastor.

Uda fit hinc laurus, lauro sparguntur ab uda
Omnia quæ dominos sunt habitura novos: &c.

Ideirco adhiberi solita in purificationibus a Plinio dicitur, lib. 15. sect. 40. 3. Fumus & suffitus, sive sulphure, tedisque accensis, sive herbis. De sulphure dicemus suo loco, lib. 35. sect. 50. Inter herbas principem tenuit locum verbena: de qua Maro, Eclog. 8.

Verbenasque adole pingues.

Myrtus deinde, quæ & verbena ideirco myrtea appellata est, lib. 15. sect. 37. nam quævis virgulta religioni, suffituique apta, verbenæ dicebantur. Tum laurus, ut ex allatis Plinii Festique testimoniis, atque adeo aliis, palam est. De sabina pariter herba, de rore marino, ac ceteris, quæ in hos adhibentur usus, diximus suis locis.

5. *Quidam non distinguunt.*] Ut Dioscorides.

6. *Utraque sortiuntur.*] Utramque adhibent in sortibus, ut futura prænuncient.

hanc insaniunt. Hac perunctos impetrare quæ velint, febres abigere, amicitias conciliare, nullique non morbo mederi. Colligi circa Canis ortum debere, ita ut ne Luna aut Sol conspiciat, favis ante & melle terræ ad piamentum datis. Circumscriptam ferro effodi sinistra manu, & in sublime tolli. Siccari in umbra separatim folia, caulem, radicem. [7] Aïuntque, si aqua spargatur triclinium, qua maduerit, lætiores convictus fieri. [8] Adversus serpentes conteritur ex vino.

LX. 5. [1] Est similis verbasco herba, quæ sæpe fallit pro ea capta, foliis minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abjecta blattas in se contrahit, ideoque Romæ blattaria vocatur.

LXI. 6. Lemonium succum lacteum mittit, concrescentem gummi modo, humidis locis. Datur denarii pondus in vino.

LXII. 7. [1] Quinquefolium nulli ignotum est, cum etiam fraga gignendo commendetur: Græci vocant [2] pentapetes, sive pentaphyllon. [3] Cum effoditur, rubram habet radicem. Hæc inarescens, nigrescit & angulosa fit. Nomen a numero foliorum habet. [4] Et ipsa herba incipit & desinit cum vite. [5] Adhibetur & purgandis domibus.

LXIII. 8. Adversus serpentes bibitur [1] & ejus radix, quæ sparganion vocatur, ex vino albo.

NOTÆ.

7. *Aïuntque.*] Diosc. loc. cit.

8. *Adversus serpentes.*] Diosc. loc. cit.

Sect. LX. 1. *Est similis.*] Sane verbasculum herbarii quidam etiamnum vocant. Blattaria est flore albo, quam Lobelius delineat, in Observ. pag. 304. Vidimus in horto Regio. Verbascum aurei floris, φλόμον χρυσοειδῆ, appellat Diosc. lib. 4. cap. 104.

Sect. LXI. 1. *Lemonium.*] Λειμώνιον, quoniam in pratis provenit, ἐν λειμῶσι, humidisque locis. Diosc. lib. 4. cap. 16. In quibusdam MSS. *molemonium* inepte legitur. Est beta silvestris, de qua lib. 20. sect. 28.

Sect. LXII. 1. *Quinquefolium.*] *Quinte-feüille.* Marcellus Empir. cap. 12. pag. 93. *Quinquefolium in quo fraga nascuntur*, &c. Et Quinquefolium quidem fragiferum a Clusio pingitur, lib. 5. hist. rarior. plant. pag cvij. visum a nobis in horto Regio. Quare hic temere Plinium Dalecampius inconsiderantiæ arguit.

2. *Pentapetes &c.*] Πενταπετὲς Diosc. in Nothis, pag. 465. & Nicandro, in Theriac. pag. 60. πεντάπετηλον, utrumque a foliorum numero, in quæ se pandit & extendit: ἀπὸ τοῦ πετάζειν, quod est extendere. Sic & πεντάφυλλον. Χαμαίζηλον humi depressum ac repens sonat.

3. *Cum effoditur.*] Hoc a Theophr. lib. 9. hist. cap. 14. Ἡ δὲ τοῦ πενταφύλλου ἡ πενταπέτου .... ὀρυττομένη ἐρυθρά· ξηραινομένη δὲ μέλαινα γίνεται, καὶ τετράγωνος.

4. *Et ipsa herba.*] Theophr. loc. cit.

5. *Adhibetur.*] Diosc. lib. 4. cap. 42. Τέμνεται δὲ καὶ πρὸς καθαρμούς. *Inciditur ad expiationes, lustrationesque.*

Sect. LXIII. 1. *Et ejus radix.*] Et ejus herbæ radix. Cave enim cum indicis Pliniani concinnatoribus, qui hactenus fuere, ad quinquefolium ista spectare existimes, ut ejus radix sparganion vociteтur. De sparganio, ceu peculiari herba, tum legitimus Plinii index operi huic præfixus, tum Diosc. lib. 4. cap. 21. Σπαργάνιον .... δίδοται ἡ ῥίζα καὶ ὁ καρπὸς σὺν οἴνῳ θηριοδήκτοις. Butomos hæc Theophrasti est, cujus ille meminit lib. 4. hist. cap. x1. Pingitur a Lobelio, in Observ. pag 41. Platanaria a Dodonæo appellatur, pag. 591. Vidimus in horto Regio.

LXIV. 9. [1] Dauci genera quatuor fecit Petronius Diodotus, quæ persequi nihil attinet, cum sint differentiæ duæ : [2] Probatissimi in Creta, mox in Achaïa, & in siccis ubicumque nati, feniculi similitudine, candidioribus foliis & minoribus hirsutisque. Caule pedali recto, radice suavissimi gustus & odoris. Hoc in saxosis meridianis. [3] Reliqua genera ubique nascuntur terrenis collibus limitibusque, nec nisi pingui solo, foliis coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis, sæpe pluribus quam ternis, radice lignosa, & cum inaruit supervacua. Semen hujus cumino simile : [4] prioris, milio : album, acre, odoratum omnibus, & fervens. [5] Secundum priore vehementius est, ideoque parce sumi debet. [6] Si jam maxime tertium genus facere libeat, est simile staphylino, quod pastinacam erraticam appellant, semine oblongo, radice dulci. Omnia hæc & hieme & æstate sunt intacta quadrupedi, [7] nisi post abortus. Ex aliis usus seminis : ex Cretico, radicis est : magis ad serpentes bibitur e vino drachma una. Datur & quadrupedibus percussis.

LXV. 10. [1] Therionarca alia quam Magica, & in nostro orbe nascitur fruticosa, foliis subviridibus, flore roseo : serpentes necat : cuicumque admota feræ [2] & hæc torporem affert.

LXVI. 11. [1] Persolata, quam nemo ignorat,

NOTÆ.

Sect. LXIV. 1. *Dauci genera.*] Schol. Nicandri, in Theriac. pag. 10. Δαῦκός ἐστι ῥίζιον παρόμοιον σταφυλίνῳ .... εἰσὶ δὲ δύο γένη τοῦ δαύκου · ἡ μὲν Κρητική, ἡ δὲ Ἀσιατική. Ὁ δὲ Πλούταρχος πλείονα μὲν φησὶν αὐτοῦ γένη εἶναι. *Daucus est radicula similis pastinacæ ... Sunt autem genera duo: Creticum, & Asiaticum. Plutarchus etiam plura agnoscit.*

2. *Probatissimi.*] Hæc primi danei differentia, qui Creticus, Achaïcusque cognominatur Dioscotidi, lib. 3. c. 83. Creticus : Theophrasto, lib. 9. hist. cap. 22. Patrensis ex Achaïa : Δαῦκος ὁ Πατρεικὸς τῆς Ἀχαΐας. Describitur iisdem notis a Diosc. loc. cit. Pingitur a Matthiolo, in lib. 1. Diosc. pag. 779. Vidimus in horto Regio.

3. *Reliqua genera.*] Quæ coriandri, apiive folio constant. Ex hoc est numero daucus selinoïdes secundus Lobelii in Observ. pag. 414. Matthioli, in lib. 3. pag. 780.

4. *Prioris.*] Cretici.

5. *Secundum.*] Quod selinoïdes appellavimus : quod apii, & quod coriandri folio est.

6. *Si jam .... tertium genus.*] A duobus proxime appellatis diversum, Carotæ nomine vulgo notum, de quo egimus lib. 19. sect. 27.

7. *Nisi post abortus*] Ad partus mortuos expellendos, vel secundas ejiciendas. Dioscor. lib. 3. cap. 83.

Sect. LXV. 1. *Therionarca.*] Herbariis incognita.

2. *Et hæc torporem*] Et huic vis eadem, inquit, quæ Magicæ, de qua lib. 24. sect. 102. unde & nomen utrique commune, θηριονάρκη, ac si dicas, feræ torpor.

Sect. LXVI. 1. *Persolata.*] In magno hæc est ambitu nominum. Apuleïus enim, cap. 36. *Græce*, inquit, *prosopites aut prosopes vocata est ..... Itali personaciam.* Diosc. lib. 4 cap. 187. Ἄρκειον, οἱ δὲ προσωπίδα, οἱ δὲ προσώπιον καλοῦσι Et in Nothis : Ῥωμαῖοι περσονάκιαν, οἱ δὲ λάππαμ. Sed hæc postrema verba merito inter notha seu spuria censentur, cum ad personatam illa spectent, de qua sect. 58. non ad persolatam : hæc enim lappas

[2] Græci vero arcion vocant, [3] folia habet majora etiam cucurbitis & hirsutiora, nigrioraque & crassiora, radicem albam & grandem. [4] Hæc ex vino bibitur denariorum duûm pondere.

LXVII. 12. [1] Item cyclamini radix contra serpentes omnes. [2] Folia habet minora, quam edera, nigrioraque & tenuiora, sine angulis: in quibus albicant maculæ. Caule exiguo, inani, floribus purpureis, radice lata, ut rapum videri possit, cortice nigro. Nascitur in umbrosis: a nostris tuber terræ vocatur: in omnibus serenda domibus, si verum est, ubi sata sit nihil, nocere mala medicamenta: amuletum vocant. Narrant & [3] ebrietatem repræsentari addita in vinum. [4] Radix siccata, scillæ modo concisa, reponitur: decoquitur eadem ad crassitudinem mellis. [5] Suum tamen venenum ei est: traduntque, si prægnans radicem transgrediatur, abortum fieri.

LXVIII. 13. [1] Est & altera cyclaminos cognomine cissanthemos, geniculatis caulibus, supervacuis, a priore distans, [2] circa arbores se

NOTÆ.

nullas habet, personata plurimas: caulem hæc habet: persolata non habet. Eodem in errore versatus Apuleïus videtur, loc. cit. Petasites hæc officinarum est: pediculus scilicet cubito major, crassitudine pollicis, a quo prægrande folium galeri modo amplum, ut fungus, dependet. Petasites a petaso, pileum significante, nomen traxit apud Græcos, apud quos petasati Castor & Pollux dicuntur: nec aliud in Mercurio petasus est, quam galerus. Tantæ amplitudinis folium est, ut & caput ab insolatu & pluviis vindicare possit: inde persolatæ nomen. Pingitur a Dodonæo, pag. 487. Vidimus in horto Regio.

2. *Græci arcion.*] Etiam & ἄρκτιον, apud Galenum, lib. 6 de fac. simp. med. pag. 159.

3. *Folia habet.*] Totidem verbis Diosc. lib 4 cap. 107. Galenus, loc cit.

4. *Hæc ex vino*] Apuleïus, cap. 36. tit. 1. quanquam is ibi ut diximus, personatam cum persolata misceat Diosc. loc cit drachmæ unius tantum pondus adhibet

Sect. LXVII 1. *Item cyclamini.*] Diosc. lib. 2. cap 194.

2 *Folia habet*] Diosc loc cit. etsi minus accurate quam Plinius Nunc mutata interpolis ineruditorum voce, partim *Cyclamen*, partim *panem porcinum* nostra ætas appellat: Sunt & qui S. Claudii nomine indigitent, *Saint Claude.* Vidimus folio maculato cyclaminum in horto Regio, qualis a Clusio describitur, lib. 2 pag. 264. tit. *Cyclamini odorati varietas.*

3. *Ebrietatem repræsentari.*] Statim induci. Μεθύσκει δὲ οἴνῳ μιχθεῖσα. Dioscor. loc. cit. post Theophr lib. 9. hist. cap. 10.

4. *Radix siccata.*] Dioscorides, loc. cit.

5. *Suum tamen.*] Diosc. loc. cit. totidem verbis. Simile est, quod Theophrastus habet, lib. 9. hist. cap. 10. ad accelerandum partum utile esse cyclamini radicem adalligari, εἰς ὠκυτόκιον.

Sect. LXXVIII. 1. *Est & altera.*] Totidem verbis Diosc lib. 2 cap. 195. Κυκλάμινος ἑτέρα, ἣν ἔνιοι κισσάνθεμον, ἢ κισσόφυλλον καλοῦσι. φύλλα ἔχει κισσῷ ἐοικότα, &c. Hanc Ruellius, lib. 2. pag. 413. male confundit cum uva taminia, de qua nos egimus, lib. 21. sect. 50 & lib 23. sect 1. Est Dodonæi Dulcamara, pag 398. A similitudine cum folio & flore ederæ Græca nomina ea accepit.

2. *Circa arbores.*] Viticularum & capreolorum more: ἑλικοειδῶς. Diosc. loc. citato.

volvens, acinis ederæ, ſed mollibus, flore candido, ſpecioſo, [3] radice ſupervacua. Acini tantum in uſu, guſtu acri, [4] ſed lenti. Siccantur in umbra, tuſique dividuntur in paſtillos.

LXIX. 14. Mihi & tertia cyclaminos demonſtrata eſt, cognomine chamæciſſos, uno omnino folio, radice ramoſa, qua piſces necantur.

LXX. 15. [1] Sed inter primas celebratur peucedanum, laudatiſſimum [2] in Arcadia, mox Samothrace. [3] Caulis ei tenuis, longus, feniculo ſimilis, juxta terram folioſus, radice nigra, craſſa, gravi odore, ſuccoſa: gignitur in montibus opacis: foditur exitu autumni. [4] Placent tenerrimæ & altiſſimæ radices: [5] Hæ conciduntur in quaternos digitos oſſeis cultellis, funduntque ſuccum in umbra, capite prius & naribus roſaceo perunctis, [6] ne vertigo ſentiatur. [7] Et alius ſuccus invenitur caulibus adhærens, inciſiſque manat. Probatur craſſitudine mellea, colore rufo, [7] odore ſuaviter gravi, fervens guſtu. Et hic in uſu, & radix, & decoctum ejus, plurimis medicamentis. Succo tamen efficaciſſimo, [9] qui reſolvitur amaris amygdalis, aut ruta: bibiturque contra ſerpentes, [10] & ex oleo perunctos tuetur.

CAPUT X. LXXI. 16. [1] Ebuli quoque, quem nemo ignorat, fumo fugantur ſerpentes.

LXXII. 17. [1] Privatim adverſatur ſcorpionibus polemoniæ radix, vel adalligata tantum: item phalangio, ac ceteris minoribus venenatis. [2] Scorpionibus ariſtolochia: [3] agaricum obolis quatuor in vini mixti

NOTÆ.

3. *Radice ſupervacua.*] Ῥίζα ἄχρηςος, *nullius uſus.*

4. *Sed lenti.*] Dum manduntur, viſcoſi ac lubrici. Καρπὸς δὲ γλιχρός. Dioſc. loc. cit.

Sect. LXIX. 1. *Sed inter . . . . peucedanum.*] Noſtri, *Queuë de pourceau:* Officinæ pleræque, Feniculum porcinum appellant. Græcis πευκέδανος, quaſi pinaſtellum, a πεύκη. Iconem vide apud Lobelium, in Obſerv. pag. 453. & apud Dodon. pag. 314. Ipſum in horto Regio vidimus.

2. *In Arcadia.*] Dioſc. lib. 3. cap. 92. quem Serapion, Oribaſius, & Apuleïus, cap. 94. ſecuti ſunt, ἐν Σαρδόνιᾳ dixit, καὶ Σαμοθρᾴκῃ.

3. *Caulis ei &c.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit.

4. *Placent.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Hæ conciduntur.*] Dioſc. totidem verbis, loc. cit.

6. *Ne vertigo.*] Inter colligendum capitis dolorem vertiginemque inducit, niſi quis prius nares roſaceo perunxerit, eodemque caput irrigaverit. Dioſc. loc. cit.

7. *Et alius.*] Dioſcor. loc. cit. iiſdem verbis.

8. *Odore &c.*] Hanc eſſe optimi indicaturam ſucci, etiam Dioſc. approbat, loc. cit.

9. *Qui reſolvitur.*] Diluitur, commiſcetur, ad potiones. Dioſc. Λύεται δὲ ὁ ὀπὸς εἰς τὰ πόματα ἀμυγδάλοις πικροῖς, ἢ πηγάνῳ, &c.

10. *Et ex oleo.*] Nicander in Theriac. pag. 7. Vel ſolo ſuffitu fugari ſerpentes auctor eſt Dioſc. loc. cit.

Sect. LXXI. 1. *Ebuli quoque.*] De eo egimus, lib. 24. ſect. 35.

Sect. LXXII. 1. *Privatim.*] Totidem verbis Dioſc. lib. 4. cap. 8.

2. *Scorpionibus.*] Dioſc. lib. 4. cap. 6. de Ariſtolochia clematiti.

3. *Agaricum.*] Dioſc. lib. 3. cap. 1. drachmæ unius pondus propinat.

cyathis

cyathis totidem. ⁴ Verbenaca & phalangio cum vino aut posca : item quinquefolium, ⁵ daucum.

LXXIII. 18. ¹ Verbascum Græci phlomon vocant. ² Genera habet prima duo : album, in quo mas intelligitur : alterum nigrum, in quo femina. ³ Tertium genus non nisi in silvis invenitur. ⁴ Sunt folia brassicæ latiora, pilosa, caulis erectus, cubitali amplior. ⁵ Semen nigrum inutile. ⁶ Radix una, crassitudine digiti. Nascuntur & in campestribus. ⁷ Silvestri folia elelisphaci, alta, ramis lignosis.

LXXIV. 19. ¹ Sunt & phlomides duæ hirsutæ, rotundis foliis, humiles. ² Tertia lychnitis vocatur, ab aliis thryallis, foliis ternis, aut cum plurimum quaternis, crassis, pinguibusque, ³ ad lucernarum lumina aptis. ⁴ Aïunt in foliis ejus, quam feminam diximus, ficus omnino non putrescere. Distingui genera hæc pæne supervacuum est,

NOTÆ.

4. *Verbenaca.*] Apuleïus, cap. 3. tit. 8. *Ad morsum aranearum, Græci phalangia vocant : Herba verbenaca ramulos ex vino decoquito, & conterito : deinde quod acetaverit, plagæ imponito : & adaperiet : postea crudam contritam cum melle in hulcus audacter insertam mature ad sanitatem perducere, certus auctor affirmat.*

5. *Daucum.*] Diosc. lib. 3. cap. 83.

Sect. LXXIII. 1. *Verbascum ..... phlomon.*] Φλόμος Græcis dicitur, nostris *Bouillon blanc, & bouillon noir.* In Officinis, Tapsus barbatus.

2. *Genera.*] Hæc totidem verbis Apuleïus, cap. 72. Paulo aliter Diosc. lib. 4. cap. 104. qui genera primum duo summa statuit, nigrum & candidum : utriusque deinde generis marem ac feminam. Dioscoridem, ut solet sequitur Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 239. A ceteris dissidet in formæ verbasci gemina delinianda Cratevas apud Schol. Nicandri in Theriac. pag. 39. Nos etiam genera plura in horto Regio vidimus. Marem ac feminam pingit Lobelius in Observ. pag 303.

3. *Tertium.*] Nempe silvestre, de quo mox.

4. *Sunt folia*] Verbasco nempe sativo, mari ac feminæ. Diosc. & Apuleïus, locis cit.

5. *Semen nigrum.*] Diosc. loc. cit.

6. *Radix &c.*] Diosc. loc. cit.

7. *Silvestri ...... elelisphaci.*] Sive, quod idem est, salviæ. Diosc. & Apuleïus, locis cit. Effigiem vide apud Dodon. pag. 146. ubi silvestre alterum vocat.

Sect. LXXIV. 1. *Sunt & phlomides.*] Diosc. totidem verbis, loc. cit. Εἰσὶ δὲ καὶ φλομίδες δύο δασεῖαι, &c. Est autem φλομὶς verbasculum Latinis veteribus : recentioribus herbariis, Primula veris, cujus varias species delineat Clusius, lib. 3. hist. rar. plant. pag. 301. & 302. nos in horto Regio vidimus. *Primevere.* His vero ne plane assentiamur, prohibet lævitas foliorum, quæ in primula veris deprehenditur : cum hirsuta esse verbasculi, Dioscorides, Pliniusque testentur.

2. *Tertia.*] Pingitur a Lobelio in Observ. pag. 301. Etiam Græcis dicta φλόμος, & θρυαλλὶς, & λυχνῖτις. Suidas : Φλόμος, βοτάνη, ἣ καὶ ἀντὶ ἐλλυχνίου χρῶνται. Hesychius : Θρυαλλὶς, ... τῆς φλομώδους, ἐξ οὗ ἐλλύχνια γίνεται. Diosc. loc. cit. Καὶ τρίτη φλομὶς ἡ καλουμένη λυχνῖτις, ὑπὸ δέ τινων θρυαλλὶς, &c. totidem verbis, quot Plinius. Cave porro hanc cum thryallide spicata confundas, de qua nos egimus, lib. 21. sect. 61.

3. *Ad lucernarum.*] Vicem ellychnii præbent arida folia.

4. *Aïunt.*] Diosc. loc. cit. Τὰ δὲ τῆς θηλείας φύλλα φασὶ μετὰ σύκων ξηρῶν συντιθέμενα, ἄσηπτα αὐτὰ διαφυλάττειν. *Feminæ folia ferunt caricis interposita eas incorruptas & a putredine immunes tueri.*

cum sint omnia ejusdem effectus. [1] Contra scorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua, magna amaritudine, sed effectu pari.

LXXV. 20. [1] Thelyphonon herba ab aliis scorpion vocatur, [2] propter similitudinem radicis, [3] cujus tactu moriuntur scorpiones. [4] Itaque contra eorum ictus bibitur. Scorpionem mortuum si quis elleboro candido linat, revivescere aiunt. [5] Thelyphonon omnem quadrupedem necat, imposita verendis radice: folio quidem intra eundem diem, quod est simile cyclamino. Ipsa geniculata nascitur in opacis. Scorpionibus adversatur [6] & Vettonicæ succus, ac plantaginis.

LXXVI. 21. Sunt & ranis venena, rubetis maxime: vidimusque Psyllos in certamine patinis [1] candefactas admittentes, ocyore etiam quam aspidum pernicie. [2] Auxiliatur eis phrynion in vino pota. Aliqui neurada appellant, alii poterion, floribus parvis, radicibus multis, nervosis, bene olentibus.

LXXVII. 22. [1] Item alisma, quam alii damasonion, alii lyron appellant. [2] Folia erant plantaginis, nisi angustiora essent, & magis laciniosa, convexaque in terram, alias etiam venosa similiter, caule simplici & tenui, cubitali, capite thyrsi, radicibus densis, tenuibus, ut veratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. Nascitur in aquosis. Alterum genus ejusdem in silvis, nigrius, majoribus foliis. [3] Usus in

NOTÆ.

5. *Contra scorpiones.*] Diosc. loc. cit. ex aceto folia a scorpione ictis opitulari ait.

Sect. LXXV. 1. *Thelyphonon*] Eadem hæc est cum aconito pardalianche, de quo lib. 27. sect. 2. Diosc. lib. 4. cap. 77. Ἀκόνιτον, οἱ δὲ παρδαλιαγχές, οἱ δὲ κάμμορον, οἱ δὲ θηλυφόνον, οἱ δὲ μυοκτόνον, οἱ δὲ θηροφόνον. Eam vero θηλυφόνον nomenclationem accepit, quod tactis genitalibus feminei sexus animalium eodem die inferat mortem, inquit Nicandri Scholiastes.

2. *Propter .... radicis.*] Plinius, lib. 27. sect. 2. *Radix incurvatur paulum scorpionum modo: quare & scorpion aliqui appellavere.* Diosc. loc. cit. Ῥίζα ὁμοία σκορπίου οὐρᾷ, &c. Sic & Theophr. lib. 9. hist. cap. 14.

3. *Cujus tactu.*] Non eo tactu mori, sed resolutas torpescere serpentes ait Diosc. loc. cit. Ellebori contra tactu excitari. Ταύτην τὴν ῥίζαν φασὶ προσαχθεῖσαν σκορπίῳ, παραλύειν αὐτόν· διεγείρεσθαι δὲ πάλιν ἐλλεβόρῳ προσαψάμενον.

4. *Itaque.*] Theophr. loc. cit.

5. *Thelyphonon.*] Dioscor. loc. cit.

6. *Et Vettonica.*] Diosc. lib. 4. cap. 1.

Sect. LXXVI. 1. *Candefactas admittentes.*] Objicientes se earum morsibus.

2. *Auxiliatur .... phrynion.*] Φρύνιον a rubetis nomen habet, quas φρύνους vocant, quod adversus eas auxilio sit. Herbariis incognita: neque existimatur a nobis eadem esse cum ea quæ iisdem quidem nominibus, sed facie longe dispari describitur a Plinio, lib. 27. sect. 97.

Sect. LXXVII. 1. *Item alisma.*] Dioscor. lib. 3. cap. 169. Ἄλισμα, οἱ δὲ ἀλκέαν, οἱ δὲ δαμασώνιον, οἱ δὲ ἄκυρον, οἱ δὲ λύρον καλοῦσι. Plantago est aquatica humilis, angustifolia dicta a Lobelio, & ab eodem delineata, in Observ. pag. 160. visa a nobis in horto Regio.

2. *Folia erant.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit. & post Dioscoridem Oribasius, lib. XI. pag. 188.

3. *Usus in radice.*] Et hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

radice utriuſque adverſus ranas & lepores marinos, drachmæ pondere in vini potu. [4] Lepori marino adverſatur & cyclaminos. [5] Veneni vim canis quoque rabidi morſus habent, contra quos erit cynorrhodum, de quo diximus. [6] Plantago ad omnes beſtiarum morſus pota atque illita prodeſt : [7] Vettonica ex mero vetere.

LXXVIII. 23. [1] Periſtereos vocatur, caule alto, foliato, cacumine in alios caules ſe ſpargens, columbis admodum familiaris, unde & nomen. Hanc habentes negant latrari a canibus.

LXXIX. Proxima ab his malis venena ſunt, quæ ſibimetipſi homines excogitant. Contra hæc omnia Magicaſque artes erit primum illud Homericum moly, dein Mithridation, & ſcordotis, & centaurium. Potu omnia mala medicamenta exigit per alvum Vettonicæ ſemen in mulſo aut paſſo, vel farinæ drachmas in vini veteris cyathis IV. Vomere cogendi, atque iterum bibere. [1] Iis qui quotidie guſtent eam, nulla nocitura mala medicamenta tradunt. [2] Poto veneno ariſtolochia ſubvenit eadem menſura, [3] qua contra ſerpentes : [4] quinquefolii ſuccus : [5] agaricum, poſtquam vomuerint, denarii pondere ex aquæ mulſæ cyathis tribus.

LXXX. 1. [1] Antirrhinon vocatur, ſive anarrhinon, ſive lychnis

NOTÆ.

4. *Lepori marino.*] Dioſc. lib. 2. cap. 194.

5. *Veneni, ... de quo diximus.*] Sect. 6.

6. *Plantago.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 50. Vide & Apuleïum, cap. 1. de plantagine, tit. 7. *Ad morſum ſerpentis.* Tit. 8. *Ad ſcorpionis ictum.* Et Tit. 23. *Ad morſum rabidi canis.*

7. *Vettonica.*] Anton. Muſa, lib. de Vettonica, tit. 42. *Ad ſerpentium morſus : Vettonica drachmas tres in vini heminis tribus diluito, & potui dato ..... Item illinito ſuper vulnus ....* Et tit. 43. *Ad rabidi canis morſum : Vettonica contuſa morſui imponatur.*

Sect. LXXVIII. 1. *Periſtereos.*] Latino ore ac ſono dixit, quam Græci περιστερεῶνα a recto περιστερεὼν vocant. A Dioſc. totidem fere verbis deſcribitur, lib. 4. cap. 60. Περιστερεὼν φύεται ἐν ἐνύδροις τόποις. Δοκεῖ δὲ ὀνομασθῆναι ἐκ τοῦ τὰς περιστερὰς ἡδέως διατρίβειν ἐν αὐτῷ. Verbenacæ genus iſtud eſt, quod ſupinum dicitur : cum alterum, quod Græcis ἱερὰ βοτάνη, rectum Aëtius vocet, lib. 1. pag. 41. Pingitur a Cluſio, lib. 4. hiſt. rar. plant. pag. xlvj. Viſa a nobis in horto Regio.

Sect. LXXIX. 1. *Iis qui quotidie.*] Dioſc. lib. 4. cap. 1.

2. *Poto veneno.*] Dioſc. lib. 3. cap. 6.

3. *Qua contra ſerpentes.*] Hoc eſt, radicis drachma in vini hemina ſæpius bibita, ut dictum eſt ſect. 55.

4. *Quinquefolii.*] Teneræ radicis ſuccus, ὁ χυλὸς τῆς ῥίζης ἁπαλῆς, Dioſc. lib. 4. cap. 42.

5. *Agaricum.*] Id eſſe venenis pro antidoto, denarii ſeu drachmæ unius pondere cum diluta vini potione ſumptum, ſcribit Dioſc. lib. 3. cap. 1.

Sect. LXXX. 1. *Antirrhinon.*] Dioſc. lib. 4. cap. 133. Ἀντίῤῥινον, οἱ δὲ ἀνάῤῥινον, ἔνιοι δὲ καὶ ταύτην λυχνίδα ἀγρίαν. Apuleïus, cap. 86. *Græci cynocephalion dicunt, alii antirrhinon, alii anarrhinon, Prophetæ* (hoc eſt, Magi) *oſtreoſtaphen, Itali canis cerebrum,* &c. Noſtri vocant, *Muſle de veau.* Pingitur a Lobelio in Obſerv. pag. 221. Vix aſſentior Anguillaræ, antirrhinon Dioſcoridis a Theophraſteo ſive Pliniano diſtinguenti, par. 14. pag. 288.

agria, [2] similis lino, [3] radice nulla, flore hyacinthi, [4] semine vituli narium. [5] Et hoc perunctos venustiores fieri, nec ullo malo medicamento lædi posse aut veneno, si quis in brachiali habeat, arbitrantur Magi.

LXXXI. 2. [1] Similiter ea, quam cupleam vocant, traduntque ea perunctos commendatioris esse famæ. [2] Artemisiam quoque secum habentibus negant nocere mala medicamenta, bestiamve ullam, ne Solem quidem. Bibitur & hæc ex vino adversus opium. Alligata privatim potens traditur, potave adversus ranas.

LXXXII. 3. Pericarpum bulbi genus est. Duæ ejus species: cortice rubro alterum, nigro papaveri simile. Sed vis major quam priori: utrique autem excalfaciendi. Ideo contra cicutam dantur: contra quam & thus, & panaces, Chironium præcipue. [1] Hoc & contra fungos.

CAPUT XI.

LXXXIII. Verum & generatim membratimque singulis corporum morbis remedia subtexemus, orsi a capite.

1. [1] Alopecias emendat nymphææ & cicutæ radix, si una tritæ illinantur. [2] Polythrix distat a callitriche, [3] quod juncos albos habet, & folia plura, majoraque. Frutice quoque major est: [4] defluentem capillum confirmat & densat.

LXXXIV. 2. [1] Item lingulaca circa fontes nascens, cujus radix admixta combusta teritur cum adipe suis nigræ. Id quoque excipitur,

NOTÆ.

2. *Similis lino.*] Vel, ut Theophr ait, ἀνεμώνη cujus folia quoque lini similia.

3. *Radice nulla.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 21. Ῥίζα δὲ οὐχ ὑπεστιν. Radix nulla vel minima subest.

4. *Semine.*] Theophr loc. cit. Ὁ δὲ καρπὸς ὥσπερ μόσχου ῥῖνας ἔχει. Sic etiam Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med.

5 *Et hoc perunctos*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit. post Theophr. lib. 9. hist. cap 21.

Sect. LXXXI 1. *Similiter .... cupleam*] Vide Notas & Emend. num. XIII. In herbarum hæc Magicarum censu habenda.

2. *Artemisiam.*] Apuleïus, cap. 10. tit. 1. *Ad iter faciendum: Herbam artemisiam monoclonon si quis iter faciens secum in manu portaverit, non sentiet itineris laborem. Fugat & dæmonia in domo posita, & prohibet mala medicamenta, & avertit oculos malorum hominum*, hoc est, visus effascinationem.

Sect. LXXXII. 1. *Hoc &c.*] Valet & panaces Chironium contra fungos.

Sect. LXXXIII 1. *Alopecias.*] Ἀλωπεκίας, vel Ἀλωπεκείας, defluvia capillorum. Vide Notas & Emend. num. XIV.

2. *Polythrix.*] Plinius ipse lib. 22. sect. 30. *Id quod majus est, polytrichon ... vocant.*

3. *Quod juncos.*] Recte id quidem. Sed & alibi haud minus commode, ramulos vocat: Dioscor. lib. 4. cap. 136. καυλία, & ῥαβδία.

4. *Defluentem.*] Diosc lib. 1. Εὐπορ. cap. 96. Τὰς δὲ ῥεούσας τρίχας ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἵστησι .... πολύτριχον ἑψήσας ἐν οἴνῳ μέλανι, &c. Theodorus Priscianus, lib. 1. cap 3 *de crementu capillorum .... Polytrichi herba radicis pondo duo, florum ejus pondo duo, &c.*

Sect. LXXXIV. 1. *Item lingulaca.*] De hac antea Plinius, lib. 24. sect 24. *Lingua herba nascitur circa fontes, &c.* Pingitur a Dalecampio, lib. 9. hist. plant. pag. 1037.

at ejus fit suis quæ nunquam peperit. [2] Sol deinde plurimum confert illitæ. [3] Similis usus est cyclamini radicis. Porriginem veratri radix tollit in oleo decocta, vel in aqua. [4] Capitis dolori medetur panacis omnium generum radix in oleo contrita : aristolochia, & iberis adalligata hora, vel diutius, si pati possit, [5] comitante balinei usu. [6] Medetur & daucum. [7] Purgat autem cyclaminos cum melle in nares addita : & hulcera capitis sanat illita. [8] Medetur & peristereos.

LXXXV. 3. [1] Cacalia sive leontice vocatur, semen margaritis minutis simile, dependens inter folia grandia, in montibus fere. [2] Hujus grana quindecim in oleo macerantur, atque ita adverso capillo caput ungitur.

LXXXVI. 4. [1] Fit & ex callitriche sternumentum. Folia sunt lenticulæ : caules junci tenuis similes : radice minima. Nascitur in opacis & humidis, gustatu fervens.

LXXXVII. 5. [1] Hyssopum in oleo contritum phthiriasi resistit, & prurigini in capite. [2] Est autem optimum Cilicium e Tauro monte, dein Pamphylium, ac Smyrnæum : stomacho contrarium. [3] Purgat cum fico sumptum per inferna, cum melle vomitionibus. [4] Putant

NOTÆ.

2. *Sol .... confert illita.*] Si herbæ illitæ Sol superveniat.

3. *Similis usus.*] Diosc. lib. 2. cap. 194. At Marcellus Empir. cap. 4. pag. 41. pro suillo adipe, fel scrophæ, paululumque sulphuris adsciscit.

4. *Capitis dolori.*] Plinins Valer. lib. 1. cap. 1.

5. *Comitante*] Sic etiam ad ischiadicorum sanationem cum iberide balinei usum adsciscit Dioscor. lib. 1. cap. 188. & Galenus ex Democrate, lib. 10. κτ' τόπους, cap. 2. pag. 636.

7. *Purgat autem.*] Marcellus Empir. cap. 5. pag. 44.

8. *Medetur*] Nempe dolori capitis, ut panacis radix, daucumque. Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 1. *de querelis capitis, si causis veluti incertis caput doluerit ... Peristereon herba oleo infusa medetur.*

Sect LXXXV. 1. *Cacalia.*] Diosc lib. 4. cap. 123. Κακαλία, οἱ δὲ λεοντικὴ, φύλλα φέρει λευκὰ, ... ἐν ὄρεσι δὲ φύεται. Pingitur a Clusio, lib. 5. hist. rar. plant. pag. cxv. qualem in horto Regio vidimus, gemina facie. In Illyrico & Græcia nasci tradit Anguillara, par. 14. pag. 286.

2. *Hujus grana.*] Ad extendendam cutem in facie, & a rugis vindicandam, hæc grana Dioscor. adhibet, loc. cit.

Sect. LXXXVI. 1. *Fit & ex callitriche.*] Callithrix idem quod trichomanes, de quo lib. 27. sect. 111.

Sect. LXXXVII. 1. *Hyssopum.*] Plinius Valer lib. 1. cap. 4. ad verbum. Hodiernis herbariis incognitum. Nam quæ hyssopi nomine in officinis venit, appellationem tantum cum hyssopo veterum communem habet : formam non habet Vide Dodonæum, pag. 286 Certe Dioscor lib 4. cap 55. in chrysocome describenda, comam gerere hanc ait, specie corymborum, hyssopo simili, ἔχει κόμην κορυμβώδη, ὑσσώπῳ ὁμοίαν. Quæ nota abest ab hyssopo nostro vulgari. Plinius lib 26. sect. 70. & 76. baccas hyssopo tribuit : nullæ sunt nostro.

2. *Est autem.*] Dioscor. lib. 3. cap. 30.

3. *Purgat &c.*] Dioscor. loc. cit.

4. *Putant.*] Nicander, in Theriac. pag. 63. Plinius Valer. lib. 3 cap. 57. *Serpentium morsibus ..... Hyssopi semen bibitur.*

& serpentium ictibus adversari, tritum cum melle & sale & cumino.

LXXXVIII. 6. [1] Lonchitis non (ut plerique existimaverunt) eadem est quæ xiphion, aut phasganion, [2] quanquam cuspidi similis semine. [3] Habet enim folia porri, rubentia ad radicem, & plura, quam in caule, capitula, personis Comicis similia, parvam exserentibus linguam, radicibus prælongis. [4] Nascitur in sitientibus.

LXXXIX. 7. [1] E diverso xiphion, & phasganion in humidis: cum primum exit, gladii præbet speciem, caule duûm cubitorum, radicis ad nucis avellanæ figuram [2] fimbriatæ, quam effodi ante messes oportet, siccari in umbra. Superior pars ejus cum thure trita, æquo pondere admixto vino, [3] ossa fracta e capite extrahit: aut si quid in corpore suppurat, vel si calcata sunt ossa serpentis: eadem contra venena efficax.

[4] Caput in dolore veratro, vel oleo, vel rosaceo decocto tritoque ungi convenit: [5] peucedano ex oleo vel rosaceo, & aceto. [6] Tepidum hoc prodest & doloribus, qui plerumque ex dimidia parte capitis sentiuntur, & vertigini. Perungunt & radice ejus sudoris causa eliciendi, quoniam caustica vis ei est.

NOTÆ.

Sect. LXXXVIII. 1. *Lonchitis.*] Videtur esse Iris tuberosa Dodonæi, pag. 249. Lonchitis Dioscoridis prior, Lobelio, in Observ. pag. 51.

2. *Quanquam cuspidi.*] Semen triangulum & lanceæ cuspidi simile, τὸ σπέρμα δὲ ὅμοιον λόγχῃ, τρίγωνον ἐν προσαρτήμασι. Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 204.

3. *Habet enim*] Totidem verbis Dioscor. lib. 3. cap. 161. Λογχῖτις φύλλα ἔχει πράσῳ κάρτα ὅμοια, πλατύτερα δὲ καὶ ὑπέρυθρα, πλεῖστα, περὶ τὴν ῥίζαν περικεκλασμένα ὡς ἐπὶ τὴν γῆν· ἔχει δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ καυλοῦ ὀλίγα· ἐφ' οὗ ἄνθη ὅμοια πιλίσκοις, τῷ τύπῳ δὲ χασκομένοις προσωπείοις κεχηνόσι, &c. Ex quo interpres Oribasii, lib. xi. fol. 204. *Lonchitis folia habet porri, sed latiora, subrubra, plurima, ad radicem circumfracta, ut ad terram procumbentia: pauca etiam habet in caule: in quo flores sunt pileolis similes, more Comicarum personarum hiantes*, &c. Brevius Apuleius, cap. 56. quem consule.

4. *Nascitur.*] Diosc. loc. cit. Φύεται ἐν τραχέσι καὶ αὐχμώδεσι τόποις.

Sect. LXXXIX. 1. *E diverso xiphion.*] Dioscor. lib. 4. cap. 20. Ξίφιον, οἱ δὲ φάσγανον, οἱ δὲ μαχαιρώνιον καλοῦσι, διὰ τὸ τῶν φύλλων σχῆμα. . . . φύεται δὲ μάλιστα ἐν ἀρούραις. Gladiolus est, de quo disseruimus, lib. 21. sect. 67.

2. *Fimbriatæ.*] Plures fibras, sive radiculas, seu capillamenta habentis, quæ e radice orbiculata, ut in cæpis, aliisque, pendent. Theophr. lib. 7. hist. cap. xi.

3. *Ossa fracta.*] Sic etiam spicula & aculeos e corpore extrahit, teste Diosc. loc. cit. Δύναται δὲ ἡ ἐπάνωθεν ῥίζα καταπλασσομένη μετ' οἴνου καὶ λιβανωτοῦ, ἀκίδας καὶ σκόλοπας ἐπισπᾶσθαι. *Superior radix cum vino & thure spicula & aculeos e corpore extrahit.* Dicemus de hac radice superiore lib. 26. sect. 28.

4. *Caput in dolore.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 1.

5. *Peucedano.*] Plinius Valer. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 2. pag. 39. & Dioscor. lib. 3. cap. 92.

6. *Tepidum &c.*] Marcellus Empir. loc. cit.

XC. 8. [1] Psyllion alii cynoïdes, alii crystallion, alii Sicelicon, alii cynomyiam appellant, radice tenui, supervacua, sarmentosum, fabæ granis in cacuminibus, foliis canino capiti non dissimilibus, semine autem pulici, [2] unde & nomen: hoc in baccis, [3] ipsa herba in vineis invenitur. [4] Vis ei ad refrigerandum & discutiendum ingens. Semen in usu. [5] Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & rosaceo aut posca. [6] Ad cetera illinitur acetabuli mensura sextario aquæ: Densat se ac contrahit: tunc terere, [7] & crassitudinem illinire oportet cuicumque dolori, & collectioni, inflammationique. Et vulneribus capitis medetur aristolochia, [8] fracta extrahens ossa, & in alia quidem parte corporis, sed maxime capite: similiter plistolochia. [9] Thysselium est non dissimile apio. Hujus radix commanducata purgat capitis pituitas.

XCI. [1] Oculorum aciem centaurio majore putant adjuvari, si addita aqua foveantur. CAP. XII.
[2] Succo vero minoris cum melle, culices, nubeculas, obscuritatem discuti, cicatrices extenuari: albugines quidem etiam jumentorum sideriti. [3] Jam chelidonia supra dictis omni-

NOTÆ.

Sect. XC. 1. *Psyllion.*] Dioscor. in Nothis, pag. 467. Ψύλλιον ... οἱ δὲ κυνοκεφάλιον, οἱ δὲ κρυστάλλιον, οἱ δὲ κυνόμυια, ... οἱ δὲ Σικελιωτικὸν, ... Ῥωμαῖοι δὲ, ... ἔρβα πυλικαρία. Plinius, σικελικὸν, quod idem est ac Siculum, ex alio scriptore repræsentat. Non videtur illud esse, quod a Lobelio pingitur, in Observat pag 239. vulgoque dicitur, *l'herbe aux puces.* Nam neque sarmenta huic ulla, nec fabæ grana, nec folia canino capiti similia adsunt. Anguillara, par. 14. pag. 269. existimat nihil psyllion discrepare a tithymalo πιτυΐσῃ.

2. *Vnde & nomen.*] Nam ψύλλα pulicem apud Græcos sonat.

3. *Ipsa ..... in vineis.*] Dioscor. ἐν ἀρούραις, *in arvis*, lib 4 cap 70.

4. *Vis ei.*] Dioscor. loco citato.

5. *Fronti.*] Dioscor. loc. cit. & lib. 1. Εὔπε. cap. 1.

6. *Ad cetera.*] Diosc. loc. cit. Δεῖ δὲ ὀξυβάφου πλῆθος λειοτριβήσαντας βρέχειν ἐν δυσὶν ὕδατος κοτύλαις· καὶ ὅταν παγῇ τὸ ὕδωρ, ἐπιπλάττειν. *Acetabuli mensuram tritam in duabus aqua heminis macerari oportet: ac ubi sese aqua densaverit, lentoremque contraxerit, illini.*

7. *Et crassitudinem.*] Id quod in fundo concrevit: quod subsedit.

8. *Fracta extrahens.*] Et ossium squamas, & aculeos ac spicula extrahere dicitur a Dioscor. lib. 3. cap. 6. Vide & Theophr. lib. 9. hist. cap. 13. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 23. *Aristolochia pulvis patefacto vulneri imponendus est, & velocius exsiliet telum, aut aliud quod diu latuerit.*

9. *Thysselium*] In MSS. *Thryselium.* Forte, *Thryselinum*, quasi a θρύον, quod herbam palustrem, & σέλινον, quod apium sonat. Est enim apium silvestre, in uliginosis humidisque locis nascens, delineatum a Dodonæo, pag. 687.

Sect. XCI. 1. *Oculorum*] Alium modum adhibendæ centaureæ majoris contra caliginem oculorum, vide apud Marcellum Empir. cap. 8. pag. 61. & Plinium Valer. lib 1 cap. 18.

2. *Succo vero.*] Diosc. lib. 3. cap 9. Ὁ δὲ χυλὸς ὀπῷ τε τοῖς ὀφθαλμικοῖς εὔχρηστος, &c. Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 188. Apuleïus, cap 35. tit. 2. Vide Notas & Emend. num XV.

3. *Jam chelidonia.*] Apuleïus, cap. 75. tit. 1. *Ad caliginem oculorum, & stabredinem, & qui vulnera habet in oculis, & albuginem oculorum.* Marcellus Empir. cap. 8. pag. 57. *Chelidonia herba*, inquit, *in hirundinum stercore nascitur, quæ oculis plurimum suffragatur: maxime autem caliginem deterget*, &c.

bus mire medetur. [4] Panacis radicem cum polenta epiphoris imponunt. [5] Hyoscyami semen bibunt obolo, tantumdem meconii adjicientes, vinumque, ad epiphoras inhibendas. [6] Adjungunt & Gentianæ succum, quem collyriis quoque acrioribus pro meconio miscent. [7] Facit claritatem & euphorbium inunctis. [8] Instillatur plantaginis succus lippitudini. Caligines aristolochia discutit. Iberis adalligata capiti cum quinquefolio, epiphoras, & si qua in oculis vitia sunt, emendat. [9] Verbascum epiphoris imponitur. [10] Peristereos ex rosaceo vel aceto. [11] Ad hypochysin & caliginem, cyclaminon [12] in pastillos diluunt. Peucedani succum, [13] ut diximus, ad claritatem & caligines, cum meconio & rosaceo. [14] Psyllion illinitum fronti epiphoras suspendit.

CAP. XIII. XCII. 1. [1] Anagallida aliqui corchoron vocant. [2] Duo genera ejus: mas flore phœniceo, femina cæruleo, non altiores palmo: frutice tenero, foliis pusillis, rotundis, in terra jacentibus: nascuntur in hortis & aquosis. Prior floret cærulea. [3] Utriusque succus oculorum caliginem discutit cum melle, & ex ictu cruorem, & argema

NOTÆ.

4. *Panacis.*] Succo seu opopanace oculorum aciem excitari, si inungantur, scribit Diosc. lib. 3. cap. 55.

5. *Hyoscyami.*] Diosc. lib. 4. cap. 69. Τὸ δὲ σπέρμα ... πρὸς ῥεύματα ὀφθαλμῶν καὶ ἀλγηδόνας ... ὅσον ὀβολὸν σὺν μήκωνος σπέρματι καὶ μελικράτῳ ποθέν. Meconium Plinio succus est papaveris, ut diximus lib. 20. sect. 76. Semen ipsum papaveris Dioscorides adhibet.

6. *Adjungunt.*] Diosc. lib. 3. cap. 3. succum Gentianæ laudat, ad oculorum inflammationes: misceri quoque collyriis acrioribus pro meconio jubet. Τὸ χύλισμα, ὀφθαλμῶν ἐπίχρισμα φλεγμαινόντων· Μίγνυται δὲ καὶ εἰς τὰ δριμέα τῶν κολλυρίων τὸ χύλισμα ἀντὶ μηκωνίου.

7. *Facit claritatem.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 18 & Dioscor. lib. 3. cap. 96.

8. *Instillatur.*] Marcellus Empiricus, cap. 8. pag. 60. & Dioscor. lib. 2. cap. 153.

9. *Verbascum.*] Dioscor. lib. 4. cap. 104.

10. *Peristereos.*] Simili temperamento ad erysipelata Dioscorides adhibet, lib. 4. cap. 60

11. *Ad hypochysin.*] Dioscor. lib. 2. cap. 194. Καὶ πρὸς τοὺς ὑποκεχυμένους καὶ ἀμβλυωποῦντας ὀφθαλμοὺς ἐγχεόμενος ὁ χυλὸς σὺν μέλιτι ἁρμόζει. *Suffusis hebetioribusque oculis oblitus cum melle succus prodest.* Ὑπόχυσις sive ὑπόχυμα, suffusio oculorum est: hoc est, crassi humoris in cornea membrana juxta pupillam concretio.

12. *In pastillos.*] Subintellige, digestum in pastillos.

13. *Ut diximus.*] Sect. 70. ubi dilui resolvique peucedani succum admonuit amaris amygdalis, aut ruta.

14. *Psyllion.*] Et vim inesse ei contra erysipelata efficacem scribit Dioscor. lib 4. cap. 70.

Sect. XCII. 1. *Anagallida.*] Diosc. in Nothis, pag. 449. Ἀναγαλλὶς ἡ κοινή, οἱ δὲ κόρχορον.

2. *Duo genera.*] Hæc totidem verbis Dioscor. lib. 2. cap. 209. & Oribasius, lib. XI. pag. 189. 6. & lib. 2. de virt. simp. pag. 53. ex MS. nostro: Ἀναγαλλὶς ἑκατέρα ἥ τε τὸ κυανοῦν ἄνθος ἔχουσα, καὶ ἡ τὸ φοινικοῦν. Gallis, *Mouron.* Genus utrumque pingitur a Dodonæo, pag 32. Genera undecim in horto Regio vidimus.

3. *Utriusque succus.*] Totidem fere verbis Diosc. loc. cit. De mare, qui flore purpureo est, eadem Marcellus Empiricus prodidit, cap. 8. pag. 61.

rubens,

rubens, magis cum Attico melle inunctis. Pupillas dilatat : & ideo hoc inunguntur ante, quibus [4] paracentesis fit. Jumentorum quoque oculis medentur. [5] Succus caput purgat per nares infusus, ita ut deinde vino colluatur. [6] Bibitur & contra angues succi drachma in vino. Mirum, quod pecora feminam vitant. At si decepta similitudine (flore enim tantum distant) degustavere, statim eam, [7] quæ asyla appellatur, in remedio quærunt : ea a nostris ferus oculus vocatur. Præcipiunt aliqui effossuris, ante Solis ortum, priusquam quidquam aliud loquantur, ter salutare eam, tum sublatam exprimere : ita præcipuas esse vires. [8] De euphorbii succo satis dictum est. Lippitudini ; si tumor erit, [9] absinthium cum melle tritum, itemque Vettonicæ farina conveniet.

XCIII. 2. [1] Ægilopas sanat herba eodem nomine, quæ in hordeo nascitur, tritici folio, semine contrito cum farina permixta impositaque, vel succo. Exprimitur hic e caule foliisque prægnantibus, dempta spica, [2] & in trimestri farina digeritur in pastillos.

XCIV. 3 Aliqui & mandragora utebantur : postea abdicatus in hac curatione est. [1] Epiphoris (quod certum est) medetur, & oculorum dolori, radix tusa cum rosaceo & vino. [2] Nam succus multis oculorum medicamentis miscetur. [3] Mandragoram, alii Circæum vocant. [4] Duo ejus genera : candidus, qui & mas : niger, qui femina

NOTÆ.

4. *Paracentesis.*] Ita vocatur a Medicis curationis genus quod punctione fit acu trajecto, ut in suffusione oculorum : fit autem ad latus pupillæ : ideo non κέντησις simpliciter, sed παρακέντησις vocatur. Adpunctio esset ad verbum, si quis prævisset.

5. *Succus caput*] Diosc loc. cit. & Galenus, lib 6. de fac. simp. med. cap. 39 pag. 116.

6 *Bibitur.*] Diosc. loc. cit.

7. *Quæ asyla*] Quæ sit ea, nondum herbarii norunt.

8 *De euphorbio.*] Sect. 38 *Qui colligunt, clarius vident.*

9. *Absinthium.*] Πρὸς ἀμβλυωπίας, ad hebetiorem oculorum aciem ex melle jubet illini Dioscor. lib 3. cap. 26

Sect. XCIII. 1 *Ægilopas.*] Diosc lib 4 cap. 139 Θεραπεύει δὲ ἡ πόα μετ' ἀλεύρου καταπλασθεῖσα αἰγίλωπας... δύναται δὲ ὁ χυλὸς εἰς τὰ αὐτὰ μιγεὶς ἀλεύρῳ, καὶ ξηρανθείς. Galenus itidem, lib 6. de fac. simp. med cap. 9. pag. 151. post Diosc. lib. 4. cap. 139. De vitio oculorum, quod ægilopa & ægilopia vocitant, diximus lib. 20. sect. 56. De herba ægilope, lib. 18. sect. 44.

2. *In trimestri farina.*] In farina e trimestri semine, de quo lib. 18. sect. 12.

Sect. XCIV. 1. *Epiphoris*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. *Mandragora radices tusa cum rosaceo, & ex vino trita, epiphoras sanant : ac circumligata dolorem illico sedant.*

2. *Nam succus.*] Ita Dioscor. lib. 4. cap. 76.

3. *Mandragoram.*] Dioscor lib. 4. cap. 76. Μανδραγόρας, οἱ δὲ ἀντίμηλον, οἱ δὲ Δίρκαιαν, οἱ δὲ Κιρκαίαν καλοῦσι, &c. In Nothis, οἱ δὲ Κιρκαῖον Addit Circaam vocari, quod radix credatur in amatoriis efficax esse. Nota satis Circes sunt pocula. Gallis *Mandragore.* Pingitur a Dodonæo, pag. 454. Vidimus in horto Regio.

4. *Duo ejus.*] Diosc. loc. cit.

existimatur, angustioribus foliis, quam lactucæ, [5] hirsutis & caulibus, radicibus binis ternisve rufulis, intus albis, carnosis tenerisque, pæne cubitalibus. [6] Ferunt mala avellanarum nucum magnitudine, & in his semen ceu pirorum. [7] Album hoc alii arsena, alii morion, alii hippophlomon vocant. Hujus folia alba, quam alterius latiora, [8] ut lapathi sativæ. [9] Cavent effossuri contrarium ventum, & tribus circulis ante gladio circumscribunt: postea fodiunt ad occasum spectantes. [10] Succus fit & e malis, & caule, deciso cacumine, & radice punctis aperta, [11] aut decocta: [12] utilis hæc vel surculo. [13] Concisa quoque in orbiculos servatur in vino. Succus non ubique invenitur, sed ubi potest, circa vindemias quæritur. Odor gravis ei: sed radicis, [14] & mali gravior. Ex albo mala matura in umbra siccantur: [15] Succus ex iis Sole densatur: [16] item radicis tusæ, vel in vino nigro ad tertias decoctæ. [17] Folia servantur in muria efficacius, alias recentium succus pestis est: [18] sic quoque noxiæ vires. [19] Gravedinem etiam afferunt olfactu: quanquam mala in aliquibus terris manduntur,

NOTÆ.

5. *Hirsutis & caulibus.*] Dioscoridis Mandragoras expers caulis est: *καυλὸν δ' οὐ φέρει* At Theophrasteus habet, lib. 6. hist. cap. 2. & quidem ferulaceum: *Τὰ μὲν ἐμφερέστερα νάρθηκι τὸν καυλὸν ἔχει, καθάπερ ὁ μανδραγόρας.* Itaque sunt diversi: nec Theophrasteus alius est a letali solano, quod *Bella donna* Paduæ, alibi apud Italos *Solatro maggiore* nominatur, ut recte vidit Anguillara, par. 5. pag. 90. & post illum Dodonæus, a quo mandragoræ genus id delineatur, pag 453. ut & a Clusio, lib. 5. hist. rar. plant. pag. lxxxvj. Vidimus in horto Regio.

6. *Ferunt mala.*] Diosc. loc. cit.

7. *Album hoc.*] Dioscor. loc. cit. *Τὸ δὲ ἄρσενος καὶ λευκὸν, ὃ ἔνιοι μωρίον ἐκάλεσαν*, &c *'Αρσεν*, sive *ἄρρεν*, quia mas: *μωρίον*, quia fatuitatem inducit & somnum, nominatur. Unde mandragoram bibisse dicuntur ii, qui sunt nimium desides, ac veluti sensu destituti, Julianus Cæsar, in epist. ad Callixenum: *Οὐ φαίνεται πολὺ τῶν μανδραγόραν πεπωκότος*, Denique *ἱππόφλομος*, quasi majus verbascum ob foliorum similitudinem appellatur In Indice, neutro genere *morion* & *hippophlomon* M S S. omnes præ se ferunt.

8. *Ut lapathi.*] Cum foliis betæ confert Diosc. loc. cit.

9. *Cavent.*] Theophr. lib. 9. hist, cap. 9. totidem verbis.

10. *Succus fit &c.*] Dioscor. loco citato.

11. *Aut decocta.*] Sunt enim qui radices in vino ad tertias decoquant, excolatumque jus asservent in usus varios. Diosc. loc. cit.

12. *Utilis hæc.*] Vel per se solus radicis surculus arefactus prodest. Dioscor. loc cit. *Καὶ ὁ φλοιὸς δὲ τῆς ῥίζης περιαιρεθεὶς καὶ διαβληθεὶς λίνῳ, κρεμᾶται εἰς ἀπόθεσιν. Quin & detractus radici cortex filoque trajectus ad usum suspenditur.*

13. *Concisa.*] Theophr lib. 9. hist. cap. 10. *Τέμνουσι δὲ τροχίσκους, ἐναλλάξαντες δὲ ἐν γλεύκει κρεμάσαι ὑπὸ καπνόν. Concidunt orbiculos, & involutos musto in fumo suspendunt.*

14. *Et mali gravior.*] Et gravis idem & suavis: *τὰ δὲ μῆλα εὐώδη μετὰ βάρους τινός.* Diosc. loc. cit.

15. *Succus ex iis.*] Diosc. loc. cit.

16. *Item radicis &c.*] Dioscor. loco citato

17. *Folia servantur.*] Diosc. loc. cit.

18. *Sic quoque.*] Etiam conditæ muria.

19. *Gravedinem.*] Caput olfactu gravant. Vide quæ de hac voce diximus.

[20] nimio tamen odore obmutescunt [21] ignari. [22] Potu quidem largiore etiam moriuntur. [23] Vis somnifica pro viribus bibentium. [24] Media potio cyathi unius. Bibitur & contra serpentes, & ante sectiones punctionesque, ne sentiantur. [25] Ob hæc satis est aliquibus somnum odore quæsisse. Bibitur & pro elleboro duobus obolis in mulso. [26] Efficacius elleborum ad vomitiones, & ad bilem nigram extrahendam.

XCV. 4. [1] Cicuta quoque venenum est publica Atheniensium pœna invisa, ad multa tamen usus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem & viridis estur a plerisque & in patinis. Lævis hic & geniculatus, ut calami, nigricans, altior sæpe binis cubitis, in cacuminibus ramosus: folia coriandri teneriora, gravi odoratu: semen aniso crassius: radix concava, nullius usus. [2] Semini & foliis refrigeratoria vis: [3] quos enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. [4] Remedio est, priusquam perveniat ad vitalia, vini natura

Notæ.

lib. 21. sect. 76. Diosc. loc. cit. folia ait esse βρωμώδη καὶ βαρέα κατὰ τὴν ὀσμήν, virosa & graveolentia.

20. *Nimio tamen odore.*] Diosc. loc. cit. Τὰ δὲ μῆλα ὀσφραινόμενα καὶ ἐσθιόμενα, καρωτικά. *Mala seu nimio odore, seu etiam largiore cibo, vocem adimunt, soporem afferunt.*

21. *Ignari.*] Incauti, qui quæ vis sit ejus pomi, nesciunt.

22. *Potu quidem.*] Dioscor. loc. cit. Πλείων δὲ πόσις ἐξαίρει τὸ ζῆν.

23. *Vis somnifica.*] Huc pertinet, quod narrat Frontinus, lib. 2. Strateg. Hannibalem scilicet missum a Carthaginiensibus adversus rebellantes Afros, cum sciret gentem esse avidam vini, magnum ejus modum mandragora miscuisse, cujus inter venenum & soporem media vis est. Tunc prælio levi commisso, ex industria cessisse: Nocte deinde intempesta, relictis intra castra quibusdam sarcinis, & omni vino infecto, fugam simulasse. Quumque barbari occupatis castris in gaudium effusi medicatum merum avide hausissent, atque in defunctorum modum strati jacerent, reversum cepisse eos ac trucidasse.

24. *Media potio.*] Moderatâ ac justa. Sic Diosc. loc. cit. apud quem & sequentes medicinæ exstant.

25. *Ob hæc satis est.*] Etiam pulvino subjecta mandragoræ mala somnum moliri, nonnulli censent, teste Celso, lib. 3. cap. 18.

26. *Efficacius.*] Diosc. lib. 4. cap. 150. Καθαίρει δὲ δι' ἐμέτων, ἄγων ποικίλα. Elleborum porro candidum intellige.

Sect. XCV. 1. *Cicuta ..... publica Atheniensium.*] Publica dicitur, quod cicuta publice Athenis custodiretur ad sontium pœn[illegible]: teste Joan. Tzetze, Chiliad. 8. histor. 181. vers. 238. ubi Κώνειον δημόσιον appellat. Seneca, epist. 13. pag. 186. *Cicuta magnum Socratem fecit*, quem hausto cicuto veneno obiisse Laërtius refert, lib. 2. Nec Atheniensium modo, sed & Massiliensium publica pœna hæc fuit, teste Valerio Max. lib. 2. cap 6. Gallis, *de la Cigue*, Græcis, κώνειον. Genera in horto Regio octo vidimus.

2. *Semini &c.*] Dioscor lib. 4. cap. 79.

3. *Quos enecat.*] Diosc. in Alexiph. cap. XI. Scribonius Largus, Compos. 179. *Cicutam ergo potam caligo, mentisque alienatio, & artuum gelatio insequitur: ultimoque præfocantur, qui eam sumpserunt, nihilque sentiunt.*

4. *Remedio est.*] Diosc. lib. 4. cap. 79. & in Alexiph. cap. XI. Vide quæ diximus, lib. 23. sect. 23.

excalfactoria. Sed in vino pota, irremediabilis existimatur. [5] Succus exprimitur foliis floribusque, [6] tunc enim maxime tempestivus est. Semine trito expressus, & Sole densatus in pastillos necat [7] sanguine spissando. Hæc altera vis. Et ideo sic necatorum maculæ in corporibus apparent. [8] Ad resolvanda medicamenta utuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum stomachum malagma. [9] Præcipuus tamen ad cohibendas epiphoras æstivas, oculorumque dolores sedandos circumlitus. [10] Miscetur collyriis, & alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoque tumorem omnem, doloremque, & epiphoras sedant. Anaxilaus auctor est, [11] mammas a virginitate illitas, semper staturas. Quod certum est, lac puerperarum mammis imposita exstinguit, [12] Veneremque testibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi, quibus bibenda censetur, non equidem præceperimus. [13] Maxima vis natæ Susis Parthorum, [14] mox Laconicæ, Creticæ, Asiaticæ. [15] In Græcia vero Megaricæ, deinde Atticæ.

NOTÆ.

5. *Succus exprimitur.*] Diosc. lib. 4. cap. 79.

6. *Tunc enim.*] Priusquam semina siccescant, inquit Diosc. loc. cit. πρὶν ἢ ξηρανθῆναι τὸ σπέρμα.

7. *Sanguine spissando.*] Vel *sanguinem.* Plinium magis forma loquendi prior sapit. Rem quoque tradit Ælianus, lib. 4. hist. anim. cap. [illegible].

8. *Ad resolvenda.*] Ad diluenda Sic ipse de peucedani succo, sect. 70. *Resolvitur*, inquit, *amygdalis aut ruta. Dilui* dixit sect. 91.

9. *Præcipuus tamen.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 1. cap. 14. extrita modo voce *æstivas.*

10. *Miscetur.*] Diosc. lib. 4. cap 79 τοῖς ἀνωδύνοις κολλυρίοις, *collyriis qua dolorem minuunt, admiscetur.*

11. *Mammas &c.*] Diosc. loc. cit. Καὶ γάλα σβέννυσι, μαστούς τε ἐν παρθενίᾳ χρισθεὶς ἀναυξεῖς, καὶ διδύμους ποιεῖ ἐπὶ παιδίων. *Lac exstinguit, & mammas virginum crescere non patitur: ac puerorum testes nutrimento defectos ita reddit, ut intabescant.*

12. *Veneremque.*] Dioscor. lib. 4. cap. 79. Παρίησι δὲ καὶ αἰδοῖα καταπλασθέντα. *Genitalia illitu effeta, languidioraque reddit.* Atheniensium ἱεροφάντας sacerdotes cicutæ sorbitione solitos castrari, ac viros esse desinere, usque ad sua tempora scribit Hieronym. lib. 1. contra Jovin. Marcellus Empiric. cap. 33. pag. 231. *Ut eunuchum sine ferro facias, radices cicuta ex aceto teres, & inde testiculos spississime illines. . . . hoc quantum tenerioribus infantibus feceris, eventu efficaciore proveniet.*

13. *Maxima vis.*] Ad venenum accommodatissimam censet esse cicutam e Susis, Thrasyas Mantinensis, apud Theophr. lib. 9. histor. cap. 17. ἐκ Σούσων, quæ urbs fuit imperii Parthici.

14. *Mox Laconica &c.*] Dioscor. loco cit.

15. *In Gracia.*] In Peloponneso Laconicus ager censetur, non in Græcia proprie dicta: Nam, ut Plinius ait, lib. 4 sect. 11. *Ab Isthmi angustiis Hellas incipit, nostris Gracia appellata. In ea prima Attica. . . . Attingit Isthmum parte sui, qua Megaris appellatur,* &c. Non vidit hoc vir alioqui eruditus, qui trajectione verborum locum hunc laborare censuit, quem contra omnium exemplarium fidem, atque adeo contra Plinii sententiam sic immutat: *Maxima vis nata Susis Parthorum, mox Asiatica. In Gracia vero Laconica, Cretica, Megarica, deinde Attica.*

XCVI. 5. [1] Crethmos agrios [2] gramias tollit oculorum impositus, tumorem quoque polenta addita.

XCVII. 6. [1] Nascitur vulgo molybdæna, id est, plumbago, etiam in arvo, folia lapathi, crassa radice, hispida. Hac commanducata si oculus subinde elingatur, [2] plumbum (quod est genus vitii) ex oculo tollitur.

XCVIII. 7. [1] Capnos prima, quam pedes gallinaceos vocant, nascens in parietinis & sepibus, ramis tenuissimis, sparsisque, flore purpureo, viridis, succo caliginem discutit: itaque in medicamenta oculorum additur.

XCIX. 8. [1] Similis & nomine & effectu, sed alia est capnos fruticosa, prætenera, foliis coriandri, cineracei coloris, flore purpureo. Nascitur in hortis & segetibus hordeaciis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationemque, ceu fumus: [2] unde nomen. [3] Eadem evulsas palpebras renasci prohibet.

C. 9. [1] Acoron iridis folia habet, angustiora tantum, & longio-

Notæ.

Sect. XCVI. 1. *Crethmos agrios.*] Galeno, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 196. Κρῆθμον vocatur. Κρίθμον Dioscoridi, lib. 2. cap. 157. folio portulacæ, in petrosis, maritimisque nascens. Non est igitur fenieulum marinum, quod vulgus in Gallia vocat *Perce-pierre, ou Creste marine, ou Bacille, ou Fenouil marin*, quod herbariis fere hactenus placuisse sentio: sed portulaca marina potius, halimi vulgaris nomine picta a Matthiolo, in lib 1. Dioscor. pag 160. A Lobelio, in Observ pag. 213.

2. *Gramias tollit.*] Hoc est, oculorum pituitas, quæ palpebras veluti conglutinant. Festus: *Gramiæ oculorum sunt vitia, quas alii glamas vocant.* Nonius: *Gramiæ, pituita oculorum. Cæcilius. Gramiosis oculis ipsa, atratis dentibus.* Græcis est λήμη seu γλήμη Nostris, *la chassie qui vient aux yeux.*

Sect. XCVII. 1. *Nascitur ... molybdæna.*] Μολύβδαινα, quæ vox plumbaginem sonat. Hæc lepidium quoque, cum dentellariæ cognomine, seu dentariæ, appellatur. Pingitur a Clusio, lib 5. hist. rar. plant. pag. cxxiiij. a Lobelio in Advers. pag. 136. Crescit in Romano & Monspeliensi agro juxta sepes & sata. Vidimus in horto Regio. Romæ, *Herba di S. Antonio*, appellatur: in Marsis, *Coligillo*: in Illyrico, *Cucurida*: ut testatur Anguillara, part. 12. pag. 211.

2. *Plumbum*] Quod Plinio *plumbum*, hoc Festo *ampullas* esse *plumbeas* arbitror, quas & *calces* vocat: hoc est, lividas in palpebris maculas.

Sect. XCVIII. 1. *Capnos prima.*] Delineatur hæc a Dodonæo, pag. 60. ubi Fumariam alteram vocat. Sunt e recentioribus qui *Splith* vocitent.

Sect. XCIX. 1. *Similis.*] Dioscor. lib. 4. cap. 110. hæc fere totidem verbis. Καπνὸς, βοτάνιόν ἐστι θαμνῶδες, &c. Galenus quoque, lib. 7. de fac. simp. med. pag 184. Καπνὸς, οἱ δὲ καπνίον. Hanc officinæ Fumariam vocant: vulgus *Fumeterre*. Pingitur a Dodonæo, pag. 59 Vidimus in horto Regio.

2. *Unde nomen.*] Καπνὸς enim fumum Græce sonat.

3. *Eadem evulsas.*] Dioscor. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70.

Sect. C. 1. *Acoron.*] Sic MSS. omnes, non *acoros*. Tamen Auctori libri de simp med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 986. *acorus* nuncupatur. At Dioscor. lib. 1. cap 2. Ἄκορον τὰ μὲν φύλλα ἔχει ἐμφερῆ ἴριδι, στενώτερα δὲ, καὶ τὰς ῥίζας οὐκ ἀνομοίας, &c. Cum iridem audis, herbam intellige, de qua

re pediculo, radices nigas, minusque venosas: cetero & has similes iridis, gustu acres, odore non ingratas, [2] ructu faciles. Optimæ Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ. [3] Sed primæ in Colchide juxta Phasin amnem, & ubicumque in aquosis. [4] Recentibus virus majus quam vetustis. Creticæ candidiores Ponticis. Siccantur utribus in umbra [5] digitalibus frustis. [6] Necnon inveniuntur, qui oxymyrsinæ radicem acoron vocant, ideoque quidam hanc acoron agrium vocare malunt. [7] Vis ei ad calfaciendum, extenuandumque efficax, contra suffusiones & caligines oculorum succo ejusdem poto, contraque serpentes.

CI. 10. [1] Cotyledon parvula herba, cauliculo tenero pusillo, pingui folio & concavo, [2] ut coxendices: nascitur in maritimis petrosisque, viridis, radice olivæ modo rotunda. Oculis medetur succo. [3] Est aliud genus ejusdem, [4] sordidis foliis, latioribus densioribusque circa radicem velut oculum cingentibus, asperrimi gustus, longiore caule, sed pergracili. [5] Usus ejus ad eadem, quæ iris.

CII. 11. [1] Aïzoi duo genera. [2] Majus in fictilibus vasculis seri-

NOTÆ.

diximus, lib. 21. sect. 19. Acorum legitimum in Syria Aleppi nasci, quale a Plinio describitur, ait Anguillara, par. 1. pag. 19 Pingitur a Clusio, lib. 2. hist. rar. plant pag. 231. Vidimus in horto Regio. Calamus est aromaticus officinarum, ut diximus, lib. 12. sect 48.

2. *Ructu faciles.*] Ructum facilem cient.

3. *Sed primæ.*] Prima his palma, præcipuaque commendatio.

4. *Recentibus virus majus.*] Odor multo gravior. Ita MSS. Reg. &c. editique libri.

5. *Digitalibus frustis*] Concisa radice in orbiculos digiti crassitudine.

6. *Necnon.*] Vide quæ diximus, lib. 15. sect. 7 Causa cur hæc appellatio oxymyrsinæ quoque tribuatur, hæc est, quod radices acori modo geniculatas habet.

7. *Vis ei &c.*] Hæc totidem verbis Dioscor. lib. 1. cap 2.

Sect. CI. 1 *Cotyledon.*] Diosc. totidem verbis, lib. 4 cap. 92. Κοτυληδὼν, &c. Umbilicum Veneris nunc herbarii appellitant. Pingitur a Dodonæo, pag. 131. Vidimus in horto Regio.

2. *Ut coxendices.*] Dioscor. loc. cit. Φύλλα ἔχει ὥσπερ ὀξύβαφα, *instar acetabuli.* Acetabulum, ut diximus lib. 9. sect. 46. vasculum est forma rotunda, nulla marginis latitudine, paulatim se undique contrahens, & sic descendens ad imum. Eadem forma cotyla quoque fuisse deprehenditur: unde κοτυληδόνας Græci ea denominarunt, quæ cavam illam decrescentis subinde rotunditatis speciem æmulabantur. Quin & in coxendice, qua inferius cruris os superiori inseritur, ob eandem cavi orbis figuram, cotyledonis vox auditur: Rursusque in herba ista, cujus circumducta in orbem folia, sensim calycis effigie quadam descendentia in cavum desinunt Ex qua similitudine Romani eam umbilicum Veneris appellarunt.

3. *Est aliud genus.*] Describitur illud totidem fere verbis a Dioscor. lib. 4. cap. 93.

4. *Sordidis foliis.*] Ob pinguitudinem: quare alii, ut Dioscor. λιπαρόφυλλα, alii, quos Plinius sequitur, ῥυπαρά dixere.

5. *Usus ejus.*] Vide Notas & Emend. num. XVI.

Sect. CII. 1. *Aizoi.*] Vox ea ἀείζωον sempervivum sonat.

2. *Majus in fictilibus.*] Oribasius, lib. XI. pag. 187.

tur, quod aliqui buphthalmum vocant, alii zoophthalmon, alii ſtergethron, quod amatoriis conveniat: alii hypogeſon, quoniam in ſubgrundiis fere naſcitur. [5] Sunt qui ambroſiam potius vocant, & qui amerimnon: Itali ſedum magnum, aut oculum, aut digitellum. [6] Alterum minuſculum, [7] quod erithales vocant, alii trithales, quia ter floreat: alii chryſothales, aliqui iſoëtes: ſed aïzoum utrumque, quoniam viret ſemper, aliqui ſempervivum. [8] Majus cubiti altitudinem excedit, craſſitudine pluſquam pollicari. [9] Folia cacumine linguæ ſimilia, carnoſa, pinguia, larga ſucco, latitudine pollicari, [10] alia in terram convexa, alia ſtantia, ita ut ambitu effigiem imitentur oculi. [11] Quod minus eſt, in muris parietiniſque naſcitur, & tegulis: fruticoſum a radice, & folioſum uſque ad cacumen: foliis anguſtis, mucronatis, ſuccoſis, palmo alto caule: radix inutilis.

CIII. 12. [1] Huic ſimilis eſt, quam Græci andrachnen agriam vo-

NOTÆ.

3. *Quod aliqui.*] Dioſc. in Nothis, pag. 468. Ἀείζωον τὸ μέγα, οἱ δὲ ἀειθαλὲς, οἱ δὲ ἀμβρόσιον, οἱ δὲ χρυσόσπερμον, οἱ δὲ ζωόφθαλμον, οἱ δὲ βούφθαλμον, οἱ δὲ στέργηθρον, οἱ δὲ αἰζῶον.... Ῥωμαῖοι, Ἴοβις κάυλις. Sedum majus vulgare eſt, pictum a Cluſio, lib. 4. hiſt. rar. plant. pag. lxiij. Noſtris, *la ſubarbe*. Vidimus in horto Regio. Βούφθαλμον, oculum bovis ſonat: ζωόφθαλμον oculum vivum: στέργηθρον philtrum amatorium, a στέργω *amo*: ὑπόγεισον in ſuggrundiis naſcens: ſunt enim γεῖσα ſuggrundia, hoc eſt, partes tecti prominentes, quibus ſtillicidia a parietibus arcentur. Vide Apuleïum, cap. 113.

4. *Amatoriis.*] Amatoria pocula, veneficiaque, quibus ad amorem induci homines arbitrantur, Græci fere φίλτρα, & φιλτρόποτα nuncupant, teſte Cœlio Aurel. lib. 1. cap. 5. Horatius, *deſiderii pocula vocat.*

5. *Sunt qui ambroſiam.*] Ἀμβροσίαν quaſi divinam & immortalem: unde & θεοβρότιον minus ſedum appellatur in Nothis Dioſc. pag. 468. Ἀμέριμνον, quaſi curas ſedantem.

6. *Alterum minuſculum.*] Gallis, *Tricque Madame.* Pingitur a Lobelio, in Obſerv. pag. 202. Vidimus in horto Regio.

7. *Quod erithales.*] Ἐριθαλὲς, vere florens. Χρυσοθαλὲς, aureo flore comans: ἰσοετὲς, per totum annum ſui ſimile, hoc eſt, ſemper virens.

8. *Majus cubiti.*] Dioſc. totidem verbis, lib. 4. cap. 89.

9. *Folia cacumine &c.*] Dioſc. plane ad verbum loc cit. Φύλλα λιπαρὰ, μέγεθος δακτύλου μεγάλου, γλωσσοειδῆ κατὰ τὸ ἄκρον, *extremo cacumine linguæ ſimilia*, &c.

10. *Alia in terram.*] Nempe infima: quæ vero ſunt in capite, ita ſunt conferta, adductaque invicem, ut orbiculato ambitu effigiem oculi repræſentent. Καὶ τὰ μὲν κατωτέρω τῶν φύλλων ὑπτιούμενα· τὰ δὲ κατὰ τὴν κεφαλὴν συνεσταλμένα ἐπ' ἄλληλα, κύκλον ὀφθαλμοειδῆ περιγράφοντα. Dioſc. loc. cit.

11. *Quod minus.*] Dioſc. lib. 4. cap. 90.

Sect. CIII. 1. *Huic ſimilis.*] Hæc Craſſula minor officinarum, eademque Vermicularis, a ſimilitudine foliorum cum vermiculis, & Illecebra major appellata a Lobelio, a quo delineatur accurate in Obſerv. pag. 205. & Adverſ. pag. 162. Dioſc. lib. 4. cap. 91. Δοκεῖ δὲ εἶναι καὶ τρίτον εἶδος ἀειζώου, ὃ ἔνιοι ἀνδράχνην ἀγρίαν, τηλέφιον ἐκάλεσαν, Ῥωμαῖοι δὲ ἰλλέκεβραν. Ἔχει δὲ αὐτὸ παχύτερα τὰ φυλλάρια πρὸς τὰ τῆς ἀνδράχνης καὶ δασέα. Φύεται ἐν πέτραις. *Puſillis foliis, craſſiuſculis, ad portulacæ ſimilitudinem, ac denſis.* Ἀνδράχνη ἀγρία portulacam agreſtem ſonat: *Alii* ἀνδράχλην ſcribunt, ut in indice, *andrachle agria.*

cant, Itali illecebram, pusillis, latioribus foliis, breviori cacumine. Nascitur in petris, & colligitur cibi causa. [2] Omnium harum vis eadem, refrigerare & adstringere. [3] Medentur epiphoris folia imposita, vel succus inunctis. Purgat enim hulcera oculorum, expletque, & ad cicatricem perducit: palpebras deglutinat. [4] Eædem capitis doloribus medentur, succo vel folio temporibus illitis. [5] Adversantur phalangiorum ictibus: [6] aconito vero majus aïzoum præcipue. [7] A scorpionibus quoque habentem id feriri negant.

Medentur & aurium dolori. [8] Item succus inunctus hyoscyami modice: item Achilleæ, [9] & minoris centaurii, & plantaginis: peucedani cum rosaceo & meconio: acori succus cum rosa. [10] Omnis autem strigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam purulentis, & cum medulla cervina calefacta. Ebuli radicis tritæ succus linteo colatus, mox in Sole densatus, & cum opus sit, rosaceo dilutus & calefactus, parotidas sanat. [11] Verbenaca quoque: [12] item plantago: item sideritis, cum axungia vetere.

CIV. [1] Narium ozænas emendat aristolochia cum cypero.

NOTÆ.

2. *Omnium harum.*] De aïzoo majore ac minore subscribit Dioscorides, lib. 4. cap 89. & 90. De illecebra, abit in partes contrarias. Verum Apuleïus a Plinio facit, cap 103. *A Græcis*, inquit, *dicitur andrachme .... Latine portulacam ..... alii illecebram.... Frigida virtutis, atque redarguentis*, hoc est, adstringentis.

3. *Medentur.*] Diosc. lib. 4. cap. 89. etiam & lippitudinibus a sanguine obortis utiliter inungi scribit.

4. *Eadem capitis.*] Dioscor. loc. cit.

5. *Adversantur.*] Diosc. loc. cit.

6. *Aconito vero.*] Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 127. Ἰδίως δὲ πρὸς ἀκόνιτον ἁρμόζει, ἀείζωον τὸ μεῖζον αὐτὸ μετ' οἴνου.

7. *A scorpionibus.*] Demorsis a scorpione opitulari sempervivum scribit Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 121.

8. *Item succus.*] Et hunc commendat Dioscor. lib. 4. cap. 70. πρὸς ὠταλγίαν.

9. *Et minoris centaurii, &c.*] Centaurii decoctum ex aceto, peucedanique succum, instillatum auri, illapsa educere animalcula, scribit Dioscor. lib. 1. Εὐπορ. cap. 67. Fractis auribus opitulari plantaginis succum idem monet, cap. 58.

10. *Omnis autem.* [Omnis succus prius calefactus strigili infunditur. Strigilis proprie instrumentum ferreum fuit, ad corporis sordes, sudoremque detergendum: Fiebat autem ex argento, auro, ferro. De eo plura dicemus, lib. 29. sect. 39.

11. *Verbenaca quoque.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107. *Herba verbena cum plantagine in ore contrita, adjecto modico salis, pro emplastro apposita, parotidas mire discutit.* Sic & Apuleïus, cap. 3. tit. 2. *Ad hulcera & parotidas.*

12. *Item plantago.*] Dioscor. lib. 1. cap. 31. Εὐπορ. cap. 148. Plinius Valer. lib 1. cap. 13. de parotidum curatione: *Plantago cum vetere axungia persanat.* Apuleïus similiter, cap. 1. tit. 10. *Ad parotidas: Plantago cum axungia vetere pisata & imposita sanat.*

Sect. CIV. 1. *Narium.*] Marcellus Empir. cap. 10. pag. 86. *Succum ederæ, inquit, & aristolochiam, & cyperum, & draconteæ semen, & melilotum, æquis mensuris contere, ac naribus infunde: quo facto non solum fœtorem, sed etiam carcinoma narium curabis.*

CV.

CV. Dentibus remedio ſunt panacis [1] radix commanducata, præcipue Chironiæ, item ſuccus collutis: radix hyoſcyami ex aceto manducata, [2] item Polemoniæ. [3] Commanducantur & plantaginis radices, aut colluuntur in aceto decoctæ ſucco. [4] Et folia ſunt utilia, vel ſi ſanguine gingivæ putreſcant. Semen ejuſdem apoſtemata, & collectiones gingivarum ſanat. [5] Et ariſtolochia gingivas denteſque confirmat. Verbenaca cum radice commanducata, & decocta ex vino aut aceto ſuccus collutus. [6] Item quinquefolii radices, decoctæ ad tertias vino aut aceto. Prius vero quam decoquantur, aqua marina aut ſalſa lavantur. Decoctum diu tenendum in ore. Quidam cinere quinquefolii fricare malunt. [7] Et verbaſci radix decoquitur in vino ad colluendos dentes. [8] Et hyſſopo colluuntur, [9] & peucedani ſucco, cum meconio: vel radicum anagallidis magis feminæ ſucco, ab altera nare, quam doleat, infuſo.

CVI. 1. [1] Erigeron a noſtris vocatur ſenecio. Hanc ſi ferro circumſcriptam effodiat aliquis, tangatque ea dentem, & alternis ter deſpuat, ac reponat in eundem locum, ita ut vivat herba, aïunt dentem eum poſtea non doliturum. [2] Herba eſt trixaginis ſpecie & mollitia, cauliculis ſubrubicundis. Naſcitur & in tegulis, & in muris.

N O T Æ.

Sect. CV. 1. *Radix hyoſcyami.*] Marcellus Empiricus, cap. 12. pag. 91. radicem, ſemen, ſuccum, ad dentium dolores ſedandos commendat. De radice privatim Apuleïus, cap. 4. de ſymphoniaca, tit. 3.

2 *Item Polemoniæ.*] Dioſc. lib. 4. cap. 8. Παύει δὲ καὶ ὀδονταλγίας διαμασσωμένη.

3. *Commanducantur.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. Marcellus Empiricus, cap. 12. pag. 95. & Dioſc. lib. 2. cap. 153.

4. *Et folia.*] Dioſc. lib. 2. cap. 143. Καὶ πρὸς οὖλα αἱμασσόμενα, καὶ πρὸς αἷμα ἀνάγοντας πινόμενος. *Prodeſt foliorum ſuccus & ſanguinantibus gingivis, & ſanguinem ſuperne rejicientibus.*

5. *Et ariſtolochia.*] Dioſc. lib. 3. cap. 6. Σμήχει δὲ καὶ οὖλα καὶ ὀδόντας. Plinius Valer. lib. 1. cap. 37. *Ariſtolochiam tuſam in pulverem dentibus laxatis injicies, confirmat.*

6. *Item quinquefolii.*] Ejus nempe, in quo fraga naſcuntur, de quo ſect. 62. Marcellus Empiricus, cap. 12. pag. 93. *Quinquefolium, in quo fraga naſcuntur, colluetur ex aqua marina, deinde ad tertias decoquitur, ex vino aut aceto, idque in ore diutius continetur: etiam exuſtæ ejus herbæ cinis prodeſt, ſi eo dentes infricentur.* Habet hoc quoque Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. E Græcis Dioſc. lib. 4. cap. 42. Ante hos Celſus, lib. 6. cap. 9. *de dentium dolore: Hujus rei cauſa quinquefolii radix in vino mixto recte coquitur,* &c.

7. *Et verbaſci.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 104.

8. *Et hyſſopo.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. & Dioſc. lib. 3. cap. 30.

9. *Et peucedani.*] Peucedani ſuccus ad dentium dolorem mitigandum dentium cavis utiliter inditur, inquit Dioſc. lib. 3. cap. 92. Vide & Scribonium Largum, Compoſ. 56.

10. *Vel radicum*] Naribus infuſus is ſuccus dolorem dentium lenit, ſi in narem dolenti denti oppoſitam immiſſus fuerit. Dioſc. lib. 2. cap. 209.

Sect. CVI. 1. 1. *Erigeron*] Ἠριγέρων Dioſcoridi, lib. 4. cap. 97. Noſtris *Seneſon*. Genera quatuor pingit Dodonæus, pag. 630. quorum priora tria in horto Regio vidimus.

2. *Herba eſt.*] Ita fere ſenecionem deſcribit Dioſc. loc. cit.

³ Nomen hoc Græci dederunt, quia vere canescit. ⁴ Caput ejus numerosa dividitur lanugine (⁵ qualis est spinæ) inter divisuras exeunte. Quare eam Callimachus acanthida appellat, alii pappum. Nec deinde Græcis de ea constat. ⁶ Alii erucæ foliis esse dixerunt, ⁷ alii roboris, sed minoribus multo. ⁸ Radice alii supervacua, alii nervis utili ⁹ alii potu strangulante. E diverso quidam regio morbo cum vino dederunt, & contra omnia vesicæ vitia: item cordis & jocineris. Renibus extrahere arenam dixere. ¹⁰ Ischiadicis drachmam cum oxymelite ab ambulatione propinavere: torminibus quoque in passo utilissimam: præcordiis etiam cibo ex aceto eam prædicantes, ferentesque in hortis. Nec defuere, qui & alterum genus facerent, nec quale esset, demonstrarent, contra serpentes in aqua bibendam, edendamque comitialibus dantes. Nos eam Romanis experimentis per usus digeremus. Lanugo ejus cum croco & exiguo aquæ frigidæ trita illinitur epiphoris: tosta cum mica salis, strumis.

CVII. 2. ¹ Ephemeron folia habet lilii, sed minora, ² caulem parem, florem cæruleum, semen supervacuum, radicem unam digitali crassitudine, ³ dentibus præcipuam, concisam in aceto decoctamque ut tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit. Cavis & exesis imprimitur. ⁴ Chelidoniæ radix ex aceto trita continetur ore. ⁵ Erosis veratrum nigrum imponitur: ⁶ mobiles utralibet decocta in aceto firmantur.

CVIII. 3. ¹ Labrum Venereum vocant ² in flumine nascentem.

NOTÆ.

3. *Nomen.*] Quasi ἦρι vel ἔαρι γέρων. Vide Apuleïum, cap. 75.

4. *Caput ejus.*] Id quod extuberat, in quo semen est, & lanugo, ut in carduis fere, aliisque cernimus.

5 *Qualis est spina.*] Spina præsertim solstitialis, quæ a Dodonæo pingitur, pag. 712 vel carduus, aut aliquid simile.

6. *Alii erucæ.*] Ex horum est numero Diosc. lib. 4. cap. 97.

7 *Alii roboris.*] Qui nempe herbam esse voluerunt trixaginis similem sive chamædryos, quæ cum quercu habet similitudinem aliquam.

8. *Radice alii.*] Diosc. loc. cit. Ῥίζα ἄχρηστος.

9. *Alii potu.*] Diosc. loc. cit. non radicem, sed pappos, lanuginemve potu strangulare ait.

10. *Ischiadicis.*] Apuleïus, cap. 75. tit. 5. *Ad lumborum & coxarum dolorem: Herba senecion per se trita, & jejuno in potu data, validissime prodesse fertur.*

Sect. CVII. 1. *Ephemeron.*] Ita fere Diosc. lib. 4. cap. 85. Ἐφήμερον, φύλλα καὶ καυλὸν ὅμοια ἔχει κρίνῳ, λεπτότερα δὲ, ἄνθη λευκά .... ῥίζα δὲ ὡς ὑπὸ δακτύλου πάχος μία, &c. Pingitur a Matthiolo, in lib. 4. Diosc. pag. 1111. Vidimus in horto Regio.

2. *Caulem parem.*] Liliaco cauli altitudine pari.

3. *Dentibus.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac simp. med. pag. 175.

4. *Chelidoniæ.*] Diosc. lib. 2. cap. 211.

5. *Erosis.*] Dentium dolorem coctum cum aceto veratrum nigrum collutione mitigare scribit Diosc. lib 4. cap. 151.

6. *Mobiles utralibet.*] Herba utralibet: chelidonia, veratrove.

Sect. CVIII. 1. *Labrum Venereum.*] Δίψακος est Dioscoridis, lib. 3. cap. 13. cujus genera tria pingit Dodonæus, pag. 723. quæ nos in horto Regio vidimus. Gallis, *Chardon a carder, ou a foulon.* Græcis perinde ac Latinis, Ἀφροδίτης λουτρόν.

2. *In flumine.*] Juxta fluenta, in aquosis & humidis.

[8] Est ei vermiculus, qui circa dentes necatur, aut cavis dentium cera includitur. Cavendum, ne avulsa herba terram tangat.

CIX. 4. [1] Ranunculum vocamus, quem Græci batrachion. Genera ejus quatuor. [2] Unum pinguioribus, quam coriandri, foliis, & ad latitudinem malvæ accedentibus, colore livido, caule albo, gracili, & radice alba. Nascitur in limitibus humidis & opacis. [3] Alterum foliosius, pluribus foliorum incisuris, altis caulibus. [4] Tertium minimum est, gravi odore, flore aureo. [5] Quartum simile huic, flore luteo. [6] Omnibus vis caustica, si cruda folia imponantur: pusulasque, ut ignis, faciunt. [7] Ideo ad lepras & psoras eis utuntur, & ad tollenda stigmata: causticisque omnibus miscent. [8] Alopeciis imponunt, celeriter removentes. [9] Radix in dolore commanducata diutius, rumpit dentes. [10] Eadem sicca concisa, sternumentum est. [11] Nostri herbarii strumeam vocant, [12] quoniam medetur strumis, & panis, parte in fumo suspensa. [13] Creduntque ea rursus sata, rebellare quæ cura-

NOTÆ.

8. *Est ei.*] Hoc iterum repetit lib. 27. sect. 62. & lib. 30. sect. 8.

Sect. CIX 1. *Ranunculum.*] Dioscoridi Βατράχιον, lib. 2. cap. 206.

2. *Unum*] Iisdem verbis Diosc. loc. cit. Florem luteum idem addit esse interdum purpureum. Gallis, *Bacinet*. Ranunculus est primus silvestris Dodonæi, pag. 425. Vide Notas & Emend. num. XVII.

3. *Alterum.*] Ranunculus silvestris secundus Dodonæi, loc. cit. Hoc apiastrum illud, sive ut Diosc. ait, loc cit. agreste apium, σέλινον ἄγριον, quod antea indicavimus, lib. 20. sect. 45. Eademque herba Sardonia appellata, & Scelerata.

4. *Tertium.*] Diosc. totidem verbis, loc. cit.

5. *Quartum.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII

5. *Omnibus*] Diosc. loc. cit. Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 163. Apuleïus, cap. 8. tit. 1. *Herbam sceleratam tusam cum axungia sine sale impones vulneri: excomedet putredinem, & si qua fuerit sordes, expurgat: sed non diutius patiaris, quam necesse est, ne & corpus sanum excedat. Si argumentum rei experiri volueris, tunde eam, & super manum sanam impone, & alligato: statim rodit corpus.*

7. *Ideo ad lepras.*] Galenus, loc. cit. Ταῦτ' ἄρα συμμέτρως χρωμένῳ, καὶ ψώρας, καὶ λέπρας ἀποδέρει, καὶ ὄνυχας ἀφίστησι τοὺς λεπροὺς, καὶ στίγματα διαφορεῖ, καὶ ἀκροχορδόνας, καὶ μυρμηκίας ἀφαιρεῖ. Dalecampius, ideirco quia λέπρας Dioscorides prætermisit, hallucinatum hic Plinium putat, quasi ὄνυχας λεπροὺς, quod unum ille memorat, de lepris præpostere iste intellexerit.

8. *Alopeciis.*] Diosc. & Galenus, locis citatis.

9. *Radix.*] Diosc. & Galenus, loc. cit.

10. *Eadem.*] Auctores mox laudati. Sternumentum esse autem ea dicitur, hoc est, sternutamentum concitare, trita videlicet, & admota naribus.

11. *Nostri .... strumeam.*] In Reg. 2. & Chiffl. *Strumum eam.* Et in Indice, *Strumos.*

12. *Quoniam medetur.*] Apuleïus, cap. 8. de herba scelerata, tit. 2. *Ad strumas & furunculos: Herba scelerata tusa & subacta cum fimo porcino, imposita strumis vel furunculis, intra paucas horas discutit, & pus ejiciet.*

13. *Creduntque.*] Vide quæ de iride diximus, lib. 21. sect. 83.

verint vitia : quo scelere [14] & plantagine utuntur. [15] Oris hulcera intus succus plantaginis emendat, & folia radicesque commanducata, [16] vel si rheumatismo laboret os. [17] Hulcera fœtoremque quinquefolium : Hulcera psyllium.

C X. Composita quoque ad fœtorem, vel maxime pudendum vitium, trademus. [1] Ergo folia myrti & lentisci pari pondere, gallæ Syriacæ dimidium pondus, simul terere & vino vetusto sparsa mandere matutino, ex usu est. [2] Vel ederæ baccas cum casia & myrrha, pari pondere ex vino. [3] Naribus utilissimum est dracontii semen contritum ex melle, etiamsi carcinomata in his sint. [4] Sugillata hyssopo emendantur. [5] Stigmata in facie mandragoras illitus delet.

Notæ.

14. *Et plantagine.*] Hoc est, & in plantagine serenda iterum, ut iterum morbi recrudescant.

15. *Oris hulcera.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 30.

16. *Vel si rheumatismo.*] Fluxione noxii humoris.

17. *Hulcera fœtoremque.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 33. *Ad fœtorem oris : Radices quinquefolii ex aqua decoques, & subinde os collues, ita ut in ore aqua diu teneatur.*

Sect. C X. 1. *Ergo folio.*] Ad verbum Marcellus Empir. cap. xi. pag. 88. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 30.

2. *Vel edera*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 30. *Hedera item bacca, cum casia & myrrha pari pondere, ex vino commanducata, hulcera oris commendant.* Quod remedium Plinius noster ad fœtorem oris commendat, hoc Plinius alter ad oris hulcera perperam detorsit. Rectius Theod. Priscianus, lib. 1. cap. xi. ad narium fœtorem : *Fœtori vero narium*, inquit, *succum edera frequenter infundas, & dracontea succum cum melle similiter.*

3. *Naribus.*] Marcellus Empir. totidem verbis, cap. 10. pag. 86. & Theod. Priscianus, loc. cit.

4. *Sugillata.*] Diosc. lib. 3. cap. 30.

5. *Stigmata.*] Diosc. loc. cit. de mandragoræ foliis : *Si quinis, senisve diebus leniter affricentur, stigmata citra exhulcerationem delent.* Διατριβόμενα δὲ ἰσχνῶς ἐπὶ ἡμέρας ε' ἢ ϛ'. στίγματα ἄνευ ἕλκους ἀφανίζει.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XXV.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

I. LIBERTUM *suum Lenæum, Grammaticæ artis, jussit.*] Libri editi, *Grammaticæ artis doctissimum*, quæ vox inserta temere ab interpolatore aliquo, nec Plinium sapit. Abest ea sane a MSS. Reg. Colb Chiffl. Sic lib. 30. sect. 6. *Adolescentibus nobis visus Apion Grammaticæ artis*, hoc est, Grammaticus. Et supra, lib. 7. sect. 40. *Grammaticæ artis Daphni Gnatio.* Libro 9. sect. 8. *Arionem quoque, citharœdicæ artis, interficere nautis in mari parantibus.* Sect. 4.

II. *Ex his Cratevas*] In libris hactenus editis, ita legitur: *Ex his Evax rex Arabum, qui de simplicium effectibus ad Neronem scripsit: Cratevas*, &c. Interjecta verba nulli codices agnoscunt manu exarati, non Reg. Colb Chiffl. aliive. Unde vero ea huc irrepserint, conjicere haud in promptu est. Meminit illius Marbodeus, lib. de gemmis, fol. 6. Ibid.

Evax rex Arabum, fertur scripsisse Neroni,
Qui post Augustum regnavit in orbe secundus:

Tiberium igitur Cæsarem intelligit, eum cui & Neronis cognomentum fuit, & summa post Augustum Reipublicæ cura commissa. Hunc Plinius Neronem nusquam vocat: nec, si faceret, approbarem. Pergit:

Quot species lapidis, quæ nomina, quive colores,
Quæque sit his regio, vel quanta potentia cuiq[ue]
Hoc opus excerpens dignum componere duxi,
Aptum gestanti forma breviore libellum.

At diversum id opus est ab eo quod de simplicium effectibus inscriptum esse dicitur Hujus Evacis opera carmine Elegiaco scripta haberi aïunt Ferrariæ, ac Viennæ Austriæ, inquit Andreas Tiraquellus, lib. de Nobil. cap. 31. pag. 194.

III. *Tanta res videbatur, herbam invenire, vitam juvare.*] In libris ad hunc diem vulgatis, *ut res tanta debeatur.* In Reg. 2. *tanta res ut debeatur*: quæ sinceræ lectionis haud obscura retinent vestigia. Pintianus haud male quoque conjiciebar: *tanti eis videbatur.* Sect. 7.

IV. *Et de hoc tamen judicavere ævi experimento.*] In MSS. omnibus, *experimenta* legimus. Quare aut *vitæ*, aut *ævi experimenta* malim: nam *ævi* pro majoribus dici non admodum arridet. Ibid.

V. *Exprimitur separatim, & caulibus, foliisque: utuntur & radice.*] Prius vitiosa interpunctione legebatur, *& caulibus foliisque utuntur & radice*: perinde quasi e semine solo separatim, de quo proxime ante sermo erat, non etiam e caulibus foliisque, succus exprimeretur. Retexit errorem Dioscor lib. 4. cap. 69. is enim ex eodem hausisse fonte videtur, ex quo hæc Plinius: Χυλίζεται δὲ ὁ καρπὸς ἁπαλὸς, καὶ τὰ φύλλα, καὶ οἱ καυλοὶ κοπτόμενοι, καὶ ἐκθλιβόμενοι, ἐν ἡλίῳ ξηραινομένου τοῦ χυλοῦ.... Χυλίζεται δὲ καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κατ' ἰδίαν κοπτόμενον ξηρὸν &c. *Recenti semine, foliis, caulibusque tusis succus exprimitur, qui ad Solem exsiccatur..... Eli-* Sect. 17.

citur & separatim succus ex semine, cum maruit, &c. Nec suam interim priori lectioni constare sententiam inficias eo.

Sect. 21. VI. *Radice fimbriata.*] Prius insulse, *vibrata*, legebatur. Secuti sumus fidem codicum M S S. Reg. Colb. Chiffl. & vet. Dalec. & quod his multo certius est, Dioscoridem ipsum, cujus hæc verba de elleboro candido, lib 4. cap. 150. Ῥίζαι δ' ὕπεισι πολλαὶ, λεπταὶ, ἀπὸ κεφαλίου μικρῶ καὶ ἐπιμήκους, ὥσπερεὶ κρομμύου, συμπεφυκυῖαι. *Radices subjacent numerosæ, tenues ac fibratæ, ab exiguo & oblongo capitulo, ceu cæpa, exeuntes, eidemque adnexæ.* Tradit eadem & de veratro nigro, cap. seq.

Sect. 24. VII. *Elephantiasi alba.*] Sic M S S. omnes. Cur *alba* Plinius addiderit, Dalecampius miratur: Apud Græcum scriptorem, a quo hæc mutuatus sit, legisse suspicatur idem, ἐλεφαντιάσει, λεύκη, deceptumque vocis ὁμωνυμίᾳ Plinium: cum sit λεύκη aliud nihil, quam vitiligo alba, quæ ab humore pituitoso fit, de qua nos alibi diximus. Verum elephantiasim incipientem, elephantiæ albæ nomine intelligi, discere Medicus potuit ex Theodoro Prisciano, non illo quidem Cæsariensi Grammatico, sed Medico perillustri, cujus exstant libri ad Timotheum, aliosque: Sic enim ille, lib. 1. cap. 32. *Sunt quibus certis ex accidentibus maculæ in corporibus frequentius inhæserunt. Sunt nigræ, sunt albæ, velut elephantiasin aliquando annunciantes:* &c.

Ibid. VIII. *Spasticis, cynicis.*] Ita M S S. Reg. Colb. & vet. Dalec. quam vocem interpolatores Pliniani cum non intelligerent, *clinicis* reposuere: quod hic locum habere nullum potest. Est enim id verbum ægrotis omnibus commune, qui lecto affixi sunt.

Sect. 30. IX. *Medetur & iisdem morbis decocta succus.*] In libris hactenus vulgatis, *Medetur & ovium morbis.* In M S S. *& obvium.* Nos interim, dum, dum certius occurrat aliquid, *& iisdem morbis*, rescripsimus, auctore Diosc. lib. 3. cap. 48. qui enarratis centaureæ viribus, e radice præsertim, mox subdit, ὅτι χυλὸς τὰ αὐτὰ ποιεῖ, *eadem succus essamnum præstat.* Galenus quoque similiter, lib. 7. de fac. simp. med pag. 188. Τὰ δ' αὐτὰ τῇ ῥίζῃ καὶ ὁ χυλὸς αὐτῆς ἐργάζεται.

Sect. 38. X. *Specie thyrsi, foliis acanthinis.*] Prius legebatur, *spectatur foliis acanthinis.* At in Reg. 1. *spectetur si foliis* &c. In Reg 2. & Chiffl *specie tunsi.* Nihil est nostra emendatione certius. Sic lib. 24. sect. 113. *Herba impia . . . . . thyrsi modo vestita atque capitata* [illegible]ur. Atque ex ea sane intelligitur non esse Euphorbium integra facie delinea[illegible]o herbariis, a Dodonæo quidem, pag. 374. & Lobelio in observ. pag 642. cum nullus ibi caulis, ramusve, aut thyrsus appareat: sed fructus duntaxat, qui e radice prodeunt. Integram repræsentat Scaliger, in Cardan. Exercit. 181. pag 586. *Afri*, inquit, *qui hodie e regno Fez & Marocho, cum Hispanis ineunt rationem commerciorum, aiunt esse spinosam plantam, silvestri cinaræ similem: ex ejus radice fructus exire, cucumerum specie, sed oblongos adeo, ut binos interdum pedes expleant: vicenos, aut vicenos quinos numero Vbi maturuerint, ferro punctim aperiuntur: ex quibus exit lactis liquor lentus, quem in utrem lapsum condunt. Etiamnum Alfarbiin vocant.* Hæc ille, quæ dudum antea occuparat Joannes Leo Africanus, lib. 9. Descript. Africæ, pag. 300. *Euphorbium est cujusdam herbæ liquor, quæ in modum capituli silvestris cardui nascitur, inter cujus ramos fructus quidam prodeunt, crassitudine viridis cucumeris, ad cujus etiam similitudinem grana quadam perparva emittunt: longitudine quidem alii ulnam excedunt, alii paulo etiam amplius. Atque hi quidem fructus non oriuntur ex planta ramis, sed velut stipites ex humo procedunt, & uno cespite sæpe viginti, nonnunquam etiam triginta nascuntur. Agrestes ejus regionis homines, ubi maturuerunt fructus, cultello pungunt, unde exit liquor lacti persimilis, qui sensim crassescit, & viscosus efficitur. Hinc cultello ita crassum ligorem tollunt, & in utres mittunt, atque sic exsiccatur. Planta est undique spinosa.*

Sect. 43. XI. *Scythia primum eam, quæ Scythice vocatur, circa Bœotiam nascens, pradulcem.*] Ita libri omnes, tum editi typis, tum exarati manu. Placet tamen emen-

datio Pintiani, *circa Mæotim* legentis, tum quia hæc ipsa Theophrasti scythice est, de qua ille, lib. 9. hist. cap. 13 Γλυκεῖα δὲ καὶ ἡ Σκυθική. καὶ ἔνιοί γε καλοῦσιν αὐτὴν εὐθυγλυκεῖαν αὐτήν. Γίνεται δὲ περὶ τὴν Μαιῶτιν. Tum quia de hac ipsa Plinius sermonem iterum instituens, lib. 27. sect. 1. *Scythice* est *herbam*, inquit, *a Mæotidis paludibus*. Sequitur in eo Plinii loco, quem nunc versamus, *prædulcem alias, utilissimamque ad ea quæ spasmata vocant*. Sic enim ex M S S. Reg. Colbertinisque rescripsimus. Perperam in editis prius, *perdulcis. Aliam utilissimam ad ea* &c. extrita videlicet vocula *que*, ceterisque, quas restituimus, immutatis. Eandem esse sane quæ Scythice vocatur, & circa Mæotim nascitur, cum ea quæ est ad spasmata utilis, docet aperte Theophr. his verbis, quæ superioribus statim adnectit: Χρησίμη δὲ πρός τε τὰ ἄσθματα, καὶ πρὸς βῆχα ξηρὰν &c. *Vtilis ad anhelitus, & ad tussim siccam*, &c. Unde & *asthmata* forte satius legi, quam *spasmata* cuipiam videatur, quod jampridem visum est Pintiano. Sed in M S S. *sparmata* legimus, cui voci affinior est ea, *spasmata*.

X I I. *Quidam echion personatum vocant.*] Ita restituimus, tum auctoritate codicum M S S. Reg. Colb. Chiffl. tum Parmensis etiam editionis: quibus & index suffragatur, in quo ea ex ordine describenda promittit, quæ nunc persequitur: L V I. *De argemonia, IV.* L V I I *De agarico*, *XXXIII.* L V I I I. *Echio, genera II.* L I X. *Hierabotane* &c. Ipsa etiam argumenti ratio, in quo nunc Plinius habitat, apertissime ita legi postulat. Cum enim de echio proxime ante egerit, ex occasione ad personatam transit, quod echii nomine olim ea quoque venerit. Prius in editis legebatur, *quidam arcion:* transducta huc scilicet e sect. 66. ea voce, quæ persolatæ propria est, non personatæ. Sect. 58.

X I I I. *Similiter ea, quam eupleam vocant.*] Sic libri omnes, etiam manu exarati, Reg. Colb. Chiffl. &c. tum hoc loco, tum vero in Indice. Reg 2. *eupiliam*. In libris quibusdam *eucleiam* legi monet Dalecampius. Arripuit hoc avide Salmasius, in Præfat. ad Plin. ne calumniandi Plinio locum ullum prætermitteret. Is igitur *eucliam* scripsisse hunc asseveranter affirmat: adeoque stipitem ac fungum fuisse, ut ex his Theophrasti verbis eucliam herbam commentus sit, quæ nihil aliud significant, quam opinione Magorum antirrhinon, prodesse ad εὔκλειαν, hoc est, ad commendationem famæ sibi conciliandam. Καὶ τὰ περὶ τῆς εὐκλείας, inquit, lib. 9. hist. cap. 21. καὶ ἐνδοξίας ὁμοίως καὶ μᾶλλον· εὔκλειαν γάρ φασι ποιεῖν τὸ ἀντίῤῥινον καλούμενον. Tantam vero supinitatem, quantam affingit Plinio, ne Salmasio quidem inesse, vel ipse putarem. Et benignioris animi, & ingenii cautioris videtur esse, de Magica incognitaque nobis herba sermonem hoc loco institutum suspicari, quam redarguendi studio vetustum scriptorem, alias, ut vidimus, perdiligentem, temere lacessere. Sect. 81.

X I V. *Alopecias emendat nymphæa & cicuta radix, si una trita illinantur.*] In M S S. Reg. & Chiffl. *nymphææ lacteæ radix*. Dioscor. lib. 3. cap. 148. nymphæam cum pice impositum alopeciis mederi scribit: hoc tantum: Ἀλωπεκίας τε σὺν πίσσῃ ἐπιτεθεῖσα ἰᾶται. Hic aliis lampadem trado. Sect. 83.

X V. *Succo vero minoris cum melle, culices, nubeculas, &c.*] Ita libri sane omnes: sed culex in oculo quid porro sit, alibi me legere non memini. *Caligines* scribi haud dubie sincerius fuerit, aut certe intelligi. Nam & Dioscor. lib 3. cap. 9. de centaurio minore: Ὁ δὲ χυλὸς inquit, πρός τε τὰ ὀφθαλμικὰ εὔχρηστος, ἀποκαθαίρων τὰ ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις σὺν μέλιτι. *Succus oculorum medicamentis perquam utilis: quippe qui, quæ pupillis caliginem offundunt, una cum melle discutiat.* Et Apuleïus, cap. 35. tit. 2. *Ad oculorum vitia: Herba centauria minoris succo oculos inunges: aciem oculorum extenuatam sanat: adjecto etiam melle mirifice proficit: caligantibus quoque oculis & claritas restituitur.* Et Marcellus Empir. cap. 8. pag. 61. *Centaureæ minoris succo oculi ex melle inuncti, caligine cito deposita, tenuissimam aciem resumunt.* Sect. 91.

X V I. *Vsus ejus ad eadem quæ iris. Aïzoi duo genera.*] Ita libri vulgati. At M S. Reg. 1. *ad eademque iruvi. Aïzio* &c. Reg. 2. *ad eadem quæ iridi.* Vetus Sect. 101.

cod. Dalec. *iridis*. In Colb. 3. *qua hyridi*. Malim, si faveant aliqui alii codices; *qua prioris*. Vel certe, trajectis voculis, *Vsus ejus ad eadem qua aizoi. Hujus duo genera*. Diosc enim lib 4. lib. 92. ubi de cotyledone disserit, Ποιεῖ δὲ inquit, ταὐτὰ ἃ καὶ τὸ ἀείζωον. *Vsus ejus ad eadem, qua sempervivi*. Nam quod Salmasius in Solinus, pag. 705. legit, *ad eadem qua majoris aizoi. Duo genera* : & longius id recedit a vestigiis antiquorum exemplarium, & abruptam facit orationem, quæ quo ista pertineant verba, *Duo genera*, ponit in ambiguo.

Sect. 109. XVII. *Vnum .... caule albo.*] *Alio* scribi haud dubie multo est satius Nam MSS. Reg. Colb. aliique, *alio*, non *albo*, præ se ferunt : & quod validius arbitror, Dioscorides qui ex eodem ac Plinius fonte hausit, lib. 2 cap. 206. Καυλὸν δὲ οὐ παχὺν scripsit, ὕψος δὲ ὅσον πήχεως. Et alias sane de caulis colore dicere nihil attinet.

Ibid. XVIII. *Tertium .... flore aureo. Quartum .... flore luteo.*] Ita sane libri omnes, tum impressi typis, tum vero etiam manu exarati : a quibus proinde desciscere, in tanta consensione, religio fuit. Haud dubio tamen in mendo locus hic cubat. Nam si Dioscoridem audimus, qui eadem ad verbum de quadrigemino batrachii genere recitat, lib. 2. cap. 206. *flore lacteo* legi præstabilius est. Καὶ τρίτον, inquit, σφόδρα μικρὸν καὶ δύσοσμον, τὸ ἄνθος χρυσοῦν ἔχον. Καὶ τέταρτον ὅμοιον τούτῳ, ἄνθος γαλακτίζον. Neque vero quid flos luteus ab aureo discrepet, satis oculi nostri dijudicant. Adde Apuleïum, qui Plinii verba transcripsisse omnino videtur, cap 8. de Scelerata : *Sunt ejus species quatuor : quarum altera cum foliis pinguibus, atque crassis, & latis : .... Nascitur autem in stagnosis & umbrosis locis. Secunda est longioris thyrsi, & foliis hirtis cum incisuris, gustu acerrimis. Nascitur sæpe in Sardinia. Tertia est brevissima, tetri odoris, cum floribus aurosis. Quarta est cum floribus lacteis.* Et Oribasii interpretes, lib. XI. fol. 192. b. *flore lacteo* scripsit.

C. PLINII

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER XXVI.

I. SENSIT & facies hominum novos, omnique ævo priore incognitos, non Italiæ modo, verum etiam universæ prope Europæ, morbos: tunc quoque non tota Italia, nec per Illyricum Galliasve aut Hispanias magnopere vagatos, aut alibi, quam Romæ, circaque: sine dolore quidem illos, ac sine pernicie vitæ, sed tanta fœditate, ut quæcumque mors præferenda esset. CAPUT I. 1

II. [1] Gravissimum ex his lichenas appellavere Græco nomine: Latine, quoniam a mento fere oriebatur, joculari primum lascivia, (ut est procax natura multorum in alienis miseriis,) mox & usurpato vocabulo, mentagram: occupantem in multis totos utique vultus, oculis tantum immunibus, descendentem vero & in colla pectusque ac manus, fœdo cutis furfure.

III. Non fuerat hæc lues apud majores patresque nostros. Et primum Tiberii Claudii Cæsaris principatu medio irrepsit in Italiam, quodam Perusino Equite Romano Quæstorio scriba, cum in Asia apparuisset, inde contagionem ejus importante. Nec sensere id malum feminæ, aut servitia, plebesque humilis, aut media: sed proceres veloci transitu osculi maxime: fœdiore multorum, qui perpeti medicinam toleraverant, cicatrice, quam morbo. Causticis namque curabatur: ni usque in ossa corpus exustum esset, [1] rebellante tædio. Adveneruntque ex Ægypto genitrice talium vitiorum medici, hanc solam operam afferentes, magna sua præda. [2] Siquidem certum est, Manilium Cornutum [3] e Prætoriis legatum Aquitanicæ provinciæ,

NOTÆ.

Sect. II. 1. *Gravissimum.*] Plinius Valer. hæc totidem fere verbis, lib. 1. cap. 56. Quod genus hoc morbi sit, diximus, lib. 10. sect. 1.

Sect. III. 1. *Rebellante tædio.*] Recrudescente morbo.

2. *Siquidem.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. loc. cit. Manlium Cornutum idem pro Manilio perperam vocat.

3. *E Prætoriis.*] Ex eorum numero qui Præturam gesserant.

[4] H S. $\overline{cc.}$ elocasse in eo morbo curandum sese. Acciditque sæpius, ut nova contra genera morborum [5] gregatim sentirentur. Quo mirabilius quid potest reperiri? aliqua gigni repente vitia terrarum in parte certa, membrisque hominum certis, vel ætatibus, aut etiam fortunis, tanquam malo eligente, hæc in pueris grassari, illa in adultis: hæc proceres sentire, illa pauperes.

IV. [1] L. Paullo, Q. Marcio Censoribus, primum in Italiam carbunculum venisse, Annalibus [2] conscriptum est, peculiare [3] Narbonensis provinciæ malum: quo duo Consulares obiere condentibus hæc nobis eodem anno, [4] Julius Rufus, & [5] Q. Lecanius Bassus, ille medicorum inscientia sectus: hic vero pollice lævæ manus evulso acu ab semetipso, tàm parvo vulnere, ut vix cerni posset. Nascitur in occultissimis corporum partibus, & plerumque sub lingua, duritia rubens vari modo, sed nigricans capite: alias livida, corpus intendens, neque intumescens, sine dolore, sine pruritu, sine alio quam somni indicio, quo gravatos in triduo aufert: aliquando & horrorem afferens, [6] circaque pusulas parvas, rarius febrem: stomachum faucesque cum invasit, ocyssime exanimans.

V. [1] Diximus elephantiasin ante Pompeii Magni ætatem non accidisse in Italia, [2] & ipsam a facie sæpius incipientem, in nare prima

NOTÆ.

4. *H-S.* $\overline{cc.}$] Hoc est, sestertiûm ducenties centena millia. Monetæ nostræ libræ sunt 2000000. sive, ut aïunt, milliones librarum duo. Quod si cui hoc valetudinis pretium incredibile videatur, haud gravate assentiar, ut extrita lineola legat, H-S. cc. hoc est, ducenta sestertia: si quidem prius antiquum scribendi morem id ita ferre docuerit: eritque ea summa tantum librarum 20000.

5. *Gregatim sentirentur.*] A grege tantum & humili plebe sentirentur.

Sect. IV. 1. *L. Paullo.*] L. Æmilius Paullus, Q. Marcius Philippus Censuram gessere, ac lustrum fecere LXIII. anno Urbis DXC.

2. *Conscriptum est.*] In Reg. 1. *constitutum.* In Reg. 2. & Chiffl. *notatum.*

3. *Narbonensis provincia.*] Atque id morbi genus hodieque ibi sentitur, nomenque habet, *le Charbon Provençal*, ab ea regione. Vide Honor. Bouche, lib. 1. hist. Provinc cap. 8. pag. 47.

4. *Julius Rufus.*] Consul hic fuit Neronis principatu, cum C. Fonteio Capitone, anno Urbis DCCCXIX. Caius ei prænomen fuit.

5. *Q. Lecanius.*] Gesserat Consulatum C. Lecanius Bassus, cum M. Licinio Crasso Frugi, triennio ante Rufum, de quo dictum est proxime, anno DCCCXVI. ut auctor est Tacitus, lib. 15. Annal. pag. 250. Sibi fuisse perfamiliarem Dioscorides in præfatione testatur.

6. *Circaque.*] Circa carbunculum.

Sect. V. 1. *Diximus.*] Libro 20. sect. 52. Plutarch. hoc ipsum ex Athenodoro Philosopho refert, lib. 8. Sympos. quæst. 9. pag. 731.

2. *Et ipsam a facie.*] Totidem fere verbis hæc morbi facies, a Marcello Empir. describitur, cap. 19. pag. 130. Genus est lepræ, qua cutis aspera, & elephanti corio similis efficitur. Celsus, lib. 3. cap. 25. *Ignotus pæne in Italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est, quem ἐλεφαντίασιν Græci vocant: isque longis annumeratur. Totum corpus afficitur, ita ut ossa quoque vitiari dicantur.*

veluti lenticula: [3] mox inarescente per totum corpus, maculosa, variis coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, [4] dura alibi, ceu scabie aspera: ad postremum vero [5] nigrescente, & ad ossa carnes apprimente, intumescentibus digitis in pedibus manibusque. [6] Ægypti peculiare hoc malum: & cum in reges incidisset, populis funebre. [7] Quippe in balineis solia temperabantur humano sanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia restinctus est: sicut & ille, quem [8] gemursam appellavere prisci, inter digitos pedum nascentem, etiam nomine oblitterato.

VI. Id ipsum mirabile, alios desinere in nobis, alios durare, [1] sicuti colum. Tiberii Cæsaris principatu irrepsit id malum. Nec quisquam id prior Imperatore ipso sensit, magna civitatis ambage, cum edicto ejus excusantis valetudinem, legeretur nomen incognitum. Quid hoc esse dicamus, aut quas Deorum iras? Parum enim erant homini certa morborum genera, cum supra ccc. essent, nisi etiam nova timerentur? Neque ipsi autem homines pauciora sibi opera sua negotia important.

Hæc apud priscos erant, quæ memoramus, remedia, medicinam ipsa quodammodo rerum natura faciente, & diu fuere. * [2] Hippocratis certe, qui primus medendi præcepta clarissime condidit, referta herbarum mentione invenimus volumina: nec minus Dioclis Carystii, *Cap. II.

NOTÆ.

Summa pars corporis crebras maculas, crebrosque tumores habet. Rubor harum paulatim in atrum colorem convertitur. Summa cutis &c. Hunc morbum σατυριασμὸς nomine Philosophus intellexit, lib 4. de gener. anim. cap. 3 In Germaniæ quibusdam oris non infrequens morbus: in Hispania Africaque, quam in reliquo orbe frequentior: in Gallia Narbonensi, Aquitaniaque, quam in reliqua Gallia. Elephantia hæc Græcorum, sive lepra dicitur: a qua differt elephantia Arabum, qui insignis est unius vel alterius pedis tumor.

3. *Mox inarescente.*] Cute videlicet, quæ vox post paulo sequitur Ita porro M S S. non *invalescente*, ut prius.

4. *Dura alibi*] Celsus lib. 3. cap. 25. *Summa cutis inæquabiliter crassa, tenuis, dura, mollisque, quasi squamis quibusdam exasperatur.*

5. *Nigrescente.*] Vide Notas & Emend num. I.

6. *Ægypti.*] Marcellus Empiricus loc. cit.

7. *Quippe in balineis solia.*] Solium vas erat, in quo sedentes lavabantur.

8. *Gemursam.*] Festus: *Gemursa sub minimo digito pedis tuberculum, quod gemere faciat eum qui id gerat.*

Sect. VI. 1. *Sicuti colum.*] Κολικὸ πάθος, morbus majoris intestini. Sunt qui χολικὸ scribi malint. Vide Vossium in Etymol. verbo, *Colicus dolor.*

2. *Hippocratis.*] Habuit hunc Plinius ante oculos Corn. Celsi locum, dum hæc conderet, ex præfatione videlicet operis ejus: *Democriti autem, ut quidam crediderunt, discipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memoria dignus..... Post quem Diocles Carystius, deinde Praxagoras & Chrysippus: tum Herophilus, & Erasistratus, sic artem hanc exercuerunt, ut etiam in diversas curandi vias processerint..... Donec Asclepiades medendi rationem ex magna parte mutavit Ex cujus successoribus Themison nuper ipse quoque quadam in senectute deflexit.* De Herophilo & Erasistrato rursum lib. 29. sect. 3. & 5.

qui secundus ætate famaque exstitit : item Praxagoræ, & Chrysippi, ac deinde Erasistrati : Herophilo quidem, quanquam subtilioris sectæ conditori, ante omnes celebratam rationem eam, paulatim usu efficacissimo rerum omnium magistro, peculiariter utque medicinæ, ad verba garrulitatemque [3] defendente. Sedere namque his in scholis [4] auditioni operatos gratius erat, quam ire per solitudines, & quærere herbas alias aliis diebus anni.

CAP. III. VII. Durabat tamen antiquitas firma, [1] magnasque confessæ rei vindicabat reliquias, donec Asclepiades ætate Magni Pompeii [2] orandi magister, nec satis in arte ea quæstuosus, ut ad alia, quam forum, sagacis ingenii, [3] huc se repente convertit : atque (ut necesse erat, homini, qui nec id egisset, nec remedia nosset, oculis usuque percipienda) torrenti ac meditata quotidie oratione blandiens omnia abdicavit : totamque medicinam [4] ad causam revocando, conjecturæ fecit : quinque res maxime [5] communium auxiliorum professus, abstinentiam cibi, [6] alias vini, fricationem corporis, ambulationem, gestationes : quæ cum unusquisque semetipsum sibi præstare posse intelligeret, faventibus cunctis, ut essent vera quæ facillima erant, universum prope humanum genus circumegit in se, non alio modo, quam si cælo emissus advenisset.

VIII. Trahebat præterea mentes artificio mirabili, vinum promittendo ægris, dandoque tempestive, tum frigidam aquam. Et quoniam causas morborum scrutari prior Herophilus instituerat, vini rationem illustraverat Cleophantus apud priscos, ipse [1] cognominari se frigida danda præferens, ut auctor est M. Varro, alia quoque blandimenta excogitabat, jam suspendendo lectulos, quorum jactatu aut

NOTÆ.

3. *Defendente.*] Vide Notas & Emend. num. II.

4. *Auditioni operatos.*] Hoc est, operam dantes : Sic *operari liberalibus studiis*, Tacitus : Maro, *novis arvis operata juventus :* Naso denique, *studiis operata Minervæ*, Latine dixere.

Sect. VII. 1. *Magnasque.*] Diu servata ea ratio est, quæ remedia petebat ex herbis, cum essent confessæ omnibus & exploratæ ejus utilitates.

2. *Orandi magister.*] Hoc est, artis oratoriæ, ex qua instituebat ille sibi quæstum, nec tamen maximum in ea fecit. De Asclepiade egimus in Auctorum Indice.

3. *Huc se.*] Ad medicinæ tractationem.

4. *Ad causam revocando.*] Ita Reg. 1. In Reg. 2. *causas.* Ad suas, inquit, singula quæque causas revocando, morbos scilicet, ac remedia, novam medicinam ex conjectura instituit.

5. *Communium Auxiliorum.*] Hunc libro suo titulum Asclepiades præfixerat. Celsus, lib. 2. cap. 14. de frictione. *De frictione vero*, inquit, *& gestatione, adeo multa Asclepiades, tanquam inventor ejus posuit, quod in eo volumine, quod Communium Auxiliorum scripsit, cum trium tantum faceret mentionem, vini scilicet, aqua, & gestationis, tamen maximam partem in hoc consumpserit*, &c.

6 *Alias vini.*] Ita MSS. omnes. Hoc est, aliquando etiam vini.

Sect VIII. 1. *Cognominari se.*] Forte Ψυχρολουτρός [?]. De eo egimus in Auctorum indice.

morbos extenuaret, aut somnos alliceret: jam balineas avidissima hominum cupidine instituendo, & alia multa dictu grata atque jucunda: magna auctoritate: nec minore fama, cum occurrisset ignoto funeri [2] relato homine ab rogo atque servato, ne quis levibus momentis [3] tantam conversionem factam existimet. Id solum possumus indignari, unum hominem [4] e levissima gente, sine opibus ullis orsum, [5] vectigalis sui causa, repente leges salutis humano generi dedisse, quas tamen postea abrogavere multi. Asclepiadem adjuvere multa, in antiquorum cura nimis anxia & rudia, [6] ut obruendi ægros veste, sudoresque omni modo ciendi: nunc corpora ad ignes torrendi, Solesve assiduo quærendi, [7] in urbe nimbosa, imo vero tota Italia imperatrice: tum primum [8] pensili balinearum usu ad infinitum blandientem. Præterea in quibusdam morbis medendi cruciatus detraxit, ut in anginis, [9] quas curabant in fauces organo demisso. [10] Damnavit merito & vomitiones, tunc supra modum frequentes. [11] Arguit & medicamentorum potus stomacho inimicos, [12] quod est magna ex parte vetitum. Itaque nos in primis quæ sunt stomacho utilia signamus.

Notæ.

2. *Relato homine.*] Id jam delibatum ante lib. 7. sect. 37. Fabulam speciose narrat Apuleïus, lib. 4. Florid. pag. 30. *Asclepiades ille*, inquit, *inter præcipuos Medicorum, si unum Hippocratem excipias, ceteris princeps, primus etiam vino reperit ægris opitulari: sed dandi scilicet in tempore: cujus rei observationem probe callebat, ut qui diligentissime animadverteret venarum pulsus inconditos vel præclaros. Is igitur cum forte in civitatem sese reciperet, ... aspexit in pomœriis civitatis funus ingens locatum .... Jam miseri illius membra omnia aromatis perspersa... Etiam atque etiam pertractavit corpus hominis, & invenit in illo vitam latentem. Confestim exclamavit, vivere hominem, &c.*

3. *Tantam conversionem.*] Conversionem animorum a vetere instituto ad novam medicinam.

4. *E levissima gente.*] Asiatica scilicet. Nam Prusiensis fuit.

5. *Vectigalis.*] Quæstus sui causa.

6, *Ut obruendi ægros*] De hac curandi ratione Celsus, lib. 3 cap. 9. *Apud antiquos quoque*, ait, *ante Herophilum & Erasistratum, maximeque post Hippocratem, fuit Petro quidam, qui febricitantem hominem ubi acceperat, multis vestimentis operiebat, ut simul calorem ingentem sitimque excitaret: Deinde ubi paulatim remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat, &c.*

7. *In urbe nimbosa.*] Vide Notas & Emend. num. III

8. *Pensili balinearum.*] Pensiles balneas invenisse primum Sergium Oratam vidimus lib 9. sect. 79.

9 *Quas curabant.*] Medici priores specillo in fauces demisso, aliove simili instrumento, anginas curabant, non sine cruciatu.

10 *Damnavit.*] Celsus, lib. 1. cap. 3. *Rejectum esse ab Asclepiade vomitum in eo volumine, quod de tuenda sanitate composuit, video: neque reprehendo, si offensus est eorum consuetudine, qui quotidie ejiciendo vorandi facultatem moliuntur:* &c.

11. *Arguit.*] Celsus, in præfat. lib. 5. *Medicamentorum usum ex magna parte Asclepiades non sine causa sustulit: & cum omnia fere medicamenta stomachum lædant, malique succi sint, ad ipsius victus rationem potius omnem curam suam transtulit.*

12. *Quod est.*] Quod & magna pars Medicorum vetat.

CAP. IV. IX. Super omnia adjuvere eum Magicæ vanitates, in tantum evectæ, ut abrogare herbis fidem cunctis possent. [1] Æthiopide herba amnes ac stagna siccari conjectu, tactu clausa omnia aperiri. Achæmenide conjecta in aciem hostium trepidare agmina, ac terga vertere. Latacen dari solitam a Persarum rege legatis, ut quocumque venissent, omnium rerum copia abundarent, ac multa similia. Ubinam istæ fuere, cum Cimbri Teutonique terribili Marte ulularent, aut cum Lucullus tot reges [2] Magorum paucis legionibus sterneret? Curve Romani duces primam semper in bellis [3] commerciorum habuere curam? [4] Cur hercule Cæsaris miles ad Pharsaliam famem sensit, si abundantia omnis contingere unius herbæ felicitate poterat? Non satius fuit Æmilianum Scipionem Carthaginis portas herba patefacere, quam machinis claustra per tot annos quatere? Siccentur hodie [5] Meroïde [6] Pontinæ paludes, tantumque agri [7] suburbanæ reddatur Italiæ. Nam quæ apud eundem Democritum invenitur compositio medicamenti, quo pulchri bonique & fortunati gignantur liberi, cui unquam Persarum regi tales dedit? Mirum esset profecto, hucusque provectam credulitatem antiquorum, saluberrimis ortam initiis: si in ulla re modum humana ingenia novissent, atque non hanc ipsam medicinam ab Asclepiade repertam, [8] suo loco probaturi essemus evectam ultra Magos etiam. Sed hæc est omni in re animorum conditio, ut a necessariis orsa primo, cuncta pervenerint ad nimium. Igitur demonstratarum priore libro herbarum reliquos effectus reddemus: adjiciemus, ut quasque ratio dictaverit.

NOTÆ.

Sect. IX. 1. *Æthiopide.*] De Æthiopide & Achæmenide, inter herbas Magicas dictum est superius, lib. 24. sect. 102.

2. *Magorum paucis.*] Mithridatem, Tigranemque, quos cum ducentis peditum millibus, equitum sexaginta congressos acie devicit, anno Urbis DCLXXXV. multis antea secundissimis præliis terra marique factis. Magorum reges appellat, quod plurimi in iis terris in arte ea se exercerent.

3. *Commerciorum.*] Ne militi commeatus deesset, frustra laborabant: Quin enim latacen sibi coëmebant a Persis?

4. *Cur hercule.*] Frumenti penuria laborasse Cæsaris exercitum, scribit etiam Dio, lib. 41. pag. 198. Vide & Tranquillum, in Julio, cap 68.

5. *Meroïde.*] Hoc est, herba Æthiopide, quam & Meroïdem appellari admonuit, lib. 24. sect. 102.

6. *Pontinæ.*] Sive Pomptinæ: qua de palude diximus, lib. 3. sect 9. Destinabat hanc siccare Julius Cæsar, sub tempus cædis, ut auctor est Suetonius in ejus vita, cap 44. Siccata quendam a Corn. Cethego Consule, anno Urbis DXCIV. ut auctor est Livius in Epitome, lib. 46. Hodie *Paludi Pontine.* Siccari needum penitus potuere, tum propter amplitudinem, tum propter interfluentes amnes.

7. *Suburbanæ ... Italiæ.*] Ei parti Italiæ, quæ Urbi est proxima Latium novum ac vetus intelligit Eodem sensu Florus lib. 3. cap. 19 Siciliam appellat *provinciam quodammodo suburbanam*, quod erat ea Urbi vicina.

8. *Suo loco.*] Libro 29 sect. 5. ubi de auctoritate, ac potentia Medicorum, qua Magos etiam superarunt.

X. Sed in lichenis remediis, atque tam fœdo malo, plura undique acervabimus, quanquam non paucis jam demonstratis. [1] Medetur ergo plantago trita, quinquefolium, [2] radix albuci ex aceto, [3] ficulni caules aceto decocti, [4] hibisci radix cum glutino & aceto acri decocta [5] ad quartas. [6] Defricantur etiam pumice, ut rumicis radix trita ex aceto illinatur, [7] & flos visci cum calce subactus. [8] Laudatur & tithymali cum resina decoctum. [9] Lichen vero herba omnibus his præfertur, inde nomine invento. Nascitur in saxosis, folio uno ad radicem lato, caule uno parvo, longis foliis dependentibus. Hæc delet & stigmata. Teritur cum melle. [10] Est aliud genus lichenis, petris totum inhærens, ut muscus, [11] qui & ipse illinitur. [12] Hic & sanguinem sistit vulneribus instillatus, & collectiones illitus. [13] Morbum quoque regium cum melle sanat ore illito, & lingua. Qui ita curantur, salsa lavari jubentur, ungi oleo amygdalino, [14] hortensiis abstinere. [15] Ad lichenas & thapsiæ radice utuntur trita cum melle.

Notæ.

Sect. X. *Medetur ergo plantago.*] Et hoc remedium ad ipsam quoque elephantiasim pertraxit Celsus, lib. 3. cap. 25. *Corpus*, inquit, *contrita plantago & illita tueri optime videtur.*

2. *Radix albuci.*] Sive asphodeli, de quo lib. 21. sect. 68.

3. *Ficulni caules.*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129. *Ficulni caules teneri in aceto excocti, triti, & illiti, mentagra* (hoc est, licheni,) *medentur. Idem præstat hibisci radix cum lupino & aceto, ad tertias cocta & apposita.*

4. *Hibisci radix.*] Vide Notas & Emend. num. IV.

5. *Ad quartas.*] Marcellus Empir. loc. cit. *ad tertias.* Plinius Valer. lib. 2. cap. 56. *Ad quartas.*

6. *Defricantur.*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 130. *Lapathi agrestis radices surculo erue, easque sine ferro contunde: adjectoque acri aceto subige, & parum salis misce: atque ex eo omnem corporis asperitatem in balneo cum sudore confrica, cito sanat.* Est autem lapathum silvestre, rumex Latinis.

7. *Et flos visci.*] Pars ea visci levior, quæ inter coquendum supernatat. Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 56. totidem hoc apicibus transcripsere.

8. *Laudatur.*] Plinius Valer. loc. cit. Tithymali succo hanc vim lichenas sanandi Dioscorides adjudicat, lib. 4. cap. 165.

9. *Lichen vero.*] Lichen petræus, cauliculo pileolum sustinente, visus a nobis in horto Regio: delineatum a nemine herbariorum adhuc vidi, quos quidem legerim. Pictum tamen a nescio quo audio.

10. *Est aliud.*] Diosc. lib. 4. cap. 55. Λειχὴν ὁ ἐπὶ τῶν πετρῶν, οἱ δὲ βρύον καλοῦσι, βρύον ἐστὶ προσκεχυμένον ταῖς ἐνδρόσοις πέτραις. Ea est quæ omnibus tum officinis rum herbariis hodie dicitur Hepatica, quod jocinerum fibris similis conspicitur. Pingitur a Dodonæo, pag. 470. Sic etiam Anguillara, par. 14. pag. 264.

11. *Qui & ipse illinitur.*] Ad sanandos lichenas. Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 201.

12. *Hic & sanguinem.*] Dioscor. loc. cit. Τῶν καταπλασθὲν αἱμοῤῥαγίας ἵστησι, καὶ φλεγμονὰς [illegible], καὶ λειχῆνας θεραπεύει.

13. *Morborum quoque.*] Vide Notas & Emendationes num. V.

14. *Hortensiis.*] Hoc est, omni olere.

15. *Ad lichenas.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 56.

XI. [1] Anginæ argemonia medetur ſumpta ex vino : [2] hyſſopum cum vino decoctum & gargarizatum : [3] peucedanum cum coagulo vituli marini æquis partibus. [4] Proſerpinaca cum muria ex mænis & oleo trita, vel ſub lingua habita. Item ſuccus de quinquefolio, potus cyathis tribus. Hic & omnibus faucium vitiis medetur gargarizatus : verbaſcum privatim tonſillis in aqua potum.

CAPUT V. XII. [1] Strumis plantago : chelidonia cum melle & axungia : [2] quinquefolium : radix perſolatæ, item cum axungia, operitur folio ſuo impoſita. Item artemiſia : [3] radix mandragoræ ex aqua. [4] Sideritis lata folia, clavo ſiniſtra manu circumfoſſa adalligantur, cuſtodienda ſanatis, ne rurſus ſata diro herbariorum ſcelere [5] (ut in quibuſdam) rebellet : quod in his, quos artemiſia ſanaverit, prædici reperio : item in his, quos plantago. [6] Damaſonion, quæ & alcea vocatur, ſub ſolſtitio collecta, imponitur ex aqua cæleſti, folium tritum, vel radix cum axungia tuſa, ita ut impoſita folio ſuo operiatur. Sic & ad omnes cervicis dolores, tumoreſque quacumque in parte.

XIII. 1. [1] Bellis in pratis naſcitur, flore albo, aliquatenus rubente. Hanc cum artemiſia illitam, efficaciorem eſſe produnt.

NOTÆ.

Sect. XI. 1. *Anginæ.*] Faucium vitiis generatim & univerſe prodeſſe argemoniam ſcribit Marcellus Empir. cap. 15. pag. 110.

2. *Hyſſopum cum vino.*] Vide Notas & Emend. num. VI.

3. *Peucedanum, &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 52.

4. *Proſerpinaca.*] De ea dicemus, lib. 27. ſect. 104. Marcellus, cap. 15. pag. 106. *Herba proſerpinalis, quæ dracontion dicitur, contrita ſucco, admiſceto ſalſam aquam, & olei parum : atque inde linguam, & quæ ſunt circa linguam, & fauces, perfricato, donec vomat cui medebere, cito ſanabitur.*

5. *Item ſuccus.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 52. cui titulum fecit, *Anginæ medendæ*, iiſdem verbis : ut & Apuleïus, cap. 2. de quinquefolio, tit. 6.

Sect. XII. 1. *Strumis.*] Apuleïus, cap. 1. de plantagine, tit. x 1. ad omnem corporis duritiam adhibet. Ad ſtrumas, Dioſc. lib. 2. cap. 153. & Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107.

2. *Quinquefolium.*] Apuleïus, cap. 2. de quinquefolio, tit. 10. *Ad herpetas, & chœradas, & omnes duritias : Herba quinquefolium aceto decocta, & trita, & corpori impoſita, herpetas, & chœradas, & omnes duritias mirifice ſanat.* Χοιράδες ſtrumæ ſunt : quibus quinquefolii tritam radicem prodeſſe ait Dioſc. lib. 4. cap. 42.

3. *Radix mandragoræ*] Dioſc. lib. 4. cap. 76. *Σὺν ὕδατι ἣ (ἡ ῥίζα λεία) χοιράδας καὶ φύματα διαχεῖ.*

4. *Sideritis lata folia.*] De qua lib. 25. ſect. 19. *Noſtri eam quæ eſt latiſſimo folio, ſcopam regiam vocant.*

5. *Ut in quibuſdam.*] In ranunculo & plantagine, ut dictum eſt anteriore libro, ſect. 109. In iride quoque, ut monuit idem, lib. 21. ſect. 83.

6. *Damaſonium.*] Ad tumores commendatur a Dioſcor. lib. 3. cap. 169.

Sect. XIII. 1. *Bellis*] Bellis hæc ſilveſtris eſt diſco luteo, foliolis ex albo rubro mixtis, in Eyſtettenſi horto picta, viſa a nobis in Regio. E genere earum eſt, quas vulgus appellat *Paſquettes*, & *Marguerites.*

XIV.

XIV. 1. [1] Condurdum herba solstitialis, flore rubro, suspensa in collo, comprimere dicitur strumas. [2] Item verbenaca, cum plantagine. [3] Digitorum vitiis omnibus, & privatim pterygiis, quinquefolium medetur.

XV. In pectoris vitiis vel gravissimum est tussis : [1] huic medetur panacis radix in vino dulci. [2] Succus hyoscyami etiam sanguinem exscreantibus : nidor quoque accensi tussientibus. [3] Item scordotis mixto nasturtio, & resina, cum melle tusa arida. [4] Facit & per se faciles exscreationes. [5] Item centaurium majus, vel sanguinem rejicientibus : [6] cui vitio & plantaginis succus medetur. [7] Et Vettonica obolis tribus in aqua, contra purulentas, contraque cruentas exscreationes. [8] Persolatæ radix drachmæ pondere, cum pineis nucleis undecim. [9] Peucedani succus, pectoris doloribus, [10] & acorum subvenit, [11] & ideo antidotis miscetur. [12] Tussi daucum : item Scythica herba. [13] Ea demum omnibus pectoris vitiis, tussi, & purulenta exscreantibus, obolis tribus in passo. * [14] Totidem verbascum, cujus est flos aureus. *Cap. VI.

Notæ.

Sect. XIV. 1. *Condurdum.*] Herbariis ad hunc diem haud liquet, quid condurdum sit. Ac nihilo magis compertum, eane sit solstitialis herba, cujus meminit in Pseudolo Plautus, act. 1. sc. vers. 36.

Quasi solstitialis herba, paulisper fui : Repente exortus sum, repentino occidi.

2. *Item verbenaca.*] Apuleïus, cap. 3. de verbenaca, tit. 1. *Ad strumas : Herba verbenaca radix in collo ligata, summe juvat.* De plantagine idem Dioscorides affirmat, lib. 2. cap. 153.

3. *Digitorum &c.*] Diosc. lib. 4. cap. 42.

Sect. XV. *Huic medetur.*] Dioscor. lib. 3. cap. 55. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 58.

2. *Succus &c.*] Marcellus Empir. cap. 17. pag. 125. & Plinius Valer. lib. 4. cap. 69.

3. *Item scordotis &c.*] Totidem verbis Diosc. lib. 3. cap. 125.

4. *Facit & per se.*] Hoc est, sola. Diosc. loc. cit.

5. *Item centaurium.*] Marcellus Empir. cap. 16 pag. 118. *Herba centauria trita ex vino dulci bibitur, tussi laborantibus mire prodest, etiam his qui sanguinolentum aut purulentum extussiunt, quos phthisicos dicunt.* Galenus, quoque lib. 7. de fac. simp. med. pag. 188.

6. *Cui vitio &c.*] Dioscor. lib. 2. cap. 152.

7. *Et Vettonica.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. non tamen in aqua, sed in passo præbet. Paulo aliter temperat Antonius Musa, sive quis alius, libello de herba Vettonica, tit. 9 & 30. Dioscor. quoque, lib 4. cap. 1. & Galenus, loc. cit. pag. 189.

8. *Persolata.*] Sic Diosc. lib. 4. cap. 107. de arcio sive persolata : ἥτις βοηθεῖ ποθεῖσα < α. πλῆθος μετὰ στροβίλων, αἱμοπτυϊκοῖς, ἐμπυϊκοῖς. *Drachma unius pondere pota cum pineis nucleis, cruenta exspuentibus, purulentaque exscreantibus auxiliatur.*

9. *Peucedani.*] Diosc. lib. 3. cap. 92.

10. *Et acorum.*] Radice videlicet. Dioscor. lib. 1. cap. 2.

11. *Et ideo.*] Dioscor. loc. cit. Μίγνυται δὲ καὶ τοῖς ἀντιδότοις ἡ ῥίζα χρησίμως.

12. *Tussi daucum.*] Dioscor. lib. 3. cap. 83. Βηχῶν χρονίων παρηγορικοί.

13. *Ea demum.*] Et pectorum quoque vitiis glycyrrhizam commendat Diosc. lib. 3. cap. 7.

14. *Totidem.*] Totidem, inquit, obolis bibitur verbascum illud, cujus flos aureus est. Blattariam intelligit, similem verbasco, quæ sæpe fallit pro ea capta, flore luteo, de qua lib. 25. sect. 60.

Tanta huic vis eſt, ut jumentis etiam non tuſſientibus modo, ſed illis quoque trahentibus, auxilietur potu: quod & de Gentiana reperio. [15] Radix cacaliæ commanducata, & in vino madefacta, non tuſſi tantum, ſed & faucibus prodeſt. [16] Hyſſopi quinque rami cum duobus rutæ & ficis tribus decocti thoracem purgant.

XVI. 1. [1] Tuſſim ſedat bechion, quæ & tuſſilago dicitur. Duo ejus genera. [2] Silveſtris ubi naſcitur, ſubeſſe aquas credunt: & hoc habent ſignum [3] aquileges. [4] Folia ſunt majuſcula, quam ederæ, quinque aut ſeptem, ſubalbida a terra, ſuperne pallida, ſine caule, ſine flore, ſine ſemine, radice tenui. [5] Quidam eandem eſſe bechion & alio nomine chamæleucen putant. [6] Hujus aridæ cum radice fumus per arundinem hauſtus & devoratus, veterem ſanare dicitur tuſſim: ſed in ſingulos hauſtus paſſum guſtandum eſt.

XVII. 2. [1] Altera a quibuſdam ſalvia appellatur, ſimilis verbaſco: conteritur ea & colata calefit, atque ita ad tuſſim laterisque dolores.

NOTÆ.

15. *Radix cacaliæ.*] Dioſc. lib. 4. cap. 123. & Galenus pariter lib. 7. de facult. ſimp. med. pag. 183.

16. *Hyſſopi quinque.*] Vide Notas & Emend num. VII.

Sect. XVI. 1. *Tuſſim ſedat.*] Sic Dioſc. lib. 3. cap. 126. A tuſſi quam Græci βῆχα appellant, in utraque lingua nomen habet. Herbariis & Officinis *Vngula Caballina*, vulgo *Pata equina*, inquit Ruellius, lib. 3. de nat. ſtirp. cap 60. pag. 557. A nonnullis, *Farfara*. Aliis, *Pas d'aſne*, *Tuſſilage*, ut diximus lib. 24. ſect. 85.

2. *Silveſtris &c.*] Dioſcor. loc. cit. naſci ait circa ſcaturigines, φύεται περὶ λιβάδας.

3. *Aquileges.*] Aquarum indagatores, aquarum libratores: ab aquis legendis, ſive colligendis dicti. Uſi ea voce Seneca, lib. 3. Natur. quæſt. cap. 15. & Plinius junior, epiſt. 38. ad Trajanum, lib. 10.

4. *Folia ſunt.*] Dioſcor. ita fere, loc. cit. Folia χλωρὰ dixit: Plinius *pallida* tranſtulit: adjecitque ſine caule eſſe ac ſine flore, quoniam ſcilicet fugaciſſimi, iiſque enatis brevi vigor & vita durat, longiſſimaque mora biduum, poſt quod illico tempus flacceſcentes evaneſcunt, caducique marcent. Quare noniſi iis, qui medio vere ſeſe forte fortuna ferunt obviam, & flos & caulis cernitur. Ita fere Ruellius, lib. 3. pag. 557.

5. *Quidam.*] Et illi quidem recte, ut ante monuimus, lib. 24. ſect. 85.

6. *Hujus aridæ.*] Dioſc. loc. cit. & Galenus, lib 6. de fac. ſimp. med pag. 164. Marcellus Empir. cap 16. pag. 121. Ad tuſſem remedium efficax: *Herba quæ Gallice Calliomarcus, Latine equi ungula vocatur, collecta Luna vetere liduna die Jovis, ſiccata prius in ollam novam mittitur cum prunis ardentibus, quæ intra ollam mitti debent: ſuperficies ſine ejus argilla diligenter claudi debet, & calamus inſeri, per quem humor vel fumus caloris hauriatur intra os, donec arteriam omnem & ſtomachum penetret.* Unde & illud intelligis veteribus Gallis *Calliomarcum* idem valuiſſe atque equinam ungulam. *March* certe veteribus Gallis, hodieque Britonibus Aremoricis, *equum* ſonat: quod & Pauſanias teſtatur, in Phocicis, ſeu lib. 10 pag. 645. *Liduna* porro quæ vox in eo Marcelli loco, aliiſque, occurrit, Lunam decreſcentem ſignificat, ut abunde declarat Du-Cangius in Gloſſario, verbo *Ledo*.

Sect. XVII. 1. *Altera.*] Silveſtre hoc verbaſcum eſſe; ſimile ſalviæ, de quo diximus libro anteriore, ſect. 73. cum Ruellio, non ignobili ſane herbario, ſuſpicamur.

bibitur : contra scorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra serpentes quoque ex oleo perungi ea prodest. [2] Hyssopi fasciculus cum quadrante mellis decoquitur ad tussim.

XVIII. [1] Lateris & pectoris doloribus verbascum cum ruta ex aqua : [2] Vettonicæ farina bibitur ex aqua calida. CAP. VII.

[3] Stomachum corroborat scordotis succus : [4] centaurium, [5] Gentiana ex aqua potæ. Plantago aut per se sumpta in cibo, aut cum lente, alicæve sorbitione. [6] Vettonica alias gravis stomacho, vitia tamen sanat pota, vel foliis commanducata. Item aristolochia pota : [7] agaricum manducatum siccum, ut ex intervallo merum sorbeatur : [8] nymphæa heraclia illita : [9] peucedani succus. [10] Psyllion ardoribus imponitur : [11] vel cotyledon trita cum polenta, vel aïzoum.

XIX. I. [1] Molon scapo est striato, foliis mollibus, parvis, radice I V. digitorum, in qua extrema allii caput est. Vocatur a quibusdam syron. Ex vino stomacho, & dyspnœæ medetur : [2] centaurium majus ecligmate : [3] plantago succo vel cibo : Vettonicæ tusæ pondo libra, mellis Attici semuncia, ex aqua calida quotidie bibentibus. [4] Aristolochia, [5] vel agaricon, obolis ternis ex aqua calida, aut lacte

NOTÆ.

2. *Hyssopi.*] Celsus, lib. 4. cap. 4. de tussi. *Oportet hyssopum altero quoque die bibere.*

Sect. XVIII. 1. *Lateris &c.*] Totidem fere verbis Marcellus Empir. cap. 24. pag. 169.

2. *Vettonica.*] Marcellus Empir. loc. cit. & cap. 17. pag. 125. & 126. Anton. Musa, sive quis alius, lib. de Vettonica, tit. 8. & 14.

3. *Stomachum.*] Diosc. lib. 3. cap 125. ad stomachi rosiones commendat. Ad stomachi morsus, quod idem est, Marcellus Empir. cap. 20. pag. 139.

4. *Centaurium.*] Marcellus Empir. loc. cit. *Centaurea tenuis succus, quantum cicer, ex aqua datus, stomachicis prodest.*

5. *Gentiana.*] Dioscor. lib. 3. cap. 3.

6. *Vettonica.*] Anton. Musa, tit. 10. *Ad stomachi dolorem.* Et Marcellus Empir. cap. 16. pag. 117. Item cap. 20. pag. 142. 145. & 148.

7. *Agaricum. &c.*] Diosc. lib 3. cap. 1.

8. *Nymphæa.*] Diosc. lib. 3. cap. 148.

9. *Peucedani.*] Marcellus Empir. cap. 20. pag. 151. *Peucedani radicem contritam ex vino qui frequenter biberit, nec stomachi dolorem, nec pulmonis inflationes patietur.* Sic etiam Dioscor. lib. 3. cap. 91.

10. *Psyllion.*] Diosc. lib. 4. cap. 70. vim ei summe refrigerandi tribuit.

11. *Vel cotyledon.*] Diosc. lib. 4. cap. 92. stomacho pariter æstuanti imponit.

Sect. XIX. 1. *Molon.*] Μῶλυ videtur esse Dioscoridis, lib. 3. cap. 54. ut recte suspicatus est Anguillara, par. 12. pag. 215. sed accuratius a Latino scriptore, quam a Græco deliniatum. Pingitur a Clusio, lib 2. hist. rar. plant. pag. 192. quale vidimus in horto Regio. Frequens in Dalmatia.

2. *Centaurium majus.*] Diosc. lib. 3. cap. 8. & Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 188. De minore id quoque prodidit Marcellus Empir. cap. 17. pag. 123.

3. *Plantago.*] Diosc. lib. 2. cap. 153.

4. *Aristolochia.*] Et hanc dyspnœæ sive suspiriosis opitulari scribit Diosc. lib. 3. cap. 6.

5. *Vel agaricon.*] Sic Dioscor. lib. 3. cap. 1.

asini pota. [6] Cissanthemos ad orthopnœas bibitur : [7] item hyssopum & asthmaticis. [8] Peucedani succus in jocineris doloribus, & pectoris laterisque, si febres non sint. [9] Sanguinem quoque exspuentibus subvenit agaricum, Victoriati pondere tritum, & in mulsi quinque cyathis datum. Idem & amomon facit.

Jocineri privatim Teucria bibitur recens, drachmis IV. in poscæ hemina : [10] Vettonicæ drachma una in aqua calida cyathis tribus : [11] ad cordis vitia, in frigidæ cyathis duobus. [12] Quinquefolii succus jocineris, & pulmonis vitiis, sanguinemque rejicientibus, & cuicumque sanguinis vitio intus occurrit. [13] Jocineri anagallides mire prosunt. [14] Capnon herbam qui edêre, bilem per urinam reddunt. [15] Acoron jocineri medetur, thoraci quoque, & præcordiis.

XX. 2. [1] Ephedra, ab aliis anabasis vocata, nascitur ventoso fere tractu, scandens arborem & ex ramis propendens, folio nullo, cirris numerosa, qui sunt junci geniculati, radice pallida. [2] Datur ex vino nigro austero trita ad tussim, suspiria, tormina, & sorbitione facta, in quam vinum addi convenit. Item Gentiana madefacta pridie contrita denarii pondere in vini cyathis tribus.

NOTÆ.

6. *Cissanthemos.*] Cyclaminos nempe cissanthemos, de qua superiore libro, sect. 68. De ea Diosc. lib. 2. cap. 195. Πίνεται δὲ καὶ πρὸς ὀρθόπνοιαν.

7. *Item hyssopum.*] Diosc. lib. 3. cap. 30. & Marcellus Empir. cap. 17. pag. 123.

8. *Peucedani.*] Diosc. lib. 3. cap. 92.

9. *Sanguinem quoque.*] Diosc. lib. 3. cap. 1.

10. *Vettonicæ drachma.*] Anton. Musa, tit. XI. *Ad jocineris dolorem : Vettonicæ drachmas tres, aqua calida cyathos quatuor bibat.* Diosc. lib. 4. cap. 1. Vettonicam drachmæ unius pondere adhiber in aceto mulso, μετ' ὀξυμέλιτος ὁλκῆς α' ἐπιποθεῖσα. Vide & Marcellum Empir cap. 22. pag. 160.

11. *Ad cordis vitia.*] Ἐν καρδιαλγίᾳ, in affectu stomachi, seu oris ventriculi dolore. Est enim os stomachi καρδία, ut alibi diximus.

12. *Quinquefolii.*] Diosc. lib. 4. cap. 42. Αἱμοῤῥαγίας ἵστησι πινόμενον καὶ καταπλασσόμενον. Ac paulo antea : Ὁ δὲ χυλὸς τῆς ῥίζης ἁπαλῆς ποιεῖ πρὸς τὰ ἐν ἥπατι καὶ πνεύμονι πάθη.

13. *Jocineri.*] Diosc. lib. 2. cap. 209.

14. *Capnon.*] Diosc. lib. 4. cap. 110. de capno fruticosa, quam alteri effectu similem esse ac nomine Plinius admonuit, libro sup. sect. 99. Βρωθεῖσα δὲ ἡ πόα, inquit, ἄγει χολήν. Sic etiam Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 184.

15. *Acoron &c.*] Totidem verbis Diosc. lib. 1. cap. 3.

Sect. XX. 1. *Ephedra, ab aliis.*] Prius legebatur, *Caucon quæ & ephedra &c.* Sed priores voces nulli codices MSS. exhibent : ne in Indice quidem. Dioscoridis hæc ἱστορία est, lib. 4. cap. 46. In Notis, οἱ δὲ ἀνάβασις, οἱ δὲ φαίδεραν, (lege οἱ δὲ ἐφέδραν) .... Ῥωμαῖοι, ἐκουίσαλις, οἱ δὲ σάλιξ ἐκουίναλις, οἱ δὲ ἀναβάσιον, οἱ δὲ ἐφυδρογειτνιῶσα. Hoc equisetum majus, pictum a Dodonæo, pag. 73. visum a nobis in horto Regio. Officinis, Cauda equina : aliis, salix equinalis : Gallis, *Queuë de cheval.* Vide Anguillar. par. 12. pag. 205. A sessili foliorum seu juncorum situ, ἐφέδρα, & sect. 77. & 83. ἔφεδρος. A repili arborum ascensu, ἀνάβασις dicitur. Non quod iis se circumvolvat, innectatve claviculis : juxta tantum ac pone gaudet consistere.

2. *Datur ex vino.*] Dioscor. loco citato.

XXI. 3. [1] Geum radiculas tenues habet, nigras, bene olentes. Medetur non modo pectoris doloribus, aut lateris, sed & cruditates discutit, jucundo sapore. [2] Verbenaca vero omnibus visceribus medetur, lateribus, pulmonibus, jocineribus, thoraci. Peculiariter autem pulmonibus, & quos ab his phthisis tentat, [3] radix herbæ consiliginis, quam nuper inventam diximus: Suum quidem & pecoris omnis remedium præsens est pulmonum vitio, vel trajecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua, haberique in ore assidue sub lingua. Superficies ejus herbæ an sit in aliquo usu, adhuc incertum est. [4] Renibus prodest plantaginis cibus, [5] Vettonicæ potus, [6] agaricum potum, ut in tussi.

XXII. 1. [1] Tripolium in maritimis nascitur saxis, [2] ubi alludit unda, neque in mari, neque in sicco, folio isatis crassiore, palmo alto, in mucrone diviso, radice alba odorata, crassa, calidi gustus. Datur hepaticis in farre decocta. [3] Hæc herba eadem videtur quibusdam, quæ polium, de qua [4] suo loco diximus.

XXIII. 1. [1] Gromphæna, alternis viridibus roseisque per caulem foliis, in posca sanguinem rejicientibus medetur.

NOTÆ.

Sect. XXI. 1. *Geum.*] Caryophyllata hæc vulgaris est, picta a Dodonæo, pag. 137. visa a nobis in horto Regio: quod nomen obtinuit, ab odore caryophyllorum, quem odores præ se ferunt. A nonnullis Sanamuoda, & Benedicta dicitur: Gallis, *Saliot.*

2. *Verbenaca.*] Ad vitia sane jocinerum quod attinet, subscribit Apuleïus, cap. 3. de verbenaca, tit. 4. *Ad hepatis dolorem: Herba verbenaca solstitio lecta, & in pulverem redacta, & potui sumpta mire proficere creditur*, &c. quæ totidem verbis Marcellus Empir. cap. 22. pag. 260.

3. *Radix herbæ ..... diximus.*] Libro superiore, sect. 48. Hoc Plinius accepit a Columella, lib. 7. cap. 5. pag. 262. *Ovem pulmonariam*, inquit, *similiter ut suem curari convenit, inserta per auriculam, quam veterinarii consiliginem vocant*, &c. Et libro 6. cap. 5. pag. 217. *Præsens etiam remedium cognovimus radiculæ, quam pastores consiliginem vocant: Ea in Marsis montibus plurima nascitur, omnique pecori maxime est salutaris.* Vide Notas & Emendationes num. VIII.

4. *Renibus.*] Marcellus Empir. cap 26. pag. 179. imponi ex melle jubet: bibi in passo Dioscorides, lib. 2. cap. 153.

5. *Vettonica.*] Diosc. lib. 4. cap. 1. Καὶ νεφριτικοῖς μεθ' ὕδατος. Anton. Musa, tit. 13. *Ad renum dolorem: Vettonicæ drachmas duas ex mulso cyathis duobus, dum biberit, sanus erit.*

6. *Agaricum.*] Diosc. lib. 3. cap. 1.

Sect. XXII. 1. *Tripolium.*] Diosc. lib. 4. cap. 135. totidem verbis: Τριπόλιον φύεται ἐν παραθαλασσίοις τόποις, ὡς ἐπικλύζει ἡ θάλασσα, καὶ ἀποχωρεῖ, &c. Vulgare tripolium a Lobelio pingitur, in Observat. pag. 157. atque hoc ipsum esse Dioscorideum tripolium arbitratur. Vidimus in horto Regio. Τριπόλιον dicitur, quasi ter canescens: Ter in die floris colorem mutat.

2. *Ubi alludit unda.*] In MSS. Reg. & Chiffl. *abludit.*

3. *Hæc herba ... videtur.*] Sed non recte iis videtur.

4. *Suo loco diximus.*] Libro 21. sect. 21.

Sect. XXIII. 1. *Gromphæna.*] Herbariis adhuc ignota.

XXIV. 3. [1] Jocineri autem herba malundrum, nafcens in fegete ac pratis, flore albo odorata. Ejus cauliculus conteritur ex vino vetere.

XXV. 4. [1] Item herba chalcetum e vineis contrita imponitur. [2] Faciles præftat vomitiones radix Vettonicæ, ellebori modo, IV. drachmis inpaffo aut mulfo. [3] Hyffopum tritum cum melle utilius, præfumpto nafturtio aut irione :

5. [4] Molemonium denarii pondere. [5] Eft & filybo lacteus fuccus, qui denfatus in gummi, fumitur cum melle fupra dicto pondere : præcipueque bilem trahit. Rurfus fiftunt vomitionem cuminum filveftre, Vettonicæ farina : fumuntur ex aqua. [6] Abftergunt faftidia, cruditatefque digerunt, daucum, Vettonicæ farina ex aqua mulfa, plantago decocta caulium modo. [7] Singultus hemionium fedat : [8] item ariftolochia. [9] Sufpiria clymenos. [10] Pleuriticis & peripneumonicis centaurium majus : [11] item hyffopum bibitur. Pleuriticis peucedani fuccus.

XXVI. 6. [1] Halus autem, [2] quam Galli fic vocant, Veneti co-

NOTÆ.

Sect. XXIV. 1. *Jocineri ... malundrum.*] Sic MSS. omnes, tum hoc loco, tum in Indice : non, ut editi, *melandryum* : quod ineptum eft, fi flore albo odorata ea herbula eft. Herbariis & officinis perinde incognita.

Sect. XXV. 1. *Item herba chalcetum.*] Neque hæc adhuc cognita.

2. *Faciles præftat.*] Diofcor. lib. 4. cap. 1. Ῥίζαι δὲ ..... φλεγματώδη συγχολῶσιν ἐμετὸν μεθ' ὑδρομέλιτος πινόμεναι.

3. *Hyffopum.*] Sic temperatum nafturtio vel iride ad fubducendam alvum Diofcorides adhibet, lib. 3. cap. 30.

4. *Molemonium.*] Sic libri omnes, etiam MSS. tum hoc loco, tum in Indice. Sed *Lemonium* utrobique legi fatius credimus, ut libro fuperiore, fect. 61.

5. *Eft & filybo.*] Diofc. lib. 4. cap. 159. *Stillans*, inquit, *e radice liquor drachmæ feu denarii pondere potus ex aqua mulfa vomitiones ciet* : Τῆς δὲ ῥίζης ὁ ὀπὸς ὅσον ὁλκὴ ποθεὶς σὺν μελικράτῳ ἐμέτους κινεῖ. Carduus eft lacteus Lobelii, in Obferv. pag. 479. Carduus Mariæ Tragi. Carduus leucographus Dodonæi, pag. 710. vifus a nobis in horto Regio. Itali *Cardo Maria*, & a lactis copia *Cardo Lettario vocitant*, tefte Anguillara par. 8. pag. 151.

6. *Abftergunt faftidia.*] De Vettonica quidem Anton. Mufa, tit. 37. *Ægris faftidientibus cibos : Vettonicæ drachmas duas ex aqua mulfa cyathos tres bibat : fanatur.*

7. *Singultus.*] Diofcor. lib. 3. cap. 151. de afpleno, five hemionio. Λυγμῶν βοηθεῖ.

8. *Item ariftolochia.*] Diofcor. lib. 3. cap. 6.

9. *Sufpiria.*] Diofcor. lib. 4. cap. 14. de periclymeno, quam effe clymenon Plinii diximus.

10. *Pleuriticis & peripn.*] Diofc. lib. 3. cap. 8.

11. *Item hyffopum.*] Diofcor. lib. 3. cap. 30.

Sect. XXVI. 1. *Halus autem.*] Ita fcribitur adjecto fpiritu, tum hoc loco, tum in Indice, etiam in MSS. Eodem fublato *alus* lib. 27. fect. 24. Confolidam vocat Apuleïus, cap. 59. Symphytum illud eft, feu confolida major, picta a Matthiolo, in lib. 4. Diofc. pag. 961. Vidimus in horto Regio. *Grande Confolide*, *Oreille d'Afne*. De ea nunc Plinius obiter, quod laterum dolori, ut fuperiores aliæ, medeatur.

2. *Quam Galli.*] Circumpadani.

toneam, medetur lateri: [3] Item renibus, convulsisque & ruptis. [4] Similis est cunilæ bubulæ, cacuminibus thymo, dulcis, & sitim sedans, radicis alibi albæ, alibi nigræ.

XXVII. 7. Eosdem effectus in lateris doloribus habet [1] chamærops, myrteis circa caulem geminis foliis, capitibus Græculæ rosæ, ex vino pota. [2] Ischiadicos dolores & spinæ levat agaricum potum, [3] ut in tussi.

8. Item stœchadis, [4] aut Vettonicæ farina ex aquamulsa.

XXVIII. Plurimum tamen homini negotii alvus exhibet, cujus causa major pars mortalium vivit. Alias enim cibos non transmittit, alias non continet, alias non capit, alias non conficit. Eoque mores venere, ut homo maxime cibo pereat. Pessimum corporum vas instat, ut creditor, & sæpius die appellat. Hujus gratia præcipue avaritia expetit: huic luxuria conditur: huic navigatur ad Phasin: huic profundi vada exquiruntur. Et nemo vilitatem ejus æstimat, [1] consummationis fœditate. [2] Ergo numerosissima est circa hanc medicinæ opera. CAP. VIII.

[3] Sistit eam scordotis recens, drachma cum vino trita, vel decocta potu. [4] Polemonia quoque & dysentericis ex vino datur: [5] verbasci radix pota ex aqua duorum digitorum magnitudine: [6] nymphææ heracliæ semen cum vino potum: [7] radix superior e xiphio, drachmæ pondere ex aceto. [8] Semen plantaginis in vino tritum, vel ipsa ex aceto cocta, aut alica ex succo ejus sumpta. [9] Item cum lenticula co-

NOTÆ.

3. *Item renibus &c.*] Diosc. lib. 4. cap. 9. de symphyto petræo: & Apuleius, loc cit.

4. *Similis est.*] Dioscor. loc. cit.

Sect. XXX. 1. *Chamærops.*] Sive trixago, quam & chamæropem vocari vidimus, lib. 24. sect. 80.

2. *Ischiadicos.*] Hoc est, coxendicum dolores. Diosc. lib. 3. cap. 1. Ποιεῖ ᾗ πρὸς ἰσχίων ἀλγήματα.

3. *Ut in tussi.*] Hoc est, siccum si commanducetur, ita ut ex intervallo merum sorbeatur, uti dictum est sect. 18.

4. *Aut Vettonicæ.*] Anton Musa, tit. 45. Ad lumborum & coxarum dolores. Dioscor. lib. 4. cap. 1. Ἰσχιαδικοῖς τε μεθ' ὕδατος.

Sect. XXVIII. 1. *Consummationis*] Egestionis.

2. *Ergo numerosissima.*] Plurima, occupatissima. Libro 8. sect. 77. de sue: *Neque alio ex animali numerosior materia ganeæ.*

3. *Sistit eam.*] Dioscor. lib. 3. cap. 125.

4. *Polemonia.*] Diosc. lib. 4. cap. 8.

5. *Verbasci.*] Dioscor. lib. 4. cap. 104.

9. *Nymphææ.*] Dioscor. lib. 3. cap. 148.

7. *Radix superior.*] Constat enim xiphion radice gemina, quarum una alteri insidet, pusillorum bulborum figura, ut tradit Dioscor. lib. 4. cap. 20. etsi ad alios usus medicinæ adhibet, ad quos & a Plinio destinatur, lib. 25. sect. 89. his verbis, *Superior radix*, &c.

8. *Semen plantaginis.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 188. & 189. Apuleïus, cap. 1. tit. 9. *Ad ventrem stringendum.* Dioscor. lib. 2. cap. 153.

9. *Item cum lenticula.*] Dioscor. & Marcellus Empir. loc. cit. Item Apuleïus, cap. 1. de plantagine, tit. 4. & 19.

cta, vel aridæ farina inspersa potioni cum papavere tosto & trito, vel succus infusus, aut succus Vettonicæ, in vino ferro calefacto. [10] Eadem cœliacis in vino austero datur: his & iberis imponitur, [11] ut dictum est. [12] Tenesmo radix nymphææ heracliæ e vino bibitur: psyllium in aqua: [13] acori radicis decoctum. [14] Aïzoi succus alvum sistit, & dysenterias, & tineas rotundas pellit. [15] Symphyti radix dysenterias sistit: [16] item dauci. [17] Aïzoum foliis contritis ex vino torminibus resistit. [18] Alceæ siccæ farina torminibus pota cum vino.

XXIX. 1. [1] Astragalus folia habet longa incisuris multis, obliqua circa [2] radices, caules tres aut quatuor foliorum plenos, florem hyacinthi, radices villosas, implicatas, rubras, præduras. [3] Nascitur in petrosis, apricis, & iisdem nivalibus, sicut Pheneo Arcadiæ. [4] Vis ei ad spissanda corpora. [5] Alvum sistit radix in vino pota: quo fit ut moveat urinam [6] repercusso liquore, sicut pleraque quæ alvum sistunt. Sanat & dysentericos in vino rubro tusa. [7] Difficile autem tunditur. Eadem gingivarum suppurationi utilissima est fotu. Colligitur exitu autumni, cum folia amisit: siccatur in umbra.

XXX. 2. [1] Et ladano sistitur alvus utroque: [2] quod in segetibus nascitur, contuso & cribrato: bibitur ex aqua mulsa: item nobili e vino. [3] Ledon appellatur herba, ex qua ladanum fit in Cypro, bar-

NOTÆ.

10. *Eadem.*] Vettonica.

11. *Ut dictum est.*] Libro 25. sect. 40.

12. *Tenesmo &c.*] Dioscor. lib. 3. cap. 148.

14. *Aïzoi succus.*] Diosc. lib. 3. cap. 89. Ὁ δὲ χυλὸς ... ἐν ποτῷ δίδοται διαῤῥοιζομένοις, καὶ δυσεντερικοῖς· στρογγύλας τε ἕλμινθας ἐκτινάσσει σὺν οἴνῳ ποθείς. *Succus potui datur profluvio alvi laborantibus, atque dysentericis. Sed & teretes lumbricos pellit ex vino potus*

15. *Symphyti.*] Diosc. lib. 4. cap. 9.

16. *Item dauci.*] Mederi torminibus daucum ait Diosc. lib. 3. cap. 83. Dysenteriæ, lib. 3. cap. 169.

17. *Aïzoum.*] Dioscor. lib. 4. cap. 89.

18. *Alceæ.*] Sive damasonio. Diosc. lib. 3. cap. 169.

Sect. XXIX. 1. *Astragalus.*] Dissimilis hic parum facie, par effectu, Dioscoridis astragalo. Is est quem Bæticum Clusius appellat, delineatque, lib. 6. histor. rat. plant. pag. ccxxxiiij. qualem in horto Regio vidimus.

2. *Radices villosas.*] Quæ adnatas appendices seu radiculas habent.

3. *Nascitur.*] Totidem verbis & de suo astragalo Dioscor. lib. 4. cap. 62. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 160.

4. *Vis ei ad spissanda.*] Ad adstringenda, στυπτική. Diosc. & Galenus.

5. *Alvum.*] Diosc. & Galenus, locis citatis.

6. *Repercusso liquore.*] Humore qui dysenteriam adjuvat, in vesicam rejecto.

7. *Difficile.*] Diosc. Κόπτεται δὲ δυσχερῶς διὰ τὸ στερεὸν αὐτῆς. *Difficile soliditatis sua ratione tunditur.*

Sect. XXX. 1. *Et ladano .... utroque.*] Terreno scilicet, & factitio: de utroque diximus, lib. 12. sect. 37. Diosc. lib. 1. cap. 128. de ladano: Κοιλίαν τε ἵστησιν σὺν οἴνῳ παλαιῷ ποθέν. ἔστι δὲ καὶ οὐρητικόν.

2. *Quod in segetibus.*] In arvis.

3. *Ledon appellatur.*] Ita M S S. Reg. Colb. &c. non *Lada*. Sic etiam Diosc. ut diximus, lib. 12. sect. 37.

bis

bis caprarum adhærescens. Nobilius in Arabia. Fit jam & in Syria atque Africa, [4] quod toxicon vocant. [5] Nervos enim in arcu circumdatos lanis trahunt, adhærescente roscida lanugine. [6] Plura de eo diximus inter unguenta. Hoc gravissimum odore est, durissimum tactu. Plurimum enim terræ colligit: [7] cum probetur maxime purum, odoratum, molle, viride, resinosum. [8] Natura ei molliendi, siccandi, concoquendi, somnum alliciendi. [9] Capillum fluentem cohibet, nigritiamque custodit. [10] Auribus cum hydromelite aut rosaceo infunditur. Furfures cutis & manantia hulcera sale addito sanat. [11] Tussim veterem cum styrace sumptum. Efficacissimum ad ructus.

XXXI. 3. Alvum sistit & chondris, sive pseudodictamnum: 4. [1] Hypocistis, orobethron quibusdam dicta, malo granato immaro similis. [2] Nascitur, ut diximus, sub cistho, unde nomen. [3] Hæc arefacta in umbra sistit alvum ex vino austero nigroque utraque. Duo enim genera ejus, candida & rufa. Usus in succo: [4] spissat, siccat. Et rufa magis stomachi rheumatismos emendat. [5] Pota tribus obolis, sanguinis exscreationes, [6] cum amylo. Dysenterias pota, & infusa. Item verbenaca ex aqua data, aut carentibus febre ex vino ammineo cochlearibus quinque additis in cyathos tres vini.

XXXII. 5. [1] Laver quoque nascens in rivis condita & cocta torminibus medetur.

NOTÆ.

4. *Quod toxicon.*] Ἀπὸ τοῦ τόξου, quæ vox arcum sonat.

5. *Nervos enim.*] Nervos enim vel in ipso adhuc arcu adductos, lanisque circumvolutos fruticibus admovent, ac deinde trahunt, adhærescente iisdem interim lanugine foliorum piogui ac torulenta. Frostra locum hunc solicitat Salmasius, in Solio. pag. 363. libris non secondis, scriptoris ipsius labefactata ejus emendatione sententia.

6. *Plura de eo.*] Libro 12. sect. 37.

7. *Cum probetur &c.*] Diosc. lib. 1. cap. 128.

8. *Natura ei.*] Diosc. loc. cit. Δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικὴν, θερμαντικὴν, μαλακτικὴν, ἀναστομωτικήν.

9. *Capillum.*] Diosc. loc. cit. Theodotus Priscianus, lib. 1. cap. 2. *de capillis cadentibus: Ladanum cum vino teri facies, & oleum myrteum admisciebis: & uteris ut pinguissimo linimento.*

10. *Auribus.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

11. *Tussim.*] Inseri medicamentis ad tussim sedandam utilibus, ait Dioscor. loc. cit.

Sect. XXXI. 1. *Hypocistis, orobethron.*] Ὑποκιστὶς, & ὑποκισθίς. Sic Diosc. lib. 1. cap. 127. Φύεται δὲ παρὰ τὰς ῥίζας τοῦ κίστου ἡ λεγομένη ὑποκιστίς· ὑπ' ἐνίων δὲ ὀροβέθρον, ὅμοιόν τι κυτίνῳ ῥοιᾶς. In MSS. Reg. & Colb. *orobothron.* In libris hactenus editis, *orabation.* Hujus hypocistidis iconem Clusius accurate deliniat, lib. 1. hist. rar. plant. pag. 68. Aliud vero Scribonio Largo, Compos. 85. hypocystis est, ὑπόκυστις, nempe *succus rosæ silvaticæ, quam quidam caninam vocant.*

2. *Nascitur, ut diximus.*] Libro 24. sect. 48.

3. *Hæc arefacta.*] Diosc. loc. cit.

4. *Spissat.*] Adstringit. Δύναμιν δὲ ἔχει . . . στυπτικωτέραν τε καὶ ξηραντικωτέραν. Diosc. lib. 1. cap. 127.

5. *Pota.*] Diosc. loco citato.

6. *Cum amylo.*] Vide Notas & Emend. oom. IX.

Sect. XXXII. 1. *Laver quoque.*]

XXXIII. 6. [1] Potamogeton vero ex vino dysentericis etiam & cœliacis, similis betæ foliis : minoribus tantum hirsutioribusque, paulum supereminens extra aquam. Usus in foliis : [2] refrigerant, spissant : peculiariter cruribus vitiosis utilia, [3] & contra hulcerum nomas, cum melle vel aceto. [4] Castor hanc aliter noverat, tenui folio velut equinis setis, thyrso longo & lævi, in aquosis nascentem. Radice sanabat strumas & duritias. Potamogeton adversatur & crocodilis : itaque secum habent eam, qui venantur. [5] Alvum sistit & Achillea.

7. [6] Eosdem effectus præstat & statice septem caulibus veluti rosæ capita sustinens.

XXXIV. 8. [1] Ceratia uno folio, radice nodosa magna, in cibo cœliacis & dysentericis medetur.

9. [2] Leontopodion, alii leuceoron, alii doripetron, alii thorybetron vocant, cujus radix alvum sistit, purgatque bilem, in aquam mulsam addito pondere denariorum duorum. Nascitur in campestri & gracili solo. Semen ejus potum, lymphatica somnia facere dicitur.

10. [3] Lagopus sistit alvum e vino pota, aut in febri ex aqua. [4] Eadem inguini adalligatur in tumore. Nascitur in segetibus.

NOTÆ.

Quod & sion nuncupatum olim indicavimus lib. 22. sect. 41. De quo eadem Dioscorides prodidit, lib. 2. cap. 154. In Indice, *Laver, sive sion.*

Sect. XXXIII. 1. *Potamogeton.*] Iisdem verbis describitur a Dioscor. lib. 4. cap. 101. Ποταμογείτων φύλλον ἐστὶν ὅμοιον σεύτλῳ, &c. Pingitur a Matthiolo, qualem in horto Regio vidimus, in lib. 4. Diosc. pag. 1137. Nomen habet a locis aquosis, ἀπὸ τῶν ποταμῶν καὶ ἐνύδρων τόπων, quos prope nascitur. Nam γείτων vicinum sonat.

2. *Refrigerant, spissant.*] Hoc est, adstringunt, Dioscor. loc. cit. Ψύχει δὲ καὶ στύφει.

3. *Et contra hulcerum.*] Dioscor. loc. cit. Ἁρμόζει καὶ νεμομένοις καὶ παλαιοῖς ἕλκεσι.

4. *Castor.*] Dodonæi forte myriophyllon aquatile is intellexit.

5. *Alvum sistit.*] Dioscor. lib. 4. cap. 36.

6. *Eosdem ... & statice.*] Officinis herbariisque incognita.

Sect. XXXIV. 1. *Ceratia.*] Videtur esse Unifolium officinarum, pictum a Dodonæo, pag. 205. Meminit hujus Marcellus Empir. cap. 27. pag. 188. *Ceratidos*, inquit, *quam herbam violam marinam appellamus, radices trium digitorum magnitudine, incocta vino austero, torminosos juvant, si illud vinum admixta leviter aqua calida portione potetur.*

2. *Leontopodion.*] Est illud Dioscoridis, λεοντοπέταλον, lib. 3. cap. 110. In Nothis, pag. 457. Λευκοπέταλον, οἱ δὲ λεοντοπόδιον, οἱ δὲ λευκόειρον, οἱ δὲ λέοντον, οἱ δὲ δωρεὶς, οἱ δὲ δοριχτεὶς, οἱ δὲ λυχνὶς ἀγρία, ... οἱ δὲ θορύβετρον, &c. Et ab Apuleïo, Leontopodion nominatur, cap. 7. A Dodonæo pingitur, pag. 69. quale in horto Regio vidimus. Λεοντοπόδιον, pedem leonis : λεοντοπέταλον, leonis folium interpretantur.

3. *Lagopus*] Dioscor. lib. 4. cap. 17. totidem verbis : Λαγώπους δύναμιν ἔχει σταλτικὴν κοιλίας, πινόμενος μετ' οἴνου· ἐπὶ δὲ τῶν πυρεσσόντων μεθ' ὕδατος. Pedem leporinum vocant officinæ, alii Trifolium humile. Vidimus in horto Regio, quale delineatur a Dodonæo, pag. 567. & lagopus major vocatur. *Pied de liévre.* Eadem cum Plinio & Dioscoride, tradit Apuleïus, cap 61.

4. *Eadem.*] Diosc. loc cit. Περιάπτεται δὲ καὶ τοῖς φλεγμαίνουσι βουβῶσι. φύεται δὲ ἐν ἀρούραις.

[5] Multi super omnia laudant ad deploratos dysentericos quinquefolium, decoctis in lacte radicibus potis: & aristolochiam Victoriati pondere in cyathis vini tribus. Quæ ex supradictis calida sumentur, hæc cadente ferro temperari aptius erit.

[6] E diverso, purgat alvum succus centaurii minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo salis & aceti, bilemque detrahit. [7] Majore tormina discutiuntur. [8] Vettonica alvum solvit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis novem. [9] Item euphorbium, [10] vel agaricum, drachmis duabus cum sale modico potum ex aqua, aut in mulso obolis tribus. [11] Solvit & cyclaminos ex aqua pota, [12] aut balanis subditis: item chamæcissi balanus. [13] Hyssopi manipulus decoctus ad tertias cum sale, pituitas trahit illitus, vel contritus cum oxymelite & sale: pellitque ventris animalia. [14] Pituitam & bilem detrahit peucedani radix.

XXXV. II. Alvum purgat anagallis ex aqua mulsa: [1] item epithymon, qui est flos e thymo, satureiæ simili. [2] Differentia, quod hic herbaceus est, alterius thymi albus: quidam [3] hippophεon vo-

NOTÆ.

5. *Multi super.*] Marcellus Empiricus, cap. 27. pag. 193. Dioscor. lib. 1. cap. 42.

6. *E diverso.*] Ad verbum ista Marcellus exscripsit, cap. 30. pag. 212. Diosc. lib. 3. cap. 9.

7. *Majore.*] Diosc. lib. 3. cap. 8. πρὸς στρόφους &c.

8. *Vettonica.*] Marcellus Empiricus totidem verbis, cap 30. pag. 217. Anton. Musa, tit. 17. *Ad alvum concitandam:* &c. & Dioscor. lib. 4. cap. 1. plane ad verbum omnes.

9. *Item euphorbium.*] Gaspar Hofmannus, lib. 1. Var. lect. cap. 12. hic quædam immutat, libris invitis.

10. *Vel agaricum &c.*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 214. Diosc. quoque, lib. 3. cap. 1. cum mulsa propinat.

11. *Solvit &c.*] Dioscor. lib. 2. cap. 194. ex hydromelite bibi eam ob rem jubet. Marcellus Empir., cap. 30. pag. 212. & 217.

12. *Aut balanis.*] Balani glandes sunt, & id quod glandis forma ad subducendam alvum in podicem manu inditur Vulgus *Suppositorium* vocat. Apuleïus, cap. 14. tit. 2. *Ad alvum concitandam: Herba orbicularis in collyrium facta & injecta, catharticum est:* hoc est, cyclaminos in balanum subdita, purgativa est. Diosc. loc. cit. ἐν ἐρίῳ προστίθεται, *in vellere subditur.* Marcellus Empir. lib. de medic. cap. 30. *Orbicularis herbæ, quam Græce κυκλάμινον vocant, si quis expresso succo anum perunxerit, mira celeritate experietur ani solutionem.*

13. *Hyssopi.*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 214. & Dioscor. lib. 3. cap 30. totidem plane verbis *Ventris animalia* ἕλμινθας hic vocat, hoc est, teretes lumbricos.

14. *Pituitam &c.*] Dioscor. lib. 3. cap. 92. Pituita ex quatuor humoribus corporis nostri, is est, qui potissimum magis serosus est & aqueus, magisque fluxilis: Græci phlegma appellant.

Sect. XXXV. 1. *Item epithymon.*] Dioscor. lib 4 cap 179 Ἐπίθυμον ἄνθος ἐστὶ θύμου τοῦ σκληροτέρου καὶ θύμβρᾳ ἐοικότος . . . . Πινόμενον δὲ σὺν μέλιτι, καθαίρει φλέγμα καὶ χολὴν μέλαιναν. *Epithymum flos est thymi durioris & satureiæ similis . . . . Potum id cum melle, detrahit pituitam bilemque atram per inferna.*

2. *Differentia . . . . herbaceus.*] Hoc est, viridis. Vide Notas & Emend. num. X.

3. *Hippopheon.*] Vide Notas & Emend. num. XI.

cant : stomacho minus utilis, vomitiones minus movet : sed tormina [4] & inflationes discutit. Sumitur & ecligmate ad pectoris vitia cum melle, & aliquando iride. [5] Alvum solvit, a quatuor drachmis ad sex cum mellis exiguo salisque & aceti. [6] Quidam aliter epithymum tradunt sine radice nasci, tenue, [7] similitudine pallioli, rubens : siccari in umbra, bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitam bilemque. [8] Alvum leniter solvit & nymphæa in vino austero.

XXXVI. 12. [1] Solvit & pycnocomon, erucæ foliis crassioribus, [2] & acrioribus, radice rotunda, lutei coloris, terram olente, caule quadrangulo, modico, tenui, flore ocimi. [3] Invenitur in saxosis locis. [4] Radix ejus in aqua mulsa denariorum duum pondere, & alvum, & bilem, & pituitam exinanit. [5] Semen somnia tumultuosa facit, una drachma in vino potum. [6] Et panos discutit.

XXXVII. 13. [1] Detrahit bilem polypodion, quam nostri [2] filiculam vocant : similis enim est filici. Radix in usu ; pilosa, coloris intus herbacei, crassitudine digiti minimi, [3] acetabulis cavernosa, ceu polyporum cirrhi, subdulcis, in petris nascens, aut sub arboribus vetustis. [4] Exprimitur succus aqua madefactæ : ipsa minute concisa inspergitur oleri, vel betæ, vel malvæ, vel salsamento : aut cum pulticula coquitur ad alvum vel in febri leniter solvendam. [5] Detrahit bilem & pituitam, stomachum offendit. [6] Aridæ farina indita

NOTÆ.

4. *Et inflationes.*] Dioscor. loc. cit. Ἰδίως ἁρμόζον ἐπὶ μελαγχολικῶν ἢ ἐμπνευματουμένων.

5. *Alvum.*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 214.

6. *Quidam aliter.*] Quod genus illud epithymi sit, incompertum.

7. *Similitudine pallioli.*] Hoc est, pileoli. Ovidius :

Palliolum nitidis imposuisse comis.

8. *Alvum leniter.*] Diosc. lib. 3. cap. 148.

Sect. XXXVI. 1. *Solvit & pycnocomon.*] Dioscor. lib. 4 cap. 176. iisdem fere verbis repræsentat : Πυκνόκομον φύλλα ἔχει ὅμοια εὐζώμῳ &c. Herbariis adhuc incognita.

2. *Et acrioribus.*] Sic MSS. & Diosc. καὶ δριμύτερα. In quibusdam editis, *rarioribus*, male.

3. *Invenitur.*] Diosc. loc. cit.

4. *Radix ejus.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

5. *Semen somnia.*] Diosc. loc. cit.

6. *Et panos.*] Vide Notas & Emend. num. XII.

Sect. XXXVII. 1. *Detrahit bilem.*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 211. & 215.

2. *Filiculam.*] Apuleïus, cap. 83 filicinam & radiolum vocat. Polypodium majus & apud nostros nomen servat, *Polypode*. A Dodonæo pingitur, pag. 461. Vidimus in horto Regio.

3. *Acetabulis*] Habet tubercula quædam acetabulis iis similia, quæ in polyporum ac sepiarum cirrhis apparent : inde πολυπόδιον nomen. Iisdem ferme verbis a Dioscor. describitur, lib. 4. cap. 188. post Theophr. lib. 9. histor. cap. 14.

4. *Exprimitur.*] Diosc loc. cit. totidem fere verbis : & Marcellus Empir. cap 30. pag. 211. Apuleïus item, cap. 83. tit. 2.

5. *Detrahit bilem &c.*] Diosc. loc. cit. post Theophr loc. cit.

6. *Arida.*] Apud Theophr lib. 9. hist. cap. 14. ubi quis eam confregerit, sunt qui inasci polypum asseverent. Est

naribus polypum consumit. [7] Florem & semen non fert.

XXXVIII. 14. [1] Scammonium quoque dissolutionem stomachi facit, bilem detrahit, alvum solvit, [2] præterquam si adjiciantur aloës drachmæ duæ obolis ejus duobus. [3] Est autem succus herbæ ab radice ramosæ pinguibus foliis, triangulis, albis, radice crassa, madida, nauseosa. Nascitur pingui & albo solo. Radix circa Canis ortum excavatur, [4] ut in ipsa confluat succus: qui Sole siccatus, digeritur in pastillos. Siccatur & ipsa, vel cortex. [5] Laudatur natione Colophonium, Mysium, Prienense: specie autem nitidum, & quam simillimum taurino glutini, fungosum tenuissimis fistulis, cito liquescens, virus redolens, cumminosum, linguæ tactu lactescens, quam levissimum, cum diluitur albescens. [6] Hoc evenit & adulterino, quod fit ervi farina, & tithymali marini succo, in Judæa fere: quod etiam strangulat sumptum. [7] Deprehenditur gustu: Tithymalus enim linguam excalfacit. [8] Usus bimo: nec ante, nec postea utili. Dedere & per se ex aqua mulsa & sale quaternis obolis. Sed utilissime cum aloë, ita ut incipiente purgatione mulsum bibatur. [9] Fit & decoctum radicis in aceto ad crassitudinem mellis, quo lepræ illinuntur, & caput ungitur in dolore cum oleo.

NOTÆ.

autem polypus, auctore Celso, lib. 6. cap. 8 *caruncula modo alba, modo subrubra, quæ narium ossi inhæret, & modo ad labra pendens narem implet, modo retro per id foramen, quo spiritus a naribus ad fauces descendit, adeo increscit, uti post uvam conspici possit, strangulatque hominem, maxime Austro aut Euro flante.* Gallis, *un Polipe.*

7. *Florem & semen.*] Vide Notas & Emend. num. XIII.

Sect XXXVIII 1. *Scammonium.*] Marcellus Empir. cap. 30. pag. 212. *Scammonia succus solam detrahit bilem: datur ex aqua ad denarii semissem, ... sed stomacho infirmo non convenit.*

2. *Præterquam si.*] Hoc est, dum bilem detrahit, & alvum solvit, stomachi simul dissolutionem facit, nisi adjiciatur aloë: &c Marcellus Empir. cap. 30 pag. 211 *Purgat bene hæc compositio ventrem: Aloës denarii semissis, Colophonia* (quæ Scammonia est) *denarii semissis: una teruntur hæc: adjicitur mellis quod satis sit ad colliganda ea: datur ex aqua calida vel frigida cyathis quatuor: hoc medicamentum stomachum non corrumpit.*

3. *Est autem succus.*] Hæc totidem fere verbis Dioscor. lib. 4. cap. 171. Σκαμμωνία &c. Pingitur a Dodonæo stirps ipsa, pag. 387. visa a nobis in horto Regio: *la Scammonée.*

4. *Ut in ipsa.*] Ut in ipsum cavum cultro factum confluat succus. Vide Notas & Emend. num. XIV.

5. *Laudatur &c.*] Hæc fere verbis totidem Dioscor. loc. cit. & auctor libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 1000.

6. *Hoc evenit &c*] Diosc. loc. cit.

7. *Deprehenditur.*] Dioscor. loc. cit. *Nam si linguam vehementer excalfacit, exuritve, est id admixti tithymali argumentum* Καὶ τῷ μὴ λίαν πυροῦν τὴν γλῶσσαν, ὅταν γίνεται τιθυμάλλου μιγέντος. Sic & auctor libri mox citati apud Galenum.

8 *Usus bimo.*] Biennio recentior, vetustiorve succus inutilis. Vide Notas & Emend. num. XV.

9. *Fit & decoctum.*] Diosc. loc. cit. Ἑψηθεῖσα δὲ ἐν ὄξει ἡ καταχρισθεῖς, λέπρας ἐξαίρει· κεφαλαλγίαις τε χρησίμη ἐστὶν ἐπιβρεχομένη σὺν ὄξει ἢ ῥοδίνῳ.

XXXIX. 15. Tithymalum nostri herbam lactariam vocat, alii [1] lactucam caprinam: narrantque lacte ejus inscripto corpore, cum inaruerit, si cinis inspergatur, apparere litteras, & ita quidam adulteras alloqui maluere quam codicillis. Genera ejus multa. [2] Primus cognominatur characias, qui & masculus existimatur, [3] ramis digitali crassitudine, rubris, [4] succosis, quinque aut sex, cubitali longitudine: [5] a radice foliis pæne oleæ, in cacuminibus [6] coma junci. [7] Nascitur in asperis maritimis. [8] Legitur semen autumno, cum coma: siccatum Sole tunditur, & reponitur [9] Succus vero incipiente pomorum lanugine, defractis ramulis, excipitur farina ervi, aut ficis, ut cum iis arescat. [10] Quinas autem guttas singulis excipi satis est. Traduntque etiam toties purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis exceperit. [11] Succus cum colligitur, ne attingat oculos cavendum est. Fit & e foliis tusis priore minus efficax. Fit & decoctum e ramis. [12] Est semen in usu cum melle decoctum ad catapotia solvendæ alvi gratia. [13] Semen & dentium cavis cera includitur. [14] Colluuntur & radicis decocto e vino aut oleo. [15] Illinunt & lichenas suc-

NOTÆ.

Sect. XXXIX. 1. *Lactucam caprinam.*] Quod ea capræ vescuntur. Lactucam marinam, Apuleïus, cap. 108. aliique, quos retulimus lib. 20. sect. 24.

2. *Primus.*] Diosc. lib. 4. cap. 165. Ὁ μὲν ἄῤῥην χαρακίας καλεῖται· ὑπὸ δὲ τινῶν κομήτης, ἢ ἀμυγδαλοειδὴς, ἢ κωβιός. Gallis, *Tithymale.* Pingitur a Joan. Bauhino, tom. 3. pag. 672. qualem vidimus in horto Regio. Χαρακίας, quasi vallatis dicitur. Hoc genus peculiariter cura nostra vocant evigilem matutinum, *Reveille-matin.*

3. *Ramis digitali.*] Dioscor. loc. cit. καυλοὺς caules dixit: Apuleïus, cap. 108. thyrsos, seu scapos.

4. *Succosis.*] Vide Notas & Emendationes num. XVI.

5. *A radice foliis.*] Vide Notas & Emendationes num. XVII.

6. *Coma junci.*] In summitate caulium, cacuminibusque, coma est similis virgultis juncis. Dioscor. & Apuleïus, locis citatis.

7. *Nascitur.*] Diosc. loc. cit.

8. *Legitur &c.*] Diosc. loc cit.

9. *Succus vero.*] Dioscorides circa vindemiam, περὶ τὸν τρυγητὸν, ita succum exprimi ait, loc. cit. Plinius, incipiente pomorum lanugine, nempe cotoneorum: quo nempe tempore lanuginosa ea esse incipiunt, circa Augustum mensem.

10. *Quinas ... singulis.*] Nempe singulis ficis. Dioscor. loc. cit. *Alii in ficos quæ exsiccantur, ternas quaternasve guttas instillant, ut cum iis marescant, ejusmodique ficos ad usum recondunt.* Τινὲς δὲ εἰς τὰ ξηραινόμενα σῦκα ἀποστάζουσι σταλαγμοὺς γ' ἢ δ', ξηραίνοντες ἀποτίθενται.

11. *Succus cum.*] Diosc. loc. cit.

12. *Est & semen.*] Dioscor. loc. cit. totidem verbis. Καταπότιον medicamentum est quod sumitur deglutiendo. Pilulas alibi Plinius, & vulgus, vocat. *Catapotium, id est, medicamentum quod non diluitur, sed ita ut est, devoratur.* Scribonius Largus, Compos. 87.

13. *Semen & dentium.*] Dioscor. loc. cit. succo hanc vim attribuit, ut dentium cavis inditus, dolores levet: Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 14. ut decidere sponte faciat.

14. *Colluuntur.*] Collui dentes radicis decocto cum aceto jubet Dioscor. loc. cit.

15. *Illinunt &c.*] Dioscor. loc. cit. & Apuleïus, cap. 108. tit. 4.

co: bibuntque eum, ut purgent vomitione & alvo soluta, alias stomacho inutilem. Trahit pituitam sale adjecto in potu, bilem aphronitro. [16] Si per alvum purgari libeat, in posca: si vomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis datur. Ficos a cibo sumpsisse melius est. [17] Fauces urit leniter: est enim tam ferventis naturæ, ut per se extra corpori impositum, pusulas ignium modo faciat, & pro caustico in usu sit.

XL. 16. [1] Alterum genus tithymali myrsiniten vocant: alii caryïten: foliis myrti acutis & pungentibus, sed mollioribus: & ipsum in asperis nascens. Colliguntur comæ ejus hordeo turgescente, siccatæque in umbra diebus novem in Sole inarescunt. Fructus non pariter maturescit, sed pars anno sequente, & nux vocatur. [2] Inde cognomen Græci dedere. [3] Demetitur cum messium maturitate, lavaturque, dein siccatur, & datur cum papaveris nigri duabus partibus, ita ut sit totum [4] acetabuli modus: [5] minus hic vomitionibus, quam superior, ceteri item. Aliqui sic & folium ejus dedere, nucem vero ipsam in mulso, aut passo, [6] vel cum sesama. [7] Trahit bilem & pituitam per alvum. Oris hulcera sanat. Ad nomas oris folium cum melle estur.

XLI. 17. [1] Tertium genus tithymali paralium vocatur, sive tithymalis folio rotundo, caule palmum alto, ramis rubentibus, semine albo, quod colligitur [2] incipiente uva, & siccatum teritur, su-

NOTÆ.

16. *Si per alvum.*] Apuleïus, cap. 108.

17. *Fauces urit.*] Diosc. loc. cit. *Quoniam fauces exasperat, catapotia quæ ex eo concinnantur, cera aut decocto melle oblini, atque ita dari par est.* Τραχύνει δὲ καὶ τὴν φάρυγγα· ὅθεν δεῖ τὰ καταπότια περιπλάττειν κηρῷ ἢ μέλιτι ἑφθῷ. καὶ οὕτως διδόναι.

Sect. XL. 1. *Alterum.*] Dioscor. lib. 4. cap. 165. Ὁ δ' ἄλλος, ὃν ἔνιοι μυρσινίτην, ἢ καρυΐτην ἐκάλεσαν, &c. iisdem enim plane notis describit, ac Plinius. Myrsinites legitimus tithymalus id genus appellatur a Clusio, lib 6 hist. rar. plant pag. clxxxix ab aliis latifolius. Vidimus in horto Regio. In Indice *Myrtites*: Theophrasto, lib. 9 hist. cap. 12. Μυρσινίτης. Et Apuleïo.

2. *Demetitur &c.*] Quæ deinceps sequuntur, accepta sunt totidem verbis a Theophr. lib. 9. hist. cap 12.

3. *Inde cognomen.*] Caryïtæ. A voce Græca κάρυον quæ nucem sonat. Theophr. lib. 9. hist. cap. 12. Ταῦτα δ' οὐκ ἀεὶ φέρει τὸν καρπὸν, ἀλλὰ παρ' ἔτος .... ὁ δὲ καρπὸς αὐτοῦ καλεῖται κάρυον.

4. *Acetabuli modus.*] Mensura. Theophr. loc. cit. Τὸ δὲ συναμφότερον ἔστιν ὀξύβαφον.

5. *Minus hic vomitionibus.*] Subintellige, accommodatus. Sic Diosc. loc. cit. & Apuleïus, cap. 108.

6. *Vel cum sesama.*] Et quidem tosta, ἐν σησάμῳ πεφρυγμένῳ. Theophr. loc. cit.

7. *Trahit bilem &c.*] Theophr. loc. cit.

Sect. XLI. 1. *Tertium.*] Hæc tota descriptio petita similiter ad verbum ex Theophr. lib. 9. hist. cap. 12. De hoc tithymali genere diximus, lib. 20. sect. 80. Dioscor. lib. 4. cap. 165. Ὁ δὲ παράλιος λεγόμενος τιθυμαλὶς ἢ μηκώνιον ἐκάλεσαν, &c. Ab Apuleïo dicitur, cap. 108. *Tithymalis, peplis tithymalis, paralion mecon.* Et hoc genus Galli evigilium matutinum vocant.

2. *Incipiente uva.*] Pubescente, maturescente, variante. Theophr. loc. cit. ὅταν ἄρτι περκάζῃ σταφυλή. Plinius lib. 20. sect. 80. *florente uva.*

miturque [3] acetabuli mensura ad purgationes.

XLII. 18. [1] Quartum genus helioscopion appellant, foliis porcilacæ, ramulis stantibus a radice quatuor aut quinque, rubentibus, semipedali altitudine, succi plenis. [2] Hoc circa oppida nascitur, semine albo, columbis gratissimo. [3] Nomen accipit, quoniam capita cum Sole circumagit. [4] Trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo: ceteri usus, qui characiæ.

XLIII. 19. [1] Quintum cyparissian vocant, propter foliorum similitudinem, caule gemino aut triplici nascentem in campestribus: [2] cui eadem vis, quæ helioscopio aut characiæ.

XLIV. 20. [1] Sextum platyphyllon vocant: alii corymbiten, alii amygdaliten a similitudine. Nec ullius latiora sunt folia. [2] Pisces necat, alvum solvit, radice, vel foliis, vel succo in mulso, aut aqua mulsa drachmis quatuor. Detrahit privatim aquas.

XLV. 21. [1] Septimum dendroïdes cognominant, alii cobion, alii [2] leptophyllon, in petris nascens, [3] comosissimum ex omnibus maxime, cauliculis rubentibus, & semine copiosissimum: [4] ejusdem effectus, cujus characias.

XLVI. 22. [1] Apios ischas, sive raphanos agria, [2] juncos

NOTÆ.

3. *Acetabuli mensura.*] Dimidio acetabulo ipse dixit, lib. 20. sect. 80.

Sect. XLII. 1. *Quartum genus.*] De eo genere eadem ad verbum prodidit Apuleïus, cap. 108. & Diosc. lib. 4. cap. 165. Ὁ δὲ ἡλιοσκόπιος λεγόμενος, ἀνδράχνῃ ὅμοια φύλλα ἔχει, &c. Pingitur a Dodonæo, pag. 367. quale in horto Regio observatum a nobis. Helioscopos ab Apuleïo nuncupatur, loc. cit. idemque cicer columbinum, & caprago.

2. *Hoc circa.*] Diosc. loc. cit.

3. *Nomen accipit.*] Dioscor. loc. cit. Συμπεριφέρεσθαι δὲ τούτου ἡ κόμη τῇ τοῦ ἡλίου κλίσει· ὅθεν καὶ ὠνόμασται ἡλιοσκόπιος.

4. *Trahit bilem &c.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XLIII. 1. *Quintum.*] Κυπαρισσίας, a foliorum similitudine cum cupresso nomen accepit. A Dodonæo pingitur, pag. 367. Vidimus in horto Regio.

2. *Cui eadem vis.*] Dioscor. loc. cit.

Sect. XLIV. 1. *Sextum.*] Diosc. Ὁ δὲ πλατύφυλλος φλόμῳ ἔοικε. Nomen habet a latitudine foliorum. Pingitur a Clusio, lib. 6. hist rar. plant. pag. cxc. quale est a nobis observatum in horto Regio. Amygdalitæ cognomen primo generi tribuit Diosc. minus recte.

2. *Pisces necat.*] Dioscor. lib. 3. cap. 165. Ἀποκτείνει δὲ καὶ τοὺς ἰχθύας, κοπεὶς καὶ διεθεὶς τῷ ὕδατι. *Pisces necat tusus, & aqua dilutus.*

Sect. XLV. 1. *Septimum.*] Dioscor. loc. cit. Ὁ δὲ ἐν ταῖς πέτραις φυόμενος, δενδροειδὴς δὲ καλούμενος, ἀμφιλαφὴς ἄνωθεν καὶ πολύκομος, ὀποῦ μεστὸς, ὑπέρυθρος τοὺς κλάδους &c. *Qui in petris nascitur, dendroides, quasi arborescens, cognominatus, foliosus est in cacumine, densamque spargit comam, succo lacteo pregnans subrubentibus ramis, &c.* Pingitur a Lobelio, in Adversf. pag. 150. Tithymalus myrsinites angustifolius appellatur. In horto Regio vidimus.

2. *Leptophyllon.*] A foliorum tenuitate: sunt enim myrti tenuioris similia, τὰ φύλλα μυρσίνῃ λεπτῇ προσεοικότα, inquit Dioscor. loc. cit.

3. *Comosissimum.*] Largiore coma.

4. *Ejusdem effectus.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XLVI. 1. *Apios ischas.*] Diosc. lib. 4. cap. 177. Ἄπιος, οἱ δὲ ἰσχὰς, οἱ δὲ Χαμαιρέφανος ὀρεινὴ ἡ ἀγρία, οἱ δὲ λινόζωστις. Vide Saracenum in Notis ad Dioscor.

[2] juncos duos, sive tres spargit in terra rubentes, [3] foliis rutæ: radix cæpæ, sed amplior: [4] quare quidam raphanum silvestrem vocant. [5] Intus habet mammam candidam, extra cortices nigros. [6] Nascitur in montuosis asperis, aliquando & in herbosis. Effoditur verè, tusaque in fictili mergitur, dejectoque quod supernatat, reliquus succus [7] purgat utraque parte, sesquiobolo in aqua mulsa. Sic & hydropicis datur acetabuli mensura. Inspergitur & aridæ radicis farina potioni: [8] aiuntque superiorem partem ejus vomitione biles extrahere: inferiorem, per alvum, aquas.

XLVII. [1] Tormina discutit quodcumque panaces, [2] & Vettonica, præterquam a cruditate: [3] peucedani succus & inflationes, ructus gignens: [4] item acori radix, [5] daucumve, [6] si lactucæ modo sumatur. [7] Ladanum Cyprium potum interaneorum vitiis occurrit: [8] item Gentianæ farina, ex aqua tepida fabæ magnitudine. [9] Plantago

NOTÆ.

'Ἄπιος dicitur, & ἰσχάς, quod radicem habet accedentem ad piri formam, vel ficus. Nullum nomen invenit Gallicum, inquit Ruellius, lib 3. pag. 658. Vidimus tamen per inopiam frugum ruri pauperes hàc radice vesci.

2. *Juncos duos.*] Diosc. loc. cit. ramulos junceos, binos ternosve dixit, κλωνία δύο ἢ τρία ἀπὸ γῆς αἴρει σχοινώδη λεπτά, &c.

3. *Foliis rutæ.*] Foliis quidem rutæ, sed oblongioribus iisdem, & angustioribus: Φύλλα πηγάνῳ ἐοικότα, ἐπιμηκέστερα μέντοι καὶ στενότερα. Theophr. lib 9. hist. cap. 10. φύλλον δὲ ἔχει πηγανῶδες βραχύ.

4. *Quare quidam.*] Æginetà. lib 7. cap. 10. Καλοῦσι δέ τινες αὐτὸ χαμαιράφανον.

5. *Intus .... mammam.*] Corpus, carnem, pulpamve candidam. Diosc. loc. cit. Ῥίζα ... φλοιὸν ἔχουσα ἔξωθεν μέλανα, ἔσωθεν δὲ λευκόν. Quoniam lactei succi plena radix est, mammam idcirco, & quidem sat eleganter, vocat.

6. *Nascitur.*] Diosc. loc. cit.

7. *Purgat utraque parte.*] Per superna æque vomitione, atque per inferna. Diosc. loc. cit. Τούτου τρία ἡμιωβόλια ποθέντα, ἄνω καὶ κάτω καθαίρει. Sed differt a Dioscoride Plinius, quod supernatantem liquorem rejicit, reliquum in medicos usus adsciscit: ille contra liquorem qui supernatat penna collectum exsiccatumque adhibet in eosdem usus.

8. *Aiuntque.*] Dioscorides loc. cit. post Theophr. lib 9 hist. cap 10. Sic etiam Æginetà, lib 7 cap. 10.

Sect XLVII 1. *Tormina.*] Diosc. lib. 3. cap 55. Etiam ad jumentorum tormina panacis radicem utilem esse scribit Theophr. lib. 9 hist. cap. 17. Ad quoscumque ventris dolores, cap. 12.

2. *Et Vettonica*] Anton. Musa, cit. 16. *Ad ventris dolorem: Herbæ Vettonicæ drachmam unam in aqua calida cyathis duobus bibendam dato. His autem duntaxat hæc apta erit compositio, quorum non ex cruditate intestina torquentur.* Sic etiam Marcellus Empir. cap. 29 pag. 203.

3. *Peucedani.*] Torminibus, inflationibusque subvenire pariter auctor est Diosc. lib. 3. cap. 92.

4. *Item acori.*] Diosc. lib. 1. cap 2.

5. *Daucumve.*] Dauci semen ad sedanda tormina commendat Diosc. lib. 3. cap 83.

6. *Si lactucæ modo.*] Ex aceto oleoque.

7. *Ladanum.*] Alvum sistit, urinam ciet Diosc. lib 1. cap 128.

8. *Item Gentianæ.*] Succum hujus prodesse stomachicis scribit Diosc lib 3. cap 3.

9. *Plantago mane*] Marcellus Empir. cap. 27. pag 188. *Plantaginis aridæ semen tritum, ex partibus duabus, & papaveris capita arida, ex parte tertia, opor-*

mane sumpta [10] duabus linguis, & tertia papaveris in vini cyathis quatuor non veteris. Datur & in somnum euntibus, addito nitro vel polenta, si multo post cibum detur. [11] Colo infunditur hemina succi, vel in febri.

XLVIII. [1] Agaricum potum obolis tribus in vini veteris cyatho uno, lieni medetur: & panacis omnium generum radix in mulso. [2] Sed Teucria præcipue, pota arida & decocta quantum manus capiat, in aceti heminis tribus. Ad vulnus illinitur eadem cum aceto: aut si tolerari non possit, ex fico vel aqua. [3] Polemonia bibitur ex vino. [4] Vettonica drachma in oxymelitis cyathis tribus. [5] Aristolochia, [6] ut contra serpentes. Argemonia septem diebus in cibo sumpta lienem consumere dicitur: [7] agaricum in aceto mulso obolis duobus. [8] Nymphææ heracliæ radix e vino pota, & ipsa consumit. [9] Cissanthemus, drachma bis die sumpta, in vini albi cyahis duobus per XL. lienem dicitur paulatim emittere per urinam. [10] Prodest & hyssopum cum fico decoctum. [11] Lonchitidis radix decocta, priusquam semen emittat. [12] Peucedani quoque radix decocta & lieni & renibus. [13] Lien acori potu consumitur. [14] Præcordiis & ilibus utilissimæ radices. [15] Clymeni semen

NOTÆ.

tet per cribrum tenuiter foratum trajici, ex eoque pulvere dari torminoso ligula magna mensuram, interdum plus aut minus, cum vini veteris mixti non nimium, id est, cyathis tribus. Hoc medicamentum ante somnum utiliter etiam ad vesperam datur. Et paulo ante: *Plantago cocta ante alium cibum data ex aceto plurimo, & exiguo sale atque oleo, torminosis plurimum prodest.*

10. *Duabus linguis.*] Vel, ut alii MSS. habent, *lingulis*, hoc est, cochlearibus.

11. *Colo*] In coli tormento, hoc est, in tenuioris intestini morbo. Apponi jubet ad colici umbilicum contusam plantaginem Marcellus Empir. cap. 29. pag. 206.

Sect. XLVIII. 1 *Agaricum.*] Lienosis in aceto mulso præbet Diosc. lib. 3 c. 1.

2. *Sed Teucria.*] Quæ hemionitis Dioscoridis est, lib. 3. cap. 152. ut alibi monuimus: ἣτις οὐ ἔξει πεδίσκου, τήκει σπλῆνα.

3. *Polemonia*] Ex aceto drachmæ pondere dari lienosis, auctor est Diosc. lib 4. cap 8.

4. *Vettonica*] Diosc lib 4. cap. 1

5. *Aristolochia.*] Ex aqua propinat Diosc. lib. 3. cap. 6.

6 *Vt contra serpentes.*] Libro 25. sect. 55. radicis drachmam in vini hemina sæpius bibendam adversus serpentes prædicit.

7 *Agaricum.*] Diosc. lib. 3. cap 1. & Plinium Valer. lib. 2. cap. 18. *Agarici oboli duo in aceto mulso poti per dies XX. consumunt lienem.*

8 *Nymphæa.*] Diosc. lib. 3. cap. 148. totidem verbis.

9. *Cissanthemus.*] Hoc est, cyclaminos cyssanthemos, de quo idem narrat Diosc. lib. 3. cap 195.

10. *Prodest &c.*] Diosc. lib. 3. cap. 30. ad verbum.

11. *Lonchitidis.*] Et hoc de altera lonchitide Dioscorides, lib. 3. cap. 162. quam & asperam vocat: Τήκει δὲ καὶ σπλῆνα μετ' ὄξους πινομένη.

12. *Peucedani.*] Diosc. lib. 3. cap. 92. post Theophr. lib. 9. hist. cap. 22.

13. *Lien acori.*] Diosc. lib. 1. cap. 2. σπλῆνας τήκει.

14. *Præcordiis.*] Dioscor. loc. cit. lateri, hepati, thoraci, subvenire ait.

15. *Clymeni semen.*] Subintellige, lienem absumit. Diosc. lib. 4. cap 14. de periclymeno, quam esse clymenon Pli-

potum diebus triginta pondere denarii in vino albo. Vettonicæ farina ex melle & aceto scillite pota. Radix lonchitidis in aqua, & Teucrium illinitur. [16] Item scordium cum cera, agaricum cum farina feni Græci.

XLIX. [1] Vesicæ malis, contraque calculos, gravissimis cruciatibus, [2] ut diximus, auxilio est [3] Polemonia ex vino pota: [4] item agaricum. [5] Plantago radice vel foliis potis ex passo. [6] Et Vettonica, [7] ut in jocinere diximus. Item ramici, pota atque illita: [8] eadem ad strangurias efficacissima. [9] Ad calculos quidam Vettonicam & verbenacam & millefolium æquis portionibus, ex aqua, pro singulari remedio bibere suadent. Strangurias discuti & dictamno certum est. Item quinquefolio decocto ad tertias in vino: [10] hoc & enterocelicis dari atque illini, utilissimum est. [11] Xiphii quoque radix superior urinam ciet infantibus. [12] Enterocelicis datur ex aqua, & illinitur vesicæ vitiis. Peucedani succus infantium ramici: [13] & umbilicis eminenti•

NOTÆ.

nianam suo loco docuimus: Τούτου ὁ καρπὸς πέπειρος συλλεγεὶς καὶ ξηρανθεὶς ἐν σκιᾷ, πίνεται μετ' οἴνου < α΄ ὁλκῆς ἐπὶ ἡμέρας μ΄, καὶ σπλῆνα τήκει, &c. *Semen postquam ematuruit collectum, & in umbra siccatum, si drachmæ pondere ex vino bibatur quadragenis diebus, lienem absumit, &c.*

16. *Item scordium.*] Diosc. lib. 3. cap. 125. Καὶ ὑποχονδρίου χρονίας φλεγμονὰς ἀναληφθεῖσα κηρωτῇ παρηγορεῖ. *Diuturnam hypochondrii inflammationem cerato excepta lenit.*

Sect. XLIX. 1. *Vesica malis.*] Ab his verbis instituendam periodum novam loci sententia admonuit, quæ connexa perperam cum anterioribus hactenus fuere.

2. *Ut diximus.*] Libro 25. sect. 7. *Indicavere*, inquit, *experimento, asperrimos cruciatus esse calculorum a stillicidio vesicæ.*

3. *Polemonia.*] Dioscorides, lib. 4. cap. 8. ex aqua prabet.

4. *Item agaricum*] Diosc. lib. 3. c. 1.

5. *Plantago.*] Totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 153. & Apuleïus, c. 1. tit. 24.

6. *Et Vettonica.*] Vettonica pariter calculos rumpi docet Galenus, lib. 7. de fac simp. med. pag. 189.

7. *Ut in jocinere diximus.*] Sect. 19. his verbis: *Vettonica drachma una in aqua calida cyathis tribus.* Ex melle & aceto bibi jubet Anton. Musa, tit. 24.

8. *Eadem ad strangurias.*] Diosc. lib. 4. cap. 1.

9. *Ad calculos.*] Verbis plane totidem Marcellus Empir. cap. 26. pag. 177. Item suspectæ vetustatis auctor, Æmilius Macer, cap. de verbena:

Herbam cui nomen foliis de mille dedere,
Bettonicamque, pari verbena pondere junge:
Hæc mixta potantur aqua: nullum medicamen
Utilius credunt illis quos calculus angit.

10 *Hoc & enterocelicis.*] Diosc. lib. 4. cap. 42.

11. *Xiphii quoque.*] Diosc. lib. 4. cap. 20.

12. *Enterocelicis.*] Iisdem verbis Diosc. loc. cit.

13. *Et umbilicis.*] Dioscor. lib. 4. cap. 70. Ἐντεροκήλας τε τὰς ἐπὶ παίδων καὶ ἐξομφάλους ὑγιάζει καταπλασσόμενον σὺν ὄξει. *Infantium enterocelis, & eminenti umbilico illitum ex aceto medetur.* Unde forsan legi hoc loco oporteat, ut in Chiffl. cod. *Peucedani succus infantibus: ramici & umbilicis eminentibus psyllion illinitur.*

bus psyllion illinitur : [14] Urinam cient anagallides, [15] acorique radicis decoctum, vel ipsa trita potaque : & omnia vesicæ vitia sanat. [16] Et calculos herba & radix cotyledonis. [17] Itemque genitalium inflammationem omnem, pari pondere caulis, & seminis, & myrrhæ. [18] Ebulum teneris cum foliis tritum, ex vino potum, calculos pellit : impositum [19] testes sanat. [20] Erigeron quoque cum farina thuris & vino dulci, testium inflammationes sanat. [21] Symphyti radix illita enterocelas cohibet : genitalium nomas [22] hypocisthis alba. [23] Artemisia quoque datur contra calculos ex vino dulci, & ad stranguriam. [24] Dolores vesicæ sedat ex vino nymphææ heracliæ radix.

L. I. [1] Eadem vis crethmo ab Hippocrate admodum laudatæ. Est autem inter eas quæ eduntur silvestrium herbarum. Hanc certe apud Callimachum apponit rustica [2] illa Hecale : speciesque est [3] batis hortensiæ. [4] Caulis unus palmum altus, semen ferens odoratum, ceu libanotidis rotundum, siccatum rumpitur : habet intus nucleum candidum, quem aliqui cachryn vocant. Folio pingui, albicante veluti olivæ, crassiore, & salso gustu : radices digiti crassitudine tres aut.

NOTÆ.

14. *Vrinam cient.*] Certe nephriticis, hydropicisque opitulari ait Diosc. lib. 2. cap. 209.

15. *Acorique radicis.*] Diosc. lib. 1. cap 2.

16. *Et calculos.*] Diosc lib 4. cap. 92. Item Galenus, lib 7. de fac. simp. med pag. 195. Dysuriam statim ea sanari in vino pota, auctor est Theod. Priscianus, lib 2. parte 1. cap 20.

17. *Itemque.*] Diosc. loc. cit.

18. *Ebulum*] Ebuli radices ad calculos commendat Marcellus Empir cap. 26 pag. 176.

19. *Testes sanat*] Testium epiphoras, seu inflammationes.

20. *Erigeron.*] Iisdem verbis Diosc. lib. 4. cap 97.

21. *Symphyti.*] Diosc. lib. 4. cap 9.

22. *Hypocisthis.*] Cistho ipsi hanc vim assignat Diosc lib 1 cap. 126.

23. *Artemisia.*] Diosc lib. 3. cap: 117. & Apuleïus, cap. 59. tit. 4.

24 *Dolores vesicæ*] Diosc. lib. 5 cap. 147.

Sect. L. 1 *Eadem vis crethmo.*] Diximus de eo, anteriore libro, sect. 96. Laudatur ab Hippocrate, ad ejiciendos feminarum menses, lib. de natura mul. tex. 10. pag. 372. & lib. 1. de morb. mul. tex. 10. pag. 412. Ad uteri morbos inter optima remedia, ἄριστα φάρμακα, eodem volumine, tex. 56. pag. 450.

2 *Illa Hecale.*] De qua diximus antea, lib. 22. sect. 44.

3. *Batis hortensia*] Nec batis quoque bacillarum nomine, de quibus egimus lib. 25. sect. 96. intelligenda est : quando neque ipsa crethmos ea est appellatione censenda, ut diximus. Quin & bacillas herbarii perperam in marinas distinxere, atque hortenses, ut acute vidit Petr. Quiqueranus, lib. 2. de laud. Provinciæ, fol. 50. cum nihil differepent : nisi quia maritimæ litorum prærogativa gustantibus salsiorem morsum infligunt. Conditura bacillarum aceto constat : ei nihil salis adjicitur, quod (ut aïunt) salem sibi secum ferant. Quæ ratio me quoque monet, ut asseverem bacillam eam non esse batin, quod Dalecampius censuit : quando Columella, Plinius, ac Dioscorides, suæ bati nunc salem, nunc muriam injiciunt. Batin esse potius censuerim eam quæ nomine alio hortensis sive sativa portulaca est : crethmon, marinam.

4. *Caulis unus.*] Iisdem pæne notis a Diosc. describitur, lib. 2. cap. 157.

quatuor. Nascitur in maritimis petrosis. [5] Estur crudum coctumve cum olere, odorati saporis & jucundi. [6] Servatur etiam in muria: præcipui usus ad stranguriam, folio, vel caule, vel radice ex vino. Colorem quoque corporis gratiorem facit: verum æquo largior inflationes. Alvum solvit decocto, [7] urinamque, & a renibus humorem trahit. [8] Sic & althææ siccæ farina in vino pota, stranguriam tollit, efficacius addito dauco. Lieni quoque utilis. [9] Adversus serpentes bibitur. Jumentis quoque in pituita, aut stranguria hordeo inspersa succurrit.

LI. 2. [1] Anthyllion est lenti simillima, [2] quæ in vino pota vesicas vitiis liberat, sanguinem sistit. [3] Altera est anthyllis, chamæpityos similis, flore purpureo, odore gravi, radice intubi.

LII. 3. [1] Vel magis cepæa, similis portulacæ, nigriore radice, sed inutili, nascens in litoribus arenosis, gustu amara. [2] In vino cum asparagi radice vesicæ plurimum prodest.

LIII. 4. [1] Eadem præstat hypericon, quam alii chamæpytin, [2] alii corion appellant, [3] oleraceo frutice, tenui, cubitali, rubente, folio rutæ, [4] odore acri, semine in siliqua nigro, maturescente cum hordeo. Natura semini spissandi: alvum sistit: [5] urinam ciet: vesicæ cum vino bibitur.

NOTÆ.

5. *Estur crudum &c.*] Dioscor. loc. cit.

6. *Servatur.*] Diosc. loc. cit.

7. *Vrinamque.*] Diosc. loc. cit.

8. *Sic & althaa.*] Dioscor. lib. 3. cap. 163.

9. *Adversus serpentes.*] Dioscor. loco citato.

Sect. LI. 1. *Anthyllion.*] Ἀνθυλλὶς hæc prima Dioscoridis, lib. 3. cap. 153 picta a Lobelio, in Advers. pag. 195. visa a nobis in horto Regio. In Dalmatia & Creta frequens, teste Anguillara, par. 13. pag. 237.

2. *Quæ in vino.*] Diosc. loc. cit.

3. *Altera est.*] Et hæc altero similiter loco a Diosc appellata, loc. cit. iisdem signata notis. Iua Moschata Monspeliensium, scite effigiata a Lobelio in Observ pag. 208. visa a nobis in horto Regio.

Sect. LII. 1. *Vel magis cepæa*] Κηπαία Dioscoridi, lib 3. cap. 168. iisdem ferme verbis describitur. Vidimus in horto Regio, qualem Matthiolus delineat, in lib. 3. Diosc. pag. 933. In Paduano & Bononiensi agro nasci testatur Anguillara, par. 13. pag. 242.

2. *In vino.*] Diosc. loc. cit.

Sect. LIII. 1. *Eadem ... hypericon.*] Diosc. lib. 3. cap. 171. Ὑπερικὸν, οἱ δὲ ἀνδρόσαιμον, οἱ δὲ κόριον, οἱ δὲ χαμαιπίτυν, &c Officinæ Perforatam vocant, Galli *Millepertuis*, quod folia Soli objecta innumeris foraminibus scatere, & omni ex parte punctis quibusdam pertundi visantur. Vulgus item *herbam S. Ioannis* sæpe nuncupat. Pingitur a Dodonæo, pag. 76. Vidimus in horto Regio.

2. *Alii corion.*] Ita Dioscor. MSS. tamen, tum hoc loco, tum in indice, pertinaciter *corison* exhibent. Sic rursum inferius sect. 60.

3. *Oleraceo frutice.*] Altitudine oleribus pari, sive inter olera frutice agnascente.

4. *Odore acri.*] Resinam pineam olente, unde & χαμαιπίτυος nomen.

5. *Vrinam ciet.*] Diosc. loc. cit. Δύναμιν δὲ ἔχει διουρητικήν.

LIV. 5. [1] Est aliud hypericon, quod [2] alii corin appellant, folio tamaricis, & sub ea nascitur, sed pinguioribus foliis & minus rubentibus, odoratum, palmo altius, suave, leniter acutum. Vis semini excalfactoria: & ideo inflationem facit: sed stomacho non inutile: [3] præcipuum ad stranguriam, si exhulcerata non sit vesica. Medetur & pleuriticis ex vino potum.

LV. 6. [1] Vesicæ autem callithrix trita simul cum cumino, & data ex vino albo. [2] Verbenaca quoque cum foliis decocta ad tertias, vel radix ejus e mulso calido calculos ejicit.

7. [3] Item perpressa, quæ Aretii & in Illyrico nascitur, in aqua decocta e tribus heminis ad unam, & pota. [4] Trifolium ex vino sumptum.

8. Et chrysanthemum.

9. [5] Anthemum quoque calculos ejicit, parvis a radice foliis quinis, caulibus longis duobus flore roseo: radices tritæ per se, ceu laver crudum.

LVI. 10. [1] Silaus nascitur glareosis & perennibus rivis, cubitalis apii similitudine. [2] Coquitur, ut olus acidum, magna utilitate vesicæ: [3] quæ si scabiem sentiat, panacis radice sanatur, aliter inutile vesicis. Calculos pellit [4] malum erraticum, radicis libra in vi-

NOTÆ.

Sect. LIV. 1. *Est aliud.*] Dioscor. lib. 3. cap. 174. Κόρις, οἱ δ' ἢ τοῦτο ὑπερικὸν καλοῦσι, φύλλον ἔχει ἐμφερέστατον τῷ τῆς ἐρείκης, &c. A Matthiolo pingitur, in lib. 3. Diosc. pag. 939. In horto Regio vidimus.

2. *Alii corin.*] Ita sane Dioscor. Sed Pliniani codices M S S. non hic modo, sed & in Indice, & rursum inferius sect. 73. & 81. constantissime *caron* vocant.

3. *Præcipuum ad.*] Diosc. loco cit.

Sect. LV. 1. *Vesicæ autem.*] Diosc. lib. 4. cap. 136.

2. *Verbenaca.*] Marcellus Empiricus, cap. 26. pag. 175. & Apuleïus, cap. 3. tit. 5.

3. *Item perpressa.*] *Repressa Romanis*, inquit Anguillara, par. 12. pag. 218. *dassi a i cavalli quando sono ripresi, onde ... tal nome.* Id esse ibi pabulum equorum ait, cum æstuant.

4. *Trifolium.*] lib. 3. cap. 123. Marcellus Empir. cap. 26. pag. 180. de trifolio minuto: ut & Plinius Valer. lib. 2. cap. 38.

5. *Anthemum quoque.*] Sic Reg. 1. At Reg. 2. & index, *Anthemis*. In Illyrico reperiri, dicique *Sassifragia*, quod calculos nempe vesicæ frangit vel ejicit, auctor est Anguillara, par. 12. p. 218.

Sect. LVI. 1. *Silaus nascitur.*] Non est hæc laver, sive sion, de quo diximus lib. 22. sect. 41. ut existimavit Ruellius, lib. 2. pag. 369. cum de lavere proxime antea, ceu stirpe diversa, mentio habeatur. Sed apium potius palustre, ut acute vidit Anguillara, par. 2. pag. 219. & cum eo Lobelius in notis M S S. ad eum locum.

2. *Coquitur ut olus acidum.*] Olusatrum, credo, intelligit.

3. *Quæ si scabiem.*] Si sit exhulcerata vesica.

4. *Malum erraticum.*] Quid hac voce intelligat, haud satis liquet. Dalecampius de aristolochia interpretatur, quæ malum terræ superius appellata est, sect. 54. quod radix in globum mali rapique modo rotundetur. Vix assentior: cum illa ubique nobiliore nomine Græco quam Latino a Plinio appelletur.

ni congio decocta ad dimidias: inde heminæ sumuntur per triduum. Reliquum ex vino cum sio: urtica marina, [5] & daucum, & plantaginis semen ex vino.

LVII. 11. [1] Et herba Fulviana trita ex vino, (& hæc nomen inventoris habet, nota tractantibus,) urinas ciet.

LVIII. Scordion testium tumores sedat. [1] Hyoscyamum genitalibus medetur: [2] peucedani succus ex melle, & semen, stranguriæ: [3] agaricum obolis tribus in vini veteris cyatho uno: [4] trifolii radix drachmis duabus in vino: [5] dauci una drachma, vel seminis. [6] Ischiadici & semine & foliis erythrodani tritis sanantur: [7] panace poto: [8] & infricata Polemonia, aristolochiæ decocto folii. Agarico quidem & [9] nervus, qui platys appellatur, & humerorum dolor sanatur, obolis tribus in vini veteris cyatho uno poto. [10] Quinquefolium ischiadicis & bibitur & imponitur. [11] Item scammonia decocta cum hordei farina. [12] Semen hyperici utriusque bibitur ex vino. Sedis vitia & attritus celerrime sanat plantago: [13] condylomata quinquefolium: [14] sedem eversam cyclamini radix ex aceto. [15] Anagallidum cærulea

NOTÆ.

5. *Et daucum.*] Daucum urinas pellere auctor est etiam Dioscor. lib. 3. cap. 83

Sect. LVII. 1. *Et herba Fulviana.*] Quæ sit ea porro, cum nullis signetur notis, statui auspicato nequit.

Sect LVIII. 1. *Hyoscyamum.*] Testium tumori mederi dixit hyoscyami semen, Dioscor. lib. 4 cap. 69.

2. *Peucedani.*] Dioscor. lib. 3. cap. 92.

3. *Agaricum.*] Dioscor. lib. 3. cap. 1.

4. *Trifolii.*] Hujus seminis drachmas ternas, foliorum quaternas præbet Diosc. lib. 3. cap. 123.

5. *Dauci.*] Subintellige, radicis. Semen certe ad pellendas urinas commendat in primis Diosc. lib. 3. cap. 83.

6. *Ischiadici &c.*] Dioscor. lib. 3. cap. 160.

7. *Panace poto.*] Illini jubet ischiadi Dioscorides, lib. 3. cap. 55.

8. Et *infricata.*] Et pota quoque ex aqua, si Dioscoridem audimus, lib 4. cap. 8. &, qui Dioscoridem ubique sequitur, Galenum, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 221.

9. *Nervus qui platys.*] Πλατὺς, hoc est, latus, amplus, patens. Nervum intelligit cruris crassissimum, maximumque inter lumbares, qui ad genu usque procedit. Ad coxendicum articulorumque dolores facere agaricum ex aceto mulso potum, ait Diosc. lib. 3. cap. 1.

10. *Quinquefolium.*] Diosc. lib. 4. cap. 42. Marcellus Empir. cap. 25. pag. 174. *Ad ischiadem*, inquit, *herba pentaphyllos, foliis fragorum simillima, cum vino trita, in balineo in solio data potui, hac valetudine laborantes cito remediabit.*

11. *Item scammonia.*] Diosc. lib. 4. cap. 171. Συνεψηθεῖσα δὲ ὄξει καὶ λεανθεῖσα μετ' ἀλεύρου κριθίνου, ἰσχιαδικῶν ἐστι κατάπλασμα.

12. *Semen hyperici.*] Dioscor. lib. 3. cap. 171. & 174.

13. *Condylomata.*] Dioscor. lib. 4. cap. 42.

14. *Sedem eversam.*] Procidentem. Diosc. lib. 2. cap. 194. Ἕδραν δὲ προπεσοῦσαν σὺν ὄξει καταχρισθεὶς ὁ χυλὸς καθίστησι. *Sedem prociduam radicis succus ex aceto illitus restituit.*

15. *Anagallidum.*] Diosc. lib. 2. cap. 209. Φασὶ δὲ ἔνιοι τὴν μὲν ἔχουσαν τὸ κυάνεον ἄνθος, προπτώσεις δακτυλίου στέλλειν· τὴν δὲ τὸ φοινικοῦν, ἐρεθίζειν καταπλασθεῖσαν. *Aiunt*

procidentiam ſedis retro agit : e diverſo rubens proritat. Cotyledon condylomata & hæmorrhoidas mire curat. Teſtium tumores acori radix decocta in vino, tritaque, & illita.[16] Intertrigines negat fieri Catoni, abſinthium Ponticum ſecum habentibus. * Alii adjiciunt & pulegium : quod jejunus qui legerit, ſi poſt ſe alliget, inguinis dolores prohibet, aut ſedat ceptos. [17] Inguinalis (quam quidam argemonem vocant) paſſim in vepribus naſcens, ut proſit inguinibus, in manu tantum habenda eſt.

*CAP. IX.

LIX. [1] Panos ſanat panaces cum melle : [2] plantago cum ſale : [3] quinquefolium : [4] perſolatæ radix, ut in ſtrumis : [5] item damaſonium : [6] verbaſcum cum ſua radice tuſum, vino aſperſum, folioque involutum, & ita in cinere calfactum, ut imponatur calidum. Experti affirmavere, plurimum referre ſi virgo imponat nuda, jejuna jejuno, & manu ſupina tangens dicat : NEGAT APOLLO PESTEM POSSE CRESCERE, CUI NUDA VIRGO RESTINGUAT : atque ita [7] retrorſa manu ter dicat, totieſque deſpuant ambo. [8] Medetur & radix mandragoræ ex aqua : [9] radicis ſcammoniæ decoctum cum melle : ſideritis cum adipe vetere : [10] vel Chryſippea cum ficis pinguibus : & hæc ab inventore habet nomen.

CAPUT X.

LX. [1] Venerem in totum adimit, ut diximus, nymphæa heraclia :

NOTÆ.

nonnulli impoſitam anagallidem eam, quæ cæruleum edit florem, ſedis procidentiam retro agere : quæ vero phœniceum, eandem proritare.

16. *Intertrigines*] Cato, de re ruſt. cap. 159. pag. 89. *Intertrigini remedium : In viam cum ibis, abſinthii Pontici ſurculum ſub anulo habeto.* Apuleïus, cap 100. tit. 4. *Ad inguinum vel intertriginis moleſtias : Herba abſinthii & marrubii ſurculum ſumito, & in ſemicinctio tecum portato, ſanaberis.* Intertrigines attritus ſunt femorum. In Notis quæ Tironis falſo dicuntur, apud Gruterum, pag. 180. *Rhagadium. Inteſtigo. Inteſtiginoſum.* Lege, *Intertrigo. Intertriginoſum.*

16. *Inguinalis.*] In Reg. 2. *Inguinalis, quam quidam argemonion.* In Reg. 1. *argemon.* In Indice, *Inguinalis, ſive Argemo.* Argemoniam vocare videtur Marcellus Empir. cap. 32. pag. 225. & cap. 34. pag. 235. Quam porro Plinius inguinalem vocet, ſi alia eſt ab argemonia, de qua lib. 25. ſect. 56. aut a lappa canaria, quam pariter argemonem dixere, ut vidimus lib. 24. ſect. 116. obſcurum eſt.

Sect. LIX. 1. *Panos ſanat.*] Dioſc. lib. 3. cap. 56.

2. *Plantago.*] Sic & Dioſc. lib. 2. cap 153.

3. *Quinquefolium.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 42.

4. *Perſolatæ.*] Quod & arcion a Dioſcoride appellatur, lib. 4. cap. 107. Quo illa modo in ſtrumis imponatur, diximus ſect. 12.

5. *Item damaſonium.*] Dioſc. lib. 3. cap. 169.

6. *Verbaſcum.*] Ad *οἰδήματα*, hoc eſt, ad tumores commendatur a Dioſc. lib. 4. cap. 104.

7. *Retrorſa manu.*] Averſa manu, prona, cum vola terram ſpectat : ut contra ſupina, cum vola cælo obvertitur.

8. *Medetur.*] Dioſc. lib. 4. cap. 76.

9. *Radicis ſcammoniæ.*] Dioſc. lib. 4. cap. 171.

10. *Vel Chryſippea.*] Quid Chryſippea ſit, velle indicare, hariolі foret, & conjectoris parum ſani.

Sect. LXI. 1. *Venerem .... ut diximus.*] Libro 25. ſect. 37. *Qui biberint eam duodecim diebus, coïtu genituraque privari.*

a eadem

[2] eadem semel pota, in XL. dies. [3] Insomnia quoque Veneris a jejuno pota, & in cibo sumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet non solum Venerem, sed & affluentiam genituræ, [4] ob id corpus alere vocemque dicitur. [5] Appetentiam Veneris facit radix e xiphio superior, data potu in vino. Item quam crethmon agrion appellant: [6] & horminos agrios, cum polenta contrita.

LXII. 1. [1] Sed inter pauca mirabilis est orchis herba: [2] sive serapias, foliis porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice, testiculis simili: [3] ita ut major, sive (ut aliqui dicunt) durior, ex aqua pota excitet libidinem: minor sive mollior, e lacte caprino inhibeat. [4] Quidam folio scillæ esse dicunt, læviore ac minore, caule spinoso. [5] Radices sanant oris hulcera: thoracis pituitas, [6] alvum sistunt e vino potæ. [7] Concitatricem vim habet satyrion. Duo ejus genera: [8] una longioribus foliis, quam oleæ, caule quatuor digitorum, flore purpureo, radice gemina ad formam hominis testium, alternis

NOTÆ.

2. *Eadem semel.*] Hoc est: si per dies duodecim bibatur, ut dictum est lib. 25. sect. 37 in totum Venerem adimit: si vel semel bibatur, Venerem in XL. dies restinguit.

3. *Insomnia quoque.*] Subintellige, adimit in totum. Diosc. ad verbum, lib. 3. cap. 148.

4. *Ob id*] Vide quæ de raphano diximus, lib. 20. sect. 13.

5. *Appetentiam.*] Diosc. lib. 4. cap. 20. Φασὶ δὲ καὶ ἀφροδίσια παρορμᾶν τὴν ἀνωτέραν ῥίζαν σὺν οἴνῳ ποθεῖσαν.

6. *Et horminos.*] Diosc. lib. 3. cap. 145. Ὅρμινον ἄγριον.... δοκεῖ δὲ τοῦτο σὺν οἴνῳ πινόμενον, συνουσίαν παρορμᾶν. Illud est quod lib. 18. sect. 22. a Dodonæo delineari diximus, pag. 290.

Sect. LXII. 1. *Sed inter pauca.*] Diosc. lib. 3. cap. 141. Ὄρχις ἕτερος, ὃν Σεραπιάδα ἕτεροι καλοῦσιν, ὡς καὶ Ἀνδρέας διὰ τὸ πολύχρηστον τῆς ῥίζης· φύλλα ἔχει ἐοικότα πράσῳ, &c. Nam totidem verbis & a Dioscoride, & ab Oribasii interprete deliniatur, lib 12. pag 210. Testiculum canis officinæ vocitant. Quin & eadem omnia orchium genera Satyria nominant, Gallique officinas secuti, *du Satyrion*: Apuleïum quoque, qui cap. 5. orchies & satyria nullo discrimine habuit. Nos viginti omnino genera vidimus in horto Regio. Sunt omnium cognatæ vires, & ad Venerem in primis concitandam pares.

2. *Sive serapias.*] In indice, more Latino, *serapia.* Ut *rhœan* alibi, pro *rhœade* dixit.

3. *Ita ut major.*] Diosc. lib. 3. cap. 141. & 142. e gemina radice seu bulbo, teneriorem ait a mulieribus Thessalis e lacte caprino propinari ad excitandam libidinem: alteram, quæ aridior duriorque est, ξηρὸς, ad eandem inhibendam. Theophr. lib. 9. hist. cap. 19. utrumque e lacte caprino sumi ait: sic sumpto majore libidinem excitari: inhiberi, minore. Vide & Galenum, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 216.

4. *Quidam folio.*] Theophr. loc. cit. Ἔχει δὲ τὸ φύλλον σκιλλῶδες, λειότερον δὲ καὶ ἔλαττον· τὸν δὲ καυλὸν ἐμφερῆ....., ἀκανθώδη.

5. *Radices sanat.*] Dioscor. lib. 3. cap. 142.

6. *Alvum.*] Diosc. loc. cit. Ἵστησι δὲ καὶ κοιλίαν σὺν οἴνῳ ποθεῖσα.

7. *Concitatricem*] Ad venereos impetus.

8 *Una longioribus.*] Hic Dioscoridis orchis est, lib. 3. cap. 141. Latinis satyrion nuncupatum. Ὄρχις, οἱ δὲ κυνόσορχιν καλοῦσι, φύλλα ἔχει .... ἐλαίας μαλακὰ ὅμοια, ... μακρότερα &c.

annis intumescente ea ac residente. [9] Altera satyrios orchis cognominatur, & femina esse creditur. Distinguitur internodiis & ramosiore frutice, radice fascinis utili. Nascitur fere juxta mare. Hæc tumores, & vitia [10] partium earum cum polenta illita sedat, vel per se. [11] Superioris radix in lacte ovis colonicæ data, nervos intendit: eadem ex aqua remittit.

LXIII. 2. [1] Græci satyrion, foliis lilii rubri, minoribus, & tribus non amplius e terra exeuntibus tradunt, caule lævi, cubitali, nudo, radice gemina: [2] cujus inferior pars & major mares gignat, superior ac minor feminas. [3] Et aliud genus satyrii erythraïcon appellant, semine viticis majore, lævi: duræ radicis, cortice rubro, intus album includi, sapore subdulce, fere in montuosis inveniri. [4] Venerem etiamsi omnino manu teneatur radix, stimulari: [5] adeo si bibatur in vino austero. Arietibus quoque & hircis segnioribus in potu dari. Et a Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigrioribus in coïtu, quod vitium prosedamum vocant. Vim ejus restinguit aqua mulsa, [6] aut lactuca sumpta. [7] In totum quidem Græci, cum concitationem hanc volunt significare, satyrion appellant: sic & cratægin cognominantes, & thelygonon, & arrhenogonon, quarum semen testium simile est. Tithymali quoque ramorum medullam habentes, ad Venerem proniores fieri dicuntur. [8] Prodigiosa sunt, quæ circa hoc tradidit Theophrastus, auctor alioqui gravis, septuageno coïtu durasse libidinem contactu herbæ cujusdam, cujus nomen genusque non posuit.

LXIV. Sideritis adalligata varices minuit, & sine dolore persanat. Podagræ morbus rarior solebat esse non modo patrum avorum-

NOTÆ.

9. *Altera.*] Hoc vero genus a Græcis scriptoribus prætermissum.

10. *Partium earum.*] Genitalium.

11. *Superioris.*] Ejus quam orchin esse Dioscoridis diximus.

Sect. LXIII. 1. *Græci satyrion.*] Ut Diosc. lib. 3. cap. 143. Σατύριον, οἱ δὲ τρίφυλλον καλοῦσι ... φύλλα τρία φέρει .... κρίνῳ ὅμοια &c.

2. *Cujus inferior.*] Hoc de priore orchi pariter Diosc. lib. 3. cap. 141. ut sunt nimirum, quod ante monuimus, congeneres omnium horum facultates.

3. *Et aliud genus.*] Diosc. lib. 3. cap. 144. Σατύριον τὸ ἐρυθρόνιον, οἱ δὲ σατύριον ἐρυθραϊκὸν, &c.

4. *Venerem etiamsi.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

5. *Adeo si.*] Multo magis, si.

6. *Aut lactuca.*] Quoniam hæc maxime refragetur Veneri, ut dictum est lib. 19. sect. 38.

7. *In totum.*] Omnino Græci, inquit, cum herbam aliquam, aliudve, quod hanc vim concitatricem Veneris habeat, significare volunt, satyrion appellant. Sic enim & cratægin, sive cratæogonon nuncupant, aliasque. Arrhenogoni certe semen esse testium simile prodidit Theophr. lib. 9. hist. cap. 19.

8. *Prodigiosa.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 20. & ex eo Athenæus, lib. 1. pag. 18. Ab India in Græciam allatum id herbæ addit Theophrastus. In libris Indicarum navigationum aliquot herbarum simili virtute præditarum historiam reperias: cujusmodi sunt Amfiam, Agnacat, Tambor sive Betel, & aliæ.

que memoria, verum etiam nostra, peregrinus & ipse. Nam si Italiæ fuisset antiquitus, Latinum nomen invenisset. Insanabilis non est credendus: quippe quoniam & in multis sponte desiit, & in pluribus cura. [1] Medentur panacis radices, cum uva passa: [2] succus hyoscyami cum farina, vel semen, [3] scordion ex aceto: [4] iberis, uti dictum est. [5] Verbenaca cum axungia trita, [6] cyclamini radix, cujus decoctum & pernionibus prodest. Podagras refrigerat radix e xiphio, [7] semen e psyllio, cicuta cum lithargyro aut axungia, [8] aïzoum in primo impetu podagræ rubentis, hoc est, calidæ. [9] Utrilibet vero convenit erigeron cum axungia, [10] plantaginis folia trita addito sale modico, [11] argemonia tusa ex melle. Medetur & verbenaca illita, aut si pedes macerentur in aqua in qua decocta sit.

LXV. 1. [1] Et lappago, similis anagallidi, nisi esset ramosior, ac pluribus foliis aspera, rugosa, asperioris succi, gravis odoris: [2] quæ talis est, mollugo vocatur.

2. Similis, sed asperioribus foliis, asperugo. Superioris succus expressus pondere XI. denariorum in vini cyathis duobus quotidie sumitur.

LXVI. 3. [1] Præcipue vero liberat eo malo phycos thalassion, id est, fucus marinus, lactucæ similis, [2] qui conchyliis substernitur: non

NOTÆ.

Sect. LXIV. 1. *Medentur.*] Diosc. lib. 3. cap. 55. Ἁρμόζει καὶ ποδαγρικοῖς μετὰ σταφίδος ἡμέρου καταπλασσόμενος.

2. *Succus hyoscyami.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII.

3. *Scordion &c.*] Sic & Diosc. lib. 3. cap. 125.

4. *Iberis, uti dictum est.*] Libro 25. sect. 49.

5. *Verbenaca.*] Ad tumores & inflammationes commendatur a Diosc. lib. 4. cap. 61.

6. *Cyclamini.*] Dioscor. lib. 2. cap. 194. Εὐθετεῖ δὲ καὶ πρὸς πέρνιονας ..... καὶ χίμετλα τὸ ἀφέψημα αὐτῆς καταντλούμενον.

7. *Semen e psyllio.*] Dioscor. lib. 4. cap. 70.

8. *Aizoum.*] Aïzoi folia vel per se vel cum polenta imposita, Diosc. lib 4. cap. 89. & 90.

9. *Utrilibet vero.*] Hoc est, sive podagræ frigidæ, sive calidæ & æstuanti. Marcellus Empir. cap. 36. pag. 243. *Herba senecio quæ in tegulis nascitur, cum sale trita, vice malagmatis imposita, podagricis prodest.*

10. *Plantaginis.*] Marcellus Empir. cap. 36. pag. 246.

11. *Argemonia.*] Inflationes omnes sedari ea imposita, scribit Dioscor. lib 2. cap. 208.

Sect. LXV. 1. *Et lappago.*] Sive Lappa canaria, de qua diximus lib. 24. sect. 116.

2. *Quæ talis est.*] Duo innuit esse lappaginis genera: utrumque a peculiari qualitate denominatum. Molligo altera ex iis apud Marcellum Empir pag 179. cap. 16. dicitur, & ad renes commendatur. De asperugine diximus in Notis ad lib. 24. sect. 116.

Sect. LXVI. 1. *Præcipue vero*] Diosc. lib. 4. cap. 100. Φῦκος θαλάσσιον .... ψυκτικὴν ἔχει δύναμιν, ποιοῦσιν ἐν καταπλάσμασι, ποδαγρικοῖς, καὶ ταῖς φλεγμοναῖς· δεῖ δὲ αὐτῷ χρῆσθαι ὑγρῷ πρὸ τοῦ ξηρανθῆναι.

2. *Qui conchyliis.*] Hoc est, cujus colore lana primum imbuitur, cum vestis conchyliatæ tinctura præparatur. Huic deinde colori pretiosior alter superinducitur: unde is, qui prior est, substerni dicitur. Ab hoc fuco tingendis

podagræ modo, sed omnibus articulorum morbis impositus, priusquam exarescat. [3] Tria autem genera ejus: latum, & alterum longius, quadantenus rubens: tertium crispis foliis, quo in Creta vestes tingunt: omnia ejusdem usus. [4] Nicander ea & adversus serpentes in vino dedit. Salutare est & semen ejus herbæ, quam psyllion appellavimus, madefactum aqua, admixtis in heminam seminis, resinæ Colophoniæ cochlearibus duobus, thuris uno. [5] Laudantur & mandragoræ folia cum polenta tusa. * [6] Talis vero tumentibus limus aquaticus cum oleo subactus mire prodest. Articulis succus e centaurio minore. [7] Idem nervis utilissimus. Item centauris. [8] Vettonica nervis discurrentibus per scapulas, humeris, spinæ, lumbis, pota, [9] ut in jocinere. [10] Articulis quinquefolium impositum. [11] Mandragoræ folia cum polenta, vel radix recens tusa cum cucumere silvestri, vel decocta in aqua. [12] Digitorum in pedibus rimis polypodii radix. [13] Articulis succus hyoscyami cum axungia: [14] Amomi succus cum decocto: item centunculus decocta, vel muscus recens ex aqua obligatus, donec inarescat:

*Cap. XI.

4. [15] Item lappæ boariæ radix e vino pota. [16] Cyclaminos deco-

Notæ.

olim vestibus idoneo tincturam omnem deinde Latini fucum dixere. Disputat de eo fuco prolixe Philosophus, lib. 6. hist anim. cap. 12. pag. 692.

3. *Tria autem*] Totidem verbis hæc Dioscor. lib. 4. cap. 100. Φῦκος θαλάσσιον, φύεται τὸ μὲν αὐτῦ πλατὺ, τὸ δὲ ὑπομήκες καὶ φοινισσον· τὸ δὲ λευκὸν, φυόμενον δὲ ἐν Κρήτῃ πρὸς τῇ γῇ, εὐανθὲς ἄγαν καὶ ἄσηπτον. Plinius & Oribasius, τὸ δὲ οὖλον, legere, non λευκόν.

4. *Nicander.*] Diosc. loc. cit. Νίκανδρος δέ φησι καὶ θηριακὸν εἶναι τὸ φυκίον. Nicandri versus est ejuscemodi in Theriac. pag 60.

Ἠέ τι φοινίσσον δὴ καταβάλλεο φῦκος.

5. *Laudantur.*] Diosc lib. 4. cap. 76.

6. *Talis vero.*] Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 2. cap. 48. & Marcellus Empir. cap. 34. pag 233.

7. *Idem nervis.*] Dioscor. lib. 3. cap. 9. Ποθεῖ δὲ ἁρμόζει τοῖς περὶ τὰ νεῦρα πάθεσιν ἴδίως.

8. *Vettonica nervis.*] Etiam præcisos glutinari ea censuit Marcellus Empir. cap. 35 pag. 240. Vide Notas & Emend num. XIX.

9. *Ut in jocinere.*] Hoc est, eo temperamento, quo in jocineris remediis usi sumus, nempe sect. 19. Vettonicæ drachma una in aqua calida cyathis tribus.

10. *Articulis.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 47. Apuleïus, cap. 2. de quinquefolio, tit. XI. *Ad pedum dolorem* Jus radicis decoctæ prodesse ἀρθριτικοῖς scribit Dioscor. lib. 4. cap. 42.

11. *Mandragora.*] Dioscor. lib. 4. cap. 76. post Theophr. lib. 9. histor. cap. 10.

12. *Digitorum in pedibus.*] Libri editi, *cubitorum ac pedum* Reg. 1. *cubitorum in pedibus* Reg. 2. *digitorum inde pedibus* Malui, *digitorum in pedibus*. Diosc. lib 4. cap. 188. polypodii radicem impositam prodesse ait adversus rimas quæ inter digitos fiunt, Ποιεῖ δὲ … ἡ ῥίζα λεία καταπλασσομένη πρὸς ῥαγάδας τὰς ἐν μεσοδακτύλοις.

13. *Articulis.*] Diosc. lib. 4 cap. 69. & Apuleïus, cap. 4 de symphoniaca, tit. 5.

14. *Amomi*] Diosc. lib. 1. cap. 14. Ποδαγρικοῖς συμβάλλεται.

15. *Item lappa boaria.*] A lappagine, de qua sup. sect. si discrepat, ignota herbariis.

16. *Cyclaminos.*] Dioscor. lib. 2. cap. 194.

cta in aqua perniunculos curat, omniaque alia frigoris vitia. [17] Perniunculos & cotyledon cum axungia : [18] folia ex batrachio : epithymi succus. Clavos pedum extrahit ladanum cum castoreo : verbenaca ex vino.

LXVII. Nunc peractis malis quæ membratim sentiuntur, dicemus de his, quæ totis corporibus grassantur. Remedia autem hæc communia invenio. Ante omnes potandam dodecatheum, [1] de qua diximus : [2] Deinde panacis omnium generum radices, peculiariter longinquis morbis, & semen interaneorum vitiis. Ad omnes vero corporis dolores succum e scordio : item Vettonicæ, quæ pota colorem plumbeum corporis privatim emendat, gratioremque reducit.

LXVIII. 1. [1] Geranion aliqui myrrhin : [2] alii merthryda appellant. Similis est cicutæ, foliis minutioribus, & caule brevior, rotunda, saporis, & odoris jucundi. Nostri sic eam tradunt. [3] Græci foliis candidioribus paulo quam malvæ, caulibus tenuibus, pilosis, ramosam ex intervallis, binûm palmorum, & in his foliis, inter quæ in cacuminibus capitula sint gruum. [4] Alterum genus foliis anemones, divisuris longioribus, radice mali modo rotunda, dulci, reficientibus se ab imbecillitate utilissima : & fere talis vera est. Bibitur contra phthisin drachma in vini cyathis tribus bis die. [5] Item contra inflationes : & cruda idem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semen drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum. [6] Phthisin sanat & plantaginis succus, si bibatur, & ipsa de-

NOTÆ.

17. *Perniunculos.*] Diosc lib 4 cap 92. & Schol. Nicandri, in Theriac. pag 32.

18. *Folia ex batrachio.*] Diosc. lib. 2. cap. 206.

Sect. LXVII. 1. *De qua diximus.*] Libro 25. sect. 9.

2. *Deinde panacis &c.*] Ex Theophr. lib. 9. hist. cap. 12.

Sect. LXVIII. 1. *Geranion aliqui:*] Diosc lib. 4. cap. 116. Μυῤῥὶς, οἱ δὲ μυῤῥιν καλοῦσι, τῷ καυλῷ καὶ τοῖς φύλλοις ἔοικε κωνείῳ. ῥίζαν δὲ ἔχει ἐπιμήκη, ἁπαλὴν, περιφερῆ, εὐώδη, ἡδεῖαν βρωθεῖσαν. Geranium cicutæ folio, supinum vocat Dodonæus, a quo delineatur, pag. 63. quale vidimus in horto Regio : sed illud inodorum. Alterum moschatum, folio ad myrrhidem accedente, & ibi observatum a nobis, pictum vide apud Joan. Bauhinum, tom. 3. pag. 479.

2. *Alii merthryda.*] Diosc in Nothis, pag. 459. Οἱ δὲ μερθρύξ, οἱ δὲ μυῤῥίς. In MSS: *myrtidam*, forte pro *myrtida*. Nam in Indice, *Geranion sive myrrhis, sive myrtis.*

3. *Græci foliis .... malvæ.*] Malvæ folio rotundo geranium, Pes columbinus dicitur Dodonæo, pag. 61. Gallis, *Pied de pigeon*. In horto Regio vidimus. Describitur iisdem pæne verbis a Diosc. lib. 3. cap. 131.

4. *Alterum genus.*] Et istud ab eodem Diosc. iisdem designatur notis, loc. cit. Γεράνιον, τὸ μὲν φύλλον ἔχει ὅμοιον ἀνεμώνῃ &c. Vulgo id Rostrum gruis, ciconiæve appellatur : *Bec de cicogne*. Geranium est Dodonæi tuberosum, pag. 61. visum a nobis in horto Regio.

5. *Item contra.*] Contra vulvæ inflationes, inquit Dioscor. lib. 3. cap. 131. Ποθεῖσα ἐν οἴνῳ ἄγει τὰ πλῆθος, ὑστέρας ἐμπνευματώσεις λύει.

6. *Phthisin sanat.*] Diosc. lib. 2. cap. 153. Πίνεται δὲ καὶ πρὸς φθίσιν. Et Celsus, lib. 3. cap. 22.

cocta. In cibo cum sale & oleo, & a somno matutino, refrigerat. Eadem datur his, quos atrophos vocant, interpositis diebus. [7] Vettonica vero phthisicis, ecligmate cum melle, fabæ magnitudine: [8] Agaricum potum duobus obolis in passo, vel daucon cum centaurio majore in vino. [9] Phagedænis ([10] quod nomen sine modo esurientium est, [a] & alias hulcerum) tithymali medentur cum sesamis sumpti.

L X I X. 1. Inter mala universi corporis vigiliæ sunt plerisque. [1] Harum remedio monstratur panaces, clymenos, aristolochia, & odore, & perunćto capite: aïzoum, sive sedum, si involutum panno nigro, ignorantis pulvino subjiciatur: [2] Et œnotheras, sive onuris, hilaritatem afferens in vino, amygdalaceo folio, flore roseo, fruticosa, longa radice, & cum siccata est, vinum olente. Hæc in potu data feras quoque mitigat.

[3] Cruditates, quæ nauseam faciunt, digerit Vettonica. [4] Eadem pota a cœna concoctionem facit, in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere: & crapulam discutit. [5] Item agaricum post cibum in aqua calida potum. Paralysin Vettonica sanare dicitur: [6] item iberis,

Interpretatio.

[a] *Et alias.*] Et alioqui *nomen est* hulcerum *generis cujusdam* phagedæna.

Notæ.

7. *Vettonica &c.*] Diosc. lib. 4. cap. 1. ad verbum.

8. *Agaricum.*] Totidem verbis Diosc. lib. 3. cap. 1.

9. *Phagedanis.*] Disc. lib. 4. cap. 165. de tithymalo: Ἁρμόζει καὶ πρὸς πτερύγια, καὶ ἄνθρακας, φαγεδαίνας, γαγγραίνας, σύριγγας. Quid hoc loco phagedæna sit, docuimus lib. 20. sect. 13.

10. *Quod nomen.*] Geminos inesse huic voci significatus innuit: alterum pro hulcere, uti diximus lib. 20. sect. 13. alterum, ut sit inexplebilis voracitas, immanis esuritio, inexsaturabilisque appetitus comedendi, & quasi βούλιμος. Ἀπὸ τοῦ αἰνῶς φαγεῖν, φαγαίνα & φαγέδαινα. Vide Cælium Aurel. lib. 3. de Chron. morb. cap. 3. *Est etiam phagedæna*, inquit, *ex stomachi passionibus, qua affecto sequetur cibi vehemens appetentia, quam Græci ὄρεξιν appellant*, &c.

Sect. L X I X 1. *Harum remedio ... aristolochia.*] Ad somnum conciliandum valere plurimum aristolochiam in vino austero tritam, potamque, auctor est Theophr. lib 9. hist. cap. 13.

2. *Et œnothera.*] Subintellige, ex antecedentibus, vigiliarum remedio est. In M S S. tum hoc loco, tum in indice, sine diphthongo, *Onothera, sive onuris.* Sic etiam Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 214. Ὄναγρον, ἢ οἰνοθήρα, ἢ οἰνοθηρίς. Sequitur Theophrastum Plinius, lib. 9. hist. cap. 23. Ἡ δὲ τῆς οἰνοθήρας ῥίζα δοθεῖσα ἐν οἴνῳ, πραότερον ποιεῖ καὶ ἱλαρώτερον τὸ ἦθος. Ἔχει δὲ ἡ οἰνοθήρας τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον ἀμυγδαλῇ, &c. Sic etiam Diosc. lib. 4. cap. 118. Ὀνάγρα, οἱ δὲ οἰνοθήραν, οἱ δὲ ὄνουριν &c. Nobis adhuc ignota.

3. *Cruditates.*] Id vero jam superius indicavit, sect. 25.

4. *Eadem pota.*] Diosc. lib. 4. cap. 1.

5. *Item agaricum.*] Dioscor. lib. 3. cap. 1.

6. *Item iberis, ut dictum est.*] Libro 25. sect. 49.

ut dictum est. [7] Eadem & torpentibus membris prodest: item argemonia, [8] omnia quæ periclitentur secari, discutiendo.

LXX. [1] Comitiales sanant panacis, quam [2] Heraclion diximus, radices potæ [3] cum coagulo vituli marini, ita ut sint panacis tres partes: [4] plantago pota: [5] Vettonicæ in oxymelite drachma, [6] vel agaricum obolis tribus: [7] folia quinquefolii ex aqua. [8] Sanat & archezostis, sed anno pota. Sanat & baccharis radix arida in pulverem contrita, cyathis tribus cum coriandri uno in aqua calida. Et centunculus trita in aceto, aut melle, aut in aqua calida: verbenaca ex vino pota: [9] hyssopi baccæ ternæ contritæ, & in aqua potæ diebus sedecim: [10] peucedanum cum coagulo vituli marini æquis portionibus potum: [11] quinquefolii contrita folia ex vino pota diebus xxxi. [12] Vettonicæ farina pondere x. iii. cum aceti scillitici cyatho, mellis Attici uncia: scammonium obolis duobus cum castorei drachmis quatuor.

LXXI. [1] Febres frigidas leviores facit agaricum potum in calida aqua: tertianas sideritis cum oleo: item ladanum, quod in segetibus nascitur, contusum: [2] plantago ex aqua mulsa, duabus horis ante accessionem pota binis drachmis: vel succus radicis madefactæ vel tusæ: vel ipsa radix trita in aqua ferro calefacta. [3] Quidam ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere. [4] Iidem in quartanis & quater-

NOTÆ.

7. *Eadem.*] Ob vim calefaciendi, quæ ipsius propria dos ac peculiaris est: quapropter & ischiadicis illini utiliter, monet Dioscor. lib. 1. cap. 188.

8. *Omnia quæ.*] Mala tam gravia, & propter suppurationem ad amputationem membri aut partis alicujus descendere necesse sit. Inflammationes compesci ea scribit Dioscor. lib. 2. cap. 208. Apuleïus, cap 31. tit. 9. *Ad ea quæ secanda sunt: Herba argemonia contrita & imposita, aperit & persanat.*

Sect. LXX. 1. *Comitiales sanant.*] Ex Theophr. lib. 9. hist. cap. 12.

2. *Heraclion diximus.*] Libro 25. sect. 13.

3. *Cum coagulo.*] Quod & per se potum comitialibus prodest, auctore Diosc. lib. 2. cap. 85.

4. *Plantago pota.*] Diosc. lib. 2. cap. 153. & Scribonius Largus, Compos. 12.

5. *Vettonica.*] Vel ex aqua potum mederi iis scribit Diosc. lib. 4. cap. 1.

6. *Vel agaricum.*] Ex aceto mulso ternis obolis. Diosc. lib. 3. cap. 2.

7. *Folia quinquefolii.*] Diebus tricenis pota. Diosc. lib. 4. cap. 42.

8. *Sanat & archezostis.*] Seu vitis alba, de qua lib. 23. sect. 16. Vide Notas & Emend. num. XX.

9. *Hyssopi baccæ.*] Vide quæ de hyssopo diximus anteriore libro, sect. 87.

10. *Peucedanum.*] Diosc. lib. 3. cap. 92. ex aceto, rosaceoque illitum.

11. *Quinquefolii .... diebus XXXI.*] Ita libri omnes. Diosc. lib. 4. cap. 42. diebus tricenis tantum. Ἀρήγει δὲ καὶ ἐπιληψίας πινόμενα ἐφ' ἡμέρας λ'.

12. *Vettonicæ .... X. III.*] Hoc est, denariûm ternûm.

Sect. LXXI. 1. *Febres frigidas.*] Diosc. lib. 3. cap. 1. de agarico: Λύει δὲ καὶ ῥίγος πρὸ τῆς ἐπισημασίας διδόμενον. *Solvit rigorem horroremve, si detur ante febrilium accessionum initia.*

2. *Plantago.*] Apuleïus, cap. 1. tit. 12. & 14.

3. *Quidam ternas.*] Diosc. lib. 2. cap. 153.

4. *Iidem.*] In MSS. forte rectius: *Eadem in quartanis quaterna fecerunt:* eadem sententia: quod existimarent iis

nas fecerunt. Buglosso inarescente, si quis medullam e caule eximat, dicatque ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei septem folia ante accessionem, aïunt a febre liberari. [5] Item Vettonicæ drachmam, in aquæ mulsæ cyathis tribus: [6] vel agaricum, maxime in his febribus, quæ cum horrore veniant. [7] Quinquefolii folia quidam terna tertianis dedere, quaterna quartanis, plura ceteris: [8] alii omnibus, tres obolos cum pipere ex aqua mulsa. [9] Verbenaca quidem & jumentorum febribus in vino medetur: sed in tertianis a tertio geniculo incisa, quartanis a quarto. [10] Bibitur & semen hyperici utriusque in quartanis, & horroribus. [11] Vettonicæ farina, quæ omnes horrores coërcet. [12] Item panaces, adeo excalfactoria natura, ut per nivem ituris bibere id perungique eo præcipiant. [13] Et aristolochia perfrictionibus resistit.

LXXII. [1] Phreneticos somnus sanat, qui contingit peucedano ex aceto capiti infuso, anagallidum succo. [2] E diverso lethargicos excitare labor est: hoc præstante, (ut perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani succo. [3] Contra insanias Vettonica bibitur. [4] Carbunculos rumpit panaces. Sanat Vettonicæ farina ex aqua, [5] aut brassica cum thure, frequenti potu calidæ: vel e carbone in conspectu ex-

NOTÆ.

ternas radices cum vini ternis cyathis, & aquæ pari modo tertianis febribus, itemque quartanas quaternis auxiliari. Sic Diosc. loc. cit.

5. *Item Vettonica.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 4.

6. *Vel agaricum.*] Diosc. lib. 3. cap. 1.

7. *Quinquefolii.*] Diosc. lib. 4. cap. 42. totidem verbis.

8. *Alii omnibus.*] Omni febri. Diosc. loc. cit.

9. *Verbenaca quidem.*] Totidem verbis Dioscor. lib. 4. cap 61.

10. *Bibitur & semen.*] Sic Diosc. lib. 3. cap. 171. & 174.

11. *Vettonica farina.*] Hoc est, herbæ aridæ tenuis pulvisculus. Plinius Valer. lib. cap. 4.

12. *Item panaces.*] Diosc. lib. 3. cap. 55. *Δύναμις δὲ αὐτῷ ἐστι θερμαντική.... ὅθεν ἁρμόζει πρὸς περιόδους ϗ ῥίγη*, &c.

13. *Et aristolochia.*] Apuleïus, cap. 19. de aristolochia, tit. 4. *Frigore exustis: Herba aristolochia ex oleo cocta, calefactoriam vim habet cum axungia porcina.* Ita ille quidem: Sed Plinii mentem, quam sæpe transcribit, præpostere interpretatus videtur: cum is de frigoribus accessionum, horroribusque febrium locutus sit, quas Græci *ῥίγη*, ut Diosc. lib. 3. cap. 6. de aristolochia, Latini perfrictiones vocant.

Sect. LXXII. 1. *Phreneticos.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 9. Apuleïus, cap. 94. tit. 2. *Ad phreneticos: Herba peucedanum cum aceto capiti infusa, summe facit.* Sic & Diosc. lib 3. cap. 92. *Φρενῖτιν* Celsus lib. 3. cap. 18. *insaniam* appellat, *quæ & acuta & in febre est.* Ejus plura genera vide ibi luculenter expressa.

2. *E diverso.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 7. & Diosc. lib. 3. cap. 92.

3. *Contra insanias*] Diosc. lib. 4. cap. 1. *Θεραπεύει μαινομένους μεθ' ὕδατος πινομένη.*

4. *Carbunculos.*] Diosc. lib. 3. cap. 55. *Περιῤῥήγνυσι δὲ ϗ ἄνθρακας.*

5. *Aut brassica.*] Cum sale, inquit Diosc. lib 2. cap. 146. *Μεθ' ἁλῶν δὲ ἄνθρακας περιῤῥήγνυσι.*

stincto,

ſtincto, favilla, digito ſublata & illita : [6] vel plantago tuſa.

LXXIII. [1] Tithymalus characias hydropicos ſanat : [2] plantago in cibo, cum prius panem ſiccum ederint ſine potu : [3] Vettonica drachmis duabus in duobus cyathis vini aut mulſi : vel agaricum, vel ſemen lonchitidis duabus lingulis ex aqua potum : pſyllion ex vino : [5] anagallidum ſuccus : [6] cotyledonis radix e mulſo : [7] ebuli recentis radix, [8] excuſſa tantum, nec colluta, quod duo digiti comprehendant, ex vini veteris calidi hemina : [9] trifolii radix drachmis duabus ex vino : [10] tithymalum, platyphyllon cognomine : ſemen hyperici, [11] quod coris appellatur.

1. [12] Acte, quam quidam eſſe ebulum putant, radice contrita in vini cyathis tribus, ſi febris abſit, vel ſemine ex vino nigro. Item verbenaca, faſciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias.

2. Præcipue tamen chamæactes ſuccus aptiſſimus credi ur. Eruptiones pituitæ emendant plantago, [13] cyclamini radix e melle : [14] ebuli

NOTÆ.

6. *Vel plantago tuſa.*] Plinius Valer. lib. 3. cap 30. *Carbunculo medendo : ſuppurationes dirumpit plantago ſine lanugine, cum ſale contuſa.* Theod. Priſcianus, lib. 1. cap 18. *de carbunculis : ſpecialiter locis ſuperimponendum eſt cataplaſma de arnogloſſa cum pane mundo, & lenticula cocta.* Plantago Græcis, ut diximus, ἀρνόγλωσσον eſt.

Sect. LXXIII. 1. *Tithymalus.*] Drachmæ pondere radice tuſa, cum hydromelite. Dioſc. lib 4. cap. 165.

2. *Plantago &c.*] Totidem verbis Dioſc. lib 2. cap 153.

3 *Vettonica.*] Dioſc. lib 4. cap. 1. ex aqua mulſa, ſi quidem febricitent : ſin aliter, e mulſo.

4 *Lonchitidis.*] Certe urinam ea ciere dicitur a Dioſc. lib 3. cap. 161.

5. *Anagallidum.*] Dioſc. lib. 2. cap. 208.

6. *Cotyledonis.*] Dioſc. ad verbum, lib. 4. cap. 29

7. *Ebuli.*] Dioſc. lib. 4. cap 175. Ἡ ῥίζα δὲ αὐτῆς ἑψηθεῖσα σὺν οἴνῳ καὶ διδομένη πρὸ τῶν σιτίων, ὑδρωπικοὺς ὠφελεῖ. *Radix in vino decocta, & in cibis data hydropicos adjuvat.*

8. *Excuſſa tantum.*] Excuſſo tantum terreo pulvere, qui radici adhæreſcit : ipſa non colluta aqua.

9. *Trifolii radix.*] Dioſc. lib. 3. cap. 123.

10. *Tithymalum.*] Hujus radix, ſuccus, folia, aquas per inferna trahunt : Ἡ ῥίζα, καὶ ὁ ὀπὸς, καὶ τὰ φύλλα, ἃ εἰς ὑδατοειδῆ κατὰ κοιλίαν. Dioſcor. lib. 4 cap. 165.

11. *Quod coris.*] MSS. Reg. & Colb. item Parm. editio, *caros* iterum hoc loco, ut ſupra ſect. 54. Hoc hyperici genus urinas ciere docet Dioſcor. lib. 3. cap 174.

12. *Acte, quam quidam.*] Acte ſilveſtris ſcilicet, ἀκτῆ ἀγρία, quam Romani ἔβουλουμ vocant, ut ait Dioſcor. in Nothis, pag. 474 Chamæactes eadem ebulique nominibus inſignior. Apuleïus, cap. 91 *de hamaacte, quam Itali ebulum vocant.* tit. 3 *Ad hydropicos. Herba ebuli radices conteres, & ejus ſuccum expreſſum cyathis quatuor ex vini ſextario ſemis potui ſemel in die dato, hydropicis validiſſime proderit : per anum enim humor omnis detrahetur.*

13. *Cyclamini radix.*] Dioſc. lib. 2. cap. 194 Ἡ ῥίζα καὶ ἐξανθήματα σμήχει. Poſt Theophr lib 9 hiſt cap. 10.

14. *Ebuli folia.*] Hæc recentia, molliaque, illita ex polenta, inflammationes mitigare, auctor eſt Dioſc lib. 4. cap. 175.

folia trita, & e vetere vino imposita etiam boam sanant, id est, rubentes papulas. [15] Prurignem succus strychni illitus.

LXXIV. [1] Igni sacro medetur aïzoum : [2] folia trita cicutæ : [3] mandragoræ radix. [4] Secatur in asses ut cucumis : primoque super mustum suspenditur, mox in fumo : dein tunditur in vino aut aceto. Prodest & vino myrteo fovere : [5] Mentæ sextans, vivi sulphuris uncia, ex aceto simul trita : [6] fuligo ex aceto. [7] Ignis sacri plura sunt genera, inter quæ medium hominem ambiens, qui zoster appellatur, & enecat, si cinxerit. [8] Medetur plantago cum creta Cimolia, [9] & peristereos per se : radix persolatæ. Aliis quæ serpunt, [10] cotyledonis radix cum mulso, [11] aïzoum, succus linozostis ex aceto.

CAP. XII. LXXV. [1] Radix polypodii illita luxatis medetur. [2] Doloremque & tumores tollunt semen psyllii, folia plantaginis tusa, sale modico addito : [3] verbasci semen ex vino decoctum & contritum : cicuta cum axungia. [4] Folia ephemeri tuberibus tumoribusque illinuntur, [5] quæ etiamdum discuti possunt.

NOTÆ.

15. *Pruriginem*] Ipsum quoque ignem sacrum, de quo statim agitur, Theod. Prisciano, lib 1 cap 10. *de igne sacro*

Sect. LXXIV. 1. *Igni sacro.*] Ad erysipelata valere aïzoum scribit Diosc lib 4. cap. 89.

2. *Folia .... cicuta.*] Dioscor lib 4. cap 79. Ἐρυσιπέλατα καταπλασθὲν σβέννυται. Est autem ἐρυσίπελας Hippocrati πῦρ ἄγριον, tumor ex fervente tenuique sanguine conflatus : sive, ex flava bile & sanguine, calidioribus justa temperatione, mixta fluxio Latini sacrum ignem appellant, & vulgus ignarum, *le Feu Saint Antoine.* Sunt tamen qui ignem sacrum ab erysipelate dirimant.

3. *Mandragora*] Teophr. lib 9 hist. cap. 10. Τὴν δὲ ῥίζαν πρὸς τὸ ἐρυσίπελας, ξυνθέντας ἢ ὄξει διαβρέξαντας. Diosc l 4 c.76.

4. *Secatur in asses.*] Vide Notas & Emend. num. XXI Asses vocat partes oblongas, in quas solemus cucumeres dividere, hoc est, pepones meloneśve.

5. *Menta.*] Scribonius, Compos. 241.

6. *Fuligo ex aceto.*] Hoc est, cum aceto.

7. *Ignis sacri.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 34. Qui porro zoster Plinio, Largo Scribonio zona appellatur, cap. 98. *Ad zonam*, Compos. 247. *Ad zonam quam Græci ἕρπητα dicunt, faciunt .... præcipue cicuta viridis bene trita & imposita.*

8. *Medetur.*] Plinius Valer. loc. cit. Scribonius Largus, Compos. 245. *Ad ignem sacrum.* & Diosc. lib 2. cap. 153. totidem verbis.

9. *Et peristereos.*] Sive peristereon, de qua Diosc. lib. 4. cap. 60. Σπλῆνι δὲ καὶ ἐρυσιπέλατα σὺν ὄξει καταπλασθεῖσα.

10. *Cotyledonis.*] Diosc. lib. 4. cap. 92 Φλεγμονάς τε καὶ ἐρυσιπέλατα .... καταπλασσομένη ὠφελεῖ.

11 *Aizoum.*] Diosc. lib 4. cap. 89. Δύναμιν δὲ ἔχει ψυκτικήν, ποιοῦσα πρὸς ἐρυσιπέλατα, ἕρπητας, &c.

Sect. LXXV. 1. *Radix polypodii.*] Diosc. lib. 4. cap. 188. de ea radice : ποιεῖ καὶ πρὸς στρέμματα ἡ ῥίζα λεία καταπλασσομένη.

2. *Doloremque &c.*] Diosc lib. 4. cap. 70. luxatis tumoribusque psyllium mederi, impositum ex rosaceo, vel aqua, prodit

3 *Verbasci*] Folia tumoribus imponit Diosc. lib. 4. cap 104.

4 *Folia ephemeri*] Vide Notas & Emendationes num. XXII.

5. *Quæ etiamdum.*] Quæ quidem humidi nihil purisve contraxerint, inquit Diosc. lib. 4 cap. 85. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 175.

LXXVI. Morbum regium in oculis præcipue mirari est, tenuitatem illam densitatemque tunicarum felle subeunte. [1] Hippocrates a septimo die in febre mortiferum signum esse docuit. Nos scimus vixisse aliquos etiam ab hac desperatione. Fit vero & citra febres, impugnaturque centaurio majore ([2] ut diximus) poto, [3] Vettonica, [4] agarici obolis tribus ex vini veteris cyatho : [5] item verbenacæ folio, obolis tribus ex vini calidi hemina quatriduo. [6] Sed celerrime quinquefolii succus medetur tribus cyathis potus cum sale & melle. [7] Cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco calido, & a perfrictionibus tuto : [8] sudores enim felleos movet. Folia tussilaginis ex aqua : semen linozostis utriusque inspersum potioni, vel cum absinthio aut cicere decoctum : hyssopi baccæ cum aqua potæ : lichen herba, si cum sumitur, cetero olere abstineatur : [9] polythrix in vino data, struthion in mulso.

LXXVII. Passim & in quacumque parte maxima incommoda nascuntur, qui furunculi vocantur, mortiferum aliquando malum [1] confectis corporibus. [2] Remedio sunt pycnocomi folia trita cum

NOTÆ.

Sect. LXXVI. 1. *Hippocrates a septimo die.*] Diebus iis qui septimum consequuntur. Sic libri omnes etiam MSS. non, ut quidam reponunt, *ante septimum diem*. Locus Hippocratis, qui nunc spectatur a Plinio, exstat in eo libro quem is inscripsit, de internis affectionibus, περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, text. 39. pag. 244 ubi morbi regii genus alterum ait esse letale, nisi primis diebus diligenter adhibita curatio sit. Si ad octavum nonumve diem protrahatur morbus, subsequi deinde graviorem alterum, ac denique, ut plurimum, mortem ipsam. Ἢν δ' ἡ νοῦσος ἀπομηκύνηται, καὶ γίνηται ὀγδόος ἢ ἔνατος, ξυμπίπτει ἐς νοῦσον . . . . καὶ οἱ πολλοὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἀπὸ χρήματα φθείρονται. Tamen idem ipse, sect. 4. Aphor 62. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἐπιγίνονται ἴκτεροι πρὸ τῆς ἑβδόμης ἡμέρης, κακόν. *Quibus in febribus morbus regius intervenit ante septimum diem, malum.* Aliter in totum Diocles censuit, apud Celsum, lib. 3. cap. 24.

2. *Ut diximus.*] Hoc est, radice pota duabus drachmis, si febris sit, in aqua trita, alias in vino, ut dictum est superiore libro, sect. 30. Minori centaureæ hanc vim adscribit Apuleïus, c. 35. tit. 3.

3. *Vettonica.*] Anton. Musa, tit 33. *Ad ictericos, id est, morbo regio laborantes qui sunt auruginosi. Vettonicam ex vini cyathis tribus frequenter sumptam proficere experti sumus.* Sic Dioscor lib. 4. cap. 1. Ἰκτεριῶντας τε καθίστησι.

4. *Agarici obolis &c.*] Diosc. lib. 3. cap. 1.

5. *Item verbenaca*] Apuleïus, cap. 3. de verbenaca, tit. 12. alio temperamento. Sed Diosc lib 61 totidem verbis ac Plinius

6. *Sed celerrime.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII.

7. *Cyclamini*] Diosc. totidem verbis, lib. 2. cap. 194.

8 *Sudores . . . . felleos.*] Colore fellis, χολώδεις τῇ χροιᾷ, Diosc Bilem sudore sic expelli docet Galenus, lib. 7. de fac. simp. med pag 199.

9. *Polythrix*] Diosc. lib. 4 136.

Sect. LXXVII. 1 *Confectis.*] Senilibus.

2. *Remedio.*] Diosc. lib. 4. cap. 176. de pycnocomo. Καὶ τὰ φύλλα δὲ καταπλασσόμενα, φύματα καὶ δοθιῆνας διαφορεῖ. *tubercula furunculosque discutiunt.* Sic etiam Galenus, lib. 8. de fac simp med. pag. 223.

polenta, [3] si nondum caput fecerint. [4] Discutiunt & folia ephedri illita.

LXXVIII. Fistulæ quoque in omni parte serpunt, medicorum vitio male sectis corporibus. Auxilio est centaurium minus, collyriis cum melle decocto additis : [1] plantaginis succus infusus : [2] quinquefolium cum sale & melle : ladanum cum castoreo : cotyledon cum medulla cervina calefacta & imposita : Verbasci radicis medulla collyrii tenuitate in fistulam additur : [3] vel aristolochiæ radix, [4] vel succus tithymali.

LXXIX. [1] Collectiones inflammationesque sanant argemoniæ folia illita. [2] Duritias & collectiones omnes verbenaca, vel quinquefolium decoctum in aceto : verbasci folia vel radix, [4] hyssopum e vino impositum : acori radix, decocto ejus herbæ foventibus : aizoum. Item quæ contusa sint, duritiasque & sinus corporis, illecebra. Omnia infixa corpori extrahunt, folia tussilaginis, daucum, semen leontopodii tritum in aqua cum polenta. [5] Suppurationibus imponuntur pycnocomi folia trita cum polenta, vel semen : item orchis. [6] Vitia, quæ sint in ossibus, satyrii radice imposita, efficacissime sanari dicuntur. Nomæ & collectiones omnes [7] fuco maris, priusquam inarescat. [8] Et alceæ radix collectiones discutit.

LXXX. [1] Ambusta sanantur plantagine, [2] arctio, [3] ita ut cicatrix fallat. [4] Folia ejus in aqua decocta & contrita illinuntur : radices

NOTÆ.

3. *Si nondum.*] Si nondum in caput intumuerint, aut in acuminotum verticem extuberaverint.

4. *Discutiunt ... ephedri*] Sive ephedræ, de qua dictum est sect. 10.

Sect. LXXVIII. 1 *Plantaginis succus*] Diosc. lib 2. cap. 153. Στεοῖας τε ἐγκλυζόμενος ὠφελεῖ.

2. *Quinquefolium.*] Diosc. l 4. c. 42.

3. *Vel aristolochia*] Apuleïus, cap. 19. de aristolochia, tit. 3. *Ad fistulas : Herba aristolochia radix fistulis inserta, &c.*

4 *Vel succus tithymali.*] Diosc. lib. 4. cap 165.

Sect. LXXIX. 1. *Collectiones.*] Diosc lib. 2. cap. 208. Φλεγμονὰς παρηγορεῖ τὰ φύλλα καταπλασσόμενα.

2. *Duritias.*] Tumores certe, inflammationesque mitigare, tonsillas abrumpere verbenacam scribit & Diosc. lib 4 cap. 61.

3. *Quinquefolium.*] Διαφορεῖ σκληρίας, οἰδήματα, &c. Diosc. lib. 4. cap. 42. & ex aceto quidem, ut ex superioribus intelligitur.

4 *Hyssopum e vino*] Sic eo mitigari inflammationes scribit Diosc. lib. 3. cap. 30.

5. *Suppurationibus.*] Prohibet pycnocomon ne suppurent vulnera ex aculeis spiculisve nata. Spicula & adactos corpori aculeos pycnocomo extrahi docet Diosc lib. 4 cap. 176.

6. *Vitia.*] Ut caries, de qua Celsus lib 8 cap. 2.

7 *Fuco maris.*] Egimus de eo sect. 66.

8 *Et alcea*] Quæ & alisma, & damasonium vocatur : de qua lib. 25. sect. 77.

Sect. LXXX. 1. *Ambusta.*] Diosc. lib. 2 cap. 153.

2. *Arctio.*] Vide Notas & Emend. num. XXIV.

3. *Ita ut cicatrix.*] Ut vix cicatrix ulla reliqua ex ambustione appareat.

4. *Folia ejus.*] Diosc. lib. 4. cap. 106.

cyclamini cum aïzoo : [5] herba ipsa hyperici, [6] quod corion appellavimus.

LXXXI. [1] Nervis & articulis convenit plantago trita cum sale: argemonia tusa ex melle. [2] Peucedani succo perunguntur spastici, tetanici. [3] Nervorum duritiæ ægilops succo, [4] doloribus erigeron ex aceto illinitur. Epithymo spasticis, & opisthotonicis perungui : [5] semine hyperici, [6] quod coris vocatur, idemque bibere prodest. Phrynion dicitur etiam abscissos sanare nervos, si confestim imponatur trita vel mansa. Spasticis, tremulis, opisthotonicis, alceæ radix bibitur ex aqua mulsa. Sic & rigores excalfacit.

LXXXII. [1] Sanguinis profluvium sistit herbæ pæoniæ semen rubrum. Eadem & in radice vis. [2] Clymenos vero, si ore sanguis rejiciatur, sive e naribus, sive alvo fluat, sive feminarum utero. [3] Item Lysimachia pota vel illita, vel naribus indita : [4] item plantaginis semen : [5] quinquefolium potum & illitum : cicutæ semen in nares, si inde fluat, tritum ex aqua inditum : [6] aïzoum, [7] astragali radix :

NOTÆ.

5. *Herba ipsa.*] Dioscor. lib. 3. cap. 171 Καὶ τὰ φύλλα σὺν τῷ σπέρματι καταπλαττόμενα, κατακαύματα ἰᾶται. *Foliis cum semine impositis ambusta sanantur.*

6. *Quod corion.*] In MSS. iterum *corison.*

Sect LXXXI 1. *Nervis & articulis*] Apuleïus, cap. 1. de plantagine, tit. 13. *Ad podagram, & omnem nervorum dolorem & tumorem: Herba plantaginis folia contusa vel pisata cum modico sale & imposita, optime facere certum est.*

2. *Peucedani.*] Dioscor. lib. 3. cap. 92.

3. *Nervorum duritia.*] Diosc. lib. 4. cap. 139. Αἰγίλωψ . . . . . σκληρίας διαφορεῖ.

4. *Doloribus erigeron.*] Sive senecio. Ita Dioscor. lib. 4. cap. 97.

5. *Semine hyperici.*] Dioscor. lib. 3. cap. 174. Κόρις, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ὑπερικόν . . . ἐπὶ δὲ ὀπισθοτονικῶν καὶ σύγχρισμα ἐστι σὺν ἐλαίῳ ἁρμόδιον. Et supra : Ὁ καρπὸς πινόμενος . . . . βοηθεῖ ὀπισθοτονικοῖς.

6. *Quod coris.*] Rursum hic MSS. omnes, *quod caros*, ut monuimus sect. 54.

Sect. LXXXII. 1. *Sanguinis profluvium.*] De fluore muliebri Dioscor. lib. 3. cap. 157. Τοῦ δὲ καρποῦ ι' ἢ ιβ', κόκκοι πυῤῥοὶ ποθέντες ἐν οἴνῳ μέλανι αὐστηρῷ, ῥοῦν ἐρυθρὸν ἱστῶσι. *Seminis granula decem duodecimve rubentia in vino nigro & austero pota, sanguinolentum fluorem muliebrem sistunt.* Galenus, lib. 6. de facult. simp. med. pag. 167.

2. *Clymenos vero.*] Vide Notas & Emend. num. XXV.

3. *Item Lysimachia.*] Marcellus Empir. totidem fere verbis, cap. 10. pag. 83. Scribonius Largus, Compos. 46. Uberius vero Diosc. lib. 4. cap. 3. & post eum Galenus, lib 7. de fac. simp. med. pag. 204.

4. *Item plantaginis.*] Apuleïus, cap. 1. tit. 5. *Ad eum qui purulenta exscreat cum sanguine : Herba plantaginis succum dabis bibere.* Theod. Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 9. *Cum ex meningis partibus sanguis eruperit . . . . fotus ex oleo roseo infrigidato adhibendus est, aut de succis herbarum, & specialiter stypticarum, ut est arnoglossa.*

5. *Quinquefolium &c.*] Sic Dioscor. lib. 4. cap. 42.

6. *Aizoum.*] Ῥοῦν γυναικεῖον ἐν προσθέτῳ ἵστησι, *in pesso fluorem muliebrem sistit.*

7. *Astragali.*] Diosc. lib. 4. cap. 62. Αἷμα ἴσχει. Sic & Galenus lib. 6. de fac. simp. med. pag. 160.

ſiſtit & [8] iſchæmon, [9] & Achillea.

CAP. XIII. LXXXIII. 1. [1] Equiſetum hippuris a Græcis dicta, & in pratis [2] vituperata nobis, ([3] eſt autem pilus terræ, equinæ ſetæ ſimilis) [4] lienes curſorum exſtinguit decocta fictili novo ad tertias, quantum vas capiat, & per triduum heminis pota: [5] unctis eſculentis ante diem unum interdicitur. Græcorum varia circa hanc opinio. [6] Alii pinus foliis ſimilem, nigricantem, eodem nomine appellant, vim ejus admirabilem tradentes, ſanguinis profluvia vel tacto tantum ea homine ſiſti. [7] Alii hippurin, alii ephedron, alii anabaſin vocant. [8] Traduntque juxta arbores naſci, & ſcandentem eas dependere comis junceis multis nigris, ut eſt equorum cauda, geniculatis ramulis, folia habere pauca, tenuia, exigua. [9] Semen rotundum, ſimile coriandro, radice lignoſa: [10] naſci in arbuſtis maxime. [11] Vis ejus ſpiſſare corpora. [12] Succus ſanguinem e naribus fluentem incluſus ſiſtit: item alvum. [13] Medetur dyſentericis in vino dulci, potus cyathis tribus. Urinam ciet: tuſſim, orthopnœam ſanat: item rupta, & quæ ſerpunt. Inteſtinis & veſicæ folia bibuntur. Enterocelem cohibet. [14] Faciunt &

NOTÆ.

8. *Iſchæmon.*] Et inde nomen, ut diximus, lib. 25. ſect. 45.

9. *Et Achillea.*] Erumpentem e vulnere ſanguinem inhibet.

Sect. LXXXIII. 1. *Equiſetum.*] Apuleïus, cap. 39. *A Græcis dicitur hippuris, Itali Equiſetam vocant.* Retinet apud nos hodieque nomen, ut diximus, ſect. 20.

2. *Vituperata nobis.*] In tractatione pratorum, lib. 18. ſect. 67.

3. *Eſt autem pilus.*] Eſt, inquit, veluti pilus terræ, cum pilos habere pro foliis videatur: ἔχουσα τὰ φύλλα ταῖς θριξὶν ὅμοια, inquit auctor Geopon. lib. 2. cap. 5. pag. 41.

4. *Lienes ..... exſtinguit.*] Conſumit. Lienem impedimento eſſe curſoribus vidimus, lib. XI. ſect. 80. Quibus exſtingueretur modis, a Cælio Aureliano diſce, lib. 3. Chron. paſſ. cap 4. Lienoſis hippurim ſuccurrere cum vino auſtero, vel oxymelite, auctor eſt Marcellus Empir. cap. 23. pag. 166.

5. *Unctis.*] Adipe vel oleo maceratis perunctiſve cibo interdicitur.

6. *Alii pinus foliis.*] Hæc prior hippuris Dioſcoridea eſt, lib. 4. cap. 46.

7. *Alii hippurin.*] Sunt hæ diverſæ appellationes hippuridos ſupradictæ: quas & nos ante retulimus ſect. 20. non alterius diverſæ: quanquam aliter Dodonæo aliiſque viſum.

8. *Traduntque.*] Hæc totidem verbis Dioſc. loc. cit. & poſt eum Oribaſius, lib. XI. fol. 199. & auctor Geopon. loc. cit.

9. *Semen rotundum.*] In cauliculorum iſtud cacumine eminet, aſparagis ſimilium. Iconem vide apud Dodon. pag. 73.

10. *Naſci in arbuſtis.*] Apuleïus, cap. 39. ex MS. *in ſilvis & arundinetis.*

11. *Vis ejus ſpiſſare.*] Adſtringere. Στυπτικὴ δ᾽ ἡ πόα. Dioſcor. loc. cit.

12. *Succus ſanguinem.*] Dioſcor. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 179.

13. *Medetur.*] Dioſcor. loc. cit. non id modo remedium, ſed & cetera quæ ſubſequuntur totidem verbis refert. An ex vino tamen dulci, an ex auſtero id ſumi ſit ſatius, non dicit. Apuleïus, in libris editis, cap. 39. tit. 1. *ex vino dulci:* At in MSS. *ex vino auſtero.*

14. *Faciunt & aliam.*] Altera hæc Dioſcoridis hippuris eſt, lib. 4. cap. 47. totidem ab illo delineata verbis, iiſdemque dotibus. Equiſetum id eſt arvenſe

aliam hippurin, brevioribus & mollioribus comis, candidioribusque, perquam utilem ischiadicis, & vulneribus ex aceto impositam, propter sanguinem sistendum.

[15] Et nymphæa trita plagis imponitur. Peucedanum cum semine cupressi bibitur, si sanguis per os redditus est, fluxitve ab infernis. [16] Sideritis tantam vim habet, ut quamvis recenti gladiatoris vulneri illigata, sanguinem claudat: [17] quod facit & ferulæ cinis, vel carbo: fungus vero etiam efficacius, qui secundum radicem ejus nascitur.

LXXXIV. [1]. Per nares autem fluenti, & cicutæ semen tritum ex aqua inditumque, efficax habetur: [1] item stephanomelis ex aqua. Vettonicæ farina e lacte caprino pota, sistit [2] ex ubere fluentem: plantagoque contusa. [3] Ejusdem succus vomentibus sanguinem datur. [4] Ad erraticum autem radix persolatæ cum axungia vetere illita probatur.

LXXXV. [1] Ruptis, convulsisque, ex alto dejectis, centaurium majus, [2] Gentianæ radix trita vel decocta, [3] vel succus Vettonicæ, [4] & hoc amplius a vocis aut lateris contentionibus: [5] panaces,

NOTÆ.

longioribus setis, quod in horto Regio vidimus, quale pictum a Lobelio est, in Observ. pag. 416. hippuridis fontalis nomine: a Dodonæo, loc. cit. hippuridis minoris.

15. *Et nymphæa.*] Theophr lib. 9. histor. cap 13. *Εἶναι δέ φασιν ἔχαιμον, ἐάν τις ἐπὶ τὴν πληγὴν ἐπιθῇ. Tritam & plagæ impositam sanguinem sistere traditur.*

16. *Sideritis.*] De qua diximus lib. 25 sect. 15.

17. *Quod facit & ferula.*] Hinc est etiam quod sanguinem exscreantibus ferulæ viridis medulla est utilis, ut docet Dioscor. lib. 3. cap 91.

Sect. LXXXIV 1. *Item stephanomelis.*] Hæc ita nudo indicata nomine nec effigie ulla expressa, incognita herbariorum toti scholæ est, eritque etiam consequente ævo.

2. *Ex ubere fluentem.*] Forte *ex utero:* ut supra sect 82. plantaginis succum succurrere dixit, *si ore sanguinis rejiciatur, sive e naribus, sive alvo fluat, sive e feminarum utero.*

3. *Ejusdem succus.*] Diosc. lib. 2. cap. 53.

4. *Ad erraticum.*] Sanguinem erraticum Dalecampius interpretatur eum, qui in erysipelaris huc illuc decurrit. Nunc ei idcirco assentimur, quod Plinius sect. 74. *igni sacro mederi radicem persolatæ dixit.* Arcion hoc est persolatam *αἱμοπτοϊκοῖς* & *ἐμπυϊκοῖς* prodesse auctor est Dioscor. lib. 4 cap. 107. sed pondere unius drachmæ potam, non illitam.

Sect. LXXXV. 1. *Ruptis &c.*] Dioscor. lib 3. cap. 8. de majore centaurio: *Ἁρμόζει δὲ ἡ ῥίζα ῥήγμασι, σπάσμασι*, &c.

2. *Gentianæ.*] Dioscor. lib. 3. cap. 3. succi e radice extracti drachmam unam ad laterum dolores, ad casus e sublimi, ad rupta & convulsa prodesse scribit: *Τῶν δὲ χυλισμάτων δραχμὴ α', καὶ τοῖς ὑψόθεν πλευρῶν, καὶ πτώμασι, ῥήγμασι δὲ καὶ σπάσμασι.*

3. *Vel succus Vettonicæ.*] Diosc. lib. 4. cap. 1. folia drachmæ pondere ruptis convulsisque præbet.

4. *Et hoc amplius.*] Et præterea iis morbis qui ex contentione vocis ac laterum oriuntur, ut tussi, pleuritidi, &c.

5. *Panaces.*] Dioscor. lib. 3. cap. 55. *Ἁρμόζει πρὸς σπάσματα, ῥήγματα, πλευρᾶς ἀλγήματα, βῆχας*, &c.

[6] scordion, [7] aristolochia, pota: [8] agaricum item contusis & eversis potum duobus obolis in mulsi cyathis tribus: aut si febris sit, in aqua mulsa: [9] verbascum, cujus flos similis auro est: [10] acori radix, aïzoum omne, sed majoris succus efficacissime: [11] item symphyti radicis decoctum: daucum crudum. [12] Erysithales est flore luteo, foliis acanthi: [13] bibitur e vino: [14] item chamærops: & in sorbitione irio, vel plantago omnibus modis.

LXXXVI. Item phthiriasi, ([1] qua Sylla Dictator consumptus est, [2] nascunturque in sanguine ipso hominis animalia exesura corpus,) resistitur [3] uvæ taminiæ succo, aut veratri, cum oleo perunctis corporibus. Taminia quidem in aceto decocta, etiam vestes eo tædio liberat.

CAPUT XIV.

LXXXVII. Hulcera multorum sunt generum, ac multis modis curantur. [1] Panacis omnium generum radix ex vino calido illinitur

NOTÆ.

6. *Scordion.*] Dioscor. lib. 3 cap 125. Ποιεῖ ϗ πρὸς παλαιὰ βῆχα, ϗ ῥήγματα, ϗ σπάσματα, &c.

7. *Aristolochia*] Diosc lib. 3. cap. 3. Βοηθεῖ ῥήγμασι, σπάσμασι, ἀλγήμασι πλευρᾶς, πινόμενα μεθ' ὕδατος.

8. *Agaricum item .... eversis.*] Hoc est, præcipitatis ex alto. Dioscor. lib 3. cap. 1. πρὸς ῥήγματα ϗ πτώματα. ὀβολῶν δὲ δυοῖν πλῆθος διδόμενον μετ' οἰνομέλιτος, ἀπυρέτοις· πυρέσσουσι δὲ ἐν μελικράτῳ

9. *Verbascum.*] Decoctum radicis ruptis, convulsis, contusisque mire auxiliari, prodit etiam Dioscor. lib. 4. cap. 104.

10. *Acori radix.*] Dioscor. lib. 1. cap. 2. πρὸς ῥήγματα, σπάσματα.

11. *Item symphyti.*] Dioscor. lib. 3. cap 9 Σὺν ὀξυμέλιτι δὲ πρὸς σπάσματα ϗ ῥήγματα.

12. *Erysithales.*] Ignota herbariis & officinis.

13. *Bibitur e vino.*] Contusis videlicet, & eversis.

14 *Item chamærops.*] Sive trixago. Diosc. lib. 3 cap. 112. Δύναμιν δὲ ἔχει χλωρὰ ἀφεψηθεῖσα σὺν ὕδατι ϗ ποτιζομένη, βοηθεῖν σπάσμασι, βηχὶ, &c

Sect. LXXXVI. 1. *Qua Sylla.*] Vide quæ diximus lib. XI. sect. 39. de Sylla: de phthiriasi, lib. 20. sect. 3.

2. *Nascunturque.*] Pediculi scilicet, uti ex sequentibus liquido perspicuum est: namque hæc animalia & per inctis corporibus abigi, & infestare vestes mox adjicit. De vermibus qui nascantur in venis perperam accepit Schenckius, lib. 3. Observ. medic pag. 437 E sanguine ipso hominis fieri pediculos prodidit ante Plinium Theophr. lib. 2. de causis plant cap. 2. Antigonus Carystius cap. 95. sub pusulis delitescere intra cutem pediculos ait, quæ si perforentur, exituri sint ii, vel sic homine persanato ex eo morbi genere Pherecydem & alios interiisse.

3. *Uva taminia.*] Hanc σταφίδος ἀγρίας dotem esse Archigenes Medicus putat apud Galen. lib. 1. κατὰ τόπους, cap. 7. pag. 347. ut is forte cum Celso censuerit staphidem agriam ab uva taminia nihil differre: quemadmodum diximus, lib. 22. sect. 16 Sic igitur ille: Βοηθήματα φθειριώντων.... ἢ ἐπιβρεχε λευκὸν, ἢ σταφίδα ἀγρίαν, ϗ νίτρον, ἴσα μετ' ἐλαίῳ ἐν βαλανείῳ χρῶ

Sect. LXXXVII. 1. *Panacis.*] Dioscor. lib 3. cap 55. Sunt autem manantia hulcera, Græcis ἀχῶρες, in ipsa capitis cute, tenuissimis foraminibus cutem pertorantia, ex quibus glutinosa fluit sanies. Notum id mali genus, & pueris in primis, mendiculisque familiare *La tigne, ou la teigne.* Describitur a Galeno prolixe, lib. 1. κατὰ τόπους, cap 8 pag. 347.

manantibus.

manantibus. Siccat privatim, quam [2] Chironiam diximus. Cum melle trita tubera aperit: hulceribusque, quæ serpunt, deploratis auxilio est, cum æris flore vino temperato, omnibus modis, vel flore, vel semine, vel radice. [3] Eadem cum polenta vetustis vulneribus prodest. [4] Heraclion quoque siderion, [5] Apollinaris, [6] psyllium, tragacantha, [7] scordotis cum melle purgat. [8] Farina ejus carnes excrescentes per se inspersa consumit. Polemonia hulcera, quæ cacoëthe vocant, sanat: [9] centaureum majus inspersum vel illitum, [10] item minoris coma decocta vel trita, vetera quoque hulcera purgat & persanat. [11] Folliculi clymeni recentibus plagis imponuntur. [12] Illinitur autem Gentiana hulceribus, quæ serpunt, radice tusa vel decocta in aqua ad mellis crassitudinem, vel succo: vulneribus, [13] ex ea factum Lycium. [14] Lysimachia recentibus plagis medetur. [15] Plantago omnium generum hulceribus, peculiariter feminarum, senum, & infantium. Igni emollita melior, & cum ceroto, crassa hulcerum labra purgat, nomas sistit. Tritam suis foliis integere oportet. Suppurationes, collectiones, sinus hulcerum, chelidonia quoque siccantur: vulnera adeo, ut etiam pro spodio utantur. Eadem jam desperatis cum axungia imponitur. [16] Dictamnum pota sagittas pellit, [17] & alia tela

NOTÆ.

2. *Chironiam diximus.*] Libro 25. sect. 13. Ita Galenus lib. 7. de facult. simp. med. pag. 217.

3. *Eadem.*] Galenus ita fere, loco citato.

4. *Heraclion.*] De quo lib. 25. sect. 15.

5. *Apollinaris.*] Sive hyoscyamus. Diosc. lib. 4. cap. 69.

6. *Psyllium.*] Diosc. lib. 4. cap. 70. Κοπεῖσα δὲ μετὰ στέατος, τὰ ῥυπαρὰ καὶ κακοήθη τῶν ἑλκῶν ἀνακαθαίρει. *Tusa cum adipe sordida malignaque hulcera repurgat.*

7. *Scordotis &c.*] Sic etiam Diosc. lib. 3. cap. 125.

8. *Farina ejus.*] Dioscor. loc. cit. Ξηρὰ δὲ ὑπερσαρκώματα στέλλει. *Sicca carnis excrescentias cohibet.*

9. *Centaureum majus.*] Apuleïus, cap. 34. tit. 3. *Ad hulcera ... Herba centauria major &c.*

10. *Item minoris.*] Ad verbum Diosc. lib. 3. cap. 9.

11. *Folliculi.*] Dioscor. lib. 4. cap. 13. Τὰ δὲ φύλλα λεῖα, ἢ τὰ θυλάκια τοῖς νεοτρώτοις ἐπιτιθέμενα, μέχρι τῆς ἐπουλώσεως συνεργεῖ. *Folia trita, aut folliculi, si vulneribus recentibus imponantur, ea ita efficaciter sanant, ut etiam ad cicatricem perducant.* Folliculi sunt siliquæ, quibus semina continentur.

12. *Illinitur &c.*] Dioscor. lib. 3. cap. 3.

13. *Ex ea factum Lycium.*] Hoc est, ex ea factum medicamentum ejusdem virtutis, ac fortassis ejusdem etiam nominis cum Lycio, de quo lib. 24. sect. 77. Lycium non unius singularis medicamenti nomenclatio fuit: ad varia quæ e radicibus decoctis fiebant, ea pertinuit. Vide Notas & Emendationes num. XXVI.

14. *Lysimachia.*] Dioscor. lib. 4. cap. 3.

15. *Plantago.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. & fuse Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 159.

16. *Dictamnum pota.*] A cervis caprisque depastam ad ejicienda spicula certo remedio esse, dictum est superius, lib. 25. sect. 53.

17. *Et alia tela.*] Dioscor. lib. 3. cap 37. Καταπλασσομένη δὲ ἡ βοτάνη τοὺς σκόλοπας τῶν ποδῶν ἢ τοῦ λοιποῦ σώματος ἐκ-

extrahit illita. Bibitur ex aquæ cyatho foliorum obolo. [18] Proxime pseudodictamnum: Utraque etiam suppurationes discutit. [19] Aristolochia quoque putria hulcera exest: sordida expurgat cum melle, vermesque extrahit: [20] item clavos in hulcere natos, [21] & infixa corpori omnia, præcipue sagittas, & ossa fracta cum resina. [22] Cava vero hulcera explet per se. Et cum iride recentia vulnera ex aceto. [23] Vetera hulcera verbenaca, [24] quinquefolium cum sale & melle. Radices persolatæ, vulneribus ferro illatis recentibus imponuntur: [25] folia veteribus. Cum axungia utrumque: & suo folio operitur. [26] Damasonium, ut in struma: [27] folia verbasci ex aceto aut vino. [28] Peristereos ad omnia genera, vel callosorum putrescentiumque hulcerum facit. Manantia nymphææ heracliæ radix sanat. [29] Item cyclamini radix vel per se, vel ex aceto, vel cum melle. [30] Eadem & contra steatomata efficax, sicut ad hulcera manantia hyssopum: item peucedanum, cui ad recentia vulnera vis tanta est, [31] ut squamam ossibus extrahat. [32] Præstant hoc & anagallides, [33] cohibentque quas vocant

NOTÆ.

σκώληκας Σκόλοπας. *Imposita vero herba planta pedum reliquove corpori infixes impactes aculeos extrahit.* Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 23. de latentibus spiculis: *Sic etiam de dictamni foliis, vel radicibus contusis, velocius fieri consuevit, secundum veterum testimonia.*

18. *Proxime*] Diosc. lib. 5. cap. 38

19 *Aristolochia*] Diosc. lib. 3. cap 6. & Apuleïus, cap. 19. Tela quoque aristolochiæ pulvere vulneri apposito statim extrahi prodidit Theod. Priscianus, lib. 1 cap. 23.

20. *Item clavos.*] Callosam duritiem, instar clavi. *Clavos ex hulcere* quæ possint *evellere*, multa congerit Theod Priscianus, lib. 1. cap. 18

21. *Et infixa.*] Marcellus Empir. cap. 34 pag 233. pro resina mel adscifcit Dioscor. loc cit aristolochiam id per se præstare innuit: Ἀνάγει δὲ καὶ σκόλοπας, ὀστέων λεπίδας ὅταν καταπλασσομένη ἀφίστησι. *Extrahit & imposita aculeos, ac spicula, ossiumque squamas removet.* Plinius cum *vermes extrahi* dixit, an non σκώληκας legisse is videtur, pro σκόλοπας?

22. *Cava vero*] Καὶ τὰ κοῖλα πληροῖ σὺν ἴρεως καὶ μέλιτι Diosc. loc cit.

23. *Vetera hulcera.*] Dioscor. lib. 4. cap. 61. Καὶ ῥυπαρὰ ἕλκη καθαίρει. *Et sordida purgat hulcera*

24. *Quinquefolium.*] Diosc. lib. 4. cap. 42.

25. *Folia veteribus.*] Diosc. lib. 4. cap. 107.

26. *Damasonium, ut in struma*] Ut in strumæ remediis dictum est, sect. 12.

27. *Folia verbasci.*] Dioscor. lib. 4. cap. 104.

28 *Peristereos.*] Sic & Diosc. lib. 4. cap. 60.

29 *Item cyclamini.*] Diosc. lib. 2. cap 194.

30 *Eadem & contra steatomata.*] Στεάτωμα adipis effusio sub cute: Adipis contra naturam collectum aliquo loco incrementum. Pollux: Στεάτωμα, πιμελὴς ἐπαίρεσις ὑπὸ τῷ δέρματι.

31. *Ut squamam.*] Vide Notas & Emend. num. XXVII. Squamæ hæc detractio, a recentioribus Chirurgis *Exfoliatio* dicitur.

32. *Præstant hoc.*] Similis est ea dos illarum, qua adactos corpori aculeos extrahunt, teste Dioscor. lib 2. cap. 209. & Galeno, lib. 6. de facult. simp. med. pag 156.

33. *Cohibentque.*] Diosc. lib. 2. cap. 209. ἕρπητας ἐφιστᾶσι.

nomas, & rheumatiſmos. Utiles & recentibus plagis, ſed præcipue ſenum corpori. [34] Cum ceroto apoſtemata & hulcera tetra, folia mandragoræ recentia : [35] radix vulnera cum melle aut oleo : [36] cicuta cum ſiligine mixta mero : [37] aïzoum herpetas quoque & nomas, ac putreſcentia, ſicut erigeron verminoſa : [38] recentia autem vulnera aſtragali radix : & vetera quoque hulcera purgat hypociſthis utraque. [39] Leontopodii ſemen tritum in aqua, & cum polenta illitum, ſpicula ſagittarum extrahit : [40] item pycnocomi ſemen. [41] Tithymalus characias ſucco gangrænas, phagedænas, putria, vel decocto ramorum cum polenta & oleo : [42] orchis radices [43] hoc amplius, & cacoëthe ex aceto cum melle, ſiccæ & recentes : per ſe onothera [44] efferantia ſeſe hulcera ſanat. [45] Scythæ vulnera ſcythice curant. Ad carcinomata, argemonia ex melle efficaciſſima eſt. [46] Vulneribus præſanatis aſphodeli radix decocta, [47] ut diximus, trita cum polenta & illita : quibuſcumque vero Apollinaris. [48] Aſtragali radix in pulverem trita humidis hulceribus prodeſt : [49] item callithrix decocta in aqua. Privatim vero iis quæ calceamento facta ſint, verbenaca, nec non & Lyſimachia contrita, ac nymphæa arida infriata. Polythrix inveteratis iiſdem utilior.

LXXXVIII. 1. [1] Polycnemon cunilæ bubulæ ſimilis eſt, ſemine

NOTÆ.

34. *Cum ceroto.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 76. cum polenta.

35. *Radix vulnera.*] Ictus ſerpentium, πρὸς ἑρπετῶν πληγὰς, σὺν μέλιτι ἢ ἐλαίῳ. Dioſcor. loc. cit.

36. *Cicuta.*] Herpetas illitu reſtinguit, ἕρπητας καταπλασθὲν σβέννυσι, inquit Dioſc. lib. 4. cap. 79.

37. *Aizoum &c.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 89.

38. *Recentia autem.*] Et vetera quoque, Dioſc. auctore, lib. 4. cap. 62.

39. *Leontopodii.*] Quod Dioſcoridi, ut diximus, λεοντοπέταλον appellatur, lib. 3. cap. 110. Indicatum id jam antea, ſect. 79.

40. *Item pycnocomi.*] Dioſc. lib. 4. cap. 176. Καὶ ἀκίδας καὶ σκόλοπας ἐξάγει, *ſpicula & adactos corpori aculeos extrahit.*

41. *Tithymalus &c.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 165.

42. *Orchis radices.*] Totidem fere verbis Dioſc. lib. 3. cap. 142.

43. *Hoc amplius*] Hoc amplius, inquit, præſtant orchis radices, quod ſiccæ æque atque recentes hulcera κακοήθη ſanant.

44. *Efferantia*] Acerbiora hulcera, ob inflammationem. Vide Notas & Emend. num. XXVIII.

45. *Scythæ.*] Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 13.

46. *Vulneribus præſanatis.*] Celerius quam par eſt, ſanatis, clauſiſque : quibus metuenda intus nova ſuppuratio eſt.

47. *Ut diximus.*] Libro 22. ſect. 32.

48. *Aſtragali.*] Dioſc. lib. 4. cap. 62. & Galenus, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag. 160.

46. *Item callithrix.*] Dioſc. lib. 4. cap. 137.

Sect. LXXXVIII. 1. *Polycnemon.*] Sic Dioſcor. lib. 3. cap. 108. Πολύκνημον . . . . ἔχει φύλλα ὀριγάνῳ ἐμφερῆ· τὸν δὲ καυλὸν πολυγόνατον ὥσπερ γλήχωνος· οὐκ ἔχει μέντοι σκιάδιον, μικρὰ δ' ἐπ' ἄκρῳ κορύμβια, μετ' εὐωδίας τινὸς δριμείας. *Folia origani, caule geniculis multis intercepto, uti pulegii. Neque vero umbellam habet, ſed parvos in cacumine corymbos cum acri quadam odoris jucunditate.* Nomen habet

pulegii, surculosa, multis geniculis, corymbo odorato, acri & dulci odore: [2] ferro factis vulneribus commanducata imponitur, quinto die solvitur. [3] Symphyton ad cicatricem celerrime perducit: [4] item sideritis. Hæc imponitur ex melle. [5] Verbasci semine ac foliis ex vino decoctis ac tritis omnia corpori infixa extrahuntur: item mandragoræ foliis cum polenta: cyclamini radicibus cum melle. [6] Trixaginis folia in oleo contrita iis maxime adhibentur hulceribus, quæ serpunt: & alga in melle trita. [7] Vettonica ad carcinomata, & [8] melanias veteres, addito sale.

LXXXIX. Verrucas tollit argemonia ex aceto, [1] vel batrachii radix, quæ & ungues scabros aufert. Linozostidis utriusque folia, vel succus illitus. [2] Tithymali omnes genera verrucarum omnia: item omnia pterygia, varosque tollunt. [3] Cicatrices cum elegantia ad colorem
*CAP.XV. reducit ladanum. * [4] Artemisiam & elelisphacum alligatas qui habeat viator, negatur lassitudinem sentire.

XC. [1] Muliebribus morbis medetur maxime in universum pæoniæ herbæ semen nigrum ex aqua mulsa. [2] Eadem & in radice vis menses ciet: [3] panacis semen cum absinthio menses & sudores: [4] scordotis potu & illitu. [5] Vettonica drachma in vini cyathis tribus bibitur contra omnia vulvarum vitia, [6] aut quæ a partu fiunt.

NOTÆ.

1 crebris geniculis: quasi multitibiam, multicruriamve dixeris. Belgæ pharmacopœi Calaminthham aquaricam vocant, teste Lobelio, in Adversf. pag. 217.

2. *Ferro factis.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit.

3. *Symphyton.*] Ad verbum Plinius Valer. lib 3. cap 22.

4. *Item sideritis.*] Diosc. lib. 4 cap. 33. 34 35. 36

5. *Verbasci.*] Hanc ursæ vulneri recenti herbam applicant, & indunt: eaque vulnus obturant, teste Basilio in Hexaëm. homil. 9.

6. *Trixaginis.*] Dioscor. lib. 3. cap. 112.

7. *Vettonica.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 41.

8. *Melanias.*] Μελανία Græce nigritudinem corporis sonat, nigrasque maculas.

Sect LXXXIX. 1 *Vel batrachii.*] Diosc. lib. 2 cap. 206. Ὄνυχας λεπροὺς ἀφίστησι ... καὶ μυρμηκίας, καὶ ἀκροχορδόνας, &c.

2. *Tithymali.*] Hæc totidem verbis Dioscor. lib. 4 cap. 165. & Galenus, lib. 8. de facult. simp. med. pag. 236. Apuleïus item, cap. 108. tit. 2.

3. *Cicatrices.*] Dioscor. lib. 1. cap. 128.

4. *Artemisiam.*] Vide quæ diximus ex Apuleïo, lib. 25. sect 81. Diosc. in Nothis pag 476. Ἀρτεμισίαν τὴν βοτάνην εἴ τις ἔχει ἐν ὁδῷ, λύει τὸν κάματον

Sect. XC. 1. *Muliebribus.*] Diosc. lib. 3. cap. 157.

2. *Eadem.*] Dioscor. loco citato Κινεῖ δὲ καὶ τὰ καταμήνια, ἀμυγδάλου μέγεθος πινομένη. *Ciet menses amygdalæ magnitudine pota.*

3. *Panacis semen &c.*] Diosc. lib. 3. cap 55.

4. *Scorditis.*] Hæc subdita menses movet, inquit Diosc. lib. 3. cap. 125. Προστεθεῖσα δὲ ἔμμηνα κινεῖ

5. *Vettonica &c.*] Totidem verbis Diosc. lib. 4. cap. 1.

6. *Aut quæ a partu.*] Anton. Musa, tit. 26. *Ad mulieres, quæ a partu labo-*

[7] Menses nimios sistit Achillea imposita, & decoctum ejus insidentibus. [8] Mammis imponitur hyoscyami semen ex vino: [9] locis radix e cataplasmate: & mammis etiam chelidonia. [10] Secundas morantes, vel partus emortuos, radices panacis appositæ extrahunt. [11] Ipsum panaces in vino potum vulvas purgat, appositumque cum melle. Polemonia pota ex vino, secundas pellit: nidore [12] corrigit vulvas. [13] Centaurei minoris succus potu, fotuque menses ciet. [14] Item majoris radix, in vulvæ doloribus iisdem modis prodest. [15] Derasa vero & apposita, extrahit partus emortuos. [16] Plantago apponitur in lana in dolore vulvæ: in strangulatu bibitur. Sed præcipua dictamno vis est. [17] Menses ciet, partus emortuos vel transversos ejicit: bibitur ex aqua foliorum obolo, adeo ad hæc efficax, ut ne in cubiculum quidem prægnantium inferatur. [18] Nec potu tantum, sed & illitu, & suffitu valet. [19] Proxime pseudodictamnum. Sed menses ciet cum mero decoctum pondere denarii. Pluribus tamen modis aristolochia prodest: [20] nam & menses & secundas ciet, & emortuos partus extrahit, myrrha & pipere additis, pota, vel subdita. Vulvas quoque procidentes inhibet fotu, vel suffitu, vel subjectu, [21] maxime tenuis. [22] Strangulatum ab his, mensiumque difficultatem, agaricum tribus obolis in

NOTÆ.

rant & febricitant: Vettonica drachmas duas, aqua calida cyathos quatuor, si cum febre fuerit: sin vero sine febre, mulsi cyathos duos, & aqua calida duos da bibere.

7. *Menses nimios.*] Totidem verbis id Diosc. pariter, lib. 4. cap. 36.

8. *Mammis.*] Diosc lib. 4. cap. 69 Α'ρμόζει ϗ πρὸς μαςοὺς ἐν τοκετῷ ἐπαιρομένους, λεῖον μετ' οἴνου καταπλασσόμενον. *Subvenit & mammis a partu tumentibus, si tritum ex vino imponatur.*

9. *Locis.*] Locis muliebribus apposita. Cataplasmatis omnibus quæ doloris levamentum præstant, utiliter admisceri docet Diosc. loc. cit. Anton. Musa, tit. 29. Vettonicam commendat, *Ad mulieres, quibus loci præ frigore moriuntur.*

10. *Secundas .... vel partus*] Dioscor. lib. 4 cap. 55.

11. *Ipsum .... vulvas purgat.*] Succo diluto vulvæ inflationes duritiasque discuti, ait Diosc loc cit.

12. *Corrigit vulvas.*] Conversas restituit, & a strangulatione seu suffocatione eximit.

13. *Centaurei minoris.*] Dioscor. lib. 3. cap. 9.

14. *Item majoris.*] Dioscor. lib. 3. cap. 8.

15. *Derasa vero.*] Dioscor. lib. 3. cap. 8.

16. *Plantago.*] Diosc. lib. 2. cap. 153. Πίνεται δὲ ϗ πρὸς φθίσιν, ϗ πρὸς ὑστερικὰς πνίγας· προστίθεται ἐν ἐρίῳ ϗ ὑστέρα ῥευματιζομένη, hoc est, si vulva fluxione laboret, plantago subditur in vellere. Locum ita interpunctione distinctum legisse Plinius videtur: non ut libri editi præ se ferunt.

17. *Menses ciet &c.*] Hæc pariter Diosc. lib. 3. cap. 37. Apuleïus, cap. 62. tit. 2. *Ad mulierem, si in utero mortuum fetum habuerit: Herba dictamni &c.*

18. *Nec potu &c.*] Dioscor. loc. cit.

19. *Proxime.*] Et imbecillius. Diosc. lib. 3. cap. 38. οὐχ ὁμοίως δραστικόν.

20. *Nam & menses.*] Hæc totidem verbis Dioscor. lib. 3. cap. 6.

21. *Maxime tenuis.*] Tertium aristolochiæ genus, longissimæ tenuitatis, de quo sup. libro, sect. 54.

22. *Strangulatum ab his.*] A vulvis. Diosc. l. 3. c. 1. Ο'ξαλῶν δὲ ἀυῶν πλῆθος πινόμενον μετ' ὑδρομέλιτος ... ὑστερικαῖς πνιξὶ, & c.

vini veteris cyatho potum, emendat: [23] peristereos apposita in adipe suillo recenti: antirrhinon cum rosaceo & melle. [24] Item apposita nymphææ Thessalæ radix, dolori medetur. [25] In vino nigro pota, profluvia inhibet. [26] E diverso ciet cyclamini radix pota & apposita. [27] Et vesicæ insidentium decocto medetur. [28] Secundas pota cissanthemos pellit, vulvam sanat: [29] E xiphio radix superior menses ciet, drachma ex aceto pota. [30] Peucedanum strangulatus vulvæ nidore ustum recreat: [31] menses albos præcipue psyllium drachma in cyathis tribus aquæ mulsæ ciet: [32] semen mandragoræ potum vulvam purgat. [33] Menses ciet succus appositus, & emortuos partus. [34] Nimia rursus profluvia sistit semen cum vivo sulphure: contra facit batrachion potu vel cibo, ardens alias ([35] ut diximus) cruda. Sed cocta commendatur sale, & oleo, & cumino. [37] Daucum & menses & secundas potu facillime pellit. [38] Ladanum suffitu corrigit vulvas: dolori earum exhulceratisque imponitur. [39] Emortua scammonium pellit, potum vel appositum. [40] Menses ciet hypericum utrumque, appositum. Ante alia vero ([41] ut Hippocrati videtur) crethmos e vino, [42] semine vel radice: cortice trahit & secundas: succurrit & strangulationibus

NOTÆ.

23. *Peristereos.*] Dioscor. lib. 4. cap. 60.

24. *Item* ..... *Nymphæa Thessala.*] Ejus videlicet, quæ in Thessalia oritur, de qua lib. 25. sect. 37.

25. *In vino nigro.*] Ad verbum Diosc. lib. 3. cap. 149.

26. *E diverso.*] Dioscor. lib. 2. cap. 194. ad verbum.

27. *Et vesicæ.*] Et decocta radice medetur vesicæ mulierum in eo decocto insidentium.

28. *Secundas .... cissanthemos.*] Hoc est cyclaminos cissanthemos appellata: de qua pariter Diosc. lib. 2. cap. 195. Καὶ τὰς ἐκ τοκετῶν καθαίρει πινόμενα.

29. *E xiphio.*] Dioscor. lib. 4. cap. 20. subdi ob eam rem in pesso jubet.

30. *Peucedanum.*] Diosc. ad verbum, lib. 3. cap. 92.

31. *Menses albos.*] Ῥοῦν λευκὸν Græci vocant. Feminarum enim fluxiones addita coloris diversitate medici discriminant: sunt enim nigræ, rubentes, albæ, pallentes, & aquosæ. Vide Notas & Emendationes num. XXIX.

32. *Semen mandragoræ.*] Ad verbum Diosc. lib. 4. cap. 76.

33. *Menses ciet &c.*] Dioscor. loco citato.

34. *Nimia .... cum vivo sulphure.*] Vivum sulfur quid sit, dicemus lib. 35. sect. 50. Vide Notas & Emend. num. XXX.

35. *Contra facit.*] Ciet menses. Vide Notas & Emend. num. XXXI.

36. *Ut diximus.*] Libro 25. sect. 109. *Omnibus* batrachii seu ranunculi generibus *vis caustica, si cruda folia imponantur: pustulasque, ut ignis, faciunt.*

37. *Daucum.*] Diosc. lib. 3. cap. 83. de dauci semine: Πινόμενον, ἐμμήνων, ἐμβρύων, καὶ οὔρων ἀγωγόν.

38. *Ladanum .... vulvas.*] Conversas, vel ascendentes.

39. *Emortua.*] Mortuos partus. Diosc. lib. 4. cap. 171. Ὀ δὲ ὀπὸς προστιθέμενος ὁ ἐν ἐμβρυα φθείρει.

40. *Menses &c.*] Diosc. lib. 3. cap. 171. & 174.

41. *Ut Hippocrati.*] Libro 1. de morb. mul. num. x. pag. 412.

42. *Semine, vel radice.*] Diosc. lib. 2. cap. 157.

ex aqua pota: item radix e geranio peculiariter secundis, [43] inflationibusque vulvarum conveniens: purgat hippuris pota & apposita vulvas. [44] Polygonus pota menses ciet, & althææ radix. Folia plantaginis pellunt, [45] item agaricum ex aqua mulsa. [46] Artemisia vulvæ medetur trita, ex oleo irino, aut fico, aut cum myrrha apposita. Ejusdem radix pota in tantum purgat, ut partus enectos extrahat. [47] Menses & secundas ciet ramorum decoctum insidentibus: item folia pota drachma. [48] Ad eadem omnia prosunt vel imposita ventri, imo cum farina hordeacea. [49] Acoron quoque utile est interioribus feminarum morbis, [50] & conyza utraque, & crethmos. [51] Et anthyllides duæ vulvis utilissimæ, torminibusque, secundarum moræ, in vino potæ. [52] Callithrix fotu locis medetur, [53] albugines in capite tollit, capillos inficit oleo trita. Geranion in vino albo potum, hypocisthis in rubro, profluvium sistunt. [54] Hyssopum suffocationes laxat. Radix verbenacæ pota ex aqua, ad omnia in partu aut ex partu mala, præstantissima est. Peucedano quidam miscent in vino nigro semen cupressi contritum. Nam semen psyllii defervefactum in aqua, cum intepuit, [55] epiphoras omnes uteri lenit. [56] Symphyton tritum in vino nigro evocat menses. Partus accelerat scordotis pota; drachma succi in aqua mulsa cyathis quatuor: dictamni folia præclare dantur ex aqua. Constat unius oboli pondere, vel si mortui sint in utero infantes, protinus reddi sine vexatione puerperæ. [57] Similiter prodest pseudodictamnum, sed tardius: [58] cyclaminos adalligata e-

NOTÆ.

43. *Inflationibusque*] Vide Notas & Emend. num. XXXII.

44 *Polygonus*] Vide Notas & Emend. num. XXXIII.

45. *Item agaricum*] Diosc. lib. 5. cap. 1. Ἄγει δὲ καὶ ἔμμηνα.

46 *Artemisia*] Dioscor. lib. 3 cap. 127 totidem verbis: & Galenus, lib. 6. de fac simp. med. pag 160

47 *Menses &c.*] Diosc. loc. cit. ad verbum.

48. *Ad eadem omnia.*] Diosc loc. cit

49. *Acoron quoque.*] Insessu præsertim. Diosc. lib. 1. cap. 2.

50. *Et conyza.*] Et hæc insidentibus quoque in ejus decocto prodest: Diosc. lib. 3. cap. 136 Καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ αὐτῆς ἐν ἐγκαθίσματι τὰ ἐν μήτρᾳ θεραπεύει, καὶ ἔμμηνα ἐπισπᾶται.

51 *Et anthyllides.*] Diosc lib. 3. cap. 153. ambas cum ro aceo & lacte subditas uteri inflammationes emollire tradit.

52. *Callithrix.*] Menses eo cieri, & quæ a puerperio purgamenta relinquuntur, scribit Dioscor. lib. 4 cap. 137. de trichomane.

53. *Albugines in capite.*] Furfures, credo, intelligit, porriginemque. Nam Dioscor. loc. cit. Ἀποσμᾷ πίτυρα, *furfures deterget.*

54. *Hypocisthis.*] Dioscor. lib. 1. cap. 127.

55. *Epiphoras ....uteri.*] Vulvæ inflammationes. Vis est ei sane summe refrigerans, ψύχει γὰρ ἱκανῶς, inquit Diosc. lib 4. cap. 70.

56. *Symphyton .....evocat menses.*] Hoc est, revocat, retinet, sistit. Diosc. lib. 4. cap. 9. de symphyto: Σὺν οἴνῳ δὲ ποθεῖσα ἴστησι τοὺς ἀναγωγέας, καὶ ῥοῦν γυναικεῖον ἐρυθρόν.

57. *Similiter ....sed tardius.*] Diosc. lib. 3. cap 18.

58 *Cyclaminos.*] Diosc. lib. 2. cap. 194. Ἔτι δὲ καὶ ἀκυτόκιον περιαπτόμενον.

[59] cissanthemos pota : Item vettonicæ farina ex aqua mulsa.

XCI. 1. [1] Arsenogonon & thelygonon herbæ sunt [2] habentes uvas floribus oleæ similes, pallidiores tamen, semen album papaveris modo. [3] Thelygoni potu feminam concipi narrant. [4] Arsenogonon ab ea semine oleæ, nec alio distat. [5] Hujus potu mares generari perhibentur, si credimus. [6] Alii utramque ocimo similem tradunt. [7] Arsenogoni autem semen geminum esse testibus simile.

XCII. 2. Mammarum vitiis aïzoum, quod [1] digitellum appellavimus, unice medetur. Erigeron ex passo mammas uberiores facit : sonchum in farre coctum. [2] Quæ vero mastos vocatur, [3] illita, [4] pilos mammarum e partu nascentium aufert, [5] & testas in facie : aliaque cutis vitia emendat. [6] Gentiana, [7] nymphæa Heraclia illita, [8] cyclamini radix,

Notæ.

59. *Cissanthemos.*] Cyclaminos cissanthemos, qua pota Diosc. lib. 2. cap. 194. reliquias a partu purgari docet.

Sect. XCI. 1. *Arsenogonon &c.*] Hæc sunt ad verbum exscripta e Theophr lib. 9. hist. 19. Ἀῤῥενόγονον ϗ θηλυγόνον. Nec multum abludit Diosc. lib 3. cap. 140. Utrumque pingitur a Lobelio in Adverf. pag. 261. Arrhenogonon phyllum marificum Theophrasti, Dioscoridis feminificum Clusius recte nuncupat, lib. 4. hist. rar. plant. pag. xlviij. Thelygonon contra mas est Dioscoridi, Theophrasto feminificum. Utrumque in horto Regio vidimus.

2. *Habentes uvas.*] Semen racemosum, ei quodammodo simile, quod, postquam defloruit olea, primulum emergit, atque conspicitur. Dioscor. loc. cit.

3. *Thelygoni.*] Narrat id quidem Cratevas apud Diosc. lib. 3. cap. 140. Fabulæ affine existimat Theophrastus, loc. cit. Fecere interim a maribus feminisve gignendis utrique herbæ nomen.

4. *Arsenogonon.*] Arsenogono ait esse semen quale oleæ, feminæ nullum esse. Sic Theophr. Contra Dioscorides feminæ seu thelygono semen adjudicat : adimit mari.

5. *Hujus potu.*] Et hoc a Crateva confictum.

6. *Alii utramque.*] Ex horum est numero Theophr. loc. cit.

4. *Arsenogoni .... testibus.*] Quamobrem Phyllon testiculatum recentiores herbarii nominant.

Sect. XCII. 1. *Digitellum appellavimus.*] Libro 25. sect. 102. Est id aïzoum majus.

2. *Quæ vero mastos.*] Nomen a mamma factum, quæ Græcis *μαςὸς* & *μαζὸς* scribitur : facies incognita.

3. *Illita.*] Sic Reg. codex 2. recte, non *indita.* Quis enim approbet mammis herbam indi?

4. *Pilos mammarum.*] Casu nimirum aliquo nascentium in extima mammarum cute. Hos enim, ut in palpebris, sic in mammis pariter, psilothri vice, herba hæc, dum illinitur, exterit. Cave enim aut de pilo intelligas, qui forte sit potu haustus, exitumque per mammas quærat, quod fieri non posse puto, etsi ita Philosophus tradit, lib. 4. hist. anim. aut de vermiculo qui sit capilli specie, quem Rondeletius confinxit, lib. 18. cap. 25. Nam de vitiis summæ cutis agi, & de psilothris, Plinius ipse monet, cum subjicit, *aliaque cutis vitia emendat.* Et mox : *Psilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus.* Vide Schenckium, lib. 2. Observ. Medic. tit. de morbo pilari, pag. 332.

5. *Et testas.*] Maculas quæ testam colore referant. Ita MSS. omnes, Reg. Colb. Chiffl. non *tineas.*

6. *Gentiana.*] Diosc. lib. 3. cap. 3.

7. *Nymphæa.*] Ἀλφὸς σμήχει σὺν ὕδατι, *vitiligines ex aqua tollit.* Diosc. lib. 3. cap. 148.

8. *Cyclamini.*] Diosc. lib. 3. cap. 194. Ρ῾ύπτει δὲ ϗ χρῶτα ἡ ῥίζα, &c.

maculas

maculas omnes. [9] Cacaliæ grana mixta ceræ liquidæ extendunt cutem in facie, eruganteque: vitia omnia acori radix emendat.

XCIII. 1. Capillum Lysimachia flavum facit: denigrat hypericon, [1] quod & corion vocatur.

2. [2] Item ophrys herba [3] denticulato oleri similis: foliis duobus. Nigritiam dat & Polemonia, in oleo decocta. [4] Psilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus: verum [5] jam & viris est in usus. Efficacissimum autem habetur archezostis: [6] Item tithymali succo, vel in Sole cum oleo illito crebro, vel evulsis pilis. Quadrupedum scabiem sanat [7] hyssopum ex oleo, suum anginas peculiariter fideliter. Verum & reliqua genera herbarum reddamus.

NOTÆ.

9. *Cacaliæ.*] Diosc. totidem verbis, lib. 4 cap. 123.

Sect. XCIII. 1. *Quod & corion.*] MSS. *corison* & *coristum*.

2. *Item ophrys.*] In Reg. 1. *hophros*. Reg. 2. *ophros* Index, & libri editi, *ophrys*. Quidam tamen in Indice MSS *orbris*. Nomine ac facie perinde ignota.

3. *Denticulato oleri.*] Brassicæ similis, cujus folia sint incisuris distincta.

4. *Psilothrum.*] Ψίλωθρον, medicamentum depilatorium, a ψιλόω depilo.

5 *Jam & viris.*] Postquam mores degenerare cœperunt.

6 *Item tithymali*] Totidem verbis Diosc lib. 4. cap. 165.

7. *Hyssopum.*] Importune nobis nescio qui œsypum hic obtrudunt, pro hyssopo: quod & semel superius factitarunt: cum medicinæ omnes hoc libro comprehensæ, non ex animalibus, sed ex herbis, omnino petantur.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XXVI.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. 5. I. D *postremum vero nigrescente.*] Sunt qui *increscente* malint, quoniam ita Marcellus Empir. scripsit, cap. 19. pag. 130. Sed error is librariorum est, tum ex Plinii nostri optimis codicibus, tum ex Plinio altero Valeriano corrigendus, qui lib. 2. cap. 57. *postremo nigrescente* scripsit : tum vero maxime ex Corn. Celso, ita morbum eum describente, lib. 3. cap. 25. *Summa pars corporis crebras maculas, crebrosque tumores habet : Rubor harum paulatim in atrum colorem convertitur, &c.*

Sect. 6. II. *Ante omnes celebratam rationem eam .... defendente.*] Ita restituimus ope codicis Reg. 1. cum prius implicata admodum sententia, spretisque artis ipsius præceptis, non sine insigni orationis vitio, *descendente* legeretur.

Sect. 8. III. *In urbe nimbosa, imo vero tota Italia imperatrice.*] Prius *in urbe umbrosa* legebatur, perperam, refragantibus codicibus vetustis, Reg. 1. 2. Colb. &c. quos secuti sumus. Neque vero umbrosa esse tota Italia potest : nimbis obnoxia esse tota potest. Plinius ipse, lib. 2. sect. 51 æstatem nimbosam esse in Italia prodidit : idcirco ibi semper quodammodo aërem vernare, vel autumnare.

Sect. 10. IV. *Hibisci radix cum glutino & aceto acri decocta.*] Ita libri omnes, etiam MSS. Sed scrupulum movet Marcellus Empiricus, qui cum operi suo Plinii sententias plurimis in locis asperserit, pro glutino lupinum adsciscit, cap. 19. pag. 129. *Mentagræ medetur*, inquit, *hibisci radix cum lupino & aceto, ad tertias cocta & apposita.* Plinius Valer. adhuc importunior, lib. 2. cap. 56. *Licheni arcendo : Ficulnei caules*, inquit, *in aceto cocti & triti illinuntur : Hibisci radix cum glutino lupino in aceto decocta ad quartas similiter adhibetur.* An glutinum is lupinum intelligit, quod ex lupi genitalibus fiat, ut ex vitulorum genitalibus vitulinum noster commendat, & ad lichenas quidem, lib. 28. sect. 50. An potius glutinum e lupini farina, quæ lepras emendare, aliaque cutis vitia dicitur, lib. 22. sect. 74.

Ibid. V. *Morbum quoque regium cum melle sanat ore illito, & lingua.*] Diosc. lib. 4. cap. 53. de lichene herba, seu musco : Ὠφελεῖ δὲ καὶ ἰκτερικοὺς μετὰ μέλιτος διαχριόμενον· στόματος δὲ καὶ τῆς γλώττης ῥευματισμοὺς ἐπέχει. *Juvat & arquatos cum melle illitus : ceterum destuxionibus oris ac linguæ succurrit.* Ita etiam, ut ne quid dissimulem, scripsisse mihi Græcus auctor videtur, unde Pliniana hæc manarunt. Legisse tamen aliter Plinium haud obscure intelligas : ita nimirum : μετὰ μέλιτος διαχριόμενον στόματός τε καὶ τῆς γλώττης. Ῥευματισμὸς ἐπέχεται.

Sect. 11. VI. *Hyssopum cum vino decoctum*] Emendant ex Chiffl. cod. *cum fico.* Sic etiam Reg. 2. At Reg. 1. Colb. & vulgati omnes, *cum vino.* Favet alter Plinius Valer. lib. 1 cap. 52. cui titulum fecit, *Anginæ medendo Hyssopum quoque*, inquit, *cum vino decoctum gargarizetur.* Dioscorides tamen priorem lectionem adjuvat, Chiffl. codicis, & Regii 2. Is enim lib. 3 cap. 30. Συνάγχαις δὲ ἀναγαργαριζόμενα μετὰ σύκων ἀφεψήματος ἀρήγει.

Sect. 15. VII. *Hyssopi quinque rami cum duobus rutæ, & ficis tribus decocti thoracem pur-*

gant.] Pintianus ex ſuo codice legit, *& fici tribus* : ut ſententia ſit, quemadmodum hyſſopi quinque, & rutæ duos, ſic & fici ramos ternos requiri, quod falſum eſt. Ficus ipſas hic opus eſſe, nec ſollicitandum Plinii contextum Marcellus Empiricus admonet, cap. 16 pag. 118. *Ficus ſicca tres*, inquit, *cum hyſſopi modico, & parvo rutæ faſciculo, & quartario feni Græci purgati, cum aqua nitida ſextario ad medias decoquuntur, & colantur : inde tres potiones per triduum tuſſi nimia laborantibus dantur : mirum remedium eſt.*

VIII. *Peculiariter autem pulmonibus, & quos ab his phthiſis tentat, radix herbæ conſiliginis, quam nuper inventam diximus. Suum quidem & pecoru omnis remedium præſens eſt pulmonum vitio, &c.*] Prius vitioſa interpunctione ſic legebatur : *Peculiariter autem .... phthiſis tentat.* Ut ad verbenacam de qua proxime ante ſermo erat, pertinere iſta viderentur. Mox nova inſtituta periodo, *Radix herba .... inventam diximus, ſuum quidem &c.* At priora illa, de phthiſicis, ad conſiliginem ſpectare, Plinius ipſe libro ſuperiore admonuit, ſect. 48. ubi de conſiligine, *Prodeſt*, inquit, *ut demonſtrabimus ſuo loco, deploratis in phthiſi* : hunc nimirum, quem nunc verſamus, proſpiciens locum. Sect. 21.

IX. *Pota tribus obolis ſanguinis exſcreationes, cum amylo. Dyſenterias, pota, & infuſa.*] Prius legebatur, vitioſa interpunctione, *ſanguinis exſcreationes. Cum amylo dyſenterias &c.* At licet alvum ſiſtat amylum, ut dictum eſt, lib. 22. ſect. 67. tamen ad ſanguinis exſcreationes ſæpius datur. Unde loco cit. Plinius : *Datur cum ovo his qui ſanguinem rejecerint.* Et lib. 23. ſect 71. de amygdalis : *Sanguinem ſiſtunt cum amylo*, ubi ſimile interpunctionis mendum, Dioſcoridis admonitu, aliorumque, ſuſtulimus. Sect. 32.

X. *Differentia, quod hic herbaceus eſt, alterius thymi albus.*] Ita libri omnes, etiam conditivi, manuque exarati, Reg. Colb. ceterique. Nec Salmaſium moror, qui pag. 1288 in Solin. *helvacens* ſcribit, interpretaturque ex purpureo albicantem, nullo codice, nullo ſcriptore ſuffragante. Geminum epithymum, viride, albidumque, agnoſcit auctor libri de ſimp. med. ad Paternianum, tomo 13. operum Galeni, pag 990. *Epithymum*, inquit, *eſt flos herbæ aſſimilis ſatureiæ*, (lego *ſatureia*,) *ſubviridis ...: Nam verus epithymi flos exalbidus eſt, & aſper, & plurimum in Pamphylia invenitur.* Sect. 35.

XI. *Quidam hippophæon vocant.*] Sic libri omnes, ſic Index ipſe. Rectius tamen videtur *hypophæon*, quod ſub ſtœbe fortaſſis, quæ φέως quoque appellatur, lib. 22 ſect. 13. innaſci ſolet Aëtius, lib. 3 cap. 29 pag. 103 Παρεμπλαστικὸν δὲ τὸ ἱππόφαιον καὶ ὅτι ἐπὶ τῇ στοιβῇ φυόμενον, &c. *Similis vis et quoque eſt, qui ſtœbe adnaſcitur : item qui thymbræ, unde epithymbron dictum &c.* Ibid.

XII. *Et panos diſcutit*] In libris editis, *Et capnos ſtrumam diſcutit.* Quaſi vero propoſito ſit commemorare modo ex iis herbam aliquam, quæ nihil ad alvum medendum juvat, quo nunc in argumento uno habitare ſe profeſſus eſt apertiſſime jam a ſectione 28. In MSS Reg. 1 *Et caroſtrum* : hoc tantum. In Reg. 2. *Et capnoſtruma.* Cur vero *& panos diſcutit* amplexi ſimus, ubi tam obſcura veſtigia ſe ſe offerunt ſinceræ lectionis, in cauſa Dioſcorides fuit : cujus hæc plane gemina de pycnocomo ſententia, lib. 4. cap. 176 Καὶ τὰ φύλλα δὲ καταπλαττόμενα, φύματα καὶ δοθιῆνας διαφορεῖ. Sect. 36.

XIII. *Florem & ſemen non fert.*] Ita recte vetus codex Dalecampii. Prius legebatur : *Floret & ſemen non fert*, quod falſum. In Reg. 1 *Floret ſemen non infert.* Reg. 2 *Floret ſemen non fert.* Alii aliter. Theophr. lib. 9 hiſt. cap. 22 hoc tantum : Τὸ δὲ πολυπόδιον μετὰ τὰ ὕδατα ἀεὶ βάλλει, σπέρμα δὲ οὐ φύει. *Fiſtula ſemper poſt imbres erumpit : ſemen autem non fert.* Sect. 37.

XIV. *Radix circa ortum Canis excavatur, ut in ipſam confluat ſuccus*] Ita emendavimus ex fide codicum Reg. Colb. Chiffl. cum prius *in ipſa* ait minus appoſite ſcribendum cenſerent. Rem diluerde Dioſcorides explicat, lib. 4 cap 171. *Succus*, inquit, *legitur hunc in modum : Capite exempto radix ita cultro excavatur, ut excavatio ſenſim a latiore orbe in acutam deſinat : proindeque in id cavum confluit* Sect. 38.

ſuccus, qui conchis demum excipitur. Συλλέγεται δὲ ὁ ὀπὸς, κεφαλῆς ἀπὸ τῆς ῥίζης ἀφαιρεμένης, καὶ ϑαλαμιδῶς τεμνομένης εἰς κοιλότητα· συῤῥεῖ γὰρ εἰς αὐτὴν ὁ ὀπὸς, καὶ οὕτως ἀναλαμβάνεται εἰς μύακας.

Ibid. X V. *Tithymalus enim linguam excalfacit. Vſus bimo: nec ante, nec poſtea utili.*] Prius legebatur, *linguam excalfacit bulbi more, nec ante, nec poſtea utile.* Dalecampius emendabat, *nec ante sibos, nec poſtea utile.* In Reg. 1. *Excalfacit. Vuſbimonectcante, nec poſtea &c.* At in Reg. 2. nitide ac perſpicue, *uſus bimo: nec ante, nec poſtea* &c. quod & Pintianus in ſuo vidit. Sic ipſe Plinius, lib. 27. ſect. 55. *Vſus radicis in trimatu tantum, neque antea, neque poſtea.*

Ibid. X V I *Rubris, ſuccoſis.*] E noſtra id emendatione, admonitu codicis Regii 2. in quo diſerte ſic ſcribitur: etſi in Reg. 1. libriſque editis, *rugoſis* legitur. Adſtipulatur emendationi Dioſc. lib. 4. cap. 165. *Tithymali characiæ caules*, inquit, *ſupra cubiti altitudinem attolluntur, rubri, acri lacteoque ſucco referti.* Τοῦ δὲ χαρακίου καλουμένου καυλοὶ μὲν ὑπὲρ πῆχυν, ἐρυϑροὶ, ὀποῦ δριμέος καὶ λευκοῦ μεστοί. Et Apuleïus, cap. 108. *Characias .... thyrſis ultra longitudinem cubitalem rubris, ſucci acrioris, &c.*

Ibid. X V I I. *A radice foliis pane olea.*] Prius legebatur, *foliis pendulis:* quod vel ipſa tithymali effigies coarguit. In Reg. 1. cod *folis panale.* In Reg. 2. *penelee.* In Parm. cæteriſque omnibus uſque ad Frobenium, *pendet.* Is *pendulis* maluit. Sed indubitatam eſſe noſtram emendationem non veſtigia modo haud obſcura veteris ſcripturæ, ſed & Dioſcorides ipſe admonet, in deſcriptione tithymali characiæ: *Folia*, inquit, *ſunt circa ramulos oleaginis ſimilia, ſed longiora & anguſtiora:* φύλλα δὲ περὶ τὰς ῥάβδους ὅμοια ἐλαίᾳ, μακρότερα δὲ, καὶ στενότερα. Theophraſto etiam præeunte, lib. 9. hiſt. cap. 12. Τὸ μὲν φύλλον ἐλαιῶδες ἔχει. Apuleïus ſimiliter, cap. 108 *Foliis olivæ ſimilibus, paulo anguſtioribus, & longioribus.* Neque hi ſcriptores modo, ſed & res ipſa, plantæque forma, quam ſæpe ſumus contemplati, favet

Sect. 64. X V I I I. *Succus hyoſcyami cum farina, vel ſemen.*] Scribit Dalecampius in ora editionis ſuæ, ex codicis veruſti neſcio cujus auctoritate, *cum farina ſeſama.* Ex interpolatoris id cujuſpiam officina eſt. Vulgatæ lectioni M S S. codices, Plinio ipſi Dioſcorides ſuffragatur, lib 4. cap. 69. de ſucco hyoſcyami: Σὺν ἀλεύρῳ δὲ ἢ ἀλφίτοις .... πρός τε ὀφθαλμῶν φλεγμονάς, καὶ τὰς ἄλλας· τὸ δὲ σπέρμα τὰ αὐτὰ παρέχει.

Sect. 66. X I X. *Vettonica nervis, ... pota, ut in jocinere.*] Ita libri editi, & Reg. 2. recte. In quibuſdam aliis, *poſita*, perperam Etſi ex iis Dalecampius fortaſſis *impoſita* ſcribi ſatius eſſe conjiciat Cum vero eundem Vettonicæ ſumendæ modum in hiſce morborum generibus præfiniat, quem in jocinere ſanando adhibuit ſect. 19 ibique cyathis tribus bibendum admoneat, quin & *pota* quoque hic legi oporteat, dubium eſſe nemini poteſt.

Sect. 70. X X. *Sanat & archezoſtis, ſed anno pota.*] In libris vulgatis, *ſed cum ammineo pota.* Interpolatoris id manu inſertum, non ipſius auctoris In Reg. 2. *ſed anno* Favet Dioſcorides, lib 4. lib. 184. de vite alba: Πίνεται δὲ καὶ πρὸς ἐπιληψίας ὁλκὴ α΄ καθ' ἡμέραν, πρὸς ἐνιαυτόν *Bibitur ad morbum comitialem drachmæ pondere quotidie anno toto.* Vidit e ſuo codice hoc mendum etiam Pintianus.

Sect. 74. X X I. *Secatur in aſſes, ut cucumis.*] Prius legebatur, *Siccatur in aëre, ut cucumis.* In Reg. 1. *Siccatur in baſres.* Reg. 2 *Siccatur in aſſes.* Chiffl *in arſes.* Noſtram emendationem, non ipſa modo loci ſententia, reſque ipſa conſtabilit, ſed & Theophraſtus a quo hæc manarunt, lib. 9. hiſt. cap. 10. Τέμνουσι δὲ τροχίσκους, inquit, ὥσπερ ῥαφανῖδος· ἐνείροντες δὲ ἐν γλεύκει ἐκκρεμαννύουσιν ὑπὲρ καπνοῦ. *Secant mandragoræ orbiculos, ſicuti raphani, & involutos muſto in fumo ſuſpendunt.*

Sect. 75. X X I I *Folia ephemeri uberibus, tumoribuſque illinuntur.*] Ita libri omnes vulgati, conditivique, quos quidem vidi. Dalecampius ex neſcio quo vetere exemplari legit, *uberum tumoribus.* Fruſtra, non libris modo refragantibus, & ipſo Dioſcoride, apud quem hæc verbis totidem omnino exſtant, lib. 4. cap. 85. Τὰ δὲ

φύλλα ἐν οἴνῳ ἑψηθέντα καὶ καταπλασθέντα, οἰδήματα καὶ φύματα διαφορεῖ, μύωπα οὖσαι
ἔχοντα.

XXIII. *Sed celerrime quinquefolii succus medetur tribus cyathis potus cum sale* Sect. 76.
& melle.] Postrema hæc verba, *cum sale & melle*, negat Pintianus in suo exem-
plari legi : nec sane leguntur in Reg. 2. At Regius 1. multo vetustior ea plane
exhibet, ut adeo expungere ea religio fuerit. Dioscoridem lib. 4. cap. 42. scri-
psisse scio in hunc modum : Ἰκτέρους δὲ καὶ ἰᾶται ταχέως ὁ χυλὸς τῶν φύλλων ποθεὶς ἐπὶ
τινας ἡμέρας τριῶν κυάθων πλῆθος. Τραύμασί τε καὶ συριγξὶ μεθ' ἁλῶν καὶ μέλιτος καταπλατ-
τόμενα ἰᾶται. *Celeriter quoque regio morbo medetur foliorum succus, tribus cyathis ali-
quot diebus epotus. Eadem cum sale & melle imposita, tam vulneribus quam fistulis
remedio sunt.* An igitur apud scriptorem Græcum, ex quo uterque hausit, cum
hasce conjunctas cerneret medicinas, temere Plinius ex subsequente ad supe-
riorem sal melque transvexerit, an ad ipsam ea reapse pertineant, aliis æsti-
mandum relinquo. Translata temere ab eo esse vix adducor ut credam : cum ea
ipsa rursum adhibeat sect. seq. ad sanandas fistulas : rursumque sect. 87. ad hul-
cera vetera : quos in usus & a Dioscoride hic adsciscuntur.

XXIV. *Ambusta sanantur plantagine, arctio.*] Sic sane restituendus hic lo- Sect. 80.
cus fuit, ex MSS. Reg. Colb. aliorumque fide, Parmensisque, ac ceterarum
editionum, ante Frobenium, quo auctore *arcio* legimus in libris deinceps vulga-
tis. At aliud arcion, aliud arction est. Neque arcio sive personatæ hanc vim am-
busta sanandi Dioscorides attribuit : arctio plane adjudicat, lib. 4. cap. 106.
Καὶ πυρικαύστοις καὶ χίμετλοις ἐστὶ κατάπλασμα. *Ambusta pernionesque eo foventur.* Ge-
minat errorem Apuleius, cap. 36. tit. 7. cum ne ad personatam quidem, sed ad
personaciam, quæ alia est, hoc medicamentum refert.

XXV. *Clymenos vero, si ore sanguis &c.*] Hanc emendationem debemus Re- Sect. 82.
gio 2. codici, in quo diserte *Clymenus* legitur : cum in libris hactenus editis le-
gatur, *cyclaminos.* In Reg. 1. *cyclemenus.* De cyclamino sane ea quæ hic comme-
morantur, affirmari vere nequeunt : de clymeno Dioscorides affirmavit, lib. 4.
cap. 13. Ποθεὶς δὲ ὁ χυλὸς πρὸς αἵματος ἀναγωγὴν ποιεῖ, καὶ κοιλιακούς, καὶ ῥοῦν ἐρυθρόν,
&c. *Ad sanguinis rejectionem clymeni succus in potu est efficax, itemque ad cœliaco-
rum profluvia, rubentemque fluorem muliebrem* &c.

XXVI. *Vulneribus, ex ea factum Lycium.*] Ita libri omnes constantissime Sect. 85.
Nugantur, qui vel *collyrium* hoc loco, ut Gasp. Hofmannus, lib. 4. Var. sect.
cap. 27. vel quod haud paulo insulsius est, *licinium* substituunt, exemplaribus
omnibus invitis, ipsoque adeo scriptore Plinio : cujus sententia verbis Græci au-
ctoris egregie constabilitur. Dioscoridem dico, lib. 3. cap. 3. de Gentiana : Ἔστι δὲ
τραυματική, ἐπιτιθεμένη ὡς τὸ λύκιον, νεμομένων τε ἑλκῶν ἴαμα, &c. *Imposita, ut
Lycium, vulneraria est, & cuniculatim depascentibus hulceribus medetur.*

XXVII. *Ut squamam ossibus extrahat.*] Prius *saniem* legebatur. *Squamam* Ibid.
restituimus ex codd. Reg. Colb. & Chiffl. atque adeo ex ipso Dioscoride, lib.
3. cap. 92. de peucedani radice : Καθαίρει δὲ λεία ξηρὰ τὰ ῥυπαρὰ ἕλκη, καὶ λεπίδας
ἀπὸ ὀστῶν ἀφίστησι, καὶ ἐπουλοῖ τὰ παλαιά. *Arida trita sordida purgat hulcera, ossium
squamas extrahit, veteraque hulcera cicatrice obducit.* Vidit hoc & in suo codice
ante nos Pintianus.

XXVIII. *Efferantia sese hulcera.*] Hactenus *efferentia* libri omnes exhibent. Ibid.
Sed *efferantia* satius visum est : tum quod hac voce & alibi Plinius usus, lib. 8.
sect. 77. de suibus : *Verum efferantur* : Græci dicerent, θηριοῦνται. Est enim θη-
ρίωσις efferatio : tum quod exprimi ea felicius arbitrati sumus id quod Græci θη-
ριώδη ἕλκη appellant. Dioscor. lib. 4. cap. 118. de hac ipsa onothera agens, in
nunc sumus : Καταπλασθεῖσα δὲ, πραΰνει τὰ θηριώδη ἕλκη.

XXIX. *Menses albos.*] Ita rescripsimus admonitu codicis Reg. 2. maxime Sect. 90.
vero ex re ipsa. In Reg. 1. *menses alvos.* In editis hactenus libris insulse, *men-
ses alvosque.* Quid sint menses albi, diximus abunde in Notis prioribus.

XXX. *Nimia rursus profluvia sistit semen cum vivo sulphure.*] Ita plane Reg. Ibid.

2. & Colb. Interpolatorum manu id confictum, quod libri vulgati præ ſe ferunt, *cum vino & ſulphure.* Vinum abdicat Dioſc. lib. 4. cap. 76. de mandragora, vivum ſulphur adſciſcit. Τὸ δὲ σπέρμα τῶν μήλων... ποθὲν μετ' ἀπύρου θείου, ῥῦν ἵστησι ἐρυθρόν. Occupavit & hoc Pintianus e ſuo codice.

Ibid. XXXI. *Contra facit batrachion ... ardens alias.*] Prius legebatur, *Alvi profluvia ſiſtit & contrahit batrachion.* Emendationem debemus Regio 2 codici, & Pintiani pariter exemplari. Et ſane ita loci ſententia poſtulat: Mirum enim id eſſe Plinius innuit, tam diverſas tamque diſſimiles in herba una eademque dotes reperiri, ut cruda quidem cauſticam vim, atque adeo ſpiſſantem, ſeu adſtringentem obtineat: cocta contra, vel in cibo ac potu præbita, contrariam, hoc eſt, mollientem, μαλακτικήν.

Ibid. XXXII. *Item radix e geranio .... inflationibuſque vulvarum.*] Non codicum modo primitivorum fidem, Reg. Colb. Chiffl. ſed & Dioſcoridis auctoritatem amplexi, *inflationibus* ſcripſimus, pro *inflammationibus.* Sic enim ille, lib. 3. cap. 131. de geranio: Πινόμενα ἐν οἴνῳ ὁλκῆς < πλῆθος ὑστέρας ἐμπνευματώσεις λύει. *Drachmæ pondere in vino pota vulvæ inflationes diſcutit.*

Ibid. XXXIII. *Polygonus pota menſes ciet, & althææ radix.*] Ita profecto libri omnes, tum vulgati, tum conditivi. Et de althæa quidem, cieri ea menſtrua, tum uſus edocet quotidianus, tum etiam Dioſcor. lib. 3. cap. 163. At vero polygonon adſtringentis eſſe facultatis, menſeſque ea ſiſti clamant omnes, poſt Dioſc. lib. 4. cap. 4. & 5. Quamobrem conſiderandum amplius num ita legi hic oporteat: *Polygonus pota menſes ſiſtit: ciet althææ radix:* quod incuria amanuenſium excidiſſe vox ea *ſiſtit* videtur.

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXVII.

I. CRESCIT profecto apud me certe tractatu ipso admiratio antiquitatis: quantoque major copia herbarum dicenda restat, tanto magis adorare priscorum in inveniendo curam, in tradendo benignitatem subit. Nec dubie superata hoc modo posset videri etiam rerum naturæ ipsius munificentia, si humani operis esset inventio. Nunc vero deorum fuisse eam apparet, aut certe divinam, etiam cum homo inveniret: eandemque omnium parentem & genuisse hæc, & ostendisse, nullo vitæ miraculo majore, si verum fateri volumus. Scythicam herbam a Mæotis paludibus, & euphorbiam e monte Atlante ultraque Herculis columnas: [1] & ipso rerum naturæ defectu, parte alia Britannicam ex Oceani insulis extra terras positis, itemque Æthiopidem ab exusto sideribus axe: alias præterea aliunde ultro citroque humanæ saluti in toto orbe portari, immensa Romanæ pacis majestate, non homines modo diversis inter se terris gentibusque, verum etiam montes & excedentia in nubes juga, partusque eorum & herbas quoque invicem ostentante. Æternum quæso Deorum sit munus istud. Adeo Romanos, velut alteram lucem, dedisse rebus humanis videntur. CAPUT I.

II. Sed antiquorum curam diligentiamque quis possit satis venerari, cum constet omnium venenorum ocyssimum esse aconitum: [1] & tactis quoque genitalibus feminini sexus animalium eodem die inferre mortem? Hoc fuit venenum, quo interemptas [2] dormientes a [3] Calpurnio CAP. II.

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Et ipso.*] Et ubi ipsa rerum natura deficit.

Sect II. 1 *Et tactis quoque.*] Hoc ante jam attigit, lib. 25. sect. 75. Appellationis θηλυφόνον causa hæc est, ut mox dicetur. Accepit hoc Plinius a Theophr. lib. 9. hist. cap. 19.

2. *Dormientes.*] Habent hanc vocem codices Reg. 1. 2. A ceteris plerisque abest.

3. *Calpurnio Bestia.*] Socius hic fuit conjurationis Catilinanæ. Meminit ejus Sallustius.

Bestiæ uxores.[4] M. Cæcilius accusator objecit. Hinc illa atrox peroratio ejus [5] in digitum. [6] Ortum fabulæ narravere, e spumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, ideoque apud Heracleam Ponticam, ubi monstratur is [7] ad inferos aditus, gigni. Hoc quoque tamen in usus humanæ salutis vertere, scorpionum ictibus adversari, experiendo datum in vino calido. Ea est natura ut hominem occidat, nisi invenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur, velut pari intus invento. Sola hæc pugna est, cùm venenum in visceribus reperit: mirumque, exitialia per se ambo cum sint, duo venena in homine commoriuntur, ut homo supersit. Imo vero etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo venenata quoque ipsa sanarentur. [8] Torpescunt scorpiones aconiti tactu, stupentque pallentes, & vinci se confitentur. [9] Auxiliatur his elleborum album, tactu resolvente: ceditque aconitum [10] duobus malis, suo & omnium. Quæ si quis ullo forte ab homine excogitari potuisse credit, ingrate Deorum munera intelligit. [11] Tangunt carnes aconito, necantque gustatu earum pantheras: nisi hoc fieret, repleturas [12] illos situs. [13] Ob id quidam pardalianches appellavere. [14] At illas statim liberari morte, excrementorum hominis gustu, demonstratum. Quod certe casu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc ut novum nasci? [15] quoniam feris ratio & usus inter se tradi non possit.

*Cap. III. *Hic ergo casus, hic est ille, qui plurima in vita invenit Deus. Hoc habet nomen, per quem intelligitur eadem & parens rerum omnium & magistra natura, utraque conjectura pari, sive ista quotidie feras invenire, sive semper scire judicemus. Pudendumque rursus, omnia

Notæ.

4. *M. Cæcilius.*] Ejus Q. Cæcilii, ut apparet, frater, adversus quem Divinationem Tullius recitavit.

5. *In digitum*] In eum Calpurnii digitum, quo uxorum suarum τὸ αἰδοῖα tetigerat, & sic interemerat. Vide Notas & Emend. num I.

6. *Ortum fabulæ.*] Nempe venenum Hanc fabulam & Dionysius Perieg. refert, in descript. orbis, vers. 788. & Nicander in Alexiph. statim initio.

7. *Ad inferos aditus.*] Plinius lib. 6 sect. 1. *Portus Acone, veneno aconito dirus: specus Acherusia.*

8. *Torpescunt.*] Et hoc superius indicatum lib. 25. sect. 75. Adnotavit etiam Diosc. lib. 4. cap. 77

9. *Auxiliatur eis.*] Plinius, lib. 25. sect. 75.

10. *Duobus malis.*] Elleboro, & scorpioni: est enim elleborum aconiti peculiare malum: scorpio, commune omnium.

11. *Tangunt carnes,*] Transcripsit hæc Solinus a Plinio, cap 17. pag. 37. & 38. Refert quoque Dioscor. lib. 4. cap. 77.

12. *Illos situs.*] Illas regiones.

13. *Ob id quidam.*] Solinus, loc. cit. Nicander in Alexiph. pag. 1,1 iisdem ferme verbis. Παρδαλιαγχὲς igitur, ἀπὸ τοῦ παρδάλεις ἄγχειν, quod pantheras enecet, aconitum appellavere.

14. *At illas.*] Solinus, loc. cit. Vide quæ in eam rem diximus, lib. 8. sect. 41.

15. *Quoniam feris.*] Quoniam feræ rationem & usum earum rerum quas agunt tradere invicem aliæ aliis non possunt.

animalia,

animalia, quæ sint salutaria ipsis, nosse, præter hominem. Sed majores [16] oculorum quoque medicamentis aconitum misceri saluberrime promulgavere, aperta professione malum quidem nullum esse sine aliquo bono. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus venena, monstrare quale sit aconitum, vel deprehendendi gratia. [17] Folia habet cyclamini aut cucumeris, non plura quatuor, ab radice [18] leniter hirsuta. [19] Radicem modicam cammaro similem marino. [20] Quare quidam cammaron appellavere, alii thelyphonon, [21] ex qua diximus causa. [22] Radix incurvatur paulum scorpionum modo, quare & scorpion aliqui appellavere. [23] Nec defuere, qui myoctonon appellare mallent, quoniam procul & e longinquo odore mures necat. [24] Nascitur in nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixere, nullo juxta, ne pulvere quidem nutriente. Hanc aliqui

NOTÆ.

16. *Oculorum.*] Diosc lib. 4. cap. 77. de aconito: *Μίγνυται δὲ καὶ ὀφθαλμικοῖς ἀνωδύνοις δυνάμεσι. Miscetur & oculorum medicamentis doloris levandi vi præditis.*

17. *Folia habet.*] Totidem notis ac verbis delineatur a Dioscor. loc. cit. & ab auctore libri de simp med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 985. Pingitur a Dodonæo, pag. 434. Gallis, *Aconit.* Genera amplius sedecim ab eodem picta vidimus in horto Regio.

18. *Leniter hirsuta.*] Tenui lanugine pubescentia: quod & nos tractando novimus.

19. *Radicem . . . cammaro.*] Scorpioni caudæ, *ῥίζα ὁμοία σκορπίου οὐρᾷ* dixit Dioscor. loc. cit. Plinius magis caute, a re potius nota, cammaro scilicet, sive cancro, potius quam a scorpione ignota, similitudinem traxit.

20. *Quare quidam.*] Galenus unus occurrit, & Erotianus, qui *κάμμαρον* vocitarint: ceteri *κάμμορον* dicunt. Dioscor lib. 4. cap. 77. Ἀκόνιτον, οἱ δὲ παρδαλιαγχὲς, οἱ δὲ κάμμορον, οἱ δὲ θηλυφόνον, οἱ δὲ μυοκτόνον, οἱ δὲ θηρόφονον. Nicander in Alexiph. pag 131.

Πολλάκι θηλυφόνοιο καὶ κάμμορον.

Κάμμορον quasi *κατάμορον, Mortiferum*: vel, ut ait Schol. Nicandri, pag. 53 *κακῷ μόρῳ αἴτιον*. At Galenus in Explic. vocum Hippocr. pag. 92. tom. 2. Κάμμαρον, τὸ, τε τῇ σμικρῷ καρίδι ὅμοιον ζῷον, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς τοῦτο τῆς ῥίζης ὁμοιότητος τὸ ἀκόνιτον Erotianus, in Onomast. vocum Hippocr. tom. 2. operum Galeni, pag. 122. Διοσκουρίδης . . . φησὶ τὸ ἀκόνιτον ὑπό τινων κάμμαρον, ὡς θηλυφόνον.

21. *Ex qua diximus causa.*] Paulo ante, *quod tactu genitalibus feminini sexus animalium eodem die inferat mortem.*

22. *Radix.*] Diosc. & Galenus, proxime citati.

23. *Nec defuere.*] Diosc. & Nicander, locis citatis.

24. *Nascitur in.*] Nicander in Alexiph. pag. 131.

Ἐν δ᾽ ἀκοναίοις
Θηλείῃ ἀκόνιτον ἀνεβλάστησεν ἐρίπναις.

Hoc est, Gorræo interprete:

Duris in cautibus, altos
Per montes nascuntur, & hinc aconita vocamus.

Nicandrum sequitur Ovidius, lib. 7. Metam. vers. 419. Aconitum illi dici voluere, quod in locis nasceretur, quæ ne pulverem quidem nutriendæ plantæ suppeditarent. Ἀκόνιτον Græci dicunt, quod sine pulvere est. Hesychius: Ἀκονιτί . . . . . χωρὶς κόνεως. Alii ἀπὸ τῆς ἀκόνης deducunt, quæ vox cautes sonat Alii, ut Theopompus Chius, lib. 38. historiæ suæ, apud Athen. lib 3. pag. 85. ab Aconis, qui locus est Heracleæ Ponticæ proximus, ἐν τόπῳ Ἀκόναις καλουμένῳ, ὅτι ἐστὶ τῆς Ἡρακλείας. Diximus de eo in Geographicis.

rationem nominis attulere. Alii quoniam vis eadem in morte esset, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, statimque admota velocitas sentiretur.

CAP. IV. III. [1] Æthiopis folia habet phlomo similia, magna & multa, & hirsuta ab radice. [2] Caulem quadrangulum, scabrum, similem arctio, multis concavum alis: [2] semen ervo simile, candidum, geminum: radices numerosas, longas, plenas, molles, glutinosas gustu. Siccæ nigrescunt, duranturque, ut cornua videri possint. [3] Præter Æthiopiam nascuntur & in Ida monte Troadis, & in Messenia. Colliguntur autumno, siccantur in Sole aliquot diebus, ne situm sentiant. [5] Medentur vulvis potæ in vino albo, ischiadicis, pleuriticis, faucibus scabris, decoctæ potu dantur. Sed quæ ex Æthiopia venit eximia est, atque illico prodest.

IV. [1] Ageraton ferulacea est, [2] duorum palmorum altitudine, origano similis, [3] flore bullis aureis. [4] Hujus ustæ nidor urinam ciet, vulvasque purgat, [5] tanto magis insidentibus. [6] Causa nominis, quoniam diutissime non marcescit.

V. [1] Aloë scillæ similitudinem habet, major, & pinguioribus

NOTÆ.

Sect. III. 1. *Æthiopis.*] Totidem verbis ea a Diosc. describitur, lib. 4. cap 105. Αἰθιοπὶς καὶ αὐτὴ παραπλήσια φλόμῳ ἔχει τὰ φύλλα, δασέα δὲ λίαν, καὶ πυκνά, κύκλῳ περὶ τὸν πυθμένα τῆς ῥίζης &c. *Æthiopis folia etiam habet verbasco similia, per quam hirsuta, densaque, circa imam radicem orbem efficientia*, &c. Vidimus in horto Regio, qualis a Dodonæo pingitur, pag. 148.

2. *Caulem ... similem arctio.*] Vide Notas & Emend. num. II.

3. *Semen ... geminum.*] In singulis conceptaculis sunt bina semina, inquit, Dioscor loc. cit. Κάρπον δὲ περὶ μέγεθος ὀρόβου σὺν δύο ἐν ἀγγείῳ.

4. *Præter Æthiopiam.*] In Æthiopia nasci Æthiopidem ex Democrito superius indicavit, lib. 24. sect. 102. sed dotis illam singularis, & faciei forte diversæ: ejusdemque solum nominis.

5. *Medentur.*] Diosc. loc. cit. Ταύτης ἡ ῥίζα ἑψομένη καὶ πινομένη βοηθεῖ ἰσχιάδι, πλευρίτιδι, αἵματος πτύσει, καὶ ἀρτηρίας τραχύτητι &c.

Sect. IV. 1. *Ageraton.*] Diosc. lib. 4. cap. 59. Ἀγήρατον &c. iisdem enim designatur notis, ut & ab Oribasio, lib. 11. fol. 186. Nunc in officinis Eupatorium Mesues, & Herba Julia appellatur. Pingitur a Joan. Bauhino, tom. 3. lib. 26. pag. 146. & a Matthiolo, pag. 1050. qualem vidimus in horto Regio.

2. *Duorum palmorum.*] Sic Oribasius, ex quo Diosc. corrigas, qui σπιθαμιαῖον tantum dicit.

3. *Flore.*] Diosc Σκιάδιον ἔχει, ἐφ' οὗ ἄνθος πομφολυγῶδες, χρυσοειδές. *Umbellam gerit, in qua flos quasi aureis bullis emicat.*

4. *Hujus ustæ.*] Diosc. loc. cit.

5. *Tanto magis.*] Multo magis, si feminæ in ejus decocto insideant.

6. *Causa nominis*] Ἀγήρατον, quasi non senescens. Dioscor. Ὠνόμασται δὲ ἀγήρατον, διὰ τὸ ἐπιπολὺ τὸ ἄνθος ὁμοιοειδὲς φυλάττειν, *quoniam flos diutissime in sua coloris specie conservatur.*

Sect. V. 1. *Aloë*] Diosc. lib. 3. cap. 25. Ἀλόη φύλλον ἔχει σκίλλῃ παραπλήσιον, &c. Sunt enim reliqua similia. Officinis, Aloë vulgaris: Aloë in Socotora insula, part. 2. Ind. Orient. cap. 6. Gallis, *Aloës*, & *Perroquet*, quod folia habet psittaci pennis similia. Floruit in horto Regio, anno 1663. & 1664. Pingitur a Joan. Bauhino, tom. 3. pag. 696.

foliis, [2] ex obliquo ſtriata. [3] Caulis ejus tener eſt, rubens medius, non diſſimilis antherico: radice una, ceu palo, in terram demiſſa: gravi odore, guſtu amara. [4] Laudatiſſima ex India affertur, ſed naſcitur & in Aſia: non tamen ea utuntur, niſi ad vulnera recentibus foliis: mirifice enim conglutinat, [5] vel ſucco. [6] Ob id in turbinibus cadorum eam ſerunt, ut aïzoum majus. Quidam & caulem ante maturitatem ſeminis incidunt ſucci gratia, aliqui & folia. Invenitur & per ſe lacryma adhærens. Ergo pavimentandum, ubi ſata ſit, cenſent, ut lacryma non abſorbeatur. [7] Fuere, qui traderent in Judæa ſuper Hieroſolyma metallicam ejus naturam: ſed nulla magis improba eſt, neque alia nigrior eſt, aut humidior. [8] Erit ergo optima pinguis ac nitida, rufi coloris, friabilis, ac jocineris modo coacta, facile liqueſcens. Improbanda nigra & dura, arenoſa quoque, quæ & guſtu intelligitur. Gummi adulteratur, & acacia. [9] Natura ejus ſpiſſare, denſare, & leniter calfacere: uſus in multis, [10] ſed principalis alvum ſolvere, cum pæne ſola medicamentorum, quæ id præſtant, confirmet etiam ſtomachum, adeo non infeſtet ulla vi contraria. Bibitur drachma: [11] ad ſtomachi vero diſſolutionem, in duobus cyathis aquæ te-

Notæ.

qualem vidimus. Item a Lobelio in Obſerv. pag. 202. In Stœchadibus inſulis luxurioſe prodire, & a vulgo ſempervivam Marinam vocari, tritamque imponi omnigenis hulceribus, vulneribuſque, prodidit Petr. Quiqueranus, lib. 2. 2. de laud. Prov. fol. 59.

2. *Ex obliquo.*] Foliorum lateribus ex obliquo lancinatis, ac veluti ſtriatis.

3. *Caulis ejus &c.*] Ad verbum, Dioſc. loc. cit. & Oribaſ. lib. IX. fol. 188.

4. *Laudatiſſima.*] Totidem verbis Dioſc. & Oribaſ. locis cit.

5. *Vel ſucco.*] Si vel expreſſo e foliis tritis ſucco illinatur, λεῖα καταπλασσομένη, inquit Dioſc. loc. cit.

6. *Ob id in turbinibus.*] In cadis ſeu vaſculis in turbinem ima parte deſinentibus.

7. *Fuere.*] Foſſilem in Judæa aloën reperiri a Sextio Nigro proditum auctor eſt Dioſc. in præfat. pag. 2. Auctor libri ſimp. med. tom. 13. operum Galeni, pag. 984. *Aliqui dicunt*, inquit, *de petris eam collectam in Judæa, & Aſia, atque in India.*

8. *Erit ergo.*] Quæ reliqua deinceps ſectione de aloë memorantur, ea totidem fere verbis habet Dioſcor. loco citato.

9. *Natura ejus ſpiſſare.*] Hoc eſt, adſtringere. Dioſc. Δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικήν, ξηραντικήν, πυκνωτικὴν τῶν σωμάτων, κοιλίας τε λυτικήν, καὶ στομάχου ἀποκαθαρτικήν, &c.

10. *Sed principalis.*] Celſus, lib. 2. cap. 18. *Dejectionem antiqui variis medicamentis, crebraque alvi ductione, in omnibus fere morbis moliebantur ..... Sed medicamenta ſtomachum fere lædunt: ideoque omnibus catharticis aloë miſcenda eſt.* Scribonius Largus, Compoſ. 137. *Bene purgat & hæc compoſitio. Aloës, victoriati pondus: Colophonia,* (hoc eſt, ſcammoniæ,) *victoriati pondus: una teruntur: adjicitur mellis quod ſatis eſt ad colligenda ea. Datur ex aqua calida vel frigida cyathis quatuor. Hoc medicamentum ſtomachum non corrumpit.*

11. *Ad ſtomachi.*] Hoc eſt, ad ſubverſionem ſtomachi, quam Dioſc. ἀνατροπὴν στομάχου vocat, cum ſcilicet in vomitiones effunditur. Sic intellexit ſcilicet Marcellus Empir. lib. de Medicam. cap. 17. pag. 125. *Hi, inquit, qui cibum non continent, aloes* [illegible]

pidæ vel frigidæ, cochlearis mensura, bis terve in die ex intervallis, ut res exigit. Purgationis etiam causa plurimum tribus drachmis. Efficacior si pota ea sumatur cibus [12] Capillum fluentem continet cum vino austero, capite in Sole contra capillum perunсto. [13] Dolorem capitis sedat temporibus & fronti imposita ex aceto & rosaceo, [14] dilutiorque infusa. [15] Oculorum vitia omnia sanari ea convenit: privatim prurigines & scabiem genarum: [16] item insignita ac livida, illita cum melle, maxime Pontico. [17] Tonsillas, gingivas, & omnia oris hulcera. [18] Sanguinis exscreationes, si modicæ sint, drachma ex aqua: si minus, ex aceto pota. [19] Vulnerum quoque sanguinem, & undecumque fluentem sistit per se, vel ex aceto. [20] Alias etiam est vulneribus utilissima, ad cicatricem perducens. [21] Eadem inspergitur exhulceratis genitalibus virorum, condylomatis, rimisque sedis alias ex vino, alias ex passo, alias sicca per se, ut exigit mitiganda curatio, aut coërcenda. [22] Hæmorrhoïdum quoque abundantiam leniter sistit. Dysenteriæ infunditur. Et si difficilius concoquantur cibi, bibitur a cœna modico intervallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Devorantur & pilulæ [23] cum melle decocto, aut resina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lavatur, ut quod sit arenosissimum subsidat. Aut torretur in testa, pennaque subinde versatur, ut possit æqualiter torreri.

VI. [1] Alcea folia habet similia verbenacæ, [2] quæ aristereon

NOTÆ.

eum frigida aqua potui datum, plurimum prodest. Celsus, lib. 4. cap. 5. *Vulgatissimum vero, pessimumque stomachi vitium est resolutio: id est, cum cibi non tenax est: soletque desinere ali corpus, ac sic tabe consumi:* &c.

12. *Capillum.*] Diosc. loc. cit.

13. *Dolorem.*] Diosc. loc cit.

14. *Dilutiorque infusa.*] Ex alto instillata.

15. *Oculorum.*] Dioscor. loco citato, *Ψωροφθαλμίας τε καὶ κανθῶν κνησμοὺς παρηγορεῖ. Scabras lippitudines, seu scabritiem palpebrarum, angulorumque in oculis pruriginem mitigat.*

16. *Item insignita.*] Hoc est, sugillata, partes percussionibus contusas insigniter, lividasque. Dioscor. *Τὰ πελιώματα καὶ ὑπώπια σὺν μέλιτι.* Eodem sensu *insignitas injurias* Gellius vocant, lib. 10. cap. 3. *plagas, verbera, vibices,* aliasque *carnificinas.*

17. *Tonsillas &c*] Diosc. loc. cit.

18. *Sanguinis.*] Dioscor. loc. cit.

19. *Vulnerum.*] Dioscor. loc. cit.

20. *Alias etiam*] Dioscor. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 155.

21. *Eadem inspergitur*] Dioscor. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 33 pag. 130.

22. *Hæmorrhoïdum.*] Dioscor. loco citato, non istud modo, sed & cetera medicamenta totidem verbis definit.

23. *Cum melle decocto.*] Ita MSS. Reg. & Colb non *cum mellis decocto.* Diosc. loc. cit. *μετὰ μέλιτος ἑφθῆ, cum melle decocto*

Sect. VI. 1. *Alcea.*] Diosc lib. 3. cap 164 totidem plane verbis: *Ἀλκέα δὲ αὕτη εἶδός ἐστιν ἀγρίας μαλάχης, ἔχουσα φύλλα ἐσχισμένα ὅμοια τοῖς τῆς ἱερᾶς βοτάνης,* &c. Vulgaris alcea pingitur a Lobelio in Observ. pag 374 Vidimus in horto Regio. In Italia, Dalmatiaque, passim reperiri ait Anguillara. par 12 pag. 223. carere autem vulgari nomine.

2. *Quæ aristereon.*] Sic MSS omnes, Reg. Colb. Chiffl. Etsi in editis, *peristereon.*

cognominatur, caules tres aut quatuor, foliorum plenos, florem rosæ, radices albas, cum plurimum sex, cubitales, [3] obliquas. Nascitur in pingui solo, nec sicco. [4] Usus radicis ex vino vel ex aqua dysentericis, alvo citæ, & ruptis convulsis.

VII. Alypon cauliculus est molli capite, non dissimilis betæ, acre gustatu ac lentum, mordensque vehementer & accendens. Alvum solvit in aqua mulsa, addito sale modico. Minima potio duarum drachmarum, media quatuor, maxima sex: [2] ea purgatione quibus datur e gallinaceo jure.

VIII. [1] Alsine, quam quidam myosoton appellant, nascitur in lucis, [2] unde & alsine dicta est. Incipit a media hieme, arescit æstate media: cum prorepit, musculorum aures imitatur foliis. [3] Sed aliam docebimus esse, quæ justius myosotis vocetur. [4] Hæc eadem erat quæ helxine, nisi minor minusque hirsuta esset. Nascitur in hortis, & maxime in parietibus. [5] Cum teritur, odorem cucumeris reddit. [6] Usus ejus ad collectiones inflammationesque: & in eadem omnia quæ helxine, sed infirmius. [7] Epiphoris peculiariter imponitur: item verendis, hulceribusque cum farina hordeacea. [8] Succus ejus auribus infunditur.

NOTÆ.

Nam & ἀριστερεῶνα dictam esse verbenacam, ex Pausania monet Eustathius, in Odyss. χ. sub finem, pag. 1935. vers. 5 neque modo hoc loco Plinii codices, sed & lib. 25 sect. 59. *aristereon* præ se ferunt. Quod & Apuleïus secutus, cap. 3 *Græci*, inquit, *hieran botanen*, . . . *alii aristeron*.

3. *Obliquas*] Sic recte Plinius πλαγίας ex scriptore aliquo transtulit: etsi πλατείας scripsit Dioscorides. Verius multo Plinius, uti vel ipsa plantæ effigies comprobat.

4. *Usus radicis*.] Sic Diosc. loc. cit. & eum secutus Ægineta.

Sect. VII 1. *Alypon*.] Non ita adumbratur a Diosc. lib. 4. cap. 180. Ἄλυπον, nec quidquam fere præter cognationem nominis, vimque alvum solvendi, commune inter se habent. Nullam vero plantam nostra adhuc novit ætas, quæ cum altertutro, sive Plinii, sive Dioscoridis alypo congruat.

2. *Ea purgatione*.] Commodius ita legi Pintianus censebat: *Ea purgatio est quibusdam e gallinaceo jure*: eadem sententia.

Sect. VIII. 1. *Alsine*] Diosc. lib. 4. cap 87 Ἀλσίνη, οἱ δὲ μυὸς ὦτα, ἀπὸ τοῦ ἔχειν φύλλα ὅμοια μυὸς ὠσίν· ἀλσίνη δὲ διὰ τὸ σκιερὰς καὶ ἀλσώδεις φιλεῖν τόπους. Est alsine minima Dodonæi, pag. 30. plebi dicta Morsus gallinæ, quod ea sit gallinis & aviculis pabulo grata. Gallis, *du Mouron*. In horto Regio. Italis, *Centocchi*, *Paverino*, *Galinella*, apud Anguillara, par. 14. pag. 275.

2 *Unde & alsine*.] Ἄλσος Græcis, nemus, lucus, saltus, hortus.

3 *Sed aliam*.] Infra, sect. 80.

4 *Hæc eadem*.] Diosc. loc. cit. Ἐοικέ τινι ἐστὶν ἑλξίνῃ, ταπεινοτέρα δὲ καὶ οὐ δασεῖα. Sic & Oribas. lib. xi. pag. 188 & Galenus, lib. 6. de facult. simp. med pag. 154.

5. *Cum teritur*.] Dioscor. & Oribas. locis cit.

6. *Usus ejus &c.*] Totidem hæc verbis Diosc. loc. cit

7. *Epiphoris*] Hoc est, oculorum inflammationibus. Dioscor. Ἁρμόζει πρὸς φλεγμονὰς ὀφθαλμῶν, μετ' ἀλφίτου καταπλασσομένη, &c.

8. *Succus ejus*.] Diosc. loc. cit.

IX. [1] Androsaces herba est alba, amara, sine foliis, [2] folliculos in cirris habens, & in his semen: nascitur in maritimis Syriæ maxime. [3] Datur hydropicis drachmis duabus tusa aut decocta in aqua, vel aceto, vel vino. Vehementer enim urinas ciet. Datur & podagricis illiniturque. Idem effectus & seminis.

X. [1] Androsæmon, sive (ut alii appellavere) ascyron, non absimile est hyperico, [2] de qua diximus, cauliculis majoribus, densioribusque, & magis rubentibus. [3] Folia alba rutæ figura: semen papaveris nigri. [4] Comæ tritæ sanguineo succo manant. [5] Odor eis resinosus. Gignitur in vineis. Fere medio autumno effoditur, suspenditurque. Usus ad purgandam alvum tusæ cum semine, potæque matutino, vel a cœna, duabus drachmis in aqua mulsa, vel vino, vel aqua pura, totius potionis sextario. [6] Trahit bilem: [7] prodest ischiadi maxime. Sed postera die capparis radicem resinæ permixtam devorare oportet drachmæ pondere, iterumque quatridui intervallo eadem facere: [8] a purgatione autem ipsa robustiores vinum bibere, infirmiores aquam. Imponitur & podagris, [9] & ambustis, & vulneribus, cohibens sanguinem.

XI. [1] Ambrosia vagi nominis est, & circa alias herbas fluctuati:

NOTÆ.

Sect. IX. 1. *Androsaces.*] Totidem verbis Diosc. lib. 3. cap. 150 Ἀνδρόσακες γίνεται μὲν ἐν Συρίᾳ ἐν παραθαλασσίοις τόποις, &c. Sunt enim reliqua similia. *Androsaces Cotyledon marinum herba foliosum* a Lobelio appellatur in Adversf. pag 165. a quo delineatur, quale in horto Regio vidimus.

2. *Folliculos in cirris.*] In cacumine ac summitate tennium cirrorum, sive cauliculorum, folliculum gerit, quo semen continetur. Diosc. loc. cit. Λεπτόκαρφος, ἄφυλλος, θυλάκια ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχουσα περιεκτικὰ σπέρματος.

3. *Datur.*] Dioscor. loc. cit. hæc omnia pariter medicamenta refert.

Sect. X. 1. *Androsæmon*] Diosc. lib. 3. cap. 173. Ἀνδρόσαιμον, οἱ δὲ Διονυσιάδα, οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἄσκυρον καλοῦσι, &c. Addit esse diversum ab altero ascyro, de quo dicemus & nos sect. 20. & ab hyperico: quod nec Plinius ipse diffitetur, cum haud penitus esse ei absimile pronunciat. Vidimus in horto Regio, quale a Dodonæo adumbratur, pag. 79.

2. *De qua diximus.*] Libro superiore, sect. 53.

3. *Folia alba &c.*] Eadem habet Diosc. loc. cit.

4. *Comæ.*] Coma in herbis dicitur, quidquid hilari venustate crinium modo summa ramorum vel cauliculorum exornat, ut frondes, cum foliarum est cacumen: sæpe & corymbi, & flores sua venere comant.

5. *Odor eis.*] Diosc. loc. cit. Ἀνατριφθεῖσα δὲ ἡ κόμη, ῥητινώδη ὀσμὴν ἀποδίδωσι.

6. *Trahit bilem.*] Diosc. loc. cit.

7. *Prodest ischiadicis.*] Diosc. loc. cit.

8. *A purgatione.*] Aquæ tantum Diosc. meminit, loc. cit.

9. *Et ambustis.*] Diosc loc. cit. Καὶ πυρίκαυστα δὲ ἡ πόα καταπλασθεῖσα ἰᾶται· καὶ αἷμα ἐπέχει. Sic etiam Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag 156.

Sect. XI. 1. *Ambrosia*] Per multa herbarum genera vagari id nomen ait, neque esse unius singularis proprium ac peculiare. Sane & botrys, de qua dicetur sect. 31 ambrosia appellatur: & lilium ipsum a Corinthiis teste Nicandro in Glossis, apud Athen. lib. 15. pag 681. Hæc quam modo Plinius tractandam suscepit, κατ' ἐξοχὴν ambrosia nuncupatur,

[1] unam habet certam, densam, ramosam, tenuem, trium fere palmorum, [3] tertia parte radice breviore, foliis rutæ circa imum caulem. In ramulis semen est uvis dependentibus, odore vinoso: [4] qua de causa botrys a quibusdam vocatur, ab aliis artemisia. [5] Coronantur illa Cappadoces. [6] Usus ejus ad ea quæ discuti opus sit.

XII. [1] Anonin quidam ononida malunt vocare, ramosam, similem feno Græco, nisi fruticosior hirsutiorque esset, odore jucunda, [2] post ver spinosa. [3] Estur etiam muria condita. [4] Recens vero margines hulcerum erodit. Radix decoquitur in posca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite decocta ad dimidias.

XIII. [1] Anagyros, quam aliqui acopon vocant, fruticosa est, gravis odore, [2] flore oleris: [3] semen in corniculis non brevibus gignit,

NOTÆ.

2. *Unam habet certam.*] Hæc Dioscoridis ambrosia est, lib. 3. cap. 129. Ἀμβροσία, οἱ δὲ βότρυς, οἱ δὲ βότρυς ἀρτεμισία, &c. Sunt enim reliqua paria Ambrosia altera Matthioli, pag. 852. Ambrosia tenuifolia Lobelii in Observ. pag. abrotonum campestre dictum. Vidimus in horto Regio. Vide Notas & Emend. num. III.

3. *Tertia parte.*] Radix igitur duûm palmorum est, nam caulis ternûm. Et vero Diosc. ἡ δὲ ῥίζα, διπίθαμος, qui prius caulem τριπίθαμον dixit

4. *Qua de causa.*] Βότρυς uvam apud Græcos sonat. Et in Ambrosia sunt racemosi fructus qui cohærent, convolvunturque in uvarum modum.

5. *Coronantur.*] Diosc. loc. cit. Καταπλέκεται δὲ ἐν Καππαδοκίᾳ εἰς στεφάνους, *nectitur in coronas apud Cappadoces.*

6. *Usus.*] Vis ejus reprimere, repellere, illituque adstringere humores qui in aliquam partem incumbunt. Δύναμιν δὲ ἔχει σταλτικὴν τῶν ἐπιφερομένων, καὶ ἀποκρουστικὴν, καταπλασσομένη στύφουσα.

Sect. XII. 1. *Anonin.*] Diosc. lib. 3. cap. 21. Ἀνωνίς, οἱ δὲ ὀνωνίδα καλοῦσι, &c. Egimus de ea lib. 21 sect. 58.

2. *Post ver*] Igitur æstate: id quod experientia ipsa docet. Spinas æstate, autumno semen perfectum gerit. Est & alia non spinosa, pariter fruticosa, in Delphinatu, ac superiore Provincia frequens. Describitur a Dodarto, pag 57.

3. *Estur*] Condiri muria, dum adhuc tenella est, antequam spinas proferat, atque ita esse in cibis jucundam, auctor est Diosc. loc. cit. Ἀλμεύεται δὲ πρὸ τοῦ ἀκανθοφορῆσαι, καὶ ἔστιν ἡδίστη. Sic & Oribasius.

4. *Recens.*] Diosc loc. cit. & istud, & reliqua quæ subsequuntur medicamenta totidem ferme verbis tradit.

Sect. XIII. 1. *Anagyros.*] Dioscor. lib. 3 cap 167. Ἀνάγυρις, οἱ δὲ ἀνάγυρον, οἱ δὲ ἄκοπον καλοῦσι Iisdem deinde notis, quibus a Plinio, describitur. Pingitur a Lobelio, in Observ. pag. 505. qualem in horto Regio vidimus. Gallis, *Bois Puant.* Italis, *Fava lupina*, teste Anguillara, par. 4. pag. 81. Ex ea odoris gravitate petita parœmia, Ἀνάγυρον κινεῖς, apud Zenobium, Cent. 2. num. 55. cui ista affinis, *Camarinam movere.* Ab vico Atticæ Anagyro, ubi planta ea plurima nascebatur, nomen accepisse, idem auctor affirmat.

2. *Flore oleris.*] Hoc est, flore simili brassicæ. Sic enim κατ' ἐξοχὴν brassica olus vocatur. Sic Varro, lib 1. de re rust cap 16. *Quod usque eo est contrarium natura, ut arbores non solum minus ferant, sed etiam fugiant, ut introrsum in fundum se reclinent, ut vitis adsita ad olus facere solet, &c.* De vitis inimicitia cum brassica, alibi diximus. Diosc. loc. cit de anagyri: ἄνθος κράμβῃ ἐοικός. Et Oribasii interpres, *flores brassicæ similes.* Plinius ipse, lib. 29. sect 25. *cum olere marino* dixit, pro marina brassica.

3. *Semen in corniculis.*] Ἐν κερατίοις μακροῖς, Diosc.

ſimile tenibus, quod dureſcit [4] per meſſes. [5] Folia collectionibus imponuntur, [6] difficulterque parientibus adalligantur, ita ut a partu ſtatim auferantur. [7] Quod ſi emortuus hæreat, & ſecundæ menſeſque morentur, [8] drachma bibuntur in paſſo folia. [9] Sic & ſuſpirioſis dantur: & in vino vetere [10] ad phalangiorum morſus. [11] Radix diſcutiendis concoquendiſque adhibetur. [12] Semen commanducatum vomitiones facit.

XIV. [1] Anonymos non inveniendo nomen invenit. Affertur e Scythia, celebrata Hicelio, non parvæ auctoritatis Medico: item Ariſtogitoni: in vulneribus præclara, ex aqua tuſa & impoſita: pota vero, mammis præcordiiſque percuſſis: item ſanguinem exſcreantibus. Putavere & bibendam vulneratis. Fabuloſa arbitror, quæ adjiciuntur: recente ea, ſi uratur, ferrum aut æs ferruminari.

CAPUT V. XV. [1] Aparinen aliqui omphacocarpon, alii philanthropon vocant, ramoſam, hirſutam, quinis ſenilve in orbem circa ramos foliis per intervalla. [2] Semen rotundum, durum, concavum, ſubdulce. Naſcitur in frumentario agro, aut hortis pratiſve, [3] aſperitate etiam veſtium tenaci. [4] Efficax contra ſerpentes, ſemine poto ex vino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex vulneribus reprimunt folia impoſita: [5] ſuccus auribus infunditur.

XVI. [1] Arction aliqui arcturum vocant: ſimilis eſt verbaſco fo-

NOTÆ.

4. *Per meſſes.*] Dioſc. Περὶ τὴν τῆς σταφυλῆς περκασμόν, *matureſcente uva*, parvo diſcrimine. Parum enim intereſt, utrum per meſſes, an matureſcente uva id contingere quis aſſeveret.

5. *Folia collectionibus*] Tumores, οἰδήματα, his impoſitis reprimi ſcribit Dioſc. loc. cit.

6. *Difficulterque &c.*] Hæc totidem verbis Dioſc. loc. cit.

7. *Quod ſi emortuus.*] Subintellige *partus*, hoc eſt, fetus, ex antecedentibus. Hæc rurſum ad verbum quoque Dioſc. loc. cit.

8. *Drachma.*] Sic M S S. omnes. Familiaris Plinio, ſcriptoribuſque vetuſtis locutio, pro *drachmæ pondere*.

9. *Sic &.*] Dioſc. loc. cit ſuſpirioſis drachmæ pondere in paſſo præbet.

10. *Ad phalangiorum.*] Vide Notas & Emendationes num. IV.

11. *Radix*] Ad verbum Dioſc. loc. cit.

12. *Semen.*] Quæ eo nomine cenſenda herba ſit, adhuc inter herbarios lis eſt. Nos inter peregrinas ducimus.

Sect. XV. 1. *Aparinen.*] Eadem aſperugo dicitur & φιλάνθρωπος, qua de egimus lib. 24. ſect. 116. Dioſcor. lib. 3. cap. 104. Ἀπαρίνη, οἱ δὲ ἀμπελόκαρπον, οἱ δὲ ὀμφακόκαρπον, οἱ δὲ φιλάνθρωπον καλοῦσι, &c. Galenus quoque, lib. 6. de fac. ſimp. med. pag 158. Ἀπαρίνη…, οἱ δὲ ὀμφακόκαρπον. Sic etiam Ægineta, lib. 6. cap. 3.

2. *Semen &c.*] Dioſc. loc. cit.

3. *Aſperitate.*] Folia aſperiora veſtibus adhæreſcunt: Περιπέχεται δὲ καὶ ἱματίοις ἡ πόα, inquit Dioſc. loc. cit. Inde nomen *aſperugo*.

4. *Efficax &c.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Succus auribus.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XVI. 1. *Arction.*] Quæ de arctii facie ac dotibus, tota hac ſectione narrantur, ea totidem verbis habet Dioſc. lib. 4. cap 106. Ἄρκτιον, οἱ δὲ ἀρκτοῦρον, &c. Galenus item lib. 6. de fac. ſimp. medic. pag. 159. Pingitur a Dodonæo, pag. 149. ex codice Cæſareo: ſed plantam ipſam uſurpare oculis, quæ hanc referret effigiem, adhuc non licuit: ſibi perinde ignotam fatetur Anguillara, par. 14. pag. 281.

liis,

liis, nisi quod hirsutiora sunt: caule longo, molli, semine cumini. Nascitur in petrosis, radice tenera, alba, dulcique. Decoquitur in vino ad dentium dolorem, ita ut contineatur ore decoctum. Bibitur propter ischiada & stranguriam: e vino ambustis imponitur, & pernionibus. Foventur eadem cum radice semine trito in vino.

XVII. [1] Asplenum sunt qui hemionion vocant, [2] foliis trientalibus multis, radice limosa, cavernosa, sicut filicis, candida, hirsuta: [3] nec caulem, nec florem, nec semen habet. [4] Nascitur in petris, parietibusque opacis, humidis: laudatissima in Creta. [5] Hujus foliorum in aceto decocto [6] per dies XL. poto lienem absumi aiunt: [7] & illinuntur autem: eadem sedante singultus. [8] Non danda feminis, quoniam sterilitatem facit.

XVIII. [1] Asclepias folia ederæ habet, ramos longos, radices numerosas, tenues, odoratas: floris virus grave, semen securidacæ. Nascitur in montibus. Radices torminibus medentur, & contra serpentium ictus, non solum potu, sed etiam illitu.

XIX. [1] Aster ab aliquibus bubonion appellatur, [2] quoniam ingui-

NOTÆ.

Sect. XVII. 1. *Asplenum*] Diosc. lib 3. cap. 151. Ἄσπληνον, οἱ δὲ σκολοπένδριον, οἱ δὲ σπλήνιον, οἱ δὲ ἡμιόνιον, &c. Sunt enim reliqua quæ de illius facie ac viribus a Plinio referuntur, paria ferme cum iis, quæ Diosc. habet, loc cit. In officinis *Ceterach* nominatur, & *Citrach*, teste Anguillara, par. 13. pag. 237. Pingitur a Dodonæo, pag. 465. quale in horto Regio vidimus. Hemionion dici, quod mulæ ἡμίονοι ea maxime delectentur, ait Theophr. lib 9. hist. cap. 19. *Calcifragam*, quod calculosis prosit, Scribonius Largus, Compos. 150.

2. *Foliis trientalibus.*] Quæ tertiam pedis partem, seu pollices quatuor, longitudine adæquent.

3. *Nec caulem &c.*] Diosc loc. cit.

4. *Nascitur &c.*] Diosc. loc. cit. & Theophr. loc. cit.

5. *Hujus foliorum.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit. Et idcirco ἄσπληνον nuncupatur.

6. *Per dies XL.*] Sic libri editi omnes. At M S S. *per dies XXX.* Dioscorides libris vulgatis favet.

7. *Et illinuntur.*] Vide Notas & Emend. num. V.

8. *Non danda.*] Diosc. loc. cit. post Theophr. lib 9. cap. 19.

Sect. XVIII. 1. *Asclepias.*] De hujus forma ac viribus totidem verba ac placita leges apud Dioscor. lib. 3. cap. 106. Ἀσκληπιὰς &c. Ab ederæ folio nomen habet κίσσοι & κισσόφυλλον in Nothis Diosc. pag. 456. Vincetoxicum a Matthiolo appellatur, a quo & scite effigiatur, pag. 809. qualem in horto Regio vidimus: item a Dodonæo, pag. 402.

Sect. XIX. 1. *Aster.*] Apuleïus cap. 60. *Græcorum aliqui asterion, alii asteriscon, alii astera Atticon, quidam bubonion, alii hyophthalmon vocarunt, Latini inguinalem.* Nempe βουβὼν inguinem, & tumorem inguinis sonat. Diosc lib. 4. cap. 120. Ἀστὴρ Ἀττικός. In Nothis, pag. 470. οἱ δὲ ἀστερίσκος, οἱ ἀστέρα, οἱ δὲ βουβώνιον, οἱ δὲ ὑόφθαλμον, Ῥωμαῖοι ἰγγυινάλις. Genera amplius viccna vidimus in horto Regio: præcipua delineantur a Clusio, lib. 4. hist. rar. plant. pag. xiij. & seqq.

2. *Quoniam inguinum.*] Florem recentem, atque adeo humidum, inguinum inflammationi utiliter adhiberi docet Diosc. loc. cit

num præſentaneum remedium eſt. [3] Cauliculus foliis oblongis duobus aut tribus: in cacumine capitula ſtellæ modo radiata. [4] Bibitur & adverſus ſerpentes. [5] Sed ad inguinum medicinam, ſiniſtra manu decerpi jubent, & juxta cinctus alligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata.

XX. [1] Aſcyron & aſcyroïdes ſimilia ſunt inter ſe, & hyperico: ſed majores habet ramos, quod aſcyroïdes vocatur, ferulaceos, omnino rubentes: capitulis parvis, luteis. [2] Semen in calyculis puſillum, nigrum, reſinoſum. [3] Comæ tritæ velut cruentant. Qua de cauſa quidam hanc androſæmon vocavere. [4] Uſus ſeminis ad iſchiadicos, poti duabus drachmis in hydromelitis ſextario. [5] Alvum ſolvit, bilem detrahit. [6] Illinitur & ambuſtis.

XXI. [1] Aphaca tenuia admodum folia habet: puſillo altior lenticula eſt. [2] Siliquas majores fert, in quibus terna aut quaterna ſemina ſunt nigriora, & madidiora lenticula. Naſcitur in arvis. [3] Natura ei ad ſpiſſandum efficacior, quam lenti: reliquo uſu eoſdem effectus habet. [4] Stomachi alvique fluxiones ſiſtit ſemen decoctum.

XXII. [1] Alcibion qualis eſſet herba, apud auctores non reperi. Sed radicem ejus & folia trita, ad ſerpentis morſum imponi & bibi:

NOTÆ.

3. *Cauliculus.*] Sic fere Dioſc. loc. cit.

4. *Bibitur.*] Suffiri ad fugandos ſerpentes Cratevas ait in Dioſcoridis Nothis, pag. 470.

5. *Sed ad inguinum.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XX. 1. *Aſcyron.*] Aſcyron, inquit, de quo ſect. 10. dictum, & aſcyroïdes, de quo nunc inſtituitur oratio, ſimilia ſunt inter ſe, & hyperici, de quo lib. 26. ſect. 53. Aſcyroïdes a Dioſc. lib. 3. cap. 172. iiſdem adumbratur notis, quibus nunc a Plinio. Ἄσκυρον, οἱ δὲ ἀσκυροειδὲς, οἱ δὲ ἀνδρόσαιμον, καὶ τοῦτο εἶδός ἐστιν ὑπερικοῦ, μεγέθει διαφέρον, κλάδοι μείζον, &c. A Matthiolo pingitur, in lib. 3. Dioſc. pag. 637. In horto Regio vidimus. Vide Anguillaram, par. 13. pag. 243.

2. *Semen &c.*] Dioſcor. loc. cit. & Oribaſ. lib. x 1. fol. 191.

3. *Comæ tritæ.*] Veluti cruorem reddunt. Fructus attritu, inquit Dioſcor. loc. cit. digiti cruentantur: Καρπὸς δὲ . . καὶ ἐν τῷ διαθρύπτεσθαι αἱμάσσεται τοὺς δακτύλους, ὡς διὰ τοῦτο ἀνδρόσαιμον καλεῖσθαι.

4. *Uſus ſeminis.*] Dioſcoridi, καρπὸς.

5. *Alvum &c.*] Dioſcor. loc. cit.

6. *Illinitur.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XXI. 1. *Aphaca.*] Sic MSS. omnes hoc loco, etſi in Indice varient, ut monuimus. Alia hæc a Theophraſtea aphace, de qua lib. 21. ſect. 52. Deſcribitur totidem fere verbis a Dioſc. lib. 2. cap. 178. Pingitur a Dodonæo, pag. 535. Nondum occurrit nobis.

2. *Siliquas.*] Dioſc. loc. cit.

3. *Natura ei ad ſpiſſandum.*] Ad adſtringendum. Dioſc. loc. cit. Δύναμιν δὲ ἔχει τὰ σπερμάτια στυπτικήν, &c.

4. *Stomachi &c.*] Dioſcor. loc. cit. totidem verbis.

Sect. XXII. 1. *Alcibion.*] Aliud eſſe hoc alcibion ab eo quo de egimus lib. 22. ſect. 24. & ab echio, de quo lib. 25. ſect. 58. Nicander admonet, qui cum in Theriac. pag. 39 de utroque iſto poſteriore egiſſet, idem mox pag. 47. Plinianum illud, nomine tantum appellato, facie non declarata, diverſum eſſe pronunciat:

Ἄλλην δ' Ἀλκιβίοιο φερώνυμον αἴρεο ποίην.

Ubi ſcholiaſtes, pag. 31. Ἄλλην δ' Ἀλκιβίου, τουτέστιν ἄλλην βοτάνην, ἄλλο εἶδος, ἄλλο ἀλκίβιον.

folia, quantum manus capiat, trita cum vini meri cyathis tribus, aut radicem drachmarum trium pondere cum vini eadem mensura.

XXIII. [1] Alectorolophos, quæ apud nos crista dicitur, folia habet similia gallinacei cristæ, plura, caulem tenuem, semen nigrum in siliquis. Utilis tussientibus cocta cum faba fresa, melle addito: & caligini oculorum. Solidum semen conjicitur in oculum, nec turbat, sed in se caliginem contrahit. Mutat colorem, sed ex nigro albicare incipit, & intumescit, ac per se exit.

XXIV. [1] Alum nos vocamus, Græci symphyton petræum, simile cunilæ bubulæ, foliis parvis, ramis tribus aut quatuor a radice, cacuminibus thymi, [2] surculosum, odoratum, gustu dulce, salivam ciens, radice longa rutila. [3] Nascitur in petris, ideo petræum cognominatum: utilissimum lateribus, [4] renibus, torminibus, pectori, [5] pulmonibus, sanguinem rejicientibus, [6] faucibus asperis. Bibitur radix trita, & in vino decocta, & aliquando superlinitur. [7] Quin & commanducata sitim sedat, præcipueque pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur, & contusis: lenit interanea. [8] Alvum sistit cocta in cinere, detractisque folliculis trita cum piperis novem granis, & ex aqua pota. [9] Vulneribus sanandis tanta præstantia est, ut carnes quoque, dum coquuntur, conglutinet addita: [10] unde & Græci nomen imposuere. Ossibus quoque fractis medetur. CAP. VI.

XXV. [1] Alga rufa, & scorpionum ictibus. CAP. VII.

NOTÆ.

Sect. XXIII 1. *Alectorolophos.*] Ἀλεκτορόλοφος, hoc est, crista galli. Pingitur a Dodonæo, pag. 546. Ubique notissima: *Cresta di Gallo* Italis quoque, teste Anguillara, par. 12. pag. 219

Sect. XXIV. 1 *Alum nos*] Nos, inquit, Itali, qui & Circumpadani Galli, ubi Verona est, Plinii patria. Diximus de herba ea lib. 26. sect. 16. *Halus*, inquit *ipse, quam Galli sic vocant, . . . similis est cunila bubula*, &c. Iisdem plane verbis a Diosc. describitur, lib 4. cap. 9.

2. *Surculosum.*] Hoc est, lignosum: ξυλῶδες. Diosc. loc. cit.

3 *Nascitur.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

4. *Renibus*] Diosc. loc cit. Galenus, lib. 8. de fac simp. med pag 233. & Marcellus Empir. cap. 26 pag. 176

5. *Pulmonibus &c.*] Scribonius Largus Compos. 83. *Ad sanguinis eruptionem, sive ex arteriis, sive a pulmone, vel pectore, ea fuerit, bene facit symphyti radix, quam quidam inulam rusticam vocant, quidam autem Alum Gallicum dicunt*, &c Sic & Marcellus Empir. cap. 17. pag. 124. Dioscor lib. 4 cap 9. decoctum ait in aqua mulsa, & porum, quæ pulmoni hæreant, excrementa repurgare.

6. *Faucibus.*] Galenus, loc. cit.

7. *Quin &c.*] Diosc loc. cit.

8. *Alvum.*] Diosc. loc cit.

9 *Vulneribus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. Apuleïus, cap. 59 tit. 4. Diosc. Κεῖται καὶ πόρρω . . . . καὶ τὰ κρέα δὲ συμπνίγει ἑψόμενον σὺν αὐτοῖς. Galenus, denique loc cit.

10 *Unde Græci.*] Σύμφυτον quia consolidat: unde & consolida appellata. Eadem conferva, a conferruminando: hoc est, conglutinando Ferruminare enim est metalla conjungere & conglutinare.

Sect. XXV. 1. *Alga rufa.*] Φῦκος φυκίοεν, de quo lib. 26. sect. 66.

XXVI. [1] Actæa gravi foliorum odore, caulibus asperis geniculatis, semine nigro, ut ederæ, baccis mollibus, nascitur in opacis & asperis, aquosisque. Datur acetabulo pleno interioribus feminarum morbis.

XXVII. [1] Ampelos agria vocatur herba, foliis duris cineracei coloris, qualem in satis diximus, viticulis longis, callosis, rubentibus, qualiter flos, quem Jovis flammam [2] appellavimus in violis: fert semen Punici mali simile acinis. [3] Radix ejus decocta in aquæ cyathis ternis, additis vini Coï cyathis duobus, alvum solvit leniter, ideoque hydropicis datur. Vulvæ vitia & cutis in facie mulierum emendat. Ischiadicos quoque uti hac herba prodest, tusa cum foliis, & illita cum succo suo.

XXVIII. [1] Absinthii genera sunt plura: [2] Santonicum appellatur a Galliæ civitate: [3] Ponticum a Ponto, ubi pecora pinguescunt illo, [4] & ob id sine felle reperiuntur: [5] neque aliud præstantius: multoque Italicum amarius, sed medulla Pontici dulcis. De usu ejus convenit dicere, herbæ facillimæ, atque inter paucas utilissimæ, præterea sacris populi Romani celebratæ peculiariter. Siquidem [6] Latinarum feriis quadrigæ certant in Capitolio, victorque absinthium bi-

Notæ.

Sect. XXVI. 1. *Actæa.*] Videtur esse ea, quam Christophorianam appellat Lobelius, a quo scite delineatur, in Observ. pag. 389. Alii aconitum racemosum vocant. Vidimus in horto Regio.

Sect. XXVII. 1. *Ampelos agria .... qualem in satis diximus.*] In volumine de medicinis e rebus iis quæ seruntur: nempe lib. 23. sect. 14.

2. *Appellavimus in violis.*] Libro 21. sect. 38.

3. *Radix ejus.*] Hæc ipse totidem verbis, lib. 23. sect. 14. ceteraque fere medicamenta, quæ nunc iterum haud valde magno operæ pretio revocat.

Sect. XXVIII. 1. *Absinthii.*] Vulgo cognitum ἀψίνθιον, *de l'absinthe*. Absinthium Ponticum, seu Romanum officinatum, Dodonæo latifolium dicitur, pag. 23. Vulgare Lobelio, in Observ. pag. 433.

2. *Santonicum.*] Diosc. lib. 3. cap 28. Ἔστι δὲ καὶ τρίτον εἶδος ἀψινθίου, γεννώμενον ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἄλπεων Γαλατίᾳ πλεῖστον· ὃ ἐπιχωρίως Σαντόνιον καλοῦσιν, ἐπονομασθὲν τῇ γεννώσῃ αὐτὸ Σαντονίδι χώρᾳ. Galenus, lib. 6. de simp. med. fac. cap. 1. pag. 147. Τὸ μὲν Σαντονικόν, ἀπὸ Σαντονικῆς χώρας ἐν ᾗ φύεται. Marcellus Empir. cap. 28. pag. 198. *Santonica herba, quæ absinthium dicitur.* Santonica herba, Scribonio, cap. 141. Santonica virga, Martiali, lib 9. Epigr. 95. *Santonica medicata dedit mihi pocula virga*, &c. Describitur a Lobelio in Observ. pag. 436. quale vidimus in horto Regio.

3. *Ponticum.*] De eo multa Dioscor. lib. 3. cap 26.

4. *Et ob id sine felle*] Vide quæ diximus, lib. XI. sect. 75.

5. *Neque aliud*] Diosc. loc. cit. Gratum esse stomacho ait Galenus, loc. cit. Santonicum, ob amariorem, eidem infensum.

6. *Latinarum.*] Subintellige, supplicationum, aut religiorum. Livius, lib. 5. pag. 93. *Jam ludi Latinæque instaurata erant.* Libro 22. pag 208. *Latinis feriis actis, sacrificio in monte perfecto, votis rite in Capitolio nuncupatis.* Peragi consuevere ex Aprili mense. Aliquando & Juniis Calendis, teste Livio lib 42. pag. 540. Et a. d. tertium Nonas Maii, eodem auctore, lib 41 pag. 526. Vide lib. 34. sect. 28.

bit: [7] credo, sanitatem præmio dari honorifice arbitratis majoribus. Stomachum corroborat, & ob hoc [8] sapor ejus in vina transfertur, ut diximus. Bibitur & decoctum aqua, ac postea nocte & die refrigeratum sub dio, decoctis sex drachmis foliorum cum ramis suis in cælestis aquæ sextariis tribus: oportet & salem addi. Vetustissime in usu est. [9] Bibitur & madefacti dilutum: ita enim appelletur hoc genus. Diluti ratio, ut (quisquis fuerit modus aquæ) tegatur per triduum. Tritum raro in usu est, sicut & succus expressi. Exprimitur autem, cum primum semen turgescit, madefactum aqua triduo recens, aut siccum septem diebus. Deinde coctum in æneo vase ad tertias, x. heminis in aquæ sextariis XLV. iterumque percolatum lente coquitur ad crassitudinem mellis, qualiter ex minore centaureo quæritur succus. [10] Sed hic absinthii inutilis stomacho capitique est, cum sit ille decocti saluberrimus. [11] Namque adstringit stomachum bilemque detrahit, [12] urinam ciet, alvum emollit, & in dolore sanat: [13] ventris animalia pellit, malaciam stomachi [14] & inflationes discutit cum sili & nardo Gallico, aceto exiguo addito. [15] Fastidia absterget: concoctiones adjuvat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere, & sale. Antiqui purgationis causa dabant, cum marinæ aquæ veteris sextario, seminis sex drachmis, cum tribus salis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale. Diligenter autem teri debet, propter difficultatem. Quidam & in polenta dedere supra dictum pondus, addito pulegio: [16] alii pueris in fico sicca, ut amaritudinem fallerent. Thoracem purgat cum iride sumptum. [17] In regio morbo crudum bibitur cum apio, aut adianto. Adversus inflationes, calidum paulatim

NOTÆ.

7. *Credo, sanitatem.*] Corporis bonam valetudinem præstare vinum absinthites, veteres crediderunt, inquit Diosc. lib. 3 cap. 26. Πεπιστεύκασι δὲ αὐτὸ .... ὑγιείας ποιητικὸν εἶναι νομίζοντες.

8 *Sapor ejus in vina.*] Facto ex eo vino, quod absinthites vocatur, ut diximus lib. 14. sect. 19.

9. *Bibitur ... dilutum.*] Τὸ ἀπόβρεγμα ἀψινθίου, Dioscoridi lib. 3. cap. 26. Dilutum in quo absinthium maduit.

10. *Sed hic absinthii*] Sed hic absinthii expressi succus, inutilis stomacho capitique est: cum sit ille antea explicatus decocti absinthii saluberrimus. Vide Notas & Emend. num. VI.

11. *Namque adstringit, &c.*] Diosc. lib. 3. cap 26 Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 161. Marcellus Empir. cap. 30. pag. 214.

12. *Vrinam.*] Diosc. loc. cit.

13. *Ventris animalia.*] Marcellus Empir. cap. 28. pag. 198.

14. *Et inflationes.*] Dioscor. loc. cit. Καὶ τοῖς ἐμπνευματώσεσι δὲ ἁρμόζει, καὶ κοιλίας καὶ στομάχου ἀλγήματα, πινόμενον μετὰ σισέλεως ἢ νάρδου Κελτικῆς.

15. *Fastidia.*] Diosc. loc. cit.

16. *Alii pueris.*] Fici siccæ mentio alibi frequens. Notum illud Lucretii,

Sed veluti pueris absinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore.

17. *In regio ... cum apio.*] Sic Reg. 2. & Chiffl. cum Colb. In Reg. 1. *cum adipe.* In editis, *cum opio*, Utrumque perperam. Arquatis simpliciter prodesse scribit Diosc. loc. cit.

sorbetur ex aqua : [18] jocineris causa cum Gallico nardo : [19] lienis, cum aceto, aut pulte, aut fico sumitur. [20] Adversatur fungis ex aceto : [21] item visco : [22] cicutæ ex vino, & muris aranei morsibus, draconi marino, scorpionibus. Oculorum claritati multum confert. [23] Epiphoris cum passo imponitur, [24] sugillatis cum melle. [25] Aures decoctum ejus vaporis suffitu sanat : aut si manent sanie, cum melle tritum. Urinam ac menses cient tres quatuorve ramuli, cum Gallici nardi radice una, cyathis aquæ VI. Menses privatim cum melle sumptum, & in vellere appositum. [26] Anginis subvenit cum melle & nitro. [27] Epinyctidas ex aqua sanat : vulnera recentia, prius quam aqua tangantur, impositum : præterea capitis hulcera. [28] Peculiariter ilibus imponitur, cum [29] Cypria cera, aut cum fico. Sanat & pruritus. Non est dandum in febri. [30] Nauseam maris arcet in navigationibus potum : [31] inguinum tumorem in ventrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inscio sub capite positum. [32] Vestibus insertum tineas arcet [33] Culices ex oleo perunctis abigit : & fumo, si uratur.

NOTÆ.

18. *Jocineris.*] Celsus, lib. 4. cap. 8. de jocineris morbo : *Neque alienum est, absinthium contritum ex melle & pipere, ejusque catapotium quotidie devorare.*

19. *Lienis &c.*] Dioscor. loc. cit.

20. *Adversatur.*] Apuleïus, cap. 100. tit. 1. *Ad periculum fungorum : Herba absinthii succum ex aceto bibat. Hoc Serotinus vir centenarius evasit, quum esset a fungis tentatus.* Sic & Diosc loc cit.

21. *Item visco.*] Dioscor. πρὸς ἰξίαν. Hoc est, adversus chamæleonis succum, quem ixiam appellarunt, tracto nomine a visco, quoniam ad ejus radices viscum alicubi reperitur. Scribonius Largus, Compos. 191. *Ixia, quam quidam chamæleonta vocant... Pota mentem abalienat... Adjuvantur autem lasi ab ea absinthio poto cum vino.*

22. *Cicuta &c.*] Dioscor. loc. cit.

23. *Epiphoris.*] Decoctum una cum passo dolentibus oculis adhiberi ait Diosc. loc cit.

24. *Sugillatis.*] *Ad livores tollendos,* inquit Apuleïus, cap. 100. tit. 2. *herbam absinthium in aqua & aceto decoctam, & inductam panno, impone : si corpus tenerum fuerit, ex melle imponito.* Diosc. item loc. cit. Πρὸς δὲ ὑπώπια σὺν μέλιτι.

25. *Aures.*] Dioscor. loc. cit. Καὶ ὁ ὑποθυμιασμὸς δι' αὐτῶ τ' ἀφεψήματος, πρὸς ὠταλγίας. *Quin & aurium dolores decoctum vaporis suffitu compescit* Fumus e decocto ejus exceptus In Chiffl. cod. *decocta ejus vapor.*

26. *Anginis.*] Diosc. loco cit.

27. *Epinyctidas*] Diosc. loc cit.

28. *Peculiariter.*] Dioscor loc. cit. Καταπλάσσεται δὲ καὶ πρὸς ὑποχόνδρια, καὶ ἧπαρ, καὶ στόμαχον ἐπαλγῆ. καὶ χρονίως πάσχοντα, συγκλειομένου κηρωτῇ κυπρίνῃ.

29. *Cypria cera.*] Hoc est, cerato Cyprio : nam ceram pro cerato Medici omnes antiqui dicunt.

30. *Nauseam maris.*] Schola Salernitana, *de absinthio :*

Nausea non poterit quenquam vexare marina,
Antea commixtam vino qui sumpserit istam.

31. *Inguinum tumorem.*] Vide quæ diximus lib. 16. sect. 59. Quid ventrale sit, diximus lib. 8. sect. 73.

32. *Vestibus insertum.*] Sic Dioscor. loc. cit. cujus sententiam cum non satis perceperint Saracenus & Dalecampius, *inspersum* hoc loco emendant, ad absinthites vinum, non ad ipsum absinthium rati id pertinere.

33. *Culices &c.*] Diosc. loc. cit.... Et Schola Salernitana :

14 Atramentum librarium ex diluto ejus temperatum, litteras a musculis tuetur. Capillum denigrat absinthii cinis, unguento rosaceoque permixtus.

XXIX. [1] Est & absinthium marinum, quod quidam Seriphium vocant, probatissimum [2] in Taposiri Ægypti. Hujus ramum [3] Isiaci præferre solenne habent. [4] Angustius priore, minusque amarum, stomacho inimicum, alvum mollit, pellitque animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & sale, aut [5] in farinæ trimestris sorbitione dilutum. Coquitur, quantum manus capiat, in aquæ sextario ad dimidias.

XXX. [1] Balloten alio nomine porrum nigrum Græci vocant, herbam fruticosam, [2] angulosis caulibus nigris, hirsutis foliis vestientibus, majoribus [3] quam porri, & nigrioribus, graveolentibus. [4] Vis ejus efficax adversus canis morsus, ex sale foliis tritis impositæ: item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & sordida hulcera cum melle. CAP. VIII.

XXXI. [1] Botrys fruticosa herba est, luteis ramulis. [2] Semen circa totos nascitur: folia cichorio similia. Invenitur in torrentium ri-

NOTÆ.

Serpentes nidore fugat. Serpentes de insectis dici, de culicibus, pediculis, similibusque, monuimus lib. 7. sect. 52.

34. *Atramentum*] Dioscor. loc. cit. Τὸ δὲ μέλαν τὸ γραφικὸν, τῷ ἀποβρέγματι αὐτῆς βραχὲν, ἄβρωτα μυσὶ τηρεῖ τὰ γράμματα.

Sect. XXIX. 1. *Est & absinthium.*] Hæc totidem fere verbis Diosc. lib. 5. cap. 27. Ἀψίνθιον θαλάσσιον, τινὲς δὲ καὶ Σερίφιον καλοῦσι, &c. Adde his quæ dicenda sunt de eo, lib 32. sect. 31.

2. *In Taposiri.*] Dioscor. loc. cit. Ἐν Ταφοσίρει τῆς Αἰγύπτου. Alia tamen est Stephano Ταπόσειρις, πόλις Αἰγύπτου, πλησίον Ἀλεξανδρείας. Alia Ταφόσιρις, πόλις Αἰγύπτου, ἐν ᾗ λέγεται Ὄσιρις τεθάφθαι. Utraque Straboni Ταπόσειρις scribitur, lib. 17.

3. *Isiaci.*] Ἰσιακοὶ, Isidis sacris initiati. Id pro ramo oleæ præferre solemne habent, inquit Diosc. loc. cit.

4. *Angustius &c.*] Dioscor. loco citato.

5. *In farina.*] In oryza, sive ptisana, alicave ex farina seminis trimestris. Quid his nominibus intelligendum sit, suis locis docuimus.

Sect. XXX. 1. *Balloten.*] Hoc illud marrubium nigrum est, de quo diximus, lib. 20. sect. 89. Vide Notas & Emend. num. VII.

2 *Angulosis.*] Hoc est, quadrangulis. Καυλοὺς ἀνίησι τετραγώνους, Diosc. loc. cit.

3. *Quam porri.*] Rectius diceret, quam marrubii, uti demonstrat ipsa herbæ facies, nosque amplius declaraturi sumus in Notis & Emend. num. cit. Diosc. certe loc. cit. Φύλλα δὲ πρασίῳ ὅμοια, μείζονα δὲ &c. Sic etiam Oribasius, lib. XI pag. 192.

4. *Vis ejus.*] Usus omnino illius eosdem refert Dioscor. loc. cit.

Sect. XXXI. 1. *Botrys.*] Totidem verbis Diosc. lib. 3. cap. 130. Βότρυς πόα ἐστὶν ὅλη μηλίνη, *Tota lutea*, &c. Pingitur a Lobelio in Observ. pag. 13 & a Dodonæo, pag. 34. Gallis, *Piment.* Vidimus in horto Regio. Totidem, ut dixi, verbis a Diosc. tum ejus facies, tum vires describuntur.

2. *Semen.*] Diosc. Τὸ δὲ σπέρμα ὅλοις τοῖς κλωνίοις περιπέφυκε, *circa totos ramulos nascitur.*

pis. Medetur orthopnoïcis. [3] Hoc Cappadoces ambrosiam vocant, alii artemisiam.

XXXII. [1] Brabyla spissandi vim habet cotonei mali modo: nec amplius de ea tradunt auctores.

XXXIII. [1] Bryon marinum, herba sine dubitatione est, lactucæ foliis similis, rugosa veluti contracta, sine caule, [2] ab ima radice exeuntibus foliis. Nascitur in scopulis maxime, testisque terra comprehensis. [3] Præcipua siccandi ei spissandique vis, & collectiones omnes inflammationesque cohibendi, præcipue podagræ, & quidquid refrigerare opus sit.

XXXIV. [1] Bupleuri semen ad ictus serpentium dari reperio, foverique plagas decocta ea herba, adjectis foliis mori aut origani.

XXXV. [1] Catanancen Thessalam herbam, qualis sit, a nobis describi supervacuum est, cum sit usus ejus ad amatoria tantum. Illud non ab re est dixisse ad tegendas Magicas vanitates, electam ad hunc usum conjectura, [2] quoniam arescens contraheret se ad speciem unguium milvi exanimati. [3] Eadem ex causa & cemos silebitur a nobis.

NOTÆ.

3. *Hoc Cappadoces.*] Diosc. loc. cit. Καὶ ταύτην ἀμβροσίαν Καππαδόκαι καλοῦσι, τινὲς δὲ ἀρτεμισίαν.

Sect. XXXII. 1. *Brabyla spissandi*] Hoc est, adstringendi. Sed βράβυλα apud Græcos veteres aliud nihil esse invenio, quam κοκκύμηλα & Δαμασκηνά, pruna videlicet, & ut quidam volunt, silvestria. Vidit hoc Robertus Constantinus in Lexico: videre & alii: quorum e fontibus areolas suas irrigat Salmasius in præfar. ad Plin. Tamen Hesychio Βράβυλον est κοκκοῦ φυτοῦ εἶδος. Sed quale illud sit, non indicat.

Sect. XXXIII. 1. *Bryon marinum.*] Hac descriptio ad verbum a Theophrasto, lib. 4. hist. cap. 7. nec multum abludit Dioscoridea delineatio, lib. 4. cap. 99. Βρύον θαλάσσιον φύεται ἐπὶ λίθων καὶ ὀστράκων, &c. *Muscus marinus in saxis testisque nascitur*, &c De eo rursum inferius, lib. 32. sect. 36.

2. *Ab ima radice*] Hoc est, ab uno initio, ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, inquit Theophrastus magis accurate: neque enim proprie radix ei musco inest.

3. *Præcipua . . . spissandique.*] Adstringendi. Στυπτικόν. Dioscor. loc. cit. qui easdem ei deinde vires ac facultates, quas Plinius, adjudicat, totidem verbis. Galenus, lib. 7. de fac simp. med. pag. 166. vim quoque ei refrigerandi adjicit, ἐμψύχει.

Sect XXXIV. 1. *Bupleuri.*] Diximus de eo, lib. 22. sect. 35. Vide Nicandrum in Theriac. pag. 43.

Sect. XXXV. 1. *Catanancen.*] Κατανάγκη Dioscoridi, lib. 4. cap. 134.

2. *Quoniam arescens.*] Dioscor. totidem verbis: Κάμπτεται δὲ ξηρανθεῖσα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἰκτίνου ὄνυξιν ὁμοιοῦται νεκροῦ. Sunt qui ob hanc causam coronopum seu pedem milvinum hanc esse existiment, de qua nos egimus lib. 21. sect. 59 Ignotam sibi esse Anguillara confitetur, par. 14. pag. 289.

3 *Eadem ex causa.*] Quoniam ad amatoria tantum utilis existimatur: quod & Dioscorides prodidit. Cemos enim Pliniana videtur esse Dioscoridis Leontopodion: cum in Nothis occurrat id nomen inter ceteras ejus herbæ appellationes, pag. 471. Λεοντοπόδιον, οἱ δὲ ζωόνυχον, οἱ δὲ αἰτώνυχον, οἱ δὲ κῆμος, &c. Nempe Pilosella minor, *Piloselle*, a Dodonæo delineata, pag. 68.

XXXVI.

XXXVI. [1] Calsa duorum generum est. [2] Una similis aro. Nascitur in arationibus. Colligitur antequam inarescat, usûsque eosdem habet, [3] quos arum. Bibitur quoque radix hujus ad exinaniendas alvos, mensesque mulierum: item caulis cum foliis in leguminibus decoctus, sanat tenesmon.

XXXVII. [1] Alterum genus ejus quidam anchusam vocant, [2] alii rhinochisiam. [3] Folia lactucæ longiora, [4] plumosa, radice rubra, [5] quæ ignes sacros cum flore polentæ sanat imposita: jocineris autem vitia, in vino albo pota.

XXXVIII. [1] Circæa strychno sativo similis est, flore nigro, pusillo, parvo semine, ut milii, nascente in quibusdam corniculis, radice semipedali, triplici ferme, aut quadruplici, alba, odorata, gustus calidi. [2] Nascitur in apricis saxis. [3] Diluitur in vino, bibiturque ad dolorem vulvæ & vitia. Macerari oportet in sextariis tribus quadrantem radicis tusæ, noctem & diem. Trahit eadem potio & secundas: [4] semine lac minuitur, in vino aut mulsa aqua poto.

XXXIX. [1] Cirsion cauliculus est tener duûm cubitorum, triangulo similis, foliis spinosis circumdatus. Spinæ molles sunt. [2] Folia bovis linguæ similia, minora, subcandida & in cacumine capitula

NOTÆ.

Sect. XXXVI. 1. *Calsa.*] Sic MSS. omnes, tum hoc loco, tum in Indice: non *Calla*, ut vulgo editi.

2. *Una similis.*] Nec similem modo, sed & geminam prorsus & eandem puto. De aro diximus, lib. 24. sect. 92.

3. *Quos arum.*] MSS. omnes, *quos arsa*. Forte, *quos aris*, vel *quos arisarum*, de quo lib. 24. sect. 94.

Sect. XXXVII. 1. *Alterum genus.*] Anchusa hæc prior Dioscoridis est, lib. 4. cap. 23. qua de jam antea egimus, lib. 22. sect. 23.

2. *Alii rhinochisiam.*] Sic Index. At Reg. 1. hoc loco, *rhinoclinosiam*. Reg. 2. *rinodiam*. Forte *onocleam* rectius legas ex Dioscoride, loc. cit. Ἄγχουσα, ἣν ἔνιοι κάλυκα, οἱ δὲ ὀνοκλείαν καλοῦσι, &c.

3. *Folia &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

4. *Plumosa.*] Hirsuta, δασεῖα. Diosc.

5. *Quæ ignes.*] Diosc. loc. cit. Ἐρυσιπέλατα δὲ σὺν ἀλφίτῳ καταπλασθέντα θεραπεύει.

Sect. XXXVIII. 1. *Circæa*] Dioscor. lib. 3. cap. 134. Κιρκαία, οἱ δὲ διρκαίαν καλοῦσι· τὰ μὲν φύλλα ἔχει στρύχνῳ ἐμφερῆ κηπαίῳ &c. Sunt enim reliqua pæne paria: quæ transcripsit & Oribasius, lib. x1. pag. 201. Circæam Lutetianam appellat Lobelius in Observ. pag. 137. ab eoque ibi delineatur, qualem Lutetiæ in horto Regio vidimus.

2. *Nascitur.*] Dioscor. loc. cit.

3. *Diluitur &c.*] Diosc. loc. cit.

4. *Semine lac*] Verba Græci scriptoris repræsentasse nobis Dioscorides, videtur loc cit. in hunc modum: Ὁ δὲ καρπὸς γάλα κατασπᾷ ἐν ῥοφήμασι λαμβανόμενος. Galenus, lib. 7. de fac. simp. med. pag. 190 hanc vocem κατασπᾷ sic interpretatur, ut lac attrahere, seu lactis ubertatem præstare id semen dicat. Plinius contra, quod verius puto, attrahi, vorari, absumi, minui, intellexit.

Sect. XXXIX. 1. *Cirsion.*] Diosc. lib. 4. cap. 119. totidem verbis: Κίρσιον καυλίς ἐστιν ἁπαλός, &c. Est Cirsium Anglicum Lobelii in Observ. pag. 314. Vidimus in horto Regio.

2. *Folia bovis lingua.*] Diosc. τὰ δὲ φύλλα βουγλώσσῳ ἐμφερῆ, *buglosso similia*, quæ herba nomen habet a similitudine foliorum cum bovis lingua.

purpurea, quæ ſolvuntur in lanugines. [3] Hanc herbam radicemve ejus adalligatam, dolores varicum ſanare tradunt.

XL. [1] Cratæogonon ſpicæ tritici ſimile eſt, multis calamis ex una radice emicantibus: multorumque geniculorum. [2] Naſcitur in opacis, ſemine milii, vehementer aſpero guſtu: [3] quod ſi bibant ex vino ante cœnam, tribus obolis in cyathis aquæ totidem, mulier ac vir, ante conceptum diebus XL. virilis ſexus partum futurum aïunt. [4] Eſt & alia cratæogonos, quæ thelygonos vocatur. Differentia intelligitur lenitate guſtus. Sunt qui florem cratæogoni bibentes mulieres intra XL. diem concipere tradant. Eadem ſanant hulcera vetera nigra cum melle: explent ſinus hulcerum, & atropha carnoſiora faciunt: purulenta expurgant: panos diſcutiunt: podagras collectioneſque omnes leniunt, peculiariter mammarum. [5] Theophraſtus arboris genus intelligi voluit cratægon, ſive cratægona, quam [6] Itali aquifoliam vocant.

XLI. [1] Crocodilion chamæleonis herbæ nigræ figuram habet, radice longa, æqualiter craſſa, odoris aſperi. Naſcitur in ſabuletis. Pota ſanguinem per nares pellit copioſum craſſumque, atque ita lienem conſumere dicitur.

XLII. [1] Cynoſorchin aliqui orchin vocant, foliis oleæ, molli-

NOTÆ.

3. *Hanc herbam.*] Hoc Andreas Medicus tradidit apud Apuleïum, cap. 68. & apud Dioſc. loc. cit. Ταύτης τὴν ῥίζαν Ἀνδρέας ἀναγράφει ὑπὲρ τὸν ἀλγοῦντα τόπον ἀναδουμένην, παύειν κιρσῶν πόνους. Græcis κιρσοὶ varices ſunt: inde herbæ nomen.

Sect. XL. 1. *Cratæogonon.*] Dioſc. lib. 3. cap. 139. Κραταιόγονον &c. In MSS. *cratagonon*: Et Heſychius: Κραταίγονον, βοτάνη. Ita creditur appellari, quod genitalem vim moveat, ἀπὸ τοῦ κρατεῖν ἐν τῇ γονῇ. Pingitur a Lobelio in Obſerv. pag. 22. Alii Melampyrum luteum latifolium vocant. Vidimus in horto Regio.

2. *Naſcitur.*] Dioſc. loc. cit.

3. *Quod ſi bibant.*] Totidem verbis Dioſcor. loc. cit.

4. *Eſt & alia.*] Θηλυγόνος dicta, quod θηλυτοκεῖν faciat, hoc eſt, feminei ſexus partum facere exiſtimetur.

5. *Theophraſtus.*] Libro 3. hiſt. cap. 15. Vide Notas & Emend. num. VIII.

6. *Itali aquifoliam*] Sic ii aquifoliam appellarunt, (ſi tamen appellarunt,) ut eum aquifolia altera, de qua diximus lib. 16. cui armata aculeis folia tribuuntur, nihil commune haberet, præter nomen. Eſt enim hæc ſorbus torminalis Plinii, de qua lib. 15. ſect. 23. Deceptum corrupto Theophraſti codice Plinium arbitramur, in quo ſic hodie legitur, loc. cit. Διόπερ οὔτε ἀγρία δόξειεν ἂν εἶναι. *Quare aquifolia videri poſſit.* Eſt enim ἀγρία *aquifolia*, ut diximus lib. 16. ſect. 12. Verum ἀγρία ibi pro ſilveſtri meſpilo accipiendam eſſe, vel ipſam vocem μεσπίλη ſubſtituendam eſſe monet Athenæus, lib. 2. pag. 50. Διόπερ, inquit ex Theophr. ἀγρία μεσπίλη δόξειεν μᾶλλον εἶναι. Quod de cratægo ſive torminali ſorbo eſt ſane veriſſimum. At ea cum ἀγρίᾳ, ſeu aquifolia, affinitatem habet omnino nullam.

Sect. XLI. 1. *Crocodilion*] Totidem de ea verba facit Dioſcor. lib. 3. cap. 12. Κροκοδείλιον, &c. Pingitur a Lobelio, in Obſerv. pag. 481. Ruellius, pag. 482. Carlinam eſſe putat, quam nos Leucacantham eſſe diximus ſuo loco.

Sect. XLII. 1. *Cynoſorchin.*] Dioſcoridi lib. 3. cap. 141. ὄρχις, idem &

bus, ternis per semipedem longitudinis in terra stratis, radice bulbosa, oblonga, [2] duplici ordine, superiore quæ durior est, & inferiore quæ mollior. Eduntur ut bulbi cocti, in vineis fere inventæ. [3] Ex his radicibus si majorem edant viri, mares generari dicunt: si minorem feminæ, alterum sexum. [4] In Thessalia molliorem in lacte caprino viri bibunt ad stimulandos coitus, duriorem vero ad inhibendos. [5] Adversantur alter alteri.

XLIII. [1] Chrysolachanum [2] in pineto, lactucæ simile nascitur. Sanat nervos incisos, si confestim imponatur. [3] Et aliud genus chrysolachani traditur, flore aureo, [4] foliis oleris. [5] Coctum estur, ut olus molle. [6] Herba hac adalligata morbum regium habentibus, ita ut spectari ab his possit, sanari id malum traditur. De chrysolachano nec satis dici scio, nec plura reperio. Namque & hoc vitio laboravere proximi utique herbarii nostri, quod ipsi notas velut vulgares, strictim, & nominibus tantum indicavere: tanquam [7] coagulo terræ alvum sisti, stranguriam dissolvi, si bibatur ex vino aut aqua:

XLIV. [1] Cuculi folia trita cum aceto, serpentium ictibus & scor-

NOTÆ.

κυνόσορχις. Latinis satyrion, de quo disseruimus lib. 26. sect. 62. Totidem plane verbis a Diosc describitur.

2. *Duplici ordine.*] Supra lib. 26. sect. 62. *Radice gemina ad formam hominis testium.* Dioscor. totidem verbis ac Plinius: Ῥίζαν βολβοειδῆ, ἐπιμήκη, διπλῆν, ὥσπερ ἐλαίας· τὴν μὲν ἄνω, τὴν δὲ κατωτέρω· καὶ τὴν μὲν στερεὰν, τὴν δὲ μαλακὴν, &c

3. *Ex his radicibus.*] Diosc. loc. cit post Theophr. lib. 9 hist. cap. 19.

4. *In Thessalia.*] Totidem verbis Dioscor. loco citato.

5 *Adversatur.*] Unius potu alterius vires franguntur, ἀναλύεσθαι τε τὴν ἑτέραν ὑπὸ τῆς ἑτέρου πινομένης. Dioscor. loco citato.

Sect XLIII 1. *Chrysolachanum.*] Χρυσολάχανον, quasi aureum olus. Nusquam non in cultis & hortis sponte naturæ olus id adolescit, inquit Ruellius, lib. 2. pag. 446. quod frequentissime pauperum mensas implet, eorumque juribus innatat, non fastidiendam habens gratiam Nostrum vulgus partim *Chrysolanum*, perinde quasi extrita syllaba chrysolachanum dicas: partim inversis litteris *chrysalinam* appellant; officinæ *Crassulam minorem.* Lactucam tota facie æmulatur.

2. *In pineto.*] Pinetum, locus est pinis consitus Nasoni, 15. Metam. *succincta pineta.* Sic *arboretum* Seneca, Varro *ficetum*, *cupressetum* Tullius, Celsus *myrtetum*, aliique alia similiter dixere.

3 *Et aliud genus*] Atriplex illud est, de quo diximus, lib. 20 sect. 83. Vide Lobelium in Advers pag 96.

4. *Foliis oleris.*] Brassicæ.

5. *Coctum.*] Diosc. lib. 2. cap. 145. de atriplice, Λαχανεύεται δὲ ἑφθόν.

6. *Herba hac*] Semen ex aqua mulsa potum arquatis mederi Plinius & Dioscorides locis citatis aiunt.

7 *Coagulo terræ.*] Quid illud sit, obscurum est: cum strictim ac solo nomine designetur, facie non indicata. Ariolantur, qui Lobelii abortivam orchin esse statuunt.

Sect. XLIV. 1. *Cuculi folia*] Genus istud alsines est, bacciferum solani instar, Major alsine repens a Clusio appellata, lib. 6. hist. rar. plantar. pag. clxxxiij visa a nobis in horto Regio. Sic & Lobelius in Advers. pag. 104. Vide Notas & Emend. num. IX.

pionum mederi. Quidam hanc alio nomine ſtrumum appellant, alii Græce ſtrychnon: acinos habet nigros. Ex his cyathus ſucci cum mulſi duobus, medetur lumbis: [2] item capitis dolori cum roſaceo infuſus. [3] Ipſa ſtrumis illita.

XLV. [1] Peculiaris eſt Alpinis maxime fluminibus conferva, appellata [2] a conferruminando, ſpongia aquarum dulcium verius, quam muſcus aut herba, villoſæ denſitatis atque fiſtuloſæ. Curatum ea ſcio, omnibus fere oſſibus confractis, prolapſum ex arbore alta putatorem, circumdata univerſo corpori, aquam ſuam inſpergentibus, quoties inareſceret, raroque, nec niſi [3] deficientem herbam mutationis cauſa reſolventibus, convaluiſſe vix credibili celeritate.

CAP. IX. XLVI. [1] Cocco Gnidio color cocci, magnitudo grano piperis major, vis ardens. [2] Itaque in pane devoratur ne adurat, cum gulam tranſit: Huic vis præſentanea contra cicutam.

XLVII. [1] Siſtit alvum dipſacos: [2] folia habet lactucæ, [3] bullaſque ſpinoſas in dorſi medio, caulem duûm cubitorum, iiſdem ſpinis horridum, genicula ejus binis foliis amplectentibus, concavo alarum ſinu, in quo ſubſtitit ros ſalſus. In cacumine capitula ſunt echinata ſpinis. Naſcitur in aquoſis. [4] Sanat rimas ſedis. Item fiſtulas decocta in vino radice, uſque dum ſit craſſitudo ceræ, ut poſſit in fiſtulas collyrium mitti. Item verrucas omnium generum. Quidam & alarum, quas ſupra diximus, ſuccum illinunt his.

XLVIII. [1] Dryopteris filici ſimilis, in arboribus naſcitur, tenui

NOTÆ.

2. *Item capitis.*] Marcellus Empir. cap. 1. pag. 35. *Herba ſtrumus contrita, & cum oleo permixta, impoſitaque temporibus..... capitis dolorem tollit*, &c.

3. *Ipſa ſtrumis.*] Unde ſtrumi nomen.

Sect. XLV. 1. *Peculiaris.... conferva.*] Pingitur ea a Lobelio in Obſerv. pag. 654. In lacu majore Mediolanenſis agri reperiri dicitur.

2. *A conferruminando.*] Hoc eſt, glutinando.

3. *Deficientem herbam.*] Aſpergine crebra diſſolutam, diſſipatam.

Sect. XLVI. 1. *Cocco Gnidio.*] Egimus de eo, lib. 13. ſect. 35.

2. *Itaque in pane.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 175. Καίει δὲ τὴν φάρυγγα, διὸ μετ' ἀλεύρου ἢ ἀλφίτου δοτέον, ἢ ἐν ῥαγὶ σταφυλῆς, ἢ μέλιτι ἑφθῷ περιειλημμένον καταπιεῖν. *Fauces adurit: atque ideo cum farina, polentave, aut in uva acino dari debet, aut cocto melle obducta devorari.* Theophr. lib. 9. hiſt. cap. 22. ἐν ἄρτῳ.

Sect. XLVII. 1. *Siſtit alvum dipſacos.*] Vide Notas & Emend. num. X.

2. *Folia habet.*] Totidem verbis a Dioſcoride adumbratur, lib. 3. cap. 13. Labrum Veneris Medici vocant. Dioſc. in Nothis, pag. 452. Δίψακος,... οἱ δὲ Ἀφροδίτης λουτρόν, Ῥωμαῖοι λάβρουμ Βενέρις. Pingitur a Matthiolo, pag. 661. Gallis, fullonius carduus appellatur, vulgoque *pectorius cardo*, quod lanificia uncinaris verticibus aculeorum pectantur: *Chardon a carder, ou de foulon.* Herbarii noſtri Virgam paſtoris nuncupant. Vidimus in horto Regio.

3. *Bullaſque.*] Tubercula intus & extra ſpinoſa.

4. *Sanat.*] Medicinas eaſdem e dipſaco perit etiam Dioſcor. loc. cit.

Sect. XLVIII. 1. *Dryopteris.*] Habet eadem Dioſcor. lib. 4. cap. 189. Δρυοπτερὶς &c. In quercuum muſco

foliorum subdulcium incisura, radice hirsuta. Vis ei caustica est. Ideo psilothrum est radix tusa : illinitur enim, usque dum sudores evocet : iterumque, & tertio, ita ne sudor abluatur.

XLIX. [1] Dryophonon similis herba est, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circumdatis utrinque foliis pollicari amplitudine, qualia oxymyrsines, sed candidioribus mollioribusque, flore candido sambuci. Edunt cauliculos decoctos. [2] Semine vero ejus pro pipere utuntur.

L. [1] Elatine folia habet helxinæ, pusilla, pilosa, rotunda, semipedalibus ramulis quinis senisve a radice statim foliosis. [2] Nascitur in segetibus, acerba gustu, & ideo oculorum fluxionibus efficax, foliis cum polenta tritis & impositis, subdito linteolo. Eadem cum lini semine cocta sorbitionis usu dysenteria liberat.

LI. [1] Empetros, quam nostri calcifragam vocant, nascitur in montibus maritimis, fere in saxo : quo propius mari fuerit, [2] minus salsa est : potaque bilem trahit, ac pituitas : quo longius magisque terrena, amarior sentitur. [3] Trahit aquam. Sumitur autem in jure aliquo, aut in hydromelite. Vetustate vires perdit. Recens urinas ciet decoctum

NOTÆ.

nascitur, ἐν δρυοὶ, filici similis, τῇ πτερίδι. Inde nomen. Vulgus *Osmundam* vocat. Pingitur a Lobelio, in Observ. pag. 474. In horto Regio vidimus.

Sect. XLIX. 1. *Dryophonon similis.*] Nempe filici, atque dryopteri. Officinæ nostrates inquit Ruellius, lib. 2. pag. 449. nemoralem myrtum appellant, quod foliis silvestre myrtum, ut alterno situ filiculam imitetur : fructu est atri, quo rura subinde vescuntur : *Cusinos* vocant, quasi culinarios, baccas eas : quod jam venerint in ganeam, gratissimo ori mandentium cibo, præsertim si edomita sacchari dulcedine acrimonia, præsententur : Gaudet dryophonon cæduis silvis & querceris : eo nostra scatent nemora, unde nomen duxit, quasi silvæ cædem dixeris. A Diosc. lib. 2. cap. 187. Δρυΐ-ϛα appellatur. Iconem exhibet ex horto Bononiensi, Jac. Zanoni hist. Botan. cap. 26. pag. 55.

2. *Semine vero.*] Hodieque piperis loco rusticorum cibos condit.

Sect. L. 1. *Elatine.*] Totidem verbis Diosc. lib. 4. cap. 40. Ἐλατίνη τὰ μὲν φύλλα ἔχει ὅμοια τῇ ἑλξίνῃ, &c. Est Veronica femina Fuchsii, delineata a Dodonæo, pag. 42. visa a nobis in horto Regio.

2. *Nascitur.*] Diosc. loc. cit. eadem plane tradit, tum de natali solo, tum de viribus elatines.

Sect. LI. 1. *Empetros.*] Totidem verbis Diosc. lib. 4. cap. 181. Ἔμπετρον &c. Feniculum hodie marinum vocant : Dodonæus pag. 693. crethmi marini nomine delineat : Gallis, *Bacille, Fenouil marin, Perce-pierre*, quasi perforipetram, quod mediis erumpat saxis : Multi marinam cristam, quod montium juga, & scopulorum crepidines ea vestitæ cristentur. Aceto ad sesquiannum usque cadis servatur, ad acetariorum usus.

2. *Minus salsa est.*] Et quo terræ propius, magis salsa, sive amara. Τὸ δὲ προσγειότερον, πικρότερον. Quem locum Saracenus & Dalecampius cum haud satis animadverterint, Plinio temere litem moverunt.

3. *Trahit aquam.*] Aquosos humores per alvum deducit. Diosc. loc. cit. Διδόμενον δὲ ἐν ζωμῷ ἢ ὑδρομέλιτι, καθαίρει φλέγμα, καὶ χολὴν, καὶ ὑδατώδη. Quæ verbis totidem Plinius reddidit.

in aqua vel tritum, calculosque frangit. [4] Qui fidem promisso huic quærunt, affirmant lapillos, qui subferveſiant una, rumpi.

LII. [1] Epipactis, ab aliis elleborine vocatur, parva herba, exiguis foliis, jocineris vitiis utilissima, & contra venena pota.

LIII. [1] Epimedion caulis est non magnus, ederæ foliis denis atque duodenis, nunquam florens, radice tenui, nigra, gravi odore. [2] Nascitur in humidis, & huic spissandi [3] refrigerandique natura, [4] feminis cavenda. [5] Folia in vino trita virginum mammas cohibent.

LIV. [1] Enneaphyllon, longa folia novena habet, causticæ naturæ. Imponitur lana circumdatum, ne urat latus: continuo enim pusulas excitat, lumborum doloribus, & coxendicum utilissimum.

LV. [1] Filicis duo genera, nec florem habent, nec semen. [2] Pterin Græci vocant, alii blechnon, cujus ex una radice [3] complures exeunt filices, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graves odore. Hanc marem existimant. [4] Alterum genus thelypterin Græci vocant, alii nymphæam pterin. [5] Est autem singularis, atque non fruticosa, brevior, molliorque, & densior, foliis ad radicem canaliculata. Utriusque radice sues pinguescunt. [6] Folia utriusque lateri-

NOTÆ.

4. *Qui fidem.*] Qui facultati ei, qua promittitur fractum iri calculos ejus herbæ decocto, fidem volunt adstruere, illud quoque adjiciunt, &c

Sect. LII. 1. *Epipactis.*] Diximus de ea, lib. 13. sect. 35. In Italia *Gentograna*, & *millegrana* vocatur: ab aliis Herniaria, sive Herniosa. Anguillara, par. 14. pag. 282.

Sect LIII. 1. *Epimedion.*] Sic MSS. omnes, & Diosc. lib. 4 cap. 19. Ἐπιμήδιον καυλὸς ἐστι, ceteraque, quæ Plinius totidem verbis Pingitur a Dodonæo, pag. 589. quale in horto Regio vidimus.

2. *Nascitur.*] Diosc. loc. cit.

3. *Refrigerandique.*] Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. 174.

4. *Feminis cavenda.*] Quoniam, ut Diosc. ait loc. cit. ἀτόκιος ἡ ῥίζα, radix spem partus adimit, & folia pariter trita. Sic & Galenus, loc. cit.

5. *Folia .... , cohibent.*] Ne videlicet augescant. Diosc. loc. cit Ταύτης τὰ φύλλα λεῖα μετ' ἐλαίου, κατάπλασμα μαστῶν εἰς τὸ μὴ αὔξεσθαι.

Sect. LIV. 1. *Enneaphyllon.*] Suo se illa nomine repræsentat, quod foliis novem longis constituitur. Vix putem esse dentariam enneaphyllon, pictam a Lobelio, in Observ. pag. 392. visam in horto Regio: neque enim folia ei novena sunt, sed idem novenis distinctum incisuris.

Sect. LV. 1. *Filicis.*] Filix Gallis *Fougere.* Marem, feminamque Dodonæus delineat, pag. 459. Vidimus in horto Regio.

2 *Pterin.*] Diosc. lib. 4. cap. 180. Πτερὶς, οἱ δὲ βλῆχνον, οἱ δὲ πολύῤῥιζον. Index, & Reg. 2. cum Chiffl. *blachnon.* Sic etiam Nicandri schol.

3. *Plures exeunt filices.*] Plures filicis propagines, ἐκφύσεις ἔχουσα πολλάς. Diosc. loc. cit.

4. *Alterum.*] Nempe filicem feminam. Diosc. lib. 4. cap 187 Θηλυπτερὶς, οἱ δὲ νυμφαίαν πτέριν ὀνομάζουσι.

5. *Est autem singularis.*] Non multas a radice fundit propagines, uti mas filix. Diffidere a Dioscoride Plinium hoc loco Dalecampius falso existimat, ut sæpe alias.

6. *Folia utriusque.*] Pinnas avium repræsentant, unde πτέριν Græci dixere: Columella *Aviam*, lib. 6. cap. 14.

bus pinnata, unde nomen Græci impoſuere. Radices utrique longæ in obliquum, nigræ, præcipue cum inaruere. Siccari autem eas Sole oportet. Naſcuntur ubique, ſed maxime frigido ſolo. Effodi debent [7] Vergiliis occidentibus. Uſus radicis in trimatu tantum, neque antea, neque poſtea. [8] Pellunt interaneorum animalia: ex his tænias cum melle: cetera ex vino dulci triduo potæ. Utraque ſtomacho inutiliſſima. [9] Alvum ſolvit: primo bilem trahens, mox aquam: [10] melius tænias cum ſcammonii pari pondere. Radix ejus duûm obolorum pondere ex aqua, poſt unius diei abſtinentiam bibitur, melle prægustato contra rheumatiſmos. [11] Neutra danda mulieribus, quoniam gravidis abortum, ceteris ſterilitatem facit. [12] Farina earum hulceribus tetris inſpergitur: [13] jumentorum quoque cervicibus. Folia cimicem necant: ſerpentem non recipiunt. Ideo ſubſterni utile eſt in locis ſuſpectis: uſtæ etiam fugant nidore. Fecere Medici hujus quoque herbæ diſcrimen. Optima Macedonica eſt, ſecunda Caſſiopica.

LVI. [1] Femur bubulum appellatur herba, nervis & ipſa utilis, recens in aceto ac ſale trita.

LVII. [1] Galeopſis, aut, ut alii, galeobdolon, [2] vel galion, caulem & folia habet urticæ læviora, & quæ gravem odorem trita reddant: flore purpureo. Naſcitur circa ſepes ac ſemitas ubique. Folia cauleſque duritias & carcinomata ſanant, ex aceto, trita & impoſita: item ſtrumas. Panos & parotidas diſcutiunt. Ex uſu eſt & decoctæ ſucco fovere. Putreſcentia quoque & gangrænas ſanat cum ſale.

LVIII. [1] Glaux antiquitus eugalacton vocabatur, cytiſo & len-

NOTÆ.

7. *Vergiliis.*] De Vergiliarum occaſu, lib. 18. ſect. 59.

8. *Pellunt.*] Dioſc. locis citatis, poſt Theophr. lib. 9 hiſt. cap. 20. Sic etiam Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 21.

9. *Alvum ſolvit.*] Recentia folia olerum vice edi ad emolliendam alvum, ſcribit Dioſc. lib. 4. cap. 187. Scribonius Largus, cap. 34. *Alvum mollientia*, Compoſ. 136. *Biles purgat & filicis radix lota & raſa, atque in minimas particulas conciſa, &c.*

10. *Melius tænias.*] Totidem verbis Dioſc. lib. 4. cap. 186.

11. *Neutra danda.*] De femina quidem adſtipulatur & Dioſcorides, lib. 4. cap. 178. & Theophr. loc. cit In cauſa eſt, ut ait Galenus, lib. 8 de fac. ſimp. med. pag. 22. quod vivos partus enecat.

12. *Farina earum.*] Totidem verbis Dioſc. loco proxime citato.

13. *Jumentorum.*] Dioſc. loc. cit. *Λύφυς τε ὑποζυγίων ἰᾶται.*

Sect. LVI. 1. *Femur bubulum.*] Cum nemo ſcriptorum veterum herbæ hujuſce faciem formamve delineet, quæ nunc eo nomine cenſenda ſit, velle proferre, ariolari eſt.

Sect. LVII. 1. *Galeopſis.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 95. *Γαλίοψις, οἱ δὲ γαλεόβδολον*, ceteraque, quæ Plinius, tum de forma, tum de viribus ejus herbæ, plane totidem ſyllabis. Lamium illud eſt, quo de egimus lib. 22. ſect. 16. etſi aliam afferet herbam Anguillara, par. 14. p. 278. in Græcia ut ait frequentem.

2. *Vel galion.*] In Indice ex MSS. omnibus, *ſive gallio.* Sed *galion* ſcribi multo ſatius videtur. Aliud enim gallion eſt, quod a Dioſc. deſcribitur, lib. 4. cap. 96.

Sect. LVIII. 1. *Glaux.*] Dioſc. lib. 4. cap. 141. *Γλαὺξ κυτίζῳ ἢ φακῷ τὰ φύλ-*

ticulæ foliis similis : [2] aversa candidiora. [3] Rami in terram serpunt quini senive, admodum tenues ab radice. [4] Flosculi purpurei exeunt. [5] Invenitur juxta mare. [6] Coquitur in sorbitione similaginis, ad excitandam ubertatem lactis. Eam qui hauserint, balineis uti convenit.

Cap. X. LIX. [1] Glaucion in Syria & Parthia nascitur, humilis herba, densis foliis, fere papaveris, minoribus tamen [2] sordidioribusque, odoris tetri, gustus amari cum adstrictione. Granum habet crocei coloris. [3] Hoc in olla fictili luto circumlitum, in clibanis calefaciunt : deinde exempto succum exprimunt ejusdem nominis : usus est & succi & foliorum, si terantur, [4] adversus epiphoras, quæ universæ uno impetu cadunt. Hinc temperatur collyrium, quod Medici [5] diaglaucion vocant. Lactis quoque ubertas intermissa restituitur. Sumitur ejus rei causa ex aqua.

LX. [1] Glycyside, quam aliqui pæoniam, aut pentorobon vocant, caulem habet duûm cubitorum, comitantibus [2] duobus aut tribus, subrutilum, cute lauri : folia qualia isatis, pinguiora, rotundioraque, & minora : semen in siliquis, aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera sunt. [3] Femina existimatur, cujus radici-

Notæ.

λα ἔοικεν, &c. Sunt enim Plinianis omnino similia. Est ea Glaux exigua maritima, picta a Lobelio in Observ. pag. 217. qualem in horto Regio vidimus. Frequens in Abrutio Italiæ & Pisano agro, in ora maritima, ut recte Anguillara, par. 14. pag. 290.

2. *Aversa.*] Dioscor. loc. cit. Τῶν φύλλων τὰ κάτωθεν λευκότερα· ἄνωθεν δὲ χλωρά. *Quæ superne, virent : quæ aversa, candidiora spectantur.*

3. *Rami.*] Diosc. totidem verbis loc. cit.

4. *Flosculi.*] Diosc. loc. cit.

5. *Invenitur.*] Diosc. loc. cit.

6. *Coquitur.*] Diosc. loc. cit. & Galenus, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 166.

Sect. LIX. 1. *Glaucion.*] Sic fere Dioscor. lib. 4. cap. 100. Γλαύκιον χυλός ἐστι βοτάνης κατὰ Ἱεράπολιν τῆς Συρίας γεννωμένης, &c. Syriacæ plagæ, non nostri soli cælive planta. Humilem herbam esse, quod Dalecampium latuit, etiam docet auctor libri de simp. medic. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 991.

2. *Sordidioribusque*] Dioscor. loc. cit. λιπαρώτερα, *pinguiora.* Plinius *sordidiora*, quasi ῥυπαρώτερα : quod & alias usurpatum ab eo vidimus. Et sane pinguitudo foliorum, sordium quarumdam instar est.

3. *Hoc est in olla.*] Diosc. & auctor libri ad Patern. locis cit.

4. *Adversus epiphoras.*] Hoc est, oculorum inflammationes, aliosque affectus. Dioscor. loc. cit. Ἔστι δὲ ὁ χυλὸς αὐτοῦ πρὸς τὰ ὀφθαλμικὰ ἐν ἀρχῇ, *in initiis.*

5. *Diaglaucion.*] Διαγλαύκιον, vel potius διὰ γλαυκίου. Hujus conficiendi modum edocet Scribonius Largus, Compos. 21. *Item compositorum collyriorum hoc maxime probo ad recentes epiphoras.* Ex mox : *Quod nomine etiam quidem Diaglaucium dicitur, probo in initiis . . . . Glaucii succi, &c.*

Sect. LX. 1. *Glycyside.*] Ipsa pæonia est, de qua lib. 25. sect. 10. Totidem pæne verbis a Dioscor. describitur, lib. 3. cap. 157.

2. *Duobus aut tribus.*] Ramulis videlicet, sive cauliculis. Diosc. Παραφυάδας ἔχει πολλάς.

3. *Femina existimatur.*] Diosc. loc. cit. Ἐπὶ δὲ τῆς θηλείας, παραφυάδας ὥσπερ βαλάνους ἔχουσα, ζʹ ἢ ηʹ, ὥσπερ ἀσφόδελος. *Femina radicibus cen glandes septem octove adhærent, quales asphodeli radicibus agnascuntur.* Vide iconem a Matthiolo deliniatam, pag. 915.

bus

bus ceu balani longiores circiter octo aut sex adhærent. [4] Mas plures habet, quoniam non una radice nixus est, palmi altitudine, candidaque. Ea gustu adstringit. [5] Feminæ folia myrrham redolent, & densiora sunt. Nascuntur in silvis. [6] Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico Martio impetum in oculos faciente, interdiu periculosum fit. [7] Radix vero cum effodiatur, periculum esse ne sedes procidat. Magna id vanitate ad ostentationem rei fictum arbitror. Usus in his diversus. [8] Rubra enim grana rubentes menses sistunt, xv. fere pota in vino nigro. [9] Nigra grana vulvis medentur, ex passo aut vino totidem pota. [10] Radix omnes ventris dolores sedat in vino, alvumque purgat : [11] sanat opisthotonum, morbum regium, renes, vesicam : arteriam autem & stomachum decocta in vino : [12] alvumque sistit : estur etiam [13] contra malum mentis : [14] sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. [15] Grana nigra auxiliantur & suppressionibus nocturnis, in vino pota, quo dictum est numero. [16] Stomachi vero erosionibus, & esse ea, & illinire prodest. Suppurationes quoque discutiuntur : recentes nigro semine, veteres rubro. Utrumque

NOTÆ.

4. *Mas plures.*] Paulo aliter de mare Dioscor. loc. cit. Plures habet in cacumine balanos, quasi nuces Græcas, ut dictum est lib. 25 sect. 10. quoniam in radice habet pauciores, imo nullas : Est enim radice singulari, digitali crassitudine, altitudine palmi, gustu adstringens, candida. Ῥίζα δὲ τῆς μὲν ἄῤῥενος, ὡσεὶ δακτύλου πάχος, μῆκος δὲ σπιθαμῆς, γεύσει στυφοῦσα, λευκή.

5. *Feminæ folia.*] Smyrnii instar, quæ herba nomen a myrrhæ odore cepit, folia hujus incisuris divisa esse Dioscorides prodidit : hoc tantum.

6. *Tradunt noctu*] Hoc ipsum ante indicavit, lib. 21. sect. 10.

7 *Radix vero.*] Theophr. lib. 9. hist. cap. 9.

8 *Rubra. ..rubentes menses.*] Hoc est, sanguinolentum fluorem muliebrem. Diosc. lib. 3. cap. 157. Τοῦ δὲ καρποῦ οἱ ἐρυθροὶ κόκκοι πινόμενοι πεντεκαίδεκα ἐν οἴνῳ μέλανι αὐστηρῷ, ῥοῦν ἐρυθρὸν ἱστῶσι.

9. *Nigra.*] Diosc. loc. cit. totidem fere verbis.

10. *Radix &c.*] Dioscor. loc. cit. ad verbum.

11 *Sanat &c.*] Diosc. loc. cit.

12. *Alvumque.*] Decocta in vino, potaque alvum sisti ea ait Diosc. loc. cit.

13. *Contra malum mentis*] Contra insaniam. Huc pertinet quod habet Apuleïus, cap. 64. tit. 1. *Ad lunaticos : Herba peonia si lunatico jacenti ligetur in collo : statim se levat sanus. Et si eam secum portaverit, nunquam ei hoc malum accidet.*

14 *Sed in medendo quatuor.*] Nam si quis hunc modum excedat, liberalius assumpta pæonia mentis alienationem facit. Quare Seleucus in Glossis apud Athen. lib. 3. pag. 76. feminas ait eo cibo astinere, quod fatuitatem afferet, φυλάττεσθαι τὰς γυναῖκας ἐσθίειν, διὰ τὸ ποιεῖν μαπισμούς.

15. *Grana nigra.*] Diosc. loc. cit. Οἱ δὲ μέλανες καὶ πρὸς τοὺς ὑπὸ ἐφιαλτῶν πνιγμούς. *Quæ vero nigra sunt grana, auxiliantur suppressionibus nocturnis, quas ephialtas vocant*, seu Faunorum ludibria Auctor libri qui Kirani Kiranidum inscribitur, pag. 19. de pæonia : *Radix autem ejus suffumigata, vel bibita dæmones expellit, & phantasmata cuncta : gestata autem idem facit.*

16 *Stomachi.*] Ventriculi. Diosc. loc. cit. Στομαχικοῖς τε δακνομένοις, ἐσθιόμενοι βοηθοῦσι.

auxiliatur a serpente percussis: & pueris contra calculos, incipiente stranguria.

LXI. [1] Gnaphalion alii chamæzelon vocant, cujus foliis albis mollibusque [2] pro tomento utuntur: [3] sane & similia sunt. [4] Datur in vino austero ad dysenteriam: ventris solutiones mensesque mulierum sistit. Infunditur autem tenesmo. Illinitur & putrescentibus hulcerum.

LXII. [1] Gallidragam vocat Xenocrates leucacantho similem, palustrem & spinosam, caule ferulaceo, alto, cui summo capite inhæret simile ovo. [2] In hoc crescente ætate vermiculos nasci tradunt, quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partem, qua dens doleat, mireque illico dolorem tolli. Valere non diutius anno, & ita si terram non attigerint.

LXIII. [1] Holcus in saxis nascitur siccis. Aristas habet in cacumine, tenui culmo: quale [2] hordeum restibile. Hæc circa caput alligata, vel circa lacertum, educit e corpore aristas. Quidam ob id aristidam vocant.

LXIV. [1] Hyosiris intubo similis, sed minor, & tactu asperior: vulneribus contusa præclare medetur.

LXV. [1] Holosteon sine duritia est, herba ex adverso appellata a

Notæ.

Sect. LXI. 1. *Gnaphalion.*] Dioscor. lib. 3. cap. 122. Γναφάλιον ceteraque, quæ Plinius, totidem verbis. Egimus de eo, lib. 24. sect 88.

2. *Pro tomento.*] Dioscor. Τῶν τοῖς φύλλοις ἀντὶ γναφαλίου χρῶνται. Inde nomen.

3. *Sane & similia sunt.*] Tomento scilicet, quia sunt alba & mollia, λευκοῖς οὖσι καὶ μαλακοῖς. Diosc. loc. cit.

4. *Datur &c.*] Diosc. loc. cit.

Sect. LXII 1. *Gallidragam.*] Forte tertia dipsacos Dodonæi, seu Virga Pastoris, picta ab eo, pag. 723. visa a nobis in horto Regio.

2. *In hoc.*] Et id quidem de labro Venereo antea indicatum, lib. 25. sect. 108. Dissectis sane dipsaci scapis in medulla vermiculos inventos a se scribit Ruellius, lib. 3. pag. 483.

Sect. LXIII. 1. *Holcus.*] Hordeum est spontaneum spurium, pictum a Lobelio, in Observ pag. 18. Adstipulatorem habemus Aloysium Anguillara, par. 12 pag. 210. Ab ἕλκω traho, quoniam educit aristas e corpore. Gramen hordeaceum alii vocant. Vidimus in horto Regio.

2. *Hordeum restibile.*] Hordeum silvestre, quod & anno sequente regerminat.

Sect. LXIV. 1. *Hyosiris.*] Sic libri editi, sic index: Rectius *hyoseris*, ὑοσερίς. Nam σέρις intubum est, non σίρις. Nisi forte ὗς ἴρις quispiam interpretetur, quod vereor ut probari queat. In Reg. 1. *hyoseris*. Ex intuborum sive cichoriorum genere Graphices pinxit Jac. Zanoni, ex horto Bononiensi, cap. 55. pag. 105. Jaceamque Creticam spinosam vocavit.

Sect. LXV. 1. *Holosteon.*] Ὁλόστεον ex adverso, hoc est, per ἀντίφρασιν, ut vocant, quasi ὅλον ὀστέον, totum osseum, quoniam tenuis est, ac sine duritia, quæ vulgo inest ossibus. Iisdem fere verbis describitur a Diosc. lib. 4. cap. xi. Serpentina omnium minima a Lobelio appellatur, in Observ. pag. 240. a quo & ibi delineatur, qualem in horto Regio vidimus.

Græcis ficut [2] fel dulce, tenuis uſque in capillamenti ſpeciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen: foliis anguſtis, adſtringens guſtu. Naſcitur in collibus terrenis. [3] Uſus ejus ad convulſa, rupta, in vino pota. Et [4] vulnera quoque conglutinat. Nam & carnes coguntur, addita.

LXVI. [1] Hippophæſton naſcitur in ſpinis, ex quibus fiunt [2] æneæ fulloniæ, ſine cauliculo, ſine flore, capitulis tantum inanibus, & foliis parvis, multis, herbacei coloris, radiculas habens albas, molles. [3] Succus earum exprimitur æſtate, ad ſolvendam alvum, tribus obolis, maxime in comitialibus morbis, & tremulis, hydropicis. Contra vertigines, orthopnœas, paralyſes incipientes.

LXVII. [1] Hypogloſſa folia habet figura ſilveſtris myrti, concava, ſpinoſa, & in his ceu linguas, folio parvo exeunte de foliis. [2] Capitis dolorem corona ex his impoſita minuit. CAP. XI.

LXVIII. [1] Hypecoon in ſegetibus naſcitur, foliis rutæ. Natura ejus eadem quæ papaveris ſucco.

LXIX. [1] Idææ herbæ folia ſunt, quæ oxymyrſines: adhærent his velut pampini, in quibus flos. [2] Ipſa alvum, menſeſque, & omnem

NOTÆ.

2. *Fel dulce.*] Cælius Aurel. lib. 3. Chron. initio capitis 1. *Multa*, inquit, *contraria interpretationis vocabulum ſumpſerunt, ut fella, quæ Græci* γλυκέα *vocant, velut dulcia, cum ſint amariſſima.* Et nos vulgo ſic diximus, *Le fiel, ou le doux.*

3. *Uſus ejus.*] Dioſcor. loc. cit.

4. *Vulnera.*] Dioſcor. loc. cit. *Carnes & hæc herba cogit atque conglutinat, dum coquuntur addita, & ad rupta in vino propinatur.* Δύναται δὲ καὶ αὐτὴ κρέα συνάγειν συνεψομένη, καὶ πρὸς ῥήγματα σὺν οἴνῳ ποτίζεται. Sic & Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 214.

Sect. LXVI. 1 *Hippophæſton.*] Creſcere hoc ait inter ſpinas, ſive eſſe de ſpinarum genere, quibus implentur æneæ cortinæ fulloniæ, ad lavandas, poliendaſque veſtes: ut diximus lib 24. ſect. 68. Dioſc. lib. 4. cap. 163. Ἱπποφαιστον, οἱ δὲ καὶ τὸν ἱπποφαὲς καλοῦσι .... καὶ αὐτὴ γναφικὰς ἀκάνθης εἶδος ὑπάρχον E Narbonenſi Gallia ad ſe delatum, quale a Dioſcoride Plinioque deſcribitur, Ruellius teſtatur, pag. 455. Nobis adhuc videre non licuit.

2. *Æneæ fulloniæ.*] Sic libri omnes, etiam MSS.

3. *Succus earum.*] Radicum videlicet. Dioſcor. loc. cit.

Sect. LXVII. 1. *Hypogloſſa*] Dioſc. lib. 4. cap. 132. Ὑπόγλωσσον &c. ſic enim legendum, non ἱππόγλωσσον Vide Dalecampius, lib. 2. hiſt. plant pag 206. & 207. ubi ea delineatur, qualis & a Plinio deſcribitur. Galeno, lib 8. de fac. ſimp. med. pag 238 ὑπόγλωσσον.

2. *Capitis dolorem*] Dioſcor loc. cit.

Sect LXVIII. 1. *Hypecoon.*] Totidem verbis Dioſc. lib 4 cap 68. Ὑπήκοον, &c. Pingitur a Dodonæo, pag 446. quale in horto Regio vidimus.

Sect. LXIX. 1 *Idæa herba.*] Dioſc. lib. 4. cap 44. Ἰδαία ῥίζα, ὀξυμυρσίνῃ τὰ φύλλα ἔοικε· παρ' αὐτὰ δὲ ὡς ἕλικες μικροὶ πεφύκασιν, ἐξ ὧν καὶ τὸ ἄνθος. *Idææ radicis folia oxymyrſinen referunt: juxta ipſa vero exigui ſunt velut pampini, ſeu capreoli, ex quibus etiam flos erumpit* Frequentem eſſe in Italia, ſed vulgari carere appellatione, ſcribit Anguillara, par. 14. pag 259.

2. *Ipſa alvum.*] Dioſc. loc. cit.

abundantiam ſanguinis ſiſtit. [3] Spiſſandi cohibendique naturam habet.

LXX. [1] Iſopyron aliqui phaſiolon vocant, quoniam folium, [2] quod eſt aniſo ſimile, [3] in pampinos torquetur. Capitula ſunt in ſummo caule tenuia, plena ſeminis [4] melanthii. [5] Contra tuſſim, & cetera pectoris vitia, ex melle aut aqua mulſa : [6] item jocineri utiliſſima.

LXXI. [1] Lathyris folia habet multa lactucæ ſimilia, tenuiora germina multa, in quibus ſemen tuniculis continetur, ut capparis ; quæ cum inaruere, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, [2] facilia purgatu. Hæc vicena in aqua pura aut mulſa pota hydropicos ſanant. [3] Trahunt & bilem. Qui vehementius purgari volunt, cum folliculis ipſis ſumunt ea : nam ſtomachum lædunt. [4] Itaque inventum eſt, ut cum piſce aut jure gallinacei ſumerentur.

LXXII. [1] Leontopetalon, alii rhapeion vocant, folio braſſicæ, caule ſemipedali : alæ multæ, ſemen in cacumine, in ſiliquis, ciceris modo : [2] radix rapo ſimilis, grandis, nigra. Naſcitur in arvis. [3] Radix adverſatur omnium ſerpentium generibus ex vino pota : nec alia res celerius proficit. [4] Datur & iſchiadicis.

NOTÆ.

3. *Spiſſandi.*] Adſtringendi. Ἐπὶ ςύψεως. Dioſc.

Sect. LXX. 1. *Iſopyron.*] Dioſc. lib. 4. cap. 121. Ἰσόπυρον, οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ ἐοικέναι φασιόλῳ, τῷ κατ' ἄκρον τὸ πέταλον ἕλικα φέρειν. *Iſopyron aliqui phaſiolon vocant, quoniam ad phaſioli ſimilitudinem in ſummo folio pampinum, hoc eſt, claviculam gerat.* phaſeolorum ſimilem. Interpres Oribaſii, lib. XI. 260. *Folium more phaſeolorum in claviculas torquetur.* Herbariis perinde, officiniſque incognita. Anguillara, par. 14. pag. 286.

2. *Quod eſt aniſo.*] Dioſc loc. cit.

3. *In pampinos.*] Ἕλικας, claviculas, capreolos.

4. *Melanthii.*] Quæ melanthii ſaporem imitentur, παραπλήσια μελανθίῳ τὴν γεῦσιν. Dioſc. loc. cit

5. *Contra tuſſim &c.*] Dioſc. loc. cit.

6. *Item jocineri.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. LXXI. 1. *Lathyris.*] Totidem fere verbis Dioſc lib. 4. cap. 167. Λαθυρὶς &c Hæc Cataputia vulgaris eſt, picta in horto Eyſtetenſi, Ord. 12. fol. 2. & apud Dodon pag. 371 qualem in horto Regio vidimus. Noſtris, *Eſpurge.* Subſcribit etiam Anguillara, par. 14. pag. 295.

2. *Facilia purgatu.*] Quæ ſunt decorticatu facilia. Sic decorticata laudat Dioſcor. loc. cit. Λεπισθέντα δὲ λευκὰ καὶ γλυκέα ἐν τῇ γεύσει. Sic libro 15. ſect. 25. caſtaneas laudat purgabiles maxime & ſponte proſilientes. Nam quantumvis purgari facile corpora lathyridis granis ſcribat Galenus, lib. 7. de fac. ſimp. med. pag. 201. animum tamen ægre induxerim, ut eam eſſe hoc loco Plinii mentem putem.

3. *Trahunt.*] Ἄγει δὲ φλέγματα, καὶ χολὴν, καὶ ὕδωρ. Dioſc. loc. cit.

4. *Itaque.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. LXXII. 1. *Leontopetalon.*] Dioſc. lib. 3. c. 110. totidem fere verbis, Λεοντοπέταλον &c. Et in Nothis, pag. 457. οἱ δὲ λεοντοπόδιον, οἱ δὲ λευκόπυρον … οἱ δὲ ῥαπήϊον, &c. Ipſum eſt lentopodion, de quo diximus anteriore libro, ſect. 34.

2. *Radix rapo.*] Sic etiam Reg. 1. Sic & Dioſc. loc. cit. Ῥίζα μέλαινα ὥσπερ γογγύλη.

3. *Radix adverſatur.*] Dioſc. loc. cit. Ἑρπετοδήκτοις βοηθεῖ.

4. *Datur.*] Dioſc. loc. cit.

LXXIII. [1] Lycapsos longioribus, quam lactuca, est foliis, crassioribusque. Caule longo, hirsuto, adnatis multis cubitalibus, flore parvo, purpureo. Nascitur in campestribus. Illinitur cum farina hordeacea igni sacro. Sudores in febribus movet, succo aquæ calidæ admixto.

LXXIV. [1] Inter omnes herbas lithospermo nihil est mirabilius. Aliqui [2] ægonychon vocant, alii Diospyron, alii Heracleos. [3] Herba quincuncialis fere, foliis duplo majoribus, [4] quam rutæ, [5] ramulis surculosis, crassitudine junci: gerit juxta folia singulas veluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia vero lapidea. Ipsi, qua pediculis adhæreant, cavernulas habent, & intus semen. Nascitur & in Italia, sed laudatissimum in Creta. Nec quidquam inter herbas majore quidem miraculo aspexi. Tantus est decor, velut [6] aurificum arte alternis inter folia candicantibus margaritis: tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis. [7] Jacere atque humi serpere auctores tra-

NOTÆ.

Sect. LXXIII. 1. *Lycapsos.*] Totitem verbis & formam & vires Lycopseos describit Diosc. lib. 4. cap. 26. Vidimus in horto Regio, qualem delineat Lobelius, in Observ. pag. 312. Non est Buglossia nostra, ut censuit Anguillara, par. 14. pag. 254. caret enim rubro colore radix. Vide Notas & Observ. num. XI.

Sect. LXXIV. 1. *Inter omnes, ... lithospermo.*] Dioscor. lib. 3. cap. 158. Λιθόσπερμον, οἱ δὲ ἐξάνυχον, οἱ δὲ αἰγόνυχον, οἱ δὲ ἡράκλειον, διὰ τὴν περὶ τὸ σπέρμα ἰσχύν, ὅθεν καὶ λιθόσπερμον ὠνόμασται. *Alii Heracleam vocant, propter seminis duritiam, a qua & lithospermi nomen accepit*, quod semina scilicet tanquam calculos ferat, candore & rotunditate margaritarum, duritia vero lapidea. Sunt qui Lithospermum istud Plinii ac Dioscoridis arundinaceum milii generi adscribant: Lacrymam Jobi recentiores vocant, *Larme de Job*: cujus seminibus nostri pro sphærulis precatoriis, corollas texentes, utuntur. Pingitur a Dodonæo, pag. 497. Vidimus in horto Regio. Nos illud esse potius arbitramur, quod lithospermi minoris nomine idem Dodonæus exhibet, pag. 83. In officinis Milium Solis, in Gallia *Gremil* appellatur, *ou l'herbe aux perles.* Huic enim folia sunt rutæ oleæve, isti arundinacea: ramulos istud surculosos habet: illud plane nullos. Et hoc in horto Regio vidimus. Adstipulatur huic sententiæ Anguillara, par. 13. pag. 240.

2. *Ægonychon.*] Quasi caprinus unguis. Διόσπυρον, quasi Jovis triticum. Dioscor. in Nothis, pag. 460. οἱ δὲ Διόσπυρον, quasi a Jove satum.

3. *Herba quincuncialis.*] Hoc est altitudine fere semipedali: nam unciæ duodenæ pedem efficiunt. In nostris regionibus altius paulo assurgit. In quibusdam libris, *quinquecaulis* legitur, forte commodius: tot enim fere mittit e radice surculos.

4. *Quam rutæ.*] Diosc. *quam olea*, quod eodem recidit.

5. *Ramulis surculosis.*] Lignosis. Κλωνία δὲ ... πάχος ὀξυσχοίνου, ξυλώδη, inquit Dioscor. loc. cit. *Ramuli ... junci crassitudine .... lignosi.*

6. *Aurificum.*] Aurifex, auratius faber, *un orfévre.*

7. *Jacere, ... tradunt.*] Falso. Nisi folia intelligas, quæ in imo a terra exiliunt, humi jacere: quod Dioscorides dixit: τὰ περὶ τὰ πυθμένα ἐπὶ γῆς κείμενα.

dunt. Ego vulsam, non hærentem vidi. [8] Iis lapillis drachmæ pondere potis in vino albo calculos frangi, pellique constat, & stranguriam discuti. Neque in alia herbarum fides est visu statim, ad quam medicinam nata sit. Est autem ejus species, ut etiam sine auctore visu statim nosci possit.

LXXV. Lapis vulgaris juxta flumina fert muscum siccum, canum. Hic fricatur altero lapide, addita hominis saliva: illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit, dicit,

[1] Φεύγετε κανθαρίδες, λύκος ἄγριος ὔμμε διώκει.

LXXVI. [1] Limeum herba appellatur a Gallis, qua sagittas in venatu tingunt medicamento, quod [2] venenum cervarium vocant. Ex hac [3] in tres modios salivati additur, quantum in unam sagittam addi solet: ita offa demittitur boum faucibus in morbis. Alligari postea ad præsepia oportet, donec purgentur, insanire enim solent: si sudor insequitur, aqua frigida perfundi.

LXXVII. [1] Leuce Mercuriali similis, nomen ex causa accepit, per medium folium candida linea transcurrente: quare [2] mesoleucon quidam vocant. Succus ejus fistulas sanat: ipsa contrita, carcinomata. Fortassis eadem sit, [3] quæ leucas appellatur, contra omnia marina venena efficax. [4] Speciem ejus auctores non tradunt, nec aliud,

NOTÆ.

8. *Iis lapillis.*] Dioscor. loc. cit.

Sect. LXXV. 1. Φεύγετε.] Hoc est, *Cantharides fugite hinc: vobis lupus improbus instat.*

Impetiginem canthatidis nomine appellat, quod ut frumenta cantharis, sic illa corporis membra erodit.

Sect. LXXVI. 1. *Limeum ..... a Gallis.*] Quos antiqui scilicet Transpadanos dixere. Hodieque in Pedemontio nascitur limeum, *Herba terra* ibi nuncupatum, cujus e radice succus elicitur, quem vocant *Medicame.* Auctor Anguillara, par. 12. pag. 213. Sed & elleboro sagittas tingere solitos esse Gallos dictum est supra, lib. 25. sect. 25.

2. *Venenum cervarium.*] Festus: *Toxicum dicitur cervarium venenum, quo quidam perunguere sagittas soliti sunt.* Celsus. lib 5. cap. 27. *Venatoria venena, quibus Galli præcipue utuntur.*

3. *In tres modios salivati.*] Sic etiam MSS codices Salivatum potionis genus fuit, quo veterinarii medici utebantur in ægrotantium animalium curatione. Panacis & eryngii radices feniculi seminibus miscebantur: farina præterea moliti tritici, miliive, aut hordei: eoque medicamine salivabatur ægrotum pecus. Vide Columellam, lib. 6. cap. 5. 10. & 24.

Sect. LXXVII. 1. *Leuce.*] Nondum nostris herbariis cognita. Anguillara, par. 12. pag. 220. Alio nomine polium appellatur a Cælio Aurel. lib. 1. Chron. cap. 4. de dolore dentium: *Leuces*, inquit, *quam etiam polium vocant.* Nisi forte leuce alterum sit polii, de quo nos alibi, nomen: quod, ut Plinius ait, lib. 21. sect. 21. *folia* sunt *ei canis hominis similia.*

2. *Mesoleucon.*] Μεσόλευκον, albo distinctum in medio.

3. *Quæ leucas.*] Λευκὰς, quam adversus serpentes & scorpiones Nicander commendat in Theriac. pag. 60. Perinde ignota nobis: Περὶ δὲ τῆς λευκάδος ἀγνοεῖται περὶ ποίας φησὶ, inquit, Scholiastes in eum locum, pag. 39. Ἀγνοεῖται μέντοι ἡ λευκάδι τομόν φησι.

4. *Speciem ejus.*] Totidem de leucade verba facit Diosc. lib. 3. cap. 123.

quam silvestrem latioribus foliis esse efficaciorem, hanc semine acriorem.

LXXVIII. [1] Leucographis qualis esset, scriptum non reperi: quod eo magis miror, quoniam utilis proditur sanguinem exscreantibus, tribus obolis cum croco: item cœliacis: trita ex aqua & apposita, profluvio feminarum: oculorum quoque medicamentis, & explendis hulceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

LXXIX. [1] Medion folia habet [2] iridis sativæ, caulem tripedalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum, semine minuto, radicem semipedalem. [3] In saxis opacis nascitur. [4] Radix drachmis duabus cum melle menses feminarum sistit, eeligmate per aliquot dies sumpto. [5] Semen quoque in vino, tritum, contra abundantiam feminarum datur. CAP. XII.

LXXX. [1] Myosota, sive myosotis, lævis herba, caulibus pluribus ab una radice, aliquatenus rubentibus, concavis, ab imo foliis angustis, oblongis, dorso acuto, nigris, per intervalla assidue geminatis, tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus, flore cæruleo. Radix digitali crassitudine multis capillamentis [2] fimbriata. Vis ei septica &

NOTÆ.

Sect. LXXVIII. 1. *Leucographis.*] Silybus lacteus est, quo de egimus, lib. 26. sect. 25. Nec Anguillaram audio, qui par. 12. pag. 220. Herbam scriptam, seu virgam auream vocat. Pinetus, & post eum Salmasius, gemmam lapidemque, cui idem nomen est, ut suo loco dicemus, in herbarum albo censuque a Plinio temere hic positam, temere pronunciarunt.

Sect. LXXIX. 1. *Medion.*] Et a Diosc. lib. 4. cap. 18 ita fere describitur. Μήδιον, &c Quid vero sit, obscurum est: Lobelio in Adversariis, pag. 317. violam Marianam interpretante: Dodonæo negante, pag. 163. Diosc. in Nothis, pag. 463. eandem facit cum Medica, de qua lib 18. sect. 43. Μήδιον, οἱ δὲ μηδικὴ, οἱ δὲ τρίφυλλον... Ῥωμαῖοι πετρόλιυμ ἐδεράτυμ. Ignotam sibi ait Anguillara, par. 14. pag. 253.

2. *Iridis sativæ.*] Vel *feridis potius*. Vide Notas & Emend num. XII.

3 *In saxis.*] Diosc. ἐν παλισκίοις τόποις καὶ πετρώδεσι.

4. *Radix &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

5. *Semen .... contra abundantiam.*] Hoc est, ad pellenda menstrua quæ abundant, seu menses commorantes. Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ σπέρμα σὺν οἴνῳ ποθὲν, ἵστησι ἔμμηνα. Cui Galenus adstipulatur lib 7. de fac. simp. med. pag. 207. ubi docet medii semen ac radicem contrario esse temperamento: illa, si quidem austera est, fluorem mulierem cohiberi, isto cieri. Ἡ ῥίζα μὲν ἐφεκτικὴ ῥοῦ γυναικείου· τὸ δὲ σπέρμα προτρέπει τὰ καταμήνια.

Sect. LXXX. 1. *Myosota.*] Diosc. lib 2. cap. 214. Μυὸς ὦτα, οἱ δὲ μυὸς ὠτίδα καλοῦσι, ceteraque, quæ Plinius, totidem plane verbis Galenus item, lib. 7 de fac. simp. med. pag. 210. Μυὸς ὠτὶς, ἔνιοι δὲ μυὸς ὦτα. Pingitur a Bauhino, tom. 3. pag. 359. qualem in horto Regio vidimus. In officinis, *Auricula muris*: sed non habet ea omnes myosotidis Plinianæ ac Dioscorideæ notas. Scribonio Largo, Compos. 253. *Auricula murina* nuncupatur, & prodesse dicitur calculosis.

2. *Fimbriata.*] Sic M S S. non *fibratà*, ut editi, etsi utrumque perinde hic valet. Fibræ sunt herbarum arborumque minutiores radiculæ, in quas velut extremas, crassiores effusæ sparguntur,

exhulceratrix, ideoque [3] ægilopas sanat. Tradunt Ægyptii, mensis [4] quem Thothi vocant die XXVIII. fere in Augustum mensem incurrente, si quis hujus herbæ succo inungatur mane priusquam loquatur, non lippiturum eo anno.

LXXXI. [1] Myagros herba ferulacea est foliis similis rubiæ, tripedanea. [2] Semen oleosum, [3] quod & fit ex eo. Medetur oris hulceribus perunctis hoc succo.

LXXXII. [1] Herba, quæ vocatur nigina, tribus foliis longis intubaceis, illita cicatrices ad colorem reducit.

LXXXIII. [1] Natrix vocatur herba, cujus radix evulsa virus hirci redolet. Hac in Piceno a feminis abigunt, quos mira persuasione [2] Fatuos vocant: ego species [3] lymphantium hoc modo animorum esse crediderim, qui tali medicamento juventur.

LXXXIV. [1] Odontitis inter feni genera est, cauliculis densis ab eadem radice, geniculatis, triangulis, nigris. In geniculis folia parva habet, longiora tamen quam polygonon. Semen in alis hordeo simile, florem purpureum, pusillum. Nascitur in pratis. Decoctum cau-

NOTÆ.

Hine & appellatæ fimbriæ vestium extremitates, quod fibrum antiqui dicebant extremum, si Varroni credimus.

3. *Ægilopas sanat.*] Dioscor. loc. cit. Ταύτης ἡ ῥίζα καταπλασθεῖσα αἰγίλωπα ἰᾶται

4. *Quem Thothi.*] Vide quæ diximus in Notis & Emend ad librum VI. num LXXXVII.

Sect. LXXXI. 1 *Myagros.*] Diosc lib. 4. cap. 17 Μύαγρος . . . . . διπηχυς, φύλλα ἔχουσα ἐμφερῆ τοῖς τῆς ἐρυθροδάνου Galli *Camelinam* vocant, officinæ pleræque sesamum, oleoque hujus utuntur pro sesamino Ipsum erysimum est, quo de egimus lib. 18 sect. 22

2. *Semen oleosum.*] Plenum pinguitudinis, ex qua exprimatur oleum.

3. *Quod & fit.*] Subintellige, quod oleum & ex eo fit

Sect. LXXXII. 1. *Herba . . . nigina.*] In Indice, *nyma* Hoc loco MSS. *nygma*, *nyma*, *nygam*, & *nuga* exhibent. Herbariis & officinis incognita.

Sect. LXXXIII 1. *Natrix*] Quam herbarii Natricem Plinii nuncupant, ea delineatur a Lobelio in Observ pag. 493. Quibus vero argumentis hanc esse conjectent, ariolari non vacat.

2 *Fatuos vocant.*] Sic MSS. omnes Faunus, Fatuus, ἐφιάλτης, incubus, idem plane significant: nocturnos nempe genios quibus qui mente sunt parum sana, premi se interdum putant. A Fauno Latii Rege, Fatuaque conjuge, de quibus Justinus, lib. 43 nomen his datum. Qui viros aggredi existimati sunt, ii Fauni: qui mulieres, Fatui dici consueverunt Vide Lactant. lib 1 cap. 22. & Servium in lib. 6 Æneïd ad eum versiculum,

Pometios, castrumque Inui.

Et in lib. 7. ad istum,

Hunc Fauno & Nympha genitum &c.

Quin etiam in fragmento Festi Farnesiano Faunus a nonnullis veterum Fatuus dicitur appellatus. *Is*, inquit, (de Pico loquitur,) *regem Fatuum, Faunum alii quem vocant, & Fatuam procreavit*

3. *Lymphantium hoc modo.*] Hominum falso existimantium se ab ejusmodi incubis premi · qui homines tali medicamento juvantur

Sect LXXXIV. 1. *Odontis*] Rectius fortasse ὀδοντῖτις, inde nomen habens, quod decoctum in vino dolores dentium mitiget: nam ὀδοὺς dentem sonat.

liculorum

ſiculorum ejus in vino auſtero, quantum manus capiat, dentium dolori medetur, ita ut contineatur ore.

LXXXV. [1] Othonna in Syria naſcitur, ſimilis erucæ, perforatis crebro foliis, [2] flore croci: quare quidam anemonen vocaverunt. [3] Succus ejus oculorum medicamentis convenit. [4] Mordet enim leniter & excalfacit, adſtringitque ſiccando. Purgat cicatrices, & nubeculas, & [5] quicquid obſtat. [6] Quidam tradunt lavari, atque ita ſiccatam digeri in paſtillos.

LXXXVI. [1] Onoſma longa folia habet fere ad tres digitos, in terra jacentia, tria, [2] ad ſimilitudinem anchuſæ inciſa, ſine caule, ſine flore, ſine ſemine: [3] Prægnans ſi edat eam, aut ſupergradiatur, abortum facere dicitur.

LXXXVII. [1] Onopordon ſi comederint aſini, crepitus reddere dicuntur. Trahit urinas & menſes: alvum ſiſtit: ſuppurationes & collectiones diſcutit.

LXXXVIII. [1] Oſyris ramulos fert nigros, tenues, lentos: &

NOTÆ.

Sect. LXXXV. 1. *Othonna.*] Hæc totidem verbis Dioſcor. lib. 2. cap. 213. Ὄθοννα ... γεννᾶται δὲ αὐτὴ ἐν τῇ κατ' Αἴγυπτον Ἀραβίᾳ· ἔχει δὲ τὰ φύλλα εὐζώμῳ ἐμφερῆ, πολύτρητα ὥσπερ σητόκοπα, &c. *Naſci aiunt in eo Arabiæ tractu, qui ad Ægyptum ſpectat. Habet folia erucæ proxima, crebro perforata, & tanquam a tineis pertuſa*, &c. Ex eodem Dioſc. Pintianus legit *cribro* pro *crebro*: quod nec Plinii ſtilum ſapit, neque apud Dioſcoridem exſtare, ſi Græce legiſſet, ipſe intellexiſſet. Quid porro ſit Othonne nec ſcit Anguillara, par. XI. pag. 181. neque alii ſciunt. Lobelius in Notis MSS. ad eum librum ait eſſe florem Africanum

2. *Flore croci*] Dioſcor. loco citato, Ἄνθος δὲ θέρους κρόκινον, πλατύφυλλον. ὅθεν ἔδοξαν ἀνεμώνης αὐτὴν τινὲς εἶδος εἶ).

3. *Succus ejus.*] Dioſc. loc. cit.

4. *Mordet enim &c.*] Dioſcor. loco citato.

5. *Quidquid obſtat.*] Quidquid oculis offundit caliginem, πάντα τὰ ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις.

6. *Quidam.*] Quidam hunc ſuccum, ſive humorem qui ex herba manat, elotum, remotis lapillis, in paſtillos ad oculorum medicamenta digerunt

Sect. LXXXVI. 1. *Onoſma.*] Sic fere Dioſc lib. 3 cap. 147. περὶ ὀνόσματος. Nihil porro aliud onoſma eſſe cenſuerim, præter anchuſam degenerem, quæ, ut in aliis quoque generibus herbarum accidit, viribus exhauſtis biennio trienniove florem fructumve nullum edat.

2. *Ad ſimilitudinem &c.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit.

3. *Prægnans &c*] Dioſc. ad verbum, loc. cit. & Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag 215.

Sect. LXXXVII. 1. *Onopordon.*] Apud Heſych. ὀνόμαρδον mendoſe, pro ὀνόπορδον, ἀπὸ τοῦ ὄνου πορδῆς, a crepitu ventris. Carduum tomentoſum appellat. Lobelius in Obſerv. pag. 482. Coronam fratrum herbarii: Galli, ſervata Græci nominis ſignificatione, *Pet d'aſne.* Vidimus in horto Regio. Calabris, Siculiſque etiamnum *Anapordo*, teſte Anguillara, par. 8. pag 145.

Sect. LXXXVIII. 1. *Oſyris.*] Totidem fere verbis, eadem certe ſententia Dioſc. lib. 4 cap. 143. Ὄσυρις, φρυγάνιον μέλαν, &c. Scopæ ex ea olim fieri ſolitæ, & nunc pleriſque locis fiunt: unde Linaria ſcopariæ a nonnullis appellatur: a noſtris, Italiſque, *Belvedere.* Patavii, *le Scope di Padoua*, teſte Anguillara, par 14. pag. 290 Vidimus in horto Regio, qualis a Dodonæo pingitur, pag. 101.

in iis folia nigra, ceu lini: ſemenque in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubeſcens. Smegmata mulieribus faciunt ex his. [2] Radicum decoctum potum, ſanat arquatos. Eædem, priuſquam matureſcat ſemen, conciſæ, & Sole ſiccatæ, alvum ſiſtunt. Poſt maturitatem vero collectæ, & in ſorbitione decoctæ, rheumatiſmis ventris medentur, & per ſe tritæ ex aqua cæleſti bibuntur.

LXXXIX. [1] Oxys folia terna habet. Datur ad ſtomachum diſſolutum. Edunt & qui enterocelen habent.

XC. [1] Polyanthemum, quam quidam batrachion appellant, cauſtica vi exhulcerat cicatrices, & ad colorem reducit. Eademque [2] vitiligines concorporat.

XCI. [1] Polygonon Græci vocant, quam nos ſanguinariam: non attollitur a terra, foliis rutæ, [2] ſemine graminis: [3] ſuccus ejus infuſus naribus ſupprimit ſanguinem: [4] & potus cum vino, cujuſlibet partis profluvium, [5] exſcreationeſque cruentas inhibet. Qui plura genera polygoni faciunt, [6] hanc marem intelligi volunt, appellarique a multitudine ſeminis, aut denſitate fruticis [7] calligonon. [8] Alii poly-

Notæ.

2. *Radicum.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. LXXXIX. 1. *Oxys.*] Ὀξύς. Pingitur a Lobelio in Obſerv. pag. 495. Officinæ Trifolium acetoſum vocant, Galli Panem cuculi, *Pain de cocu*, & *Alleluia.* Appellationum cauſas declarat Dodonæus, a quo pariter delineatur, pag. 568. Vidimus in horto Regio.

Sect. XC. 1. *Polyanthemum.*] Ranunculus ipſe eſt, quo de egimus lib. 25. ſect. 109.

2. *Vitiligines concorporat.*] Vitiligines delet, redditque cuti ſuum colorem, reliquo corpori parem.

Sect. XCI. 1. *Polygonon.*] Hæc totidem verbis Marcellus Empir. cap. 9. pag. 80. Ipſa proſerpinaca eſt, de qua dicemus iterum ſect. 104. Apuleïus, cap. 18. de proſerpinaca, ſive polygono. *Polygonon alii .... polygonaton, ... Romani ſanguinariam, Itali proſerpinacam.* Celſus, lib. 2. cap. 31. *Herba ſanguinalis, quam Græci polygonion vocant.* Sanguinalem pariter vocat Columella, lib 6. cap. 12 pag. 213. Sanguinariam, lib. 7. cap. 5. pag. 263. Et Dioſc in Nothis, pag. 462. Πολύγονον ἄῤῥεν, ... Ῥωμαῖοι σαγκυνάλις, οἱ δὲ σεπτίναχα, pro προσερπίναχα. Gallis, a frequentia nodorum, ſeu geniculorum, *Renouée.*

2. *Semine graminis.*] Semine, cujuſmodi in gramine cernitur, nempe triangulari.

3. *Succus ejus.*] Marcellus Empir. cap. 10. pag. 83. Scribonius Largus, cap. 7. *ad ſanguinis eruptionem de naribus*, Compoſ. 46. *Injicere autem intus narem aut nares oportebit ..... herbam, quæ quia multa eſt, & ubique naſcitur,* πολύγονον *appellatur.*

4. *Et potus.*] Dioſcor. lib. 4. cap. 4. Apuleïus cap. 18. de proſerpinaca, tit. 1. *Ad eos qui ſanguinem rejiciunt: Herba proſerpinaca ſuccum cum vino optimo auſtero* &c. Polygonum ad eos uſus commendat & Marcellus Empir. cap. 17. pag. 124.

5. *Exſcreationeſque.*] Celſus, lib. 3. cap. 22.

6. *Hanc marem.*] Recte illi quidem. Pingitur a Dodonæo, pag. 113. polygonum mas, quale in horto Regio vidimus.

7. *Calligonon.*] In Reg. 2. fortaſſe ſincerius, *callipogona*, καλλιπώγωνα, denſitatem fruticum ea voce μεταφορικῶς indicante, ex ſimilitudine barbæ. Sic etiam Index in eodem cod pro *thalaſſias*, quæ vox ibi nihili eſſe videtur.

8. *Alii polygonaton.*] Dioſc. in Nothis, pag. 462. Οἱ δὲ πολυγόνατον, ... οἱ

gonaton, a frequentia geniculorum: alii teuthalida, alii carcinethron, alii clema, multi myrtopetalon. [9] Nec non inveniuntur, qui hanc feminam eſſe dicunt: marem autem majorem, minuſque nigram, & geniculis denſiorem, ſemine ſub omnibus foliis turgeſcentem. Quocumque hæc modo ſe habeant, [10] vis earum eſt ſpiſſare ac refrigerare. [11] Semina alvum ſolvunt: largius ſumpta urinam cient, rheumatiſmos cohibent: qui ſi non fuere, non proſunt. [12] Stomachi fervori folia imponuntur: veſicæ dolori illinuntur, [13] & ignibus ſacris. [14] Succus & auribus purulentis inſtillatur, [15] & oculorum dolori per ſe. [16] Dabatur & in febribus ante acceſſiones duobus cyathis in tertianis, quartaniſque præcipue: [17] item cholericis, dyſentericis, & in ſolutione ſtomachi. [18] Tertium genus oreon vocatur, in montibus naſcens, arundini teneræ ſimile, uno caule, denſis geniculis [19] & in ſe fractis, foliis autem piceæ, radicis ſupervacuæ, inefficacius quam ſuperiora. Peculiare iſchiadicis. [20] Quartum genus ſilveſtre appellatur, pæne arboris modo frutex, radice lignoſa, ſtirpe cedri rubicundo: ramis ſparti, binûm palmorum, nigris geniculorum ternis quaterniſve articulis. Huic quoque ſpiſſandi natura, ſapor mali cotonei. Decoquitur in aqua ad tertias, aut aridi farina inſpergitur & oris hulceribus & attritis partibus. Propter gingivarum vero vitia commandacatur. Nomas ſiſtit omniaque quæ ſerpunt, aut difficilem cicatricem habent. Privatim vero ſanat a nive facta hulcera. Herbarii & ad anginas utuntur illa: & in capitis dolore coronam ex ea imponunt: [21] & contra epiphoras collo circumdant. In tertianis quidam ſiniſtra manu

NOTÆ.

οἱ δὲ καρκίνηθρον, οἱ δὲ τευθαλίδα, οἱ δὲ κλῆμα, οἱ δὲ μυρτόπεταλον Habet & hæc nomina Oribaſius, lib. 12. pag. 212. Apulcïus quoque, carcinethron & myrtopetalon vocat, a foliorum myrti ſimilitudine.

9. *Nec non inveniuntur.*] Dioſc. totidem verbis, loc cit.

10. *Vis earum eſt ſpiſſare.*] Adſtringere. Δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικὴν, ψυκτικὴν, &c.

11. *Semina.*] Has ſucco epoto vires Dioſcorides attribuit, loc. cit.

12. *Stomachi &c.*] Dioſc. loc. cit.

13. *Et ignibus ſacris*] Πρὸς ἐρυσιπέλατα. Dioſc. loc. cit.

14. *Succus & auribus.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 75. & 80. Apulcïus, cap. 18. tit. 5. *Ad aurium dolorem: Herba proſerpinaca ſuccus tepefactus, & auribus inſtillatus, mirifice dolorem tellit. Nos ipſi experti ſumus. Tamque potenter proficit, ut & hulcera quoque aurium ſanet.* Sic etiam Dioſc. loc. cit.

15. *Et oculorum dolori.*] Apulcïus, loc. cit. tit. 4.

16. *Dabatur.*] Dioſcor. loc. cit. & Apulcïus, loc. cit. tit. 7. *Ad quartanas.*

17. *Item cholericis &c.*] Dioſcor. loc. cit.

18. *Tertium.*] Ὀρεινὸν, montanum. Polygonon femina Dioſcoridis eſt, lib. 4. cap. 5.

19. *Et in ſe fractis.*] Vide Notas & Emendationes num. XIII.

20. *Quartum genus.*] Demonſtratum hoc ſibi genus olim fuiſſe Ruellius teſtatur, pag. 582. Ceteris herbariis prorſus ignotum. Forte hic legendum, *Peculiare iſchiadicis quartum genus* &c.

21. *Et contra epiphoras.*] Oculorum videlicet. Vide Apulcïum, loc. cit. tit. 4.

evulſam adalligant : adeo contra profluvia ſanguinis, nec ullam magis aridam quam polygonum, ſervant.

XCII. [1] Pancration aliqui ſcillam puſillam appellare malunt, foliis albi lilii, longioribus craſſioribuſque, radice bulbi magni, colore rufo. [2] Alvum ſolvit ſucco, cum farina ervi ſumpto : hulcera purgat. [3] Hydropicis ſplenicisque cum melle datur. [4] Alii decoquunt eam, donec aqua dulcis fiat : eaque effuſa radicem terentes digerunt in paſtillos Sole ſiccatos : & poſtea utuntur ad capitis hulcera, & cetera quæ repurganda ſunt. [5] Item ad tuſſim, quantum tribus digitis apprehenderint, in vino dantes, & ad lateris dolores, aut peripneumonicis ecligmate. Dant & propter iſchiada in vino bibendum, & propter tormina, menſeſque ciendos.

XCIII. [1] Peplis, quam aliqui ſycen, alii meconion, alii mecona aphrode vocant, ex una radice tenui fruticat, foliis rutæ paulo latioribus, ſemine ſub foliis rotundo, minore quam candidi papaveris. [2] Inter vites fere colligitur meſſibus : ſiccaturque cum fructu ſuo, [3] ſubjectis, in quæ excidat. [4] Hoc poto alvus ſolvitur, bilis ac pituita detrahitur. [5] Media potio eſt acetabuli menſura, in aquæ mulſæ heminis tribus. [6] Et cibis inſpergitur obſoniiſque ad molliendam alvum.

XCIV. [1] Periclymenos fruticat & ipſa, ex intervallo duo folia habens, ſubcandida, mollia. In cacumine autem ſemen inter folia durum, & quod difficile vellatur. [2] Naſcitur in arvis ac ſepibus, convolvens ſe adminiculis quibuſcumque. [3] Semen ejus in umbra ſicca-

NOTÆ.

Sect. XCII. 1. *Pancration.*] Totidem verbis Dioſcor. lib. 2. cap. 203. Παγκράτιον, οἱ δὲ καὶ τὸ σκίλλαν ὀνομάζουσι, &c. Apuleïus, cap. 42. *A Græcis dicitur ſcilla .... aliis pancration .... Itali ſcillam rubram, maſculam, alii bulbum ſcilliten, ſive ſcilliticum appellant.* Eſt hæc ſcilla radice rubra, ſive pancratium a Cluſio delineatum, lib. 2. hiſtor. rar. plant. pag. 172. In Cephalenia vocatur *Cepolla canina*, inquit Anguillara, par. 7. pag. 120.

2. *Alvum &c.*] Dioſc. loc. cit. ad verbum.

3. *Hydropicis &c.*] Dioſc. loc. cit. & Apuleïus, cap 42. tit. 1.

4. *Alii decoquunt.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 202.

5. *Item ad tuſſim &c.*] Dioſcor. loco citato.

Sect. XCIII. 1. *Peplis.*] Sic MSS. tum hoc loco, tum in Indice. Dioſcoridi tamen lib. 4. cap. 168. Πέπλος, οἱ δὲ συκῆν, οἱ δὲ μήκωνα ἀφρώδη καλοῦσι, ceteraque, quæ Plinius, totidem verbis : ut & Oribaſius, lib. 12. pag. 211. Egimus de eo, lib. 20. ſect. 79.

2. *Inter vites &c.*] Dioſc. & Oribaſ. locis cit.

3. *Subjectis.*] Subintellige, vaſis, tabuliſve, vel linteis.

4. *Hoc poto.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Media.*] Juſta, ac moderata. Dioſc. loc. cit.

6. *Et cibis &c.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XCIV. 1. *Periclymenos.*] Hæc totidem verbis Dioſc. lib. 4. cap. 14. Clymenos ipſa eſt, qua de egimus lib. 25. ſect. 33.

2. *Naſcitur &c.*] Dioſcor. loco proxime citato.

3. *Semen ejus.*] Dioſc. loc. cit.

tum tunditur & in paſtillos digeritur. [4] Hi reſoluti dantur in vini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem : eumque urina cruenta, aut per alvum abſumit : quod intelligitur a decimo ſtatim die. [5] Urinam cient & folia decocta : quæ & orthopnoïcis proſunt. [6] Partum quoque adjuvant, ſecundaſque pellunt pota ſimili modo.

XCV. [1] Pelecinum in ſegetibus diximus naſci, fruticoſam cauliculis, foliis ciceris. Semen in ſiliquis fert, corniculorum modo aduncis, ternis quaterniſve, quale gith novimus, amarum, ſtomacho utile. [2] Additur in antidota.

XCVI. [1] Polygala palmi altitudinem petit, in caule ſummo foliis lenticulæ, guſtu adſtricto, quæ pota lactis abundantiam facit.

XCVII. [1] Poterion, aut (ut alii vocant) phrynion, vel neurada, large fruticat, ſpinis retorrida, lanugine ſpiſſa, foliis parvis, rotundis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, [2] flore longo, herbacei coloris : ſeminis nulli uſus, ſed guſtu acuto & odorato. Invenitur in aquoſis collibus. [3] Radices habet duas aut tres, binûm cubitorum in altitudine, nervoſas, candidas, firmas. Circumfoditur autumno, [4] præciſo frutice dat ſuccum gummi ſimilem. [5] Radix mira vulneribus ſanandis traditur, præcipueque nervis vel præciſis illita. [6] Decoctum quoque ejus cum melle potum diſſolutiones nervorum, & infirmitates, & inciſuras juvat.

XCVIII. [1] Phalangites, a quibuſdam phalangion vocatur, ab

NOTÆ.

4. *Hi reſoluti .... tricenis.*] Dioſcorides, quadragenis. Sed idem a ſexto die cruentam agi urinam monet, ὥρα ἄγει ἀπὸ τῆς ἕκτης ἡμέρας αἱματώδη.

5. *Vrinam .... proſunt.*] Hæc pariter Dioſc. loc. cit.

6. *Partum &c.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XCV. 1. *Pelecinum in ſegetibus.*] In tractatione ſegetum, lib. 18. ſect. 44. Habet hæc Oribaſius totidem verbis, lib. XI. pag. 198. poſt Dioſc. lib. 3. cap. 146. Inter triticum & hordeum naſcitur.

2. *Additur.*] Dioſc. Μίγνυται καὶ ἀντιδότοις. In antidotum certe Mithridaticam additur ab Antipatro & Cleophanto, apud Galenum, lib. 2. de antidotis, pag. 898. Πελεκίνου ἀνὰ < β'.

Sect. XCVI. 1. *Polygala.*] Dioſcorides, totidem verbis, lib. 4. cap. 142. Πολύγαλον θαμνίον ἐστὶ σπιθαμιαῖον, ἔχει φύλλα φακοειδῆ, γεύσει ὑπόστυφον· ποθὲν δὲ καὶ τοῦ γάλα δοκεῖ πλεῖον ποιεῖν. Sic etiam Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 221. Creditur eſſe flos ambarvalis, pictus a Dodonæo, pag. 253. quem vidimus in horto Regio.

Sect. XCVII. 1. *Poterion.*] Totidem plane ſyllabis Dioſc. lib. 3. cap. 17. Ποτήριον, Ἴωνες δὲ νευράδα καλοῦσι, &c. *Maſino da Greci* vocant in Cypro, inquit Lobelius in notis MSS. ad Anguillaram, par. 8. pag. 145.

2. *Flore longo.*] Dioſc. *flore exiguo*, ἄνθη μικρά.

3. *Radices &c.*] Dioſc. loc. cit.

4. *Et præciſo &c.*] Dioſc. loc. cit.

5. *Radix mira &c.*] Dioſc. loc. cit. & Galenus, lib. 8. de fac. ſimp. med. pag. 213.

6. *Decoctum quoque.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XCVIII. 1. *Phalangites.*] Totidem verbis formam vireſque phalangii deſcribit Dioſc. lib. 3. cap. 122. Φαλάγγιον, οἱ δὲ φαλαγγίτην, οἱ δὲ καὶ τοῦτον λευκάκανθαν καλοῦσι, &c. Ignotum herbariis, ut Anguillara fatetur, par. 12. pag. 222.

aliis [2] leucanthemon, vel (ut in quibusdam exemplaribus invenio) leucacantha. Ramuli sunt ei nunquam pauciores duobus, in diversa tendentes: flos candidus: lilio rubro similis, semine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multo tenuiore, radice tenui herbacei coloris. Hujus folio vel flore vel semine auxiliantur contra scorpionum, phalangiorumque, & serpentium ictus: item contra tormina.

XCIX. [1] Phyteuma quale sit, describere supervacuum habeo, cum sit usus ejus tantum ad amatoria.

C. [1] Phyllon a Græcis vocatur herba in saxosis montibus, femina magis herbacei coloris, caule tenui, radice parva, semine rotundo: papaveri simili. Hæc sui sexus facit partus: mares autem semine tantum differens, quod est incipientis olivæ. Utrumque bibitur in vino.

CI. [1] Phellandrion nascitur in palustribus, folio apii. Bibitur semen ejus propter calculos & vesicæ incommodo.

CII. [1] Phalaris thyrsum habet longum, tenuem, ceu calamum, in summo florem inclinatum: [2] semen simile sesamæ. Et hoc calculos frangit, potum ex vino vel aceto cum melle & lacte. [3] Idem & vitia vesicæ sanat.

CIII. [1] Polyrrhizon folia habet myrti, radices multas. Hæ tusæ dantur in vino contra serpentes: prosunt & quadrupedibus.

CIV. [1] Proserpinaca herba vulgaris est, eximii adversus scorpiones remedii. Eadem contrita, addita muria [2] & oleo e mænis, an-

NOTÆ.

2. *Leucanthemon.*] A flore candido.

Sect. XCIX. 1. *Phyteuma.*] A Dioscoride describitur, lib. 4. cap. 130. & ad amatoria pariter prodesse dicitur, Φύτευμα &c. Antirrhinon silvestre illud est, quod Dodonæus delineavit, pag. 182.

Sect. C. 1. *Phyllon.*] Duo sunt hujus genera, mas, feminaque: arsenogonon, & thelygonon vocant: de quibus egimus libro de superiore, sect. 91 Habet hæc porro Dioscorides totidem verbis, lib. 3. cap. 140. etsi vitiatum Dioscoridis contextum existimat Anguillara, par. 14. pag. 302.

Sect. CI. 1. *Phellandrion.*] Et illud sio seu palustri apio affine, a Dodonæo delineatum, pag. 580. Apud nostros nomen non habet: officinis ipsis incognitum.

Sect. CII. 1. *Phalaris.*] Dioscoridi Φαλαρίς, lib. 3. cap. 159. Galeno, lib. 8. de simp. med. pag 239. Φαλαρίς Pingitur a Lobelio, in Observ. pag. 26. qualem in horto Regio vidimus, triplicis modi: semine albo, nigro, &, ut vocant, griseo.

2. *Semen ....sesamæ.*] Magnitudine milii, ut Diosc. ait.

3. *Idem & vitia.*] Scilicet ex aqua potum, cochlearis mensura, inquit Diosc. loc. cit. & Galenus item loc. cit.

Sect. CIII. 1. *Polyrrhizon.*] Herbariis & officinis ignota. Cave enim cum aristolochiæ genere eo confundas, quod polyrrhizon pariter nuncupatur, lib. 25. sect. 54.

Sect. CIV. 1. *Proserpinaca.*] Quæ & polygonon, de qua diximus sect. 91.

2. Et *oleo e mænis.*] Mæna genus est piscium, de quo lib. 32. sect. 53. Ex eo garum præcipuæ commendationis fuit. Vide Notas & Emendationes num. XIV.

ginam eximie curari tradunt. Præterea & in quantalibet lassitudine recreari defessos, etiam cum [3] obmutuerint, si subjiciatur linguæ. Si devoretur, vomitionem sequi salutarem.

CV. [1] Rhacoma affertur ex his, quæ supra Pontum sunt, regionibus. [2] Radix costo nigro similis, minor & rufior paulo, sine odore, [3] calfaciens gustu & adstringens. [4] Eadem trita vini colorem reddit, ad crocum inclinantem. [5] Illita collectiones inflammationesque sedat: vulnera sanat: epiphoras oculorum sedat ex passo illita: [6] insignita cum melle, & alia liventia ex aceto. Farina ejus inspergitur contra cacoëthe, [7] & sanguinem rejicientibus drachmæ pondere in aqua. [8] Dysentericis etiam & cœliacis, si febri carent, in vino: sin aliter, ex aqua. Facilius teritur, nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum ejus bibendum duplici mensura ad rupta, convulsa, contusis, ex sublimi devolutis. Si pectoris sint dolores, additur piperis aliquid & myrrhæ: si dissolutio stomachi, ex frigida aqua sumitur: sic & in tussi vetere, ac purulentis exscreationibus: [9] item hepaticis, splenicis, ischiadicis: [10] ad renum vitia, suspiria, orthopnœas. Arteriæ scabritias sanat ex passo, tribus obolis potis trita, aut decoctum ejus. [11] Lichenas quoque ex aceto imposita sanat. [12] Bibitur contra inflationes, & [13] perfrictiones, febres frigidas, singultus, tormina, [14] asperitates, capitis gravitates, melancholicas vertigines, lassitudinum dolores, & [15] convulsiones.

NOTÆ.

3. *Obmutuerint.*] Cum vox lassitudine defecerit.

Sect. CV. 1. *Rhacoma.*] Frequentius Rha Ponticum appellatur. Diosc. lib. 3 cap. 2. Ῥᾶ, οἱ δὲ ῥῆον καλοῦσι, γεννᾶται ἐν τοῖς ὑπὲρ Βόσπορον τόποις, &c. Legitimum Rha Ponticum, iisdem insignitum notis, quas Dioscorides Pliniusque commemorant, pictum a Prospero Alpino, lib. de plantis Exot. cap. 5. pag. 187. vidimus in horto Regio. An vero pro *Rhacoma* Plinius Rheucyma, Ῥεῦ κύμα, vel Ῥᾶ κόμα Rhacyma scripserit, hoc est, Rha Pontici teneriorem cauliculum, haud vacat excutere scrupulosius. In Indice certe *Rhacoma*, unde unde vox ea fluxerit.

4. *Eadem trita.*] Diosc. loc. cit.

5. *Illita.*] Diosc. loc. cit.

6. *Insignita.*] De hac voce diximus, sect. 5.

7. *Et sanguinem rejic.*] Diosc. & Galenus, locis cit.

8. *Dysentericis &c.*] Auctores proxime appellati.

9. *Item hepaticis &c.*] Diosc. loc. cit.

10. *Ad renum &c.*] Diosc. & Galenus, locis cit.

11. *Lichenas.*] Dioscor. loc. cit.

12. *Bibitur contra.*] Hæc omnia Diosc. loc. cit. Ποιεῖ δὲ πινόμενον πρὸς ἐμπνευματώσεις, στομάχου ἀτονίαν, ἄλγημα παντοῖον, σπάσματα, σπληνικοὺς, ἡπατικοὺς, νεφριτικοὺς, στροφουμένους, καὶ τὰ περὶ κύστιν καὶ θώρακα, καὶ ὑποχονδρίων ἐντάσεις, καὶ τὰ περὶ ὑστέραν πάθη, ἰσχιάδας, αἵματος πτύσεις, ἄσθματα, λυγμοὺς, δυσεντερίας, κοιλιακὰς διαθέσεις, καὶ περιόδους, καὶ θηρίων δήγματα.

13. *Perfrictiones.*] Horrores febrium, τὰ ῥίγη.

14. *Asperitates.*] Interaneorum seu hypocondriorum distentiones, ὑποχονδρίων ἐντάσεις. Vide Notas & Emend. num. XV.

15. *Convulsiones.*] Τὰ σπάσματα.

CVI. Circa Ariminum nota est herba, quam [1] resedam vocant. Discutit collectiones, inflammationesque omnes: qui curant ea, addunt hæc verba: [2] Reseda morbos reseda, [3] scisne, scisne quis hic pullos egerit? radices nec caput, nec pedes habeant. Hæc ter dicunt, totiesque despuunt.

CVII. [1] Stœchas in insulis tantum ejusdem nominis gignitur, odorata herba, coma hyssopi, amara gustu. Menses ciet potu: pectoris dolores levat. [2] Antidotis quoque miscetur.

CAP. XIII. CVIII. [1] Solanum Græci strychnon vocant, ut tradit Cornelius Celsus. [2] Huic vis reprimendi refrigerandique.

CIX. [1] Smyrnion caulem habet apii, folia latiora, &maxime circa stolones multos, quorum a sinu exsiliunt pinguia, ad terram infracta, odore medicato, & cum quadam acrimonia jucundo, colore in luteum languescente, [2] capitibus caulium orbiculatis, ut anethi: semine rotundo, nigro, quod arescit incipiente æstate. [3] Radix quoque odorata, gustu acri mordet, succosa, mollis. [4] Cortex ejus foris niger, intus pallidus. Odor myrrhæ habet qualitatem: unde & nomen. [5] Nascitur & in saxosis collibus, & in terrenis. [6] Usus ejus

NOTÆ.

Sect. CVI. 1. *Resedam vocant.*] Pingitur a Lobelio in Adverf. pag. 76. qualem in horto Regio vidimus. Belgis Eruca peregrina, vel Cantabrica dicitur.

2. *Reseda.*] O reseda, morbum seda ac remitte, &c.

3. *Scisne.*] Forte rectius, ex Reg. & Chiffl. *Scisne, quis hic pullus egerit radices? nec pedes nec caput habeat.* Pullum, credo, μεταφορικῶς, collectionem seu apostema vocat, cui reseda imponitur.

Sect. CVII. 1. *Stœchas.*] Totidem fere verbis Diosc. lib. 3. cap. 31. Στοιχὰς γεννᾶται μὲν ἐν ταῖς κατὰ Γαλατίαν νήσοις ἀντικρὺ Μασσαλίας, καλουμέναις δὲ Στοιχάσι, &c. Ab aliis στιχὰς scribitur. De his insulis egimus in Geographicis, lib. 3 sect. xi. Petrus Quiquetan. lib. 2. de laud. Provinc. fol. 59. ait Turcicam classem, cum circa Massiliæ litora superiore seculo staret, hac herba quotidie triremes onerasse, exprobrantibus identidem Turcis, cæcos indigenas esse, qui sua bona non nossent. Genera duo stœchadis, picta a Lobelio, in Observ pag. 234. & a Clusio, lib. 3. hist. rat plant. pag 344. Vidimus in horto Regio.

2. *Antidotis.*] Diosc. loc. cit. Miscetur sane theriacæ e viperis confectæ, ab Andromacho juniore apud Galenum, lib. 1. de Antidotis, cap. 7. pag. 878. Στοιχάδος ἀνὰ < ς'.

Sect. CVIII. 1. *Solanum.*] Egimus de eo, lib. 21. sect. 105 Celsus, lib 2. cap. 33 cui titulum fecit, *Quæ res corpus aut erodant, aut reprimant, aut refrigerent,* &c. *Solanum,* inquit, *quam* στρύχνον *Græci vocant.*

2. *Huic vis.*] Diosc. lib. 4. cap. 71. Δύναμιν δὲ ἔχει ψυκτικήν.

Sect. CIX. 1. *Smyrnion.*] De eo pariter diximus, lib 19 sect. 48. & 62. Tota hæc porro smyrnii descriptio totidem plane verbis legitur apud Diosc. lib. 3. cap 79.

2. *Capitibus caulium.*] Supra caulem positam umbellam, ut anethum, gerit. σκιάδιον ἐπὶ τῷ καυλῷ ἀνήθῳ ὅμοιον.

3 *Radix quoque.*] Diosc. loc. cit.

4. *Cortex.*] Diosc. loc cit.

5 *Nascitur*] Diosc loc. cit.

6 *Usus ejus.*] Diosc. Δύναμιν δὲ ἔχει ἡ ῥίζα, καὶ ἡ πόα, καὶ ὁ καρπὸς θερμαντικήν.

excalfacere,

excalfacere. Urinam & menses cient folia & radix. Semen alvum sistit.[7] Radix collectiones & suppurationes non veteres, item duritias discutit illita. Prodest & contra phalangia ac serpentes, admixto cachry aut polio, aut melissophyllo, in vino pota: [8] sed particulatim, quoniam universitate vomitionem movet. Qua de causa aliquando cum ruta datur. [9] Medetur tussi & orthopnœæ semen, vel radix: [10] item thoracis, aut lienis, aut renum, aut vesicæ vitiis. Radix autem ruptis, convulsis. Partus quoque adjuvat, & secundas pellit. [11] Datur & ischiadicis cum crethmo in vino. [12] Sudores ciet & ructus: ideo inflationem stomachi discutit.[13] Vulnera ad cicatricem perducit. Exprimitur & succus radici, utilis feminis, & [14] thoracis præcordiorumque desideriis: calfacit enim & concoquit, & purgat. [15] Semen peculiariter hydropicis datur potu: quibus & succus illinitur, [16] & malagmate e cortice arido. Et ad obsonia utuntur cum mulso & oleo, & garo, maxime in elixis carnibus. [17] Sinon concoctiones facit, sapore simillima piperi. Eadem in dolore stomachi efficax.

CX. [1] Telephion portulacæ similis est & caule & foliis. [2] Rami a radice septeni octonive fruticant, foliis crassis, carnosis. [3] Nascitur in cultis, & maxime inter vites. [4] Illinitur lentigini, & cum inaruit, deteritur. [5] Illinitur & vitiligini, ternis fere mensibus, senis horis noctis aut diei: postea farina hordeacea illinitur. Medetur & vulneribus & fistulis.

NOTÆ.

7. *Radix collectiones &c.*] Diosc. loc. cit.

8. *Sed particulatim.*] Sed per partes ac separatim, non universum simul medicamentum sorberi oportet, ne vomitum cieat.

9. *Medetur &c.*] Diosc. loc. cit.

10. *Item thoracis &c.*] Dioscor. loc. cit.

11. *Datur &c.*] Dioscorides de erethmo silet.

12. *Sudores &c.*] Diosc. totidem verbis, loc. cit.

13. *Vulnera.*] Diosc loc. cit.

14. *Thoracis .... desideriis.*] De hac voce diximus alibi. Simile illud Martialis, lib. 1. Epigr. 110.

Et desiderio coacta ventris &c.

15. *Semen peculiariter.*] Diosc. loc. cit.

16. *Et malagmate.*] Forte, & *malagmata.*

17. *Sinon.*] Sive, ut Diosc. vocat Σίνων, lib. 3 cap. 64. Amomum officinarum est, pictum a Joan. Bauhino, tom. 3. pag. 107. quale in horto Regio vidimus. Vide Notas & Emend. num. XVI.

Sect. CX. 1. *Telephion.*] Τηλέφιον Nicandro in Theriac. pag. 63. Hanc Fabam inversam, Crassulamque, vocant officinæ. Galli, *Joubarbe des vignes, ou Féve épaisse, ou orpin.* Describitur a Lobelio in Advers. pag. 167. Delineatur a Dodonæo, pag. 130. Vidimus in horto Regio.

2. *Rami a radice &c.*] Totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 217.

3. *Nascitur.*] Diosc. loc. cit.

4. *Illinitur lentigini.*] Sic etiam vitiligini albæ illini Diosc. ait loc. cit. moxque ubi inaruerit, abstergi: δεῖ μὲν ἔτι μετὰ τὸ ἀποξηρανθῆναι αὐτὰ ἀποψᾶν. Unde hoc loco *detergitur* forsan commodius legas.

5. *Illinitur & vitiligini.*] Ei quam λεύκας vocant, ut diximus lib. 21. sect. 75. Diosc. loc. cit.

CXI. [1] Trichomanes [2] adianto similis est, exilius modo, nigriusque, foliis lenticulæ densis, amaris, adversis inter se. [3] Decoctum ejus strangurias sanat in vino albo potum, addito cumino rustico. [4] Illitum cohibet capillos defluentes: aut si effluxerint, reparat. [5] Alopeciasque densat tritum, & in oleo illitum. Sternumenta quoque gustatu movet.

CXII. [1] Thalitruum folia coriandri habet pinguiora paulo, caulem papaveris. Nascitur ubique, præcipue in campestribus. Medentur hulceribus folia cum melle.

CXIII. [1] Thlaspi duorum generum est: angustis foliis digitali longitudine & latitudine, in terram versis, in cacumine divisis, cauliculo semipedali, [2] non sine ramis: [3] peltarum specie, semine incluso lenticulæ effigie, [4] nisi quod infringitur, unde nomen. [5] Flos albicat. [6] Nascitur in semitis & sepibus. [7] Semen asperi gustus, bilem & pituitam [8] utrinque extrahit. [9] Modus sumendi, acetabuli mensura. [10] Prodest & ischiadicis infusum, donec sanguinem trahat. Menses quoque ciet, sed partus necat. [11] Alterum thlaspi, aliqui Persi-

NOTÆ.

Sect. CXI. 1. *Trichomanes.*] Sive callithrix, ut diximus lib. 25. sect. 86. Describitur iisdem plane notis a Diosc. lib. 4. cap. 137.

2. *Adianto similis.*] Nempe minori. Duo enim adianti sunt genera, ut dictum est, lib. 22. sect. 30. Majus alterum, quod & callitrichon, & polytrichon, & trichomanes appellatur: alterum minus, quod adiantum. Vide quæ ibi diximus.

3. *Decoctum.*] Diosc. loc. cit.

4. *Illitum cohibet.*] Vide Notas & Emend. num. XVII.

5. *Alopeciasque.*] Diosc. loc. cit.

Sect. CXII. *Thalitruum*] Sic MSS. omnes, etiam in Indice. Galeno, lib. 8. de fac simp. med pag 177. Θαλίκτρον Eadem fere de eo narrat, Dioscoridem secutus, lib. 4. cap. 98. Ruta pratensis herbariorum est, picta a Lobelio in Observ. pag. 508. & a Dodonæo, pag. 58. visa a nobis in horto Regio.

Sect. CXIII. 1. *Thlaspi.*] Primum hoc θλάσπεως genus a Dioscoride totidem verbis describitur, lib. 2. cap. 186.

2. *Non sine ramis.*] Cauliculo paucos agnasci ramulos Diosc. ait, loc. cit.

3. *Peltarum specie.*] Disci effigie, δισκοειδής, inquit Diosc. loc. cit. Pelta sane disci effigie est.

4. *Nisi quod infringitur.*] Nisi quod fractum videtur, οἱονεὶ ἀποτεθλασμένον, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἔσχηκεν. Galenus similiter, lib. 1. de antidotis, cap. 14. pag. 889. Ἔχει δὲ κατά τι μέρος ἑαυτοῦ καὶ οἷον ἐνθλασμά τι μικρὸν, ἀφ᾽ οὗ καὶ ὠνομάσθη θλάσπι. Alii inde deductum nomen volunt, quod calculos frangat, ὅτι λίθους θρύπτει, ut docet Galenus, lib 10. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 629. Genera fere viginti in horto observavimus: quædam ex iis picta a Lobelio in Observ. pag. 108. & 109.

5. *Flos.*] Diosc. loc. cit.

6. *Nascitur.*] Diosc. loc. cit.

7. *Semen asperi.*] Hoc est, acris. Diosc. Σπέρμα δριμύ.

8. *Utrinque extrahit.*] Inferne ac superne purgat: vomitione, ac per alvum: *Ventrem sursum ac deorsum purgat*, inquit auctor libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 10002.

9. *Modus.*] Diosc loc. cit.

10. *Prodest.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII.

11. *Alterum thlaspi.*] Totidem verbis hæc Cratevas apud Diosc. loc. cit. Ἱστορεῖ δὲ Κρατεύας καὶ ἕτερον θλάσπι, ὅπερ Περσικὸν σίναπι καλοῦσι, πλατύφυλλον καὶ μεγαλόρριζον, &c.

eum napy vocant, latis foliis, radicibus magnis, & ipsum utile ischiadicorum infusioni. Prodest & inguinibus utrumque. Præcipitur, ut qui colligit, dicat sumere se contra inguina, & contra omnes collectiones, & contra vulnera, unaque manu tollat.

CXIV. Trachinia herba qualis sit, non traditur. Credo & falsum esse promissum Democriti. Portentosum enim est adalligatam triduo absumere lienes.

CXV. [1] Tragonis, sive tragion, nascitur in Cretæ tantum insulæ maritimis, junipero similis, & semine, & folio, & ramis. Succus ejus lacteus in gummi spissatus, [2] vel semen, impositione spicula e corpore ejicit: tunditur recens & cum vino illinitur, aut siccæ farina cum melle. Eadem lactis abundantiam facit: mammisque unice medetur.

CXVI. [1] Est & alia herba tragos, quam aliqui scorpion vocant, semipedem alta, fruticosa, sine foliis, pusillis racemis rubentibus, grano tritici, acuto cacumine, & ipsa in maritimis nascens. [2] Hujus ramorum x. aut xii. cacumina trita ex vino pota cœliacis, dysentericis, sanguinem exscreantibus, mensiumque abundantiæ auxiliantur.

CXVII. [1] Est & tragopogon, quem alii comen vocant, caule parvo, foliis croci, radice longa, dulci, super caulem calyce lato, nigro. Nascitur in asperis, [2] sine usu.

CXVIII. Et de herbis quidem memoria digna hactenus aut accepimus, aut comperimus. In fine earum admonere non ab re judicamus, aliis alias virium ætates esse. Longissimo tempore durat elaterium, [1] ut diximus: chamæleon niger xl. annis: centaureum non

NOTÆ.

Sect. CXV. 1. *Tragonis.*] Hanc ipse supra attigit, lib. 13. sect. 36 Easdem fere ejus herbæ notas affert Diosc. lib. 4. cap. 49. Τράγιον φύεται μὲν ἐν Κρήτῃ μόνῃ, &c. folia lentisco similia facit, ut & Galenus, lib. 8. de fac. simp. med. pag. 236. Nobis adhuc ignota: neque enim Fraxinella est, ut Dodonæo, aliisque placuit.

2. *Vel semen.*] Diosc. loc cit. totidem verbis: *Ταύτης τὰ φύλλα, καὶ ὁ καρπὸς, καὶ τὸ δάκρυον, καταπλασσόμενα σὺν οἴνῳ ἐπισπᾶται σκόλοπας, καὶ πάντα τὰ ἐμπηγνύμενα. Folia semen, & lacryma, impositione ex vino, spicula, omniaque corpori impacta evocant.*

Sect. CXVI. 1. *Et & alia.*] Diosc. lib. 4. cap. 51 Τράγος, οἱ δὲ σκορπίον, &c. Et hanc ipse Plinius delibavit antea, lib. 13. sect. 37. Forte uva est marina major, quæ a Lobelio pingitur in Obsetv. pag. 462. Asiatici cæli esse propriam Plinius ait, loco mox citato.

2. *Hujus ramorum . . . cacumina.*] Eandem vim racemorum acinis decem e vino potis, tribuit Diosc. loc. cit.

Sect. CXVII. 1. *Est & tragopogon.*] Diosor. lib. 2. cap 173. Τραγοπώγων, οἱ δὲ πορρακτόμων, οἱ δὲ κόμην καλοῦσι, &c. Vide Saraceni notas in Diosc. Pingitur a Lobelio in Obsetv. pag. 297. qualem in horto Regio vidimus. Galli servata Græci nominis significatione. *Barbe de bouc*, Hirci barbam vocant.

2. *Sine usu.*] Nullius in medicina usus. Alioqui in cibis manditur, teste Diosc. loc. cit.

Sect. CXVIII. 1. *Ut diximus.*] Libro 20. sect. 3. *Fuit jam ducentis annis servatum.*

ultra XII. [2] Peucedanum sex : & aristolochia ac vitis silvestris anno in umbra servantur. [3] Et animalium quidem exterorum nullum aliud radices a nobis dictas attingit, excepta spondyle, quæ omnes persequitur. [4] Genus id serpentis est.

CXIX. [1] Ne illud quidem dubitatur, omnium radicum vim effectusque minui, si fructus prius maturescant : item seminum, ante radice propter succum incisa. Resolvitur autem omnium vis consuetudine : & desinunt prodesse, cum opus est, quæ quotidie in usu fuere, æque quam nocere. Omnes vero herbæ vehementiores effectu viribusque sunt in frigidis locis, & in aquiloniis : item siccis.

CXX. [1] Sunt & gentium differentiæ non mediocres : sicut accepimus de tineis lumbricisque, inesse Ægypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis : e diverso Græciæ, Phrygiæ omnino non innasci. Minus id mirum, quam quod in confinio Atticæ Bœotiæque Thebanis innascuntur, cum absint Atheniensibus. Quæ contemplatio aufert rursus nos ad ipsorum animalium naturas, ingenitasque iis vel certiores morborum omnium medicinas. Enimvero rerum omnium parens, nullum animal ad hoc tantum ut pasceretur, aut alia satiaret, nasci voluit : artesque salutares inseruit & visceribus, [2] quippe cum surdis etiam rebus inseruerit. [3] Tum vero illa animæ auxilia præstantissima ex anima alia esse voluit, contemplatione ante cuncta mirabili.

NOTÆ.

2. *Peucedanum sex.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

3. *Et animalium.*] Vide Notas & Emend. num. XX.

4. *Genus illud serpentis.*] Insecti, odore tetri, de blattarum genere. Vide Constant. in Lexico, verbo Σφονδύλη.

Sect. CXIX. 1. *Ne illud quidem.*] Hæc totidem verbis Theophr. lib. 9. hist. cap 14.

Sect. CXX. 1. *Sunt & gentium.*] Totidem plane verbis hæc Theophr. lib 9. hist. cap. 15. Ἡ δὲ ἕλμις σύμφυτος ἐνίοις ἔθνεσιν· ἔχουσι γὰρ ὡς εἰπεῖν Αἰγύπτιοι, Ἄραβες, Ἀρμένιοι, Σύροι, Κίλικες. Θρᾷκες δὲ οὐκ ἔχουσιν, οὐδὲ Φρύγες. Τῶν δὲ Ἑλλήνων Θηβαῖοι τε οἱ περὶ τὰ γυμνάσια, καὶ ὅλως Βοιωτοί· Ἀθηναῖοι δ' οὔ. Sic peculiares certis regionibus morbos novimus : phthisin Lusitanis, strumam Hispanis Alpinisque, Narbonensi Galliæ hydrocelen, omnes quidem ex aëris gravitate natos. Vide Fernelium, lib 2. de abditis rerum caussis, XI. pag. 74.

2. *Quippe cum surdis.*] Inanimis & ignobilibus, ut dictum est lib. 22. sect. 3.

3. *Tunc vero illa anima.*] Illa vitæ remedia ex alia vita peti natura voluit, hoc est, ex vivis pariter animalibus.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XXVII.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

I. HINC *illa atrox peroratio ejus in digitum. Ortum fabula narravere &c.*] Hæc sincerissima est, quam repræsentamus, scriptura Regii codicis 2. & Chiffleriani, & ejus quem Pintianus vidit, totidem plane litteris apicibusque. In libris vulgatis, *peroratio ejus in digito mortuas. Fabula* &c. Reg. 1. *in digito mortuum fabula.* Salmasius, in Solin. pag. 886. & 188. sic excogitabat: *peroratio ejus. En digitum!* Utrum igitur ab oratore demonstrari tum volebat digitum, cum hæc diceret, suumne, an rei? Quo vero gestu motuque dexteræ rei digitum potius quam integram manum signaret? Gronovius subtilius aliquanto quam verius, *peroratio ejus in digitum maritum. Fabula* &c. ut digitus maritus a Plinio appelletur, maritalis officii jocique specie parricida. Pudet his spurcitiis chartam inquinare. E digitis interim eum, qui medius est, *impudicum* alii, cum Martiale: cum Persio alii *infamem* vocant: ut eum, qui ei proximus est a pollice, *salutarem*. Pollux, lib. 2. καταπύγωνα, *cinædum*: Sect. 2.

II. *Caulem quadrangulum, ... similem arctio.*] In libris omnibus hactenus editis, *similem arcio*, hoc est, personatæ, quod est longe falsissimum. M S S. Reg. Colb. Chiffl. *arctio*, quos secuti sumus: in primis Dioscoride ita suadente, ac totidem plane verbis Æthiopidem describente, lib. 4. cap. 105. Καυλὸν τετράγωνον, καὶ τραχὺν, ἐοικότα μάλιστα ἢ ἀρκτίῳ, μασχάλας αὐτοῦ πολλὰς, &c. Sect. 3.

III. *Ambrosia vagi nominis est, & circa alias herbas fluctuati: Unam habet certam, densam, ramosam.... foliis ruta circa imum caulem. In ramulis semen est &c.*] Interpolatorum audacia, an inscientia, sic ad hunc diem in libris vulgatis legitur: *circa alias herbas fluctuati: Fruticem unum habet densum, ramosum... foliis ruta. Circa imum caulem in ramulis* &c. Voce una scilicet extrita, adjecta altera, interpunctione vitiata. Nos verba scriptoris integra, certamque sententiam, nec impeditam, ex codicum Reg. & Colb. fide repræsentamus. Accedit & Diosc. cujus hæc sunt Plinianis omnino paria: lib. 3. cap. 129. Φύλλα ἔχει περὶ τὴν ἐκβολὴν τοῦ καυλοῦ μικρὰ ὡς πηγάνου. Τὰ δὲ καυλία περίπλεα σπερμάτων, ἐοικότων βοτρυδίοις &c. Sect. 11.

IV. *Et in vino vetere ad phalangiorum morsus.*] Apud Dioscoridem in libris vulgatis ita hodie legitur, lib. 3. cap. 167. de anagyri. Περὶ δὲ κεφαλαλγίαν σὺν οἴνῳ. *Prodest ad dolorem capitis e vino.* Cave porro credas cum Dalecampio, cæterisque, festinatione legendi nimia hallucinatum Plinium, πρὸς τὰ φαλάγγια temere scripsisse: cum πρὸς κεφαλαλγίαν scribere debuisset: nam ex Plinio potius Dioscoridem emendandum Dioscorides ipse admonet: qui medicamenta priorum librorum alio ordine in libris Εὐπορίστων retexens, ubi de morbis capitis agit, anagyris mentionem nullam facit: ubi de phalangiis, principatum eidem adscribit, lib. 2. num. 121. Ἰδίως δὲ πρὸς φαλάγγια .... ὀνόγυρον < δ'. Est autem ὀνόγυρος eadem quæ ἀνάγυρος, apud Nicandrum in Theriacis: ut observat Constantinus in Lexico. Sect. 13.

Sect. 17. V. *Hujus foliorum in aceto decocto per dies XL. poto lienem absumi aïunt: Et illinuntur autem: eadem sedante singultus.*] Sic libri omnes editi, & MSS. Interpolat autem hanc scripturam in Elzevitiana editione Latius, in hunc modum: *Lienem absumi aïunt: & illinuntur autem eadem, sedantque singultus:* ut ad singultus illini tantum credas. Quod scriptoris quidem sententiæ planissime adversatur, ac Dioscoridis, qui ex eodem fonte hausit, lib. 3. cap. 151. Δύναμιν δὲ ἔχει τὰ φύλλα ἀφεψηθέντα σὺν ὄξει καὶ πινόμενα ἐπὶ ἡμέρας μʹ, σπλῆνα τήκειν· Δεῖ δὲ καταπλάττειν καὶ τὸν σπλῆνα τοῖς φύλλοις λείοις σὺν οἴνῳ. Βοηθεῖ καὶ στραγγουρίᾳ καὶ λυγμῷ, &c.

Sect. 28. VI. *Sed hic absinthii inutilis stomacho capitique est, cum sit ille decocti saluberrimus.*] Vocem hanc *absinthii*, quam libri omnes editi, & manu exarati agnoscunt, supervacuam esse Dalec. pronunciat. Joan. Latius in edit. Elzevir. permutat vocis illius sedem, ac post *decocti* reponit: alias perverti loci sententiam clamat. Ambo haud sane satis feliciter. Geminum absinthii succum Plinius secernit: alterum decocti aqua, his verbis: *Bibitur & decoctum aqua, ac postea nocte ac die refrigeratum* &c. Alterum expressi, quod in usu rarius: *Exprimitur autem, cum primum semen turgescit*, &c. Illum decocti succum saluberrimum esse in præsenti monet: istum expressi, inutilem. Sic ubi dilutum decoctumque absinthii Dioscorides approbavit, expressi succum idem improbat, lib. 3. cap. 26. Ἔοικε δέ, inquit, καὶ τὸ τοῦ χυλίσματος ἔργα ποιεῖν τὰ αὐτά. πλὴν εἰς τὰς πόσεις οὐ δοκιμάζομεν αὐτό, κακοστόμαχον, καὶ κεφαλαλγὲς ὄν. *Existimatur & expressi succus eosdem præstare effectus. Attamen potionibus improbatur, quod stomacho est inimicus, doloremque capitis ciet.*

Sect. 30. VII. *Balloten alio nomine porrum nigrum Græci vocant.*] Sic MSS. omnes, Reg. Colb. Chiffl. aliique, tum hoc loco, tum in Indice, in quo diserte scribitur, *Ballotes, sive porrum nigrum.* Libri hactenus editi, *Balloten alio nomine melamprasion Græci vocant*, ex interpolatorum scilicet officina: & quod intelligerent balloten esse reapse marrubium nigrum, & quod scriptum scirent a Diosc. lib. 3. cap 117. Βαλλωτή, ἢ μέλαν πράσιον, &c. Perinde ac si eum Græcos appellat, Dioscoridem unum Plinius designaret. Cum sciamus & apud Dioscoridem ipsum in Nothis, pag. 457. & apud Apuleïum, cap. 45. marrubium istud Νόπρασον, etsi mendose, pro κυνόπρασον, quod porrum caninum sonat, appellari. Nec tamen inficias ierim, id quod vidit jamdudum Ruellius, lib. 3. de nat. stirp. cap. 58. pag. 552. deceptum Plinium esse affinitate nominum, cum foliis quam porri majoribus balloten dixit, πράσου videlicet, pro πρασίου legentem: quando folia ei porracea non sunt, sed marrubii, aut apiastri. Quæ Salmasius, hoc loco adversus Plinium conjicit, in Præfat. accepit ea a Nic. Leoniceno, cui facere satis conatus est olim Pandulphus Collinutius, in defensione Plinii, pag. 206.

Sect. 40. VIII. *Theophrastus arboris genus intelligi voluit cratægon, sive cratægona.*] Prius legebatur, *cratæogonon sive cratæogona.* Ex Theophrasto, Hesychioque locum sanavimus: aliud enim, utroque illo auctore, cratæogonon est, aliud cratægus. Ille lib. 3. hist. cap. 15. qui nunc a Plinio respicitur locus, Κράταιγος δ' ἐστιν, inquit, ὃν οἱ δὲ κραταιγόνα καλοῦσι· ἔχει δὲ τὸ μὲν φύλλον ὅμοιον μεσπίλῃ, πεταλόν, &c. Iste, Κραταιγόνον, βοτάνη, μεθ' ἧς πλέκουσι. Κραταιγός, δένδρον.

Sect. 44. IX. *Cuculi folia.*] Ita rescripsimus admonitu Regii codicis 1. & Marcelli Empir. cap. ult. pag. 250. *Herba cuculus*, inquit, *trita, in reliquam partem noctis imposita, mire dolores podagræ sanat.* Index tamen, *Culicus, sive strumus, sive strychnos.* Quin & Reg. 2. & Chiffl. hoc loco, *Culiculi folia* præ se ferunt. Libri vulgari, *Cucubali folia.* Forte pro, *Cacubali*, quasi malefici, ἀπὸ τοῦ κακῶς βάλλειν. Est enim solani genus, ut diximus. Diosc. in Nothis: Στρύχνος κηπαῖος, οἱ δὲ ἀμόρεοι, Ῥωμαῖοι στρύμουμ, οἱ δὲ κουκουβαλοῦμ, &c.

Sect. 47. X. *Sistit alvum dipsacos.*] Hæc ante nos male divulsa distractaque sic legebantur, *Sistit alvum.* Ut ad coccum Gnidium, de quo superiore sectione, pertinere pars ea videretur. Mox nova instituta periodo, *Dipsacos* &c. At alvum sisti Gnidio grano, & vetustis scriptoribus, & experientiæ ipsi adversatur. Dioscoridi quidem diserte cieri eo alvum affirmanti, lib. 4. cap. 173. Galeno quoque, lib.

7. de facult. simp. med. pag. 192. Theophrasto item, lib. 9. histor. cap. 22. Διὸ ϗ ὅταν διδῶσι κϟ̓ ποτὸν (δίδωσι γὰρ πρὸς κοιλίας λύσιν) ἐν ἄρτῳ ἢ σιτίῳ ἀφεψηθέντα. Dipsaci vero radicem exsiccandi vim quandam habere, (ξηραντικὸν ἐστι) apud Galenum reperio, lib. 6. de fac. simp. med. pag. 169.

XI. *Lycapsos.*] Hermolaus *Lycopsis* ex Dioscoride scripserat : eum libri omnes manu exarati, & impressi typis, ut Reg. Colb. tum hoc loco, tum in indice, Patm. edit. aliique, *Lycapsos* pertinaciter exhiberent. Ab Ægineta, Λυκαψὸς pariter dicitur. A Nicandro, in Theriac. pag. 60. Λύκαψον, pro Λύκαψον. Dioscoridi tamen, ut diximus, lib. 4. cap. 26. Λύκοψις. *Sect. 72.*

XII. *Medion folia habet iridis sativa.*] Malim vero *seridis* eum Hermolao ac Pintiano legi, quam iridis. Nam qui silvestrem irin a sativa discriminaret, nondum vidi. Diosc. lib. 4. cap. 18. Μήδιον .... ἔχει φύλλα ὅμοια σέριδι. Etsi quædam exemplaria ἴριδι præ se ferunt : sed mendose scilicet. Oribasius enim σέριδι transtulit. Tamen in Plinianis M S S. *iridis*. *Sect. 79.*

XIII. *Tertium genus oreon vocatur, in montibus nascens, arundini teneræ simile, uno caule, densis geniculis, & in se fractus.*] In Reg. 2. *& in se infractis*. Genus hoc polygoni plane cum polygono femina Dioscoridis congruit, præter solum natale, quod Plinius montuosum, Dioscorides, ceterique herbarii, & in his Dodonæus a quo delineatur, pag. 113. quale vidimus in horto Regio, aquosum esse volunt. Sed aquosos colles Plinius haud dubie intellexit, quem situm poterio quoque sect. 97. adjudicat. Ex Dioscoridea porro descriptione effici id modo in rem nostram videtur commode posse, ut non *in se fractis*, sed *in se farctis*, vel *in se infarctis*, scribi oporteat : ut sententia sit genicula alia aliis tubarum modo inseri & infarciri. Sic enim ille, lib. 4. cap. 5. Θαμνίον ἐστὶ καλαμοειδὲς, γόνατα συνεχῆ ἔχει ἰσχείνδυα ἀλλήλοις, ὥσπερ σάλπιγξ. *Frutex est exiguus, tener, arundini similis, geniculis densus, quorum alia aliis tubarum modo inseruntur, infarciunturque.* *Sect. 91.*

XIV. *Eadem contrita, addita muria & oleo e mænis, anginam eximie curari tradunt.*] Abest vox ea *e mænis*, in libris ad hunc diem vulgatis. In Reg. 2. *hemina :* In Chiffl. *heminis* legitur. Quam vocem Plinii editores cum minus perciperent, ablegandam exterendamque censuerunt. Muriam seu garum e mænis commendari hic suspicari haud temere sumus : atque ita se rem habere certus auctor exstitit ipse Plinius, qui hanc ipsam medicinam totidem fere verbis antea occupavit, lib. 26. sect. [illegible], quam nunc iterum revocat : *Proserpinaca*, inquit, *cum muria ex mænis & oleo trita, vel sub lingua habita*, anginæ medetur. *Sect. 104.*

XV. *Bibitur contra ... tormina, asperitates, capitis gravitates &c.*] Displicuit hæc vox *asperitates* viris criticis, qui quæ vis ei voci subesset assequi non potuere. *Suspiria* Pintianus : Gronovius *herpetas* rescripsit. Pintianum Gronovius aspernatur : nec nobis admodum Gronovii conjectura placet : Sunt enim ἕρπητες, ut ipse admonet, hulcera manantia atque serpentia. Ad ea porro sananda, quis qui rem medicam vel a limine salutarit, bibi quidquam, non imponi, illini, inspergive jusserit ? *Sect. 105.*

XVI. *Sinon concoctiones facit, sapore simillima piperi.*] Abest hæc vox *sinon* a libris ad hunc diem vulgatis, atque in *simul* transformata superiori sententiæ adnectitur. Errorem deprehendimus, tum ex orationis ipso contextu : nam si hæc ad smyrnii semen pertinerent, *simillimum piperi* dici ars postularet, & mox *idem*, non *eadem in dolore efficax*. Tum vero ex Reg. 2. codice, atque ex Indice M S. Reg. Colb. &c. in quo diserte legimus, *Smyrnium XXXII. Sinon II.* Σίνον, ut monuimus, a Dioscoride appellatur, lib 3. cap. 64. nigro semine id esse dicitur, apio simile, ferventisque gustus, quale nimirum non smyrnio inest, sed piperi. Galenus quoque, lib. 8. de fac. simp. medic. pag. 228. concoctiones eo juvari ait, urinas mensesque eici : οὐρητικός τ' ἐστὶ, ϗ πεπτικὸς, ἐμμήνων τε προσκλητικὸς, &c. *Sect. 109.*

XVII. *Illitum cobibet capillos defluentes.*] In libris hactenus editis, *succus co-* *Sect. CXI.*

hibet, &c. Verum sequitur mox, *densat tritum, & in oleo illitum*, quæ ad succum referri Grammaticæ leges vetant. In MSS. Reg. Colb. Chiffl. *lesum cohibet.* Nos interim ex conjectura *illitum*. Diosc. lib. 4. cap. 136. de adianto, cui vim parem trichomanes habet: Καὶ τὸ ἀφέψημα δὲ αὐτοῦ σὺν κονίᾳ καὶ οἴνῳ συγχεόμενον, τρίχας ῥεούσας συγκρατεῖ. Affrictum ejus decoctum cum lixivio & vino, defluentes capillos cohibet atque confirmat.

Sect. 113. XVIII. *Prodest & ischiadicis infusum, donec sanguinem trahat.*] Diosc. lib. 2. cap. 186. de thlaspi: Ἐγκλύζεται δὲ καὶ τοῖς ἰσχιαδικοῖς· ἄγει δὲ καὶ αἷμα πόσει, καὶ τὰς ἔσω ἀποστάσεις ῥήγνυσι. Κινεῖ δὲ καὶ καταμήνια, καὶ ἔμβρυα φθείρει. Prodest & *ischiadicis infusum: potu sanguinem educit*, nempe concretum exsereando educit, *internosque abscessus rumpit: menses quoque ciet, & partus necat.* An festinatione nimia Græci scriptoris verba, quæ Dioscorides repræsentat, præpostere Plinius acceperit: an amanuensium potius vitio depravata Latini auctoris verba fuerint, atque ita restituenda in integrum, *Prodest & ischiadicis infusum: potu sanguinem trahit*, aliis relinquimus æstimandum. Infundi certe clystere quidquam, donec eliciatur sanguis, non medicina nobis, sed pœna haud levis videtur.

Sect. 118. XIX. *Peucedanum sex: aristolochia ac vitis silvestris anno in umbra servantur.*] Hactenus legebatur, *Peucedanum & aristolochia* &c. Errorem detexit Theophrastus, a quo hæc manarunt, lib. 9. histor. cap. 14. Ὁ μὲν γὰρ ἐλλέβορος, inquit, καὶ πλεῖστα ἔτη χρήσιμος· κενταύρειον δὲ δέκα καὶ δώδεκα. Πευκέδανον δὲ πέντε ἢ ἕξ. Ἄμπελος δὲ ἀγρία ἐνιαυτὸν, ἐὰν ἐν σκιᾷ ᾖ καὶ ἀπόληκτος, &c.

Ibid. XX. *Et animalium quidem exterorum.*] Libri omnes *ceterorum* præ se ferunt: mendose, ut ex Theophrasto discimus, quem Plinius nunc transcribit. Is enim loco cit. τῶν δ' ἔξω θηρίων, inquit, ἄλλο μὲν ἄλλῳ ἀπόλλυται ῥίζης θηριακῆς· ὁ δὲ σφονδύλῃ ποιοῦσι.

C. PLINII

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER XXVIII.

I. DICTÆ erant omnium rerum naturæ, inter cælum ac terram nascentium, restabantque quæ ex ipsa tellure fodiuntur, si non herbarum ac fruticum tractata remedia [1] auferrent transversos, ex ipsis animalibus quæ sanantur, reperta majore medicina. Qui ergo dixerimus herbas, & florum imagines, ac pleraque inventu rara ac difficilia, iidem tacebimus quid in ipso homine prosit homini, ceteraque genera remediorum inter nos viventia? CUM PRÆSERTIM, nisi carenti doloribus morbisque vita ipsa pœna fiat. Minime vero: omnemque insumemus operam, licet fastidii periculum urgeat: quando ita decretum est, minorem gratiæ, quam utilitatum vitæ, respectum habere. Quin imo externa quoque, & barbaros etiam ritus indagabimus. [a] Fides tantum auctores appellet. Quanquam & ipsi consensu prope judicata eligere laboravimus, potiusque curæ rerum, quam copiæ institimus. Illud admonuisse perquam necessarium est, dictas jam a nobis naturas animalium, [2] & quæ cujusque essent inventa: (neque enim minus profuere medicinas reperiendo, quam prosunt præbendo:) nunc quæ in ipsis auxilientur indicari, CAPUT I.

INTERPRETATIO.

[a] *Fides.*] Ad obtinendam fidem auctores tantum juvabit appellare.

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Auferrent transversos*] Sic usus obtinuit, ut ea vox scriberetur: codices optimi, Reg. & Colb. *traversos.* Sic *tralatitium* & *tralucens* dicimus, & *tralucidum*, ex probatioribus libris. Agi vel auferri transversi dicimur, cum veluti vi & impetu quodam ab instituto deflectimur. Sic Livius, bell. Maced. *Abstulerunt me velut de spatio Græciæ res immixtæ Romanis: non quia ipsas operæ pretium esset perscribere, sed quia* &c.

2. *Et quæ cujusque essent inventa.*] Libro 8. sect. 41. & lib. 25. a sect. 50. ad 54.

[b] neque illic in totum omissa. Itaque hæc esse quidem alia, illis tamen connexa.

II. Incipiemus autem ab homine, ipsum sibi exquirentes, immensa statim difficultate obvia. [1] Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, [2] ut viventibus poculis, [a] comitiales morbi: quod spectare facientes in eadem arena feras quoque horror est. At hercule illi ex homine ipso sorbere efficacissimum putant calidum spirantemque, & una ipsam animam ex osculo vulnerum, cum plagis ne ferarum quidem admoveri ora [3] fas sit humana. Alii medullas crurum quærunt, & cerebrum infantium. Nec pauci apud Græcos, singulorum viscerum membrorumque etiam sapores dixere, omnia persecuti usque ad resegmina unguium: QUASI VERO sanitas videri possit, feram ex homine fieri, [b] morboque dignum in ipsa medicina: egregia hercule frustratione, si non prosit. Aspici humana exta nefas habetur, quid mandi? Quis ista invenit ostenta? Tecum enim res erit, eversor juris humani, monstrorumque artifex, qui primus ea condidisti: credo, ne vita tui oblivisceretur. Quis invenit singula membra humana mandere? qua conjectura inductus? Quam potest medicina ista originem habuisse? [c] Quis veneficia innocentiora effecit, quam remedia? Esto, barbari externique ritus invenerint, etiamne Græci suas fecere has artes? Exstant commentationes Democriti, ad alia noxii hominis

INTERPRETATIO.

[b] *Neque illic.*] Neque in tractatione animalium, ea remedia quæ ex iis petenda sunt, penitus sunt a nobis prætermissa.

Comitiales.] Comitiali morbo affecti.

[b] *Morboque.*] Simulque morbo dignum fieri, qui tam crudeli medicina utatur.

[c] *Quis.*] Quis effecit ut innocentiora jam veneficia videri possint, quam remedia talia?.

NOTÆ.

Sect. II. 1. *Sanguinem quoque.*] Celsus lib. 3. cap. 23. de comitiali morbo: *Quidam jugulati gladiatoris calido sanguine epoto, tali morbo sese liberarunt: apud quos miserum auxilium, tolerabile miserius malum fecit.* Tertull. in Apolog. cap. 10. *Item illi, qui munere in arena noxiorum jugulatorum sanguinem recentem avida siti comitiali morbo medentes auferunt, ubi sunt?* Sic etiam Cælius Aurel. lib. 1 Chron. cap. 4. de epilepsia Simile istud remedium est, quod Scribonius Largus affert, Compos. 18. *Item ex jecinore gladiatoris jugulati particulam aliquam novies datam consumant. Quæque ejusdem generis sunt, extra medicinæ professionem cadunt, quamvis profuisse quibusdam visa sunt.*

2. *Vt viventibus poculis.*] Viventia pocula eleganti translatione vocat ea, quæ calentem adhuc & quasi spirantem sanguinem continerent: quod & habere in se vitam, & præstare haurientibus eam videbantur: plane ut animam ipsam ac salutem sorberi in ipsis crederes. Vide Notas & Emend. num I.

3. *Fas sit humana*] In Reg. 1. *Fas sit humanus.* In Reg. 2. & Chiffl. *mos sit humanus.* Quid magis arrideat, arbitrii esto legentium.

è capite ossa plus prodesse : ad alia, amici & hospitis. Jam vero vi interempti dente gingivas in dolore [4] scarificari, Apollonius efficacissimum scripsit : [5] Miletus, oculorum suffusiones felle hominis sanari. [6] Artemon calvaria interfecti, neque cremati, propinavit aquam e fonte noctu comitialibus morbis. Ex eadem suspendio interempti catapotia fecit, contra canis rabiosi morsus Antæus. Atque etiam quadrupedes homines sanavere, contra inflationes boum, perforatis cornibus inserentes ossa humana : ubi homo occisus esset, aut crematus, siliginem quæ pernoctasset, suum morbis dando. Procul a nobis nostrisque litteris absint ista. [7] Nos auxilia dicemus, non piacula : sicubi lactis puerperarum usus mederi potuit, sicubi saliva, tactusve corporis, ceteraque similia. VITAM quidem non adeo expetendam censemus, ut quoquo modo trahenda sit. Quisquis es talis, æque moriere, etiam cum obscenus vixeris, aut nefandus. Quapropter hoc primum quisque in remediis animi sui habeat : EX OMNIBUS BONIS, quæ homini tribuit natura, nullum melius esse tempestiva morte : idque in ea optimum, quod illam sibi quisque præstare poterit.

III. Ex homine remediorum primum maximæ quæstionis, & semper incertæ est, [1] valeantne aliquid verba & incantamenta carminum. Quod si verum est, [2] homini acceptum ferri oportere conveniet. Sed viritim sapientissimi cujusque respuit fides. In universum vero omnibus horis credit vita, nec sentit. Quippe victimas cædi sine precatione [3] non videtur referre, nec Deos rite consuli. Præterea alia sunt verba [4] impetritis, alia depulsoriis, alia commentationis. Vidimus- CAP. II.

NOTÆ.

4. *Scarificari.*] M S S. omnes, Reg. & Colb. aliique, *scarifari.*

5. *Miletus.*] Reg. 2. *Meletes.* Chiffl. *Meletos.* Forte *Melitus*, ut diximus in Auctorum indice. At Reg. 1. *Miletos.*

6. *Artemon.*] Et Scribonius Largus, Compos. Med. cap. 2. ad comitialem morbum, Compos. 16. *Sunt & qui sanguinem ex vena sua missum bibant, aut de calvaria defuncti terna cochlearia sumant per dies triginta.* Q. Serenus, cap. 58. de comitiali morbo, pag. 161.

Praterea pluvias hominis quas calva supina
Excepit projecta sinu, consumere prodest.

7. *Nos auxilia.*] Nos ex homine, inquit, remedia quæremus duntaxat vulgaria, & paratu facilia : sicubi lacte mulierum, sicubi saliva ; sicubi aliquo tali opus fuerit : cetera quasi piacula vitabimus.

Sect. III. 1. *Valeantne aliquid*] Sic Reg. 1. In Reg. 2. & Chiffl. *polleantne aliquid.*

2. *Homini acceptum ferri.*] M S S. *acceptum fieri.*

3. *Non videtur referre.*] Non videtur prodesse, nihil juvare vulgo creditur : non videtur ad rem, ut rite peragenda est, pertinere : nihil enim agitur sacrificando sine precibus. Vide Notas & Emend. num. II.

4. *Impetritis.*] Si libri omnes condidivi, moxque *depulsoriis*, non, ut editi, *impetrantis*, & *depulsoris*. Impetritum dixere quondam auspices, pro *impetratum*. Impetrita sacra, quæ lætis prosperisque fulguribus evocandis, aliisque auspiciis sunt addicta : conciliandorum numinum

que certis precationibus obsecrasse summos magistratus : Et ne quid verborum prætereatur, aut præposterum dicatur, [5] de scripto præire aliquem : rursusque alium custodem dari qui attendat : alium vero præponi, [6] qui faveri linguis jubeat : [7] tibicinem canere, ne quid aliud [8] exaudiatur : [a] utraque memoria insigni, [9] quoties ipsæ diræ obstrepentes nocuerint, quotiesve precatio erraverit, sic repente extis adimi

INTERPRETATIO.

[a] *Utraque.*] Est illud utrumque sane dignum memoria, notatum in Annalibus esse, quoties &c.

NOTÆ.

causa, ut certa, firma, ac secura, petentibus denunciarent : Depulsoria, quæ ostentis omnibus avertuncandis seu depellendis dicata. Quid vero commentationis sacra sint, nondum exploratum. *Commendationis* forte legi satius fuerit, cum Valerius Maximus, statim initio libri primi dicat, *prisco instituto rebus divinis operam dari, cum aliquid commendandum est, precatione : .... cum inquirendum vel extis, vel sortibus, impetrito : cum solenni ritu peragendum, sacrificio : quo etiam ostentorum ac fulminum denuntiationes procurantur.* Quæ tria ipsa sacrorum genera videntur esse, quæ Plinius modo recenset. Impetritum & in Plauti fabula leges, quæ Asinaria inscribitur, act. 2. sc. 1. vers. x 1.

5. *De scripto praire.*] Recitare, & quasi prælegere. Hujus moris exempla vel unus Latinæ linguæ Thesaurus plura suppeditabit. Subintellige porro hoc loco *praire aliquem alicui :* Nam verbum infiniti modi *praire*, ante se accusativum hunc *aliquem* habet, non regit, admittitve post se.

6. *Qui faveri.*] Ita libri omnes. Turnebo magis placet, *favere.* Seneca, lib. de vita beata, cap. 26. *Favete linguis : Hoc verbum, non ut plerique existimant, a favore trahitur : sed imperatur silentium, ut rite peragi possit sacrum, nulla voce mala obstrepente.* Quæ Plinii quoque hoc loco mens est. Aliter forte Festus, verbo *Faventia : Pracones clamantes*, inquit, *populum sacrificiis favere jubebant : Favere enim est bona fari. At veteres poëta pro silere usi sunt favere.*

7. *Tibicinem canere.*] Ovidius, lib. 6. Fastor. vers. 657. lepide :

Temporibus veterum tibicinis usus avorum
Magnus, & in magno semper honore fuit.
Cantabat fanis, cantabat tibia ludis,
Cantabat mœstis tibia funeribus.

Iterumque :

Quaritur in scena cava tibia : quaritur aris.

Hostias apud Romanos ad tibicinem immolatas, hæc Tulli in primis verba testantur, 2. in Rull. num 82. *Erant hostia majores, in foro constituta, qua... probata, ad tibicinem & praconem immolabantur.* Et in consecratione solitum adhiberi tibicinem, idem est auctor, orat. pro Domo sua, num. 125. Sacra peragentem cum adstante tibicine lapis antiquus exhibet, apud Gruterum, pag. 1007. nummique Domitiani, quibus hæc adjecta epigraphe, COS. XIIII. LUD. SAEC. F. *Ludos saculares fecit.*

8. *Exaudiatur.*] Ab eo qui sacra peragit : ne quid ejus mentem a precatione avocet.

9. *Quoties ipsa dira.*] Vel diræ obscenæque volucres : vel exsecrationes potius, ut sect. seq. imprecationesque, quæ ab inimicis effundebantur horrendæ, deos quosdam inauditos compellantibus, quibus quicumque devotus erat, credebatur maximo affici infortunio. Cicero, lib. 1. de Divin. num. 29. *M. Crasso quid acciderit vidimus, dirarum obnunciatione neglecta.*

capita vel corda, aut geminari victima stante. [10] Durat immenso exemplo Deciorum patris filiique, quo se devovere, carmen. [11] Exstat Tucciæ Vestalis incestæ precatio, qua usa aquam in cribro tulit, [12] anno Urbis DCIX. [13] Boario vero in foro Græcum Græcamque defossos, aut aliarum gentium, cum quibus tum res esset, [14] etiam nostra ætas vidit. Cujus sacri precationem, qua solet præire [15] Quindecimvirûm collegii magister, si quis legat, profecto vim carminum fateatur, ea omnia approbantibus [16] octingentorum triginta annorum eventibus. Vestales nostras hodie credimus nondum egressa urbe mancipia fugitiva retinere in loco precatione: cum si semel recipiatur ea ratio, & Deos preces aliquas exaudire, aut illis moveri verbis, confitendum sit. [17] De tota [a] conjectione prisci quidem nostri perpetuo talia prodidere, [b] difficillimumque ex his, etiam fulmina elici, [18] ut suo loco docuimus.

INTERPRETATIO.

a *Conjectione.*] Controversia.

b *Difficillimumque.*] Et quod est ex omnibus his difficillimum, posse etiam fulmina elici prodidere.

NOTÆ.

10. *Durat immenso*] Carmen quo se Decius pater devovit, exstat apud Livium, lib. 8. pag. 139. alterum, quo filius, lib. 10. pag 180.

11. *Exstat Tucciæ.*] Τυκίαν Tuciam vocat Dionys. Halic. lib 2. Antiq. pag. 129. ubi hoc ipsum refert, quod Plinius. Valerius. Max. lib. 8. cap. 1. num. 5. pag. 369. *Eodem auxilii genere Tucciæ virginis Vestalis incesti criminis rea castitas infamiæ nube obscurata emersit: quæ conscientia certæ sinceritatis suæ, spem salutis ancipiti argumento ausa petere est. Arrepto enim cribro, Vesta, inquit, si sacris tuis castas semper admovi manus, effice ut hoc hauriam e Tiberi aquam, & in ædem tuam perferam. Audacter & temere jactis votis sacerdotis, rerum ipsa natura cessit.* Meminere & August. lib 10. de Civit. Dei, cap. 16. & Tertull. in Apolog. cap. 22.

12. *Anno Urbis DCIX.*] Vide Notas & Emend. num. III.

13. *Boario vero.*] Fuit in Urbis regione octava, in qua & Forum Romanum.

14. *Etiam nostra ætas*] Plutarchus, qui non Græcum Græcamque modo, sed & Gallum simul Gallamque defossos refert, id quoque haud multis ante se annis contigisse ait, οὐ πολλοῖς ἔτεσιν ἔμπροσθεν, in quæst. Rom. pag. 283. ut ad Vespasiani tempora referendum id videatur, vel certe Neronis. Sed & illud prius accidisse Livius narrat, lib. 22. pag. 215.

15. *Quindecimvirûm.*] Erant tria apud Romanos veteres amplissima Collegia sacerdotum. Pontificum videlicet, Augurum, & Decem, vel Quindecimvirorum sacris faciundis, qui Sibyllini vocabantur. His deinde & quartum accessit aruspicum. A Sylla quindecimviri instituti sunt, cum prius decem omnino forent: ad hos ludorum sæcularium procuratio pertinebat.

16. *Octingentorum.*] Hæc certa anni illius nota, quo Plinius hæc condidit: Urbis annus scilicet DCCCXXX.

17. *De tota conjectione.*] De tota quæstione, lite, controversia. Vide Notas & Emend. num. IV.

18. *Ut suo loco docuimus.*] Libro 2. sect. 54.

IV. [1] L. Piso primo Annalium auctor est, Tullum Hostilium regem ex Numæ libris eodem, quo illum, sacrificio Jovem cælo devocare conatum, quoniam parum rite quædam fecisset, fulmine ictum: [2] Multi vero magnarum rerum fata & ostenta verbis permutari. [3] Cum in Tarpeïo fodientes delubro fundamenta, caput humanum invenissent, [4] missis ob id a se legatis, Etruriæ celeberrimus vates Olenus Calenus præclarum id fortunatumque cernens, interrogatione in suam gentem transferre tentavit, scipione prius determinata templi imagine in solo ante se: HOC ERGO DICITIS ROMANI? HIC TEMPLUM JOVIS OPTIMI MAXIMI FUTURUM EST: HIC CAPUT INVENIMUS: constantissima Annalium affirmatione, transiturum fuisse fatum in Etruriam, ni præmoniti a filio vatis legati Romani respondissent: NON PLANE HIC, SED ROMÆ INVENTUM CAPUT DICIMUS. [5] Iterum id accidisse tradunt, cum in fastigium ejusdem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace crevissent: & iterum simili modo retentum augurium. Hæc satis sint, exemplis ut appareat, ostentorum vires & in nostra potestate esse: ac prout quæque accepta sint, ita valere.

In augurum certe disciplina constat, neque diras, neque ulla auf-

NOTÆ.

Sect. IV. 1. *L. Piso.*] Refert hoc etiam Livius, lib. pag. 12. *Ipsum regem* (Tullum) *tradunt voluentem commentarios Numæ, cum ibi quædam occulta solennia sacrificia Jovi Elicio facta invenisset, operatum his sacris se abdidisse: sed non rite initum, aut curatum id sacrum esse.... & fulmine ipsum cum domo conflagrasse.* Valerius item Max. lib. 9. cap. 12. pag. 452. Perstrinxit eam historiam jam supra Plinius, lib. 2. sect. 54.

2. *Multi vero.*] Subintellige, *auctores sunt*, ex antecedentibus.

3. *Cum in Tarpeïo*] Rem narrat festive Dionysius Halic. lib. 4. Antiq. Rom. pag. 258. tacito modo vatis Oleni nomine proprio. Camillus apud Livium, lib. 5. sub finem: *Hic Capitolium est, ubi quondam capite humano invento, responsum est eo loco caput rerum, summamque imperii fore.* Varro, lib. 4. de ling. Lat. pag. 3. *Capitolium dictum, quod hic cum fundamenta foderentur ædis Jovis, caput humanum inventum dicitur. Hic mons ante Tarpeïus dictus, a Virgine Vestali Tarpeïa, quæ ibi ab Sabinis necata armis, & sepulta, &c.*

4. *Missis ob id a se.*] Ab iis qui fodientes caput humanum invenissent: vel *ad se* fortassis, hoc est, ad vatem Etruriæ Olenum. In libris post Hermolaum editis, ipso auctore, *a Senatu* legitur. Io Parm. & Reg. Colb. aliisque, *a se.*

5. *Iterum id.*] Currum figlinum Tuscis opificibus Jovis Capitolini fastigio imponendum Tarquinius locarat, qui in fornace in tantam molem excrevit, *ὥστε μόλις ἐξαιρεθῆναι τὴν ὀροφὴν ἀποσκευασαμένων τῆς καμίνου, καὶ τοὺς τοίχους περιαιρεθέντων*, ita ut fornacis ablato culmine, parietibusque dejectis, ægre educeretur. Id quia visum est vatibus cæleste felicitatis prodigium iis, penes quos ea quadriga foret, statuere Veïentes repetentibus Romanis non tradere, inquit Plutarchus in Poplicola, pag. 103. mox tamen alio augurio territi, quod retulimus lib. 8 sect. 65. dedidere. Sic panis, quem Macedonum regina Perdiccæ famulo coquebat, cum in furno cresceret, duplo major quam erat, regnum ei portendit, ut est auctor Herodotus, lib. 8. Urania, num. 137. pag. 508. *Διπλήσιος ἐγίνετο αὐτὸς ἑωυτοῦ.*

picia pertinere ad eos, qui quamque rem ingredientes, [6] observare se ea negaverint : quo munere divinæ indulgentiæ majus nullum est. Quid ? non & legum ipsarum in duodecim tabulis verba sunt ? [7] QUI FRUGES EXCANTASSET. Et alibi, QUI MALUM CARMEN INCANTASSET. Verrius Flaccus auctores ponit, quibus credat, [8] in oppugationibus ante omnia solitum a Romanis sacerdotibus evocari Deum, cujus in tutela id oppidum esset : promittique illi eundem, aut ampliorem apud Romanos cultum. Et durat in Pontificum disciplina id sacrum : [9] constatque ideo occultatum, in cujus

NOTÆ.

6. *Observare se.*] Vel, ut in aliis codd. legitur, *observasse se.* Vidit hunc veterum morem Servius, ad hos Maronis versus, statim initio libri XI. Æneïdos.

Æneas, (quanquam & sociis dare tempus humandis
Præcipitant curæ, turbataque funere mens est :)
Vota Deûm primo victor solvebat Eoo.

Consuetudo, inquit, *Romana fuit, ut polluti funere minime sacrificarent. Si tamen contingeret, ut uno eodemque tempore funestaretur quis, & cogeretur operam dare sacrificiis, elaborabat ut ante sacra compleret, quam funus agnosceret. Unde etiam Horatius Pulvillus, in Capitolii dedicatione, cum ab inimicis ei filius nunciaretur exstinctus, ut quidam putant, falso : ut alii, pro vero : ait, Cadaver sit : nec voluit funus agnoscere, donec templa dedicaret. Secundum quem ritum etiam Æneas inducitur ante operam dare sacrificiis, & sic ad sociorum & Pallantis sepulturam reverti.*

7. *Qui fruges.*] *Tabula VIII. cap* 1. Excantare hoc loco est magicis carminibus obligare, seu impedire quominus quid crescat, adolescat, vel in maturitatem perducatur, imbribus forte intempestivis attractis, vel bonis necessariisque repulsis Quod Seneca, lib. 4. Natur. quæst. cap. 7. de ea re agens, sic docet : *Apud nos*, inquit, *in XII. tabulis cavetur, Ne quis alienos fructus excantassit : Rudis adhuc antiquitas credebat, & attrahi imbres cantibus, & repelli : quorum nihil posse fieri tam palam est, ut hujus rei causa nullius Philosophi schola intranda sit.* De incantamentis ejusce modi multa erudite congerit Gothofredus, in Cod. Theod. lib. 9. tit. 16. de Maleficiis &c. pag. 117.

8. *In oppugnationibus.*] Macrobius, lib. 3. Saturn. cap. 9. *Constat omnes urbes in alicujus Dei esse tutela, moremque Romanorum arcanum, & multis ignotum fuisse, ut cum obsiderent Urbem hostium, eamque jam capi posse confiderent, CERTO CARMINE evocarent tutelares Deos : quod haud aliter urbem capi posse non crederent : aut etiamsi posset, nefas existimarent Deos habere captivos. Nam propterea ipsi Romani, & Deum in cujus tutela urbs Roma est, & ipsius urbis Latinum nomen ignotum esse voluerunt.*

9. *Constatque ideo.*] Sic Macrobius loco allato. Sed & ignotos aliarum similiter urbium deos, ex carmine in obsidionibus præcini solito a Pontifice, intelligi sane potest : cujus hæc formula est, ex Sammonico, & Furio, quos Macrobius appellat auctores, lib. 3. Saturn. cap. 9 pag. 405. *Si Deus, si Dea est, cui populus civitasque Carthaginiensis est in tutela, teque maxime ille qui urbis hujus populique tutelam recepisti, precor, veneror que, veniamque a vobis precor, ut vos populum, civitatemque Carthaginensium deseratis : loca, templa, sacra, urbemque eorum relinquatis, absque his abeatis : eique populo, civitatique metum, formidinem, oblivionemque injiciatis, proditique Romam ad me meosque veniatis : nostraque vobis loca, templa, sacra, urbs acceptior probatiorque sit : mihi quoque populoque R. militibusque meis præpositi sitis, ut sciamus intelligamusque. Si ita feceritis, voveo vobis templa ludosque facturum.* Plutarchus, in quæst. Rom. pag. 278. *Cur tutelarem Romæ Deum, mas-*

Dei tutela Roma esset, ne qui hostium simili modo agerent. [10] Defigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. [11] Huc pertinet ovorum, ut exsorbuerit quisque, calyces, cochlearumque, protinus frangi, aut eosdem [12] cochlearibus perforari. [13] Hinc Theocriti apud Græcos, Catulli apud nos, proximeque Virgilii incantamentorum amatoria imitatio. Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo: non pauci etiam [14] serpentes ipsas recanere: & hunc unum

NOTÆ.

ne sit an femina, dicere nefas est: cum Valerium Soranum male periisse narrent, qui illud edidisset. Huc spectat vetus apud Gruterum inscriptio, pag. 7. SIVE. DEO. SIVE. DEAE. C. TER. DEXTER. Atque hinc intelligis non Athenienses solum, sed & alias gentes *Ignoto Deo* sacrificasse. Lucano lib. 2. dicitur *Dedita sacris Incerti Judæa Dei*: quod quo ille esset nomine appellandus, non liqueret.

10. *Defigi quidem.*] Simili, si memini, forma loquendi usus Seneca, in libris de beneficiis: *Exsecraris enim illum, & caput sanctum dira imprecatione defigis.* Sane defigendi verbum sortilegorum est. Paulus, 5. Sentent. tit. 23. ex MSS. *Qui sacra impia, nocturnave, ut quem obcantarent, defigerent, obligarent, fecerint, &c.* In libris editis, *infigerent.* Apuleïus, lib. de virt. herb. cap. de leontopodio: *Si quis devotus defixusque fuerit in suis nuptiis, sic eum resolves.* Vetus interpres Horatii: *Ita te defigam novis & insolitis maleficiis, ut mentem nunquam recipias.* Glossæ Philoxeni: *Defixiones*, κατασχέσεις, καταδέσμοι. Has porro exsecrationes vim eam habere Romani arbitrabantur, nemo ut sic devotus posset evadere. Seneca idem epist. 94. pag. 418. *Norent qui exsecrantur: nam & horum imprecatio falsos nobis metus inserit, &c.* Horatius, Epod. 5. vers. 89.

Diris agam vos: dira detestatio
Nulla expiatur victima.

Exsecrationum formulas vide apud Brissonium, lib. 1. pag. 110.

11. *Huc pertinet.*] Cum nomina, vel simulacra, vel ovorum testæ acu pungebantur, hoc veneficio lædi homines existimabant. Id maleficium ut occuparent, averterentque, ipsi ovorum, cochlearumque putamina frangebant: qui mos hodieque alicubi durat, ut ipsi vidimus.

12. *Cochlearibus.*] Horum jam olim usus in sorbendis ovis & cochleis. Martialis, in Xeniis, lib 14. Epigr. 121. cujus lemma, *Cochlearia*, subintellige, ligula:

Sum cochleis habilis: sed non minus utilis ovis: &c.

13. *Hinc Theocriti &c.*] Ex uno Marone disce reliquos: Hujus Ecloga octava, a versu 64. plane est incantamentorum amatoria imitatio.

Effer aquam, & molli cinge hæc altaria vitta,
Verbenasque adole pingues, & mascula thura:
Conjugis ut magicis sanos avertere sacris
Experiar sensus: nihil hic nisi carmina desunt.
Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.
Carmina vel cælo possunt deducere Lunam:
Carminibus Circe socios mutavit Ulyssei:
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis: &c.

14. *Serpentes .... recanere.*] Ita Reg. 1. & 2. aliique optimæ notæ codices, non, ut editi, *incantari.* Ut cantu angues, rumpi veteres existimabant: sic angues ipsos censebant, si præsentirent, recanere, & incantationem referre ac diluere. Nec recanere modo, sed & præcanere, cum veneficium subodorati angues, anteoccupabant. Tibullus, lib. 1. eclog. 8.

Cantus & irata detinet anguis iter.

illis

illis esse intellectum, [a] contrahique [15] Marsorum cantu, etiam in nocturna quiete. Etiam parietes [b] incendiorum deprecationibus conscribuntur. Neque est facile dictu, externa verba atque ineffabilia abrogent fidem validius, [16] an Latina inopinata, & quæ ridicula videri cogit animus, semper aliquid immensum exspectans, ac dignum Deo movendo, imo vero quod numini imperet. [17] Dixit Homerus, profluvium sanguinis vulnerato femine Ulyssem inhibuisse carmine: [18] Theophrastus, ischiadicos sanari. [19] Cato prodidit luxatis membris [20] carmen auxiliare, M. Varro podagris. [21] Cæsarem Dictatorem post unum ancipitem vehiculi casum, ferunt semper, ut primum consedisset, id quod plerosque nunc facere scimus, carmine ter repetito securitatem itinerum aucupari solitum.

V. [a] Libet hanc partem singulorum quoque conscientia coarguere. [1] Cur enim primum anni incipientis diem lætis precationibus invicem

INTERPRETATIO.

[a] *Contrahique.*] Congregari.
[b] *Incendiorum.*] Ad deprecanda *depellendaque* incendia.

[a] *Libet.*] Placet hanc *doctrinæ* partem iis rebus confirmare quæ singuli se facere sibi sunt conscii.

NOTÆ.

In sacris ipsis codicibus, Psal. 57. mentio est, *aspidis surdæ, & obturantis aures suas: quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapienter:* sive hæc ad veritatem, sive ad vulgi mentem dicta sunt a regio vate.

15. *Marsorum.*] De horum veneficiis Lucilius, lib. 20. Satyr.

Jam disrumpetur medius: jam ut Marsu' colubros
Disrumpit cantu, venas cum extenderit omnes.

Et Pomponius, in Pistoribus:

Mirum ni hæc Marsa est: in colubros callet canticulam.

16. *An Latina inopinata.*] Cujusmodi plurima habet Marcellus Empir. lib. de medic. & ante eum Cato, lib. de re rust. passim.

17. *Dixit Homerus.*] Ulyssis humerum carmine sanasse filios Autolyci, & inhibuisse sanguinem scribit Homerus, Odysseæ τ' vers. 457.

Ἐπαοιδῇ δ' αἷμα κελαινὸν
Ἔσχεθον.

Plinius ἔσχεθεν legit, ut ab ipso Ulysse pronunciatum carmen indicaret.

18. *Theophrastus.*] Opere de ἐνθουσιασμῷ, ut docent Athenæus, lib 14. pag. 624. & Apollonius, in hist. mirab. cap. 49. Vide etiam Gellium, lib. 4. cap. 13. pag. 302. Martianum Capellam, lib. 9. pag. 313. ubi multa de Musicæ vi ac laude. Cælium Aurel. lib. 1. cap. 5. ubi de Phrygio, Dorio, ceterisque numeris ac modis, ad sanandum insaniæ morbum utilibus.

19. *Cato prodidit.*] Locum retulimus, lib. 17. sect. ult.

20. *Carmen auxiliare.*] Vide Notas & Emend. num. V.

21 *Cæsarem .... post .... vehiculi casum.*] De eo casu Suetonius in Julio, cap. 37. *Gallici triumphi die Velabrum prætervehens, pæne curru excussus est, axe diffracto, &c.* Vide & Dionem, lib. 43. pag. 224.

Sect. V. 1. *Cur enim primum.*] Calendas Januarias designat, jam tum mutuis salutationum officiis celebres, qui mos hodieque constantissime perseverat. Vide Notas & Emend. num. VI.

faustum ominamur ? [2] Cur publicis lustris etiam nomina victimas ducentium prospera legimus ? Cur & fascinationibus adoratione peculiari occurrimus alii, [3] Græcam Nemesin invocantes : [4] cujus ob id Romæ simulacrum [5] in Capitolio est, quamvis Latinum nomen non sit ? [6] Cur ad mentionem defunctorum, testamur memoriam eorum a nobis non solicitari ? [7] Cur impares numeros ad omnia vehementiores credimus : [8] idque in febribus dierum observatione intelligitur ?

NOTÆ.

2. *Cur publicis.*] Inter ea quæ boni ominis gratia superstitiose magis, quam religiose servabantur, haud postremum id fuit, quod *cum Censor populum lustraret*, inquit Cicero, lib. 1. de Divin. num. 102. *bonis nominibus qui hostias ducerent, eligebantur*. Quod idem in delectu Consules observabant, ut primus miles fieret bono nomine. In publicorum quoque vectigalium locatione, Lucrinus, propter lucri sonum nomini inhærentem, primus locabatur : quod Festus tradit, aliisque exemplis omnium religiosam observationem confirmat. *Lacus*, inquit, *Lucrinus in vectigalibus publicis primus locatur fruendus, ominis boni gratia : ut in delectu censuve primi nominantur Valerius, Salvius, Statorius.* Vide plura apud Brisson. lib. 1. de formul. pag. 14. & 92. Augusto utique apud Actium descendenti in aciem omen victoriæ fuisse fertur agasonis occursus, cui nomen Eutychus, cum asino, cui Nicon erat, ut est a Tranquillo notatum in Augusto, cap. 116 *Prospera nomina, bona nomina*, nomina sunt bene ominata.

3. *Græcam Nemesin.*] Arrogantiæ, insolentiæque vindicem Deam. Vide Constantinum in Lexico, verbo Νέμεσις. Alii esse Fortunam aïunt. Favent antiqui lapides apud Gruterum, pag. 80. DEAE. NEMESI. SIVE. FORTVNAE. Et, VIRGINI. VICTRICI. SANCTAE. DEAE. NEMESI. Et pag. 73. FORTVNAE. RHAMNVSIAE Est enim Rhamnusia Nemesis, ut dicemus lib. 36. sect. 4. num. 3. Invidiam esse alii arbitrantur. Ausonius :

Ecce ubi se cumulat mea purpura, (mitibus audi
Auribus hoc, Nemesis !) post [me cignatur oriri
Augustus Consul.

4. *Cujus ob id.*] Ad fascinationes amoliendas.

5. *Capitolio.*] Plinius, lib. XI. sect. 103. de Nemesi : *Qua Dea Latinum nomen*, inquit, *ne in Capitolio quidem invenit.*

6. *Cur ad mentionem.*] Etiam & apud nos vulgus pacem jam mortuis precatur, ubi eorum mentio incidit : *Dieu luy fasse paix.* Et hos μακαρίτας dicimus. Horatius : *Omnes composui : Felices.* Solicitare manes & Seneca dixit, in Octavia, act. 1. sc. 3.

7. *Cur impares numeros.*] Festus : *Imparem numerum antiqui prosperiorem hominibus esse crediderunt.* Maro, Eclog. 8.

Numero Deus impare gaudet.

Ubi Servius : *Impar numerus immortalis ; quia dividi integer non potest : par numerus mortalis, quia dividi potest. Licet Varro dicat Pythagoreos putare imparem numerum habere finem, parem esse infinitum : ideo medendi causa, multarumque rerum, impares numeros servari.* Quare etiam in illis. ἐπῳδαῖς, περιάπτοις, & amuletis, quibus suos libros Marcellus Empiricus, Apuleïus, Alexander Trallianus, & alii, referserunt, frequens is numerus occurrit. Vide Gellium, lib. cap. 10. ne si *de numero multum loquimur*, ut ait August. lib. XI. de Civit. cap. 31. *mensuram & pondus negligere judicemur.*

8. *Idque in febribus.*] Celsus, lib 3. cap. 4. ubi de febrium curatione agit : *Est autem alia*, inquit, *de diebus ipsis dubitatio : quoniam antiqui potissimum impares sequebantur : eosque, tanquam tunc de ægris judicaretur, κρισίμους nominabant. Hi erant dies tertius, quintus, septimus, quartus decimus, vigesimus primus : ita ut summa potentia septimo, deinde quartodecimo, deinde uni & vigesimo dare-*

[9] Cur ad primitias pomorum, hæc vetera esse dicimus, alia nova optamus? [10] Cur sternumentis salutamus? quod etiam Tiberium Cæsarem, tristissimum (ut constat) hominum, in vehiculo exegisse tradunt. [11] Et aliqui nomine quoque consalutare, religiosius putant. [12] Quin & absentes tinnitu aurium præsentire sermones de se, receptum est. Attalus affirmat, scorpione viso, si quis dicat DUO, cohiberi, nec vibrare ictus. Et quoniam scorpio admonuit, [b] in Africa nemo destinat aliquid, nisi præfatus Africam. In ceteris vero gentibus, Deos obtestatur, ut velint. Nam si mensa adsit, [13] anulum ponere tralatitium videmus. [14] Quin etiam multas religiones pollere manifestum est. Alius saliva post aurem digito relata, [c] solicitudinem animi

INTERPRETATIO.

[b] *In Africa.*] Nemo in Africa aliquid agere animo destinat, quin prius hanc vocem efferat, Africa: *vel parœmiam, semper Africa aliquid apportat novi.*

[c] *Solicitudinem.*] Ejus rei quæ solicitum habet animum prosperum procurat eventum.

NOTÆ.

tur. Itaque sic agros nutriebant, ut dierum imparium accessiones exspectarent, &c. Scripsit libros tres de diebus decretoriis Galenus, tomo 8. quos consule.

9. *Cur ad primitias.*] Simile quoddam carmen tritum antiquitus sermone vulgi, in vini novi degustatione, recitat Brissonius, lib. 1. de formul. pag. 91.

10. *Cur sternumentis salutamus?*] Sic MSS. Reg. Colb. Chiffl. & Parm. edit. non, ut reliquæ, *salutamur*. Quin & *sternuentes*, magis arrideret. Vide Aristotelem, sect. 33. Probl. 7. & 9. pag. 829. ubi docet cur sacra res sit habita sternutatio. Cur sternutamenta salutentur, Athen. lib. 2. Vide & Xenoph. lib. 3. Κύρε παιδ.

11. *Et aliqui nomine.*] Sternuentes, inquit, appellato nomine proprio consalutant. Petronius in Satyr. pag. 353. *Giton collectioris spiritus plenus, ter continuo ita sternutavit, ut grabatum concuteret: ad quem motum Eumolpus conversus, salvere Gitona jubet.* Græci non nomine compellabant, sed verbis aliis, ut Ζεῦ, σῶσον. *Jupiter, servato.* Ammianus, in Anthol. lib. 2. Epigr. cap. 13.

Οὐ δύναται τῇ χειρὶ Πρόκλος τὴν ῥῖν' ἀπομύσσειν,
Τῆς ῥινὸς γὰρ ἔχει τὴν χέρα μικροτέραν.
Οὐδὲ λέγει, Ζεῦ σῶσον, ἐὰν πταρῇ. οὐ γὰρ ἀκούει
Τῆς ῥινός, πολὺ γὰρ τῆς ἀκοῆς ἀπέχει.

Mungendo Procli manus est nec idonea naso,
Quid mirum? naso nam minor ipsa manus.
Nec sibi sternutans, sit, ait, bene: quippe nec audit
Nasum qui tantum distat ab auriculis.

12. *Quin & absentes.*] Aristænetus, lib. 2. Epist. Οὐκ ἐβόμβει σοι τὰ ὦτα, ὅτε σου μετὰ δακρύων ἐμεμνήμην: *Non tibi tinniebant aures, cum tui lacrymans meminissem?* Virgilius, aut quisquis est alius, in Catalectis:

Garrula, quid totis resonans mihi noctibus auris,
Nescio quem dicis nunc meminisse mei?

Et illud etiam adjiciebant, si auris sinistra tinniret, inimicum nostri tum meminisse: amicum, si dextera.

13. *Anulum ponere.*] Sic MSS. Reg. 2. & Chiffl. Prius ridicule, *nullum ponere.*

14. *Quin etiam.*] Sic laudati codices. Editi, *etiam quoniam*, ut & Reg. 1. Forte pro *Et jam, quoniam ... manifestum est, alius saliva &c.*

propitiat. [15] Pollices, cum faveamus, premere etiam proverbio jubemur. [16] In adorando dexteram ad osculum referimus, totumque corpus [17] circumagimus : quod in lævum fecisse, [18] Galliæ religiosius credunt. [19] Fulgetras poppysmis adorare, consensus gentium est. [20] Incendia inter epulas nominata, aquis sub mensas profusis abo-

Notæ.

15. *Pollices.*] Antiquitus in pollice, inquit Erasmus, Chiliad. 1. cent. 8. adag. 46. favoris erat, studiique significatio. Qui faveret, pollicem premebat : qui minus faveret, pollicem convertebat. Qui gestus in proverbium abierunt : ut jam premere pollicem dicatur, qui quoquo pacto favet : convertere, qui male vult. Juvenalis :

Converso pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter.

Certe presso ad medium digitum pollice, & in indicem relapso, sonitum dare consuevimus, & vel sic favorem significare.

16. *In adorando dexteram ad osculum.*] Sive, ut loquuntur alii, Manum ori : sive ut Apuleïus, lib. 4. Metam. dextram oribus admovemus. Sicut apud Orientis populos veneratio ostendebatur variis flectendi corporis formis : ita apud Græcos manum ad os admovendo, quod proprie est προσκυνεῖν, a κύω & κυνέω, quod est osculari. Nec aliud significat Latinum *adorare*, non ab *orare*, id est, *precari*, factum, ut imperiti homines existimant : sed ab eo quod manus admoveatur ori. Lucianus φιλῆσαι δεξιὰν dixit : Galli quoque, *Baiser les mains.* De eo ritu vide Brissonium, lib. 1. de formul. pag. 37. & 38.

17. *Circumagimus.*] Præceptum id Numæ fuit, ut auctor est Plutarchus in ejus vita, pag. 69. Προσκυνεῖν περιστρεφομένους, *Circumage te, cum Deos adoras.* Cujus moris varias ibi causas affert, quas tu vide, si vacat.

18. *Galliæ.*] Hujus Gallicæ adorationis typum exhibet marmor perantiquum quod parieti affixum est Divonæ Cadurcorum, explicatum prolixe a Joan. Bapt. Bello, lib. de Templ. Augur. cap 9. pag. 172 Romani e contrario a dextra sinistram versus in orbem convertebant se se : quod & a nostris sacerdotibus in suis ad aram conversionibus hodieque religiosissime observatur : aliter atque prisci illi Galli, qui sinistrorsum, & a læva dextram versus circumagebantur. Quod &, opinor, Posidonius intellexit, cum de Celtis agens, apud Athen. lib. 4. pag 152. Τοὺς θεοὺς προσκυνοῦσι, inquit, ἐπὶ τὰ δεξιὰ στρεφόμενοι. Romani moris Plautus commeminit, in Curcul. act. 1. sc. 1. vers. 69.

Quo me vortam, nescio.
Pa. *Si Deos salutas, dextroversum censeo.*

19. *Fulgetras poppysmis.*] Hoc est, complosione manuum. Ποππύζω enim non modo est sibilo, hoc est, labris compressis acutiorem quendam oris sonum edo : sed & demulceo, blande attrecto, quomodo equos nondum perdomitos adulamur : Denique, collisis manibus inter se plausum edo. Apud Aristoph. in Vespis, pag. 474. Philocleo quidam senex ita loquitur, ut se dicat poppysfantibus fulguraturum. Tunc interpres antiquissimus morem hunc esse ait, uti ad fulgetras poppyssetur. Verba senis hæc sunt :

Κἂν ἀστράψω
Ποππύζουσι.

Tum intepres hæc : ἔθος γὰρ ταῖς ἀστραπαῖς ποππύζειν. Quasi complosis manibus ad deliniendum Jovem.

20. *Incendia .... aquis sub mensas.*] Ita Reg. 1. At Reg. 2 & Chiffl. *sub mensam.* At non aqua solum, sed mero etiam profuso incendiis occurrere se se significabant. Petron. in fragm. Satyr. pag. 279. *Hæc dicente eo gallus gallinaceus cantavit : qua voce confusus Trimalchio, vinum sub mensam jussit effundi, lucernamque etiam mero spargi : imo annulum trajecit in dexteram manum : &, Non sine causa, inquit, hic buccino signum dedit : nam aut incendium oportet fiat, aut aliquis in vicinia animam ab-*

minamur. Recedente aliquo ab epulis, simul verri solum: aut bibente conviva, mensam vel repositorium tolli, inauspicatissimum judicatur. Servii Sulpicii principis viri commentatio est, quamobrem mensa linquenda non sit: [21] nondum enim plures, quam convivæ numerabantur. Nam sternumento revocari ferculum mensamve, si non postea gustetur aliquid, inter diras habetur, aut omnino [d] non esse. Hæc instituere illi, qui omnibus negotiis horisque interesse credebant Deos: & ideo placatos etiam vitiis nostris reliquerunt. Quin & repente conticescere [e] convivium adnotatum est, non nisi in pari præsentium numero: [f] isque famæ labor est, ad quemcumque eorum pertinens. Cibus etiam e manu prolapsus reddebatur, utique per mensas: vetabantque munditiarum causa deflare. Et sunt [g] condita auguria, quid loquenti cogitantive id acciderit: Inter exsecratissima, si Pontifici accidat [22] Ditis causa epulanti. In mensa utique id reponi, adolerique [23] ad Larem, [h] piatio est. Medicamenta, priusquam adhibeantur, in mensa forte deposita, negant prodesse. [24] Ungues resecari nundinis Romanis tacenti, atque a digito indice, [25] multorum pecuniæ religiosum est. Capillum vero contrectari, contra defluvia ac dolores ca-

INTERPRETATIO.

[d] *Non esse.*] Non edere.

[e] *Convivium.*] Convivas.

[f] *Isque fama.*] Tunc vero singulorum convivarum fama periclitatur: nam in quemlibet ejus silentii culpa confertur.

[g] *Condita auguria.*] Certa staturaque diversa auguria, prout quid loqueretur aut cogitaret is, cui id accidisset.

[h] *Piatio.*] Expiatio *infelicis ominis, auguriique mali depulsio, averruncatio est.*

NOTÆ.

jiciat: Longe a nobis &c. Hæc videtur fuisse abominandi, seu deprecandi incendii formula.

21. *Nondum enim plures.*] Mensæ videlicet. Mores temporum suorum scilicet sugillat, cum mensæ plures, quam convivæ forent, ad ostentationem luxus, sumptusque profusi, sternerentur. Libris omnibus invitis, Fulvius Ursinus, in append. ad Petr. Ciacon. pag. 145. legit, *Nondum enim plures, quam tres conviva.*

22. *Ditis causa.*] Dum sacra Plutoni facit. Tamen Reg. 1. & 2. *dicis causa*, quod est forte sincerius, quasi *δίκης ἕνεκα*, hoc est, *δίκης χάριν*, perfunctorie, ac per simulationem. De ea voce vide Vossium in Etymol verbo *Dicis*. .. *Dicis causa fiebant quadam*, inquit Varro, lib. 5. de ling. Lat. *neque item facta, neque item dicta semper.*

23. *Ad Larem.*] Laribus offerri solitæ primitiæ epularum: quod Horatius innuit, lib. 2. Satyr. 5. vers. 13.

Dulcia poma,
Et quoscumque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustet venerabilior Lare dives.

24. *Ungues resecari.*] Similis superstitionis illud, quod refert Æsius quidam apud Petron. in Satyr. pag. 369. *Audio*, inquit, *non licere cuiquam mortalium in nave, neque ungues, neque capillos deponere, nisi cum pelago ventus irascitur.*

25. *Multorum pecunia.*] Nundinantium scilicet. Ita libri omnes, etiam manu exarati. Suspicabatur Gronovius legi commodius posse, *atque digito indice moveri pecuniam religiosum est.*

pitis XVII. Luna, atque XXIX. [26] Pagana lege in plerisque Italiæ prædiis cavetur, ne mulieres per itinera ambulantes torqueant fusos, aut omnino detectos ferant, quoniam adversetur id omnium spei, præcipueque frugum. [27] M. Servilius Nonianus princeps civitatis, non pridem in metu lippitudinis, priusquam ipse eam nominaret, aliusve ei prædiceret, duabus litteris Græcis Ρ & Α, chartam inscriptam, circumligatam lino, subnectebat collo: Mucianus ter Consul, eadem observatione viventem muscam in linteolo albo: his remediis carere ipsos lippitudine [28] prædicantes. [29] Carmina quædam exstant contra grandines, contraque morborum genera, contraque ambusta, quædam etiam experta: sed prodendo obstat ingens verecundia, in tanta animorum varietate. Quapropter de his, ut libitum cuique fuerit, opinetur.

CAP. III. VI. [1] Hominum monstrificas naturas & veneficos aspectus diximus in portentis gentium, & multas animalium proprietates, quæ repeti supervacuum est. Quorundam hominum tota corpora prosunt, ut ex his familiis quæ sunt terrori serpentibus, tactu ipso levant percussos, [2] suctuve modico. [3] Quorum e genere sunt Psylli, Marsique, & qui Ophiogenes vocantur [4] in insula Cypro: ex qua familia legatus Evagon nomine, a Consulibus Romæ in dolium serpentium conjectus experimenti causa, circummulcentibus linguis miraculum præ-

NOTÆ.

26. *Pagana lege.*] Quæ in pagis scilicet obtinebat. Inde & paganalia sacra, quorum peculiaris ratio fuit. De voce *paganus* multa eruditi dispntant, quæ sunt ab instituto nostro, & argumento eo in quo sumus, longe abhorrentia. Cousule, si otium est, quæ de eo argumento congerit Gothofredus in cod. Theod. lib. 16. tit. 10. de paganis, pag. 251. & 252.

27. *M. Servilius.*] M. Servilius Rufus Nonianus Consulatum gessit cum C. Cestio, extremis fere Tiberii Imp. temporibus.

28. *Prædicantes.*] Servilius, & Mucianus.

29. *Carmina quædam.*] Plura tibi suggeret Marcellus Empiricus. Etiam e sacris paginis repetita, Fernelius, lib. 2. de abditis rerum causis, cap. 16. pag. 90. & 91.

Sect. VI. 1. *Hominum diximus.*] Libro 7 sect. 2.

2. *Suctuve modico.*] Sic etiam Reg. 2. cod. In Reg. 2. & Chiffl. *tumido*, male. Deterius vero Chiffletius ipse, *fuctuve medico.* Egregie in eam rem Celsus, lib. 5. cap. 27. cujus verba ex parte tantum retulimus, lib. 7. sect. 2. *Ad serpentium morsus*, inquit, *homo adhibendus est, qui vulnus exsugat. Neque hercules scientiam præcipuam habent hi qui Psylli nominantur, sed audaciam usu ipso confirmatam. Nam venenum serpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipue utuntur, non gustu, sed in vulnere nocent. Ideoque colubra ipsa tuto estur, ictus ejus occidit. Et si stupente ea, quod per quædam medicamenta circulatores faciunt, in os digitum quis indidit, neque percussus est, nulla in ea salva noxa est. Ergo quisquis exemplum Psylli secutus, id vulnus exsuxerit, & ipse tutus erit, & tutum hominem præstabit.*

3. *Quorum e genere.*] Vide quæ diximus lib. 7. sect. 2.

4. *In insula Cypro.*] Vide Notas & Emend. num. VII. De voce ὀφιογενεῖς diximus l. 7. sect. 2. *Crates . . . genus hominum fuisse tradit, quos Ophiogenes vocat*, &c.

buit. Signum ejus familiæ est, si modo adhuc durat, vernis temporibus odoris virus. Atque eorum sudor quoque medebatur, non modo saliva. [5] Nam in insula Nili Tentyri nascentes tanto sunt crocodilis terrori, ut vocem quoque eorum fugiant. [a] Horum omnium generum in sua repugnantia interventum quoque mederi constat: sicuti aggravari vulnera introitu eorum, qui unquam fuerint serpentium, canisve dente læsi. Iidem gallinarum incubitus, pecorum fetus, abortu vitiant. Tantum remanet virus, [b] excepto semel malo, ut venefici fiant venena passi. Remedio est, ablui prius manus eorum, aquaque illa eos, quibus medearis, inspergi. Rursus a scorpione aliquando percussi, nunquam postea a crabronibus, vespis, apibusve feriuntur. Minus miretur hoc qui sciat, vestem a tineis non attingi, quæ fuerit in funere: serpentes ægre præterquam læva manu extrahi:

*CAP. IV.

* [c] [6] E Pythagoræ inventis non temere fallere, impositivorum nominum imparem vocalium numerum, clauditates, oculive orbitatem, ac similes casus dextris assignare partibus, parem lævis. Ferunt difficiles partus statim solvi, cum quis tectum, in quo sit gravida, transmiserit lapide, vel missili, ex his, qui tria animalia singulis ictibus interfecerint, hominem, aprum, ursum. Probabilius id facit [7] hasta velitaris, evulsa e corpore hominis, si terram non attigerit. Eosdem enim [d] illata effectus habet. Sic & sagittas corpore eductas, si terram non attigerint, subjectas cubantibus, amatorium esse, Orpheus & Archelaus scribunt. [8] Quin & comitialem morbum sanari cibo e carne

INTERPRETATIO.

[a] *Horum omnium.*] Homines horum omnium generum si intervenerint, mederi eos constat *vel sola præsentia, demorsis a serpentibus*, quibus adversantur.

[b] *Excepto.*] Ex accepto semel veneno tantum virus se se in corpus insinuat, ut omnia veneno deinde ipsi inficiant, qui venenum excepere semel.

[c] *Pythagora.*] E Pythagoræ inventis istud raro fallit, quo docet in nominibus quæ imponuntur fere, si sit impar vocalium numerus, portendere ea clauditates, orbitatem oculorum, similesque casus, *(si quidem ii futuri sint)* a dextra parte fore: si par, a læva.

[d] *Illata.*] In domum illata.

NOTÆ.

5. *Nam in insula.*] Vide quæ diximus lib. 8. sect. 38.

6. *E Pythagoræ ... fallere.*] Subintellige, *sciat*, ex antecedente periodo. Unde planum fit, quam imperite egerint Pliniani editores, qui distracta præpostere auctoris sententia, ab his verbis novum caput auspicati sunt.

7. *Hasta velitaris.*] Ea est, quæ ad velites pertinet. Sunt autem velites, qui & expediti cognominati, milites armaturæ levioris.

8. *Quin & comitialem.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 58. ad comitiales: *Dantur item carnes edendæ bestiæ occisæ eo ferramento quo homo occisus est.* Scribonius Largus, Compos. Med. cap. 2. num. 13. *Item hinnulei cervi coagulum ... benefacit ad morbum comitialem ... Hoc remedium qui monstravit, dixit ad rem pertinere, occidi hinnulum cultro quo gladiator jugulatus sit.*

feræ occisæ eodem ferro, quo homo interfectus sit. Quorundam partes medicæ sunt, sicuti diximus de Pyrrhi regis pollice. Et Elide solebat ostendi [9] Pelopis costa, quam eburneam affirmabant. Nævos in facie tondere, religiosum habent etiam nunc multi.

VII. [1] Hominum vero in primis jejunam salivam contra serpentes præsidio esse, docuimus. Sed & alios efficaces ejus usus recognoscat vita. [2] Despuimus comitiales morbos, hoc est, contagia regerimus. [3] Simili modo & fascinationes repercutimus, [4] dextræque clau-

Interpretatio.

[4] *Dextræque.*] Si quis occurrat dextro pede claudus, omen adversum abominamur exspuendo.

Notæ.

9. *Pelopis costa.*] Tantali is filius fuit, a quo Peloponnesus cognominata. *Humero Pelops insignis eburno* a Marone dicitur, lib. 3. Georg. vers. 7. Costam eburneam non memini me alibi legere. In Reg. 1. & 2. non *costam* sed *hostiliam* vidimus. Quid si *scapula* legas?

Sect. VII. 1. *Hominum .... docuimus.*] Libro 7. sect. 2. Insigne est in eam rem quod habet Albertus M. lib. 7. de animal. tract. 2. cap. 5. pag. 236. *Sed de mirabilibus*, inquit, *quæ visa sunt in talibus, est unum quod refert Aristoteles, in libro de regimine dominorum, quem scripsit ad Alexandrum: quod videlicet puella missa fuit Alexandro, ex cujus morsu moriebantur homines, sicut ex morsu serpentum: & humor salivalis in ipsa fuit venenum. Et possibilitas hujus probatur ex eo quod sagitta intincta in salivam hominis jejuni intoxicatur, quando vulnerat alium. Et quod unicuique saliva propria est medicamen contra venenum, & alteri non est salutaris*, &c. Sola jejuni hominis saliva, absque ulla incantatione, scorpionem interemptum scire se aït Aëtius, lib. 2. de re med. cap. 107. pag. 65. Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 1. pag. 2. *Si quis jejunus exspuit super scorpionem, interimit illum. Item sputum jejuni si morsibus serpentum, & tumoribus applicabitur*, &c.

2. *Despuimus.*] Abominamur, a nobis ejus morbi contagium deprecamur. Plautus, in Captivis, act 3. sc. 4. vers. 21.

Et eum morbum mihi esse, ut qui me
opus sit insputarier?
Heg. *Ne verere, multos iste morbus homines macerat:*
Quibus insputari saluti fuit.

Apuleïus, in Apolog. *In cubiculo despuuntur caduci comitiales.* Theophr. in charact. de superstitioso: Μαινόμενόν τε ἰδὼν ἢ ἐπίληπτον, φρίξας εἰς κόλπον πτύσαι. *Rabiosum intuens aut comitialem, horrescens in sinum despuit.* Neque hunc morbum modo, sed & ea quæ abominabantur, ne evenirent, vel obiter audita, despuebant. Plautus in Asinar. act. 1. sc. 1. vers. 25.

Neque hercle ego istud dico, neque dictum volo.
Teque obsecro hercle, ut, quæ locutus, despuas: &c.

Seneca, in consol. ad Marciam, cap. 9. *Quis non si admoneatur ut de suis cogitet, tanquam dirum non respuat, & in capita inimicorum, aut ipsius intempestivi monitoris abire illa jubeat?*

3. *Simili modo.*] Ad fascinum similiter depellendum id veteres usurpare soliti. Juvenalis, satyra 7. vers. 112.

Conspuiturque sinus.

Ubi vetus scholiastes: *Propter fascinum verborum ter sibi in sinu spuunt, & videntur fascinum arcere, ut Persius de matertera: Vel, incipiunt multa sibi promittentes, in sinum spuere*, &c. Tibullus,

ditatis

ditatis occursum. Veniam quoque a Deis [4] spei alicujus audaciores petimus, in sinum spuendo. Etiam eadem ratione terna despuere [5] deprecatione, in omni medicina mos est, atque ita effectus adjuvare: incipientes furunculos ter præsignare [b] jejuna saliva. Mirum dicemus, sed experimento facile: Si quem pœniteat ictus eminus cominusve illati, & statim exspuat mediam in manum, qua percussit, levatur illico percussus a pœna. Hoc sæpe delumbata quadrupede approbatur, statim a tali remedio correcto animalis ingressu. Quidam vero aggravant ictus, ante conatum simili modo saliva in manu ingesta. [6] Credamus ergo lichenas leprasque jejunæ illitu assiduo arceri: item lippitudines, matutina quotidie velut inunctione: carcinomata, [7] malo terræ subacto: [8] cervicis dolorem, saliva jejuni dextra manu ad dextrum poplitem relata, læva ad sinistrum: [9] si quod animal aurem intraverit, & inspuatur, exire. Inter amuleta est, editæ quemque urinæ inspuere: similiter in calciamentum dextri pedis, antequam induatur: item cum quis transeat locum, in quo aliquod periculum adierit. [10] Marcion Smyrnæus, qui de [11] de simplicibus effectibus scri-

INTERPRETATIO.

[b] *Jejuna.*] Jejuni oris saliva.

NOTÆ.

lib. 1. Eleg. 2.

Ter cane, ter dictis exspue carminibus.

E Theocriti Idyllio 7.

Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον.

4. *Spei alicujus.*] Ii certe qui spe aliqua ducti insolentius paulo se efferunt, & qui sunt jactantiores, spuere similiter in sinum solent. Quæ sententia Juvenalis est, loco allato:

Tunc immensa cavi spirant mendacia folles,
Conspuiturque sinus.

Diogenianus, Cent. 4. Prov. 82. Εἰς κόλπον οὐ πτύει. Ἐπὶ τῶν μεγαλαύχων. Libanius, epist. 191. ad Modestum: Οὐ μὴν τάς γε ἐλπίδας ἀφεῖλεν, ἀλλ' εἰσὶ καὶ λαμπραί. πτύω δὲ εἰς κόλπον, τῇ παροιμίᾳ πειθόμενος. Vide Erasm. Chil. 1. cent. 6.

5. *Deprecatione.*] M S S. omnes, *prædicatione.*

6. *Credamus ... jejunæ.*] Salivæ scilicet. Credidit sane Galenus, lib. 10. de fac. simp. med. cap. 2. pag. 287.

7. *Malo terræ.*] Forte cyclaminum intelligit, quod tuber terræ vidimus appellari, lib. 25. sect. 67.

8. *Cervicis dolorem.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 54. *In cervicum dolore*, inquit, *poplites utiliter fricantur: & e diverso in poplitum dolore cervicem fricari remedium est.* Salivam ille adjicere prætermisit. Diligentior Marcellus Empiric. cap. 18. pag. 117. *Ad cervicum dolores*, inquit, *remedium physicum sic: Jejunus dextram manum saliva tange, & dextrum poplitem perfrica: deinde sinistra manu sinistrum: & hoc ter per singulos poplites facito: statim remediabis.*

9. *Si quod animal.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. & Marcellus Empir. cap. 9. pag. 81.

10. *Marcion.*] Ita libri sane omnes, etiam M S S. sed errore haud dubio, ut in indice Auctorum monuimus.

11. *De simplicibus.*] Ita M S S. Rectius forte, *de simplicium.* Ut Galenus libros inscripsit undecim, περὶ κράσεώς τε καὶ δυνάμεως τῶν ἁπλῶν φαρμάκων.

psit, [12] rumpi scolopendras marinas sputo tradit: item rubetas, aliasque ranas: Opilius, serpentes, [13] si quis in hiatum earum exspuat. Salpe, torporem sedari quocumque membro instupente, si quis in sinum exspuat: aut si superior palpebra saliva tangatur. Nos si hæc, & illa credamus rite fieri: extranei interventu, aut si dormiens spectetur infans, a nutrice [14] terna adspui: [15] quanquam illos religione tutatur [16] & Fascinus, Imperatorum quoque, non solum infantium custos, qui Deus inter sacra Romana a Vestalibus colitur, & currus triumphantium, [c] sub his pendens, defendit [17] medicus invidiæ: [d] jubetque eosdem respicere [18] similis medicina linguæ, ut sit exorata a tergo Fortuna gloriæ carnifex.

Interpretatio.

c *Sub his pendens.*] Currui triumphantium appensus, ad repellendam invidiam.

d *Jubetque*] Jubet eosdem *triumphantes* retro fascinum pendentem aspicere similis alia medicina, *servus nimirum*, qui lingua *monet* uri respiciant, ut sit *modestia triumphantium* placata a tergo Fortuna, *quæ nimia gloria solet esse infensa.*

Notæ.

12. *Rumpi scolopendras.*] Id etiam prodidit Ælianus, lib. 4. hist. animal. cap. 22. & lib. 7. cap. 26.

13. *Si quis in hiatum.*] Vide Galenum, lib. 10. de fac. simp. med. pag 288. Saliva hominis scorpionem obtorpescere scribit Ælianus, lib. 9 hist. anim. cap. 4. interire viperam, idem lib. 2. hist. anim. cap. 24.

14. *Terna adspui.*] Ter adspui cum terna precatione. Sic paulo ante, *terna despuere precatione in omni medicina mos est*, &c.

15. *Quanquam illos*] Nutricem simul, & infantem. Vide Notas & Emend. num. VIII

16. *Et Fascinus.*] Hoc est, non nutricum modo cura tutatur infantes, sed & fascinus, religione sua, cujus insigne amuletum suspensum e collo gerebant. Alii & ex anulo appendebant. Iconem vide apud Th. Bartholinum, lib. de puerperio Veterum, pag. 161.

17. *Medicus invidiæ.*] Invidiæ magnam esse vim ad nocendum antiqui existimabant: cum eam vel ipso afflatu & contagione maleficam, & venenatam esse, & hominibus, quibus male vellet, obesse graviter censerent. Hinc Horatius, lib. 1. epist. 14. vers. 37.

Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat, non odio obscuro morsuque venenat.

Idcirco ad eam repellendam, de collo puerorum. & de triumphantium curru suspendebant amuleta. Varro, lib. 6. de ling. Lat. *Pueris turpicula res in collo quædam suspenditur, ne quid obsit, bonæ scævæ causa.* Hinc fascinum vocatur pudendum virile: quod fascinum depelleret. Græci, προβασκάνιον: *mutinum* Latini in vetere Glossario. Nam quæ turpia sunt & ridicula, ad avertendam illam pestem accommodata credebantur: obtutu & aspectu invidentium ex obscenitate & miraculo turpitudinis avocatis. Sed & ad eandem avertendam triumphantes *bullam præ se gerebant, inclusis intra eam remediis, quæ crederent adversus invidiam valentissima*, inquit Macrobius, lib. 1. Saturn. cap. 6 pag 208. Vide præterea Julium Pollucem, lib. 7 cap. 23

18. *Similis medicina.*] Eleganti translatione servum intelligit, alterum invidiæ medicum, qui a tergo triumphantis

VIII. [1] Morsus hominis inter asperrimos quoque numeratur. Medentur sordes ex auribus: ac ne quis miretur, etiam scorpionum ictibus serpentiumque, statim impositæ. Melius e percussi auribus prosunt: [2] ita & reduvias sanari. Serpentium vero ictum, contusi dentis humani farina.

IX. [1] Capillus puerorum, qui primum decisus est, podagræ impetus dicitur levare circumligatus: [a] & in totum [2] impubium impositus. [3] Virorum quoque capillus, canis morsibus medetur ex aceto: [4] & capitum vulneribus ex oleo aut vino. Si credimus, a revulso

INTERPRETATIO.

[a] *Et in totum.*] Et universe omnium impubium capillus impositus juvat.

NOTÆ.

adsistebat, monebatque identidem, ut se ipsum cognosceret, ne tanta gloria superbiret. Tertull. in Apolog. cap. 33 pag. 28. *Non enim Deum imperatorem dicam, vel quia mentiri nescio, vel quia illum deridere non audeo, vel quia nec ipse se Deum volet dici .... Hominem se esse etiam triumphans in illo sublimissimo curru admonetur: Suggeritur enim ei a tergo, Respice post te, Hominem te memento.* Jubet igitur servus publicus, (sic enim Juvenalis appellat, Satyr. 10. vers. 41. Isidorus, lib 18. Orig. cap. 2. carnificem vocat,) jubet, inquam, triumphantes respicere fascinum, cavere sibi a fascino invidentium, quo labefactari tota triumphi gloria potest. Ita fit ut modestius se sic triumphantes gerant, placatiorque vel sic facta Fortuna currum a tergo facilius prosequatur. Servum a tergo triumphantis coronam sustinuisse Plinius ipse auctor est, lib. 33. sect. 4. Meminit hujusce moris & Tzetzes, Chiliad. 13. hist. 461. vers. 52.

Καὶ πῶς ἐπὶ τοῦ ἅρματος δημόσιος οἰκέτης
Ὄπισθεν τούτου ἵσταται τὸν στέφανον αἰρῶν,
Καὶ λέγει τοῦτο πρὸς τὸ οὖς καὶ τὸ, Κατόπισθεν βλέπε.

Et quomodo in curru publicus minister pone hunc stat coronam sustinens, & dicens ei istud in aurem, A tergo respice. Vide Notas & Emendationes num. IX.

Sect. VIII. 1. *Morsus hominis.*] Celsus, lib. 26. cap. 27. *Sequitur ut de vulneribus dicam, quæ morsu fiunt, interdum hominis, interdum simiæ, sæpe canis .... Omnis autem fere morsus habet quoddam virus.* Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. *Hominis morsui, ... sordes ex humanis auribus illinuntur plagæ.*

2. *Ita & reduvias.*] Abscessus circa radices unguium, Latini reduvias vocant, Græci παρωνυχίας. Festus: *Reduvia ... morbus est, quum cutis extra ungues se solvit, quia redivire solvere est.* Ejusdem medicamenti meminit & Marcellus Empir. cap. 18. pag. 108 *Paronychiæ, stercus ex auriculis impone, & linteolum superalliga, mirabere remedium.*

Sect. IX. 1. *Capillus puerorum.*] Totidem verbis Marcellus Empir cap. 36. pag. 246. Sextus Platon cap 17. *de puero*, tit. 3. *Ad podagram: Pueri primi capilli a nativitate si pedibus dolentibus impositi fuerint, sanabuntur.*

2 *Impubium*] Sic Naso *impubibus annis*, lib. 9. Metam. vers. 418.

3. *Virorum quoque.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 1. num. 5. *Capili hominis aceto madefacti, si statim applicentur morsui canis, præsentem afferunt utilitatem.*

4. *Et capitum vulneribus.*] Qualibet vulnera hominum capillis cum thure cusis æquo pondere glutinari, prodidit Theod. Priscianus, lib. 1. cap 19.

psit, [12] rumpi scolopendras marinas sputo tradit: item rubetas, aliasque ranas: Opilius, serpentes, [13] si quis in hiatum earum exspuat. Salpe, torporem sedari quocumque membro instupente, si quis in sinum exspuat: aut si superior palpebra saliva tangatur. Nos si hæc, & illa credamus rite fieri: extranei interventu, aut si dormiens spectetur infans, a nutrice [14] terna adspui: [15] quanquam illos religione tutatur [16] & Fascinus, Imperatorum quoque, non solum infantium custos, qui Deus inter sacra Romana a Vestalibus colitur, & currus triumphantium, [c] sub his pendens, defendit [17] medicus invidiæ: [d] jubetque eosdem respicere [18] similis medicina linguæ, ut sit exorata a tergo Fortuna gloriæ carnifex.

INTERPRETATIO.

[c] *Sub his pendens.*] Currui triumphantium appensus, ad repelleudam invidiam.

[d] *Jubetque*] Jubet eosdem *triumphantes* retro fascinum pendentem aspicere similis alia medicina, *servus nimirum*, qui lingua *monet* uti respiciant, ut sit *modestia triumphantium* placata a tergo Fortuna, *quæ nimia gloria solet esse infensa.*

NOTÆ.

12. *Rumpi scolopendras.*] Id etiam prodidit Ælianus, lib. 4. hist. animal. cap. 22. & lib. 7. cap. 26.

13. *Si quis in hiatum.*] Vide Galenum, lib. 10. de fac. simp. med. pag 288. Saliva hominis scorpionem obtorpescere scribit Ælianus, lib. 9. hist. anim. cap. 4. interire viperam, idem lib. 2. hist. anim. cap. 24.

14. *Terna adspui.*] Ter adspui cum terna precatione. Sic paulo ante, *terna despuere prædicatione in omni medicina mos est*, &c.

15. *Quanquam illos*] Nutricem simul, & infantem. Vide Notas & Emend. num. VIII

16. *Et Fascinus.*] Hoc est, non nutricum modo cura tutatur infantes, sed & fascinus, religione sua, cujus insigne amuletum suspensum e collo gerebant. Alii & ex anulo appendebant. Iconem vide apud Th. Bartholinum, lib. de puerperio Veternm, pag. 161.

17. *Medicus invidiæ.*] Invidiæ magnam esse vim ad nocendum antiqui existimabant: cum eam vel ipso afflatu & contagione maleficam, & venenatam esse, & hominibus, quibus male vellet, obesse graviter censerent. Hinc Horatius, lib. 1. epist. 14. vers. 37.

Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat, non odio obscuro morsuque venenat.

Idcirco ad eam repellendam, de collo puerorum. & de triumphantium curru suspendebant amuleta. Varro, lib. 6. de ling. Lat. *Pueris turpicula res in collo quædam suspenditur, ne quid obsit, bonæ scævæ causa.* Hinc fascinum vocatur pudendum virile: quod fascinum depelleret. Græci, προβασκάνιον: *mutinum* Latini in vetere Glossario. Nam quæ turpia sunt & ridicula, ad avertendam illam pestem accommodata credebantur: obtutu & aspectu invidentium ex obscenitate & miraculo turpitudinis avocatis. Sed & ad eandem avertendam triumphantes *bullam præ se gerebant, inclusis intra eam remediis, quæ crederent adversus invidiam valentissima*, inquit Macrobius, lib. 1. Saturn. cap. 6 pag 208. Vide præterea Julium Pollucem, lib. 7 cap. 23

18. *Similis medicina.*] Eleganti translatione servum intelligit, alterum invidiæ medicum, qui a tergo triumphantis

VIII. [1] Morsus hominis inter asperrimos quoque numeratur. Medentur sordes ex auribus: ac ne quis miretur, etiam scorpionum ictibus serpentiumque, statim impositæ. Melius e percussi auribus prosunt: [2] ita & reduvias sanari. Serpentium vero ictum, contusi dentis humani farina.

IX. [1] Capillus puerorum, qui primum decisus est, podagræ impetus dicitur levare circumligatus: [a] & in totum [2] impubium impositus. [3] Virorum quoque capillus, canis morsibus medetur ex aceto: [4] & capitum vulneribus ex oleo aut vino. Si credimus, a revulso

INTERPRETATIO.

[a] *Et in totum.*] Et universe omnium impubium capillus impositus juvat.

NOTÆ.

adsistebat, monebatque identidem, ut se ipsum cognosceret, ne tanta gloria superbiret. Tertull. in Apolog. cap. 33 pag. 28. *Non enim Deum imperatorem dicam, vel quia mentiri nescio, vel quia illum deridere non audeo, vel quia nec ipse se Deum volet dici.... Hominem se esse etiam triumphans in illo sublimissimo curru admonetur: Suggeritur enim ei a tergo, Respice post te, Hominem te memento.* Jubet igitur servus publicus, (sic enim Juvenalis appellat, Satyr. 10. vers. 41. Isidorus, lib 18. Orig. cap. 2. carnificem vocat,) jubet, inquam, triumphantes respicere fascinum, cavere sibi a fascino invidentium, quo labefactari tota triumphi gloria potest. Ita fit ut modestius se se triumphantes gerant, placatiorque vel sic facta Fortuna currum a tergo facilius prosequatur. Servum a tergo triumphantis coronam sustinuisse Plinius ipse auctor est, lib. 33. sect. 4. Meminit hujusce moris & Tzetzes, Chiliad. 13. hist. 461. vers. 52.

Καὶ πῶς ἐπὶ τῷ ἅρματος δημόσιος οἰκέτης
Ὄπισθεν τούτου ἵσταται τὸν στέφανον ἀνέχων,
Καὶ λέγων τούτῳ πρὸς τὸ οὖς καὶ τὸ, Κατόπιν βλέπε.

Et quomodo in curru publicus minister pone hunc stat coronam sustinens, & dicens ei istud in aurem, A tergo respice. Vide Notas & Emendationes num. IX.

Sect. VIII. 1. *Morsus hominis.*] Celsus, lib. 26. cap. 27. *Sequitur ut de vulneribus dicam, quæ morsu fiunt, interdum hominis, interdum simiæ, sæpe canis.... Omnis autem fere morsus habet quoddam virus.* Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. *Hominis morsui,.... sordes ex humanis auribus illinuntur plagæ.*

2. *Ita & reduvias.*] Abscessus circa radices unguium, Latini reduvias vocant, Græci παρωνυχίαν. Festus: *Redivia... morbus est, quum cutis extra ungues se solvit, quia redvivire solvere est.* Ejusdem medicamenti meminit & Marcellus Empir. cap. 18. pag. 108. *Paronychia, stercus ex auriculis impone, & linteolum superalliga, mirabere remedium.*

Sect. IX. 1. *Capillus puerorum.*] Totidem verbis Marcellus Empir cap. 36. pag. 246. Sextus Platon cap 17. *de puero*, tit. 3. *Ad podagram: Pueri primi capilli a nativitate si pedibus dolentibus impositi fuerint, sanabuntur.*

2 *Impubium*] Sic Naso *impubibus annis*, lib. 9. Metam. vers. 418.

3. *Virorum quoque.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 1. num. 5. *Capilli hominis aceto madefacti, si statim applicentur morsui canis, præsentem afferunt utilitatem.*

4. *Et capitum vulneribus.*] Qualibet vulnera hominum capillis cum thure tusis æquo pondere glutinari, prodidit Theod. Priscianus, lib. 1. cap 19.

cruci, quartanis. Combustus æque capillus, carcinomati. [5] Pueri qui primus ceciderit dens, ut terram non attingat, inclusus in armillam, & assidue in brachio habitus, muliebrium locorum dolores prohibet. Pollex in pede præligatus proximo digito, tumores inguinum sedat. [6] In manu dextra duo medii lino leviter colligati, distillationes atque lippitudines arcent. [7] Quin & ejectus lapillus calculoso, alligatusque supra pubem levare ceteros dicitur, [8] ac jocineris etiam dolores: ac celeritatem partus facere. Addidit Granius, efficaciorem ad hoc esse ferro exemptum. Partus accelerat vicinos, [b] ex quo quæque conceperit, si cinctu suo soluto feminam cinxerit, dein solverit, [9] adjecta precatione, se vinxisse, eundem & soluturum, atque abierit.

X. [1] Sanguine ipsius hominis, ex quacumque parte emisso, efficacissime anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus: item ora, comitiali morbo lapsorum: exsurgere enim protinus. [2] Quidam, si pollices pedum pungantur, exque his guttæ referantur in faciem: aut si virgo dextro pollice attingat: hac conjectura censentes [3] virgines carnes edendas. [4] Æschines Atheniensis excrementorum cinere anginis medebatur, & tonsillis, uvisque, & carcinomatis. Hoc medicamentum

INTERPRETATIO.

[b] *Ex quo.*] Vir ipse ex quo mulier quæque conceperit.

NOTÆ.

5. *Pueri qui primus.*] Alios in usus hunc pueri dentem Sextus Platonicus adhibet, loc. cit. tit. 4. *Pueri dens annorum septem inclusus auro aut argento, & in brachio suspensus, efficit ne mulier concipiat.*

6. *In manu dextra.*] Marcellus Empir. cap. 10. pag. 87. *Si in manu dextra*, inquit, *duo digiti medii lino simul copulentur, statim proderit adversus pituitam, & gravedinem, & distillationem narium.* Plinius Valer. lib. 1. cap 28 *Ad stillationem narium ex humore: In manu dextra duo digiti medii lino alligati inter se, destillationem compescunt.*

7 *Quin & ejectus.*] Vide Notas & Emend. num. X.

8. *Ac jocineris.*] Marcellus Empir. cap. 22. pag 158. *Ad dolorem jocineris physicum remedium sic: Calculus, sive lapillus, qui a calculoso fuerit ejectus, super jecur dolentis alligatus, statim proderit.*

9. *Adjecta precatione.*] Hoc est, hac formula: *Te vinxi, te quoque solvam.*

Sect. X. 1 *Sanguine ipsius.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 52.

2. *Quidam si pollices*] Similis Habdarrahmani præceptio, interprete Echellensi, cap 1 num 22. *Maniaci curatio ita fit. Incide maniaci hominis pollices, sanguinem inde effluentem excipe, commisce cum farina*, &c. Item Theodori Prisciani, lib. 4. *In ipsis vero commotionibus, si sanguinem de ejus pedum digitis elicias quoquo pacto, & ejus frontem ex eo tangas, & labia: continuo exsurgit.*

3. *Virgines carnes.*] Quod virginem vel tactu uno prodesse intellexerint, idcirco catulorum carnes, qui ante coïtum cæsi fuerint, edendas comitialibus morbis præcipiunt.

4 *Æschines... excrementorum.*] Vide Notas & Emend. num. XI.

vocabat [5] botryon. [6] Multa genera morborum primo coïtu solvuntur, primoque feminarum mense. Aut si hoc non contingit, longinqua fiunt, [7] maximeque comitiales. Quin & a serpente ac scorpione percussos coïtu levari produnt: verum feminas Venere ea lædi. [8] Oculorum vitia fieri negant, nec lippire eos, qui cum pedes lavant, aqua inde ter oculos tangant.

XI. Immatura morte raptorum manu, strumas, parotidas, guttura, tactu sanari affirmant. Quidam vero cujuscumque defuncti, duntaxat sui sexus, læva manu aversa. Et e ligno fulgure icto, rejectis post terga manibus demorderi aliquid, & ad dentem qui doleat, admoveri, remedio esse produnt. [1] Sunt qui præcipiant dentem suffiri dente hominis sui sexus, & eum qui caninus vocetur, insepulto exemptum adalligari. [2] Terram e calvaria, psilothrum esse palpebrarum tradunt. Herba vero, si qua ibi genita sit, commanducata, dentes cadere. Hulcera non serpere osse hominis circumscripta. Alii e tribus puteis pari mensura aquas miscent, & prolibant novo fictili: reliquum dant in tertianis [3] accessu febrium bibendum. [4] Iidem in

NOTÆ.

5. *Botryon.*] Sexto Platonico, *Botrys*, cap. 17. de puero. Non qnod uvæ morbo medeatur, ut putat Humelbergius: hanc enim uvam nemo βότρυς appellat: sed quod uvæ forsan maturæ modo nigrescat.

6. *Multa genera.*] Hoc etiam Hippocrates prodidit, sect. 3. aphorism. 28. quem Celsus lib. 2. cap. 1. sic interpretatur: *Si qua etiam genera morborum in infantem inciderunt, ac neque pubertate, neque primis coïtibus, neque in femina primis menstruis finita sunt, fere longa sunt.* Vide quæ diximus lib. 7. sect. 51.

7. *Maximeque comitiales.*] Celsus, lib. 3. cap 23. de comitiali morbo: *Sæpe enim, si remedia non sustulerunt, in pueris, Veneris: in puellis, menstruorum initium tollit.* Scribonius Largus, Compos. 18. de morbo comitiali: *Illud tamen*, inquit, *non oportet ignorare .... pueros vel virgines liberari post complexum & devirginationem.* Cælius Aurel. lib. 1. Chron. cap. 4. in epilepsiæ morbo, quosdam ait *vel usum venereum, vel contra eunuchismum faciendum probare*: quod ipse paulo improbat. Et paulo ante: *Solet hæc passio pubertatis tempore, sive nova purgationis in feminis ....facile detergeri: quod si minime evenerit, plerumque patienti consenescit*, &c. Ceterum, ut id corollarii vice adjiciam, *Morbus comitialis*, ut Celsus animadvertit, lib. 2. cap. 8. *post annum quintum & vicesimum ortus, ægre curatur: multoque ægrius is qui post quadragesimum annum cœpit: adeo ut in ea ætate aliquid in natura spei, vix quidquam in medicina sit.*

8 *Oculorum vitia.*] Marcellus Empir. totidem verbis, cap. 8 pag. 56. & Sextus Platon. cap. 17. de puero &c. tit. 5. *ad lippitudinem oculorum.*

Sect. XI. 1. *Sunt qui præcipiant.*] Innocentior paulo Habdarrahmani Ægyptii medicina, cap. 1. num. 35. *Si osse demortui hominis tanges dentes dolores inferentes, curabuntur.* Et num. 40. *Molarem hominis demortui dentem si suspendes super hominem laborantem dentium doloribus, dolores illi mitigabuntur.*

2. *Terram e calvaria.*] Quæ intra calvariam reperitur, vel qua calvaria obducitur.

3. *Accessu febrium.*] Sic MSS. Reg. 2. & alii. In Chiffl. *a decessu.*

4. *Iidem in quartanis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 6. *Quartana curanda: caput clavi, quo aliquis in crucem fixus est, alligatur panno.*

quartanis fragmentum clavi a cruce, involutum lana, collo ſubnectunt: aut ſpartum e cruce: liberatoque condunt caverna, quam Sol non attingat.

XII. [1] Magorum hæc commenta ſunt: Ut cotem, qua ferramenta ſæpe exacuta ſint, ſubjectam ignari cervicalibus, [a] de veneficio deficientis, evocare indicium, ut ipſe dicat quid ſibi datum ſit, & ubi, & quo tempore: auctorem tamen non nominare. Fulmine utique percuſſo, circumactum in vulnus hominem, loqui protinus conſtat. [2] Inguinibus medentur aliqui, [b] licium telæ detractum alligantes novenis ſeptenisve nodis, ad ſingulos nominantes viduam aliquam, atque ita inguini adalligantes. Licio & clavum aliudve, quod quis calcaverit, alligatum ipſos jubent gerere, ne ſit dolori vulnus. Verrucas avellunt a viceſima Luna, [c] in limitibus ſupini ipſam intuentes, ultra caput manibus porrectis, & quidquid apprehendêre, eo fricantes. Clavum corporis, cum cadit ſtella, ſi quis diſtringat, vel cito ſanari aïunt, cardinibus oſtiorum aceto affuſo: lutum fronti illitum, capitis dolorem ſedare: item laqueum ſuſpendioſi circumdatum temporibus. Si quid e piſce hæſerit faucibus, in aquam demiſſis frigidam pedibus, cadere. [3] Si vero ex aliis oſſibus, impoſitis capiti ex eodem vaſe oſſiculis. Si panis hæreat, ex eodem in utramque aurem addito pane.

XIII. Quin & ſordes hominis in magnis fecere remediis quæſtuoſorum [1] gymnaſia Græcorum: [2] quippe ea ſtrigmenta molliunt, calfaciunt, diſcutiunt, complent, ſudore & oleo medicinam facientibus.

INTERPRETATIO.

[a] *De veneficio.*] Si ex veneficio quis tabe deficiat, cogetur vel ſic indicare, ac dicere quid ſibi datum ſit, &c.

[b] *Licium.*] Filum, ſtamen.

[c] *In limitibus.*] In ſemitis, viiſque tranſverſis agrorum.

NOTÆ.

Sect. XII. 1. *Magorum hæc.*] Allata nempe ſuperiore ſectione remedia, ut & ea quæ hac ipſa dicentur.

2. *Inguinibus.*] Inguinum tumori. Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 43. & Marcellus Empir. cap. 32. pag. 225.

3. *Si vero ex aliis.*] Non e piſcium modo, ſed etiam ex animalium oſſibus. Vide Notas & Emend. num. XII.

Sect. XIII. 1. *Gymnaſia Græcorum.*] Plinius ſupra, lib. 15. ſect. 5. ubi de oleo: *Uſum ejus ad luxuriam vertêre Græci, vitiorum omnium genitores, in Gymnaſiis publicando. Notum eſt, Magiſtratus honoris ejus octogenis ſeſtertiis ſtrigmenta olei vendidiſſe.*

2. *Quippe ea ſtrigmenta.*] Ita ſordes appellabant, quæ deſtringebantur, deradebanturque de athletarum corpore: conſtabant ſudore & oleo: &, quod medicatam vim haberent, diligenter colligebantur, magnoque venum ibant. Valerius Max. lib. 9. cap. 14. *Gymnicorum ſervo ſtrigmenta gymnaſii colligenti.* Eaſdem porro in medicando vires ſtrigmentis gymnaſiorum Dioſcorides attribuit, lib. 1. cap. 36. Ad maturandas certe duritias, collectiones, ſtrumas a Theod. Priſciano, lib. 1. cap. 9. de furunculis, commendantur hæ *ſordes de parietibus palæſtræ collectæ.*

Vulvis inflammatis, [3] contractisque admoventur. Sic & menses cient: sedis inflammationes & condylomata leniunt : item nervorum dolores, luxata, articulorum nodos. [4] Efficaciora ad eadem, strigmenta a balineis, & ideo miscentur suppuratoriis medicamentis. [5] Nam illa, quæ sunt e ceromate, permixta cœno, articulos tantum molliunt, calefaciunt, discutiunt efficacius : sed ad cetera minus valent. Excedit fidem impudens cura, qua [a] sordes virilitatis contra scorpionum ictus singularis remedii, celeberrimi auctores clamant. Rursus in feminis, [b] quas infantium alvo editas in utero ipso, contra sterilitatem subdi censent : [6] meconium vocant. [7] Imo etiam ipsos gymnasiorum rasere parietes : & illæ quoque sordes excalfactoriam vim habere dicuntur : panos discutiunt. [8] Hulceribus senum puerorumque, & desquamatis ambustisve illinuntur.

XIV. Eo minus omitti convenit ab animo hominis pendentes medicinas. [1] Abstinere cibo omni, aut potu, alias vino tantum aut car-

INTERPRETATIO.

[a] *Sordes virilitatis.*] Sordes virilis seminis.

[b] *Quas.*] Sordes quas infantes alvo emittunt &c.

NOTÆ.

3. *Contractisque.*] Strangulatis.

4. *Efficaciora.*] De his eadem Dioscorides, lib. 1. cap. 34 ex Crateva, a quo hausit & Plinius

5 *Nam .... e ceromate.*] Κήρωμα unguentum est, quod fit subacta oleo cera, permixtoque luto : hoc luctatores ungebantur, in eo palæstræ aut gymnasii loco, qui ceromatis etiam nomen inde habuit. De his idem Diosc. lib. 1 cap. 35. Ὁ δ' ἐν ταῖς παλαίστραις συνειληφὼς τὴν κόνιν, ἐμχρισθεὶς οὕτω, τὰς περὶ τὰς κονδύλους συστροφὰς ἐπιτιθέμενος ὠφελεῖ, &c *Quæ vero strigmenta in palestris pulverem sibi adscivere, similia sordibus, articulorum collectiones ac nodos imposita juvant.*

6. *Meconium.*] Μηκώνιον excrementum quod primum emittunt pueri, quod cruentum est, atrum, fœdique odoris. Arist. lib. 7. hist. anim. cap. 13 pag. 844. de infante primum nascente : Ἀφίησι δὲ περιττώματα τὰ μὲν εὐθύς, τὰ δὲ μικρὸν ὕστερον, πάντα δ' ἐν ἡμέρᾳ· καὶ τοῦτο τὸ περίττωμα πλεῖον ἢ κατὰ τὸ μέγεθος τοῦ παιδός· ὃ καλοῦσιν αἱ γυναῖκες μηκώνιον. Χρῶμα δὲ τούτου αἱματῶδες, καὶ σφόδρα μέλαν, καὶ πιττῶδες· μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη γαλακτῶδες. *Emittit etiam excrementa quidam illico, quidam haud multo post : omnes autem intra diem. Cujus excrementi quantitas major quam pro pueri magnitudine : quod appellant mulieres papaverculum. Color ejus cruentus, ac valde ater, & piceus : post illud, mox lacteus.*

7. *Imo etiam ipsos.*] Diosc. lib. 1. cap. 36. totidem verbis : Καὶ ὁ ἐκ τοῖς τῶν γυμνασίων τοίχοις ῥύπος, καὶ ὁ ἀπὸ τῶν ἀνδριάντων, θερμαίνει τε καὶ διαχεῖ τὰ διαπύητα φύματα, &c.

8. *Hulceribus &c.*] Dioscor. loc. cit. Πρὸς ἕλκη πρεσβυτικὰ ἁρμόζει, &c.

Sect. XIV. 1. *Abstinere cibo*] Ita Reg. 1. & editi. Reg. 2. & Chiffl. *abstinere se cibo.* Balineis quando utendum, quando abstinendum sit, ex Celso perdisces, lib 2. cap. 17. *de sudore.* Idem scite admodum, lib. 3. cap. 2. *Igitur si quid morbi incidit, omnium optima sunt, quies, & abstinentia. Si quid bibendum, aqua .... Solaque abstinentia sine periculo medetur .... Et si leviora indicia fuerint, satis sit a vino tantum abstinere, quod*

ne, alias balineis, cum quid eorum postulet valetudo, in præsentissimis remediis habetur. His remediis annumeratur [2] exercitatio, [3] intentio vocis, [4] ungui, fricari cum ratione. [5] Vehemens enim fricatio spissat, lenis mollit: multa adimit corpus, auget modica. In primis vero prodest [6] ambulatio, [7] gestatio, [8] & ea plu-

Notæ.

subtractum, plusquam si cibo quid dematur, adjuvat. Si paulo graviora sint, non aquam tantum bibere, sed etiam cibo carnem subtrahere .... Satisque sit, tum ex ex toto a cibo, a vino, ab omni metu corporis abstinere, cum vehementer nota terruerunt. Rursum, lib. 4. cap. 2. in dolore capitis: *Satius est abstinere a cibo, si fieri potest, etiam a potione: si non potest, aquam bibere,* &c.

2. *Exercitatio.*] Exercitationum genera hæc sunt apud Galenum, lib. 2. de sanit. tuenda, cap 8 pag 83. lucta, pugilatus, cursus, saltatio, disci jactus, pilæ ludus, & similia. Exercitationis simul & laboris nomine censentur, remigatio, fossio, aratio, gestatio oneris, equitatio, venatio, longior ambulatio, &c.

3. *Intentio vocis.*] Sive, ut Celsus ait, lib. 1. cap. 2. *clara lectio.* Et cap. 8. *Si quis stomacho laborat, legere clare debet: post lectionem ambulare,* &c. Et mox: *Prodest adversus tardam concoctionem clare legere,* &c. Denique, lib. 4. cap. 4. de tussi: *Oportet lectione uti vehementi: qua primo impeditur a tussi, post eam vincit.* Hoc vocis exercitium, inquit Cælius lib. 28. Aurel. lib. 1. Chron. cap. 1. Græci ἀναφώνησιν vocant.

4. *Vngui,*] Sive, ut nunc obtinet loquendi usus, *ungi.* Vide Notas & Emend. num. XIII. lib. 1. cap. 2. *Exercitationem recte sequitur unctio,* &c.

5. *Vehemens enim.*] Totidem verbis Celsus ex Hippocrate, lib. 2. cap. 14. *Neque dubitari potest,* inquit, *quin latius quidem & dilucidius, ubi & quomodo frictione utendum esset, Asclepiades præceperit: nihil tamen reperit, quod non a vetustissimo auctore Hippocrate, paucis verbis comprehensum sit: qui dixit, frictione, si vehemens sit, durari corpus: si lenis, molliri: si multa, minui: si modica impleri:* &c.

6. *Ambulatio.*] Plautus in Curcul. act. 2. sc. 1.

Ambula: id lieni optimum est.

Cujusmodi porro debeat esse hæc ambulatio, Celsus declarat, lib 1 cap. 2. *Commode vero,* inquit, *exercent clara lectio, arma, pila, cursus, ambulatio: atque hæc non utique plana, commodior est: siquidem melius ascensus quoque & descensus cum quadam varietate corpus moveat: nisi tamen id perquam imbecillum est: Melior autem est sub divo, quam in porticu: melior, si caput patitur, in Sole, quam in umbra: melior in umbra, quam parietes, aut viridaria efficiunt, quam quæ tecto subest: melior recta, quam flexuosa.*

7. *Gestatio.*] Exercitatio est, qua gestamur, aut vehimur, equo, lectica &c. De ea satis elegans Senecæ locus, initio epist. 55. *A gestatione cum maxime venio, non minus fatigatus, quam si tantum ambulassem, quantum sedi. Labor est enim & diu ferri: ac nescio an eo major, quia contra naturam est, quæ pedes dedit, ut per nos ambularemus: oculos, ut per nos videremus:* &c.

8. *Et ea pluribus modis.*] Celsus, lib. 2. cap. 15. *Genera autem gestationis plura sunt adhibenda, quæ sint & pro viribus cujusque, & pro opibus .... Gestationum lenissima est navi, vel in portu, vel in flumine: vehementior in alto mari, navi: vel lectica aut scamno: acrior vehiculo. Atque hæc ipsa & intendi & leniri possunt. Si nihil horum est, suspendi lectus debet, & moveri,* &c. Hippocratis Græca sunt e libro κατ' ἰητρεῖον, sive de officina Medici, quæ Galenus recitat lib. 2. de sanit. tuenda, cap. 3. pag. 70. tom. 6. Ἀνάτριψις δύναται λῦσαι, δῆσαι, σαρκῶσαι, μινυθῆσαι· ἡ σκληρὴ δῆσαι· ἡ μαλακὴ λῦσαι· ἡ πολλὴ, μινυθῆσαι· ἡ μετρίη, σαρκῶσαι. Quorum effectuum dissimilium dispares causas ibidem persequitur.

ribus

ribus modis. Equitatio stomacho & coxis utilissima : [9] phthisi navigatio : [10] longis morbis locorum mutatio. Item somno mederi sibi, aut lectulo, [11] aut rara vomitione. Supini cubitus oculis conducunr, at proni tussibus, in latera adversum distillationes. [12] Aristoteles & Fabianus plurimum somniari circa ver & autumnum tradunt, magisque supino cubitu, at prono nihil. [13] Theophrastus celerius concoqui dextri lateris incubitu, difficilius a supinis. [14] Sol quoque remediorum maximum ab ipso sibi præstari potest, [15] sicut linteorum strigiliumque vehementia : [16] perfundere caput calida ante balinearum vaporationem, & postea frigida, saluberrimum intelligitur. [17] Item præsumere cibis, & interponere frigidam, ejusdemque potu somnos antecedere, & si libeat, interrumpere. Notandum, nullum aliud animal calidos potus sequi, ideoque non esse naturales. [18] Mero ante somnos colluere ora, propter halitus : frigida matutinis [19] impari numero ad cavendos dentium dolores : item posca oculos contra lippitudines, certa experimenta sunt : * [a] [20] sicut totius corporis valetu- * CAP. V.

INTERPRETATIO.

[a] *Sicut totius.*] Sic totius corporis valetudinem promitti non observantibus varietatem victus, *certum experimentum est.*

NOTÆ.

9. *Phthisi navigatio.*] Vide quæ dicturi sumus, lib. 31. sect 33.

10. *Longis morbis.*] Hippocr. Τὴν μεταμείβειν, σύμφορον ἐπὶ τοῖσι μακρῇσι νοσήμασι.

11. *Aut rara vomitione.*] De ea multa Celsus, lib. 1. cap. 3. & lib. 2. cap. 13.

12. *Aristoteles &c.*] Vide Plutarchum, lib. 8. Sympos. quæst. 10. pag. 734. *Cur autumnalibus somniis minimum fidei sit habendum.*

13. *Theophrastus.*] Libro περὶ ὕπνου καὶ ἐνυπνίων, *de somno & somniis*, cujus Laërtius meminit, lib. 5.

14. *Sol quoque.*] Nam, ut superius dictum est, optima in Sole, si caput patitur, inambulatio est. Vide Notas & Emendationes num. XIV.

15. *Sicut linteorum.*] Uncti oleo veteres strigilibus radebantur sudantes : deinde linteis ad id paratis tergebantur. Apuleïus, lib. 2. asin. aur. *Ac simul ex promptuario oleum unctui, & lintea tersui, & cetera huic eidem usui profer ociter, & hospitem meum produc ad proximas balneas.* Hanc frictionem sibi quisque præstare poterat, uti ex Celso quoque intelligimus lib. 4. cap. 4.

16. *Perfundere caput.*] Ex Celso, lib. 1. cap. 3. totidem verbis. In balneis e calida in frigidam transire solitos olim, testis Aristides, tom. 1. orat. 2. sact. serm. pag. 515.

17. *Item præsumere.*] Ante cibos frigidam aquam præsumere, & inter cibos interponere. Vide Celsum, lib. 1. cap. 8.

18. *Mero ante.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 33. *Ad fœtorem oris : Dormitum vadens .... vino suavi os colluat.* Et cap. 29. *Nero quoque ante somnos colluere ora propter halitum fœtidum utile dicit.* Insulse is apud nostrum pro mero, *Nero*, legit.

19. *Impari numero.*] Ter, quinquies, &c. Numerus ille superstitione non caret, quam Celsus jure neglexit, lib. 1. cap. 2. *Ubi experrectus est aliquis, paulum intermittere : deinde, nisi hiems est, fovere os multa aqua frigida debet.*

20. *Sicut totius.*] Apparet divulsa præpostere hactenus hæc fuisse a superioribus, ut inde novi capitis initium su-

dini varietatem victus inobservatam. [21] Hippocrates tradit non prandentium extra celerius senescere. [22] Verum id remediis cecinit, non epulis: quippe multo utilissima est temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de se præfecturam servo dederat: ultimoque probro manus in cibis triumphali seni [23] dejiciebatur, vel in Capitolio epulanti, [24] pudenda re, servo suo facilius parere, quam sibi.

CAP. VI. XV. [1] Sternumenta pinna gravedinem emendant: & si quis mulæ nares, ut tradunt, osculo attingat: [3] sternumenta & singultum. Ob hoc Varro suadet palmam alterna manu scalpere. [5] Plerique anulum e sinistra in longissimum dexteræ digitum transferre, aut in aquam ferventem manus immergere. [6] Theophrastus senes laboriosius sternuere dicit.

NOTÆ.

meretur. Hausit hanc legem Plinius a Celso, lib. 2. cap. 1. *Sanus homo, qui & bene valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet .... Hunc oportet varium habere vitæ genus, modo ruri esse, modo in urbe, sæpiusque in agro: ..... Modo ungi, modo id ipsum negligere: nullum cibi genus fugere, quo populus utatur: interdum in convivio esse, interdum ab eo se retrahere: modo plus justo, modo non amplius assumere*, &c. Sunt sane plerumque valetudinarii, qui certo ciborum genere quasi ad mensuram vescuntur.

21. *Hippocrates.*] Vide Galenum in librum Hippocratis de ratione victus in morbis acutis, Comment. 2. pag. 50. & seqq. tomo XI.

22. *Verum id.*] Non hæc præcipit Hippocrates, inquit, ad crapulam, vel ut helluari adhortetur, sed ad remedia: ut ab illa scilicet exactiore ac scrupulosiore victus norma recedatur, quæ cibos observat

23. *Dejiciebatur.*] Retinebatur. Sic M S S. non, ut editi auctore Gelenio, *deducebatur*.

24. *Pudenda re.*] Sic etiam M S S. editique. Pliniani istud moris est, pro *pudenda res* Sic alibi, *Magno solatio*, similesque formulæ passim obviæ.

Sect X V. 1. *Sternumenta pinna.*] Sternumentum pinnæ motu excitatum gravedinem capitis sanat, excusso vel sic humore qui distillat e capite. Vide Notas & Emend. num. X V.

2. *Et si quis mulæ.*] Et hoc, inquit, emendat gravedinem. Vide Notas & Emend. num. X V I.

3. *Sternumenta.*] Subintellige, emendant, ex antecedentibus. Arist. sect. 33. probl. 5. pag. 829. & problem. 17. pag. 831. Διὰ τί τὰς λυγμὰς οἱ πταρμοὶ παύουσι: Nempe Hippocratem sequitur, cujus est hic Aphorismus XIII. sect 6. Ὑπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ πταρμοὶ ἐπιγινόμενοι, λύουσι τὸν λυγμόν. *A singultu cohibito quæ sternumenta fiunt, solvunt singultum.* Celsum quoque, cujus hoc effatum, lib. 2. cap. 8. cui lemma, *Quæ nota in quoque morbi genere* &c. *Singultus*, inquit, *sternutamento finitur.* Ubi & illud animadversione dignum, quod adjicit: *In pulmonis morbo periculosum etiam, quod alias salutare habetur, sternutamentum esse.* Et Marcellus Empir. cap 17. pag. 126. *Singultus compescit sternutamentum in tempore excitatum.*

4. *Ob hoc.*] Vel ut Chiffl. & Reg. 2. *ad hoc*, ad singultum comprimendum.

5. *Plerique.*] Nempe ad comprimendos singultus. Marcellus Empir. loc. cit. *In aquam calidam*, inquit, *manus missa, diuque illic retenta, singultus crebriores inhibere dicuntur. Anulus in sinistra manu in medio digito positus, vel ibidem translatus, singultus statim compescit.*

6. *Theophrastus.*] Forte in eo opere quod inscripsit, Προβλημάτων συναγωγὴ, *collectionem problematum*, cujus meminit Laërtius, lib 5. Sic enim Theophrasti magister Aristoteles, sect. 33.

XVI. Venerem damnavit Democritus, ut in qua homo alius exsiliret ex homine. [1] Est hercule raritas ejus utilior. Athletæ tamen torpentes restituuntur Venere: vox revocatur, cum e candida declinat in fuscam. [2] Medetur & lumborum dolori, oculorum hebetationi, mente captis, ac melancholicis.

XVII. Adsidere gravidis, vel cum remedium alicui adhibeatur, digitis pectinatim inter se implexis, veneficium est: idque compertum tradunt Alcmena Herculem pariente. Pejus, si circa unum ambove genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in conciliis ducum potestatumve fieri vetuere majores, velut omnem actum impedientia. Vetuere & sacris, & votisve, simili modo interesse. [1] Capita autem aperiri aspectu magistratuum, non venerationis caussa jussere, sed (ut Varro auctor est) valetudinis, [2] quoniam firmiora consuetudine ea fierent. Cum quid oculo inciderit, alterum comprimi prodest. [3] Cum aqua dextræ auriculæ, sinistro pede exsultare, capite in dextrum humerum devexo: invicem e diversa aure. Si tussim concitet saliva, in fronte ab alio afflari. Si jacet uva, a vertice morsu alterius suspendi. [4] In cervicis dolore poplites fricare, aut cervicem in poplitum. Pedes in humo deponi, si nervi in his cruribusve tendantur in lectulo. Aut si in læva parte id accidat, sinistræ plantæ pollicem dextra manu apprehendi. Item e diverso. [5] Extremitates corporis vel aurium perstringi contra horrores corporis, sanguinemve narium immodicum. [6] Lino vel papyro principia genitalium: femur

NOTÆ.

problem 12. pag. 830. ipsum istud proponit: *Διὰ τί οἱ πρεσβῦται χαλεπῶς πτάρνυνται: Cur senes laboriosius sternuunt?*

Sect. XVI. 1. *Est hercule.*] Celsus, lib. 2. cap. 1. *Concubitus vero neque nimis concupiscendus: neque nimis pertimescendus est. Rarus, corpus excitat: frequens, solvit:* &c.

2. *Medetur & lumborum.*] Renum dolori prodesse auctor est Avicenna, lib. 3 Fen. 20. tract. 1. cap. 10. pag. 889. Melancholiæ item, caligini oculorum, vertigini, gravitati capitis, &c.

Sect. XVII. 1. *Capita autem.*] Vide Plutarchum in quæst. Rom. pag 266. Cur honos exhibeatur Diis operto capite, hominibus aperto.

2. *Quoniam firmiora*] Ægyptiis, qui retecto capite vitam agunt, eam corporis partem esse firmissimam: invalidam contra Persis, qui mitrati semper incedunt, auctor est Herodotus, lib. 3. Thalia, num. 12. pag. 165.

3. *Cum aqua.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. *Si aqua intraverit in auriculam dextram, sinistro pede desultare oportet, capite in dextrum humerum inclinato: si sinistram, ex diverso.*

4. *In cervicis.*] Vide quæ diximus sect. 7.

5. *Extremitates.*] Vide quæ dicturi sumus, libro seq. sect. 9.

6 *Lino vel papyro*] Marcellus Empir. cap. 10. pag 86. *Linum vel papyrus ligata summitati veretri virilis, sanguinem profluentem naribus mire reprimit.* Et mox: *Si feminæ sanguis ex naribus nimie defluat, mamilla ejus vinciantur corrigio caprino.* Q. Serenus, cap de profluvio sanguinis, utrumque complexus:

Præterea Phariis caput emetire papyris,
Detrahe quod super est: alio genitalia necte.

medium, ad cohibenda urinæ profluvia. In stomachi solutione pedes pressare, [7] aut manus in ferventem aquam dimittere. Jam & sermoni parci, multis de causis salutare est. Triennio [8] Mæcenatem Melissum accepimus silentium sibi imperavisse, [9] a convulsione reddito sanguine. [10] Nam eversos, scandentesque ac jacentes, si quid ingruat, contraque ictus spiritum cohibere singularis præsidii est: [11] quod inventum esse animalis docuimus. Clavum ferreum defigere, in quo loco primum caput defixerit corruens morbo comitiali, absolutorium ejus mali dicitur. [12] Contra renum, aut lumborum, vesicæque cruciatus, in balinearum soliis pronos urinam reddere mitigatorium habetur. [13] Vulnera nodo Herculis præligare, mirum quantum ocyor medicina est. [14] Atque etiam quotidiani cinctus tali nodo, vim quandam habere utilem dicuntur: [15] quippe cum Hercules eum prodiderit. Numerum quoque quaternarium Demetrius condito volumine, [16] & quare quaterni cyathi sextariive non essent potandi. Contra lippitudinem retro aures fricare prodest, & lacrymosis oculis frontem. [17] Augurium ex homine ipso est non timendi mortem in ægritudine, quandiu oculorum pupillæ imaginem reddant.

NOTÆ.

Femineas prodest illinc vincire mamillas,
Menstruus immenso si profluat impete sanguis.

Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 12. *de fluxu sanguinis narium. Aliqui fasciolis lineis naturam & testes eorum alligando mollius constrinxerunt: si in feminis, femoralia.*

7. *Aut manus in ferventem.*] Sic libri omnes, etiam MSS. Sic & in torminum dolore, pedes in calidissimam aquam demitti suadet Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194.

8. *Mæcenatem Melissum.*] In Reg. 1. & libris vulgatis, *Messium*. In Chiffl. *Melissimum*. Rectissime omnium Regius 2. *Melissum*, ut diximus in auctorum Indice.

9. *A convulsione.*] Ex retractione nervorum ac musculorum.

10. *Nam eversos.*] E curru.

11. *Quod inventum esse animalis.*] Melium, opinor, qui sufflatæ carnis distentu ictus hominum, & morsus canum arcent, ut dictum est lib. 8. sect. 58.

12. *Contra renum &c.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 25. pag. 171.

13. *Vulnera nodo Herculis.*] Hoc est, arctissimo. Hunc nodum dracones duo repræsentant, in virga Mercurii mutuo implicati. Macrobius, lib. 1. Saturn. cap. 19. pag. 294. *Hi dracones parte media voluminis sui invicem nodo, quem vocant Herculis, obligantur, &c.*

14. *Atque etiam.*] Talem cinctum ad fecunditatem prodesse veteres arbitrati sunt: Festus, verbo *Cingulum. Herculaneo nodo vinctam vir solvit ominis gratia: ut sic ipse felix sit in suscipiendis liberis, ut fuit Hercules, qui LXX. liberos reliquit.* Quo nexu id fuerit, non est satis exploratum. In caduceo hunc nodum Herculis, & in curru Gordii fuisse legimus.

15. *Quippe cum.*] MSS. Reg. 1. & 2. *Quippe cum Herculaneum prodiderit.* Ex Barbari conjectura est vulgata lectio. Forte *Herculaneam*, vim subintelligo, quam Hercules magica arte ei nodo indiderit.

16. *Et quare quaterni.*] Lex est convivalis, expressa ab Ausonio, Idyll. 13. *Ter bibe.*

17. *Augurium.*] Huc pertinet quod ait Julius Capitolinus de Pertinace: *Ea die qua occisus est, negabant in oculis ejus pupulas cum imaginibus quas reddunt spectantibus, visas.*

XVIII. Magna & urinæ non ratio solum, sed etiam religio apud auctores invenitur, digesta in genera. Spadonum quoque [1] ad fecunditatis beneficia. Verum ex his quæ referre fas sit, impubium puerorum contra salivas aspidum, [2] quas ptyadas vocant, quoniam venena in oculos hominum exspuant: [3] contra oculorum albugines, obscuritates, cicatrices, argema, palpebras, & cum ervi farina contra adustiones: [4] contra aurium pura, [5] vermiculosque, si decoquatur ad dimidias partes cum porro capitato novo fictili. [6] Vaporatio quoque ea menses feminarum ciet. Salpe fovet illa oculos firmitatis causa: illinit Sole usta, cum ovi albumine, efficacius struthiocameli, binis horis. Hac & atramenti lituræ abluuntur. Virilis podagris medetur, [7] argumento fullonum, quos ideo tentari eo morbo negant. Veteri miscetur cinis ostreorum, adversus eruptiones in corpore infantium, & omnia hulcera manantia. [8] Ea excesis, ambustis, sedis vitiis, rhagadiis & scorpionum ictibus illinitur. [9] Obstetricum nobilitas non alio succo efficacius curari pronunciavit corporum pruritus: [10] nitro addito hulcera capitum, porrigines, nomas, præcipue genitalium. Sua cuique autem (quod fas sit dixisse) maxime prodest, [11] confestim per se, [12] canis morsui, [13] echinorumque spinis inhæren-

NOTÆ.

Sect. XVIII. 1. *Ad fecunditatis.*] Si injiciatur in uterum: sicut meconium puerorum contra sterilitatem subdi admonuit sect. 13.

2. *Quas ptyadas.*] Πτυὰς *sputatrix*, species aspidis, Paulo Æginetæ etiam memorata, ἀπὸ τοῦ πτύειν, ab inspuendo veneno corporibus sic nuncupata.

3. *Contra oculorum &c.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 60. Sextus Platon. cap. 17. de puero &c. tit. 1. *Ad oculorum albuginem, & aures purulentas: Pueri vel virginis investis lotio inunges eos: Extenuat leucemata* (sive *glaucemata*) ... & aliquatenus claritatem, & angulorum asperitudinem sedat: &c. Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 1. num. 13. *Si coquetur urina in vaso aliquo æreo cum melle, & indetur oculis, albuginem ... absterget strenue.* Vide & num. 30.

4. *Contra aurium pura.*] Contra purulentas aures. Vide Notas & Emend. num. XVII.

5. *Vermiculosque.*] In malicorio decoctam urinam, mox infusam in aurem, vermiculos abigere, scribit Diosc. lib 2. cap. 99. Ἐκζέμει δὲ καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς (ὠσὶ) σκώληκας, ἑψόμενον ἐν σιδίοις (?) ... Et Habdarrahmanus Ægyptius, laudandus a nobis inferius, in Notis & Emend. num. cit.

6. *Vaporatio.*] Qui vapor ex ea urina exspirat, dum decoquitur.

7. *Argumento fullonum.*] Quorum demersi plerumque in urinam pedes ac crura. Hinc urina fullonia appellata inferius, sect. 48.

8. *Ea excesis &c.*] Diosc. loc. cit.

9. *Obstetricum nobilitas.*] Nobiles obstetrices. De hac forma loquendi diximus lib 22. sect. 69.

10. *Nitro addito.*] Vide Notas & Emendationes num. XVIII.

11. *Confestim per se.*] Hoc est, sola ac separatim, sine ullo alio adjumento: & in spongia deinde etiam imposita. Ita Reg. 2 cod. At Reg. 1. ut editi hactenus libri, *confestim perfuso.*

12. *Canis morsui.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 19. *Si canis morsu quis fuerit vulneratus, ejusdem vulnerati lotio vulnus fomentandum est.*

13. *Echinorumque.*] Explicatius ista Marcellus Empir. cap. 34 pag. 233. *Spongia*, inquit, *vel lana lotio madefa-*

tibus, & in spongia lanisve imposita: aut adversus canis rabidi morsus, cinere [a] ex ea subacto: [14] contraque serpentium ictus Nam contra scolopendras mirum proditur, vertice tacto urinæ suæ gutta, liberari protinus læsos.

XIX. Auguria valetudinis ex ea traduntur. [1] Si mane candida, dein rufa sit: illo modo concoquere, hoc concoxisse significatur. [2] Mala signa rubræ, [3] pessima nigræ: [b] [4] mala bullantis, & crassæ: in qua quod subsidit, si album est, [5] significat circa articulos, aut viscera dolorem imminere. Eadem viridis, morbum viscerum: palli-

Interpretatio.

[a] *Ex ea.*] Cinere ex *sua cujusque hominis a cane demorsi* urina subacto.

[b] *Mala bullantis.*] Mala signa bullas emittentis, mala & crassæ.

Notæ.

cta, appositaque, sine dolore quæ corpori inhæserint, eximit .... Si echini aculei pedibus inhæserint, aut alicui corporis parti, in lotio humano calenti pedem diu tene, facile excutientur.

14. *Contraque serpentium.*] Plinius lib. 3. cap. ult. Q. Serenus, cap. 47. pag 155. ex Varrone:

Si vero horrendum vulnus fera fecerit aspis,
Vrinam credunt propriam conducere potu.
Varronis fuit ista senis sententia.

Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 1. num 7. *Vrina hominis recens epota strenue curat a viperarum morsibus, scorpionis marini, ac similium animalium.*

Sect. XIX. 1. *Si mane.*] Ex Cornelio Celso hæc accepta lib. 1. cap. 2. pag. 3. *Scire autem licet integrum corpus esse, cum quotidie mane urina alba, dein rufa est: illud, concoquere: hoc, concoxisse significat.* Vide eundem Celsum, de malæ urinæ indiciis, lib. 2. cap. 5.

2. *Mala signa rubra.*] Hippocr. sect. 4. Aphor. 71. E Latinis Celsus, lib. 2. cap. 4. *Mala urina est, in qua subsidunt vel rubra, aut livida: deterior, in qua quasi fila quædam tenuia, atque alba: pessima ex iis, si tanquam ex furfuribus factas nubeculas repræsentat. Diluta quoque, atque alba vitiosa est, sed in phreneticis maxime.* Videri possit a Celso Plinius hausisse.

3 *Pessima nigra.*] Hippocr. lib. de victu in morbis acutis, tex. 46. pag. 306.

4 *Mala bullantis.*] Hippocr. lib. 7. Aphorism. 34. pag. 308 tom. 9. operum Galeni: ὁκόσοισι δὲ ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίστανται πομφόλυγες, νεφριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν ἀῤῥωστίην ἔσεσθαι. *Quibus in urinis bullæ superstant, iis nephritin ac longum fore morbum significant.* Bullare, est bullas facere, hoc est, tumorem illum excrescentem, qui spiritu in aqua vel in urina excitatur. Celsus, lib. 2. cap. 7. *Si urina bullat.*

5. *Significat circa articulos.*] Abscessu circa articulos liberare urinam ejuscemodi, auctores clari testantur: Theophilus, lib. de urinis, tom. 8. operum Galeni, cap. 6. pag. 364. Οὖρον παχὺ καὶ πολὺ λευκὸν ἐλθὸν, ῥύεται ἀποστάσεις ἐπ' ἄρθρα γεγονυίας τοῖς συμπτωματικῶς..... *Vrina crassa, & multa, & alba profusa, liberat abscessu in articulos facto, in iis qui antea eo morbo laborarunt.* Hippocr. clarius, lib 4. Aphor. 74. pag. 184. tom. 9. Ὁκόσοισιν ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἐφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον, πολὺ καὶ παχὺ, καὶ λευκὸν γινόμενον, &c. Sed Celsum adhuc Plinius auctorem sequitur, cujus hæc haud obscura oratio est, lib. 2. cap. 7. *Vrina autem crassa, ex qua quod desidet, album est, significat circa articulos, aut circa viscera dolorem, metumque morbi es-*

da, bilis: rubens, sanguinis. [6] Mala, & in qua veluti furfures, [7] atque nubeculæ apparent. [8] Diluta quoque alba vitiosa est: [9] mortifera vero crassa, gravi odore: & in pueris tenuis ac diluta. [10] Magi vetant ejus causa contra Solem Lunamque nudari, aut umbram cujusquam ab ipsa respergi. [11] Hesiodus [b] juxta obstantia reddi suadet, ne Deum aliquem nudatio offendat. Osthanes contra mala medicamenta omnia promisit auxiliari, matutinis horis suam cuique instillatam in pedem.

XX. Quæ ex mulierum corporibus traduntur, ad portentorum CAP. VII.

INTERPRETATIO.

[b] *Juxta obstantia.*] Juxta parietem oppositum.

NOTÆ.

se. Eadem viridis, aut viscerum dolorem, tumoremque cum aliquo periculo subesse, aut certe corpus integrum non esse testatur: &c. Risum vel Heraclito moveat Dalecampius Medicus, qui morbum viscerum hoc loco icterum interpretetur.

6. *Mala & in qua.*] Auctor libri de urinis, tom. 8. operum Galeni, cap. 1. pag. 352. *Τούτων δ' ἔτι κακίους αἱ πιτυρώδεις.* Idem habet & Hippocr in Prognost. text. 28. pag. 633. tom. 8 rursumque sect. 4. Aphor. 71. Et ex quo Plinius accepisse potius videri possit, Celsus, lib. 2. cap. 5. inter signa longi morbi, hæc affert: *Si levia atque alba, rubrave sunt, quæ in ea subsidunt: aut si quasdam quasi maculas repræsentat: aut si bullulas excitat.* Et cap. 6. *Urina vero rubra & tenuis, in magna cruditate esse consuevit: & sæpe antequam spatio maturescat, hominem rapit. Itaque si talis diutius permanet, periculum mortis ostendit. Pessima tamen est, præcipueque mortifera, nigra, crassa, mali odoris,* &c.

7. *Atque nubecula.*] Atræ videlicet nebulæ: *νεφέλαι δὲ μέλαιναι, φαῦλαι* Auctor proxime laudatus, lib. de urinis, loc. cit. Hippocr. lib. de victu in morbis acutis, tex. 44. pag. 304. *τὰ οὖρα νεφελοειδέα*, *urinam nebulosam* vocat. Et nebulas appellat Theod. Priscianus, lib 2. cap. 1. *Nubeculas* Celsus, lib. 2. cap. 4. Ut inanis ac futilis conjectura Dalecampii liquido intelligatur, qui *squamula*, pro *nubecula*, reponere nititur.

8. *Diluta quoque.*] *Λεπταὶ δὲ καὶ λευκαὶ κάρτα φαῦλαι. Tenuis & alba, admodum mala.* Auctor libri de urinis, loc. cit. Sed e Celso hæc Plinius: sic enim ille, lib. 2. cap. 6. *Pessima tamen urina est, præcipueque mortifera, nigra, crassa, mali odoris: atque in viris quidem & mulieribus, talis deterrima est: in pueris vero, quæ tenuis & diluta est.*

9. *Mortifera.*] Auctor libri de urinis, loc. cit. *Θανατωδέστερα δὲ τῶν οὔρων τά τε δυσώδη, καὶ ὑδατώδη, καὶ μέλανα, καὶ παχέα· ἔστι δὲ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ τὰ μέλανα τῶν οὔρων κάκιστα· τοῖς δ' αὖ παιδίοισι τὰ ὑδατώδεα. Mortifera est gravis odore, & diluta, & atra, & crassa. In viris quidem & feminis, atra pessima: in infantibus, aquosa & diluta.* Vide & Theophilum, de urinis, cap. 7. pag. 366. & Hippocr. in Prognost. text. 32. pag. 634. & 635. utrumque tomo 8. operum Galeni. Ex his hausisse Celsus videtur, a Celso Plinius.

10. *Magi.*] Est in Pythagoricis symbolis, *Πρὸς τὸν ἥλιον τετραμμένον μὴ ὀμιχεῖν.* Quod quidam *ἀλληγορικῶς* sic accipiunt, ut sententia sit, contra magnos & honestos viros nihil proterve, nihil irreverenter agendum.

11. *Hesiodus.*] In eo opere, cui titulus, *Ἔργα καὶ ἡμέραι*, vers. 725.

Μηδ' ἄντ' ἠελίου τετραμμένος ὀρθὸς ὀμιχεῖν...
Μηδ' ἀπογυμνωθείς· μακάρων τοι νύκτες ἔασιν.

miracula accedunt, ut sileamus divisos membratim in scelera [a] abortus, mensium piacula, quæque alia non obstetrices modo, verum etiam ipsæ meretrices prodidere. [1] Capilli si crementur odore, serpentes fugari. [2] Eodem odore vulvæ morbo strangulatas respirare. [3] Cinere eo quidem, si in testa sint cremati, vel cum spuma argenti, scabritias oculorum ac prurigines emendari: item verrucas, & infantium hulcera cum melle. Capitis quoque vulnera, & omnium hulcerum sinus, addito melle ac thure. Panos, podagras, cum adipe suillo, sacrum ignem, [4] sanguinemque sisti illito, [5] & formicationes corporum.

XXI. [1] De lactis usu convenit, dulcissimum esse mollissimumque, & in longa febre, [2] cœliacisque utilissimum, maxime ejus quæ jam [3] infantem removerit. [4] Et in malacia stomachi, in febribus, [5] rosionibusque efficacissimum experiuntur. Item mammarum collectionibus cum thure, [6] oculo ab ictu cruore suffuso, [7] & in dolore,

INTERPRETATIO.

a *Abortus.*] Fetus abortivos.

NOTÆ.

Sect. XX. 1. *Capilli si crementur.*] Simile illud est quod Habdarrahmanus Ægyptius refert, cap 1. num. 1. *Satam terram vermiculis obnoxiam si mulieris suffumigabis capillis, statim Deo permittente inde fugantur.*

2. *Eodem odore.*] Habdarrahmanus Ægyptius, Ecchellensi interprete, cap. 1. num. 23. *Capillis hominis si suffumigabitur mulier, quæ matricis doloribus laborat, sanabitur.* Et lethargicos quoque excitari eo, scribit Plinius Valer. lib. 3. cap. 9.

3. *Cinere eo &c.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 60.

4. *Sanguinemque sisti illito.*] Sic Reg. 2. & Chiffl. non, ut editi, *illico.* In Reg. 1. *inlito*, vetusto more.

5. *Et formicationes.*] Formicatio hoc loco pruritus cutis significat, qualem efficerent formicæ pungentes. Sic lib. 30. sect. 41. *donec formicet cutis.* Alias formicatio vitium quoque corporis est, quum parva tubercula rotunda & pinguia corpus infestant. Græcis, *Μυρμηκίασις.* Claviculum vocat Sextus Platon. ut dicemus lib. 30. sect. 22.

Sect. XXI. 1. *De lactis usu.*] Muliebris scilicet. Dioscor. lib. 2. cap. 78. Τὸ δὲ τῆς γυναικὸς γάλα γλυκύτατόν ἐστι καὶ τροφιμώτατον.

2. *Cœliacisque.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 193. *Cœliaco, & ei qui ejectionibus vel doloribus acutis alvi variis vexabitur, potenter succurres, si muliebre lac quamplurimum jejuno potui dederis, donec persanetur.*

3. *Infantem removerit.*] Quæ lactenti puero mammam subduxerit. Joan. Jac. Chiffl. lib. 2. Dædalm. cap. 5. pag. 37. sic interpretatur, *quæ infantem pepererit, atque in lucem ediderit:* Haud sane recte.

4. *Et in malacia.*] Sic etiam Reg. 1. Alii *malicia* male. Mollities est languentis & cuncta fastidientis stomachi. Diosc. lib. 2. cap. 78. στομάχου φθίσιν vocat.

5. *Rosionibusque.*] Dioscor. loc. cit. Ὠφελεῖ δὲ θηλαζόμενον στομάχου δῆξιν. *Mammis exsuctum prodest ad stomachi rosionem.* A bile fit ista stomachi rosio.

6. *Oculo ab ictu.*] Dioscor. loc. cit. Μιγὲν δὲ λιβανωτοῦ λείῳ, ἐνστάζεται τοῖς ἐκ πληγῆς αἱμαχθεῖσιν ὀφθαλμοῖς. *Thuris admixtum pollini: oculis ab ictu cruore suffusis instillatur.*

7. *Et in dolore.*] Oculorum.

aut

aut epiphoris, si immulgeatur, plurimum prodest: magisque cum melle & narcissi succo, aut thuris polline. Semperque in omni usu efficacius ejus, quæ marem enixa sit: multoque efficacissimum ejus, quæ geminos mares: & si vino ipsa cibisque acrioribus abstineat. Mixto præterea ovorum candido liquore, madidaque lana frontibus impositum, fluxiones oculorum suspendit. [8] Nam si rana saliva sua oculum asperserit, præcipuum est remedium. Et contra morsum ejusdem bibitur, instillaturque. Eum qui simul matris filiæque lacte inunctus sit, liberari omni oculorum metu in totam vitam affirmant. Aurium quoque vitiis medetur, [9] admixto modice oleo: aut si ab ictu doleant, anserino adipe tepefactum. Si odor gravior sit, ut plerumque fit longis vitiis, diluto melle lana includitur. Et contra morbum regium [10] in oculis relictum, instillatur cum elaterio. [11] Peculiariter valet potum contra venena, quæ data sunt e marino lepore, [12] buprestique, & ut Aristoteles tradit, dorycnion. Et contra insaniam, quæ facta sit hyoscyami potu. [13] Podagris quoque jubent illini cum cicuta. [14] Alii cum œsypo & adipe anserino: qualiter etiam vulvarum doloribus imponitur. Alvum etiam sistit potum, [15] ut Rabirius scribit, & menses ciet. [16] Ejus vero quæ feminam enixa sit, ad vitia tantum in facie sananda prævalet. [17] Pulmonum quoque incommoda lacte mulieris sanantur: cui si admisceatur impubis pueri urina, vel mel Atticum, omnia singulorum cochlearium mensura, murmura quoque aurium ejici invenio. Ejus quæ marem peperit lacte gustato, canes rabiosos fieri negant.

XXII. [1] Mulieris quoque salivam jejunæ potentem diju-

NOTÆ.

8. *Nam si rana.*] Rana rubeta, cujus est venenata maxime saliva.

9. *Admixto modice oleo.*] Vide Notas & Emendationes num. XIX.

10. *In oculis relictum.*] Qui oculos adhuc felleo colore suffundat.

11. *Peculiariter.*] Dioscor. loc. cit. Ἀρμόζει δὲ καὶ πρὸς λαγωοῦ θαλασσίου πόσιν.

12. *Buprestique.*] Scribonius Largus, Compos. 190. ab buprestim.

13. *Podagris ... cum cicuta.*] Dioscor. loc. cit. cum cerato & opio, σὺν μηκωνίῳ καὶ κηρωτῇ καταχριόμενον.

14. *Alii cum æsypo.*] Vide lib. 30. sect. 23.

15. *Ut Rabirius.*] Est sane C. Rabirius poëta Epicus, cujus Quintilianus meminit, lib. 10. & Ovidius, lib. 4. de Ponto, eleg. 16. vers. 5.

Cum foret & Marsus, magnique Rabirius oris.

Seneca, lib. 6. de Benef. cap. 3. *Egregie mihi videtur M. Antonius apud Rabirium poëtam*, &c. Medicusne idem ac vates exstiterit, an de rebus medicis ipse in ea arte hospes carmen ediderit, obscurum est.

16. *Ejus vero.*] In ratione victus lac ejuscemodi laudat Galenus, tom. 10. lib. 2. de remed. facile parab. pag. 659.

17. *Pulmonum quoque.*] Ad pulmonis hulcera, & ad tabem, commendat Galenus, lib. de bonit. & vit. succorum, tom. 6. cap. 4. pag. 426.

Sect. XXII. 1. *Mulieris quoque salivam.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 69.

dicant oculis cruentatis. [2] Et si contra epiphoras, ferventes anguli oculorum subinde madefiant: efficacius, si cibo vinoque se pridie ea abstinuerit. Invenio & fascia mulieris alligato capite, dolores minui.

XXIII. Post hæc nullus est modus. Jam primum abigi grandines turbinesque [1] contra fulgura, [a] ipsa in mense connudata, sic averti violentiam cæli: in navigando quidem tempestates etiam sine menstruis. Ex ipsis vero mensibus, monstrificis alias, [2] uti suo loco indicavimus, dira & infanda vaticinantur: e quibus dixisse non pudeat, si in defectus Lunæ Solisve congruat [3] vis illa, irremediabilem fieri: non segnius & in silente Luna, coïtusque tum maribus exitiales esse atque pestiferos. Purpuram quoque ab his eo tempore pollui. [b] Tanto vim esse majorem. [4] Quocumque autem alio menstruo, si nudatæ segetem ambiant, erucas, ac vermiculos, scarabæosque, ac noxia alia decidere. Metrodorus Scepsius in Cappadocia inventum prodit, ob multitudinem cantharidum. Ire ergo per media arva, retectis super clunes vestibus. Alibi servatur, ut nudis pedibus eant, capillo cinctuque dissoluto. Cavendum ne id oriente Sole faciant: sementem enim arescere. [5] Item novellas vites ejus tactu in perpetuum lædi:

INTERPRETATIO.

[a] *Ipsa in mense.*] Cum est in menstruis mulier.

[b] *Tanto.*] Tanto plus virium menstruis tempestas ea adjicit.

NOTÆ.

2. *Et si contra.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 57. *Si mulieris saliva, quæ pueros, non puellas ediderit, & abstinuerit se pridie vino, & cibis acrioribus, & in primis si pura & nitida erit, angulos oculorum tetigeris, omnem acritudinem lippitudinis lenies, humoremque siccabis.*

Sect. XXIII. 1. *Contra fulgura.*] Assutus purpuræ pannus hæ voces videntur: atque ex ora libri in contextum irrepsisse.

2. *Vti suo loco.*] Libro 7. sect. 13.

3. *Vis illa.*] Purgatio menstrua.

4. *Quocumque autem.*] Palladius, lib. 1 tit 35. pag. 28. *Aliqui mulierem menstruantem nusquam cinctam, solutis capillis, nudis pedibus, contra erucas, & cætera, hortum faciunt circumire.* Columella, lib. 10 de cultu hortor. ubi de animalibus pellendis, quæ carpunt segetes:

At si nulla vales medicina repellere pestem,
Dardaniæ veniunt artes, nudataque plantas
Femina, quæ justis tum demum operata juventæ
Legibus, obsceno manat pudibunda cruore.
Sed resoluta sinus, resoluto mæsta capillo,
Ter circum areolas, & sepem ducitur horti.
Quæ cum lustravit gradiens, mirabile visu,
Non aliter quam decussa pluit arbore nimbus
Volvitur ad terram distorto corpore campe: &c.

Hoc ipsum repetit idem cap. 3. extremo, libri XI. pag. 405. ex Democriti libro, qui inscribebatur, περὶ ἀντιπαθῶν. Sic & Ælianus, lib. 6. hist. anim. cap. 36. de erucis.

5. *Item novellas vites.*] M S S. Reg. 2. & alii, *item novella* tantum.

rutam & ederas, [c] res medicatissimas, illico mori. [6] Multa diximus de hac violentia. Sed præter illa certum est, apes tactis alveariis fugere: [7] lina, cum coquantur, nigrescere: aciem in cultris tonsorum hebetescere: æs contactum grave virus odoris accipere & æruginem, magis si decrescente Luna id accidat: equas, si sint gravidæ, tactas abortum pati. Quin & aspectu omnino, quamvis procul visas, si purgatio illa post virginitatem prima sit, aut in virgine [8] ætatis sponte. [9] Nam bitumen in Judæa nascens, sola hac vi superari filo vestis contactæ, docuimus. Ne igne quidem vincitur, quo cuncta: cinisque etiam ille, si quis aspergat lavandis vestibus, purpuras mutat, florem coloribus adimit, ne ipsis quidem feminis malo suo [10] inter se immunibus. [11] Abortum facit illitus, aut si omnino prægnans supergrediatur. Quæ Lais & Elephantis inter se contraria prodidere de abortivis, carbone e radice brassicæ, vel myrti, vel tamaricis in eo sanguine exstincto: item asinas non concipere tot annis, quot grana hordei contacta ederint: quæque alia nuncupavere monstrifica, aut inter ipsas pugnantia: cum hæc fecunditatem fieri iisdem modis, quibus illa sterilitatem, prænunciaret, melius est non credere. Bythus Dyrrachenus [12] hebetata aspectu specula recipere nitorem tradit, iisdem aversa rursus contuentibus: omnemque vim talem resolvi, si mullum piscem secum habeant. Multi vero inesse etiam remedia tanto malo aiunt: [13] podagras illini, strumas & parotidas, panos, sa-

INTERPRETATIO.

c *Res medicatissimas.*] Res ad medicos usus aptissimas.

NOTÆ.

6. *Multa diximus.*] Magna, inquit, & numerosa videntur ea quæ hactenus retulimus, hac sectione: sed præter ista, &c.

7. *Lina, cum coquantur.*] Sic etiam Reg. 2. & alii. Si nempe coquantur ære, quod menstrua ea contigerint. Delibata ex his antea jam plurima, lib. 7. sect. 13.

8. *Ætatis sponte.*] Sponte naturæ in ea ætate, ut ipse ait, lib. 10. sect. 75.

9. *Nam bitumen .... docuimus.*] Libro 7. sect. 13. *Quin & bituminum sequax alioqui ac lenta natura, in lacu Judæa, qui vocatur Asphaltites, certo tempore anni supernatans, nequit sibi avelli, ad omnem contactum adhærens, præterquam filo, quod tale virus infecerit.* Vide quæ diximus in Notis & Emend. ad librum 7. num. LVI.

10. *Inter se.*] Est enim aliarum menstruum aliis venenum.

11. *Abortum &c.*] Dioscor. lib. 2. cap. 97. *Γυναικὸς δὲ ἐπιμήνιον περιαλειφόμενον καὶ ὑπερβαινόμενον, ἀσυλλήπτους δοκεῖ ποιεῖν γυναῖκας. Menstruus feminæ sanguis existimabatur circumlitu efficere ne concipiant mulieres, itemque si super eum ipsa supergrediantur.*

12. *Hebetata aspectu.*] Mulierum scilicet aspectu, quæ profluvio tali laborant. Nam earum aspectu speculorum fulgor hebetatur, ut dictum est lib. 7. sect. 13. reddi eundem, si ex postea speculi partem aversam contuerentur, credidit Bythus.

13. *Podagras illini &c.*] Dioscor. lib. 2. cap. 97. Ποδαγρικὰς δὲ ὀδύνας καὶ ἐρυσιπέλατα κουφίζει καταχριόμενον.

cros ignes, furunculos, epiphoras tractatu earum mulierum leniri. Lais & Salpe canum rabiosorum morsus, & tertianas quartanasque febres, menstruo in lana arietis nigri, argenteo brachiali incluso. Diotimus Thebanus, [14] vel omnino vestis ita infectæ portiuncula, [15] ac vel licio, brachiali inserta. Sotira obstetrix, tertianis quartanisque efficacissimum dixit plantas ægri subterlini: multoque efficacius ab ipsa muliere, & ignoranti. Sic & comitiales excitari. [16] Icetidas medicus quartanas coitu finiri, incipientibus duntaxat menstruis, spopondit. Inter omnes vero convenit, [17] si aqua potusque formidetur a morsu canis, supposita tantum calici [d] lacinia tali, statim metum eum discuti: videlicet prævalente sympathia illa Græcorum, [18] cum rabiem canum ejus sanguinis gustatu incipere diximus. Cinere eo jumentorum omnium hulcera sanari certum est, addita caminorum [e] farina & cera. Maculas autem e veste eas, non nisi ejusdem urina ablui. Cinerem per se rosaceo mixtum, feminarum præcipue, capitis sedare dolores illitum fronti. Asperrimamque vim profluvii ejus esse [19] per se annis virginitate soluta. Id quoque convenit, quo nihil equidem libentius crediderim, tactis omnino menstruo postibus, irritas fieri Magorum artes, [f] generis vanissimi, ut æstimare licet. Ponam enim vel modestissimum e promissis eorum: ex homine siquidem resegmina unguium e pedibus manibusque cera permixta, ita ut dicatur tertianæ, vel quotidianæ, vel quartanæ febri remedium quæri, ante Solis ortum alienæ januæ affigi jubent, ad remedia in iis morbis: quanta vanitate si falsum est? quantave [g] noxia, si transferunt morbos? [h] Innocentiores ex his omnium digitorum resegmina unguium, ad cavernas formicarum abjici jubent, eamque quæ prima

INTERPRETATIO.

[d] *Lacinia.*] Lacinia tali tincta menstruo.

[e] *Farina.*] Fuligine.

[f] *Generis*] Quæ sunt plenissimæ vanitatis, ut vel ex eo æstimare licet.

[g] *Noxia.*] Injuria.

[h] *Innocentiores ex his.*] Ex Magis ii qui minus nocent.

NOTÆ.

14. *Vel omnino vestis ita infecta.*] Menstruo muliebri inquinatæ.

15. *Ac vel licio.*] Vel tenui filo. Brachiale, βραχιόνιον, ornamentum brachiorum: armilla a ceteris appellatur.

16. *Icetidas.*] Et Q. Serenus, cap. de quartana medicanda:

Quidam etiam miranda ferunt, veniente calore
Jurantes ludum Veneris munusque petendum.

17. *Si aqua potusque.*] De eo aquæ metu post canis rabiosi morsum, vide quæ diximus, lib. 8. sect. 63.

18. *Cum rabiem .... diximus.*] Libro 7. sect. 13 *In rabiem aguntur gustato eo canes.*

19 *Per se annis.*] Ætatis ac naturæ sponte, ante coitum, menstruis fluentibus. Ita M S S. Reg. 2. & alii: non, ut editi, *primis annis.*

cœperit trahère, correptam ſubnecti collo, ita diſcuti morbum.

XXIV. Hæc ſunt quæ retuliſſe fas ſit, ac pleraque ex iis non[1] honore dicto. Reliqua inteſtabilia & infanda, ut feſtinet oratio ab homine fugere. In ceteris[2] claritates animalium aut operum ſequemur. Elephanti ſanguis præcipue maris, fluxiones omnes, quas rheumatiſmos vocant, ſiſtit. Ramentis eboris cum melle Attico (ut aïunt)[3] nubeculæ in facie, ſcobe paronychia tolluntur. Proboſcidis tactu capitis dolor levatur, efficacius[a] ſi & ſternuat. Dextra pars proboſcidis cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinum ſtimulat. Sanguis & ſyntecticis prodeſt, jecurque comitialibus morbis. Cap. VIII.

XXV. Leonis adipes cum roſaceo cutem in facie cuſtodiunt a vitiis, candoremque ſervant. Sanant & aduſta nivibus,[1] articulorumque tumores. Magorum vanitas perunctis eo adipe, faciliorem gratiam apud populos regeſve promittit: præcipue tamen eo pingui, quod ſit inter ſupercilia, ubi eſſe nullum poteſt. Similia dentis, maxime a dextra parte, villique e roſtro inferiori, promiſſa ſunt. Fel aqua addita, claritatem oculis inunctis facit: & cum adipe ejuſdem,[2] comitiales morbos diſcutit, levi guſtu, & ut protinus, qui ſumpſere, curſu id digerant.[3] Cor in cibo ſumptum, quartanis medetur: adeps cum roſaceo quotidianis febribus.[4] Perunctos eo beſtiæ

Interpretatio.

[a] *Si & ſternuat.*] Si & elephantus ſternuat.

Notæ.

Sect. XXIV. 1. *Honore dicto.*] Honorem præfati: uti ſolemus cum quid turpe dicturi ſumus: tum enim ſic præfamur, *ſi commemorare fas eſt, honore dicto, honos ſit auribus*, aut res ipſas eo verborum ambitu exprimimus, qui virorum bonorum atque ingenuorum non offendat aures.

2. *Claritates animalium.*] Clariora animalia, ut diximus lib. 22. ſect. 69.

3. *Nubeculæ in facie.*] Nubeculas appellat hic Plinius, (ſic enim MSS omnes,) quas Sextus Platon. cap. 12 de elephante, plagas & maculas. Sic enim ille, tit. 1. *Ad maculas tollendas: Ebur cum melle contritum & impoſitum, mire ſanat.* Et tit. 2. *Ad plagas de facie tollendas: Mulier ſi quotidie de pulvere eboris faciem ſuam fricaverit, plagas mundabit.*

4. *Leonis adipes.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 46.

Sect. XXV. 1. *Articulorumque tumores.* Sextus Platon. cap. 10. de leone, tit. 4. *Ad nervorum & geniculorum*, (hoc eſt articulorum,) *dolorem: Adipem leonis cum medulla cervina & lallucateres & commiſcebis: tum demum perunges corpus, & ſanabitur.*

2. *Comitiales morbos diſcutit.*] Ad comitiales morbos fel leoninum pariter commendat Dioſcor. lib 2. Eúmp. cap. 18.

3. *Cor in cibo.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 6.

4. *Perunctos eo.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellenſi, cap. 42. pag. 131 *Adipe leonis contuſus cum allio ſi quis corpus ſuum illinet, non timebit feras, imo fugabit eas. Hoc utuntur Monachi qui in deſertis ſunt, & montibus, medicamine, ne lædantur a beſtiis.*

fugiunt. [5] Resistere etiam insidiis videtur.

XXVI. [1] Cameli cerebrum arefactum, potumque ex aceto, comitialibus morbis aïunt mederi: [2] item fel cum melle potum: hoc & anginæ. Cauda arefacta solvi alvum: fimi cinere crispari capillum cum oleo. [3] Et dysentericis prodest illitus cinis, potusque quantum tribus digitis capiatur, & comitialibus morbis. [4] Urinam fullonibus utilissimam esse tradunt: itemque hulceribus manantibus: Barbaros eam servare quinquennio, & heminis pota ciere alvum. Setas e cauda contortas, & sinistro brachio alligatas quartanis mederi.

XXVII. Hyænam Magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione posuerunt, ut pote cui & ipsi Magicas artes dederint, vimque, [1] qua alliciat ad se homines mente alienatos. [2] De permutatione sexus annua vice diximus, ceteraque de monstrifica natura ejus: nunc persequemur quæcumque medicinis produntur. [3] Præcipue pantheris terrori esse traditur, ut ne conentur quidem resistere: & aliquid e corio ejus habentem non appeti. Mirumque dictu, si pelles utriusque contrariæ suspendantur, decidere pilos pantheræ. Cum fugiant venantem, declinare ad dextram, ut prætergressi hominis vestigia occupent. Quod si successerit, alienari mente, ac vel ex equo hominem decidere. At si in lævam detorserit, deficientis argumentum esse, celeremque capturam. Facilius autem capi, si cinctus suos venator, flagellumque imperitans equo septenis alligaverit nodis. Mox, ut est solers ambagibus vanitas Magorum, capi jubent Geminorum signum transeunte Luna, singulosque prope pilos servari. Capitis do-

NOTÆ.

5. *Resistere etiam.*] Diosc. lib. 2. cap. 94. Φασὶ δ᾽ αὐτὸ (λεόντειον στέαρ) καὶ ἀντιφάρμακον ἐπιβουλευόντων εἶναι. *Aiunt etiam leoninum adipem insidiantibus resistere.*

Sect. XXVI. 1. *Cameli cerebrum.*] Sic etiam Galenus, lib. de theriaca ad Pison. cap. 9. pag. 942. Et Cæl. Aurel. lib. 1. Chron. cap. 4. de Epilepsia: *Dant etiam cameli cerebrum fumo siccatum, atque contusum, sed infantibus vel pueris odorandum: perfectis autem ætatibus bibendum ad modum cyathi, cum mulso & aceto tribus cyathis.* Auctor libri, qui Kiranidum Kirani inscribitur, lib. 2 pag. 81. *Cerebrum cameli cum roseo inunctum capiti antersus & posterius, epilepsiam sanat: quod est admirabile & excellentissimum.* Medullam stomacho frontique illitam prodesse comitialibus auctor est Plinius Valer. lib. 3. cap. 10.

2. *Item fel.*] Vide quæ de cameli felle diximus, lib. XI. sect. 74. Inter remedia porro quæ peti ex camelo possunt, miror prætermissum a Plinio quod in ejus animalis lacte hodieque Oriens omnis singulare esse intelligit, sanandæ hydropisi, teste αὐτόπτῃ Tavernerio, tom. 1. Itiner. lib. 1. cap. XI. pag 116.

3. *Et dysentericis.*] Idem Kiranus, loc. cit. *Arida quoque & trita stercora cameli, & super aspersa aqua ac bibita, dysentericos sanant.*

4. *Vrinam.*] Ad splenis tumores ac jecinoris hanc laudat in primis Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 59. pag. 36. ad humida item hulcera, ad scabiem, porriginemque, ad aurium vitia.

Sect. XXVII. 1. *Qua alliciat ad se.*] Vide quæ dicta sunt lib. 8. sect. 44.

2. *De permutatione.*] Libro 8. sect. 44.

3. *Præcipue pantheris.*] Vide Ælian. lib. 6. hist. anim. cap. 22.

lori alligatam cutem prodesse, quæ fuerit in capite ejus. [4] Lippitudini fel illitum frontibus : aut ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis Attici cyathis tribus, & croci uncia inunctum : sic & caligines discuti, & suffusiones. Claritatem excitari melius inveterato medicamento. Asservari autem in Cypria pyxide. Eodem sanari argema, scabritias, [a] excrescentia in oculis : item cicatrices. [5] Glaucomata vero jocineris recentis insuflati sanie, cum despumato melle inunctis. Dentes ejus dentium doloribus tactu prodesse, vel adalligatos ordine: humeros humerorum & lacertorum doloribus. Ejusdem dentes, si de sinistra parte rostri eruti sint, illigatos pecoris aut capri pelle stomachi cruciatibus. Pulmones in cibo sumptos cœliacis. Ventriculis, cinerem cum oleo illitum. [6] Nervis, medullas e dorso cum oleo vetere ac felle. Febribus quartanis, jecur degustatum ter ante accessiones. [7] Podagris, spinæ cinerem cum lingua & dextro pede vituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta atque illita hyænæ pelle. In eodem morbo prodesse & fel cum lapide Assio. Tremulis, spasticis, exsilientibus, & quibus cor palpitet, aliquid ex corde coctum mandendum, ita ut reliquæ partis cinis cum cerebro hyænæ illinatur. Pilos etiam auferri [8] hac compositione illita, [9] aut per se felle, evulsis prius quos renasci non libeat. [10] Sic & palpebris inutiles tolli. Lumborum doloribus carnes e lumbis edendas, illinendasque cum oleo.

INTERPRETATIO.

a *Excrescentia.*] Caruneulas exereseentes.

NOTÆ.

4. *Lippitudini fel.*] Hausta hæc esse ex Democrito, Marcellus Empiricus docet, cap. 8. pag. 57. *Democritus*, inquit, *affirmat felle hyænæ si frons perfricetur, epiphoras incipientes, & omnem oculorum dolorem posse sedari.* Sic & Diosc. lib. 2. cap. 96. & Galenus, lib. de theriaca ad Pison. cap. 9. pag. 942.

5. *Glaucomata.*] Γλαύκωμα vitium est oculi, cum præter naturam glaucescit. Seu morbus humoris crystallini, mutati in glaucum, seu album, aquosumve colorem : insanabilis fere. Plautus in Mil. act. 2. sc. 1. vers. 70. glaucomam vocat :

Et nos facetis fabricis, & doctis dolis
Glaucomam oculos objiciemus : eamque ita
Faciemus, ut quod viderit, non viderit.

Qui hoc genere morbi tenetur, in Notis quæ vulgo Tironis dicuntur, apud Gruterum, pag. 149. *Glaucomaticus* appellatur.

6. *Nervis, medullas &c.*] Hæc pariter Marcellus Empir. cap. 36. pag. 240. ubi Democritum rursus laudat auctorem.

7. *Podagris.*] Vide Marcellum Empir. cap. 36. pag 246. ubi calciamenta hyænæ pelle si quis in usu quotidiano habuerit, podagræ morbo cariturum ait.

8. *Hac compositione.*] Cordis cinere cum cerebro illito.

9. *Aut per se felle &c.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70.

10 *Sic & palpebris inutiles.*] Subintellige, pilos. Marcellus Empir. loc. cit.

Sterilitatem mulierum emendari, oculo cum glycyrrhiza & anetho sumpto in cibo, promisso intra triduum conceptu. Contra nocturnos pavores, umbrarumque terrorem, unus e magnis dentibus lino alligatus succurrere narratur. [b] Furentes suffiri eodem, & circumligari [11] ante pectus, cum adipe renium, aut jocinere, aut pelle præcipiunt. Mulieri candida a pectore hyænæ caro, & pili septem, & genitale cervi, si illigentur dorcadis pelle, collo suspensa, continere partus promittuntur. Venerem stimulare genitalia [c] ad sexus suos in melle sumpta, etiamsi viri mulierum coïtus oderint. Quin imo totius domus concordiam, eodem genitali & articulo spinæ cum adhærente corio asservatis constare: hunc spinæ articulum, sive nodum, [12] Atlantion vocant: est autem primus. In comitialium quoque remediis habent eum. Adipe accenso, serpentes fugari dicunt. Maxilla comminuta in aniso, & in cibo sumpta, horrores sedari. Eodem suffitu mulierum menses evocari. Tantumque est vanitatis, ut si ad brachium alligetur superioris [d] rostri dextræ partis dens, jaculantium ictus deerraturos negent. Palato ejusdem arefacto, & cum alumine Ægyptio calefacto, ac ter in ore permutato, fœtores & hulcera oris emendari. Eos vero qui linguam in calceamento sub pede habeant, non latrari a canibus. Sinistra parte cerebri naribus illita, morbos perniciosos mitigari, sive hominum, sive quadrupedum. Frontis corium fascinationibus resistere. Cervicis carnes, sive mandantur, sive bibantur arefactæ, lumborum doloribus. Nervis a dorso armisque, suffiendos nervorum dolores. Pilos rostri admotos mulierum labris amatorium esse. Jecur in potu datum, torminibus & calculis mederi. Jam cor in cibo potuve sumptum, omnibus doloribus corporum auxiliari: lienem lienibus: omentum, hulcerum inflammationibus cum oleo: medullas, doloribus spinæ & nervorum lassitudini. [13] Renium nervos potos in vino cum thure, fecunditatem restituere ademptam veneficio. Vulvam cum mali Punici dulcis cortice in potu datam prodesse mulierum vulvæ. Adipe e lumbis suffiri difficulter parientes, & statim parere. E dorso medullam

INTERPRETATIO.

b *Furentes suffiri eodem.*] Dente usto suffiri, eundemque circumligari ante pectus, &c.

c *Ad sexus suos.*] Pro sexuum diversitate.

d *Rostri.*] Maxillæ.

NOTÆ.

11. *Ante pectus.*] Reg. 2. & Chiffl. *ante pectus suum, cum adipe renium*, &c.

12. *Atlantion vocant.*] Et sane ἄτλας est extrema colli vertebra, quæ pondus sustinet. Julius Pollux, lib. 2. cap. 4. de collo & vertebris ejus, pag. 101. O' τελευταῖος (σπόνδυλος) ὡς ἀχθοφορῶν, ἄτλας ὀνομάζεται. Translatione ducta ab Atlante, qui ea corporis parte sustinere cælum fingitur a poëtis.

13. *Renium nervos.*] Sic M S S. Reg. Chiffl. aliique.

adalligatam

adalligatam contra vanas species opitulari. Spasticis, genitale e maribus suffitu. Item lippientibus, ruptis, & contra inflammationes: servatos pedes, tactu: lævos dextris partibus, dextros lævis. Sinistrum pedem superlatum parturienti, letalem esse: dextro illato facile eniti. Membranam quæ fel continuerit, cardiacis potam in vino, vel in cibo sumptam, succurrere: vesicam in vino potam, contra urinæ incontinentiam. Quæ autem in vesica inventa sit urina, additis oleo ac sesamo, & melle, haustam prodesse [14] ægrimoniæ veteri. Costarum primam & octavam, suffitu ruptis salutarem esse: ex spina vero parturientibus ossa: sanguinem cum polenta sumptum, torminibus. Eodem tactis postibus, ubicumque Magorum infestari artes, non elici Deos, nec colloqui, [15] sive lucernis, sive pelvi, sive aqua, [a] sive pila, sive quo alio genere tententur. Carnes si edantur, contra canis rabidi morsus efficaces esse: etiamnum jecur efficacius. Carnes vel ossa hominis, si quæ in ventriculo occisæ inveniantur, suffitu podagris auxiliari. Si ungues inveniantur in his, mortem alicujus capientium significari. Excrementa sive ossa reddita, cum interimitur, contra Magicas insidias pollere. Fimum, quod in intestinis inventum sit, arefactum, ad dysentericos valere potum: illitumque cum adipe anserino opitulari toto corpore læsis malo medicamento: a cane vero morsis adipem illitum, & corium substratum. Rursus tali sinistri cinere decocto cum sanguine mustelæ perunctos omnibus odio venire: idem fieri oculo decocto. Super omnia est, quod [16] extremam fistulam intestini contra ducum, ac potestatum iniquitates commonstrant, & ad successus petitionum, judiciorumque ac litium eventus, si omnino tantum aliquis secum habeat. [17] Ejusdem caverna sinistro lacerto alligata, si quis mulierem respiciat, amatorium esse tam præsens, ut illico sequatur. Ejusdem loci pilorum cinerem ex oleo illitum viris, qui sint probrosæ mollitiei, severos, non modo pudicos mores induere.

XXVIII. Proxime fabulosus est crocodilus, ingens quoque ille, cui vita in aqua terraque communis. [1] Duo enim genera eorum:

INTERPRETATIO.

a *Sive pila.*] Sive sphæris.

NOTÆ.

14. *Ægrimoniæ.*] Vox Tullio Horatioque nota, pro ægritudine.

15. *Sive lucernis.*] De his Magiæ generibus, opportunius agetur lib. 30. sect. 5.

16. *Extremam fistulam*] Postremam partem intestini recti.

17. *Ejusdem caverna.*] Foramen, quo exitus excrementorum est. Alibi caverna Plinio auris est, sive quod aurium loco alicui animali est. Sic libro XI. sect. 50. de vitulo marino atque delphino: *Hæ cavernas tantum habent aurium loco.* Et paulo post, de avibus: *Ceteris cavernæ ad auditum.*

Sect. XXVIII. 1. *Duo enim.*] Alter ingens in aquis perinde ac terra degit: alter minor, in terra tantum.

illius e dextra maxilla dentes adalligati dextro lacerto, coïtus (si credimus) stimulant. [3] Canini ejus dentes febres statas arcent thure repleti, sunt enim cavi, ita ne diebus quinque ab ægro cernatur, qui adalligaverit. Idem pollere & ventre exemptos lapillos, adversus febrium horrores venientes tradunt. Eadem de causa Ægyptii perungunt & adipe ægros suos. Alter illi similis, multum infra magnitudine, in terra tantum, odoratissimisque floribus vivit. Ob id intestina ejus diligenter exquiruntur jucundo nidore referta. [4] Crocodileam vocant, oculorum vitiis utilissimam, cum porri succo inunctis, & contra suffusiones vel caligines. Illita quoque ex oleo cyprino, molestias in facie enascentes tollit: ex aqua vero morbos omnes, quorum natura serpit in facie, [5] nitoremque reddit. [6] Lentigines tollit ac varos, maculasque omnes. Et contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulso binis obolis. Apposita menses ciet. [7] Optima, quæ candidissima, & friabilis, minimeque ponderosa: cum teratur, inter digitos [8] fermentescens. Lavatur, ut cerussa. [9] Adulterant amylo, aut Cimolia, [10] sed maxime, qui captos oryza tantum pascunt. [11] Felle

NOTÆ.

2. *Illius.*] Prioris, sive amphibii. Auctor libri, qui Kiranidum Kirani inscribitur, lib. 2. pag. 83. & 84. *Dentes autem* (crocodili) *dextri abstracti, eoque vivo dimisso gestati, coitum stimulant: sinistri autem mulieribus. Si vero utrique adaptentur, facient incontinentiam.*

3. *Canini ejus dentes.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 17. pag. 88. *Dens crocodili ex sinistra maxilla appensus laboranti vehementi febri, curat illum.*

4. *Crocodileam vocant.*] In eo animali, inquit, id quod crocodileam vocant, oculorum vitiis sanandis utilissimum est. Stercus est seu fimum crocodili, de quo multa Albertus M. lib. 24. de anim. pag. 652. Cave Rob. Stephano credas in Thesauro Latinæ linguæ, aïenti *crocodileam esse animal simile crocodilo.*

5. *Nitoremque reddit*] Diosc. lib. 2. cap. 98: Ἡ δὲ τῶν μικρῶν χερσαίων, (ἀφόδος) ἀποσμήχει τὰς χρωματώσεις ἐν χρῷ ... στίλβειν τὸ πρόσωπον. *Terrestris crocodili fimum mulieribus confert ad colorandam illustrandamque faciem.* Horatius, Epod. 12. vers. 11. in anum:

Nec illi
Jam manet humida creta, colorque
Stercore fucatus crocodili.

6. *Lentigines*] Galenus, lib. 10. de fac. simp. med pag 294.

7 *Optima, quæ &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

8. *Fermentescens.*] Cum teritur inter digitos, resolvitur, levior, solutiorque efficitur. Diosc. loc. cit. ζυμίζουσα τ̃ τρίμμα, *fermentum redolens*: minus recte, ut arbitror.

9. *Adulterant*] Diosc. Δολίζεται δὲ ἀμύλῳ τῇ κιμωλίᾳ φυρᾶντες

10 *Sed maxime qui captos*] Crocodilos scilicet. Existimat enim crocodileam ex captivis deteriorem esse, mutato scilicet animalis victu Hanc vim esse oryzæ, ut stercus sturnorum qui ea pascuntur præstare eadem existimetur, quæ crocodilea efficiat, docent Diosc loc. cit. Oribasius, lib 2. de virt simp. pag. 75. Ægineta, lib 28. cap 8 aliique

11. *Felle mantis.*] Auctor Kiranidum, lib 2. pag. 8. de crocodilo terreno: *Stercus quoque cum felle mixtum, & inunctum albulas aufert:* Albugines oculorum intelligit Habdarrahmanus cap. 17. pag. 87. *Fel crocodili illitum oculis per modum collyrii amovet ab illis albuginem.*

inunctis oculis ex melle contra suffusiones, nihil utilius prædicant. Intestinis & reliquo corpore ejus suffiri vulva laborantes salutare tradunt. Item velleribus circumdari [a] vapore ejusdem infectis. [12] Corii utriusque cinis ex aceto illitus his partibus, quas secari opus sit, aut nidor cremati, sensum omnem scalpelli aufert. [13] Sanguis utriusque claritatem visus inunctis donat, & cicatrices oculorum emendat. [14] Corpus ipsum excepto capite pedibusque, elixum manditur ischiadicis, tussimque veterem sanat, præcipue in pueris: [15] item lumborum dolores. Habent & adipem, quo tactus pilus defluit. [16] Hic perunctos, a crocodilis tuetur, [17] instillaturque morsibus. Cor annexum in lana ovis nigræ, cui nullus alius color incursaverit, & primo partu genitæ, quartanas abigere dicitur.

XXIX. Jungemus illis simillima & peregrina æque animalia: priusque [1] chamæleonem, peculiari volumine dignum existimatum Democrito, ac per singula membra [2] desecratum, non sine magna voluptate nostra, cognitis proditisque mendaciis [3] Græcæ va-

INTERPRETATIO.

[a] *Vapore.*] Fumo, nidore.

NOTÆ.

12. *Corii utriusque.*] Tum amphibii, tum terrestris. De terreno, auctor Kiranidum, lib. 2. pag. 83. *De hujus pelle combusta si quis fecerit ξηρὸν, id est, aridum pulverem, & superasperserit membro quod debet comburi, vel incidi, absque dolore fiet.*

13. *Sanguis utriusque.*] Auctor Kiranidum, pag. 84. *Sanguis autem ejus inunctus hebetationem oculorum perfecte curat.* Negat Galenus, lib 9. de fac. simp. med. pag. 279. id experiri se voluisse.

14. *Corpus ipsum &c.*] Sic & Marcellus Empir. cap. 25 pag. 174.

15. *Item lumborum.*] Marcellus Empir. loc. cit.

16. *Hic perunctos.*] Habet aliquid admirabilius, si tamen credimus, auctor Kiranidum, lib. 2 pag 83 *Si quis finxerit crocodilum, & unxerit se de eo, quæcumque vulnera vel plagas recipiet, nullo modo sentiet.* Propius vero, placitoque Pliniano affinius illud quod Habdarrahmanus affert, cap. 17. pag. 88. *Adeps crocodili applicatus morsui viperæ, aliorumque reptilium, plurimum proderit, & sanabit patientem.*

17. *Instillaturque.*] Ita Galenus de theriaca ad Pison. cap 10. pag. 944.

Sect XXIX. 1. *Chamæleonem.*] Sic MSS. ubique, non *chamaleontem.*

2. *Desecratum.*] Variis destinatum, consecratumque morbis. Sic paulo inferius: *Sinistrum humerum quibus monstris consecret .... pudet referre.*

3. *Græcæ vanitatis.*] Cum plenissima hæc vanitatis Plinius fateatur, eoque consilio tantum referat, ut vel risu refellat, temere in eum virus acerbitatis suæ vomuisse Gellium perspicuum est, cum hunc locum ita coarguit, lib. 10. cap 12. *Librum esse Democriti, nobilissimi Philosophorum, de vi & natura chamæleonis, eumque se legisse Plinius Secundus in naturalis historiæ vicesimo octavo refert, multaque vana atque intoleranda auribus deinde quasi a Democrito scripta tradit.* Inter Democriti sane opera istud de chamæleone a Laërtio non censetur Forte fuit Boli Mendesii, ut in Auctorum Indice monuimus, verbo DEMOCRITUS.

nitatis. [4] Similis & magnitudine est supra dicto crocodilo, [5] spinæ tantum acutiore curvatura, & caudæ amplitudine distans. Nullum animal pavidius existimatur, & ideo versicoloris esse mutationis. Vis ejus maxima contra accipitrum genus. [6] Detrahere enim supervolantem ad se traditur, & voluntarium præbere lacerandum ceteris animalibus. [7] Caput ejus & guttur si roboreis lignis accendantur, imbrium & tonitruum concursus facere, Democritus narrat: item jecur in tegulis ustum. Reliqua ad veneficia pertinentia quæ dicit, quanquam falsa existimantes, omittemus, præterquam ubi irrisu coarguendum. Dextro oculo, si viventi eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli: lingua adalligata, pericula puerperii. [8] Eundem salutarem esse parturientibus, si sit domi: si vero inferatur, perniciosissimum. Linguam, si viventi adempta sit, ad judiciorum eventus pollere. Cor adversus quartanas illigatum nigra lana primæ tonsuræ. Pedem e prioribus dextrum, hyænæ pelle adalligatum sinistro brachio, contra latrocinia terroresque nocturnos pollere. Item dextram mamillam contra formidines, pavoresque. [9] Sinistrum vero pedem torreri in furno cum herba, quæ æque chamæleon vocetur, additoque unguento in pastillos digeri: eos in ligneum vas conditos, præstare (si credimus) ne cernatur ab aliis qui habeat. Armum dextrum ad vincendos adversarios vel hostes valere, utique si abjectos ejusdem nervos calcaverit. Sinistrum humerum [a] quibus monstris consecret, qualiter somnia quæ velis, & quibus velis, mittantur, pudet referre. [10] Omnia ea dextro pede resolvi: sicut sinistro latere lethargos, [11] quos fecerit dexter. Capitis dolores, insperso vino, in quo latus alterutrum

INTERPRETATIO.

[a] *Quibus.*] Quibus veneficiis.

NOTÆ.

4 *Similis ... supradicto crocodilo.*] Posteriori videlicet, sive terrestri, qui multum infra alterum, sive amphibium, magnitudine est, ut dictum est sup. sect.

5. *Spinæ tantum.*] Spina chamæleoni eminet & recurvatur, ut piscibus: crocodilo non item.

6 *Detrahere enim.*] Gellius, lib. 10. cap. 12. pag. 522. hæc transcribens, *Accipitrem* ait *avium rapidissimum a chamæleone humi reptante, & si eum forte supervolet, detrahi & cadere vi quadam in terram, ceterisque avibus laniandum sponte sua objicere sese ac dedere.*

7. *Caput ejus &c.*] Totidem verbis hæc Gellius loc. cit.

8. *Eundem.*] Sententia est, chamæleonem salutarem esse, si multo ante parturitionem illatus sit: sin idem parturienti jam superveniat, perniciosum esse.

9. *Sinistrum vero &c.*] Et hæc ad verbum Gellius, loc cit. pag 523.

10 *Omnia ea.*] Nempe somnia.

11. *Quos fecerit dexter.*] Pedem subintellige. In editis hactenus libris, *dextrum.* Sed exemplaria primitiva sequimur, Reg. 2. & Chiffl. aliosque.

maceratum sit, sanari. [b] Feminis sinistri, vel pedis cineri si misceatur lac suillum, podagricos fieri illitis pedibus. [12] Felle glaucomata & suffusiones corrigi prope creditur, tridui inunctione: serpentes fugari ignibus instillato: [13] mustelas [c] contrahi in aquam conjecto: corpore vero illito detrahi pilos. Idem præstare narrant jecur, cum ranæ rubetæ pulmone illitum. Præterea jocinere amatoria dissolvi. [14] Melancholicos autem sanari, [15] si ex corio chamæleonis herbæ succus bibatur. Intestina & fartum eorum, [16] cum id animal nullo cibo vivat, cum simiarum urina illita inimicorum januæ, odium omnium hominum his conciliare. Cauda flumina & aquarum impetus sisti, serpentes soporari. Eadem medicata cedro & myrrha, illigataque gemino ramo palmæ, percussam aquam discuti, ut quæ intus sint omnia appareant: utinamque eo ramo contactus esset Democritus, quoniam ita loquacitates immodicas promisit inhiberi. Palamque est, virum alias sagacem & vitæ utilissimum, nimio juvandi mortales studio prolapsum.

XXX. Ex eadem similitudine est [1] scincus, quem quidam terrestrem crocodilum esse dixerunt, candidior autem, & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoscitur a crocodilo, squamarum serie a cauda ad caput versa. [2] Maximus Indicus, deinde Arabicus. [3] Afferuntur salsi. [4] Rostrum ejus & pedes in vino albo poti, cupiditates

INTERPRETATIO.

[b] *Feminis.*] Femoris.

[c] *Contrahi.*] Congregari.

NOTÆ.

12. *Felle glaucomata &c.*] A Marcello sane Empirico creditur, cap. 8. pag. 59. A Scribonio Largo, Compos. 38. ad suffusiones commendatur.

13 *Mustelas contrahi.*] Hoc est, colligi, congregari Sic infra sect 42. contrahi serpentes dixit, cui verbo mox *dissipari* opponitur.

14. *Melancholicos.*] *Melancholia dicta*, inquit, Cælius Aurel. lib. 1. cap. 6. *quod nigra fella ægrotantibus sæpe per vomitum veniant. Græci enim nigrum μέλαν vocaverunt, fel autem χολὴν appellant: & non, ut plerique existimant, quod passionis causa vel generatio nigra sit fella: hoc enim est æstimantium magis, quam videntium veritatem, vel potius falsum, sicut in aliis ostendimus. Nam Tullius atram bilem dixit, veluti altam iracundiam. Item Virgilius, Herculi altâ iracundia moto, Hic vero, inquit, Alcidæ furiis exarserat atro Felle dolor. Siquidem melancholici semper tristes*, &c.

15. *Si ex corio.*] In Reg. 2. aliisque: *si ex corio chamæleonis herba succus hebente bibatur.* Forte *tepente*, corio videlicet, vel *tepens* succus bibatur in vase, quod ex corio animalis conflatum sit.

16. *Cum id animal.*] Vide quæ diximus lib. 8 sect. 51.

Sect. XXX. 1. *Scincus.*] Hunc crocodilum terrestrem, sed sui generis, Dioscorides appellat, lib. 2 cap. 71. Σκίγκος .... ἐστὶ δὲ κροκόδειλος χερσαῖος, ἰδιογενής, &c.

2. *Maximus.*] Triplici in regione nasci Dioscorides est auctor, loc. cit. in India primum, cum in Arabia, postremum in Mauretaniæ parte.

3. *Afferuntur.*] Addito nasturtio sale conditi Diosc. loc cit. ταριχευόμενοι σὺν καρδάμῳ.

4 *Rostrum ejus &c.*] Nicetas in Andronico, lib. 2. num. 2. pag. 106. Ἠδη

FFff iij

Veneris accendunt: [5] utique cum satyrio & erucæ semine, singulis drachmis omnium, ac piperis duabus admixtis, ita ut pastilli singularum drachmarum bibantur: [6] per se laterum carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad idem creduntur. Prodest & contra sagittarum venena, ut Apelles tradit, ante postea que sumptus. [7] In antidota quoque nobilia additur. [8] Sextius plus quam drachmæ pondere in vini hemina potum, perniciem afferre tradit. [9] Præterea ejusdem decocti jus cum melle sumptum, Venerem inhibere.

XXXI. Est crocodilo cognatio quædam amnis ejusdem, geminique victus, cum hippopotamo, repertore detrahendi sanguinis, [1] ut diximus. Plurimi autem super Saïticam præfecturam. Hujus corii cinis cum aqua illitus, [2] panos sanat: adeps frigidas febres: item fimum suffitu. Dentes e parte læva dolores dentium, [3] scarificatis gingivis. Pellis ejus e sinistra parte frontis in inguina adalligata, Venerem inhibet. Ejusdem cinis alopecias explet. [4] Testiculi drachma ex aqua contra serpentes bibitur. Sanguine pictores utuntur.

NOTÆ.

δὲ καὶ ζῶον Νειλῶον, κροκοδείλῳ πάνυ τι ἐμφερὲς, Σκίγκον λεγόμενον, ὅπερ πολλοὶ μὲν τῶν μὴ τὰ τοιαῦτα βρωτέα κρινόντων· ἐπεμβρίζει δ' ὅμως καὶ ἐξορμᾷ ἐν ταῖς ὁμιλίαις πρὸς συνουσιασμόν. *Vescebatur item Nilotica bestiola, crocodilo non absimili, quem scincum vocant: a quo cibo cum plerique abhorreant, tamen tentiginem excitat, & ad rem veneream paratos facit.*

5. *Utique cum satyrio.*] Theodorus Priscianus, lib. 2. part. 1. cap. XI. *de satyriasi, vel impedimento usus Venerei: ... Virile semper officium reparaverunt, & piper, satyrion, & stinchus, & erui semina.* Lege, *& scincus, & erucæ semina.*

6 *Per se laterum.*] Partem eam quæ renes amplectitur, drachmæ pondere e vino potam. Venerem accendere Dioscorides prodidit, loc. cit. Φασὶ δὲ διάχρισμα ἔχειν πολὺ τὸ περὶ τοὺς νεφροὺς αὐτοῦ μέρος, ὅσον < πλῆθος μετ' οἴνου, ἐρεθιστικὸν πρὸς τὰ ἀφροδίσια. A Sextio Nigro videtur Dioscoridides in hausisse. A Dioscoride Galenus, lib XI. de fac. simp. med. pag. 305.

7. *In antidota.*] Diosc. Μίγνυται δὲ καὶ ἀντιδότοις, loc. cit. & in Alexiph. præf pag. 396.

8. *Sextius.*] Et ex Sextio, auctor libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 1001. *Ad venerea*, inquit, *facit drachma una caruncula illius* (scinci) *ex vini cyatho potata: si enim plus sumatur, affert periculum.*

9. *Præterea ejusdem decocti.*] Non scinci, sed lentis, hoc est, non σκίγκου, sed φακοῦ decocto cum melle Venerem scinci potu excitatam inhiberi prodidit Diosc. lib. 2. cap. 71. quem Galenus sequitur, lib. XI. de fac. simp. med. pag. 305. At Sextius aliter, quem idcirco Plinius auctorem appellat.

Sect. XXXI. 1. *Ut diximus.*] Libro 8. sect. 40.

2. *Panos sanat.*] Galenus, lib. de theriaca ad Pison. cap. 9. pag. 642.

3. *Scarificatis.*] M S S. omnes, *scarifatis.*

4. *Testiculi.*] Nicander in Theriac. pag. 40. adversus serpentes laudat,

Ἢ κάστορος ὄρχιν,
Ἢ ἵππου τὸν Νεῖλος ὑπὲρ Σάϊν αἰθαλόεσσαν
Βόσκει.

Gorræus interpres:

Vel castoris accipe testem,
Aut pascentis equi per Nili magna Saita
Flumina.

XXXII. Peregrinæ sunt & lynces, quæ clarissime omnium quadrupedum cernunt. Ungues earum omnes cum corio exuri efficacissime in Carpatho insula tradunt. Hoc cinere poto [a] propudia virorum: ejusdem aspersu, feminarum libidines inhiberi: item pruritus corporum: [1] urina, stillicidia vesicæ. [2] Itaque eam protinus terra pedibus aggesta obruere traditur. Eadem autem & jugulorum dolori monstratur in remedio. Hactenus de externis.

XXXIII. Nunc revertemur ad nostrum orbem: primumque communia animalium remedia atque eximia dicemus: * sicuti de lactis usu. Utilissimum cuique maternum. [1] Concipere nutrices exitiosum est: hi sunt enim infantes, [2] qui colostrati appellantur, densato lacte in casei speciem. [3] Est autem colostra, prima a partu spongiosa densitas lactis. Maxime autem alit quodcumque humanum, mox caprinum: unde fortassis [4] fabulæ Jovem ita nutritum dixere. Dulcissimum [a] ad hominis camelinum, efficacissimum ex asinis. Magnorum animalium & corporum facilius [b] redditur. Stomacho accommodatissimum caprinum, quoniam fronde magis, quam herba, vescuntur. [5] Bubulum medicatius. [6] Ovillum dulcius & magis alit, stomacho minus utile, quoniam est pinguius. [7] Omne autem vernum [c] aqua-

*Cap. IX.

Interpretatio.

a *Propudia.*] Pudendam libidinem.

a *Ad hominis.*] Post humanum.

b *Redditur.*] Per alvum exit.

c *Aquatius.*] Dilutius.

Notæ.

Id deinde sumi jubet ex aqua, adjectis & aliis medicaminibus. Diosc lib 2. cap 25 per se tritum e vino bibi suadet.

Sect XXXII 1. *Urina.*] Quam λυγκούριον vocant, ut diximus lib. 8. sect. 57. Hac etiam pota calculos frangi prodit Phile, lib. de propr animal. pag 108 Negat Plinius id esse verum, lib 37. sect. 13.

2. *Itaque eam ... obruere.*] Vel nobis bonum id invidentes, vel ob causam aliam, quam loco citato attulimus, lib 8. sect. 57.

Sect XXXIII. 1. *Concipere nutrices.*] Exitiosum ea re id videtur, quod purius alimentum fetui, qui in utero est, nutriendo, non mammis replendis natura tum sufficit.

2. *Qui colostrati.*] Et hoc superius indicavimus, lib. IX. sect 96.

3. *Est autem colostra.*] Ita Nonius, Servius, Palladius, aliique, quos laudat Vossius in Etymol. verbo *Colustrum*. Vide quæ diximus lib XI. sect. 96.

4 *Fabulæ Jovem.*] Quem a capella, Amalthea nomine, nutritum ferunt. Vide Hygin. in Astron. Poët. cap. *Heniochus.*

5 *Bubulum medicatius.*] Majoris est, inquit, efficientiæ in medendo. Medicamentosum Cato dixit, de re rust. *De omnibus brassicis nulla est medicamentosior.*

6. *Ovillum &c.*] Totidem verba facit de ovillo lacte Diosc. lib. 2. cap. 75.

7. *Omne autem.*] Sic etiam Dioscor. loc. cit. *Ὑδαρέστερον μάλιστα τὸ ἐαρινὸν ἢ θερινὸν, καὶ τὸ ἀπὸ χλωρᾶς νομῆς μᾶλλόν ἐστι μαλακτικὸν κοιλίας· ἔστι δὲ καλὸν γάλα τὸ λευκὸν καὶ ὁμαλὸν τῇ παχύτητι, καὶ συστρέφει.*

tius æstivo, [d] & de novellis: probatissimum vero, quod in ungue hæret, nec defluit. [8] Innocentius decoctum, præcipue cum calculis marinis. [9] Alvus maxime solvitur bubulo. [10] Minus autem inflat quodcumque decoctum.

[11] Usus lactis ad omnia intus exhulcerata, maxime renes, vesicam, interanea, fauces, pulmones: foris pruritum cutis, [12] eruptiones pituitæ, post abstinentiam. Nam ut in Arcadia bubulum biberent phthisici, syntecticique, & cachectæ, [13] diximus in ratione herbarum. Sunt inter exempla, qui asininum bibendo liberati sint podagra, chiragrave. [14] Medici speciem unam addidere lactis generibus, [15] quod schiston appellavere. [16] Id fit hoc modo: fictili novo fervet caprinum maxime, [17] ramisque ficulneis recentibus [e] miscetur, additis totidem [18] cyathis mulsi, quot sint heminæ lactis. [19] Cum fervet, ne circumfundatur, præstat cyathus argenteus cum frigida aqua demissus, ita

INTERPRETATIO.

d *Et de novellis.*] Et de novellis pratis, *pascuisque viridibus.*

e *Miscetur.*] Movetur, agitatur.

NOTÆ.

φύσι, ὁπόταν ἐπιςαγῇ ὄνυχ. *Vernum tamen aquatius æstivo, & quod e viridi pascuo est alvum magis emollit. Probatur maxime candidum, & æquali crassitudine, quodque instillatum ungui conglobatur.*

8 *Innocentius.*] Dioscor. loc. cit. Ἑψηθὲν δὲ πᾶν γάλα ςαλτικὸν γίνεται κοιλίας· καὶ μάλιςα τὸ διαπύροις κόχλαξιν ἐξικμασθὲν, &c. *Lac omne decoctum, & illud quidem præcipue a quo lapillorum seu calculorum ignitorum vi tenuior pars exhausta est, ventrem adstringit,* &c. Calculos marinos Plinius adhibet: fluviatiles Dioscorides: hos enim, Suida teste, signat vox Græca κόχλακες. Porro calculorum vice, ferreos cylindros ignitos immittere se lacti solitum Galenus, testatur, lib. 10. de facult. simp. med. pag. 280. atque id quidem multo efficacius.

9. *Alvus ... bubulo.*] Bubulo, asinino, equino, inquit Dioscor. loco citato.

10. *Minus autem.*] Minus inflat quodcumque semel fervefactum est, ἀπαζεσθὲν ἅπαξ, inquit Diosc. loc. cit.

11. *Usus lactis &c.*] Hæc omnia totidem fere verbis Diosc. loc. cit.

12. *Eruptiones pituitæ.*] Seu papularum, ut diximus lib. 24. sect. 5 Diosc. loc. cit. πρὸς ἐξανθήματα.

13. *Diximus in ratione.*] Libro 25. sect. 53. *Arcades quidem non medicaminibus uti, sed lacte circa ver, quoniam tunc maxime succis herbæ turgeant, medicenturque ubera pascuis. Bibunt autem vaccinum.* Adjuvat etiam Celsus, lib. 3. cap. 22. *Lac quoque*, inquit, *quod in capitis doloribus, & in acutis febribus ... pro veneno est: in phthisi tamen, sicut in omnibus longis difficilibusque febriculis recte dari potest.*

14. *Medici speciem.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 77.

15. *Quod schiston*] Σχιςὸν, hoc est, lactis genus, ex quo serum exemptum fuit Theod. Priscianus, lib. 2. parte 1. cap. 9. *Ventrem provocabis ex lacte decocto, quod schiston aliqui vocavere.*

16. *Id fit hoc modo.*] Dioscor. loco citato.

17. *Ramisque ... miscetur.*] Καὶ κινούμενον κλάδῳ συκίνῳ νεοτμήτῳ.

18. *Cyathis mulsi.*] Dioscor. acetum mulsum adsciscit, ὀξύμελι.

19. *Cum fervet.*] Dioscor. loc. cit.

ac

ne quid [f] infundat : ablatum deinde igni, refrigeratione dividitur, & discedit serum a lacte. [20] Quidam & ipsum serum [21] jam mulso potentissimum, decoquunt ad tertias partes, & sub dio refrigerant. [22] Bibitur autem efficacissime heminis per intervalla singulis, diebus quinis: melius a potu gestari. [23] Datur comitialibus, melancholicis, paralyticis, in lepris, [24] elephantiasi, articularibus morbis.

Infunditur quoque lac contra rosiones a medicamentis factas. [25] Et si urat dysenteria, decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptisana hordeacea. [26] Item ad rosiones intestinorum, bubulum aut ovillum utilius. Recens quoque dysentericis infunditur : ad colum autem, [g] crudum : [27] item vulvæ, & propter serpentium ictus : [28] potisve pityocampes, buprestis, cantharidum, aut salamandræ venenis. [29] Privatim bubulum his qui [30] Colchicon biberint, aut cicutam, aut dorycenium, aut leporem marinum : sicut asininum [31] contra gypsum, & cerussam, [32] & sulphur, & argentum vivum : item duræ alvo in febri. [33] Gargarizatur quoque faucibus exhulceratis utilissime. Et bibitur ab imbecillitate vires recolligentibus, [34] quos atrophos vocant :

INTERPRETATIO.

f *Infundat.*] Ne quid aquæ in lac infundatur e cyatho.

g *Crudum.*] Minime coctum.

NOTÆ.

20. *Quidam & ipsum serum.*] *Le petit lait, le lait clair.*

21. *Jam mulso.*] Vide Notas & Emend. num. X X.

22. *Bibitur autem*] Diosc. loc. cit. Πιπίζεται δὲ ὁ ὀῤῥὸς ἐκ διαστήματος, κατὰ κοτύλην ἄχρι πέντε κοτυλῶν· ἐν δὲ τοῖς μεταξὺ διαστήμασι περιπατείτωσαν οἱ πίνοντες. *Bibitur porro serum, heminis per intervalla singulis, usque ad quinas : ita ut intercedentibus spatiis potantes deambulent.*

23. *Datur comitialibus &c.*] Nempe serum lactis. Hæc fere omnia Dioscor. lib. 2. cap. 76.

24. *Elephantiasi.*] Q. Serenus, cap. X I. de elephantiasi propellenda, pag. 130.

Nonnulli dixere serum prodesse bibendo.

25. *Et si urat.*] Si fuerit cum alvi exhulceratione conjuncta dysenteria, propter bilem quæ intestina adurit, infunditur decoctum candentium silicum ope, aut cum hordeacea, Dioscor. loco citato.

26. *Item ad rosiones.*] Dioscor. loc. citato.

27. *Item vulvæ.*] Exhulceratæ vulvæ infundi utiliter Dioscorides quoque admonet, loc. cit. ἐγκλύζεται δὲ καὶ μήτρᾳ εἱλκωμένῃ.

28. *Potisve ... venenis.*] Vide Notas & Emend. num. X X I.

29. *Privatim &c.*] Dioscor. loc. cit. & lib. 4. cap. 84 Scribonius Largus, Compos. 184. 186. 189. 190. & 191.

30. *Colchicon.*] Dioscorides, ἐφήμερον, & Κολχικὸν, in Alexiph. cap. 5. Herba venanata est, ut quidem suspicamur, de qua lib. 25. sect. 107.

31. *Contra gypsum.*] Contra hæc venena Dioscorides lac quodvis adsciscit, lib. 2. Εὐπορ. cap. 161. & seqq.

32. *Et sulphur.*] Vide Notas & Emend. num. X X I I.

33. *Gargarizatur.*] Dioscor. lib. 2. cap. 77. & Marcellus Empir. cap. 14. pag. 103.

34. *Quos atrophos.*] Qui sint atrophi Celsus docet, lib. 3. cap. 22. *de tabe &*

[35] in in febri etiam quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum, lactis asinini heminam dari, aut si exitus cibi [36] rosiones sentirent, antiqui in arcanis habuerunt: si hoc non esset, caprini. Bubuli serum orthopnoicis prodest ante cetera, addito nasturtio. Inunguntur etiam oculi, in lactis heminis sesamæ additis drachmis quatuor tritis in lippitudine. [37] Caprino lienes sanantur post bidui inediam tertia die edera pastis capris, per triduum poto sine alio cibo. [38] Lactis usus alias contrarius capitis doloribus, hepaticis, [39] splenicis, nervorum vitio, febres habentibus, vertigini, [40] præterquam purgationis gratia, gravedini, tussientibus, lippis. [41] Suillum utilissimum tenesmo, dysenteriæ, nec non phthisicis. Hoc & mulieribus saluberrimum qui dicerent, fuerunt.

XXXIV. [1] De generibus caseorum diximus, cum de uberibus singulisque animalium membris diceremus. [2] Sextius eosdem effectus equino, quos bubulo, tradit. [3] Hunc vocant hippacem. [4] Stomacho utiles, qui non sint salsi, id est, recentes. [5] Veteres alvum sistunt, corpusque minuunt, [6] stomacho utiliores: & in totum salsa minuunt corpus, alunt mollia. [7] Caseus recens cum melle, sugillata emendat, [8] mollis alvum sistit. Sedat tormina pastillis in vino austero de-

NOTÆ.

ejus speciebus: Una est, inquit, *qua corpus non alitur, & naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis vero in eorum locum subeuntibus, summa macies oritur: &, nisi occurritur, tollit: ἀτροφίαν hanc Græci vocant. Ea duabus fere de causis incidere consuevit: aut enim nimio timore aliquis minus, aut aviditate nimia plusquam debet, assumit: ita vel quod deest infirmat: vel quod superat, corrumpitur.*

35. *In febri etiam.*] Celsus, loco paulo ante a nobis allato

36. *Rosiones sentirent*] In intestinis, τῶν ἐντέρων δῆξιν, Dioscor. lib. 2. cap. 77.

37. *Caprino.*] Scribonius Largus, Compos. 132. *Inflatibus lienosis dare oportebit aquam, in qua candens ferrum demissum, vel lac caprinum, capra tantummodo edera pasta.*

38. *Lactis usus &c.*] Ita Celsus, lib. 3. cap 21. Hippocrates quoque sect. 5. Aphor. 64. Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι, κακόν· &c.

39. *splenicis.*] Lienis morbo *dulcia omnia inimica esse, item lac & caseum*, auctor est pariter Celsus, lib. 4. cap. 9.

40. *Præterquam.*] Nisi si quis purgationis gratia schiston exhibeatur, hoc est, lac sero divisum, inquit Dioscor. lib. 2. cap 78

41. *Suillum.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII.

Sect. XXXIV. 1. *De generibus caseorum.*] Libro XI. sect. 96. & 97.

2. *Sextius.*] Et Dioscorides quoque, lib. 2. cap. 80.

3. *Hunc.*] Equinum. Diosc. loc. cit. Ἡ δὲ καλουμένη ἱππάκη, τυρός ἐστιν ἵππιος, &c. Sic & Hippocr. lib. 4. de morb. tex. 25. pag. 144.

4. *Stomacho &c*] Totidem verbis Diosc lib 2. cap. 79.

5. *Veteres.*] Diosc loc. cit Οἱ δὲ παλαιότεροι, κοιλίας σταλτικοί.

6 *Stomacho utiliores.*] Uti vice versa inutiliores stomacho iidem, cum recens saliti sunt: ὁ δὲ ἁπαλὸς ..... κακοστόμαχος. Diosc. loc. cit

7. *Caseus recens.*] Diosc. loc. cit.

8. *Mollis.*] Sic rursum idem sect. 58. Caseum recentem vaccinum infundi suadet ad dysenterias & tormina. Vim alvum sistendi caseo attribuit passim Galenus. Vide Brasavoli Indicem.

coctis, rursusque in patina tostis cum melle. [9] Sapron vocant, qui cum sale & sorbis siccis e vino tritus potusque medetur cœliacis. Genitalium carbunculis caprinus tritus & impositus : item acidus cum oxymelite. Maculis in balineo illitus oleo [a] interlinitur.

XXXV. E lacte fit & butyrum, barbararum gentium lautissimus cibus, & qui divites a plebe discernat. Plurimum e bubulo [1] & inde nomen : [2] pinguissimum ex ovibus. [3] Fit & ex caprino, sed hieme, calefacto lacte : æstate, expresso tantum crebro jactatu in longis vasis, angusto foramine spiritum accipientibus sub ipso ore, [4] alias præligato. Additur paululum aquæ, ut acescat. Quod est maxime coactum, in summo fluitat : id exemptum addito sale, [5] oxygala appellant. Reliquum decoquunt in ollis. Ibi quod supernatat, butyrum est, [6] oleosum natura. Quo magis [a] virus resipit, [7] hoc præstantius judicatur. Pluribus compositionibus miscetur inveteratum. [8] Natura ejus adstringere, mollire, [9] replere, purgare.

XXXVI. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens quod velis inacescere, utilissimum stomacho. Effectus dicemus suis locis.

INTERPRETATIO.

[a] *Interlinitur.*] Vicissim illinitur. | [a] *Virus.*] Odorem insuavem.

NOTÆ.

9. *Sapron*] Σαπρὸν, quasi marcidum, putrem, vetustate putidum.

Sect. XXXV. 1. *Et inde nomen*] Βούτυρον, quod sit quasi bovis caseus, quia plurimum e lacte fit bubulo.

2. *Pinguissimum.*] Dioscor. lib. 2. cap. 21.

3. *Fit & ex caprino.*] Agitato scilicet tandiu in vasis lacte, donec pingue secernatur a sero, acidoque lacte. Ita Diosc. loc. cit.

4. *Alias præligato.*] Præligato, obturatoque vasis ore panniculo, ne butyrum effluat.

5. *Oxygala*] Τὸ ὀξύγαλα. Etsi Columella oxygalam vocat, quasi lac acidum dicat, ejusque compositionem docet, lib. 2. cap. 8. Est illud potro lactis acidi genus, ita prodente Busbequio, epist. 1. pag. 36. hodieque in cibatu Turcis familiare : Joguttam id appellant : diluunt aqua frigidissima, panemque interunt : coque utuntur in magno æstu & siti. Cibus is cum palato & ventriculo gratissimus est, tum ad exstinguendam vehementiorem sitim vim habet admirabilem. Copia ejus passim venalis, ubicumque Turcarum diversoria sunt.

6. *Oleosum natura.*] Quod vim habet olei, ἔχεται δὲ δυνάμεως ἐλαιώδους. Diosc. lib. 2. cap. 81.

7. *Hoc præstantius.*] Ad medicinam.

8. *Natura ejus adstringere.*] Dysentericis idcirco prodesse infusum docet Diosc. lib. 2. cap. 81. nec alvum laxare, nisi largiore mensura potum, πλεῖον ποθὲν, quod & Plinius docet inferius, sect. 58. Cetera de butyro eadem Diosc. loc. cit. Τὸ δὲ αὐτὸ πληροῖ, καὶ καθαίρει, καὶ σαρκοῖ. *Replet, purgat, & carnem creat.* Ac paulo antea μαλακτικῆς ἐστι δυνάμεως, *molliendi vim habet.*

9. *Replere.*] Replere carne hulcera. Πληροῖ τὰ ἕλκη, inquit Diosc. lib. 1. Εὐπορ. cap. 138.

XXXVII. Proxima [a] in communibus adipi laus est, sed maxime suillo, apud antiquos etiam religiosius. [1] Certe novæ nuptæ intrantes, etiamnum solenne habent postes eo attingere. Inveteratur duobus modis, aut cum sale, aut sincerus: tanto utilior, quanto sit vetustior. [2] Axungiam Græci etiam appellavere jam in voluminibus suis. Neque est occulta virium causa, quoniam id animal herbarum radicibus vescitur. Itaque etiam fimo innumeri usus. [3] Quamobrem non de alia loquimur sue, multo efficaciore femina, & quæ non peperit. Multo vero præstantior in apris est. [4] Usus igitur axungiæ est ad emollienda, excalfacienda, discutienda, purgandaque. Medicorum aliqui admixto anseris adipe, taurorumque sevo & œsypo, ad podagras uti jubent. Si vero permanet dolor, cum cera, myrto, resina, pice. [5] Sincera axungia medetur ambustis vel nive: pernionibus autem cum hordei cinere & galla pari modo. Prodest & confricatis membris, itinerumque lassitudines & fatigationes levat. Ad tussim veterem recens decoquitur quadrantis pondere in vini cyathis tribus addito melle. [6] Vetus etiam phthisin in pilulis sumpta sanat, quæ sine sale inveterata est. Omnino enim non nisi ad ea quæ purganda sint, aut quæ non sint exhulcerata, [7] salsa petitur. Quidam quadrantes axungiæ & mulsi in vini cyathis tribus decoquunt contra phthises,

INTERPRETATIO.

[a] *In communibus.*] In communibus remediis.

NOTÆ.

Sect. XXXVII. 1. *Certe novæ nuptæ.*] Id vero vel suillo fieri adipe, vel lupino solebat, ne quid mali medicamenti inferretur, ut dicetur extrema hac sectione. Donatus in 2. sc. act. 1 Hecyr. Terentii: *Vxor dicitur vel ab ungendis postibus, & figenda lana, id est, quod cum puellæ nuberent, maritorum postes ungebant, ibique lanam figebant*, &c. Servius in IV. Æneïd. *Moris fuit, ut nubentes puellæ, simul ac venissent ad limen mariti, postes, antequam ingrederentur, ornarent laneis vittis, & oleo ungerent: & ideo uxores dictæ quasi unxores.* Quæ verba Isidorus in suam Etymologiarum farraginem transtulit, lib 9 cap. ult. Inde Arnobius, lib 3. contra Gentes. *O egregia numinum, ac singularis interpretatio potestatum. Nisi postes virorum adipali unguine oblinerentur ab sponsis*, & quæ sequuntur: ubi etiam unctionibus iis Unxiam deam præfuisse scribit. Vide plura apud Brisson. lib. de ritu nupt. pag. 193.

2. *Axungiam Græci.*] Ὀξύγγιον Usus ea voce Diosc lib. 2. cap 3. laudaudus a nobis lib. 32. sect. 23. iterumque, lib. 3. cap. 104.

3. *Quamobrem non de alia.*] Præterquam de ea quæ herbarum radicibus vescitur: non vero de ea quæ in hara domi conclusa saginatur.

4. *Vsus igitur.*] Dioscor. lib. 2. cap. 94.

5. *Sincera axungia.*] Quæ sine admixto sale. Dioscor. lib. 2. cap. 94. de suillo adipe, ἢ πεπυρωμένοις ἁρμόζει

6 *Vetus etiam.*] Marcellus Empiricus, cap. 16 pag. 119. *Axungia suilla*, inquit, *unciæ tres, ex vini vetustissimi cotyla una decocta, potui phthisicis data potenter remediantur.*

7. *Salsa petitur*] In MSS. Reg. 2. & Chiffl. *Gallica recipitur.*

quarto quoque die picem liquidam in ovo ſumi jubent, circumligatis lateribus, & pectoribus, & ſcapulis eorum qui phthiſin ſentiunt. Tantaque eſt vis, ut genibus etiam adalligata, redeat in os ſapor, eamque exſpuere videantur. E ſue quæ non peperit, aptiſſime utuntur ad cutem mulieres. [8] Contra ſcabiem vero quivis, admixto jumentorum ſevo, pro parte tertia, & pice, pariterque ſubfervefactis. [9] Sincera partus in abortum vergentes nutrit, collyrii modo ſubdita. [10] Cicatrices concolores facit ceruſſa admixta, vel argenti ſpuma. At cum ſulphure, unguium ſcabritias emendat. Medetur & capillo fluenti: & hulceribus in capite mulierum cum gallæ parte quarta: & infumata pilis oculorum. Datur & phthiſicis unciatim, cum vini veteris hemina decocta, [11] donec tres unciæ e toto reſtent. Aliqui & mellis exiguum adjiciunt. [b] Panis illinitur cum calce, item furunculis duritiæque mammarum. Rapta, & convulſa, & ſpaſmata, & luxata ſanat. Clavos, & rimas, callique vitia, cum elleboro albo: parotidas admixta [c] farina ſalſamentariæ teſtæ: quo genere proficit & ad ſtrumas. Pruritus & papulas in balineo perunctis tollit: alioque etiamnum modo podagricis prodeſt mixto oleo vetere, contrito una ſarcophago lapide, & quinquefolio tuſo in vino, vel cum calce, vel cum cinere. Facit & peculiare emplaſtrum [12] LXXV. X. ponderi centum ſpumæ argenteæ mixtis, utiliſſimum contra inflammationes hulcerum. [13] Adipe verrino inungi putant utile, [d] quæque ſerpant, illinire cum reſina. Antiqui maxime axibus vehiculorum perungendis, ad faciliorem circumactum rotarum utebantur: [14] unde nomen: ſic quoque utili medicina, cum illa [15] ferrugine rotarum, ad ſedis vitia virilitatiſque.

INTERPRETATIO.

[b] *Panis.*] Ad panos ſanandos.

[c] *Farina.*] Pulvere teſtæ in qua diu ſalſamenta condita.

[d] *Quæque.*] Etiam hulcera quæ ſerpun

NOTÆ.

8. *Contra ſcabiem vero quivis.*] Hoc eſt, quavis, qualibet: ſive e ſue quæ non peperit, ſive quæ peperit.

9. *Sincera.*] Minime ſale condita, aut aſperſa.

10. *Cicatrices.*] Marcellus Empiricus, cap. 4. pag. 40.

11. *Donec tres unciæ.*] Sunt in hemina drachmæ ſexagenæ, ut dictum eſt lib. 21. ſect. 109. atque adeo unciæ in hemina ſeptem cum ſemiſſe, ut ibidem ex Cleopatra diximus.

12. *LXXV. X ponderi.*] Hoc eſt, ſeptuaginta quinque denarium ponderi axungiæ, centum ſpumæ argenteæ denariis mixtis.

13. *Adipe verrino inungi.*] MSS. omnes vetuſto more, *inungui*. Ut ſupra, ſect. 14. *Vngui*, *fricari*.

14. *Vnde nomen*] Axungia nempe ita dicta, quod ea curruum axes ungantur, ut facilius circa eos volvantur rotæ, brevique tempore majus conficiant ſpatium. Græcis plerumque λῖπος eſt. Gloſſæ Philoxeni: *Axungia*, λῖπος ἐν ᾧ τὰς ἄξονας χρίουσι.

15. *Ferrugine rotarum.*] Hoc eſt, cum ramentis illis, nigriſque ſordibus, quæ ex attritu ferramentorum in modiolo & axe exeſcunt.

Et per se axungiam [16] Medici antiqui maxime probabant renibus detractam, exemptisque venis aqua cælesti fricabant crebro, decoquebantque fictili novo sæpius, tum demum asservantes. Convenit salsam magis emollire, excalfacere, discutere, utilioremque esse vino lotam. Masurius palmam lupino adipi dedisse antiquos tradit. [17] Ideo novas nuptas illo perungere postes solitas, ne quid mali medicamenti inferretur.

XXXVIII. Quæ ratio adipis, eadem in his quæ ruminant sevi est, aliis modis, non minoris potentiæ. [1] Perficitur omne exemptis venis aqua marina vel salsa lotum, mox [a] in pila tusum, aspersa marina. Crebro postea coquitur, donec odor omnis aboleatur. Mox assiduo Sole ad candorem reducitur. A renibus autem laudatissimum est. [2] Si vero vetus revocetur ad curam, liquefieri prius jubent: mox frigida aqua lavari sæpius, dein liquefacere affuso vino quam odoratissimo. Eodemque modo iterum ac sæpius coquunt, donec virus evanescat. [3] Multi privatim sic taurorum, leonumque, ac pantherarum, & camelorum pinguia curari jubent. Usus dicetur suis locis.

XXXIX. Communis & ratio medullarum est. [1] Omnes molliunt, [a] explent, siccant, excalfaciunt. [2] Laudatissima cervina, mox

INTERPRETATIO.

[a] *In pila.*] In mortario.

[a] *Explent.*] *Carne* replent *hulcera.*

NOTÆ.

16. *Medici antiqui.*] Quos etiam secutus est Dioscor. lib. 2. cap 87. ubi de suillo adipe: Λαβὼν τὸ νεότροφον ἢ χαταπίμελον, οἷόν ἐστι τὸ νεφρικὸν, εἰς ὕδωρ ὀμβρίας ἔμβαλε, ὡς ὅτι ψυχρότατον ἐξυμένιον, ἢ τρῖβε ταῖς χερσὶν ἐπιμελῶς ἀνατρίβων αὐτὸ, &c. *Sumito recentem prapinguem, qualis is est qui renibus detrahitur, & in largiorem aquam calestem quam frigidissimam exemptis pelliculis immittito, manibusque terito, ipsum accurate fricans, ac veluti distringens*, &c. Idem cap. 90. ἀνατρίβων σφοδρῶς, *Valde confricando.*

17. *Ideo novas nuptas.*] Vide quæ de suillo adipe diximus initio hujus sectionis. Vide & Sextum Platon. cap 8. de lupo, tit. 1. ubi de lupini adipis facultate ad pellenda phantasmata, dæmones, umbras.

Sect. XXXVIII. 1. *Perficitur omne.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 89. Καὶ τὸ βόειον δὲ στέαρ ἐξυμενισθὲν τὸ νεφριαῖον, ἢ θαλάττῃ πλυθὲν πελαγίᾳ· εἶτα εἰς ὅλμον ἐμβληθὲν, ἢ κοπτέον ἐπιμελῶς, ἐπιῤῥαινομένης τῆς θαλάττης, &c. *Bubulo quoque sevo renibus maxime detracto eximenda pellicula, ipsumque aqua marina ex alto petita eluendum: mox in pilam conjectum diligenter tundendum aspersa maris aqua*, &c.

2. *Si vero vetus.*] Eandem & in recenti curam adhibet Diosc. lib. 2. cap. 90.

3. *Multi privatim.*] Diosc. totidem verbis lib. 2. cap. 90.

Sect. XXXIX. 1. *Omnes molliunt.*] Diosc. lib. 2 cap 95. Ἅπαντες δὲ εἰσι μαλακτικοὶ, ἀραιωτικοὶ, θερμαντικοὶ, πληρωτικοὶ ἑλκῶν. *Omnes porro medulla molliunt, rarefaciunt, ad curationem faciunt, & hulcera explent.*

2. *Laudatissima.*] Diosc. loc. cit. Μυελὸς δὲ κράτιστός ἐστιν ἐλάφειος, εἶτα μόσχειος, ἢ μετὰ τοῦτον ταύρειος, εἶτα αἴγειος, ἢ προβάτειος. Ita & Galenus, lib. xi. de fac. simp. med. cap. 1 pag. 302.

vitulina, dein hircina, & caprina. [3] Curantur ante autumnum recentes lotæ, ſiccatæque in umbra: per cribrum [4] dein liquatæ, per lintea exprimuntur, ac reponuntur in fictili, locis frigidis.

XL. [a] Inter omnia autem communia animalium vel præſtantiſſimi effectus fel eſt. [1] Vis ejus excalfacere, mordere, ſcindere, extrahere, diſcutere. Minorum animalium ſubtilius intelligitur, & ideo ad oculorum medicamenta utilius exiſtimatur. [2] Taurino præcipua potentia, etiam in ære pellibuſque colore aureo ducendis. Omne autem curatur recens [3] præligato ore lino craſſo, demiſſum in ferventem aquam ſemihora, mox ſiccatum ſine Sole, atque in melle conditum. Damnatur equinum, tantum inter venena: [4] ideo Flamini ſacrorum equum tangere non licet, [5] cum Romæ publicis ſacris equus etiam immoletur.

XLI. [1] Quin & ſanguis eorum ſepticam vim habet. Item equarum, præterquam virginum, erodit, emarginat hulcera. [2] Taurinus quidem recens inter venena eſt, excepta Ægira. Ibi enim ſacerdos Terræ vaticinatura, tauri ſanguinem bibit prius quam in ſpecum deſcendat. Tantum poteſt ſympathia illa, de qua loquimur, [3] ut aliquando

INTERPRETATIO.

[a] *Inter omnia.*] Inter remedia.

NOTÆ.

3. *Curantur.*] Dioſc. fere ad verbum, loc. cit.

4. *Dein liquatæ.*] Dioſc. loc. cit.

Sect. XL. 1. *Vis ejus.*] Εἰσὶ δὲ πᾶσαι αἱ χολαὶ δριμεῖαι, θερμαντικαὶ, &c.

2. *Taurino.*] In medicinæ uſu taurinum ovillo, hircino, ſuillo, urſinoque anteponit Dioſc. loc. cit.

3. *Præligato ore.*] Os folliculi, quo fel continetur, lino præligandum Dioſc. loc. cit. Χολὴ πᾶσα ἀποτίθεται τοῦτον τῷ τρόπῳ. Λαβὼν τὴν πρόσφατον, καὶ ἀποδήσας τὸ στόμα αὐτῆς λίνῳ, καθίεσο εἰς ὕδωρ ζέον, &c.

4. *Ideo Flamini.*] Affert cauſam aliam Feſtus: *Equo vehi Flamini Diali non licebat: ne ſi longius digrederetur, ſacra negligerentur.* Gellius, lib. 10. cap. 15. pag 528. ex Fabii Pictoris libris annalibus: *Equo Dialem Flaminem vehi religio eſt.*

5 *Cum Romæ.*] Feſtus: *October equus appellatur, qui in campo Martio menſe Octobri immolatur quotannis Marti* &c. Et verbo *Panibus*: *Panibus redimebant caput equi immolati Idibus Octobribus in Campo Martio, quia ſacrificium fiebat ob frugum eventum: & equus potius, quam bos immolabatur, quod hic bos frugibus pariendis aptus.* Idibus item Decembribus, Equeſtribus ludis, dexter equus victor Marti ſacer immolabatur, teſte Plut in quæſt. Rom. pag 287. Fuit & iſte mos aliarum gentium: ut Perſarum exempli gratia, Ovidio teſte in Faſtis, lib. 1. verſ 385.

Placat equo Perſis radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.

Sect. XLI. 1. *Quin & ſanguis*] Dioſc. lib 2. cap. 97. Τὸ δὲ τῶν ὀχευτῶν ἵππων αἷμα σηπτικαῖς μίγνυται. *Equorum admiſſariorum ſanguis in ſeptica, hoc eſt, erodentia medicamenta additur.*

2. *Taurinus.*] Vide Dioſcoridem in Alexiph. cap. 25.

3. *Ut aliquando.*] Ea eſt aliquando vel religionis vel ſoli vis, ut ſympathia, conſenſioque, & concordia inde ſentiatur inter res alioqui adverſas, ita ut ne venena quidem tum noceant.

religione, aut loco fiat. [4] Drusus Tribunus plebei traditur caprinum bibisse, cum pallore & invidia veneni sibi dati insimulare Q. Cæpionem inimicum vellet. Hircorum sanguini tanta vis est, ut ferramentorum subtilitas non aliter acrius induretur, scabritia poliatur vehementius, quam lima. Non igitur & sanguis animalium inter communia dici potest, & ideo quisque dicetur effectibus.

XLII. [1] Digeremus enim in mala singula usus, [2] plurimumque contra serpentes. [3] Exitio his esse cervos nemo ignorat, ut si quæ sunt, extractas cavernis mandentes. Nec vero [a] ipsi spirantesque tantum adversantur, sed membratim quoque. [4] Fugari eas nidore cornus eorum si uratur, dictum est : at e summo gutture ustis ossibus, congregari dicuntur. [5] Pelles ejusdem animalis substratæ, securos præstant ab eo metu somnos. Coagulum quoque ex aceto potum ab ictu : [6] & si omnino tractatum sit, eo die non ferit serpens. Testes quoque ejus inveterati, vel genitale maris, salutariter dantur in vino : [7] item venter, quem centipellionem vocant. [9] Fugiunt & omnino

INTERPRETATIO.

[a] *Ipsi.*] Toti & integri.

NOTÆ.

4. *Drusus.*] De Druso & Cæpione dicetur lib. 31. sect. 6. Meminit caprini sanguinis a Druso epoti, ut Latinorum postulata differret, qui civitatem per illum sperabant, Aurelius Victor, lib. de viris illustr. cap. 66. adjicitque repente concidisse, semianimemque domum relatum : vota pro illo per Italiam publice suscepta, &c.

Sect. XLII. 1. *Digeremus.*] Vide Notas & Emend. num. XXIV.

2. *Plurimumque.*] Ita libri omnes. Providentiam naturæ commendat, quæ plurima suggerat remedia contra malorum omnium pessimum, hoc est, serpentium ictum.

3. *Exitio his.*] Serpentibus. Vide quæ diximus lib. 8 sect. 50.

4 *Fugari eas .... dictum est.*] Libro 8. sect. 50.

5. *Pelles ejusdem.*] Q. Serenus . cap. 47. *de serpentium morsibus excludendis*, pag. 155.

Discendum & quæ sit præcox medicina timenti:
Cautio namque potest diros prævertere morsus,
Si tu cervina per noctem in pelle quiesces,
Aut genere ex ipso dentem portabis amicum.

Sextus Platon. cap. 1. de cervo, num. 23. *In cervina pelle si jacueris, nullus ad hominem serpens accedit.*

6. *Et si omnino tractatum.*] In MSS. *tractum* : forte, *tactum.*

7. *Vel genitale.*] Nicander in Theriac. pag. 43. Diosc. lib. 2. cap. 43. Sextus Platon. cap. 1. de cervo, num 15. *Natura cervi,* (hoc est, genitalis,) *siccata & corrasa, si drachmam unam in sorbitione ovi potaveris, omnis morsus serpentis apud te innocuus fiet*, &c.

8. *Item venter.*] In cervis, ceterisque ruminantibus, geminus venter est, ut diximus lib. XI. sect. 78. Ex his alter in cervis centipellio nuncupatur, a Græcis echinus & reticulum, quod multis constet plicaturis, sinubusque, ac veluti pellibus. Nostris, *la Double.* Vide Notas & Emend. num. XXV.

9. *Fugiunt.*] Q. Serenus, loco ante recitato a nobis.

dentem

dentem cervi habentes, aut medulla perunctos, [10] sevove cervi, [11] aut vituli. [12] 2. Summis autem remediis præfertur hinnulei coagulum, matris utero exsecti, [13] ut indicavimus. Sanguine quoque cervino, [b] si una urantur dracontion, & cunilago, & anchusa lentisci ligno, [c] contrahi serpentes tradunt. Dissipari deinde, si sanguine detracto adjiciatur [14] pyrethrum. 3. Invenio apud auctores Græcos animal cervo minus, & pilo demum simile, quod ophion vocaretur. Sardiniam id tantum ferre solitam. [15] Hoc interiisse arbitror, & ideo medicinas ex eo omitto.

4. [16] Apri quoque cerebrum contra eas laudatur cum sanguine. CAP. X. [17] Jecur etiam inveteratum cum ruta potum ex vino. Item adeps, cum melle resinaque. Simili modo verrinum jecur, [d] & fellis duntaxat fibra, [19] X. quatuor pondere, vel cerebrum in vino potum. 5. [20] Caprarum cornu vel pilis accensis, fugari serpentes dicunt, cineremque e cornu potum vel illitum contra ictus valere: item lactis haustus cum uva taminia, vel urinæ cum aceto scillite: caseum caprinum cum origano impositum, vel sevum cum cera. Millia præterea remediorum ex eo animali demonstrantur, sicut apparebit: quod

INTERPRETATIO.

[b] *Si una urantur.*] Si simul urantur lentisci ligno.

[c] *Contrahi.*] Congregari.

[d] *Et fellis.*] Et fibra quæ vergit ad fellis folliculum.

NOTÆ.

10. *Sevove cervi.*] Diosc. lib. 2. cap. 94. *Elephantinus adeps*, inquit, *& cervinus peruncti, serpentes fugant.* Τὸ δὲ ἐλεφάντειον καὶ ἐλάφειον στέαρ, ἑρπετὰ διώκει καταχριόμενον.

11. *Aut vituli.*] Sic MSS. Reg. 2. aliique, non *hinuli*, ut libri editi.

12. *Summis autem.*] Scholiastes Nicandri, in Theriac. pag. 27. Νικῶσι δὲ ταῖς δυνάμεσι, ἀρίστην δὲ πιτύαν εἶναί φησι, πρώτην τὴν νεβροῦ, δευτέραν δὲ τὴν τοῦ λαγωοῦ, καὶ τρίτην τὴν τοῦ ἐρίφου. Vide Scribonium Largum, Compos. Med. cap. 2.

13. *Ut indicavimus.*] Libro 8. sect. 50.

14. *Pyrethrum.*] Πύρεθρον Dioscoridi, lib 3. cap. 86. In Nothis, pag. 456. Ῥωμαῖοι, σαλιβάρις. Salivarem Latini appellavere, quod ut ait Diosc. loc. cit. commanducata radix pituitam extrahit. In officinis retinet pyrethri nomen: Gallis, *Pied d'Alexandre*. Pingitur a Lobelio in Observ. pag. 447.

15. *Hoc interiisse.*] Vix ego genus aliquod animalis perire in totum arbitror: naturæ perpetuitati prospiciente in primis ejusdem auctore Deo. Sunt qui musmonem hunc esse putent, de quo lib. 8. sect. 75.

16. *Apri quoque.... contra eas.*] Contra serpentes. Sextus Platon. cap. 7. de apro, tit. 3. ad serpentium morsus cerebrum apri laudat, ex melle contritum, impositumque.

17. *Jecur etiam.*] Nicander in Theriac. pag. Diosc. lib. 2. cap 48.

18. *Et fellis.*] Vide Notas & Emend. num. XXVI.

19. *X. quatuor.*] Hoc est, denariorum quatuor.

20. *Caprarum cornu.*] Sextus Platon. cap. 5. *de capro & capra*, tit. 3 *Ad serpentis morsum: Pulverem de cornu capræ, & ejus lac cum origano, & vini cyathis tribus bibat, venenum excutit.*

equidem miror, [21] cum febri negetur carere. [22] Amplior potentia feris ejusdem generis, quod numerosissimum esse diximus. Alia vero & hircis. Democritus etiamnum effectus ejus auget, [d] qui singularis natus sit. Fimo quoque caprarum in aceto decocto illini ictus serpentium placet, & recentis cinere in vino: atque in totum difficilius se recolligentes a serpentium ictu, [23] in caprilibus optime convalescunt. [24] Qui efficacius volunt mederi, occisæ capræ alvum dissectam cum fimo intus reperto statim illigant. Alii carnem recentem hædorum [e] pilo suffiunt, eodemque nidore fugant serpentes. [25] Utuntur & pelle eorum recente ad plagas, carne & fimo equi in agro pasti, [26] coagulo leporis ex aceto, contraque scorpionem & murem araneum. Aiunt autem non feriri leporis coagulo perunctos. A scorpione percussis, fimum capræ efficacius cum aceto decoctum auxiliatur: [27] lardum jusque decocti potum his, qui buprestim hauserint.

6. [28] Quinetiam si quis asino in aurem percussum a scorpione se dicat, transire malum protinus tradunt: venenataque omnia accenso ejus pulmone fugere. Et fimo vituli suffiri percussos a scorpione prodest.

XLIII. 1. Canis rabiosi morsu facta vulnera circumcidunt ad vivas usque partes quidam, carnemque vituli admovent, & jus ex eodem carnis decoctæ dant potui, aut axungiam cum calce tusam.

2. Hirci jecore imposito ne tentari quidem aquæ metu affirmant.

3. [1] Laudant & capræ fimum ex vino illitum: melis, & cuculi,

INTERPRETATIO.

d *Qui singularis.*] Qui solus ex matre sit genitus.

e *Pilo.*] Cum pilo.

NOTÆ.

21. *Cum febri.*] Vide quæ diximus, lib. 8. sect. 76.

22. *Amplior potentia feris.*] Silvestribus: capreis, rupicapris, aliisque, de quibus lib. 8. sect. 79.

23. *In caprilibus.*] Caprile, locus est in quo capræ servantur. Vox etiam Columellæ familiaris.

24 *Qui efficacius.*] Nicander in Theriac 67.

25. *Utuntur & pelle.*] Habdarrahmanus Ægyptius cap. 9. pag. 68. *Hædi statim atque excoriatur, si pellis accipies particulam, eamque morsui serpentium applicabis, educetur venenum, & curabitur patiens.*

26. *Coagulo leporis &c*] Diosc. l. 2. cap. 21. pariter ex aceto potandum: e vino præbet Sextus Platon. cap. 2. de lepore, tit. 16. Imponi cum propoli jubet auctor Kiranidum, lib. 2. pag. 86.

27. *Lardum, jusque.*] Scribonius Largus, Compos. 190. ad buprestim: *Adjuvantur item passo plurimum, & lacte muliebri, & jure suillo pingui accepte*, &c.

28. *Quin etiam.*] Auctor Kiranidum, pag. 90. *Si quis autem a scorpione percussus fuerit, & dixerit in auricula asini, Quantum scorpio me percussit! percussus quidem sanabitur, asinus autem morietur.*

Sect. XLIII. 1. *Laudant & capræ.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 9 pag. 68. *Capri fimus cum aliqua parte seminis raparum applicatus morsui canis rabidi, proderit non parum, & sanabit etiam.*

& hirundinis decoctum & potum. [2] Ad reliquos bestiarum morsus caprinum caseum siccum cum origano imponunt, & bibi jubent : [3] ad hominis morsus carnem bubulam coctam, efficacius vituli, si non ante quintum diem solvant.

XLIV. Veneficiis rostrum lupi resistere inveteratum aïunt, ob idque villarum portis præfigunt. Hoc idem præstare & pellis [1] e cervice [a] solida existimatur: quippe tanta vis est animalis, præter ea [2] quæ retulimus, [3] ut vestigia ejus calcata equis afferant torporem.

XLV. Iis qui argentum vinum biberint, lardum remedio est. [1] Asinino lacte poto venena restinguuntur, [2] peculiariter si hyoscyamum potum sit, aut viscum, [3] aut cicuta, [4] aut lepus marinus, [5] aut opocarpathum, [6] aut pharicon, [7] aut dorycnium, & si [b] coagulum alicui nocuerit : [8] nam id quoque venenum est prima lactis coagulatione. Multos ejus & alios usus dicemus. Sed meminisse oportebit

INTERPRETATIO.

[a] *Solida.*] Integra.

[b] *Coagulum.*] Lac coagulatum : est enim illud venenum, cum epotum in stomacho coagulatur.

NOTÆ.

2. *Ad reliquos.*] Q. Serenus, cap. de ictibus scorpii, &c.

Ad cunctos autem morsus, ictusque minorum,
Caseus aptus erit sima de lacte capella :
Cumque hoc absumi debebit origanus herba.
Hac duo mirificis curabunt ista medelis.

3. *Ad hominis &c.*] Hæc verbis totidem Plinius Valer. lib. 3. cap. 52.

Sect. XLIV. 1. *E cervice solida.*] M S S. Reg. 2. & Chiffl. *E cervice solida maniea existimatur.*

2. *Qua retulimus.*] Libro 8. sect. 34.

3. *Ut vestigia ejus.*] Dicetur ea de re iterum, sect. 80.

Sect. XLV. 1. *Asinino lacte.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 53.

2. *Peculiariter.*] Scribonius Largus, Compos. 181. *ad altercum, sive hyoscyamum : Adjuvantur lacte poto asinino quamplurimo : vel quolibet alio recenti per se, vel decocto :* &c.

3. *Aut cicuta.*] Scribonius Largus, Compos. 179.

4. *Aut lepus marinus.*] Scribonius, Compos. 186.

5. *Aut opocarpathum.*] Ea vox Carpathi succum sonat. Dioscor. in præf. Alexiph. & cap. 13. τὸ τοῦ Καρπάσου ὀπὸν, & ὀποκάρπασον vocat, atque in letalium censu ponit. Apparet ex Galeno, lib. 1. de antid. myrrhæ speciem odore mentiri, & venenum esse.

6. *Aut pharicon.*] De pharico pariter Diosc. in Alexiph. cap. 19. Scribonius Largus, Compos. 195. *Pharicum & ipsum dicitur & compluribus compons, gustumque habere nardi. Potum autem facit spasmon, cito exanimat :* &c. A Pharico Cretensi venefico alii, alii a Pharo insula nomen deducunt. Tam nobis incognitum, quam priscis notum.

7. *Aut dorycnion.*] Scribonius, Compos. 191. Diosc. in Alexiph. cap. 6.

8. *Nam id quoque.*] Adversus lac intus coagulatum remedia alia Dioscorides sufficit in Alexiph. cap. 26. Plinius, lib. 20. sect. 51. de menta : *Ipsa acescere, aut coire, denserique lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne hujus coagulati potu strangulentur.*

recenti utendum, aut non multo postea tepefacto. Nullum enim celerius evanescit. Ossa quoque asini confracta & decocta, contra leporis marini venenum dantur. Omnia eadem [c] onagris efficaciora. [9] De equiferis non scripserunt Græci, quoniam terræ illæ non gignebant. Verumtamen fortiora omnia eadem, quam in equis intelligi debent. [10] Lacte equino venena leporis marini, & toxica expugnantur. Nec uros aut bisontes habuerunt Græci in experimentis, quanquam bove fero refertis Indiæ silvis: portione tamen eadem [d] efficaciora omnia ex his credi par est. Sic quoque lacte bubulo cuncta venena expugnari tradunt, [11] maxime supra dicta: [12] & si ephemerum impactum sit: aut si cantharides datæ, vomitione omnia egeri: [13] sic & caprino jure cantharidas. Contra ea vero quæ [e] exulceratione enecant, [14] sebum vitulinum vel bubulum auxiliatur. [15] Nam contra sanguisugas potas butyrum remedio est, cum aceto ferro calefacto: quod & [f] per se prodest contra venena. [16] Nam si oleum non sit, vicem ejus repræsentat. Multipedæ morsus cum melle sanat. [17] Omasi quoque jure poto venena supra dicta expugnari putant, privatim vero aconita & cicutas: itemque vitulino sevo. Caprinus caseus recens, his qui viscum biberint: [18] lac vero contra cantharidas remedio est, & contra ephe-

INTERPRETATIO.

c *Onagris.*] Ex asinis silvestribus petita.

d *Efficaciora.*] *Quam e domesticis & nostris.*

e *Exulceratione.*] *Stomachi & intestinorum.*

f *Per se.*] Solum, *ac sine alio adjumento.*

NOTÆ.

9. *De equiferis.*] Equiferum credimus esse eum quam Germanorum vocabulo *Elan* appellamus: Equicervum Albertus, ut diximus lib. 8. sect. 16.

10. *Lacte equino.*] Scribonius Largus, Comp. 186.

11. *Maxime supra dicta*] Hac ipsa sectione.

12. *Et si ephemerum.*] Diosc. lib. 2. cap. 77.

13 *Sic caprino jure.*] De caprino jure Dioscorides suffragatur, lib. 2. cap. 94 Etiam de agnino, Scribonius Largus, Comp. 189. *ad cantharidas. Adjuvat bene & jus pingue agninum, & ex bubula factum,* &c.

14 *Sebum.*] M S S. fere ubique, *sebum* pro sevo scribunt.

15. *Nam contra sanguisugas.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag 121. *In ex aceto*, inquit, *in quo prius ferrum fervens sit exstinctum, butyrum missum, & calefactum, paulatim, si absorbeatur, ejiciet de stomacho sanguisugas.*

16. *Nam si oleum.*] Diosc. similiter, lib. 2. cap. 81. de butyro: Καὶ πρὸς τὰ θανάσιμα, μὴ παρόντος ἐλαίου χρησιμεύει. *Usurpatur & contra venena, si desit oleum.*

17. *Omasi quoque.*] Neque omasi modo, quod pinguius est, crassiusque bovis intestinum, sed & carnis bubulæ jure aconita pelli Nicander admonet. Vide Notas & Emend. num. XXVII.

18. *Lac vero.*] Caprinum videlicet. Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 33. *Si quis cantharidas biberit: Capra lac bibat, liberabitur.*

meri potum cum taminia uva. [19] Sanguis caprinus decoctus cum medulla contra toxica venena sumitur: hœdinus contra reliqua. Coagulum hœdi [20] contra viscum, & chamæleonem album, sanguinemque taurinum, contra quem & leporis coagulum est ex aceto. [21] Contra pastinacam vero & omnium marinorum ictus vel morsus, coagulum leporis, vel hœdi, vel agni, drachmæ pondere ex vino. [22] Leporis coagulum & contra venena additur antidotis. Papilio quoque lucernarum luminibus advolans, inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium est jecur caprinum: sicut fel veneficiis [23] ex mustela rustica factis. * Hinc deinde revertemur ad genera morborum. * Cap. XI.

XLVI. [1] Capilli defluvia ursinus adeps admixto ladano & adianto continet, alopeciasque emendat, & raritatem superciliorum, cum fungis lucernarum, ac fuligine, quæ est [2] in rostris earum. [3] Porrigini cum vino prodest. [4] Ad hanc & cornus cervini cinis e vino, utque non [5] tædia animalium capillis increscant. [6] Item fel caprinum cum creta Cimolia & aceto, sic ut paulum capiti inarescant. [7] Item fel scrofinum cum urina tauri: Si vero vetus sit, etiam furfures adjecto sulphure emendat. Cinere genitalis asinini spissari capillum putant, & a canitie vindicari, [a] si rasis illinatur, plumboque tritus

INTERPRETATIO.

[a] *Si rasis.*] Si rasis capillis capiti illinatur.

NOTÆ.

19 *Sanguis caprinus.*] De caprino hœdinoque sanguine contra toxicum subscripsit & Diosc. in Alexiph. cap. 20.

20 *Contra viscum & chamæleonem.*] Hoc est, contra viscum, quem & chamæleonem album vocant, ut diximus lib. 20. sect. 51. Figura hæc est quam Grammatici vocant, ἓν διὰ δυοῖν, familiaris præsertim poëtis.

21. *Contra pastinacam &c.*] Totidem fere verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 54.

22. *Leporis coagulum.*] Nicander in Theriac. pag. 40. & in Alexiph. pag. 132.

23. *Ex mustela rustica.*] Vide quæ diximus, lib. XI sect. 109.

Sect. XLVI. 1 *Capilli defluvia.*] Hæc pariter Marcellus Empiric. cap. 6. pag. 45. & 46. Sextus Platon. cap. 13. de urso, tit. 1. *Ad capillos fluentes, & ut crescant: Ursinus adeps cum ladano & vino vetere mixtus &c.* Diosc. item lib. 2. cap. 94. Galenus, lib. 10. de facult. simp. med. cap. 1. pag. 302.

2. *In rostris earum.*] Pars est acuminata lucernarum, quæ manubrio adversa est. Icones varias lucernarum apud antiquos Fortunius Licetius exhibet, opere singulari de Lucernis, pag. 600. & seqq. Habemus & nos in Museo nostro.

3 *Porrigini ..... prodest.*] Adeps ursinus.

4. *Ad hanc*] Ad porriginem emendandam. Marcellus Empiricus, cap. 6. pag. 46.

5. *Tædia animalium.*] Lendes, pediculosque intelligit. Vide Notas & Emendationes num. XXVIII.

6. *Item fel.*] Nempe ad porriginem tollendam.

7. *Item fel scrofinum.*] Vide Notas & Emend. num. XXIX.

cum oleo. [8] Denſari & aſinini pulli cum urina : admiſcentque nardum [9] faſtidii gratia. [10] Alopecias felle taurino cum Ægyptio alumine [b] tepefactis illinunt. [11] Capitis hulcera manantia urina tauri efficaciter ſanat : item hominis vetus, ſi cyclaminum adjiciatur, & ſulphur. [12] Efficacius tamen & vitulinum fel : quo cum aceto calefacto & lendes tolluntur. [13] Sevum vitulinum cum ſale tritum, capitis hulceribus utiliſſimum. [14] Laudatur & vulpium adeps, [15] ſed præcipue felis fimum cum ſinapis pari modo illitum. [16] Caprini cornus farina vel cinis, magiſque hircini, addito nitro & tamaricis ſemine, & butyro oleoque, prius capite raſo, mire continent ita fluentem capillum. Sicuti carnis cinere ex oleo illito ſupercilia nigreſcunt. [17] Lacte caprino lendes tolli tradunt : fimo cum melle alopecias expleri : [18] item ungularum cinere cum pice, fluentem capillum contineri. [19] Leporinus cinis cum oleo myrteo capitis dolorem ſedat : [20] item aqua pota, quæ e bovis aut aſini potu relicta eſt : [21] &, ſi credimus, vulpis

INTERPRETATIO.

[b] *Tepefactis.*] Tepefactis prius capillis.

NOTÆ.

8. *Denſari & aſinini pulli.*] Subintellige genitali.

9. *Faſtidii.*] Faſtidii abigendi gratia : ne faſtidium moveat urinæ gravis odor.

10. *Alopecias.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. cum nitro & vino adhibet.

11. *Capitis hulcera.*] Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 6. pag. 49. *Qui caput lavabit urina boum, capillorum impediet fluxum, & ſi quæ ſunt in capite hulcera, ſanabuntur.* Ad porriginem eximendam eodem medicamento utitur Marcellus Empir. cap. 4. pag. 41. adjecto ſimiliter ſulphure, atque cyclamino.

12. *Efficacius tamen &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 5. & Marcellus Empir. cap. 4. pag. 41.

13. *Sevum vitulinum.*] Plinius Valer. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40.

14. *Laudatur & vulpium adeps.*] Item ſanguis, Habdarrahmano auctore, ad abigendos furfures, ſcabiemque capitis commendatur in primis, cap. 29. pag. 111.

15. *Sed præcipue.*] Vide Notas & Emend. num. XXX.

16. *Caprini cornus.*] Sextus Platonicus, cap. 5. de capro & capra, tit. 8. *Ad capillos fluentes : Capræ cornu furfure mixto cum oleo myrtino, capillos fluentes retinet, & creſcere facit.*

17. *Lacte caprino.*] Alopecias eo ſanari egregie Marcellus Empir. prodidit, cap. 6. pag. 45.

18. *Item ungularum.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 46. Οἱ δὲ τῶν αἰγῶν ὄνυχες καέντες, ἀλωπεκίας καταχριόμενοι σὺν ὄξει θεραπεύουσι.

19. *Leporinus &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 6.

20. *Item aqua pota &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 1. & Marcellus Empir. cap. 1. pag. 35.

21. *Et, ſi credimus.*] Credit Sextus Platonicus, cap. 3. de vulpe, tit. 10. *Ad capitis dolorem : Natura vulpis circumdata capiti, dolorem ſtatim tollit.* Naturam veteres genitale dixere.

masculæ genitale circumligatum : [22] cornus cervini cinis illitus ex aceto, aut rosacco, aut ex irino.

XLVII. Oculorum epiphoras bubulo sevo cum oleo cocto illinunt. [1] Cervini cornus cinere scabritias eorundem inungunt : mucrones autem ipsos efficaciores putant. Lupi excrementis circumlini [2] suffusiones prodest. Cinere eorum cum Attico melle inungi obscuritates : [3] item felle ursino. Epinyctidas, adipe aprugno cum rosaceo. [4] Ungulæ asininæ cinis inunctus e suo lacte, cicatrices oculorum, & albugines tollit. [5] Medulla bubula ex dextro crure priore trita cum fuligine, pilis & palpebrarum vitiis angulorumque occurrit : calliblephari modo fuligo in hoc usu temperatur : optime ellychnio papyraceo, oleoque sesamino, fuligine in novum vas pennis detersa. Efficacissime tamen evulsos ibi pilos coërcet. Felle tauri cum ovi albo, collyria fiunt, aquaque dissoluta inungunt per quatriduum. Sevum vituli cum anseris adipe & ocimi succo, [6] genarum vitiis aptissimum est. [7] Ejusdem medullæ cum pari pondere ceræ & olei vel rosacei, addito ovo, duritiæ genarum illinuntur. [8] Caseo molli caprino imposito ex aqua calida epiphoræ sedantur : si tumor sit, ex melle.

NOTÆ.

22. *Cornus cervini.*] Marcellus Empir cap. 1. *ad capitis dolores*, pag. 37. *Cornus cervini exusti cinis, illitus fronti ex aceto & rosacco prodest.* Et Plinius Valer. lib. 1. cap. 1. *Cervini cornu cinis illinitus ex aceto & resacco prodest.* MSS. omnes hoc loco, *aut rosacco*, præ se ferunt.

Sect. XLVII. 1. *Cervini cornus.*] Diosc. lib. 2. cap. 63. hunc cinerem impense laudat, ad fluxiones oculorum & hulcera, πρὸς τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς ἕλκη καὶ ῥεύματα. Addi in collyriis, auctor est Sextus Platon. cap. 1. de cervo

2. *Suffusiones.*] Hoc est, palpebras circumlini eo fimo juvat, in suffusione oculorum. Marcellus Empir. cap. 8. pag. 59. *Lupi fimus diu perfrictus ad summam lævitatem, cum melle mixtus, & inunctione adhibitus, oculorum ὑποχύσεις discutit, & ad summam claritudinem eos perducit, suffusione siccata.* De ejusdem felle Habdarrahmanus, cap. 23. pag. 95. *Lupi fel inditum oculis per modum collyrii, ipsorum abiget caligationem, & aquam in eos descendentem impediet, ne coalescat.*

3. *Item felle.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 62.

4. *Ungulæ asininæ.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 68. Sed pro asinino, muliebre lac idem adsciscit : cetera sunt paria.

5. *Medulla bubula.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70. *Lucernam fictilem de papyro, & medulla vaccina concinnato, atque ejus fumo sive fuligine pro calliblepharo utere, quo palpebras excisas & glabras sæpius inungendo, decentissimas facies.*

6. *Genarum vitiis.*] Hoc est, palpebrarum. Vide quæ diximus, lib. XI. sect. 36. & 57.

7. *Ejusdem medullæ.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 71. *Vituli medulla cum cera & oleo rosaceo, æquis ponderibus liquefacta, & permixta, & ad emplastri modum imposita, duritias palpebrarum, & si qua illic in modum pilularum nascuntur, commollit ac discutit.*

8. *Caseo molli.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 57. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 14.

[9] Utrumque vero sero calido fovendum. [10] Sicca lippitudo, lumbulis suum exustis atque contritis, & impositis tollitur. Capras negant lippire, quoniam eæ quasdam herbas edant: [11] item dorcadas: & ob id fimum earum cera circumdatum nova Luna devorare jubent. Et quoniam noctu æque quoque cernant, [12] sanguine hircino sanari luscio-sos putant, [13] nyctalopas a Græcis dictos: [14] capræ vero jocinere, in vino austero decocto. [15] Quidam inassati jocineris sanie inungunt, aut felle capræ, carnesque eas vesci, & dum coquantur oculos vaporari his præcipiunt. [16] Id quoque referre arbitrantur, ut rutili coloris fuerit. Volunt & oculos suffiri, jocinere in ollis decocto: quidam inassato. [17] Fel quidem caprinum pluribus modis assumunt:

Notæ.

9. *Utrumque vero.*] Utraque epiphora: & quæ cum tumore conjuncta, & quæ sine tumore. Serum caprinum idcirco Plinius Valer. adhibet, quo foveri oculos præcipit, per quindenos dies, lib. 1. cap 21.

10. *Sicca lippitudo.*] Ξηροφθαλμία, arida lippitudo Corn. Celso: cum in oculorum angulis asperitates & prurigines, & veluti hulcera fiunt, pruritus oculorum sine rheumate: a siccitate nomen habet.

11. *Item dorcadas.*] His nomen est ab acie, a subtilitate visus. Δορκὰς, παρὰ τὸ βλέπω. ὀξυδερκὲς γὰρ τὸ ζῶον, καὶ εὐόμματον, inquit Etymologus. Plura vide apud Bochart. part. 1. lib. 3. de anim. cap. 25. pag. 925.

12. *Sanguine hircino.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70.

13. *Nyctalopas.*] Νυκτάλωπας. Græcis νυκτάλωψ proprie is olim fuisse videtur, qui noctu melius quam interdiu cerneret: a nocturno enim aspectu est vox ea deducta. Sic Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 10. *Nyctalopes vero, qui per noctem vident, & per diem obscuritatem patiuntur.* Eadem his deinde remedia suggerit, quæ mox a Plinio afferuntur. Festus: *Luscitio, vitium oculorum, quod clarius vesperi, quam meridie cernit.* Sic Hippocr. lib 2. Prædict. tex. 40. pag. 517. Sic in Isagoge sua Galenus Sed idem rursus ibidem nyctalopas etiam dici testatur, qui contra parum die, vespere autem noctuque nihil aspiciant: atque ita prorsus nyctalopas Paulus Ægineta, e nostrisque Cornelius Celsus. lib. 6. cap. 6. fere accepit Eosdem & luscitiosos, & Nuscitiosos dixere Latini, parum & ipsi sibi quoque dum Græcos sequuntur, in eatundem vocum significatione constantes.

14. *Capræ vero jecinere.*] Sextus Platon. de caprea, cap. 4. tit 2. *Ad eos qui ab hora decima* (hoc est, binis horis ante Solis occasum) *non vident: jecur capreæ in aqua calida salsa coquatur, & ejus vaporem oculi excipiant, & ex eadem aqua oculos foveant: sed & jecur edant, & ex liquefacto inungantur. Quidam jecur ejus assant in craticula: & fluentem saporem colligunt, & ex eo inunguntur. Quidam coctum vel assum jecur capreæ cum pane edunt, & idem bibunt* Quod de capris domesticis Plinius retulit, hoc Sextus de capreis: quoniam, ut Plinius animadvertit sect. 42. *amplior potentia est feris ejus generis.*

15. *Quidam inassati.*] Celsus, lib. 6. cap. 6. *Præter hæc imbecillitas oculorum est, ex qua quidam interdiu satis, noctu nihil cernunt..... Sic laborantes inungi oportet humore jocineris, maxime hircini: si minus, caprini, ubi id assum coquitur, excepto: atque edi quoque ipsum jecur debet.*

16. *Id quoque referre*] Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 9. pag. 61. *Rubra capra jecur si torrebis, & instillabis ex eo in oculos, proderit eorum caligationibus, & sanabit eos.*

17. *Fel quidem caprinum.*] Sextus Platon. cap. 4. de caprea, tit. 5. & 8. hæc totidem fere verbis.

[18] cum melle, contra caligines: cum veratri candidi tertia parte, contra glaucomata: [19] cum vino, contra cicatrices, & albugines, & caligines, & pterygia, & argema: [20] ad palpebras vero evulso prius pilo, cum succo [a] oleris, ita ut unctio inarescat. [21] Contra ruptas tuniculas, cum lacte mulieris. [22] Ad omnia inveteratum fel efficacius putant. [23] Nec abdicant fimum ex melle illitum, epiphoris: contraque dolores, medullam: [24] item pulmonem leporis. [25] Et ad caligines fel cum passo aut melle. Lupino quoque adipe, vel medulla suum, fricari oculos contra lippitudines præcipiunt. [26] Nam vulpinam linguam habentes in armilla, lippituros negant.

XLVIII. [1] Aurium dolori & vitiis medetur urina apri in vitro servata: [2] fel apri vel suis, [3] vel bubulum cum oleo cicino & rosaceo

Interpretatio.

[a] *Oleris.*] Brassicæ.

Notæ.

18. *Cum melle.*] Q. Serenus, cap. 14. de oculorum dolore mitigando: pag. 133.

Hyblai mellis succi cum felle caprino,
Subveniunt oculis dira caligine pressis.

19. *Cum vino.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 20. Cum melle contra albugines Habdarrahmanus adhibet, cap. 9. pag. 117.

20. *Ad palpebras vero.*] Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 9. pag. 63. *Si redundantes in palpebris pilos depilabis, & obduces locum felle capra, nequaquam amplius renascentur.*

21. *Contra ruptas.*] Sextus Platon. loc. cit.

22. *Ad omnia.*] Ad oculorum mala proxime numerata. Vide Notas & Emendationes num. XXXI.

23 *Nec abdicant.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14.

24. *Item pulmonem*] Sextus Platon. cap. 2 de lepore, tit. 3. *ad oculorum dolores. Pulmo leporis superpositus, & alligatus dolores oculorum mirifice sanat.*

25. *Et ad caligines.*] Sextus Platon. cap. 2. de lepore, tit. 8. *Ad caliginem oculorum: Leporis fel cum melle mixtum & inunctum, oculos clarificat.*

26. *Nam vulpinam.*] Similis superstitionis & illud est quod refert Marcellus Empir. cap. 8. pag. 66. *Ad albuginem oculorum detergendam efficax hoc remedium. Vulpem vivam capies, eique linguam pracides, ipsamque vivam dimittes: linguam autem ejus arefactam phœnicio ligabis, & collo ejus, qui albuginem patietur, suspendes.*

Sect. XLVIII. 1. *Aurium dolori.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 75. *Urina apri servatur in vitro, sed melius cum vesica ipsius, quo modo ei sublata fuerit: hac tepens infusa auribus unice prodest.* Et pag. 81. *Apri lotium infusum auricula valde medetur: quod quia vetustum magis prodest, collectum servari debet in vase vitreo, ut sit ad remedia praparatum.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. & Sex. Platon. cap. 7. de apro, tit 12.

2. *Fel apri vel suis.*] Sic M S S. Reg. 2. & alii. Sic Marcellus Empir. pag. 75. fel aprugnum, aut verrinum, porcinumve, dummodo non de scrofa, ad eos usus commendat.

3. *Vel bubulum cum oleo cicino.*] Pro cicino laurinum habet Habdarrahmanus Ægyptius, nisi vitium interpretis est: Sic enim ille, cap. 6. pag 39. *Tauri fel addito oleo lauri, vel unguento rosarum, inditum auribus, hulcera ibi enata curat, & mitigat dolores.* In cod. Chiffl. *citrino*, mendose.

æquis portionibus. [4] Præcipue vero taurinum, cum porri ſucco tepidum, vel cum melle, ſi ſuppuret. Contraque odorem gravem per ſe tepefactum in malicorio. [a] In ea parte rupta cum lacte mulierum efficaciter ſanat. Quidam etiam [b] ingravatas aures ſic perluendas putant. [5] Alii cum ſenecta ſerpentium & aceto [6] includunt lana collutas ante calida aqua. [7] Aut ſi major ſit gravitas aurium, fel cum myrrha & ruta in malicorio excalfactum infundunt: [8] lardum quoque pingue: item fimum aſini recens cum roſaceo inſtillatur: omniaque ea tepefacta. [9] Utilior equi ſpuma, [10] vel equini fimi recentis cinis cum roſaceo. [11] Sevum bubulum cum adipe anſerino, [12] butyrum recens. Urina capræ, vel tauri, aut fullonia vetus calfacta, vapore per lagenæ collum ſubeunte. Admiſcent & aceti tertiam partem: & aliquid urinæ vituli, qui nondum herbam guſtaverit. Fimum etiam mixto felle ejuſdem. Et cutem, quam relinquunt angues, excalfactis prius auribus. Lana autem medicamina ea includuntur. [13] Prodeſt & ſevum vituli cum anſeris adipe, & ocimi ſucco: [14] ejuſdem medulla admixto cumino trito infuſa. [c] [15] Virus verrinum e ſcrofa exceptum priuſquam

INTERPRETATIO.

[a] *In ea parte rupta.*] Fractas auriculas.

[b] *Ingravatas.*] Audiendi gravitate laborantes.

[c] *Virus.*] Semen quod effundit in coïtu.

NOTÆ.

4. *Præcipue vero.*] Vide Notas & Emend. num. XXXII.

5. *Alii cum ſenecta*] Dioſcor. lib. 2. cap. 19. Marcellus Empir. cap. 9. pag. 81. *Cum felle vitulino, & aceto, pari menſura, ſerpentis ſenectus, id eſt, exuvia decocta, & lanula madefacta medicamentum auriculæ inſertum, maxima utilitatis eſſe creditur, ſi prius ferventi aqua de ſpongia aurem foveris.*

6. *Includunt lana.*] Non, ut editi hactenus libri, *lanas*. Ipſe paulo inferius hac ſect. *Lana autem medicamina ea includuntur.*

7. *Aut ſi major*] Habdarrahmanus, cap. 6 pag. 49. *Fel vaccæ liquefactum cum aliqua parte corticum malogranatorum conciſorum, & inſtillatum auribus, proderit tinnitui, ac ſonitui.*

8. *Lardum quoque.*] Marcellus Empir. cap 9. pag. 79. *Ad aurium dolorem, quæ pus emittent, laridum vetuſtiſſimum teres in mortario, & ſuccum illum lana delicata collectum, in auriculam immittes, & ſubinde aqua calida fovebis, & iterum ſuccum illum infundes: mira velocitate ſanabis.*

9. *Utilior*] Marcellus Empir. cap. 9: pag. 81. *Spuma equi recens detracta, & cum oleo roſeo infuſa, auricularum quamvis vehementes dolores reſolvit.*

10. *Vel equini fimi &c.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 1. cap. 9.

11. *Sevum bubulum*] Vel ut in MSS. *ſebum*. Plinius Valer. loc. cit.

12. *Butyrum recens.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 81.

13. *Prodeſt & ſevum.*] Plinius Valer. loc. cit. & Marcellus Empiricus, cap. 9. pag. 75.

14. *Ejuſdem medulla.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag 81

15. *Virus verrinum.*] Marcellus Empir. loc. cit. *Verris, cum ſcrofam ſaliet, priuſquam in terram deſtillet, de verendis ejus virus exceptum tepefactumque, & cum aqua modico auriculæ inditum, quamvis moleſtos dolores relevat: quod etiam circa auriculam illitum plurimum prodeſt.*

terram attingat, contra dolores. Auribus fractis glutinum [d] [16] e naturis vitulorum factum, & in aqua liquatum. [e] [17] Aliis vitiis adeps vulpium. [18] Item fel caprinum cum rosaceo tepido, aut porri succo: [19] aut si sint rupta ibi aliqua, e lacte mulieris. [20] Si gravitas sit audiendi, fel bubulum cum urina capræ, vel hirci, vel si pus fit. [21] In quocumque autem usu putant hæc efficaciora in cornu caprino per dies viginti infumata. [22] Laudant & coagulum leporis tertia denarii parte, dimidiaque sacopeni in ammineo vino. [23] Parotidas ursinus adeps comprimit pari pondere ceræ & taurini sevi. Addunt quidam hypocisthidem: & per se butyrum illitum, si prius foveantur feni Græci decocti succo. Efficacius cum strychno. [24] Prosunt & vulpium testes, & taurinus sanguis aridus tritus. [25] Urina capræ ca-

Interpretatio.

[d] *E naturis.*] E genitalibus. | [e] *Aliis vitiis.*] Aliis aurium doloribus.

Notæ.

16. *E naturis.*] Naturas Latini genitalia appellarunt, ut alibi monuimus. Ita Sextus Platonicus, cap. 3. *Naturam vulpis* dixit. Id vero Dalecampius cum nesciret, *e naribus vitulorum* emendare nitebatur. At Plinius infra sect. 50. *glutinum factum e genitalibus vitulorum* aperte dixit.

17. *Aliis vitiis.*] Sextus Platon. cap. 3. de vulpe, tit. 15. *Ad aurium dolorem: Adeps vulpis remissus, & instillatus sanat.* Diosc. lib. 2. cap. 41. de vulpe: Καὶ τὸ σέαρ αὐτῆς τακὲν καὶ ἐγχυθὲν, ὠτὸς πόνον παύει. *Adeps vulpinus liquefactus, infususque,* &c. Sic & Galenus, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 403.

18. *Item fel caprinum.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. Apollonius, apud Galenum, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 395. ad verbum. Et Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 9. pag. 62. *Recipe de felle caprarum, admisce aliquid aquæ porrorum, instilla in aures doloribus affectas, mitigabuntur eorum dolores.*

19. *Aut si sint rupta.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIII.

20. *Si gravitas.*] Q. Serenus, cap. 13. de aurium vitiis, pag. 132.

Felque bovis surdis etiam prodesse loquuntur,
Si jungas olida grave quod minxere capella.

Marcellus Empir. cap. 9. pag. 79. *Adversus gravitatem audiendi*, inquit, *fel bubulum cum urina hirci, auriculæ quæ molestiam surdiginis patitur, instillabis,* &c. Lotium capræ per se laudat Sextus Platon. cap. 5. tit. 18. ad aurium dolorem.

21. *In quocumque.*] Sive ad aures fractas, sive ad audiendi gravitatem, sive ad alia vitia hæc adhibeantur. Marcellus Empir. cap. 9. pag. 82. *Lotium caprinum instillatum dolorem sedat: quod magis prodesse suppuratis auribus affirmatur: ob quam causam præsentis auxilii, plures exceptum, & cornu caprino inditum, in fumo suspensum, diligenter ad necessarias medelas reservant.*

22. *Laudant &c.*] Sextus Platon, cap. 2. de lepore, tit 15. *Ad aurium dolorem: Leporis coagulum auriculæ infunditur.*

23. *Parotidas &c*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 13. & Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107.

24. *Profunt & vulpium.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 109. Sextus Platon. cap. 3. de vulpe, tit. 7. *Ad parotidas.* Et auctor Kiranidum, pag. 103.

25. *Urina capræ calefacta.*] Non externo igne & adventitio, sed nativo ca-

lefacta instillata auribus : [26] fimumque ejusdem cum axungia illi-tum.

XLIX. [1] Dentes mobiles confirmat cervini cornus cinis, [2] doloresque eorum mitigat, sive infricentur, sive colluantur. [3] Quidam efficaciorem ad omnes eosdem usus [a] crudi cornus farinam arbitrantur. [4] Dentifricia utroque modo fiunt. Magnum remedium est in luporum capitis cinere. Certumque est in excrementis eorum plerumque inveniri ossa. Hæc adalligata eundem effectum habent. [5] Item leporina coagula per aurem infusa contra dolores : [6] & capitis eorum cinis dentifricium est, [7] adjectoque nardo mulcet graveolentiam oris. [8] Aliqui murinorum capitum cinerem miscuisse malunt. Reperitur in latere leporis acui os simile : [9] hoc scarificari dentes in dolore suadent. Talus bubulus accensus, [b] eos qui labant cum dolore, admotus confirmat. Ejusdem cinis cum myrrha, dentifricium est. [10] Ossa

INTERPRETATIO.

[a] *Crudi.*] Non exusti.

[b] *Eos.*] Dentes.

NOTÆ.

lore, si Marcello Empirico credimus, cap. 9. pag. 79. *Lotium caprinum*, inquit, *sub eo momento quo egeritur tepidum auri obtusæ infundes.*

26 *Fimumque ejusdem.*] Sextus Platon. cap. 5. de capro, & capra : tit 21. *Ad parotidas*, &c. *Capræ stercus cum melle commixtum mire sanat.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 1. cap. 13.

Sect. XLIX. 1. *Dentes mobiles.*] Marcellus Empir. cap. 12. pag. 92. & cap. 15. pag. 109. Sextus Platon. cap. 1. de cervo, num. 2. *Cornu cervi combustum* (hoc est, redactum in cinerem) *dentes qui moventur, confirmat, si eo pro dentifricio quis utatur.* Sic & Diosc. lib. 2. cap. 63. & ante hos Celsus, lib. 6. cap. 9. qui Tiberii principatu vixit : & qui deinde Claudii temporibus, Scribonius Largus, Compos. 60. *Hoc cum eo quod candidos facit dentes, tum etiam confirmat : Augustam constat usam. Nam Messalina Dei nostri Cæsaris* (Claudii) *hoc utitur : Cornorum cervi ustorum in ollam novam ad cinerem redactorum sextario uno*, &c.

2. *Doloresque.*] Plinius Valer. lib 1. cap. 36.

3. *Quidam.*] Marcellus Empit. cap. 12. pag. 94.

4 *Dentifricia utroque modo.*] Hoc est, & ex cinere combusti cornus cervini, & ex scobe crudi. De his Q. Serenus, cap 15. pag 134.

Quod vero assumpsit nomen de dente fricando,
Cervino ex cornu cinis est, aut ungula porca
Torrida : vel cinis ex ovis, sed non sine vino.
Muricis aut tosti, vel bulbi exstincta favilla, &c.

5. *Item leporina.*] Sextus Platon. cap. 2. de lepore, tit. 15.

6. *Et capitis eorum* &c.] Marcellus Empit. cap. x1. pag 88.

7. *Adjectoque.*] Marcellus Empiricus loc. cit.

8. *Aliqui murinorum.*] Huc pertinet quod ait Marcellus Empit. loc. cit. *Murinus cinis, id est, pulvis exusti muris, cum melle, dentibus infrictus, halitum fœtidi oris emendat.*

9. *Hoc scarificari.*] MSS. Reg. 2. aliique, *hoc scarifare.*

10. *Ossa quoque.*] Q. Serenus, loco allato Marcellus Empir. cap. 12 pag. 94. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 36.

quoque ex ungulis suum combusta, eundem usum præbent: [11] item ossa ex acetabulis pernarum, circa quæ coxendices vertuntur. Iisdem sanari, demissis in fauces jumentorum, [c] [12] verminationes notum est: sed & combustis dentes confirmari. Asinino quoque lacte percussu vexatos, aut dentium ejusdem cinere: [13] lichene item equi cum oleo infuso per aurem. [14] Est autem hoc non hippomanes, quod alioqui noxium omitto, sed in equorum genibus, ac super ungulas. [15] Præterea in corde equorum invenitur os, dentibus caninis maximis simile: [16] hoc scarificari dolorem, aut exempto dente emortui equi maxillis, ad numerum ejus qui doleat, demonstrant. Equarum virus a coïtu in lychnis accensum Anaxilaus prodidit, equinorum capitum usus repræsentare monstrifice: similiter ex asinis. Nam hippomanes tantas in veneficio vires habet, [d] ut affusum æris mixturæ in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiem coïtus agat. Medetur dentibus & fabrile glutinum, in aqua decoctum, illitumque, & mox paulo detractum, ita ut confestim colluantur vino, in quo decocti sunt cortices mali Punici dulcis. [17] Efficax habetur & caprino lacte collui dentes, vel felle taurino. Talorum capræ recentium cinis dentifricio placet, & omnium fere [e] villaticarum quadrupedum, ne sæpius eadem dicantur.

L. Cutem faciei erugari, & tenerescere, & candorem custodire CAP. XII.

INTERPRETATIO.

[c] *Verminationes.*] Dentium vermes.

[d] *Ut affusum.*] Ut simul cum ære fuso mixtum, in effigiem equæ Olympiæ, &c.

[e] *Villaticarum.*] Quæ ruri nutriuntur.

NOTÆ.

11. *Item ossa.*] Marcellus Empir. cap. 13. pag. 97. *Perna scrofina os*, inquit, *quod est amplissimum, combustum, tritumque, optimum & salubre dentifricium præstat: gingivas enim siccat & adstringit: dentesque ab humoris injuria & tumore defendit.*

12. *Verminationes.*] Ea vox vermium proprie ortum significat, sive in dente fiat, sive in aure, sive in interaneis, seu in alia quacumque parte corporis. Hinc verminare aurem dixit Martialis, lib. 14. Epigr. 23. Nunc de morbis dentium sermo est.

13. *Lichene item.*] Diosc. lib. 2. cap. 45. *Λειχῆνες ἵππων, εἰσὶ δὲ τύλοι κατ' ἐπιχαφὴν ἐσκληρωμένοι περὶ τοῖς γόνασι καὶ περὶ ταῖς ὁπλαῖς. Lichenes equorum calli sunt, tuberosæ verrucæ instar, circa genua & ungulas in earum partium flexu indurati.* Veterinariis in Gallia, *Sur-os.*

14. *Est autem hoc non hippomanes.*] Non illud nimirum est, quo de egimus lib. 8. sect. 66.

15. *Præterea in corde.*] Vide quæ diximus, lib. XI sect. 70.

16. *Hoc scarificari.*] M S S. *scarifari.*

17. *Efficax habetur.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 42. Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 32. Q. Serenus, cap. 15 pag. 134.

Vel lacte capellæ
Sanescunt dentes, vel tauri felle juvantur.

lacte asinino putant. Notumque est [a] quasdam quotidie [1] septingenties custodito numero fovere. [2] Poppæa hoc Neronis principis instituit, balinearum quoque solia sic temperans, asinarum gregibus ob hoc eam comitantibus. Impetus pituitæ in facie, butyro illito tolluntur: efficacius cum cerussa. [b] Sincero vero vitia quæ serpunt, insuper imposita farina hordeacea. Hulcera in facie membrana e partu bovis madida. Frivolum videatur, non tamen omittendum, propter desideria mulierum: [3] Talum candidi juvenci, quadraginta diebus noctibusque, donec resolvatur in liquorem decoctum, & illinitum linteolo, candorem, cutisque erugationem præstare. Fimo taurino malas rubescere aiunt: [4] non crocodileam illini melius: sed foveri frigida & ante & postea jubent. [c] Æstates, & quæ decolorem faciunt cutem, fimum vituli cum oleo & gummi manu subactum emendat. [5] Hulcera oris ac rimas, sevum vituli vel bovis cum adipe anserino, & ocimi succo. Est & alia mixtura, e sevo vituli cum medulla cervi, & albæ spinæ foliis una tritis. Idem præstat & medulla cum resina, vel si vaccina sit, & jus e carne vaccina. [6] Lichenas oris præstantissime vincit glutinum factum e genitalibus vitulorum, [7] liquatum aceto cum sulphure vivo, ramo ficulneo [d] permixtum, ita ut bis die recens illinatur. [8] Item lepras ex melle & aceto decoctum, quas & jecur

INTERPRETATIO.

a *Quasdam.*] Nonnullas feminas septingenties fovere cutem quotidie servato numero.

b *Sincero.*] *Cui nihil aut salis aut cerussæ admixtum*, eo emendantur vitia quæ serpunt, &c.

c *Æstates.*] Maculas ab æstivo Sole.

d *Permixtum.*] Agitatum.

NOTÆ.

Sect. L. 1. *Septingenties.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIV.

2. *Poppæa.*] Egimus jam de eo illius more, lib. XI. sect. 96.

3. *Talum candidi.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 6. *Ad faciem egregie emundandam, recipe talum tauri, contunde, & accipe ex illo X X. partes, & unam ex piscium glutine, itemque unam ex draghanto. Maceretur gluten tepida aqua, & madescet draghantum, donec dissolvetur: tum contundantur omnia simul, donec fient instar mellis. Tunc bene lavetur facies & mundetur, abstergaturque diligentissime: deinde illiniatur ea mixtura, & sic per mediam horam relinquatur, postea abluatur aqua frigida, & optime abstergatur.*

4. *Non crocodileam.*] Nec crocodilea, inquit, fimum taurinum ulla re cedit. Ut crocodilea molestias in facie enascentes tollat, nitoremque reddat, dictum est superius sect. 28.

5. *Hulcera oris.*] Marcellus Empir. cap. XI. pag. 88. Plinius Valer. lib. 1. cap. 29. & 30.

6. *Lichenas oris.*] Marcellus Empir. ad verbum, cap. 19. pag. 129. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 56.

7. *Liquatum aceto.*] Aceto remissum, inquit Marcellus Empir. loc. cit. vel liquefactum, ut idem ait, cap. 18. pag. 139.

8. *Item lepras.*] Marcellus Empir. & Plinius Valer. locis. cit.

hirci calidum illitum tollit : sicut elephantiasin fel caprinum : [9] etiamnum lepras ac furfures, tauri fel addito nitro : urina asini circa Canis ortum : [10] Maculas in facie, fel utriusque per sese aqua infractum, evitatisque Solibus ac ventis post detractam cutem. Similis effectus & in taurino vitulinove felle, cum semine cunilæ, ac cinere e cornu cervino, si Canicula exoriente comburatur. Asinino sevo cicatricibus ac licheni leprisque maxime color redditur. [11] Hirci fel & lentigines tollit, admixto caseo, [12] cum vivo sulphure spongiæque cinere, ut mellis fit crassitudo. Aliqui inveterato felle uti maluere, mixtis calidis furfuribus pondere oboli unius, quatuorque mellis, prius defricatis maculis. [e] Efficax ejusdem & sevum cum melanthio, & sulphure & iride. Labrorum fissuris cum adipe anserino, ac medulla cervina resinaque & calce. Invenio apud auctores, [f] his qui lentigines habeant, negari Magices sacrificiorum usus.

LI. [1] Lacte bubulo aut caprino tonsillæ & arteriæ exhulceratæ juvantur. Gargarizatur tepedum, ut est expressum, aut calefactum. [2] Caprinum utilius, cum malva decoctum & sale exiguo. Linguæ exhulcerationi & arteriarum [3] prodest jus omasi gargarizatu : [4] tonsillis autem privatim renes vulpium aridi, cum melle triti illitique : [5] anginæ fel taurinum vel caprinum cum melle. Jecur melis ex aqua oris gravitatem, hulceraque butyrum emendat. Spinam aliudve quid

INTERPRETATIO.

[e] *Efficax ejusdem.*] Hirci.

[f] *His qui.*] Eos qui lentigines habeant, non esse idoneos ad sacra Magica peragenda.

NOTÆ.

9. *Etiamnum lepras.*] Diosc. lib. 2. cap. 96. Πρὸς δ᾽ λέπρας ἢ πίτυρα σὺν νίτρῳ ἡ γῆ Κιμωλία σμῆγμα χρήσιμον.

10 *Maculas .... fel utriusque.*] Tauri & asini.

11. *Hirci fel.*] Et capreæ quoque, teste Sexto Platon. cap. 5. de caprea, tit. 10. *Ad lentigines.* Et tauri, eodem iterum ita prodente, x. x1. de tauro, tit. 6. *Ad lentigines in facie.*

12. *Cum vivo sulphure.*] Simili temperamento ad tollendas e facie lentigines felle capreæ Sextus Platonicus utitur, cap. 4. tit. 10. *Ad lentigines in facie : Fel capreæ cum melle & nitro commixto, & spongia combusta, & sulphure vivo ad mellis crassitudinem redactum, & in faciem illitum emendat.*

Sect. LI. 1. *Lacte bubulo.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 106. *Lac caprinum, vel bubulum, vel ovillum recens mulsum, dum calet, vel etiam calefactum gargarizatum, tonsillarum dolores & tumores cito sedat.* Et cap. 14. pag 103. *Lac bubulum recens mulsum, & lento igne calefactum, gargarizatumque, arteriam constrictam infuso catarrho, & fauces exasperatas, pristinæ sanitati restituta persanat.*

2. *Caprinum utilius &c.*] Vide Notas & Emendationes num. XXXV.

3. *Prodest jus omasi.*] In MSS. Reg. 2. aliisque, *prodest jus magis.*

4. *Tonsillis autem.*] Vide Notas & Emend. num. XXXVI.

5. *Anginæ fel &c.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 106,

faucibus adhærens, extrinſecus fimo perfricatis, [a] aut reddi aut delabi tradunt. [6] Strumas diſcutit fel aprinum, vel bubulum tepidum illitum. Nam coagulum leporis e vino in linteolo exhulceratis duntaxat imponitur. [7] Diſcutit & ungulæ aſini vel equi cinis, ex oleo, vel aqua illitus, & urina calefacta: & bovis ungulæ cinis ex aqua: fimum quoque fervens ex aceto. [8] Item ſevum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctum, teſteſque vulpini. [9] Prodeſt & ſapo: [10] Galliarum hoc inventum rutilandis capillis. Fit ex ſebo, & cinere. [b] Optimus fagino & caprino: duobus modis, ſpiſſus ac liquidus: uterque [11] apud Germanos majore in uſu viris quam feminis.

LII. [1] Cervicum dolores butyro aut adipe urſino perfricantur: [2] rigores bubulo ſevo: quod & ſtrumis prodeſt cum oleo. [3] Dolorem

INTERPRETATIO.

[a] *Aut reddi*] Aut reddi vomitu, aut delabi in alvum.

[b] *Optimus.*] Optimus e fagino cinere, & caprino ſevo.

NOTÆ.

6. *Strumas diſcutit.*] Vide Notas & Emend. num. XXXVII.

7. *Diſcutit &c.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 108. & Galenus, lib. XI. de fac. ſimp. med. pag. 305. cum Dioſc. lib. 3. cap 44.

8. *Item ſevum &c.*] Marcellus Empir. cap. 15 pag. 109.

9. *Prodeſt & ſapo.*] Noſtris, *du Savon*. Nunc paulo aliter temperatur: adjiciturque mixturæ oleum.

10. *Galliarum.*] Unde Gallicus ſapo nuncupatur a Theod. Priſciano, lib. 1. cap. 3 *de crementis capillorum . . . Attamen Gallico ſapone caput lavabis.* Qui mos deinde tranſlatus in Latium: unde Martialis, lib. 8. Epigr. 33

Et mutat Latias ſpuma Batava comas.

Quod Romanæ mulieres crinium flavedinem eo ſapone mentirentur. Valerius Max. lib. 2. cap 1. num. 5. de Romanis feminis: *Ceterum ut non & horrida pudicitia, ſed honeſto comitatis genere temperata eſſet, indulgentibus maritis, & auro abundanti, & multa purpura uſa ſunt: & quo formam ſuam cincinniorem efficerent, ſumma cum diligentia capillos cinere rutilarunt.*

11. *Apud Germanos.*] Auctor libri de ſimp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 100. *Sapo conficitur ex ſevo bubulo, vel caprino, aut vervecino, & lixivio cum calce. Optimum judicamus Germanicum: eſt enim mundiſſimum, & veluti pinguiſſimum: deinde Gallicum.* Hinc ſaponis globuli a Martiale, lib. 14. Epigr. 27. Mattiacæ pilæ vocantur, a Mattiaco Germaniæ oppido:

Si mutare paras longævos cana capillos:
Accipe Mattiacas, quo tibi calva? pilas.

Et Epigrammate 26. cujus lemma, *Sapo:*

Cauſtica Teutonicos accendit ſpuma capillos, &c.

Sect. LII. 1. *Cervicum dolores.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 54. & Marcellus Empir. cap. 18. pag. 127.

2. *Rigores &c.*] Marcellus Empir. loc cit.

3. *Dolorem.*] Totidem verbis, Marcellus Empir. loc. cit. *Cervicis dolor inflexibilis, quem opiſthotonon Græci vocant, levatur urina capræ auribus infuſa, aut bulbo trito cum fimo ejuſdem capræ cervici illito* Plinius Valer. lib. 1. cap. 54. Q. Serenus, cap. 17.

At ſi cervices, durataque colla rigebunt,
Anſeris aut pingui torpentia colla fovebis.

inflexibilem

inflexibilem (opisthotonon vocant) levat urina capræ auribus infusa, aut fimum cum bulbis illitum: ungues contusos fel cujuscumque animalis circumligatum: pterygia digitorum fel tauri aridum aqua calida dissolutum. Quidam adjiciunt sulphur & alumen, pari pondere omnium.

LIII. [1] Tussim jecur lupi ex vino tepido sanat: [2] ursinumque fel admixto melle, aut ex cornus bubuli summis partibus cinis: [3] vel saliva equi triduo pota: at equum mori tradunt: [4] pulmo cervinus cum gula sua arefactus in fumo, dein tusus ex melle, quotidiano ecligmate. Efficacior est ad id subulo cervorum generis. [5] Sanguinem exspuentes, cervini cornus cinis: [6] coagulum leporis tertia parte denarii cum terra Samia & vino myrteo potum sanat. Ejusdem fimi cinis in vino vesperi potus, nocturnas tusses: pili quoque leporis suffiti, extrahunt pulmonibus difficiles exscreationes. [7] Purulentas autem exhulcerationes pectoris pulmonisque, & a pulmone graveolentiam halitus, butyrum efficacissime juvat, cum pari modo mellis Attici decoctum, donec rufescat, & matutinis sumptum [8] ad mensuram lingulæ. Quidam pro melle, laricis resinam addere maluere. [9] Si sanguis rejiciatur, efficacem tradunt bubulum sanguinem, modice & cum aceto sumptum: nam de taurino credere, temerarium est. [10] Sed glutinum taurinum tribus obolis cum calida aqua bibitur in vetere sanguinis exscreatione.

CAPUT XIII.

LIV. Stomachum exhulceratum lactis asinini potus reficit: [1] item

NOTÆ.

Illinitur valido multum lens cocta in aceto:

Aut capræ fimus & bulbi, aut cervina medulla.

Egimus de eo morbi genere, lib. 23. sect. 24.

Sect. LIII. 1. *Tussim jecur.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 117. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 58.

2. *Ursinumque.*] Plinius Valer. loc. cit.

3. *Vel saliva equi.*] Vide Notas & Emend. num. XXXVIII.

4. *Pulmo cervinus.*] Iisdem verbis Marcellus Empir. cap. 16. pag. 119. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 8. Et ad suspirium, pulmonem cervinum in olla fictili redactum ad cinerem, datumque cum aquæ calidæ cyathis tribus, commendat Scribonius Largus, Compos. 76.

5. *Sanguinem &c.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. & Diosc. lib. 2. cap. 63.

6. *Coagulum leporis.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. *Coagulum cervinum, sive leporinum, sive hædinum, in potione solutum, bibitur utiliter ab empyïcis vel hæmoptoïcis.* Et cap. 17. pag. 124. *Benefacit ad arteriæ eruptionem .... creta Samia denarius unus, sumptus ex aqua frigida rigore districto, cyathis tribus*, &c.

7. *Purulentas autem &c.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 16. pag. 119.

8. *Ad mensuram lingulæ.*] Vel ligulæ, ut alibi diximus. Singula cochlearia dari matutinis jubet Marcellus loc. cit. Idem paulo antea, *plenam ligulam*.

9. *Si sanguis.*] Ad verbum hæc Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 64.

10. *Sed glutinum.*] Marcellus Empir. ad verbum, loc. cit.

Sect. LIV. 1. *Item bubuli.*] Marcellus Empir. cap. 20. pag. 148. *Lac bubulum tepidum incoctum, subinde sumptum, exhulceratum quoque stomachum sanabit.*

bubuli. [2] Rosiones ejus caro bubula admixto aceto & vino cocta. [a] Rheumatismos cornus cervini cinis. [3] Sanguinis exscreationes hœdinus sanguis recens, ad cyathos ternos cum aceto acri pari modo fervens potus : [4] coagulum tertia parte ex aceto potum.

LV. [1] Jocineris dolores, lupi jecur aridum ex mulso : [2] asini jecur aridum cum petroselini partibus duabus, ac nucibus tribus, ex melle tritum & in cibo sumptum : [3] sanguis hircinus cibo aptatus. Suspiriosis ante omnia efficax est potus equiferorum sanguinis. Proxime lactis asinini tepidi cum bulbis decocti, ita ut serum ex eo bibatur : addito in tres heminas cyatho nasturtii persusi aqua, deinde melle diluti. [4] Jecur quoque vulpinum, aut pulmo, in vino nigro, [5] aut fel ursinum in aqua, laxat meatus spirandi.

LVI. [1] Lumborum dolores, & quæcumque alia molliri opus sit,

INTERPRETATIO.

[a] *Rheumatismos.*] Fluxiones.

NOTÆ.

2. *Rosiones ejus.*] Marcellus Empir. cap 20. pag. 143. *Raneorem stomachi*, inquit, *temperat care vaccina, ex vini & aceti aqua portione discocta, & cibo sumpta.*

3. *Sanguinis &c.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120.

4. *Coagulum.*] Marcellus Empir. loc. cit.

Sect. LV. 1. *Jocineris doloris.*] Q. Serenus, cap. 23. de jecoris vitiis, pag. 159.

Necnon & jecoris quaretur fibra lupini,
Jungenturque simul costum, foliumque, piperque :
Qua diluta mere dantur potanda Lyae.

Scribonius Largus, Compos. Med. cap. 30. num. 123. *Ad tumorem & dolorem jecineris, item ad duritiem facit bene lupi jecur primum in aqua ferventi dimissum, atque ita arefactum.*

2 *Asini jecur &c.*] Totidem syllabis Marcellus Empir. cap 22. pag. 160.

3. *Sanguis hircinus*] Marcellus Empir. cap 22. pag. 156. *Hircinus sanguis adhuc calens supra prunas excoctus, & cibatui datus jejuno, jecineroso mederi traditur.*

4. *Jecur quoque.*] Ita Celsus, lib. 4. cap. 4 *de difficultate spirandi. Est etiam non vana opinio, vulpinum jecur, ubi siccum & aridum factum est, contundi oportere, polentamque ex eo potioni aspergi : vel ejusdem pulmonem quam recentissimum assum, sed sine ferro coctum, edendum esse.* Celsum deinde alii sunt secuti. Marcellus Empir. cap. 17. pag 122. *Profuit multis*, inquit, *ad suspirium, vel dyspnœam depellendam, pulmo vulpis, vel jecur in olla fictili exustum, atque ad cinerem redactum, & datum ad diem jejuno, mensura cochleariorum trium, cum aqua calida cyathis tribus, si febricitabit : si sanus erit, ex vino vetere.* Pulmone vulpino juvare asthmaticos scribit etiam Diosc. lib. 2. cap. 41 & Sextus Platon. cap. 3. de vulpe, tit. 5.

5. *Aut fel ursinum.*] Sextus Platon. cap. 13. de urso, tit. 3. Marcellus Empir. cap. 17. pag. 124. *Ad suspiriosos sanandos fel ursinum aqua dilutum bibendum optime datur*, &c.

Sect. LVI. 1. *Lumborum.*] Sextus Platon. cap 7. de apro, tit. 13. *Ad coxendices.* Marcellus Empir. cap. 25. pag. 172. *Adipe ursina dolentes coxas perfrica, continue sanabis.*

ursino adipe fricari convenit : [2] cinerem aprini aut suilli fimi inveterati aspergi potioni vini. Afferunt & Magi sua commenta. Primum omnium, rabiem hircorum, [3] si mulceatur barba, mitigari : eadem præcisa, non abire eos in alienum gregem. [4] Huic admiscent fimum caprinum, & subdito linteolo uncto cava manu, quantum pati possit, fervens, sustinere jubent : ita ut si [a] læva pars doleat, hæc medicina in dextra manu fiat, aut e contrario. Fimum quoque ad eum usum acus æreæ [b] punctis tolli jubent. Modus curationis est, donec [c] vapor ad lumbos pervenisse sentiatur. Postea vero manum porro tuso illinunt, item lumbos ipso fimo cum melle : [5] suadentque in eodem dolore & testes leporis devorare. [6] Ischiadicis fimum bubulum imponunt, calfactum in foliis cinere ferventi. [7] In renumque dolore leporis renes crudos devorari jubent, aut certe coctos, ita ne dente contingantur. [8] Ventris quidem dolore tentari negant talum leporis habentes.

LVII. [1] Lienem sedat fel apri vel suis potum, vel cervini cornus cinis in aceto. [2] Efficacissime tamen inveteratus lien asini, ita ut in triduo senitatur utilitas. [3] Asinini pulli fimum, quod primum edidit, (poleam vocant Syri) dant in aceto mulso : [4] datur & equi lingua inveterata ex vino, præsentaneo medicamento, ut didicisse se ex bar-

INTERPRETATIO.

a *Læva.*] Lumbus sinister.
b *Punctis.*] Extremo acumine.
c *Vapor.*] Calor.

NOTÆ.

2. *Cinerem aprini &c*] Marcellus Empir. cap. 25. pag. 174.

3. *Si mulceatur barba*] Si infricetur barba tali medicamento, hoc est, cinere aprini vel suilli fimi cum vino.

4. *Huic admiscent.*] Nempe fimo aprino suillove.

5. *Suadentque.*] Marcellus Empir. cap. 25. pag. 172. *Qui testiculum leporinum coctum jejunus comederit, cito coxarum dolore relevabitur.*

6. *Ischiadicis.*] Vide Notas & Emendationes num. XXXIX.

7. *In renumque.*] Marcellus Empir. totidem verbis, cap. 26. pag. 176.

8. *Ventris quidem.*] Sextus Platon cap. 2. de lepore, tit. 18. *Ad ventris dolorem.* Hoc vero ceu mulierculatum commentum irridet Plinius Valer. lib. 2 cap 20. Refert quoque Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194. & cap. 28. pag. 200.

Sect. LVII. 1. *Lienem sedat.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 2 cap. 18.

2. *Efficacissime.*] Marcellus Empir. cap 23. pag. 166. totidem verbis.

3 *Asinini pulli.*] Etiam & muli, teste Marcello Empirico, cap. 23. 164. *Stercus mulinum*, inquit, *cum oxymelle lienosis potui datum, dolores efficaciter tollit.* Ut infantium primum stercus a partu meconium appellari superius vidimus, sect. 13. sic asinini pulli a Syris poleam dici significat. Quam vocem de secundis, sive membranis quibus fetus involuitur, perperam Salmasius intellexit, in Solin. pag. 939. a Reinesio eo nomine reprehensus.

4. *Datur & equi.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 18. Marcellus Empir. cap. 23. pag. 164 *Equi lingua arefacta*, inquit, *& ad lævitatem trita, atque ex vino potui data, protinus utilitatem suam sedato lienis dolore manifestat.*

baris Cæcilius Bion tradidit : [5] & lien bubulus simili modo : recens autem assus vel elixus in cibo. [6] In vesica quoque bovis allii capita xx. tusa, cum aceti sextario, imponuntur ad lienis dolores. [7] Eadem ex causa emi lienem vituli, quanti [a] indicatus sit, jubent Magi, [b] nulla pretii contatione: quoniam hoc quoque religiose pertineat : divisumque per longitudinem annecti tunicæ utrinque, & induentem pati decidere ad pedes : dein collectum [8] in umbra arefacere. Cum hoc fiat, simul residere lienem ægri vitiatum, liberarique morbo dicitur. [9] Prodest & pulmo vulpium cinere siccatus, atque in aqua potus. [10] Item hœdorum lien impositus.

CAP. XIV. LVIII. [1] Alvum sistit cervi sanguis : [2] item cornus cinis : [3] jecur aprinum ex vino potum citra salem recensque : [4] item assum suillum, [5] vel hircinum decoctum ad quintam heminam in vino. [6] Coagulum leporis in vino ciceris magnitudine : aut si febris sit, ex aqua. [7] Aliqui & gallam adjiciunt, alii per se leporis sanguine contenti sunt lacte cocto. [7] Equini fimi cinis in aqua potus. Taurini cornus veteris ex parte ima cinis, inspersus potioni aquæ. [9] Sanguis hircinus in carbo-

INTERPRETATIO.

a *Indicatus*] Æstimatus.

b *Nulla.*] Sine ulla cunctatione, aut percontatione pretii.

NOTÆ.

5. *Et lien bubulus.*] Celsus, lib. 4. cap. 9. de lienis morbo : *Lien quoque bubulus utiliter esui datur.*

6. *In vesica quoque bovis, allii capita.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 18. vesicam bubulam prætermisit : cetera ad verbum reddidit. Hanc Marcellus Empir. adhibet, cap. 23 pag. 165. sed idem sinapi pro allio, & æris florem adsciscit. Allia tamen & in hunc usum laudat idem, pag. 165. & 168.

7. *Eadem ex causa.*] Hæc totidem fere verbis Marcellus Empir. cap. 23. pag. 165.

8. *In umbra.*] In fumo suspendi, ibique arefieri Marcellus jubet.

9. *Prodest & pulmo.*] Sextus Platon. cap. 3. de vulpe, tit. 4. *Ad splenis dolorem : Pulmo vulpis in cinere assatus & tritus, in potione datus, splenem sanat.* Marcellus Empir. cap. 23. pag. 167 hanc vulpino jocineri vim adscribit.

10. *Item hœdorum.*] Vide Notas & Emend. num. X L.

Sect. L V I I I. 1. *Alvum sistit.*] Diosc. lib. 2. cap. 97.

2. *Item cornus.*] Galenus lib. 9. κατὰ τόπους, cap. 616.

3. *Jecur aprinum.*] Sextus Platon. cap. 7. de apro, tit. 5. *Ad ventris fluxum : Jecur apri recens ex vino potatum, mire restringit.*

4. *Item assum suillum.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194.

5. *Vel hircinum.*] Vide Notas & Emend. num. X L I.

6 *Coagulum leporis &c.*] Sextus Platon. cap. 2. de lepore tit. 17. *Ad infantium ventris fluxum* &c. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 192. Plinius Valer. lib. 2 cap. 26. & Diosc. lib. 2. cap. 85.

7. *Aliqui & gallam.*] Sextus Platon. loc. cit.

8 *Equini fimi.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag 191. & 192.

9. *Sanguis hircinus.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194.

ne decoctus : corium caprinum cum suo pilo decoctum, succo epoto.

Coagulum equi, & sanguis caprinus, vel medulla, vel jecur, alvum solvit : [10] Fel lupi cum elaterio umbilico illigatum. [11] Vel lactis equini potus : [12] item caprini cum sale & melle. [13] Capræ fel cum cyclamini succo & aluminis momento. Aliqui & nitrum & aquam adjecisse malunt. [14] Fel tauri cum absinthio tritum ac subditum pastillo. [15] Butyrum largius sumptum.

Cœliacis & dysentericis medetur jecur vaccinum. [16] Cornus cervini cinis tribus digitis captus in potione aquæ. [17] Coagulum leporis subactum in pane : si vero sanguinem detrahunt, in polenta. Aprini vel suilli vel leporini fimi cinis, inspersus potioni tepidi vini. Vituli quoque jus vulgariter datum, inter auxilia cœliacorum & dysentericorum tradunt. Lactis asinini potus utilior, addito melle. Nec minus efficax fimi cinis ex vino utrique vitio. [18] Item polea supra dicta. [19] Equi coagulum, quod aliqui hippacen appellant, etiam si sanguinem detrahant, vel fimi cinis, dentiumque ejusdem tusorum farina, salutaris dicitur : & bubuli lactis decocti potus. Dysentericis addi mellis exiguum præcipiunt : & si tormina sint, cornus cervini cinerem : aut fel taurinum cumino mixtum, & cucurbitæ carnes umbilico imponere. [20] Caseus recens vaccinus immittitur ad utrumque vitium. [21] Item butyrum heminis quatuor, cum resinæ terebinthinæ

NOTÆ.

10. *Fel lupi.*] Vide Notas & Emend. num. XLII.

11. *Vel lactis equini.*] Q. Serenus, cap. 29. de ventre molliendo, pag. 104.

Crede tamen potum meliorem lactis equini,
Dicitur hic validos asinæ pervincere succos.

Marcellus Empir cap. 30 pag. 218. *Serum de lacte equino, ventrem molliter purgat.*

12. *Item caprini*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 189 caprino lacte per se vel ovillo utitur tepido, aut decocto etiam cum butyro.

13. *Capræ fel.*] Sextus Platon. cap. 4. de caprea, tit 13. *Ad ventrem solvendum : Fel capreæ suppositum ano cum succo cyclaminis herbæ, & alumine aliquantulum, aut anetho combustum induito.* E capra & caprea easdem fere peti medicinas alibi monuimus.

14 *Fel tauri . . . pastillo*] Id est, in modum pastilli globulive involutum linteolo, anoque inditum.

15. *Butyrum.*] Vide Notas & Emend. num. XLIII.

16. *Cornus cervini.*] Binûm cochlearium mensura potus, inquit Diosc. lib. 2. cap. 63. Marcellum Empir. cap 27. pag. 194. *Cervini cornus*, inquit, *de ipsis radicibus, quæ capiti hærent, scobes lima tenuissima factus, & ad drachmæ mensuram cum vini austeri cyatho datus, sistet nimios ventris fluores, si vel triduo jugiter bibatur.*

17. *Coagulum leporis . . . cum polenta.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194.

18. *Item polea supra dicta.*] Sup. sect.

19. *Equi coagulum.*] Totidem fere verbis Diosc. lib. 2. cap 85. Ἡ δὲ ἵππου πυτία, ἱππάκη καλουμένη &c.

20. *Caseus recens*] Iisdem verbis Plinius Valer lib. 2. cap. 33 Immitti hoc loco infundi clystere est, ut quidem videtur. Mandi jubet Marcellus Empir. cap. 27. pag. 195.

21. *Item butyrum.*] Alvum eo sisti, ex Diosc, diximus superius sect. 35.

sextante, aut cum malva decocta, aut rosacea. [22] Datur & sevum vitulinum, aut bubulum. [23] Item medullæ excoquuntur cum farina ceræque exiguo, & oleo, ut sorberi possint. Medulla & in pane subigitur. [24] Lac caprinum ad dimidias partes decoctum. Si sint & tormina, additur protropum. [25] Torminibus satis esse remedii in leporis coagulo poto e vino tepido, vel semel, arbitrantur aliqui. [26] Cautiores & sanguine caprino cum farina hordeacea & resina ventrem illinunt. [27] Ad omnes epiphoras ventris illini caseum mollem suadent: veterem autem [29] in farina tritum, cœliacis & dysentericis dari, cyatho casei in cyathis vini tribus. Sanguis caprinus decoctus cum medulla dysentericis. [29] Jecur assum capræ cœliacis subvenit, magisque etiam hirci, in vino austero decoctum potumque, vel ex oleo myrteo umbilico impositum. Quidam decoquunt a tribus sextariis aquæ ad heminam, addita ruta. [30] Utuntur & liene asso capræ hircive, & sevo hirci in pane qui cinere coctus sit: [31] capræ, a renibus maxime, ut per se hauriatur protinus: inque modice frigida sorberi jubent. Aliqui & in aqua decoctum sevum admixta polenta, & cumino, [32] & anetho, acetoque. Illinunt & ventrem cœliacis, fimo cum melle decocto. [33] Utuntur ad utrumque vitium & coagulo hœdi in vino myrtite, magnitudine fabæ poto: & sanguine ejusdem in cibum

NOTÆ.

22. *Datur & sevum.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 193.

23. *Item medulla.*] Marcellus Empiricus. cap. 27. pag. 195. *Medulla vaccina cum farina tenui subacta, & velut excoctus panis cibatui data, mire dysentericos sanat.*

24. *Lac caprinum.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 192. *Lac caprinum fervens, adjecto polenta quantum satis sit, cum fuerit quasi tenuis pulticula, dabis dysenterico bibendum.* At Plinius Valer. lib. 2. cap. 33. vel sic infundi clystere jubet.

25. *Torminibus.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 2. cap. 22.

26. *Cautiores.*] Hæc totidem verbis Marcellus Empir. cap. 27 pag. 194 Item Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 15. *Ad torminosos.*

27. *Ad omnes epiphoras.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 23. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194. *Ad omnes epiphoras ventris caseum vaccinum mollem calidum imponi oportet: quo tempore dysentericis potiones ferro candenti calefactas dari convenit.*

28. *In farina tritum.*] Sic libri omnes Plinius Valer. loc. cit. *in modum farinæ*, ut plane *in farinam* legisse videatur

29. *Jecur assum &c*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 192.

30. *Vtuntur & liene.*] Sextus Platon. cap. 4. de caprea, tit. 17. *Ad torminosos: splen capreæ potatum mire sanat.* Eadem & in capræ liene vis, ut alibi diximus, quanquam imbecillior.

31. *Capræ, a renibus.*] Capræ sevo, inquit, quod maxime a renibus prodest. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 195. *Adipem caprinum de renibus sublatum, misce cum polenta furfuribus, atque adjice illic cuminum, & anethum, & acetum, æquis portionibus: atque ex aqua decoque, & colatum, sorbitionis more, dysenterico dato sumendum*, &c.

32 *Et anetho.*] Sic Reg. 1. & Marcellus Empir. In Reg. 2. & Chiffl. *aneso*, hoc est, *aniso*.

33. *Vtuntur &c.*] Marcellus Empir. ad verbum, cap. 27. pag. 193.

formato, [34] quem ſanguiculum vocant. [35] Infundunt dyſentericis & glutinum taurinum aqua calida reſolutum. [36] Inflationes diſcutit vitulinum fimum in vino decoctum. [37] Inteſtinorum vitiis magnopere prodeſt coagulum cervorum, decoctum cum lente betaque, atque in cibo ſumptum. [38] Leporis pilorum cinis cum melle decoctus. Lactis caprini potus, decocti [39] cum malva, exiguo ſale addito. [40] Si & coagulum addatur, majoribus emolumentis fiat. [41] Eadem vis eſt & in ſevo caprino in ſorbitione aliqua, uti protinus hauriatur frigida aqua. Item fœminum hœdi cinis rupta inteſtina ſarcire mire traditur. [42] Fimum leporis cum melle decoctum, & quotidie fabæ magnitudine ſumptum, [43] ita ut deploratos ſanaverint. [44] Laudant & caprini capitis cum ſuis pilis decocti ſuccum.

LIX. [1] Teneſmos, id eſt, crebra & inanis voluntas [a] deſurgendi, tollitur poto lacte aſinino: [2] item bubulo. [3] Tæniarum genera

INTERPRETATIO.

[a] *Deſurgendi.*] Secedendi *ad exonerandam alvum.*

NOTÆ.

34. *Quem ſanguiculum.*] Sic etiam Reg. 1. In Reg. 2. & Chiffl. *ſanguinculum.* In Gallia *Boudin* vulgus appellat.

35. *Infundunt.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 2. cap. 31.

36. *Inflationes.*] Plinius Valer. loc. cit. *Imponitur item inflationi fimus vitulinus in vino decoctus.*

37. *Inteſtinorum.*] His cervi medullam opitulari ait Sextus Platon. cap. 1. de cervo, tit. 19.

38. *Leporis pilorum.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 32. Marcellus Empir cap. 27. pag. 196. *Pilos leporinos adjecto melle comprehendes, atque inde globulos parvos facies: hi ſinguli ſæpius deglutiti, inteſtina quamvis pernicioſe rupta, certa conjunctione connectunt.*

39. *Cum malva.*] Plinius Valer. loc. cit. *cum melle & ſale:* forte mendoſe.

40. *Si & coagulum.*] Q. Serenus, cap. 31. pag. 146.

Cum colus inviſum morbi genus intima carpit,
Mande galeritam volucrem quam nomine dicunt:
Aut pavidi leporis madefacta coagula pota.

41. *Eadem vis.*] Hoc medicamentum refert ad hydropicos Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 37.

42. *Fimum leporis.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 32.

43. *Ita ut deploratos.*] Quamvis pernicioſe ruptis inteſtinis, inquit Marcellus Empir. cap. 28. pag. 201.

44. *Laudant & caprini.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 196.

Sect. LIX. 1. *Teneſmos .... voluntas deſurgendi*] Vel, ut alii ſcribunt, *Tenaſmos:* Græcis Τεινεσμὸς & τηνεσμὸς, hoc eſt, ut Celſus ait, lib. 4. cap. 18. morbus in quo frequens deſidendi cupiditas eſt. Vide Notas & Emendationes num. XLIV.

2. *Item bubulo.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 24. & Marcellus Empir. cap. 29. pag. 203.

3. *Tæniarum genera.*] Ita MSS. non *tinearum.* Sunt autem tæniæ, tineæve, ventris lumbrici, quorum alii lati, qui peiores ſunt, alii teretes ac rotundi. Vide Celſum, lib 4. cap. 17. Sextus Platon. cap. 1. de cervo, num. 8. *Cervinum cornu combuſtum datum in vino, vel aqua calida, lumbricos necat & ejicit.* Sic & Plinius Valer. lib. 2. cap. 21. Scribo-

pellit cervini cornus cinis potus. [4] Quæ in excrementis lupi diximus inveniri ossa, si terram non attigerint, colo medentur, adalligata brachio. [5] Polea quoque supra dicta, magnopere prodest in sapa decocta. Item suilli fimi farina addito cumino in aqua rutæ decoctæ. [6] Cornus cervini teneri cinis, cochleis Africanis cum testa sua tusis mixtus, in vini potione.

CAP. XV. LX. [1] Vesicæ calculorumque cruciatibus auxiliatur urina apri, & ipsa vesica pro cibo sumpta: [2] Efficacius, si prius fumo maceretur utrumque. [3] Vesicam elixam mandi oportet: & a muliere, feminæ suis. Inveniuntur & in jocineribus eorum lapilli, aut duritie lapillis similes, candidi, sicuti in vulgari sue: quibus contritis atque potis in vino, pelli calculos aiunt. [4] Ipsi apro tam gravis sua urina est, ut nisi egesta, fugæ non sufficiat, ac velut devinctus opprimatur. Exuri illa tradunt eos. [5] Leporis renes inveterati, in vino poti, calculos pellunt. [6] In perna suum articulos esse diximus, quorum decoctum jus facit urinæ utile. [7] Asini renes inveterati, tritique, & in vino mero dati, vesicæ medentur. Calculos expellunt lichenes equini ex vino aut mulso poti diebus XL. [8] Prodest & ungulæ equinæ cinis, in vino, aut aqua. [9] Item fimum caprarum in mulso, efficacius silvestrium. [10] Pili quoque caprini cinis. [11] Verendorum carbunculis, ce-

NOTÆ.

nius Largus, Compos. 122. Marcellus Empir. cap 28. pag. 200. Q. Serenus, cap. 31. de lumbricis & tineis purgandis, pag. 145.

Ergo cinis cornu cervini proderit haustus.

4. *Quæ .... diximus.*] Nempe sect. 49. Hæc totidem verbis Marcellus Empir. cap. 29. pag. 201.

5. *Polea ... supra dicta.*] Sect 58.

6. *Cornus cervini.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 18. *Cornus cervini teneri cinis cum cochleis Africanis, cum testu suis tusis mixtus, datus in potione vini, facit optime ad colum.* Tenerum cornu vocat, quod ut ait Marcellus, cap. 27. pag. 194. de ipsis radicibus sumitur quæ capiti hærent.

Sect. LX. 1. *Vesica &c.*] Marcellus Empir. iisdem verbis cap. 26. pag. 180.

2. *Efficacius.*] Vide Notas & Emendationes num. XLV.

3 *Vesicam.*] Apri scilicet maris a viro, feminæ a muliere mandi suadet. Plinius Valer. lib. 2. cap. 39. *Vesica & calculo purgando: Vesica apri in cibo elixa sumitur.* Apertius vero Marcellus Empir. cap. 26. pag 183. *Vesica apri recte adversum vesicæ dolores in cibo sumitur: ita ut mulier feminæ, vir masculi sumat.*

4. *Ipsi apro.*] Diximus ea de re supra, lib. 8. sect. 77.

5. *Leporis renes.*] Totidem verbis, ac syllabis, Plinius Valer. lib. 2. cap 39. In Sole coctos derasosque in potione dari Sextus Platon. jubet, cap 2. de lepore, tit. 10. *Ad calculosos.*

6. *In perna suum ... diximus.*] Sect. 49. *Item ossa ex acetabulis pernarum, circa quæ coxendices vertuntur.*

7. *Asini renes.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 180.

8. *Prodest &c.*] Plinius Valer. lib 2. cap. 39. & Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181.

9. *Item fimum.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 177.

10. *Pili quoque.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag 180.

11. *Verendorum &c.*] Sextus Platon. cap. 7. de apro, tit 2. *Ad carbunculos & dolores veretri: Apri cerebrum coctum, contritum ex melle, & impositum, mire sanat.*

rebrum

rebrum apri vel suis, sanguisque. [12] Vitia vero, quæ in eadem parte serpunt, jecur eorum combustum, maxime juniperi ligno, cum charta & arrhenico sanat: fimi cinis: [13] fel bubulum cum alumine Ægyptio ac myrrha ad crassitudinem mellis subactum, insuper beta ex vino cocta imposita: [14] caro quoque. Manantia vero hulcera, sevum cum medulla vituli in vino decoctum: [15] fel caprinum cum melle rubique succo: vel si serpant, fimum etiam prodesse cum melle dicunt, aut cum aceto, & per se butyrum. [16] Testium tumor sevo vituli, addito nitro cohibetur: vel fimo ejusdem ex aceto decocto. [17] Urinæ incontinentiam cohibet vesica aprina, si assa mandatur. [18] Ungularum apri vel suis cinis potioni inspersus. Vesica feminæ suis combusta ac pota: [19] Item hœdi, vel pulmo: [20] Cerebrum leporis in vino: [21] Ejusdem testiculi tosti, vel coagulum cum anserino adipe in polenta: Renes asinini in mero triti potique. [22] Magi verrini genitalis cinere poto ex vino dulci demonstrant urinam facere in canis cubili, ac verba adjicere, ne ipse urinam faciat, ut canis, in suo cubi-

NOTÆ.

12. *Vitia vero .... cum charta & arrhenico.*] Arrhenicnn, sive arsenicum, auripigmentum est, de quo dicemus lib. 34. sect. 56. Vide Notas & Emend. num XLVI.

13. *Fel bubulum.*] Vide Notas & Emend. num. XLVII.

14. *Caro quoque.*] Bubula videlicer, ant vaccina. Marcellus Empir. cap. 31. pag. 229. *Caro vaccina recens veretro imposita, hulcera ejus & epiphoras mire sanat*, &c.

15. *Fel caprinum.*] Vide Notas & Emend. num. XLVIII.

16. *Testium tumor.*] Marcellus Empir. cap. 33. pag. 228. Adeps vitnli, & nitri modicum, nna permixta, & ceroti modn imposita testienlis, tumores omnes & dnlores persanare dicuntnr.

17. *Vrina*] Sextus Platon. cap 7. de apro, tit. 10. *Ad urina incontinentiam: Vesicam apri assatam da ad manducandum, & curantur.* Idem de verrina vesica Marcellus Empir prodidit, cap. 26. pag 184.

18. *Vngularum apri.*] Diosc. lib. 2. Εὐπ. cap. 101. Τὺς ἢ ἐνουρῦντας ἰᾶσϑαι... χοιρείας ὁπλῆς.... κοχλιάριον μετὰ μέλιτος, τὸ αὐτ. Sic etiam Plinius Valer. lib. 2. cap. 40. At Marcellus Empir. parum sibi constans, modo dysuriæ, modo urinæ incontinentiæ hoc medicamentum assignat. Nam cap. 26. pag 181. *Vngularum aprugnarum*, inquit, *exustarum cinis potioni inspersus, plurimum urina difficultates juvat.* At pag. 184. *Vngues aprugni*, ait, *exusti, tritique, in potione sumpti efficaciter submejulis prosunt.*

19. *Item hœdi.*] Capræ vesicam Marcellus Empiricus anteponit. *Qui urinam tenere non poterit*, inquit ille cap. 26. pag. 185. *capræ vesicam comburat, & cinerem ejus ex aqua cum vini potione bibet.*

20. *Cerebrum &c.*] Pinius Valer. lib. 2. cap. 40. & Marcellus Empir. cap, 26. pag. 184.

21. *Ejusdem &c.*] Auctores proxime appellati.

22. *Magi.*] Marcellus Empir. cap. 26 pag. 185. *Verrini genitalis usti cinerem bibere debent ex vino, qui urinam continere non possunt. In cubili canis urinam faciat, qui urinam non potest continere: dicatque dum facit, Ne in cubili suo urinam, ut canis, faciat.* Eadem habet & Plinius Valer. lib. 2. cap. 40.

li. Rursus ciet urinam vesica suis, si terram non attigerit, imposita pubi.

LXI. Sedis vitiis præclare prodest fel ursinum cum adipe. Quidam adjiciunt spumam argenti ac thus. [1] Prodest & butyrum cum adipe anserino ac rosaceo. [2] Modum ipsæ res statuunt, ut sint illitu faciles. [3] Præclare medetur & taurinum fel, [4] in linteolis concerptis: rimasque perducit ad cicatricem. [5] Inflationibus in ea parte, sevum vituli, maxime ab inguinibus cum ruta: [6] ceteris vitiis medetur sanguis caprinus cum polenta. [7] Item fel caprinum condylomatis per se. Item fel lupinum ex vino. [8] Panos & apostemata in quacumque parte sanguis ursinus discutit: [9] item taurinus aridus tritus. Præcipuum tamen remedium traditur in calculo onagri: quem dicitur, cum interficiatur, reddere [a] urina, liquidiorem initio, sed in terra spissantem se. Hic adalligatus femini, [10] omnes impetus discutit, omnique suppuratione liberat. Est autem rarus inventu; nec ex omni onagro, sed celebri remedio. Prodest & urina asini cum melanthio. [11] Et ungulæ equinæ cinis cum oleo & aqua illitus. [12] Sanguis equi, præcipue admissarii: & sanguis bubulus: item fel. Caro quoque eosdem effectus habet calida imposita: & ungulæ cinis ex aqua aut melle: urina caprarum: hircorum quoque carnes in aqua decoctæ: [13] aut fi-

INTERPRETATIO.

[a] *Vrina.*] Cum urina.

NOTÆ.

Sect. LXI. 1. *Prodest & butyrum.*] Marcellus Empir. cap. 31. pag. 222. *Butyrum & adeps anserina, & oleum rosaceum, permixta, pulcherrime prosunt ani vitiis.*

2. *Modum.*] Mensuram rerum singularum: eam enim crassitudinem tantum desiderant, ut possint esse illitu faciles.

3. *Præclare medetur*] Dioscor. lib 2 cap. 96. Ἀποθεραπεύει τὰ τὰ ἐν δακτύλῳ μόχθης ἕλκης. *Sedis hulcera persanat, & ad cicatricem perducit.*

4 *In linteolis concerptis.*] Ita recte codex Reg. 1. 2. Colb. Chiffl. non, ut fere editi, *conceptis.* Linteola carpta dixit Marcellus Empiricus, cap. 33. pag 227.

5. *Inflationibus in ea parte.*] In sede, in ano.

6. *Ceteris vitiis.*] Marcellus Empir. cap. 31. pag. 222. *Sanguis caprinus cum polenta impositus, ani vitium omne persanat.*

7. *Item fel caprinum.*] Marcellus Empir. loc. cit.

8. *Panos &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 27.

9. *Item taurinus.*] Dioscor. lib. 2. cap. 97. ubi taurinum sanguinem cum polenta impositum, duritias discutere & emollire ait.

10. *Omnes impetus.*] Epiphoras. Vide quæ de hac voce diximus, lib. 20. sect. 97.

11. *Et ungula.*] Marcellus Empir. cap 32. pag. 226. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 27.

12. *Sanguis equi &c.*] Idem auctores proxime laudati.

13. *Aut fimum ex his.*] Ex hircis. Sic etiam Plinius Valer. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. 32. pag. 224.

mum ex his cum melle decoctum: verrinum fel: [14] urina suum in lana imposita. [15] Femina atteri adurique equitatu notum est [16] Utilissimum est ad omnes inde causas, spumam equi ex ore, inguinibus illinire. Inguina & ex hulcerum causa intumescunt. Remedio sunt equi setæ tres totidem nodis alligatæ intra hulcus.

CAPUT XVI.

LXII. [1] Podagris medetur ursinus adeps, taurinumque sevum pari pondere & ceræ. Addunt quidam hypocisthida & gallam. [2] Alii hircinum præferunt sevum [3] cum fimo capræ, & croco, sinapive, vel caulibus ederæ tritis, ac perdicio, vel flore cucumeris silvestris. [4] Item bovis fimum cum aceti fæce. [5] Magnificant & vituli, qui nondum herbam gustaverit, fimum: aut per se sanguinem tauri: [6] vulpem decoctam vivam, donec ossa tantum restent: lupumve vivum oleo cerati modo incoctum: sevum hircinum, cum helxines parte æquâ, sinapis tertia: [7] fimi caprini cinerem cum axungia. [8] Quin & ischiadicos uri sub pollicibus pedum eo fimo fervente, utilissime tr. dunt. [9] Articulorumque vitiis fel ursinum utilissimum esse, & leporis pedes adalligatos. [10] Podagras quidem mitigari pede leporis viventis abscisso, si quis secum assidue habeat. [11] Perniones ursinus adeps, rimas-

NOTÆ.

14. *Vrina suum &c.*] Marcellus Empir cap 32. pag. 216.

15. *Femina*] Intertriginem id vitium Latini appellant.

16. *Vtilissimum*] Vide Notas & Emend num XLIX.

Sect LXII. 1. *Podagris.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib 3. cap. 14 & Marcellus Empir cap 36. pag. 250.

2. *Alii hircinum*] Sic & Dioscor lib 2. cap 94 & Marcellus Empiricus, cap 36 pag. 244.

3. *Cum fimo capra.*] Dioscor. lib. 2. cap 98.

4. *Item bovis.*] Marcellus Empir. cap. 36. pag. 242 Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 6. pag. 47. *Vacca stercus contusum & commixtum cinere, ac oleo subactum, obducatur podagra, curabit illam.*

5. *Magnificant & vituli*] Habdarrahmanus, cap. 6 pag. 48. *Si stercore vitula, statim atque nascitur, & qua nihil aliud comederit, prater lac maternum, oblinies pedes laborantis podagra, non mediocrem percipiet utilitatem: Curat adhuc omnes pedum dolores.*

6. *Vulpem decoctam.*] Sextus Platon. cap. 3. de vulpe, tit. 12. *Ad morbum articulorum: Vulpis viva in amplo vase decocta, donec ossa relinquat, mire sanat, si sapius in aquam in vase quis descenderit:* &c Marcellus Empir. cap 36 pag 250. *Vulpem ex aqua coquito, donec mollescat, & ex aqua percolata pedes assidue foveto: quo facto doloribus facile careri hoc remedio quidam frequenter experti sunt.*

7. *Fimi caprini*] Plinius Valer. lib. 13. cap. 14.

8 *Quin & ischiadicos.*] Meminit hujus moris Anthyllus apud Aëtium, serm. 12. cap 3 pag 207. *Nos*, inquit, *etiam hujusmodi urendi modo utimur: Stercus caprinum siccum fervefacimus, eoque ventrem magni digiti affecti pedis perurimus, paulo infra unguem usque ad os ipsum ustione penetrante Hac ipsa ustio extremas coxendicum affectiones, & qua nulli alii prasidio cedunt, dissolvit.*

9. *Articulorumque*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 234 Plinius Valer. lib. 3. cap. 15.

10. *Podagras quidem.*] Marcellus Empir. cap. 36 pag. 246

11. *Perniones ursinus.*] Dioscor. lib. 2. cap. 94. & Marcellus Empir. cap. 34. pag 216. ad verbum Pro ursino anserinum adhibet Plinius Valer. lib. 2. cap. 51.

quæ pedum omnes farcit : [12] efficacius alumine addito : sevum caprinum : dentium equi farina : aprinum vel suillum fel : [13] cum adipe pulmo impositus : etsi subtriti sint contusive offensatione : si vero adusti frigore, leporini pili cinis. [14] Ejusdem pulmo contusis dissectus, aut pulmonis cinis. Sole adusta, sevo asinino aptissime curantur : item bubulo cum rosaceo. [15] Clavos & rimas calliquc vitia, fimum apri vel suis recens illitum, ac tertio die solutum sanat : talorum cinis, pulmo aprinus, aut suillus, [16] aut cervinus. Attritus calceamentorum, urina asini [17] cum luto suo illita. [18] Clavos sevum bubulum cum thuris polline. [19] Perniones vero corium combustum : melius si ex vetere calceamento : [20] injurias e calceatu, ex oleo corii caprini cinis. Varicum dolores sedat fimi vitulini cinis, cum lilii bulbis decoctus, addito melle modico : itemque omnia inflammata, & suppurationes. [21] S d podagricis prodest & articulariis morbis, e maribus præcipue vitulis. Articulorum attritis, fel aprorum vel suum, linteo calefacto impositum : vitulique qui nondum herbam gustaverit, fimum : [22] item caprinum cum melle in aceto decoctum. Ungues scabros sevum vituli emendat : [23] item caprinum admixta sandaracha. [24] Verrucas vero aufert vitulini fimi cinis ex aceto : [25] asini urinæ lutum.

NOTÆ.

12. *Efficacius.*] Idem Marcellus, loc. cit.

13. *Cum adipe pulmo.*] Aprinus videlicet. Sextus Platon. cap. 7. de apro, tit. 4. *Ad pedes exhulceratos a calciamentis : Apri pulmonem cum melle commixtum, ut malagma superpone pedibus a calciamentis læsis & exhulceratis, sanabuntur.*

14. *Ejusdem pulmo.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232.

15. *Clavos & rimas.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 52. & Marcellus Empir. cap 34. pag. 233. ad verbum.

16. *Aut cervinus*] Huc pertinet quod habet Marcellus Empic. cap 34. pag. 232. in morbo fere simili : *Pulmo cervinus*, inquit, *impositus, & sæpe renovatus, ex calceamento læsos pedes sine dolore persanat.* Suillo, agnino, ursino attritus a calceamentis contractos ab inflammatione defendi auctor est Dioscor. lib. 2. cap. 40

17. *Cum luto suo.*] Quod nempe ille meïendo perfuderit.

18. *Clavos sevum.*] Plinius Valer. lib 2. cap. 52.

19. *Perniones vero.*] Et attritus etiam calciamentorum, teste Oribasio, lib. 2. de virt. simp pag. 62. ex Græco M S. Δέρματα παλαιὰ ἀπὸ τῶν καττύματος καυθέντα, πρὸς τὰ ἐκ τῶν ὑποδημάτων ἕλκη, παυσαμένης τῆς φλεγμονῆς, ὠφελεῖ. *Coria vetera e vetustis soleis, usta, ad hulcera e calceatu facta, sedata inflammatione prosunt* Oribasio præivit Dioscorides, lib. 2. cap. 51.

20 *Injurias e calceatu.*] Marcellus Empir. cap 34 pag. 232.

21. *Sed podagricis*] Idem Marcellus, cap. 34. pag. 234. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 15.

22. *Item caprinum.*] Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 23. *Ad morbum articulorum : Stercus capræ cum acerrimo aceto mixtum sanat.*

23 *Item caprinum admixta.*] Sextus Platon cap 5. de capro & capra, tit. 6. *Ad ungues leprosos : Ex sebo caprino admixta sandaraca cerotum superpositum sine tormento sanat.*

24. *Verrucas vero*] Plinius Valer. lib 3. cap 42.

25. *Asini urinæ.*] Plinius Valer. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233.

LXIII. [1] Comitiali morbo testes ursinos edisse prodest, [2] vel aprinos bibisse ex lacte equino aut ex aqua : [3] item aprinam urinam ex aceto mulso : efficacius, quæ inaruerit in vesica sua. [4] Dantur & suum testiculi inveterati tritique in suis lacte, præcedente vini abstinentia, & sequente continuis diebus. Dantur & leporis sale custoditi pulmones, cum thuris tertia parte, in vino albo, per dies XXX. Item coagula ejusdem. [5] Asini cerebrum ex aqua mulsa, infumatum prius [6] in foliis, [7] semuncia per dies : [8] vel ungularum ejus cinis cochlearibus binis toto mense potus. Item testes sale asservati & inspersi potioni, in asinarum maxime lacte, vel ex aqua. Membrana partus earum, præcipue si marem pepererint, olfactata accedente morbo comitialium resistit. [9] Sunt qui e mare nigroque cor edendum cum pane sub dio prima aut secunda Luna præcipiant. Alii carnem, aliqui sanguinem aceto dilutum per dies XL. bibendum. Quidam urinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miscent, eademque potione & lymphaticis medentur. Comitialibus datur & lactis equini potus, [10] lichenque in aceto mulso bibendus. [11] Dantur & carnes caprinæ in rogo hominis

NOTÆ.

Vrina muli, vel mulæ, vel asini, cum luto illita, & clavos abolet, & callis medetur. Hanc vim & urinæ canis cum suo luto assignat Q. Serenus, cap. 65. de verrucis tollendis, pag. 164. & idem Marcellus Empir. cap 34. pag. 234.

Sect. LXIII. 1 *Comitiali morbo.*] Ἐπιληψίαν Græci & ἱερὰν νόσον, Latini sonticum, & comitialem, & sacrum morbum vocant. Testes aprinos ei morbo opitulari scribit & Plinius Valer lib 2. cap 58.

2. *Vel aprinos.*] Idem Plinius Valer. loc. cit. Sextus Platon. cap 7. de apro, tit. 7. *Ad caducos : Testiculos apri ex vino vel aqua potato, & curaberis.*

3 *Item aprinum*] Sextus Platon. loc cit. XI. *Ad caducos : Lotium apri cum oxymelite bibat, & remedium capiet.*

4. *Dantur & leporis.*] Quod de pulmone leporino Plinius, illud ipsum Sextus Platon. de corde prodit, cap. 2. de lepore, tit 6. *Ad caducos : Leporis cor siccum derasum cum parte tertia thuris manna,* (hoc est, micarum thuris,) *trita ex vino albo da bibere per dies septem, liberat. His vero qui sæpius cadunt, dabis diebus* XXX.

5. *Asini cerebrum.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 5. pag. 23. *Cerebrum asini propinabis epileptico, vel mente capto, ex aceto, curabitur.*

6 *In foliis.*] Sic Reg. 1. aliique, cum editis. In foliis brassicæ : ut supra sect. 56. Vide Notas & Emend. num. XXXVIII.

7. *Semuncia per dies : vel.*] Forte *per dies* V. *vel :* accepta quinarii nota ex vocula sequenti *vel :* sic enim superius, per dies XXX.

8. *Vel ungularum ejus &c.*] Dioscor. lib. 2. cap. 44. totidem verbis.

9. *Sunt qui e mare.*] Asino nempe. Cælius Aurel. lib. 1. Chron. cap. 4. de epilepsia : *Dant & tunc mandenda corda hominum, atque equorum, quorum crura quasi impetigines habent, sive asinorum, vel mulorum.*

10. *Lichenque.*] Diosc. lib. 2. cap. 45. de lichenibus equorum : Ποθέντες λέγει μετ' ὄξυς, ἐπιλήψεις ἰστορῶνται θεραπεύειν. Quid lichen sit, ex eodem Diosc. diximus sect. 49.

11. *Dantur & carnes.*] Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 3. *Ad caducos :* plane totidem verbis, ut & Plinius Valer lib. 2 cap. 58. Carnes caprinas sine ea exceptione de rogo hominis in epilepticorum cibatu commendat pariter Theod. Priscianus, lib. 4.

tostæ, ut volunt Magi. Sevum earum cum felle taurino pari pondere decoctum, & in folliculo fellis reconditum, ita ne terram attingat, potum vero ex aqua sublime. [12] Morbum ipsum deprehendit caprini cornus vel cervini usti nidor. [13] Sideratis urina pulli asinini nardo admixto perunctione prodesse dicitur.

LXIV. [1] Regio morbo cornus cervini cinis: [2] sanguis asinini pulli ex vino. [3] Item fimum asinini pulli, quod primum edidit a partu, datum fabæ magnitudine e vino medetur intra diem tertium. [4] Eadem & ex equino pullo similiterque vis est.

LXV. Fractis ossibus præsentaneus maxillarum apri cinis vel suis. [1] Item lardum elixum atque circumligatum mira celeritate solidat. [2] Costis quidem fractis laudatur unice caprinum fimum ex vino vetere: aperit, extrahit, persanat.

LXVI. [1] Febres arcet cervorum caro, ut diximus. [2] Eas quidem quæ certo dierum numero redeunt, oculus lupi dexter salsus adalligatusque, si credimus Magis. [3] Est genus febrium, quod amphemerinon vocant. [4] Hoc liberari tradunt, si quis e vena auris asini tres guttas sanguinis in duabus heminis aquæ hauserit. [5] Quartanis Magi

NOTÆ.

12. *Morbum ipsum.*] Diosc. lib. 1. Εὐπορ. cap. 21. Sextus Platon. loc. cit *At si caducus vere caducus est, caprinum cornu adustum naribus si sumpserit, mox cadet.* Nempe quæ male olent, faciunt ut comitialis æstuet & cadat

13. *Sideratis.*] Totidem plane verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 16.

Sect. LXIV. 1. *Regio morbo &c.*] Dioscorides, lib. 2. cap. 63. & Sextus Platon. cap. 1. de cervo, num 4

2. *Sanguis asinini &c.*] Sic Reg. 1. & editi. In Reg. 2. *Sanguis asini ex vino* tantum.

3. *Item fimum.*] Illud nimirum quod poleam appellari dictum est superius sect. 57. Hæc plane ad verbum transcripsit Plinius Valer. lib. 2. cap. 59.

4. *Eadem.*] Plinius Valer. loc. cit.

Sect. LXV. 1 *Item lardum.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 3. cap. 48.

2. *Costis quidem &c.*] Hæc rursum totidem verbis Plinius Valer. lib. 2. cap 35. & lib. 3. cap. 48.

Sect. LXVI. 1. *Febres arcet....ut diximus.*] Libro 8. sect. 50. Atque huc allusisse Martialem obiter illic indicavimus, cum facete luderet *in lenonem uxoris sua: Vis sine febre mori:* cum eum innueret velle cervorum ritu vivere ac mori, qui & cornua gestitant, & febri carent. Neque enim heri primum istam, aut hodie receptam esse vulgatamque parœmiam ex Artemidoro liquet, lib. 2. Onirocrit. cap. 12. apud quem destinato cuidam proco, & ex ariete qui insidebat, delapso, futuræ mox conjugis adulterium portendi nonnemo his verbis augutatur: ὅτι γυνή σου πορνεύει, ἢ τὸ λεγόμενον, κέρατα αὐτῷ ποιήσει. *Quod uxor tua machabitur, & (quod vulgo dici solet) cornua tibi faciet.*

2. *Eas quidem.*] Sextus Platon. cap. 8. de lupo, tit. 4. *Ad quotidianas febres: Oculus dexter lupi alligatus febres discutit.* Plinii verba summa fide reddit Plinius alter Valer. lib. 3. cap 3.

3. *Est genus.*] Ἀμφημερινὸς πυρετὸς, quotidiana febris, quæ ex pituita provenit, materia frigida & gravi, nullumque diem intermittit.

4. *Hoc liberari.*] Plinius Valer. *in tribus heminis* dixit, lib. 3. cap. 3.

5. *Quartanis.*] Sextus Platon. cap. 18. *de cata*, hoc est, de fele, tit. 4. *Ad quartanam: Cata stercus cum ungula bu-*

excrementa felis cum digito bubonis adalligari jubent, [a] & ne recidant, non removeri septeno circuitu. Quis hoc quæso invenire potuit? quæve est ista mixtura: cur digitus potissimum bubonis electus est? Modestiores jecur felis decrescente Luna occisæ inveteratum sale, vino bibendum ante accessiones quartanæ dixere. [6] Iidem Magi fimi bubuli cinere consperso puerorum urina illinunt digitos pedum, manibusque leporis cor adalligant. [7] Coagulum ante accessiones propinant. Datur & caseus caprinus recens cum melle, diligenter sero expresso.

LXVII. [1] Melancholicis fimum vituli in vino decoctum remedio est. [2] Lethargicos excitat asini lichen, naribus illitus ex aceto: [3] caprini cornus nidor aut pilorum: jecur aprinum. Itaque & veternosis datur. Phthisicis medentur, jecur lupi ex vino, [4] macræ suis feminæ herbis pastæ lardum, [5] carnes asininæ ex jure sumptæ. Hoc genere maxime in Achaia curant id malum. Fimi quoque aridi, sed pabulo viridi pasto bove, fumum arundine haustum prodesse tradunt. Bubuli quoque cornus mucronem exustum, duorum cochlearium mensura, [a] addito melle, pilulis devoratis. Capræ sevo in pulte ex alica & phthisin & tussim sanari, vel recenti, cum mulso liquefacto, ita ut uncia in cyathum addatur, rutæque ramo permisceatur, non pauci tradunt. Rupicapræ sevi cyatho, & lactis pari mensura, deploratum phthisicum convaluisse certus auctor affirmat. Sunt & qui suum fimi cinerem CAPUT XVII.

INTERPRETATIO.

[a] *Et ne.*] Et ne febris recurrat, continendum remedium usque in septimam accessionem.

NOTÆ.

bonis in collo vel brachio suspensum, post septimam accessionem, discutit quartanam. Auctor libri, qui Kiranidum Kirani inscribitur, lib. 2 pag. 76. *Stercus felis cum oleo liliacco inunctum febres sanat.*

6. *Iidem Magi.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 6.

7. *Coagulum.*] Plinius Valer. loco proxime cit.

Sect. LXVII 1 *Melancholicis.*] Μελαγχολικοὶ, qui atra bile, furore, insania laborant: cujus affectionis species quædam apud medicos hypochondriaca nominatur.

2. *Lethargicos.*] Ληθαργικοὶ, qui morbo laborabant, quem Latini veternum appellant. *Marcor est, & inexpugnabilis pene dormiendi necessitas*, inquit Celsus lib. 3. cap. 20. Dictum ἀπὸ τῆς λήθης, hoc est, ab oblivione: nam eo vitio memoriæ sedes torpet.

3. *Caprini cornus &c*] Celsus, lib. 3. cap. 20. *Hos ægros quidam subinde excitare nituntur his, quæ per* (lege *per quæ*) *sternutamenta evocantur: & his, quæ odore fœdo movent: qualis est cruda lana succida, piper, veratrum, castoreum, acetum, allium, cepa: juxta etiam galbanum incendunt, aut pilos, aut cornu cervinum*, &c. Sic etiam Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 10. *Ad lethargicos.* Et Plinius Valer. lib. 3. cap. 7.

4. *Macræ suis.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 61.

5. *Carnes asininæ.*] Plinius Valer. loc. cit.

profuisse scripserint in passo : & cervi pulmonem, maxime subulonis, siccatum in fumo, tritumque in vino.

LXVIII. [1] Hydropicis auxiliatur urina vesicæ apri paulatim data in potus : efficacius quæ inaruerit cum vesica sua. Fimi taurini maxime, sed & bubuli, [2] de armentivis loquor ([3] quod bolbiton vocant,) cinis cochlearium trium in mulsi hemina, bovis feminæ in mulieribus, & ex altero sexu in viris, quod veluti mysterium occultarunt Magi. [4] Fimum vituli masculi illitum : Fimi vitulini cinis cum semine staphylini, æqua portione ex vino : sanguis caprinus cum medulla. [5] Efficaciorem putant hircorum, utique si lentisco pascantur.

LXIX. Igni sacro ursinus adeps illinitur : maxime qui est ad renes : [1] vitulinum fimum recens, vel bubulum : caseus caprinus siccus cum porro : [2] ramenta pellis cervinæ dejecta pumice, ex aceto trita. Rubori cum prurigine, equi spuma, aut ungulæ cinis. Eruptionibus pituitæ, asinini fimi cinis cum butyro. [3] Papulis nigris, caseus caprinus siccus ex melle & aceto in balineis, oleo remoto. [4] Pusulis suilli fimi cinis aqua illitus, vel cornus cervini cinis.

LXX. [1] Luxatis recens fimum aprinum vel suillum : item vitulinum : verris spuma recens cum aceto : fimum caprinum cum melle : [2] bubula caro imposita. Ad tumores fimum suillum in testa calefactum tritumque cum oleo. Duritias corporum omnes mollit optime adeps e lupis illitus. [3] In his quæ rumpere opus est plurimum proficit

NOTÆ.

Sect. LXVIII. 1. *Hydropicis . . . urina vesicæ apri.*] Sic libri omnes. Caprinam tamen urinam ad eundem usum laudat Diosc. lib. 2. cap 99. Αἰγὸς δ' (ἔ-ρω) οὖρον τὸ σὺν σπόγγῳ &c.

2. *De armentivis.*] Armentivus (non armentinus,) armentitius, & armentalis, idem sonant : bovem, equumve scilicet, qui sit ex armento.

3. *Quod bolbiton.*] Βόλβιτον, fimus bubulus. Festus bulbitare Latinis hinc inflexum putat, quod significat puerili stercore inquinare.

4. *Fimum vituli.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 12. Theodorus Priscianus, lib. 4. *Ad hydropem : Vituli masculi stercore cum aceto acri permixto, spisse venter liniendus est : tamen, ut ante ipse hydropicus toto corpore dropacetur :* hoc est, dropace quod est unguenti genus, liniatur.

5. *Efficaciorem.*] Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 17. *Ad hydropicos*, non hircinum sanguinem, sed lotium commendat.

Sect. LXIX. 1. *Vitulinum . . . . . vel bubulum.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 34.

2. *Ramenta &c.*] Plane totidem Plinius Valer. loc. cit.

3. *Papulis.*] Papula, pusula est, sive tuberculum, quod jejunæ salivæ defricatione curatur. Papulis cutis exasperatur, rubet, leniterque roditur. Ardentes papulæ, Maroni, lib. 3. Georg.

4. *Pusulis.*] *Papulis* habet Plinius Valer. qui hunc locum exscribit, lib. 3. cap. 39. sed perinde est.

Sect. LXX. 1. *Luxatis.*] Plinius Valer. lib 3. cap. 47.

2. *Bubula caro.*] Vide Notas & Emendationum. L.

3. *In his quæ rumpere.*] In abscessibus quæ recludere & aperiri necesse est. Diosc. lib. 2. cap. 98.

fimum

fimum bubulum in cinere calefactum, [4] aut caprinum in vino vel aceto decoctum. [5] In furunculis sevum bubulum cum sale : aut si dolor est, intinctum oleo, liquefactum sine sale, similique modo caprinum.

LXXI. In ambustis ursinus adeps cum lilii radicibus : aprinum aut suillum fimum inveteratum : setarum ex his [1] e penicillis tectoriis cinis cum adipe tritus : tali bubuli cinis cum cera & medulla cervina, vel tauri : [2] fimum leporis. Et caprarum fimus sine cicatrice sanare dicitur. Glutinum præstantissimum fit ex auribus taurorum, & genitalibus. [3] Nec quidquam efficacius prodest ambustis. Sed adulteratur nihil æque, quibusvis pellibus inveteratis, calceamentisque etiam decoctis. [4] Rhodiacum fidelissimum : eoque pictores & medici utuntur. Id quoque quo candidus, eo probatius. Nigrum & lignosum damnatur.

LXXII. [1] Nervorum doloribus, fimum caprinum decoctum in aceto cum melle, utilissimum putant, vel putrescente nervo. Spasmata, & percussu vitiata, fimo aprugno curant, vêre collecto & arefacto. Sic & quadrigis agendis tractos rotave, vulneratos : & quoquo modo sanguine contuso, vel si recens illinatur. Sunt qui incoxisse aceto utilius putent. [2] Quin & in potu farinam eam ruptis, convulneratisque, & eversis, ex aceto salutarem promittunt. [3] Recentiores cinerem ejus ex aqua bibunt. Feruntque & Neronem principem hac potione recreari solitum, [a] [4] cum sic quoque se trigario approbare vellet.

INTERPRETATIO.

[a] *Cum sic.*] Cum sic quoque *sanata facie* equorum agitatori probari se vellet.

NOTÆ.

4. *Aut caprinum.*] Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 28. *Ad tumores : Caprinum stercus impositum non patitur consurgere tumorem.*

5. *In furunculis.*] Totidem plane syllabis Plinius Valer. lib. 3. cap. 32.

Sect. LXXI. 1. *E penicillis tectoriis.*] Penicilli sunt, quibus parietes inalbantur. Est enim tectorium illinimentum istud, quod quasi pavimentum est, incrustatioque, ex calce ut plurimum, aut e gypso.

2. *Fimum leporis &c.*] Plinius Valer. lib 3. cap. 36. *Ambustis sanandis : Fimus leporis & capræ illinitur æquis portionibus.*

3. *Nec quidquam.*] Plinius Valer. cap. cit. *Ambustis sanandis. Gluten taurinum remissum, sicut solet a fabris remitti, sine cicatrice sanat.*

4. *Rhodiacum fidelissimum.*] Nempe ad ambusta sananda glutinum Rhodiacum in primis valet. Diosc. lib. 3 c. 101 Κόλλα, ἣν ἔνιοι ξυλοκόλλαν καλοῦσιν, ἢ ταυροκόλλαν, καλλίστη ἐστὶν ἡ Ῥοδιακή, ἐκ τῶν βοείων βυρσῶν σκευαζομένη. Ἔστι δὲ λευκὴ καὶ διαυγὴς ἡ βελτίων· ἡ δὲ μέλαινα ἥττων ... Πυρίκαυστά τε οὐκ ἐᾷ φλυκταινοῦσθαι &c. *Non patitur ambusta attolli in pustulas*, &c.

Sect. LXXII. 1 *Nervorum doloribus &c.*] Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 25. *Ad nervorum contractionem.* Marcellus Empiricus, cap. 35. pag. 240. & 241.

2. *Quin & potu.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 47. plane ad verbum.

3. *Reverentiores.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Cum sic quoque se trigario.*] Sic libri omnes editi, cum Reg. 2. aliisque MSS. Est autem ille trigarius, qui cir-

[5] Proximam suillo fimo vim putant.

CAPUT XVIII. LXXIII. [1] Sanguinem sistit coagulum cervinum ex aceto: [2] item leporis. [3] Hujus quidem & pilorum cinis: [4] item ex fimo asini cinis illitus. Efficacior vis e maribus aceto admixto, & in lana ad omne profluvium imposito: similiter ex equino capite & femine. [5] Aut fimi vitulorum cinis illitus ex aceto. Item caprini cornus vel fimi ex aceto. [6] Hircini vero jocineris dissecti sanies efficacior: & cinis utriusque ex vino potus, vel naribus ex aceto illitus. Hircini quoque utris vinarii duntaxat cinis, cum pari pondere resinæ: quo genere sistitur sanguis, & vulnus glutinatur. Hœdinum quoque coagulum ex aceto, & feminum ejus combustorum cinis, similiter pollere traduntur.

LXXIV. [1] Hulcera sanat in tibiis cruribusque adeps ursinus, admixta rubrica. [2] Quæ vero serpunt, fel aprugnum cum resina & cerussa: maxillarum apri vel suum cinis: fimum suum illitum siccum: item caprinum ex aceto subfervefactum. [3] Cetera purgantur & explen-

NOTÆ.

censibus trigas equarum agitaret. A trigis nomen habet: nam ut bigæ, quadrigæque, sic & trigæ appellatæ olim. In Glossis Philoxeni, *Trigarium* locus est in quo exercentur equi, Italis *Maneggio*: unde & Gallis, *le Manége*: *Τόπος ὅπου ἵπποι γυμνάζονται*. P. Victor in descriptione Urbis Romæ, regione nona, *Trigaria septa* collocat: ubi & alter incertus auctor *Trigarium* habet. Tamen Reg. 1. codex hoc loco *strigario* præfert, quod quidam magis probant. Favere certe Papias videtur in Vocabulario: *Striga*, inquit, *castrense vocabulum, vel intervallum turmarum, in quo equi stringuntur: unde & strigosi dicuntur corpore macilento.*

5. *Proximam suillo.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 47.

Sect. LXXIII. 1. *Sanguinem sistit.*] Marcellus Empiricus ad verbum, cap. 31. pag. 222.

2. *Item leporis.*] Idem Marcellus, loc. cit. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 64.

3. *Hujus quidem.*] Plinius Valer lib. 3. cap 21. *Sanguini ex vulneribus sistendo: Leporis pili de subtus mento mollissimi imponuntur.*

4. *Item fimo asini.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 12. *de fluxu sanguinis narium: Fimi asini combusti pulvere, cum oleo roseo mixto, collyria facta supponimus.* Auctor Kiranidum, pag. 89. *Fimus asini omnem fluxum sanguinis sistit.* Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 5. pag. 25. *Olfactus recentis asini stercoris, sanguinis e naribus sistit fluxum.*

5. *Aut fimi vitulorum.*] Vaccæ similiter, si Habdarrahmano fides, cap. 6. pag. 47. *Stercus vaccæ combustum, contusum, & subactum melle apum, si oblinies naribus, sistet fluxum sanguinis illarum.*

6. *Hircini vero jocineris.*] Sextus Platon. cap. 4. ad capream id retulit, cujus est, ut silvestrium ceterarum, vis in medendo potentior, quemadmodum alibi monuimus. Sic enim ille, tit. 3. *Ad sanguinem fluentem: Capreæ jecur combustum & aspersum, sanguinem sistit.* Et tit. 4. *Ad sanguinem de naribus profluentem: Capreæ jecur contritum, & ex aceto in naribus offultum, sanguinem mire sistit.*

Sect. LXXIV. 1. *Hulcera sanat.*] Marcellus Empir. totidem verbis hæc omnia refert, cap. 34. pag. 232.

2. *Quæ vero &c.*] Marcellus idem, loc. cit.

3. *Cetera .... butyro.*] Marcellus Empir. loc. cit.

tur butyro : cornus cervini cinere, vel medulla cervi : felle taurino cum cyprino oleo, [4] aut irino. Fimum recens suum, vel inveterati farina illinitur vulneribus ferro factis. [5] Phagedænis & fistulis immittitur fel tauri, cum succo porri, aut lacte mulierum, vel sanguis aridus cum cotyledone herba. [6] Carcinomata curat coagulum leporis, cum pari pondere capparis asperſum vino : [7] gangrænas ursinum fel penna illitum : [8] asini ungularum cinis ea quæ serpunt hulcera insperſus. [9] Sanguis equi adrodit carnes septica vi : item fimi equini inveterati favilla. Ea vero quæ phagedænas vocant in hulcerum genere, corii bubuli cinis cum melle. [10] Caro vituli recentia vulnera non patitur intumescere : fimum bubulum cum melle. [11] Feminum vituli cinis sordida hulcera, & quæ cacoëthe vocant, e lacte mulieris sanat. [12] Recentes vero plagas ferro illatas, glutinum taurinum liquefactum, tertio die solutum. [13] Caseus caprinus siccus ex aceto ac melle, purgat hulcera. Quæ vero serpant, cohibet sevum cum cera : item addita pice ac sulphure percurat. Similiter proficit ad cacoëthe, hœdi feminum cinis e lacte mulieris. [14] Et ad carbunculos, suis feminæ cerebrum tostum illitumque.

LXXV. [1] Scabiem hominis, asininæ medullæ maxime abolent, [2] & urinæ ejusdem cum suo luto illitæ. Butyrum etiam, quod [a] in ju-

INTERPRETATIO.

[a] *In jumentis.*] In jumentorum scabie.

NOTÆ.

4. *Aut irino.*] Vide Notas & Emend. num. LI.

5. *Phagedænis &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

6. *Carcinomata &c*] Iisdem verbis Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

7. *Gangrænas.*] Auctores laudati locis proxime cit.

8 *Asini &c.*] Iidem locis proxime appellatis.

9. *Sanguis equi.*] Idcirco in septica sive erodentia medicamenta equorum admissariorum sanguinem addi auctor est Diosc lib. 2. cap 97. Τὸ δὲ τῶν ἐχωνῶν ἵππων, (αἷμα) σηπτικαῖς μίγνυται.

2. *Coagulo vituli*] Et de vitulina carne, & de fimo bubulo plane subscribit Plinius Valer. 3. cap. 20.

11. *Feminum vituli.*] Vide Notas & Emend. num. LII.

12. *Recentes vero.*] Plinius Valer. ad verbum, lib 3. cap. 20.

13 *Caseus caprinus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 22. *Caseus caprinus siccus ex aceto & melle purgat hulcera : Quæ serpunt, cohibet sevum caprinum cum cera : id etiam additis sulphure & pice purgat.*

14. *Et ad carbunculos.*] Plinius Valer. lib. 3 cap. 30. *Suis cerebrum :* Marcellus Empiric. cap 33. *Verris cerebrum* dixit.

Sect. LXXV. 1 *Scabiem.*] Plinius Valer lib. 3. cap 38.

2. *Et urina ejusdem.*] Q. Serenus, cap. 7. pag 128.

Illotus sudor, vel copia nobilis escæ
Sæpe gravi scabie correptos asperat artus.
Ergo lutum prodest membris adhibere fricatis,

mentis proficit cum resina calida : [3] glutinum taurinum in aceto liquefactum, addita calce : fel caprinum cum aluminis cinere : [4] boas fimum bubulum : unde & nomen traxere. [5] Canum scabies sanantur bubulo sanguine recenti : iterumque, cum inarescat, illito, & postero die abluto cinere lixivio.

LXXVI. [a] Spinæ ac similia corpori extrahuntur felis excrementis : [1] item capræ ex vino : [2] coagulo quocumque, sed maxime leporis, cum thuris polline & oleo, aut cum visci pari pondere, aut cum propoli. [3] Cicatrices nigras sevum asininum reducit ad colorem. [4] Fel vituli extenuat calefactum. Medici adjiciunt myrrham & mel & crocum, æreaque pyxide condunt. Aliqui & florem æris admiscent.

CAPUT XIX.

LXXVII. [1] Mulierum purgationes adjuvant fel tauri in lana succida appositum. Olympias Thebana addit [2] hyssopum & nitrum.

INTERPRETATIO.

[a] *Spinæ.*] Spinæ ruborum ac similes aculei infixi corpori.

NOTÆ.

Quod facit ex asino saccatus corporis humor.

Nec pudeat tractare fimum quod sucula fudit.

Adstipulatur & Plinius Valer. lib. 3. cap. 38.

3. *Glutinum taurinum.*] Dioscor. lib. 3. cap. 101. glutinum taurinum pariter admonet in aceto resolutum, impetigines leprasque summæ cutis abstergere. Sextus Platon. cap XI de tauro, tit 13. *Ad faciem splendidam faciendam : Membrum tauri in aceto maceratum, & illitum, splendidam facit faciem :* Quia scilicet ita maceratum, dat glutinum candidandæ cuti idoneum.

4. *Boas.*] De hoc vitio egimus lib. 24. sect. 35. MSS. hoc loco *bovas* exhibent : a bove, ut Plinius ait. Sed de ea etymo Vossium vide.

5. *Canum scabies.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 38.

Sect LXXVI. 1. *Item capræ.*] Plinius Valer. lib 3 cap. 49.

2. *Coagulo &c.*] Hæc ad verbum exscripsere Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233. & Plinius Valer. loc. cit.

3. *Cicatrices.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 46.

4. *Fel vituli.*] Hoc medicamentum non ad quaslibet, sed ad oculorum tantummodo cicatrices pertinet, ut ex Marcello Empirico cap. 8. pag. 68. *Fel vituli*, inquit, *diligenter collectum ad cotylæ mensuram in vas æreum mittitur, tenuique igne admoto ita excoquitur, ut spissetur : deinde mellis boni tantum mittitur, quantum fellis illius decocti remanserit : Adjiciuntur postea myrrha trita drachmæ duæ, & croci una, & æris flos pauxillum : ac postea simul omnia diu coagitata ad tertias decoquuntur : quod medicamen in pyxide ærea debet reponi, satis utile & leucomatis, & cicatricibus, & omnibus vitiis oculorum, si assidue inde & opportune inungantur.*

Sect. LXXVII. 1. *Mulierum .... fel tauri.*] Nec appositu tantum, sed & potu juvare auctor est Hippocrates, lib. de nat. mul. text. 105 pag 43. Plinio fere Habdarrahmanus adstipulatur, cap. 6. pag 40. Ecchellensi interprete : *Ad provocanda menstrua, recipe pondus duarum drachmarum fellis tauri, ac tantundem granorum myrti : contundantur grana, liquefiant deinde in felle, & admisceantur cum melle apum : quo facto madefacito in hujusmodi mixtura lanam, indito vulvæ, statim provocantur menstrua.*

2. *Hyssopum & nitrum.*] Sic MSS. om-

[3] Cornus cervini cinis potus. [4] Item vulvas laborantes, illitu quoque: & fel taurinum [5] cum opio appositum obolis binis. [6] Vulvas & pilo cervino suffire prodest. [7] Tradunt cervas, cum senserint se gravidas, lapillum devorare: quem in excrementis repertum, aut in vulva (nam & ibi invenitur) custodire partus adalligatum. Inveniuntur & officula in corde & in vulva, perquam utilia gravidis parturientibusque. Nam de pumice, qui in vaccarum utero simili modo invenitur [8] diximus in natura boum. Lupi adeps illitus vulvas mollit: dolores earum, jecur. Carnes lupi edisse parituris prodest: aut si incipientibus parturire sit juxta qui ederit, adeo ut etiam [a] contra illatas noxias valeat. Eundem supervenire, perniciosum est. Magnus & leporis usus mulieribus. Vulvas adjuvat pulmo aridus potus: profluvia jecur [9] cum Samia terra ex aqua potum: secundas coagulum: caventur pridiana balinea. Illitum quoque cum croco & porri succo, vellere appositum, abortus mortuos expellit. [10] Si vulvæ leporum in cibis sumantur, ma-

INTERPRETATIO.

[a] *Contra.*] Contra illata veneficia.

NOTÆ.

nes, quos vidimus. Sunt qui *œsypum* legi malint, quod hanc vim pellendi menstrua Dioscorides œsypo afferat, lib. 2. cap. 84. Καὶ ἔμβρυα καὶ ἔμμηνα ἐν ἐρίῳ προστιθέμενος ἄγει.

3. *Cornus cervini.*] Muliebri profluvio mederi eum cinerem auctor est Sextus Platon. cap. 1. de cervo, num. 6.

4. *Item vulvas.*] Diosc. lib. 2. cap. 63.

5. *Cum opio.*] Sic Reg. 1. & editi. In Reg. 2. & Chiffl. *cum apio.* At iidem MSS. inferius, hac sect. *opii.*

6. *Vulvas & pilo.*] Sextus Platon. cap. 1. de cervo, tit. 16. *Ad aborsum: Ex pilis cervinis suffumigabis, & mulier sanabitur.*

7. *Tradunt cervas.*] Sextus Platon. loc. cit. tit. 17. *Ad aborsum: Lapis, qui in vulva aut in ventriculo cervi invenitur, phylacterium est pragnanti, & perficit ut partum perferat.... Simili ratione officula inveniuntur in corde cervi, aut in vulva ejus, qua idem prastant.*

8. *Diximus.*] Libro XI. sect. 79. *Et in juvencarum secundo ventre pila rotunditate nigricans tofus, nullo pondere: singulare, ut putant, remedium agre parientibus, si tellurem non attigerit.* Hic Plinium Dalecampius μνημονικοῦ ἁμαρτήματος temere incusarat.

9. *Cum Samia terra.*] Ad mulierum purgationes Samiam terram nigram acetabuli mensura potam ex aqua, commendat Hippocr. lib. de nat. mul. tex. 29. pag. 179.

10. *Si vulva leporum.*] Sextus Platon. cap. 2. de lepore, tit. 13. *Ut mulier masculum concipiat & pariat: Leporis vulvam siccam derasam in potione vini bibant utrique, & mulier, & masculus. Nam si mulier sola biberit, androgyne nascitur: hoc est, nec masculus, nec femina. Item leporis testiculum post purgationem suam mulier si cum vino contritum accipiat, masculum pariet. Leporis coagulum ad drachmas quatuor in potione dantum vini, femina de femineo, & masculo de masculino: & mox faciant coitum, & post abstineant se, statim concipit:* &c. Q. Serenus, cap. de conceptione & partu:

Irrita conjugii sterilis si munera languent...
Aut igitur leporis consumit femina vulvam &c.

res concipi putant. Hoc & testiculis eorum, [11] & coagulo profici. Conceptum leporis utero exemptum his quæ parere desierint, restibilem fecunditatem afferre. Sed pro conceptu, leporis saniem & viro Magi propinant. Item virgini novem grana fimi, [b] ut stent perpetuo mammæ. Coagulum quoque ob id cum melle illinunt: sanguinem, ubi evulsos pilos renasci nolunt. Inflationi vulvæ, fimum aprugnum suillumve cum oleo illini prodest. Efficacius sistit farina aridi, ut aspergatur potioni, vel si gravidæ aut puerperæ [12] torqueantur. Lacte suis poto cum mulso adjuvantur partus mulierum. Per se vero potum, deficientia ubera puerperarum replet. Eadem circumlita sanguine feminæ suis, minus crescent. Si dolent, lactis asinini potu mulcentur: quod addito melle sumptum, & purgationes earum adjuvat. Sanat & vulvarum exhulcerationes ejusdem animalis sevum inveteratum, & in vellere appositum duritiem vulvarum emollit. Per se vero recens vel inveteratum, ex aqua illitum, psilothri vim obtinet. Ejusdem animalis lien inveteratus, ex aqua illitus mammis, [c] abundantiam facit: [d] vulvas suffitu corrigit. [13] Ungulæ asininæ suffitæ partum maturant, [e] ut vel abortus evocetur: [f] nec aliter adhibentur, quoniam viventem partum necant. [14] Ejusdem animalis fimum si recens imponatur, profluvia sanguinis mire sedare dicitur. Necnon & cinis ejusdem fimi, qui & vulvæ prodest impositus. [15] Equi spuma illita per dies XL. prius quam primum nascantur pili, restinguuntur. Item cornus cervini decocto: melius, si recentia sint cornua. [16] Lacte equino juvantur vul-

INTERPRETATIO.

b *Ut stent.*] Ut ne tumeant, crescantve.

c *Abundantiam*] Lactis copiam.

d *Vulvas.*] Conversiones vulvæ.

e *Ut vel.*] Ita ut etiam partus mortuos expellant.

f *Nec aliter.*] Nec nisi in suffitu adhibentur.

NOTÆ.

11. *Et coagulo profici.*] Hoc referre se ex aliorum sententia Plinius abunde prodit. Dioscor. e contrario, lib. 2 cap. 85. leporis coagulo conceptionem impediri significat. *Restibilis fecunditas*, ea est, quæ in sequentem quoque annum veluti resistat.

12. *Torqueantur.*] Inflationibus, ac torminibus.

13. *Ungula asinina.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 5. pag. 24. *Pregnantem mulierem si ungula asini suffies, amittit infantem mortuum, vel vivum.*

14. *Ejusdem animalis.*] Idem Ægyptius, loc. cit. *Asini contusum stercus cum vino aut melle potum sanguinis eruptionem sistit, sive eruptio illa sit ex partibus inferioribus, sive superioribus, sive ex naribus, aut sanguis menstrualis*, &c.

15. *Equi spuma.*] Sextus Platon. cap. 16. de equo, tit. 2. *Ne puero investi pili exeant: Equi spuma si puero investis pectinem*, (hoc est, pubem) *linieris, pili ejus non crescunt, nec generantur.*

16. *Lacte equino.*] Habdarrahmanus, cap. 2. pag. 17. *Lac equa recens & calidum adhuc, si eo per modum clysteris utatur mulier, vulva curabit hulcera.*

væ [g] collutæ. Quod si mortuus partus sentiatur, [17] lichen ex aqua dulci potus ejicit. [18] Item ungulæ suffitu, aut fimum aridum. Vulvas procidentes butyrum infusum sistit. Induratam vulvam aperit fel bubulum rosaceo admixto, foris vellere cum resina terebinthina imposito. Aïunt & suffitu fimi e mare bove, procidentes vulvas reprimi, partus adjuvari: conceptus vero vaccini lactis potu. Sterilitatem ob partus vexationem fieri, certum est. Hanc emendari [19] Olympias Thebana affirmat felle taurino, & adipe serpentium, & ærugine, ac melle, medicatis locis ante coïtus. Vitulinum quoque fel, in purgationibus sub coïtu aspersum vulvæ, etiam duritiam ventris emollit, & profluvium minuit umbilico perunctο, atque in totum vulvæ prodest. Modum statuunt fellis pondere denarii, opii [h] tertia, admixto amygdalino oleo, quantum esse satis appareat: hoc in vellere imponunt. Masculi fel vituli, cum mellis dimidio tritum, servatur ad vulvas. Carnem vituli si cum aristolochia inassatam edant circa conceptum, mares pariturас promittunt. Medulla vituli in vino ex aqua decocta cum sevo, exhulcerationibus vulvarum imposita prodest. Item adeps vulpium, [20] excrementumque felium: hoc cum resina & rosaceo impositum. [21] Caprino cornu suffiri vulvam, utilissimum putant. Silvestrium caprarum sanguis [22] cum palma marina pilos detrahit. Ceterarum vero fel, callum vulvarum emollit inspersum, & a purgatione conceptus facit. Sic quoque psilothri vis efficitur, si evulsis pilis triduo servetur illitum. Profluvium, quamvis immensum, urina capræ pota sisti, obstetrices promittunt, & si fimum illinatur.

INTERPRETATIO.

[g] *Collut.*] Infuso clystere. | [h] *Tertia.*] Tertia *denarii parte.*

NOTÆ.

17. *Lichen ex aqua.*] De hoc lichene dictum est sect. 49.

18. *Item ungula.*] Habdarrahmanus, cap. 2. pag. 17. *Si lacte equino utatur mulier per modum suffumigii, addita equi ungula, educitur demortuus infans, vel adusta secundina.* Hunc ipsum equi axungiæ, nisi vitiosus is locus est, Sextus Platon. adscribit cap. 16. de equo, tit. 4. *Ad mortuum partum: Equi axungia suffumigata ejicit mortuum partum foras, & secunda sequitur.*

19. *Olympias Thebana . . . felle taurino.*] Habdarrahmanus, cap. 6. pag. 46. eo felle ad labrum vulvæ appenso, ante coïtum, donec vulva fel ad se trahat, id si ter fiat, fecunditatem spondet.

20. *Excrementumque felium.*] Sextus Platon. cap 18. *de cata*, hoc est, de fele: tit. 2. *Ad profluvium mulieris: Cata stercus cum resina & rosaceo suppositum reprimit.*

21. *Caprino cornu.*] Habdarrahmanus, cap. 9. pag. 65. *Cornu caprarum si difficultate pariendi laborans suffumigabitur, ut fumus ad labrum vulvæ ascendat, facilior redditur partus.*

22. *Cum palma marina.*] Ita libri omnes, etiam M S S. quos quidem vidimus. Et recte quidem: de palmis quæ crescunt in Hispaniæ maritimis, dictum est lib. 13. sect. 6.

[23] Membrana caprarum in qua partus editur, inveterata, potuque sumpta in vino, secundas pellit. Hœdorum pilis suffiri vulvas, utile putant, & in profluvio sanguinis coagulum bibi, aut hyoscyami semen imponi. E bove silvestri nigro si sanguine ricini lumbi perunguntur mulieri, tædium Veneris fieri, dicit Osthanes. Idem amoris, pota hirci urina, admixta propter fastidium nardo.

LXXVIII. [1] Infantibus nihil butyro utilius, per se & cum melle: privatim & in dentitione, & ad gingivas, & ad oris hulcera. [2] Dens lupi adalligatus infantium pavores prohibet; dentientique morbos: quod & pellis lupina præstat. Dentes quidem eorum maximi equis quoque adalligati, infatigabilem cursum præstare dicuntur. [3] Leporum coagulo illito ubere sistitur infantium alvus. Jecur asini, admixta modice panace, instillatum in os, a comitialibus morbis & aliis infantes tuetur: hoc XL. diebus fieri præcipiunt. Et pellis asini injecta, impavidos infantes facit. [4] Dentes qui equis primum cadunt, facilem dentitionem præstant infantibus adalligati: efficacius, si terram non attigere. Lien bubulus in melle editur: & illinitur ad lienis dolores: ad hulcera manantia cum melle. Lien vituli in vino decoctus, tritusque & illitus, hulcuscula oris. [5] Cerebrum capræ Magi per anulum aureum trajectum, prius quam lac detur, infantibus instillant contra comitiales, ceterosque infantium morbos. Caprinum fimum inquietos infantes adalligatum panno cohibet, maxime puellas. [6] Lacte caprino, aut cerebro leporum perunctæ gingivæ, faciles dentitiones faciunt.

NOTÆ.

23. *Membrana caprarum.*] Sextus Platon. cap. 5. de capro & capra, tit. 29. *Ad secundas ejiciendas: Capra secunda ex vino pota mulierum secundas ejiciet.*

Sect. LXXVIII. 1. *Infantibus &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 42

2. *Dens lupi*] Hanc vim oculo Habdarrahmanus adjudicat, cap. 23. pag. 96. *Oculus lupi dexter puero appensus, expellet ab illo timorem, qui ei accidit in somnio.*

3. *Leporum coagulo.*] Sextus Platon. cap. 2. de lepore, tit. 17. *Ad infantium ventris fluxum, Leporis coagulum illinitum in sumine* (hoc est, in mamma) *mulieris*, &c.

4. *Dentes qui equis.*] Q. Serenus, cap. 60. *de infantibus dentientibus*, pag. 161.

Collo igitur molli dentes nectentur equini,
Qui primi fuerint pullo crescente caduci.

Superstitiosius Sextus Platon. cap. 16. de equo, tit. 3. *Ad dentium dolorem: Equi dentes qui primum nati fuerint, si dentem qui dolet, tetigerint, remedio erunt. Nam & si infans equi rostrum basiaverit, dentium dolorem non sentit: & nec equus mordebit infantem.* Theodorus Priscianus, lib. 4. *Ad dentitionem infantium, equinus dens auxiliatur.* Plinii nostri verba summa fide transcribit Plinius alter Valer. lib. 1 cap. 42.

5. *Cerebrum capræ.*] Sextus Platon. cap. 4. de caprea, tit. 16. *Capreæ cerebrum per anulum aureum trajectum, si dederis infanti ad glutiendum antequam lac sugat, efficit ut nec caducus fiat, nec phantasma incurrat.*

6. *Lacte caprino.*] Q. Serenus, cap. 60. pag. 162. de infantibus dentientibus:

LXXIX.

LXXIX. Somnos fieri lepore sumpto in cibis [1] Cato arbitratur: vulgus & gratiam corpori in VIIII. dies, frivolo quidem joco, cui tamen aliqua debeat subesse causa in tanta persuasione. [2] Magi felle capræ, sacrificatæ duntaxat, illito oculis, [3] vel sub pulvino posito, somnum allici dicunt. [4] Sudores inhibet cornus caprini cinis e myrteo oleo perunctis.

LXXX. Coïtus stimulat fel aprugnum illitum: item medullæ suum haustæ: [1] sevum asininum, anseris masculi adipe admixto illitum. Item a coïtu equi [2] Virgilio quoque descriptum virus, & testiculi equini aridi, [a] ut potioni interi possint, dexterve asini testis in vino potus pro portione, vel adalligatus brachiali. Ejusdem a coïtu spuma collecta roseo panno, & inclusa argento, ut Osthanes tradit. [b] Salpe genitale in oleum fervens mergi jubet septies, eoque perungi pertinentes partes. [3] Bialcon cinerem ex eodem bibi, vel tauri a coïtu urinam, lutoque ipso illini pubem. At e diverso muris fimo illito co-

INTERPRETATIO.

[a] *Ut potioni.*] Ut potioni adspergi contriti possint.

[b] *Salpe.*] Salpe *obstetrix* genitale *asini* mergi jubet &c.

NOTÆ.

Aut teneris cerebrum gingivis illine porci:
Aut leporis niveum bibitur cum lacte caprino.

Plinius Valer. lib. 1. cap. 42. *Ad dentitionem, quando infantes dentiunt: Lacte caprino & leporis cerebro gingivæ perfricantur.* Sed & canino lacte idem præstari docuit Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 4. *Ad dentes infantum.* Cerebro leporum, idem cap. 2. de lepore, tit. 2.

Sect. LXXIX. 1 *Cato.*] Citatur a Diomede lib. 1. pag. 358. *Cato ad filium, vel de Oratore: Lepus multum somni adfert, qui illum edit.*

2. *Magi felle capræ.*] Sextus Platon. de cornu id narrat, non de felle Sic enim ille, cap. 5. de capro & capra, tit. 2. *Ad somnum. Cornu caprinum capiti infirmi, qui non dormit, suppositum, vigilias in somnum convertit.* Utrumque, ut remur, ex æquo futile ac superstitiosum.

3. *Vel sub pulvino posito.*] Hanc vim & cornu ipsi caprino Habdarrahmanus adscribit, cap. 9. pag. 67. *Cornu capri valde albi comburatur, involvaturque ejus cinis in panniculo lineo, & supponatur capiti ægroti, qui non dormit, dummodo ipse id sciat, dormiet profecto, quandiu involucrum illud sub capite ejus detinetur.* Nugæ.

4. *Sudores inhibet.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. XI.

Sect. LXXX. 1. *Sevum asininum &c.*] Sextus Platon. cap. 14. de asino, tit. 1. *Asini adeps & anseris masculi mixtus, & ad anum appositus, concubitum præparat.*

2. *Virgilio quoque.*] Libro 3. Georg. vers. 280.

Hinc demum hippomanes vero quod nomine dicunt
Pastores, lentum distillat ab inguine virus.
Hippomanes, quod sæpe malæ legere novercæ &c.

3. *Bialcon.*] Hæc vox in MSS. codicibus variis effingitur modis: *Diacon, Biacon*, &c. Verius, ut remur, *Dalion*, de quo dictum est in Auctorum indice.

hibetur virorum Venus. Ebrietatem arcet pulmo apri aut ſuis aſſus, jejuni cibo ſumptus eo die: item hœdinus.

CAP. XX. LXXXI. Mira præterea traduntur in eiſdem animalibus. [a] Veſtigium equi excuſſum ungula (ut ſolet plerumque) ſi quis collectum reponat, ſingultus remedium eſſe recordantibus quonam loco id repoſuerint. Jecur luporum equinæ ungulæ ſimile eſſe, [2] & rumpi equos qui veſtigia luporum ſub equite ſequantur. [b] Talis ſuum diſcordiæ vim quandam ineſſe. In incendiis, ſi fimi aliquid egeratur e ſtabulis, [c] facilius extrahi, nec recurrere oves boveſque. Hircorum carnes virus non reſipere, ſi panem hordeaceum eo die, quo interficiantur, ederint, laſerve dilutum biberint. Nullas vero teredinem ſentire, Luna decreſcente induratas ſale. Adeoque nihil omiſſum eſt, ut leporem ſurdum celerius pingueſcere reperiamus. Animalium vero medicinas: [3] ſi ſanguis profluat jumentis, ſuillum fimum ex vino infundendum. [4] Boum autem morbis ſevum, ſulphur vivum, allium ſilveſtre, ovum coctum: omnia hæc trita in vino danda, aut vulpis adipem. Carnem caballinam diſcoctam, potu ſuum morbis mederi. Omnium vero quadrupedum morbis, capram ſolidam cum corio, & ranam rubetam diſcoctas. Gallinaceos non attingi a vulpibus, qui jecur [d] animalis ejus aridum ederint: vel ſi pellicula ex eo collo inducta, galli inierint. Similia in felle muſtelæ. [5] Boves in Cypro contra

INTERPRETATIO.

[a] *Veſtigium.*] *Ferrea* equi ſolea.

[b] *Talis.*] Talos ſuum aiunt *geſtatos* concitare quodammodo diſcordiam.

[c] *Facilius.*] Facilius avocari e ſtabulis oves boveſque, nec eo deinde regredi.

[d] *Animalis.*] Vulpis.

NOTÆ.

Sect. LXXXI. 1. *Mira præterea.*] Idcirco duntaxat ea prodit, quod ſunt prodita, non quod vera putat.

2. *Et rumpi equos.*] Ilia equorum procidere ruptis inteſtinis. Obtorpeſcere ſolum equos calcatis lupi veſtigiis, ſcripſere, Pamphilus ἐν τῷ περὶ φυσικῶν, in Geopon. lib. 15. cap. 1. pag. 403. ὅτι λύκου ἴχνη πατήσαντες ἵπποι, ναρκῶσι τὰ σκέλη. Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 36. Phile, pag. 80. aliique, quos Plinius ipſe ſecutus eſt, ſect. 44. libri hujus. Simile iſtud Habdarrahmani, cap. 23 pag. 96. *Equa ſi lupinum lac conculcabit, ſtatim concidet.*

3. *Si ſanguis profluat jumentis.*] Simile Habdarrahmani placitum, cap. 27. de ſue, pag. 108. *Stercore admiſſarii ſuis ſubtiliter contuſo, & liquefacto in vino, ſi linietur ungula jumenti colliſa, ſanabitur.*

4. *Boum autem.*] Cato, de re ruſt. cap. 71. *Bos, ſi ægrotare cœperit, dato continuo ei unum ovum gallinaceum crudum, integrum facito devoret. Poſtridie caput ulpici conterito cum hemina vini, facitoque ebibat* &c. Eſt autem ulpicum allii genus, de quo ſuo loco diximus. Columella, lib. 6. cap. 4. *de vitiis boum & medicinis. Sæpe etiam languor & nauſea diſcutitur, ſi integrum gallinaceum crudum ovum jejunis faucibus inſeras, ac poſtero die ſpicas ulpici vel allii cum vino conteras, & in naribus infundas.*

5. *Boves in Cypro.*] Uti de pantheris dictum eſt, libro 8. ſect. 41. Venit id

tormina, hominum excrementis sibi mederi. [6] Non subteri pedes boum, si prius cornua pice liquida perunguntur. Lupos in agrum non accedere, si capti unius pedibus infractis, cultroque adacto, paulatim sanguis circa fines agri spargatur: atque ipse defodiatur in eo loco, ex quo cœperit trahi. Aut si vomerem, quo primus sulcus eo anno in agro ductus sit, excussum aratro, focus Larium, quo familia convenit, absumat: ac lupum nulli animali nociturum in eo agro, quandiu id fiat. Hinc deinde revertemur ad animalia sui generis, quæ aut placida non sunt, aut fera.

NOTÆ.

in usum proverbii, teste Suida: Βοῦς Κύπριος· ἐπὶ τοῦ χυδαίου καὶ ἀναισθήτου· φασὶ γὰρ τοὺς Κυπρίους βόας κοπροφαγεῖν. *Bos Cyprius. De homine futili & stupido. Nam boves Cypri stercoribus vesci feruntur.* Hesychius: Βοῦς Κύπριος κοπροφάγος, εἰκαῖος, ἀγάλδαρτος. Σημαίνει δὲ αἰτίαν τῶν Κυπρίων· Καὶ Εὔδοξος ἀφηγεῖται ὅτι κοπροφαγοῦσιν.

6. *Non subteri.*] Cato, de re rust. cap. 72. *Boves, ne pedes subterant, priusquam in viam quoquam ages, pice liquida cornua infima unguito.*

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XXVIII.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

Sect. 2. I. UT *viventibus poculis.*] Sic libri omnes, tum editi, tum exarati manu, quos vidi, quosque non vidi. Eadem sententia dixit idem paulo ante Plinius: *Nec tacebimus quid in ipso homine prosit homini, ceteraque genera remediorum inter nos viventia.* Quod qui non animadvertere, has voces variis modis solicitarunt: Pintianus extrita voce *viventibus*, *ut procul sint* legit. Gronovius, *ut juvantibus poculis*: ille audacius paulo: ingeniosius iste, quam verius. Adde his ea quæ diximus in Notis prioribus.

Sect. 3. II. *Quippe victimas cædi sine precatione non videtur referre, aut Deos rite consuli.*] Libri omnes editi, *nec Deos*: cetera cum optimæ notæ exemplari Reg. 2. plane congruunt. Ut intelligas quanti sit facienda Salmasii emendatio, ita legentis, in Solin. pag 585. *Quippe victimas cædi sine precatione non videtur, referri ad deos, rite consuli.* Quanti quoque Jac. Gutherii interpretatio, qui lib. 4. de jure Pontif. cap. 14. pag. 431. Sic accipit, quasi diceretur nihil interesse, preces ad sacrificium funderentur, annon: ideoque τὸ *referre* delet.

Ibid. III. *Anno Urbis DCIX.*] Constans hæc est librorum omnium, sive editorum, sive MSS. lectio: frustra enitente Paulo Merula, in Ennium, pag. 177. annum Urbis DXIX. substituere, ex epitome Liviana libri XX. ubi sic legitur: *Tutia Virgo Vestalis incestus damnata est. Bellum Illyriis* &c. Gestum enim id bellum constat anno DXXV. Verum aliam esse Tucciam a Turia haud temere affirmamus: cum Turiam Livius incestus damnatam: Tucciam Plinius, Dionysius Halic. aliique quos appellavimus, criminis suspicione liberatam prodant, hausta cribro aqua, & longo perlata spatio: quod miraculum Livii etiam epitomator delibasset, si de Tutia affirmari vere potuisset.

Ibid. IV. *De tota conjectione.*] Sic MSS. omnes, Reg. Colb. Chiffl. aliique: non, ut editi, *conjectatione*. Conjectio hoc loco controversia est: cum in jure dicatur *causam conjicere*, pro agere. Frustra Pintianus igitur, *dempta conjectatione*, vel *contestatione* legendum monet. Controversiam Plinius intelligit eam, quam multo pertractavit uberius, lib. 2 sect. 5. num curam agant superi rerum humanarum.

Sect. 4. V. *Carmen auxiliare.*] Sic MSS. omnes, Reg. Colb. Chiffl. non, ut editi, *auxiliari*. Sic etiam Ovidius, lib. 7. Metam. vers. 137.

> *Neve parum valeant a se data gramina, carmen*
> *Auxiliare canit, secretasque advocat artes.*

Sect. 5. VI. *Cur ad primum anni incipientis diem lætis precationibus invicem faustum ominamur?*] Ad Calendas Martias perperam hæc Dalecampius retulit, cum ad Januarias spectent, teste Ovidio, lib. 1. Fastor. ad Janum, vers. 175.

> *At cur læta tuis dicuntur verba Calendis,*
> *Et damus alternas accipimusque preces?*
> *Tum Deus incumbens baculo, quem dextra gerebat:*
> *Omina principiis, inquit, inesse solent.*

Et lib. 4. de Ponto, Eleg. 4. verſ. 23.

Ergo ubi, Jane biceps longum reſeraveris annum,
Pulſus & a ſacro menſe December erit: &c.
Curia te excipiet, patreſque ex more vocati.
Intendent aures ad tua verba ſuas.
Hos ubi facundos tua vox hilaraverit ore,
Vtque ſolet, tulerit proſpera verba dies, &c.

Prudentio quoque, lib. 1. contra Symmach. verſ. 237.

Jano etiam celebri de menſe litatur
Auſpiciis epuliſque ſacris, &c.

Certe jam tum a primordiis fere urbis Romæ Numa rege inſtituente, Januarius anni menſis primus eſt habitus, ut refert Macrobius, lib. 1. Saturn. cap. 13. pag. 250. Columella, lib. x 1. cap. 2. & ipſe rurſum Ovidius, lib. 1. Faſtor. verſ. 149.

Bruma novi prima eſt, veteriſque noviſſima Solis:
Principium capiunt Phœbus & annus idem.

Romuli quidem ætate principium anni ductum a Martio: ſed id antiquatum a Numa, Naſo teſtatur, lib. 3. Faſtor. verſ. 151. De ſtrenis Calendarum Januarii frequens apud Suetonium mentio, in Auguſto, & in Tiberio. Vide Lexicon Juridicum, verbo KALEND. JANUAR.

VII. *In inſula Cypro.*] Sic libri omnes editi, & MSS. præter Chiffl. & Reg. 2. in quibus *inſula Paro* legitur, haud dubio errore. Nam etſi de Pario Helleſponti oppido, paria Varro prodiderit, ipſeque Plinius lib. 7. ſect. 2. de Paro tamen inſula nihil apud ceteros ſcriptores compertum adhuc ejuſcemodi eſt. Neque quidquam idcirco cauſæ eſt, cur Plinium Salmaſius in jus vocet, pag. 348. in Solin. quaſi præpoſtere Parios, de quibus Varro, Pari inſulæ incolas eſſe arbitratus ſit: cum id ex vitioſo tantum uno, vel forſan altero exemplari colligat: & ipſe Plinius de Pario Helleſponti recte acceperit libro ſeptimo proxime appellato: ac denique Cyprum, non Parum, libri ceteri præ ſe ferant: in qua exſtitiſſe olim ejuſcemodi Ὀφιογενεῖς ex eo ſimile veri videtur, quod Ophiuſa ipſa olim cognominata eſt, teſte Ovidio, lib. 10. Metam. verſ. 229. Sect. 6.

Ipſa ſuas urbes, Ophiuſiaque arva parabat
Deſerere alma Venus.

VIII. *Quanquam illos religione tutatur & Faſcinus.*] In libris hactenus editis, *quanquam religione mutatur & faſcinus.* In antiquis exemplaribus legiſſe ſe Turnebus ait, *religione mutueatur.* Unde nos effingebamus olim, *religione cum tutatur,* infantem videlicet, de quo dictum eſt antea proxime. Sed in Reg. 2. cod. vidimus, *quanquam illos religione mutuatur & facinus:* quæ ſunt ſinceræ lectionis haud obſcura veſtigia, quam repræſentamus. Sect. 7.

IX. *Jubetque eoſdem reſpicere ſimilis medicina lingua, ut ſit exorata a tergo Fortuna, gloria carnifex.*] Perturbata hactenus hujus loci interpunctio, crucem fixit interpretibus, criticiſque, Turnebo, Rhodigino, Dalecampio, ceteriſque. Sic enim legebatur: *Jubetque eoſdem reſpicere.* Mox nova inſtituta periodo, *Similis medicina linguæ:* quæ divulſa nullam probabilem efficere ſententiam queunt. Libri etiam omnes, conſpirante conſenſu *carnifex* exhibent, id quod ipſa loci ſententia poſtulat, non, ut quidam emendant, *carnificem.* Nam ſi carnifex reſpicere retro jubet, ut diximus, reſpicere certe carnificem non jubet, ſed faſcinum; neque hæc vox *carnifex* in contextu Pliniano ad ſervum publicum, ſed ad Fortunam pertinet. Ibid.

X. *Quin & ejectus lapillus calculoſo.*] Sic libri omnes editi, & manu exarati; etſi in quibuſdam exemplaribus Dalecampius legi dicat, *Quin ex ejectis:* ejectoſque interpretetur, exſo matris utero natos. Acute nimis excogitatum id ſane, ac difficile nimis inventu remedium. Cave tu quidquam immutes, receptam ſcripturam defendente & explicante Marcello Empirico, cap. 26 pag. 183 *Lapis,* inquit, *ex veſica hominis qualibet curatione ſublatus, ſi teratur, & ex vini cyathis tribus* Sect. 9.

calculoso potui detur, lapides vesicæ humanæ innatos efficaciter dissolvere creditur. Habdarrahmano quoque Ægyptio, interprete Ecchellensi, cap. 1. num. 38. *Item si suspendes super laborantem calculis vesicæ calculos, quos alius egessit, comminuentur calculi, & curabitur laborans.*

Sect. 10. XI. *Æschines .... excrementorum cinere anginis medebatur, ... & carcinomatis.*] In libris ad hunc diem editis, *ex crematorum cinere* legitur, insigni menda: quam præter codices Reg. 2. & Chiffl. editionemque Venetam ac Parmensem, quæ sunt omnium vetustissimæ, in quibus *excrementorum* diserte legitur, emendat egregie locus Sexti Platonici, cap. 17. de puero, tit. 9. *Ad canceromata: Hominis stercus combustum*, inquit, *& in hulcera cancerosa, & insanabilia aspersum, eo pro magno remedio utitor, quod melius appellatur Botrys.*

Sect. 12. XII. *Si vero ex aliis ossibus, impositis capiti ex eodem pisce ossiculis.*] In libris hactenus editis, *ex eodem osse ossiculis.* In Reg. 2. & Chiffl. *ex eodem vase*: quos ultro codices secuti sumus. Favet Marcellus Empiricus, cap. 15. pag. 112. *Si de pisce os faucibus hæserit, spinam mediam ejusdem piscis infringes: & aliquam partem ex ea, pollice & medicinali digito, super verticem ejus, cui os vel spina hærebit, appones: sed utilius erit, si nescienti id facias.*

Sect. 14. XIII. *Vngui, fricari cum ratione.*] *Vngui* & *unguo*, dici pro *ungi*, *ungoque*, vetusto more, ex Prisciano scimus. In libris vulgatis hactenus, *ungue fricari*, absurde: nam disparia ac diversa sanitatis tuendæ remedia nunc præscribuntur, neque ungue frictio peragitur, sed manuum injectu, circumactuque, τῇ χειρῶν ταῖς ἐπιβολαῖς τε καὶ περιαγωγαῖς αἱ ἀνατρίψεις γίγνονται, inquit Galenus, lib. 2. de sanit. tuenda, cap. 3. pag. 70. Frictioni vero unctio præmitti solita erat, ut docet idem, cap. 2. pag. 69. Et Celsus, lib. 1. cap. 3. *Tum multo oleo ungi, leniterque perfricari*, &c. Et lib. 3. cap. 22. de tabe: *Præter hæc, convenit ambulare locis quam minime frigidis, Sole vitato ... si infirmior est, gestari, ungi, perfricari, si potest, maxime per se ipsum, sæpius eodem die .... Tum paulatim cibi dandi, adjectis exercitationibus, unctionibus, frictionibus.* Iterumque, lib. 4. cap. 5. *Post exercitationem opus est unctione, frictione, balneo quoque nonnunquam*: &c. *Vngui* porro hoc loco ut scriberemus, codex Regius 2. admonuit, & Chiffl. cum Galeno.

Ibid. XIV. *Sol quoque remediorum maximum ab ipso sibi præstari potest .... perfundere caput calida ante balinearum vaporationem, & postea frigida, saluberrimum intelligitur.*] In libris hactenus editis, *solum quoque* legebatur: *solium* alii, ex conjectura substituere ausi, hoc est, vas in quo sedentes lavantur. Verum & Chiffletianus codex, teste Dalecampio, & probatissimi alii, quos vidimus, *Sol* incredibili consensu exhibent: in quem unum sane id commode cadit, ut remediorum maximum appelletur. Sed præter exemplarium auctoritatem maximum emendationi nostræ pondus addit Cornelii Celsi testimonium: quo auctore didicimus, id quod a Plinio deinde adjicitur: de perfundendo capite, calida, frigidaque, tum solum, vel tum certe in primis adhiberi oportere, cum accepta a Sole aliqua offensio fuerit: qui cum sit per se quidem remediorum maximum, si nimium tamen eo utare, nocere potest. Sic enim ille, lib. 1. cap. 3. *Si quis vero exustus in Sole est, huic in balneum protinus eundum est, perfundendumque oleo corpus & caput. Deinde in solium bene calidum descendendum est: tum multa aqua per caput infundenda, prius calida, deinde frigida.* Ubi & solium ipsum, & calida, frigidaque contra exustionem a Sole remedium est. Et capite quidem proxime subsequente, etiam citra Solis injuriam quæ sint balnei leges explanans, perfundi pariter calida frigidaque caput præcipit: verum ibi solium abdicat: plane ut utrumlibet ex iis locum Plinius spectarit, *solium* hoc loco dicere minime potuerit. Sic enim Celsus: *Si in balneum venit, sub veste primum paulum in tepidario insudare: ibi ungi: tum transire in calidarium: ubi sudabit, in solium non descendere: sed multa calida aqua per caput se totum perfundere: tum tepida uti, dein frigida: diutiusque ea caput, quam ceteras partes perfundere: deinde id aliquandiu perfricare, novissime detergere, & ungere. Capiti nihil æque prodest, atque aqua frigida*: &c. Sol certe

inter remedia censetur ab eodem, libro 3. cap. 21. *Paulatim*, inquit, *evocandus æger est ad exercitationes, frictiones, Solem, sudationes, navigationes, & idoneos cibos, donec ex toto convalescat.* Et lib. 4. cap. 16. *Exercitationes ... & cum his Sol, ignis, balneum.*

X V. *Sternumenta pinna gravedinem emendant.*] Hanc vocem *pinna*, quam libri omnes, etiam M S S. exhibent, concoquere Dalecampius non potuit: Maluit itaque, *sternutamenta capitis gravedinem* legere. Alii, ipsomet ita prodente, *capitu & narium*. Utrique contra exemplarium fidem, sententiamque scriptoris, cui lucem affert Philosophi locus e sect. 35. problem. 8 pag. 834. Διὰ τί πτερῷ τὰς ῥῖνας κινοῦντες πταρνύνται .... Ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ πταρμοῦ τῷ πτερῷ διαθερμαίνοντες, διαλύουσιν εἰς πνεῦμα· πλεῖον δὲ γενόμενον, ἐξωθοῦσιν. *Cur naribus penna tentatis sternutamentum movetur? .... Sternutamenti quoque ratio eadem est: cum enim penna movemus atque tepefacimus nares, humor in spiritum solvitur, quem mox redundantem expellimus.* Et alter Hippocratis, lib. 2. de morbis mul. tex. 18. pag. 547. Ἐς δὲ τὰς ῥῖνας .... πτερὸν ἔξει βάψαι, καὶ καθιέναι· διαλεῖψαι δὲ τὰς ῥῖνας· ἢ τὸ πταρμικὸν προσθεῖναι &c. *Si nares vero .... aut pennam aceto tingito, & immittito, naresque illinito: aut sternutatorium apponito.* Sect. 15.

X V I. *Et si quis mula nares.*] Libri vulgati, *si quis muris nares*, ita refingente Barbaro. Nam in Parmensi, *si quis muco nares.* In Reg. 1. *si qui mutare nares* In Reg. 2. *si quis muta naras.* In Chiffl. *si quis mutare nares.* Ut *mula* scriberemus, fecit in primis auctoritas clarorum virorum, præter vestigia sinceræ scripturæ, quæ sunt haud obscura. Auctor libri qui Kirani falso inscribitur, lib. 1. pag. 79. *Si quis habet frigidum catharrum, & osculatus fuerit nares burdonis, sanatur, etiamsi coryzam habet.* Ad fœtorem narium idem commendat Marcellus Empiricus, cap. 10. pag. 86. *Cui nares fœtebunt*, inquit, *remediabitur, si nares muli osculetur: Similiter proderit mulieri, si nares mulæ basiaverit.* Quibus e testimoniis intelliges obiter, mulum quoque burdonem vocari: quanquam alii de asino accipi volunt: qua de re Du-Cangii Glossarium consule. Ibid.

X V I I. *Contra aurium pura, vermiculosque.*] Ita libri omnes, sive editi, sive manu exarati. Tamen in nescio quo vetusto exemplari legi *pituitam* non *pura* Dalecampius admonet: sed frustra, ac mendose. Nam Habdarrahmanus Ægyptius, Ecchellensi interprete, cap. 1. num. x 1. *Fluxum puris & saniei ex auribus sistit urina, si calefacta cum malogranatorum corticibus instillatur auribus: nec non vermes, qui ibi enasci solent, educit.* Sextus item Platon. cap. 17. de puero, &c. tit. 1. *Pueri vel virginis investis loti*, inquit, ... *infunduntur faces etiam auriculis quæ pus habent*, &c. Marcellus Empir. cap. 9. pag 75. *Pueri investis urina recens auricula dolenti & hulcerosæ instillata, omni humore siccato, & dolorem tollit, & hulcera mira celeritate persanat.* Et pag. 81. *Pueri impubis mingentis lotium exceptum & recens, ac tepidum, auriculæ suppuratæ instillatum, humore exsiccato dolorem tollit*, &c. Diosc. lib. 2. cap 99. de urina vetere: ἐγκλυζόμενον καὶ ὦτα πυοῤῥοοῦντα ἰᾶται, *purulentis auribus infusa, pus earum supprimit.* Sect. 18.

X V I I I. *Corporum pruritus: nitro addito hulcera capitum, porrigines, nomas, præcipue genitalium.*] Nitrum addi anteriori medicinæ, hoc est, sanandis corporum pruritibus, observata hactenus in libris vulgatis interpunctio admonet: nos posteriori adsignavimus, admonitu Marcelli Empirici, cap. 4. pag. 41. *Puerile lotium*, inquit, *nitro admixtum, hulcera quæ erumpunt, loto capite mire deliniunt: expertum remedium.* Sexti quoque Platonici, cap. 17. de puero, &c. tit. *Ad capitis & corporis exhulcerationes, & furfures. Hominis lotium admixto nitro impositum, omnia vitia supra scripta sanat, & emendat.* Et tit. 7. *Ad callum in veretro*, &c. Habdarrahmani denique, Ægyptii Medici, interprete Ecchellensi, cap. 1. pag. 3. *Urina cujuscumque hominis, nitro admixto, si canis morsui, aut scabiei, quæ in hulcera versa est, vel impetigini infundatur, eas absterget, & curat. Urina inveterata, & contrita validius absterget humida hulcera capitis, & porriginem, ac scabiem, quam recens: nec non maligna hulcera, ne ulterius serpant per corpus, impedit.* Ibid.

X I X. *Aurium quoque vitiis medetur admixto modice oleo.*] Sic omnes editi, Sect. 21.

cum Regio 1. cod. In Reg. 2. *admixto modice apio.* In Chiffl. *opio.* Vulgatæ lectioni favet Marcellus Empir. cap. 9 pag. 81. *Purulentas*, inquit, *& obtusas auriculas, & dolorem tolles, & auditum confirmatissimum reddes, si prius eluas eam laʃere, cum recenti caprino, aut mulieris lacte permixto, deinde instilles tepidum fel caprinum cum oleo cedrino, æquis portionibus mixto.* Chiffletianæ, Archigenes apud Galenum, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 1 pag 397 Τὰ ὑπ' Ἀρχιγένους γεγραμμένα φάρμακα πρὸς ὦτα ἀλγήματα... Μίσγονται ὀλίγον σὺν γάλακτι γυναικείῳ.

Sect. 33. XX. *Jam mulso potentissimum.*] Sic restituimus admonitu codicis Chiffl. quin & ipsa scriptoris sententia ita postulante: antecedit enim, *additis totidem cyathis mulsi*, quæ nunc verba spectat. In editis perperam *musto* In Reg. 2. *multo*

Ibid. XXI. *Potisve pityocampes, buprestis, cantharidum, aut salamandræ venenis.*] Sinceram lectionem ex Reg. 2. cod & eo quem Pintianus vidit, totidem apicibus repræsentamus: neglecta librorum hactenus editorum scriptura: *phthisicis, cantharidum, aut salamandræ, buprestis, aut pityocampæ venenis* Cui orationi prior eo nomine anteponi debet, quod expeditiorem ac planiorem intellectum habet: nec venena modo extrinsecus excepta, sed & intus hausta declarat Sic etiam Diosc lib. 2. cap 77. Ποιεῖ δὲ τὸ πρόσφατον γάλα καὶ πρὸς τὰς ἀπὸ τῶν θανασίμων φαρμάκων δήξεις καὶ πυρώσεις, ὡς κανθαρίδος, ἢ πιτυοκάμπτης, ἢ σαλαμάνδρας, ἢ βουπρήστεως. *Lac autem recens etiam efficax est contra rosiones & inflammationes a medicamentis exitialibus factas, uti a cantharide, pityocampe, salamandra, aut bupreste.* &c

Ibid. XXII. *Contra gypsum, & cerussam, & sulphur*] Inanis est hoc loco Dalecampii conjectura, qui Græcos arbitratur, unde hausit Plinius, θρύον scripsisse, hoc est, solanum manicum: Pliniumque incaute ac raptim θεῖον legisse, quæ vox sulphur sonat. Cum proxime antea Plinius dorycnii mentionem fecerit, quod idem plane est ac solanum. Neque vero citra noxam sumi genera omnia sulphuris queunt, si præsertim paulo largius hauriantur.

Ibid. XXIII. *Suillum utilissimum tenesmo, dysenteriæ &c.*] Ita libri omnes: etsi nihil Dioscorides de suillo. Quamobrem haud temere suspicamur unius litterulæ immutatione *ovillum* legi fortassis posse commodius: nam ovillum tenesmo pariter & dysenteriæ prodesse scribit Dioscorides, lib. 2. cap. 77.

Sect. 42. XXIV. *Digeremus enim in mala singula.*] Prius legebatur *in animalia singula*, plane contra veterum exemplarium fidem, Reg. 2. & Chiffl. quem religiose secuti sumus: contraque scriptoris sententiam, qui toto hoc deinceps reliquo volumine, ab hoc primum loco auspicatus, non in animalium, sed morborum genera, medicinas digerit. Adde hujus loci indicem, in quo disette legitur: *Privata ex animalibus medicina digesta in morbos.*

Ibid. XXV. *Item venter, quem centipellionem vocant.*] Sic optime codex Reg. 2. & Chiffl. non, ut editi, *ventres, qui centipelliones vocantur.* Signat enim e gemino cervi ventre alterum tantum, ut diximus: secutus videlicet summum rei Medicæ auctorem Nicandrum, in Theriac. pag. 40. ubi hoc pariter medicamentum adsciscit adversus serpentium morsus:

Ἠ' ἐλάφου νηδὺν, τὴν δὴ καλέουσιν ἐχῖνον,
Ἄλλοι δ' ἐγκατόεντα κεκρύφαλον· ἣν ἀπὸ δοιὰς
Δραχμείας ὅσσον τε δύω καταβάλλεο μοίρας
Τετράσιν ἐν κυάθοις μέθυος παλαιοῦ ἀπομίξας.

Hoc est, Gorræo interprete:

Aut cervi ventrem, quem multi nomine echinum,
Reticulumque vocant, alto sub ventre latentem.
Exempta hac prabe drachmarum pondere binum,
Antiquis cyathis temeti mixta quaternis

Scholiastes vetus in eum locum, pag. 27. Ἰστέον δὲ ὅτι τρεῖς εἰσὶ κοιλίαι. Καὶ ἡ μὲν πρώτη καὶ ἄνω, κεκρύφαλος καλεῖται, διὰ τὸ κρύπτειν τὴν τροφήν. Ἡ δὲ δευτέρα, ἐχῖνος, διὰ τὸ ἔνδον ἔχειν τὴν τροφὴν, ἢ διὰ τὸ τραχὺ, ὡς ὁ πολύπτυχος. Τρίτη δὲ, ἡ ἀποκριτική, ceteraque quæ sequuntur, digna lectu.

XXVI.

XXVI. *Simili modo verrinum jecur, & fellis duntaxat fibra.*] In libris hactenus vulgatis, *exemptis duntaxat fibris*, ex interpolatorum videlicet officina, imperite prorsus: nam quid exemptis fibris supersit jecoris ad medicinæ usum, amabo, possit? In Reg. 2. cod. & eo quem Pintianus vidit, totidem plane apicibus, *& fellis duntaxat fibra*, quæ sincera sane scriptura est, egregie stabilita Nicandri testimonio, in Theriac. pag. 40. ubi hanc ipsam medicinam tradit & explicat: *Ibid.*

Ἢ ἀπὸ κάπρου
Ἥπατος ἀκρότατον κέρσας λοβὸν, ὅς τε τραπέζης
Ἐκφύεται, νεύει δὲ χολῆς σχεδὸν ἠδὲ πυλάων.
Καὶ τὰ μὲν ἂν συμμικτὰ πίοι ὄξει, ἄνδιχα κόψας
Ὄξεος ἢ οἴνης· πλεῖον δ' ἄκος ἔψεται οἴνης.

Gorræus interpres:

Aut cape summam
Aprugni fibram jecoris, quæ nata trapeza
Vergitur ad bilis follem, portisque propinquat.
Hæc tusa, & mixto diluta bibantur aceto,
Aut vino: virtus sed longe maxima vino.

Τράπεζα & πύλαι τῆς τροφῆς, partes sunt jecoris Anatomicis cognitæ. Sic paulo post ubi scripsimus X. *quatuor*, hoc est, denariûm quaternûm pondere, interpolatorum pari oscitantia, *quatuor obolorum* in libris hactenus editis legebatur.

XXVII. *Omasi quoque jure poto.*] Sic libri omnes post Hermolaum editi. Parm. editio, *Omnia sesami quoque jure poto*, improbanda penitus lectione, quanquam Pintianus approbat: neque enim medicinæ modo tractantur, quæ ex frugibus, sed quæ ex animalibus peti possunt. Neque vero ex omaso tantum, ut diximus, sed & e pingui bubula carne jus prodesse ad aconita pellenda, auctor est Nicander in Alexiph. pag 132. *Sect. 45.*

Καί τε βοὸς νεαγέντα περιφλιδόωντος ἀλοιφῇ
Τηξάμενος κορέσαιο ποτῷ ἐγχαδέα μόσχου.

Ubi Scholiastes vetus: Καὶ μοσχαρὶν, inquit, κρέατος (sic enim emendo, pro κέρατος) ἑψήσας περιφερῆτος καὶ περιπλήθοντος τῷ λίπει, πλήρωσον τὸ ποτὸν ζωμοῦ. Καθ' ὑπερβολὴν γὰρ ὁ τοιοῦτος ζωμὸς ὠφελεῖ. Gorræus Nicandri versus sic transtulit:

Pocula sint etiam, quibus exsaturere, liquamen
Excocti vituli, atque in pinguia jura soluti.

Ζωμὸς βόειος, & κρέως λιπαροῦ ζωμὸν, jus bubulum e pingui carne bubula adversus aconita commendat etiam Diosc. lib. 2. Εὐπορ. num. 137. pag. 120. & Scribonius Largus, Compos. 188. Quin & *omasi cocti jure poto* satius fuerit fortasse scribi, cum in codd. Reg. 2. & Chiffl. *omasi quoqui* legatur.

XXVIII. *Utque non tædia animalium capillis increscant.*] In libris editis, *inhærescant.* Nos ex Reg. 2. & Chiffl. *increscant.* Favet Marcellus Empir. cap. 4. pag. 41. *Cornu cervinum in scobem limatum, & cum vino potum, lendes enecat, renascique non patitur.* Et pag. 43. *Cervini cornus scobes limata, & ex vino potui data, pedunculos in capite, lendesque nasci non sinunt.* *Sect. 46.*

XXIX. *Item fel scrofinum cum urina tauri.*] Libri omnes editi hactenus: *item fel hircinum.* Nos *scrofinum* restituimus, admonitu codicum Reg. 2. & Chiffl. tum vero adducti testimonio Marcelli Empirici, cap. 4. pag. 41. ita scribentis, *Lotio taurino caput si laveris, porriginem vetustissimam tollit. Vetustam porriginem mire adimes, si herba cyclaminis, id est, orbicularis, succo sulphuris aliquantum miscueris, & fel scrofinum, atque inde caput in balneo bene perfricabis.* Et sulphur quoque Plinius mox adjicit, ad porriginem vetustam. *Ibid.*

XXX. *Sed præcipue felis fimum cum sinapis pari modo illitum.*] In Reg. 2. cod. & eo quem Pintianus vidit, *sed præcipue fel lupinum.* In libris ad hunc diem editis, & in Colb. 3. cæterisque M S S. *sed præcipue fel & fimum.* Nos ex indubitata conjectura, *felis fimum* rescripsimus. Auctor enim sic emendandi Sextus Platonicus extitit, cap. 18. *de cata*, tit. 1. *Ad capitis alopecias: Catæ stercus siccum cum sinape* *Ibid.*

aquis ponderibus cum aceto contritum, & impositum, capitis alopecias sanat. Felem porro ab astutia catum vocari, tralatitium est, tritumque jam sermone vulgi.

Sect. 47. XXXI. *Ad omnia inveteratum fel efficacius putant.*] Hactenus legebatur, *ad omnia inveterata*, cum vel ipsa loci sententia *fel inveteratum* scribi hoc loco postulet: id quod egregie confirmat Sextus Platonicus, cap. 4. de caprea, tit 8. ubi eadem prorsus cum Plinio tradit. *Ad caliginem oculorum*, inquit, *Fel capreæ drachma* 1. *& modicum vini cum melle, ut possit teri: inunges: sanantur: idem facit & ad cicatricem, & argemata, & nephelion, & glaucomata, & pterygia, si ex eo felle inunguntur. Item ex eo felle inunguntur palpebra cum oleris succo: extractos pilos non sinit renasci. Facit & ad ruptiones ex ictu tunicularum cum lacte mulieris tepido. Hoc autem fel quanto vetustius fuerit, tanto melius erit.*

Sect. 48. XXXII. *Præcipue vero taurinum, cum porri succo tepidum, vel cum melle, si suppuret.*] Sic libri omnes editi, cum Reg. 2. cod. aliisque. Dalecampius, ex Chiffl. *si superet*, subintellige *dolor*, inquit, plane contra auctoris sententiam. Est enim ejus loci intellectus, si suppuret, si pus auricula faciat, mel adjici oportere. Plinius Valer. lib. 1. cap. 10. *Si putruerit auricula, aut vermiculos fecerit, fel taurinum ex melle despumato aquis mensuris mistes in testam rudem, quam suppones carbonibus, ut lento igne ferveat, donec in unum admisceatur. Hocque medicamen in vasa vitreo colliges: & quum necesse fuerit ad curam, tepefacies in calice, & mundata aure ex lana medicamentum infundes.* Mel Plinius Valer. adhibet tantum: mulsum Sextus Platon. cap. XI. de tauro, tit. 5. *Ad aurium dolorem: Fel taurinum mulso infusum, & auribus instillatum sanat.* Porri modo succum, ut noster, Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 5. pag. 38. *Fel boum liquefactum in aqua porrorum, & instillatum auribus, ipsarum sedat dolores.*

Ibid. XXXIII. *Aut si sint rupta ibi aliqua.*] Ita libri omnes editi. Reg. 2. *Aut si rupta sint aliqua ibi.* Non placet tamen ea scriptura Dalecampio: legi *si sint suppurata*, vel *suppurantia ibi aliqua* mavult. Defendit vulugatam lectionem Marcellus Empir. cap. 9 pag. 76. *Fel ovillum*, inquit, *cum lacte mulieris instillatum, etiam ruptas interius auriculas certissime sanat.* Sic paulo ante, hac sect. Plinius idem *in ea parte*, hoc est, in auricula, *felle taurino* dixit *cum lacte muliebri efficaciter rupta sanari.*

Sect. 50. XXXIV. *Natumque est quasdam quotidie septingenties custodito numero fovere.*] Regii codicis 2. fidem secuti sumus, sententiamque ipsam, ut remur, scriptoris: quæ est ejusmodi: nonnullas feminas eutem fovere solitas quotidie usque ad septingentas vices. Plinius, lib. XI. sect. 96. quingentas asinas a Poppæa trahi solitas cum dixit, conjecturam fecit aliquibus, hoc quoque loco non *septingenties*, ut cod. Reg. 2. aliique exhibent, sed *quingentas* scribi oportere. At non asinarum hoc loco numerum recenset, sed assiduitatem in cute fovenda nimiam irridet. Occupavit hoc ante nos Hermolaus.

Sect. 51. XXXV. *Caprimum utilius, cum malva decoctum & sale.*] Hæc totidem verbis Marcellus Empir. cap. 15. pag. 108. sed pro malva myrrham adsciscit Plinius Valer. lib. 1. cap. 45. amanuensium, ut remur, errore.

Ibid. XXXVI. *Tonsillis autem privatim renes vulpium aridi.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 45. *Tonsillis privatim medentur renes vulpis aridi, cum melle triti, & illiti.* Marcellus Empir. cap. 15. pag. 106. *Tonsillis renes vulturini aridi in melle triti, vel decocti, mirum remedium præstant, si pro emplastro apponantur.* Sextus Platon. cap. 3. de vulpe, tit. 9. *Ad faucium tumorem: Rene vulpis in melle sæpius fauces tumentes confrica.* Ex Plinii nostri præsertim loco, quem vel ex eo sanum esse constat, quod de quadrupedum, non de avium medicinis hic agitur, Marcelli textum in mendo cubare perspicuum est, ac pro *vulturini*, scribi *vulpini* oportere.

Ibid. XXXVII. *Strumis discutit fel aprinum, vel bubulum &c.*] Sic MSS. Reg. 2. aliique. Sic totidem syllabis Plinius Valer. lib. 3. cap. 29. Malim ego tamen, si

quid audendum, *caprinum* legi: tum quia hæc fellis genera duo a Plinio fere copulantur, caprinum ac bubulum: Tum vero maxime quoniam ita Marcellus Empir. prodidit, cap. 15. pag. 108. præeunte Plinio, ut apparet: *Fel bubulum*, inquit, *vel caprinum, ad incipientes strumas optime facere experimenta docuerunt: nam penitus crescere non sinentur, si eo assidue tangantur.*

XXXVIII. *Vel saliva equi triduo pota: at equum mori tradunt.*] In libris hactenus vulgatis, *triduo potu eam mori tradunt*: ut esset sententia, *triduo saliva potu mori tussim.* An vero hoc medicæ, an Romanæ aures ferant? In Reg. 2. *triduo pota commori tradunt.* Nihil est nostra emendatione certius: *ecom* amanuenses scilicet, pro *equum* scripsere: librarii denique, *eam* pro *equum.* Sextus Platon. cap. 16. de equo, tit. 1. *Ad phthisicos, & qui male tussiunt: Equi salivam si biberint, sani efficiuntur: Expertissimum: sed equus morietur.* Marcellus Empiric. cap. 16. pag 120. *Ad phthisicos*, inquit, *remedium & præsens, & maximum: nam etiam vita dubios sanat, & quibus spes superesse nulla videatur: Equi salivam vel spumam cum aqua calida bibendam per triduum dabis: etiam quem tussi intoleranda & diutina laborare videris, hoc remedio liberabis: ægrum quidem sine cunctatione sanabis: sed equum mors subita consequetur.* Theodorus Priscianus, lib. 4. *Ad tussim facit, & maximum remedium est: Equi salivam ex aqua calida bibat per triduum: is qui tussierit, vivet: equus morietur.* Simile est quod suspiriosis præcipit idem Marcellus cap. 17. pag. 124. ut spumam ex ore mulæ collectam hauriant: id ipsis saluti fore: mulam morituram. Plinius Valer. lib. 1. cap. 58. *Saliva equi triduo potata ternis potionibus ex aqua calida tussim sanant: equum morti tradunt, hominem sanant.* Sect. 55.

XXXIX. *Ischiadicis fimum .... calfactum in foliis.*] Monet Dalecampius in vetere nescio quo exemplari legi *in foliis.* Sane minus commode. Nam folia brassicæ Plinius intellexit, uti ex Plinio altero Valeriano discimus, eadem prodente, lib. 2. cap. 45. *Scia* (hoc est, ischiadi) *sananda. Fimus quoque bubulus calefactus in cinere ferventi, locis dolentibus, in foliis cujuscumque oleris imponitur.* Habet idem medicamentum & Marcellus Empir. cap. 25. pag. 174. sed eas voces *in foliis*, quas non intellexit, omisit. Repetitur iterum forma loquendi hæc eadem sect. 63. ubi Hermolaus *in foliis*, nescio quis *in pulte* legendum somniat. Sect. 56.

XL. *Item hædorum lien.*] Carere ait suum exemplar Pintianus ea voce *lien.* Excidit ergo amanuensibus imprudenter. Nam & Marcellus Empir. & Plinius Valer. agnoscunt: Ille, cap. 23. pag. 165. *Hædinus vero lien*, inquit, *similiter ut hircinus, super splenem infantis appositus, & tumores, & dolorem ejus emendabit.* Iste, lib 2. cap. 18. cui titulus, *Spleni quomodo succurrendum. Hœdi lien*, inquit, *impositus idem præstat.* Agnoscit & Q. Serenus, cap. 24. de splene curando: Sect. 57.

Arida ficus item fervente domatur aceto,
Et trita illinitur: vel splen apponitur hœdi.

Denique & eam vocem habent Reg. 1. cod. aliique fere, quos vidimus.

XLI. *Vel hircinum decoctum ad quintam heminam in vino.*] In libris hactenus editis, *vel hircinum decoctum in hemina vini.* Probabilior nobis visa scriptura Regii 2. codicis, & Chiffl. quam amplexi sumus: adstipulante fere Marcello Empirico, cap 27. pag. 195. *Jecur hircinum*, inquit, *missum in ollam novam, cum vini austeri cotylis sex, ad tertias decoctum: sed dum excoquitur, compunctum: ut humor ejus cum vino permisceatur: postea dysenterico potui datum, efficaciter prodest.* Sect. 58.

XLII. *Fel lupi cum elaterio umbilico illigatum.*] Annon *illinitum* potius? Nam Plinius Valer. lib. 2. cap. 23. *Ventri molliendo: Fel lupi*, inquit, *cum elaterio ventriculo illinitur.* Ibid.

XLIII. *Butyrum largius sumptum. Cœliacis & dysentericis medetur jecur vaccinum.*] Locus hic præpostera ad hunc diem interpunctione, & criticorum interpolatione laboravit, in hunc modum: *Butyrum largius sumptum cœliacis .... medetur, & jecur vaccinum.* Verum interpunctionis vitiosæ non modo Regius 2. codex, sed & res ipsa admonuit: ad superiora videlicet, hoc est, ad ea remedia Ibid.

quæ alvo solvendæ traduntur, quæ de butyro nunc prodit auctor, referri oportere, ut intellectus sit butyrum quoque largius sumptum alvum solvere, nedum cœliacis aut dysentericis eo pacto prodesse. Sic & Dioscor. lib. 2. cap. 81. de butyro, ὅθεν κοιλίας τε ἐκλύει πλείων ποθείς. Itaque frustra illi Plinii editores, ut fucum facerent, voculam & adjecerunt: quam MSS. codicum nullus repræsentat, non Reg. 1. 2. Colb. aliive: cum etsi adesset illa, nihil tamen orationis perspicuitati obesset, aut veritati.

Sect. 59. XLIV. *Tenesmos, id est, crebra & inanis voluntas desurgendi.*] Hanc *desurgendi* vocem, quam codices MSS. omnes repræsentant, Reg. 1. 2. Colb. 3. Chiffl. aliique, cum quæ vis ei subesset haud satis perciperent Plinii editores, eradendam duxere, atque *egerendi* verbum inseri satius fore, quod in hunc diem libri vulgati præferunt. *Desurgere*, verbum est medicum, quo sæpe Largus Scribonius utitur, præsertim vero in definitione tenesmi, quæ Plinianæ similis est ac plane par. *Est*, inquit, *irrita crebro desurgendi voluntas*, hoc est, secedendi, ut diximus in Interpretatione. Græci ἀφεδρεύειν dicunt. Celsus, lib. 4. cap. 15. *frequentem dejiciendi cupiditatem: desidendi*, cap. 18. Hinc apud Marcellum Empir. cap. 27. pag. 187. *cœliaci propter frequentes desurrectiones viribus deficit.* Idem Scribonius, proxime antea laudatus, cap. 38. cui titulus est. *Ad prolapsionem, & libidinem nimiam desurgendi extremi intestini:* Compos. 142. *Tenesmos est irritatio ultima partis directi intestini, in quo ultimo sæpius libet desurgere sine causa.* Non sic tamen intelligendus Horatius, lib. 2. Satyr. 2. vers. 76.

Vides ut pallidus omnis
Cœna desurgat dubia.

Sed *desurgat* ibi dictum, pro *de cœna surgat.*

Sect. 62. XLV. *Efficacius, si prius fumo maceretur.*] Sic libri omnes. At in Chiffl. *si prius fimo.* Inepte: Nam Marcellus Empir. Plinium secutus, cap. 26. pag. 180. *Verris silvatici*, inquit, *lotium cum sua vesica, in fumo suspensum & asservatum, stranguriosis cum potione mixtum, potui datum, efficacissime prodest.* Et Sextus Platon. cap. 7. de apro, tit. 9. *Ad stranguriam & vesicæ dolorem: Vesica apri cum lotio infuso, si suspensa & passa fuerit,* (Solem nimirum, ventusque, aut fumum) *donec aquaticus humor effluat, & discoctam dederis manducare iis qui patiuntur, mire sanantur.*

Ibid. XLVI. *Vitia vero quæ in eadem parte serpunt..... cum charta & arrhenico sanat.*] Sic libri fere omnes editi, cum MSS. Reg. 1. 2. Colb. 3. cæterisque. Editio Parm. *cum charta Armeniaca:* codex Chiffl. *carteti armenico.* Utrobique mendum. His nos neglectis sinceram priorum exemplarium non modo retinemus, sed etiam Marcelli Empirici suffragio defendimus, apud quem hoc medicamentum totidem ferme verbis exstat, cap. 33. pag. 227. *Mirifice*, inquit, *hoc medicamentum purgat hulcera qualibet, etiamsi cancer tentaverit.* Est autem lene. Conficitur sic. *Auripigmenti denarios VI. Æris squamæ X. tres. Elaterii X. I. Chartæ combustæ cineris X. III. Ex his tritis cum opus, cochlearia tria rosæ cyatho permiscentur, & linteola carpta in eo tinguntur, atque ita hulceri superponuntur. Hoc medicamentum cito & sine ullo morsu expurgat sordidissima hulcera, ac sanat.*

Ibid. XLVII. *Fel bubulum cum alumine Ægyptio, ac myrrha.*] Ita rescripsimus ope codicis Regii 2. in quo *myrrha* diserte legitur: In Reg. 1. & Chiffl. *ac murra*, vetusto more, pro myrrha. In libris hactenus editis, *ac muria*, perverse. Plinius Valer. lib. 2. cap. 41. Ad verendorum vitia: *Fel item bubulum*, inquit, *cum alumine Ægyptio ad crassitudinem mellis subactum illinitur*, &c. Marcellus Empir. cap. 33. pag. 230. *Permixto alumine & myrrha, fel bubulum ad crassitudinem mellis subactum, & illitum, ea quæ veretris serpunt, mira celeritate persanat: supra etiam beta vino recte imponitur.* Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 6. fel bubulum per se adsciscit ad vitilium hulcera, nihil præterea adjicit.

Ibid. XLVIII. *Fel caprinum cum melle, rubique succo.*] Sic Reg. 2. codex & quem Pintianus vidit: non, ut hactenus editi, *vel caprinum*, quasi sevum subin-

telligi hic quoque ex antedictis oporteat. Confirmat Q. Serenus, cap. 37. *de obscenis medendis*, pag. 149.

Obscenos si pone locos nova vulnera carpent,
Horrentum mansa curantur frondo ruborum.

Et paulo ante:

Languidus antiquo purgatur penis Iaccho,
Ac super illinitur fecunda felle capella.

Et Marcellus Empir. cap. 33. pag. 229. *Fel caprinum*, inquit, *cum melle, veretri doloribus, hulceribusque illitum prodest.*

XLIX. *Vtilissimum ... spumam equi ex ore, inguinibus illinire.*] In libris ad hunc diem editis, *ex ore, inguinibusque.* At quis spumam equi, quæso, vidit ex inguinibus? Feminibus attritis inguinibusque illini, sententia ejus loci est. Plinius Valer. lib. 2. cap. 43. *Si autem ex equitatu*, inquit, *femina vexata sunt, spuma equi ex oro, feminibus illinitur, & inguinibus imponitur.* Brevius Marcellus Empir. cap. 32. pag. 225. *Si ab equitando vexata fuerint inguina, aut intertrigines dolebunt, spuma equi fricentur, statim remediabuntur.* Sect. 61.

L. *Bubula caro imposita. Ad tumores fimum suillum ..... cum oleo. Duritias .... mollit optime adeps e lupis illitus. In his quæ ... plurimum proficit fimum bubulum ... in vino vel aceto decoctum.*] Perturbata prius omnia ex interpunctionis vitio, & interpolatorum audacia, sic legebantur. *Bubula caro imposita tumorem sanat. Fimum suillum ..., cum oleo duritias .... tollit optimo. Adeps .... illitus in his quæ ... plurimum proficit. Fimum bubulum* &c. Medicinam ei loco fecimus ope Regii præsertim codicis 2. quæ singulas, uti nos fecimus, sententias majusculis litteris auspicatur. Adde Plinium Valer. lib. 3. cap. 47. qui cum hunc locum transcriberet, ad rupta & convulsa medicinam e bubula carne retulit: ad tumores deinde fimum suillum &c. Sic enim ille: *Luxatis vero recens fimus, vel aprinus, vel suillus, vel vitulinus imponitur: verris spuma recens cum aceto illinitur: fimusque caprinus cum mello. Caro bubula ruptis convulsisque illinitur. Fimus quoque suillus sub testa calefactus, & tritus cum oleo, miro adversus tumores facit.* Sect. 70.

LI. *Cum cyprino oleo, aut irino.*] Sic Reg. 2. codex, & is quem Pintianus vidit. In editis, *aut hircino*, quod cum minus belle congruere editores intelligerent, inseruere, *aut fimo caprino, aut hircino*: ex *cyprino* scilicet, anteriore voce rursum repetita, *caprino* temere excogitato. Plinius Valer. lib. 2. cap. 48. apud quem hæc totidem verbis exstant, *cum cyprino oleo & hircino* habet, pro *irino*. Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232. iterumque pag. 236. *cum oleo cyprino, aut laurino* dixit. Sect. 74.

LII. *Feminum vituli cinis.*] Hunc locum Marcellus Empir. cum raptim cursimque legeret, non *feminum vituli*, sed *fimi vituli* cinerem legit, cap. 4. pag. 43. *Hulcera*, inquit, *quæ sordidata sunt, fimi vitulini cinere & muliebri lacte purgantur.* Ibid.

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ
LIBER XXIX.

CAPUT I. I.

NATURA remediorum, atque multitudo[a] instantium ac præceptorum, plura de ipsa medendi arte cogunt dicere: quanquam non ignarus sim, nullius ante hæc Latino sermone condita, [2] ancepsque lubricum esse rerum omnium novarum, talium utique, [3] tam sterilis gratiæ, tantæque difficultatis in promendo. Sed quoniam occurrere verisimile est omnium qui hæc cognoscant cogitationi, quonam modo exoleverint in medicinæ usu, quæ tam parata atque pertinentia erant: mirumque & indignum protinus subit, nullam artium inconstantiorem fuisse, & etiamnum sæpius mutari, cum sit fructuosior nulla: [4] Diis primum inventores suos assignavit, & cælo dicavit. Necnon & hodie multifariam ab oraculis medicina petitur. Auxit deinde famam etiam crimine, ictum fulmine Æsculapium fabulata, quoniam [5] Tyndareum revocavisset ad vitam. [6] Nec tamen cessavit narrare alios revixisse opera sua, clara Trojanis

INTERPRETATIO.

a *Instantium.*] Et eorum quæ proxime dicenda sunt, & eorum quæ sunt ante occupata.

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Instantium ac præceptorum.*] Ita Chiffl. codex, quem secuti sumus præ ceteris, in quibus *ac præteritorum* legitur. Instantia sunt, ea de quibus dicere proxime incumbit: Sic diem instare dicimus. Præcepta, quæ sunt anticipata, ante occupata.

2. *Ancepsque lubricum.*] Lubricum quasi substantive, non sine elegantia: sic lubricum juventutis dicimus. Ab interpolatorum manu est, quod libri quidam præferunt, *ancepsque ac lubricum.*

3. *Tam sterilis &c.*] Vide Notas & Emendationes num. I.

4. *Diis.... inventores suos.*] Apollinem, Æsculapiumque intelligit.

5. *Tyndareum.*] Helenæ & Clytemnestræ patrem, de quo Hyginum consule, fabula LXXVIII. fol. 18. b. Vide Notas & Emend. num. II.

6. *Nec tamen cessavit.*] Medicina scilicet. Hausit hunc colorem Plinius a

temporibus, quibus fama certior, vulnerum tamen dumtaxat remediis.

II. Sequentia ejus (mirum dictu) in nocte densissima latuere usque ad [1] Peloponnesiacum bellum : tunc eam revocavit in lucem [2] Hippocrates, genitus in insula Coo, in primis clara ac valida, & Æsculapio dicata. [3] Is cum fuisset mos, liberatos morbis scribere in templo ejus Dei quid auxiliatum esset, ut postea similitudo proficeret, exscripsisse ea traditur, atque (ut Varro apud nos credit) templo cremato, instituisse medicinam hanc, [4] quæ Clinice vocatur. Nec fuit postea quæstus modus: quoniam [5] Prodicus Selymbriæ natus, e discipulis ejus, instituens quam vocant [6] Iatralepticen, reunctoribus quoque Medicorum ac [a] [7] mediastinis vectigal invenit.

III. [1] Horum placita Chrysippus ingenti garrulitate mutavit, plurimumque & ex Chrysippo discipulus ejus Erasistratus, [2] Aristotelis

INTERPRETATIO.

a *Mediastinis.*] Balneatoribus.

NOTÆ.

Celso, in præf. statim initio operis : *Vetustissimus*, inquit, *medicinæ auctor Æsculapius celebratur : qui quoniam adhuc rudem & vulgarem hanc scientiam paulo subtilius excoluit, in Deorum numerum receptus est. Hujus deinde duo filii, Podalirius, & Machaon, bello Trojano ducem Agamemnonem secuti, non mediocrem opem commilitonibus suis attulerunt : Quos tamen Homerus, non in pestilentia, neque in variis generibus morborum aliquid attulisse auxilii, sed vulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi solitos esse proposuit.*

Sect. II. 1. *Peloponnesiacum.*] Bellum in Græcia longe atrocissimum, maximeque diuturnum, Athenienses inter, & Peloponnesios : quod erupit anno primo exeunte Olymp. LXXXVII. ante Christum fere CCCCXXX.

2. *Hippocrates.*] Natus Olymp. LXXX. ex ipso Æsculapii genere, quartusdecimus ab illo.

3. *Is cum fuisset.*] Et hunc Ægyptiis fuisse morem tradit Galenus, lib. 5. κτ̀ γέν, cap. 2. pag 775. juxta Memphim, in templo Vulcani.

4. *Quæ Clinice.*] Cave aliquam unam duntaxat medicinæ partem ea nomenclatione indigitari credas. Antiquis sic appellata tota medicina est, qualis Hippocratis fuit : quia medici est ægros cubantes ἐν κλίνῃ *in lectulo*, invisere ac curare. Inde Clinices nomen. Inscriptio vetus apud Gruter. pag. 400. P. DECIMIVS. P. L. EROS. MERVLA. MEDICVS. CLINICVS. CHIRVRGVS. OCVLARIVS.

5. *Prodicus.*] Vide Notas & Emend. num. III.

6. *Iatralepticen.*] 'Ιατραλειπτικὴν, quæ unguentis & perfrictionibus medetur corporis morbis. Iatraliptæ, quorum opera medici in ungendo & reungendo utebantur : sive potius medici qui reungendo vile mediastinorum obirent munus.

7. *Mediastinis.*] Mediastinos pro balneatoribus Nonius accipit, quem secuti sumus. De hac voce Vossium vide in Etymol.

Sect. III. 1. *Horum placita Chrysippus.*] De Chrysippo & Erasistrato abunde diximus in Auctorum Indice. De Erasistrato præterea multa Appianus in Syriac. pag. 127. & seq.

2. *Aristotelis filia genitus.*] Non natura tamen, sed adoptione filium modo

filia genitus. [3] Hic Antiocho rege sanato [4] c. talentis donatus est a rege Ptolemæo filio ejus, ut incipiamus & præmia artis ostendere.

IV. Alia factio (ab experimentis cognominant [1] Empiricen) cœpit in Sicilia, [2] Acrone Agrigentino Empedoclis Physici auctoritate commendato.

V. Dissederuntque hæ diu scholæ: & omnes eas damnavit Herophilus, [1] in musicos pedes venarum pulsu descripto per ætatum gradus. Deserta deinde & hæc secta est: quoniam necesse erat in ea literas scire. Mutata & quam postea Asclepiades ([2] ut retulimus) invenerat. Auditor ejus [3] Themison fuit, [4] qui quæ inter initia scripsit, illo mox recedente a vita, ad sua placita mutavit. Sed & illa [5] Antonius Musa ejusdem auctoritate Divi [6] Augusti, quem contraria me-

NOTÆ.

fuisse, suadet pæne Sextus Empir. adv. Mathem. cap. 12. pag. 52. ubi Pythiadem Aristotelis filiam tribus viris nupsisse refert: primum quidem Nicanori: deinde Procli, qui genus duxerat a Demarato Lacedæmoniorum rege: postremum Μητροδώρῳ ἰατρῷ, Chrysippi discipulo, Erasistrati magistro, Χρυσίππου μὲν τοῦ Κνιδίου μαθητῇ, Ἐρασιστράτου δὲ ὑφηγητῇ. Ita Servium Galbam Imp a noverca sua adoptatum legimus, apud Tranquillum, cap. 4.

3. *Hic Antiocho.*] Vide quæ diximus de Cleombroto, quem eundem esse cum Erasistrato conjecimus, lib. 7. sect. 37. Fuit is porro Antiochus, de quo nunc agitur, Soter cognominatus, Seleuci Nicatoris F. quem amore Stratonices novercæ ægrum deprehendit Erasistratus & sanavit. Vide Valerium Max. lib. 5. cap. 7. Macrob. lib ult. Saturn. cap. 15. Plutarchum in Demetrio, aliosque.

4. *Centum talentis.*] Monetæ nostræ, libris 240000. ut diximus lib. 7. sect. 39.

Sect. IV. 1. *Empiricen.*] Ἐμπειρική, secta medicorum dicitur, quæ sola experientia utitur.

2. *Acrone.*] In quem illud est Empedoclis epigramma, a Plinio laudatum hoc loco, recitatum a Laërtio in Empedocle, lib. 8.

Ἄκρον ἰητρὸν Ἄκρων' Ἀκραγαντῖνον πατρὸς ἄκρου
Κρύπτει κρημνὸς ἄκρος πατρίδος ἀκροτάτης.

Acronem summum medicum summo patre natum, in summa patria tumulus summus habet. De medicina hunc scripsisse sermone Dorico, & librum unum de victu sanorum, auctor est Suidas, verbo Ἄκρων.

Sect V. 1. *In musicos pedes.*] Plinius supra, lib. XI. sect. 88. *Arteriarum pulsus, ... index fere morborum in modulos certos legesque metricas, ... descriptus ab Herophilo medicinæ vate, miranda arte, nimiam propter subtilitatem desertus,* &c. Martianus Capella, lib. 3. *Herophilus ægrorum venas rhythmorum collatione pensabat.*

2. *Ut retulimus.*] Libro 26. sect. 7. & 8.

3. *Themison.*] Egimus de eo in Auctorum Indice.

4. *Qui quæ inter.*] Vide Notas & Emend. num. IV.

5. *Antonius Musa*] Diximus antea de eo, lib. 19. sect. 38. Sed hoc loco vel scribendum in contextu, vel subintelligendum sane videtur *ejusdem auditor:* ut sententia sit, Asclepiadis, ut Themisonem, ita & Musam auditorem fuisse.

6. *Augusti &c.*] Suetonius de Augusto, cap. 81. *Cum distillationibus jocinere vitiato, ad desperationem redactus, contrariam & ancipitem rationem medendi necessario subiit: quia calida fomenta non proderant, frigidis curari coactus, auctore Antonio Musa.*

dicina

dicina gravi periculo exemerat. Multos prætereo Medicos, celeberrimosque ex iis [7] Cassios, [8] Calpetanos, Arruntios, Albutios, Rubrios. [9] Ducena quinquagena H-S. [10] annua mercede iis fuere apud principes. Q. vero Stertinius [11] imputavit principibus, quod H-S. quingenis annuis contentus esset: [b] sexcena enim sibi quæstu urbis fuisse numeratis domibus ostendebat. Par & fratri ejus merces a Claudio Cæsare infusa est: censusque, quanquam exhausti, operibus Neapoli exornata, heredi [12] H-S. CCC. reliquere, quantum ad eam ætatem Arruntius solus. Exortus deinde est [13] Vectius Valens, adulterio Messalinæ Claudii Cæsaris nobilitatus, pariterque eloquentiæ assectator. Is eam potentiam nactus, novam instituit sectam.

Eadem ætas Neronis principatu [14] ad Thessalum transilivit, delentem cuncta majorum placita, & rabie quadam in omnis ævi medicos perorantem: quali prudentia ingenioque, æstimari vel uno argumen-

INTERPRETATIO.

[b] *Sexcena.*] Sexcentorum sestertiûm quæstum faciebat in urbe, idque comprobabat numeratis domibus *ægrotorum, quos invisebat.*

NOTÆ.

7. *Cassios.*] Laudatur Cassius a Galeno, lib. 9. κατὰ τόπους, cap. 4. pag. 614. *Ingeniosissimus sæculi nostri medicus*, inquit Celsus in præf. lib. 1. *quem nuper vidimus, Cassius*, &c Laudatur & a Scribonio, Compos. 120. & 176. Alius ab eo Cassius Iatrosophista, Porphyrii magister, cujus exstant quæstiones sive problemata LXXXIV. Græce scripta, conversa a Gesnero in Latinum sermonem.

8. *Calpetanos.*] In Reg. 1. *Calpitanos.* In Reg. 2. *Carpetanos.* At in inscriptionibus vetustis apud Gruter. haud raro CALPETANVS.

9. *Ducena quinquagena HS.*] Hoc est, ducenta quinquaginta sestertia: vel, quod idem est, ducenta quinquaginta millia sestertiûm: Monetæ Gallicæ, libræ sunt, ut vocant, 25000.

10. *Annua mercede*] MSS. Reg. 2. & Chiffl. *annuales mercedes*, lectione haud pœnitenda.

11. *Imputavit.*] Id haberi beneficii loco voluit, quod hanc tantum mercedem a principibus posceret: Quingenta sestertia, sive quingenta sestertiûm millia, libræ sunt Gallicæ 50000. Sexcenta, 60000.

12. *H-S. CCC.*] Hoc est, sestertiûm trecenties, subintellige centena millia, quæ superposita numero lineola designat. Summam id efficit trium, ut vocant in Gallia, millionum: seu librarum 3000000. Sic inferius centies HS. reliquisse Crinas dicitur.

13. *Vectius Valens*] In Inscriptionibus antiquis VETTIVS. De Vectio Valente, adulterium cum Messalina conjuge Claudii Cæsaris confesso, vide Tacitum, lib. XI. Annal. pag. 169. Anthologias scripsisse dicitur, in quibus & de annis climactericis egit. Scribonius Largus, Compos. 76. eo se condiscipulo & familiari usum testatur.

14. *Ad Thessalum.*] Trallianus is fuit, Methodicorum sectæ magno sæculi sui plausu conditor. Omnes ante se medicos, Hippocratem quoque, inscientiæ arguebat, ut ex fragmento apparet epistolæ ejus ad Neronem, quod refert Galenus, lib. 1. meth. med. cap. 2. pag. 3. tom. 10. quo capite Thessalum ipse inscitiæ arrogantiæque insimulat.

to abunde poteſt, cum monumento ſuo (quod eſt Appia via) [15] Iatronicen ſe inſcripſerit. [16] Nullius hiſtrionum equarumque trigarii comitatior egreſſus in publico erat: cum Crinas Maſſilienſis [17] arte geminata, ut cautior religioſiorque, ad ſiderum motus ex ephemeride Mathematica cibos dando, [18] horaſque obſervando, auctoritate eum præceſſit. Nuperque [19] centies H-S. reliquit muris [c] patriæ, mœnibuſque [d] aliis pæne non minori ſumma exſtructis. Hi regebant fata, cum repente civitatem Charmis ex eadem Maſſilia invaſit, damnatis non ſolum prioribus Medicis, verum & balineis: frigidaque etiam hibernis algoribus levari perſuaſit. Merſit ægros in lacus. Videbamus ſenes Conſulares uſque in oſtentationem rigentes. [20] Qua de re exſtat etiam Annæi Senecæ [e] adſtipulatio. Nec dubium eſt, omnes iſtos famam novitate aliqua aucupantes [f] [21] anima ſtatim noſtra negotiari.

Hinc illæ circa ægros miſeræ ſententiarum concertationes, nullo

INTERPRETATIO.

c *Patria.*] Maſſiliæ.
d *Aliis.*] Aliorum oppidorum.
e *Adſtipulatio.*] Affirmatio de ſe.
f *Anima.*] De vita ipſa noſtra, non modo de fortunis, ſtatim ſibi quæſtum inſtituere.

NOTÆ.

15. *Iatronicen.*] Ἰατρονίκης, medicorum victor.

16 *Nullius hiſtrionum.*] Vult auctoritatem ejus demonſtrare per turbas in honorem ejus aſſectantium, inquit Gelenius: qua in re confert eum gratioſiſſimis tum apud plebem, ſed hiſtrionibus aurigiſque, qui Circenſibus trigas equarum agitarent: qua exercitatione Nero quoque ipſe ejus temporis Romanorum princeps in primis delectabatur. Pantominos egredientes in publicum etiam Romani Equites cingebant, quod fieri amplius Tiberius vetuit. Vide Tacitum, lib. 1. Annal. pag. 35.

17. *Arte geminata*] Artes geminaſſe dicitur, quia Mathematicam cum Medicina copulavit: cujus generis homines ἰατρομαθηματικοὺς appellatos eſſe, auctor eſt Ptolemæus in Tetrab.

18. *Horaſque.*] Sic etiam Petoſiris olim, Mathematicus Ægyptius, de quo Juvenalis, Satyr. 6. verſ. 578.

Capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, niſi quam dederit
Petoſiris.

19. *Centies H-S.*] Hoc eſt, centies centena millia ſeſtertiûm. Monetæ Gallicæ libras efficiunt 100000. ſeu millionem unum.

20. *Qua de re exſtat.*] Seneca, epiſt. 53. pag. 268. *Memor artificii mei veteris, mitto me in mare, quomodo pſychrolutam decet.* Et epiſt. 83. pag. 360. *Ille tantus pſychrolutes*, (hoc eſt, lavator in frigida, ψυχρολούτης) *qui Calendis Januariis in Euripum ſaltabam*, &c. Eadem eſt Horatii de ſe adſtipulatio, affirmatiove, lib. 1. epiſt. 15. verſ. 2. auctore nempe Antonio Muſa, qui calidas Baïarum aquas improbabat: laudabat in primis ψυχρολουσίας.

Nam mihi Baïas
Muſa ſupervacuas Antonius, & tamen illis
Me facit inviſum, gelida cum perluor unda
Per medium frigus.

21. *Anima ſtatim noſtra.*] Vide Notas & Emend. num. V.

idem censente, [g] [22] ne videatur accessio alterius. Hinc illa infelicis monumenti inscriptio, [23] TURBA SE MEDICORUM PERISSE. Mutatur ars quotidie toties [h] interpolis, & ingeniorum Græciæ flatu impellimur. Palamque est, ut quisque inter istos loquendo polleat, imperatorem illico vitæ nostræ necisque fieri : [24] ceu vero non millia gentium sine Medicis degant, nec tamen sine Medicina : [25] sicut populus Romanus ultra sexcentesimum annum, nec ipse in accipiendis artibus lentus, Medicinæ vero etiam avidus, donec expertam damnavit.

VI. Etenim percensere insignia priscorum in his moribus convenit. Cassius Hemina, ex antiquissimis auctor est, primum e Medicis venisse Romam Peloponneso Archagatum Lysaniæ filium, L. Æmilio, [1] M. Livio Coss. anno Urbis DXXXV. eique jus Quiritium datum, & tabernam in compito Acilio emptam ob id [a] publice. [2] Vulnerarium eum fuisse e re dictum : mireque gratum adventum ejus initio : mox a sævitia secandi urendique, transisse nomen in carnificem, & in tædium artem omnesque Medicos : quod clarissime intelligi potest ex M. Catone, cujus auctoritati triumphus atque Censura minimum conferunt : [b] tanto plus in ipso est. Quamobrem verba ejus ipsa ponemus.

VII. Dicam de istis Græcis suo loco, Marce fili : quid Athenis

INTERPRETATIO.

g. *Ne videatur.*] Ne videatur alterius sententiæ accessor tantum, *& approbator iners, non etiam auctor.*

h *Interpolis.*] Interpolata, *immutata.*

a. *Publice.*] Publico sumptu.

b *Tanto.*] Adeo sunt plures aliæ in eo dotes ac virtutes.

NOTÆ.

22. *Ne videatur accessio.*] Verbum id juris est : accessorium vulgo dicimus, quod instar additamenti est, parvoque solet æstimari, si eum principali re conferatur. Ea voce rursum Plinius utitur, lib. 33. sect. 2. *Smaragdis teximus calices... aurum jam accessio est.* Quasi diceret, principalia luxuriæ irritamenta nunc sunt smaragdi gemmæque : aurum, accessorium est. Valer. Max. lib. 5. cap 7. num. 2. *Nec accessor* (in quibusdam exemplaribus, *accessio*) *gloriosæ illius pompæ, sed auctor spectatus est.*

23. *Turba se.*] Vulgo id dictum Cæsari Hadriano adscribitur. Verum ex isto Plinii loco, atque ex Dione Cassio, in extrema Hadriani historia, multo esse vetustius intelligimus. Senarius est, ut putant, Menandri Comici :

Πολλῶν ἰατρῶν εἴσοδός μ' ἀπώλεσεν.

24. *Ceu vero non millia.*] De Babyloniis illud ipsum prodidere Herod. lib. 1. & Strabo, lib. 16. De Bastetanis, Hispaniæ populis, idem Strabo, lib. 3. De Hispanis antiquioribus, Eusebius, lib. 10. Eccl. hist. cap. XI.

25. *Sicut populus Rom.*] Vide quæ diximus lib. 20. sect. 33. nota 2.

Sect. VI. 1. *M. Livio Coss.*] Vide Notas & Emend. num. VI.

2. *Vulnerarium.*] Qui vulneribus præsertim curandis operam suam addicit : ut ocularium dicimus, qui sanandis oculis.

exquisitum habeam, & quod bonum sit illorum litteras inspicere, non perdiscere, [a] vincam. Nequissimum & indocile genus illorum: & hoc puta vatem dixisse: Quandocumque ista gens suas litteras dabit, omnia corrumpet. Tum etiam magis, si Medicos suos huc mittet. Jurarunt inter se barbaros necare omnes Medicina. Et hoc ipsum mercede faciunt, ut fides iis sit, & facile disperdant. Nos quoque dictitant barbaros, & spurcius nos, quam alios [1] opicos, appellatione fœdant. Interdixi tibi de medicis.

VIII. Atque hic Cato DCV. anno urbis nostræ obiit, LXXXV. suo, [a] ne quis illi defuisse publice tempora, aut privatim vitæ spatia ad experiendum arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem utilissimam credimus? Minime hercules: subjicit enim qua medicina & se & conjugem usque ad longam senectam perduxerit, iis ipsis scilicet, [1] quæ nunc nos tractamus. Profiteturque esse commentarium sibi, quo medeatur filio, servis familiaribus, quem nos [b] per genera usus sui digerimus. [c] Non rem antiqui damnabant, sed artem. [d] [2] Maxime vero quæstum esse immani pretio vitæ, recusabant. Ideo templum Æsculapii, etiam cum reciperetur is Deus, [3] extra Urbem fecisse, [4] iterumque in insula, traduntur. Et cum Græcos Italia pellerent,

INTERPRETATIO.

[a] *Vincam.*] Evincam, *arguam, demonstrabo.*

[a] *Ne quis.*] Ne quis aut publice temporum anteactorum usum Romanis, aut privatim vitæ longioris experientiam Catoni defuisse arbitretur.

[b] *Per genera.*] Per genera *morborum, in quibus* plurimus usus illius est.

[c] *Non rem.*] Non medicamenta per se damnabant.

[d] *Maxime*] Immani pretio licere hominum vitam nolebant.

NOTÆ.

Sect. VII. 1. *Opicos.*] Rudes, impolitos, simplices, more antiquo. Sic quosdam compellat Gellius, lib. 2. cap 21. *Hic ego ad nostros juvenes convertor: &, Quid, inquam, vos Opici dicitis mihi?* Et Tullius Tito apud eundem Gellium, lib. 13. cap 9. *Non ut nostri opici putaverunt:* quam Titonis sententiam Plinius, lib. 18. sect. 66 *quod nostri . . . imperitia appellavere*, reddidit.

Sect. VIII. 1. *Quæ nunc nos tractamus.*] In Reg. 1. *quæ nunc nostredamus.* In Reg. 2. & Chiffl. *quæ nunc nostra scitamus.*

2. *Maxime vero.*] In Reg. 2. cod. *Maxime vero quæstum esse manupretio vitæ recusabant:* hoc est, æstimata pretio vita, vel accepto pro vita pretio. Credo sincerius id elegantiusque.

3. *Extra urbem.*] Hujus consilii caussas investigat Plutarchus, in quæst. Rom. pag. 286.

4. *Iterumque in insula.*] P. Victor, in descript Urbis Romæ, regione XIV. quæ trans Tiberim: *In insula, ædes Jovis, & Æsculapii, & ædes Fauni.* Festus: *In Insula Æsculapio facta ædes fuit, quod ægroti a Medicis aqua maxime sustententur.*

diu post Catonem, [e] [5] excepisse Medicos. [6] Augebo providentiam illorum. Solam hanc artium Græcarum nondum exercet Romana gravitas in tanto fructu, paucissimi Quiritium attigere, & ipsi statim [7] ad Græcos transfugæ : imo vero auctoritas aliter quam Græce eam tractantibus, etiam apud imperitos expertesque linguæ, non est. Ac minus credunt, quæ ad salutem suam pertinent, si intelligunt. Itaque hercule in hac artium sola evenit, ut cuicumque Medicum se professo statim credatur, cum sit periculum in nullo mendacio majus. Non tamen illud intuemur, adeo blanda est sperandi pro se cuique dulcedo. Nulla præterea lex, quæ puniat inscitiam : capitale nullum exemplum vindictæ. Discunt periculis nostris, & experimenta per mortes agunt : Medicoque tantum hominem occidisse impunitas summa est. [f] Quinimo transit convitium, & intemperantia culpatur : ultroque qui periere arguuntur. [g] [8] Sed decuriæ pro more censuris principum examinantur : [9] inquisitio per parietes agitur : [10] & qui de nummo judicet, a Gadibus columnisque Herculis accersitur : [11] de exsilio

INTERPRETATIO.

e *Excepisse.*] Nominatim appellasse Medicos cum ceteris Græcis Urbe pellendos.

f *Quinimo.*] Quin etiam transit a medicis convitium in ægrotos ipsos : Horum intemperantia culpatur.

g *Sed decuriæ.*] Sed judices qui sunt in decurias allegendi, mos est a principibus examinari, qui censuram exercent.

NOTÆ.

5. *Excepisse Medicos.*] Excipere hoc loco, non est demere, secernere, vel eximere numero : sed nominatim cavere. Cujus significationis exempla plurima in Jurisconsultis occurrunt : atque in ipso Cic. ad Q. Fratr. lib. 2. epist. 1. *Nominatimque lex exciperet, ut ad templum monumentumque nostrum capere liceret.*

6. *Augebo.*] Mandabo, inquit, litteris Latinis, quæ Medici ad hunc diem Græcis. Ita fiet, ut illis facile careamus : provideantque Romani magis, ne se se in Urbem peregrinitas ea infundat.

7. *Ad Græcos transfugæ.*] Quoniam spreto Latino sermone, Græce etiam homines Romani scripserunt, ut Sextius Niger, aliique.

8. *Sed decuriæ.*] De judicum decuriis, libro 33. sect. 7.

9. *Inquisitio per parietes.*] Non per singulas duntaxat domos, de judicum moribus inquiritur, explorantibus certis hominibus quid in quaque domo agatur : sed & auriti mittuntur emissarii, qui vel per ipsos parietes candidatorum sermones excipiant, subauscultentque. Vide Notas & Emend. num. VII.

10. *Et qui de nummo.*] De levissimis pecuniæ summis, nedum de vita & capite civium. Seneca, lib. 3. de ira, cap. 33. *Evocati e longinquis regionibus judices sedent, judicaturi utrius justior avaritia sit.* Mittuntur, inquit, in cujusque patriam, qui explorent qua fama & existimatione sint, quam municipibus suis probati : non enim tantum ex Urbe capiuntur & Italia, sed ex omnibus evocantur imperii partibus, qui de pecunia judicent non magna.

11. *De exsilio.*] Datur tabella, hoc est, judicium permittitur. Judices, inquit, de tabella, deliberatione prius domi habita : Medici statim. Judices electi XLV. vel de eo ordine ac numero aliquot :

lio vero non nisi XLV. electis viris datur tabella. At de judice ipso quales in consilium eunt, statim occisuri? Merito, dum nemini nostrum libet scire quid saluti suæ opus sit. [12] Alienis pedibus ambulamus: [13] alienis oculis agnoscimus: [14] aliena memoria salutamus: [15] aliena vivimus opera. Perieruntque rerum naturæ pretia, & [16] vitæ [h] argumenta. Nihil aliud pro nostro habemus, quam delicias.

[i] Non deseram Catonem tam ambitiosæ artis invidiæ a me objectum, aut Senatum illum, qui ita censebat: idque non criminibus artis arreptis, ut aliquis exspectaverit. Quid enim venenorum fertilius, aut unde plures testamentorum insidiæ? Jam vero & adulteria etiam in principum domibus, ut [17] Eudemi in Livia Drusi Cæsaris: item Valentis, [18] in qua dictum est regina. [k] Non sint artis ista, sed hominum. [19] Non magis hæc urbi timuit Cato, ut equidem credo, quam reginas. Ne avaritiam quidem arguam, rapacesque nundinas [l] pendentibus

INTERPRETATIO.

[h] *Argumenta.*] Instrumenta.

[i] *Non deseram.*] Non relinquam Catonem, quem objeci invidiæ medicorum, non deseram Senatum, qui ita censuit, *pellendos Italia Medicos*: neque tamen *quod Medicis male velim*, crimina artis illius causabor, ut aliquis *facturum me* facile crediderit: *nec immerito fortassis*: nam quæ ars venenorum fertilior, &c.

[k] *Non sint.*] Non sint sane ista imputanda arti, sed improbitati hominum potius. *Nec videtur hæc causa Catoniani odii.* Neque enim, credo, magis hæc *adulteria cum reginis* timuerit urbi Cato, quam reginas ipsas: *nec minus Reip. malum, regina: quam familia principis, adulterium.*

[l] *Pendentibus.*] Dum mors instat.

NOTÆ.

Medici qualescumque sine delectu. Judices, quamvis de exsilio tantum dicturi: Medici occisuri. Judices, de reo ac facinoroso: Medici de judice ipso ac Prætore pronunciaturi. Vide Notas & Emendationes num. VIII.

12. *Alienis pedibus.*] Lecticariorum.

13. *Alienis oculis.*] Anagnostarum, sive lectorum.

14. *Aliena memoria.*] Nomenclatorum. Habebant præsertim candidati eomites, qui memoriter vocare unumquemque scirent, & occurrentium civium nomina suggererent, quos illi deinde honorifice salutarent.

15. *Aliena .... opera.*] Medicorum.

16. *Vitæ argumenta.*] Argumenta vitæ appellat ea omnia, quibus vitæ incolumitas continetur: unde his voluminibus medicinas repetit. Horum jacere pretia, cognitionem negligi ab hominibus, jure queritur.

17. *Ut Eudemi.*] Eudemus Liviæ Drusi a Sejano corruptæ medicus, & ipse ejusdem criminis reus, Tiberii principatu floruit. Tacitus, lib. 4. Annal. pag. 98. *Sumitur in conscientiam Eudemus amicus ac medicus Liviæ, specie artis frequens secretis:* &c. Alius ab isto Eudemus medicus, cujus Galenus meminit. Livia, quæ & Livilla Suetonio, Drusi conjux, ejus qui Tiberii Imp. filius: Drusi Neronis filia, ejus videlicet, qui ejusdem Tiberii frater fuit, eademque Germanici Cæsaris & Claudii Imp. soror.

18. *In qua dictum est.*] In Messalina, de qua dictum est sect. 5.

19. *Non magis ..... quam reginas.*] Vide Notas & Emendationes num. IX.

satis, [20] & dolorum [m] indicaturam, [21] ac mortis arrham, [22] aut arcana præcepta. Squamam in oculis [23] emovendam potius, quam extrahendam: [24] per quæ effectum est, ut nihil magis prodesse videretur, quam multitudo grassantium. Neque enim pudor, sed æmuli [n] pretia summittunt. Notum est ab eodem Charmide unum ægrum ex provincialibus [25] H-S. ducentis [o] reconductum: Alconti [26] vulnerum Medico [27] H-S. $\overline{C}$. damnato ademisse Claudium principem. Eidemque in Gallia exsulanti, & deinde restituto acquisitum non minus intra paucos annos. Et hæc personis imputentur. Ne fæcem quidem aut inscitiam ejus turbæ arguamus, ipsorum intemperantiam in morbis, aquarum calidarum [28] diverticulis: imperiosam inediam, & ab iisdem deficientibus cibos sæpius die ingestos, [29] mille præterea pœnitentiæ modis,

INTERPRETATIO.

[m] *Indicaturam.*] Æstimationem.

[n] *Pretia.*] Pretia *medicamentorum & opera sua minuunt.*

[o] *Reconductum.*] Iterum conductum.

NOTÆ.

20. *Et dolorum indicaturam.*] Indicatura, ut diximus in præf. ad Vespas. æstimatio, pretium, taxatio est. Indicare vendentium verbum est, ut mercari ac liceri emptoris. Plautus in Persa, act. 4. sc. 4. vers. 25.

T O. *Hanc eme, atque ausculta mihi.*

P O. *Modo ut sciam, quanti indicet.*

Et vers. 37.

S A. *Indica, fac pretium.*

P O. *Tua merx est: tua indicatio est.*

Iterumque vers. 109. & 111. Igitur indicatura dolorum, taxatio est sic fere fieri solita. Levari hoc genere morbi cupis? Tantum dabis. Isto? tantum.

21. *Ac mortis.*] Mortis arrham eleganter vocat id quod veluti pignus pretii numerandi medico datur, statim occisuto.

22. *Aut arcana.*] Medicamenta, quæ nonnisi ingenti pretio evulgantur, aut communicantur.

23. *Emovendam.*] Deorsum pellendam aeu, unde subire sursum possit adhuc, & medici operam iterum flagitare.

24. *Per quæ effectum*] Quanquam medici, inquit, multa Romæ artis suæ licentia nefarie admitterent: potius tamen esse cœpit ut plures essent, quam ut pauci. Cum enim pauci olim essent, pretia immodica aut stipulabantur ab ægris, aut quovis modo exprimebant. Neque enim deterrentur pudore, ut immensis mercedibus abstineant: sed mutua, ut fit, æmulatione, minoris operas suas addicere tum cœperunt, cum multi eandem exercuere artem.

25. *HS. ducentis.*] Sestertiis ducentis, sive, quod idem est, ducentis sestertiûm millibus: hoc est, monetæ Gallicæ, ut nunc res sunt, libris 20000.

26. *Vulnerum medico.*] Chirurgo, seu Vulnerario medico.

27. *H S. $\overline{C}$.*] Hoc est, sestertiûm centies: id enim superposita lineola signat: simulque admonet, centena millia subintelligi oportere. Sunt porro sestertiûm centies, qua summa pecuniæ multatus Alcon a Claudio dicitur, Gallicæ monetæ, libræ 1000000. Millionem vulgo vocant.

28. *Diverticulis.*] Diverticula eleganter appellat, cum per tot medicamentorum, & balinearum anfractus, flexionesque, valetudo quæritur: quæ simplice via parari commode potest.

29. *Mille præterea.*] Cum mille modis priora errata corrigunt, novisque cumulant.

culinarum etiam præceptis & unguentorum mixturis, quando nullas omisere vitæ illecebras. Invehi peregrinas merces, conciliarique [30] externa pretia, displicuisse majoribus crediderim equidem: non tamen hoc Catonem providisse, cum damnaret artem. [31] Theriace vocatur excogitata compositio luxuriæ. Fit ex rebus externis, cum tot remedia dederit natura, quæ singula sufficerent. [32] Mithridaticum antidotum ex rebus LIV. componitur, interim nullo pondere æquali, & quarumdam rerum sexagesima denarii unius imperata. Quo deorum perfidiam istam monstrante? Hominum enim subtilitas tanta esse non potuit. Ostentatio artis & portentosa scientiæ venditatio manifesta est. Ac ne ipsi quidem illam novere. [33] Comperique vulgo pro cinnabari Indica in medicamenta minium addi, inscitia nominis, quod esse venenum docebimus inter pigmenta. Verum hæc ad singulorum salutem pertinent. Illa autem, quæ timuit Cato, atque providit, innocentiora multo & parva opinatu, quæ proceres artis ejus de semet ipsi fateantur. Illa perdidere imperii mores, illa quæ sani patimur, [34] luctatus, ceromata, ceu valetudinis causa instituta: [35] balineæ ardentes, quibus persuasere in corporibus cibos coqui, ut nemo non minus validus exiret, obedientissimi vero [p] efferrentur. [36] Potus deinde jejunorum ac vomitiones, & rursus perpotationes, ac pilorum

INTERPRETATIO.

[p] *Efferrentur.*] *Exstincti vapore balinearum* efferrentur *ad rogum.*

NOTÆ.

30. *Externa pretia.*] Pretia rerum externarum. Ipse lib. 24. sect. 1. *Statim compositiones & mixturæ inexplicabiles decantantur. Arabia atque India in medio æstimantur: hulcerique parvo medicina a Rubro mari imputatur:* &c.

31. *Theriace.*] Θηριακὴ, medicamentum contra venenata: de cujus confectione dictum est, lib. 20. sect. 100.

32. *Mithridaticum.*] Mithridaticum antidotum, quod a Celso describitur, lib. 5. cap. 23. rebus duntaxat sex & triginta componitur. Apud Galenum, lib. 2. de antid. cap. 9. omnino XLIV.

33. *Comperique.*] Vide quæ dicturus est inferius lib. 33. sect. 38. & 39. Et hunc medicorum errorem Diosc. prodidit, lib. 5. cap. 109.

34. *Luctatus, ceromata.*] De ceromate, oleove, quo luctatores ungebantur, diximus lib. 28. sect. 13. Ideo vero ungebantur, ut membra emollita sine ullius rupturæ periculo labores sustinerent: quod Lucianus περὶ γυμνασίων, sic fero prodit: Χρίομεν ἐλαίῳ (τὰ σώματα) καὶ καταμαλάττομεν, ὡς εὐτονώτερα γίγνοιτο, &c. Negat ergo Plinius hæc fuisse quondam valetudinis causa instituta, sed luctæ potius & exercitationis.

35. *Balineæ ardentes.*] Ut cruditatem deponerent, caldariis utebantur. Horatius, lib. 1. Epist. 6. vers. 61.

Crudi tumidique lavemur.

Juvenalis, Satyr. 1. vers. 143.

Et crudum pavonem in balnea portas.

Vide quæ diximus lib. 14. sect. 28.

36. *Potus jejunorum.*] De his Seneca, epist. 122. *Isti non videntur tibi contra naturam vivere, qui jejuni bibunt, qui vinum recipiunt inanibus venis, & ad cibum ebrii transeunt? ..... Merum illud delectat, quod non innatat cibo, quod libere penetrat ad nervos: illa ebrietas juvat, quæ in vacuum venit.*

eviratio

eviratio instituta [37] resinis eorum: [38] itemque pectines in feminis quidem [39] [o] publicati. Ita est profecto: lues morum, nec aliunde major quam e medicina, vatem prorsus quotidie facit Catonem, & oraculum: Satis esse ingenia Græcorum inspicere, non perdiscere.

Hæc fuerint dicenda pro Senatu illo, sexcentisque populi Romani annis, adversus artem, in qua conditione insidiosissima auctoritatem pessimis boni faciunt: simul contra attonitas quorumdam persuasiones, qui prodesse nisi [p] pretiosa non putant. Neque enim dubitaverim aliquibus fastidio futura, quæ dicentur animalia: at non [40] Virgilio fuit nominare formicas nulla necessitate, & curculiones, ac lucifugis congesta cubilia blattis: non [41] Homero inter prælia Deorum improbitatem muscæ describere: non naturæ gignere ista, cum gignat hominem. Proinde causas quisque & effectus, non res, æstimet.

IX. Ordiemur autem a confessis, hoc est, lanis ovisque, ut obiter rebus præcipuis honos in primis perhibeatur. Quædam etiam sicalienis locis, tamen obiter dici necesse erit. Nec deerat materiæ pompa, si quidquam aliud intueri liberet, [q] quam fidem operis. Quippe inter prima proditis etiam ex cinere phœnicis nidoque medicinis, ceu vero

INTERPRETATIO.

[o] *Publicati.*] *Medicorum* oculis expositi.

[p] *Pretiosa.*] Immani pretio ex alio orbe quæsita remedia.

[q] *Quam fidem.*] Quam ut fidem opus obtineat.

NOTÆ.

37. *Resinis eorum.*] Glabros & depiles reddebant olim viros molliores, adolescentesque, picis illitu, vel resinæ. Unde apud Juvenalem, Satyr. 8 vers. 114. *Resinata juventus.* Vide Constant. in Lexico, verbo Πιττόω Eviratio porro a Plinio appellatur, quoniam virilitatis signum est & indicium pili. Julius Capitolin. in Pertinace, pag. 56. *vasa Samnitica* Commodi Imp. memorat, *calefactanda resina ac pici devellendis hominibus ac lævigandis.*

38. *Itemque pectines.*] Pecten in feminis locus est ubi pili apud verenda nascuntur, Juvenal. satyr. 6.

Inguina traduntur medicis jam pectine nigro.

Et hos pariter depilabant, Martiali teste, lib. 12. Epigr. 32.

Nec plena turpi matris olla resina,
Summœniana qua pilantur uxores.

39. *Publicati.*] Vel medicis, ut diximus: vel eum in publico mattona transluceet, ut dictum est lib. 6. sect. 20. Vide quæ tum ibi, tum lib. XI. sect. 26. in Notis adjecimus.

40. *Virgilio.*] De curculione, lib. 1. Georg. vers. 186. De blattis, lib. 4. ejusdem operis, vers. 243.

41. *Homero.*] Iliad. ρ' vers. 570.

Καὶ οἱ μυίης θάρσος ἐνὶ στήθεσσιν ἐνῆκεν,
Ἥτε, καὶ εἰργομένη μάλα περ χροὸς ἀνδρομέοιο,
Ἰσχανάᾳ δακέειν, λαρόν τέ οἱ αἷμ' ἀνθρώπου.

Et ei muscæ audaciam in pectoribus immisit: quæ quamvis depulsa frequenter a corpore humano, mordere appetit: dulcisque illi sanguis hominis est. Affert hic Dalecampius Homeri locum a proposito omnino alienum.

id certum esset, atque non fabulosum. Irridere est, vitæ remedia [a] post

* CAP. II. millesimum annum reditura monstrare. * Lanis auctoritatem veteres Romani etiam religiosam habuere, [2] postes a nubentibus attingi jubentes. Præterque cultum & tutelam contra frigora, [b] [3] succidæ plurima præstant remedia ex oleo vinoque, aut aceto, prout quæque mulceri mordericve opus sit, & adstringi, laxarive, luxatis membris, dolentibusque nervis impositæ, & crebro suffusæ. Quidam etiam salem admiscent luxatis. Alii cum lana rutam tritam adipemque imponunt. Item contusis tumentibusque. Halitus quoque oris gratiores facere traditur, [4] confricatis dentibus atque gingivis, admixto melle. [5] Prodest & phreneticis suffitu. [6] Sanguinem in naribus sistit cum oleo rosaceo: & alio modo indita auribus obturatis spissius. [7] Quin & hulceribus vetustis imponitur cum melle. [8] Vulnera ex vino, vel aceto, vel aqua frigida & oleo expressa sanat. [9] Arietis vellera lota frigida ex oleo ma-

INTERPRETATIO.

b *Succida.*] Recens tonsæ.

NOTÆ.

Sect. IX. 1. *Post millesimum.*] Certum annorum numerum pro incerto ponit. Diversas veterum sententias de phœnicis reversione attulimus lib. 10. sect. 2.

2. *Postes a nubentibus attingi.*] Vide Notas & Emend. num. X.

3. *Succidæ.*] Unde succida lana appellata sit, Varro docet, lib. 2. de re rust. cap. ult. his verbis: *Tonsura tempus inter æquinoctium vernum & solstitium, cum sudare inceperint oves: a quo sudore recens lana tonsa succida est appellata.* A succo alii deduci malunt. Et succida vellera dixit Martialis, lib. XI. Epigr. 28.

Succida palliolo vellera quinque petis.

Hæc porro totidem cum Plinio verbis habet Diosc. lib. 2 cap. 82. Ἔρια οἰσυπηρὰ .... ἁρμόζοντα ἐν ἀρχῇ τοῖς τραύματα, θλάσματα, ἀποσύρματα, πελιώματα, ὀστῶν κατάγματα, βεβρεγμένα ὄξει ἢ ἐλαίῳ ἢ οἴνῳ. *Lana succida subveniunt inter initia vulneribus, contusis, desquamatis, lividis, & ossium fracturis, aceto, & oleo, aut vino imbuta.*

4. *Confricatis dentibus.*] Et horum quoque candori conferre haud parum succidam lanam melle illitam, si perfricentur, auctor est Marcellus Empir. cap. 13 pag. 97.

5. *Prodest & phreneticis.*] Plinius Valer. lib 3. cap 9. Serenus, cap. 8. de phrenesi, pag. 129.

Illotis etiam lanis suffire memento, Cerritum, &c

Cerritus dicitur, quasi Cereritus, Atticis Δημητριακὸς, quasi Cereris ira & larvarum incursione animo vexatus. Hæc vox Horatio nota, Plauto maxime familiaris. At non phreneticis modo, sed & lethargicis, (qui morbus phrenesi contrarius est) prodesse suffitu lanam succidam auctor est Celsus lib. 3. cap 20. qui hanc inter ea annumerat, quæ odorefœdo movent sic affectos.

6. *Sanguinem &c.*] Vide Notas & Emend. num. XI.

7. *Quin & hulceribus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 21.

8. *Vulnera &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 20. & Q. Serenus, cap. *de vulneribus quibuscumque* &c.

9. *Arietis vellera &c.*] Sextus Platon. cap. 6 de ariete, tit. 2. *Ad locorum dolorem: Lana ejusdem nigra intincta in aqua, deinde in oleo, & supposita locis dolorem tollit. Et suffumigata, ante prolapsam vulvam reprimit.*

defacta, in muliebribus malis inflammationes vulvæ sedant. Et si procidant, suffitu reprimunt. [10] Succida lana imposita subditaque mortuos partus evocat. Sistit etiam profluvia earum. [11] At canis rabiosi morsibus inculcata post diem septimum solvitur. [12] Reduvias sanat ex aqua frigida. [13] Eadem nitro, sulphure, oleo, aceto, pice liquida ferventibus tincta, quam calidissima imposita bis die, lumborum dolores sedat. Sanguinem sistit ex ariete succida, [14] articulos extremitatum præligans. Laudatissima omnis e collo: natione vero Galatica, Tarentina, Attica, Milesia. [15] Succidam imponunt & desquamatis, percussis, lividis, incussis, collisis, contritis, dejectis, [16] capitis & aliis doloribus, stomachi inflammationi, ex aceto & rosaceo. Cinis ejus illinitur attritis, vulneratis, ambustis. [17] Et in oculorum medicamenta additur: item in fistulas, [18] aurésque suppuratas. [19] Ad hæc detonsam eam, alii evulsam, decisis summis partibus siccant, carpuntque, & [20] in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt, uruntque. [21] Alii assulis tedæ subjectis, & subinde interstratis, oleo aspersam

NOTÆ.

10. *Succida lana.*] Q. Serenus, cap. 35. pag. 148.

Menstruus immenso si profluit impete sanguis,
Succida lana malos remoratur subdita cursus:
Mortua quin etiam producit corpora partu.

11. *At canis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 50

12. *Reduvias.*] Quas Græci, ut alibi diximus, παρωνυχίας & Plinius ipse passim appellat. Theod. Priscianus, lib. 1. cap 30. *Paronychia in initiis lana ex aqua infusa imposita curantur, eaque frigidiore frequentius irriganda erunt.*

13. *Eadem nitro.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap 25. pag. 171 Plinius Valer. lib 1. cap 36. & Q. Serenus, cap. 26 pag. 141

Cum sævit penitus harens injuria lumbis,
Aut pice cum molli nitrum, sulphurque, & acetum
Succida lana rapit contacta calentibus iisdem:
Proderit hanc ægris crebro perducere membra.

14 *Articulos extremitatum.*] Extremitates corporis, ut dictum est, lib. 28 sect. 17. perstringendo. Celsus, lib. 4. cap. 4. de tussi: *Si ex faucibus interioribusve partibus sanguis processit .... imponenda extrinsecus supra id quod dolet, lana succida ex aceto est, & id spongia subinde refrigerandum. Erasistratus horum crura quoque, & femora, brachiaque pluribus locis deligabat Id Asclepiades adeo non prodesse, ut etiam inimicum esset, proposuit. Sed id sæpe commode respondere, experimenta testantur: Neque tamen pluribus locis deligari necesse est. sed sat est infra inguina & super talos, summosque humeros, etiam brachia.*

15. *Succidam imponunt.*] Hæc pariter Diosc. lib 2. cap. 182.

16 *Capitis & aliis.*] Marcellus Empir. cap. 1. pag. 37. ad capitis dolores: *Lanam ovicula de inter femora velles, & combures, & in aceto intinguet, & super tempora dolentis ligabis: Lanam arietis de fronte velles, atque ex aceto fronti illines.* Vide etiam Diosc. lib. 2. cap. 82. ubi hæc verbis totidem exstant.

17. *Et in oculorum.*] Diosc. l. 2. c 83.

18 *Aurésque suppuratas.*] Marcellus Empir. cap. 9 pag. 79.

19 *Ad hæc detonsam.*] Totidem verbis Diosc. lib 2. cap. 83.

20. *In fictili crudo*] Non cocto, ἐν ὠμῇ χύτρᾳ, Diosc. loc. cit.

21. *Alii assulis.*] Diosc. loc. cit. Σχίζα-

accendunt, cineremque [c] [22] in labellis aqua addita confricant manu, & considere patiuntur, idque sæpius mutantes aquam, donec linguam adstringat leniter, nec mordeat. Tunc cinerem [d] reponunt. Vis ejus septica est, efficacissimeqne [e] genas purgat.

X. [1] Quin ipsæ sordes pecudum, sudorque feminum, & alarum, adhærentes lanis, (œsypum vocant) innumeros prope usus habent. In Atticis ovibus genito palma. Fit pluribus modis: [2] sed probatissimum, [3] lana ab his partibus recenti concerpta, aut quibuscumque sordibus succidis primum collectis, ac lento igni [4] in æneo subfervefactis, & refrigeratis, pinguique quod supernatet, collecto in fictili vase, iterumque decocta priori materia: quæ pinguitudo utraque frigida aqua lavatur, [5] & in linteo [a] saccatur, ac Sole torretur, donec candida fiat ac translucida. Tum in stannea pyxide conditur. [6] Probatio autem, ut sordium virus oleat, & manu fricante ex aqua non liquetur, sed albescat ut cerussa. [7] Oculis utilissimum contra inflammationes, [b] [8] genarumque callum. [9] Quidam in testa torrent, donec pinguitu-

INTERPRETATIO.

c *In labellis.*] In vasculis.
d *Reponunt.*] Recondunt.
e *Genas.*] Palpebras.
a *Saccatur.*] Percolatur.
b *Genarumque.*] Palpebrarum.

NOTÆ.

κας ἐυδίων ἰχνίας, καὶ ἔρια ἐναλλάξ, &c. *assulas tenues, & lanas vicissim insternunt*, &c. Assula, vel astula, ut alibi diximus, pars est ligni concisi minuta. Egimus de ea voce, lib. 16. sect. 23.

22. *In labellis.*] Diosc. ἐν κεράμῳ κεχ..., in vase fictili: *Labellum fictile novum impleto paleis*, inquit Columella, lib. 12. cap. 43 hoc est, vas fictile.

Sect. X. 1. *Quin ipsæ sordes.*] Hæc deinceps totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 84. Οἴσυπος δὲ λέγεται τὸ ἐκ τῶν οἰσυπηρῶν ἐρίων λίπος, ὃ κατασκευάζεις οὕτω. *Oesypum dicitur, e succidis lanis collecta pinguitudo, quam sic praparabis*: &c.

2. *Sed probatissimum.*] Et hunc modum affert Diosc. loc. cit. Item auctor libri de simp. med. ad Patern. tomo 13. operum Galeni, pag. 1003. *Oesypum*, inquit, *est quasi sordes & succus lanarum succidarum, quod hac ratione colligitur. Lanas succidas sordidissimas, & jam mox detonsas mittimus in vas quod habeat calidam aquam: & aquam succendimus, ut aliquantulum ferveat: deinde refrigeramus. & quod supernatat in modum pinguedinis, abradimus manu, & in vase stanneo absternimus: & sic ipsum vas aqua pluviali implemus, & rursus delimpidamus: & tunc œsypum reponimus.*

3. *Lana ab his partibus.*] A feminibus, & aliis.

4. *In æneo.*] Subintellige, *vase*: neque enim hanc vocem probatæ fidei codices habent.

5. *Et in linteo saccatur.*] Per colum transmittitur. Vide Notas & Emend. num. XII.

6. *Probatio.*] Totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 84.

7. *Oculis.*] Dioscor. loco citato.

8. *Genarumque.*] Diosc. Ποιεῖ δὲ καὶ πρὸς βλέφαρα τετυλωμένα καὶ πεψιλωμένα. *Ad palpebras callosas, & ciliorum defluvio laborantes.* Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70.

9. *Quidam in testa &c.*] Diosc. loc. cit. ad verbum.

dinem amittat, utilius tale existimantes erosis & duris [c] genis, angulis scabiosis & lacrymantibus. [10] Hulcera non oculorum modo sanat, sed oris etiam & genitalium, cum anserino adipe. [11] Medetur & vulvæ inflammationibus, & sedis rhagadiis, & condylomatis cum meliloto ac butyro. Reliquos usus ejus suo loco digeremus. [12] Sordes quoque caudarum concretæ in pilulas, ac siccatæ per se tusæque in farinam & illitæ dentibus mire prosunt, etiam labantibus: gingivisque, si carcinoma serpat. Jam vero pura vellera, aut per se imposita [13] cæcis doloribus, aut accepto sulphure: & cinis eorum, genitalium vitiis. Tantumque pollent, ut medicamentis quoque superponantur. Medentur ante omnia & pecori ipsi, si fastidio non pascatur. Cauda enim quam arctissime præligata, evulsa inde lana statim vescuntur. Traduntque quod extra nodum sit e cauda præmori.

XI. [1] Lanæ habent & cum ovis societatem simul fronti impositæ contra epiphoras. Non opus est eas in hoc usu [2] radicula esse curatas, neque aliud, quam candidum ex ovo infundi, ac pollinem thuris. [3] Ova per se infuso candido oculis epiphoras cohibent, urentesque refrigerant. [4] Quidam cum croco præferunt, & pro aqua miscent collyriis. Infantibus vero contra lippitudines vix aliud remedium est, butyro admixto recenti. [5] Eadem cum oleo trita ignes sacros leniunt, betæ foliis superilligatis. Candido ovorum in oculis & pili reclinan- CAP. III.

INTERPRETATIO.

[c] *Genis &c.*] Palpebris, angulis oculorum scabiosis.

NOTÆ.

10. *Hulcera &c.*] Vide Notas & Emend. num. XIII.

11. *Medetur.*] Dioscor. pariter loco citato.

12. *Sordes quoque.*] Q. Serenus, cap. 15. de dentium & oris vitiis, pag. 134.

Si vero infandum proserpit ad intima vulnus,
Aut tu sume pilam, quæ caudis hæret ovinis:
Hæc siccata dabit molles, & fracta, farinas:
Hujus & attritis tetrum mulcebitur hulcus.

13. *Cæcis doloribus.*] Internarum partium, vel quorum causa ignoratur. Idem Plinius sect. 13. cum *cæcos aut subitos dolores* dixit, cæcos interpretati subitos videtur.

Sect. XI. 1. *Lanæ habent.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. *Lana carminata cum albo ovi, & thuris polline, fronti applicatur, contra epiphoras oculorum.*

2. *Radicula.*] Herba, quæ lavandis lanis succum habet. De ea antea egimus lib. 19. sect. 18.

3. *Ova per se,*] Diosc. lib. 2. cap. 55. totidem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. *Ovi album infusum oculis, epiphoras curat, & uredines mitigat.* Item Sextus Platonicus, parte 2. cap. 9. de gallina, tit. 1.

4. *Quidam.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 67.

5. *Eadem cum oleo.*] Sextus Platon. loc. cit. tit. 3. *Ad ignem sacrum: Ovo crudo linies corpus, ubi fervor fuerit, & desuper folium betæ impones: miraberis sanitatem.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 3. cap. 34. ad verbum.

tur Hammoniaco trito admixtoque. Et vari in facie cum pineis nucleis ac melle modico. [6] Ipsa facies illita Sole non aduritur. [a] [7] Ambusta aquis si statim ovo occupentur, pusulas non sentiunt. Quidam admiscent farinam hordeaceam, & salis parum. [8] Hulceribus vero ex ambusto, cum candido ovorum tostum hordeum, & suillo adipe, mire prodest. Eadem curatione ad sedis vitia utuntur: infantibus quidem, etiam si quid ibi procidat. Ad pedum rimas ovorum candido decocto cum cerussæ denariorum duûm pondere, pari spumæ argenti, myrrhæ exiguo, deinde vino. [9] Ad ignem sacrum, candido ovorum trito cum amylo. Aiunt & vulnera candido glutinari, calculosque pelli. [10] Lutea ovorum cocta ut indurescant, admixto croco modice, item melle & lacte mulieris illita, dolores oculorum mitigant. [11] Vel cum rosaceo & mulso lana oculis imposita, vel cum trito apii semine, ac polenta in mulso illita. Prodest & tussientibus per se luteum devoratum liquidum, ita ut dentibus non attingatur: [12] thoracis distillationibus, faucium scabritiæ. [13] Privatim contra hæmorrhoidum morsum illinitur, sorbeturque crudum. [14] Prodest & renibus, vesicæ rosionibus exhulcerationibusque, & cruenta exscreantibus. Quinque ovorum lutea in vini hemina cruda sorbentur dysentericis, [15] cum cinere putaminis sui, & papaveris succo ac vino. [16] Dantur cœliacis cum uvæ

INTERPRETATIO.

[a] *Ambusta aquis.*] *Quæ sunt* aqua *ferventi* adusta.

NOTÆ.

6. *Ipsa facies.*] Diosc lib. 2. cap. 55. Τὸ δ' λευκὸν αὐτοῦ .. πρόσωπα ἀνεπικαυ-στα τηρεῖ Seneca in eam sententiam apposite, epist. 123. pag. 515. *Omnium pædagogia oblita facie vehuntur, ne Sol, ne frigus teneram cutem lædat: Turpe est, neminem esse in comitatu puerorum, cujus sana facies medicamentum desideret.*

7. *Ambusta.*] Totidem verbis Diosc. loc cit. Κατακαύματα τε ἐκ. φλυκταινώδη παραχρῆμα ἐπιχρισθὲν *Ambustis confestim illitum, pusulas erumpere prohibet.* Sic etiam Galenus, lib. XI. de fac. simp. med. pag. 309.

8 *Hulceribus vero.*] Q. Serenus, cap. 61 de combustuiis, pag. 162.

Hordea vel franges, atque ovi candida junges:
Adsit adeps porca: mira est hæc forma medela.

9. *Ad ignem sacrum.*] Vide Notas & Emendationes num. XIV.

10. *Lutea ovorum.*] Ita fere Dioscor. lib 2. cap. 54.

11. *Vel cum rosaceo.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14.

12. *Thoracis &c*] Πρὸς τραχύτητας τραχείας ἀρτηρίας, καὶ αἵματος ἀναγωγάς, καὶ καταῤῥοῦς, καὶ θώρακος ῥευματισμοὺς ἁρμόζει. *Confert ad aspera arteria scabritias, sanguinis rejectiones, destillationes ac thoracis rheumatismos.* Dioscor. lib. 2. cap. 55.

13. *Privatim*] Diosc. loc. cit.

14. *Prodest & renibus &c.*] Dioscor. loc. cit. Πρὸς κύστεως δηγμοὺς, καὶ ἑλκώσει νεφρῶν &c.

15. *Cum cinere.*] In MS. Reg. 1. *cum inira.* Reg. 2. & is quem Pintianus vidit, *cum cinere*, quod sincerum est. Nullus editis patrocinatur, qui *cum jure* præ se ferunt. Et quod jus, amabo, ex ovorum putamine conciunari queat? qua pinguitudine?

16. *Dantur cœliacis.*] Simile medicamentum habet Marcellus Empir. cap. 27. pag. 193.

passæ pinguis pari pondere, & malicorii, per triduum æquis portionibus. [17] Et alio modo lutea ovorum trium, lardi veteris & mellis quadrantibus, vini veteris cyathis tribus, trita ad crassitudinem mellis, & cum opus sit, avellanæ nucis magnitudine ex aqua pota. Item ex oleo fricta terna, totis ovis pridie maceratis in aceto. [18] Sic & liendericis. Sanguinem autem rejicientibus, cum tribus cyathis musti. Utuntur iisdem ad liventia, si vetustiora sint, cum bulbis ac melle. [19] Sistunt & menses mulierum cocta, & ex vino pota: & inflationes quoque vulvæ cruda cum oleo aut vino illita. [20] Utilia sunt & cervicis doloribus cum anserino adipe & rosaceo. [21] Sedis etiam vitiis indurata igni, ut calore quoque prosint. Et condylomatis cum rosaceo. [22] Item ambustis durata in aqua, mox in pruna putaminibus exustis: tum lutea ex rosaceo illinuntur. Fiunt & tota lutea, [23] quæ vocant sitista, cum triduo incubita tolluntur. Stomachum dissolutum confirmant [b] pulli ovorum cum gallæ dimidio, ita ne ante duas horas alius cibus sumatur. Dant & dysentericis pullos in ipso ovo decoctos, admixta vini austeri hemina, & pari modo olei polentæque. Membrana putaminis detracta sive crudo, sive cocto, labiorum fissuris medetur. [24] Putaminis cinis in vino potus, sanguinis eruptionibus. Comburi sine membrana oportet: [25] sic fit & dentifricium. Idem ci-

INTERPRETATIO.

b *Pulli.*] Pulli ovis suis inclusi.

NOTÆ.

17. *Et alio modo &c.*] Totidem ferme verbis Marcellus Empir. loc. cit. & Plinius Valer lib. 2. cap 26.

18. *Sic & liendericis*] Λειεντερία morbus est, quum intestina lævore fluunt: celerrima scilicet transmissio, ac tota simul ciborum, egestio, quum tales excernuntur quales ingesti sunt; λεία ἔντερα, intestinorum lævor, seu lævitas. Celsus, lib. 4 cap. 16. *Ex torminibus interdum intestinorum lævitas oritur, qua continere nihil possunt, & quidquid assumptum est, imperfectum protinus reddunt:* &c Vide Notas & Emendationes num. XV.

19. *Sistunt & menses*] Sextus Platon. parte 2. cap. 9 de gallina, tit *Ad profluvium mulieris: Gallinæ ovum totum comburas & conteras: & in vino mixtum illinies: restringit.*

20. *Utilia sunt.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 54.

21. *Sedis etiam vitiis.*] Sic etiam Dioscor. lib. 2. cap. 54.

22. *Item ambustis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 36. *Ambustis sanandis: Ova in aqua decoquantur: deinde in pruna torreantur, donec putamina eorum comburantur: tum lintea* (scribe, *lutea*) *eorum ex rosaceo illinantur.*

23. *Quæ vocant sitista.*] Σιτιστά, altilia Græcis sonant, sive saginata, ut σιτευτά. Ita porro Reg. 1. cod. In Reg. 2. & vetustis edit *sicista*, quæ vox nauci non est. Hermolaus *schista* rescripserat: quo auctore, obscurum.

24. *Putaminis cinis.*] Sic auctor libri, qui Kiranidum Kirani inscribitur.

25. *Sic fit & dentifricium.*] Q. Serenus, cujus verba retulimus libro sup. sect. 49.

nis & mulierum menſes cum myrrha illitus ſiſtit. Firmitas putaminum tanta eſt, ut recta, nec vi, nec pondere ullo frangantur, nec niſi paululum inflexa rotunditate. [26] Tota ova adjuvant partum, cum ruta, & anetho, & cumino pota e vino. [27] Scabiem corporum ac pruritum oleo & cedria mixtis tollunt. Hulcera quoque humida in capite, cyclamino admixta. [28] Ad puris & ſanguinis exſcreationes ovum crudum cum porri ſectivi ſucco, parique menſura mellis Græci calefactum hauritur. [29] Dantur & tuſſientibus cocta & trita cum melle, & cruda cum paſſo oleique pari modo. [30] Infunduntur & [c] virilitatis vitiis ſingula, cum ternis paſſi cyathis, amylique ſemuncia a balineis. Adverſus ictus ſerpentium cocta tritaque adjecto naſturtio illinuntur. Cibo quot modis juvent notum eſt, cum tranſmeent faucium tumorem, calfactuque obiter foveant. Nullus eſt alius cibus, qui in ægritudine alat, neque oneret, ſimulque vim potus ac cibi habeat. [31] Maceratorum in aceto molliri diximus putamen. [32] Talibus cum farina in panem ſubactis cœliaci recreantur. [33] Quidam ita reſoluta in pati-

INTERPRETATIO.

c *Virilitatis.*] Pudendorum.

NOTÆ.

26. *Tota ova.*] Q. Serenus, cap de conceptione & partu:

Ova etiam ruta & fragili miſcentur anetho,
Quæ diluta ſimul vino atque exhauſta medentur.

Nec plane diſplicet, *Toſta ova*, legi, ut in Chiffl. cod. At Regius uterque, *tota*.

27. *Scabiem corporum.*] Vide Notas & Emend. num. XVI.

28. *Ad puris & ſanguinis.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. *Si ex alto præcipitati ſunt, . . . cruenta exſcreantibus, quinque ovorum mediola cruda in vini hemina propinantur: ſi & purulenta ſint quæ exſpuuntur, eodem tempore ovum crudum cum pari menſura ſucci porri ſectivi ſorbetur. Itemque Græci mellis calefactum hauritur.*

29. *Dantur &c.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 1. cap. 58. Q. Serenus, cap. 18. de tuſſi medenda:

Ovum molle teres domitum ferventibus undis, &c.

Celſus, lib. 4. cap. 4. dat tuſſientibus *Ovum ſorbile ſulphure adjecto, potui primum aquam calidam, deinde invicem aliis diebus hanc, aliis vinum.*

30. *Infunduntur.*] Et imponi in ani vitiis Galenus jubet, lib. 1. Εὐπορ. cap. 14. tom. 10.

31. *Maceratorum . . . diximus.*] Libro 10. ſect. 80.

32. *Talibus.*] Q. Serenus, cap. 27.

Cœliacos autem recreabis pane ſalubri,
Quem madido farre efficies, ac mollibus ovis:
Quorum teſta fero prius emolleſcat aceto.

Sic & Marcellus Empir. cap. 27. pag. 195. Et Plinius Valer. lib. 2. cap. 33. *Ova pridie*, inquit, *in aceto macerantur: ex his & farina & aqua, panis cœliacis fit.*

33. *Quidam ita.*] Q. Serenus, cap. 30. de ſolutione ventris compeſcenda, pag. 145.

Sin autem longo decurrent intima fluxu,
Torridus ex vino cortex potabitur ovi.

Marcellus Empir. ſimiliter ad verbum, cap. 27. pag. 193. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 33.

nis

nis torreri utilius putant. Quo genere non alvos tantum, sed & menses feminarum sistunt: aut si major sit impetus, cruda cum farina ex aqua hauriuntur. [34] Et per se lutea ex iis decocta in aceto, donec indurescant: [35] iterumque cum trito pipere torrentur ad cohibendas alvos. [36] Fit & dysentericis remedium singulare, ovo effuso in fictili novo, ejusdemque ovi mensura, ut paria sint omnia, melle, mox aceto, item oleo, confusis crebroque permixtis. Quo fuerint ea excellentiora, hoc præsentius remedium erit. Alii eadem mensura pro oleo & aceto resinam adjiciunt rubentem, vinumque: & alio modo temperant, olei tantum mensura pari, pineique corticis duabus sexagesimis denariorum, una ejus [37] quod rhum diximus, mellis obolis quinque simul decoctis, ita ut cibus alius post quatuor horas sumatur. Torminibus quoque multi medentur, ova bina [38] cum allii spicis quatuor una terendo, vinique hemina calefaciendo, atque ita potui dando. Et ne quid desit ovorum gratiæ, candidum ex his admixtum calci vivæ glutinat vitri fragmenta. Vis vero tanta est, ut lignum perfusum ovo non ardeat, ac ne vestis quidem contacta aduratur. De gallinarum autem ovis tantum locuti sumus, cum & reliquarum alitum restent magnæ utilitates, sicut suis locis dicemus.

XII. Præterea est ovorum genus in magna Galliarum fama, omissum Græcis. [1] Angues innumeri æstate convoluti, salivis faucium corporumque spumis artifici complexu glomerantur, [a] anguinum appellatur. [2] Druidæ sibilis id dicunt in sublime jactari, [3] sagoque oportere intercipi, ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo: serpentes enim insequi, donec arceantur amnis alicujus interventu. Experimentum ejus esse, si [4] contra aquas fluitet vel auro vinctum. At-

INTERPRETATIO.

[a] *Anguinum.*] Anguinum *id ovum* appellatur.

NOTÆ.

34. *Et per se lutea.*] Totidem verbis Marcellus Empir. loc. cit.

35. *Iterumque.*] Marcellus Empir. loc. cit.

36. *Fit & dysentericis.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 2. cap. 22. & Marcellus Empir. cap. 27. pag. 191.

37. *Quod rhum diximus.*] Libro 24. sect. 54.

38. *Cum allii spicis quatuor.*] Vide Notas & Emendationes, num. XVII.

Sect. XII. 1. *Angues innumeri.*] Scimus hodieque serpentes generis diversi ac prope innumeras, in locum unum convolare, ab Idibus Junii, ad Idus Augustas, in Delphinatus Sabaudiæque confinio, ad montem *la Rochette*; spumaque locum opplere, quæ horrorem incutiat spectantibus. Vide Nic. Chorier, lib. 2. hist. Delph. pag. 94.

2. *Druidæ sibilis.*] Serpentium ore ac sibilo.

3. *Sagoque.*] Sagum, Nonio teste, vestimentum est militare. Plura vide apud Voss. in Etymol.

4. *Contra aquas.*] Si non labenti amni cedat, sed adverso fluitet, etiam auro vinctum: sinceri hæc ovi probatio est.

que, ut est Magorum solertia occultandis fraudibus sagax, certa Luna capiendum censent, [b] tanquam congruere operationem eam serpentium, humani sit arbitrii.. Vidi equidem id ovum mali orbiculati modici magnitudine, [c] crusta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum polypi crebris, insigne Druidis. Ad victorias litium, ac regum aditus, mire laudatur: tantæ vanitatis, ut habentem id in lite in sinu equitem Romanum e Vocontiis, a Divo Claudio principe interemptum non ob aliud sciam. Hic tamen complexus anguium & efferatorum concordia, causa videtur esse, quare exteræ gentes [5] caduceum in pacis argumentis circumdata effigie anguium fecerint. [6] Neque enim cristatos esse in caduceo mos est.

XIII. De anserum ovis magnæ utilitatis, ipsoque ansere dicturi hoc in volumine, debemus honorem & Commagenorum clarissimæ rei. [1] Fit ex adipe anserum': alioqui celeberrimi usus est: ad hoc in Commagene Syriæ parte cum cinnamo, casia, pipere albo, herba [2] quæ Commagene vocatur, obrutis nive vasis, odore jucundo, utilissimum ad perfrictiones, convulsiones, cæcos aut subitos dolores, omniaque quæ acopis curantur: unguentumque pariter, ac medicamentum est. Fit & in Syria alio modo, adipe avium [3] curato, ut diximus, additis erysisceptro, xylobalsamo, phœnice elate, item calamo, singulorum pondere, qui sit adipis, cum vino bis aut ter [4] subfervefactum. Fit autem hieme, quoniam æstate non glaciat: nisi accepta cera. Multa præterea remedia sunt ex ansere, (quod miror,) [5] æque quam in capris. [6] Namque anser corvusque ab æstate in autumnum morbo conflictari dicuntur.

INTERPRETATIO.

[b] *Tanquam.*] Tanquam contingere hanc serpentium salivationem, ovique partum, certo tempore humani sit arbitrii.

[c] *Crusta.*] Putamine cartilagineo, habens veluti cavitates crebras, quales sunt in brachiis polyporum.

NOTÆ.

5. *Caduceum.*] Caduceus, fetialium insigne, qui ad contrahendum fœdus mittebantur. Virga fuit, cujus in summa parte angues spiris circumplexi, tanquam adversa sibila efflantes.

6. *Neque enim cristatos.*] Si cristati forent, bellum indicare viderentur, non pacem.

Sect. XIII. 1. *Fit ex adipe.*] Fit illud medicamentum, quod Commagenum appellatur, ex adipe anserino, &c.

2. *Quæ Commagene.*] Forte, nardo Syriaca.

3. *Curato, ut diximus.*] Modum curandi adipis edocuit lib. 28. sect. 38.

4. *Subfervefactum.*] Subintellige, medicamentum.

5. *Æque quam in capris.*] Id miratur Plinius, quod ex animalibus morbo obnoxiis tanta sit remediorum copia, ansere videlicet & capra.

6. *Namque anser corvusque.*] De corvo id ante delibatum lib. 10. sect. 15. Vide quæ ibi diximus in Notis.

XIV. [1] De anserum honore, quem meruere Gallorum in Capitolium ascensu deprehenso, diximus. * [2] Eadem de causa supplicia annua canes pendunt inter ædem [3] Juventatis & Summani, vivi in furca sambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priscorum mores. [4] Catulos lactentes adeo puros existimabant ad cibum, ut etiam placandis numinibus [5] hostiarum vice uterentur his. [6] Genitæ Manæ catulo res divina fit, [7] & in cœnis Deûm etiamnum ponitur catulina. [8] Aditialibus quidem epulis celebrem fuisse, [9] Plauti fabulæ indicio sunt. [10] Sanguine canino contra toxica nihil præstantius putant. Vomitiones quoque hoc animal monstrasse homini videtur. Et alios usus ex eo mire laudatos referemus suis locis.

*Cap. IV.

XV. 1. Nunc ad statutum ordinem pergemus. [1] Adversus serpentium ictus efficacia habentur, fimum pecudis recens in vino decoctum

NOTÆ.

Sect. XIV. 1. *De anserum.... diximus.*] Libro 10. sect. 26.

2. *Eadem de causa.*] Ob Capitolium negligentius custoditum, ac pæne silentio proditum: ni vociferatus anser fuisset.

3. *Juventatis.*] Sic enim MSS. omnes, non *Juventutis.* Sic etiam Cicero locutus non semel. Nizolium vide. Et in nummis M. Aurelii Cæsaris apud Tristanum, Deæ ipsius effigies cernitur, cum epigraphe ea, IVVENTAS. Hujus ædis mentio apud Livium: situs prope Capitolium ipsum. P. Victor, in descriptione Urbis Romæ, regione VIII. *Ædicula Juventæ. Porta Carmentalis... Templum Carmentæ. Capitolium, ubi omnium Deorum simulacra* &c. De Deo Summano, sive Deo summo manium, diximus, lib. 2. sect. 53.

4. *Catulos lactentes.*] Festus: *Catulinam carnem esitavisse, hoc est, comedisse Romanos Plautus in Saturione refert.* Græcos quoque id fecisse scimus ex Ananio poëta, cujus verba recitat Athenæus, lib. 7. pag. 282. Apud alias gentes & hunc morem fuisse docet Galenus, lib. 3. de alim. fac. cap. 2. Est sane nunc quoque apud Canadenses. Quin & in ægrotantium cibo, perinde atque aviculæ, ab Hippocrate catulina caro commendatur, lib. 2. de morbis, tex. 40. pag 66. Ἔπειτα σκύλακα ἢ ὀρνίθιον καθεψήσας τὸν ζωμὸν ῥοφείτω, καὶ τῶν κρεῶν φαγέτω ὀλίγα. *Deinde catulum aut aviculam coquat, & jus sorbeat, & de carnibus paulum edat.* Et libro pariter περὶ παθῶν, tex. 41. pag. 186. ac libro denique, περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, tex. 26. pag. 229. κρέα σκύλακος ἑφθά.

5. *Hostiarum vice.*] Vide quæ diximus supra in Notis & Emend. ad lib. 18. num. XXXVII. Et Pausaniam vide, in Lacon. sive lib. 3. pag. 187. & 188.

6. *Genitæ Manæ.*] Sic Dea appellabatur, quæ menstruis feminarum præerat: huic catulus immolabatur. Vide Notas & Emend. num. XVIII.

7. *Et in cœnis Deûm.*] In cœnis quæ in Deorum honorem fiunt, præcipue Latium. De his accipiendus Horatius, lib. 2. Satyr. 6. vers. 65. etsi interpretes alio detorquent.

O noctes cœnæque Deûm, quibus ipse, meique,
Ante Larem proprium vescor, vernasque procaces
Pasco libatis dapibus.

8. *Aditialibus.*] De hac voce egimus lib 10. sect. 23.

9. *Plauti fabulæ.*] Forte in Saturione, de qua Festus proxime appellatus.

10. *Sanguine canino.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 53. ad verbum.

Sect. XV. 1. *Adversus serpentium.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 3. cap. 57.

illitumque : [2] mures diffecti & impositi, quorum natura non est spernenda, præcipue in ascensu siderum, [3] ut diximus : cum lumine Lunæ fibrarum numero crescente atque decrescente. Tradunt Magi, jocinere muris dato porcis in fico, sequi dantem id animal. In homine quoque similiter valere, sed resolvi cyatho olei poto.

XVI. 2. Mustelarum duo genera : alterum silvestre, distans magnitudine. [1] Græci vocant ictidas. Harum fel contra aspides dicitur efficax, [2] cetero venenum. [3] Hæc autem quæ in domibus nostris oberrat, & catulos suos (ut auctor est Cicero) quotidie transfert, [4] mutatque sedem, serpentes persequitur. [5] Ex ea inveterata sale denarii pondus in cyathis tribus [6] datur percussis : [7] aut ventriculus coriandro fartus inveteratusque & in vino potus. [8] Et catulus mustelæ etiam efficacius.

XVII. 3. Quædam pudenda dictu tanta auctorum asseveratione commendantur, ut præterire fas non sit. Siquidem illa concordia rerum, aut repugnantia medicinæ gignuntur : [1] veluti cimicum animalis

NOTÆ.

2. *Mures dissecti.*] Plinius Valer. loc. cit. & Dioscor. lib. 2. cap. 74.

3. *Ut diximus.*] Libro 2. sect 41. & lib. x 1. sect. 76.

Sect. XVI. 1. *Græci vocant ictidas.*] Nempe silvestres. Furettos vocamus, Vide quæ diximus lib. x 1 sect. 109.

2. *Cetero venenum.*] Adversus id venenum remedia tradentur inferius sect 33.

3. *Hæc autem.*] Domestica, quæ & vulgaris appellatur inferius, sect. 33. Belettam Galli nuncupant. Γαλῆ Græcis : quam de cibo dimicare cum serpentibus murium venatricibus, τοῖς ὄφεσι τοῖς μυοθήραις scribit Aristoteles, lib 9. histor. anim cap. 9. pag. 1026. propterea quod ipsa quoque eos venatur. Vide quæ diximus lib. 8. sect. 41. ac in Notis & Emendat. ad eundem librum, num. LXXXII. Eo Plautus allusit, in Sticho, act. 3. sc. 2. vers. 6.

Auspicio hodie hercule optumo exivi foras :
Mustela murem mihi abstulit præter pedes :
Eam strenue obsonavit, spectatum hoc mihi est.

4. *Mutatque sedem.*] Pro Ciceronis loco, qui intercidit, Plautum subjicimus, in eadem fabula, vers. 43. ita scribentem :

Certum est mustelæ posthac nunquam credere :
Nam incertiorem nullam novi bestiam.
Quæne ipsa decies in die mutat locum.

5 *Ex ea.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 53. *Venenis prohibendis & expellendis : Mustela vulgaris inveterata drachmis binis potatur.* Sic etiam Diosc lib. 2. cap. 27. Γαλῆ κατοικίδιος περιφλεχθεῖσα &c. *Mustela, quæ in domibus nostris oberrat, flammis ambusta, & exemptis interaneis sale inveterata, & in umbra siccata, binis drachmis in vino pota, contra serpentium genus omne, præsentaneo remedio est.*

6. *Datur percussis.*] A bestiis venenatis, θηριοδήκτοις.

7. *Aut ventriculus.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit. Ἡ δὲ κοιλία αὐτῆς κοριάννῳ πληρωθεῖσα καὶ ξηρανθεῖσα, θηριοδήκτοις βοηθεῖ ποθεῖσα.

8. *Et catulus.*] Nicander in Theriac. pag. 48.

Sect. XVII. 1. *Veluti cimicum.*] Cimex Gallis *Punaise* : Græcis κόρεις. Dioscor. lib. 2. cap. 36. Κόρεις οἱ ἐπὶ κλίνης, *cimices qui in cubilibus enascuntur.*

fœdissimi, & dictu quoque fastidiendi natura, contra serpentium morsus, [2] & præcipue aspidum valere dicitur. Item contra venena omnia: argumento, quod dicant gallinas, [3] quo die id ederint, non interfici ab aspide: carnesque earum percussis plurimum prodesse. Ex his quæ tradunt, humanissimum est, [4] illinire morsibus cum sanguine testudinis: [5] item suffitu eorum abigere sanguisugas adhærentes, [6] haustasque ab animalibus restinguere in potu datos. Quanquam & oculos quidam iis inungunt tritis cum sale & lacte mulierum: auresque, cum melle & rosaceo admixtis. Eos qui agrestes sint, & in malua nascantur, crematos, cinere permixto rosaceo infundunt auribus. Cetera quæ de his tradunt, [7] vomicæ, & quartanarum remedia, aliorumque morborum, quanquam ovo, aut cera, aut faba inclusos censeant devorandos, falsa, nec referenda arbitror. [9] Lethargi tamen medicinæ cum argumento adhibent, [a] quoniam vincatur aspidum [10] somnifica vis, septenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. [11] Et in stranguria [b] fistulæ imposuere. Adeo nihil

INTERPRETATIO.

[a] *Quoniam.*] Quoniam pellit soporem, quem aspidum morsus solet afferre.

[b] *Fistulæ.*] Veretri canali.

NOTÆ.

2. *Et præcipue aspidum.*] Diosc. loc. cit.

3. *Quo die id ederint.*] Id animal, nempe cimicem.

4. *Illinire morsibus*] Aspidum scilicet.

5. *Item suffitu.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

6. *Haustasque.*] Diosc. loc. cit. Σὺν οἴνῳ ἢ ὄξει ποθέντες, βδέλλας ἐξάγουσι. *Sanguisugas cum vino aut aceto poti cimices pellunt.* Sic etiam Galenus, lib. XI de fac. simp. med. pag. 313. & Anatolius in Geopon. lib. 13 cap. 17. pag. 376.

7. *Vomicæ.*] Sic libri editi, cum Colb. 3. cod. In Reg. 1. *vomicæ*. Reg. 2. & is quem Pintianus vidit, *vomitionem*, quod perinde est. Marcellus Empiric. cap. 17. pag. 125. *In ovo sorbili cimicem unum contritum jejunus ignorans qui sorbeat, desinet vomere: hoc sane expertum est.*

8. *Et quartanarum.*] Dioscor. loc. cit. Κόρεις οἱ ἀπὸ κλίνης ἐναποθέμενοι βρώμασι μετὰ κυάμων τὸν ἀριθμὸν ζ, καὶ καταποθέντες πρὸ τῆς ἐπισημασίας, ὠφελοῦσι τοὺς τεταρταΐζοντας. *Cimices qui in cubilibus enascuntur, numero septeni cum fabis in cibos additi, & ante accessiones devorati, quartana laborantibus auxilio sunt.*

9. *Lethargi.*] Q. Serenus, cap. 57. de lethargia expellenda, pag. 160.

Quidam dira jubent: septeno cimice trito
Vt vitientur aqua, cyathusque bibatur earum:
Hæc potiora putant, quam dulci morte perire.

Plinius Valer. lib. 3 cap. 7. *Lethargicis: Cimices septem triti in aquæ cyatho uno dantur, si vir sit: si puer, eodem modo aquæ, cimices quatuor.*

10. *Somnifica.*] Demorsos ab aspide premi urgerique somno, scribit etiam Diosc. in Theriac. cap. 17.

11. *Et in stranguria.*] Sic recte codex Reg. 2. & Chiffl. non, ut editi hactenus libri, *& stranguriæ fistulæque*. Marcellus Empir. cap. 26. pag. 183. *Cimex foraminibus veretrorum confricatus, dolores vesicæ protinus tollit.* Dioscor. lib. 2. cap.

parens illa rerum omnium sine ingentibus causis genuit. Quin & adalligatos lævo brachio binos lana subrepta pastoribus, resistere nocturnis febribus prodiderunt, diurnis [12] in roseo panno. [13] Rursus iis adversatur scolopendra, suffituque enecat.

XVIII. 4. [1] Aspides percussos torpore & somno necant, omnium serpentium minime sanabiles. Sed & venenum earum si sanguinem attingit, aut recens vulnus, statim interimit: inveteratum hulcus, tardius. De cetero potum quantalibet copia, non nocet. Non est enim tabifica vis: itaque occisa morsu earum animalia, cibis innoxia sunt. Cunctarer in proferendo ex his remedio, nisi M. Varronem scirem LXXXVIII. vitæ anno prodidisse, aspidum ictus efficacissime sanari, hausta [3] a percussis ipsorum urina.

XIX. 5. [1] Basilisci, quem etiam serpentes ipsæ fugiunt, alias olfactu necantem, qui hominem vel si aspiciat tantum, dicitur interimere, sanguinem Magi miris laudibus celebrant, coëuntem picis modo & colore, dilutum cinnabari clariorem fieri. Tribuunt ei & successus petitionum a potestatibus, & a Diis etiam precum, morborumque remedia, veneficiorum amuleta. Quidam id Saturni sanguinem appellant.

XX. 6. [1] Draco non habet venena. Caput ejus limini januarum subditum, propitiatis adoratione Diis, fortunatam domum facere promittitur. Oculis ejus inveteratis, & cum melle tritis, inunctos non pavescere ad nocturnas imagines, etiam pavidos. Cordis pingue in pelle dorcadum nervis cervinis adalligatum in lacerto, conferre judiciorum victoriæ. [2] Primum spondylum aditus potestatum mulcere.

NOTÆ.

36. *Δυσυρίαις τε πάνυ ὀνινᾶσι ἐντιθέμενοι τῷ οὐρητικῷ πόρῳ λεῖοι. Triti vero & urinariæ fistulæ impositi, urinæ difficultati medentur.*

12. *In roseo panno.*] Ita Reg. 2. & Chiffl. non *rosaceo*, ut editi. Sic etiam Palladius, lib. 1. tit. 35. *roseum* vocat.

13. *Rursus iis.*] Cimicibus.

Sect. XVIII. 1. *Aspides.*] Nicander ad verbum in Theriac. pag. 12. & Diosc. pariter in Theriac. cap. 17.

2. *Anno LXXXVIII.*] Post octo annos quam scripserat libros de re rustica, qui nunc fere supersunt integri, ut ipse prodit in præfatione ejus operis. At in Reg. 1. 2. & Colb. 3. *Anno* LXXXIII. solum legimus, non LXXXVIII.

3. *A percussis.*] Hoc est, a demorsis Si morsi ab aspide, suam ipsorum urinam ebibant. Diosc. lib. 2. cap. 99. *Οὖρον ἀνθρώπου τὸ ἴδιον ποθὲν πρὸς ἐχίδνης δήγματα ἁρμόζει. Humanam urinam suam cuique bibere prodest contra viperæ morsus.*

Sect. XIX. 1. *Basilisci.*] De eo egimus lib. 8. sect. 33.

Sect. XX. 1. *Draco non habet venena.*] Vulnere potius quam veneno nocet. Alibi innoxius, in Africa exitiosus. Lucanus, lib. 9. Pharsal. vers. 727.

Vos quoque, qui cunctis innoxia numina terris,
Serpitis, aurato nitidi fulgore dracones:
Pestiferos ardens facit Africa.

Aëtius, serm. 13. cap. 34. de draconibus, pag. 258. *Animal quidem hoc non jacit venena &c.*

2. *Primum spondylum.*] Primum spinæ articulum, qua cervici committitur: ut de hyæna dictum est anteriore libro, sect. 27.

[3] Dentes ejus illigatos pellibus caprearum cervinis nervis, mites præstare dominos, potestatesque exorabiles. Sed super omnia est compositio, qua invictos faciunt Magorum mendacia: Cauda draconis & capite, pilis leonis e fronte, & medulla ejusdem, equi victoris spuma, canis unguibus adalligatis [a] cervino corio, nervisque cervi alternatis & dorcadis: quæ coarguisse non minus refert, quam contraria serpentibus remedia demonstrasse, [b] [4] quoniam hæc morum veneficia sunt. [5] Draconum adipem venenata fugiunt: item, si uratur, ichneumonum: fugiunt & urticis tritis in aceto perunctos.

XXI. 7. [1] Viperæ caput impositum, vel alterius quam quæ percusserit, [2] sine fine prodest. Item si quis eam ipsam [a] in vapore baculo sustineat: [b] [3] aiunt enim præcanere: [4] item si quis exustæ ejus cinerem illinat. Reverti autem ad percussum serpentes necessitate naturæ, Nigidius auctor est. Caput quidem dissecant Scythæ inter aures [5] ad eximendum lapillum, quem aiunt ab ea devorari territa. [6] Alii ipso toto capite utuntur. Fiunt ex vipera pastilli, [7] qui theriaci vocantur a Græcis, [8] ternis digitis utrinque amputatis, exemptisque interaneis, [9] & livore spinæ adhærente, reliquo corpore in patina ex aqua [10] & anetho discocto, [11] spinisque exemptis, & addita

INTERPRETATIO.

[a] *Cervino.*] Cervina pelle, nervis cervi & dorcadis alterno nexu stringentibus.

[b] *Quoniam.*] Quoniam hæc bonos mores corrumpunt.

[a] *In vapore.*] In calore.

[b] *Aiunt.*] Aiunt enim tum viperam recanere, *incantationem repellere.*

NOTÆ.

3. *Dentes . . . illigatos pellibus.*] Sic Reg. 1. 2. Colb. & Chiffl. non, ut quidam editi, *pedibus*. Sic paulo antea, *Cordis pingue in pelle dorcadum.*

4. *Quoniam hæc morum.*] Ita recte Gronovius, pro *morborum*.

5. *Draconum adipem.*] Vide Notas & Emend. num. XX.

Sect. XXI. 1. *Viperæ caput.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. ad verbum.

2. *Sine fine prodest.*] Nempe percussis a vipera. Negat tamen hoc esse verum, imo & experimentis adversari, Charasius lib. de viperis, pag. 108.

3. *Aiunt enim præcanere.*] Vide Notas & Emend. num. XXI.

4. *Item si quis exustæ.*] Galenus, lib. de theriaca ad Pison. cap. 10. pag. 944.

5. *Ad eximendum lapillum.*] Qui plagæ a serpente inflictæ imponi possit.

6. *Alio ipso toto.*] Q. Serenus cap. 47. pag. 154.

Qua nocuit serpens, fertur caput illius apte
Vulneribus jungi, sanat quem sauciat ipsa.

7. *Qui theriaci.*] Θηριακοὶ, ad venenatorum morsus sanandos concinnati.

8. *Ternis digitis.*] A capite & a cauda ternis digitis amputatis. Vide Notas & Emend. num. XXII.

9. *Et livore.*] Vena livida.

10. *Et anetho.*] Ita senior Andromachus, apud Galenum, lib 1. de antid. cap. 6. pag. 876. & lib. 1. de Theriac. ad Pison. cap. 7. pag. 938.

Ὕδατι ἐγχεύσας ὅσον ἄρκιον ἠδ' ἀνήθου
Κλῶνας ἐχιδναίῃ σαρκὶ συνεψομένας.

Ante tamen misces frondem grave olentis anethi,
Et, quantum satis est, providus indis aquæ.

11. *Spinisque exemptis.*] Sic Andromachus, pag. 878. & Galenus ipse, lib. 1. de antid. cap. 8. pag 879.

[12] similagine, atque ita in umbra siccatis pastillis, [13] quibus ad multa medicamenta utuntur. [14] Significandum videtur e vipera tantum hoc fieri. Quidam purgatæ, ut supra dictum est, adipem cum olei sextario decoquunt ad dimidias. Ex eo, cum opus sit, ternis stillis additis in oleum perunguntur, ut omnes bestiæ fugiant eos.

XXII. 8. [1] Præterea constat, contra omnium serpentium ictus, quamvis insanabiles, ipsarum serpentium exta imposita auxiliari: eosque qui aliquando viperæ jecur coctum hauserint, nunquam postea feriri a serpente. [2] Neque anguis venenatus est, nisi per mensem Luna instigatus. Sed prodest vivus comprehensus, & in aqua contusus, [a] si foveatur ita morsus. Quin & inesse ei remedia multa creduntur, [3] ut digeremus, & ideo Æsculapio dicatur. Democritus quidem [4] monstra quædam ex his conficit, [5] ut possint avium sermones intelligi. [6] Anguis Æsculapius Epidauro Romam advectus est: [7] vulgoque

INTERPRETATIO.

[a] *Si foveatur.*] Si foveatur ita contuso angue is qui morsus ab eo angue fuit.

NOTÆ.

12. *Similagine.*] Panis sicci ac bene pisti tantum adjici Andromachus jubet, quantum necesse sit ad pastillos fingendos.

Αἰθαλέην δ' ἐπὶ τοῖσι βάλοις εὐεργέος ἄρτου,
Ὅσσον τηρούνῃ στέρξῃ δύναιτο τροχίσκους
Πλάσσεσθαι.

Galenus quoque, lib. 1. de antid. cap. 8. pag. 879. panem purissimum ac fermentatum desiderat. Triticeum Damocrates, apud eundem, loc. cit. cap. 15. pag. 893. *Ἄρτου τοῦ καθαροῦ τοῦ πολὺν Περγάμιτην ἢ λίτραν.* Panis siliginei unciam unam Crito ibidem, cap. 17. pag. 896. *σιλιγνίτου ἄρτου οὐγκίαν μίαν.* Denique ex similagine sincera panem concinnatum ipse Galenus, lib. de theriaca ad Pison. cap. 13. pag. 950. *Ἄρτου ὡς μάλιστα καθαρωτάτου, ἢ ἀπὸ σεμιδάλεως τοῦ καθαρωτάτης γενομένου μέτρῳ τῷ συμμέτρῳ*, &c.

13. *Quibus ad multa.*] Quæ prolixe enumerat Andromachus pag. 875. & 876 & Galenus lib. de theriaca ad Pison. cap. 15. & 16.

14. *Significandum.*] Quamobrem vipera in primis ad theriacam adsciscatur, disputat egregie Galenus, loc. cit. cap. 8. pag. 940.

Sect. XXII. 1. *Præterea.*] Sic scorpionem ipsum, tritum impositumque, vulneri quod intulit, remedio esse, scribit Diosc. lib. 2. cap. 13.

2. *Neque anguis.*] *Une couleuvre, un serpent.*

3. *Ut digeremus.*] Ut ordine ac serie dicturi sumus. Ita MSS. non, *ut dicemus.*

4. *Monstra.*] Monstruosas compositiones, plenasque vanitatis.

5. *Ut possint avium.*] Melampodem, aliosque, finxit vetustas sermones percepisse avium: ut Helenus ille Virgilianus, *qui sidera sensit,*

Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ.

6. *Anguis Æsculapius.*] Epitome Livii, lib. XI. *Cum civitas pestilentia laboraret, missis legatis ut Æsculapii signum Romam ab Epidauro transferrent: anguem, qui se in navem eorum contulerat, in quo ipsum Numen esse constabat, deportavere: eoque in insulam Tiberis egresso, eodem loco ædes Æsculapii consecrata est.* Vide Plutarch. in quæst. Rom. pag. 286. & Auctorem libri de Viris illustribus, cap 22. Contigit id anno Urbis CCCCLXXVIII. Q. Fabio Gurgite II. C. Genucio Clepsina Coss.

7. *Vulgoque pascitur.*] De Tiberio Sue-

pascitur

pascitur & in domibus. Ac nisi incendiis semina exurerentur, non esset fecunditati eorum resistere. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus est, [8] quod & in aqua vivit, hydri vocantur, nullis serpentium inferiores veneno. Horum jecur servatum adversus percussos ab his auxilium est. Scorpio tritus stellionum veneno adversatur. Fit enim & e stellionibus malum medicamentum. Nam cum immortuus est vino, faciem eorum qui biberint lentigine obducit. Ob hoc in unguento necant eum, insidiantes pellicum formæ. Remedium est ovi luteum, & mel ac nitrum. Fel stellionum tritum in aqua mustelas congregare dicitur.

XXIII. 9. Inter omnia venenata salamandræ scelus maximum est. Cetera enim singulos feriunt, nec plures [a] pariter interimunt: ut omittam, quod perire conscientia dicuntur homine percusso, [1] neque amplius admitti ad terras: salamandra populos pariter necare improvidos potest. [2] Nam si arbori irrepsit, omnia poma inficit veneno, & eos qui ederint, necat frigida vi, [3] nihil aconito distans. Quinimo si contacto ab ea ligno [b] vel pede crusta panis incoquatur, idem veneficium est: vel si in puteum cadat. Quippe cum saliva ejus quacumque parte corporis, vel in pede imo respersa, [4] omnis in toto corpore defluat pilus. Tamen talis, ac tanti veneni a quibusdam ani-

Interpretatio.

a *Pariter.*] Uno ictu.

b *Vel pede.*] Si vel extremo pede lignum salamandra contingat, in quo panis coquitur, eodem modo totum panem veneno inficit.

Notæ.

tonius, cap. 72. *Erat ei in oblectamentis serpens draco, quem ex consuetudine manu sua cibaturus*, &c.

8. *Quod & in aqua.*] Hæc totidem verbis Nicander in Theriac. pag. 31. qui chersydrum dispari forma ab hydro descripserat antea, pag. 26.

Sect. XXIII. 1. *Neque amplius admitti.*] Plinius supra, lib. 2. sect. 63. de terra: *Illa serpentem homine percusso non amplius recipit, pœnasque etiam inertium nomine exigit.*

2. *Nam si arbori.*] Et Gesnero ita referente, dicere soliti Narbonenses, si blanda (hoc est, ut quidem putant, salamandra,) in acervo tritici reperiatur, totum ita infici, ut vel gallinæ vescentes eo deinde intereant.

3. *Nihil aconito distans.*] Interimendi celeritate, non similitudine virtutis: est enim calida aconito vis, salamandræ frigida.

4. *Omnis.... defluat pilus.*] Q. Serenus, cap. 9. pag. 129.

Defluit expulsus morbo latitante capillus,
Seu salamandra potens, nullisque obnoxia flammis,
Eximium capitis tactu dejecit honorem.

Raderum vide in istud Martialis, lib. 2. Epigr. 66.

Hoc salamandra notet, vel sæva novacula nudet.

Petronius in Satyr. pag 375. *Quid dicis tu, latro? qua salamandra supercilia tua excussit?*

malium, [5] ut subus, manditur, dominante eadem illa rerum diffidentia. Venenum ejus restingui primum omnium ab his quæ vescantur illa, [c] ex his verisimile est, quæ produntur, [6] cantharidum potu, aut lacerta in cibo sumpta: cetera adversantia diximus, dicemusque suis locis. Ex ipsa quæ Magi tradunt contra incendia, quoniam ignes sola animalium exstinguat, si forent vera, jam esset experta Roma. Sextius Venerem accendi cibo earum, si detractis interaneis, & pedibus, & capite in melle serventur, tradit, negatque restingui ignem ab iis.

XXIV. 10. 1. Ex volucribus in auxilium contra serpentes [1] primi vultures. Adnotatum quoque minus virium esse nigris. [2] Pennarum ex his nidore, si urantur, fugari eas dicunt. [3] Item cor ejus alitis habentes, tutos esse ab impetu non solum serpentium, sed etiam ferarum, latronumque, & regum ira.

XXV. 2. [1] Carnibus gallinaceorum, ita ut tepebant avulsæ, ap-

INTERPRETATIO.

c *Ex his.*] Veri simile esse intelligitur ex iis quæ produntur, cantharidum potu, aut lacerta, venenum ejus pariter restingui.

NOTÆ.

5. *Vt subus.*] Sic Ælianus, lib. 9. hist. animal. cap. 28. & Sextus Empir. lib. 1. Pyrrh. hypot. cap. 14. pag. 10. Τὰς ὗς αὖ δὴ χαίρειν ἢ σαλαμάνδρας ἐσθίοντας.

6. *Cantharidum potu.*] Hunc locum inferius respicit, sect. 29 cum ait: *Salamandris cantharidas diximus resistere.*

Sect. XXIV. 1. *Primi vultures.*] *In quibus tot curationes esse, quot sunt membra*, dixit Hieronym. lib. 2. adv. Jovin.

2. *Pennarum ex his.*] Ælianus, lib. 1. hist. anim. cap. 45. Suffitu vulturum pennis ex cavis suis elici serpentes tradit. Γυπῶν πτερά εἰ θυμιάσειέ τις, ὡς ἀκούω, ἐκ φωλεῶν ἐξελκεῖ τοὺς ὄφεις ῥᾷστα. Fugari cum Plinio, Sextus Platon. parte 2. cap. 2 de vulture. Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. Q. Serenus, c. 47. p. 155.

3. *Item cor ejus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. Q. Serenus, loc. cit.

Namque potest diros prævertere morsus,
Si jecur exsectum tardo de vulture portes.

Sextus Platon. loc. cit. cap. 2. de vulture, tit. 6. *Adversus mala medicamenta: Cor vulturis ligatum in pelle lupina, si circa brachium habeas, nullum medicamentum tibi nocere poterit, nec serpens, nec latro, nec alia malitia, nec quidem phantasma senties.* Auctor Kiranidum, pag. 120. *Cor quoque ejus in pelle ligatum qui portaverit, fugient illum dæmonia, & maxime feræ: habebit autem & gratiam ad omnes homines, & in divitiis vivet: est autem & victoriosum ad omnem rem.* Qua plenissima vanitatis arbitror: afferenda tamen, ne ultro conficta a Plinio videantur.

Sect. XXV. 1. *Carnibus.*] Diosc. in Theriac. cap. 19. & 27 & lib. 2. prioris operis, cap. 51. Celsus, lib. 5. cap. 27. *Adversus omnes morsus serpentium. Vivum gallinaceum pullum per medium dividere, & protinus calidum super vulnus imponere, sic ut pars interior corpori jungatur.* Plinius Valer. lib. 3. cap. 57. *Carnibus gallinaceorum discerptorum, ita ut tepeant, extrahitur venenum.* Nigidius lib. de animal. citante Gellio, lib. 7. cap. 9. *Serpens si memordit, gallina diligitur & apponitur.* Est autem hic diligere, dividere, discindere, dissecare. Vide Festum, & Nonium.

poſitis, venena ſerpentium domantur : [2] item cerebro in vino poto. [3] Parthi gallinæ malunt cerebrum plagis imponere. Jus quoque ex his potum præclare medetur, [4] & in multis aliis uſibus mirabile. Pantheræ leoneſque non attingunt perunctos eo, præcipue ſi & allium fuerit incoctum. [5] Alvum ſolvit validius e vetere gallinaceo. [6] Prodeſt & contra longinquas febres, & torpentibus membris, [7] tremuliſque, [8] & articulariis morbis : in capitis doloribus : epiphoris, inflationibus, faſtidiis, incipiente teneſmo, jocineri, renibus, veſicæ : contra cruditates, ſuſpiria. Itaque etiam faciendi ejus exſtant præcepta. [9] Efficacius enim coctî cum [a] olere marino, [10] aut cybio, aut cappari, aut apio, aut herba Mercuriali, aut polypodio, aut anetho : utiliſſime autem in congiis tribus aquæ ad tres heminas cum ſupradictis herbis, & refrigeratum ſub dio dari [b] tempeſtivis antecedente vomitione. Non prætereo miraculum, quanquam ad medicinam non pertinens : [11] ſi auro liqueſcenti gallinarum membra miſceantur, conſumunt id in ſe. Ita hoc venenum auri eſt. At gallinaceis ipſis circulo e ſarmentis addito in collum, non canunt.

XXVI. 3. [1] Auxiliatur contra ſerpentes & columbarum caro re-

INTERPRETATIO.

[a] *Olere.*] Braſſica marina. | [b] *Tempeſtivis.*] Recte valentibus.

NOTÆ.

2. *Item cerebro.*] Petrichus in Ὀφιακοῖς, ſive in libro de ſerpentium venenis ac remediis, laudatus a Scholiaſte Nicandri, in Theriac. pag. 27. hoc ipſum ſtatuit, ὅτι ὠφελεῖ ὁ ἐγκέφαλος τῆς ὄρνιθος εἰς τοὺς ὀφιοδήκτους. Eſt autem Petrichus in albo Auctorum quos Plinius ſequitur ac laudat. Sic etiam Dioſc. locis cit.

3. *Parthi gallinæ.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 57.

4. *Et in multis aliis.*] Podagræ depellendæ jus illud adhibet Q. Serenus, cap. 47. pag. 155. *Gallinæ jura vetuſtæ.*

5. *Alvum ſolvit validius.*] Dioſc lib. 2. cap. 53. & Galenus, lib. 3. de fac. ſimp. med. cap. 15. pag. 70. Καὶ γάρ τοι ὁ τῶν πρεσβυτέρων ἀλεκτρυόνων ζωμὸς ὑπάγει τὴν γαστέρα, καίτοι τῆς σαρκὸς στυπτικῆς οὔσης. Iterumque, lib. de theriaca ad Piſon. cap. 4. pag. 935.

6. *Prodeſt &c.*] Q. Serenus, cap. *Subitaneo dolori, febri, &c.*

Febribus at longis galli des jura vetuſti.

7. *Tremuliſque.*] Q. Serenus loc. cit.

Subveniunt etiam tremulis medicantia membris,

galli jura ſcilicet.

8. *Et articulariis &c.*] Dioſc. lib. 2. cap. 53 Δίδοται δὲ πρὸς τοὺς χρονίους, ἀσθματικοῖς, ἀρθριτικοῖς, ἐμπνευματουμένοις στομάχοις.

9. *Efficacius enim &c.*] Hæc totidem fere verbis Dioſcor. loco citato.

10. *Aut cybio.*] Ita libri omnes. Pro cybio Dioſcorides κνῖκον habet, quod & hic ſcribi fortaſſis ſatius fuerit, ut herbarum duntaxat nomina cenſeantur, quibuſcum gallinacei diſcoquantur. Sic enim & Dioſc. Ἕψεται δὲ συνεψόμενον κράμβῃ θαλασσίᾳ, ἢ λινοζώστει, ἢ κνίκῳ, ἢ πολυποδίῳ.

11. *Si auro liqueſcenti.*] Vide in eam rem Aldrov. lib. 14. Ornithol. cap 1. pag. 243.

Sect. XXVI. 1. *Auxiliatur.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 10. de columba,

cens concerpta, & hirundinum: bubonis pedes usti [2] cum plumbagine herba. Nec omittam in hac quoque alite exemplum Magicæ vanitatis. Quippe præter reliqua portentosa mendacia, [3] cor ejus impositum mammæ mulieris dormientis sinistræ, tradunt efficere, ut omnia secreta pronunciet. Præterea in pugnam ferentes idem, fortes fieri. Ejusdem ovo [a] ad capillum remedia demonstrat. Quis autem, quæso, ovum bubonis unquam videre potuit, cum ipsam avem vidisse prodigium sit? quis utique experiri, & præcipue in capillo? Sanguine quidem pulli bubonis etiam crispari capillum promittunt. Cujus generis prope videri possint, quæ tradunt & de vespertilione: si ter circumlatus domui vivus, per fenestram inverso capite infigatur, amuletum esse: privatimque ovilibus circumraptum toties, & pedibus suspensum [4] in supero limine. Sanguinem quoque ejus cum carduo, contra serpentium ictus inter præcipua laudant.

XXVII. II. [1] Phalangium est Italiæ ignotum, & plurium generum: [2] Unum simile formicæ, sed multo majus, rufo capite, reliqua parte corporis nigra, albis incursantibus respersum guttis. Acerbior hujus, quam vespæ ictus. Vivit maxime circa furnos & molas. In remedio est, si quis ejusdem generis alterum percusso ostendat. Et ad hoc servantur mortui. Inveniuntur & cortices eorum, qui triti & poti medentur: & mustelæ catuli, [3] ut diximus supra. [4] Æque phalangion Græci vocant inter genera araneorum, sed distinguunt lupi nomine. Tertium genus est eodem phalangii nomine araneus lanuginosus, grandissimo capite. Quo dissecto inveniri dicuntur intus vermiculi duo,

Interpretatio.

[a] *Ad capillum.*] Ad capillorum defluvium.

Notæ.

tit. 1. *Ad serpentium morsus: Columbæ incisa & imposita calida morsui, venena omnia rapit, & sanare creditur.*

2. *Cum plumbagine.*] De qua, lib. 25. sect. 97.

3. *Cor ejus.*] Idem de ranæ lingua prodidit Democritus, Plinio, lib. 32. sect. 18.

4. *In supero limine.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII.

Sect. XXVII. 1. *Phalangium est Italiæ ignotum*] Non igitur illud Apuli cæli animal est, Tarantolam vocant, cujus exitiali morsu inductum soporem musicis instrumentis discutiunt: etsi visum ita Dalecampio, ceterisque. Phalangiorum genera quæ Nicander enumerat, picta e Museo Cæsareo Lambecius protulit in Bibl. Cæsar. lib. 6. In Indice hujus libri, *Araneorum & phalangiorum genera* XI.

2. *Unum simile formicæ.*] Et inde Μυρμήκειον dictum a Nicandro in Theriac. pag 52. ubi totidem verbis describitur, quot & a Plinio. Aliis μυρμηκοειδὴς, ut refert ejusdem Scholiastes, pag. 34. & μύρμηξ Ἡρακλεωτικός.

3. *Ut diximus supra.*] Sect. 16.

4. *Æque phalangion.*] Alterum hoc phalangii genus, lupi nomine discretum a ceteris. Egimus de eo, lib. XI. sect. 28.

adalligatique mulieribus cervina pelle ante Solis ortum, præstare ne concipiant, ut Cæcilius in commentariis reliquit. [a] Vis ea annua est: quam solam [5] ex omni atocio dixisse fas sit, [6] quoniam aliquarum fecunditas plena liberis tali venia indiget. [7] Vocatur & rhagion acino nigro similis, ore minimo [8] sub alvo, pedibus brevissimis, tanquam imperfectis. [9] Dolor a morsu ejus qualis a scorpione. [b] [10] Urina similis araneis textis. [11] Idem erat asterion, nisi distingueretur virgulis albis. Hujus morsus genua labefactat. [12] Pejor utroque est cæruleus,

INTERPRETATIO.

[a] *Vis ea.*] Vis ea *sistendi conceptum* anno duntaxat durat.

[b] *Vrina.*] Urina hominis demorsi plena filiorum araneosorum.

NOTÆ.

5. *Ex omni atocio.*] 'Ἀτόκιον dicitur medicamen omne quod sterilitatem inducit, & vim concipiendi adimit. Vox Dioscoridi familiaris in primis.

6. *Quoniam aliquarum.*] Abunde declarat se rem ipsam minus probare, cui nonnisi certo casu veniam largiatur. Sed neque tum danda venia est. Nullo non tempore, ut Tertulliani verbis utar, in Apolog. cap 8. pag. 9. *Festinatio est homicidii, prohibere nasci: nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet: homo est & qui est futurus. Etiam fructus omnis in semine est.* Hippocrates in Jurejurando, nemini mulieri daturum se πεσσὸν φθόριον, hoc est, abortivum spondet.

7. *Vocatur & rhagion.*] Quartum genus phalangiorum Ῥάγιον Græcis est parvus acinus: ῥάξ, sive ῥώξ, acinus: inde nomen. Scholiastes Nicandri, pag 33. in Theriac. Ῥὰξ καλεῖται, διὰ τὸ ῥωγὶ σταφυλῆς ἐοικέναι.

8. *Sub alvo.*] Vide Notas & Emendationes num. XXIV.

9. *Dolor a morsu.*] Describitur is cujusmodi sit, a Nicandro, loc. cit.

10. *Vrina.*] Scholiastes Nicandri, in Theriac pag. 34 causam subdit, διὰ τὸ ἀραχνώδεις ἀποσπερματίζειν, καὶ γονορρυεῖν τὸν δηχθέντα.

11. *Idem erat asterion.*] Quintum phalangii genus, de quo idem Nicander, in Theriac. pag. 52.

'Ἀστέριον δέ φιν ἄλλο πιφάσκεο· τοῦ δ' ἐπὶ νώτῳ
Λιγνωτοὶ στίλβουσι, διαυγέες ἐν χροῒ ῥάβδοι.
Βρύξαντος δ' αἴδηλος ἐπιδραμὲν ἀνέρα φρίκη,
Ἐν δὲ κάρος κεφαλῇ· γυῖα δέ γ' ὑποκλάσσει διςμοί.

Quæ Gorræus sic transtulit.

At vero Asterion dorsi fulgore coruscum.
Virgatis splendet maculis, alboque relucet.
Mox rigor a morsu pertentat membra, caputque
Dente soporatur, collapsaque genua fatiscunt.

12. *Pejor utroque.*] Sextum genus, quod iisdem notis a Nicandro adumbratur, loc. cit.

Κυάνεον δέ τοι ἄλλο πεδίορσιν ἀμφὶς ἀΐσσει
Λαχνῆεν· δεινὸν δὲ φέρει καὶ ἐπὶ χροῒ νύγμα,
Οὕτε χλιαρὸν· κραδίῃ δέ οἱ ἐν βάρος ἵζει.
Νὺξ δὲ περὶ κροτάφοις· ἤμεσε δ' ἐξερύγῃ δειρῆς
Λευκὸν ἀραχνήεντα· νέμει δέ οἱ ὀφρύς βλεφάρων.

Hoc est, Gorræo interprete:

Cæruleus graditur pedibus sublimior alter,
Villoque hirsutus: dant tristia funera morsus,

lanugine nigra, caliginem concitans, [c] [13] & vomitus araneosos. [14] Etiamnum deterior, a crabrone penna tantum differens. Hic & ad maciem perducit. [15] Myrmecion formicæ similis capite, alvo nigra, guttis albis distinguentibus, [d] vesparum dolore torquet. [16] Tetragnathii duo genera habent: pejor medium caput distinguente linea alba, & transversa altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus posteriori parte candicans, lentior. [17] Minime autem noxius eodem colore, qui telas muscis in parietibus latissime pandit. [18] Contra omnium morsus remedio est gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potum in posca. Item formicæ quinque potæ: pecudum fimi cinis illitus ex aceto: & ipsi aranei quicumque in oleo putrefacti. [19] Muris aranei morsus sanatur coagulo agnino in vino poto: ungulæ arietinæ cinere cum melle, mustelæ catulo, [20] ut in serpentibus dictum est. Si jumenta momorderit, mus recens cum sale imponitur, aut fel vespertilionis ex aceto. [21] Et ipse mus araneus contra se remedium est, divulsus

INTERPRETATIO.

c *Et vomitus.*] In vomitu fila araneis similia.

d *Vesparum.*] Dolore simili ei quem vespæ inferunt.

NOTÆ.

Si quemquam oppressit, luctantur corda dolore:
Tempora caligant: &c. qualis aranea, lentus
Ore redit vomitus, propereque in fata vocantur.

13. *Et vomitus araneosos.*] Schol. Nicandri, in Theriac. pag 34. Ὅτι ὁ ἔμετος ἔχει ἔσω ἀραχνίων, ἢ ὅτι λεπτός ἐστιν ὅμοιος τῇ ἀράχνῃ· ἔστι δὲ γλίσχρος κατὰ τὸν ἀφρὸν, καὶ χυμώδης, ὅστις διὰ τὸ γλίσχρον κολλᾶται ἐν τῷ φάρυγγι.

14. *Etiamnum deterior.*] Septimum istud genus est, quod Σφηκίον Nicander appellat, loc. cit. Nam Σφῆκα Græci crabronem appellavere, ut diximus in Notis & Emend. ad librum undecimum, num. XXXV.

15. *Myrmecion.*] Genus octavum phalangiorum, formicæ simile capite solo: non, uti primum genus, toto corpore.

16. *Tetragnathii.*] Vel τετράγναθοι, a quadruplici maxilla. Totidem de his verba facit Aëtius, serm. 13. cap. 17. pag. 251.

17. *Minime autem noxius.*] Undecimum id ac postremum phalangiorum genus. Is est qui ἀγρώστας a Nicandro dicitur, de quo eadem ille quæ Plinius refert, pag. 52. in Theriac.

Ἄκμητον δ᾽ ἐπὶ τύμμα φέρει ματαιομένοισιν αἴδει.
Sed facilis nullo vanescit plaga dolore.

18. *Contra omnium.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 8. de gallo, tit. 1. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 56.

19. *Muris aranei &c.*] Ad verbum hæc pariter Plinius Valer. lib. 3. cap. 55.

20. *Ut in serpentibus dictum est.*] Sect. 16.

21. *Et ipse mus.*] Totidem verbis Dioscor. lib. 2. cap. 73. & in Theriac. cap. 26. Galenus quoque, lib. XI. de facult. simp. med. cap. 1. pag. 314. Plinius item Valer. loc. cit. Μυγαλῆ Græcis dicitur, qui Latinis mus araneus, nostris *Musaraigne.* Dentium huic ordo quadruplex.

& impositus. Nam si prægnans momordit, protinus [a] dissilit. Optimum, si imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc usum servant in oleo, aut luto circumlitos. [22] Est contra morsum ejus remedio terra ex orbita. [23] Ferunt enim non transiri ab eo orbitam, torpore quodam naturæ.

XXVIII. 12. [1] Scorpionibus contrarius maxime invicem stellio traditur, [2] ut visu quoque pavorem iis afferat, & torporem frigidi sudoris. Itaque in oleo putrefaciunt eum, & ita ea vulnera perungunt. Quidam oleo illo spumam argenteam decoquunt ad emplastri genus, atque ita illinunt. [3] Hunc Græci coloten vocant, & ascalaboten, & galeoten. [4] In Italia non nascitur. [5] Est enim hic plenus lentigine, stridoris acerbi, & vescitur, quæ omnia [6] a nostris stellionibus aliena sunt.

XXIX. 13. [1] Prodest & gallinarum fimi cinis illitus, draconis jecur, lacerta divulsa, mus divulsus, [2] scorpio ipse suæ plagæ imposi-

INTERPRETATIO.

[a] *Dissilit.*] Disrumpitur.

NOTÆ.

22. *Est contra morsum.*] Q. Serenus, cap. 48. pag 156.

Sin autem muris nocuit violentia cæci,
Quæ sola signavit volvendis orbita plaustris,
Illinc, mira datur vili de pulvere cura,

Sic etiam Plinius Valer. lib 3. cap 55. E Græcis, Ælianus, lib. 2. hist. anim. cap 37. Phile, lib. de propr. anim. cap de mure araneo, pag. 112.

23. *Ferunt enim.*] Vide quæ dicta sunt lib. 8 sect. 83.

Sect XXVIII. 1. *Scorpionibus . . . invicem.*] Ut stellioni vicissim scorpio contrarius est: nam uti dictum est sect 22. *Scorpio tritus stellionum veneno adversatur.* Sic plagæ scorpionis stellionem dissectum imponi utiliter docet Aëtius, serm. 13. cap. 19. pag. 253. Et *in Africa, aut sicubi scorpiones sunt noxii, stellionem aridum incinctum oportet habere,* inquit Scribonius Largus, Compos. 164. ceu præsens scilicet medicamentum.

2. *Ut visu quoque pavorem.*] Sic Galenus lib. 1. de theriaca ad Pison. cap. 9. pag. 943. Ælianus, lib. 6. hist. anim. cap. 22. Isidorus, lib. 12. cap. 4 aliique.

3. *Hunc Græci.*] Κωλώτης, ἀσκαλαβώτης· ἔλεγον δ' αὐτὸν καὶ γαλεώτην. Hesychius.

4. *In Italia.*] Neque in Gallia, Germania, Angliave nascitur, ut jam antea monuimus, lib. XI. sect. 30.

5. *Est enim . . . lentigine.*] Stellionis maculas, quas alii honestiore nomine stellas vocarunt, unde & stellionem ipsum animal, lentigines Plinius appellat. Ovidius, lib 5. Metam. vers. 460. de stellione:

Aptumque colori
Nomen habet, variis stellatus corpora guttis.

6. *A nostris stellionibus.*] Italici nimirum soli. E genere lacertorum esse stellio uterque videtur, & ille Græciæ, & iste Italiæ indigena, ut dictum est lib. XI. sect. 30.

Sect. XXIX. 1. *Prodest.*] Adversus scorpionum morsus.

2. *Scorpio ipse.*] Aëtius, serm. 13. cap 19. pag. 253. *Ad plagam autem scorpionem ipsum qui percussit, si inveniri queat, imponito.* Galenus item, lib. XI.

tus, aut assus in cibo sumptus, [2] aut potus in meri cyathis duobus. Proprium est scorpionum, quod manus palmam non feriunt, nec nisi pilos attigere. Lapillus qualiscumque, ab ea parte qua in terra erat, impositus plagæ, levat dolorem. Item testa terra operta ex aliqua parte, [a] sicut erat, imposita, liberare dicitur. Non debent respicere qui imponunt, & cavere ne Sol aspiciat. [4] Vermes terreni triti impositi prosunt. Multa & alia ex his remedia sunt, propter quæ in melle servantur. Noctua [b] apibus contraria, & vespis, crabronibusque, & sanguisugis: pici quoque Martii rostrum secum habentes non feriuntur ab iis. [5] Adversantur & locustarum minimæ sine pennis, [6] quos attelabos vocant. Est & formicarum genus venenatum: non fere in Italia. [7] Solipugas Cicero appellat, salpugas Bætica. Iis cor vespertilionis contrarium, omnibusque formicis: [8] salamandris cantharidas diximus resistere.

XXX. 14. [1] Sed in iis magna quæstio, quoniam ipsæ venena sunt potæ [2] vesicæ cum cruciatu præcipuo. [3] Cossinum Equitem Romanum, amicitia Neronis principis notum, cum is lichene correptus esset, vocatus ex Ægypto medicus ob hanc valetudinem ejus a Cæsa-

INTERPRETATIO.

[a] *Sicut erat.*] Qua parte terra erat operta.

[b] *Apibus.*] Apium ictibus, & vesparum &c.

NOTÆ.

de fac. simp. medic. cap. 1. pag. 314. Sed hausit omnino noster a Celso, quem in hujus libri Indice laudat auctorem: ejus enim hæc verba, e lib. 5. cap. 27. tit. *Adversus ictum scorpionis: Scorpio sibi ipse pulcherrimum medicamentum est. Quidam contritum cum vino bibunt: quidam eodem modo contritum super vulnus imponunt: quidam super prunam eo imposito vulnus suffumigant, undique veste circumdata, ne fumus dilabatur: tum carbonem ejus super vulnus deligant.*

3. *Aut potus in meri.*] Vide quæ dicta sunt lib. XI. sect. 30.

4. *Vermes terreni.*] Aëtius, loco citato.

5. *Adversantur.*] Pico nempe Martio.

6. *Quos attelabos.*] Ἀττέλαβος & ἀττέλεβος Græcis. Sic lib. 17. sect. 38. quos Theophrastus ἀττελέβους dixerat, ipse locustas reddidit, ut ibi monuimus. In Indice Pliniano, *attelebis.* Vide Notas & Emend. num. XXXII.

7. *Solipugas.*] Ita MSS. Reg. 1. 2. &c. De his egimus in Notis & Emendationibus ad librum octavum, num. LXXXVIII.

8. *Salamandris ..... diximus.*] Sect. 23. libri hujus

Sect. XXX. 1. *Sed in iis.*] De cantharidibus magna quæstio est, iis utendum sit, necne: plusne damni, quam auxilii afferant: quo illæ adhibendæ modo, &c.

2. *Vesica.*] Dioscor. quoque in Alexiph. cap. 1. hunc vesicæ cruciatum iis contingere auctor est, qui cantharides hauserint. Item Aëtius, serm. 13. cap. 49. pag. 262.

3. *Cossinum.*] Inscriptio vetus apud Gruter. pag. 513 COSINI. AVG. LIB. A. RATIONIBVS.

re,

re, cum cantharidum potum præparare voluisset, interemit. [4] Verum illitas prodesse non dubium est, cum succo taminiæ uvæ, & sevo ovis vel capræ. Ipsarum cantharidum venenum in qua parte sit, non constat inter auctores. [5] Alii in pedibus & capite existimant esse, alii negant. [6] Convenit tantum pennas earum auxiliari, in quacumque parte sit venenum. Ipsæ nascuntur ex vermiculo, [7] in spongia maxime cynorrhodi quæ fit in caule, sed fecundissime in fraxino: ceteræ in alba rosa, minus efficaces. [8] Potentissimæ inter omnes variæ, luteis lineis, quas in pennis transversas habent, multum pingues: inertiores minutæ, latæ, pilosæ: inutilissimæ vero, unius coloris, macræque. [9] Conduntur in calice fictili non picato, & linteo colligato, congestæ rosa matura, & suspenduntur super acetum cum sale fervens, donec per linteolum [c] [10] vaporentur, postea reponuntur. [11] Vis earum adurere corpus, crustas obducere. [d] [12] Eadem pityocampis, in picea nascentibus: eadem bupresti: similiterque præparantur. [13] Efficacissimæ omnes ad lepras lichenasque: [14] dicuntur & menses ciere & urinam. [15] Ideo Hippocrates & hydropicis dabat. [16] Cantharides objectæ

INTERPRETATIO.

c *Vaporentur.*] Vapore aceti ferventis necentur.

d *Eadem.*] Vis eadem inest & pityocampis.

NOTÆ.

4. *Verum illitas &c.*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 56.

5. *Alii in pedibus.*] Galenus, lib. XI. de fac. simp. med. pag. 313. tom 13. quosdam ait alas tantum pedesque in medicamenta addere: alios tantum corpora, velut Hippocratem inferius laudandum: se vero totas injicere. Vide ejusdem Comment. 4. in lib. Hippocr. de victu in acutis, pag. 181. tom. XI.

6. *Convenit tantum.*] *Sunt qui earum alas ac pedes*, inquit Diosc. lib. 2. cap. 66. *pro antidoto esse velint iis qui ipsas hauserint:* Οἱ δὲ τὰ πτερὰ αὐτῶν καὶ τοὺς πόδας τοῖς πιοῦσιν αὐτὰς ἀντιφαρμάκους ἀναγράφουσι.

7. *In spongia.*] De cynorrhodi spongia diximus, lib. 24 sect. 74. & lib. 25. sect 6.

8 *Potentissima.*] Hæc totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 65.

9. *Conduntur.*] Diosc. totidem verbis, & Galenus fere, locis citatis.

10. *Vaporentur.*] Diosc. Ἀτμῷ ζέοντος ὄξους θερμανθεῖσαι... ἕως ἂν πνίξωσι

11. *Vis earum.*] Dioscor. lib. 2. cap. 66.

12. *Eadem pityocampis &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit. Pityocampas alii pinorum erucas vocant: Plinius, piceatum: quoniam Theophrasti πίτυς ipsa picea est, ut sæpe monuimus lib. 16. Gallis, *Chenille de pin.* Buprestin genus esse cantharidis, virosi gustus & odoris, scribit Aëtius, serm. 13. cap. 50. pag. 262. Βούπρηστις, & Βουπρήστης.

13. *Efficacissima.*] Diosc. loc. cit. & Marcellus Empir. cap 19 pag. 129.

14. *Dicuntur &c.*] Diosc. loc. cit.

15. *Ideo Hippocrates.*] Libro de victu in morbis acutis, textu 104. Πόμα ὑδρωπιῶντι. Κανθαρίδας τρεῖς, ἀφελὼν τὴν κεφαλὴν ἐχέστης, καὶ πόδας, καὶ πτερὰ, τρίψας ἐν τρισὶ κυάθοις ὕδατος τὰ σώματα, &c.

16. *Cantharides.*] Seneca pater, lib. 6. Controv. 4. pag. 256. *Venenum Cato vendidit.*

sunt Catoni Uticensi, ceu venenum vendidisset [17] in auctione regia, quoniam eas [18] sestertiis LX. addixerat. *CAP. V. * [19] Et sevum autem struthiocamelinum tunc venisse [20] sestertiis XXX. obiter dictum sit, efficacioris ad omnia usus, quam est adeps anserinus.

XXXI. [1] Diximus & mellis venenati genera: contra quod utuntur melle, in quo apes sint mortuæ. Idem potum in vino, remedium est vitiorum, quæ e cibo piscium gignuntur.

XXXII. [1] In canis rabiosi morsu tuetur a pavore aquæ, capitis canini cinis illitus vulneri. Oportet autem comburi omnia eodem modo, ut semel dicamus, in vase fictili novo, argilla circumlito, atque ita in furnum indito. Idem & in potione proficit. [2] Quidam ob id edendum dederunt. [3] Aliqui & vermem e cadavere canino adalligavere: menstruave canis in panno [4] subdidere calici, aut intus ipsius caudæ pilos combustos insuere vulneri. [5] Cor caninum habentem fugiunt canes. [6] Non latrant vero, lingua canina in calceamento subdita pollici: [7] aut caudam mustelæ, quæ abscissa dimissa sit, habentes. [8] Est limus salivæ sub lingua rabiosi canis, qui datus in potu fieri [9] hydrophobos non patitur. [10] Multo tamen utilissime jecur ejus,

NOTÆ.

17. *In auctione regia.*] In auctione bonorum Ptolemæi Regis Cypri, de qua Plutarchus in Catone Minore, pag. 777.

18 *Sestertiis LX.*] Sive, quod idem est, sestertiûm sexaginta millibus: Gallicæ monetæ, libris 6000.

19. *Et sevum autem.*] Struthionis sevum ad multa esse medicamenta utile, etiam Phile prodidit, lib. de animal. propr. pag. 28. πολλῶν ἰδυῶν φάρμακον.

20. *Sestertiis XXX.*] Sive, sestertiûm millibus triginta: monetæ Gallicæ, libris 3000. Hæc sevi illius indicatio seu æstimatio fuisse videtur in singulas libras.

Sect. XXXI. 1. *Diximus & mellis.*] Libro 21. sect 44. & 45.

Sect. XXXII. 1. *In canis rabiosi.*] Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 20. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 50. ad verbum.

2. *Quidam ob id.*] Vide Notas & Emend. num. XXV.

3. *Aliqui & vermem.*] Plinius Valer loc. cit. Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 21. *Ad canis rabidi morsus: Vermiculus canis mortui in collo suspensus sanat.*

4. *Subdidere calici.*] In quo bibiturus æger. Sic libri omnes, etiam MSS.

5. *Cor caninum.*] Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 27. *Ne canes sint molesti: Cor canis si quis secum habuerit, canes ei molesti non erunt.*

6. *Non latrant vero.*] Hanc vim denti quoque Habdarrahmanus adscribit, cap. 26. pag. 105. *Dentem canis, qui caninus dicitur, si quis appendet ex brachio, & inter canes transibit interdiu, vel noctu, nequaquam in eum latrabunt.*

7. *Aut caudam mustelæ.*] Quæ viva dimissa sit, post abscissam caudam. Ælianus, lib. 9. hist. animal. cap. 55.

8. *Est limus salivæ.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 50.

9. *Hydrophobos.*] Ὑδροφόβας, *aquam metuentes.* Quo de genere morbi diximus lib. 8. sect. 63. Cælius Aurel. lib. 3. cap. 9. *aquifugas* dixit: Glossæ, *lymphatos.* Theodorus Priscianus, lib. 2. part. 1. cap. 8. *Hydrophobicorum causam aliqui ex morsu canis rabiosi, aliqui ex serpentium venire asseverant ..... Aerem serenum, veluti pluviosum perhorrescunt. Vitare etiam bibendi consuetudinem tentant,* &c.

10. *Multo tamen.*] Dioscor. lib. 2. cap. 49. Κυνὸς λυσσῶντος ἧπαρ βεβρωμένο-

qui in rabie momorderit, datur, si possit fieri, crudum mandendum: si minus, quoquo modo coctum, aut jus coctis carnibus. Est vermiculus in lingua canum, qui vocatur [11] a Græcis lytta, quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec fastidium sentiunt. [12] Idem ter igni circumlatus, datur morsis a rabioso, ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurritur. Sed id devoratum anno tantum eo prodest. [13] Aiunt & cristam galli contritam efficaciter imponi, & anseris adipem cum melle. [14] Saliuntur & carnes eorum, qui rabidi fuerunt, ad eadem remedia in cibo dandæ. [15] Quin & necantur catuli statim in aqua, [16] ad sexum ejus qui momorderit, ut jecur crudum devoretur ex iis. [17] Prodest & fimum gallinaceum, duntaxat rufum, ex aceto impositum: & muris aranei caudæ cinis, ita ut ipse, cui abscissa sit, vivus dimittatur: [18] glebula ex hirundinum nido illita ex aceto: vel pulli hirundinis combusti: membrana sive senectus anguium, [a] [19] vernatione exuta, cum cancro masculo ex vino trita. Nam etiam per se reposita in arcis armariisque, tineas necat. Tanta vis mali est, ut urina quoque calcata rabiosi canis noceat, maxime hulcus habentibus. Remedio est fimum caballinum aspersum aceto, & calfactum in fico impositum. Minus hoc miretur, qui cogitet, la-

Interpretatio.

[a] *Vernatione.*] Membrana, quam angues verno tempore exuerunt.

Notæ.

μόνον ἐσθίον ἧπαρ τοῦ δηχθέντος ὑπ' αὐτοῦ, ἀπεκτονὼς ὑδροφοβίας τηρῶν πεπίστευται. Galenus item, lib x 1. de facult simp. med. cap. 1. pag. 299. Sic etiam totidem verbis Plinius Valer. loc. cit. Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 21. *Ad canis rabidi morsus: Caput rabidi canis & jecur coctum dato ei qui morsus fuerit, sanat.*

11. *A Græcis lytta.*] Sic MSS. omnes, & Parm. editio, aliæque fere. Cum affectus canum λύσσα vel λύττα sit, hoc est, rabies: etiam vermiculo ei, quo rabiem hanc concitari putant, id nomen fuit. Gratius in Cyneg.

Namque subit nodis qua lingua tenacibus hæret,
Vermiculum dixere, mala atque incondita pestis.

Vermiculus sit vere, necne, Medici certant.

12. *Idem ter igni.*] Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 8. *Ad morsus rabidi canis: Vermes, qui sub lingua rabidi canis inveniuntur, excisos, & circum arborem sterilem ter latos, & datos,* &c. Superstitiose.

13. *Aiunt & cristam.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 50.

14. *Saliuntur &c.*] Plinius Valerianus loc. cit.

15. *Quin & necantur.*] Iisdem verbis Plinius Valer. loc. cit.

16. *Ad sexum ejus.*] Pro ratione sexus canis illius qui momorderit: nam si femina fuerit, & feminei pariter generis catulus necandus: si masculus contra, masculei.

17. *Prodest & fimum*] Plinius Valer. loc. cit

18. *Glebula &c.*] Plinius Valerianus, loc. cit.

19 *Vernatione.*] Vernatio non ipsum hic corium vetus est, quo serpentes exuuntur, sed corii, seu membranæ, verno tempore, abjectio. Sect. 35. ipsum corium est.

pidem a cane morsum, usque [20] in proverbium discordiæ venisse. Qui in urinam canis suam egesserit, torporem lumborum sentire dicunt. [21] Lacerta, quam hi sepa, alii [22] chalcidicen vocant, in vino pota morsus suos sanat.

XXXIII. [1] Veneficiis ex mustela silvestri factis, contrarium est jus gallinacei veteris large haustum: peculiariter contra aconitum, addi parum salis oportet. [2] Gallinarum fimum duntaxat candidum, in hyssopo decoctum, ut mulso, contra venena fungorum boletorumque: item inflationes, ac strangulationes: quod miremur, [3] cum, si aliud animal gustaverit id fimum, torminibus & inflationibus afficiatur. [4] Sanguis anserinus contra lepores marinos valet, cum olei æqua portione. Item contra mala medicamenta omnia asservatur cum Lemnia rubrica & spinæ albæ succo, pastillorum drachmis quinque, qui in cyathis ternis aquæ bibantur: item mustelæ catulus, [5] ut supra diximus, præparatus. [6] Coagulum quoque agninum adversus omnia mala medicamenta pollet: [7] item sanguis anatum Ponticarum. Itaque & spissatus servatur, vinoque diluitur. Quidam feminæ anatis efficaciorem putant. Simili modo contra venena omnia, [8] ciconiarum ventriculus valet, coagulum pecoris. [9] Jus ex carne arietum privatim ad-

Notæ.

20. *In proverbium.*] Fortassis ita dictitabant in hominem convitiatorem ac rixosum: *Hic lapidem calcavit a cane morsum.* Vide Erasmum Chiliad. 4. Cent. 5. adag. 17.

21. *Lacerta.*] Scholiastes Nicandri, in Theriac. pag 17. *Ἡ δὲ σὴψ ὁμοία ἐστὶ τῇ σαύρᾳ· καλεῖται δὲ καὶ χαλκίς. ἔχει δὲ ἐπὶ τοῦ νώτου χαλκίζουσας ῥάβδους· ἔστι δὲ ἑπταπαλαιστῶν. Σὴψ δὲ καλεῖται, διὰ τὸ σήπειν τοὺς πληγέντας. Γίνεται δὲ ἐν Συρίᾳ καὶ Λιβύῃ, καὶ Κύπρῳ, καὶ διατρίβει ἐν πέτραις.* Genus igitur lacertæ est, his regionibus incognitum.

22. *Chalcidicen.*] Sic M S S. omnes. Et Dioscor. lib. 2. cap. 70. *Σὴψ, ἣν ἔνιοι σαῦραν ἐκάλεσαν χαλκιδικήν, ἐν οἴνῳ ποθεῖσα τοὺς ὑπ' αὐτῆς δηχθέντας ἰᾶται.* Et qui Dioscoridem totidem ferme verbis exscripsit Galenus, lib. x 1. de fac simp med. cap. 1. pag. 314.

Sect. XXXIII 1. *Veneficiis ex mustela.*] Venenis ex illius felle paratis, ut dictum est sect. 16.

2. *Gallinarum.*] Hoc bibi cum posca, *σὺν ὀξυκράτῳ*, jubet Diosc. in Alexiph. cap. 23. adversus fungorum venenum. Cum melle, lib. 4. cap. 83.

3. *Cum si aliud animal.*] Columella, lib. 6. de re rust. cap. 5. *Cavendum est, ne ad præsepia boum sus aut gallina perrepat: nam hoc quod decidit, immixtum pabulo, bubus affert necem.*

4. *Sanguis anserinus*] Sic Diosc. in Alexiph. cap. 30. Calentem cum passo propinat Aëtius, serm. 13. cap. 53. pag. 263. Plinius Valer. hunc locum expressit totidem verbis, lib. 3. cap. 54.

5. *Ut supra diximus.*] Sect. 16.

6. *Coagulum &c.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 53.

7. *Item sanguis.*] Plinius Valer. loc. cit. Auctor Kiranidum, pag. 126. *Anatis sanguis calidus, aut siccus, cum vino bibitus, salvat bibentem ab omni veneno, & eos qui a vipera morsi sunt, sanat.*

8. *Ciconiarum.*] Plinius Valer. loc. cit. Auctor Kiranidum, pag. 129. hanc vim contra venena omnia echino adjudicat, hoc est, interiori membranæ ventriculi ciconiæ.

9. *Jus ex carne.*] Aëtius, serm. 13. cap. 49. pag. 262. *Ad eos qui cantharidas hauserunt: Danda etiam jura pin-*

versus cantharidas : item lac ovium calidum, [10] præterque iis qui buprestin aut aconitum biberint. Columbarum silvestrium fimum privatim contra argenti vivi potum. [11] Contra toxica, mustela vulgaris inveterata, binis drachmis pota.

XXIV. Alopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle : [1] item ungularum muli vel mulæ ex oleo myrteo. Præterea [2] (ut Varro noster tradit) [3] murinum fimum, quod item [4] muscerdas appellat. [5] Et muscarum capita recentia, [*] [6] prius folio ficulneo asperatas. Alii sanguine muscarum utuntur. Alii decem diebus cinerem earum illinunt cum cinere chartæ, vel nucum, ita ut sit tertia pars e muscis. Alii lacte mulierum cum brassica cinerem muscarum subigunt. [7] quidam melle tantum. Nullum animal minus docile existimatur, minorisve intellectus : eo mirabilius est, [8] Olympiæ sacro § CAP. VI.

INTERPRETATIO.

* *Prius.*] Prius folio ficus perfricatas paulo asperius alopecias sanat.

NOTÆ.

guia porcina, aut ovilla, aut anserina : carnes etiam agnina &c. Scribonius Largus Compos. 189. *Ad cantharidas : Adjuvat bene & jus pingue agninum*, &c.

10. *Praterque.*] Prætereaque iis qui buprestin hauserint. His vero eadem medicamenta scribit Diosc. in Alexiph. cap. 3. quæ sunt iis accommodata, quibus exhibitæ cantharides fuerint. Sic porro M S S. omnes habent : non, ut editi libri, *praterquam*, contra scriptoris mentem.

11. *Contra toxica.*] Plinius Valer. ad verbum, lib 3. cap. 53.

Sect. XXXIV. 1. *Item ungularum muli.*] Uugulas asini ad alopecias commendat Aëtius, lib. 6. cap. 55. pag. 232. Muli jecur, Sextus Platon. cap. 15. de mula, vel burdone, tit. 4.

2. *Ut Varro noster tradit.*] Sic Reg. 1. At in Reg. 2. sincerius, *ut Varro narrat.*

3. *Murinum fimum.*] Varroni subscribunt, Aëtius, loc. cit. Alexander Iatros, lib. 1. cap. 4. & Galenus, de theriac. ad Pison. cap. 9. pag. 942. Marcellus Empir. cap. 6. pag. 45. *Stercus murinum cum aceto tritum ad alopecias unctas &c.*

4. *Muscerdas.*] Merda, inquit Vossius in Etymol. generale est nomen. Usus eo Horatius. Specialia sunt, *muscerda*, quo murium stercus signari ait Festus : *Sucerda*, stercus suillum. Unde in Glossis, *Sucerda* χοιρεία κόπρος. Similia sunt, *capricerda*, *bucerda*, atque adeo *bomerda*. Vide ibi plura.

5. *Et muscarum capita.*] Marcellus Empir. cap. 6. pag. 46. *Muscarum capita combusta, & cum melle trita, capitique illita, mire alopecias tollunt.* Theodorus Priscianus, lib. 1. cap. 2. *De capillis cadentibus : Capita muscarum cum melle contrita par beneficium faciunt in continendo capillo : ut capilli, etiam post combustionem, exeant, si fieri velis.*

6. *Prius folio.*] Aëtius, loc. cit. *Alopecia prius linteo perfricata, deinde levi scarificatione, aut capis, aut ficulnea foliis irritata, medicamentum cum frictione illines, &c.* Priscianus, loco cit. *Ficus folia sicca tundes, & cribellabis : & ex eo pulvere loca confricabis*, &c.

7. *Quidam melle tantum.*] Quos Plinius Valer. & Priscianus, ante laudati, secuti sunt.

8. *Olympia*] Apud Eleos Olympia est, ut in Geographicis vidimus, l. 4. sect. 6.

certamine, nubes earum immolato tauro, Deo quem [9] Myïodem vocant, extra territorium id abire. [10] Alopecias cinis e murium capitibus, caudisque, & totiusque muris, emendat: præcipue si veneficio acciderit hæc injuria. [11] Item herinacei cinis cum melle, aut corium combustum cum pice liquida. [12] Caput quidem ejus ustum per se, etiam cicatricibus pilos reddit. Alopecias autem in ea curatione præparari oportet novacula, [13] & sinapi. Quidam ex aceto uti maluerunt. Quæ de herinaceo dicuntur, omnia tanto magis valebunt [14] in hystrice. Lacertæ quoque, [b] [15] ut docuimus, combustæ [16] cum radice recentis arundinis, quæ ut una cremari possit, minutim findenda est: ita myrteo oleo permixto cineres capillorum defluvia continent. Efficacius virides lacertæ omnia eadem præstant. Etiamnum utilius admixto sale, & adipe ursino, & cæpa tusa. Quidam denas virides in decem sextariis olei veteris discoquunt, contenti semel in mense ungere. [17] Pellium viperinarum cinis, alopecias celerrime explet: [18] item gallinarum fimum recens illitum. [19] Corvi ovum in æreo vase

INTERPRETATIO.

[b] *Vt.*] Eo modo combustæ quo docuimus *comburi oportere.*

NOTÆ.

9. *Myïodem.*] Μυάγρος Græce dicitur, qui & Μύαγρος, de quo vide quæ diximus lib. 10. sect. 40. Vide & Ælianum, lib 5. hist. cap. 17.

10. *Alopecias.*] Auctor Kiranidum, pag 86. *Muris caput comburo, cum adipe porcino, vel ursino, & cinerem tere, & inunge alopeciam, & sanabitur.* Galenus item, lib. de theriaca ad Pison. cap. 9. pag. 942.

11. *Item herinacei.*] Hæc totidem fere verbis Phile, lib. de propr. anim. pag. 108

Τοῦ γοῦν ἐχίνου τὴν σποδὸν κεχυμένην
Πίττῃ ποσὶ συντεθεῖσαν εἰς χρίσιν,
Φύειν ἰατροὶ ταῖς ψιλαῖς φασὶ τρίχας.

Et Alexander Iatros, lib. 1. cap. 4. *Et echini chersei* (hoc est, terrestris herinacei,) *cinis cum pice liquida admixtus stercori capri, capillos generat, & nitrosanat illinitus.* Item Marcellus Empiricus, cap. 6 pag. 46.

12. *Caput quidem.*] Marcellus Empir. loc. cit.

13. *Et sinapi.*] Quo caput ante perfricetur. Pro sinapi cæpam acerrimam Marcellus Empir. adhibet, cap. 6. pag. 45.

14. *In hystrice.*] Est enim hystrix silvestre herinaceorum genus, lib 8. sect. 53. *Amplior vero* in medico usu *potentia est feris ejusdem generis*, ut Plinius admonet, sect. 42.

15. *Vt docuimus.*] Sect 32.

16. *Cum radice.*] Radicem arundinis addit Aëtius, lib. 6. cap. 55. pag. 232. in medicamenta ad alopecias.

17. *Pellium viperinarum.*] Marcellus Empir. cap 6. pag. 46. & Plinius Valer. lib 1. cap. 6.

18. *Item gallinarum.*] Marcellus Empir. cap. 6. pag. 45. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 7.

19. *Corvi ovum.*] Manuel Phile, totidem fere verbis, lib. de animal. propr. pag. 30.

Πλὴν τοῦτο πιστόν, ὡς μελαίνει τὰς τρίχας,
Τὸ κόρακος ὠὸν συντεθὲν τῇ μυρσίνῃ.
Χρὴ μέν γε, βασιλεῦ, τὸν θέλοντα τὴν κόμην,
Μύσαντα τῷ στόματι τοῦτο συνέχειν ὕδωρ,
Μὴ καὶ τὸ λευκὸν τῶν ὀδόντων αὐτίκα
Τρέπῃ μελανθῇ, τῆς βαφῆς ἐσφιγμένης.

[c] permixtum illitumque deraso capite nigritiam capilli affert : sed donec inarescat, oleum in ore habendum est, ne & dentes simul nigrescant. Idque in umbra faciendum, neque ante quatriduum abluendum. Alii sanguine & cerebro ejus utuntur cum vino nigro. Alii excoquunt ipsum, [10] & nocte in [d] concubia in plumbeum vas condunt. Aliqui alopecias cantharide trita illinunt cum pice liquida, nitro præparata cute. [11] Caustica vis earum, cavendumque ne exhulcerent alte. Postea ad hulcera ita facta, capita murium, & fel murium, & fimum cum elleboro & pipere illini jubent.

XXXV. Lendes tolluntur adipe canino, vel anguibus in cibo sumptis anguillarum modo : aut vernatione eorum, quam exuunt, pota. [1] Porrigines felle ovillo cum creta Cimolia, linito capite, donec inarescat.

XXXVI. [1] Capitis doloribus remedio sunt cochlearum, quæ nudæ inveniuntur [a] nondum peractæ, ablata capita, ex his lapidea duritia exempta : est autem calculi latitudine : quæ adalligantur, & minutæ fronti illinuntur tritæ. [2] Item œsypum : [3] ossa e capite vulturis adalligata, [4] aut cerebrum cum oleo & cedria peruncto capite, &

INTERPRETATIO.

[c] *Permixtum.*] Agitatum.

[d] *Concubia.*] Intempesta, *cum omnes cubant.*

[a] *Nondum.*] Nondum plane conformatæ *& sine testa.*

NOTÆ.

Sed hoc fide dignum, quod ova ejus pilos
Permixta myrto denigrant. Atqui suas
Adulterat tali comas medicamine,
Adipem ore contineat oportet, ne simul
Nigrescat album dentium cum crinibus,
Infectione hac contrahens nigredinem.

Sic etiam ad verbum Ælianus, lib. 1. hist. anim. cap. 48. Marcellus Empir. cap. 6. pag. 46. Sextus Platon. parte 2. cap. 6. de corvo, tit. Theodorus Priscianus, lib. 4. *Sane sub hora infectionis, oleum intra os habendum est, ne dentes nigrentur.*

10. *Et nocte in concubia.*] Vox hæc etiam Tullio nota. Græci dicunt, νυκτὸς ἀκμάζοντος.

11. *Caustica vis &c.*] Iisdem fere verbis Diosc. lib. 2. cap. 66.

Sect. XXXV. 1. *Porrigines.*] Vide Notas & Emend. num. XXVI.

Sect. XXXVI. 1. *Capitis doloribus.*] Q. Serenus, cap. de capite medendo, pag. 126:

Profuit & cochleis frontem tractare minutis.

2. *Item œsypum.*] Sic totidem plane apicibus syllabisque Reg. 2. codex. Prius legebatur, *Item ægypii ossa e capite, aut vultures.* At abest ea vocula *aut* a libris omnibus conditivis. Oesypum & in aliis adhuc medicinis sequente sectione adsciscitur.

3. *Ossa e capite.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 1. cujus lemma est, *Capitis agritudines, & medela : ossa de capite vulturis*, inquit, *sub collo alligare prodest.*

4. *Aut cerebrum cum oleo & cedria.*] Sic Reg. 2. & alii : non ut libri editi, *cum oleo cedrino.* Sic etiam Marcellus Empir. cap. 1. pag. 36. ad verbum. Tamen *cum oleo cedrino*, Sextus Platon. parte 2. cap. 2. de vulture, tit. 2. *Ad*

intus naribus illitis. [5] Cornicis cerebrum coctum, in cibo ſumptum, vel noctuæ, idem præſtat: [6] gallinaceuſque ſi incluſus abſtineatur die ac nocte, pari inedia ejus qui doleat, evulſis collo plumis circumligatiſque, vel criſtis: muſtelæ cinis illitus: [7] ſurculus ex nido milvi pulvino ſubjectus: [8] murina pellis cremata ex aceto illito cinere. [9] Limacis inter duas orbitas inventæ oſſiculum per aurem cum ebore trajectum, vel in pellicula canina adalligatum: quod remedium pluribus ſemperque prodeſt. [10] Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto impoſita, non niſi vulnere ſanato, abſcedit. Hæc & vulneribus [11] tonſtrinarum ſanguinem ſiſtit. A cerebro vero profluentem, anſeris ſanguis aut anatis infuſus: adepſque earundem alitum cum roſaceo. [12] Cochleæ matutino paſcentis arundine caput præciſum, maxime Luna plena, lineo panno adalligant capitis doloribus licio: aut cera alba fronti illinunt, & pilos caninos panno adalligant.

XXXVII. Cerebrum cornicis in cibo ſumptum, [a] palpebras gignere dicitur: [1] œſypum cum myrrha calidum ſpecillo illitum. Idem præſtare muſcarum, [2] fimique murini cinerem æquis portionibus, ut efficiatur dimidium pondus denarii, promittitur, additis duabus ſextis denarii e ſtibi, ut omnia œſypo illinantur: item murini catuli triti in vino vetere [3] ad craſſitudinem acopi. [4] Pilos in his

Interpretatio.

a *Palpebras.*] Pilos palpebris ſive genis adhærentes.

Notæ.

capitis dolorem. Theodorus Priſc. lib. 4. *De vulturis cerebro, mixto oleo perunctum caput:* hoc tantum.

5. *Cornicis cerebrum &c.*] Totidem verbis Marcellus Empir. loc. cit.

6. *Gallinaceuſque &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 1. ad verbum: & Marcellus Empir. loc. cit.

7. *Surculus e nido.*] Plinius Valer. & Marcellus, locis cit.

8. *Murina pellis.*] Vide Notas & Emend. num. XXVII.

9. *Limacis .... oſſiculum.*] Calculum vocat Marcellus Empir. cap. 1. pag. 34. *Limaci,* inquit, *calculum quem in capite habet, tolle: quod non facile facies, niſi ei dum in via repit, caput ſubito abſcideris: quem lapidem quandiu tecum habueris, nunquam ullum dolorem capitis ſenties.*

10. *Fracto capiti.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 1. & Marcellus Empir. cap. 1. pag. 36.

11. *Tonſtrinarum.*] Quæ tondendo & radendo fiunt, in tonſorum officinis.

12. *Cochleæ matutino.*] Vide Notas & Emend. num. XXVIII

Sect. XXXVII. 1. *Oeſypum .... ſpecillo illitum.*] Vide Notas & Emend. num. XXIX.

2. *Fimique murini.*] Theod. Priſcianus, lib. 1. cap. 10. *de cauſis oculorum. Si pruritus major palpebras occupaverit, ut etiam capillos amittant .... murium fimus, &c.*

3. *Ad craſſitudinem acopi*] Ad craſſitudinem ejus medicamenti, quod confricatis membris itinerum laſſitudines & fatigationes levat. Ἄκοπον Medici nuncupant.

4. *Pilos in his.*] In palpebris, ſive genis.

incommodos,

incommodos, evulsos renasci non patitur fel herinacei: ovorum stellionis liquor: salamandræ cinis: [5] lacertæ viridis fel in vino albo, Sole coactum ad crassitudinem mellis in æreo vase: [6] hirundinis pullorum cinis cum lacte tithymali, spumaque cochlearum.

XXXVIII. [1] Glaucomata dicunt Magi cerebro catuli septem dierum emendari, specillo demisso in dextram partem, si dexter oculus curetur: in sinistram, si sinister: aut felle recenti asionis. [2] Noctuarum est id genus, quibus pluma aurium modo micat. Suffusionem oculorum canino felle malebat, quam hyænæ curare Apollonius Pitanæus cum melle: item albugines. [3] Murium capitum caudarumque cinere ex melle inunctis, claritatem visus restitui dicunt: [4] multoque magis gliris [5] aut muris silvestris cinere, aut aquilæ cerebro vel felle. Cum Attico melle cinis [6] & adeps soricis combusti tritus, lacrymosis oculis plurimum confert: stibis quid est, [7] dicemus in metallis. Mustelæ cinis suffusionibus: item lacertæ hirundinisve cerebrum: quæ etiam tritæ coctæve fronti illitæ, epiphoras sedant, sive per se, sive cum polline, sive cum thure. Sic & solatis, [8] id est, Sole correptis prosunt. Vivas quoque cremare, & cinere earum cum melle Cretico inungi caligines, utilissimum est. Jumentorum oculis membrana aspidis, quam exuerit, cum adipe ejusdem, claritatem inunctis facit. [9] Viperam vivam in fictili novo comburere, addito feniculi

NOTÆ.

5. *Lacerta viridis.*] Vide Notas & Emend. num. XXX.

6. *Hirundinis pullorum.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 21.

Sect. XXXVIII. 1. *Glaucomata &c.*] Totidem syllabis Marcellus Empir. cap. 8. pag. 67. & Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 23. *Ad glaucomata oculorum.*

2. *Noctuarum est id genus.*] De eo egimus lib. 10. sect. 33.

3. *Murium capitum.*] Sextus Platon cap. 21. de muribus, tit. 1. *Ad oculorum dolorem: Murium capitum cinis in melle mixtus, & illinitus per decem dies, facit oculorum claritatem.*

4. *Multoque magis gliris.*] Sextus Platon cap. 19. de glire, tit. 2. *Ad claritatem oculorum: Glires & sorices combusti, & cinis eorum melli admixtus, si inde quotidie mane gustent, sanabuntur.*

5. *Aut muris silvestris.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 61. *Muris agrestis, id est, qui in campis invenitur,* &c.

6. *Et adeps soricis combusti.*] Vide Notas & Emend. num. XXXI.

7. *Dicemus in metallis.*] Libro 33. sect. 33.

8. *Id est, Sole correptis.*] Hæc verba hactenus in editis libris desiderabantur, quæ ex Regiorum codicum 1. & 2. & ex Colb. 3. penu deprompsimus. Festus: *Solatum genus morbi maxime a rusticantibus dicitur.* Hoc tantum. De hoc genere morbi Celsus, lib. 1. cap 3. *Si quis exustus in Sole est, huic in balneum protinus eundum est,* &c.

9. *Viperam vivam.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 61. *Vipera viva mittitur in vas novum fictile, & adjicitur ei succi feniculi cyathus unus, & thuris granum unum. Deinde vas obturatur argilla, & circumlinitur, & in furnum ferventem mittitur, atque illico excoquitur, donec cinis fiat. Hoc de experimento hypochyses, caliginesque potenter atque mirifice purgat.*

ſucco ad cyathum unum, & thuris [a] manna una, atque ita ſuffuſiones oculorum & caligines inungere, utiliſſimum eſt. Medicamentum id [10] echion vocatur. [11] Fit & collyrium e vipera, in olla putrefacta, vermiculiſque enatis cum croco tritis. Exurit in olla cum ſale: quem lingendo claritatem oculorum conſequuntur, & ſtomachi totiuſque corporis [b] tempeſtivitates. Hic ſal & pecori datur ſalubritatis cauſa, & in antidotum contra ſerpentes additur. Quidam & viperis utuntur in cibis. Primum omnium occiſæ ſtatim ſalem in os addi jubent, [12] donec liqueſcat: quatuor digitorum menſura [c] utrinque præciſa, exemptiſque interaneis diſcoquunt in aqua, aut oleo, ſale, anetho, & omnibus aut ſtatim veſcuntur, [d] aut pane colligunt, ut ſæpius utantur. [13] Jus præter ſupra dicta pediculos e toto corpore expellit, prurituſque etiam ſummæ cutis. Effectum oſtendit [e] & per ſe capitis viperini cinis. Utiliſſime oculos inungit. [14] Itemque adeps viperinus. De felle non audacter ſuaſerim quæ præcipiunt, quoniam, ([15] ut ſuo loco docuimus) non aliud eſt ſerpentium venenum. [16] Anguium adeps ærugini mixtus, [17] ruptas oculorum partes ſanat: & membrana ſive ſenectus vernatione eorum exuta ſi adfricetur, claritatem facit. [18] Boæ quoque fel prædicatur ad albugines, ſuffuſiones, caligines: adeps ſimiliter ad claritatem.

INTERPRETATIO.

a *Manna.*] Mica.

b *Tempeſtivitates.*] Commodam temperiem.

c *Utrinque.*] Et a capite & a cauda.

d *Aut pane*] Aut pani *e farina miſcent*, colliguntque *in paſtillos.*

e *Et per ſe.*] Solus, ſine alio *medicamento.*

NOTÆ.

10. *Echion vocatur.*] A viperis, quas ἔχεις Græci vocant.

11. *Fit & collyrium.*] Marcellus Empir. cap 8. pag. 61.

12. *Donec liqueſcat.*] Addunt libri hactenus editi, *donec liqueſcat humor:* quam poſtremam vocem M S S. exemplarium nullum agnoſcit.

13. *Jus.*] E viperinis carnibus coctis. Falſo prodi a nonnullis, eſu viperarum pediculos procreari, ſcribit Dioſc. lib. 2. cap. 18.

14. *Itemque adeps.*] Auctor Kiranidum, lib. 2. pag. 75. *Adeps echidnæus viſum acuit, & omnem hebetudinem oculorum.* Dioſc. item, lib 2. cap. 94.

15. *Ut ſuo loco docuimus.*] Libro XI. ſect 62. ubi vide quæ diximus.

16. *Anguium adeps.*] Q. Serenus, cap. 14. de oculorum dolore mitigando, pag. 133.

Anguibus ereptos adipes ærugine miſce:
Hi poterunt ruptas oculorum jungere partes.

17. *Ruptas oculorum.*] Ruptas tunicuias vocat ipſe lib. 28. ſect. 47. Λαγώφθαλμον Græci appellant, ut teſtatur Celſus, lib. 7 cap 7. cum in aliqua curatione oculorum, impudenter cutis exſcinditur, ut oculus non contegatur Tunc enim revulſa ſuperiore gena oculo aperto ſicut lepores dormiunt. Oculorum cicatrices ſanari ærugine ſcribit etiam Dioſc. lib. 5. cap. 92.

18 *Boæ quoque fel.*] Vide Notas & Emend. num. XXXII. *Boa* ſerpens eſt aquatilis, inquit Feſtus, quem Græci ὕδρον vocant, a quo icti obturgeſcunt.

[19] Aquilæ, quam diximus pullos ad contuendum Solem experiri, mixto felle cum melle Attico inunguntur nubeculæ, & caligationes, suffusionesque oculorum. [20] Eadem vis & in vulturino felle est cum porri succo, & melle exiguo. [21] Item in gallinacei felle ad argema, & ad albugines ex aqua diluto: [22] item ad suffusiones oculorum, maxime candidi gallinacei. Fimum quoque gallinaceorum, duntaxat rubrum, lusciosis illini monstrant. [23] Laudant & gallinæ fel, sed præcipue adipem, [24] contra pusulas in pupillis. [25] Has scilicet ejus rei gratia saginant. Adjuvat mirifice & ruptas oculorum tuniculas, admixtis schisto & hæmatite lapidibus. [26] Fimum quoque earum duntaxat candidum, in oleo vetere corneisque pyxidibus asservant, ad pupillarum albugines. Qua in mentione significandum est, pavones

NOTÆ.

19. *Aquilæ, quam diximus.*] Libro 10. sect. 3. De ea refert plane similia Ælianus, lib. 1. hist. anim cap. 42. Item Sextus Platon. parte 2. cap. 1. de aquila, tit. 2. *Ad suffusionem oculorum: Aquilæ felle mixto cum melle Attico inunges.* Plinius Valer. lib. 1. cap. 55. Marcellus Empir. cap. 8. pag. 60. & Dioscor. lib 2. cap. 96.

20. *Eadem vis.*] Approbant hoc medicamentum e vulture, Q. Serenus, Sextus Platon. Galenus, lib. 4. κτ̓ τόπους, cap. 8. pag 456. Plinius Valer. lib. 1. cap. 18. aliique. Sed pro porri succo marrubii succum adsciscunt: hoc est pro πράσου πρασίου. At perinde est: nam ut alibi ex Celso diximus, congeneres habent ea facultates: ut succedanea videri medicamenta possint. Et vero Plinius ipse Valer. lib 1. cap. 20. porri succo per se inuncto, leucomata & caligines oculorum tolli prodidit.

21. *Item in gallinacei.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 68. & Auctor Kiranidum, pag. 116.

22. *Item ad suffusiones.*] Q. Serenus, cap. 14. de oculorum dolore mitigando, pag. 133.

Fel quoque de gallo mollitum simplice lympha,
Exacuet plures dempta caligine visus.

Expressius multo Marcellus Empir cap. 8. pag. 68 quem consule. At non felli modo, sed & sanguini hæc vis inest, atque adeo major, si fides vetustæ inscriptioni apud Gruterum, pag. 71. ΟΥΑΛΕΡΙΩ ΑΠΡΩ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ ΤΥΦΛΩ ΕΧΡΗΜΑΤΙCΕΝ Ο ΘΕΟC ΕΛΘΕΙΝ ΚΑΙ ΛΑΒΕΙΝ ΑΙΜΑ ΕΞ ΑΛΕΚΤΡΥΟΝΟC ΛΕΥΚΟΥ ΜΕΤΑ ΜΕΛΙΤΟC ΚΑΙ ΚΟΛΛΥΡΙΟΝ CΥΝΤΡΙΨΑΙ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΡΕΙC ΗΜΕΡΑC ΕΠΙΧΡΕΙCΑΙ ΕΠΙ ΤΟΥC ΟΦΘΑΛΜΟΥC ΚΑΙ ΑΝΕΒΛΕΨΕΝ ΚΑΙ ΕΛΗΛΥΘΕΝ ΚΑΙ ΗΥΧΑΡΙCΤΗCΕΝ ΔΗΜΟCΙΑ ΤΩ ΘΕΩ *Valerio Apro militi cæco oraculum Deus reddidit: veniret, & acciperet sanguinem ex gallinaceo candido, admixtoque melle collyrium faceret, quo per triduum oculos liniret. Et vidit, & venit, & publice Deo gratias egit.* Addit marmorea tabula id Antonino Pio Principe contigisse.

23. *Laudant & gallinæ.*] Habdarrahmanus, cap. 40. pag. 128. *Gallinarum fel oculis inditum, eorum removebit lacrymationem, & curabit illos.* Gallinæ candidæ fel ad oculorum vitia emendanda laudat Diosc. lib. 2. cap. 96.

24. *Contra pusulas.*] Φλυκτίδας & φλυκταίνας Medici pusulas vocant, quæ fiunt, quoties facta exhulceratione, aut sine ea, in summa cornea tunicula, tenuissima membrana sublimis, & in altum surgens, medium humorem conceperit ac servarit. Marcellus in Diosc. lib. 1. cap. 130. De hoc morbi genere multa Aëtius, lib. 7. cap. 29. pag. 260.

25. *Has scilicet ejus rei gratia.*] Ut adipem colligant.

26. *Fimum quoque.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 68.

fimum ſuum reſorbere tradi, [27] invidentes hominum utilitatibus. [28] Accipiter decoctus in roſaceo efficaciſſimus ad inunctiones [29] omnium vitiorum putatur : item fimi ejus cinis cum Attico melle. Laudatur & milvi jecur. [30] Fimum quoque columbarum ex aceto ad ægilopas. Similiter ad albugines & cicatrices. Fel anſerinum, ſanguis anatum contuſis oculis, [31] ita ut poſtea œſypo & melle inungantur. [32] Fel perdicum cum mellis æquo pondere : [33] per ſe vero, ad claritatem. Hippocratis putant auctoritate adjici, quod in argentea pyxide id ſervari jubent. Ova perdicum in vaſe æreo decocta cum melle, hulceribus oculorum & glaucomatis medentur. [34] Columbarum, turturum, palumbium, perdicum ſanguis, oculis cruore ſuffuſis eximie prodeſt. In columbis maſculæ efficaciorem putant. [35] Vena autem ſub ala ad hunc

Notæ.

27. *Invidentes.*] Ad pupillarum albugines fimum eum prodeſſe ſignificat Quin etiam ſi Sexto Platonico eredimus, parte 2. cap. 7. *Pavonis fimus potatus, caducos mirabiliter ſanat.* Ad epilepſiam linguæ pavonum ac luſciniarum, a Lampridio in Elagabalo commendantur.

28. *Accipiter .... in roſaceo.*] In unguento ſuſino Marcellus Empir. cap 8. pag. 59. & Sextus Platon. parte 2. cap 3. de accipitre, tit. *Ad ſuffuſionem & caliginem oculorum.*

29. *Omnium vitiorum.*] Quæ ſcilicet oculum male afficiunt.

30. *Fimum quoque.*] Vide Notas & Emend. num. XXXIII.

31. *Ita ut poſtea œſypo.*] Non, *hyſſopo*, ut prius legebatur. Sic ipſe initio hujus ſectionis, *ut omnia œſypo illinantur.*

32. *Fel perdicum.*] Q. Serenus, cap. 14. pag. 113. Sextus Platon. parte 2. cap. 5. de perdice, tit. 2. Auctor Kiranidum, pag. 131. Marcellus Empir. cap. 8. pag. 60. *Perdicis fel mixtum melli Attico, caliginem tollit, ſi oculis aſſidue infundatur, ſed cum modo & æquali menſura.* Adde & Dioſc. lib. 2. cap. 96.

33. *Per ſe vero*] Vide Notas & Emend. num. XXXIV.

43. *Columbarum &c.*] Dioſc. lib. 2. cap. 97. Celſus, lib. 6. cap. 6. ſub finem : Plinius Valer. lib. 1. cap. 15.

35. *Vena autem ſub ala.*] Galenus, lib. 10. de fac. ſimp. med. cap. 2. pag. 277. Sextus Platon. parte 2. cap. 10. de columba, tit. 2. *Ad ſanguinem in oculis ex ictu. Columbæ ſanguis reciſus, deinde infuſus, optime facit. Debebit autem vena aperiri quæ in aſcella ejus eſt : imponitur & ſanguis in lanula, & melle decocto mixta ſupra oculos, optime facit.* Marcellus Empir. cap. 8. pag. 67. *Sanguis columbarum de loco pennarum, eo momento quo penna avellitur, oculis, dum adhuc tepet, debet infundi, qui ictu aliquo vulnerati, aut ſanguine ſuffuſi fuerint. Album quoque ovi incocti, cum croco trito, oculis ſuperpoſitum, & lana alba ſuccida involutum medetur.* Eadem ferme repetit idem, pag. 69. Vide quæ diximus lib. x1.) ſect. 89. Ex hoc porro loco ambigi non immerito poteſt, num Habdarrahmanum ſcriptorem Arabem interpres Ecchellenſis ſatis intellexerit, qui ſic Latine reddidit, cap. 36. pag. 121. *Sanguis radicum plumarum pullorum columbarum, qui adhuc ad volatum ſe non elevarunt, inſtillatus in oculos, quibus accidit rubedo, aut percuſſio, proderit illis, & curabit.* Cum pro *radice plumarum*, alas dixiſſe auctor jure videri poſſit. Simili fere verborum ambage, Theod. Priſcianus, lib. 1 cap. 10. *de oculorum cauſis. Si caſi*, inquit, oculi, *aut percuſſi, maculam ſanguineam cum dolore procurarint, iis columbi matre ſubducti repentinus ſanguis infuſus prodeſt quam maxime, ſi de pennis mollioribus exprimatur : ubi liquor tenuis tepidus infundendus eſt : item ſi in eadem hora ovium lana infuſa ſuperponatur.*

usum inciditur, quoniam suo calore utilior est. [36] Superponi oportet splenium e melle decoctum lanamque succidam ex oleo ac vino. Earundem avium sanguis nyctalopas sanat: & jecur ovium: atque [37] (ut in capris diximus) efficacius fulvæ. Decocto quoque ejus oculos abluere suadent: & medulla dolores tumoresque illinere. Bubonis oculorum cinis collyrio mixtus claritatem oculis facere promittitur. [38] Turturis fimum albugines extenuat: item cochlearum cinis: fimum cenchridis: [39] accipitrum generis hanc Græci faciunt. Argema ex melle omnibus, quæ supra scripta sunt, sanatur. [40] Mel utilissimum oculis, in quo sunt apes immortuæ. [41] Ciconiæ pullum qui ederit, negatur annis continuis lippiturus: item qui draconis caput habeat. Hujus adipe & melle cum oleo vetere, incipientes caligines discuti tradunt. [42] Hirundinum pullos plena Luna excæcant, restitutaque eorum acie capita comburuntur: hoc cinere cum melle utuntur ad claritatem, & dolores, ac lippitudines, & ictus.

[43] Lacertas quoque pluribus modis ad oculorum remedia assumunt. Alii viridem includunt novo fictili: ac lapillos [44] qui vocantur cinædia, quæ & inguinum tumoribus adalligari solent, novem signis signantes, [45] & singulos detrahunt per dies. Nono emittunt lacertam: lapillos servant ad oculorum dolores. [46] Alii terram substernunt la-

NOTÆ.

36. *Superponi . . . splenium.*] Panniculus, seu fascia, qua frons oculive unguento illiti, obtenduntur, splenium vocatur. Item emplastrum ipsum, seu linteum, lanave qua excipi solent illinive medicamenta, quæ fronti, vel oculis, superponantur. Martialis, lib. 2. Epigr. 29.

Et numerosa linunt stellantem splenia frontem:
Ignoras quis sit? splenia tolle, leges.

37. *Ut in capris diximus.*] Libro 28. sect. 47. *Id quoque referre arbitrantur, ut rutili coloris fuerit.* Albam tamen ovem Marcellus Empir. anteponit, cap 8. pag. 71. *Jecur ovillum*, inquit, *id est, ovis candidæ discoctum, cum aqua madefactum, contritumque, & oculis superpositum, nyctalopas purgat.*

38. *Turturis fimum.*] Marcellus Empir cap. 8. pag. 68.

39. *Accipitrum generis.*] Tinnunculum diximus appellari, lib. 10. sect. 52.

40. *Mel utilissimum.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 57.

41. *Ciconia.*] Marcellus Empiricus, loc. cit.

42. *Hirundinum pullos.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 12. de hirundine, tit. 4. Auctor Kiranidum, pag. 135. Marcellus Empir. totidem verbis, loc. cit. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 18. E Græcis Galenus, lib. XI. de fac. simp. med. pag 311.

43. *Lacertas.*] *Σαῦρας, des Lezards.*

44. *Qui vocantur cinædia.*] In Reg. 1. *Zenidia.* Reg. 2. & Chifflet. *Zenichia.* Male. Meminit horum lapillorum auctor Kiranidum, elem. 10. pag 36. *Kinædius piscis marinus . . . . . Habet lapides duos in capite. Habet autem & alios duos in tertio spondylo vel noda dorsi versus caudam, qui est potentissimus.* De his lapidibus ipse Plinius rursum inferius, lib. 37. sect. 56.

45. *Et singulos detrahunt.*] Extrahunt e fictili, & recondunt ad usum.

46. *Alii terram &c.*] Ad verbum hæc quoque Marcellus Empir. cap. 8. pag. 57.

certæ viridi [47] excæcatæ, & una in vitreo vase anulos includunt e ferro solido vel auro: cum recepisse visum lacertam apparuit per vitrum, emissa ea, anulis contra lippitudinem utuntur. Alii capitis cinere pro stibi [48] ad scabritias. Quidam viridem longo collo in sabulosis nascentem comburunt, & incipientem epiphoram inungunt: item glaucomata. [49] Mustelæ etiam oculis punctu erutis, aïunt visum reverti, eademque quæ in lacertis & anulis faciunt. Serpentis oculum dextrum adalligatum contra epiphoras prodesse, si serpens viva dimittatur. [50] Lacrymantibus sine fine oculis, cinis stellionis capitis cum stibi eximie medetur. [51] Aranei muscarii tela, & præcipue spelunca ipsa imposita per frontem ad duo tempora, [52] in splenio aliquo, ita ut a pucro impube & capiatur & imponatur, nec is triduo se ostendat ei cui medeatur, neve alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus, mirabiliter epiphoris mederi dicuntur. [53] Albugines quoque dicitur tollere inunctione araneus candidus, longissimis ac tenuissimis pedibus, contritus in oleo vetere. Sed is etiam, cujus crassissimum textum est, in contignationibus fere, adalligatus panno, epiphoras sanare traditur. [54] Scarabæi viridis natura contuentium visum exacuit. Itaque gemmarum sculptores [55] contuitu eorum acquiescunt.

XXXIX. [1] Aures purgat fel pecudis cum melle: [2] canini lactis

Notæ.

47. *Excæcatæ.*] Non oculis erutis, sed punctura acus, seu scalpelli sectioue humoribus evocatis: quos deinde per se nullo remedio adhibito, natura repararit, visumque reddiderit. Vide tom. 5. Ephemerid. German. sive Miscellan. Curios. Observ. 126. pag. 163.

48. *Ad scabritias.*] Sive ad scabiem oculorum. *Scabiem adesse dicimus*, inquit Aëtius, lib. 7. cap. 75. pag. 279. *quando oculi hulcerosi, rubei, & valde prurientes fiunt, genæque rubescunt, lacrymaque salsa & nitrosa distillat.* Celsus, lib. 6. cap. 6. tit. *Ad oculos scabros. Si vero scabri oculi sunt, quod maxime in angulis esse consuevit*, &c.

49. *Mustela... oculis punctu erutis.*] Hoc est, punctu excæcatis. Cave enim orbes oculorum totos erutos putes.

50. *Lacrymantibus.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 67. *Caput stellionis combustum, & tritum, & melli Attico admixtum, oculos lacrymosos inunctione assidua siccat, & sanat.*

51. *Aranei muscarii.*] Qui telas muscis in parietibus tendit.

52. *In splenio aliquo.*] Hæc tria verba adjecimus ex omnium M S S. fide, Reg. 1. 2. aliisque.

53. *Albugines quoque.*] Iisdem verbis Marcellus Empir. cap. 8 pag. 68.

54. *Scarabæi viridis.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 61. *Scarabæus coloris smaragdini, tantum beneficii oculis præstare dicitur, ut visionem ei acutissimam reddat, qui eum contemplatus fuerit assidue.*

55. *Contuitu eorum.*] Sic M S S. omnes. A singulari numero transit ad numerum multitudinis. Ut supra, hac sect. *Laudant & gallinæ fel, sed præcipue adipem... Has scilicet ejus rei gratia saginant.*

Sect. XXXIX. 1. *Aures purgat.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. & Marcellus Empiricus, cap. 9. pag. 75.

2. *Canini lactis.*] Auctores proxime laudati, totidem syllabis: *instillatio* &c.

instillatio sedat dolorem. [3] Gravitatem adeps cum absinthio & oleo vetere: [4] item adeps anserinus. Quidam adjiciunt succum cæpæ [5] & allii, pari modo. [6] Utuntur & per se ovis formicarum. Namque & huic animali est medicina: [7] constatque ursos ægros hoc cibo sanari. Anserum, omniumque avium adeps præparatur, exemptisque venis omnibus patina novo fictili operta in Sole, subdita aqua ferventi liquatur: saccatusque lineis saccis, & in fictili novo repositus loco frigido: minus putrescit addito melle. [8] Murium cinis cum melle instillatus, aut cum rosaceo decoctus, aurium dolores sedat. [9] Si aliquod animal intraverit, præcipuum remedium est murium fel aceto dilutum. [10] Si aqua intraverit, adeps anserinus cum cæpæ succo. [11] Gliris detracta pelle, intestinisque exemptis, discoquitur melle in vase novo. Medici malunt e nardo decoqui usque ad tertias, atque ita asservari: deinde cum opus sit, [12] strigili tepefacta infundere: Constat de-

NOTÆ.

3. *Gravitatem.*] Plinius Valer. loc cit. Marcellus Empir. cap 9. pag. 76. & Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit 7. *Ad eos qui minus audiunt.*

4. *Item adeps*] Sextus Platon. parte 2. cap. x 1. de ansere tit. 2. Marcellus Empir. loc. cit. Q. Serenus, cap. 13. pag. 132.

5. *Et allii.*] Diximus, lib. 20. sect. 23.

6. *Utuntur & per se*] Hoc est, sine alio medicamento, nulla re iis admixta, sed solis adhibitis. Marcellus Empir. cap. 9. pag. 82. *Ova formicarum contrita, & auribus instillata, quamvis obtunsos auditus adaperire creduntur.* Et Plinius Valer. lib. 1. cap. 12. *Ad surdos, & qui graviter audiunt, ova formicarum contrita, surditatem aurium quam vetustissimam sanabunt.*

7. *Constatque ursos.*] Libro 8. sect. 41. *Ursi cum mandragora mala gustavere, formicas lambunt.* Vide Sextum Empiricus, lib. 1. Pyrrh. hypot. cap. 14. pag. 11.

8. *Murium cinis.*] Auctor Kiranidum, pag. 86. & Plinius Valer. ad verbum, lib. 1. cap. 9.

9. *Si aliquod animal.*] Q. Serenus, cap. 13. pag. 132.

Si vero incautas animal penetraverit aures,
Proderit admixto pavidi fel muris aceto.
At si lympha nocens pervaserit, anseris aptus
Immittetur adeps, caparum non sine succo,
Qui gravis est oculis, sensum tamen auribus auget.

Sic etiam Plinius Valer. ad verbum, loc. cit.

10. *Si aqua.*] Sextus Platon. loc cit. Plinius Valer. & Q. Serenus, locis citatis E Græcis Galenus, lib. 3. κτ' τόπους, cap. 1. pag. 391.

11. *Gliris detracta.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 83. Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. *Gliri detrahitur pellis, & intestina ejusdem decoquuntur in vase novo cum mellis heminis tribus, usque ad tertias, atque ita servatur: cum opus est, strigili medicamentum tepefactum infunditur.* Præivit utrisque Scribonius Largus, Compos. Med. cap. 5. ad aurium dolorem, num. 39.

12. *Strigili*] Scribonius Largus, loc. cit. *Succus tepens per strigilem in foramen auris dolentis infusus.* Hieronym. Mercur. Practicæ, lib. 1. cap. 40. *Strigil est instrumentum una parte conchatum, qua humor in aurem immittitur.* Depictam strigilem vide apud Laur. Pignorium, lib. de servis, pag. 46. descriptam apud Apuleïum in Floridis: *Honestam strigileculam* appellat, *tecta fastigatione clausula, flexa tubulatione lingula, ut & ipsa in manu capulo moraretur, & sudor ex*

plorata aurium vitia eo remedio sanari. [13] Aut si terreni vermes cum adipe anseris decocti infundantur. [14] Item ex arboribus rubri oleo triti exhulceratis, & ruptis auribus præclare medentur. Lacerti inveterati in os pendentium addito sale, [15] contusas, & ab ictu læsas aures sanant: efficacissime autem ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per caudam distincti. Millepeda, ab aliis centipeda, aut multipeda dicta, animal est e vermibus terræ, pilosum, multis pedibus arcuatim repens, tactuque contrahens se: [a] [16] oniscon Græci vocant,

INTERPRETATIO.

[a] *Oniscon.*] *His etiam nominibus* oniscon Græci vocant, *quanquam diversi sit generis.*

NOTÆ.

ea rivulo laberetur. Nempe in balneis strigili ferrea corporis sordes sudoremque detergebant. Per tubulationem quippe ligulæ dilabebatur sudor. Ligulam autem vocat partem superiorem incurvam, quod sit non absimilis ligulæ, oblonga, fornicata. Et hac strigilis parte Medici utebantur. Scribonius Largus, Compos. 39. *Ad auricula tumorem ..... prodest herba urceolaris succus tepens per strigilem in foramen auris dolentis infusus.* Plinius lib. 25. sect. 103. *Omnis autem* succus *strigilis calefactus infunditur.*

13. *Aut si terreni.*] Dioscor. lib. 2. cap. 72. Γῆς ἔντερα .... ἑψηθέντα σὺν χηνείῳ στέατι, διαθέσεις ὤτων ἐγχυματιζόμενα θεραπεύει. *Vermes terreni decocti tum anserino adipe, & instillati, affectis auribus medentur.* Q. Serenus, cap. 13. pag. 132. de aurium vitiis.

Si vero obtusa sensus remoretur in aure,
Lumbricos terræ, sevumque ex ansere rauco
Excoque: sic veterem poteris depellere morbum.

Marcellus Empir. cap. 9. pag. 75. *Terreni vermes tum anseris adipe, vel tum oleo decocti, sine dubio medentur auribus purulentis.* Et pag. 79. *Terreni vermes cum adipe anseris decocti infunduntur auribus ad jam deplorata vitia.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 1. cap. 9.

14. *Item ex arboribus.*] Q. Serenus, loc. cit.

Annosa rubros si legeris arbore vermes,
Ex oleo tere: sic tepidos infunde dolenti.

Marcellus Empir. cap. 9. pag. 80. *Vermes ex qualibet arbore, rubri coloris, contriti tum oleo, & infusi, dolores aurium sedant.*

15. *Contusas.*] Sic Reg. 2. non, ut editi, *contusi.* Mox vero in Reg. 1. & Chiffl. *ab ictu miseras aures.*

16. *Oniscon Græci.*] Oniscon etiam, inquit, sic Græci vocant, πολύποδα scilicet, sive multipedam. Differunt tamen: Aliud enim millepeda pilosa est, quæ sinuatim repit: aliud oniscos, sive tylos, quem Cælius Aurel. lib. 1. cap. 4. porcellionem vocat, multipedam, alii & curionem. Illa eruca est hirsuta, quæ olera vitesque rodit: *une chenille.* Iste, qui & τύλος & curio a callosa & compactili cute appellatur, *une cloporte*, in locis fere humidis, uliginosisque, & sub vasis aquariis repertus. Ob gentilitatem, ut Plinii verbis utar, affinitatemque nominum, utriusque simul natura tractatur: quod ipsi familiare esse jam sæpius observavimus, ac sibi solenne esse præ se ipse fert. Quod vero in ea Indicis parte, quam referemus inferius in Notis & Emend. num. XXXII. ex utroque genere conflari unum videtur, vel eo mihi nomine suppositirium sapere, non genuinum Plinii fetum ea videtur.

alii tylon: [17] efficacem narrant ad aurium dolores, in cortice Punici mali decoctum, & porri succo. Addunt & rosaceum, & in alteram aurem infundunt. Illam autem [b] quæ non arcuatur, [18] sepa Græci vocant, alii scolopendram, minorem, perniciosamque. [19] Cochleæ, quæ sunt in usu cibi, cum myrrha, aut thuris polline appositæ: [20] item minutæ, & latæ, fracturis aurium illinuntur cum melle. [21] Senectus serpentium fervente testa usta, instillatur rosaceo admixto, contra omnia quidem vitia efficax, sed contra graveolentiam præcipue: aut si purulentæ sunt, ex aceto: melius cum felle caprino vel bubulo, aut testudinis marinæ. [22] Vetustior anno eadem membrana non prodest, nec imbre perfusa, ut aliqui putant. [23] Item aranei sanies cum rosaceo, aut per se in lana, vel cum croco, auribus prodest: [24] gryllus cum sua terra effossus & illitus. Magnam auctoritatem huic animali perhibet Nigidius, majorem Magi, quoniam retro ambulet, terramque terebret, stridat noctibus. Venantur eum formica circum-

INTERPRETATIO.

[b] *Quæ non.*] Quæ sine flexu tractuque decurrit.

NOTÆ.

17. *Efficacem narrant.*] De onisco seu porcellione affirmare id vere licet. Marcellus Empir. cap. 9. pag. 75. *Bestiolæ multipedes, quæ contractæ in globulos complicantur, in oleo excoctæ, infusæque auribus statim prosunt.* Et pag. 76. *Cutiones bestiolæ sunt multipedes, cute dura & solida, quæ tactæ complicant se in orbem pilulæ rotundissimæ: Polypodas Græci appellant: Hæ complures coctæ cum oleo molli in vase ferreo, remedio sunt auribus laborantibus, si inde curentur.* Scribonius Largus, cap. 5. Ad aurium dolorem: Compos. 39. *Item bestiolæ multorum pedum, quæ tactæ conduplicant se in orbem pilulæ rotundissimæ similem, (κατοικιδίους ὄνους, aut πολύποδας Græci hoc genus animalium vocant:) oleo domestico complures infervefactæ vase ferreo, bene faciunt:* E Græcis vero Dioscor. lib. 2. cap. 37. Καὶ πρὸς ὠταλγίαν ἢ λεῖοι σὺν ῥοδίνῳ θερμανθέντες ἐν κελύφει ῥοιᾶς, ἢ ἐνσταγέντες ἁρμόζουσι. *Trita & in cortice mali Punici addito rosaceo calfacta ad aurium dolores efficaciter instillantur.*

18. *Sepa Græci.*] Σήψ nomen est vagum, venenatis plurimis attributum, quorum vis est σηπτική. Hæc scolopendra tertia est, quam fuse describit, visam a se & observatam, Constantinus in Lexico, verbo Σκολόπενδρα.

19. *Cochleæ.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. Cochleas Africanas ad dolores aurium ex plaga, cum mica thuris seu polline, commendat etiam Archigenes apud Galenum, lib. 3. κατὰ τόπους, cap. 1. pag. 398.

20. *Item... fracturis aurium*] Galenus, lib. x 1. de facult. simp. med. cap. 1. pag. 310. Plinius Valer. ad verbum, lib. 1. cap. 9.

21. *Senectus serpentium.*] Totidem verbis ac syllabis, Plinius Valerianus, lib. 1. cap. 9.

22. *Vetustior.*] Plinius Valerianus, loco citato.

23. *Item aranei.*] Marcellus Empir. cap. 9. pag. 80. *Aranei triti humor expressus, & rosa liquida, quantum videbitur, immixtus, lanaque molli madefacta, auriculæ insertus, continuo dolorem relevat.*

24. *Gryllus.*] Et γρύλλος Græce: nostris, *un grillon.*

ligata capillo, in cavernam ejus conjecta, efflato prius pulvere ne sese condat: ita formicæ complexu extrahitur. [25] Ventris gallinaceorum membrana quæ abjici solet, inveterata & in vino trita, auribus purulentis calida infunditur, gallinarum quoque adeps. [26] Est & quædam pinguitudo blattæ, si caput avellatur: hanc tritam una cum rosaceo auribus mire prodesse dicunt, sed lanam, qua incluserint, post paulum extrahendam. Celerrime enim id pingue transire in animal, fierique vermiculum. [27] Alii binas ternasve in oleo decoctas efficacissime auribus mederi scribunt, & tritas in linteolo imponi contusis. Hoc quoque animal inter pudenda est: sed propter admirationem naturæ, priscorumque curæ, totum in hoc loco explicandum. Plura earum genera fecerunt. Molles, quas in oleo decoctas, verrucis efficaciter illini experti sunt. [28] Alterum genus mylœcon appellavere, circa molas fere nascens. Has capite detracto attrita, lepras sanasse, [29] Musa & Picton in exemplis reliquerunt. [30] Tertium genus & odoris tædio invisum, exacuta clune, cum pisselæo sanare hulcera alias insanabilia: strumas, panos, diebus viginti uno impositas, percussa, contusa, cacoëthe, scabiem, furunculosque, detractis pedibus & pennis. Nos hæc etiam audita fastidimus. At hercule [31] Diodorus & in morbo regio, & orthopnoïcis se id dedisse tradit cum resina & melle. Tantum potestatis habet ea ars pro medicamento dandi quidquid velit. Humanissimi eorum cinerem crematarum servandum ad hos usus in cornea pyxide censuere, aut tritas clysteribus infundendas orthopnoïcis, aut rheumaticis. [32] Infixa utique corpori illitas extrahere constat. [33] Mel utilissimum auribus quoque est, in quo apes emortuæ sunt.

Notæ.

25. *Ventris gallinaceorum.* Plinius Valer. iisdem verbis, lib. 1. cap. 9. & Marcellus Empir. cap. 9. pag. 81.

26. *Est &... blattæ.*] Plinius Valer. loc. cit. *Blatta etiam sine capite & pedibus & alis trita & illita linteolo, contusis auribus imponuntur.* Blattarum hoc genus, fœdum est, nauseosumque animal, noctu magis quam interdiu in cellis vinariis apparens circa latrinarum ora, in balneis, uliginosisque ædium partibus, gryllos referens, qui noctibus æstate strident. Vide Matthiolum, in lib. 2. Dioscor. cap. 35. pag. 340. Lux istis adversissima, ita ut si noctu lumen inferatur repente, celerrimo cursu refugiant. *Lucifuga blatta* Maroni. Est & blatta alioqui, teste Paulo Diac. in Glossis, vermis purpureum genus, ipsaque adeo purpura: qua de acceptione vocis, Gothofredum vide, in Cod. Theod. lib. 10. tit. 20. pag. 513. & 514.

27. *Alii binas &c.*] Plinius Valerius, loc. cit. & Diosc. lib. 2. cap. 38.

28. *Alterum... mylœcon.*] Μυλαικαί, sive μύλακαι, quod in pistrinis gignuntur.

29. *Musa.*] De Antonio Musa, diximus lib. 19. sect. 38. Vide Notas & Emend. num. XXXV.

30. *Tertium genus*] Descriptum a nobis priore loco, ex Matthiolo.

31. *Diodorus.*] Ita libri omnes. Forte rectius, *Diodorus.*

32. *Infixa utique*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 49.

33. *Mel... auribus quoque.*] Ut oculis dictum est prodesse, sup. sect. *Mel utilissimum oculis, in quo sunt apes immortua.*

[34] Parotidas comprimit columbinum ſtercus vel per ſe, vel cum farina hordeacea aut avenacea. [35] Noctuæque cerebrum vel jecur cum oleo infuſum auriculæ, aut parotidi: [36] multipeda cum reſinæ tertia parte illita: grylli ſive illiti, ſive adalligati. At reliqua morborum genera medicinaſque ex iiſdem animalibus, aut ejuſdem generis, ſequenti dicemus volumine. 5

NOTÆ.

34. *Parotidas.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 13. & Marcellus Empir. cap. 15. pag 107. & 110.

35. *Noctuaque.*] Iidem auctores proxime appellati. Et Scribonius Largus, Compoſ. Medic cap. 6 ad parotidas, num. 43. *Ad parotidas convenit noctuæ cerebellum butyro mixtum* &c.

36. *Multipeda.*] Plinius Valer. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 15. pag. 109. *Multipedes cutiones, qui in ſtercore naſcuntur, quique contacti in globulos complicantur, adjecta tertia parte reſina, validiſſime triti, & malagmatis vice impoſiti, incipientes parotidas aperiunt, & expurgant: maturatas vero perſanant.*

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XXIX.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

Sect. 1. I. AM *sterilis gratia, tantaque difficultatis in promendo.*] Hæc quæ sunt plausissima, quæque totidem omnino syllabis apicibusque repræsentant vetusta exemplaria omnia, Reg. 1. 2. Chiffl. aliaque, miror neglecta ab editoribus Plinianis, ut tenebras nobis hoc loco meras offunderent, his verborum ambagibus: *quam steriles gratia, difficultates in promendo.*

Ibid. II. *Quoniam Tyndareum revocavisset ad vitam.*] Ita restituimus id nomen ope codicis Regii 2. cui suffragatur & is quem Pintianus vidit: in utroque enim *Tyndareum*, non *Tyndaridem*, ut in editis, legitur. De hoc Tyndareo, præter Hyginum, ut diximus in Notis prioribus, meminere Tzetzes, Chiliad. 10. hist. 349. vers. 720. de Æsculapio:

Νεκροὺς ἀνέπλασσεν αὐτὸν τινὰς ἀναζωῶσαι,
Τυνδάρεων, Ἱππόλυτον, σὺν τοῖς ἑτέροις ἄλλοις.

Mortuos finxerunt quosdam ab eo excitatos, Tyndareum, Hippolytum, aliosque non paucos. Zenobius in Parœmiis, Cent. 1. num. 47. ubi de Æsopo: Οὕτω γὰρ θεοφιλὴς ἐγένετο ὁ Αἴσωπος, ὡς μυθεύεται αὐτὸν ἀναβιῶναι, ὡς Τυνδάρεων, καὶ Ἡρακλῆι, καὶ Γλαῦκοι *Hic adeo carus Diis exstitit, ut revocatum in vitam hunc fabulentur, veluti Tyndareum, Herculem, Glaucum.* Apollodorus, lib. 3. de Diis, ex diversis auctoribus eorum nomina colligit, qui revocati ad vitam ab Æsculapio ferebantur. Capaneum, ac Lycurgum Stesichorus proferebat: Eriphylen & Hippolytum, is qui Naupactica conscripsit: Tyndareum, Panyasis: qui Orpheum sunt secuti, Hymenæum: Mnesagoras denique, Glaucum Minois filium.

Sect. 2. III. *Prodicus, Selymbria natus, e discipulis ejus.*] Nempe e discipulis Hippocratis. Ita libri omnes, etiam MSS. Dalecampius tamen, *Herodicus* emendabat, ex nescio quo Plutarchi loco, quem, si vidit, præpostere haud dubie intellexit. Herodicum enim Hippocrates habuit, non discipulum, sed artis magistrum. Testis Joan Tzetzes, Chiliad. 7. histor. 155. vers 959.

Ὁ μέγας, ὁ καὶ δεύτερος, γέγονεν Ἱπποκράτης·
Οὗ ὁ πατὴρ Ἡρακλείδης τὰ ἰατρικὰ διδάσκει.
Ὁ ἐκ τῆς Σηλυβρίας τε Ἡρόδικος σὺν τούτῳ.

Scripsisse hunc Herodicum de diæta, τὰ περὶ διαίτης, auctor est Eustathius, in Iliad ι'. pag. 763.

Sect. 3. IV. *Qui qua inter initia scripsit, illo mox recedente a vita, ad sua placita mutavit.*] Hermolai hæc manu resicta: In Parm *Seque inter initia scripsit. Illo* &c. In Reg. 2. Pintiani codice: *seque inter initia adscripsit illi: mox procedente vitia sua & placita mutavit.* Conjectura Pintiani: *mox procedente avaritia.* Nostra: *Seque inter initia adscripsit illi: mox recedentis a vita, sua ad placita mutavit.* Primum sese Asclepiadeum professus est: illius deinde mortui placita mutavit ad sua. Sensimus nos postea id jam occupasse Gronovium.

Ibid. V. *Animæ statim nostra negotiari.*] Sic MSS. Reg. 1. 2. aliique, non, ut

editi, *animas statim nostras* : neque ut Gronovius conjiciebat, *anima statum* vel *fatum nostra* negotiari. Sic *alio* mercaturæ *genere negotiari* dixit Columella, lib. 12. in præfat.

VI. *L. Æmilio, M. Livio Coss.*] Sic est apud Cassiod. & Zonaram. *L. Æmilius* Sect. 6.
Paulus, M. Livius Salinator. In quibusdam Plinii exemplaribus, *M. Iulio*, corrupte, pro *Livio*. Sic etiam apud historicum Livium, lib. 22. pag. 219. cum L. Æmilio Paulo, M. Lælius Consul fuisse dicitur, cum *Livius* scribi oporteat.

VII. *Inquisitio per parietes agitur.*] Formulam hic aliquam juris latere Jurecon- Sect. 8
sulti alias eruditi, virique critici, falso arbitrati sunt. Quare librorum omnium, etiam conditivorum, ut Reg. 1. 2. Colb. Chiffl. &c. constantissima lectione neglecta, alii *per parentes*, ut Daleeampius: alij *per partes*, ut Pithœus, lib. 2. Adversf. cap. 19. pag. 444. & seq. Gronovius, *per patrias* : alii aliter censuerunt: nemo ex iis probabili sententia, quam nos omnino perspicue, ut quidem remur, ex simplici, nec petita longius Plinianæ orationis interpretatione eruimus. Inquisitores ejuscemodi, qui per parietes captabant candidatorum sermones, ὠτακουστὰς Græci vocabant, quibus Cyrus primum usus dicitur a Xenophonte, lib. 8. Παιδ. De his etiam Plutarchus, περὶ πολυπραγμ. Iidem Græcis deinde κυθῆνες, Curiosi a Latinis sequiore ævo nuncupati: de quibus multa Gothofredus in Cod. Theod. lib. 6. tit. 29. *de curiosis*, pag. 193. & 194. Item *Auriculares*, in Chronico Novalicensi, lib. 5. cap. 3. *Hic denique mittens auriculares & precones, qui lustrarent civitates & castella, ne homines inconsulte loquerentur de eo.* Vide præter ista quæ diximus in Notis ad Themistium, orat. 1. pag. 375. In Gallia vulgo appellamus, *des Ecoutes*, ab auscultando : item *des espions*.

VIII. *De exsilio vero nonnisi XLV. electis viris datur tabella.*] Sic Reg. 2. cod. Ibid.
cum Chiffl. In Reg. 1. *nonnisi de XLV. electus viris.* Descivere ab his editionum, quæ hactenus in manus venerunt, concinnatores : qui cum ita scripsere *nonnisi de* XL. *quinque electis viris*, non in Plinianum modo contextum novam scripturam, sed & in forum vetus Romanum novam judiciorum formam invexerunt.

IX. *Non magis hac Urbi timuit Cato, ut equidem credo, quam reginas*] Nus- Ibid.
quam magis consentiens conspiransque omnium exemplarium, etiam MSS. fides, quam in hujus vocis scriptura. Nihilominus Salmasius, in præf. ad librum de homonymis, pag. 52. Sic emendat, *quam resinas* : tum multa de resinata juventute affert, quæ ante eum Daleeampius commodiore loco protulerat, quoniam ab isto quem tractamus, prorsus abhorret : ut vel nostra per se interpretatio arguit, qua nihil est planius, nihil ad scriptoris mentem accommodatum magis : præsertim quod nihil adhuc attingere se Plinius profitetur eorum, quæ urbi timuit, ac Reipublicæ, in quibus resinæ : extrema duntaxat hac sectione ab eo delibanda.

X. *Postes a nubentibus attingi.*] Sic MSS. sane omnes, Reg 1. 2. Colb. aliique. Rectius tamen fortassis *cingi*, auctore Plutarcho, in quæst. Rom. pag. 271. Sect. 9.
Ἐρίῳ δὲ τὰς θύρας περιάφει τοῦ ἀνδρός. *Nova nupta mariti januam lana coronat.* Quo & Lucanus respexit, solennes nuptiarum ritus describens, lib. 2. vers. 355.

Festa coronato non pendent limine serta,
Infulaque in geminos discurrit candida postes.

Attingi tamen haud penitus aspernandum : cum ritus ille tangendi postes lana ea fieri potuerit, qua colus instructa, quam novæ nuptæ secum deferebant, eodem auctore Plutarcho, loc. cit.

XI. *Sanguinem in naribus sistit cum oleo rosaceo : & alio modo indita auribus.*] Ibid.
Geminum adhibendæ lanæ succidæ modum edocet : primum ut in naribus : alterum, ut in aure indatur. Sic etiam Q. Serenus, cap. 35. pag. 148.

Lana oleo madefit, sed nondum lota, rosato :
Hæc datur in nares, vel claudit densius aures.

Explanatius paulo Marcellus Empir. cap. 10. pag. 85. *Lana succida* conjicitur in nares cum oleo rosaceo : & auriculæ de lana succida obturantur, & ita sanguis profluens continetur. Ita verbis fere totidem Plinius Valer. lib. 1. cap. 26. Frustra

igitur contra consensum omnium exemplarium ex dubiæ fidei vetusto codice profert Dalecampius alteram lectionem, *& allio modico indito in auribus.* Allium in aure indere quid juvet ad sistendum sanguinem, conjicere haud proclive est. Utitur hac forma loquendi Plinius rursum inferius, sect. XI. *Et alio modo lutea ovorum*, &c.

Sect. 10. XII. *Et in linteo saccatur.*] Libri omnes, tum editi, tum MSS. *siccatur*, manifesto errore, cujus vel ipsa œsypi concinnatio admonet: sed & auctores Græci pariter ac Latini. Nam Diosc. lib. 2. cap. 84. pingue illud quod supernatat, excolatum, elui aqua jubet, confricarique, ut candidius reddatur: Ἔνιοι δὲ διηθήσαντες τὸ λίπος, πλύνουσιν ἐν ὕδατι ψυχρῷ ταῖς χερσὶν ἀνατρίβοντες .... γίνεται δὲ οὕτως λευκότερος. Sic etiam auctor libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 1003.

Ibid. XIII. *Hulcera non oculorum modo sanat, sed oris etiam & genitalium, cum anserino adipe.*] Ita MSS. omnes, librique publici. At si Dioscoridem audimus, qui hæc ceteroqui verbis totidem repræsentat, *sed auris* potius scribendum sane fuerit. Sic enim ille, lib. 2. cap 84. Πρός τε τὰ ἐν ὠσὶ καὶ ἐν αἰδοίῳ σὺν χηνείῳ στέατι.

Sect. XI. XIV. *Ad ignem sacrum candido ovorum trito cum amylo.*] Plinius Valer. non *trito* videtur, sed *trino* legisse, vel terno. Nam lib. 3. cap. 34 *Igni sacro medendo: Ovorum trium*, inquit, *candidum, cum amyli pari mensura imponitur.*

Ibid. XV. *sic & lientericis.*] Sic restituimus ex indubitata conjectura, non uno argumento nixa. Nam neque *lienicis*, quod libri hactenus editi præferunt, vox est nota Plinio, qui lienosos semper, aut splenicos vocat: neque lienosis prodesse hoc medicamentum potest, quod nunc affertur: lienteriæ quod genus aliquod dysenteriæ est, mire prodest. Theod. certe Priscianus, lib. 2. parte 2. cap. 18. cui titulus est, *de dysentericis, vel lientericis*, (ubi *lientericis* legi oportere perspicuum est, cum de lienteria eo capite sermo sit, ac nominatim ea appellatur:) *ova his in aceto cocta sorbilia convenire* plane asseverat. Quamobrem ob affinitatem morbi, hoc loco cœliacis dysentericisque, de quibus proxime antea sermo fuit, lienterici commode subnectuntur. Denique in Reg. cod. 1. *Sic & in lienierici.* In Reg. 2. & Colb. 3. Sic & *lienierici*, diserte scribitur, ex quo *lienterici* fingi oportere, facilis conjectura est. Nec minus felix in emendandis Notis, quæ falso Tironi ac Senecæ adscribuntur apud Gruterum, pag 180. *Sinteria. Sinteriacus. Dissenteria. Dissenteriacus.* Lege: *Lienteria. Lienteriacus. Dysenteria. Dysenteriacus.*

Ibid. XVI. *Scabiem corporum ac pruritum oleo & cedria mixtis tollunt.*] Addit & Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40. sed imprudenter scilicet, verbis illis *e vino* quæ clausula est superioris sententiæ, in hanc transductis. *Ex vino*, inquit, *& oleo, & cedria, pruritum scabiemque capitis tolli manifestum est, si ungatur assidue.*

Ibid. XVII. *Torminibus .... medentur, ova bina cum allii spicis quatuor &c.*] In libris hactenus editis, *cum aliis piscis*, perinde quasi cum piscium ovis gallinæ ova permiscenda censuerit. Sincera lectio quibusdam ante nos ex conjectura suboluit: Quibus tamen conjecturam stabilirent, argumenta deerant. Suppeditat ea nobis auctor haud pœnitendus qui e Plinianis floribus maximam vim in suos hortos transtulit. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 192. *Cauliculos ex aceto coctos*, inquit, *allii spicas quatuor purgatas, ova incocta duo simul contere, adjice vini veteris heminam, & fervefactum medicamen dysenterico da bibendum.* Et pag. 195. *Dysenterico, & torminoso, & ei qui jam corruptum sanguinem egerit, saluberrimum medicamentum est tale. Allii spicæ quatuor, & ova duo incocta in unum teruntur: hisque additur vini veteris sextarius, & coquitur ad tertias*, &c.

Sect. 14. XVIII. *Genitæ Manæ catulo res divina fit.*] Prius legebatur, *Genito mane catulo*, contra codicum MSS. Reg. 1. 2. ceterorumque probatissimorum fidem, in quibus totidem plane apicibus ea lectio conspicua est, quam repræsentamus. Confirmat egregie emendationem Plutarchus, lib. de quæst. Rom. pag. 277. Διὰ τί τῇ καλουμένῃ Γενείτῃ Μάνῃ κύνα θύουσι: *Cur ei quæ Genita Mana vocatur, canem immolant?* Nempe ut Græci Lucinæ, sic *Genitæ Manæ* Romani canem immo-

labant, pro iis quæ domi nascerentur, *ὑπὲρ τῶν οἰκογενῶν*, inquit Plutarchus, loc. cit. & pag. 180. H[illegible] esse arbitror Maniam Deam Matrem Larum, cui olim pro familiarum sospitate pueri mactabantur, ut refert Macrobius, lib. 1. Saturn. cap. 7. pag. 221. eandemque Deam Menam ab Augustino appellatam, lib. 4. de Civit. Dei, cap. x1. Et qui puerorum natalibus præesse Dii credebantur, *Genitales Deos* prisca ætas vocavit. In nummo Crispinæ Augustæ, apud Tristan. tom. 1. pag. 750. GENITALIBVS. DIS.

XIX. *Item suffitu eorum abigere sanguisugas adhærentes, &c.*] Hæc hactenus ita divulsa distractaque fuere: ut ab iis vocibus, *sanguisugas adhærentes*, novæ periodi sumererur initium: ac præpostera interpunctione, non sanguisugas adhærentes faucibus, sed aspidas, de quibus antea proxime sermo fuit, suffitu cimicum abigi sensus foret. Errorem Marcellus Empiricus retexit, cap. 6. pag. 121. *Ad eos,* inquit, *qui sanguisugas inscii devorant, cimicum in carbonibus positorum fumus remedio est: si ore hianti, & faucibus apertis excipiatur: ejici enim & expelli devoratas sanguisugas hac ratione certissimum est.* Certior quoque auctor Columella, lib. 6. cap. 18. pag. 228. *Remedia ad haustam hirudinem: ... Potest etiam per fistulam deusti cimicis nidor immitti, qui ubi superponitur igni fumum emittit, & conceptum nidorem fistula usque ad hirudinem perfert, isque nidor depellit hærentem,* &c. Sect. 17.

XX. *Draconum adipem venenata fugiunt: item, si uratur, ichneumonum: fugiunt & urticis tritis in aceto perunctos.*] Hoc loco maxime grassata est interpolatorum audacia, insciriaque: sic enim in libris hactenus editis legebatur: *Draconum adipem venenata fugiunt: item virus ichneumonum: & cutis cinere in aceto perunctos.* Quæ ne œdipus quidem intelligat. In Reg. 1. *& uricis tritis.* At in Reg. 2. diserte ac plane. *Draconum adipem venenata fugiunt: item urature ichneumonum: fugiunt & urticis tritis in aceto perunctos.* In quibus sinceræ lectionis aperta vestigia. Sect. 21.

XXI. *Aiunt enim præcanere.*] In libris hactenus editis, *præcavere.* Qui interpolarunt, adjecto etiam vocabulo, *futura præcinere*, rescripserunt. Nos codicum auctoritatem secuti, Reg. 1. & 2. *præcanere*: cui voci quæ vis subsit, aperuimus libro anteriore, sect. 4. Ibid.

XXII. *Ternis digitis utrinque amputatis.*] Ita Reg. codices 1. 2. & Chiffl. Editi, *quaternis.* Sed utrumlibet legas, exclamat Dalecampius fabulosum esse, quod utrinque certa mensura amputari extrema oporteat, uno scilicet Dioscoride in consilium ejus rei adhibito. At censuit tamen ita Andromachus senior, Neronis Medicus, apud Galenum, lib. 1. de antid. cap. 6. pag. 876. Censuit & Damocrates, ibidem, cap. 15. pag. 893. E cervice enim ternos digitos, e cauda amplius paulo præcidi jubet: Ibid.

Τῶν μὲν κεφαλῶν ἀποκόψαι, ὡς τρεῖς δακτύλους,
Μικρῷ τε πλείους τὴν ἀπὸ τῆς οὐρᾶς μερῶν,
Πρῶτον κεφαλὰς μὲν, εἶτα τὰς οὐρὰς τέμε.

Censuit & Galenus ipse, cap 8 ejusdem operis, pag. 878. *Αὐτάρκες δ' ἐπὶ τῶν μεγάλων ἐχιδνῶν τὸ ἀφαιρεθησόμενον ἑκατέρωθεν εἶναι δακτύλων δ'. Sufficit in magnis viperis id quod amputabitur utrobique, quaternos æquare digitos.* Quod iterum repetit, lib. de theriac. ad Pison. cap. 13. pag 950.

XXIII. *Et pedibus suspensum in supero limine.*] In libris hactenus editis, addita voeula una, alteraque corrupta, *suspensum sursum in superliminari.* Reg. 1. 2. & Chiffl. *superlimine.* Plinius lib. 32. sect. 16. stellam marinam *affixam limini superiori* dixit: superum limen, Plautus in Bacchid. Sect. 26.

XXIV. *Ore minimo sub alvo.*] In quibusdam MSS. *subalbo*, mendose. Error enim arguitur ex Nicandro, ita rhagion phalangion describente, in Theriac. pag. 51. Sect. 27.

Ἔργα δέ τοι σίνταο περιφράζοιο φαλάγγων,
Σήματα δ' ἐν βρυχμοῖσιν· ἐπεί ῥ' ὁ μὲν αἰθαλόεις ῥὼξ
Κέκληται, μορόεν, ἐπασσύτεροις ποσὶν ἕρπων·
Γαστέρι δ' ἐν μεσάτῃ ἐλαιῶς ἐσκληκεν ὀδοῦσι.

Hoc eſt, Gotræo interprete:

Nunc attende notas & vulnera dira phalangii
Peſtiferi: picco diſtinguitur ille colore,
Qui Rhox nomen habet, pedibuſque frequentibus: alvo
Os illi in media, duro exitiabile dente

Et Scholiaſtes in eum locum: τὸ στόμα καὶ τοὺς ὀδόντας κατὰ τὸ μέσον τῆς γαστέρος ἔχει.

Sect. 32. XXV. *Quidam ob id edendum dederunt.*] Ita libri omnes, etiam MSS. Interpolatoris cujuſpiam conjectura eſt futilis, quam Dalecampius ex vetuſto neſcio quo exemplari affert: *quam ob id bibendum.* Nam reclamant præterea auctores vetuſti: Plinius Valer. lib. 3. cap. 50. *Cinis capitis canini*, inquit, *illitus abigit aquæ pavorem: aut caput canis devoratum.* Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 21. *Ad canis rabidi morſus: Caput rabidi canis & jecur coctum dato ei qui morſus fuerit, ſanat.*

Sect. 35. XXVI. *Porrigines felle ovillo cum creta Cimolia, linito capite, &c.*] Hæc mihi potior lectio viſa eſt, Regi codicis 1. auctoritate ſtabilita, quam Chiffletiani, aut Regii 2. in quibus *prurigines* ſcribitur. Quanquam & his poſterioribus exemplaribus ſuffragantur auctores duo, ſed non diligentiſſime omni ex parte caſtigati. Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40. *Prurigines capitis diſcutit fel ovillum cum creta Cimolia, donec areſcat: mirum eſt.* Totidemque verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 4. Sed *porrigines* utrobique ſcribi cenſemus oportere.

Sect. 36. XXVII. *Marina pellis.*] Ex hoc Plinii loco, Plinius alter Valer. lib. 1. cap. 1. & Marcellus Empir. cap. 1. pag. 36. ſunt corrigendi: cum in libris editis apud utrumque legatur *Murenarum pellium*, pro *murinarum*: nequedum enim de piſcibus, ſed de terreſtrium animalium medicinis tractatio nunc inſtituitur.

Ibid. XXVIII. *Adepſque earundem alitum cum roſaceo. Cochleæ matutino paſcentis arundine caput præciſum, ... adalligant capitis doloribus licio.*] In libris hactenus vulgatis, *Adepſque .... cum roſaceo coctus. Matutino paſcentis hirundinis caput* &c. In vetere Dalecampii exemplari, *Matutino naſcentis*: utrumque inſulſe. In Reg. 2. *cocla matutina paſcentis harundine* &c. quoniam vox ea *arundo* in libris veteribus quandoque aſpiratur, etſi aliter Macrobius monet fieri oportere. Noſtram emendationem ita ſtabiliunt veteres ſcriptores duo, nihil ut eſſe certius queat. Primum Marcellus Empir. cap. 1. pag. 36. *Cochleæ matutinum rorem paſcentis caput arundine præciditur, & in linteolo licio alligatur, colloque ſuſpenditur: continuo medetur.* Et Plinius Valer. lib. 1. cap. 1. de capitis ægritudinibus & medela: *Cochleæ matutino ſe paſcenti caput arundine præciditur, & in linteo licio alligatur, colloque ſuſpenditur.*

Sect. 37. XXIX. *Oeſypum cum myrrha ſpecillo illitum.*] Prius *penicillo* legebatur. In Reg. 2. cod. *ſpeciclo.* Marcellus Empir. *ſpecillo. Glabris palpebris*, inquit, cap. 8. pag. 70. *pilos inducet, ſi œſypo quod ſub armis ovium naſcitur, adjecta myrrha, pariterque in mortario trita, ſpecilla calido loca pilis nuda perduxeris.*

Ibid. XXX. *Lacerta viridis fel in vino albo Sole coactum ad craſſitudinem mellis in æreo vaſe.*] In Chiffl. cod. *Sole decoctum*, haud ita ſincere. Marcellus Empir. cap. 8, pag. 70. *Pili ſi oculis moleſti erunt potenter uteris hoc medicamine. Lacertæ viridis fel miſce cum vino albo, quantum ſufficere exiſtimaveris, & mitte in vas æreum, poſitumque ad Solem, tamdiu agita, donec craſſitudinem mellis habeat: atque ex eo loca pilorum vulſorum ungue.*

Sect. 38. XXXI. *Cum Attico mellecinis & adeps ſoricis combuſti tritus, lacrymoſis oculis plurimum confert: ſtibis quid eſt, dicemus in metallis.*] Poſteriora hujus ſententiæ verba, quale deliteſcat in antecedentibus mendum per ſe indicant. Itaque, tametſi codices omnes MSS. vulgatæ huic ſcripturæ ſuffragantur, nihilominus *adeps ſoricis cum ſtibi*, legi oportere pertendimus, Sequitur enim ſtatim, *ſtibis quid eſt, dicemus.* Quæ verba quo ſpectent, niſi de ſtibi actum ſit in priore orationis parte, dici non poteſt.

Ibid. XXXII. *Bos quoque fel.*] In libris hactenus editis, *ulula quoque fel*, reclamantibus licet libris omnibus, Reg. 2. Chiffl. aliiſque, tum hoc loco, tum in Indice

Indice hujus libri ac sequentis, uam *boa* vel *bova* ubique diserte legimus : cum toto hoc libro mentio ejus nulla fiat, ubi ab hoc loco discesseris. Neque vero ad medicinas avium transgressura oratio sumere dicendi initium ab ulula debuit, sed ab aquila potius, quæ volucrum regina dicitur, uti statim fiet. In Indice sane utriusque libri mox appellati, nomina continentur animalium, ex quibus in ipso voluminis corpore medicinæ repetuntur : in his post viperam boa appellatur, ut in hac sectione, in qua versamur. Quamobrem utriusque illius Indicis partem eam, quæ nomina animalium complectitur, numerumque medicinarum ex eis, neque initio hujus operis referre operæ pretium visum est, & quod ab aliquo potius, vetusto tamen, consarcinatore contextam, quam a scriptore ipso, tum censebamus, & adhuc suspicamur haud levibus inducti argumentis : & quod aptiora eo loco viderentur ea quæ inseruimus, quibus tota series operis conspicua fit : neque amplius differre fas, cum & ad emendationem nostram constabiliendam id præclare faciat : & premi quidquam, quod vere Pliniano e fonte manasse cuipiam possit videri, religio sit : idcirco alieno potius loco intexi oportere censuimus, quam omnino nullo. Itaque in Indice libri XXIX. hæc adduntur in fine, quæ ex codicibus Reg. 1. 2. & Colb. 2. summa fide repræsentamus, nunquam antehac edita :

Medicinæ ex pecude xxii. & sequente libro, lv. lxxvii.
Mulis, vi. & sequente libro, iii. ix.
Cane, xvi. & sequente libro, xli. lvii.
Cane rabioso, iii. & sequente libro, ii. v.
Ichneumone, i.
Mure araneo, ii. & sequente libro, iii. v.
Glire, ii. & sequente libro, vi. viii.
Sorice, iv. & sequente libro, ii. vi.
Mustela, xix. & sequente libro xxv. xliv.
Stellione, iv. & sequente libro, xii. xvi.
Herinaceo, v. & sequente libro, xiii. xviii.
Hystrice ii. & sequente libro, i. iii.
Lacerta, xiii. & sequente libro, xxx. xliii.
Salamandra, i. & sequente libro, iii. iv.
Cochlea, xxvii. & sequente libro, lxxiv. ci.
Aspide, iv. & sequente libro, iii. vii.
Basilisco, iv.
Dracone, vi. & sequente libro, xxi. xxvii.
De Vipera, xiv. & sequente libro xxi. xxxv.
Hydro, i.
Bova, iv. & sequente libro, iii. vii.
Enhydride, i. & sequente libro, ii. iii.
Serpentibus ceteris, vii. & sequente libro, viii. xv.
Scorpione, iv. & sequente libro, ii. vi.
Araneorum, & phalangiorum genera xi. Medicinæ ex eis ix. & sequente libro, xxv. xxxiv.
Gryllo, sive tauro, i. & sequente libro, vii. viii.
Scolopendra, sive multipeda, sive millepeda, sive centipeda, sive onisco, sive tylo, medic. i. & sequente libro, xxi. xxii.
Admiratio naturæ nihil sine usu gignentis.
Limace, i. & sequente libro, iii. iv.
Eruca, i. & sequente libro, ii. iii.
Verme terreno, ii. & sequente libro, xxii. xxiv.
Verme ex arboribus, & sequente libro, iv. v.
Ex volucribus : Aquila, iv. & sequente libro, iii. vii.
Vulture, ix. & sequente libro, ix. xviii.
Gallinaceo, xxi. & sequente libro, xxxv. lvi.
Gallina, x. & sequente libro, xxi. xxxii.
Ovis, xxii. & sequente libro, xliii. lxv.

Ansere, IX. & sequente libro, XV. XXIV.
Cygno, I. & sequente libro, V. VI.
Corvo, II. & sequente libro. IV. VI.
Cornice, I. & sequente libro, II III.
Accipitre, I. & sequente libro, II. IV.
Milvo, II. & sequente libro, VI. VIII.
Cenchreïde, II.
Ciconia, II. & sequente libro, I. III.
Anate, II & sequente libro, XIV. XVI.
Pico Martio, I.
Turture, IV. & sequente libro, V. IX.
Ulula, I. & sequente libro, I. II.
Bubone, II. & sequente libro, V. VII.
Vespertilione, IV. & sequente libro, IX. XIII.
Apibus, V. & sequente libro, VIII. XIII.
Bupresti, III. & sequente libro, III. VI.
Pityocampis, III. & sequente libro, IV. VII.
Naturæ benignitatem etiam fœdis animalibus inseruisse magna remedia.
Scarabæo, IX. & sequente libro, VIII. XVII.
De genere cantharidico, Medic. ex his, V. & sequente libro, XI. XVI.
Cimice, IX. & sequente libro. VII. XVI.
Musca, VII. & sequente libro, V. XII.
Locusta, IV. & sequente libro, IV. VIII.
Attelebis, I.
Formicis, III. & sequente libro, V. VIII.

Adjecta hæc similiter ad calcem Indicis libri XXX. quæ nunc primum ex iisdem codicibus MSS. exhibemus.

Medicinæ ex pecude, & LV. & priore libro, XXII. LXXVII.
Lana, XXV. & priore libro, XXX. LV.
Oesypo, XX. & priore libro, XXXII. LII.
Mulis, III. & priore libro, VI. IX.
Caballis, III. & priore libro, I. IV.
Cane, XLI. & priore libro, XVI. LVII.
Cane rabioso, II. & priore libro, III. V.
Mure, XXVIII. & priore libro, XIV. XLII.
Mure araneo, III. & priore libro, II. V.
Glire, VI. & priore libro, II. VIII.
Sorice, II. & priore libro, IV. VI.
Mustela, XXV. & priore libro, XIX. XLIV.
Stellione, XII. & priore libro IV. XVI.
Herinaceo, XIII. & priore libro, V. XVIII.
Hystrice, I. & priore lib. II. III.
Lacerta, XXX. & priore libro, XIII. XLII.
Salamandra, III. & priore libro, I. IV.
Cochlea, LXXIV. & priore libro, XXVII. CI.
Aspide, & priore libro, IV VII.
Dracone, XXI. & priore libro, VI. XXVII.
Vipera, XXI. & priore libro XIV. XXXV.
Bova, III. & priore libro, IV. VII.
Enhydride, II. & priore libro, I. III.
Amphisbæna, III. & priore libro, IV. VII.
Serpentibus ceteris VIII. & priore libro, VII. XV.
Scorpione, II. & priore libro, IV. VI.
Araneorum & phalangiorum genera XI. Medicinæ, XXV. & priore libro, IX. XXXIV.
Gryllo, sive tauro, VII. & priore libro, I. VIII.
Troxalide, III.
Phryganione, I.
Scolopendra, sive multipeda, sive millepeda, sive onisco, sive tylo, XXI. & priore libro, I. XXII.
Admiratio naturæ nihil sine usu gignentis.
Limace, III. & priore libro, I. IV.
Eruca, II. & priore libro, I. III.
Verme terreno, XXII. & priore libro, II. XXIV.
Verme ex arbore, IV. & priore libro, I. V.
Verme ex herba, IV.
Herpete, I.
Ricino, III.
Ex volucribus:
Aquila, III. & priore libro, IV. VII.
Vulture, IX. & priore libro, IX. XVIII.
Ossifraga, VI.
Gallinaceo, XXXV. & priore libro, XXI. LVI.
Gallina, XXII. & priore libro, X. XXXII.
Ovis, XLIII. & priore libro, XXII. LXV.

Commageno, v. & priore libro, iv. ix.
Cygno, v. & priore libro, i. vi.
Corvo, iv. & priore libro, ii. vi.
Cornice, ii. & priore libro, i. iii.
Accipitre, ii & priore libro, ii. iv.
Milvo, vi. & priore libro, ii. viii.
Grue, i.
Ciconia, i. & priore libro, ii. iii.
Ibide, iii.
Anate, xiv. & priore libro, ii. xvi.
Ardeola, i.
Palumbe, xiv. & priore libro, vii. xxi.
Galerita, iv.
Cuculo, i.
Pico Martio, i.
Turture, v. & priore libro, iv. ix.
Turdis, iii.
Merula, ii.
Hirundine, xxiv. & priore libro, ix. xxxiii.
Ulula, i. & priore libro, i. ii.
Upupa, i.
Bubone, i.
Passere, i.
Galgulo, iii.
Vespertilione, ix. & priore libro, iv. xiii.
Cicada, i.
Apibus viii. & priore libro v. xiii.
Buprestí, iii. & priore libro, iii. vi.
Pityocampis, iv. & priore libro, iii. vii.
Naturæ benignitatem & fœdis animalibus inseruisse magna remedia.
Scarabæo, viii. & priore libro, ix. xvii.
Blattis, xii, & priore libro, vii. xix.
De generibus cantharidum: Medicinæ ex his, xi. & superiore libro, v xvi.
Cimice, vii. & priore libro ix xvi.
Musca, v. & priore libro, vii. xii.
Locustis iv & priore libro, iv. viii.
Formicis, v. & priore libro, iii. viii.

XXXIII. *Fimum quoque columbarum ex aceto ad agilopas.*] Sive, ut in Reg. 2. *ad ægilopia.* Inepta enim Chiffletiani codicis lectio est, *ad alopecia*: nec paulo deterior Dalecampii emendatio, *ad alopecias.* Est enim capitis vitium alopecia, non oculorum, quorum in appellandis sanandisque morbis hac sectione Plinius nunc totus habitat. Sic etiam Marcellus Empir. quem Plinii simiam alterum in medicina jure dixeris, cap 8. pag. 71. *Ægilopia*, inquit, *emendat fimus columbinus ex aceto coctus, & illitus. Cicatrices quoque oculorum & albugines mire detergit.* *Ibid.*

XXXIV. *Per se vero, ad claritatem. Hippocratis putant auctoritate adjici &c.*] Ita restituimus hunc locum, securi codices Reg. 1. 2. & eum, quem Pintianus vidit. Prius legebatur: *per se vero ad claritatem dorcados. Hippocratis (ut putant) auctoritate adjicitur.* Cum in MSS. iis, & *dorcados*, & vocula *ut*, & postrema vocis *adjicitur* syllaba desit. Sed haud paulo lepidius est, quod Parmensis editionis curatores, pro *dorcados, Hippocratis, Dioscoridis & Hippocratis*, edidere. Credo, ut crucem Criticis figerent, parsque una saltem vel ex hoc loco uno Dioscoridem Plinio vetustiorem esse omni ope contenderet. *Ibid.*

XXXV. *Has capite detracto attritas, lepras sanasse, Musa & Picton in exemplis reliquerunt.*] Hic mendum subesse remur, etsi constans ea sit editorum omnium librorum scriptura. Nam in Reg. 1. *Muscam Pycten*: in Reg. 2. *Muscum pyctem*, legimus: plane ut *Muscus* sive *Musca*, pyctæ, hoc est, pugilis, fuisse nomen videatur, quem liber Exemplorum forte inscriptus, qualem Hygini fuisse in Auctorum indice diximus, eo medicamento sanatum prodiderint. Sic *Euthymum pyctam* Plinius appellat, lib. 7. sect. 48. Suboluit mendum istud & antea Pintiano. Non placet interim Gronovii conjectura legentis, *Musa cum Pitanao*, Apollonio videlicet, de quo nos in Auctorum indice. Abhorret enim ea ratio appellandi auctores, sola patria indicata, ab ingenio & consuetudine Pliniana. *Sect. 391*

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXX.

Caput I. I. Agicas vanitates sæpius quidem antecedente operis parte, ubicumque causæ locusque poscebant, coarguimus, detegemusque etiamnum: in paucis tamen digna res est, de qua plura dicantur, vel eo ipso quod fraudulentissima artium plurimum in toto terrarum orbe, plurimisque sæculis valuit. Auctoritatem ei maximam fuisse nemo miretur, quandoquidem sola artium [1] tres alias imperiosissimas humanæ mentis complexa in unam se redigit. Natam primum e Medicina nemo dubitat, ac specie salutari irrepsisse velut altiorem [2] sanctioremque Medicinam: ita blandissimis desideratissimisque promissis addidisse vires religionis, ad quas maxime etiamnum caligat humanum genus. Atque ut hoc quoque suggesserit, miscuisse artes Mathematicas, nullo non avido futura de sese sciendi, atque ea e cælo verissime peti credente. Ita possessis hominum sensibus triplici vinculo, in tantum fastigii adolevit, ut hodieque etiam in magna parte gentium prævaleat, & in Oriente [3] regum regibus imperet.

II. Sine dubio illic orta in Perside a Zoroastre, ut inter auctores convenit. [1] Sed unus hic fuerit, an postea & alius, non satis constat.

Notæ.

Sect. I. 1. *Tres alias.*] Medicinam, Religionem, Astrologiam.

2. *Sanctioremque medicinam.*] Sic MSS. Reg. Colb Th. Chiffl. recte. Perperam in editis hactenus libris, *sanctioremque quam medicinam*.

3. *Regum regibus.*] Parthorum regibus solenne id fuisse, ut se Regum Reges, Βασιλεὺς Βασιλέων inscriberent, non auctores modo, sed & Arsacidarum nummi testantur. Magos ibi rerum potitos, post Cyrum & Cambysen, tradit Justinus, l. 1.

Sect. II. 1. *Sed unus hic.*] Arnobius quatuor ejus nominis viros agnoscit: Suidas quintum adjicit Magiæ inventorem Chamum aliqui volunt fuisse, Noëmi filium, qui cum ad Persas transisset, Zoroastrem se dici voluerit. Fuisse huic filium Chus, patris artium heredem ac nominis, Zoroastrem quoque cognominatum. A quo deinde quicumque Magiæ studio se dedidere, Zoroastris quoque sibi nomen adsciverint. Eusebium vide, lib. 10. de Præpar. pag. 484.

Eudoxus, qui inter sapientiæ sectas clarissimam, utilissimamque eam intelligi voluit, Zoroastrem hunc sex millibus annorum ante Platonis mortem fuisse prodidit. [2] Sic & Aristoteles. Hermippus qui de tota ea arte diligentissime scripsit, & vicies centum millia versuum a Zoroastre condita, indicibus quoque voluminum ejus positis explanavit, præceptorem, a quo institutum diceret, tradidit [3] Azonacem, [4] ipsum vero [5] quinque millibus annorum ante Trojanum bellum fuisse. Mirum hoc in primis, durasse memoriam artemque tam longo ævo, commentariis non intercidentibus, præterea nec claris nec continuis successionibus custoditam. Quotus enim quisque auditu saltem cognitos habet, qui soli cognominantur, Apuscorum, & [6] Zaratum Medos, [7] Babyloniosque Marmarum, & Arabantiphocum, aut Assyrium Tarmoendam, quorum nulla exstant monumenta? Maxime tamen mirum est, in bello Trojano tantum de arte ea silentium fuisse Homero, [a] tantumque operis ex eadem in Ulyssis erroribus, adeo ut totum opus non aliunde constet. [8] Siquidem Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi volunt: Circe utique & inferûm evocatione [b] hoc solum agi. Nec postea quisquam dixit, quonam modo venisset

INTERPRETATIO.

[a] *Tantumque.*] Totque opera ex arte magica recitari in Ulyssis erroribus.

[b] *Hoc solum.*] Magiæ solum opus declarari.

NOTÆ.

& qui quæ reconditioris doctrinæ sunt de hoc argumento egregie tractat, Vir Cl. Daniel Huëtius, in Demonstr. Evang pag. 74. & seq.

2. *Sic & Aristoteles.*] Ἐν τῷ Μαγικῷ, cujus libri auctorem Aristotelem Laërtius facit, in procemio, pag. 1. & 2. Eo in libro de Zoroastre agi, testis quoque est Suidas. Sed is in Ἀπισθένης, ab aliis Aristoteli quidem, Antistheni vero ab aliis, Rhodoni denique a nonnullis librum eum asseri prodit. Sed ut est, & ejus libri auctoris, & Eudoxi error ex ratione Chronologica aperte arguitur. Obiisse enim Platonem scimus Olympiadis 108. anno primo, Urbis conditæ CCCCVI. a diluvio vix annis bis mille.

3. *Azonacem.*] M S S. *Agonacem.*

4. *Ipsum vero.*] Zoroastrem.

5. *Quinque millibus.*] Hunc Hermippi errorem secutus est Hermodorus Platon. lib. de disciplinis, teste Laërtio, in procemio, pag. 1. Secuti & alii, apud Plutarch. lib. de Iside, pag. 369. Verum a diluvio ipso ad captam usque Trojam ne mille quidem ac ducentos annos intercessisse docent periti omnes Chronographicæ scientiæ artifices. Suidas quingentis duntaxat annis bello Trojano priorem Zoroastrem facit.

6. *Zaratum.*] Forte Ζαζάτην *Zazatam*, cujus cum Osthane, & Zoroastre meminit Diogenes Laërtius, in procemio, pag. 1.

7. *Babyloniosque.*] Vide Notas & Emendationes num. 1.

8. *Siquidem Protea.*] *Vultus mutantem Protea*, ut Horatius cecinit. De eo multa Maro, lib 4. Georg. De Sirenibus, & Circe, pleni pariter poëtarum libri. Cur Proteus multiformis fingatur, disce ex Diod. Siculo, lib. 1. Bibl. pag. 56.

[9] Telmessum religiosissimam urbem, quando transisset ad [10] Thessalas matres, quarum cognomen diu obtinuit in nostro orbe alienæ gentis. Trojanis itaque temporibus [11] Chironis medicinis contenta, & solo Marte fulminante, miror equidem [12] Achillis populis famam ejus in tantum adhæsisse, ut Menander quoque litterarum subtilitati sine æmulo genitus, Thessalam cognominaret fabulam, complexam ambages [13] feminarum detrahentium Lunam. Orphea putarem [14] e propinquo primum intulisse, ad vicina usque, superstitionem ac Medicinæ profectum, si non expers sedes ejus tota Thrace Magices fuisset.

Primus, quod exstet, ut equidem invenio, commentatus de ea [15] Osthanes, Xerxem regem Persarum bello, [16] quod is Græciæ intulit, comitatus: ac velut semina artis portentosæ sparsisse, obiter infecto, quacumque commeaverat, mundo. Diligentiores paulo ante hunc ponunt Zoroastrem alium Proconnesium. Quod certum est, hic maxime Osthanes ad rabiem, non aviditatem modo scientiæ ejus, Græcorum populos egit. Quanquam animadverto summam litterarum claritatem gloriamque ex ea scientia antiquitus & pæne semper petitam. [17] Certe Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hanc discendam navigavere, exsiliis verius, quam peregrinationibus, susceptis. Hanc reversi prædicavere: hanc in arcanis habuere. Democri-

NOTÆ.

9. *Telmessum.*] Urbem in Cariæ confinio, Lyciæque positam, de qua lib. 5. sect. 28. *qua in urbe excellit Aruspicum disciplina*, inquit Cicero lib. 1. de Divin. num. 91.

10. *Thessalas matres.*] Sagas, & veneficas. Vide Notas & Emend. num. II.

11. *Chironis.*] Achillis ille magister fuit, & ipse Thessalus, auctorque medicinæ.

12. *Achillis populis.*] Thessalis, quibus imperitavit. Unde dux Thessalus a Seneca appellatur, non semel.

Mactanda virgo est Thessali busto ducis.

Emicuit ingens umbra Thessalici ducis.

13. *Feminarum.*] Thessalarum in primis hoc opus fuit. Horatius, Epod. 5.

Quæ sidera excantata voce Thessala,
Lunamque cælo deripit.

Vide quæ diximus lib 2. sect. 9.

14. *E propinquo.*] E Thracia, ubi genitus Orpheus.

15. *Osthanes.*] Ὀστάνης μάγος memorat Tatianus, orat. contra Græcos, pag. 172. Libri omnes MSS. aspirant, *Hosthanes.* Hunc Xerxis comitem fuisse Laërtius pariter innuit, in prœmio, pag 1.

16. *Quod is Græciæ intulit.*] Olymp. LXXV. anno primo, trajecit in Græciam, qui annus Græcorum navali ad Salaminam victoria, & clade Persarum insignis fuit.

17. *Certe Pythagoras.*] De hac Pythagoræ profectione, Laërtius in Pythag. lib. 8. pag. 214. Clemens Alex. lib. 1. Strom. pag. 302. & 304. aliique. De Empedocle, idem Laërtius, in ejus vita, lib. 8. pag. 230. A Democrito in Ægyptum ad Sacerdotes, in Persidem ad Chaldæos, ad Gymnosophistas usque in Indiam, peregrinationem esse susceptam Laërtius ipse narrat, in ejus vita, lib. 9. pag. 246. & Clemens Alex. loc. cit. pag. 303. Platonicæ similiter peregrinationis mentio apud Laërtium, in ejus vita, l. 3. p. 71. εἰς Αἴγυπτον παρὰ τοὺς προφήτας, & apud ipsum Platonem in Phædone, referente Clem. Alex. loc. cit. p. 302.

tus [18] Apollobechen Coptiten, [19] & Dardanum e Phœnice illustravit: voluminibus Dardani in sepulcrum ejus petitis: [20] suis vero ex disciplina eorum editis: quæ recepta ab aliis hominum, atque transiisse per memoriam, æque ac nihil in vita, mirandum est. In tantum fides istis fasque omne deest, adeo ut ii qui cetera in viro illo probant, hæc ejus esse opera inficientur. Sed frustra. Hunc enim maxime affixisse animis eam dulcedinem constat. Plenumque miraculi & hoc, pariter utrasque artes effloruisse: Medicinam dico, [21] Magicenque, eadem ætate illam Hippocrate, hanc Democrito illustrantibus, circa Peloponnesiacum [22] Græciæ bellum, quod gestum est [23] a CCC. urbis nostræ anno. Est & alia Magices factio, [24] a Mose & Jamne & Jotape Judæis pendens, sed multis millibus annorum post Zoroastrem. Tanto recentior est [25] Cypria. Non levem & Alexandri Magni temporibus auctoritatem addidit professioni secundus Osthanes, comitatu ejus

NOTÆ.

18. *Apollobechen Coptiten.*] A Copto Ægyptiæ Thebaïdis oppido, unde & Coptites præfectura dicta. Vide Notas & Emend. num. III.

19. *Et Dardanum*] A quo Dardaniæ appellatæ artes, scilicet Magicæ. Meminit hujus Apuleïus, cap. 7. de Leontopodio: & cap. 16. de Gentiana.

20. *Suis vero.*] Auctor est Clemens Alex. lib. 1. Strom. pag. 303. Democritum, Babylonii scriptoris, cui Acicari nomen fuit, columnam interpretatum esse, ac suis operibus intexuisse. *Δημόκριτος γὰρ τοὺς Βαβυλωνίους λόγους πεποίηται. Λέγεται γὰρ τὴν Ἀκικάρου στήλην ἑρμηνευθεῖσαν, τοῖς ἰδίοις συντάξαι συγγράμμασι.*

21. *Magicenque*] Quam nos Magiam vocamus. Sic ipse Geometricen appellat, lib. XXXV. sect. XXXV. num. 9. quam nos Geometriam dicimus. Et Theologicen pariter dixere veteres, quam nos Theologiam nuncupamus. Hieronymus, Epist. 155. ad Paulam Urbicam. *Pro Logica nostri Theologicen sibi vindicant:* sic enim habent libri MSS. non, ut editi sine ullo sensu, *theoricen*. In libris Hieronymi nunquam Theologiam dici reperias, sed Græce *θεολογίαν*.

22. *Græciæ bellum.*] De quo, libro sup. diximus, sect. 2.

23. *A CCC. Urbis.*] Urbis CCCXXIIS.

24. *A Mose &c.*] Multiplex hic Plinii *σφάλμα* deprehenditur. 1. Quod sanctissimum vatum Mosem in magorum numero reponit. 2. Quod Jamnem, vel Jannem, Mosis in Ægypto antagonistam, de quo Paulus, 2. Tim. 3. pro Judæo habet. 3. Quod *Jotape*, (sic enim libri omnes habent, non *Jochabel*, ut fingit Bochartus, parte 1. lib. 2. de animal. cap. 53. pag. 645.) pro Jambre scripserit. Nam de Janne & Jambre, scriptoribus Ægyptiis, atque iisdem magis, qui Mosi restiterunt, Eusebius lib. 9. Præpar. pag. 415. ex Numenio Pythagorico. Plinium secutus est Apuleïus, loco antea cit. ubi insignes magos aliquot recitaturus, ait: *Ego ille sum Carinondas, vel Damigeron, vel is Moses, vel Jannes, vel Apollonius, vel ipse Dardanus, vel quicumque alius post Zoroastrem & Osthanem inter magos celebratur.* Nos, quibus compertum est magicas artes & incantationes apud Judæos vetitas fuisse, quam Plinius magiæ speciem Judaïcam vocat, hanc fuisse existimamus Ægyptiam: Ægyptiorumque magos, qui Pharaonis jussu adversus Mosen portenta edidere, perperam cum Mose Plinium confudisse.

25. *Cypria.*] Quæ sit hæc Magorum factio, incompertum. De Paphiæ Veneris sacerdotibus libentius id acceperim, quam, ut quidam nugantur, de Christiana lege publicata ibi a Divo Apostolo Barnaba.

exornatus, planeque, quod nemo dubitet, orbem terrarum peragravit.

III. Exstant certe & apud Italas gentes vestigia ejus [1] in duodecim tabulis nostris, aliisque argumentis, [2] quæ priore volumine exposui. [3] DCLVII. demum anno Urbis, Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Crasso Coss. Senatusconsultum factum est, [4] ne homo immolaretur: palamque fuit in tempus illud sacri prodigiosi celebratio.

IV. [1] Gallias utique possedit, & quidem ad nostram memoriam. [2] Namque Tiberii Cæsaris principatus sustulit Druïdas eorum, & hoc genus vatum medicorumque. Sed quid ego hæc commemorem in arte Oceanum quoque transgressa, [a] & ad naturæ inane pervecta? Britannia hodieque eam attonite celebrat tantis cærimoniis, ut dedisse Persis videri possit. Adeo ista toto mundo consensere, quanquam discordi & sibi ignoto. Nec satis æstimari potest, quantum Romanis

INTERPRETATIO.

a *Et ad naturæ.*] Ubi naturæ *fines, ultra quos* inane, *seu verius nihil* est.

NOTÆ.

Sect. III. 1. *In duodecim tabulis.*] Quarum verba retulit, lib. 18. sect. 4.

2. *Quæ priore.*] Non proximo, sed anteriore, nempe octavo & vicesimo, sect. 4.

3. *DCLVII. demum.*] Vide Notas & Emend. num. IV.

4. *Ne homo.*] Vide quæ dicta sunt lib. 28. sect. 3. Violavit igitur hoc Senatusconsultum Cæsar Dictator, cujus jussu viri duo in Campo Martio a Pontificibus & Salio, velut in sacrificio, *ἐν τρόπῳ τινὶ ἱερουργίας*, inquit Dio lib. 43. pag. 216. jugulati, immolatique sunt, ἐσφάγησαν, ἐτύθησαν.

Sect. IV. 1. *Gallias utique.*] Æquior Gallis Solinus hoc loco, quam Plinius, videtur: etsi hunc ubique fere ille transcribit: quod enim de iis asseverate Plinius, hoc Solinus timide pronunciat, nec obstringens fidem. *Infamatur*, inquit, de Gallis agens, cap. 21. pag. 41. *ritu incolarum, qui, ut aiunt, veri enim periculum ad me non recipio, detestabili sacrorum ritu, injuria religionis, humanis litant hostiis.* Dionysio Halic. credidit Plinius, lib. 1. Antiq. Rom. pag. 30. Lactantius, lib. 1. divin. Instit. cap. 21. *Galli Esum atque Teutatem humano cruore placabant. Nec Latini quidem hujus immanitatis expertes fuerunt. Siquidem Latialis Juppiter etiamnunc sanguine colitur humano*, &c.

2. *Namque Tiberii.*] De Druïdis Tiberii jussu pulsis, obscure duntaxat Tranquillus egit, & generatim, vel externarum cærimoniarum, vel Mathematicorum, hoc est, Astrologorum nomine, designatis. *Externas cærimonias*, inquit, in Tiberio, cap. 36..... *compescuit.... Expulit & Mathematicos*, &c. Dio quoque, lib. 57. pag. 612. ait Tiberii jussu magos, astrologos, aliosque, qui quocumque nomine divinationes exercerent, necatos esse. Tacitus, lib. 2. Annal. *Facta de Mathematicis Magisque Italia pellendis Senatusconsulta.* Verum in Claudio Tranquillus multo expressius, cap. 25. *Druïdarum religionem apud Gallos diræ immanitatis, & tantum civibus sub Augusto interdictam, penitus abolevit.* Nempe quod Tiberius non obtinuerat, Claudius perfecit. De Druïdarum moribus, Cæsarem vide, lib. 6. de bello Gall.

debeatur,

debeatur, [3] qui sustulere monstra, in quibus hominem occidere religiosissimum erat, mandi vero etiam saluberrimum.

V. Ut narravit Osthanes, species ejus plures sunt. [1] Namque & aqua, & sphæris, & aëre, & stellis, & lucernis, ac pelvibus, securibusque, & multis aliis modis divina promittit: præterea umbrarum, inferorumque colloquia: quæ omnia ætate nostra princeps Nero vana falsaque comperit: quippe non citharæ tragicique cantus libido illi major fuit, fortuna rerum humanarum summa gestiente in profundis animi vitiis. Primumque imperare Diis concupivit, nec quidquam generosius valuit. [2] Nemo unquam ulli artium validius favit. Ad hæc, non opes ei defuere, non vires, non discentis ingenium, [a] [3] aliaque non patiente mundo. Immensum & indubitatum exemplum est falsæ artis, quam dereliquit Nero: utinamque inferos potius [4] & quoscumque de suspicionibus suis Deos consuluisset, quam lupanaribus atque prostitutis mandasset [5] inquisitiones eas: nulla profecto sacra, barbari licet ferique ritus, non mitiora, quam cogitationes ejus, fuissent. [6] Sævius sic nos replevit umbris. CAPUT II.

VI. Sunt quædam Magis perfugia, veluti lentiginem habentibus non obsequi numina, aut cerni. [1] Obstet forte hoc in illo? Nihil membris defuit. Nam dies eligere certos liberum erat: pecudes vero, quibus non nisi ater color esset, facile. Nam homines immolare etiam

INTERPRETATIO.

[a] *Aliaque.*] Aliaque quæ vix mundus ferre poterat.

NOTÆ.

3. *Qui sustulere.*] Tertull. tamen in Apolog. cap. 9. *Ecce in illa religiosissima Æneadarum urbe piorum, est Juppiter quidam, quem ludis suis humano proluunt sanguine.* Sed de gladiatoribus, opinor, agit, non de sacrificiis.

Sect. V. 1. *Namque & aqua.*] Ex aqua ὑδρομαντεία appellatur: ex sphæris, sive pila, σφαιρομαντεία: ἀερομαντεία, ex aëre, in quo dæmon invocatus, varias formas effingit, quæ requisita denuncient: ἀστρομαντεία ex stellis: λυχνομαντεία e lucernis: ex pelvibus, lebetibusve, λεκανομαντεία: ἀξινομαντεία, ex securibus. Singularum rationes, quo quæque modo fiant, expedire, non est ingenii, aut instituti nostri. Vide Boissardum, de Divinat. cap. 5. pag. 15. & seq.

2. *Nemo unquam.*] Vide multa in eam rem apud Sueton. in Nerone, cap. 34.

3. *Aliaque.*] In MSS. Reg. Colb. Chiffl. *qua non alia patiente mundo.*

4. *Et quoscumque.*] Vel genios malos, dæmonasque.

5. *Inquisitiones eas.*] Quæ fieri in cives solebant, ut dæmonum ope rescires, qui rei conjurationis in ipsum forent.

6. *Sævius.*] Nece iis illata, quos sibi esse infestos suspicabatur.

Sect. VI. 1. *Obstet forte.*] Ita Chiffl. recte. Figura est, quam Rhetores προ-ληψιν vocant. Obstitisse arbitramini lentiginem faciei, quominus cerneret Deos Nero magicis incantationibus evocatos? At nihil membris defuit. *Statura fuit pene justa*, inquit Tranquillus in Nerone, cap. 51. *vultu pulcro magis quam venusto, &c.*

gratissimum. Magus ad eum [2] Tiridates venerat, Armeniacum de se triumphum afferens, [3] & ideo provinciis gravis. Navigare noluerat, quoniam exspuere in maria, aliisque mortalium necessitatibus violare naturam eam fas non putant. Magos secum adduxerat. Magicis etiam cœnis eum initiaverat. [4] Non tamen cum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit. Proinde ita persuasum sit, intestabilem, irritam, inanem esse, habentem tamen quasdam veritatis umbras: sed in his veneficas artes pollere, non magicas. Quærat aliquis, quæ sint mentiti veteres Magi, cum adolescentibus nobis visus Apion Grammaticæ artis, prodiderit [5] cynocephaliam herbam, quæ in Ægypto vocaretur osyrites, divinam, & contra omnia veneficia: sed si tota erueretur, statim eum qui eruisset, mori: Seque evocasse umbras ad percontandum Homerum, quanam patria, quibusque parentibus genitus esset, non tamen ausus profiteri, quid sibi respondisse diceret.

CAP. III. VII. Peculiare vanitatis sit argumentum, quod animalium cunctorum talpas maxime mirantur, tot modis a rerum natura damnatas, cæcitate perpetua, tenebris etiamnum aliis defossas, sepultisque similes. Nullis æque credunt extis: nullum religionis capacius judicant animal: [1] ut si quis cor ejus recens palpitansque devoret, divinationis & rerum efficiendarum eventus promittant. Dente talpæ vivæ exempto, sanari dentium dolores adalligato affirmant. Cetera ex eo animali placita eorum, suis reddemus locis. Nec quidquam probabilius invenietur, quam muris aranei morsibus adversari eas, quoniam & terra orbitis ([2] ut diximus) depressa adversatur.

VIII. Cetero dentium doloribus (ut iidem narrant) medetur canum qui rabie perierunt, capitum cinis crematorum sine carnibus, instillatus ex oleo cyprino per aurem, cujus e parte doleant. Caninus dens sinister maximus, [1] circumscarificato eo qui doleat: aut draconis os e spina: [2] item enhydridis. Est autem serpens masculus & albus.

NOTÆ.

2. *Tiridates.*] Victus a Corbulone, duce Neronis in Armenia, Romam venit: Armeniæ tamen regnum ei datum a Nerone ipso, ex tribunali, refert Dio, lib. 63. pag 718.

3. *Et ideo provinciis.*] Per quas iter cum comitatu suo agebat.

4. *Non tamen.*] Dio, lib. 63. pag. 718.

5. *Cynocephaliam.*] Egimus de ea, lib 25. sect. 80 Osireostaphen, hoc est, Osiridis sepulcrum, appellat Apuleïus, cap. 86.

Sect. VII. 1. *Ut si quis cor ejus.*] Auctor Kiranidum, pag. 104. *Si quis autem cor ejus* (talpæ videlicet) *adhuc ea reptante, seu palpitante; transglutierit, præscientiam accipiet futurorum, & eorum quæ in sæculo fuerint.*

2. *Ut diximus.*] Libro anteriore, sect. 27. extrema

Sect. VIII. 1. *Circumscarificato.*] M S S. omnes, *circumscarifato:* & mox, *circumscarifant*, & *scarifantur.*

2. *Item enhydridis.*] Plinius, lib. 32. cap. 26. *Enhydris vocatur a Græcis coluber in aquis vivens.*

Hujus maximo dente circumscarificant. At in superiorum dolore duos superiores adalligant, e diverso inferiores. Hujus adipe perunguntur, qui crocodilum captant. Dentes scarificantur ossibus lacertæ e fronte Luna plena exemptis, ita ne terram attingant. [3] Colluunt caninis dentibus decoctis in vino ad dimidias partes. [4] Cinis eorum pueros tarde dentientes adjuvat cum melle. Fit eodem modo & dentifricium. [5] Cavis dentibus cinis e murino fimo inditur, vel jecur lacertarum aridum. Anguinum cor si mordeatur, aut alligetur, efficax habetur. Sunt inter eos, qui murem bis in mense jubeant mandi, doloresque ita cavere. [6] Vermes terreni decocti in oleo, infusique auriculæ, cujus a parte doleant, præstant levamentum. [7] Eorumdem cinis exesis dentibus conjectus, ex facili cadere eos cogit: integros dolentes illitus juvat. Comburi autem oportet [8] in testa. Prosunt & cum mori radice in aceto scillite decocti, ita ut colluantur dentes. [9] Is quoque vermiculus, qui in herba, Veneris labro appellata, invenitur, cavis dentium inditus mire prodest. [10] Nam erucæ brassicæ, ejus contactu cadunt. Et e malva cimices infunduntur auribus cum rosaceo. [11] Arenulæ, quæ inveniuntur in cornibus cochlearum, cavis dentium inditæ, statim liberant dolore. [12] Cochlearum inanium cinis cum myrrha gingivis prodest: serpentis cum sale in olla exustæ cinis cum rosaceo in contrariam aurem infusus. [a] Anguinæ vernationis mem-

INTERPRETATIO.

[a] *Anguinæ.*] Senecta *seu pellis* quam angues vere exuunt.

NOTÆ.

3. *Colluunt caninis.*] Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit 24. *Ad dentium dolorem: Dentem canis combure, & cinerem ejus in vini hemina decoque, & ex eo gargarizet, & sanabitur.*

4. *Cinis eorum.*] Sextus Platon. loc. cit. tit 26. *Ut dentes sine dolore crescant: Dens canis combustus, & cum melle tritus, gingivas reprimit.* Appendi solum præcipit Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Eechellensi, cap. 26. de cane, pag. 102. *Canis dens, qui caninus dicitur, appensus collo pueri, cujus adhuc non eruperunt dentes, pelle aliqua involutus, facilem reddit eorum eruptionem absque dolore ullo, aut nocumento.*

5. *Cavis dentibus.*] Q. Serenus, cap. 15. pag. 314.

Exesos autem dentes si forte quereris:
Ure fimum muris, patulis & hiantibus adde:
Prodest & pulvis lumbrici corpore tosto.

Sic etiam Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. & Marcellus Empir. cap. 12 pag. 93.

6. *Vermes terreni.*] Galenus, lib. x 1. de fac. simp med. cap 1 pag. 314 Marcellus Empir. cap. 12. pag 94. iisdem verbis.

7. *Eorumdem cinis.*] Q. Serenus, loco proxime allato. Marcellus Empiricus; loc. cit. Plinius Valer lib. 1 cap. 36.

8. *In testa.*] Marcellus Empir. *in testa candenti.*

9. *Is quoque.*] Dictum id jam superius, lib. 25. sect. 108.

10. *Nam eruca.*] Vide Notas & Emend. num. V.

11. *Arenulæ &c.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. & Marcellus Empir. cap. 12. pag 94

12. *Cochlearum... cum myrrha.*] Pro myrrha mel adhibet Marcellus Empir.

brana cum oleo, tedæque resina calefacta, & auri alterutri infusa: adjiciunt aliqui thus & rosaceum: eadem cavis indita, ut sine molestia cadant, præstant. Vanum arbitror esse, circa Canis ortum angues candidos membranam eam exuere, quoniam nec in Italia visum est, multoque minus credibile in tepidis regionibus tam sero exui. Hanc autem vel inveteratam cum cera celerrime dentes evellere tradunt. Et dens anguium adalligatus dolores mitigat. Sunt qui & araneum animal ipsum sinistra manu captum, tritumque in rosaceo, & in aurem infusum, cujus a parte doleat, prodesse arbitrentur. Officulis gallinarum in pariete servatis, [b] fistula salva, adacto dente vel gingiva scarificata, projectoque officulo, statim dolorem abire tradunt. [13] Item fimo corvi lana adalligato, vel passerum cum oleo calefacto, & proximæ auriculæ infuso, pruritum quidem intolerabilem facit, & ideo tolerabilius est passeris pullorum sarmentis crematorum cinerem ex aceto infricare.

CAP. IV. IX. [1] Oris saporem commendari affirmant, murino cinere cum melle si fricentur dentes. [2] Admiscent quidam marathri radices. Penna vulturis si scalpantur dentes, acidum halitum faciunt. Hoc idem hystricis spina fecisse, ad firmitatem pertinet. [3] Linguæ hulcera & labrorum, hirundines in mulso decoctæ sanant. [4] Adeps anseris aut gallinæ, rimas. Oesypum cum galla: araneorum telæ candidæ, & quæ in trabibus parvæ texuntur. [a] [5] Si ferventia os intus exusserint, lacte canino statim sanabitur.

X. [1] Maculas in facie, œsypum cum melle Corsico, quod asper-

INTERPRETATIO.

b *Fistula.*] *Osse, qua medullam* fistulæ in morem *includit*, integro.

a *Si ferventia.*] Si calidiore *jure vel carne* os exustum fuerit.

NOTÆ.

cap. xi. pag. 89. *Cochlearum*, inquit, *inanium exustarum cinis cum melle, gingivis impositus, mire prodest, si sit hæc assidua curatio.*

13. *Item fimo.*] Marcellus Empiricus, cap. 12. pag. 95. ad verbum Sextus Platon. parte 2. cap 6. de corvo, tit. 3. *Ad dentium dolorem: Cavo denti fimum si imposueris, dentem rumpit, & tollit dolorem.*

Sect. IX. 1. *Oris saporem*] Plinius Valer. lib 1. cap. 29. & 30. & Marcellus Empir. cap. xi. pag 88.

2. *Admiscent quidam.*] Auctores proxime laudati.

3. *Linguæ hulcera.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 12. de hirundine tit. 2. *Ad linguæ vulnera, & labiorum: Hirundines in melle vel mulso* &c. Plinius Valerianus, lib. 1. cap 30.

4. *Adeps anseris.*] Plinius Valer. loc. cit. & Marcellus Empir. cap. xi. pag. 88.

5. *Si ferventia.*] Vide Notas & Emendationes num. VI.

Sect. X. 1. *Maculas in facie.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 19. pag. 130.

rimum habetur, extenuat. [2] Item scobem cutis in facie cum rosaceo impositum vellere, quidam & butyrum addunt. Si vero vitiligines sint, fel caninum prius acu compunctas. [3] Liventia & sugillata pulmones arietum pecudumque, in tenues confecti membranas, calidi impositi, vel columbinum fimum. Cutem in facie adeps anseris, vel gallinæ custodit. [4] Lichenas & murino fimo ex aceto illinunt, [5] & cinere herinacei ex oleo. [6] In hac curatione prius nitro ex aceto faciem foveri præcipiunt. [7] Tollit ex facie vitia & cochlearum, quæ latæ & minutæ passim inveniuntur, cum melle cinis. Omnium quidem cochlearum cinis spissat, calfacit, [8] smectica vi: & ideo caustícis commiscetur, psorisque, & lentigini illinitur. [9] Invenio & formicas Herculaneas appellari, quibus tritis adjecto sale exiguo, talia vitia sanentur. [10] Buprestis animal est rarum in Italia, simillimum scarabæo longipedi. Fallit inter herbas bovem maxime, unde & nomen invenit, devoratumque tacto felle ita inflammat, ut rumpat. Hæc cum hircino sevo illita lichenas ex facie tollit septica vi, [11] ut supra dictum est. Vulturinus sanguis cum chamæleonis albæ ([12] quam herbam esse diximus) radice, & cedria tritus, contectusque brassica, lepras sanat: item pedes locustarum cum sevo hircino triti. [13] Varos adeps gallinaceus cum cæpa tritus & subactus. Utilissimum & in facie mel, in quo apes sint immortuæ. [14] Præcipue tamen faciem purgat atque erugat cygni adeps. [15] Stigmata delentur columbino fimo ex aceto.

XI. [1] Gravedinem invenio finiri, si quis nares mulinas osculetur.

NOTÆ.

2. *Item scobem.*] Marcellus Empiricus, loc. cit.

3. *Liventia &c.*] Sextus Platon cap. 6. de ariete, tit. 4. *Ad livores & sugillationes: Pulmo arietis concisus minutatim, & impositus, statim sanat: & nigras cicatrices ad candorem perducit: & a calciamentis læsos pedes sanat.*

4. *Lichenas &c.*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 130. Plinius Valer lib. 2. cap. 56.

5. *Et cinere.*] Plinius Valer. loc cit.

6. *In hac.*] Marcellus Empir. cap. 129. & Plinius Valer. loc. cit.

7. *Tollit ex facie.*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 130.

8. *Smectica vi.*] Abstergendi, purgandique vi, a σμήχω *detergo.*

9. *Invenio.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 19 pag. 129. Hisce formicis Herculanearum nomen inditum ex re fuisse suspicamur, quod sint cæteris grandiores, & atriores.

10. *Buprestis . . . . rarum.*] Frequens in Africa, auctore Luciano in Dipsadibus: Egimus de eo, lib. 22. sect. 36.

11 *Ut supra dictum est.*] Libro 29. sect. 30. ubi de cantharidibus, pityocampis, & bupresti: *Efficacissima omnes ad lepras lichenasque.* Et paulo antea: *Vis earum adurere corpus, crustas obducere.*

12. *Quam herbam esse diximus.*] Libro 22. sect. 21.

13. *Varos adeps.*] Vide Notas & Emend. num. VII.

14. *Præcipue tamen.*] Q. Serenus, cap. 12. pag. 131.

Cygneos adipes hilari misceto Lyæo,
Omne malum propere maculoso ex ore fugabis.

15. *Stigmata.*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 130.

Sect. XI. 1. *Gravedinem.*] Græcis κόρυζα, humoris a capite fluxio, sive pi-

[2] Uva & faucium dolor mitigatur fimo agnorum, priusquam herbam gustaverint, in umbra arefacto. [3] Uva succo cochleæ acu transfossæ illita, ut cochlea ipsa in fumo suspendatur. [4] Hirundinum cinere cum melle: sic & tonsillis succurritur. Tonsillas & fauces lactis ovilli gargarizatio adjuvat. Multipeda trita, [5] fimum columbinum cum passo gargarizatum, etiam cum fico arida ac nitro impositum extra, asperitatem faucium & distillationes leniunt. [6] Cochleæ coqui debent illotæ: demptoque tantum [a] terreno conteri, & in passo dari potui. Sunt qui Astypalæicas efficacissimas putent, & smegma earum. Lenit & gryllus infricatus: aut si quis manibus, quibus eum contriverit, tonsillas attingat.

XII. [1] Anginis felle anserino cum elaterio & melle citissime succurritur: cerebro noctuæ, [2] cinere hirundinis, ex aqua calida poto. Hujus medicinæ auctor est Ovidius poëta. [3] Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monstrantur, pulli silvestrium. [4] Figura nidorum eas deprehendit. [5] Multo tamen efficacissimi ripariarum pulli. Ita vo-

INTERPRETATIO.

[a] *Terreno.*] Excussa terra *qua cochleis adhæserit.*

NOTÆ.

tuita, quæ nares claudit, vocem obtundit, tussim siccam movet. *Fluxion, rheume.* Celsus, lib. 4. cap. 2. Vide Notas & Emend. num. VIII.

2. *Uva & faucium.*] Iisdem verbis Marcellus Empir. cap. 14. pag. 102.

3. *Uva succo.*] Marcellus Empir. loc. cit. *Succo cochleæ acu transfossæ illita uva sanatur: ita ut ipsa cochlea in fumo postea suspendatur.*

4. *Hirundinem.*] Marcellus Empir. cap. 14. pag. 99. *Hirundinum exustarum cinis, usque ad periculum laboranti uvæ, cum melle mixtus, potenter illinitur.* Sextus Platon. parte 2. cap. 12. de hirundine, tit. 1. *Ad faucium dolorem.*

5. *Fimum columbinum.*] Marcellus Empir. cap. 14. pag. 102. *Fimum columbinum, ficus aridas, & nitrum tundes, eaque mixta extrinsecus appones: hoc medicamentum asperitatem faucium, destillationemque castigat.*

6. *Cochlea.*] Vide Notas & Emend. num. IX.

7. *Aut si quis manibus.*] Q. Serenus, cap. 17. pag. 135.

Quos autem vocitant tolles, attingere dextra
Debebis, qua gryllus erit prensante peremptus.

Festus: *Tolles, tumor in faucibus, quæ per diminutionem tonsillæ dicuntur.* Marcellus Empir. cap. 15. pag. 106. *Si quis gryllum manu contriverit, & ad tonsillas, vel suas vel alterius, tenens ter applicuerit, tactu illo tumorem sanabit.*

Sect. XII. 1. *Anginis.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 52.

2. *Cinere hirundinis.*] Dioscor. lib. 2. cap. 80. & Marcellus Empir. cap. 15. pag. 105.

3. *Sed efficaciores.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Figura nidorum.*] Describitur ea a Plinio, lib. 10. sect. 49. his verbis: *Alterum genus hirundinum est rusticarum & agrestium, &c.*

5. *Multo tamen.*] Iisdem fere verbis Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 52.

eant in riparum cavis nidificantes. [6] Sunt qui cujuscumque hirundinis pullum ed ndum censent, ne toto anno metuatur id malum. [7] Strangulatos cum sanguine comburunt in vase, & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & mustelæ cineris pari modo admiscent. Sic & ad strumæ remedia dant: & comitialibus quotidie potu. In sale quoque servatæ hirundines ad anginam una drachma bibuntur: cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. [8] Millepedam illini anginis, efficacissimum putant. [9] Alii XXI. tritas in aquæ mulsæ hemina dari per arundinem, quoniam dentibus tactis nihil prosint. [10] Tradunt & murem cum verbenata excoctum, si bibatur is liquor, remedio esse. [11] Et corrigiam caninam ter collo circumdatam: fimum columbinum vino & oleo permixtum. Cervicis nervis & opisthotono, ex milvi nido [12] surculus viticis adalligatus auxiliari dicitur. [13] * Strumis exhulceratis mustelæ sanguis: ipsa decocta in vino: [14] non tamen sectis admovetur. Aiunt & cibo sumptam idem efficere. Vel cineri ejus sarmentis combustæ miscetur axungia. Lacertus viridis adalligatur: post dies XXX. oportet alium adalligari. [15] Quidam cor ejus in argen-

* Cap. V.

Notæ.

6. *Sunt qui cujuscumque.*] Corn. Celsum designat, cujus hæc oratio, lib. 4. cap. 4. *Vulgo audio, si quis pullum hirundinis ederit, angina toto anno non periclitari: servatumque eum ex sale, cum is morbus urget, comburi, carbonemque ejus contritum in aquam mulsam, quæ potui datur, infricari, & prodesse. Id cum idoneos auctores ex populo habeat, neque habere quidquam periculi possit, quamvis in monumentis medicorum non legerim, tamen inserendum huic operi meo credidi.* Sic etiam Plinius Valer. loc. cit.

7. *Strangulatos.*] Plinius Valer. loc. cit.

8. *Millepedam.*] Oniscon, sive porcellionem intellige, de quo lib. 29 sect. 39. Dioscor. lib 2. cap. 38 de eo genere: Διαχεθέντες δ' μετὰ μέλιτος συναγχικοὺς ὠφελοῦσι. *Illiti cum melle, angina correptis prosunt.*

9. *Alii XXI. tritas.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 52. cui lemma inscriptum, *Anginæ medendo: Millepeda*, inquit, *numero viginti & una, trita in aqua mulsæ hemina, aut aceti, melle addito, decoquuntur, donec lentescat totum quod coquitur, & sic imponitur.* Et in alio genere morbi Marcellus Empir. eodem medicamento usus, cap. 35. pag. 240. *In locis humidis*, inquit, *& sordidis, sub lapidibus inveniuntur bestiolæ multipedes, quæ contactæ contrahuntur, & rotundantur: ex his bestiolæ XXI. contritæ cum optimo melle, & ex aqua potui per fistulam datæ, paralyticis medentur: ideo autem per fistulam potandæ sunt, ne dentibus noceant, quos si contigerint, nigrificant.*

10. *Tradunt.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 109. & Plinius Valer. lib. 1. cap. 45.

11. *Et corrigiam &c.*] Auctores proxime citati. Usus est ad anginam curandam canino fimo Galenus, ipso teste, lib. 10 simpl.

12. *Surculus viticis.*] Sic Reg. 1. 2. Th. & alii: non *vitis*, ut editi.

13. *Strumis.*] Sextus Platon. cap. 20. de mustela, tit. 2. Marcellus Empir. cap. 15. pag. 109. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 29.

14. *Non tamen sectis.*] A Chirurgo sanare eas vel sic conante.

15. *Quidam cor ejus.*] Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107. *Contra strumas, & feminis, & maribus utilissimum est, si cor lacertæ viridis lupino argenteo clausum, in collo suspensum semper habeant.*

teo vasculo servant, ad feminarum strumas. [16] Veteres cochleæ cum testa sua tusæ illinuntur, maxime quæ frutectis adhærent. [17] Item cinis aspidum cum sevo taurino imponitur. [18] Anguinus adeps mixtus oleo: Item anguium cinis ex oleo illitus, vel cum cera. [19] Edisse quoque eos medios, abscissis utrinque extremis artubus, adversus strumas prodest: vel cinerem bibisse in novo fictili ita crematorum: efficacius multo inter duas orbitas occisorum. Et gryllum illinire cum sua terra effossum suadent: [20] item fimum columbarum per se, vel cum farina hordeacea, aut avenacea ex aceto. [21] Talpæ cinerem ex melle illinire. [22] Alii jecur ejusdem contritum inter manus illinunt, & triduo non abluunt. Dextrum quoque pedem ejus remedio esse strumis affirmant. [23] Alii præcidunt caput, & cum terra a talpis excitata tusum digerunt in pastillos, [24] pyxide stannea, & utuntur ad omnia quæ intumescunt, & quæ apostemata vocant, quæque in cervice sint: vescique suilla tunc vetant. [25] Tauri vocantur scarabæi terrestres, ricino similes: nomen cornicula dedere. Alii pediculos terræ vocant. Ab his quoque terram egestam illinunt strumis, & similibus vitiis, & podagris. Triduo non abluunt: prodestque hæc medicina in annum. Omniaque his adscribunt, quæ nos in gryllis retulimus. [26] Quidam & a formicis terra egesta sic utuntur. [27] Alii vermes terrenos totidem, quot sint strumæ, adalligant, pariterque cum his arescunt. Alii viperam circa Canis ortum circumcidunt, [28] ut diximus, dein

NOTÆ.

16. *Veteres cochleæ &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 29. *Strumis profligandis: Cochleæ cum suis testis tusæ ad hoc faciunt optime, quæ salicibus adhærent.*

17. *Item cinis.*] Plinius Valer. loc. cit.

18. *Anguinus.*] Plinius Valer. loc. cit.

19. *Edisse quoque.*] Plinius Valer. loc. cit.

20. *Item fimum.*] Idem medicamentum & ad parotidas adhibitum est, libro superiore, sect 39. sub finem. Sic quoque Plinius Valer. lib. 3. cap. 29.

21. *Talpæ.*] Sextus Platon. cap. 22. de talpa, tit. 2. *Ad glandulas.* Marcellus Empir. ad verbum, cap. 15. pag. 109. & Plinius Valer. loc. cit.

22. *Alii jecur.*] Sic auctores proxime appellati.

23. *Alii præcidunt.*] Plinius Valer. loc cit. & Marcellus Empir. cap. 15. pag. 108. Nec dispar e talpa medicina laudatur ab auctore Kiranidum, p. 104. ad parotidas, scrofulas, & quævis apostemata.

24. *Pyxide stannea.*] Subintellige, conduntque: quam vocem non prætermisere auctores proxime appellati.

25. *Tauri vocantur.*] Nihil hi commune habent, cum Lucanis scarabæis, nostrisque cervulis volucribus, de quibus dictum est lib. XI. sect. 34. quanquam ita Scaligero, Dalecampioque, & Constantino visum: Nam ταυροειδὴς scarabæus erat tantum bovis in morem ἀκέρως, bicornis, ut tradit Horus, lib. 1. Hieroglyph. 10. pag. 14.

26. *Quidam & a formicis.*] Hoc remedium ad scabiem, pruritumque retulit Q. Serenus, cap. 7. pag. 128.

Proderit ex oleo pulvis, quem congerit alte
Dulcibus ex latebris patiens formica laborum.

27. *Alii vermes.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 29. ad verbum.

28. *Vt diximus.*] Hoc est, ternis utrinque, sive & a capite & a cauda digitis amputatis, ut dictum est lib. 29. sect. 21.

mediam

mediam comburunt, dein cinerem eum dant bibendum ter feptenis diebus, quantum prehenditur ternis digitis: fic ftrumis medentur. [29] Aliqui vero circumligant eas lino, quo præligata infra caput vipera pependerit, donec exanimaretur. [30] Et millepedis utuntur, addita refinæ terebinthinæ parte quarta: quo medicamento omnia apoftemata curari jubent.

XIII. [1] Humeri doloribus muftelæ cinis cum cera medetur. [2] Ne fint alæ hirfutæ formicarum ova pueris infricata præftant. Item mangonibus, ut lanugo tardior fit pubefcentium, fanguis e tefticulis agnorum, qui caftrantur: qui evulfis pilis illitus & contra virus proficit.

XIV. [1] Præcordia vocamus uno nomine exta in homine: [2] quorum in dolore cujufcumque partis, fi catulus lactens admoveatur, apprimaturque his partibus, tranfire in eum morbus dicitur. Idque in exenterato, [3] perfufoque vino deprehendi, vitiato vifcere illo quod doluerit hominis: [a] [4] & obrui tales religio eft. Hi quoque, quos Meli-

INTERPRETATIO.

[a] *Et obrui.*] Et terra obrui mortuos catulos e religione eft.

NOTÆ.

29. *Aliqui vero.*] Plinius Valer. totidem verbis, loc. cit. Et huc pertinet, quod habet Marcellus Empir. cap. 15. pag. 108. *Caput viperæ linteolo colligatum, colloque fufpenfum, tolles optime fanat, aut prohibet innafci fynanchen.*

30. *Et millepedis.*] Plinius Valer. ad verbum, loc. cit.

Sect. XIII. 1. *Humeri doloribus.*] Marcellus Empir. cap. 18 pag. 127. Humeri dolorem muftelæ exuftæ cinis tritus, & cum cera permixtus ac fubactus, & ceroti more impofitus, mire fanat. Pro cera ovum adhibet Plinius Valer. lib. 1. cap. 55.

2. *Ne fint alæ.*] Vide Notas & Emend. num. X.

Sect. XIV. 1. *Præcordia*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 15. *Univerfum*, inquit, *præcordia appellamus, quæ aliqui in plura dividunt vocabula, vocantes modo ftomachum, ubi in caufa fit, interdum jecur, interdum præcordia.*

2. *Quorum in dolore.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 15. ad verbum. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 196. *Ut explorari poffit ex latentibus morbis, qui fit ille qui vexat infirmum, comprehendique qualitas vitii & pars vifcerum poffit, catulus feta canis lactens die ac nocte cum eo qui laborat, accumbat. Is poftea fectus infpicitur, tranflatufque in eo morbus haud difficile notatur: ita tamen ut æger ei lac de fuo ore frequenter infundat.*

3. *Perfufoque vino.*] Ita MSS. Reg. & Th. non *profufo*, ut editi. Marcellus Empir. loc. cit. infundi lac jubet: Idem, cap 21. pag. 154. exenteratum catulum perfundi vino.

4. *Et obrui.*] Plinius Valer. loc. cit. de catulo ægris appofito, *Quo defuncto*, inquit, *obrui moris eft*. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 196. *Eum tamen catulum, cum fuerit exfectus, obrui oportet.* Ipfe nofter inferius, fect. 20. ubi eandem medicinam reperit, *mori*, inquit, *& humari debere eos obrutos terra.* Q. Serenus, cap. 25. de præcordiis fanandis, p. 141.

Quin etiam catulum lactentem apponere membris
Convenit: omne malum tranfcurrere fertur in illum:

tæos vocamus, ſtomachi dolorem ſedant applicati ſæpius. [5] Tranſireque morbos ægritudine eorum intelligitur, plerumque & morte. *Cap. VI. * Pulmonis quoque vitiis medentur & mures, maxime Africani, detracta cute in oleo & ſale decocti, atque in cibo ſumpti. Eadem res & purulentis vel cruentis exſcreationibus medetur.

* XV. [1] Præcipue vero cochlearum cibus ſtomacho: in aqua eas ſubferveſieri intacto corpore earum oportet, mox & in pruna torreri, [a] nihilo addito, [3] atque ita e vino garoque ſumi, præcipue Africanas. Nuper hoc compertum plurimis prodeſſe. Id quoque obſervant, ut numero impari ſumantur. Virus tamen earum gravitatem halitus facit. [4] Proſunt & ſanguinem exſcreantibus, dempta teſta tritæ in aquæ potu. Laudatiſſimæ autem ſunt Africanæ: [6] ex his Solitanæ: Aſtypalæïcæ, & Siculæ modicæ, quoniam magnitudo duras facit & ſine ſucco: Balearicæ, quas cavaticas vocant, quoniam in ſpeluncis naſcuntur. [7] Laudatæ & ex inſulis, Caprearum. Nullæ autem cibis gratæ, [a] neque veteres, neque recentes. [8] Fluviatiles & albæ virus habent: [9] nec ſilveſtres ſtomacho utiles, alvum ſolvunt. Item omnes minutæ.

Interpretatio.

[a] *Neque.*] Neque nimium veteres, neque nimium recentes.

Notæ.

Cui tamen exſtincto munus debetur humandi,
Humanos quia contactus mala tanta ſequuntur, &c.

5. *Tranſireque.*] Marcellus Empir. loc. cit. *Nec ab re eſt, ſi triduo idem catulus vivens cum ægro maneat: vitium enim ægri tranſire in eum uſque adeo certum eſt, ut moriatur catulus, hominemque morbis latentibus relevet.*

Sect. XV. 1. *Præcipue vero.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 15.

2. *Nihilo addito.*] Sic MSS. omnes. Plinius Valer. has voces neglexit, cum ceteras ſumma fide tranſcriberet.

3. *Atque ita e vino garoque.*] Marcellus Empir. cap. 20 pag. 141. *Stomacho laboranti cochleæ proſunt, ſi in aqua ferveant, & ſic carbonibus torreantur, atque ita ex œnogaro ſumantur, impari numero.* Et pag. 308. *Cochleas, ſed veras Africanas, conditas ex ſale & pauco olei coctas, ſed non purgatas, qui jejunus ternas aut quinas quotidie & frequenter ſumpſerit, rariſſimo ſtomachi dolore vexabitur. Certe ſi carbonibus toſtæ ſumantur, melius proſunt.*

4. *Proſunt &c.*] Marcellus Empir. cap. 16 pag. 120. *Ad exſcreationem cruentam remedium ſic. Cochleæ elixatæ teruntur, & ex aqua calida a jejuno bibuntur. Necnon ad idem cochleæ inlotæ ex aqua marina coquuntur, & devorantur.*

5. *Laudatiſſimæ.*] Dioſcor. lib. 2. cap. XI. laudat impenſe Sardonias, Africanas, Aſtypalæïcas, Siculas, Chias, & quæ in Alpibus Liguriæ naſcuntur.

6. *Ex his Solitanæ.*] Ex Africanis, inquit, laudatiſſimæ Solitanæ. Plinius, lib. 9. ſect. 82. de cochleis: *Africanæ,* inquit, *quibus fecunditas: Solitanæ, quibus nobilitas.* Vide quæ ibi diximus in Notis.

7. *Laudatæ.*] Inter quæ naſcuntur in inſulis, eſt, inquit, etiam aliqua commendatio earum quæ naſcuntur in Capreis, Tiberii principis arce nobilibus, ut dictum eſt lib. 3. ſect. 12.

8. *Fluviatiles*] Dioſcor. lib. 2. cap. XI. Οἱ δὲ ποτάμιοι βρωμώδεις, *elidi guſtus.*

9. *Nec ſilveſtres.*] Vide Notas & Emendationes num. XI.

[10] Contra marinæ ſtomacho utiliores : efficaciſſimæ tamen in dolore ſtomachi. [11] Laudatiores traduntur quæcumque vivæ cum aceto devoratæ. Præterea ſunt [12] quæ aceratæ vocantur, latæ, multifariam naſcentes, de quarum uſu ſuis dicemus locis. [13] Gallinaceorum ventris membrana inveterata & inſperſa potioni diſtillationes pectoris & humidam tuſſim, vel recens toſta lenit. [14] Cochleæ crudæ tritæ cum aquæ tepidæ cyathis tribus ſi ſorbeantur, tuſſim ſedant. Diſtillationes ſedat & canina cutis cuilibet digito circumdata. Jure perdicum ſtomachus recreatur.

XVI. Jocineris doloribus medetur muſtela ſilveſtris in cibo ſumpta, vel jocinera ejus. [1] Item viverra porcelli modo inaſſata. Suſpirioſis multipedæ, ita ut ter ſeptenæ in Attico melle diluantur, [2] & per arundinem bibantur. Omne enim vas earum nigreſcit contactu. Quidam torrent ex his ſextarium in patina, donec candidæ fiant: tunc melle miſcent. Alii centipedam vocant, & ex aqua dari jubent. [3] Cochleæ in cibos his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus vertigines fiunt, ex paſſi cyathis tribus ſingulæ contritæ cum ſua teſta & calefactæ, in potu datæ diebus plurimum novem. [4] Aliqui ſingulas primo die dedere, ſequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto unam. Sic & ſuſpiria emendant [5] & vomicas. Eſſe animal locuſtæ ſimile ſine pennis, [6] quod troxalis Græce vocetur, Latinum nomen non habeat, aliqui arbitrantur: nec pauci auctores hoc eſſe quod gryllus vocetur. Ex his xx. torreri jubent, ac bibi e mulſo contra orthopnœas, ſanguinemque exſpuentibus. Eſt qui

NOTÆ.

10. *Contra marinæ.*] Dioſc. l. 2. c. xi.

11. *Laudatiores.*] Subintellige ex antecedentibus, in dolore ſtomachi. Vide Notas & Emend. num. XII.

12. *Quæ aceratæ.*] Ἀκέρατοι, integræ, perfectæ. Aceratarum porro cognomen nuſquam alibi nobis occurrit: latarum ſæpius.

13. *Gallinaceorum.*] Probat hoc medicamentum Marcellus Empir. cap 16 pag. 116. Probat & Plinius Valer. lib. 1. cap. 58.

14. *Cochleæ crudæ.*] Plinius Valer. loc. cit.

Sect. XVI. 1. *Item viverra.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 5. & Marcellus Empir. cap. 22. pag. 156. *Viverra toſta*, inquit, *porcelli lactentis modo inaſſata, & cibo data, mire jocineroſo ſuccurrit.*

2. *Et per arundinem.*] Ne dentibus noceant, quos alioqui nigrore inficerent, ut diximus ſect. 12.

3. *Cochleæ in cibos.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 3. pag 39. & 40. & Plinius Valer. lib. 1. cap 15.

4. *Aliqui ſingulas.*] Marcellus Empir. loc. cit. & cap. 20. pag. 152.

5. *Et vomicas.*] Marcellus Empiric. cap. 3. pag. 40. *Sic etiam ad ſuſpiria, & vomitus prodeſt.* Sic vomicam iterum Plinius, lib. 29. ſect. 17. pro vomitione dixit. Et mox hac ipſa ſect. pro purulentis exſcreationibus, ut quidem videtur.

6. *Quod troxalis.*] Sic in Indice ſcribitur ea vox, ex MSS. Reg. 1. & 2. & Colb. 3. quem Indicem exſcripſimus in Notis & Emend. ad librum 29. num. XXXII. Sic etiam Ælianus, lib. 6. hiſt. anim. cap. 19. *Καὶ μὴ σιωπῶσαν τρωξαλίδα, nec ſilentem troxalida*: ſtrepere cam, ut gryllum, ſignificat.

cochleis illotis protropum infundat, vel marinam aquam, ita decoquat, & in cibo sumat: aut si tritæ cum testis suis sumantur cum protropo: sic & tussi medentur. [7] Vomicas privatim sanat mel in quo apes sint demortuæ. [8] Sanguinem rejicientibus pulmo vulturinus vitigineis lignis combustus, adjecto flore mali Punici ex parte dimidia, item cotoneorum liliorumque iisdem portionibus potus mane atque vesperi in vino, si febres absint. Si minus, ex aqua in qua cotonea decocta sint.

XVII. [a] [1] Pecudis lien recens Magicis præceptis super dolentem lienem extenditur, dicente eo qui medeatur, lieni se remedium facere. Post hoc jubent eum in pariete [b] dormitorii ejus [a] tectorio includi, & obsignari anulo, terque novies carmen dici. [3] Caninus si viventi eximatur, & in cibo sumatur, liberat eo vitio. [4] Quidam recentem superilligant. [5] Alii duûm dierum catuli ex aceto scillitico dant ignoranti, [6] vel herinacei lienem. [7] Item cochlearum cinerem cum semine lini & urticæ addito melle, donec persanet. [8] Eo liberat & lacerta viridis, viva in olla ante cubiculum dormitorium ejus, cui medeatur, suspensa, ut egrediens revertensque attingat manu: cinis

INTERPRETATIO.

[a] *Pecudis.*] Agni. | [b] *Dormitorii.*] Cubiculi.

NOTÆ.

7. *Vomicas privatim.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 23. *Apostemata interiora vomicas vocamus . . . . Vomicas sanat privatim mel in quo sint apes demortuæ.* Plinius noster libro sup. sect. XI. *Puris & sanguinis exscreationes* vocat, quas iste vomicas, loc. cit.

8. *Sanguinem &c.*] Iisdem fere verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 61. & 64.

Sect. XVII. 1. *Pecudis lien.*] Marcellus Empir. ad verbum, cap. 23. pag. 166. & Plinius Valerianus, lib. 2. cap. 18.

2. *Tectorio includi.*] Calce, vel gypso, vel denique luto. De tectorii voce diximus, lib. 28. sect. 71. Vide Notas & Emendationes num. XIII.

3. *Caninus.*] Auctores proxime appellati, & Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 1 *Ad splenem.*

4. *Quidam.*] Sextus Platon. loc. cit. *Quidam incisum fissumque catulum supra splenem ponunt.* Catulum is integrum, lienem solum alii alligari præcipiunt.

5. *Alii duum.*] Marcellus Empir. cap. 23. pag. 167. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 18.

6. *Vel herinacei lienem.*] Marcellus ac Plinius Valer. locis cit. Item Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 32. pag. 113. sed adhibita simul cautione, quæ minime sit aspernanda. *Ad curandum splenem,* inquit, *recipe herinaceum, jugula coram laborante splene: accipe splenem ejus, ponito in clibano, sed remotum ab igne: relinque donec exsiccabitur, & arescet. Quo facto prabe edendum ex illo splene laboranti, at non multum: quia tantum diminuetur splen patientis, quantum comedit ex splene herinacei. Quare cave ne totum devoret, ne pereat.*

7. *Item cochlearum.*] Marcellus, ac Plinius Valer. locis cit.

8. *Eo liberat.*] Plinius Valer. loc. cit. & Marcellus Empiricus, cap 23. pag. 166.

e capite bubonis cum unguento: mel in quo apes sint mortuæ: araneus, & maxime [9] qui lycos vocatur.

XVIII. [1] Upupæ cor in lateris doloribus laudatur, [2] & coclearum cinis in ptisana decoctarum, quæ & per se illinuntur. Canis rabiosi calvariæ cinis potioni inspergitur. Lumborum dolori stellio transmarinus capite ablato & intestinis, decoctus in vino cum papaveris nigri denarii pondere dimidio, eo succo bibitur. [3] Lacertæ virides decisis pedibus & capite, in cibo sumuntur. [4] Cochleæ tres contritæ cum testis suis, atque in vino decoctæ cum piperis granis xv. Aquilæ pedes evellunt [a] in aversum a suffragine, ita ut dexter dexteræ partis doloribus adalligetur, sinister lævæ. Multipeda quoque, quam [5] oniscon appellavimus, medetur denarii pondere ex vino cyathis duobus pota. [6] Vermem terrenum catillo ligneo ante fisso & ferro vincto impositum, aqua excepta perfundere, & defodere, unde effoderis, Magi jubent, mox aquam bibere catillo, mire id prodesse ischiadicis affirmantes.

CAP. VII. XIX. [1] Dysentericos recreant femina pecudum decocta cum lini semine aqua pota. [2] Caseus ovillus vetus, sevum ovium decoctum in vino austero. [3] Hoc & ileo medetur, & tussi veteri. Dysentericis stellio transmarinus ablatis intestinis & capite, pedibusque ac cute, [4] decoctus æque & cibo sumptus. [5] Cochleæ duæ cum ovo, utraque

Interpretatio.

a *In aversum.*] In contrariam partem atque est flexus pedum.

Notæ.

9. *Qui lycos vocatur.*] Sive lupus. De hoc genere araneorum, lib. xi. sect. 28. Vide Notas & Emend. num. XIV.

Sect. XVIII. 1. *Upupæ cor.*] Plinius Valer. lib. 1 cap. 55. *Ad laterum dolorem: Upupa caro* (lege *cor*) *in cibo laudatur.* Sic enim MSS. omnes.

2. *Et cochlearum.*] Marcellus Empir. cap. 24 pag. 169. & Plinius Valer. loc. cit.

3. *Lacertæ virides.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 45.

4. *Cochleæ tres.*] Q. Serenus, cap. 26. de lumbis & renibus sanandis, pag. 142.

Aut tres ex vino cochleas fervescere coges,
Cumque suis domibus franges: piperis quoque grana
Ter quinque adjicias: potuque juvaberis illo.

Sic etiam Marcellus Empir. cap. 25. pag. 171. & Plinius Valer. loc. cit.

5. *Oniscon appellavimus.*] Libro 29. sect. 39.

6. *Vermem terrenum.*] Marcellus Empir. ad verbum, cap. 25. pag. 174. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 45.

Sect. XIX. 1. *Dysentericos .... femina pecudum.*] Pulmoni vim parem Marcellus Empir. adscribit, cap. 27. pag. 190. *Dysentericos*, inquit, *recreat pulmo pecudis, idest, ovis, decoctus cum lini semine, ita ut & caro manducetur, & aqua illa potetur.*

2. *Caseus ovillus.*] Marcellus Empir. cap. 27. lib. 193. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 26.

3. *Hoc & ileo.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 33.

4. *Decoctus æque.*] Ut jam dictum est ad lumborum dolorem, sect. sup.

5. *Cochleæ duæ.*] Marcellus Empir. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 2. cap 33.

cum putamine contrita, atque in vaſe novo addito ſale & paſſi cyathis duobus, aut palmarum ſucco & aquæ cyathis tribus ſubfervefactis & in potu datis. [6] Proſunt & combuſtæ, ut cinis earum bibatur in vino addito reſinæ momento. Cochleæ nudæ, [7] de quibus diximus, in Africa maxime inveniuntur, utiliſſimæ dyſentericis, quinæ combuſtæ cum denarii pondere dimidii acaciæ: exque eo cinere dantur cochlearia bina in vino myrtite, aut quolibet auſtero cum pari modo caldæ. Quidam omnibus Africanis ita utuntur. Alii totidem Africanas, vel latas [a] infundunt potius. Et ſi major [b] fluxio ſit, addunt acaciam fabæ magnitudine. [8] Senectus anguium dyſentericis, & teneſmis in ſtanneo vaſe decoquitur cum roſaceo. Vel ſi in alio, cum ſtanno [c] illinitur. Jus e gallinaceo iiſdem medetur: [9] ſed veteris gallinacei vehementius ſalſum jus alvum ciet. [10] Membrana gallinarum toſta & data in oleo ac ſale, cœliacorum dolores mulcet. Abſtineri autem a frugibus ante & gallinam & hominem oportet. [11] Fimum columbinum toſtum potumque. Caro palumbis in aceto decocta dyſentericis & cœliacis medetur. Turdus inaſſatus cum myrti baccis dyſentericis: [12] item merulæ. Mel, in quo ſint immortuæ apes, decoctum.

INTERPRETATIO.

a *Infundunt.*] Clyſtere immittunt.

b *Fluxio.*] Alvi fluxus.

c *Illinitur.*] Ventri illinitur.

NOTÆ.

6. *Proſunt &c.*] Galenus, lib. xi. de facult. ſimp. med. cap. 1. pag. 309. Plinius Valer. lib. 2. cap. 27. & 33.

7. *De quibus diximus.*] Libro 29. ſect. 36. ſtatim initio. Eadem ferme cum Plinio tradit Galenus, lib. 9. κατὰ τόπους, cap. 5. pag. 616.

8. *Senectus anguium.*] Iiſdem fere verbis Marcellus Empir. cap. 27. pag. 194. & cap. 39. pag. 202. Item Plinius Valer. lib. 2. cap. 24.

9. *Sed veteris gallinacei.*] Vide Notas & Emend. num. XV.

10. *Membrana.*] Explicatius aliquanto Dioſcor. lib. 2. cap. 53. *Quæ in gallinaceo*, inquit, *interna ventriculi parte membrana ſubſternitur, cornu inſtar firma ac pellucida, quæque inter coquendum excoriari ſolet, arefacta, tritaque, & in vino pota, στομαχικοῖς, ſtomachicis confert.* Negat hoc eſſe verum Galenus, lib. xi. de fac. ſimp. med. cap. 1. pag. 303. Contra Dioſcoridi, Plinioque Marcellus Empir. ſubſcribit, cap. 27. pag. 193. *Membrana, quæ eſt in ventriculo gallinæ, ſiccata & trita, & cum vino auſtero, cœliaco jejuno potui data medetur: ita ut ipſa gallina prius vel biduo abſtineatur a cibo, & qui potionem accepturus eſt, ante diem frugi ſit, & non cœnet.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 2. cap. 26.

11. *Fimum columbinum.*] Plinius Valer. loc. cit. ad verbum.

12. *Item merulæ.*] Celſus, lib. 2. cap. 30. *Quæ res alvum adſtringant: Merula, palumbus*, &c.

XX. [1] Graviſſimum vitium ileos appellatur. [2] Huic reſiſti aïunt diſcerpti veſpertilionis ſanguine : etiam illito ventre ſubveniri. [3] Siſtit alvum primum cochlea, [4] ſicut diximus in ſuſpirioſis, temperata. Item cinis earum quæ vivæ crematæ ſint, potus ex vino auſtero. [5] Gallinaceorum jecur aſſum, aut ventriculi membrana, quæ abjici ſolet, inveterata, admixto papaveris ſucco. Alii recentem torrent ex vino bibendam. Jus perdiçum, & per ſe ventriculus contritus ex vino nigro. [6] Item palumbus ferus, e poſca decoctus. Lien pecudis toſtus, & in vino tritus. [7] Fimum columbinum cum melle illitum. [8] Oſſifragi venter arefactus & potus, iis qui cibos non conficiunt, utiliſſimus, vel ſi manu tantum teneant capientes cibum. Quidam adalligant ex hac cauſa, ſed continuare non debent : maciem enim facit. [9] Siſtit & anatum maſcularum ſanguis. Inflationem diſcutit cochlearum cibus. [10] Tormina lien ovium toſtus, atque e vino potus : [11] palumbus ferus ex poſca decoctus : apodes ex vino : cinis ibidis ſine pennis crematæ potus. Quod præterea traditur in torminibus, mirum eſt : [12] anate appoſita ventri tranſire morbum, anatemque emori. Tormina & melle

NOTÆ.

Sect. XX. 1. *Graviſſimum.*] Quid ſit ileos, Celſus explanat his verbis, lib. 4. cap. 13. *Inter ipſa vero inteſtina conſiſtunt duo morbi, quorum alter in tenuiore, alter in pleniore inteſtino eſt .... Diocles Caryſtius tenuioris inteſtini morbum, χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominavit. A pleriſque video nunc illum priorem εἰλεὸν,* (hos Plinius hoc loco ſequitur) *hunc κωλικὸν nominari. Sed prior modo ſupra umbilicum, modo ſub umbilico dolorem movet. Fit ex alterutro loco inflammatio : nec alvus, nec ſpiritus infra tranſmittitur. Si ſuperior pars affecta eſt, cibus : ſi inferior, ſtercus per os redditur,* &c. Idem lib. 2. cap. 8. *Morbus inteſtini tenuioris, niſi reſolutus eſt intra ſeptimum diem, occidit.*

2. *Huic reſiſti.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 27. pag 194 & Plinius Valer. lib 2. cap. 33

3. *Siſtit alvum.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 197.

4. *Sicut diximus.*] Sect. 16.

5. *Gallinaceorum.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 27.

6 *Item palumbus.*] Celſus, lib 2. cap. 30. Marcellus Empir. cap. 27. pag. 192. decoqui ex paſſo jubet : e poſca Plinius Valer. lib. 2. cap. 27.

7. *Fimum columbinum.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 196. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 17.

8. *Oſſifragi.*] Marcellus Empir. cap. 20. pag. 143. *Contra dolorem ſtomachi ... venter quoque oſſifragi arefactus & potioni aſperſus plurimum prodeſt.* Et pag. 145. *Oſſifragi venter madefactus, appoſituſque his, ad ſtomachum, qui cibos non conficiunt, utiliſſimus eſt : vel etiamſi tantum manu teneatur, plurimum juvat.* Plinius Valer. lib. 2. cap. 15. cui titulus, *Præcordiorum dolori curando : Oſſa fragi,* inquit, *arefacta proſunt, etiamſi teneantur in manu, dum cibus ſumitur.* Impetite : ſive ſcriptoris id vitium ſit, ſeu librariorum.

9. *Siſtit & anatum.*] Plinius Valer, lib. 2. cap. 27.

10. *Tormina.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 22.

11. *Palumbis &c.*] Plinius Valerianus, loc. cit.

12. *Anate appoſita.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 190. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 22. Idem de rana ventri appoſitâ Marcellus prodit, pag. 196.

curantur, in quo sunt apes immortuæ decocto. [13] Coli vitium efficacissime sanatur ave galerita assa in cibo sumpta. Quidam in vase novo cum plumis exuri jubent, contericque in cinerem, bibique ex aqua cochlearibus ternis per quatriduum: quidam cor ejus adalligari femini: alii recens tepensque adhuc devorari. Consularis [14] Asprenatum domus est, in qua alter e fratribus [a] colo liberatus est, ave hac in cibo sumpta, & corde ejus armilla aurea incluso: alter sacrificio quodam, facto crudis laterculis ad formam camini, atque ut sacrum peractum erat, obstructo sacello. [15] Unum est ossifrago intestinum mirabili natura, omnia devorata conficienti. Hujus partem extremam adalligatam prodesse contra colum constat. Sunt occulti interaneorum morbi, de quibus mirum proditur. [16] Si catuli, priusquam videant, applicentur triduo stomacho maxime ac pectori, & ex ore ægri suctum lactis accipiant, transire vim morbi, postremo exanimari, dissectisque palam fieri ægri causas. Mori & humari debere eos obrutos terra. [17] Magi quidem vespertilionis sanguine contacto ventre, in totum annum caveri dolorem tradunt: [b] [18] aut in dolore, si quis aquam per pedes fluentem haurire sustineat.

CAPUT VIII. XXI. [1] Murino fimo contra calculos illinire ventrem prodest.

INTERPRETATIO.

a *Colo.*] Coli dolore.

b *Aut in.*] Aut si ventriculus dolet cuipiam, liberatur is, si aquam bibat, unde pedes laverit.

NOTÆ.

13. *Coli vitium.*] Diosc. totidem verbis, lib. 2. cap. 59. Q. Serenus, cap. 32. pag. 146. *de colo sedando:*

Mande galeritam volucrem quam nomine dicunt, &c.

Marcellus Empiric. cap. 39. pag. 202. *Colo, & omnibus intestinorum doloribus, & tam hominibus, quam jumentis ex hac re laborantibus, efficacissime subvenit avis galerita, quæ Gallice alauda dicitur: sive ipsa assata in cibo sumatur, sive cum plumis suis combusta redigatur in cinerem: atque ex eo diligentissime trito terna cochlearia ex aqua calida potui per triduum dentur.* Et pag. 207. *Corydalus avis*, &c.

14. *Asprenatum.*] Ut ceteros sileam, Caïo Caligula imperante, L. Nonius Asprenas Consulatum gessit.

15. *Unum est ossifrago.*] Marcellus Empir. cap. 39. pag. 202. *Unicum est intestinum ossifragi, mira natura, quod omnia devorata citissime conficit: hujus pars extrema colligitur & reponitur: & cum opus fuerit, ventri laborantis alligatur: remedio miro omnes intestinorum dolores citissime sedat.*

16. *Si catuli.*] Vide quæ dicta sunt sect. 14. sunt enim his paria, ac plane gemina.

17. *Magi quidem.*] Marcellus Empir. cap. 27. pag. 190. & cap. 28. pag. 202.

18. *Aut in dolore.*] Marcellus Empir. cap. 28. pag. 200. *Si ventriculus perversatus fuerit alicui, aquam bibat, unde pedes laverit suos.*

Sect. XXI. 1. *Murino fimo.*] Diosc. lib. 2. cap. 98. murino fimo calculos expelli ait, si cum thure & mulso bibatur. Plinius Valer. lib. 2. cap. 39. Marcellus Empir. cap. 26. pag. 176. *Ad urinæ difficultatem, murino fimo summitatem veretri, vel imum ventrem illini prodest.*

Herinacei

Herinacei carnem jucundam esse aiunt, si capite percusso uno ictu interficiatur, prius quam in se urinam reddat: [2] eos qui carnem ederint, stranguriæ morbum contrahere minime posse. Hæc caro ad hunc modum occisi, stillicidia in vesica emendat: [3] item suffitus ex eodem. [4] Quod si urinam in se reddiderit, eos qui carnem ederint, stranguriæ morbum contrahere traditur. [5] Jubent & vermes terrenos bibi ex vino aut passo ad comminuendos calculos: vel cochleas decoctas, [6] ut in suspiriosis. Easdem exemptas testis tritasque, tres in vini cyatho bibi, sequenti die duas, tertia die unam, ut stillicidium urinæ emendent. [7] Testarum vero inanium cinerem ad calculos pellendos. Idem hydri jecur bibi, vel cinerem scorpionum in pane sumi, vel si quis cum locusta edit. [8] Lapillos qui in gallinaceorum vesica, aut in palumbium ventriculo inveniantur, conteri & potioni inspergi. [9] Item membranam e ventriculo gallinacei aridam: vel si recens sit, tostam. [10] Fimum quoque palumbinum in faba sumi contra calculos & alias difficultates vesicæ. [11] Similiter plumarum cinerem palumbium ferorum ex aceto mulso. [12] Et intestinorum ex his cinerem cochlearibus tribus. [13] E nido hirundinum glebulam dilutam aqua calida. [14] Ossifragi ventrem arefactum. [15] Turturis fimum in

NOTÆ.

2. *Eos qui carnem.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 180. *Herinacei caro optime decocta, atque in cibo sumpta, stranguriosis mire subvenit, & cito naturalem urinæ cursum relaxat.*

3. *Item suffitus ex eodem.*] Ex felle fieri suffitus præcipit Habdatrahmanus Ægyptius, cap. 32. pag. 114. *Felle herinacei cum pomorum corticibus, si ter sub vestimenta suffumigabis laborantem dysuria, curabitur.*

4. *Quod si urinam.*] Reddunt enim in desperatione urinam tabificam ac tergori suo carnique noxiam, ut dictum est, lib. 8. sect. 56.

5. *Jubent & vermes.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 39.

6. *Ut in suspiriosis.*] De quibus diximus, sect. 16. Sic etiam Plinius Valer. loc. cit.

7. *Testarum vero.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181. & Plinius Valer. loc. cit.

8. *Lapillos.*] Marcellus Empir. cap. 26 p. 176. *Contra calculum, & alias difficultates vesicæ, lapillum qui in gallinacei vesica, aut in palumbi ventriculo*, &c. Totidem verbis pariter, Plinius Valer. lib. 2. cap. 39.

9. *Item membranam.*] Marcellus Empir. loc. cit.

10. *Fimum quoque.*] Q. Serenus, cap. 33. pag. 146. Plinius Valer loc. cit. *Vesica & calculo purgando: Fimus lumborum in sorbitione ex faba fracta bibitur.* Sic etiam Marcellus Empiric. cap. 26. pag. 181.

11. *Similiter.*] Totidem syllabis Plinius Valer. loc. cit.

12. *Et intestinorum ex his.*] Ex palumbis.

13. *E nido.*] Vide Notas & Emend. num. XVI.

14. *Ossifragi.*] Diosc. lib. 2. cap. 58. Φήνης τὸ ὄρνεον, ὃ Ῥωμαϊστὶ καλοῦσιν ὀσσίφραγον· τούτου ἡ κοιλία κατ' ὀλίγον ποτιζομένη, λίθους ἐξουρεῖν ποιεῖν ἱστορεῖται. Marcellus Empir. cap. 26. pag. 180. *Avis ossifragæ ventriculus salitus, ut servari possit, aut exustus, & in pulverem redactus, cum vini potione datus, urinam efficaciter provocat.*

15. *Turturis.*] Galenus, lib 3. Εὐπορ. pag. 666. tom. 10. Ἄλλο θρύπτει λίθους ...

mulso decoctum, vel ipsius discoctæ jus. [16] Turdos quoque edisse cum baccis myrti prodest urinæ: [17] cicadas tostas in patellis: [18] millepedam oniscon bibisse: [19] & in vesicæ doloribus decoctum agninorum pedum. [20] Alvum ciet gallinaceorum discoctorum jus, & acria mollit. [21] Ciet & hirundinum fimum, adjecto melle subditum.

XXII. [1] Sedis vitiis efficacissima sunt, œsypum: (quidam adjiciunt pompholygem & rosaceum:) canini capitis cinis: senecta serpentis ex aceto: [2] si rhagades sint, cinis fimi canini candidi cum rosaceo: aiuntque inventum Æsculapii esse, eodemque & verrucas efficacissime tolli: murini fimi cinis, adeps cygni, sevum bovis. [3] Procidentia ibi succus cochlearum punctis evocatus illitu repellit. Attritis medetur cinis muris silvatici cum melle: [4] fel herinacei, cum vespertilionis: & anserinus cum cerebro, & alumine, & œsypo. [5] Fimum columbinum cum melle. [6] Condylomatis privatim araneus dempto capite pedibusque infricatus. [a] Ne acria perurant, [7] adeps anserinus cum cera Punica, cerussa, rosaceo: [8] adeps cygni. [9] Hæc & hæmorrhoïdas sa-

INTERPRETATIO.

[a] *Ne acria.*] Ne acrioris humoris fluxus sedem perurat.

NOTÆ.

Τρυγόνος ὄρνιθ κόπρον καύσας, πάρεχε μετὰ μελικράτου, ποιεῖ γὰρ ἐξουρεῖσθαι τοὺς λίθους. *Turturis avis stercus combustum ex mulsa præbe: enim per urinam ejicit.* Imponi ceroti modo, non bibi, præcipit Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181 & Plinius Valer. lib. 2. cap. 39.

16. *Turdos quoque.*] Plinius Valer. loc. cit.

17. *Cicadas.*] Idem Plinius Valer. loc. cit. Dioscor. lib. 2. cap. 56. Τέττιγες ὀπτοὶ ἐσθιόμενοι τοῖς περὶ κύστιν ἀλγήμασι βοηθοῦσι.

18. *Millepedam oniscon.*] Dioscor. lib 2. cap. 37. Πινόμενοι (ὄνοι) σὺν οἴνῳ βοηθοῦσι δυσουρίᾳ.

19. *Et in vesica.*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 180. & Plinius Valer. loc. cit.

20. *Alvum ciet &c.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 2. cap. 23.

21. *Ciet &c.*] Plinius Valer. loc. cit.

Sect. XXII. 1. *Sedis vitiis.*] Marcellus Empir. cap. 31. pag. 222.

2. *Si rhagades &c.*] Marcellus Empir. loc cit. *Rhagadas*, inquit, *canini capitis usti cinis aspersus adjungit, & stercoris albi canini, betaque cinis insertus, similiter opitulatur.* Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. XI. *Ad rhagades ani: Stercus canis cum rosacco tritum & impositum, mire sanat.*

3. *Procidentia ibi.*] Nempe in ano, sive sede. Ita MSS. Reg. 1 aliique probatiores: non, ut editi, *procidentia alvi.* Sic paulo post hac sect. *Tetris ibi hulceribus.*

4. *Fel herinacei.*] Vide Notas & Emendationes num. XVII.

5. *Fimum .... cum melle.*] Cum farina, Marcellus Empiricus, cap. 32. pag. 224.

6. *Condylomatis.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 2. cap. 31.

7. *Adeps anserinus &c.*] Ad condylomata hæc pariter medicamina adhibent Marcellus Empir. cap. 31 pag. 222. & cap. 32. pag. 225. Item Plinius Valer. loc. cit. Ad ani pruritus, Galenus, lib. 1. Εὐπορ. cap. 14. pag 598.

8. *Adeps cygni.*] Marcellus, & Plinius Valer. locis cit.

9. *Hæc &c.*] Idem auctores mox appellati.

nare dicuntur. [10] Ischiadicis cochleas crudas tritas cum vino Amminæo & pipere potu prodesse dicunt: lacertam viridem in cibo ablatis pedibus, interaneis, capite. Sic & stellionem, adjectis huic papaveris nigri obolis tribus. Ruptis convulsis fel ovium cum lacte mulierum. [11] Verendorum formicationibus verrucisque medetur arietini pulmonis inassati sanies. [12] Ceteris vitiis, vellerum ejus vel sordidorum cinis ex aqua: sevum ex omento pecudis, præcipue a renibus, admixto cinere pumicis & sale: lana succida ex aqua frigida: carnes pecudis combustæ ex aqua: mulæ ungularum cinis: dentis caballini contusi farina inspersa. [13] Testibus vero, farina ex ossibus canini capitis sine carne tusis. [14] Si decidat testium alter, spumam cochlearum illitam remedio esse tradunt. [15] Tetris ibi hulceribus, & manantibus, auxiliantur canini capitis recentis cineres: cochleæ latæ, parvæ, contritæ ex aceto: [16] senectus anguium ex aceto, vel cinis ejus: mel, in quo apes sint immortuæ, cum resina: [17] cochleæ nudæ, quas in Africa gigni diximus, tritæ cum thuris polline & ovorum albo: tricesimoque die resolvunt. Aliqui pro thure bulbum admiscent. [18] Hydrocelicis stelliones mire prodesse tradunt, capite, pedibus, interaneis ademptis, reliquum corpus inassatum: in cibo id sæpius datur: Si-

NOTÆ.

10. *Ischiadicis.*] Q. Serenus, cap. 38. de ischia, pag. 150.

Aut in Amminæo cochleas haurire Lyæo. Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 25. pag. 171.

11. *Verendorum &c.*] Plane totidem verbis, Marcellus Empir. cap 33. pag. 229. & 230. ac Plinius Valer. lib. 2. cap. 41. Quid sit formicatio diximus, lib. 28. sect. 20. in fine. Sextus Platon. cap. 6. de ariete, tit. 3. *Ad claviculos: Liquoris arietis, quem de pulmone concoques, stilla superposita, claviculos qui in manibus nascuntur, aut in veretro, illita tollit.* Claviculi e verrucarum genere sunt: nascunturque in manibus, pedibusque: pessimi ἐν αἰδοίοις.

12. *Ceteris vitiis.*] Auctores proxime appellati hæc totidem verbis habent, usque ad eum locum, *Testibus vero*, &c. Marcellus Empir. in primis, cap 32. pag. 226. *Arietis quam pinguissimi lana, plena suis sordibus, combusta, & in pulverem redacta, prodest plurimum si eo cinere ex aqua locum inguinum perfricueris.*

13. *Testibus vero.*] Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 15. *Ad tumores testiculorum: Calvaria canis trita & imposita, mire sanat.*

14. *Si decidat.*] Si propendeat, quasi laxatus, ac demittatur. Marcellus Empir. cap. 33. pag. 227. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 42.

15. *Tetris ibi.*] Marcellus Empir. cap. 33. pag. 229.

16. *Senectus anguium ex aceto.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII.

17. *Cochleæ .... gigni diximus.*] Supra, sect. 19. & lib. 29. sect. 36 Marcellus Empir. cap. 33. pag. 230. *Cochleis, quæ nudæ inveniuntur, adjicitur aliquid triti thuris, & albi ovorum: atque inde hulcera testiculorum tumentia, & hydrocelæ puerorum, sive ramices superlinuntur, ut modo glutinis adhærescat*, &c.

18. *Hydrocelicis.*] Ὑδροκήλη hernia, ramex aquosus, id est, cessantis humoris in partem aliquam scroti collectio, qui illic facit tumorem. *Tumidas hydrocelas* dixit Martialis, lib. 12. Epig. 85. De earum remedio tradit omnino eadem Plinius Valer. lib. 2. cap. 42.

ent ad urinæ incontinentiam, [19] caninum adipem cum alumine scisso, fabæ magnitudine: [20] Cochleas Africanas cum sua carne & testa crematas poto cinere. [21] Anserum trium linguas inassatas in cibo: hujus rei auctor est Anaxilaus. [22] Panos aperit sevum pecudum cum sale tosto. [23] Murinum fimum admixto thuris polline, & sandaraca discutit. [24] Lacertæ cinis, & ipsa divisa imposita: [25] item multipeda contrita, admixta resina terebinthina ex parte tertia. Quidam & sinopidem admiscent cochleæ contusæ. [26] Et per se cinis inanium cochlearum ceræ mixtus, discussoriam vim habet. [27] Fimum columbarum per sese, vel cum farina hordeacea, aut avenacea illitum. Cantharides mixta calce panos scalpelli vice auferunt. [28] Inguinum tumorem cochleæ minutæ cum melle illitæ leniunt.

XXIII. [1] Varices ne nascantur, lacertæ sanguine pueris crura jejunis a jejuno illinuntur.
*CAP. IX. * [2] Podagras lenit œsypum cum lacte mulieris & cerussa: [3] fimum pecudum, quod liquidum reddunt: [4] pulmones pecudum: fel arietis cum sevo: mures dissecti impositi: sanguis mustelæ cum plantagine illitus, [5] & vivæ combustæ cinis ex aceto, & rosaceo, si penna illinatur, vel si cera & rosaceum admisceatur: fel caninum, ita ne manu attingatur, sed penna illinatur: [6] fimum gallinarum: [7] vermium terrenorum cinis cum melle, ita ut tertio die solvantur. Alii ex aqua illiniri malunt. Alii ipsos aceto mensura cum melle cyathis tribus, pedibus ante rosaceo perunctis. Cochleæ latæ potæ tollere dicuntur pedum & articulorum dolores.

NOTÆ.

19. *Caninum adipem.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

20. *Cochleas*] Marcellus Empir. cap. 26. pag. 184. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 40.

21. *Anserum.*] Auctores proxime laudati.

22. *Panos.*] Marcellus Empir. cap 32. pag 224.

23. *Murinum.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 27.

24. *Lacerta &c.*] Ad verbum Marcellus Empiric. & Plinius Valer. locis cit.

25. *Item multipeda.*] Sive porcellio, qui oniscos. Totidem verbis Marcellus Empir. cap 31. pag 226

26. *Et per se cinis.*] Marcellus Empir. loc. cit.

27. *Fimum &c.*] Idem Marcellus, cap. 32. pag. 224.

28. *Inguinum.*] Q. Serenus, cap. 37. pag. 149.

Sin autem existit durum tibi glandibus inguen,
Proderit induci cochleas cum melle minutas.

Iisdem verbis Marcellus Empir. cap. 32. pag 224. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 43.

Sect. XXIII. 1. *Varices.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232.

2 *Podagras.*] Marcellus Empir. cap. 36 pag. 242.

3. *Fimum pecudum.*] Caprinum ad podagras laudat Diosc. lib. 2. cap 98.

4. *Pulmones pecudum: fel &c.*] Idem. Marcellus Empir. loc. cit.

5. *Et vivæ.*] Diosc. lib 2. cap. 27. & Marcellus Empir. cap 36. pag. 246.

6 *Fimum gallinarum.*] Marcellus Empir. cap 36. pag. 242.

7. *Vermium &c.*] Idem Marcellus, pag. 250.

Bibuntur autem binæ in vino tritæ. Eædem illinuntur cum helxines herbæ succo. Quidam ex aceto intrivisse contenti sunt. Quidam sale cum vipera cremato in olla nova, & sæpius sumpto, aiunt podagra liberari. Utile esse & adipe viperino pedes perungi. [8] Et de milvo affirmant, si inveterato tritoque, quantum tres digiti capiant, bibatur ex aqua. [a] [9] Aut si pedes sanguine cum urtica: vel pennis palumborum, cum primum nascentur tritis cum urtica. Quin & fimus eorum articulorum doloribus illinitur: item cinis mustelæ aut cochlearum, & cum amylo, vel tragacantha. [10] Incussos articulos aranei telæ commodissime curant. Sunt qui cinere earum uti malint, [11] sicut fimi columbini cinere, cum polenta & vino albo. [12] Articulis luxatis præsentaneum est & sevum pecudis cum cinere e capillo mulierum. [13] Pernionibus quoque imponitur sevum pecudum cum alumine: canini capitis cinis, [14] aut fimi murini. [15] Quod si pura sint, hulcera cera addita ad cicatricem perducunt: [b] [16] vel glirium crematorum

Notæ.

a *Aut si pedes.*] Aut si pedes sanguine miluino perungantur, cum urtica trita.

b *Vel glirium.*] Vel glires cremati & in cinerem redacti cum oleo.

Notæ.

8. *Et de miluo.*] Milui in primis caput commendat ad podagras Galenus, lib. 1. de ther. ad Pison. cap. 9. pag 941.

9. *Aut si pedes &c.*] Vide Notas & Emendationes, num. XX.

10. *Incussos.*] Totidem syllabis apicibusque litterarum, Marcellus Empir. cap. 34. pag. 234. Sed Plinius Valer. lib. 3. cap. 15. *Incisos articulos aranei tela commodissime curat.* MSS. omnes, *incussos*. Recte. Q. Serenus, cap. 54. pag. 159.

Si vero caput infestus tolliserit ictus,
Ex oleo uecti vestis debebit arachnes:
Nesciet hac illinc, nisi cum sanarit, abire.

11. *Sicut fimi.*] Columbarum fimum nervis etiam vulneratis prodesse auctor est Galenus, lib. 3. κτ̀ γέν, cap. 6 pag. 719.

12. *Articulis.*] Q. Serenus, cap. 54. pag. 159.

Quod si luxa suo decedent membra tenore,
Vrere femineos crines, ac jungere sevum
Congruet, ac tali medicamine mota ligare.

Marcellus Empir. cap 34. pag. 235. *Articulis luxatis sevum pecudis cujuscumque cum cinere de capillo muliebri facto medetur.* Et Plinius Valer. lib. 2. cap. 49. *Mulieris capillus quamplurimus in cinerem redactus, admixto ovium adipe vetere: ceroti modo illinies*, &c. Et lib. 3. cap. 15. ad nervos & articulos: *Sevum pecudis cum cinere capillorum mulieris.*

13. *Pernionibus.*] Marcellus Empiricus, cap. 34. pag. 236.

14. *Aut fimi murini.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 51.

15. *Quod si pura.*] Ita MSS. omnes. Prius editi, *quod si putrida sint hulcera.* Plinius Valer. lib. 2. cap. 50. & 51. *si plura sint hulcera.*

16. *Vel glirium.*] Vide Notas & Emend. num. XXI.

favilla ex oleo : [17] item muris silvatici cum melle : [18] vermium quoque terrenorum cum oleo vetere : & cochleæ, quæ nudæ inveniuntur. [19] Hulcera omnia pedum sanat cinis earum, quæ vivæ combustæ sint: fimi gallinarum cinis exhulcerationes, columbini fimi ex oleo. [20] Attritus etiam calceamentorum, veteris soleæ crematæ cinis, [21] agninus pulmo & arietis sanat. [22] Dentis caballini contusi farina privatim [23] subluviem. [24] Lacertæ viridis sanguis subtritus, & hominum & jumentorum pedes sublitus sanat. [25] Clavos pedum urina muli mulæve cum luto suo illita : fimum ovium. [26] Jecur lacertæ viridis, vel sanguis flocco impositus. [27] vermes terreni ex oleo : stellionis caput [28] cum viticis pari modo tritum ex oleo : [29] fimum columbinum decoctum ex aceto. [30] Verrucas vero omnium generum urina canis recens cum suo luto illita : [31] fimi canini cinis cum cera : fimum ovium: sanguis recens murinus illitus, vel ipse mus divulsus : herinacei fel : [32] caput lacertæ, vel sanguis, vel cinis totius : membrana senectutis anguium : [33] fimum gallinaceum cum oleo & nitro. [34] Cantharides cum uva taminia intritæ exedunt : sed ita erosas aliis, quæ ad persananda hulcera monstravimus, curari oportet.

Notæ.

17. *Item muris.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232.

18. *Vermium quoque*] Marcellus idem loc. cit & Plinius Valerianus, lib. 2. cap. 51.

19. *Hulcera.*] Hæc omnia iidem auctores proxime appellati.

20. *Attritus etiam.*] Dioscor. lib. 2. cap 40. & 51. Marcellus Empir. cap. 34. pag. 236.

21. *Agninus pulmo.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 231.

22. *Dentis caballini.*] Sic Plinius Valer. lib. 2. cap 51.

23. *Subluviem.*] Quid hoc morbi genus sit, Marcellus Empir. explicat, cap. 34. pag. 232. *Dentes caballini tunsi, hulcera pernionum, si sint tumidi, utiliter curant.*

24. *Lacerta viridis.*] Plinius Valer. loc. cit.

25. *Clavos pedum.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 52.

26. *Jecur ... flocco.*] Marcellus Empir. loc. cit. *in lanula* : Et pag. 237. *cum flocco impositus.*

27. *Vermes terreni.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 237.

28. *Cum viticis pari modo.*] Sic etiam M S S. Forte *urticis* rectius : Urticarum enim in clavis pedum sanandis creber apud Marcellum Empir. usus : viticis plane nullus. Vide, cap. 34. pag. 234. & seqq.

29. *Fimum columbinum.*] Marcellus Empir. loc. cit. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 52.

30. *Verrucas vero.*] Iisdem verbis Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit 6. *Ad callos & verrucas tollendas.* Marcellus Empir. cap. 19. pag. 132. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 42. Q. Serenus, cap. 65. de verrucis tollendis :

Id poteris vitium sanguis curare lacerta,
Aut urina canis cum terra inducta madente.

31. *Fimi canini.*] Marcellus Empir. & Plinius Valer. loc. cit. qui & de fimo ovium, & murino sanguine, Plinio pariter adstipulantur.

32. *Caput lacerta.*] Galenus, lib. XI. de fac. simp med. pag. 303.

33. *Fimum gallinaceum.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 42.

34. *Cantharides.*] Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129.

XXIV. Nunc revertemur ad ea, quæ totis corporibus metuenda sunt. Fel canis nigri masculi amuletum esse Magi dicunt domus totius, suffitæ eo purificatæve, contra omnia mala medicamenta. Item sanguine canis respersis parietibus, genitalique ejus sub limine januæ defosso. Minus mirentur hoc, qui sciunt fœdissimum animalium in quantum magnificent ricinum, [1] quoniam uni nullus sit exitus saginæ, [2] nec finis alia quam morte, diutius in fame viventi. Septenis ita diebus durasse tradunt: at in satietate paucioribus dehiscere. Hunc ex aure sinistra canis omnes dolores sedare adalligatum. Eundem in augurio vitalium habent. Nam si æger ei respondeat qui intulerit, a pedibus stanti interrogantique de morbo, spem vitæ certam esse: moriturum nihil respondere. Adjiciunt, ut evellatur ex aure læva canis, cui non sit alius, quam niger color. Nigidius fugere tota die canes conspectum ejus, qui e sue id animal evellerit, scriptum reliquit. Rursus Magi tradunt, lymphatos sanguinis talpæ aspersu resipiscere: eos vero qui a nocturnis Diis Faunisque agitentur, draconis lingua, & oculis & felle intestinisque in vino & oleo decoctis, ac sub dio noctu refrigeratis, perunctos matutinis vespertinisque liberari. CAP. X.

XXV. Perfrictionibus remedio esse tradit [1] Nicander amphisbænam mortuam adalligatam, vel pellem tantum ejus. Quinimo arbori, quæ cædatur, adalligata non algere cædentes, faciliusque succidere. Itaque sola serpentium frigori se committit, prima omnium procedens, & ante cuculi cantum. Aliud est cuculo miraculum, quo quis loco primo audiat alitem illam, si dexter pes circumscribatur, ac vestigium id effodiatur, non gigni pulices, ubicumque spargatur.

XXVI. [1] Paralysin caventibus pinguia glirium decoctorum & soricum utilissima tradunt esse: millepedas, [2] ut in anginis diximus, potas phthisin sentientibus: [3] lacertam viridem decoctam in vini sextariis tribus ad cyathum unum, singulis cochlearibus sumptis per dies, donec convalescant. [4] Cochlearum cinerem potum in vino.

XXVII. Comitialibus morbis œsypum cum myrrhæ momento, & vini cyathis duobus dilutum, magnitudine nucis avellanæ, a ba-

NOTÆ.

Sect. XXIV. 1. *Quoniam uni*] Hæc explanata uberius, lib. XI. sect. 40.

2. *Nec finis alia.*] Sive, finis alius. Sic Maro, 2. Æneïd. *Hæc finis Priami fatorum.*

Sect. XXV. 1. *Nicander.*] In Theriacis, pag. 26. de amphisbæna:

Ἡ δ' ὀλίγη
Ῥινῷ δυσπαθέοντας, ὅτ' ἐν παλάμῃσιν ἀέρσει
Μάλκαι ἐπιπροθέουσιν ὑπὸ χρυμοῖο δαμέντας, &c.

Sic pluribus illa
Pelle sua prodest, Borea cum flamine segnes
Obriguere manus, & victa frigore torpent, &c.

Sect. XXVI. 1. *Paralysin.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 13. ad verbum.

2. *Vt in anginis diximus.*] Sect. 12.

3. *Lacertam viridem.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 1. cap. 61.

4. *Cochlearum.*] Plinius Valerianus, loc. cit.

lineo potum. [1] Testiculos arietinos inveteratos, tritosque dimidio denarii pondere in aqua vel lactis asinini hemina. Interdicitur vini potus quinis diebus ante & postea. [2] Magnifice laudatur & sanguis pecudum potus: item fel cum melle, præcipue agninum. [3] Catulus lactens sumptus, abscisso capite pedibusque ex vino & myrrha. Lichen mulæ potus in oxymelite cyathis tribus. Stellionis transmarini cinis potus in aceto. Tunicula stellionis, quam eodem modo, ut anguis, exuit, pota. Quidam & ipsum arundine exenteratum inveteratumque bibendum dedere. Alii in cibo in ligneis verubus inassatum. Operæ pretium est scire quomodo præripiatur, cum exuitur membrana hiberna, alias devoranti eam, [4] quoniam nullum animal fraudulentius invidere homini tradunt. [5] Inde stellionum nomen aïunt in maledictum translatum. Observant cubile ejus æstatibus. [6] Est autem in loricis ostiorum fenestrarumque, aut cameris sepulcrisve: ibi vere incipiente fissis arundinibus textas opponunt casas, quarum angustiis etiam gaudet, eo facilius exuens circumdatum [a] torporem. Sed eo derelicto non potest remeare. Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfertur. Prodest & cerebrum mustelæ inveteratum potumque, [7] & jecur ejus: testiculi, vulvæque, aut ventriculus inveteratus cum coriandro, [8] ut diximus: [9] item cinis: silvestris vero [10] tota in cibo sumpta. [b] [11] Eadem omnia prædicantur ex viverra. Lacerta viri-

INTERPRETATIO.

a *Torporem.*] Senectam.

b *Eadem.*] Eadem omnia remedia parantur ex silvestri mustela, sive viverra, *quæ jam e domestica commonstrata sunt.*

NOTÆ.

Sect. XXVII. 1. *Testiculos.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 58. ad verbum: & Sextus Platon. cap. 6. de ariete tit. 7. *Ad caducos.*

2. *Magnifice.*] Plinius Valer. loc. cit.

3. *Catulus lactens.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Quoniam nullum.*] Vide quæ diximus in eam rem, lib. 8. sect. 49.

5. *Inde stellionum.*] Maledicti & convitii loco id nomen objicitur homini improbo & fraudulento. Glossæ veteres: *Stellio, κακοῦργος, κακότροπος.* Proprie autem stellionatus dicitur Jureconsultis, cum dolo quid factum, cum merces supposita, cum impostura facta, &c. Vide tit. 20. lib. 47. Dig. *Stellionatus:* simul & Vossium in Etymol. Est stellionatus κακοτεχνία Platoni, lib. 9. de Legib.

6. *Est autem in loricis.*] Ita Reg. 2. & Chiffl. Editi, male, *in locis.* Loricæ testaceæ murorum, ostiorum, ac fenestrarum, projecturæ sunt, quas Galli vocant *Corniches*, quæ transitum sepiunt, rejiciuntque extra perpendiculum stillas. De his Vitruvius, lib. 2. cap. 8.

7. *Et jecur ejus.*] Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 18. Plinius Valer. lib. 3. cap. 10.

8. *Ut diximus.*] Libro 29. sect. 16. Sic etiam Diosc. loc. cit.

9. *Item cinis.*] Q. Serenus, cap. 58. de comitiali morbo, pag. 161.

Aptus mustela cinis est, & hirundinis una.

10. *Tota in cibo sumpta.*] Cælius Aurel. 1. Chron. cap. 4. de epilepsia, ex aliorum sententia: *Item mandendam mustelam, sed longo desiccatam tempore:* id vero deinde improbat.

11. *Eadem omnia.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 58.

dis

dis cum condimentis, quæ fastidium abstergeant, ablatis pedibus & capite. [12] Cochlearum cinis addito semine lini & urticæ cum melle unctu sanat. [c] Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis adalligata cervinis nervis : [13] vel lapilli e ventre pullorum hirundinum sinistro lacerto annexi. Dicuntur enim excluso pullo lapillum [d] dare. [14] Quod si pullus is detur [e] incipienti in cibo, [f] [15] quem primum pepererit, cum quis primum tentatus sit, liberatur eo malo. [16] Postea medetur hirundinum sanguis cum thure, vel cor recens devoratum. [17] Quin & e nido earum lapillus impositus recreare dicitur confestim, & adalligatus in perpetuum tueri. Prædicatur & jecur milvi devoratum, & lumbricus serpentium. [18] Jecur vulturis tritum cum suo sanguine ter septenis diebus potum. Cor pulli vulturini adalligatum. [19] Sed ipsum vulturem in cibo dari jubent, & quidem satiatum humano cadavere. Quidam pectus ejus bibendum censent, & in cerrino calice. [20] Aut testes gallinacei ex aqua & lacte, antecedente quinque dierum abstinentia vini, ob id inveteratos. Fuere & qui viginti unam muscas rufas, & quidem emortuas, in potu darent, infirmioribus pauciores.

XXVIII. [1] Morbo regio resistunt sordes aurium, [2] aut mamma- CAP. XI.

INTERPRETATIO.

[c] *Magis.*] Qui Magiam profitentur.

[d] *Dare.*] Dare deglutiendum.

[e] *Incipienti.*] Cum morbus incipit.

[f] *Quem primum.*] Quem pullum primum hirundo pepererit.

NOTÆ.

12. *Cochlearum cinis.*] Vide Notas & Emend. num. XXII.

13. *Vel lapilli e ventre.*] Diosc. lib. 2. cap. 60. Sextus Platon. parte 2. cap. 11. de hirundine, tit. 3. *Ad caducos : Hirundines comesta caducos sanant. Item lapilli in ventriculis eorum reperti, & brachio alligati perfecte sanant.*

14. *Quod si pullus is &c.*] Sic Reg. 1. At paucioribus verbis, Reg. 2. & is quem Pintianus vidit. *Quod si pullus detur cum primum tentatus sit, liberatur eo malo.*

15. *Quem primum.*] Sic pullos eligit primæ feturæ Dioscorides lib. 2. cap 60. & lib. 1. Εὐπορ. cap. 19.

16. *Postea medetur.*] Q. Serenus, loc. cit.

Aut cruor ex Pregne mixtus cum polline thuris :
Aut lapis ex nido, vaga quem congessit hirundo,
Vellitur : & nexu fovet, attollitque jacentem.

Sic etiam Plinius Valer. lib. 2. cap 58.

17. *Quin & e nido.*] Q. Serenus, & Plinius Valer. locis cit.

18. *Jecur vulturis.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 2. de vulture, tit. 2. *Ad caducos : Vulturis jecur totum cum sanguine ipsius vulturis tritum, & per dies septem potum, caducis prodesse dicimus.* Plinium transcripsit ad verbum alter Plinius Valer. lib. 2. cap 58.

19. *Sed ipsum*] Plinius Valer. loc. cit.

20. *Aut testes*] Sextus Platon. parte 2. cap. 8. de gallo, tit. 2. *Ad caducos : Galli testiculos contritos cum aqua jejuno dabis bibere : abstineant autem a vino diebus decem ..... Debebunt autem testiculi sicci servari, ut cum fuerint necessarii, continuo sumantur.*

Sect. XXVIII. 1. *Morbo regio.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. l. 2. c. 59.

2. *Aut mammarum.*] Sordes quas inter mammas habet, vel inter femora, ut ait Sextus Platon cap. 6. de ariete, tit. 6. *Ad morbum regium.*

rum pecudis denarii pondere cum [3] myrrhæ momento, & vini cyathis duobus: [4] canini capitis cinis in mulso: multipeda in vini hemina: vermes terreni in aceto mulso cum myrrha. [5] Gallina si sit luteis pedibus prius aqua purificatis, dein collutis vino, quod bibatur. [6] Cerebrum perdicis aut aquilæ in vini cyathis tribus. Cinis plumarum [7] aut interaneorum palumbis in mulso ad cochlearia tria. Passerum cinis sarmentis crematorum cochlearibus duobus in aqua mulsa. [8] Avis icterus vocatur a colore, quæ si spectetur, sanari id malum tradunt, & avem mori. [9] Hanc puto Latine vocari galgulum.

XXIX. [1] Phreneticis prodesse videtur pulmo pecudum calidus circa caput alligatus. Nam muris cerebrum dare potui ex aqua, aut cinerem mustelæ, vel etiam inveteratas herinacei carnes, quis possit furenti, etiamsi certa sit medicina? Bubonis certe oculorum cinerem inter ea, quibus prodigiose vitam ludificantur, acceperim. Præcipueque febrium medicina placitis eorum renunciat. Namque & in XII. signa digessere eam Sole transmeante, iterumque Luna: quod totum abdicandum paucis e pluribus edocebo. Siquidem crematis tritisque cum oleo perungi jubent ægros cum Geminos transit Sol, cristis, & auribus, & unguibus gallinaceorum: si Luna, [2] radiis barbisque eorum: si Virginem alteruter, hordei granis: si Sagittarium, vespertilionis alis: si Leonem Luna, tamaricis fronde, & adjiciunt, sativæ: si Aquarium, e buxo carbonibus tritis. Ex istis confessa, aut certe verisimilia ponemus, sicut & lethargum [3] olfactoriis excitari: inter ea

NOTÆ.

3. *Myrrha momento.*] Hoc est, myrrhæ pusillo, ut Plinius Valer. ait, loc. cit.

4. *Canini capitis*] Sic etiam, præter Plinium Valer. loc. cit. Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 16. *Ad morbum regium: Rabidi canis caput contusum & commixtum cum vino potatum mire sanat.*

5. *Gallina.*] Plinius Valer. loc. cit.

6. *Cerebrum &c.*] Sextus Platon parte 2. cap. 5. de perdice, tit 1. *Ad morbum regium.* Et Plinius Valerianus, loc. cit.

7. *Aut interaneorum.*] Plinius Valer. loc. cit. *Cineres interaneorum palumborum, cochlearia duo bibuntur ex mulso.*

8. *Avis icterus.*] Diximus de ea, lib. 10. sect. 50. Ab ea ave, quod sit coloris fellei, Græcos dedisse huic morbo nomen, scribit Cælius Aurel. lib. 3. cap. 5.

9. *Hanc .... puto galgulum.*] Galbulum a colore luteo appellari mavult Marcellus Donatus, in Sueton. cap. 81. tom. 6. Thes. Critic pag. 281. & post eum Salmasius in Notis ad hist. Aug. pag. 227.

Sect. XXXI. 1. *Phreneticis.*] Q. Serenus, cap 8. pag. 129.

Ex vitio cerebri phrenesis furiosa movetur,
Amissasque refert frendens amentia vires.
Convenit calidis pecudum pulmonibus apte
Tempora languentis medica redimire corona.

Sic etiam Plinius Valer. lib. 3. cap. 9.

2. *Radiis.*] Calcaribus. Vide quæ de ea voce diximus lib. XI. sect. 107.

3. *Olfactoriis*] Odoramentis, quæ corroborent, & olfactu excitent: *ἐγερτικὰ* vocat Dioscor. in Alexiph. cap. 17. Sic etiam Largus, Compos. Medic. cap.

fortassis mustelæ testiculis inveteratis, [4] aut jocinere usto. [5] His quoque pulmonem pecudis calidum circa caput adalligari putant utile.

XXX. In quartanis medicina clinice propemodum nihil pollet. Quamobrem plura [a] eorum remedia ponemus, primumque ea, quæ adalligari jubent: Pulverem, in quo se accipiter volutaverit, lino rutilo in linteolo: canis nigri dentem longissimum. Pseudosphecem vocant vespam, quæ singularis volitat: hanc sinistra manu apprehensam subnectunt: alii vero, quam quis eo anno viderit primam. [1] Viperæ caput abscissum in linteolo, vel cor viventis exemptum. [2] Muris rostellum auriculasque summas roseo panno, ipsumque dimittunt. Lacertæ vivæ dextrum oculum effossum, mox cum capite suo deciso, in pellicula caprina. Scarabæum [3] qui pilas volvit. Propter hunc Ægypti magna pars scarabæos inter numina colit, curiosa Apionis interpretatione, qua colligat [4] Solis operum similitudinem huic animali esse, ad excusandos gentis suæ ritus. [5] Sed & alium adalligant Magi, cui sunt cornicula reflexa, sinistra manu collectum. Tertium, qui vocatur fullo, albis guttis, dissectum utrique lacerto adalligant: cetera sinistro. Cor anguium sinistra manu exemptum viventibus. Scorpionis caudæ quatuor articulos cum aculeo, panno nigro, ita ut nec scorpionem dimissum, nec eum qui alligaverit, videat æger triduo. [b] Post tertium circuitum id condat. [6] Erucam in

INTERPRETATIO.

[a] *Eorum.*] Magorum.

[b] *Post.*] Post tertium febris circuitum id humo condat.

NOTÆ.

23. num. 104. *Interdum olfactoriis reficere* &c. Joan. de Janua: *Olfactorium, ab olfacio: unde olfactoriolum: Vas unguentarium muliebre, in quo odoramenta gestantur.*

4. *Aut jocinere usto.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 7.

5. *His quoque.*] Plinius Valer. loc. cit.

Sect. XXX. 1. *Viperæ caput.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 6.

2. *Muris rostellum.*] Plinius Valer. loc. cit. *Quartana curanda: Muri vivo rostellum primum, & auricula summa præciduntur, & in roseo panno alligantur, & ipse mus vivus dimittitur.*

3. *Qui pilas volvit.*] Qui pedibus fimum subigit, & in pilas cogit, quas & pedibus volutat. In libris hactenus editis, *pilulas*, minus sincere.

4. *Solis operum.*] Quoniam cum sobolem procreare vult, bovis fimum nactus, globulum ejusdem cujus mundus figuræ est, fingit: quem ubi ab ortu in occasum aversis pedibus volutavit, Solis cursum in cælo æmulatus, ipse rursum, ut orbi persimilem figuram edat atque exprimat, in ortum convertitur. Ἐπειδὰν ὁ ἄρσην βούληται παιδοποιήσασθαι, βοὸς ἀφόδευμα λαβὼν, πλάσσει σφαιροειδὲς παραπλήσιον τῷ κόσμῳ σχῆμα &c. Horus Apollo, lib. 1. Hierogl. 10. Habet his consentientia Porphyrius, libro quem inscripsit, περὶ τῆς ἐμψύχων ἀποχῆς, quæ merito ridet Eusebius, lib. 3. de Præpar. Evang. pag. 94.

5. *Sed & alium.*] Lucanum, de quo lib. XI. sect. 34.

6. *Erucam.*] MSS. omnes, *urucam*, quod idem est.

linteolo ter lino circumdant totidem nodis, ad singulos dicentes, quare faciat qui medebitur. Limacem in pellicula, vel quatuor limacum capita, præcisa arundine. Multipedam lana involutam. [7] Vermiculos ex quibus tabani fiunt, antequam pennas germinent. Alios e spinosis fruticetis lanuginosos. Quidam ex illis quaternos inclusos juglandis nucis putamine adalligant: cochleasque, quæ nudæ inveniuntur. Stellionem inclusum capsulis subjiciunt capiti, & sub decessu febris emittunt. Devorari autem jubent cor mergi marini sine ferro exemptum, inveteratumque conteri, & in calida aqua bibi. Corda hirundinum cum melle. [8] Alii fimum drachma una in lactis caprini & ovilli, vel passi cyathis tribus, ante accessiones. Sunt qui totas censeant devorandas. Aspidis cutem pondere sexta parte denarii cum piperis pari modo, Parthorum gentes in remedium quartanæ bibunt. Chrysippus philosophus tradidit [9] phryganion adalligatum remedio esse quartanis. Quod esset animal neque ille descripsit, nec nos invenimus qui novisset. [b] Demonstrandum tamen fuit a tam gravi auctore dictum, [10] si cujus cura efficacior esset inquirentis. Cornicis carnes esse, & nidum illinire, in longis morbis utilissimum putant. Et in tertianis fiat potestas experiendi, quoniam miserias copia spei delectat, anne aranei, quem lycon vocant, [11] tela cum ipso, in splenio resinæ ceræque imposita utrisque temporibus & fronti prosit: aut ipse calamo adalligatus, qualiter & aliis febribus prodesse traditur: item lacerta viridis adalligata viva in eo vase quod capiat. Quo genere [12] & recidivas frequenter abigi affirmant.

XXXI. Hydropicis œsypum ex vino addita myrrha modice potui datur, nucis avellanæ magnitudine. Aliqui addunt & anserinum adipem [1] ex vino myrteo. Sordes ab uberibus ovium eundem effectum

Interpretatio.

b *Demonstrandum*] Appellandum a nobis id animal fuit, quod tam gravis auctor nominavit, ut detur aliorum diligentiæ locus, si forte eorum cura in inquirendo felicior futura est & efficacior.

Notæ.

7. *Vermiculos.*] Fiunt hi e ligno. Vide lib. xi. sect 38

8. *Alii fimum.*] Ad verbum Plinius Valer. lib 3. cap. 26.

9. *Phryganion.*] Sic M S S. omnes, tum hoc loco, tum in Indicis eo fragmento, quod retulimus in Notis & Emendationibus ad lib. 29. num. XXXII

10. *Si cujus cura.*] Qua forma Maro, lib. 2. Æneïd. *Inde domum ..... Me refero, si forte pedem, si forte tulisset.*

11. *Tela cum ipso, in splenio.*] Tela cum araneo, in emplastro cum resina ceraque imposita Vide Notas & Emend. num. XXIII Σπλήνιον emplastrum esse jam sæpius diximus Consuli potest & Constantinus in Lexico, ubi de ea voce multa.

12. *Et recidivas.*] Subintellige, febres, quæ cum abscessisse creduntur omnino, revertuntur.

Sect. XXXI. 1. *Ex vino myrteo.*] Sic M S S. Reg. 1. 2. Chiffl. &c. In editis, *& oleum myrteum.*

habent. Item carnes inveteratæ herinacei sumptæ. [2] Vomitus quoque canum illitus ventri, aquam trahere promittitur.

XXXII. Igni sacro medetur œsypum cum pompholyge & rosaceo, ricini sanguis, [1] vermes terreni ex aceto illiti, gryllus contritus in manibus. Quo genere præstat, ut qui id fecerit, antequam incipiat vitium, toto eo anno careat. Oportet autem cum ferro cum terra cavernæ suæ tolli. [2] Adeps anseris. Viperæ caput aridum asservatum & combustum, deinde ex aceto impositum. [3] Senectus serpentium ex aqua illita a balineo cum bitumine & sevo agnino. CAP. XII.

XXXIII. [1] Carbunculus fimo columbino aboletur per se illico, vel cum lini semine ex aceto mulso. Item apibus, quæ in melle sint mortuæ, impositis. Polentaque imposita inspersa. In verendis, ceterisque ibi hulceribus, occurrit e melle œsypum cum plumbi squamis. [2] Item fimum pecudum incipientibus carbunculis. [3] Tubera & quæcumque molliri opus est, efficacissime anserino adipe curantur. Idem præstat & gruum adeps.

XXIV. Furunculis mederi dicitur araneus, priusquam nominetur impositus, & tertio die solutus. Mus araneus pendens enecatus, sic ut terram ne postea attingat, ter circumdatus furunculo, toties exspuentibus medente, & cui is medebitur. [1] Ex gallinaceo fimo quod

NOTÆ.

2. *Vomitus quoque.*] Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 12. *Ad hydropicos: stercus canis siccum, & in potionem aspersum, hydropicos sanat Item vomitum canis hydropico super ventrem pone: statim incipiet per secessum aquam emittere.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 3. cap 12.

Sect. XXXII. 1 *Vermes terreni ... gryllus &c*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 34. De vermibus etiam consentit Q. Serenus, cap. 42. de igni sacro demovendo, pag 152.

Lumbricus terra mixto inducetur aceto.

2. *Adeps anseris. Vipera &c.*] Plinius Valer. ad verbum, loc. cit.

3. *Senectus.*] Plinius Valerianus, loco citato.

Sect XXXIII. 1. *Carbunculus.*] Q. Serenus, cap. 40. de carbone medendo, pag. 151.

Dulcacidum laticem cum lini semine junges,
Atque fimum pariter Paphiæ compone columbæ:
Hinc line diruptas partes, & clausa venena.

Totidem verbis cum Plinio nostro Plinius alter Valer. lib. 3. cap. 30.

2. *Item fimum.*] Plinius Valer. lib. 3. cap 30. Sextus Platon cap. 5. de capro & capra, tit. 26. *Ad carbunculos: stercus capra cum melle commixtum, & superpositum, carbunculos qui in ventre nascuntur, discutit.*

3. *Tubera &c.*] Sextus Platon. parte 2. cap 4. de grue, tit. *Ad duritiam & concretiones locorum: Gruis adeps cum adipe anserino remissus, locorum* (hoc est, matricis seu vulvæ) *duritias & concretiones discutit.*

Sect. XXXIV. 1. *Ex gallinaceo.*] Q. Serenus, cap. 39. de furunculo medendo, pag. 150.

Prætereaque fimum ex gallo quod legeris albo,
Imbribus ex acidis fidens appone dolenti.
Auribus aut pecudum molles expromito sordes,
Unguine quo fotis dabitur medicina papillis.

Sextus Platon. parte 2. cap. 8. de gallo,

est rufum maxime, recens illitum ex aceto. [2] Ventriculus ciconiæ ex vino decoctus. [3] Muscæ impari numero infricatæ digito medico. [4] Sordes ex pecudum auriculis. Sevum ovium vetus cum cinere e capillis mulierum. Sevum arietis cum cinere pumicis & salis pari pondere.

XXXV. [1] Ambustis canini capitis cinis medetur. Item glirium cum oleo. [2] Fimum ovium cum cera. Murium cinis: [3] cochlearum quoque: sic ut ne cicatrix quidem appareat. Item adeps viperinus. Fimi columbini cinis ex oleo illitus.

XXXVI. [1] Nervorum nodis capitis viperini cinis ex oleo cyprino. [2] Terreni vermes cum melle illiti. [3] Doloribus eorum amphisbæna mortua adalligata. [4] Adeps vulturinus cum ventre arefactus, contritusque cum adipe suillo inveterato. Cinis e capite bubonis in mulso potus cum lilii radice, si Magis credimus. [5] In contractione nervorum caro palumbina in cibis prodest & inveterata: [6] herinacei, spasticis: item mustelæ cinis. [7] Serpentium senectus in pelle taurina adalligata

NOTÆ.

tit. 4. *Ad furunculos: Galli stercus rufum impositum, furunculos rumpit, & dolorem tollit.* Sic pariter Plinius Valer. lib. 3. cap. 32. ad verbum.

2. *Ventriculus.*] Plinius Valerianus, loc. cit.

3. *Muscæ ... digito medico.*] Digitus medicus vulgo appellatur, qui minimo est proximus: idem auricularis quoque dictus, quod eo mundentur aures. Plinius Valer. loc. cit. *digito minimo* scripsit, cum hunc locum exscriberet.

4. *Sordes.*] Plinius Valer loc. cit.

Sect. XXXV. 1. *Ambustis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 36. Theodorus Priscianus, lib. 1. cap. 17. *De ustione calida, & ignis: ... Sic etiam stercus ovium curat incensa similiter cum cerotario mixtum: & canis ossa capitis incensa aspersa operantur. Sic cochlearum incensarum cinis*, &c.

2. *Fimum ovium.*] Plinius Valer. & Theodorus, loc. cit.

3. *Cochlearum.*] Plinius Valer. loc. cit. ut & Priscianus.

Sect. XXXVI. 1. *Nervorum nodis.*] Hæc totidem plane syllabis Marcellus Empiricus, cap. 34. pag. 237. & Plinius Valerianus, lib. 3. cap. 15. Nervorum porro nodum γάγλιον Græci, atque adeo & Latini vocant: hoc est, nodi alicujus contortionem, vel ex ictu, vel ex lassitudine. Vide Constant. in Lexico. De hujus vitiis signis, & curatione, agit Sennertus, lib. 5. Practicæ, part. 1. cap. 35. pag. 832.

2. *Terreni vermes.*] Totidem verbis auctores proxime appellati.

3. *Doloribus eorum.*] Marcellus Empiricus, & Plinius Valer. locis citatis.

4. *Adeps vulturinus.*] Q. Serenus, cap. 55. pag. 159.

Si vero occultus nervos dolor urit inertes,
Vulturis excisos adipes &c.

Sextus Platon. parte 2. cap. 1. de vulture, tit. 5. *Ad nervorum dolorem, & articulorum.* Marcellus Empir. & Plinius Valer. locis cit.

5. *In contractione.*] Q. Serenus, loc. cit.

Sin autem subito replicantur corpora morbo,
Contractos revocat nervos caro sumpta columbæ.

6. *Herinacei, spasticis.*] Hoc est, contractioni membrorum. Affine huic Habdarrahmani placitum, cap. 32 pag. 114. *Recipe herinaceum, jugula, & concoque, donec dissolvetur: tunc ejus adipem & pinguedinem colabis, & repones apud te. Hac decoctione utatur, qui dorsi aut genuum doloribus laborat, vel complicatione membrorum: sanabitur.*

7. *Serpentium.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 15.

ſpaſmos fieri prohibet. Opiſthotonos milvi jecur aridum tribus obolis in aquæ mulſæ cyathis tribus potum.

XXXVII. Reduvias, & quæ in digitis naſcuntur pterygia, tollunt, [1] canini capitis cinis, aut vulva decocta in oleo, ſuperillito butyro ovillo cum melle. Item folliculus cujuſlibet animalium fellis. Unguium ſcabritiam cantharides cum pice tertio die ſolutæ, aut locuſtæ, cum ſevo hircino. Pecudum ſevum. Aliqui miſcent viſcum & portulacam, alii æris florem & viſcum, ita ut tertio die ſolvant.

CAPUT XIII.

XXXVIII. [1] Sanguinem ſiſtit in naribus ſevum ex omento pecudum inditum. Item coagulum ex aqua, maxime agninum, [2] ſubductum vel infuſum, etiamſi alia non proſint. [3] Adeps anſerinus cum butyro pari pondere paſtillis ingeſtus. [4] Cochlearum terrena. [5] Sed & ipſæ extractæ teſtis. [6] E naribus fluentem ſiſtunt cochleæ contritæ fronti illitæ: [7] aranei tela: [8] gallinacei cerebellum, vel ſanguis, profluvia ex cerebro: [9] item columbinus, ob id ſervatus concretuſque. [10] Si vero ex vulnere immodice fluat, fimi caballini cum putaminibus ovorum cremati cinis impoſitus mire ſiſtit.

XXXIX. [1] Vulneribus medetur œſypum cum hordei cinere & ærugine æquis partibus. Ad carcinomata quoque ac ſerpentia valet.

NOTÆ.

Sect. XXXVII. 1. *Canini capitis cinis.*] Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 18. *Ad pterygia in digitis.*

Sect. XXXVIII. 1. *Sanguinem ſiſtit.*] Vide Notas & Emendationes num. XXIV.

2. *Subductum.*] In nares attractum, inquit Dalecampius. Vide Notas & Emendationes num. XXV.

3. *Adeps anſerinus.*] Marcellus Empir. cap. 10 pag 85. infundi naribus jubet Plinius Valer. lib. 1. cap. 26. *ingeri paſtillis.*

4. *Cochlearum terrena.*] Terra quæ cochleis adhæreſcit. Sic idem ſect. x 1. hujus libri, *demi terrenum* præcipit, quod iis adhæret. Senſum hujus loci Pintianus labefactat, cum *terrena* legi ſuadet. Nondum enim ex ipſis medicina petitur, ſed ex terra tantum iiſdem adhærente: mox ex ipſis, cum additur, *ſed & ipſa* &c

5. *Sed & ipſa.*] Scribonius Largus, Compoſ. 46. *Injicere intus narem aut nares oportebit cochlea viva carnem per ſe, aut cum thuris polline tritam.*

6. *E naribus fluentem.*] Q. Serenus, cap. 35. de profluvio ſanguinis: Marcellus Empir. & Plinius Valer. loc. cit.

7. *Aranei tela.*] Marcellus Empir. cap. 10. pag. 85. *Aranei tela appoſita ſubvenit narium cruentis fluoribus.*

8. *Gallinacei &c.*] Vide Notas & Emend. num. XXVI.

9. *Item columbinus.*] Q. Serenus, loc. cit.

Aut galli cerebro, vel ſanguine tinge columbæ:
Quod niſi ſupprimitur, ſanguis potandus & ipſe eſt.

Marcellus item Empir. cap. 10. pag. 85.

10. *Si vero ex.*] Q. Serenus, cap. 44. pag. 153.

Adverſus nimios reſerati vulneris amnes,
Sive fimus manni cum teſtis uritur ovi,
Et reprimit fluidos miro medicamine curſus.

Adſtipulatur etiam Marcellus Empiric. loc. cit.

Sect. XXXIX. 1. *Vulneribus.*] Vide Notas & Emend. num. XXVII.

Erodit & hulcerum margines: carnesque excrescentes ad æqualitatem redigit. Explet quoque, & ad cicatricem perducit. [2] Magna vis & in cinere pecudum fimi ad carcinomata, addito nitro: [3] aut in cinere ex ossibus feminum agninorum, præcipue in his hulceribus, quæ cicatricem non trahunt. [4] Magna & pulmonibus, præcipue arietum: Excrescentes carnes in hulceribus ad æqualitatem efficacissime reducunt. [5] Fimo quoque ipso ovium [6] sub testo calefacto & subacto tumor vulnerum sedatur: [7] fistulæ purgantur sanantúrque: item epinyctides. Summa vero vis in canini capitis cinere: excrescentia omnia spodii vice erodit ac persanat. Et murino fimo eroduntur. [8] Item mustelæ fimi cinere. Duritias etiam in alto hulcerum, & carcinomata persequitur multipeda trita, admixta resina terebinthina & sinopide. Eademque utilissima sunt in his hulceribus, quæ vermibus periclitantur.

Quin & vermium ipsorum genera mirandos usus habent. [9] Cosses, qui in ligno nascuntur, sanant hulcera omnia. Nomas vero combusti cum pari [10] pondere anisi, & ex oleo illiti. [11] Vulnera recentia conglutinant terreni, adeo ut nervos quoque abscissos illitis solidari [12] intra septimum diem persuasio sit: itaque in melle servandos censent. Cinis eorum margines hulcerum duriores absumit, cum pice li-

NOTÆ.

2. *Magna vis.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

3. *Aut in cinere ex ossibus.*] Marcellus Empir. cap. 4 pag. 42. iisdem verbis.

4. *Magna & pulmonibus.*] Ad verbum fere Marcellus Empir. & Plinius Valer locis cit.

5. *Fimo quoque.*] Plinius Valer. totidem syllabis, lib. 3. cap. 22.

6. *Sub testo.*] Sic M S S. Reg. Colb. Chiffl. non *testa*. *Testum* & *testus* antiquiquis, vas fuit sub quo panis coquebetur, plerumque æreus, ut Plinius docet lib. 32. sect. 26. Cato: *In foco calido sub testu coquito leniter.* Inde pani testaceo nomen.

7. *Fistula.*] Plinius Valer. loc. cit.

8. *Item mustela.*] Q. Serenus, cap. 37. pag. 150.

At si jam veretri succedit fistula morbo,
Mustela cinere immisso purgabitur hulcus.

9. *Cosses qui.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 42. *Hulcera recentia, & universa vitia hulcerum in capite, sanant vermes, qui in arbore cava vel putrida nascuntur, triti, & in panno impositi: Iidem vermes combusti, & cum anetho sicco pari pondere triti & impositi, sanant etiam carcinomata.* Valer. lib 3. cap. 22. *Vermes qui in ligno nascuntur, vocantur cosses*, &c.

10. *Pondere anisi.*] M S S. *anesi*. Plinius Valer. & Marcellus, *anethi*, tum loco cit. tum pag. 41.

11. *Vulnera recentia*] Diosc. lib. 2. cap. 72. totidem verbis: Γῆς ἔντερα λεῖα, ἐπιτεθέντα νεῦρα διακοπέντα κολλᾷ. Plinius Valer. hæc totidem verbis, lib. 3. cap. 20. Et Q. Serenus, cap. 55. de nervis incisis, pag. 159.

Haud quisquam credet dissectos vulnere nervos
Ad solitum rursus revocari posse vigorem:
Sed prodest terra lumbricos indere tritos.

12. *Intra septimum.*] Sic M S S. non *infra*. Plinius Valer. loc. cit. *in die septimo.*

quida

quida, [13] vel simblio melle. [14] Quidam arefactis in Sole ad vulnera ex aceto utuntur, nec solvunt, nisi biduo intermisso. Eadem ratione & [15] cochlearum terrena prosunt: [16] totæque exemptæ, tusæ & impositæ, recentia vulnera conglutinant, & nomas sistunt. [17] Herpes quoque animal a Græcis vocatur, quo præcipue sanantur quæcumque serpunt. [18] Cochleæ prosunt eis cum testis suis tusæ: [19] cum myrrha quidem & thure, etiam præcisos nervos sanare dicuntur. Draconum quoque adeps siccatus in Sole magnopere prodest: item gallinacei cerebrum recentibus plagis. [20] Sale viperino in cibo sumpto, tradunt & hulcera tractabiliora fieri, ac sanari celerius. [21] Antonius quidem Medicus cum incidisset insanabilia hulcera, viperas edendas dabat, miraque celeritate persanabat. Troxalidum cinis margines hulcerum duros aufert cum melle: item fimi columbini cinis cum arsenico & melle, ea quæ erodenda sunt. Bubonis cerebrum cum adipe anserino mire vulnera dicitur glutinare: quæ vero vocantur cacoëthe, cinis feminum arietis cum lacte muliebri, diligenter prius elutis linteolis: Ulula avis cocta in oleo, cui liquato miscetur butyrum ovillum & mel. Hulcerum labra duriora apes in melle mortuæ emolliunt. [22] Et elephantiasin sanguis & cinis mustelæ. Verberum vulnera, atque vibices, [23] pellibus ovium recentibus impositis obliterantur.

XL. [1] Articulorum fracturis cinis feminum pecudis peculiariter medetur: efficacius cum cera. Idem medicamentum fit ex maxillis simul ustis, cornuque cervino & cera mollita [2] rosaceo. [3] Ossibus fractis caninum cerebrum linteolo illito, superpositis lanis, quæ sub-

NOTÆ.

13. *Vel simblio melle.*] E Sicilia. Diosc. lib. 2. cap. 101. Μέλι .... ἀπὸ τῆς Σικελίας σίμβλιον καλούμενον.

14. *Quidam arefactis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 20. totidem verbis.

15. *Cochlearum terrena.*] Terra quæ cochleis adhæserit, ut diximus sup. sect.

16. *Totæque exemptæ.*] Testis exemptis. Ad verbum hæc Plinius Valer. lib. 3. cap. 20. & 22.

17. *Herpes.*] Ἑρπετὰ Græcis serpentes sunt, sive reptilia. Cujus animalis id peculiare nomen sit apud Græcos, non liquet.

18. *Cochleæ.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 20. ad verbum.

19. *Cum myrrha &c*] Diosc. lib. 2. cap. XI. & Plinius Valer. loc. cit.

20. *Sale viperino.*] De hoc sale dictum est superiore libro, sect. 37.

21. *Antonius quidem.*] Ita MSS. De Antonio Musa loquitur.

22. *Et elephantiasin.*] Q. Serenus, cujus verba retulimus, lib. 24. sect. XI. Sextus Platon. cap. 20. de mustela, tit. 1. Marcellus Empir. cap. 19. pag. 130. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 57.

23. *Pellibus ovium recentibus.*] Recens excoriatis.

Sect. XL. 1. *Articulorum.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 234. totidem verbis, & Plinius Valer. lib. 3. cap. 15. & 48.

2. *Rosaceo.*] Subintellige, oleo.

3. *Ossibus fractis.*] Ad verbum Sextus Platon. cap. 9. de cane, tit. 22. *Ad fracturam.* Plinius Valer. lib. 3. cap. 48. *Caninum cerebrum linteolo illitum imponitur, superpositis lanis, quæ subinde oleo suffunduntur, quartodecimo die solidat.* Q. Serenus, cap. 54. pag. 158.

inde suffundantur, fere XIV. diebus solidat: [4] nec tardius cinis silvestris muris cum melle: aut vermium terrenorum, qui etiam ossa extrahit.

XLI. [1] Cicatrices ad colorem reducit pecudum pulmo, præcipue ex ariete, [2] sevum ex nitro: lacertæ viridis cinis: [3] vernatio anguium ex vino decocta: [4] fimum columbinum cum melle. Item vitiligines albas ex vino. Ad vitiliginem & cantharides cum rutæ foliorum duabus partibus in Sole, [a] [5] donec formicet cutis, tolerandæ sunt. Postea fovere, oleoque perungere, necessarium, iterumque illinire, idque diebus pluribus facere, caventes exhulcerationem altam. Ad easdem vitiligines & museas illini jubent cum radice lapathorum: gallinarum fimum candidum, servatum in oleo vetere cornea pyxide: vespertilionum sanguinem: fel herinacei ex aqua. Scabiem vero, bubonis cerebrum cum aphronitro, [6] sed ante omnia sanguis caninus, sedant: [7] pruritum cochleæ minutæ, latæ, contritæ, illitæ.

XLII. [1] Arundines, & tela, quæque alia extrahenda sunt corpori, evocat mus dissectus impositus. [2] Præcipue vero lacerta dissecta, ut vel caput ejus tantum contusum cum sale impositum. Cochleæ ex his quæ gregatim folia sectantur, contusæ impositæque cum testis,

INTERPRETATIO.

[a] *Donec.*] Donec pruriat cutis.

NOTÆ.

Vis indigna novo si sparserit ossa fragore,
Conveniet cerebrum blandi canis addere fractis:
Lintea deinde, superque inductas nectere lanas,
Sæpius & succos conspergere pinguis olivi:
Bis septem credunt coalescere cuncta diebus.

4. *Nec tardius &c.*] Plinius Valer. loc. cit. *Cinis silvestrium murium imponitur cum melle. Cinis vero terrenorum vermium cum melle etiam minuta ossa extrahit.*

Sect. XLI. 1. *Cicatrices.*] Marcellus Empir. totidem verbis, cap. 19. pag. 112. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 46. Item Sextus Platon. cap. 6. de ariete, tit. 4.

2. *Sevum ex nitro.*] Plinius Valer. loc. cit.

3. *Vernatio.*] Plinius Valer. loc. cit. *Senectus anguium &c.*

4. *Fimum columbinum.*] Plinius Valer. loc. cit.

5. *Donec formicet.*] Vide quæ de ea voce diximus, lib. 28. sect. 50.

6. *Sed ante omnia.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 38.

7. *Pruritum cochlea.*] Q. Serenus, cap. 7. de prurigine, &c. pag. 129.

Pruritus autem salsos levat humor aceti,
Sive maris rabidi sudor, cochleaque minuta,
Quarum contactu perimetur acerba libido.

Sic etiam Plinius Valerianus, lib. 3. cap. 39.

Sect. XLII. 1. *Arundines &c.*] Marcellus Empir. ad verbum, cap. 34. pag. 233. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 49.

2. *Præcipue vero.*] Auctores proxime laudati, cum Theod. Prisciano, lib. 1. cap. 23.

[3] & eæ quæ manduntur, exemptæ testis :·sed cum leporis coagulo efficacissime. Ossa anguium eundem cum coagulo cujuscumque quadrupedis intra tertium diem approbant effectum. Laudantur & cantharides tritæ cum farina hordei.

XLIII. In muliebribus malis membranæ a partu ovium proficiunt, [1] sicut in capris retulimus. Fimum quoque pecudum eosdem usus habet. Locustarum suffitu stranguriæ maxime mulierum juvantur. Gallinaceorum testes subinde si a conceptu edat mulier, mares in utero fieri dicuntur. Partus conceptos hystricum cinis potus continet : [2] maturat caninum lac potum, evocat membrana e canum secundis, si terram non attigerit. Lumbos parturientium potus lactis, [3] fimum murinum aqua pluvia dilutum mammas mulierum a partu [4] tumentes reficit. Cinis herinaceorum cum oleo perunctarum custodit partus contra abortus. Facilius enituntur, quæ fimum anserinum cum aquæ cyathis duobus sorbuere : aut ex utriculo mustelino per genitale effluentes aquas. Vermes terreni illiti, [5] ne cervicis scapularumque nervi doleant, præstant. [6] Graves secundas pellunt in passo poti. [7] Iidem per se impositi, mammarum suppurationes concoquunt & aperiunt, extrahuntque, & ad cicatricem perducunt. Lac devocant poti cum mulso. Inveniuntur & vermiculi, qui adalligati collo, continent partum. Detrahuntur autem sub partu : alias eniti non patiuntur. Cavendum etiam ne in terra ponantur. Conceptus quoque causa dantur in potu quini aut septeni. [8] Cochleæ in cibo sumptæ accelerant partum : item conceptum impositæ cum croco. Eædem ex amylo & tragacantha illitæ, profluvia sistunt. Prosunt & purgationi-

CAPUT XIV.

NOTÆ.

3. *Et ea quæ manduntur . . . sed cum.*] Hæc pariter Plinius Valer. loco citato.

Sect. XLIII. 1. *Sicut in capris retulimus.*] Libro 28. sect. 77. *Membrana caprarum, in qua partus editur, inveterata, potuque sumpta in vino, secundas pellit.*

2. *Maturat.*] Partum accelerat, qua vi & mortuos in utero fetus expellit, ut auctor est Sextus Platon. c. 9. de cane, tit. 3. Habdarrahmanus Ægyptius, cap. 26. pag. 102. *Lac caninum æqualibus vini & mellis temperatum partibus, propinabitur mulieri laboranti difficultate partus, statim emittet infantem, vivus sit, vel mortuus.*

2. *Fimum murinum*] Q. Serenus, cap. 21. pag. 138.

Post partum tumidas injuste assurgere mammas
Interdum aspicies : harum mala commemoratur
Murinus fimus ex pluvio sedare liquore.

4. *Tumentes reficit.*] Ita Reg. 2. Hoc est, corrigit.

5. *Iidem per se.*] Q. Serenus, loc. cit. cap. de mammis sanandis :

Sin autem clausas penitus dolor angit acerbus,
Lumbricis terræ turgentes unge corymbos.

6. *Ne cervicis, scapularumque.*] Ita Reg. 2. non, ut editi, *in cervices & scapulas, ne nervi* &c.

7. *Graves secundas.*] Molestas. Ita Reg. 2. In editis perperam, ac ridicule, *Gravidis secundas.*

8. *Cochleæ in cibo.*] Q. Serenus, cap. de conceptione & partu :

Et cochleæ manduntur edules.

bus sumptæ in cibo, [9] & vulvam aversam corrigunt cum medulla cervina, ita ut uni cochleæ denarii pondus addatur & cyperi: Inflationes quoque vulvarum discutiunt exemptæ testis, tritæque cum rosaceo. Ad hæc Astypalæicæ maxime eliguntur. Alio modo Africanæ binæ tritæ cum feni Græci quod tribus digitis capiatur, addito melle cochlearibus quatuor, illinuntur alvo, prius irino succo perunctæ. Sunt & minutæ longæque, candidæ cochleæ, passim oberrantes. Eæ arefactæ Sole in tegulis, tusæque in farina, miscentur lomento æquis partibus, candoremque & lævorem corpori afferunt. [10] Scabendi desideria tollunt minutæ & latæ cum polenta. Viperam mulier prægnans si transcenderit, abortum faciet: [11] item amphisbænam, mortuam duntaxat. Nam vivam habentes in pyxide, impune transeunt, etiam si mortua sit: atque asservata, partus faciles præstat vel mortua. Mirum, si non asservatam transcenderit gravida, innoxiam fieri, si protinus transcendat asservatam. Anguis inveterati suffitus menstrua adjuvant.

XLIV. Anguium senectus adalligata lumbis, faciliores partus facit, [1] protinus a puerperio removenda. Dant & in vino bibendam cum thure: aliter sumpta, abortum facit. [2] Baculum, [a] quo angui rana excussa sit, parturientes adjuvat: troxalidum cinis illitus cum melle, purgationes. Item araneus, qui filum deducit ex alto, capi debet manu cava, tritusque admoveri: [b] quod si redeuntem prehenderit, inhibebit idem purgationes. [3] Lapis aëtites in aquilæ repertus nido, custodit partus contra omnes abortuum insidias. [4] Penna vulturina subjecta pedibus adjuvat parturientes. Ovum corvi gravidis cavendum constat, quoniam transgressis [5] abortum per os faciat. [6] Fimum acci-

INTERPRETATIO.

a *Quo.*] Quo angui erepta sit rana.
b *Quod si.*] Quod si remeantem in sublime araneum manus apprehenderit.

NOTÆ.

9. *Et vulvam aversam.*] Conversam, quod fit strangulatione uteri.

10. *Scabendi desideria.*] Sect. sup. *Pruritum sedant cochleæ minutæ, latæ, contritæ, illitæ.*

11. *Item amphisbænam.*] Et hoc pariter refert Galenus, lib. de theriaca ad Pison cap. 9. pag 943.

Sect. XLIV. 1. *Protinus .... removenda.*] Ne vulvas simul attrahant.

2. *Baculum*] Ita MSS. non *baculus*, ut editi. Et bacillum neutro genere Cicero extulit, lib. de finib. 2. num. 33.

3. *Lapis aëtites.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 1. de aquila, tit. 2. Vide inferius, lib. 36 num. 39.

4. *Penna vulturina.*] Hæc totidem verbis Sextus Platon. parte 2. cap. 2. de vulture, tit. 7.

5. *Abortum per os.*] Vide Notas & Emend. num. XXVIII.

6. *Fimum accipitris.*] Hippocr. lib 1. de morbis mul. tex. 125. pag. 516. Ἱέρακος δὲ ἄφοδον τρίψαι ἐν οἴνῳ γλυκεῖ, καὶ πιεῖν νῆστιν, καὶ πλησίον συγκατακλίνεσθαι τῷ ἀνδρί. *Accipitris stercus in vino dulci terat, & jejuna bibat, & tunc viro condormiat.*

pitris in mulso potum, videtur fecundas facere. [7] Vulvarum duritias & collectiones, adeps anserinus aut cygni emollit.

XLV. [1] Mammas a partu custodit adeps anseris cum rosaceo [2] & araneo. Phryges & Lycaones mammis puerperio vexatis invenere otidum adipem utilem esse: his quæ vulva strangulentur, & blattas illinunt. Ovorum perdicis putaminum cinis cadmiæ mixtus, & ceræ, [a] [3] stantes mammas servat. Putant & ter circumductas ovo perdicis non inclinari: & si sorbeantur eadem, fecunditatem facere: lactis quoque copiam. Cum anserino adipe perunctis mammis, dolores minuere, molas uteri rumpere, scabiem vulvarum sedare, si cum cimice trito illinantur.

XLVI. [1] Vespertilionum sanguis psilothri vim habet: [2] sed malis puerorum illitus non satis proficit, [3] nisi ærugo, vel cicutæ semen postea inducatur: sic enim aut in totum tolluntur pili, aut non excedunt lanuginem. Idem & cerebro eorum profici putant. Est autem duplex, rubens utique & candidum. Aliqui sanguinem & jecur ejusdem admiscent. [4] Quidam in tribus heminis olei [5] discoquunt viperam, exemptis ossibus psilothri vice utuntur, evulsis prius pilis quos renasci nolunt. [6] Fel herinacei psilothrum est, utique mixto cerebro vespertilionis & lacte caprino: [7] Item per se cinis. [8] Lacte canis pri-

INTERPRETATIO.

[a] *Stantes.*] Servat mammas in statuseio, ne tumeant.

NOTÆ.

7. *Vulvarum duritias.*] Sextus Platon. parte 2. cap. XI. de ansere, tit. 2. *Ad duritiam locorum: adeps anseris illitus duritias & concretiones locorum discutit.*

Sect. XLV. 1. *Mammas a partu.*] Ita fere Q. Serenus, cap. 21. pag. 138.

Si castigatas studium est servare papillas,
Anseris aut sevum pariter cum lacte tepenti,
Aut ovum illinito tulerit quod garrula perdix.

2. *Et araneo.*] Ita MSS. Rectius putarim tamen, *& irino.*

3. *Stantes mammas.*] Libro 28 sect. 77. *Virgini novem grana fimi propinant, ut stent perpetuo mammæ.*

Sect. XLVI. 1. *Vespertilionum.*] Q. Serenus, cap. 36. pag. 149.

Namque oculos infesta pilorum tela lacessunt:
Ergo locum crinis vulsi continge cruore,
Quem dat avis tremulis simulat quæ pellibus alas.

Sic etiam Plinius Valer. lib. 3. cap. 52.

2. *Sed malis puerorum.*] Quos imberbes esse volumus.

3. *Nisi ærugo.*] Sic MSS. Reg. 1. 2. aliique: non, ut editi, *nisi eruca.*

4. *Quidam in tribus.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap 52.

5. *Discoquunt.*] Diu & exacte coquunt.

6. *Fel herinacei.*] Plinius Valer. loc. cit. & Galeous, lib. 2. Εὐπορ. cap. 25. pag.

7. *Item per se cinis.*] Herinacei scilicet combusti ac triti in pulverem.

8 *Lacte canis.*] Ita MSS. Reg. 1. 2. aliique In libris ad hunc diem editis connectuntur ista cum superioribus, additaque vocula legitur, *item per se cinis cum lacte canis.* Si *per se*, hoc est, solum prodest, quam ob rem, amabo, lac etiamnum canis adsciscitur?

mi partus, evulsis pilis quos renasci nolunt, vel nondum natis, perunctis partibus, alii non surgunt. Idem evenire traditur sanguine ricini evulsi cani: item hirundinino sanguine, vel felle. * Ovis formicarum supercilia denigrari cum muscis tritis tradunt. [9] Si vero oculi nigri nascentium placeant, soricem prægnanti edendum. [10] Capilli ne canescant, vermium terrenorum cinere præstari admixto oleo.

*CAPUT XV.

XLVII. Infantibus, [a] qui lacte concreto vexantur, præsidio est agninum coagulum ex aqua potum. Aut si [b] coagulatio lactis acciderit, discutitur coagulo ex aceto dato. Ad dentitiones, cerebrum pecoris utilissimum est. Ossibus in canino fimo inventis, adustio infantium, quæ vocatur siriasis, adalligatis emendatur: ramices infantium lacertæ viridis admotæ dormientibus morsu. Postea arundini alligata suspenditur in fumo: traduntque pariter cum ea exspirante sanari infantem. Cochlearum saliva illita infantium oculis, [c] palpebras corrigit, gignitque. Ramicosis cochlearum cinis cum thure [1] ex uvis albo succo illitus per dies triginta medetur. [2] Inveniuntur in corniculis cochlearum arenaceæ duritiæ: eæ dentitionem facilem præstant [3] adalligatæ. Cochlearum inanium cinis admixtus ceræ, procidentium interaneorum [d] partes extremas prohibet. Oportet autem cineri misceri saniem punctis emissam e cerebro viperæ. Cerebrum viperæ illigatum pelliculæ [4] dentitiones adjuvat. [5] Idem valent & grandissimi dentes serpentium. [6] Fimum corvi lana adalligatum infantium tussi me-

INTERPRETATIO.

[a] *Qui lacte.*] Qui lacte, quod e mammis nutricum sugunt, concreto in grumos utuntur.

[b] *Coagulatio.*] Coagulatio lactis in stomacho, ob ejus frigiditatem.

[c] *Palpebras.*] Pilos palpebrarum.

[d] *Partes.*] Sedem, sive anum.

NOTÆ.

9. *Si vero oculi.*] Q. Serenus, cap. 5. pag. 118.

Si prægnans artus captivi soricis edit,
Dicuntur fetus nigrantia lumina fingi.

10. *Capilli ne.*] Q. Serenus, cap. 5. de capillo tingendo, pag. 127.

Lumbrici quoque terrestres miscentur olivo,
Et juvenem præstant redivivo flore capillum.

Sect. XLVII. 1. *Ex uvis albo succo.*] Sic MSS. omnes. Editi, *Ex ovi albi succo*, quod est ineptum.

2. *Inveniuntur.*] Supra, sect. 8. *Arenula, quæ inveniuntur in cornibus cochlearum, cavis dentium indita statim liberant dolore.* Vide quæ ibi diximus.

3. *Adalligata.*] Adalligata sunt, quæ Græcis περίαπτα, superstitiosa fere remedia, quæ suspensa collo aut brachio alligata gestantur.

4. *Dentitiones.*] Dentitio, dentium emissio est, cum primum erumpunt.

5. *Idem valent & grandissimi.*] Sic Reg. 1. optime.

6. *Fimum corvi.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 12. pag 79. *Stercus corvi majoris appensum laboranti tussi, illam amovebit.*

detur. [e] Vix est serio complecti quædam : non omittenda tamen, quia sunt prodita. Ramici infantium lacerta mederi jubent. Marem hanc prehendi. Id intelligi & quod sub cauda unam cavernam habeat. Id agendum, ut per aurum, & argentum, aut ostrum mordeat vitium. Tum in calice novo illigatur, & in fumo ponitur. Urina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. [7] Scarabæorum cornua grandia denticulata, adalligata his, amuleti naturam obtinent. [8] Bovæ capiti lapillum inesse tradunt, quem ab eo exspui si necem timeat, inopinantis præciso capite exemptum, adalligatumque, mire prodesse dentitioni. Item cerebrum ejusdem ad eundem usum adalligari jubent : & limacis lapillum sive ossiculum, quod invenitur in dorso. Magnifice juvat & ovis cerebrum gingivis illitum : [9] sicut aures adeps anserinus cum ocimi succo impositus. Sunt vermiculi in spinosis herbis asperi, lanuginosi : hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus, [10] si quid ex cibo hæreat.

XLVIII. [1] Somnos allicit œsypum cum myrrhæ momento in vini cyathis duobus dilutum, vel cum adipe anserino & vino myrtite : avis cuculus leporina pelle adalligatus : [2] ardeolæ rostrum in pelle asinina fronti adalligatum. Putant & per se rostrum ejusdem effectus esse vino collutum. [3] E diverso somnum arcet vespertilionis caput aridum adalligatum.

Interpretatio.

e *Vix est.*] Vix licet absque risu, ac serio animo, commemorare quædam.

Notæ.

7. *Scarabæorum.*] Lucanorum videlicet, de quibus lib. XI. sect. 34.

8. *Bovæ capiti.*] Vel *boæ*, ut diximus lib. 29. sect. 38. In Reg. 1 & 2 *bove.* In editis mendose, *bovis.* Neque de medicamentis hoc libro fere agitur, quæ repeti ex quadrupedibus fas est, sed ex avibus tantum & insectis : de aliis obiter, ac veluti aliud agendo.

9. *Sicut aures adeps.*] De infantium morbis nunc tota disputatio est : quamobrem id explicans Marcellus Empiric. cap. 9 pag. 81. *Anserina adeps*, inquit, *adjecto ocimi succo tepefacta, instillataque, dolores auricularum infantilium juvat.*

10. *Si quid ex cibo hæreat.*] Ita libri omnes etiam MSS. Hoc est, si spina aliqua faucibus, vel os adhærescat. Reponi hoc loco *exeat*, contra veterum exemplarium fidem, non probo.

Sect. XLVIII. 1. *Somnos allicit.*] Q. Serenus, cap. 56. pag. 160.

Dilue præterea glomeramina, quæ gerit intus
Clausa aries inter gemina coxendicis umbras :
Inde soporati ducentur gutture potus.

2. *Ardeolæ rostrum.*] Auctor Kiranidum, pag. 122. de ardeola : Hujus ῥάμφος, hoc est, *rostrum cum cancri felle in corio asinino si suspenderis ad collum vigilantis, dormitabit.*

3. *E diverso.*] Habdarrahmanus Ægyptius, interprete Ecchellensi, cap. 34. pag. 117. *Vespertilionem si pones in pulvinari, nequaquam somnum capere poterit, qui super illud declinat caput, quamdiu inibi erit vespertilio.* Oculis upupæ vim plane similem idem adscribit, cap. 35. pag. 119. si appendantur e lectulo,

XLIX. In urina virili lacerta necata, [1] Venerem ejus qui fecerit, inhibet. Nam inter amatoria esse Magi dicunt. Inhibet & fimum cochleæ & columbinum cum oleo & vino potum. Pulmonis vulturini dextræ partes Venerem concitant viris adalligatæ gruis pelle. Item si lutea ex ovis quinque columbarum, admixto adipis suilli denarii pondere, ex melle sorbeantur. [2] Passeres in cibo vel ova eorum. [3] Gallinacei dexter testis arietina pelle adalligatus. Ibium cineres cum adipe anseris & irino perunctis, si conceptus sit, partus continere: contra inhiberi Venerem pugnatoris galli testiculis anserino adipe illitis adalligatisque pelle arietina tradunt. Item cujuscumque galli gallinacei, si cum sanguine gallinacei lecto subjiciantur. Cogunt concipere invitas setæ ex cauda mulæ, si junctis evellantur, inter se colligatæ in coitu. Qui in urinam canis suam ingesserit, dicitur ad Venerem pigrior fieri. [5] Mirum & de stellionis cinere (si verum est) linamento involutum in sinistra manu Venerem stimulare: si transferatur in dextram, inhibere. Item vespertilionis sanguinem collectum flocco, suppositumque capiti mulierum, libidinem movere: aut anseris linguam in cibo vel potione sumptam.

L. Phthiriasin a toto corpore pota membrana senectutis anguium triduo necat: [1] ac serum exempto caseo potum cum exiguo sale. Caseos, si cerebrum mustelæ coagulo addatur, negant corrumpi vetustate, aut a muribus attingi. Ejusdem mustelæ cinis si detur in offa gallinaceis pullis & columbinis, tutos esse a mustelis. Jumentorum urinæ tormina vespertilione adalligato finiuntur. [2] Verminatio ter circumlato verendis palumbo: mirum dictu: palumbus emissus moritur, jumentum liberatur confestim.

LI. [1] Ebriosis ova noctuæ per triduum data in vino, tædium ejus

NOTÆ.

Sect. XLIX. 1. *Venerem ejus qui fecerit.*] Hoc est, qui aquam fecerit. In editis, audaciore manu, *ejus qui biberit.*

2. *Passeres ..... vel ova.*] Marcellus Empir. iisdem verbis, cap. 33. pag. 227. R. Moses, citatus a Joan. Bapt. Porta, lib. 6. Phys. cap. 5. & Terpsicles laudatus a nobis superius, lib. 10. sect. 152. Denique Habdarrahmanus, c 15. p. 86.

3. *Gallinacei.*] Sextus Platon. parte 2. cap. 8. de gallo, tit. 3. *Ad concubitum excitandum, & inhibendum. Galli testiculi cum adipe anserino in arietis pelle brachio suspensi concubitum excitant. Suppositi lecto cum ipsius sanguine, efficiunt ne concumbant, qui jacent.*

4. *Item cujuscumque.*] Sextus Platon. loc. cit.

5. *Mirum & de.*] Marcellus Empir. cap. 33. pag. 227. *Stellionis cinis*, inquit, *in linteo obvolutus, sinistra manu portatus Venerem stimulat: translatus, inhibet.*

Sect. L. 1. *Ac serum.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 43. *Serum, id est, aquam lactis, quæ remanet facto caseo, si quis adjecto aceto in potione aliquoties sumpserit, ita liberatur a pedunculis, ut penitus exstirpentur, nec postea in eo renascantur.*

2. *Verminatio.*] Vermes in interaneis gigni desinunt, &c. Egimus de hac voce lib. 28. sect. 49.

Sect. LI. 1. *Ebriosis ova.*] Noctuæ ova comesta facere ebriosos scribit Philostr. lib. 3. de vita Apollonii, cap. 12. pag. 147.

adducunt.

adducunt. [2] Ebrictatem arcet pecudum assus pulmo præsumptus. Hirundinis rostri cinis cum myrrha tritus, & in vino quod bibetur inspersus, securos præstabit a temulentia. Invenit hoc Horus Assyriorum rex.

LII. Præter hæc sunt notabilia animalium ad hoc volumen pertinentium. Gromphenam avem in Sardinia narrant grui similem, ignotam jam etiam Sardis, ut existimo. In eadem provincia est [1] ophion, cervis tantum pilo similis, nec alibi nascens. Iidem auctores nominavere [2] subjugum, quod nec quale esset animal, nec ubi nasceretur, tradiderunt. Fuisse quidem non dubito, cum & medicinæ ex eo sint demonstratæ. [3] M. Cicero tradit animalia biuros vocari, qui vites in Campania erodant.

LIII. Reliqua mirabilia [1] ex his quæ diximus. Non latrari a cane membranam ex secundis canis habentem, aut leporis fimum vel pilos tenentem. In culicum genere [2] muliones non amplius, quam uno die, vivere. [3] Eosque qui arborarii pici rostrum habeant, & mella eximant, ab apibus non attingi. Porcos sequi eum, a quo cerebrum corvi acceperint in offa. Pulverem, in quo se mula volutaverit, corpori inspersum mitigare ardores amoris. [4] Sorices fugari, si unus castratus emittatur. [5] Anguina pelle, & sale, & farre cum serpyllo contritis una, dejectisque cum vino in fauces boum, uva maturescente, toto anno eos valere : vel si hirundinum pulli tribus offis dentur. Pulvere e vestigio anguium collecto, sparsas apes in alvos reverti. [6] Arietis dextro teste præligato oves tantum gigni. Non lassari in ullo labore, qui nervos ex alis & cruribus gruis habeant. Mulas non calcitrare, cum vinum biberint. [7] Ungulas tantum mularum repertas,

CAPUT XVI.

NOTÆ.

2. *Ebrietatem arcet.*] Dictum id jam antea, lib. 28. sect. 80. extrema.

Sect. LII. 1. *Ophion.*] De eo egimus superius lib. 28. sect. 42. num. 3.

2. *Subjugum.*] Ita Reg. 2. & alii : & mox *biuros*, quasi *diuros*, hoc est, *bicaudes* : non, ut in libris hactenus editis, *sirulugum*, & *byturos*. Cum vites erodi a biuris Cicero dicat, id vermis esse genus arbitror, quod Græci ἶκα vocant. Hesychius : Ἶξ, θηρίδιον τι ἀμπέλους ἐσθίον.

3. *M. Cicero.*] In libris quos inscripsit, *De rebus admirandis*, qui interierunt.

Sect LIII. 1. *Ex his, quæ diximus.*] Ex iis animalium generibus, quorum hactenus medicinas attigimus.

2. *Muliones.*] Qui mulis infesti sunt. Vide quæ de his diximus lib. XI. sect. 19.

3. *Eosque qui arborarii pici.*] Pici Martii, qui arbores excavat, ut dictum est lib. 10. sect. 20.

4. *Sorices fugari.*] Simile istud Habdarrahmani commentum, cap. 44. *Si murem ligabis in domo, omnes reliqui mures ab illa fugient, nec revertentur, quandiu mus ille ibi ligatus erit.*

5. *Anguina pelle.*] Columella, lib. 6. de re rust. cap. 4. de vitiis boum, & medicinis.

6. *Arietis dextro.*] Dictum id jam antea, lib. 8. sect. 72.

7. *Ungulas tantum.*] Vitruvius lib 8. cap. 3. pag. 163. *Est in Arcadia Nonacris nominata terræ regio, quæ habet in montibus e saxo stillantes frigidissimos humores. Hæc autem aqua* Στυγὸς ὕδωρ *nominatur*;

neque aliam ullam materiam, quæ non perroderetur a veneno Stygis aquæ, cum id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum est, magna [8] Aristotelis infamia excogitatum. Nunc ad aquatilia revertemur.

NOTÆ.

quam neque argentum, neque æneum, neque ferreum vas potest sustinere: sed dissilit, & dissipatur. Conservare autem eam & continere nihil aliud potest, nisi mulina ungula. De equina ungula Pausanias id prodit in Arcad. Plutarchus, de asinina, in Alexandro, pag. 707. Vitruvium Rhodiginus non legerat, qui lib. 25. cap. 16. deceptum affinitate vocum, ὄνος & ἡμίονος, Plinium arbitratur.

8. *Aristotelis.*] Qui auctor Antipatro regnum affectanti fuisse perhibebatur, uti Alexandrum eo veneni genere tolleret. Nam ut dictum est lib. 2. sect. 106. aqua hæc *pota illico necat.* Vide Plutarchum loc. cit. & Curtium, lib. 10. Sed rumore id falso jactatum, ac vino potius atque ebrietate periisse Alexandrum, constantior hominum opinio fuit.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XXX.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

I. BABYLONIOSQUE *Marmarum, & Arabantiphocum &c.*] In his portentis nominum recitandis, secuti sumus vetustiorum exemplarium fidem, Reg. Colb. Th. & Chiffl. In libris vulgatis paulo aliter: *Babyloniumque Marmaridum, & Arabem Hippocum, Assyrium vero Zarmocenidam.* Pro *Arabantiphocum*, forte Astrapsychum legi satius fuerit, quem cum Zoroastre, Osthane, & aliis, Laërtius nominat in procemio, pag. 1. Sect. 2.

II. *Thessalas matres.*] Sic M S S. omnes, Reg. Colb. Chiffl. non ut libri vulgo editi, *Thessalas urbes.* Veneficas enim sagasque intelligit, quarum Thessalia plena olim: adeo ut Thessala & Thessalis simpliciter ponatur pro maga. Lucanus, lib. 6. vers. 451. Ibid.

Abducit superos alienis Thessalis oris:
Carmine Thessalidum dura in præcordia fluxit
Non fatis adductus amor.

III. *Apollobechen Coptitum.*] Hæc sincera lectio est codicum Reg. Colb. Th. Chiffl. Depravata vulgatorum, *Apollonicem Captidenem.* Audacior conjectura eruditorum, atque a vestigiis veteris scripturæ alienior, *Apollonidem Horapionem:* qui de religione ac regibus Ægyptiorum, & de exstructione pyramidum multa litteris consignasse legitur apud Theophilum Antioch. lib. 2. ad Autolycum: Ἀπολλωνίδης ὁ ϰ̀ Ωρἀπιος ἐπιϰληθεὶς, ab Horo & Api Ægyptiorum numinibus appellatione deducta. Ibid.

IV. *DCLVII. demum anno Urbis.*] Ita Reg. 1. Colb. 3. editique libri omnes. Quæ annorum ratio plane congruit cum nostra Chronographia, hoc est, cum ea quam ceteris operis sui locis Plinius constantissime sequitur, & quam docuit fere Petavius, summus non in eo modo, sed in omni genere scientiæ artifex. Consentiunt Cassiodorus, Fasti Siculi, & Julius obsequens. Sect. 3.

V. *Nam eruca brassicæ, ejus contactu cadunt.*] In M S S. vetusto more, *uruca*, pro *eruca*, ut alibi diximus. Ex hoc Plinii loco perperam, ut apparet, intellecto, scripsit Marcellus Empiricus, cap. 12. pag. 95. non erucas cadere contactu ejus vermiculi, qui in Veneris labro invenitur, quæ Plinii mens videtur esse: sed dentes ipsos, qui vitiati sunt, urucæ contactu decidere: quæ sententia, ut dicam quod sentio, huic loco accommodatior videri potest. Prorsus ut in mendo cubare Plinii contextum haud immerito credas, legique oportere, *Nam eruca brassicæ etiam contactu cadunt*, exigua admodum mutatione voculæ *ejus*, in aliam satis affinem, *etiam.* Verba Marcelli hæc sunt: *Bestiola, quæ brassicæ innascitur, dens vitiosus sæpius confricatus, intra dies paucos ejicitur.* In M S S. tamen omnibus, *ejus* constantissime legitur. Sect. 8.

VI. *Si ferventia oris intus exusserint, lacte canino statim sanabitur.*] Sic M S S. Reg. Colb. Th. non, ut quidam editi libri, *excusserint.* De ferventibus oris hulceribus Dalecampius hæc accepit, quas ἄφθας Græci vocant: aliena sane a mente Sect. 9.

ſcriptoris, quam nos, ut remur, attigimus, interpretatione. Confirmat enim noſtram egregie Q. Serenus, cap. 15. pag. 154.

Ora ambuſta cibo ſanabis lacte canino.

Et Plinius Valer. lib. 1. cap. 30. *Si ferventia os intus exuſſerint, continuo ſanantur gargarizatione lactis canini.* In jure id vinove ſorbendo id fere contingit, cum calidius juſto eſt. Ut pucro illi Plautino, in Mil. act. 3. ſc. 2. v. 20.

P A. *Neque tu bibiſti?* L V. *Dii me perdant, ſi bibi,*
Si bibere potui. P A. *Qui jam?* L V. *Quia enim obſorbui:*
Nam nimis calebat, amburebat gutturem.

Sect. 10. V I I. *Varos adeps gallinaceus cum cæpa tritus, & ſubactus.*] Tranſtulit incaute Marcellus Empir. hoc medicamentum a varis ad varices, cap. 34. pag. 235. *Varices curat*, inquit, *adeps gallinaceus cum cæpa trita impoſitus, vel perductus aſſidue.* Non ita Plinius Valer. lib. 3. cap. 41. ubi Plinium noſtrum ſumma fide tranſcripſit.

Sect. X I. V I I I. *Gravedinem invenio finiri, ſi quis nares mulinas oſculetur.*] Ita reſtituimus, tum ex fide codicum Reg. 2. & Chiffl. tum ex ſcriptorum auctoritate, quos antea retulimus, in Notis & Emend. ad librum 28. num. X V. Prius *murinas* perperam legebatur.

Ibid. I X. *Cochleæ coqui debent illotæ*] In Reg. 1. *inlatæ*. In Reg. 2. *inlotæ*, vetuſto more, pro *illotæ*. Hæc enim ſincera hujus loci ſcriptura eſt: adulterina altera, quam libri omnes editi præ ſe ferunt, *coqui debent in lacte.* Plinius Valer. lib. 1. cap. 45. de tonſillarum vitio: *Cochleæ*, inquit, *coqui debent inlotæ, deinde conteri, & in paſſo dari potui.* Marcellus Empir. cap 14. pag. 102. *Cochleæ, terra tantum excuſſa, inlotæ coquuntur: dehinc tritæ cum paſſo Cretico adverſum faucium moleſtias hauriuntur.*

Sect. 13. X. *Ne ſint alæ hirſutæ.*] In libris hactenus editis, *ne ſint malæ hirſutæ*. Male, reclamantibus M S S. Reg. 1. 2. Colb. & Thuanæo. Notum ſatis *alarum virus*, ut Plinii verbis utar, lib. 31. ſect. 46. cum hircum olcat. De his Horatius, Epod. Carm. 12.

An gravis hirſutis cubet hircus in alis.

Sect. 15. X I. *Nec ſilveſtres ſtomacho utiles, alvum ſolvunt.*] Sic Reg. 1. & 2. Colb. Th. In editis, *nec non ſilveſtres ſtomacho inutiles:* Eadem ſententia. In quibuſdam e contrario, *nec non ſilveſtres ſtomacho utiles*, legi aïunt. Male Nam præter auctoritatem exemplarium, quæ diximus, optimæ notæ, ipſa orationis ſeries ei ſcripturæ pugnat: Sequitur enim ſtatim: *Concra marina ſtomacho utiliores.* Dioſc. quoque, lib. 2. cap. X I. Καὶ ὁ τοῖς ἀκάνθαις καὶ τοῖς θαμνίσκοις προσκεκολλημένος ἄγριος... ταρακτικός ἐστι κοιλίας καὶ στομάχου, ἐμετικός. *Silveſtres vero quæ vepribus fruticibuſque adhæreſcit... alvum ſtomachumque turbat, & vomitiones cict.* Et mox: ὁ θαλάσσιος δὲ εὐστόμαχος, καὶ εὐέκκριτος.

Ibid. X I I *Laudatiores traduntur quæcumque vivæ.*] Ita Reg. 1. & alii, fruſtra nitente Pintiano, *tritæ* pro *vivæ* inducere. Dioſc. loc. cit. Ζῶσα δὲ ἡ σάρξ καταποθεῖσα, ἡ Λιβυκοῦ μάλιστα, ἀλγηδόνας στομάχου παύει. *Viva cochleæ caro, & maxime Africanæ, devoratæ, ſtomachi dolores mitigat.* Plinius Valer lib. 2. cap. 15. cujus titulus eſt, *Præcordiorum dolori curando: Proſunt item*, inquit, *vivæ cochleæ ex aceto devoratæ.*

Sect. 17 X I I I. *Poſt hæc jubent eum in pariete dormitorii ejus tectorio includi.*] In libris vulgatis perperam legitur, *tectove includi.* In Chiffl. *tectoriove*. Reg. 2. optime, *tectorio.* Marcellus Empiricus, modo tectorium, modo lutum vocat. Nam cap. 23. pag 167. *Si quis agnum recens natum*, inquit, *confeſtim manibus divellat, lienemque ejus ubi extraxerit, calidum ſuper lienem dolentis imponat, ac faſciis liget, & dicat aſſidue*, REMEDIO LIENIS FACIO *Poſtero die ſublatum de corpore ejus parieti cubiculi in quo lienoſus dormire ſolitus eſt, luco prius illito, ut hærere poſſit, imponat: atque ipſum lutum* X X V I I. *ſignaculis ſignet, ad ſingula dicens*, LIENI REMEDIVM FACIO, &c. Et pag. 166. ubi vim pa-

rem & lieni canino adscribit : *Caninus splen*, inquit, *recens supra splenem hominis imponitur : dicente eo qui apponit, remedium se splenis facere : Postea splen intra parietem dormitorii cubiculi, tectorio, id est, capsula inclusus reponitur, & desuper ter novies signatur.* Sed vereor ut tectorii voci quæ vis subesset, probe intellexerit.

X I V. *Araneus, & maxime qui lycos vocatur.*] Hunc Plinius aït lienis vitio mederi. De eo ipso Dioscorides, lib. 2. cap. 68. Ἀράχνη τὸ ζῶον, ὃ ὀλκὸν ἔνιοι ἢ λύκον καλοῦσι, συμμαλαχθεῖσα σπληνίῳ, καὶ ἐμπλασθεῖσα εἰς ὀθόνιον, περιτεθεῖσα μετώπῳ ἢ κροτάφοις, τεταρταϊκὰς περιόδους ὑπάγει. *Araneus, quem raptorem, aut lupum alii nominant, cum emplastro subactus, & linteolo inductus, ac fronti aut temporibus impositus, tertianas febres persanat.* An Plinius hæc eadem raptim cursimque legens, apud eosdem scriptores ex quibus Dioscorides hauserit, ac priore solum parte contentus, Ἀράχνη τὸ ζῶον ὃ ὀλκὸν ἔνιοι ἢ λύκον καλοῦσι, συμμαλαχθεῖσα σπληνίῳ, nec progressus ultra, affinitate vocum delusus σπληνίῳ, quæ vox ibi emplastrum sonat, ἀντὶ τοῦ σπληνὸς, hoc est, pro splene acceperit, subiir aliquando animum dubitare : ne affirmatem omnino hallucinatum esse, experta ejus reliquo opere fides, in vertendis Græcis, prohibuit. Ibid.

X V. *Ius e gallinaceo iisdem medetur : sed veteris gallinacei vehementius salsum jus alvum ciet.*] Præpostera interpunctione prius legebatur, *sed veteris gallinacei vehementius. Salsum jus alvum ciet.* Nos vero non probatos modo codices, Reg. Colb. & Th. secuti sumus, & Chiffletianum præterea, in quo ejus sententiæ verba ordine paulum immutato sic leguntur : *sed veteris gallinacei salsum jus vehementius alvum ciet.* Verum etiam Dioscoridem ipsum, lib. 2. cap. 53. Ὁ δὲ ζωμὸς τῶν παλαιῶν ἀλεκτρυόνων δίδοται, inquit, πρὸς κάθαρσιν κοιλίας· ἐξελόντας δὲ τὰ ἐντὸς, δεῖ ἀντεμβάλλειν ἅλας, &c. *Ius e vetere gallinaceo datur ad dejiciendam alvum : exemptis porro interaneis in eorum locum sal immittendus*, &c. Sect. 19.

X V I. *Et intestinorum ex his cinerem cochlearibus tribus. E nido hirundinum glebulam dilutam aqua calida.*] Nihil hac emendatione nostra certius : nihil vulgata hactenus lectione inquinatius. Sic enim libri præ se ferunt : *Et intestinorum ex his cinerem cochlearibus tribus e nido hirundinum. Gryllum dilutum aqua calida.* Quæ, Deus immortalis, medicinæ portenta ! Palumborum cinerem e nido hirundinum peti quis vidit ? aut inter medicamenta ex volucribus quæsita, dari gryllo locum quis approbet ? quis quid dilutus sit gryllus, intelligat ? *Dirutum* Chiffl. & Th. exhibent, sed pejore vitio. Emendationis auctores exstitere duo : Marcellus Empir. cap. 26 pag. 176. *Contra calculum*, inquit, *& alias difficultates vesicæ .... glebula de nido hirundinum diluta ex aqua, pota prodest.* Alter, Plinius Valer. lib. 2. cap. 39. *Vesicæ & calculo purgando : De nido hirundinis glebula diluta ex aqua calida bibitur.* Et Plinius ipse noster libro sup. sect. 32. ad morsus canis rabiosi *glebulam* commendat *ex hirundinum nido illitam ex aceto.* Sect. 21.

X V I I *Fel herinacei, cum vespertilionis : & anserinus, cum cerebro, & alumine, & æsypo.*] In libris hactenus vulgatis, *vel herinacei* legebatur : deerantque hæ voces, *& anserinus cum cerebro.* Mendum utrunque sustulimus, ope codicum Reg. Th. & Chiffl. Posterius etiam admonitu Marcelli Empirici, qui magnam operis sui partem ex Plinii verbis ac sententiis concinnavit : Sic enim ille, cap. 31. pag. 222. *Adeps anserinus*, inquit, *cum ejusdem cerebro, & æsypo, & alumine subigitur, & imponitur ani omnibus causis.* Quare & in Pliniano contextu *adeps anserinus* rectius, quam *& anserinus* legas. Sect. 22.

X V I I I. *Cochlea .... contrita ex aceto ; senectus anguium ex aceto, vel cinis ejus.*] In libris hactenus editis : *Cochlea .... ex aceto, vel cinis ejus* : ceteris, quæ inseruimus, prætermissis. Restituimus ea ope Regii 2. aliorumque codicum : ipsa serie orationis ita postulante : cum sequatur statim, *vel cinis ejus*, quod ad cochleas, de quibus antea, referri nequit. Ibid.

X I X. *Hydrocelicis .... in cibo id sæpius datur. Sicut ad urinæ incontinentiam, caninum adipem cum alumine .... Cochleas Africanas .... Anserum trium ....*] Præpostera interpunctione perturbata prius omnia sic legebantur. *In cibo id sæpius da-* Ibid.

tur, ſicut ad urinæ incontinentiam. Caninum adipem &c. Perinde quaſi ad urinæ incontineotiam ſtellio valeret: Hydrocelicis cochleæ, & quæ ſequuntor, prodeſſent. Contra Plinius Valer. lib. 2. cap. 40. cui titolus, *Incontinentiæ urinæ compeſcendæ. Anſerum etiam trium*, ioquit, *lgulæ aſſæ in cibo ſumuntur. Cochleæ Africanæ cum carne ſua comburuntur, ciniſque earum ex vino bibitur.* Et Marcellus Empir. explanate magis, cap. 26. pag. 124. *Vrinam*, inquit, *continet lac caninum, & adips ejus cum alumine datus, ita ut ſit fabæ magnitudine globulus qui datur. Cinis cochlearum Africanarum exuſtarum ſi potetur, urinæ incontinentiam ſedat. Anſerum trium linguas inaſſatas ſi quis ederit, urinæ profluvium non patietur.* Hæc ſane omnia prodeſſe hydrocelicis nemo veterum commemorat. Urinæ incontinentiæ Plioius ipſe iterum, lib 32. ſect. 35.

Sect. 23. XX. *Et de miluo affirmant ſi, ... bibatur ex aqua. Aut ſi pedes ſanguine cum urtica: vel pennis palumborum, cum primum naſcentur, tritis cum urtica. Quin & fimus eorum articulorum doloribus illinitur.*] Prius ſic legebatur. *Aut ſi pedes ſanguinent .... vel pennis eorum.* In vetuſtis codd. *ſi pedes ſanguinem*, vel *ſanguine*. Emendat Dalecampius, *ſi pedes ſanguine tumeant.* Etiam *ſanguinent* defendi putat poſſe Quintiliani ſuffragio, pro *ſanguine manent.* Convellit ac labefactat ejuſmodi conjectnras noſtra interpretatio, de milvino ſanguine, quo perungi cum urtica trita podagricos pedes, non Plinius ſolum eſt auctor, ſed & Marcellus Empir. cap. 36. pag. 246. *Vrtica trita*, inquit, *cum ſanguine milvino, aut palumborum permixta: atque ex eo pedes illiti efficaciter ſanantur.* Et Plinius Valer. lib. 3. cap. 14. *Adipe viperino, ſanguine quoque milui pedes perunguntur.* Mox ubi *vel pennis eorum* libri vulgati exhibent, Dalecampius reponit, *vel pennis ejus*, ut ad miluum ſpectare id videatur. At quo auctore? Deinde quid verbis proxime ſequentibus fiet, *cum primum naſcentur*: &, *Quin & fimus eorum?* Quanto veriſimilius eſt, non *eorum*, ſed *palumborum*, ut reſcripſimus, legi oportere? audaci ſane conjectura, ſed utique certa. Sic enim Marcellus Empir. qui vetuſtiſſimos & maxime probatos Plinii codices ſecutus eſt: *Columbinæ pinnæ*, inquit, *maxime primum naſcentes cum urtica, atque impoſita, podagræ dolores levant.* Nam & ea quæ proxime ſequontur apud Plinium, *Quin & fimus eorum articulorum doloribus illinitur*, ad columbos etiam pertinere auctor eſt idem Marcellus, cap. 34. pag. 234. *Stercus columbinum*, inquit, *vel ſolum, vel cum ovo tritum, dolentibus articulis illitum prodeſt.* Qoin & ipſe Plinius de columbioo ſtercore hoc loco egiſſe ſe ſatis liquido aſſeverat, cum paulo poſt ſubjicit: *Sane qui cinere .... uti malint, ſicut fimi columbini cinere* &c.

Ibid. XXI. *Vel glirium crematorum favilla ex oleo.*] Libri omnes editi, *vel gryllorum.* MSS. Reg. 1. *grillum.* Reg. 2. & Chiffl. *grillium.* Nos unius trajectione litterulæ, *glirium* reſcribimus, auctore Marcello Empirico, cap. 34. pag. 232. *Glirium*, inquit, *vel ſoricum, vel vermium terrenorum cinis oleo impoſitus, pernionibus medetur.*

Sect. 27. XXII. *Cochlearum cinis addito ſemine lini & urtica cum melle unctu ſanat.*] Ita Reg. 1. In libris vulgatis *inunctos ſanat.* In Chiffl. *linctu*, male. Plinius Valer. lib. 2. cap. 58. *Ad morbum comitialem: Cochlearum cinis addito lini ſemine & urtica ex melle illinitur cum ſale.*

Sect. 30. XXIII. *Quoniam miſerias copia ſpei delectat, anne aranei, quem lycon vocant, tela cum ipſo, in ſplenio reſina ceraque impoſita .... proſit.*] Hunc locum ita refinximus ex veſtigiis codicum Reg. 2. & aliorum. Nam in iſto ſie legitur. *Quoniam miſerias copi ſpei delectat, anne aranei .... tela cum ipſo in ſpleno reſina ceraque impoſita* &c. In editis hactenus libris mendoſe, *Quoniam miſeria ſpei delectat, anne aranei .... tela cum ipſo ſpecu toto reſina ceraque impoſita* &c.

Sect. 38. XXIV. *Sanguinem ſiſtit .... ſevum ex omento pecudum inditum.*] In Reg. 2. *illitum.* At e vetuſto exemplari oeſcio qoo refert Dalecampius *ex omni pecude* legi ſatius fortaſſis fore. Fruſtra, vulgatam ſcripturam non codice modo Regio ceteriſque, ſed & Marcello Empit. conſtabiliente, cap. 10. pag. 85. *Siſtit ſanguinem*, inquit, *ſevum ex omento pecoris naribus inlitum.*

XXV. *Item coagulum ex aqua, maxime agninum, subductum vel infusum.*] Ita libri ſane omnes. At quid ſi *ſubactum & infuſum* legas? Legiſſe profectò ſic videntur Marcellus Empir. & Plinius Valer. Ille, cap. 10. pag. 85. *Coagulum agninum ex aqua ſubactum, & infuſum naribus fluentibus mire prodeſt.* Iſte, lib. 1. cap. 26. *Ad profluvium narium: Coagulum agninum mirifice facit, ex aqua ſubactum & infuſum.* *Ibid.*

XXVI. *Gallinacei cerebellum, vel ſanguis, profluvia ex cerebro: item columbinus ob id ſervatus, concretuſque.*] In libris hactenus editis, *vel ſanguinis profluvia.* Male, nam & gallinacei ſanguinem ad eos uſus quoque commendat: quod non auctoritas modo vetuſtiorum codicum, in primis Colb. ſuadet, quem ſecuti ſumus: ſed & orationis ſeries ipſa poſcit: cum ſequatur, *item columbinus.* Nam quod in libris editis legitur *columbinus ſanguis*, ex interpolatorum id officina eſt: cum vocem eam nulli manu exarati codices ibi exhibeant. De ſanguine porro gallinacei id olim exiſtimatum Galenus teſtatur, lib. 10. de facult. ſimp. med. cap. 278. tom. 13 prodeſſe nimirum ad ſanguinis profluvium e membrana cerebri, *εἰς τὰς τῶν μηνίγγων αἱμοῤῥαγίας.* *Ibid.*

XXVII. *Vulneribus medetur œſypum.*] In Reg. 2. & Chiffl. *Vlceribus.* Apud Plinium Valer. *hyſſopum*, mendoſe. *Sanguini ex vulneribus ſiſtendo: Hyſſopum*, inquit, lib. 3 cap. 21. pro *œſypum*, *cum hordei farina ſive cinere ejus ſparſum prodeſt.* *Ibid.*

XXVIII. *Quoniam tranſgreſſis abortum per os faciat.*] Sic totidem plane apicibus Reg. 1. & 2. cod. In editis hactenus libris perverſe: *tranſgreſſus abortus aſperes faciat.* Plinius ipſe libro 10. ſect. 15. de corvis: *Ore eos parere aut coïre vulgus arbitratur: ideoque gravidas, ſi ederint corvinum ovum, per os partum reddere, atque in totum difficulter parere, ſi tecto inferantur.* *Ibid.*

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXXI.

CAPUT I.

I. QUATILIUM ſequuntur in medicina beneficia, opifice natura ne in illis quidem ceſſante, & per undas fluctuſque ac reciprocos æſtus, amniumque rapidos curſus improbas exercente vires: nuſquam potentia majore, ſi verum fateri volumus: quippe hoc elementum ceteris omnibus imperat. Terras devorant aquæ, flammas necant, ſcandunt in ſublime, & cælum quoque ſibi vindicant, ac nubium obtentu [1] vitalem ſpiritum ſtrangulant: quæ cauſa fulmina elidit, ipſo ſecum diſcordante mundo. Quid eſſe mirabilius poteſt aquis in cælo ſtantibus? At illæ ceu parum ſit in tantam pervenire altitudinem, rapiunt eo ſecum piſcium examina, ſæpe etiam lapides: [2] ſubeuntque, portantes aliena pondera. Eædem cadentes omnium terra naſcentium cauſa fiunt, prorſus mirabili natura, ſi quis velit reputare ut fruges gignantur, arbores fruticeſque vivant, in cælum migrare aquas, animamque etiam herbis vitalem inde deferre: juſta confeſſione, omnes terræ quoque vires aquarum eſſe beneficii. Quapropter ante omnia ipſarum potentiæ exempla ponemus. Cunctas enim quis mortalium enumerare queat?

CAPUT II.

II. Emicant benigne paſſimque in plurimis terris, alibi frigidæ, alibi calidæ, [1] alibi junctæ, [2] ſicut in Tarbellis Aquitanica gente, & in Pyrenæis montibus, tenui intervallo diſcernente. Alibi tepidæ ege-

NOTÆ.

Sect. I. 1. *Vitalem ſpiritum.*] Aërem. Ipſe ſuperius, lib. 2. ſect. 43. varias tonitruum cauſas afferens: *Poſſe* ait *& repulſu ſiderum* depreſſum, qui a terra meaverit, ſpiritum nube cohibitum tonare, natura ſtrangulante ſonitum dum rixetur, edito fragore, cum erumpat.

2. *Subeuntque.*] Aſcendunt in ſublime. Plinius lib. 2. ſect. 63. *Aquæ ſubeunt in imbres*, &c.

Sect. II. 1. *Alibi juncta.*] Frigidæ junctæ calidis, tenui diſcernente intervallo. Vide Notas & Emend. num. I.

2. *Vt in Tarbellis.*] Horum oppidum, ut in Geographicis diximus, lib. 4. Aquæ Auguſtæ, ſive Tarbellicæ, Gallis *Acs*.

lidæque

lidæque auxilia morborum [a] profitentes, & e cunctis animalium hominum tantum causa erumpentes. [3] Augent numerum Deorum nominibus variis, urbesque condunt, sicut [4] Puteolos in Campania, [5] Statyellas in Liguria, Sextias in Narbonensi provincia. Nusquam tamen largius quam in Baïano sinu, nec pluribus auxiliandi generibus, [6] aliæ sulphuris, aliæ aluminis, aliæ salis, aliæ nitri, aliæ bituminis, nonnullæ etiam acida salsave mixtura. Vapore quoque ipso aliquæ prosunt. Tantaque eis est vis, ut balineas calefaciant, ac frigidam etiam in soliis fervere cogant, [7] quæ in Baïano [8] Posidianæ vocantur, nomine accepto a Claudii Cæsaris liberto. Obsonia quoque percoquunt. Vaporant & in mari ipso, quæ [9] Licinii Crassi fuere: mediosque inter fluctus existit aliquid valetudini salutare.

III. Jam generatim nervis prosunt pedibusve, aut coxendicibus, aliæ luxatis, fractisve. Inaniunt alvos. Sanant vulnera. Capiti auribusque privatim medentur: oculis vero [1] Ciceronianæ. Digna memoratu villa est ab Averno lacu Puteolos tendentibus imposita litori, celebrata porticu ac nemore, quam vocabat [2] Cicero Academiam, ab

INTERPRETATIO.

[a] *Profitentes.*] Præ se ferentes.

NOTÆ.

Gasconibus *Dacs* dicitur. Ab aquis calidis eo loco scaturientibus id nomen invenit, In suburbano reliquiæ veteris aquæ ductus: in ipsa urbe in margine fontis aquarum calidarum solia marmorea, Romanæ ibi magnificentiæ vestigia. Vide Oihenartum, in Notitia Vascon. pag. 467.

3. *Augent numerum Deorum.*] Sunt enim Dii marini, Neptunus, Nereus, Oceanus. Sunt Nymphæ, Napææ, Nereïdes, Naïades, aliaque nomina, de quibus Gyraldus, Syntagm. 5.

4. *Puteolos.*] De eo oppido egimus in Geographicis, lib. 3. sect. 9. Nomen id habet sive a puteorum, quibus is ager abundat, frequentia: sive, ut nonnullorum opinio est, a putore aquarum, & aëris, sulphureo semper vapore gravis. Librum singularem de Balneis Puteolorum, & Baïarum edidit Scipio Mazella Neapolitanus. Baïana balnea laudat Cassiodorus eleganter, lib. 6. Epist. 6.

5. *Statyellas.*] De Aquis Statyellorum, lib. 3. sect. 7. De Aquis Sextiis, eodem libro, sect. 5.

6. *Aliæ sulphuris.*] *Cum aqua in imo* transit *per alumen, aut bitumen, aut sulphur*, ut fuse Vitruvius explicat, lib. 8. cap. 3. pag. 157.

7. *Quæ in Baïano.*] Sic Reg. 1. aliique, optime.

8. *Posidianæ.*] A liberto Claudii, quem Posiden spadonem vocat Suetonius in Claudio, cap. 28. Gruteri inscriptio, pag. 968. C. CLODI... POSIDIS. HELENI.

9. *Licinii Crassi.*] Marci Crassi, Romanorum ditissimi, qui periit in Parthis.

Sect. III. 1. *Ciceronianæ.*] De hoc M. Tullii Ciceronis fonte, Isidorus lib. 13. Orig. cap. 13. *In Italia fons Cicer.* (lege, *Ciceronianus*) *oculorum vulnera curat.* Villam in qua eæ erant, Puteolanum suum Cicero vocitabat: alteram, ad Lucrinum, in collibus sitam, Cumanum suum.

2. *Cicero.*] Libro 5. de Finibus, num. 1. *Constituimus inter nos, ut ambulationem*

exemplo [3] Athenarum, ibi compositis [4] voluminibus ejusdem nominis, in qua & [5] monumenta sibi instauraverat, ceu vero non in toto terrarum orbe fecisset. Hujus in parte prima, exiguo post obitum ipsius, [6] Antistio Vetere possidente, eruperunt fontes calidi, perquam salubres oculis, celebrati carmine [7] Laureæ Tullii, qui fuit e libertis ejus, [a] [8] ut protinus noscatur etiam ministeriorum haustus ex illa majestate ingenii. Ponam enim ipsum carmen, dignum ubique, & non ibi tantum legi:

Quod tua, Romanæ vindex clarissime linguæ,
  Silva loco melius surgere jussa viret:
Atque Academiæ celebratam nomine villam
  Nunc reparat cultu sub potiore Vetus:
Hic etiam apparent lymphæ non ante repertæ,
  Languida quæ infuso lumina rore levant.
Nimirum locus ipse sui Ciceronis honori
  Hoc dedit, hac fontes cum patefecit ope.
Ut, quoniam totum legitur sine fine per orbem,
  Sint plures, oculis quæ medeantur, aquæ.

IV. [1] In eadem Campaniæ regione Sinuessanæ aquæ sterilitatem feminarum, & virorum insaniam abolere produntur.

INTERPRETATIO.

[a] *Ut protinus.*] Ut statim appareat, quantum vel ipsi ministri ac famuli hauserint, ex tantæ majestatis ingenio, *nempe ex Tullio.*

NOTÆ.

postmeridianam conficeremus in Academia, maxime quod is locus ab omni turba id temporis vacuus esset.... Cum autem venissemus in Academiæ non sine causa nobilitata spatia, solitudo erat ea, quam volueramus. Ciceronem imitatus est Hadrianus Imp teste Spartiano, qui *Tiburtinam villam mire exædificavit: ita ut in ea provinciarum, & locorum celeberrima nomina inscriberet, velut Lyceum, Academiam, Prytaneum.*

3 *Athenarum*] Fuit enim gymnasii nomen Athenis Academia. Græcis Ἀκαδήμεια, & Ἑκαδήμεια. Vide Stephanum, verbo Ἀκαδήμεια.

4. *Voluminibus.*] Academicarum quæstionum.

5 *Monumenta.*] Reg. 1. 2. Colb. Chiffl In editis, *monumentum.*

6. *Antistio Vetere.*] Gessit Consulatum C. Antistius Vetus, cum D. Lælio Balbo, sub Augusto, Urbis anno DCCXLVIII. Exstat ejus perhonorifica mentio in epistolis Ciceronis ad Brutum.

7 *Laureæ Tullii.*] Alterum hujus epigramma exstat, Græce scriptum, in Sappho, lib. 3. Anthol. Græc. cap. 25. Epigr. 64.

8 *Ut protinus . . . ministeriorum.*] *Ministerium* pro ipsis ministris dici, ut servitia pro servis, tralatitium est. Paulus: *Urbica ministeria dicimus, etiam quæ extra urbem nobis ministrare consueverunt.* Vide Notas & Emendationes num. II.

Sect. IV. 1. *In eadem Campania.*] Isidorus, lib. 11. Orig cap. 13. hæc totidem fere verbis. Tacitus, lib 12. Annal *In tanta mole curarum Claudius valetudine adversa corripitur: refovendisque viribus, mollitie cæli, & salubritate aquarum Sinuessam pergit.* Fuere aquæ illæ in

V. In Ænaria insula, calculosis mederi. [1] Et quæ vocatur Acidula, ab Teano Sidicino quatuor millibus passuum: hæc frigida. Item in Stabiano, quæ dimidia vocatur: & in Venafrano, ex fonte Acidulo. Idem contingit in Velino lacu potantibus. Item in Syriæ fonte juxta Taurum montem, auctor est M. Varro: & in Phrygiæ Gallo flumine Callimachus. Sed ibi in potando necessarius modus, ne lymphatos agat: quod in Æthiopia accidere his, [2] qui e fonte rubro biberint, Ctesias scribit.

VI. [1] Juxta Romam Albulæ aquæ vulneribus medentur: egelidæ hæ: [2] sed Cutiliæ in Sabinis gelidissimæ, [a] suctu quodam corpora

INTERPRETATIO.

[a] *Suctu.*] Exsugere corpora, ac propemodum videntur mordere.

NOTÆ.

Sinuessano litore, ubi turris quam vocant, *Torre de Bagni*, juxta ædem cui nomen est *S. Maria a Candara.* Vide Camill. Felice, Pellegrin. Campania felice, pag. 155. Hinc Silio Ital. lib. 8. *Sinuessa tepens.*

Sect. V. 1. *Et quæ vocatur Acidula.*] Vitruvius, lib. 8. cap. 3. pag 163 *Item sunt nonnullæ acidæ venæ fontium, uti Campana Teano . . . , aliisque locis pluribus, quæ hanc habent virtutem, uti calculos in vesicis, qui nascuntur in corporibus hominum, potionibus discutiant.* Deinde causas hujusce efficientiæ pluribus investigat. De Teani situ diximus in Geographicis, lib 3. sect. 9. Exstant etiamnum aquæ illæ, & longe lateque expetuntur ad calculi dolores, in agro Calvensi, juxta castellum vulgo *Francolisi* dictum. Holsten. pag. 256.

2. *Qui e fonte rubro.*] Seneca, lib. 3. Natur. quæst cap. 2 Isidorus, lib 13. Orig. cap. 13 Ovidius, Metam. vers 319.

Cui non audita est obscena Salmacis unda,
Æthiopesque lacus? quos si quis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum gravitate soporem.

E Græcis, Antigonus ex Ctesia, hist mirab. cap. 165. Sotion in Excerptis, pag. 140. ex eodem: Κτησίας δὲ ἐν Αἰθιοπίᾳ κρήνην ἱστορεῖ τῷ χρώματι κινναβαρει παρηλλαγμένην· τοὺς δὲ πιόντας ἀπ' αὐτῆς, παραλλάττειν τὴν διάνοιαν, ὥστε καὶ τὰ κρυφίως πεπραγμένα ὁμολογεῖν. *Ctesias in Æthiopia fontem esse narrat, cujus aqua cinnabaris colorem refert: bibentes vero ex eo mente alienati, ea quæ clam perpetrarunt, eloquuntur.*

Sect. VI. 1. *Juxta Romam Albulæ.*] Harum meminit Strabo, lib. 5 pag. 238. Ἐν δὲ τῷ πεδίῳ τούτῳ ὁ Ἀνίων διέξεισι, καὶ τὰ Ἄλβουλα καλούμενα ῥεῖ ὕδατα ψυχρὰ ἐκ πολλῶν πηγῶν, πρὸς ποικίλας νόσους, &c. Hodie *Bagni di Tivoli*, salutares apud urbem Tiburtinam aquæ, quas Anio amnis excipit. Martialis, lib. 1. Epigr. 13.

Itur ad Herculei gelidas qua Tiburis arces,
Canaque sulphureis Albula fumat aquis.

A sulphureis terræ venis lacteum colorem trahunt: inde nomen. Vitruvius, lib. 8. cap. 3 pag. 157. *In Tiburtina via flumen* (lege *fluens*) *Albula.* Vide & Galenus, lib. 1 de facult. simp. med. cap. 7. Via Appia in Eccl. S Benedicti reperta inscriptio, quam Reinesius affert, pag. 240. AD. AQVAS. ALBVLAS Et pag 193. AQVIS. ALBVLIS. SANCTISSIMIS, &c.

2. *Sed Cutiliæ.*] De Cotiliis aquis ad stomachicos salubribus, vide Cælium Aurel. lib. 3. cap. 1. & 2. in fine. Celsus lib. 4. cap. 5. in dissolutione stomachi, *consistere in frigidis medicatisque fontibus, quales Cutiliarum Subcutiliarumque sunt, salutare esse* prodit. Nos de iis egimus lib. 3. sect. 17.

invadunt, ut prope morsus videri possit: aptissimæ stomacho, nervis, universo corpori.

VII. [1] Thespiarum fons conceptus mulieribus repræsentat: item in Arcadia [2] flumen Elatum. Custodit autem fetum [3] Linus fons in eadem Arcadia, abortusque fieri non patitur. E diverso [4] in Pyrrhæa flumen, quod Aphrodisium vocatur, steriles facit.

VIII. [1] Lacus Alphion vitiligines tollit. Varro auctor est, [2] Titium quendam Prætura functum, marmorei signi faciem habuisse propter id vitium. [3] Cydnus Ciliciæ amnis podagricis medetur, sicut apparet in epistola Cassii Parmensis ad M. Antonium. Contra, aquarum culpa in Trœzene omnium pedes vitia sentiunt. [4] Tungri civitas Galliæ fontem habet insignem, plurimis bullis stellantem, ferruginei saporis: quod ipsum non nisi in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora, tertianas febres discutit, calculorumque vitia. Eadem aqua igne admoto turbida fit: ac postremo rubescit. [5] Leucogæi fontes inter Puteolos & Neapolim oculis & vulneribus medentur. [6] Cicero in admirandis posuit, Reatinis tantum paludibus ungulas jumentorum indurari.

IX. Eudicus in [1] Hestiæotide fontes duos tradit esse, Ceronem,

Notæ.

Sect. VII. 1. *Thespiarum.*] Hoc a Theophrasto mutuatus est, lib. 9. hist. cap. 20. ut & Athenæus, lib. 2. pag 41. Ἐπαχῦ ὕδωρ γίνεται παιδογόνον ὡς ἐν Θεσπιαῖς· ἐν Πυῤῥᾳ δὲ ἄγονον. De Thespiis diximus lib. 4. sect. 22

2. *Flumen Elatum.*] Ita MSS. omnes. Ἔλαφον Pausanias vocat, in Arcadicis.

3. *Linus fons*] Reg. 2. *Levius fons.* Isidoro, lib 13. Orig. cap. 13. *Lechnus.*

4. *In Pyrrhea.*] Sic Reg. 1. In Reg. 2. *in Pyrrha*, ut Athenæus Theophr lib 2. de causis, cap. 8 pag. 242. περὶ τὴν Πυῤῥαίαν Πυῤῥαία Stephano, μοῖρα Θεσσαλίας, pars est Thessaliæ

Sect. VIII. 1. *Lacus Alphion.*] Sic Reg. 1. aliisque. Neque is modo lacus, sed & Alpheus amnis ab hoc effectu sortitus id nomen videtur, teste Strabone, lib 8. pag 347 Vitiligo enim Græcis ἀλφὸς dicitur. Ἀλφοὺς δὲ καὶ λεύκας, inquit ille, de Anigro amne, sive Minyio, καὶ λειχῆνας ἰᾶται τὸ ἐντεῦθεν λουτρόν· φασὶ δὲ καὶ τὸν Ἀλφειὸν ἀπὸ τοῦ τὴν ἀλφῶν θεραπείας οὕτω προσειρῆσθαι. Lavacrum Alphei amnis, seu fontes, a Plinio intelligi, simile veri est.

2. *Titium quendam.*] Eumne, quem inter proscriptos a Triumviris memorat Dio, lib. 48. pag. 375

3. *Cydnus.*] Egimus de eo, lib. 5. sect. 22 Vitruvius, lib. 8. cap. 3. pag. 159: *Trœzeni omnino aliud genus aquæ non reperitur, nisi quod Cibdeli habent: itaque in ea civitate, aut omnes, aut maxima parte sunt pedibus vitiosi. Cilicia vero civitate Tarso flumen est nomine Cydnos, in quo podagrici crura macerantes levantur dolore.*

4. *Tungri civitas.*] Quid civitas nomine intelligi oporteat, alibi diximus: quod nempe nos vulgo Communitatem appellamus. Agit hoc loco de Spadanis aquis, salubritate celebratis, *les eaues de Spa.*

5. *Leucogæi.*] Ad Pausilypum montem, qui nunc quoque *Pesilipo*

6. *Cicero.*] Ita MSS. omnes. Secutus est Tullium Isidorus, lib 13. Orig. cap 13.

Sect IX. 1. *Hestiaotide.*] Ἑστιαιῶτις pars est Thessaliæ, quondam Doris nuncupata. Unde alteram appellationem sor-

ex quo bibentes oves nigras fieri : [2] Nelea, ex quo albas, ex utroque autem varias. Theophrastus in Thuriis [3] Crathim candorem facere, Sybarim nigritiam bobus ac pecori.

X. Quin & homines sentire differentiam eam. Nam qui e Sybari bibant, nigriores esse, durioresque, & crispo capillo: [1] qui ex Crathi, candidos molliores que, ac porrecta coma. Item in Macedonia [2] qui velint sibi candida nasci, ad Aliacmonem ducere : qui nigra aut fusca ad Axium. Idem omnia fusca quibusdam in locis tradit nasci, & fruges quoque, sicut in Messapiis. [3] At in Lusis Arcadiæ quodam fonte mures terrestres vivere & conversari. [4] Erythris Aleos amnis pilos gignit in corporibus.

XI. [1] In Bœotia [2] ad Trophonium Deum juxta flumen Orchomenon duo sunt fontes, quorum alter memoriam, alter oblivionem affert, [3] inde nominibus inventis.

XII. [1] In Cilicia apud oppidum Cescum rivus fluit [2] Nûs, ex

NOTÆ.

tita sit, disce ex Strabone, lib. 9. pag 437. Isidorus, lib 13. Orig cap. 13 hoc ipsum referens, pro Hestiæotide Thessaliam dixit.

2. *Nelea, ex quo.*] Vide Notas & Emend. num. III.

3 *Crathim candorem facere*] Pecori sane, & bubus, esto At capillis hominum flavum colorem indueit, teste Antigono, hist. mirab cap. 149. post auctorem libri de mirab. auscult. cum scholiaste Theocriti, Idyll. 15. qui Theophrastum ipsum laudat auctorem, & Nymphodorum: Κρᾶθιδος τὸ ὕδωρ ξανθίζει.. Unde *Crathis* fluvius, Vibio Sequestro, pag 33 *confinis Sybari, capillos facit auri coloris.* Ovidius item, lib. 15. Metam. vers. 315.

Crathis, & huic Sybaris nostris conterminus oris,
Electro similes faciunt auroque capillos.

Sect. X 1. *Qui ex Crathide*] Strabo, lib. 6. pag. 263. Ὁ δὲ Κρᾶθις τοὺς ἀνθρώπους ξανθοτριχεῖν καὶ λευκοτριχεῖν τοὺς λουομένους, &c.

2. *Qui velint sibi candida.*] Pecora scilicet. Seneca, lib 3. Natur. quæst. cap. 25. pag. 872. *In Macedonia quoque, ut ait Theophrastus, est flumen, ad quod qui facere albas oves volunt, adducunt: quod ut diutius potavere, non aliter quam infecta mutantur.*

3. *At in Lusis.*] Nomen ei loco τοῖς Λυσοῖ. Narrat eadem Antigonus Carystius, hist. mirab cap 152. Uterque ex auctore libri de mirab. auscult. vel ex Aristotele : a quo & Sotion in Excerptis, pag. 139 Ἐν Λουσοῖς τῆς Ἀρκαδίας φησὶν Ἀριστοτέλης κρήνην τινὰ εἶναι, ἐν ᾗ μῦς χερσαίους γίνεσθαι, καὶ τούτους κολυμβᾶν ἐν αὐτῇ τὴν δίαιταν ποιουμένους. *Lusis Arcadiæ fontem esse Aristoteles affirmat, in quo mures terrestres sint, in eodemque natent, & vitam degant.* Apud auctorem libri de mirab auscult. Ἐν Κολυνοις δὲ τῆς Ἀρκαδίας &c mendose.

5. *Erythris Aleos amnis.*] *Aleon fluvius*, lib. 5. sect. 31.

Sect. XI 1. *In Bœotia.*] Refert hoc pariter Isidorus, lib 13. Orig cap. 13. De Orchomeno lacu diximus, lib 16. sect. 66.

2. *Ad Trophonium Deum.*] Ad Trophonii fanum, juxta Lebadiam : de quo multa Mythologi.

3. *Inde nominibus.*] Alteri Μνημοσύνης, hoc est, memoriæ : alteri Λήθης, hoc est, oblivionis, appellatione data. Vide Pausan. in Bœot.

Sect XII. 1. *In Cilicia.*] Inde parœmia, Κέσκος οἰκεῖς, in stolidos hebetesque jaci solita, nempe εἰρωνικῶς. Zenobius, Centur 4. Proverb 51. Κέσκον οἰκεῖν. Πόλις Παμφυλίας αὕτη. Οἱ δὲ καὶ παροιμίαν λέγουσι, Πόλις Κέσκος νοῦν οὐκ ἔχουσα, ἐπὶ τῶν νοῦν μὴ ἐχόντων. Vide Hesychium & Suidam.

2. *Nûs.*] Νοῦς, quæ vox Græcis men-

quo bibentium subtiliores sensus fieri M. Varro tradit. ³ At in Cea insula fontem esse, quo hebetes fiant : ⁴ Zamæ in Africa, quo canoræ voces.

XIII. ¹ Vinum in tædium venire his qui ex Clitorio lacu biberint, ait Eudoxus : Theopompus, inebriari fontibus iis ² quos diximus. ³ Mucianus Andri e fonte Liberi patris, statis diebus septenis ejus Dei vinum fluere, si auferatur a conspectu templi, sapore in aquam transeunte.

XIV. ¹ Polycritus explere olei vicem juxta Solos Ciliciæ fontem. ² Theophrastus hoc idem fieri in Æthiopia ejusdem nominis fonte. Lycos, in Indiæ terris fontem esse, ³ cujus aqua lucernæ ardeant. Idem Ecbatanis traditur. ⁴ Theopompus in Scotussa lacum esse dicit, qui vulneribus medetur.

NOTÆ.

tem, sensum, intelligentiam, ingenium, astutiamque significat, facto scilicet ex re nomine.

3. *At in Cea.*] Vide Notas & Emend. num. IV.

4. *Zamæ*] A Vitruvio istud acceptum, lib. 8. cap. 4. pag. 166. Causam ejus rei Agricola putat esse, quod eæ aquæ infectæ sint sandaraea, quæ vocem purgat : libro 2. de natura eorum quæ effluunt e terra, pag. 113. De Zamæ situ diximus lib. 5. sect. 4.

Sect. XIII. 1. *Vinum in tadium.*] Vitruvius, lib. 8. cap. 3. pag. 164. *In Arcadia vero civitas est non ignota Clitori, in cujus agris est spelunca profluens aqua, quam qui biberint, fiunt abstemii.* Vitruvium Plinius, Plinium Isidorus sequitur, lib. 13. Orig. cap. 13. Non lacum, sed fontem Clitorium vocant Athenæus, lib. 2. pag. 43. Sotion in Excerptis, pag. 139. Παρὰ Κλειτορίοις Ἰσίγονός φησιν εἶναι κρήνην, ἧς ἐάν τις τοῦ ὕδατος πίῃ, τὸν οἶνον τὴν ὀσμὴν οὐ φέρει. *Isigonus fontem esse in Clitoriis scribit, cujus aquam si quis biberit, vini odorem ferre non possit.* Ovidius, lib. 15. Metam. vers. 322. & Vibius Sequester, pag. 339. Vide Notas & Emend. num. V.

3. *Quos diximus.*] Libro 2. sect. 106. *Lyncestis aqua, quæ vocatur acidula, vini modo temulentos facit. Item in Paphlagonia, & in agro Caleno.*

3. *Mucianus.*] Dictum id jam superius, lib. 2. sect. 106.

Sect. XIV. 1. *Polycritus.*] Vide quæ diximus in Auctorum indice. Refert hæc quoque Vitruvius, lib. 8. cap 3 pag. 159. *Alii*, inquit, *per pingues terræ venas profluentes, uncti oleo erumpunt : uti Solis, quod oppidum est Ciliciæ, flumen nomine Liparis, in quo natantes aut lavantes, ab ipsa aqua unguntur. Similiter Æthiopia lacus est, qui unctos homines efficit, qui in eo nataverint : & in India, qui sereno cælo emittit olei magnam multitudinem.* Vide & Isidorum, lib. 13. Orig. cap. 13. Plures alios fontes, qui quasi oleo perfusi niteant, ut in eis natantium sive lavantium corpora uncta oleo videantur esse, Cæsius recenset, lib. 1. de Mineral. cap. 6. sect. XI. pag. 95.

2. *Theophrastus.*] Post Herodotum, laudatum a Sotione in Excerptis, pag. 140.

3. *Cujus aquæ lucernæ ardeant.*] Reg. 1. *lucerna luceant.* Reg. 2. & Chiffl. *cujus aqua luceat.*

4. *Theopompus.*] Sotion, in Excerptis, pag. 139. Περὶ Σκότουσαν τῆς Θετταλίας, κρηνίδιόν ἐστι μικρὸν, ὃ τὰ ἕλκη πάντα θεραπεύει καὶ τῶν ἀλόγων ζώων, &c. *Juxta Scotusam Thessaliæ fons est exiguus, qui omnibus animantium vulneribus medetur.* Glutinandi vim inesse ei addit idem ex Isigono. Quæ totidem verbis habet etiam auctor libri de Mirab. Auscult.

XV. [1] Juba in Trogodytis lacum, insanum malefica vi appellatum, ter die fieri amarum salsumque, ac deinde dulcem, totiesque etiam noctu, scatentem albis serpentibus vicenûm cubitorum. Idem in Arabia fontem exsilire tanta vi, ut nulla mora pondus impactum respuat.

XVI. Theophrastus [1] Marsyæ fontem in Phrygia ad Celænarum oppidum saxa egerere. Non procul ab eo duo sunt fontes, Clæon & Gelon, [2] ab effectu Græcorum nominum dicti. [3] Cyzici fons Cupidinis vocatur, ex quo potantes amorem deponere Mucianus credit.

XVII. Cranone est fons calidus citra summum fervorem, qui in vinum additus, triduo calorem potionis custodit in vasis. [2] Sunt & Mattiaci in Germania fontes calidi trans Rhenum, quorum haustus triduo fervet. Circa margines vero pumicem faciunt aquæ.

XVIII. Quod si quis fide carere ex his aliqua arbitratur, discat in nulla parte naturæ majora esse miracula: quanquam [1] inter initia operis abunde multa retulimus. [2] Ctesias tradit Siden vocari stagnum in Indis, in quo nihil innatet, omnia merganrur. [3] Cælius apud nos in Averno aït etiam folia subsidere: [4] Varro, aves, quæ advolave-

NOTÆ.

Sect. XV. 1. *Juba in Trogodytis.*] Qui & Troglodytæ appellati sunt. Isidorus, lib. 13. Orig. cap. 13. *In Troglodytis lacus est: ter in die fit amarus, & deinde toties dulcis.*

Sect. XVI. 1. *Marsyæ fontem.*] Isidorus loc. cit. quanquam errore gemino, & Marsidæ fontem vocat, & saxa generare, non egerere, prodit.

2. *Ab effectu*] Ἀπὸ τοῦ κλαίειν καὶ γελᾶν, quod fletum ille, iste risum moveat.

3. *Cyzici.*] Isidorus, loc cit.

Sect XVII 1. *Cranone.*] Sic Athenæi epitomator, lib. 2. pag 42

2. *Sunt & Mattiaci.*] Mattiacas aquas laudat & Ammianus, lib 29. pag. 397. Nunc ibi oppidulum est Visebada, *Vuisbad*, in ditione Moguntina, Moguntiam inter, & Francofurtum, in Veteravia Vide Agricolam, lib. 1 de natura eorum quæ effluunt ex terra, pag. 102.

Sect. XVIII. 1. *Inter initia operis.*] Libro 2. sect 106.

2. *Ctesias tradit Siden.*] Idem habet & Antigonus Carystius, cap 161. pag. 184 Sotion paulo aliter in Excerptis, pag. 138 Κρήνη ἐν Ἰνδοῖς ἣ τοὺς κολυμβῶντας ἐπὶ τὴν γῆν ἐκβάλλει ὡς ἀπ' ὀργάνου, ὡς ἱστορεῖ Κτησίας. *Fons est apud Indos, qui natantes non secus atque instrumento quodam in terram ejaculatur, ut auctor est Ctesias.* Plinium transcripsit ad verbum Isidorus, lib. 13. cap. 13.

3. *Cælius apud nos.*] Et Sotion in Excerptis, pag. 141. Ἄορνός ἐστι λίμνη ἐν Ἰταλίᾳ περὶ Κύμας, εἰς ἣν τὰ ἐκ τῆς περικειμένης ὕλης ἐμπίπτοντα φύλλα καὶ κάρφη, ἀφανῆ γίνεται, βυθιζόμενα παραχρῆμα. *Avernus Italiæ lacus est circa Cumas, in quo folia atque festuca ex circumjacente silva decidentes, statim submerguntur.*

4 *Varro, aves.*] Secutus videlicet fabulas poëtarum: quod & Maronem fecisse, lib. 6. Æneïd. v. 239. minime mirum: ubi de spelunca lacui proxima:

Quam super haud ulla poterant impune volantes
Tendere iter pennis: talis sese halitus atris
Faucibus effundens supera ad convexa ferebat:
Unde locum Graii dixerunt nomine Avernum.

Avernus, quasi ἄορνος, ab α privativo, & ὄρνις avis. Ridet hanc fabulam Strabo, lib. 5. pag. 244.

rint, emori. [5] Contra in Africæ lacu Apuſcidamo omnia fluitant, nihil mergitur: [6] Item in Siciliæ fonte Phinthia, ut Apion tradit: & in Medorum lacu puteoque Saturni. Fons Limyræ tranſire ſolet in loca vicina, portendens aliquid: mirumque quod cum piſcibus tranſit. Reſponſa ab his petunt incolæ cibo, quem rapiunt annuentes: ſi vero eventum negent, caudis abigunt. Amnis Olachas in Bithynia Bryazum alluit [7] (hoc & templo & Deo nomen) [8] cujus gurgitem perjuri negantur pati, velut flammam urentem. Et in Cantabria fontes Tamarici in auguriis habentur. Tres ſunt, octonis pedibus diſtantes. [10] In unum alveum coëunt vaſto ſinguli amne. Siccantur duodecim diebus, aliquando vicenis, citra ſuſpicionem ullam aquæ, cum ſit vicinus illis fons ſine intermiſſione largus. [a] Dirum eſt, non profluere eos aſpicere volentibus: ſicut proxime [11] Lartio Licinio legato poſt Præturam: [12] poſt ſeptem enim dies occidit. [13] In Judæa rivus ſabbatis omnibus ſiccatur.

INTERPRETATIO.

[a] *Dirum.*] Diri ominis.

NOTÆ.

5. *Contra in Africa lacu.*] Ut in Aſphaltite Judææ, de quo diximus lib. 5. ſect. 15. Legit hunc locum aliter Iſidorus, lib. 13. Orig. cap. 13. *Contra in Alco lacu per Porcidamum omnia fluitant, nihil mergitur.* Noſtri codices M S S. editis ſuffragantur.

6. *Item in Sicilia fonte.*] De quo haud dubie Seneca, quanquam tacito nomine, lib. 3. Natur. quæſt. cap. 25. pag. 873. *Erat in Sicilia, eſt adhuc in Syria ſtagnum, in quo natant lateres, & mergi projecta non poſſunt, &c.*

7. *Hoc & templo & Deo nomen.*] Credo etiam & amni fuiſſe: Nam Bryazon inter Bithyniæ amnes in Geographicis appellatur, lib. 5. ſect. 43.

8. *Cujus gurgitem.*] Vide Notas & Emend. num. VI.

6. *Tamarici.*] De horum ſitu diximus, lib. 4. ſect. 34.

10. *In unum alveum.*] Vide Notas & Emend. num. VII.

11. *Lartio Licinio.*] Egimus de eo, lib. 19. ſect. XI.

12. *Poſt ſeptem enim.*] Vide notas & Emend. num. VIII.

13. *In Judæa.*] Iſidorus pariter lib. 13. Orig. cap. 13. & Elias Thiſbites Judæus in Lexico. *Sambation. Nomen eſt fluvii, de quo dicunt, quod per ſingulos dies hebdomadis tanto impetu currat, dempto ſabbato, ut lapides magnos moveat, neque poſſibile ut quis tranſeat. Cujus hanc ferunt eſſe cauſam, decem tribus illic captivas detineri, ut non poſſint exire inde nec ſabbato, ne violent iſtud. Et Rambam,* (hoc eſt, Rabbi Moſes Ben Maïemon,) *ſcripſit hunc eſſe fluvium Gozam..... Ceterum ſapientes vocarunt eum Sabbaton, ab eo quod ceſſat, ſive quieſcat in ſabbato.* Vide Cardanum, lib. 2. de ſubtil. Joſephum nihil moror, qui diverſus a Plinio ceteriſque abit, lib. 7. bell. Jud. cap. 24. ac ſex diebus integris ſiccari, fluere tantum ſeptimo aſſeverat. Holſtenius, in epiſt. de Sabbathio flumine, Eleutherum flumen eſſe putat, de quo lib. 5. ſect. 17. aut rivulum certe quem Eleutherus amnis influentem exceperit. Defeciſſe autem, ſive ipſum fluvium, ſive potius miraculum illud jam ante multa ſæcula, ac fortaſſe ſtatim poſt Hieroſolymam exciſam, id indicio eſt, quod nemo recentiorum ejus tanquam ſibi viſi meminerit.

XIX.

XIX. E diverſo miracula alia dira. [1] Cteſias in Armenia ſcribit eſſe fontem, ex quo nigros piſces illico mortem afferre in cibis: quod & circa Danubii exortum audivi, donec veniatur ad fontem alveo appoſitum, ubi finitur id genus piſcium. Ideoque ibi caput ejus amnis intelligit fama. Hoc idem & in Lydia in ſtagno nympharum tradunt. [2] In Achaïa ad Pheneum aqua profluit e ſaxis, Styx appellatur, quæ illico necat, [3] ut diximus. Sed eſſe piſces parvos in ea tradit Theophraſtus, letales & ipſos, quod non in alio genere mortiferorum fontium. Necare aquas Theopompus & in Thracia [4] apud Cychros dicit: [5] Lycus in Leontinis tertio die, quam quis biberit. Varro ad Soracten in fonte, cujus ſit latitudo quatuor pedum: Sole oriente eum exundare ferventi ſimilem, aves quæ deguſtaverint, juxta mortuas jacere. Namque & hæc inſidioſa conditio eſt, quod quædam etiam blandiuntur aſpectu, [6] ut ad Nonacrin Arcadiæ. Omnino enim nulla deterrent qualitate. Hanc putant nimio frigore eſſe noxiam, utpote cum profluens ipſa lapideſcat. [7] Aliter circa Theſſalica Tempe, quoniam viſus omnibus terrori eſt: traduntque etiam æs ac ferrum erodi illa aqua. Profluit ([8] ut indicavimus) brevi ſpatio: [9] mirumque, ſiliqua ſilveſtris amplecti radicibus fontem eum dicitur, ſemper florens purpura. Et quædam ſui generis herba in labris fontis viret. [10] In Macedonia, non procul Euripidis poëtæ ſepulcro, duo rivi confluunt, alter ſaluberrimi potus, alter mortiferi.

NOTÆ.

Sect. XIX. 1. *Cteſias.*] Et Antigonus ſimiliter, hiſt. mirab. cap. 181.

2. *In Achaïa.*] Ita Reg. 2. & Iſidor. lib. 13. Orig. cap. 13. In Chifflet. *Inachia.* In editis, *in Arcadia:* ſupervacua emendatione. Eſt enim Nonacris Arcadiæ, ubi Styx a Vitruvio collocatur, lib. 8. cap. 3. pag. 163. proxima Pheneo, qui Achaïæ amnis eſt: atque adeo eadem Stygis aqua, & quæ ad Pheneum, & quæ ad Nonacrim ſita. Vide Pauſan. in Arcad. Antigon. hiſt. mirab. cap. 174 Strabonem, lib. 8. ſub finem, alioſque.

3. *Vt diximus.*] Libro 2. ſect. 106. & lib. 30. ſect. ult.

4. *Apud Cychros.*] Vide Notas & Emend. num. IX.

5. *Lycus.*] Lycus hiſtoricus, de quo nos in Auctorum indice.

6. *Vt ad Nonacrin.*] Vide quæ ex Seneca retulimus lib. 2. ſect. 106.

7. *Aliter circa.*] Seneca, lib. 3. Natur. quæſt. cap. 20. pag. 872. *Eſt autem noxia aqua in Theſſalia circa Tempe, quam & fera & pecus omne devitat: per ferrum & æs exit: tanta vis illi ineſt etiam dura molliendi,* &c. De Orco amne Plinius agit hoc loco, de quo nos pluia lib. 4. ſect. 15.

8. *Vt indicavimus.*] Libro 4. ſect. 15. ſub finem.

9. *Mirumque.*] Vitruvius, lib. 8. cap. 3. pag. 163. *In Theſſalia fons eſt profluens, in quo fonte nec pecus ullum guſtat, nec beſtiarum genus ullum propius accedit: ad quem fontem proxime eſt arbor florens purpureo flore.* Quid ſiliquæ nomine intelligi oporteat, vide lib. 13. ſect. 16. & lib. 15. ſect. 26.

10. *In Macedonia.*] Ex Vitruvio, loc. cit. *Non minus in Macedonia, quo loci ſepultus eſt Euripides, dextra ac ſiniſtra monumenti, advenientes duo rivi concurrunt in unum: accumbentes viatores pranſitare ſolent, propter aquæ bonitatem*

XX. In Perperenis fons est, [1] quamcumque rigat, lapideam faciens terram: item calidæ aquæ [2] in Eubœæ Delio. Nam qua cadit rivus, saxa in altitudinem crescunt. In Eurymenis dejectæ coronæ in fontem, lapides fiunt. In Colossis flumen est, quo lateres conjecti, lapides extrahuntur. [a] In Scyretico metallo arbores quæcumque flumine alluuntur, saxa fiunt cum ramis. Destillantes quoque guttæ in lapides durescunt in antris Coryciis: nam Miezæ in Macedonia, etiam pendentes in ipsis cameris: at in Coryco, cum cecidere. In quibusdam speluncis utroque modo, [3] columnasque faciunt, ut in Phausia [4] Chersonesi Rhodiorum in antro magno, etiam discolori aspectu. [5] Et hactenus contenti simus exemplis.

CAP. III. XXI. Quæritur inter Medicos, cujus generis aquæ sint utilissimæ. [1] Stagnantes pigrasque merito damnant, utiliores quæ profluunt existimantes: cursu enim percussuque ipso extenuari atque proficere. Eoque miror, cisternarum ab aliquibus maxime probari. [2] Sed hi ra-

INTERPRETATIO.

[a] *In Scyretico.*] In metallicis fodinis insulæ Scyri.

NOTÆ.

ad rivum autem, qui est in altera parte monumenti, nemo accedit, quod mortiferam aquam dicitur habere. Euripedem a canibus discerptum ad Bormiscum Macedoniæ oppidum, Stephanus prodit.

Sect. XX. 1. *Quamcumque rigat.*] Sic optime Reg. 1. cod.

2. *In Eubœa Delio.*] Reg. 1. *debio.* Reg 2. *In Eubœa eadem perna qua cadit* &c. Conjiciebat Salmasius in Solin. pag. 177. in Eubœæ Dio, est enim Δῖον Eubœæ oppidum: additque situm illud fuisse haud procul Ædepso: in quo haud leve σφάλμα prodit, Geographicæque rei ἀπειρίαν.

3. *Columnasque*] Auctor libri de mirab. Auscult. similis speluncæ meminit: Σπήλαιον ὃ καλεῖται γλαφυρόν· ἐν ᾧ τούτῳ κίονας πεπήγασιν ἀπό τινων σταλαγμῶν.

4. *Chersonesi.*] Est hæc Chersonesus in Caria, Rhodo adversa, ubi Cnidus oppidum extrema ejus obtinet. Meminit ejus Seneca, laudandus a nobis sect. 30.

5. *Et hactenus.*] Exempla plura multo collegit Cæsius, lib 1. de mineral. cap. 6. sect. 10. pag. 104.

Sect. XXI. 1. *Stagnantes.*] Columella, lib. 1. cap. 5. *Deterrima aqua palustris, quæ pigro lapsu repit. Pestilens, quæ in palude semper consistit. Hic idem tamen humor, quamvis nocentis natura, temporibus tamen hiemis edomitus imbribus mitescit: ex quo cælestis aqua maxime salubris intelligitur, quod etiam venenati liquoris eluit perniciem:* &c.

2. *Sed hi.*] Praxagoras scilicet Cous Medicus antiquissimus, teste Athenæo, lib. 2. pag. 46. Athenæus ipse, lib. 2. pag. 42. aliique. E Latinis Celsus, lib. 2. cap. 18. *Aqua levissima pluvialis est, deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo: Post hac, ex nive, aut glacie. Gravior his, ex lacu: gravissima ex palude.* Columella, lib. 1. cap. 5. *Vasta cisternæ hominibus, piscinæque pecoribus instruantur, colligendæ aquæ tandem pluvialis, quæ salubritati corporis est accommodatissima: sed ea sic habetur eximia, si fictilibus tubis in contectam cisternam deducatur.* Hippocrates, lib. de aëre, & aquis, cap. 4. pag 197. tom. 6. operum Galeni: Τῶν ὑδάτων κουφότατα τὰ ὄμβρια, καὶ γλυκύτατα, καὶ λαμπρότατα, καὶ λεπτότατα.

tionem afferunt, quoniam leviſſima ſit imbrium aqua, ut quæ ſubire potuerit ac pendere in aëre. Ideo & nives præferunt imbribus, nivibuſque etiam glaciem, [a] [3] velut affinium coacta ſubtilitate. Leviora enim hæc eſſe, & glaciem multo leviorem aqua. Horum ſententiam refelli intereſt vitæ. In primis enim levitas illa deprehendi aliter, quam ſenſu, vix poteſt, [4] nullo pæne momento ponderis aquis inter ſe diſtantibus. Nec levitatis in pluvia aqua argumentum eſt ſubiſſe eam in cælum, [5] cum etiam lapides ſubire appareat, cadenſque inficiatur halitu terræ. Quo fit ut pluviæ aquæ ſordium ineſſe plurimum ſentiatur, citiſſimeque ideo [6] calefiat aqua pluvia. Nivem quidem glaciemque ſubtiliſſimum elementi ejus videri miror, [7] appoſito grandinum argumento, e quibus peſtilentiſſimum potum eſſe convenit. [8] Nec vero pauci inter ipſos e contrario ex gelu ac ni-

Interpretatio.

[a] *Velut.*] Velut ad extremum redacta ſubtilitate aquæ, *in glacie ac nive, ita ut major alibi eſſe non poſſit.*

Notæ.

3. *Velut affinium.*] Reg. 1. *ad infinitum.* Reg. 2. *velut ad finitum.* Satius legi *adfinium*, vel ut nunc vulgo ſcribimus, *affinium?* Ut ſit ſententia, perfici veluti gradibus quibuſdam ſubtilitatem aquæ: ut ſit in nive major, quam in imbribus: in glacie, quam in nive: quamquam ſunt iſta tria cognata inter ſe & affinia. Sic paulo poſt Plinius hac ſect. *cognatu & nivis cauſis.*

4. *Nullo pæne momento.*] Adverſatur huic placito vulgi ſententia. Et Athenæus, lib. 2. pag. 43. aquam Pirenes in Acrocorintho fontis appenſam tradit, reliquis omnibus totius Helladis leviorem fuiſſe deprehenſam. Inſcriptio vetus apud Gruterum, pag. 178. IMP. DIOCLETIANVS. C. AVG. PIVS. FELIX. PLVRIMIS. OPERIBVS. IN. COLLE. HOC. EXCAVATO. SAXO. QVAESITAM. AQVAM. IVGI. PROFLVVIO. EX. TOFO. HIC. SCATENTEM. INVENIT. MAR. SALVBRIOREM. TIBER. LEVIOREM. (hoc eſt, ut remur, *marina ſalubriorem, Tiberi leviorem.*) CVRANDIS. AEGRITVDINIBVS. STATERA. IVDICATAM. &c. Senecam vide lib. 3. Natur. quæſt. cap. 2 Eraſiſtratum tamen Medicum antiquiſſimum ſequitur Plinius, ut mox dicemus.

5. *Cum etiam lapides.*] Vi venti ac turbinis arreptos in ſublime, ut dictum eſt lib. 2. ſect. 38.

6. *Calefiat.*] Igne ſubjecto.

7. *Appoſito.*] Si quanta maxima ſubtilitas eſſe aquæ poteſt, inquit, tanta eſt in glacie ac nive, eandem eſſe & grandinis conditionem oporteret: cum nihilominus peſtilentem aquæ grandineæ potum eſſe, vitæ uſus edoceat.

8. *Nec vero pauci.*] Horum princeps Hippocrates, lib. de aëre & aquis, cap. 4. pag. 199. tom. 6. operum Galeni: Τὰ δὲ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλων ..... πονηρὰ πάντα .... τὸ μὲν αὐτέων λαμπρὸν, καὶ κοῦφον, καὶ γλυκὺ, ἐκκρίνεται καὶ ἀφανίζεται· τὸ δὲ θολωδέστατον, καὶ σταθμωδέστατον, λείπεται. *Quæ vero aquæ ex nive aut glacie fiunt, omnes pravæ: nam quod in ipſis & clarum, & leve, & dulce eſt, excernitur & evaneſcit: quod vero turbidiſſimum, & ponderoſiſſimum, relinquitur.* Galenus item, Comm. 5. in Aphor. 24. pag. 209. tom. 9. Habet in eam rem multa elegantiæ pleniſſima Seneca, lib. 4. Natur. quæſt. cap. ult.

vibus insaluberrimos potus prædicant, quoniam exactum sit inde, quod tenuissimum fuerit. [9] Minui certe liquorem omnem congelatione deprehenditur, & [10] rore nimio scabiem fieri, [11] pruina uredinem, [b] cognatis & nivis caussis. [12] Pluvias quidem aquas celerrime putrescere convenit, minimeque durare in navigatione. Epigenes autem, aquam quæ septies putrefacta purgata sit, perhibet amplius non putrescere. Nam cisternas etiam Medici confitentur inutiles, alvo duritias facientes, [13] faucibusque: etiam limi non aliis inesse plus, [14] aut animalium quæ faciunt tædium, confitendum habent. [15] Nec statim amnium utilissimas esse, sicuti nec torrentium ullius, lacusque plurimos salubres maxime. Quædam igitur & hujus generis aptissimæ aliæ alibi. [16] Parthorum reges ex Choaspe & Eulæo tantum bibunt: & eæ quamvis in longinqua comitatur illos. Et horum placere potum, non quia sint amnes, apparet: quoniam nec e Tigri, nec Euphrate, nec e multis aliis bibunt.

XXII. Limus aquarum vitium est: si tamen idem amnis anguillis scateat, salubritatis indicium habetur: sicuti frigoris, [1] tineas in-

Interpretatio.

b *Cognatis.*] Cum sint caussæ affines, quæ nivem *&* quæ *rorem ac pruinam gignunt.*

Notæ.

9. *Minui certe . . . deprehenditur.*] Nempe cum solvitur, & liquescit: quo argumento efficitur, exspirasse & evanuisse id quod erat in aqua levissimum: quod gravissimum, id solum superesse. Hippocr. loc. cit. Plinius ipse inter confessa ponit, lib. 2. sect. 61. *Gelando liquorem minui, solutaque glacie non eundem inveniri modum.*

10. *Rore nimio scabiem.*] Rubiginem. Plinius, lib. 17. sect. 44. *Cæleste frugum vinearumque malum, nullo minus noxium est rubigo. Frequentissima hæc in roscido tractu.* Vide & lib 18. sect. 68

11. *Pruina uredinem.*] Pruina est quæ lapsa persidet ac gelat, nec fit nisi immoto aëre ac sereno. *Gelée blanche.* A peturendo dicta, quod fruges & virgulta perurit: unde is morbus herbarum & fruticum *uredo* dictus: *Brulure.*

12. *Pluvias quidem aquas.*] Hippocrates, loc. cit pag. 198. A quo dissidere Celsus videtur, lib. 2. cap. 30. dum inter ea quæ alvum adstringunt, *aquam duram* censet, *id est, eam quæ tarde putrescit, ideoque pluviam potissimum.*

13. *Faucibusque.*] Faucium duritiæ, malum tonsillis & glandulis affine, cognatumque.

14. *Aut animalium.*] Vermiculorum ex aquæ putredine nascentium.

15. *Nec statim amnium.*] Hæc fere totidem verbis, allatis præterea hujus placiti caussis, Hippocr. loc. cit. cap. 5.

16. *Parthorum reges.*] Solinus, cap. 38. pag. 68. a Plinio: Plinius, aliique ab Herodoto, lib. 1. Clio, num. 188. pag. 178. Ἀπὸ τοῦ Χοάσπεω ποταμοῦ . . . τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος, τοῦ μοῦνου πίνει βασιλεύς, &c Leviorem ceteris Eulæi amnis aquam decima quinta parte esse, animadversum aïunt. Negat Athenæus, lib. 2. pag. 46. ex pondere æstimatam.

Sect. XXII. 1. *Tineas in fonte.*] MSS. Reg. 1. & 2. *tænias*, quæ vox vermiculos, sonat, ut sæpe diximus.

fonte gigni. Ante omnia autem damnantur amaræ : [2] & quæ, cum sorbentur, statim implent : quod evenit Trœzene. Nam nitrosas atque [a] [3] salmacidas in desertis Rubrum mare petentes, [4] addita polenta, utiles intra duas horas faciunt, ipsaque vescuntur polenta. [5] Damnantur in primis fontes, qui cœnum faciunt, quique malum colorem bibentibus : [b] refert & si vasa ærea inficiunt, [7] aut si legumina tarde percoquunt, si liquatæ leniter terram relinquunt, decoctæque crassis obducunt vasa crustis. Est etiamnum vitium non fœtidæ modo, verum omnino quidquam resipientis, jucundum sit illud licet gratumque, & ut sæpe, ad viciniam lactis accedens. [8] Aquam salubrem aëri quam simillimam esse oportet. [9] Unus in toto orbe traditur fons aquæ jucunde olentis in Mesopotamia, Chabura. Fabulæ rationem afferunt, quoniam eo Juno perfusa sit. De cetero aquarum salubrium sapor odorve nullus esse debet.

XXIII. [1] Quidam statera judicant de salubritate, frustrante dili-

INTERPRETATIO.

[a] *Salmacidas.*] Acidas simul atque salsas.

[b] *Refert.*] Interest etiam plurimum, ut in vase æreo maculam non faciat, & legumina cito coquat.

NOTÆ.

2. *Et quæ cum sorbentur.*] Vide Notas & Emendationes, num. X.

3. *Salmacidas.*] Legitur hæc vox etiam apud Plinium Valer. Salmasium, Reinesiumque nil moror, qui salinacidas legi volunt : perinde ac si non eadem vis foret & vocis istius *salmacidas*, quæ esse potest alterius, *salinacidas*. Nam & salmentum pro salsamento dixisse veteres, ex Joan. de Janua scimus. Sed & Glossæ Philoxeni salmacidum retinent. *Salmacia aqua*, ἁλμυρὸν ὕδωρ. *Salmacidum*, ἁλμυρόν. *Salmacidus*, ἁλμυρὸς, ἁλώδης. Et priore parte : Ἁλμυρὸς, *salmacidus*, *salsus*, Ἁλμυρὸν, *salmacidum* &c.

4. *Addita polenta.*] Paxamus in Geopon. lib. 2. cap. 4. pag. 35. aquarum vitium emendari suadet, hordeo contuso in aquas injecto, quod in linteolo prius illigatum : ἢ κριθὰς κόψαντες, καὶ εἰς ῥάκος ἐνδήσαντες, καταθήσομεθα ἐν τῷ ὕδατι.

5. *Damnantur.*] Hæc sunt petita ex Vitruvio, lib. 8. cap. 5. pag. 167. Consentit & Galen. tom. 9. Comment. 5. in Aphor. pag. 211.

6. *Refert & si vasa.*] Vide Notas & Emendationes num. XI.

7. *Aut si legumina.*] Palladius, lib. 9. in Augusto, tit. 10. pag. 137. *Aquam vero novam sic probabis .... Decocta aeneo vasculo, si arenam vel limum non relinquit in fundo, utilis erit : Item si legumina cito valebit excoquere, vel si colore pellucido, carens musco*, &c. Præïvit Plinio Palladioque Celsus, inferius a nobis laudandus.

8. *Aquam ..., aëri quam simillimam.*] Nempe ut sit æque saporis omnis omnino expers, atque aërem esse necesse est, ut ne sit noxius. Plinius, lib. 15. sect. 32. *Sentiri quidem aquæ saporem ullum succumve, vitium est .... odor ipse nullus est aquis : aut si sentitur, omnino vitium est.*

9. *Unus in toto orbe.*] Adde & puteum Mothonæ in Peloponneso, aquæ Cyzicenum unguentum resipientis, cujus Pausanias meminit, in Messeniacis, circa finem. Item Athenæus, lib. 4. pag. 284.

Sect. XXIII. 1. *Quidam statera.*] Hæc Plinius ex Erasistrato, qui apud

gentia, quando perrarum est, ut levior sit aliqua. [2] Certior subtilitas, inter pares meliorem esse, quæ calefiat refrigereturque celerius. [a] Quin & haustam vasis, [3] ne manus pendeant, depositisque in humum, tepescere affirmant. Ex quonam ergo genere maxime probabilis continget? Puteis nimirum, ut in oppidis constare video: sed his, quibus exercitationis ratio crebro haustu contingit, & illa tenuitas colante terra.

Salubritati hæc satis sunt. [b] Frigori & opacitas necessaria, utque cælum videant. Super omnia observatio una, eadem & ad perennitatem pertinet, [4] ut illa vado exsiliat vena, non e lateribus. Nam ut tactu gelida sit, etiam arte contingit: si etiam [5] expressa in altum, aut e sublimi dejecta, [6] verberatu corripiat aëra. In natando quidem spiritum continentibus frigidior sentitur eadem. [7] Neronis principis inventum est, decoquere aquam, vitroque demissam in nives refrige-

INTERPRETATIO.

[a] *Quin &c.*] Quin & e vase *in quo sit decocta*, haustam *minoribus* vasis aquam,.... iisque humi depositis, tepescere *statim* affirmant.

[b] *Frigori.*] Ut frigida sit aqua, præterea necessaria est opacitas.

NOTÆ.

Athen. lib. 2. pag. 46. inconsideratos esse fallique eos tradit, qui statera bonitatem aquarum exquirunt: *quoniam*, inquit, *si aqua ex Amphiarai fonte, quæ saluberrima est, cum aqua Eretria vitiosa componitur, nullum profecto ponderis discrimen intercedit*, ὅπως ὕδ' ὅτις ἐςὶ διαφορὰ κατὰ τὸν ςαθμόν. Vide vetustam inscriptionem Diocletiani Aug. superius a nobis allatam, sect. 21.

2. *Certior subtilitas.*] Sic Athenæus, lib 2. pag. 24. Τὰ δὲ ταχὺ θερμαινόμενα, κοῦφα καὶ ὑγιεινά. Quod ex Hippocrate rursum confirmat, pag. 26. Hippocratis ipsius testimonio: petito videlicet e lib. 5. Aphor. 26. pag. 210. tom. 9. operum Galeni. Ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον, καὶ ταχέως ψυχόμενον, κουφότατον. Leviorem Galenus in eum locum accipi putat oportere, non quæ minus ponderis habeat: id enim vel judice trutina potest intelligi: sed quæ ventri minus gravis, eitiusque permeet. Contra Celsus ex statera dijudicat, lib. 2. cap. 18. *Levis pondere*, inquit, *apparet: & ex his quæ pondere pares sunt, eo melior quæque est, quo celerius & calefit & frigescit, quoque celerius ex ea legumina percoquuntur.*

3. *Ne manus pendeant.*] Plena obscuritatis oratio. Sententia videtur esse, utraque manu arripi vas oportere: neutram esse pendulam. Lectioni tamen vulgatæ suffragantur codices manu exarati, quos vidi, omnes.

4. *Ut illa vado.*] E putei medio, imoque fundo, non e lateribus.

5. *Expressa in altum.*] Ut in aquis salientibus evenit.

6. *Verberatu.*] Reg. 2. & Chiffl. *verberatum*, eodem sensu.

7. *Neronis principis.*] De Neronis decocta, Tranquillus in Nerone, cap. 48. Martialis, lib. 2. Epigr. 85.

Vimine clausa levi nivea custodia coctæ, &c.

Hoc est, ampulla, seu lagena vitrea aquæ decoctæ, & nivibus refrigeratæ, viminibus supertextis armata ac munita. Idem, lib. 14. Epigr. 116.

Quo tibi decocta nobile frigus aqua?

Decoctam quoque sacco percolabant: unde *saccus nivarius*, & *colum nivarium*, apud eundem, lib. 14. Epigr. 104.

rare. Ita voluptas frigoris contingit [8] sine vitiis nivis. Omnem utique decoctam utiliorem esse convenit : [9] item calefactam magis refrigerari, subtilissimo invento. Vitiosæ aquæ remedium est, si decoquatur ad dimidias partes. Aqua frigida ingesta sistitur sanguis. [10] Æstus in balineis arcetur, si quis ore teneat. Quæ sunt haustu frigidissimæ, non perinde & tactu esse, alternante hoc bono, multi familiari exemplo colligunt.

XXIV. Clarissima aquarum omnium in toto orbe, frigoris salubritatisque palma præconio Urbis, Marcia est, inter reliqua Deûm munere Urbi tributa. Vocabatur hæc quondam [1] Aufeia, fons autem ipse [2] Pitonia. Oritur in ultimis montibus Pelignorum : [3] transit

NOTÆ.

Attenuare nives norunt & lintea nostra:
Frigidior colo non salit unda tuo.

Juvenalis, Satyr 5. vers. 50.

Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.

8. *Sine vitiis nivis.*] Aquam ex dissoluta & colliquefacta nive pessimam, & corporibus perniciosissimam esse, & jampridem Aristoteles quasi oraculo edidit, & eorum qui palato obsequi, quam illius auctoritatem sequi malunt, quotidiana experimenta declarant, inquit Muretus, lib. 9. Variar. cap. 9. pag 229. Incommoda igitur, quæ nivis potum sequuntur, fugere, & tamen æstivis mensibus frigidum bibere qui volunt, vasis duplicibus uti solent, e tenuissima lamina eo artificio factis, ut vinum aut aquam quæ potui paratur, omni quidem ex parte nix ambiat, sed eorum tamen neutrum contingat, neque cum eis commisceatur : Ita fit ut neque bibant nivem, & tamen nihilo minus frigidum bibant, quam si biberent nivem. Lepide Martialis in eam rem, lib. 14. Epigr. 117.

Non potare nivem, sed aquam potare rigentem
De nive, commenta est ingeniosa sitis.

Quæ sint vitia nivis, & glaciei, Hippocrates expedit, sect. 5. Aphor. 24.

9. *Item calefactam.*] Hoc ex Arist. lib. 1. Meteorol. cap. 12. pag. 543. *Συμβάλλεται δ᾽ ἔτι πρὸς τὴν ταχυτῆτα τῆς πήξεως καὶ τὸ προτεθερμάνθαι τὸ ὕδωρ· θᾶττον γὰρ ψύχεται. Διὸ πολλοὶ ὅταν τὸ ὕδωρ ψῦξαι ταχὺ βούλωνται, εἰς τὸν ἥλιον τιθέασι πρῶτον. Nonnihil facit ad concretionis celeritatem præcedens aquæ concalfactio. Quandoquidem quæ prius incaluit, ocyus refrigerari assolet. Quocirca multi cum calidam celerius refrigerare volunt, prius insolant.* Negat tamen Cabeus experimentum id esse verum, in eum Philosophi locum.

10. *Æstus in balineis.*] Sic infra de sale, sect. 45. *Æstus balinearum convalescentes ut tolerare possint, linguæ subditus præstat.*

Sect. XXIV. 1. *Aufeia.*] Mallem *Saufeia.* Id enim gentis Romanæ nomen.

2. *Pitonia.*] Sic MSS. non *Piconia.* Vide quæ diximus in Notis & Emend. ad librum 2. num. LXXXVII.

3. *Transit Marsos &c.*] Sic Vibius Sequester laudatus a nobis loco proxime cit. Hinc Statius, lib. 1. Silvar. de Baln. Etr.

Marsasque nives & frigora ducens Marcia.

Obrutis deinde temporis progressu canalibus fornicibusque, quibus hæc aqua tam longo viarum intervallo Romam ducebatur, factum est ut viri eruditi, Holstenius, & Fabrettus, dissert. 2. de Aquæduct. pag. 118. hanc Marciæ aquæ originem æque inter fabulas habendam censuerint, atque Alphei amantis occultos meatus. Primos ejus ortus repetunt ii a Tiburtino, unde se rursum aperire mox Plinius ait. Cursum omnem explanat accurate idem Fabrettus loc. cit.

Marsos & Fucinum lacum, Romam non dubie petens. Mox in specus mersa, in Tiburtina se aperit novem millibus pass. fornicibus structis perducta. Primus eam in Urbem ducere auspicatus est [4] Ancus Marcius, unus e regibus. [5] Postea Q. Marcius Rex in Prætura. [6] Rursusque restituit M. Agrippa.

XXV. [1] Idem & Virginem adduxit ab octavi lapidis [2] diverticulo duobus millibus pass. [3] Prænestina via. Juxta est Herculaneus rivus, quem refugiens [4] Virginis nomen obtinuit. [5] Horum amnium comparatione, differentia supra dicta deprehenditur, cum quantum Virgo tactu, tantum præstet Marcia haustu. Quanquam utriusque jam pridem urbi periit voluptas, ambitione avaritiaque in villas ac suburbana [6] detorquentibus publicam salutem.

NOTÆ.

4. *Ancus Marcius.*] Exstat quidem certe in Cimelio nostro, & apud Patin. in Marcia gente nummus, cujus ex parte adversa Rex Ancus depingitur, ita curante Philippo Marcio, ob gentilitatis eum eo commune decus: Aquæ ductus in aversa signatur, cum epigraphe, PHILIPPVS. AQVA. MAR.

5. *Postea Q. Marcius.*] Qui ab Anco Marcio pariter Romanorum rege ducebat genus: Plutarchus in Coriolano, pag. 213. Μάρκιοι δ' ἦσαν καὶ Πόπλιος καὶ Κόϊντος, οἱ πλεῖστον ὕδωρ καὶ κάλλιστον ἐν Ῥώμῃ καταγαγόντες. De Marcio & Agrippa iterum, lib. 36. sect. 24. num. 9.

6. *Rursusque restituit.*] Anno Urbis DCCXX. L. Sempronio Atratino, L. Scribonio Libone Coss. ex Dione, lib. 49. pag. 416. Ὅ τε Ἀγρίππας τὸ ὕδωρ τὸ Μάρκιον ὠνομασμένον, ἐκλιπὸν φθορᾷ τῶν ὀχετῶν, καὶ ἀνεκτήσατο δαπάνῃ οἰκείᾳ, καὶ ἐπὶ πολλὰ τῆς πόλεως ἐπωχέτευσεν. *Agrippa aquam Marciam, quæ propter corruptos canales defecerat, suis sumptibus reparavit, ac per multas urbis partes deduxit.*

Sect. XXV. 1. *Idem & Virginem.*] Id ab Agrippa factum anno V.C. DCCXXXV. C. Sentio Saturnino, L. Lucretio Coss. refert Dio, lib. 54. pag. 528. & aquam eam Augustam ab eo fuisse appellatam. Virginalem aquam quibus impensis Summi Pontifices Pius IV. & Pius V. populusque Rom. restitui curaverint, narrat opusculo singulari Luc. Pætus JC. *De restitutione Aquæ Virginis*, in libro de mensuris & ponderibus. Libellum singularem eodem argumento ac titulo inscripsit & August. Steuchus Eugubinus, S. Sedis Apost. Bibliothecarius. Virginem & Marciam versiculo complectitur Martialis, lib. 6. Epigr. 42.

Cruda Virgine, Marciave mergi,
Quæ tam candida, tam serena lucet,
Vt nullas ibi suspiceris undas, &c.

2. *Diverticulo.*] Transversis semitis, quæ sunt a latere viæ militaris.

3. *Prænestina via.*] Sive ut Frontinus ait, octavo lapide viæ Collatinæ: quod eodem recidere demonstrat idem Fabrettus, erudito opere de Aquæduct. Dissert. 3. pag. 169.

4. *Virginis nomen.*] Aliam alii appellationis hujus causam afferunt. Cassiodorus, lib. 7. Variar. form. 6. *quia puriore fluens unda, nullis polluitur sordibus.* Frontinus, lib. 1. de Aquæd. ex eo quod quærentibus aquam militibus, puella virguncula quasdam venas monstravit: quas secuti qui foderunt, ingentem aquæ modum invenerunt.

5. *Horum amnium.*] Si conferas, inquit, Marciæ aquæ profluentem rivum, seu verius amnem, cum aqua Virgine, intelliges discrimen superius memoratum, sect. 23. nempe alternari frigiditatis bonum a natura, nec quæ sunt hausta aquæ frigidissimæ, easdem perinde & tactu esse.

6. *Detorquentibus.*] Sic MSS. Reg. & Chiffl. aliique; non *decoquentibus*.

XXVI.

XXVI. Non ab re fit, quærendi aquas junxisse rationem. Reperiuntur in convallibus maxime, & quodam [a] convexitatis cardine, aut montium radicibus. [1] Multi septentrionales ubique partes aquosas existimavere. Qua in re varietatem naturæ aperuisse conveniat. In Hyrcanis montibus a meridiano latere non pluit. Ideo silvigeri ab Aquilonis tantum parte sunt. At Olympus, Ossa, Parnassus, Apenninus, Alpes, undique vestiuntur, amnibusque perfunduntur. Aliqui ab Austro, sicut in Creta [2] Albi montes. Nihil ergo in his perpetuæ observationis judicabitur.

XXVII. Aquarum sunt notæ, juncus, aut arundo, aut herba, [2] de qua dictum est: multumque alicui loco pectore incubans rana. Salix enim erratica, & alnus, aut vitex, aut arundo, aut edera sponte proveniunt, & corrivatione aquæ pluviæ in locum humiliorem e superioribus defluentis, [3] augurio fallaci. [4] Certior multo nebulosa exhalatio est, ante ortum Solis longius intuentibus: quod ex edito quidam speculantur, proni terram mento attingente. Est & peculiaris æstimatio peritis tantum nota, quam ferventissimo æstu sequuntur, dieique horis ardentissimis, [a] qualis ex quoque loco repercussus splendeat. Nam si terra sitiente humidior est ille, indubitata spes promittitur. Sed tanta intentione oculorum opus est, ut indolescant: quod

INTERPRETATIO.

[a] *Convexitatis.*] Devexi ac declivis tumuli collisque fastigio.

[a] *Qualis.*] Qualis sit repercussio radiorum Solis ex quovis loco.

NOTÆ.

Sect. XXVI. 1. *Multi septentrionales.*] Sic Geopon. auctor, lib. 2. cap. 4. pag. 33. & cap. 5. pag. 37. Vitruvius item, lib. 8. cap. 1. pag. 153. Palladius, lib. 9. in Augusto, tit. 8. pag. 136. *Maxime sub radicibus montium in septentrionali parte quærendæ sunt aquæ, quia in his locis magis abundant, utilioresque nascuntur.*

2. *Albi montes.*] Egimus de iis, lib. 4. sect. 20.

Sect. XXVII. 1. *Aquarum sunt notæ.*] Vitruvius, loc. cit. pag. 154 *Signa autem, quibus terrarum generibus suberunt aquæ, hæc erunt: si invenientur nascentia, tenuis juncus, salix erratica, alnus, vitex, arundo, edera, aliaque, quæ ejusmodi sunt, quæ non possunt nasci, nec ali, sine humore. Solent autem eadem in lacunis nata esse .... quibus non est credendum. Sed quibus regionibus & terris, non lacunis, ea signa nascuntur, non sata, sed naturaliter per se creata, ibi est quærenda.* Sic etiam auctor Geopon. lib. 2. cap. 4. pag. 32. & Cassiodorus, lib. 3. Var. cp. 53.

2. *De qua dictum est.*] Libro 26. sect. 16. *Bechion, quæ & tussilago dicitur. Duo ejus genera: silvestris ubi nascitur, subesse aquas credunt: & hoc habent signum aquileges.*

3. *Augurio fallaci.*] Id Vitruvius paulo explicatius loco proxime allato. Item Palladius, lib. 9. in Augusto, tit. 8. pag. 135.

4. *Certior multo.*] Mutuatus hæc Plinius a Vitruvio, lib. 8. cap. 1. pag. 151. Tradidit etiam Palladius, loc. cit. & auctor Geopon. loc. cit. pag 35.

fugientes ad alia experimenta decurrunt, [5] loco in altitudinem pedum quinque defosso, ollisque e figlino opere crudis, aut [6] peruncta pelvi ærea cooperto, lucernaque ardente [7] concamerata frondibus, dein terra, si figlinum humidum ruptumve, aut in ære sudor, vel lucerna sine defectu olei restincta, aut etiam vellus lanæ madidum reperiatur, non dubie promittunt aquas. [8] Quidam & igne prius excoquunt locum, [b] tanto efficaciore vasorum argumento.

XXVIII. Terra vero ipsa promittit candicantibus maculis, aut tota glauci coloris. [1] In nigra enim scaturigines non fere sunt perennes. [2] Figularis creta semper adimit spes. Nec amplius puteum fodiunt, [a] coria terræ observantes, ut a nigra descendat [3] ordo supra dictus. Aqua semper dulcis in argillosa terra, frigidior in tofo. [4] Namque & hic probatur. Dulces enim levissimasque facit, [b] & colando continet sordes. [5] Sabulum exiles limosasque promittit. [6] Glarea incertas venas, sed boni saporis. [7] Sabulum masculum, & are-

INTERPRETATIO.

[b] *Tanto.*] Multo utique efficaciore argumento quod ex vasis diximus, *si figlinum humidum, ruptumve, aut in ære sudor.*

[a] *Coria.*] *Varias terræ quasi crustas observant*, ut a nigro colore, qui color summæ terræ ac supremæ cutis, *ad alios colores* quo dictum est ordine descendatur.

[b] *Et colando.*] Dum per tophum colatur, is sordes aquarum omnes recipit ac retinet.

NOTÆ.

5. *Loco in altitudinem.*] Experimenta hæc totidem verbis leges apud Vitruvium, lib. 8. cap 1. pag. 152. & 153. & apud Pallad. loc cit. pag. 136. Sic etiam auctor Geopon. lib. 2. cap 4. pag. 32. & 33 & cap. 5. pag. 44.

6. *Aut perunctâ*] Oleo scilicet, ἐλαίῳ διαχρισθέντι, inquit auctor Geopon. loc. cit.

7. *Concamerata.*] Palladius, loc. cit. *Tunc supra fossa labra erate facta de virgis ac frondibus, additaque terra, spatium omne cooperiatur*, &c.

8. *Quidam igne.*] Vitruvius, loc. cit. pag. 153. Palladius loc cit. *Item si in eo loco focum feceris, & terra vaporata humidum fumum, nebulosumque ructaverit, aquas inesse cognosces.*

Sect. XXVIII. 1. *In nigra.*] Vitruvius, loc cit. *In terra autem nigra sudores & stillæ exiles inveniuntur.*

2. *Figularis creta.*] Vitruvius, loc. cit. pag 152. *In creta tenuis, exilis, & non alta est copia : ea erit non optimo sapore.* Pallad. loc cit. *Creta tenues, nec optimi saporis venas creabit.*

3 *Ordo supra dictus.*] A nigra, ad maculosam : ab hac ad glaucum colorem.

4. *Namque & hic probatur.*] Testis vel ipsa vetus inscriptio, quam superius attulimus, sect. 21

5. *Sabulum exiles.*] Vitruvius loc. cit. *Item sabulone soluto, tenuis : sed si invenietur, ea erit limosa & insuavis.* Sic & Pallad. loc cit.

6 *Glarea &c*] Hæc deinceps totidem syllabis Vitruvius, loc. cit. usque ad ea verba, *oportet autem* &c Palladius item, loc. cit.

7. *Sabulum masculum*] Durius, compactiorisque naturæ. Sic Palladius, loc. cit. *Sabulo masculus, & arena, & carbunculus, certas & ubertate copiosas* Sic etiam Vitruvius, ut diximus. Carbunculus terræ genus est, de quo egimus antea lib. 17. sect. 3.

na, & carbunculus, certas ſtabileſque & ſalubres. Rubra ſaxa optimas, ſpeique certiſſimæ. Radices montium ſaxoſæ, & ſilex, hoc amplius [8] rigentes. Oportet autem fodientibus humidiores aſſidue reſpondere glebas, faciliuſque ferramenta deſcendere. [9] Depreſſis puteis ſulphurata vel aluminoſa occurrentia putearios necant. Experimentum hujus periculi eſt demiſſa ardens lucerna; ſi exſtinguatur. Tunc ſecundum puteum dextra ac ſiniſtra fodiunt [c] [10] æſtuaria, quæ graviorem illum halitum recipiant. Fit & ſine his vitiis [d] altitudine ipſa gravior aër, quem emendant aſſiduo linteorum jactatu eventilando. Cum ad aquam ventum eſt, [11] ſine arenato opus ſurgit, ne venæ obſtruantur. Quædam aquæ vêre ſtatim incipiente frigidiores ſunt, quarum non in alto origo eſt: hibernis enim conſtant imbribus: quædam Canis ortu, ſicut in Macedoniæ Pella utrumque. Ante oppidum enim incipiente æſtate, frigida eſt paluſtris: dein maximo æſtu in excelſioribus oppidi riget. Hoc & in Chio evenit, [12] ſimili ratione portus & oppidi. [13] Athenis Enneacrunos nimboſa æſtate frigidior eſt, quam puteus in Jovis horto. At ille ſiccitatibus riget: [14] * maxime autem putei [15] circa Arcturum. Non ipſa æſtate defi- *Cap. IV.

Interpretatio.

[c] *Æſtuaria.*] Spiramenta.

[d] *Altitudine.*] Foſſionis profunditate.

Notæ.

8. *Rigentes.*] Vitruvius loc. cit. *Sub radicibus autem montium, & in ſaxis ſilicibus, uberiores, & affluentiores: eaque frigidiores ſunt, & ſalubriores.*

9. *Depreſſis puteis.*] Hæc pariter ex Vitruvio, lib. 8. cap. 7. pag. 71. *Calores* inquit, *unde etiam ſulphur, alumen, bitumen naſcitur, aëriſque ſpiritus immanes, qui cum graves per intervenia fiſtuloſa terra perveniunt ad foſſionem puteorum, & ibi homines offendunt fodientes, naturali vapore obturant in eorum naribus ſpiritus animales: ita qui non celerius inde effugiunt, ibi interimuntur. Hoc autem quibus rationibus caveatur, ſic erit faciendum. Lucerna accenſa demittatur, quæ ſi permanſerit ardens, ſine periculo deſcendetur. Sin autem eripietur lumen vi vaporis, tunc ſecundum puteum dextra ac ſiniſtra defodiantur æſtuaria,* &c. Tranſcripſit hæc quoque Palladius, lib. 9. in Auguſto, tit 9. pag. 136. Tractat egregie hoc argumentum Agricola, lib. 6. de re metall. pag. 172.

10. *Æſtuaria.*] Gallice, *des ſoupiraux.*

11. *Sine arenato.*] Ita Reg. 2. & Chifflet. Male editi, *ſine arena.* Senſus eſt, imum parietem, qui puteum inferne ambit, lapidibus tantum aliis ſuper alios aggeſtis & collocatis ſtrui, ſine intrita calcis & arenæ, ne venæ aquarum obſtruantur. Accepta hæc quoque ex Vitruvio, lib. 4. cap. 7. pag. 172. *Cum ad aquam erit perventum, tunc ſepiatur ſtructura, ne obturentur venæ.*

12. *Simili ratione.*] Ut in portu ſcilicet ejus inſulæ incipiente æſtate frigida aqua ſit: in excelſioribus oppidi partibus maximo æſtu rigeat.

13 *Athenis.*] De hoc fonte egimus lib. 4. ſect. XI.

14. *Maxime autem putei.*] Athenis ſcilicet.

15. *Circa Arcturum.*] Circa Arcturi exortum, qui fere accidit Idibus Septemb. ut dictum eſt lib. 18. ſect. 74.

ciunt, omnesque quatriduo eo subsidunt. Jam vero multi hieme tota: [16] ut circa Olympum, vêre primum aquis redeuntibus. [17] In Sicilia quidem circa Messanam & Mylas hieme in totum inarescunt fontes: æstate exundant, amnemque faciunt. Apolloniæ in Ponto fons juxta mare æstate tantum superfluit, & maxime circa Canis ortum: parcius, si frigidior sit æstas. Quædam terræ imbribus sicciores fiunt, velut in Narniensi agro: quod Admirandis suis inseruit M. Cicero, [18] siccitate lutum fieri prodens, imbre pulverem.

XXIX. Omnis aqua hieme dulcior, æstate autem minus, autumno minime: minusque per siccitates. Neque æqualis amnium plerumque gustus est, magna alvei differentia. [1] Quippe tales sunt aquæ, qualis terra per quam fluunt, qualesque herbarum, quas lavant, succi. [2] Ergo iidem amnes parte aliqua reperiuntur insalubres. Mutant saporem & influentes rivi, ut Borysthenem, victique diluuntur. Alii vero & imbre mutantur. Ter accidit in Bosphoro, ut salsi deciderent, necarentque frumenta: [a] [3] toties & Nili rigua pluviæ amara fecere, magna pestilentia Ægypti.

XXX. Nascuntur fontes decisis plerumque silvis, quos arborum alimenta consumebant: [1] sicut in Hæmo obsidente Gallos [2] Cassandro, cum valli gratia silvas cecidissent. Plerumque vero damnosi tor-

INTERPRETATIO.

a *Toties.*] Ter agros, Nili aquis irrigatos, pluviæ amaros fecere.

NOTÆ.

16. *Vt circa Olympum.*] Sic etiam MSS. omnes, quos quidem vidi. Gronovius ex suo, *circa Olynthum.*

17. *In Sicilia quidem.*] Hoc verum esse Fazellus in iis oris natus restatur, decad. 1. de rebus Siculis, lib. 9. cap. 8.

18. *Siccitate lutum.*] Cum arena post imbres in luti duritiem glebasque majores coït: quæ mox imbre adveniente solvuntur: post effusos imbres, iterum coït ac durescit.

Sect. XXIX. 1. *Quippe tales.*] Ex Vitruvio, lib. 8. cap. 4. pag. 166. Plinius, lib. 2. sect. 106. *Lacus Sinnaus in Asia circumnascente absinthio inficitur.*

2. *Ergo iidem amnes.*] De Hypani idem, quod Plinius de Borysthene, prodit Vitruvius, lib. 8 cap. 3. pag. 160. *In Ponto est flumen Hypanis*, inquit, *qui a capite profluit circiter millia* XL. *sapore dulcissimo: deinde cum pervenit ad locum qui est ab ostio ad millia* CLX. *admiscetur ei fonticulus oppido quam parvulus. Is cum in eum influit, tantam magnitudinem fluminis facit amaram: ideo quod per id genus terræ, & venas unde sandaraca foditur, ea aqua manando perficitur amara.*

3. *Toties & Nili.*] Narrat hoc ipsum Athenæus, lib. 2. pag. 42. ex Theophrasto.

Sect. XXX. 1. *Sicut in Hæmo.*] Seneca, lib. 3. Natur. quæst. cap. XI. pag. 869. *Fuit aliquando aquarum inops Hæmus: sed cum Gallorum gens a Cassandro obsessa in illum se contulisset, & silvas cecidisset, ingens aquarum copia apparuit, quas videlicet in alimentum suum nemora ducebant: quibus excisis, humor qui desiit in arbusta consumi, superfusus est .... Sed pace Theophrasti dixisse liceat: non est hoc simile veri: quia fere aquosissima sunt, quæcumque umbrosissima:* &c.

2. *Cassandro.*] Macedoniæ Rege, Alexandri successore.

rentes corrivantur detracta collibus silva, continere nimbos ac digerere consueta. Et coli moverique terram, callumque summæ cutis solvi, aquarum interest. [3] Proditur certe in Creta expugnato oppido, quod vocabatur Arcadia, cessasse fontes, amnesque qui in eo situ multi erant: rursus condito post sex annos emersisse, uti quæque cœpissent partes coli.

[4] Terræ quoque motus profundunt, sorbentque aquas: sicut circa CAP. VI Pheneum Arcadiæ quinquies accidisse constat. Sic & in Coryco monte amnis erupit, posteaque cœptus est coli. Illa mutatio mira, ubi causa nulla evidens apparet: sicut in Magnesia calidas factas frigidas, salis non mutato sapore. [5] Et in Caria, ubi Neptuni templum est, amnis qui fuerat ante dulcis, mutatus in salem est. Et illa miraculi plena, [6] Arethusam Syracusis fimum redolere [7] per Olympia: verique simile, quoniam Alpheus in eam insulam sub ima maria permeet. [8] Rhodiorum fons in Chersoneso nono anno purgamenta egerit. Mutantur & colores aquarum: [9] sicut Babylone lacus æstate rubras habet diebus XI. Et [10] Borysthenes æstatis temporibus cæruleus fertur, quanquam omnium aquarum tenuissimus: [11] ideoque innatans Hypani. In quo & illud mirabile, Austris flantibus superiorem Hypanim fieri. [12] Sed

NOTÆ.

3. *Proditur certe.*] Seneca, loc cit. *Idem* (Theophrastus) *ait circa Arcadiam, quæ urbs in Creta insula fuit, fontes & lacus substitisse, quia desierit coli terra, diruta urbe: postea vero quam cultores receperit, aquas quoque recepisse. Causam siccitatis hanc ponit, quod obduruerit constricta tellus, nec potuerit imbres inagitata transmittere*, &c.

4. *Terræ quoque.*] Ex Seneca & istud, loco cit. *Sæpe motu terrarum itinera fluminum turbantur, & ruina interscindit aquas, quæ retentæ novos exitus quærunt, & aliquo impetu faciunt, aut ipsius quassatione terræ aliunde alio transferuntur.... quod accidisse ait Theophrastus in Coryco monte, in quo post terrarum tremorem nova vis fontium emersit.*

5. *Et in Caria.*] Hoc ipsum refert Athenæus, lib. 2. pag. 42. ex Theophrasto.

6. *Arethusam.*] De eo fonte diximus lib. 3. sect. 14.

7. *Per Olympia.*] Vide Strabonem, lib. 6. pag. 270. Seneca, lib. 3. Natur. quæst. cap. 26. pag. 874. *Quidam fontes certo tempore purgamenta ejectant, ut Arethusa in Sicilia, quinta quaque æstate per Olympia. Inde opinio est Alpheum ex Achaïa eo usque penetrare, & agere sub mare cursum, nec ante quam in Syracusano litore emergere. Ideoque iis diebus quibus Olympia sunt, victimarum stercus secundo traditum flumini illic redundare. Hoc & a te traditum est in poëmate, Lucili carissime, & a Virgilio qui alloquitur Arethusam:*

Sic tibi, cum fluctus subterlabere Sicanos,
Doris amara suam non intermisceat undam.

8. *Rhodiorum.*] Seneca, loc. cit. pag. 874. *Est in Chersoneso Rhodiorum fons, qui post magnum intervallum temporis, fœda quædam turbidus ex intimo fundat, donec liberatus eliquatusque est.*

9. *Sicut Babylone.*] Athenæus, lib. 2. pag. 42.

10. *Borysthenes.*] Athenæus loc. cit.

11 *Ideoque.*] Ἐν τοῖς βορείοις, flantibus Aquilonibus, inquit Athenæus, loc. cit. Borysthenes supernatat: Hypanis, Austris.

12. *Sed tenuitatis.*] Vide quæ de Nili simili fere dote diximus, lib. 5. sect. 10.

tenuitatis argumentum & aliud est, quod nullum halitum, non modo nebulam emittat. Qui volunt diligentes circa hoc videri, dicunt aquas graviores post brumam fieri.

CAP. VI. XXXI. [1] Ceterum a fonte duci fictilibus tubis utilissimum est crassitudine binûm digitorum, [a] [2] commissuris pyxidatis, ita ut superior intret, calce viva ex oleo [b] lævigatis. [c] [3] Libramentum aquæ in centenos pedes sicilici minimum erit: [d] si cuniculo veniet, [4] in binos actus lumina esse debebunt. [5] Quam surgere in sublime opus fuerit,

INTERPRETATIO.

a *Commissuris.*] Juncturis tubulorum in motem pyxidum ex una parte angustioribus.

b *Lævigatis.*] Illitis.

c *Libramentum.*] Declivitas aquæ ductus, a fonte usque in centum nos pedes, ut minimum debet esse sicilici, *hoc est, quarta partis pollicis.*

d *Si cuniculo.*] Si canali structili aqua ducatur.

NOTÆ.

Sect. XXXI. 1. *Ceterum.*] Ex Vitruvio, lib. 8. cap. 7. pag. 168. *Ductus autem aquæ fiunt generibus tribus: rivis, per canales structiles, aut fistulis plumbeis, seu tubulis fictilibus* &c. Et pag. 171. *Multo salubrior est ex tubulis aqua, quam per fistulas: quod per plumbum videtur esse ideo vitiosa, quod ex eo cerussa nascitur: hac autem dicitur esse nocens corporibus humanis: ita, si quod ex eo procreatur, id est vitiosum, non est dubium, quin ipsum quoque non sit salubre..... Itaque minime fistulis plumbeis aqua duci videtur, si volumus eam habere salubrem. Saporem quoque meliorem ex tubulis esse,* &c. Consentit & Palladius, lib. 9. in Augusto, tit. XI. pag. 137.

2. *Commissuris pyxidatis.*] *Lingulatis* eodem sensu dixit Vitruvius, loc. cit. pag. 170. *Sin autem minore sumptu voluerimus, aquam ducere, sic erit faciundum: Tubuli crasso corio ne minus digitorum duorum fiant ex testa, sed ita ut hi tubuli ex una parte sint lingulati, ut alius in alium inire convenireque possint. Tum coagmenta eorum calce viva ex oleo subacta sunt illinenda,* &c. Palladius, loc. cit. *Sed quod est salubrius & utilius, fictilibus tubis cum ducitur, duobus digitis crassi, & ex una parte reddantur angusti, ut palmi spatio unus in alterum possit intrare: quas juncturas viva calce oleo subacta debemus illinere.*

3. *Libramentum.*] Descensus aquæ a fonte seu capite, ad eum locum quo deducenda est. Hinc aquam librare, deducere est: Gallis, *Prendre le niveau.* Hinc etiam, ut Festus ait, *Delibrare*, est *aquam sulco derivare*: ubi delirant, qui *delirare* ibi reponere nituntur: quanquam lira sulcum significat. Nam vel series elementorum, quam Festus sequitur, *delibrare* ibi legi monet oportere. Antecedit enim *deliberare*, subsequitur *delicare*: quas inter voces suus & huic *delibrare* locus deletur: non isti, *delirare.* Itaque libra altitudinem aquæ, fastigiumque significat, unde illa deducitur: viamque omnem quæ decurrit. Frontinus: lib. 1. de Aquæd. *Aquæ omnes diversa in Vrbem libra perveniunt*, id est, altitudine ac via.... *Altissimus Anio est novus, proxima Claudia, tertium locum tenet Julia, quartum Tepula, dehinc Marcia, quæ capite etiam Claudiæ libram æquat.* Vide Notas & Emend. num. XII.

4. *In binos actus lumina.*] Hoc est, in pedes CCXL. ut diximus lib. 18. sect. 3. Lumina, spiramenta sunt, sive æstuaria: *des soupiraux.* Vide Notas & Emend. num. XIII.

5. *Quam surgere.*] Salientem aquam intelligit. *Vn jet d'eau.*

e plumbo veniat. Subit altitudinem exortus sui. Si longiore tractu veniet, subeat crebro descendatque, ne libramenta pereant. [6] Fistulas denûm pedum longitudinis esse legitimum est: [7] Et si quinariæ erunt, sexagena pondo pendere: [8] si octonariæ, centena: si denariæ, centena vicena, ac deinde ad has portiones. [9] Denariæ appellantur, cujus laminæ latitudo, antequam curvetur, digitorum decem est, dimidioque ejus quinaria. In omni anfractu collis quinariam fieri, [10] ubi dometur impetus, necessarium est: [11] item castella, prout res exiget.

XXXII. [1] Homerum calidorum fontium mentionem non fecisse

Notæ.

6. *Fistulas*] Tubulos plumbeos. Vitruvius, lib. 8. cap. 7. pag 16. hæc fere totidem verbis.

7. *Et si quinariæ.*] Minima hæc fuit fistularum latitudo: maxima, cum denariæ forent. Lex antiqua, apud Frontinum, lib. 1. de Aquæd. NE. CVI. EORVM. QVIBVS. AQVA. DARETVR PVBLICA. IVS. ESSET INTRA. QVINQVAGINTA. PEDES. EIVS. CASTELLI. EX QVO. AQVAM. DVCERENT. LAXIOREM. FISTVLAM SVBIICERE. QVAM. QVINARIAM. Modulos fistularum varios, & eorundem iconem exhibet Alexand. Donatus, lib 3. cap. 18. pag. 294.

8. *Si octonariæ, centena.*] Rotundo numero absolutoque Plinius utitur: aliter Vitruvius, loc. cit. pag. 170, *Si octonûm, pondo X C V I.*

9. *Denariæ.*] Vitruvius, loc. cit. *Ex latitudine laminarum, quot digitos habuerint, antequam in rotundationem flectantur, magnitudinem ita nominum concipiunt fistulæ. Namque quæ lamna fuerit digitorum decem, cum fistula perficietur ex ea lamna, vocabitur denaria, similiterque reliquæ.* Discrepare tamen a Vitruvio Frontinus videtur, lib. 1. de Aquæd.

10. *Ubi dometur impetus.*] Aquæ nimirum decurrentis.

11. *Item castella.*] Castellum, receptaculum est, quod aquam publicam recipit, auctore Ulpiano, Pandect. lib. 43. de aqua quotid. & æstiva. Gallice, *un Regard.* Vitruvius, lib. 8. cap. 7. pag. 170. *Inter actus ducentos non est inutile castella collocari: ut si quando vitium aliquis locus fecerit, non totum omneque opus contundatur, & in quibus locis sit factum, facilius inveniatur: sed ea castella neque decursu, neque in ventris planitie, neque omnino in vallibus, sed in perpetua fiant æqualitate.* Qui horum reficiendorum curam haberent, in vetustis inscriptionibus apud Reines. pag. 572. & apud Gruterum, pag. 601. CASTELLARII appellantur. Fuit & alius castellorum usus, ut ne aliunde aqua duceretur. Exstat de ea re Senatus consultum, apud Frontin. lib. 1. de Aquæd. NE. CVI. PRIVATO. AQVAM. DVCERE. EX. RIVIS. PVBLICIS. LICERET. VTIQVE. OMNES. II. QVIBVS. AQVAE. DVCENDAE. IVS. ESSET. DATVM. EX CASTELLIS. DVCERENT. ANIMADVERTERENTQVE. CVRATORES. AQVARVM. QVIBVS. LOCIS. INTRA. EXTRAQVE. VRBEM APTE. CASTELLA. PRIVATI. FACERE. POSSENT. EX. QVIBVS. AQAM. DVCERENT. QVAM. EX. CASTELLO. COMMMVNEM. ACCEPISSENT. A. CVRATORIBVS. AQVARVM. Olim dividicula appellata, auctore Festo: *Dividicula antiqui dicebant, quæ nunc sunt castella, ex quibus a rivo communi aquam quisque in suum fundum ducit.*

Sect. XXXII. 1. *Homerum ..... fontium*] Si unius Scamandri fontem exceperis, cujus aquam tepidam commendat Iliad. χ. vers. 147. Sed forte ab æstatibus.

demiror, cum alioqui [2] lavari calida frequenter induceret: videlicet quia medicina tunc non erat hæc, quæ nunc aquarum perfugio utitur. Est autem utilis [3] sulphurata nervis, [4] aluminata paralyticis, aut simili modo solutis: bituminata aut nitrosa, [5] qualis Cutilia, bibendo atque purgationibus. Plerique in gloria ducunt, plurimis horis perpeti calorem earum: quod est inimicissimum: namque paulo diutius, quam balineis, uti oportet, ac postea frigida dulci, nec sine oleo discedentes: quod vulgus alienum arbitratur, idcirco non alibi corporibus magis obnoxiis. Quippe & vastitate odoris capita replentur, & frigore infestantur sudantia, corporum parte mersa. Similis error, quam plurimo potu gloriantium. Vidique jam turgidos bibendo: in tantum ut anuli integerentur cute, cum reddi non posset hausta multitudo aquæ. Nec hoc ergo fieri convenit sine crebro salis gustu. Utuntur & cœno fontium ipsorum utiliter: sed ita, si illitum Sole inarescat. Nec vero omnes quæ sint calidæ, medicatas esse credendum, sicut [6] in Segesta Siciliæ, Larissa, Troade, Magnesia, Melo, Lipara. Nec decolor species æris argentive (ut multi existimavere) medicaminum argumentum est: quando nihil eorum in [7] Patavinis fontibus, ne odoris quidem differentia aliqua deprehenditur.

XXXIII. Medendi modus idem & in marinis erit, quæ calefiunt [1] ad nervorum dolores, [2] ferruminandas fracturas, ossaque contusa: item corpora siccanda, qua de causa & frigido mari utuntur. Præterea est alius usus multiplex, principalis vero navigandi phthisi affectis, [3] ut diximus, [4] aut sanguinem egerentibus: sicut proxime

NOTÆ.

2. *Lavari calida.*] Vide quæ diximus lib. 25. sect. 38.

3. *Sulphurata nervis.*] Sulphur ipsum ad nervorum vulnera laudat Galenus, lib. 3. κατὰ γένη.

4. *Aluminata.*] Galenus, lib. 7. κατὰ γένη, & κατὰ τόπους.

5. *Qualis Cutilia.*] Hanc quoque commendat Cælius Aurel. lib 3. Chron. cap. 2. De ejus situ diximus lib. 3. sect. 17.

6. *In Segesta.*] Ita M S S. recte, cum Parm. edit. Hermolaus perperam correxit *Egesta.*

7. *Patavinis fontibus.*] Quorum aqua, cum vis ei medica insit, nihil a vulgari, vel odore vel colore, differt. De his fontibus egimus lib. 2. sect. 106.

Sect. XXXIII. 1. *Ad nervorum dolores.*] Sic Q. Serenus, cap. 55. pag. 159.

Si vero occultus nervos dolor urit inertes,
Convenit & pelagi calidis perfundier undis.

Dioscor. lib. 5. cap. 19. de aqua marina: Θερμὸν δὲ καταντλούμενον .... ἁρμόζον τοῖς περὶ νεῦρα πάθεσι, &c. Ad podagram vel sic commendat Marcellus Empiricus, cap. 36. pag. 247.

2. *Ferruminandas.*] Ad fracturarum fascias idcirco marinam aquam Hippocrates adhibet, ἐς ὑποδεσμίδας, lib. de liquidorum usu, cap. 3. pag. 445. tomo 6. operum Galeni.

3. *Ut diximus.*] Libro 24. sect. 19. & lib. 28. sect. 14. Celsus Corn. lib. 3. cap. 22. *Quod si mali plus est, & vera phthisis est, ... opus est, si vires patiuntur, longa navigatione, cæli mutatione, sic ut densius quam id est ex quo discedit æger, petatur. Ideoque aptissime Alexandriam ex Italia itur*, &c.

4. *Aut sanguinem.*] Plinius junior, lib. 5. epist. 19. *Dum Zosimus*, inquit,

Annæum

[5] Annæum Gallionem fecisse post Consulatum meminimus. Neque enim Ægyptus propter se petitur, sed propter longinquitatem navigandi. Quin & vomitiones ipsæ [6] instabili volutatione commotæ plurimis morbis capitis, oculorum, pectoris, medentur: omnibusque, propter quæ elleborum bibitur. [7] Aquam vero maris per se efficaciorem discutiendis tumoribus putant Medici, [8] si illa decoquatur hordeacea farina ad parotidas. [9] Emplastris etiam, maxime albis, & malagmatis miscent. [10] Prodest & infusa crebro ictu. [11] Bibitur quoque, quamvis [12] non sine injuria stomachi, ad purganda corpora, bilemque atram, aut sanguinem concretum reddendum [13] alterutra parte. 12 Quidam & in quartanis dedere eam bibendam, [14] & in tenesmis [15] articulariisque morbis asservatam, & in hoc vetustate virus deponentem. [16] Aliqui decoctam, omnes ex alto haustam, nullaque dulcium mixtura corruptam, in quo usu præcedere vomitum volunt. [17] Tunc quoque acetum aut vinum aqua miscent. [18] Qui puram de-

NOTÆ.

libertus meus intente instanterque pronunciat, sanguinem rejecit, atque ob hoc in Ægyptum missus a me, post longam peregrinacionem confirmatus redut nuper.

5. *Annæum.*] Junium Annæum Gallionem, Senecæ Philosophi fratrem, cujus mentio apud Tacitum, lib. 15. Annal. pag. 265. Quo anno Consulatum gesserit, extraordinarium utique, nam in Consulum fastis non censetur, obscurum est.

6. *Instabili volutatione.*] Navis, qua vehimur, agitatione.

7. *Aquam vero.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 47.

8. *Si illa decoquatur.*] Diosc. lib. 5. cap. 19. & Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107.

9. *Emplastris.*] Diosc. loc. cit.

10. *Prodest & infusa.*] Ad tumores nimirum, ac parotidas, ad cetera quæ mollienda sunt ac discutienda. Crebro ictu, hoc est, crebris, ut loquitur Cælius Aurel. lib. 2. cap. 3. *aquarum supercadentium illisionibus, quas Græci καταπλυσμὸς vocant.* Et lib. 1. cap. 4. *Aquarum illisio est, qua patientes partes percussa mutari cogantur.* Itemque, lib. 4. cap. 7. *Aquarum illisio patientibus locis, quam Græci καταπλυσμὸν vocant.* Nugantur, qui *cerebro icto* hic reponunt, invitis etiam MSS.

11. *Bibitur quoque.*] Diosc. fere totidem verbis, loc. cit.

12. *Non sine injuria stomachi.*] Quem corrodit. Dioscor.

13. *Alterutra parte.*] Superne, vel inferne: vomitu, aut per alvum.

14. *Et in tenesmis.*] Marcellus Empir. cap. 29. pag. 203. Plinius Valer. lib. 2. cap. 24. cui titulus, *Ad tenesmum: Aqua marina*, inquit, *ex alto hauritur, servaturque, ut vetustate vires accipiat: postea bibitur cum vino & aceto, vomitu præcedente.*

15. *Articulariisque.*] Celsus, lib. 4. cap. 24. *de articulorum doloribus in manibus, pedibusque. Aquam marinam, vel muriam duram fervefacere oportet: deinde in pelvem conjicere: & cum jam homo pati potest, pedes demittere*, &c.

16. *Aliqui decoctam.*] Celsus, lib. 2. cap. 12. de ejectione: *Tunc immittenda in alvum est, si levi medicina contenti sumus pura aqua: si paulo valentiori, mulsa .... Acris autem est marina aqua, vel alia sale adjecto: atque utraque decocta commodior est.*

17. *Tunc quoque.*] Q. Serenus, cap. 50. de quartana, pag. 157.

Prodest & potus, sed mulsus Doridis humor.

18. *Qui puram.*] Vide Notas & Emendationes, num. XIV.

dere, raphanos supermandi ex mulso aceto jubent, [19] ut ad vomitiones revocent. [20] Clysteribus quoque marinam infundunt tepefactam. [21] Testium quidem tumori fovendo non aliud præferunt. [22] Item pernionum vitio ante hulcera. [23] Simili modo pruritibus, psoris, & lichenum curationi. [24] Lendes quoque & tetra capitis animalia hac curantur: [25] & liventia reducit eadem ad colorem. In quibus curationibus post marinam aceto calido fovere plurimum prodest. [26] Quin & ad ictus venenatos salutaris intelligitur, ut phalangiorum & scorpionum: & [27] ptyade aspide respersis. Calida autem in his assumitur. [a] [28] Suffitur eadem cum aceto capitis doloribus. [29] Tormina quoque & choleram calida infusa clysteribus sedat. Difficilius perfrigescunt

INTERPRETATIO.

[a] *Suffitur.*] Calefactæ vapor excipitur.

NOTÆ.

19. *Vt ad vomitiones.*] *Vt sit vomitus facilior, qui tenesmi causas effundat*, inquit Marcellus Empiricus, cap. 26. pag. 203.

20. *Clysteribus.*] Marcellus Empiric. cap. 27. pag. 196. *Torminosis saluberrime aqua marina per clysterem infundetur, si molestia diutina fuerit.* Plinius Valer. lib. 2. cap. 25. *Aqua marina calida clysterio infunditur.* Denique Diosc. lib 5. cap. 19. Πρὸς τὰ κενώματα ἐνιέμενον χλιαρὸν, καὶ πρὸς στρόφους θερμόν. *Ad movendas dejectiones tepefacta clysteribus infunditur: ad tormina vero calens.*

21. *Testium quidem.*] Q. Serenus, cap. 37. pag. 149.

Et tumidos testes Nereïa lympha coërcet.

Marcellus Empiricus, cap. 33. pag. 228. *Testiculi tumentes aqua marina rationabiliter foventur.* Sic etiam Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 25.

22. *Item pernionum.*] Diosc. totidem verbis, lib. 5. cap. 19. Ἁρμόζει χειμέτλοις πρὸ τοῦ ἑλκωθῆναι. Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 28. de pernionibus. *Pernionibus, qui cum pruritu sunt, aqua marina fotus satis prodest.*

23. *Simili modo.*] Dioscor. item: Ψώρας τε καὶ κνησμῶν, καὶ λειχῆνας &c.

24. *Lendes quoque.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 4. *Lendes, & alia capitis tetra animalia quæ nocent, lotione aquæ marinæ necantur.* Q. Serenus, cap. 6. de phthiriasi arcenda, pag. 128.

Vnda maris lendes capitis deducit iniquas,
Et quidquid crebri defendit silva capilli.

25. *Et liventia.*] Dioscor. loco citato.

26. *Quin & ad ictus.*] Diosc loc. cit. Καὶ πρὸς τὰ τῶν θηρίων δήγματα, ὅσα τρόμους καὶ ψυγμοὺς φέρει, μάλιστα δὲ σκορπίων καὶ φαλαγγίων, καὶ ἀσπίδων. *Salutaris quoque est ad venenatorum morsus ictusve, quæ quidem tremores perfrictionesque inferunt: maxime vero scorpionum, phalangiorum, aspidumque.*

27. *Ptyade aspide.*] Πτυὰς, hoc est, sputatrix: species quædam aspidis est, cujus & Ægineta meminit: ab inspuendo corporibus veneno, nomen traxit.

28. *Suffitur.*] Dioscor. loc. cit. de aqua marina: Ὑποθυμιζόμενον δὲ θερμὸν ὑδρωπικοὺς, κεφαλαλγίας, καὶ δυσηκοΐας παρηγορεῖ.

29. *Tormina.*] Diosc. loc. cit. ut jam diximus.

marina calefacti. [30] Mammas sororiantes, præcordia, [31] maciemque corporis piscinæ maris corrigunt. [32] Aurium gravitatem, capitis dolores, cum aceto ferventium vapor. Rubiginem ferro marinæ celerrime exterunt. Pecorum quoque scabiem sanant, lanasque emolliunt.

XXXIV. Nec ignoro hæc mediterraneis supervacua videri posse. Verum & hoc cura providit, inventa ratione qua sibi quisque aquam maris faceret. Illud in ea ratione mirum, si plus quam sextarius salis in quatuor aquæ sextarios mergatur, vinci aquam, salemque non liquari. Cetero sextarius salis cum quatuor aquæ sextariis, salsissimi maris vim & naturam implet. Moderatissimum autem putant, supra dictam aquæ mensuram octonis cyathis salis temperari, quoniam ita & nervos excalefaciat, & corpus non exasperet.

XXXV. [1] Inveteratur: & quod vocant thalassomeli, æquis portionibus maris, mellis, imbris ex alto: [5] & ad hunc usum advehunt, fictilique vase & picato condunt. Prodest ad purgationes maxime sine stomachi vexatione, & sapore grato & odore.

XXXVI. [1] Hydromeli quoque ex imbre puro cum melle temperabatur quondam, quod daretur appetentibus vini ægris, veluti innocentiore potu, damnatum jam multis annis, [2] iisdem vitiis, quibus vinum, nec iisdem utilitatibus.

XXXVII. Quia sæpe navigantes defectu aquæ dulcis laborant, hæc quoque subsidia demonstrabimus. Expansa circa navim vellera madescunt accepto halitu maris, quibus humor dulcis exprimitur. [1] Item demissæ reticulis in mare concavæ e cera pilæ, vel vasa inania obturata, dulcem intra se colligunt humorem. Nam in terra marina aqua argilla percolata dulcescit. Luxata corpora & hominum & quadrupedum, natando in cujus libeat generis aqua, facillime in artus

N o t æ.

30. *Mammas sororiantes.*] Festus: *Sororiare mammæ dicuntur puellarum, cum primum tumescunt, ut fraterculare puerorum. Plautus in Frivolaria:*

Tum papillæ plurimum
Sororiabant: illud volui dicere, fraterculabant.

Dioscor. lib. 5. cap. 19. *μαςῶν σπαργώντων*, *mammas nimio lacte turgentes.*

31. *Maciemque corporis.*] Hoc verborum ambitu phthisin intelligit, sive tabem, & malum corporis habitum. Diosc. loc. cit. Καὶ ταῖς *χρονίαις καχεξίαις τοῦ σώματος .... ὠφέλιμον τὸ δι' αὐτῆς λουτρόν.*

32. *Aurium gravitatem.*] Diosc. supra citatus.

Sect. XXXV. 1. *Inveteratur, &c.*] Hæc totidem fere verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 23. & Dioscor. lib. 5. cap. 20. Θαλασσόμελι *δοκεῖ καθαίρειν ἀδήκτως*, &c.

Sect. XXXVI. 1. *Hydromeli.*] Vide quæ de eo dicta sunt lib. 14. sect. 20. & lib. 22. sect. 51.

2. *Iisdem vitiis.*] Plinius lib. 22. sect. 51. de hydromelite, seu aqua mulsa: *Longa vetustate transit in vinum, ... stomacho inutilissimum, nervisque contrarium.* Damnat & in ægrotantium potu hydromeli Diosc. lib. 5. cap. 17.

Sect. XXXVII. 1. *Item demissæ.*] Vide quæ de Arado & Ormuzia diximus, lib. 2. sect. 106.

redeunt. Est & in metu peregrinantium, ut tentent valetudinem aquæ ignotæ: hoc cavent e balineis egressi statim frigidam suspectam hauriendo.

XXXVIII. [1] Muscus, qui in aqua fuerit, prodagris illitus prodest: item oleo admixto, talorum dolori tumorique. Spuma aquæ affrictu verrucas tollit. [2] Nec non arena litorum maris, præcipue tenuis & Sole candens, in medicina est siccandis corporibus coopertis hydropicorum, aut rheumatismos sentientium. Et hactenus de aquis: nunc de aquatilibus. Ordiemur autem, ut in reliquis, a principalibus eorum, quæ sunt sal & spongia.

CAP. VII. XXXIX. [1] Sal omnis [a] aut fit, aut gignitur: utrumque pluribus modis, sed causa gemina, [2] coacto humore, aut siccato. Siccatur in lacu Tarentino æstivis Solibus, totumque stagnum in salem abit, modicum alioqui, altitudine genua non excedens. Item in Sicilia in lacu [3] qui Cocanicus vocatur, & alio juxta Gelam. Horum extremitates tantum inarescunt, sicut in Phrygia, Cappadocia, Aspendi, ubi largius coquitur, & usque ad medium lacum. Aliud etiam in eo mirabile, quod tantumdem nocte subvenit, quantum die auferas. Omnis est talis sal minutus, atque non gleba est.

INTERPRETATIO.

[a] *Aut fit.*] Aut factitius est, aut nativus.

NOTÆ.

Sect. XXXVIII. 1. *Muscus qui.*] De Musco marino certe Diosc. idem prodit, lib. 4. cap. 99. Βρύον θαλάσσιον.... ποιεῖ πρὸς φλεγμονὰς καὶ ποδάγρας, &c.

2. *Nec non arena.*] Totidem verbis Diosc. lib. 5. cap. 167. Ἄμμος ἡ περὶ τοὺς αἰγιαλοὺς πυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἐξικμάζει τὰ ὑδρωπικὰ σώματα περιχωννύμενα δίχα κεφαλῆς. *Arena litoralis Sole fervefacta hydropicorum corpora resiccat, si capite tenus ea undique obruantur.* Cælius Aurel. lib. 3. Chron cap. 8 de hydrope: *Item,* inquit, *ex arena litoris Sole ignita torrenda corpora: hiemis vero tempore igne prætorrenda,* &c. Theod. Priscianus, lib 2. parte 2. cap. 19. de hydropicis: *Et de arena calida in litore hæc loca* ventris sub umbilico *detergere, maximum interdum est beneficium.* Præivit his Celsus, lib. 3. cap. 21. ubi de aqua inter cutem: *Evocandus est sudor, non exercitatione tantummodo, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano,* &c. Græci hanc curationem περίχωσιν, & ψάμμωσιν appellant: de qua abunde idem Cælius Aurel. edisserit, lib. 2. Chron. cap. 1. de paralysi.

Sect. XXXIX. 1. *Sal omnis.*] Sal omnis, inquit, aut nativus est, aut factitius. Nativus vel in terra, vel extra terram reperitur. Qui in terra est, aut in montibus exditur, aut foditur in campis, aut ab eorundem arenis extrahitur. Sal vero qui gignitur extra terram, fontibus, fluviis, mari, lacubusque continetur.

2. *Coacto humore.*] Densato humore sub terra, unde effoditur, cæditurve, ut mox dicetur.

3. *Qui Cocanicus.*] Stagnum Cocanicum haud procul ostio Ditilli amnis, lateræ Siciliæ meridionali. Fazellus, Decad. 1. lib. 5. cap. 2. pag. 119.

[4] Aliud genus ex aquis maris sponte gignitur, spuma in extremis litoribus ac scopulis relicta. Hic omnis rore densatur: & est acrior qui in scopulis invenitur.

Sunt etiamnum naturales differentiæ tres. Namque in Bactris duo lacus vasti, alter ad Scythas versus, alter ad Arios, sale exæstuant: sicut ad Citium in Cypro, & circa Memphin, extrahunt e lacu, dein Sole siccant. [5] Sed & summa fluminum densantur in salem, amne reliquo veluti sub gelu fluente, ut apud Caspias portas, quæ salis flumina appellantur. Item circa Mardos & Armenios. Præterea apud Bactros amnes Ochus & Oxus, ex appositis montibus deferunt salis ramenta. Sunt & in Africa lacus, & quidem turbidi, salem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes, sicut Pagasæi. Et hactenus habent se genera ex aquis sponte provenientia.

[6] Sunt & montes nativi salis, ut in Indis Oromenus, in quo lapicidinarum modo cæditur renascens: majusque regum vectigal ex eo, quam ex auro est atque margaritis. [7] Effoditur & e terra, ut palam est, humore densato, in Cappadocia. Ibi quidem cæditur specularium lapidum modo. Pondus magnum glebis, quas micas vulgus appellat. [8] Gerrhis Arabiæ oppido muros domosque massis salis faciunt, aqua [9] ferruminantes. Invenit & juxta Pelusium Ptolemæus rex, cum castra faceret. Quo exemplo postea inter Ægyptum & Arabiam, etiam squalentibus locis, cœptus est inveniri, detractis arenis: [10] qualiter & per Africæ sitientia usque ad Hammonis oraculum. Is quidem crescens cum Luna noctibus. Nam Cyrenaïci tractus nobilitantur [11] Hammoniaco & ipso, quia sub arenis inveniatur, appellato. Similis est colore alumini, quod schiston vocant, longis glebis, neque persluci-

NOTÆ.

4. *Aliud genus.*] Spuma hæc salis, seu spuma maris arida est, ἁλὸς ἄχνη dicta Diosc. lib 5. cap. 127. ramentum videlicet, purgamentumve maris spumosum, quod in exilibus petris reperitur, ejusdem cum sale facultatis, ἐπίψηγμα ἁλὸς ἀφρώδους, ὑπολειπόμενον ἐπὶ τῶν πετριδίων &c. Vide Agricol. lib. 3. de natura Fossil. pag. 208.

5. *Sed & summa.*] Amnium, lacuum, fontiumque salsorum elenchum vide apud Agricolam, lib. 1. de natura eorum quæ effluunt ex terra, pag 99.

6. *Sunt & montes.*] Exscripsit hunc locum Isidorus, lib. 16. Orig. cap. 2. Cæditur hodieque copiosus in Carpatho Hungariæ monte, aliisque quos Agricola recenset, lib. 3. de natura Fossil. pag. 207.

7. *Effoditur.*] Etiamnum ad secundum a Cracovia Poloniæ lapidem, aliisque in locis, effodi salem, Agricola refert loc. cit.

8. *Gerrhis Arabiæ.*] Vide Notas & Emend. num. XV.

9. *Ferruminantes.*] Conglutinantes aspersione aquæ, quæ mox in salem concrescat.

10. *Qualiter & per Africæ.*] Iisdem verbis Isidorus, lib. 16. Orig. cap. 2. Plinius ipse lib. 5. sect. 5. *Domos sale montibus suis exciso, ceu lapide, construunt.*

11. *Hammoniaco.*] Non igitur ab Hammone, sed παρὰ τῆς ἄμμου, ab arena nomen. Gallice, *Sel Armoniac.*

dis, ingratus sapore, sed medicinæ utilis. [11] Probatur quam maxime perspicuus, rectis scissuris. Insigne de eo proditur, quod levissimus intra specus suos, in lucem universam prolatus, vix credibili pondere ingravescat. Causa evidens, cuniculorum spiritu madido sic adjuvante molientes, [13] ut adjuvant aquæ. Adulteratur Siculo, quem Cocanicum appellavimus: necnon & Cyprio mire simili. [14] In Hispania quoque citeriore Egelastæ cæditur, glebis pæne translucentibus, cui jam pridem palma a plerisque Medicis inter omnia salis genera perhibetur. Omnis locus in quo reperitur sal, sterilis est, nihilque gignit: [b] & in totum sponte nascens intra hæc est.

Factitii varia genera. Vulgaris plurimusque in salinis, mari adfuso, non sine aquæ dulcis riguis, sed imbre maxime juvante, ac super omnia Sole multo, non aliter inarescens. Africa circa Uticam construit acervos salis ad collium speciem: qui ubi Sole Lunaque induruere, nullo humore liquescunt, vixque etiam ferro cæduntur. Fit tamen & in Creta [c] sine riguis, in salinas mare infundentibus: & circa Ægyptum, [15] ipso mari influente in solum (ut credo) [d] Nilo succosum. Fit & e puteis in salinas ingestis. [e] Prima densatio Babylone in bitumen liquidum cogitur, oleo simile, quo & in lucernis utuntur: hoc detracto subest sal. Et in Cappadocia e puteis ac fonte aquam in salinas ingerunt. [16] In Chaonia excoquunt aquam ex fonte, refrigerandoque salem faciunt inertem, nec candidum. Galliæ Germaniæque [17] ardentibus lignis aquam salsam infundunt.

INTERPRETATIO.

b *Et in totum.*] Et omnino hæc sunt nativi salis genera.

c *Sine riguis.*] Sine mixtura aquæ dulcis, sola marina aqua adfusa in salinas.

d *Nilo.*] Nili aquis nitrosis irrigatum.

e *Prima densatio.*] Aqua e puteis Babylone hausta & in salinas ingesta primum densatur in bitumen, &c.

NOTÆ.

11. *Probatur.*] Dioscor. lib. 5. cap. 126. *Ἀμμωνιακὸν τῷ γένει, εὔσχιστόν τε καὶ εὐθείας τὰς διαφύσεις ἔχον. Hammoniacum natione, quod quidem & findi facile potest, & rectus est scissuris.*

13. *Vt adjuvant aquæ.*] Quæ injecta pondera gestitant, & nobis ea movere conantibus levia præbent.

14. *In Hispania quoque.*] Solinus, cap. 23. pag. 43. de Hispania: *Non coquunt ibi sales, sed effodiunt.* Gellius, lib. 2. cap. 22. ex Catone: *Est in his regionibus mons ex sale mero magnus: quantum demas, tantum adcrescit.* Sic etiam Isidorus, lib. 16. Orig. cap. 2. Huc lepide Sidonius allusit, lib. 9. epist. 12. *Venit in nostras a te profecta pagina manus, quæ trahit multam similitudinem de sale Hispano, in jugis caso Tarraconensibus: nam recensenti lucida & salsa est.*

15. *Ipso mari.*] Ipsum mare, inquit, sua vi influens in Ægypti solum, abit in salem.

16. *In Chaonia.*] Vide Notas & Emend. num. X V I.

17. *Ardentibus lignis.*] Salis ita conficiendi rationem Agricola edocet, lib. 12. de re metall. pag. 450.

XL. Hispaniæ quadam sui parte [1] e puteis hauriunt, muriam appellant: & illi quidem etiam lignum referre arbitrantur. Quercus optima, ut quæ per se cinere sincero vim salis reddat: alibi corylus laudatur: ita infuso liquore salso carbo etiam in salem vertitur. Quicumque ligno consit sal, niger est. Apud Theophrastum invenio, [2] Umbros arundinis & junci cinerem decoquere aqua solitos, donec exiguum superesset humoris. [3] Quin & e muria salsamentorum recoquitur, interumque consumpto liquore ad naturam suam redit: [4] vulgo e mænis jucundissimus.

XLI. [1] Marinorum maxime laudatur Cyprius a Salamine: de stagnis Tarentinus, [2] ac Phrygius, qui Tattæus vocatur. Hi duo oculis utiles. A Cappadocia vero [3] qui in laterculis affertur, cutis nitorem dicitur facere. Magis tamen extendit is, quem [4] Citieum appellavimus. Itaque a partu ventrem eo cum melanthio illinunt. Salsissimus sal qui siccissimus: suavissimus omnium Tarentinus atque candidissimus: & de cetero fragilis, qui maxime candidus. Pluvia dulcescit omnis. Suaviorem tamen rores faciunt: sed copiosum Aquilonis flatus. Austro non nascitur. [5] Flos salis non fit, nisi Aquilonibus. [6] In igne nec crepitat, nec exsilit Tragasæus, neque [7] Acanthius ab oppido appellatus: [8] nec ullius spuma, aut ramentum: aut tenuis. [9] Agrigentinus ignium patiens, ex aqua exsilit. Sunt & colorum differentiæ.

NOTÆ.

Sect. XL. 1. *E puteis hauriunt.*] Aquam salsam, quam lignis infundant.

2. *Umbros.*] Vide Notas & Emend. num. XVII.

3. *Quin & e muria.*] Muria salsugo est, in qua salsamenta innatant, hoc est, pisces, certeraque id genus, quæ sale condiuntur, ad diuturnum usum: *la Saumúre.*

4. *Vulgo e mænis.*] E mænis sale conditis, salsugine seu muria decocta, jucundissimus sal eximitur.

Sect. XLI. 1. *Marinorum.*] Diosc. lib. 5. cap. 126.

2. *Ac Phrygius.*] Dioscor. loc. cit. Ἐν τοῖς λεγομένοις δὲ καὶ τὰ λιμναῖα προκριτέον· εὐτονώτερον δὲ αὐτῶν ἐστὶ τὸ Φρύγιον, καλούμενον δὲ Τατταῖον.

3. *Qui in laterculis.*] Tubulis e latereulo coctili, aut simili vase. Ita MSS. omnes.

4. *Citieum appellavimus.*] Sect. 39.

5. *Flos salis.*] Sic appellabant tenuissimum, favillæ instar, levissimum, candidissimumque salem: De eo inferius, sect. 42. Neque is porro, neque omnino ullus sal minutatim dissolutus in igne crepitat, aut exsilit. Vide Agricol. lib. 3. de natura fossil pag. 209.

6. *In igne.*] Isidorus, lib. 16. Orig. cap. 2. Sali Tragasæo in Troade tributum impositum scribit Athenæus, lib. 3. pag. 73. Strabo, lib. 13. pag. 605. eodem in tractu, haud procul Hamaxito, de quo lib. 5. sect. 33. diximus, salinas Tragesæas locat: Τὸ Τραγασαῖον ἁλοπήγιον αὐτομάτως τοῖς ἐτησίαις πηγνύμενον πρὸς Ἁμαξιτῷ, *ubi sal sponte sua cogitur spirantibus Etesiis.* Consentit etiam Galenus, lib. XI. de fac. simp. med. cap. 2. pag. 316. In Reg. 1. *Tragasæus.* In Reg. 2. *Tragesæus.* Errat Stephanus, qui Tragasas, & Tragasæum salem in Epiro locat.

7. *Acanthius.*] Ab Acantho Macedoniæ oppido, de quo dictum est lib. 4. sect. 17.

8. *Nec ullius.*] Subintellige, salis. Vide Agricolam, loco proxime cit.

9. *Agrigentinus.*] Solini paraphrasis, cap. 5. pag. 20. *Salem Agrigentinum s*

[10] Ruber Memphi, rufus est circa Oxum: [11] Centuripis purpureus. [12] Circa Gelam in eadem Sicilia tanti splendoris, ut imaginem recipiat. [13] In Cappadocia croceus effoditur, translucidus & odoratissimus. Ad medicinæ usus, antiqui Tarentinum maxime laudabant. Ab hoc quemcumque e marinis: ex eo genere, [14] spumeum præcipue. [15] Jumentorum vero & boum oculis, Tragasæum & Bæticum. Ad obsonium & cibum utilior, quisquis facile liquescit: item humidior, minorem enim amaritudinem habent, ut Atticus & Euboicus. Servandis carnibus aptior acer & siccus, ut Megaricus. Conditur etiam odoribus additis, & pulmentarii vicem implet, [16] excitans aviditatem, invitansque in omnibus cibis, [a] ita ut sit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condimenta. [17] Ita est in mandendo quæsitus garo. Quin & pecudes armentaque & jumenta sale maxime solicitantur ad pastum, [19] multo largiore lacte, multoque gratiore etiam

INTERPRETATIO.

a *Ita ut sit.*] Ita ut in omnibus condimentis vis ejus peculiariter sentiatur. Idcirco & in gari esu in primis quæritur.

NOTÆ.

igni junxeris, dissolvitur ustione: cui si liquor aquæ proximaverit, crepitat veluti torreatur. Futilis Meursii conjectura, in Antigon. pag. 188. vel inde intelligitur, qui legi suadet, *Agrigentinus ignium impatiens.* Ignium patiens dicitur, qui in igne non crepitat, nec exsilit. August. lib. 21. de Civit Dei, cap. 5. & 7. Agrigentinum *salem* ait, *cum fuerit admotus igni, velut in aqua fluescere: cum vero aqua, velut in igne crepitare.*

10. *Ruber Memphi.*] Isidorus, lib. 16. Orig. cap 2.

11. *Centuripis &c.*] Isidorus, loco citato.

12. *Circa Gelam &c.*] Isidor. loc. cit.

13. *In Cappadocia.*] Sic Isidorus, loc. cit. At Solinus, cap. 5. pag. 20. *in Pachyno adeo splendidius & lucidus, ut imagines reddat.* Quo id auctore prodat, incertum. In MSS. & apud Isidor. *crocinus.*

14. *Spumeum præcipue.*] Spumam maris intelligit, seu spumam salis, ut juniores aïunt, de qua Diosc. lib. 2. cap. 127.

15. *Jumentorum.*] Et hominum similiter oculis Plinius Valer. adhibet, lib. 1. cap. 18. *Sal frixum*, inquit, *tritum, admixto melle Attico inunges, & caliginem tollit.*

16 *Excitans aviditatem.*] Expressit hoc ipsum carmine Vir Clarissimus Huëtius, in poëmatio de sale:

Pulsa fames, & amor salibus revocatur edendi,
Obtusoque abeunt fastidia longa palato.

17. *Ita est.*] MSS. Reg. 2. & Chiffl. *Iterum in mandendo.*

18. *Quin & pecudes.*] Vide quæ dicturi sumus inferius, sub finem sectionis 44.

19. *Multo largiore lacte.*] Arist. lib. 8. hist. anim. cap. 13. pag. 909. & Isidorus, lib. 16. Orig. cap. 2. Neque id Maronem latuit, lib. 3. Georg. ita canentem:

At cui lactis amor, cytisum, lotosque frequentes
Ipse manu, salsasque ferat præsepibus herbas:
Hinc & amant fluvios magis, & magis ubera tendunt,

in

in caseo dote. Ergo hercules vita humanior sine sale non quit degere: adeoque necessarium elementum est, [b] ut transierit intellectus ad voluptates animi quoque. [20] Nam ita sales appellantur: omnisque vitæ lepos & summa hilaritas, laborumque requies non alio magis vocabulo constat. Honoribus etiam militiæque interponitur,[21] salariis inde dictis, magna apud antiquos auctoritate, sicut apparet ex nomine [22] Salariæ viæ, quoniam illa salem in Sabinos portari convenerat. Ancus Marcius rex salis modios sex mille [23] in congiario dedit populo, & salinas primus instituit. Varro etiam pulmentarii vice usos

Interpretatio.

[b] *Ut transierit.*] Ut id nomen salis intelligamus transiisse etiam ad voluptates animi significandas, *non ad palati tum gustum.*

Notæ.

Et salis occultum referunt in lacte saporem: &c.

Nec minus eleganter idem Huëtius, nihilo sane Marone inferior:

Ipse fovens molles clausis præsepibus agnos,
Matribus upilio sparsas sale probuit herbas:
Præbuit, atque nova vidit pinguedine latos
In spem lanigeræ fetus adolescere gentis,
Plenaque spumanti retulit mulctralia lacte.

20. *Nam ita sales.*] Sal enim, vel sales, urbanitas est, jocus, argutia, lepos. Hine librorum sales, sal humanitatis, protervi urbanive sales, sal dicendi & facetiæ, similiaque, quæ Latine periti norunt. Vates idem, qui proxime laudatus a nobis, admodum scite:

Denique non nostros commendat gratia mores,
Ni fuerint tincti salibus: frigemus inepti:
Nullus honos, nulla ingrato sermone venustas:
Aversæ fugiunt Charites, Venus ipsa facessit,
Et formosa suum præcludit nympha cubile.
Adde sales verbis, o non indocte poëta,
Si quis mansuro speras de carmine famam.

21. *Salariis inde.*] Salarii nomine proprie significabatur Tribunorum militarium & ducum annona: forte quod nihil victui magis necessarium, quam sal: vel quod salaria percipientes, inde se alerent. Joan. de Janua: *Salarium: a sale dicitur, salarium, id est, stipendium redditus.... diarium quotidianum, cibarium victus: unde legitur quod olim poëtæ vivebant de communi salario, id est, stipendio.* Idem qui supra Huetius:

Temporibus sale constabat stipendia priscis:
Hinc & perpetuum meruere salaria nomen.
Prisca Romulidum plebi, sanctoque Senatu
Munera grata salis donavit Marcius Ancus:
Primus & instituit populo gaudente salinas.

22. *Salariæ viæ.*] Consentit Verrius Flaccus, qui apud Festum *Salariam viam* ait *incipere a porta quæ nunc Collina a colle Quirinali dicitur. Salaria autem,* inquit, *propterea appellabatur, quod impetratum fuerit, ut ea liceret a mari in Sabinos salem portari.*

23. *In congiario.*] Joan. de Janua: *Congiarium, id est, beneficium, donatio Imperatoris, quod quilibet Imperator favorem populi captans adjiciebat, ut largior videretur in donis.*

veteres, auctor est: & salem cum pane [24] esitasse eos proverbio apparet. Maxime tamen in sacris intelligitur auctoritas, quando nulla conficiuntur [25] sine mola salsa.

XLII. Salinarum sinceritas summam fecit suam differentiam, quandam favillam salis, quæ levissima ex eo est & candidissima: [1] appellatur & flos salis, in totum diversa res, humidiorisque naturæ, & crocei coloris, aut rufi, veluti rubigo salis: odore quoque ingrato, ceu gari, dissentiens a sale, non modo a spuma. [2] Ægyptus invenit, videturque Nilo deferri. [3] Et fontibus tamen quibusdam innatat. [4] Optimum ex eo, quod olei quandam pinguitudinem reddit. Est enim etiam in sale pinguitudo, quod miremur. [5] Adulteratur autem tingiturque rubrica, aut plerumque testa trita: [6] qui fucus aqua deprehenditur, diluente factitium colorem: cum verus ille non nisi oleo resolvatur, & unguentarii [7] propter colorem eo maxime utantur. [a] Canitia in vasis summa est: media vero pars humidior, [8] ut diximus. [9] Floris natura aspera, excalfactoria, stomacho inutilis. [10] Sudorem ciet, [11] alvum solvit in vino & aqua, [12] acopis & smegmatis utilis.

INTERPRETATIO.

[a] *Canitia.*] Floris ejus pars summa io vasis cana est: media humidior.

NOTÆ.

24. *Esitasse eos.*] Ad hunc morem, & ad hoc proverbium respexisse Horatius videtur, lib. 2. Satyr. 2.

Cum sale panis
Latrantem stomachum bene leniet.

25. *Sine mola salsa.*] Molam salsam vocabant far tostum addito sale. Ovidius lib. 1. Fastor. vers. 335.

Inde vocor Janus: cui cum cereale sacerdos
Imponit libum, farraque mixta sale.
Ante Deos homini quod conciliare valeret,
Far erat, & pari lucida mica salis.

Sect. XLII. 1. *Appellatur & flos salis.*] Quaoquam differt omnino a flore salis. Hæc totidem fere verbis Dioscor. lib. 5. cap. 129. Hodie nostris pharmacopolis salariisque incognitus.

2. *Ægyptus &c.*] Dioscor. loc. cit.

3. *Et fontibus.*] Diosc. Ἐφίσταται δὲ λίμναις τισὶ, *stagnis quibusdam innatat.*

4. *Optimum &c.*] Diosc. loc. cit. ὑπολίπαρον ceteris similiter anteponit.

5. *Adulteratur.*] Τὸ δ' ἐμμιλτεῖ ἢ θρόμβυς ἔχον, φαῦλον ἡγητέον. *Fucatus rubrica, aut grumosus, improbatur.* Dioscot. loc. cit

6. *Qui fucus.*] Ἔτι τὸ ἀκέραιον ἐλαίῳ συντήκεται μόνον· τὸ δεδολωμένον δὲ, οὐ μόνως καὶ ὕδατος. *Praterea verus ac sincerus nonnisi oleo resolvitur: adulteratus, nonnulla ex parte etiam aqua diluitur.*

7. *Propter colorem.*] Ad colorem unguentis emplastrisque addendum: μίγνυται καὶ ἐμπλάστροις καὶ μύροις εἰς χρῶσιν, ὡς καὶ τῷ ῥοδίνῳ. Diosc. loc. cit. Utitur eo & ad flavum colorem capillis inducendum, Alexander Iatros, lib. 1. cap. x 1.

8. *Ut diximus.*] Paulo ante, ioitio hujus sectionis.

9. *Floris natura.*] Totidem verbis hæc Diosc. loc. cit.

10. *Sudorem*] Diosc. loc. cit.

11. *Alvum solvit*] Diosc. loc. cit. Κοιλίας ταρακτικὸν σὺν οἴνῳ καὶ ὕδατι ληφθεὶς, *alvum turbat* &c.

12. *Acopis &c.*] Μίγνυται καὶ ἀκόποις καὶ σμήγμασι πρὸς τριχῶν λεπτυσμόν. *Additur*

Detrahit & ex palpebris pilos efficacissime. Fæces imæ concutiuntur, ut color croci redeat. Præter hæc etiamnum appellatur in salinis salsugo, ab aliis salsilago, tota liquida, marina aqua salsior, vi distans.

XLIII. Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus, [1] quod garon vocavere, intestinis piscium, ceterisque quæ abjicienda essent, sale ma- 5
ceratis, ut sit illa putrescentium sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce, quem [2] Græci garon vocabant: capite ejus usto, suffitu extrahi secundas monstrantes. * [3] Nunc e scombro pisce laudatissimum in *Caput
[4] Carthaginis Spartariæ [5] cetariis: [6] Sociorum id appellatur, singulis VIII.

Notæ.

& acopis, & smegmatis: quæ extenuandorum pilorum gratia componuntur, Diosc. loc. cit.

Sect. XLIII. 1. *Quod garon.*] Qua id arte pararetur, docet auctor Geopon. lib. 20. cap. ult. pag. ult. Γάρου ποίησις. Τὰ ἔγκατα τῶν ἰχθύων βάλλεται εἰς σκεῦος, καὶ ἁλίζεται .... καὶ ἐν ἡλίῳ ταριχεύεται πυκνῶς δονούμενα. Ὅταν δὲ ταριχευθῶσι, τηνικαῦτα ἐξ αὐτῶν γάρος οὕτως αἴρεται. Κοφινὸς μακρὸς πυκνὸς ἐντίθεται εἰς τὸ μεστὸν ἀγγεῖον τῶν προειρημένων ἰχθύων, καὶ εἰσρεῖ τὸ γάρος εἰς τὸν κόφινον, καὶ οὕτως διὰ τοῦ κοφίνου διηθηθὲν, ἀναιρεῖται τὸ καλούμενον λικουάμεν, τὸ δὲ λοιπὸν πάτημα γίνεται ἄλιξ. *Intestina piscium injiciuntur in vas, & saliuntur.... & in Sole inveterantur, frequenterque versantur. Postquam vero per calorem fuerunt inveterati, garum ex ipsis hoc modo tollitur. Cophinus longus imponitur in vas plenum prædictorum piscium, influitque garum in cophinum: atque sic per cophinum percolatum liquamen appellatum garum suscipiunt: reliquum vero retrimentum, alex efficitur, & vocatur.* Gari meminit Martialis, lib. 7. Epigr. 26.

Sed coquus ingentem piperis consumet acervum:
Addet & arcano mixta Falerna garo.

Usum ejus hodieque esse Constantinopoli Bellonius prodidit.

2. *Græci garon.*] Iterum Plinio lib. 32. sect. 53. *Garus.* Pisciculus ignotus. Isidorus, lib. 20. Orig. cap. 3. *Garum est liquor piscium salsus, qui olim conficiebatur ex pisce, quem Græci γάρον vocabant. Et quamvis nunc ex infinito genere piscium fiat, nomen tamen pristinum retinet, a quo initium sumpsit.*

3. *Nunc e scombro.*] Laudatissima hæc muria fuit, propriaque divitum. Martialis, lib. 13. Epigr. 102. pag. 721 cui titulus, *Garum scombrorum:* vel, ut habet Aldina editio, *Garum sociorum.*

Exspirantis adhuc scombri de sanguine primo
Accipe fastosum, munera cara, garum.

Horatius lib. 2. Satyr. 8. vers. 46. *garum* laudat *de succis piscis Iberi*, hoc est, scombri, quem ex Hispania petebant, insulaque Scombraria inde dicta prope Carthaginem. Auctor Strabo, lib. 3. pag. 159. Ἡ δὲ Ἡρακλέους νῆσος ἤδη πρὸς Καρχηδόνι, ἣν καλοῦσι Σκομβραρίαν, ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων, ἐξ ὧν τὸ ἄριστον σκευάζεται γάρον. Scomber Gallis, *un Maquereau.*

4. *Carthaginis.*] De eo Carthaginis cognomine diximus, lib. 19. sect. 7.

5. *Cetariis.*] De ea voce egimus, lib. 9. sect. 19.

6. *Sociorum id*] Assentiri viris eruditis vix queo, Bisciolæ, Radero, Cæsio, Aldrovando, ceterisque existimantibus id nominis obtinuisse garum, quod a sociis populi Rom. nempe Hispanis Romam deferretur. A societate publicanorum potius inditum putarim, qui vectigal garo impositum exigerent: quo sensu lib. 33. sect. 39. ex adulterato minio *prædam esse societati* dixit. Vel quod majorem habet adhuc similitudinem veri, a ganeonibus, lurconibusque gulæ deditis, qui sociatim eo uterentur & in deliciis haberent. Sic convitii loco in usu sermonis vernaculi, ganeonem appellare consuevimus, *un bon compagnon.*

millibus nummûm permutantibus congios fere binos. Nec liquor ullus pæne præter unguenta majore in pretio esse cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem, & Mauretania, Bæticæque Carteïa, ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud utiles. Laudantur & Clazomenæ garo, Pompeïique, & Leptis: sicut muria [7] Antipolis, ac Thurii, jam vero & Dalmatia.

XLIV. [1] Vitium hujus est alex, imperfecta nec colata fæx. [2] Cœpit tamen & privatim [3] ex inutili pisciculo, minimeque confici. [4] Apuam nostri, aphyen Græci vocant, quoniam is pisciculus e pluvia nascitur. Forojulienses piscem ex quo faciunt, [5] lupum appellant. Transiit deinde in luxuriam, creveruntque genera ad infinitum: sicuti garum ad colorem mulsi veteris, adeoque dilutam suavitatem, ut bibi possit. Aliud vero castimoniarum superstitioni etiam, sacrisque [6] Judæis dicatum, quod fit e piscibus squama carentibus. [7] Sic alex per-

NOTÆ.

Placuit hæc sententia jam ante Galeni scholiastæ, in lib. κτ̀ τόπυ. Meminere *gari sociorum* Apicius, Seneca, epist. 95.

7. *Antipolis.*] Fuit Galliæ Narbonensis oppidum, ut in Geographicis diximus. Meminit Martialis, lib 13. Disticho, 103. de muria:

Antipolitani, fateor, sum filia thynni:
Essem si scombri, non tibi missa forem.

Muriam seu garum e thynno inferioris notæ ac pretii fuisse significat: e scombro, pretiosius.

Sect. XLIV. 1. *Vitium hujus est alex.*] Quid sit alex, intelliges non ex hoc loco modo, sed etiam ex auctore Geopon. superius laudato. Meminit Martialis, lib. 3. Epig. 77.

Et putri capas alece natantes.

Horatius, lib. 2. Satyr. 4. vers. 73.

Ego fæcem primus, & alec
Inventor puris circumposuisse catillis.

2. *Cœpit tamen.*] Altera ejus vocis acceptio: ut non fæx gari solum, sed & muria vilior e pisciculis minutis alec sit appellatum.

3. *Ex inutili.*] Ad nihil aliud utili. Ita MSS. omnes: non, ut quibusdam placuisse intelligo, *ex mutilo.*

4. *Apuam nostri.*] Egimus de ea lib. 9. sect. 74. & in Notis & Emend. ad eum librum, num. CXXIX. De eo genere piscium parœmia efficta, apud Athen. lib. 7. Zenobium Suidam, aliosque: Ἀφύα ἐς πῦρ.

5. *Lupum appellant.*] Piscem tamen intellige, ab eo lupo disparem, de quo actum est, lib. 9. sect. 28. Apuis potius, viliorique pisciculorum turbæ congenerem: imo apuam ipsam, quam ab oris scissura λυκόστομον Ælianus appellat, lib. 8. hist. animal. cap. 18. Ex siluro tamen quoque confectum liquamen, garum appellat Cælius Aurel. lib. 1. Chron. cap. 1. de paralysi.

6. *Judæis dicatum.*] Qui *abdicatum* hoc loco, vel *squamam habentibus* legunt, & vim sententiæ afferunt, & conjecturæ plus, quam conditivorum codicum auctoritati tribuunt. Quæ sint tamen ea Judæa sacra, cærimoniæque ad castimoniam institutæ, nondum est nobis sane compertum. Scimus Levitici cap. XI. vetitum Judæis piscium esum, qui squamis carerent: non tamen omnium, sed eorum, qui cartilaginei, (σελάχη hæc Græci vocant) quique molles: non eorum etiam qui contecti crustis tenuibus, aut testis conclusi duris, quales sunt ostreæ, cammarique, hic appellati. Auctor Porphyrius, lib. 4. de abstinentia, pag. 163. Πλήθη μὲν ἀπεχόμενοι ὧν ἐσθίειν, ἢ ἰχθύων τῶν ἀφολιδώτων ἃ σελάχια καλοῦσιν ἕλληνες.

7. *Sic alex.*] Sic muria, inquit, vel muriæ fæce condita ostrea, echini, ur-

venit ad ostreas, echinos, urticas, cammaros, mullorum jocinera. Innumerisque generibus ad saporem gulæ cœpit sal [a] tabescere. Hæc obiter indicata sint desideriis vitæ: & ipsa tamen nonnullius usus in medendo. Namque & alece scabies pecoris sanatur, infusa per cutem incisam: & contra canis morsus draconisque marini prodest. In linteolis autem concerptis imponitur. Et garo ambusta recentia sanantur, si quis infundat, ac non nominet garum. [8] Contra canum quoque morsum prodest, maximeque crocodili, & hulceribus quæ serpunt, aut sordidis. Oris quoque & aurium hulceribus aut doloribus mirifice prodest. [9] Muria quoque, sive illa salsugo, [10] spissat, mordet, extenuat, siccat. [11] Dysentericis utilis est, etiam si nome intestina corripit. Ischiadicis, cœliacis veteribus, infunditur. [12] Fotu quoque apud mediterraneos aquæ marinæ vicem pensat.

XLV. Salis natura est per se ignea, & inimica ignibus, fugiens eos, omnia erodens. [1] Corpora vero adstringens, siccans, alligans: defuncta etiam a putrescendo vindicans, ut durent ita per sæcula. [2] In medendo vero mordens, adurens, repurgans, extenuans, dissolvens. CAP. IX.

INTERPRETATIO.

a *Tabescere.*] Putrescere *in muria vel alece.*

NOTÆ.

ticæ, &c. Sic vero condita, a Plauto *muriatica*, Festo teste, nuncupantur: *Nerita*, inquit, *est genus piscis minuti. Plautus:*

Muriatica autem video in vasis stanneis:
Bonam neritam, & cammarum, & tagenia,
Echinos fartos, conchas piscinarias.

Nam quæ Plinio ostrea, Plauto neritæ sunt, ostrei genus: echinos deinde fartos, sive saginatos in vivariis, conchas in piscinis, uterque laudat. Pro *tagenia* vero, quæ vox a Scaligero in Varronem maxime hic probatur, forte *cnidia* legi satius fuerit: κνίδη enim urticam sonat: quo de piscium genere diximus lib. 9. sect. 68.

8. *Contra canum.*] Diosc lib 2. cap. 34.

9. *Muria quoque.*] Muria nempe salsamentorum, de qua diximus sect. 40 Ἅλμη Dioscoridi, lib. 5. cap. 128. Et illa prætera salsugo, de qua sect. 42.

10. *Spissat.*] Adstringit, & extenuat pariter: quas vires nec Diosc. ipse a muria abjudicat, cum salis ei effectus adscribit, loc. cit. Ἅλμη τὴν αὐτὴν τοῖς ἁλσὶν ἔχει ἐνέργειαν. Sali enimvero is cap. 126. vim adstringentem extenuantemque attribuit, στυπτικὴ καὶ ἰσχναντική. Quare cum Dalecampius hoc loco Plinium ineptiarum arguit, suam ipse inscitiam prodit.

11. *Dysentericis*] Diosc. loc. cit Δυσεντερικοῖς τέ ἐστι τοῖς κατὰ νομὴν ἐγκλύσμα, καὶ ἰσχιαδικοῖς χρονίοις. *Dysentericis utiliter infunditur, quorum intestina nome* (hoc est, hulcus) *corripuit: itemque ischiadicis jam diuturno dolore vexatis.* Celsus, lib. 4. cap. 15 *de torminibus, id est, dysenteria. Themison muria dura quam asperrima utendum memoriæ prodidit.*

12. *Fotu quoque.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

Sect. XLV. 1. *Corpora vero.*] Locum hunc Isidorus ad verbum exscripsit, lib. 16 Orig. cap. 2.

2. *In medendo.*] Dioscor. lib 5. cap. 126. Δύναμιν δὲ ἔχουσι . . . . στυπτικήν τε καὶ σμηκτικὴν, καὶ ἀποκαθαρτικὴν, καὶ διαφορητικὴν, ἔτι δὲ καταστaλτικὴν, καὶ ἰσχναντικὴν, καὶ ἐσχα-

Stomacho tantum inutilis, prӕterquam ad excitandam aviditatem. [3] Adversus serpentium morsus cum origano, melle, hyssopo. Contra cerasten cum origano, aut cedria, aut pice, aut melle. Auxiliatur contra scolopendras ex aceto potus: [4] adversus scorpionum ictus, cum quarta parte lini seminis, ex oleo vel aceto illitus: adversus crabrones vero vel vespas, similiaque, ex aceto. [5] Ad heterocraneas, capitisque hulcera, & pusulas, papulasve, & incipientes verrucas, cum sevo vitulino: [6] item oculorum remediis, & ad excrescentes ibi carnes, totiusque corporis pterygia: sed in oculis peculiariter: ob id collyriis emplastrisque additur. Ad hæc maxime probatur Tattæus, aut Cannites. Ex ictu vero suffusis cruore oculis sugillatisque, cum myrrha pari pondere ac melle, aut cum hyssopo ex aqua calida, utque foveantur salsugine. Ad hæc Hispaniensis eligitur, contraque suffusiones oculorum cum lacte in coticulis teritur. [7] Privatim sugillationibus in linteolo involutus, crebroque ex aqua ferventi impositus. [8] Hulceribus oris manantibus in linteolo concerpto. [9] Gingivarum tumori infricatus. Et contra scabritiem linguæ fractus comminutusque. [10] Aïunt dentes non erodi, nec putrescere, si quis quotidie mane jejunus salem contineat sub lingua, donec liquescat. [11] Lepras* idem, & furunculos, & lichenas, & psoras emendat cum passa uva, exempto ejus ligno, & sevo bubulo, atque origano, ac fermento, vel pane, maxime Thebaïcus. [12] Hic & ad pruritus eligitur. [13] Tonsillis & uvis cum melle prodest. [14] Quicumque ad anginas: hoc am-

NOTÆ.

ρυπτικὸν, &c. *Adstringens, abstergens, repurgans, dissolvens: insuperque reprimens, extenuans, & crustas inducens.*

3. *Adversus serpentium.*] Diosc. totidem verbis, loc. cit. Πρὸς δὲ σκορπίων πληγὰς, σὺν λινοσπέρμῳ· πρὸς δὲ ἐχιῶν δήγματα, σὺν ὀριγάνῳ καὶ μέλιτι, καὶ ὑσσώπῳ, πρὸς δὲ κεράστου, μετὰ πίσσης ἢ κεδρίας ἢ μέλιτος· πρὸς δὲ σκολοπένδρας δῆγμα, σὺν μέλιτι καὶ ὄξει· πρὸς δὲ σφηκῶν πληγὰς.... σὺν ὕδατι μιγνύειν.

4. *Adversus scorpionum.*] Theod. Priscianus, lib. 1. cap. 22. *Scorpionum vero percussus, sales frixi, & cum oleo contriti, loco appositi, curavere.*

5. *Ad heterocraneas.*] Dioscor. loc. cit. Definit versiculo ἑτεροκρανίαν κεφαλαίαν, Q. Serenus,

Portio si capitis morbo tentetur acuto.

Ἡμικρανίαν alii nuncupant.

6. *Item oculorum.*] Dioscor. loc. cit. Στέλλουσι καὶ τὰς ἐν ὀφθαλμοῖς ὑπεροχάς, καὶ πτερύγια πάντα, καὶ τὰς ἄλλας δὲ ὑπερσαρκώσεις ἄγουσι.

7. *Privatim.*] Sugillata faciei tollere cum melle, scribit Dioscor. loco citato.

8. *Hulceribus oris.*] Quas ἄφθας vocant: his cum polenta crematus sal inspergitur. Diosc. loc. cit.

9. *Gingivarum tumori.*] Sic M S S. omnes. Dioscor. loc. cit. οὖλα πλαδαρά dixit, hoc est, humida gingivarum vitia, diffluentes humore gingivas.

10. *Aiunt dentes.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 36. & Marcellus Empir. cap. 11. pag. 93.

11. *Lepras idem &c.*] Diosc. ad verbum fere, loc. cit.

12. *Hic & ad pruritus.*] Ad sedandos prutitus quemlibet salem ex oleo & aceto infricatum ad ignem Diosc. adhibet, dum sudor provocetur, loc. cit.

13. *Tonsillis.*] Diosc. loc cit.

14. *Quicumque.*] Subintellige, utiliter adhibetur. Sic Dioscor. loc. cit.

plius, cum oleo & aceto eodem tempore extra faucibus illitus cum pice liquida. [15] Emollit & alvum in vino mixtus innoxie : [16] & tæniarum genera pellit in vino potus. [17] Æstus balinearum convalescentes ut tolerare possint, linguæ subditus præstat. [18] Nervorum dolorem, maxime circa humeros & renes, in saccis aqua ferventi crebro madefactus levat. Colum torminaque & coxarum dolores potus ; & in iisdem saccis impositus candens. [20] Podagras cum farina ex melle & oleo tritus, ibi maxime usurpanda observatione, quæ totis corporibus [21] nihil esse utilius sale & Sole dixit. [22] Itaque cornea videmus corpora piscatorum. Sed hoc præcipuum dicatur in podagris. Tollit & clavos pedum : item perniones. [23] Ambustis ex oleo imponitur, aut commanducatus, pusulasque reprimit. [24] Ignibus vero sacris, hulceribusque quæ serpunt, ex aceto, aut hyssopo. Carcinomatis cum uva taminia. [25] Phagedænis hulcerum, tostum cum farina hordei, superimposito linteolo madente vino. [26] Morbo regio laborantes, donec sudent ad ignem, contra pruritus quos sentiunt, ex oleo & aceto infricatus juvat : & fatigatos ex oleo. [27] Multi & hydropicos sale

NOTÆ.

Συναγχικούς τε κουφίζουσι, σὺν μέλιτι καὶ ὄξει καὶ ἐλαίῳ διαχριόμενοι.

15. *Emollit.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII.

16. *Et tæniarum.*] Lumbricorum.

17. *Æstus balinearum*] Hoc ipsum de aqua frigida superius affirmavit, sect. 23. *Æstus in balineis arcetur, si quis ore teneat.*

18. *Nervorum dolorem.*] Saccis inditum salem fotu dolores mitigare testatur etiam Dioscor. loc. cit. *Πυρία τε ἡ δι' αὐτῶν ἐν σακκίοις, ὠφελοῦσιν ἀλγημάτων.* Πυρία est sudatio sicca, quæ calidarum rerum appositu excitatur. Et Theod. Priscianus, lib. 2. parte 1. cap 10. de spasmis : *Convenitt etiam locis ipsis de salibus calidis adhibere saccellos :* &c.

19. *Madefactus.*] Sic libri omnes editi, & Reg. 2. priore manu. Recentiore, *candefactus :* quam scripturam & Reg. 1. & Chiffl. præ se ferunt, non satis probabiliter : aqua ferventi enim madefieri salem simul & incalescere, naturæ rerum consentaneum est : vel sic candescere, non est intellectu facile.

20. *Podagras.*] Diosc. loc. cit.

21. *Nihil esse utilius.*] Isidorus, lib. 16. cap. 2.

22. *Itaque cornea.*] Arida, sicca, non mollia. Catullus, Carm. 23. pag. 39.

Atqui corpora sicciora cornu,
Aut si quid magis aridum est, habetis,
Sole, & frigore, & esuritione.

23. *Ambustis.*] Dioscor. loco citato, *Πρὸς πυρίκαυστα δὲ σὺν ἐλαίῳ ἐπιτεθέντες, οὐκ ἐῶσι φλυκταινοῦσθαι. Ambustis igni cum oleo impositus, pusulas erumpere non patitur.*

24. *Ignibus vero.*] Dioscor. loc. cit. *Ἐρυσιπέλατα δὲ καὶ ἕρπητας ἴσχουσι, μετ' ὄξους καταχρισθέντες, ἢ καταπλασθέντες σὺν ὑσσώπῳ.* Sic libri omnes. Et Pliniani MSS. editique codices, *hyssopo*, non *œsypo.*

25. *Phagedænis.*] Vide Notas & Emend. num. XIX.

26. *Morbo regio &c.*] Dioscor. loco citato.

27. *Multi & hydropicos.*] Diosc. loc. cit. *Καὶ πρὸς τὰ οἰδήματα τῶν ὑδρωπικῶν.* Theod. Priscianus, lib 2. parte 2. cap. 19. de hydropicis : *Si vero multus humor ex putrefactis rerum carnibus aggregatus ventrem satis adimpleverit, saccellos ex tostis salibus sub umbilico locis admovet.*

curavere, fervoresque febrium cum oleo perunxere, & tussim veterem linctu ejus discussere. Clysteribus infudere ischiadicis. Hulcerum excrescentibus vel putrescentibus imposuere. [28] Crocodilorum morsibus ex aceto in linteolis, [29] ita ut paverentur ante hic hulcera. [30] Bibitur & contra opium ex aceto mulso. [31] Luxatis imponitur cum farina & melle: item [32] extuberationibus. Dentium dolori cum aceto fotus, & illitus cum resina prodest. [33] Ad omnia autem spuma salis jucundior utiliorque. Sed quicumque sal [34] acopis additur ad excalfactiones: item smegmatis ad extenuandam cutem levandamque. Pecorum quoque scabiem & boum illitus tollit. [35] Daturque lingendus: & oculis jumentorum inspuitur. Hæc & de sale dicta sint.

CAPUT X. XLVI. 1. Non est differenda [1] & nitri natura, non multum a sale distans: & eo diligentius dicenda, quia palam est & Medicos, qui de eo scripsere, ignoralle naturam, nec quemquam [2] Theophrasto diligentius tradidisse. Exiguum fit apud Medos, canescentibus siccitate convallibus, quod vocant [3] halmyrhaga. Minus etiam in Thracia juxta Philippos, sordidum terra, quod appellant [4] agrium. [5] Nam

NOTÆ.

28. *Crocodilorum.*] Dioscor. loc. cit. Καὶ κροκοδειλοδήκτοις βοηθεῖ, ἐνδεθέντος εἰς ὀθόνιον λεῖον, καὶ βαπτιζομένου εἰς ὄξος. σφιγγομένων τῶν μερῶν τοῖς ἐπιδέσμοις. *Crocodilorum morsibus auxiliatur tritus, in linteolo involutus, & in acetum intinctus, fasciis insuper additis, quibus partes affecta constringantur.*

29. *Ita ut paverentur ante hic hulcera.*] Sententia hujus loci est, a multis olim ita morsibus crocodilorum adhiberi salem in linteolis ex aceto solitum, ut ante hoc medicinæ genus hic ubi morsus inflictus esset, hulcera vehementer paverent. Vide Notas & Emendationes num. XX.

30. *Bibitur &c.*] Diosc. loc. cit.

31. *Luxatis.*] Diosc. loc. cit. totidem verbis.

32. *Extuberationibus.*] Carnis videlicet supervacuis excrescentiis, ὑπερσαρκώσεσι. Diosc. loc. cit.

33. *Ad omnia autem.*] Ad verbum Aëtius, lib. 2. cap. 76. Spuma salis est, quam spumam maris aridam alii nuncupant: Diosc. ἁλὸς ἄχνη, ejusdem cum sale efficientiæ, lib. 5. cap. 127.

34. *Acopis.*] Ad lassitudines discutiendas, κόπου λυτικοῖς. Diosc. loc. cit. De acopis egimus, lib. 23. sect. 45.

35. *Daturque lingendus*] Vide Plutarchum, in quæst. natur. pag. 912. *Διὰ τί παραβάλλουσι τοῖς θρέμμασιν ἅλας οἱ νομεῖς; Cur pecori pastores salem proponunt?* Et Arist. lib. 6. hist. c. 19. p. 733. Vide quæ superius dicta sunt, sect. 41.

Sect. XLVI. 1. *Et nitri natura.*] Nitrum nostrum, quod Sal petræ nominamus, *le Salpetre*, idem plane est cum veterum nitro, sed aliquanto tamen inferioris notæ. Non observavere veteres hanc nitri efflorescentiam e muris atque pavimentis, uti nos facimus, cum illi habuerint in agris apertis, quibus caremus. Vide Guill. Clarckc Anglum, in opusc. de nomine & natura Nitri, cap. 1. pag. 20. & cap. 2. pag. 24.

2. *Theophrasto.*] In aliquo ex iis operibus quæ interciderunt.

3. *Halmyrhaga.*] Ἁλμυράγα, nomine ducto, partim ex sapore, quem habet subsalsum: partim ex eo quod erumpit e terra, ac sponte efflorescit.

4. *Agrium.*] Ἄγριον, silvestre.

5. *Nam quercu cremata.*] Ut salem e quercu pariter cremata fieri dictum est superius, sect. 40.

quercu

quercu cremata nunquam multum factitatum est, & jam pridem in totum omissum. Aquæ vero nitrosæ pluribus locis reperiuntur, [a] sed sine viribus densandi. Optimum copiosumque [6] in Litis Macedoniæ, quod vocant Chalastricum, candidum, purumque, proximum sali. Lacus est nitrosus, exsiliente e medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa Canis ortum novenis diebus, totidemque cessat, ac rursus innatat, & deinde cessat. Quo apparet, soli naturam esse quæ gignat, quoniam compertum est, nec Soles proficere quidquam cum cesset, nec imbres. Mirum est & illud, scatebra fonticuli semper emicante, lacum neque augeri, neque fluere. Iis autem diebus, quibus gignitur, si fuere imbres, salsius nitrum faciunt: Aquilones deterius, quia validius commovent limum. [7] Et hoc quidem nascitur.

2. In Ægypto autem conficitur multo abundantius, sed deterius. Nam fuscum lapidosumque est. Fit pæne eodem modo quo sal, nisi quod salinis mare infundunt, [8] Nilum autem nitrariis. Hæ cedente Nilo madent succo nitri XL. diebus continuis, non ([9] ut in Macedonia) statis. Si etiam imbres affuerint, minus de flumine addunt: statimque ut densari est cœptum, rapitur, ne resolvatur in nitrariis. [10] Sic quoque olei natura intervenit, ad scabiem animalium utilis. Ipsum autem conditum in acervis durat. [11] Mirum, in lacu Ascanio, & quibusdam circa Chalcida fontibus, summas aquas dulces esse potarique, [12] inferiores nitrosas. In nitro optimum, quod tenuissimum: [13] & ideo spu-

INTERPRETATIO.

[a] *Sed sine.*] Sed quibus ea vis deest, ut densari possint in nitrum.

NOTÆ.

6. *In Litis Macedoniæ.*] Vide Notas & Emend. num. XXI.

7. *Et hoc quidem nascitur.*] Hactenus de nitro nativo: sequitur factitium.

8. *Nilum autem.*] Nili aquis, quæ nitrosæ sunt, in nitrarias infusis, sive derivatis: ibi Solis ardore decoctæ vertuntur in nitrum: sicut aqua maris, aut alia salsa, in salinas infusa, calore Solis coqnitur, & mutatur in salem.

9. *Ut in Macedonia.*] Ut in Litis Macedoniæ, quemadmodum paulo antea dictum est: ubi *fit nitrum circa Canis ortum novenis* tantum *diebus, totidemque cessat, ac rursus innatat, & deinde cessat.*

10. *Sic quoque olei.*] Ita MSS. Forte rectius, *Hic quoque*, hoc est, etiam in nitro, ut in sale dictum est sect. 42. est olei quædam pinguitudo. Hanc certe detrahunt a nitro, qui pulverem igniarium ad bellica tormenta ex eo parant: idque suo more aïunt, *dégraisser le salpetre.*

11. *Mirum, in lacu Ascanio.*] Hujus aquas esse impense nitrosas, scribit auctor ilibri de mirab. Auscult. pag. 1154.

12. *Inferiores.*] MSS. quidam, *interiores*: eadem sententia.

13. *Et ideo spuma melior.*] Albertus M. lib. 5. Mineral. cap. 7. *Nitri spuma, seu flos*, inquit, *subtilioris est substantiæ & virtutis, quam ipsum nitrum*, &c. Ut in salinis, sic etiam in nitrariis, tenuissimum, & levissimum, spuma, sive flos appellatur: sed multo frequentius spuma. Græci ἀφρὸν νίτρου plerumque vocant: quandoque & ἀφρόνιτρον.

ma melior. [14] Ad aliqua tamen ſordidum, tanquam ad inficiendas purpuras tincturaſque omnes. [15] Magnus & vitro uſus, qui dicetur ſuo loco.

[16] Nitrariæ Ægypti circa Naucratim & Memphim tantum ſolebant eſſe, circa Memphim deteriores. Nam & lapideſcit ibi in acervis: [17] multique ſunt cumuli ea de cauſa ſaxei. Faciunt ex his vaſa, nec non frequenter liquatum cum ſulphure coquentes in carbonibus. [18] Ad ea quoque, quæ inveterari volunt, illo nitro utuntur. Sunt ibi nitrariæ, in quibus & rufum exit a colore terræ. Spumam nitri, quæ maxime laudatur, antiqui negabant fieri, niſi cum ros cecidiſſet, prægnantibus nitrariis, ſed nondum parientibus. Itaque non fieri [19] incitatis, etiamſi caderet. [b] [20] Alii acervorum fermento gigni exiſtimavere. [21] Proxima ætas Medicorum aphronitrum tradidit in Aſia colligi, in ſpeluncis, [c] molibus diſtillans. Specus eos [22] colycas vocant: dein ſiccant Sole. [23] Optimum putatur Lydium: probatio, ut ſit minime ponderoſum, & maxime friabile, colore pæne purpureo. Hoc in paſtillis affertur. Ægyptium in vaſis picatis, [24] ne liqueſcat. Vaſa quoque ea Sole inareſcentia perficiuntur.

INTERPRETATIO.

b *Alii acervorum.*] Alii ex acervis fermenteſcentibus gigni ſpumam eam exiſtimavere.

c *Molibus.*] E ſaxoſis molibus.

NOTÆ.

14. *Ad aliqua tamen ſordidum.*] Subintellige, optimum eſt, vel eligitur, ac vel ipſi ſpumæ, ſeu flori anteponitur.

15. *Magnus & vitro.*] Ad conficiendum vitrum, cui nitri admixtio utilis, ut dicetur lib. 36. ſect. 65. & 66.

16. *Nitrariæ.*] Inde Nitriæ urbi & præfecturæ in Ægypto nomen, ut diximus in Notis & Emend. ad lib. 5. num. XXX.

17. *Multique ſunt.*] Vide Notas & Emend. num. XXII.

18. *Ad ea quoque.*] Ad ea quæ in diuturnum uſum aſſervare lubet, ut ea quæ ſale condiuntur: pro ſale utuntur nitro. Sic defunctorum corpora condiebant, teſte Herodoto, lib. 2. Euterpe, pag. 121. ut carnibus nitro abſumptis, cutis ſola cum oſſibus ſupereſſet.

19. *Incitatis.*] Sic MSS. omnes: hoc eſt, proximis partui: quas & incientes veteres appellarunt. Vide quæ de ea voce diximus, lib. XI. ſect. 84.

20. *Alii acervorum.*] Sic MSS. Reg. 2. & Chiffl. recte. Alii *operimentorum*: qua ſententia, non ſatis intelligo.

21. *Proxima ætas*] Exſcripſit hunc locum Iſidorus, lib. 16. Orig. cap. 2.

22. *Colycas vocant.*] In MSS. Reg. 1. & 2. *colligas*. Credo *collicas* ſcribi oportere: nomenque duci a rotunda forma molium ſaxearum, unde ſuccus nitroſus in iis ſpecubus manat. Nam & κόλλικας & κόλικας panes rotundos Græci vocarunt: Heſychius: & Jul. Pollux, lib. 6. cap. XI. pag. 286.

23. *Optimum.*] Dioſc. lib. 5. cap. 131. Ἀφρὸς δὲ νίτρου, ἄριστος μὲν εἶναι δοκεῖ ὁ κουφότατος, καὶ πλακώδης, εὔθρυπτός τε καὶ ἐμπόρφυρος .... οἷός ἐστιν ὁ ἐκ Φιλαδελφείας κομιζόμενος τῆς ἐν Λυδίᾳ· δευτερεύει δὲ ὁ Αἰγύπτιος.

24. *Ne liqueſcat.*] Terrei vaſis & humidi figlini contactu.

4. [25] Nitri probatio, ut sit tenuissimum & quam maxime spongiosum fistulosumque. Adulteratur in Ægypto calce: deprehenditur gustu. Sincerum enim facile resolvitur: adulteratum pungit. Calce aspersum reddit odorem vehementem. Uritur in testa opertum, ne exsultet: alias igni non exsilit nitrum: nihilque gignit aut alit, cum in salinis herbæ gignantur, & in mari tot animalia, [26] tantum algæ. Sed majorem esse acrimoniam nitri apparet, non hoc tantum argumento, sed in illo, quod nitrariæ calceamenta protinus consumunt: alias salubres, oculorumque claritati utiles. In nitrariis non lippiunt. Hulcera allata eo celerrime sanantur: ibi facta, tarde. Ciet & sudores cum oleo perunctis, corpusque emollit. In pane salis vice utuntur Chalastræo: ad raphanos Ægyptio: teneriores eos facit: sed obsonia alba & deteriora, [27] olera viridiora. In medicina autem calfacit, extenuat, mordet, spissat, siccat, exhulcerat. [28] Utile his, quæ evocanda sint, aut discutienda, & lenius mordenda atque extenuanda, sicut in papulis pusulisque. Quidam in hoc usu accensum vino austero restinguunt, atque ita trito in balineis utuntur sine oleo. Sudores nimios inhibet cum arida iride, adjecto oleo viridi. Extenuat & cicatrices oculorum, & scabritias [d] genarum cum fico illitum, aut decoctum in passo ad dimidias partes: item contra argema oculorum. [e] Ungues decoctum cum passo in mali Punici calyce adjuvat: [29] claritatem visus cum melle inunctum. Prodest dentium dolori ex vino, si cum pipere colluantur: [30] item cum porro decoctum. [31] Nigrescentes dentes crematum dentifricio ad colorem reducit. [32] Capitis animalia & lendes ne-

INTERPRETATIO.

[d] *Genarum.*] Palpebrarum.

[e] *Vngues.*] Pterygia oculorum.

NOTÆ.

25. *Nitri probatio.*] Sic lib. 5. cap 130. nitrum illud ceteris anteponit, quod leve, κοῦφον, & rosaceo colore aut candido, perforatumque, & quasi spongiosum, fistulosumve quiddam, κατατετρημένον, οἱονεὶ σπογγῶδές τι.

26. *Tantum alga.*] Ex variis herbarum generibus tantum algæ in mari nascuntur: cum tot illud pariat animalia: tot herbas salinæ ferant.

27. *Olera viridiora*] Brassicam, ut dictum est lib. 19. sect. 41 Apicius, lib. 3. cap. 1. *Omne olus smaragdinum fiet, si cum nitro coquatur.* De raphanis nitro sparsis dictum est lib. 19. sect. 26.

28. *Vtile his &c.*] Diosc. lib. 5. cap. 131. misceri pariter ait emplastris discutientibus, extrahentibus, extenuantibusque: Μίγνυται καὶ διαφορητικαῖς, καὶ ἐπισπαστικαῖς.... ἐμπλάστροις, καὶ λεπτυντικαῖς.

29. *Claritatem visus.*] Diosc. loc. cit.

30. *Item cum porro.*] Certe quidem *ad colorem nitidum reducere dentes nitrum cum porro viridi coctum, & pro dentifricio sumptum*, auctor est Marcellus Empir. cap. 13. pag. 97.

31. *Nigrescentes.*] Marcellus Empir. loc cit.

32. *Capitis animal.*] Marcellus Empir. cap. 4. pag. 43. ad peduneulos necandos nitrum Alexandrinum in primis commendat.

tur : Flos ejus cum oleo cyprino articulorum doloribus in Sole jucundus eſt. Regium quoque morbum extenuat in potione vini. Et inflationes diſcutit : ſanguinis profluvium e naribus ſiſtit ex ferventi aqua vapore naribus rapto. [47] Porriginem alumine permixto tollit : alarum virus ex aqua quotidiano fotu : Hulcera ex pituita nata cera permixtum : quo genere nervis quoque prodeſt : Cœliacis infunditur : [48] Perungi ante acceſſiones frigidas nitro & oleo multi præcepere : ſicut adverſus lepras, lentigines : Podagricis in balineis uti ſolio nitri prodeſt, atrophis, opiſthotonis, tetanis. [49] Sal nitrum ſulphuri concoctum in lapidem vertitur.

XLVII. [1] Spongiarum genera diximus in naturis aquatilium marinorum. [2] Quidam eas ita diſtinguunt. Alias ex his mares exiſtimavere, tenui fiſtula, ſpiſſioreſque, [a] perſorbentes, quæ & tinguntur in deliciis, aliquando & purpura : alias feminas, majoribus fiſtulis ac perpetuis. E maribus duriores alias, quas appellant tragos, tenuiſſimis fiſtulis atque denſiſſimis. [3] Candidæ cura fiunt, e molliſſimis recentes per æſtatem tinctæ ſalis ſpuma, ad Lunam & pruinas ſternuntur inverſæ, hoc eſt, [4] qua parte adhæſere, ut candorem bibant. [5] Animal eſſe docuimus, etiam cruore inhærente. [6] Aliqui narrant & au- CAP. XI.

INTERPRETATIO.

[a] *Perſorbentes.*] Colorem quemlibet, quo tinguntur, avide bibentes.

NOTÆ.

47. *Porriginem.*] Vide Notas & Emendationes num. XXIII.

48. *Perungi ante.*] Dioſc. loc. cit.

49. *Sal nitrum.*] De nitro ipſo loquitur, quod & ſal nitrum quidam vocabant, quod haud multum a ſale diſtaret, ut dictum eſt initio hujus ſect. Hoc illud eſt quod paulo ante Plinius de ſaxeis nitri acervis dixit : *Faciunt ex his vaſa, nec non frequenter liquatum cum ſulphure coquentes in carbonibus.*

Sect. XLVII 1. *Spongiarum genera diximus.*] Libro 9. ſect 69.

2. *Quidam eas.*] Secutus eſt eos auctores Dioſc. lib. 5. cap. 138. Τῶν δὲ σπόγγων, inquit, τοὺς μὲν ἄρρενας ἐκάλεσάν τινες λεπτοτρήτους, καὶ πυκνοὺς ὄντας· ὧν τοὺς σκληροτέρους, τράγους ὠνόμασαν· τοὺς δὲ θηλείας, οἱ ἐναντίως τοῖς προειρημένοις διάκεινται. *E ſpongiis alias nonnulli mares appellavere, quæ ſunt tenuibus fiſtulis, ac ſpiſſæ, denſæve, e quibus rurſum duriores tragos nominaverunt : alias vero feminas, quæ contrario atque antedictæ modo ſe habent.* Noſtri contra primum genus, ſeu mares vocant, *Eponge femelle.*

3. *Candidæ.*] Totidem verbis Dioſc. loc. cit. Λευκαίνονται δὲ αὐτῶν οἱ ἁπαλώτατοι ἐν τοῖς καύμασι, βρεχόμενοι τῷ ἐπὶ τῶν πετρῶν συνισταμένῃ ἁλὸς ἄχνῃ, καὶ ἡλιαζόμενοι. Ἐπιβλέπετω δὲ τὸ μὲν κοῖλον αὐτῶν ἄνω, κάτω δὲ ἡ ἀποτομή. *Candidæ porro cura fiunt, quæ ſunt inter eas molliſſimæ, ſi per æſtivos ardores ſalis ſpuma petris adhæreſcente tingantur, & inſolentur inverſæ : ita ut parte cava ſurſum ſpectent, qua vero parte reſectæ fuerint, deorſum.* Dioſcoridem, ut ſolet, Oribaſius ſequitur, lib. 13. p. 232.

4. *Qua parte adhæſere.*] Qua parte reſectæ ſunt, deorſum ſpectent.

5. *Animal eſſe docuimus.*] Libro 9. ſect. 69.

6. *Aliqui narrant.*] Cum his & Plutarchus, lib. de ſolert. animal. pag. 980.

ditu regi eas, contrahique ad sonum, exprimentes abundantiam humoris, nec avelli petris posse, ideo abscindi ac saniem emittere. Quin & eas quæ ab Aquilone sint genitæ, præferunt ceteris. Nec usquam diutius [7] durare spiritum Medici affirmant. Sic & prodesse corporibus, quia nostro suum misceant: [8] & ideo magis recentes magisque humidas: sed minus in calida aqua, minusque unctas, aut unctis corporibus impositas: & spissas minus adhærescere. [9] Mollissimum genus earum penicilli: oculorum tumores levant ex mulso impositi. Iidem [10] abstergendæ lippitudini utilissimi: eosque tenuissimos & mollissimos esse oportet. Imponuntur & spongiæ ipsæ epiphoris ex posca: ex aceto calido ad capitis dolores. De cetero recentes discutiunt, molliunt, mitigant: [11] Veteres non glutinant vulnera. Usus earum ad abstergenda, fovenda, operienda, a fotu, [12] dum aliud imponatur. [13] Hulcera quoque humida & senilia impositæ siccant: fracturæ & vulnera spongiis utilissime foventur. [b] Sanguis rapitur in secando, ut curatio perspici possit. Et ipsæ vulnerum inflammationibus imponuntur, nunc siccæ, nunc aceto aspersæ, nunc vino, nunc aqua frigida. [14] Ex aqua vero cælesti impositæ, secta recentia non patiuntur intumescere. Imponuntur & integris partibus, [15] sed fluctione occulta laborantibus, quæ discutienda sit, & iis quæ apostemata vocant, melle decocto perunctis. Item articulis, alias aceto salso madidæ, alias e posca. [16] Si ferveat impetus, ex aqua. [17] Eædem &

INTERPRETATIO.

[b] *Sanguis.*] Sanguis spongia sorbetur, dum fit sectio.

NOTÆ.

7. *Durare spiritum.*] Spiritum illum nativum, quem e mari natalibusque suis conceptum, & fistulis abditum celant, ut recte Dalecampius interpretatus est.

8. *Et ideo magis recentes.*] Subintellige ex superioribus, *præferunt ceteris.* Dioscor. lib. 5. cap. 138. novas quoque & recentes, ac minime pingues ceteris anteponit: Ὁ *καινὸς μὲν καὶ ἄλιπης..., ὁ δὲ παλαιὸς, ἄχρηστος.*

9. *Mollissimum.*] Nostris, *Eponge fine.* Vide Notas & Emendationes num. XXIV.

10. *Iidem abstergendæ.*] Crematas ex aceto lippitudini aridæ opitulari ait Diosc. loc. cit.

11. *Veteres non glutinant.*] Vide Notas & Emend. num. XXV.

12. *Dum aliud imponatur.*] Splenium exempli gratia, vel apparatus, ut vocant, *la bande, ou l'appareil.*

13. *Hulcera quoque &c.*] Dioscor. loco citato.

14. *Ex aqua vero cælesti.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib 3. cap. 20. Secta recentia sunt vulnera recentia, seu recens factæ Chirurgorum opera sectiones, a quibus spongiæ arcent tumorem.

15. *Sed fluctione.*] Seu fluxione. Vide Notas & Emend. num. XXVI.

16. *Si ferveat impetus.*] Inflammatio, tumor, *ἐμφορά.*

17. *Eadem & callo e salsa.*] Hoc est, ex aqua salsa. Ita plane Reg. 2. cod. & Colb. 3. Interpolatores sic edi hactenus curaverunt: *eadem & callo salsa madida*, obscuro aut penitus nullo sensu: voce *madida* ex superiore sententia teme-

callo, e falsa: at contra scorpionum ictus ex aceto. In vulnerum curatione & succidæ lanæ vicem implent, nunc ex vino & oleo, nunc ex eadem. Differentia hæc, quod lanæ emolliunt, spongiæ coërcent, [18] rapiuntque vitia hulcerum. [19] Circumligantur & hydropicis siccæ, vel ex aqua tepida poscave, utcumque blandioribus opus est operirive aut siccari cutem. Imponuntur & his morbis, quos vaporari oporteat, ferventi aqua perfusæ, expressæque inter duas tabulas. [20] Sic & impositæ stomacho prosunt, & in febri contra nimios ardores. Sed splenicis e posca, [21] ignibus sacris ex aceto, efficaciores quam aliud. [22] Imponi oportet sic, ut sanas quoque partes spatiose operiant: [23] Sanguinis profluvium sistunt ex aceto, aut frigida. [24] Livorem ab ictu recentem ex aqua salsa calida sæpius mutata tollunt, [25] testium tumorem doloremque ex posca. [26] Ad canum morsus utiliter concisæ imponuntur ex aceto, aut frigida, aut melle, subinde humectandæ. [27] Africanæ cinis cum porri sectivi succo sanguinem rejicientibus haustu salis ex frigida prodest. Idem cinis vel cum oleo vel aceto fronti illitus, tertianas tollit. Privatim Africanæ ex posca tumorem discutiunt. [28] Omnium autem cinis cum pice crematarum, sanguinem sistit vulnerum. [29] Aliqui raras tantum, ad hoc cum pice urunt. [30] Et oculorum causa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum

Notæ.

re huc iterum revocata. Dioscor. loc. cit. Καὶ τύλοις διαπίλλουσι, *callos diducunt ac dirimunt.*

18. *Rapiuntque.*] Attrahunt pravos succos, sordes, saniem.

19. *Circumligantur.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 12. & Scribonius Largus, cap. 33. *ad hydropicos*, Compos 133.

20. *Sic.*] Aqua ferventi perfusæ.

21. *Ignibus sacris &c*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 24.

22. *Imponi oportet &c.*] Plinius Valer loc. cit.

23. *Sanguinis.*] Diosc. lib. 5. cap. 138. Ἐπέχουσι δὲ καὶ αἱμοῤῥαγίας σὺν ὄξει. Marcellus Empir. cap. 10. pag. 83. *Ad sistendum sanguinem e naribus erumpentem: Proderit*, inquit, *& spongia particulam præsectam apte forfice, & ad amplitudinem narium figuratam, injicere paulo pressius, aceto infectam, & interdum eodem aspersam.*

24. *Livorem ab ictu.*] Marcellus Empiric. cap. 19. pag. 131. *Spongia nova cum aqua salsa calida sæpius imposita, sugillationes livoresque detergit.*

25 *Testium tumorem.*] Ad verbum Marcellus Empir. cap. 33. pag. 227.

26. *Ad canum.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 51. iisdem verbis, & Theodorus Priscianus, lib. 3. cap. 19.

27. *Africanæ cinis.*] Marcellus Empir. cap. 16. pag. 120. *Spongia Africana exusta cinis cum succo porri sectivi haustus, empyïcos sanat*, hoc est, purulentas exscreationes. Plinius Valer. lib. 1. cap. 63. cui titulus est, *Ad sanguinem exscreantes, & phthisicos affectos: Spongia Afræ cinis*, inquit, *cum porri sectivi succo sorbetur.* De Africanis spongiis, lib. 9. sect. 69.

28. *Omnium autem &c.*] Dioscor. lib. 5. cap. 138. totidem verbis.

29. *Aliqui raras.*] Hoc est, genus illud quod rarum Latini, Græci μανὸν vocant, ut diximus lib. 9. sect. 69.

30. *Et oculorum.*] Dioscor. loco citato.

proficiente eo cinere contra ſcabritias [c] genarum, excreſcenteſque carnes, [31] & quidquid opus ſit ibi [d] deſtringere, ſpiſſare, explere. [32] Utilius in eo uſu lavare cinerem. [33] Præſtant & ſtrigilum vicem, linteolorumque, affectis corporibus. Et contra Solem apte protegunt capita. Medici inſcitia ad duo nomina eas redegere : [34] Africanas, quarum firmius ſit robur : Rhodiacaſque, ad fovendum molliores. Nunc autem molliſſimæ circa muros [35] Antiphelli urbis reperiuntur. Trogus auctor eſt, circa Lyciam penicillos molliſſimos naſci in alto, unde ablatæ ſint ſpongiæ. Polybius ſuper ægrum ſuſpenſos, quietiores facere noctes. Nunc revertemur ad marina animalia & aquatilia.

INTERPRETATIO.

[c] *Genarum.*] Palpebrarum.

[d] *Deſtringere.*] Detergere, adſtringere, replere.

NOTÆ.

31. *Et quidquid opus.*] *Deſtringere*, abſtergere eſt : *ſpiſſare*, adſtringere, ut ſæpe monuimus. Dioſc. loc. cit. Καὶ ὅσα δεῖ σμῆξαί τι, ἢ στύψαι.

32. *Utilius &c.*] Dioſc. loc. cit.

33. *Præſtant.*] Strigili, hoc eſt, inſtrumento ferreo, aureo, argenteo, eboreove utebantur veteres ad radendas corporis ſordes, ad ſudorem detergendum, præcipueque in frictionibus. Martialis, lib. 14. Epigr. 51, cujus lemma, *Strigiles :*

Pergamus has miſit : curvo deſtringere ferro :
Non tam ſæpe teret lintea fullo tibi.

34. *Africanas.*] Africanas, Rhodiacaſque laudat Marcellus Empiric. cap. 36. pag. 246. Genus utrumque ad podagram commendat Scribonius Largus, cap. 41. Compoſ. 158.

35. *Antiphelli.*] Urbs ea Lyciæ eſt, ut diximus lib. 5. ſect. 28.

NOTÆ

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM XXXI.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

I. ALIBI *frigidæ, alibi calidæ, alibi junctæ .... tenui intervallo discernente.*] Ita Reg. 1. & Colb. 3. optime. In Reg. 2. codice, *inunctæ*, mendose. Sequitur nihilominus huic similem Hermolaus, & *unctæ* legit, interpretaturque pingues aquas, ὕδατα λιπαρά. Qua interpretatione nihil est quod a mente scriptoris longius abhorreat: qui frigidas alibi aquas emicare ait, alibi calidas, alibi utrasque conjunctim, tenui eas a se invicem discriminante spatio. Sect. 2.

II. *Ut protinus noscatur etiam ministeriorum haustus ex illa majestate ingenii.*] Sect. 3. Hæc totidem plane syllabis apicibusque litterarum scriptura codicis Regii 2. & illius quem Pintianus vidit: propemodum etiam & Chiffletiani: quæ vel ipsa pretatione facili & expedita se se legentibus approbat. In libris hactenus editis omnino mendose legitur, *Ut protinus noscatur etiam ministerium ejus ex illa majestate*, voce *ingenii* extrita, vitiatisque ceteris.

III. *Ceronem, ex quo bibentes oves nigras fieri: Nelea, ex quo albas.*] Prius le- Sect. 9. gebatur in libris omnibus editis, *Melan, ex quo albas.* Quis vero inducat animum ut existimet, inditum amni Melan, quod nigrum sonat, nomen fuisse, quod albas oves efficiat? In Reg. 5. *melle.* In Reg. 2. *melleam.* Nos ex Antigono Carystio, cap. 84. *Nelea:* Κέρων enim apud illum & Νηλεὺς vocantur: etsi is memoriæ lapsu, non oves, sed mulieres ipsas eo potu nigrescere prodidit. De Ceronis aquis, qui pullum sive nigrum lanis colorem afferat, Seneca lib. 3. Natur. quæst. cap. 25. pag. 873. *In Macedonia .... est flumen, ad quod qui facere albas oves volunt, adducunt .... At si illis lana opus fuerit pulla, paratus gratuitus infector est: ad Ceronem eundem gregem appellunt.* Sed pro Cerone, quem primus in eum Senecæ textum Muretus invexit, *Peneum* prius lectum esse, jam antea admonuimus, lib. 2. sect. 106. Nelea de quo nunc agitur, eundem esse Dalecampius putavit, cum Melane Bœotiæ amne, cujus potu nigras oves fieri Plinius affirmavit, lib. 2. sect. 106. Falso.

IV. *At in Cea insula.*] Refragantibus licet exemplaribus omnibus, sive editis, Sect. 15. sive manu exaratis, *Chio insula*, pro *Cea insula* scribi oportere Dalecampius autumat: Vitruvii admonitu, a quo Plinius hoc accepisse visus est: Ille enim, lib. 8. cap. 3. pag. 186. *Item*, inquit, *est in insula Chio fons, e quo qui imprudenter biberint, fiunt insipientes: & ibi est epigramma insculptum ea sententia* &c. Addere & Isidorum potuit, similiter scribentem, lib 13. Orig. cap. 13. Sed utriusque mendosum codicem esse, non ex Plinianorum modo exemplarium consensu, sed ex Sotione ipso, vel Aristone potius, a quo ceteros id hausisse reor, haud temere conjicimus. Sic enim Sotion in Excerptis, pag. 141. Ἀρίστων δὲ ὁ Περιπατητικὸς φιλόσοφος, ἐν τῇ Κίῳ (haud dubie pro Κέῳ) πηγὴν φησὶν ὕδατος εἶναι, ἀφ' ἧς τοὺς πίνοντας ἀναισθήτους γίνεσθαι ταῖς ψυχαῖς, εἶναι δὲ καὶ ἐπὶ ταύτης ἐπίγραμμα τοιόνδε, &c.

V. *Vinum in tædium venire his qui ex Clitorio lacu biberint, ait Eudoxus. Theo- Sect. 13. pompus, inebriari fontibus iis quos diximus. Mucianus &c.*] Reg. 2. *in tadium.* Reg.

1. tedio, & mox, *ait Eudoxus*. In libris hactenus vulgatis, *qui ex Clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopompus* &c. Nos Eudoxum a Theopompo sejunximus: sic enim jucundius suus cuique miraculo auctor assignatur. Et vero Clitorii fontis a Stephano testis Eudoxus advocatur, verbo Ἀζανία, eumque rem ita litteris consignasse prodit libro sexto Γῆς περιόδου. Ἔστι κρήνη τῆς Ἀζανίας, ἣ τοὺς γευσαμένους τοῦ ὕδατος ποιεῖ μηδὲ τὴν ὀσμὴν τοῦ οἴνου ἀνέχεσθαι· εἰς ἣν λέγουσι Μελάμποδα, ὅτε τὰς Προιτίδας ἐκάθαιρε, ἐμβαλεῖν τὰ ἀποκαθάρματα. Est autem Azania pars ipsius Arcadiæ, in qua Clitorius seu fons, seu lacus. Eudoxum transcripsit Ovidius, lib. 15. Metam. vers. 322.

Clitorio de fonte sitim quicumque levarit,
Vina fugit, gaudetque meris abstemius undis:
Sive, quod indigena memorant, Amithaone natus
Prætidas attonitas, postquam per carmen & herbas
Eripuit furiis, purgamina mentis in illas
Misit aquas, odiumque meri permansit in illis.

Sect. 18. VI. *Cujus gurgitem perjuri negantur pati, velut flammam urentem.*] Sincerissima hæc est scriptura Regii codicis 2. aliorumque: quos corrupere interpolatores pluribus modis: *Cujus gurgite perjuri notantur pati* &c. Barbarus, *necantur*. At familiaris est scriptori nostro ea loquendi forma, quam repræsentamus. Libro 20. sect. 15. *Habentes eam feriri a serpentibus negantur*. Et lib. 22. sect. 25. *Habentes eam a serpentibus feriri negantur*.

Ibid. VII. *In unum alveum coëunt vasto singuli amne. Siccantur duodecim diebus, aliquando vicenis.*] Ita codex Reg. 2. & is quem Pintianus vidit, oratione magis dilucida, & quæ citius fidem obtinear, quam quæ in editos hactenus libros irrepsit: *In unum alveum coëunt vasto amne. Singulis siccantur duodecies diebus, aliquando vicies*.

Ibid. VIII. *Dirum est, non profluere eos aspicere volentibus: sicut proxime Lartio Licinio legato post Præturam: post septem enim dies occidit.*] Libri editi hactenus: *post Præturam post septem dies accidit*. Nos ex Chiffl. cod. vocula*m enim* adjecimus: alteram ex conjectura sanavimus, *occidit*. Id enim dirum illud est quod eo prodigio prænunciatum paulo ante annuit. Reg. 1. *Dirum* habet, ut editi. *Mirum*, Reg. 2. & Chiffl. male.

Sect. 19. IX. *Necare aquas Theopompus & in Thracia apud Cychros dicit.*] Consentiunt omnia exemplaria. *Chropas* tamen non *Cychros* Sotion ex eodem Theopompo scribit, nisi forte τῶν Χρωπῶν oppidum Κύχρου, ut Cilicum Σόλοι, fuerit. Sic enim ille in Excerptis, pag. 139. Θεόπομπος ἱστορεῖ κρήνην ἐν Χρωψὶ τῆς Θρᾴκης, ἐξ ἧς τοὺς λουσαμένους παραχρῆμα μεταλλάσσειν. *Prodit Theopompus fontem apud Chropes esse, Thraciæ gentem, ex quo qui laverint, statim moriuntur*. Vitruvius tamen lib 8. cap. 3. pag. 162. *Et apud Cychros in Thracia lacus, ex quo non solum qui biberint moriuntur, sed etiam qui laverint*. An *Cychropas* legi satius? Nam Auctor libri de mirab. auscult. ἐν δὲ Κίχλωψι τοῖς Θρᾳξί, inquit, (forte pro Κυχρωψὶ) κρηνίδιόν ἐστιν ὕδωρ ἔχον, ὃ τῇ μὲν ὄψει καθαρὸν καὶ διαφανές, καὶ τοῖς ἄλλοις ὅμοιον· ὅταν δὲ πίῃ τι ζῷον ἐξ αὐτοῦ, παραχρῆμα διαφθείρεται.

Sect. 22. X. *Ante omnia autem damnantur amaræ, & quæ cum sorbentur, statim implent, quod evenit Trœzene.*] Sic totidem plane syllabis apicibusque, codex Regius 2. In Reg. 1. *& quæ sorbem, statim implent*. In Chiffl. *quæ sorbentem*. In libris vulgatis, ridicule, *& quæ scrobem statim implent*. At præter codicum fidem, haud minus sane certus emendandi auctor Athenæus exstitit, lib 2. pag. 42. *Ex aquis multæ, inquit, corpulentæ sunt, ac velut insita quadam gravitate ponderosæ, ut ad Trœzenem, quæ gustata os statim implet*: ὡς τὸ ἐν Τροιζῆνι· τὸ γὰρ καὶ τῶν γευομένων εὐθὺς ποιεῖ πλήρες τὸ στόμα. Erit autem operæ pretium, uti reor, ad illustranda uberius ea quæ de aquarum pondere dicuntur a Plinio, sect. 23 hic obiter proferre in medium instrumentum quoddam, quo veteres usi ad dijudicandum de pondere aquæ, aut levitate. Stateræ unius apud Plinium mentio: subtilioris in-

venti Synesius viam suppeditat, epist. xv. quod ideirco juvat hic afferre, quod a nemine adhuc, quem quidem legerim, ante hunc diem explanatum sit.

Τῇ Φιλοσόφῳ.

Οὕτω πάνυ πέπραγα πονηρῶς, ὥστε ὑδροσκοπίου μοι δεῖ· ἐπίταξον αὐτὸ χαλκευθῆναί τε καὶ συνωνηθῆναι. Σωλήν ἐστι κυλινδρικὸς, αὐλοῦ καὶ σχῆμα καὶ μέγεθος ἔχων· οὗτος ἐπὶ τινος εὐθείας δέχεται τὰς κατατομὰς, αἷς τὴν ὑδάτων τὴν ῥοπὴν ἐξετάζομεν. Ἐπιπωματίζει γὰρ αὐτὸν ἐκ θατέρου κῶνος κατὰ θέσιν ἴσην ἐγκείμενος, ὡς εἶναι κοινὴν βάσιν ἀμφοῖν, τοῦ κώνου τε καὶ τοῦ σωλῆνος· αὐτὸ δὴ τοῦτό ἐστι τὸ Βαρύλλιον. Ὅταν οὖν εἰς ὕδωρ καθῇς τὸν αὐλὸν, ὀρθὸς ἑστήξει, καὶ παρέξει σοι τὰς κατατομὰς ἀριθμεῖν· αἱ δὲ τὴν ῥοπῆς εἰσὶ γνωρίσματα.

Philosophiæ Magistræ.

Eo sum infortunii redactus, ut hydroscopio opus habeam. Jube hoc mihi fabricari & coëmi. Tubulus est cylindri figuram habens, tibiæ magnitudine atque forma. Hic in una recta linea incisiones habet, quibus aquarum pondus cognoscimus. Obturat enim illum ex altera parte conus, æquabili positura insertus, ita ut communis sit amborum basis, coni videlicet atque tubuli. Hoc ipsum est, quod Baryllium appellant. Jam cum tubulum in aquam deposueris, erectus subit, ita ut in eo incisiones facile numerare possis, ex quibus pondus cognoscitur.

Nihil erat causæ cur interpres doctissimus, ῥοὴν pro ῥοπὴν substitueret: neque enim ad libramentum aquarum, elepsydrasve, hoc Synesianum spectat organum: sed de ῥοπῆς sive momenti aut ponderis aquarum quantitate agit. Ῥοπὴ quippe pro pondere usurpavisse mechanicos Mathematicosque compertum est, vel ex Archimede uno, qui ἰσοῤῥοπικὰ inscripsit, quæ de æquiponderantibus solertissime demonstravit. Ipsius propositio prima libri secundi Περὶ ὀχουμένων, Εἰ τι μέγεθος κουφότερον τοῦ ὑγροῦ &c. fundamentum est, cui Synesii instrumentum innititur. Verba problematis hæc sunt Latine: *Si magnitudo aliqua humido levior demittatur in humidum, eam in gravitate proportionem habebit ad humidum æqualis molis, quam pars magnitudinis demersa habet ad totam magnitudinem.* Unde in promptu est efficere hanc propositionem alteram: Si magnitudo aliqua humido levior demittatur in duo humida separatim, gravitates humidorum servabunt inter se proportionem magnitudinis partium demersarum. Cujus propositionis demonstrationem ex Archimedea deducere, nullius negotii est. Sint enim humida duo diversa, fontes, puteive: demittatur in prius humidum humido levius aliquod solidum corpus, cylindri specie, pedum omnino quaternûm, cujus pars demersa sit binûm pedum: deinde in posterius humidum, demittatur idem solidum, aut ei æquale aliud, cujus pars demersa sit pedis unius: ita ut pars prioris solidi demersa duplo superet posterius: aio reciproce posterioris humidi gravitatem duplam esse ad gravitatem humidi prioris: idemque in omnibus proportionibus reciproce, & ἀντιπεπονθότως, ut loquuntur Mathematici, concludendum. His ita constitutis, instrumentum quæritur cujus beneficio expendi exacte & accurate gravitas aquarum possit. Huic autem rei neque elegantius neque commodius excogitari potest quam subsequens, quod Synesio præeunte construimus: Esto igitur canalis sive cylindrus æreus, intus cavus, instar fistulæ, cujus inferiori parti quæ in aquam immittitur, conus aptetur, quo tubus obturetur, ne aqua in tubum influat: quique aquam facilius & æquabilius dividat, erectusque subeat. Scripta sit in cylindri latere linea perpendicularis, per quotlibet minutissimos, si velis, distincta gradus, quibus sui adscribantur numeri. Hoc peracto, quæritur inter duas aquas quænam gravior & juxta quam proportionem. In priorem demittatur instrumentum, ejusque pars demersa ad tertium exempli gratia gradum pertingat: demittatur deinde in posteriorem: & instrumenti pars in ea demersa quarto finiatur gradu. Palam erit statim gravitatem prioris aquæ ad gravitatem posterioris habere se omnino ut 4. ad 3.

X I. *Refert & si vasa ærea inficiunt.*] In libris hactenus editis, *are.* In Reg. 2. *Ibid. æra.* Nos *ærea* ex indubitata conjectura, quam firmat etiam egregie Palladius, lib. 9. in Augusto, tit. 10. pag. 137. *Aquam vero novam sic probabis*, inquit: *In*

citur, nec abest longissime ab eo litore, nihil est præter durum candidumque salem, ex quo ipsæ conficiuntur ædes, ut diximus lib. 2. sect. 104. Isidorus, lib. 16. Orig. cap. 2. hunc Plinii locum exscribens, oppidi nomen prætermisit.

XVI. *In Chaonia excoquunt aquam ex fonte, refrigerandoque salem faciunt inertem, nec candidum.*] Sic libri omnes etiam manu exarati, quos vidimus. Dalecampius tamen ex nescio quo vetere exemplari, affert, *sed candidum*, contraria plane sententia non modo menti scriptoris, sed & Philosophi, a quo is accepit, lib. 2. Meteorol. cap. 3. pag. 558. ubi de Chaonio illo sale disputans, εἰσὶ δὲ τῶν Λίαμω, inquit, ἀσθενέστεροι τῶν ἄλλων· καὶ πλείους ἡδύνουσιν ἐμβληθέντες· καὶ τὴν χρόαν οὐχ ὁμοίως λευκοί. *Hoc genus salis imbecilliorem quam cetera virtutem obtinet, largiusque adhibitum gustum ingerit suavem: colore item non æque candido existit.* Ibid.

XVII. *Apud Theophrastum invenio, Umbros arundinis & junci cinerem decoquere aqua solitos &c.*] Sane Umbros vetusta omnia exemplaria referunt, ut ipse fatetur Hermolaus: Reg. 1. 2. Colb. &c. ut mirari subeat cur libri omnes editi *Imbros* vel *Imbrios* exhibeant, ut de Imbro Thraciæ insula id intelligatur, quod de Umbris Italiæ populis accipiendum est. Testis Aristoteles, Theophrasti magister, a quo ceteri id hauserunt, lib. 2. Meteorol. cap. 3. pag. 558. Τοιοῦτο δ' ἐπιγίνεται καὶ ἐν Ὀμβρικοῖς. ἔστι γάρ τις τόπος ἐν ᾧ πεφύκασι κάλαμος καὶ σχοῖνος. Τούτων οὖν κατακαίουσι, καὶ τὴν τέφραν ἐμβάλλοντες εἰς ὕδωρ ἀφέψουσιν· ὅταν δὲ λείπωσί τι τοῦ ὕδατος, τοῦτο ψυχθὲν, ἁλῶν γίνεται πλῆθος. *Aliud huic rei proximum Umbri moliuntur: Quendam enim locum habent, in quo arundines & junci enascuntur, quorum cinerem decoquere aqua soliti sunt, donec exiguum supersit humoris: qui ubi refrixit, in salis copiam solet evadere.* Sect. 40.

XVIII. *Emollit & alvum in vino mixtus innoxie: & tinearum genera pellit in vino potus.*] Sic totidem syllabis apicibusque litterarum MSS. Reg. 2. aliique. In Reg. 1. *innoxia*. In libris hactenus vulgatis interpolata lectio: *Emollit & alvum in vino potus. Idem noxia, & tinearum* &c. Sect. 45.

XIX. *Phagedænis hulcerum tostus cum farina hordei.*] Sic restituimus ex fide codicum Reg. 2. in quo *tostus*, & ex vestigiis Regii 1. & Colb. 3. in quibus *totus* legitur: non, ut in editis, *tritus*. Favet Diosc. lib. 5. cap. 126. similiter præcipiens inspergi phagedænis tostum salem cum polenta: Καὶ φαγεδαίναις σὺν ἀλφίτῳ κεκαυμένοι καταπλάττεται. Ibid.

XX. *Multi & hydropicos sale curavere ..... Hulcerum excrescentibus vel putrescentibus imposuere. Crocodilorum morsibus ex aceto in linteolis, ita ut paverentur ante hic hulcera.*] His postremis verbis ad hunc diem nævus adhæsit, qui eruecem Dalecampio ceterisque fixit, dum tollere voluerunt. Legebatur enim, *ita ut batuerentur antehac*. MSS. omnes, *ita ut batuerentur ante hic*. Nos levi admodum immutatione, nec infelici plane Minerva, ut remur, *ita ut paverentur ante hic hulcera*. Imposuere, inquit, crocodilorum morsibus salem ex aceto: & ante hanc medicinam hic ubi morsum crocodilus infixisset, hulcera prisci illi pavebant. Ibid.

XXI. *In Litis Macedoniæ, quod vocant Chalastricum.*] Libri omnes ad hunc diem editi, *in Clytis*. Ex vetere nescio quo exemplari, profert Dalecampius *Chytis*. Neutrum in censu urbium hujusce tractus locum nomen habet, si Geographis omnibus fides. In MSS. Reg. 1. 2. aliisque, *in Clitis*. Nos *Litis* rescripsimus, haud dubia conjectura: Est enim Lete, sive Lite, ut diximus lib. 4. sect. 17. Macedoniæ oppidum semotum a mari, cujus in agro lacus ille nitri ferax, quod veteres scriptores Chalastræum sive Chalastricum appellarunt, ab oppido Chalastra, quod est in proximo sinu, e quo evehebatur. Sect. 46.

XXII. *Multique sunt cumuli ea de causa saxei. Faciunt ex his vasa, &c.*] In libris hactenus editis, *tumuli*. In Reg. 2. *cuniculi*. Reg. 1. & Chiffl. *cumuli*. Recte: nam & antecedit, *Lapidescit in acervis*: & sequitur statim, *faciunt ex his vasa*, ex cumulis utique saxeis nitri, non ex tumulis: nisi tumulos colles intelligis, βουνούς. Ibid.

XXIII. *Porriginem alumine permixto tollit.*] Ita rescripsimus admonitu Regii Ibid.

cod. 1. etſi ceteri, libtique editi ad hunc diem omnes, *pruriginem* exhibent. Aliud porrigo, aliud prurigo eſt. Illa capitis, hæc reliqui corporis vitium eſt: Pruritui ſanando vel leniendo medicinas ante ex nitro petitas ante recenſuit: nunc ſermo de porrigine, quæ caput infeſtat. Teſtis Plinius Valer. lib. 1. cap. 4. cui titulum inſcripſit, de phthiriaſis & porriginis curatione. *Nitrum*, inquit, *alumini mixtum, capiti infrictum, porrigines tollit.* Marcellus Empir. cap. 4. pag. 40. prurigines capitis, pro porrigine inſolentius dixit: *Nitrum alumini admixtum prurigines capitis tollit, ſi inde frequenter fricetur & lavetur.*

Sect. 47. XXIV. *Molliſſimum genus earum penicilli.*] Sic Reg. 1. codex, & libri hactenus typis impreſſi. In Reg 2. non aſpernanda lectione, *penicillis*: ut ſit ſententia, non id ei generi nomen eſſe, ſed penicillis aptandis concinnandiſque id genus potiſſimum dicari. Nam Plinius de hoc ipſo genere agens, lib 9. ſect. 69. *Tenue*, inquit, *denſumque, ex quo penicilli, Achilleum.* Nihil tamen moveo, cum extrema hac ſectione molliſſimos penicillos in Lycia naſci dicat: ut ea tenuiſſimi generis appellatio propria eſſe videatur.

Ibid. XXV. *Veteres non glutinant vulnera.*] Ita reſtituimus ſecuti codices Reg. 1. 2. Colb. Chiffl. ceteroſque M S S. vulgatamque ſcripturam aſpernati, cujus contraria ſententia eſt, *veteres conglutinant vulnera.* Certe Dioſc. lib. 2. cap. 138. ubi recentes ſpongias dixit conglutinare vulnera, veteres idem ſubjungit ſtatim eſſe inutiles, ὁ δὲ παλαιὸς ἄχρηστος.

Ibid. XXVI. *Imponuntur & integris partibus, ſed fluctione occulta laborantibus.*] Sic libri M S S. Reg. 2. & alii, pro fluxione. Dioſcor. lib. 5. cap. 138. τὰ δὲ ῥευματικά, &c. In libris ad hunc diem editis inepte protſus, *fluctuatione occulta.*

C. PLINII SECUNDI NATURALIS HISTORIÆ

LIBER XXXII.

I. ENTUM eſt ad ſumma naturæ exemplorumque, per rerum ordinem: & ipſum ſua ſponte occurrit immenſum potentiæ occultæ documentum, ut prorſus nec aliud ultra quæri debeat, nec par aut ſimile poſſit inveniri, ipſa ſe vincente natura, & quidem numeroſis modis. Quid enim violentius mari ventiſve, & turbinibus, & procellis? quo majore hominum ingenio in ulla ſui parte adjuta eſt, quam velis remiſque? Addatur his & reciproci æſtus inenarrabilis vis, verſumque totum mare in flumen. * Tamen omnia *CAPUT I. hæc, pariterque [a] eodem impellentia, unus ac parvus admodum piſciculus, echeneis appellatus, [1] in ſe tenet. Ruant venti licet, & ſæviant procellæ, imperat furori, vireſque tantas compeſcit, & cogit ſtare navigia: quod non vincula ulla, non ancoræ pondere irrevocabili jactæ. Infrenat impetus, & domat mundi rabiem nullo ſuo labore, non retinendo, aut alio modo, quam adhærendo. [2] Hoc tantulo ſatis eſt contra tot impetus, ut vetet ire navigia. Sed armatæ claſſes imponunt ſibi turrium propugnacula, ut in mari quoque pugnetur, velut e muris. Heu vanitas humana, cum roſtra illa ære ferroque ad ictus armata, ſemipedalis inhibere poſſit, ac tenere devincta, piſciculus. Fertur Actiaco Marte tenuiſſe prætoriam navim Antonii, properantis circumire & exhortari ſuos, donec tranſiret in aliam. Ideoque Cæſariana claſſis impetu majore protinus venit. Tenuit & noſtra

INTERPRETATIO.

[a] *Eodem.*] Etiam navigia & ventos, quibus in altum provehimur.

NOTÆ.

Sect. I. 1. *In ſe tenet.*] Reg. 2. & alii, *in ſe tenuerat.* Conjiciebat Pintianus, *vi ſua temerat.* Alii, *ipſe remoratur.*

2. *Hoc tantulo.*] Sic Reg. 2. & Chiffl. In editis perperam, *Hæc tantilla: eſt ſatis.*

memoria [3] Caïi principis ab Aſtura Antium renavigantis : ut res eſt etiam [b] auſpicalis piſciculus. Siquidem noviſſime tum in urbem reverſus ille Imperator, [4] ſuis telis confoſſus eſt. Nec longa fuit illius moræ admiratio, ſtatim cauſa intellecta, cum e tota claſſe quinqueremis ſola non proficeret, exſilientibus protinus qui id quærerent circa navim, invenere adhærentem gubernaculo, oſtenderuntque Caïo, indignanti hoc fuiſſe quod ſe revocaret, [5] quadringentorumque remigum obſequio contra ſe intercederet. Conſtabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuiſſet, nec idem polleret in navigium receptus. Qui tunc poſteaque videre, eum limaci magnæ ſimilem eſſe dicunt. Nos plurium opiniones poſuimus in natura aquatilium, [6] cum de eo diceremus. [c] Nec dubitamus idem valere omnia genera, cum celebri & conſecrato etiam exemplo [7] apud Gnidiam Venerem conchas quoque ejuſdem potentiæ credi neceſſe ſit. E noſtris quidam Latine remoram appellavere eum. Mirumque, e Græcis alii lubricos partus atque procidentes contineri ad maturitatem, adalligato eo ([8] ut diximus) prodiderunt : alii ſale aſſervatum adalligatumque gravidis partus ſolvere, ob id alio nomine [9] odynolytem appellari. Quocumque modo iſta ſe habeant, quis ab hoc tenendi navigia exemplo de ulla potentia naturæ atque effectu, in remediis ſponte naſcentium rerum dubitet ?

II. Quin & ſine hoc exemplo per ſe ſatis eſſet ex eodem mari [1] torpedo : etiam procul, & e longinquo, vel ſi haſta virgave attingatur, quamvis prævalidos lacertos torpeſcere, quamlibet ad curſum veloces alligari pedes. Quod ſi neceſſe habemus fateri hoc exemplo eſſe vim aliquam, quæ odore tantum & quadam aura ſui corporis af-

INTERPRETATIO.

[b] *Auſpicalis.*] In auſpiciis valens plurimum.

[c] *Nec dubitamus.*] Nec dubitamus quin eaſdem vires habeant genera echeneïdum omnia, *quæ ſuo loco diximus.*

NOTÆ.

3. *Caii principis.*] Caligulæ. De Aſtura & Antio, lib. 3. ſect. 9. De hoc illius reditu in Urbem, & poſt quartum menſem nece ei illata, Suetonius in Caïo, cap. 49.

4. *Suis telis.* [*Potentiſſimorum libertorum* ſuorum telis, *præfectorumque Prætorii*, inquit Suetonius, cap. 56.

5. *Quadringentorum.*] Totidem remis actam navim eam cecinit Silius Italicus.

6. *Cum de eo diceremus.*] Libro 9. ſect. 41.

7. *Apud Gnidiam Venerem.*] Recitata hiſtoria eſt, lib. 9. ſect. 41.

8. *Vt diximus.*] Loco mox citato.

9. *Odynolytem.*] Ὀδυνολύτην, παρὰ τὸ λύειν τὰς ὀδύνας, a ſolvendis doloribus gravidarum, quibus opitulari in partu echeneis putabatur. Sic MSS. Reg. Colb. aliique : non, ut editi, *odynolyontem.*

Sect. II. 1. *Torpedo.*] Egimus de ea, lib. 9, ſect. 67.

ficiat

ficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis ſperandum eſt?

III. Non ſunt minus mira, quæ [1] de lepore marino traduntur. [2] Venenum eſt aliis in potu, aut in cibo datus, aliis etiam viſus. Siquidem gravidæ ſi omnino aſpexerint feminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione ſtomachi vitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas, ob id induratus ſale, ut [3] in brachialibus habeant. [4] Eadem res in mari & tactu quidem nocet. [5] Veſcitur eo unum tantum animalium ut non intereat, mullus piſcis: tenereſcit tantum, & ingratior, viliorque fit. Homines [a] quibus impactus eſt, [6] piſcem olent, hoc primo argumento [b] veneficium id deprehenditur. Cetero moriuntur totidem diebus, quot vixerit lepus. Incertique temporis veneficium id eſſe, auctor eſt Licinius Macer. In India affirmant non capi viventem: invicemque ibi hominem illi pro veneno eſſe, ac vel digito omnino in mari tactum mori. Eſſe autem ampliorem multo, ſicut reliqua animalia.

IV. Juba in his voluminibus, quæ ſcripſit ad C. Cæſarem Auguſti filium, de Arabia, tradit [1] mitulos marinos ternas heminas capere. [2] Cetos ſexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum ſexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intraſſe, pinguique ejus [3] mercatores negotiatos, & omnium piſcium adipe camelos perungi in eo ſitu, [4] ut aſilos ab his fugent odore.

V. Mihi videntur mira & quæ Ovidius prodidit piſcium ingenia, CAPUT II.

INTERPRETATIO.

[a] *Quibus.*] Quibus vel in cibo vel in potu oblatus.

[b] *Veneficium.*] Venenum.

NOTÆ.

Sect. III. 1. *De lepore marino.*] Libro 9. ſect. 72.

2. *Venenum eſt.*] Vide quæ diximus loco proxime citato.

3. *In brachialibus.*] Brachialia, ſive armillæ, *des braſſelets.*

4. *Eadem res in mari*] Ex Reg. 1. & 2. rectius, *in marina*: ut in ipſos piſces exerere vim eandem intelligatur, quam in hominum genus, vel ipſo tactu.

5. *Veſcitur eo.*] Et ſcarum quoque lepore marino veſci auctor eſt Athenæus, lib. 8. pag. 355.

6. *Piſcem olent &c.*] Vide Dioſc. in Alexiph. cap. 30.

Sect. IV. 1. *Mitulos marinos.*] Libri omnes manu exarati *vitulos* exhibent. Reg. 2. addit & *marinos*. Sed *mitulos* haud dubie, ut editi præferunt, ſcribi par eſt, quos in Arabia portentoſæ molis eſſe Juba aït, quoniam ibi ſunt omnia multo ampliora. Heminæ menſura cum dicitur, ſignificat cyathos ſex, pondus vero drachmarum quindecim, ut diximus lib. 21. ſect. 109.

2. *Cetos ſexcentorum.*] Ita MSS. omnes. Reg. Colb. aliique. Singulari numero, ut Græci τὸ κῆτος. Sequitur enim, *pinguique ejus.*

3. *Mercatores negotiatos.*] Sic edidimus, cum in Reg. 2. legatur, *mercatores negotiatio*. In editis, *negotiatores* tantum.

4. *Ut aſilos.*] Inſecti genus, de quo lib. 11. ſect. 34.

in eo volumine, quod [1] Halieuticon inſcribitur. [2] Scarum incluſum naſſis, non fronte erumpere, nec infeſtis viminibus caput inſerere: ſed averſum caudæ ictibus crebris laxare fores, atque ita retrorſum erumpere. [3] Quem luctatum ejus ſi forte alius ſcarus extrinſecus videat, apprehenſa mordicus cauda adjuvare niſus erumpentis. [4] Lupum rete circumdatum arenas arare cauda, [5] atque ita condi, dum tranſeat rete. [6] Murænam [a] maculas appetere ipſas, conſciam teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare, donec evadat. [7] Polypum hamos

INTERPRETATIO.

[a] *Maculas.*] Foramina retis.

NOTÆ.

Sect. V. 1. *Halieuticon.*] Ἁλιευτικὸν volumen, ſive commentatio de piſcatu. Non modo hoc loco, ſed & inferius ſect. 54. hoc Halieuticôn opus Ovidio Plinius aſſerit, decimo fere poſt Ovidii exceſſum anno natus. Plane ut mirari ſubeat, cur tanti viri auctoritate ſpreta, ſæculis tot elapſis, una ſtili diverſitate permoti quidam, quod lubricum eſt ſane conjiciendi genus, Ovidio nunc illud abjudicent, Gratio vindicare moliantur. Ut ut eſt, niſi me majora rationum momenta, quam quæ hactenus prolata ſunt, ab hac ſententia divellant, deliberatum eſt a Plinii mente non deſciſcere.

2. *Scarum incluſum.*] Oppianus quoque hæc totidem verbis refert, lib. 4. Halieut. verſ. 44. & ſeqq. Ovidii verba hæc ſunt, in Halieut. verſ. 7.

Timor omnibus hoſtem,
Præſidiumque datum ſentire, & noſcere teli
Vimque modumque ſui: ſic & Scarus arte ſub undis
....
Non audet radiis obnixa occurrere fronte:
Averſus crebro veniens ſed verbere cauda,
Laxans ſubſequitur, tutumque evadit in æquor.

3. *Quem luctatum ejus.*] Adnotavit & hoc Plutarchus, in libro de ſolert. animal. pag. 977. Ovidius, in Halieut. verſ. 15.

Quin etiam ſi forte aliquis dum pone nataret
Mitis luctantem ſcarus hunc in vimine vidit:
Averſi caudam morſu tenet, atque trahendo
Captivum texto ſocium de carcere ſolvit.

Vide & Ælianum, lib. 1. de hiſt. anim. cap. 4.

4. *Lupum rete.*] Oppianus ad verbum hæc quoque cecinit, lib. 3. Halieut. verſ. 121. Ovidius, verſ. 23.

Clauſus rete lupus, quamvis immanis, & acer,
Dimotis cauda ſubmiſſus cedit arenis.

Caſſiod. lib. XI. Epiſt. 40. *Piſcis lupus arenis ſe mollibus, ut plumbati lini inſidias evadat, immergit: cujus ut ſuperducta retia ejus terga fruſtra diraſerint, alacer in undas exſilis, & vitati periculi gaudia liberatus agnoſcit.*

5. *Atque ita condi.*] Vide Notas & Emend. num. I.

6. *Murænam.*] Oppianus, lib. 3. Halieut. verſ. 127. Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 33. Ovidius, verſ. 26.

Et muræna ferox teretis ſibi conſcia tergi,
Ad laxata magis converſa foramina retis,
Tandem per multos evadit lubrica flexus.

7. *Polypum.*] Ovidius, verſ. 30.

At contra ſcopulis crinali corpore ſegnis
Polypus hæret ...... Atque ubi prædam
Pendentem ſetis avidus rapit, hic quoque fallit

appetere, brachiisque complecti, non morsu: nec prius dimittere, quam escam circumroserit, [b] aut arundine levatum extra aquam. [8] Scit & mugil esse in esca hamum, insidiasque non ignorat: aviditas tamen tanta est, ut cauda verberando excutiat cibum. Minus in providendo lupus solertiæ habet, sed magnum robur in pœnitendo. [9] Nam ut hæsit in hamo, tumultuoso discursu laxat vulnera, donec excidant insidiæ. [10] Murænæ amplius devorant, quam hamum, admoventque dentibus lineas, atque ita erodunt. [11] Anthiam tradit idem infixo hamo invertere se, quoniam sit in dorso cultellato ei spina, eaque lineam præsecare. [12] Licinius Macer murænas tantum feminini sexus esse tradit, & concipere e serpentibus, [13] ut diximus: ob id sibilo a piscatoribus, tanquam serpentibus, evocari & capi: pinguescere [c] [14] jactatu, fuste non interimi, [15] easdem ferula protinus. Animam in cauda habere certum est, eaque icta celerrime exanimari: at capitis ictu difficulter. [16] Novacula pisce quæ tacta sunt, ferrum olent. Durissimum esse piscium constat, [17] qui orbis vocetur: rotundus est, & sine squamis, totusque capite constat.

INTERPRETATIO.

b *Aut arundine.*] Cum lino piscatorio attollitur extra aquam, brachia tum laxat, dimittitque hamum.

c *Jactatu.*] Agitatione aquæ.

NOTÆ.

Elato calamo, cum demum emersus in auras
Brachia dissolvit, populatumque exspuit hamum.

8. *Scit & mugil.*] Eleganter hæc Oppianus, ut cetera, lib. 3. Halieut. vers. 482. & seqq. iterumque, vers. 520. Ovidius, vers. 37.

At mugil cauda pendentem everberat escam,
Excussamque legit.

9. *Nam ut hæsit.*] Plutarchus, lib. de solert. animal. pag. 977. Ovidius, vers. 38.

Lupus acri concitus ira,
Discursu fertur vario, fluctusque ferentes
Prosequitur, quassatque caput, dum vulnere sævus
Laxato cadat hamus, & ora potentia linquat.

10. *Murænæ amplius.*] Ovidius, vers. 42.

11. *Anthiam tradit.*] Vide Notas & Emend. num. II.

12. *Licinius Macer.*] Aliter sentire Aristotelem vidimus, lib. 9. sect. 39.

13. *Ut diximus.*] Libro 9. sect. 39.

14. *Jactatu*] Ita M S S. Reg. 1. 2. aliique. Chiffl. *luctatu*: editi, *lactatu*. Utrique male.

15. *Easdem ferula protinus.*] Plinius ipse, lib. 20. sect. 98. *Natura ferularum murænis infestissima est: tacta siquidem ea moriuntur.*

16. *Novacula pisce.*] Rhodi frequens hic piscis, & Melitæ: In Majoricæ quoque, Minoricæque litore. Gallis, Hispanisque, *Rason* appellari, Rondeletius ait, qui visum a se testatur, lib. 5. cap. 17. Veterum, præter Plinium, nemo novit.

17. *Qui orbis vocetur.*] Describitur is a Rondeletio, lib. 15. cap. 2. Venetiis *Pesce Columbo*, appellari ait: eundemque in ostiis Nili capi subscribit Hippol. Salvianus, lib. de hist. aquatil. fol. 209. Soli Plinio e veteribus nominatus.

VI [1] Milvago quoties cernatur extra aquam volitans, tempestates mutari, Trebius Niger auctor est. [2] Xiphiam, id est, gladium, rostro mucronato esse: [3] ab hoc naves perfossas mergi in Oceano, ad locum Mauretaniæ, [4] qui Cotta vocetur, non procul Lixo flumine. Idem loligines evolare ex aqua tradit, tanta multitudine ut navigia demergant.

VII. E manu vescuntur pisces in pluribus quidem [1] Cæsaris villis: sed quæ veteres prodidere in stagnis, non piscinis, admirati, [2] in Eloro Siciliæ castello, non procul Syracusis: item [3] in Labrandei Jovis fonte anguillas: [4] hæ & inaures additas gerunt. Similiter [5] in Chio juxta Senum delubrum: in Mesopotamiæ quoque fonte Chabura, [6] de quo diximus.

VIII. [1] Nam in Lyciæ Myris in fonte Apollinis, [2] quem Curium appellant, ter fistula evocati veniunt ad augurium. Diripere eos car-

NOTÆ.

Sect. VI. 1. *Milvago.*] Sive Milvus, de quo lib. 9. sect. 43. Quod porro de milvagine Trebius hoc loco affirmat, illud ipsum de loligine Plinius, lib. 18. sect. 87.

2. *Xiphiam.*] De quo Ovidius, in Halieut. vers. 97.

At durus Xiphias, ictu non mitior ensis.

Græcis Ξιφίας. Narbonensibus *Emperador*: Massiliensibus & Italis, *Pesce Spada.* Maxilla superior ad duorum cubitorum longitudinem accedit, ossea duritie, gladii formam refert, quem ξίφος Græci vocant: unde pisci nomen. Sic Aristoteles ipse apud Athen. lib. 7. pag. 314. Vide Rondelet. lib. 8. cap. 15.

3. *Ab hoc naves.*] Sic etiam Ælianus lib. 14. hist. anim. cap. 23.

4. *Qui Cotta.*] Sic lib. 5. sect. 1.

Sect. VII. 1. *Cæsaris villis.*] Qualis Baiana fuit, de qua Martialis, lib. 4. Epigr. 30. pag. 213.

Baiano procul a lacu monemus,
Piscator, fuge, ne nocens recedas.
Sacris piscibus hæ natantur undæ,
Qui norunt dominum, manumque lambunt
Illam, qua nihil est in orbe majus.
Quid quod nomen habent, & ad magistri
Vocem quisque sui venit citatus? &c.

2. *In Eloro.*] Ἔλωρον πόλις, prope Pachynum & Syracusas, teste Scylace in Periplo, pag. 4. Ælianus, in hist. animal. lib. 12. cap. 30. Ἐν Χλωρῷ ἐν τῇ Σικελίας, ὅπερ ἦν πάλαι Συρακουσίων φρούριον, lege, ἐν Ἐλώρῳ. Stephanus: Ἔλωρος, πόλις Σικελίας, ἀπὸ Ἐλώρου ποταμοῦ, ὃ κατὰ Πάχυνον, ἐς λέγεται τιθασσοὺς ἰχθῦς ἔχειν, ἀπὸ χειρὸς ἐσθίοντας, &c. Et Apollodorum ejus rei laudat auctorem. Adde & Nymphodorum Syracusium, apud Athen. lib. 8. pag. 331.

3. *In Labrandei Jovis.*] Vide Notas & Emend. num. III. Fuit Labranda Cariæ vicus, in quo templum Jovis.

4. *Hæ & inaures.*] Ælianus, lib. 12. hist. anim. cap. 30. Talis fuit & M. Crassi muræna, teste eodem Æliano, lib. 8. hist. anim. cap. 4. Anguillas ejusmodi vidisse se in Chalcidis Arethusa, testatur Athenæus, lib. 8. pag. 331.

5. *In Chio.*] Vide Notas & Emend. num IV.

6 *De quo diximus.*] Libro 31. sect. 22.

Sect. VIII. 1. *Nam in Lyciæ.*] Vide Notas & Emend. num. V.

2. *Quem Curium.*] Κούριον, ἀπὸ τῆς κουρᾶς, a cæsarie: ob quam & ἀκερσεκόμης intonsus idem cognominatus est. Ita MSS. omnes. Ludit operam Alciatus, qui *Divum* pro *Curium* hic reponit.

nes objectas, lætum est [3] consultantibus: caudis abigere, dirum. [4] Hierapoli Syriæ in lacu Veneris æditiuorum vocibus parent vocati: exornati auro veniunt: adulantes scalpuntur: ora hiantia manibus inserendis præbent. In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, melanuri in mari panem abjectum rapiunt: iidem ad nullum cibum, in quo hamus sit, accedunt.

IX. Nec illa in novissimis mira, amaros esse pisces [1] ad Pelen insulam, & ad Clazomenas. Contra, [2] ad scopulum Siciliæ, ac Leptin Africæ, & Eubœam, & Dyrrachium. Rursus ita salsos, ut possint salsamenta existimari, circa Cephaleniam [3] & Ampelon, & Paron, & Deli petras: in portu ejusdem insulæ, dulces. Quam differentiam pabulo constare non est dubium. Apion maximum piscium esse tradit porcum, quem Lacedæmonii [4] orthragoriscum vocant: grunnire eum, cum capiatur. [5] Esse vero illam naturæ accidentiam, quod magis miremur, etiam in locis quibusdam, apposito occurrit exemplo. Siquidem salsamenta omnium generum in Italia Beneventi [a] [6] refici constat.

X. Pisces marinos in usu fuisse protinus a condita Roma, auctor est Cassius Hemina: cujus verba de ea re hic subjiciam: Numa constituit, ut pisces qui squamosi non essent [a] [1] ni pollucerent:

INTERPRETATIO.

[a] *Refici.*] Iterum sale condiri, *evanescente priore conditura, ob mutationem cæli.*
[a] *Ni pollucerent.*] Ne coëmerent, ad epulas sacras Deorum: parsimonia viam excogitavit, qua cœnæ Deorum facilius compararentur.

NOTÆ.

3. *Consultantibus.*] Sic MSS. nostri: Chiffl. *consulentibus.*

4. *Hierapoli Syriæ.*] Narrat hanc rem Lucianus prolixe, libro de Syria Dea, pag. 1073. oculatus testis.

Sect. IX. 1. *Ad Pelen.*] De Pele seu Pela, lib. 5. sect. 38.

2. *Ad scopulum Siciliæ.*] Scopulum intelligit, qui in freto Siciliæ est, qua dirimitur ab Italia: quo de scopulo, lib. 3. sect. 14. *In eo freto est scopulus Scylla.*

3. *Et Ampelon.*] Macedoniæ oppidum, de quo lib. 4. sect. 17. Cretæne, de quo lib. 4. sect. 20 intelligendus hic locus sit, obscurum est.

4. *Orthragoriscum.*] Ὀρθραγορίσκοι. Vocis ejus originationem disce ex Aristocle, aliisque, apud Athen. lib. 4. pag. 140. Describitur a Rondeletio, lib. 15. cap. 7. Massilienses *Mole* vocant: Hispani, *Bout.* Narbonensium nonnulli, qui Hispaniam Provinciamque frequentarunt, utraque conjuncta appellatione *Molebout.* Diversus hic a marino porculo, de quo lib. 9. sect. 17.

5. *Esse vero illam.*] Quod porro pisces alibi dulces, alibi sint amari, sive salsi, contingere id naturæ ex differentia soli, cælive, aut pabuli, affini etiam monstratur exemplo.

6. *Refici constat.*] Sic MSS. Reg. 2. & Chiffl. Interpolatorum manu prius legebatur *recentia effici constat.*

Sect. X. 1. *Ni pollucerent.*] Usus hac voce Festus: *Pollucere merces quas liceat, sunt far, polenta, ... pisces quibus est squama, præter scarum.* Quæ si cum Plinianis componas, conceptam his verbis legem a Numa intelligas: PISCES,

[2] parsimonia commentus, ut convivia publica & privata, cœnæque [3] ad pulvinaria facilius compararentur: [4] ni qui [b] ad polluctum emerent, [5] [c] pretio minus parcerent, eaque præmercarentur.

XI. Quantum apud nos Indicis margaritis pretium est, [1] de quibus suo loco satis diximus, [2] tantum apud Indos in curalio. Namque ista persuasione gentium constant. Gignitur quidem & in Rubro mari, sed nigrius: item in Persico vocatur Iace: laudatissimum in Gallico sinu [3] circa Stœchadas insulas, & in Siculo [4] circa Æolias, ac Drepanum. Nascitur & apud Graviscas, & ante Neapolim Campaniæ: maximeque rubens, sed molle, [5] & ideo vilissimum Erythris. [6] Forma est ei fruticis, colos viridis. [7] Baccæ ejus candidæ sub aqua ac molles: [8] exemptæ confestim durantur & rubescunt, quasi corna

INTERPRETATIO.

b *Ad polluctum.*] Ad cœnam Deorum.

c *Pretio.*] Pretium pecuniamve largius darent.

NOTÆ.

QVEI. SQVAMOSEI. NON. SVNT. NEI. POLLVCETO. SQVAMOSOS. OMNEIS. PRAETER. SCARVM. POLLVCETO.

2. *Parsimonia.*] Vide Notas & Emendationes num. VI.

3. *Ad pulvinaria.*] Pulvinar, lectus qui in templis sterni consuevit, numini dicatus.

4. *Ni qui ad polluctum.*] Dictum prisco more, pro *ne qui*. Polluctum dixere veteres, pro cœna lauta & sumptuosa: qua de re Vossium vide in Etymol. ne actum agam.

5. *Pretio minus.*] Ne pecuniæ non parcerent, ne pretio majore ultro oblato, annonam, ut dicitur, calfacerent, incenderentque.

Sect. XI. 1. *De quibus suo loco.*] Libro 9. sect. 54. & seqq.

2. *Tantum apud Indos.*] Etiam Isidoro teste, lib. 16. Orig. cap. 8. Curalium, sic enim libri omnes prisci habent, sive ut recentiores, corallium, & corallum, nomen retinet, *du Corail.*

3. *Circa Stœchadas.*] Nec ibi solum, sed etiam tota Provinciæ ora Stœchadibus apposita, probatissimum colligi scribit Honor. Bouche, lib. 1. hist. Prov. cap. 8. pag. 49.

4. *Circa Æolias.*] Ita Chiffl. cod. In Reg. 2. *circa Eulias.* In editis insulse, *circa Heliam.*

5. *Et ideo vilissimum.*] Ita Reg. 2. recte. Vilissimum, non quia rubeus, sed quia molle. Prius *utilissimum* legebatur. Male.

6. *Forma est ei.*] Hæc quoque Solinus, cap. 2. pag. 16. & Isidorus, loc. cit.

7. *Baccæ ejus.*] Sic etiam loquitur Isidorus, loc. cit. Ex quo palam fit curalium olim eum ex aquis extraheretur, sectum in frusta, seu baccas, corni specie ac magnitudine, etiam tum eum sub aquis foret ac mollius crederetur, ne postquam attigisset auras, frangendo durities obstitisset.

8. *Exempta.*] Passim ab antiquis creditum, proditumque est, coralium herbaceam mollitiem habere sub aqua: Experimento compertum vel tum saxeam ei inesse duritiem. Quare comminisci ausi sunt alii, vivere sub aquis coralium, tacto lapidescere: quas nugas dum Plinius recitat, non probat. *Aiunt*, inquit, *tactu lapidescere*, &c. Vide Petr. Quiqueran. lib. 2. de laud. Provinc. fol. 57. Minus verecundus Ovidius, lib. 15. Metam. vers. 417. Marbodæus item,

ſativa ſpecie atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapideſcere, ſi vivat. Itaque occupari, evellique retibus, aut acri ferramento præcidi. [9] Qua de cauſa curalium vocitatum interpretantur. [10] Probatiſſimum quam maxime rubens, & quam ramoſiſſimum, nec ſcabioſum, aut lapideum, aut rurſus inane, & concavum. Auctoritas baccarum ejus non minus Indorum viris quoque pretioſa eſt, quam feminis noſtris uniones Indici. Aruſpices eorum vateſque in primis [11] religioſum id geſtamen amoliendis periculis arbitrantur. Itaque & decore & religione gaudent. Prius quam hoc noteſceret, Galli gladios, ſcuta, galeas adornabant eo. Nunc tanta penuria eſt vendibili merce, ut perquam raro cernatûr in ſuo orbe. Surculi infantiæ adalligati, [12] tutelam habere creduntur. [13] Contraque torminum, ac veſicæ, & calculorum mala in pulverem igne redacti, potique cum aqua auxiliantur. Simili modo ex vino poti, aut ſi febris ſit, ex aqua, ſomnum afferunt. Ignibus diu repugnant. [14] Sed eodem medicamine ſæpius poto tradunt lienem quoque abſumi. [15] Sanguinem rejicientibus exſcreantibuſve medentur. [16] Cinis eorum miſcetur oculorum medicamentis. Spiſſat enim ac refrigerat. Hulcerum cava explet. Cicatrices extenuat.

NOTÆ.

lib. de lapid. pret. cap. 20. de corallio: & quod in medico magis, quam in vatibus, mirum, Dioſcorides quoque, lib. 5. cap. 139. qui id aſſeverate pronunciat.

9. *Qua de cauſa curalium.*] Ὅτι ἐν ἁλὶ κείρεται, quoniam in mari tondetur.

10. *Probatiſſimum.*] Hæc totidem verbis Dioſc. loc. cit. & poſt eum Oribaſius, lib. 13. pag. 228.

11. *Religioſum id geſtamen.*] Solinus, cap. 2. pag. 16. de curalii ramulis: *Excuduntur ex illis multa geſtamina. Habet enim, ut Zoroaſtres ait, materia hæc quandam poteſtatem: ac propterea quidquid inde fit, ducitur inter ſalutaria. Curalium alias dicunt: nam Metrodorus Gorgian nominat. Idem quod reſiſtat typhonibus, & fulminibus, affirmat.* Hoc carmine Marbodæus expreſſit, loc. cit. de corallio:

Ex quo finguntur geſtamina commoda multis:
Quippe ſalutaris geſtantibus ipſe probatur:
Illius, ut dixit Zoroaſtres, mira poteſtas.
Et ſicut ſcribit Metrodorus maximus auctor,
Fulmina, typhonas, tempeſtateſque repellit,
A rate, vel tecto . . . .
Vmbras dæmonicas, ac Theſſala monſtra repellit:
Collo ſuſpenſus pellit de ventre dolorem.

Adde Geopon. auctorem, lib. 15. cap. 1. pag. 406.

12. *Tutelam.*] Adverſus veneficia.

13. *Contraque torminum.*] Subſcribit Plinio Dioſc. lib. 5. cap. 139. Petr. Quiqueranus, loco ante cit. fol. 58. a Galeno id vere proditum, multiſque recentiore ævo experimentis comprobatum ait: neque in eo ſolo genere morbi, ſed & in plurimis aliis, ſive appenſum, ſive tritum in pollinem, bibitumque, ſive alio modo, valere plurimum.

14. *Sed eodem.*] Dioſc. loc. cit.

15. *Sanguinem &c.*] Dioſc. loc. cit. Marcellus Empir. cap. 16. pag. 121. & cap. 17. pag. 125.

16. *Cinis eorum.*] Dioſc. loc. cit. Στύφει δὲ τῇ δυνάμει, καὶ ψύχει ἐμμετρῶς. Καταστέλλει δὲ τὰ ὑπερέχοντα· καὶ οὐλὰς σμήχει τὰς ἐν ὀφθαλμοῖς· πληροῖ δὲ καὶ κοιλώματα καὶ οὐλάς. Quæ Plinius totidem pæne verbis

XII. Quod ad repugnantiam rerum attinet, quam Græci antipathiam vocant, nihil est usquam venenatius, quam in mari pastinaca, utpote cum radio ejus arbores necari [1] dixerimus. Hanc tamen persequitur [2] galeos. Idem & alios quidem pisces, sed pastinacas præcipue, sicut in terra serpentes mustela. Tanta est aviditas ipsius veneni. Percussis vero ab ea medetur [3] & hic quidem, sed & mullus, ac laser.

CAP. III. XIII. Spectabilis naturæ potentia in his quoque, quibus & in terris & in aqua victus est, [1] sicut & fibris, quos castores vocant, [2] & castorea testes eorum. Amputari hos ab ipsis, [3] cum capiantur, [4] negat Sextius diligentissimus medicinæ. Quinimo parvos esse substrictosque, & adhærentes spinæ, nec adimi sine vita animalis posse. Adulterari autem renibus ejusdem, qui sint grandes, cum veri testes parvi admodum reperiantur. Præterea [5] ne vesicas quidem esse, cum sint geminæ, quod nulli animalium. In his folliculis inveniri liquorem, & asservari sale. [a] [6] Itaque inter probationes falsi, esse folliculos geminos ex uno nexu dependentes, quod ipsum corrumpi fraude [7] conjicientium gummi cum sanguine, aut Hammoniacum: quoniam Hammoniaci coloris esse debeant, [8] tunicis circumdati, [9] liquore ve-

INTERPRETATIO.

[a] *Itaque.*] Itaque ut probetur castoreum verum & secernatur a falso, eligendi sunt folliculi seu testes gemini ex uno nexu pendentes: atque hoc ipsum fraude corrumpitur ab iis qui gummi conjiciunt &c.

NOTÆ.

Sect. XII. 1. *Dixerimus.*] Libro 9. sect. 72.

2. *Galeos.*] Egimus de hoc galeo cane, lib. 9. sect. 70. Quod pari odio adversus pastinacas, atque mustelæ terrestres, quas Græci Γαλᾶς vocant, adversus serpentes, feratur, Galei nomen inditum ei Plinius credidit.

3. *Et hic quidem.*] Impositus plagæ.

Sect. XIII. 1. *Sicut & fibris.*] De his egimus, lib 8. sect. 47.

2. *Et castorea.*] De quibus Virgil. lib. 1. Georg. *Virosaque Pontus castorea*, hoc est, graveolentia, βρομώδη, qualia maxime probantur a Medicis.

3. *Cum capiantur.*] Quidam, *cum captantur.* Sed nihil mutandum.

4. *Negat Sextius.*] Et Dioscor. lib. 2. cap. 26. Vide quæ diximus lib. 8. sect. 47.

5. *Ne vesicas.*] Negat præterea Sextius, inquit, castorea animalis ejus, quem castorem vocamus, vesicas esse geminas illas, seu folliculos potius, in quibus liquor continetur. De his folliculis egimus, libro 8. sect. 47.

6. *Itaque.*] Diosc. lib. 2. cap. 26. Ἐκλέγειν δὲ ἀεὶ τοὺς συνεζευγμένους ὄρχεις ἐκ μιᾶς ἀρχῆς..... Δολοῦσι δέ τινες αὐτὸ, ἀμμωνιακὸν ἢ κόμμι συμπεφυραμένον αἵματι καὶ καστορίῳ ἐγχέοντες εἰς φύσας καὶ ξηραίνοντες. *Porro testes semper eligito, qui sint ex uno ortu connexi..... Ipsum quoque fraude corrumpunt nonnulli, Hammoniacum, aut gummi, cum sanguine & castorio subactum in folliculum infundentes, & ita exsiccantes.*

7. *Conjicientium.*] Vide Notas & Emend. num. VII.

8. *Tunicis.*] *Qui naturalibus tunicis perpetuo distinguantur*, inquit Dioscor. loc. cit. διαφερομένους τε συνεχῶς φυσικοῖς ὑμέσι.

9. *Liquore.*] Diosc. loc. cit. Καὶ τὸ ὑγρὸν ἔχει κηρῶδες, βαρύοσμον, βρομῶδες,

luti

luti mellis cerosi, odore graves, gustu amaro, & acri, friabiles. Efficacissimi e Ponto, Galatiaque, mox Africa. [10] Sternumenta olfactu movent. Somnum conciliant, cum rosaceo & peucedano peruncto capite: & per se poti in aqua: ob id phreneticis utiles. [11] Item lethargicos odoris suffitu excitant: vulvarumque exanimationes vel subditi. [12] Et menses ac secundas cient, duabus drachmis ex aqua cum pulegio poti. [13] Medentur & vertigini, opisthotonis, tremulis, spasticis, nervorum vitiis, ischiadicis, stomachicis, paralyticis, perunctis omnibus: vel triti ad crassitudinem mellis cum semine viticis, ex aceto aut rosaceo. Sic & contra comitiales sumpti: [14] poti vero contra inflationes, tormina, venena. Differentia tantum [b] contra genera est mixturæ. [15] Quippe adversus scorpiones ex vino bibuntur: adversus phalangia & araneos, ex mulso, ita ut vomitione reddantur: aut ut retineantur, cum ruta: [16] adversus chalcidas cum myrtite: adversus ceraften & [17] presteras, cum panace, aut ruta, ex vino: adversus ceteras serpentes, cum vino. [18] Dari binas drachmas satis est: [19] eorum quæ adjiciantur, singulas. [20] Auxiliantur privatim contra viscum ex aceto: adversus aconitum ex lacte, aut aqua: adversum elleborum album ex aqua mulsa nitroque. Medentur & dentibus, infusi cum oleo triti in aurem, a cujus parte doleant: aurium doloribus melius, si cum meconio. Claritatem visus faciunt cum melle Attico

INTERPRETATIO.

[b] *Contra.*] Contra diversa venenorum genera diversa mixtura est.

NOTÆ.

θερμὸν, δηκτικὸν, εὔθρυπτον. Liquore intus veluti ceroso, odoris gravis, ac viroso gustu, acri, & mordaci, friabili.

10. *Sternumenta.*] Sic Dioscor. loco citato.

11. *Item lethargicos.*] Celsus, lib. 3. cap. 20. cujus verba retulimus, lib. 28. sect. 67. Plinius Valer. lib. 3. cap. 7 & Diosc. loc. cit. Solo castoreo lethargos esse curatos, vidit Jo. Schenkius, ipso prodente, lib. 1. Observ. Medic. pag. 67.

12. *Et menses &c.*] Totidem verbis Diosc. loc. cit.

13. *Medentur &c.*] Iisdem fere morbis mederi scribit Diosc. loc. cit.

14. *Poti vero &c.*] Ex aceto Diosc. propinat, loc. cit. Πίνεται δὲ σὺν ὄξει καὶ πρὸς ἐμπνευματώσεις, στρόφους, λυγμοὺς, *θανάσιμα φάρμακα, contra inflationes tormina, singultus, exitialia venena.*

15. *Quippe.*] Nicander in Theriac. pag. 41.

16. *Adversus chalcidas.*] De hoc lacertæ genere diximus lib. 29. sect. 32.

17. *Et presteras.*] Πρηστὴρ serpentis seu viperæ genus ita appellatum, ob inexstinctæ sitis ardorem, quem morsu creat.

18. *Dari binas.*] Castorei. Ita Scribonius Largus, Compos. 192. *Ad ixiam, quam quidam chamæleonta vocant: Item castorei* * *P.* 2. (hoc est, denarios pondo duos, sive drachmas binas) *dato ex vino cyathis quatuor* &c.

19. *Eorum quæ adjiciantur.*] Rutæ exempli gratia, vel panacis.

10. *Auxiliantur.*] Dioscor. loc. cit. Πίνεται δὲ σὺν ὄξει καὶ πρὸς ἰξίαν.

inuncti. [21] Cohibent singultus ex aceto. Urina quoque fibri resistit venenis, & ob id in antidota additur. Asservatur autem optime in sua vesica, ut aliqui existimant.

CAP. IV. XIV. Geminus similiter victus in aquis terraque testudinum, effectusque par: [a] honore habendo, vel propter excellens [1] in usu pretium, [2] naturæque proprietatem. Sunt ergo testudinum genera, terrestres, marinæ, lutariæ, & quæ in dulci aqua vivunt. Has quidam e Græcis [3] emydas appellant. Terrestrium carnes suffitionibus propriæ, Magicisque artibus refutandis, & contra venena salutares produntur. Plurimæ in Africa. Hæ ibi amputato capite pedibusque, pro antidoto dari dicuntur: & ex jure in cibo sumptæ, strumas discutere, lienes tollere: [4] item comitiales morbos. [5] Sanguis earum claritatem visus facit, suffusionesque oculorum tollit. Et contra serpentium omnium & araneorum ac similium venena auxiliatur, servato sanguine in farina pilulis factis, & cum opus sit in vino datis. [6] Felle testudinum cum Attico melle glaucomata inungi prodest: [7] & scorpionum plagæ instillari. [8] Tegumenti cinis vino & oleo subactus pedum rimas hulceraque sanat. Squamæ e summa parte derasæ, & in potu datæ, Venerem cohibent. Eo magis hoc mirum, quoniam totius tegumenti farina accendere traditur libidinem. Urinam earum aliter quam in vesicis dissectarum, inveniri posse non arbitror: & inter ea hoc quoque esse, quæ portentosa Magi demonstrent, adversus aspidum ictus sin-

INTERPRETATIO.

[a] *Honore.*] Quibus honor habendus est.

NOTÆ.

21. *Cohibent.*] Diosc. loc. cit.

Sect. XIV. 1. *In usu.*] Ad intestina variæ supellectilis opera. Earum cortices sive putamina secabantur in laminas, quibus lecti vestirentur, & repositoria.

2. *Naturaque.*] In Reg. 2. *figuraque proprietatem.* Rectius, ut opinor. De forma testudinum diximus lib. 9. sect. 12. Hoc tamen & hic obiter adjicimus ex Pausania, in Atticis, pag. 43. marinas testudines a terrestribus magnitudine tantum ac pedibus differre: pedes enim iis esse, quales marino vitulo. Εἰσὶ δὲ αἱ θαλάσσιαι, πλὴν μεγέθους καὶ ποδῶν, ὅμοιαι ταῖς χερσαίαις· πόδας δὲ ἐοικότας ἔχουσι ταῖς φώκαις.

3. *Emydas.*] Ἐμύδες, Arist. & Phavorinus: *ἀμύδες* Archigenes apud Galenum vocat, lib. 2. κατὰ τόπους, cap. 2. pag. 381.

4. *Item comitiales.*] Auctor Kiranidum, pag. 158. Χελώνης *quoque terrestris sanguis potus epilepticos, juvat, & ab echidna vel scorpione percussos summe juvat.* Diosc. similiter, lib. 2. cap. 97.

5. *Sanguis earum.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 18.

6. *Felle testudinum.*] Auctor Kiranidum, pag. 158. *Fel cicatrices & leucomata cum melle summe juvat. Tota vero combusta & cum melle sumpta, vetustissima leucomata mundat continuo: & dolorem nubeculasque illita sanat,* &c.

7. *Et scorpionum.*] Auctor Kiranidum, loc. cit.

8. *Tegumentis cinis &c.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232. *Tegumen concrematur* &c.

gulare, efficaciore tamen, ut aïunt, cimicibus admixtis. Ova durata illinuntur strumis, & hulceribus frigore aut adustione factis. Sorbentur in stomachi doloribus.

[9] Marinarum carnes admixtæ ranarum carnibus contra salamandras præclare auxiliantur. Neque est testudine aliud salamandræ adversius. [10] Sanguine alopeciarum inanitas, [11] & porrigo, omniaque capitis hulcera curantur. Inarescere eum oportet, lenteque ablui. Instillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Adversus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miscetur autem sanguis heminis tribus, aceti hemina, vino addito: [12] his & cum hordeacea farina, aceto quoque admixto, ut sit quod devoretur fabæ magnitudine. Hæc singula & matutina [13] & vespertina dantur, dein post aliquot dies bina vespera. Comitialibus instillatur ore diducto, his qui modice corripiantur. Spasmo cum castoreo clystere infunditur. [14] Quod si dentes ter anno colluantur testudinum sanguine, immunes a dolore fiunt. Et anhelitus discutit, quasque [15] orthopnœas vocant: ad has in polenta datur. [16] Fel testudinum claritatem oculorum facit: cicatrices extenuat: [17] tonsillas sedat, & anginas, & omnia oris vitia: privatim nomas ibi: [18] item testium. [19] Naribus illitum comitiales erigit, attollitque. Idem cum vernatione anguium aceto admixto, unice purulentis auribus prodest. Quidam bubulum fel admiscent, decoctarumque carnium testudinis succum, addita æque vernatione anguium. Sed vino testudinem excoquunt. Oculorum utique vitia omnia fel inunctum cum melle emendat: suffusiones etiam. Marinæ felle cum fluviatilis sanguine, & lacte, capillus mulierum inficitur. Fel contra salamandras, vel succum decoctæ bibisse satis est.

NOTÆ.

9. *Marinarum.*] Diosc. in Alexiph. cap. 4.

10. *Sanguine &c.*] Q. Serenus, cap. 9. de fluore capillorum, pag. 130.

Vel testudineo mage permulceto cruore.

Archigenes apud Galenum, lib. 1. κτ̓ τόπους, cap. 2. pag. 329. Ἡ χελώνης θαλαττίας αἵματι καταχέειν, ἐπαινεῖται, *laudatissimus enim est.*

11. *Et porrigo.*] Q. Serenus, cap. 4. inter remedia porrigini depellendæ, pag. 127.

Prodest & tarda demptus testudine sanguis.

12. *His.*] Comitialibus morbis, etiam cum farina hordeacea.

13. *Et vespertina.*] Reg. 2 *& vespera*: ut mox, *bina vespera.*

14. *Quod si dentes ter anno.*] Ita Reg. 2. & Pintiani codex. In editis male, *per annos.*

15. *Orthopnœas.*] Auctor Kiranidum, p. 158. *Marinæ testudinis sanguis . . . cum pultibus conditus & potus, orthopnœam sanat.*

16. *Fel testudinum.*] Dioscor. lib. 2. cap. 96. & Galenus, lib. 4. κτ̓ τόπους, cap 8. pag. 456.

17. *Tonsillas &c.*] Dioscor. loc. cit. Πρὸς συνάγχας, καὶ τὰς ἐπὶ τῶν παίδων νομὰς ἐν στόματι.

18. *Item testium.*] Subintellige, nomas, hoc est, hulcera quæ pascendo serpunt: vel vitia omnia.

19. *Naribus illitum.*] Ita M S S. omnes. Et Plinius Valer. lib. 2. cap. 58. *Fel testudinis, naribus illitum jacentem erigit.* Diosc. lib. 2. cap. 96. inditum mavult: ἐπιληπτικοῖς ἐντεθεῖσα ταῖς ῥισίν.

Testudinum est tertium genus in cœno & paludibus viventium. Latitudo his in dorso pectori similis, [b] nec convexo curvata calyce, ingrata visu. Ex hac quoque tamen aliqua contingunt auxilia. Tres namque in succensa sarmenta conjectæ, dividentibus se tegumentis rapiuntur: tum evulsæ carnes earum coquuntur in aquæ congio, sale modice addito: ita decoctarum ad tertias partes succus, paralysin & [20] articularios morbos sentientibus bibitur. Detrahit item fel pituitas, sanguinemque vitiatum. Sistitur [21] ab eo remedio alvus aquæ frigidæ potu.

Ex quarto genere testudinum, quæ sunt in amnibus, divulsarum pingui cum aïzoo herba tuso, admixto unguento & semine lilii, ante accessiones si perungantur ægri, præter caput, mox convoluti calidam aquam bibant, quartanis liberari dicuntur. Hanc testudinem quintadecima Luna capi oportere, ut plus pinguium reperiatur. Verum ægrum sextadecima Luna perungi tradunt. Ex eodem genere testudinum sanguis [22] instillatus cerebro capitis dolores sedat: item strumas. Sunt qui testudinum sanguinem cultro æreo supinarum capitibus præcisis, excipi novo fictili jubent: ignem sacrum, [c] cujuscumque generis sanguine illini: item capitis hulcera manantia, & verrucas. Iidem promittunt testudinum omnium fimo panos discuti. Et licet incredibile dictu sit, aliqui tradunt tardius ire navigia, testudinis pedem dextrum vehentia.

XV. Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia, non quia ignoremus gratiorem esse universitatem animalium, majorisque miraculi: sed hoc utilius est vitæ, [a] contributa habere remedia, cum aliud alii prosit, aliud alibi facilius inveniatur.

CAP. V. XVI. [1] Venenatum mel diximus ubi nasceretur. 1. Auxilio est piscis aurata in cibo. Vel si ex melle sincero fastidium cruditasve, quæ sit gravissima, incidat, testudinem circumcisis pedibus, capite,

INTERPRETATIO.

[b] *Nec.*] Nec convexum habet curvatumque tegumentum.

[c] *Cujuscumque.*] Cujuscumque testudinum generis.

[a] *Contributa.*] Ad eosdem morbos utilia.

NOTÆ.

20. *Articularies morbos.*] Paulo aliter auctor Kiranidum, qui pag. 158. *χελώνης palustris cinerem cum ceroto resaceo superillitum ait calidas podagras summe sanare.*

21. *Ab eo remedio.*] Post illud remedium.

22. *Instillatus cerebre.*] Vide Notas & Emend. num. VIII.

Sect. XV. 1. *Contributa.*] Quasi ad eandem tribum classemque pertinentia. Sic contributa oppida, quæ sunt ejusdem jurisdictionis, ut vocant, quæ eodem jura petunt, ut in Geographicis monnimus.

Sect. XVI. 1. *Venenatum . . . diximus.*] Libro 21. sect. 44.

cauda, decoctam, antidotum esse, auctor est Pelops, scincumque Apelles. [2] Quid esset scincus, diximus: [3] sæpius vero, quantum veneficii in menstruis mulierum. [4] Contra omnia ea auxiliatur, ut diximus, mullus. [5] Item contra pastinacam, & scorpiones terrestres marinosque, & dracones, & phalangia illitus sumptusve in cibo. Ejusdem recentis e capite cinis contra omnia venena, privatim contra fungos. 2. Mala medicamenta inferri negant posse, aut certe nocere, stella marina vulpino sanguine illita, & affixa limini superiori, aut clavo æreo januæ.

XVII. 1. Draconis marini scorpionumque ictus, [1] carnibus earum impositis: item araneorum morsus sanantur. In summa contra omnia venena, vel potu, vel ictu, vel morsu noxia, succus earum e jure decoctarum, efficacissimus habetur. 2. Sunt & servatis piscibus medicinæ, salsamentorumque cibus prodest [2] a serpente percussis, & contra bestiarum ictus, mero subinde hausto, ita ut ad vesperam cibus vomitione reddatur. Peculiariter a chalcide, ceraste, [3] aut quas sepas vocant, [4] aut elope, dipsadeve percussis. Contra scorpionem largius sumi, sed non evomi salsamenta prodest, ita ut sitis toleretur: & imponere eadem plagis convenit. Contra crocodilorum quidem morsus non aliud præsentius habetur. 3. Privatim contra presteris

NOTÆ.

2. *Quid esset scincus.*] Ita M S S. De scinco dixit lib. 8. sect. 38. & lib. 28. sect. 30.

3. *Sæpius vero.*] Subintellige, diximus. Nempe lib. 7. sect. 13. lib. 28. sect. 23. & alibi passim.

4. *Contra omnia ..... ut diximus.*] Libro 28. sect. 23. *Bythus Dyrrachenus ... tradit..... omnem vim talem resolvi, si mullum piscem secum habeant.*

5. *Item contra.*] Diosc. lib. 2. cap. 24. & in Theriac. cap. 25. quod & experimento comprobatum a se narrat Rondelerius, lib. 6. cap 19. ubi multa affert in eam rem egregia.

Sect. XVII. 1. *Carnibus earum impositis.*] Draconis scilicet, & scorpionum: quibus quamobrem nunc muliebre genus haud semel affingat, obscurum est. Sic enim M S S. omnes, editique libri. Ad stellam marinam certe, de qua paulo ante extrema sect. superiore dictum est, pertinere hæc minime posse, perspicuum videtur: nam & *ejus* dici, non *earum*, oportuisset: & ex dracone marino, hoc ipso loco remedia afferri, inter ea quæ ex stella marina, & quæ e salsamentis petantur, Index persuadet, consentientibus exemplaribus omnibus: *Ex stella marina. Ex dracone marino. Ex salsamentis*, &c. Scorpionis marini ictum apposita ipsius hepatis sanasse se auctor est Rondelerius, lib. 6. cap. 19.

2. *A serpente.*] Ab eo viperæ genere, quam prestera vocant, inquit Dioscor. lib. 2. cap. 31. Ὁ δὲ ὠμοτάριχος λεγόμενος .... *βοηθεῖ λαμβανόμενος τοῖς ὑπὸ ἐχίδνης, τῆς καλουμένης πρηστῆρος, δηχθεῖσι. δεῖ δὲ ὡς ἔτι πλεῖστον προσφέροντας οἶνον ἀναγκάζειν πίνειν πολὺν, καὶ ἐμεῖν. Sed oportet vinum quamplurimum subinde haurire cogantur, ita ut vomitione reddatur.*

3. *Aut quas sepas.*] Genus illud serpentis nunc intelligit, de quo diximus lib. 23. sect. 29.

4. *Aut elope.*] In Reg. 2. & Chiffl. *belope*. In editis, *elape*. Nicander in Theriac. pag. 35. inter varia serpentium genera, sed quæ innocua sint, ἔλοπας annumerat: & Scholiastes vetus in eum locum, pag. 24. ἀσινεῖς interpretatur.

morsum sarda prodest. [5] Imponuntur salsamenta & contra canis rabiosi: vel si non sint ferro ustæ plagæ, corporaque clysteribus exinanita, hoc per se sufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponuntur. 4. Idem & cybio effectus. [6] Draco quidem marinus ad spinæ suæ, qua ferit, venenum, ipse impositus, vel cerebro toto prodest.

XVIII. 5. Ranarum marinarum ex vino & aceto decoctarum succus contra venena bibitur, & contra ranæ rubetæ venenum, & contra salamandras. [1] 6. E fluviatilibus, si carnes edantur, jusve decoctarum sorbeatur, prosunt & contra leporem marinum, & contra serpentes supra dictas. Contra scorpiones ex vino. [2] Democritus quidem tradit, si quis extrahat ranæ viventi linguam, [a] nulla alia corporis parte adhærente, ipsaque dimissa in aquam, imponat supra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcumque interrogaverit, vera responsuram. Addunt etiamnum alia Magi, quæ si vera sunt, multo utiliores vitæ existimentur ranæ, [3] quam leges. [b] Namque arundine transfixa natura per os, si surculus in menstruis defigatur a marito, adulteriorum tædium fieri. Carnibus earum in hamum additis, præcipue purpuras certum est allici. Jecur ranæ geminum esse dicunt, objicique formicis oportere: eam partem, quam appetant, contra omnia venena esse pro antidoto. 7. Sunt quæ in vepribus tantum vivunt, ob id rubetarum nomine, [5] ut diximus, quas Græci phrynos vocant, grandissimæ cunctarum, geminis veluti cornibus, plenæ veneficiorum. Mira de his certatim tradunt auctores. Illatis in populum silentium fieri. Ossiculo, quod sit in dextro latere, in aquam ferventem dejecto, refrigerari vas, nec postea fervere, nisi

Interpretatio.

[a] *Nulla.*] Si nulla alia parte corporis, quam lingua, rana adhæreseat ei qui extrahit.

[b] *Namque.*] Nam arundine transfixa per ranæ pudenda, ad os usque, si surculus ille a marito defigatur in menstruis mulieris, futurum est ut mulier adulteria horreat.

Notæ.

5. *Imponuntur.*] Diosc. lib. 2. cap. 33. Καταπλάσσεται δὲ καὶ ἐπὶ κυνοδήκτων ὠφελίμως.

6. *Draco quidem.*] Totidem verbis Dioscor. lib. 2. cap 15. Δράκων θαλάσσιος ἀνασχισθεὶς, καὶ ἐπιτεθεὶς, ἴαμά ἐστι τοῦ ἐκ τῆς ἀκάνθης αὐτοῦ πληγῆς.

Sect. XVIII. 1. *E fluviatilibus.*] Dioscor. lib. 2. cap. 28. iisdem verbis: Βάτραχοι ἀντιφάρμακοί εἰσιν ἑρπετῶν πάντων, ζωμευθέντες ἐν ἁλὶ καὶ ἐλαίῳ, τοῦ ζωμοῦ λαμβανομένου ὁμοίως.

2. *Democritus quidem.*] Simile est quod de bubone superius retulit, lib. 29. sect. 26.

3. *Quam leges.*] De adulteriis, & de pudicitia: quales ab Augusto latæ, ut refert Tranquillus, in ejus vita, cap. 34.

4. *Jecur ranæ.*] Vide quæ diximus lib. XI. sect. 76.

5. *Vt diximus.*] Libro 8. sect. 48.

exempto. Id inveniri objecta rana formicis, carnibusque erosis: [e] singula [6] in solium addi. Et aliud esse in sinistro latere, quo dejecto fervere videatur, [7] apocynon vocari. Canum impetus eo cohiberi, amorem concitari, & jurgia, addito in potionem. Venerem adalligatum stimulare. Rursus a dextro latere refrigerari ferventia. Hoc & quartanas sanari adalligato in pellicula agnina recenti, aliasque febres. Amorem inhiberi eo. Item ex his ranis lien contra venena, quæ fiant ex ipsis.

XIX. 8. [1] Auxiliatur vero etiam efficacius colubra in aqua vivens: hujus adipem & fel habentes qui crocodilos venentur, mire adjuvari dicunt, nihil contra bellua audente. Efficacius etiamnum, si herba potamogiton misceatur. 9. [2] Cancri fluviatiles triti potique ex aqua recentes, seu cinere asservato, contra venena omnia prosunt, privatim contra scorpionum ictus cum lacte asinino: vel si non sit, caprino, vel quocumque. Addi & vinum oportet. [3] Necant eos triti cum ocimo admoti. Eadem vis contra venenatorum omnium morsus, [4] privatim scytalen, & angues, [5] & contra leporem marinum, ac ranam rubetam. Cinis eorum servatus prodest pavore potus [6] periclitantibus ex canis rabiosi morsibus. [7] Quidam adjciunt Gentianam, & dant in vino. Nam si jam pavor occupaverit, pastillos vino subactos devorandos ita præcipiunt. Decem vero cancris cum ocimi manipulo alligatis, omnes qui ibi sint scorpiones ad eum locum coïturos Magi dicunt: & cum ocimo ipsos ciueremve eorum percussis imponunt. Minus in omnibus his marini prosunt, ut Thrasyllus auctor est.

INTERPRETATIO.

e *Singula.*] Singula ossa in solium aquæ calidæ dejici *experimenti causa.*

NOTÆ.

6. *In solium addi.*] In quibusdam MSS. *in oleum*, male. In solium aquæ calidæ dejici ait, experiundi causa, num eo dejecto statim vas refrigeretur. Solium, vas est, in quo sedentes lavantur. *Solium aqua calida* vocat Celsus, lib. 7. cap. 26.

7. *Apocynon.*] Ἀπόκυνὶς, quod canum impetus cohibeat.

Sect. XIX. 1. *Auxiliatur vero .... colubra.*] Sic MSS. omnes, non *coluber.* In Indice hujus loci, & infra sect. 26. Enhydris appellatur.

2. *Cancri fluviatiles.*] Nicander in Theriac. pag. 43. & Diosc. lib. 2. cap 12. totidem verbis.

3. *Necant eos.*] Diosc. lib. 2. cap. 12.

4. *Privatim scytalen*] Columella, lib. 6. cap. 17. pag. 216. *Musque araneus, quem Græci σκυταλην appellant, quamvis exiguis dentibus, non exiguam pestem molitur.* Etiam & μυγαλὴ nuncupatur, ut alibi monuimus.

5. *Et contra leporem.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 54. & Diosc. loc. cit.

6. *Periclitantibus.*] Quos ὑδροφόβους vocant, ut diximus lib. 8. sect. 63. Theod. Priscianus, lib. 2. parte 1. cap. 8. *Hydrophobicis dabo etiam cancrorum fluviatilium pulverem combustorum.*

7. *Quidam adjiciunt.*] Quos secutus est Diosc. lib. 2. cap. 12.

[8] Nihil autem æque adversari serpentibus, quam cancros, [9] suesque percussas hoc pabulo sibi mederi. Cum Sol sit in Cancro, torqueri serpentes. 10. Ictibus scorpionum & carnes fluviatilium cochlearum resistunt crudæ vel coctæ. Quidam ob id salsas quoque asservant. Imponunt & ipsis plagis. Coracini pisces Nilo quidem peculiares sunt: [10] sed & nos hæc omnibus terris demonstramus. Carnes eorum adversus scorpiones valent impositæ. 11. Inter venena sunt piscium, [11] porci marini spinæ in dorso, cruciatu magno læsorum: remedio est limus ex reliquo piscium eorum corpore.

XX. 12. [1] Canis rabidi morsu potum expavescentibus, faciem perungunt adipe vituli marini. Efficacius, [2] si medulla hyænæ, & oleo e lentisco, & cera misceatur. 13. Murænæ morsus ipsarum capitis cinere sanantur. Et pastinaca contra suum ictum remedio est, cinere suo ex aceto illito, vel alterius. Cibi causa extrahi debet e dorso ejus, quidquid simile est croco, caputque totum: & hanc autem, & omnia testacea modice collui in cibis, quia saporis gratia perit. E lepore marino veneficium restringuunt poti hippocampi. 14. Contra dorycnium echini maxime prosunt: & iis qui [3] succum Carpathii biberint, præcipue jure sumpto. [4] Et cancri marini decocti jus contra
*CAP. VI. dorycnium efficax habetur. * [5] Peculiariter vero contra leporis marini venena.

XXI. 15. Et ostrea adversantur iisdem. Nec potest videri satis dictum esse de his, cum palma [1] mensarum divitum attribuatur illis. [2] Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi influunt amnes: [3] pelagia

NOTÆ.

8. *Nihil autem.*] Plinius, lib. 9. sect. 51. de cancris: *Contra serpentium ictus medentur.*

9. *Suesque percussas.*] De suibus agrestibus prodidit hoc Ælianus, lib. 1. Var. hist. cap. 7.

10. *Sed nos & hæc.*] Hæc quæ tractamus, remedia.

11. *Porci marini.*] In Indice hujus loci, *Porcelli, sive porci.* Libro 9. sect. 17. porculus marinus appellatur: etiamnum ab Italis, *Porcelleto*: nostris *Etourgeon*, ut diximus loco cit. De sturione marino vide Rondelet. lib. 14. cap. 9. pag. 413. Marini porculi meminit & Ambrosius in Hexaëm. Judæos tradens marinis vesci porcis, cum terrestribus abstineant.

Sect. XX. 1. *Canis rabidi.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 50. totidem verbis.

2. *Si medulla hyænæ.*] Vel hyænæ corii particula panno inligata sanari ὑδροφόβους circulator quidam affirmabat, teste Scribonio Largo, Compos. 172.

3. *Succum Carpathii.*] Diosc. in Alexiph. cap. 13. Carpasi succum vocat, τὸν τῆς Καρπασίου ὀπόν, inter venena: nec quid sit, satis liquet.

4. *Et cancri.*] Dioscor. in Alexiph. cap. 6.

5. *Peculiariter vero.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 3. cap. 54. Vide Notas & Emend. num. IX.

Sect. XXI. 1. *Mensarum divitum.*] Ita Reg. 2. non, ut editi, *diu jam.* Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. 9. pag. 355. de cœna Pontificia: *Cœna hæc fuit: Ante cœnam echinos, ostreas crudas quantum vellent, peloridas, sphondylos,* &c.

2. *Gaudent.*] Ibi enim dulciora, ampliora, meliorisque succi sunt. Athenæus, lib. 3. pag. 92.

3. *Pelagia.*] Quæ in alto e scopulis petuntur.

parva

parva & rara sunt. Gignuntur tamen & in petrosis, carentibusque aquarum dulcium adventu, sicut [4] circa Grynium & Myrinam. Grandescunt [5] sideris quidem ratione maxime, ut in natura aquatilium diximus: sed privatim [6] circa initia æstatis, [7] multo lacte prægnantia, atque ubi Sol penetret in vada. Hæc videtur causa, quare minora [8] in alto reperiantur. Opacitas cohibet incrementum, & tristitia minus appetunt cibos. Variant coloribus, rufa Hispaniæ, fusca Illyrico, nigra & carne & testa [9] Circeiis. Præcipua vero habentur in quacumque gente spissa, nec saliva sua lubrica, crassitudine potius spectanda, quam latitudine: neque in luto capta, neque in arenosis, sed solido vado, [10] spondylo brevi atque non carnoso, [a] nec fibris laciniosa, ac tota in alvo. Addunt peritiores notam, [b] ambiente [11] purpureo crine fibras, eoque argumento generosa interpretantur, [12] calliblephara appellantes. Gaudent & peregrinatione, transferrique in ignotas aquas. Sic Brundisiana [13] in Averno compasta, & suum retinere succum, & a Lucrino adoptare creduntur. Hæc sint dicta de corpore.

Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria sua litora: sed dicemus aliena lingua, quæque peritissima hujus censuræ in nostro ævo fuit. Sunt ergo Muciani verba, quæ subjiciam: [14] Cyzicena majora

INTERPRETATIO.

[a] *Nec fibris.*] Nec sit ostreorum spondylus laciniosus, aut sectus in fibras.

[b] *Ambiente.*] Marginem ambiente circulo purpureo.

NOTÆ.

4. *Circa Grynium.*] Sic MSS. omnes. Tamen lib. 5. sect. 32. *Grynia.*

5. *Sideris quidem.*] Lunæ ratione, ut dictum est lib. 9. sect. 50.

6. *Circa initia æstatis.*] Tum meliora esse, suaviora, utilioraque ventriculo, prodidit Athenæus, loc. cit.

7. *Multo lacte.*] Plinius, lib. 9. sect. 74. *Nuper compertum in ostreariis, humorem iis fetificum lactis effluere.*

8. *In alto.*] Vide Notas & Emend. num. X.

9. *Circeiis.*] Laudat id genus Juvenalis infra laudandus. Catius apud Horatium, lib. 2. Satyr. 4. vers. 33.

Ostrea Circeiis, Miseno oriuntur echini.

10. *Spondylo brevi.*] Spondylus in ostreis aliter a Græcis τράχηλος appellatur, callus scilicet interior, ac solidus.

11. *Purpureo crine.*] Cirrum lividum, hoc est, purpurei coloris Martialis appellat, lib. 7. Epigr. 19.

Et ostreorum rapere lividos cirros.

Quid Martialis interpretes in hunc locum, quid Salmasius dicat in Solin. pag. 1127. non laboro.

12. *Calliblephara.*] Καλλιβλέφαρα quasi pulchris genis. In Reg. 2. *callipharata*, forte rectius.

13. *In Averno compasta.*] Usus eo verbo Plinius, lib. 9. sect. 79. *Postea visum tanti in extremam Italiam petere Brundisium ostreas: ac ne lis esset inter duos sapores, nuper excogitatum, famem longæ advectionis a Brundisio compascere in Lucrino.* Lacum Lucrinum Avernumque proximos fuisse, atque adeo fere communibus aquis stagnasse, notissimum est.

14. *Cyzicena.*] A Cyzico Hellesponti oppido: cujus ora tota ostreis celebratissima fuit. Unde Catullus ad Priapum, Carm. 18.

[15] Lucrinis, dulciora [16] Britannicis, ſuaviora [17] Medulis, acriora [18] Lepticis, pleniora [19] Lucenſibus, ſicciora Coryphantenis, teneriora Iſtricis, candidiora Circeïenſibus. [20] Sed his neque dulciora, neque teneriora eſſe ulla compertum eſt. In Indico mari Alexandri rerum auctores pedalia inveniri prodidere. Necnon inter nos nepotis cujuſdam nomenclator [21] tridacna appellavit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens, ut ter mordenda eſſent.

Dos eorum medica hoc in loco tota dicetur. [22] Stomachum unice reficiunt: faſtidiis medentur. Addiditque luxuria frigus obrutis nive, [23] ſumma montium & maris ima miſcens. [24] Molliunt alvum leniter. Eadem quoque cocta cum mulſo, teneſmo, qui ſine exhulceratione ſit, liberant. Veſicarum hulcera quoque repurgant. [25] Cocta in conchis ſuis uti clauſa venerint, mire diſtillationibus proſunt. [26] Teſtæ oſtreorum cinis uvam ſedat, & tonſillas admixto melle. Eodem modo parotidas, panos, mammarumque durities, capitum hulcera ex aqua: cutemque mulierum extendit. Inſpergitur & ambuſtis. Et dentifricio placet. Pruritibus quoque & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ ſi tundantur, ſtrumas ſanant, [27] & perniones pedum. Purpuræ quoque contra venena proſunt.

Notæ.

Nam te præcipue in ſuis urbibus colit ora
Helleſpontia, ceteris oſtreoſior oris.

Ἀϐύδεια ὄϛρεια in hoc ipſo tractu maris laudat Clemens Alex. lib. 2. Pædag. pag. 140.

15. *Lucrinis.*] Lacus Lucrinus, prope Baïas, de quo lib. 3. ſect. 9. Martialis, lib. 5. Epig. 38.

Concha Lucrini delicatior ſtagni.

Et lib. 13. Epigr. 82.

Ebria Baiano veni modo concha Lucrino.

16. *Britannicis.*] Hæc ſunt oſtrea, quæ *Rutupino edita fundo* Juvenalis appellat, Satyra 4. 141. Fuit enim Rutupinum litorale Britaniæ oppidum, ut ex Ptolemæo diſcimus:

Circeiis nata forent, an
Lucrinum ad ſaxum, Rutupinove edita fundo
Oſtrea, callebat primo deprendere morſu,
Et ſemel aſpecti litus dicebat echini.

17. *Medulis.*] A Medulis Galliæ Aquitanicæ populis, ad Garumnæ oſtia prope Burdegalam. Hodie *Medoc*. Vide Notas & Emend. num. XI.

18. *Lepticis.*] A Lepti Africæ civitate.

19. *Lucenſibus.*] A Lucento, opinor, Hiſpaniæ oppido, de quo lib. 3. ſect. 4. Coryphantena a Coryphante Æolidis, de quo lib. 5. ſect. 32. Iſtrica ab Iſtria, &c.

20. *Sed his.*] Circeïenſibus. Hæc jam Plinii verba, non Muciani, ſunt.

21. *Tridacna.*] *Δάκνω mordeo* Græce ſonat.

22. *Stomachum.*] Ita Diphilus apud Athen. lib. 3. pag. 90.

23. *Summa montium.*] Nives e ſummis montium jugis petitas, cum aqua marina qua paſcuntur oſtrea in vado, miſcens.

24. *Molliunt.*] Ipſa oſtrea eſſe κοιλίας ὑπακτικά, jus quo decocta fuerint, πεπακτικὸν καὶ ὑπακτικὸν κοιλίας tradit Mneſitheus Athen. lib. de eduliis, apud Athenæum, lib. 3. pag. 92.

25. *Cocta in conchis.*] Vide Notas & Emend. num. XII.

26. *Teſta oſtreorum.*] Quemadmodum & cinerem e cochleis commendat in eum uſum Q. Serenus, laudatus a nobis, lib. 20. ſect. 74.

27. *Et perniones pedum.*] Sextus Platon. cap. 1. de cervo, tit. 21. *Ad pernio-*

XXII. 16. Et algam maris [1] theriacen esse [2] Nicander tradit. Plura ejus genera, [3] uti diximus: longo folio & latiore, rubente, aliave crispo. Laudatissima, quæ in Creta insula juxta terram in petris nascitur: tingendis etiam lanis ita colorem alligans, ut elui postea non possit. E vino jubet eam dari.

XXIII. [1] Alopecias replet hippocampi cinis, nitro & adipe suillo CAP. VII. mixtus, [2] aut sincerus ex aceto. [a] Præparant autem sepiarum crustæ farina medicamentis cutem, & muris marini cinis cum oleo: item echini cum carnibus suis cremati: fel scorpionis marini. [4] Ranarum quoque trium, si vivæ in olla concrementur, cinis cum melle: melius cum pice liquida. Capillum denigrant sanguisugæ, quæ in nigro vino diebus LX. computruere. [5] Alii in aceti sextariis duobus sanguisugarum sextarium in vase plumbeo jubent putrescere totidem diebus, mox illini in Sole. [6] Sornatius tantam vim hanc tradit, ut nisi oleum ore contineant qui tingunt, dentes quoque eorum denigrari dicat. [7] Capitis hulceribus, muricum vel purpurarum testæ cinis cum melle utiliter illinitur: conchyliorum, vel si non urantur, farina ex aqua: Doloribus, castoreum cum peucedano & rosaceo.

INTERPRETATIO.

[a] *Præparant.*] Medicamentis *quibus alopecia emendatur*, suscipiendis, præparatur ante cutis crusta sepiarum in farinam trita & illita.

NOTÆ.

ner: Sebum cervinum combustum simul cum ostrea testa minuta & commixta, & factum quasi malagma impone: mire sanat.

Sect. XXII. 1. *Theriacen esse.*] Hoc est, adversus serpentes prodesse.

2. *Nicander.*] Loco citato a nobis lib. 26. sect. 66.

3. *Uti diximus.*] Libro 26. sect. 66.

Sect. XXIII. 1. *Alopecias.*] Totidem verbis Diosc. lib. 2. cap. 3. Ἱππόκαμπος θαλάσσιόν ἐστι ζῶον μικρόν, οὗ καέντος ἀναληφθεῖσα ἡ τέφρα πίσσῃ ὑγρᾷ ἢ ὀξυγγίῳ ἢ ἀμαρακίνῳ μύρῳ, καὶ καταχρισθεῖσα, ἀλωπεκίας δασύνει. *Hippocampus marinum est animalculum: cujus cremati cinis liquida pice vel axungia, aut amaracino unguento exceptus, & illitus, alopecias emendat.* Sic etiam Galenus, lib. XI. de fac. simp. med. cap. 1. pag. 312. De hippocampo multa Ælianus, lib. 14. hist. anim. cap. 14. hist. anim. cap. 20. Pingitur a Rondeletio, lib. de insectis, pag. 114. cap. 9. Massiliensibus, *Cheval* & *Chevalet*.

2. *Aut sincerus.*] Solus, per se, nulla re alia admixta, præter acetum.

3. *Præparant autem.*] Vide Notas & Emend. num. XIII.

4. *Ranarum quoque.*] Sic Diosc. lib. 2. cap. 28 Καέντες δὲ βάτραχοι .... καὶ ἀλωπεκίας θεραπεύουσι σὺν πίσσῃ ὑγρᾷ καταχριόμενοι. Et Alexander Iatros, lib. 1. cap. 4. ad alopecias: *Ranarum cinis cum pice liquida illinitur.* Idque se experimento probasse testatur Rondeletius, lib. de palustr. cap. 2.

5. *Alii in aceti.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 7. pag. 48 & Plinius Valer. lib. 1. c. 7. de capillis denigrandis.

6. *Sornatius.*] Sic MSS. Ignotum Medici nomen. Referunt hoc ipsum porro auctores proxime appellati.

7. *Capitis hulceribus.*] Marcellus Empiricus, totidem verbis, cap. 4. pag. 40, & Plinius Valer. lib. 1. cap. 5.

XXIV. [1] Omnium piſcium fluviatilium marinorumque adeps liquefactus Sole admixto melle, oculorum claritati plurimum confert: item caſtoreum cum melle. [2] Callionymi fel cicatrices ſanat, [3] & carnes oculorum ſupervacuas conſumit. [4] Nulli hoc piſcium copioſius, ut exiſtimavit [5] Menander quoque in Comœdiis. Idem piſcis & [6] uranoſcopos vocatur, [7] ab oculo quem in capite habet. [8] Et coracini fel excitat viſum. [9] Et marini ſcorpionis rufi cum oleo vetere aut melle Attico incipientes ſuffuſiones diſcutit: inungi ter oportet intermiſſis diebus. [10] Eadem ratio albugines oculorum tollit. [11] Mullorum cibo aciem oculorum hebetari tradunt. [12] Lepus marinus ipſe quidem venenatus eſt ſed cinis ejus in palpebris pilos inutiles: evulſos cohibet. Et ad hunc uſum utiliſſimi minimi: [13] Item pectunculi ſalſi triti cum cedria: & ranæ, [14] quas diopetes, & calamitas vocant: ſanguis

NOTÆ.

Sect. XXIV. 1. *Omnium piſcium.*] Vide Notas & Emend. num. XIV.

2. *Callionymi fel cicatrices*] Oculorum videlicet. Vide Galenum, lib. 10. de fac. ſimp med. cap. 2. pag. 284. Errant qui diſcuſſam a Tobia patris cæcitatem eo felle volunt. Callionymus enim marinus piſcis eſt, & molis exiguæ, nec multarum virium: ille, quo Tobias uſus, ingens, fluviatilis, & fere ἀνθρωποφάγος. Silurum potius eſſe crediderim, de quo lib. 9. ſect. 17. Vide Bochartum, parte 2. de animal. lib. 5. cap. 14. pag 748. Ad oculorum vitia univerſe callionymi fel commendat & Dioſc. lib. 2. cap. 96.

3. *Et carnes .... ſupervacuas.*] Carnes in angulis oculorum excreſcentes.

4. *Nulli hoc.*] Ariſt. lib. 2 hiſt. anim. cap. 18. pag. 265.

5. *Menander.*] In Meſſenia ſcilicet, cujus fabulæ verſus huc pertinentes recitantur ab Æliano, lib. 13. hiſt. anim. cap. 4.

6. *Vranoſcopos.*] Οὐρανοσκόπος, quod oculos in ſuperna corporis parte verſus cælum habeat. Idem νυκτερὶς & ἡμεροκοίτης appellatus. Deſcribitur eleganter ab Oppiano, lib. 2. Halieur. verſ. 202. Pingitur a Rondeletio, lib 10. cap. 13. pag. 305. & ab Hippol. Salviano, lib. de hiſt. aquatil. fol. 197. Maſſilienſibus, *Tapecon.*

7. *Ab oculo.*] Ἐναλλαγὴ numeri, hoc eſt, ab oculorum ſitu.

8. *Et coracini.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 69. *Corvi marini fel inunctione adhibitum, caligines tollit, albugines & cicatrices extenuat,* &c.

9. *Et marini ſcorpionis &c.*] Dioſc. lib. 2. cap. 14. Τοῦ δὲ θαλασσίου σκορπίου ἡ χολὴ ἁρμόζει πρὸς τὰς ἐν ὀφθαλμοῖς ὑποχύσεις, καὶ λευκώματα, καὶ ἀμβλυωπίας.

10. *Eadem ratio.*] Marcellus Empiricus, cap. 8. pag. 67.

11. *Mullorum cibo.*] Dioſc. lib. 2. cap. 24. Τρίγλα συνεχῶς ἐσθιομένη ἀμβλυωπίας δοκεῖ κατασκευαστικὴ ὑπάρχειν. Vide infra, ſect. 41.

12. *Lepus marinus &c.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70. & Dioſcor. lib. 2. cap. 20.

13. *Item pectunculi.*] Quod pectunculis Plinius, hoc verbis totidem tellinis Dioſc. attribuit, lib. 2. cap. 8. Τελλῖναι ταριχευθεῖσαι καεῖσαι καὶ τριβεῖσαι λεῖαι, καὶ μετὰ κεδρίας ἐπισταζόμεναι, τὰς ἐκτιλθείσας τῶν βλεφάρων τρίχας οὐκ ἐῶσιν αὖθις φῦναι. *Tellina ſale condita ac uſta, & ad laverem contrita, tandemque cum cedria inſtillata, evulſos palpebrarum pilos renaſci non patiuntur.* Tellinas a pectunculis, miruliſque ſejunxit Hippocrates, lib. 2. de diæta.

14. *Quas diopetes.*] Διοπετὴς rana vocatur, quam per imbres cælo delapſam, quaſi a Jove miſſam, vulgus arbitratur. Sic Palladium τὸ Διοπετὲς καλούμενον ait Clemens Alex. in Protrept. pag. 30. Ea-

earum cum lacryma vitis si evulso pilo palpebris illinatur. [15] Oculorum tumorem ruboremque sepiæ cortex cum lacte mulierum illitus sedat: & per se scabritias emendat. Invertunt itaque * genas id agentes, & medicamentum auferunt post paulum, rosaceoque inungunt, & pane imposito mitigant. Eodem cortice & nyctalopes curantur, in farinam trito & ex aceto illito. [16] Extrahit & squamas ejus cinis. Cicatrices oculorum cum melle sanat, [17] pterygia cum sale & cadmia singulis drachmis. [18] Emendat & albugines oculorum jumentorum. 7 Aiunt & ossiculo ejus genas, si terantur, sanari. Echini ex aceto epinyctidas tollunt. Eundem comburi cum viperinis pellibus ranisque, & cinerem aspergi potioni jubent Magi, claritatem visus promittentes. [19] Ichthyocolla appellatur piscis, cui glutinosum est corium: idemque nomen glutino ejus. Hoc epinyctidas tollit. [20] Quidam ex ventre, non e corio, fieri dicunt ichthyocollam, ut glutinum

INTERPRETATIO.

* *Genas.*] Palpebras.

NOTÆ.

demne δρυοπετὴς vel δρυοκοπτὴς, quod arbores scandat, ut dicerur sect. 29. Καλαμίτης, quæ io arundinetis maxime vivir, omoium viridissima, ot dicerur sect. 42. Diversa doo ranarum genera. Dioscor. lib. 2. cap. 28. Τῶν δὲ χλωρῶν βατράχων τὸ αἷμα ἐπιστακτόμενον, κωλύει τὰς ἐκτιλθείσας ἀπὸ τῶν βλεφάρων τρίχας φύεσθαι. Tamen hoc Galenus oegat esse verum, lib. 10 de fac. simp. medic. pag. 279.

15. *Oculorum tumorem.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 14. *Corticis sepiæ farina in epiphoris, ex lacte mulieris oculus circumlinitur.* Marcellus Empir. cap. 8 pag. 69. *Sepiæ testa interior, quæ mollis est, diligentissime trita, & muliebri lacte permixta, atque inunctioni adhibita, supra dictis oculorum causis plurimum prodest.* Diosc. lib. 2. cap 23. de sepia: Τὸ δὲ ἀπ' αὐτῆς ὄστρακον χνοωθὲν εἰς κολλύρια ἁρμόζει πρὸς ἀποξύσεις τραχέων βλεφάρων. *Ipsius vero testa in collyria efformata, scabris genis perfricandis accommodatur.* Os sepiæ vocat, Plioius sect. 27. & 28. quod in dorso sepiæ reperitur: ὄστρακον τὸ ἐν τῷ νώτῳ, Athen. lib 7.

16. *Extrahit &c.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 18. sub fioem: *Ad maculas oculorum tollendas: sepiæ testam diligenter in mortario Thebaïco teres, & pulverem ipsius in oculos mittes.* Ego vero squamas interpretor, non pterygia oculorum, de quibus mox seorsim, ut Dalecampius: sed festucas, paleas, aut quidvis aliud simile, quod io oculos iociderit: his extrahendis dotem esse corticis sepiarum propriam dicit, confirmatque idem iofcrius sect. 43. cum vel ipsis telis aculeisque extrahendis hujus corticis cinerem commendat.

17. *Pterygia &c*] Diosc. lib. 2. c. 23.

18. *Emendat &c.*] Dioscor. lib. 2. cap. 23. Ποιεῖ δὲ καὶ πρὸς λευκώματα κτηνῶν ἐμφυσώμενον. *Facit & præclare jumentis ad oculorum albugines, si insuffletur.* Etiam ad hominum oculos transfert haoc vim Plinius Valer. lib. 1. cap. 20.

19. *Ichthyocolla..*] Is est quem io Borysthene capi, nullisque ossibus esse munitum, dixit lib. 9. sect. 17. cui a glutino quod is præbet, alterum id nomen est inditum

20. *Quidam ex ventre.*] Dioscor. lib. 3. cap. 102. Ἡ δὲ ἰχθυόκολλα λεγομένη κοιλία ἐστὶν ἰχθύος κητώδους. Διαφέρει δὲ ἡ ἐν Πόντῳ γεννωμένη, οὖσα λευκὴ ..... ἡ ψωρώδης, τάχιστα τηκομένη. *Ichthyocolla, hoc est, piscium gluten, venter est piscis ce-*

taurinum. Laudatur Pontica, candida, & carens venis squamisque, & quæ celerrime liquescit. Madescere autem debet concisa in aqua, aut in aceto nocte ac die: mox tundi marinis lapidibus, ut facilius liquescat. [21] Utilem eam in capitis doloribus affirmant, & [22] tetanothris. [23] Ranæ dexter oculus dextro, sinistro lævus suspensi e collo nativi coloris panno, lippitudines sanant. Quod si per coitum ranæ eruantur, albuginem quoque, alligati similiter in putamine ovi. Reliquæ carnes impositæ sugillationem rapiunt. [24] Cancri etiam oculos adalligatos collo mederi lippitudini dicunt. [25] Est parva rana in arundinetis & herbis maxime vivens, muta ac sine voce, viridis, si forte hauriatur, ventres boum distendens. Hujus corporis humorem [26] specillis derasum claritatem oculis inunctis narrant afferre: ipsasque carnes doloribus oculorum superponunt. [27] Ranas etiam quindecim conjectas in fictile novum juncis configunt quidam: succoque earum, qui ita effluxerit, admiscent [28] vitis albæ lacrymam,

NOTÆ.

taccei. Præstat natione Pontica, candicans ..... minime scabra, & quæ celerrime liquescit. Tale glutinum hodieque & e Ponto mittitur. Piscis nomen Dioscorides cum reticet, ichthyocollam diei a glutino suo significat. Vide Aldrov. lib. 5. de pisc. cap. 4. pag. 565.

21. *Utilem eam.*] Sic Diosc. loc. cit. Ὠφελεῖ δὲ εἰς τὰς κεφαλικὰς ἐμπλάστρους, καὶ λεπρικὰς δυνάμεις, καὶ εἰς τετάνωθρα τῶν προσώπων. *Utilis est in emplastris cephalicis, leprarumque medicaminibus, & tetanothris quæ faciei cutem erugant & extendunt.* Cum emplastris cephalicis utilem esse ait Dioscorides, considerandum amplius videtur, annon ea potius intelligat, quæ peculiariter calvariæ fracturis dicata sunt, quam quæ capitis doloribus accommodata.

22. *Tetanothris.*] Τετάνωθρα sive τετανώματα a verbo τετανίζω, sunt quæcumque ad lævigandam & erugandam hominis cutem præsertim in vultu conficiuntur. Tentipellia, a tendenda pelle Latini vocant. Vide Voss. in Etymol.

23. *Rana dexter.*] Simile est quod habet Marcellus Empir. cap. 8. pag. 67. *Ranam de lacu prehendes, & spina oculos ei subtiliter erues, atque in panno coccineo ligatos, oculis intectius cruentis superpones: cito medeberis.*

24. *Cancri etiam.*] Q. Serenus, cap de oculorum dolore mitigando:

Viventisque nepa lumen gestatur amicum.

Nepa Sereno cancer est. Superstitiosius vero Marcellus Empir. cap. 8. pag. 58. *Cancri oculus subtiliter sublatus, & in phœnicio conligatus, colloque suspensus, lippitudini incipienti medetur, si tamen remedium a casto homine fiat.*

25. *Est parva rana.*] Καλαμίτης ab arundinetis superius appellata, hac ipsa sect.

26. *Specillis.*] Instrumento ferreo, vel cupreo, ut diximus lib. 7. sect. 54. *Acu cuprea* dixit Marcellus Empir. cap. 8. pag. 70. *Ranunculum viridem comprehensum*, inquit, *acu cuprea pungito, & sanguine ejus excepto*, &c. Sanguinem hunc Plinius humorem vocat.

27. *Ranas etiam.*] Vide Notas & Emendationes num. XV.

28. *Vitis albæ lacrymam.*] Cui *psilothri* quoque ab ea dote nomen est inditum, ut dictum est lib. 23. sect. 16. Est enim psilothrum, unguentum depilatorium. Pro albæ vitis lacryma chamæleonis folia Theod. Priscianus adhibet, lib. 1. cap. 10. *Et chamæleonis herbæ folia sicca trita in pulverem & commixta sanguine ranarum viridium, post evulsionem capillorum pro collyrio inungimus.*

atque ita palpebras emendant, inutilibus pilis exemptis, acu instillantes hunc succum in vestigia evulsorum. [29] Meges psilothrum palpebrarum faciebat in aceto [b] enecans putrescentes, & ad hoc utebatur multis variisque per aquationes autumni nascentibus. [30] Idem præstare sanguisugarum cinis ex aceto illitus putatur. Comburi eas oportet in novo vase. [31] Idem tæniæ jecur siccatum [32] pondere x. i v. cum oleo cedrino perunctis pilis novem mensibus.

XXV. Auribus utilissimum [1] batiæ piscis fel recens, sed & inveteratum vino: item bacchi, quem quidam myxona vocant: item callionymi cum rosaceo infusum: [2] vel castoreum cum papaveris succo. [3] Vocant & in mari pediculos, eosque tritos instillari ex aceto auribus jubent. [4] Et per se conchylio infecta lana magnopere prodest. Quidam aceto & nitro madefaciunt. [5] Suntque qui præcipue contra omnia aurium vitia laudent gari excellentis cyathum, mellis dimidio amplius, aceti cyathum in calice novo lenta pruna decoquere, subinde spuma pennis detersa, & postquam desierit spumare, tepidum

Interpretatio.

[b] *Enecans.*] Enecans, sinensque putrescere in aceto.

Notæ.

29. *Meges.*] Chirurgus is fuit, de quo diximus in Auctorum Indice.

30. *Idem præstare.*] Marcellus Empir. cap. 8. pag. 71. Plinius Valer. lib. 1. cap. 11. Theod. Priscianus, loc. cit.

31. *Idem tæniæ.*] Ταινία piscis a Græcis vocatur, cujus meminit Epicharmus, apud Athen. lib. 7. pag. 325. Gaza vittam interpretatur: tæniam retinere Plinius maluit. A Narbonensis oræ piscatoribus *Flambo* vocari, auctor est Rondeletius, lib. xi. cap. 17. a colore rufo seu flammeo. In Reg. 2 & Colb. 3. *theni*: unde *thynni* rescribi hoc loco quibusdam placet, quibus ægre assentimur.

32. *Pondere X. IV.*] Hoc est, denariûm quatuor, sive drachmarum. Reinesius lib. 2. Var. lect. cap. 7. in hoc loco exsudavit.

Sect. XXV. 1. *Batiæ piscis.*] Ita MSS. Reg. 1. 2. Colb. 3. & Chiffl. non *bati*, ut in editis. Index quoque hujus loci, *Batia* Βάτις sive βατὶς, raïa est: a qua si batia discrepat, quid ea sit, incompertum nobis fatemur esse.

2. *Vel castoreum.*] Celsus lib. 6. cap. 7. *ad sonitum aurium intra seipsas, castoreum* adhibet *cum aceto, vel irino, vel laureo oleo: aut huic mixtum castoreum cum succo nucum amararum.*

3. *Vocant .... pediculos.*] Ita MSS. tum hoc loco, tum in Indice: non *pedunculos.* Φθεῖρας vocat Aristoteles, lib. 4. hist. anim. cap. 10. pag. 501. Horum ortus in maris profundo, Γίνονται δ' ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης. De his egimus lib. 9. sect. 71. Adde Ælianum, lib. 9. hist. anim. cap. 7.

4. *Et per se conchylio.*] Conchyliatam lanam appellat Marcellus Empir cap. 9. pag. 75. qua aurem occludi jubet, cui medetur. Crito, apud Galen. lib. 3. κατὰ τόπους, pag. 404. conchylio infectos flocculos in aurem jubet pariter immitti.

5. *Suntque qui.*] Marcellus Empir. ad verbum, cap. 9. pag. 75. 77. & 82. Plinius item Valer. lib. 1. cap. 9.

infundere. [6] Si tumeant aures, coriandri ſucco prius mitigandas iidem præcipiunt. [7] Ranarum adeps inſtillatus, ſtatim dolores tollit. Cancrorum fluviatilium ſuccus cum farina hordeacea aurium vulneribus efficaciſſime prodeſt. [8] Parotides muricum teſtæ cinere cum melle, vel conchyliorum ex mulſo curantur.

XXVI. Dentium dolores ſedantur oſſibus draconis marini [1] ſcarificatis gingivis: cerebro caniculæ in oleo decocto aſſervatoque, ut ex eo dentes ſemel anno colluantur. Paſtinacæ quoque radio ſcarificare gingivas, & in dolore utiliſſimum. [2] Conteritur is, & cum elleboro albo illitus, dentes ſine vexatione extrahit. [3] Salſamentorum etiam fictili vaſe combuſtorum cinis, addita farina marmoris, inter remedia eſt. [4] Et cybia vetera eluta in novo vaſe, dein trita, proſunt doloribus. Æque prodeſſe dicuntur omnium ſalſamentorum ſpinæ combuſtæ, tritæque, & illitæ. [5] Decoquuntur & ranæ ſingulæ in aceti heminis, ut dentes ita colluantur, contineaturque in ore ſuccus. Si faſtidium obſtaret, ſuſpendebat pedibus poſterioribus eas Salluſtius Dionyſius, ut ex ore virus deflueret in acetum fervens, idque e pluribus ranis. Fortioribus ſtomachis ex jure mandendas dabat. Maxillareſque ita ſanari dentes præcipue putant, mobiles vero ſupra dicto aceto ſtabiliri. Ad hoc quidam ranarum corpora binarum præciſis pedibus in vini hemina macerant, & ita collui dentium labantes jubent. Aliqui totas adalligant maxillis. Alii denas in aceti ſextariis tribus decoxere ad tertias partes, ut mobiles dentium ſtabilirent. Necnon XXXVI. ranarum corda in olei veteris ſextario [6] ſub æreo teſto diſcoxere, ut infunderent per aurem dolentis maxillæ. Alii jecur ranæ decoctum & tritum cum melle impoſuere dentibus. Omnia ſupra ſcripta ex marina rana efficaciora. Si carioſi & fœtidi ſunt, centum in furno areſieri per noctem præcipiunt: poſtea tantundem ſalis addi at-

NOTÆ.

6. *Si tumeant.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 9. & Marcellus Empir. cap. 9. pag. 74.

7. *Ranarum.*] Marcellus Empir. cap. 9 pag. 75. & Plinius Valerianus, loc. cit.

8. *Parotides.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 15. pag. 107. & 109. Plinius Valer. lib. 1. cap. 13. pro melle mulſam adſciſcit.

Sect. XXVI. 1. *Scarificatis.*] MSS. Reg. 2. aliique, *ſcarifatis*: & mox, *ſcarifare*, ut alias monuimus.

2. *Conteritur is.*] Sic fere Dioſc. lib. 2. cap. 22. Celſus quoque, lib. 6. cap. 9. *Plani piſcis (quam paſtinacam noſtri, τρυγόνα Græci vocant) aculeus torretur: deinde conteritur, reſinaque excipitur, quæ denti circumdata hunc ſolvit.*

3. *Salſamentorum &c.*] Ad verbum Marcellus Empir. cap. 13. pag. 97.

4. *Et cybia vetera.*] Vide Notas & Emendationes num. XVI.

5. *Decoquuntur.*] Sic Dioſc. lib. 2. cap. 28. Ὠφελοῦσι καὶ ὀδονταλγίας συνεψόμενοι ὕδατι καὶ ὄξει, καὶ διακλυζόμενοι. *Decoctæ in aqua & aceto dentium dolores collutione leniunt.*

6. *Sub æreo teſto.*] Sic omnes typi, cum Reg. 2. cod. MS. In Colb. 3. *ſub area teſta.*

que

que ita fricari. [7] Enhydris vocatur a Græcis colubra in aqua vivens. Hujus quatuor dentium superioribus in dolore superiorum [8] gingivas scarificant, inferiorum inferioribus. Aliqui canino tantum earum contenti sunt. Utuntur & cancrorum cinere: [9] nam muricum cinis dentifricium est.

XXVII. [1] Lichenas & lepras tollit adeps vituli marini: [2] murænarum cinis cum mellis obolis ternis: jecur pastinacæ in oleo decoctum: hippocampi, aut delphini cinis ex aqua illitus. Exhulcerationem sequi debet curatio, quæ perducit ad cicatricem. [3] Quidam delphini jecur in fictili torrent, donec pinguitudo similis oleo fluat, ac perungunt. Muricum vel conchyliorum testæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemque erugat, extenditque septenis diebus illitus, ita ut octavo candido ovorum foveantur. Muricum generis sunt, quæ vocant Græci [4] coluthia, alii corythia, turbinata æque, sed minora multo, efficaciora etiam, & oris halitum custodientia. [5] Ichthyocolla erugat cutem, extenditque, in aqua decocta horis quatuor, dein contusa, & subacta ad liquorem usque mellis. Ita præparata in vase novo conditur, & in usu quatuor drachmis ejus binæ sulphuris, & anchusæ totidem, octo spumæ argenteæ adduntur, aspersaque aqua teruntur una. Sic illita facies post quatuor horas abluitur. [6] Medetur & lentigini ceterisque vitiis, ex ossibus sepiarum cinis. Idem & carnes excrescentes tollit & humida hulcera. * Psoras tollit rana decocta in heminis quinque aquæ marinæ; exco- *CAPUT VIII.

NOTÆ.

7. *Enhydris.*] Enhydris Aristoteli lutra est, omnibus nota: Plinio aliud longe: quippe serpentis genus, de quo supra sect. 19. MSS. omnes hic quoque *colubra*, non *coluber* habent.

8. *Gingivas scarificant.*] MSS. *scarifant.*

9. *Nam muricum.*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 40. & Q. Serenus laudatus a nobis lib. 28. sect. 49.

Sect. XXVII. 1. *Lichenas ... tollit.*] Reg. 2. & Chiffl. *solvit.* Marcellus Empir. cap. 19. pag. 129. *Adeps vituli marini imposita mentagra plurimum prodest.* Subscribit & Plinius Valer. lib. 2. cap. 56.

2. *Murænarum cinis.*] Ita omnes typi, cum Reg. 2. cod. At Colb. 3. *mænarum*, quod satius videtur.

3. *Quidam delphini jecur in fictili.*] Reg. 2. & is quem Pintianus habuit, *Quidam delphinum in fictili.* Verum Plinius Valer. lib. 2. cap. 56. cui titulus est, *Licheni arcendo: Item*, inquit, *delphini jecoris cinerem ex aqua.*

4. *Coluthia.*] Reg. 2. *Coluthia*, *alii coryphia.* Index, *Colytia*, *sive corytia*, haud satis sincere. Placet *corythia* dici ob similitudinem aliquam eorum muricum σὺν τῇ κόρυθι, cum galea vel casside. Neque admodum κολύθια displicet, quasi deminuti murices: unde & minores statim dicuntur a Plinio. Est autem murex de concharum genere, ut dictum est libro nono.

5. *Ichthyocolla.*] Auctor libri de simp. med. ad Patern. tom. 13. operum Galeni, pag. 993. *Omnis ichthyocolla .... & cutem extendit, & splendidam facit.*

6. *Medetur & lentigini.*] Q. Serenus, cap. 12. de cutis & faciei vitiis propellendis, pag. 131.

Sepiolæ cineres ex ossibus omnia tollunt.

qui debet donec fit [7] crassitudo mellis.

[8] Fit in mari & halcyoneum appellatum, ex nidis, ut aliqui existimant, halcyonum [9] & ceycum: ut alii, e sordibus spumarum crassescentibus: alii, e limo, vel quadam maris lanugine. Quatuor ejus genera: [10] cinereum spissum, odoris asperi: [11] alterum molle, lenius, odore fere algæ: [12] tertium candidioris vermiculi: [13] quartum pumicosius, spongiæque putri simile. [14] Pæne purpureum, quod optimum, hoc & Milesium vocatur. Quo candidius autem, hoc minus probabile est. [15] Vis eorum, ut exhulcerent, purgent. Usus tostis & sine oleo. [16] Mire lepras, lichenas, lentigines tollunt [17] cum lupino, & sulphuris duobus obolis. Halcyoneo utuntur & ad oculorum cicatrices. Andreas ad lepras cancri cinere cum oleo usus est: Attalus thynni adipe recenti ad oris hulcera.

XXVIII. [1] Mænarum muria, & capitum cinis cum melle sanat strumas. [2] Pungi piscis ejus, qui rana in mari appellatur, ossiculo e cauda, ita ut non vulneret, prodest. Id faciendum quotidie, donec percurentur. [3] Eadem vis & pastinacæ radio, [4] & lepori marino im-

NOTÆ.

7. *Crassitudo mellis.*] Chiffl. *lentitudo mellis.* Reg. 2. & ver. Dalec. *lenitudo mellis.*

8. *Fit & halcyoneum.*] Græcis ἀλκυόνιον & ἀλκυόνειον. Pharmacopolis, *Spuma maris*, & *Pala marina*. Hujus effigies plures exhibet Aldrovandus, lib. 2. de metall. cap. 1. pag. 212.

9. *Et ceycum.*] Κῆυξ halcyonum mas est. Vide Constantinum in Lexico, verbo Κῆυξ.

10. *Cinereum.*] Galenus, lib. XI de fac. simp. med. pag. 316. Ἔστι δ᾽ αὐτῶν τὸ μὲν πυκνὸν καὶ βαρὺ, καὶ μοχθηρὸν κατὰ τὴν ὀσμὴν, ὄζει γὰρ ἰχθύων σαπρῶν. *Odoris pravi, olet enim pisces putridos.*

11. *Alterum molle.*] Galenus, loc. cit. Δεύτερον δ᾽ ἄλλο... κοῦφον, καὶ ἀραιὸν, ὀσμὴν φυκίου ὁμοίαν ἔχον.

12. *Tertium.*] Galenus, loc. cit. Ἄλλο δὲ τρίτον, σκώληκι μὲν ἐστι τὸ χρῶμα παραπλήσιον, πορφυρίζει δὲ τῇ χροιᾷ..... ὀνομάζουσι δ᾽ αὐτὸ Μιλήσιον. Dioscor. lib. 5. cap. 136. Τὸ δὲ τρίτον σκωληκοειδὲς ὑπάρχει τῷ τύπῳ, καὶ τῇ χροιᾷ ἐμπόρφυρον, ὅπερ Μιλήσιον καλοῦσι. *Tertium vermiculi forma, colore pæne purpureum est, quod Milesium vocant.*

13. *Quartum.*] Galenus, loc. cit. Τέταρτον, κοῦφον καὶ ἀραιὸν, ἐοικὸς δὲ ἐρίοις οἰσυπηροῖς, *leve & rarum, lanis succidis simile.*

14. *Pæne purpureum*] Ab his verbis nova fuit instituenda oratio, quam priorum negligentia cum anterioribus verbis conjunxit: cum & is purpuræ color, & a Mileto cognomen, non quarto illi, seu postremo generi, sed tertio adjudicari debeat, Galeno teste, & Diosc. locis allatis proxime. Aëtio quoque, in MS. Πρὸς λέπρας, ἀλφοὺς, ψώρας, καὶ λειχῆνας.... τὸ δὲ Μιλήσιον λεγόμενον σκώληκι ἐοικὸς τὸ σχῆμα, πορφυρίζον τῇ χροιᾷ, καὶ τῇ συστάσει μαλακὸν, λεπτότατον πάντων ἐστί.

15. *Vis eorum.*] Hæc pariter Galenus, loc. cit.

16. *Mire lepras &c.*] Diosc. Galenus, & Aëtius, locis cit. post Hippocr. lib. 2. de mobis mul. tex. 67. pag. 596.

17. *Cum lupino.*] Vide Notas & Emendationes num. XVII.

Sect. XXVIII. 1. *Mænarum muria.*] Vide Notas & Emend. num. XVIII.

2. *Pungi piscis ejus qui rana.*] An raia potius? caret enim rana aculeo. Vide Rondel. lib. 12. cap. 18.

3. *Eadem vis.*] Marcellus Empiricus, cap. 15. pag. 108. *Acu ossea, id est, spiculo trygonis, quæ pastinaca dicitur, strumam sæpius punge: statim arescit.*

4. *Et lepori marino.*] Marcellus Empir. loc. cit. *Lupus marinus*, (lege *lepus*)

posito, ita ut celeriter removeantur: [5] echini testis contusis & ex aceto illitis: [6] item scolopendræ marinæ e melle: [7] cancro fluviatili contrito vel combusto ex melle. [8] Mirifice prosunt & sepiæ ossa cum axungia vetere contusa & illita. Sic & ad parotidas utuntur, [9] & sauri piscis marini jocineribus. [10] Quin & testis cadi salsamentarii tusis cum axungia vetere, muricumque cinere ex oleo ad parotidas strumasque. Rigor cervicis mollitur marinis, qui pediculi vocantur, drachma pota: castoreo poto cum pipere ex mulso mixto ranis decoctis ex oleo & sale, ut sorbeatur succus. Sic & opisthotono medentur, & tetano: spasticis vero pipere adjecto. [11] Anginas mænarum salsarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet: ranarum decoctarum ex aceto succus: hic & contra tonsillas prodest. [12] Cancri fluviatiles triti singuli in heminam aquæ anginis medentur gargarizati: aut e vino, & calida aqua poti. [13] Uvæ medetur garum cochlearibus subditum. Vocem siluri recentes, salsive, in cibo sumpti adjuvant.

XXIX. Vomitiones mulli inveterati tritique in potione concitant. Suspiriosis castorea [1] cum Hammoniaci exigua portione ex aceto mulso jejunis utilissima potu. Eadem potio [2] spasmos stomachi sedat ex aceto mulso calido. Tussim sanare dicuntur piscium modo e jure decoctæ in patinis ranæ. [3] Suspensæ autem pedibus, cum destillave-

NOTÆ.

[i]*d est, piscis, tanta efficacia est adversum strumas, ut ad quamlibet partem corporis admotus, strumarum vitium omne persanet.* Et pag. 110. *Marini lepores oleo veteri injecti, bene faciunt discutiendis strumis*, &c. Certior multo auctor Scribonius Largus, Compos. 80. *Ad strumas melius marini lepores oleo vetere necati faciunt, in plumbea pyxide clusi, quam diebus XL. diligenter alligatam oportet habere. Postea ex ea, pinna oblinenda sunt struma, superque eas pellis lanata non nimium tonsa, tegendi gratia, imponenda est. Præcipere autem oportet, ne quis hoc medicamento manus inquinet, aut inquinatas, priusquam laverit, ad os referat.*

5. *Echini testis &c.*] Iisdem verbis Marcellus Empir. cap. 15. pag. 108. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 28. & 29.

6. *Item scolopendra.*] Ei videlicet, de qua lib. 9. sect. 67.

7. *Cancro fluviatili &c.*] Marcellus Empir. loc. cit. ad verbum.

8. *Mirifice &c.*] Marcellus Empiric. loc. cit.

9. *Et sauri piscis.*] Hoc est, lacerti. Vide Notas & Emendationes, num. XIX.

10. *Quin & testis.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 15. pag. 109.

11. *Anginas mænarum &c.*] Plinius Valer. ad verbum, lib. 1. cap. 52. & Macellus Empir. loc cit.

12. *Cancri fluviatiles.*] In Græcia, Creta, Sicilia, Etruriaque frequentes: in Gallia, Germaniaque nulli. Effigiem vide apud Rondel. lib. de pisc. fluviat. cap. 34.

13. *Uva medetur.*] Iisdem verbis Plinius Valer. lib. 1. cap. 43.

Sect. XXIX. 1. *Cum Hammoniaci.*] Hammoniacum ipsum per se prodesse suspiriosis auctor est Scribonius Largus, Compos. 79.

2. *Spasmos stomachi.*] Dalecampius vehementiores singultus interpretatur, quorum molestia ægri convelluntur.

3. *Suspensa autem.*] Quemadmodum suspendi Sallustius Dionysius jussit, sect. 26.

rit in patinam saliva earum, [4] exenterari jubentur, abjectisque interaneis condiri. [5] Est rana parva arborem scandens, atque ex ea vociferans: in hujus os si quis exspuat, ipsamque demittat, tussi liberari narratur. [6] Præcipiunt & cochleæ crudæ carnem tritam bibere ex aqua calida in tussi cruenta.

CAP. IX. XXX. Jocineris doloribus scorpio marinus in vino necatur, ut inde bibatur. [1] Conchæ longæ carnes ex mulso potæ cum aqua, pari modo: aut, si febres sint, ex aqua mulsa. Lateris dolores leniunt hippocampi tosti sumpti, [2] tetheaque similis ostreo in cibo sumpta: [3] ischiadicorum, muria siluri clystere infusa. Dantur autem conchæ ternis obolis dilutæ in vini sextariis duobus per dies quindecim.

XXXI. [1] Alvum emollit silurus e jure, & torpedo in cibo. Et [2] olus marinum simile sativo: stomacho inimicum, alvum facillime purgat: sed propter acrimoniam cum pingui carne coquitur. [3] Et omnium piscium jus. Idem & urinas ciet, e vino maxime. [4] Optimum e scorpionibus & iülide, & saxatilibus, nec virus resipientibus.

NOTÆ.

4. *Exenterari.*] Reg. 2. & alii, *exinterari*, ab interaneis.

5. *Est rana parva.*] Δρυοπὶς, opinor, de qua sect. 24.

6. *Præcipiunt*] Plinius Valer. lib. 1. cap. 64. *Ad exscreationem cruentam. Cochleæ elixa teruntur, & ex aqua bibuntur .... Cochleæ illotæ ex aqua marina coquuntur, & ita devorantur. Cochleæ rursus cum testis suis tritæ, addito croco, eduntur.*

Sect. XXX, 1. *Concha longa.*] In Indice hujus loci, *Strombus, sive concha longa.* Στρόμβος genus conchæ est, instar buccini. Nicandri scholiastes: Τὸν στρόμβον ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι ἐστρεμμένον τῶν κογχυλίων, οἷς ἐχρῶντο ἀντὶ σάλπιγγος, concha genus quo tubæ vice utebantur: Ut apud poëtam, *dum personat æquora concha.* Gaza apud Arist. *turbinem* vertit.

2. *Tetheaque.*] Sic M S S. omnes, & hujus loci Index. Græcis τὸ τῆθος & τὰ τήθεα, genus ostreorum est, vel fungorum potius, quod ceteris marinis propius a terra abest, παρὰ τὸ τιθεῖν, [illegible] γῆ· μάλιστα γὰρ εἴη μᾶλλον τῶν ἄλλων θαλασσίων, inquit Eustath. in Iliad. π'. pag. 1084. Xenocrates, lib. de alimento ex aquatilibus, apud Oribas. lib. 2. cap. 58. *Tethea in limo nascuntur, & litoribus alga feracibus, inveniunturque in musco, alga, & fuco: similiaque sunt fungo plantæ marinæ, &c.*

3. *Ischiadicorum.*] Sic Diosc. lib. 2. cap. 29. de siluri muria: ἐγκλυζομένη δὲ ἰσχιαδικοὺς θεραπεύει. Galenus item, lib. 11. de fac. simp. medic. cap. 2. pag. 318.

Sect. XXXI. 1. *Alvum emollit.*] Silurus Dioscoridi similiter loc. cit. εὐκοίλιος, bonam facit alvum.

2. *Et olus marinum.*] Plinius, lib. 20. sect. 38. *Marina brassica vehementissime ex omnibus alvum ciet. Coquitur propter acrimoniam cum pingui carne, stomacho inimicissima.*

3. *Et omnium.*] Diosc. lib. 2. cap. 35. Ζωμὸς δὲ ὁ ἐκ τῶν νεαρῶν ἰχθύων, κοιλίας ὑπαγωγὸς, &c. *Recentium piscium jus, modo per se, modo ex vino potum, alvum subducit.*

4. *Optimum &c.*] Hæc totidem verbis Diosc. loc. cit. Ἰδίως δὲ σκευάζεται πρὸς ταῦτα ὁ ἀπὸ τῶν σκορπίων, καὶ ἰουλίδων, καὶ φυκίδων, καὶ τῶν ἄλλων πετραίων ἁπαλῶν, καὶ ἀβρώμων. Athenæo, lib. 7. pag. 304. ἰουλὶς e saxatilium quoque genere est. A Liguribus *Girello*, & a nonnullis etiam *Donzella* dicta, teste Rondel. lib. 6. cap. 7. Vide & Hippol. Salvian, fol. 219.

[5] Coqui debent cum anetho, apio, coriandro, porro, additis oleo & sale. [6] Purgant & cybia vetera, privatimque cruditates, pituitam bilemque trahunt. Purgant & myaces, quorum natura tota in hoc loco dicetur. [7] Acervantur muricum modo, vivuntque in algosis, gratissimi autumno, [8] & ubi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Ægypto laudatissimi. Procedente hieme, amaritudinem trahunt, coloremque rubrum. [9] Horum jus traditur alvum & vesicas exinanire, interanea [a] destringere, omnia adaperire, renes purgare, sanguinem adipemque minuere. Itaque utilissimi sunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulario, inflationibus. [10] Item prodesse fellis, pituitæ, pulmonis, jocineris, splenis vitiis, rheumatismis. Fauces tantum vexant, vocemque obtundunt. Hulcera quæ serpant, aut sint purganda, sanant: item carcinomata. Cremati autem, ut murices, & morsus canum hominumque cum melle, lepras, lentigines. [11] Cinis eorum lotus emendat caligines, gingivarum & dentium vitia, eruptiones pituitæ: [12] & contra dorycnium aut [13] opocarpathon antidoti vicem obtinent. Degenerant in duas species: in mitulos, [14] qui salem virusque resipiunt: myïscas, quæ rotunditate differunt, minores aliquanto atque hirtæ, tenuioribus testis, carne dulciores. [15] Mituli quoque, ut murices, cinere causticam vim habent: & ad

INTERPRETATIO.

[a] *Destringere.*] Detergere.

NOTÆ.

5. *Coqui debent.*] Diosc. ad verbum, loc. cit.

6. *Purgant & myaces.*] Aristoteles μύας vocat, & Athenæus: μύακας alii: Myaces commune nomen est, mitulos, qui majores, grandioresque: & myïscas quæ minores, complexum. De utrisque mox Plinius.

7. *Acervantur.*] Plinius, lib. 9. sect. 60. de purpureis: *Congregantur verno tempore, mutuoque attritu lentorem cujusdam ceræ salivant. Simili modo & murices.* Quod a Philosopho accepit, ut diximus, qui & μύας pariter cerificare adjicit, κηρίζουσι δὲ καὶ οἱ μύες.

8. *Et ubi multa dulcis.*] Sic de ostreis paulo ante, sect. 21. *Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi influunt amnes.*

9. *Horum jus.*] Athenæus, lib. 3. pag. 86. & 87. Horatius, lib. 2. Satyr. 4. vers. 27.

Si dura morabitur alvus,
Mitulus, & viles pellent obstantia conchæ.

10 *Item prodesse.*] In Reg. 2. Colb. 3. & Chiffl. *obesse*, vitiis scilicet obest, cum ea amolitur.

11. *Cinis eorum lotus.*] Sic Reg. 2. & Pintiani codex. Hactenus editi, & Colb. 3. *potus* minus sincere, ut arbitror.

12. *Et contra dorycnium.*] Scribonius Largus, Compos. 191. *ad dorycnion: Adjuvari debent lasi ab eo .... conchyliis omnibus crudis atque decoctis.*

13. *Opocarpathon.*] Carpathi succum, de quo sect. 20.

14. *Qui salem.*] Vide Notas & Emend. num. XX.

15. *Mituli quoque.*] Hos vulgus in Gallia musculos vocat, *des muscles*: myïscas, *des moules.*

lepras, lentigines, maculas. [16] Lavantur quoque plumbi modo ad ᵇ genarum crassitudines, & oculorum albugines, caliginesque, atque in aliis partibus sordida hulcera, capitisque pusulas. [17] Carnes vero eorum ad canis morsus imponuntur. At pelorides emolliunt alvum: [18] item castorea ex aqua mulsa drachmis binis. Qui vehementius volunt, addunt cucumeris sativi radicis siccatæ drachmam, & aphronitri duas. Tetheæ torminibus & inflationibus occurrunt. [19] Inveniuntur hæ in foliis marinis sugentes, fungorum verius generis, quam piscium. Eædem & tenesmum dissolvunt, renumque vitia. [20] Nascitur & in mari absinthium, quod aliqui Seriphium vocant, circa Taposirin maxime Ægypti, exilius terrestri. Alvum solvit, [21] & noxiis animalibus intestina liberat. [22] Solvunt & sepiæ. In cibo dantur cum oleo, & sale, & farina, decoctæ. [23] Mænæ salsæ cum felle taurino illitæ umbilico, alvum solvunt. [24] Jus piscium in patina coctorum cum lactucis tenesmum discutit. [25] Cancri fluviatiles triti ex aqua poti, alvum sistunt, urinam cient, [26] in vino alvum. [27] Ademptis brachiis calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, singulis eorum drachmis. Ileos & inflationes castorea cum dauci semine, & petroselini, quantum ternis digitis sumatur, ex mulsi calidi cyathis quatuor: tormina vero [28] cum anetho ex vino mixto. Erythini in cibo sumpti sistunt alvum. Dysentericis medentur ranæ cum scilla decoctæ,

INTERPRETATIO.

ᵇ *Genarum.*] Palpebrarum.

NOTÆ.

16. *Lavantur.*] Diosc. lib. 2. cap. 7. Μύακες ... καέντες τὸ αὐτὸ δρῶσι τοῖς κήρυξι. Ἰδιαίτερον δὲ πλυθέντες ὡς μόλιβδος, χρησιμεύουσιν εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ σὺν μέλιτι, ἐκτήκοντες παχύτητας βλεφάρων, καὶ σμήχοντες λευκώματα, καὶ τὰ ἄλλως ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις. Quæ verbis totidem Plinius.

17. *Carnes vero.*] Dioscor. loc. cit. & Galenus similiter, lib. XI. de fac. simp. med. cap. 1. pag. 299.

18. *Item castorea.*] Pari modo sumpta & menses cient, & partus secundasque ejiciunt, teste Dioscor. lib. 2. cap. 26.

19. *Inveniuntur hæ.*] Vide quæ diximus de iis, sect. sup.

20. *Nascitur & in mari.*] Hæc jam delibata superius, lib. 27. sect. 29.

21. *Et noxiis.*] Marcellus Empir. cap. 28. pag. 199.

22. *Solvunt & sepiæ.*] Inter ea quæ alvum movent, sepiarum attramentum Celsus annumerat, lib. 2. cap. 29.

23. *Mænæ salsæ.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 23.

24. *Jus piscium.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 39. pag. 203. & Plinius Valer. lib. 2. cap. 24.

25. *Cancri fluviatiles.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 27.

26. *In vino alvum.*] Sic omnes editi, cum Colb. 3. At Reg. 2. & Chiffl. *in vino albo.*

27. *Ademptis brachiis.*] Simpliciore via Marcellus Empir. cap. 26. pag. 177. *Cancri testam*, inquit, *diligenter teres, & vino subdulci miscebis, & colatam potionem dabis bibendam ei qui calculi molestia laborabit.*

28. *Cum anetho ex vino.*] Vide Notas & Emend. num. XXI.

ita ut pastilli fiant : vel cor earum cum melle tritum, ut tradit Niceratus. Morbo regio salsamentum cum pipere, ita ut reliqua carne abstineatur.

XXXII. [1] Lieni medetur solea piscis impositus : item torpedo : item rhombus vivus : dein remittitur in mare. [2] Scorpio marinus necatus in vino, vesicæ vitia, & calculos sanat. [3] Lapis, qui invenitur in scorpionis marini cauda, pondere oboli potus : enhydridis jecur : [4] blendiorum cinis cum ruta. [5] Inveniuntur & in bacchi piscis capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua calculosis præclare medentur. Aïunt & urticam marinam in vino potam prodesse : item pulmonem marinum decoctum in aqua. [6] Ova sepiæ urinam movent, renumque pituitas extrahunt. Rupta convulsa cancri fluviatiles triti in asinino lacte maxime sanant : [7] echini vero cum spinis suis contusi in vino poti calculos. [8] Modus singulis hemina : bibitur donec prosit : & alias in cibis ad hoc proficiunt. Purgatur vesica & pectinum cibo. [9] Ex his mares alii donacas, alii aulos vocant : feminas onychas. Urinam mares movent. Dulciores feminæ sunt & unicolores. [10] Sepiæ quoque ova urinam movent, renes purgant.

Notæ.

Sect. XXXII. *Lieni medetur*] Vide Notas & Emend. num. XXII.

2. *Scorpio marinus.*] Totidem verbis Plinius Valer. lib. 2. cap. 39. & Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181.

3. *Lapis.*] Vide Notas & Emend. num. XXIII.

4. *Blendiorum.*] Ita Reg. 1. & 2. ac Colb. 3. Et index hujus loci ex omnium codicum fide, *Blendea.* In editis *blenniorum* Oppiano, lib. 1. fol. 108. Βλέννος. Athenæo, lib. 7. pag. 288. Βέλεννος. Describitur a Rondeletio pisciculus pelagius, rarissimusque, lib. 7. cap. 9. pag. 214.

5. *Inveniuntur &c.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 39. *Inveniuntur in brancis* (lege *bacchi*) *piscis capite quasi lapilli, qui poti ex aqua, calculosis præclare medentur.*

6. *Ova sepiæ.*] Marcellus Empir. ad verbum, cap. 26. pag. 179.

7. *Echini vero &c.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 39. & Marcellus Empir. cap. 26. pag. 177.

8. *Modus.*] Hoc est, ut Plinii Valer. paraphrasi utar, *singuli ex hemina vini bibuntur.*

9. *Ex his.*] Hoc est, e pectinibus. Pectinum autem vocabulo laxius abutitur, ut solenes quoque eo comprehendat. Nam de solenibus totidem verba facit Diphilus Siphnius Medicus, apud Athenæum, lib. 3. pag. 90. Οἱ δὲ σωλῆνες μὲν πρός τινων καλοῦνται, πρός τινων δὲ καὶ αὐλοί, καὶ δόνακες, καὶ ὄνυχες, πολύχυλοι, καὶ κακόχυλοι, κολλώδεις. Καὶ οἱ μὲν ἄρρενες αὐτῶν ῥαβδωτοί εἰσι, καὶ οὐ μονοχρώματοι· εἰσὶ δὲ τοῖς λιθιῶσι, καὶ ἄλλως δυσουροῦσιν εὔθετοι· αἱ δὲ θήλεις μονοχρώματοί τε εἰσὶ, καὶ γλυκύτεραι. *Quos nonnulli solenas vocant, quidam aulos, donacas, onychas, succi multum suppeditant, sed pravi, & glutinosi. Ex his mares, virgati, colorisque cærulei, calculosis & ægre meïentibus opitulantur : feminæ vero unicolores sunt ac dulciores.* Δόνακες porro appellantur a figura cavæ arundinis : αὐλοὶ, a tubæ similitudine : ὄνυχες ab unguis colore, quam ob rem & δάκτυλοι, hoc est, digiti cognominati inferius sect. 53.

10. *Sepia quoque.*] Hanc clausulam vix Plinianam puto, cum proxime ante idem diserte efferatur, *Ova sepiæ urinam movent, renumque pituitas extrahunt.*

XXXIII. Enterocelicis lepus illinitur tritus cum melle. [1] Jecur quoque aquaticæ colubræ, [2] item hydri tritum potumque, calculosis prodest. [3] Ischiadicos autem liberant salsamenta ex siluro infusa clystere, evacuata prius alvo. [4] Sedis attritus cinis e capite mugilum mullorumque: comburuntur autem in fictili vase: illini cum melle debent. Item capitis mænarum cinis & ad rhagadas, & ad condylomata utilis: sicut pelamidum salsarum capitum cinis, vel cybiorum cum melle. Torpedo apposita [a] procidentis interanei morbum ibi coërcet. Cancrorum fluviatilium cinis ex olea & cera, rimas in eadem parte emendat: item & marini cancri polline.

XXXIV. Panos salsamenta coracini discutiunt: sciænæ interanea & squamæ combustæ: scorpio in vino decoctus, ita ut foveantur ex illo. [1] At echinorum testæ contusæ & ex aqua illitæ, incipientibus panis resistunt. [2] Muricum vel purpurarum cinis utroque modo, sive discutere opus sit incipientes, sive concoctos emittere. [3] Quidam ita componunt medicamentum: ceræ & thuris drachmas xx. spumæ argenti xl. cineris muricum x. olei veteris heminam. [4] Prosunt per se salsamenta cocta. Cancri fluviatiles triti verendorum pusulas discutiunt: [5] cinis ex capite mænarum: item carnes decoctæ & impositæ. Similiter percæ salsæ e capite cinis melle addito. Pelamidum capitis cinis, aut squatinæ piscis cutis combusta. [6] Hæc est, qua diximus lignum poliri: quia & e mari [a] fabriles usus exeunt. Prosunt & sma-

INTERPRETATIO.

a *Procidentis.*] Procidentis sedis.
a *Fabriles.*] Quæ ad fabrorum usus pertinent.

NOTÆ.

Sect. XXXIII. 1. *Jecur quoque aquaticæ colubræ.*] Hoc est, enhydridis, de qua sect. 19. & 26

2. *Item hydri.*] Ita Reg. 2. cæterique MSS. Anguium genus id est, quod in terra & in aqua vivit, ut dictum est lib. 29. sect. 22.

3. *Ischiadicos.*] Simile est quod allatum supra sect. 30. *Ischiadicorum* dolores lenit *muria siluri clystere infusa.*

4. *Sedis attritus.*] Marcellus Empir. cap. 31. pag. 222. etiam carnes horum decoctas, cum melle subactas & impositas, prodesse scribit.

Sect. XXXIV. 1. *At echinorum testa.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 27.

2. *Muricum vel &c.*] Totidem verbis Marcellus Empir. cap. 32. pag. 225. & Plinius Valer. loc. cit.

3. *Quidam ita componunt.*] Hæc syllabis plane totidem Plinius Valer. lib. 3. cap. 17. Hoc medicamentum Græci διὰ ὀστρέχων vocant.

4. *Prosunt per se.*] Plinius Valer. loc. cit.

5. *Cinis ex capite.*] Diosc. lib. 2. cap. 31. Καὶ τῆς μαινίδος ἡ κεφαλὴ καῦσα λεία τὰς ἐν δακτυλίῳ πεπλωμένας ῥαγάδας καταπασθεῖσα ἀφίστησι. *Mænæ quoque caput ustum tritumque si inspergatur, sedis rhagadas emendat.* Galenus similiter, lib. XI. de facult. simp. med. cap. 1. pag. 302.

6. *Hæc est, qua diximus.*] Libro 9. sect. 14. *Aspera cute* integuntur, *ut squatina, qua lignum & ebora poliuntur.*

rides

rides illitæ: [7] item muricum vel purpurarum testæ cinis cum melle: efficacius crematarum cum carnibus suis. [8] Carbunculos verendorum privatim salsamenta cocta cum melle restinguunt. [9] At testem, si descenderit, cochlearum spuma illini volunt.

XXXV. [1] Urinæ incontinentiam hippocampi tosti & in cibo sæpius sumpti emendant. [2] Item ophidion pisciculus congro similis cum lilii radice. Pisciculi minuti, [a] ex ventre ejus qui devoraverit exempti, & cremati, ita ut cinis eorum bibatur ex aqua. [3] Jubent & cochleas Africanas cum sua carne comburi, cineremque ex vino Signino dari.

XXXVI. [1] Podagris articulariisque morbis utile est oleum, in quo decocta sint ranarum intestina: & rubetæ cinis cum adipe vetere. Quidam & hordei cinerem adjiciunt, trium rerum æquo pondere. Jubent & lepore marino recenti podagram fricari. Fibrinis quoque pellibus calceari, maxime Pontici fibri. [2] Item vituli marini: cujus & adeps prodest. Nec non & bryon, [3] de quo diximus, lactucæ simile, rugosioribus foliis, sine caule. Natura est ei styptica. Impositumque lenit

INTERPRETATIO.

[a] *Ex ventre.*] Ex veutre piscis alterius.

NOTÆ.

7. *Item muricum..... efficacius &c.*] Hæc Plinius Valer. ad verbum, lib. 2. cap. 41. & Marcellus Empir. cap. 33. pag. 230.

8. *Carbunculos.*] Marcellus Empir. & Plinius Valer. locis cit.

9. *At testem.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 42. Noster ipse superius, lib. 30. sect. 22. *Si decidat testium alter, spumam cochlearum illitam remedio esse tradunt.*

Sect. XXXV. 1. *Vrina incontinentiam.*] Sic MSS. omnes, sic ipse Plinius lib. 30. sect. 22. ubi eadem genera morborum ordine persequitur: seminis incontinentiam, quam Rondeletius hic obtrudit, lib. 14. cap. 2. inter illa non recensuit.

2. *Item ophidion.*] Ὀφίδιον, quasi parvum serpentem dicas, diminuto nomine ab Ὄφις. Monspeliensibus *Donzella* dicitur, ut auctor est Rondeletius, lib. 14. cap. 2.

3. *Jubent & cochleas.*] Verbum verbo transcripsit Plinius Valer. lib. 2. cap. 40. Quin & ipse noster, lib. 30. sect. 22. *Sicut ad urinæ incontinentiam .... cochleas Africanas cum sua carne & testa crematas, poto cinere.*

Sect XXXVI. 1. *Podagris.*] Marcellus Empir. cap. 36. pag. 246 *Vtiliter in dolore perunguntur pedes oleo in quo decocta sint intestina ranarum. Rana quoque rubeta exusta cinis* &c. Totidem verbis & Plinius Valer. lib 3. cap. 14.

2. *Item vituli marini*] Ita MSS. omnes. Subintellige, pellibus calceari, vel ut MSS. habent, *calciari.* Marcellus Empir. cap. 36. pag. 246. *Vituli marini .... pelle facta calciamenta, si quis in quotidiano usu habuerit, efficaciter podagræ morbo carebit.* Plinius Valer. lib. 3. cap. 14. *Podagræ depellendæ: Adipe vituli marini,* inquit, *pedes perunguntur: cujus & pellibus calciari convenit* Galenus item, lib. 3. Εὐπορ. pag. 663 Πρὸς ποδαλγίαν. Φώκης δέρμα, ἢ λέοντος, ἢ λύκου, ἢ ἀλώπεκος, ἐάν τις ἐργάζηται, καὶ φορῇ ὑποδήματα, οὐκ ἀλγήσει τοὺς πόδας.

3. *De quo diximus.*] Libro 27. sect. 33. *Bryon marinum herba sine dubitatione est, lactuca foliis similis .... Præcipua siccandi ei spissandique vis, & collectiones omnes inflammationesque cohibendi, præcipue podagra* &c.

impetus podagræ. [4] Item alga, de qua ipsa dictum est, observaturque in ea, ne arida imponatur. [5] Perniones emendat pulmo marinus, [6] cancrique marini cinis ex oleo, item fluviatiles triti, sicque cinere & oleo subacti: & siluri adeps. [7] Et in articulis, morborum impetus sedant ranæ subinde recentes impositæ: quidam dissectas jubent imponi. Corpus auget jus mitulorum, & concharum.

XXXVII. [1] Comitiales, ut diximus, coagulum vituli marini bibunt cum lacte equino, asininove, aut cum Punici succo, quidam ex aceto mulso. Nec non aliqui per se pilulas devorant. [2] Castoreum in aceti mulsi cyathis tribus jejunis datur. His vero, qui sæpius corripiuntur, clystere infusum mirifice prodest. [3] Castorei drachmæ duæ esse debebunt, mellis & olei sextarius, & aquæ tantumdem. Ad præsens vero correptis olfactu subvenit cum aceto. [4] Datur & mustelæ marinæ jecur, item muris: [5] vel testudinum sanguis.

Cap. X. XXXVIII. [1] Febrium circuitus tollit jecur delphini gustatum ante accessiones. Hippocampi necantur in roseo, ut perungantur ægri [2] in frigidis febribus. Et ipsi alligantur ægris. [3] Item ex asello pisce lapilli, qui plena Luna inveniuntur in capite, alligantur in linteolo. Pagri fluviatilis longissimus dens capillo adalligatus, ita ut quinque diebus eum qui alligaverit, non cernat æger: [4] ranæ in trivio decoctæ oleo abjectis carnibus, perunctos liberant quartanis. Sunt qui strangulatas in oleo, ipsas clam adalligent, oleoque eo perungant. Cor earum adalligatum frigora febrium minuit: [5] & oleum, in quo inte-

NOTÆ.

4. *Item alga, de qua.*] Libro 26. sect. 66. & hujus libri sect. 22.

5. *Perniones.*] Plinius Valer. lib. 2. cap. 49. & Diosc. lib. 2. cap. 39.

6. *Cancrique marini.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 232. & Plinius Valer. loc. cit.

7. *Et in articulis.*] Ad verbum hæc Marcellus Empir. cap. 34. pag. 236.

Sect. XXXVII. 1. *Comitiales, ut diximus.*] Libro 8. sect. 49. Sic Plinius Valer. lib. 2. cap. 58. & Diosc. lib. 2. cap. 85. Cælius Aurel. lib. 1. Chron. cap. 4. de epilepsia: *Dant etiam bibendum lac asininum, cum sale, vel sanguine testudinis marinæ, aut vituli marini: & non solum sanguinem, verum etiam coagula quæ lacti miscentur.* Hæc vero ipse deinde medicamenta damnat.

2. *Castoreum &c.*] Plinius Valer. ad verbum, loc. cit.

3. *Castorei drachmæ.*] Plinius Valer. loc. cit.

4. *Datur & mustelæ*] Plinius Valer. loc. cit.

5. *Vel testudinum sanguis.*] Cælius Aurel. loco proxime allato. Scribon. Largus, Compos. 16.

Sect. XXXVIII. 1. *Febrium circuitus.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 3.

2. *In frigidis febribus.*] Quæ cum extremarum corporis partium refrigeratione veniunt.

3. *Item ex asello.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 3 cap. 3. molari figura in aselli capite lapides reperiri scribit Ælianus, lib. 6. hist. anim. cap. 30.

4. *Ranæ in trivio.*] Sic MSS. omnes, non *ex trivio.* Sic etiam Plinius Valer. lib. 3. cap. 6. & Q. Serenus, cap. 50. de quartana febri, pag. 157.

Sed prius est oleo partus fervescere ranæ
In triviis, illoque artus perducere succo.

5. *Et oleum, in quo.*] Q. Serenus, cap. 10. *de humoribus* (lege, *de horro-*

ſtina decocta ſint. [6] Maxime autem quartanis liberant, ablatis unguibus ranæ adalligatæ, & rubetæ. [7] Jecur ejus vel cor adalligatur in panno leucophæo. [8] Cancri fluviatiles triti in oleo & aqua, perunctis ante acceſſiones in febribus proſunt. Aliqui & piper addunt. Alii decoctos ad quartas in vino e balineo egreſſis bibere ſuadent in quartanis. Aliqui vero ſiniſtrum oculum devorari jubent. [9] Magi quoque oculis eorum ante Solis ortum adalligatis ægro, ita ut cæcos dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt. Eoſdem oculos [10] cum carnibus luſciniæ in pelle cervina adalligatos, præſtare vigiliam ſomno fugato tradunt. In lethargum vergentibus coagulo balænæ, aut vituli marini ad olfactum utuntur. Alii ſanguinem teſtudinum lethargicis illinunt. Tertianis mederi dicitur [11] & ſpondylus percæ adalligatus: quartanis cochleæ fluviatiles in cibo recentes. Quidam ob id aſſervant ſale, ut dent tritas in potu.

XXXIX. Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Proſunt & cardiacis. Cachecticis, quorum corpus macie conficitur, tethea utilia ſunt cum ruta ac melle. [1] Hydropicis medetur adeps delphini liquatus, cum vino potus. [2] Gravitati ſaporis occurritur tactis naribus unguento, aut odoribus, vel quoquo modo obturatis. Strombi quoque carnes tritæ, & in mulſi tribus heminis pari modo aquæ, aut ſi febres ſint, ex aqua mulſa datæ proficiunt. Item ſuccus cancrorum fluviatilium cum melle. Ranæ quoque aquaticæ in vino vetere & farre decoctæ, ac pro cibo ſumptæ, ita ut bibatur ex eodem

NOTÆ.

ribus,) & perfrictionibus medendis, p. 130.

Sæpe ita pervadit vis frigoris, ac tenet artus,
Vt vix quæſito medicamine pulſa recedat,
Si ranam ex oleo decoxeris, abjice carnem:
Membra fove.

6. *Maxime autem.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 6. ad verbum.

7. *Jecur ejus.*] Plinius Valer. loc. cit.

8. *Cancri fluviatiles.*] Ad verbum Plinius Valer. lib. 3. cap 3.

9. *Magi quoque oculis eorum.*] Sic Reg. 2. & alii M S S. non *earum*, ut editi: & mox *cæcos*, non *cæcas*: ad cancros enim fluviatiles ea pertinent. Plinius Valer. lib. 3. cap. 5. *Tertiana curanda. Cancri fluvialis*, inquit, *oculi eruti alligantur, & ipſe cancer in aquam remittitur.*

10. *Cum carnibus luſciniæ.*] Ælianus, lib. 1. hiſt. anim. cap. 43. de luſcinia: *Λέγουσι δὲ καὶ τὰ κρέα αὐτῆς εἰς ἀγρυπνίαν λυσιτελεῖν, ejus etiam carnes vigiliam fovere aiunt.*

11. *Et ſpondylus percæ.*] Σπόνδυλος ſive σφόνδυλος vertebra eſt ſpinæ dorſi, ut omnes norunt. In libris hactenus editis *per ſe*, inepte, pro *percæ*, ut in Reg. 2. cod. Colb. 3. & in eo quem Pintianus vidit.

Sect. XXXIX. 1. *Hydropicis.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 12. *de hydropiſi: Adeps delphini*, inquit, *ex vino bibitur: propter graveolentiam naribus obturatis, aut unguento optimo tactis.*

2. *Gravitati ſaporis.*] Monet Dalecampius, in quodam M S. codice legi *ſoporis*: perinde quaſi ſit de lethargo ſermo: quod quam ineptum ſit, tum ex Plinii Valeriani verbis proxime allatis palam eſt: tum quod quæ ſequuntur remedia, ad hydropicos adhuc ſpectant,

vafe. [3] Vel teftudo decifis pedibus, capite, cauda, & inteftinis exemptis, reliqua carne ita condita, ut citra faftidium fumi poffit. [4] Cancri fluviatiles ex jure fumpti, & phthificis prodeffe traduntur.

XL. [1] Adufta fanantur cancri marini vel fluviatilis cinere: & ea quæ ferventi aqua combufta funt. Hæc curatio etiam pilos reftituit cum ranarum fluviatilium cinere. Putantque utendum cum cera & adipe urfino. [2] Prodeft & fibrinarum pellium cinis. Ignes facros reftinguunt ranarum viventium ventres impofiti: pedibus pofterioribus pronas adalligari jubent, ut crebriore anhelitu profint. Utuntur & filurorum capitum cinere, falfamentorum ex aceto. [3] Pruritum fcabiemque non hominum modo, fed & quadrupedum efficaciffime fedat jecur paftinacæ decoctum in oleo.

XLI. Nervos vel præcifos [1] purpurarum callum, quo fe operiunt, tufum glutinat. [2] Tetanicos coagulum vituli adjuvat in vino potum oboli pondere: item ichthyocolla. [3] Tremulos caftoreum, fi ex oleo perungantur. [4] Mullos in cibo inutiles nervis invenio.

XLII. [1] Sanguinem fieri pifcium cibo putant, [2] fifti polypo tufo illitoque. De quo & hæc traduntur: muriam ipfum ex fefe emittere, & ideo non debere addi in coquendo: fecari arundine: ferro enim inifici, vitiumque trahere [a] natura definente. Ad fanguinem fiftendum

INTERPRETATIO.

[a] *Natura.*] Bonitate fucci vel fic degenerante in cibis.

NOTÆ.

3. *Vel teftudo &c.*] Plinius Valer. loc. cit. totidem verbis.

4. *Cancri fluviatiles.*] Plinius Valer. loc. cit. hydropicis pariter auxiliari fcribit: phthificis Aëtius, lib. 2. cap. 174. pag. 76.

Sect. XL. 1. *Adufta fanantur.*] Vide Notas & Emend. num. XXIV.

2. *Prodeft &c.*] Vide Notas & Emend. num. XXV.

3. *Pruritum, fcabiemque.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 39.

Sect. XLI. 1. *Purpurarum callum.*] Operculum five integumentum vocat Arift. lib. 5. de hift. anim. ἐπικάλυμμα. Sub illo operculo exferta lingua pafci purpuræ folent. Carni hæret, ut unguis nofter, duriufculum, nec tam ficcum tamen quam tefta: neque humidum, quale cochlearum eft, quod ex glutinofo humore, five ex muco fuo fibi ipfæ conficiunt. Pictum vide apud Rondelet. lib. 2. de teftac. cap. 2. pag. 64. A Diofc. lib. 2. cap. 10. ὄνυξ & πῶμα vocatur, ut dicemus inferius, fect. 46.

2. *Tetanicos.*] Vide Notas & Emend. XXVI.

3. *Tremulos caftoreum.*] Subintellige, adjuvat, ex antecedente fententia. Sic etiam Marcellus Empir. cap. 35. pag. 237.

4. *Mullos ... inutiles nervis.*] Quare & aciem oculorum eo cibo hebetari tradunt, ut ait ipfe fect. 24. Epilepticis olim interdicebant mullorum efu, tefte Hippocrate, lib. de morbo facro, text. 2. pag. 325.

Sect. XLII. 1. *Sanguinem fieri.*] Sic MSS. omnes: non *cieri*: etfi fequitur proxime, *fifti*. Sanguinem fieri, gigni eo cibo fignificat, vimque hanc ei alimento ineffe: ut proxime ante mullorum hanc dotem notavit, ut fint in cibo nervis inutiles.

2. *Sifti polypo &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 21.

& ranarum illinunt cinerem, vel sanguinem inarefactum. Quidam ex ea rana, quam Græci calamiten vocant, quoniam inter arundines fruticesque vivat, minima omnium & viridissima, sanguinem cineremve fieri jubent. Aliqui & nascentium ranarum in aqua, [3] quibus adhuc cauda est, in calice novo combustarum cinerem, si per nares fluat, injiciendum. Diversus hirudinum, quas sanguisugas vocant, ad extrahendum sanguinem usus est. Quippe eadem ratio earum, quæ [4] cucurbitularum medicinalium, ad corpora levanda sanguine, spiramenta laxanda, judicatur. Sed vitium, quod admissæ semel desiderium faciunt circa eadem tempora anni semper ejusdem medicinæ. [5] Multi podagris quoque admittendas censuere. [6] Decidunt satietate, & pondere ipso sanguinis detractæ, aut sale aspersæ. Aliquando tamen affixa relinquunt capita, quæ causa vulnera insanabilia facit, & multos interimit, [7] sicut Messalinum e Consularibus patriciis, [8] cum ad genua admisisset. [b] Invehunt virus remedio verso: maximeque rufæ ita formidantur. [9] Ergo sugentia ora forficibus præcidunt: ac veluti [10] siphonibus defluit sanguis: paulatimque morientium capita se contrahunt, nec relinquuntur. [11] Natura earum adversatur cimicibus, & suffitu necat eos. Fibrinarum pellium cum pice liquida combustarum cinis, narium profluvia sistit, succo porri mollitus.

XLIII. [1] Extrahunt tela corpori inhærentia sepiarum testæ ex

INTERPRETATIO.

[b] *Invehunt.*] Remedium quod afferebant, vertitur sic in venenum.

NOTÆ.

3. *Quibus adhuc cauda.*] Quiddam e limo matrumve utero adhærescens, quod instar caudæ sit.

4. *Cucurbitularum.*] Quas Celsus lib. 2. cap. XI. ut Plinius, cucurbitulas: cucurbitas, & cucurbitas ventosas, & ventosas simpliciter, nulloque adjuncto, Theodorus Priscianus appellat, lib. 2. parte 1. cap. 5. & alibi. Galli, *des Ventouses.*

5. *Multi podagris.*] Ita Q. Serenus, cap. 43. de podagra depellenda, pag. 155.

6. *Decidunt satietate.*] Reg. 2. *satiate*, sincerius, a recto *satias*. Terentio, Lucretio, Livio, ceterisque probis auctoribus vox admodum familiaris.

7. *Sicut Messalinum.*] De quo Plinius lib. 10. sect. 27. & nos ibi cum eo.

8. *Cum ad genua.*] Reg. 2. *ad genum.*

9. *Ergo sugentia ora.*] Monet Dalecampius ex vetere vel typo vel manuscripto legi commode posse, *Ergo sugentium inferiora*, hoc est, partes inferiores: quam scripturam secutus est Latinus in edit. Elzevir. Ita sane legi, si MS. ullus faveat, admodum probarim.

10. *Siphonibus.*] Fistulis, quales sunt e quibus emicant salientes aquæ.

11. *Natura earum.*] Vide quæ dicta sunt lib. 29. sect. 17.

Sect. XLIII. 1. *Extrahunt tela.*] Marcellus Empir. cap. 34. pag. 233. & Plinius Valer. lib. 3. cap. 49.

aqua, ſalſamentorum carnes, [2] cancri fluviatiles triti, [3] ſiluri fluviatilis, qui & alibi [4] quam in Nilo naſcitur, carnes impoſitæ recentes ſive ſalſæ. Ejuſdem cinis extrahit, & adeps: & cinis ſpinæ ejus vicem ſpodii præbet.

XLIV. [1] Hulcera quæ ſerpunt, & quæ in his excreſcunt, ex capite mænarum cinis, vel ſiluri coërcet. Carcinomata percarum capita ſalſarum: efficacius ſi cineri earum miſceatur ſal, [2] & cunila capitata, oleoque ſubigantur. Cancri marini cinis uſti cum plumbo, carcinomata compeſcit. [3] Ad hoc & fluviatilis ſufficit cum melle, [4] lineaque lanugine. Aliqui malunt alumen melque miſcere cineri. Phagedænæ ſiluro inveterato, & cum ſandaracha trito: [5] cacoëthe, & nomæ, & putreſcentia cybio vetere ſanantur. [6] Vermes innati ranarum felle tolluntur: fiſtulæ aperiuntur, ſiccanturque ſalſamentis cum linteolo immiſſis. [7] Intraque alterum diem callum omnem auferunt, & putreſcentia hulcerum, quæque ſerpunt, emplaſtri modo ſubacta & illita. [8] Et alex purgat hulcera [9] in linteolis concerptis. [10] Item echinorum teſtæ cinis. Carbunculos coracinorum ſalſamenta illita diſcutiunt. [11] Item mullorum ſalſamenti cinis. Quidam capite tantum utuntur cum melle, vel coracinorum carne. Muricum cinis cum oleo tu-

NOTÆ.

2. *Cancri fluviatiles.*] Plinius Valer. loc. cit.

3. *Siluri fluviatilis.*] Dioſcor. lib. 2. cap. 29. de ſiluro: Καταπλασθεῖσα ἡ ἡ σὰρξ ἡ ταριχηρή, σκόλοπας ἀνάγει.

4. *Quam in Nilo.*] Nam in Nilo naſci dictum eſt lib. 9. ſect. 17. Etiam & in Danubio diximus in Notis & Emendationibus ad librum nonum, num. XXIII.

Sect. XLIV. 1. *Hulcera &c.*] Totidem plane ſyllabis Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

2. *Et cunila capitata.*] Sativa, ut quidem reor, quæ & ſatureïa dicta: a nonnullis ob ſimilitudinem, thymbra: ob cacuminis fragrantiam capitata, a Q. Sereno, cap. de ſplene curando, thymbra κεφαλωτή.

Ac thymbra ſpeciem quam commemorant cephaloten, &c.

3. *Ad hoc & fluviatilis.*] Dioſc. lib. 2. cap. 12.

4. *Lineaque lanugine.*] Sic eleganter linamentum appellat, ſeu tomentum lineum, quod vulneribus imponitur, *Charpie.*

5. *Cacoëthe &c.*] Hæc totidem verbis Plinius Valer. lib. 3. cap. 22.

6. *Vermes &c.*] Plinius Valer. ad verbum, loc. cit. De vermibus hæc accipienda, qui hulceribus innaſcuntur.

7. *Intraque alterum &c.*] Plinius Valer. loc. cit.

8. *Et alex purgat hulcera.*] De alece diximus lib. 31. ſect. 44. Vide Notas & Emend. num. XXVII.

9. *In linteolis concerptis.*] Concerpta linteola, ut alibi diximus, Carpiam ſequior ætas appellavit: noſtri deinde *Charpie*, quæ vox Chirurgis nota: nam vulneribus inditur. Græcis Medicis μοτὸς eſt, vel πλατὺς μοτός.

10. *Item echinorum.*] Dioſc. lib. 2. cap. 1. de echini marini teſta: Κεκαυμένον δὲ καθαίρει τὰ ῥυπαρὰ ἕλκη, καὶ καταστέλλει τὰ ὑπερσαρκοῦντα. *Cremata teſta, ſeu teſtæ cinis, hulcera ſordida expurgat, eaque reprimit quæ in hulceribus ipſis excreſcunt.*

11. *Item mullorum ſalſamenti.*] Theod. Priſcianus, lib. 4. cap. 18. *de carbunculis: Mollium ſalſamentorum combuſtorum cinis adhibitus juvat.*

morem tollit: [12] cicatrices, fel scorpionis marini.

XLV. [1] Verrucas tollit glani jecur illitum: [2] capitis mænarum cinis cum allio tritus: [3] ad thymia crudis utuntur: [4] fel scorpionis marini rufi: [5] smarides tritæ illitæ. Alex defervefacta unguium scabritiam, cinisque e capite mænarum extenuat.

XLVI. Mulieribus lactis copiam facit glauciscus e jure sumptus, & smarides cum ptisana sumptæ, vel cum feniculo decoctæ. [1] Mammas ipsas muricum vel purpuræ testarum cinis cum melle efficaciter sanat. Cancri fluviatiles illiti, vel marini, pilos in mamma, vel muricum carnes appositæ tollunt. [2] Squatinæ illitæ crescere mammas non patiuntur. Delphini adipe [3] linamenta accensa excitant vulvæ strangulatu oppressas. Item strombi in aceto putrefacti. Percarum vel mænarum capitis cinis admixto sale, & cunila, oleoque, vulvæ medetur: suffitione quoque secundas detrahit. [4] Item vituli marini adeps instillatur igni naribus intermortuarum vulvæ vitio: coagulo ejusdem in vellere imponitur. Pulmo marinus alligatus purgat egregie pro-

NOTÆ.

12. *Cicatrices fel &c.*] Plinius Valer. lib. 3. cap. 46.

Sect. XLV. 1. *Verrucas tollit glani jecur.*] Qui & glanis dicitur, lib. 9. sect. 67.

2. *Capitis mænarum .... cum allio.*] Sic libri omnes editi, & Reg. 2. Colb. 3. aliique. In Chiffl. *cum oleo*: & Plinius Valer. lib. 3. cap. 42. *Ad verrucas, clavos, & callos: Capitum mænarum cinere cum oleo trito*: alii codd. *cum allio.*

3. *Ad thymia crudis.*] Mænis videlicet. Ita MSS. omnes. Miror Rondeletium lib. 5. cap. 13. hæsisse in re tam perspicua: confessumque quid esset hic *crudis*, se non videre: *ad thymia sedis* legi fore satius: quoniam Diosc. lib. 2. cap. 31. ad callosas sedis rhagadas mænarum capitis cinerem inspergi jubet. Sed longe a rhagadibus seu fissuris ani discrepant thymia, sive thymi, hoc est, verrucæ, fabæ magnitudine, quæ a colore thymi nomen habent. De vitiis sedis nihil hic auctor voluit.

4. *Fel scorpionis .... rufi.*] Hicesius apud Athen. lib. 7. pag. 320. scorpionum duplex statuit genus: pelagium alterum, alterum in cœnosis aquis degentem: & hunc nigricantem, illum vero rufum: καὶ ὁ μὲν πελάγιος πυῤῥός, ὁ δ' ἴτειος μελανίζει.

5. *Smarides tritæ.*] Diosc. lib. 2. cap. 30. Σμαρίδος ταριχηρᾶς ἡ κεφαλὴ καεῖσα, ἕλκη τὰ ὑπερσαρκοῦντα, καὶ νομὰς ἵστησι, καὶ ἥλους, καὶ θύμους ἀναλίσκει. *Smaridis salitæ caput exustum tritumque, excrescentes in hulceribus carnes cohibet, nomasque compescit: clavos thymosque absumit.*

Sect. XLVI. 1. *Mammas.*] Mammarum inflationes, de quibus Theod. Priscianus, lib. 3. cap. 1.

2. *Squatinæ illitæ.*] Sic typi, cum Reg. 2. In Chiffl. *squatina imposita.* Rondeletius lib. 12. cap. 21. experimento id se comprobasse aït, tota squatina mammis imposita, earum incrementum esse cohibitum, duriusculasque redditas.

3. *Linamenta.*] Linamentum (vox Celso familiaris) filum est, quod lino volvendo trahitur: qualia sunt ea ex quibus confici ellychnia solent.

4. *Item vituli.*] Hippocr. lib. 2. de morb. mul. tex. 18. pag. 547. inter suffocatæ vulvæ remedia, τὰς δὲ ῥῖνας, inquit, διαλεῖψαι ἐλαίῳ φώκης, *nares adipe vituli marini illinito.* Pintianus in suo cod. legi *igniaribus* admonet, mendo, ut ex Hippocrate liquet, minime jam obscuro. Hujus coagulum quoque suffitu prodesse in uteri strangulatu, scribit Diosc. lib. 2. Εὐπορ. cap. 88.

fluvia. Echini viventes tusi & in vino dulci poti. [5] Sistunt & cancri fluviatiles triti in vino potique. Item siluri suffitu, præcipue Africi, faciliores partus fieri dicuntur. Cancri ex aqua poti profluvia sistere: ex hyssopo purgare. Et si partus stranguletur, similiter poti auxiliantur. Eosdem recentes vel aridos bibunt ad partus continendos. [6] Hippocrates ad purgationes mortuosque partus utitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cum ruta & fuligine tritis, & in mulso datis potui. Iidem in jure cocti cum lapatho & apio, menstruas purgationes expediunt: lactisque ubertatem faciunt. Item in febri quæ fit cum capitis doloribus & oculorum palpitatione, mulieribus in vino austero poti prodesse dicuntur. [7] Castoreum ex mulso potum purgationibus prodest: contraque vulvam olfactum cum aceto & pice, aut subditum pastillis. [8] Ad secundas etiam uti eodem prodest cum panace in quatuor cyathis vini: & a frigore [a] laborantibus ternis obolis. Sed si castoreum fibrumve supergrediatur gravida, abortum facere dicitur, [9] & periclitari partus, [b] si superferatur. Mirum & quod de torpedine invenio: si capiatur, cum Luna in Libra sit, triduoque asservetur sub dio, faciles partus facere postea, quoties inferetur. Adjuvare & pastinacæ radius adalligatus umbilico existimatur, si viventi ablatus sit, ipsaque denuo in mare dimissa. [10] Invenio apud quosdam ostracium vocari, quod aliqui onychem vocant: hoc suffitum vulvæ pœnis mire resistere. Odorem esse castorei, meliusque cum eo ustum proficere. [11] Vetera quoque hulcera & cacoëthe ejusdem cinere sanari. Nam carbunculos & carci-

INTERPRETATIO.

[a] *Laborantibus.*] Gelu torpentibus. | [b] *Si.*] Si sursum feratur, ac supra caput.

NOTÆ.

5. *Sistunt & cancri.*] Ad fluxum pariter muliebrem sistendum, vinum Hippocrates præbet, in quo cancri fluviatiles sint antea suffocati, lib. de nat. mul. tex. 84. pag. 405.

6. *Hippocrates.*] Ejus hæc verba, lib. 1. de morbis mul. tex. 128. pag. 519. Διεκβόλιον, ἢν ἀποθάνῃ τὸ ἔμβρυον .... Καρκίνους ποταμίους πέντε, καὶ λαπάθου, καὶ πηγάνου ῥίζαν, καὶ αἴθαλον ἀπὸ τοῦ ἰπνοῦ, τρίψασα ὁμοῦ πάντα, καὶ ἀνακόψασα ἐν μελικρίτῳ, ὑπαίθριον θεῖσα, πινέτω νῆστις ἐκ τρίτου. *Cancros fluviatiles quinque, & lapathi, & rutæ radicem, & fuliginem de furno, omnia simul trita, & cum aqua mulsa unita, sub dio per noctem exponat, & jejuna ter bibat.*

7. *Castoreum.*] Disoc. lib. 2. cap. 26.

8. *Ad secundas.*] Diosc. loc. cit. non tamen ita accurate.

9. *Et periclitari partus.*] M S S. *partu.*

10. *Invenio .....ostracium.*] Operimentum illud certi concharum generis est, quale in purpura descripsimus sect. 41. Diosc. lib 2. cap. 10. Ὄνυξ ἐστὶ πῶμα κογχυλίου, ὁμοίου τῷ τῆς πορφύρας. Et mox: Εὐώδεις θυμιώμενοι, καστορίζοντές πως τῇ ὀσμῇ· ἐγείρουσι δὲ καὶ ὕπνου ἀποθυμιαθέντες τὰς ὑστερικῶς πνιγομένας καὶ ἐπιληπτικούς. Imo ipsum esse purpuræ integumentum credimus: cum differre nihil a purpura conchylium arbitremur, ut diximus lib. 9. sect. 53. etsi refragari Dioscorides videtur.

11. *Vetera quoque.*] Diosc. loc. cit.

nomata

nomata [12] in mulierum parte præſentiſſimo remedio ſanari tradunt cancro femina, cum ſalis flore contuſo, poſt plenam Lunam, & ex aqua illito.

XLVII. Pſilothrum eſt thynni ſanguis, fel, jecur, ſive recentia, ſive ſervata. Jecur etiam tritum, mixtaque cedria plumbea pyxide aſſervatum. Ita pueros [1] mangonizavit Salpe obſtetrix. [2] Eadem vix pulmoni marino: [3] leporis marini ſanguini & felli: vel ſi in oleo hic necetur. Cancri, [4] ſcolopendræ marinæ cinis cum oleo: [5] urtica marina trita ex aceto ſcillite: torpedinis cerebrum cum alumine illito ſexta Luna. [7] Ranæ parvæ, quam in oculorum curatione deſcripſimus, ſanies efficaciſſime pſilothrum eſt, ſi recens illinatur: & ipſa arefacta ac tuſa, mox decocta tribus heminis ad tertias, vel in oleo decocta æreis vaſis. Eadem menſura alii ex quindecim ranis conficiunt pſilothrum, [9] ſicut in oculis diximus. [10] Sanguiſugæ quoque toſtæ in vaſe fictili & ex aceto illitæ, eundem contra pilos habent effectum. [11] Et ſuffitus urentium eas necat cimices invectas. Caſtoreo quoque cum melle pro pſilothro uſi pluribus diebus reperiuntur. In omni autem pſilothro evellendi prius ſunt pili.

NOTÆ.

12. *In mulierum parte.*] In Reg. 2. & Piutiani codice, *in mulieribus parte.* Forte, *in muliebri parte*, nempe ἐν τῷ αἰδοίῳ, *in muliebribus locis.*

Sect. XLVII. 1. *Mangonizavit.*] Ornavit & compoſuit ad alliciendos emptores: dum fuco imberbes diu ſervavit. Mango eſt, ut ex Fabio diſcimus, lib. 2. cap. 16. qui colorem falſum inducit mancipiis, quique verum robur inani eorundem ſagina mentitur.

2. *Eadem vis.*] Ælianus, lib. 13. hiſt. anim. cap. 27.

3. *Leporis marini.*] Dioſc. lib. 2. cap. 20.

4. *Scolopendra marina.*] Dioſc. lib. 2. cap. 16. Σκολόπενδρα θαλασσία ἑψηθεῖσα ἐν ἐλαίῳ, καὶ καταχρισθεῖσα, ψιλοῖ τρίχας. *In oleo decocta & peruncta pilos detrahit.*

5. *Vrtica marina.*] Dioſc. lib. 2. cap. 20.

6. *Torpedinis cerebrum.*] Et carnes quoque ipſæ, teſte Æliano, loc. cit.

7. *Rana parva.*] De qua ſect. 24. quæ ſectio tota eſt in afferendis oculorum remediis. Q. Serenus, cap. 36. pag. 149.

Præterea quaſcumque voles avertere ſetas,
Atque in perpetuum rediviva occludere tela,
Corporibus vulſis ſaniem perducito ranæ,
Sed quæ parva ſitu eſt, & rauco garrula queſtu.

8. *Ex quindecim.*] Sic libri typis editi, cum Colb. 3. At Reg. 2. *ex duodecim*, facili librariorum lapſu ex XII. in XV, ut ſæpe monuimus. Vide quæ dicemus in Notis & Emend. num. XV.

9. *Sicut in oculis diximus.*] Sect. 24.

10. *Sanguiſuga.*] Q. Serenus, loc. cit.

Nec non quæ ſtagnis ceſſantibus hæſit hirudo
Sumitur, & vivens Samia torretur in olla:
Hæc acidis jungit permixta liquoribus artus,
Avulſamque vetat rurſus percreſcere ſilvam.

Plinius item Valer. lib. 1. cap. 21. & lib. 3. cap. 52.

11. *Et ſuffitus.*] Reg. 2. & Chiffl. *Hic ſuffitus.* Intricata oratio: Sententia tamen non alia eſt, quam ſuffitu ſeu nidore ſanguiſugarum exuſtarum cimices necari: quod paulo ante perſtrinxit, ſect. 41. *Natura ſanguiſugarum adverſatur*

XLVIII. Infantium gingivis dentitionibusque plurimum confert delphini cum melle dentium cinis, & si ipso dente gingivæ tangantur. Adalligatus idem pavores repentinos tollit. Idem effectus & caniculæ dentis. Hulcera vero, quæ in auribus, aut ulla corporis parte fiant, cancrorum fluviatilium succus cum farina hordeacea sanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctis prosunt. Siriasesque infantium spongia frigida crebro humefacta, rana inversa adalligata efficacissime sanat, [1] quam aridam inveniri affirmant.

XLIX. Mullus in vino necatus, vel piscis [1] rubellio, vel anguillæ duæ, [2] item uva marina in vino putrefacta, iis qui inde biberint, tædium vini affert.

L. [1] Venerem inhibet echeneïs, & hippopotami frontis e sinistra parte pellis [2] in agnina adalligata, [3] felve torpedinis vivæ genitalibus illitum. Concitant cochlearum fluviatilium carnes sale asservatæ, & in potu ex vino datæ: erythini in cibo sumpti: jecur ranæ diopetis vel calamitæ in pellicula gruis alligatum, vel dens crocodili maxillaris, annexus brachio, vel hippocampus, vel nervi rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorem finit in pecoris recenti corio rubeta alligata.

LI. Equorum scabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant, donec illiniri possit. Aïunt ita curatos non repeti postea. Salpe negat canes latrare, quibus in offa rana viva data sit.

LII. Inter aquatilia dici debet & [1] calamochnus, Latine adarca appellata. Nascitur circa arundines tenues e spuma aquæ dulcis ac marinæ, ubi se miscent. [2] Vim habet causticam: ideo acopis additur contra [3] perfrictionum vitia. [4] Tollit & mulierum lentigines in facie.

NOTÆ.

inimicibus, & suffitu necat eos. Quare *invectos* legi malim: quanquam in Reg. 2. cod. *invecta* legitur.

Sect. XLVIII. 1. *Quam aridam.*] Exsiccatam nimio fervore capitis inflammati.

Sect. XLIX. 1. *Rubellio.*] Qui & erythinus Græco nomine appellatur, lib. 9. sect. 23.

2. *Item uva marina.*] De qua lib. 9. sect. 1.

Sect. L. 1. *Venerem inhibet echeneïs.*] Idcirco amatoriis veneficiis infamis, ut dictum est lib. 9. sect. 41.

2. *In agnina.*] Sic Reg. 1. & alii: non, ut editi, *in linteolo.*

3. *Felve torpedinis.*] Galenus, lib. 2. cap. 27. pag. 636. Χολὴ νάρκης ἐάν τις χρίῃ, τὸ μίσειν ἀνίσταθι ἔσται.

Sect. LII. 1. *Calamochnus.*] Diximus de ea lib. 16. sect. 66. Habet illius iconem Aldrovandus, lib. 2. de metall. cap. 1. pag. 213. Vox ipsa adarea Græca videtur, Ἀδάρκης Diosc. lib. 5. cap. 139. Καλαμόχνους, quasi arundinum lanugo. Aliis calamachne, ἀπὸ τῆς ἄχνης, a spuma. Vide Galenum, lib. x 1. de fac. simp. med. cap. 2. pag. 315.

2. *Vim habet.*] Diosc. lib. 5. cap. 137. Καθέλω δὲ ἐστι δριμύ.

3. *Perfrictionum.*] Contra rigores, horroresque frigidos, quales fere in febri sentiuntur. Scribonius Largus, Compos. 268. *Acopum ad perfrictionem, lassitudinem, tensionem nervorum. Idem hieme non patitur perfrigescere artus.*

4. *Tollit.*] Dioscor. loc. cit.

Et calami simul dici debent: [5] Phragmitis radix recens tusa luxatis medetur, & spinæ doloribus ex aceto illita. [6] Cyprii vero, qui & donax vocatur, cortex alopeciis medetur ustus, & hulceribus veteratis: [7] folia extrahendis quæ infixa sint corpori, & igni sacro. [8] Paniculæ flos si aures intravit, exsurdat.

Sepiæ atramento tanta vis est, ut in lucerna addito [a] [9] Æthiopas videri, ablato priore lumine, Anaxilaus tradat. Rubeta excocta aqua, potui data, suum morbis medetur: vel cujusque ranæ cinis. Pulmone marino si confricetur lignum, ardere videtur, adeo ut baculum ita præluceat.

LIII. Peracta aquatilium dote, non alienum videtur indicare per tot maria, tam vasta, & tot millibus passuum terræ infusa, extraque circumdata mensura pæne ipsius mundi, quæ intelligantur animalia [1] centum septuaginta quatuor omnino generum esse, eaque nominatim complecti: quod in terrestribus volucribusque fieri non quit. Neque enim omnis Indiæ, Æthiopiæque, aut Scythiæ, desertorumve novimus feras aut volucres, cum hominum ipsorum multo plurimæ sunt differentiæ, quas invenire potuimus. Accedat his Taprobane, insulæque aliæ Oceani fabulosæ narratæ. Profecto conveniet non posse omnia genera in contemplationem universam vocari. At hercules in tanto mari Oceano quæcumque nascuntur, certa sunt, notioraque, quod CAP. XI.

INTERPRETATIO.

[a] *Æthiopas.*] Nigros Æthiopum instar videri, mutata priore lucernæ luce.

NOTÆ.

5. *Phragmitis &c.*] Totidem verbis Diosc. lib. 1. cap. 114. De phragmite, ceterisque generibus egimus lib. 16. sect. 66. & seq. Hæc porro petita e calamis remedia totidem fere verbis ante prætractata vide, lib. 24. sect. 50.

6. *Cyprii vero.*] Diosc. loc. cit.

7. *Folia.*] Extrahendis e corpore spiculis aculeisque radicem: erysipelatis sive igni sacro folia Dioscorides assignat, loc. cit.

8. *Panicula flos.*] Plinius lib. 24. sect. 50. *Arundinum lanugo illita auribus, obtundit auditum.* Vide locum eum.

9. *Æthiopas.*] Refert hoc & Sextus Empir lib. 1. Pyrrh. hypotyp. cap. 14. pag. 10. Καὶ γὰρ οἱ γόητες χρίοντες τὰς θρυαλλίδας ἰῷ χαλκοῦ ἢ θολῷ σηπίας, ποιοῦσιν ὁτὲ μὲν χαλκοῦς, ὁτὲ δὲ μέλανας φαίνεσθαι τοὺς παρόντας, &c. *Præstigiatores dum lucernas ungunt ærugine & sepia atramento, faciunt ut qui adsunt, modo æris colorem habere, modo nigri esse videantur.* Similes nugas habet auctor Kiranidum, pag. 51.

Sect. LIII. 1. *Centum septuaginta quatuor.*] In quibusdam M S S. *centum quadraginta quatuor*, errore minime obscuro: cum enim lib. 9. sect. 16. piscium species esse affirmet, ut diximus, CXLIV. præter crustis intecta, quæ sunt XXX. ex utroque eo numero effici manifestum est, CLXXIV. Sed Plinii numerum auxerunt deinceps in immensum, qui de hoc argumento nostra ætate scripserunt. Et illud animadversione dignum, quod Plinius mox ipse ait, *tantum se marina dicere.*

SSSff ij

miremur, quæ profundo natura mersit. Ut a belluis ordiamur, [2] arbores, physeteres, balænæ, pristes, Tritones, Nereïdes, elephanti, homines qui marini vocantur, rotæ, orcæ, arietes, musculi, & alii piscium forma arietes, delphini, celebresque [3] Homero vituli. [4] Luxuriæ vero testudines, & [5] Medicis fibri, quorum e genere lutras nusquam mari accepimus mergi, tantum marina dicentes. [6] Jam caniculæ, dromones, cornutæ, gladii, serræ: [7] communesque mari, terræ, amni, hippopotami, crocodili: [8] & amni tantum ac mari, thynni, thynnides, siluri, coracini, percæ. Peculiares autem maris, [9] acipenser, aurata, asellus, [10] acharne, [11] aphya, alopecias, anguilla, araneus: [12] Box,

NOTÆ.

1. *Arbores &c.*] De arboribus, nihil compertum adhuc. De physetere, & de rotis, lib. 9. sect. 3. De balænis & pristibus, eodem lib. sect. 2. De Tritonibus, Nereïdibusque, de marino homine, & arietibus, eodem lib. sect. 4. ubi & elephantorum mentio, quorum nemo veterum meminit, præter Plinium. De orcis, lib. 9. sect. 5. De musculo, ejusdem libri sect. 88. De arietibus aliis vide quæ diximus lib. 9. sect. 67. De delphinis, eodem libro, sect. 7. De phocis, seu vitulis marinis, eo libro sect. 15.

3. *Homero.*] Odyss. δ. vers. 436. & alibi sæpius.

4. *Luxuriæ vero.*] Subintellige, celebres. Vide lib. 9. sect 13.

5. *Medicis fibri.*] De fibri, seu castoris usu in medicina dictum abunde sect. 13. hujus libri.

6. *Jam caniculæ.*] De caniculis, lib. 9. sect. 70. Dromones, cornutasque, præter Plinium, qui nominaret, nondum occurrit: Aliud enim videtur esse a dromonibus Plinianis Hesychii δρόμων, hoc est, parvus cancer, μικρὸς καρκῖνος, qui a Monspeliensis vulgo *Chevrete* nuncupatur: capitur in maris æstuariis, sagittæ in modum per summam aquam decurrit: unde id ei nomen. Dromones Pliniani inter belluas, ut ipse ait, majoresque pisces, sive cetaceos, censeri oportet. Gladium, serramque, nomina esse marinorum fruticum admonuimus, lib. 9. sect. 1.

7. *Communesque &c.*] De hippopotamis, lib. 8 sect. 39. De crocodilo, ejusdem libri sect. 37.

8. *Et amni &c.*] De thynno dictum abunde lib. 9. sect. 17. & seqq. Θυννίδες feminæ intelligendæ sunt. Qua re inter se differant, docet Arist. apud Athen. lib. 7. pag. 303. De siluro, eodem lib. sect. 17. De coracino, sect. 24. ejusdem libri, ubi & de perca egimus. Coracinum Hesychius & Persius, saperdam vocant.

9. *Acipenser, &c.*] De acipensere dixi in Notis Emend. ad librum nonum, num. XLV. De aurata, lib. 9. sect. 25. De asello, eodem lib. sect. 28.

10. *Acharne.*] Ἄχαρνος Athenæo, lib. 7. pag. 286. apud Ænum Thraciæ præstantissimus dicitur. Eidem, lib 8. pag. 356. ἀχαρνὰς scribitur, Romæ visus a Rondeletio, a quo pingitur, lib. 5. cap. 151.

11 *Aphya, &c.*] De ea egimus lib. 9. sect. 74. atque in Notis & Emend. ad eum librum, num. CXXVIII. De alopece, sive alopeciade, seu vulpe marina, lib. 9. sect. 67. Athenæus, lib. 8. pag 356. De anguilla marina, Epicharmus in fabula, quam Musas inscripsit, teste Athen. lib. 7. pag. 297. De araneo denique, eodem libro, sect. 72.

12. *Box.*] Piscis est tergo picto, & vocalis, unde ei nomen, παρὰ τὴν βοήν, inquit Athenæus, lib. 7. pag. 286. Idem βῶξ, βὸαξ, & βόαξ, a voce quam edit: ab oculis boum similibus, βόωψ. Festus: *Boca, genus piscis: a boando, id est, vocem emittendo appellatur.* In Gallia Narbonensi, *Bogue*, teste Rondeletio, lib. 5. cap. XI.

[13] batis, [14] bacchus, batrachus, belone, [15] quos aculeatos vocamus, [16] balanus. [17] Corvus, [18] citharus e rhomborum genere pessimus: [19] chalcis, cobio, callarias asellorum generis, ni minor esset: [20] colias sive Parianus, sive Sexitanus a patria Bætica, [21] lacertorum minimi: [22] ab iis Mæotici: [23] cybium, ita vocatur concisa pelamis, quæ post
x l. dies a Ponto in Mæotin revertitur: [24] cordyla, & hæc pelamis 5
pusilla, cum in Pontum e Mæotide exit, hoc nomen habet: [25] cantharus,

NOTÆ.

13. *Batis.*] Βατὶς & βατὸς a Græcis apud Athen. lib. 7. pag. 286. raïa dicitur, de qua nonnihil prælibavimus, lib. 9. sect. 40. A rubi, quem βάτον vocant, similitudine nomen traxit: est enim aculeis aspera, præsertim in cauda. Utroque illo vocabulo marem a femina discriminari crediderim, ut de thynno & thynnide paulo ante dixi: Hesychius enim, pag. 185. Βάτος, καὶ βατὶς, ἰχθύες διαφέροντες ἀλλήλων.

14. *Bacchus.*] Sic Reg. 2. & Colb. 3. cum Chiffl. non *banchus.* Egimus de eo lib. 9. sect. 28. De batracho, sive rana, lib. 9. sect. 7. De belone, sive acu, eodem libro, sect. 67.

15. *Quos aculeatos.*] Subintellige, pisces.

16. *Balanus.*] A similitudine glandis querneæ, quæ βάλανος dicitur, nomen habet, auctore Athenæo, lib. 3 pag. 91. In rimis saxorum degunt. Iconem vide apud Rondel. lib. 1. de testac. cap. 30.

17. *Corvus.*] Græcis κόραξ. Pingitur a Rondelet. lib. 10. cap. 7. pag. 296. Meminit ejus Celsus, inter pisces cibi duriusculi, lib. 2. cap. 18. Romanis, *Capone.*

18. *Citharus.*] Romæ frequens, *Folio* nominatus, teste Rondel. lib. xi cap. 5. Vide Notas & Emend. num. XXIX.

19. *Chalcis.*] Est hæc marina chalcis nostra Sardina, ut diximus lib. 9. sect. 71. De cobione, seu gobio, eodem libro, sect. 83. De callaria, sect. 27. ejusdem libri.

20. *Colias, sive Parianus.*] Euthydemus Atheniensis, libro de salsamentis, apud Athen. lib. pag. 116. Coliam Parianum laudat:

Καὶ Πάριον κολιῶν χυδὴν τροφὸς ἔσκε πολίχνη.

Oppidulum Parium coliarum est inclyta nutrix.

Est autem Parium Hellesponti oppidum, de quo Plinius lib. 5. sect. 40. Coliam majorem esse scombro scribit Hicesius apud eundem Athen. lib. 7. pag. 321. Ipsi Athenæo, lib. 3. pag. 121. ὁ κολίας præstantissimus dicitur Amyclanus, atque ex Hispania, quem Σεξιτανὸν vocant. A Massiliensibus *Coguiol* nuncupari, auctor est Rondeletius, lib. 8. cap. 8. Sexitanus ab oppido Bæticæ Ἔξ sive Σέξ, ut diximus lib. 3. sect. 3. Meminit Martialis, lib. 7. Epigr. 77. ubi lacertum pariter coliam vocat:

Cum Sexitani fertur tibi cauda lacerti.

21. *Lacertorum minimi.*] Ita Reg. 2. non *minima*, quod neque ars hoc loco patitur.

22. *Ab iis Mæotici.*] Coliæ Mæotici, inquit, Pariano Sexitanoque paulo grandiores.

23. *Cybium.*] Vide Notas & Emendationes num. XXIX.

24. *Cordyla.*] Meminit Martialis, lib. 3. Epigr. 2.

Cordyllas madida tegas papyro.

Et lib. xi. Epigr. 53.

Mox vetus, & tenui major cordylla lacerto.

Vide quæ diximus lib. 9. sect. 18.

25. *Cantharus.*] Æliano lib. 1. hist. anim. cap. 26. Κάνθαρος. Idem mira quædam de cantharo refert, lib xi. cap. 25. Hujus meminit obiter inter litorales Philosophus, lib. 8. hist. anim. In Provincia Narbonensi paulum deflexo nomine *Cantheno* nuncupant. Latine, cum Gaza, Scatabæum dixeris. Vide Rondelet. lib. 5. cap. 4. Ovid. in Halieut. vers. 103.

Cantharus ingratus succo.

[26] callionymus, sive uranoscopus, [27] cinædi soli piscium lutei: [28] cnide, quam nos urticam vocamus: [29] cancrorum genera, [30] chamæ striatæ, chamæ læves: [31] chamæ pelorides, generis varietate distantes & rotunditate: [32] chamæ glycymerides, quæ sunt majores quam pelorides: [33] coluthia sive corythia: [34] concharum genera, inter quæ & margaritiferæ: [35] cochleæ, quarum generis pentadactyli, melicembales, echinophoræ dicuntur quibus cantant: extra hæc sunt rotundæ [36] in oleario usu cochleæ: [37] cucumis, [38] cynosdexia. [39] Draco: [40] quidam aliud volunt esse dracunculum: [41] est autem gerriculæ similis: aculeos in branchiis habet ad caudam spectantes, sic ut scorpio lædit,

NOTÆ.

26. *Callionymus*] Καλλιώνυμος & ἱερονυμός, ut diximus sect. 24. libri hujus. Massiliensibus *Tapecon*. Pingitur a Rondeletio, lib. 10. cap. 13. pag. 305.

27. *Cinædi soli piscium.*] Crustis intectos excipit, cum pisces dicit. Sic lib. 9. sect. 16. *Piscium sunt species centum quadraginta quatuor: præter crustis intecta, quæ sunt triginta.* Sunt enim cancri & cancelli pariter flavi. Athenæus ἀλφηστὰς vocat, lib. 7. pag. 281. Iconem exhibet Rondeletius, lib. 6. cap. 4. pag. 170.

28. *Cnide.*] Κνίδη, urtica, de qua diximus, lib. 9. sect. 68.

29. *Cancrorum genera.*] Carabi, astaci, cæterique recensiti, lib. 9. sect. 51.

30. *Chamæ striatæ, chamæ læves:*] Sic Reg. 2. & Pintiani codex: in editis perperam, *chametrachea*, *chamaleos*. Chamæ Græcis χῆμαι e genere sunt concharum: hoc vero distant a cæteris, quod semper hiant, & testas apertas habent: unde eis nomen. Harum multæ sunt differentiæ. Rondeletius lib. 1. de testaceis, cap. 8. ita distinguit, ut aliæ læves sint, aliæ asperæ: lævibus deinde chamas pelorides, glycymeridesque subjicit.

31. *Chamæ pelorides.*] Vel a magnitudine nomen habent, sunt enim grandiores: Vel a Peloro Siciliæ Promontorio, ubi optimæ. Ita Pollux. Græcis πελωρίδες, πελωρίαι, & πελωριάδες.

32. *Chamæ glycymerides.*] Γλυκυμερίδες, a sapore dulci, minusque salso nomen traxere. Testis Oribasius, lib. 2. cap. 58. Meminit harum & Macrobius in cœna Pontificum, lib. 2. Saturn. cap. 9. pag. 355.

33. *Coluthia.*] E muricum genere, ut dictum est sect. 27. libri hujus.

34. *Concharum genera.*] De quibus lib. 9. sect. 52. & seqq.

35. *Cochleæ.*] Libro 9. sect. 51. Πεντεδάκτυλοι, quasi quinis discretæ digitis, sive acuminibus. Mox pro *melicembales*, *echinophoræ*, Reg. 2. item *helicymbalis*, *actinophoræ* legitur: quæ postrema vox & in Chiffletiano esse dicitur.

36. *In oleario usu.*] Quibus oleum decapulabant, vel in quotidianum usum hauriebant, capaces admodum, atque ita ut quædam aquæ libras quaternas capiat. Vide Rondel. lib. 2. de testac. cap. 27. pag. 76.

37. *Cucumis.*] Inter frutices marinos censendus, ut diximus, lib. 9. sect. 1. Post cucumim, addunt libri vulgati, *cynopus*, *cammarus*, quæ nomina nec Regius 2. nec alius bonæ notæ codex agnoscit. Cammari certe squillarum genere continentur: cynopus quis sit, nemo novit.

38. *Cynosdexia.*] Κυνὸς δεξιά, hoc est, canis dextera: forte zoophyton, hoc est, frutex marinus aliquis, ut Manus marina.

39. *Draco.*] Δράκων θαλάσσιος Dioscoridi, lib. 2. cap. 15. Galli *Vivam* vocant.

40. *Quidam aliud volunt esse.*] Vult sane Rondeletius, lib. 10. cap. 12. A suis *Lacertum* nominari dicit, *Lacert*.

41. *Est autem gerriculæ.*] Sic Reg. 2. codex: non, ut editi, *gracculo*: cum quo affinitatem draco habere nullam potest. Est autem gerricula, deminuta vox a *gerres*, de quo post pauca dicemus.

dum manu tollitur. [42] Erythinus, echeneïs, echinus, [43] elephanti locustarum generis nigri, pedidus quaternis, bisulcis: prӕterea brachia duo binis articulis, singulisque forficibus denticulatis. [44] Faber sive zeus. [45] Glaucisci, [46] glanis, gonger, [47] gerres, [48] galeos, garus. [49] Hippus, hippuros, hirundo, halipleumon, hippocampos, [50] hepar, [51] helacatenes. [52] Sunt lacertorum genera: [53] loligo volitans, locustӕ, lucernӕ, [54] liparis, lamyrus, [55] lepus, leones, quorum brachia

NOTÆ.

42. *Erythinus &c.*] De erythino, lib. 9. sect. 23. De echeneïde, lib. 9. sect. 51.

43. *Elephanti.*] In locustarum genere, elephantos Plinius e veteribus unus appellat.

44. *Faber.*] Diximus de eo, lib. 9. sect. 32.

45. *Glaucisci.*] Γλαυκίσκος Athenӕo, lib. 7. pag. 279.

46. *Glanis.*] De eo egimus, lib. 9. sect. 67. De gongro, sive congro, libro eodem, sect. 24.

47. *Gerres.*] Meminit hujus Martialis, lib 3. Epigr. 77.

Teque juvant gerres, & pelle melandrya cana.

Et lib. 12. Epigr. 32.

Fuisse gerres, aut inutiles menas
Odor impudicus urcei fatebatur.

Gerriculam, hoc est, minorem gerrem draconi marino, quam *Vivam* vocamus, similem esse Plinius paulo ante admonuit.

48. *Galeos &c.*] De galeo, lib. 9. sect. 70. Garum esse ignotum monuimus, lib. 31 sect. 43.

49. *Hippus.*] De ἵππῳ multa Athenӕus, lib. 7. pag. 304. Vetant M S S. ne legam ἵππους, quos esse e cancrorum genere diximus, lib. 9. sect. 51. De hippuro diximus, lib. 9. sect. 24. De hirundine, eodem libro, sect. 43. De halipleumone, sect. 71. ejusdem libri. De hippocampo, sect. 23. hujus libri.

50. *Hepar.*] Ἥπατι Oppiano celebrari, lib. 1. Halieut. vers. 146. Æliano, lib. 9. hist. anim. cap. 38. & Xenocrati apud Oribas. lib. 2. cap. 58. Athenӕo, lib. 7. pag. 301. Ἥπατος idem & λεβίας. Inter saxatiles pisces annumeratus a Diocle: similis phagro creditus a Speusippo. A Rondeletio pingitur, lib. 5. cap. 18. pag. 147. In hepati capite lapillos reperiri duos, rhombi figurâ, splendore & colore conchylii, prodidit Hegesander apud Athen. lib. 3. pag. 108.

51. *Helacatenes.*] Athenӕo ἠλακατῆνες, lib. 7. pag. 301. ἰχθῦς κητώδεις, ἐπιτήδειοι εἰς ταριχείαν. *pisces cetacei, idonei ad salsamenta.* Mnesimachus apud eundem Athenӕum, lib. 9. pag. 403 ἠλακατῆνα vocat: haud dubie a similitudine aliqua cum ἠλακάτῃ, hoc est, muliebri colu. Elacatӕ sunt Columellӕ, lib. 8. cap. 17. pag. 313. itemque Festo, *Elacatena genus salsamenti, quod appellatur vulgo melandrya:* sic enim scribendum, non *malandrea.*

52. *Sunt lacertorum genera.*] Lacertus Grӕcis σαῦρος dicitur: Quibusdam e nostris, *Aiguille:* ab aliis, *Becasse*, inquir Rondeletius, lib. 8. cap. 5. pag. 232. E lacertorum genere coliam esse superius vidimus, teste etiam Martiale.

53. *Loligo &c.*] De loligine, lib. 9. sect. 45. De locustis, lib. 9. sect. 50. De lucernis, eodem libro, sect. 43.

54. *Liparis, lamyrus.*] Λιπαρὶς habere nomen a pinguitudine videtur. At in Reg. 2. eod. & Chiffl. *lepris*, non *liparis*, legitur. Apud Hesychium λελεπρὶς ἰχθῦς, sed qui nihil a phycide differat, de qua inferius. Λάμυρος ab Oppiano laudatur, lib. 3. Halieut. vers 399. an ibi λαμυρος, vel λάμυρος rescribi ex Plinio oporteat, peritiores viderint.

55. *Lepus.*] De lepore marino, lib. 9. sect. 72. & hujus libri sect. 3. De leonibus, lib. 9. sect. 51. De his etiam vide Ælianum, lib. 14. histor. animal. cap. 9.

cancris similia sunt, reliqua pars locustæ. [56] Mullus, [57] merula inter saxatiles laudata, [58] mugil, [59] melanurus, [60] mæna, [61] meryx, [62] muræna, mys, mitulus, myïscus, murex. [63] Oculata, [64] ophidion, ostrea, [65] otia: [66] orcynus: hic est pelamidum generis maximus, neque redit in Mæotin, similis tritoni, [67] vetustate melior: [68] orbis, orthragoriscus. [69] Phager, phycis saxatilium: pelamis: earum generis maxima apolectus vocatur, durior tritone: [70] phorcus, phthitarus, [71] passer, pastinaca: polyporum genera: pectines maximi & nigerri-

N O T Æ.

56. *Mullus &c.*] De mullo, lib. 9. sect. 30.

57. *Merula.*] Ælianus, lib. 1. histor. anim. cap. 14. Κοσσύφοι δὲ θαλάττιοι ἔθνη τε καὶ διατρίβουσιν αἱ πέτραι, &c. Peritiores piscatores *Merle* vocant: aliter alii. Vide Rondelet. lib. 6. cap. 5. pag. 172.

58. *Mugil.*] De eo egimus lib. 9. sect. 26.

59. *Melanurus.*] Μελάνουρος. A caudæ nigritie ei nomen. Confundit hunc cum oculata Rondeletius, lib. 5. cap. 6. Plinius diversos pisces facit. Numenius in Halieut. apud Athen. lib. 7. pag. 313. percarum ducem vocat.

60. *Mæna.*] Μαινὶς Athenæo, lib. 7. pag. 313. Hodieque a Romanis *Menola* appellatur. Rondelet. lib. 5. cap. 13. pag. 138.

61. *Meryx.*] In Reg. 2. *metis*: utrumque corrupte. Nam μήρυξ a ruminando duci videtur: cum scarus infra appellandus ruminare solus piscium existimetur.

62. *Muræna &c.*] De muræna, lib. 9. sect. 23. Mys conchæ genus, de quo lib. 9. sect. 56. De mitulis, & myïscis, libri hujus sect. 31. De muricibus, seu buccinis, lib. 9. sect. 61.

63. *Oculata.*] Inter pisces qui durinsculi sunt, aurata, corvus, scarus, oculata, censentur a Corn. Celso, lib. 2. cap. 18.

64. *Ophidion, ostrea.*] De ophidio, diximus sect. 35. libri hujus: de ostreis, sect. 21.

65. *Otia.*] Græcis ὠτία, de quibus Athenæus, lib. 3. pag. 91 Latine auriculas dixeris. Λεπάδα ἀγρίαν vocat Arist. lib. 4. hist. anim. Iconem Rondeletius exhibet, lib. 1. de testac. cap. 4.

66. *Orcynus.*] Ὄρκυνος, Athenæo, lib. 7. pag. 315. Θύννοι μείζους, οἳ καλέονται Ὄρκυνοι, inquit Archestratus, apud eundem Athen. lib. 7. pag. 301. Ὄρκυνοι μεγακήτεες Oppiano, lib. 3. Halieut. vers. 132. Æliano, lib. 1. histor. anim. cap. 40. Ὄρκυνος καλούμενος ἰχθὺς &c. Narbonenses vocant *Ton*.

67. *Vetustate melior.*] Huic affert ætas, ut sit tritone melior: est autem triton, ut mox dicetur, ex iisdem pelamidibus generis magni. Interpretari aliter Oribasius videtur, qui hoc ipsum de Orcyno refert, lib. 2. cap. 58. fol. 29. ex Xenocratis libello de aquatilibus: *Orcynus*, inquit, *est pelamis magna, quæ in paludem non redit, tritoni similis: sed quia difficilius vitiatur, ideo insignem vetustatem fert*, &c.

68. *Orbis &c.*] De orbe, sect. 5. hujus libri. De orthragorisco, sect. 9.

69. *Phager &c.*] De phagro, lib. 9. sect. 24. De phycide, quæ inter saxatiles ab Athenæo quoque annumeratur, lib. 7. pag. 305. & lib. 3. pag. 355. nos egimus lib. 9. sect. 42. De pelamide, lib. 9. sect. 18.

70. *Phorcus, phthitarus.*] Qui his nominibus pisces appellaret, nemo adhuc alius idoneus auctor occurrit. In Reg. non *phorcus*, sed *porcus* legitur. Haud dubie marinus porculus intelligitur, de quo lib. 9. sect. 17.

71. *Passer &c.*] De passere, lib. 9. sect. 36. De pastinaca, eodem libro, sect. 40. De polypis, ejusdem libri sect. 48. De pectinibus, libro pariter 9. sect. 51. Laudatissimos esse Mitylenis, auctor etiam Philyllius apud Athen. lib. 3. pag. 93. Archestratus quoque, pag. 92.

Τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη.

mi

mi æstate, laudatissimi Mitylenis, Tyndaride, Salonis, Altini, Antii, [72] in insula Alexandriæ in Ægypto: pectunculi, [73] purpuræ, [74] percides, [75] pinna, pinnoteræ. [76] Rhina, quem squatum vocamus: rhombus. [77] Scarus principalis hodie: solea, sargus, scilla, [78] sarda: ita vocatur pelamis longa, ex Oceano veniens: [79] scomber, salpa, [80] sparus, [81] scorpæna, scorpio, [82] sciadeus, sciæna,

Notæ.

72. *In insula Alexandria.*] Pharo, vel Canopo. Plinius lib. 5. sect. 34. *Insularum ante Asiam prima est in Canopico ostio Nili, a Canopo Menelai gubernatore, ut ferunt, dicta. Altera juncta ponte Alexandriæ, colonia Cæsaris Dictatoris, Pharus.* Diphilus Siphnius Medicus, apud Athen. lib. 3. pag. 90. de tellinis agens, Τελλίνας, inquit, γίνονται μὲν ἐν Κανώβῳ πολλαί, καὶ ὑπὸ τὴν τοῦ Νείλου ἀνάβασιν πληθύνουσιν, &c. Jam superius sect. 24. libri hujus, pectunculis attributas a Plinio dotes observavimus, quas tellinis Dioscorides assignarat: Utrique fortassis Alexandriæ laudati. De pectinibus certe testis Xenocrates apud Oribas. lib 2. cap. 58 *Pectines optimi sunt .... Omnibus autem antecellunt Mitylenai .... His similes Ionium mare juxta Illyrida, Etruriam, Salonas, Latium producit: Jam vero & Chios, & vicinæ insulæ, itemque Alexandria hujusmodi pisces ferunt.* Pectines certe non horum duntaxat locorum, sed & Tarenti laudat Horatius, Satyra 4. lib. 2. vers. 34.

Pectinibus patulis jactat se molle Tarentum.

73. *Purpura.*] De purpuris, lib. 9. sect. 60. & seqq.

74. *Percides.*] Locum hic percides habere posse vix adducor ut credam: quid enim discrepat percis a perca, quæ superius recensita est inter pisces amni marique communes? In Reg. 2. cod *pegrides.*

75. *Pinna &c.*] De pinna, & pinnotera, lib. 9. sect. 66.

76. *Rhina.*] Sic Isidorus, lib. 12. Orig. cap. 16. *Squatus dicitur, quod sit squamis acutis: unde & ejus cute lignum politur,* Græci ῥίνην appellant. Glossæ: Ῥίνη, *squalus.* Lege, *squatus.* Vide Voss. in Etymol. Egimus de eo lib. 9. sect. 40. & alibi passim. De rhombo, eodem libro sect. 36.

77. *Scarus &c.*] Plinius, lib. 9 sect. 29. *Nunc scaro datur principatus.* De solea, lib. 9. sect 36. De sargo, eodem libro sect. 30. Scilla, seu squilla potius, καρὶς est Græcis: cujus genera plura affert Rondeletius lib. 18. cap. 6. & seqq.

78. *Sarda: ita vocatur &c.*] Hæc totidem verbis Xenocrates apud Oribasium, lib. 2. pag. 130. Galenus, lib. 3. de alim. fac. cap. 31. pag. 395. tom. 6. sic pelamidem appellari innuit, cum Sardiniam prætermatat. Ut mirum sit a Gaza creditum sardinas nostras hac voce signari. De sarda & cordyla condiendis Apicius, lib. 9. cap. 10. ex quo ejusdem generis esse, nempe thynnorum, sardam esse cordylamque intelligas.

79. *Scomber &c.*] De scombro, lib. 9. sect. 19 & lib. 31. sect. 43. De salpa, eodem libro sect. 32.

80. *Sparus.*] Comicus vates apud Athen. lib. 3 pag. 107. sattagini simul imponit,

Καρίδα, φύκην, χρόμιον, πέρκην, σαῦρον.

Dotes ejus in cibis Athenæus expedit, lib 8 pag. Iconem Rondeletius exhibet, lib. 5. cap. 5. Nostris *Sparalon*: Italis, *sparlo*, & *carlino*.

81. *Scorpæna, scorpios.*] Athenæus, lib. 7. pag. 32 distare succo & colore, σκόρπαιναν καὶ σκορπίος, prodidit. Istum a Massiliensibus *Scorpeno*, ab aliis *Rascasse* nominari, auctor est Rondelet. lib 6. cap. 19. Nomen habet non a scorpii terrestris simili forma, sed a pungendi ritu haud fere dispari.

82. *Sciadeus, sciæna.*] Sexu solo discrepant, teste Athenæo, lib. 7. pag. 322. Σκίαινα .... Νουμήνιος δ' σκιαδέα αὐτὴν καλεῖ,

[83] scolopendra, smyrus, [84] sepia, [85] strombus, solen, sive aulos, sive donax, sive onyx, sive dactylus: [86] spondylus, [87] smarides, [88] stella, spongia. [89] Turdus inter saxatiles nobilis: thynnus, thranis, quem alii xiphiam vocant: [90] thassa, [91] torpedo, tethea: [92] triton pelamidum generis magni: [93] ex eo uræa cybia fiunt. [94] Veneriæ, [95] uva xiphiæ.

LIV. His adjiciemus [1] ab Ovidio posita nomina, quæ apud neminem alium reperiuntur: sed fortassis in Ponto nascuntur, ubi id volumen supremis suis temporibus inchoavit: [2] Bovem, cercyrum in

NOTÆ.

Sic paulo ante Plinius thynnos & thynnidas, scorpionem & scorpænam, separatim nominat. Nisi forte, pro *sciana*, *syana* magis arriserit: Oppianus enim, lib. 1. Halieut. vers. 129. præter σκίαιναν, etiam σύαιναν habet: illam nuda saxa herbosa incolere. Σκίαιναν Latine Umbram jure appellaveris. Galli vocant *Maigre*.

83. *Scolopendra.*] De ea, lib. 9. sect. 67. De smyro, seu myro eodem libro, sect. 39.

84. *Sepia.*] Sic MSS. omnes, ipso Pintiano teste, non *scepini*, ut editi. Quanquam σηπίαι inter cœnosos maris pisces annumerantur ab Oppiano, lib. 1. Halieut. vers. 106. Σηπιάς item a Dorione, apud Athen. lib. 7. pag. 302. De sepia nos egimus, lib. 9. sect. 45.

85. *Strombus &c.*] De strombo, seu turbine, diximus sect. 30. hujus libri. De solene, sect. 32.

86. *Spondylus.*] Athenæo, lib. 3. pag. 87. Τεχίμαλος. Macrobius, lib. 2. Saturn. cap. 9. inter prima cœnæ Pontificiæ fercula spondylos numerat. Pinguntur a Rondel. lib. 1. de test. cap. 40.

87. *Smarides.*] Σμαρίδες quoque Dioscoridi, lib. 2. cap. 30. aliisque e genere mænarum.

88. *Stella, spongia.*] De stella, lib. 9. sect. 86. De spongiis, eodem libro, sect. 69.

89. *Turdus.*] Vide quæ de eo diximus, lib. 9. sect. 20.

90. *Thynnus, thranis.*] Xiphias minor thranis appellatur. Vide Notas & Emend. num. XXX.

90. *Thassa.*] Sic MSS. Reg. 2. & Chiffl. In editis, *thessa*. Et θέτταν vocabat Dorotheus Ascalonites, lib. 108. collectionis vocabulorum, apud Athen. lib. 7. pag. 329. Alosa nostra esse ea Rondeletio videtur, lib. 7. cap. 15.

91. *Torpedo &c.*] De torpedine lib. 9. sect. 67. Tethea explicuimus sect. 30. libri hujus.

92. *Triton.*] Meminit Xenocrates, lib. de alimento ex aquatilibus, apud Oribas. lib. 2. cap 53. Sed locus, ut videtur, est mutilus: *Triton sectum cybium ægre vitiatur: solidius est cybio, in ceteris par.*

93. *Ex eo uræa.*] Οὐραῖον κύβιον pulpamentum est caudæ proximum, quod eleganter describit Archestratus apud Athen. lib. 7. pag. 303. ex thynnaque grandiore, hoc est, e tritone, parari jubet.

94. *Veneriæ.*] Ita MSS. Reg. 2. Colb. 3. & Chiffl. In editis, *Vrenæ*, inepte. Egimus de conchis Veneriis, lib. 9. sect. 52.

95. *Uva, Xiphiæ.*] De uva, lib. 9. sect. 1. De xiphia seu gladio, sect. 6. libri hujus.

Sect. LIV. 1. *Ab Ovidio.*] In libro Halieuticôn.

2. *Bovem, cercyrum.*] In libris vulgatis, *Bopgyrum*. In Reg. 2. Colb. 3. & Chiffl. *Bovem pergyrum*. Cercyrum ex Ovidio ipso rescripsimus, in Halieut. vers. 102.

Cercyrosque ferox scopulorum sine moratus.

Bovem quoque ipso auctore retinuimus, vers. 94.

Nam gaudent pelago, quales scombrique, bovesque.

ſcopulis viventem, [3] orphum rubentem, [4] rhacinumque pullum, [5] pictas mormyras, aureique coloris chryſon. Præterea parvum tragum, & placentem cauda [6] labrum, [7] epodas lati generis. Præter hæc inſignia piſcium tradit [8] channem ex ſeipſa concipere, glaucum æſtate nunquam apparere, [10] pompilum qui ſemper comitetur navigiorum curſus, [11] chromin qui nidificet in aquis. [12] Helopem quoque dicit eſſe noſtris incognitum undis: ex quo apparet falli eos, [13] qui eundem acipenſerem exiſtimaverunt. Helopi palmam ſaporis inter piſces multi dedere.

Sunt præterea a nullo auctore nominati, [14] ſudis Latine appellatus, Græcis ſphyræna, roſtro ſimilis nomine, magnitudine inter ampliſſi-

NOTÆ.

3. *Orphum.*] Ovidius, verſ. 103.

Cantharus ingratus ſucco, tum concolor illi
Orphus, caruleaque rubens erythinus in unda.

Meminit etiam Ælianus, lib 12. hiſtor. anim. cap. 1. & ante Ovidium Ariſt. lib. 8. hiſtor. anim. cap. 20. pag. 930. ex quo Plinius ipſe eum piſcem appellat, lib. 9 ſect. 24.

4. *Rhacinumque.*] Portentum id vocis eſt, nec MSS. quidquam juvant: nec ipſe Ovidius, mutilo, ut nunc eſt, imperfectoque opere, unde hæc accepta.

5. *Pictas &c.*] Ovidius, verſ 110.

Et rarus Faber, & picta Mormyres, & auri
Chryſophrys imitata decus: tum corporis Vmbra
Liventis, rapidique Lupi, Percaque, Tragique
Quin laude inſignis cauda Melanurus &c.

Auctor Kiranidum, pag. 43. *Mormyros piſcis marinus comeſtibilis & parvus.* Μόρμυρος & μόρμυλος apud Athen. lib. 7. pag. 313. Nunc quoque *Morme*, in Gallia Narbonenſi, teſte Rondel. lib. 5. cap. 22. Quid ſi porro hoc loco non *parvum tragum*, ſed *percam*, *tragum*, ex Ovidio legi juſſero?

6. *Labrum.*] Sic etiam MSS. An potius *melanurum*, ex Ovidii verſu allato?

7. *Epodas.*] Ovidius, verſ. 126.

Tunc Epodes lati, tum molles tergore ranæ.

8. *Channem.*] Ovidius, verſ. 108.

Et ex ſe
Concipiens channe gemino fraudata parente.

Vide quæ diximus, lib. 9. ſect 23.

9. *Glaucum.*] Ovidius, verſ. 117.

Ac nunquam æſtivo conſpectus ſidere glaucus.

Dictum id jam ante lib. 9. ſect. 25.

10. *Pompilum.*] Ita plane & Oppianus, lib. 1. Halieut. verſ. 196. pluresque alii apud Athen. lib. 7. pag. 283. & 284. Ovidius verſ. 100.

Tuque comes ratium, tractique per æquora ſulci,
Qui ſemper ſpumas ſequeris Pompile nitentes.

11. *Chromin.*] Vide quæ diximus in Notis & Emend. ad librum 9. num. LXVII.

12. *Helopem.*] Ovidius, verſ. 96.

Et pretioſus helops noſtris incognitus undis.

Auctor Kiranidum, pag. 145. *Elops eſt piſcis magnus, ſimilis glauco.*

13. *Qui eundem acipenſerem.*] Cum Ovidius elopem ſecernat ab acipenſere: de iſto enim, verſ. 132.

Tuque peregrinis acipenſer nobilis undis.

14. *Sudis Latine.*] Quod roſtro ſimilitudinem ſudis referat, hoc eſt, pali exacuti: quam ob cauſam & σφύραινα Græcis. Cum ampliſſimus is dicatur eſſe & rarus, non is eſſe videtur, quem Ariſt. σφύραιναν vocat, lib. 9. hiſt. anim. aitque eſſe gregalem.

mos, rarus, ſed non degener. [15] Appellantur & pernæ concharum generis, circa Pontias inſulas frequentiſſimæ. Stant velut ſuillo crure longo in arena defixæ, hianteſque, qua limpitudo eſt, pedali non minus ſpatio, cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim ſpiſſatos. [16] Intus pro ſpondylo grandis caro eſt. [17] Et hyænam piſcem vidi in Ænaria inſula captum. Exeunt præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna, & algis potius annumeranda, quam animalibus.

Notæ.

15. *Appellantur & pernæ.*] Meminit Beda in ſuis Grammaticis Expoſitionibus: pernamque Latinis idem ſonare exiſtimat, ut videtur, quod Græcis pinnam. Veiba ejus appono: PERNA QVÆ MVLTO MAIOR EST OSTREIS, EX CVIVS VELLERIBVS VESTIS CONFICITVR.

E geminus naſcor per Ponti cærula conchis,
Vellera ſetigero producens corpore fulva:
En chlamydem populi, nec non & pabula pulpa
Confero: ſic duplex fati perſolvo tributum.

A perna utique *pernula* deminuta voce ſequior ætas dixit: unde nos concham margaritiferam, *Nacre de perles*, deinde appellavimus. Chron. Caſin. lib. 3. cap. ult. *Coppetella de pernis*, hoc eſt, de conchis iſtis.

16. *Intus pro ſpondylo.*] Spondylus callus interior eſt, quo teſtæ ſuæ caro oſtreorum ſive concharum adhæreſcit.

17. *Et hyænam.*] Apud Athen. lib. 7. pag. 326. crebra piſcis hyænæ mentio ex vetuſtioribus poëtis.

NOTÆ ET EMENDATIONES
AD LIBRUM XXXII.
NATURALIS HISTORIÆ
C. PLINII SECUNDI.

I. AT QUI *ita condi, dum transeat rete.*] Sic restituimus, ex vestigiis codicis Reg. 2. in quo legitur, *atque ita candi dum transeat recte.* In libris vulgatis vitiose, obscuraque sententia, *atque ita conditum transire rete.* Sect. 5.

II. *Anthiam tradit idem infixo hamo invertere se, quoniam sit in dorso cultellato ei spina, eaque lineam præsecare.*] In libris hactenus editis, *Pytheas id tradit. Idem infixam hamo,* &c. quod interpolatorum manum sapit, qui ad murænam, de qua proxime antea sermo fuit, id pertinere rati, *infixam* scripsere, cum *infixas* scribi decuisset, quod de murænis numero multitudinis oratio tota texatur. At M S S. Reg. 2. aliique, *Pithiasim tradit idem infixo hamo.* Neque vero ad murænam hæc spectare, sed ad anthiam piscem, quem in scriptorem Massiliensem Pytheam, & amanuenses, & editores transformarunt, plane gemina & par Ovidii oratio contestatur, a quo novissimum istud, ut anteriora omnia, haustum exemplum, e libro videlicet Halieuticon, vers. 45. ubi postquam de muræna egit, transit ad anthiam statim, quod & Plinius vestigiis ejusdem insistens, ut profitetur, facit : Ibid.

Anthias hic, tergo qua non videt, utitur armis,
Vim spina novitque sua, versoque supinus
Corpore lina secat, fixumque intercipit hamum.

Quod vero sibi ipsi præstare anthiam hoc loco Naso pronunciat, hanc officii vicem a sociis accipere, alios secutus auctores Plinius asseverat, lib. 9. sect. 85. Irritus Aldrovandi conatus, qui lib. 3. de piscib. cap. 27. pag. 362. vulgatam scripturam defendere omni ope nititur.

III. *Item in Labrandei Jovis fonte anguillas.*] Prius, *in Labradii* legebatur: Sect. 7.
In Reg. 2. *Labrandii.* Ælianus, lib. 12. histor. anim. cap. 30. inter ea stagna lacusve, qui pisces cicures alant, hunc recenset: Καὶ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Λαβρανδέως Διὸς ἐστὶ κρήνη διειδὴς νάματος, καὶ ἔχουσιν ὁρμίσκους χρυσοῦς, καὶ ἐλλόβια χρυσᾶ μέντοι καὶ οὗτοι. Herodotus in Terpsichore, ἐς Λάβρανδα ἐς Διὸς Στρατίου ἱερόν. Stephanus: Λάβρανδα, κώμη Καρίας· τὸ ἐθνικὸν, Λαβρανδεύς. Sic etiam Strabo, a quo Stephanus accepit. Addit Ælianus hoc templum LXX. stadiis ab urbe Mylasiorum distare, τῆς Μυλασσέων πόλεως. Plutarchus tamen in quæst. Græcis, pag. 301. Λαβρανδέως Διὸς ἐν Καρίᾳ simulacrum laudat: Et pag. 302. ipsum Jovem Λαβρανδέα τὸν θεόν.

IV. *Similiter in Chio juxta senum delubrum.*] Ita libri omnes, etiam manu exarati. Num legi tamen *in Ceo* satius fuerit, peritiores judicent. Nam de sacrificio a senibus fieri solito apud Ceos, Κείους, in templo utique, fanove aliquo, antequam cicutam biberent, meminit Ælianus lib. 3. Var. hist. cap. 37. Ibid.

V. *Nam in Lycia Myris in fonte Apollinis, quem Curium appellant.*] Ita libri omnes, conditivi, ac publici. Quid si nihilominus *in Lyciæ Syrrhis* legatur? Nam hoc ipsum de pago, cui Syrrha nomen, referunt Ælianus, lib. 8. histor. anim. cap. 5. & Plutarchus, lib. de solertia animal. pag. 976. Situm ejus in Lycia esse Sect. 8.

se, Myram inter & Phellum. Πέπυσμαι δὲ, inquit Ælianus, χωρίον τινὰ Λυκιακὸν μεταξὺ Μύρων καὶ Φελλοῦ, Σούρα ὄνομα, ἐν ᾧ μαντεύονταί τινες ἐπ' ἰχθύσι καθήμενοι· &c. Et Plutarchus: Ἐπεὶ καὶ περὶ Σούρας πυνθάνομαι χωρίον ἐν τῇ Λυκίᾳ Φελλοῦ μεταξὺ καὶ Μύρων, καθεζομένους ἐπ' ἰχθύσιν, ὥσπερ οἰωνοῖς, διαμαντεύεσθαι τέχνῃ τινὶ, &c. Hæ Lyeiæ sortes Virgilii sunt, lib. 4. Æneïd. vers. 346. & 377. Similis est locus alter portusve in Lyeia, ubi ex piseibus augurium petebatur: Δῖνος ei portui nomen fuit, teste Polycharmo, lib. 2. Lyciacorum, apud Atheo. lib. 8. pag. 334. Similes & io Lydia, (nisi *Lycia* scribendum sit) ex Varrooe sortes, lib. 3. de re rust. cap. 17. pag. 113.

Sect. 10. VI. *Numa constituit, ut pisces qui squamosi non essent, ni pollucerent: parsimonia commentus, ut convivia publica & privata, ... facilius compararentur.*] Libri ad hunc diem editi, quibus & conditivi favent, sed hae parte vitiati, *ni pollucerent patrimonia: commentus* &c. Ridicule. Certissima nostra conjectura est, quam Servios egregie stabilit, ad eum versum Maroois, *Pauperque Senatus Thura dabant*, lib. 8. Æneïd. *Re vera pauper*, ioquit, *per quod ostenditur parsimonia pro laude tunc habita. Et libri veterum tradunt a majoribus sacrificando parsimoniam observatam esse.* Itaqoe est ea Numæ lata lex, ot sumptibus parceretur: ejosmodi enim pisces, ob raritatem, magoo venibant.

Sect. 13. VII. *Quod ipsum corrumpi fraude conjicientium gummi cum sanguine, aut Hammoniacum.*] Hæe eodicis Regii 2. sincerissima lectio, quam fide summa totidem litterarum apieibus repræsentamus: abdicata vetere, quam interpolatores sic concinoaraot. *Quod ipsum corrumpi fraude, conjicientibus gummi cum sale Hammoniaco.* Favet Dioscorides emeodationi, ut io prioribus Notis ostendimus.

Sect. 14. VIII. *Ex eodem genere testudinum sanguis instillatus cerebro capitis dolores sedat.*] Io Reg. 2. eodex *crebro*: Io libris hactenos editis, *crebros capitis dolores*: In Chiffl. *instillatus cerebro.* Posterios magis arridet. Arehigenes, apud Galeoum, lib. 2. κατὰ τόπους cap. 2. pag. 381. testudinis palustris sive lutariæ sanguinem instillari sincipiti jobet: Χελώνης λιμναίας, ἣν τινες ἀμύδα καλοῦσι, αἷμα ἐπίσταζε ἐπὶ τὸ βρέγμα.

Sect. 20. & 21. IX. *Et cancri marini decocti jus contra dorycnium efficax habetur: peculiariter vero contra leporis marini venena. Et ostrea adversantur iisdem. Nec potest videri satis dictum esse de his, cum palma mensarum divitum attribuatur illis.*] Locum hunc miserabiliter depravatum Pintianus agnovit, cum sic legeretur: *contra dorycnium efficax habetur.* Initio deinde facto alterius capitis a verbis proxime sequentibus: *Peculiariter vero contra leporis marini venena & ostrea adversantur. Idem videtur, nec potest videri .... cum palma mensarum diu jam tribuatur illis.* Unde istud, quæso, *videtur* irrepsit, quod nec Reg. 2. nec Chiffl. codex agnoscit? Cetera plaoissima suot, nec egent Pintiaoi conjectura sic emendantis, *Fidem nepotes vestram! satis dictum est de his*, ut sit interrogatio ducens ad negatiooem: quod subtilius excogitatum certe est, quam verius.

Sect. 21. X. *Hæc videtur causa, quare minora in alto reperiantur.*] Hæc sincera lectio Regii cod. 2. quam totidem apicibus summa fide repræsentamus: qua oihil esse Plioianæ sententiæ congruentius potest. Nam si grandia reperiuntur ubi Sol penetret in vada, consequitur ut in alto quo Sol non penetrat, parva pelagia reperiantur. Vidit hoc & Pintianus ex suo pariter exemplari: unde quam vana fluxaque fide io edendo Plinio versati sint priores apparet, qui sic exhibuerunt, *quare minora in aliis locis reperiantur.*

Ibid. XI. *Suaviora Medulis.*] In libris ad huoc diem vulgatis, *Suaviora Edulis*, absorde. Sinceram lectionem obscuris admodum vestigiis retioet Regius 1. codex: at Colbertinus 3. plane perspicuis, eum ioeo legator, *suaviora Medullis.* Ostrea Medula, sive Medolla, sive Medullica, laudaot celebrati viri, quotquot Burdegalæ commorati sunt. Ausooius, Epist. 7. pag. 141.

> *Ostrea Baianis certantia, quæ Medulorum*
> *Dulcibus in stagnis reflui maris æstus opimat.*

Eadem Burdigalensia appellata, ab ipsomet, epist. 143.

Sed mihi præ cunctis ditissima, quæ Medulorum
Educat Oceanus, quæ Burdigalensia nomen
Vsque ad Cæsareas tulit admiratio mensas,
Non laudata minus nostro, quam gloria vini.
Proxima sint quævis, sed longe proxima multo
Ex intervallo, quæ Massiliensia portu,
Quæ Narbo ad Veneris nutrit, cultuque carentis
Hellespontiaci quæ protegit æquor Abydi,
Vel quæ Baïanis pendent fluitantia palis:
Sunt & Aremorici qui laudent ostrea Ponti &c.

Sidonius Apollinaris, lib. 8. epist. 12. ad Trigetium, pag. 241. quanquam subobscura oratione: *Veni*, inquit, *ad debellandos subjugandosque istos Medulicæ supellectilis epulones.* Omitto Scaligerum, ceterosque recentiores. Sensit vitium hujus loci, & feliciter emendavit, ante annos xxx. quam hæc scriberemus, Camill. Pellegrino, in *Campania Felice*, pag. 541. Nunc ea ostrea a Solaeo Medulorum vico prope Garumnæ ostium, Solacensia cognominantur, *de Soulac.* Notat Thuanus lib. 2. de vita sua, pag. 23. esse ea optimi saporis, gratissimique gustus: adeo ut violarum odorem referre videantur: repertumque in famulitio suo gulosum puerum, qui centum amplius unus sine nausea deglutiret.

XII. *Cocta in conchis suis, uti clausa venerint, &c.*] Abest a libris omnibus *Ibid.*
hactenus editis vox prior hujus clausulæ, *cocta*, quam ductu codicum Reg. 2. & Chifflet restituimus: adstipulantibus in primis auctoribus geminis, qui hunc Plinii locum de pariculo recitant. Marcello nimirum Empir. cap. 10. pag. 87. *Ostrea*, inquit, *ita ut lecta sunt, adhuc testis suis clausa, in carbonibus coquuntur, atque in cibo dantur ei qui narium gravedinem patitur.* Et Plinio Valer. lib. 1. cap. 28. *Ad stillationem narium ex humore: Ostrea cum sua testa, ita ut electa sunt, in carbonibus coquuntur, & in cibo dantur.*

XIII. *Præparant autem sepiarum crustæ farina medicamentis cutem, & muris* *Sect.* 23.
marini cinis.] Sic Reg. 2. codex, & is quem Pintianus vidit: quorum ad amussim quæ in editis depravata sunt, exigenda hoc loco & corrigenda sunt: sic enim isti præ se ferunt: *Præparat cutem sepiarum crusta farina medicamentis. Cutem replet, & muris marini cinis.* Cum nec priore loco *cutem*, nec postea *replet*, ulli MSS. agnoscant, & impedita luxataque oratio ea verborum serie videatur.

XIV. *Omnium piscium fluviatilium, marinorumque adeps liquefactus Sole, admixto* *Sect.* 24.
melle, oculorum claritati plurimum, confert.] Et hic typorum errata, qui *liquefactus oleo* exhibent, ad manuscriptorum fidem emendamus, præsertim Reg. 2. quem fide integra repræsentamus. Adjuvat Plinii transcriptor Marcellus Empir. cap. 8. pag 62. *Adipes omnium fluvialium piscium*, inquit, *in Sole liquefacta, adjunctoque melle, inunctioni adhibita, mirifice oculis caligantibus prosunt.* Certiorque auctor Dioscor. lib. 2. cap. 94. Τὸ δὲ τῶν ποταμίων ἰχθύων ὀξυδερκὲς ἐγχεόμενον, ἀποτακὲν ἐν ἡλίῳ, καὶ μέλιτι μιγέν. *Fluviatilium piscium, adeps inunctis oculis claritatem affert: si quidem in Sole liquefactus, mellique admixtus fuerit.* Neque vero quemadmodum liquefieri oleo possit adeps, conjicere in promptu est.

XV. *Ranas etiam quindecim conjectas in fictile novum &c.*] Ita libri omnes edi- *Ibid.*
ti. At MSS. Reg. 2. Chiffl. ceterique, xvi. præter Colb. 3. in quo *quindecim* sine ullis notarum compendiis. Quin & ipse Plinius inferius sect. 47. *Eadem mensura*, inquit, *alii ex quindecim ranis conficiunt psilothrum, sicut in oculis diximus:* hoc nimirum loco, quem habemus præ manibus. Quin & ibi non *quindecim*, sed *duodecim* præfert Reg. 2. ut diximus suo loco. Quare non ranarum numerum signari ab eo hoc posteriore loco, sed parandarum modum existimamus.

XVI. *Et cybia vetera eluta in novo vase, dein trita, prosunt doloribus.*] Habent *Sect.* 26.
ita sane libri omnes & manu exarati, & typis excusi: nihilominus subesse mendum haud temere suspicamur: nam quid intersit novo an vetere vase eluantur, non admodum liquet: utro coquantur, plurimum interest. Quare *elixa* malim, quam

eluta scribi, si ulla exemplaria suffragantur. Adstipulatur certe quidem conjecturæ huic nostræ Marcellus Empir. qui a Plinio videtur hausisse, quæ tradit, cap. 13. pag. 97. *Cybium optimum*, inquit, *ac vetustissimum olla inditur atque argilla circumlinitur, & furno ardenti objicitur, ut ad cinerem cybium excoquatur: tunc adjecto Pario lapide contuso, salsamenti supra dicti favilla conteritur: hoc dentifricium ita bonum est*, &c. Galenus quoque libro quinto extremo κατὰ τόπους, pag. 486. Τινὲς δὲ ταρίχους καύσαντες ἐν χύτρᾳ προσβάλλουσι τῷ φαρμάκῳ, ἢ κύβιον· κατ' ἰδίαν γὰρ ἐάν τις χρήσηται τῇ σποδιᾷ, οὐκ ἀλγήσει. *Quidam salsamenta in olla exusta ad medicamentum addunt, aut etiam cybium: si quis enim eorum cinere per se utatur, dentis dolorem non percipiet.*

Sect. 27. X V I I. *Mire lepras, lichenas, lentigines tollunt cum lupino.*] Sic libri profecto omnes: num *glutino* tamen, quam *lupino* legi præstabilius fuerit, peritiores viderint. Nam idem ad lichenas medicamentum scribitur lib. 28. sect. 50. non lupino admixto, sed glutino. *Lichenas oris*, inquit, *præstantissime vincit glutinum factum e genitalibus vitulorum, liquatum aceto cum sulphure vivo* &c.

Sect. 28. X V I I I. *Menarum muria, & capitum cinis cum melle sanat strumas.*] Locum hunc sanavimus ductu codicum Reg. 1. 2. Colb. 3. & Chiffl. adversantibus licet typis, qui *muraenarum* exhibent. Ut ad strumas modo, sic etiam ad anginas paulo post, hac sect. mænarum cinis adsciscitur. In Indice hujus loci *mana*, non *murana*, libri omnes M S S. præferunt.

Ibid. X I X. *Et sauri piscis marini jocineribus.*] In libris hactenus vulgatis, *& scari*. At in M S S. Reg. 1. 2. Colb. 3. *sauri piscis*: & in Indice hujus loci ex omnibus M S S. *saurus*. Æliano lib. 12. histor. cap. 25. Σαῦρος lacertus, inter pisces Rubri maris censetur. Meminere præterea Aristoteles & Athenæus. Plinius infra sect. 53. *Sunt lacertorum genera*, &c.

Sect. 31. X X. *Degenerant in duas species: in mitulos, qui salem virusque resipiunt: myiscas, qua rotunditate differunt, minores aliquanto atque hirta, tenuioribus testis, carne dulciores.*] Geminus in hunc locum error irrepsit, meo quidem judicio: quanquam de priore ampliandum censeo. Posterior extra controversiam omnem est: nam quod typi præferunt, *carne duriores*, manuscripti codices, Reg. 2. aliique dissentiunt, qui *dulciores* exhibent: neque ii modo, sed & Athenæus ipse, cujus verba mox afferemus. Verum paulo ante, cum eadem conditiva exemplaria miro consensu *salem* retineant, *scillam* rescribere mihi religio fuit, etsi ita scripsisse intelligo Athenæum, geminum illud myacum genus totidem ferme verbis alioqui explanantem, lib. 3. pag. 87. ut non sit ovum ovo similius, quam sunt ista inter se quæ uterque prodit. Τῶν δὲ μυῶν, inquit, ... θρεπτικώτεροι μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τὴν κοιλίαν φερόμενοι. Εἰσὶ δ' αὐτῶν ἔνιοι καὶ σκιλλώδεις, κακόχυλοί τε καὶ πρὸς τὴν γεῦσιν ἀποβλεῖς. οἱ δὲ ἐλάσσονες τούτων καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι μέν εἰσι, καὶ εὐχυλότεροι τῶν σκιλλωδῶν, ἀτροφώτεροι δὲ διά τε τὸ μέγεθος, &c. *Musculi autem ..... ad urinam provocandam commodiores, & ad solvendam alvum: sed ex his quosdam mordaci & ingrato sapore scillam resipere, vitiosum succum procreare, gustui displicere: His autem minores, & foris hirtos, urinam magis ciere, & succum meliorem suppeditare, quam quibus scilla gustus est, sed minus alere, tum quia magnitudine aliis pares non sunt*, &c. Suboluit ante nos error iste Gesnero.

Ibid. X X I. *Ileos & inflationes castorea cum dauci semine & petroselini .... tormina vero, cum anetho ex vino mixto.*] Scilicet, ut contra inflationes petroselini semen, sic contra tormina anethum, haud multum absimile, castoreis admiscetur. Sic nos huic loco curationem adhibuimus ductu codicum Reg. 2. & Chiffl. præsertim ita postulante orationis serie. Typi ad hunc diem omnes, *cum aceto vino mixto* exhibent.

Sect. 32. X X I I. *Lieni medetur solea .... item torpedo: item rhombus vivus*, &c.] Ita Reg. 2. In Indice hujus loci, ex M S S. omnibus, *Solea piscis. Rhombus.* In Reg. 1. & Colb. 3. hoc loco, *item robur*. Et *strombus* tamen ex suo exemplari reponere pro *rhombus* nititur Pintianus. Frustra est. Nam Marcellus Empiric. hunc

locum

locum transcribens, cap. 23. pag. 165. *Solea piscis*, inquit, *spleni imponitur, vel torpedo, vel rhombus: sed impositus rursum vivus in mare mittatur, mire prodest.* Quin & in absurda Plinii Valeriani lectione, quæcumque ea est, vestigia haud obscura exstant, ex quibus erui sincera possit: Sic enim ille, lib. 2. cap. 18. *Splenis dolori solea piscis contra ligatur: Torpedorum & busseum, si vividum superligatur* &c. Trajectæ sunt nempe litteræ, in hunc modum restituendæ, *Torpedo & rhombus* &c.

XXIII. *Lapis qui invenitur in scorpionis marini cauda.*] Mallet *in capite* legi Rondeletius, lib. 6. cap. 19. Reclamant omnia exemplaria. Reclamat exemplaribus omnibus, quæ supersunt, vetustior Plinius Valer. lib. 2. cap 39. *Vesica & calculo purgando: Lapillus*, inquit, *qui invenitur in scorpionis marini cauda utiliter potatur.* Et luculentior auctor Marcellus Empir. cap. 26. pag. 181. *Lapillus, qui invenitur in scorpionis marini cauda, tritus utiliter bibitur cum vino a stranguriosо.*

XXIV. *Adusta sanantur cancri marini vel fluviatilis cinere..... Hæc curatio etiam pilos restituit cum ranarum fluviatilium cinere.*] Hactenus legebatur, *cum cancrorum fluviatilium cinere.* Inepte: quorsum enim prodesse dicatur cancri fluviatilis cinis, cum cancrorum fluviatilium cinere? Auctor emendandi exstitit Plinius Valer. qui utriusque remedii meminit, lib. 3. cap. 36. *Ea vero*, inquit, *quæ ferventi aqua combusta sunt, ranarum cinis inspersus adeo prodest, ut etiam pilos reddat.* Et paulo post: *Cancrorum marinorum vel fluviatilium cinis ex oleo prodest ambustis.* De cancris idem prodidit & Theodorus Priscianus, lib. 1. cap. 17. *De ustione calida, vel ignis.* Sect. 40.

XXV. *Prodest & fibrinarum pellium cinis.*] Nempe ad ambusta sananda. Sic totidem plane syllabis apicibusque litterarum Reg. 2. codex, & is quem Pintianus laudat. Typi hactenus præferunt, *Prodest & febri ranarum fellis cinis*, quo nihil dici absurdius potest: neque enim hic febri locus, cui sanandæ medicamenta omnia jam exhausta sunt sect. 38. Adstipulatur & Plinius Valer. lib. 3. cap. 36. cujus lemma est, *Ambustis sanandis: Efficax est*, inquit, *fibrinarum pellium cinis.* Quod vel ex hoc ipso Plinii loco, vel ex iisdem fontibus, unde noster, hausit. Fibrinarum pellium cinerem & ad sanguinis e nare profluvium Plinius commendat sect. 42. Ibid.

XXVI. *Tetanicos coagulum vituli adjuvat &c.*] Ita restituimus ductu codicum Reg. 2. & Chiffl. cum typi perperam edant, *Lethargicos.* At nunc de nervorum vitiis agitur, quorum non postremum tetanus est, de quo lib. 23 sect. 24. De lethargo dictum est paulo ante sect. 38. neque iis potu vituli marini coagulum, sed olfactu prodest, ut ibi Plinius adnotavit. Sect. 41.

XXVII. *Et alex purgat hulcera in linteolis concerptis.*] In libris hactenus vulgatis, *Et salpe expurgat hulcera:* atque ea voce *salpe* obstetricem eam signari Rondeletius arbitratur, lib. 5. cap. 23. de qua nos egimus in Auctorum indice: de pisce ejus nominis accipiunt alii, quod sane multo veri similius erat, cum sequatur, *Item echinorum testa cinis.* Nos vero sic litem dirimimus, ut omnes cadere causa statuamus. Neque enim hic salpe, sed alex locum habet, de qua dictum est abunde, lib. 31. sect. 44. In Reg. 2. cod. *Et halpex purgat:* unde litterula una extrita *halex* superest, quo pacto hanc vocem vetusti alii codices repræsentant. Alecem Plinius, quæ salsamenti præstantissimi, sive gari, est imperfecta fæx, ad hulcera sic modo commendat, ut proxime antea salsamenta ipsa iis immitti præcipit: nec multo post sect. seq. alecem iterum defervefactam adhibet ad alios morbos. Sed, quod conjecturam nostram egregie constabilit, Plinius Valerianus, hunc locum summa fide transcribens, lib. 3. cap. 22. *Alece*, inquit, *linteolis concerptis imposito, purgantur hulcera:* ut nullus sit jam reliquus de nostra emendatione dubitandi locus. *Alecem in linteolis concerptis* idem Valerianus iterum adhibet, ejusdem libri cap. 51. ad morsum canis non rabiosi. Sect. 44.

XXVIII. *Citharus e rhomborum genere pessimus: chalcis, &c.*] Libri hactenus Sect. 51.

editi ſic legunt, *cytharus*, *chrombrorum genera*, *cyprinus*, *chalcis*. Chrombri qui ſint nemo novit, nec cyprinum aut chrombros ulli MSS. habent. Sic enim Reg. 2. & Chiffl. *citharus rhomborum genera peſſimus chalcis* &c. Unde perſpicuum ſit nihil eſſe noſtra emendatione certius: præſertim atteſtante Galeno, lib. 3. de aliment. facult. cap. 30. pag. 394. ſimillimum eſſe ſcombro citharum: Ariſtotele, apud Athen. lib. 7. pag. 305. alga veſci: iis qui Romæ guſtarunt, inſuavi carne: unde Pherecrates apud eundem Athen. pag. 306. Ὦ ἀγαθοί, ἔνεστιν ἐν κιθάρῳ τι κακόν. Et Xenocrates, lib. de alimento ex aquatilibus, apud Oribaſ. lib. 2. cap. 58. *Citharus & rhombus lati ſunt: rhombuſque ſolidus eſt .... At citharus mali ſucci eſt, & ſtomacho non idoneus*, &c.

Ibid. XXIX. *Cybium, ita vocatur concisa pelamis.*] Salmaſius in Solin pag. 1317. facinus indignum exclamat, obtrudi a Plinio cybium inter piſcium nomina, cum piſcis pars quædam, ſalſamentumque ſit. Scribat igitur dicam non Plinio modo, ſed & Varroni, lib. 4. de ling. Lat. pag. 21. ita ſcribenti: *Aquatilium vocabula animalium, partim ſunt vernacula, partim peregrina. Foris, muræna, quod μύραινα, cybium, thynnus, cujus item partes Græcis vocabulis omnes, ut melandrya, uræon.* Feſto quoque: Κύβιον *genus piſcis, quia piſcantes id genus piſcium velut aleam ludant.* Et in Græcis Oppiano, lib. verſ. 183. inter piſces qui longe degunt a litore, cybia annumeranti cum orcynis, hoc eſt, pelamides minimas cum maximis:

Ὄρκυνοι γενεή, καὶ πηλαμίδες, ἠδὲ κυβεῖαι.

Certe cum μελάνδρυς & ſalſamenti e thynno Græcis, & thynni ſimul genus dicatur, ut Pamphilus refert, libro De nominibus, apud Athen. lib. 3. pag. 121. Μελάνδρυς· ὅτι τῶν μεγίστων θύννων εἶδός ἐστιν, ὡς Πάμφιλος ἐν τῷ Περὶ ὀνομάτων παρίστησι· καὶ ἐστὶ τὰ τεμάχη αὐτοῦ λιπαρώτατα. Quidni & minoris thynni nomen cybium fuerit, & ex ipſo ſalſamentum? Certe quæ Plinius hoc loco habet, ea totidem plane verbis apud Oribaſium leguntur, lib. 2. cap. 58. fol. 29. ex Xenocratis libello, de alimento ex aquatilibus. *Pelamis exigua*, inquit, *naſcitur in Mæotide .... Cybium, hoc eſt, concisa pelamis, quæ poſt quadraginta dies a Ponto in Mæotin revertitur, ori grata, & boni alimenti.*

Ibid. XXX. *Thynnus, thranis, quem alii xiphiam vocant.*] Libri omnes vulgati, ex interpolatione Hermolai Barbari, ſic habent, *Tomus Thurianus, quem alii* &c. Editi ante ipſum, in primis Venetiis 1472. & Parmæ, an. 1476. *Thynnus thrannus.* Codex item Colb. 3. ſimiliter. At Reg. 2. *thynnis thranis*: quod viſum eſt anteponendum: adſtipulante in primis Xenocrate, in libello de alimento ex aquatilibus, apud Oribaſium, lib. 2. cap. 58. pag. 29. *Thranis*, inquit, *aut xiphias cetaceus eſt piſcis, & in fruſta ſecatur*, &c. Ab Heſychio θρανίς idem & ξιφίας vocatur. E xiphia piſce fruſta demi, quæ Thuriani obſonii nomen haberent, auctor eſt Athenæus, lib. 6. pag. 274. ſed eſt ab eo, ut quidem videtur, diſpar pulpamentum: aut is xiphias, de quo nunc agitur, e minore genere: ut cordyla pelamis puſilla: nam xiphias grandior iterum ſeorſim appellatur, ceu diverſus ab iſto, ut thynnus a pelamide, cybio, orcyno, cordyla, & apolecto.

INDEX EMENDATIONUM
TOMI QUARTI.

Partim ex MSS. codicum fide, quos priore tomo appellavimus: partim ex veterum Auctorum collatione, qui sunt in eodem argumento versati, partim ex certissimis conjecturis, ut suis ostendimus locis.

LIBRO VICESIMO.

 QUAM Sole.	 QUAS Sole, *ex mss.*	*Sect.* 1.
Ab hortensibus.	Ab hortensiis, *ex mss.*	
Elaterium tempestivum est.	Elaterio tempestivus est, *ex mss.*	*Sect.* 3.
Protinus ab exitu.	Protinus ab enixu, *ex mss.*	
Mox Cyrenis, alii in Arcadia.	Mox in Arcadia, Cyrenis alii, *ex mss.*	
Nucis juglandis semen. Esse autem ad speciem scorpionis cauda reflexa.	Nucis juglandis. Semen autem esse ad speciem scorpionis cauda replexa, *ex mss.*	
Et hydropises.	Et hydropicis.	
Sparsa mures de ejus medicina non attingunt.	Sparsa mures non attingunt, *ex mss.*	*Sect.* 4.
Cum articulorum morbis.	Cum articuli morbis, *ex mss.*	
Solo siccato.	Sole siccato, *ex mss.*	
Eadem contra vomitiones.	Eadem contrahit vomitiones.	*Sect.* 6.
Spea Graeci.	Sepa Graeci.	
Somphos.	Spongos.	*Sect.* 7.
Omnium vitiis.	Omnibus vitiis, *ex mss.*	*Sect.* 8
Sic tussienti infunditur obolis quatuor.	Sic tutissimo infunduntur oboli quatuor.	
Item frigus pellit e pedibus aqua decoctum. Et jus fervens.	Item frigus pellit e pedibus. Aqua decocti ejus fervens, *ex mss.* &c.	*Sect.* 9.
Costa quoque.	Tosta quoque.	
Mixta urina pari mensura. Ervi, hordei, tritici, & lupini radix ad omnia inutilis.	Mixta farina, pari mensura, ervi, hordei, tritici, & lupini. Radix ad omnia inutilis.	*Sect.* 10.
Laudatissimum.	Laudatissimus, *ex mss.*	*Sect.* 12.
Cetero bilem detrahunt. Praeterea cortices in vino. Praeterea quae circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant. Est & sativi usus in Italia, & armoraciam vocant. Et sativi vero decocti &c.	Cetero aestivo usus in Italia, & armoraciam vocant. *Sect.* XIII Et sativi vero, praeter ea quae circa eos dicta sunt, stomachum purgant, pituitam extenuant, urinam concitant, bilem detrahunt. Praeterea cortices in vino decocti &c.	

Sect. 13.	Cetero & scorpionibus.	Cerastis & scorpionibus.
	At purulenta.	Ac purulenta, *ex mss.*
	In luto illitos malunt.	In luto malunt, *ex mss.*
	Cum vino enterocelis prosunt.	Cum vino. Enterocelis prosunt.
Sect. 15.	Quod pastinacam erraticam vocant.	Quod pastinacam vocant, *ex mss.*
	Conceptus adjuvare.	Conceptus adjuvari, *ex mss.*
Sect. 17.	Fastidium absterget. Ex aceto... vel ex garo urinam ciet.	Fastidium absterget, ex aceto... vel ex garo. Urinam ciet.
Sect. 18.	Vulgaris notitiæ.	Vulgatæ notitiæ, *ex mss.*
	Semen ejus esse.	Semen esse, *ex mss.*
	Illinitur.	Illinuntur, *ex mss.*
Sect. 20.	Sic & tritæ sanant.	Sic & attrita sanant.
	Et omnia hulcera.	Et omnia vulnera, *ex mss.*
	Ipsasque multipedæ.	Sepisque multipedæ, *ex mss.*
	Utilia esse.	Utiles esse, *ex mss.*
Sect. 21.	Pustulas.	Pusulas. *Sic ubique mss.*
Sect. 22.	Vel si purulenta.	Vel si pura, *ex mss.*
Sect. 23.	Aliqui crudum id dedere.	Aliqui crudum id tritum dedere, *ex mss.*
	Et prurigines.	Et porrigines.
	Vel purulenta.	Vel pura, *ex mss.*
Sect. 25.	Græci esopou.	Græci casapon.
	Quarto infectores lanarum utuntur: quod glastum vocant, simile erat.... nisi quod plura habet.	Quarto infectores lanarum utuntur: simile erat ..... nisi plura haberet, *ex mss.*
Sect. 26.	Arcet nubeculas.	Argema, nubeculas, *ex mss.*
	Et folia tosta thyrsique.	Et folia thyrsique, *ex mss.*
	Ructusque leues faciunt, concoctiones adjuvant. Cruditatem ipsæ nequaquam faciunt. Nec ulla.	Ructusque leues faciunt. Nec ulla, *ex mss.*
	Sicut summo sativa.	Sicut somno æstiva, *ex mss.*
Sect. 27.	Validius cocto.	Validius cocta, *ex mss.*
Sect. 28.	Undecim sæpe caulium.	Undecim sæpe, caule lilii.
	Guttantia adstringunt.	Gustantium os adstringunt.
Sect. 29.	Idem cum vino...... ambugiam.	Idemque cum vino. ... ambulam.
Sect. 31.	Utraque tamen stomacho.	Utraque amara, stomacho, *ex mss.*
	Item quibus .... fluit.	Item quibus .... fluat, *ex mss.*
	Antilegomena.	Anthologoumena.
Sect. 33.	Selinada.	Selinoïdea, *ex mss.*
	Dein levem.	Dein lævem.
	Fistulas eluxatas, & tumores.	Fistulas, & luxata, & humores.
Sect. 34.	Item spleneticis.	Item spenicis, *ex mss. ubique.*
Sect. 36.	Folia haber bina.	Folia habet una.
	Fungorumque venena.	Fungos, *ex mss.*
Sect. 39.	Tinctæ animæ.	Exstinctæ animæ, *ex mss.*
	Ne hydropici sitim sentiant.	Ne hydropici sitiant, *ex mss.*
	Ex eo cocta.	Ex oleo cocta, *ex mss.*
Sect. 42.	Asparagi, ut traditur.	Asparagi traduntur, *ex mss.*
	Præterquam quod vesicam.	Præterquam vesicam, *ex mss.*
	Trito cum oleo.	Trito ex oleo, *ex mss.*
Sect. 43.	Aliqui corrudam, aliqui Libycum...... orminium.	Aliqui Libycum, ... hormenum, *ex mss.*
	Ternis utrumque obolis.	Ternis utriusque obolis, *ex mss.*
Sect. 44.	Apio gratia vulgo est.	Apio gratia in vulgo est, *ex mss.*
	Ac secundos partus.	Ac secundas partûs.

Torminibus, interaneis.	Torminibus, & interaneis, *ex mss.*	*Sect.* 46.
A proximo.	Ex proximo, *ex mss.*	*Sect.* 48.
Contra bestiarum morsus radix in vino est.	Contraque bestiarum morsus e vino radice, *ex mss.*	
Valent & contra scorpionum ictus, & araneorum.	Valent & contra scorpionum & contra araneorum, *ex mss.*	*Sect.* 51.
Falso.	Falsum, *ex mss.*	
Oculorum causa. Cum pane quoque vel nasturtio sativæ atque silvestris propter visum. Ut aïunt, multi succo ejus.	Oculorum causa, cum pane vel nasturtio : capræ quoque silvestres propter visum, ut aïunt. Multi succo ejus.	
Epiphoras cum polenta imposito. Lenit autem capitis dolores.	Epiphoras cum polenta imposita lenit. Item capitis dolores, *ex mss.*	
Cum ficu.	Cum fico, *ex mss.*	
Custodito, ut diximus, modo. E silvestri vero contra tarditatem & sonitum.	Custodita, ut diximus, modo in silvestri. Contra tarditatem vero sonitumque, *ex mss.*	
Ut in homine temperato.	Ut in homine temperata, *ex mss.*	
Adversusque omnia..... fugat scorpiones.	Adversus omnia.... fugat etiam scorpiones, *ex mss.*	*Sect.* 52.
Sed partus necat..... cholericis.	Sed partus necat. Ruptis, convulsis, sed parcius..... choleris, *ex mss.*	
Densari.	Denseri, *ex mss.*	
Syriation..... vulvæ curavit. Ille & jocinorum vitia.	Syriation... vulvæ curavit illa. Jocinorum vitia, *ex mss.*	*Sect.* 53.
E pulegio corona vertigini.	E pulegio corona Varroni.	*Sect.* 54.
Litteras mutantes.	Littera mutata, *ex mss.*	*Sect.* 55.
In tussi ex perfrictione.	Tussi in perfrictione, *ex mss.*	
Quos acriore vi urina mordeat.	Quos acrior urina mordeat, *ex mss.*	*Sect.* 57.
Panibus..... subditur.	Panis..... subjicitur, *ex mss.*	*Sect.* 58.
Spleneticis.	Splenicis, *ex mss. ubique.*	*Sect.* 59.
Dant & ad rineas.	Dant & ad tænias, *ex mss.*	
Stomacho inutile est.	Stomacho utile est.	*Sect.* 60.
In hunc usum panacem vocant.	In hoc usu panaceam vocant, *ex mss.*	*Sect.* 61.
Cunilæ æmulatur.	Cunilam æmulatur, *ex mss.*	*Sect.* 67.
Et cruditates.	Et contra cruditates, *ex mss.*	
Smyrnæum. Deinde heracleoticum.	Smyrnæum, odorius. Heracleoticum.	*Sect.* 69.
Compescere dolorem.	Convertere dolorem.	*Sect.* 70.
Lac mulierum.	Lacte mulierum.	*Sect.* 71.
Linteolo alligatis.	Linteolo deligatis, *ex mss.*	
E vino radicem.... imponit Iollas. Ipsum cum croco.	Evenor radicem...., imponit. Iollas ipsum cum croco.	*Sect.* 73.
Prodest ejus & capitis.	Prodest & capitis. *ex mss.*	
E vino radicem ad renes.	Evenor radicem ad renes.	
Illinunt vel recens.	Illinivit recens, *ex mss.*	
Strangulationes vulvæ.	Strangulatus vulvæ.	
Papaveris sativi diximus genera.... sed sativi albi calyx.	Papaveris sativi tria diximus genera.... E sativis albi calyx, *ex mss.*	*Sect.* 76.
Sapor gignitur.	Sopor gignitur.	
Hora diei sereni.	Hora sereni diei, *ex mss.*	
Per somnum.	Per somnos.	
Licinii Cæcinnæ.	P. Licinii Cæcinæ.	
Sativum omne magis rotundat capita. At silvestri longum ac pusillum,...	Sativum omne majus : rotunda ei capita. At silvestri longa ac pusilla...	

	valentius.	valentiora, *ex mss.*
	Ubi raro pluit.	Ubi raro pluat, *ex mss.*
	Aut exstinctum.	Et ut exstinctum, *ex mss.*
	Quia nebula innatat.	Quoniam in nubila innatat.
	Mnesicles.	Mnesides.
Sect. 79.	Speciem passerum repræsentantibus.	Speciem passerum præbentibus, *ex mss.*
Sect. 80.	Folio lævi.	Folio lini.
Sect. 81.	Est & portulaca, quam peplion.	Est & porcilaca, quam peplin.
	Si procident, prodest.	Si procidant oculi, *ex mss.*
	Et lini semine, pari mensura.	Et lini semine, & melle, pari mensura, *ex mss.*
	Cum melle & Cimolia creta	Cum melle, aut Cimolia creta, *ex mss.*
	Et ita liberatum.	Ita liberatum, *ex mss.*
Sect. 82.	Rem, si vera est.	Rem miram, si vera est, *ex mss.*
Sect. 83.	Atriplex & silvestre est, accusatum a Pythagora &c.	Atriplex & silvestre & sativum est. Pythagoras &c. *ex mss.*
	Coqueretur.	Concoqueretur, *ex mss.*
	Ad supra dicta.	Ad supra scripta, *ex mss.*
Sect. 84.	Aristalthæa.	Plistolycia.
	Efficacior vis.	Efficax vis, *ex mss.*
	Venena restringunt.	Venena restingnunt, *ex mss.*
	Punge.	Pungunt, *ex mss.*
	Quin & semen tritum adalligant.	Quin & semen adalligant, *ex mss.*
	Item tres radices.	Itemque tres radices, *ex mss.*
Sect. 85.	Sativo proximum.	Sapore proximum, *ex mss.*
	Sativo item similius.	Sativo idem similius, *ex mss.*
	Et jure exiguo.	Et thure exiguo, *ex mss.*
Sect. 86.	Radice melicetidas.	Radice lichenas.
	Poto vino & lienes, cœliacos.	Pota vino & lienes, illita cœliacos, *ex mss.*
	Potum ex vino.	Potæ ex vino, *ex mss.*
Sect. 87.	Ternis partibus comitiali morbo. Et vulvarum.	Ternis partibus. Comitiali morbo, & vulvarum.
	In quacumque corporis.	In quacumque parte corporis, *ex mss.*
	Vehementior urigo.	Vehementior ustio.
	Saluberrimo genere medicinæ.	Saluberrimæ genere medicinæ.
	Ex aceto.	In aceto, *ex mss.*
Sect. 89.	Cum addito.	Tum addito, *ex mss.*
	Exscreationes pectoris purgat. Cum iride & melle urinam ciet.	Exscreationes pectoris purgat cum iride & melle. Urinam ciet.
	Dicitur succus claritatem.	Dicitur succus & claritatem, *ex mss.*
Sect. 90.	Ad palmi altitudinem.	Ad palmæ altitudinem.
	In vino.	Ex vino, *ex mss.*
Sect. 91.	Epiphoras. Alii.	Epiphoras, ut Philinus tradit. Alii, *ex mss.*
Sect. 92.	In oleo, & melle.	In oleo, aut melle, *ex mss.*
Sect. 95.	Etiam e radicibus.	Etiam & e radicibus, *ex mss.*
Sect. 96.	Petridius... Miction.	Petrichus... Micton.
Sect. 97.	Nigriore folio & asperiore.	Nigrior foliis, & asperior, *ex mss.*
Sect. 98.	Et viridi ferula ramusculus, utilis est ad omnia ea vitia.	E viridi medulla vulvis utilis, & ad omnia ea vitia.
Sect. 99	Manducatus carduus.	Mastiche cardui.
Sect. 100.	Ab hortensibus.	Ab hortensiis, *ex mss.*
	Et milii... anethi & feniculi seminis, & anisi, & ammii.	Et mei.... anesi & feniculi seminis, & ammii.

LIBRO VICESIMO PRIMO.

Felicitatis tam varie ludenti.	Felicitatis tam variæ ludenti, *ex mss.*	*Sect.* 1.
Mixturarum varietati.	Mixturarumque varietati, *ex mss.*	
Strophia appellantes.	Stroppos appellantes.	*Sect.* 2.
Mixtura versicolori. Florumque invicem.	Mixtura versicolori florum, quæ invicem, *ex mss.*	*Sect.* 3.
Stephanoplocos.	Stephaneplocos.	
Virtutis ergo arguitur.	Virtutis ergo, duitor ei.	*Sect.* 5.
Et hinc severitas.	Et hic severitas, *ex mss.*	*Sect.* 6.
Sutiles aliorum factis.	Sutiles Saliorum factis, *ex mss.*	*Sect.* 8.
Mnestheus.	Mnesitheus.	*Sect.* 9.
Namque apparatu.	Namque in apparatu, *ex mss.*	
Chare Antoni.	Marce Antoni, *ex mss.*	
Illico exspirante.	Illico exspirantem, *ex mss.*	
Extra supra dictos.	Supra dictos.	
Fastigiato .... inungendis.	Fastigiato .... perungendis, *ex mss.*	*Sect.* 10.
Cujus sit .... excedentis.	Cui sit .... excedenti, *ex mss.*	
Utilissimam vero.	Vilissimam vero.	
Nec odore, nec specie probabilem, & quæ Græca.	Nec odore, nec specie probabilis est quæ Græca.	
Violæ magnitudine.	Violæque magnitudine, *ex mss.*	
Præterea locis omnis.	Præterea omnis, *ex mss.*	
Præcox Campana.	Præcox Campana est, *ex mss.*	
Foliis foris striatis, ... se se laxantibus.	Foris striati ..... se se laxantis, *ex mss.*	*Sect.* 11.
Mirumque ita tingi.	Mirumque tingi, *ex mss.*	*Sect.* 13.
Earum plura genera.	Earumque plura genera, *ex mss.*	*Sect.* 14.
Appellata ïa, ut ab his.... sed sativis.	Appellatæ ïa, & ab his ..... E sativis, *ex mss.*	
Gravis caltha.	Gravis calthæ, *ex mss.*	*Sect.* 15.
Nec hæc sunt tantum, sed eorum quoque.	Hæc sunt tantum. Sed eorum quoque.	*Sect.* 16.
In coronis non addatur.	In coronas non addatur, *ex mss.*	
Sed multo levius degeneraus. Sed nec ubique fecundum.	Sed multo lenius, degenerans ubique, nec fecundum, *ex mss.*	*Sect.* 17.
Cum sit medio candidum.	Cum sit mediocre.	
Et brevibus capillis.	Et brevis capilli, *ex mss.*	
Cum virent ..... Hortensium.	Cum virent .... Hortensiorum, *ex mss.*	*Sect.* 18.
A similitudine, quæ & melior: rhizotomos.	A similitudine: & quæ melior, rhizotomos, *ex mss.*	*Sect.* 19.
Atque septentrionale.	Atque e septentrionalibus, *ex mss.*	
Saliunca foliosa quidem est, sed brevis, & quæ necti non possit.	Saliunca folio quidem subbrevi, & quod necti non possit, *ex mss.*	*Sect.* 20.
Unum in cocco, qui in rosis micat. Gratius nihil traditur aspectu .... qui in viola .... vegetissime.	Rubentem in cocco, qui a rosis migrante gratia idem trahitur suspectu .... qui a viola .... vegetissimus.	*Sect.* 21.
Mirumque.	Mireque, *ex mss.*	*Sect.* 23.
Spireon, trigonon.	Spiræa, origanon.	*Sect.* 29.
Coronas ex hac.	Coronas ex ea, *ex mss.*	
Femina acrior.	Femina acutior.	*Sect.* 32.
Abrotonum .... floret æstate. Flos.	Abrotonum .... floret. Est autem flos.	*Sect.* 34.
Ritu vitis.	Rutæ vice.	
Vivacius prædictis.	Vivacius supradictis, *ex mss.*	*Sect.* 35.

	In summo terræ.	In summa terra, *ex mss.*
Sect. 36.	Coloris ignei, foliis spinæ.	Coloris hysgini, folio spinæ.
	Nyctilopa.	Nyctalopa.
Sect. 37.	Odoratior & candida.	Odoratior candida, *ex mss.*
Sect. 38.	Quæ appellatur purpurea.	Quæ ïon appellatur, & purpurea.
	Codiaminon.	Cyclaminum.
	Melanion.	Melianthum.
Sect. 40.	Purgata.	Perpurgata, *ex mss.*
Sect. 42.	Nam flore .... alvo coneita.	Flore .... alvo eita, *ex mss.*
Sect. 44.	Sternutamenta.	Sternumenta, *ex mss.*
Sect. 45.	In eodem Ponto.	In eodem Ponti situ, *ex mss.*
	Parum enim erat.	Parum erat, *ex mss.*
	Non enim ipsi melli, sed apibus jam.	Non enim & ipsis jam apibus, *ex mss.*
Sect. 47.	Alvearia .... alveos .... magnus sit alveus.	Alvos ... alvos magna ... sit alvus, *ubique sic mss.*
	Papilionum major pestis.	Papilio pestis major, *ex mss.*
	Tollitur vero.	Tollitur vere.
Sect. 48.	Conveniet.	Conveniat, *ex mss.*
	Alveorum .... aut medios.	Alvorum .... aut medias, *ex mss.*
Sect. 49.	Sub dio.	Sub divo, *ex mss.*
	Siccantes, ne liquefaciant.	Sol siccat: & ne liquefaciat, *ex mss.*
	Ad reddendas similitudines.	Ad edendas similitudines, *ex mss.*
Sect. 50.	Tanum .... hortensianam.	Tamnum ... hortensiam, *ex mss.*
Sect. 52.	Acinos, quam epipetron.	Acinos, epipetron, *ex mss.*
Sect. 54.	Glycyrrhizon.	Glycyrrhizo, *ex mss.*
	Ut phleos.	Ut pheos.
	Tributa proprietas.	Tribulo proprietas.
	Quam feminam vocant, mitior.	Quam & feminam vocant: mitiorque, *ex mss.*
	Simul cocta. Quæ innoxia, morsu earens.	Simulque cocta innoxia est. Morsu carens, *ex mss.*
Sect. 56.	Carduus & folio & caule spinosas lanugines habet.	Carduus & folia & caules spinosæ lanuginis habet, *ex mss.*
	Neque in omnibus terris est, radice foliosa.	Neque in omnibus terris: est a radice foliosa, *ex mss.*
Sect. 57.	Et ipsa, cujus in terra.	Et ipse: in terra, *ex mss.*
Sect. 58.	Foliatum.	Foliata, *ex mss.*
Sect. 59.	Et erepis, & apate.	Et erepis, & lotos.
Sect. 60.	Onocichlæ.	Onochili.
	Adianto.	Adianto, polio, *ex mss.*
Sect. 61.	Ortyga vocant.	Ortygem vocant, *ex mss.*
Sect. 64.	Intra se germinat.	Intra seminat.
Sect. 65.	Et aeri .... sueco.	Et aeris .... succi, *ex mss.*
Sect. 66.	Tria tempora sationum.	Tria tempora arationum, *ex mss.*
Sect. 68.	Et semine toto.	Et semine tosto.
	Hastulam regiam. Ea est & caulis acinosi. Ejus duo.	Hastulatum regiam, caulis acinosi: ac duo, *ex mss.*
	Item pistanam.	Idem pistanam, *ex mss.*
Sect. 69.	Mariscon appellant.	Marisecon appellat, *ex mss.*
	Adversos calculosos, eo fovet.	Adversus calculos, os eo fovet, *ex mss.*
	Et non egredi domibus.	Et non egredi die omni, *ex mss.*
	Etiam fieri.	Etiam in dies fieri, *ex mss.*
Sect. 70.	Thracio.	Theræo.
	Sed cyperos.	Sed cypiros, *ex mss.*

Quæ

Quæ cypetis.	Quæ cypira.	
Præsertim remedio est.	Præsenti remedio est, *ex mß.*	
Capitisque dolores facit. At qui vocatur holoschœnos.	Capitis dolores facit, qui vocatur holoschœnos, *ex mss. & Diosc.*	*Sect.* 71.
Cum resina arida imponitur. Excalfactoria & rosa uteros adstringit.	Cum resina arida imponitur, excalfactoria. *Sect.* LXXIII. Et rosa adstringit.	*Sect.* 72.
In folia & flores, Capita foliorum, partesque candidæ.	In folia, & flores, & capita. Foliorum partes quæ candidæ, *ex mss.*	*Sect.* 73.
Aliud capillus in capite, aliud calyx.	Aliud capillus: In capite aliud cortex: aliud calyx, *ex mss.*	
Silvestris cum adipe.	Silvestris pilulæ cum adipe, *ex mss.*	
In melle cum hyoscyamo.	Melius cum hyoscyamo, *ex mss.*	*Sect.* 74.
Coquendas.	Concoquendas, *ex mss.*	
Auribus est utilissimus: sed capitis.	Auribus utilissimum: sed & capitis, *ex mss.*	*Sect.* 75.
		Sect. 76.
Olfactuve.	Olfactuque, *ex mss.*	*Sect.* 77.
Perpensam.	Perpressam.	
Conditur cum diapasmate.	Tunditur & in diapasmata, *ex mss.*	
Strangulationes.	Strangulatus, *ex mss.*	*Sect.* 80.
Urinam .... sentiunt, ebrietati eo resistunt.	Urinas .... sentient, ebrietati resistent, *ex mss.*	*Sect.* 81.
Ex eo quoque expresso.	Fæx quoque expressi, *ex mss.*	*Sect.* 82.
Urinas magis excalfacit.	Urinas. Magis excalfacit.	
Gustatum.	Gustatu, *ex mss.*	
Sinistra manu lecta ad hos usus.	Sinistra manu ad hos usus, *ex mß.*	*Sect.* 83.
Aperitur.	Aperietur, *ex mss.*	
Dignationis gratia, gloriæque avidos.	Dignationis gloriæque avidos, *ex mss.*	*Sect.* 84.
Tractare, colere.... substernitur, vel portatur. Medici in vino decoquunt... illinuntque: vel spleneticis.	Tractari, coli.... substerni, uri, vel portari: In vino decoqui.... illinique. Splenicis, *ex mss.*	
Partusque .... expellit.	Partusque .... pellit, *ex mss.*	
Melittide.	Melittæna, *ex mss.*	*Sect.* 86.
Et araneorum.	Et similium, sicut araneorum, *ex mß.*	
Cum sale decocta. Succus feminas .... & inflationes.	Cum sale Decoctæ succus feminas .... & inflammationes, *ex mss.*	
Cum lacte, aut cum lini semine.	Cum luteo ovi, aut lini semine.	*Sect.* 87.
Simus quoque medicus.	Simus quoque e medicis, *ex mss.*	*Sect.* 88.
Si lateralis dolor.	Si lateris dolor, *ex mss.*	*Sect.* 89.
Anhelationi.	Anhelatoribus, *ex mss.*	
Aut vesicæ dolor.	Aut si vesicæ dolor, *ex mss.*	
Coxendicibus imponitur, & articularibus morbis.	Coxendicibus imponitur cum vino, & articulariis morbis, *ex mss.*	
Aquam pellit.	Aquas pellit, *ex mss.*	*Sect.* 90.
Usus est & foliis .... orthopnoïcis.	Usus & foliis .... orthopnœæ, *ex mss.*	*Sect.* 92.
Cotoneo malo concocto.	Cum cotoneo malo cocto, *ex mss.*	
Fit ex eo oleum.	Fit ex eo & oleum, *ex mss.*	*Sect.* 93.
Phenion.	Phrenion.	*Sect.* 94.
Hujusque plures.	Hujus plures, *ex mss.*	
Nomen accepit .... latioribus foliis.	Nomen accepere.... latioribusque foliis, *ex mss.*	
Oculorum epiphoras. Magi.	Oculorum epiphoras, & cicatrices. Magi, *ex mss.*	
Folia ejus trium obolorum.	Folia ejus trita trium obolorum, *ex mss.*	*Sect.* 96.

Sect. 97.	Eximie provenit. Hoc ibi pro cocco hysginum tingitur.	Maxime provenit. Hoc ibi fuco hysginum tingunt.
Sect. 100.	Ex ea sextarium.	Ex eo sextarium, *ex mss.*
	Cauliculis ejus in vino & aceto tritis.	Cauliculis ejus ex aceto tritis, *ex mss.*
	Tosta & contusa.	Cruda & contusa, *ex mss.*
Sect. 103.	Est & herba.	Sed est herba, *ex mss.*
	Anticellion vocant.	Anthyllum vocant, *ex mss.*
	Renumque doloribus.	Reniumque atenis, *ex mss.*
Sect. 104.	Leucanthen, alii tamnaeum.	Leuchantes, alii amaraceum.
	Muralium .... decoctæ.	Muralem .... decoctum, *ex mss.*
Sect. 105.	Strychno .... tryehnon.	Trychno .... strychnon, *ex mss.*
	Demonstranda.	Demonstrando, *ex mss.*
	Spectaverant.	Insectabantur.
	Neurida .... ne cavendi quidem causa.	Neurada .... cavendi causa, *ex mss.*
	Halicacabo uni exceptionem addidere.	Halicacabo in vino: Exceptionem addidere.
	Gigni eo. Nec demonstranda.	Gigni. En demonstranda, *ex mss.*
	Commendatur & in cibis .... hortensis.	Commendatur ergo in cibis .... hortensium, *ex mss.*
Sect. 109.	Eadem sex obolos.	Eademque sex obolos, *ex mss.*
	Cyathus pendet per se drachmas x.	Cyathus pendet drachmas x. *ex mss.*

LIBRO VICESIMO SECUNDO.

Sect. 1.	Complesse poterant.	Implesse poterant, *ex mss.*
Sect. 3.	Seseque objiciendo.	Seque objiciendo, *ex mss.*
	Stans & in sicco carpit quod frugi mundos exculpat: his alioqui fugientibus instrui.	Stans & in sicco carpit, quo fruges modo: sed culpa non ablui usu: alioqui fulgentius instrui.
	Nunc propositum .... non est.	Non est nunc propositum, *ex mss.*
	Subjiciendo utiliora, luxuriam utilitate circumscribamus.	Subjiciendo tutiora, luxuriam vilitate circumscribamus.
	Interim fortius augetur auctoritas: quæ quanta debeatur.	Interim fortius agetur: auctoritasque quanta debeatur, *ex mss.*
	Ac semper & legati.	Ac semper e legatis, *ex mss.*
Sect. 6.	Exclusam ab hoc.	Exclusam ab hoste, *ex mss.*
	Manlio Cos. tribus cohortibus.	Manilio Cos. cohortibus, *ex mss.*
	Augustus adscripsit.	Augustus subscripsit, *ex mss.*
	Augustum cum M. Cicerone filio Consulem Idibus Septembribus.	Augustum M. Cicerone filio Consule Idibus Septembris, *ex mss.*
Sect. 7.	Addidere vivendi pretio.	Addidere vivendi pretia, *ex mss.*
	Aliorum hanc operæ credimus, ac nec mandato quidem nostro .... medicisque provisum esse. Proh, bonis ipsi fruimur voluptatis.	Aliorum hanc operæ esse credimus, ne mandato quidem nostro .... medicisque provisum esse pro nobis. Ipsi fruimur voluptatibus, *ex mss.*
	Magna .... solatia.	Magno .... solatio, *ex mss.*
	Satis admirari.	Satis mirari, *ex mss.*
	Inde cogitavit.	Excogitavit, *ex mss.*
Sect. 8.	Et clara .... venenata .... Omnibus veto contra.	Clara .... venena .... Omnibus contra; *ex mss.*
Sect. 9.	Opisthotonicis, spasmis.	Opisthotonicis spasmis.
Sect. 11.	Longa ceu viti, coloris buxei. Meliorque nigra, quæque lenta &c.	Longa, ceu vitium: coloris buxei melior, quam nigra: quæque lenta &c. *ex mss.*

Usus . . . decocta.	Usus . . . decoctæ, *ex mss.*	
Est altera hippope.	Est altera hippophyes, *ex mss.*	*Sect.* 14.
Ad gerenda præsidia.	Ad generanda præsidia, *ex mss.*	
Ut aliis prosit atque aliis horis.	Ut aliis prosit alind horis, *ex mss.*	
Succus quoque.	Succo quoque, *ex mss.*	*Sect.* 15.
Radice alligata.	Radicem alligatam, *ex mss.*	*Sect.* 16.
Et dicatur quæ, & cui . . . liberari.	Dicaturque cui . . . liberare, *ex mss.*	
Scorpius herba.	Scorpio herba, *ex mss.*	*Sect.* 17.
Dolorem sedat.	Dolores sedat, *ex mss.*	*Sect.* 18.
Eademque ruptis.	Eadem ruptis, *ex mss.*	
Sanat ignes sacros, & tumores, collectionesque omnes, & adusta. Panos succus ejus cum psimmythio, ignes sacros, tumores, collectionesque, & guttura.	Sanat ignes sacros, & tumores, collectionesque omnes, & adusta. Panos succus cum psimmythio, & guttura, *ex mss.*	*Sect.* 19.
Potu. Et contra . . . . Vernula.	Potu. Sed contra . . . Verna, *ex mss.*	*Sect.* 20.
Canes, suesque . . . . juvencas.	Et canes, suesque, ... juvencos, *ex mss.*	*Sect.* 21.
Enchusa.	Echis, *ex mss.*	*Sect.* 24.
Radix oleum non fundit, sed rubentem succum.	Radix in oleo non fundit rubentem succum.	
Febribus alligari.	Febribus adalligari, *ex mss.*	
Et contra scorpiones.	Sed contra scorpiones, *ex mss.*	*Sect.* 29.
Aliud trichomanes.	Aliqui trichomanes.	*Sect.* 30.
Ne pereant.	Ne petutant, *ex mss.*	
Decoctis magis medici utuntur.	Magis decoctis utuntur, *ex mss.*	*Sect.* 32.
Et quarta die solvatur.	Quartoque die solvatur, *ex mss.*	
Et pforas, radice.	Pforas, lepras, radice, *ex mss.*	
Semen ejus	Semine ejus, *ex mss.*	
Coquitur autem hoc.	Coqui autem hæc, *ex mss.*	*Sect.* 33.
In rotunditate . . . . . . lenire.	In rotunditatem . . . . . leniri, *ex mss.*	
Opisthotonicis.	Opisthotonis, *ex mss.*	
Quam potu.	Quam pota ea, *ex mss.*	*Sect.* 36.
Simili effigie.	Silis effigie.	*Sect.* 37.
Coli quoque tormenta.	Colique tormenta, *ex mss.*	
Contra serpentium ictus non facit eam deteriorem.	Contra serpentium ictus facit eam deteriorem, *ex mss.*	
Perquam commodatus.	Perquam commendatus, *ex mss.*	*Sect.* 40.
Limonion.	Limoniam.	*Sect.* 43.
Lactucatum modo. Erasistratus.	Lactucarum modo, ex embammate. Erasistratus, *ex mss.*	*Sect.* 44.
Eadem decocto.	Eadem decocta, *ex mss.*	
Caulem minus pedalem.	Caulem minus pedali, *ex mss.*	*Sect.* 45.
Mox in pediculi.	Mox increscente in pediculi.	*Sect.* 46.
Deprehendisseque nisi . . . . nunc quidem . . . . si patescentes.	Deprehendisse qui nisi.... & quidem.... si patescentem, *ex mss.*	
Accommodatissimum.	Accommodatissimi, *ex mss.*	*Sect.* 47.
Et centuriones.	Centurionesque, *ex mss*	
His aberit veneni argumentum.	Hic habebit veneni argumentum.	
Lentigines . . . . in oculorum medicamenta.	Lentigines . . . . oculorum medicamento.	
Tutiores fient.	Tutiores fiunt, *ex mss.*	
Nam folia ad expurgandas vulvas.	Foliorum ad purgandas vulvas, *ex mss.*	*Sect.* 48.
Plutibus.	Plurimis, *ex mss.*	*Sect.* 49.
Clavis pedum, qui vulgo . . . nitro mi-	Clavis, qui vulgo . . . . nitro mixto. Alo-	

	ſto, ante ſubactum. Carnes replet.	pecias nitro ante ſubactas replet.
Sect. 51.	Eſt & ratio.	Et eſt ratio, *ex mſſ.*
Sect. 53.	Pollionis Romuli.	Pollionis Romilii, *ex mſſ.*
Sect. 56.	Non fecit cerata.	Non fecit cerotum, *ex mſſ.*
	Sine his.	Sine iſtis, *ex mſſ.*
Sect. 57.	Eſt in farre.	Eſt & in farre, *ex mſſ.*
	Atharam.	Atheram, *ex mſſ.*
Sect. 58.	Lenit & concoquit... Ad jocineris dolores eam cum poſca.	Lenit, concoquitque... Jocineris doloribus cum poſca, *ex mſſ.*
	Et impubis pueri urina. Cum oleo, & feno Græco.	Et impubis pueri urina, cum oleo. Cum Græco feno.
Sect. 64.	Suo dicemus loco. Granum ſeſamæ datur in vino.	Suo dicemus loco: granum ſeſamæ. Datur in vino.
Sect. 65.	Novemque granis.	Novem granis, *ex mſſ.*
	Innocentior eſt alica? Hippocrates tantum.	Innocentior alica? Hippocrates tamen, *ex mſſ.*
Sect. 68.	Vocis ſtudioſos.	Vocis ſtudioſis, *ex mſſ.*
Sect. 70.	Eaque quæ.	Et ea quæ, *ex mſſ.*
	In iis.... exigunt.	In his.... exigaut, *ex mſſ.*
	Torrere aut tundere.	Torrere, & ante tundere, *ex mſſ.*
	In aqua non fluente.	In aqua non profluente, *ex mſſ.*
Sect. 71.	Eſt & ſilveſtris.... Eſt ea...., ſilveſtris.	Eſt ſilveſtris &.... Ea eſt.... ſilveſtrius, *ex mſſ.*
Sect. 73.	Farina ejus, ut ait Varro, maculas.	Farina ejus varos, ſed & maculas.
Sect. 74.	Aut maturant. Cocti ex aceto.	Aut maturant. Cocti ex aceto.
Sect. 75.	Galli velarum.	Galli velam.
Sect. 76.	Per ſe illitum ex aqua.	Per ſe illito ex aqua, *ex mſſ.*
Sect. 80.	Cauliculus eſt ſine foliis, pinguis, rubens.	Cauliculus eſt ſine ſanguine, foliis rubens.
Sect. 81.	Soliſugarum.	Solipugarum.

LIBRO VICESIMO TERTIO.

Sect. 1.	Odorumque gratia.... pendentibus quoque dedit.	Odorumve gratia... & pendentibus dedit, *ex mſſ.*
	Et ſic inductos.	Et ſic inducto, *ex mſſ.*
Sect. 3.	Nec curvo adoranda aratro, nec cura laboranda, ſed ſeſe.	Nec curvo laboranda, ſed ſeſe.
	Maximeque aqua, quam virides.	Maximeque, quam virides, *ex mſſ.*
	Succo & thure impetigines.	Succo impetigines, *ex mſſ.*
	Et intertrigines, & pilos abſumit.	Et intertrigini: & pilos abſumit, *ex mſſ.*
Sect. 4.	Frangitur vehementia ejus.	Mitigatur vehementia ejus, *ex mſſ.*
Sect. 5.	Dyſentericis, cœliacis, cholericis.	Dyſentericis, *tantum*, *ex mſſ.*
	Ac ſedi. Cum melle & croco alvum ſiſtit.	Ac ſedi, cum melle & croco. Alvum ſiſtit.
	Exſcreationem.	Exſcreationes, *ex mſſ.*
Sect. 12.	Articularibus morbis.	Articulariis morbis, *ex mſſ.*
	Epinyctidas, & dyſenteriam.	Epinyctidas, & ceria: dyſenteriam.
Sect. 14.	Et variis coxendicum.... vitiis.	Et varos: coxendicum... vitiis.
Sect. 16.	Mangonizat corpora: ſerpentes fugat.	Mangonizat corpora, *tantum*, *ex mſſ.*
Sect. 17.	Si quis villam ea tinxerit.	Si quis villam ea præcinxerit.
	Phlegma.	Flemina.
Sect. 20.	Unquam.	Uſquam, *ex mſſ.*

Videntur sententiæ victoriam.	Videntur victoriam, *ex mss.*	
Surrentino ... Albano ... Falerno.	Surrentina ... Albana, ... Falerna habent, *ex mss.*	*Sect.* 21.
Ætatem ademere.	Ætatem addi, *ex mss.*	*Sect.* 22.
Inutilissimum est. Curas vigoremque animi impendit, ad procinctum.	Inutilissimum est curis, vigoremque animi ad procinctum.	*Sect.* 23.
Superbibere ebrietati: quam quidem.	Superbibere. Ebrietatem quidem.	
Vomitoribus.	Vomitionibus, *ex mss.*	*Sect.* 24.
Veteribus ægris vinum: nec.	Veteribus ægris: nec, *ex mss.*	
Cum febre ... neu palpebris.	Cum febri .... palpebrisve, *ex mss.*	
Supervacaneum.	Supervacuum, *ex mss.*	*Sect.* 26.
Saluberrimum. Plurimum fotu medetur post vredines.	Saluberrimum fotu. Medetur potæ hirudini.	*Sect.* 27.
In spongia appositum, adjecto.	In spongia, adjecto, *ex mss.*	
Sistit alvos.	Sistit alvum, *ex mss.*	
Tosto pane, aut vino.	Usto pane, aut eum vino, *ex mss.*	
Salis marini pondo, thymbræ quadrantem.	Salis marini pondo libram & quadrantem.	*Sect.* 29.
Et anginas.	Et anginis, *ex mss.*	
Fæx, sui cujusque generis.	Fæx, cujusque generis, *ex mss.*	*Sect.* 31.
Cum exspiraverit.	Cum exspiravit, *ex mss.*	*Sect.* 32.
Sæpe fæce.	Sapæ fæce.	*Sect.* 33.
Hulceribus exerescentibus.	Hulceribus, & putrescentibus, *ex mss.*	*Sect.* 34.
Et saniem manantibus.	Et sanie manantibus, *ex mss.*	
Quærendam.	Quærendum, *ex mss.*	*Sect.* 35.
Item dentibus aut attritis.	Item dentibus carnem mandendo attritis, *ex mss.*	*Sect.* 36.
Cupreo vase.	Cyprio vase, *ex mss.*	*Sect.* 37.
Articularibus morbis.	Articulariis morbis, *ex mss.*	
Podagris foveri.	Podagras foveri, *ex mss.*	
Siccat .... Danturque ..... oleum tamen acrius, atque efficacius: & os quoque colluitur illo ad dentium infirmitatem.	Siccatque .... & dantur... oleum tantum acrius, efficaciusque: & de eo os quoque colluitur ad dentium firmitatem, *ex mss.*	*Sect.* 38.
Utilissimum est omphacinum.	Utilissimum esse omphacium, *ex mss.*	*Sect.* 39.
Contra omnia supra dicta laudatissimum.	Contra omnia supra dicta, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 40.
Magis auxiliare.	Auxiliare, *tantum*, *ex mss.*	
Capitis doloribus.	Capitis dolori, *ex mss.*	*Sect.* 45.
Utendum modice.	Utendum modico, *ex mss.*	*Sect.* 47.
Utilius.	Utile est, *ex mss.*	*Sect.* 49.
Iguini.	Iguvini, *ex mss.*	
Alvum emollit.	Alvum solvit, *ex mss.*	*Sect.* 50.
Corpus augent.	Corpus alunt, *ex mss.*	*Sect.* 51.
Intestinis. Cum cotoneis & cera & croco sugillata emendant.	Intestinis, cum cotoneis & cera & croco. Sugillata emendant.	
Menses sistit.	Menses ciet.	*Sect.* 52.
Palma, sive elate.	Palma elate, *ex mss.*	*Sect.* 53.
Non idem possunt.	Non idem prosunt, *ex mss.*	*Sect.* 54.
Carbunculos sanat, cocta in vino & illita cum cera. Alopeciis &c.	Carbunculos sanat. Cocta in vino, & illita cum cera, alopeciis &c.	
Qui facit.	Qui id faciet, *ex mss.*	
Colluto.	Colluti, *ex mss.*	*Sect.* 56.
Et stomacho prosunt.	Et stomachum, *tantum ex mss.*	*Sect.* 57.

	Decocto.	Decoctum, *ex mss.*
Sect. 58.	Opereulo indito .... tostum.	Cooperculo inlito .... exustum.
Sect. 59.	Passurum.	Passutus, *ex mss.*
Sect. 60.	Tineas.	Taenias, *ubique*, *ex mss.*
Sect. 62.	Potum.	Potu, *ex mss.*
	Feni Graeci.	Graeci feni, *ex mss.*
	Sunt .... Praestant haec.	Sint .... Praestant hoc, *ex mss.*
	Recolligentibus.	Recolligenti, *ex mss.*
	Et tumorem maxillarum, & furunculos, &c.	Et rumores maxillarum. Ad furunculos &c. *ex mss.*
	Alvum sistunt manducatae.	Manducatae alvum sistunt, *ex mss.*
	Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior.	Cinis non ex alia arbore acrior: purgat.
	Atque in aluta.	Atque eum aluta, *ex mss.*
Sect 64.	Podagris eum farina feni Graeci.	Podagris eum farina Graeci feni, *ex mss.*
	In eavis eorum.	In cava eorum, *ex mss.*
	Adjiciunt.	Adjicitur, *ex mss.*
	Et omnium collectionem.	Et omnem collectionem, *ex mss.*
	Cum melle item & foliis.	Cum melle foliis.
	Inflammationes.	Inflationes, *ex mss.*
Sect. 66.	In vino decocta, & subinde.	In vino decocto eo subinde, *ex mss.*
	Stomacho vero utilissima.	Stomacho non utilissima.
Sect. 67.	In aceto & oleo.	Cum oleo & aceto, *ex mss.*
Sect. 70.	Splenetieis bibitur. Illinitur & contra perfrictiones.	Splenieis bibitur, atque illinitur, & contra perfrictiones, *ex mss.*
	Nec .... pituitasque ac tineas.	Neque .... pituitas taeniasque, *ex mss.*
Sect. 71.	Levi vapore.	Leni vapore, *ex mss.*
	Quam in folia exeant.	Quam folia exeant, *ex mss.*
	Vas Sole torrebant.	Ad Solem torrebant.
Sect. 74.	In singulis.	In singulas, *ex mss.*
	Portulacae .... renum.	Porcilacae ... renes, *ex mss.*
Sect. 75.	Et aquae sextario, & sanguinem sistunt. Cum amylo & menta lethargicis.	Et aquae sextario. Et sanguinem sistunt eum amylo & menta. Lethargieis.
	E vino veteri.	E vino vetere, *ex mss.*
Sect. 76.	Tussi & sanguinis rejectioni prodest.	Tussis & sanguinis rejectio, *ex mss.*
Sect. 77.	Hocque minore momento, sed.	Hoc minore tormento, &.
	Et dysentericis prodest.	Et dysentericis, *tantum*, *ex mss.*
	Canis morsus.	Canis morsum, *ex mss.*
Sect. 78.	Pinguedini.	Pinguitudini, *ex mss.*
Sect. 80.	Foliorumque.	Foliorumve, *ex mss.*
	Quinae deuaeve.	Quinae denae.
Sect. 81.	Synaristusae.	Synaristosae.
Sect. 82.	Appositum fotu.	Apposita, fotu, *ex mss.*

LIBRO VICESIMO QUARTO.

Sect. 1.	Ipsumque olus.	Ipsum olus, *ex mss.*
	Quae sternuntur.	Quae sternantur, *ex mss.*
	Gratissima sunt in pabulo.	Gratissimo sunt in pabulo, *ex mss.*
	Ex quibus vivimus.	Et quibus vivimus, *ex mss.*
	Vincendo victi .... imperat.	Vincendoque victi ..... imperaverunt, *ex mss.*
Sect. 5.	Excrescentia ... tollit.	Excrescentia ... tollunt, *ex mss.*
	Omnes capillos denigrant.	Omnis capillos denigrat, *ex mss.*

Ni capitis dolorem ioferret.	Ni capiti dolorem inferret, *ex mss.*	*Sect.* XI.
Defunctis.	Defunctisque, *ex mss.*	
Cum vino ac resina . . . junipero.	Cum vino autem ac resina. . . juniperis, *ex mss.*	*Sect.* 17.
Parvulo cauliculo, crassitudine digitali.	Parvula, cauliculo crassitudine digitali, *ex mss.*	*Sect.* 20.
Cum ficu . . . Lumborum quoque dolorem.	Cum fico . . . Lumborum dolorem, *ex mss.*	
Potaque.	Et pota, *ex mss.*	
Nam ex ferunt.	Nam & ex ferunt, *ex mss.*	
Item pectoris vitia. Terebinthina illinitur: & eadem calida . . . . . spasticisque illinitur io Sole, totisque corporibus.	Item pectoris vitia, terebinthina. Illinitur eadem calida . . . . spasticisque in Sole. Illinitur & totis corporibus, *ex mss.*	*Sect.* 22.
Sternutamentis. Purulentis auribus.	Sternutamentis a pituita. Auribus, *ex mss.*	*Sect.* 23.
Sic & hulcera purgat: explet cum uva passa & axungia. Carbunculos purgat.	Sic & hulcera purgat, explet. Cum uva passa & axungia, carbunculos purgat.	
Lentisci & arbores.	Lentisci ex arbore, *ex mss.*	
Scillite . . . Melanias quoque.	Scilliti . . . . melaniasque, *ex mss.*	*Sect.* 28.
Folia eorum tenerrima.	Foliorum tenerrima, *ex mss.*	*Sect.* 29.
Quinque cyathis.	Quinis cyathis, *ex mss.*	
Radix contusa jocineris.	Radix contusa e vino jocineris, *ex mss.*	*Sect.* 30.
Papulasque & attrita corporis.	Papulasque ex attritu ortas.	*Sect.* 31.
Et foliis.	Et in foliis, *ex mss.*	*Sect.* 32.
Gutta quoque aquæ propolis ex aqua remedium quam efficax.	Gutta æque propoli ex aqua efficax.	
Et tiliæ cortices.	Et tiliæ corticis, *ex mss.*	
Gummi modo.	Cummium modo, *ex mss.*	*Sect.* 33.
Oleo admistum.	Oleo admixto, *ex mss.*	*Sect.* 37.
Cinctu.	In cinctu, *ex mss.*	*Sect.* 38.
Quam & tamaricen.	Quam ericen.	
Bryoniam vocant.	Bryam vocant.	*Sect.* 41.
Vice gallæ, & in.	Vice gallæ in, *ex mss.*	*Sect.* 42.
Radix ad eadem: similiter & folia. Hæc amplius.	Radix ad eadem similiter. Folia hoc amplius, *ex mss.*	
Ligustrum eadem arbor.	Ligustrum, si eadem.	
Per urinam educit.	Urina educit, *ex mss.*	*Sect.* 45.
Decocta in vino.	Decocta quæcumque io vioo, *ex mss.*	*Sect.* 47.
Spleneticos.	Splenicos, *ubique*, *ex mss.*	
Hypocisthis, quam inter edetas diximus.	Hypocisthis, quam inter herbas dicemus.	*Sect.* 48.
Tantamque vim accipiunt.. detrahaot.	Tantam vim acini aiunt. . . . detrahat.	*Sect.* 49.
Illa natura.	Illa naturæ vi, *ex mss.*	*Sect.* 50.
In India.	In Judæa.	
Quæ venena & tineas.	Quæ tineas, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 54.
Rhus, quæ erythros appellatur, frutex est: & hujus fruticis semen vim habet.	Rhus, qui erythros appellatur, semen est hujus fruticis. Vim habet.	*Sect.* 55.
Alia est.	Alia res, *ex mss.*	*Sect.* 56.
Folia & capillum tioguur.	Folia & capillum inficiunt, *ex mss.*	
A cane commorsos.	A cane morsos, *ex mss.*	*Sect.* 57.
Decocti ejus potu.	Decocto ejus poto, *ex mss.*	*Sect.* 58.
Ad sternutameota.	Sternutamento, *ex mss.*	
Purgat &.	Purgat etiam, *ex mss.*	*Sect.* 59.
Præponuntur aut prunorum.	Præponuntur autem prunorum, *ex mss.*	*Sect.* 64.

	Conveniunt e spina Ægyptia. Cap. XII. Spinæ Arabicæ.	Conveniunt. *Sect.* LXV. Spinæ Ægyptiæ, sive Arabicæ.
Sect. 67.	Est & acaciæ spina.	Est & acacia e spina.
Sect. 69.	Alii adipsatheon, sive dipsacon.	Alii adipsatheon, *tantum*, *ex mss.*
	Inflationes potu. Discurit & strangutias cortex. Sanguinem reddenribus medetur decoctum ejus. Alvum sistit cortex. Similia &c.	Inflationes potu discutit, & strangurias. Cortex sanguinem reddentibus medetur. Decoctum ejus alvum sistit. Similia &c. *ex mss.*
Sect. 70.	Pyxacanthi.	Pyracanthæ.
Sect. 72.	Alii folia ... morbis imponunt. Prosunt &c.	Agrifolia .... morbis. Prosunt &c.
	Itemque baculum.	Item baculum, *ex mss.*
Sect. 73.	Ideoque ex eis mora vel hominibus.	Ideoque & mora his, hoc est, vel hominibus, *ex mss.*
	Vel præsentaneum.	Uvæ præsentaneum.
	Vel cum efficaciorem.	Vel efficaciorem, *ex mss.*
	Eademque.	Eadem, *ex mss.*
Sect. 75.	In Ida, non alias, nascitur.	In Ida non alius nascitur.
	Stomaticisque.	Stomachicisque.
Sect. 77.	Aut si ex hulceribus.	Aut si ex vulneribus.
Sect. 78.	Acrimonia dulcem.	Acrimonia dulcem, gummosam, *ex mss.*
Sect. 79.	Rhus Syriacon.	Rhun Syriacon, *ex mss.*
Sect. 80.	Trissago ... chamædropem.	Trixago ... chamæropem, *ex mss.*
	Ex aqua Ad supradicta sanat & vomicas.	Ex aqua, ad supra dicta. Sanat & vomicas.
Sect. 81.	Folio tenui, lauri similitudine.	Folia tenuiora lauri folio, *ex mss.*
	Admistum foliis.	Adnixum foliis.
Sect. 82.	Quoquo modo collectam.	Quoquo modo vero collectam, *ex mss.*
Sect. 85.	Farrannm.	Farfarum, *ex mss.*
	Secundum fluvios.	Secus fluvios.
Sect. 87.	Florum ambitu.	Foliorum ambitu.
Sect. 88.	Itali centunculum vocant, rostratis foliis, ad similitudinem.... Græci autem clematidem : Est ejus egregius effectus.	Centunculum vocant nostri, foliis ad similitudinem .... Græci clematidem : egregii effectus, *ex mss.*
Sect. 89.	Et pedales ... scammoniæ ramos habet.	Ramos habet bipedales ... scammoniæ, *ex mss.*
	In vino.	Ex vino, *ex mss.*
	Ex aceto dentium dolores sedant. Venerem stimulant.	Ex aceto edentium Venerem stimulant, *ex mss.*
Sect. 90.	Adversus .... aspides.	Adversus ... ; aspidas, *ex mss.*
Sect. 91.	Ægyptus hanc maxime gignit. Cap. XVI. Quæ & aron.	Ægyptus hanc maxime gignit : quæ & aron.
	Appellaverunt.	Appellarunt, *ex mss.*
Sect. 92.	Tantumque inesse ei virus.	Tantumque ei virus, *ex mss.*
	Infundere.	Infudere, *ex mss.*
	Et purulenta.	Et pura, *ex mss.*
	Etiam luxatis .... quaslibet.	Et luxatis .... utralibet, *ex mss.*
Sect. 94.	Ac fistulis. Collyrio immisso nomas sistunt, decoctarum in aqua, &c.	Ac fistulis, collyrio immisso. Nomas sistunt decocta earum in aqua, &c.
Sect. 97.	Aïunt quoque eandem.	Aïunt eandem, *ex mss.*
Sect. 99.	Coriacesia.	Coracesia, *ex mss.*
Sect. 100.	Menaïdem .... corinthadem.	Minyada ... corysidiam.
	Insanabiles perire.	Insanabili leto perire, *ex mss.*

Chirocineta.

Chirocineta.	Chirocmeta.	*Sect.* 101.
Achæmenidon.	Achæmenida, *ex mss.*	
Hippophovada.	Hippophobada, *ex mss.*	
Meroïdem.... Dictæis.	Meroïda... Dicte, *ex mss.*	
Syssitieterida... qui primatum.	Hestiatorida ... qua primatum, *ex mss.*	
Helianthen... in Themiscyra regione.	Helianthes... in Themiscyrena regione, *ex mss.*	
Crocidem.	Crocida, *ex mss.*	
Stratiotis.	Stratiotes, *ex mss.*	*Sect.* 105.
Contra tertianas adalligata.	Adalligata, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 107.
Capitella.	Capitula, *ex mss.*	*Sect.* 113.
Veternosa curat... vocatur. Nodia herba... mularis dicitur, aliisque nominibus.	Veterno liberat... vocatur, nodia herba... mularis est aliis, aliisve nominibus, *ex mss.*	*Sect.* 115.
Capitis dolores sedantur.	Capitis dolores sedat, *ex mss.*	*Sect.* 116.
Suibus hæc effossa.	Suibus effossa, *ex mss.*	
Tordilen.	Tordylon.	*Sect.* 117.
Hulceribus vesicæ.	Hulceribusque vesicæ, *ex mss.*	*Sect.* 118.
Nos salicam, quod qnomodo,	Nos siliciam: quomodo, *ex mss.*	*Sect.* 120.
Perungique præcipiens.	Perungique prohibens.	
Feno Græco miscuit.	Feno miscuit, *ex mss.*	
Damon feni Græci semen acetabuli dimidia mensura.	Damon feni semen acetabuli dimidii mensura, *ex mss.*	
Decoctum feni Græci semen emendat.	Decoctum feni emendat, *ex mss.*	

LIBRO VICESIMO QUINTO.

Quod non prodesse.	Quodque non prodesse, *ex mss.*	*Sect.* 1.
Sed culmina.	Culmina, *tantum*, *ex mss.*	
Medicetur.	Mederetur, *ex mss.*	*Sect.* 2.
Animadverto.	Animo adverto, *ex mss.*	*Sect.* 3.
Ab hominibus.	Ab omnibus, *ex mss.*	
Grammaticæ artis doctissimum jussit.	Grammaticæ artis, jussit.	
Ex his Evax rex Arabum, qui de simplicium effectibus ad Neronem scripsit: Cratevas.	Ex his Cratevas.	*Sect.* 4.
Nec aliud.	Neque aliud, *ex mss.*	*Sect.* 5.
Insanabiles.	Insanabile.	*Sect.* 6.
Remedium. Alius est, quam.	Remedio: alium, quam, *ex mss.*	
Et serpentes.	Et contra serpentes, *ex mss.*	
Ut res tanta debeatur.	Tanta res videbatur, *ex mss.*	*Sect.* 7.
Et nomina quæ.... stultitia.	Et quæ nomina.... stultitiæ, *ex mss.*	
Homero.	Homero teste, *ex mss.*	*Sect.* 8.
Quo fieret modo.	Quonam fieret modo, *ex mss.*	*Sect.* 11.
Argumentum est... adulterati.	Argumento est,... adulterati, *ex mss.*	
In controversiam.	In controversia, *ex mss.*	*Sect.* 14.
Levioris folii,... tennioris.	Lævioris,.. tenuius, *ex mss.*	
Altercum, sive altercangenon, apud.	Altercum, apud, *ex mss.*	*Sect.* 17.
Nonnunquam ante candidum.	Nonnunquam autem candidum, *ex mss.*	
Ex cuspide.	A cuspide, *ex mss.*	*Sect.* 19.
Capitibus marrubii.	Capitulis marrubii, *ex mss.*	
Scopas regias.	Scopam regiam.	
Radice vibrata.	Radice fimbriata.	*Sect.* 21.
Entomon.	Ectomon.	

	Sternutamentum.	Sternumentum, *ubique fere, ex mſ.*
Sect. 24.	Impatibiles.	Impetibiles, *ex mſ.*
	In lacte aut pulte.	In lente aut pulte, *ex mſ. & Diosc.*
	Elephantiæ albæ.	Elephantiaſi albæ.
	Clinicis...	Cynicis.
	Inflammarionibus.	Inflationibus, *ex mſſ.*
Sect. 25.	Mimineve .... polenta.	Minime, ... polentæ, *ex mſſ.*
Sect. 26.	Mithridation.	Mithridatiam, *ex mſ.*
Sect. 29.	Aliquanto amplioris.	Aliquando amplioris, *ex mſſ.*
Sect. 30.	Centaurea.	Centaurio, *ex mſſ.*
	Et Lycæo .... Quidam & ex ea.	Et Lycia .... In Lycia quidem & ex ea, *ex mſſ.*
	Medetur & ovium morbis.	Medetur & iiſdem morbis.
Sect. 32.	Triorches .... tradidit.	Triorchis, ... tradit, *ex mſſ.*
Sect. 33.	Clymenos.	Clymenus, *ex mſſ.*
Sect. 37.	Capiti papaveris. In caule ſecatur autumno.	Capite papaveris, tenui caule : ſecatur autumno, *ex mſſ. & Diosc.*
Sect. 38.	Medici ſui nomine & fratris Muſæ.	Medici ſui nomine. Frater is fuit Muſæ, *ex mſſ.*
	Adſtringi.	Adſtringere, *ex mſſ.*
	Spectatur foliis acanthinis.	Specie thyrſi, foliis acanthinis.
	Subditur excipulus.	Subditis excipulis, *ex mſſ.*
Sect. 43.	Prædulcis. Aliam utiliſſimam.	Prædulcem alias, utiliſſimamque.
Sect. 44.	Hippiee.	Hippace.
Sect. 46.	Ceſtron.	Ceſtros, *ex mſſ.*
Sect. 47.	Inventa eſt.	Inventa ſic, *ex mſſ.*
Sect. 53.	Paſtæ .... procedente.	Paſtu, ... præcedente, *ex mſſ.*
	Aſini.	Et aſini, *ex mſſ.*
Sect. 54.	Radicis .... cui ſit .... clematis.	Radicum, ... cujus ſit .... clematitis, *ex mſſ.*
	Piſtolochia.	Pliſtolochia.
	In mari.	In mare, *ex mſſ.*
	Semen pleuriticos & nervos confirmare, excalfacere. Eadem ſatyrion eſt.	Semine pleuriticis & nervis : confirmare, excalfacere, eadem ſatyrion eſſe.
Sect. 58.	Quidam areion.	Quidam echion.
Sect. 60.	Blattariam vocant.	Blattaria vocatur, *ex mſſ.*
Sect. 64.	Probatiſſimæ.	Probatiſſimi, *ex mſſ.*
	Sed eum inaruit.	Et cum inaruit, *ex mſſ.*
	Ex Creta radicis dulcis, & magis ad ſerpentes eſt. Bibitur.	Ex Cretico, radicis : magis ad ſerpentes bibitur, *ex mſſ.*
Sect. 67.	Nartanque.	Nartant, *ex mſſ.*
Sect. 70.	Caulis eſt ei.	Caulis ei, *ex mſſ.*
	Pluribus.	Plurimis, *ex mſſ.*
Sect. 72.	Alligata.	Adalligata, *ex mſſ.*
Sect. 77.	Mero veteri.	Mero vetere, *ex mſſ.*
Sect. 83.	Polytricha diſtat a callitricha.	Polythrix diſtat a callitriche, *ex mſſ.*
Sect. 86.	Folia ſunt lenticulæ ſimilia : caules juncis tenuiſſimis.	Folia ſunt lenticulæ : caules junci tenuis ſimiles, *ex mſſ.*
Sect. 90.	Sicelion.	Sicelicon, *ex mſſ.*
	Denſat .... & ariſtolochia.	Denſat ſe, ... ariſtolochia, *ex mſſ.*
Sect. 91.	Radix .... imponitur.	Radicem .... imponunt, *ex mſſ.*
	Collyriis acrioribus.	Collyriis quoque acrioribus, *ex mſſ.*
Sect. 92.	De euphorbio ſatis dictum eſt, cujus ſuccus lippitudini, ſi tumor erit.,	De euphorbii ſucco ſatis dictum eſt. Lippitudini, ſi tumor erit, abſin-

item absinthium.	rhium, *ex mss.*	
Circeïum.	Circæum.	*Sect.* 94.
Quæ femina.	Qui femina, *ex mss.*	
Et iis semen ... arsen.	Et in iis semen ... arsena, *ex mss.*	
Mandantur.	Manduntur, *ex mss.*	
Levis hic.	Lævis hic.	*Sect.* 95.
Quæ si enecat .... perveniatur.	Quos enecat, ... perveniat, *ex mss.*	
Aeoros.	Acoron.	*Sect.* 100.
Et sursum.	Et foliosum, *ex mss.*	*Sect.* 101.
Purgant ... explent, ... deglutinant.	Purgat.... expler .... deglutinat, *ex mss.*	*Sect.* 103.
Perfrigerare.	Refrigerare, *ex mss.*	
Linteolo colatus .... cum opus est.	Linteo colatus.... & cum opus sit, *ex mss.*	
Gingivæ putrescant, vel sanguinis sit rejectio.	Gingivæ putrescant, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 105.
Manducata.	Commanducata, *ex mss.*	
Demonstrarunt.	Demonstrarent, *ex mss.*	*Sect.* 106.
Pustulasque ... sternutamentum.	Pusulasque ... sternumentum, *ex mss.*	*Sect.* 109.
Optimum est.	Ex usu est, *ex mss.*	*Sect.* 110.
Mandragora illita.	Mandragoras illitus, *ex mss.*	

LIBRO VICESIMO SEXTO.

Nec tota.	Non tota, *ex mss.*	*Sect.* 1.
Ex Prætotiis.	E Prætoriis, *ex mss.*	*Sect.* 3.
Inscitia ... vaticis modo.	Inscientia ... vari modo, *ex mss.*	*Sect.* 4.
Invalescente ... dura seu.	Inarescente ... dura alibi ceu, *ex mss.*	*Sect.* 5.
In balineis folia.	In balineis solia, *ex mss.*	
Descendente.	Defendente.	*Sect.* 6.
Ut ad alia sagacis.	Ut ad alia, quam forum, sagacis, *ex mss.*	*Sect.* 7.
Conjecturam fecit.	Conjecturæ fecit, *ex mss.*	
Quorum cura .... rudis.	In antiquorum cura .... rudia, *ex mss.*	*Sect.* 8.
In urbe umbrosa.	In urbe nimbosa.	
Æthiopide.	Meroïde, *ex mss.*	*Sect.* 9.
Cur nunquam.	Cui unquam, *ex mss.*	
Ficulnei caules.	Ficulni caules, *ex mss.*	*Sect.* 10.
Cujus flos... Hyssopi quoque quinque.	Cujus flos est.... Hyssopi quinque, *ex mss.*	*Sect.* 15.
Pectoris dolores.	Pectoris doloribus, *ex mss.*	*Sect.* 18.
In frigida.	In frigidæ, *ex mss.*	*Sect.* 19.
Caucon, quæ & ephedra.	Ephedra, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 20.
Phthisis tentat. Radix herbæ.	Phthisis tentat, radix herbæ.	*Sect.* 21.
Symphonia, vel gromphæna.	Gromphæna, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 23.
Melandryum.	Malundrum.	*Sect.* 24.
Raræ radicis.	Radicis, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 26.
Eosdem effectus lateris doloribus.	Eosdem effectus in lateris doloribus, *ex mss.*	*Sect.* 27.
Utilitatem ejus.	Vilitatem ejus, *ex mss.*	*Sect.* 28.
Lada appellatur.	Ledon appellatur.	*Sect.* 30.
Orobation.	Orobethion.	*Sect.* 31.
Paulatim supereminens extra aquam, peculiariter refrigerat, spissat. Usus in foliis: cruribus.	Paulum supereminens extra aquam. Usus in foliis: refrigerant, spissant: peculiariter cruribus.	*Sect.* 33.
Qui venantur illos.	Qui venantur, *tantum*, *ex mss.*	
Duûm.	Duorum, *ex mss.*	*Sect.* 34.
Et rariotibus.	Et acrioribus.	*Sect.* 36.

	Et capnos strumam discutit.	Et panos discutit.
Sect. 37.	Madefacta, ipsa coocilia.	Madefactæ, ipsa minute concisa, *ex mss.*
	Vel cum pulticula.	Aut cum pulticula, *ex mss.*
	Flores.	Florem, *ex mss.*
Sect. 38.	Cummosum.	Gumminosum, *ex mss.*
	Excalfacit bulbi more .... nec postea utile.	Excalfacit. Usus bimo ... nec postea utili.
Sect. 39.	Rugosis .... foliis pendulis.	Succosis ... foliis pæne oleæ.
Sect. 42.	Portulacæ.	Porcilacæ, *ex mss.*
	Quod colligitur incipiente uva.	*Absunt hæc a mss. omnibus.*
Sect. 47.	In vini non veteris cyathis IV.	In vini cyathis IV. non veteris, *ex mss.*
Sect. 48.	Cum farina feni Græci, vesicæ malis... auxilio est. Polemonia.	Cum farina feni Græci. *Sect.* 49. Vesicæ malis ... auxilio est Polemonia.
Sect. 50.	Crethmo ... laudata. Est.	Crethmo ... laudatæ. Est, *ex mss.*
	Hortensis.	Hortensiæ, *ex mss.*
	Folia pinguia, albicant ... crassiora, & falsa gustu.	Folio pingui, albicante ... crassiore, & falso gustu, *ex mss.*
Sect. 51.	Ad calculos vesicæ.	Vesicæ, *tantum*, *ex mss.*
Sect. 54.	Leniter suave, aculeatum.	Suave, leniter acutum, *ex mss.*
	Inflationem facit enterocelis.	Inflationem facit, *tantum*, *ex mss.*
Sect. 55.	Callitrichen ... foliis .... & chrysanthemum primum.	Callithrix .. cum foliis .... & chrysanthemum, *ex mss.*
Sect. 58.	Panace pota .... sedem conversam .... Anagallis cærulea.	Panace poto .... sedem eversam .... Anagallidum cærulea.
	Inguinaria.	Inguinalis, *ex mss.*
Sect. 60.	Quam nuda virgo.	Cui nuda virgo, *ex mss.*
Sect. 61.	Læviori ac minori ... Ejusque radices... Satyrion orchis.	Læviore ac minore ... Radices ... Satyrios orchis, *ex mss.*
	Vitia partium earum erumpentia cum polenta ... vel per se trita.	Vitia partium earum cum polenta ... vel per se, *ex mss.*
Sect. 63.	Sapore subducere.	Sapore subdulce, *ex mss.*
	Et thelygonon.	Et thelygonon, & arrhenogonon, *ex mss.*
	Speciemque non posuit.	Geousque non posuit, *ex mss.*
Sect. 64.	Et sine dolore præstat.	Et sine dolore persanat, *ex mss.*
	Et sponte desiit.	Et in multis sponte desiit, *ex mss.*
	In ejus decocto.	In aqua in qua decocta sit, *ex mss.*
Sect. 66.	Vestes tinguntur.	Vestes tinguut, *ex mss.*
	Cubitorum ac pedum.	Digitorum in pedibus.
	Obligatur.	Obligatus, *ex mss.*
	Perniunculos curat & cotyledon.	Peroiunculos & cotyledon, *ex mss.*
Sect. 67.	Ante omnes potam.	Ante omoes potandam, *ex mss.*
Sect. 69.	Vettonica phthisicis.	Vettonica vero phthisicis, *ex mss.*
	Sioe modo exedentium.	Sine modo esurientium, *ex mss.*
Sect. 70.	Flore rosaceo ..... post cibos.	Flore roseo, ... post cibum, *ex mss.*
Sect. 71.	Heracliam.	Heraclioo, *ex mss.*
	Sed cum ammineo pota.	Sed aooo pota.
	Cum coriandro.	Cum coriandri uno, *ex mss.*
	Obolis tribus.	Tres obolos, *ex mss.*
	Ac perungi eo.	Perungique eo, *ex mss.*
Sect. 73.	Characites ..... panaces, plantago.	Characias, ... plantago, *ex mss.*
	Quantum duo digiti.	Quod duo digiti, *ex mss.*
	Cum melle ... contrita.	E melle ... trita, *ex mss.*
Sect. 74.	Siccatur in aëre.	Secatur in asses.
Sect. 77.	Ac maximo incommodo.	Maxima incommoda, *ex mss.*

Sinus corporis. Illecebra omnia.	Sinus corporis, illecebra. Omnia.	Sect. 79.
Arcio.	Arctio.	Sect. 80.
Opisthotonicis perungi.	Et opisthotonicis perungui, *ex mss.*	Sect. 81.
Cyclaminos.	Clymenos.	Sect. 82.
Et pratis.... lienem.	Et in pratis... lienes, *ex mss.*	Sect. 83.
Quod etiam sanguinis profluvia vel tacto ea homine sistat.	Sanguinis profluvia vel tacto homine ea sisti, *ex mss.*	
Fluxitque.	Fluxitve, *ex mss.*	
Agaricum. Item contusis.	Agaricum item contusis.	Sect. 85.
Igne mollita.	Igni emollita, *ex mss.*	Sect. 87.
In hulceribus natos.	In hulcere natos, *ex mss.*	
Ut saniem ossibus.	Ut squamam ossibus.	
Oenothera efferentia sese hulcera.	Onothera efferantia sese hulcera.	
Scythica vulnera curant.	Scythae vulnera scythice curant, *ex mss.*	
Quae ferro factis.	Ferro factis, *tantum*, *ex mss.*	Sect. 88.
Genera verrucarum omnium.	Genera verrucarum omnia, *ex mss.*	Sect. 89.
Purgat vulvas.	Corrigit vulvas, *ex mss.*	Sect. 90.
Menses alvosque.	Menses albos	
Cum vino & sulphure.	Cum vivo sulphure.	
Alui profluvia sistit & contrahit batrachion.	Contra facit batrachion.	
Inflammationibusque vulvarum.	Inflationibusque vulvarum.	
Vettonicae farina.	Item Vettonicae farina, *ex mss.*	
Indita... & tineas.	Illita... & testas.	Sect. 91.

LIBRO VICESIMO SEPTIMO.

Maeotidis paludibus.	Maeotis paludis, *ex mss.*	Sect. 1.
Peroratio, ejus in digito mortuas. Fabulae narravere spumis.---	Peroratio ejus in digitum. Ortum fabulae narravere, e spumis.	Sect. 2.
Auxiliatur eis.... Quod si quis illa.	Auxiliatur his... Quae si quis ullo, *ex mss.*	
Similem arcio.	Similem arctio.	Sect. 3.
Vulvamque.... Causa nominis non haec,	Vulvasque... Causa nominis, quoniam, *ex mss.*	Sect. 4.
Drachmae pondere ex aqua.	Drachma ex aqua.	Sect. 5.
Cum mellis decocto.	Cum melle decocto.	
Qui & peristereon.	Quae aristereon.	Sect. 6.
Idem effectus est & semini.	Idem effectus, & seminis, *ex mss.*	Sect. 9.
Ischiadicis.	Ischiadi, *ex mss.*	Sect. 10.
Fruticem unum habet densum, ramosum .... radice breviorem, foliis rutae. Circa imum caulem in ramulis semen est.	Unam habet certam, densam, ramosam.... radice breviore, foliis rutae circa imum caulem. In ramulis semen est.	Sect. 11.
Odore jucundo.	Odore jucunda, *ex mss.*	Sect. 12.
Drachmae pondere bibuntur.	Drachma bibuntur.	Sect. 13.
Hujus foliorum jure in aceto decocto.	Hujus foliorum in aceto decocto, *ex mss.*	Sect. 17.
Aphace.... & madidiora, & minora lenticula.	Aphaca.... & madidiora lenticula, *ex mss.*	Sect. 21.
Et bibi jubent.	Et bibi, *tantum*, *ex mss.*	Sect. 22.
Lateribus, lienibus, renibus.	Lateribus, renibus, *ex mss.*	Sect. 24.
Et convulsis, lieni, interaneis.	Et contusis: lenit interanea, *ex mss.*	
Alga rubra.	Alga rufa, *ex mss.*	Sect. 25.
Italico amarius.	Italicum amarius, *ex mss.*	Sect. 28.
Percolatum herba lente coquitur.	Percolatum lente coquitur, *ex mss.*	

	Addito pulegio : alii contra paralysin : alii pueris folia in fico, sic ut amaritudinem fallerent.	Addito pulegio : alii pueris in fico sicca, ut amaritudinem fallerent, *ex mss.*
	Cum opio.	Cum apio.
	Si manat sanies.	Si manent sanie, *ex mss.*
	Nauseas matis.	Nauseam maris, *ex mss.*
Sect. 30.	Balloten ... melamprasion.	Balloten ... porrum nigrum.
	Imposita.	Impositæ, *ex mss.*
Sect. 31.	Circa totam.	Circa totos, *ex mss.*
Sect. 33.	Bryon, marina herba.	Bryon marinum, herba, *ex mss.*
Sect. 36.	Calla.	Calsa, *ex mss.*
	Item caules .... sanant.	Item caulis .... sanat, *ex mss.*
Sect. 40.	Cratæogonon, sive cratæogona.	Cratægon, sive cratægona, *ex mss.*
Sect. 41.	Chamæleontis.	Chamæleonis, *ex mss.*
Sect. 42.	Inventi.	Inventæ, *ex mss.*
	Adversatur alter alteri.	Adversantur alter alteri, *ex mss.*
Sect. 44.	Cucubali folia.	Cuculi folia.
	Item capitis doloribus.	Item capitis dolori, *ex mss.*
Sect. 47.	Sistit alvum. Dipsacos folia habet lactucæ.	Sistit alvum dipsacos : folia habet lactucæ.
	In quo subsistit.	In quo substitit, *ex mss.*
	In fistula .... mitti.	In fistulas .... mitti, *ex mss.*
Sect. 51.	Empetron.	Empetros, *ex mss.*
Sect. 53.	Epimenidion.	Epimedion.
Sect. 57	Et decocto succo fovere.	Et decoctæ succo fovere, *ex mss.*
Sect. 60.	Matricem autem.	Arteriam autem, *ex mss.*
Sect. 61.	Pro tormento.	Pro tomento.
Sect. 62.	Galedragon.	Gallidragam, *ex mss.*
	Attigerit.	Attigerint, *ex mss.*
Sect. 65.	Vulnera quoque.	Et vulnera quoque, *ex mss.*
Sect. 69.	Alvum.	Ipsa alvum, *ex mss.*
Sect. 70.	Phaselion.	Phasiolon, *ex mss.*
Sect. 71.	Cum folliculis ipsi sumunt ea.	Cum folliculis ipsis sumunt ea, *ex mss.*
Sect. 73.	Lycopsis .... Sudorem.	Lycapsos, ... Sudores, *ex mss.*
Sect. 80.	Fibrata .... Thiatin.	Fimbriata .... Thothi, *ex mss.*
Sect. 85.	Othonne ... leviter.	Othonna .... leniter, *ex mss.*
Sect. 91.	Exerecionesque cruentas.	Exscreationesque cruentas, *ex mss.*
Sect. 92.	Splenetieis .... Propter.	Splenicis ... Dant & propter, *ex mss.*
Sect. 93.	Peplos ... alii meconion aphtodes.	Peplis ... alii meconion, alii mecona aphtode, *ex mss.*
	Subjectis aquis in quas excidat.	Subjectis in quæ excidat, *ex mss.*
Sect. 94.	Difficile evellatur.	Difficile vellatur, *ex mss.*
Sect. 95.	Additur in antidotis.	Additur in antidota, *ex mss.*
Sect. 98.	Radice herbacei coloris.	Radice tenui herbacei coloris, *ex mss.*
Sect. 99.	Phyteuma qualis sit.	Phyteuma quale sit, *ex mss.*
Sect. 104.	Et oleo.	Et oleo e mænis.
Sect. 105.	Sive intus, sive extra.	Sic & in tussi vetere, *ex mss.*
	Imposita purgat.	Imposita sanat, *ex mss.*
Sect. 109.	In elixis carnibus simul. Concoctiones facit.	In elixis carnibus. Sinon concoctiones facit.
Sect. 111.	Succus cohibet capillos.	Illitum cohibet capillos.
Sect. 112.	Thaliettrum.	Thalitruum.
Sect. 115.	Vel semel.	Vel semen, *ex mss.*
Sect. 118.	Et animalium quidem ceterorum.	Et animalium quidem exterorum.

Spondyli.	Spondyle, *ex mss.*	

LIBRO VICESIMO OCTAVO.

Quin omnem.	Omnemque, *ex mss.*	*Sect.* 1.
Sorberi.	Sorbere, *ex mss.*	*Sect.* 2.
Antheus..... in eaque id.	Antæus..... idque in ea, *ex mss.*	
Impetratis.	Impetritis.	*Sect.* 3.
Duratque..... conjectatione.	Durat .... conjectione, *ex mss.*	
Missis ob id a Senatu legatis.	Missis ob id a se legatis.	*Sect.* 4.
Aut ampliorem locum apud Romanos, cultumve.	Aut ampliorem apud Romanos cultum, *ex mss.*	
Durat.	Et durat, *ex mss.*	
Serpentes ipsas incantari.	Serpentes ipsas recanere, *ex mss.*	
Licet hanc in partem ... conscientiam coarguere.	Libet hanc partem ... conscientia coarguere, *ex mss.*	*Sect.* 5.
Nullum ponere.	Anulum ponere.	
Videmus etiam, quoniam.	Videmus. Quin etiam.	
Sub mensis.	Sub mensas.	
Qua in re famæ labor.	Isque famæ labor, *ex mss.*	
Negantur prodesse.	Negant prodesse, *ex mss.*	
Exagon.	Evagon, *ex mss.*	
Læva mano extrahi. CAP. IV. Pythagoræ inventis.	Læva manu extrahi: E Pythagoræ inventis.	*Sect.* 6.
Oculorumve.	Oculive, *ex mss.*	
Atque effectus.	Atque ita effectus, *ex mss.*	
Quanquam religione mutatur & Fascinus, &c.	Quanquam illos religione tutatur & Fascinus &c.	*Sect.* 7.
Jubetque eosdem respicere. Similis medicina linguæ.	Jubetque eosdem respicere similis medicina linguæ.	
Alligatus.	Alligatusque, *ex mss.*	*Sect.* 9.
Ex crematorum cinere.	Excrementorum cinere.	*Sect.* 10.
Aut si non id contingat.	Aut si hoc non contingit, *ex mss.*	
Cujusque defuncti..... ex calvaria.	Cujuscumque defuncti ... e calvaria, *ex mss.*	*Sect.* 11.
Item.	Iidem, *ex mss.*	
Inguina adalligantes licio. Et clavum aliudve.	Inguini adalligantes. Licio & clavum aliudve, *ex mss.*	*Sect.* 12.
Comprehendere, ... cum cadat.	Apprehendere, ... cum cadit, *ex mss.*	
Ex eodem osse.	Ex eodem pisce.	
Permisto cœno.	Permixta cœno, *ex mss.*	*Sect.* 13.
Ungue fricari.	Ungui, fricari.	*Sect.* 14.
Circa vernum.	Circa ver, *ex mss.*	
Solum quoque.	Sol quoque.	
In varietate victus observata.	Varietatem victus inobservatam, *ex mss.*	
Deducebatur.	Dejiciebatur.	
Sternutamenta.	Sternumenta, *ubique fere*, *ex mss.*	*Sect.* 15.
Muris nares.	Mulæ nares.	
Si tussis concitet, salivam &c.	Si tussim concitet saliva, &c. *ex mss.*	*Sect.* 17.
Messium.	Melissum.	
Lippitudines.	Lippitudinem, *ex mss.*	
Confestim perfuso.	Confestim per se.	*Sect.* 18.
Sisti illico.	Sisti illito.	*Sect.* 20.
Rosionibus...., geminos peperit mares.	Rosionibusque .... geminos mares, *ex mss.*	

	Stillaturque. Qui simul ..... liberari oculorum metu .... modice admisto oleo : aut si ab ictu dolent.	Instillaturque. Eum qui simul ... liberati omni oculorum metu .... admixto modice oleo : aut si ab ictu doleant, *ex mss.*
Sect. 21.	Ut Aristoteles.	Et, ut Aristoteles, *ex mss.*
Sect. 22.	Mulieris salivam quoque.	Mulieris quoque salivam, *ex mss.*
Sect. 23.	Et silente Luna.	Et in silente Luna, *ex mss.*
	Linaque ... virus.	Lina .... virus odoris, *ex mss.*
	In virginea ætate spontanea.	In virgine ætatis sponte, *ex mss.*
	Vestis omnino.	Vel omnino vestis, *ex mss.*
	Elui.	Ablui, *ex mss.*
	Primis annis.	Per se annis.
	Quantave noxa, si transferunt morbos ad innocentiores. Ex his.	Quantave noxia, si transferunt morbos? Innocentiores ex his, *ex mss.*
Sect. 25.	Apud reges populosve.	Apud populos regesve, *ex mss.*
Sect. 26.	Barbaros constat eam.	Barbaros eam, *ex mss.*
	Adalligatas.	Alligatas, *ex mss.*
Sect. 27.	Traduntur... de corio earum.	Traditur... e corio ejus, *ex mss.*
	Prægressi.	Prætergressi, *ex mss.*
	Ex corde mandendum.	Ex corde coctum mandendum, *ex mss.*
	Promittunt. Venerem stimulari genitali... sumpto.	Promittuntur. Venerem stimulare genitalia.... sumpta, *ex mss.*
	Quem spinæ .... Maxillæ parte.	Hunc spinæ .... Maxilla, *ex mss.*
	Jecur potum.	Jecur in potu datum, *ex mss.*
	Et nervorum, lassitudini, renum. Nervos.	Et nervorum lassitudini. Renium nervos, *ex mss.*
	Contineat.	Continuerit, *ex mss.*
	Non modo pudicos, sed & severos mores induere.	Severos, non modo pudicos, mores induere, *ex mss.*
Sect. 28.	Ingenio quoque illo.	Ingens quoque ille, *ex mss.*
	Infra magnitudinem.	Infra magnitudine, *ex mss.*
	Nidore farcta.	Nidore referta, *ex mss.*
	Omnesque maculas.	Maculasque omnes, *ex mss.*
	Vapore ejus.	Vapore ejusdem, *ex mss.*
Sect. 29.	Supra volantem,	Supervolantem, *ex mss.*
	Quæ etiam ... in ligneo vase.	Quæ æque .... in ligneum vas, *ex mss.*
	Quos fecerit dextrum.	Quos fecerit dexter.
	Intestina & fimum eorum.	Intestina & fartum eorum, *ex mss.*
Sect. 30.	Candidiore tantum.	Candidior autem, *ex mss.*
	Squamarum seta.	Squamarum serie, *ex mss.*
Sect. 33.	Minus inflat.	Minus autem inflat, *ex mss.*
	Jam musto.	Jam mulso.
	Et si uratur dysenteria.	Et si urat dysenteria, *ex mss.*
	Et contra serpentium ictus : phthisicis, cantharidum, aut salamandræ, aut buprestis, aut pityocampes venenis.	Et propter serpentium ictus : potisve pityocampes, buprestis, cantharidum, aut salamandræ venenis.
	Aut si in exitu cibi.	Aut si exitus cibi, *ex mss.*
	Si hoc non esset, habuerunt e caprino.	Si hoc non esset, caprini, *ex mss.*
	Hoc & mulieri.	Hoc & mulieribus, *ex mss.*
Sect. 35.	Laudatissimus cibus.	Lautissimus cibus, *ex mss.*
	Reliqua.	Reliquum, *ex mss.*
Sect. 36.	Acescere.	Inacescere, *ex mss.*
Sect. 37.	Adipis... suilli... religiosi.	Adipi... suillo... religiosius, *ex mss.*
	Axungiam etiam Græci appellavere	Axungiam Græci etiam appellavere eum

eum in &c.	jam in &c. *ex mss.*	
Si vero permaneat.	Si vero permanet, *ex mss.*	
Quintoque die.	Quarto quoque die, *ex mss.*	
Quæ non pepererit.	Quæ non peperit, *ex mss.*	
E toto resîdant.	E toto restent, *ex mss.*	
LXXXV. pondo.	LXXV. X. ponderi, *ex mss.*	
Et inungi... & exemptis.	Inungi, ... exemptisque, *ex mss.*	
Aspersum marina.	Aspersa marina, *ex mss.*	*Sect.* 38.
In umbra per cribrum. Dein liquatæ.	In umbra : per cribrum dein liquatæ, *ex mss.*	*Sect.* 39.
Tribunus plebis.	Tribunus plebei, *ex mss.*	*Sect.* 41.
Hircorum sanguinis.	Hircorum sanguini, *ex mss.*	
Scabritia tollatur.	Scabritia poliatur, *ex mss.*	
In animalia singula.	In mala singula.	*Sect.* 42.
Cornus si uratur.	Cornus eorum si uratur, *ex mss.*	
Item ventres qui centipelliones vocantur.	Item venter, quem centipellionem vocant.	
Cervi aut hinuli.	Cervi, aut vituli, *ex mss.*	
Serpentes dicunt.	Serpentes tradunt, *ex mss.*	
Exemptis duntaxat fibris, quatuor obolorum pondere.	Et fellis duntaxat fibra, x. quatuor pondere.	
Cineremque eorum.	Cineremque e cornu, *ex mss.*	
Canis rabidi.	Canis rabiosi, *ex mss.*	*Sect.* 43.
Laudant hirci jecur, quo imposito.	Hirci jecore imposito, *ex mss.*	
Ex vino illitum aut melle.	Ex vino illitum, *ex mss.*	
Seu bubulum.	Vel bubulum, *ex mss.*	*Sect.* 45.
Multipedum morsus.	Multipedæ morsus, *ex mss.*	
Coagulum ex aceto.	Coagulum est ex aceto, *ex mss.*	
Capillis inhærescant.	Capillis increscant.	*Sect.* 46.
Item fel hircinum.	Item fel scrofinum.	
Et e canitie vindicari.	Et a canitie vindicari, *ex mss.*	
Sed præcipue fel, & fimum.	Sed præcipue felis fimum.	
Sicut & canis cinere.	Sicuti carnis cinere, *ex mss.*	
Dolores sedat.	Dolorem sedat, *ex mss.*	
Vel rosaceo.	Aut rosaceo, *ex mss.*	
Scabrities eorum.	Scabritias eorundem, *ex mss.*	*Sect.* 47.
Calliblepharique.... inunguntur.	Calliblephari... inungunt, *ex mss.*	
Tostis.	Exustis, *ex mss.*	
Et quoniam ... quoque cernant. Sanguine hircino.	Et quoniam ... quoque cernant, sanguine hircino.	
Vaporari præcipiunt.	Vaporari his præcipiunt, *ex mss.*	
Si rutili coloris fuerint.	Ut rutili coloris fuerit, *ex mss.*	
Inunctio.	Unctio, *ex mss.*	
Ad omnia autem inveterata fel.	Ad omnia inveteratum fel.	
Sedat caliginem.	Et ad caligines, *ex mss.*	
Vel apri.	Fel apri.	*Sect.* 48.
In gravitate aures.	Ingravatas aures.	
Includunt lanas ante aqua calida collutas.	Includunt lana, collutas ante calida aqua.	
Vel cum myrrha.	Fel cum myrrha, *ex mss.*	
Capri vel tauri, vel fullonia.	Capræ vel tauri, aut fullonia, *ex mss.*	
Vel bubulum.	Fel bubulum.	
Sagapeni.	Sacopeni, *ex mss.*	
In elychniis.	In lychnis, *ex mss.*	*Sect.* 49.

Sect. 50.	Quotidie D.	Quotidie feptingenties.
	Sic folio temperato.	Solia fic temperans, *ex mff.*
	Adipe auferis... fevo.	Adipe anferino... e fevo, *ex mff.*
	Jufque.	Et jus, *ex mff.*
	Tauri, vel addito nitro.	Tauri fel addito nitro, *ex mff.*
	Et in taurino fevo, vitulinove felle.	Et in taurino vitulinove felle, *ex mff.*
	Ac vivo fulphure.	Cum vivo fulphure, *ex mff.*
	Lentiginem... Magicæ... ufum.	Lentigines... Magices... ufus, *ex mff.*
Sect. 51.	Levantur.	Juvantur, *ex mff.*
	Ex oleo aqua illitus.	Ex oleo vel aqua illitus, *ex mff.*
	Gallorum..... ex fevo & cinere.	Galliarum..... Fit ex febo & cinere, *ex mff.*
Sect. 52.	Fel taurinum.	Fel tauri aridum, *ex mff.*
Sect. 53.	Potu eam mori tradunt.	Pota: at equum mori tradunt.
	Maluerunt.	Maluere, *ex mff.*
Sect. 55.	Afininum jecur... ac melle.	Afini jecur... ex melle, *ex mff.*
	Nafturtii albi.	Nafturtii, *tantum*, *ex mff.*
Sect. 56.	Perfricare.	Fricari, *ex mff.*
	Sentiatur pervenire.	Perveniffe fentiatur, *ex mff.*
Sect. 57.	Datur.	Dant, *ex mff.*
Sect. 58.	Cervinus fanguis.... in vini hemina.	Cervi fanguis..... ad quintam heminam in vino, *ex mff.*
	Aluminis modico.	Aluminis momento, *ex mff.*
	Butyrum largius fumptum cœliacis & dyfentericis medetur, & jecur vaccinum.	Butyrum largius fumptum. Cœliacis & dyfentericis medetur jecur vaccinum.
	Hippacen vocant.	Hippacen appellant, *ex mff.*
	Et cera exiguoque oleo.	Et ceræ exiguo, & oleo, *ex mff.*
	Protinufque modice frigidam.	Protinus: inque modice frigida, *ex mff.*
	Potus decoctus.	Potus decocti, *ex mff.*
Sect. 59.	Voluntas egerendi.	Voluntas defurgendi.
	Tinearum.	Tæniarum.
Sect. 60.	In perna fuis.	In perna fuum, *ex mff.*
	Afinini renes.	Afini renes, *ex mff.*
	Ac muria.	Ac myrrha.
	Vel caprinum.	Fel caprinum.
Sect. 61.	Linteolis conceptis.	Linteolis conceerptis.
	Hircorumque .... fel urfinum, five verrinum..... inguinibufque.	Hircorum quoque.... verrinum fel..... inguinibus, *ex mff.*
Sect. 62.	Podagras quidam.... & fi.	Podagras quidem.... etfi, *ex mff.*
	Et fuppurationes minantia. Eadem res & podagricis.	Et fuppurationes. Sed podagricis, *ex mff.*
Sect. 63.	Afperfi.	Infperfi, *ex mff.*
	Sub limine ex aqua.	Ex aqua fublime, *ex mff.*
Sect. 66.	Acceffionem.	Acceffiones, *ex mff.*
Sect. 67.	Cochleariorum.	Cochlearium, *ex mff. tum hic, tum fect. feq.*
Sect. 68.	Fimi cervini maxime fubulonis, fed.	Fimi taurini maxime, fed, *ex mff.*
	De armentinis.	De armentivis, *ex mff.*
	Fimi vituli.	Fimi vitulini, *ex mff.*
Sect. 70.	Bubula caro impofita tumores fanat. Fimum fuillum &c.	Bubula caro impofita. Tumores fanat fimum fuillum, &c.
	Tollit optime. Adeps e lupis illitus.	Mollit optime adeps e lupis illitus.
Sect. 71.	Sed caprarum.	Et caprarum, *ex mff.*

Item ex fimo asinino cinis: & pilorum quidam cinis illitus.	Item ex fimo asini cinis illitus, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 73.
Aut fimo caprino, aut hircino.	Aut irino, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 74.
Et adversus carbunculos.	Et ad carbunculos, *ex mss.*	
Urinæ.	Et urinæ, *ex ms.*	*Sect.* 75.
Fel taurinum lana.	Fel tauri in lana, *ex mss.*	*Sect.* 77.
Etiam jecur.	Earum jecur. *ex ms.*	
Per dies XX.	Per dies XL. *ex ms.*	
Addito melle .... si in purgationibus fuerit.	Ac melle .... in purgationibus, *ex mss.*	
Ad opii tertiam.	Opii tertia, *ex mss.*	
Et pellis asinina.	Et pellis asini, *ex mss.*	*Sect.* 77.
In VII. dies.	In VIII. dies, *ex mss.*	*Sect.* 79.
Adipe permisto.	Adipe admixto, *ex mss.*	*Sect.* 80.
Jecur leporum.	Jecur luporum, *ex mss.*	*Sect.* 81.
Omissum.	Omissum est, *ex mss.*	
Nulli animalium.	Nulli animali, *ex mss.*	

LIBRO VICESIMO NONO.

Præteritorum.	Præceptorum.	*Sect.* 1.
Quam steriles gratiæ, difficultates.	Tam sterilis gratiæ, tantæque difficultatis, *ex mss.*	
Tyndariden.	Tyndareum.	
Jam templo .... discipulus ejus.	Templo .... e discipulis ejus, *ex mss.*	*Sect.* 2.
Etiam ex Chrysippo.	Et ex Chrysippo, *ex mss.*	*Sect.* 3.
Se cognominans.	Cognominant, *ex mss.*	*Sect.* 4.
Ex scholæ.	Hæ diu scholæ, *ex mss.*	*Sect.* 5.
Calpitanos, ... CCL.	Calpetanos .... ducena quinquagena, *ex mss.*	
Mœnibus quoque aliis.	Mœnibusque aliis, *ex mss.*	
Aucupantes animas statim nostras negotiari.	Aucupantes anima statim nostra negotiari, *ex mss.*	
Ex antiquis.	Ex antiquissimis, *ex mss.*	*Sect.* 6.
Eum tradunt fuisse vocatum.	Eum fuisse e re dictum, *ex ms.*	
Eorum litteras ... sed hoc ipsum.	Illorum litteras .... Et hoc ipsum, *ex mss.*	*Sect.* 7.
Nonnisi die XL. quinque electis viris.	Nonnisi XLV. electis viris, *ex mss.*	*Sect.* 8.
Non deferam.	Non deseram, *ex mss.*	
Conductum.	Reconductum, *ex mss.*	
Extrema pretia.	Externa pretia, *ex mss.*	
Ejusdem in semetipsis fatentur.	Ejus de semet ipsi fateantur, *ex mss.*	
Etiam si.	Etiam sic, *ex mss.*	*Sect.* 9
Alii vero evulsam ... utrumque.	Aiii evulsam ... uruntque, *ex mss.*	
In æneo vase .... siccatur.	In æneo .... saccatur.	*Sect.* 10.
Pinguedinem,	Pinguitudinem, *ex mss.*	
Cum jure.	Cum cinere.	*Sect.* 11.
Sic & lienicis.	Sic & lientericis.	
Ac vino .... ex aqua.	Aut vino ... ex aqua, *ex mss.*	
Sebista, .. incubata.	Sitista ... incubita, *ex ms.*	
Quod rhus.	Quod rhum, *ex mss.*	
Cum aliis piscis quatuor una atterendo.	Cum allii spicis quatuor una terendo.	
Ac subitos.	Aut subitos, *ex mss.*	*Sect.* 13.
Subfervefactis.	Subfervefactum, *ex mss.*	

	Æque quam capris.	Æque quam in capris, *ex mss.*
Sect. 14.	Juventutis.	Juventatis.
	Genito mane.	Genitæ Manæ.
	Putatur.	Putant, *ex mss.*
Sect. 15.	Ac decrescente.	Atque decrescente, *ex mss.*
Sect. 16.	Distant.	Distans, *ex mss.*
Sect. 17.	Quod dicunt ... carnes quoque.	Quod dicant .... carnesque, *ex mss.*
	Et stranguriæ fistulæque.	Et in stranguria, fistulæ, *ex mss.*
	Rosaceo panno .... enecat.	Rosco panno .... necat, *ex mss.*
Sect. 18.	Curari.	Sanari, *ex mss.*
Sect. 19.	Serpentes ipsi ... alios.	Serpentes ipsæ ... alias, *ex mss.*
Sect. 20.	Promittunt.	Promittitur, *ex mss.*
	Pedibus caprearum.	Pellibus caprearum.
	Contra serpentes.	Contraria serpentibus, *ex mss.*
	Hæc morborum veneficia.	Hæc morum veneficia.
	Item virus ichneumonum : & cutis cinere.	Item, si uratur, ichneumonum : fugiunt & urticis tritis.
Sect. 21.	Præcavere.	Præcanere.
	Quaternis digitis.	Ternis digitis.
Sect. 22.	Ut diximus.	Ut digeremus.
	Atqui anguis Æsculapius.	Anguis Æsculapius, *tantum, ex mss.*
	Quod in aqua.	Quod & in aqua, *ex mss.*
Sect. 23.	Ac tanta vis veneni ... suibus .... dominante.	Ac tanti veneni ... subus ... dominante, *ex mss.*
	Exstingui ... verisimile est. Quæ prodantur.	Restingui ... ex his verisimile est, quæ produntur, *ex mss.*
	Ex ipsis.	Ex ipsa, *ex mss.*
Sect. 24.	In auxilio ... primum vultur est.	In auxilium .... primi vultures, *ex mss.*
Sect. 25.	Ita ut tepeant.	Ita ut tepebant, *ex mss.*
	Et capitis doloribus.	Et in capitis doloribus, *ex mss.*
	Addito collo.	Addito in collum, *ex mss.*
Sect. 26.	Concepta.	Concerpta, *ex mss.*
	Fortiores fieri ... ad capillum.	Fortes fieri ... ad capillum, *ex mss.*
	Circumlatum .... sursum in superliminari.	Circumraptum .... in supero limine, *ex mss.*
Sect. 27.	Servantur, cum mortui inveniuntur. Et cortices eorum contriti.	Servantur mortui. Inveniuntur & cortices eorum, qui triti, *ex mss.*
	Labefactantur.	Labefactat, *ex mss.*
	Remedium est.	Remedio est, *ex mss.*
Sect. 28.	Fertur enim.	Ferunt enim, *ex mss.*
Sect. 29.	Appositus plagæ.	Impositus plagæ, *ex mss.*
	Canthatides, ut diximus.	Cantharidas diximus resistere, *ex mss.*
Sect. 30.	Convenit tamen.	Convenit tantum, *ex mss.*
	Interiores.	Inertiores minutæ, *ex mss.*
	Sestertiis L X X X.	Sestertiis X X X. *ex mss.*
Sect. 32.	In canis tabidi.	In canis tabiosi, *ex mss.*
	Menstruave in panno.	Menstruave canis in panno, *ex mss.*
	Græcis lytra.	Græcis lytta.
	Aïunt & eristam.	Aïunt & eristam galli, *ex mss.*
	Cum cancro masculo, trita.	Cum cancro masculo, ex vino trita, *ex mss.*
	Dicitur sentire.	Sentire dicunt, *ex mss.*
Sect. 33.	Venena fungorum boletorumque astringit.	Contra venena fungorum, boletorumque, *tantum, ex mss.*

Caulis jus ex carne.	Jus ex carne, *tantum*, *ex mss.*	
Præterquam.	Præterque.	
Quæ de herinaceis.	Quæ de herinaceo, *ex mss.*	*Sect.* 34.
Nigritiam capillis affert.	Nigritiam capilli affert, *ex mss.*	
Nocte concubia.	Nocte in concubia, *ex ms.*	
Illita capiti.	Liuito capite, *ex mss.*	*Sect.* 36.
Item ægypii ossa e capite, aut vulturis... cum oleo cedrino.	Item œsypum : ossa e capite vulturis... cum oleo & cedria.	
Cum rosaceo coctus. Matutino pascentis hirundinis caput præcisum.	Cum rosaceo. Cochleæ matutino pascentis arundine caput præcisum.	
Penicillo illitum.	Specillo illitum.	*Sect.* 37.
Noctuarum est id genus maximum.	Noctuarum est id genus, *tantum*, *ex mss.*	*Sect.* 38.
Stibi, quod quid sit.	Stibis quid est, *ex mss.*	
Item albugines oculorum.	Item albugines, *tantum*, *ex mss.*	
Sic & solatis prosunt.	Sic & solatis, id est, Sole correptis, prosunt.	
Donec liquescat humor : quatuor.	Donec liquescat : quatuor.	
Oculos inunguat.	Oculos inungit, *ex mss.*	
Item in gallinacei felle alligato ad argema.	Item in gallinacei fimo ad argema, *ex mss.*	
Lusciosis illinendum.	Lusciosis illini, *ex mss.*	
Fimum columbarum.	Fimum quoque columbarum, *ex mss.*	
Hyssopo & melle.	Oesypo & melle.	
Ad claritatem dorcados, Hippocratis, ut putant, auctoritate adjicicitur.	Ad claritatem, Hippocratis putant auctoritate adjici.	
Superimponi .... aut vino.	Superponi, ... ac vino, *ex mss.*	
Illinunt.	Illinere, *ex mss.*	
Novem singulos signis.	Novem signis, *ex mss.*	
Apparuerit ... stibio.	Apparuit ... stibi, *ex mss.*	
Ad duo tempora, ita ut.	Ad duo tempora, in splenio aliquo, ita ut.	
Anserum quoque & omnium avium.	Anserum omniumque avium, *ex mss.*	*Sect.* 39.
Intestinis exemptis ... sed medici.	Intestinisque exemptis... medici, *ex mss.*	
Adipe anseris.	Cum adipe anseris, *ex mss.*	
Contusi.	Contusas.	
Efficaciter sanat aurium dolores.	Efficacem narrant ad aurium dolores, *ex ms.*	
Circumligato capillo.	Circumligata capillo, *ex mss.*	

LIBRO TRICESIMO.

Antecedentis operis parte.	Antecedente operis parte, *ex mss.*	*Sect.* 1.
Redegit.	Redigit, *ex mss.*	
Sanctioremque quam medicinam.	Sanctioremque medicinam.	
Babyloniumque Marmaridum, & Arabem Hippocum, aut Assyrium vero Zarmocenidam.	Babyloniosque Marmarum, & Arabantiphocum, aut Assyrium Tarmoendam.	*Sect.* 2.
Inferorum evocatione.	Inferum evocatione, *ex ms.*	
Thessalas urbes.	Thessalas matres.	
Cognominarit ..... ad vicinas usque superstitiones.	Cognominaret ..... ad vicina usque, superstitionem, *ex mss.*	
Primus exstat.	Primus, quod exstet, *ex mss.*	
Apollonicem Captideuem.	Apollobechen Coptiten.	
Exstant itaque .... priori.	Exstant certe .... priore, *ex ms.*	*Sect.* 3.

	Palamque in tempus illud sacra prodigiosa eelebrata.	Palamque fuit in tempus illud sacri prodigiosi eelebratio.
Sect. 4.	Non satis.	Nec satis, *ex mss.*
Sect. 5.	Et ex aqua & ex sphæris & ex aëre.	Et aqua, & sphæris, & aëre, *ex mss.*
	Voluit.	Valuit, *ex mss.*
	Discendi ingenium.	Diseentis ingenium, *ex mss.*
Sect. 6.	Ut cerni non possint. Forte hoe.	Aut cerni. Obstat forte hoc.
	. Nam hominem.	Nam homines, *ex mss.*
	Sed si ea .... qua patria.	Sed si tota ... quanam patria, *ex mss.*
Sect. 7.	Devorarit ...., Cetero ex eo.	Devoret ... Cetera ex eo, *ex mss.*
Sect. 8.	Cæterum.	Cetero, *ex mss.*
	Searificant & ossibus.	Searificantur ossibus, *ex mss.*
	Caveri.	Cavete, *ex mss.*
	Canis ortu ... membranam exuere, ... dolores minuit.	Circa Canis ortum .....: membranam eam exuere.... dolores mitigat, *ex mss.*
Sect. 10.	Psorisque, & lepris, & lentigini.	Psorisque, & lentigini, *ex mss.*
	Hereulaneas appellati.	Herculaneas appellatas, *ex mss.*
Sect. 11.	Nares murinas.	Nares mulinas.
	Cum fico arido ac nitro impositum extra. Asperitatem faucium .... leniunt coehleæ: eoqui debent in lacte.	Cum fico arida ac nitro impositum extra. asperitatem faucium .... leniunt. Cochleæ eoqui debent illotæ.
	Efficacissime putant, & in iis smegma.	Efficacissimas putent, & smegma, *ex mss.*
Sect. 12.	Sureulus vitis.	Sureulus viticis.
	Aïunt & in eibo.	Aïunt & eibo, *ex mss.*
	Servant. Ad feminarum strumas veteres coehleæ.	Servant, ad feminarum strumas. Veteres eoehleæ.
	Avenaeeave.	Aut avenacea, *ex mss.*
Sect. 13.	Ne sint malæ hirsutæ.	Ne sint alæ hirsutæ.
	Profusoque vino.	Perfusoque vino, *ex mss.*
Sect. 14.	Pulmonum vitiis.	Pulmonis quoque vitiis, *ex mss.*
Sect. 15.	Sumant .... Sieulæ.	Sumantur, ... & Sieulæ, *ex mss.*
	Nee non silvestres, stomaeho inutiles.	Nee silvestres stomaeho utiles.
	Multifariamque.	Multifariam, *ex mss.*
Sect. 16.	Joeinerum ... & ex aqua calda dari.	Joeineris.... & ex aqua dari, *ex mss.*
	Trixalis ... voeatur ... nomen non habet, ut aliqui ... paueiores.	Troxalis... vocetur... nomen non habeat, aliqui... pauei auctores, *ex mss.*
	Sint emortuæ.	Sint demortuæ, *ex mss.*
	Si febris absit .... decocta sunt.	Si febres absint, ... deeocta sint, *ex mss.*
Sect. 17.	Post hæc ... tectove.	Post hoe .... tectorio.
	Duorum dierum.	Duûm dierum, *ex mss.*
	Cui medetur.	Cui medeatur, *ex mss.*
Sect. 18.	In adversum.	In aversum, *ex mss.*
Sect. 19.	Decoctusque & in cibo.	Deeoctus æque & in eibo, *ex mss.*
	Sed veteris gallinaeei vehementius. Salsum jus alvum eiet.	Sed veteris gallinaeei vehementius salsum jus alvum eiet.
	Abstinere.	Abstineri, *ex mss.*
Sect. 20.	Subvenire. Sistit alvum & cochlea.	Subveniri. Sistit alvum primum cochlea, *ex mss.*
	Cum ventrieuli membrana.	Aut ventriculi membrana, *ex mss.*
	Tormina sanat lien.	Tormina lien, *ex mss.*
	In formam camini.	Ad formam eamini, *ex mss.*
	Aut per dolorem.	Aut in dolore, *ex mss.*
Sect. 21.	Stillieidia vesicæ.	Stillieidia in vesica, *ex mss.*
	Uti suspiriosis.	Ut in suspiriosis, *ex mss.*

Ut stillicidia.	Ut stillicidium, *ex mß.*	
Cochlearibus tribus e nido hirundinum. Gryllum dilutum ex aqua calida.	Cochlearibus tribus. E nido hirundinum glebulam dilutam ex aqua calida.	
Et eodem verrucas.	Eodemque & verrucas, *ex mß.*	*Sect.* 22.
Procidentia alvi.	Procidentia ibi.	
Illita depellit.	Illitu repellit, *ex mß.*	
Vel herinacei, cum vespertilionis cerebro.	Fel herinacei, cum vespertilionis: & anserinus cum cerebro.	
Infricatur.	Infricatus, *ex mß.*	
Contritæ ex aceto, vel cinis ejus.	Contritæ ex aceto: senectus anguium ex aceto, vel cinis ejus.	
Interaneisque demptis.	Interaneis ademptis, *ex mß.*	
Sicut ad urinæ incontinentiam. Caninum adipem.	Sicut ad urinæ incontinentiam, caninum adipem.	
Aperiunt.	Auferunt, *ex mß.*	
Cum mellis cyathis tribus.	Cum melle cyathis tribus, *ex mß.*	*Sect.* 23.
Aut si pedes sanguinent cum urtica: vel pennis eorum.	Aut si pedes sanguine cum urtica: vel peonis palumborum.	
Tragacantho.	Tragacantha, *ex mß.*	
Quod si putrida sint hulcera, cera addita.	Quod si pura sint, hulcera cera addita.	
Vel gryllorum.	Vel glirium.	
Fimique gallinacei ... columbini fimi cinis ex oleo.	Fimi gallinarum ... columbini fimi ex oleo, *ex mß.*	
In locis ostiorum.	In loricis ostiorum.	*Sect.* 27.
Innuctos sanat.	Uoctu sanat, *ex mß.*	
Quem primum peperit.	Quem primum pepererit, *ex mß.*	
Cinis palmarum.	Cinis plumarum, *ex mß.*	*Sect.* 28.
Nam non modo moris .. verum etiam.	Nam muriæ ... vel etiam, *ex mß.*	*Sect.* 29.
Paucis exemplaribus docebo.	Paucis e pluribus edocebo, *ex mß.*	
Lacertæ viridis vivæ.	Lacertæ vivæ, *ex mß.*	*Sect.* 30.
Qui pilulas voluit.	Qui pilas voluit.	
Cor anguium.	Cor anguium, *ex mß.*	
Si cujusquam cura efficacior esset ad inquirendum.	Si cujus cura efficacior esset inquirentis, *ex mß.*	
In longissimis morbis.	In longis morbis, *ex mß.*	
Miseria spei delectat.	Miserias copia spei delectat.	
Specu toto resina ceraque.	In splenio resinæ ceræque.	
Et oleum myrteum.	Ex vino myrteo.	*Sect.* 31.
In melle sunt immortuæ.	In melle sint mortuæ, *ex mß.*	*Sect.* 33.
Si in verendis sit, ... opus sit.	In verendis, ... opus est, *ex mß.*	
Tertia die ... nec postea.	Tertio die ... ne postea, *ex mß.*	
Et eo cui medebitur.	Et cui is medebitur, *ex mß.*	
Fimum ovium cum cera commistum. Murium cinis, & cochlearum: idque sic.	Fimum ovium cum cera. Murium cinis: cochlearum quoque: sic, *ex mß.*	*Sect.* 35.
Nervorum nodis medetur capitis ... ex oleo cyprino illitus ... Dolores tollit eorum.	Nervorum nodis capitis ... ex oleo cyprino ... Doloribus, *ex mß.*	*Sect.* 36.
Aut locustæ frictæ cum sevo.	Aut locustæ cum sevo, *ex mß.*	*Sect.* 37.
Aranei telæ suppositæ.	Aranei tela, *tantum*, *ex mß.*	*Sect.* 38.
Vel sanguinis profluvia.	Vel sanguis, profluvia.	
Item columbinus sanguis ob id.	Item columbinus ob id.	
Aut cinere.	Aut in cinere, *ex mß.*	*Sect.* 39.

	Trahant ..... pulmonibus quoque arietum.	Trahunt .... pulmonibus præcipue arietum, *ex mss.*
	Sub testa.	Sub testo.
	Infra septimum ... persuasum sit.	Intra septimum .... persuasio sit, *ex ms.*
	Siccatus Sole.	Siccatus in Sole, *ex mss.*
	Recentibus plagis, sale .... sumpto. Tradunt ... & sanari.	Recentibus plagis. Sale ... sumpto, tradunt .... ac sanari.
	Antonius Musa Medicus.	Antonius quidem Medicus, *ex ms.*
	Trixalidum.	Troxalidum, *ex mss.*
Sect. 40.	Aut cum vermium terrenorum cinere, qui.	Aut vermium terrenorum, qui, *ex ms.*
Sect. 41.	Ex melle.	Cum melle, *ex mss.*
	Exhulcerationem multam.	Exhulcerationem altam, *ex ms.*
Sect. 42.	Cum farina hordeacea.	Cum farina hordei, *ex mss.*
Sect. 43.	Mammas ... tumescentes.	Mammas ... tumentes, *ex ms.*
	In cervices & scapulas, ne nervi.	Ne cervicis scapularumque nervi.
	Gravidis secundas.	Graves secundas
	Et in gramine vermiculi.	Et vermiculi, *ex mss.*
	Additis mellis cochlearibus quatuor.	Addito melle cochlearibus quatuor, *ex ms.*
Sect. 44.	Baculus .... trixalidum.	Baculum .... troxalidum.
	Transgressus abortus asperos faciat.	Transgressis abortum per os faciat.
Sect. 46.	Nisi erucæ.	Nisi ærugo.
	Et jecur ejus.	Et jecur ejusdem, *ex mss.*
	Item per se cinis cum lacte canis.	Item per se cinis Lacte canis
Sect. 47.	Aut si vitium coagulato lacte.	Aut si coagulatio lactis, *ex ms.*
	Ad dentitionem	Ad dentitiones, *ex ms.*
	Ex ovi albi succo.	Ex uvis albo succo.
	Ad idem valent.	Idem valent, *ex ms.*
	Bovis capiti.	Bovæ capiti.
Sect. 49.	Ejus qui biberit, cohibet.	Ejus qui fecerit, inhibet.
Sect. 50.	Triduo inhibet.	Triduo necat, *ex ms.*
Sect. 52.	Sirulugum ... byturos.	Subjugum .... biuros.
Sect. 53.	Eos, a quibus.	Eum a quo, *ex ms.*
	Contritis uno die, dejectisque.	Contritis una, dejectisque, *ex ms.*
	In alvearia .... non lassescere.	In alvos ... non lassari, *ex ms.*

EX LIBRO TRICESIMO PRIMO.

Sect. 1.	Exercente vires.	Exercente vires, *ex ms.*
	Sæpe etiam lapides subvehunt.	Sæpe etiam lapides: subeuntque, *ex mss.*
Sect. 2.	Auxilia ... conferentes.	Auxilia ... profitentes, *ex ms.*
Sect. 3.	Sanant hulcera.	Sanant vulnera, *ex mss.*
	Quam & vocabat M. Cicero.	Quam vocabat Cicero, *ex ms.*
	Monumentum sibi.	Monumenta sibi.
	Ministerium ejus ex illa majestate. Ponam.	Ministeriorum haustus ex illa majestate ingenii. Ponam.
Sect. 7.	Custodit autem partum.	Custodit autem fetum, *ex mss.*
Sect. 8.	Ad postremum.	Ac postremo, *ex mss.*
Sect. 9.	Melan.	Nelea.
Sect. 10.	Nam qui Sybariu.	Nam qui e Sybari, *ex mss.*
	Ex Crathide.	Ex Crathi, *ex mss.*
Sect. 13.	Vinum tædio venire ... biberint. At Eudoxus & Theopompus.	Vinum in tædium venire ... biberint, ait Eudoxus: Theopompus.

Polyclytus.

Polyclytus.	Polycritus.	*Sect.* 14.
Ejusdem virtutis.	Ejusdem nominis, *ex mss.*	
Ut nullum non pondus.	Ut nulla mora pondus, *ex mss.*	*Sect.* 16.
Cujus gurgite perjuri notantur pati.	Cujus gurgitem perjuri negantur pati.	*Sect.* 18.
In augurio.	In auguriis, *ex mss.*	
Vasto amne. Singulis siccantur duodecies diebus, aliquando vicies.	Vasto singuli amne. Siccantur duodecim diebus, aliquando vicenis.	
Post septem dies accidit.	Post septem enim dies occidit, *ex mss.*	
Intelligitur fama.	Intelligit fama, *ex mss.*	*Sect.* 19.
In Arcadia.	In Achaïa.	
Styx appellata.	Styx appellatur, *ex mss.*	
Si quisquam biberit.	Quam quis biberit, *ex mss.*	
Avesque gustaverint.	Aves quæ degustaverint, *ex mss.*	
Qui quæcumque rigat, lapideam facit terram .... Namque alluit rivus.	Quamcumque tigat, lapideam facit terram ... Nam qua cadit rivus, *ex mss.*	*Sect.* 20.
In quo lateres .... distillantes.	Quo lateres .... destillantes, *ex mss.*	
Decidere, ... ut Phausia.	Cecidere ... ut in Phausia, *ex mss.*	
Velut ad infinitum.	Velut affinium.	*Sect.* 21.
Quæ scrobem statim implent.	Quæ cum sorbentur, statim implent.	*Sect.* 22.
Vasa ære inficiunt.	Vasa ærea inficiunt, *ex mss.*	
Cabutæ.	Chabuta, *ex mss.*	
Quin exhaustam vasis.	Quin & haustam vasis, *ex mss.*	*Sect.* 23.
Aqua frigida injecta.	Aqua frigida ingesta, *ex mss.*	
Piconia.	Pitonia.	*Sect.* 24.
Mox specu mersa.	Mox in specus mersa, *ex mss.*	
Decoquentibus.	Detorquentibus.	*Sect.* 25.
Aliqui loco.	Alicui loco, *ex mss.*	*Sect.* 27.
Aut edera.	Aut arundo, aut edera, *ex mss.*	
Ex quoquo loco.	Ex quoque loco, *ex mss.*	
Figulari .... adimitur spes.	Figularis .... adimit spes, *ex mss.*	*Sect.* 28.
Levesque facit.	Levissimasque facit, *ex mss.*	
Fodiuntur.	Fodiunt, *ex mss.*	
Sine arena.	Sine arenato.	
Nam ipsa æstate.	Non ipsa æstate, *ex mss.*	
Posteaquam cœptus est coli.	Posteaque cœptus est coli, *ex mss.*	*Sect.* 30.
Alias non mutato sapore.	Salis non mutato sapore, *ex mss.*	
Babyloniæ.	Babylone, *ex mss.*	
In centenos pedes sursum elici.	In centenos pedes scilicet.	*Sect.* 31.
Si una cuniculo veniet, in binos actus: laminæ esse debebunt, per quas surgere in sublime opus fuerit, e plumbo. Subit altitudinem exortus sui, si longiore tractu.	Si cum culo veniet, in binos actus lumina esse debebunt. Quam surgere in sublime opus fuerit, e plumbo veniat. Subit altitudinem exortus sui. Si lungiore tractu.	
Aut simili morbo.	Aut simili modo, *ex mss.*	*Sect.* 32.
Cutilia, utilis est bibendo.	Cutilia, bibendo, *ex mss.*	
Quo quidam plurimo potu gloriantur.	Quam plurimò potu gloriantium, *ex mss.*	
In Egesta.	In Segesta.	
Ferruminant & fracturas..... corpora siccant.	Ferruminandas fracturas, ... corpora siccanda, *ex mss.*	*Sect.* 33.
Et quartanis.	Et in quartanis, *ex mss.*	
Articularibusque.	Articulariisque, *ex mss.*	
Qui parum dedere.	Qui putam dedere.	
Supervacanea.	Supervacua, *ex mss.*	*Sect.* 34.
Cum quatuor aquæ sextariis.	In quatuor aquæ sextarios, *ex mss.*	

	Calefaciat.	Excalefaciat, *ex mss.*
Sect. 35.	Quod vocatur.	Et quod vocant, *ex mss.*
Sect. 36.	Appetentibus vinum.	Appetentibus vini ægris, *ex mss.*
Sect. 37.	In mari.	In mare, *ex mss.*
	Luxata homioum corpora.... cujuslibet.	Luxata corpora & hominum....cujus libeat, *ex mss.*
Sect. 38.	Et solibus candens.	Et Sole candens, *ex mss.*
Sect. 39.	Noctu.	Nocte, *ex mss.*
	Extrahunt laeu.	Extrahunt e lacu, *ex mss.*
	Amnis Ochus & Oxus.	Amnes Ochus & Oxus, *ex mss.*
	Ex eo est, quam ex auro.	Ex eo, quam ex auro est, *ex mss.*
	Carrhis Arabiæ.	Gerrhis Arabiæ.
	Inter hæc est.	Intra hæc est, *ex mss.*
Sect. 40.	Imbrios.	Umbros.
Sect. 41.	At e stagnis.	De stagnis, *ex mss.*
	Illiniunt.... Sal sicissimus.	Illinunt.... sal siccissimus, *ex mss.*
	Odoribus additus.	Odoribus additis, *ex mss.*
	Nequit degere.	Non quit degere, *ex mss.*
	Sal.... consueverat.	Salem.... coovenerat, *ex mss.*
	Modia sex millia.	Modios sex mille, *ex mss.*
	Esitasse enim salem cum pane & caseo, ut provetbio.	Et salem cum pane esitasse eos proverbio, *ex mss.*
Sect. 42.	Quadam favilla.	Quandam favillam, *ex mss.*
	Acopicis & smegmaticis.	Acopis & smegmatis, *ex mss.*
Sect. 43.	Motantes.... pæne binos.	Monstrantes.... fere binos, *ex mss.*
	Bæticaque & Carteïa.	Bæticæque Carteïa, *ex mss.*
Sect. 44.	Ad castimoniarum superstitionem, etiam sacris.	Castimooiarum superstitioni, sacrisque, *ex mss.*
	Conceptis.... morsus.	Conceptis.... morsum, *ex mss.*
Sect. 45.	Neque putrescere.	Nec putrescere, *ex mss.*
	In vino mistus. Idem noxia, & tinearum genera.	In vino mixtus ionoxie: & tæniarum geoera, *ex mss.*
	Usurpanda observatione circa humeros.	Circa humeros, *tantum*, *ex mss.*
	Observaoda usurpatione, qua quidam totis.... dieuot.	Usurpanda observatione, quæ totis.... dixit, *ex mss.*
	Tritus cum farina.	Tostus cum farina.
	Hulceribus.	Hulcerum, *ex mss.*
	Ita ut batuerentur antehac hulcera.	Ita ut paverentur ante hic hulcera.
	Cum aceto & fotu.	Cum aceto fotus, *ex mss.*
	Smegmaticis ad extendendam cutem lævandamque.	Smegmatis ad extenuandam cutem levandamque, *ex mss.*
Sect. 46.	In Clytis	In Litis.
	Nec augeri, nec effluere.	Neque augeri, neque fluere, *ex mss.*
	Excedente Nilo siccantur, decedente madent.	Hæ cedente Nilo madent, *ex mss.*
	Nitrariæ egregiæ Ægyptiis. Nam circa.... tumuli.	Nitrariæ Ægypti circa...... cumuli, *ex mss.*
	Alii operimentum.	Alii acervorum.
	Optimum putant.	Optimum putatur, *ex mss.*
	Acrimoniam nitro.	Acrimoniam oitri, *ex mss.*
	Ciet & sudorem.	Ciet & sudores, *ex mss.*
	Nitrum claritatem visus.	Claritatem visus *tantum*, *ex mss.*
	Renum...... In vino exterminat potum.	Renium.... extenuat in potione vini, *ex mss.*

Prutiginem.	Porriginem.	
Sic & adversus lepras.	Sicut adversus lepras, *ex mss.*	
Et quæ tinguntur.	Quæ & tinguntur, *ex mss.*	*Sect.* 47.
Veteres conglutinant vulnera.	Veteres non glutinant vulnera.	
Nunc ex aceto inspersæ, nunc e vino, nunc ex aqua.	Nunc aceto aspersæ, nunc vino, nunc aqua, *ex mss.*	
Sed fluctuatione.	Sed fluctione.	
Salsa madidæ.	E salsa, *tantum*, *ex mss.*	
Sed spleneticis.	Sed splenicis, *ex mss.*	
Abunde subinde.	Subinde, *tantum*, *ex mss.*	

EX LIBRO TRICESIMO SECUNDO.

Hæc tantilla est satis.	Hoc tantulo satis est.	*Sect.* 1.
Remigantis.	Renavigantis, *ex mss.*	
Alligato eo.	Adalligato eo, *ex mss.*	
Odynolyontem.	Odyuolyten.	
Mitulos.	Mitulos marinos.	*Sect.* 4.
Negotiatores.	Mercatores negotiatos.	
Perungere.	Perungi, *ex mss.*	
Nixus erumpentis.	Nisus erumpentis, *ex mss.*	*Sect.* 5.
Ita condiium transire rete.	Ita condi, dum transeat rete.	
Excutiat cibos.	Excutiat cibum, *ex mss.*	
Pytheas tradit. Idem infixam hamo invertere se, quoniam dorso cultellato, spinaque.	Anthiam tradit idem infixo hamo invertere se, quoniam sit in dorso cultellato ei spina, eaque.	
Lactatu.	Jactatu.	
Gotta.	Cotta.	*Sect.* 6.
Labradii Jovis.	Labrandei Jovis.	*Sect.* 7.
Recentia effici constat.	Refici constat.	*Sect.* 9.
Patrimonia.	Parsimonia.	*Sect.* 10.
Circa Helian.	Circa Æolias.	*Sect.* 11.
Et ideo utilissimum.	Et ideo vilissimum.	
Hac de causa.	Qua de causa, *ex mss.*	
Scabrosum ... vel rursus inane, aut concavum.	Scabiosum .... aut rursus inane, & concavum, *ex mss.*	
Conjicientibus gummi cum sale Hammoniaco.	Conjicientium gummi cum sanguine, aut Hammoniacum.	*Sect.* 13.
Odoris gravis.... Ponto Galatiæ, mox Africæ.	Odore graves .... Ponto, Galatiaque, mox Africa, *ex mss.*	
Effectus quoque pati honore habendi.	Effectusque par : honore habendo, *ex mss.*	*Sect.* 14.
Has quidem.	Has quidam, *ex mss.*	
Ac similium, & ranarum venena.	Ac similium venena, *ex mss.*	
Inarescere autem eum.	Inarescere eum, *ex mss.*	
Sanguis heminis tribus aceti, hemina vini addita.	Sanguinis heminis tribus, aceti hemina, vino addito, *ex mss.*	
Post aliquot dies vespera.	Post aliquos dies bina vespera, *ex mss.*	
Per annos.	Ter anno.	
Item ardentium testium.	Item testium, *ex mss.*	
Sed diu in vino .... Oculorum quoque vitia ..... suffusiones etiam marinæ fel cum fluviatilis sanguine, & lacte mulierum. Capillus mulierum infi-	Sed vino .... Oculorum utique vitia... suffusiones etiam Marinæ felle cum fluviatilis sanguine, & lacte, capillus mulierum inficiiur. Fel contra	

	citur felle. Contra salamandras vel succum decoctum bibisse.	salamandras, vel succum decoctæ bibisse, *ex mss.*
	Iucurva calyce.	Curvata calyce, *ex mss.*
	Instillatus crebros capitis dolores.	Instillatus cerebro capitis dolores.
	Sont qui .... jubeant.	Sunt qui.... jubent, *ex mss.*
Sect. 16.	Qui esset scincus .... Veoeficium menstiuis.	Quid esset scincus .... veneficii in menstruis, *ex mss.*
Sect. 17.	Idem & cybii profectus.	Idem & cybio effectus, *ex mss.*
Sect. 18.	Fluviatiles.	E fluviatilibus, *ex mss.*
	Hamo additis.	In hamum additis, *ex mss.*
Sect. 19.	Quæ fiant ex ipsis auxiliatur. Cor vero etiam efficacius est. Coluber est io qua vivens.	Quæ fiant ex ipsis. *Sect.* XIX. Auxiliatur vero etiam efficacius colubra in aqua vivens.
Sect. 20.	Et oleum.	Et oleo, *ex mss.*
	Præcipue ejus jure.	Præcipue jure, *ex mss.*
	Contra leporis marini veneoa & ostrea adversantur. Idem videtur, nec potest videri .... cum palma mensarum diu jam tribuatur illis.	Contia lepotis marini veoena. *Sect.* XXI. Et ostrea adversaotor iisdem. Nec potest videri .... cum palma mensarum divitum attribuatur illis.
Sect. 21.	Ideo pelagia.	Pelagia *tantum*, *ex mss.*
	Minora in aliis locis, reperiantur.	Minora in alto reperiantur.
	Opacitas eoim prohibet.	Opacitas cohibet, *ex mss.*
	In Hispania ...., in Illyrico.	Hispaniæ, ... Illyrico, *ex mss.*
	Suaviora Edulis.	Suaviora Medulis.
	Dos eorum in medicina.	Dos eorum medica, *ex mss.*
	Eadem cocta.	Eadem quoque cocta, *ex mss.*
	In coochis suis.	Cocta in conchis suis.
Sect. 23.	Hippocampinus cinis.	Hippocampi cinis, *ex mss.*
	Præparat cutem .... medicamentis. Cutem replet & muris.	Præparant autem .... medicamentis cutem, & muris.
	Tantam vim habere tradit.	Tantam vim hanc tradit, *ex mss.*
	Denigrare dicat.	Denigrari dicat, *ex mss.*
Sect. 24.	Liquefactus oleo admixto melle.	Liquefactus Sole admixto melle.
	Cum lacte mulieris .... mitigaut nocte.	Cum lacte mulierum .... mitigant, *tantum*, *ex mss.*
	Adjiciunt & ossiculis.	Aïunt & ossiculo, *ex mss.*
	Candicans.	Candida, *ex mss.*
	In fictili novo ... succum earum ... admiscent lacrymæ, quæ ex alba vite emanat.	Io fictile oovum .... succoque earum ... admiscent vitis albæ lacrymam, *ex mss.*
	Et hoc utebatur.	Et ad hoc utebatur, *ex mss.*
Sect. 25.	Bati piscis ... banchi ... peduoculos ... gari excellentis sociorum cyathum.	Banæ piscis ... bacchi ... pediculos ... gari excellentis cyathum, *ex mss.*
Sect. 26.	Deinde trita .... edendas.	Dein trita .... mandendas, *ex mss.*
	Dentes labantes.	Dentium labantes, *ex mss.*
	Ex marina tanto efficaciora.	Ex marina rana efficaciora, *ex mss.*
	Atque fricari.	Atque ita fricari, *ex mss.*
	Coluber io aquis vivens.	Colubra in aqua vivens.
Sect. 27.	Et delphini.	Aut delphini, *ex mss.*
	Similitudine olei.	Similis oleo, *ex mss.*
	Græci colycia.	Græci coluthia.
	Dein cootusa, colluta, & subacta.	Dein contusa, & subacta, *ex mss.*
	Spongiæque putri simile, pene purpureum.	Spongiæque putri simile. Pæne purpureum.

Thynni recentioris adipe ad hulcera.	Thynni adipe recenti ad oris hulcera, *ex mss.*	
Mutænarum muria.	Mænarum muria.	*Sect.* 28.
De canda .... lepore marino.	E caüda .... lepori marino, *ex mss.*	
Et scari piscis.	Et sauri piscis.	
Tetano .... aut calida.	Et tetano .... & calida, *ex mss.*	
Castoreum .... utilissime potatur.	Castorea .... utilissima potu, *ex mss.*	*Sect.* 29.
Et ex ea.	Atque ex ea, *ex mss.*	
Pituitas .... pituitæque.	Pituitam .... pituitæ *ex mss.*	*Sect.* 31.
Cinis eorum potus.	Cinis eorum lotus.	
Myscas .... duriores.	Myïscas .... dulciores, *ex mss.*	
Et pelotides .... volunt uti .... radicis siccæ.	At pelorides .... volunt .... radicis siccatæ, *ex mss.*	
Castoreum .... cum aceto vino misto.	Castorea ... cum anetho ex vino mixto.	
Fel sive cor earum.	Vel cor earum, *ex mss.*	
Scorpius marinus.	Scorpio marinus, *ex mss.*	*Sect.* 32.
Blenniorum .... banchi.	Bleudiorum .... bacchi.	
Enterocelæ .... aquatici colubri.	Enterocelicis .... aquaticæ colubræ, *ex mss.*	*Sect.* 33.
Articularibusque morbis .... decocta est rana, & ipsius intestina.	Articulariisque morbis .... decocta sint ranarum intestina, *ex mss.*	*Sect.* 36.
Trium generum.	Trium rerum, *ex mss.*	
Item & bryon.	Necnon & bryon, *ex mss.*	
Impositum .... de qua supra.	Impositumque .... de qua ipsa, *ex mss.*	
Quas quidam dissectas.	Quidam dissectas, *ex mss.*	
Et ipsi adalligantur ..... ranæ vero in.	Et ipsi alligantur .... ranæ in, *ex mss.*	*Sect.* 38.
Oculis catum .... ita ut cæcas.	Oculis eorum .... ita ut cæcos, *ex mss.*	
In lethargumque .... Aliqui.	In lethargum .... alii, *ex mss.*	
Spondylus per se.	Spondylus percæ.	
Tetheæ utiles.	Tethea utilia, *ex mss.*	
Cum canerorum fluviatilium.	Cum ranarum fluviatilium.	*Sect.* 39.
Prodest & febri ranarum fellis cinis.	Prodest & fibrinarum pellium cinis.	*Sect.* 40.
Lethargicos.	Tetanicos.	
Tremulos juvat castoreum.	Tremulos castoreum, *ex mss.*	*Sect.* 41.
Cinerem fieri.	Sanguinem cineremve fieri, *ex mss.*	
Cucurbitarum.	Cucurbitularum, *ex mss.*	*Sect.* 42.
Et quæ ex iis.	Et quæ in his, *ex mss.*	
Vermes vero innati.	Vermes innati, *ex mss.*	*Sect.* 44.
Ut salpe expurgat hulcera.	Et alex expurgat hulcera.	
Item scombri ....extrahit.	Item strumbi .... detrahit, *ex mss.*	
Et cum coagulo ejusdem.	Coagulo ejusdem, *ex mss.*	*Sect.* 46.
Pulmonis marini cinis adalligatus egregie profluvia purgat.	Pulmo marinus alligatus purgat egregie profluvia, *ex mss.*	
Item in jure.	Iidem in jure, *ex mss.*	
Cum Luna in Libra fuerit.	Cum Luna in Libra sit, *ex mss.*	
Quoties inferatur .... æstimatur.	Quoties inferetur, existimatur, *ex mss.*	
Eadem vis est pulmonis marini : leporis marini sanguine & felle : vel si in oleo lepus hic necetur.	Eadem vis pulmoni marino : leporis marini sanguini & felli : vel si in oleo hic necetur, *ex mss.*	*Sect.* 47.
Illitum XVI Luna.	Illito sexta Luna, *ex mss.*	
Multum confert .... Adalligatusque.	Plurimum confert ... Adalligatus, *ex mss.*	*Sect.* 48.
Pellis in linteolo.	Pellis in agnina.	*Sect.* 50.
Aiuntque .... Et Salpe.	Aiunt .... Salpe, *ex mss.*	*Sect.* 51.
Si aures intraverit.	Si aures intravit, *ex mss.*	*Sect.* 52.

	Rubeta decocta & in aqua potu data ... vel cujuscumque.	Rubeta incocta aquæ potui data ..., vel cujusque, *ex mss.*
Sect. 53.	Animalia CLXVI.	Animalia CLXIV.
	Peculiaris autem.	Peculiares autem, *ex mss.*
	Cytharus, Chrombrorum genera, cyprinus.	Citharus e rhomborum genere pessimus.
	Lacertorum minima.	Lacertorum minimi.
	Chamætrachea, chamæleos.	Chamæ striatæ, chamæ læves.
	Colycia sive corophya.	Coluthia sive coryrhia.
	Pentadactyles.	Pentadactyli, *ex mss.*
	Extra has.	Extra hæc, *ex mss.*
	Cucumis, cynopus, cammarus, cynosdexia.	Cucumis, cynosdexia.
	Est autem graculo similis.	Est autem gerriculæ similis.
	Forficulis.	Forficibus, *ex mss.*
	Smyrus, scepini.	Smyrus, sepia.
	Tomus Thurianus.	Thynnus, rhranis.
	Urenæ.	Veneriæ.
Sect. 54.	Apud Ovidium.	Ab Ovidio, *ex mss.*
	Bopgyrum.	Bovem cercyum.
	Parvum reragum.	Parvum tragum, *ex mss.*
	Latine appellata, a Græcis.	Latine appellatus, Græcis, *ex mss.*
	Sed tamen non degener.	Sed non degener, *ex mss.*
	In Ænatia insula captum caput exerentem. Præter hæc.	In Ænaria insula captum. Exeunt præter hæc, *ex mss.*

ERRATA TOMI QUARTI,

ET CURÆ ALIQUOT SECUNDÆ.

PAg. 71. *nota* 21. ῥίζοις. *lege*, ῥίζαις.
Pag. 123. *sect.* 25. *nota* 2. Chrysantemum. *lege*, Chrysanthemum.
Pag. 132. vers. 1. amaranthus. *lege*, amarantus.
Pag. 190. *sect.* XX. *nota* 7. *in Fine*, num. 20. *Lege*, num. 21.
Pag. 206. *nota* 2. Αἰδηψὸς, *in fine*, *adde* : Elegans Crinagoræ exstat de eo poëmatio epigramma, ad Marcellum, lib. 1. Anthol. cap. 67.

Καλλιμάχου τὸ τορευτὸν ἔπος τόδε· δὴ γὰρ ἐπ' αὐτῷ
  Ὡνὴρ τοὺς μουσέων πάντας ἔσεισε κάλως.
Ἀείδει δ' Ἑκάλης τε φιλοξείνοιο καλιὴν,
  Καὶ Θησεῖ Μαραθὼν οὓς ἐπέθηκε πόνους.
Τοῦ, σοὶ καὶ νεαρῶν χειρῶν σθένος εἴη ἀρέσθαι,
  Μάρκελλε, κλεινοῦ τ' αἶνον ἴσον βιότου.

Callimachi carmen teres aspicis: omnia quippe
  Qui sacra Musarum commovet hoc opere.
Est Hecales istic casa parva: sed hospita Thesei:
  Theseos & sudans in Marathone labor.
Par habeas apto robur, Marcelle, juventa,
  Laude nec omnigena sit tibi vita minor.

Pag. 328. vers. 7. aut incinctu. *Lege*, aut in cinctu.
Pag. 360. *nota* 8. Θεομβρότιον. *lege*, Θεαμβρότιον.
Pag. 374. *sect.* 2. *nota* 1. *Adde* : atque etiam post fata adscriptus in numerum Divorum.
Pag. 429. vers. 13. hordeacis. *lege*, hordeaceis.

Pag. 443. *sect.* 6. *nota* 2. *Adde* : De Praxagora, Crinagoræ exstat epigramma, in Anthologia, lib. 4. tit. 13. Κριναγόρου εἰς εἰκόνα Πραξαγόρου ἰατροῦ.

Αὐτός σοι Φοίβοιο πάϊς λαθικηδέα τέχνης
  Ἰδμοσύνην, πανάκῃ χεῖρα λιπηνάμενος,
Πρηξαγόρη, πρώτοις ἐνεμάξατο· τοι γὰρ ἀνίας
  Ὅρμωνται δολιχῶν ἰαπῶσαι ἐκ πυρετῶν,
Καὶ ὁπόσα τμηθέντος ἐπὶ χροὸς ἄρκια θεῖναι
  Φάρμακα, ἀφνειῶς οἶδα παρ' Ἠπιόνης.
Θνητοῖσιν δ' εἰ τοῖος ἐπήρκεεν ἰητῆρες,
  Οὐκ ἂν ἐπορθμεύθη νεκροβαρὴς ἄκατος.

Ipse manus Panaces succo tibi maximus unxit
  Phœbigena, atque artes tradidit ipse suas,
Praxagora, fixitque animo: quos namque dolores
  Corporibus febris gignere longa solet,
Et bene qua sectis ponantur in artubus herbæ,
  Quis liquor, a miti doctus es Epione.
Si medici tales multi mortalibus essent:
  Non, ut nunc, umbris iret onusta ratis.

Æsculapii conjux Epione, vel nata, fertur. Meminit & Tzetzes Praxagoræ. Τινὶ δ' Ἱπποκράτης ἦν ὁ Θεσσαλὸς καὶ ὁ Δράκων. ὃς καὶ τὸν Πραξαγόραν τὸν Κῷον καὶ ἑτέρους ἰατρικὴν ἐδίδαξεν.

Pag. 457. vers. 12. immaro. *Lege*, immaturo.

Pag. 476. *nota* 4. Ἠέ τι φοινιόεν. *Lege*, Ἠέ τι καὶ φοινιόεν.

Pag. 510. vers. 16. ad tegendas. *Lege*, ad detegendas.

Pag. 564. *nota* 16. *in fine*, *Adde:* Et ea his adjice, si lubet, quæ Muretus habet, lib. 10. Var. lect. cap. 1. *Quam vetus sit consuetudo, in honore alicui habendo, manum suam ad os admovendi.*

Pag. 772. vers. 5. sorbendo id fere. *Lege*, sorbendo fere.

Pag. 790. *nota* 1. *Adde:* Item Notas & Emend. num. X.

Pag. 880. *nota* 60. *Adde:* Gallis, *Mendole.*

Pag. 890. vers. 5. simillimum esse scombro citharum : *lege*, simillimum esse rhombo citharum.

SVMMA PRIVILEGII Christianissimi Regis.

CAutum est auctoritate Regis, ne quis in regno suo, aliisve locis suæ ditioni subjectis, intra viginti quinque annos proximos, CAII PLINII SECUNDI *Libros Naturalis Historiæ*, cum Interpretatione, Notis, & Emendationibus JOANNIS HARDUINI, Societatis JESU Presbyteri, absque FRANCISCI MUGUET, Regis & Illustrissimi Archiepiscopi Parisiensis Typographi permissu, imprimat aut divendat, a die publicationis horum exemplarium. Qui secus fecerit, multa indicta, prout amplius in diplomate Regio continetur, multabitur. Datum San-Germani, die decima Augusti, 1679. Sic signatum. De mandato Regis, JUNQUIERES.

Publicari liber cœptus est, die secunda Maii, 1685.

EGO JACOBUS PALLU, Societatis JESU in Provincia Franciæ Præpositus Provincialis, facultatem concedo, ut Commentarii P. JOANNIS HARDUINI in Caij Plinii Naturalem Historiam, ab viris doctis e Societate nostra lecti & approbati, typis mandentur. In cujus rei fidem has litteras manu mea subscriptas, & officii mei sigillo munitas dedi. Parisiis, die undecima Novembris, 1684.

JACOBUS PALLU.

